

SCRIPTVM.
D. BONAVENTURAE CARD. AC DOCT.

SERAPHICI ORD. MINOR. S. FRANCISCI.

In quatuor libros sententiarum Petri Lombardi.

EX ANTIQVISSIMIS EXEMPLARIBVS.

nunc primum studio F. ANTONII Posij a Monteilicino

Ordin. Minor. Conu. ab innumeris pene erroribus

emendatum, singulis quaestionibus argumentis

adiectis, collationeque locorum, atque

controuerfiarum D. Thom. Io.

Scot. & S. Bonau. in albis

apposita illustratum,

Munificentia, & liberalitate S. D. N. PII V. necnon solertia

congregationis Fratrum Capuccinorum, praesertim

Fratris HIERONYMI Pistoriensis

nouissime impressum.

ROMAE, Apud Hæredes Antonij Bladij
Impressores Camerales. 1569.

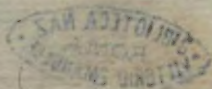
1000

1000

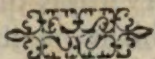
Est Monasterij Sancti Petri de Perusia

Laus Deo

SANCTISSIMO
PATRI ET D.N. PIO V.
PONT. MAX.

Frater Antonius Posius à Monteilicino,
Ordinis Minor, Conuen.

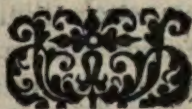

ONQVERE-
bantur multi sa-
cræ Theologiæ
studiosi, P.B. &
quidem nō im-
merito, quod
D.Bonauenturā
in sententias Pe-
tri Lōbardi vel
non inuenirent,
vel erroribus pe-

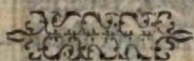
nè innumeris scatentem haberent. Intellige-
bant enim quāta sit hūius Seraphici Doctoris
in enodandis sapientiæ diuinæ quæstionibus
Reipublicæ Christianæ utilitas; cum eius do-
ctrina non modo mentem sacris illustret fidei
radijs, sed affectum quoque ad benè beate-
que viuendum accendat ardentissimis chari-
tatis igniculis. Utinam tanti viri purissimam

doctrinam non parifecissent scioli, vel sequuti fuissent nostratum quàm plures : qui si ipsam ea qua decebat complexi fuissent animi æquitate ; nec in plurimos certè fidei errores in eorum perniciem , & ecclesiæ Dei scandalo incidissent ; & Theologi Christiani, potius quàm profani Metaphysici euasissent . Dum enim vafritijs quibusdam, atque garrulitatibus inhiant ; omnibus nervis incumbunt, dum videri, atque ostentari nimium conantur ; & ad captandam auram popularem oëm operam impendunt ; nihil de vera Theologia, quæ fidei lumen, & charitatis ardorem complectitur, curant . Cum igitur tua magnificentissima liberalitate, qua bonarum artium studia virtutibus coniuncta foves, ac pietatis zelo amplecteris ; Patres Ordinis Capuccinorum D. Francisci patris nostri, S. Bonaventuræ doctrinæ, ac morum alumni, opera imprimenda calcographo dederint ; volui & ego in hoc literario stadio anhelantibus aspergere frigidam ; & tanti viri doctrinam ad pristinum candorem, errores non paucos exemplarium purgando, restituere : simulque initiatorum Theologiæ commoditati pro viribus operam nauâs, loca singula in quibus D. Thomas sanctæ Ecclesiæ lumen splendidissimum, & Ioannes Scotus Theologorum acutissimus, cum D. Bonau. dissident, aut consentiunt, in albis
accu-

accuratissimè annotare . Nam si quis Angelici
illius patris doctrinam cum ea quæ est S. Bon.
conferat, in paucis eos discrepare nemo non
iudicabit: & qui D. Thomæ fundamenta asse-
quutus est, D. Bonau. facile a calumnia vindi-
care se posse intelliget. Sed quid mirum si do-
ctrina consentiant; cum ambo cælesti illustra-
ti spiritu; pietate, & sanctitate sint similes?
Hos autem quales quales sint labores, non fa-
ctu, sed bono genio ductus, tuæ Beatitudini
dicare sum ausus, qui Iesu Christi, in quo om-
nia, & per quem omnia in hoc corpore catho-
lico vnicè vicem geris: vt sicut a domino no-
stro Dei verbo vitam, & pulchritudinem susci-
piunt omnia; sic D. Bonauenturæ doctrina per
te felicius viuat; & cunctis studiosis catholi-
cis iucundior sit & grata. Vale.

S V M M A R I V M P R I V I L E G I I .

ANCTISSI-
mus D.N. Pius
diuina prouidē
tia Papa V. ad
supplicationem
venerabiliū Fra
trum Capucci-
norū ordinis S.
Frāciscei, cōces-
sit dominæ Pau
læ Bladæ priui-

legium, quòd nemo commentaria D. Bonauē-
turæ in quatuor libros sententiarum, durante
quinquennio, a quoquam absque ipsius Paulæ
licētia imprimere, aut ab alijs eodē quinquen-
nio durante, impressa vendere, seu venalia te-
nere audeat, sub excommunicationis latæ sen-
tentia, & quingentorum ducatorum auri, &
amissionis librorum pœnis: prout in Motu pro-
prio de super confecto, sub Datum Romæ A-
pud Sāctum Petrum Quarto Idus Decembris
Pontificatus prælibati sanctissimi Anno Tertio
plenius continetur.

IN LAVDEM OPERVM
DIVI BONAVENTURAE.

O ANNES Gerson
Cancellarius Parisi-
ensis Doctor Chri-
stianissimus in lau-
dem Bonaventurae
in opusculo de li-
bris legendis a reli-
giosis, consideratio-
ne quinta, sic ait. El-
le (scilicet Eustachi-
us Bonaventura) sin-
gulariter inter om-
nes Doctores. Ca-

tholicos (pace omnium salua) videtur idoneus, & secu-
rissimus ad illuminandum intellectum, & ad inflaman-
dum affectum. Et idem Iohann. Gerson de examinatio-
ne doctrinarum. Porro si quaeratur a me, quis inter cete-
ros Doctores plus videatur idoneus; respondeo sine pra-
iudicio, quod dominus Bonaventura: quoniam in docen-
do solidus est & securus, pius, iustus, & deuotus. Pra-
terea recedit a curiositate quantum potest: non immi-
scens positiones extraneas, vel doctrinas seculares dialecti-
cas, aut philosophicas terminis theologicis obumbratas,
more multorum: sed dum studet illuminationi intellectus;
totum refert ad pietatem & religiositatem affectus. Unde
factum est, ut ab indeuotis scholasticis, quorum (pro do-
lor) maior est numerus, ipse minus extiterit frequenta-
tus: cum tamen nulla sublimior, nulla diuinior, nulla sa-
lubrior, atque suauior pro theologicis sit doctrina. Prate-
rea, sicut apud grammaticos Donatus de partibus oratio-
nis, & apud logicos summulae Petri hispani traduntur ab

quintus initio

initio nouis discipulis ad memoriter recolendam, & non statim intelligant, sic apud theologicos discipulos breui-
loquium Bonauenturæ, quod incipit: Flecto genua, vide-
retur valde salubriter imponendum, iuncto Itinerario suo
mentis in deum: quod incipit, In principio primum prin-
cipium. Itaque laus omnis inferior est his duobus opusculis.
Et infra. Sortitus est secundum laudem vitæ suæ pariter &
doctrinæ nomen ipse Bonauentura, vt antonomastice do-
ctor seraphicus nominetur. Docet hoc lectura sua grandio-
ri igne suo cum lumine. Vnde mirum imo miserum & mi-
serabile videtur (ne dicamus damnabile) quo pacto præ-
latæ sūt doctrinæ quædam aliæ sub specie subtilitatis, plus
inquietantes quàm sciniphes Aegyptiæ &c. Secutus est do-
ctor iste, se testâre, doctrinam communem & solidam, quæ
Parisijs vigeat suo tēpore. Et paulopost, Gerson dicēs de
facili obitu vere sancti & gloriosi Dñi Bonauenturæ, ait eū
obiisse idus Iulij tempore Concilij generalis Lugdun. per
Gregorium decimum celebrati anno mcccxxiij. Et iterū.
Progreditur hæc cedula latius quàm propositū fuerat ab
initio, super laude nostri Eustachij bene fortunati, & do-
ctoris seraphici: cū deploratione, quòd ita postpositus est
(non dicā absque canonizatione, viderint hoc Summi Pō-
tifices) sed absque scholasticorū frequentatione in vsu con-
tinuo studiositatis suæ. Sine alijs doctores qui dicantur che-
rubici: hic verissimo nomine seraphicus simul & cherubi-
cus: quia inflammat affectum, & erudit intellectum. Item
Ioan. Gerson in epistola ad patrem Osualdū Carthusien.
Denique doctrinam theologicam proprie dicendam exi-
mij & seraphici doctoris domini Bonauenturæ Cardina-
lis &c. Postremo idem Gerson in sermone de spiritu san-
cto ita dicit. Deduxit hanc reductionem dominus Bona-
uentura Cardinalis in Itineratio suo mentis in deum: quo
libello, & auctore suo laus omnis terræ inferior. Et in a-
lijs denique locis cancellarius Parisien. dominum Bona-
uenturam a prime commendat.

T A B V L A

IOANNIS BECKENHAVB

MOGVNTINI IN SCRIPTA

DIVI BONAVENTURAE

CVM TEXTV SENTEN-

T I A R V M.

A

SI imponatur ad significandum omne credibile, quaritur verum a sit finitum vel infinitum, lib. i. dist. 44. 30

Ablatiuus.

Ablatiuus constituitur dupliciter in hac oratione verbum est dei filius natura non voluntate, scilicet vel in ratione formæ vel in ratione principij. lib. i. dist. 6. 2

Et in simili distin. 17. 4

Ablatiuus interdū dicit causam exemplarem formalem, vt in auctoritate ista: omnia sunt vera veritate prima. lib. i. dist. 8. 16

Ablatiuus quandoque exponitur per præpositionē per: & per suum accusatiuum. lib. i. dist. 10. 6

Ablatiuus respectu passiui, & nominatiuus respectu actiui important rationem principij. lib. i. 15. 27

Ablatiuus interdum dicit concomitantiam, interdum causam. lib. 2. distin. 18. 3. & 8

Ablatiuus dupliciter determinat verbum sicut & aduerbium lib. 2. distin. 19. 21

Ablatiuus in qua habitudine constituitur cum dicitur pater & filius diligunt se spiritus sancto lib. j. di. xxxij. 13

Ablutio.

Ablutio exterior quæ est sacrum, & quæ non li. iij. distin. ij. 31

Ablutio & corpus pro quo stant in diffinitione baptismatis. lib. iij. di. iij. 1

Abortum.

Abortum procurans quando est homi-

cida. lib. iij. dist. xxxj. 4

Abortiui fœtus non resurgunt, quia nō vixerunt lib. iij. distin. xliij.

Abraam.

Abraa in lumbis an debuerit vel potuerit Christi caro decimari li. iij. di. iij. **Abraa** sinus quid li. iij. dist. v. 56. & 57. & co. li. dist. 45. 13

Abraha castitati non præsertur virginitas iohannis lib. iij. di. xxxiii. c. & dist. xxvj. 14

Abraha fidem, & deuotionem quomodo voluit voluntas dei nō filij immolationem, quæ tamē fieri præcepit li. j. dist. 45. 12

Abraam quomodo adorauit tres angelos. lib. iij. dist. ix. 1

Abraa circa Christi incarnationē credulitas li. iij. dist. xliij. 10

Abraam mentitus non est dicens se esse filio quē immolaturus erat ad suos reuersurum lib. iij. dist. xxxvij. 19

Abscondita.

Abscondita quattuor quæ tractantur in quattuor libris sententiarum lib. j. in prol. 5

Absolutio penitentialis.

Absolutio quare fit per modū deprecatorium & indicatiuū li. iij. di. xvij. 55

Absolutionem nemo recipit nisi habeat charitatem aut in principio confessionis aut in medio aut in fine. lib. iij. dist. xvij. 95

Absoluendi p̄t̄s habet quinque modis li. iij. dist. xvij. 96

Absoluere quare pōt sacerdos suū parochianum li. iij. di. xix. 38

Absoluere quando potest inferior id & superior

A

superior ligat. lib. iiii. di. xx. 59
 Absoluere a culpa quomodo dicitur sufficiens purgatio. li. iiii. di. xxi. 6
 Absolutio sacerdotis fit irrita in quatuor casibus. li. iiii. di. xxi. 46
 De absolutione sacerdotum vide plura in clavis & in sacerdos.

Absolutione iudicialis.

Absolutio quando recipit iterationem. li. iiii. dist. xviii. 73
 Absolui aut possit aliquis inuitus. li. iiii. dist. xviii. 78
 Absoluendi, & excommunicandi potestas considerat vel put de iure vel put de facto. li. iiii. di. xviii. Ibidem.
 Absolui quare non potest quis inuitus cum pater corporalis possit prestare bene ficia filio inuito li. iiii. di. xviii. 79
 Absolui quare non potest quis inuitus cum excommunicari possit inuitus. li. iiii. dist. xviii. 80
 Absolui non debet aliquis inuitus quamvis non emenderetur, sed deterior efficiatur li. iiii. dist. xviii. 81
 Absolutio qualiter debeat fieri li. iiii. dist. xviii. 83
 Absolui a quo quis potest li. iiii. di. xviii. 83
 Absolvere potest ab omni excommunicatione episcopus vel sacerdos proprius exceptis sex casibus. li. iiii. di. xviii. 84
 Absolui non potest clericum percutiens nisi a papa, exceptis octo casibus. li. iiii. dist. xviii. 85
 Absolvere an possit sacerdos parochianos a crimine in quo cum illis participat li. iiii. dist. xix. 3
 Absolvere quare potest inferior superiorem, sed non excommunicare. lib. iij. dist. xix. 36

Abstrahere.

Abstrahum nomen imponitur formae & a forma. li. i. di. iij. 13
 Abstrahere quomodo dicitur in divinis quicquid dicitur concrete lib. j. dist. xij. 2
 Abstrahi aliquid ab aliquo est dupliciter. li. j. dist. xxvij. 14
 Abstrahio quando facit illud simplicius a quo abstrahitur. lib. j. dist. xxvij. 14
 Abstrahio est duplex, & quomodo tempus potuit abstrahere. lib. j. dist. xxvij. 38

Accedere.

Accedit verbum ad elementum & sacramentum quomodo intelligitur. lib. iij. dist. vj. 55

Accidens.

Accidens tria dicit vel accidentis tres proprietates. li. j. dist. vii. 9
 Accidentis duae proprietates. lib. i. dist. xxvj. 6
 Accidentia quomodo non possunt variari. li. i. dist. xxvi. 7
 Accidens quomodo comparatur ad subiectum primum, & ad subiectum proximum. li. i. dist. x. xvi. 8
 Accidens est quod adest vel abest praeter subiectum. corrupt. cui accidenti conveniat ista definitio. lib. i. dist. xxx. 12
 Accidens & compositum quomodo potest & non potest esse in re simplici. li. i. dist. xxii. 65
 Accidens comparatur multipliciter. li. ii. dist. xxvi. 19
 Accidentis substantiae nobilitas & accidentis & substantiae bonitatis proprie non habent comparari. lib. ii. dist. xxvi. 20
 Accidens quomodo est nobilior & ignobilior substantia. Ibidem.
 Accidens quomodo est similior substantiae quam substantia. lib. ii. dist. xxvi. 21
 Accidens non esse stabilior substantia quomodo intelligitur lib. ii. dist. xxvi. 22
 Accidens quod non habet ortum a subiecto quare non mutatur ad mutationem subiecti. li. ii. dist. xxvi. 28
 Accidens numerare per substantiam quomodo intelligitur, lib. ii. dist. xxvi. 28
 Per accidens reduci ad per se quomodo intelligitur. li. ii. di. xxxiiij. 28
 Accidens aliter dicitur de ente prout est differentia entis, aliter prout est differentia causa. lib. ii. dist. xxxvii. 36
 Accidentale meritum quid sit. lib. ii. dist. xl. 35
 Accidentale premium in plus est quam aureola. li. ii. dist. xl. 44
 Accidens posse transmutari circa subiectum quomodo intelligitur lib. ii. dist. xli.
 Accidens non posse alterari quomodo intelligitur.

intelligitur. li. iii. di. xxiii. 70
 Accidens spirituale non esse in subiecto
 corporali quomodo intelligitur lib. 4.
 dist. 1. 44
 Accidens corrumpitur dupliciter lib. 4.
 dist. 1. 93
 Accidentia an possibile sit in sacra-
 mento altaris sine subiecto esse etiam
 per miraculum. libr. 4. distin. 12.
 q. i. 8. 9
 Accidentia in sacramento altaris nun-
 quam participant rationem substan-
 tiz. li. 4. di. 12. 13
 Accidens quomodo dicitur esse per se.
 lib. 4. di. 12. 14
 Accidentia & si sint in sacramento al-
 taris sine subiecto, tamen per hoc in-
 tellectus non fit infirmior. libr. 4. di-
 stin. 12. 20
 Accidentia esse sine subiecto in sacra-
 mento altaris an sit verum. lib. 4. di-
 st. xii. q. iii. R. 21
 Accidentia siue species eucharistie an
 possint conuertere in alimentum. lib. 4.
 dist. 12. q. i.
 Accidentia in eucharistie sacramento
 an habeant vim conuertendi alia in
 sacramentum, ve quando vino con-
 secrato apponitur aqua. lib. 4. dist. 12.
 q. ii. R. 28
 Accidens cum substantia non occupa-
 re maiorem locum quomodo intelli-
 gitur li. 4. di. 12. 33
 Accidens fractionis in sacramento al-
 taris quare est actionis susceptuum.
 lib. 4. dist. 12. 47
 Accidentia videntur esse in sacramen-
 to eucharistie in subiecto & tamen in
 nullo sunt. ergo similiter videtur ibi
 esse fractio & tamen a nullo est lib. 4.
 dist. 12. 48
 Accidens est duplex, & quod altero no-
 bilius. lib. 4. dist. 49. 4

Accipere.

Accipiens non potest esse inæqualis ei
 qui dedit, quomodo intelligitur, lib. 1.
 dist. 20. 3

Accipere duo dicit. lib. 1. dist. 3. 5

Acceptare.

Acceptatio duo respicit. libr. 3. distin-
 ctio. 26. 22

Acolitas.

Acolico quare tradit archidiaconus ve-
 ctolum & ceruum, & quare magis dici-
 tur a cereo ferendo quam vrceolo, &
 quis sit actus eorum principalis. hb. 4.
 dist. 24. 40

Accusare.

Accusabit nos in iudicio extremo deo-
 mon & cor nostrum. lib. 2. di. 8. 66

Agere.

Actio quædam seu verbum actuum so-
 lum respicit passum quædam passum
 & alium terminum. li. 1. di. 15. 15

Actio est duplex, scilicet secundum rem
 & secundum modum. lib. 1. di. 40. 12

Actio mala quomodo est a deo. libr. 2.
 dist. 32. 10

Actio eadem potest esse culpe & pænæ,
 sed sub alia & alia ratione libr. 2. di-
 stin. 35. 18

Actio eadem potest esse voluntaria, &
 inuoluntaria, licet sub alia & alia ra-
 tione. Ibidem.

Actio omnis secundum quod actio an
 sit a deo. lib. 2. dist. 37. q. 1. R. 8

Actionem omnem quæ est a voluntate
 bona, bonam esse quomodo intelli-
 gitur. lib. 2. dist. 37. 10

Actio substrata sine subiecta peccato an
 nota sit a deo. an tota a li. arb. an pars
 a deo & pars a li. arb. libr. 2. distin-
 ctio. 37. 13

Actio substrata peccato quomodo ha-
 ber deum ut mouens principale. lib. 2.
 dist. 37. 14

Actio iniusta secundum quod huiusmo-
 di an sit a deo. lib. 2. distin. 37. q. 1.
 Respon. 26

Actionem malam & iniustam secundum
 quod huiusmodi esse a deo, si quæ ra-
 tiones sonare videntur quomodo sunt
 intelligendæ. lib. 2. distin. 37. 37. &
 per totum

Actionem ad inanem gloriam referri
 tanquam ad finem quomodo est a deo
 lib. 2. dist. 37. 30

Actio fortuita secundum quod fortuita
 est an sit a deo. libr. 2. distin. 37. q. 2.
 Respon. 33

Actio vel opus vel operans quomodo
 semper tendit vel respicit ad bonum.
 lib. 2. dist. 38. 9

Actio deliberatiua cum diuidatur in
 bonam & malam an diuidatur per dif-
 ferentias oppositas, libro. 2. distin. 41

q. 1. a. Respon.

Actio deliberatiua potest habere duplicem bonitatem, scilicet naturæ & moris. Ibidem.

Actio vna & eadem quando potest esse bona & mala. lib. 2. di. 41. 11

Actio inchoata ex charitate & terminata in vanitate quomodo est vna lib. 2. dist. 41. 13

Actio deliberatiua cum diuiditur in bonam & malam an diuidatur per differentias essentielles an accidentales li. 2. dist. 41. q. 2. Respon. 15

Actionis deliberatiue diuisionem per bonam & malam esse per differentias essentielles & intrinsecas si quæ rationes sonare videntur quomodo sunt intelligendæ. lib. 2. dist. 42. 17. & per totum.

Actionis deliberatiuæ diuissio per bonā & malam an sit per differentias immedatas, an sit ponere differentiam tertiam, scilicet actionem indifferentem. lib. 2. di. 41. q. 3. Respon. 23

Actio non ordinata ad deum tanquam ad finem est triplex & quomodo quilibet est mala vel non lib. 2. di. 41. 24

Actiones nostras nullum habere medium inter bonitatem, & maliciam, pro eo quod nec voluntas nec retributio habet medium non sequitur, lib. 2. dist. 41. 29

Actionis ordinatio ad deum tanquam ad causam efficientem vel ad principium penes quid attenditur, lib. 2. dist. 41. 30

Actio meritoria nō semper exigit actualem relationem ad deum, & quid sit habitualis relatio. lib. 2. di. 41. 32. & 33

Actio omnis & intentio eorum qui cauent fide an sit mala. lib. 2. distinctio ne. 41.

Actio petitoria & actio possessoria quid dicatur lib. 4. di. 41. 2

Actio transiens vt plurimum relinquit effectum perpetuum siue diuturnum. lib. 4. di. 41. 15

Actus consideratur dupliciter vt origo & vt accidens, & quomodo spiratio est actus patris & filii. lib. 1. distinctio. 11. 23

Actus secundum quem persona reflectitur supra se qua ratione est essentialis. lib. 2. dist. 45. 32

• •

Actus indicatur bonus dupliciter. lib. 2. dist. 7. 10

Actus dicitur malus dupliciter, lib. 2. dist. 7. 11

Actus est perfectio potentiæ quomodo intelligitur. lib. 1. di. 18. 2

Actuum quattuor genera remouentur a deo. lib. 1. di. 41. 3

Actus potentiæ duplex est & quomodo potentia diuina est infinita in ratione operandi. lib. 1. di. 43. 33

Actu manente non posse deleri culpam quomodo intelligitur. lib. 2. di. 32. 14

Actus formæ est duplex, & quomodo forma est in actu continuo. lib. 2. distinctio. 26. 36

Actionis non est agere. corruptionis non est corrumpere quomodo intelligitur lib. 2. dist. 35. 11

Actus omnis & voluntas omnis bona est in quantum est. lib. 2. di. 35

Actus mali an possint esse boni siue a deo. lib. 2. di. 37

Actus volendi magis deprauatur a malicia existente in obiecto quam actus intelligendi duplici ratione lib. 2. distinctio. 39. 1

Actus quo voluntas naturaliter vult bonum, an diuersus vel distinctus sit ab eo quo voluntas vult deliberatiue malum. lib. 2. di. 39. 2

Actus an pensari habeant boni vel mali ex intentione vel fine. lib. 2. dist. 40. & per totum.

Actuale peccatum omne tam mortale quam veniale an sit voluntarium. lib. 2. dist. 41. q. 1. Respon. 36

Actus tripliciter muneratur, scilicet subiecto, tempore & specie siue termino lib. 3. di. 8. 9

Actus terminatio dupliciter dicitur, & quomodo bis dicitur actus terminatio nem, lib. 3. di. 8. 23

Actus diuersificari per obiecta quomodo intelligitur, lib. 3. di. 23. 22

Actus charitatis quomodo presupponit actum fidei lib. 3. di. 24. 13

Actuum diuersorum diuersos esse habitus quomodo intelligitur lib. 3. distinctio. 26. 17

Actus aliquis potest esse alicuius virtutis tripliciter li. 3. di. 26. 28

Actus aliquis potest dici habere modum tripliciter, lib. 3. dist. 27. 51

Actus

Alius dicitur esse ex aliqua virtute dupliciter, lib. 3. di. 28. 8
Alius vnus quomodo pōt alteri in gloriā statu anteponi, libro. 3. dist. 34. 39
Alius cuius consuetudo est mala de se non semper est malus, lib. 3. di. 39. 31
Actus peccati deletio requirit attritionem cum fide, sed originalis tantum fidem, lib. 4. di. 1. 65
Item ibi ponitur vt remittatur originale, & vt remittatur actuale
Actus quando est naturalis, quando est partim naturalis partim supra naturam, & quando est miraculosus, libr. 4. dist. 12. 37
Actus formari potest a gratia dupliciter lib. 4. dist. 17. 39
Actus aliquis dicit deordinationem mētē ad deum, aliquis deordinationem creaturæ ad creaturam, vel vnius ad alterum vel eusdem ad se, & quis horum potest bene fieri, & quomodo & quando, lib. 4. dist. 31. 19
Actus generatiue quare est peccatum nisi excutetur, lib. 4. dist. 31. 20
Adā.
Adā non petiit diuinitatem vt diabolus, lib. 2. di. 5. 18
Adā & si non habuerit defectū a sua lem habuit defectibilitatem, libro 2. distinctione 11. 14
Adā an factus sit in ætate perfecta, libro 2. dist. 17
Adā quare extra paradysum creatus & in paradysum positus sit, li. 2. di. 17
Adā corpus an produci debuerit de natura pure celesti, li. 2. di. 17. q. 1
Adā corpus quare factum est de natura terrestri, lib. 2. dist. 17. 34. & 35
Adā corpus an produci debuic de natura pure elementari, an simul cum natura elementari concurrere deberet natura celestis, li. 2. di. 17. q. 2. Respon. 36
Adā sopor vnde fuit, & si steterit quomodo habuisset somnum, li. 2. di. 17. 7
Adā quomodo dicitur habuisse corpus animale, lib. 2. dist. 19. 1
Adā corpus quomodo erat mortale, & immortale, lib. 2. di. 19. 2
Adā corpus in statu innocentie quare non consequebatur dissolutio, libro 3. dist. 19. 24
Adā quomodo poterat a cibo abstinere, lib. 2. dist. 19. 25

Adā peccante an corpus eis potuisset perpetuari per esum ligni vitæ, libro 2. dist. 19. q. 2. 28
Adā post peccatū mortem euasisse potuisse per esum ligni vitæ, si quæ auctoritates & rationes probare videtur quomodo sunt soluendæ, li. 2. di. 19. 29. & per totum
Adā plures prerogatiuæ, li. 2. di. 19. 37
Adā cum posteritate sua quomodo in vitæ termino fuisset ad celestia translatus, lib. 2. di. 22. 5.
Adā sobrietatis & modestia si steterit li. 2. dist. 20. 24
Adā quare nō sic habuisset appetitum ad coitum sicut ad cibū, li. 2. di. 20. 25
Adā quare fuisset verbum ociosum mortale, li. 2. di. 21. 43
Adā si non peccasset posteri iusticia originali non carerent & quod sententia damnationis tunc mansisset in Eva alia vxore formata Adā in adiutorium, li. 2. dist. 22. 1
Adā an idem concupierit quod Eva, lib. 2. di. 22. q. 2. Respon. 11
Adā triplici ratione dicitur appetiisse se esse sicut deum lib. 2. dist. 22. 12
Adā quamuis habuit maiorem assimilationem ad deum quam mulier, comē non appetiit esse sicut deus quemadmodum mulier, li. 2. di. 22. 13
Adā an grauius peccauerit, an Eva, libro 2. dist. 20. q. 3. Respon. 15
Adā an præscientiam habuerit eorum quæ circa ipsum futura erant, libro 2. dist. 23. 5. & 6. & 7.
Adā statim post euigilationem propheticē locutus est, lib. 2. di. 23. 6
Adā quomodo præciuit incarnationē Christi, li. 2. di. 23. 8
Adā quare non est statim beatificatus & confirmatus, libr. 2. distinctio. 23. 18
Ad idem 13
Adā inuafus est a diabolo non ex defectu dei custodientis sed ex ingratitude custoditi, lib. 2. di. 23. 18
Adā si steterit non fuisset deceptus vendendo res a longinquo, li. 2. di. 23. 33
Adā si steterit quare nō fuisset aliquomodo deceptus, li. 2. di. 23. 33
Adā an cognouerit deum in statu innocentie eo genere cognitionis quo expectamus deum cognoscere in statu glorie, lib. 2. dist. 23. q. 1. Resp. 35

Adam vidisse deum immediate ostenditur esse falsum triplici ratione, lib. 2 di. 24. 34
 Adam quamvis deum immediate amabat, non tamen propter hoc immediate videbat, li. 2 di. 23. 39. & 40
 Adam quomodo desiderabat deum videre lib. 2 di. 23. 41. Et ibidem ponitur si sic ponatur, sed sic.
 Adam an viderit deum visione intellectuali vel corporali lib. 2 di. 23. 42
 Adam quomodo deum videbat, & quomodo videbatur in gloria conclusus ponitur lib. 2 di. 23. 46
 Adam qualiter cognitionem habuit, an per disciplinam & studium, an per diuinum donum lib. 2 di. 23
 Adam quam cognitionem habuit ante lapsum de rebus creatis libr. 2. distinctio 23
 Adam quam cognitionem habuit de deo, lib. 2 di. 23
 Adam quam cognitionem habuit de seipso lib. 2 di. 23
 Adz non fuisse meritorium resistere malo & non consentire tentationi quomodo intelligitur libr. 2. distinctio 24. 1. & 2. & 3
 Adam in qua rectitudine & bonitate voluntatis creatus est li. 2 di. 24
 Adam gratiam & virtutes non habuisse tunc quando peccauit &c. quomodo intelligitur li. 2 di. 29. 1
 Adz duplici bono priuatus est propter prauaricationem, & cui dictum est, nunc ergo ne sumas, &c. lib. 2. distinctio 29. 2
 Adam ex quo iudicio de paradiso eiectus est lib. 2. dist. 29. 3
 Adam quare cecidit in peccatum cum tamen fuerit sibi gratia collata libr. 2. dist. 29. 20
 Adam quare non peccauit maiori ingratitude quam lucifer, cum ipse habuerit gratiam & lucifer non libr. 2. dist. 29. 21
 Adam qua pena fuit punitus propter peccatum li. 2. dist. 39
 Adam & Eua an ante peccatum comederint de ligno vite scilicet & si comederunt quare non sunt facti immortales li. 2. dist. 29
 Adam peccato suo corruptus & culpabilem fecit totam humanam naturam et

plici ratione lib. 2 di. 30. 12
 Adz anima quomodo potuit demereri animam alteri, cum anima non sit ex anima propagata sicut caro ex carne li. 2 dist. 30. 50
 Adz peccatum sicut & alia peccata quomodo est in vno genere, & quomodo claudit in se diuersa peccatorum generalia lib. 2 dist. 33. 1
 Adam ratione cuius peccati transfudit originale lib. 2 dist. 33. 3
 Adz peccatum an grauius fuerit peccatum in spiritu sanctum lib. 2 di. 33. 3
 Adam si peccasset alio genere peccati an transfudisset originale h. 2 di. 33. 4
 Adam quare non potuit pro posteris satisfacere cum potuerit eos ex culpa sua vitare, li. 2 dist. 33. 17. & 18. & 19
 Adam habuit se ad posterum sicut pater ad filios, non sicut tutor ad pupillos, lib. 2 dist. 33. 23
 Adz corpus an sit constitutum ex elementis in complexione & compositione equali lib. 2 di. 17. q. 3. Respon. 44
 Adz quare data est caro pro offensa libr. 2. dist. 18. 10
 Adz costa dupliciter consideratur lib. 2 dist. 18. 17
 Adz corpus quomodo erat impassibile, lib. 2 di. 19. 27
 Adz quare non inerat vite conseruatio per naturam si per esum ligni vite & aliorum lignorum poterat inesse conseruari lib. 2 dist. 19. 43
 Adz status ante peccatum qualis fuerat in corpore & in anima lib. 2 dist. 19
 Adz immortalitas quam habuit ante peccatum an fuerit de conditione nature, an ex gratie beneficio lib. 2 dist. 19
 Adz dedit deos tria precepta, & de eorum sufficientia li. 2 dist. 20. 8
 Adz peccatum ratione cuius fuit excusabile lib. 2 dist. 21. 47. & 49
 Adz peccatum quomodo corripit totam naturam lib. 2 dist. 48
 Adz dedit deus donum gratie duplici ratione, quamvis ipsum sciuerit statim lapsurum lib. 2 di. 29. 18
 Adz quare post naturalia data sunt gratuita, cum potuisset deus dare simul li. 2 di. 29. 25. Ad idem 28
 Adz peccatum aduale quam graue fuerit lib. 2 di. 33
 Adz peccati adualis remissio tractatur

lib. 2. dist. 33

Adam quare potuit inficere omnem carnem preuaricando, & quare non oportuit Christum assumere omnem carnem in curando lib. 3. dist. 2. 21

Adam in statu innocentie peccando quare non potuit peccare venialiter. lib. 3. dist. 38. 39

Adam quamvis transmittat culpam mediante carne, tamen christus non transmittit gratiam mediante sacramento, lib. 4. dist. 1. 39

Adz quare non licuit cum omni muliere coire, cum tamen ei licuerit de omni ligno comedere li. 4. di. 26. 6

Adam quare magis habuit sacramenta quantum ad nutrimentum & generatiuam quam quantum ad alias potencias lib. 4. dist. 26. 7

Addere.

Additionum alia distrahit, alia complet lib. 1. in prologo 18

Additionem an sit ponere in diuinis, li. 1. dist. 34. 8

Additur aliquid rei quod ipsum non grauat, sed alleviat, lib. 3. dist. 40. 36

Adiectiuum.

Adiectiuum quomodo substantiatur lib. 1. dist. 24. 11. & 12

Adiectiuum ponere rem suam circa suum substantiuum quomodo intelligitur, lib. 3. di. 7. 20

Adiutorium.

Adiutorium gratie est duplex, lib. 1. dist. 6. 40

Admirare.

Admiratio quid lib. 3. di. 24. 35

Adoptiuus.

Adoptiuus filii quomodo dicuntur homines & quomodo angeli li. 3. di. 10. 2

Adoptionis filiationem an sit in Christo lib. 3. di. 10. q. 1. Respon. 25

Adoptari quomodo dicitur humanitas Christi, li. 3. dist. 10. 26

Adoptiuus quomodo faciat spiritus charitatis lib. 3. di. 10. 27

Adoptiuus quare possunt fieri filii hominis a deo, & filius dei Christus non lib. 3. dist. 10. 29

Adoptionis filiationem an conveniat nobis per Christum lib. 3. dist. 10. q. 2. Respon. 30

Adoptionis filiationem quomodo conveniat spiritui sancto lib. 3. dist. 10. 31

Adoptiuus filii quomodo fuerunt ante aduentum Christi li. 3. dist. 10. 32

Adoptionis nostre causa tota non est in carnatio lib. 3. di. 10. 33

Adoptiuus filii per quod donum gratie sumus, lib. 3. di. 10. 34

Adoptionis filiationem an sit in nobis per comparationem ad Christum lib. 3. dist. 10. q. 3. Respon. 35

Adoptare illius solius esse qui potest generare quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 10. 36

Adoptionis filiationem an conveniat Christo secundum humanam naturam, lib. 3. dist. 10

Adoptatio causa est triplicis proximitatis lib. 4. di. 42. 18

Adoptare quid est, & quando mulier potest adoptare, lib. 4. dist. 42. 20

Adoptare est proprie actus uirorum & quorum lib. 4. dist. 42. 21. & 22

Adoptare quis potest lib. 4. di. 42. 23

Adoptatus & arrogatus differunt lib. 4. dist. 42. 24

Adoptare quare potest pater filium, non econuerso lib. 4. dist. 42. 29

Adorare.

Adorans diabolum credens esse Christum an sit idolatra li. 3. dist. 9. 39

Adorare quid est secundum Rab. lib. 3. dist. 9. 33

Adoratio est duplex scilicet exterior & interior, lib. 3. di. 9. 59

Adoratio eadem an sit humanitati & diuinitati Christi exhibenda li. 3. di. 9. & per totum.

Adorationi quomodo non potest subesse falsum lib. 3. dist. 24. 14

Aduerbia.

Aduerbialis determinatio cadit vel sub ampliatione verbi, vel extra lib. 1. di. fin. 44. 24

Adulterium.

Adulterij culpa quare non habet transfundere in prolem lib. 2. di. 33. 14

Adulterij culpa quare plus imputatur proli quam alia peccata actualia parentum lib. 2. di. 33. 15

Adultus baptizandus quid plus exigit quam paruulus baptizandus lib. 4. di. fin. 16. 76

Adulter potest aliquis esse deobus modis lib. 4. dist. 31. 3

Adultera potest in septem casibus con-

Vra virum excipere, li. 4. di. 35. 3
Adulter an grauius peccet quam adultera, an econuerso, li. 4. di. 35. 3
Adulter iurans se cum adultera contrahere post mortem mariti non tenet iuramentum, lib. 4. di. 35. 6
Adulteram vxorem an sit licitum occidere, lib. 4. di. 37. q. 1. Respon. 20
Adulteram vxorem in lege occidere posse fuit iudiciale, ergo nunc non manet lib. 4. dist. 37. 21
Adulteram vxorem posse interficere, si quæ rationes probare videntur quomodo sunt dissoluendæ, libr. 4. distinctione 37. 23. & 24
Adulterium quomodo tenet secundum locum in penis & quare tam grauius puniunt, lib. 4. dist. 38. 8
Adulterium quid sit, lib. 4. di. 41
Affectus.
Affectus quomodo est purgatus purgatio & purgatissimus, similiter & intellectus, li. 1. dist. 2. 1
Affectiois ardor & cognitionis claritas dissimiliter se habent, li. 1. di. 1. 24
Affectio dicitur quadrupliciter, libro 1 dist. 17. 31
Affectiua omne bonum cognituiua omne verum sunt dissoluitur differenter, libro 1 dist. 45. 19
Affectum nostrum inflamari ab aliquo intelligitur dupliciter, lib. 2. dist. 14
Affectum operi nomen imponere quomodo intelligitur, lib. 3. di. 40. 1
Affectus est duplex scilicet naturalis, & deliberatiuus, & quo horum quis appetit mortem, lib. 3. di. 17. 3
Affectum pium mentis cupere dissolui, & esse cum Christo quomodo intelligitur, li. 3. di. 17. ibidem
Affectioes animi quattuor sunt, & quæ lib. 2. di. 26. 9
Affectio quomodo sequitur intentionem, lib. 3. dist. 29. 28
Affectus est triplex, & quem respicit ordo charitatis & quem non lib. 3. distinctione 29. 39
Affectus amabilis quomodo est magis ad socium quam ad fratrem, libro 3 dist. 29. 41
Actio prædominans est duplex, & quomodo lib. 2. b. in eligendo sequitur affectionem prædominantem, libro 3. distinctione 31. 8

Affectio quomodo habet ortum ab amore, lib. 3. distin. 33. 18
Affectioes animæ omnes reducuntur ad amorem & umorem, libro 3. distinctione 40. 11
Affecti vel moueri ad aliquid charitatem est dupliciter, & quomodo eodem motu afficiuntur in amicum & inimicum, lib. 3. dist. 30. 1
Affinitas.
Affinitas & consanguinitas quomodo differunt, & quomodo diffiniuntur, libro 4. di. 41. 7
Affinitas differenter respicit genus, & gradum, ibidem.
Affinitatis gradus qui impediunt matrimonium contrahendum, lib. 4. distinctione 41. 9
Affinitas quamdiu durat, libro 4. distinctione 41. 10
Affinitas contrahitur non solum per matrimonium, sed etiam per coitum fornicarium, lib. 4. di. 41. 11
Affinitas an cōtrahatur per omnem coitum siue legitimum siue fornicarium, lib. 4. di. 41. q. 1. Respon. 12
Affinitatem non contrahi per omnem coitum, si quæ rationes probare videntur quomodo sunt dissoluendæ, libro 4 dist. 13. & per totum
Affinitatis vinculum contrahitur ratione actionis subtrate quæ est naturalis, non ratione deformitatis voluntatis, lib. 4. di. 41. 14
Affinitas an transeat in alterum, libro 4 dist. 41. q. 2. Respon. 17
Affinitatis & consanguinitatis vinculum quomodo differunt, lib. 4. distinctione 41. Ibidem
Affinitas non generat affinitatem, lib. 4. dist. 41. 18
Affinitas non surgit ex consanguinitate, & affinitate, sed solum ex consanguinitate & carnis commitione, libro 4. distinctione 41. Ibidem
Affinitatem transire in alterum, si quæ rationes videntur probare quomodo sunt dissoluendæ, libr. 4. dist. 41. 19. & per totum
Affinitas an præstet matrimonio impedimentum, lib. 4. di. 41. q. 3. Respon. 22
Affinitatem quæ præcedit matrimonio contractionem non impedire matrimonium, si quæ rationes sonare videntur

tu quo modo sunt dissoluenda, libro 4.
di. 41. 23. & per totum

Affinitatis gradus que sunt secundum
res commune, li. 2. di. 41

Affinitatis gradus qui sunt secundum di
spensationem specialem, libro 4. distin
ctione 41

Affinitas secundum genus impedit ma
trimonium, lib. 4. di. 41

Affirmare

Affirmationis & negationis quando est
summa oppositio, libro 1. distinc
tione 5. 13

Affirmatio & negatio quando non est
simul vera de eodem libro 1. distinc
tione 34. 15

Affirmationes quomodo dicuntur in
compacte, lib. 1. di. 34. 19

Affirmatio & negatio precepti obliga
no differenter se habet, libro 1. distinc
tione 48. 15

Agere.

Agens per necessitatem quando subiacet
sua actioni, lib. 1. di. 6. 6

Agens aliquid est sua actio, aliquid non,
& quod mutatur cum de non agente
fit agens & quod non, lib. 1. di. 8. 39

Agens creatum in quam formam substan
tialem potest, lib. 1. di. 14. 21

Agens perfectum quomodo dat poten
tiam agendi simile, libro 1. distinc
tione 14. 27

Agens creatum quare potest producere
effectum qui sine ipso fiat & agens in
creatum non lib. 1. di. 37. 13

Agens a proposito quare non semper di
citur agere secundum predestinationem
sicut secundum electionem, libro 1. di
stin. 40. 44

Agens quod agit ex tota potentia est du
plex, li. 1. di. 44. 35

Agens ex potentia sua tota est duplex,
lib. 1. di. 44. 15

Agens per naturam quando est nobilior
quam agens siue modus agendi per vo
luntatem, li. 1. di. 45. 15

Agens est duplex scilicet secundum natu
ram & secundum intellectum, & per
quas formas vnumquodque producit,
lib. 1. di. 10

Agere & facere differunt, li. 2. di. 11

Agens aliquid est in quo alio & produ
cit alio audire aliquid supra agentem ali
quod cui nihil advenit dum producit,

V. L. A.

& quod est mutabile quod non lib. 3.
dist. 1. 23

Agens aliquid agit seipso, aliquid per
aliud a se, & quomodo deus est agens,
li. 2. di. 1. 28

Agens non est in actu respectu omnium
ad que possibile est, li. 2. di. 7. 70

Agens creatum quare magis potest in for
mam quam in materiam, lib. 2. di. 7. 73

Agens creatum quid & quomodo pro
ducatur brevis sermone determinatur, li
bro 2. di. 7. 77

Agens est triplex deus natura intelligen
tia & quomodo quodlibet agat, libro 2.
dist. 7. 78

Agere dicitur aliquid in alterum tripli
citer, lib. 2. dist. 3. 1. 26

Agens prestantius esse patiente quomo
do intelligitur, li. 2. di. 3. 28. & lib. 3.
di. 16. 10. & li. 3. di. 33. 39

Agens & patiens debere communicare
quomodo intelligitur, li. 2. di. 3. 29

Agens creatum non errare quando con
tinuatur regulæ dirigenti quomodo
intelligitur, li. 2. dist. 37. 12

Agens vel operans quomodo dicitur sem
per respicere ad bonum, non ad malum
lib. 2. dist. 38. 9

Agere esse ab ocio in actum transire quo
modo intelligitur, lib. 3. dist. 18. 10

Agonia.

Agonia quid lib. 3. di. 34. 58

Aleator.

Aleator an possit facere ecclesiam & an
possit lucratam pecuniam retinere, lib.
4. di. 35. 67

Alienare.

Alienari a regno & a visione dei qualis
pœna sit, lib. 4. di. 46. 3

Alietas.

Alietatis & identitatis nomina ut se &
alterum quare vere computantur secū
loquimur de personis divinis, libro 1.
dist. 4. 10

Alius.

Alius & alter a filio dicitur pater, sed
magis proprie alius, li. 1. dist. 4. 12

Aliud a filio non dicitur pater, libro 1.
di. 4. Ibidem

Alius potest teneri adiective & substanti
ve, & secundum quam acceptionem hæc
est vera, deus genuit alium deum, lib. 1.
dist. 4. 17

Alius

Alius quare non dicitur alietatem personam nisi substantiæ teneatur, libro 1. di. 4. 23
Alio est deus alio pater quomodo intelligatur, libro 1. distinct. 7. 33. & distinct. 34. 12
Alius, & aliud non significant eandem alietatem in diuinis, libro 1. distinct. 9. 1
Alius importat alietatem in persona aliud alietatem in natura, libro 1. di. 9. 1
Alius in hac oratione, alio est deus, alio est pater, dicitur diuersitatem secundum rationem dicendi, vel intelligendi, sed in expositione huius distinctionis solus dicitur diuersitatem seu distinctionem in supposito, libro 1. distinctione. 21. 15
Alius quomodo implicat formam, &c. li. 1. di. 31. 16
Alietatem, pluralitatem, discretionem, distinctionem, recipimus in diuinis, sed non diuersitatem, multiplicitatem, diuisionem, & separationem, lib. 1. distinct. 24. 2
Alius est pater in persona alius filius, alius spiritus sanctus, quomodo ibi accipitur persona, lib. 1. di. 25. 12
Alia est persona patris, alia filii, alia spiritus sancti quomodo ibi accipitur persona. Ibidem
Aliud est genuisse quam natum esse, aliud quid ibi dicatur, libro 1. distinct. 26. 3
Aliud est esse rem naturæ aliud naturam & quod aliam habent rationem personæ, & naturæ, quomodo intelligitur, li. 1. di. 34. 13
Aliquid.
Aliquid præter aliud intelligi est multiplicitate lib. 1. di. 28. 2
Aliquid an dicatur de deo ex tempore, li. 1. di. 30. q. 2
Aliquid dici ex tempore est dupliciter, libro 1. distinct. 30. 7. ad idem. 8
Alia quæ dicuntur de deo ex tempore an dicantur per se uel per accidens, li. 1. di. 30. q. 2. Resp. 10
Alia quæ dicuntur de Deo ex tempore an dicantur secundum substantiam, an secundum relationem quæ sit uera relatio, lib. 1. di. 30. quæst. 3. Resp. 14

Aliquid est aliquo tripliciter, li. 1. distinct. 37. 29
Aliquid si est causa alicuius oppositum est causa oppositi maxime illa ubi tenet. li. 1. distinct. 40. 53
Aliquid si per sui præsentiam est causa alicuius per sui absentiam esse causam oppositi quomodo intelligitur. lib. 1. di. 40. 54
Alia fieri vnum quid requirat. lib. 1. distinct. 31. 41
Aliquis an possit facere contra voluntatem signi, libro 1. distinct. 47. quæst. 2. Resp. 15. & 16
Aliquid comparari ad multa potest esse dupliciter libro 1. distinctione. 43. 18
Alia sunt in genere per se alia per reductionem, libro 2. distinct. 24. 29
Aliquid an transeat in veritatem humanæ naturæ per actum generatiuæ, li. 1. di. 30. q. 1. Resp. 28
Aliquid an transeat in veritatem humanæ naturæ mediante opere nutritiuæ, lib. 2. distinct. 30. quæstion. 2. Resp. 40
Aliquid dicitur de aliquo, vel hoc de illo tripliciter, libro 3. distinctione, 22. 7
Aliquid esse de nihilo tripliciter intelligitur, li. 4. di. 5. 9
Altare.
Altaris sacramentum duas res complectitur, li. 3. di. 6. 1
Aliter.
Aliter duplicem dicit alietatem, & quam alietatem dicit ibi trem aliter posse cognosci, li. 1. distinct. 38. 1
Alterum alterius locum accipere, & rationem quomodo intelligitur. lib. 1. di. 40. 30
Alterum ubi de altero prædicatur de quocunque prædicatur subiectum, & prædicatum, contra istam propositionem peccat locus sophisticus secundum accides li. 2. di. 34. 11
Altior.
Altiori gradui debetur profundiorum ruinæ locum quomodo intelligitur. li. 3. di. 6. 17
Amor.
Amor dei ad hominem est amor fructuosis, & tamen hominem non fructuat, lib. 1. di. 1. 39

Amor est triplex gratuitus debitus, & ex utroque mixtus libr. 1. dist. 2. 22. ad idem dist. 10. 2
Item amor est duplex libr. 1. di. 1. 71
Amor & notitia sunt in anima substantialiter non principaliter sed ex consequenti secundum rationem Augustini libro 1. dist. 3. 54
Amor dicit complacentiam & sic habet quid commune tribus personis, dicit etiam connexionem & sic habet rationem personarum libr. 1. di. 3. 57
Amor gratuitus duo respicit libro 1. dist. 6. 7
Amor dilectio charitas differunt, libr. 1. dist. 10. 1
Amor quomodo est in patre, in filio, in spiritu sancto libr. 1. di. 10. 2
Amor consideratur dupliciter. Et secundum quem modum dicit substantialiter & secundum quem non libr. 1. di. 10. 18
Amans & si per amorem tendat in amatum tamen nihil dat ei libr. 1. di. 10. 22
Amor mutus est vnicus in deo, libr. 1. dist. 10. 24
Amor debitus & gratuitus quid dicat in diuinis, libr. 1. dist. 10. 3. 5
Amor siue dilectio in diuinis accipitur necessario essentialiter notionaliter & personaliter libr. 1. di. 10. 26
Amor siue charitas an sit proprium spiritus sancti, libro 1. distinctione. q. 1 Respon. 26
Amor aliter se habet ad spiritum sanctum quam sapientia ad filium, libr. 1. dist. & 27
Amor ad quid dicit respectum in diuinis, libr. 1. dist. 10. 28
Amor est duplex libr. 1. dist. 17. 1. Hic post principium ponitur nec dilectio nec ponatur delectatio, Et iterum triplex dist. 20
Amor quo diligimus deum est similiter amor quo diligimus proximum, libr. 1. dist. 17
Amor quo diligimus deum & proximum non est pater, vel filius sed spiritus sanctus tantum libr. 1. di. 17
Amor spiritus sanctus & donum dicunt eandem proprietatem vel notionem ratione differentem libr. 1. di. 18. 3. 1
Amor est duplex scilicet honesti & commodi & quis horum fuit in demonibus libr. 2. di. 5. 34

Amoris inordinatio dupliciter potest esse libr. dist. 40. 5
Amor bonus quare est fundamentum ciuitatis dei & amor malus fundamentum ciuitatis diaboli libro distinctione 41. 44
Amoris magnitudo quomodo facit beneficium accelerari libro 2. distinctione 1. 59
Amorem esse principium omnium affectionum quomodo intelligitur libr. 3. dist. 26. 55
Amor charitas & dilectio differunt libr. 4. dist. 27. 2
Amoris oculus aliter se habet ad premium quam timoris oculus ad supplicium libr. 3. di. 27. 43
Amorem dei possidere totum cor potest intelligi dupliciter libro 3. distinctione 27. 58
Amor est duplex scilicet beneficentiae & complacentiae, & quo diligendus est bonus extraneus & quo propinquus malus libr. 3. dist. 29. 5
Amor quomodo est copula amantis, & amati libr. 3. dist. 32. 7
Amor transformat amantem in amatum quomodo intelligitur libro 3. distinctione 32. 13
Amor non sufficit ad reformationem anime absque virtutibus regulantibus alios effectus, libro tertio distinctione 33. 12
Amor naturalis dicitur dupliciter libr. 3. dist. 34. 68
Amare deum principaliter propter temporalia quare est peccatum & eundem propter eandem causam timere non libr. 3. dist. 34. 69
Amari magis debere animam proximi quam utilitatem temporalem quomodo intelligitur, libro tertio distinctione 49. 32
Amor quo amatur deus est duplex, & ex hoc duplici amore oritur duplex timor, libr. 3. dist. 40. 10
Amor & timor quare dicuntur duae radices affectionum, libro tertio distinctione 40. 12
Ambitio.
Ambitio dignitatis & honoris secundum diuinas rationes in diuersis mandatis prohibetur, libro 3. distinctione 40. 5

Amicus.

Amicus quomodo non debet aliquis esse situi antequam probetur, lib. 2. dist. 29. 22

Amicis beneficiendum est, ergo inimicis maleficiendum est non sequitur, li. 3. di. 30. 28

Amicos facere de mammona iniquitatis quomodo intelligitur, libro. 4. distin. 45. 5

Analogia.

Analogi, vniuoci, & xenuoci diuisione per nes quid accipitur, lib. 1. di. 1. 4. Et de hoc lib. 1. di. 14. 5

Analogia est duplex, li. 1. dist. 7. 37

Analogia penes quid accipitur, in diuinis, li. 1. di. 29. 15

Anathematizare.

Anathematizatos quare dicunt Græci Latinos, li. 1. di. 11. 3

Ancilla.

Ancillam esse quam quis credidit liberam potest esse dupliciter. Et quid iuris sit quantum ad debiti redditionem, li. 4. dist. 36. 1

Angelus.

Angeli quibus vocibus loquuntur, & audiunt, li. 1. di. 9. 8

Angelorum mensura aliter est xuum aliter tempus, li. 1. di. 37. 34

Angelus an possit moueri localiter sine corpore, lib. 1. dist. 37. quæst. 1. 11. Respon. 49

Angelus vel spiritus an moveatur per se an per accidens, li. 1. di. 27. 51

Angelus an moveatur per medium, vel vel non lib. 1. dist. 37. q. 2. Respon. 54

Angelus quomodo dicitur moueri a deo per tempora non loca libro. 1. distin. 37. 55

Angelus in motu an pertranseat simpliciter an composita, li. 1. di. 37. 57

Angelus an pertranseat mediū motu subito vel successiu, lib. 1. distin. 37. q. 2. Respon. 58

Angelus quamuis moveatur successiu tamen non est partibilis, lib. 1. distin. 37. 63

Angelus quamuis simul se transferat totum, tamen non mouetur subito, lib. 1. di. 37. 64

Angelus quomodo localis est, & circumscriptibilis, & quomodo non lib. 1. di. 37. 37

Angelus quomodo est partim in termino a quo, & partim in termino ad quē li. 1. di. 37. 63

Angelus quomodo simul se transferat totum, li. 1. di. 37. 64

Angeli, & spiritualia an habeant mensuram propriam, lib. 2. dist. 2. quæst. 1. Respon. 4

Angelus, & homo beatus, mensuratur xuo, li. 2. di. 2. 9

Angelica durationis mensura in quo genere est, li. 2. di. 2. 10

Angeli, & spiritualia an habeant vnum eum eternorum, lib. 2. dist. 2. quæst. 2. Respon. 11

Angeli an habeant mensuram permanentem an successiuam, li. 2. dist. 2. quæst. 3 Respon. 16

Angeli an laudent deum mentaliter, vel vocaliter, libro. 2. dist. 2. 32

Angeli an locentur loco corporali, li. 2. di. 2. q. 1. Respon. 48

Angeli continentur loco corporali duplici ratione, li. 2. di. 2. 49

Angelus vnus an simul, & semel sit in pluribus locis an tantum in uno loco, li. 2. di. 2. q. 2. Respon. 54

Angelus est ibi vbi vult, libro. 2. distin. 2. 55

Angelus quomodo est ibi vbi operatur, li. 2. di. 2. 56

Angelus secundum quem modum simplicitatis dicitur simplex, lib. 2. distin. 2. 57

Angelus non est in pluribus locis quam uis intellectus glorificatus simul cognoscat multa, li. 2. di. 2. 58

Angelus non est in pluribus locis quam uis corpus Christi sit in pluribus locis, li. 2. di. 2. 59

Angelus an sit in loco impartabili siue punctuali, lib. 2. distin. 2. quæstio. 4. Respon. 60

Angeli loci proportio ad locatum qualis est, li. 2. di. 2. 61

Angelus, & anima differenter existunt in corpore, & loco, lib. 2. di. 2. 62

Angelus totus in qualibet parte, loci nec tamen in pluribus locis sicut nec anima dum viuificat totum corpus, viuificat diuersa corpora, li. 2. di. 2. 63

Angelus quomodo esset in loco si locus vel corpus in quo est diuideretur, lib. 2. di. 2. 64

Angeli

Angeli plures an sint simul in eodem loco primo, lib. 2. distinctio. 2. questio. 4. Respon. 65
 Angeli aliter sunt in loco quam species in anima, & punctus, & luminaria in loco, li. 2. di. 3. 66
 Angelicz nature initium, duratio, & mensura, li. 2. di. 3
 Angeli ubi fuerunt statim cum sunt creati, li. 3. dist. 2
 Angeli quando creati fuerunt. libro. 3. dist. 2
 Angelis attribuntur quatuor, & de eorum sufficientia, lib. 2. di. 3. 1. Et ea. di. 1
 Angeli quomodo recipiunt magis, & minus in attributis, lib. 2. dist. 3
 Angeli quomodo in aliquibus aequalitatem habuerunt, lib. 2. dist. 3. & di. 5
 Angeli an naturaliter boni, vel mali creati fuerint, li. 2. di. 3
 Angeli quam sapientiam habuerunt ante casum, vel confirmationem, li. 2. di. 3
 Angeli an dilectione naturali dilexerint deum, & se invicem ante lapsum, lib. 2. dist. 3
 Angeli quomodo habent inter se gradus simplicitatis, li. 2. di. 3. 2. & 3
 Angeli quomodo in aliquibus aequalitatem habuerunt, lib. 2. dist. 3. 5. & 6. di. 1
 Angeli an sit compositus ex diversis naturis scilicet ex materia, & forma, li. 2. di. 3. q. 1. Respon. 6
 Angelos non esse compositos ex materia, & forma si que rationes, & auctoritates probare videntur, quomodo sunt solvendi, lib. 2. di. 3. 7. & per eorum
 Angeli materia an sit eadem cum materia corporali, libro 2. dist. 3. q. 2. Respon. 1
 Angeli an differant mera discrezione personali, lib. 2. distinctio. 3. questio. 1. Respon. 17
 Angelorum diversitas unde est, lib. 3. di. 3. q. 1. 1
 Angeli, & si non habent tantam naturarum diversitatem quantum habent homines, habent tamen aliquam, lib. 2. di. 3. q. 1. 1
 Angelorum personalis proprietas an sit accidentalis, vel substantialis, li. 2. di. 3. q. 2. Respon. 1. & 3
 Angelorum distinctio personalis, an sit ex parte principii formalis, vel materialis, li. 2. di. 3. q. 3. Respon. 19

Angeli ante casum, vel confirmationem triplicem habuerunt cognitionem naturalem, & an illa distinctio sit formalis vel materialis, lib. 2. dist. 3. 45. Et eadem distinctio
 Angelus an fuerit a deo factus malus, lib. 2. di. 3. q. 1. Respon. 49
 Angeli malitia quomodo facit ad universi decorem, li. 2. di. 3. 47
 Angelus an in primo in stanti suae creationis fuerit malus ad propriam voluntatem, li. 2. di. 3. q. 2. Respon. 50
 Angelum malum in initio temporis cecidisse quo sensu dixerit Iohannes, & Augustinus, li. 2. di. 3. 51. & 52
 Angelum malum propterea simul condidit, & vitiari, quia simul condidit, & vitiatur non est simile, li. 2. di. 3. 53
 Angelus an omnia creata quae cognoscit cognoscat per species innatas an alia quae per species acquiritur, li. 2. di. 3. q. 1. 7. Respon. 54
 Angelus didicisse multa ab ecclesia, quomodo intelligitur, li. 2. di. 3. 55
 Angelus licet per species innatas cognoscat res creatas propter hoc tamen non cognoscat futura contingencia, & ab sentia, li. 2. dist. 3. 56
 Angelus quomodo cognoscat singularia, li. 2. di. 3. 57 & 58
 Angelus an per cognitionem naturalem divinam essentiam cognoverit in seipsa sine omni medio, & creaturae animi viculo, li. 2. di. 3. q. 2. Respon. 59
 Angelus quomodo est deiformis per naturam, li. 2. di. 3. 60
 Angelus cognoscebat deum per effectum, & c. li. 2. di. 3. 62
 Angelus cognoscebat deum per medium, li. 2. di. 3. 64
 Angeli an discrezione naturali dilexerint deum pro se, & super omnia, li. 2. di. 3. q. 1. Respon. 65
 Angelus an naturali dilectione magis diligat superiorem an parem an inferiorem, li. 2. di. 3. q. 2. Respon. 72
 Angeli qui ceciderunt beati nunquam fuerunt, li. 2. di. 4. 1
 Angeli an creati sint in beatitudine, vel gloria, li. 2. di. 4. q. 1. Respon. 74
 Angelos in beatitudine, vel gloria creatos si que auctoritates, & rationes probare videntur quomodo sunt dissolvendi, li. 2. di. 4. & per totum

Angelus ante lapsum ita bona naturalia habuit quod non habebat meliora li. 2. dist. 4. 7
 Angeli quomodo habebant fructum sine retardatione li. 2. di. 4. 8
 Angeli an sint creati in gratia li. 2. di. 4. q. 2. Respon. 10
 Angelus nullum obstaculum habuit in merendo sicut nec in demerendo, lib. 2. dist. 4. 13
 Angelis aliquibus an data sit futura glorificationis præscientia, lib. 2. dist. 4. q. 1. Respon. 14
 Angelis quare data est cognitio rerum mundanarum, & non proprii status præscientia, li. 2. di. 4. 15
 Angeli quomodo erant proximiores ad gloriam quam nos, lib. 2. di. 4. 17
 Angelis malis an reuelari potuit suus casus, lib. 2. di. 4. q. 2. Respon. 18
 Angelus malo an reuelatur suus casus sicut Petro prædicitur, lib. 2. dist. 4. 20
 Angelus malus quare vidit suum dominum, sed non præcipuum, li. 2. di. 4. 21
 Angeli an habuerunt cognitionem matrem in ipsa creatione, lib. 2. di. 4. q. 1. Respon. 25
 Angeli quomodo dicuntur lux, & tenebræ, li. 2. di. 4. 27
 Angeli an habeant cognitionem vespertinam per glorificationem, li. 2. di. 4. q. 2. Respon. 30
 Angelorum cognitio vespertina respectu cuius dicitur minus perfecta, lib. 2. di. 4. 31
 Angeli qui ceciderunt numquam beati fuerunt, li. 2. di. 4
 Angeli qui perstiterunt possunt aliquo modo dici beati, lib. 2. dist. 4
 Angeli an sint creati perfecti, vel imperfecti, li. 2. di. 4
 Angeli quales facti fuerunt in creatione li. 2. di. 4
 Angelus lucifer an peccauerit peccato superbie, li. 2. di. 5. q. 1. Respon. 7
 Angeli luciferi peccatum primum non fuisse superbiam si quæ rationes probare videtur quomodo sunt soluenda, 10. & per totum
 Angelus lucifer quid appetierit, li. 2. di. 5. q. 2. Respon. 16. & per totum
 Angeli minores an peccauerunt peccato superbie, lib. 2. dist. 5. q. 1. Respon. 35
 Angelorum malorum superbia qualis

fuerit, & in quo superbiuerunt, libro 2. dist. 5. 26. & 27
 Angeli minores, & si non appetierunt præfesse, tamen noluerunt debito modo subesse, li. 2. di. 5. 28
 Angeli minores an appetierunt participationem deo, li. 2. di. 5. 29
 Angeli minores quare appetierunt sine meritis, li. 2. di. 5. 30
 Angelorum minorum peccatum an habeat ordinem ad peccatum luciferi, li. 2. di. 5. q. 11. Respon. 31
 Angelus malus quando, & qua deformitate fuit deformis, lib. 2. di. 5. 32
 Angeli mali simul ceciderunt non quia in eodem instanti, sed quia repente. Et vide ibidem alia ad hoc, li. 2. di. 5. 33
 Angelorum conuersionem, & diabolorum auersionem præcessit peccatum luciferi, li. 2. di. 5. 34
 Angelorum minora peccata non est excusabile quamvis factum sit alio suggerente, licet peccatum primum parentum sit remediabile, quia factum est alio tentante, li. 2. di. 5. 35
 Angelorum beatorum conuersio an fuerit ad deum virtute nature, an virtute gratiæ, li. 2. di. 5. q. 1. Respon. 36
 Angelorum bonorum conuersionem in qua confirmati sunt fuisse sine auxilio gratiæ, si quæ rationes probare videtur quomodo sunt soluenda, li. 2. di. 5. 38. & per totum
 Angelorum beatorum conuersionem non inchoauit gratia sed confirmauit, lib. 2. di. 5. 43
 Angelis malis quare imputatur auersio in culpam, li. 2. di. 5. 43
 Angelorum bonorum in conuersione an meritum sequatur premium, an præcedat, li. 2. di. 5. q. 2. Respon. 44
 Angelos in sua conuersione non sufficere meruisse glorificationem si quæ rationes, & auctoritates sonare videntur quomodo sunt intelligenda, li. 2. di. 5. 45 & per totum
 Angeli quomodo mererent premium substantiale, & accidentale, ibidem
 Angeli mali quomodo multum peccauerunt, & boni quomodo multum meruerunt, li. 2. di. 5. 46
 Angelus, & homo quare non habent æqualem temporis moram ad merendum, li. 2. di. 5. 47

Angeli bonis an ad hoc gratia collata
sit ut efficaciter conuerterentur. lib. 2.
di. 5.
Angelus qua gratia indigebat, & quomodo
Ibidem
Angelis malis an sit sua auersio imputan-
da cum gratiam non habuerint. li. 2.
dist. 5.
Angelis malis qua culpa non est data
gratia. Ibidem
Angeli mali ubi habitent, an in aere cali-
ginoso an in terris an alibi. lib. 2. di.
6. 1. & 2.
Angelo malo quomodo dicitur dari po-
testas tentandi nos tempore antichristi
quam malo non habet. li. 2. di. 6. 3.
Angelo malo qui videtur esse an non lice-
at aliquem postea impugnare lib. 2. di.
6. 4. & di. eadem
Angelus lucifer de quo ordine fuerit. li.
2. di. 6. q. 1. Respon. 5.
Et vide plura de hac materia in luci-
fer. Luciferum si stetit non fuisse in
supremo collocatum ordine, si qua ra-
tiones, & auctoritates sonare videntur
quomodo sunt dissoluenda li. 2. di. 6. &
per totum.
Angeli minores de quo ordine lapsi sūt
li. 2. di. 6. q. 1. Respon. 12.
Angeli nomen quare appropriatur infe-
riori ordini. li. 2. di. 6. 13.
Angelis malis quare non attribuuntur
nomina ordinum bonorum angelorū.
li. 2. di. 16. 14.
Angeli eiusdem ordinis alii ceciderunt
alii ceciderunt non obstante quod fue-
runt similes in affectibus, & mori-
bus & c. li. 2. dist. 6. 15.
Angeli mali an ceciderunt in infernum.
li. 2. di. 6. q. 1. Respon. 16.
Angeli mali ceciderunt de loco altissi-
mo, ergo ceciderunt in locum profan-
dissimum. Solutio. li. 2. di. 6. 17.
Angelis bonis quomodo dicitur datus
locus altissimus, & malis infimus. li. 2.
di. 6. 18.
Angelus malus quare non statim post
peccatum cecidit in infernum sicut ho-
mo malus statim post mortem. lib. 2.
di. 6. 19.
Angeli mali, & si dentur nobis ad exer-
citiū tamen per hoc deus nō agit mi-
sericorditer nobiscum. libro. 2. dist. 16.
6. 20

Angeli mali an crucientur ubicunque
sint. li. 2. di. 6. q. 2.
Angelos malos semper flammis torque-
ri quomodo intelligitur. lib. 2. dist. 6. 23.
Angelis bonis quare datum est premiū
conuersionis, sed angelis malis datum
non est omne supplicium auersionis.
li. 2. di. 6. 23.
Angelis malis quare differtur pœna usq;
ad iudiciū, & peccatoribus mortuis
quare statim redditur. li. 2. di. 6. 24.
Angelus malus quare propter auersionem
a bono summo statim punitur esse
pœna carenciæ uisionis dei, sed propter
conuersionem ad malum non statim
punitur pœna ignis infernalis. lib. 2.
di. 6. 25.
Angeli mali an habeant inter se distin-
ctionem ordinum. lib. 2. dist. 6. q. 1.
Respon. 26.
Angeli tripliciter considerantur secun-
dum triplicem statum. Ibidem
Angeli mali culpa quomodo peruertit
ordinem. li. 2. di. 6. 27.
Angelos malos habere data integerrima
quomodo intelligitur. lib. 2. dist. 6. q. 1.
6. 28.
Angeli mali an inter se habeant prela-
tionem. lib. 2. dist. 6. q. 1. Respon. 29.
Angeli mali quomodo patiuntur prela-
tionem cum sint superbissimi. li. 2. di. 6.
30. & 31. & eadem. di.
Angeli mali an habeant prelationem
de iure. li. 2. di. 6. 32.
Angeli qui, & quales ceciderunt. libro.
2. dist. 6.
Angeli mali vnde, & in quem locum ceci-
derunt. li. 2. di. 6.
Angeli mali minores ubi sint li. 2. di. 6.
De angelis malis vide plura ver. Da-
mon.
Angelorum confirmatio an mutauerit
lib. 2. di. 7. dist. 6. q. 1.
Angelorum aliqui sunt per gratiam con-
firmati aliqui per maliciam obstinati.
lib. 2. dist. 7.
Angeli quomodo habent. lib. 2. di. 7.
Angeli boni non per naturam, sed per
gratiam, post confirmationem peccare
non possunt
Angeli an habeant corpora naturaliter
sibi unita. li. 2. di. 8. q. 1. Respon. 7.
Angelus

Angelus diffinitur, li. 1. di. 8. 6

Angelos habere corpora aerea quomodo intelligitur, li. 2. di. 8. 8

Angelus qua ratione dicitur animal, li. 2. di. 8. 9

Angelus, & spiritus quomodo dicitur indigere corporeo solatio, lib. 2. distinctio. 8. 10

Angeli an aliquando assumant corpora, libro. 2. distinctio. 8. questio. 2. Responsio. 13

Angeli duplicem habent vim, scilicet contemplatiuam, & administratiuam. Ibidem.

Angelus quare assumit corpus, & anima exuta non, lib. 2. dist. 8. 14

Angelicus spiritus quomodo habet portionem ad corpus, lib. 2. distinctio. 8. 15

Angelo an competit habere corpus, li. 2. dist. 8. 16

Angelus quare assumit corpus an propter aliquid an propter nihil, lib. 2. di. 8. 17 & 18. & 19

Angelus an assumat corpus secundum veram formam corporis humani, lib. 2. di. 8. q. 1. Resp. 20

Angeli quamuis non assumant vera corpora humana, tamen non est ibi deceptio, li. 2. di. 8. 21

Angeli corpus quomodo habet organizationem, & completionem, lib. 2. distinctio. 8. 22

Angelum se habere indifferenter ad omnia corpora animalium quomodo intelligitur, li. 2. di. 8. 24

Angeli corpus quod assumat an fiat de materia caelesti an elementari, li. 2. dist. 8. q. 2. Resp. 26

Angelus quare magis assumit corpus de materia elementari quam caelesti, li. 2. di. 8. 27

Angelo quomodo est corpus assumptum pro habitaculo, lib. 2. di. 8. 29

Angeli corpus an est graue, vel leue, lib. 2. di. 8. 30

Angeli corpus an est simplex, vel mixtum, li. 2. di. 8. 31

Angelici corporis conseruatio non pendet a simili nec corruptioli a contrario, li. 2. dist. 8. 32

Angelus an in corpore assumpto exerceat operationes anime vegetatiue, li. 2. di. 8. q. 1. Respon. 32

Angeli boni quomodo comedunt, & quomodo mali generant, libr. 2. distinctio. 8. 34

Angeli an in assumptis corporibus habeant operationes potentie sensitiue, li. 2. di. 8. q. 2. Resp. 35

Angelus ad quid recipit corpus organizatum, li. 2. di. 8. 37

Angelo quomodo competit ridere, li. 2. di. 8. 38

Angelus quomodo habet sensus, li. 2. di. 8. 39

Angelus quomodo cognoscit, & sentit potentia immateriali, libro. 2. distinctio. 8. 40

Angelus quomodo patitur a corpore quia crematur ab igne, ergo potest per corpus sentire. Solutio, li. 2. di. 7. 41

Angelo quomodo competit receptio specierum visuarum, corpus sentire, & iudicium &c. li. 2. di. 8. 42

Angeli per quem modum habent corpora sibi unita, li. 2. di. 8

Angeli ad eum actum assumunt corpora, li. 2. di. 8

Angelus, & spirituales creature per quem modum apparent hominibus corporaliter, li. 2. di. 9

Angelus diffinitur a Damasceno, li. 2. distinctio. 9. 3

Angelicus ordo diffinitur, li. 2. di. 9. 4

Angeli diuersorum ordinum an sine diuersarum specierum per naturam, lib. 2. dist. 9. q. 1. Resp. 6. ad idem. 7. & 8. & 9

Angelicorum ordinum distinctio an sit principaliter a natura, vel a gratia, li. 2. di. 9. q. 2. Resp. 10

Angelos per naturam alios aliis esse superiores quomodo intelligitur, libro. 2. di. 9. 11

Angolorum ordo aliter attenditur quam creaturarum, li. 2. di. 9. 12

Angeli an secum maiorem capacitatem naturalium dentur a deo maiora dona gratuita, li. 2. di. 9. q. 4. Respon. 14, & per totum

Angelici ordines a quo denominentur, li. 2. di. 9. q. 4. Resp. 23

Angeli a tribus denominantur. Ibi.

Angeli secundum tres modos denominantur, li. 2. di. 9. 23

Angolorum nomina ex quibus locis scripturæ sunt accepta, li. 2. di. 9. 24

Angolorum

Angelorum nomina non debent esse cōmunia quamuis dona sint eis communia, li. 2. di. 9. 26
 Angelicum ordinem denominari ab eo munere quod plenius accipit quomodo intelligitur, li. 2. di. 9. 27
 Angeli aliqui quare dicantur Cherubim aliqui Seraphim, lib. 2. distinctio. 9. 28. ad idem. 27
 Angelicorum ordinum reformatio vnde fiat, id est vtrum ad singulos ordines angelorum fiat assumptio saluandorum, libro. 2. distinctione. 10. quæst. 5. Resp. 30
 Angelus, & homo quare possunt in eundem ordinem conuenire, lib. 2. distinctio. 9. 32
 Angeli supremi, & infimi ordinis non possunt in eodem ordine collocari, ergo similiter nec homo, & angelus. Solutio, li. 2. di. 9. 33
 Angelus, & homo possunt simul locari quamuis corpus hominis nō possit sublimari ad dignitatem spiritus angelici, lib. 2. di. 9. 34
 Angelus in aliquibus excedit animam hominis, in aliquibus cum ea conuenit, lib. 2. di. 9. 35
 Angelicorum ordinum prælatio quare est in ordine respectu ordinis an euacuetur post iudicium, libro. 2. dist. 9. quæst. 6. Resp. 36
 Angelos beatos esse perfecte beatificatos quomodo intelligitur, libro. 2. distinctio. 9. 39
 Angelica pulchritudo non minuitur quamuis prælatio collatur, lib. 2. distinctio. 9. 40
 Angelicus principatus secundum quod nominat ordinem quid dicat, libro. 2. dist. 9. 41
 Angelorum ordinum numerus an habeat statum in nouenario an protendatur ad denarium, lib. 2. dist. 9. quæst. 7. Resp. 42
 Angelici ordinis, & Hierarchie rationem obtinebit decimus ordo ex saluandis, libro secundo distinctio. 9. 43
 Angelicus ordo an compatiatur secundum æqualitatem, libro. 2. distinctione. 9. quæst. 8
 Angelorum æquipotentia penes quid accipitur, li. 2. di. 9. 47

Angelicorum ordinum conuenientia quare facit ad pulchritudinem vnde surgat, li. 2. di. 9. 48
 Angelos habere idem donum, & primum quomodo intelligitur, lib. 2. distinctio. 9. 49
 Angelica Hierarchia quomodo representat summam hierarchiam, lib. 2. di. 9. 50
 Angelum vnum solum quare non produxit deos, sicut vnum solum filium habuit, li. 2. di. 9. 51
 Angeli quare creati sunt in multiformi ordine. Ibid.
 Angelis solis an etiam alijs substantiis rationalibus competat per ordines distinguere, li. 2. di. 9. q. 9. Resp. 52
 Angelici ordines qui, & quot sint, lib. 2. dist. 9
 Angelici ordines quomodo nominentur & nominum ratio, libro. 2. distinctione. 9
 Angelici ordines an a principio creationis fuerunt ita distincti, libro. 2. distinctione. 9
 Angeli lapsi qualiter dicantur in ordinibus fuisse, libro. 2. distinctione. 9. Ibidem
 Angeli eiusdem ordinis an omnes sint æquales, li. 2. di. 19
 Angelus vnus quomodo mittitur ab alio, li. 2. di. 10. 2
 Angelus mittitur dupliciter, libro. 2. distinctio. 10. 3
 Angeli boni an mittantur, li. 2. dist. 10. q. 1. Resp. 4
 Angeli quare mittuntur nobis cum deus sit nobis præsens, libro. 2. distinctione. 10. 5
 Angeli quare mittuntur ad nos cum filius, & spiritus sanctus sufficienter procurent salutem nostram, libro. 2. distinctio. 10. 6
 Angelus simul, & semel de nobis cogitat & de deo, li. 2. di. 10. 7
 Angelo quare debetur locus, lib. 2. distinctio. 10. 8
 Angelorum omnium an sit miti, lib. 2. dist. 10. q. 2. Resp. 9
 Angelum de Seraphim missum ad Esaiam quomodo intelligitur, libro. 2. distinctio. 10. 11
 Angelico ordini cuiuslibet quare nō cōpetit missio cū cōpetat dei filio, li. 2. di. 10. 12

Angeli quomodo faciunt ad ordinem suorum reparationem, libro 2. distinctione 10. 13

Angeli an mittantur ad accendendum nostrum affectum, libro 2. dist. 10. q. 1 Respon. 14

Angelicus affectus quamvis sit igne diuini amoris inflammatus tamen non potest accendere nostrum affectum, lib. 2. dist. 10. 17

Angelus an mittatur ad illuminandum nostrum intellectum, libro 2. dist. 10. q. 2. Respon. 20

Angelici actus qui sunt illuminare purgare perficere penes quid accipiuntur, libro 2. distinctione. 10. 18. & 21. & 22 Et quomodo faciat eorundem actuum, dist. 27

Angelus quam animę partem potest illuminare, lib. 2. di. 10. 19

Angeli quare dicuntur lumina, libro 2. dist. 10. 23

Angeli quamvis multa nobis reuelent quę nobis per sensum non expriment propterea tamen non influunt immediate in intellectum, libro 2. distinctione 10. 25

Angelo & homini conuenit illuminare purgare & perficere per modum excitantis differenter, libro 2. distinctione 26

Angeli vox diffinitur a Gregorio, lib. 2. dist. 10. 28. Et declaratur explicatio, e. dist. 36

Angeli locutio an sit idem quod eius cognitio, libro 2. distinctione 10. quest. 1 Respon. 29

Angeli locutio qualiter aliquo modo differt a cogitatione, libro 2. distinctione 10. 31

Angelus cogitationem suam modo eorum munitat modo occultat quamvis lux & speculum semper se manifestent, lib. 2. dist. 10. 32

Angelum inferioris ordinis non posse loqui ad angelum superioris ordinis quomodo intelligitur, libro 2. distinctione 10. 34

Angeli auditus quid est & quomodo differunt videre & audire in angelo, lib. 2. dist. 10. 35

Angelica locutio differt a cogitatione, sed propter hoc non oportet quod nomen differat a specie, libro 2. dist. 10. 36

ne 10. 36

Angelus & deus an possint facere eandem locutionem vel an eadem locutio possit esse ab angelo & a deo, libro 2. distinctione 10. quest. 2. Respon. 37. & 38. & 39. Et ad idem 40. & 41. & 42

Angelo an competat adorari ex persona dei sicut competit ei ex persona dei apparere & loqui, lib. 2. di. 3. 44

Angeli sermo quem format in subiecta creatura dupliciter refertur ad deum, Ibidem

Angeli an omnes mittantur, libro 2. dist. 10

Angelorum nomina sunt non ordinum Michael Gabriel Raphael, libro 2. distinctione 10

Angelum animę ab ortu natiuitatis deputari quomodo intelligitur, libro 2. dist. 11. 1

Angelorum cognitio alia est a natura, alia a gratia, & harum quilibet duplex est, lib. 2. di. 11. 2

Angelos videre omnia eo quod videant verum quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 11. 4

Angelorum cognitio cogitatio & affectio potest variari per tempora, libro 2. dist. 11. 5

Angeli an debuerint deputari ad custodiam hominis lapsi, libro 2. di. 11. q. 1 Respon. 6

Angelici pręsidij caritatem augere gloriam triumphi quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 11. 8

Angelus ministrat homini propter deum quia si ministraret homini propter seipsum hō viator maior esset angelo beato, lib. 2. dist. 11. 9

Angelus an habeat custodiam hominis ex natura vel gratia, lib. 2. distinctione 11. 10

Angelica custodia non pręiudicat diuine, nec econuerso, libro 2. distinctione 11. 11

Angelo quare competit custodia hominis cum non competeat ei redemptio, lib. 2. di. 11. 12

Angelum deputari ad hominis conditi custodiam an fuisse competentem, lib. 2. dist. 11. q. 2. Respon. 13

Angelica custodia ad quid prodest homini specialiter, ibidem

Angelica custodia causa tota nō est suppleri

plere defectus, libro 3. dist. 11. 14

Angelus quare non potest deputari ad custodiam alterius angeli vel hominis institui, lib. 2. dist. 11. 15

Angelus quomodo preest angelo vel homini instituto, lib. 2. dist. 11. 16

Angelorum custodiam circa hominem in statu lapsu quare non oportet multiplicare, lib. 2. dist. 11. 17

Angelus aliquis an fuerit deputatus ad custodiam Christi, libro 2. dist. 11. 18. Respon. 19

Angelus suis mandavit deo quomodo intelligitur, li. 2. di. 11. 19

Angelus quia confortationis confortavit Christum, lib. 2. di. 11. 20

Angelicam custodiam habere quomodo est dignitatis, lib. 2. di. 11. 21

Angelus an propter nostram obstinationem subtrahat custodiam beneficium, lib. 2. di. 11. 22. Respon. 23

Angelicæ custodiæ effectus est & respectu bonorum & respectu malorum, li. 2. dist. 11. 23

Angelus quare non deserit hominem custodire propter peccatum sicut deus in habitare, lib. 11. 24

Angelus quare non subtrahit propter rebellionem & obstinationem custodiam sicut prælatus ea ratione fert excommunicationis sententiam &c. libro 3. dist. 11. 28

Angelicam custodiam in obstinatis esse causam aggravationis peccati quomodo intelligitur, li. 2. di. 11. 29

Angelicæ custodiæ 13. sunt effectus, lib. 2. dist. 11. 30

Angelicæ custodiæ circa animas quatuor effectus, lib. 3. di. 11. 40

Angelo custodiendi an amplifiscetur gaudium ex beatificatione custoditi, lib. 2. distinctione 21. questione secunda. Respon. 31

Angeli gaudium crescere intelligitur dupliciter & secundum quem modum angelus beatis accrescit gaudium, libro 3. dist. 11. 31. & 40

Angelus an incurrat aliquod detrimentum ex damnatione custoditi, libro secundo distinctione 21. questione 3. Respon. 33

Angelorum primum crescit ex nostra saluatione, ergo ex defectu salutis incurrit angelus demeritum non sequitur

lib. 2. distinctio 11. 37

Angelus malus gaudet de damnatione, ergo bonus ex hac causa tristatur non est simile, libro secundo distinctione 11. 38

Angelus an velit illum quem custodiam saluam scire eum præcium, lib. 2. dist. 11. 39

Angelicæ custodiæ quadruplex effectus circa animas & angelo custodiendi præcium quod præmium redditur, lib. 2. dist. 11. 40

Angeli boni deputantur ad custodiam, & mali ad exercitium homini, libro 2. distinctio 11

Angeli singuli singulis hominibus, 30 pluribus unus deputetur, libro 2. distinctione 11

Angelus an proficiat in merito vel in præmio vique ad iudicium, lib. 2. distinctione 11

Angelicæ naturæ conditionem quare non oportet in sex diebus explicari sicut nec lapsum, libro secundo distinctione 13. 10

Angeli & dei possibile est simul esse vnum opus, sed non vnam & eandem imaginem vel similitudinem, libro 2. dist. 16. 3

Angelus quare non determinatur in scriptura factus ad imaginem dei, libro secundo distinctione decimasexta vigesimo tertio.

Angelicæ naturæ quomodo excedit humanam, libro secundo distinctione 16. 30.

Angelum esse deo similiorem quam hominem magis proprie cōceditur quam quod angelus sit magis imago, libro secundo distinctione 16. 30. prope medium.

Angelus quomodo cecidit de statu sublimiori quam homo, lib. 2. distinctione 21. 46

Angelus quomodo erat sapientior quam adam, lib. 2. dist. 23. 14

Angelus si poneretur in carnem infamiam & anima innocens in flammam, quare nec ille inficeretur nec illa puniretur, libro secundo distinctione trigesima prima 38

Angelus quomodo dicitur remotior a deo & Maria proximior, libro 3. distinctione 26

Angelus annuncians de quo ordine fuit,
li. 3. di. 2. 7
Angelus quomodo plus conuenit cum
deo quam homo, li. 3. di. 2. 15
Angelus quamuis fit altior natura quā
homo tamen magis decuit hominem
exaltari per diuinitatis assumptionem
quam angelum, libro. 3. distinctione.
2. 16
Angelo lapso quare nō prodesset si 'Chri-
stus angelicam naturam assumpsisset, li.
3. di. 2. 17
Angelico a spiritu quare non debuit in
choari reparationem generis humani,
libro. 3. distinctio. 2. 18. Hic ponitur, &
quemadmodum in primo Adam facta
est nostre redemptionis consummatio
ponatur nostre damnationis incho-
atio.
Angelus quare non est adeo idoneus ad
reparationem sicut homo, libro. 3.
distin. 20. 10
Angeli qualiter sunt a nobis diligendi,
li. 3. di. 28. 6
Angeli quomodo, & qualiter sunt excha-
ritate diligendi, libro. 3. distinctione.
28. 19
Angelus quomodo est deo similior quā
homo, li. 3. di. 32. 22
Angeli in quo statu diligunt deum ma-
gis quam ipsum homines diligant, lib.
3. di. 32. 24
Angeli quare dicuntur mediatores ad
deum, li. 3. di. 32. 25
Angelice nature quare simul concreat
est pena, & humane non est concreat
medicina, li. 4. di. 2. 8
Angelos malos veniam non inuenisse
etiam si penitusissent quomodo intelli-
gitur, li. 4. di. 4. 58
Angeli quomodo offerunt orationes no-
stras deb, li. 4. di. 45. 8
Angelos omnia videre quia videntem
omnia vident quomodo intelligitur, &
per quem modum angeli multa addi-
scunt, li. 4. di. 45. 10
Angelorum ministerio damnati ad tor-
menta deducuntur sed angeli non tor-
quent damnatos, libro. 4. distinctione.
47. 2
Angeli verum iudicabunt cum Christo,
libro. 4. distinctione. 47. quæstion. 2. Re-
spon. 7
Angeli boni non iudicabunt cum Chri-

sto quamuis sint sine peccato, lib. 4. di.
47. 8
Angeli boni iudicabunt malos angelos
sed non homines malos, libro. 4. distin.
47. 9
Angeli an iudicabuntur, libro. 4. distin.
47. 9. 4. Resp. 11
Angelos malos non esse iudicandos si
quæ rationes probare videntur quomo-
do sint dissoluendæ, libro. 4. distinctio.
47. 12. & 13
Angeli boni quo iudicio indicabuntur,
li. 4. di. 47. 14

Anglicus.

Anglici per dispensationem contra-
hunc in gradu prohibito, libro. 4. disti-
ctione. 40. 4. Et ad hanc rem alia
plura. 5

Anima.

Anima infinitum bonum finite capit, li.
1. di. 1. 38
Anima cognoscitur dupliciter, & quæ
harum cognitionū est rationis, & quæ
fidei. li. 1. di. 3. 26
Anima quare dicitur essentia vite, & mēs
lib. 1. di. 3. 30
Anima rationalis quomodo est similis
deo, li. 1. di. 3. 32
Anima est suæ potentie qualis predica-
tio tibi, li. 1. di. 3. 44
Anima verum sit suæ potentie, & quomodo
modo memoria intelligentia voluntas
dicuntur vna essentia, libro. 1. distin-
ctione. 3
Animæ immortalitas breui deductione
probat, li. 1. di. 8. 32
Anima probatur composita a posteriori
per Augustinum propter pluralitatem
propriætarum, li. 1. di. 8. 43
Anima rationalis an sit in toto corpo-
re, ita quod in qualibet parte, lib. 1. di. 8
q. 3. Resp. 58
Anima secundum aliquorum opinionem
est per essentiam in corde, per poten-
tiam in toto corpore, libro. 1. distin-
ctio. 8. 58
Anima secundum maiorem opinionem
est in qualibet parte corporis tota. Et
ad hoc ponendum mouet experimen-
tum, & exemplum, & rationale argumen-
tum, libro. 1. distinctione. 8. 59.
& 60

Anima quare non mouetur ad motum
alicuius partis corporis, libro. 1. distin-
ctio. 8. 63.
Anima quomodo influat vicā ex vna par-
te in aliam, libro primo distinctione.
8. 64.
Anima quare non mouetur mota manu
li. 1. di. 37. 44
Anima vnita est corpori ex duplici cau-
sa, li. 2. di. 37.
Anima multis modis vnitur corpori pro-
portionabiliter, libro. 2. distinctione. 1.
60. & 61.
Anima rationalis, & angelus an differat
specie, an tantum numero, libro. 2. di. 1.
questio. 1.
Anima, & angelus qua differentia differ-
ant, libro. 2. distinctio. 1. questio. 2. Re-
spon. 74.
Anima quomodo perficit corpus, libro. 2.
dist. 1. 77.
Anima quare vnita est corpori, libro. 2.
distin. 1.
Animam esse omnia quomodo intelli-
gitur, li. 2. di. 7. 69.
Anima exuta quare non assumit corpus
aut angelus, libro secundo. distinctio-
ne. 8. 14.
Anima differenti modo exercet opera-
tiones in corpore quæ consequuntur ip-
sæ vel vt perfectionem, vel vt motore,
li. 2. di. 8. 35.
Anima secundum quosdam triplicem
habet operationem animalem intelle-
ctualē, & diuinam, libro. 2. distinctio
ne. 10. 15.
Animas nostras a beatis angelis illumi-
nari quantum ad inferiorem partem ra-
tionis potest intelligi tripliciter, lib. 2.
di. 10. 19.
Animam custodiri deum requirere a ma-
te custodiens quo modo intelligitur,
li. 2. di. 9. 34.
Animæ viuētis quid, & quare dicatur
ibi, producant atque reptile animæ vi-
uentis, li. 2. di. 15. 1.
Animæ sensibilem vel irrationabilem,
an productæ sint ex aliquo, vel ex nihi-
lo, li. 2. di. 15. 9. 2. Res. 7.
Anima sensibilem, & si ex aliquo pro-
ductæ sunt, hoc ipsum tamen non
est productum ex aliquo, lib. 2. distin-
ctio. 15. 8.
Animæ sensibilem an productæ sint ex

materia spirituali, vel corporali, li. 2. di-
stin. 15. 9.
Animarum sensibilem seminarium quæ-
do, & quomodo erat, libro. 2. distin-
ctio. 15. 10.
Anima quomodo est in corporibus an-
tiosis diuīs, libro secundo distinctio-
ne. 15. 12.
Animæ brutorum quomodo decidun-
tur cum corpore, libro. 2. distinctio-
ne. 15. 13.
Animæ nobilissimum accipitur duplici-
ter, li. 2. di. 16. 36.
Anima primi hominis an fuerit produ-
cta ex dei substantia, li. 2. di. 17. q. 1. Re-
spon. 9. & 10.
Anima duplex est in vnoquoque homi-
ne secundum manichæos, lib. 1. distin-
17. 10.
Animam sius spiritum iuxta dictum sa-
pientis ad deum redire quomodo intel-
ligitur, li. 2. di. 17. 12.
Anima, & si sit naturaliter immortalis
tamen non est de natura immortalis
dei producta, libro, secundo distinc-
tio. 17. 15.
Anima adeq an producta fuerit ex ma-
teria, libro. 2. distinctio. 17. questio. 2. Re-
spon. 17.
Animæ substantia quomodo dicitur crea-
ta ex nihilo, & non habere materiam,
li. 2. di. 17. 20.
Anima rationalis quamuis habeat com-
positionem ex materia, & forma, habet
tamen etiam appetitum ad perficiendū
corporalem materiam, lib. 2. distinctio
ne. 17. 24.
Anima adeq an producta fuerit ante cor-
pus, vel post, lib. 2. dist. 17. questio. 3. Re-
spon. 25.
Animam adeq prius esse factam quam cor-
pus nō potest probari per, Gen. li. 2. di-
stin. 17. 26.
Animam adeq non oportuit produci cū
spiritibus angelicis propterea quod cor-
pus adeq productum fuit cum bruis, li.
2. di. 17. 27.
Anima adeq quomodo habet rationem
quæterni, libro secundo distinctio-
ne. 17. 28.
Anima adeq quare produci debuit in cor-
pore proprio, libro secundo distinctio
ne. 17. 29.
Anima, & corpus dependent alterum ab

- altero: non sic elementa, libro 2. distin. 17. 30
- Anima humana quare post omnia producta est, & quare producta est prior omnium creatura angelica, li. 2. distin. 27. 31
- Anima quare datum est corpus mortale, li. 2. di. 17. 33
- Anima, & corpus quomodo recto ordine sunt unita, li. 2. di. 17. 43
- Anima an de aliquo facta sit an non, & quare facta sit, & quam gratiam habuerit in creatione, libro 2. distinctione 17.
- Anima an creata sit in corpore, vel extra corpus, li. 2. di. 17
- Animæ omnium hominum an sint vna numero vel diuersa, libro 2. di. 17. q. 1 Respon. 30
- Animam esse eandem in omnibus animalibus scilicet ipsum deum putauerunt quidam philosophi. Ibidem
- Anima humana tres habet partes intellectus, quarum duæ sunt æternæ tertia est generabilis, & corruptibilis, li. 2. di. 28. 31
- Anima vna quare non potest esse perfectio duorum corporum similium, cum tamen sit viuificatiua diuersorum membrorum vnius corporis, libro 2. distin. 18. 34
- Animam recipere formam vniuersalem quomodo intelligitur, libro 2. distinctione 18. 38
- Anima non est principaliter facta propter mouere corpus, lib. 2. distinctione 18. 38
- Animæ hominum an fuerunt simul productæ, lib. 2. distinctione 18. questio. 2. Respon. 39
- Anima quare non sunt simul creatæ vt angelici cum sint immortales vt angelici, li. 2. di. 18. 41
- Animæ duratio quare non est similis durationi rationis parte ante sicut a parte post, li. 2. di. 18. 43
- Anima quomodo dicitur præcedere corpus, li. 1. di. 18. 43
- Animam siue spiritum reperiri qui motus sit corpori ionctus modo separatus: siue est reperiri spiritum semper coniunctum, & spiritum semper separatim non oportet, libro 2. distinctione 18. 44
- Anima rationalis an sit ex traduce, li. 2. di. 18. q. 3. Res. 45
- Anima accipitur pro homine, ibi omnes animæ quæ egres. sunt de se. 12. li. 2. di. 18. 46
- Anima quare non potest aliam animam producere, libro secundo distinctione 18. 48
- Animam bruti quare potest producere brutum, & animam hominis homo producere non potest, libro secundo distinctione 18. 50
- Animam quare infundit deus conceptui adulterino, libro 2. distinctione 18. 51
- Anima rationalis an sit per naturam immortalis, libro secundo distinctione 19. quest. 1
- Anima sex modis consideratur, & secundum omnes hos modos probatur immortalis, li. 2. di. 19. 6
- Anima immortalis probatur ex quadraplici genere causæ, lib. 2. distinctione 19. in respon.
- Anima rationalis quare non potest corrupti, li. 2. di. 19. 8
- Animæ passio vnde, libro secundo distinctione 19. 11
- Anima quomodo condolet corpori, lib. 2. di. 19. 11
- Animæ operationem 12di vel impediri quomodo intelligitur, libro 2. distinctione 19. 12
- Anima bruta an ex prima sui conditione fuerit immortalis quemadmodum rationalis, libro 2. di. 19. quæ 2. Respon. 13
- Animæ sensibiles brutorum quare sunt corruptibiles, & non animæ sensibiles hominum, libro secundo distinctione 19. 17
- Anima sensibilis nobilitas non facit ad maiorem durationem creature, libro 2. di. 19. 18
- Animam sensibilem non beneferre quomodo intelligitur, libro secundo distinctione 19. 19
- Anima idem non peccante an corporeius potuisset dissolui, libro 2. dist. 19. q. 1. Respon. 21
- Animæ rationalis siue superior, & inferior portio, an sine diuersæ potentie, libro secundo distinctione 24. 2. Respon. 30

Animam esse superiorem omni creatura secundum mentem quomodo intelligitur, lib. 2. di. 24. 66

Animæ affectus moueri corpore motu eo quod radius iunctus aquæ mouetur aqua mota non est simile, nec sequitur ex hoc quod & si virtus creata possit corpus transmutare quod per consequens possit liberū arbitriū ipsō nolente compellere, libro 2. distinctio ne. 35. 59

Animæ differenti modo communicat corpori quæ respiciunt potentiam vegetatiuam sensitiuam, & operationes potentie intellectiue, libro 2. distinctio ne. 25. 69

Animæ quomodo operatur operationē intellectiue in corpore siue organo corporali, libro secundo distinctio ne. 35. 73

Animæ ad quas operationes interiores reuocantur in somnis, libro 2. distinctio ne. 25. 74

Animam in somnis videre futura quomodo intelligitur, lib. 2. distinctio. 25. 75. Et quare dominus magis visitat in somnis quam in vigilia, libro. 2. distinctio. 25. 76

Animam alio modo assimilatur deo, alio modo gratia, li. 2. di. 26. 21

Animæ quomodo est imago, & quomodo gratia, li. 2. di. 26. 27

Animæ facies quomodo dicitur a deo decorari, & acceptari, lib. 2. distinctio. 26. 40

Animam tunc habere perfectionem in actibus, & habitibus quando agens re flexitur super seipsum quomodo intelligitur, li. 2. di. 27. 39

Animæ sensibilis in hominibus an sit a generante, li. 2. di. 27. q. 1. Ref. 5

Animam sanctam quare permittit deus a se separari, li. 2. di. 26. 33

Animæ perfecta reformatio non exigit aliquid quod prius sit in substantia quam in potentia, nisi hoc dicatur per appropriationem, li. 2. di. 26. 39

Animæ sensibilis non dependet a corpore, quamuis operatio sensitiue dependat a corpore, li. 2. di. 31. 9

Animam sensibilem esse in potentia materialis quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 31. 12

Animæ ratione cuius partis primo infuse peccatum originale, li. 2. di. 21. q. 2. Ref.

13. & per totum. Et de hoc vide plura ubi agitur de originali peccato.

Animæ an inficiatur carne, li. 2. di. 31. q. 1. Ref. 24

Animæ quomodo sit peccatrix ex vicio carnis, tribus presuppositis, & per exempla probatur, li. 2. di. 31. 21

Animæ quare magis contrahit seditates carnis quam radius sordes illuminabilis, li. 1. di. 31. 25

Animæ innocentis si poneretur in flamma quare non torqueretur, lib. 2. distinctio. 31. 38

Animæ qualis facta sit quantum ad bonitatem, & maliciam, li. 2. di. 32. 8

Animæ una an sit subtilior alia in essentia, & ad intelligendum memoranda que habilius, libro 2. distinctio. 31. 34

Animæ an debeat deus imputare maculam illam quam contrahit ex carne, li. 2. di. 32. q. 1. Ref. 39

Animæ imputare culpam quam contrahit ex carne deum non debere si quæ rationes, & auctoritates sonare videntur quomodo sunt intelligendæ, lib. 2. di. 32. 40. & per totum

Animam infundere carni infectæ, an debeat diuinam iustitiam, lib. 2. di. 32. q. 2. Ref. 45. & 46

Animæ carni infectæ deum non deesse infundere si quæ rationes probare videntur quomodo sunt soluendæ, li. 2. di. 32. 47. & per totum

Animam innocentem poni in infernum & coniungere carni viciatæ dissimiliter se habent, li. 2. di. 32. 49

Animæ non propagatur ex anima, ergo nihil meretur una alteri. Solutio, lib. 2. di. 32. 50

Animæ quomodo vultus iuste carni viciatæ, li. 2. di. 32. 51

Animæ quomodo vultus iuste carni viciatæ, li. 2. di. 32. 52

Animam quam scit deus exire de corpore antequam baptizetur quare infundit carni viciatæ, libro secundo distinctio ne. 32. 53

Animam quare coniungit deus corpori maculato sciens eam inde maculari, & damnari, libro secundo distinctio ne. 32. 54

Animæ qualis creatur a suo auctore, lib. 2. di. 32

Animæ an in creatione sint æquales in donis naturalibus. Ibidem
 Animam esse causam mali sicut ignis calefieri quomodo intelligitur, libro. 2. dist. 34. 16
 Anima nunquam potest tor. & tam magis peccatus debilitari. quin adhuc possit in pluribus maioribus, lib. 2. di. 36. 40
 Animæ passiones an sint pœnæ tantum. an pœnæ simul, & peccata, lib. 2. di. 36. q. 2. Respon. 11
 Animam constuprari vsque ad vericæ quomodo intelligitur, libro. 2. dist. 39. 45
 Anima dupliciter habet pollui, lib. 2. di. 39. 34
 Animam unitam carni constituere per sonam quomodo intelligitur, libro. 3. dist. 5. 35
 Animam separatam esse personam reprobat, libro. 3. distinctione. 37. & repetitur. 38
 Anima separata non est res distincta quæ convenit personæ, libro. 3. distinctio. 5. 39
 Animæ vnibilitas ad corpus non aufert animæ personæ proprietatem quomodo intelligitur, li. 3. di. 5. 40
 Anima separata differt specie ab angelis, ergo differt ab aliâ anima. Item anima separata differt ab aliâ anima numero ergo differt ab ea personaliter non sequitur, lib. 4. distinctio. 5. 41
 Anima, & corpus vnita quomodo faciunt hominem, lib. 3. di. 5. 46
 Anima & caro, diuinitas & humanitas non habent omnimodam similitudinem, lib. 3. di. 6. 15
 Anima aliter purificatur per Christum, aliter per Spiritum sanctum, libro. 3. di. 12. 11
 Anima quare dicitur cognosci seipsa, li. 3. di. 4. 10
 Animæ oculus quomodo aperitur vt intelligat, & videat deum, libro. 3. distinctio. 14. 24
 Animam secundum rationem nullius patris corporis esse ædum quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 16. 27
 Anima passibilis duplici genere passio nis patitur, & quomodo efficitur perfecte impassibilis, libro. 3. distinctio

ne. 18. 1
 Animam meam nero tollere me, & quomodo intelligitur, libro. 3. distinctio. 21. 1
 Animam carô posuit quando exspirauit quomodo intelligitur, li. 3. di. 21. 2
 Animæ separantur a corpore duplici modo, & quomodo anima Christi separata fuit, li. 3. di. 21. 22
 Animas trahere quæ statim post separationem efficiuntur impassibiles quomodo intelligitur, li. 3. di. 21. 24
 Animæ ex inferno liberatæ quare non sunt statim in celis ductæ, li. 4. di. 22. 44
 Animæ aliorum sanctorum quare iam statim euolant, li. 3. dist. 22. 4
 Anima quomodo scit quæ in ipsa sunt, li. 3. di. 23. 5
 Anima non omnimodè se habet ad suas potentias sicut gratia ad virtutes, li. 3. di. 23. 73
 Animæ vita dicuntur diuersimodæ charitas, & gratia, lib. 3. di. 27. 23
 Anima humana quomodo semper habet sui memoriam, intelligentiam, & dilectionem, li. 3. di. 28. 3
 Animam quomodo pro fratribus ponere iubet Iohannes, li. 3. di. 3. 10
 Anima quomodo potest deo vni per gloriam, li. 3. di. 31. 47
 Animæ vitæ quomodo deus est, libro. 4. dist. 17. 3
 Anima cum dicatur viuificari, & sanari, & reuocari queritur quæ sit differentia inter hæc: & quare delectio culpæ vocatur magis iustificatio quam aliæ virtutes, li. 111. di. xvij. 4
 Animæ mundificatio non est prius quâ gratiæ infusio quamvis mundicia & innocentia sit media inter gratiam & culpam, li. 4. di. 17. 34
 Animam simul diuersis modis non moueri quomodo intelligitur, lib. 4. di. 17. 40
 Animæ maculæ quid est, lib. 4. di. 18. 48
 Anima per quid sufficienter puniatur in purgatorio, li. 4. dist. 20. 26
 Animæ in purgatorio quamvis habeant augmentum certitudinis de gloriæ tam illa certitudo est cō affectione, li. 4. di. 20. 27
 Anima quare non dubitat in purgatorio de gloriæ certitudine sicut hic, lib. 4. di. 20. 18

Anime beatorum hominum an possint
euolare in celum ante iudicium, lib. 4.
dist. 21. q. 2. Respon. 35
Animas beatorum ante iudicium non
posse euolare vbiq; sonant ratio-
nes & auctoritates quomodo sunt in-
telligendæ & soluendæ, libr. 4. dist. 21
36. & per totum
Anima quare in resurrectione magis ap-
petit corpus proprium quam alienum,
lib. 4. di. 43. 32
Anima vt doceat vel crucietur duo con-
currunt, li. 4. di. 44. 68
Anime qualiter crucientur sine corpori-
bus, lib. 4. di. 44
Anima quare dicuntur contineri in ab-
ditis receptaculis inter hominis mor-
tem & resurrectionem, lib. 4. dist. 45. 2
Angeli an ante aduentum christi descen-
derunt in infernum, libro 4. distin. 45
q. 1. Respon. 11
Anima an post aduentum christi ha-
beant receptacula vel loca determina-
ta, lib. 4. dist. 45. q. 2. Respon. 14
Animarum triplex est locus secundum
triplicem statum, & quis locus cui sta-
tus conueniat, ibidem
Animarum quattuor receptacula, libr. 4.
dist. 45. 15
Animarum receptacula possunt reduci
ad bimembrem diuisionem, lib. 4. di-
stin. 45. 16
Anima an aliquando a suis receptaculis
exeat, libro 4. distinctione 45. Re-
spon. 17
Animas bonas, & spiritus beatos non
posse aliquando exire vel mutare rece-
ptacula sua, si quæ rationes videntur
probare quomodo sunt soluendæ,
li. 4. di. 45. 18. & per totum
Animabus defunctis mediocriter bonis
an prosint suffragia a viuis facta, libr. 4.
distinctione 45. quæst. 1. Respon. 22. &
per totum
Animabus defunctis an prosint suffra-
gia facta per malos, libr. 4. distinctione
45. q. 2. Respon. 28
Animabus defunctis quantum prosint
suffragia, & cum non prosint & qualiter
omnibus, queritur cui magis prosint
an ei qui magis meruit an ei pro quo
specialiter sunt, libr. 4. distinctione 45.
q. 3. Respon. 31
De suffragijs quæ sunt pro animabus

defunctis vide aliqua vbi suffragium.
Animarum diuersa sunt receptacula, li.
4. dist. 45
Animabus damnatis an detur mitigatio
penæ, lib. 4. dist. 46
Anima separata an habeat vsum poten-
tiæ sensitivæ, lib. 4. distinct. 50. quæst. 2
Respon. 26
Animam separatam habere vsum poten-
tiæ sensitivæ, si quæ rationes & aucto-
ritates probare videntur quomodo sunt
dissoluendæ, libr. 4. distinctione 50. 37
& per totum
Anima separata an cognoscat ea quæ cir-
ca nos aguntur, libr. 4. distinct. 50. q. 3
Respon. 31. & per totum
Anima separata an mutuo se cognoscat
scilicet beati damnatos & econuerso,
lib. 4. di. 50. q. 3. 1
Animas separatas se mutuo non cogno-
scere, si quæ rationes videntur probare
quomodo sunt soluendæ, lib. 4. dist.
50. 38. & per totum
Animal.
Animal esse dupliciter intelligitur, &
quomodo angelus dicitur animal, li. 3
dist. 8. 9
Animalium anime quæ per putrefactio-
nem generantur a quo educantur, lib. 3
dist. 15. 11
Animalium corpora an composita sint
ex quattuor elementis an ex vno, lib. 3
di. 15. q. 2. Respon. 14
Animaliū corpora esse producta ex vno
elemento, vt dicitur Gen. 1. producant
aque producat terra &c. quomodo in-
telligitur, li. 2. di. 15. 15
Animalia quæ ornant terras & anima-
lia quæ ornant aquas quare non sunt
ex sola terra & aqua producta, sicut cor-
pora ornantia celum de materia cele-
sti, lib. 2. di. 15. 18
Animalium corpora in primordio quo-
modo sunt ex quattuor elementis pro-
ducta sine violentia, libr. 2. distinct. 15
19. & 20
Animalium corpora an magis consent
ex elementis actiuis quam passiuis, an
econuerso, li. 2. distinctione 15. quæst. 3
Respon. 11
Animalium quomodo dicuntur aliqua
ex aqua, aliqua ex terra facta, libro 2
dist. 15. 23
Animalia natatilia, & volatilia cum ex
eadem

eadem sine materia scilicet humore a-
que producta quare aliqua habitant in
aqua aliqua in aere, lib. 2. di. 15. 34.

Animalia sensibilia omnia an creata sint
propter hominem, lib. 2. dist. 15. q. 1
Respon. 27.

Animalia aliter ordinantur ad homi-
nem secundum statum innocentie ali-
ter secundum statum nature lapsa.
lib. 2. dist. 15. 28.

Animalia noxia vel non valentia ad e-
sum vel vestitum quare sunt facta, ibid.

Animalia quare possunt offendere homi-
nes cum homini datum sit dominium
in ea, lib. 2. di. 15. 32.

Animalia nocua an debuerunt fieri ho-
mine stante, lib. 2. di. 15. 32.

Animalium productio quo die & ordine
facta sit, lib. 2. distinct. 15. quest. 2. Re-
spon. 33.

Animalia ornantia tria elementa scilicet
aerem, aquam, terram, quare non
sunt in tribus diebus producta, libro 2.
dist. 15. 36.

Animalia generata per putrefactionem
& commixtionem diuersarum specie-
rum vt mulus &c. quare non sunt a
primordio creationis producta, libro 2.
di. 15. 49.

Animalium ex aquis productio ponitur
lib. 2. dist. 15.

Animalia ex terra producuntur, libro 2.
distinct. 15.

Animalia venenosa quando, & quare
noxia facta sunt, li. 2. di. 15.

Animalia minuta quando creata fuerunt,
lib. 2. dist. 15.

Animalia bruta licet seruiant homini &
per hoc deo in homine tamen non de-
bent remunerari immortalitate, lib. 2.
dist. 19. 29.

Animal non posse redigi in seruitutem
potest esse dupliciter, libro 2. distinctio
ne 25. 14.

Animal esse prius quam hominem quo-
modo intelligitur, libro secundo distin-
ctione 31. 10.

Animalia bruta & plante verum inno-
uabuntur in iudicio, libro 4. distinctio
ne 48. q. 4. Respon. 3.

De animalibus vide aliqua, vbi brutum
Annunciare.

Annunciatio angelica debuit precede-
re incarnationem triplici ratione,

libro 3. distinct. 2. 4.
Annunciatio incarnationis quare facta
est per angelum non per hominem,
lib. 3. di. 2. 5.

Annus qua ratione transisset ad diui-
na, vt ibi generatione & generationem
attribui, lib. 2. dist. 49. 34.

Anselmus
Anselmum se velle viscera fidei pro-
pter amorem dei quomodo intelligi-
tur, lib. 4. dist. 16. 43.

Ante tempus.
Ante tempus & extra omniem locum
quomodo dicitur deus esse, libro 1. di-
stin. 37. 47.

Antecedens.
Antecedens est possibile, erga & conse-
quens, quomodo intelligitur, libro 1.
dist. 42. 35.

Antiquitas.
Antiquitas quomodo capitulum mun-
do, lib. 1. dist. 44. 27.

Antiqua conspectio quid, libro 3. distin-
ctione 3. 5.

Antichristus.
Antichristum facere signa mendacia
quomodo intelligitur, libro 2. distin-
ctione 7. 83.

Antichristus quomodo carebit angelor-
um presidio, libro secundo distinctio
ne 21. 26.

Apparere.
Apparere est dupliciter, libro primo di-
stinctione 16. 7.

Apparitio filij & spiritus sancti, inuenta
respectu diuersorum, libro 1. distinctio
ne 16. 20.

Apparitionis nobilitas in filio & spiritus
sancto penes quid attenditur, libro 1.
dist. 16. 21.

Apparitiones quibus deus apparuit in
subiecta creatura, & etiam locutio nes-
sa semper facta sine medijs angelis,
libro secundo distinctio decima.

Apparentia est duplex, scilicet probabili-
s opinionis & certitudinalis appa-
rentionis & que remouetur a credi-
bili per apostolum in distinctione fidei,
lib. 3. dist. 24. 34.

Appetere.
Appetitus, quid & quomodo differt de
lectione, lib. 1. dist. 3. 8.

Appet

Appetitus est duplex scilicet absolute de liberatione, & velleitate. Et quis horum est velleitate, libro. 1. distinctione.

7-17
Appetitus qui precedit partem mentis habet secundum statum dupliciter considerari, li. 2. di. 12. 16.

Appetitus dividere in naturalem, & de liberationem dupliciter potest intelligi, li. 3. di. 14. 37.

Appetitus primorum parentum quando incipit esse libidinosus, libro secundo di. 21. 41.

Appetitur aliquid in vniuersali, & conueniunt in particulari, libro 1. distinctione. 32. 3.

Appetitur aliquid tripliciter, libro. 1. di. 32. 4.

Appetivustria quorum opposita fugimus, lib. 1. di. 25. 7.

Appetitus potest intendi respectu alicuius deest subditum alio tripliciter, li. 2. di. 33. 26.

Appetitus sicut est triplex, scilicet naturalis, sensualis seu animalis, & rationalis, sic intentio potest esse triplex, libro. 2. di. 31. 38. 39.

Appetenda sunt in triplici genere, quodam in genere honesti quodam in genere commodi, libro. 2. distinctione. 39. 47. 11.

Appetitus duo dicit scilicet amorem rei alicuius, & carentiam, lib. 4. distinctione. 49. 33. 19.

Appostoli.

Appostoli an iudicabunt cum Christo, li. 1. di. 14. 9. 1. Reli. 1. di. 14. 9.

Appostoli quare magis iudicabunt quam alii, & quare in numero 12. libro. 4. di. 31. 27. 6.

Appropriare.

Appropriandi, & communicandi ratio quomodo dicunt illud quod facit alie adesse in hoc, libro. 1. distinctione. 5. 18. 39.

Appropriabilis an sit personis in diuinitate vnicuique concordia, lib. 1. di. 31. 9. 3. 1.

Appropriare est de communi proprium facere, li. 1. di. 31. 5. 1.

Ad idem, lib. 1. di. 31. 28. 1. 1.

Appropriata personarum secundum intentionem Hilarij, libro. 1. distinctione. 3. 1.

Appropriationem personarum notat Augustinus alijs verbis, lib. 1. di. 31. 4. 7. Respon. 28.

Appropriationem an sit ponere in diuinitate, libro. 1. di. 31. 4. 7. Respon. 28.

Appropriata dupliciter consideratur. Ibidem.

Appropriatio an sit secundum rem, an secundum intellectum, lib. 1. distinctione. 34. 30.

Appropriatum quomodo est prius quod proprium, libro primo distinctione. 34. 31.

Appropriantur personis communis quae de deo secundum substantiam dicuntur, lib. 1. di. 34.

Appropriationis ratio redditur, libro 2. di. 34.

Approbatio connotat bonitatem dupliciter, i. di. 36. 8.

Appropriata non possunt attribui essentiae, vel naturae, libro. 3. distinctione. 89.

Aqua.

Aquae non dicuntur glaciali & soliditate suspensae super calis pheram, libro. 2. di. 14. 1.

Aquae supra firmamentum tres habent proprietates, lib. 2. di. 15. 7.

Aqua accipitur tripliciter in primariis rerum conditionibus, libro secundo distinctione. 14. 4.

Aquae supra firmamentum cuius naturae sunt, & quare eorum illud dicitur aquarum, li. 2. di. 14. 1.

Aquae quomodo dicuntur congregari sibi, congregentur aquae, libro. 2. distinctione. 14. 18.

Aquam quare vocat sibi pluraliter, & terram singulariter, libro. 3. distinctione. 14. 39.

Aquae quando, & ubi congregatae sunt, lib. 2. di. 14. 1.

Aqua quare est principium duplicis generis animalium, scilicet natiuum & volatiliu, libro secundo distinctione. 15. 24.

Aqua cur admiscetur vino in calice, li. 4. di. 11. 23.

Aqua quid inde debet fondi in vinum, li. 4. di. 11. 14.

Aqua an conuertatur in vinum in calice, li. 4. di. 11. 7. 3.

Aqua

Aqua non miscetur grati vinum in calice & his ignoscitur, latinis non, libro 4. dist. 11. 36

Aqua sine vino offerri non potest & de casu si quis solam aquam fuderit in calicem, libro 4. di. 11. 37

Aquam esse de necessitate sacramenti eu charistiae ubi dicit auctoritas quomodo est intelligenda, libro 4. di. 11. 55

Aqua de congruitate apponitur in calicis sacramento quamuis sit insipida, libro 4. di. 11. 59

Aqua naturalis non artificialis debet apponi in sacramento calicis, libro 4. dist. 11. 66

Aqua non benedicta & oleum non benedictum si proportionabiliter miscetur cum benedicto benedicitur, vinum vero iunctum alij liquori non conuertit ipsum in sacramentum, libro 4. di. Ratione 12. 29. & 30

Aqua modica quomodo conuertitur in vinum a specie vini in calice, libro 4. dist. 12. 31

Aqua si in calice in magna quantitate apponeretur totum conuerteretur in substantiam aquae, sed si ita parum apponatur quod species predominetur non conuertitur in vnum sacramentum, libro 4. di. 12. 34

Arbitrium.

Arbitrium quid dicat in patre, & filio respectu spiritus sancti, libro 1. dist. 11. 5

Arbitrij libertas dupliciter consideratur, libro 3. di. 3. 4

Arbitr. lib. quomodo dicitur violentari a diabolo, li. 2. dist. 11. 7

Arbitrium quid est, libro 2. dist. 25. 8

De arbit. lib. vide plura in littera. l. ubi lib. arb.

Arbor.

Arborem bonam fructus malos facere non posse &c. quomodo intelligitur, lib. 2. di. 34. 8

Arborem malam fructus bonos facere non posse quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 41. 4

Archidiaconus.

Archidiaconus ad quid tradit in ordinatione ampullam &c. lib. 4. distinctio 24. 63

Arduum.

Arduum dicitur aliquid dupliciter, li.

bro 3. dist. 35. 34

Argumentum.

Argumentum dicitur dupliciter scilicet proprie & transumptiue & quomodo fides dicitur argumentum, libro 3. distinctio 23. 37

Arrogantia.

Arrogantia stulta secundum quid est in nobis, li. 2. di. 39. 39

Ars.

Ars duo dicitur & secundum quem modum regulat voluntatem in vtendo, lib. 1. di. 1. post 19

Ars appropriatur filio verbum vero est proprium filij, li. 1. di. 32. 26

Ars est duplex, li. 2. dist. 16. 5

Artem & virtutem esse circa difficile, quomodo intelligitur, li. 3. di. 40. 34

Artatio.

Artatio est duplex & quomodo articulus artat ad credendum, lib. 3. distinctio 24. 46

Articulus.

Articuli decem reprobari ab vniuersitate Parisiensi, li. 2. di. 33. 47

Articulus & finis differunt & quare articulus potest pluralis & non finis, li. 2. di. 33. 3

Articuli alicuius oppositum an possit esse contingens, lib. 3. dist. 24. 9

Articulus an bene diffiniatur a Richardo, scilicet

Articulus est indivisibilis veritas de deo orans nos ad credendum, li. 3. dist. 24. q. 1. Respon. 41

Articulus quomodo dicitur indivisibilis, li. 3. di. 24. 42

Articuli quare sunt plures cum non sit nisi vna indivisibilis veritas, libro 3. distinctio 24. 43

Articulus de resurrectione carnis quomodo est de deo, libro 3. distinctio 24. 44

Articulus quomodo dicitur artare rationem cum sit supra eam, libro 3. distinctio 24. 45

Articulus dicitur non tamen quia artat obligando, sed etiam quia artat distinguendo & discernendo, libro 3. distinctio 24. 47

Articulus an benediciatur ab Isidoro articulus est perceptio diuina voluntatis tendens in ipsam, libro 3. distinctio 24. q. 2. Respon. 48

Articulus

Articulus quomodo non est sua perceptio, li. 3. di. 2. 4. 49

Articulus aliter est perceptio quam fides & visio gloriæ, li. 3. di. 24. 50. & 51

Articulus quomodo respicit bonitatem & humanam veritatem, libro 4. distinctione 24. 52

Articulus quomodo facit tendere in veritatem diuinam cum ipse sit veritas diuina, lib. 3. di. 24. 53

Articulus diffinitur hic ab Isidoro in comparatione ad fidem formatam, lib. 3. di. 24. 54

Articuli qua ratione dicuntur alter altero dignior, li. 3. di. 25. 1

Articulus in fidei quem quique apostolorum edidit, li. 3. di. 25. 67

Articuli fidei quare non sunt ex parte diuinarum proprietatum & operationum, li. 3. di. 25. 11

Articulus fidei tenentur omnes Christiani credere post aduentum Christi, quod quidem potest fieri tripliciter, libro 3. di. 25. 26

Articuli quomodo habent se equaliter, & inaequaliter ad fidem, libro 3. distinctione 25. 32

Articulus mutatur secundum quam dicitur fides profectio, quomodo mutatur obiectum, lib. 3. di. 25. 35

Artifex.

Artificis creati opus quare potest consistere sine suo adiutorio, artificis vero increati opus scilicet dei non, libro 2. di. 37. 17

Ascensus.

Ascensus in deum est duplex, libro 1. distinctione 3. 25

Ad idem lib. 3. di. 17. 33

Ascendere quamuis non possit quis ad bonum nisi ordinate potest tamen inordinate se precipitare in malum, li. 2. di. 43. 17

Ascendere est duplex & quomodo intelligitur illud. Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo, li. 3. di. 12. 4

Asserens.

Asserens quod in animo sentit quando non peccat, lib. 4. di. 39. 12

Assimilare.

Assimilatio est duplex, lib. 2. distinctione 2. 42

Assimilari dicitur dupliciter: & quomodo homo magis assimilatur deo quam

corum vniuersum, libro tertio distinctione 2. 12

Assimilatio est triplex & quare sit gloria quare in gratia que in caradere, libro 4. di. 6. 11

Astrologus.

Astrologi quibus frequenter vera prædicunt, lib. 2. di. 14. 81

Astrologi circa que possunt prædicere vera, lib. 2. di. 14. 83

Astronomi.

Astronomi quomodo dicunt vera, lib. 3. di. 7. 66

Assumere.

Assumere an sit actus conueniens diuinae naturæ, lib. 3. di. 5. q. 1. Respon. 5

Assumere & vnire differunt, ibidem

Assumere an conueniat diuinæ personæ, lib. 3. di. 5. q. 2

Assumere an conueniat personæ ratione naturæ an econuerso, lib. 3. di. 5. q. 3. Respon. 16

Assumere an possit conuenire diuinæ naturæ, abstracta omni personæ, libro 3. di. 5. q. 4. Respon. 17

Assumi nihil nisi prius sit vel nihil nisi ens assumi potest dupliciter intelligi, lib. 2. di. 5. 25

Assumptio quomodo facit vnum cum assumpto, lib. 3. di. 5. 26

Assumptum acquirere aliquam proprietatem eius a quo assumitur siue vnitur quomodo intelligitur, libro 3. distinctione 5. 27

Assumpsit cur humanam personam deus quæritur, libro 3. distinctione 5. q. 3. Respon. 30

Assumpsit deus hominem quæritur an sit concedenda, lib. 3. di. 5. q. 4. 1

Assumere carnem esse nasci in vtero quomodo intelligitur, libro 3. distinctione 8. 28

Assumere humanam naturam de massa perditionis siue de genere adam an deuenit filium dei, lib. 3. di. 12. quæst. 1. Respon. 2

Assumere an decuerit deum muliebrem sexum ad reparandum genus humanum, lib. 3. di. 12. q. 1. Respon. 24

Assumere an magis debuerit filius dei carnem de viro simul & muliere quam de muliere tantum, lib. 3. di. 12. q. 2. Respon. 29

Assumere an potuerit deus alium hominem

nam vel aliunde quam de genere ad
lib. 3. di. 13

Assumere an potuerit deus hominem in
sexu muliebri, li. 3. di. 13

Attribuere.

Attribuitur alicui aliquid secundum
quod ipsum dupliciter, libro 2. distin-
ctione 1. 50

Attritio.

Attritionis dolor an formetur an nobis
eliciatur, lib. 4. di. 4. di. 17. 43

Attritio cum hinc requiritur ad defectio-
nem actus, sed ad deletionem origi-
nalis sufficit sola fides, libro 4. distin-
ctione 1. 65

Item ibi ponitur ut remittatur origina-
le ponatur ut remittatur actuale

Attritio an necessario procedat contri-
tionem vel impii iustificationem, lib. 4.
di. 17. 9. 3. Respon. 41

Post principium huius questionis in vi-
tima linea ponitur cum gratia sic dele-
ctua ponatur cum gratia non sit de-

Attritio an fiat contritio, libro 4. distin-
ctione 17. 44

Avaritia.

Avaritia & lascivia quomodo sunt no-
mina habituum anime, libro 3. distin-
ctione 12. 20

Audire.

Audire dicimur deum tripliciter, lib. 3.
dist. 10. 38

Auerrere.

Auerti a deo quid est, lib. 2. distin. 5. 1. &
eadem dist.

Auersio & conuersio a quo fit, libro 2.
dist. 1. 6

Auersio quomodo est formale in pecca-
to, lib. 2. di. 42. 49

Auersio dupliciter accipitur, libro 2. di-
stin. 42. 56

Auersionem esse per contemptum, &
conuersionem per cupiditatem quo-
modo intelligitur, lib. 2. di. 42. 58

Auersio & conuersio quando sunt duo
mala, lib. 2. di. 42. 58

Auersio & conuersio non opponuntur
diuersis praeceptis, lib. 2. di. 42. 60

Auersione plus conuenire cum alia
auersione quam cum conuersione quo-
modo intelligitur, li. 2. di. 42. 61

Aues.

Aues cur in terra descendant & quomo-
do, lib. 2. di. 15. 35

Aues quomodo dicuntur ornare aera
lib. 2. di. 15. 26

Auferre.

Auferendum non esse quod est a deo da-
tum quomodo intelligitur, libro 2. di-
stin. 44. 27

Augmentare.

Augmentum sic dupliciter, lib. 1. dist. 17. 41
34. & eadem dist. 46

Augmentum quid est, libro 1. distin. 17.
34. & 39

Augm secundum substantiam mutari
secundum substantiam quando habet
veritatem, lib. 1. di. 17. 38

Augeri aliquid per appositionem con-
millis quantitatis duo exigit, libro 1. di-
stin. 17. 42

Augmentum in corporalibus habet sta-
tum a tribus, lib. 1. di. 17. 49

Augeri lunem in aere est dupliciter, lib.
1. dist. 17. 55

Augeri potest calor dupliciter & secun-
dum quem modum habet statum & se-
cundum quem non lib. 1. di. 17. 56

Augetur aliquid sex modis, libro 1. di-
stin. 27. 37

Augmentatus quare est animus in nobis
corrupta quam generatus & auer-
tus, lib. 2. dist. 3. 25

Aureola.

Aureola & premiū accidentale differre
terse habent, lib. 2. dist. 40. 44

Aureola ratione cuius incorruptionis
deletur, lib. 4. dist. 3. 38

Autenticum.

Autenticum ostendit opus suum magi-
ster, lib. 1. in prologo

Audomtas.

Audoritas quid dicat in hac locutione
ubi pater auctor est ibi & naturalis
lib. 1. dist. 9. 16

Auctoritas & principalitas idem est in
diuinis, lib. 1. di. 12. 11

Auicor.

Auicor quid dicat in patre, libro 1. distin-
ctione 13. 3

Auxilium.

Auxilium aliquod vel consolationem di-
uinam vel aliqua secreta semper ha-
bit gentis humanam & agit in remou-
endum, li. 3. dist. 1. 16

Baptismus.

Baptismus an debeat originale quæcum ad culpam, libro 2. di. 32. q. 1. Respon. 12.

Baptismus quare debeat originale prout corrumpit personam, & non prout corrumpit naturam, libro 2. distinct. 32. 18. & 20.

Baptismus quomodo dicitur purgare carnem & spiritum, li. 2. di. 32. 19.

Baptismi sacramento mundatus quare generat mundum cum tamen sanctorum baptismo datur ei virtus generandi sanum, lib. 2. di. 32. 24.

Baptismus & circumcisio quare non est actus figuralis sicut decimatio, libro 3. distinct. 36.

Baptismalis innocentia in respectu cuius est similis continentia vaginali, lib. 3. di. 36. 13.

Baptismus & circumcisio differunt, & continentur, lib. 4. di. 55.

Baptismus Christi quare habuit præambulum baptismi Ioannis, libro 4. distinct. 1.

Baptismus Ioannis quare dicitur est hominis, lib. 4. di. 2. 4.

Baptismus Ioannis quare fuit in nomine venturi & non Christi cum tamen scirent Christum venissimum eum baptizavit, lib. 4. di. 5.

Baptismus quare non sufficit solus sine alio sacramento ad salutem, libro 4. distinct. 2. 21.

Baptismus Ioannis a quo fuit institutus, lib. 4. di. 2. q. 1. Respon. 24.

Baptismus Mathei quare non dicitur sicut euangelium Mathei, libro 4. distinct. 2. 35.

Baptismus Ioannis quare cessavit Ioanne cessante, ibidem & 26.

Baptismus Ioannis ad quid fuit institutus, li. 4. di. 2. q. 2. Respon. 26.

Baptismus Ioannis quomodo dicitur in remissionem peccatorum, libro 4. distinct. 2. 47.

Baptismus Ioannis & circumcisionis differentia, lib. 4. di. 2. 28.

Baptismus Ioannis ad quid erat utilis, lib. 4. di. 2. 29.

Baptismus Ioannis cum impositione ma-

num an esse æquivalens baptismo Christi, lib. 4. di. 2. q. 3. Respon. 30.

Baptizati baptismo Ioannis quomodo dicuntur a Hieronymo iterum baptizati, lib. 4. di. 2. 32.

Baptismo Philippi baptizatos Samaritanos non recepisse Spiritum sanctum quomodo intelligitur, li. 4. di. 2. 33.

Baptismus Ioannis quomodo fuit præambulans ad baptismum Christi & cuius efficacie fuerit, li. 4. di. 3.

Baptismus Ioannis quare sic dicitur & institutus est, lib. 4. di. 3.

Baptismi Ioannis forma & usus & variatio & de baptizatis, libro 4. di. 3.

Baptismi locio tribus modis dicitur, lib. 4. di. 3. 3.

Baptismi sacramentum quomodo dicitur consistere in duobus, libro 4. distinct. 3. 3.

Baptismus in nomine trinitatis & in nomine Christi quomodo dicitur idem, lib. 4. di. 3. 4.

Baptismi sacramentum perficitur quando character imprimitur, libro 4. distinct. 3. 5.

Baptizantem exprimere aliquam personam trinitatis quomodo sufficit ad baptismi sacramentum, li. 4. di. 3. 6.

Baptismus quid sit secundum suam essentiam utrum aqua an tinctio in aqua, lib. 4. di. 3. q. 1.

Baptismus secundum quattuor acceptiones quadrupliciter diffinitur, libro 4. distinct. 3. 7.

Baptismi integritas an requirat expressionem verbi vocalis, libro 4. distinct. 3. q. 2. Respon. 8.

Baptismus quare exigit vocalem expressionem, lib. 4. di. 3. 9.

Baptismalis aquæ virtus quomodo est a verbo quia creditur non quia dicitur, lib. 4. di. 3. 10.

Baptismus quare fit in nomine patris & filij & spiritus sancti, & non in nominibus, lib. 4. di. 3. 11.

Baptismus quamvis fiat diversis verbis, amen est idem sacramentum, lib. 4. di. 3. 12.

Baptismus an ad suum completum & integrum esse requirat credulitatem aliquius articuli fidei, li. 4. di. 3. q. 3. 13.

Baptismus quare dicitur præcurator virtutes & ad alia sacramenta, li. 4. di. 3. 16.

Bapti.

Baptismus quare magis habet efficaciam a fide quam a charitate, libro 4. distinctione 3. 17
Baptismus quomodo differt a sacramentis veteris legis, li. 4. di. 3. 18
Baptismi efficacia quare magis attribuitur fidei passionis quam trinitatis, lib. 3. di. 3. 19
Baptismi sacramentum an necessario exigit verbum exprimens actum, libro 4. di. 3. q. 1. Respon. 20
Baptizandi formam dominus ante instituit quam dixerat math. vlt. Itc docere omnes gentes baptizantes eos &c. lib. 4. di. 3. 21
Baptismi actus quare exigit vocalem expressionem huius verbi baptizo, lib. 4. dist. 3. 22
Baptismi forma quare exigit verbum exprimens actum & eucharistiz conficiendę forma non, libro 4. distinctione 3. 23
Baptismi sacramentum an de necessitate requirat expressionem totius trinitatis li. 4. di. 3. q. 2. Respon. 24
Baptizando potest trinitas nominari quattuor modis, ibidem
Baptismus si legitur posse fieri perfecte in nomine vnius personę quomodo intelligitur, lib. 4. di. 3. 25
Baptismus quare exigit professionem omnium personarum trinitatis, lib. 4. dist. 3. 26
Baptizare respicit apostolis in nomine Christi, sed non nobis, libro 4. distinctione 3. 27. & 28
Baptizando quare nominari oportet totam trinitatem, libro 4. dist. 3. 29
Baptizandi forme variatione quę est quintuplex, an efficaciam baptismi impleat, lib. 4. distinctione 3. q. 3. Respon. 30. & per totum
Baptizari an tenebantur homines ante passionem Christi, libro 4. distinctione 3. 31
Baptismus in quali aqua fieri debeat, lib. 4. di. 3. 33
Baptismi sacramentum an debuerit institui in aqua, lib. 4. dist. 3. quęst. 1. Respon. 34
Baptismi sacramentum quid figurat, lib. 4. dist. 3. 35
Baptismus quare institutus est in aqua & non in terra, li. 4. dist. 3. 36 Item hic

ponitur sed sacramenta no. le. ponatur sed sacramenta ve. le.
Baptismus quare non debuit institui in sanguine, lib. 4. di. 3. 37
Baptismus Christus primo insinuat instituentum, secundo instituit, tertio confirmavit institutum, libro 4. distinctione 3. 38
Baptismi ex institutione in aqua an collata sit aliquis vis æquis, libro 4. distinctione 3. q. 2. Respon. 39
Baptizans quotiens debeat immergere lib. 4. di. 3. q. 1. Respon. 1. 40
Baptismus fieri postevniam immersione vbi legitur in scripturis quomodo sit intelligendum, li. 4. di. 3. 41
Baptismus quomodo est distinctio per essentiam, li. 4. di. 3. 42
Baptizans quantum debet parvulum immergere ad hoc vt sit baptizatus, lib. 4. di. 3. q. 2. Respon. 43
Baptizat ecclesia gallicana aspergendo non immergendo, ibidem
Baptizandi modus & forma, libro 4. distinctione 3. 44
Baptismi institutio quomodo erat causa euacuationis circumcisionis, libro 4. distinctione 3. 59
Baptismus quid sit & quod ad esse baptismi concurrat verbum & elementum, lib. 4. di. 3
Baptismi forma traditur, libro 4. distinctione 3
Baptismus an possit tradi tantum in nomine patris vel spiritus sancti, libro 4. distinct. 3
Baptismus quando sit institutus, libro 4. distinctione 3
Baptizandi forma ab apostolis observata ante passionem Christi ibidem
Baptismus in qua materia est institutus, lib. 4. dist. 3
Baptismi sacramentum quomodo est ad ministrandum, li. 4. di. 3
Baptismus quomodo euacuavit circumcisionem, li. 4. di. 3
Baptismus quare est institutus, libro 4. distinctione 3
Baptismi sacramentum quomodo & in quibus dicitur precedere penitentiam, lib. 4. dist. 4. 1
Baptismus an deleat omnem culpam in digne suscipientibus, libro 4. dist. 4. q. 1. Respon. 6

Baptismalis gratia habet duplicem comparationem, & secundum quam delet omnia peccata, libro quarto distinctione 4. 8

Baptismi effectum quædam fictio imputatur quædam non libro quarto distinctione 4. 9

Baptismus quamvis delet omnem culpam tamen alia sacramenta non superfluent, lib. 4. di. 4. 10

Baptismi sacramentum an delet omnem poenam, lib. 4. distinct. 4. quæst. 2. Respon. 1. 1

Baptismus quare non absoluit a lame & fici &c. li. 4. di. 4. 12

Ad idem 14. Hic ponitur contra honorem retrahere ponatur contra hominem retrahere.

Baptismi sacramentum corpus restitueret primi hominis statum quomodo intelligitur, li. 4. dist. 4. 15

Baptismi sacramentum quamvis absoluat a poena non tamen propter hoc dimittitur malum impunitum, libro 4. dist. 4. 16. Hic ponitur aliquam non, ponatur aliquam vero.

Baptismus quare magis relinquit poenâ fomitibus quæ inclinat ad peccatum quam ad poenas debitas pro peccatis, libro 2. distinct. 4. 17

Baptismi sacramentum digne recipientes an omnes & æqualiter recipiant eius efficaciam, libro 4. distinctione 4. q. 3. Respon. 1. 8

Baptismus in quo habet maiorem efficaciam, li. 4. di. 4. 21

Baptismus an possit aliquis recipere inuitus, lib. 4. di. 4. q. 1. Respon. 2. 2

Baptismi susceptio & matrimonij contractio differenter se habent quantum ad coactionem, li. 4. di. 4. 23

Baptismus si per vim conferatur alicui defacto factum est, libro 4. distinctione 4. 25

Baptismus quare datur paruulo, & quare & quando furioso, lib. 4. distinctio 4. 26

Baptismus non potest conferri inuite quamvis originale contrahatur inuite, lib. 4. dist. 4. 27

Baptismalis caracter quomodo & quando imprimitur baptizatis inuite, lib. 4. dist. 4. 28

Baptismi sacramentum & non rem an

fictus accipiat, lib. 4. distinct. 4. quæst. 3 Respon. 2. 9

Baptismus in eo non habet effectum qui aduersatur baptismo cum omnibus potentibus animæ, libro quarto distinctione 4. 30

Baptismi sacramentum datur cum veritate quamvis falsitas sit infecto, libro 4. dist. 4. 31

Baptismi rem an recipiat fictus post sacramentum recedente fictione, libro 4. distinctione 4. questione tertia. Respon. 3. 4

Baptismus quare non potest esse opus mortuum, lib. 4. di. 4. 35

Baptismi caracter semper manet &c. li. 4. dist. 4. 36

Baptismus aliter se habet ad fictum accedentem quam corpus Christi ad indigene fumentem, libro quarto distinctio 4. 37

Baptismus quid confert ei qui medio tempore committit fictionem, libro 4. dist. 4. 28

Baptismus aliquando differebatur vsque ad tempora determinata, libro 4. dist. 4. 39

Baptismus quare dicitur pluraliter sacramenta, lib. 4. dist. 4. 41

Baptismi carentia quare damnationis causa est paruulo & non adulto qui habet desiderium baptizandi, libro 4. distinctio 4. 43

Baptismus quare non tollit poenam temporalem, lib. 4. di. 4. 46

Baptismus fluminis an sufficiat sine baptismo fluminis ad salutem, li. 4. dist. 4. q. 1. Respon. 4. 7

Baptismus fluminis sine baptismo fluminis non sufficere ad salutem ubi auctoritates dicunt quomodo sunt intellegendi, li. 4. di. 4. 48

Item ibi ponitur eum quæ portat obligabat, ponatur eum qui poterat.

Baptismus fluminis si haberet paruulus absque baptismo aquæ nunquam damnaretur, li. 4. di. 4. 49

Baptismus qua ratione dicitur sacramentum necessitatis, libro 4. distinctio 4. 50

Baptismus aquæ an sit dignior baptismo sanguinis vel contra, libro quarto distinctione quarta questione 1. Respon. 5. 1

Baptismus aquæ quare a Damasc. ponitur ultimo loco, libro 4. distinctione 4. 52

Enumerat enim 9. genera baptismatum quæ ponuntur eodem libro, & distinctione 60.

Baptismus sanguinis quare est efficacior quàm baptismus fluminis, libro 4. distinctione 4. 53.

Baptismus aquæ non est efficacior simpliciter quàm sanguinis sed ad plura. lib. 4. di. 4. 54

Baptismus aquæ cum sit baptismus & sacramentum queritur verum baptismus sanguinis sit sacramentum, libro 4. di. 4. q. 3. 1

Baptismo sanguinis quare non convenit definitio sacramenti, libro 4. distinctione 4. 55

Baptismus sanguinis quare non est sacramentum, libro quarto distinctione 4. 56

Baptismus sanguinis quamvis dicatur baptismus non tamen debet dici sacramentum, lib. 4. di. 4. 57

Baptismatum novem genera, & eorum sufficientia, li. 4. di. 4. 60

Baptismi sacramentum quem effectum habet in parvulo, libro quarto distinctione 4. 62

Baptismi sacramentum, & rem recipiunt aliqui, aliqui sacramentum, & non rem, aliqui rem & non sacramentum, libro quarto di. 4

Baptismus fide receptus quid profit, li. 4. di. 4

Baptismus an det parvulis dona virtutum, li. 4. di. 5

Baptizans existens in peccato mortali an peccet, libro quarto distinctione quinta. 1.

Baptizare an possit ebrius, libro 4. distinctione 5. 2. & 3

Baptizans Christum Ioannes an Christum nouerit, libro quarto distinctione 5. 4

Baptismi potestatem quare dominus sibi retinuit & ministerium seruis dedit, li. 4. di. 5. 5. & 6

Baptizandi potestatem an habeant soli clerici vel sacerdotes, lib. 4. di. 5. q. 1. Respon. 7

Baptismi ministerium solis sacerdotibus nec diaconibus esse traditum quo-

modo intelligitur, libro quarto distinctione 5. 8

Baptizare quare potest quilibet tempore necessitatis sed non absolueret, lib. 4. di. 5. 9

Baptizandi potestas non tantum data est in casu necessitatis, sed etiam imposita, li. 4. di. 5. 10

Baptizari an possit aliquis a Sathana in articulo necessitatis, libro 4. distinctione 5. 11

Baptizare an possit aliquis seipsum in articulo necessitatis, libro 4. distinctione 5. 12

Baptizare an possit simul mutus & mancus, lib. 4. di. 5. 13

Baptizare an possint duo simul, dicendo baptizamus &c. libro quarto distinctione 5. 14

Baptizari an possint plures simul in extrema necessitate, libro quarto distinctione 5. 15

Baptizare an possint hæretici, libro 4. distinctione quinta questione 2. Respons. 16

Baptismus ex congruitate non necessitate requirit doctrinam & fidem, libro 4. di. 5. 17

Baptismatis intentio quomodo potest esse recta sine fide, libro quarto distinctione 5. 18

Baptismus hæresis non est baptismus ecclesiæ, quia hæresis non est ecclesia, non sequitur, libro quarto distinctione 5. 19

Baptismus an conferat hæreticus qui credit quod ecclesia nihil faciat, lib. 4. di. 5. 20

Baptizando an mali ministri dent rem sacramenti, libro 4. di. 5. q. 1. Respons. 21. & 22

Baptizandus accedens ad malum faceretem an peccet, libro quarto distinctione 5. 23

Baptizans petens pretium pro baptismo an fidei dandum, libro quarto di. 5. 25

Baptizando an hæretici dent rem sacramenti, libro quarto quæst. 2. di. 5. Respons. 25

Baptizantibus ministris quam potestatem Christus non dedit, & dare potuit, libro 4. di. 5. q. 1. Respons. 26

Baptismi potestates possunt sex annolari,

tari, & quam dare potuit dominus & non dedit. Ibidem.

Baptizantibus ministris Christum debuisse dare potestatem quam non dedit, si quæ rationes sonare videntur quomodo sunt intelligendæ, libro quarto distinctione quinta 18. & per totum.

Baptizantes sancti non possunt curare a morbo spiritali, quamvis res corporales habeant potestatem curandi a morbo corporali, libro 4. distinctione 5. 29

Baptismus quare nullus melius dat quam alter, libro quarto distinctione 5. 32

Baptizandi potestas æqualiter collata est omnibus & in omnes, libro 4. distinctione 5

Baptismi potestatem non habent sacerdotes, sed ministerium, libro quarto distinct. 5

Baptismi potestas quam Christus dare potuit ministris & non dedit quæ fuerit, lib. 4. dist. 5

Baptizatos ab hæreticis quare non licet rebaptizare, libro quarto distinctione 6. 1

Baptizare iterato hærenicum quare est peccatum, & rebaptizare catholicum quare est maius peccatum, libro 4. distinct. 6. 3

Baptismus duplicem sanctionem respicit, & quæ addit aliquid vel adimit & quæ non, libro quarto distinctione sexta 3.

Baptizare non posse hæreticos, & ab illis baptizatos esse rebaptizandos quo sensu hoc dixerit Cyprianus, libro 4. dist. 6. 4

Baptismus an debet iterari, libro quarto distinctione sexta quaestione sexta. Respon. 35

Baptismus quare non debet iterari in fide accedenti, libro quarto distinctione 6. 36

Baptismalis character quare ratione gratiæ non debet iterari, libro quarto distinct. 6. 37

Baptismus iterans nec de iure nec de facto sacramentum recipit, libro quarto distinct. 6. 38

Baptizare an possit aliquis corruptis verbis intendens errorem introducere,

re, lib. 4. dist. 6. 40

Baptizare an possit dormiens, libro 4. dist. 6. 41

Baptismus an possit ludere vel periculum dari, lib. 4. dist. 6. 42

Baptismus quo tempore dari debeat, lib. 4. dist. 6. 43

Baptizari an possit aliquis in vtero sicut sanctificari, lib. 4. distinct. 6. q. 1. Respon. 46

Baptizari quare non potest infans in vtero sicut sanctificari, libro quarto distinct. 6. 49

Baptismalis gratiæ quare non est capax paruulus in vtero cum sit capax culpe & peccati, lib. 4. dist. 6. 49

Baptizari an debeat sanctificatus in vtero cum natus est, lib. 4. distinct. 6. q. 2. Respon. 50

Baptizari quare debeat sanctificatus in vtero, lib. 4. dist. 6. 51

Baptismus ad quid recipit sanctificatus, in vtero, lib. 4. dist. 6. 52

Baptismo non fit iniuria dum baptizatur sanctificatus in vtero sicut sic dum baptizatus rebaptizatur, lib. 4. distinct. 6. 53

Baptismus an de necessitate requirat intentionem, lib. 4. dist. 6. quaestione. 1. Respon. 54

Baptismus quare plus requirit baptizantis intentionem quam fidem, libro 4. dist. 6. 56

Baptismi sacramenti an recipiat adultus non intendens sibi fieri quod facit ecclesia, li. 4. dist. 6. 57

Baptismi opera scilicet ablutio & trinitatis invocatio quare non faciunt sacramentum sine intentione, libro 4. dist. 6. 59

Baptismus iterari non oportet quamvis non constet de intentione baptizantis, li. 4. dist. 6. 60

Baptizatus ab eo qui intentionem non habuit an sit baptizatus, lib. 4. distinct. 6. 61

Baptizatus ab eo qui intentionem non habuit an saluetur, libro quarto distinct. 6. 62

Baptismus an necessario requirat rectam intentionem, libro 4. distinct. 6. quaest. 2. Respon. 64

Baptismi solemnitates quo ordine sint, & quid significant, li. 4. dist. 6. 74

Baptizari quibus liceat, libro 4. distinctio 6
 Baptizatos ab hæreticis an liceat rebaptizari, lib. 4. di. 6
 Baptizari quis potest, libro 4. distinctio 6.
 Baptizatus corrupta forma an debeat rebaptizari, lib. 4. di. 6
 Baptizare an debeat ille de quo nulla est certitudo, lib. 4. dist. 6
 Baptismus an necessario requirat intentionem, lib. 4. di. 6
 Baptismus quomodo requirit temporis oportunitatem, libro 4. distinctio 6.
 Baptizans quid debet querere a baptizando si adultus est, vel a patris si paruulus est, lib. 4. di. 6
 Baptismus & confirmatio an conferant eandem gratiam, libro 4. distinctio 7. q. 2
 Respon. 26
 Baptismus an conferat copiosius gratie munus quam confirmatio vel contra, libro 4. distinctio 7. questione 3. Respon. 30
 Baptismus & eucharistiam quare dominus in propria persona instituit, lib. 4. dist. 8. 5
 Baptismus & eucharistia quare pluribus & expressioribus figuris sunt præfigurata quam alia sacramenta, libro 4. dist. 8. 9
 Baptismus quare habuit figuram sanctificantem & eucharistia non libro 4. dist. 8. 10
 Baptismi sacramentum quare non iteratur ut eucharistie, cum utrumque sit in passionis memoriam, libro 4. distinctio 12. 50
 Baptismus non iteratur ut penitentia triplici ratione, li. 4. di. 51. & 54
 Baptismus quare non restituit in statum pristinum, & sanat omnes defectus quos contraximus ex originali, sicut penitentia sanat omnes quos contraximus ex actuali, libro 4. distinctio 14. 71
 Baptismus quare debuit esse prior quam penitentia, li. 4. dist. 16. 75
 Baptismus quomodo requirit plus in adulto quam in paruulo, libro 4. distinctio 16. 76
 Baptismus confessio penitentia qualiter differant, lib. 4. dist. 17. 81

Baptismus quare non est clausus, libro 4. dist. 18. 15
 Baptismus quomodo remittit peccata, lib. 4. di. 18. 22
 Baptismi per sacramentum quare contrahitur vinculum quod præstat matrimonium impedimentum & non per fidei documentum, libro 4. distinctio 42. 11. & 12

Beatus.

Beatis non posse inesse variationem quomodo intelligitur, libro 1. distinctio 8. post 34.
 Beati quo ordine locantur in cælo, lib. 2. dist. 2. 34. & 25
 Beatitudo quid est, & quid ad beatitudinem requiratur, lib. 2. dist. 4. 1
 Beatitudo dupliciter potest dici, libro 2. dist. 4. 5
 Beatificabile quomodo inest homini per gratiam, & quomodo per naturam, lib. 2. dist. 19. 34
 Beatitudinis cognitio duplex est, scilicet vniuersalis & particularis, libro 2. distinctio 38. 1
 Beatitudo aliter est finis bonarum voluntatum, aliter malarum, libro 2. distinctio 38. 8
 Beatitudo quomodo dicitur status omnium bonorum aggregatione perfectus, libro 3. distinctio 16. 28. prope medium.
 Beatorum est aliquid tripliciter, scilicet per essentiam, instantiam, & redundantiam, li. 3. di. 28. 28
 Beatificale solum esse amandum habet instantiam, lib. 3. di. 28. 37
 Beatitudinum nomina vnde, libro 3. distinctio 34. 5
 Beatitudo quid sit, libro 4. dist. 48. q. 1. Respon. 1
 Beatitudinis status secundum quem modum dicitur completi omnia bona, lib. 4. di. 49. 2
 Beatitudo cuius generis, vel in quo genere sit, lib. 4. dist. 49. 5
 Beatitudo qualiter sit appetibilis, lib. 4. dist. 49. q. 2. Respon. 6
 Beatitudinem qualiter naturaliter appetunt qui ignorant quid sit, libro 4. distinctio 49. 7
 Beatitudo quomodo appetitur sub ratione commodi, libro quarto distinctio 49. 8

Beatus

Beatitudinis subiectum an sit homo secundum animam, an secundum totum coniunctum, libro 4. distinctione 49. q. 3. Respon. 9

Beatitudinem constare ex bonis animæ & corporis quomodo intelligitur, lib. 4. dist. 49. 19

Beatitudo esse in corpore humano tanquam in subiecto primo si quæ rationes & auctoritates probare videntur quomodo sunt dissoluendæ, lib. 4. dist. 49. 11. & per totum.

Beatitudo secundum quid insit in anima secundum substantiam, an secundum potentiam, lib. 4. dist. 49. q. 4. Respon. 16

Beatitudinis influentia quomodo dicitur procedere ab intimo, libro 4. distinctione 49. 20

Beatitudinem an habeant omnes æqualem, lib. 4. dist. 49. q. 6

Beatorum quilibet quomodo participat deum in summo, libro 4. distinctione 49. 27

Beatorum quemlibet tantum gaudere de bono proximi quantum de suo quomodo intelligitur, li. 4. di. 49. 28

Beatitudo an de sui substantia requirat gloriam corporis, lib. 4. dist. 49. quæst. 1. Respon. 19

Beatitudo dicitur gaudium per essentiã, & quod gaudium dicitur maius quadrupliciter. Ibidem.

Beatitudinem de sui substantia non exigere gloriam corporis si quæ rationes & auctoritates probare videntur quomodo sunt dissoluendæ, lib. 4. dist. 49. & per totum.

Beatitudo an sit originaliter a gloria animæ, libro 4. distinct. 49. quæstio. 1. Respon. 35

Beatitudo quid sit, & quid esse beatum, lib. 4. di. 49

Beatitudinem an omnes appetant, & sciant, lib. 4. di. 49

Beatitudinem an æqualiter participant diversi, li. 4. di. 49

Beati an in gaudio dispares sint sicut in cognitionis claritate, differunt, lib. 4. dist. 49. sub littera. c.

Beatitudo sanctorum maior erit in resurrectione corporum post iudicium, lib. 4. di. 49.

Beati æquæ qualis corpus reddetur, li-

bro 4. dist. 49

Beneficia.

Beneficiorum diuinorum gradus, lib. 3. dist. 3. 36

Beneficia & pœnæ sunt in quadruplici differentia, lib. 3. di. 34. 63

Bigamus.

Bigamus an sit iudicandus qui copulatur matrimonialiter virgini desponsatæ, cuius sponsus ante carnalem copulam obiit, libro 4. dist. 27. 7. Et vide ibidem alium casum.

Bis.

Bis hoc aduerbium quam habet naturam & proprietatem, libro 3. distinctione 8. 29. & 20.

Bis & semel quomodo dicunt vicissitudinem, lib. 3. di. 8. 21

Bis quomodo dicit interruptionem, li. 3. di. 8. 22

Bis quomodo importat terminationem actus, lib. 3. dist. 8. 23

Bis quomodo dicit successionis ordinem, lib. 3. di. 8. 24

Blasphemare.

Blasphemia quando committitur in patrem, quando in filium & quando in spiritum sanctum, lib. 2. di. 43. 3

Blasphemia & spiritus blasphemie quomodo differunt. Ibidem.

Blasphemia quare comprehenditur sub impugnatione veritatis agnitæ, libro 2. dist. 43. 41

Blasphemare quid sit, li. 3. di. 43. 42

Blasphemia prout est peccatum in spiritum sanctum dicit genus distinctum ab alijs generibus peccatorum triplici ratione, li. 2. di. 43. 7

Bonitas.

Bonitas diuina quomodo est causa nostri esse & bonum esse, libro. 1. distinctione 1. 10

Boni quare dicimur quia deus bonus est & non eadem ratione iusti sumus quia iustus est, li. 1. di. 1. 10. & 11

Bonum honestum, aut est pure bonum, aut in quo reducitur eius similitudo, & secundum quem modum honesto est fructu dum, li. 1. dist. 1. 40

Bonum per participationem dicitur dupliciter, li. 1. di. 17. 13

Bonum multipliciter accipitur, libro 1. dist. 34. 6

Bonitatis substantialis excessus in rebus

- attenditur dupliciter, libro 1. distinctione 44.7
- Bonum summum quomodo summe se diffundit, lib. 1. di. 44. 16
- Bono superogationis quomodo opponitur malum & non malum, libro 1. distinctione 45. 44
- Bonum est cuius usus bonus est quomodo intelligitur, libro primo distinctione 46. 21
- Bonitas est duplex in creatura, libro 2. dist. 1. 49
- Bonum aliter est in nobis, aliter in deo, lib. 2. dist. 1. 68
- Bonum esse diffusivum sui quomodo intelligitur, & quod est loqui de diffusionem boni dupliciter, libro 2. dist. 7. 56. & dist. 10. 16
- Bonum interius quomodo magis adheret spiritui, lib. 2. di. 21. 38
- Bonū consummare plura requirit quam malum perpetrare, libro 2. distinctione 24. 36
- Bonum secundum quam acceptionem, & quare dividitur in maximum minimum & medium, libro 2. dist. 26. 24. & dist. 27. 3
- Bonum quare dividitur per iam dictas tres differentias, dist. 4
- Bonum esse potentius malo quomodo intelligitur, lib. 2. di. 28. 41
- Bonum potest dici opus aliquid tripliciter, lib. 2. di. 28. 52
- Bonitatis summe esse dare unicuique inclinationem suam quomodo intelligitur, lib. 2. di. 30. 7
- Bonum integrum dicitur dupliciter, & quod horum dicitur summum bonū, lib. 2. di. 34. 3
- Bonum qua ratione dicitur magis bonum, lib. dist. 34. 4
- Bonitatem attribuere homini malo quādo est veritatis & quando prophetica detestationis, lib. dist. 34. 5
- Bonum esse boni causa bona est quomodo maxima illa intelligitur, libro 2. distinctione 34. 9
- Bono opponitur malum, ergo magis bono magis malum, & maxime bono maxime malum, ergo si contingit reperire summe bonum, ergo & summe malum, per regulam sicut simpliciter ad simpliciter &c. quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 34. 25
- Bonum & malum non recipiunt regulam dialecticorum de contrariis, lib. 2. dist. 34.
- Bonum in actu considerari & comparari habet multipliciter, libro 2. distinctione 36. 4
- Bonae voluntatis an sit vnus bonus finis, an possint esse plures, libro 2. distinctione 38. q. 3. Respon. 21
- Bonum additum bono facit ipsum magis bonum quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 38. 24
- Bonitas & malitia non tantum respiciunt affectum, immo etiam intellectum practicum & eius habitum, lib. 2. dist. 39. 9
- Bonis mediocribus posse male uti quomodo intelligitur, libro 2. distinctione 39. 50
- Bonum maius potest aliquid dici dupliciter, lib. 2. di. 40. 24
- Bonum moris est triplex, libro 2. distinctione 41. 8
- Bonum valde quomodo dicitur deus facit, lib. 2. dist. 41. 10
- Bona & mala qua ratione dicitur eadem actio, lib. 2. di. 41. 11
- Bonum aliter dicitur de voluntate aliter de actione exteriori, libro 2. distinctione 41. 12
- Bonum quomodo accipitur, prout est differentia actionis deliberativae, lib. 2. di. 41. 14
- Bonum siue malum in genere quare dicatur, lib. 2. dist. 41. 21
- Bonum & malum secundum se, bonum & malum ex circumstantia, & bonum & malum ex genere quomodo inter haec est aliud & aliud medium, libro 2. dist. 41. 23
- Bonis praesse malos, stultos sapientibus, & seruos dominis quomodo est inordinatum, lib. 2. di. 44. 25
- Bona plura bonis paucioribus magis esse eligenda & appetenda habet multiplicem instantiam, libro 3. distinctione 9. 4
- Bonum aeternum & gloriosum est duplex, & quomodo respectu viri quae est spes, lib. 3. di. 26. 8
- Bonitas infinita quomodo est ratio diligendi deum, lib. 3. di. 27. 54
- Bonum dicitur aliquid dupliciter, scilicet abstractiue & concretius, & quomodo

do dona gratuita dicuntur esse bona

lib. 3. di. 28. 34

Bonum & ens conuertitur quomodo intelligitur, lib. 3. di. 32. 6

Bono maiori non semper opponitur maius malum, lib. 3. di. 36. 40

Bonum mala intentione factum quomodo est peccatum, libro 3. distinctione 38. 15

Bonitas naturæ quomodo disponit ad gratiam, lib. 4. dist. 4. 71

Bona præterita post peccatum mortificata quomodo dicuntur facere ad mitiorem penam, libro 4. distinctione 15. 39

Bonum minus consideratur dupliciter, & quomodo vocatur est de minori bono, lib. 4. di. 38. 10

Bona tria sunt in homine, scilicet naturæ gratiæ & fortunæ, & quod horum quam cognitionem respicit, libro 4. dist. 42. 28

Bonum iteratum quando fit melius, li. 4 dist. 43. 54

Bruta.

Bruta quomodo præligunt bonum, li. 1 dist. 25. 9

Bruta quomodo possunt ad opposita moueri, lib. 2. di. 25. 10

Bruta quibus a tribus dominantur, lib. 2 dist. 25. 11

Bruta quomodo dicuntur habere principium motus ab extrinseco, libro 2. dist. 25. 12

Bruta qualem habent providentiam, lib. 2. di. 25. 13

Bruta aliqua in seruitutem redigi non posse contingit dupliciter, libro 2. distinctione 25. 14. Vide de hoc aliqua ubi animal.

C

Cadere.

C Ad ea a charitate an resurgere possit in æquali, lib. 3. di. 31. quæst. 2. Respon. 10

Caput.

Caput qualiter dictum est. Subterteris, lib. 2. dist. 28. 19

Calcamentum & corrigia Christi quid lib. 3. di. 22. 5

Calix.

Calix duo significat, & quare potius dicitur calix sanguinis quam calix per se, lib. 4. dist. 8.

Calor.

Calor potest augeri dupliciter, libro 1. dist. 17. 56

Calor & humor dupliciter accipiuntur, lib. 2. dist. 13. 19

Calor quare dicitur celestis, libro 2. dist. 17. 39

Calorelementaris consumens, & calor celestis conseruans unde nascantur, & quis horum non consumit nec indiget pabulo, lib. 4. di. 49. 58

Capax.

Capacitas maior naturalium quomodo disponit ad maiorem gratiam, libro 2. dist. 9. 17

Capacitatem totam naturæ quomodo perficit gloria, li. 2. di. 9. 20

Capacitas naturæ quomodo ordinatur ad gloriam finaliter, libro 2. distinctione 9. 21

Capacitatem primo esse factam quomodo intelligitur, lib. 2. di. 12. 6

Capacitatem ampliari contingit dupliciter, & quomodo gratia adueniens ampliat capacitatem, libro 3. distinctione 13. 27

Capitale.

Capitale vitium dicitur dupliciter, lib. 3 dist. 42. 9

Capitalium vitiorum numerus & sufficientia agitur multipliciter, libro 3. dist. 42. 13

Capitalia vitia quare non habemus penes alios sensus sicut penes gustum & tactum, lib. 2. di. 42. 13

Capitale vitium differt a radice, libro 3. dist. 42. 15

Capitale supplicium vel penam gladii quare nullus martyri euasit sicut alii quando euasit alias penas, libro 4. dist. 4. 59

Caput.

Caput proprie acceptum quid importat & quomodo filius dicitur caput omnium, libro primo distinctione trigesima prima 22.

Capitis duplex est proprietas, & secundum quam Christus dicitur caput ecclesie, lib. 3. di. 1. 49

Caput in spiritualibus dicitur secundum triplicem similitudinem a capite in temporalibus, li. 7. dist. 17. 28

Caput non influere nisi in unita membra quomodo intelligitur, lib. 3. distinctione 13. 43

Character.

Characteres an habeant virtutem an non, & an sit peccatum in characteribus, lib. 2. dist. 7. 92. & 93. & 94

Character diaboli quando dicitur peccatum, lib. 2. dist. 8. 67

Character quid sit secundum essentiam, li. 4. di. 6. q. 1. Respon. 5

Character quomodo est habitus & quomodo dispositus, li. 4. di. 6. 6

Character ad quid est utilis, lib. 4. distinctione 6. 19. 2. Respon. 2

Character habet rationem significandi per coniunctionem cum exteriori elemento, li. 4. dist. 6. 8

Character quid significet, libro 4. distinctione 6. 9

Character quomodo disponit ad gratiam, lib. 4. dist. 6. 10

Character cui assimilatur, libro 4. distinctione 6. 11. & 12

Character quomodo distinguit, libro 4. dist. 6. 13

Character in quo sit sicut in subiecto, lib. 4. dist. 6. q. 3. c. 3. 34

Character quomodo est in anima, libro 4. dist. 6. 15

Character an speet ad cognitionem, li. 4. dist. 6. 17

Character vnus quomodo est in vna animae potentia, li. 4. di. 6. 19

Character per quid imprimitur verum imprimatur per virtutes sicut per sacramenta, lib. 4. distinctione 6. questio. 4. Respon. 19

Character quare solum in sacramentis & non in virtutibus imprimitur. Ibidem, & 24.

Character quare imprimitur in sacramentis nouae legis & non veteris, libro 4. dist. 6. 20. & 25

Character quare tantum in tribus sacramentis imprimitur, li. 4. di. 6. 21. & 22. Et dist. 24. 47

Character baptismalis quare praecedat alios, lib. 4. dist. 6. 23

Character quare non imprimitur per vir-

tutes, li. 4. di. 6. 24

Characteris proprius actus quis est, lib. 4. dist. 6. 27

Characteris imprimendi ratio qua sit, lib. 4. dist. 6. 28

Characteres quare tantum sunt tres, & ordinis ratio eorundem, libro 4. distinctione 6. 29

Character an imprimatur debilibiter an indebiliter, libro quarto distinctione 9.

Character bestiae de quo dicitur in apocalypsi, quid sit, libro quarto distinctione 6. 31

Characteris indebilis vnde est, libro 4. dist. 6. 32

Character ad quid manet in beatis, & ad quid in damnatis, libro quarto distinctione 6. 33

Character quare non euacuatur in patria sicut fides, & quare non extinguitur in via, li. 4. dist. 6. 34

Character baptismalis quare ratione gratiae non debet iterari, libro quarto distinctione 6. 37

Character an imprimatur in omnibus ordinibus, libro 4. dist. 24. questione 1. Respon. 45

Character imprimitur in ordinibus minoribus quamuis actus eorum videatur esse corporalis, libro 4. distinctione 24. 46

Character omnium ordinum quomodo manet in anima, libro 4. distinctione 24. 48

Characteres diuersi an imprimantur in diuersis ordinibus, libro 4. di. 24. q. 2. Respon. 49

Character vnus quare in sacramento baptismi & vnus in sacramento confirmationis imprimitur, & in diuersis ordinibus diuersi, libro quarto distinctione 24. 50

Characterem essentialiter esse sacramentum quomodo intelligitur, libro 4. distinctione 24. 51

Characteres ordinum an differant differentia specifica an numerali, libro 4. dist. 24. 52

Characteres plures qua necessitate imprimuntur in ordinis sacramento, lib. 4. dist. 24. 53

Characteres diuersorum ordinum an sint essentialiter ad se inuicem ordinati

dinati. lib. 4. di. 24. q. 3

Caractères diuersorum ordinum essentialiter ad seinuicem esse ordinatos si quæ rationes probare videntur quomodo sunt dissoluendæ, lib. 4. dist. 24. 54. & per totum

Caractèr quando, & in quo imprimatur in diuersis ordinibus, li. 4. di. 24. qu. 4. Resp. 38

Caractèr quomodo imprimeretur si desisset vas vel liber qui traditur, libro. 4. di. 24. 61

Caractèris in impressione necesse est obseruare formam uerborum ab ecclesia statutam, li. 4. di. 24. 63

Caractèr quare imprimatur per verbum imperandi, li. 4. di. 24. 64

Charitas.

Charitas vno modo dicitur virtutem gratuitam, alio modo amorem mutuum ap-
preciantem amatum, libro. 1. in pro-
logo. 15

Charitatis ille genitiuus quomodo accipitur ibi, si hujus charitatis lux, libro. 1. di. 11. 5. 7

Charitas, amor, & dilectio differunt, li. 1. di. 10. 1

Charitas est commune proprium, & ap-
propriatum, lib. 1. di. 10. 3

Charitas dupliciter comparatur ad vi-
tutes alias, lib. 1. di. 10. 4

Charitas an sit proprium spiritus sancti,
li. 1. di. 10. q. 1. Re. 26

Charitas an sit deus pater, an filius, an
spiritus sanctus, an trinitas, li. 1. di. 10

Charitas differenter infunditur, & dif-
funditur, li. 1. di. 14. 6

Charitate nihil maius esse in diuinis bo-
nis quomodo intelligitur, libro. 1. di.
11. 5

Charitas quare sola diuiditur inter filios re-
gni, & perditionis, li. 1. di. 17. 8

Charitas quomodo maximum opus, li.
1. di. 17. 9

Charitas qua diligimus deum an sit spi-
ritus sanctus, li. 1. di. 17. q. 1. Re. 10

Charitatem qua pater, & filius diligunt
nos, & qua nos diligimus deum essen-
tialiter esse spiritum sanctum quidam
conantur probare per simile, libro. 1.
dist. 17. 10

Charitas aliter dicitur bona, & aliter a-
nima rationalis, li. 1. di. 17. 12

Charitatem creatam non perficit solum

præsentia primi motoris sed etiam re-
quiruntur alia, lib. 1. di. 17. 16

Charitatem facere diligere deum quan-
tum diligibilis est intelligitur duplici-
ter, li. 1. di. 17. 18

Charitas an sit amabilis ex charitate, li.
1. di. 17. q. 2

Charitas quare diligatur quamuis nec si
des credatur nec spes speretur, & quare
fides, & spes euacuatur in patria, sed
non charitas, li. 1. di. xvij. 21

Charitas & eadem, & alia diligitur, li. 1.
di. 17. 22

Charitas an sit certitudinaliter cogno-
scibilis ab habente, li. 1. dist. 17. q. 3.
Re. 24

Charitatem cognosci essentialiter est du-
pliciter, li. 1. dist. 17. 24

Charitatem non potest cognoscere quis
quam certitudinaliter se habere ex
quaduplici causa, lib. 1. di. 17. 25

Charitas respectu cuius est certitudina-
liter cognoscibilis, libro. 1. distinctio,
ne. 17. 26

Charitas an sit cognoscibilis a non ha-
bente, lib. 1. di. 17. q. 4. Resp. 28

Charitas an operetur mediis alijs
virtutibus, li. 1. di. 17. 32

Charitas an possit augeri secundum sub-
stantiam, li. 1. di. 17. 32

Charitas an possit augeri secundum sub-
stantiam, li. 1. di. 17. q. 1

Charitas per quem modum augmenta-
tur, li. pi. 17. q. 2. Res. 40

Charitas, & si sit simplex, tamen habet
partes, lib. 1. di. 17. 41

Charitas augmentata an sit magis com-
posita, li. 1. di. 17. 44

Charitas præexistens, & superaddita an
fiat vna charitas, li. 1. di. 17. 45

Charitas an possit diminui, lib. 1. xi. 17.
q. 2. Re. 47

Charitas potest esse sine additione, ergo
separari. Solu. li. 1. di. 17. post. 48

Charitas an habeat statum vel termi-
num ultra quem non possit augeri, li. 1.
di. 17. q. 4

Charitatis status a parte virtutis agen-
tis potest esse dupliciter, libro. 1. distin-
ctio. 17. 50

Charitatis status a parte susipientis in-
telligitur tripliciter, lib. 1. di. 17. 51

Charitatis status essetiam ex parte aug-
mentabilis, li. 1. di. 17. 72

Charitas

Charitas habet statum, & terminū quāvis virtus augmentatur, scilicet virtus diuina nec habet statum nec terminū li. 1. di. 17. 54

Charitas quare numquam commensuratur obiecto, li. 1. di. 17. 57

Charitas dei, & charitas hominum dissimiliter se habentis volendo salutem hominibus. lib. 1. di. 41. 13

Charitatem habere quomodo est in potestate nostra, & non li. 1. di. 48. 17

Charitatis definitio quam ponit apostolus, finis precepti est charitas &c. multipliciter tractatur, li. 5. di. 38. 2

Charitas quomodo reddit opus bonum li. 2. di. 38. 10

Charitas quomodo ponitur esse finis precepti, li. 2. di. 38. 15

Charitate fruimur duobus modis, lib. 2 di. 28. 16

Charitas secundum quoddam differentiam est principium, & finis, li. 2. di. 38. 19

Charitas respectu operis habet rationem triplicem causam. Ibidem

Charitas quare dicitur radix, & forma virtutum, & finis, li. 2. di. 38. 20

Charitatem vnire, & facere communia quomodo intelligitur, lib. 2. di. 44. 37

Charitatem maximam mereri primum maximum quomodo intelligitur, li. 2. di. 44. 2

Charitas quomodo meretur gloriam eternam ex condigno, li. 3. di. 38. 45

Charitas quomodo dicitur mater virtutum, li. 3. di. 23. 9

Charitas fides spes operatio respectu cuius sunt equalia, li. 3. di. 25. 5

Charitas sic se habet ad diligibilia quantum ad profectum sicut fides ad credibilia, li. 3. di. 25. 37

Charitas multipliciter diffinitur secundum multiplicem sui comparisonem, li. 3. di. 27. 1

Charitas amor, & dilectio differunt, li. 3. di. 27. 2

Charitas quomodo duo continet precepta, li. 3. di. 37. 3

Charitas quomodo respicit actum concupiscibilis, & quomodo actum aliarum virtutum, li. 3. di. 2. dist. 37. 4. Hic prope principium ponitur actus aliarum virtutum penatur actus aliarum virtutum

Charitas an sit habitus ab aliis virtutibus distinctus, an omnibus virtutibus

communis, & generalis, lib. 4. di. 27. 9. 1. Re. 5

Charitati quomodo attribuantur actus aliarum virtutum, libro tertio distinctio. 27. 7

Charitatis preceptum quomodo comprehendit omne preceptum, lib. 3. distinctio. 37. 10

Charitatis obiectum quid sit, libro. 4. di. 27. 11

Charitas quare dicitur sufficere ad meritum, & ad primum, lib. 3. distinctio. 37. 12

Charitatis habitus an sit vnus indiuisus, an per species multiplicatus, lib. 3. di. 27. 9. 2. Ref. 13

Charitate quomodo diligitur proximus, li. 3. di. 27. 14

Charitatis duo precepta quomodo sunt diuersa, li. 2. di. 27. 15

Charitatis modi diuersi quo aliter diligitur deus aliter proximus vnde veniant, li. 3. di. 27. 16

Charitas quare non habet sic diuersificationem per habitus sicut sapientia, & scientia & laetitia & dulcia, li. 3. di. 27. 17

Charitas, & si ad actum, & contemplationem vicam dirigat, & habilitet, tamen non est virtus duplex, libro. 3. di. 27. 18

Charitatis primus, & vnicus actus quis li. 3. di. 27. 19

Charitatis habitus an sit mere gratuitus an aliquid addat viam gratiam sicut habitus aliarum virtutum, li. 3. di. 27. 9. 3. Respon. 20

Charitas quomodo dicitur donum excellentissimum, li. 3. di. 27. 22. & eodem, li. di. 34. 19

Charitas, & gratia diuersimode dicuntur vita anime, li. 3. di. 27. 23

Charitas quomodo reddit deo acceptum, li. 3. di. 27. 24

Charitas quomodo destruitur omnino per peccatum, li. 3. di. 27. 25

Charitatis habitus an possit esse in formis an semper sit formatus, lib. 3. distinctio. 37. Ref. 25

Charitati virtuti quomodo adheret esse gratuitum, li. 3. di. 27. 30

Charitas recta non potest esse in peccatore quamuis in eo possit esse fides recta, li. 3. di. 27. 31

Charitati motus an per prius sit meritorius

torius quam actus aliarum virtutum,
libro. 3. distinction. 27. quæstion. 1. Re-
spon. 32

Charitas est excellentior alijs virtuti-
bus, quia efficit nos deiformes, triplici
ratione, lib. 3. distinctione. 27. 34. Ad
idem. 22

Charitas quare sibi primo, & principa-
liter vendicat merendi efficaciam, lib. 3.
di. 27. 37

Charitatis motus an sit possibile esse
mercenarium, lib. 3. dist. 27. quæst. 2.
Res. 39

Charitatem non querere quæ sua sint
quomodo intelligitur, li. 3. di. 27. 40 &
dist. 29. 22

Charitatis motus est duplex, scilicet ami-
citiæ, & concupiscentiæ, & quo sensu di-
xerit Ber. deo sine morisuo præmij ser-
uiendum, li. 3. di. 27. 41

Charitatis amorem esse simpliciter gra-
tuitum ergo non posse esse mercenna-
rium quomodo intelligitur, lib. 3. di-
stin. 27. 42

Charitatem crescere in sapientia quo-
modo intelligitur, lib. 3. dist. 27. 52

Charitatis affectionem non oportet esse
infinitam quamvis ratio diligendi deū
sit bonitas infinita, lib. 3. distinctione.
27. 54

Charitas quomodo est æqua pondera-
trix, li. 3. di. 27. 55

Charitas diffinitur, li. 3. dist. 27

Charitatem comparat ad diuini man-
dati duplicationem, libro. 3. distinctio-
ne. 27

Charitate eadem an diligatur deus, &
proximus, li. 3. di. 27

Charitatis modus tractatur, lib. 3. distin-
ctio. 27

Charitatis modus an in via impleatur,
li. 3. di. 27

Charitatis vnum præceptum quomodo
in altero implicatur, lib. 3. distinctio-
ne. 27

Charitas quomodo dicitur vinculum
unionis, li. 3. di. 28. 27

Charitas diuersimodè comparatur ad
nos, & proximos, libro. 3. distinctio-
ne. 28. 40

Charitatis nomen dupliciter accipitur,
scilicet large, & proprie, & quomodo
potest esse ordinata, & non ordinata,
lib. 3. di. 29. 2

Charitatis sex gradus, & de eorum nu-
mero, & sufficiencia, libro 3. distinctio-
ne 29. 3

Charitate an sint potius diligendi bo-
ni extranei quam mali consanguinei,
lib. 3. di. 29. 5

Charitatis perfectæ signum est mor-
tali promptitudo, libro. 3. distinctione.
29. 6.

Charitatis ordo pænes quid attenditur
li. 3. di. 29. 9. & 11. & 14

Charitas non sic vniuniformiter compara-
tur ad diligibilia sicut fides ad credi-
bilia, li. 3. di. 29. 12

Charitas an diligendo præponat deum
nobis, libro. 3. distinctio. 29. quæst. 2.
Res. 15

Charitas principaliter respicit affectum
hominis qui est in deum quam illum
qui est in seipsum, li. 3. di. 29. 17

Charitatis ordine an præponendum sit
bonum proprium bono ipsius proxi-
mi, li. 4. di. 29. 9. 3

Charitatem non querere quæ sua sunt
quomodo intelligitur, li. 3. di. 29. 22

Charitas quomodo dicitur magis pro-
pria ordinare ad proximum quam ad
seipsum, li. 3. di. 29. 22

Charitas quomodo est amor liberalis,
li. 3. di. 29. 25

Charitatis amor superueniens quomo-
do dicitur tollere curuitatem naturæ,
lib. 3. di. 29. 26

Charitatis ordine an magis sunt diligē-
di parentes quam filii vel econuerso,
li. 3. di. 29. 9. 4. Res. 28

Charitatis ordine ad proponendus sit
domesticus extraneus, lib. 3. di. 29. 9. 5.
Res. 31

Charitas duplicem ordinem respicit, li.
3. di. 29. 32

Charitas in diligendo membra Christi
seruat ordinem, libro tertio distinctio
ne. 29. 33

Charitas habet aliquas condiciones
non vt principales, sed vt concomitan-
tes, & annexas, libro secundo distin-
ctio. 29. 34

Charitas quomodo diligit bonū vt bo-
num, li. 3. di. 29. 36

Charitatis ordo an attendatur pæ-
nes affectum tantum, an pænes affectū,
& effectum simul, li. 3. di. 29. 9. 6. Res.
37, & 36. & 40

- Charitatis ordinem quare magis assignat Ambrosi. penes propinquitatem quam bonitatem vel indulgentiæ necessitatem, li. 2. di. 19. 38
- Charitatis effectus in quo consistit, li. 3. di. 29. 43
- Charitatis ordo quantum ad ea quæ diliguntur, li. 3. di. 29
- Charitatis ordo quantum ad ea beneficia, quæ per eam impenduntur vel aliter, an omnes homines pariter dirigendi sunt, li. 3. di. 29
- Charitatis ordo quantum ad parentes bonos, & malos, li. 3. di. 29
- Charitatis gradus ponuntur, libro. 3. dist. 29
- Charitate ex quantulumcumque an possit quis resistere quantæcumque tentationi, li. 4. di. 30. q. 1. Resp. 4
- Charitate in quantulumcumque homo constitutus an teneatur mortem pro Christo subire, li. 3. di. 30. q. 2. Res. 7
- Charitatem perfectam habentes an teneantur ea quæ sunt perfectionis implere, li. 3. di. 30. q. 3. Re. 13
- Charitas imperfecta aliter se habet ad opera iustitiæ simpliciter aliter perfecta ad opera iustitiæ consummatæ, libro. 3. dist. 30. 16
- Charitas dicitur dupliciter proficere li. 3 di. 30. 17
- Charitas vera quomodo deferri potest, li. 3. di. 31. 1
- Charitas semel habita an possit amitti, libro. 3. distinctione. 31. quaestio. 1. Respons. 4
- Charitatis amorem excellentius unire quam amorem naturalem quomodo intelligitur, li. 3. di. 31. 5
- Charitas quomodo amittitur per peccatum, li. 3. di. 31. 6
- Charitatem habenti quomodo est Christus fundamentum, & spiritus sanctus adipeorium, li. 3. di. 31. 9
- Charitatem amittens vel a charitate ea deus an possit resurgere in æquali, li. 3. di. 31. q. 2. Res. 10
- Charitas amissa quare potest restitui, & virginitas ablata non recuperari, li. 3. di. 31. 11. Ad idem. 14
- Charitas, & sacerdotalis dignitas dissimulenter se habent ad voluntatis rectitudinem, li. 3. di. 31. 12
- Charitate in minus an possit homo resurgere, li. 3. di. 31. q. 3. Resp. 16
- Charitas resurgens quare comparatur luci ma utina li. 3. di. 31. 19
- Charitatis habitum an contingat in patria euacuari, li. 3. di. 31. q. 1. Re. 43
- Charitas magis consummatur complemento gloriæ quam alius habitus virtutis theologicæ triplici ratione, li. 3. dist. 31. 43
- Charitas quomodo dicitur ex parte, li. 3. di. 31. 44
- Charitatis causa quomodo dicuntur fides, & spes, libro. 3. distinctione. 31. 45
- Charitas non solum est dispositio ad tendendum, & eundum in cælum, sed etiam ad quiescendum, libro quarto distinctione. 31. 46
- Charitas an habeat in patria dilatare, li. 2. di. 31. q. 2. Re. 49
- Charitatis latitudo dupliciter attenditur. Ibidem
- Charitas in statu patriæ plures habet circa quos potest specialiter, & distinge affici quam in statu viæ, libro. 3. dist. 31. 50. & 51
- Charitas quare dicitur dilatare in patria, li. 3. di. 31. 52
- Charitatis ordo an habeat in patria imitari an is sit ordo patriæ qui est ordo viæ, li. 3. distinctio. 31. quaestio. 3. Respons. 53. & 54
- Charitatis ordo duplex est, & quis horum manebit in patria. Ibidem
- Charitatis ordo quo respectu est ad proximum, li. 2. di. 31. 56
- Charitas an possit per peccatum amitti, li. 3. di. 31
- Charitas qualiter non dicatur euacuari sicut fides, & spes, & scientia, li. 3. dist. 31
- Charitatis ordinem qui est in viâ, an contingat in Christo, & beatis inueniri, li. 3. di. 31
- Charitatem esse excellentiorem omnibus donis quo sensu dixerit apostolus, li. 3. di. 34. 16
- Charitas equaliter reddit habitus in anima gratos, & actus meritorios, libro. 3 di. 34. 25
- Charitas quomodo complectitur omnia necessaria ad salutem, libro. 3. distinctio. 36. 1
- Charitas quomodo est principium formationis

ma siue vinculum, & finis aliarum virtutum, libro. 3. di. 36. 3

Charitas quomodo dicitur plenitudo diuinarum scripturarum, li. 3. di. 36. 5

Charitas quomodo est aliis virtutibus eminentior, li. 3. di. 36. 8

Charitas an sit forma virtutum, li. 3. di. 36. q. 1. Re. 44

Charitatis duo precepta omnia precepta includunt, li. 3. di. 36.

Charitas est summa, & plenitudo totius legis, li. 3. di. 36

Charitatis duo precepta non implentur in omni mandato sigillatim accepto, li. 3. di. 37. 29

Charitatis quantitas dupliciter potest accipi, lib. 4. di. 16. 32

Charitas ecclesię quomodo dicitur dimittere peccata, li. 4. di. 18. 4

Charitas quomodo operit priora peccata, lib. 4. di. 22. 8

Charitati debere omne meritum, & premium quomodo intelligitur, li. 4. dist. 32. 37

Charitatem habent homines in triplici differentia, lib. 4. di. 45. 7

Charitatem perfectam habent tria genera hominū, & quę indigent suffragijs ecclesię. libidem

Carius.

Carius haberi illud quod emitur quam precium quo emitur quo modo intelligitur, li. 2. di. 32. 27

Carere.

Carentia visionis dei de quibus peccatis debetur, li. 2. di. 30. 27

Carere visione diuina quomodo est missima penarum libro quarto distinctio. 46. 2

Caro.

Carnis nomen accipitur dupliciter, & secundum quem modum contrariatur spiritui, li. 2. di. 1. 27

Carnale, & caro dicitur dupliciter, lib. 2. di. 20. 13

Caro quomodo dicitur monere in tentatione sicut instrumentum, libro. 2. distinctio. 21. 31

Carnis an sit tentare, lib. 2. dist. 21. q. 1. Ref. 14

Carnis tentationem an contingat a diaboli tentatione separari, li. 2. di. 21. q. 3 Resp. 29

Carnem esse occasionem vel magrem om-

nium peccatorum quomodo intelligitur, li. 2. di. 21. 33. & 34

Caro in tentatione diaboli non est causa precipua sed solum causa sine qua, li. 2. di. 21. 35

Carnis tentationi an sit difficilius resistere an tentationi diaboli, li. 2. di. 21. q. 3 Ref. 36

Caro quomodo dicitur esse in nostra potestate, li. 2. di. 21. 37

Caro duplex est in homine scilicet secundum speciem, & secundum materiam, li. 2. di. 30. 42

Caro an inficiatur ex propagatione tantum, vel ex propagatione, & libidine, li. 2. di. 31. q. 3. Re. 39

Carnem, & spiritum in baptismo purgari quomodo intelligitur, libro secundo di. 32. 19

Caro dupliciter sumitur, & secundum quem modum dicitur concupiscentia esse in carne, libro secundo distinctione. 32. 28

Caro accipitur pro homine carnali, libro secundo distinctione, 32. 30. Ibidem. 31.

Carnem concupiscere aduersus spiritum quomodo intelligitur, li. 2. di. 31. & 32. Et lib. 3. di. 2. 25

Carnis feditas quomodo intendatur, & crescat, lib. 2. distinctio. 33. 31. & di. 17. 3. & 4. & 5

Caro nostra dupliciter consideratur scilicet secundum naturam, & secundum infirmitatem aggrauantem animam, & quomodo dicitur nolumus expoliari, &c. & nemo carnem suam odio habuit, & quomodo dicitur cupio dissolui, li. 3

Caro quomodo repugnat spiritui, & quare impedit ab assequenda beatitudine, li. 3. di. 38. 30

Carnis immundicia a qua sanctificabatur cinis vitulę quę fuit, libro 4. distinctio. 17

Caro carnis, & sanguis quomodo dicitur sacramentum sanguinis, libro. 4. di. 10. 5

Caro est fouenda, sed inimicitia non, li. 4. di. 15. 75

Caro pro quo supponat ibi, verbum caro factum est, li. 3. di. 2. 31

Caro potest ante animationem infici, sed non sanctificari, li. 3. di. 3. 18

Caro

Caro mariz ratione cuius dicitur obnoxia peccato ante sanctificationem, li. 3 di. 3. 42

Caro virginis quomodo est conformis carni Christi, lib. 4, di. 9. 22

De carne vide aliqua vbi ieiunium.

Casus

Casus siue ruina prædicitur alicui, sed propter hoc non reuelatur, libro. 1. di. 38. 5

Calu, & fortuna quare quædam eueniunt quædam non, li. 1. di. 45. 5

Casuale, & fortuitum dicitur dupliciter secundum quod priuatio intentionis dupliciter intelligitur, libro 2. distinctio. 37. 34

Casum operari in bonum quomodo intelligitur, lib. 4. di. 14. 61

Casus in quibus sacerdos debet pœnitentem ad episcopum remittere, vel eum consulere, lib. 4. di. 20. 47

Cathedra

Cathedram Moysi occupantibus quomodo est obediendum, libro 2. distinctio. 44. 41

Cattus.

Catti in oculo quamuis potentia emissiuæ, & receptiuæ possint concurrere in vnitatem organi: non tamen propter hoc intellectus agens, & passibilis reperiuntur in vna potentia speciali, lib. 2 di. 14. 47

Catechismus.

Catechismus, & exorcismus tripliciter ordinantur, li. 4. di. 6. 45

Emenderur pars huius loci sic. Aut ratione eius a quo dispensatur.

Catechisari an debeant paruuli, lib. 4. di. 6. q. 1. Res. 69

Catechismus in adultis præcedit baptismum duplici ratione. Ibidem

Catechisandis assistentes in qua persona respondent, li. 4. dist. 6. 70

Catechisandi, & exorcisandi paruulorum ordo, li. 4. di. 6

Catechisare quid. Ibidem

Causa

Causa materialis vel subiectum, li. sen. li. 1. in prologo. q. 1

Causa formalis vel modus agendi in li. sen. li. 1. in prologo. q. 2

Causa finalis, lib. seq. lib. 1. in prologo. quæ 2

Causa efficiens, lib. sen. lib. 1. in prologo quæst. 4

Causa mouens magistrum ad aggrediendum opus, li. 1. prologo

Causa mouens discipulos ad audiendum, li. 1. in prolog.

Causa nostri esse, & boni esse quomodo dicitur bonitas diuina, li. di. 1. 10

Causa nomen proprie non cadit in diuinis, li. 1. di. 5. 3

Causa propria, & immediata dicitur tripliciter, lib. 1. di. 8. 30

Causa alicuius per accidens quomodo aliquid dicitur, li. 1. di. 12. 14

Causa nullius habitudo cadit in deo respectu sui, sed respectu creaturarum, li. 1. di. 19. 45

Causa quid est, li. 1. di. 20. 26

Causalitas, & suppositio non est verè relatio in deo, li. 1. di. 30. 18

Causalitas cadit sub negatione dupliciter scilicet vt sit negatio causalitatis, & vt sit causalitas negationis, libro. 1. di. 33. 6

Causam quæ præcedit ponere aliud quomodo intelligitur, libro 1. distinctio. 38. 8

Causa dicitur proprie, & communiter, li. 1. di. 38. 12

Causa accipitur secundum triplicem modum. li. 1. 38. 13

Causa efficiens est duplex, libro primo dist. 40. 15

Causa vniuersalis, & particularis reperitur in creaturis, & quomodo diuersis respectibus plus, & minus insinuant, li. 1. di. 45. 30

Causa quorundam tota, & sola est deus, & quorundam causa cum alia particulari causa, li. 1. di. 45. 32

Causam pœnitentiæ dupliciter, vel in esse vel in operari, & secundum quem modum habet veritatem quod posita causam immediata ponitur effectus, lib. 1. dist. 45. 32

Causa proxima, & immediata, & necessaria quomodo est ratio demonstrabilis, li. 1. di. 45. 33

Causas rerum creatorum scrutari, est vtile quamuis sciamus solum dei voluntatem esse causam, li. 1. di. 45. 34

Causam cuius effectus est contingens posse impediri vbi habeat instantiam, lib.

lib. 1. di. 47. 10
 Causa immediata si est causa, ergo & effectus quomodo intelligitur, l. 1. di. 48. 5
 Causa est sufficiens ad aliquid duobus modis, & quando oportet quod statim operetur, lib. 2. di. 1. 21
 Causa est sufficiens ad aliquid duobus modis, & quando oportet quod statim operetur, li. 2. di. 1. 21
 Causa rerum duobus modis potest esse in actu, & quomodo deus semper fuit in actu, li. 2. di. 1. 22
 Causa vniuersalis aliqua indiget actualitate cause particularis aliqua non, li. 2. di. 1. 33
 Causa nostri esse quare potius attribuitur bonitati quam potentie, vel sapientie, li. 2. di. 1. 48
 Causam nobiliorem esse effectum quando verum sit, li. 2. di. 1. 10
 Causalem, & feminalem secundum rationem hunc aliquem differenter, & quando aliquis effectus sit secundum rationes causales, & feminales, lib. 2. di. 18. 11. 12. & 14
 Causa, & ratio causali, & semen, & ratio seminalis differunt, li. 2. di. 18. 12. & 13
 Causa triplex genus secundum August. li. 2. di. 24. 83
 Causa permanente non remoueri effectum quomodo intelligitur, libro. 1. di. 32. 21
 Causam causari esse quicquid est causa causae, contra hanc propositionem peccat locus sophisticus secundum accidens, li. 2. di. 34. 11
 Causam eandem per sui praesentiam, & absentiam esse causam appositorum quomodo intelligitur, lib. 2. di. 38. 28
 Causas diuersas indigere aliquo superiori coniungente ad hoc quod possint vnum effectum producere dupliciter intelligitur, li. 2. di. 37. 37
 Causam per accidens indigere adiutorio sic causa per se quomodo intelligitur, li. 2. di. 37. 38
 Causam primam vno modo se habere ad omnia quomodo intelligitur, l. 3. di. 37. 17
 Causam non esse signum effectus quomodo intelligitur, libro. 4. di. 1. 22
 Causa dicitur dupliciter, & secundum vnum modum causa remota remoueri debet effectus, li. 4. di. 4. 15. Et di. 32. 11

Causa efficiens est duplex, scilicet causa efficiens & conseruans, & causa efficiens non conseruans, & quomodo consensus est causa matrimonii, li. 4. di. 27. 20

Cecitas

Cecitas quando est magis eligenda quam dei offensio, li. 4. di. 16. 38

Celare

Celare crimen est duplex, li. 4. di. 35. 4

Celum

Celum vniuersale, & empireum quomodo recipit variationem, li. 1. di. 8. 35

Celi siue sphaera quot sint, li. 2. di. 2. 36

Celum empireum an sit, & si sit cuiusmodi naturae sit, li. 2. di. 2. q. 1. Ref. 37

Celum empireum quibus ornatur, lib. 2. di. 2. 38

Celum empireum an illuminetur a sole, lib. 2. di. 2. 39

Celum empireum an sit mobile, l. 2. di. 2. 40

Celi empirei triplex proprietas, lib. 2. di. 2. 41

Celum empireum an influat in haec inferiora, an non, li. 2. di. 2. q. 2. Ref. 43

Celum sydereum, empireum, crystallinum, ad quid sunt creata, li. 2. di. 2. 44

Celum empireum quid influat, l. 2. di. 2. 47

Celi empirei nom esse locare angelos si quae rationes probare videantur quomodo dissoluenda, l. 2. di. 2. 50. & p. totum

Celum empireum quomodo est visibile libro secundo distinctione. 8. 3. & 4

Celi, & terrae nomen quadrupliciter exponitur in isto verbo in principio creauit deus, &c. li. 2. di. 7. 1

Celum pro quo stat ibi, in principio creauit deus celum, & terram, li. 3. di. 7. 18

Celum crystallinum an sit de natura aquae, li. 2. di. 14. h. 1. Re. 2

Celum quod est supra firmamentum, quare dicitur aequum, li. 2. di. 14. 6

Celum comprehendere sub igne quomodo intelligitur, li. 3. di. 14. 8

Celi an habeant figuram orbicularem, li. 3. di. 14. q. 1. Re. 3

Celum sicut pellem esse extensum quomodo intelligitur, li. 3. di. 14. 14

Celum non dicitur firmum ideo quod sit immobile, li. 3. di. 14. 15

Celum empireum si est circulare quomodo est ondique sanctorum corporibus repletum, & quomodo poterunt videre Christum beati, libro secundo di. 14. 16

Cæli & corpus an habeat dextrum, & sinistrum, libro 2. distin. 14. quæst. 2. Resp. 18
 Cælum quomodo habet dextrum, & sinistrum. li. 2. di. 14. 16. & 20
 Cælum siue primum mobile an immediate moueatur a deo, lib. 2. di. 14. q. 1. Ref. 25
 Cælum immediate moueri a deo si quæ rationes, & auctoritates probare uidentur quomodo sunt soluenda, li. 2. di. 14. 26. & per totum
 Cælorum motus an sit a propria forma, vel ab intelligentia, li. 2. dist. 14. quæst. 2. Resp. 30
 Cæli motus quomodo dicitur esse naturalis, li. 2. di. 14. 31
 Cælum quamuis sit uirtutis finitæ, tamē non lassatur mouendo, libro secundo di. 14. 36
 Cælorum distinctio penes quid attendatur, li. 2. di. 14. 52
 Cælorum numerus, & sufficientia secundum Rabanum per septem orbes, li. 2. di. 14. 60
 Cælum distinguitur a quibusdam philosophis per tres orbes, ab alijs per octo, ab alijs per nouem, ab alijs per decem. li. 2. di. 14. 61
 Cælum quomodo habet uniformitatem & diuersitatem, libro secundo distinctione. 14. 62
 Cælum quomodo per influentiam mouet corpora inferiora, libro secundo di. 14. 63
 Cæli motus quomodo notificatur nobis, li. 2. di. 14. 64
 Cælorum natura quæ sit. libro 2. distinctione. 14
 Cæli figura quæ sit. libro secundo distinctione. 14
 Cælum an moueatur cum dicatur firmamentum. li. 2. di. 13
 Cælorum distinctionem assignat, lib. 2. distin. 14
 Cælestis natura dupliciter cōsideratur. li. 2. di. 17. 37
 Cælestis natura quomodo est de constitutione corporis humani, libro. 2. di. 17. 41
 Cælestis natura quomodo est excelsior inter corpora simplicia, libro secundo dist. 17. 43
 Cælus aperiri hora immolationis Chri

sti in altari quomodo intelligitur, lib. 4. dist. 11. 3. & 6
 Cælorum regnum intrare nō posse quæquam sine potestate clauium quomodo intelligitur. lib. 4. dist. 17. 28
 Cælum claudere quomodo dicitur solus Christus, li. 4. di. 28. 10
 Cæli ardentes soluentur quomodo intelligitur, lib. 4. di. 47. 26
 Celsitudo
 Celsitudo, pulchritudo, & dulcedo potest dupliciter accipi li. 2. di. 38. 25
 Censur
 Censuram uel tributum alicui Christiani tenentur soluere alicui non. libro 2. di. 44. 35
 Certitudo
 Certitudo est duplex. li. 1. di. 330. 29. Ad fidem, li. 4. di. 20. 1
 Certitudo potest haberi de aliquo futuro dupliciter, li. 2. di. 4. 2
 Certitudo est multiplex. libro. 2. distinctione. 4. 15
 Certitudo est duplex. & quæ scientia est certior fide, & contra, libro 4. distinctione. 27. 29
 Certitudo spei, & fidei quomodo differunt lib. 3. di. 26. 34
 Certitudo circa intellectum habet esse dupliciter, & similiter certitudo affectus, li. 1. di. 26. 36
 Certitudo quomodo habetur de meritis li. 3. di. 26. 37
 Certitudinem non habere quod pendet ex veritate voluntaria quomodo intelligitur, li. 3. di. 26. 38
 Certitudo est duplex, scilicet ordinis, & euentus, & quomodo spes habet certitudinem in suo actu, libro 3. distinctione. 26. 39
 Certitudo est duplex. scilicet absoluta, & conditionata, & quæ harum est in spe. lib. 4. di. 26. post. 40
 Certitudo non solum respicit intellectum. verum etiam affectum. li. 3. di. 26. post. 40. prope finem
 Certitudo est duplex & quæ potest quis scire an sit dignus dei odio uel amore. li. 4. di. 20. 2
 Cessare
 Cessante causa cessare effectum quomodo intelligitur, libro secundo distinctione. 7. 16
 Cinis

Cineres vel pulueres hominis mortui in quid resolvantur, libro quarto distinctione 43. 31

Circumcissio.

Circumcissio quid sit, libro 1. distinctione 19. 24

Circulus.

Circuli vna parte mora moventur omnes sed non eque recipiunt omnes motoris influentiam, libro 2. distinctione 14. 23

Circumcidere.

Circumcissio quare fuit sacramentum efficacius inter omnia legalia sacramenta, lib. 4. di. 1. 53

Circumcissio magis fuit per pactum quam alia sacramenta legalia duplici ratione lib. 4. di. 1. 53

Circumcissio & baptisumus differunt, & conueniunt, libro quarto distinctione 1. 54. & 55

Circumcissio & institutionem & preceptionem complectitur, & veriusque effectus quis sit, libro quarto distinctione 1. 58

Circumcissio non violabat sabbatum, lib. 4. di. 1. 59

Circumcissio quantum ad obseruantiam sic cultro petrino, non quantum ad efficaciam, lib. 4. di. 1. 60

Circumcisionis sacramenti reseat duobus modis, libro quarto distinctione 1. 61

Circumcisionis sacramentum Abraz nihil conculisse potest intelligi dupliciter, lib. 4. di. 1. 62

Circumcisionis remedium an congrue sit institutum, libro quarto di. 1. q. 1. Respon. 80

Circumcissio fuit sacramentum legis scripte, & successit sacramentis legis naturae quadruplici ratione, libro quarto di. 1. 83

Circumcissio quare data est ante legem, lib. 4. di. 1. 84

Circumcissio quare precipue data fuit Abraz. Ibidem.

Circumcissio quare magis confirmata fuit sub Iosue quam sub Moyse, lib. 4. di. 1. 85

Circumcisionis forma siue integritas in quo consistat, libro quarto di. 1. q. 3 Respon. 86

Circumcissio aliqua requirit ex necessi-

tate, aliqua non. Ibidem.

Circumcissio quare data fuit solis viris, non mulieribus, li. 4. di. 1. 87

Circumcissio quare iussa est heri in membro verecundo, li. 4. di. 1. 88

Circumcisionis tempus quantum ad efficaciam nihil facit, est tamen congruentia quantum ad significationem, li. 4. di. 1. 89

Circumcisioni quare assignatus est dies certus, & non baptismo, libro 4. distinctione 1. 90

Circumcissio an poterit praeventire vel differre diem octauum sine peccato, lib. 4. di. 1. 91

Circumcisionis sacramentum an sit gratie collatum, li. 4. di. 1. questione 3. Respon. 93. & 94

Circumcisionis efficacia quare sit, libro 4. di. 1.

Circumcisionis sacramentum quomodo se habuit circa viros qui fuerunt ante datum de circumcisione preceptum, & quomodo circa feminas quae fuerunt ante & post, libro 4. distinctione 1

Circumcisionis sacramentum quid exigat quantum ad formam, & substantiam, lib. 4. di. 1

Circumcissio quare fiebat die octauo & cultro petrino, lib. 4. di. 1

Circumcissio quare mutata est per baptismum, li. 4. di. 1

Circumcissio an debuerit cessare, libro 4. di. 3. q. 1. Respon. 45

Circumcissio quomodo dicitur data in saeculum aeternum, lib. 4. di. 1. 46

Circumcisionem prodesse si lex obseruetur quomodo intelligitur, libro 4. di. 1. 47

Circumcidentem se debitorem esse vniuersae legis obseruandae quo sensu dixerit apostolus tempore euangelico. lib. 4. di. 3. 48

Circumcissus cum sit Christus quare non non circumcidimur, libro quarto di. 1. 49

Circumcisionis significatum quomodo impletum est, lib. 4. di. 3. 50

Circumcissio quare non manet cum baptismo, cum tamen simul manserunt circumcissio & decimatio, libro quarto di. 3. 51

Circumcissio an cessauit ante promulgationem

gationem euangelij, lib. 4. dist. 3. q. 2. Respon. 52
 Circumfionem cessare propter legis imple-
 tionem quomodo intelligitur, lib. 4. dist. 3. 58
 Circumfionis euacuatio quomodo dicitur
 fuisse institutio baptismi, lib. 4. dist. 3. 59
 Circumfisi an resurgēt cum praputio
 uel sine, lib. 4. dist. 12. 3
 Circumstantia
 Circumstantia quando introducit aliud
 peccati genus, lib. 3. dist. 38. 42.
 Ad idem dist. 37. 13
 Circumstantiarū diuisio secundum Tul-
 lium, lib. 4. dist. 16. 6.
 Circumstantie peccatorum quidam al-
 leuiant, quidam trahunt in aliud ge-
 nus, quēdam aggrauant, & quę sunt
 confitendę, & quę non, lib. 4. di-
 st. 17. 133
 Circumstantias confiteri congruum est,
 non necessarium, libro. 4. distinctio.
 17. 134.
 Circumstantie aggrauantes sunt confi-
 tendę & quare, sed non alleuiantes.
 lib. 4. di. 17. 135
 Circumstantiam non augere quantita-
 tem peccati quomodo intelligitur, li.
 4. dist. 17. 136.
 Circumstantie qua ratione mutant spe-
 ciem peccati, lib. 4. dist. 17. 137
 Chiographos

Chiographum culpę & chiographum
 decreti, lib. 3. di. 19. 15
 Chiographa crucifixorū quomodo sūt
 deleta, li. 3. dist. 19. 18
 Chiographum decreti an sit culpa an
 pōna, lib. 3. dist. 19
 Chiographum culpę quis habuit, li. 3.
 dist. 19. 20.

Claritas

Claritas dicitur minor in creatura du-
 pliciter, li. 3. di. 14. 8

Clauis

Clauis absque potestate quęquam nō
 posse intrare in celum dupliciter in-
 telligitur, lib. 4. di. 17. 28
 Clauis quando prouantur efficacia, lib.
 4. dist. 18. 6
 Clauis an dare sint ecclesie, lib. 4. di-
 st. 18. q. 1. Respon. 7
 Clauis nomen translaturum est a corpo-
 ribus ad spiritalia, Ibidem.

Clauis spiritalis triplex est secundum
 tria obstacula impediētia ingressum
 in celum, li. 4. di. 18. 8
 Clauis quid aperit cum ostium semper
 sit apertum, li. 4. di. 18. 9
 Clauis inferni quomodo habet Chri-
 stus, li. 4. di. 18. 11
 Clauis ecclesie ad quid sunt datę, lib. 4.
 di. 18. q. 2. Respon. 12
 Clauis quomodo ordinatur ad claude-
 re & aperire cum sint opposita, lib. 4.
 dist. 18. 14.
 Clauis officium quod est, & quod nec
 baptismus nec exemplum, est clauis, li.
 4. dist. 18. 13
 Clauis quare dicuntur potestas absol-
 uendi & ligandi, li. 4. di. 18. 16
 Clauis potestas an possit in culpam,
 lib. 4. dist. 18. quęstio. 1. Re-
 spon. 17
 Clauis potestas quomodo se exten-
 dit ad delendam culpam, lib. 4. di-
 st. 18. 18
 Clauis potestatem se extendere in cul-
 pam per modum imperantis si quę
 uidetur auctoritas & ratio sonare quo
 modo est intelligenda, lib. 4. dist. 18.
 18. 19. & 20
 Clauis potestate an sacerdos possit
 aliquid in pōnam, lib. 4. dist. 18. q.
 2. Respon. 23
 Clauis uirtute a quo sacerdos absoluat,
 ibid. & 24
 Clauis uirtute quomodo sacerdos ab-
 soluit a culpa ostendendo, lib. 4. di-
 st. 18. 25
 Clauis uirtute quomodo sacerdos ab-
 soluat a pōna purgatoria, lib. 4. dist.
 18. 26. & 27
 Clauis uirtute sacerdos an maiorem
 partem 1. & remittat ei qui plus pec-
 cauit, aut ei qui minus, lib. 4. dist. 18.
 28. 28
 Clauis uirtute quid quisque absol-
 uat dum confessio pluribus iteratur,
 lib. 4. di. 18. 29
 Clauis an sit scientia, lib. 4. dist. 18. q.
 1. Respon. 30
 Clauis esse scientiam si quę rationes
 dicere uidentur quomodo, sunt in-
 telligenda, lib. 4. distinctio. 18. 31.
 32. & 33.
 Clauis an sit scientia quā potē-
 tia soluendi, li. 4. di. 18. q. 2. Res. 34.

Clauis

Clavis & si sit ordo sacerdotalis uel proprietas illi insepapabiliter annexa, & licet talis ordo est unus, non tamen sequitur ex hoc quod clavis sit una, li. 4. dist. 18. 36

Claves sunt duæ quamuis sint ad unum, lib. 4. dist. 18. 37

Clavis est duplex, scilicet directiua & principalis, li. 4. dist. 18. 38

Claves penes quid distinguuntur, lib. 4. dist. 18. 39

Clauum actus quomodo est soluere & ligare in foro penitentiali, & quomodo in foro iudiciali, lib. 4. dist. 18. 64

Clauum potestas quare data est pluribus quam potestas gladij spiritualis seu excommunicandi, lib. 4. dist. 18. 67. & 68

Clauum uirtute quid sacerdos dimittat in confessione, li. 4. di. 18

Clauum uirtute an a peccato soluere & ligare possint sacerdotes, lib. 4. di. 18. 18

Clauum uirtute per quem modum sacerdos soluunt & ligant a peccatis, lib. 4. dist. 18

Claves an datæ sint sacerdoti legali, an soli sacerdoti euangelico, lib. 4. dist. 19. q. 1. Respon. 8

Clavis scientie aliter fuit in lege, aliter in euangelio, lib. 4. di. 19. 9

Clavis & ordo uel test. fuit sig. uel uel, li. 4. dist. 19. 10

Clavis in potestate, an malus sacerdos communicet cum bono, an clavis sit in solo bono, lib. 4. dist. 19. quæst. 2. Respon. 13

Clavis potestatem non dare presbytero malo si quæ auctoritates & rationes uidentur dicere quomodo sunt intelligendæ, lib. 4. dist. 19. 13. & per totum.

Claves an dentur in ordine sacerdotali, lib. 4. di. 19. q. 1. Res. 18

Claves celi quomodo habent aliquem ab aliquo repellere uel admittere ad illi quæ, & quomodo claves ostiij qui est minimus ordo, lib. 4. di. 19. 17

Clauum potestas non est uirtutis, sed maxime nobilitatis, lib. 4. dist. 19. 18

Clavis potestas an inseparabiliter comittatur ordinem sacerdotalem, lib. 4. di-

stin. 19. q. 2. Respon. 19

Clavis executio cessat si amittitur iurisdiclio, & quomodo iurisdiclio dupliciter amittitur, lib. 4. dist. 19. 20

Clauum potestas quomodo est actiua & libera, li. 4. di. 19. 21

Clauum executionem quare non habent sacerdotes religiosi, lib. 4. dist. 19. 23. & 24

Clauum uirtute an sacerdos qui potest subditum unum absolueret possit etiam absolueret alium, lib. 4. dist. 19. q. 1. Respon. 25

Clauum executionem habet solus sacerdos proprius exceptis quinque casibus in quibus non habet, lib. 4. dist. 19. 29

Clavis sacerdotalis quamuis indifferens sit ad omnes, tamen uis motiua clauis, scilicet iurisdiclio non est ad omnes, lib. 4. di. 19. 28

Clavis & ignis actio est dissimilis, lib. 4. dist. 19. 29

Clauum motiua uirtus quomodo accipitur, ligatur, amputatur, lib. 4. dist. 19. 30

Clauum uirtute an inferior possit absolueret superiorem ipso uolente, li. 4. dist. 19. q. 2. Resp. 33

Claves ecclesiæ quibus & quando dantur, lib. 4. di. 19

Clauum potestas quæ est soluere & ligare an competat malis, lib. 4. di. 19

Claudere

Claudere celum quomodo dicitur Christus solus, lib. 4. di. 18. 10

Claudere & ligare est dupliciter, & quod impedit & quod expedit, lib. 4. dist. 18. 13

Clericus

Clerici an in susceptione coronæ teneant temporalibus, lib. 4. dist. 24. q. 3. Respon. 15

Clericos in coronæ susceptione abrenuntiare hereditatibus & bonis temporalibus si quæ auctoritates sonant uidentur quomodo sunt dissoluenda, lib. 4. dist. 24. 18. & 19

Clerici an teneantur prelati ecclesiæ quantum ad temporale stipendium, li. 4. di. 24. q. 3. Resp. 18

Clerici quando & quare tenentur ad ho-
ras canonicas, li. 4. di. 24. 19
Clerici minorum ordinum possunt vx-
ores ducere dupliciter, libro 4. distin-
ctione 37. 1.
Clericorum matrimonia multipliciter
tractantur, lib. 4. di. 37. 2. & 3
Clericos an debuerit ecclesia ad conti-
nentiam obligare per statutum de non
contrahendo matrimonio, libro 4. di.
stin. 37. q. 3. Respon. 13
Clericos in maioribus ordinibus con-
stitutos hoc statuto non debuisse obli-
gare ecclesiam si quæ rationes sonare
videntur quomodo sunt dissoluendæ,
lib. 4. dist. 37. 14. & per totum.
Coactio.
Coactio & ignorantia quomodo exclu-
dunt rationem voluntarij, libro 2. di-
stin. 41. 6
Coactio est duplex, & quæ facit irritum
baptismi sacramentum, libro 4. distin-
ctione 4. 11
Coqualitas.
Coqualitas quomodo consistat in eter-
nitate, lib. 1. dist. 19. 1
Cogitatio.
Cogitare aliquid non esse est dupliciter,
& secundum quem modum potest co-
gitari deum non esse, libro 1. distinc-
tione 8. 21
Cogitatio de aliquo ente est dupliciter,
lib. 1. dist. 8. 22
Cogitare accipitur dupliciter, & secun-
dum quem modum verum est quod
conuenit cogitare, quod conuenit ex-
primere, lib. 1. di. 8. 24
Cogitare deum verius quàm dici quod
modo intelligitur, li. 1. di. 23. 2
Cogitari nõ potest rationabiliter quod
nec potest esse nec fieri, libro 2. distin-
ctione 3. 3
Cogitatio, obliuio, suggestio, quãdò sunt
peccata, lib. 2. di. 41. 46
Cogitationes volui est dupliciter, & quo
modo erit in patria, libro 4. distinc-
tione 49. 51.
Cognatio.
Cognitionis lex quomodo oritur & sal-
natur per actum generatiuæ, libro 2. di-
stin. 30. 35
Cognatio spiritualis distinguitur, libro 4.
dist. 42. 1
Cognatio spiritualis dupliciter contra-

hitur, libro quarto distinctione 42. 32
Ad idem 14.
Cognatio spiritualis an contrahatur
per aliquod sacramentum, lib. 4. di. 42
q. 1. Respon. 4
Cognatio spiritualis quare est, & in qui-
bus contrahitur. Ibidem.
Cognatio spiritualis quare contrahitur
per illa sacramenta in quibus est rege-
neratio & non per vinculum charita-
tis nec per eucharistia sacramentum,
lib. 4. dist. 42. 5
Cognitionem spiritualem quare non
facit sacramenti participatio, li. 4.
dist. 42. 6
Cognatio spiritualis quare non contra-
hitur inter filium spiritualem & spiri-
tualem, idest inter eos qui baptizati
sunt ab eodem sacerdote, libro 4. distinc-
tione 42. 7
Cognatio spiritualis an impediat ma-
trimonium, libro quarto dist. 42. q. 23
Respon. 8
Cognatio spiritualis quando infringit
matrimonij vinculum & debet reddi-
tionem. Ibidem.
Cognatio spiritualis impedit matrimo-
nium secundum tres differentias, lib. 4.
dist. 42. 9
Cognatio spiritualis quare impedit com-
munionem carnalem, libro 4. distinc-
tione 42. 10
Cognatio spiritualis quare non contra-
hitur per documentum fidei sicut per
sacramentum baptismi, libro 4. distin-
ctione 42. 11
Cognatio spiritualis qua ratione con-
trahitur in baptismo, libro 4. distinc-
tione 42. 12
Cognatio spiritualis an transeat ab vno
in alterum, vtpote ab vxore in virum,
lib. 4. di. 42. q. 3. Respon. 13
Cognitionem spiritualem aliquo mo-
do non transire ab vxore in virum vel
econtra si quæ rationes probare viden-
tur quomodo sunt dissoluendæ, lib. 4.
dist. 42. 15. & per totum.
Cognatio spiritualis qualiter contrahi-
tur, lib. 4. di. 42
Cognatio spiritualis directa qualiter
impediat matrimonium, libro 4. distin-
ctione 42
Cognatio spiritualis indirecta qualiter
impediat matrimonium, li. 4. di. 42
Cognatio

Cognatio legalis quid sit, libro 4. distinctione 42. 18
Cognatio legalis quomodo contrahitur lib. 4. dist. 42. 19
Cognatio legalis per quem modum impeditur matrimonium, lib. 4. distinctione 42. 25
Cognatio legalis an sit aliquod vinculum, lib. 4. distinctione 42. questione 1. Respon. 26
Cognitionum numerus & sufficiencia tripliciter potest sumi, libro 4. distinctione 42. 27
Cognitionem legalem non esse vinculum si quæ rationes probare videntur quomodo sunt dissoluendæ, libro 4. dist. 42. 29. & per totum.
Cognatio legalis an debeat impedire matrimonium, lib. 3. distinct. 42. q. 2. Respon. 33
Cognitionem legalem matrimonium non impedire si quæ rationes probare videntur quomodo sunt dissoluendæ, lib. 4. di. 42. 34. & per totum.
Cognatio legalis an transeat in alium, libro 4. distinct. 42. questione 3. Resp. 37
Cognatio legalis quare non transit in patrem, lib. 4. di. 42. 38
Cognatio legalis quare non transit ascendendo, lib. 4. di. 42. 39

Cognitio.

Cognitionis dei quatuor modi, & prout quid distinguantur, lib. 1. distinctione 3. 1
Cognitionis claritas & ardor affectionis sunt dissimilia, lib. 1. di. 1. 24
Cognitio est & per apprehensionem & per comprehensionem, libro 1. distinctione 3. 7
Cognoscere deum in creatura, & per creaturas differunt, libro 1. distinctione 3. 13
Cognoscunt deum beati non per creaturas sed in creaturis, libro 1. distinctione 3. 19
Cognoscibile quid sit de deo per creaturas, lib. 1. dist. 3. q. 4. Resp. 22
Cognitum quomodo oportet cognoscere a deo, lib. 1. di. 3. 42
Cognoscibilis est deus per creaturam auctoritate apostoli, libro 1. distinctione 3. 1. dist. 39. 23

Cognoscitur unitas divina per creaturam quatuor modis, libro 1. distinctione 3. 1.
Cognoscere aliquid magis certitudinaliter est dupliciter, lib. 1. dist. 17. 2
Cognitionem triplicem habemus de rebus divinis, lib. 1. di. 33. 4
Cognitio divina multipliciter consideratur, & secundum hoc diversa fortuitur nomina, lib. 1. dist. 35. 2
Cognoscere deum omnia distincte quomodo intelligitur, libro 1. distinctione 36. 20
Cognosci a deo minus dici quam esse in deo, lib. 1. dist. 36. 27
Cognoscere deum per accidens est dupliciter, lib. 1. di. 26. 28
Cognoscere per privationem est dupliciter, lib. 1. dist. 36. 29
Cognoscere est duplex, scilicet actu & habitu & quomodo parvuli cognoscunt deum, lib. 1. di. 37. 3
Cognoscere rem aliter potest dici dupliciter, lib. 1. di. 38. 1.
Cognoscere res in proprio genere intelligitur dupliciter, lib. 1. di. 38. 2
Cognitione una cognoscit deus quod nos multis, lib. 1. di. 38. 4
Cognitionis quædam conditiones, lib. 1. di. 38. 10
Cognitio rei quid exigit de necessitate, lib. 1. di. 38. 11
Cognitio sine rei existentia est, ergo & cognitio necessitatis sine necessitate. Solu. lib. 1. dist. 38. 26
Cognoscere aliud a se est dupliciter, & quod horum convenit deo, libro 1. di. 39. 8
Cognoscere aliquid extra se est tripliciter, lib. 1. di. 39. 9
Cognitio nostra quare certa est de re necessaria, sed divina de re contingenti, lib. 1. di. 39. 15
Cognitio vel scientia mali est de perfectione scientiæ, non potentia mali de perfectione potentie, libro 1. distinctione 39. 16
Cognoscere deum omnia quæ necessitas est, lib. 1. di. 39. 17
Cognitio dei est triplex, & quæ potest esse plurimum, quæ non, lib. 1. distinctione 39. 18
Cognitio est duplex, & quæ est variabilis, quæ non, libro primo distinctione 39. 23

- Cognitio comparatur multipliciter. li. 1. dist. 39. 24
 Cognitio quando est nobilior. lib. 1. distinctio. 39. 26
 Cognoscere omnia praeſenter dupliciter intelligitur. lib. 1. di. 39. 31
 Cognoscere res per modum complexionis potest intelligi tripliciter. lib. 1. dist. 41. 20
 Cognitionis diuini modus potest accipi vel secundum se vel a parte cogniti, & secundum quem modum cognoscit res simpliciter & praeſenter. lib. 1. dist. 12. 23
 Cognitiua aliter amplectitur omne verum, aliter effectiua omne bonum. li. 1. di. 45. 19
 Cognoscuntur opera dei duplici via. li. 2. dist. 152
 Cognoscitur deus multipliciter. lib. 2. di. 3. 62
 Cognitionem alicuius non posse habere est duplex. li. 2. di. 3. 63
 Cognitio mali futuri absque dolore quomodo disponit animam ad poenam vel ad culpam. lib. 2. dist. 4. 22
 Cognitio matutina quid sit. lib. 2. dist. 4. 24
 Cognoscimus in uerbo dupliciter. lib. 2. di. 4. 26
 Cognitio vespertina quid sit. lib. 2. dist. 4. 28. & 29
 Cognitio matutina & vespertina quomodo nunc est in angelis beatis. lib. 2. dist. 4. 30
 Cognitio vespertina quomodo dicitur minus perfecta. lib. 2. dist. 4. 31
 Cognitio matutina & vespertina quomodo compatiuntur se in angelis. lib. 2. dist. 5. 23
 Cognitionem maiorem esse maioris dilectionis causam quomodo intelligitur. lib. 2. di. 9. 28
 Cognitio quaedam est necessaria ad salutem, quaedam non. li. 2. di. 22. 24
 Cognitionis ad salutem necessariae priuationis dupliciter inest nobis. lib. 2. di. 22. 25. & 26
 Cognoscentis ad cognoscibile tres conditiones. li. 2. di. 23. 34
 Cognoscitur deus quattuor modis. lib. 2. dist. 13. 38
 Cognitio experimentalis non magis viguit in primo parente quam in uirgine sanctis. lib. 2. di. 29. 34
 Cognitiui habitus secundum quosdam sunt quodammodo innati, quodammodo acquisiti. lib. 2. dist. 39. 14
 Hic apud eorundem 15. delectantur uerbo ista unde dignitas est alia quam quisque probat auidiam.
 Cognitio principiorum acquiritur in nobis uia sensus memoriz & experientiz. lib. 2. dist. 39. 15
 Cognitio duo requirit necessario. lib. 2. dist. 39. 17
 Cognitio omnis an sit a sensu. lib. 2. dist. 39. 18
 Cognitio & dilectio est in triplici differentia, & quomodo secundum hoc gratia capitis influat in membra. li. 3. dist. 13. 41
 Cognitio naturalis quid requirat uel quid requiratur ad cognitionem naturalem. lib. 3. di. 14. 9
 Cognitionis profectus habet statum a li ter in Christo, aliter in alijs beatis. lib. 3. dist. 14. 18
 Cognoscens necessario assimilari cognoscibili quomodo intelligitur. lib. 3. distinctio. 24. 27
 Cognitionis uolubilitas duplex est, & quæ erit in beatis, & quæ non. lib. 3. dist. 14. 33
 Cognitio omnis quæ est in gloria est in actu continuo, quia gloria est habitus in actu, non sequitur. lib. 3. distinctio. 14. 34
 Cognitio debet adæquari cognoscibili quomodo intelligitur. lib. 3. distinctio. 14. 39
 Cognitio animæ Christi tria respicit, & secundum quod horum est finita. lib. 3. dist. 14. 40
 Cognoscibiles sunt res tripliciter, secundum quod tripliciter habent esse. lib. 3. di. 14. 48
 Cognitionem ex parte non manere cum cognitione perfecta quomodo intelligitur. lib. 3. dist. 14. 50
 Cognoscendi per experientiam duo modi, & quis horum fuit in Christo. lib. 3. dist. 14. 57
 Cognitio rerum aliter est in Christo, aliter in angelis. lib. 3. dist. 14. 59
 Cognitionis ordine non deuenitur a ratione ad sensualitatem habet instantiam. lib. 3. dist. 15. 5

Cognitio in uia duplex est, & quomodo certior est fides quam scientia, lib. 3. dist. 23. 28

Cognitio uic multos habet gradus per quos deus cognoscitur, lib. 3. dist. 24. 5

Co. nescendi habitum debere conformari cognoscibili quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 24. 8

Cognitio est duplex scilicet a parte comprehensionis & a manu ductione rationationis, & quomodo comparatur secum fidem, lib. 3. dist. 24. 26

Cognitum potest esse aliquid dupliciter, uel in se uel in alio, & quomodo non uicatur malum nisi cognitum, lib. 3. dist. 25. 31

Cognitio de deo sub ratione ueri potest haberi secundum triplicem modum, lib. 3. di. 35. 19

Cognitio est duplex, & quae est doni sapientiae & quae doni intellectus, lib. 3. dist. 35. 22

Cognitio diuinitatis est duplex, & quae cognoscitur & uidetur diuinitas Christi ab impijs, lib. 4. dist. 48. 10

Cognoscitur aliquid uel propria cognitione, uel alterius instructione &c. & quis modus cognoscendi est in animalibus separatis, lib. 4. dist. 50. 31

Coitus

Coitus quare erubescitur fieri in publico, lib. 3. dist. 50. 7

Coitus qui fit causa incontinentiae quomodo dicitur esse de minoribus uel uenialibus malis, lib. 4. di. 26. 4

Coitus propter prolem an possit esse sine omni culpa, lib. 4. dist. 31. quæst. 2. Respon. 18.

Coitus cum sorore uxoris, uxori debitum reddere non debet secundum antiqua iura, lib. 4. dist. 33. 9

Color

Consideratur dupliciter & secundum hoc dupliciter distinguitur, lib. 1. dist. 1. 4. & 5

Columba

Columba & ignis in quibus apparuit spiritus sanctus non fuerunt uere ignis & columba, ne tamen fuit ibi aliquis alius, lib. 1. dist. 16. 25

Columba & quid in specie columba descendit super Iesum, lib. 3. di. 1. 7

Collatio

Collatio quid sit, lib. 4. di. 6

Collatio unius rei ad aliam potest esse dupliciter, & quae est successiva & quae instantanea, & quomodo conuersio habet collatum & successuum, lib. 4. dist. 16. 45

Combinatio

Combinationes rerum sunt quattuor, lib. 1. dist. 41. 4

Commensuratio

Commensuratio quomodo est in diuinis, lib. 1. dist. 1. 8

Comestio

Comestio cibi uiciti & mortalis culpe commissio quomodo differunt, lib. 2. dist. 24. 73

Commune

Commune diuiditur & secundum nomen, & secundum nomen & rem, & secundum modum medium, & quae diuisio est æquiuoci, & quae uniuoci, & quae analogi, lib. 1. dist. 1. 4

Commune est siue pulchritudine in multis tripliciter, lib. 1. dist. 5. 2

Commune quomodo indifferenter se habet ad actum & potentiam, lib. 1. dist. 5. & 26

Commune facere esse in hoc quomodo est ratio appropriandi, lib. 1. dist. 5. 28. & 29

Communius esse prius quomodo intelligitur, lib. 1. dist. 12. 19

Communicabile & incommunicabile, an eodem, an alio & alio modo est in diuinis, lib. 1. di. 19. 43

Commune est aliquid dupliciter, & quomodo persona dicitur quid commune in diuinis, lib. 1. di. 25. 23. 24. & 25

Communitas habitudinis est duplex, & utrum hoc nomen persona sit commune personis creatis & increatis, lib. 1. dist. 25. 30.

Commune accipitur pro analogo, lib. 1. dist. 29. 13

Communicatio idiomatum est in cōfectione non in abstractione, lib. 1. dist. 33. 23

Communicabilitas & incommunicabilitas quomodo differunt, libro 1. distinctio 34. 27

Commune quare potest appropriari & proprium non communicari, libro 1. dist. 24. 29. Hic ponitur, sed si propriū fiat commune tunc appropriatur ei cui conuenit, ponatur non conuenit.

Communicabile dicitur tripliciter, & quomodo assumptio & communicatio in idem coincidunt, libro 3. distinctio 5. 13

Communicare in ratione est dupliciter, & quomodo dicitur proximus qui communicat in ratione, libro 3. distinctio 28. 17

Communicatio diuinæ bonitatis attenditur in duplici genere effectus, libro 3. dist. 22. 11

Comparatio.

Comparatur aliquid ad aliud duplici ratione, & secundum quam necessario importatur distinctio. li. 1. di. 25. 3

Comparatur aliquid ad multa dupliciter & quod conuenit infinito, libro 1. dist. 43. 18

Complexio.

Complexio & compositio quid significant cum aliqua prædicantur de diuinis, lib. 1. dist. 34. 20

Complexio quomodo comparatur ad intellectum humanum & quomodo ad diuinum, lib. 1. di. 41. 21

Complexiones quomodo sunt æternæ si intellectus diuinus cognoscit per modum complexionis, eo. lib. di. 22

Complexum & incomplexum ratione cuius dicunt variationem, libro 3. distinctio 24. 25. & 26

Compositio.

Compositio est triplex, libro 1. distinctio 8. 53

Compositio est duplex, li. 1. di. 8. 56

Compositionum sunt quattuor genera, lib. 1. di. 8. 46

Compositionem non admittunt in deo quattuor proprietates, libro 1. distinctio 8. 47

Compositio rei quanto est maior tanto res impotentior quomodo intelligitur lib. 1. di. 17. 44

Compositum & accidens non posse esse in re simplici quomodo intelligitur, lib. 1. di. 37. 65

Compositio esse imperfectiora quomodo intelligitur, libro 2. distinctio 15. 17

Compositionis partium multiplex genus est sicut & simplicitatis, libro 2. distinctio 17. 23

Compositum ex materia & forma esse ens completum & non venire ad constitutionem tertiū quomodo intelligitur, lib. 2. di. 17. 24

Compositio inordinata ut si pes ponitur in pedore quomodo attribuitur deo, li. 2. di. 37. 15

Compositio & unio differunt, libro 3. dist. 1. 11

Compositio dicitur dupliciter & quomodo Christi persona dicitur composita, li. 3. di. 6. 14

Compositum ex contrariis esse dissolubile quomodo intelligitur, libro 4. distinctio 49. 55

Compositio omnis an sit a deo, libro 2. di. 37. 9. 3. Respon. 21

Compositionis nomen tripliciter accipitur & in qualibet acceptione aliquid dicit. ibidem.

Comprehendere.

Comprehendi figi considerari differunt, lib. 1. di. 2

Comprehendere dicitur tripliciter, & quomodo Christus est comprehensor & sancti in patria, libro tertio distinctio 14. 19

Compunctio.

Compunctio & contritio differunt, li. 4. di. 16. 3

Computatio.

Computatio in diuinis quæ dicitur unus duo tres, respondet diuersitas personalis, lib. 1. dist. 19. 31

Conceptio.

Conceptio dupliciter consideratur, & secundum quem modum prior est conceptio quàm assumptio, libro 3. distinctio 2. 3

Conceptionis Mariæ festum quare celebratur, lib. 3. dist. 3. 16

Conceptio quare magis attribuitur spiritui sancto quàm natiuitas. libro 3. dist. 4. 5

Conceptionem appropriat scriptura spiritui sancto magis quàm alijs personis duplici ratione, libro tertio distinctio 4. 84

Conce.

Conceptio dicitur dupliciter & quomodo capitur dum agitur de Christi conceptione, lib. 3. di. 8. 3

Conceptio quare attribuitur Christo ratione carnis, & quare creatio non ratione animæ, libro tertio distinctio ne 11. 23

Concilia.

Concilia quatuor apostolorum in ecclesia primitiua, libro primo distinctio ne 11. 1

Concilia principalia alia patrum apud grecos quatuor, li. 1. dist. 1. 2

Concilia illa nec instituerunt omnia quæ spectat ad maiores nec omnia illa quæ pertinent ad fidem, libro primo distinctio ne 11. post 17

Concretum.

Concretio aliter importatur per verbum aliter per nomen adiectiuum, lib. 1. di. 27. 3

Concubina.

Concubinae an fuerint an vxores patrum antiquorum conthorales, lib. 4. dist. 33. 5

Concubinam habere an sit contra legem naturæ eo. lib. & dist. 9. quæst. 1. Respon. 9

Concubinam licite haberi posse si quæ rationes probare videntur quomodo sunt dissoluendæ, lib. 4. dist. 33. 10. & per totum.

Cōcubinae vt licite haberentur an deus debuerit dispensare, lib. 4. dist. 33. q. 3. Respon. 20

Concubina & filia concupiscitur dupliciter, lib. 3. di. 40. 3

Concupiscentia.

Concupiscentiam nobis esse infligam per peccatum quomodo intelligitur, lib. 2. di. 30. 23

Concupiscentia simul manere cum gratia quomodo intelligitur, libro 2. distinctio ne 30. 23

Concupiscentiam remissam iterum posse incendi quomodo intelligitur, lib. 2 di. 30. 25

Concupiscentia nomine quæ dicitur fomes peccati quid intelligitur, libro 2. dist. 30

Concupiscentia quæ remanet post baptismum cuiusmodi poena sit, libro 2. dist. 32. 1

Concupiscentia duo dicitur & secundum

hoc aliquando tener rationem culpæ aliquando poenæ, lib. 2. di. 32. 2

Concupiscentia quare nunquam totaliter auferetur, li. 2. di. 32. 3

Concupiscentia augetur per consensum illicitum duplici ratione, libro 2. distinctio ne 32. 4

Concupiscentia regnans qua ratione dicitur originale peccatum, libro 2. distinctio ne 32. 5

Concupiscentia aliter diminuitur per baptismum aliter augetur per illicitum consensum, lib. 2. di. 32. 6

Concupiscentia prout est culpa & prout est poena quomodo sunt diuersorum generum, li. 2. di. 32. 7

Concupiscere post baptismum est peccatum sed ex hoc non sequitur quod concupiscentia quæ prouocat ad concupiscendum sit peccatum, libro 2. distinctio ne 32. 15

Cōcupiscentia seu fomes peccati in quo sit tanquam in subiecto an in animæ an in carne, libro 2. distinctio ne 32. quæst. 2. Respon. 26

Concupiscentia dupliciter accipitur. Ibidem.

Concupiscentia inest tribus tripliciter, lib. 2. di. 32. 27

Concupiscentiam carnem inficere quomodo intelligitur, libro 2. distinctio ne 32. 30

Concupiscentiam esse legem carnis quomodo intelligitur, libro 2. distinctio ne 32. 31

Concupiscentia carnalis quamuis non sit in anima separata tamen ex hoc non sequitur quod caro sit proprium subiectum concupiscentiæ, libro 2. distinctio ne 32. 32

Cōcupiscentia a quo sit tanquam a principio, libro 2. dist. 32. quæstione 2. Respon. 33

Concupiscentia quod genus poenæ sit, an sit acta contracta vel infligenda, lib. 2. dist. 32. 35

Concupiscentia a quo est ratione positionis & a quo ratione priuationis, li. 2. di. 32. 36

Concupiscentia vel appetitus incenditur respectu alicuius deestabilis in alio tripliciter, li. 2. di. 32. 26

Concupiscentia quomodo potest crescere, li. 2. di. 33. 30

Concu

Concupiscentia secundum legem quomodo aliquid traducatur, libro 3. distinctio. 3. 67

Concupiscibilis & irascibilis duplex est & in qua habet poni virtus cardinalis &c. lib. 3. di. 33. 24

Concupiscentia dicitur dupliciter & secundum quem modum prohibetur per eam omnia mala, & secundum quem est speciale mandatum, libro 3. dist. 32. 42

Concupiscentia est duplex, & quae est peccatum mortale & quae veniale, li. 3. dist. 40. 2

Concupisci potest filia & concubina dupliciter, lib. 3. di. 40. 3

Concupiscentia rei alienae quomodo prohibetur, li. 3. di. 40. 4

Concupiscentia dignitatis & honoris dupliciter consideratur & per duo precepta prohibetur, libro 3. distinctio. 40. 5

Conditor.

Conditor quomodo intelligitur eternus ex perpetuitate creaturarum, lib. 1. dist. 29. 3. & 4.

Conditio.

Conditionis rerum finis principalior an sit diuina gloria an utilitas nostra, libro 2. distinctio. 1. quaestio. 1.

Respon. 63

Confidentia.

Confidentia quid sit, libro 3. distinctio. 26. 35

Confirmatio

Confirmatio an mutauerit lib. 2. in angelis tam bonis quam malis, libro 2. dist. 7. 9. 11

Confirmatio & obstinatio an diminuat libertatis dominium, lib. 2. dist. 7. 9. 30

Respon. 39

Confirmatio angelorum non diminuat. lib. 2. propter necessitatem ad bonum lib. 2. di. 7. 40

Confirmatio dicitur vnde principalis ex quadruplici causa, lib. 4. di. 23. 2

Confirmare quia auctoritate potest facere, li. 4. di. 7. 1

Confirmatio & eucharistia quomodo ad robur ordinantur, li. 4. di. 7. 2

Confirmatio quare datur in fronte, li. 4. distinctio. 7. 4

Confirmationis in sacramento etiam fuerunt ab antiquis patribus instituta legum, lib. 4. di. 7. 5

Confirmatio quare non potest iterari, li. 4. di. 7. 6

Confirmatio an necessario habet effectum cum debita verborum forma, libro 4. dist. 7. 9. 1

Confirmationis sacramentum & formam quis instituit, libro 4. distinctio. 7. 7. & 8.

Confirmationis forma quare duplicem adum complectitur, libro 4. distinctio. 7. 9.

Confirmationis in sacramento quare fit mentio de cruce, libro 4. distinctio. 7. 10.

Confirmationis in sacramento an sit materia necessaria, libro 4. dist. 7. quaestio. 2. Respon. 11

Confirmationis materia quare debet esse consecrata, libro 4. distinctio. 7. 12.

Hic ponitur institutum est ergo hoc elementum ponatur hoc sacramentum.

Confirmationis materia quare sunt elementa mista, li. 4. di. 7. 13

Confirmationis materia quare est balsamus & non aqua vel vinum, libro 4. dist. 7. 14

Confirmationis sacramentum quis potest dispensare, libro 4. distinctio. 7. quaestio. 3. Respon. 15

Confirmationis & ordinis sacramenta quare a solis episcopis traduntur, li. 4. dist. 7. 16

Confirmare quare non est omnibus concessum sicut baptizare, libro 4. distinctio. 7. 17

Confirmare quod est ungere in fronte non potest sacerdos quamuis unget in vertice, li. 4. di. 7. 19

Confirmationis officium & auctoritatem unde habet episcopus, libro 4. distinctio. 7. 20

Confirmationis sacramentum an conferat gratiam gratum facientem, libro 4. distinctio. 7. quaestio. 1. Respon. 22. Hic in primo argumento in contrarium ponitur gratum faciens accedentem ponatur gratum facientem accedens.

Confir-

Confirmationis & baptismi sacramen-
tum differenter conferunt gratiam gra-
tiam facientem; lib. 4. dist. 7. 23

Confirmationis sine gratia quomodo
potest quis Christi confiteri; lib. 4. di.
7. 25

Confirmatio & baptismus an conferat
eandem gratiam; lib. 4. distinct. 7. quest.
2. Resp. 26

Confirmatio an conferat copiosius mu-
nus gratie quam baptismus; lib. 4. di.
7. 4. 3. Resp. 30

Confirmationis usus an debeat esse ge-
neralis; lib. 4. distinct. 7. questio. 1.
Respon. 31

Confirmari quare debent mulieres; lib.
4. di. 7. 32

Confirmari quare debent parvuli; lib.
4. di. 7. 33

Confirmari debent & quare qui sunt
in periculo mortis; libro 4. distinct.
7. 34

Confirmari debet murens & quare; lib.
4. dist. 7. 35

Confirmationis character & baptismi
an sint unus & idem; libro 4. distinct.
7. 36

Confirmationis gratia, an sit de ne-
cessitate salutis; lib. 4. dist. 7. quest. 2.
Respon. 37

Confirmationis gratiam esse de neces-
sitate salutis si quæ rationes & au-
toritates sonant quomodo sunt intelli-
gendæ; libro 4. distinct. 7. 38. & per
totum;

Confirmatio ad quid est necessaria; lib.
4. dist. 7. 41. Ad idem 43

Confirmationis sacramentum quomodo
& ordine est sumendum; lib. 4. di.
7. 43. Resp. 44

Confirmationis sacramentum an possit
dari sine baptismum; ibidem.

Confirmari posse non baptizatum si
quæ rationes sonant videntur quomo-
do sunt intelligendæ; lib. 4. dist. 7. 45.
& per totum.

Confirmationis sacramentum & quid est
conferendum; lib. 4. di. 7

Confirmationis efficacia quæ sit; lib. 4.
dist. 7

Hæc rubrica præfata habet præsentem
in textu quæ incipit vltimis autem hu-
ius sacramenti

Confirmationis sacramentum quomodo

est sumendum; libro 4. distin-
ctio. 7

Confessio

Confessio quomodo dicitur expellere si-
gionem quam baptismus non potest
expellere; lib. 4. di. 4. 3

Confiteri quomodo potest Christus si-
ne confirmationis gratia; lib. 4. dist.
7. 29

Confessio habet & relaxantem miseri-
cordiam in contritione & cooperan-
tem iusticiam in satisfactione; lib. 4.
dist. 17. 49

Confessio sit non solum propter recon-
ciliationem, sed etiam ad arbitran-
dum poenam inter deum & hominem;
lib. 4. di. 17. 51

Confessio quare sit sacerdoti; lib. 4. di-
stinct. 16. 72

Confessio est duplex & quomodo sit a
peccatore & quomodo a iusto; lib. 4.
dist. 17. 2

Confessio penitentia baptismus quali-
ter differunt; lib. 4. di. 17. 5

Confessio & contritio differenter delent
culpam; lib. 4. dist. 17. 7

Confessio quæ necessitate est necessaria
post iustificationem; lib. 4. distinct.
17. 45

Confessio quare est necessaria ad salu-
tem; lib. 4. di. 17. 47

Confiteri soli deo quando incipit esse
hereticum; lib. 4. dist. 17. 50

Confiteretur aliquis peccatum suum alicui
duplitter; lib. 4. dist. 17. 52

Confiteri quomodo debet mortis & igno-
rans linguam; lib. 4. dist. 17. 56

Confessio ordinatur ad multa & qua ra-
tione equaliter confiteri pluribus &
uni & c.; lib. 4. di. 17. 58

Confessionis vocalis præceptum an per-
tineat ad legem naturæ, uel an con-
fessio uocalis instituta fuerit in lege
naturæ; lib. 4. distinct. 17. questio. 2.
Respon. 58

Confessio uocalis ualeat ad septem; lib.
4. di. 17. 60

Confessio in fuerit instituta in lege scri-
ptæ; lib. 4. distinct. 17. questio. 2. Res-
pon. 63

Confessio principaliter propter duos in-
stituta est; ibidem

Confessio sacerdoti legalis qualis fue-
rit; lib. 4. di. 17. 64

Conf. 60

- Confessio** non est instituta in lege auctoritate Salomonis, libro 4. distinctione 17. 65
- Confessio** non fuit in precepto tempore legis propter verba Isa. quibus dicit, Narra si. quid ha. ut ius. libro 4. distinctione 17. 66
- Confessio legalis** quae fiebat per oblationem hostiae quem habuit effectum, li. 4. dist. 17. 67
- Confessio** quare non debebat fieri sacerdoti legali sed oblationi hirci, libro 4. dist. 17. 68
- Confessio** quomodo est onerosa & quomodo allevians sarcinam, lib. 4. distinctione 17. 69
- Confessio** a quo fuerit instituta, libro 4. dist. 17. q. 3. Respon. 71
- Confessio** duo respicit vnum materiale aliud formale, ibidem
- Confessionem** dominus immediate & expresse non instituit quadruplici ratione, li. 4. dist. 17. 72
- Confiteri** an teneantur omnes adulti boni & mali, lib. 4. dist. 17. quæst. 1. Respon. 76
- Confiteri** tenetur aliquis ex duplici causa, ibidem.
- Confiteri** semel in anno tenetur quis triplici ratione, lib. 4. di. 17. 77
- Confiteri** quare tenetur aliquis conservans innocentiam baptismalem, lib. 4. dist. 17. 79
- Confiteri** venialia quare quis tenetur, lib. 4. dist. 17. 80
- Confiteri** an teneatur aliquis non habens remorsum de aliqua culpa, lib. 4. dist. 17. 81
- Confiteri** an teneatur peccator statim cum possit, libro 4. dist. 17. quæstione 2. Respon. 82
- Confessio** consideratur vel ad propositum interius vel ad verbum exterius, ibidem.
- Confessione** obligantur aliqui non ex culpa commissa sed ex institutione ecclesiastica, libro quarto distinctione 17. 83
- Confessione** potest se oportunitas loci temporis & sacerdotis ante pascha tripliciter offerri, libro quarto distinctione 17. 84
- Confitendi** temporis oportunitas aliter respicit religiosum aliter laicum, libro quarto quarto distinctio. 17. 85. & vide ibidem de clerico.
- Confiteri** debere peccatorem quam statim possit si quæ rationes & auctoritates sonant quomodo sunt solvenda, libro quarto distinctione 17. 86. & per totum.
- Confiteri** an obligemur ex charitate, lib. 4. di. 17. q. 3. Respon. 91
- Confiteri** non posse nisi resuscitatum quomodo intelligitur, libro 4. distinctione 17. 92
- Confessio** ut sortiatur effectum quomodo requirit charitatem, libro 4. distinctione 17. 95
- Confessio** quomodo est proximo vel socio facienda, lib. 4. di. 17. 96
- Confitendum** esse sacerdoti meliori qui potest haberi quomodo intelligitur, lib. 4. dist. 17. 97
- Confessori** quanta sit scientia & discretio necessaria, li. 4. di. 17. 98
- Confessio** in quatuor casibus est iteranda, lib. 4. di. 17. 99
- Confiteri** laico an sufficiat, li. 4. dist. 17. q. 1. Respon. 106
- Confessio** consideratur vno modo ut opus virtutis alio modo ut opus sacramentale, ibidem.
- Confitemini** alterutrum peccata vestra quomodo intelligitur auctoritas illa, lib. 3. dist. 17. 101
- Confiteri** non sacerdoti aliquando est utile, lib. 4. di. 17. 102
- Confessiones** audire non oportet nec debuit committi omnibus, libro 4. distinctione 17. 103
- Confiteri** an liceat alij sacerdoti discretiori preter voluntatem proprii sacerdotis, libro 4. distinctione 17. quæst. 3. Respon. 104
- Confessionum** alia potest fieri laico alia sacerdoti, ibidem.
- Confiteri** non posse alij quam proprio sacerdoti per decretalem quomodo intelligitur, lib. 4. dist. 17. 107
- Confessus** alij an teneatur iterum confiteri proprio sacerdoti an non, lib. 4. dist. 17. 108
- Confiteri** quare non tenetur proprio sacerdoti quamvis ab eo teneatur recipere eucharistiam sacramentum, libro 4. dist. 17. 109
- Confiteri** an possit mulier alij sacerdoti,

ti cum proprius eam sollicitat &c. lib.
4. dist. 17. 110
Confessio an possit fieri privilegiatis
domino papa, lib. 4. di. 17. 111
Confessus privilegiatus an teneatur ite-
rum proprio sacerdoti confiteri, lib. 4.
dist. 17. 112
Confiteri an necesse sit proprio sacerdo-
ti coram populo an sufficiat ei confite-
ri in occulto, libro 4. distinctio. 17. q. 3.
Respon. 113
Confessio sacramentalis debet fieri pre-
bytero in occulto duplici ex causa ex-
cepto vno casu, ibidem.
Confessionem sacramentalem fieri de-
bere in publico vbi auctoritatibus &
exemplis obijciatur quomodo sit intel-
ligendum, libro 4. distinctio. 17. 114. &
per totum.
Confessio non debet fieri publice quam-
uis in extremo iudicio omnia peccata
publicantur, lib. 4. di. 17. 117
Confitendum est vt fiat reconciliatio
sed tamen in hoc foro nō oportet mul-
titudinem adesse sicut in contentioso,
lib. 4. di. 17. 119.
Confiteri an oporteat omnem venia-
lem culpam, libro 4. distinctio. 11. q. 14
Respon. 120
Confessio venialium quomodo est in
consilio, non in precepto, ibidem.
Confitenda esse ex precepto peccata per
ignorantiam contracta quomodo, in-
telligitur, lib. 4. dist. 17. 121
Confitendum esse mortuum ad ruinam
quomodo intelligitur, lib. 4. distin-
ctione 17. 122
Confitenda an sit omnis peccati morta-
lis differentia peccatorum, scilicet cor-
dis, oris, & operis, libro 4. di. 17. q. 2.
Respon. 123
Confiteri oportet peccatum manifestum
ex duplici causa, ibidem.
Confiteri oportet peccatum occultum
ex duplici causa, libro quarto distin-
ctione 17. 126
Confitenda & puniendam non esse
omnem peccati mortalis differentiam
si aliqui vident sonare scripturam quo-
modo sit exponenda, lib. 4. di. 17. 127.
& per totum.
Confiteri an teneamur omnem peccati
circumstantiam, lib. 4. distinctio 17.

quest. 1. Respon. 133
Confessio an sit peccatori necessaria ad
iustificationem, libro quarto distinctio
ne 17.
Confiteri an necesse sit homini an suf-
ficiat soli deo confiteri, libro quarto
distinctio. 17
Confiteri an sufficiat laico an necesse sit
confiteri sacerdoti, libro quarto distin-
ctione 17.
Confessionis efficacia pendet ex idonei-
tate suscipientis, libro quarto distin-
ctione 18. 6
Confessione iterata pluribus quid quis-
que absoluat, lib. 4. dist. 18. 29
Confessorem quare oportet diligentem
esse in inuestigando, libro 4. distinctio
ne 19. 5
Confessio quare exigit quod singula pec-
cata exprimantur cum tamen de omni-
bus in generali possit fieri contritio,
lib. 4. dist. 21. 39
Confessio debito modo facta debet ha-
bere sexdecim condiciones, libro 4. di-
stinctione 21. 42
Confiteri volentem non proprio sacer-
doti debere licentiam petere & obte-
nere quomodo intelligitur, lib. 4. di-
stinctione 21. 43. & quod in quinque
casibus licentia petita habetur pro ob-
tenta licentia, lib. 4. dist. 21. 44
Confitenti an liceat in confessione ali-
quod peccatum omittere, lib. 4. dist. 21.
q. 1. Respon. 45
Confessio legitima quae sit, lib. 4. distin-
ctione 21. 46
Confiteri diuersis sacerdotibus diuersa
peccata idem est quod confiteri vni,
quia omnes tenent locum vnius, scili-
cet Christi. Solutio. libro 4. distinctio
ne 21. 47
Confessio non est dimidianda sed licen-
tia petenda vbi timeatur scandalum,
lib. 4. dist. 21. 48
Confessus est aliquis vni decem & com-
misi duodecim post recordatur de
duobus quid erit faciendum, libro 4.
dist. 21. 49
Confitenda an sint sacerdoti propria
peccata a quibus potest absolvere &
maiora a quibus non potest absolue-
re an sint confitenda superiori, lib. 4.
dist. 21. 50

Confitenti an liceat in confessione aliquid addere, lib. 4. distin. 21. quæst. 22.
 Respon. 52.
 Confessio quamvis sit ad humiliationem non tamen debet talis humilitatio inducere ad mentendum, li. 4. di. 21. 52.
 Confitenda quomodo sunt peccata de quibus dubitatur an sint mortalia uel uenialia & quomodo debet de eis confiteri, lib. 4. dist. 21. 53.
 Confitenti an liceat in confessione aliena peccata referre, lib. 4. distin. 21. q. 3. Respon. 54.
 Confitentem aliena peccata secundum quod alium accusant debere referre ubi loquitur auctoritas & ratio quomodo sit intelligenda, lib. 4. distin. 21. 55. 56.
 Confitenti licet in casu alienum peccatum referre, lib. 4. dist. 21. 57.
 Confessionem an liceat in aliquo casu reuelare, li. 4. dist. 21. q. 1. Respon. 58.
 Confessionem an possit quis reuelare dum iurat dicere uerum super aliquo facto, lib. 4. dist. 21. 59.
 Confessionem de articulo hæretico an possit quis reuelare, lib. 4. di. 21. 60.
 Confessor sciens per confessionem interduos contrariam esse affirmatam per eorum fornicarium & eos post uelle contrahere in facie ecclesiæ an debeat reuelare, lib. 4. dist. 21. 61.
 Similis casus in decano qui per confessionem scit aliquem esse irregularem an debeat eum præsentare episcopo ordinandum uel confessionem reuelare. ibidem.
 Confessio subditi qui non uult cessare a culpa an sit reuelanda, li. 4. di. 21. 62.
 Confitens an possit sacerdotem licentiarere ut reuel confessionem, lib. 4. distin. 21. q. 2. Respon. 63.
 Confessor sciens aliquid per confessionem & per aliam uiam an teneatur reuelare, lib. 4. dist. 21. q. 3. Respon. 64.
 Confessoris reuelantis peccatum per confessionem scilicet pena, li. 4. di. 21. 65.
 Confessor potest & debet peccatum quod per unum modum se reuelare & id ipsum secundum alium modum celare, lib. 4. dist. 21. 66. & per totum.
 Confessio non debet esse dimissa, lib. 4. dist. 21.
 Confessio non debet esse superflua, li. 4.

distin. 21.
 Confessio debet esse secreta ex parte audientis, lib. 4. dist. 21.
 Confessor non debet absolvere alienum parochianum, lib. 4. dist. 21.
 Conformitas
 Conformitas simpliciter facit dictum simpliciter, lib. 1. dist. 31. 45.
 Conformitas plena & triplici conformitate oritur. ibidem.
 Conformatur aliquid alicui dupliciter lib. 1. dist. 48. 7.
 Conformitas uoluntatis ad uoluntatem in duobus consistit scilicet in uolito & in ratione uolendi, li. 3. dist. 17. 21.
 Confortari
 Confortari bona conscientia antequam ad eucharistiam accedamus quid sit lib. 4. dist. 16. 12.
 Coniungere
 Coniungi potest aliquid alteri dupliciter & quomodo Christus iustificans coniungitur nobis iustificatis, lib. 3. distin. 19. 12.
 Coniunctio est duplex. scilicet naturalis & supernaturalis & quomodo diuiduntur in morte quæ sunt coniuncta in uitate, lib. 3. dist. 21. 7.
 Coniuges
 Coniuges in quo partes iudicantur, lib. 4. dist. 32. 1. & 2.
 Coniuges quomodo querunt munera proles, lib. 4. dist. 33. 6.
 Coniugum alter quomodo & quando licet uouere continentiam, lib. 4. dist. 33. 9.
 De coniugibus uide plura de continentia & ubi uir & ubi uxor.
 Connotata
 Connotata considerantur dupliciter & quomodo pluralitas est in ideis ratione connotatorum, li. 1. dist. 35. 24.
 Consanguinitas
 Consanguinitatis gradus faciunt patres & filius quamvis dicantur una caro, lib. 4. dist. 40. 1.
 Consanguinitas quid sit, lib. 4. di. 40. 1.
 Consanguinitatis linea quid sit, lib. 4. distin. 40. 8.
 Consanguinitas secundum triplicem ordinem computatur, lib. 4. dist. 40. 9.
 Consanguinitatis species sunt tres, li. 4. distin. 40. 10.
 Consanguinitatis gradus quid, lib. 4. distin. 40. 17.

Confanguinitatis gradus infra quem li-
 cet conerherere, lib. 4. di. 40. 12
 Confanguinitatis gradus quomodo di-
 stent, li. 4. dist. 40. 13
 Confanguinitatis gradus sine linea qua-
 do debet computari secundum distan-
 tiam magis remoti, libro 4. distinc-
 tione 40. 14
 Confanguinitas an sit aliquod vincu-
 lum, libro 4. distinctione 40. quæst. 1.
 Respon. 15
 Confanguinitatis vinculum unde fit or-
 tum, ibidem.
 Confanguinitatis vinculum quare non
 tantum protenditur quantum propa-
 gatio, li. 4. di. 40. 16
 Confanguinitatis vinculum quare non
 est in brutis, li. 4. di. 40. 17
 Confanguinitas quomodo dicitur vincu-
 lum, lib. 4. dist. 40. 18
 Confanguinitas an præstet matrimo-
 nio impedimentum, libr. 4. dist. 40. q. 3
 Respon. 20
 Confanguinitatis vinculum impedit ma-
 trimonium in aliquo sui gradu ex tri-
 plici causa. Ibidem.
 Confanguinitatem non impedire ma-
 trimonium si quæ rationes probare vi-
 dentur quomodo sunt dissoluentes, li.
 4. di. 40. 1. & per totum.
 Confanguinitas vsque ad quem gra-
 dum impedit matrimonium. lib. 4. di.
 40. q. 3. Respon. 25
 Confanguinitas impedit matrimonium
 vsque ad quartum gradum inclusiue,
 & quare. Ibidem.
 Confanguinitatis gradus determinare
 posse quare a Christo relictum est ec-
 clesiæ, lib. 4. di. 40. 26
 Confanguinitatis gradus quare Chri-
 stus non determinauit, libro 4. distin-
 ctione 40. 27
 Confanguinitatis gradus post quartam
 generationem deuit terminari qua-
 druplici ratione, libro 4. distinc-
 tione 40. 28
 Confanguinitatem impedire debere ma-
 trimonium vsque ad septimum gradum
 vel duntaxat vsque ad secundum & c.
 si quæ rationes & auctoritates proba-
 re videntur quomodo sunt dissoluen-
 tes, libro 4. di. 40. 29. & per totum.
 Confanguinitas est obseruanda vsque
 ad septimum gradum, li. 4. di. 40.

Confanguinitatis gradus quomodo sunt
 computandi, lib. 4. di. 40
 Confanguinitas & affinitas quomodo
 differunt & quomodo diffiniuntur,
 lib. 4. dist. 41. 7
 Confanguinitatis tria genera secundum
 antiquos, lib. 4. di. 41. 8
 Confanguinitatis & affinitatis vincu-
 lum quomodo differunt, libro 4. distin-
 ctione 41. 17
 Confanguinitatis spiritualis tres spe-
 cies, lib. 4. dist. 42. 3

Conscientia.

Conscientiam nullius posse deum odif-
 se quomodo habet veritatem, libro 2.
 dist. 5. 2
 Conscientia nostra aliquem oculum spi-
 ritualem latez alicui patet, libro 2. di-
 stin. 8. 71
 Conscientia an se teneat ex parte intel-
 lectus an ex parte affectus, lib. 2. di. 39
 q. 1. Respon. 7
 Conscientiæ nomen tripliciter accipi-
 tur quemadmodum nomen intelle-
 ctus, ibidem.
 Conscientia cuius potentia habitus est.
 Ibidem.
 Conscientia quomodo potest nomina-
 re & potentiam & habitum, libro 2.
 dist. 39. 8
 Conscientia quare dicitur bona & ma-
 la, lib. 2. di. 39. 9
 Conscientia quomodo dicitur remorde-
 re, li. 2. di. 39. 11
 Conscientiæ principaliter attribuitur a-
 ctus testificandi non gaudendi vel do-
 lendi, lib. 2. dist. 39. 12
 Conscientia an sit habitus innatus an
 acquisitus, libro 2. distin. 39. quæst. 3.
 Respon. 13
 Conscientia quicquid dicat necessa-
 rium esse ad salutem an ad omne il-
 lud teneamur, libr. 2. dist. 39. quæst. 3.
 Respon. 19
 Conscientia tripliciter dicat aliquid.
 Ibidem.
 Conscientiæ dicamini contraire sem-
 per est peccatum & tamen facere secun-
 dum conscientiam non est semper bo-
 num, lib. 2. di. 39. 20. ad idem 22.
 Conscientiam esse legem intellectus no-
 stri quomodo intelligitur, 2. d. 39. 21
 Con-

Conscientiam ad nihil ligare per se & quod non sit peccatum quod sit contra conscientiam sed contra legem dei dupliciter intelligitur, libro 2. distinctione 38. 23.

Conscientiæ dictamine a nullo potest absolueri, ergo in nullo potest ligari non sequitur, lib. 2. dist. 39. 24.

Conscientia fidei est & lex naturalis quomodo differunt secundum aliquos lib. 2. d. st. 39. 26.

Conscientiæ scintillam esse fidei rem quomodo intelligitur, libro 2. distinctione 39. 11.

Conscientia dicitur aliquid dupliciter & secundum quem modum adificat ad gehennam qui facit contra conscientiam, lib. 2. di. 38. 34.

Conscientia dicitur erronea dupliciter, lib. 4. di. 38. & quæ non ligat 24.

Consecratio.

Consecrationis verba quomodo dicuntur benedictio, lib. 4. di. 19. 36.

Consecrari quare potest vir corruptus, & mulier corrupta non, lib. 4. distinctione 25. 44.

Consensus.

Consensus verus & consensus interpretatiuus quomodo inducitur per motum temporis in veniali peccato ut fiat mortale, lib. 2. di. 24. 51. & 52.

Consensus in delectationem quare attrahitur mulieri & consensus in opus viro, lib. 2. dist. 24. 77.

Consentiendi verbum quamvis videatur importare unum actum tamen duos includit, lib. 2. dist. 38. 37.

Consensus in peccatum quomodo simul recipit rationem & voluntatem, lib. 2. dist. 41. 45.

Consensus dicitur semiplenus dupliciter & quis horum est a virtute, libro 4. dist. 16. 21.

Consensus an sit causa matrimonij, lib. 4. distinctio. 27. quæst. 1. Respon. 19. & per totum.

Consensus quomodo est causa matrimonij ut fiat non recipitur, libro 4. dist. 27. 29.

Consensus duorum in matrimonium in quo ununtur, lib. 4. di. 27. 21.

Consensus vocalis absque mentali an sufficiat ad contrahendum matrimonium, libro 4. distinctio. 27. quæst. 2. Respon. 22.

Consensum vocalem sufficere ad matrimonium contrahendum sine mentali si quæ rationes & auctoritates dicere videntur quomodo sunt intelligenda lib. 4. di. 27. 23. & 24.

Consensus de futuro an faciat matrimonium, lib. 4. di. 27. q. 1. per totum.

Consensus ad tempus an faciat matrimonium ut cum dicitur accipite in meam usque ad decem annos, libro 4. distinctio. 28. quæst. 2. Respon. 2. & per totum.

Consensus conditionatus an faciat matrimonium, lib. 4. distinctio. 28. quæst. 3. Respon. 13.

Consensus conditionatus est consensu, quia votum conditionatum est votum non sequitur, lib. 4. di. 28. 19.

Consensus ex ipse pecunie quomodo dicitur facere matrimonium, libro 4. distinctio. 28. 16.

Consentiens interius tantum obligatur ad matrimonium, quia aliquis vovens interius tantum nihil vovet & tamen obligatur non est simile, libro 4. distinctione 28. 23.

Consentiens interius vitæ contrahens iudicatur quia contritus interius vovens in conspectu dei iudicatur. Solu. lib. 4. di. 28. 33.

Consensus de presenti expressus in concubio an faciat matrimonium, libro 4. distinctio. 28. quæst. 5. Respon. 24. & per totum.

Consensus in quid debeat esse, lib. 4. di. 28. q. 6. Respon. 28.

Consensum in copulam carnalem esse de necessitate matrimonij si quæ rationes probare videntur quomodo tunc dissolvenda, lib. 4. dist. 28. 33. & 34.

Consensus presumptus quomodo & quando faciat matrimonium, libro 4. di. 29. 3.

Hic ponitur quod consensus ille sit maritalis ponatur si matrimonialis. Consensus dicitur presumptus tripliciter, lib. 4. di. 29. 3.

Consensus coactus an faciat matrimonium, libro 4. distinctio. 29. quæstio. 2. Respon. 4.

Com.

Consensus dicitur coactus dupliciter, scilicet vi vel metu & in quo est consensus in quo non. Ibidem.

Consensus coactus consensus est: quia voluntas coacta voluntas est quomodo intelligitur, libro 4. di. 29. 6

Consentiens baptizari timore mortis baptizatus est ergo similiter est in matrimonio. Solutio: libro quarto distinctione 29. 7

Consensus inducitur per blandicias & tenet matrimonium ergo a simili inducitur per minas & tenet matrimonium. Solutio: libro 4. di. 29. 8

Consentiens in aliquid timore mortis non libere consensit quamvis negans Christum timore libere peccet, libro 4. di. 29. 9

Consentiens in renitentem utrum generet sibi praedictum vi non possit cum alio contrahere matrimonium, libro 4. di. 29. q. 2. Respon. 10

Consensum quantum ad vim sacramenti efficacem esse si habet in vna persona libertatem & in alia coactionem si quae rationes probare videntur quomodo sunt dissolvendae, libro 4. di. 29. 11. & per totum.

Consensum matrimoniale non impedit error fortunae, libro 4. distinctione 30. 3

Consensus matrimonij sub spe pecuniae & sub conditione differunt, libro 4. di. 30. 4

Consensus libidinosus an sit causa matrimonij, libro 4. di. 30. q. 3. Respon. 21

Consensus libidinosus dicitur dupliciter & quis prius intentionem contrahendi. Ibidem.

Consensus duo complectitur & qua ratione est causa matrimonij, libro 4. di. 30. 22

Conservatio.

Conservatio & datio esse quomodo, sunt ab eodem, libro 2. di. 19. 42

Conservatio omnis rei an sit a deo, li. 2. di. 77. q. 2. Respon. 15

Conservandi & essendi principium idem esse quomodo intelligitur, libro 2. di. 37. 18

Conservare quare negligit deus res a corruptione, libro 2. di. 37. 19

Considerare.

Considerari signi. comprehendi differrunt, libro 2. di. 2. 2

Consilium.

Consilium siue consulere dicitur dupliciter, libro 1. di. 6. 4

Consulere aliquem est dupliciter, libro 1. di. 45. 9

Consilij doni actus an sit consiliari, li. 3. di. 35. q. 3. Respon. 27

Consilium tripliciter accipitur, ibidem.

Consilium diffinitur secundum Tullium, libro 3. di. 35. 26

Consilij doni actus quomodo est consulere, libro 3. di. 35. 28

Consilij esse iustificationes observare quomodo intelligitur, libro 3. distinctione 35. 29

Consiliari esse ignorantis quomodo intelligitur, libro 3. di. 35. 31

Consiliari & addiscere quomodo connotantur & differunt, libro 3. distinctione 35. 31

Consilij actus quare est necessarius ad ea quae sunt supererogationis, libro 3. di. 35. 32

Consiliari aliter est actus prudentiae aliter doni consilij, libro 3. distinctione 35. 33

Consilium quaeritur ab aliquo dupliciter & secundum quemadmodum debet sacerdos episcopum in quinque casibus, libro 4. di. 20. 46. & 47

Conspersio.

Conspersio antiqua quid libro 3. distinctione 35

Conterminative.

Conterminative est aliquid alicubi, & ex quo sequitur aliquid esse alicubi dimensivae, li. 4. di. 10. 31

Conterere.

Conteritione non solum desentur peccata sed etiam poenae peccatorum, li. 4. di. 16. 9

Conteritio quid sit quantum ad suam substantiam, li. 4. di. 16. q. 1. Respon. 16. & per totum.

Conteritio quomodo complectitur pudorem & gaudium & quomodo dolorem, libro 4. di. 16. 18. & 19. & 20. & 22. & 23.

- Contritionis & doloris convenientia,
li. 4. di. 15. 24
- Contritio tria respicit, scilicet quod con-
tentur a quo contritur, & ad quid
contritio terminatur, libro 4. distin-
ctione 16. 25
- Contritio quare dicitur pars penitentiz
& non fractio, li. 4. di. 16. 26
- Contritio quid sit in genere moris, li. 4.
di. 16. q. 2. Respon. 27
- Contritio quomodo est dolor per essen-
tiam, & quomodo per concomitantia,
lib. 4. dist. 16. 28
- Contritio quamvis per se sit expulsiua
peccati tamen non est actus gratiz,
lib. 4. di. 16. 29
- Contritione quamvis omnia peccata
expellantur tamen est actus virtutis
specialis, lib. 4. di. 16. 30
- Contritionis dolorem an necesse sit esse
maximum, id est vtrum ad hoc quod
contritio sit sufficiens necesse sit plus
dolere de peccato quam de aliquo tem-
porali, libro 4. distinctione 16. quest. 1
Respon. 31
- Contritionis dolor ex gaudio sibi per-
missio intenditur, & mitigatur, li. 4. di.
stin. 16. 35
- Contritionis dolor quamvis sit de eo
quod est recuperabile scilicet omissione
dei tamen non est minor eo qui est
de re irrecuperabili scilicet amissione
sibi, li. 4. di. 16. 36
- Contritionis dolor qua conditione suf-
ficie ad culpe deletionem, libro 4. di-
stinctione 16. 37
- Contritionis in dolore an possibile sit
cadere excessum, lib. 4. dist. 16. quest. 2.
Respon. 39
- Contritionis dolorem secundum quod
est displicentia esse posse nimium si
que rationes sonare videntur quomo-
do sunt soluenda, lib. 4. dist. 16. 40. &
per totum.
- Contritio an sit motus instantaneus vel
successiuus, libro 4. dist. 16. quest. 1.
Respon. 44
- Contritio quamvis habeat partem &
partem, tamen non inducitur succes-
siue, lib. 4. di. 16. 43
- Contritio quamvis habeat dispositio-
nem contrariam, in materia, tamen non
inducitur successiuus, libro 4. distinctio
ne 16. 47
- Contritio hominis an debeat semper
durare, libro 4. distinctio. 16. quest. 2.
Respon. 48
- Contritionem non oportet semper esse
in actu, sed in habitu, libro 4. di. 16. 49
Ad idem 52.
- Contritionis in dolore non oportet sem-
per illud pro quo quis dolet esse prae-
sens, lib. 4. dist. 16. 50
- Contritio secundum quam acceptionem
medicinz dicitur medicina, libro 4.
dist. 16. 51
- Contritio an possit intendi, libro 4. di-
stin. 16. q. 1. Respon. 53
- Contritio quomodo potest intendi, &
non intendi, li. 4. di. 16. 54
- Contritio non est infinita sed coniun-
cta virtuti, cuius operatio est infinita,
lib. 4. dist. 16. 55
- Contritionis dolor ad quid habet op-
positionem, lib. 4. di. 16. 56
- Contritio an intendatur secundum in-
tentionem doloris, an gratiz, an li. ar.
an a gratia, lib. 4. di. 16. 57
- Contritione an plus vel intensius oporteat
contriti de vno peccato quam de
alio, libro 4. distinct. 16. questione 2
Respon. 58.
- Contritionem non oportet in omnibus
esse æqualem, quamvis offensam & da-
num quæ respicit sint æqualia respectu
boni infiniti, li. 4. di. 16. 59
- Contritio quomodo in sua paruitate &
magnitudine necessario habet ordinem.
lib. 4. di. 16. 60
- Contriti an teneatur homo de peccatis
scienter commissis, & postmodum obli-
tis, libro 4. distinctione 16. questio. 2.
Respon. 83
- Contritum esse in speciale de pecca-
tis scienter commissis, & postmodum
oblitis si quæ rationes sonare videntur
quomodo sunt soluenda, libro 4. dist.
16. 84. & per totum.
- Contritio quomodo est necessaria ad sa-
lutem, li. 4. di. 17. 29
- Contritio & confessio differenter de-
lent culpam, li. 4. di. 17. 7
- Contritionem an necessario precedat
culpe expulsio, libro 4. di. 17. quest. 2.
Respon. 38
- Contritio & motus, lib. 4. di. quomodo
sunt simul tempore, libro 4. distinctio
ne 17. 40

Contritionem siue impij iustificationē,
an necessario præcedat attritio, libr. 4.
dist. 17. q. 3. Respon. 41

Conterens & nihil cogitans de confes-
sione quando excusatur, libro 2. distin-
ctio 17. 49

Contritio & satisfactio aliter respiciūt
penitentiam quā confectio, libro 4.
dist. 17. 58

Contritio duo respicit & ratione cuius
præcedit confessionem, libro 4. distin-
ctio 17. 94

De contritione vide plura,
vbi impij iustificatio.

Continencia.

Continere non posse nisi deus det quo-
modo intelligitur, libro 3. distinctio-
ne 33. 38

Continencia tempore legis naturæ in-
stitutæ & etiam corruptæ non fuit per
se diu quam nubere, libro 4. distinctio
ne 26. 13

Continencia dupliciter mouetur & se-
cundum quem modum potest eam al-
ter coniugum vovete, libro 4. distin-
ctio 32. 3

Continere an possit vir per votum post
carnalem copulam vxore nolente, lib.
3 dist. 33. q. 1. Respon. 8

Continere omnino posse virum vxore
nolente, si quæ rationes probare viden-
tur quomodo sunt dissoluenda, lib. 4.
di. 32. 9. & per totum.

Continere an possit vir ante carnalem
commisionem, vxore nolente, libro 4
di. 32. q. 2. Respon. 13

Continere posse virum ante carnalem
commisionem vxore nolente, dum ta-
men per duos menses deliberauerit vel
circa nec manifestauit se mundo mor-
tuum per religionis ingressum, si quæ
rationes probare videntur, quomodo
sunt dissoluenda, lib. 4. dist. 32. 14. &
per totum.

Continencia est duplex & quæ sit nobis
lior, lib. 4. di. 33. 3

Continencia vaginalis tria dicit, lib. 4.
dist. 33. 27

Continenciam vouentes in privato quā
do peccant mortaliter matrimonium,
contrahendo, li. 4. di. 38. 1

Continencia aliter est apud fideles, ali-
ter apud infideles, libro 4. distinctio
ne 39. 9

Contingere.

Contingentia est duplex & quæ est in
voluntate diuina, & quæ non, libro 1.
dist. 45. 14

Contingens non esse causam necessarij
quomodo intelligitur, libro 3. distin-
ctio 11. 15. & 16

Contingens est duplex & secundum
quem modum contingens est causa
necessarij, lib. 3. di. 11. 17

Contingens verum potest alicui rei sub-
esse, ergo etiam contingens falsum ha-
bet instantiam, lib. 3. di. 24. 7

Contingens an possit esse oppositum ali-
cuius articuli, lib. 3. di. 22. 9

Contradicere.

Contradictio est summa oppositio, quo-
modo intelligitur, libro 1. distinctio-
ne 4. 13

Contradictio non est nisi accipiatur ne-
gatio respectu totius copulati, libro 1.
dist. 4. 22

Contradictio quomodo sumi debet per
negationem lege diuisionis, libro 3.
dist. 5. 47

Contraria.

Contrariorum contrarias esse causas
quomodo intelligitur, li. 2. di. 1. 25

Contraria alio modo se habent in cor-
poris compositione secundum statum
naturæ institutæ, & aliter secundum sta-
tum naturæ lapsæ, libro 2. distinctio-
ne 19. 23

Contraria duo simul vni re inesse non
posse habet instantiam in bono & ma-
lo auctoritate Aug. lib. 2. di. 34. q. 2. e.
in principio.

Contraria contrarijs curari quomodo
intelligitur, lib. 3. di. 15. 9

Contrarium habere vel superius est du-
pliciter, scilicet per se & per accidens,
& quomodo aliud contrarietur animæ
Christi, li. 3. di. 16. 19

Contumax.

Contumax quis sit, libro 4. distinctio-
ne 18. 59

Conuenire.

Conuenientia est aut per vnius nature
participationem, aut comparisonem,
prima facit communitatem vniocua-
tionis, secunda communitatem ana-
logiæ siue proportionis, libro 1. distin-
ctio 1. 32

Conuenire vni soli est tripliciter, & quod horum tollit pluralitatem, lib. 1. distinctio. 4. 27

Conuenientia est duplex, scilicet essentialis & originalis, & nexus utroque modo potest dici, libro 1. distinctio. 10. 31.

Conuenientia originis dicitur dupliciter, lib. 1. di. 10. 32

Conuenientia prout dicitur contra distantiam reperitur in triplici differentia & quomodo finita est distantia creati ad increatum, libro 3. distinctio. 14. 22

Conuenientia in vna natura non predicantur de se ita mutuo sicut illa quae concurrunt in vnam personam, lib. 3. dist. 7. 6

Conuertere.

Conuertuntur aliqua magis in corpus Christi quam in corpus non sine causa, lib. 2. dist. 2. 50

Conuersio est duplex & quam potuerunt habere angeli, libro 2. distinctio. 5. 37

Conuersio oritur a triplici principio sicut dilectio, li. 2. di. 5. 41

Conuersio ad deum quomodo purgat, illuminat, & perficit, libro 2. distinctio. 24. 62

Conuersio simplex alicuius propositio nis quid requiratur, libro 3. distinctio. 22. 29

Conuiuiscari.

Conuiuiscari sumus in Christo, cum Christo, per Christum, & secundum Christum, lib. 3. in prologo. 2.

Cooperari.

Cooperari aliquid alicui in bonum potest esse tripliciter, libro 1. distinctio. 46. 3

Cooperare alij est dupliciter & quomodo cooperatur homo Christo in baptizando, lib. 4. di. 5. 27

Cor

Cordis influentia quomodo est generalior quam capitis, libro 3. distinctio. 13. 42

Cor dupliciter compungitur, libro 4. distinctio. 16. 3

Cor quare & a quo non est alium contentur. e. lib. 8. dist. 26

Coree.

Coree iudeus sic malus ex causa quadruplici, lib. 4. di. 16. 13

Corrigi.

Corrigi calciamenti Christi quid, lib. 3. dist. 22. 5

Cornellus.

Cornelij fides qualis fuit, libro 3. distinctio. 24. 27

Corona.

Corona clericalis an sit sacramentum, lib. 4. dist. 24. q. 2

Coronam clericalem esse sacramentum si quae rationes probare videntur quomodo sunt dissolueda, libro 4. di. 24. 11. & per totum.

Coronae in susceptione an fiat abrenuntiatio temporalium, lib. 4. dist. 24. q. 3. Respon. 15

Corpus.

Corporeae res duae plus sunt quam vna, quomodo intelligitur, libro 1. distinctio. 19. 33

Corpore indigere potest esse dupliciter, lib. 2. dist. 8. 19

Corpus humanum quando educitur ex rationibus seminalibus, libro 2. distinctio. 8. 23

Corpus etsi non sublimetur ad dignitatem spiritus, locari tamen potest cum angelicis spiritibus, libro 2. distinctio. 9. 34

Corpora caelestia quomodo calefaciunt, lib. 2. di. 14. 11. & 12

Corpora ornantia caelum quare facta sunt de sola natura calida, & corpora ornantia terram non sunt facta ex materia terrae, li. 2. dist. 15. 18

Corpus adz an constitutum fuerit de natura pura elementari, an simul cum natura elementari ad eius constitutorem conuerteretur natura caelestis, li. 2. di. 17. q. 2. Respon. 36. & 37

Corporalia & si sint ex aliquo vno, tamen propter hoc spiritus rationales non sunt ex deo, lib. 2. di. 17. 14

Corpus adz an produci debuerit de natura pure caelesti, lib. 2. di. 17. q. 1

Corpora quomodo dicuntur beatificari mediante anima rationali, libro 3. dist. 17. 41

Corpus adz an constitutum sit ex elementis in compositione, & compositione aequali, libro 2. distinctio. 17. quae 3.

Re.

Respon. 44

Corpus quomodo dicitur mortuum propter peccatum, lib. 2. di. 19. 4

Corpus Adæ an dissolui potuisset si ipse non peccasset, libro 2. distinctio. 9. 2.

Respon. 21.

Corpus hominis quare non fuit in primo statu dissolubile sicut in secundo, lib. 2. dist. 19. 23. Ad idem 24

Corpori Christi, mystico quare non est tantus honor exhibendus quantum corpori Christi vero, li. 3. di. 9. 34

Corpus & anima in visione qua filius dei assumpsit humanam naturam habent rationem vnius extremi, libro 3. dist. 11. 16

Corpus proprium diligens non precipitur triplici ratione, libro 3. distinctio 28. 1.

Corpus corruptibile quomodo est ex charitate diligibile, libro 3. distinctio 28. 3. 4. 32

Corporis dignior pars quæ sit & quare ratione, li. 3. di. 7. 4

Corpus Christi verum & mysticum qua similitudine ad invicem comparantur, lib. 4. dist. 8. 38

Corpus Christi verum quomodo habet appropinquationem ad representandum, lib. 4. di. 8. 40

Corpus Christi mysticum qua ratione est res sacramenti eucharistie, libro 4. dist. 8. 41

Corporis mystici unio potest esse dupliciter, lib. 4. di. 42. 43

Corporis Christi existentia in sacramento akratæ, an sit supra intellectum viatoris, lib. 4. di. 10. q. 1. Respon. 57

Corporis illius existentia quare dicitur esse supra intellectum, libro 4. distinctio 10. 58

Corporis Christi sacramentum quare tractatur disputando, li. 4. di. 10. 59

Corporis Christi existentia sub sacramento, an sit supra sensum comprehensionis, lib. 4. dist. 10. q. 2. Respon. 60. & per totum

Corporalis immundicia quadruplex est, & propter quam est ab eucharistie sacramento abstinendum, libro 4. distinctio. 12. 37

Corporalem immundiciam deum diligere quomodo intelligitur, libro 4. di. 12. 32

Corpus non posse corrumpi nisi prius animo corrupto, quomodo intelligitur, lib. 4. di. 33. 7

Corpora supercelestia an remunerabuntur, libro 4. distinctio. 48. questio. 1. Respon. 22.

Corpora supercelestia perire quomodo intelligitur, lib. 4. di. 48. 23

Corpora supercelestia quomodo remunerabuntur cum non habeant voluntatem, lib. 4. dist. 48. 24

Corpora supercelestia quare remunerabuntur cum nihil faciant ex charitate, nec cum labore, li. 4. di. 48. 25

Corpora supercelestia quare non remunerabuntur in calore sicut in luce & splendore, lib. 4. di. 48. 26

Corpora supercelestia an quietabuntur, libro 4. distinctio 48. questione 2. Respon. 27

Corpora celestia non quietari post iudicium si quæ rationes probare videntur quomodo sunt dissolvendæ, lib. 4. di. 48. 28. & per totum.

Corpora gloriosa an sint passibilia passionem venientem ab inferno, lib. 4. di. 49. q. 1. Respon. 53

Corpus nobilioris complexionis facilius pati quomodo intelligitur, lib. 4. di. 49. 56

Corporē in glorioso quomodo miscetur elementa, libro quarto distinctio 49. 57

Corpora gloriosa quomodo habent colorem, lib. 4. di. 49. 58

Corpora gloriosa an sint passibilia passionem venientem ab extrinseco sicut igne vel cultello, libro 4. distinctio. 49. q. 2. Respon. 59

Corpus gloriosum quomodo & a quo non potest pati, probatur per pulcherrimam similitudinem, libro 4. distinctio 49. 60

Corpora gloriosa an date claritatis sine perita, an colorata, an luminosa, lib. 4. distinctio. 49. questione 1. Respon. 61. & per totum.

Corpora gloriosa an possint claritatem suam secundum imperium anime oculis nostris occultare, libro 4. distinctio. 49. q. 2. Respon. 64

Corpus gloriosum non posse claritatem suam oculis nostris occultare si quæ rationes probare videntur, quomodo

- sunt dissoluenda, libr. 4. dist. 49. 65. & per totum.
- Corpus gloriosum an dote subtilitatis in suo motu possit penetrare & aliud corpus non gloriosum, li. 4. di. 49. q. 1. Respon. 68
- Corpora naturalia duo quare non possunt esse simul in eodem loco, libro 4. di. 49. 69
- Corpora gloriosa non habere dotem penetrabilitatis si quæ rationes probare videntur quomodo sunt dissoluenda, libr. 4. di. 49. 70. & per totum.
- Corpus gloriosum an dote subtilitatis sit palpabile tactu & non glorioso, li. 4. dist. 49. q. 2. Respon. 77
- Corpus gloriosum esse impalpabile, si quæ rationes & auctoritates probare videntur quomodo sunt dissoluenda, libr. 4. di. 43. 78. & per totum.
- Corpora gloriosa omnia an habeant dotem agilitatis, libr. 4. di. 49. quæst. 1. Respon. 81
- Corpora gloriosa non habere dotem agilitatis, si quæ rationes probare videntur quomodo sunt dissoluenda, libr. 4. di. 49. 82. & per totum.
- Corpus gloriosum an dote agilitatis inclinetur ad omnem differentiam positionis, an ad aliquem locum determinatum, libro 4. dist. 49. quæstione 2. Respon. 87
- Corpus gloriosum non posse se mouere ad omnem situm si quæ rationes probare videntur, quomodo sunt dissoluenda, li. 4. di. 49. 89. & per totum.
- Correctio.
- Corrector liber quis dicatur, libro 1. in prologo 26
- Corrigendi modus & in spiritualibus & in corporalibus duplex est, li. 4. distinctio 18. 52
- Correctio est duplex, scilicet per modum increpationis & admonitionis, libr. 4. dist. 19. 4
- Corruptile.
- Corruptibile de necessitate corrumpi quomodo intelligitur, libro 2. distinctio 19. 22
- Corruptio integritatis tria dicitur, lib. 2. dist. 20. 23
- Corruptibili rei quando debet dari virgus propagandi, libro 2. distinctio 26. 29
- Corruptibile quando senescit in tempore, lib. 2. dist. 26. 30
- Corruptibile & incorruptibile variare essentiam quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 27. 28
- Corruptio quâ videmus in humana natura an in se ei ex sue conditionis primordio, an ex peccati merito, libro 2. dist. 25. q. 1. Respon. 3
- Corruptio minus nobili & transmutabili non corrumpi magis nobile & perpetuum, quomodo intelligitur, libr. 2. di. 30. 15
- Corruptio qua ratione viget in generatua, libr. 2. di. 31. 16
- Corruptionem maiorem esse in effectu quàm in causa dupliciter fallit, libr. 2. dist. 31. 31
- Corruptionem esse tanto peiorem quanto melior est natura quomodo intelligitur, libr. 2. di. 33. 33
- Corruptio duo dicitur, scilicet agere & deficere, & ratione cuius malum corrumpit, libr. 2. di. 35. 12
- Corruptio naturæ quæ fit per peccatum dupliciter consideratur, & quomodo tenet rationem pœnæ & dicitur esse a deo, lib. 2. di. 36. 2
- Corruptio in peccato potest esse maior dupliciter, libr. 2. di. 43. 25
- Corruptionem ad alterius non corrumpi quod non cõpatitur ad alterius passionem quomodo intelligitur, libro 3. dist. 16. 28
- Corruptio est duplex & quæ tollit potentiam conficiendi a pane & vino, libr. 4. dist. 17. 64
- Corruptio quare non impedit consecrationem viri sicut mulieris, libro 4. distinctio 25. 44
- Corruptio est duplex, & secundum quod possibile est idem numero reparari secundum aliquorum opinionem, libr. 4. di. 43. 23
- Corruptio dicitur dupliciter & secundum quem modum damnatorum corpora possunt corrumpi & non, libro 4. dist. 44. 61
- Costa.
- Costa dupliciter potest considerari, li. 2. dist. 18. 17
- Create.
- Creator quo intelligitur æternus ex perpetuitate creaturarum, li. 1. di. 3. 1. & 2
- Creator

Creator quomodo intelligitur omnipotens ex magnitudine creaturarum, ibidem.
 Creari aliquid ab æterno quomodo est non tantum impossibile sed & non intelligibile, li. 1. di. 9. 17
 Creatio quare non reperitur in diuinis sed processio & generatio, libro 1. dist. 13. 10.
 Creator & creatura quomodo communicat in verbo, lib. 1. di. 27. 37
 Creator dominus & c. differenter dicitur relationem circa deum & creaturam, lib. 1. di. 30. 16
 Creatio quomodo dicitur causalitatem in deo, li. 1. di. 30. 18
 Creator quomodo ita dicitur relative ut eam essentiam non significet, libr. 1. dist. 35. 4
 Creatio quomodo fuit ab æterno in deo lib. 1. di. 36. 15
 Creatori & creaturæ quomodo nihil est commune, li. 1. di. 39. 25
 Creatio mundi a triplici errore tuetur, li. 2. di. 1. 2
 Creatio passio, vel creari quid vel in quo sit, li. 2. di. 1. 12
 Creationis adus non intendit ordinem nobilitatis & ignobilitatis in creatura, li. 2. di. 1. 13
 Creatio an dicat mutationem aliquam, li. 2. di. 1. q. 1. Resp. 35
 Creando quomodo deus manet immobilis, lib. 2. di. 1. 36
 Creatio quomodo est mutatio, libro 2. di. 1. 40
 Creare non potest deus sine mutatione creaturæ, quamuis possit generare sine mutatione personæ generantis, libro 2. dist. 1. 41
 Creatio & generatio differenter sunt ab eadem potentia, ibidem.
 Creatio an dicat medium inter creatorem & creaturam, lib. 2. di. 1. q. 2
 Creatio secundum quem modum dicitur relationem, lib. 2. di. 1. 42
 Creatio & generatio differunt, libro 2. dist. 1. 43
 Creatio ex quo constat, li. 3. di. 1. 44
 Creatio ratione cuius transit, libro 2. di. 1. 45
 Creatio quare potest in multa cum generatio & spiratio tantum possit in una, lib. 2. di. 1. 57

Creare & facere quomodo differunt, lib. 2. di. 1.
 Creata fuerunt primo quattuor quæ & quare, lib. 2. di. 2. 29
 Creationem rerum deus solus operatur sicut iustificationem mentium, libr. 2. dist. 7. 50
 Creator an inducat omnem formam, an agens particulare possit aliquam inducere, libr. 2. dist. 7. questione 1. Respon. 71.
 Creata sunt omnia simul sed non facta, lib. 2. di. 12. 14
 Creare æquiuoce sumitur in scriptura, lib. 2. dist. 12
 Creatoris voluntatem esse necessitatem, quomodo intelligitur, li. 2. di. 17. 1
 Creatæ deum masculum & feminam, quomodo intelligitur, libro 2. distinctione 18. 4
 Creationis & incarnationis opus differenter se habent, li. 3. di. 1. 29
 Creatio quæ facit aliquem dici filium, li. 3. di. 10. 7
 Creatio non impedit quando possumus esse filij dei adoptiui sed æterna generatio impedit quod Christus sit filius adoptiuus, lib. 3. di. 10. 29
 Creatio quare non magis repugnat personæ Christi quam conceptio, libro 2. di. 11. 23
 Creatum non excedere aliud creatum eiusdem generis in infinitum, quomodo intelligitur, lib. 3. di. 14. 41

Creatura.

Creaturæ quomodo habent unitatem speciem & ordinem, vel ut Aug. enumerat modum ordinem & speciem, lib. 1. dist. 3. 2
 Creaturæ tripliciter considerantur & secundum omnes hos modos contingit reperiri trinitatem dupliciter, li. 1. di. 3. 3. 2
 Creatura dupliciter cognoscitur & secundum quem modum cognoscendi est cognitio creaturæ via in errorem, lib. 1. di. 3. 13
 Creatura & creator quid habent commune, lib. 1. di. 3. 14
 Creaturæ quomodo sunt inferiores hominibus & mediæ ad cognoscendum deum, lib. 1. di. 3. 22

Creatura quomodo potest intelligi non
 intellecta persona filij, libro 2. distinc-
 tione 7. 26
 Creaturis aliquibus quare conuenit in-
 corruptibilitas, libro 1. dist. 8. 36
 Creaturæ quomodo inest veritas, et
 inuincibilitas, libro 1. distinctione
 8. 37. & 38
 Creaturæ est aliquid naturale duplici-
 ter, li. 1. di. 8. 38
 Creaturæ considerantur secundum tri-
 plicem differentiam, libro 1. dist. 8. 34
 Creatura & filius quomodo sunt plura,
 lib. 1. di. 20. 9
 Creaturæ productio quomodo est neces-
 saria, quomodo voluntaria, libro 1. di-
 stin. 27. 36
 Creatura vna an possit dici vnum cum
 alia creatura, libro 1. dist. 3. 1. quæst. 2.
 Respon. 45
 Creatura quomodo est in creatore, vel
 creatura quomodo est in deo creatrix
 essentia, lib. 1. di. 36. 4
 Creatura quomodo est in deo secundum
 esse mutabile, lib. 1. di. 36. 14
 Creaturæ quare non sunt simul produ-
 ctæ quantum ad esse singulare, libro 1.
 di. 44. 22
 Creatura aliter est respectu dei quam
 oppositum respectu oppositi, libro 1.
 di. 42. 26
 Creatura quare non est capax potentie
 creandi vbi nulla est resistentia cum
 tamen sit capax potentie faciendi ali-
 quid ex contrarijs vbi est resistentia,
 libro 2. di. 1. 32
 Creaturam creati quomodo intelligitur
 lib. 3. di. 1. 47
 Creatura rationalis quare facta sit, lib. 2
 distinct. 1.
 Creatura quare dicitur figmentum, li. 2
 di. 42
 Creatura rationalis in duplici differen-
 tia facta est in duobus locis, libro 2.
 dist. 9. 2
 Creaturæ duratio maior non venit ex
 maiori nobilitate, lib. 2. di. 19. 18
 Creaturam rationalem non posse sine di-
 uino adiutorio conseruari quo sensu
 dixerit Augustinus, 2. di. 24. 14
 Creatura si sibi relinqueretur an cor-
 rumperetur, lib. 2. di. 37. 20
 Creatura rationalis non habet nisi du-
 plicem modum essendi, sed omnes alie

creaturæ a spirituali habent triplicem
 li. 2. di. 17. 8
 Creaturam distare in infinitum a deo,
 quomodo intelligitur, li. 2. di. 26. 2
 Creatura rationalis triplici ordine con-
 formatur deo, li. 2. di. 16. 28
 Creatura pura an possit facisfacta
 pro genere humano, lib. 3. dist. 9. 3.
 Respon. 22
 Creatura comparatur ad creatorem du-
 pliciter, & quæ comparatio respicit res
 personas, & quæ vniti, libro 3. distinc-
 tione 1. 15
 Creatura rationalis an sit magis con-
 grua ad vniionem cum natura diuina
 quam totum vniuersum, libro 3. dist. 9.
 1. Respon. 8
 Creaturam rationalem non esse magis
 idoneam ad vniionem cum diuina na-
 tura quam totum vniuersum si qua-
 rationes probare videtur quomodo sunt
 voluentæ, li. 3. dist. 9. per locum
 Creaturam distare a creatore in infinitum
 quomodo intelligitur, libro 3. disti-
 ctin. 2. 10
 Creaturam viuentem esse nobilioram
 non viuente, quomodo intelligitur,
 lib. 3. di. 9. 15
 Creaturam in nullo æqualem esse crea-
 tori, quomodo intelligitur, libro 2. di-
 ctin. 14. 1
 Creatura pura quare prædicti generis hu-
 manum inficere & non reparare, lib. 3
 di. 20. 33. & 34
 Creatura pura innocens bene potuisset
 diabolum vincere, sed non deo satisfacere,
 li. 3. di. 20. 29
 Creaturæ irrationales quomodo sunt
 diligende ex charitate, libro 3. dist. 9.
 10. & 35
 Creaturas irrationales quomodo diligat
 deus, li. 3. di. 18. 12
 Creatura ad deum duplex est compara-
 tio, vna in exequendo alia in re deum,
 prima est omnium alia duntaxat ho-
 minum, lib. 3. di. 33. 22
 Credere.
 Credibile differentes est obiectum veri-
 tatis & scientie, lib. 1. in prologo 9.
 Credibile quomodo est super rationem
 li. 1. in prologo 12
 Credendum genera duo sunt, & cui vel
 his est visibilis missio spiritus sancti, li. 1
 di. 16. 13

Credere in deum, credere deo, & credere deum differunt, lib. 3. distinctio.

23. 3

Credere sine ratione esse utuperabile, quomodo intelligitur, lib. 3. distinctio.

23. 13

Credere debetur auctoritati quomodo intelligitur, lib. 3. distinctio.

23. 52

Credere non uisa quomodo est laudabile, lib. 3. distinctio.

23. 54

Credere quid quis uidet quomodo non est difficile nec uoluntarium, lib. 3. distinctio.

24. 32

Credere quid & quantum teneantur similes qui precesserunt Christi aduentum, lib. 3. distinctio.

24. 23

Credere quid & quantum teneantur pro quæstionibus qui precesserunt Christi aduentum, lib. 3. distinctio.

24. 25

Credibilia varia genera, lib. 3. distinctio.

24. 24

Credibilia omnia possunt reduci ad articulus in symbolo contentos, lib. 3. distinctio.

24. 29 & 30

Credere implicite quid sit, lib. 3. distinctio.

24. 27

Credibilia multiplicari dupliciter potest intelligi, & quomodo fides circa ea profectus uel creuerit, lib. 3. distinctio.

24. 31

Credibilia respectu cuius dicuntur multiplicata, lib. 3. distinctio.

24. 36

Credere & manducasti quomodo intelligitur, lib. 4. distinctio.

9. 1 & 2 & distinctio.

12. 84

Crescere

Crescite & multiplicare &c. quo tempore datum fuit hoc præceptum primis parentibus & quomodo obligat, lib. 2. distinctio.

2. di. 20. 4

Crescite & multiplicare &c. fuit hominum benedictio & præceptum & morale & sacramentale, lib. 4. distinctio.

26. 43

Crux

Crux non adoratur ut res sed ut signum, lib. 3. distinctio.

3. 9. 26

Crux & mater Christi respectu adorationis dissimiliter se habent, lib. 3. distinctio.

19. 27

Crux & celum & terra respectu adorationis dissimiliter se habent, lib. 3. distinctio.

28

Crux quare ueneratur, lib. 3. distinctio.

9. 29

Crucisfigurationes quot & quando sunt in missa & quid representent, lib. 4. distinctio.

12. 8

Cuius

Cuius usus bonus est ipsum bonum est quomodo intelligitur, lib. 3. distinctio.

46. 21

Culpam

Culpam expellere est dupliciter, & quomodo gratia expellit, lib. 2. distinctio.

14. 25

Culpa & pena differunt, lib. 2. distinctio.

40. 45

Iterum, lib. 2. distinctio.

46

Culpam consonare naturæ quomodo intelligitur, lib. 2. distinctio.

2. di. 6. 27

Culpa aliter est a diabolo quam gratia a deo, lib. 2. distinctio.

2. di. 8. 52

Culpa multiplicatur ergo & gratia non sequitur, lib. 2. distinctio.

2. di. 27. 15

Culpa aliter se habet ad supplicium, quam gratia ad premium, lib. 2. distinctio.

27. 27

Culpa non potest expelli sine gratia, quamvis ignorantia possit expelli sine gratia, lib. 2. distinctio.

2. di. 28. 14

Culpam detestari contingit dupliciter, lib. 2. distinctio.

2. di. 28. 17

Culpam non posse deleri actu manente, quomodo intelligitur, lib. 2. distinctio.

32. 14

Culpa remota deberi remoueri poenam quomodo intelligitur, lib. 2. distinctio.

32. 16

Culpa uni unam respondere poenam quomodo intelligitur, lib. 2. distinctio.

32. 38

Culpa quare non reperitur in omnibus in quibus reperitur modus speciei & ordo, lib. 2. distinctio.

2. di. 3. 31

Culpam præcedentem esse meritum sequentis respectu cuius meriti intelligitur, lib. 2. distinctio.

36. 8

Culpa an possit poni in aliquo sine poena subsequente, lib. 2. distinctio.

38. 1

Respon. 18

Culpam & poenam circa idem fieri quomodo intelligitur, lib. 2. distinctio.

3. di. 9. 46

Culpam delere quid sit, lib. 4. distinctio.

93

prope finem

Culpa quas & quantitas quomodo differunt, lib. 4. distinctio.

46. 7

Culpa quando sumit iudicium piana & an ex præcepto uel consilio, lib. 4. distinctio.

16. 8

Culpa quare ueneratur, lib. 3. distinctio.

9. 29

- Culpa** aliter recipit ueniam in confessione, aliter in contritione, lib. 4. dist. 17. 7
- Culpam** solum deum delere quomodo intelligitur, lib. 4. di. 17. 10. & 12
- Culpam** an expellat gratia quando est, an quando non est, li. 4. di. 17. 13
- Culpæ** expulsionem an necessario præcedat gratiæ infusio, lib. 4. di. 17. q. 1.
- Respon.** 30
- Culpæ** expulsio an necessario præcedat contritionem, lib. 4. dist. 17. quæst. 2.
- Respon.** 58
- Culpam** nullam post mortem in purgatorio purgari quomodo intelligitur, libro 3. di. 21. 19
- Culpa** hominis potest post mortem deleri, culpa angeli post casum non, li. 4. di. 21. 20
- Culpam** remittit dominus sub quadruplici conditione, lib. 4. di. 22. 7
- Culpa** sequens facit redire peccata prius deleta, eo quod charitas uiuificat opera prius mortificata, Solutio, lib. 4. di. 22. 9
- Culpam** redire, quia pronitas & deformitas redeunt. Solutio libro. 4. distin. 22. 12
- Cultus**
- Cultus** diuinus quomodo dicitur consistere in dilectione sacrificij exhibitione & reuerentia, lib. 3. di. 9. 1
- Cultus** latricæ an sit exhibendus humanitati siue carni Christi, lib. 3. distin. 9. q. 1. **Resp.** 6
- Cultus** latricæ an exhiberi debeat imagini Christi, lib. 3. distin. 9. quæst. 2. **Respon.** 13
- Cultus** latricæ an debeat exhiberi Mariæ, li. 3. di. 19. q. 3. **Resp.** 10
- Cultus** latricæ an sit exhibendus cruci Christi, lib. 3. di. 9. q. 4. **Respon.** 24
- Cultus** latricæ an exhibendus sit membris Christi, lib. 3. distin. 9. quæstio. 2. **Respon.** 30
- Cultus** latricæ an possit exhiberi Christi aduersario sine peccato, lib. 3. distin. 9. q. 6.
- Cultum** latricæ possit exhiberi Christi aduersario sine peccato si quæ rationes sonare uidentur, quomodo tunc intelligenda, lib. 3. distin. 9. 37. & per totum.
- Cultus** dei accipitur tripliciter, & secundum hoc tribus conuenit, lib. 3. dist. 9. 48
- Cultus** dei pertinere quicquid sit ad gloriam dei quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 9. 52
- Cultus** & latricæ quomodo differunt, lib. 3. di. 9. 56
- Cultus** deo debitus quattuor nominibus nuncupatur, lib. 3. di. 9. 57
- Cultum** deo debitum esse charitatem & sapientiam quomodo intelligitur, lib. dist. 9. 58
- Cum**
- Cum** præpositio quomodo dicitur affectionem, lib. 3. di. 37. 1
- Cum** ex in differunt, lib. 2. di. 2. 2
- Cupiditas**
- Cupiditatem** ueri & boni nobis naturaliter esse inseram, quomodo intelligitur, lib. 2. di. 28. 33
- Cupere** dissolui & esse cum Christo, contingit ex duplici causa. lib. 3. distin. 210. 27
- Curiosa**
- Curiositatis** uicium quid, lib. 2. distin. 5. 6
- Curiosam** considerationem duo faciunt, lib. 2. di. 5. 14
- Custodire**
- Custodiri** melius quod carnis est quomodo intelligitur, lib. 2. di. 11. 24
- Custodiam** qualem habuit deus erga hominem, lib. 2. di. 38. 18
- Christianus**
- Christianus** satis est credere causam omnium rerum creaturarum esse bonitatem creatoris quomodo intelligitur, lib. 1. di. 4. 9
- Christiani** an teneantur subesse tyrannis siue potestati seculari in aliquibus, lib. 2. distin. 44. quæst. 1. **Respon.** 34. & per totum
- Christus**
- Christum** eoipsum missum quo factum ex muliere quomodo intelligitur, lib. 1. di. 15. 8
- Christus** factus est homo sine determinatione non recipitur illa oratio, Ibidem.
- Christus** comparatur ad angelos quatuor

tuor modis & quomodo est maior &
 minor angelis, li. 1. di. 16. 3. Ad idem,
 li. 2. di. 11. 21
 Christo quomodo non ad mensuram da-
 tus est spiritus, lib. 1. distin. 17. 30. &
 lib. 3. dist. 13. 14
 Christus dicitur filius dei secundū tres
 proprietates quibus excluduntur tres
 hereses, li. 1. di. 26. 10
 Christus dicitur uerbum | imago filius,
 lib. 1. di. 17. 23
 Christi uerba duo complectuntur. Et se-
 cundum quem modum sequitur Chri-
 stus dixit hoc ergo hoc erit, lib. 1. dist.

7

Christus legiones angelorum quare di-
 xit sibi dari posse, lib. 1. distin. 43. 6
 Christus tripliciter consideratur & se-
 cundum quem modum Christus po-
 tuit esse melior & non, lib. 1. dist. 44.

4. & 5

Christum occidit iudeis quomodo fuit
 malum, li. 1. di. 42. 4
 Christi passionem an sancti debeant uel-
 le, lib. 1. di. 48
 Christi passio & sapientorum differenter
 indicanda est, lib. 1. di. 48
 Christus quomodo sedet ad dexteram
 patris, li. 2. di. 2. 34
 Christi corpus quomodo est in pluri-
 bus locis, li. 2. di. 2. 59
 Christi humana natura quare non reci-
 pit distinctionem personalem, lib. 2.
 di. 3. 36
 Christi ad custodiam an fuerit aliquis
 angelus deputatus, lib. 2. distin. 11. q.
 3. Respon. 18
 Christus quomodo habuit malum an-
 gelum ad exercitium. libro 2. di. 11. 22
 Christo non debet attribui custodia an-
 gelica, li. 2. di. 11. 23
 Christus non est natus sub constellatione
 & quomodo magi per stellam Chri-
 stem cognouerunt, li. 2. di. 14. 82
 Christus qua ratione sustinuit poenam
 mortis cum nulla in ipso praecesserit
 culpa, li. 2. di. 36. 25
 Christum esse finem precepti quomodo
 intelligitur, li. 2. di. 38. 14
 Christum per se uoluisse redimere ut in
 pristinam libertatem redigeret quomodo intel-
 ligitur, li. 2. di. 44. 39
 Christus quomodo genitus & quomo-
 do factus, lib. 3. di. 1. 5

Christus in humana natura quomodo parti-
 cipat nomen diuinitatis, li. 3. di. 1. 37. & 38
 Christus si nunquam incarnatus esset
 homo glorificatus quomodo ex uisione
 dei esset beatus, lib. 3. di. 1. 42
 Christus non fuisset humanitati unitus si
 homo steterisset, li. 3. di. 1. 43. Ad idem 52.
 Et quae fuerit incarnationis ratio prae-
 cipua uide, lib. 3. di. 1. q. 2. per totum.
 Christus quomodo praedestinatus est, li. 3. di. 1. 47
 Christus quomodo dicitur caput ecclesiae,
 lib. 3. di. 1. 49
 Christus quomodo dicitur assumpsisse
 omnia quae in natura nostra plantauit,
 li. 3. di. 2. 1
 Christus ex contractu & unione carnis
 nihil sordiditatis contraxit sicut nec radij
 solis ex contactu inquinatum pos-
 sunt inquinari, li. 3. di. 2. 2
 Christus quare elegit pauperes & igno-
 biles, li. 3. di. 2. 16
 Christus an assumpsit ueram carnem,
 li. 3. di. 2. q. 1. Resp. 24
 Christi caro quare dicitur coelestis & ue-
 nire de caelo, li. 3. di. 2. 25. & 26
 Christus an assumpsit animam ratio-
 nalem, lib. 3. di. 2. q. 2. Resp. 30
 Christi sola carne non anima assumpsisse
 quomodo intellexit Ioannes cum dixit, uerbum
 caro factum est, li. 3. di. 2. 31
 Christo quare magis attribuitur nomen
 incarnationis quam aitionis, li. 3. di. 2.
 Christus quare necessitate cum carne assump-
 pisse animam, lib. 3. di. 2. 33. & 34
 Christus an habuerit cum alijs hominibus
 speciem communem, lib. 3. di. 2. q. 3. Resp. 35
 Christi corpus an fuerit unitum Christo
 mediante spiritu humano siue anima
 li. 3. di. 2. q. 1. Resp. 39
 Christi anima quare est a carne separata
 & non diuinitas, li. 3. di. 2. 42
 Christi anima an fuerit assumpta a uer-
 bo mediante aliquo habitu gratuito,
 lib. 3. di. 2. q. 1. Respon. 44
 Christi animam ubi ad locum dicit uni-
 tam mediante aliquo dono gratiae quomodo
 intelligitur, lib. 3. di. 2. 45
 Christus quare totam humanam naturam ac-
 cepit, & quid notae humanitatis uel hu-
 manae naturae intelligendum sit, lib. 3. di. 2.
 Christus quare assumpsit carnem & ani-
 mam, li. 3. di. 2
 Christi caro quomodo dicitur facta ex purissi-
 ma uirginis sanguinibus, lib. 3. di. 3. 4
 Christi

- Christi quomodo dicitur similis nostræ antiquæ conuersionis carni, lib. 3. di. 3. q. 1. Respon. 65.
- Christi caro quomodo dicitur creata, li. 3. di. 3. q. 2. Respon. 66.
- Christus dicitur assumptisse primitiuam nostræ massæ tripliciter, lib. 3. di. 3. q. 3. Respon. 67.
- Christum non mater concupiscencia, sed gratia concepit quomodo intelligitur, li. 3. di. 3. q. 4. Respon. 68.
- Christus an fuerit in abraam decimatus, lib. 3. di. 3. q. 5. Respon. 69.
- Christus quare non fuit decimatus in lumbis abraæ & leui cum in his fuerit scandalij, lib. 3. di. 3. q. 6. Respon. 70.
- Christum figurari per decimam oblationis quomodo intelligitur, lib. 3. di. 3. q. 7. Respon. 71.
- Christi oblatio quomodo figuratur in decimatione abraæ, lib. 3. di. 3. q. 8. Respon. 72.
- Christus licet fuerit in carne uirginis & caro uirginis in abraam tamen Christus non est decimatus, lib. 3. di. 3. q. 9. Respon. 73.
- Ad idem 74.
- Christi caro in abraâ & alijs patribus an fuerit distincta secundum qualitatem a carne aliorum filiorum, lib. 3. di. 3. q. 10. Respon. 74.
- Christi caro quomodo debet esse maxime pura, lib. 3. di. 3. q. 11. Respon. 75.
- Christi caro quomodo est medicina, li. 3. di. 3. q. 12. Respon. 76.
- Christi caro an fuerit aliter in parentibus quam caro aliorum hominum secundum legem propagationis, lib. 3. di. 3. q. 13. Respon. 77.
- Christi caro dupliciter consideratur secundum quam considerationem caro Christi fuit peccato obnoxia, lib. 3. di. 3. q. 14. Respon. 78.
- Christi caro fuit peccato obnoxia quomodo hæc propositio exponitur, li. 3. di. 3. q. 15. Respon. 79.
- Christi Caro non descendit a progenitoribus secundum rationem seminalem, li. 3. di. 3. q. 16. Respon. 80.
- Christi corpus an subito productum ad perfectam molem subito an successiue, lib. 3. di. 3. q. 17. Respon. 81.
- Christus quomodo dicitur Hier. 31. 9. 7. 1. Et quomodo dicitur eodem, li. 3. di. 3. q. 18. Respon. 82.
- Christus quare in instanti tempore non fuit perfectus uirtute & scientia, li. 3. di. 3. q. 19. Respon. 83.
- sed non corporis forma quantitatiua, li. 3. di. 3. q. 20. Respon. 84.
- Christi membra an subito formata sine & distincta, an successiue, lib. 3. di. 3. q. 21. Respon. 85.
- Christi corpus perfecti numero 46. distinctum quomodo intelligitur, lib. 3. di. 3. q. 22. Respon. 86.
- Christum debere per omnia fratribus assimilari quomodo intelligitur, lib. 3. di. 3. q. 23. Respon. 87.
- Christi corpus et si fuerit uerum & augmentatum sicut aliorum hominum corpora, tamen non fuit successiue formatum, lib. 3. di. 3. q. 24. Respon. 88.
- Christi generatio & nostra dissimiliter se habet quantum ad ordinem & eam qui sunt consolidatio conuersio & c. li. 3. di. 3. q. 25. Respon. 89.
- Christi caro an potuerit uel debuerit decimari in abraam, lib. 3. di. 3. q. 26. Respon. 90.
- Christi caro non fuit caro peccati, lib. 3. di. 3. q. 27. Respon. 91.
- Christi carnem non prius fuisse conceptam quam assumptam quomodo intelligitur, lib. 3. di. 3. q. 28. Respon. 92.
- Christum repletum corporaliter gratia tripliciter exponitur, lib. 3. di. 3. q. 29. Respon. 93.
- Christi incarnatio an debeat appropriari patri an spiritui sancto, lib. 3. di. 3. q. 30. Respon. 94.
- Christi conceptio quare magis attribuitur spiritui sancto quam patri, lib. 3. di. 3. q. 31. Respon. 95.
- Christus an possit dici filius spiritus sancti, li. 3. di. 3. q. 32. Respon. 96.
- Christus an possit dici filius spiritus sancti si quæ rationes probare audeatur quomodo sunt dissoluenda, lib. 3. di. 3. q. 33. Respon. 97.
- Christus an possit dici filius trinitatis, lib. 3. di. 3. q. 34. Respon. 98.
- Christus tripliciter habet substantiam scilicet supremam mediam & infimam, lib. 3. di. 3. q. 35. Respon. 99.
- Et ratione supreme dicitur filius patris, ratione infime dicitur filius matris sed ratione medie scilicet anime non potest dici filius trinitatis, lib. 3. di. 3. q. 36. Respon. 100.
- Christus quare non dicitur filius uel creatura trinitatis sicut alij homines, lib. 3. di. 3. q. 37. Respon. 101.
- Christi fratres dicuntur sed ex hoc non sequitur

sequitur quod Christus sit filius trinitatis, lib. 3. di. 4. 17.
 Christus ratio e cuius dicitur filius dei patris, lib. 3. di. 4. 18.
 Christum dici filium trinitatis ducit in tres errores trium haresiarum, lib. 3. dist. 4. 19. & 21.
 Christi conceptio vel incarnatio an fuerit ex mera gratia; an hoc impetrauerunt sanctorum patrum merita. lib. 3. di. 4. q. 2. Respon. 32.
 Christum incarnatum esse propter miseriam inopum & gemitum pauperum quomodo intelligitur, lib. 3. di. 4. 23.
 Christum an meruerit beata uirgo concipere, an conceptio illa solum fuerit ex munere gratie diuinae, lib. 3. dist. 4. q. 2. Respon. 27.
 Christi corpus & si dicatur factum ex muliere, tamen non excludit ueram potentiam generatiuam a uirgine, lib. 3. di. 4. 32.
 Christi caro quomodo dicitur facta creando, non seminando, lib. 3. di. 4. 33.
 Christus quomodo non fuit in Maria secundum rationem seminalem, libro 3. di. 4. 34.
 Christus dicitur filius naturalis quamuis fuerit mirabiliter conceptus, lib. 3. di. 4. 37. & 38.
 Christi conceptio duplex miraculum fecit in uirgine, lib. 3. di. 4. 40.
 Christus quare dicitur conceptus de spiritu sancto, lib. 3. di. 4.
 Christus quare dicitur conceptus & natus de spiritu sancto, lib. 3. di. 4.
 Christus quare ab apostolo dicitur factus, cum nos dicamus eum natum. lib. 3. dist. 4.
 De hac materia uide aliqua ubi conceptus.
 Christi diuinitas aliter se habet respectu patris aliter humanitas respectu matris, lib. 3. di. 5. 1.
 Christus an sit homo quem assumpsit an quem non assumpsit, lib. 3. distinctio. 5. 47.
 Christus in triduo habuit humanitatem, ergo fuit homo non sequitur. lib. 3. dist. 15. 31.
 De assumptione humanae naturae & diuinae uide aliqua ubi assumptio, & ubi unio, & ubi incarnatio.
 Christus an sit unum an duo, lib. 3. di.

stin. 6. q. 1. Respon. 6.
 Christus quare non debet dici duo, sed unum, lib. 3. di. 6. 7. Ad idem 12.
 Christum esse aliud & aliud quomodo intelligitur, lib. 3. di. 6. 8.
 Christus quare magis proprie dicitur unus quam unum, lib. 3. dist. 6. 9.
 Christus est aliquid secundum quod homo, aliquid quid ibi dicat, libro. 3. di. 6. 13.
 Christi persona an sit una unitate simpliciter, an composita, lib. 3. distinctio. vj. q. ij. Respon. 14.
 Christus si solum esset ex anima & carne haberet hypostasim compositam sed non composita diuina natura adueniente, lib. 3. di. 6. 18.
 Christus quamuis sit compositus, tamen ex hoc non potest inferri quod persona Christi sit composita, lib. 3. distinctio. 6. 19.
 Christus secundum quod homo an sit substantia, an homo praedicetur per modum accidentis & habitus, lib. 3. di. 6. q. 3. Respon. 20.
 Christus quomodo est suppositum diuinae & humanae naturae, lib. 3. di. 6. 21.
 Christus an sit praedestinatus, lib. 3. dist. 7. q. 1. Respon. 24.
 Christus secundum quod homo est praedestinatus non sequitur, lib. 3. dist. 7. 13. Ad idem di. 9. 2.
 Christi naturae quomodo dicitur super naturam, lib. 3. di. 8. 2. & 35.
 Christum bis natum esse an sit concedendum, lib. 3. dist. 8. q. 1. Respon. 19.
 In Christo an sint duae filiationes, lib. 3. di. 8. q. 2. Respon. 26.
 Christus an sit filius naturalis ratione utriusque naturae, scilicet temporales & aeternae, lib. 3. distinctio. 8. quaestio. 3. Respon. 32.
 Christus an debeat dici bis genitus, lib. 3. dist. 8.
 Christi carnem neminem uere manducare nisi qui prius adorauerit quomodo intelligitur, lib. 3. di. 9. 3.
 Christi caro an sit adoranda adoratio- nelactae, lib. 3. distinctio. 9. quaestio. 1. Respon. 6.
 Christi caro tripliciter consideratur & secundum hoc tripliciter est adoranda secundum aliquos &c. Ibidem.
 Christi carni non esse sacrificandum quomodo.

quomodo intelligitur, li. 3. di. 9. 8
 Christi carni quare debetur latria, lib. 3. di. 9. 10
 Christi quomodo est adorare, lib. 3. di. 9. 12
 Christi imaginem an debeat latriæ cultus exhiberi, li. 3. di. 9. q. 2. Respon. 13
 Christi matri an debuerit latriæ cultus exhiberi, lib. 3. distin. 9. quæstio. 3. Respon. 19
 Christus honorauit matrem suam, sed non adorauit eam adoratione latriæ, sed hyperduliz, li. 3. di. 9. 23
 Christi cruci an sit latriæ cultus exhibendus, lib. 3. di. 9. q. 4. Resp. 24
 Christi membris an sit exhibenda latria, lib. 3. di. 9. q. 5. Respon. 30
 Christi corpus uerum quare adoratur latria & mysticum non, li. 3. di. 9. 34. Ad idem 35
 Christi aduersario an possit exhiberi latriæ cultus sine peccato, lib. 3. di. 9. q. 6. per totum.
 Christus est filius uirginis & naturaliter & per gratiam, li. 3. di. 10. 3
 Christus & nos dicimur filij dei necommino uniuoce, nec omnino æquiuoce, li. 3. di. 10. 8
 Christus secundum quod homo est deus, an sit hæc admittenda, lib. 3. di. 10. q. 1. Respon. 9
 Christus in quantum homo quomodo assumpsit nomen dei, li. 3. di. 10. 10
 Christus quomodo prædestinatus fuit esse filius dei secundum quod homo, lib. 3. di. 10. 11
 Christus dicitur deus & homo per gratiam vnionis, sed ex hoc non sequitur quod sit deus secundum quod homo, lib. 3. di. 10. 12
 Christus quomodo dicitur dimisisse peccata secundum quod homo, lib. 3. distin. 10. 13
 Christus secundum quod homo est persona, an hæc sit concedenda, lib. 3. di. 10. q. 2. Respon. 14
 Christus secundum quod iste homo est persona, hæc est distinguenda secundum quod hoc pronomen iste dupliciter potest demonstrare, li. 3. di. 10. 15
 Christus secundum quod homo est reocompleta omni completionem quomodo intelligitur, li. 3. di. 10. 16
 Christus secundum quod homo est per-

sona, eo quod quilibet homo iustus est persona non sequitur, li. 3. di. 17
 Christus secundum quod deus est persona, ergo Christus sicut homo est persona non sequitur, li. 3. di. 10. 18
 Christus secundum quod homo quomodo esset persona si uerbum dimitteret humanam naturam, lib. 3. distin. 10. 19. & 20
 Christus secundum quod homo est indiuiduum, an ista sit uera, lib. 3. di. 10. q. 3. per totum.
 Christus est indiuiduum secundum quod homo, Christus est suppositum secundum quod homo, Christus est hypostasis secundum quod homo quid ueritatis & proprietatis habeant istæ & confimiles locutiones, li. 3. di. 10. 24
 Christus an sit filius adoptiuus, li. 3. di. 10. q. 1. Respon. 25
 Christi humanitas quomodo dicitur adoptari per Hilam, li. 3. di. 10. 26
 Christus quamuis habuerit spiritum dilectionis, tamen per hoc non est factus filius adoptionis, lib. 3. di. 9. 27
 Christus secundum quod homo an sit filius dei per gratiam, an per naturam, li. 3. di. 10. 28
 Christus cum sit filius dei per æternam generationem non potest fieri filius dei per adoptionem, cum tamen homines qui sunt filij per creationem possint fieri filij per adoptionem, lib. 3. di. 10. 29
 Per Christum an sit in nobis adoptio nis filiatio, lib. 3. distin. 10. quæst. 2. Respon. 30
 Christi an simus filij adoptiui, lib. 3. di. 10. q. 3. Respon. 35
 Christus alia ratione est filius dei, alia hominis, lib. 3. di. 10. 37
 Christus quare dicitur pater noster & non filius noster, lib. 3. di. 10. 39
 Christus quomodo frater & pater noster. Ibidem.
 De adoptionis filiatione quide aliqua ubi adoptio.
 Christus secundum quod homo an sit persona uel aliquid. libro 3. distin. 10. 40
 Christus an sit filius adoptiuus secundum quod homo uel alio modo, lib. 3. distin. 10. 41
 Christum factum non esse per quem om-

ita facta sunt quomodo intelligitur,
lib. 4. di. 11. 1

Christus est creatura secundum quod
homo, ergo Christus est creatura non
sequitur, lib. 3. di. 11. 2

Christus est dominus ergo est dominicus non
sequitur quamvis sequatur Christus est
deus ergo est diuinus, lib. 3. di. 11. 3

Christus secundum hominem est ali-
qua substantia non diuina, ergo Chri-
stus est aliquid non diuinum non se-
quitur. Ibidem

Christi prædestinatio an sit nostre præ-
destinationi dicatur cōformis ita quod
sua & nostra prædestinatio dicatur se-
cundum rationem uniuocam, lib. 3. di.
11. q. 1. Respon. 5

Christi prædestinatio an respectu nostre
prædicationis sit forma exemplaris, li.
3. di. 11. q. 2. Respon. 6

Christi & nostre prædestinationis for-
ma quomodo sunt distinctæ & ordina-
tæ, lib. 3. di. 11. 8

Christi prædestinatio quomodo fuit ex-
emplar eorum qui ante Christum aduentum
fuerunt, li. 3. di. 11. 10

Christi prædestinatio respectu nostre an
habeat ueram rationem causalitatis, li.
3. di. 11. q. 3. Respon. 12

Christum secundum humanam naturā
non esse causam gratiæ uel gloriæ quo-
modo intelligitur, lib. 3. di. 11. 14

Christus est creatura an hæc sit conce-
denda, li. 3. di. 11. q. 3. Resp. 18

Christum si dicunt creaturam aliqua
auctoritates quomodo sunt exponen-
dæ, li. 3. di. 11. 18

Christus factus est de muliere, & Chri-
stus factus est ex semine David (secun-
dum carnem sine adiectione determi-
nationis neutra est concedenda), lib. 4.
di. 11. 19

Christo quare non ita convenienter at-
tribuitur uerbum creaturæ sicut crea-
tori, li. 3. di. 11. 20

Christus est homo creatus, ergo Chri-
stus est creatus quare non sequitur, lib.
3. di. 11. 21

Christus ratione carnis est proles uirgi-
nis, ergo Christus ratione animæ est
creatura dei non est simile, lib. 3. di.
11. 22

Christo demonstrato an hæc sit conce-
denda, ut homo incepit esse, lib. 3.

di. 11. q. 2. Respon. 24

Christo demonstrato an hæc sit conce-
denda, homo incepit esse deus, lib. 3.
di. 11. q. 3. Respon. 29

Christo demonstrato an hæc sit uera,
iste homo ab æterno fuit deus &c. lib.
3. di. 11. 31

Christus si deponeret hominem quem
assumpsit an hæc sit uera, homo de-
siniret esse deus, lib. 3. di. 11. 34

Christus cum dicitur prædestinatus an
hoc intelligendum sit de persona, an
de natura, li. 3. di. 11

Christus an sit creatura, uel creatus uel
factus, li. 3. di. 11

Christus homo an semper fuerit, an ali-
quando incepit esse, 17

Christo demonstrato queritur utrum
homo ille potuerit peccare ut non es-
set deus, lib. 3. di. 12. Et in textu.

Christum an decuerit assumere huma-
nam naturam de massa perditionis si-
ue de genere Adam, lib. 3. di. 12. q. 1.
Resp. 2. & in textu.

Christum assumere Adam fuisse congruū,
li. 3. di. 12. q. 1. Resp. 7

Christus quomodo punitus est pro pec-
catis nostris, lib. 3. di. 12. 9

Christus an potuerit peccare, li. 3. di. 12.
q. 1. Respon. 12

Christo quomodo est omnis laus attri-
buenda, li. 3. di. 12. 13

Christus quō habuit libertatē obsequij
sine uerbilitate arbitrij, li. 4. di. 12. 14

Christo quare competit miseria & non
culpa, li. 3. di. 12. 15

Christus ita erat in statu uiacoris ut ali-
quid haberet de statu comprehensoris,
li. 3. di. 12. 16. Ad idem di. 13. 23. ad idē
di. 18. 17

Christus secundum Boetium de omni
statu aliquid assumpsit, li. 3. di. 12. 17. &
di. 16. 5. & in textu

Christus quomodo potuit dicere locu-
tionem falsam, li. 3. di. 12. 19

Christus an habuerit uel assumpserit po-
tētiā potendi, li. 3. di. 12. q. 2. Resp. 29

Christi animam exire in actum peccati
quare est impossibile, lib. 3. di. 12. 21

Christus quomodo secundum animam
fuit deo similis, li. 3. di. 12. 23

Christum an decuerit assumere muliebrem
sexū ad recuperandū genus humanum,
li. 3. di. 12. q. 1. Respon. 24. & in textu.

Christum

Christū esse congruū fuerit per fragilitatē in pariendo vincere dyabolū nō tamen fuit congruū per fragilitatem muliebrem, sed uirilem, lib. 3. distin. 12. 25. & 26

Christus & spiritus rōnalis dissimiliter se habent respectu unionis ad sexum muliebrem & uirilem, li. 3. di. 12. 27

Christus an magis debuerit carnem assumere de uiro & muliere quā de muliere tantum, lib. 3. distin. 12. quæst. 2. Respon. 29

Christus assumpsit carnem de sola matre quadruplici ratione, lib. 3. distin. 12. 30

Christus quare non est natus sicut nos nascimur ex uiro & muliere, lib. 3. di. 12. 33

Christus quia utrumque sexum saluare uenerat, ideo assumpsit sexum cum uiris & carnem de muliere, lib. 3. distin. 12. 34

Christus quomodo a conceptione dicitur accepisse gratiæ plenitudinem, lib. 3. di. 13. 5. & 6

Christus in infantia quomodo dicitur ignorasse uel tractu temporis profecisse, li. 3. di. 13. 7

An in Christo gratia singularis personæ sit gratia creata uel increata, lib. 3. di. 13. q. 1. Res. 8

An in Christo sit gratia finita uel immensa, lib. 3. distin. 13. q. 2. Respon. 13

Christo quomodo non potuit deus dare gratiam plenius, lib. 3. di. 13. 15

Christi meritum qua ratione est infinitum, lib. 3. di. 13. 16

Christi anima an possit ampliorem gratiam appetere, li. 3. di. 13. 20

In Christo an gratia singularis personæ fuerit gratia plena atque perfecta, li. 3. di. 13. q. 3. Res. 21

Christum non habere fidem & sp̄s plus accretatur plenitudini quā diminutioni, li. 3. di. 13. 22

Christus quomodo fuit in statu uictoris & quomodo in statu comprehensoris, li. 3. di. 13. 23

Christus quomodo dedit nobis exemplum in operibus exterioribus & in operibus uirtutis portendens, lib. 3. di. 13. 24

Christus quare faciebat bona opera, li. 3. di. 14. 25

Christus habuit defectum statis in corpore sed non habuit in anima defectū gratiæ, li. 3. di. 13. 26

Christus caput ecclesiæ quomodo dicitur uniri ad corpus ecclesiæ, lib. 3. di. 13. 31

Christus quomodo est caput suorum membrorum quantum ad eius gratiæ, lib. 3. di. 13. 32

Christus quomodo fuit ante incarnationem caput iustorum precedentium, li. 3. di. 13. 33

Christus enare magis dicitur caput quā cor, li. 3. di. 13. 32

Christus quomodo insuit gratiam in angelos cum non sint membra, lib. 3. di. 13. 44. & 45

Christi gratia secundum quod caput ecclesiæ quomodo influebat in eos qui fuerunt ante incarnationem, lib. 3. di. 13. 46

Christus secundum naturam hominis in sapientia & aetate proficere non potuit nec profecit, li. 3. di. 13

Christum profecisse sensu humano quomodo intelligitur, lib. 3. di. 13

Christum ita clare & perspicue nō omnia capere ut deus quomodo intelligitur, lib. 3. di. 14. 3

Christi anima quare dicitur speculum clarissimum, lib. 3. di. 14. 4

Christo quomodo non dicitur data potentia faciendi omnia, lib. 3. distin. 14. 6

Christi anima an cognoscat uerbum cognitione alia quam illa quæ est ipsum uerbum, lib. 3. distin. 14. qualio. 1. Respon. 7

Christi anima an in cognoscendo comprehendat uerbum sibi unum, li. 3. di. 14. q. 2. Respon. 12

Christi anima an in cognoscendo deū defingat aspectum in ipsum lumen æternum an in aliquid citra ipsum, lib. 3. distin. 14. q. 3. Res. 20

Christi anima an eadē cognitione qua cognoscat uerbum cognoscat alias res in uerbo, lib. 3. di. 14. q. 1. Res. 25

Christi anima an cognoscat in uerbo actu omnia quæ cognoscat in habitu, li. 4. di. 14. q. 2. per totum.

Christi animam eadem cognitione cognoscat uerbum, alia cognoscat alia a uerbo quo intelligitur, li. 3. di. 14. 26

Christi

Christi anima an cognoscat omnia in
 verbo quare cognoscit uerbum, lib. 3.
 di. 14. q. 3. Resp. 37
 Christi animam impossibile est cogno-
 scere immensitatem huiusmodi co-
 gnitionis diuinæ, ergo nec immensita-
 tem respectu cognoscibilis, nō est simile
 dupliciter causa, lib. 3. di. 14. 42
 Christi anima quomodo unita sit uerbo,
 non tamen est uerbum que est uerbum
 ergo non cognoscit omnia quæ uerbum
 non est simile, li. 3. di. 14. 43
 Christi anima quomodo nunquā tot co-
 gnoscit quod uerbum, li. 3. di. 14. 44
 Christi anima per quid cognoscit om-
 nia quæ cognoscit uerbum, lib. 3. di.
 14. 45
 Christi anima quomodo habet cognitio-
 nem infirmorum, & omnium quæ co-
 gnoscit uerbum ipsum, uerbum sic uni-
 tum, lib. 3. di. 14. 46
 Christus an habet extrinsecam scientiam si-
 ne uerbo præter illam quæ habuit in
 uerbo, lib. 3. di. 14. q. 3. Resp. 47
 Christus simpliciter habuit cognoscen-
 tiam secundum triplicem statum & triplicem
 modum cognoscendi, ibidem
 Christificatio ita non esset, ut sciatina
 nisi esset uerbo unita, sic Christi anima
 ignorans esset & imperfecta, nisi fuisset
 unita cum sapientia perfecta, lib. 3. di.
 14. 49
 Christus ante cognitionem quam habuit a
 uerbo quæ est cognitio gratiæ, gratifi-
 catiæ, profectus, lib. 3. distinct. 14. q. 2.
 Respon. 56. 55
 Christus si ubique legitur profectus scien-
 tiam, & cognitionem quomodo intelli-
 gitur, lib. 3. di. 14. 56
 Christus prima an coicauerit deus om-
 nipotentiam sicut communicauit ei om-
 niscientiam, li. 3. di. 14. q. 3. Resp. 60
 Christus quoquo datus est nomen quod
 est super omne nomen, lib. 3. di. 14. 61.
 & di. 18. 3
 Christi intellectus quare factus est om-
 nisciens cum uirtus operaria non sit
 facta uirtutis, lib. 3. di. 66. in tex.
 Christi anima an habuerit sapientiam
 parem cum deo, & si omnia scit quæ
 deus, lib. 3. di. 14
 Christus simpliciter accepit ueritatem ut
 nostram dupliciter communem, quomo-
 do intelligitur, lib. 3. di. 15. 3

Christus quomodo habuit defectus ali-
 quos ad ostensionem ueræ humanita-
 tis, li. 3. di. 15. 2
 Christum non timuisse quomodo intel-
 ligitur, lib. 3. distinct. 15. 3. ad idem di-
 stin. 16. 2
 Christum habere defectus aliquos an
 fuerit congruum, li. 3. distinct. 15. quæst.
 1. Respon. 6
 Christum assumere defectibiles huma-
 næ naturæ congruum fuit triplici
 ratione. Ibidem. & in textu
 Christus qua uirtute uicit diabolum, li.
 3. di. 15. 10
 Christus an assumpsit omnes defectus
 nostros præter peccatum, lib. 15. q. 2.
 Respon. 11. & in textu
 Christus quomodo totum hominem as-
 sumpsit ut totum curaret, lib. 3. dist.
 15. 12
 Christus quos defectus debuit assu-
 me, lib. 3. di. 15. 14
 Christi defectus an fuerunt in eo a natu-
 ra, an a uoluntate, lib. 3. distinct. 15. q.
 3. Respon. 15. & in textu
 Christus quomodo assumpsit defectum
 mortis, lib. 3. di. 15. 16
 Christi defectus quos assumpsit quare
 magis attribuuntur uoluntati quam
 naturæ, li. 3. di. 15. 17
 Christi defectus quomodo insuerant ei
 a principio suæ originis, lib. 3. distinct.
 15. 18
 Christus quomodo assimilatur matri in
 possibilitate, li. 3. di. 15. 19
 Christi corpus quomodo dicitur prius
 formatum quam unum, lib. 3. distinct.
 15. 20
 Christus an habuerit ignorantiam in-
 rationali, lib. 3. distinct. 15. quæst. 1.
 Respon. 21
 Christus quomodo dicitur assumpsisse
 naturam ignorantem, & seruilem, lib.
 3. di. 15. 22
 Christum ignorasse quod non didicit
 quomodo intelligitur, lib. 3. di. 15. 23
 Christum infantem ab aliorum genera-
 litate discretum non esse quomodo in-
 telligitur, li. 3. di. 15. 24
 Christus habuit defectum eloquentiæ,
 ergo & sapientiæ non sequitur, li. 3. di.
 15. 26
 Christus habuit defectum uirium secun-
 dum exigentiam humanæ naturæ, ergo
 habuit

- habuit defectum sapientiz non sequitur, li. 3. di. 15. 22
- Christus an habuerit passionem tristitiz, lib. 3. di. 15. q. 2. Resp. 28
- Christi uoluntati nihil contraire quomodo intelligitur, li. 3. di. 15. 29
- In Christo an fuerit passio uel affectio ire, li. 3. di. 15. q. 3. Resp. 31
- Christus uerz dolores sensit & timuit li. 3. di. 15
- Christus quomodo dicitur passus patiendo & non doluisse, lib. 3. di. 16. 1
- Christus pati potuit & passibilis esse non potuit quomodo intelligitur, lib. 3. di. 16. 3. Ad idem 4
- Christus an habuerit dolorem passionis ueraciter, li. 3. di. 16. q. 1. Resp. 9
- Christum non sensisse dolorē iuxta hy la. & Diony. uerba & per Moy. expertimentum quomodo intelligitur, li. 3. di. 16. 7. 5 sec
- Christum undum quam potentia dolere potuit, li. 3. di. 16. 11. & 13
- Christi dolor an fuit acerbissimus, lib. 3. di. 16. q. 2. Resp. 13
- Christum plus afflixit clauus ferreus quam ignis Laurentium, li. 3. di. 16. 14
- Christi dolor quare fuit maior qua dolor peccatoris contriti, lib. 3. di. 16. 15
- Christus an assumpserit necessitatem patiendi, libro 3. distinctio. 16. questio. 3. Respon. 16
- Christus ubi legitur habuisse aliquā necessitatem patiendi quomodo intelligitur, li. 3. di. 16. 18. & per totum
- Christo quid fuit causa passionis, lib. 3. di. 16. 22
- Christus an passus fuerit secundum rationem, an tantum secundum sensualitatem, li. 3. di. 16. q. 1. Resp. 15
- Christus patiendo duplicem habuit dolorem, unum qui inest anime secundum se, & alium qui inest animo secundum carnem, li. 3. di. 16. 25
- Christi anima an passa fuerit secundum superiorem portionem rationis, lib. 3. di. 16. q. 2. Resp. 32
- Christi anima quomodo compatiebatur corpori patienti & quomodo non, lib. 3. di. 16. 26. Ad idem 30. & 31
- Christi passio & pauli raptus dissimiliter se habent quantum ad superiorem partem rationis, libro 3. distinctio. 16. 33
- Christus quomodo simul habuit dolorem & gaudium, lib. 3. distinctio. 16. 34. & 35
- Christus quomodo simul habuit gloriam & miseriam, li. 3. di. 16. 36
- Christi dolor in qua parte anime fuerit intensior an in parte rationali, an in parte sensibili, lib. 3. di. 16. q. 3. Respon. 39. & 40
- Christus duplicem habuit dolorem, scilicet passionis & compassionis, Et quod uterque istorum dolorum in sensualitate fuit & in ratione, sed ordine permutato, li. 3. di. 16. 39
- Christi dolor in passione qualis fuerit, lib. 3. di. 16
- Christus an habuerit necessitatem patiendi & moriendi quare est defectus generalis, li. 3. di. 16
- Christum secundum humanum affectum de patris potestate dubitasse quomodo intelligitur, lib. 3. di. 17. 6
- Christum non sibi fuisse tristem nec sibi orasse transire calicem sed discipulis quomodo intelligitur, lib. 3. di. 17. 7
- Christus an habuerit uoluntatum pluralitatem, lib. 3. di. 17. questione 1. Respon. 9
- Christi uoluntates an sufficienter diuidat magister in uoluntatem diuinitatis rationis & sensualitatis uel carnis, lib. 3. di. 17. q. 2. Respon. 14
- Christus habuit quattuor genera uirtutum cognosciturum. Ibidem
- Christi uoluntates an fuerunt in eo conformes, an repugnantes, li. 3. di. 17. q. 3. Respon. 21
- Christus ex qua sententia dixit. Non sicut ego uolo, sed sicut tu uis, li. 3. di. 17. 22. & 23
- Christi uoluntatem humanā distare a diuina uoluntate quo sensu dixerit Augustinus, lib. 3. di. 17. 24
- Christus quomodo nolebat Hierusalem destrui, li. 3. di. 17. 25
- Christi uoluntas quomodo uarijs affectibus dispensatur, libro 3. distinctio. 17. 27
- Christi ratio an consensiebat uoluntati an dissentiebat in mortem, lib. 3. di. 17. 28
- Christum an decuerit orare, li. 3. di. 17. q. 1. Respon. 30

Christum orare in natura incarnata de-
cens fuit quadruplici ratione. Ibidem
Christo quomodo competit orare, sine
perere, & quomodo petita implere, li.
3. di. 17. 31

Christo secundum quam naturam com-
petebat orare, li. 3. di. 17. 32

Christum nihil perisse nisi quod scie-
bat deum velle quomodo intelligitur,
li. 3. di. 17. 35

Christus an in omni oratione fuerit
exauditus, li. 3. di. 17. q. 2. Resp. 36

Christi oratio qua orauit in passione ut
calix transferretur a se, an fuerit a ra-
tione an a sensualitate, li. 3. dist. 17. q.
3. Respon. 39

Christus quamuis in oratione transfer-
rendi a se calicis sciverit se non exau-
diri, orauit tamen triplici ratione, lib.
3. di. 17. 40

Christi oratio uel uoluntas omnis an
expleta sit, li. 3. di. 17

Christum dubitasse affectu humano quo-
modo intelligitur, lib. 3. di. 17

Christus an sibi uel suis orauerit, li. 3.
dist. 17

Christum in ea forma exaltatum esse in
qua crucifixus est quomodo intelli-
gitur, lib. 3. di. 18. 41

Christum nos debitores mortis morte
sua saluare quomodo intelligitur, lib.
3. di. 18. 5. & 6

Christus an meruerit ab instanti conce-
ptionis, lib. 3. distinct. 18. questio. 1.
Respon. 8

Christi & angeli quantum ad rationem
merendi & peccandi ab instanti conce-
ptionis, & creationis dissimilitudo
est, li. 3. di. 17. 12

Christi animam habuisse ab alio quod
habuit a primordio conceptionis (suz
quomodo intelligitur, li. 3. di. 18. 13

Christus an aliquid meruerit post con-
ceptionem, lib. 3. di. 18. q. 2. Resp. 14

Christum secundum quem modum com-
petit proficere in merito, lib. 3. distin.
18. 18

Christus an aliquid meruerit in passio-
ne, li. 3. di. di. 18. q. 3. Respon. 21

Christus an sibi meruerit dei fructione
sue premium substantiale, lib. 3. di.
18. q. 1. Respon. 27

Christus & angeli dissimiliter se habent
quantum ad gratiam & ad gloriam,

meritum & premium, li. 3. di. 18. 31

Christus an meruerit sui corporis glori-
ficationem, lib. 3. distin. 18. q. 2. Re-
spon. 33

Christus quomodo mediantibus meri-
tis acquisiuit gloriam, lib. 3. di. 18. 35

Christus quomodo sibi meruit, lib. 3. di.
18. 36

Christum an fuerit gloriosius habere
corporis glorificationem per uerita-
tatem sine meritis, li. 3. di. 18. 37

Christo an necessarium erat mereri glo-
riam corporis, lib. 3. di. 18. 38

Christus quomodo passus fuit pro se, li.
3. di. 18. 39

Christus an meruerit nobis ianuam aper-
tionem, lib. 3. di. 18. q. 3. Respon. 40

Christus per merita sua nobis aperuit
aditum paradisi celestis, lib. 3. dist.
18. 41

Christus utrum meruerit nobis aper-
tionem ianuam aduene & passionem, lib.
3. di. 18. 42

Christum nobis ianuam aperire an fue-
rit iustum an iniustum, lib. 3. distin.
18. 44

Christus cui principaliter meruerit, an
sibi an nobis, & quid sibi & quid no-
bis, li. 3. di. 18

Christus quando mereri incepit, lib. 3.
dist. 18

Christus quid meruit, libro 3. disting.
18. 18

Christus qua necessitate meruit, li. 3. di-
stinct. 18

Christi meritum quam efficaciam ha-
buit respectu nostri, li. 3. di. 18

Christi passio quomodo dicitur nos ius-
tificare, li. 3. di. 19. 1. 2. & 10

Christus quomodo & quare a quo re-
demt nos, li. 3. di. 19. 4

Christus dicitur redemptor secundum
humanitatem, quia in ea instituit sa-
cramenta quae sunt causae nostrae redē-
ptionis, li. 3. di. 19. 6. & 7

Christi per passionem an fiat remissio
peccatorum, libro 3. distinctio. 19. q. 1.
Respon. 8

Christi passio in quo genere causae est
principium nostrae iustificationis, lib.
3. di. 19. 13

Christi per passionem an fuerit facta
Chirographorum deletio, lib. 3. di.
18. q. 2. Respon. 13

- Christi passionis efficacia dupliciter consideratur & quomodo se extendit ad omnes homines & ad omnes culpas, lib. 3. di. 19. 16
- Christi passio quomodo delet chirographa, li. 3. di. 19. 17
- Christi passio an nos liberauit a potestate diaboli, li. 3. distinct. 19. questio. 3. Respon. 21
- Christi per passionem an absoluiamur a pœna peccati, lib. 3. distinct. 19. quest. 4. Respon. 28
- Christus quare magis dicitur non liberasse patiendū quam resurgendo, li. 3. di. 19. 29. Et ad idem li. 3. di. 18. 30
- Christi passio a qua pœna liberet, lib. 3. di. 18. 39
- Christi passio quomodo liberat a pœna poenitentiz, lib. 3. di. 18. 31
- Christi passio quomodo nos liberat a pœna æterna, li. 3. di. 18. 30
- Christus dei filius an solus sit redemptor, an etiam pater & spiritus sanctus, li. 3. di. 19. q. 1. Res. 33
- Christus secundum quam naturam sit mediator, li. 3. di. 19. q. 2. Res. 35
- Christus quomodo est medium & quomodo mediator, lib. 3. dist. 19. 36. & per totum.
- Christi passionis efficacia & utilitas in in remissione peccatorum, lib. 3. distinctio. 19
- Christi passionis efficacia in deletionē chirographorum, li. 3. di. 19
- Christi passionis efficacia in liberatione a potestate diabolica, libro 3. distinctio. 19
- Christi passionis efficacia in solutione precij quomodo & qua pœna Christus nos redemit per mortem, lib. 3. dist. 19
- Christus quare dicitur redemptori, lib. 3. di. 19
- Christus quare solus dicitur mediator, li. 3. di. 19
- Christus secundum quam naturam utatur dicitur mediator, li. 3. di. 19
- Christus quomodo dicitur uicissē diabolum mediante iusticia, lib. 3. dist. 20. 2
- Christus quomodo tradidit semetipsum & quomodo traditus est a patre in mortem, li. 3. di. 20. 3
- Christi mors ex triplici causa dicitur simpliciter bona, libro 3. distinctio. 20. 5. & 6
- Christus si fuisset solum pœna creatura, an moriens introisset in cœlum, lib. 3. di. 20. 27
- Christi passio quomodo influit in sacramenta, & quare magis in sacramentum baptismi quam poenitentiz, lib. 3. di. 20. 28. prope finem
- Christi per passionem an deus debuerit acceptare modum satisfaciendi, lib. 3. di. 20. q. 5. Res. 34
- Christus si alicubi legitur traditus morti a patre uel uoluntate patris quomodo sit intelligendum, lib. 3. distinct. 20. 35
- Christi uita cum fuerit præciosior quam mors quare non satisfacit potius uiuendo quam moriendo, lib. 3. distinctio. 20. 38
- Christum quare non oportuit secundo pati pro satis factione occidentium, li. 3. di. 20. 40
- Christi passio an fuerit bona uel mala ratione infligentium, lib. 3. distinctio. 20
- Christus quomodo dicitur ponere animam suam, lib. 3. di. 21. 1
- Christi quomodo dicitur animam potius quam conuerso anima carnē ponere & resumere, lib. 3. distinct. 21. 2. Ad idem 5
- Christus patiebatur & non patiebat, moriebatur & non moriebat, quomodo intelligitur, lib. 3. di. 21. 3
- Christi in morte an anima separata fuerit a deitate, li. 3. di. 21. q. 1. Res. 4
- Christi animam in morte fuisse a uerbo separatam si quæ rationes, sonare uidentur quomodo sunt dissoluendæ, li. 3. di. 21. 6. & per totum
- Christi in morte an diuinitas separata sit a carne, li. 3. di. 21. q. 2. Res. 9
- Christi carnis mortuæ quomodo sunt diuinitat unibilis, li. 3. di. 21. 12
- Christi animæ & carni an fuerit uerbum unum duplici unione, li. 3. di. 21. q. 3. Respon. 14
- Christi caro & anima quare tenent unionem unius extremi in illo unione qua assumpsit naturam humanam, li. 3. di. 21. 16
- Christi anima quare unitur diuinitati & carni duplici unione, & hypostasi

homo unitur carni & animæ duplici
unione, li. 3. di. 21. 16

Christi anima an post instanti separatione
nis sit impassibilis, lib. 3. dist. 21.
q. 1. Respon. 20

Christi corpus quare non fuit statim
post mortem impassibilitate dota-
tum, & quare anima ab instanti egres-
sionis a corpore functa fuit impassibi-
lis, lib. 3. di. 21. 21

Christi anima an aliquid nouum colla-
tum fuerit post separationem, lib. 3. di.
21. 23

Christi caro an & ea separatione animæ
fuerit mortua, an post eam habuerit ui-
tam, li. 3. di. 21. q. 2. Respon. 21

Christi caro quamuis post separationem
erat unita uirgini, scilicet uerbo dei ta-
men ab ipso non uiuificabatur, lib. 3.
di. 21. 26

Christi anima non potuit uniri uerbo
quin uiuificaretur ab ipso ergo ne ca-
ro non sequitur, lib. 3. di. 21. 27

Christi caro & si non poterat incinera-
ri, tamen conseruatio non erat uiuifica-
tio, li. 3. di. 21. 29

Propter mortem carnis Christi an sit
mors personæ uerbi attribuenda, li. 3.
di. 21. q. 3. Respon. 20

Christum filium dei dicere mortuum es-
se blasphemiam quomodo intelligitur,
li. 3. di. 11. 24

Christi in morte an fuerit separatio ani-
mæ uel carnis a uerbo, lib. 3. distin-
ctio. 21

Christus qua ratione dicitur mortuus &
passus, li. 3. di. 21

Christus an fuerit homo in triduo, li. 3.
di. 22. q. 1. Respon. 6

Christus quare desijt esse homo in tri-
duo, li. 3. di. 22. 8

Christus quomodo loquendi dicitur is-
cuisse tribus diebus in sepulchro, lib.
3. di. 22. 12

Christi sacerdotium quomodo dicitur
fuisse sempiternum, lib. 3. di. 22. 13

Christus in triduo habuit animam ra-
tionalem sibi unitam, ergo fuit ratio-
nalis non sequitur, li. 3. di. 22. 14

Christus an secundum quod homo fue-
rit in loco determinato, an ubique, li.
3. di. 22. q. 2 Respon. 15

Christus est alicubi sacramentaliter, alicu-
bi personaliter, alicubi locatiter, lib.

3. distinctio. 23. 16

Christus demonstrato hæc est uera iste
homo est filius dei ubique ergo ubique
filius dei est homo non sequitur, lib. 3.
di. 22. 19

Christus est hic & non est hic homo,
ergo est hic non homo, non sequitur,
lib. 3. di. 22. 20. & 21

Christus est ubique, ergo Christus est
ubique homo non sequitur, lib. 4. dist.
22. 22

Christi corpus an per triduum fuerit in
sepulchro, libro 3. distinctio. 22. questio. 3.
Respon. 23

Christus qua hora resurrexit, & quare
preuenit aliorum resurrectionem ge-
neralem. Ibidem

Christi resurrectio quomodo fuit præ-
figurata per samphonem lib. 3. distinctio.
22. 25

Christi uoluntaria distulit resurgere
usque ad diem tertium, libro 3. dist.
22. 26

Christi anima quamuis in triduo appa-
reteret uniri corpori, tamen non fuit re-
cardata a cōtemplationis perfectione,
lib. 3. di. 22. 28

Christi anima an descenderit ad inferos
libro 3. distinctio. 22 questio. 4. Re-
spon. 29

Christus quare descenderit ad infernū,
li. 3. di. 22. 31

Christus quare in propria persona non
uoluntate sola uel alicuius ministerio
destruxit infernum, lib. 3. distinctio.
22. 32

Christus secundum quem modum de-
scendendi descendit ad inferos. lib. 3.
di. 22. 33

Christus an liberauerit omnes animas
quæ erant in inferno, lib. 3. distinctio. 22.
q. 5. Respon. 34

Christus exaltatus a terra quomodo tra-
xit omnia ad se libro 3. distinctio.
22. 35

Christus quomodo dicit per Osce, ero
mors tua & c. Ibidem

Christum ex inferno etiam damnatos
liberasse quomodo probatur per glo-
riam Zacha. ix. libro 3. distinctio.
22. 37

Christus & sicut inferno non eripuerit
nisi bonos, tamen plenam habuit ui-
ctoriam, li. 3. di. 22. 38

Christum non solum pro electis, sed etiam pro impijs mortuum esse quomodo intelligitur, libro 3. distinctio. 22. 39

Christus quare non liberauerit paruulos, lib. 3. di. 22. 40

Christus utrum statim post mortem introduxerit animas liberatorum in cœlum, lib. 3. distinctio. 22. quæstio. 6. Respon. 47

Christus quo sensu dixerit ad latronem hodie mecum eris in paradiso &c. li. 3. di. 22. 42

Christus quare nō statim duxit aīas liberatas ex inferno in cœlum cum animaz aliorum sanctorum nunc statim euolent lib. 3. di. 22. 45

Christus an in triduo fuerit homo, li. 3. distinctio. 22

Christus ubi fuit in triduo secundum humanitatem, li. 3. di. 22

Christus ubi fuit in triduo secundum sui totalitatem, li. 3. di. 22

Christus filius hominis an descenderit de cœlo, lib. 3. di. 22

Christus quomodo innotuit demonibus, li. 3. di. 23. 59

Christum futurum redemptorem quomodo crediderunt omnes gentes, lib. 3. di. 25. 22. Ad idem 24

Christianos omnes post aduentum Christi obligatos esse ad credendum omnes articulos intelligitur tripliciter, lib. 3. di. 25. 26

Christus quomodo debeat diligere inquam est homo, li. 3. di. 28. 7

Christi nomen quando debemus confiteri in periculo mortis, lib. 3. distinctio. 30. 9

Christus qua uoluntate omnes diligebat, & qua aliquos. libro 3. distinctio. 31. 3

Christus quare improporcionabiliter excedit totum genus humanum, lib. 3. di. 32. 28

Christus quomodo dicitur repletus spiritu timoris domini, libro 3. distinctio. 34. 1

Christum induere quid sit, lib. 4. di. 4. Ad idem

Christo conformari est dupliciter, lib. 4. di. 4. 5

Christi passio differentem habet efficaciam in diuersis, li. 4. di. 4. 20

Christo an data sit potestas dimittendi peccata, li. 4. di. 5. q. 2. Respon. 33

Christi redemptio duo in se habuit, & ratione cuius dicitur redemptor, lib. 4. di. 5. 33

Christi corpus & signum uisibile quomodo faciunt unum sacramentum, li. 4. di. 10. 1

Christi persona quomodo dicitur confici ex deo & homine, li. 4. di. 10. 2

Christi natura dicitur composita, quia cum alijs posita non ex alijs confecta, li. 4. di. 10. 3

Christi caro quomodo carnis, & sanguis quomodo sanguis est sacramentum, lib. 4. di. 10. 5

Christi corpus quomodo dicitur palpabile, li. 4. di. 10. 6

Christi corpus an sit in altari secundum ueritatem, lib. 4. distinctio. 10. q. 1. Respon. 7

Christi corpus quomodo est in multis locis, lib. 4. di. 10. 8. 9. 22. & 23

Christi corporis præsentia in altari tria efficit, libro 4. distinctio. 10. 12. Et ad idem 15

Christi corpus an sit in altari secundum suam naturalem quantitatem an sit ibi a quantitate abstractum, lib. 4. di. 10. q. 2. Respon. 14

Christi corpus non esse in sacramento secundum quantitatem si alicubi scriptura dicit quomodo, debet intelligi, lib. 4. di. 10. 16

Christi corpus esse secundum quantitatem in altari facit ad sacramenti ueritatem & perfectionem, li. 4. di. 10. 17

Christi corpus quomodo secundum diuinitatem contemperat se nostre infirmitati, li. 4. di. 10. 18

Christi corpus si a quantitate abstractetur nulla esset utilitas, lib. 4. distinctio. 10. 19

Christi corpus an sit sub speciebus distinctiue, libro 4. distinctio. 10. quæstio. 3. Respon. 20

Christus secundum diuinitatem habet triplicem modum essendi, li. 4. di. 10. 21

Christi corpus tripliciter est alicubi, li. 4. di. 10. 21

Christi corpus quia est indiuiduum est in cœlo tantum ut in proprio & distinctiuo loco, quia uero in ipsum plura conuertuntur non esse ad locum certum limitatum

imitatum

missum, lib. 4. di. 10. 22

Christi corpus quare est in pluribus lo-

cis, lib. 4. di. 10. 23

Christi corpus quid habet ultra rationē

in individui, lib. 4. di. 10. 24

Christi corpus quare est ubique, & qua-

radens est ubique, li. 4. di. 10. 25

Christi corpus quomodo est mobile &

immobile, li. 4. di. 10. 26

Christi corpus an sit dimensiusve siue cir-

cumscripiue sub illis speciebus, li. 4.

di. 10. q. 4. Respon. 27

Christi corpus habet duplices proprie-

tates, & a quibus abstrahitur & a qui-

bus non, li. 4. di. 10. 29

Christi corpus quomodo est localiter

in altari, li. 4. di. 10. 30

Christi Corpus quare non est in altari

dimensione uel circumscripiue, li.

4. di. 10. 31

Christi corpus an sit in qualibet parte

hostie, lib. 4. di. 10. q. 5. Respon. 32

Christi corporis partes quomodo di-

stinguuntur in hostia, lib. 4. di. 10. 33

Christi corpus quare non erit infinitus

in altari cū possit hostia diuidi in in-

nitum, lib. 4. di. 10. 34

Christi corpus esse in qualibet parte ho-

stie quis profectus, lib. 5. di. 10. 35

Christi corpus conficiunt non oportet

intentionē eius specialiter ferri super

omnes partes, lib. 4. di. 10. 36

Christum manducare quomodo nō est

irreuerentia, lib. 4. di. 10. 37

Christi in corpus panem conuertere an

sit equalis uirtutis uel maioris quantz

est aliquid de nouo creare, li. 4. distin.

10. q. 1. Respon. 40

Hic in penultima linea ponitur oportet

creaturam ponatur omnem creaturā.

Christi conceptio in uirgine quare est

nobilioris uirtutis quam transubstan-

tiatio in pane, li. 4. distin. 10. 46.

47. & 49

Christi existentiam ueram in altari an

sit supra intellectum uiatoris. lib. 4.

di. 10. q. 1. Respon. 56

Christi corpus quomodo sit in parua &

magna hostia in eadem forma conati

sunt aliqui exemplo & similitudine de

monstrare, Ibidem

Christi existentia sub sacramento in al-

tari an sit supra statum comprehen-

sis, lib. 4. di. 10. q. 2. Respon. 60

Christi corpus non esse in altari nisi in

signo ut quidam opinantur reprobatur,

lib. 4. di. 10. & per totum,

Christi corpus esse post consecrationem

quod ante fuit panis & uinum quomo-

do intelligitur, lib. 4. di. 11. 2

Christo in altaris pane immolato quo-

modo dicuntur celi aperiri, libro. 4.

di. 1. & 6

Christi corpus quod a sacerdote in alta-

ri sumitur quomodo dicitur angelo-

rum ministerio rapi in celum, lib. 4:

distin. 11. 4

In sacramento altaris sit uera conuer-

sio panis in corpus Christi uide aliqua

ubi eucharistia. & ubi corpus,

Christi corpus quomodo habet in sa-

cramento altaris sanguinē, animam &

diuinitatem, lib. 4. di. 11. 20

Christi corpus qua ratione est cibus, li.

4. di. 11. 21

Christi corpus qua ratione est in pluri-

bus, lib. 4. di. 11. 22

Christi corpus quare uelatur sub specie

panis & uini, lib. 4. di. 11. 30

Christi corpus offerri pro salute corpo-

ris quomodo intelligitur, lib. 4. distin.

11. 32

Christus quare corpus suum Iudæ de-

derit cum nouerit ipsum peccatorem,

li. 4. di. 11. 38

Christi corpus est cibus conueniens, ci-

bus efficax, cibus sanans, cibus omni-

bus communis, li. 4. di. 11. 40

Christi corpus quomodo est cibus par-

uulorum, lib. 4. di. 11. 45

Christus an consecrerit in azimo an in

fermentato, lib. 4. distin. 11. q. 1. Re-

spon. 67

Christus celebrauit pascha, xliij. luna.

Ibidem.

Christus quomo crucifixus est. xliij. lu-

na, lib. 4. di. 11. 68

Christus quamuis consecrerit in azimis,

tamen noluit nos iudaizare, lib. 4. di.

11. 71

Christi corpus quare conficiunt greci

in fermentato latini in azimo pane, li.

4. di. 11. 72

Christus quare corpus dedit discipulis

in cena, libro 4. distin. 11. q. 2. Re-

spon. 72

Christi corpori duplex conuenit pro-

prietas, lib. 4. di. 11. 74

E 4 Christi

Christi corpus & si sit in multis locis, non tamen oportet quod si percutiatur moueatur, dicatur in vno loco & etiam in alio. Ibidem

Christus in cena corpus passibile & mortale habuit sub sacramento, sed tamen impassibile. lib. 4. di. 11. 75

Christus mortuus fuisset sub speciebus si ille in triduo fuisset reseruat, & similiter si aliquis consecisset non fuisset ibi nisi corpus mortuum, lib. 4. dist. 11. 76

Christus quale corpus dedit discipulis & quale nos sumimus, lib. 4. dist. 11. in text.

Christus quomodo se ostendit duobus discipulis in forma peregrini, libro 4. dist. 12. 2

Christi praputium & sanguis quomodo sunt super terram, lib. 4. dist. 12. 2. ad idem 3

Christus quomodo manet integer in cordibus nostris, lib. 4. di. 12. 4

Christus an sit pluries ibi ubi hostia in plures partes diuiditur, libro 4. dist. 12. 5

Christus corpus est in sacramento non uen in loco sed in signo ne dum signate, sed etiam continetur, lib. 4. dist. 12. 6

Christi corpus quare in maiori solemnitate conficitur quam Christus instituit, lib. 4. di. 12. 7

Christi corpus quomodo est in maiori specie in calice quando aqua apponitur uiuo uino, lib. 4. di. 12. 32

Christi corpus uerum an uere frangatur in sacramento altaris, lib. 4. dist. 12. 9. 1. Respon. 41. & per totum

Christi corporis manducatio tria complectitur, & ratione cuius dicitur manducari, lib. 4. di. 12. 43

Item ibi ponitur in masticatione etiam sunt, ponatur in manducatione.

Christi corpus incorruptibile per miraculum non posse frangi, quamuis idem corpus per miraculum possit esse in uno loco & in pluribus, lib. 4. di. 12. 45

Christi caro quare est sicut caro ignis quando sensum mentis nostre inflamat, lib. 4. di. 12. 61

Christi corpus an transiatur in ueneremus, lib. 4. dist. 13. quest. 1. Respon. 33

Christi corpus inseparabiliter unicum esse speciebus quomodo intelligitur, li. 4. di. 13. 24

Christi corpus sumere quare magis est idoneus peccator quam mus, lib. 4. dist. 13. 25

Christi corpus mus rodendo quid comedit, lib. 4. di. 13. 26

Christi corpus quare mus non potest sumere quamuis illud possit uas polium recipere, li. 4. di. 27

Christi corpus an descendat in uentrem hominis, lib. 4. dist. 13. quest. 2. Respon. 28

Christi corpus qui potest conficere & quare sunt necessaria ad hoc sacramentum licite conficiendum, libro 4. dist. 13

Christi corpus qui possunt sumere, & determinat quod soli homines, lib. 4. dist. 13

Christus quem sanauit ex toto sanauit, & quare successiue non subito sanauit, lib. 4. di. 15. 40

Christus quare sine confessione uocali absoluit mulierem in adulterio deprehensam, li. 4. di. 17. 74

Christus quare non instituit confessionem expresse sicut alia sacramenta, li. 4. di. 17. 75

Christus differenter iudicabit mortale & ueniale, li. 4. di. 17. 123

Christus quomodo dicitur claudere celum, lib. 4. di. 18. 10

Christus quomodo habet clauces inferni, li. 4. di. 18. 11

Christus mundum iudicante quomodo dicitur malorum memoria non contristare, lib. 4. di. 43. 3

Christus modum iudicante quomodo peccata omnium in omnibus patebunt, lib. 4. di. 43. 4

Christi resurrectio an sit nostra resurrectio causa, li. 4. di. 43. quest. 6. & per totum

Christus quomodo intelligitur iudex uiuorum & mortuorum, libro 4. dist. 44

Christus quare solum iudicabit Christianos non alios, libro 4. distinctio 47. 1

Christus iudicaturus quare praebeat ministerium ignis angeli & uocis, li. 4. di. 47. 3

Christus ex quo sensu dixit apostolis,
12. Sedebitis super sedes duodecim, &c.
lib. 4. di. 47. 6
Christus an omnes iudicabit tam bonos
quàm malos, libro 4. distinct. 47. q. 3.
Respon. 10.
Christus an iudicabit angelos, libro 4.
di. 47. q. 4. Respon. 11.
Christus in quo iudicabit, libro 4. distin-
ctione 48. 1
Christi potestas iudiciaria an sit secun-
dum humanitatem an secundum di-
uinitatem, lib. 4. distinct. 48. questio. 1.
Respon. 8
Christus an iudicio apparebit malis in
forma diuinitatis, libro 4. dist. 48. q. 2.
Respon. 9.
Christus an in iudicio apparebit repro-
bis in forma gloriosa, lib. 4. di. 48. q. 3.
Respon. 13
De Christo iudice futuro & de iudicio
extremo quare aliqua vbi iudicium.

D

Damasci.

Damasci tria scelera per peniten-
tiam posse piari & non quartum
quomodo intelligitur, libro 4. di-
stinctione 13. 41.

Damnatio.

Damnatio sua alicui reuelata per po-
sitionem impossibilis, an ille teneatur
eam velle vel non, li. 1. di. 48. 1
Damnatio aeterna duo respicit, libro 1.
dist. 48. 2
Damnatio aeterna & mors quomodo est
una deo, li. 2. dist. 36. 41
Damnare innocentem & nocentem ab-
solvitur quando est impium, lib. 3. di-
stinct. 20. 36
Damnatorum corpora an possint cor-
rumpi, li. 4. di. 44. 61
Damnatos continue affligi & corrumpi
exemplo demonstratur, libro 4. di-
stinct. 44. 65
Damnatorum corpora quomodo erunt
passibilia, li. 4. di. 44.
Damnatorum poenae an possint minui
vide vbi suffragium.
Damnatorum poenae an mitigentur pro

pter misericordiae pietatem, lib. 4. di.
46. q. 2. Respon. 12
Damnatos puniendo an agat deus mi-
sericordius cum uno quàm cum alio,
li. 4. di. 46. q. 3. Respon. 14
Damnatum unum non misericordius
quàm alium puniri si quae rationes pro-
bare videntur quomodo sunt dissol-
uende, lib. 4. dist. 46. 15. & 16. & 17.
Damnato cum uno an deus agat iustius
quàm cum alio, lib. 4. dist. 46. questio. 4.
Respon. 18. & 19
Damnatis quomodo remittit deus ma-
gis uni quàm alij, libro 4. distinctio-
ne 46. 20
Damnatis cui deus magis remittit, an
reporret commodum de malicia, lib. 4.
dist. 46. 21
Damnati an velint se peccasse, libro 4.
di. 50. q. 1. Respon. 1
Damnatos se velle peccasse si quae ratio-
nes videntur probare, quomodo sunt
dissolvendae, libro 4. distinct. 50. 20. &
per totum.
Damnati an voluntate deliberativa
malint non esse quàm sic esse, libro 4.
di. 50. q. 2. Respon. 7
Damnatos mille se sic esse quàm omni-
no non esse, si quae rationes & argu-
mentae probare videntur, quomodo
sunt dissolvendae, lib. 4. dist. 50. 8. &
per totum.
Damnati an mallent omnes esse dam-
natos quàm quosdam damnatos, &
quosdam beatos, libro 4. distinct. 50. q. 3.
Respon. 12
Damnatis existentibus miseris aliquos
velle esse beatos, quomodo modum ha-
beant de diuina in inferno sententia, si
quae rationes probare videntur, quo-
modo sunt dissolvendae, libro 4. distin-
ctione 50. 13
Damnati an sint in tenebris corporalibus
lib. 4. distinct. 50. q. 1. Respon. 14.
& per totum.
Damnati an sint in tenebris spiritibus
lib. 4. distinctio. 50. questio. 2
Respon. 19.
Damnati quomodo dicuntur omnino
excecati & extra deum esse, libro 4. di-
stinct. 50. 20
Damnati nullam habent cognitionem,
quia affectus eorum nullius habet bo-
ni amorem. Solutio. li. 4. di. 50. 21

Damnati quomodo habebunt cognitio-
nem peccatorum, libro. 4. distinctio-
ne 50. 22

Damnati quomodo aliqua peccata co-
gnoscunt quæ modo non cognoscunt,
lib. 4 di. 50. 23

Damnati an patiantur tenebras spiri-
tuales quantum ad actum memoran-
di, libro 4. di. 50. q. 3. Resp. 25

Damnati an habeant vermem materia-
lem siue corporalem, lib. 4. di. 50. q. 1.
Respon. 42

Damnandum vermem esse materialem
siue corporalem si quæ rationes pro-
bare videntur quomodo sunt dissol-
uenda, libro 4. distinctio 50. & 55.
43. & per totum.

Damnati an habeant vermem spiritua-
lem, li. 4. di. 50. q. 2

Damnatorum vermis an sit inuariabi-
lis, libro 4. distinctio 50. q. 3. & 55.
Respon. 47

Damnati simul omnium peccatorum
memorantur. Ibidem.

Damnatorum vermis quomodo conti-
nue rodit, libro 4. dist. 50. 48

Dare.

Dari non ordinatur adesse sed ad habe-
re, li. 1. di. 14. 20

Datur aliquod alicui tripliciter, & se-
cundum quem modum datum est in
potestate accipientis, libro 1. distinctio
ne 14. 21

Dare quomodo est commune tribus
personis in diuinis, libro 1. distinctio-
ne 15. 3

Dare est dupliciter & quando est essen-
tiale, & quando notionale, libro 1. di.
distinct. 15. 24

Datum quando dicitur relatiue, lib. 1.
dist. 15. 38

Dari plenus est dupliciter, libro 1. di-
stinct. 15. 34

Datus quomodo dicitur spiritus sanctus
actu vel aptitudine, libro 1. distinctio
ne 13. 2

Daturum participium duo importat,
lib. 1. di. 18. 14

Datum quomodo est ratio dari donū,
li. 1. di. 18. 12

Datum dicitur communicatum triplici-
ter, & secundum hoc differenter con-

uenit tribus personis, libro. 1. distin-
ctio. 18. 23

Datum & donum vicissim dicunt ali-
quid vltra se, lib. 1. dist. 18. 24

Dati quantitas quomodo facit ad aug-
mentum gloriæ, li. 3. di. 40. 34

Dare aliquod sine meritis, respectu cu-
ius est maioris liberalitatis, lib. 7. di-
stinct. 37. 23

De

De præpositio multiplices habet pro-
prietates, libro. 1. distinct. 5. 18. & 19
20. & 31

De & a præpositiones differunt, libro 1.
dist. 5. 19

De præpositio interdum dicit quid oc-
casionale, non semper causale vel ma-
teriale, lib. 1. di. 46. 1

De præpositio exponitur causaliter ibi
deus genuit filium de sara, libro 3. di-
stinct. 4. 7

De præpositio potest importare variam
habitudinem cum dicitur aliquis acci-
pere de aliquo, li. 3. di. 13. 3

Debitum.

Debitum est duplex, & quod horum ca-
dit in deum, lib. 1. di. 43. 3

Debiti ratio nec tollit rationem gratui-
ti nec rationem meriti, libro. 2. distin-
ctio. 27. 49

Debitum est duplex, scilicet ex charita-
te, & necessitate & quod diminuit me-
ritum: & quod non, libro. 3. distinctio
ne 18. 5

Debitum dupliciter sumitur & quomo-
do in notificatione satisfactionis, li. 3.
dist. 20. 30

Debitum est duplex, scilicet necessitatis
& congruitatis, & quomodo debemus
animas pro fratribus ponere, libro 3.
dist. 30. 10

Debitum honoris est quadruplex, &
quid per vnumquodque debemus, li. 4
dist. 15. 54

Debitum licet poscenti sit persoluendū,
tamen non est omni die petendum,
quomodo intelligitur, libro 4. distin-
ctio 32. 5. 26

Debitum reddere an oporteat vñ con-
suetum si alter fiat leprosus, libro 4
dist. 32. q. 1. Respon. 19

Debitum non reddere oportere coniugile proso, si quæ rationes & auctoritates sonare videntur, quomodo sunt dissoluendæ, libro 4. distinctio. 32. 20. & per totum.

Debitum reddere an teneatur quis fornicanti, libro 4. distinctio. 32. quest. 2. Respon. 23

Debitum reddi debere fornicanti non fornicantem si quæ rationes probare videntur, quomodo sunt dissoluendæ, libro 4. distinctio. 32. 24. & per totum.

Debitum petere & reddere an obligetur mulier tempore menstruum, libro 4. distinctio. 32. questione 1. Respon. 27

Debitum negare non posse mulierem propter menstrua si quæ rationes probare videntur quomodo sunt soluendæ, libro 4. distinctio. 32. 28. & per totum.

Debitum an possit licite peti & solui tempore dierum solemnium, lib. 4. di. 32. q. 2. Respon. 33

Debitum non debere reddi tempore dierum solemnium, si quæ rationes & auctoritates videntur sonare, quomodo sunt dissoluendæ, libro 4. dist. 32. 34. & per totum.

Debitum non est semper petendum, licet sit semper soluendum, libro 4. distinctio. 32.

Decedere

Decedens in solo veniali an debeat puniri æternaliter, di. 2. di. 13. 45

Decima.

Decimari quæprupliciter dicitur, lib. 3. di. 3. 46

Decimari an habeat aliquis in parentibus, li. 4. di. 2. q. 1. Respon. 47

Decimatio fuit actus moralis figuralis & sacramentalis. Ibidem.

Decimabatur quod curabatur, quomodo intelligitur hoc verbum August. lib. 3. di. 3. 48

Decimatur aliter granum, aliter genus humanum, li. 3. di. 3. 49

Decimari quare potest aliquis in ventre. & non circumcidi, nec baptizari,

lib. 3. di. 3. 50

Decimatio quare est actus figuralis, & baptisimus & circumcisio non, libro 3. dist. 3. 51

Decimatio prolis quomodo fit in parente, li. 3. di. 3. 52

Decimas si daret pater papæ simplici sacerdoti propterea non est maior dignitas sacerdotis simplicis quam papæ, lib. 3. di. 3. 59

Decipere

Deceptio & ignorantia differunt, lib. 3. dist. 23. 24

Decipitur aliquis dupliciter, & quod Adam neutro modo fuisset deceptus, li. 2. di. 23. 25

Deceptio quare secuta fuit relationem in utroque, sed plus in muliere, lib. 2. dist. 23. 26

Deceptio qua mulier primo decepta fuit & ipse Adam tractatur, lib. 2. distinctio. 23. 27. & 28

Declinare.

Declinare a malo dupliciter dicitur. Et quod dicitur quod declinare a malo semper vitæ penam, sed non semper meretur palmam, quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 4. & 5

Declinare a malo prius est quam facere bonum, quomodo intelligitur, lib. 3. di. 34. 15

Decor.

Decor vniuersitatis est duplex, & quomodo malum est de complemento vel decore vniuersi, lib. 1. di. 46. 14

Defectio.

Defectio derivatio protensio differunt, lib. 1. di. 18. 5

Defectio vel defectio sine diuersitate, & qui magis elongatur a causalitate dei, lib. 2. di. 37. 41

Deformare.

Deformitas est duplex, libro 1. distinctio. 5. 32

Deformitas ratione cuius dicitur & quid sit, lib. 1. di. 35. 36

Defor.

Deformatio quæ est in uoluntate est so-
la ratio inculpandi, quamuis tota ima-
go per peccatum deformeur, libro 2.
di. 4. 1. 47

Deformatio est in prohibitione, ergo
informatio est in præcepto non sequi-
tur, lib. 3. di. 37. 31

Deformitas & pronitas neutra red dit
eodem numero, libro 4. dist. 22. 12

Degenerare.

Degenerare est triplex, libro 1. distin-
ctione 19. 11

Delectari

Delectationis intensio an fuisset in emis-
sione seminis primorum parentum,
lib. 2. di. 20. q. 3. Respon. 16

Delectatio unde prouenit, libro 2. distin-
ctione 20. 18

Delectationis materia non est maior
nunc, quam fuit in statu innocentie,
quamuis homo nunc amplius delecte-
tur, lib. 2. di. 20. 19

Delectatio uisus auditus &c. quomodo
magis fuisse in Adam quod in nobis,
lib. 2. di. 20. 20

Delectationem quomodo præcedit sug-
gestio, lib. 2. di. 24. 69

Delectationis & tentationis progressus
quomodo fit, lib. 1. di. 24. 74

Delectatio quæ prouenit ex tentatione
quando est ueniale peccatum & quan-
do mortale, lib. 2. di. 24. 75

Delectatio in ueniali peccato quando
est periculosa, lib. 2. di. 24. 76

Delectatio potest dupliciter remoueri
ab anima rationali, & quomodo dele-
ctatio diuinitatis remota fuit in mor-
te ab anima Christi, libro 3. distinctio
ne 21. 8

Delectatio in peccato comparatur ad
peccatum dupliciter, & secundum quam
comparationem peccatum est maior, & se-
cundum quam delectatio, & ex hoc ha-
betur quomodo in punitione damna-
torum freuatur proportionalitas sed
non proportio, lib. 4. dist. 46. 13

Delere

De leri de libro vite & scribi in eo, se-
cundum quem tropum dicitur, lib. 4.

distin. 43. 43.

Delitire

Delitire paradisi non erant delitire bea-
titudinis perfectæ, libro 2. distinctio-
ne 4. 6.

Delictum.

Delictum & peccatum differunt, libro 2.
di. 4. 2.

Demon.

Demonum affectio vel uoluntas, an pos-
sit rectificari, libro 2. distin. 7. quæst. 1.
Respon. 1.

Demoni quare præfixum est tam modi-
cum tempus, necesse est ut non haberet
spacium redeundi, libro 2. distinctio-
ne 7. 2.

Demonum uoluntas quare non potest
rectificari, lib. 2. di. 7. 3. & per totum.

Demonum an habeant male uoluntatis
continuationem, lib. 2. dist. 7. quæst. 2.
Respon. 9.

Demonum timor non retrahit a male
actu, lib. 2. di. 7. 12

Demonum timore peccati non appetunt,
quod primo appetierunt, libro 2. di-
stin. 7. 13

Demonum quomodo naturaliter dili-
gunt deum, & tamen peccant, libro 2.
dist. 8. 14

Demon potest cessare ab hoc opere ma-
lo vel ab illo, sed non ab omni, libro 2.
distin. 7. 15

Demonum an habeant male uoluntatis
intentionem, libro 2. distin. 7. quæst. 3.
Respon. 18.

Demonum inordinatus motus tomor-
tatur eis in peccatum, non in demeritum
lib. 2. di. 7. 19.

Demon non erit simpliciter statum mor-
tali sicut homo mortuus, libro 2. di-
stin. 7. 22.

Demon cum se auerit quod amplius
non potuit, quia angelos carum se co-
uerit quod amplius non potuit, non
sequitur, lib. 2. di. 7. 23

Demon non excusatur quod non possit
uitare peccatum, libro 2. distinctio-
ne 7. 24

Demon quomodo est omnino impossi-
bilis ad gratiam, libro 2. distinctio-
ne 7. 25

De-

- Demonibus an tollat libertatis vsum**
abstinatio, libr. 2. distinct. 7. quæst. 2.
Respon. 32
- Demonibus quomodo mittunt vsum, li.**
2. di. 7. 33
- Demonibus & frenetici diuersimodo ha-**
bent vsum sanctæ fidei, libr. 2. distinctio-
ne 7. 36.
- Demon quare habet lib. arb. & non be-**
stia, li. 2. di. 7. 27. & 38
- Demonibus quomodo manent data in-**
tegra, lib. 2. di. 7. 43
- Demonibus simpliciter scilicet vigent, & de**
sufficiencia illarum, libro. 2. dist. 7. 45.
Et ea. distin.
- Demonum aliquid sciunt reuelatione su-**
pernaturali spirituum, libro 2. distin-
ctione 7. 47
- Demonibus an possint errare vel decipi**
in præsentia, lib. 2. distin. 7. quæst. 1.
Respon. 52
- Demonibus quare non sunt ita priuati per**
culpam lumine cognitionis sicut bo-
nitate affectionis, li. 2. di. 7. 55
- Demonibus quomodo dantur bona,**
lib. 2. di. 7. 57
- Demonibus an habeant obliuionem circa**
præterita, libro. 2. distinct. 7. quæst. 2.
Respon. 58
- Demonibus an præcognoscant futura, li.**
2. di. 7. q. 1. Respon. 64. & per totum.
- Demonibus frequenter vera prædicunt,**
quia quadruplitter entium futuro-
rum præsentunt, li. 2. di. 7. 65
- Demon an possit inducere veram for-**
mam, libro 2. distinctio 7. quæst. 2.
& per totum.
- Demonem inducere formam intelligi-**
tur dupliciter. Ibidem in. Respon.
- Demonibus an fecerunt veris serpentes**
de virgis ministerio malefactorum, li-
bro 2. distinctio 8. 60
- Demonibus an videantur facere vera mi-**
racula, iudices non faciunt, libro 2. di-
stinct. 7. 66
- Demonibus ministeriis an possit aliquis**
virtute peccatorum faciendis miraculis
lib. 2. di. 7. q. 3. 88.
- Demonibus ministeriis quomodo vsum**
est, lib. 2. di. 7. 89
- Demonibus an sunt ingratissimi ad sup-
remam naturam indigentur & inopiant,**
lib. 2. di. 7. 90
- Demonibus ad quid est seruus, li. 2. di. 7. 91**
- Demonibus quid possint respectu creatu-**
rarum, li. 1. di. 7.
- Demonibus non sunt creatores quamuis**
ranas fecerunt, lib. 2. di. 7
- Demon distinctur, libro 2. dist. 8. 5**
- Demonibus an possint in humanis corpo-**
ribus habitare, libro 2. dist. 8. quæst. 1.
Respon. 43
- Demonibus quando dicuntur corpora**
obsidere. Ibidem.
- Demonibus permittit deus homines ve-**
xare propter quattuor causas, libro 2.
dist. 8. 44
- Demon quomodo potest esse intrinse-**
cus in aliquo, lib. 2. di. 8. 45
- Demonibus non ingredi in homines, quo-**
modo intelligitur, lib. 2. di. 8. 46
- Demon & anima peccatrix quomodo**
possunt simul esse in eodem corpore
lib. 2. di. 8. 47
- Demonibus an possint illabi animabus,**
lib. 2. di. 8. q. 2. Respon. 48
- Demon quomodo dicitur intra re in spi-**
ritum vel in animam, lib. 2. distinctio
ne 8. 49
- Demon an possit sensus illudere, lib. 2.**
di. 8. q. 3. Respon. 53
- Demon per quem modum possit sensus**
illudere vt faciat hominem credere se
videre capram vel asinum, libro 2. di-
stinct. 55. & 56
- Demon illudendo vbi vel circa quid fa-**
cit immutationem, libro 2. distinctio
ne 8. 57
- Demon an possit cogitationes immitte-**
re, lib. 2. dist. 8. q. 4. Respon. 58
- Demonibus quantum possit habent res-**
pectu cogitationum malarum, libro 2.
dist. 8. 59
- Demon an possit necessario compelli**
ad vanas cogitationes, libro 2. distin-
ctione 8. 60
- Demonibus an possint malas affectiones**
imprimere, libro 2. distinct. 8. quæst. 5.
Respon. 61
- Demonibus quomodo potest super imagi-**
nem, & li. 2. di. 8. 62
- Demonibus quomodo potest in cogitatio-**
nem hominis, lib. 2. di. 8. 63
- Demon non potest facere nos peccare**
licet possit in nobis affectiones vel co-
gitationes malas incendere, libro 2.
dist. 8. 64
- Demonibus an possit scrutari secreta con-**
scientie

T A B V L A

scientiæ nostræ, libro 2. distinct. 8. q. 6.

Respon. 65

Dæmones cogitationes noscere, quomodo intelligitur, li. 2. di. 8. 68

Dæmones an intrent corpora hominum substantialiter, an illabantur mentibus lib. 2. di. 8

Dæmonis exercitatio respectu hominis duo respicit, & quid non dicitur miti a deo, li. 2. di. 10. 1

Dæmones quomodo nocuerunt Christum, lib. 3. di. 23. 59

Dæmones quomodo cognoverunt deum esse verum & unum, lib. 3. distinctio. ne 23. 60

Dæmones sub ratione proximorum non continentur quamvis nobiscum communicent in ratione, lib. 3. distinctio. ne 28. 17

Dæmon quomodo facilius expellitur quam culpa, li. 4. di. 5. 30

Dæmones veniam non inveniunt etiam si penituerint, quomodo intelligitur, lib. 4. di. 14. 58

Dæmon quomodo potest generare, li. 4. dist. 44. 33

Dæmones an erunt tortores in pena post iudicium, li. 4. di. 47. 4

Denarius.

Denarius est numerus perfectissimus propter tres perfectiones, libro 4. distinct. 1. 71

Denominatio.

Denominatio quando fit non a digniori, sed ab imperfectiori, libro 1. distinctio. ne 14. 13

Denominationem fieri a digniori quomodo intelligitur, libro 2. distinctio. ne 9. 25. Et li. 4. di. 27. 16

Denominationem fieri ab optimo, quomodo intelligitur, libro 2. distinctio. ne 25. 39

Denominationem fieri ab ultimo vel a fine quomodo intelligitur, libro 4. distinct. 14. 17

Desiderium.

Desiderium quando frustratur, libro 2. dist. 12. 36

Desiderium quiescendi cum Christo est duplici ex causa, libro 3. distinctio. ne 29. 7

Desiderium est duplex, scilicet de acquirendo, & de continendo, & respectu cuius est spes, lib. 3. di. 31. 30

Destruo.

Destruo priori etiam destrui posterius quomodo intelligitur, lib. 0 3. distinctio. ne 21. 12.

Deus.

Deus quomodo est subiectum libri sententiarum, lib. 1. in prologo. 6.

Deus quia bonus est sumus, & inquantum sumus bonus sumus, hæc consequentia tenet triplici ratione, sed non sequitur, ergo quia iustus est iustus sumus, lib. 1. di. 2. 11

Deus dominus & huiusmodi nomina considerantur dupliciter, & secundum hoc articulantur vel nature vel operationi, li. 1. di. 2. 3

Deos plures esse non solum est impossibile, immo etiam non intelligibile, li. 1. di. 2. 11

Deus an sit cognoscibilis a creatura, libro 1. distinctio. ne 3. quaestio. 1. & per totum.

Deus an sit cognoscibilis per creaturas, libro 1. distinctio. ne 3. quaestio. 2. & per totum.

Deus quia absque sapientia non est quasi res facta &c. ergo habet sapientiam genitam, quomodo ista consequentia intelligatur, libro 1. dist. 3. 38

Deus genuit deum an hæc locutio sit concedenda, libro 1. distinctio. ne 4. quaest. 1

Deus generat alium deum, an hæc sit admittenda, libro 1. distinctio. ne 4. quaest. 2

Deus hoc nomen an grammatice significet pluralem numerum. siue an congrue dicatur plures dii, libro 1. dist. 4. quaest. 3

Deus hoc nomen an de se supponat personam vel naturam, libro 1. distinctio. ne 4. quaest. 4. per totum. Et ibidem dicitur quod habet naturam terminis communis & discreti.

Deus distinguitur a deo, & deus genuit alium deum, quarum propositiones illæ non recipiuntur, libro 1. distinctio. ne 4. 30. & 21

Deus

- Deus pater hoc constructum a parte
prædicati positum, quomodo sit intel-
ligendum, li. 1. di. 4. 4
- Deus genuit alium deum, hæc proposi-
tio distinguitur, libro 1. distinc-
tione 4. 14
- Deus genuit alium deum quam filia-
tem dicit ibi alius, libro 1. distinc-
tione 4. 21
- Deus genuit alium, ergo aut alium deū,
aut alium non deum, Solutio. libro 1.
dist. 4. 22
- Deus hoc nomen dicitur nuncupative,
adoptivæ et naturaliter, & secundum
quā acceptionem purificatur, lib. 1. di-
stinctione 4. 24
- Deos plures quare possunt dicere He-
brei, & non Latini, libro 1. distinc-
tione 4. 25
- Deus genuit se vel alium vtrum sit con-
cedendum, lib. 1. di. 4
- Deus pater si genuit deum queritur
vtrum genuit deum qui est deus pater
vel qui non est deus pater, libro 1. di-
stinct. 4.
- Deus est trinitas hanc propositionem
probat veram multis auctoritatibus,
lib. 1. dist. 4.
- Deus genuit deum vnus est deus, ergo
vna res generat seipsam, libro 1. di-
stinct. 5. 7
- Deus quomodo potest dici esse ex nihi-
lo lib. 1. dist. 5. 9. Hunc numerum præ-
cedit littera, & ibi penultima vox est
naturam loco cuius emendetur ma-
teriam.
- Deus quomodo est trinus & vnus, li. 1.
di. 5. 10
- Deus semper fuit est, & erit, quomodo
intelligantur hæc verba, libro 1. distin-
ctione 8. 8
- Deum esse non esse compositum quat-
tuor rationes impediunt, libro 1. di-
stinct. 8. 47
- Deus an sit in aliquo determinato gene-
re, libro 1. distinctione 8. questione 4.
Respon. 63
- Deus quomodo distinguitur a creatu-
ris, li. 1. di. 8. 66
- Deus non habet superius logicale uni-
usum, li. 1. di. 8. 67
- Deo attribueri quicquid est perfectio-
nis & bonitatis potest fieri dupliciter,
& quod facit esse in diuersis generibus,
- & quod extra omne genus, libro 1.
di. 8. 68
- Deo quomodo nihil deficit de bonitate
& entitate, li. 1. di. 8. 69
- Deus est charitas essentialiter & causali-
ter, li. 1. di. 17. 6
- Deum diligere accipitur triplici ratio-
ne, li. 1. di. 17. 11
- Deus quomodo dicitur magnus, lib. 1.
di. 19. 2
- Deus pater genuit filium sibi æqualem,
quia homo pater si potuisset genuisset
filium sibi æqualem. Instantia contra
hoc argumentum & Solutio, libro 1.
di. 20. 5
- Deus quamvis sit in omnibus, tamen
specialiter dicitur esse in sanctis, lib. 1.
di. 21. 2
- Deus an sit nominabilis, libro 1. distin-
ctione 22. q. 1. Respon. 8
- Deus quomodo habuit formam, lib. 1.
di. 22. 10
- Deus an habet vnum solum nomen, an
plura, lib. 1. distinctione 2. questio. 2.
Respon. 12
- Deus intelligitur per creaturas, non so-
lum per similitudinem &c. libro 1. di-
stinct. 22. 20
- Deus sicut magnus est ea magnitudine
qua deus est sic dicendum est de boni-
tate de omnibus quæ secundum sub-
stantiam dicuntur libro. 1. dist. 22. 7.
Et ead. di.
- Deus non semper nominatur translati-
ue, lib. 1. di. 22. 21
- Deus plures an possumus dicere catho-
lice, libro 1. distinct. 23. questione 3.
Respon. 20
- Deitatem plures habere dicitur catholi-
ce, sed non plures dii, libro 1. distin-
ctione 23. 22
- Deus hoc nomen secundum quem mo-
dum impositum est ab operatione, li. 1.
dist. 23. 23
- Deus non debet dici multiplex, libro 1.
dist. 23.
- Deum dicere non esse quod est, & econ-
tra quando est peccatum, libro 1. di-
stinct. 27. 20
- Deo aliquid attribueri vel de eo sentire
quod nec scriptura nec fides dicit nec
ad illa sequitur potest fieri tripliciter,
& hæc tria uicia denominantur, lib. 1.
di. 27. 21

Deus non habet ordinem nec aliquam
habitudinem, li. 1. dist. 30. 15
Deo quomodo ex tempore conueniunt
quædam nomina &c. lib. 1. distinctio
ne 30.
Deus an possit dici esse vnum cum crea-
tura, libro 1. distinctio. 31. quæstio. 1.
Respon. 41
Deus est forma sine subiecto, quomodo
intelligitur, lib. 1. di. 24. 18
Deo quomodo sunt omnia præsentia,
lib. 1. distinctio. 35. 6
Et eadem distinctio.
Deus habet aliquid de nobilitate causæ
vniuersalis, & particularis, & non de
causa vniuersalis vel particularis
simpliciter, li. 1. di. 35. 19
Deus quomodo cognoscit distincte. li. 1.
dist. 35. 20
Deus quomodo cognoscit res ordina-
tas, lib. 1. di. 35. 37
Deus hoc nomen quomodo dicit respec-
tum, li. 1. di. 36. 3
Deus quomodo cognoscit bona per ap-
probationem, mala vero non, libro 1.
dist. 36. 7
Deus quomodo est apud se, & in varijs
rebus, li. 1. di. 37. 2
Deus quomodo est in diabolo vel pec-
catore, lib. 1. di. 37. 7
Deus an sit in omnibus rebus, lib. 1. di-
stin. 37. q. 1. Respon. 8
Deum esse in omnibus rebus quæ neces-
sitas est, lib. 1. di. 37. 9
Deus quomodo est in rebus, libro 1. di-
stin. 37. 0
Deus an sit vbique localiter in omnia-
bus locis, lib. 1. distin. 37. quæstione 2.
Respon. 15
Deo soli an conueniat esse vbique, libr.
1. distinctio. 37. quæst. 1. Resp. 16.
& per totum.
Deo an conueniat esse vbique semper si-
ue æternaliter, libr. 1. dist. 37. quæst. 2.
Respon. 21
Deum esse vbique & deum esse semper
dupliciter potest accipi, libro 2. distin-
ctione 37. 21
Deus est vbique, ergo in ista domo, sed
ista domus non fuit nisi ex tempore,
& post initium temporis, & esse vbi-
que. Solu. lib. 1. di. 37. 24
Deus an sit in omnibus rebus equaliter
sive vniiformiter, libro 1. distinctio

ne 37. q. 1. Respon. 25
Deum esse in rebus dupliciter intelligi,
tur, lib. 1. di. 37. 25
Deus qua vniiformitate se habet vnifor-
miter ad omnes res, libro 1. distinctio
ne 37. 26
Deus quibus modis & qualiter est in re-
bus, libro 1. distinctio. 37. quæst. 2.
Respon. 28
Deus est vbique potentialiter, præsen-
tialiter, & essentialiter, libro 1. distin-
ctione 37. 30
Deo quomodo conuenit longitudo, la-
tutudo, sublimitas, & profundum, li. 1.
dist. 37. 31
Deus quibus modis essendi est in rebus,
lib. 1. di. 37.
Deus non solum est in sanctis, sed cum
habitat, li. 1. di. 37
Deus vbi habitat antequam sancti es-
sent, li. 1. di. 37
Deus inhabitator est quorundam non
cognoscentium eum, & non quoren-
dam cognoscentium, libro 1. distin-
ctione 37
Deus quomodo vbique sit per essentiam,
non potest humano sensu intelligi, li. 1.
dist. 37
Deus cum sit in omnibus rebus essen-
tialiter, tamen sordibus rerum non in-
quinatur, li. 1. di. 37. 1
Deo conuenit immobilitas & incircu-
scriptibilitas, li. 1. di. 37
Deus an sit localis intra locum, libro 1.
di. 37. q. 1. Respon. 37
Deus qua ratione est in quolibet loco to-
tus & non totaliter, libr. 1. distinctio-
ne 37. 41.
Deus an sit mutabilis secundum locum
libro 1. distinctio. 37. quæstione 2.
Respon. 42
Deus mouet se sine tempore, & loco,
quomodo intelligitur, libro 1. distin-
ctione 37. 43
Deus quare non mouetur ad motum re-
rum, li. 1. di. 37. 44
Deus qua ratione determinate est in al-
iis, quibus, li. 1. di. 37. 45
Deus an sit ab omni loco separabilis,
vel extra omnem locum, li. 1. distin. 37.
q. 3. Respon. 46
Deus statim est ibi siquid intelligatur,
extra nundum, libro 1. distinctio-
ne 37. 48

**Deus non habet ordinem nec aliquam
habitudinem, lib. 1. di. 30. 15**

**Deo quomodo ex tempore conueniunt
quedam nomina &c. libro 1. distin-
ctione 30**

**Deus an possit dici esse vnum cum crea-
tura, libro 1. distinctione 31. quæstione. 1.
Respon. 41**

**Deus est forma sine subiecto, quomo-
do intelligitur, li. 1. di. 24. 18**

**Deo quomodo sunt omnia præsentia,
lib. 1. dist. 35. 6. Et eadem dist.**

**Deus habet aliquid de nobilitate cause
vniuersalis, & particularis, & non di-
citur causa vniuersalis vel particularis
simpliciter, li. 1. di. 35. 19**

**Deus quomodo cognoscit distincte, li. 1.
dist. 35. 20**

**Deus quomodo cognoscit res ordina-
tas, li. 1. di. 35. 37**

**Deus hoc nomen quomodo dicit respe-
ctum, li. 1. di. 36. 3**

**Deus quomodo cognoscit bona per ap-
probationem, mala vero non, libro 1.
distinct. 36. 7**

**Deus quomodo est apud se, & in varijs
rebus, lib. 1. di. 37. 2**

**Deus quomodo est in diabolo vel pec-
catore, lib. 1. di. 37. 7**

**Deus an sit in omnibus rebus, lib. 1. di.
37. q. 1. Respon. 8**

**Deum esse in omnibus rebus quæ neces-
sitas est, li. 1. di. 37. 9**

**Deus quomodo est in rebus, libro 1. di-
stin. 37. 10**

**Deus an sit vbique localiter in omnibus
locis, libro 1. distinctione 37. quæst. 2.
Respon. 15**

**Deo soli an conueniat esse vbique, li. 1.
distinct. 37. quæst. 1. Respon. 16. &
per totum.**

**Deo an conueniat esse vbique semper
sive æternaliter, lib. 1. dist. 37. quæst. 2.
Respon. 21**

**Deum esse vbique & deum esse semper
dupliciter potest accipi, libro 2. distin-
ctione 37. 21**

**Deus est vbique, ergo in ista domo, sed
ista domus non fuit nisi ex tempore
& post initium temporis, ergo & esse
vbique. Solutio, li. 1. di. 37. 24**

**Deus an sit in omnibus rebus æquali-
ter sive vniformiter, libro 1. di. 37. q. 1
Respon. 25**

**Deum esse in rebus dupliciter intelli-
gitur, lib. 1. dist. 37. 25**

**Deus qua vniformitate se habet vnifor-
miter ad omnes res, libro 1. distinctio-
ne 37. 26**

**Deus quibus modis & qualiter est in re-
bus, libro 1. distinctione 37. quæst. 2.
Respon. 28**

**Deus est vbique potentialiter, præsen-
tialiter, & essentialiter, libro 1. distin-
ctione 37. 30**

**Deo quomodo conuenit longitudo, la-
titudo, sublimitas, & profundum, li. 1.
dist. 37. 31**

**Deus quibus modis essendi est in rebus,
lib. 1. di. 37**

**Deus non solum est in sanctis, sed etiam
habitat, li. 1. di. 37**

**Deus vbi habitat antequàm sancti ef-
ficerentur, li. 1. di. 37**

**Deus inhabitator est quorundam non
cognoscentium eum, & non quorum-
dam cognoscentium, libro 1. distin-
ctione 37**

**Deus quomodo vbique sit per essentiã,
non potest humano sensu intelligi,
lib. 1. di. 37**

**Deus cum sit in omnibus rebus essen-
tialiter, tamen sordibus rerum non in-
quinatur, li. 1. di. 37. 1**

**Deo conuenit immobilitas & incircum-
scriptibilitas, li. 1. di. 37**

**Deus an sit localis intra locum, lib. 1.
di. 37. q. 1. Respon. 37**

**Deus qua ratione est in quolibet loco
totus & non totaliter, libro 1. distin-
ctione 37. 41**

**Deus an sit mutabilis secundum locum
lib. 1. di. 37. q. 2. Respon. 42**

**Deus mouet se sine tempore & loco,
quomodo intelligitur, libro 1. distin-
ctione 37. 43**

**Deus quare non mouetur ad motum re-
rum, lib. 1. di. 37. 44**

**Deus qua ratione determinate est in ali-
quibus, li. 1. di. 37. 45**

**Deus an sit ab omni loco separabilis,
vel extra omnem locum, lib. 1. di. 37.
q. 3. Respon. 46**

**Deus statim est ibi si quid intelligatur
extra mundum, libro 1. distinctio-
ne 37. 48**

**Deus est vbique sine locali motu, lib. 1.
distinct. 37**

Deum velle cum dicitur duo dicuntur,
lib. 1. di. 39. 5
deus an cognoscat alia a se, lib. 1. di. 39.
q. 1. Respon. 7
deus an cognoscat omnia alia a se, lib. 1.
di. 39. q. 2. Respon. 12
deus duplicem habet cognitionem, sci-
licet approbationis & simplicis noti-
tiæ, lib. 1. di. 39. 12
deus an possit scire vel præscire plura
quàm sciat, libro 1. distinct. 39. quæst. 3.
Respon. 18
deus an cognoscat se & alia vniformi-
ter, libro 1. distinct. 39. quæstione 1.
Respon. 23
deus an cognoscat mutabilia immuta-
biliter, libro 1. distinct. 39. quæstio. 2.
Respon. 27
deus an cognoscat omnia præsentem,
libro 1. distinctione 39. quæstione 3.
Respon. 31
deus quomodo cognoscit opposita vel
contradictoria, libro 1. di. 39. 32
deus scientia an possit augeri vel minui,
vel aliquo modo mutari, libro 1. di-
stinct. 39
deus an possit nouiter vel ex tempore
scire vel præscire aliquid, libro 1. di-
stinct. 39
deus an curam habeat de vilibus rebus,
an per singula momenta sciat quot cu-
lice nascentur, & moriantur, libro 1.
dist. 39
deus definit aliqua præscire cum fiunt
præsentia, lib. 1. di. 41. 5
Deus an cognoscat res per modum com-
plexionis, libro 1. distinct. 41. quæst. 1.
Respon. 30
deo quomodo sunt omnia præsentia,
sed non angelo nec homini, libro 1.
dist. 41. 24
deus an semper sciat vel cognoscat enū-
ciabilia siue complexa quæ simul co-
gnovit, libro 1. distinct. 41. quæstio. 2.
Respon. 25
deus an definat aliqua scire vel præsci-
re, lib. 1. dist. 41
deus nihil definit scire, lib. 1. di. 41
deus nec mori, nec falli, nec miser esse,
nec mentiri potest qui quatuor dese-
ctus sunt in homine, libro 1. distin-
ctione 42. 3
deus an possit aliquid aliud a se, libro 1.
di. 42. q. 1. Respon. 7

Deus an possit in omne aliud in quod
potest omne agens creatum, lib. 1. di. 42
q. 2. Respon. 12. & 14
deo an sit possibile omne impossibile,
lib. 1. dist. 42. 19
deus an sit possit facere de præterito præ-
sens, lib. 1. di. 42. 20
deus quomodo potest quicquid potest
dici vel cogitari, lib. 1. di. 42. 21
deus potest impossibilia secundum na-
turam, lib. 1. di. 42. 24. & 28
deus quare non potest impossibile per
accidens, lib. 1. dist. 42. 25
deus quare non potest facere quoddam op-
posita, vt album & nigrum sint simul
in eodem, lib. 1. dist. 42. 26
deum quomodo non potest contra di-
ctamen rationis recte, libro 1. distin-
ctione 42. 29
deus si potest facere, sequitur quoddam res
potest fieri &c. Solutio, libro 1. distin-
ctione 42. 35
deum non posse nisi quod bonum & in-
stum est dupliciter intelligitur, & vn-
de venit ista duplicitas, libro 1. distin-
ctione 43. 1
deus quomodo est debitor nobis, lib. 1.
dist. 43. 3
deus quomodo potest præscire plura
quàm præscit quemadmodum potest
operari quàm operatur, libro 1. distin-
ctione 43. 5
deus an possit saluare Iudam, & damna
re petrum, lib. 1. di. 43. 7
deus quomodo est finitus & infinitus,
lib. 1. di. 43. 19
deum nil posse nisi quod facit erroneū,
est opinari, lib. 1. di. 43
deus si fecisset hominem qui nec pecca-
re potuisset, nec vellet quis dubitare
eum fuisse meliorem, quomodo intel-
ligitur, libro 1. distinctione 44. 2
Ad idem.
deus an potuerit facere mundum melio-
rem quantum ad substantiam partium
integranum, libro 1. distinct. 44. q. 1.
Respon. 7. & 8
deus an potuerit facere mundum melio-
riorem quantum ad partium integran-
tium proprietates, libro 1. di. 44. q. 2.
Respon. 12
deus an potuerit facere mundum melio-
rem quantum ad ordinem partium,
lib. 1. di. 44. q. 3. Respon. 17

Deus an facere poterit mundum anti-
quiorem, libro 1. distinct. 44. quest. 4.

Respon. 22

deus an semper possit quod semel po-
test, libro 1. distinct. 44. quest. vnica.

Respon. 28

deus non potest facere quod factum est,
sed destruere, libro primo distinctio-
ne 44. 30

deus an possit aliquid facere melius, vel
alio modo quam fecit, libro 1. distin-
ctioe 44

deus an semper possit omne quod olim
potuit, li. 1. di. 44

deum scire omnia, quomodo intelligi-
tur, li. 1. di. 45. 2

deus sicut sciendo se scit alia, sic non
volendo se vult alia, libro 1. distinctio
ne 45. 3

dei voluntas quomodo est causa omniū,
libro 1. di. 45. 6

deus quare facit seu permittit aliqua se-
ri contra solum cursum naturæ, vt
sunt monstra, &c. lib. 1. di. 45. 7

dei voluntas quomodo non desinit vel
se & incipere, lib. 1. di. 45. 19

Deus quare dicatur omnipotens & om-
niscient, & non omniuolens libro 1.
dist. 45. 16.

deus qua ratione dicitur omniuolens
libro 1. di. 45. 18.

deus aliter cognoscit omne verum. sicut
diliget omne bonum, libro 1. di-
stin. 45. 19

deus & natura differenter producunt fi-
mile, lib. 1. dist. 45. 28.

deus quomodo est agens non precon-
cipiens, li. 1. di. 45. 29

deus est quorundam tota, & sola causa
quorundam causa cum alia causa par-
ticulari, libro 1. dist. 45. 31

deus quomodo facit de malo bonum,
lib. 1. di. 46. 1

deus quomodo est causa tendendi ad
non esse, lib. 1. di. 46. 6

deus an velit omnes homines saluos
fieri voluntate beneplaciti, libro 1.
distinctioe. 46. questione 1. Respon.
9. & 10. & 11

deus qua ratione habet se vno modo
ad omnes, libro primo distinctioe
46. 14.

deus an velit mala fieri, libro 1. dist. 46.
q. 2. Respon. 15

deus quomodo non vult quod impos-
sibile est fieri, libro primo distinctio-
ctioe 46. 16

deus quomodo non dicitur sua permis-
sio, lib. 1. di. 47. 5

deus permittit plures esse malos ex mul-
tiplicati causa, libro 1. distinctio-
ne 47. 22

deus potest aliquid supra omnem le-
gem datam, sed non potest iam datam
destruere, libro 1. dist. 47. 32

deus potest facere de non ente ens, sed
non potest facere quodd aliquid sit ens
& non ens, libro primo distinctio-
ne 47. 33

deus quare præcipit omnibus bona fa-
cere, & mala vitare cum non velit hoc
ab omnibus impleri, libro 1. distin-
ctioe 47. 6. & 7.

Et eadem distinct.

deus ostendit se aliqua velle in duplici
differentia, li. 1. di. 48. 20

deus mutatus est ab ocio in actum si de
non producente factus, est producent.
Solutio, lib. 2. di. 1. 23

deus qualiter agit seipso, & tamen non
incipit agere. Ibidem.

deus potest in omnia potentia actiua,
non sic vnitas est omnis numerus,
libro 2. di. 1. 34

deus aliter generat filium, aliter creat
creaturam, li. 2. di. 1. 41

deus quomodo dat vnicuique quod me-
lius est, lib. 2. di. 1. 62

deus exponit totam potentiam ad pro-
ductionem vnus rei sed non totaliter,
lib. 2. di. 2. 31

deus quomodo est locus angeli & animæ
lib. 2. di. 2. 51

deus quomodo potest facere quodd for-
ma accidentalis sit sine materia, lib. 2.
dist. 30.

deus est aliter in omnibus vel pluribus
quam materia prima, libro 2. distin-
ctioe 3. 26

Deus quomodo potest facere rem ma-
iam, salua sua bonitate, libro 2. distin-
ctioe 3. 49

deus est præsens alicui dupliciter, lib. 2.
dist. 3. 61

deus quomodo cognoscitur, libro 2.
dist. 3. 62

deus quomodo oditur, libro 2. distin-
ctioe 5. & 15

- Deus quare non statim cum creat hominem beatificat hominem, lib. 2. distinctione 4. 12
- Deus cum prouiderat diabolum peccaturum quare prefixit ei tam modicam moram merendi, li. 2. di. 7. 2
- Deus quomodo contemnitur in omni peccato, lib. 2. di. 7. 10
- Deum solum esse maiorem mente humana quomodo intelligitur, libro 2. dist. 7. 63
- Deum operari vsque modo quomodo intelligitur, li. 2. di. 7. 72
- Deus subuenit homini multipliciter, li. 2. di. 7. 90
- Deus quomodo apparuit in formis corporalibus, li. 2. di. 8. 1. Et ea. dist.
- Deus quomodo dicitur videri & non videri ab homine, li. 2. di. 8. 2
- Deus in sua specie nunquam visus est mortalibus, li. 2. dist. 8
- Deus quomodo manifestat bonitatem suam, li. 2. di. 9. 7
- Deus cum habuit vnum filium quare produxit plures angeos, libro 2. distinctione 9. 51
- Deum nobis esse presentem quomodo intelligitur, lib. 2. di. 10. 5
- Deum videre dicunt tripliciter, libro 2. dist. 10. 37
- Deus qua comparatione dicitur loqui per angelum, li. 2. di. 10. 41
- Deum & angelum aliter & aliter nobis loqui quomodo intelligitur, libro 2. di. 10. 42
- Deus in productione declarat potentiam in formatione sapientiam, lib. 2. dist. 12. 16
- Deus quomodo dicitur esse in luce, li. 2. dist. 12. 29
- Deus quomodo in omni operatione operatur intime & immediate, libro 2. dist. 12. 25
- Deus quomodo est motor primi orbis, li. 2. di. 10. 6. & 27
- Deus quomodo cessat facere, & quomodo facit nouam creaturam, libro 2. dist. 15. 4
- Deus an priusquam animalia produxerit ab omni opere quieuit, libro 2. distinctione 15. quæst. 3. Respon. 43
- Deus quomodo dicitur operari vsque modo, li. 2. dist. 15. 45
- Deus quomodo dicitur requiescere, libro 2. distinctione 15. 47. Et eadem distinctione.
- Deum quiescere die septimo non excludit creationem animarum quæ fit quotidie, libro 2. dist. 15. 48. Nec generatio ex putrefactione vt vermes & ex specierum commitione vt mulus 49.
- Deum solum esse per naturam immortalem quomodo intelligitur, libro 2. dist. 18. 15. & dist. 19. 8
- Deus quare ex vno homine omnes homines producere voluit, libro 2. distinctione 18. 2
- Deus quando operatur secundum rationes causales: & quando secundum rationales seminales, libro 2. distinctione 18. 14
- Deum mortem non facisse quomodo intelligitur, li. 2. dist. 19. 16
- Deus an facere debuerit hominem impeccabilem siue inexpugnabilem, libro secundo distinctione 24. quæst. 1. Respon. 9
- Deus an permittere debuerit hominem impugnari, libro 2. distinctione 24. quæst. 1. Respon. 14
- Deus an videatur in patria per medium an sine medio, libro 2. distinctione 23. 44
- Deus quare non potuit dare naturæ quæ dedit gratiæ, libro secundo distinctione 23. 11
- Deum non debuisse permittere hominem impugnari si quæ probationes videntur cogere quomodo sunt reuelendæ, libro 2. distinctione 24. 15. & per totum.
- Deus quare magis inuiscat in somnia quàm in vigilijs, libro 2. distinctione 25. 76
- Deum non perducere nos ad gloriam nostris meritis quomodo intelligitur, lib. 2. di. 27. 48
- Deum posse delere culpam absque gratia quomodo intelligitur, libro 2. dist. 28. 77
- Deus quomodo acceptat animam, lib. 2. di. 29. 6
- Deus an posset talem naturam facere quod esset ei accepta sine munere gratiæ, li. 2. di. 29. 10
- Deum non punire bis in idipsum quomodo intelligitur, li. 2. di. 36. 9

Deus non punire supra condignum quomodo intelligitur, libro 2. distinctione 36.10
 Deus si statim punit peccatorem cum peccat an punit sufficienter vel non, lib. 2. di. 36.22
 Deus & homo dissimiliter se habent in condonando offensam, libro 2. distinctione 36.23
 Deum malis non inferre poenam cum eos punit quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 36.32
 Deus quomodo facit & non facit contra naturam, libro secundo distinctione 36.33
 Deum non facere contra suam prohibitionem quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 37.9
 Deum facere omnia propter se quomodo intelligitur, libro 2. distinctione 37.11
 Deum cum cooperatur peccatori in praua actione laudabiliter facit, sed non sic homo, libro secundo distinctione 37.29
 Deum posse quod agens vnum assequatur & aliud intendat ita quod verumque sit a deo quomodo intelligitur, lib. 2. di. 37.39
 Deus cum dicitur non esse auctor mali, de peccato non de poena intelligitur, lib. 2. di. 37
 Deum non considerare quantum, sed ex quanto offeras quomodo intelligitur, lib. 2. di. 40.33
 Deum & studiosum posse mala facere quomodo intelligitur, libro 2. distinctione 44.7
 Deus comparatur ad creaturam dupliciter, lib. 3. di. 1.16
 Deum inhabitare in aliquo & vniri alicui differenter se habent, libro 3. dist. 1.20
 Deum humiliari potest intelligi dupliciter, lib. 3. di. 1.35
 Deus aliter est humiliatus in incarnatione, aliter homo elatus in preuaricatione, lib. 3. di. 1.36
 Deus quomodo dicitur habere effigiem humanam, lib. 3. di. 1.39
 Deus inuisibilis quare in humana natura factus est visibilis, libro 3. distinctione 1.45
 Deus non assumit quamlibet naturam

in unitatem persone quamuis sit in omnibus naturis essentialiter potentialiter & præsentialiter, libro 2. distinctione 2.40
 Deus quomodo equaliter vnitur animæ & carni, lib. 3. di. 2.41
 Deus an formauerit carnem Christi mediante anima, an non, libro 3. distinctione 2.43
 Deus potest dici genitor hominis, sed non est consuetum, libro 3. distinctione 4.45
 Deus quomodo maxime distat a creatura, & quomodo maxime approximat, lib. 3. di. 6.39
 Deus & homo quamuis habeant diuersas diffinitiones tamen possunt concurrere in vnum suppositum, libro 3. dist. 6.24
 Deus factus est homo, deus est homo, a his locutionibus dicatur deus factus esse aliquid, vel esse aliquid, vel non esse aliquid, libro 3. dist. 6.6. & per totum.
 Deus an assumpsit humanam naturam, lib. 3. di. 5. q. 1. Respon. 24
 Deus an assumpsit humanam personam, lib. 3. dist. 5. quæst. 2. Respon. 30.
 Hic ponitur in secundo argumento non admittit rationem ponatur non adimit.
 Deus assumpsit hominem an hæc sit concedenda, libro 3. distinctione 5. quæst. 4.1
 Deum assumpsit hominem si aliquid sunt auctoritates sonare quomodo sunt exponenda, libro tertio distinctione 5.44
 Deum assumpsisse animam corpori coniunctam quare conceditur sed ista non conceditur. deus assumpsit hominem, lib. 3. di. 5.46
 Deus est homo an illa propositio sit vera, lib. 3. di. 7. q. 1. Respon. 5
 Deus & homo qua de causa dicantur se inuicem quamuis in abstractione de se inuicem non prædicentur, libro 3. dist. 7.7
 Deus ille termino partem habet naturam termini communis, partem naturam termini discreti, & secundum quam naturam reddit illam locutionem veram, deus est homo, lib. 3. di. 7.13
 Deus est homo quantum, lib. 3. di. 7.13

Deus est homo in qua materia, libro 3.

dist. 7. 14

deus factus est homo an hæc proposi-
tio sit admittenda, libro 3. distinctio. 7.

q. 2. Respon. 15

deus factus est homo, ergo deus factus
est non sequitur, libro tertio distinctio
ne 7. 21

deus quomodo dicitur factus homo, &
homo factus deus, libro 3. distinctio. 7
& per totum.

deus in quo templo est adorandus, li. 3.
dist. 9. 33

deus non debet adorari latria in ima-
gine quæ est homo duplici ratione,
lib. 3. di. 9. 36

deum coli fide spe & charitate quomo-
do intelligitur, libro tertio distinctio
ne 9. 50

deus quomodo adoratur fide & charita-
te, lib. 3. di. 9. 59

deum dare speciem non ad mensuram
dupliciter potest intelligi, libro 3. di-
stinctio. 13. 3

Deum non posse aliquid plenius dare
vel maius facere contingit ex triplici
causa, lib. 3. di. 13. 13

deum esse dupliciter dicitur de aliquo,
lib. 3. di. 13. 19

deum in sua substantia non posse vide-
ri si aliquæ auctoritates dicunt quin-
que modis habent exponi, libro 3. di-
stinctio. 14. 21

Deum subito operando nihil omittere
de his quæ successiue operatur natura
quomodo intelligitur, libro 3. distin-
ctione 18. 32

deum solum delere iniquitates quomo-
do intelligitur, libro tertio distinctio-
ne 19. 9

deus pater qualiter tradidit Christum
innocentem in mortem, libro 3. distin-
ctione 20. 4. & 5

deum aliquid facere necessitate quomo-
do intelligitur, libro 3. distinctio-
ne 20. 9

deum & si non deceat quicquam facere
contra iusticiam decet tamen ipsum
aliquid facere præter rigorem iusticie,
lib. 3. di. 20. 12

deus qua ratione exigit mandatorum
observantiam, & peccatorum emen-
dam, lib. 3. di. 20. 17

deus quare non reparauit genus huma-

num verbo vel alio modo cum potuis-
set, lib. 3. di. 20. 18. & 19

deum non oportet nos imitari in omni-
bus, lib. 3. di. 20. 20

deus quomodo delectatur in poena, &
perditione alicuius, li. 3. di. 20. 37

deus an alio modo quam morte Christi
potuerit humanum genus saluare, li. 3
di. 20. q. 6. Respon. 41

deum alio modo potuisse saluare genus
humanum si quæ auctoritates & ratio-
nes sonare videntur quomodo sine
intelligendæ, libro 3. distinctio. 20. 42.
& per totum.

deus quomodo potest sciri, libro 3. di-
stinctio. 24. 4

deus quomodo cognoscitur in via, li. 3.
dist. 24. 5

deo sine præmij intuitu esse seruiendum
quomodo intelligitur, libro 3. distin-
ctione 27. 41

deum diligendum esse sine modo quo-
modo intelligitur, libro 3. distinctio-
ne 27. 53

deus quomodo odit peccatores, libro 3.
dist. 28. 25

deus quomodo dicitur alterum altero
magis diligere, lib. 3. di. 29. 27

deus non exigit semper ab homine to-
tum quod potest, libro 3. distinctio-
ne 30. 15

deum non recordari peccatorum post
penitentiam peccatoris quomodo in-
telligitur, lib. 3. di. 31. 17

deus quomodo non diligit malos, lib. 3.
distinctio. 32. 14

de dilectione dei quare plura in dilige-
re & deo æqualiter esse curam de om-
nibus quomodo intelligitur, libro 3.
dist. 32. 16

deum priorem esse ad miserandum
quam condemnandum quomodo in-
telligitur, li. 4. di. 4. 14

deus quomodo operatur in sacramen-
to, lib. 4. di. 4. 68

deum non recordari iniquitatum quo-
modo intelligitur, libro 4. distinctio-
ne 14. 62

deum reciduantibus dare veniam &
gratiam quomodo intelligitur, lib. 4.
di. 14. 63

deum ex casu alicuius elicere bonum
quomodo intelligitur, libro 4. distin-
ctione 14. 66

deum

Deum non delectari in pœnis nostris
 quomodo intelligitur, li. 4. di. 15. 55
 deus quomodo diligitur super omnia,
 li. 4. dist. 16. 33
 deum operari virtutem sine nobis quo-
 modo intelligitur, libro 4. distinc-
 tione 17. 16
 deus quomodo dicitur trahere ibi. Ne-
 mo ve. ad mensi pater m. traxe. eum.
 lib. 4. dist. 17. 17
 deus quare non delet culpâ a se solo si-
 ne cooperatione impij cum sit agens
 potentissimum, li. 4. di. 17. 18
 deus qua ratione dicitur iustissimus, li.
 4. di. 46. 29
 deum gratis iustificare quomodo intel-
 ligitur, li. 4. dist. 46. 31
 deus an possit aliquid remittere pure
 ex iusticia vel pure ex misericordia,
 lib. 4. di. 46. q. 4
 deum totam culpam remittere quomoe-
 do intelligitur, lib. 4. di. 46. 33
 deus quomodo dicitur summe iustus,
 lib. 4. dist. 46. 34
 deus an possit tantam pœnam infligere
 quanta debetur culpæ, libro 4. distinc-
 tione 46. 45
 deus potest hominem punire tantum
 quantum meruit, potest totum remit-
 tere, quia hoc potest homo. Solu. li. 4.
 di. 46. 36

Diuius.

Diuinam virtutem esse probatur multi-
 pliciter, lib. 1. di. 18. 23
 Diuius & deus similiter diuinitas &
 deitas differunt, lib. 1. di. 15. 38
 Diuinam veritatem esse probat & con-
 cludit omnis veritas & natura creata,
 lib. 1. di. 8. 23
 Diuius hoc nomen est quasi posses-
 sium, & imponitur a duplici forma,
 lib. 1. di. 23. & 24
 Diuinas res triplici modo cognoscimus
 lib. 1. di. 33. 4
 Diuina natura an potuerit vniri cum
 humana, li. 3. di. 50. q. 1. Respon. 8
 Diuinam, naturam vniri humanæ in
 vnitatem personæ quid est, libro 3. di.
 stinct. 1. 9
 Diuinitatis nomen quomodo partici-
 pat Christus in humana natura, lib. 3.
 dist. 1. 37. & 38
 Diuinæ naturæ an conueniat actus assu-
 mendij, lib. 3. di. 5. q. 1. Respon. 5

Diuina natura cum sit simplicissima ha-
 bet tamen distinctionem in hypostati-
 bus, ergo non est tota vnica &c. lib. 3;
 dist. 5. 8

Diuina natura vnica tres personæ vni-
 untur, & diuina persona assumpsit,
 ergo quilibet persona assumpsit, non
 sequitur, lib. 3. di. 5. 9

Diuinæ naturæ non conuenit generare
 sed assumere, li. 3. di. 5. 10

Diuina natura assumpsit humanam
 pro quo stat ibi natura, libro 3. distin-
 ctione 5. 11

Diuinæ personæ an conueniat assumere
 re, lib. 3. di. 5. q. 2

Diuinæ personæ an conueniat assumere
 ratione naturæ, an econuerso. lib. 3.
 dist. 5. q. 3. Respon. 16

Diuinæ naturæ abstracta omni persona
 an conueniat assumere, libro 3. distin-
 ctione 5. q. 4. Respon. 27

Diuina natura est caro facta, an hæc sit
 concedenda, libro 3. distinctione 5.
 q. 5. Respon. 19

Diuina natura est incarnata, ergo diui-
 na natura est caro facta non est simile,
 lib. 3. distinct. 5. 20.

Ad idem 21. & 22

Diuina persona an assumpsit personam
 an natura naturam an persona natu-
 ram, an natura personam assumpsit,
 lib. 3. di. 5

Diuina natura an debeat dici caro fa-
 cta, li. 3. di. 5

Diuina natura quare non accepit per-
 sonam hominis cum hominem acce-
 pit, lib. 3. di. 5

Diuina natura est de virgine nata an
 hæc sit concedenda, li. 3. di. 8. q. 1

Diuinam naturam esse de virgine na-
 tam si quæ rationes & auctoritates as-
 firmare videntur quomodo sunt peri-
 mendæ, lib. 3. di. 7. 4. & per totum.

Diuina natura aliter significatur per
 hoc nomen deus, aliter per hoc nomē
 natura, li. 3. dist. 8. 5

Diuina natura quomodo dicitur concipi
 & nasci, li. 3. di. 8. 6

Diuina natura in Christo non est nata,
 ergo nec humana non sequitur, lib. 3.
 dist. 8. 11

Diuina natura est homo, ergo diuina
 natura moritur vel nascitur, non sequi-
 tur, lib. 3. di. 8. 26

Divina natura est homo qua ratione
sit vera, li. 3. di. 8. 18
Divina naturæ an competat nasci de
virgine, li. 3. di. 5
Divinus & dominicus differant, lib. 3.
dist. 11. 3
Divina essentia quare est in qualibet
creatura & non gratia, libro 3. distin-
ctione 1. 32

Dexter.

Dextrum & sinistrum quomodo cau-
santur in nobis, lib. 2. dist. 14. 17. Ad
idem 19. & 20
Dextrum, & sinistrum præsupponere
sursum & deorsum quomodo intelli-
gitur, li. 2. di. 14. 21
Dextrum, & sinistrum nihil habere
quod habet extra se principium sui
motus quomodo intelligitur, libro 2.
dist. 14. 22
Dexteram partem semper esse dextram
quomodo intelligitur, libro 2. distin-
ctione 14. 24

Diabolus.

Diabolus ab initio peccavit quomodo
intelligitur, li. 2. di. 3. 51. & 52
Diaboli peccatum quomodo est initia-
tum consummatum & confirmatum,
lib. 2. di. 5. 9
Diabolo quid fuit occasio ruinæ, lib. 2.
di. 5. 26. Ad idem 27
Diabolus peccando ad se conuertebat-
ur, non ad deum, li. 2. di. 5. 22
Diabolus aliter dedit occasionem pec-
candi hominibus, aliter angelis malis
li. 2. dist. 5. 25
Diabolo quare præfixa est a deo qui-
eum præquirit peccatum tam modi-
ca mora merendi, lib. 2. di. 7. 2
Diabolus quomodo locutus est per ser-
pentem, & a quo fuit illius locutionis
formatio principaliter, verum da ta sit
nova potestas serpenti & verum fuerit
miraculum sicut vox asina ad balaam
li. 2. di. 21. 1
Diabolus quare invidit homini, lib. 2.
dist. 11. 6
Diabolus quomodo dicitur initium om-
nis mali vel peccati, li. 2. di. 21. 33
Diabolus quomodo dicitur tentare so-
lum carnales, lib. 2. di. 21. 35
Diabolus quomodo dicitur tentare vio-

lentijs, li. 2. di. 21. 39

Diabolus quando recte vincitur, lib. 2.
dist. 24. 17
Diabolus & si non vincat, nisi volen-
tem, tamen homo absque gratia non
potest resistere, lib. 2. di. 28. 39
Diabolus quomodo dicitur homines
quasi vernaculos possedisse, libro 3. di-
stin. 19. 3
Diabolus ante passionem Christi ha-
buit duplicem manum, libro 3. distin-
ctione 29. 22
Diabolus quare abhorret memoriam
passionis & figuram crucis, libro 3.
di. 19. 23
Diabolus quomodo dicitur nos impu-
gnare post passionem Christi, libro 3.
dist. 19. 24
diabolus quomodo in novissimis tem-
poribus vires malitiæ suæ exercebit,
lib. 3. di. 19. 25
diabolus quomodo post passionem Chri-
sti potest excicare mentes & vexare
corpora, li. 3. di. 19. 26
diabolus quomodo ante & post passio-
nem Christi nihil poterat in homi-
nem nisi per dei permissionem, lib. 3.
dist. 19. 27
Diabolus quomodo dicitur victus iu-
stitia non potentia, li. 3. di. 20. 2
diabolo quare Michael non maledixit,
lib. 4. di. 18. 62
diabolum se transfigurare in angelum
lucis quando est causa periculi & quan-
do non, li. 4. di. 30. 1
Diaconus.
Diaconorum nomen unde & de officio
eorum, lib. 4. di. 24. 41
Dicere.
Dici ad aliquid est dupliciter & secun-
dum quem modum memoria intelli-
gentia & volubile dicitur ad aliquid
& secundum quem modum pater &
filius, li. 1. di. 3. 29
dicendi modus est triplex scilicet uni-
vocus æquivocus & analogus, libro 1.
dist. 14. 15
dici diversimode est secundum triplicem
differentiam, li. 1. di. 22. 23
dici secundum substantiam vel secun-
dum accedens quicquid dicitur habet
instantiam in divinis. li. 1. di. 22. 24
dicitur aliqd vrens per se ergo dicitur
scdm substantiā nō sequitur, li. 1. di. 22. 25
dio

Dici ad aliud est dupliciter, lib. 1. distin.
24. 19
Dici secundum substantiam est duplici-
ter, li. 1. di. 25. 10
Dicere deum non esse quod est quando
est peccatum, li. 1. distin. 27. 20. Ad
idem 21
Dici hoc de hoc est dupliciter, lib. 1. di.
27. 24
Dicere secundum aliquos tripliciter ac-
cipitur in diuinis, lib. 1. dist. 27. 26
Dicere uel loqui est dupliciter, lib. 1. di.
27. 27
Dicere quando dicitur essentialiter, li. 1.
di. 27. 30
Dicere ubi non est aliud quam cogitan-
do intueri, li. 1. di. 27. 31
Dicere aliter reflectitur supra dicen-
tem aliter supra dictum, libro 1. distin.
27. 32
Dicendi modus secundum substantiam
circa terminum negatum uel infinitum
est duplex, lib. 1. di. 17. 4
Dici aliquid ex tempore est dupliciter, li.
1. di. 30
Dici secundum accidens est tripliciter,
li. 1. di. 30. 10
Dici secundum relationem est duplici-
citer, lib. 1. di. 30. 14
Dicere aliquid ex parte de deo quomo-
do fit, lib. 1. di. 30
Dicuntur aliqua de diuina essentia tri-
pliciter, lib. 1. distin. 24. 7
Dici relatione est dupliciter, lib. 1. dist.
34. 26
Dicere est duplex sicut & loqui, lib. 2. di.
10. 33
Dicere hoc uerbum uariam uim habere
& quid connotat ibi & quomodo acci-
pitur, dixit deus fiat &c. lib. 2. distin.
26. 13. 5
Dictum per participationem reduci ad
dictum per essentiam quomodo intelli-
gitur, li. 2. di. 34. 28
Dicere & facere dei differunt, lib. 2. di.
37. 16
Dictum de preterito uerum esse necessa-
rium quomodo intelligitur, li. 1. di. 38.
25. & li. 3. di. 24. 11
Dicere est duplex & quomodo Christus
potuit dicere locutionem falsam, lib. 3.
di. 12. 19

Diction

Diction quomodo, accipitur ubi agi-

tur de conscientia, libro 2. distin.
39. 19

Dies

Dies quomodo accipitur ibi, Iste sunt
ge. ce. ter. &c. Gen. ij. lib. 2. distin.
12. 28
Diem & noctem immediate diuidere
tempus quomodo intelligitur, lib. 2.
2. di. 12. 30
dies dupliciter computatur in scriptura,
li. 2. di. 13. 1
dies computatio in obseruatione ieiunij
secundum quid fit, lib. 2. di. 12. 3
dies distinguitur quattuor modis secun-
dum graecos hebreos astronomos & ec-
clesiam, li. 2. di. 12. 3
dies septimus quare non habet uespe-
ram, li. 2. di. 12. 7
Diem non facit quaecunque illumina-
tio, lib. 2. di. 12. 15
Dies cum luce simul cepit, libro 2. dist.
12. 16
dies septimus quare benedictus & sancti-
ficatus dicatur, lib. 2. di. 15. 5
Dierum numeratio quare usque ad septi-
mum procedit, li. 2. di. 15. 6
dies septimus an sit a nouo productus
& quare numeratur cum sex prioribus
lib. 2. di. 15. 46

Differentia

Differentia triplex est substantialis, ac-
cidental, originalis, & quae harum
est in diuinis, li. 1. di. 13. 25
differentiam secundum numerum an
sit ponere in diuinis, lib. 1. distin. 15.
quest. 4
Differunt numero quae numerantur, li.
1. di. 42. 51
Differre ratione est triplex, libro 1. di-
stin. 26. 13
differentias rationis fundatur in dua-
bus, li. 1. di. 26. 14
Differentia triplicem aliam notat,
li. 1. di. 31. 2
Differentia prior est per naturam quam
id cuius est differentia, libro 2. distin-
tio. 1. 75
differentia completius debet esse pro-
pria eius cuius est differentia, lib. 2.
dist. 1. 76
differentia specifica debet accipi pene
id quod in re est optimum, lib. 2. dis-
tin. 1. 77

Differen-

- Differentia complexiua** quomodo essentialiter adheret, li. 2. di. 1. 78
differentiam secundum magis & minus non variare speciem quomodo intelligitur, lib. 2. di. 42. 55
differentiæ diuersæ essentialiter dant diuersa esse quomodo intelligitur, lib. 3. di. 6. 10
differentia aliqua ita adheret generi respectu speciei quod eadem sublata aufertur per consequens quod ad essentialiam generis spectat, lib. 3. distinct. 27. 30
differentiæ quædam sunt perfectiue simpliciter quædam uero cum diminutione, li. 4. di. 48. 36
- Diffinitio**
Diffinibile est aliquid dupliciter, lib. 1. di. 25. 14
diffinitio quomodo dicit aggregationem & compositionem, li. 1. di. 25. 15
diffinitionis bonæ conditiones, lib. 3. distinct. 25. 35
diffinitum non posse a diffinitione separari quomodo intelligitur, lib. 4. distinct. 12. 10. Ad idem
- Diffusio**
Diffusio est duplex scilicet intra & extra, lib. 1. di. 19. 20
diffusio potest esse dupliciter a bono, lib. 2. di. 10. 16
- Dignitas**
Dignitas est aliquid dupliciter, lib. 2. di. 21. 23
- Dilectio**
diligere ex charitate quid est & quod dupliciter contingit diligere ex charitate, lib. j. di. 1. 21
dilectio charitas amor differunt, lib. 1. di. 10. 1
diligere tenetur tripliciter & quomodo accipitur, ibi, pater & filius diligunt nos spiritus sancto, lib. 1. di. 10. 7
dilectio in diuinis accipitur tripliciter, scilicet essentialiter notionaliter & personaliter, lib. 1. di. 10. 26
diligere deum per aliquod medium est tripliciter, lib. 1. di. 17. 11
diligens si diligit dilectione aut eadem aut alia, libro 1. di. 17. 22
diligere potest teneri dupliciter scilicet essentialiter & notionaliter, & quomodo accipitur ibi pater & filius diligunt se spiritus sancto, li. 1. di. 33. 11
diligere spiritus sancto quomodo conuenit tribus, lib. 1. di. 32. 11
diligere pro qua notione statibi pater & filius diligunt se spiritus sancto, lib. 1. di. 32. 12
diligere & alio se quando facit participationem, li. 1. di. 32. 14
dilectio quomodo est in trinitate, lib. 1. distinct. 22.
dilectio est duplex secundum duplicem uoluntatem scilicet antecedentem & consequentem, lib. 1. di. 40. 35
Iterum est duplex. 37
dilectio uniformiter sumpta cum conuersione a tribus oritur, libro 2. distinct. 5. 41
diligere propter se & propter aliud quid sit, li. 2. di. 3. 66
dilectionis motus aliter est gratiæ aliter naturæ instituitur, libro 2. distinct. 3. 69
diligetur aliquid magis tripliciter, lib. 2. di. 3. 72
Dilectio oritur a triplici principio, lib. 2. di. 5. 41
dilectio quid sit & qualiter differat ab appetitu, li. 2. di. 7. 8
dilectio & uisio differenter se habent, li. 12. di. 33. 39. & 40
diligentes me diligo quomodo intelligitur, lib. 2. di. 29. 7
dilectionem maiorem fuisse in statu innocentis quam naturæ lapsæ quomodo intelligitur, libro 2. distinctione 29. 33
dilectio & cognitio est in triplici differentia & quomodo secundum hoc gratia capitis insuat in membra, li. 3. di. 13. 41
dilectio charitas amor differunt, lib. 3. di. 22. 2
diligi quomodo mandatur deus ex ratione mente anima & corde, li. 3. di. 27. 4
dilectionis motus an possit idem esse in deum & in proximum, lib. 3. di. 27. 0. 3. Respon. 44
dilectionis actus quo est in proximum & quo in deum, lib. 3. di. 27. 45
dilectum unum esse quo diligitur deus & proximus quomodo intelligitur li. 3. di. 27. 46

T A B V L A

Dilectio proximaliter refertur ad deū aliter honor imaginis ad prothotipum, lib. 3. di. 27. 47
dilectionis habitus quomodo amatur deus & proximus, est unus sed motus unus in deum & proximum est alius, & alius, li. 3. di. 27. 49
dilectionis motus in proximum an sit prius quam motus dilectionis in deū an econtra, lib. 3. distinctio. 27. q. 4. Respon. 50
dilectionis motus ad habitum charitatis dupliciter comparatur, lib. 3. distinctio. 27. ibidem
Dilectionis actus in deum an habeat modum, lib. 3. distinctio. 27. quest. 5. Respon. 31
Diligendum esse deum sine modo quomodo intelligitur, libro 3. distinctio. 27. 53
diligendi deum ratio quomodo est bonitas infinita, libro 3. distinctio. 27. 54
dilectionis actus in deum ratione cuius non habet modum, libro 3. distinctio. 27. 56
diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima tua & ex tota mente tua, an reneamur ad illum modum implendum, lib. 3. distinctio. 27. q. 6. Respon. 57
diligere seipsum non precipitur homini triplici ratione, lib. 3. distinctio. 28. 1
diligere proximum quare speciali mandato exprimitur, lib. 3. distinctio. 28. 2
diligere est duplex scilicet affectu & effectū, lib. 3. di. 28. 4
Diligi precipiuntur angeli per mandatum dilectionis proximi, lib. 3. distinctio. 28. 6
diligi quomodo debeat Christus inquam est homo, libro 3. distinctio. 28. 7
diligenda an sit ex charitate creature irrationales, lib. 3. distinctio. 28. quest. 1. Respon. 8
diligere aliquid ex charitate est dupliciter scilicet uel ex charitate imperante uel ex charitate eliciente, & informante, & quomodo creature irrationales sunt diligenda, li. 3. di. 28. 9
diligetur iterum ex charitate aliquid tri-

pliciter & secundum hoc deus proximus & irrationales creature triplici modo diligendi diliguntur, li. 3. di. 28. 10
Diligere ex charitate quid est, & quid est deum diligere creature irrationabiles, li. 3. di. 28. 11
diligibile quomodo sit aliquid ex charitate, lib. 3. di. 28. 12
dilectio charitatis dissimiliter se habet respectu creature rationalium & irrationalium, lib. 3. di. 28. 13
diligi ex charitate quomodo possunt temporalia, li. 3. di. 28. 15
diligendi an sint demones ex charitate, lib. 3. distinctio. 28. questio. 2. Respon. 16
Diligendi ratio sufficiens quomodo est imago, li. 3. di. 28. 28
diligendum esse ex charitate quicquid facit ad cumulum nostri meriti potest esse dupliciter, lib. 3. di. 28. 29
diligendum esse ex charitate quicquid facit ad dei honorem & decorem iustitię quomodo intelligitur, lib. 3. di. 28. 31
diligendi an sint ex charitate mali homines, libro 3. distinctio. 28. quest. 3. Respon. 23
diligenda an sit corpora nostra ex charitate, lib. 3. distinctio. 28. quest. 4. Respon. 28
diligenda an sint ex charitate dona gratuita, libro 3. distinctio. 28. questio. 5. Respon. 33
diligere quomodo est actus quo quis uult alicui bonum, libro 3. distinctio. 28. 36
diligenda ex charitate qua ratione enumerat August. libro 3. distinctio. 28. 38
diligibilium numerus & sufficientia, li. 3. di. 28. q. 6. Respon. 39
diligenda quomodo exprimit sacra scriptura, li. 3. di. 28. 41
Diligibilia diuersa penes quid distinguantur, li. 3. di. 28. 42
diligibilia qua ratione distinguit Ambro. li. 3. di. 28. 43
dilectio corporis proximi & nostri sub quo membro diligibilium continetur, lib. 3. di. 28. 44
diligendi qua ratione sunt inimici & quo membro diligibilium continentur, lib. 3. di. 28. 45

- Diligenda quæ sunt & quod & qualiter exprimentur per duo mandata, lib. 3. di. 28**
- Dilectio angelorum an contineatur in illo præcepto, lib. 3. di. 28**
- dilectio Christi secundum quod homo an contineatur in hoc præcepto, lib. 3. dist. 28**
- diligibilia ex charitate an habeant ordinem, libro 3. distinctio. 29. questio. 1. Respon. 8**
- Diligere contingit deum duplici motu dilectionis scilicet amicitie & concupiscentie, li. 3. di. 29. 19**
- Dilectionis motus quomodo est in deum & in nos ipsos finitus, lib. 3. distinctio. 29. 20**
- diligere proximum sicut seipsum quomodo intelligitur, lib. 3. di. 29. 23**
- diligere quomodo dicitur deus magis unum quam alterum, lib. 3. distinctio. 29. 27**
- Diligendi an sint magis parentes quam filij an e converso, lib. 3. distinctio. 29. q. 4. Respon. 28**
- Diliguntur filij magis quam parentes & quare li. 3. di. 29. 29**
- diligendos an sit domesticus extraneo præponendus, li. 3. distinctio. 29. questio. 5. Respon. 31**
- dilectionis ordo tractatur, lib. 3. distinctio. 29**
- diligendi an sint magis vel minus parentes vel consanguinei mali quam alij boni & c. li. 3. di. 29**
- diligendi quomodo sunt inimici, lib. 3. dist. 29**
- illegendi quomodo sunt inimici & odii amici, lib. 3. di. 29**
- iligi quomodo potest amicus & inimicus eodem motu & affectione, lib. 3. dist. 30. 1**
- illegere & si teneamur deum plus quam domine creatum tamen non tenemur pro Christo deferere omne creatum, lib. 3. di. 30. 11**
- illegere inimicos an omnes teneamur quantum ad affectum, lib. 3. dist. 30. q. 4. Respon. 18**
- illegere a charitate quid sit, lib. 3. distinctio. 30. 19**
- illegere affectus est dupliciter secundum quod duplex est affectus amoris, lib. 3. di. 30. 20**
- Diligere amicum & odio habere inimicum quomodo intelligitur lib. 3. distinctio. 30. 21**
- Diligere inimicos perfectorum esse quomodo intelligitur, li. 3. di. 30. 22**
- diligere inimicos esse mirabile quomodo intelligitur, li. 3. di. 30. 33**
- diligere inimicos an omnes teneamur quantum ad effectum, lib. 3. dist. 30. q. 5. Respon. 26**
- diligere in effectu exteriori est dupliciter & quatenus diligere inimicos, lib. 3. di. 30. 27**
- Diligere amicum an sit maioris perfectionis & meriti quam diligere inimicum an e contra, lib. 3. distinctio. 30. questio. 6. Respon. 30**
- dilectio inimicorum quare ponitur inter gradus dilectionis, a. B. Ambro. ultimo loco, li. 3. di. 30. 31**
- Dilectio amicorum non est perfectior quam dilectio inimicorum, lib. 4. di. 30. 32**
- Dilectionis motum ostendit tunc melius quanto est ferventior quomodo intelligitur, lib. 3. di. 30. 33**
- Diligere amicum quomodo est magis æquum quam inimicum, lib. 3. distinctio. 30. 34**
- diligere amicos an sit melius quam diligere inimicos, li. 3. di. 30. & per totum diligendi modum an c. hinc secundo quod homo servauerit, lib. 3. dist. 31. 3**
- diligentibus deum omnia cooperari in bonum quomodo intelligitur, lib. 3. di. 31. 28**
- diligere multa est dupliciter, lib. 3. dist. 31. 49**
- diligere se homo plus quam proximum tam in statu vite quam patrie triplici ratione secundum unam opinionem, li. 3. di. 31. 53. Et aliam opinionem de hoc vide eo. lib. & di 54**
- Dilectio dei dupliciter consideratur scilicet a parte principalis significati & a parte connotati est secundum unum modum diligat alia a se, lib. 3. distinctio. 32. 1**
- Iterum consideratur dupliciter secundum essentiam & secundum efficaciam & secundum quem modum diligit omnes creaturas equaliter & secundum quem non, libro 3. di. 32. 11**

**Dilectio dei quæ sit æterna & quæ ex tē-
pore,** lib. 3. di. 32. 2.
dilectio dei quomodo sit ad reprobos, li.
3. di. 32. 3. & 14.
dilexerit an deus creaturas æternaliter,
lib. 3. di. 32. q. 1. Resp. 4.
**diligere ante connotat quam scire & pos-
se,** li. 3. di. 32. 5.
dilectio quomodo est solummodo boni
li. 3. di. 32. 6.
**Diligere effectus potest esse dupliciter se-
cundum quod effectus potest duplici-
ter connotari,** li. 3. di. 32. 8.
dilectio dei quomodo est causa sufficiens
boni creati, li. 3. di. 32. 9.
dilectio dei quæ est fructus & quæ usus,
li. 3. di. 32. 10.
diligat deus an omnes generaliter, lib. 3.
di. 32. q. 2. Resp. 11.
**Diligere deum omnia ex charitate du-
pliciter intelligitur secundum dupli-
citem acceptionem illius prepositio-
nis ex lib. 3. di. 32. 12.**
diligat an deus omnes æqualiter, lib. 3.
di. 42. q. 3. Respon. 15.
dilectione eadem diligere deum filium
**suum & creaturam quomodo intelligi-
tur,** lib. 3. di. 32. 18.
**diligere deum eodem modo quo cogno-
scit quomodo intelligitur,** lib. 3. distin.
32. 16.
**Diligere deum aliquid plus aliquid mi-
nus quomodo intelligitur,** lib. 3. distin.
32. 20.
Diligat an deus magis hominem quam
angelolum, an econverso, lib. 3. distin.
32. questione. 4. Respon. 21. & per
totum.
**dilexerit an magis deus genus huma-
num quam Christum,** libro 3. distin-
ctione 32. quest. 5. Respon. 26. & per
totum.
dilexerit an magis deus Ioannem quam
petrum, li. 3. di. 32. q. 6. Respon. 31. &
per totum.
dilectio dei quid sit & quod deus non
diligat æqualiter omnia, libro 3. distin-
ctione 32.
diligere quare dicitur deus magis vnum
quam alterum, li. 3. di. 32.
diligere quare dicitur deus magis vñ
& eundem hominem vno tempore
quam alio, li. 3. di. 32.
dilectio dei quomodo se habet ad repro-

bos, lib. 3. dist. 32.
**dilectio proximi quomodo dicitur se-
gis impletio,** lib. 3. di. 33. 11.
**dilectio proximi quomodo adiuuat in-
structionem virtutem,** li. 3. di. 33. 33.
diligens proximum quomodo dicitur
legem implere, li. 3. di. 37. 41.
diligere deum super omnia quid est, lib. 4.
dist. 16. 33.

Dimensio.

**Dimensionem potest aliquid habere du-
pliciter,** lib. 2. di. 13. 28.
dimensione esse alicui quomodo aliquid
dicatur, li. 4. di. 10. 27.
**dimensione esse quod habet dimensio-
nem quomodo intelligitur,** libro 4. di.
fin. 8. 10. 28.

Dirigere.

Dirigi & regulari est dupliciter, libro 2.
dist. 35. 14.

Derivatio.

Derivatio protensio defectio differunt,
lib. 1. dist. 18. 5.

Discretio.

**Discretionem aietatem pluralitatem &
distinctionem recipimus in diuinis**
& quattuor his opposita non, libro 1.
dist. 24. 2.
**discretio quomodo accipitur ibi discre-
te personæ vel cum dicitur discretio**
esse in personis, li. 1. di. 34.

Dissensus.

**Dissentire qua ratione videntur catho-
lici tractatores,** lib. 2. di. 15. 5.
**dissensus sensualitatis ad rationem po-
test esse dupliciter,** libro 3. distinc-
tione 17. 29.

Dissolubile.

Dissolubile esse quod est compositum
ex contrariis quomodo intelligitur,
li. 4. di. 49. 55.

Dissimilitudo.

**Dissimilitudo duplex est in assignatio-
ne imaginis per memoriam intelligenti-
am & vpluntatem,** libro 2. distinc-
tione 3.

dispensare.

Dispensare

Dispensare quare potest deus in preceptis secunda tabule & non prima, li. 1. di. 47. 28
dispensare uel precipere quare non potest deus contra omnia precepta, lib. 1. di. 47. 32
dispensatio siue iuris relaxatio id uo respicit, li. 4. di. 19. 7
dispensare an debuerit deus quod licitum esset habere concubinas, lib. 4. di. fin. 33. q. 3. Respon. 20
dispensatio debita quattuor exigit, ibidem.
dispensare potuit deus circa pluralitatem uxorum tempore legis nec, fuit contra tuam institutionem, lib. 4. di. 32. 33
dispensationis causæ circa uxorum pluralitatem quæ fuerint, li. 4. distinctio. 33. 25
dispensatio circa uxorum pluralitatem ad quos se extendit, lib. 4. distinctio. 33. 26
Dispensatio dicitur dupliciter, scilicet iuris relaxatio & iuris declaratio & quo modo secundum aliquos potest papa in uoto dispensare, lib. 4. di. 38. 41
dispensatio in gradu prohibito cum neophitis postquam adulti in fide fuerint duritati, lib. 4. di. 40. 4. & 5

Dispositio

Dispositionem & habitum in eadem potentia fieri quomodo intelligitur, lib. 2. di. 24. 88
dispositionem fieri in necessitate per frequentem iterationem quomodo intelligitur, li. 2. di. 25. 62
dispositio est duplex & quæ istarum per aduentum eius ad quod disponit euacuatur & quæ perficitur & consumatur, li. 3. di. 37. 42
dispositionem præcedere illud ad quod disponit quomodo intelligitur, lib. 4. di. 1. 42
dispositionem eius esse cuius est habitus quomodo intelligitur, lib. 4. distinctio. 6. 16
dispositionem contrariam haberi in materia potest esse dupliciter & quæ facit successionem, in inductione formæ & quæ non, li. 4. di. 10. 47

Disputatio

Disputatio quare fit de sacramento altaris cum totum sit fidei, libro 4. di. 10. 59

Distantia

distantia est duplex scilicet secundum rationem cutis & secundum rationem cognoscibilis, lib. 1. di. 3. 8
distantia est duplex scilicet per essentiam & per independentiam, & li. 1. distinctio. 37. 11

Distinctio

distinctio siue diuersitas importatur dupliciter per propositiones, lib. 1. di. fin. 4. 2
distinctio ubi locum non habet uide per regulam, lib. 1. di. 4. 18
distinctum uel quod, distinguitur ab alijs entibus quando est natura determinata uel distincta, lib. 1. distinctio. 8. 66
distinctio suppositorum aliter est in deo quam in creaturis, libro 1. distinctio. 19. 38
distinctionem esse a forma quando habet ueritatem, li. 1. di. 19. 50
distinctionem recipimus in diuinis non separationem & c. libro 1. distinctione 24. 2
distinctio quomodo est in creaturis & quomodo in deo, libro 1. distinctio. 24. 18
distinctio fit dupliciter, scilicet per qualitatem & per originem, lib. 1. distinctio. 34. 9
distinctionis modus in spiritualibus & corporalibus est idem sed non modus durationis, lib. 2. di. 2. 8
distinctio personalis uide unde ueniat, lib. 2. di. 3. 30
distinctio substantialis est a substantiali principio non accidentali, libro 1. di. 3. 38
distinctio operum sex dierum, lib. 2. dist. 12. & per totum.
Et planius de hoc ubi operari

Distributio

distributio est duplex scilicet accommodata & secundum omnem sensum, li. 1. di. 48. 10

Diuers.

Diversitas

Diversitas rationis dupliciter est in di-
uinis. lib. 1. di. 5. 12
diversitas dupliciter cansatur & quæ
repugnat simplicitati & quæ non lib.
1. di. 8. 49
diversitas est duplex scilicet supposito-
rum & formæ & quæ requiratur ad
æqualitatem & similitudinem, li. 1. di.
19. 16
diversitatem dici est secundum tripli-
cem differentiam, li. 1. di. 22. 23
diversitas penes quid attenditur, lib. 1.
di. 23. 5
diversum an sit patrem & esse filium ;
li. 1. di. 28.
diversitas secundum numerum non ve-
nit ex divisione materiæ, lib. 2. di.
3. 28
diversarum substantiarum agentis di-
versi sunt actus quomodo intelligitur
lib. 2. di. 10. 39
diversarum productionum diversos es-
se terminos quomodo intelligitur, lib.
lib. 3. di. 8. 29
diversorum secundum speciem diver-
sas esse perfectiones secundum speci-
em quomodo intelligitur, li. 3. di. 36. 46
diversitas secundum numerum triplex
est secundum quosdam, lib. 4. distin.
44. 22

Dives

Diviti subtrahere superflua ut dentur
pauperi necessaria quare non licet, li.
1. di. 40. 2. & 3. & de filiis Israel qui-
bus præcepit dominus ut furarentur
vasa ægyptiorum & dederunt ex furto
elemosinam &c. 4

Divisio

Divisio unius communis potest esse tri-
pliciter scilicet univoci æquivoci & a-
nalogi, lib. 1. di. 1. 4. & di. 14. 15

Divortium

Divortium non potest petere mulier
propter defectum potentie generan-
di, lib. 4. di. 34. 20
divortium propter impotentiam coeun-
di sit dupliciter, libro 4. distinctio.
34. 3

divortium si petat uir propter artien-
dem quid iuris est, libro 4. distinctio.
34. 4
divortij modus & forma, lib. 4. distin.
34. 5
divortij celebrati testes quomodo di-
cuntur periuri si petens divortium
aliam coniugem accipit, lib. 4. distinc.
34. 6
divortio separato uxor quando recon-
ciliatur, li. 4. di. 34. 7
divortij sententia alia lata per errorem
utroque ad sacerdotium pro moto &
errore patefacto an uir sit uxori red-
dendus si ipsa non vult continere, li.
4. di. 35. 5
divortium an possit fieri ex causa forni-
cationis, libro 4. distinctio. 35. quæst.
1. Respon. 7
divortium non sit ab homine sed a deo
li. 4. di. 35. 8
divortio quare debet uir uxorem dimi-
tere, li. 4. di. 35. 9
divortium non sit nisi altero coniugum
potente, & altero alterum repellente,
lib. 4. di. 35. 10
divortium non sit propter defectum
prolis, ergo nec sit propter defectum si
dei. Solutio, li. 4. di. 35. 11
divortium quare sit propter fornicatio-
nem, li. 4. di. 35. 22
divortium & repudium differunt, li. 4.
di. 35. 13
divortio celebrato an uir possit aliam
uxorem ducere vel uxor alium vi-
rum, libro 4. distinctio. 35. quæst. 4.
Respon. 21
divortium potest esse dupliciter. ibi-
dem.
divortio celebrato propter fornicatio-
nem coniuges vel alterum eorum pos-
se nubere si quæ rationes probare ui-
dentur quomodo sunt dissolvendæ,
lib. 4. di. 35. 22. & per totum
divortio celebrato an possit uir & uxor
in vicem reconciliari, libro 4. di. 35.
q. 5. Respon. 26
divortio separatos non possit reconli-
ari si quæ rationes probare videntur
quomodo sunt dissolvendæ, lib. 4. di.
di. 35. 27. & per totum
divortium an possit fieri si non præ-
data aliqua culpa, lib. 4. distinctio. 35. q. 6.
Respon. 30

divor.

Divortio celebrato coniuge vivente neuter potest nubere, libro 4. distinctione 35

Divortii possunt inuicem reconciliari, libro 4. distinctione 35

Docere. Documenta

Docere est dupliciter, libro 1. in prologo 16.

Documenta & mandata multiplicantur in sacra scriptura propter duo, libr. 3. dist. 36.6

Dolere. Dolor

Dolere de aliquo est dupliciter & quod dicitur dolendum est de passione Christi, libr. 1. dist. 48.6

Dolor penitentiae est duobus modis & quomodo est in diabolo, libro 2. distinctione 7.5

Dolorem quomodo infert damnificationem, libr. 3. di. 16.15

Dolor in anima est duplex & uterque fuit in anima Christi, libro 3. distinctione 16.25

Dolor dicitur contritio & dicitur compunctio, & quomodo cor dupliciter compungitur, li. 4. di. 16.3

Dolor dicitur dupliciter scilicet dissensus voluntatis & passio ex eo resultans & quis est de essentia contritionis, li. 4. di. 16.17. & 18

Dolorem contritionis esse de praesenti quomodo intelligitur, libro 4. distinctione 16.22. & 23

Doloris & contritionis convenientia, libr. 4. di. 16.24

Dolor minimus quomodo delet omnem culpam, li. 4. di. 16.37

Dolor est duplex, scilicet illatus & voluntarie assumptus quis horum exigit praesentiam eius de quo est dolor, li. 4. di. 16.50

Dolor iustificationem praecedens an formetur an novus eliciatur, libro 4. distinctione 17.43

Dolor quomodo formatur in anima, libr. 4. di. 44.68

Dolor est duplex & quis impedit matrimonium contrahendi, libro 4. distinctione 27.2

Dominium. Dominus

Dominium quid sit secundum Boetium

& quomodo deus dicitur dominus creator refugium, &c. libro 1. distinctione 30.1

Dominus creator &c. an haec nomina dicantur de deo ex tempore, libro 1. dist. 30. q. 1. Respon. 7

dominium esse quomodo accidit deo, li. 1. di. 30.11

dominus quomodo dicitur superpositio nem in deo, li. 1. di. 30.18

dominus hoc nomen duo importat & secundum quem modum convenit deo aeternaliter, & secundum quem temporaliter, libr. 2. di. 2. 3. primo.

dominium est duplex & quod est essentialiale li. 2. di. 7.39

dominium alicuius potentiae potest esse dupliciter, li. 2. di. 25.20

dominii praesidentia a duobus pendet, li. 2. di. 39.43

dominandi potestas an sit a deo, libro 2. distinctione. 44: quaestione 1. Respon. 20

dominium malorum si alicui legitur in scriptura non esse a deo quomodo intelligitur, li. 2. di. 44.22

dominari quomodo est iustum & iniustum, li. 2. di. 44.13

dominium esse proprietatem dignitatis quomodo intelligitur, libro 2. distinctione 44.32

dominium & servitus quomodo facit ad conservationem ordinis naturalis, li. 2. di. 44.33

dominus dicitur dupliciter, libro 3. dist. 7.3

dominium est duplex & quod horum communicat filius matri, libro 3. distinctione 9.21.

Donum.

Donum dicitur relationem tripliciter, libro 1. di. 15.2

donatio spiritus sancti quomodo est eius processio, li. 1. di. 15.4

dona dei tripliciter considerantur, libr. 1. di. 15.44

dona dei considerantur tripliciter, libro 1. distinctione 18. 8. & eadem distinctione 27

doni qua ratione est vel dicitur donum libr. 1. di. 18.12

donum dicitur respectum ad eum cui datur

tur tripliciter libro 1. dist. 18. 13. &
 eadem dist. 18
 Donum ratione cuius respectus dicitur
 proprie. lib. 1. dist. 18. 25.
 Donum quamvis dicat respectum vel
 effectum ad creaturas tamen non est
 commune tribus. lib. 1. dist. 18. 26
 Donum in quibusdam consequitur ra-
 tionem dati in quibusdam econtra
 libro 1. dist. 18. 16
 Donari & generari dissimiliter se ha-
 bent. libro 1. dist. 18. 17
 Donum & donatum dissimiliter se ha-
 bent ad mobile & motum. lib. 1. di-
 stinctione 18. 19.
 Doni dandi quæ est ratio. libro 1. di-
 stin. 18. 21
 Donum an proprie conveniat spiritui
 sancto. libro 1. distin. 19. q. 4. d. Re-
 spon. 22.
 Donum dicitur in divinis proprie vel
 personaliter non essentialiter libro 1.
 dist. 18. 23
 Donum siue donabilitas an sit proprie-
 tas distinctivæ spiritus sancti. lib. 1.
 dist. 18. q. 5. Respon. 17. & 28
 Donum ratione duplicis respectus di-
 citur cõparatione ad duplicem actum &
 ratione cuius est proprietas distincti-
 va lib. 1. dist. 18. 29. ad idem 30
 Donum spiritus amor eandem proprie-
 tatem vel notionem dicitur ratione dif-
 ferentem. lib. 1. dist. 18. 31
 Donatio vel donum dupliciter potest
 accipi, & secundum quem modum dat
 de⁹ dona bonis & malis. li. 2. di. 7. 37
 Donorum dei substantiam esse spiritum
 sanctum quo setu dictu sit. li. 2. di. 26. 16
 Dona gratuita an fuerunt eque magne
 efficacie in homine ad merendum ante
 lapsum sicut sunt post lapsum. lib. 1.
 dist. 29. q. 2. f. Resp. 31
 Dona & virtutes an abinveniem disse-
 rant. lib. 3. dist. 33. q. 1. a. Resp. 4
 Donorum nomina unde 3. dist. 34. 5
 Dona & virtutes qua ratione commu-
 nitas in nomine. lib. 3. dist. 34. 6
 Dona & virtutes qua ratione comuni-
 cant in diffinitione. lib. 3. dist. 34. 7
 Dona & virtutes quare requirunt diver-
 sos habitus & vitium non lib. 3. di-
 stin. 34. 8
 Dona quare magis dñs expedire quam
 virtutes. lib. 3. dist. 34. 15

Dona an sint priora virtutibus an econ-
 verso. li. 3. dist. 34. q. 2. b. Resp. 12
 Donorum & virtutum habitus dupli-
 citer considerantur. scilicet quantum
 ad originem & quantum ad usum &
 quomodo alter est altero prior. ibidẽ.
 Dona quomodo dicuntur precibus im-
 petrari. lib. 3. dist. 34. 13
 Dona quomodo sunt ad sanandũ. lib.
 3. dist. 33. 14
 Dona an sint excellentiora virtutibus
 an econverso. lib. 3. dist. 34. q. 3. c. Re-
 spon. 18. 2. per totum.
 Dona spiritus sancti an sint precise tan-
 tum septem. lib. 3. distin. 34. q. 1.
 Respon. 15
 Donorum numerus sufficientia & di-
 stinctio sumitur quadrupliciter secun-
 dum quadruplicem donorum compa-
 rationem. ibidem.
 Dona plura respiciunt cognitionem
 quam affectionem non sicut virtutes li-
 bro 3. dist. 34. 26
 Dona non numerantur secundum quat-
 tuor quæ sunt nobis pro peccato inflig-
 ta. lib. 3. dist. 34. 27
 Dona non numerantur penes bonum
 & malum. lib. 3. dist. 34. 28
 Dona quare non debent esse. libro 3.
 dist. 34. 29
 Dona quare non debent esse duodecim.
 lib. 3. dist. 34. 30
 Dona quare non debent esse decem,
 ibidem.
 Donorum ordo & combinatio bene as-
 signatur per Isaiam. lib. 3. dist. 34.
 q. 2. eo.
 Dona ordinantur per Isaiam secundũ
 ordinem dignitatis. lib. 3. dist. 34. 34
 Dona quare combinantur virtutes ve-
 ro non. lib. 3. dist. 34. 35
 Donum timoris quare alij nõ combina-
 tur. lib. 3. dist. 34. 36
 Dona an maneat in beatis. lib. 3. dist.
 34. q. 3. f. Resp. 37
 Dona aliter fuissent in statu innocentie
 aliter sunt in statu naturæ lapsæ aliter o-
 runt in statu gloriæ. lib. 3. dist. 34. 38
 Donorum virtutum & beatitudinum
 actus quomodo sunt quidam i gloria
 priores, quidam medij, quidam vlti-
 mi. lib. 3. dist. 34. 39
 Donum intellectus aliter est i statu vig-
 aliter in statu patriæ. li. 3. dist. 34. 40

Donum consilij quantum ad aliquid tolleretur quantum ad aliquid manebit. lib. 3. dist. 34. 43
 Donum fortitudinis qua ratione manet in patria libro 3. dist. 34. 42
 Doni scientiæ vsus ad quid est in uia & ad quid erit in patria. li. 3. dist. 33. 42
 Donum pietatis secundum quem actum manebit in patria & secundum quem tolleretur. libro 3. dist. 34. 44
 Doni timoris vsus quomodo erit in patria. libro 3. dist. 34. 45
 Dona spiritus sancti sunt in triplici differencia. lib. 3. dist. 34. 60
 Donum omne spiritus sancti quo modo habet exemplar in deo li. 3. di. 34. 61
 Doni timoris actus quamuis videtur pertinere ad defectibilitatem, tamen secundum veritatem pertinet ad nobilitatem. libro 3. dist. 34. 62
 Dona spiritus sancti probantur esse virtutes. libro 3. dist. 34. b.
 Dona spiritus sancti fuerunt in Christo & sunt in animabus sanctis, &c. lib. 3. dist. 34. c. d. e.
 Doni sapientiæ actus principalis an attendatur penes cognitionem veri an penes affectionem boni. libro 3. dist. 35. quest. 1. Respon. 6. & per totum.
 Doni scientiæ actus præcipuus an consistit in actione an in consideratione. libro 3. dist. 35. quest. 2. b. Respon. 13. & per totum.
 Doni intellectus actus principalis & obiectum an simul consistant in contemplatione creatoris & creature. lib. 3. dist. 35. q. 3. Respon. 19.
 Donum sapientiæ ad cognitionem creatoris, & donum scientiæ ad cognitionem creature aliter ordinantur quam donum intellectus ad illa duo. lib. 3. dist. 35. 20.
 Donum scientiæ, sapientiæ, & intellectus quomodo ordinantur circa temporalia & æterna &c. lib. 3. di. 35. 21
 Donum intellectus an consistat in cognoscendo vel speculando tantum an in cognoscendo vel speculando & afficiendo. libro 3. dist. 35. 22
 Dona que adinuicem combinantur debere habere idem obiectum quomodo intelligitur. lib. 3. dist. 35. 24.
 Donum intellectus & fides licet sint per speculum tamen differunt in modo

speculandi. libro 3. dist. 35. 25
 Doni consilij actus principalis an sit consiliarius. libro 3. dist. 35. quest. 4. Respon. 27. & per totum.
 Doni fortitudinis actus principalis an consistat circa passionem tolerandas an circa cupiditates reprimendas. libro 3. dist. 35. quest. 5. Respon. 34. & per totum.
 Doni pietatis actus principalis an consistat in religione respectu dei an in compassione respectu proximi. libro 3. dist. 35. questione 6. f. Respon. 40. & per totum.
 Dona spiritus sancti an sint conexa. lib. 3. dist. 36. q. 2. b. Respon. 15.
 Donorum gratuitorum habitus considerantur dupliciter, & quomodo habent connexionem, & quomodo non. lib. 3. dist. 36. ibidem.
 Dona spiritus sancti non esse conexa ubicumque auctoritates sonant quomodo sunt intelligenda. lib. 3. di. 36. 16. & 17. & 18. & 19
 Dona spiritus sancti habentur dupliciter scilicet per gratiæ infusionem, & per bonorum operum multiplicationem. lib. 3. dist. 36. 20
 Donum gratiæ gratis data, & donum gratiæ gratum facientis, quid sit. lib. 4. dist. 14. 16. Item hic ponitur concepitur primum ponatur concipitur penitentia.
 Dona gratis data secundum duplicem acceptionem duplicem habent dispensatorem, & quis horum potest illa spiritus sancti dona vendere, & quis non, libro 4. dist. 25. 21

Donec.

Donec dicit ordinem incertum, libro 4. dist. 30. 5.

Dormiens.

Dormientibus quare magis reuelantur somnando futura quam vigiliantibus, libro 2. dist. 26. 76

Dos.

Dotes in patria, & caritas in via dissimiliter se habent, lib. 3. dist. 26. 58.
 Dotes animæ tres unde dicuntur quæ
 fin

Sint, & secundum quod actus numeri-
tur, & distinguuntur, li. 4. dist. 49. 22
Dotes corporis in quibus consistit glo-
rificatione dupliciter considerantur, &
secundum hoc sunt a duobus, libro 4.
distin. 49. 35

Dos quare non est circa memoriam,
libro 4. dist. 49. 25

Dos quare non est circa laudem voca-
lem, lib. 4. dist. 49. 26

Dotes corporis quæ, & an convenien-
ter quattuor assignentur, lib. 4. dist.
49. q. 1. Respon. 37

Dotes corporis esse plures uel paucio-
res quam quattuor si quæ rationes pro-
bare uidentur quomodo sunt dissol-
uende, lib. 4. distin. 49. 38. & per
totum.

Dotes corporis an equaliter sint in om-
nibus an secundum magis, & minus,
lib. 3. dist. 49. q. 2. Respon. 41

Dote impossibilitatis an corpus sit im-
passibile passione veniente ab intrin-
seco, li. 4. dist. 49. q. 1. Respon. 53

Dote impassibilitatis an corpus sit im-
passibile passione veniente ab extrin-
seco, lib. 4. distin. 49. quæst. 2. o. Re-
spon. 59. & 50

Dote claritatis an corpora gloriosa sint
perua an colorata an luminosa, lib.
4. di. 49. quæst. 1. p. Respon. 61. &
per totum.

Dote claritatis an corpora gloriosa pos-
sint claritatem suam secundum impe-
rium animæ oculis nostris occultare,
lib. 4. dist. 49. quæst. 2. q. Respon.
64. & per totum.

Dote subtilitatis an possit corpus glo-
riosum penetrare omne aliud corpus
non gloriosum in suo motu, libro 4.
distin. 49. q. 1. r. Respon. 68. & per
totum.

Dote subtilitatis an corpus gloriosum
sit palpabile tactu a non glorioso, lib.
4. dist. 49. b. 2. Respon. 77. & per
totum.

Dos agilitatis an sit in omnibus corpo-
ribus gloriosis, libro 4. distinctione
49. q. 1. Respon. 81.

Dotem agilitatis non esse in corporibus
gloriosis si quæ rationes videtur pro-
bare quomodo sunt dissoluende, lib.
4. dist. 49. 82. & per eorum.

Dos agilitatis an inclinet corpus glo-

riosum ad omnem differentiam posi-
tionis an ad aliquem locum determi-
natum, libro 4. dist. 49in. q. 21 Re-
spon. 87.

Dubitatio.

Dubitatio est duplex, & qua dicitur Ma-
ria dubitasse, libro 3. dist. 3. 38

Dubitatio dicitur dupliciter, & quo
modo christus dubitauit, lib. 3. dist.
17. 6.

Dubitandi modus est triplex & quomo-
do iohannes dubitauit, lib. 3. di. 25 4

Ducere.

Ducere ad bonum tripliciter dicitur,
lib. 1. dist. 46. 20.

Ducere an potest in coniugium que prius
polluta est per adulterium, libro 4.
distin. 35e

Dulcedo.

Dulcedo, pulchritudo, & celsitudo po-
test dupliciter accipi, libro 2. distin.
38. 25

Dulia.

Dulia dicitur tripliciter, libro 3. dist.
9. q. 3. in Respon.

Dulia quo modo accipitur ibi dominus
omnium per potestatem cui dulia de-
betur, libro 3. dist. 9. 65

Dulia quare magis dicitur deberi do-
mino, & patri deo. ibidem.

Dulia & latria quare dicantur diuersæ
virtutes, lib. 3. dist. 9. 66

Dulia & latria dissimiliter se habet ad
charitatem, lib. 3. di. 9. 67

Duo.

Duo quid significet cum dicitur duo pater
sonus vel pater, & filius duo sunt, lib.
1. dist. 24. d.

Duo que sic se habent, quod se inuicem
consequuntur ut aut ambo causantur
a tertio aut unum est causa alterius ui-
de instantiam, lib. 1. dist. 38. 15.

Duo mala fecit populus meus &c. quo-
modo intelligitur, lib. 2. dist. 42. 57.

Durare. Duricia. Durus.

Durare simul est dupliciter, li. 2. di. 1. 25

Duriciam corporum sequitur triplex
proprietas, lib. 1. dist. 40. 47.

Durus est aliquis dupliciter, libro 4.
distinctione 15. 42.

Ebrius.

Ebrus & ebriosus differunt, lib.

4. distin. 5. 3

Ecclesia.

Ecclesie pietas erga suos offensores, lib. 3. dist. 30. 25

Ecclesia quo modo dicitur absolvere a maiori parte pœnæ satisfactorie, lib. 4. dist. 15. 52.

Ecclesia quare magis punit malos subditos quam infideles, & paganos, libro 4. dist. 18. 72

Ecclesie iudicium quomodo interdum fallitur, lib. 4. dist. 27. 15

Ecclesie iudicium quomodo decipitur ubi quis contrahit cum una clandestino cum alio publice, libro 4. distin. 28. 26

Ecclesia decreta aliquos separat, post manifestatur deceptio, querit an sint tales reuocandi, lib. 4. dist. 41. 1.

Edificium.

Edificij spiritualis ordo, libro 3. distin. 27. 38.

Effabile.

Effabile & nominabile dicitur dupliciter, libro 1. dist. 22. 8

Effectus.

Effectum connotans nomen aliquod dicit respectum dupliciter, & secundum quem est essentialis & secundum quem notionale, lib. 1. dist. 15. 20.

Effectus quando pendet ex causa variabili, & necessaria aliter ab ista aliter ab illa denominatur, libro 1. distin. 40. 22.

Effectus comparatur ad causam supremam, & ad causam creatam & secundum quem modum sunt aliqua casu & aliqua fortuna, lib. 1. dist. 45. 5

Effectum non removeri permanente causa quomodo intelligitur, libro 2. distin. 32. 21

Effectus aliquis dicitur a causa sub aliqua conditione superaddita tripliciter, lib. 2. dist. 34. 13.

Effectui dei quando resistit aliquis repugnare, & quando non, libro 2. dist. 35. 23

Effectui inferre nocumentum potest esse dupliciter, & secundum quem po-

test aliquid deo contrariari in suo effectui, libro 2. dist. 25. 24

Effectus est multiplex & quem respiciunt ordo charitatis, lib. 3. dist. 29. 40

Effectum non esse in potestate nostra quomodo intelligitur, libro 3. distin. 29. 43

Effectus dei respectu creaturarum connotatur per aliqua verba tripliciter, lib. 3. dist. 32. 4

Effectus iterum connotatur dupliciter, & quomodo dicitur deus diligere effectui, lib. 3. dist. 32. 8

Effectus comparatur ad aliquam causam dupliciter, & quomodo in suo primo aduentu facit culpam quam inuenit non esse, lib. 4. dist. 22. 11

Effectus deformiter productus potest dupliciter considerari, & secundum quod modum habet veritatem, quod producit effectum deformem est deformator, lib. 4. dist. 24. 27.

Ego.

Ego sum qui sum, circumlocutio ista an significat nomen essentie vel persone, libro 1. distin. 2. 4.

Egressus.

Egredi quomodo dicitur omnia ab auxilio dei, lib. 1. dist. 45. 6

Egressus continuus alicuius ab aliquo est dupliciter, similiter & ademptio continua, & quomodo uermis infernalis quotidie rodit, lib. 4. dist. 50. 48

Electio.

Electorum numerum non posse augeri vel minui quomodo intelligitur, lib. 1. dist. 40. 5

Electorum numerum augeri, & minui ad statum presentis iusticie est referendum, libro 1. dist. 40. 31

Electio an sit in deo eternaliter vel ex tempore, libro 1. dist. 40. quæst. 12. Respon. 34.

Electio dicitur dupliciter. ibidem. Iterum est duplex, lib. 1. dist. 40. 34. Iterum est duplex, libro 1. dist. 40. 37.

Electio est triplex, lib. 1. dist. 40. 40. Electio aliqua fuisse si homo non peccasset, lib. 1. dist. 40. 36

Electio qua ratione est preceptatio, libro 1. dist. 40. 38

Electio

Electio differt a vocatione, libro 1. di-
stin. 40. 39. & 32

Electio quid sit, lib. 2. dist. 40. quæst. 7.
Respon. 40.

Electio prelationis non est tantum bonorum nec omnium bonorum, libro 2. distin. 40. 41.

Electio predestinatio propositum idem sunt in deo secundum rem sed differunt secundum rationem intelligendi, libro 1. dist. 40. 43.

Eleuare.

Eleuari supra se est dupliciter, lib. 2. di-
stin. 3. 68

Elementum.

**Elementi ignis, & aeris distinctio quâ-
do facta sit cum scriptura nullam de
his faciat mentionem**, libro 2. distin.
tione, 14. 7.

Elementorum distinctio exprimitur,
lib. 2. dist. 14. 37

**Elementorum dominium penes duos
accenditur**, lib. 2. dist. 15. 21

**Elementa quare non sunt uno die orna-
ta sicut sunt uno distincta**, libro 2. di-
stin. 15. 35

**Elementa quomodo predominantur in
corporibus animalium**, libro 2. dist.
15. 22

**Elementa concilianda esse in corpore
vindicabili quomodo intelligitur**, lib.
2. dist. 17. 40

**Elementum unum dominatur in duo-
bus sensibus**, lib. 2. dist. 17. 42

**Elementa in igne abuntur post iudici-
um**, libro 3. dist. 48. qua. 3. Re-
spon. 32.

**Elementorum quadruplex est operatio,
& quæ manebit in corpore, torificatio,
& quæ non**, lib. 4. dist. 49. 14

**Elementa an misceantur in corpore glo-
riofo æqualiter an inæqualiter &c. li.
4. dist. 49. 57**

Elemosyna.

**Elemosyna spiritalis est septimæbris
quemadmodum corporalis**, libro 4.
distin. 15. 33

**Elemosynarum quæ sit maior an spi-
ritualis an corporalis**, libro 4. distin-
tione 15. 34

Elemosynam qui vult ordinate dare

quomodo debet primum a seipso in-
cipere, lib. 4. dist. 15. 35.

**Elemosynam dare indigenti potest in-
telligi dupliciter**, lib. 4. dist. 15. 36

**Elemosynas largas facere an sit utilius
quam facere paruas, & de tribus uti-
litatibus largedantis**, lib. 4. di. 15. 37

Elemosynæ dandæ ordo, libro 4. dist.
15. 38

Elemosyna de quibus fieri debeat, lib.
4. dist. 15. q. 1. Respon. 63.

**Elemosynâ quomodo possunt facere
monachi**, lib. 4. dist. 15. 64

**Elemosyna à possit fieri de male acqui-
sitis, & a sceleratis personis**, libro 4.
distin. 15. 65.

**Elemosynâ an possit facere aleator, &
an possit lucratam pecuniam retinere**,
libro 4. distin. 15. 67

**Elemosynam nō posse fieri de iniquo
quomodo intelligitur**, li. 4. di. 15. 68

**Elemosynam satisfactoriam dari debe-
re de superfluo, & de necessario quo-
modo intelligitur**, libro 4. distinctio-
ne, 15. 69

Emanare.

**Emanare per modum liberalitatis est du-
plex**, lib. 1. dist. 10. 14

**Emanatio quare non est quantum ad
actum irascibilis**, lib. 1. dist. 10. 21.

**Emanatio persone quare solum sit per
affectum amoris**, libro 1. distinctio-
10. 22.

**Emanationum generationis, & proces-
sionis quæ sit prior**, libro 1. distine.
12. q. 4. Respon. 25.

**Emanatio in deo, & in his inferioribus
differunt**, lib. 1. dist. 13. 15. & 23.

**Emanationes in diuinis considerantur
& quantum ad esse & quantum ad disti-
gui uel differre**, lib. 1. dist. 23. 29.

**Emanationes an distinguantur seipsis an
alijs**, lib. 1. dist. 23. 24

**Emanationes differunt nec substantiali
nec accidentali sed originali differen-
tia**, libro 1. dist. 23. 25

**Emanationem spiritus sancti contingit
tripliciter significari scilicet per hec
tria nomina spiritus amor donum**,
lib. 1. dist. 18. 32

**Emanationem verbi contingit triplici-
ter significari scilicet per hec tria no-
mina filius imago, & verbum**, libro 1.

1. distinctione 17. 31

Emanatio per ong secundum quid at,
renditur, lib. 1. dist. 19.Emanatio perfectissima quid requirat,
lib. 1. dist. 29. 8

Empireum.

Empirei & uniuersale quomodo sunt
mutabilia, lib. 1. dist. 3. 35

Emptum.

Emptum carius haberi quam premium
quo emitur quomodo intelligitur, li.
3. dist. 32. 27

Enigma.

Enigma quid est secundum August. lib.
2. dist. 13. 37

Ens.

Ens duplex est comparatio, libro 1.
dist. 23. 2Ens dicitur dupliciter, & quando tra-
hit numerum aliunde, lib. 1. distin-
ctione 23. 19Ens & res differunt, lib. 1. dist. 25. 5
Ens generum est duplex libro 1. dist.
29. 13Ens & non ens quare dicuntur summe
distantia, libro 1. dist. 43. 12Ens complexum solum esse in loco quo
modo intelligitur, lib. 2. dist. 12. 32.Ens complexum non venire ad constitu-
tionem tertij quomodo intelligitur,
libro 2. distin. 27. 24

Enunciatio.

Enunciabilia siue complexa quae deus
semel cognoscit an semper cognoscat
de se, lib. 1. distin. 41. quæst. 2.
Respon. 25Enunciabile semel uerum an semper
sit uerum, vide varias opiniones, ibide.Enunciabile quare desinit deus scire,
lib. 1. dist. 47. 27Enunciatio falsa secundum quod huius-
modi an sit a deo, libro 2. distin.
37. quæst. 3. Respon. 40Enunciatio quolibet duplicem comple-
ctitur veritatem, lib. 2. dist. 37. 41Enunciabilium quomodo quædam nu-
centur quædam non, libro 3. distin-
ctione 24. 23

Episcopus.

Episcopatus quare non est ordo, libro
4. distin. 4. 75Episcopus quare sollempnius inungitur
quam sacerdos, lib. 4. dist. 24. 76Episcopus non potest aliquis fieri nisi
sacerdos, lib. 4. dist. 25. 2Episcopus qua ratione benedicitepisco-
pum, & archiepiscopum, & papam,
libro 4. distinctione 25. 13

Equalitas.

Equalitas trium personarum consistit
in aternitate magnitudine potestatis
lib. 1. dist. 19. 11Equalitatem an sit ponere in diuinis,
lib. 1. dist. 19. q. 1.Equale & inæquale quid est, libro 1. di-
stine. 19. 12Equalitatem consequitur diuisibilitas
quomodo intelligitur, libro 1. distin.
19. 13Equalitas est alie, ergo & quantitas
quomodo intelligitur, libro 1. distin.
19. 14Equalitas est alicui, ergo & finitas quo-
modo intelligitur & secundum quid
transferatur ad diuina, libro 1. distin.
19. 15Equalitas est alicui, ergo & diuersitas
quomodo intelligitur, libro 1. distin-
ctione 19. 16Equalitas summa an sit in diuinis, lib.
1. dist. 19. q. 2. Respon. 17. & 18Equalitas cum conuersione an sit in di-
uinis, lib. 1. dist. 19. q. 3Equalitas dupliciter consideratur scilicet
prout dicit respectu equiparantiae
& prout ultra respectum concernit cog-
nationis, lib. 1. dist. 19. 21Equalitas cum circumuersione an sit in
diuinis, lib. 3. distin. 19. q. 4.Equalitatem potentie an sit ponere in
diuinis quantum ad numerum possi-
bilium, libro 1. dist. 30. quæst. 1.
Respon. 7. & per totum.Equalitas quantum ad intensiōem po-
tentie an sit ponere in diuinis, lib. 1.
distin. 20. q. 2. Respon. 12Equalitate & similitudo est duplex, lib.
1. distin. 31. 1Equalitas patris & filij quomodo non
est relatio vel notio, lib. 1. dist. 31. 3

Equali

Equalis & similis an dicantur secundum positionem vel priuationem in diuinis, lib. 1. dist. 31. q. 1.

Equale diffinitur ab Euclide, lib. 1. dist. 31. 4. & declaratur quantum ad negationem in ea diffinitione positam. 6

Equalitas, & similitudo vnde capitur in diuinis, lib. 1. dist. 31. 5

Equalis, & similis quam diuersificat cuncti in diuinis, lib. 1. dist. 31. 7

Equale, & simile quomodo ponuntur commensurationem in diuinis, lib. 1. dist. 31. 8

Equalis, & similis an dicantur in diuinis secundum substantiam an secundum relationem, lib. 1. dist. 31. q. 2. Respon. 9. & c. dist.

Equalitatem & similitudinem in diuinis esse essentiam quosensu dixerit Magister, & Hyla. lib. 1. dist. 31. 10

Equale dicitur secundum quantitatem & simile secundum qualitatem quomodo intelligitur, lib. 1. dist. 31. 11

Equalis & similis an dicantur mutua relationem secundum quam pater filio, & filius patri sit equalis, lib. 1. dist. 31. questio. 3. Respon. 11

Equalis & similis dupliciter accipiuntur, ibidem.

Equaliter quomodo accipitur ibi, & qualiter est ei cura de omnibus lib. 1. dist. 39. 6. & lib. 3. dist. 32. 16.

Equalitas, & inequalitas in rebus, & equalitas, & inequalitas in propositionibus dissimiliter se habent, lib. 2. dist. 37. 44.

Equitas.

Equitas dicitur maior dupliciter, & quomodo est magis equum diligere amicum quam inimicum, lib. 3. dist. 30. 34.

Equiuocum.

Equiuoci vniuersi, & analogi diuisi penes quid accipiuntur, lib. 1. dist. 1. 4. & de hoc lib. 1. dist. 14. 15

Error.

Error qui est periculosus, & qui non, lib. 1. dist. 27. 19

Errores vel ut loquar honestius opinioniones in quibus magister communiter non tenetur, lib. 2. dist. 44. 4

Errorem Euticetis uide, lib. 3. dist. 410. 5. 31.

Errorem Nestorii uide, lib. 3. dist. 5. 33

Errores plurimi circa personam verbi quantum ad naturam assumptam, libro 3. distinctio. 6. 3.

Error quo committitur in fide, & scientia, libro 3. distinctio. 23. 33

Error ubi est cum periculo, & ubi non & quod non omnis deceptio est equalis peccati, lib. 3. dist. 38.

Error potest esse dupliciter in consensu matrimoniali, vel circa personam vel circa proprietates personarum, & quis tollit consensum matrimonialem lib. 4. distinctio. 30. 8.

Error potest committi circa nobilitatem dupliciter, & quis tollit consensum matrimonialem, lib. 4. di. 30. 13

Error conditionis est triplex, & quis horum impedit matrimonium, lib. 4. distinctio 36. 11

Errores plurimorum uide ubi heresis.

Erubescencia.

Erubescencia quid, lib. 3. dist. 34. 54

Esau.

Esau quomodo per iustitiam reprobatus est, libro 1. distinctio 41. 9

Esca.

Escam eandem omnes manducauerunt quomodo intelligitur, lib. 4. di. 24. 38

Essentia.

Essentie due non habent similitudinem cum duabus personis, lib. 1. di. 3. 33

Essentiale dicitur quattuor modis, lib. 1. distinctio. 3. 44

Essentia si diceretur relative quod esset inconueniens, lib. 1. dist. 5. 1

Esse aliquid de nihilo tripliciter potest intelligi, & quomodo filius, & spiritus sanctus dicuntur non esse de nihilo, lib. 1. distinctio. 5. 9

Essentia vel substantia an generet, lib. 1. dist. 5. questio 1. Resp. 10

Essentiam in diuinis significat tria genera nominum, lib. 1. dist. 5. 11

- Essentia diuina est filii pater hęc propositio duplicem habet sensum, libro 1. distinctio 5. 17**
- Essentia siue substantia vtrum generetur, libro 1. distinctio 5. questio 11. Respon. 23.**
- Essentia siue substantia an per generationem communicetur, libro 1. dist. 5. questio 2. Respon. 26**
- Essentia diuina quomodo est appropriabilis, vel appropriata lib. 1. d. 5. 28**
- Essentia vtrum generet vel generetur, libro 1. dist. 5.**
- Essentia diuina non generatur a patre, libro 1. distinctio 5.**
- Essentia non generat essentiam, libro 1. dist. 7.**
- Esse aliquid dicitur dupliciter, & esse patrem non esse aliquid quomodo intelligitur, libro 1. dist. 7. 3.**
- Essentia & potentia illa duo nomina differenter se habent in diuinis, libro 1. distinctio 7. 5.**
- Esse & posse est idem in diuinis sed tamen non sequitur essentia patris dicit quid ergo pari ratione potentia generandi, libro 1. dist. 7. 13**
- Esse patrem, & esse deum non differunt re sed ratione, lib. 1. dist. 7. 22**
- Essentia diuina quomodo est distinguibilis, lib. 1. dist. 8. 1**
- Esse increatum sufficienter distinguitur per tres proprietates ab esse creato, libro 1. distinctio 8. 2**
- Esse diuinum comparatur ad nostrum dupliciter, libro 1. dist. 8. 7**
- Essentia & veritas dupliciter consideratur, lib. 1. dist. 8. 20**
- Esse diuinum an sit adeo verum quod non possit cogitari non esse, libro 1. dist. 8. quest. 2. Respon. 21**
- Esse diuinum est euidens & in se, & in probando, libro 1. dist. 8. 23**
- Essentia diuinę veritatem probat, lib. 1. distinctio 8.**
- Essentia diuinę incommutabilitatem probat, libro 1. dist. 8.**
- Esse aliquid in pluribus est dupliciter, libro 1. dist. 8. 65**
- Essentia, & persona quamuis sint idem tamen non sunt ad idē quia essentia comunicatur, & persona distinguitur, libro 1. distinctio 9. 26**
- Essentia producit aliam essentiam sed non aliam creaturam ex se ipsa, lib. 1. distinctio 9. 33**
- Esse & factum esse in aliquibus idem est, differunt tamen fieri & esse, & in aliquibus differunt esse, & factum esse, idē tamen est esse & fieri, & in aliquibus idem est fieri esse, & factum esse, libro 1. distinctio 9. 36**
- Esse in hoc mundo est dupliciter, libro 1. distinctio 15. 36**
- Essentiam forme esse inuariabilem quomodo intelligitur, lib. 1. dist. 17. 33 in fine.**
- Esse, & sanctū esse quomodo habemus a spiritu sancto, libro 1. dist. 18. 6**
- Essendi modi in creaturis sunt nouem libro 1. distinctio 19. 23**
- Essentia non potest esse in essentia quānis persona possit esse in persona, libro 1. di. 19. 26.**
- Essentia diuina quomodo dicitur simplex, lib. 1. dist. 19. 43**
- Esse in patre quid significet, lib. 1. d. 19. 27. & eadem dist. 28.**
- Essentia secundum Auicennam quid, libro 1. dist. 23. 12. & lib. 2. distinctio 18. 22**
- Essentia hoc nomen an dici debeat in diuinis, libro 1. distinctio 23. quest. 3. respon. 13**
- Essentia a substantia, substantia, & persona habent quattuor nomina gręca sibi correspondentia, & de eorum sufficientia, & differentia. ibidem.**
- Essentia est cōmunis tribus sed aliter quam persona, lib. 1. di. 25. 22**
- Essentia quomodo seipsa refertur, lib. 1. distinctio 25. 15**
- Esse ad alteram, se habere, & oriri sunt idem in diuinis sed ordinata secundū rationem intelligendi, lib. 1. d. 26. 22**
- Esse respectum quomodo dat solum esse respectum, lib. 1. di. 26. 23**
- Essentia prędicatur vt quid persona vt quis notat vt quę lib. 1. dist. 26. 32**
- Esse patrem, & generare an sit vna notio, lib. 1. dist. 27. 1. Respon. 5**
- Esse patrem, & generare differunt, lib. 1. dist. 27. 8.**
- Esse sapientem, & esse in diuinis quomodo differunt, libro 1. di. 32. 1**
- Essentia quare non oritur ab essentia nec se habet ad aliam, persona vero oritur a persona, & se habet ad aliam libro**

libro. 1. dist. 34. 11
 Esse aequum deo vel per deum potest
 esse tripliciter, lib. 1. di. 36. 5
 Esse res generaliter in deo quare magis
 dicuntur quam ex deo, libro 1. dist.
 36. 3
 Esse ex deo esse per deum esse in deo istae
 locutiones dupliciter considerantur,
 lib. 1. distin. 36. 9. & eadem.
 Esse aliquid in aliquo potest esse tripli-
 citer, & quomodo sunt & res in deo
 lib. 1. dist. 26. 10. & dist. 37. 29. & 30
 Essentia proprietatis relatio quomodo
 dicuntur in diuinis, lib. 1. di. 36. 16
 Esse in deo plus dicitur quam cognosci a
 deo, lib. 1. dist. 36. 27.
 Esse ex deo, & de deo differunt, lib. 1.
 distin. 26.
 Esse ubique an sit proprium dei, uel cō-
 ueniat soli deo, lib. 1. distin. 37. quæ-
 1. Respon. 8. & per totum.
 Esse ubiq; an conueniat deo semper si
 ut eternaliter, lib. 1. dist. 37. quæ. 2
 Respon. 21.
 Esse ubique dupliciter potest accipi de
 deo sicut & esse semper. ibidem.
 Esse aliquid in aliquo potest esse tripli-
 citer, & secundum omnes hos modos
 est deus in rebus, lib. 1. dist. 36. 26
 Esse in loco, & esse locatum ratione cu-
 ius conuertuntur, lib. 1. dist. 37. 18
 Esse a deo quod est a lib. ar. quomodo
 intelligitur, lib. 1. dist. 38. 9
 Esse ordinatum quomodo præsupto
 nie esse, lib. 1. dist. 46. 31.
 Esse quod est quando est necessario est,
 & c. quomodo intelligitur, lib. 1. dist.
 38. 19
 Esse rei duplex est, lib. 1. dist. 39. 10
 Esse simul in duracione est dupliciter,
 libro 2. distin. 21. 15
 Esse præsens alicui est dupliciter, libro
 2. distin. 3. 61
 Esse, & posse quomodo non differunt
 in perpetuis, lib. 2. di. 2. 18
 Esse simpliciter, & esse secundum quid
 quid sit, lib. 2. dist. 9. 11
 Essentia quinta quid est, lib. 2. di. 14. 8
 Essentia quinta, uel corpus quintum quo-
 modo calefacit, lib. 2. dist. 14. 11
 Esse & conseruare quomodo est ab eo-
 dem, libro 2. distin. 19. 43
 Esse ordinatum præsupponit esse quo-
 modo intelligitur, lib. 2. dist. 34. 39

Esse a deo quicquid est a nolūtate nati-
 rali quomodo intelligitur, libro 2.
 distin. 37. 32
 Esse aliquid contra ius naturæ est du-
 pliciter, & secundum quem modum
 potestas dominandi est contra ius na-
 turæ, lib. 2. dist. 44. 26
 Esse sub lege dicitur tribus modis, li-
 bro 3. distin. 1. 6
 Essentia, & natura in quo differunt, li-
 bro 3. distin. 5. 29
 Esse deum dupliciter dicitur de aliquo,
 libro 3. distin. 13. 19
 Esse secundum quid est duplex, libro
 3. distin. 31. 44
 Esse ex parte dicitur aliquid dupliciter
 & quomodo charitas dicitur ex parte
 ibidem.
 Esse & inesse differunt l. 4. d. 12. 12
 Esse rei dicitur dupliciter, & quomodo
 esse corporis resurgens est unum, &
 res una li. 4. d. 43. 26. circa medium.
 Esse nobilius habere est duplex, & qd
 magis de integritate uniuersi libro 4.
 distin. 48. 35
 Esse aliquid in potentia est dupliciter,
 libro 4. dist. 49. 17

Est

Est, hoc uerbum quid dicit quando per
 se dicitur, & quid quando est certum
 adiacens, lib. 1. dist. 7. 10
 Est, hoc uerbum potest dicere præsens
 dupliciter, lib. 1. dist. 44. 1
 Est, hoc uerbum dupliciter potest præ-
 dicari scilicet, ut tertium adiacens
 & ut copula, lib. 2. dist. 34. 37

Estimare

Estimare maliciam suam bonitatem
 excedere potest esse dupliciter, libro 2.
 distin. 43. 45

Etas

Etas mundi describitur lib. 9. di. 1. 1
 Etas mundi quomodo, & quare sit
 sex quæ modum in homine, &
 quare dicantur etates, lib. 9. di. 4. 3

Eternitas

Eternum seu æternum, & ænum, dicitur
 run, & quomodo quæternum seu æter-
 num est proprium dei, 1. dist. 34. 4
 Eternum est quicquid durat per se
 403

- ne ponitur in deo quomodo intelligitur, lib. 1. distinctio. 5. 14
- Eternitas magnitudo potentia quomodo remouent in diuinis omnem inaequalitatem, libro. 1. dist. 19. 17. Ad idem.
- Eternitas magnitudo potestas in deo sunt unum licet ponantur quali diuersa, lib. 1. distinctio 19.
- Eternus quare dicitur essentialiter in masculino genere, sed hoc nomen vnus non, lib. 1. dist. 24. 13
- Eternitas non est quantitas, libro. 1. distinctio 24. 16
- Eternum quomodo non connotat temporale, lib. 1. dist. 27. 35
- Eternum potest teneri dupliciter scilicet adiectiue, & substantiue, & secundum quem modum hoc est uera, omne quod praedicatur de deo est aeternum, libro 1. dist. 30. 9
- Eternitas an approprietur patri species imagini, & usus muneris, libro 1. dist. 31. quaestio 3. Respon. 30
- Eternum quid est, & quomodo, & quam priuationem dicit, lib. 1. d. 31. 25
- Eternum dupliciter per nomen importatur pure, scilicet connotando temporale, lib. 1. dist. 41. 6
- Eternum dicit aliquando uitae diuturnitatem, non interminabilitatem, libro 2. dist. 19. 29
- Eterno magis repugnare temporale, quam aeternum aeterno quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 7. 28
- Eternum dicitur multipliciter, libro 4. distinctio 3. 46

Euangelium

- Euangelica lex quare dicitur perfecta libertatis, lib. 2. dist. 44. 36
- Euangelica lex quamuis absoluat ab onere legis moysaice non tamen absoluit a lege humana, lib. 2. d. 44. 38
- Euangelium quare dicitur lex amoris, & libertatis, lib. 4. dist. 2. 13
- euangelica praeccepta quibus sunt in seruutem, & quibus in libertate. Ibidem
- euangelica lex distinguitur per tria tempora secundum August. libro 4. dist. 3. 54

Eucharistia

- Eucharistiae quaedam proprietates, lib. 4. dist. 2. 20

- eucharistia potest sumi ante baptismum de facto sed confirmationis, & ordinis sacramenta non, lib. 4. d. 7. 43
- eucharistiae sacramentum quare ordinatur post sacramentum baptismi, & confirmationis, lib. 4. dist. 8. 1
- eucharistia quare magis dicitur hoc sacramentum scilicet sacramentum corporis, & sanguinis christi quam alia sacramenta, libro 4. distinctio 8. 1
- eucharistia septem dona confert summenti, lib. 4. dist. 8. 3
- eucharistia dicitur viaticum tripliciter causa, lib. 4. dist. 8. 4
- eucharistiam, & baptismum quare dominus in propria persona instituit, libro 4. distinctio 8. 5
- eucharistiae sacramentum an debuit praefigurari, lib. 4. dist. 8. q. 1. ref. 6
- eucharistia non tantum est signum sed etiam ueritas, lib. 4. dist. 8. 7.
- eucharistia & baptismus quare pluribus, & expressioribus figuris sunt praefigurata quam alia sacramenta, libro 4. dist. 8. 9
- eucharistia quare non habuit figuram significante sicut baptismus, libro 4. distinctio 8. 10
- eucharistiae sacramentum, an per quatuor sit sufficienter praefiguratum, & de illius praefigurationis numero, & sufficientia, libro 4. dist. 8. quaest. 2. Respon. 11
- eucharistiae praefiguratio quomodo dicitur facta in hedo, & fauo mellis, & quomodo illae duae figurae reducuntur ad agnum, & manna, libro 4. distinctio 8. 12
- eucharistiae praefiguratio quomodo diuinitus facta est in sacrificio moysesedech, & in manna. lib. 4. d. 8. 4
- eucharistiae praefiguratio quomodo diuinitus facta est in agno paschali, libro 4. distinctio 8. 15
- eucharistiae praefiguratio quomodo diuinitus facta est in sanguine iuxta fluxum de latere christi, lib. 4. d. 8. 5
- eucharistiae figura quae fuit expressior an illa quae fuit tempore legis nouae, an illa quae fuit tempore moysaice, an illa quae fuit tempore legis gratiae, lib. 4. d. 8. q. 3. Respon. 17
- eucharistiae praefiguratio quare praefigurata expressior in lege naturae quam

ad ritum, lib. 4. dist. 8. 18
 eucharistia sacramentum in a principio debuerit institui, libro 4. dist. 9. quæstio 1.
 eucharistia sacramentum quare non est statim post lapsum institutum, libro 4. dist. 8. 19
 eucharistia quomodo est signum corporis mystici, & veri, lib. 4. d. 8. 20
 eucharistia manducatio cui statui, & quomodo conueniebat, libro 4. dist. 8. 21
 eucharistia non incepit cum poenitentia triplici ratione, lib. 4. di. 8. 22
 eucharistia sacramentum quando debuit institui verum ante passionem, an post, libro 4. dist. 8. 23, quæstio 2.
 Respon. 23
 eucharistia sacramentum non est eadem hora conficiendum, vel sumendum qua est institutum, li. 4. di. 8. 24. 32
 eucharistia sacramentum quare non debuit institui post resurrectionem, libro 4. di. 8. 25
 eucharistia sacramentum quare non debuit institui in ascensione, libro 4. di. 8. 26
 eucharistia sacramentum quare non debuit institui post omnia opera quæ christus fecit post resurrectionem, libro 4. dist. 8. 78
 eucharistia sacramentum quo modo, & ordine est institutum, verum scilicet prius confecerit quam uerbum protulerit, libro 3. di. 8. q. 3. Respon. 28
 eucharistia consecrationem quare præcessit benedictio, & quid effecerit, lib. 4. di. 8. 29
 eucharistia fractio potest esse duplici et causa, lib. 4. di. 8. 30
 eucharistia conficiendæ forma quæ sit libro 4. di. 8. 31
 eucharistia in sacramento quæ forma verborum est seruanda super panem libro 4. di. 8. quæstio 1. Respon. 33
 eucharistia in sacramento quæ forma uerborum est seruanda super uinum, libro 4. di. 8. quæstio 2. Respon. 34. et 35
 uerba quæ præter formam adduntur triplicem effectum passionis exprimunt libro 4. di. 8. 36
 eucharistia in sacramento quid sit res & quid sacramentum, lib. 4. di. 8. quæstio 3. Respon. 37

eucharistia sacramentum tria completur. Ibidem.
 eucharistia species quomodo habet similitudinem ad corpus christi verum & mysticum, lib. 4. di. 8. 38
 eucharistia quomodo habet rationem causandi, uel efficiendi, li. 4. dist. 9. 39
 eucharistia sacramentum, an sit unum libro 4. di. 8. quæstio 3. 52
 eucharistia sacramentum est unicum, quantum ibi sit panis, & uinum, libro 4. dist. 8. 43
 eucharistia in sacramento panis, & uinum est unum signum, lib. 4. d. 8. 44
 eucharistia in sacramento quantum sunt duo uerba, & elementa tamē sunt unū sacramentum, lib. 4. di. 8. 45
 Eucharistia nomen unde & de illius sacramenti præfiguratione, libro 4. dist. 8.
 Eucharistia institutio tractatur, lib. 4. dist. 8.
 Eucharistia sacramenti forma, libro 4. dist. 8.
 Eucharistia sacramenti forma qualiter sit uentum utrum scilicet sicut instituta est quantum ad tempus, libro 4. dist. 8.
 Eucharistia in sacramento quid signū, & quid signatum, lib. 4. dist. 8.
 Eucharistia in sacramento qua similitudine signum ad signatum comparat, libro 4. dist. 8.
 Eucharistia sacramenti accipere & sibi tormentum acquirere qui non manet in Christo & Christus in eo quomodo intelligitur, lib. 4. dist. 9. 1
 Eucharistia sacramenti res quomodo dicuntur hominis, lib. 4. dist. 19. 4
 Eucharistia sacramentum indigne manducare quid sit, lib. 4. dist. 9. 5
 Eucharistia sacramentum quomodo dicitur fieri nihil, lib. 4. dist. 9. 6
 Eucharistia manducatio an bene distinguatur per duos modos scilicet sacramentalem, & spiritualem, lib. 4. dist. 9. q. 1. Respon. 7. & per totum.
 Eucharistia manducandæ est duplex modus cuius distinctio oritur a triplici principio Ibidem.
 Eucharistia manducationes sunt tantæ quæuis baptizatus recipiatur tribus modis, lib. 4. dist. 9. 10
 Eucharistia manducatio non est secundum

- dam naturam sed presupponitur, lib. 4. distin. 9. 11
- Eucharistiæ manducatio secundum quid distinguatur, lib. 4. dist. 9. 12
- Eucharistiæ manducare spiritualiter pro quanto dicatur siue quid sit manducare spiritualiter, libro 4. dist. 9. quæst. 2. Respon. 13. & dist. 11. 50
- Eucharistiæ spiritualis manducatio duo requirit, lib. 4. dist. 9. 14
- Eucharistiæ ad spiritualement manducationem fides in formis non sufficit, lib. 4. distin. 9. 15
- Eucharistiæ spiritualiter manducare quis a deo credendi faciat, libro 4. dist. 9. 16
- Eucharistia secundum quam similitudinem dicitur spiritualiter manducari, libro 4. dist. 9. 17
- Eucharistiæ manducare sacramentaliter quid sit, libro 4. distinctione 9. quæst. 3. Respon. 18
- Eucharistiæ manducatio sacramentalis quattuor requirit, ibidem & 19
- Eucharistiæ non manducat sacramentaliter qui solum recipit corporaliter ipsum sacramentum, lib. 4. dist. 9. 20
- Eucharistiæ in sacramento spiritualis masticatio, & incorporatio rei facit manducationem spiritualement, sed sola degustatio sine masticatio specierum non facit manducationem spiritualement, lib. 4. dist. 9. 21. Ad idem. 22
- Eucharistiæ species, & res quomodo sunt unita inseparabiliter, libro 4. distin. 9. 23
- Eucharistiæ an Christus manducauerit sacramentaliter, & spiritualiter, lib. 4. dist. 9. quæst. 4. Respon. 24
- Eucharistiæ non manducauit Christus spiritualiter quamuis fuerit in eo cognitio, & dilectio, lib. 4. dist. 9. 25
- Eucharistia seu viatico Christus uti non debuit spiritualiter quamuis fuerit uiator, lib. 4. dist. 9. 26
- Eucharistiæ Christus manducauit sacramentaliter, quamuis non sub uelamine, lib. 4. dist. 9. 27
- Eucharistiæ sacramentaliter tantum recipere unde ueniat, libro 4. distin. 9. 29
- Eucharistiæ an uere sumant mali, lib. 4. dist. 9. quæst. 1. Respon. 29
- Eucharistiæ esse cibum mentis non utris quomodo intelligitur, libro 4. dist. 9. 32
- Eucharistiæ intrare in peccatore non est indecens, libro 4. dist. 9. 33
- Eucharistiæ sumi a peccatore est opus misericordiæ Christi, libro 4. distin. 9. 34
- Eucharistiæ an manducet peccator dæmonialiter qui est in peccato ex certa scientia, libro 4. distin. 9. quæst. 2. Respon. 35
- Eucharistiæ quare contingit male uti & non virtutibus, libro 4. dist. 9. 36
- Eucharistiæ quia est medicina est sumenda cum debita preparatione, libro 4. dist. 9. 37
- Eucharistiæ manducans aliquis peccator qua ratione peccat, libro 4. distin. 9. 38
- Eucharistiæ videri a peccatore non est peccatum sicut manducari, libro 4. distin. 9. 39
- Eucharistiæ sumens peccator an semper mortaliter peccet, libro 4. dist. 9. quæst. 3. Respon. 40
- Eucharistiæ digne manducare quid sit lib. 4. dist. 9. 41
- Eucharistiæ sumpturus quomodo debet se preparare, lib. 4. dist. 9. 42
- Eucharistiæ indigne sumere qui accedit indeuote quomodo intelligitur, libro 4. dist. 9. 43
- Eucharistiæ non recipit quis indigne qui recognoscit peccatum suum sed qui de illo non penitet, libro 4. distin. 9. 44
- Eucharistiæ sumens iustus aliquis credens se esse in peccato mortali quare peccat, libro 4. dist. 9. 45
- Eucharistiæ dans ei quem scit peccatorem an peccet damnablem, libro 4. distinctione 9. quæstione. 4. Respon. 46
- Eucharistiæ non esse dandum peccatoribus si aliqua scriptura sonat quomodo est intelligenda, lib. 4. di. 9. 47
- Eucharistiæ qua ratione danda est peccatori, lib. 4. dist. 49. & 50
- Eucharistiæ manducant mali, & quod manducaudi sunt duo modi, libro 4. dist. 9.
- Eucharistiæ sacramentum quomodo allicit hominem ad humilitatem, lib. 4. dist. 10. 10

Eucharistię quomodo si euerentia ad ipsam accedendo non ab ipsa elongādo, lib. 4. dist. 10. 11
Eucharistię quidam effectus, lib. 4. dist. 10. 11. & 13
Eucharistię de sacramento quęre plura ubi corpus Christi, & ubi Christus.
Eucharistię in sacramento an sit aliqua conuersio panis in corpus Christi, libro 4. distinct. 11. quęstione 1. Respon. 5.
Eucharistię in sacramento si aliquę auctoritates dicant panem non conuerti in corpus Christi quomodo debent intelligi, lib. 4. dist. 11. 6
Eucharistię in sacramento corpus Christi nec nouum sit nec maius, lib. 4. distinct. 11. 7
Eucharistię in sacramento quare eleuamentum conuertitur sed quod signat eum hoc tamen non fiat in alijs sacramentis, lib. 4. dist. 11. 8
Eucharistię in sacramento quare ponitur esse miraculum, libro 4. distinct. 11. 9
Eucharistię in sacramento quomodo panis conuertitur in corpus, libro 4. distinct. 11. 10
Eucharistię in sacramento an totus panis conuertatur in corpus Christi an aliquid remaneat præter accidentia, lib. 4. dist. 11. q. 2. ref. 11
Eucharistię in sacramento quo genere motus vel mutationis fiat conuersio, libro 4. dist. 11. 12
Eucharistię in sacramento quomodo panis, & corpus habent aliqua commune, libro 4. dist. 11. 13
Eucharistię in sacramento an conuersio sit annihilatio, libro 4. distinct. 11. q. 3. Respon. 14
Eucharistię in sacramento nihil remanet de pane, ergo annihilatur non sequitur, lib. 4. dist. 11. 13
Eucharistię in sacramento si totus mundus conuertetur in corpus Christi ipsum propterea non annihilaretur, lib. 4. dist. 11. 17
Eucharistię in sacramento panis non est Christus nec pars Christi nec aliquid aliud ergo est annihilatus non sequitur, lib. 4. dist. 11. 18
Eucharistię in sacramento an panis conuertatur in totum Christum, lib. 4.

dist. 11. q. 4. Respon. 19
eucharistię in sacramento quomodo est sanguis anima & deitas, libro 4. distinct. 11. 20
eucharistię in sacramento qua ratione corpus est cibus, lib. 4. dist. 11. 21
eucharistię in sacramento quomodo corpus est in pluribus, lib. 4. dist. 11. 22
eucharistię in sacramento an conuersio panis expectet conuersionem sanguinis, libro 4. dist. 11. 23
eucharistię in sacramento an conuersio sit subita an successiua, lib. 4. dist. 11. q. 5. Respon. 24
eucharistię in sacramento an in instanti in quo fit mutatio panis sit panis an corpus, lib. 4. dist. 11. 26
eucharistię in sacramento quod est panis esse ultimum, lib. 4. dist. 11. 27
eucharistię in sacramento quibus uerbis debeat exprimi ista conuersio, lib. 4. dist. 11. q. 6. Respon. 28
eucharistię in sacramento panis conuersio in corpus Christi quibus uerbis debeat exprimi quattuor regulis docetur, lib. 4. dist. 11. 29
eucharistię in sacramento quomodo panis ad carnem, & uinum ad animam dicitur referri, lib. 4. dist. 11. 31
eucharistię in sacramento qualis est ad mixtio aque, libro 4. distinct. 11. 33. & quando debet apponi. 34
eucharistię in sacramento quomodo potest aqua conuerti in uinum, libro 4. distinct. 11. 35
eucharistię in sacramento si quis aqua non apposuerit quoniam sensu Cyprian⁹ dixerit non posse ignosci, libro 4. dist. 11. 36
eucharistię in sacramento si quis deceptus credens aquam uinum hoc percipiat tempore sumptionis sacramenti quid sit illud faciendum, libro 4. distinct. 11. 37
eucharistię quare dedit dominus iudę, lib. 4. dist. 11. 38
eucharistię sacramentum an confici debeat in specie panis & uini, lib. 4. dist. 11. q. 7. Respon. 39.
eucharistię non debere confici in pane & uino, si quę rationes, & auctoritates sonare uidentur quomodo hoc intelligendū, libro 4. distinctio. 11. q. 8. & per totum.

eucharistię in sacramento an utraque species sit de integritate, lib. 4. dist. 11. q. 2. Respon. 48
 eucharistia quos reficiat, libro 4. dist. 11. 49
 eucharistiam spiritualiter manducare quid sit, libro 4. dist. 11. 50
 eucharistię sacramentum & si in vera que specie contineatur non tamen per alteram perfecte significatur, libro 4. dist. 11. 51
 eucharistiam quare fideles recipiāt sub una specie. Ibidem.
 eucharistię in sacramento quare oportet sanguinem significari, libro 4. dist. 11. 52
 eucharistię sacramentum quare duo signa requirit panis, scilicet, & vini, libro 4. d. 11. 53
 eucharistię sacramentum an de integritate requirat aquam, libro 4. dist. 21. q. 3. Respon. 54
 eucharistię sacramentum quattuor exigat de necessitate. Ibidem.
 eucharistię in sacramento aquam esse de sacramenti substantia si quę rationes probare videntur quomodo sunt dissoluendę. lib. 4. dist. 11. 55
 eucharistię sacramentum & si non potest fieri in farina nisi per commixtionem aquę fiat panis tamen potest fieri sacramentum sanguinis sine commixtione aquę. libro 4. distinctio. 11. 56
 eucharistię in sacramento an dominus posuerit aquam, libro 4. dist. 11. 57. & 61
 eucharistię sacramentum potest confici in vino sine aqua quamvis sanguis quod per vinum significatur cum aqua simul fluxerit de latere Christi, lib. 4. dist. 11. 58
 eucharistię in sacramento quomodo aqua apponatur de congruitate, libro 4. dist. 11. 59
 eucharistię in sacramento quare panis nihil additur, & uino additur aqua lib. 4. dist. 11. 60
 eucharistię sacramentum an possit confici in omni pane, & uino, lib. 4. dist. 11. q. 4. Respon. 62
 eucharistię sacramentum quare non potest confici in pane de quolibet blado cocto, lib. 4. dist. 11. 63

eucharistię in sacramento quę corruptio panis, & uini tollit potentiam conficiendi, libro 4. dist. 11. 64
 eucharistię in sacramento quam missionem admittit panis, & quam uinum, lib. 4. dist. 11. 65
 eucharistię in sacramento nulla aqua artificialis debet apponi, lib. 4. dist. 11. 66
 eucharistię sacramentum an Christus confecerit in asino an in fermento. q. lib. 4. dist. 11. quęstio. 1. Respon. 67
 eucharistiam quare greci conficiunt in pane fermento, & latini in azimo, lib. 4. dist. 11. 72
 eucharistia si in triduo fuisse reseruat an Christus mortuus, fuisse sub speciebus sacramenti, libro 4. dist. 11. 76
 eucharistiam si quis confecerit in triduo an esset ibi corpus uiuum an mortuum. Ibidem.
 eucharistię in sacramento quis sit modus conversionis specierum, libro 4. dist. 11.
 eucharistię sacramentum in qua substantia vel specie nunc debeat conficere ecclesia, lib. 4. dist. 11.
 eucharistię sacramentum quare datur sub alia specie. Ibidem.
 eucharistię sacramentum quare datur sub duplici specie, lib. 4. dist. 11.
 eucharistię in sacramento quomodo est aqua uino admiscenda, libro 4. dist. 11.
 eucharistię in sacramento an necessaria sit mixtio aquę ad uinum, lib. 4. dist. 11.
 eucharistię sacramentum sic fuit confectum in cena prima sicut hodie quantum ad speciem vel substantiam, & quale corpus tunc dedit discipulis, & quale nos modo iunimus, lib. 4. distinctio. 11.
 eucharistię in sacramento an possibile sit aculetiæ esse sine subiecto etiam per miraculum, lib. 4. dist. 12. q. 1. R. 2. & per totum.
 eucharistię in sacramento an conueniat, quod sint species sine subiecto. lib. 4. dist. 12. q. 2. R. 15
 eucharistię perfectio attenditur penes duo, lib. 4. dist. 12. 16

eucharistie in sacramento species esse si-
ne subiecto esse valde conueniens, lib.

4. di. 12. 17

eucharistie in sacramento nulla est fal-
sitas, libro 4. di. 12. 18

eucharistie in sacramento quomodo
non sit prejudicium naturæ rei, libro
4. di. 12. 19

eucharistie in sacramento quomodo
infirmis intellectus roboretur, libro
4. di. 12. 20

eucharistie in sacramento accidentia ef-
se sine subiecto, an sit verum, libro 4.
di. 12. quæ. 3. Respon. 21

eucharistie circa sacramentum sunt o-
perationes in triplici differen-tia, lib.
4. di. 12. 22

eucharistie in sacramento quomodo
extensio accidentis saluatur sine mate-
ria, libro 4. di. 12. 23

eucharistie in sacramento quomodo
manet albedo sine substantia, libro
4. di. 12. 24

eucharistie in sacramento an species il-
la sine accidentia possint conuer-
ti in alimentum, libro 4. di. 12. quæstio
2. Respon. 25

eucharistiam esse cibum spirituale quo-
modo intelligitur, libro 4. di. 12. 26

eucharistie sumptio non soluit ieiuni-
um, libro 4. di. 12. 27

eucharistie in sacramento an acciden-
tia habeant vim conuertendi alia in
sacramentum ut pote quando vino co-
secrato apponitur aqua, libro 4. di. 12.
quæ. Respon. 28, & per totum.

eucharistie in sacramento vinum non
consecratum additum consecrato nõ
consecratur quamuis aqua non bene-
dicta iuncta benedictæ sit benedicta,
libro 4. di. 12. 30

eucharistie in sacramento an operatio-
nes quas habet accidentia habeant per-
naturam, an per miraculum, lib. 4. di.
functio 12. quæ. 3. Respon. 26 & per
totum.

eucharistie sub sacramento an vere frā-
gatur corpus christi, lib. 1. di. 12. q.
1. Respon. 41

eucharistie sacramentum quamuis sit
memoriale passionis tamen corpus
christi non sic ibi frangitur, & diuidi-
tur sicut in passione, libro 4. distinc-
12. 44

eucharistie in speciebus, an sit vera frā-
ctio, libro 4. di. 12. q. 2.

eucharistie in speciebus non esse verā
fractionem siquæ rationes probare vi-
dentur quomodo sunt dissoluentæ,
libro 4. di. 12. 47. & per totum.

eucharistie partes quid significant, lib.
4. di. 12. q. 3. Respon. 49.

eucharistie sacramentum quare itera-
tur, & baptisimus non cum utrumq;
sit in memoriam passionis christi, lib.
4. di. 12. 50

eucharistie sacramentum quare non
conficitur in sexta feria sancta sed of-
fertur, libro 4. di. 12. 51, & 52

eucharistia quare seruatur in die para-
sceues, & non sanguis, li. 4. di. 12. 53

eucharistiam quare liceat sacerdoti plu-
ries conficere, & sumere eodem die, &
populo non nisi semel, libro 4. dist.
12. 54. Ad idem

eucharistie sacramentum an habeat ef-
ficaciam in quolibet viro iusto, libro
4. di. 12. quæ. 1. Respon. 56

eucharistie sacramentum tria requirit
ad hoc qd in aliquo habeat efficaciam,
libro 4. di. 12. 57, & 58

eucharistie efficaciam quomodo habet
obicem in viro iusto, lib. 4. di. 12. 56

eucharistiam quando manducat vir ius-
tus spiritualiter, lib. 4. di. 12. 60

eucharistia an habeat efficaciam in pec-
catore existente, scilicet in mortali pec-
cato, lib. 4. di. 12. q. 2. 52. Ref. 64

eucharistie effectus in iustis, libro 4.
di. 12. 65

eucharistie sacramentum quantam ha-
bet efficaciam, lib. 4. di. 12. 66

eucharistia sumpta quare nõ delet mor-
talem culpam quam inuenit, libro 4.
dist. 12. 67

eucharistie sacramentum quare nõ est
utile peccatori sumenti cum tamen
baptisimus fiat vilis si sit accedenti quā-
do si diu recedit, libro 4. di. 12. 67

eucharistie efficaciam quæ sit, libro 4.
di. 12. quæ. 3. Respon. 69

eucharistie sacramentum quomodo di-
citur magis vnire, & magis valere ad
augmentum virtutum, li. 4. di. 12. 70

eucharistia quomodo dicitur delere ve-
nia cum deleantur in contritione,
libro 2. di. 12. 71

eucharistie effectus non irritatur per
aliquod

aliquod veniale, lib. 4. di. 12. 72
 eucharistia effectum esse augmentum
 virtutum quomodo intelligitur, lib.
 4. di. 12. 73
 eucharistia effectus primus, & propri-
 us, necesse augmentum virtutum nec
 s. missio venialium sed unire, lib. 4.
 di. 12. 74
 eucharistia ad sacramentum, an ex ne-
 cessitate tenemur accedere, libro 4.
 di. 12. q. 1. Respon. 45
 eucharistia semel in anno sumere qua-
 re ecclesia instituit, libro 4. di. 12. 76.
 & 78
 eucharistiam de necessitate sumere si
 alicubi auctoritates sonant quomodo
 sunt exponendę, libro 4. dist. 12. 77.
 & per totum.
 eucharistiam de necessitate sumere an
 teneatur sacerdos curatus, libro 4.
 dist. 12. 79
 eucharistiam frequentare an tarde ac-
 cedere quid sit melius ei qui habet li-
 bertatem accedendi, libro 4. dist. 12.
 quę. 2. Respon. 83
 eucharistia quare in primitiva ecclesia
 quotidie sumebatur deinde quod cō-
 scientia cōsultuit post ter in anno nūc
 semel, ibidem.
 eucharistiam semper sumere quomodo
 nec laudat, nec vituperat August. lib.
 4. di. 12. 83
 eucharistiam credendo māducari, quo
 sensu dixerit August. lib. 4. di. 12. 84
 eucharistiam raro sacramentaliter mād-
 ucare quamvis sit securius tamen fre-
 quenter est utilis, libro 4. di. 12. 85
 eucharistiam frequenter, & raro sume-
 re verumq; potest esse in gloriam dei,
 libro 4. di. 12. 86
 eucharistiam sumere an debeat aliquis
 vitare propter immundiciam corpo-
 ralem, libro 4. di. 12. q. 3. Ref. 87
 eucharistia a sumptione, an semper de-
 beat abstinere qui polluitur corpora-
 liter, libro 4. di. 12. 88
 eucharistia a sumptione abstipendum
 esse ei qui pollutionem habuit quia in
 lege huiusmodi immundus reputaba-
 tur non sequitur, l. 4. di. 12. 89
 eucharistiam potest sumere aliter coniū-
 gum post actum conjugalem quando
 reddit debitum, vel exigit causa pro-
 ba, libro 4. di. 12. 90

eucharistiam sumere quare impediatur
 pollutio, lib. 4. di. 12. 91
 eucharistiam immundis manibus con-
 secrans an peccet, lib. 4. di. 12. 93
 eucharistia spiritalis māducario qua-
 re non requirit tantopere mundiciam
 corporalem sicut sacramentalis, libro
 4. di. 12. 94
 eucharistia in sacramento an sine accē-
 dentia in seipsis subsistentia, libro 4.
 dist. 12.
 eucharistiam quare fideles frequenter
 recipiant, & quare sit huius sacramenti
 efficacia, libro 4. di. 12.
 eucharistia an sit quotidie sumenda,
 libro 4. di. 12.
 eucharistiam an possint omnes sacerdo-
 tes conficere, lib. 4. di. 13. q. 1. Re. 8
 eucharistiam q. non possint conficere
 heretici, & ab ecclesia præcisi si alicu-
 bi auctoritates sonant quomodo sunt
 exponendę. Ibidem.
 eucharistia quamvis sit sacramentum
 unionis tamen ipsam conficere possunt
 præcisi, & quomodo, lib. 4. di. 13. 9
 eucharistiam quare possunt conficere
 heretici, & tamen non possunt solue-
 re, & ligare, lib. 4. di. 13. 10
 eucharistiam quare possunt heretici cō-
 ficere cum concessa abutantur potesta-
 te, libro 4. di. 13. 11
 eucharistiam quantum ad potestatem
 cōficiendi omnes sacerdotes æqualem
 habent auctoritatem, lib. 4. di. 13. 12
 eucharistiam an soli sacerdotes possint
 conficere, li. 4. di. 13. q. 2. Ref. 11
 eucharistiam quare non possunt om-
 nes conficere sicut baptizare, libro 4.
 di. 13. 14. Ad idem. 16
 eucharistiam quare non est dignus bo-
 nus laicus consecrare, libro 4. dist.
 13. 15
 eucharistiam quare non possunt sancti
 conficere quamvis dicantur sacerdo-
 tes, libro 4. dist. 13. 17
 eucharistia cōficiendę potestas an ma-
 gis resideat circa verbum an circa sa-
 cerdotem, li. 4. dist. 13. q. 2. Ref. 18
 eucharistia quamvis sit medicina tamē
 ex causa non est semper sumenda, lib.
 4. dist. 17. 54

Euum.

Euum & æternum seu æternum dispo-
 sunt, lib. 1. dist. 8. 3. & 6.

euum

quomodo est mensura angelorum
& quomodo tempus, lib. 1. dist. 37. 34.
cui quid est, lib. 2. dist. 2. 3. secundo.
cuius an precedat tempus aliquo pro-
prio genere, libro 3. dist. 2. quæst.
1. Respon. 23
cuius quomodo precedat tempus, lib.
3. dist. 3. 24.

Ex.

Ex vel de nihilo aliquid & ex nihilo ni-
hil fieri quomodo intelligitur, libro
1. dist. 5. 9. & lib. 2. dist. 1. 13
ex præpositio quam habitudinem im-
portat, & quare dicit distinctionem
inter extrema, lib. 1. dist. 25. 4
ex ipso in ipso & per ipsum quomodo
habent eandem vim, lib. 1. dist. 26. 9.
Ex nec dicit identitatem nec causalitatem
sed ordinem, & quod productio ex
artificis necessario ponit inchoationem,
lib. 2. dist. 1. 41
ex in cum differunt, libro 3. dist. 2. 2

Excellentia. Excessus.

Excellentia est duplex scilicet corrup-
pens, & conservans, & quæ est in spi-
ritualibus, & quæ in corporalibus,
lib. 3. dist. 24. 23
excessus est duplex, & secundum quem
modum anima rationalis est similis
deo, lib. 1. dist. 3. 32
excessus bonitatis substantialis in rebus
potest attendi dupliciter, libro 1. di-
stinct. 44. 7

Exclusivus.

Exclusiva dictio an vere addatur termi-
no substantiali scilicet huic termino
datus a parte subiecti, lib. 1. dist. 11.
quæst. 1. Respon. 4
exclusiva dictio facit exclusionem quæ
cum ad genus rei non quantum ad re-
generis, lib. 1. dist. 21. 6. Et ibidem quid sit
genus rei, & quid res generis.
exclusiva dictio an vere possit addi ter-
mino substantiali a parte prædicati,
lib. 1. dist. 21. q. 2. Respon. 8
exclusiva dictio an vere addatur termi-
no personalis respectu prædicati pro-
prij, libro 1. distinct. 21. quæst. 1. Res-
pon. 12
exclusiva dictio an vere addatur termi-
no personalis respectu prædicati com-

munis, libro. dist. 21. quæstione 23
Respon. 17 & 18
exclusiva dictio excludit omne aliud
vel alium quod non subijcitur nec præ-
dicatur sed associatur, libro 1. dist.
21. 20

Excommunicatio.

Excommunicationis sententiam quomo-
do homo dicitur in se ferre, lib. 4. di-
stinct. 17. 53
excommunicatorum incommoda, &
mala, lib. 4. dist. 28. 43
excommunicationis sententia dicitur
iniusta triplici ex causa, libro 4. di-
stinct. 18. 44
excommunicationis sententia nec ten-
nenda nec timenda est in duobus ca-
sibus, lib. 4. dist. 18. 45
excommunicari an possit vel debeat a-
liquis, libro 4. distinctione 18. quæst.
1. Respon. 51
excommunicari debent contemptores
& rebelles autoritate dei exemplo a-
postoli, & ratione a consimili. ibidem
in argumentis ad partem affirmatiuam.
excommunicationis sententia a qua com-
municatione excludat, libro 4. distin-
ct. 18. 53
excommunicatio maior quos actus pro-
hibet communicari, libro 4. distin-
ct. 18. 54
Excommunicatione possunt aliqui sa-
cramentis separari, lib. 4. dist. 18. 55
Excommunicatione an sit morbus an me-
dicina, lib. 4. dist. 18. 56
excommunicare quomodo est tradere
sathanæ, lib. 4. dist. 18. 57
excommunicari quare & pro quo quis
debeat verum pro damno vel iniuria
illata ecclesiæ, lib. 4. dist. 18. quæst. 1.
Respon. 58
excommunicandi modus est duplex. sci-
licet a iure, & a iudice. ibidem.
excommunicationis sententia qua ra-
tione ferenda est pro damno vel iniu-
ria, lib. 4. dist. 18. 60
excommunicatus seipsum damnificat
in bonis spiritualibus non ecclesiam,
lib. 4. dist. 18. 61
excommunicatione quare maledicit ec-
clesia subditum aliquem, libro 4. di-
stinct. 18. 62
excommunicatio a quo possit fieri, lib. 4.
distin-

distin. 18. q. 3. Respon. 63.

excommunicare quare possunt aliquæ personæ quæ nec sacerdotes sunt nec clauem habent, lib. 4. dist. 18. 65
excommunicandi potestas quando tulit data Petro, lib. 4. dist. 18. 66

excommunicare, & soluere, & ligare habent se sicut excedentia, & excessa, & vna potestas potest esse sine alia, lib. 4. dist. 18. 67

excommunicandi potestas quare non est tot personis concessa quæ potestates clauium, lib. 4. dist. 18. 68

excommunicare quare potest multitudo ita quod nullus, & non excommunicari, lib. 4. dist. 18. 69

excommunicari possit aliquis pluries, lib. 4. dist. 18. q. 4. 70

excommunicationis sententiâ non posse iterari siquæ rationes probare videntur quomodo sunt soluendæ, lib. 4. distinc. 18. 71

excommunicationis sententiâ quare fertur in christianum malum, & non in infidelem, & paganum, libro 4. dist. 18. 72

excommunicatus an sit qui communicat cū excommunicato lib. 4. dist. 18. quæst. 5. Respon. 75

excommunicatio est duplex scilicet maior, & minor, & quis veriusque effectus. Ibidem.

excommunicato maiori excommunicatione communicans an peccet mortaliter an venialiter, libro 4. distinc. 18. 76

excommunicandi, & absoluendi potestas consideratur vel prout de iure vel prout de facto, lib. 4. dist. 18. 68

excommunicatur quis ex triplici causa & secundū hoc est triplex modus absoluendi, lib. 4. dist. 18. 82

excommunicationis sententiâ per quæ modum ligat, lib. 4. dist. 18.

Exemplum.

Exemplatum quomodo est in exemplare, lib. 1. distinc. 6. 146

exemplar quod est commune trinitati, & appropriatur filio, & quando est proprium filio, lib. 1. dist. 6. 16

exemplum est duplex & quod potest comparari diuinis, lib. 1. dist. 19. 7

exemplar & imago quid dicant, lib. 1.

distinctione 11. 34

exemplar dicitur rationem producentis, & conuenit trinitati, imago rationem producti, & non conuenit trinitati, lib. 1. dist. 31. 26

exemplar habent res in deo, & secundum quem modū passio vel poena habet exemplar in deo, lib. 2. dist. 27. 6

exemplar est duplex, & quomodo per destinationem christi est nostræ prædestinationis exemplar, lib. 3. dist. 11. 7

Exercere.

Exercere potest se homo duplici intentione in exhibitione alicuius beneficii vel in executione alicuius actus, & quomodo intelligitur quod debemus nos magis exercere in his quæ sunt maioris perfectionis, li. 1. dist. 30. 35
exerceri in obseruantia præceptorum potest esse dupliciter, lib. 4. dist. 1. 13
exercitationis tria genera, libro 4. distinc. 1.

Exorcismus.

Exorcismus & catechismus dupliciter ordinantur, lib. 4. dist. 6. 45

emendetur hic his verbis aut ratione eius a quo dispensantur.

exorcismus an habeat aliquam efficaciam in paruulo vel in adulto, libro 4. dist. 6. q. 2. Respon. 47

exorcizare quid, lib. 4. dist. 6

Existens.

Existencia rerum triplex est, libro 1. dist. 36. 23

Expectatio.

Expectatio spæ, & expectatio longanimitatis differunt, lib. 3. dist. 26. 37

Extensio.

Extensio quomodo est a materia, libro 1. distinc. 3. 18

extensionis maioris esse est dupliciter, & quomodo scientia est maioris extensionis quam potentia, libro 2. distinc. 14. 63

Extra.

Extra & ante dñr dupliciter, & secundum quem modū dñs est ante epr & extra omnem locum, lib. 1. dist. 37. 47

Extremus

Extrema.**Extrema** quid sint. lib. 1. in prologo. 4.**Extrema** ponuntur, ergo & medium quomodo intelligitur, libro 3. distinctione 3. 19**Extremarum** duarum unam esse medietatem quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 26. 45**Facere.****Acere** non potest deus quod factū est sed destruere, libro 1. distinctione 4. 30**Facere** vel utram posse aliquid dupliciter potest alicui attribui, libro 2. dist. 28. 6**Facere** quod in se est potest dupliciter intelligi, lib. 3. dist. 28. 35**Faciens** aliquid quo facto necesse est aliter fieri quando dicitur facere, lib. 2. dist. 32. 48**Facere** dicitur deus tripliciter, libro 2. dist. 37. 3**Faciamus** hominem ad imaginem, & similitudinem nostram quomodo intelligitur, libro 2. dist. 29. 26. & dist. 26. 3. & lib. 2. dist. 2. 5**Facere** & generare differunt, libro 3. dist. 4. 6**Factus** hoc participium tria importat, lib. 3. dist. 7. 16**Facere** excellentioris virtutis est, quam noscere vel scire, lib. 3. dist. 14. 66**Factus** participium quam habet proprietatem, libro 3. dist. 7. 23**Facere** quomodo notat complementum, lib. 3. dist. 7. 19**Facere** bonum quomodo & melius quā concutendo detestari malum, libro 4. dist. 17. 22**Facile.****Faciliora** quomodo sunt aliqua secundum iudicium mentis bene disposita, lib. 4. dist. 20. 42**Facies** potentiarum anime duplex est, lib. 3. dist. 34. 23**Fallacia.****Fallacia** accidentis pernes quid attenditur, lib. 1. dist. 33. 21**Fallacia** consequentis quando committitur, lib. 2. dist. 1. 19**Fallere**, & decipere differunt, libro 3. dist. 38. 56**Falsum.****Falsum** dictum alicuius conditionis implicite est verum, lib. 1. dist. 40. 6**Falsitas** & malicia quare non habent ideam in deo nec sententia deo nec in deo secundum aliquorum opinionem, lib. 1. dist. 36. 30**Falsitas** quid est, lib. 2. dist. 37. 40**Falsitatem** & veritatem fundari super idem unomodo intelligitur, lib. 2. dist. 37. 43**Falsitatem** propositionis esse ab eo qui solus potest facere propositionem falsam quo intelligitur, libro 2. dist. 27. 44**Falsitas** & veritas comparantur ad invicem dupliciter, & quomodo alterum est altero dignius, libro 2. dist. 37. 46**Falsus sermo** & sermo fallax siue mendax quis sit, lib. 2. dist. 38. 9**Fama.****Fama** quomodo est magnum bonum, lib. 4. dist. 25. 8**Fames.****Fame** mori sanctius esse quam idolotie vestri quomodo intelligitur, lib. 4. dist. 33. 8**Fantasia.****Fantasia** dupliciter accipitur, & quomodo est in demonibus, libro 2. dist. 7. 53**Fantastica** vis intellectui in actu intelligendi dupliciter obsequitur, libro 3. dist. 35. 68**Fantastica** vis quomodo impeditur, & viget in somnis, lib. 2. dist. 25. 77**Factum.****Factum** aliter accipit Aug. aliter Boetius, libro 2. dist. 24. 79**Feditas.****Feditas** quid sit, libro 2. dist. 31. 2 post principium
Feditas an maior sit in carne concupiscentialiter eructa quam, in ea

qua traducitur, lib. 2. dist. 31. 2
 Feditas carnis alia intenditur alia nō,
 libro 2. distinc. 33. 31

Femina.

Femina quare dī miraculose de costa
 facta, lib. 2. dist. 18. 1
 Femina quare dicitur vir occasionatus,
 lib. 4. dist. 44. 3. De femina vide plu-
 ra ubi mulier, & ubi vxor. & ubi ma-
 trimonium & ubi nuptia &c.

Festa.

Festa sua quare accipiunt Iudaei secun-
 dum lunam, & christiani secundum
 solem prater duo. lib. 2. dist. 14. 46

Fictio.

Fictio est duplex & quae auferit affectū
 baptismi, & quae non, libro 4. distin-
 ctione 4. 9
 Fictus quis sit, lib. 2. dist. 4. 29
 Fictum quare facit defectus fidei, & nō
 defectus charitatis, lib. 4. dist. 4. 33
 Fictio an impediat susceptionem sacra-
 menti, lib. 4. dist. 6. 38. De Fictione
 vide aliqua ubi baptismus.

Fides.

Fides tria hominum genera respicit in
 prologo, lib. 1. q. 2. in Respon.
 Fidei meritum quando per rationem
 euacuatur, lib. 1. in prologo 23
 Fidem corrumpit aliquis dupliciter,
 lib. 1. in prologo 20
 Fides & spes quare euacuatur in pa-
 tria, & charitas nō. lib. 1. dist. 17. 21
 Fides quo modo impetrat iustificatio-
 nem, lib. 2. dist. 26. 5. & dist. 27. 1
 Fidem propriam vnicuique plus vale-
 re quam alienam quo modo intelli-
 gitur, lib. 2. dist. 27. 33
 Fides non est ex homine sed ex deo tā-
 tum, lib. 2. dist. 27
 Fides distinguit plures articulos ergo
 intensio distinguit plures fines non
 sequitur, lib. 2. dist. 38. 5
 Fides quomodo differt a spe, libro 2.
 distinc. 43. 3
 Fides tria complectitur, lib. 2. dist. 43. 5
 Fides Christi ante passionem itroque-
 bat in gratiam ergo pari ratione in
 gloriam non est simile, libro 3. di-
 stinc. 18. 46

Fides multipliciter consideratur & dis-
 finitur, lib. 3. dist. 23. 1

Fides accipitur. 2. modis, libro 3. di-
 stinc. 23. 2

Fidem quo modo videt quisq; in corde
 suo esse, lib. 3. dist. 23. 4

Fides quomodo praecedit spem, & cha-
 ritatem, lib. 3. dist. 23. 8

Fides qua quis credit in deū an sit vir-
 tus, lib. 3. dist. 23. q. 1. Respon. 10

Fides quare assignatur medium inter
 scientiam, & opinionem. libro 3. di-
 stinc. 23. 11

Fides an sit in parte animae cognitio-
 vel affectiua, libro 3. distinc. 23 q. 2.
 Respon. 15

Fides an sit virtus vna. lib. 3. dist. 23.
 Respon. 19

Fides quomodo habet multa obiecta,
 tamen est species vna, lib. 3. di. 23. 21.

Fides aliter se habet ad credibilia quā
 voluntas ad voluta, & scientia ad sci-
 bilia, lib. 3. di. 23. 23

Fides non habet diuificari sicut do-
 num sapientiae, & scientiae, libro 3. di-
 23. 24

Fides non habet diuificari penes ho-
 num & malum sicut & timor & spes,
 lib. 3. di. 23. 25

Fides & si dirigit omnes virtutes tamē
 non est virtus generalis, libro 3. dist.
 23. 26

Fides an sit certior quā scientia, lib.
 3. dist. 23. quae. 4. Respon. 27

Fidei certitudo comparatur ad scientiae
 certitudinem dupliciter, & quomodo
 scientiae certitudo praecellat fidei cer-
 titudinem, ibidem, & 28. & 29

Fide nihil certius esse homini quomo-
 do intelligitur, lib. 3. di. 23. 30

Fides, & scientia quomodo contingit
 errare, libro 3. di. 23. 33

Fides an conuenienter describatur ab
 apostolo, fides est substantia &c. lib.
 3. dist. 23. quae. 5. Respon. 35. Ad

idem eo. lib. 3. dist. 23. 34

Fides quomodo dicitur substantia lib.
 3. dist. 23. 36. 11

Fides quomodo aliter argumentum,
 lib. 3. di. 23. 37

Fidei distinctio qua ratione non con-
 uenit spei, lib. 3. dist. 23. 38

Fides huc credulitas suppleturum quo
 modo est eorum unquodam, &c. co-
 randa

standardum tanquam obiectum, lib.

3. dist. 21. 39

Fidei notificatio per apostolum non est per posterius, & ignota, lib. 3. distin.

23. 40

Fidem quare diffinit apostolus prius per id quod respicit effectum quam cognitionem, lib. 3. di. 23. 41

Fides quare non diffinitur per amanda sicut per speranda, & per preterita sicut per futura, lib. 3. di. 27. 42

Fides informis, an sit in genere virtutis, an non, lib. 3. distin. 23. quest. 1. Respons. 47

Fides sine operibus quomodo dicitur mortua, lib. 3. dist. 23. 44

Fides quomodo continetur sub genere virtutis, lib. 3. di. 23. 45. & 46

Fides informis quare in genere virtutis quas debet habere conditiones, lib. 3. di. 23. 47

Fides informis qua quis assensit primæ veritati quare sit virtus, & fides discipuli qua assensit magistro, in his que sunt supra sensum intellectum non, lib.

3. dist. 23. 48

Fides informis an sit infusa, an acquisita, libro 3. dist. 23. q. 2. R. 49. & 50

Fides quare dicitur informis, ibidem

Fidem esse ex auditu quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 23. 52. & eo libro.

dist. 24. 2

Fides ut quare est per acquisitionem, & aliquam infusam, libro 3. di. 23. 52

Fide sua potest quare dupliciter iungiatur scripturæ, lib. 3. di. 23. 53

Fides informis quare non habetur per acquisitionem, sicut alie virtutes informes, lib. 3. di. 23. 54

Fidei habitum quomodo habet parum sui, lib. 3. dist. 24. 56

Fides informis, an sit in demonibus, libro 3. di. 23. quest. 5. Respons. 57

Fides informis dicitur duobus modis, ibidem

Fides informis differenter est in hominibus christianis, & demonibus, lib. 3. dist. 23. 58

Fides siue eruditus quantum mones continebantur christum filium dei, quare non erat fides informis secundum

fides informis est virtus, libro 3. di. 23. 39

Fides informis, an omnino expellatur

per aduentum gratiæ, libro 3. dist. 23. quæ. 4. Respons. 61

Fides informis tria complectitur, ibidem

Fidei formatæ ad gloriam, & fidei informis ad gratiam comparatio, lib. 3. dist. 23. 62

Fidem informem non esse nisi in peccatoribus, & cum peccato quomodo intelligitur, libro 3. di. 23. 64

Fides informis an fiat formata aduentante gratia, lib. 3. dist. 23. q. 5. R. 67

Fidei materia quomodo dicitur habitus informis, & formatus quod super inducitur, lib. 3. dist. 23. 71

Fides informis quomodo transformatur accidentaliter, libro 3. dist. 23. 72

Fides diffinitur a Magistro, lib. 3. di. 23

Fides dicitur tribus modis, li. 3. di. 23

Fides informis, & formata comparantur ad invicem, lib. 3. di. 23

Fides est unica quamvis multipliciter dicatur, libro 3. dist. 23

Fide qualiter creduntur que non videntur, lib. 3. di. 23

Fides an convenienter diffiniatur ab apostolo, lib. 3. di. 23

Fidei laus quomodo est credere non videri, lib. 3. dist. 24. 1

Fides quomodo est ex auditu, libro 3. distin. 23. 2

Fides, & intellectus quomodo se circumspectant, lib. 3. dist. 24. 3

Fidei obiectum an sit ita verum, & non possit subesse falsum, lib. 3. dist. 24. quæ. 1

Fides quomodo dicatur adum charitatis, lib. 3. dist. 24. 13

Fides an sit circa verum creatum, & increatum, an circa increatum tantum sicut circa obiectum proprium, libro 3. di. 24. quæ. 2. Respons. 15

Fidei obiectum dupliciter consideratur, & quando est circa verum creatum, & quando circa verum increatum, li. 3. di. 24. 16

Fidei articuli siue consistentes circa humanitatem siue circa deitatem quomodo respiciant unum obiectum increatum, lib. 3. di. 24. 17

Fides an sit circa complexum, an circa simplex, lib. 3. di. 24. quest. 3. Respons. 23

Fides circa quod innuocabile habet esse simplex, lib. 3. di. 24. 23

Fides quomodo est circa verum increatum, lib. 3. di. 24. 23

- sum, circa quod nulla est complexio, lib. 3. di. 24. 24
- Fides & visio differenter sunt de eodem** lib. 3. di. 24. 25
- Fides an sit de his, de quibus habetur visio sensibilis, libro. 3. dist. 24. quæ. 2. Respon. 28**
- Filij est necessaria latentia diuinitatis, non humanitatis, lib. 3. di. 24. 29**
- Fides quomodo dicitur esse de non apparentibus, & nõ visis, li. 3. di. 34. 30**
- Fides an sit de his de quibus habetur opinio probabilis, lib. 3. di. 24. quæ. 2. Respon. 33**
- Fides est argumentum non apparentiũ rerum quam apparentiã remouet ibi apostolus a credibili, lib. 3. di. 24. 34**
- Fidem non habere meritum vbi ratio humana præbet experimentum quomodo intelligitur, lib. 3. di. 24. 35**
- Fides an sit de his de quibus habetur cognitio scientialis, lib. 3. di. 24. q. 3. Respon. 39**
- Fides quomodo est de his quæ sunt supra rationem & scientiam, & quomodo de his quæ sunt infra, & quomodo idem potest esse scitum, & creditum, lib. 3. di. 24. 40**
- Fides an sit de his quæ sensu percipiuntur, lib. 3. di. 24.**
- Fides dicitur de rebus præsentibus sed improprie, lib. 3. di. 24**
- Fide passionis an habuerit Petrus quãdo vidit hominem illum pati, libro. 3. dist. 24**
- Fides an sit de his quæ intellectu cognoscuntur, lib. 3. di. 24.**
- Fides an sufficienter cõtineatur in symbolo apostolico, lib. 3. dist. 24. q. 1. Respon. 6**
- Fides habet quædam antecedentia quædam consequentia quædam principia siue obiecta, ibidem.**
- Fides quæ sufficiebat eis qui fuerunt ante aduentum christi verum scilicet iussit fecerit eis ad salutem credere ea tantum quæ spectant ad diuinitatem, lib. 3. di. 24. quæ. 2. Respon. 18**
- Fides dicitur magna dupliciter, & secundum hoc articuli dicuntur alter altero dignior, lib. 3. di. 25. 1**
- Fides respicit subiectum secundum triplicem vim, & secundum hoc dicitur tripliciter esse magna, lib. 3. di. 25. 2**
- Fides prouectorum ante Christi aduentum quare in quattuor tantum articulis fuit causa salutis, lib. 3. di. 25. 7**
- Fides spes charitas operatio respectu cuius sunt æqualia, libro 3. di. 25. 54**
- Fidei articuli quomodo sunt per apostolos editi, lib. 3. di. 25. 7**
- Fides mediatoris potest haberi dupliciter scilicet explicite, & implicite, & quomodo erat oportuna his qui fuerunt ante aduentum christi, libro. 3. di. 25. 19. Ad idem. 23. & 25**
- Fides quæ necessaria erat omni statui naturæ, libro 3. di. 25. 30**
- Fides creatoris & remuneratoris quæ dirigit ad sperandum & amandũ non sufficit ad salutem in statu naturæ lapse, libro 3. di. 25. 31**
- Fides quæ sufficiebat eis qui aduentum Christi sũt subsecuti verũ scilicet omnes teneantur credere omnes articulos explicite post aduentum Christi, libro 3. di. 25. quæ. 3. Respon. 26**
- Fides sextarius duplicem habet plenitudinem, libro 3. di. 25. 29**
- Fides aliter se habet respectu credendorum quàm obedientia respectu præceptorum & charitas respectu diligendorum, lib. 3. di. 25. 30**
- Fides verum creuerit, vel profecerit quantum ad credendorum multitudinem, libro 3. di. 25. quæ. 1. Respon. 33**
- Fides non est essentialiter mutata propter articulorum multiplicationẽ, lib. 3. di. 25. 35**
- Fides & charitas quomodo profecerunt vel creuerunt plus in nouo in quã in veteri testamento. lib. 4. di. 25. 37**
- Fides an profecerit quantum ad luminis plenitudinem, libro 3. di. 25. q. 2. Respon. 38**
- Fides quomodo in diuersis temporibus profecerit secundum statum communem, libro 3. di. 25. 39**
- Fides quomodo magis confirmatur per fidem patrum præcedentium quàm se quantum, lib. 3. di. 25. 42**
- Fides an creuerit quãtum ad sensus certitudinem, libro 3. di. 25. q. 3. R. 43**
- Fidei certitudo dupliciter consideratur secundum duplicem comparationem ipsius fidei, & quomodo habet augeri vel minus. ibidem.**
- Fides prouetripliciter, lib. 3. di. 25. 44**

Fidei sufficientia sub quadam generalitate tractatur, & quid est illud de fide sine quo nunquā potuit esse salus, lib. 3. di. 25

Fides quæ requiritur ante aduentū. & ante legem, lib. 3. di. 25

Fidei sufficientia quantum ad speciales differentias personarum credentium tractatur quid vel scilicet quantum sufficiat credere simplicibus qui præcesserunt Christi aduentum, lib. 3. di. 25

Fides Cornelii explicatur quæ fuit post Christi aduentum, sed ante euangelium promulgatum, lib. 3. di. 25

Fides comparatur ad alias virtutes, lib. 3. di. 25

Fides, & spes quomodo sunt de inuisibilibus, lib. 3. di. 26. 3

Fides quare potest fieri informis, libro 3. di. 26. 32

Fides differenter se habet ad spem, & amorem, & quomodo fides dicitur generare spem, & amorem, libro 3. di. 26. 46

Fides quāvis generet amorē informē tamen ex hoc non sequitur qd possit generare charitatis amorem, libro 3. dist. 27. 39

Fides quomodo mereatur operationem miraculorum, lib. 3. di. 27. 36

Fides an euacuatur in gloria, libro 3. di. 31. q. 1. Respon. 21

Fides quomodo est perfectio potentie, libro 3. di. 31. 22

Fidei actus quomodo est assentire primæ veritati & velle credere siue credidisse, lib. 3. di. 31. 24

Fidei habitus dupliciter consideratur & quomodo euacuatur, libro 3. dist. 31. 25

Fides & spes quomodo dicuntur causa charitatis, lib. 3. di. 31. 45

Fides quomodo per donum scientie gignitur nutritur defenditur roboratur, libro 3. dist. 25. 3

Fides informis an suffecerit ad remedium originalis, libro 4. dist. 1. q. 1. Respon. 63

Fides parentū quomodo erat remediū parvulo, Ibidem.

Fidem informem non placere deo quomodo intelligitur, lib. 4. di. 1. 64

Fides informis quamvis non mereatur iustificationem parentibus tamen me-

retur iustificationem parvulo, libro 4. di. 1. 65

Fides sola an suffecerit ad remissionem originalis, libro. 4. di. 1. q. 2. Respon. 95

Fides parvulū quare sufficit magis ad deletionem originalis quā aliorum, libro 4. di. 1. 67

Fides nō est deterioris conditionis nūc quā fuit tempore legis naturæ, vel tempore legis scriptæ, lib. 4. di. 1. 68

Fides parentum quando habebat efficaciam iustificandi parvulum, libro 4. di. 1. 69

Fides necessaria est omnibus sacramentis, sed specialiter sacramento baptismi, libro 4. di. 3. 13

Fidei quare attribuitur virtus faciendū miracula, libro 4. di. 3. 14

Fides quare specialiter appropriatur baptismi, libro 4. di. 3. 15

Fidei res sunt status, & secundum hos attenditur triplex distinctio in populo israel, libro 4. di. 6. 22

Fidem christianam credi salubriter posse, inuestigari salubriter nō posse quomodo intelligitur, libro 4. di. 11. 1

Fidem thori servauerūt antiqui patres, lib. 4. di. 33

Fidem non infirmare rectum quomodo intelligitur, libro 4. di. 39. 32

Fidelis,

Fidelis, & infidelis dissimiliter se habent in cognitione articulorum, libro 4. dist. 23. 55.

Fieri:

fieri præter voluntatem quid est, libro 1. dist. 47. 3

fieri aliquid ex nihilo potest intelligi tripliciter, libro 2. di. 1. 13

fieri propter diuinam bonitatem est dupliciter, libro 2. di. 1. 59

fieri aliquid ex tempore, & in tempore, & cum tempore differunt secundum August. lib. 2. di. 2. 2

fieri quomodo dicuntur aliqua secundum rationes causales aliqua secundum rationes feminales, li. 2. di. 13. 8

fieri dicitur aliquid quando innotescit & non esse quando non apparet, lib. 3. di. 3. 10. Ad idem. dist. 22. 24

Fieri quomodo dicitur imperfectionem, lib. 3. dist. 7. 18

Seri non debet per plura quod potest fieri per pauciora quomodo intelligitur, lib. 3. di. 14. 31

Figure:

figi considerari, & comprehendi differunt, libro 1. dist. 2. 21

Figura.

Figuræ veritatem in omnibus respondere non est necesse, lib. 3. dist. 22. 25

figuras quasdam euangelium euacuat quasdam non, libro 4. dist. 2. 12

figuralis fuit vnitas synagoga sacrificium sacerdos reconciliatio, & postremo confessio, libro 4. dist. 17. 70

figura sine forma dicitur tripliciter, & secundum quem modum figura huius mundi transibit, lib. 4. dist. 48. 33

Filius.

filii generationem, & spiritum sancti processionem testantur prophete vete. specialiter, lib. 1. di. 2

filius quare non dicitur produci per voluntatem sicut creatura, lib. 1. di. 6. 11

filius quomodo procedit secundum rationem exemplaritatis, lib. 1. di. 6. 15

filii generatio quomodo continetur sub omnipotentia, lib. 1. dist. 7. 2

filius habet in se naturam gignentem quomodo intelligitur, li. 1. di. 17. 17

filius non potuit generare, illa negatio non capitur ibi dupliciter libro 1. di. 17. 18

filio communicat pater potentiam spirandi sed non generandi, libro. 1. di. 7. 19

filius quomodo est expressissima imago, libro 1. di. 7. 20

filius esse coeternus patri quattuor rationibus probatur, libro 1. dist. 9. 3. & 4. & 5. & 6. & 7

filius semper gignitur, vel semper genitus est quod horum verum dicatur, libro 1. dist. 9

filii generatio tria complexitur, & secundum hoc ad tria comparatur, lib. 1. dist. 9. 11

filius quomodo ascenditur cum sacramento scientie patris, lib. 1. dist. 9. 13

filii natiuitas quomodo ex virtute est non ex derivatione, libro 1. di. 9. 15

filius dei secundum quam naturam

secundo est miratus, lib. 1. di. 9. 28

filius dei quomodo habet principium

libro 1. di. 9. 34

filius proprie dicitur sapientia, libro 1. dist. 10

filius cum dicatur genitus cur etiam dicitur procedere, libro 1. dist. 13

filius secundum Arrium non tantum dicitur natus sed etiam factus, libro 1. dist. 13. 6. Ad idem dist. 15. 8

filius dicit a mespo non veni quomodo intelligitur, lib. 1. dist. 15

filius an semel tantum missus sit an sepe, lib. 1. dist. 15

filius duobus modis missus est visibiliter, libro 1. dist. 15

filius secundum alterum modum semel secundum alterum est sepe missus, lib. 1. dist. 15

filius secundum alterum modum dicitur missus in mundum secundum alterum non, lib. 1. dist. 15

filius & spiritus sanctus non sunt minores patre quamvis missi dicantur, lib. 1. dist. 15

filius dei ratione cuius dicitur minor patre, lib. 1. dist. 16

filius dei quomodo seipso minor dicitur, lib. 1. dist. 16

filium in aliquo inhabitare est dupliciter, lib. 1. dist. 16

filius cum sit maior patre secundum formam in qua apparuit cur non & spiritus sanctus, lib. 1. dist. 16

filius secundum quod homo non est solus patre sed & spiritus sanctus & seipso minor, lib. 1. dist. 16

filius nascendo est diuina substantia siue deus, oratio illa duplicem sensum habet secundum duplicem gerundij acceptionem, lib. 1. dist. 16. 2. & 3

filius natiuitate est diuina essentia ista oratio distinguenda est, li. 1. di. 18. 4

filius secundum quam naturam est deus, lib. 1. dist. 18. 10

filius an possit dici pater oster sicut spiritus sanctus dicitur noister, & c. lib. 1. dist. 18

filius & creatura quomodo sunt plura, lib. 1. dist. 20. 9

filius & spiritus sanctus quomodo sunt plures, lib. 1. dist. 20. 11

filius secundum humanitatem minus potens est quam pater, lib. 1. di. 20. 13

styde

Filij dei sunt homines factura ergo alius cum filij factus est filius dei, lib. 1. dist. 26. 9.

Filius non dicitur verbum creature nec spiritus sanctus donum creature, lib. 1. dist. 27.

Filius verbum & imago differunt & conveniunt, lib. 1. di. 27. 23.

Filius quo modo dicitur caput omnium, lib. 1. di. 31. 21.

Filius quomodo ita & per se agit ut a se agit, lib. 1. di. 32. 6.

Filius quare appropriatur virtus, lib. 1. di. 32. 26. & di. 34. 7.

Filius an sit sapiens sapientia genita vel ingenta, lib. 1. di. 32.

Filius an sit sapiens seipso vel per seipsum, lib. 1. di. 32.

Filius quo modo poterat rogare quod non rogabat pater & exhibere quod non exhibebat, lib. 1. di. 43. 6.

Filius & spiritus sanctum sufficienter procurare salutem nostram quo modo intelligitur, li. 2. di. 20. 6.

Filij quales nati fuissent si primi parentes non peccassent, li. 1. di. 20.

Filium non portare iniquitatem patris quomodo intelligitur, li. 2. di. 30. 13.

Filium posse assumere humanam naturam & nec patrem nec spiritum sanctum quid impeditur, lib. 2. di. 1. 27. & di. 8. Ad idem. 21.

Filius dei dicitur aliquid habere dupliciter & quomodo dicitur habere totum a patre quod habet, libro 3. di. 1. 55.

Filius quare prius missus est in carnem quam spiritus sanctus in mentem, libro 3. di. 1. 57.

Filius duplex habet proprietatem respectu patris, lib. 3. di. 4. 3.

Filij dei incarnatio vel conceptio an debeat appropriari personae spiritus sancti, lib. 3. di. 4. 1.

Filius dei est homini quare magis proprie dicitur quam sic, divina natura est homini, lib. 3. di. 5. 4.

Filium solum suscepisse hominem in unitatem personae non in unitatem naturae quomodo intelligitur, libro 3. dist. 5. 6.

Filius dei assumpsit humanitatem an sic concedenda, lib. 3. di. 5. q. 5. Resp. 48.

Filius dei est praedestinatus an hoc sit concedenda, libro. 3. di. 7. q. 1. Resp. 24. & 25.

Filius dei est homo & non est praesentus ergo est praedestinatus non sequitur, lib. 3. di. 7. 26.

Filius dei est praedestinatus quare non admittitur nisi addatur secundum quod homo, lib. 3. dist. 7. 30. & 31.

Filius dei praedestinatus est esse an hoc propositus sit vera, lib. 3. dist. 7. q. 21. Resp. 32.

Filiationes duae an sint in Christo, lib. 3. di. 8. q. 2. Resp. 26.

Filiatio quare non multiplicatur in Christo sicut generatio, li. 3. di. 8. 27.

Filium non oportet esse alium quamvis alia & alia generatione generetur, lib. 3. dist. 8. 29.

Filium esse & natum esse quomodo sunt idem, li. 3. di. 8. 30.

Filiationem temporalem intelligere ab aeterna filiatione eterna quo modo intelligitur, li. 3. di. 8. 31.

Filius naturalis quis dicitur, libro 3. dist. 8. 33.

Filium per gratiam non esse filium per naturam quomodo intelligitur, li. 3. di. 8. 34.

Filium non esse priorem suo principio generante, quo modo intelligitur, li. 3. dist. 8. 37.

Filiationis quatuor differentiae & eorum sufficientia, lib. 3. dist. 10. 4.

Filium esse unumquemque aut per naturam aut per gratiam quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 10. 9.

Filius per nuncupationem quis sit, lib. 3. dist. 10. 6.

Fili dei dicuntur Christus & homines nec omnino univoce nec omnino aequivoce, lib. 3. dist. 11. 8.

Filij dei aliter sumus nos aliter Christus, lib. 3. dist. 10. 37.

Filium dei an decuerit assumere humanam naturam de massa peccationis siue de genere Adam, lib. 3. di. 12. q. 2. Resp. 1.

Filium dei assumere humanam naturam de massa iustae quadruplici ratione decuit, ibidem.

Filium dei an congruum fuisset assumere ipsum Adam, lib. 3. dist. 12. q. 2. Resp. 7. & per totum.

filii aliquis habens patrem & filium
quare maiori affectu amoris inclina-
tur ad filium quam ad patrem. lib. 3. di.
stin. 19. 29

filii Loth non excusantur ab incestu
lib. 4. dist. 33. 2

filiorum sunt quatuor genera lib. 4.
distin. 539. 25.

filii quare inimicus attinet patri. li.
4. dist. 40. 29

filii spirituales qui sunt. libro 4. distin.
tione 42.

Finis.

Finis alijs est ultimus alius finis sub fi-
ne. lib. 1. di. 1. 13

finis dicitur bonus aut quantum ad
substantiam aut quantum ad inten-
tionem. lib. 1. di. 1. 25

finis dicitur multipliciter. libro 1. di.
stin. 43. 16.

finis principalior conditionis rerum
quos fuerit libro. 3. distin. 1. q. 1.
Respon. 63.

finis artificis est duplex unus in se al-
ter in alio. lib. 2. di. 11. 40

finis ad quem res ordinatur est duplex
lib. 2. di. 15. 27

finem esse magnæ dignitatis quomodo
intelligitur. lib. 2. dist. 15. 29

finis et si sit equaliter bonus non tam
omnes voluntates ordinantur & ap-
proximant illi fini. libro 2. distin. 38. 11

finis ille quis est ex cuius bonitate vo-
luntas est bona, & ad quem debent re-
ferri nostre voluntates ad hoc quod
sint recte. libro 2. distin. 38. quæstio
2. Resp. 12

finis dicitur tripliciter & quolibet ho-
rum modorum charitas est finis bo-
næ voluntatis libro 2. di. 38. 13

finem præcepti esse Christum quomo-
do intelligitur. libro 2. distin. 38. 14

finis dicitur dupliciter scilicet quo
quiescitur & in quo quiescitur. sic et-
iam frui dicitur dupliciter. lib. 2. di-
stin. 38. 16

finem habito quomodo dicitur vo-
luntas quiescere lib. 2. di. 38. 17

finis plures frui potest esse triplici-
ter. lib. 2. di. 38. 21

finis & finis dissimiliter respiciunt

auersionem & conuersionem. lib. 2.
distin. 38. 28

finis omnis bonæ actionis quomodo
est deus lib. 2. di. 38

finem unum habent omnes bonæ volu-
tates & tamen quædam bonæ volun-
tates diuersos fines sortiuntur lib. 2.
distin. 38

finis voluntatis intentio quomodo dis-
serunt. li. 2. di. 38

finalis impenitentia quomodo est an-
nexa peccato in spiritum sanctum li.
2. dist. 43. 15

finis est duplex. lib. 4. di. 6. 65

Finitum.

finitum quo modo necessario cōsequi-
tur status lib. 1. di. 44. 26

finitum non excedere aliud finitum nisi
si finite quo modo intelligitur. lib. 4.
distin. 13. 17

Firmamentum.

firmamentum an sit eiusdem nature
cum igne elemento libro 2. distin. 14.
q. 2. Resp. 6.

firmamentum dupliciter accipitur in
scriptura libro 2. distin. 14. 44.

Flammæ

flammæ gladius & uersipilis quid sit
lib. 2. di. 29

Flagellum

flagellorum utilitates sunt multe & de
eorum numero & sufficientia lib. 4.
dist. 15. 2

flagellum & flagellatus habent dupli-
cem comparationem & ex hoc dupli-
cem effectum. lib. 4. dist. 15. 4

Fluvius

fluvius materialis habet quatuor pro-
prietates lib. 1. in prologo. 1

fluvius spiritualis quadruplicem me-
taphoram habet. libro 1. in pro-
logo. 1

fluvij paradisi quatuor & eorum in-
terpretatio libro 1. in prologo. 3

humorum spiritualium quatuor
sunt profunda. libro 1. in prolo-
go. 4

Fomes.

fomes an in aliquo totaliter fuerit extinctus, lib. 2. dist. 32. 2
fomes & **sinteresis** dissimiliter se habent lib. 2. di. 19. 41.
 omitem. impellere ad peccandi necessitatem uenialiter & ad difficultatem ad bonū quomodo intelligitur. lib. 3. di. 3. 33
fomes quo modo per gratiam minuitur, lib. 3. dist. 3. 34

Forma.

forma accidentalis quomodo non est sua potentia lib. 1. dist. 3. 47.
forma triplex est & secundum quem modum anima rationalis dicitur forma quæ est in toto corpore & quæ libet parte, lib. 1. di. 8. 60
forma quæ est in partibus quando & quæ denominat simul totum & partes, li. 1. dist. 8. 61
forma iterum est duplex scilicet constitutiva & exemplaris & quæ dicitur ad materiam, li. 1. di. 19. 46
forma adhuc est duplex scilicet relatiua & absoluta lib. 1. dist. 34. 25
Item est duplex & quomodo August. accipit ideas in ratione forme libro 1. dist. 35. 16
formæ quomodo est distinguere, lib. 1. dist. 19. 30
forma substantialis & completiua uni uicuiusque dicitur species natura & essentia secundum triplicem considerationem, lib. 1. dist. 31. 19
forma qua ratione præcedit illud cuius est forma lib. 1. di. 32. 15
forma dicitur dupliciter ad informatum & secundum quem modum accipitur in deo lib. 1. di. 34. 25.
formæ omnis inductio an sit a creatore an agens particulare siue creatum possit aliquem inducere. libro 2. dist. 7. q. 1. Respō. 71
formam educere in esse sic quadruplici opinione. ibidem.
forma per quem modum producit, lib. 2. dist. 7. 75
forma an producit ex aliquo an ex nihilo, lib. 2. dist. 7. 76
formarum verarum inductio an possit esse a spiritu maligno, libro 2. dist. 7. quæst. 2.

formæ quomodo sunt in materia seminaliter. lib. 2. dist. 7. 80
formæ nomen equiuocatur ibi deus est pure formale, lib. 2. dist. 12. 9
formas elementares esse primas in materia corporali quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 12. 20
formam vltimam esse completiua quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 14. 70
formam debere esse proportionatam materię quomodo intelligitur, libro 2. dist. 15. 16
formam esse simplicem quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 17. 18
formam nobiliorem esse simpliciorum quomodo intelligitur, libro 2. dist. 17. 22
formæ nobilissime dandam esse materiam nobilissimam quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 17. 32
forma est duplex scilicet totius, & partis, & quo modo vniuersale est forma, lib. 2. dist. 18. 21
forma vniuersalis quid est & quomodo particularatur, lib. 2. dist. 18. 33
forma vniuersalis quo modo dicatur esse, lib. 2. dist. 18. 34
forma particularis quomodo dicitur ens in actu completo. lib. 2. dist. 18. 37
formale & materiale penes quid accipitur in rebus, lib. 2. dist. 25. 31
formæ actus est duplex, libro secundo dist. 26. 31
formale in peccato esse auersionē quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 42. 49
forma specifica communis potest dupliciter intelligi scilicet secundū prædicationem, & secundum constitutionem, lib. 3. dist. 2. 36
forma dupliciter, & quo modo deus dicitur forma, lib. 3. dist. 5. 2
forma est duplex quædam complet in essendo quædam mouendo, & quo modo dicuntur ceterę virtutes formari a charitate, lib. 3. dist. 36. 47
formam & formatum esse non posse in diuersis subiectis quo modo intelligitur, libro 3, dist. 36. 48
formæ non est forma nec perfectionis perfectio quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 36. 50
forma dicitur tripliciter & quo modo accipitur in distributione sacramenti, lib. 3. dist. 3. 9

forma que habet partem & partem dupliciter eductur, & quando successiue & quando instantanee. libro 4. distinc. 16. 46.

formam habere contrariam dispositionem in materia est tripliciter, & quando inducitur successiue & quando instantanee. lib. 4. dist. 16. 47.

Fornicatio.

Fornicariam cognoscere quo modo sit bonum. lib. 1. dist. 47. 19.

fornicatores notorii qui sunt, libro 3. distinc. 13. 32.

fornicatio dicitur tripliciter & secundum quem modum est causa diuorij lib. 4. dist. 39. 3.

fornicatio quando est in damnum coniugis, lib. 4. dist. 39. 4.

fornicatio & stuprum quo modo differunt, lib. 4. dist. 41. 5.

fornicatio stuprum adulterium in cessus raptus quid sit, libro 4. dist. 41.

Forte.

Forte iterum est nota dubitationis iterum euenire, & quo modo accipitur ibi, Eua dixit forte &c. libro 3. dist. 22. 10.

Fortis.

Fortius esse quod pellit quam quod pellitur quo modo intelligitur, libro 7. dist. 31. 20.

fortitudinis actus in quo consistit, lib. 3. dist. 33. 5.

fortitudinis & temperantie actum elici a concupiscibili & irascibili quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 33. 26.

fortitudinis doni actus principalis an consistat circa passiones tolerandas an circa cupiditates reprimendas, lib. 3. dist. 35. 9. 5. Respon. 34.

fortitudinem esse circa delectationum repellendam quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 35. 35.

fortitudo donum & consilium donum circa quod principaliter consistit, lib. 3. dist. 35. 36.

fortitudo donum excellentiori modo est circa passiones quam fortitudo virtus, lib. 3. dist. 35. 37.

fortitudo donum, & fortitudo virtus in quo conueniunt & differunt, lib.

3. distinctione 35. 31

Fortuitum.

Fortuita operatio secundum quod fortuita an sit a deo, libro 3. dist. 19. quest. 2. Respon. 33.

Forum.

Forum est duplex scilicet conscientie & diuine iusticie & in quo tenetur quod ultra penitentiam imposita & impleta satisfacere vltimus, libro 4. dist. 15. 10.

Fraus.

Fraus quomodo nemini debet patrocinari in iurando, lib. 4. dist. 39. 48.

fraus quomodo nulli debet patrocinari in matrimonij contractu. libro 4. dist. 27. 26.

Frigiditas.

Frigiditas est duplex que impedit matrimonium contrahere, lib. 4. dist. 34. 22.

Fryor.

Fruendum quare sit, & qua viendum & fruendum simul, libro primo dist. 1. 5.

fructio est vna quamuis tribus inuicem personis, lib. 1. dist. 1. 2.

frui & vi differunt. lib. 1. dist. 1. 9.

fructio generali ratione quid dicat, & quo modo & quis potest frui simpliciter, libro 1. dist. 1. 9.

frui quid sit per essentiam, libro 1. dist. 1. 9. 4.

frui diffinitur tripliciter prout actus voluntatis tripliciter consideratur, lib. 1. dist. 1. 26.

frui quare non diffinitur per actum cognitionis sicut delectationis, lib. 1. dist. 1. 27.

frui quare non diffinitur per fidem, & sicut sicut per charitatem, libro 1. dist. 1. 28.

frui requirit videre & habere similiter & amare. lib. 1. dist. 1. 29.

frui quo modo est ex fide & spe, lib. 1. dist. 1. 31.

frui utrum contingat deo, libro 1. dist. 1. 9.

fruendum an sit solo deo siue bono in-

creato, libro 1. dist. 1. q. 2.
 frui accipitur proprie & communiter,
 & secundum quem modum fruimur
 deo & secundum quem fructibus donis
 & beatitudine. lib. 1. dist. 1. 36.
 frui aliquo dicitur dupliciter & frui-
 mur charitate utroque modo. lib. 2.
 distinc. 38. 16.
 frui & uti quid sit. lib. 1. dist. 1.
 fruendum & utendum quibus rebus
 est. lib. 1. dist. 1.
 fruamur an deo in hac vita inquirat. li.
 1. distinc. 1.
 frui an debeat hō homine. lib. 1. dist. 1.
 fruatur an utatur deus homine, libro
 1. dist. 1.
 fruendum an utendum sit virtutibus,
 lib. 1. di. 1.

Fructus,

Fructus nomine quid intelligitur ibi
 quantum seminavimus in operibus tā-
 rum in fructibus mercedis, libro 2.
 dist. 40. 40.
 fructus theologicæ nomen, libro 3. di.
 stinc. 34. 5.
 fructus bonæ conversationis debere pec-
 catori computari ab eo tempore quo
 peccavit quomodo intelligitur. libro
 4. dist. 15. 22.
 fructus bonus & fructus dignus peni-
 tentiæ quō modo differunt, libro
 4. distinc. 16. 14.
 fructus dignitas dupliciter potest acci-
 pitur & quo modo secundum hoc in-
 telligitur præceptum Iohannis fa. di.
 fru. p. lib. 4. dist. 16. 6.
 fructus digno facere penitentiæ est du-
 pliciter scilicet vere & interpretative,
 li. 4. di. 16. 58.

Frustra.

Frustra est potentia quæ non reducitur
 ad actum quō modo intelligitur, lib.
 1. dist. 43. 26. & lib. 3. dist. 1. 44.

Fundamentum.

Fundamentum dicitur multipliciter
 & qua ratione Christus penitentiā si-
 des charitatis penitentiā humilitas for-
 titudo dicitur fundamentum, libro 3.
 dist. 22. q. 1. Respon.
 fundamentum quid vocat apostolus &
 de numero & de ordine eorum quæ

ponuntur in fundamento, libro 4. di.
 stinc. 12. 30.

Furtum,

Furtum filiorum Israel quare non im-
 putatur eis in peccatum. libro 1. di-
 stinctione 47. 30.

furti nomine prohibetur sacrilegium
 rapina & utra & quomodo differat,
 lib. 3. dist. 37. 12.

Futurum

futurum duo importat & secundum
 quem modum est de ratione præscien-
 tiæ, lib. 1. di. 38. 3.

futurum est in triplici differentia, libro
 1. dist. 38. 6.

futuras ideo esse res quia deus eas no-
 vit quomodo intelligitur, libro 1. di-
 stinc. 38. 7.

futurum quomodo scitur a deo per cau-
 sam, lib. 1. di. 38. 10.

futurum esse causam præscientiæ duæ ra-
 tiones videntur probare & solvuntur,
 lib. 1. di. 38. 14. & 15.

futura potest sciri certitudinaliter du-
 pliciter, lib. 2. di. 4. 2.

futurorum triplex est genus, libro 1.
 dist. 7. 64.

futurum quid significet ibi, necessarium
 futurum est quod aule & præterit deus
 lib. 2. di. 7. 1.

futurum dicitur dupliciter scilicet quia
 cum ad eveniendum & quantum ad ordi-
 nem & quo modo ipse est futurorum,
 lib. 3. di. 26. 5.

Gaudium.

Gaudium est duplex scilicet de
 premio sub tantali & acciden-
 tali, lib. 2. dist. 11. 32.

Gaudium dolore impermixtum esse
 magis intentum quomodo intelli-
 gitur lib. 4. di. 16. 35.

Gaudere de bono præterito & expecta-
 re bonum futurum dissimulat se ha-
 bere, lib. 3. di. 26. 20.

Gaudii quantitas in patria deo respi-
 cit & respectu cuius est equalis, lib. 3. di.
 stinc. 31. 57.

Gaudium speciale qua ratione habet
 unus de alio in patria, libro 1. di-
 stinc. 31. 58.

Gaudium augetur tripliciter & scilicet
 dum

dum quem modum gaudium sanctorum augebitur in resurrectione, libro 4. di. 45. 1

Gaudium dicitur maius quadrupliciter & quod respectu cuius maius reputatur. lib. 4. di. 49. 29

Generare.

Genuit se deum vel alium deum conclusionis huius neutra pars, est concedenda, lib. 1. di. 4. 2

Generare alterum filium quo modo dicitur imperfectiorem potentiam in generando, lib. 1. dist. 4. 11

Generationis terminus dupliciter consideratur, lib. 1. di. 5. 24

Generatio quo modo est principium distinguendi & communicandi, li. 1. dist. 5. 27

Generari datur per generationem est falsa locutio, libro primo. distinctio. 5. 30

Generatio filij an sit secundum conditionem necessitatis, lib. 1. di. 6. q. 2. Respons. 5. & per totum.

Generatio filij an sit secundum rationem voluntatis, libro 1. dist. 6. q. 2. Respons. 8. & per totum.

Generatio filij a patre an sit secundum rationem exemplaritatis libro 1. distinctio. 6. quaestio. 3. Respons. 12. & per totum.

Generatio filij quo modo continetur sub omnipotentia, libro 1. distinctio. 7. 2

Generari posse & generari posse secundum quos actus distinguuntur, libro 1. dist. 7. 6

Generandi vel gignendi potentia quam naturam dicitur in patre quam in filio, lib. 1. di. 7. 7

Generare quid est, libro 1. distinctio. 7. 8. & distinctio. 9. 20. & distinctio. 13. 13

Generare posse utrum in diuinis dicatur quid vel ad aliquid libro 1. dist. 7. q. 1. Respons. 9. & per totum.

Generare in diuinis quemodo confectur naturam, libro 1. distinctio. 7. 12

Generandi potentia an sit in filio, lib. 1. di. 7. q. 2

Generandi potentiam non communicare filio propter duo, libro 1. di.

si 1. 7. 16.

Generandi fecunditas aliter est in his inferioribus aliter in deo, libro 1. distinctio. 7. 21

Generare & creare utrum sit unum posse, lib. 1. di. 7. q. 3. Respons. 22.

Genui quid significet ibi ego hodie genui te. lib. 1. di. 9. 10

Generatio filij dei quare magis assimilatur splendori quam alijs rebus, li. 1. dist. 9. 11

Generatio an sit ponenda in diuinis libro 1. distinctio. 9. quaestio. 1. Respons. 19

Generationis modus differenter est in diuinis & in creaturis. lib. 1. dist. 9. 22

Generatio an sit in diuinis personarum distincta, li. 1. di. 9. q. 2

Generatio quid est filij, li. 1. di. 9. 23

Generatio i diuinis ratione cuius facit personalem distinctionem, lib. 1. di. 9. 22. & 23

Generationem & generationis distinctionem non communicat pater filio, lib. 1. dist. 9. 24

Generatio diuina an sit eterna, libro 1. dist. 9. quaestio. 3. respons. 31

Generatio quid dicitur in diuinis & quid i creaturis & quid conscriptio, libro 1. dist. 9. 32

Generatio filij an sit terminata, lib. 1. dist. 9. quaestio. 4. respons. 36. & 37

Generatum esse nobilius est quam generari, & similes locutiones ubi habent veritatem, libro 1. dist. 9. 39

Generatio semper ens non semper de novo aliquid producit, sicut nec sol radium, libro 1. di. 9. 40

Generans & genitus sunt per generationem distincti, & coeterni, libro 1. dist. 9

Generationis diuine modus inenarrabilis est, & non intelligibilis, li. 1. di. 9

Generationis aeternitas an debeat exprimi per verbum praesentis, vel futuris temporis, lib. 1. dist. 9

Generationis modos 12. ponit Arrius quorum quolibet dato probatur quod filius non tantum natus, sed & factus est, libro 1. dist. 13. 6. & di. 15. 8

Generatio & processio reperitur in diuinis sed creatio non, lib. 1. di. 13. 10

Generatus est spirans ergo genitus est spirans non sequitur, li. 1. di. 23. 18

Generatio

Generatio filij, & processio spiritus sancti an realiter differant, an solum secundum rationem intelligendi, libro 1. dist. 11. quæ. 3. in respons.

Generatio & spiratio secundum rationem intelligendi dupliciter differunt, libro 1. dist. 13. 20

Generatio quomodo plus differt a creatione quam a processione, libro 1. dist. 13. 26

Generationem filij & processionem spiritus sancti non potest homo sufficere distingui, libro 1. di. 13

Generari & donari differunt, libro 1. dist. 18. 17

Generatio sanctorum obomodo dicitur in eternitate dei, lib. 1. di. 19. 4

Generandi duos modos ponit hyl. in viventibus, lib. 1. di. 19. 9

Generatio comprehendit duas relationes similiter & processio, libro 1. di. 26. 30

Generare & esse patrem, an sit una notio, libro. 1. di. 27. quæ. 1. rñ. 6.

Generare, & esse patrem quamvis sit eadem proprietas differenti tamen modo significatur quantum ad tria, lib. 1. dist. 27. 7

Generare, & esse patrem habent diversum modum significandi, libro 1. di. 37. 8

Generare & esse patrem per abstractionem predicantur de se invicem, lib. 1. dist. 27. 9

Generare & esse patrem cum sint eadem proprietates quæ istorum est ratio intelligendi alteram id est utrum hypothesis patris sive pater ideo generet quia pater est: vel an ideo sit pater quia generet, lib. 1. di. 27. qu. 2. rñ. 10. & per totum.

Generari quomodo non convenit essentia sed personæ, lib. 1. di. 27. 11

Generatio & creatio inæquale relationem dicit in deo, libro 1. di. 30. 11

Generatio significatur dupliciter, lib. 1. di. 30. 9

Generans & pater differenter subicitur respectui filij prædicati paternitatis, lib. 1. di. 33. 25

Generatio vltima, & æquiva, quid sit, libro 1. dist. 37. 5

Generandi actus quomodo est actus completi, libro 1. dist. 18. 48

Generativa vis quomodo spiritaliter resideat penes animam, lib. 2. di. 18. 49

Generatio hominum quomodo fuisse si homo stensset, libro 2. di. 20. 11

Generativa vis quare data est hominibus, libro 2. di. 20. 12

Generativa an aliquid conferat in veritatem humanæ naturæ, lib. 2. dist. 30 quæst. 1. 28. & per totum.

Generatio quomodo est substantia generantis, lib. 2. di. 30. 34

Generativa quare est magis in nobis corrupta inter omnes potetias animæ vegetativæ, libro 2 dist. 1. 24

Generationis quattuor modi, libro 3. dist. 1. 2.

Generatio filij quomodo est supra causam rationem tempus & naturam, lib. 3. dist. 8. 2

Generatio quomodo terminatur ad ens completum libro 3. di. 8. 12

Generatio quare multiplicatur in Christo, & non filiatio, libro 3. dist. 8. 27

Generationem voluntariam non esse naturalem quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 8. 36

Generans prius esse generato quomodo intelligitur, lib. 3. di. 34. 16

Generare & facere differunt, libro 3. di. 4. 6

Generationem posteriorem non tollere corruptionem prioris quomodo intelligitur, lib. 4. di. 12. 16

Generale.

Generale sine universale est duplex scilicet in predicando & in causando, libro 1. dist. 27. 6

Genitalia.

Genitalium membrorum usus cutis debet esse magis ordinatus quam aliorum membrorum, lib. 2. di. 20. 27

Genitivus.

Genitivus casus construatur dupliciter libro 1. dist. 3. 31

Genitivus in illa auctoritate Apostoli in liq. charitatis suæ quomodo tenetur, libro 1. di. 5. 7

Genitivi quædam proprietates, libro 1. dist. 11. 4

Genitivus ille naturæ quomodo constituitur ibi, ordo naturæ, an sit in divinis

pinis, libro. 1. di. 20. 24
 Gentius quid requirat ut proprie, &
 vere constituitur, lib. 1. dist. 34. 5
 Gentius multiplicem habitudinem
 importat. Ibidem.

Genus.

Genus credentium est duplex & cui est
 vilius visibilis missio spiritus sancti,
 libro 1. dist. 16. 13
 Genus rei quid & quid res generis, lib.
 1. dist. 21. 6. in fine.
 Genus dicitur dupliciter, & secundum
 hoc consentiunt aliqua in genere du-
 pliciter, lib. 2. di. 17. 13
 Genus aliqua complectitur per se ali-
 qua per reductionem, lib. 2. d. 29. 16
 Genera diversorum predicari de eodem
 est impossibile quomodo intelligitur,
 libro 3. dist. 6. 24

Gerundia.

Gerundia secundum triplicem exposi-
 tionem tria dicunt, lib. 1. dist. 39. 1
 prope finem.
 Gerundia possunt dicere concomitantia
 vel causam in ablativo casu, & secun-
 dum quum modum hanc est vera, fili-
 us nascendo accepit, ut sit substantia,
 libro 1. dist. 18. 3

Gigantes.

Gigantes unde habuerunt ortum, lib.
 4. dist. 44. 32

Gladium.

Gladium spirituali & corporali interfi-
 ci non est simile, lib. 4. di. 13. 71
 Gladium utrumque ad quem vltum ha-
 bet ecclesia, lib. 4. di. 37. 5

Gloria.

Gloria quomodo perficit totam capa-
 citatem naturae, li. 2. di. 9. 20. & 21
 Gloriosius esse non consistit in peccato
 quia tentari non posse quomodo intel-
 ligitur, lib. 2. dist. 23. 2
 Gloria quomodo reddit impossibilem
 ad malum & quomodo poena ad bo-
 num, lib. 2. dist. 25. 42
 Gloria est duplex & in qua poterit re-
 surgere qui peccauit, lib. 3. d. 21. 11
 Gloria quomodo saluat ordinem natu-
 re in illa, lib. 3. di. 31. 55

Gloria secundum quem modum est in
 potentijs, libro 4. dist. 49. 19
 Gloria adus cuius sit & videtur quomodo
 nium potentiarum, lib. 4. di. 49. quae-
 1. Respon. 21

Gloria adus esse plures, vel pauciores
 quam tres, si quae rationes probare
 videntur quomodo sunt dissoluentur,
 libro 4. dist. 49. 23. & per totum.

Gratia.

Gratia quid est, lib. 1. di. 8. 39. Iterum
 diffinitur multipliciter, libro 2. di. 26.
 4. & di. 27. 11. & iterum di. 27. quae-
 2. in secundo argumento.
 Gratia respectu cuius dicitur adiutori-
 um, lib. 1. dist. 8. 40
 Gratia quomodo est ars bene viuendi,
 lib. 1. di. 14. 19
 Gratiam dari ab aliquo est tripliciter,
 lib. 1. dist. 14. 22
 Gratia & lumen corporale dissimiliter
 se habent, lib. 1. di. 24. 24
 Gratia quomodo expellit culpam, lib.
 1. di. 14. 25
 Gratia creare non potest produci, vel
 dari ab homine, lib. 1. di. 24. 28
 Gratiam augeri est dupliciter, libro 1.
 dist. 15. 45
 Gratia quomodo augetur & semicetur
 libro 1. dist. 15. 48
 Gratia qua ratione vnit, lib. 1. dist. 17
 & 17, & lib. 2. di. 26. 18
 Gratificatio & obduratio quomodo se
 habent respectu meriti, & demeriti,
 libro 1. dist. 41. 7
 Gratiam alicui subtrahi potest respectu
 sub triplici conditione, li. 1. di. 48. 3
 Gratia dicitur tripliciter, & quo modo
 data sunt angelis gratuita, lib. 2. dist.
 4. 11.
 Gratia eadem quomodo dicitur operans
 & cooperans, lib. 2. dist. 5. 3
 Gratia operantis quare dicitur preme-
 niens respectu gratiae cooperantis, lib.
 2. dist. 5. 4
 Gratia non inchoavit conversionem
 angelorum sed confirmavit, libro 2.
 dist. 5. 42
 Gratia aliter est a deo quam culpa a
 diabolo, lib. 2. di. 8. 52
 Gratia tripliciter consideratur & quomodo
 vnitur & quomodo distinguitur, libro 2. di-
 st. 9. 11

Gratiam

Gratiam dari secundum maiorem capacitatem naturalis potest esse dupliciter, lib. 2. dist. 9. 14

Gratia quædam dicitur esse fixa quædam influens & secundum quam angeli dicuntur magis profecisse, libro 2. distinc. 11. 3

Gratia quomodo dicitur esse perfectio nature, lib. 2. dist. 24. 10. & 21

Gratum gratum facientem esse fidem cum dilectione intelligitur de gratia gratum faciente non quantum ad essentiam sed quantum ad effectum, lib. 2. dist. 26. 3

Gratia secundum diversas comparationes diversimode diffinitur, lib. 2. distinc. 26. 4

Gratia diffinitio magistralis, libro 2. dist. 26. 4. prope finem.

Gratia dei an aliquid ponat circa gratificatum, lib. 2. dist. 26. questione 1.

Gratia humana differt a divina tripliciter, lib. 2. dist. 26. 8

Gratia divina aliter se habet circa gratificatum quam dilectio circa dilectum, lib. 2. dist. 26. 9

Gratia & laus dissimiliter se habent, lib. 2. dist. 26. 11

Gratia quid ponit circa gratificatum an aliquid creatum an aliquid increatum, lib. 2. dist. 26. q. 2. Respon. 14

Gratia pratum faciens. 9. effectus habet in gratificato, lib. 2. dist. 26. in secundo argumento ubi ponatur ad marginem. 12. & ad idem. 15. & gratia aliqui effectus, lib. 2. dist. 27. 12

Gratia an sit in genere substantium vel accidentis, libro 2. distinc. 26. quest. 13. Respon. 19

Gratia quare dicitur nobilior anima, & anima perfectio, lib. 2. di. 26. 20.

Hic ponitur in principio. quod accidens nobilis est ponatur nullum accidentis, &c.

Gratia alio modo assimilatur deo alio modo anima, lib. 2. dist. 26. 21

Gratia qualis accidens est, libro 2. distinc. 26. 22

Gratiam esse formam quæ est principium vite quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 26. 23

Gratia non est in genere substantie quæ sit de bonis maximæ, libro 2. dist.

distincione 26. 24

Gratia an insit anime per se an per accidens, lib. 2. dist. 26. 25

Gratia an sit in genere accidentis corruptibilis vel incorruptibilis, libro 2. dist. 26. quest. 4. Respon. 26

Gratia quo modo est imago & quo modo anima, lib. 2. dist. 26. 27

Gratia a quo dependet, libro 2. distincione 26. 28

Gratia a quo corrumpitur an a deo an a peccatore an a libero arbi. libro 2. distinc. 26. 31

Gratiam quare permittit deus perire, lib. 2. dist. 26. 33

Gratia an primo insit substantie anime vel potentijs, lib. 2. distinc. 26. q. 5. Respon. 43. &c.

Gratiam esse continuam in suo actu quo modo intelligitur, libro 2. distinc. 26. 35. & 36

Gratia an comparetur ad animam in ratione motoris, libro 2. distincione 26. q. 6. Respon. 42

Gratia quo modo dicitur movere lib. ar. lib. 2. dist. 26. 43

Gratiz & libe. arbi. quare attribuitur omne opus meritorium, libro 2. distinc. 26. 44

Gratia an moveat libe. ar. naturaliter an violenter an voluntarie. libro 2. dist. 26. 47

Gratia an moveat libe. arbi. ut motor motus vel ut motor non motus, lib. 2. dist. 26. 47

Gratia eadē in se non variata quo modo excitat & mouet ad diversa opera, lib. 2. dist. 26. 48

Gratia quamvis vna tamen multipliciter dividitur & diffinitur secundum multiplices comparationes, lib. 2. di. 27. 1. ad idem. 17. & 14

Gratia accipitur quadrupliciter & secundum hoc ista duo nomina præueniens & subsequens quadrupliciter accipiuntur, lib. 2. dist. 27. 2

Gratia gratum faciens an diuidi habeat per differentias diuersas per essentiam, lib. 2. dist. 27. q. 1. Respon. 10

Gratiam gratum facientem vnam tantum esse ponere in vna anima triplici ratione, lib. 2. di. 27. 10. 2. 11. & 12

Gratiz nomen equiuocatur, libro 2. dist. 27. 13

Gratiarum diuisiones esse quo sensu di-
 xerit apostolus, lib. 2. dist. 27. 14.
 Gratiā multiplicari quia culpa multi-
 plicatur non sequitur, libro 2. distin-
 ctione 27. 15
 Gratiz actus quo modo dicatur diuer-
 sificari, lib. 2. dist. 27. 16
 Gratia quare nō plurificatur in anima
 sicut scientia, lib. 2. dist. 27. 17
 Gratia gratum faciens & virtus gratui-
 ta an differant per essentiam, libro 2.
 dist. 27. q. 2. Respon. 18
 Gratia est fides cum dilectione qualis
 prædicatio, lib. 2. dist. 27. 19
 Gratia aliqua diffinitio non eo modo
 conuenit virtuti gratiz. &c. libro 2.
 dist. 27. 20
 Gratia cooperans qua ratione dicitur
 libe. arb. cooperari, lib. 2. dist. 27. 21
 Gratiz & virtuti differenter competit
 viuificare acceptum reddere. & opus
 meritum facere, ibidem circa me-
 dium.
 Gratia non potest circumscribi chari-
 tate, lib. 2. dist. 27. 23
 Gratia & gloria an differant per essen-
 tiam, lib. 2. dist. 27. q. 1. Respon. 24
 Gratia qua ratione simul stat cum fide,
 lib. 2. dist. 27. 25
 Gratia qua ratione se habet ad gloriam
 sicut via ad terminum, libro 2. di-
 stinct. 27. 26
 Gratia aliter se habet ad gloriam vel
 præmium quam culpa ad supplicium,
 lib. 2. dist. 27. 27. Ad idem. 46
 Gratiā & gloriam non habet diuersi
 ficare diuersitas modi cognoscendi,
 lib. 2. dist. 27. 26
 Gratiz donum iam habitum an con-
 tingat mereri per ipsam gratiam, lib.
 2. dist. 27. q. 1. Respon. 30
 Gratia iam habita non potest mereri
 quamuis contingat mereri gloriam iā
 habitam, lib. 2. dist. 27. 31
 Gratiam primam vel habendam potest
 quis alijs mereri, ergo potest sibi me-
 reri gratiam habitam non sequitur,
 lib. 2. dist. 27. 33
 Gratiarum actio quare non est ordina-
 ta ad merendum iam habitum sicut o-
 ratio ad merendum habendum, libro
 2. dist. 27. 34
 Gratia aliter se habet ad meritum quā
 charitas ad amorem, lib. 2. dist. 27. 35

Gratiz augmentum an contingat me-
 reri per gratiam, libro 2. dist. 27. q.
 2. Respon. 37
 Gratiz augmentum quo modo contin-
 gat mereri, lib. 2. dist. 27. 38. & 39
 Gratia quo modo potest augeri cum sit
 simplex & quo modo est simplex, lib.
 2. dist. 27. 40
 Gratia secundum quem profectum dici-
 tur augeri, lib. 2. dist. 27. 41
 Gratiz augmentū & gratia primo da-
 ta quo modo differunt, libro secun-
 do dist. 27. 42
 Gratiz complementum idest gloriæ p-
 mium an contingat mereri per gratia,
 lib. 2. dist. 27. q. 3. Respon. 44
 Gratis factum quo modo obligat & nō
 obligat, lib. 2. dist. 27. 51
 Gratia operans & cooperans an sit eā-
 dem, lib. 2. dist. 27.
 Gratia quid sit quo modo mereatur au-
 geri & de tribus generibus bonorum,
 lib. 2. dist. 27
 Gratia comparatur ad virtutem, libro
 2. dist. 27.
 Gratia an sit virtus vel non, libro 2.
 distinct. 27.
 Gratia & virtus quo modo comparan-
 tur ad meritum, lib. 2. dist. 27
 Gratiz principaliter est bona voluntas
 &c. lib. 2. dist. 27
 Gratia non est sed facit meritum, libro
 2. distinct. 27
 Gratia præueniens qua virtus intelli-
 gitur non est lib. ar. vsus sed ex ea bo-
 nus vsus lib. ar. & omnia bona meri-
 ta, lib. 2. dist. 27
 Gratiā primam nō contingit mereri
 triplici ratione, lib. 2. distinct. 28. 2
 Gratia humana & diuina differenter
 se habent, lib. 2. dist. 28. 4
 Gratiā primam an possit sibi aliquis
 in statu gratiz existens mereri post re-
 cidium, lib. 2. dist. 28. 5
 Gratiz gratis datæ nomine quid intelli-
 gitur, lib. 2. dist. 28. 29
 Gratia gratum faciens non præexigit
 necessario dispositionem gratiz gratis
 datæ, lib. 2. dist. 28. 30
 Gratiz & liber. ar. ordo, libro 2. di-
 stinct. 28. 32
 Gratia quare magis potest recuperari
 quam prima iniusticia, libro secundo
 distinct. 39. 19

Gratiam noluit dominus dare cum naturalibus cum posset triplici ordine exigente, lib. 2. dist. 29. Ad idem. 28
 Gratiam maiorem an dederit deus homini lapsus quam dedisset si in statu innocentie permansisset, lib. secundo distinct. 19. 32
 Gratiam esse potentiorē quam culpā quo modo intelligitur, libro secundo distinct. 33. 21
 Gratia dupliciter opponitur concupiscentiæ, & quo modo tollit totaliter concupiscentiam, lib. 2. dist. 35. 41
 Gratia gratis data & gratia gratum faciens penes quid distinguatur. Ibidem.
 Gratia subtractionem & ignorantiam esse a deo quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 36. 40 & 42
 Gratia quo modo corrumpitur & annihilatur, & quo modo deficit in seipsa lib. 2. dist. 36. 43. & 44
 Gratia sanctificans quare non sequitur natiuitatem carnalem. libro tertio distinct. 3. 25
 Gratia quo modo minuit fomitem, lib. 8. distinct. 3. 44
 Gratia illa quæ fuit in conceptione in comparatione ad dignitatem naturæ assumptæ an teneat rationem proprietatis naturalis vel gratuitæ, libro 3. dist. 4. q. 3. Respon. 30.
 Gratia unionis dupliciter. Ibidem.
 Gratiam quo modo accepimus de plenitudine christi, li. 7. di. 13. 3. & 4.
 Gratia singularis personæ in Christo an sic creata uel increata, libro 3. distinct. 13. q. 1. Respon. 8
 Gratia singularis personæ quare dicitur, lib. 3. dist. 13. 9
 Gratia personæ singularis & filiationis adoptionis dissimiliter se habent, lib. 3. dist. 13. 10
 Gratia & gloriæ deformitas non excluditur a Christo propterea quod ipse est deus, libro 3. dist. 13. 11. & 12
 Gratia finita uel immensa an sit in Christo, lib. 3. dist. 13. q. 4. Respon. 13
 Gratiam tantam esse quantum est illud ad quod disponit quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 13. 18
 Gratia singularis personæ in Christo an fuerit gratia plena atque perfecta, lib. 3. dist. 13. q. 3. Respon. 25
 Gratia capitis quid sit secundum essen-

tiam utrum scilicet sit quid creatum uel increatum, libro 3. distinct. 13. q. 1. Respon. 28
 Gratia dupliciter influit sensum & motum, & secundum hoc dupliciter conuenit in Christo, lib. 3. dist. 13. 29
 Gratia creata quo modo potest influere motum & sensum in membra, lib. 3. dist. 13. 30
 Gratia capitis an sit alia quam gratia singularis personæ & gratia unionis, lib. 3. dist. 13. q. 2. Respon. 34
 Gratia singularis personæ quid dicatur. Ibidem.
 Gratia unionis dicitur tripliciter. Ibidem.
 Gratia capitis dicitur tribus modis, libro 3. dist. 13. 35
 Gratia quæ ponitur in Christo secundum triplicem differentiā penes quid est data, lib. 3. dist. 36
 Gratia capitis quo modo communicatur alijs, lib. 3. dist. 13. 37
 Gratia singularis personæ quo modo remanet in Christo si deponeretur natura assumpta, lib. 3. dist. 13. 38
 Gratia unionis quo tempore habuit effectum, lib. 3. dist. 13. 39
 Gratia capitis mediante an deus influat sensum in omnem aliam creaturam habentem gratiam siue angelicam siue humanam, libro 3. dist. 13. quæst. 3. Respon. 40
 Gratia ad gloriam & meritum ad præmium habent quo ad aliquid similitudinem, & quo ad aliquid non, libro 3. distinct. 18. 28
 Gratia collatio satisfactionem originariis non facit, sed præsupponit, libro 3. dist. 20. 32
 Gratia equaliter delet omnem culpam sed non satisfacit æqualiter pro omni culpa, lib. 3. dist. 20. 33. & per totum.
 Gratia gratumfaciens lumen quo modo sufficit ad credendum, libro 3. distinct. 23. 66
 Gratia non omnimode se habet ad uirtutes sicut anima ad suas potentias, lib. 3. dist. 23. 27
 Gratia & uirtutes quo modo infundantur in animam exemplo monstratur, lib. 3. dist. 23. 74
 Gratia & charitas diuersimode dicuntur uita animæ. lib. 3. dist. 27. 23

Gratiam esse perfectionem naturæ quo modo intelligitur, libro 3. distinctio 29. 16

Gratia quantulumque quare non sufficit ad vincendum omnem tentationis impulsus. lib. 3. dist. 30. 6

Gratiam gratum facientem magis disponere hominem ad susceptionem boni quam gratiam gratis datam quo modo intelligitur, lib. 4. dist. 21. 13

Gratia non solum repugnat peccato, sed etiam ei quod habet annexum, lib. 3. dist. 34. 80

Gratia quare non potest esse in qualibet creatura, cum tamen deus possit esse in qualibet, lib. 4. dist. 1. 32

Gratia quæ signatur in baptismo quare est ibi tantum in signo cum sit corpus Christi in altaris sacramento, non tantum ut in signo sed etiam secundum veritatem, lib. 4. dist. 1. 31

Gratia sibi determinat subiectum non quia in illo habet causam sed quia habet in illo occasionem, libro 4. distinctione 1. 33

Gratia quare non manet in alijs sacramentis sine subiecto sicut accidentia in altaris sacramento, libro quarto distinctio 1. 34

Gratia sacramentalis an sit eadem per essentiam cum gratia virtutum, lib. 4. dist. 1. quæst. 6. Respon. 51. Hic emendetur hæc clausula hoc modo sed attende cum dico gratiam virtutum, dico gratiam gratum facientem, & habere subiectum &c.

Gratiam quo modo dicitur Deus subtrahere, lib. 4. dist. 1. 96

Gratiam sicut solus Deus dat, ita solus delet gratiæ oppositum scilicet culpam, lib. 4. dist. 1. 97

Gratia duplicem habet actum, & in quo & respectu cuius habet maiorem effectum, lib. 4. dist. 4. 19

Gratiæ nihil magis repugnare quam culpam quo modo intelligitur. libro 4. dist. 4. 31

Gratia quo modo expellit culpam, lib. 4. dist. 5. 31

Gratia spiritus sancti per quam in nobis operatur est duplex, scilicet gratis data & gratum faciens, libro 4. distinctione 7. 18

Gratia gratum faciens dicitur duplici-

ter, & quæ est baptismalis penitentialis, & quæ sacramenti confirmationis, lib. 4. dist. 7. 21. & 22

Gratiam gratis datam esse non gratum facientem omne illud finem quo potest stare esse spirituale falsum est, libro 4. dist. 7. 23

Gratia gratum faciens quo modo est contra culpam & etiam contra penam, lib. 4. dist. 7. 24

Gratia eadem an conferatur in baptismo & confirmatione, lib. 3. distinctio 7. q. 2. Respon. 76

Gratia baptismi & gratia confirmationis in quantum sunt sacramentalia non sunt eiusdem speciei, libro quarto distinctio 7. 27

Gratia baptismalis & confirmationis per quid differunt. lib. 4. dist. 7. 28

Gratia baptismalis & confirmationis aliter se habent ad invicem quam gratia præueniens & subsequens, libro 4. dist. 7. 29

Gratiæ munus copiosius an conferatur in confirmatione quam baptismo, lib. 4. dist. 7. q. 3. Respon. 30

Gratiæ gratis datæ & gratiæ gratum facientis dona quæ sint, libro 4. distinctio 13. 26

Gratia utraque quo modo cordi instillatur a deo, lib. 4. dist. 15. 32

Gratia minima & dolor minimus quo modo delent omnem culpam, lib. 4. distinctio 16. 37

Gratia an expellat culpam quando est & quando non est. libro 4. distinctio 17. 13. & 35

Gratia est accidentis & habet ortum realiter ab alio quam a subiecto proprio scilicet a deo, lib. 4. dist. 17. 14

Gratia habet triplicem comparisonem, & triplicem ordinem. Ibidem.

Gratiæ cognatum esse quilibet motum virtutis quo modo intelligitur, libro 4. dist. 17. 23

Gratiæ infusio an necesse præcedat peccati expulsionem, libro 4. dist. 17. q. 1. Respon. 30. & per totum.

Gratia secundum quam rationem est principium iustificationis, & secundum quam terminus, libro quarto distinctio 17. & 32

Gratiæ per naturam competit prius culpam expellere quam subiectum informare

mare uel denominare, libro 4. dist. 17. 33. Ad idem. 34. & hoc ponitur pope finem ipsius iteratio ponatur ipsius creatio &c.

Gratiam impetrat sacerdos & uir iustus, sed non confert, libro 4. distinctione 18. 21

Gratia quare magis dicitur lux quam calor, & quare peccatum dicitur tenebra. lib. 4. dist. 18. 46

Gratiarum actiones tot tenemur facere quot beneficia accepimus quo modo intelligitur, lib. 4. dist. 22. 4

Gratuito uera duo requirit, libro 4. dist. 22. 5

Gratias uirtutū differre a gratia sacramentorum quo modo intelligitur, lib. 4. dist. 22. 25

Gratiam per quam est regredi ad Deū quidam habent temporaliter, quidam finaliter, libro 4. dist. 43. 43

Gradi

Gradi & repere differunt, lib. 2. dist. 15. 1. Hic ponitur prope medium uoluntaria sub reptilium nomine comprehenduntur ponatur non comprehenduntur.

Gradus

Gradus & ordo quo modo differunt, & quod in diuinitate non est gradus sed ordo, lib. 1. dist. 25. 7. & 8.

Gradus diuinorum beneficiorum, lib. 3. dist. 3. 36

Gradus non sunt in dilectione Dei, lib. 3. dist. 29. 4

Græci.

Græci accusant latinos curiosos excommunicatos & schismaticos propter articulum processionis spiritus sancti a filio, lib. 1. dist. 11. 12

Græci dicunt spiritum sanctum a filio procedere temporaliter, libro primo distinctione 11. 19

Gula.

Gulæ & superbiæ grauissima uindicta, li. 2. di. 6. 11

Gustare.

Gustare cibum ueritum & committere mortale peccatum differunt, libro 2. dist. 24. 71

Habere.

Habere aliquid est tripliciter & quo modo datus alicui motus uel mutabilitatem quam ipse non

habet, lib. 1. dist. 8. 27

Habere ab aliquo aut ē a differēte substantialiter: aut personaliter, & quo modo est nobilius habere a se quā ab alio, lib. 1. dist. 20. 15

Habere dicitur duobus modis, & secū dum quem modum dat alicui alicui quod non habet, lib. 2. dist. 14. 74

Habitus.

Habitus habet animæ potentia tribus modis, lib. 1. dist. 3. 50

Habitus notificatio, lib. 1. dist. 3. 51

Habitus memoriæ non habet locum in assignatione trinitatis quæ sit per mentem notitiam & amorē, li. 1. di. 3. 52

Habitus sunt in duplici differentia, & qui sunt in deo, & qui non lib. 1. dist. 17. 7

Habitus, & dispositionem in eadē potentia fieri quomodo intelligitur, lib. 1. dist. 24. 11

Habitus tripliciter comparatur ad potentiam secundum quod potentia tribus modis est facilius, lib. 2. di. 25. 25

Habitus omnem aliquid addere supra potentiam quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 25. 26

Habitus diuersi quæ denominatione unus denominat alterū, li. 2. di. 27. 23

Habitus alius oritur a potentia, alius desursum descendit, lib. 2. dist. 28. 1

Habitus malū præcedere malum actū quomodo intelligitur, li. 2. di. 30. 16

Habitus uel passionem uel potentiam esse quicquid est in anima quomodo intelligitur, lib. 2. di. 38. 39. circa medium.

Habitus cognitiuorum origo secundum platonem, & aliorum opinionem varietate tractat, an scilicet sint innati an acquisiti, lib. 2. dist. 39. 13. & 14. & 15. Hic prope numerum. 15. deletur hæc clausula, unde dignitas est illa quam quisque probat auditam.

Habitus secundum essentiam dissimiliter se habet ad bonum & ad malum, lib. 2. dist. 41. 19

Habitualis actionum relatio ad deum quid sit, lib. 2. di. 41. 33. & 35

k 3 Habitus

Habitus distinguitur dupliciter ab Augustino, lib. 4. dist. 6. 4

Habitus quo modo notificat per actus, lib. 3. di. 9. 4 5

Habitus in actu perfectiorem esse quam habitum præter actum quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 14. 35

Habitus cognoscendi quando debet conformari ipsi cognoscibili secundum existentiam, lib. 3. dist. 24. 8

Habitus aliquis quid requirat, ut sortitur nomen, & rationem virtutis, lib. 3. dist. 27. 27. & 28

Habitus quo amatur deus, & proximus est unus licet morus eius in deum, & in proximum sit alius & alius, libro, 3. di. 27. 49

Habitus donorum & virtutum dupliciter considerantur, scilicet quantum ad originem, & quantum ad usum, & quo modo alter est altero prior, libro 3. di. 34. 12

Habitus qui spectat ad cognitionem præcedere habitum qui spectat ad affectionem quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 34. 33

Habitus educari in patria quid faciat, lib. 3. dist. 34. 95

Habitus gratuiti an habeant æqualitatem, lib. 3. dist. 36. quæ. 5. Resp. 36

Habitus gratuiti considerantur dupliciter scilicet quantum ad habitum, & quantum ad exercitium, & quomodo habent æqualitatem. Ibidem.

Habitus crescere quantum ad bonitatem essentialem in genere gratuiti penes quid attenditur, lib. 3. di. 36. 41

Habitus cuiuslibet virtutis secundam triplicem comparationem tripliciter consideratur, & quo modo sunt forme, lib. 3. dist. 36. 44

Habitus expeditius habet triplicem sortum, lib. 4. dist. 4. 46

Habitus cognitiui cum possint infundique non dantur parulis, libro 4. dist. 4. 66

Habitus accipitur dupliciter, & quomodo caracter est habitus, lib. 4. di. 6. 6

Habitus esse eius cuius est dispositio quo modo intelligitur, lib. 4. di. 6. 16

Habitus est triplex, & quis horum debilis & quis non, lib. 4. di. 6. 30

Helias.

Helias quo modo iussit ignem de cæ-

lo venire, lib. 4. dist. 10. 38

Heremita.

Heremitæ quare ad continentiam tenentur, libro 4. dist. 27. 3

Hereticus.

Heresis Eunomij, lib. 1. dist. 6. & 7

Heresis Ariana, lib. 1. dist. 13. 6. Ad idem dist. 15. 8. & di. 25. 7

Heresis Sabelliana, lib. 1. dist. 31. 23

Hereticus morti se exponens non vincit, sed vincitur a tribus. libro 2. dist. 28. 22

Heresis Pelagij, lib. 2. dist. 28. & per totum.

Heresis Manichei, lib. 2. dist. 34. 6

Hereticum Manicheum quid decepit, lib. 2. dist. 24. 28

Heresis Manichea ponit omne iuramentum illicitum, lib. 3. dist. 39. 26

Heresis qua Eutices erravit, li. 3. d. 5. 31

Heresis Nestorij, lib. 3. dist. 5. 32

Hereticus quare iudicatur qui pernitenter negat, quæ sacra scriptura dicit lib. 3. dist. 24. 30

Hereticus unde dicatur, & quare & in quo differat heresis suppositio schisma secta, libro 4. dist. 13. 7

Hereticum quid faciat, & quis sit hereticus, lib. 4. di. 13

Heretico sicut catholico doctore in doctrina sua ignoranter consentire quædo est periculoso, & quando non, lib. 4. dist. 32. 2

Heresis Claudinorum quæ fatetur beatam virginem post Christi generationem cognitam fuisse a Ioseph, lib. 4. dist. 30. 5

Hic.

Hic tenetur dupliciter, & secundum quæmodum hæc est vera, deus est hic, lib. 1. di. 37. 40

Hoc.

Hoc cum illo dici potest intelligi dupliciter, lib. 1. di. 19. 22

Hoc de hoc dici est dupliciter, libro 1. dist. 27. 25

Hoc principium non est illud demonstrato patre, & filio. Solutio, libro 1. dist. 39. 18. 19

Hoc dicitur de hoc tripliciter, libro 3. dist. 22. 7

Hodie

Hodie.

Hodie genui te quo sensu dictū sit, lib.
1. dist. 9. 10

Homicidium.

Homicidium quomodo accipitur ibi re
pletos homicidys, lib. 2. dist. 42. 20
Homicidij prohibitio quo modo sit,
lib. 3. dist. 37. 43

Homo.

Homo vel ens consideratur dupliciter,
& secundum quem modum perueni-
tur per creaturas in cognitionē dei,
lib. 1. dist. 3. 21

Homines & Christus quo modo dicun-
tur filij dei, lib. 1. dist. 25. 9

Homo dicitur filius trinitatis, & trini-
tas potest dici pater hominum, lib. 1.
dist. 26.

Homo iustus consideratur quantum ad
tria, lib. 1. dist. 46. 7

Homo si scisset non plures venissent
ad supernam Hierusalem quam nūc,
lib. 2. dist. 46. 35

Homousion quid significet, li. 1. di. 34

Hominis recta formatio, & rectitudo
est a deo, lib. 2. in prologo 1.

Hominis obliquatio, & miseria ē a seip-
so, libro 2. in prologo 2

Hominis cognitio respectu ducrum,
lib. 1. in prologo 3

Hominem quomodo dicitur deus fecit
se rectum, lib. 2. in prologo 8

Homo quomodo & in quem statū lap-
sus est, lib. 2. in prologo. 9

Homo & angelus quare factus est, lib.
2. dist. 1

Homini quare data est longior mora
ad merendum, quam diabolo, libro 2.
dist. 7. 2

Hominem non habere gratiam quia
non accepit, ergo hominem habere
gratiam, quia accepit non sequitur,
libro 2. dist. 9. 18

Homo post omnia productus est tripli-
ci ratione, lib. 2. dist. 5. 34 Et eadem
dist.

Homo quare nō est productus cum an-
gelis, libro 2. dist. 15. 40

Hominis productio quare tribus perso-
nis pluraliter attribuitur, li. 2. d. 16. 1

Hominem factum ad imaginem dei du-

pliciter potest intelligi, lib. 2. dist. 16.
3. Et di. 29. 26

Homo an sit imago dei vere, lib. 2. di.
16. quæst. 1 respon. 6

Homo potest dici imago Dei, & ad ima-
ginem, libro 2. dist. 16. 9

Homo an sit imago dei naturaliter, li.
2. dist. 16. quæst. 2. respon. 16

Homo solus quare dicitur omnis crea-
tura, lib. 2. di. 16. 25

Homo productus quo modo compara-
tur ad suum effectuum principium,
lib. 2. dist. 16

Homo dicitur imago & ad imaginem,
filius imago tantum, libro 2. dist. 16.

Homo quare in paradysum locatus est,
lib. 2. dist. 17. 3

Homo quare extra paradysum produ-
ctus est, lib. 2. dist. 17. 45

Homo quare dicitur genus dei, libro 2
dist. 17. 13

Homo quo modo dicitur factus sexto
die cum post die septimo dictum fuit,
formavit igitur Deus hominem de li-
mo terræ, lib. 2. dist. 17. 26

Homo producit in esse quattuor mo-
dis, libro 2. dist. 18. 6

Homines omnes quare ex vno homine
voluit producere deus, lib. 2. di. 18. 2

Homo quare generat hominem, & non
asinum, libro 2. dist. 18. 28

Hominis corpus quare dictum est ani-
mal in primo statu, lib. 2. dist. 19. 1

Hominis corpus in primo statu quo-
modo erat mortale & immortale, lib.
2. dist. 19. 2

Hominum & iumentorum idem est in-
teritus quomodo intelligitur, libro 2.
dist. 19. 15

Homo in statu innocentie poterat dici
immortalis, & per naturam, & per gra-
tiam, lib. 2. di. 19. 35

Homo quare in statu innocentie non
sic habuisset appetitum ad coitum si-
cut ad cibum, lib. 2. di. 20. 25

Homo aliter dicitur cecidisse de subli-
missimo statu quam angelus, libro 2.
dist. 21. 46

Hominis primum peccatum ratione cu-
ius sit excusabile, lib. 2. dist. 21. 47.
Ad idem 48. 49

Homo an peccare poterat nulla tenta-
tione pelente, lib. 2. dist. 22. 5

Homo factus est et potest imperari

super bestias, lib. 2. dist. 32. 38
 Hominis generationem quare deus in
 instituit, ut proles contraheret culpā
 a parente, lib. 2. dist. 32. 33
 Homo quā pēna punitur remediabili-
 ter, & quā irremediabiliter, libro. 2
 dist. 36. 19
 Homo & deus dissimiliter se habent in
 condonando offensam, li. 2. d. 36. 23
 Homo quo modo est exaltatus propter
 incarnationem Christi, lib. 3. dist. 1
 48. & dist. 2. 16
 Homo an habuerit maiorem congrui-
 tatem ad vniōē diuinę naturę quā
 totam vniuersum, lib. 3. dist. 2. quæ-
 1. Respon. 8. & 13. & per totum.
 Homo an habuerit maiorem congrui-
 tatem ad vniōem diuinę naturę quā
 angelus, lib. 3. dist. 2. quæ. 2. R. 14
 Homo quare magis indigebat auxilio
 reparationis quam angelus, libro 3.
 dist. 2. 17.
 Hominis in vno individuo, an fuerit
 maiō congruitas ad vniōem diuinę
 naturę, & humanę quam in tota spe-
 cie humana, lib. 3. dist. 3. quæ. 3. Re-
 spon. 19. & per totum.
 Hominem quomodo faciunt anima, &
 corpus vnitū, lib. 3. dist. 5. 46
 Homo ille terminus quā ratione prædi-
 catur de Christo in hac oratione Chri-
 stus est homo compositus, libro 3. di-
 6. 19
 Homo est deificatus quare non conce-
 ditur, lib. 3. d. 8. 7. 2
 Homo dominicus. an apte dicatur, li.
 3. dist. 7. 3
 Homo & deus nō prædicantur dese in
 vicem : quia anima, & caro non præ-
 dicantur dese in vicem, non sequitur,
 lib. 3. di. 7. 7
 Homo an prædicatur de deo vniōe,
 an equiōe, lib. 3. di. 7. 8
 Homo an prædicatur per se, an per ac-
 cidens, cum dicitur Deus est homo, li.
 3. dist. 7. 9
 Homo an prædicatur de Deo absolute
 an relative, lib. 3. di. 7. 10
 Homo an prædicatur de deo in plus an
 in minus, an in æquale, lib. 3. di. 7. 11
 Homo factus est Deus an illa proposi-
 tio sit concedenda, lib. 3. dist. 7. q.
 3. Respon. 22. & per totum.
 Homo prædestinatus est esse filius Dei

verum hæc sit concedenda, lib. 3. di.
 7. quæst. 1. Respon. 37
 Homo prædestinatus est esse filius dei,
 ergo filius dei prædestinatus est esse fi-
 lius dei, non sequitur, lib. 3. di. 7. 24
 Homo si prædestinatus est esse filius dei
 aut ergo secundum quod est deus, aut
 secundū qd est homo, lib. 3. di. 7. 41
 Homo totus quare dicitur natus cū so-
 lum traducatur pars hominis scilicet
 caro, lib. 3. dist. 8. 13
 Homo an veraciter dicatur de diuina
 natura, lib. 3. dist. 8. quæ. 3. Respon.
 14. & per totum.
 Homo iste incepit esse Christo demon-
 strato, an hæc sit concedenda, libro
 3. di. 11. q. 2. Respon. 24. & per totum.
 Homo i Christo habet modum suppo-
 nendi termini accidentalis ouo modo
 intelligitur, lib. 3. di. 11. 28
 Homo incipit esse deus, an hæc sit con-
 cedenda, lib. 3. di. 11. quæ. 3. Re. 29
 Homo iste terminus respectu Christi
 partim habet naturam termini substā-
 tialis, partim naturam termini acci-
 dentalis, lib. 3. dist. 11. 30
 Homo ille ab æterno fuit deus in quo
 sensu est vera & qd ad huius veritatem
 non sequitur quod illa sit falsa, iste ho-
 mo incepit esse deus, lib. 3. di. 11. 31
 Homo incipit esse deus aut ergo iste, vel
 ille, lib. 3. di. 11. 31
 Homo definit esse deus, an hæc sit vera
 si per impossibile diuidatur homo a
 deo, lib. 3. di. 11. 34
 Hominis educendi in esse quattuor mo-
 di, lib. 3. dist. 12. 31
 Homo quare consentiendo in peccatū
 magis est datus in potestatem diaboli
 quā diabolus, qui est actor peccati,
 in potestatem hominis, lib. 3. di. 20. 1
 Homo quare magis est idoneus ad re-
 parationem generis humani quā an-
 gelus, lib. 3. di. 20. 10
 Homo quare non est a deo sustentatus
 ne caderet, cum post lapsum sit ab eo
 adiutus, ut resurgeret, libro 3. dist. 1
 20. 11. Ad idem. 14
 Homo quare liberatus est a pēna dam-
 nationis æternę, & non a pēna mor-
 tis, lib. 3. dist. 20. 13
 Homo existens in gratia quare potest
 mereri summum bonum sed non satis
 facere pro culpa originali, libro 3.
 dist.

- dist. 20. 31
 Homo an potuerit aliter liberari. & redimī quam per mortem Christi, libro 3. dist. 20. 44
 Homo & nō incipiat esse beatus secundum animā, tamen nō oportet quod destinat esse homo, lib. 3. dist. 22. 9
 Hominis affectus quare magis inclinatur ad filios quam ad patres, libro 3. dist. 29. 29
 Homo quare magis delectatur loqui cū amico quam cū deo. lib. 3. di. 30. 42
 Homo redemptus quauis nō esset valoris infiniti necesse tamen fuit ipsum redimī precio maiori quam sit eorum genus humanum, lib. 3. di. 32. 30
 Homo inhiabatur triplici genere peccati, lib. 4. in prologo 4
 Homo subijcitur sensibilibus, & inferioribus rebus propter quatuor, lib. 4. dist. 1. 11
 Hominis triplex status post animæ infusionem, & in quo potest sanctificari & quo modo, lib. 4. dist. 6. 47

Honestus.

- Honestum quid est secundum Tullium lib. 1. dist. 1. 35
 Honestas sex conditiones requirit, lib. 4. dist. 25. 47

Honor.

- Honor matris quo modo refertur ad filium, lib. 3. dist. 3. 18
 Honor exhibetur alicui duplici modo, & uterq; offertur cruci Christi, libro 3. dist. 9. 25. Ad idē. 29
 Honoris debitum quod deo debemus ex triplici causa oritur, libro 3. dist. 25. 54

Horrere.

- Horrendum est incidere in manus dei viventis quomodo intelligitur, libro 4. dist. 20. 5

Humanum.

- Humanæ naturæ an insit corruptio & inhiabit ei videmus, ex sex conditionibus primordially an ex peccati meritis, libro 2. dist. 30. quæ. 1. Respons. 3
 Humanæ naturæ an merito primæ transgressionis fuerit corrupta & penali-ter tantum an etiam culpabiliter, lib.

2. dist. 30. q. 2. Resp. 11

Humanæ naturæ in veritatem an transeat aliquid per actum generatiu, libro 2. distinctione 30. quæst. 1. Respons. 28. 1

Humanæ naturæ in veritatem nihil transire per actum generatiu si quæ autoritates & rationes sonare videntur quomodo sunt intelligendæ, li. 2. dist. 30. 31. & per totum.

Humanæ naturæ in veritatem an aliquid transeat mediante opere nutritiu, libro 2. distinctio. 30. quæstio. 2. Respons. 40

Humanam naturam totam in Adam fuisse quo modo intelligitur, libro 2. di. 30. 32. Et ea dist.

Humanum genus semper habuit aliqua sacramenta quæ attulerunt egris medicinam, lib. 3. di. 1. 61

Humana natura an sit magis congrua ad unionem quam angelica, lib. 3. di. 2. q. 3. Resp. 14

Humana species tota an sit magis congrua ad unionem quam unum individuū, libro 3. dist. 2. q. 3. Respons. 19

Humana natura quomodo est tota per unum hominem curata, li. 3. di. 2. 20

Humana species tota tunc in præuicator: ergo humana species debet esse tota in redemptore non sequitur, libro 3. distinctio. 2. 21. Hic in principio secundæ sitæ ponitur præuicatione ponatur præuicator.

Humana natura a se ipsa est a deo an sit concedenda, libro 3. dist. 5. q. 1. Resp. 24 & per totum.

Humanitatis nomen tripliciter accipitur & omnibus his modis filius dei assumptus humanitatem, libro 3. di. 2. 48

Humanitatem consequi unionem anime ad corpus quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 5. 49

Humanitas & homo differunt quæ ad significatum, lib. 3. di. 2. 50

Humana natura quo modo aduenit per long christi iam completæ in esse, lib. 3. dist. 6. 22

Humanatus & deificatus differunt, li. 3. dist. 7. 2

Humana natura dupliciter accipitur, & utroque modo verum est dicere quod

quod humana natura est assēpta. 2

uerbo. li. 3. di. 8. 10

Humana natura in Christo quare potest dici nata non diuina, libro. 4. distinctio. 8. 11

Humana natura aliter se habet ad esse deum quam diuina ad esse hominem lib. 3. di. 8. 15

Humanitatem inesse ei de quo homo predicatur quomodo intelligitur, li. 3. dist. 8. 17

Humanam naturam an congruum fuerit a deo reparari, lib. 3. di. 20. q. 1. Respons. 8. & per totum.

Humanum genus an magis congrueret reparari per satisfactionem quam per aliam viam, libro 3. dist. 20. q. 2. Respons. 15.

Humanum genus quare non decuit reparari sine adiutorio humano, lib. 3. dist. 20. 21

Humanę nature nomine duplex intelligentia oritur, lib. 3. dist. 22. 10

Humanum genus quo modo est finitū & quo modo infinitum, libro 3. distinctio. 32. 28

Humana natura aliquid exigit ad ueritatem sui esse tripliciter, libro 4. distinctio. 44. 7

Humiliare.

Humiliari quomodo debet peccator in iustificatione, li. 1. dist. 14. 26

Humiliari deum potest intelligi dupliciter, libro 3. distinctione 1. 35. Ad idem. 36

Humiditas.

Humiditas radicalis & nutrimentalis quid li. 2. di. 20. 41.

Humiditas radicalis & nutrimentalis quibus assimilantur docet per exemplum, lib. 2. di. 30. 44

Humor & calor dupliciter accipiuntur, lib. 2. di. 13. 19

Humor aqueus est in duplici differentia, li. 2. di. 15. 24.

Humor & humiditas differunt, lib. 4. dist. 44. 6

Iacob.

Iacob quomodo meruit electionem, libro 1. distinctio 41. Et ea dist. Iacob excusatur a mendacio, lib. 3. distinctio. 38. 6

Ianua.

Ianua regni celestis quo modo clausa dicitur & aperta. & per quem. lib. 4. distinctio. 3. 33

Idea.

Ideas an sit ponere in deo, lib. 1. dist. 35. quæ. 1. Respons. 9

Idea quid sit li. 1. dist. 35. 7. & ca. dist. 10. & 27. & ad idem distinctio. 36. 30.

Idea ad quid est necessaria, libro. 1. distinctio. 25. 8

Idea aliter est in deo aliter in nobis, lib. 1. di. 35. 11

Idealis ratio an admittat ponere in deo idearum pluralitatem secundum rem idest an in deo sit ponere pluralitatem in ideis secundum rem, li. 1. di. 35. q. 2. Respons. 15

Ideę quomodo sunt formę, libro 1. distinctio. 35. 16

Idea quomodo dicat similitudinem, li. 1. di. 35. 17. 18

Idealis ratio an habeat pluralitatem secundum rationem idest an ideis sit pluralitas secundum rationem, li. 1. dist. 35. q. 3. Respons. 21

Ideis pluribus in deo secundum rationem quid respondeat in re, lib. 1. distinctio. 35. 22

Idea verbum & ars dicunt respectum, sed differenter, libro 1. di. 35. 23

Ideę qua ratione pluralitatem recipiunt, li. 1. di. 35. 24

Ideę an plurificentur secundum esse idearum, libro. 1. di. 35. 25

Idearum pluralitas æterna quare ponit pluralitatem actualem in rebus, li. 1. di. 35. 26

Ideę an purificentur per comparationem ad ideata secundum multitudinem idearum, lib. 1. dist. 35. quæ. 4. Respons. 27

Idea in deo quid est secundum rem & quid secundum rationem intelligendi Ibidem.

Idea aliter est in deo aliter in arti ice creato, lib. 1. di. 35. 28

Ideam habere idgati proprietates non est necesse, nec secundum rem nec secundum rationem, libro 1. distinctio. 35. 29

Idearum multitudinem an sit ponere in deo.

- in deo secundum numerum finitum vel infinitum, libro. 1. dist. 35. q. 5. & respon. 30
- Idearum multitudinem esse a multitudine ideatorum quo modo intelligitur, li. 1. di. 35. 32
- Idearum multitudo quare non dicitur confusio in deo, libro 2. dist. 35. 33
- Idearum pluralitas an sit secundum numerum ordinatum, lib. 1. dist. 35. q. 6. Respon. 35
- Idea hominis in deo non est nobilior quam idea equi, li. 1. di. 35. 36
- Ideas quamvis deus cognoscat ordinatas tamen non sunt ordinatæ in deo lib. 1. di. 35. 37
- Ideæ quamvis non habeant ordinem in deo tamen non est ibi confusio & inordinatio, li. 1. di. 35. 38
- Ideam an habeant imperfecta in deo, li. 1. di. 36. 30
- Idem.**
- Idem & diuersum quomodo sufficiunt diuidantur ens, libro 1. dist. 4. 2. Et dist. 19. 54
- Identitatis & alietatis nomina ut se & alterum quare comparantur se vere cum loquimur de diuinis, libro. 1. dist. 4. 10
- Identitas est unitas non multiplicata quomodo intelligitur in diuinis, li. 1. dist. 29. 25
- Idem est duplex, li. 1. di. 34. 22
- Idem non posse esse simul ens & non ens quomodo intelligitur, libro 2. dist. 1. 25
- Idem non posse diuersis mutationibus introduci in esse quomodo intelligitur. Ibidem.
- Idem uniformiter se habens quomodo natum est efficere idem, libro 2. dist. 1. 38. & 54
- Idem est principium sensus & motus quomodo intelligitur, libro 2. dist. 8. 36
- Idem manens idem semper natum esse de se facere idem habet instantium, li. 1. dist. 36. 48
- Idem esse principium essendi & conferuendi quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 37. 18
- Idem manens idem natum est facere idem quomodo intelligitur, lib. 3. di.
- stin. 29. 13
- Idem dicitur convenientiam in forma non in quantitate, libro. 4. di. 1. 54
- Ideo.**
- Ideo ista coniunctio dupliciter consideratur illa ratione ideo elegit Iacob &c. li. 1. di. 41. 1
- Idioma.**
- Idiomatum communicatio non est in abstractione, sed concretionem, lib. 1. dist. 34. 27
- Idiomatum communicatio cui fit, lib. 3. di. 2. 29
- Idiomatum communicationem esse propter unionem quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 6. 12
- Idiomatum communicatio habet regulam per quam potest scribi quæ nomina communicantur & quæ non, li. 3. dist. 11. 33
- Idiomata quomodo facit vnio comuni cari, li. 3. dist. 21. 6
- Idolem.**
- Idolum qua ratione dicitur aliquid & qua ratione nihil, lib. 2. di. 37. 32
- Idolatria ab antiquis dupliciter est commissa, lib. 3. di. 37
- Idoli formam non habere similitudinem extra quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 37. 2
- Idolum dupliciter consideratur & secundum quem modum idolum aliquid est, & secundum quem modum nihil, lib. 3. dist. 37. 3
- Idolum non facere quo sensu præcepit dominus. Ibidem.
- Idolum nihil esse, & fidem nullam in idolo esse quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 39. 43. & dist. 37. 3
- Idolotro quando est vescendum, lib. 4. dist. 33. 8
- Iehenna.**
- Iehennalis poena erit sine omni intermissione, lib. 4. dist. 46. 1
- Ieiunium.**
- Ieiunio an contingat satisfacere, libro 4. dist. 15. quæ. 2. Respon. 75
- Ieiuniū quo caro maceratur quomodo dicitur opacere deo, li. 4. di. 15. 71
- Ieiunium**

Ieiunium quod est corporalis exercitatio quo modo dicitur ad modicum ualere, lib. 2. dist. 15. 72

Ieiunio quare caro punitur cū cor non caro sit causa peccati, lib. 4. di. 14. 73

Ieiunio quare punitur caro cum sit solum instrumentum medianel quo peccatur, lib. 4. dist. 15. 74

Ieiunio uitam minuere & mortem accelerare quo modo est peccatum, libro 4. dist. 15. 76

Ieiunium quam mediocritatem requirat, libro 4. distinc. 15. 77

Ierarchia.

Ierarchia diffinitur tripliciter, libro 2. distin. 19. 1

Ierarchiæ nomen non solum conuenit angelis, sed etiā ecclesijs & homini, libro 2. distin. 9. 2

Ierarchiæ diuisiones & distinctiones angelorum, lib. 2. distinc. 9. 5

Ieremias.

Ieremias quo modo dicitur ante notus deo quam formatus in utero, libro 3. distinc. 3. 9

Ignis.

Ignis in ferro, lux in are non est corp⁹, sed proprietates corporis, libro primo dist. 19. 33

Ignis triplex est proprietas, libro 2. distincione 4. 8

Ignis quo modo generatur circa speculum concanum, lib. 2. dist. 14. 11

Ignis ornatus quare non ponitur in Gen. libro 2. dist. 19. 18

Ignem purgatorii non esse perpetuum quo modo intelligitur, libro quarto distinc. 10. 4

Ignem purgatorium & æternum eos euadere qui perificati aurum, & argentum & lapidem preciosum quo modo intelligitur, libro 4. dist. 21. 4

Ignis tres sunt species, & quis horum sit cum luce quis non, libro 4. distincione 44. 52

Ignem aliqua posse urere & non comburere probatur exemplo & ratione, lib. 4. dist. 44. 62

Ignis ille qui præcedit faciem iudicis per quem fiet conflagratio an sit elementū, libro 4. distin. 47. quæst. 1.

Respon. 15

Ignem illum non esse elementum ex ratione quia nihil purgat seipsum ubi habet instantiam, lib. 4. dist. 47. 16

Ignis ille quo modo dicitur circuire omnem ambitum elementorum, lib. 4. dist. 47. 17

Ignis ille quo modo dicitur ascendere, & descendere, lib. dist. 47. 18

Ignis quare tantum est instrumentum purgationis nouissimæ & non aqua, lib. 4. dist. 47. 19

Ignis illius virtus an sit naturalis, lib. 4. dist. 47. q. 2. Respon. 20

Ignem illum esse supra naturam quo modo intelligitur, lib. 4. dist. 47. 21

Ignis illius quo est subtilitate, libro 4. dist. 47. 22

Ignis ille an tantum ascendet quantum aqua in diluuiū, libro 4. dist. 47. q. 3. Respon. 23. & 24

Ignis ille an præcedat iudicium, an sequatur, lib. 4. dist. 47. quæst. 4

Ignem nullum præcedere faciem iudicis, quia multi inueniantur uiui. Solutio, lib. 4. dist. 47. 26

Ignis est in triplici differentia & secundum quem modum est in inferno, lib. 4. dist. 50. 17

Ignorare.

Ignorare quare dicuntur angeli & sancti, lib. 1. dist. 33. 3

Ignorare aliquid uel non pertingere ad cognitionem alicuius est dupliciter, libro 2. dist. 3. 63

Ignorantia quo modo est homini multipliciter inflata, lib. 2. dist. 7. 54

Ignorantia eorum qui scire nolunt dū possunt non excusare quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 22. & 4

Ignorantia primorum parentū ex qua peccauerunt an fuerit pœna uel culpa, lib. 2. dist. 22. 19

Ignorantia illa an fuerit iuris an facti, lib. 2. dist. 22. 20

Ignorantia illa an erat uoluntaria, lib. 2. dist. 22. 21

Ignorantia illa an erat innata an contracta, lib. 2. dist. 22. 22

Ignorantia qualis fuerit in Adam cum non legatur seductus, libro secundo distin. 22. 23

Ignorantia in homine aliquo an possit esse

esse culpa, lib. 2. dist. 22. quæ. 2. Respons. 240
 Ignorare quod necessarium est ad salutem potest esse dupliciter, lib. 2. dist. 23. 25. & 26
 Ignorantia nobis inflicta quando est culpa, & quando poena, lib. 2. dist. 32. 27. & 28
 Ignorantia quo modo remanet post penitentiam, libro 2. dist. 22. 29
 Ignorantia quæ opponitur cognitioni virtutis ad quam tenemur quid respicit, lib. 2. dist. 32. 30
 Ignorare quando dicitur, vel est culpa, lib. 2. v. 31
 Ignorantia an sit culpe excusatoria, libro 2. dist. 22. quæ. 3. Respons. 31
 Ignorantia omnis aliquo modo excusat peccatum & quando a tanto, & a toto, lib. 2. dist. 22. 32
 Ignorare vel nescire deum quare dicit Isidorus gravissimum peccatum, lib. 2. dist. 22. 33
 Ignorantem gravissime peccare uno modo intelligitur, libro 2. dist. 22. 34
 Ignorantiam non augere nec diminueredemeritum eo quam scientia nec augeat nec minuat meritum non est simile ludo, libro 2. dist. 22. 36
 Ignorantia quare magis excusat quam scientia, libro 2. dist. 22. 37
 Ignorantia an magis excuset an infirmitas, & quare utrumque excusat peccatum, lib. 2. dist. 22. 28
 Ignorantia alia iuris alia facti, & quæ excuset, & quantum, libro 2. dist. 22. 39
 Ignorantia Loth an excuset, lib. 2. dist. 22. 40
 Ignorantia & deceptio differunt, lib. 2. dist. 23. 24
 Ignorantia quare habet expelli sine gratia sed non sic culpa, lib. 2. dist. 28. 14
 Ignorantiam & gratiam liberationem esse a deo quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 36. 40. Ad idem de gratia 42
 Ignorantia concupiscentia & similia si inveniuntur esse a deo alicubi in scripturis quo modo intelligitur, libro 2. dist. 36. 45
 Ignorantia & infirmitas quare magis diminuunt de ratione peccati quam malicia, lib. 2. dist. 43. 23

Illabi

Illabialiquid alicui quid sit, lib. 2. dist. 8. 48

Illuminatio.

Illuminationem esse maiorem quæ manifestat magis occultata quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 25. 40
 Illuminationem esse maiorem quæ facit præcognoscere futura quam quæ facit rememorari præterita quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 25. 41
 Illuminatio præcedentium patrum quomodo magis communicatur quam sequentium, lib. 3. dist. 22. 43

Imaginatio.

Imaginatio & intellectus in aliquibus sufficiunt, in aliquibus deficiunt, aliquibus contradicunt, lib. 2. dist. 37. 4

Imago.

Imago in hac locutione, scilicet hoc ad imaginem &c. an stet pro essentia, vel pro persona, lib. 1. dist. 2. 5. Ad idem, lib. 2. dist. 19. 26. Et dist. 16. 3. & 5
 Imago & vestigium differunt, libro 1. dist. 3. 16
 Imaginis, vestigij, & vmbre differentia, lib. 1. dist. 3. 17
 Imago dupliciter dicitur, libro 1. dist. 3. 25
 Imaginis ratio an attendatur in memoria intelligentia & voluntate, lib. 1. dist. 3. quæ. 1. Respons. 35
 Imago est duplex scilicet rei corporalis & spiritualis, lib. 1. dist. 3. 36
 Imago an attendatur in memoria intelligentia, & voluntate per comparationem ipsarum ad deum, libro 1. dist. 3. quæ. 2. Respons. 40
 Imaginis ratio tria præsupponit. Ibidem
 Imago est in memoria, intelligentia, & voluntate non per conversionem a qua lem ad deum, sed a proportionalitatem, libro 1. dist. 3. 41
 Imaginis ratio quo modo exigit cognoscens, & cognitum adæquari, lib. 1. dist. 3. 42
 Imago an attendatur in mente noticia & amore, ut in potentis, an ut in habitibus, an ut in potentis simul, & habitibus, an ut in habitibus, & habitibus, lib.

lib. 1. dist. 3. quæ. 1. Respon. 40
 Imaginis assignatio per mentem notici-
 am & amorem ad triplicem compara-
 tionem ordinis æqualitatis & consub-
 stantialitatis an sit conueniens, libro
 1. di. 3. quæ. 2. Respon. 54
 Imaginis illius due differentie scilicet
 amor & noticia sunt substantialiter in
 anima per rationem Augu. non prin-
 cipaliter sed ex consequenti, libro 1.
 dist. 3. 55
 Imaginis illius trinitas scilicet mentis
 noticie & amoris an necessario ducat
 in cognitionem trinitatis quantum ad
 personas, lib. 1. di. 3. quæ. 1. Re. 56
 Imago trinitatis quo modo est in me-
 moria intelligentia & uoluntate, lib.
 1. dist. 3. 1
 Imaginis tres conditiones trinitas uni-
 tas æqualitas, libro. lib. 1. dist. 3
 Imaginis illius differentie quo modo
 dicantur vna essentia, lib. 1. di. 1
 Imaginis assignatio per mentem noti-
 ciam, & amorem, lib. 1. dist. 3
 Imago trinitatis creatæ quo modo fa-
 cit proficere, ut cognoscatur trinitas,
 & vnitas increata, lib. 1. dist. 1. 3
 Imago creatæ in quo est dissimilis tri-
 nitati increatæ, lib. 1. dist. 6. 10
 Imago uerbum filius differunt & con-
 ueniunt, lib. 1. dist. 27. 23
 Imago duplicem dicit respectum & se-
 cundum quem dicitur personaliter &
 relatiue, & secundum quem essentia-
 liter, & ad se, lib. 1. dist. 28. 7
 Imago aliquando dicitur essentialiter,
 libro 1. dist. 28.
 Imago diffinitur dupliciter, libro. 11
 dist. 31. 18
 Imago & exemplar differunt & quod
 imago accipitur dupliciter, libro 1.
 dist. 31. & 24. 25
 Imago an dicatur in diuinis secundum
 substantiam an secundum relationem,
 lib. 1. dist. 31. quæ. 1. Res. 24
 Imago quare non conuenit trinitati,
 nec dicitur secundum substantiam, lib.
 1. dist. 31. 26
 Imago ubi debet exprimere distinctio-
 nem & ordinem, libro 1. di. 31. 27
 Imago an sit proprium filij, lib. 1. dist.
 31. quæ. 2. Respon. 28
 Imaginis ratio quare est in solo filio,
 libro 1. distin. 31. 28. & 29. & 30

Imaginis rationem non ira proprie ac-
 cipunt greci ut latini, libro. 1. dist.
 31. 31
 Imaginis diffinitio quare non conue-
 nit spiritui sancto, lib. 1. dist. 31. 32
 Imago dicitur filius propter modum
 emanandi non propter assimilationem
 in substantia, lib. 1. dist. 31. 33
 Imagini an approprietur species, libro
 1. dist. 31. quæ. 1. Respon. 35
 Imaginis honor & pulchritudo referre
 ad prototypum sed tamen aliter ho-
 nor aliter pulchritudo, libro 1. dist.
 31. 28. & 29
 Imago multipliciter consideratur in
 hac oratione facia. hoc ad imaginem
 &c. lib. 2. dist. 6. 3. Ad idem. dist.
 29. 26
 Imago quo modo dicatur de filio dei,
 & homine, lib. 2. dist. 16. 4
 Imago aliter accipitur, cum dicitur ho-
 mo factus ad imaginem dei, & aliter
 cum dicitur homo imago dei, libro. 2.
 dist. 16. 9
 Imago quo modo exigit configuratio-
 nem, lib. 2. dist. 16. 12
 Imaginem representare secundum mo-
 dum quo modo intelligitur, lib. 2. di.
 16. 13
 Imago naturalis diffinitur ab Hilario,
 lib. 2. dist. 16. 17
 Imago naturalis & connaturalis diffe-
 runt lib. 2. dist. 16. 17
 Imaginem in filio Dei, & homine dif-
 ferre sicut imaginem Imperatoris in
 filio & in nummo ex quo sensu dixerit
 Augusti. lib. 2. dist. 16. 18
 Imaginem esse an conueniat homini
 propter ita quod nulli alij, lib. 2. di-
 stin. 16. q. 3. Respon. 22
 Imaginis ratio quo modo est dispositio
 ad unionem diuinæ & humanæ
 nature & non diuinæ & angelicæ lib.
 2 dist. 16. 26
 Imaginis ratio an principaliter reneri-
 tur in angelo quam in anima, lib. 2.
 dist. 16. q. 1. Respon. 27
 Imaginis expressio penes duplicem co-
 uenientiam proportionis attenditur
 lib. 2. dist. 16. 29
 Imago an principaliter sit in masculo
 quam in femina, libro 2. distin. 16,
 q. 2 Respon. 31
 Imago in quibus consistit principaliter,
 ibidem.

Ibidem.

Imaginem & gloriam Dei esse unum
eodem modo intelligitur. libro secundo
dist. 16. 32

Imago an principaliter sit in cognitiua
quam in motiua uel affectiua. lib. 2.
dist. 16. q. 3. Respon. 33.

Imago & similitudo differunt. ibidem.

Imago reformationis que est gratia im-
proprie dicitur imago libro. 2. dist.
16. 34

Imago quare principaliter respicit co-
gnitiuam quam affectiuam, lib. 2. di.
16. 35

Imago quo modo consistit penes nobi-
lissimum in anima, lib. 2. di. 16. 39

Imago & similitudo accipitur a diuer-
sis diuersimode, lib. 2. 16

Imaginis & vestigij ratio unde sumitur
lib. 2. dist. 22. 22. & 23

Imago aliter reperitur in gratia aliter
in anima, lib. 2. dist. 26. 27

Imagines triplici ratione introductæ
sunt in ecclesijs, lib. 3. di. 9. 13

Imaginem facere quo tempore fuit pro-
hibitum, lib. 3. di. 9. 14

Imago ratione cuius nobilitatis adora-
tur, lib. 3. di. 9. 15

Imago dumini diuinitus impressa (que
est homo) quare non est adoranda, &
sculpta est adoranda, lib. 3. di. 9. 16

Imagines adorare quando est idolatra-
re, lib. 3. di. 9. 17

Imagines sanctorum in ecclesijs facere
peccatum duplici exemplo induci, li.
3. di. 9. 18

Imaginis honor aliter refertur ad pro-
prium aliter dilectio proximi ad
deum, libro 3. dist. 27. 47

Imago quomodo est sufficiens ratio di-
ligendi, libro 3. dist. 28. 18. Ad idem
dist. 29. 35

Imago recreationis quo modo attendi-
tur in virtutibus, lib. 3. di. 34. 24

Imago dupliciter deformatur & quo
modo tota deformatur per vnum pec-

catum & quo modo non, lib. 3. dist.
36. 33

Immensus.

Immensum vel sine mensura potest ali-
quid esse dupliciter, libro. 3. distin.

23. 13

Imitari.

Imitatio est triplex & ratione cuius di-
citur aliquis filius dei, vel alterius, vel
factura, lib. 1. dist. 26. 9

Immortalitas.

Immortalitas & mors dicitur duplici-
ter quemadmodum & vita, libro 1.
distin. 8. 10

Immortale dupliciter dicitur & quo
modo corpus dicitur mortale, & im-
mortale, lib. 2. dist. 19. 2

Immortalitatem solum deum habere
quo modo intelligitur, lib. 2. di. 19. 7

Immortalitas primi hominis si sterisset
an fuisset a natura vel a gratia, lib. 2.
dist. 19. quæ. 1. Respon. 33. &c.

Immortalitas primi hominis non erat
a natura quamuis innocentia esset a
natura, lib. 2. di. 19. 40

Immortalitatis continuatio non est a
natura quamuis appetitus continuus
sit a natura, libro 2. dist. 19. 41

Immortalitas innocentie an fuisset ea-
dem per essentiam cum immortalitate
gloriæ si homo sterisset, lib. 2. di. 19.
quæ. 2. Respon. 45

Immortalitas in statu innocentie, & in
statu gloriæ habet idem principium
licet aliter & aliter, lib. 2. dist. 19. 46

Immortalitate gratiæ ad immortalita-
tem gloriæ quo modo sit transitus,
lib. 2. dist. 19. 47

Immortalitas gloriæ quid superad-
dat ad immortalitatem innocentie,
libro 2. dist. 19. 48

Immortalis quid dicat principaliter,
libro 2. dist. 19. 49

Immortalitatem innocentie & gloriæ
aliam & aliam esse quo modo intelli-

gitur, lib. 2. dist. 19. 50

Immundicia.

Immundicia corporalis quadruplex est
& propter quam ab eucharistia absti-
nendum est, lib. 4. di. 12. 87.

Immutatio.

Immutabilitas an sit in deo, lib. 2. di.
8. quæ. 1. Respon. 25

Immutabilis est diuina essentia loco
tempore forma. Ibidem.

Immuta-

Immutabilitas an sit essentiae diuinæ proprietas, lib. 1. dist. 8. quæ. 2. Respons. 33

Immutabilitas dicitur tripliciter, libro 1. dist. 8. 31

Immutabiliter in ista questione verum deus sciat res immutabiliter dupliciter determinat, lib. 1. di. 39. 27

Immutabile est quod se habet eodem modo, ergo mutabile est quod se habet aliter non sequitur, li. 2. dist. 1. 39

Immutatio naturalis est duplex, & quæ erit in patria, lib. 4. di. 49. 52

Impassibilitas,

Impassibilitas quo modo est dos corporum glorificatorum, lib. 2. di. 19. 27

Impassibilitas duplex reperitur in anima, lib. 3. dist. 18. 1

Impassibilitas an pri^{us} in sit carni, an pri^{us} in anima, lib. 3. dist. 18. 3

Improcessibilitas.

Improcessibilitas an sit notio patris sicut in nascibilitas, lib. 1. di. 28. quæ. 4. Respons. 26

Improcessibilitas quare communicatur, & innascibilitas non, lib. 1. dist. 28. 27

Improprie.

Improprie dictum omne non semper est dictum translatiue, li. 1. di. 22. 1

Imperfectum.

Imperfecta secundum quod huiusmodi an sint in deo, lib. 1. di. 36. quæ. 2. Respons. 30. & 31

Imperfecta qua ratione sunt a deo, lib. 1. di. 36. 33

Imperfecta quo modo habent assimilationem in exemplari diuino, libro 1. dist. 36. 33

Imperfectum ubi præcedit perfectum, libro 2. dist. 2. 27

Impartibile.

Impartibile moueri super magnitudinem esse impossibile, ubi habet locum, libro 1. dist. 37. 56

Impartibile impartibili applicari secundum totum quo modo intelligitur, libro 2. dist. 8. 50

Impossibile.

Impossibile dicitur aliquid tripliciter,

libro 1. dist. 42. 17

Impossibile iudicamus aliquid ex quatuor causis, lib. 1. dist. 42. 18

Impossibile omne, an sit Deo possibile, libro 1. dist. 42. 19

Imperatiuus.

Imperatiui modi verba multipliciter accipiuntur in scriptura, li. 2. d. 37. 27

Imperans & dominans est duplex & quo modo conuenit voluntati, libro 3. dist. 17. 12

Impenitentia.

Impenitentia dicitur duobus modis, & secundum hoc peccatum in formâ sâcû dicitur dupliciter, lib. 2. di. 43. 29

Impenitentia quo modo dicitur species peccati in spiritus sanctum, li. 2. di. 43. 34

Impenitentia & obstinatio differunt, libro 2. dist. 43. 47

Impenitentia dicitur, & quo modo est peccatum in spiritum sanctum, libro 2. dist. 43. 50

Impenitens tēper i peccato perseverat ergo semper debet perseverare in poenâ, libro 4. dist. 20. 8

Impietas.

Impietas & iniquitas differunt, libro 3. dist. 35. 39

Impium facere pium maius esse quâ celum, & terram creare quo modo intelligitur, libro 4. dist. 10. 41

Impium & impietatem eius esse deo odiosam quo modo intelligitur, lib. 4. dist. 15. 29

Implicare.

Implicatio quo modo sequitur ad propositionem, in qua implicatur, lib. 3. dist. 11. 26

Impugnatio.

Impugnatio veritatis quo modo claudit in se impugnationem maiestatis & bonitatis dei, lib. 2. dist. 43. 40

Impugnatio agnitæ veritatis contingit tripliciter, & quæ est peccatum in spiritum sanctum, lib. 2. dist. 43. 48

In.

In propositio dupliciter dicitur distinctio nem, & quam dicit, pater est in filio, l. & c.

&c. lib. 1. dist. 19. 6. Et ea sist. 24
 In notat diuersas habitudines, libro 1. dist. 33. 2
 In connotat tripliciter, lib. 1. dist. 36. 1
 In potest dici secundum quattuor genera causarum, lib. 1. di. 36. 2
 In alium modum significandi habet quā alie præpositiones, lib. 1. dist. 36. 6
 In principio creauit Deus calum & terram, hæc oratio habet quattuor principales expositiones, & secundum has differenter exponitur nomen terræ, libro 2. dist. 12. 1
 In duo importat scilicet causalitatem, & identitatem, lib. 2. dist. 3. 6
 In genere sunt quedam per se quedam per reductionem. Et per reductionem sunt aliqua in genere multis modis, libro 2. dist. 24. 29
 In & per præpositiones quo modo & quando accipiuntur in diuinis, lib. 2 dist. 12. 6
 In et propter differunt, libro 2. dist. 38. 22
 Inanis gloria.
 Inanis gloria aliquando est capitale uitium aliquādo finis, libro 2. di. 42. 11
 Incarnatio.
 Incarnatio licet non sit generatio, vel processio, tamen horum aliquid includit, libro 3. dist. 1. 17
 Incarnationem esse opus trinitatis quo modo intelligitur & exemplo monstratur quo modo vna persona absq; alia sit incarnata, lib. 3. dist. 1. 18
 Incarnatio quare non est cōmunis tribus personis sicut hominis formatio, libro 3. di. 1. 19
 Incarnatum esse qua ratione competit personæ distinctæ, lib. 3. dist. 1. 22
 Incarnari possit quilibet trium personarum per seipsum, libro 3. dist. 1. quæ. 4. Respon. 28
 Incarnari patrem quo modo esset inconueniens, lib. 3. di. 1. 29
 Incarnatio quo modo dicitur missio in carnem, libro 3. di. 1. 31
 Incarnari quo modo est propriū filij, libro 3. dist. 1. 32
 Incarnationis in opere, an seruetur debita congruentia ex parte dei, lib. 3. dist. 1. quæ. 1. Respon. 34

Incarnationis ratio præcipua quæ fuerit, lib. 3. dist. 1. quæ. 2. Resp. 40
 Incarnari deum fuit congruum: multiplici ratione, lib. 4. dist. 1. 41
 Incarnationis rationem præcipuam nō esse generis humani redemptionem si quæ rationes & auctoritates sonare videntur quo modo sunt intelligendæ, lib. 3. dist. 1. 42, & per totum.
 Incarnari quæ trium personarum fuerit magis idonea, lib. 3. dist. 1. quæ. 3 Respon. 52
 Incarnatio quare magis conueniat filio quam patri, lib. 3. dist. 1. 53
 Incarnatio quare non conuenit patri, cum tamen ei competat adoptio, lib. 3. di. 1. 54
 Incarnationis opus attribuitur spiritui sancto, sed non debet fieri in persona spiritui sancti, lib. 3. dist. 1. 56
 Incarnari filium Dei quo tempore fuit magis congruum, lib. 3. dist. 1. q. 4
 Incarnatio quadruplici de causa dilata est tā longo tempore, lib. 3. dist. 1. q. 4. in Resp. Et ad idem. 60
 Incarnatio quare non spectat ad opus sex dictum, lib. 3. di. 1. 58
 Incarnatio facta est in persona filii auctoritate apostoli, lib. 3. di. 1
 Incarnatus quare non est pater uel spiritui sanctus, lib. 3. dist. 1.
 Incarnationem debuit præcedere angelica annunciatio sicut hominis præuaricationem præcessit diabolica tentatio, lib. 3. di. 2. 4
 Incarnatio debuit annunciari per angelum quamuis gratia infundatur per humanum mysterium & verbum lib. 3. dist. 2. 5
 Incarnatio quomodo facit ad completionem uniuersi, lib. 3. di. 2. 11
 Incarnationis congruentia penes quid attendatur, lib. 4. dist. 2. 15
 Incarnationis congruitas an maior fuerit in tota specie humana quam in vno indiuiduo, lib. 3. di. 2. quæ. 3. Respon. 19
 Incarnatio quare est uni soli naturæ communicata, lib. 3. dist. 2. 22
 Incarnationis nomen quare magis attribuitur Christo quam animationis, lib. 3. di. 2. 32
 Incarnationis beneficium sicut & alia beneficia diuina tripliciter considerantur

tantum scilicet quantum ad substantiam quantum ad efficaciam & quantum ad circumstantiam, lib. 3. distinctio. 4. 24

Incarnatio quæ est opus trinitatis quare attribuitur spiritui sancto, lib. 3. distinctio. 4

Incarnationis & unionis mysterium triplicem similitudinem habent lib. 2. distinctio. 6. 2

Incarnatio est uia ad natiuitatem quomodo intelligitur, libro 3. distinctio. 8. 9

Incarnatum esse in una suorum hypothesis ipsam diuinitatis naturam quomodo intelligitur, libro 3. distinctio. 14. 14

Incensus.

Incensus cum sorore uxoris potest fieri dupliciter & quis modus impediatur matrimonium, lib. 4. di. 34. 25

Incensus cum sorore uxoris vel cum fratre utriusque, uter est puniendus, lib. 4. di. 34

Incensus quomodo fit, libro 4. di. 41

Incipere.

Incipere ex tempore & in tempore & cum tempore quomodo differunt & quomodo tempus cœpit, libro 1. distinctio. 30. 2

Inclinatio.

Inclinationem suam dari unicuique quomodo est summæ bonitatis, lib. 2. distinctio. 30. 7

Incommunicabilitas.

Incommunicabilitas non est pura priuatio, lib. 1. di. 25. 33

Incongruitas.

Incongruitas est duplex & quæ tollit veritatem & falsitatem, libro 1. distinctio. 4. 26

Inconueniens.

Inconueniens quomodo non potest esse in deo, lib. 3. di. 1. 30

Incorporeum.

Incorporeum quomodo non est in loco lib. 2. di. 2. 30

Incorruptibilis.

Incorruptibilitas quare conuenit quibusdam creaturis, libro 1. distinctio. 8. 36

Individuum.

Indiuiduatio aliter est in deo aliter in creaturis, libro 1. distinctio. 25. 16

Indiuiduatio attenditur in persona quantum ad triplicem incommunicatam, li. 1. distinctio. 25. 20

Indiuiduatio in creaturis unde veniat, li. 2. di. 3. 39

Indiuiduationem esse a materia quomodo intelligitur, libro 2. distinctio. 40. & 41

Indiuiduorum multiplicatio non est principaliter propter conseruationem speciei, lib. 2. di. 18. 35

Indiuiduum in descriptione personæ triplicem importat distinctionem, libro 3. distinctio. 5. 33. Ad idem. 34

Indiuiduum diffinitur secundum Porphyrium, li. 3. distinctio. 10. 21

Indiuiduum dicitur aliquid dupliciter & quomodo humana natura in Christo est indiuiduum, li. 3. distinctio. 10. 22

Indulgentia.

Indulgentia siue relaxatio a quo potest fieri, libro 4. distinctio. 20. q. 3. 1. Resp. 60

Indulgentias qua ratione, & virtute potest aliquis dare, lib. 4. distinctio. 20. 61

Indulgentias quare non possunt dari prelati collegiorum, libro 4. distinctio. 25. 62

Indulgentiam quare non potest dare quilibet homo, li. 4. di. 20. 63

Indulgentia siue relaxatio differunt a communicatione, libro 4. di. 20. 64

Indulgentias an possit episcopus facere in aliena diocesi, libro 4. distinctio. 20. 65

Indulgentia siue relaxatio an debet fieri pro spirituali an pro corporali beneficio. libro 4. distinctio. 20. questio. 4. Respon. 66

Indulgentiæ sunt concedendæ duabus ex causis, lib. 4. di. 20. 67

Indulgentia non causat simoniam quæuis detur spirituale pro temporali, li. 4. di. 20. 68

- Indulgentiam conferens tria habet** considerare, libro. 4. di. 20. 69
- Indulgentiæ quare magis dandæ sunt** quando materialis paries minatur ruinam quam quando spiritualis qui est schisma, lib. 4. di. 20. 70
- Indulgentiæ quare potius dantur eunibus** cum cruce ultra mare quam intrantibus religionem, libro. 4. distinctio. 20. 71
- Indulgentiam omnium peccatorum** an obineat qui habet solum voluntatem perfectam eundi ultra mare, li. 4. di. 20. 72
- Indulgentiæ siue relaxationes satisfactoriæ** an possint fieri existenti in purgatorio an solum uiuenti in hoc sæculo, libro. 4. distinctio. 20. quæstio. 5. Respon. 73
- Indulgentias dare his qui sunt in purgatorio**, per quem modum potest papa, libro 4. distinctio. 20. 74. Et secundum triplicem statum hominum potest uel non potest super eos adiutuando & iudicando &c. 75
- Indulgentias nõ posse dari his qui sunt in purgatorio per papam eo quod dictum est petro**, quodcunque ligaueris super terram &c. Solutio, libro 4. di. 20. 76
- Indulgentias dare non posse post mortem** quia penitentia non est imponenda ægrotis ad mortem, libro. 4. distinctio. 20. 77
- Indulgentias dare non posse papam deuentis in purgatorio** quia non potest eos iudicare solutio, libro. 4. distinctio. 20. 78
- Indulgentias quare concedit papa deuentis in purgatorio** cum possit omnes absolueret uo verbo, libro. 4. distinctio. 20. 79
- Indulgentiæ huiusmodi quantum ualent homini**, libro. 4. distinctio. 20. q. 6. Respon. 80
- Indulgentiæ ut aliquid valeant exigunt duplicem conditionem ex parte dantis & duplicem ex parte recipientis**, Ibidem
- Indulgentiæ quantitas penes quid attenditur**, lib. 4. di. 20. 81
- Infernus**.
- Infernus uel aliud malum quomodo** habet locum bene ordinatum, libro. 1. di. 46. 2
- Inferni nomine aliquando intelligitur** pœna aliquando locus pœnæ & secundum hoc dicitur dupliciter aliquis descendere ad inferos, libro 3. distinctio. 22. 39
- Inferni nomen de facili non inueniri** in bono quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 22. 30
- Inferni duo habitacula & de quo dixit Iob se descendurum ad profundissimum infernum**, li. 4. di. 22. 36
- Inferni ianua quomodo & quando fuerit aperta**, lib. 3. di. 22. 43
- Infernum an sit**, libro. 3. dist. 44. q. 1. Respon. 36
- Infernum nullum nec cruciatum aliquem esse post hanc uitam si quæ rationes & autoritates probare uidentur quomodo sunt dissoluendæ**, lib. 4. di. 44. 37. & per totum.
- Infernus ubi sit**, libro. 4. distinctio. 44. q. 2. Respon. 43
- Infernum esse locum spirituale & esse alibi quam sub terra si quæ rationes & autoritates probare uidentur quomodo sunt dissoluenda**, libro 4. dist. 44. & per totum.
- Infernalis ignis affligens in illo loco an sit ignis uerus**, libro 4. dist. 44. q. 1. Respon. 48
- Infernalem ignem secundum Dam. nõ habere naturam ignis nostri quo modo intelligitur**, lib. 4. dist. 44. 49
- Infernalis ignis est eiusdem naturæ cum nostro** quamuis ille sit inextinguibilis iste exstinguibilis, libro 4. distinctio. 44. 50
- Infernalem ignem non posse deficere probat exemplo naturali**, libro 3. distinctio. 44. 51
- Infernalis idem est secundum speciem cum igne nostro ergo easdem habet operationes cum igne nostro**, Solutio. lib. 4. dist. 44. 53
- Infernalem ignem secundum Augusti. esse spirituale** retractatum est, libro 4. dist. 44. 54
- Infernalis cruciatus an fiat uel puniatur per ignem solum**, libro 4. dist. 44. q. 2. Respon. 55
- Infernus per quem modum, & ad quid habeat in se omnia elementa**, libro 4. distinctio.

distin. 44. 56

Infernalem penam iuxta domini sententiam consistere in solo igne quo modo intelligitur, lib. 4. di. 44. 57

Infernalis ignis & aqua quo modo utrumque erit in penam. libro 4. distinctione 44. 58

Infernalium elementa id quid sunt aëthera, libro 4. dist. 44. 59

Infernalis ignis an sit consumptivus corporum damnatorum, libro 4. dist. 44. q. 1. Respon. 60

Infernalibus macipata cruciatibus corpora damnatorum an possint corrumpi, lib. 4. dist. 44. 61

Infernalem ignem posse damnatorum corpora vrere & non consumere probatur & exemplo & ratione, libro 4. distin. 44. 62

Infernalis ignis an consumat corpora damnatorum, libro 4. dist. 44. q. 2. Respon. 60 & per totum.

Infernalem ignem esse consumptivum corporum si quæ rationes probare videntur quo modo sunt dissolvendæ, lib. 4. dist. 44. 63. & per totum.

Infernalis ignis an sit afflictivus spirituum, libro 4. dist. 44. q. 3. Respon. 67. & per totum.

Infernalem ignem non esse afflictivum spirituum si quæ rationes & auctoritates probare videntur quo modo sunt dissolvendæ, lib. 4. distin. 44. 69. & per totum.

Infernalis ignis qualiter cruciet damnatos & non consumat. libro 4. distinctione 44.

Infernalis ignis qualiter cruciet demones, lib. 4. distin. 43.

Infernalis ignis qualiter cruciet animas sine corporibus, libro quarto distinctione 44.

Infernos quid sit & a quo denominetur & quis illuc descendat, libro 4. distinctione 45. 11

Infernalis punitio erit sine omni intermissione, lib. 4. dist. 46. 1.

Infectio.

Infectio est duplex, lib. 1. dist. 37. 5

Inferiorem.

Inferiorem se reputare est dupliciter & quo modo unusquisque ad hoc tene-

Infidelis.

Infidelitatis peccatum duo respicit, lib. 2. distinc. 5. 13

Infidelium omnem vitam esse peccatum quo modo intelligitur, libro secundo distinc. 41. 3

Infidelis quæ opponitur fidei quare non est capitale peccatum. libro 2. distinctione 41. 10

Infidelis dicitur dupliciter & quæ disparitas fidelis & infidelis impedit in no. est. contra eum matrimonialem, libro 4. distinctione 39. 8.

Infinicum.

Infinicum dicitur aut per privationem perfectionis aut per privationem limitationis & cuius infiniti est finire, lib. 1. dist. 1. 34. & dist. 43. 20. Et iterum duplex & quæ competit materiz, & quæ deo, libro 1. dist. 19. 48. Iterum infinitas est duplex, distinctione 35. 34 & quæ potest esse in creatura & quæ in deo.

Infinicum iterum dicitur dupliciter, lib. 1. dist. 43. 15. & dist. 43. 23

Infinitas an ponenda sit in personis divinis, lib. 1. dist. 2. q. 3. Respon. 18

Infinitas est in Deo, quicquid in eo est sed non qualibet infinitate, libro 1. distinc. 2. 19

Infinicum capitur dupliciter & secundum quem modum infinitum potest capi a finito, lib. 1. dist. 3. 9. & 10

Infinitas quæ ponit confusionem, lib. 1. dist. 37. 33

Infinicum quo modo est passio potentiz materialis, lib. 1. dist. 43. 11

Infinicum quo modo est passio quantitatis, libro 1. dist. 43. 17

Infinitus Deus quo modo comprehenditur a beatis qui sunt finiti, libro 1. distinc. 43. 21

Infinicum prout dicitur de Deo non dicitur privationem. lib. 1. dist. 43. 22

Infirmiorem suam quo modo manifestat Deus, libro 1. dist. 43. 37

Infinita dicitur potentia divina triplici ratione, lib. 1. dist. 43. 28.

Infinicum a parte ante potest esse dupliciter & secundum quem modum dicitur eternitatem, lib. 1. dist. 47. 25

L 3 Infir-

Infirmitas.

Infirmitas & ignorantia quare Magis diminuit de ratione peccati quam malicia, lib. 2. dist. 44. 23. Hoc ponit in fine constat aponatur inflicta.

Inflammatum.

Inflammatum inunctum inflammabili quo modo inflammare dicitur, lib. 2. dist. 10. 17

Influentia.

Influentia luminis est duplex, & quæ est per corpus diaphanū, & quæ per corpus opacum, lib. 2. dist. 2. 45

Informare.

Informari aliquid ab aliquo est dupliciter, & quo modo ceteræ virtutes dicuntur informari a charitate, lib. 3. dist. 36. 47

Ingenitus.

Ingenitus hoc nomen quare deo attribuitur cū de hoc autoritas in scriptura non habeatur, lib. 1. di. 13. 4. & 5

Ingenitum accipitur dupliciter. Et secundum quem modum dicitur notionē patris, lib. 1. dist. 13. 27

Ingenitum secundum quod est proprietatis patris quid priuat, lib. 1. dist. 13. 29. Et dist. 13. 5

Ingenitus & pater ista nomina dupliciter considerantur, & secundum quem modum potest vna accipi præter alteram, lib. 1. dist. 28. 1

Ingenitus vel innascibilis an dicatur secundum substantiam, vel secundum relationem, libro. 1. dist. 28. quæ. 1 Respons. 8

Ingenitus vel non genitus tripliciter accipitur, lib. 1. dist. 28. 26. & 10

Ingenitus qui & quo modo ponit aliquid in diuinis, libro 1. dist. 28. 11

Ingenitus quo modo dicitur de essentia, lib. 1. dist. 28. 12

Ingenitus quo modo dicitur relationem, lib. 1. dist. 28. 14

Ingenitus an importet eandem relationem quam hoc nomen pater, verum scilicet eadem relatio sit innascibilitas & paternitas, lib. 1. dist. 28. quæ. 3 Respons. 15

Ingenitus quo modo dicitur respectum personæ ad personam, lib. 1. di. 28. 16

Ingenitus est proprium personæ patri differens a paternitate, & dictum secundum relationem, lib. 1. dist. 28

Ingenitus & non genitus an sint idem vel differunt, lib. 1. dist. 28

Ingenitus hoc nomen accipitur in vsu Ecclesiæ quamvis Ambro. videatur dicere contrarium, lib. 1. di. 28

Ingenium.

Ingenij subtilitas & habilitas ad memorandum, an veniat ex parte corporis, an ex parte animæ, li. 2. di. 3. 12

Ingratitudo.

Ingratitudo dicitur dupliciter scilicet negative & priuatiue & quādo est circumstantia omnium peccatorum,] & quādo speciale peccatū, lib. 2. di. 5. 12

Inhabitare.

Inhabitatio est duplex & quæ inuisibiliter interius latet, & quæ exterius apparet, lib. 1. dist. 16. 12

Inhabitare filiū est dupliciter, & quæ inhabitatio exigit manifestationem, libro. 1. dist. 16. 19

Initium.

Initium accipitur dupliciter & secundum quem modum accipitur in diuinis, libro 1. dist. 19. 10

Initium quid dicit ibi, diabolus ab initio peccauit, lib. 2. dist. 3. 51. & 52

Initium & radix differunt & conueniunt, libro 2. dist. 42. 14. & 15

Initium peccati accipitur tripliciter & secundum hoc sortitur tria nomina, libro 2. dist. 42. 18

Inimicus.

Inimicus Dei pro quāto quis dicatur, lib. 2. dist. 3. 5. 25

Inimicos an teneantur omnes diligere quantum ad effectum, libro 3. dist. 30 quæ. 4. Respons. 18. & per totum.

Inimici sunt in duplici statu secundum positionem aliquorum, & in quo sunt diligendi. Ibidem.

Inimicos non odire quo modo sufficit ad rationem charitatis, libro. 3. dist. 30. 24

Inimicos an teneamur omnes diligere quantum ad effectum, libro 3. dist. 30. 24

Osio. 30. questio. 5. Respon. 26. & per totum.

Inimicis male faciendum est, quia amicis beneficiendum est non sequitur, lib. 3. di. 30. 28

Inimicitia quomodo inducit pugnam, lib. 3. di. 30. 29

Inimicum diligere an sit maioris perfectionis & meriti q̄ diligere amicū, libro. 3. distinctio. 30. questio. 6. & per totum.

Inimicum esse iustitię qui timore pœnę non peccat quo modo intelligitur, li. 3. dist. 36. 4

Innascibilitas.

Innascibilitas aliter se habet in patre quam nascibilitas in filio, libro. 1. di. fin. 28. 18

Innascibilitas an sit proprietas siue relatio persone patris an paternitas, libro. 1. distinctione 28. questio. 3. Respon. 21

Innascibilitas quare non communicatur sicut improcellibilitas & inspirabilitas, li. 1. dist. 28. 27

Innascibilis hoc nomen quam habet proprietatem, libro. 1. distinctione 31. 20

Innocens.

Innocētiis quo modo est a peccato cohibere, li. 1. di. 47. 24

Innocentia dupliciter accipitur & quo modo e: at causa immortalitatis, lib. 2. dist. 19. 40

Innocentię in statu an fuisset sexuum commixtio, libro. 2. di. 20. questio. 1 Resp. 9

Innocētię status duo tempora completur, li. 2. di. 29. 24

Innocentem damnare & nocentem liberare quomodo non est impium, libro. 3. di. 20. 36

Innocentiam baptismalem similem esse statui continentię virginis, quo modo intelligitur, li. 3. di. 31. 15

Innocentiam non decrevit deus restituere quin prius daret gratiam, lib. 4. di. 17. 12

Innouatio.

Innouatio est duplex & quę est in corporibus elementaribus & quę in cor-

poribus celestibus, lib. 4. di. 47. 25

Inspirare.

Inspirare & insufflare spiritum in faciem hominis quid sit, lib. 2. di. 17. 12

Instrumentum.

Instrumentum quando debet se conformare motori, lib. 2. di. 8. 58

Instrumentum est duplex, & quomodo caro quę est instrumentum median- te quo peccatur est puniendi ieiunio, li. 4. dist. 15 77

Intellectus.

Intellectus noster cōsideratur tripliciter, uel in se, uel prout extenditur ad effectum, uel prout extenditur ad opus li. 1. In prologo. 14

Intelligere & sentire siue intellectus & sensus disconueniunt triplici ratione lib. 1. dist. 1. 31

Intellectus quomodo est purgatus, purgatio, purgatissimus, similiter & affectus, li. 1. di. 2. 1

Intellectus alius rationalis alius pharasticus & de quo verum est quod plus potest deus ficere quam intellectus noster cogitare, li. 1. di. 2. 12

Intellectus noster quare plus potest in cognitione rerum mundanarum, quam trinitatis, li. 1. di. 3. 27

Intelligens & intellectum habent relationem secundum dici nō secundum esse, li. 1. di. 9. 28

Intellectus est duplex scilicet apprehendens & comprehendens & secundum quem modum intellectus omnia intelligit, lib. 1. di. 19 8

Intelligere dupliciter dicitur & secundum quem modum precedit fidem & secundum quem sequitur, lib. 1. di. 19. 30. Et dicitur iterum dupliciter. dist. 22. 8

Intelligi posse aliquid pręter alterum est multipliciter, libro 1. distinctio. 28. 2. & 3

Intelligi quomodo non potest persona patris sine paternitate, libro. 1. distinctio. 28. 23

Intellectus est imaginatio in quibudā deficit, in quibusdam sufficit, in quibusdam contradicit, lib. 1. dist. 37. 4

Intellectus quare cognoscit non singu-

Isria, lib. 1. dist. 39. 14
 Intelligentia conditionis implicite veritatem facit in dicto, & impossibilitatem in vero, quo modo intelligitur, lib. 1. dist. 40. 6
 Intellectum captiure in obsequium Christi quid sit, lib. 2. di. 3. 70
 Intellectus est vniuersalium & singularium, sensus solum singularium, lib. 2. dist. 3. 37
 Intellectus angelicus & humanus quo modo differunt, libro 2. dist. 3. quæ. 1. in argumento quarto.
 Intellectus quo modo semper est reus, libro 2. dist. 5. 39. Et dist. 24. 37. Et dist. 32. 18
 Intelligere in tempore quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 7. 60
 Intelligentia & memoria diuersas habent naturas, libro 2. dist. 7. 61
 Intellectus humanus & diuinus secundum quorundam errorem idem esse dicitur, lib. 2. dist. 17. 9
 Intellectum esse impassibilem & impermixtum quo modo intelligitur, libro 2. dist. 17. 19
 Intellectiua substantia nihil cognoscere nisi abstrahatur a materia; quo modo debet intelligi, lib. 2. dist. 17. 21
 Intellectus passius quid est & quo modo efficitur, lib. 2. dist. 18. 32
 Intellectus quo modo indiuiduatur, lib. 2. dist. 18. 33
 Intelligendi actus quo modo requirit quod ex intellectu & intelligente fiat vnum, lib. 2. dist. 18. 37
 Intellectum corrumpi quo modo debet intelligi, lib. 2. dist. 19. 9
 Intellectus & affectus siue ratio & voluntas, an sint potentia diuersæ per essentiam, lib. 2. dist. 24. quæ. 1. R. 18
 Intelligentia memoria & voluntas quare dicantur vna essentia, & una vita, lib. 2. dist. 24. 19
 Intellectus speculatiuus quo modo sit practicus, lib. 2. dist. 24. 20
 Intellectus agens & possibilis an sint vna potentia vel diuersæ, lib. 2. dist. 24. quæ. 4. Respon. 43
 Intellectus agens & intellectus possibilis quis sit, lib. 2. dist. 24. 44
 Intellectus quare magis indiget potentia actiua distincta a possibili quam imaginatio vel sensus, lib. 2. di. 24. 46

Intelligere quo modo dicitur actus vnus & simplex, lib. 2. dist. 24. 48
 Intellectus possibilis quo modo est actiuus, & passiuus, lib. 2. dist. 24. 49
 Intellectus potest cogitare ergo affectus, non sequitur, lib. 2. dist. 23. 68
 Intellectui obsequitur fantastica vis dupliciter in actu intelligendi, libro. 2. dist. 25. 60
 Intellectum solum intrare ab extrinseco quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 31. 8
 Intellectus quare componit aliqua quæ sunt impossibilia componi, quod tamen non potest deus, libro. 2. dist. 37. 23
 Intellectus nomen tripliciter accipitur, lib. 2. dist. 39. 7
 Intellectus speculatiuus & practicus quo modo dicunt eandem potentiam. Ibi dem circa finem.
 Intellectus practicus necesse appetitus, nec voluntas, ibidem.
 Intellectus agens & possibilis quid dicitur, lib. 2. dist. 39. 14
 Intellectus persone non presupponit intellectum naturæ, lib. 3. dist. 6. 17
 Intellectum potest facere deus per seipsum cognoscere, sed non potest materiam per seipsum perficere, libro 3. dist. 14. 26
 Intellectus finitus & simplex se totaliter conuertit ad quod se conuertit, non habet locum in anima beata, & maxime in anima Christi, lib. 3. dist. 14. 32
 Intellectus extenditur tripliciter & quo modo ponitur fides in intellectu extenso, vel practicato, libro. 3. dist. 23. 16
 Intellectus & si præcedat actum affectus nihil tamen impedit quod aliquando intellectus sequatur affectum, libro 3. dist. 23. 41. Et dist. 34. 17
 Intelligere dicitur dupliciter, & quod præcedit assensum fidei & quod sequitur, & quomodo intellectus & fides circa idem compatiuntur, libro 3. di. 24. 3
 Intellectus sub qua compositione & complexione intelligit simplicitatem esse diuini, lib. 3. dist. 34. 24
 Intellectus aliquando nominatur potentiam aliquando habitum aliquando actum aliquando obiectum, li. 3. di. 24. 5 & Intellectum

In tellectus quando est rectus & quando obliquus, lib. 3. dist. 34. 28. Ad idem, lib. 2. di. 5. 39. Et di. 24. 57
In tellectus doni actus & obiectum, an simul consistat in cōtemplatione creatoris & creature, lib. 3. dist. 35. quæ. 3. Respon. 19
In tellectus, scientia & sapientia diuersi mode negotiantur circa diuersa, lib. 3. dist. 35. 20. & 21. & 22
In tellectui dono competit cognoscere Deum in quacunq; creatura, libro. 3. dist. 35. 23
In tellectus donum in actu suo, & sapientia donum in actu suo quo modo versantur circa diuersa, lib. 3. di. 35. 24
In tellectus quo modo dicitur per speculum videre sicut & fides, lib. 3. di. 35. 25
In tellectus & scientia prout sunt acquiescentia quo modo differunt, lib. 3. di. 35
In tellectus est duplex humanus & fidelis & secundum quæ potest homo apprehendere existentiā corporis Christi in altari, libro 4. dist. 10. 57
In tellectus & scientia quo modo viget in peccatoribus, lib. 4. dist. 18. 47
 Hic ponitur affectum vel opus, ponatur effectum vel opus.
In tellectus ascendit in Deū tripliciter, & per quem modum est in viatoribus, & per quem modum in sanctis tū pro nobis orant & per quem modum in continue beatis, lib. 4. dist. 45. 38

Intentio.

Intentio & remissio secundum proprietates inseparabiles quo modo non variant speciem per se, lib. 2. dist. 9. 8

Intentio.

Intentio præexigitur ad cognitionem ubi habet veritatem lib. 1. dist. 12. 17
Intentiones in his nominibus ingenitus, & pater quando sunt eodē, & quādo diuersi, libro 1. dist. 28. 1
Intentio an sit in his solis quæ participant rationem, lib. 2. dist. 38. quæ. 11. Respon. 31
Intentio potest esse triplex secundum quod appetitus est triplex, libro 2. di. 38. 32
Intentio proprie accepta quid sit, & per quæ quid accipitur, lib. 2. dist. 38. 33
 Ad idem, lib. 4. dist. 6. 64

Intentio secundum quod reperitur in rationabilibus, an se teneat ex parte intellectus an ex parte affectus, lib. 2. dist. 38. quæ. 2. Respon. 34
Intendere a quo dicitur intentio dupliciter consideratur, secundum quod ista præpositio in duplicem importat habitudinem. Ibidem.
Intendo in hoc & intendo hoc differunt, lib. 2. dist. 38. 35
Intentio hoc vocabulum in quadam acceptione duo importat, libro 2. dist. 38. 36. & 38
Intentio potest esse actus habitus, & potentia, libro 2. dist. 38. 39
Intentio hoc vocabulum multipliciter accipitur. Ibidem.
Intentio in quo sit principaliter, libro 2. dist. 38. 40
Intentionem esse inferius ad intelligentiam quo modo intelligitur, libro. 2. dist. 38. 41
Intentio. voluntas, finis, quo modo differunt, lib. 2. dist. 38.
Intentionis qualitas dupliciter accipitur secundum quod intentio dupliciter dicitur, lib. 2. dist. 40. 8
Intentio quando dicitur bona, vel oculi mentis simplex, lib. 2. dist. 40. 9
Intentio mala sufficit ad faciendū opus malum, sed ex hoc non sequitur quod intentio bona sufficiat ad bonum, lib. 2. dist. 40. 10. & 12. Ad idem. 15. & 16. & 17.
Intentio & estimatio differunt, lib. 2. dist. 40. 16
Intentio an sine bonis operibus sufficiat ad vitam eternam, lib. 2. dist. 40. quæ. 3. Respon. 18
Intentionem bonam sufficere ad meritum quo modo intelligitur, libro 2. dist. 40. 19
Intentio quia duo respicit scilicet verbum intellectus, & pedem affectus, idem duplici indiget directione, lib. 2. dist. 41. 1
Intentio mens lingua quo modo dicitur rea, lib. 3. dist. 39. 13. & 14
Intentio quare necessaria est in omni sacramento, lib. 4. dist. 6. 52. & 63
Intentio est duplex, & quæ de necessitate sacramenti, lib. 4. dist. 6. 55
Intentionis defectus quare impedit sacramentum, lib. 4. dist. 6. 56

Intentionem opera denominare quo modo intelligitur, lib. 4. dist. 6. 67
Intentio quo modo necessaria est ad efficaciam baptismi, lib. 4. dist. 6. 68
Intentio an necessaria sit ad baptismum, libro. 4. dist. 15

Integritas;

Integritas rei dupliciter accipitur, & quo modo matrimonium potest esse sine commixtione carnis, lib. 4. dist. 26. 26.

Intrare.

Intrare non posse aliquem in celum si ne potestare clauum multipliciter intelligitur, lib. 4. dist. 27. 28

Intrinssecus.

Intrinssecus in aliquo esse potest fieri dupliciter, & quo modo demon potest esse in simulacris, lib. 2. dist. 8. 45

Inuidia.

Inuidia artificis producentis penes quid attenditur, libro 1. dist. 20. 4
Inuidia unde oritur, & penes quid attenditur artificis inuidia, li. 1. di. 44. 1
Inuidia non fuit primum peccatum diaboli, lib. 2. dist. 5. 15
Inuidia quo modo est respectu superioris, vel parisi, lib. 2. dist. 21. 6
Inuidia quo modo est respectu boni, lib. 2. dist. 21. 7. & 8. & 9
Inuidia fraternalis gratie ratione cuius ponitur peccatum in spiritu sancto, lib. 2. dist. 43. 39
Inuidia fraternalis gratie potest esse duplex & quo modo est peccatum capitale, & quo modo peccatum in spiritu sanctum, lib. 2. dist. 43. 49

Inuocare.

Inuocare Deum est dupliciter, & quam exaudit, & quam non, lib. 4. dist. 20. 2

Iob.

Iob quo sensu dixit se descensurum ad infernum profundissimum, libro 3. dist. 22. 36
Iob ob quam causam meruit poenam, lib. 4. dist. 15. 3

Iohannes.

Iohannis sanctificatio quando, & quo modo, lib. 3. dist. 3. 10
Iohannes quo modo voluit ad rare angelum, lib. 3. dist. 9. 32
Iohan. baptizans quo modo dicitur dubitare de Christo, libro 3. dist. 25. 4
Iohannes quo modo nouit, & non nouit Christum, libro 4. dist. 5. 4
Iohannis exultatio in vtero qualis fuerit, & an habuerit vsum, libe. arbi. libro 4. dist. 6. 39
Iohan. quo modo incepit predicationem a penitentia, libro 4. dist. 14. 4

Ipostasis.

Ipostases tres dici quare prohibet Hieronymus, libro 1 dist. 24. 1 & dist. 26. 2
Ipostasis nomen tractatur, lib. 1. di. 26
Ipostasis patris siue pater an ideo generet quia pater est an ideo pater est quia generet, libro. 1. dist. 27. quz. 2. Responf. 10
Ipostasis quo modo dicitur composita ex duobus naturis. libro 3. dist. 6. 16
Ipostasis aliter dicitur de vnione diuinitatis, & humanitatis Christi aliter de vnione diuinitatis, & carnis Christi, lib. 3. dist. 21. 13

Ira.

Iratus quo modo dicitur Deus & non esse iram in eo, libro 1. dist. 45. 11.
Ire filii nascimur omnes natura quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 17. 47
Ira est desiderium reparationis. Iterum ira est vindex legum concupiscentiarum, lib. 3. dist. 15. 31
Ire passio vel affectio quo modo fuit in Christo, li. 3. dist. 15. quz. 3. Resp. 31
Ira dicitur multipliciter, & quo modo fuit in Christo, Ibidem.
Ira et superbia differenter se habent, libro 3. dist. 15. 32
Ira in quibus est accessio sanguinis circa cor, lib. 3. dist. 15. 33.
Ira scibilis & concupisibilis duplex est in nobis, libro 3. dist. 33. 24

Irregularitas.

Irregularitas ad ordines per quem contractatur, lib. 4. dist. 41. 16.
 Isaac.

Isc.

Isc mentitus non est dicens vxorem
sororem, lib. 3. distin. 38. 20

Iudei.

Iudei quo modo arbitrabantur se obse-
quium prestare Deo in morte Chri-
sti, libro 2. dist. 40. 6

Iudeorum & iudei a quibus opera-
ei sunt passionē Christi quæ bonū est
& quo modo dicuntur mali, libro. 3.
dist. 20. 5. & 6

Iudei quo modo operati sunt bonum
Christum crucifigendo, libro. 3. dist.
20. 7

Iudeorum duricia quare non erat fran-
genda per cohabitationē vxoris odio
sq, lib. 4. distin. 33. 49

Iudicare. Iudicium. Iu lex.

Iudicare de aliquo est dupliciter, & quo
modo conuenit intellectui, & respectu
cuius, lib. 1. distinc. 3. 12

Iudicium est duplex in quolibet ratio-
cinante, lib. 2. distin. 7. 52. Et distin.
410. 23. 27

Iudicantē præminere iudicato & mo-
uētē moto quo modo habet locum in
spiritualibus, lib. 2. di. 25. 18

Iudicium rationis est duplex & quod
horum est cum voluntate, lib. 2. di.
25. 33

Iudicatorium naturale quid, libro 2.
distin. 39. 17

Iudicium malum præcedere omnem
voluntatem malam quo modo intelli-
gitur, lib. 2. dist. 45. 48

Iudicis dei sententia quo modo præue-
nitur a sacerdote & quo modo non,
lib. 4. distin. 15. 5

Iudicium est duplex, nam aliud est præ-
nitentię in presenti, aliud iustitię in
die nouissimo, li. 4. di. 18. 3

Iudicio in extremo cum tali culpa ho-
minem apparere cum qua exiit de
corpore quo modo intelligitur, lib. 4.
dist. 27. 25

Iudiciū ecclesię quomodo fallitur, li. 4.
dist. 21. 21

Iudicia dei dicuntur dupliciter & quæ
sunt comprehensibilia, quæ non, li. 4.
dist. 46. 4

Iudicio in extremo an apostoli iudica-

bunt, lib. 4. distin. 47. quæst. 1. Re-
spon. 5

Iudicaria potestas triplici ex causa apo-
stolis communicatur in extremo iudi-
cio. Ibidem.

Iudicio in extremo an angeli iudica-
bunt, libro. 4. distin. 47. quæst. 2.
Resp. 7

Iudicandi an erunt omnes homines
tam boni quam mali, li. 4. di. 47. q. 3.
Resp. 10

Iudicio in extremo an angeli iudica-
buntur, libro. 4. distin. 48. quæst. 4.
Resp. 11.

Iudex dicitur aliquis duplici ratione,
li. 4. 47. 5

Iudicium dicitur tripliciter. Ibidem.
Iudicij extremi sententia quomodo da-
bitur, lib. 1. di. 47

Iudicium sanctorum quale erit, lib. 4.
dist. n. 47

Iudicandi erunt quatuor ordines, li. 4.
distin. 47

Iudicio annexa sunt ministeria ange-
lorum & ignis conflagratorius, lib. 4.
distin. 47.

Iudicio finito an ex post demones præ-
sint malis in inferno ad puniendum,
lib. 4. di. 47

Iudicium extremum in quo loco eris,
lib. 4. dist. 48

Iudicij in die quo modo sol & luna ob-
scurabuntur, lib. 4. di. 48. 2

Iudicij diem quæ signa tam magna &
horrida præcedent, libro. 4. distin-
ctio. 48. 3

Iudicio finito quo modo erit solis lux
etrior, li. 4. di. 48. 4

Iudicio finito quomodo semper erit di-
es, li. 4. dist. 48. 5

Iudicio finito solem & lunam non luce-
re beatis quomodo intelligitur, li. 4.
distin. 48. 6

Iudicio finito nec solem nec lunam ve-
nire ad occasum quo modo intelli-
gitur, lib. 4. dist. 48. 7

Iudicaria potestas an sit Christi secun-
dum diuinitatem an secundū huma-
nitatem, lib. 4. distin. 48. quæst. 1.
Respon. 8

Iudicium ut sit firmū requirit autori-
tatem & potestatem, ibidem.

Iudex Christus an in forma diuinitatis
appareat malis, li. 4. di. 48. 5. Resp. 9.
& per

De pertotum.

Iudex Christus an in forma gloriosa appareat reprobis, libro, 4. distin. 48. quæ. 3. Respon. 33

Iudicij hora an sit nota alicui creaturæ, libro. 4. distinctio. 48. quæst. 3. Respon. 17

Iudici horam neminem nosse, vt dicitur Matth. 13. quo modo sit intelligendum, lib. 4. dist. 48. 18

Iudicij hora quare nõ est reuelata apostolis, lib. 4. dist. 48. 19

Iudicij hora quare nõ est reuelata prophetis, libro 4. dist. 48. 20

Iudicio finito an corpora superælestia remunerabuntur, libro. 4. distin. 48. quæst. 1. Respon. 22.

Iudicio finito an corpora superælestia quietabuntur, libro 4. dist. 48. quæ. 2 Respon. 27

Iudicio finito corpora superælestia nõ quiescere a motu, si quæ rationes videtur probare quo modo sunt dissoluedæ, libro 4. dist. 48. 28. & per totum.

Iudicio finito an innouabuntur elementa, libro 4. distin. 48. quæ. 3. Res. 32

Iudicio finito an innouabuntur plantæ, & animalia bruta, lib. 4. distin. 48. quæ. 4. Resp. 34

Iudex in qua forma se ostendet, lib. 4. dist. 48

Iudicij locus ubi erit, libro 4. di. 48

Iudicij potestas in effectibus ostenditur scilicet in luminarium obscuracione & post obscuracionem melioracione, libro 4. distin. 48

Iumentum.

Iumentorum & hominum quo modo dicatur vnus interitus. libro. 2. dist. 19. 25

Turatio. Iurare. Iuramentum. Iurans.

Iuratio falsa in quo mandaro, & quomodo prohibetur, lib. 3. distin. 37. 4

Iuramentum tres habet comites. & quare magis iuramentum quam alij actus, libro 3. distin. 39. 1

Iurans per Deum quomodo magis tenetur quam iurans per euangelium vel creaturam, lib. 3. dist. 39. 2

Iuramentum per euangelium quare magis sit sollemniter quam iuramentum

per Deum, lib. 3. dist. 39. 1

Iuramentum per Deum & creaturam nõ plus obligatur quam iuramentum per Deum tantum, lib. 3. dist. 39. 4

Iurando ipsa veritas multipliciter in testimonium adducitur, & quidem aliter in veter. test. aliter in primiciua ecclesia, aliter modo, libro 3. dist. 39. 5

Iurando veraciter per falsos deos minus malum est quam per Deum verum fallaciter, libro 3. dist. 39. 6

Iuramentum talium exigere an quis possit sine peccato, libro 3. dist. 39. 7

Iuramentum quare a ieiuniis fieri debet, lib. 3. dist. 39. 8. & eadem dist.

Iurans falsum quod putat esse verum propter utilitatem proximi quare peccat, lib. 3. dist. 39. 16

Iurans quãdo veneratur & amat illud per quod iurat & quando contemnit, lib. 3. dist. 39. 17

Iuramentum est triplex, & secundum hoc pertinetur, committitur tripliciter, & peccatum peritur. iudicatur aut enorme, aut mortale aut, veniale, lib. 3. dist. 39. 21

Iuratiõne falsam esse perniciosam quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 39. 22

Iurans ex consuetudine, vel loco quando non iurat ex contemptu & quando non peccat, libro. 3. dist. 39. 24. ad idem. 31

Iuramentum quando trahit mendaciam in aliud genus, lib. 3. dist. 39. 25

Iurare per Deum an sit licitum, lib. 3. dist. 39. quæ. 1. Respon. 26

Iuramentum omne putauerunt Manichæi illicitum. Ibidem.

Iurare per Deum an sit actus bonus in genere, vel indifferens, libro. 3. dist. 39. 27

Iuramenti actus quare prohibetur, lib. 3. dist. 39. 28

Iurare per Deum secundum quam acceptionem periculosi dicitur periculosum, lib. 3. dist. 39. 29

Iurandi actum per Deum sibi relinquere intelligitur dupliciter, & secundum quem modum dicitur malus &c. lib. 3. dist. 39. 30

Iuramentum per Deum licite factum an sit appetendum, lib. 3. dist. 39. 32

Iurare an liceat per aliquod creatum, lib. 3. dist. 39. quæ. 2. Respon. 33

Iuramentum

Iuramentum assertorium fit dupliciter, & quod est licitum & quod illicitum. ibidem.

Iuramentum per creaturas Dominum prohibere, & quod sit superstitiosum quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 39 33. secundo.

Iurantes per membra Dei vel Christi quare corriguntur per canones, & qualiter, lib. 3. dist. 39. 34

Iurare per irrationalem creaturam quomodo est permittit, lib. 3. dist. 39 35

Iurans per idolum quare permittit idolatriæ peccatum, lib. 3. dist. 39. 36

Iurare per euangelium quare est magis visitatum quam per alias creaturas, lib. 3. dist. 39. 37

Iurans falsum per lapidē an sit periurus, lib. 3. dist. 39. 38

Iuramentū ab idolatriæ factum an liceat recipere, lib. 3. dist. 39. quæ. 3

Iurare potest idolatria dupliciter, lib. 3. di. 39. ibidem. in Respon.

Iuramentum factum per idolum duo respicit & quo modo licet iuramentum ab idolatria recipere, lib. 3. dist. 39. 39. & 40

Iuramentum exigens ab eo quem scit periurare quare occidit animam eius cum non occidit animam idolatriæ qui recipit ab eo iuramentum, lib. 3. dist. 39. 41

Iuramentum recipere est causa variorū effectuum, lib. 3. dist. 39. 44

Iuramentum quare est necessarium, libro 3. dist. 39. 45

Iuramentū dolo an contrahatur obligatio. libro 3. distinct. 39. quæ. 1. Respon. 46

Iuranti fraudulentē non patrocinatur fraus, lib. 3. dist. 39. 48

Iuramenti verba respiciunt forum ecclesiasticum & quantum ad illud obligationem inducunt, libro 3. distinct. 39. 49

Iuramenti uerba quando sunt duplicia sine doli interventione cuius intentio nō standum est, lib. 3. dist. 39. 50

Iuramentum coactum omne an sit obligatorium, libro 3. distinct. 39. q. 2

Iuramentum est duplex, scilicet promissorium & assertorium. ibidem in Responso.

Iuramenta coacta & uota differunt quā,

tum ab obligationem, libro. 3. dist. 39. 51

Iuramentum non esse ratum quod factum est per metum quo modo intelligitur, libro 3. dist. 39. 52

Iuramentum coactum & matrimonio coactum differunt quātum ab obligationem, lib. 3. dist. 39. 54

Iuramentum incautum an sit assertorium, libro 3. distinct. 39. quæst. 3 Respon. 55

Iuramentum Iosue de non occidendis Gabaonitis saluatur triplici ratione, lib. libro 3. distinct. 39. 56

Iuramentum fidelitatis factum a mere triceleccatori duo respicit, & quod horum est licitum quod illicitum, lib. 3. dist. 39. 57

Iurans se non intraturum religionem quare licite potest intrare quamuis aliquis per matrimonij vinculum obligetur tē ve non intret religionem lib. 3. dist. 39. 58

Iurare non intrare religionem non est licitum quamuis nolle intrare sit licitum, libro 3. dist. 39. 59

Iurans se non recipere prelationē quādo obligatur, lib. 3. dist. 39. 60

Iuratio an sit malum, lib. 3. dist. 39

Iuramenti forma licita, & cōgrua quæ sit, libro. 3. dist. 39

Iuramenti forma quæ sit magis obligatoria, libro. 3. dist. 39

Iurandi formæ intelligentia quæ sit libro 3. dist. 39

Iuramenti forma illicita, lib. 3. dist. 39

Iuramentum illicitum an sit obligatorium, libro 3. distinct. 39

Iurans incaute & non faciens quod iurauit an sit periurus? lib. 3. dist. 39

Iuramentum dolo an sit obligatorium, lib. 3. dist. 39

Iuramentum coactum an sit obligatorium, lib. 3. dist. 39

Iuramentum quando dicitur temerarium, libro 4. 32. 3. prope finem.

Iuramentum obligatorium & votum differunt tripliciter, libro. 4. distinct. 30. 8. 17

Iurisdicctio.

Ius naturale idē esse apud omnes quo modo intelligitur, lib. 4. dist. 17. 60

Iurisdicctio virtute clauium habita dupliciter

pliciter proditur, lib. 4. dist. 19. 20
Iurisdictionem quo modo potest superior dare inferiori ad absoluendum, libro 4. dist. 16. 35

Ius patronatus.

Ius patronatus uenditur cum fundo cui inseparabiliter annexum est sine vitio simoniz, lib. 4. dist. 35. 6
Ius naturale quoddam dicitur simpliciter quoddam secundum tempus, libro 4. dist. 26. 13
Ius naturale tripliciter dicitur & secundum hoc tripliciter diffinitur, libro 4. dist. 33. 9
Ius naturale quo modo potest, & non potest Deus violare, lib. 4. dist. 33. 21

Ius.

Iuris constitutiones, & demonstrationes disciplinarum in quo differunt, lib. 4. dist. 36. 6
Iuris civilis instituta quoddam ecclesia approbat quoddam sustinet quoddam reuocat, lib. 4. dist. 37. 22

Iustitia.

Iustitia dicitur dupliciter, & quo modo diiudicatur contra misericordiam, lib. 2. dist. 23. 1. Iterum dicitur dupliciter, dist. 43. 34
Iustitia quo modo stat pro voluntate diuina ibi poterat per potentiam sed non poterat per iustitiam, libro 1. dist. 43. 2
Iustitia dei quo modo complectitur totum posse Dei & quo modo non, lib. 1. dist. 43. 34
Iustum dicitur aliquid dupliciter, lib. 1. dist. 46. 18. & quod & quo modo est a deo volitum. Iterum dicitur dupliciter 22.
Iustitia diffinitur secundum Ansel. lib. 2. in prologo. 5
Iustitia originalis quid est secundum Ansel. lib. 2. dist. 19. 36
Iustitia originalis dupliciter consideratur, & quando habet esse sola ratione & quando opponitur ei culpa &c. libro 2. dist. 24. 89

Iustificatio.

Iustificatio actus dupliciter intelligitur, & secundum quem modum su-

it in angelis, lib. 2. dist. 5. 38

Iustificatio dicitur dupliciter, & quo modo dicitur fides iustificare, libro 2. dist. 26. 5
Iustificatio adulti quattuor exigit, lib. 2. dist. 26. 6
Iustitia dicitur aliquando diuina bonitatis condecentiam, lib. 2. dist. 28. 3
Iustitiam, & misericordiam semper esse coniunctam in Deo quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 32. 52
Iustitia nulla absoluit hominem a debito morte, lib. 2. dist. 33. 5
Iustitiae originalis carentia non potest esse maior in vno quam in alio triplici de causa, lib. 2. dist. 33. 25
Iusti quare patiuntur poenam cum non commiserunt culpam, lib. 2. dist. 39. 28
Iustitiae diuinae ad iniquitatem & potestatis ad infirmitatem comparatio quo modo tenet, libro 3. dist. 15. 7
Iustitia diffinitur secundum suum statum potissimum, lib. 3. dist. 33. 1
Iustitia dicitur tripliciter, scilicet large & magis proprie & secundum quem modum est virtus generalis, & secundum quem cardinalis, & secundum quem pars iustitiae cardinalis, lib. 3. dist. 33. 3
Iustitia accipitur dupliciter, scilicet generaliter & specialiter, & quo modo complectitur omnes virtutes tam Cardinales quam Theologales, libro 3. dist. 33. 19. & dist. 36. 1
Iustitiae modus duplex est & quis horum redditus formatum, libro 3. dist. 37. 27
Iustificare dicitur aliquid quadrupliciter, & secundum hoc sunt quattuor quae iustificunt, libro 3. dist. 40. 17
Iustificatio quare non tantum debet esse per informationem quae est per virtutes sed & per preparationem quae est per sacramenta, lib. 4. dist. 1. 18
Iustus quo modo est in principio suus accusator, lib. 3. dist. 16. 4
Iustificatio proprietas tractatur, libro 4. dist. 17. 4
Iustificatio impii an necessario requirat gratiae infusionem, lib. 4. dist. 7. qu. 1. Respon. 9. & per totum.
Iustificare non potest Deus impium se solo & sine medio quamuis possit creare se solo & sine medio, libro 4. dist. 10.

distinctione 17. 11

Iustificatio impij an necessario requiratur motum libe. arbi. libro 4. distin. 17. quæst. 2

Iustificatio impij quare requirit motum libe. arbi. cum deus sola potentia possit iustificare, lib. 4. dist. 17. 18

Iustificatiois motus quis sit, libro 4. distinctione 17. 19

Iustificatio impij an necessario requiratur contritionem, lib. 3. distinctione 17. quæst. 3. Respon. 20.

Iustificatio tripliciter dicitur & quid unaqueque necessario requiratur. Ibidem.

Iustificatio quare magis fit per detestationem aliquam per appetitum boni, lib. 4. dist. 17. 22.

Iustificari non potest aliquis nihil de peccato cogitando quamvis possit averteri a deo nihil de eo cogitando, lib. 4. dist. 17. 24

Iustificatio impij an necessario requiratur confessionem, libro 4. distin. 17. quæst. 4. Respon. 25.

Iustificari aliquem posse sine sacramentis ubi scriptura loquitur quo modo est intelligenda, lib. 4. dist. 17. 26

Iustificationem necessario exigere confessionem si alicubi scriptura loquitur quo modo est intelligenda, libro 4. distinc. 17. 27

Iustificationem sive contritionem impij an necessario præcedat attritio, libro 4. distinc. 17. q. 3. Resp. 41. Post prin. huius quæstionis in ultima linea ponitur cum gratia sit deletiva ponatur cum gratia non sit deletiva.

Iustificationem impij posse fieri sine aliqua preparatione vel attritione si alicubi exemplo ut in paulo vel autoritate ut de Ambro. obijciatur quomodo debet intelligi, lib. 4. dist. 17. 42

Iustificationem impij an necessario sequatur confessio, libro 4. distin. 17. quæst. 4. Respon. 45

Iustitiam habens quo modo dicitur habere omnia necessaria ad salutem, lib. 4. distin. 17. 46

Iustitiæ Dei quare non attribuitur effectus qui attribuitur misericordiz, lib. 4. distin. 16. 5

Iustitia & sapientia quo modo significant diverſa, libro 4. dist. 46. 6

Iustus an agat Deus cum unoquam cum

alio, libro 4. distinctione 46. quæst. 4. Respon. 18

Iustitia dicitur tripliciter sicut misericordia & secundum omnes istos modos concurrunt in eodem opere Dei, lib. 4. dist. 46. 27

Iustitia veritas & misericordia secundum quod proprie accipiuntur in aliquando in opere Dei separentur, lib. 4. distinctione 46. quæstione 3. Respon. 28. & per totum.

Iustitiæ puræ vel misericordiz puræ intuitu, ita quod ista duo separentur a Deo possit aliquid remittere, libro 4. distin. 46. q. 4

Labor.

Labor dicitur duobus modis & secundum quem est opus pænale, libro 4. dist. 48. 35

Lacrimæ.

Lacrimis quando sunt purganda vitia, lib. 4. di. 16. 8

Laicus.

Laici & simplices non tenentur scire sic lucide & aperte doctrinam evangelicam sicut clerici qui debent ens docere, lib. 3. distin. 25. 28

Lamenta.

Lamenta non prodesse cum replicantur peccata quo modo intelligitur, lib. 4. dist. 14. 32

Latere.

Latere aliquid de Deo quo modo intelligitur, libro 3. distinctione 14. 17

Latria.

Latriæ cultus an sit exhibendus humanitati sive carni Christi, libro 3. dist. 9. q. 1. Respon. 6. & per totum.

Latria quo modo est cultus soli Deo debitus, lib. 3. dist. 9. 7

Latriæ cultus an debeat exhiberi imaginis Christi, libro 3. distin. 9. q. 2. Respon. 13. & per totum.

Latriæ cultus an debeat exhiberi matri Christi, libro 3. distin. 9. quæst. 3. Respon. 19. & per totum.

Latriæ cultus an sit exhibendus cruci Christi, lib. 3. distinctione 9. quæst. 4. Respon.

4. Respon. 24

Latrię cultus an sit exhibendus membris Christi. libro 3. distinc. 9. q. 5. Respon. 30. & per totum.

Latrię cultus an possit exhiberi aduersario Christi sine peccato, libro 3. distinctione 9. q. 6

Latrię honor potest adhiberi aduersario Christi dupliciter. lib. 3. dist. 9. 36

Latria an sit in genere virtutis, lib. 3. dist. 9. q. 1. Respon. 43

Latria quid sit. lib. 3. dist. 9. 42

Latria quo modo dicitur pietas, libro 3. dist. 9. 46

Latria an sit virtus specialis an generalis, lib. 3. dist. 9. q. 2. Respon. 48.

Latria an sit virtus theologica an cardinalis, libro 3. distinctione 11. quæst. 3. Respon. 56.

Latria & cultus quo modo differunt, ibidem.

Latria quare non est necessario virtus theologica, lib. 3. dist. 9. 60

Latrię actus quo modo censetur circa superfluum vel diminutum, libro 3. dist. 9. 61

Latria quiduis habeat pro obiecto Deum tamen aliquo modo cū hoc respicit aliquid creatum, lib. 3. dist. 9. 62.

Latria quando est virtus theologica, & quando virtus cardinalis, libro 3. distinctione 9. 64

Latria an sit virtus distincta a dulcia, lib. 3. dist. 9. q. 3

Latria quare magis dicitur deberi Deo & dulcia domino cum tamen idem sit Deus & dominus, lib. 3. dist. 9. 65

Latria & dulcia quare dicantur diuersę virtutes, lib. 3. dist. 9. 66

Latria & dulcia dissimiliter se habent ad charitatem, lib. 3. dist. 9. 67

Latro.

Latronem statim ut conuersus fuit paradysum introisse quo modo intelligitur, libro 4. distinc. 20. 40

Lauare.

Lauare, lauacrum, lotio quid, libro 4. distinc. 3. 6

Lauatur & non est mundus qui plangit quod gessit quo modo illa insidiosi expostio sit intelligenda, libro 4. distinctio. 14. 34

Laudare.

Laudare potest Deum aliquid dupliciter, libro 3. dist. 28. 22.

Laus.

Laus est duplex scilicet perfecta & imperfecta, lib. 2. distinc. 1. 66. Item est duplex eodem. libro 2. distinc. 22. 1

Laus an mentalis an vocalis erit in calo. lib. 2. dist. 7. 32

Laus quo modo non est in operibus necessitatis, lib. 3. dist. 18

Laus dicitur speciosa dupliciter, libro 4. di. 17. 93

Lazarus.

Lazarus quare his mortuus est, libro 2. di. 33. 7

Lector.

Lector quo modo meretur aureolam, & de lectoris officio, libro 4. distinc. 34. 39

Lex.

Lex accipitur dupliciter & quo modo in diffinitione peccati, libro 2. distinctione 35. 4

Lex carnis & lex mentis quæ est conscientia in quo se consimiliter habent, lib. 2. dist. 39. 10

Lex naturalis cōscientia synderesis quomodo differunt secundum aliquos, lib. 2. dist. 39. 26

Lex naturalis dupliciter potest accipi & secundum quem modum comprehendit synderesim, & conscientiam, lib. 2. dist. 39. 34

Lex naturæ lex moralis & lex euangelica quo modo quilibet sufficiens fuerit hominibus sui temporis ad salutem, lib. 3. dist. 25. 24. & 25

Legi debet aliquis subiectus esse triplici ex causa, lib. 3. dist. 1. 6

Legis re, & no, differentia an bene assignetur penes radicem quæ est timor, & amor, lib. 3. dist. 40. quæstione. 1. Respon. 8

Legis re, & no, differentia an bene assignetur penes effectum qui est occasio & uiuificatio, libro 3. distinc. 40. quæst. 2. Respon. 17

Legis re, & no, differentia an bene assignetur

gnetur quantum ad. Onus annexū q
est grauitas & leuitas, libro 3. distin
ctione 40. q. 3. Respon. 29
Legis ueteris pręcepta secundum com
parationem ad naturam sanam sunt
leuia secundum comparationē ad na
turam infirmam sunt graua, libro 3.
dist. 40. 30
Legis impletionem quantum ad prę
pta decalogi obseruare est leue, sed
quantum ad ceremonialia & iudicia
lia est difficile. lib. 3. dist. 40. 31
Legis euangelicę additiones super legē
mosaycam alleuant non grauant, q
prōbat per exempla, libro tertio dist.
40. 36. & 37.
Lex quare & quibus debebat scribi su
per lapides lucide. lib. 3. dist. 25. 28.
Lex no. quo modo est in ueteri sicut ro
ta in rota, lib. 3. dist. 25. 34
Lex quo modo prohibet manum & nō
animum, lib. 3. dist. 37. 44
Lex ve, & no. dupliciter adinuicem cō
parantur, lib. 3. dist. 40. 8
Lex ve, & no. di uersis modis data sunt,
lib. 3. di. 40. 9
Lex euangelij quare magis dicitur ob
seruari ex amore quā timore cum
tamen utrobique sit amor, & timor,
lib. 3. dist. 40. 10
Legis euangelicę & mosaycę differen
tia quare magis accipitur penes affe
ctiones amoris & timoris, quā pe
nitas alias affectiones. lib. 3. di. 40. 11
Et quo modo amor, & timor sunt nō
una radix sed plures, lib. 3. di. 40. 12
Lex naturę partim conuenit cum lege
gratię, partim cum lege scripta, lib.
3. dist. 40. 13
Lex ve, & no. differenter respiciunt ei
morem, & amorem, lib. 3. di. 40. 14
Lex ve, & no. differenter faciunt pro
missiones, & comminationes, lib. 3.
dist. 40. 15
Lex noua quo modo habet maiores cō
minationes quā uetus, lib. 3. d. 40. 16
Lex ve, & no. differenter considerant
moderantia, dirigentia, & adiuuantia,
lib. 3. di. 40. 18
Lex euangelica iustificat secundum tri
plex modum, lib. 3. di. 40. 19
Lex uetus dupliciter obseruatur, & in
telligitur, & secundum quem modum
concordat, & secundum quem disor

dat cum noua, lib. 3. dist. 40. 20. 21
Lex uetus quare non iustificabat, libro
3. dist. 40. 21.
Lex uetus quare dicitur lex occidens,
libro. 3. dist. 40. 22
Lex uetus quare dicitur iusta. & man
datum sanctificans, lib. 3. di. 40. 23
Lex uetus nō obseruata quare occidit,
& euangelium non obseruatum non
occidit, libro. 3. dist. 40. 24
Lex uetus quare dicitur occasio pecca
ti, libro 3. dist. 40. 25
Lex noua dicitur iustificare prout in
opere seruatur non prout legitur, &
cognoscitur, lib. 3. dist. 40. 26
Lex uetus obseruata quo modo dicitur
iustificare sicut noua obseruata, lib.
3. distin. 40. 27
Lex noua dicitur magis iustificare ra
tione sacramentorum quam pręcepto
rum, lib. 3. dist. 40. 28
Lex ue, & no. tripliciter considerantur
scilicet ratione pręceptorum obli
gantium, ratione affectionum mouen
tium, & ratione sacramentorum adiu
uantium, & secundum omnes hos mo
dos lex noua est leuior, & suauior
quā uetus, lib. 3. di. 40. 29
Lex quo modo grauis est etiam homi
ni uirtuoso, & quo modo facilius se
cundum quod uirtuosus dicitur ho
mo dupliciter, lib. 3. di. 40. 32. & 33
Lex quare dicitur comprimere manū
non animū, lib. 3. di. 40
Legis naturę sacramenta instituta sunt
tria scilicet, decimatio, oblatio, &
sacrificium, & quidem triplici ratio
ne quarum prima est dei honorifica
tio. Secunda redemptoris professio.
Tertia uite agendę institutio, libro 4.
dist. 1. 70. & 71. & 72
Legis naturę sacramenta non sunt ex
pręcepto, libro. 4. dist. 1. 73
Legis naturę sacramentorum efficacia,
libro. 4. dist. 1. 74
Legis naturę sacrificiorum uirtus, lib.
4. dist. 1. 77
Legis nouę datio, & sacramentorū no.
de. institutio duorum temporum con
siderationem habet secundum Hiero.
lib. 4. dist. 1. 52
Legalia & ceremonialia mandata du
pliciter contingit seruare, libro 4. di
stin. 3. 53

Legalis quando & ad quid cessauerit,

lib. 4. dist. 3. 56

Legis impletio quando fuit causa cessationis, lib. 4. dist. 3. 58

Legulum obseruantiam & cessationē aliter & aliter fieri, ubi per doctores, & Apostolos cōtrouersia videtur, quo modo sint cōcordandi, lib. 4. dist. 3. 60

Lex naturæ dicta, aliqua quadrupliciter, & secundum quem modum dicatur præcepta moris, & secundum quem præcepta religionis, lib. 4. dist. 2. 10

Lex euangelica quas figuras euacuat & quas non, lib. 4. dist. 2. 12

Lex euangelica quare dicitur lex liberitatis, lib. 4. dist. 2. 13. Et dist. 4. 35

Lex natura habuit decimationem pro remedio contra originale, lib. 4. dist. 3. 51. vide argumentum quod respicit hæc, Solutio.

Lex euangelica distinguitur per duo tempora. Iterum distinguitur per tria tempora, & quo tempore & qua ratione legalia erant obseruanda, & nō obseruanda, lib. 4. dist. 3. 52. & 53. & 54. & per totum.

Lex euangelica distinguitur per tria tempora, & quo tempore & qua ratione legalia erant obseruanda, & quo non, lib. 4. dist. 3. 54

Lex & prophetæ usque ad Iohannem quo modo intelligitur, lib. 4. dist. 3. 57

Lex noua quare non debuit conficere in signis legis scriptæ, sed legis naturæ quæ sunt panis & uinum, libro 4. dist. 11. 41. & 42

Lex propter corporalem immundiciā arcebat homines ab ingressu templi, & esu agni, non si euangelium, lib. 4. dist. 12. 59

Legitimitas.

Legitimitas, & illegitimitas personarū ad contrahendum, vel non contrahendum matrimonium tractatur, lib. 4. dist. 34. per totum.

Leprosus.

Leproso coniugi an sit reddendum debitum, lib. 4. dist. 32. q. 1. Resp. 19

Leproso coniugi debitum reddi non debere si quæ rationes probare videntur quo modo sunt dissoluendæ, libro 4. dist. 32. 20. & per totum.

Lesio.

Lesio dicitur maior dupliciter, & secū dū quæ modū peccatū Adæ fuit maior inlesionis, libro 2. dist. 21. 51.

Leuita.

Leuiti non dabatur terra in possessionem hereditatis duplici ex causa, lib. 4. dist. 24. 17

Liber adiectiuum.

Liber corrector quis sit, lib. 1. in prologo. 26

Libere velle, & necessario velle secū dū quæ acceptionem necessitatis opponitur, libro 2. dist. 7. 35

Liber substantiuum.

Liber sententiarum & aliorum doctorum libri qui sunt ad fidei defensionem quo modo reducuntur ad sacræ scripturam, libro 1. in prologo 2.

Libri faciendi quadruplex est modus, lib. 1. in prologo. 15

Liber vitæ qui aperietur tempore resurrectionis mortuorum quid sit lib. 4. dist. 43. q. 1. Responso. 39

Libri duplex est proprietas. Ibidem.

Librum illum non esse dei noticiam si quæ rationes probare videntur quo modo sunt dissoluendæ, libro 4. dist. 43. 40. & 41

Libri vitæ scriptura quæ sit, lib. 4. dist. 43. q. 2. Respon. 42

Liber vitæ an necessario aperitur, lib. 4. dist. 43. q. 3. 1

Liber vitæ quibus aperitur, & quod appetio eius dupliciter consideratur lib. 4. dist. 43. 44

Libro in conscientia an omnia merita legantur, an quædam & quædam nō, libro 4. dist. 43. quæ. 1. Respon.

Libro in conscientia non omnia merita legi si quæ rationes sonare videntur quo modo sunt intelligendæ, lib. 4. dist. 43. 45. & per totum.

Libro in conscientia, vel in conscientia alterius, an quilibet legat omnia, lib. 4. dist. 43. quæ. 2. Respon. 48

Libro in conscientia nō videre malos mala malorum, vel quod mala bonorum non manifestentur exterius, si quæ rationes probare videntur quo modo

modo sunt dissoluenda, libro 4. dist.

43. 49. & per totum.

Lib. conscientiz, vel in cōscientia alterius an omnia ideantur simul ab omnibus, lib. 4. d. 43. quæ. 3. Rñ. 52

Libro in conscientiz non videri simul omnia ab omnibus peccata si quæ rationes probare videntur quo modo sunt dissoluenda, libro 4. dist. 43. 53 & per totum.

Liberalitas.

Liberalitas siue voluntas, dupliciter est principium, lib. 1. dist. 10. 15

Liberalitas Dei non præcludit viam sapientiz, & iustitiz, lib. 2. di. 23. 11

Liberalitas Dei est saluo ordine sapientiz & iustitiz, lib. 2. di. 4. 12

Liberalitatis maioris esse dare aliquid sine meritis quam cum meritis quo modo intelligitur, lib. 3. di. 37. 23

Liberatio.

Liberatio nostra quare magis attribuitur passioni quam resurrectioni, lib. 3. dist. 19. 29

Libertas.

Libertatem quam habemus a Christo quando plenè assequimur, libro 2. dist. 44. 19

Liberrum arbitrium.

Libertas arbitrij dupliciter consideratur, & secundum quem modum est in eo gradus, lib. 2. dist. 3. 4

Liberrum arbitrium inuertibile, nec homini, nec angelo debuit dari, libro 3. dist. 4. 9.

Liberrum arbitrium quid, lib. 2. dist. 7. 26. Et dist. 24.

Iterum diffinitur a philosophis, di. 25. 1

Iterum diffinitur multipliciter, dist. 25. 3. & 4.

Liberrum arbitrium esse potestatem seruandi rectitudinem quo modo intelligitur, lib. 2. di. 7. 33

Libertatis arb. vsum non tollit oblatio in dæmonibus, lib. 2. dist. 7. q. 2. Respon. 12. & per totum.

Libertatis arb. dominii an diminuat confirmatio, vel oblatio, libro 2. dist. 7. q. 3. Respon. 39

Liberrum arb. respectu cuius diminui

tur, libro 2. dist. nc. 7. 40. & 44

Libertatē arb. totaliter posse tolli quo modo intelligitur, lib. 2. di. 7. 45

Liberrum arb. nō posse violentari quo modo intelligitur, lib. 2. d. 11. 7

Liberrum arb. esse facultatem qua malum eligitur gratia desistente &c. quo modo intelligitur, lib. 2. di. 24. 6

Liberrum arb. ad quid inflexibile, an dari poterit homini per naturam, lib. 2. di. 24. q. 1. Respon. 7

Liberrum arb. ad quid datum fuit homini, lib. 2. dist. 24

Liberrum arb. dupliciter consideratur, & secundum quem modum est de consideratione philosophorum, libro 2. dist. 25. 1

Liberrum arbitrium, quo modo reperitur in creatura, & creatore, libro 2. dist. 25. 5

Liberrum arbitrium, an sit in solis habentibus rationem, an sicut in brutis animalibus, lib. 2. di. 25. quæ. 1 Respon. 8. & per totum.

Liberrum arb. an sit potentia distincta contra rationem, & voluntatem, lib. 2. dist. 25. q. 1. Respon. 15

Liberrum arbitrium est similis æterni, rati, & libe. arb. appropriari patri, & libe. arb. esse virtutem a qua est posse quo modo intelligitur, libro 2. dist. 25. 17

Liberrum a rbi. an complectatur simul & rationem, & voluntatem, libro 2. dist. 25. quæ. 3. Respon. 19

Liberrum arbitrium quare dicitur potius facultas voluntatis, & rationis, quæ intellectus, & affectus, lib. 2. di. 25. 28

Liberi arbit. actus qui est eligere, & consentire quamvis videatur vnus sunt tamen diuersi, lib. 2. di. 25. 22

Liberrum arb. an complectatur rationem, & voluntatem sicut partes integrantes, an sicut subiectiuas, libro 2. dist. 25. 23.

Liberrum arbitrium an complectatur rationem, & voluntatem per modum potentiz, an per modum habitus, lib. 2. di. 25. q. 4. Resp. 24. & per totum.

Liberrum arbitrium an aliquid addat supra rationem, & voluntatem, lib. 2. dist. 25. q. 10 Respon. 25

Liberrum arbitrium quo modo contrahit rationem, & voluntatem, libro 2.

dist. 30. 28

Liberum arbitrium quo modo dicitur habitum completentem rationem, & voluntatem, lib. 2. dist. 20. 29

Liberum arbitrium, an sit habitus, vel facultas residens penes rationem, & voluntatē coniunctim, & penes quā istarum potentiarum nobis insit principaliter, libro 2. distin. 25. quæ. 6. Respon. 30

Liberum arbitrium secundum rem comprehensum dicitur tres potentias, rationem, irascibilem, & concupiscibilem, lib. 2. di. 25. 32. & lib. 3. di. 23. 17. & 18
Liberum arbitrium, dupliciter consideratur, scilicet quantum ad esse & quantum ad bene esse, & secundum quod modum dicitur diminui per peccatum, libro 2. di. 25. 35

Libertatis arbitrii diuisio, & sufficientia, lib. 2. di. 25. 36. & 17

Liberum arbitrium a quo denominatur, lib. 2. di. 25. 38

Liberum arbitrium an dicatur libertas syniucose, vel æquiuoce, li. 2. di. 25. 40

Liberum arbitrium an sit æqualiter in omnibus in quibus est, an secundum magis & minus, libro 2. di. 25. quæ. 1. Respon. 41

Liberum arbitrium tria includit, lib. 2. di. 25. 42

Liberum arbitrium an sit actum contingentium & necessarium, an contingentium tantum, libro 2. di. 25. quæ. 2. Respon. 43

Liberum arbitrium referri ad futura contingenta quo modo intelligitur, lib. 2. di. 25. 46

Liberum arbitrium esse eorum, de quibus constitamur quo modo intelligitur, libro 2. dist. 2. 45

Liberum arbitrium secundum quod liberum, an possit in malum, libro 2. di. 25. quæ. 3. Respon. 49

Liberum arbitrium quando facit opus bonum veniens vituperio dignum, lib. 2. distin. 35. 50

Liberum arbitrium quo modo competit eligere malum, lib. 2. di. 25. 51
Ad idem, dist. 28. 49

Liberum arbitrium quo modo potest seipso in malum, lib. 2. dist. 25. 53

Liberum arbitrium, an ab aliquo agere cersato possit cogi, lib. 2. dist. 25.

quæ. 4. Respon. 54. & per totum.

Liberum arbitrium, etsi possit in sua actione impediri: non tamen potest cogi ibidem.

Lib. arb. quo modo potest cogi actione inducente, lib. 2. di. 25. 61

Liberum arb. an possit cogi a deo, lib. 2. dist. 25. quæ. 5. Respon. 63

Liberum arbitrium quare non violentat Deus, lib. 2. di. 25. 65. Ad idem 66

Liberum arbitrium diuinum plus potest se super humanum, quam humanum lib. arb. super brutum quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 25. 66

Liberum arb. an propter ineptitudinem corporis ligari habeat quantum ad usum, lib. 2. di. 25. quæ. 6. Res. 67

Liberum arbitrium est solum futurorum contingentium, lib. 2. di. 25

Liberum arbitrii descriptio quam ponit magister, an conueniat deo, & glorificatis, libro 2. dist. 25

Liberum arbitrii qualiter habeant Deus angeli, & beati, lib. 2. dist. 25

Liberi arbitrii gradus in homine secundum diuersos status & tpe, li. 2. di. 25

Liberum arbitrii. habet augeri, & minui in quattuor hominis statibus, lib. 2. distin. 25

Liberum arbitrium, per quid habeat minui, lib. 2. dist. 25

Liberum arbitrium est triplex scilicet a necessitate, a peccato, a miseria, lib. 2. distin. 25

Liberum arbitrium a peccato qui habent, & per quid, lib. 2. di. 25

Liberi arbitrii libertas an sit ad malum libro 2. di. 25

Liberi arbitrii libertas an sit ad bonum libro 2. distin. 25

Liberi arbitrii libertas est ad bonum, & ad malum, libro 2. dist. 25

Liberi arbitrii libertas ac miseria tractatur, lib. 2. distin. 25

Liberum arbitrium a quo genere libertatis minuitur per peccatum, libro 2. distin. 25

Libertas quæ sit ex gratia, & quæ sit ex natura tractatur, li. 2. di. 25

Liberum arbitrium dupliciter dicitur a gratia moueri, lib. 2. di. 26. 43

Liberi arbitrii. & gratiæ quare attribuitur omne opus meritorium, li. 2. di. 26. 44

Liberum arbitrium in quibus bonis fit, libro

libro 1. distin. 27

Liberum arbitriū an possit absq; gratia gratum faciente a culpa re urgere, li. 2. di. 28. quæ. 1. Rñ. 10. & 11

Liberum arbitriū an absque gratia gratum faciente possit vincere suum aduersarium, lib. 2. distin. 28. quæ. 2. Respon. 18. & per totum.

Liberum arbitriū quo modo est potentissimū sub deo, & quo modo nec augetur, nec minuitur, lib. 1. distin. 28. 20. & per totum.

Liberum arbitriū an possit absque gratia gratum faciente omnia mandata implere, lib. 2. di. 28. quæ. 3. Respon. 24. & per totum.

Liberum arbitriū gratia gratisdara destitutum, an possit ad gratiam gratum facientem sufficienter se dispondere, lib. 2. di. 28. quæ. 1. Rñ. 16. & 30

Liberum arbitriū quo modo conuertitur ad deum, lib. 2. dist. 28. 31

Liberi arbi. & gratiz ordinem insinuat Aug. libro 2. dist. 28. 32

Liberum arbitriū gratia gratisdara destitutum, an potest aliquid an non, libro 2. distin. 28. 36

Liberum arbitriū deestari posse culpam virtute propriæ naturæ quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 28. 37

Liberum arbitriū omni gratia destitutum, an possit alicui tentationi resistere, lib. 2 dist. 28. quæ. 3. Respon. 38. & 45. & per totum.

Liberum arbitriū non potest cogi, potest tamen ad malum inclinari, lib. 2. distin. 28. 40

Liberum arbitriū gratia destitutum quare non potest propria uirtute hominem stabilire ne ruat in peccatum, libro 2. dist. 28. 43.

Liberum arbitriū integrum esse quo modo intelligitur, lib. 2. di. 28. 44

Liberum arbitriū eligere malum gratia desistente quo modo intelligatur, libro 2. distin. 28. 46

Liberum arbitriū sequi affectum prædominantem quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 28. 49. Ad idem. 50

Liberum arbitriū omni gratia destitutum, an possit in aliquod bonum in genere, li. 2. di. 28. quæ. 3. Rñ. 25

Liberi arbi. & gratiz cōparatio quæcum ad opera, lib. 2. di. 28. 53

Liberum arbi. si alicubi legunt absque omni gratia facere posse opera meritoria quo modo intelligitur, libro 2. distin. 29. 12

Liberum arbitriū hominis an ante lapsum egerit gratia operante, & cooperante, lib. 2. dist. 29

Liberum arbi. iam existens in statu remunerationis, vel gloriæ, quo modo fit opus remuneratione dignum, lib. 3. dist. 18. 17

Liberum arbi. eodem modo se habere nunc & prius in Christo quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 17. 20

Liberum arbi. quo modo recipit magis & minus, libro 4. dist. 18. 42

Libertatem arbitrij quo modo querit Deus ut deleri possint commissa, lib. 4. dist. 20

Libido.

Libido quid, lib. 2. distin. 5. 23

Libido tripliciter dicitur, & sine qua contingit generare, libro 2. dist. 37. 40. Iterum dicitur dupliciter, & quo modo est radix mortaliū, & quo modo venialium, li. 3. dist. 38. 2

Libido quo modo regnat in omni peccato, lib. 2. dist. 36. 13

Libido dicitur maior dupliciter, libro 2. dist. 43. 24

Licentia.

Licentia consistendi peccata habetur pro obtemperata in quinque casibus, libro 4. dist. 21. 44

Licitum.

Licitum est aliquid dupliciter, quo modo licitum fuit uxorem repudiare, libro 4. distin. 33. 40.

Lignum.

Lignorum vniuersitas sub tribus differentijs comprehenditur secundum quod ad triplicem hominis utilitatem poterant ordinari, li. 2. dist. 17. 7

Lignum scientiæ boni & mali cur prohibitum fuit primis parentibus, libro 2. dist. 17. 8

Lignum vitæ quo modo dicitur prestare potuisse perfectam immortalitatem, libro 2. dist. 19

Lignum vitæ quo modo restaurasset humidum

humidum radicale, li. 2. dist. 19. 32
 Ligni vitę effectus, li. 2. di. 19. 43. & 44
 Lignum vitę in paradiso signum est li
 gni vitę, scilicet Christi quod est in
 ecclesię medio, & alia plura de hoc li
 gno, lib. 2. distin. 29. 2
 Lignum vitę an vnica comestione con
 tulisset immortalitatem, li. 2. di. 29. 4
 Lignum vitę quo modo fuit prohibi
 tum, per hæc verba, ne sumat de ligno
 vitę & c. lib. 2. dist. 29

Limbus.

Limbo detenti patres quam misericor
 diam habuerunt, libro 3. di. 22. 37
 Limbus quid sit, & quod illic descen
 derūt sancti patres ante Christi adue
 ntum in partem superiorem, & descen
 dunt nunc paruuli non baptizati, sed
 in partem inferiorem, li. 4. di. 45. 12

Lingua.

Linguam non esse ream nisi mens sit
 rea quo modo intelligitur, libro. 3.
 distin. 39. 13. & 14
 Lingua diuicis qui torquebatur in in
 ferno quo modo erat lingua imagina
 tiua, libro 4. dist. 50. 27

Littera.

Littera occidens quid sit, lib. 3. di. 40

Locus. Locatum, Localiter.

Loci ad locatum quadruplex conditio,
 libro 1. dist. 37. 14
 Locati ad locum triplex conditio, lib.
 1. dist. 37. 25. Et lib. 2. distin. 2. 48
 Locale temporale quid dicatur, & quę
 sint leges loci, & temporis, lib. 1. dist.
 37. 37
 Locatum esse, & esse in loco ratione cu
 ius cōuertatur, libro 1. di. 37. 37
 Localis quare non est dicendus Deus,
 lib. 1. distin. 37. 39
 Localem esse siue esse in loco est dupli
 citer, lib. 1. dist. 37. 50
 Locus a minori non est destruciūus,
 sed positiciūus, libro 1. dist. 46. 4
 Locus corporalis non est mensura spi
 ritualium, lib. 2. dist. 2. 7
 Loci corporalis, an sit locare angelos,
 lib. 2. dist. 2. quę. 1 Respon. 48. & 49
 Loci ad locatum quo modo est mutua

indigentia, lib. 2. di. 2. 52

Locus quo modo habet influentiam &
 potentiam super locatū, & quo mo
 do locatum habet pondus & inclina
 tionem ad locum, lib. 2. dist. 5. 53

Loci ad locatum quo modo debet esse
 proportio, lib. 2. dist. 2. 11

Locus & materia dicuntur vacua dupli
 citer, & quo modo materia ininformis
 erat vacua, & quo modo repleuit lo
 cum, libro 2. distin. 12. 34

Locum optimum deberi optimo quo
 modo intelligitur libro. 3. di. 22. 38

Locus superiorem competere statui
 glorię quo modo intelligitur, lib. 3.
 dist. 22. 44

Locus glorię quare fuit dilatus anima
 bus redemptis ad tempus, libro 3. di.
 22. 44

Localiter est aliquid alicubi dupliciter,
 & secundum quem modum corpus
 Christi est localiter in altari, lib. 4.
 distin. 10. 30

Loqui.

Loqui dupliciter consideratur, lib. 2.
 distin. 10. 29

Loqui est dupliciter sicut & dicere, lib.
 2. dist. 10. 33

Loqui quare delectatur homo magis
 cum amico quam cum Deo, libro 3.
 distin. 29. 4

Lucifer.

Lucifer quo modo dixit Ascendam in
 calum & c. lib. 2. dist. 1

Lucifer an peccauerit peccato superbię,
 lib. 2 dist. 5. quę. 1. Respon. 7. &
 per totum.

Lucifer quid appetiit, lib. 2. dist. 5. quę.
 2. Respon. 16

Luciferum aliud appetiisse quam esse si
 milem Deo si quę rationes, & autorita
 tes probare videntur quo modo sunt
 dissoluendę, libro 2. distin. 5. 17. &
 per totum.

Luciferi peccatum præcessit tam aue
 sionem malorum quam conuersionē
 bonorum angelorum, lib. 2. di. 5. 34

Lucifer de quo ordine fuerit, lib. 2.
 dist. 6. quę. 1. Respon. 5

Lucifer quare dicitur cherubin, & non
 seraphin, lib. 2. dist. 6. 6

Luciferum minus habile fuisse ad pec
 candum

candum quo modo intelligitur, lib.

2. dist. 6. 7.

Luciferum minus habile fuisse ad peccandum quo modo intelligitur, libro 2. distin. 6. 9.

Luciferum perisse ostendit miram dei iusticiam, lib. 4. dist. 6. 10.

Luciferan sit ligatus in inferno, libro 2. dist. 6.

Lucifer modo non habet potestatem quam habebit tempore antichristi. Ibidem.

Luciferi peccatum quare deus non condonat, lib. 2. dist. 7. 3. 4. & 5.

Lucifer nunquam adoratur adhibita debita diligentia quam sufficit ad excusationem, lib. 3. di. 9. 38.

LUX.

Lux diuina quo modo potest considerari, figi, in illa comprehendi, lib. 1. dist. 2. 2.

Lux creata, & increata differenter se habent, libro 1. dist. 7. 21.

Lux tripliciter consideratur, & secundum hoc dicitur lux, lumen, & hypostasias coloris, libro 1. di. 17. 10.

Lux quo modo subito mouetur, libro 1. distin. 37. 60. & 61.

Luci celesti quo modo est obformis natura spiritus qui disponit ad vitam, libro 2. dist. 46.

Lux de qua dicitur in Gen. Fiat lux & c. quam proprietatem habuit, vel quid sit de ea factum quatuor opinionibus explicatur, lib. 2. di. 13. 4.

Lucem producendo quare solum dixit Deus fiat, & facta est cum tamen in productione omnium rerum corporaliū dixerit fiat fecit & factum, libro 2. dist. 13. 8.

Lucem principalis us conuenire naturę spirituali quo modo intelligitur, lib. 2. distin. 13. 11.

Lucis corporalis utilitates, libro 2. distin. 13. 12.

Lucem illam quidam dicunt factam esse in meridie, alij aliter sentiunt, lib. 2. dist. 13. 17.

Lucis forma dignior est quam forma caloris, libro 2. dist. 13. 31.

Lucis forma quo modo ponitur in eodem corpore, cum alia forma, libro 2. distin. 13. 32.

Lucem esse speciem ignis quo modo in-

telligitur, lib. 2. dist. 14. 10.

Lucis diffusio non est motus localis, sed alterationis, libro 2. dist. 14. 33.

Lucis triplex differentia, & quæ facit corpus esse susceptibile vitæ, lib. 2. di. 17. 38. Ad idem, dist. 13. 19.

Lux quæ dicitur primo die creata, an fuerit corporalis, vel spiritualis, lib. 2. dist. 13. quæ. 1. Respon. 7.

Lux illa quo modo est ad decorem, & ornatum celi, lib. 2. dist. 13. 9.

Lux illa & si perfectè illuminaret, tamen non fuit superfluum facere solē, lib. 2. dist. 13. 13.

Lux illa prima creata qualiter faciebat diē & noctē, lib. 2. dist. 13. quæ. 2. Respon. 14.

Lux primo creata quamuis semper illuminabat, non tamen semper diem faciebat, lib. 2. di. 13. 15.

Lux formata est opus primę diei quali tercuq; accipitur dies, li. 2. di. 13. 16.

lux illa ubi cepit moueri, & in quo loco facta sit, lib. 2. dist. 13. 17.

lux an sit corpus vel forma corporis, lib. 2. dist. 13. quæ. v. Respon. 18.

lux dupliciter accipitur, & secundum hoc connotat varias proprietates, libro 2. dist. 13. 20. & 27.

lucis nomine Augusti. intelligit ignē, & ibidem aliarum lucis proprietates, lib. 2. dist. 13. 11.

lux spiritualis, & corporalis dissimiliter se habent, lib. 2. di. 13. 22. & di. 17. 16. & dist. 24. 8.

lux solis non impeditur in actione sua propter presentiam materiarum, lib. 2. dist. 13. 33.

lux primo creata quæ dicitur fuisse mota dimen sine & successiue fuit nubecula lucida lib. 2. dist. 13. 14.

Lux efficit quinque sensus, li. 2. di. 13. 25.

lux an sit forma substantialis vel accidentalis, lib. 2. distin. 13. quæst. 2. Respon. 26.

lux dicitur dupliciter. & secundum quem modum est forma substantialis & c. lib. 2. di. 13. 77.

lux quomodo est de compositione coloris, lib. 2. di. 13. 28.

lux ratione cuius est forma sensibilis, lib. 2. di. 13. 29.

lux quo modo augetur, li. 2. di. 13. 30.

lucis materialis & spiritalis & irradi-

- tio differunt, lib. 3. di. 22. 1
 lucem siue corpus luminosum quanto
 est luminosius, tantominus posse vi-
 sum latere quo modo intelligitur, li.
 4. dist. 44. 65
 lucis spiritualis & corporalis triplex
 est adus & quis horum erit apud dā-
 natos, li. 4. dist. 50. 16
 lux illuminat oculum ad uidendum
 uel delectabilia, uel ad uidendū in di-
 ferentia, uel ad uidendum tristitia &
 horrida, & quæ lux erit in inferno, li.
 4. di. 50. 18
 Ludus.
 ludus & spectaculum diffinitur, lib. 4.
 distin. 16. 13
 Lumen.
 lumen, splendor, radius differunt, lib.
 1. distin. 9. 12.
 lumen augeri in aere est dupliciter, li.
 1. distin. 17. 55
 luminis influentia est dupliciter, lib.
 2. distin. 2. 45
 lumen spirituale & corporale differunt
 lib. 2. dist. 24.
 lumen quod emittitur a corpore lumi-
 noso an sit corpus an qualitas corpo-
 ris, lib. 2. distin. 13. quæ. 1.
 luminis motus non est loci mutatio
 sed luminis generatio, libro 2. dist.
 13. 34.
 lumen quomodo dicitur generare cor-
 pus, lib. 2. dist. 13. 39
 lumen an sit forma substantialis uel ac-
 cidentalis, lib. 2. dist. 13. quæ. 2
 lumen diffinitur ab Auicenna, libro 2.
 distin. 13. 41.
 lumen quo modo aduenit aeri comple-
 to iam in esse, lib. 2. di. 13. 42.
 lumen quo modo se habet ad modum
 coloris & est qualitas sensibilis, libro
 2. distin. 13. 43.
 luminaria sunt in firmamento celi quæ
 ritur quæ sint ista luminaria & de his
 varia dicuntur lib. 2. distin. 13. 42. &
 43. & 44.
 luminaria quomodo sunt in signa &
 tempora, libro 2. dist. 14. 45. & 46.
 luminaria quo modo diuidunt diem
 & noctem, lib. 2. dist. 14. 47.
 luminaria celi oia an posita sint in eodē
 corpore continuo an diuersis, libro
 2. distin. 14. quæ. 1. Respons. 49.
 & per totum.
 luminaria plura posita sunt in ultima
 sphaera triplici ratione, lib. 2. distin.
 13. 54.
 luminaria an moueantur in orbibus
 suis motibus proprijs, libro 2. distin.
 14. quæ. 2
 luminaria aliter mouentur in calis
 quam aues in aere & pisces in aquis,
 lib. 2. distin. 14. 55.
 luminaria quamuis moueantur motu
 suorum orbium, & quasi in oppositū
 celo stellato, tamen non retardantur,
 lib. 2. dist. 24. 57.
 luminaria an habeant diuersitatem per
 sectionum, lib. 2. dist. 14. quæ. 1. Rō. 65
 luminaria condita sunt diuersa secun-
 dum speciem ex quadruplici causa li.
 2. dist. 14. 66.
 luminaria non sunt specie diuersa pro-
 pter aggregationem lucis sui orbis,
 lib. 2. dist. 14. 69.
 luminaria diuersa an habeant diuer-
 sas impressiones super corporalia, li.
 2. dist. 14. quæ. 2. Resp. 71
 luminaria diuersa quare diuersa impi-
 munt inferiora, lib. 2. dist. 14. 72.
 luminaria tantum esse signa quo sensu
 dicat scriptura, lib. 2. distin. 14. 73.
 luminaria an imprimant quod ha-
 bent, an quod non habent, libro 2. di-
 stin. 14. 74
 luminaria omnia quare calefacere nō
 possunt, lib. 2. di. 14. 75.
 luminaria celestia dupliciter conside-
 rantur, & secundum quem modum
 uerum est quod universaliter confor-
 mantur magis igni quam alij elemē-
 to, lib. 2. dist. 14. 77
 luminarium celestium impressiones an
 causent in hominibus diuersitates
 morum, lib. 2. dist. 14. quæ. 3. Re-
 spon. 78. & per totum.
 luminaria quando facta sunt, libro 3.
 distin. 12
 luminaria celi quare facta sunt, lib. 2.
 distin. 14. 1.
 lumen gloriæ quomodo habilitat ani-
 mam ad cognoscendum uerbum æ-
 ternum, & quo modo habilitat ani-
 mam ad cognoscendum alia a uerbo,
 lib. 3. dist. 14. 29
 lumen maius absorbere minus quo
 modo intelligitur, lib. 3. distin. 14. 53.
 &

& distin. 33. 63

Lumen lumen non repugnare quo modo intelligitur, lib. 2. di. 31. 27

Luna.

Luna quo modo humectat & infrigidat, cum corpora celestia dicantur calefacere per naturam luminis, lib. 2. distin. 14. 12

Luna cum naturæ si, quare dicatur luminare magnum, quare magis lucet de nocte quam de die, quare magis lucet dum a sole elongatur quā cum ei appropinquat, &c. libro 2. distin. 14. 42. 43. & 44

Luna & sol quo modo sunt in signa & tempora, libro 2. di. 14. 45. 46. & 47

Luna quare a sole lumen recipit, & refundit, & non calorem, lib. 2. di. 14. 76

Lunam factam esse ut præsit nocti quo modo intelligitur, & quæ erit lunæ cōditio post extremum iudicium, libro 4. dist. 48. 3

Luxuria.

Luxuriæ spiritus quo modo vincitur per continentiam absq; gratia grati faciente, libro 2. dist. 28. 21

Macula.

Macula animæ quid sit, libro 4. distin. 18. 48

Macula vel tenebra a qua deus purgatur quid sit, libro 4. dist. 18

Magus.

Magi quare defecerunt in tertio signo, lib. 1. dist. 31. 24

Magi & diuini quo modo dicunt vera, libro 2. dist. 7. 67

Magorum virgæ quo modo fuerūt versæ in serpentes, libro 2. dist. 7. 82

Magice artes quæ sunt ministerio demonum, vel vti ministerio demonum in faciendis miraculis, an possint fieri sine peccato, libro. 2. dist. 7. quæ. 3. Respon. 88

Magis.

Magis & minus dupliciter considerantur, & secundum quem modum dicat intentionem & remissionem, & secundum quem gradum & excessum, lib. 2. dist. 2. 4

Magis & minus non variare speciem

quo modo intelligitur, lib. 2. distin. 30. 42. Iterum respondetur ad hoc tripliciter, dist. 42. 55. Ad idem. lib. 3. dist. 9. 68

Magis & minus accipi secundum maiorem & minorem accessum ad terminum quo modo intelligitur, libro. 2. dist. 34. 26

Magis aliquem diligere est tripliciter, lib. 2. dist. 3. 72

Magis & minus recipiunt aliqua dupliciter, lib. 4. dist. 49. 41

Magnitudo.

Magnitudo & bonitas quo modo differunt in Deo, lib. 1. dist. 8. 44

Magnitudo in diuinis quo modo dicitur per modum quantitatis & deitas per modum substantiæ, lib. 1. di. 19. 2

Maius.

Maius dicitur aliquid altero triplici consideratione, libro 1. distin. 19. 18

Et iterum duplici consideratione, dist. 22. 7

Maior humana mente quo modo dicitur solus Deus, lib. 2. dist. 7. 63

Maior capacitas naturalium quo modo disponit ad maiorem gratiam, libro. 2. distin. 19. 17

Magister.

Magistri opiniones octo recitantur in quibus non tenetur, libro 2. di. 44. 4

Malum.

Mala quare nō possunt esse ex Deo sensu per, vel per Deum, lib. 1. dist. 36. 5.

Etea distin. 7. & ea distin. 23

Mala an sint in deo, libro 1. distin. 36 quæ. 1. Respon. 35. & eadem distin.

Mala sunt in Dei cognitione, & cognitio Dei est Deus, ergo mala sunt in Deo

Solutio, lib. 1. distin. 36. 26

Malum cognoscitur in Deo, ergo malum est in Deo. Solutio. lib. 1. di. 36. 27

Malum & imperfectum differunt, lib. 1. dist. 36. 31

Mala nō cognoscit Deus eo modo quo bona, lib. 1. dist. 36

Malū quo modo dicitur bene ordinatum, & loco suo positum, libro. 1. di. 46. 2

Malum quo modo dicitur cooperari

- in bonum, lib. 1. dist. 46. 3
 Malum quo modo facit tendere ad nō
 esse, lib. 1. dist. 46. 7
 Mala fieri an sit bonum, lib. 1. dist. 6.
 quæst. 3. Respon. 20. & per totum.
 Mala fieri an sit verum, lib. 1. dist. 46
 quæst. 4. Respon. 24. & per totum.
 Malum an sit ordinabile a Dei volun-
 tate, lib. 1. dist. 46. quæ. 5. Respon. 29
 Malū quo modo est privatio ordinis,
 lib. 1. dist. 46. 30
 Malum non subest diuinæ productio-
 ni, sed præuisioni, lib. 1. di. 46. 32
 Malū qua ordinatione est ordinabile,
 lib. 1. dist. 46. 33
 Malum an sit de complemento vniuer-
 si, lib. 1. dist. 46. quæ. 6. Respon. 34
 & per totum.
 Mala quo modo sunt præter Dei vo-
 luntatem, sed non præter Dei permis-
 sionem, lib. 1. dist. 47. 3
 Mala an debeat Deus permittere, lib.
 1. dist. 47. quæ. 3. Respon. 21
 Malos plures permisit Deus ex multi-
 plici causa, lib. 1. dist. 47. 32
 Malum permittere est duplex, & quo
 modo permittere est consentire, lib.
 1. dist. 47. 23
 Malum debere per innocentem cohibe-
 ri quo modo intelligitur, lib. 1. dist.
 47. 24
 Malum per zelum debere cohiberi quo
 modo intelligitur, lib. 1. di. 47. 25
 Mala an possit Deus præcipere, lib. 1.
 dist. 47. quæ. 4. Respon. 27
 Mala Deum præcepisse si quæ autori-
 tates sonare videtur quo modo sunt
 intelligendæ, lib. 1. dist. 47. 29. 30. 31
 Mala quæ necessitate mala sunt non
 potest Deus præcipere, lib. 1. di. 47. 33
 Mala & falsa habent causam deficien-
 tem, sed rerum multitudo causam ef-
 ficientem quæ dicitur de Deo non pri-
 or, lib. 1. dist. 1. 55
 Mala productio quo modo faciat, &
 turpat, & quo modo ordinatio deco-
 rat, libro. 2. dist. 9. 47
 Malum culpæ magis deordinat, quam
 malum naturæ, lib. 2. dist. 3. 49
 Malum quo modo est obiectum liberi
 arbitrii, lib. 2. dist. 7. 31
 Malum omne quo modo est ab infin-
 ita diaboli, lib. 2. dist. 22. 30
 Malum additū malo facere magis ma-
 lum quo modo intelligitur, libro. 2. 44
 dist. 22. 35
 Malum permittere fieri quo modo ar-
 statur diuinæ sapientiz, libro 2. dist.
 23. 12
 Malum non sequitur necessario ad bo-
 num quo modo intelligitur, libro. 2.
 dist. 30. 14
 Malum habitum præcedere malū adū
 quo modo intelligitur, li. 2. di. 10. 16
 Mala ratio quo modo est a Deo, libro.
 2. dist. 32. 10
 Mala quare Deus permittit, lib. 2. dist.
 32. 47.
 Malum an sit a bono ut ab origine, li.
 2. dist. 34. quæ. 1. Respon. 6
 Malum culpæ siue peccatum tripliciter
 potest considerari, lib. 2. dist. 34. 7
 Malum non habere originem a bono
 si quæ rationes sonare videntur quo
 modo sunt repudiandæ, lib. 2. dist. 35.
 8. & per totum
 Malum primum an sit ponere, lib. 2.
 dist. 34. 12
 Malum an sit a bona causa vt potest a
 voluntate vt efficiente vel deficiente,
 lib. 2. dist. 34. quæ. 2. Respon. 13
 Malum vel peccatum esse a voluntate
 deficiente potest intelligi tripliciter,
 lib. 2. dist. 34. 14. & per totum
 Malum prius posse esse quā sit quo mo-
 do intelligitur, libro. 2. dist. 34. quæ.
 3. Respon. 20
 Malum an sit a bono secundum inten-
 tionem vel præter, libro. 2. dist. 34.
 dist. 17
 Malum dupliciter consideratur, lib. 2.
 dist. 34. ibidem.
 Malum quod est in natura quare est
 præter intentionem naturæ, & malū
 moris quare est cum intentione seu de-
 liberatione voluntatis, lib. 2. di. 34. 28
 Malum qua ratione intenditur, libro
 2. di. 34. 23
 Malum aliquod an sit ab omni bono
 sequestratum, lib. 2. dist. 34. quæ. 2.
 Respon. 23
 Malo opponi bonum quo modo inte-
 ligitur, lib. 2. di. 34. 25
 Malum quo modo habet statum, lib.
 2. dist. 34. 27
 Malum siue malicia an sit in bono so-
 bi opposito, lib. 2. dist. 34. quæ. 2.
 Respon. 29

Malum nō esse in existentibus quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 34. 30
Malum an sit in bono tanquā aliquis habitus, an sit pura privatio, libro 2. dist. 34. quæ. 3. Respon. 33
Malum siue peccatum dupliciter accipitur, uno modo abstractiue, alio modo correctiue, & secundum quem modum malum aliquid est. Ibidem.
Malum est in aliquo ergo est, non sequitur, lib. 2. dist. 34. 36
Malicia est an hæc sit concedenda, vel non, lib. 2. dist. 34. 37
Malum aliquod contrariari alicui bono dupliciter potest intelligi, libro 2. distin. 35. 32
Malum quodlibet an corrumpat simul & inseparabiliter illa tria modū, speciem, & ordinem, lib. 2. distin. 35. quæ. 1. Respon. 26
Malum siue peccatum non corrumpere hæc tria modum, speciem, & ordinem si quæ rationes probare videtur, quo modo sit eis respondendum, lib. 2. distin. 35. 37. & per totum.
Malo quolibet siue an per peccatum quodlibet hæc tria corrumpantur & qualiter, lib. 2. dist. 35. quæ. 2. Rñ. 32
Malo quolibet siue per peccatum quodlibet hæc tria non corrumpi equaliter si quæ rationes probare videntur quo modo sunt dissoluendæ, libro 2. dist. 35. 33. & per totum.
Malum quo modo est ordinabile, libro 2. dist. 35. 37
Malo siue per malum an cōstringat hæc tria corrumpi totaliter, lib. 2. dist. 35. quæ. 3. Respon. 39. & per totū.
Malum & pœna quo modo differunt, lib. 2. dist. 36. 30
Malum aliquod pœnæ quare attribuitur Deo & malum culpæ non, lib. 2. distin. 36. 35
Malicia quare reddit actorem suum culpabilem non est Deo attribuenda triplici ratione, quāvis homini qui adiuvat auctorem in actione culpabili culpa attribuitur, lib. 2. dist. 37. 29
Malicia falsitas quid est, & quo modo actio mala est a Deo, lib. 2. di. 37. 40
Mali voluntates an habeant vnum finem, libro 2. dist. 38. quæ. 4. Rñ. 26
Malum quare est multifarie, & bonum vno modo, lib. 2. dist. 38. 29.

Mala velle quare malum est, & intelligere vel memorari mala quare nō est malum, lib. 2. dist. 39. 1
Malicia & bonitas non tantum respiciunt affectum, sed etiam intellectum practicum & eius habitum, libro 2. distin. 39. 9
Malicia cōparatur tripliciter ad actionem, & secundum hoc tenet vel rationem accidentis, vel rationem differentiz essentialis, lib. 2. dist. 41. 26
Malum in genere quare dicatur, libro 2. dist. 41. 21
Malum esse infinitis modis, quo modo intelligitur, libro 2. dist. 42. 5
Mala duo fecit populus meus quo modo intelligitur illa auctoritas Hiero lib. 2. distin. 42. 57
Maliciam estimare bonitatem excedere potest esse dupliciter, li. 2. di. 43. 4
Malicia non semper facit peccatum dici peccatum in spiritum sanctum, lib. 2. dist. 43. 11
Malicia secundum quod est radix peccati in spiritu sanctum potest dupliciter considerari, & secundum quæ modum præcedit peccatum in spiritum sanctum, & secundum quæ comitatur lib. 2. dist. 43. 16
Malum ipsum esse cuius usus malus est quo modo intelligitur, libro 2. distin. 44. 14
Malos præfisse bonis, stultos sapientibus, & seruos dominis quo modo est inordinatum, lib. 2. distin. 44. 25
Mali quomodo tendant fide sua in veritatem diuinam, lib. 3. di. 24. 54
Malum non posse vitari nisi cognitum quo modo intelligitur, libro 3. distin. 45. 31
Mali homines dupliciter possunt considerari, & quando sunt diligendi ex caritate & quando odiendi, libro 3. dist. 28. 23
Malum est aliquid vel ex genere actus vel ex malicia intentionis &c. & quo modo potest malum bene fieri, lib. 3. dist. 38. 13
Malorum summum quid sit, lib. 4. distin. 14. 42
Malefidei possessor quis si lib. 4. distin. 15. 66
Malum quid sit & quod dupliciter dicitur coniungi bono, lib. 4. dist. 31. 6

Maleficium est duplex scilicet temporale & perpetuum, & quod dat impedimentum matrimonio. libro. 4. distin. 34. 23

Maleficium dupliciter fit perpetuum, libro 4. distin. 34. 24.

Maleficium dissolui potest per deū, per diabolum, sed non omne dissolui potest per maleficium vel humanum cō filium. lib. 4. distin. 34. 26

Maleficium quare non auferit potentia comedendi & cundi sicut coeundi, libro dist. 34. 28

Maleficium quare impedit coitum ad unam mulierem quandoque & non ad omnes, lib. 4. dist. 34. 29

Malum est duplex scilicet simpliciter, & casualiter & quod quis potest uouere. libro 4. distin. 38. 22

Malos non tantum quantum meruerit puniri in futuro quo modo intelligitur, libro 4. dist. 46. 3

Mandatum

Mandata dei dupliciter contigit impleri. lib. 2. dist. 28. 24.

Mandatum esse supra hominem sed prope quomodo intelligitur, lib. 2. distin. 28. 25

Mandata dei leuia esse & suauia quo modo intelligitur, lib. 2. di. 28. 26

Mandata hominis quamuis graua quare potest homo implere absque gratia gratum faciente & non mandata dei, lib. 2. dist. 28. 7

Mandata dei seruare absque gratia gratum faciente quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 28. 28

Mandatum de dilectione proximi quare non datur implicite sicut mandatum de dilectione sui, lib. 3. distin. 28. 2

Mandata & documenta multiplicauerunt in scriptura propter duo, lib. 3. distin. 36. 6

Manducare.

Manducatio superioris portionis rationis in quibus facit peccatum mortale, lib. 3. distin. 38. 35.

Manducatio corporis christi tria respicit, quare tria respondentibus que sunt in hoc sacramento, lib. 4. dist. 12. 63. hic ponitur in manducatione tria

sunt ponitur in manducatione.

Manicheus.

Manichei heresis. libro 2. dist. 1. 27. & distin. 34. 6

Manicheum quid decepit, libro 2. distin. 34. 28

Manichei ponunt omne iuramentum esse illicitum, libro. 3. distin. 39. 26.

Manifesta

Manifesta realiquid alicui est dupliciter, lib. 1. dist. 17. 4

Manus

Manum & animam cohibere difficilius est quam manum tantum quomodo intelligitur, libro 3. distin. 40. 35

Manna

Manna computruisse in uasis quid praefigurabat. li. 4. di. 9. 31.

Mare

Mare, naufragium, nauis, tabula quid sit allegorice, lib. 4. dist. 22. 31

Maria

Maria mater christi consideratur quantum ad tres condiciones. & an potuerit melius esse creata, lib. 1. dist. 44. 6

Maria quomodo dicitur deo propinquior quam angelus lib. 3. di. 2. 6

Maria quare non indiguit stimulo somniti qui est ad exercitiū, & ad meritū, & ad gratie tutamentum. lib. 3. dist. 7. 1

Maria quomodo sola non fuit aliquo peccato obnoxia, lib. 3. dist. 3. 7

Mariae virginis caro an sanctificata fuerit ante animationem lib. 3. dist. 3. 8. 1. Respons. 8

Mariae virginis carnem ante animationem fuisse sanctificatam sique rationes sonare uidentur quomodo sunt intelligendae, lib. 3. distin. 3. 9. & per totum.

Maria concepta est absque culpa & qua li, non tamen absque causa peccati, li. 3. distin. 3. 12

Mariae virginis anima an sanctificata fuerit ante originalis peccati contraiationem, lib. 3. distin. 3. quae. 2. Respons. 13

Maria

Maria quomodo dicitur purissima, li.
3. dist. 3. 16.
Maria est exempta cum sit questio,
de peccatis quo modo intelligitur
lib. 3. dist. 3. 17.
Maria sanctificatio quo modo excellit
sanctificationem aliorum sanctorum
lib. 3. dist. 3. 20.
Maria iam facere ab omni peccato immu-
nem non decuit deum, lib. 3. di. 3. 21.
Maria sanctificata fuerit ante natiuita-
tem libro. 3. dist. 3. questio 3. Res-
pons. 12.
Maria una natiuitate contraxit origi-
nale, alia natiuitate dotata est sancti-
ficatione, libro. 3. dist. 3. 23.
Maria an per sanctificationis gratiam
mūdāta fuerit ab omni peccato adua-
li libro. 3. dist. 3. quest. 1. Res. 16.
Maria in secunda sanctificatione quo-
modo egerit gratia, lib. 3. dist. 3. 27.
Maria quid potuit in oratione ista, di-
mitte nobis debita nostra &c. lib. 3.
dist. 3. 30.
Marię in prima sanctificatione an fue-
rit fomes concupiscentię extinctus,
li. 3. dist. 3. quest. 2. Resp. 31.
Maria alter fuit gratia plena in pri-
ma sanctificatione, & alter in secun-
da lib. 3. dist. 3. 32.
Marię an in secunda sanctificatione
ablata fuerit peccandi potentia, lib. 3.
dist. 3. q. 3. Resp. 35.
Maria quomodo dicitur fuisse turbata
libro 3. dist. 3. 37.
Maria quomodo dicitur dubitasse, lib.
3. dist. 3. 28.
Marię quare dedicata est dies sabbathi
lib. 3. di. 3. 39.
Maria quamvis mori potuit post con-
ceptionem peccare tamen non potuit
lib. 3. dist. 3. 40.
Marię fuit concessa in uia peccādi im-
potentia quod alij assequuntur in pa-
trij, lib. 3. dist. 4. 41.
Marię caro quo modo fuit peccato ob-
noxia ante sanctificationem, lib. 3. di-
stin. 3. 42.
Maria quomodo fuit per spiritum san-
ctum sanctificata, lib. 3. dist. 3.
Maria an meruit christum concipere,
an fuerit cōceptio illa solum ex mu-
nere gratię diuine, lib. 3. dist. 4. q. 2.
Respon. 27.

Mariam non meruisse Christi cōcep-
tionem si quę rationes sonare uiden-
tur quomodo sint intelligendę lib. 3.
dist. 4. 28. & 29.
Maria an in Christi conceptione ali-
quid fuerit spiritui sancto cooperata
in aliquo mediante aliqua potentia,
libro 3. distinctio. 4. questio. 1. Re-
spons. 31.
Mariam in conceptione filij dei nullo
modo cooperatam fuisse si quę ratio-
nes sonare uidentur quomodo sunt
soluendę, libro 3. distinctio. 4. 32. &
per totum.
Marię cooperatio in conceptione an
fuerit naturalis vel miraculosa, li. 3.
di. 4. q. 2. Resp. 36.
Maria an sit dei genitrix appellanda, li.
bro 3. distinctio 4. questio, 3. Res-
pons. 31.
Mariam non debere dei genitrix dici si
alicubi legitur quo modo intelli-
gitur, libro. 3 di. 4. 43.
Maria non est mater dei secundum di-
uinam naturam ergo non est mater
dei non sequitur, lib. 3. dist. 4. 44.
Maria dicitur genitrix dei, sed deus
non dicitur genitor hominis, li. 3. di-
stin. 4. 45.
Maria quare nō dicitur Christotocōn,
li. 3. dist. 4. 46.
Mariam genuisse personā quo modo
intelligitur, li. 3. di. 5. 36.
Marię caro quo modo est conformis
carni uerbi, lib. 3. dist. 9. 22.
Maria quomodo dicitur consensisse in
carnalem copulam, li. 4. dist. 28.
32. & di. 30. 6.
Mariam post natum Christum peperit
se filios unde ille impiissimus error
oritur, libro 4. dist. 30. 5.
Mariam Christo fratres genuisse quo
modo intelligitur. Ibidem.
Maria uirginitatem uouit triplici ratio-
ne, lib. 4. dist. 30. 14.
Maria nupsit triplici ex causa, libro 4.
dist. 30. 15.
Marię fecunditas quo modo fuit occul-
cata diabolo. Ibidem. & 16.
Maria nupsit Ioseph tabro ex tripli-
ci causa, lib. 4. dist. 30. 17.
Maria quare potuit uouere continen-
tiam, libro 4. dist. 30. 18.
Maria nubendo & cohabitando Ioseph

nullo se periculo committebat, lib. 4. distin. 10. 19
 Maria recte ponit nubere Ioseph quāvis esset de alia tribu quam maria, libro. 4. dist. 30. 20

Martinus.

Martinus quo modo dicitur martyrij palmam non amisisse, li. 1. di. 40. 25

Martyrium.

Martyrium completum duo exigit, lib. 4. distin. 4. 39

Martyrium siue sanguinis effusio quāvis participet nomen baptismi, non tamen est sacramentū, lib. 3. di. 4. 57

Martyrij quare dicitur baptismus sanguinis, libro 4. dist. 4. 58

Martyres quare aliquādo a poenis alijs liberati sunt, sed nunquam a gladio, vel ferro, lib. 4. dist. 6. 59

Materia.

Materie est triplex, ex qua, in qua, & circa quam, & quo modo intelligitur quod materia non coincidet cum fine, libro. 1. in prologo. 7

Materia appetitus quo modo ordinatur ad formam, & quo modo appetitus animæ ad appetibile, li. 1. di. 1. 37

Materia quo modo non est sua potentia, lib. 1. dist. 3. 46

Materiale principium an sit ponere in divinis, lib. 1. di. 19. quæ. 3. Rñ. 44.

Materia fundamentum existentie non competit deo, libro 1. distin. 19. 47

Materia & forma quare non ponuntur in Deo per differentia, li. 1. di. 19. 49

Materie modus aliquis cadit in Deo, aliquis non, lib. 1. dist. 34. 21

Materia prima quo modo est creata in omnimoda possibilitate & obedientia, libro 1. di. 44. 10

Materia quo modo assimilatur opifici, quo modo est ab ipso, & materia forma quid sit, lib. 2. dist. 1. 8. Hic ponitur non sit duo actus similis, ponatur non sit deo &c.

Materia quo modo dicitur turpis & tenebrosa, & quo modo habet aliquid de luce, lib. 2. dist. 1. 9. Ad idem, lib. 2. dist. 3. 12. & 19

Materia sit ex nihilo, libro. 2. dist. 1. Ex ex nihilo aliquid fieri potest intelligi

tripliciter, eadem distin. 13

Materia angelicorum spirituum an sit eadem cum materia corporalium secundum identitatem nature communis, lib. 2. dist. 1. quæ. 2. Respon. 11

Materia dupliciter est scibilis, libro. 2. dist. 3. 12

Materie potentia dupliciter potest comparari ad formam, & secundum quod modum considera eam metaphysicus, & secundum quem philosophus, lib. 2. dist. 3. 13

Materie unitas & diversitas in corporalibus, & spiritualibus tripliciter potest considerari, lib. 2. distin. 3. 14

Hic prope finem ponitur esse materiam, ponatur probantes eandem esse materiam. Iterum quadupliciter potest intelligi unitas in materia distin. 12. 26

Materia quo modo distinguitur contra angelicam naturam, lib. 2. dist. 3. 15

Materiam esse diversam quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 3. 16

Materie potentia non est magis ad unam formam quā ad aliam, lib. 2. di. 3. 17

Materia quare ponitur una, lib. 2. dist. 3. 20

Materia corporalium & spiritualium, an sit una secundum numerum, an secundum unitatem aliam, lib. 2. dist. 3. quæst. 1. Respon. 21

Materia prima non est ens in actu respectu materia: orum, lib. 2. dist. 3. 24

Materia est aliter in omnibus, vel in pluribus quā Deus, lib. 2. di. 3. 26

Materie melius dispositæ quare imprimat deus meliorem formam, & non dat maiora dona gratuita habenti meliora naturalia, libro. 2. distin. 9. 17

Iterum quo modo intelligitur quod materia nobili debet respondere nobilis forma, lib. 3. dist. 12. 4

Materia informis mundi quare appellatur triplici nomine, scilicet terra, abyssi, & aquæ, lib. 2. di. 12. 2

Materia corporalium an creata sit in omnimoda possibilitate ita quod nullam habuerit formam, libro 2. distin. 12. quæ. 1. Respon. 5. In principio huius questionis emendatur dñz Illeq, hoc modo, per Augu. in libro de symbolo, qui sic ait. Primo omnium formarum capacitas creata est &c.

Materia

Materia consideratur dupliciter. Ibidē

Et secundum quem modū docet Aug.
essentiam materię intelligere.

Materiam illam creatā fuisse in omni-
moda possibilitate sine carētia omnis
formę si quę auctoritates & rationes
probare videntur quo modo sunt dis-
solvendę, li. 2. di. 12. 6. & per totū.

Materia corporaliū an creata sit in
perfecta & qualitate, lib. 2. distin. 12
quę. 2. Respon. 11.

Materialia corpora omnia creata esse
simul in materia, sed per sensarium
dierum esse distincta quadruplici ra-
tione probatur, libro 2. dist. 12. 12.

Materiam illam corporaliū esse pro-
ductam in perfectā & qualitate id est
quod oīa simul creati sint si quę au-
thoritates & rationes probare viden-
tur quo modo sunt dissolvendę, libro
2. dist. 12. 13. & per totum.

Materia corporaliū an creata sit sub
aliqua formarum diversitate, libro. 2
dist. 12. quę. 3. Respon. 19

Materiam illam fuisse creatam sub for-
marum diversitate si quę rationes &
auctoritates sonare videntur quo mo-
do sunt dissolvendę, lib. 2. dist. 12. 2.
18. & per totum

Materia corporaliū in prima condi-
tione nec fuit perfectę opaca nec per-
fectę transparentis, lib. 2. dist. 12. 29

Materia corporaliū quo modo erat
corporea, lib. 2. di. 12. 22

Materia corporaliū informis quo mo-
do habere appetitum ad formas alias,
& alias, lib. 2. dist. 23. 23

Materia celestium & terrestrium an sit
vna quantum ad esse, lib. 2. dist. 12.
quę. 1. Respon. 25

Materia quadruplex distinctio, & 9
quadrupliciter potest intelligi esse vni-
tas in materia, lib. 2. dist. 12. 26. Ad
idem dist. 7. 14

Materia informis an fuerit producta
in die ante omnem diem, lib. 2. di. 12.
quę. 2. Respon. 37

Materiam non creavit deus in luce vel
die quamvis ipse sit deus lucis, lib. 2.
distin. 12. 29

Materia informis corporaliū vbi
habuit situm, lib. 2. dist. 12. quęstio.
3. Respon. 31

Materia informis erat ens incomple-

tum, ergo in loco habebat situm
non sequitur, lib. 2. dist. 12. 32

Materia & locus aequivoce dicitur va-
cuus, li. 2. di. 12. 33

Materia & locus dicitur uacua dupli-
citer, lib. 2. di. 12. 34

Materia informis quomodo habebat
sursum & deorsum, lib. 2. dist. 12. 35.

Materia rerum corporaliū secundū
diversos dicitur diversimode produ-
cta, lib. 2. di. 12

Materia corporaliū quo modo fuerit
informis & confusa, lib. 2. dist. 12

Materia illa ubi fuerit locata, libro 2.
distin. 12

Materia illa quibus diebus & in quoc
fuerit distincta, lib. 2. di. 12

Materię nobilitas unde venit, libro 2.
distin. 17. 32

Materiale & formale penes quid accie-
pitur, li. 2. dist. 25. 31

Materiam quare deus non perficit, cū
tamen intellectum ut cognoscat per-
ficiat, lib. 3. dist. 14. 26.

Mater

Matriis nomen quare non transfertur
ad diuina, lib. 1. di. 7. 8

Materiam honorem referri ad filiū quo
modo intelligitur, lib. 3. di. 3. 18

Maturina

Maturina cognitio quid est, lib. 2. di-
stin. 4. 24.

Matrimonium

Matrimonialis actus quomodo potest
fieri sine peccato, lib. 2. di. 31. 4

Matrimonium duplicem habet signifi-
cationem, & quo modo significat cō-
iunctionem naturarum, li. 3. di. 1. 50

Matrimonium quare magister ultimo
loco tractat inter sacramenta, lib. 4.
dist. 2. 1. & dist. 26. 1

Matrimonium fuit hominum & bene-
dictio & preceptum, & morale & sa-
cramentale, li. 4. di. 26. 2

Matrimonium esse de minoribus ho-
nis quomodo intelligitur, libro 4. di-
stin. 26. 3

Matrimonium quando fuerit insti-
tutum, lib. 4. distin. 26. quę. 1. Respon.
5. & per totum.

Matrimonium a quo fuerit institutum
lib. 4.

lib. 4. distinctio. 26. questio. 2. respon-
sor. 8

Matrimonium quamvis a deo sit insti-
tutum tñ potest homo circa hoc ali-
qua immutare. lib. 4. dist. 26. 9

Matrimonium non possunt contrahe-
re bestię quamvis eis dictum sit quem
admodum homini Cresci & multi,
lib. 4. di. 26. 10

Matrimonium non est contractus pu-
re humanus, lib. 4. dist. 26. 11.

Matrimonium an institutum sit sub
pręcepto, lib. 4. dist. 26. q. 3. Resp. 12.

Matrimonium fuit pręceptum asser-
mativum, & ideo nō obligavit a sem-
per, lib. 4. di. 26. 13

Matrimonium quamvis fueris pręce-
ptum cum tamen hoc pręceptum au-
ferri libertatem consensus. Ibidem.

Matrimonij in sacramento quid sit si-
gnum & quid signatum libro. 4.
di. 26. q. 1. Resp. 16 & 17.

Matrimonij, sacramētū si homo non
fuisse lapsus quid significasset, lib.
4. distinctio 26. 18.

Matrimonij in sacramento cōsensum
exteriorem non esse causam consen-
sus interioris quo modo intelligitur,
lib. 3. di. 26. 19

Hic ponitur sed nisi per naturam &c.
ponatur sed non per naturam secun-
dum quam invenio &c.

Matrimonij in sacramento quid sit cau-
sans & quid causatum. lib. 4. distinctio.
26. quę. 2. Respon. 20

Matrimonium cōtra triplicem inordi-
natum effectum cōfert tria dona gra-
tiarum, lib. 4. dist. 26. 21

Matrimonium quo modo efficit quod
figurat, lib. 4. dist. 26. 22

Matrimonium contrahere quare non
est tantum bonum quantum continet
nequiorum, lib. 4. di. 26. 23

Matrimonij in sacramento non fit de
spensatio, sed figuratur desponsatio,
dei ad animam, lib. 4. di. 26. 24.

Matrimonij sacramētum quamvis cō-
ferat gratiam, tamen licet illud con-
trahere cum pāssione dotis absque
symonia, lib. 4. di. 26. 25

Matrimonij de integrare an sit car-
nalis commixtio quantum ad signifi-
cantiam & efficaciam, lib. 4. dist. 26. q.
3. Respon. 26

Matrimonium habet duplex signum,
duplex officium, duplex remedium,
lib. 4. dist. 26. 27

Matrimonij in actu gratia non datur
ergo matrimonium non est remedi-
um contra peccatum. Solutio, lib. 4.
distinctio. 26. 28

Matrimonij actus quo modo est reme-
dium, & quo modo non, lib. 4. dist.
26. 29.

Matrimonium quando fuit institutum
lib. 4. dist. 26

Matrimonij institutio duplex est. Ibi-
dem.

Matrimonium quo modo institutum
est lib. 4. dist. 26

Matrimonium non licet secundo con-
traherem secundum errorem quorū-
dam hereticorum, lib. 4. di. 26

Matrimonij in sacramento quid est si-
gnum & quid signatum, lib. 4. di. 26.

Matrimonij distinctio quam magister
ponit declaratur, & quod maritalis
coniunctio duo implicat in se, lib. 4.
dist. 26. 1

Matrimonium contrahere quis dolus
impediat, lib. 4. dist. 26. 2

Matrimonium est triplex initiatum,
ratum & consummatum, lib. 4. distinctio.
27. 6

Matrimonium an sit maris & semine
coniunctio, lib. 4. dist. 29. questio. 1.
Respon. 8

Matrimonialis coniunctio dicitur vin-
culum tripliciter, & quę iteratur &
quę non lib. 4. di. 27. 9

Matrimonium non iteratur quamvis
coniugum aliquis celebret secundum
nuptias, lib. 4. di. 27. 10.

Matrimonialis coniunctio quo modo
est signum sensibile, lib. 4. dist. 27. 11

Matrimonium an sit coniunctio cor-
porum an animorum, libro. 4. distinctio.
27. 12

Matrimonium quid sit nomine, an
hoc vinculum quo vir & vxor con-
iunguntur dicatur recte matrimoni-
um, lib. 4. distinctio. 27. questio. 2.
Respon. 13

Matrimonium secundum triplicem cō-
parationem tripliciter dicitur vel no-
minatur, lib. 4. di. 27. 14

Matrimonium habet quattuor ethi-
mologias secundum nomen matris
libro

libro 4. distin. 27. 15

Matrimonium denominatur a dignitate, scilicet a muliere secundum quod mater non secundum quod mulier, libro 4. dist. 27. 16

Matrimonium nominatur ab effectu, libro 4. dist. 27. 17

Matrimonium nominatur ab incontinentia, non ab eventu, lib. 4. dist. 27. 18

Matrimonij causa an sit consensus, lib. 4. dist. 27. que. 1. Respon. 19

Matrimonium constituitur per consensum, sed nō deservitur per consensum, libro 4. distin. 27. 20

Matrimonialis consensus duorum unius in effectu, non in obiecto, nec in subiecto, lib. 4. distin. 27. 21

Matrimonium an possit contrahi per consensum vocalem absque mentali, libro 4. dist. 27. que. 2. Respon. 22

Matrimonium iudicatur vel secundum forum ecclesie vel secundum forum consuetudinis, & quo modo iudicatur de consensu matrimoniali in utroque foro. Ibidem. & per totum & 23

Matrimoniale circa consensum quo modo fallitur iudicium ecclesie, lib. 4. distin. 27. 25

Matrimonium in contractu quo modo non debet fraus alicui patrocinari, libro 4. dist. 27. 26. & 27

Matrimonium consummatum an sit insolubile, lib. 4. di. 27. que. 1. Rñ. 28

Matrimonium potest dividi cum coniugum consensu quantum ad debiti solutionem, & cohabitationem, sed nō quantum ad vinculum quod deus instituit, libro 4. dist. 27. 29

Matrimonium ratum quod est solum in coniunctione animorum an sit insolubile, lib. 4. dist. 27. que. 2. Rñ. 30

Matrimonium ratum quo modo patitur corporis potestatem unius coniugis in alium transferri, lib. 4. di. 27. 31

Matrimoniale vinculum quo modo & quando solvitur inter viuentes, lib. 4. dist. 27. Ibidem. & 32

Matrimonium quid sit, lib. 4. dist. 27

Matrimonij causa efficiens qua sit, & determinat quod consensus, lib. 4. d. 27.

Matrimonium quando incipit esse, libro 4. dist. 27

Matrimonium non facere solum consensum impugnatur, & qua ratione videtur, libro 4. dist. 27

tur, libro 4. dist. 27

Matrimonialiter coniuncti nequeunt continentiam profiteri sine mutuo consensu, lib. 4. distin. 27

Matrimonium consummatum non solvit ratum, nec sponsalia solvunt sponsalia, sed matrimonium sponsalia solvit, libro 4. dist. 28. 1

Matrimonium ante copulam solvitur per votum solemne, sed non sic matrimonium consummatum, li. 4. di. 28. 2

Matrimonium secundo contrahentes quando mulier est vidua quare non benedicuntur, lib. 4. dist. 28. 3. Et tamē celebratur missa propter triplex bonum matrimonij, lib. 4. dist. 28. 4

Matrimonium an faciat consensus de futuro, lib. 4. dist. 28. que. 1

Matrimonium quod faciat consensus de futuro si quæ rationes videntur probare quo modo sunt intelligendæ, lib. 4. di. 28. 5. & per totum

Matrimonium an faciat consensus ad tempus utcum dicitur accipio te in meum usque ad 10. annos, libro 4. di. 28. que. 2. Respon. 8

Matrimonium quod possit facere consensus ad tempus si quæ rationes probare videntur quo modo sunt dissolvendæ lib. 4. dist. 28. 9. & per totum.

Matrimonium an faciat consensus conditionatus ut cum dicitur accipio te in meam si dederis mihi centum libras, lib. 4. dist. 28. que. 3. Rñ. 13

Matrimonium non stare per consensum conditionatum quo modo, intelligitur, libro 4. dist. 28. 14

Matrimonium & votum differenter se habent ad obligationem, li. 4. dist. 28. 15. Ad idem. 21

Matrimonium quando facit consensus ex spe peccunie, lib. 4. distin. 28. 16

Matrimonium plus exigit quam obligationem, lib. 4. dist. 28. 17

Matrimonium an faciat consensus tacitus, libro 4. dist. 28. que. 4. Rñ. 18

Matrimonium quomodo potest contrahere mutus, lib. 4. di. 28. 19

Matrimonium quare non iudicatur consummatum ex consensu interiori sicut peccatum adulterij siue fornicationis, libro 4. dist. 28. 20

Matrimonium contrahere & penitere differunt quantum ad obligationem, N libro 4.

lib. 4. di. 28. 29

matrimonium verum an faciat consensus de presenti expressus in occulto lib. 4. dist. 28. q. 5. Resp. 24

Matrimonij circa sacramentum institutum ecclesia quædam tamquam necessaria, quædam tanquam expedientia, & matrimonium quod primo modo sit contra institutionem ecclesiæ irritat ecclesiæ, non quod secundo, libro. 4. distin. 28. 25

matrimonij accipitur ab his qui occulto contrahunt sed non salubriter ab his qui sunt extra ecclesiam non tamen ad salutem, lib. 4. di. 28. 27

matrimonialis consensus in quid debeat esse, lib. 4. dist. 28. quæ. 6. Rñ. 28

matrimonij in sacramento aliter datur mutua corporum potestas in contradictione aliter in consummatione, lib. 4. distin. 28. 29

matrimonium contrahere velle damnable esse quomodo intelligitur, lib. 4. dist. 28. 30

matrimonium quare non possunt contrahere frater & soror, li. 4. di. 28. 31

matrimonium quo modo impediatur ista conditio, consensio in re ut tamen nō cognoscas me, lib. 4. dist. 28. 33

matrimonium quo modo institutum est propter carnalem copulam, lib. 4. dist. 28. 34

matrimonium an faciat consensus de futuro iuramento firmatus, lib. 4. distin. 28

matrimonium an faciat consensus testimonio firmatus, lib. 4. di. 28

matrimonium in quid requiratur consensus, an in carnalem copulam an nō, li. 4. dist. 28

matrimonij quo modo potest per procuratorem vel nuncium fieri inter absentes, li. 4. dist. 29. 1

matrimonium an faciat consensus coactus, lib. 4. distin. 29. quæst. 1. Respon. 4. & per totum.

matrimonium an non possit contrahere cum alio qui consensit in retinente, lib. 4. dist. 29. quæ. 2. Respon. 10. & per totum.

matrimonium contrahere an possit aliquis per præceptum patris compelli, libro 4. distin. 29. quæstio. 3. Respons. 16

matrimonium patrio iussu contrahere vel prohibitionem a contrahendo abstinere quando liceat vel non. Ibidem. & per totum.

matrimonium an faciat consensus coactus, li. 4. di. 29

matrimoniale consensus non excludit error fortunæ, libro 4. di. 30. 3

matrimonialis consensus sub spe penitentie & sub conditione differunt, lib. 4. dist. 30. 4

matrimonium sollicitat pulchritudinem viri & mulieris dupliciter, & quomodo est peccatum, lib. 4. di. 30. 7

matrimonium an faciat consensus erroneus, lib. 4. dist. 30. q. 1. Rñ. 8

matrimonium non impediri per errorem personæ si quæ rationes & auctoritates probare videntur quomodo sunt dissolvendæ, lib. 4. distin. 30. 9. & per totum.

matrimonialis consensus beatæ mariæ an fuerit deo placitus & in se honestus. lib. 4. distin. 30. q. 1. Respon. 14. & per totum.

matrimonij causa an sit consensus libidininosus, lib. 4. distin. 30. quæ. 3. Respon. 1

matrimonialis consensus duo completur & quod horum est a deo & secundum quid consensus est causa matrimonij, li. 4. di. 30. 22

matrimonium spirituale rumpitur interveniente libidine avariciæ ergo matrimonium carnale nō stat interveniente libidine in consensus. Solutio, li. 4. di. 30. 24

matrimonium quare ratione est signum coniunctionis Christi & ecclesiæ, li. 4. dist. 30. 25

matrimonialiter copulantur aliqui dupliciter, & quomodo matrimonium inter personas non legitimas contrahitur dicitur posse solui, libro. 4. distin. 21. 2

matrimoniale adum sine culpa fieri non posse quomodo intelligitur, lib. 4. dist. 31. 7

matrimonij bona an sint in genere conferentis an utilis, an honesti, libro 4. distin. 31. quæstio. 1. Respon. 8. & per totum.

matrimonij bona quæ sunt fides proles & sacramentum an bene et sufficienter sint

Sunt ab Ang. assignata, lib. 4. dist. 31. quæ. 2. Resp. 11

matrimonij bonum principale unum est, alia duo sunt annexa, libro. 4. dist. 31. 12

matrimonij sacramentum dicitur ipsa unio, sed bonum sacramenti unionis inseparabilitas, libro 4. distinctio ne 31. 13

matrimonij sacramentum an de necessitate requirat prædicta tria bona, libro 4. distinctio. 31. quæstio. 3. Respons. 14

matrimonij sacramento prædicta tria non esse necessaria si quæ rationes videntur probare quo modo sunt dissolvendæ, libro. 4. distinctio. 31. 15. & per totum.

matrimonialis actus scilicet coitus causa prolis generandæ an possit esse sine omni culpa, lib. 4. di. 31. q. 1

matrimonialis actus quo modo habet rationem morbi, li. 4. di. 31. 18

matrimonialis actus scilicet coitus quo modo habet rationem remediij, libro 4. dist. 31. 19. & 20

matrimonialis actus non est causa peccati, sed ratione primæ transgressionis non contingit generari prolem sine culpa. libro 4. distinctio. 31. 21

matrimoniale actum quomodo præcedunt primi motus carnales sine peccato, lib. 4. di. 31. 22

matrimonium a quo peccato excusat, lib. 4. dist. 31. 23

matrimonialis actus scilicet coitus causa fornicationis vitandæ an possit esse sine omni peccato veniali, li. 4. di. 31. q. 2. Resp. 24. & per totum.

matrimoniale actum exercere cum uxore causa concupiscentiæ savandæ an sit semper mortale peccatum, lib. 4. distinctio. 31. quæst. 3. Respons. 26. & per totum.

matrimonij bona quæ & quot sunt, li. 4. dist. 31

matrimonij bona an sint separabilia an non, lib. 4. di. 31

matrimonij bona per quem modum excusant coitum, lib. 4. distinctio. 31. Ad idem.

matrimonium tria respicit, & quid significet in unoquoque trium, lib. 4. dist. 32. 1

matrimoniale debitum quo modo sit semper petendum, lib. 4. di. 32. 5

matrimonium quo modo contrahitur esto quo l. consensus non sit in copulam carnalem, lib. 4. dist. 32. 15

matrimonij solemnizatio an debeat certo tempore fieri, lib. 4. dist. 32. 4. 1. Respons. 19

matrimonium solemnizare in tribus anni temporibus interdicitur duplici ratione. Ibi sem.

matrimonium quamvis sit sanctum & bonum, tamen in diebus sacris & solemnibus non est celebrandum, lib. 4. distinctio. 32. 42

matrimonium contra actum tempore indebito, an debeat separari, libro 4. di. 32. quæ. 2. Respons. 44

matrimonialiter iunctos triplici modo separat ecclesia. Ibidem.

matrimonium tempore indicto contra actum esse solvendum simpliciter, si quæ rationes & auctoritates probare videntur quo modo sunt dissolvendæ, lib. 4. dist. 32. 45. & 46

matrimonialiter iuncti ad quæ iudicantur pares, libro. 4. dist. 32

matrimonium celebrare nõ est semper opportunum, lib. 4. dist. 32

matrimonium an habeat impedimentum, lib. 4. distinctio. 34. q. 1. Rñ. 11

matrimonium quare magis habet impedimenta quàm alia sacramenta. Ibidem.

matrimonium non habere impedimentum si quæ rationes probare videtur quomodo sunt dissolvendæ, libro. 4. dist. 34. 12. & per totum

matrimonij impedimentorum numerus & sufficientia, libro 4. distinctio. 34. quæst. 2

Matrimonij impedimenta esse in numero indeterminato si quæ rationes & auctoritates probare videntur quomodo sunt dissolvendæ, lib. 4. distinctio. 34. 16 & per totum.

matrimonij impedimentum an sit naturalis impotentia coeundi, libro 4. distinctio. 34. quæ. 1. Respons. 18

matrimonium impedire non posse naturalem & perpetuam impotentiam coeundi si quæ rationes videntur probare quo modo sunt intelligendæ, lib. 4. dist. 34. 19. & per totum

matrimonij impedimentum an sit in

- potentia coeundi quæ est per malefici-
cium, lib. 4. di. 34. quæst. 2. Et quod
maleficium sit dupliciter, lib. 4. dist.
34. 24.
- Matrimonium** quare nõ expellit & vin-
cit maleficium, lib. 4. dist. n. 34. 25
- Matrimonium** an impediatur furia, lib.
4. distinctio. 34. quæstio. 1. Resp. 30
- Matrimonium** non potest furiosus cõ-
trahere quamvis possit prolem pro-
creare, lib. 4. dist. 34. 31
- Matrimonium** an impediatur per furi-
am eo quod accidentaliter venit, &
recedit, lib. 4. di. 34. 32. Et de hoc di-
stin. 34. 8
- Matrimonium** alia ratione impedit fu-
ria, alia ratione coeundi impotentia,
lib. 4. dist. 34. 33
- Matrimonium** quare non potest furio-
sus contrahere, cum tamen possit ba-
ptizari, lib. 4. di. 34. 34
- Matrimonium** an impediatur crimen in-
cestus cum sorore uxoris, lib. 4. di. 34
quæst. 2. Respon. 35 & per totum. & ad
idem. Et quod uxor non est dimitten-
da pro aliqua macula seu deformita-
te corporis.
- Matrimonium** impedimẽta quæ sunt quæ-
sum ad personarum illegitimitatem
lib. 4. di. 24
- Matrimonium** impedimentum ex parte
virutis generatiuæ quod est frigiditas
lib. 4. dist. 34
- Matrimonium** impedimentum ex parte
liberæ, quod est furialitas, li. 4. di. 34
- Matrimonium** seruorum & ancillarũ
quando sibiipsis præiudicant, libro 4
dist. 36. 2
- Matrimonium** an impediatur conditio
seruitutis cum cõtradictione domini,
lib. 4. dist. 36. quæ. 1. Resp. 7
- Matrimonium** quare potest seruus dño
cõtradicte contrahere, sed nõ potest
domino cõtradicente religionẽ intra-
re, lib. 4. dist. 36. 8
- Matrimonium** non potest seruus cõtra-
here contra uoluntatem domini quia
non habet potestatem sui corporis,
sed dominus. Solutio, lib. 4. di. 36. 9
- Matrimonium** an impediatur conditio
seruitutis cum errore, li. 4. di. 36. q. 2.
Res. 1. & per totum.
- Matrimonium** an impediatur status æta-
tis, lib. 4. dist. 36. q. 1
- Matrimonium** quare impedit status
gratis & non impedit susceptionẽ ali-
um sacramentorum, li. 4. di. 36. 20
- Matrimonium** quare impediatur ætatis
defectus, lib. 4. dist. 36. 21
- Matrimonium** quare possunt contra-
here senes infirmi quamuis sint impo-
tentes ad coitum & non impuberẽ.
Ibidem.
- Matrimonium** an impediatur error con-
ditionis ubi est error & dissimilitudo,
lib. 4. distinctio. 36
- Matrimonium** an impediatur error cõdi-
tionis ubi est error & similitudo,
lib. 4. dist. 36
- Matrimonium** non possunt contra-
here pueri ante annũ decimum quæ-
tum, lib. 4. distinctio. 36
- Matrimonium** pro septem generibus
peccatorũ denegatur & in omnibus
lib. 4. dist. 37. 4
- Matrimonium** an impediatur ordines
minores, lib. 4. dist. 37. q. 1. Resp. 6
- Matrimonium** impedimentum præstare
ordines minores si quæ ratione proba-
re uidentur quomodo sunt dissoluen-
da, libro 4. dist. 37
- Matrimonium** an impediatur sacer ordo
libro 4. distinctio. 37. quæst. 2. Re-
sponf. 9
- Matrimonium** quare non impedit su-
sceptionem ordinis, cum ordo sacer
impediatur matrimonium contrahen-
dum, li. 4. dist. 37. 11
- Matrimonium** quare impediatur apud la-
tinos ordo sacer & apud græcos non,
lib. 4. distinctio. 37. 12
- Matrimonium** non debere contrahere
clericos in sacris constitutos antecle-
sia romana debuerit instituere, lib. 4.
di. 37. q. 3. Resp. 13. & per totum.
- Matrimonium** an impediatur uxoricidi-
um, lib. 4. distinctio. 37. quæstio. 3.
Responfor. 29. & per totum. Et dua-
bus quæstionibus præcedentibus quæ-
ritur & determinatur an licitum sit
uxorem adulteram interficere, & an
sit peccatum grauius occidere uxore
quam matrem.
- Matrimonium** nõ impedit uotum sim-
plex, lib. 4. distinctio. 38. 3
- Matrimonium** cõtrahens cum aliqua
in religione longinqua, deinde pæn-
tentia

centia ductus vult illum dimittere, asserens se aliam habuisse quæ uixit tempore contrahens, queritur an in hac secunda copula sit coniugium, lib. 4. dist. 38. 12

Matrimonium non consummatum quare non impedit uotum, libro 4. dist. 38. 35

Matrimonialiter & legitime copulatus uni non potest alteri illa uiuente copulari, nec & contra, lib. 4. dist. 38. Et an possint in casu p'dicto per ignorantiam ab adulterio excusari, lib. 4. dist. 38

Matrimonium non contrahunt qui sunt diuersæ fidei, li. 4. di. 39. 1

Matrimonium contrahens infidelis cum fidele quando permittebatur cohabitare & quando non, libro 4. dist. 39. 3

Matrimonium fidelium & infidelium multipliciter tractatur, libro 4. dist. 39. 6

Matrimonium an possit contrahi inter fidelem & infidelem, li. 4. dist. 39. q. 1. Resp. 7

Matrimonium posse contrahere fidelem & infidelem si quæ rationes & exempla probare uidentur quo modo sint dissoluent, lib. 4. dist. 39. 9. & per totum.

Matrimonium sacramentum an sit inter fidelem & infidelem, li. 4. dist. 39. q. 3 Respon. 13

Matrimonium est triplex scilicet ratum & legitimum ut fidelium legitimum sed non ratum ut infidelium ratum sed non legitimum contractum a fidelibus in occulto, lib. 4. di. 39. 14

Matrimonium infidelium quare non est ratum, lib. 4. dist. 39. 15

Matrimonium infidelium non esse sacramentum si quæ rationes & auctoritates probare uidentur quo modo sunt dissoluent, lib. 4. dist. 39. 16. & per totum

Matrimonium infidelium an excuset coitum siue conjugalem actum ut non sit peccatum, lib. 4. dist. 39. q. 3. Resp. 19. & 20

Matrimonium infidelium aliquo modo non excusare coitum si quæ rationes uidentur sonare quo modo sunt dissoluent, li. 4. di. 39. 21. & per totum.

Matrimonium contractum ante baptismum an ponatur in numerum cum ma-

trimonio contracto post baptismum ita quod talis iudicetur bigamus lib. 4. di. 39. quæ. 4. Resp. 26

Matrimonium ante baptismum contractum cum una, & post baptismum cum alia non facere bigamum si quæ rationes & auctoritates probare uidentur quo modo sunt dissoluent, li. 4. dist. 39. 27. & per totum.

matrimonium an soluitur quantum ad fidelem altero ex infidelibus ueniente ad fidem, altero remanente in infidelitate, libro 4. dist. 39. q. 1. Rñ. 30

matrimonii solutionem in infidelitate contracti tria faciunt li. 4. dist. 39. 31. matrimonium an soluitur quantum ad infidelem in dicto casu, libro 3. dist. 39. q. 2. Resp. 33

matrimonii uinculum manet dupliciter, lib. 4. dist. 39. 34

matrimonii uinculum a quo soluitur, lib. 4. dist. 39. 35

matrimonium an soluitur si alter coniugum sit infidelis specialiter quo ad fidelem, libro 4. distinctio. 39. q. 3 Respon. 36

matrimonium in dicto casu solui si quæ auctoritates & rationes sonare uidentur quomodo sunt dissoluent, li. 4. dist. 39. 37. & per totum.

matrimonium an soluitur in infidelibus uenientibus ad fidem propter per sonarum illegitimitatem, ut si habet sororem in uxorem, libro 4. di. 39. q. 4. Respon. 40

matrimonii contrahendi duplex est legitimitas personarum et quæ cōstringit fideles & infideles, & quæ fideles tantum. Ibidem.

matrimonium an impediatur cultus disparitatis, lib. 4. dist. 39

matrimonium contractum inter fideles duos & inter fidelem & infidelem quid iuris sit de hoc, libro 4. dist. 39

matrimonium quomodo debet dissolui quo ad cohabitationem inter eos qui sunt disparis cultus, li. 4. dist. 39

matrimonium quo modo dissoluitur si infidelis non uult cohabitare, lib. 4. dist. 39

matrimonium non esse inter fideles est error, lib. 4. dist. 39

matrimonium usque ad septimum gra-

¶ dum inclusive cōtrahere prohibitum est propter rationem litteralem moralem allegoricam & anagogicam, libro 4. distin. 47. 1

Matrimonialiter iunctos si ecclesia decreta separet propter aſſiuratum, post deceptione manifestata queritur verſi poſſint reungi, lib. 4. distin. 41. 1. Et quando & quo modo in dicto casu vxor debet reſtitui uiro & e contra, & quando agit petitorio & quando poſſeſſorio, & quæ cauſa ſit priuſtra Ganda, libro 4. dist. 41. 2.

Matrimonium poteſt dupliciter accuſari ut diuertitur, libro 4. dist. 41. 4

Matrimonium an fuerit inter eos qui propter conſanguinitatem ſeparati ſunt, libro 4. dist. 41

Matrimonium contraſtum infra gradus prohibitos per quem modum debet ſeparari, & qui poſſunt hic teſtificari, libro 4. distin. 41

Mechia.

Mechia quo modo ſe habet ad concuſcentiam, libro 3. dist. 40. 1

Medium.

Medium eſt duplex efficiens & diſponens, libro 1. dist. 3. 10. Et iterum medium eſt duplex ſcilicet eſſentiz & intelligentiz, libro 1. distin. 27. 33. Iterum eſt duplex ſcilicet ſufficientiz & excellentiz, & de quo verum eſt quod in medio conſiſtit uirtus, libro 3. distin. 34. 22

Mediatio eſt tribus modis, & quæ cadit in deo, libro 1. dist. 12. 13

Medium eſt duplex ſcilicet ſecundum dignitatem naturæ, & ſecundū cauſalitatem influentiz, & quod horum cadit inter mentem & deum, libro 2. distin. 1. 68

Medium eſt triplex, & per quod horū deus uidetur, libro 2. dist. 11. 45

Medium inſpicere eſt dupliciter, & quo modo eſt uirtutis, lib. 2. dist. 24. 25.

Ad idem, lib. 3. dist. 33. 20. & 21

Medium eſt duplex ſecundū quod ad coniunctionem aliquorum poteſt cōcurrere duplici ratione, li. 3. di. 2. 39

Medium eſſe ponēdū ubi ſunt extrema quō intelligitur, lib. 3. dist. 3. 19

Mediatorem eſſe & mediū eſſe quo mo-

do differunt, libro 3. dist. 19. 36

Medium inter duas naturas poteſt aliquid dici tripliciter & quō Chriſtus eſt medium inter humanam naturam & diuinam, libro 3. dist. 19. 36

Medius & mediator qua ratione aliquis dicatur, libro 3. dist. 19. 39

Medium quo modo nō iungit extrema niſi per conuenientiam quam habet cum eis, libro 3. dist. 19. 40

Mediator quare nō poteſt dici diabolus ſicut & Chriſtus, libro 3. dist. 19. 42

Medio ſoluto ſolui extrema quo modo intelligitur, libro 3. dist. 21. 10

Medietatem unam eſſe duarum extremitatum quo modo intelligitur, lib. tertio diſtinctione 26. 54

Melchisedech.

Melchisedech præfigurabat Chriſtum quantum ad originem dignitatem & ritum, libro 2. diſtinctione 24. 31

Melius.

Melius dicitur dupliciter ſcilicet ſimpliciter & in ordine ad finem, & ſecundum quem modum melius fuiſſet feciſſe hominem qui peccare non poſſet quam qui poſſet, lib. 1. dist. 44. 2

Melius eſt duplex ſcilicet melius ſimpliciter & melius huic & ſecundum ſtatum, lib. 1. dist. 39. 13

Melius dicitur dupliciter & quo modo deus potuerit facere mundum meliorem, libro 2. dist. 41. 2

Membrum.

Membru quid ſignificet ibi. Video aliam legem in membris meis, &c. libro 2. c. 32. 29

Memoria.

Memoria accipitur tripliciter, & ſecundum quem modum eſt pars imaginis libro 1. dist. 3. 37

Memoria quo modo reformatur tam in ſtatu uel quam patriæ, li. 1. di. 3. 38

Memoria intelligentia voluntas penes quæ attenditur ratio imaginis an ſit idem eſſentia cum anima, libro 1. diſtinctione 3. q. 3. Reſpon. 43

Memoria intelligentia uoluntas quo modo æqualia ſunt quia quodlibet horum

horum hæc tria capit, libro primo distinctione 3

Memoria intelligentia uoluntas quo modo dicantur una essentia, libro 1. distinctione. 3

Memoria intelligentia uoluntas dicuntur de se inuicem relative. Ibidem.

Memoria æquus accipitur dupliciter, libro 2. dist. 7. 58

Memoria & intelligentia diuersas habent naturas, libro 2. dist. 7. 61

Memoria aliter se habet ad præterita quam expectatio ad futura, libro. 3. distinctione 26. 11

Memoriale passionis Christi triplex est, libro 4. distin. 12. 62. Et quod horum magis inflamat affectum nostrum, libro 4. dist. 12. 63

Memoria malorum quo modo dicitur non contristare iustos, libro quarto distinctione 43. 3

Memoria malorum dupliciter potest esse & similiter memoria bonorum. Et quo modo utraque harum generat læticiam, & quo modo tristitiam, lib. 4. distinct. 43. 46. Et quo modo bona dicuntur in malis deleta, libro 4. distinct. 43. 47

Mendacium.

Mendacium obstericum & Raab quælia fuerunt peccata, lib. 3. dist. 38. 1

Mendacium secundum quam acceptio nem libidinis dicitur libido, libro 3. distinctione 38. 2

Mendacij definitio & quod ad cõpletum esse mendacij duo concurrant, libro 3. dist. 38. 3. & 10

Mendacium dicere & mentiri differunt, libro 3. dist. 38. 4.

Mendacium quo modo aliquando est in factis, lib. 3. dist. 38. 5

Mendacium Iacob quo modo excusatur, libro 3. distin. 38. 6

Mendacium quod non sit peccatum in spiritum sanctum, spiritum sanctum dispensare non posse quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 38. 7

Mendacio an sit essenziale esse falsum, libro 3. distinctione 38. quæstione 1. Responsor. 8

Mendax siue fallax sermo & falsus sermo quid sit, libro 3. distin. 38. 9

Mendacium & mentiri differunt, lib.

3. distinctione 38. 11

Mentiri non sufficit ad perfectam rationem mendacij, lib. 3. dist. 38. 12

Mendacium est in assertionem falsi cogniti ergo pariformiter est in assertionem ueri incerti non sequitur, libro 3. distinctione 38. 13

Mendacium incurrit qui dicit uerum fallendi intentione quia peccatũ committit qui facit bonum opus mala intentione non sequitur, lib. 3. di 38. 25

Mendacium committit qui mentitur quia peccatum committit qui peccat non sequitur, libro 3. dist. 38. 16

Mendacio an sit essenziale esse peccatũ, libro 3. distinctione 38. quæstione 2. Responsor. 17. & 18

Mendacium oẽ est peccatum. Ibidem. **Mentiri** quo modo non sunt Abraham Isaac, & Ioseph, lib. 3. distinctione 38. 19. & 20. & 21

Mendacia nõ sunt illæ locutiones quæ transumptiue in sacra scriptura ponuntur ut ierũ ligna ad ramnũ &c. lib. 3. dist. 38. 22

Mendacia non sunt falsa in disputatione proposita, libro 3. distin. 38. 23

Mendacij rationem quæ simulatio tenet, libro 3. distin. 38. 24

Mendacium quare non potest bene fieri sicut furtum & homicidium, lib. 3. dist. 38. 25

Mendacium quamuis sit contra mandatum secundæ tabule tamen circa ipsum non potest dispensari, libro 3. distin. 38. 26

Mendacium non potest dici ex charitate, libro 3. distin. 38. 27.

Mendacium an sit peccatũ mortale ratione sui generis, libro 3. dist. 38. 4. 3. Responsor. 28

Mendacium indifferens est ad mortale & ueniale. Ibidem.

Mendacium quadruplici ratione sit mortale, libro 3. dist. 38. 29

Mendacium loquentes perdit. quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 38. 30

Mendacium animã occidere quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 38. 31

Mendacium non esse pro salute alterius qualiter intelligitur, li. 3. di. 38. 32

Mendacium respectu ueritatis & fornicatio respectu castitatis differenter se habent, libro 3. dist. 39. 33

mendacium omne an sit mortale viris
perfectis libro. 3. dist. 38. quæst. 4.
Respon. 37

mendacium conuenire an præceptum an
consilium, lib. 3. dist. 38. 43

mendacium quo modo repugnat cha-
ritati, lib. 3. dist. 38. 44

mendacium viri perfecti quo modo est
gravius peccatum quam mendacium
viri non perfecti, lib. 3. dist. 38. 45

mendacium an bene diuidatur in offi-
ciosum iocosum & perniciosum, lib.
3. dist. 38. q. v. Res. 46

mendacium quo modo prodest accidē
taliter, libro 3. dist. 38. 47

mendacium idem secundum speciem
quo modo potest obesse & prodesse, li-
bro 3. dist. 38. 48

mendacium quare dicitur iocosum &
non alia peccata, lib. 3. dist. 38. 49

mendacio iocoso aliter conuenit fal-
lere quam pernicioso li. 3. dist. 38. 50

mendacium quare distinguitur per of-
ficiosum & perniciosum & non alia
genera peccatorum, li. 3. di. 38. 51

mendacium an distinguatur ratione
materie vel voluntatis, li. 3. di. 38. 51

mendacia quo modo differunt secun-
dum gradus peccatorum quantum ad
grauitatem & leuitatem, lib. 3. dist. 38
q. 6. Res. 51

mendacia ordinantur secundum gra-
dus, li. 3. di. 38. Ibidem.

mentiri ex urbanitate Christum non
ascendisse super asellum & imponere
crimen falsum proximo quod horū
est grauius peccatum, lib. 3. dist. 38. 54

mendacium cōtra fidē quare dicit Au-
gustinus grauius, libro 3. di. 38. 55

mendacium iocosum non est leuius quā
officiosum, libro 3. dist. 38. 56

mentiri pro seruanda uita & pro ser-
uanda continentia quod est maius pec-
catum, lib. 3. dist. 38. 57 & 58 & 59

mentiri nec perfectio nec imperfectio
conuenit ut aliis reducatur ad uiam
ueritatis, lib. 3. di. 38. 60

mendacii trimēbris diuisio, li. 3. di. 38

mendacii in oīo membra diuisio, lib.
3. dist. 38

mendacium & mentiri quid sit secundum
rem, lib. 3. dist. 38

mendacium quid sit secundum uitij de-
formitatem, lib. 3. dist. 38

Mensura

mensura consimili mensuratur homo
beatus & angelus, lib. 2. di. 2. 9

mensura angelicæ durationis in quo
genere sit, libro 2. dist. 3. 10

mensura est duplex & quæ, & eundē
quid multiplicatur, lib. 4. dist. 49. 73

Meritum

meritum est triplex congrui digni &
condigni, lib. 2. dist. 41. 8. & lib. 3.
dist. 4. 27. & dist. 18. 14

meriti magnitudo in quo consistit, lib.
2. dist. 5. 46

meritum est duplex & ad quod requi-
ritur poenitentia, & difficultas, & ad
quod charitas, lib. 2. di. 24. 21. 1. u
est duplex, & secundū quom modum
fuisse. Ad quod meritorium resistere tenta-
tioni, lib. 2. di. 24. 3

mereri aliter se habet respectu spiritua-
lium aliter respectu corporalium, lib.
2. dist. 27. 31

mereri est dupliciter, scilicet ex cōgruo
& ex cōdigno, lib. 2. dist. 27. 32

meretur merito congrui tribus mōdis,
lib. 2. dist. 27. 39

meriti nostris nos non peruenire ad
gloriam quo modo intelligitur, lib.
2. dist. 27. 48

mereri gratiā dei, & gratiam hominis
dissimiliter se habet, lib. 2. di. 28. 4

meriti efficacia principaliter ex tribus
venit, lib. 2. dist. 29. 31. & 32

merita quare & quō in statu innocentis
fuerūt impermissa culpa, li. 2. d. 29. 33

meritiū accidentale quid, li. 2. di. 40. 35

mereri hominem per sequens opus tam
tundem, quantum & per primū quō
intelligitur, libro 2. dist. 40. 41

mereri accessoriū eum qui meruit prin-
cipale habet instantiam, libro 3. dist.
4. 24

mereri minus eū qui meruit maius ha-
bet instantiam, lib. 3. dist. 4. 26

mereri eum qui peccat pie perseueranter
& ad salutem habet instantiam, lib.
3. dist. 4. 46

merita nulla Mariæ præcessisse incarna-
tionem Christi per verba August. quō
intelligitur, lib. 3. dist. 4. 28

merita patrum & Mariæ quomodo se
habent ad iudicium, lib. 3. dist. 4. 29

meriti

meriti perfectionem duo constituunt,
lib. 3. dist. 18. 8
meritum esse a deliberatiua quę indige
successione & tempore quo modo in-
telligitur, lib. 3. dist. 18. 11
mereri ex condignis modis con-
tingit, lib. 3. dist. 18. 15
mereri est facere de indebito debitum
quomodo intelligitur, lib. 3. di. 18. 19
meritum omne consistere circa ratio-
nis actum quo modo intelligitur, lib.
3. dist. 18. 16
meritum vite eternę & meritum remis-
sionis pene in quo consistit, libro 3.
dist. 18. 43
merita dupliciter intuentur, & quo mo-
do intuentur superbi & quo modo hu-
miles, lib. 3. dist. 26. 50
meriti quantitas quare magis mensura-
tur secundum quantitatem charitatis
quam secundum quantitatem aliarum
virtutum, lib. 3. di. 27. 35
meritum premij consummati quid re-
spicit, lib. 3. dist. 27. 36
meritum est triplex scilicet proprium
Christi & unitatis ecclesiasticę, & se-
cundum hoc sit triplex culpę con-
dono, lib. 4. di. 20. 56
mereri per aliquid est dupliciter, lib.
4. dist. 44. 23

Mercenarius

mercenarius est duplex scilicet bonus,
& malus, & malus in duobus distet
a bono, lib. 2. di. 38. 23
mercenarius quis dicatur, libro. 3. di-
stin. 27. 39

Merces

merces est duplex & similiter mercena-
rius & mercimonia, lib. 3. di. 27. 39
merces quo modo imputatur operanti
secundum meritum, libro 2. di. 40. 39
mercimonia qua quis seruit deo propter
premiũ quod expectat est duplex,
lib. 3. dist. 26. 15

Meretrix

meretrix dupliciter potest cognosci &
quomodo est vituperabile, lib. 4. di. 35. 15

Metus

metus cadens in constantem virum quomodo di-
scitur excusare a peccato, lib. 3. dist. 29. 53

metus & vis quid sit, lib. 4. di. 29. 4
metus est duplex scilicet levis & iustus,
& quare faciat contentum defectuorum
libro. 4. di. 29. 5
metus qui potest cadere in constantem
virum quando & quo modo causatur
lib. 4. dist. 29. 9

Meum & nostrum

meum & nostrum & tuum dupliciter
possunt alicui attribui, & secundum
quem modum dici de omni quod in deo
est &c. libro. 1. dist. 18. 34

Milicia

milicia, negotiatione, telonei officio
potest quis recte uti, lib. 4. dist. 16. 15

Minus

minus & magis dupliciter consideran-
tur, & secundum quem modum dicunt
intensionem & remissionem, & secun-
dum quem modum gradum, & excessum
libro. 1. dist. 8. 40
minus & magis non variare specie tri-
pliciter soluitur, lib. 2. dist. 42. 50
minus & magis non diversificare spe-
ciem habet instantiam lib. 3. di. 9. 68
Ad idem, lib. 2. di. 30. 24 & di. 42. 55

Minera

mineralia corpora quare expresse scri-
ptura in enumeratione rerum produ-
ctarum, lib. 2. dist. 14. 41

Ministrare

ministratur alicui dupliciter, & quis
minister nobilior, libro 2. di. 1. 73

Mirabile. Miracula.

mirabile & miraculum differunt, lib.
2. dist. 18. 19
mirabile quid est & quomodo tripliciter dica-
tur, & quo modo inimicos diligere de-
betur mirabile, lib. 3. dist. 30. 23
miracula vera & falsa quo modo dis-
cernuntur, lib. 2. di. 7. 87
miracula an possit quis facere vsus mi-
nisterio demonum, lib. 4. dist. 7. quę
3. Respon. 88
miraculũ duplex oritur in transubstantia-
tione sacramenti altaris, li. 4. di. 10. 25
miraculũ quo modo non debet facere
piudiciũ ordinis nature, li. 4. di. 11. 65

Miserere

Miscibilium in mixto æqualitas dicitur
duobus modis lib. 3. distin. 17. 44
Mistio dicitur dupliciter, & quæ tole-
ratur in missione panis & vini, lib. 4
dist. 9. 65

Misereri. Misericordia.

Misereri quare dicitur magis dei pro-
prium quam damnare siue punire, li.
1. distin. 47. 2.

Misereri deum esse proniorem quā ho-
minem quo modo intelligitur, libro.
2. distin. 32. 44

Misereri potest aliquis alicuius dupli-
citer, & quod est iusticiæ, & quod mi-
sericordiæ, libro 3. dist. 33. 2

Misericordia dei & benignitas quomo-
do debuit manifestari in opere repara-
tionis, libro. 3. dist. 9. 16

Misericordia an sit in aliquo opere do-
mini, libro 4. distin. 46. q. 1. Rñ. 32

Misericordiā non esse in operibus dei
si quæ rationes probare videntur quo
modo sunt dissoluent, lib. 4. dist.
46. 23. & per totum.

Misericordia & veritas quare magis di-
citur conditio operis diuini quam bo-
nitas vel potentia, libro. 4. 46. dist. 25

Misericordia & veritas an sit in eodē
opere domini, libro. 4. distin. 46.
quæ. 2. Respon. 27

Misericordia dicitur tripliciter & si-
militer iusticia, & secundū omnes hos
modos concurrunt in eodem opere
dei. Ibidem.

Misericordia iusticia & veritas dato q
in omni opere domini sunt secundū
quod dicuntur largissime, quæritur
verum secundū quod proprie accipi-
untur aliquando separantur, lib. 4. di-
stin. 46. quæ. 3. Respon. 28

Misericordia & iusticia & si ubiq; sint
tamen alterum relucet hic magis alte-
rum ibi, libro 4. dist. 46. 29

Misericordia dei & iusticia comparan-
tur adinuicem, lib. 4. distin. 46

Misericordiæ adaptantur quedam ope-
ra, q. eadē iusticia, & quedam bona
ti, lib. 4. dist. 46

Misericordia & veritas quo modo vni-
uerse vie domini, libro 4. dist. 46

De misericordia vide aliqua ubi dam-

Missio

Missio personæ duo respicit, & secundū
quem modum conuenit magis filio,
& secundum quem magis spiritus sanctus
2o, libro 1. distin. 15. 6. & distin. 26
Hic ponitur prope mediū. Est autem
considerare, ponatur. Est iterum con-
siderare.

Missio an sit in diuinis, lib. 1. distin.
15. quæ. 1

Missio prout in inferioribus considera-
tur habet respectum ad tria, & secun-
dum omnem hanc comparationē est
missio in diuinis, lib. 1. dist. 15. 9

Missio pertinet ad ministerium in crea-
turis non in diuina natura, lib. 1. di-
stin. 15. 10

Missio in diuinis an sit ex tempore tan-
tum an ab æterno, libro 1. distin. 18
Respon. 11

Mittitur eo filius quo generatur quo-
modo in elligitur, lib. 1. dist. 15. 12.
& 13. & contraria Augu. autoritas.
Ibidem.

Missio spiritus sancti quo modo dici-
tur processio secundum Beiam lib. 1.
dist. 15. 13

Missio actiue & passiue est deus quo mo-
do intelligitur, libro. 1. distin. 15. 15

Missio est Deus ergo missio est æterna.
Solutio huius argumenti, libro. 1. di-
stin. 15. 16

Mitti personam quid est, libro 1. dist.
15. 17

Missio ut missi cuius sit, lib. 1. dist. 15.
quæ. 3. Respon. 18. & per totum.

Mitti simul inseparabilia quo modo in-
telligitur, libro 1. distin. 15. 21

Mitti quare remouetur a patre, lib. 1.
distin. 15. 22

Missio ut mittentis cuius sit, libro. 1.
dist. 15. q. 4. Respon. 23. & 24

Mittitur filius differenter secundum
diuinam, & humanam naturam, lib.
1. distin. 15. 25

Mittere dicitur triplicem distinctionem
seu differentiam lib. 1. distin. 15. 30

Mittens & missum qua ratione dicitur
spiritus sanctus, libro 1. dist. 15. 32

Missio filij & spiritus sancti quo modo
facta est angelis, lib. 1. distin. 15. 35

Missio in uisibilibus filij, & spiritus san-
cti, m

Qui an sit secundum dona gratiæ gratum facientis, vel gratiæ gratitudinē, libro. 1. dist. 15. quæz. 1. Respon. 39 & 40. & per totum

Mitteri vel dari spiritum sanctum inuisibiliter est dupliciter. Ibidem,

Mitteri filium cum sit reuelatio occultorum, vel quando percipitur quomodo intelligitur, libro 1. distin. 15. 42

Mitteri sapientiam cum ab alicuius mente percipitur quomodo intelligatur, libro 1. dist. 15. 43

Mitti an dicatur filius, & spiritus sanctus secundum eadem dona gratiæ, lib. 1. distin. 15. quæz. Respon. 44

Missio filij & spiritus sancti, an sit secundum eadem dona gratiæ augmentata, lib. 1. dist. 15. quæz. 3. Rñ. 45

Mitteri abundantius, vel procedere est dupliciter, lib. 1. dist. 15. 47.

Mitti dicitur spiritus sanctus non in augmento feruoris sed solum substantiæ charitatis, lib. 1. di. 15. 48

Mittitur datur & procedit temporaliter a seipso spiritus sanctus lib. 1. di. 15

Mitti vel procedere a se dicitur spiritus sanctus quia etiam mitti dicitur filius a se, lib. 1. dist. 15

Missio visibilis quid sit, lib. 1. dist. 16. quæz. 1. Respon. 6

Missio in quo sensu non est manifestatio, lib. 1. dist. 16. 8

Missionis tota ratio quid est, libro, 1. dist. 16. 9

Missio spiritus sancti in specie columbe quid fuerit, libro. 1. dist. 16. 10

Missio visibilis spiritus sancti ad quid sit veilis, lib. 1. dist. 16. q. 2. Respon. 11

Missio quamuis exigit reuelationē, non tamen euacuat apparitionem, libro 1. distin. 16. 15

Missionis quare non est triplex genus secundum iriplex genus cognitionis, lib. 1. dist. 16. 17. & 18

Missio visibilis & inuisibilis quomodo fiat, libro 1. dist. 16. 18

Missio visibilis quibus modis sit, lib. 1. dist. 16. quæz. 3.

Missio spiritus sancti est duplex, visibilis, & inuisibilis, lib. 1. distin. 16.

Missio spiritus sancti visibilis qualis sit, lib. 1. dist. 16

Mitti ad suum officium est dupliciter, libro 2. dist. 10. 1

Missio est duplex & quo modo competit angelis, libro 2. distin. 10. 10

Missio filij in mentem & missio filij in carnem differenter se habent, lib. 3. dist. 1. 21. Ad idem di. 2. 23

Missio & conceptio dissimiliter se habent, libro. 3. dist. 4. 8. prope finem.

Missā

Missam quando quis vere legit & audit, libro. 4. di. 12. 63

Missa quare dicitur, lib. 4. dist. 13. 5

Missæ tripliciter appropriantur & quare in fine missæ dicitur aliquando. Itē missa est, aliquando Benedicamus domino, aliquando Requiescāt in pace, lib. 4. dist. 13. 6

Missa boni sacerdotis an melior sit quā missa mali, lib. 4. distin. 13. quæz. 4 Respon. 19

Missa heretici schismatici simoniaci & fornicarij prohibetur audiri ex triplici causa, lib. 4. dist. 13. 20. & 21

Modus

Modus species & ordo an per quodlibet malum corrumpantur simul & inseparabiliter, lib. 2. dist. 35. quæz. 1 Respon. 26

Modus species & ordo qua ratione affiguntur, & distinguantur in rebus. Ibidem

Modo corrupto quando per consequens corrumpitur species & ordo & econuerso, libro 2. distin. 35. 28

Modus species & ordo quare non possunt auferri vnū sine altero sicut alia bona naturalia, libro 2. disti. 35. 29

Modus species & ordo non distinguuntur per essentia, lib. 2. di. 35. 30. & 33

Modus species & ordo an per quodlibet peccatum corrumpantur equaliter, libro 2. dist. 35. quæz. 2. Rñ. 33

Modo species & ordini quomodo respōdet vnitas veritas & bonitas, libro. 2. dist. 35. 34

Modus species & ordo an totaliter corrumpantur per peccatum siue malum, libro 2. distin. 35. quæz. 3. Ref. 39

Modum habere potest aliquis actus tripliciter, lib. 3. distin. 27, 51

Monstrum

Monstrum quo modo dicitur fieri dei voluntate

voluntate, libro. 1. dist. 45. 1

Monstra quo modo sunt a deo, & quo modo ab errore naturæ, lib. 2. dist. 17. 24. & 25

Monstra abortiui fetus gigantes bimēbres hermifrodita quo modo resurgunt, libro. 4. di. 44. 31. 34. & 35

Mora

Mora temporis quando & quo modo facit peccatum veniale mortale, lib. 2. dist. 24. 50. & 51. & 52

Mora temporis in declinatione, an eandem vim habeat in omnibus peccatis, libro 2. dist. 24. 51

Morbus

Morbum non sufficienter curari quando relinquatur radix, quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 32. 12

Morbum & medicinam esse debere diuersarum naturarum, quo modo intelligitur, libro 3. dist. 12. 3

Morbus quare in sua origine curari non debuit, lib. 3. dist. 12. 10

Mors

Mors dupliciter accipitur quemadmodum & vita, libro. 1. dist. 8. 10

Mortuū potest esse participiū, & nomē, & secundum hoc variat significatum lib. 2. dist. 19. 4.

Mortuum & viuum quo modo opponuntur, libro. 2. dist. 19. 5

Mortem deus non fecit quo modo intelligitur, li. 2. dist. 19. 16. & di. 36. 32

Mors tripliciter contingit homini, libro. 2. dist. 19. 35

Mors quo modo interuenit per culpā, libro 2. di. 19. 39

Moriendi necessitas ratione cuius peccati inest homini, lib. 2. dist. 28. 48

Mortalitas aliter est in hominibus, aliter in alijs animalibus, lib. 2. dist. 30. 6

Mors quare non parcat iustis & sanctis lib. 2. dist. 33. 5.

Mors fuit martyr b^o meritoria quæ alijs esset pena, libro. 2. dist. 33. 6

Mors si debetur homini pro iusticia originali & vnicum est in homine originale qua iusticia Lazarus bis mortuus est lib. 2. dist. 33. 7

Mortem esse a deo vindicante quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 36. 27

Mors & æterna damnatio quo modo est deo, libro 2. dist. 36. 41

Mortuum suscitatum operari operationem naturalem & virginem concipere dissimiliter se habet, lib. 3. di. 3. 48

Mortem intulit sibi quidam leão Platonis libro de animæ immortalitate, libro 4. dist. 17. 1

Mors dicitur multipliciter, & quo genere Christus mortuus est pro nobis debitoribus mortis, lib. 3. dist. 18. 6. & 7

Mortis in momento seu post instantis separationis, an anima Christi impassibilis sit essetia, lib. 3. dist. 21. quæ. 2

Respon. 20. & per totum

Mortua an fuerit caro ex illa separatione an posteam habuerit vitam. lib. 3. dist. 21. quæ. 2. Rñ. 25. & per totum

Mors an sit attribuenda personæ verbi propter mortem carnis, lib. 3. dist. 21. quæ. 3. Res. 30. & per totum

Mori pro deo potest aliquis tripliciter, & quo modo & quando exigit hoc deus, libro. 3. dist. 20. 7

Mortem subire & temporalia dimittere pro deo vel fratre quando est preceptum, lib. 3. dist. 30. 8. Ad idem 10. 11. & 12

Mortem in articulo confitendum esse nomen Christi quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 30. 9

Mortis supplicium quo modo vocat Hieronymus leue, libro 4. dist. 15. 6

Mortale quo modo fit per confessionem veniale, lib. 4. dist. 17. 7. Ad idem dist. 20. 6. & 7

Mortificari opera bona & deleri peccata differenter se habent, li. 4. di. 22. 10

Mortale & veniale Christus differenter iudicabit, libro. 4. dist. 17. 12. 3

Mortale fit veniale dupliciter, libro. 4. dist. 17. 57

Mortale dicitur peccatū aliquod etiam si morte non punitur, li. 4. di. 32. 5

Mortuos non esse quosdam in fine seculi quō intelligitur, lib. 4. di. 43. 5

Mortale tripliciter accipitur, & secundū quem modū corpus hominis mortale fit immortale, libro 4. dist. 43. 24

Mouere

mobile quo modo dicitur de sapientia, libro 1. dist. 8. 26

mobile & morum, & donum, & donatū dissimiliter se habet, li. 1. di. 18. 19

motus & relationes qua ratione est motus, & relatio, lib. 1. dist. 18. 12

motus due species, libro 1. dist. 37. 32
 motus nobis moueri quæ intra nos, sūt
 quādo habet veritatē, lib. 1. di. 37. 44
 moueri per locum est dupliciter, & quo
 modo est corruptum & quo modo ipi
 riūm, lib. 1. dist. 37. 50
 motum fieri propter indigentiam quo
 modo intelligitur, lib. 1. dist. 37. 52
 motū differre a motore quo modo in
 telligitur, lib. 1. di. 37. 53
 moueri spiritualem creaturam per rem
 forā non per loca quo modo intelli
 gitur, lib. 1. dist. 37. 55
 moueri nō posse impartibile supra ma
 gnitudinem quo modo intelligitur,
 lib. 1. dist. 37. 56
 motus successiuus successione perfecta
 est successione quadruplici causa, lib.
 1. dist. 37. 59
 motum nō esse si vacuum esset quo mo
 do intelligitur, libro. 1. dist. 37. 62
 motū successiuus partim esse in termino
 a quo, & partim in termino ad quem
 quō intelligitur, libro. 1. dist. 37. 63
 motus primi mobilis quo modo est pri
 mus, & perfectissimus, libro. 2. d. 1. 16
 motus quō exit in esse, lib. 2. dist. 1. 17
 motum naturæ esse curuum quo modo
 intelligitur, libro. 2. dist. 3. 67
 motus dilectionis quo diligitur deus
 propter se & super oīa, aliter est gra
 tiæ aliter naturę institutę, li. 2. di. 3. 69
 moueri impetu quid sit, lib. 2. di. 7. 37
 motoris ad mobile, & motoris ad alios
 motores proportio, lib. 2. dist. 14. 29
 motus rei grauis qui est deorsum quid
 exigit, libro. 2. dist. 14. 32
 motus lucis qualis est, lib. 2. di. 14. 33
 motoris pfectio a quo ē, li. 2. di. 14. 34
 motoris substantia celi qualis est, lib. 2.
 dist. 14. 35
 motoris substantia celi siue intelligentia,
 siue ille angel⁹ nō lassū ē, li. 2. di. 14. 36
 motus orbis quo modo est propter mu
 tus luminariū, lib. 2. dist. 14. 36
 motum sequi naturam predominantis
 quo modo intelligitur, lib. 2. di. 15. 25
 motus accipitur actiue & passiue, libro
 2. dist. 26. 3
 motorem distare a mobili quo modo
 intelligitur, lib. 2. dist. 26. 45
 motum in id quod est secundum natu
 ram, faciliorem esse quam eum qui est
 in id quod est præter naturā quo mo-

do intelligitur, lib. 2. dist. 28. 12
 moueri & quiescere per eandē vim quō
 modo intelligitur, lib. 2. dist. 28. 16
 motus primos non puniri æternaliter
 quō modo probatur, li. 2. dist. 32. 1
 motus primi peccatoris quō sunt ex sur
 reptione, & rebellionē, li. 2. di. 41. 49
 motum separare a termino a quo quo
 modo intelligitur, lib. 2. dist. 42. 36
 motum & sensum gratiæ influere con
 tingit dupliciter, lib. 3. dist. 13. 29
 motus & sensus in spiritualibus penis
 quid attendātur, lib. 3. dist. 13. 49
 motus duplicem finem respicit, & se
 cundum quē modū corporū superce
 lestium motus finitur, li. 4. di. 48. 27
 mot⁹ maiores absorbere minores quō
 intelligitur, lib. 4. di. 49. 32

Mulier

mulier quare dicitur miraculose de co
 sta facta, libro. 2. di. 18. 1
 mulieris corpus vnde est productum,
 lib. 2. dist. 18. quæst. 1. Respon. 3
 mulier & vir quo modo dicātur simul
 facti, lib. 2. dist. 18. 4
 mulier quare magis producta est de vi
 ro quam vir de muliere, & quare de
 viro dormiente, & quare de ossē, lib. 2.
 dist. 18. 5. & 8. & 9. & 10
 mulier an formata sit de costa viri se
 cundum rationem feminalem, lib. 2.
 dist. 18. quæ. 2. Res. 12. & 13. & 14
 mulieris formatio narratur post sex
 tum diem sed non est eo die facta, li
 bro 2. dist. 18. 15
 mulieris productio de costa an fuerit
 contra naturā, lib. 2. dist. 18. 18
 muliebris corporis ex viro formatio
 quātū ad causam finalem, lib. 2. di. 18
 mulier quare post virum creata sit, lib.
 2. dist. 18
 mulier quare de viri latere creata sit,
 lib. 2. dist. 18
 mulier quare de costa viri dormientis
 formata sit, lib. 2. dist. 18
 muliebris corporis formatio quantum
 ad causam materialem, lib. 2. di. 18
 muliebris corporis formatio quantum
 ad causam efficientem, lib. 2. di. 18
 muliebris corporis formatio quantum
 ad causam formalem, lib. 2. dist. 18
 mulieris anima non est propagata ex
 viri anima, libro. 2. dist. 18

Mulier impregnata quo modo non potest cognosci sine deordinatione, lib. 2. dist. 20. 26. & 27
 Mulier generat modo masculum modo feminam triplici ratione, libro. 2. dist. 20. 29. & 30. & 33
 Mulier quare dicitur v. r occasionatus, lib. 2. dist. 21. 11. & lib. 4. dist. 44. 3
 Mulier quare facilius curuatur ad masculum quam vir lib. 2. dist. 21. 18. & 19
 Mulier quo genere peccati peccauerit, lib. 2. dist. 22. quæ. 1. Respons. 6
 Mulier triplici peccato peccauit & contra tres anime potestas, lib. 2. d. 22. 7
 Mulier quadruplici peccato peccauit, lib. 2. dist. 22. 8
 Mulier quo modo non peccauit peccato infidelitatis, lib. 2. dist. 22. 9
 Mulier an dubitauerit de conminatione domini, libro. 2. dist. 22. 10
 Mulier quomodo putauit serpentem habere usum loquendi, lib. 2. di. 23. 29
 Mulier quare non expauit ad aspectum & vocem serpentis libro 2. dist. 23. 30
 Mulier quando comedit mortaliter & quando comedit venialiter, lib. 2. di. 24. 75. & eadem dist. 76
 Mulierem comedentem sine viro mortaliter peccare ex auctoritatibus Augustini quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 24. 78.
 Mulier quando manducat cibum vetitum, lib. 2. dist. 24.
 Mulier quando cum viro manducat, libro 2. dist. 24.
 Mulier sine viro damnari non potest, lib. 2. dist. 34
 Mulier corrupta quare non consecratur cum tamen vir corruptus consecratur, libro. 4. dist. 25. 44
 Mulierem illam non pertinere ad matrimonium cum qua non est commixtio sexuum quo modo intelligitur, libro. 4. dist. 26

Multa

Multiplicitatem non recipimus in diuinis sed pluralitatem, lib. 1. di. 24. 2
 Multa non possunt esse a summo vno quia mala non possunt esse a summo bono &c. Solutio, lib. 2. dist. 1. 55
 Multiplicationis numeralis in diuinis quæ sit ratio præcipua, li. 2. di. 18. 35
 Multiplicato subiecto multiplicari ac-

cidens quomodo intelligitur, li. 2. di. 42. 22
 Multiplicato vno oppositorum multiplicari & reliquum quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 42. 23
 Multiplicato vno relatiuorum multiplicari & reliquum quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 8. 28
 Multiplicato inferiori multiplicari superius quo modo intelligitur, libro. 3. dist. 24. 35

Mundum

Mundum an potuerit deus facere meliorem quantum ad substantiam. partium integrantium, li. 1. dist. 44. quæ. 1. Respons. 7. & per totum.
 Mundus an potest fieri melior quantum ad partium integrantium proprietates, lib. 1. dist. 44. quæ. 2. Respons. 12. & per totum.
 Mundi partes sunt duplices. Ibidem.
 Mundum an potuerit deus facere meliorem quantum ad ordinem partium, lib. 1. dist. 44. quæ. 3. Respons. 17. & per totum.
 Mundum an potuerit deus facere antiquiorem, libro 1. dist. 44. quæ. 4. Respons. 22. & 23
 Mundum an potuerit deus ante facere, lib. 1. dist. 44. 24
 Mundum an potuerit deus facere alibi vel in alio loco. Ibidem.
 Mundus secundum varias opiniones vario modo est productus, lib. 2. di. 1. 2. & eadem dist. 7
 Mūdus quomodo dicitur in principio temporum creatus, lib. 2. dist. 1. 5
 Mundus & res aliæ an create sint secundum principium materiale & formale an secundum alterum tantum, libro 2. dist. 1. quæ. 1. Respons. 7
 Mundus an productus fuerit ex re æternæ an ab æterno, lib. 2. di. 1. q. 2. Rñ. 35
 Mundus & aliæ res an productæ sint ab vno principio, vel pluribus, libro. 2. dist. 1. quæ. 1. Respons. 27
 Mūdus dupliciter accipitur in scriptura, & secundum quem modum cōmendatur & secundum quem modum dānatur, libro. 2. dist. 1. 24
 Mundus quo modo est cōfendendus, lib. 2. dist. 1. 29
 Mundus & aliæ res an productæ sint ab vno principio seipso an mediante alio, lib. 2. dist. 1. quæ. 1. Rñ. 30
 Mundus

Mundus sensibilis quo modo imitatur archetypum, lib. 2. dist. 1. 56

Mundus quare factus est, lib. 2. di. 1. 1

Mundus & alia non sunt animalia, lib. 2. dist. 14. 43

Mundus maior quantum ad motu orbium, & mundus minor quantum ad motum sensitiue & rationalis differenter se habent, lib. 2. dist. 30. 8

Mundicia

Mundicia corporalem deum diligere requio intelligitur, lib. 4. di. 12. 82

Munus

Muneri an approprietur vsus, libro. 1. dist. 31. quz. 3. Respon. 26

Mutare

Mutatio quare dicitur variatio, corruptio, versio, lib. 1. distin. 8. 33

Mutari secundum substantiam est duplex & quando mutatum est aliud & aliud, & quando idē, lib. 1. di. 17. 38

Mutabile & immutabile dicitur dupliciter, libro 1. dist. 38. 27

Mutari naturaliter est aliter se habere nunc & prius, libro. 2. dist. 1. 38

Mutatio est triplex scilicet adesse abesse & inesse, li. 2. dist. 1. quz. 2. in Rñ. circa medium.

Mutatio aliqua differt a termino tenet se aliqua cum altero extremorum, lib. 2. dist. 1. 46

Mutatio alicuius est duplex & secundum quem modum confirmatio, lib. arb. non mutat, lib. 3. di. 7. 16. in R.

Mutatur aliquid secundum substantiam quando perdit illud quod habet per naturam quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 7. 28

Mutabile & immutabile comparatur ad lib. arb. dupliciter, li. 2. dist. 7. 29

Mutatum esse quo modo est superius ad factum esse, lib. 3. dist. 7. 17

Nasci

Natum nunquam esse qui semper nascitur ubi verū est, li. 1. di. 9. 38

Natiuitas est duplex & qua sit originalis contractio & qua sanctificatio, libro 3. dist. 3. 23

Nascit aliquid ex aliquo sed propterea non semper dicitur filius eius, lib. 3. di. 4. 2

Nasci non posse de matre quod non est gentium ea patre quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 8. 1

Nata est de virgine diuina natura an hæc sit concedenda, lib. 3. distin. 8. quz. 1. per totum.

Nasci de virgine an vere dicatur de natura assumpta, libro. 3. di. 8. quz. 2. Respon. 10

Natancia

Natancia quare dicitur reptilia, lib. 3. distin. 15. 1

Natura

Natura quid secundum philosophum, lib. 1. distin. 7. 8. Iterum dicitur natura naturalis origo, & origo & naturale dicitur de creatura dupliciter, li. 1. distin. 8. 38

Natura & voluntas quo modo in deo sunt idem, lib. 1. dist. 13. 22

Natura & voluntas differenter mouentur, lib. 1. distin. 17. 15

Naturam & habentem naturam in deo quid dicamus, libro. 1. di. 23. 16

Naturam non dici de personis est hereticum, lib. 1. dist. 34. 1

Natura & res nature qua aliter & aliter dicitur, lib. 1. di. 33. 4

Naturale dicitur dupliciter & quo modo deus & creatura habent potentes naturales, lib. 1. dist. 42. 5

Natura & deus differenter produciunt aliquid, lib. 1. distin. 45. 28

Natura consideratur dupliciter, & qua desiderat proprium bonum, & qua dei gloriam, libro 2. dist. 1. 65

Natura spiritualis an dignitate naturæ excellat compositam ex spiritali, & corporali, libro 2. dist. 1. quz. 2. Respon. 67

Naturæ motus quare dicitur curuus, libro. 2. dist. 3. 67

Natura rationalis ratione cuius amat deum, lib. 2. dist. 3. 71

Naturaliter dicitur aliquid dupliciter & quo modo veritabilis est lib. arb. naturalis, lib. 2. dist. 7. 27

Natura quare magis potest in formam quam in materiam, lib. 2. dist. 7. 73

Natura non sic meretur gratiam sicut gratia gloriam, lib. 2. distin. 9. 19

Naturalis

- Naturale** quomodo est a principio in-
rinsesco, lib. 2. dist. 14. 71
- Naturale** alter adiacet filio & aliter
imagini, libro. 2. distin. 16. 19.
- Natura** non posse quod est a volun-
tate quo modo intelligitur, lib. 2. di.
16. 20. Hic ponitur quod est a volun-
tate non a natura, ponatur non est a
natura.
- Naturale & naturaliter** determinat ter-
minum qui dicitur habitudinem, vt a
quo non vt ad quē, lib. 2. dist. 16. 21
- Natura** dicitur dupliciter & contra
quam deus facit & supra quam, lib. 2
distin. 18. 18. & 19. Iterum dicitur
dupliciter & secundum quem modū
accipit Anselm. cum dicit quod natura
efficitur per personam magis pecca-
trix, lib. 2. dist. 33. 28
- Natura** iterū dicitur tripliciter & quo
modo dicitur natura omne quod de-
us fecit, lib. 2. dist. 37. 2. & 3.
- Naturale** non est omne quod accipitur
in natiuitatis principio, li. 2. d. 19. 38
- Naturam** semper desiderare quod me-
lius est quō intelligitur li. 2. d. 20. 32
- Naturalia** eadem esse in nobis, & in pri-
mo homine quo modo intelligitur,
libro 2. dist. 24. 15
- Naturam** appetere suam perfectionem
quo modo intelligitur, lib. 2. di. 28. 34
- Natura** instituta quo modo esset absq;
gratia pulchra & sine macula, libro. 2
distin. 29. 9
- Naturam** non deficere in necessarijs
cōsio intelligitur, libro 2. dist. 29. 15
- Naturale** est duplex & quod horū est
culpabile, lib. 2. distin. 30. 17
- Naturaliter** indita nec esse laudanda,
nec vituperanda quo modo intelli-
gitur, lib. 2. dist. 32. 42. & 43
- Naturę** conditorem nihil facere con-
tra naturam quo modo intelligitur,
libro 2. dist. 36. 23
- Naturale** non assuescere in conerariū
quo modo intelligitur, lib. 2. di. 39. 6
- Naturale** iudicatorium quid, libro 2.
distin. 29. 17
- Natura** quę assumitur ab una persona
non posse assumi ab alia quid impedi-
at, lib. 3. di. 1. 27. & 28. Ad idem. 33
- Natura** diffinitur quadrupliciter, lib.
3. distin. 5. 33
- Natura** quomodo accipitur cum dici-
tur quod natura humana sic assumpta
a deo, libro 4. dist. 5. 28
- Natura & essentia** in quo differunt, li-
bro 3. dist. 5. 29
- Natura** assumpta a Christo qua ratio-
ne est nobilior, lib. 3. distin. 5. 34
- Naturę** est aliquid contrarium dupli-
citer, & secundum quem modū acci-
pit Damascenus dicens quod passio est
motus contra naturā, lib. 3. dist. 18. 25
- Natura** habet aliquid in se per modū
positionis, & aliquid per modum pri-
uationis, & quod horum habet a gra-
tia perfectę, quod a gratia cor-
repti, & suppleri, libro 3. dist. 29. 16
- Naturę** curitas est duplex, & quā cor-
ripit gratia superueniens, li. 3. d. 29. 36
- Natura** tripliciter corrigitur cum gratia,
libro 3. dist. 29. 30
- Natura** distat aliquid multipliciter &
quod horum manebit in statu glorię,
lib. 3. dist. 37. 37
- Naturale** nobis esse quod est deo volun-
tarium quō intelligitur, lib. 4. di. 1. 28
- Naturę** bonitas quo modo disponit ad
gratiam, libro. 4. dist. 4. 71
- Natura** dicitur aliqua in generali aliqua
in speciali & quo modo confessio est
de distamine legis naturę, libro. 4. di-
stin. 17. 58

Nauis

- Nauis**, naufragium, mare, tabula, quid
sit allegorice, lib. 3. dist. 22. 32
- Necessitas** est multiplex, & quę harum
est in deo &c. lib. 1. distin. 6. 5. Iterum
est duplex, & quę harum opponi-
tur contingenti dist. 38. 17. Iterum
est duplex, & quę opponitur, lib. arb.
libro 2. distin. 72. 15. & distin. 25. 44
- Necessarium** sequitur ad dici per se in
creaturis non in deo, lib. 1. dist. 30. 13
- Necessitas** immutabilitatis a bonum
nullo modo repugnat libero arbi-
bro 2. distin. 7. 40
- Necessario** velle & libere velle, oppo-
ni quo modo intelligitur, li. 2. d. 7. 35
- Necessarium & voluntarium** quo mo-
do diuiduntur ex opposito, li. 2. d. 25. 48
- Necessarium** nō esse voluntariū quō in-
telligitur, libro. 2. distin. 30. 18
- Necessitate** facta a quodā esse improban-
da, quō intelligitur, lib. 2. dist. 41. 18
- Necessariū** est aliquid dupliciter, & quō
cōtingēs & causā necessarij, li. 3. d. 11. 16
- Necessitas** est

Necessitas est duplex & quo modo laus non est in operibus necessitatis, lib. 3. distinctione. 12. 18. Iterum est duplex & quæquam culpam excludat, libro 4. dist. 12. 55

Necessitas est quadruplex secundum quatuor genera causarum & quo modo necessitas patiendi fuit in Christo libro 3. dist. 16. 16

Necessitas patiendi habet comparari ad tria, & quod necessitas patiendi fuit in Christo quodammodo ut in nobis, & quodammodo non sic. li. 3. dist. 16. 17

Necessitate non omnem aut esse coactionis, aut prohibitionis quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 16. 23

Necessario inesse alicui quod inest ei velit nolit quo modo intelligitur, li. 3. di. 16. 23

Necessarium & voluntarium non posse simul stare quo modo intelligitur, lib. 3. di. 16. 24

Necessitate quo modo dicitur deus aliquid facere, libro 3. dist. 20. 9

Necessitas est duplex & quæ legem non habet & excusat a periurio & peccato, li. 3. di. 39. 19

Nexus

Nexus proprie dicitur de spiritus sancto lib. 1. dist. 10. 29

Nectere in uoce actiua significat passio nem, & in passiuâ actionem, libro 1. dist. 10. 33

Nexus est duplex & quo modo acceptus greci nexum respectu spiritus sancti & quo modo latini, libro 1. dist. 11. 9

Negatio

Negatio postposita relatiuo ipsum non confundit, libro 1. di. 4. 5

Negatio cum constantia subiecti quando equipollet periurio priuatiuo, li. 2. dist. 23. 8

Negationes quo modo contrarie se habent affirmationibus, lib. 1. di. 28. 13

Negationi subalternatur affirmatio & positio, libro 1. dist. 31. 6

Negatio & affirmatio non est de eodem quomodo intelligitur, libro 1. dist. 34. 15

Negationes de deo sunt ueræ affirmationes ueræ incompatibiles quomodo in

telligitur. li. 1. di. 34. 19

Negotiari

Negotiari circa temporalia & æterna potest esse dupliciter, li. 2. di. 25. 5. Hic ponitur circa deum et proximum ponatur circa deum & proximum.

Negotiatio militis officio theloni potest quis recte & male uti, libro 4. dist. 16. 15

Nemo

Nemo scit utrum uel amore uel odio dignus sit quo modo autoritas illa intelligitur, lib. 1. di. 16. 14

Nemo nouit patrem nisi filius, nemo, pro quo ibi distribuat, li. 1. di. 21. 3

Nemo nisi pater & solus pater quæ ratione non æquipollet, lib. 1. di. 21. 19

Nemo operatur ad malum aspiciens quo modo intelligitur, lib. 2. di. 38. 9

Nemo nouit quæ sunt dei nisi solus spiritus Dei quo modo intelligitur, libro 3. dist. 24. 2

Neophitus

Neophitus quid, lib. 4. dist. 6

Nihil

Nihil accipitur tripliciter cum dicitur aliquid esse de nihilo, uel ex nihilo, & quo modo deus siue diuina essentia siue pater dicitur esse de nihilo, lib. 1. dist. 5. 9

Nihil in deo secundum accedens dicitur quo modo intelligitur, libro 1. dist. 26. 5. 6. 7. 8

Nihil quo modo est in aliquo, libro 1. dist. 36. 11

Nihil factum est ante eglum & terram, nec etiam tempus, sed cum tempore facta sunt omnia non ex tempore, lib. 2. dist. 2

Nihil esse in genere quod non sit in ali qua eius specie quo modo intelligitur libro 2. dist. 12. 22

Nihil secundum idem agere & pati quo modo intelligitur, libro 2. dist. 24. 36

Nihil esse in intellectu quod prius non fuerit in sensu quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 24. 70

Nihil quod corrumpitur cedere omnino in non ens quo intelligitur, li. 2. di. 26. 32

Nihil quod predicatur de altero in abstractione predicari habet de altero

In concrectione quomodo intelligitur
libro 2. distin. 25. 7

Nihil ita esse in nostra potestate & vo-
luntate quo intelligitur, lib. 2. d. 28. 7

Nihil inuitum esse a deo quo modo in-
telligitur, lib. 2. dist. 44. 23

Nihil quod est a deo dari esse auferen-
dum quo intelligitur, lib. 2. d. 44. 27

Nihil comparatur alij patienti quin
corrumpatur cum illo quo modo in-
telligitur, lib. 3. dist. 16. 28

Nihil esse amandum ex charitate nisi
beatificabile quo modo intelligitur,
lib. 3. dist. 28. 37

Nihil posse alij magis vniui quam sibi
si quo intelligitur, lib. 3. d. 29. 21

Nihil idem esse ad oppositos fines quo
modo intelligitur, lib. 4. dist. 18. 14

Nisi

Nisi secundum duplicem acceptionem
facit duplicē sensum in hac autorita-
te nō potest deus facere nisi quod ius-
tum est &c. lib. 1. dist. 43. 1

Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spi-
ritu sancto non potest intrare in re-
gnum celorum quo modo intelli-
gitur, lib. 4. distin. 4

Nobilis

Nobilissimum in anima dupliciter po-
test accipi & quo modo imago consi-
stet penes nobilissimum in anima, lib.
2. distin. 16. 36

Nobilitati attestari ē dupliciter & quo
modo peccatum attestatur nobilitati
naturę, lib. 2. dist. 44. 3

Nobilem materiam debere respondere
nobili formę quo modo intelligitur,
libro 3. dist. 12. 4

Nobiliorem esse substantiam viuen-
tem non viuentem quo modo intelli-
gitur, libro 3. dist. 10. quę. 18

Nobilitatis esse operari per pauciora
quo modo intelligitur, lib. 4. d. 1. 18

Nocumentum

Nocumentum est duplex & quo modo
nō potest nocere omnipotens, li. 2. d. 1. 6

Nocumentū inferre alicui esse diuine po-
test esse dupliciter & secundū quē mo-
do potest aliquid contrariari deo in
opere suo, lib. 2. dist. 35. 24

Nocendi vel peccandi voluntas quō-

modo est ab animo & potestas a deo,
lib. 2. dist. 44. 6

Noctem

Noctem & diē immediate diuidere tem-
pus quō intelligitur, li. 2. d. 12. 30

Nolle

Nolle seu non velle dicitur dupliciter
& quo modo dicitur deus nolle, lib.
1. dist. 46. 16

Nomen

Nomina quædam important in diui-
nis distinctionem solum quædam om-
nimodam vniōem quædam medio-
modo, & quæ horum recipiantur in
diuinis, lib. 1. distin. 4. 20

Nomina significancia essentiā in diui-
nis sunt in triplici differentia, libro 1
dist. 5. 11

Nomina in diuinis quædam sunt sub-
stantialia quædam omnino inadiacen-
tia, lib. 1. dist. 5. 16

Nominum in diuinis sunt quattuor ge-
nera, lib. 1. dist. 7. 15

Nomen generis quare nō transfertur
ad diuina secundum quorundam opi-
nionem, libro 1. dist. 8. 44

Nomina significant substantiam in di-
uinis triplici modo, libro 1. dist. 9. 2

Nomina eadem in diuinis proprie &
vniuersaliter accipiuntur, lib. 1. dist. 10

Nomen connotat effectum dicit respec-
tum dupliciter, & secundū quem mo-
dū est essentialē & secundū quē notio-
nale, lib. 1. distin. 15. 20

Nominum diuinorum sex mēbra, lib.
1. dist. 22. 1. Et ad idem

Nomina in diuinis dicuntur secundū
doctrinam in quinque regulis datam,
libro 1. dist. 22. 3

Nomen quare aliquando substantia-
tur & non verbum, vel participium,
libro 1. distin. 22. 4

Nominabilis an sit deus, lib. 1. dist. 22.
quę. 1. Respon. 8

Nominale siue effabile dicitur duplici-
ter sicut & intelligere. Ibidem

Nomen quo modo significat substanti-
am cum qualitate cum deus nomina-
tur siue exprimitur per nomen, lib. 1
distin. 22. 11

Nomen vnum solum an plura habeat
deus, libro 1, distin. 21. q. 2. Rñ. 12

Nomen tria includit & secundum hoc
tripliciter

tripliciter accipitur. Ibidem.
 Nomen dei quo modo singulariter ex-
 primit scriptura, lib. 1. dist. 22. 13.
 Nomina in diuinis quare non sunt si-
 nonyma, libro 1. dist. 22. 14.
 Nominum diuinorum multiplicatio
 non solum venit a parte intelligendi
 libro 1. dist. 22. 15.
 Nomina diuina an omnia dicantur
 traslatiue, an quædam proprie, lib. 1.
 dist. 22. quæ. 3. Responf. 17.
 Nomina quædā deus sibi imposuit, quæ
 dam nos ei imponimus. Ibidem.
 Nomina tripliciter significant, & que
 transferuntur a creaturis ad diuina,
 & quæ non, lib. 1. dist. 22. 18.
 Nomen omne quomodo habet aliquid
 sensibile, libro 1. dist. 22. 22.
 Nomina omnia dicta de deo an dican-
 tur secundum substantiam, libro 1.
 dist. 22. quæ. 4. Res. 23. & per totum
 Nominum differentia quibus utimur
 loquentes de deo secundum Augu. &
 Ambro. lib. 1. dist. 22.
 Nominū diuinorū differētiæ omnes
 reducit ad duas, lib. 1. dist. 22.
 Nomen personæ an transferri debuerit
 ad diuina, lib. 1. dist. 23. quæ. 1. Re-
 sponf. 6. & per totum
 Nomen substantiæ an transferri debeat
 ad diuina, li. 1. di. 23. q. 2 Responf. 11.
 Nomen substantiæ a duplici proprietate
 potest dici, lib. 1. dist. 23. 11. & 12.
 Nomen essentia an dici debeat in diui-
 nis, lib. 1. dist. 23. quæst. 3. Responf.
 13. & per totum
 Nomen hoc substantia an numeretur
 in diuinis, lib. 1. dist. 23. quæ. 2. Re-
 sponf. 14. & per totum.
 Nomen hoc essentia an numeretur in
 diuinis, lib. 1. dist. 23. quæ. 2. Resp.
 15. & per totum
 Nominum græcorum & latinorum qui-
 bus utimur in diuinis correspondē-
 tia, & sufficientia. lib. 1. dist. 23. 13.
 Nomen potest significare operationem
 dupliciter, & secundum quam signifi-
 cationem potest deus dicere pluraliter,
 sciamus hominem ad imaginem
 &c. lib. 1. dist. 23. 23.
 Nomina quattuor pluralitatem signifi-
 cantia recipimus, & quattuor nō, lib.
 1. dist. 24. 2.
 Nomen ad dici aliquid potest esse deus,

pliciter, lib. 1. dist. 24. 19.
 Nomen dicēs respectum ad creaturam
 quō non est notionale, li. 1. di. 27. 39.
 Nomina per quæ exprimuntur pprie-
 tates personarū trahant, lib. 1. di. 27.
 Nomina propria discernuntur a com-
 munibus, lib. 1. dist. 27.
 Nomina quæ dicunt effectū in creatura
 possūt illū dicere dupliciter, li. 1. di. 29. 3.
 Nomen accipi differenter in diuinis po-
 test & tripliciter, li. 1. di. 29. 12. secūdo
 Nomina aliqua dicuntur de deo ex tem-
 pore & relatiue secundum accidens
 quod non deo sed creaturis accidit,
 lib. 1. dist. 30.
 Nomina quæ translatiue & per simili-
 tudinem de deo dicuntur doctrina ge-
 nerali trahantur lib. 1. dist. 34.
 Nomen unde debet rei imponi lib. 2.
 dist. 25. 38.
 Nominare contingit aliquid duplici-
 ter: & secundum quem modum intelli-
 gitur cum dicitur affectus operi tuo
 nomen imponit. lib. 2. dist. 40. 1.
 Nominato uno tres intelligi quo sensu
 dixerit Magister lib. 3. dist. 4. 1.
 Nomina in osum definitia quomodo
 significant plenitudinē li. 3. di. 36. 28.
 Nomen siue uox dicitur tripliciter: &
 quare dicitur in forma baptismi in
 nomine & non in nominibus lib. 4.
 dist. 3. 11.
 Nominatiuus
 Nominatiuus respectu actiui: & ablati-
 uis respectu passui important ratio-
 nem principij lib. 1. dist. 15. 27.
 Noster
 Nostrium & meum dupliciter possunt
 alicui attribui lib. 1. dist. 18. 33.
 Noster uel meus quomodo dicitur de
 aliquo lib. 1. dist. 18. 34.
 Noscere
 Noscere neminem quæ sunt dei nisi in
 spiritu dei quo modo intelligitur, lib.
 3. dist. 14. 2.
 Notitia
 Notitia & amor sunt in anima substan-
 tialiter & ex cōsequēti lib. 1. di. 35. 5.
 Notitia duplex est in nobis in deo au-
 tē una qua facit quod nos duabus, lib.
 1. dist. 38. 4.

Notius prius uel magis notum est ali-
quid dupliciter, libro 1. dist. 4. 42.

Notio.

Notiorem esse operationem quam sub-
stantiam quo modo intelligitur, libr.
2. distin. 8. 69

Notionem contingit dupliciter signifi-
cari, lib. 1. dist. 20. & dist. 24. 14

Notio nulla dicitur communiter de tri-
bus quo modo intelligitur, libro 1.
distinctione 26. 20

Notio proprietatis relatio differunt, li.
1. distin. 26. 27

Notiones sunt quinque secundum com-
munem opinionem magistrorum, &
uide ibidem alias opiniones de hac
materia, li. 1. di. 26. 28. & per totū.

Notio in diuinis quid possit esse, libro
1. dist. 28. 26

Notio quare non est non producere,
libro 1. dist. 28. 28

Notio una siue proprietatis unius perso-
ne an predicetur de alia, libro 1. di.
33. quæst. 3. Respon. 18.

Notio siue proprietatis eadem an pradi-
cetur de se denominatiue, lib. 1. dist.
23. q. 4. Respon. 24

Notio ad notionem dupliciter compa-
ratur & secundum quem modum una
de alia predicatur, li. 1. dist. 33. 19

Novitas.

Novitas uno modo sonat ut uitium a-
lio modo non, libro 1. dist. 26. 1

Nous.

Novum dicitur dupliciter & quo mo-
do deus cessat facere nouam creaturā
libro 2. dist. 15. 4.

Nubere.

Nubentes quare debuerunt esse de ea-
dem tribu in ueteri testamento, libro
4. distinctione 30. 20

De nubere uidi plura ubi matrimoniū
& ubi nuptiæ & ubi sponsalia.

Numerus.

Numeralia nomina quo modo nihil
ponunt in diuinis, lib. 1. dist. 2. 7

Numeralis differentia an sit ponenda

in diuinis, lib. 1. dist. 19. q. 4.

Numerus siue differentia secundū nu-
merū quō est ponenda in diuinis, lib.
1. distin. 19. 31

Numero differre quæ numerātur quo
modo intelligitur, lib. 1. dist. 19. 51

Numerus in diuinis quō distrahitur a
ratione numeri, lib. 1. dist. 20. 22

Numeralis & partiuus terminus si-
cut hoc nomen unus quid dicatur
diuinis, lib. 1. distin. 24. quæstione
1. Respon. 4. & per totum.

Numeralis ille terminus unus an dica-
tur secundum substantiam an secun-
dum relationem, lib. 1. dist. 34. q. 2.
Respon. 10. & per totum.

Numeralis terminus pure numerali-
ter significans ut duo tres &c. an di-
catur positue uel priuatiue in diuinis
lib. 1. dist. 24. q. 1. Respon. 15

Numeralis terminus pure numeraliter
significans, ut duo tres &c. an dica-
tur secundum substantiam, an secun-
dum relationem in diuinis, libro 1.
dist. 24. q. 2. Respon. 17. & per totum.

Numerus in creaturis est quantitas, in
diuinis est relatio. libro primo distin-
ctione 24. 18

Numeralia nomina ut trin⁹ & trinitas
an importent unitatem, lib. 1. dist.
24. q. 1. Respon. 22. & per totum.

Numeralis diuersitas non venit ex di-
uisione materiz, libro 2. dist. 3. 28.

Numerus quo modo consequitur di-
uersitatem substantialem, lib. secun-
do, dist. 3. 38.

Numerum esse ex diuisione continui
quo modo intelligitur, libro 2. distin-
ctione 14. 50

Numerauit populum Israel Moyses &
Saul sine peccato: sed David cū pec-
cato, libro 4. distinct. 14. 43. & qua
re populus punit⁹ est propter hoc 44

Numeralis diuersitas est triplex, & se-
cundum quā resurgent corpora mor-
tuoꝝ secundum opinionem aliquo-
rum, libro. 4. dist. 43. 1

Nunc.

Nunc temporis accipitur dupliciter &
quo modo res productæ sunt in tem-
pore, libro 2. distin. 1. 18

Nunc temporis & nunc æternitatis nō
ponere numerum quo modo intelli-
gitur,

gitur, lib. 4. dist. 8. 25

Nuptiæ.

Nuptiæ quo modo excusant turpitudinem coitus, libro 2. dist. 20. 1
Nuptiæ quo modo fuissent honorabiles in paradiso, libro 2. dist. 20. 2
Nuptiarum actus quare erubescitur fieri in publico, libro 2. dist. 20. 3
Nuptias non nisi mortalium esse quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 20. 10
Nuptiæ secundæ non benedicuntur maxime quando mulier est uidua, lib. 4. dist. 28. 3
Nuptiæ secundæ quando celebrantur sit missa propter triplicem matrimonij bonum quod tribus personis in diuinis appropriatur, lib. 4. dist. 28. 4
Nuptiæ quamvis sint sanctæ & bonæ tamen non licet eas omni tempore celebrare, lib. 4. dist. 32. 42. & 43
Nuptiæ an sint vocandæ si masculus & mulier sibi fide copulentur solum coeundi causa, ne illa cum altero, nec ille cum altera uelis coire, libro 4. dist. 31.
Nuptiæ secundæ an sint licitæ, libro 4. dist. 42. q. 1. Respon. 40.
Nuptias secundas non esse licitas si quæ rationes & auctoritates probare uidentur quoniam sunt dissoluendæ, lib. 4. distinctione 42. 41. & per totum.
Nuptiæ secundæ an sint sacramentales siue an habeant rationem sacramentali. li. 4. di. 42. q. 2. respon. 45.
Nuptias secundas non esse sacramentales si quæ rationes probare uidentur quo modo sunt dissoluendæ lib. 4. dist. 42. 46. & per totum.
Nuptiæ secundæ possunt esse tripliciter: & secundum hoc plus & minus saluatur in eis ratio sacramenti: & in quo casu benedicuntur lib. 4. dist. 42. 48.
Nuptiæ secundæ an sint honorabiles, libro 4. dist. 42. q. 3. Respon. 49. & per totum.
Nuptias secundas esse honorabiles proprie loquendo si quæ rationes uidentur probare quo modo sunt dissoluendæ, lib. 4. dist. 42. 50. & per totum.
Nuptiæ secundæ & tertie & deinceps an sint licitæ, libro 4. dist. 42.
Nutritiua.

Nutritiua an aliquid conferat in uerbo

eternæ humane naturæ libro 2. dist. 30. q. 2. resp. 40.

Nutritiua quare magis fuit punita in Adam quod generatiua, lib. 2. di. 31. 20
Nutritiua qua ratione potest minus refrenari quæ generatiua li. 2. di. 31. 25

Obduratio.

Obduratio an sit pœna uel culpa lib. 1. dist. 40. q. j. resp. 47.

Obduratio & gratificatio quo modo se habent respectu meriti & demeriti libro 1. dist. 41. 7.

Obdurari dicitur cor tripliciter lib. 2. dist. 40. 48.

Obduratio an sit a deo siue effectus Dei reprobantis, lib. 1. di. 40. q. 2. Rñ. 50
Obdurasse deum aliquem ubi legitur quo modo intelligitur. Ibidem.

Obduratio in corporibus dicitur positio nem, in spiritibus defectum, libro primo dist. 40. 51

Obdurations efficiens causa quæ sit, li. 1. dist. 40. 55

Obedientia.

Obedientia accipitur dupliciter & secundum quem modum est communis omnibus uirtutibus, &c. li. 2. di. 35. 5
Obedientia qua ratione sit prælati, li. 2. dist. 35. 6

Obediendum esse omnibus qui sedent in cathedra quo modo intelligitur, libro 2. dist. 44. 41.

Obediendum esse per omnia parentibus quo intelligitur, libro 2. di. 44. 42

Obedientiæ rationem quo modo tractauerunt beatus Hieronymus & Hugo, libro 2. dist. 44. 43

Obedientiam uouere sicut paupertatis & castitatem quo modo intelligitur, libro 2. dist. 44. 44

Obedientia quæ ibet non est latris, lib. 3. dist. 9. 51

Obiectum.

Obiectum principale uirtutis theologicæ quid, libro 3. dist. 9. 63

Obiectum unum habet scientia & fides scilicet uerū & differēt, li. 3. di. 44. 12

Obiectum habet cognitiui dupliciter habet determinari scilicet proprie, siue per se aut communiter & per accident, libro 3. dist. 23. 15

Obiectum fidei quare solum uindicat ubi nomen articuli, lib. 3. dist. 24. 17

Oblatio

Oblatio hostiæ in veteri testa. non erat professuâ peccati, libro 4. di. 18. 67

Obligatio

Obligatus quo modo dicitur in nobis deus, libro 2. distinctio. 27. 50

Obligatio est duplex quædam quæ aufert potestatem quædam quæ aufert impunitatem, & quæ aufert liber. ar. & quæ non lib. 3. distinctio. 37. 22

Obligationum alia absoluta alia conditionalis, & quo modo præcepta decalogi obligant ad opera formata, libro 3. distinctio. 37. 26

Obligatur aliquis ad aliquid specialiter præter alios quadruplici ratione, libro 3. distinctio. 38. 40

Obliquus.

Obliqui quo modo sunt transiui, lib. 1. distinctio. 5. 23

Obliquitatem paruam esse priorē quā magnam quo modo intelligitur, lib. 5. distinctio. 21. 40

Obliquitas dupliciter habere esse circa aliquam potentiam, & secundum quē modum est in parte sensibili, & secundum quem in parte rationali, libro 3. distinctio. 33. 25

Obluiio

Obluiio dicitur dupliciter & quo modo est in demonibus, libro 2. di. 7. 59

Obluiio cogitatio suggestio quando sunt peccata, libro 2. distinctio. 41. 46

Obseruare

Obseruare aliquid triplici ex causa, & quo modo & quibus legalia seruari poterant, libro 4. distinctio. 3. 55. & per totam questionem

Obstinatio

Obstinatio quid, lib. 2. di. 7. 7. & di. 43

Obstinatio an tollat in demonibus libertatis usum, li. 2. di. 7. quæ. 2 Rñ. 32

Obstinationem non minuire lib. arb. quia integra manent data quo modo intelligitur, lib. 2. distinctio. 7. 43

Obstinatio dicitur dupliciter, & quo modo est peccatum in spiritum sanctum, & quo modo differt ab impietate, libro 3. distinctio. 43. 47

T A B V L A

Obstinatio omnis an sit peccatum in spiritum sanctum, libro. 2. di. 43

Obumbratio.

Obumbratio & vicissitudo in quo differunt & conueniunt, lib. 1. dist. 8. 18

Occidere,

Occidi homo in statu innocentie non potuisset, libro 2. distinctio. 10. 26

Occidere vxorem an sit grauius peccatum quam occidere matrem, libro 4. dist. 37. quæ. 2. Respon. 25

Occidere vxorem grauius esse peccatū quam occidere matrem, si qua rationes sonare videntur, quo modo sunt dissoluendæ. Ibidem, & de hoc vide plura in vxor

Occidere vxorem an sit licitum & de hoc aliqua alia, libro 4. dist. 37

Ociosum

Ociosum quale dicitur verbum & quo modo intelligitur quod dicitur quod reddemus rationem de omni verbo ocioso, libro 2. distinctio. 41. 27

Occultum

Occultum dicitur aliquid dupliciter, vel a parte cognoscentis, vel a parte rei cognite, & quo modo verum est quod maior illuminatio est quæ manifestat magis occulta, libro 3. di. 25. 49

Occultatio est duplex, & secundum quē modū potest lux occultari, lib. 3. dist. 49. 67

Oculus

Oculus est duplex scilicet bene dispositus, & lippus &c. lib. 1. dist. 3. 14

Oculus corporalis & spiritalis differenter se habet respectu rei corporalis visibilis, libro 2. dist. 8. 71

Oculus catti quo modo recipit, & reddidit de se potentiam visuum nocte, libro 2. distinctio. 24. 47

Oculus mentis quō dicitur simplex & intentio bona libro 2. dist. 40. 9

Oculus illuminat a luce ad videndum, res in triplici differētia, & ad quid videndum illuminantur oculi damnatorum, lib. 4. dist. 50. 18

Odiū

Odiū aternū duo dicit: & quod horum est ex meritis, libro 1. dist. 41. 16

Odiū

Odio quo modo habebat propheta odientes lib. 3. distin. 28. 24

Odire vitam carnalem quo modo horretur Deus in Euangelio, libro 3. distin. 28. 29

Odio non habere inimicos quō dicit Ambrosius sufficere, libro 3. di. 30. 24

Odire quid debeat homo in inimico, libro 3. distin. 30. 26

Odium dicitur dupliciter & quod est impotentia, libro 4. distin. 14. 23

Odio quo modo sunt deo impius & impietas eius, lib. 4. dist. 15. 29

Omne

Omnia que habet pater mea sūt omnia pro quib⁹ hic distribuat, li. 1. di. 20. 1

Omnia in gloriā dei facite, an hoc verbum sic consiliū an praeceptum an finis praecepti, lib. 2. di. 41. 25. & 26

Omnis quo modo accipitur, cum dicitur omnis natura diuinitatis incarnari, lib. 3. dist. 5. 3

Omne & totum differūt, lib. 3. di. 22. 2

Omne quod recipitur est in recipiente per modum recipientis, lib. 4. di. 1. 47

Omnipotens

Omnipotentes tres quare nō dicimus sed tres potentes, libro 1. dist. 22. 4

Omnipotens quare nō potest esse participium, lib. 1. dist. 22. 5

Omnipotens nō dicitur q̄ omnia possit qualiter Aug⁹. ibi accipit omnia, lib. 1. dist. 42. 4

Omnipotentia solius dei est proprium & quo modo dicitur de Christo & credente, lib. 1. distin. 42. 6

Omissio

Omissionis peccatum non potuit esse primū in lucifero, lib. 2. di. 5. 10. & 11

Omissio bonae circūstantiae quando dicitur delictum, libro 2. dist. 42. 7

Onus

Onus est duplex scilicet alleuians & grauas & quo modo praecepta dicuntur onera libro. 4. dist. 1. 20

Operari

Operatione in omni quo modo conueniunt pater & filius, & spiritus sanctus, libro 1. distin. 2. 13

Operari & esse quo modo differunt &

conueniunt in diuinis, lib. 1. di. 32. 2

Operari per aliquem non est posse per illum, lib. 1. dist. 32. 21

Operatio & potētia respectu cuius deferunt in deo, libro 1. distin. 32. 22

Operari & nolle differunt in diuinis, libro 1. dist. 32. 23

Opera sunt & exeunt a voluntate diuina duplici via & vide responsiones ad varias quaestiones de diuina voluntate quare scilicet hoc vel illud velit deus, lib. 1. distin. 41. 16

Opus est duplex scilicet operās & operatum & quod horum est finitum, & quod non, lib. 1. dist. 41. 24

Operari alicui est tripliciter & quo modo habet veritatem quod aliquid est ibi ubi operatur, libro 2. distin. 2. 56

Operari deū vsq; modo quō intelligitur, lib. 2. dist. 7. 72. & distin. 15. 47

Operatur virt⁹ aliqua tripliciter & quae operatio conuenit artifice, & quae deo & quae naturae, lib. 2. dist. 7. 49

Operationē notiorē esse quā substantiā quō intelligitur, libro 2. dist. 8. 69

Opera sex dierū in quadā generalitate tractantur, lib. 2. di. 12. & per totū.

Opus primae diei, lib. 2. dist. 13

Opus secundae diei, libro 2. distin. 14

Opus tertiae diei, libro 2. dist. 14

Opus quartae diei, libro 2. dist. 14

Opus quintae diei, lib. 2. dist. 15

Opus sextae diei, lib. 2. dist. 15

Operi secundae diei quare nō additur &

videt de⁹ q̄ esset bonū, li. 2. di. 14

Opus principalius esse debere prius, falsum est, libro. 2. distin. 15. 41

Opus vnum quare potest simul esse angelī & dei, lib. 2. dist. 16. 2

Opera meritoria oīa quare attribuit gratiae & lib. arb. lib. 2. dist. 26. 43

Opus remunerari sū quātitatē radicis quō intelligitur, lib. 2. di. 27. 43

Opus meritorii tripliciter habet compensationem & secundū quā opus est meritum merito congrui & secundū quā meritū condigni, lib. 2. di. 27. 45

Opus complacere artifice quō modo intelligitur, lib. 2. dist. 2. 8

Opera dei perfecta esse quo modo intelligitur, lib. 2. distin. 29. 13

Operum sex genera secundum Hug. & quae sunt duo possibilis, li. 2. di. 30. 29

Opera dei quando potest aliquis repa-

quare & quādo non, li. 2. di. 35. 23
 Operatio subiecta peccato an tota sit a deo an tota a libero arbitrio an pars a deo, & pars a libero arbitrio, li. 2. dist. 17. 13
 Operatio subintrata a peccato quo modo habet deum ut mouens principale, li. 2. dist. 37. 14
 Operis diuini conseruatio quare depe det a deo cum creati artificis opus sine sui conseruatione cōsistat, lib. 2. di. fin. 37. 17
 Operatio fortuita secundum quod fortuita an sit a deo, li. 2. di. 37 q. 2. Resp. 33
 Opus quo modo facit intentionem malam, lib. 2. di. 40
 Operum qualitas an respondeat qualitati intentionis idest an omne opus quod sit bona intentione sit bonum libro 2. dist. 40. q. 2. Ref. 7. & per tot.
 Opus sicut ab intentione recipit qualitatem an etiam ita recipit quantitatem idest utrum qui tantum faciat quantum intendat, lib. 2. di. 40. q. 2. Resp. 13. & per totum.
 Operibus bonis seclusis uel circumscriptis an intentio sufficiat ad uitam æternam merendam, lib. 2. di. 40. q. 3. Resp. 18
 Opera exteriora an aliquid addant supra intentionem ratione suæ excellentiæ & dignitatis sicut sunt opera priuilegiata, li. 2. di. 40. q. 1. Resp. 24
 Operationem placere deo propter operantem quo modo intelligitur, libro 2. dist. 40. 16
 Operis priuilegiati bonitas & excellentia unde ueniat, lib. 2. dist. 40. 26
 Opus dicitur excellens dupliciter & quo modo opus priuilegiatum dicatur excellens, li. 2. dist. 40. 29
 Opera bona non addant supra intentionem bonam quantum ad quantitatem dati, lib. 2. di. 40. que. 3. Ref. 31. & per totum.
 Operum bonitas non addat ad bene intentionis meritum quantum ad numerositatem idest an bonum opus ad dictum operi reddat operantem dignum maiori præmio essentiali, li. 2. di. 40. q. 3. Ref. 36. & per totum.
 Opus bonum unum quamuis meritorium uitæ æternæ tamē sequentia bona opera non sunt frustrata, li. 2. di. 40. 41
 Operans mercedē impetrari secundum

meritum quo modo intelligitur, libro 2. dist. 40. 49
 Operibus bonis & multis quare meretur hominam solam gloriam & peccatis multis, multa supplicia, libro 2. di. 40. 42. & 43.
 Opera dei esse ualde bona quo modo intelligitur, li. 2. dist. 41. 10.
 Operatio una & eadem quo modo potest esse bona & mala, li. 2. dist. 41. 11
 Opus ut sit meritorium uitæ æternæ necessarium est secundum quoddam adualis secundum quosdam sufficit habitualis relatio in deum, lib. 2. dist. 41. 34. & 35.
 Operatio quando dicitur naturalis & quando mirabilis, lib. 3. dist. 4. 39
 Operatio intellectus & operatio potentie adiuæ differunt, libro 3. dist. 14. 66
 Opera in charitate facta quare possunt reuificari, & extra charitatem facta non, lib. 3. dist. 23. 69
 Operatio fides spes charitas respectu cuius sunt equalia, li. 3. di. 35. 5
 Opus aliud est uirtuosum plene aliud semiplene & quod horum necesse est esse a uirtute & quod non, libro 3. di. fin. 33. 41
 Opera formata dicuntur dupliciter & secundum quem modum præcepta decalogi obligent ad opera formata, li. 3. di. 38. 25
 Opus diuinum debet habere facilitatem congruitatem & utilitatem, lib. 4. dist. 2. 19
 Opus aliquod habet uirtutem a charitate æterna aliquod ex institutione & quod horum est uirtutis & uici & quod horum sacramenti, li. 4. di. v. 23
 Opera domini omnia an sint præcepta, lib. 4. di. 8. 32
 Opus mortuum quo modo potest uiuificari & quomodo uiuificare & recuperare differunt, li. 4. dist. 14. 75
 Opus quo modo dicitur uiuū & mortificatum, lib. 4. dist. 14. 76
 Hic circa principium ponitur quia aut dicitur opus ponatur. quia quod opus, & sic quæ linea ponitur hec ponatur hoc
 Opus est triplex scilicet dei ad hominū hominis ad hominem & hominis ad deū, & quod potest uiuificari & quod nō, li. 4. di. 35. 23
 Hic ponitur hominis additum ponatur hominis ad deum.

Opera bona facta extra charitatē an
sint homini memoria, li. 4. di. 15. q. 5.
Respon. 27
Opera bona facta extra charitatē an
ualeant ad tolerabiliorem pœnam, li.
4. dist. 15. q. 6. Resp. 31
Opera bona persequens peccatū mor
tificata quomodo faciunt mitiorem
pœnam, li. 4. dist. 15. q. 9
Opera bona mortificari & peccata de
leri differunt, li. 4. di. 21. 10
Opera exteriora recipere qualitatē ab
interioribus quo modo intelligitur,
lib. 4. dist. 30. 23
Opus dicitur indifferens dupliciter &
de quo potest fieri uotum, libro. 4. di.
fin. 38. 21

Operare

Operitur aliquid aliter in conspectu
hominis aliter in conspectu dei & quo
modo charitas dicitur operare multi
tudinem peccatorum, lib. 4. dist. 22. 8

Opinari

Opinari cōtrarie est dupliciter & quā
do est licitum & quando hereticum,
lib. 1. dist. 27. 17
Opinari contrarie de notionibus non
est mendacium, lib. 1. di. 27. 18
Opinio erronea de notionibus quan
do est periculosa, lib. 1. dist. 27. 19
Opinio quid est, li. 1. di. 45. 46
Opiniones octo in quibus magister cō
muniter non tenetur, lib. 2. dist. 44. 4
Opinabile & scibile quid potest esse, li.
2. dist. 23. 23
Opinio probabilis accipitur duplici
ter & quo modo potest stare cum ha
bitu fidei circa eandem materiam, li.
3. dist. 24. 33

Oppositio

Oppositio formarum debet esse respec
tu eiusdem temporis, lib. 1. dist. 9. 19
Oppositis duobus propositis necesse est
alterum siue ergo necesse est alterum
velle, Solutio, li. 1. di. 46. 17
Opposita se non posse compati circa u
no quo modo intelligitur, li. 2. di. 4. 25
Opposita se non posse compati circa
unū quo modo intelligitur, li. 2. di. 3. 25
Opposita nata fieri circa idem ubi ha
bet instantiam, li. 2. di. 7. 21. Ad idē. 62
& dist. 41. 9. Ad idem, lib. 1. di. 17. 48
Oppositum si est causa oppositi ergo
propositū est causa propositi ubi ille

maxima habet instantiam, lib. 2. di. 11.
35 & dist. 33. 20. & lib. 2. di. 28. 26
Oppositorum unū si multiplicatur ergo
& reliquū quo modo intelligitur,
li. 2. di. 27. 15. & di. 42. 23
Opponi tantū unum unī quomodo in
telligitur, lib. 2. di. 34. 31
Opposita duo quomodo dicuntur habere
maiorē conveniētiā adinuicē quā crea
tura ad creatorem, li. 3. di. 1. 14
Opposita duo possunt affirmari de eo
dē i Christo ita quod unū dicitur per
unionē alterū per proprietatē, neutrum
tamē istorū poterit negari quia plas
ta tollit negatio quam ponat affirma
tio, lib. 3. dist. 11. 28
Oppositorum potest esse unus habitus
cognitiuus sed nō affectiuus, lib. 2. di.
fin. 26. 44

Optimum

Optimum in uno genere si est melius
optimo in alio & simpliciter hoc illo
melius quo modo intelligitur, lib. 2.
distin. 1. 70
Optimum est duplex & secundū quem
modū accipitur in illa autoritatē Dio
nyssij optimi ē optima adducere, li. 2.
di. 23. 10. Ad idē, lib. 3. di. 20. 43
Optimum iterū est duplex & quo mo
do optimū unus cuiusque rei est tantū
unum, li. 2. dist. 14. 27
Optimo deberi optimum locū quo mo
do intelligitur, lib. 3. dist. 22. 31

Orare

Orare pro aliquo contingit dupliciter
aut scilicet secundum formam oratio
nis aut secundū intētionem orantis, &
quo modo Christus orauit in mon
te pro se & quomodo pro discipulis,
li. 3. di. 17. 7. & 8
Orare an decreuit Christū, li. 3. di. 17.
q. 1. Resp. 30 & per totum.
Oratio neminē petere ab alio quod po
test ipse implere quo modo intelligi
tur, lib. 3. di. 17. 31
Orationem esse ascensum intellectus
in deū quō intelligitur, li. 3. di. 17. 33
Orationis postulatio quo modo respec
tit totā trinitatē, lib. 3. di. 17. 34
Oratione in omni an Christus fuerit
exauditus, li. 3. di. 17. q. 2. Re. 36
Oratio illa qua Christus orauit in pas
sione ut calix transferretur a se an so
lus a ratione an a sensu, lib. 3. di. 17. 34

dist. 17. q. 3. Respon. 39

Orando neminem petere aliquid a se quo modo intelligitur. Ibidem.

Orationem dominicam quādo potest osor uel inuidius dicere absque culpa, lib. 3. di. 30. 3. & li. 4. dist. 16. 65

Oratione an contingat satisfacere & cum duplex sit oratio scilicet mentalis & uocalis queritur quā sit magis satisfactoria, li. 4. dist. 15. q. 3

Orationem uocalem non ferre animū sursum falsum est, li. 4. dist. 15. 78

Orationem uocalem magis esse poenalem quo modo intelligitur, li. 4. di. 15. 79

Orationem gemebundam spectare ad contritionem quo modo intelligitur, lib. 4. di. 15. 80

Oratio uocalis tripliciter causa est infirmitas, lib. 4. dist. 15. 81

Orare potest omnis homo Dimitte nobis debita nostra sicut & nos &c. absque peccato quantumcumque sibi non confiter de peccato, li. 4. dist. 16. 63

Oratio dominica quo modo delet peccata, lib. 4. di. 16. 64

Orare pro martyre in ecclesia iniuriā esse quo modo intelligitur, li. 4. di. 45. 6

Orationes nostras per quem modum offerunt angeli deo, li. 4. dist. 45. 8

Oratio peccatoris quo modo meretur aliquid apud deum, lib. 4. di. 45. 29

Oratio quare non dirigitur ad spiritū sanctum sicut ad patrem, li. 3. di. 45. 4

Orbis

Orbes celestes quo modo mouentur motu contrario, lib. 2. dist. 30. 8

Orbiū celestium diuersitas & distinctio unde, li. 2. di. 44. 49

Orbes planetarū quāuis moueantur diuersis motibus sphaeræ ultimæ non tamen discōtinuatur, lib. 2. di. 14. 5

Orbium motus quo modo est propter luminarium motum, li. 2. di. 14. 56

Orbi alicui an cōueniat moueri absque stellis lib. 2. distinct. 14. q. 3. Res. 59

Ordo non sacramentum

Ordo est & rerum in uniuerso & hic appropriatur sapientiæ & rerum in finem & hic appropriatur bonitati, li. 1. di. 3. 6. Ad idē, distinct. 44. 17

Ordo an sit in diuinis ponendus, li. 1. dist. 30. q. 1. Res. 19

Ordo est triplex & quis horum cadit in diuinis. Ibidem.

Ordo notificatur, li. 1. di. 20. 17. & 18
Ordo quo modo est quid notionale, li. 1. dist. 20. 20

Ordo aliud dicit in diuinis quam in creaturis, li. 1. di. 20. 22

Ordo quo modo est in diuinis, lib. 1. dist. 20. 22

Ordo naturæ an sit in diuinis, li. 1. di. 20. q. 1. Respon. 23

Ordo dicitur esse alicuius dupliciter & quo modo dicitur esse personæ patris & filij & spiritus sancti & quo modo naturæ. Ibidem.

Ordo secundum naturalem originem in his interioribus duo dicit scilicet emanationē & antecessione & in diuinis autem non sic, lib. 1. dist. 25.

Ordo ponitur in diuinis & non gradus, & quo modo differunt ordo & gradus, lib. 1. di. 25. 7. & 8

Ordinabilem duo genera & in quo relatio introducit per mutationem factā in ueroque extremorum & in quo non lib. 1. dist. 30. 3

Ordo est duplex scilicet secundum nobilitatē & secundum durationem & quis horum ponit extrema simul quis non, lib. 1. di. 40. 15

Ordo iterū est duplex scilicet dispositio rerū in uniuerso, & directio in finē & secundum quē modū est de ratione predestinationis, lib. 1. di. 40. 16

Ordo naturæ est duplex & contra quod facit deus, li. 1. di. 40. 2. 8

Ordo uniuersū si consideretur ad finē in uniuerso nulla est ibi inordinatio, lib. 1. di. 44. 19

Ordinatum quo modo dicatur melius quod finis est propinquus, li. 1. di. 44. 20

Ordinis bonitas quo modo pendet ex partium bonitate, lib. 1. di. 44. 21

Ordinabile an sit malū a uoluntate dei lib. 1. di. 46. q. 5. Res. 24

Ordinatum esse dicitur aliquid tripliciter quō malum est ordinabile. Ibidem.

Ordinatum esse ubi presupponit esse, li. 1. di. 46. 31

Ordo aliter esse in spiritibus aliter in corporibus, li. 2. di. 8. 51

Ordo angelicus diffinitur, li. 2. di. 9. 4

Ordinum diuersorū angeli an sint diuersarū specierū per naturā, li. 2. di. 9. q. 1. Res. 6. & per totum.

Ordinum angelicorū distinctio an sit a natura.

T A B V L A

de natura vel gratia tanquam a principali causa, libro 2. dist. 9. q. 2. Resp. 10. & per totum.

Ordines angelici unde nominentur, li. 2. dist. 9. q. 4. Resp. 22. & per totum.

Ordines ad singulos angelorum an fiat assumptio laudatorum, li. 2. di. 9. q. 5. Respon. 30. & per totum.

Ordinis respectu ordinis prelatio an euacuetur post iudicium lib. 2. di. 9. q. 6. Resp. 36. & per totum.

Ordines angelici an sint tantum noui, lib. 2. dist. 9. q. 7. Res. 42. & per totum.

Ordo deum ex hominibus quid efficiat, li. 2. di. 9. q. 4.

Ordinum distinctionem esse secundum dona gratiarum quo modo intelligitur, lib. 2. di. 9. q. 45. Ad idem. 46

Ordo in angelis an comparatur secum aequalitatem, libro. 2. di. 9. q. 8.

Ordines angelici qui & quo: sint. lib. 2. dist. 9.

Ordo angelicus quid sit qualiter ordinis nominentur & quid sit ratio nominis uniuscuiusque ordinis, li. 2. di. 9.

Ordines angelici an a principio creationis ita distincti fuerint, li. 2. dist. 9.

Ordinis eiusdem angeli an omnes sint aequales, li. 2. dist. 9.

Ordinem decem angelis repleti quo modo intelligitur, li. 2. dist. 9.

Ordo productionis an exigit prius de non ente facere ens in potentia quam producere aliquam formam, li. 2. di. 12. 10

Hic ponitur inter ens & ens ponatur inter ens & non ens.

Ordo in creaturis est triplex. li. 2. d. 30. 2

Ordinem attendi penes intentionem quo modo intelligitur, li. 2. di. 35. 33

Ordo est duplex scilicet ante factum esse & post factum esse & quo modo malum est ordinabile, li. 2. di. 35. 37

Ordo qui ponit distinctionem & qui non, lib. 3. di. 21. 18

Ordinatum est aliquid ad beatitudinem dupliciter & quod horum diligendum ex charitate, lib. 3. dist. 27. 21

Ordinatum est aliquid ad laudem dei dupliciter & quod horum est diligendum ex charitate, liq. 3. di. 27. 22

Ordinis preposteratio est triplex & de qua uerum est dictum Magistri quod peccat qui preponere agit, li. 3. dist. 39. 1

Ordo an sit in charitate diligibilis, li. 3. dist. 29. q. 1. Res. 8

Ordo penes quid attenditur in charitate, lib. 3. dist. 29. q. 2. & 11. & 14. Ad idem. 35. & 36

Ordo charitatis per comparisonem nostri ad deum utrum scilicet charitas in diligendo preponat deum nobis, li. 3. di. 20. q. 2. Res. 15. & per totum.

Ordo charitatis per comparisonem nostri ad proximum utrum scilicet secundum ordinem charitatis proponendum sit bonum proprium bono ipsius proximi, lib. 4. dist. 29. q. 3

Ordo charitatis per comparisonem patris ad filium, & queritur utrum magis diligendi sint parentes quam filii an e converso, lib. 3. dist. 29. q. 2. 4. Resp. 28

Ordo charitatis per comparisonem domesticum ad extraneum, & queritur utrum domesticus sit extraneo proponendus, lib. 3. dist. 29. q. 5. Resp. 32.

Ordo duplex attenditur in charitate & secundum quod domesticus proponendi sunt extraneis, lib. 3. di. 29. 32

Ordo charitatis an attendatur penes affectum tantum an simul penes affectum & effectum, li. 3. dist. 29. q. 6. Resp. 37

Ordo charitatis quare magis assignatur penes propinquitatem quam penes bonitatem & penes indigentiam necessitatem, li. 3. dist. 29. 38

Ordo charitatis an in patria habeat immutari, li. 3. d. 32. q. 3. 1. Resp. 53. & per totum.

Ordo in consanguinitate tripliciter accipitur, & secundum hoc tres linee conueniunt assignari, li. 4. di. 40. 9. & 10

Ordo sacramentum.

Ordinum septem gradibus quo modo septem spiritus sancti dona aptantur, li. 4. dist. 23. 1

Ordinandi an debeant coronari uel tonsurari, lib. 4. dist. 34. q. 1. Res. 4. & per totum.

Ordo an sit in ecclesia, li. 4. di. 24. q. 1. Resp. 20

Ordo necessarius est in ecclesia duplici ratione Ibidem.

Ordo secundum quod dona attendatur lib. 4. di. 24. 24

Ordo in

T A B V L A

Ordo an sit sacramentum, lib. 4. dist.

24. quæ. 2

Ordo dupliciter dicitur secundum quæ modum est sacramentum, & secundum quæ non. Ibidem in Respons.

Ordinem non esse sacramentum si quæ rationes probare videntur quo modo soluitur, li. 4. dist. 24. 25. & per totum.

Ordo quare non habet rationem sacramenti in angelis & laicis, li. 4. di. 24. 27

Ordinis sacramentum an sit no. le. proprium, libro. 4. distin. 24. quæst. 3 Respons. 30

Ordinis sacramentum non esse no. le. proprium si quæ rationes sonare videntur quo modo sunt dissoluendæ, libro. 4. dist. 24. 31. & 32

Ordinis sacramentum quo modo est de distamine nature, lib. 4. dist. 24. 33

Ordo an sit sacramentum vnum vel plura, libro 4. distin. 24. quæ. 5. Res. 34

Ordo an diuidatur in partes integrales, an subiectiuas, lib. 4. d. 24. 36

Ordinis sacramentum ad quid ordinatur principaliter, lib. 4. dist. 24. 37

Ordinum differetia quodammodo est specifica quodammodo non, libro. 4. dist. 24. 38

Ordines dicuntur sacri tribus modis & quo modo vnusquisque ordo dicitur sacer, lib. 4. dist. 24. 43

Ordo quare magis diffinitur per signaculum quam per elementum, lib. 4. distin. 24. 44

Ordinibus in omnibus, an imprimatur caracter, lib. 4. dist. 24. quæ. 1. Res. 45. & per totum

Ordinibus in diuersis an characteres distincti imprimantur, lib. 4. distin. 24. quæ. 2. Respon. 49. & per totum

Ordinum diuersorum characteres, an sint essentialiter ad se inuicem ordinati, lib. 4. dist. 24. q. 3. & per totum

Ordinibus in diuersis quando imprimatur caracter, lib. 4. dist. 24. quæ. 4. Respon. 58. & per totum

Ordinibus in aliquibus conferendis quamuis non fiat manuum impositio sic tamen aliquid simile, lib. 4. dist. 24. 59

Ordinum in collatione ad quid sacer dotes manum imponunt, li. 4. di. 24. 60

Ordinum diuisio vel graduum distinctio penes sacros & non sacros an sit

bene assignata, lib. 4. dist. 24. quæ. 1. Respon. 67

Ordines quæ ratione dicuntur sacri, libro. 4. distin. 24. 65

Ordinum omnium collatio quo modo dæ potestatem aliam ministrandi circa summum sacramentum, libro 4. distin. 34. 66

Ordines nedom sacri sed & non sacri quo modo fuerunt in primitiua ecclesia, lib. 4. distin. 24. 67

Ordinum substantia semper fuerit eadem in ecclesia, sed non eodem modo vt nunc, lib. 4. distin. 24. 68

Ordo an sit psalmistatus, lib. 4. distin. 24. quæ. 2. Respon. 69

Ordinem propriæ loquendo esse psalmistatum, si quæ rationes probant quo sunt dissoluendæ, li. 4. dist. 24. 70. & 71

Ordo an sit episcopatus, lib. 4. distin. 24. quæ. 3. Respon. 72

Ordinem proprium vel specialem esse episcopatum si quæ autoritates & rationes probare videntur quo modo sunt dissoluendæ, libro. 3. distin. 24. 73. & per totum. Hic ponitur in principio de Isidoro & Gelasio.

Ordines an sint septem an plures, an pauciores, lib. 4. distin. 24. quæst. 4. Respon. 78

Ordinum numerus & sufficientia sumuntur multipliciter, & de dignitate, & officio singulorum. Ibidem.

Ordines rati tres esse autoritate Dionysij quo modo est intelligendum, lib. 4. dist. 24. 79

Ordines non distinguuntur penes actus hierarchicos qui sunt purgare illuminare & perficere, sed penes actum ministrandi, lib. 4. distin. 24. 80

Ordines ecclesiastici non distinguuntur vt angelici, lib. 4. dist. 24. 81

Ordinibus in suscipiendis interior dispositio tractatur quæ est gratia, lib. 4. distin. 24

Ordinibus in suscipiendis dispositio exterior tractatur quæ est tonsura, libro 4. distin. 23

Ordinum numeros nomina & officia tractantur, lib. 4. dist. 24.

Ordines minores & maiores in quod differunt, lib. 4. distin. 24.

Ordines minores & maiores in quod conue-

conueniunt, lib. 4. dist. 24
 Ordo quid sit. Ibidem.
 Ordinum dignitates & officia superad-
 dita quæ sint, lib. 4. distin. 24
 Ordinatur aliquis male multipliciter,
 & de eorum pœnis, lib. 4. dist. 25. 1
 Ordinari potest quis per saltum vno
 ordine omisso prætermisso tamen sacer-
 dotio non potest quis esse episcopus,
 lib. 4. dist. 25. 2
 Ordinari a simoniaco quando habent
 ordinis executionem, lib. 4. di. 25. 3
 Ordinare an possit solus episcopus, lib.
 4. dist. 25. quæ. 1. Respon. 10
 Ordines ab alio quam ab episcopo cõ-
 ferri si quæ rationes, & autoritates
 probare videntur quo modo est illis
 respondendum, lib. 4. distin. 25. 11.
 & 12. & 13. & 14
 Ordines an possit dare episcopus heret-
 icus, lib. 4. distin. 25. quæ. 2. Re-
 spon. 16
 Ordines episcopum hæreticum dare
 non posse vbi sonare videntur auto-
 ritas quo modo sit exponenda, libro
 4. distin. 25. 17
 Ordinem aliquem an possit vendere si
 moniacus episcopus, libro. 4. dist. 25
 quæ. 4. Respon. 19
 Ordinem vendere non posse episcopũ
 simoniacum, si quæ rationes, & auto-
 ritates sonare videtur quo modo sũt
 dissoluendæ, lib. 4. distin. 25. 20. &
 per totum.
 Ordines simoniace conferens an ex hoc
 ipso fiat hæreticus, lib. 4. distin. 25
 quæ. 4. Respon. 22, & per totum
 Ordines simoniace conferens an sit
 peccator in fide vel in moribus, lib.
 4. distin. 25. 23
 Ordines an possint recipere soli viri
 an etiam mulieres, lib. 4. distin. 25.
 quæ. 1. Respon. 29
 Ordinari quare nõ potest mulier quã-
 vis temporaliter possit dominari, vt
 legi de Delbora, li. 4. di. 25. 30. & 32
 Ordinari quare non possunt abbatif-
 se, lib. 4. dist. 25. 31
 Ordinari non possunt mulieres quãvis
 admittantur tam ad religionem quã
 ad martyrium, lib. 4. dist. 25. 33
 Ordinis ad susceptionem an necessari-
 us sit vsus rationis, libro. 4. dist. 25.
 quæ. 2. Respon. 36

Ordinis ad susceptionem necessarium
 esse vsum rationis quantum ad sacra-
 menti esse vel suscipere, si quæ ratio-
 nes videntur sonare quo modo sunt
 intelligendæ, libro 4. distin. 25. 35.
 & per totum.
 Ordinis ad susceptionem an necessaria
 sit indiuisio carnis, libro 4. dist. 25.
 quæ. 3. Respon. 40
 Ordinis susceptionem quare impedit
 carnis diuisio & carnis corruptio vel
 fornicatio non, lib. 4. dist. 25. 41.
 & quare corruptio viri non impedit
 consecrationem sicut corruptio mulie-
 ris, & quare fornicatio vxoris facit vi-
 rum potius irregularem quam forni-
 catio viri. 44. & 45
 Ordinis susceptionem qua ratione im-
 pedit carnis diuisio an ex parte animæ
 an ex parte carnis, lib. 4. dist. 25. 43
 Ordinis susceptionem quando sacra-
 mentum impedit an ordinis an matri-
 monij, lib. 4. dist. 25. 43
 Ordinis ad susceptionem quare est inep-
 tus qui desponsat & cognoscit corrup-
 tam ab alio, lib. 4. dist. 25. 45
 Ordinis ad susceptionem an sit necessa-
 ria conditio libertatis, libro 4. dist.
 25. quæ. 4. Respon. 46
 Ordinis a susceptione repelluntur sex
 genera hominum, lib. 4. dist. 25. 47
 Ordinatus si sit seruus ignorante do-
 mino an sic ei restituendus, libro 4.
 distin. 25. 48
 Ordines an possint dare hæretici, libro
 4. distin. 25
 Ordines simoniace conferentes & reci-
 pientes an sint hæretici, lib. 4. di. 25
 Ordinandum a simoniaco pœna,
 libro 4. dist. 25
 Ordinatum quæ idonea quæ sit, lib.
 4. distin. 25
 Ordinum minorum clerici ducũt vxor-
 es dupliciter, libro 4. dist. 37. 1
 Ordinum maiorum clericos ab vxori-
 bus abstinere quo modo intelligitur,
 libro 4. dist. 37. 2. & 3
 Ordines minores an impediunt matri-
 monium, lib. 4. dist. 37. q. 1. Res. 6
 Ordines minores matrimonium impe-
 dire, si quæ rationes videntur probare
 quo modo sunt dissoluendæ, lib.
 4. dist. 37. 7. & 8
 Ordo sacer an impedit matrimonium
 libro 4

T A B V L A

libro 4. di. 11. 37. q. 2. 1. Ref. 9
Ordo sacer quare impedit matrimo-
 nium, lib. 4. di. 37. 10
Ordo sacer non impedit matrimonium,
 quia matrimonium non impedit or-
 dinem sacrum. Solutio, libro 4. di-
 stin. 37. 11
Ordo sacer quare impedit matrimo-
 nium in Ecclesia Romana, & non
 græca, lib. 4. di. 37. 12
Ordinem sacrum matrimonium im-
 pedire an hoc debuerit statuere eccle-
 sia & per hoc clericos ad continentiam
 obligare, lib. 4. di. 37. q. 3. Ref. 13
Ordinibus sacris insigniū licitum est
 se matrimonium contrahere si quæ ra-
 tiones sonare videntur quo modo
 sunt dissoluendæ, li. 3. di. 37. 14 & per
 totum.
Ordinis impedimentum quantum ad
 matrimonium, lib. 4. di. 37

Origo.

Origo creaturæ est ex duobus & secun-
 dum hoc dicitur aliquid creaturæ ip-
 si naturale dupliciter, li. 1. di. 8. 38
Origo semper dicitur relatio & secun-
 dum diuersam acceptionem appropria-
 tur diuersimode personis in diuinis,
 li. 1. di. 27. 2
Origo proprius est in diuinis quam
 ordo, li. 1. di. 29. 9
Originalis iustitia quid sit secundū An-
 sel, lib. 2. di. 19. 36. & di. 38. 18
Originalis iustitia dupliciter considera-
 tur, & secundum quem modum ha-
 beret auferri per culpā &c. li. 2. di. 14. 89
Originale peccatum nominatur octo
 nominibus & quo modo distinguun-
 tur, lib. 2. di. 30. 1
Originalis corruptio an insit naturæ
 ex sui conditionis primordio an ex
 peccati merito, li. 2. di. 30. q. 1. Ref. 3
Originalis siue primæ transgressionis
 merito an humana natura fuerit cor-
 rupta penaler tantum an etiam cul-
 pabiliter li. 2. di. 30. q. 2. Resp. 3
Originale peccatum an sit concupiscen-
 tia, li. 2. di. 30. q. 1. Resp. 20
Originale peccatū quattuor defectus
 indidit hominibus li. 2. di. 30. 19
Originale & aduale peccatum quo
 modo est in aliquo, lib. 2. di. 30. 30
Originale peccatum non esse concupi-

scientiam prout claudunt in se debere
 iustitiæ carentiam si quæ rationes &
 auctoritates sonare videntur quo mo-
 do sunt intelligendæ, li. 2. di. 30. 31.
 & per totum.
Originale peccatum an sit ignorantia,
 li. 2. di. 30. q. 1. Resp. 25. & 27
Originalis peccati causa quæ est in car-
 ne quodammodo dicenda est pœna &
 quo tammodo non, li. 2. di. 31. 1
Originale quo modo non est magis
 in prole quā in patre, li. 2. di. 31. 2
Originale an contraheret homo factus
 de adæ carne corrupta præter legem
 generationis, lib. 2. di. 31. 3
Originale peccatum ratione cuius par-
 tis primo inest animæ, li. 2. di. 31. q.
 2. Resp. 13.
Originale peccatum dupliciter confi-
 deratur & secundum quem modū &
 quo modo inest animæ, li. 2. di. 31. 14
Originale quare non sit respicit uege-
 tatiuā sicut sensitiuā, lib. 2. di. 31. 15
Originalis corruptio qua ratione vi-
 get in generatiua, lib. 2. di. 31. 16
Originale quare non est prius in sub-
 stantia quam potentia animæ cum ra-
 men id videantur probare duæ ratio-
 nes, lib. 2. di. 31. 17. & 18
Originale an magis infecerit generati-
 uam quam aliam potentiam, lib. 2. di.
 stin. 31. q. 3. Resp. 19
Originale quare magis infecit genera-
 tiuam quam aliā potentiam. Ibidem.
Originale quo modo est causi puni-
 tis nutritiue & generatiue, lib. 2. di-
 stin. 31. 20
Originale quia transfunditur median-
 te carne queritur an anima possit in-
 fici a carne, lib. 2. di. 31. q. 1. Resp. 24
 & per totum.
Originale an contrahatur in anima ex
 carne & aliquo appetitu & uoluntate
 aīe. li. 2. di. 31. q. 2. Re. 33
Originale peccatum an sit a uoluntate
 propria uel aliena, li. 2. di. 31. 35
Originale quo modo sit ex peccato sūm
 quid peccatū simpliciter, li. 2. di. 31. 36
Originale quia transfunditur median-
 te carne queritur an caro ipsa infi-
 ciatur ex propagatione tantum uel ex
 propagatione & libidine, li. 2. di. 31. q.
 3. Resp. 39
Originale quo modo trāseat in filios,
 lib. 2. a.

T A B V L A

- lib. 2. di. 32
Originalis peccati causa an sit culpa uel pœna, lib. 2. dist. 31
Originale filios contrahere a parentibus mādīs per simile ostendit. Ibidē.
Originale qua ratione dicatur, libro 2. dist. 31
Originale nō traduci ex lege coitus nī untur quidam probare, lib. 2. di. 31
Originale peccatu duplici ratione non redit post baptismum quamuis concupiscentia praua redeat, libro. 2. dist. 32. 5. & 6. & 7
Originale remanere adū quo modo in telligitur, lib. 2. dist. 32. 8
Originale an deleatur in baptismo quantum ad culpam, lib. 2. dist. 32 quæ. 1. Respon. 12
Originale duplici ratione remittitur in baptismo. Ibidem.
Originalis iusticiæ priuatio quæ ma- net post baptismum quo modo com- pensatur, lib. 2. dist. 32, 13
Originale peccatum an deleri habeat in baptismo quantum ad causam, lib. 2. dist. 32. quæ. 2. Respon. 17
Originale quamuis curetur in baptis- mo tamen genitus ex parte sic curato non minus inficitur originali quam uis id non fuerit in leproso curato & filio ex eo genito, libro. 2. dist. 32. 24
Originale respectu cuius corrumpit per- sonam & respectu cuius corrumpit naturam, libro 2. dist. 32. 25
Originale maculā quā anima cōrahie ex carne an debeat sibi deus imputare cum non possit vitari, lib. 2. dist. 32. quæ. 1. Respon. 39
Originale quare imputat deus paru- lis, libro. 2. dist. 32. 40. & 41
Originale quia contrahitur ex carne infecta quaeritur an debeat diuinam iustitiam animam tali carni infundere, libro. 2. dist. 32. q. 2. Rñ. 45
Originale quo modo deleatur in bap- tismo ex parte animæ, lib. 2. dist. 32
Originale duobus modis dimittitur in baptismo. Ibidem
Originale quo modo curetur in bap- tismo ex parte carnis, lib. 2. dist. 32
Originalem culpam an debeat deus ex iusticia imputare animæ cum non possit vitare, lib. 2. dist. 32
Originale an dici debeat necessarium, vel voluntarium. Ibidem.
Originale ratione cuius peccati trans- fundatur cum in eo concurrant plura peccatorum genera, libro. 2. di. 33. 2
Originale quare transsit in posteros, libro. 2. dist. 33. 13
Originalis iustitia quo modo non po- tuisset transfundi si Adam stensset, li. 2. dist. 32. 18
Originale an in omnibus reperiatur æqualiter, lib. 2. dist. 33. quæ. 1. Respon. 14. & per totum
Originale peccatum tria complectitur & quod est ei essenziale, & quod materiale & quod causale, lib. 2. di. 33. 25
Originale non habet esse maius & mi- nus quantum ad fedicitatem quæ est in carne, lib. 2. dist. 33. 27
Originale quo modo est malum sum- mum, libro 2. dist. 33. 29
Originalis corruptio non est maior in vna anima quam in altera quamuis vna anima habet meliora naturalia quam altera, libro 3. dist. 33. 33
Originale an sit vnum vel plura, libro. 2. dist. 33. quæ. 2. Respon. 34
Originale dupliciter dicitur & secun- dum quem modum est vnum & secundum quem non. Ibidem.
Originale quare in vno homine est vel cum, libro 2. dist. 33. 35
Originale cum sit vnum quare nomi- natur in scriptura pluraliter, lib. 2. dist. 33. 36. & libro. 4. dist. 22. 2
Originalis peccati transfusio quare principaliter attribuitur viro, libro 2. dist. 33. 37
Originale quare est vnum cum tamen redundet in nos a duobus a viro scilicet & muliere. Ibidem
Originale quo modo puniuntur variis modis, libro. 2. dist. 33. 38
Originale cum sit vnicum quo modo reddit hominem ad septem capitalia peccata proclium, libro. 2. dist. 33. 39
Originale quo modo est corruptio, plurius virium, lib. 2. dist. 33. 40
Originale aliter opponitur virtutibus aliter iusticiæ originali, li. 2. di. 33. 42
Originale nec intenditur nec multipli- catur propter peccata pro ximorum parentum quantum ad pœnam, lib. 2. dist. 33
Originale

Originale & aduale penes quid differant, lib. 2. dist. 42. 53
 Originale aliter dicitur in nobis aliter in Adā, li. 2. di. 42. 54
 Originalis peccati ad remediū an suffecerit fides informis, lib. 4. dist. 1. quæ. 1. Respon. 61
 Originale & aduale differenti modo remittuntur, lib. 4. dist. 1. 65
 Hic ponitur, ad hoc ut remittatur originale ponatur, ut remittatur aduale, Originalis peccati ad remedium, an suffecerit sola fides, libro 4. dist. 1. quæ. 2. Respon. 66. & per totum
 Originalis peccati ad remedium, an necessaria fuerit virtus sacrificij in adultis, lib. 4. dist. 1. quæ. 3. Resp. 70
 Originalis peccati remedium quo modo dicitur fuisse decimatio & sacrificium, lib. 4. di. 1. 75
 Originali non deberi poenam sensus quo modo intelligitur, li. 4. dist. 1. 82
 Originalis morbus non creuit quantum ad essentiam sed quantum ad effectum, lib. 4. dist. 2. 16
 Originali pro peccato quare est aliquis arguendus, libro 4. dist. 16. 67
 Originale homini in baptismo dimissum quo modo reputabitur ei ad poenam, lib. 4. dist. 22. 1

Orii

Orii esse ad alterum se habere in diuinis sunt idem sed secundum rationem intelligendi sunt ordinata, libro. 1. dist. 26. 21

Ostium

Ostium celi semper esse apertum quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 18. 9

Ovis

Ovis & homo mortales sunt sed propter diuersas rationes, lib. 2. di. 30. 5

Patientia.

Patendi necessitas habet comparari ad tria & quo modo est in nobis quo modo & in Christo, lib. 2. dist. 16. 17

Patientia sub qua parte satisfactionis continetur, lib. 4. dist. 15. 61

Panis

Panem in corpus Christi conuertere,

an sit æqualis, vel maioris virtutis quanti est aliquid de nouo creare, lib. 4. dist. 10. quæ. 1. Respon. 40. Hic ponitur in penultima linea superexcellere oportet ponatur superexcellere omnē. Panis in altari vltimum esse quid, lib. 4. dist. 11. 27.

Panis conuersio in corpus Christi quibus verbis debeat exprimi quattuor regulis docetur, lib. 4. dist. 11. 29
 Panis & vinum quo modo in lege gratia facta sunt euidentiora signa sacramenti, quam in lege naturæ, libro 4. dist. 11. 41

Panis & vinum quamuis fiant ab artificio tamen congruunt sacramento, lib. 4. dist. 11. 43

Panis quo modo significet passionem, lib. 4. dist. 11. 44.

Panis eucharistiæ quamuis dicatur cibus paruulorum tamen cibus ille non debet confici in lacte, li. 4. di. 11. 45
 De pane sacramenti eucharistiæ vide plura in Corpus & in Christus.

Paradisus.

Paradisus quid sit & ubi sit, libro 2. dist. 17. 2. & 6

Paridisi locus quare est factus & quare alia terrarum loca, lib. 2. dist. 17. 5
 Paradisi ligna tribus comprehenduntur differentijs & quare tantum dux in Gene. exprimuntur, lib. 2. dist. 17. 7. & ad idem eadem. dist. 1

Paradisus est duplex & quod Adam peccante viriisque ianua clausa est libro 3. dist. 18. 40. & per Christum, aperta 41

Paradisus dicitur multipliciter & de quo intellexit Christus cum dicit latroni hodie mecum eris in paradiso, libro. 4. dist. 20. 40. & 41

Parens.

Parentes non sunt creatores filiorum, nec agricolæ frugum, lib. 2. di. 7

Parentes primi quare non coierunt in paradiso, lib. 2. dist. 20. 4

Parentes primi si iticissent an natis filijs per successiones an simul omnes transterendi essent, lib. 2. dist. 20. 5

Parentes primi si iticissent an fuisset zeum corum filio, lib. 2. dist. 20. quæ. 1. Respon. 9

Parentum

Parentum primorum in commixtione an esset seminum decisio, lib. 1. dist. 20. quæ. 2. Respon. 14
Parentes primi an habuissent delectationis intentionem in illa seminis emissionem, lib. 2. distin. 20. q. 3. Rñr 16
Parentum primorum in coitu an esset integritatis corruptio, lib. 2. distin. 20. quæ. 4. Respon. 21
Parentum primorum in qualibet commixtione an esset prolis generatio, lib. 2. distin. 20. quæ. 5. Respon. 23
Parentum primorum ex coniunctione an fieret æqualis multiplicatio virorum & mulierum, libro. 2. distin. 20 quæ. 6. Respon. 28
Parentes primos quare tentauerit diabolus, vel quid mouerit eum ad hoc principaliter, libro 2. distin. 21. quæ. 1. Respon. 5
Parentes primos an diabolus conuenienter tentauerit per serpentem, lib. 2. distin. 21. quæ. 2. Respon. 10
Parentes primos quo ordine tentauerit diabolus, lib. 2. distin. 21. quæ. 5. Respon. 17
Parentum primorum peccatum an potuerit esse veniale, lib. 2. dist. 21. quæ. 1. per totum
Parentum primorum peccatum quod secutum est ex hostis temptatione an fuerit remissibile vel irremissibile, lib. 2. distin. 21. quæ. 2. Respon. 45
Parentum primorum peccatum quod secutum est ex hostis temptatione an fuerit grauissimum omnium peccatorum, lib. 2. dist. 21. quæ. 3. Rñ. 50
Parens primus an sine temptatione potuisset peccare, libro. 2. distin. 22. 5
Parentum primorum peccatum an fuerit ex ignorantia lib. 2. distin. 22. quæ. 1. Respon. 18
Parentum primorum ignorantia, an fuit culpa vel pœna, lib. 2. dist. 22. 19
Parentum primorum ignorantia, an fuit ignorantia iuris, an facti, li. 2. d. 22. 20
Parentum primorum ignorantia, an fuit voluntaria, an inuoluntaria, lib. 2. dist. 22. 21
Parentum primorum ignorantia, an erat innata an cōtracta, an inflicta an procurata, libro. 2. distin. 22. 22
Parentes primi quare dicuntur ignorasse, libro. 2. dist. 22. 23

Parens primus an debuit formari impeccabilis, vel inexpugnabilis, an nō. li. 2. dist. 23. q. 1. Rñ. 9. & per totum
Parentem primum an debuit deus permittere impugnari, libro. 2. distin. 23. q. 2. Respon. 14. & per totum
Parens primus si stetit, an in cognitione profecisset p. r. temporum intervallo, lib. 2. dist. 23. quæ. 1. Respon. 22. & per totum
Parentes primi si stetissent an aliquando decipi potuissent, lib. 2. distin. 23. quæ. 2. Respon. 23
Parens primus an deū cognouerit in statu innocentie eo genere cognitionis quo expectam⁹ deū cognoscere in statu gloriæ, li. 2. dist. 23. quæ. 3. Res. 35
Parentum proximorum peccata an filiis imputentur & ad eos transmittantur, lib. 2. dist. 33. quæ. 1. Resp. 8. & per totum.
Parentum peccatum transire ad prolem intelligitur tripliciter. Ibidem.
Parens proximus & si maiorem habet at conuenientiam cum prole quam remotus, non tamen habet potestatem vitandi prolem sicut remotus scilicet Adam, libro 2. distin. 33. 11
Parens quare transfundit peccatum quod a liunde suscepit & non quod est a se, lib. 2. dist. 34. 12
Parens primus an pro posteris satisfacere potuerit sicut potuit eorum culpa sua vitare, libro 2. distin. 33. quæ. 2. Respon. 16. Ad idem 18
Parentem primum posse pro posteris satisfacere si quæ rationes & auctoritates sonare videntur quo modo sunt intelligendæ, libro 2. dist. 33. 18. & per totum.
Parentum peccata visitari in filios quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 33
De Parentibus primis vide aliqua vbi Adā, & vbi mulier &c.
Parentum improprium quando reddat in filios, libro 2. distin. 12. 5
Parentum debitum quando imputatur proli. libro. 3. distin. 12. 6
Parentum primorum ruina quāuis fuit in sexu muliebri inchoata tamen fuit in sexu virili consummata, li. 3. di. 12. 25

Pars.

Pars dicitur multis modis & quo modo h

de humana natura est pars Christi,
lib. 3. di. 7. 1

Partibilitas.

Partibilitas an in se corporibus ex parte
materie, lib. 2. di. 3. 18

Participium.

Participium transte in nomē quattuor
modis, li. 1. di. 22. 6

Participiū eo quod adiectiuum pone-
re rem suam circa subiectum quo mo-
do intelligitur, lib. 3. di. 7. 2

Particulare

Particulare improprie dicitur pro in-
communicabili, li. 1. di. 19. 39

Particulare qua ratione dicitur quod
prædicatur de uno solo, li. 1. di. 19. 40

Particulare quare non ponitur in di-
uinis ut persona, lib. 1. di. 23. 8

Paruulus.

Paruuli quo modo cognoscant deum,
libro. 1. dist. 37. 3

Paruulo quare non dat deus gratiam
sine baptismo sicut cum baptismo,
lib. 2. di. 4. 12

Paruuli an mox nati perfectionem sta-
ture habuissent & exercuissent officia
membrorum si primi perites steruissent
an parui nati fuissent & per temporū
interualla in statura & in alijs profe-
cissent, li. 2. di. 20. 6. Et eandem distin-

Paruuli quo modo profecissent in sen-
su & cognitione si parentes steruissent,
lib. 2. di. 20. 7

Paruulorum potetiz quo modo deco-
rantur & perficiuntur, li. 2. di. 26. 41

Paruuli cum careant dote uisionis dei
per consequens carent dote fructio-
nis & retentionis, lib. 2. di. 30. 27

Paruuli quo modo resurgunt in perse-
cta quantitate, li. 2. di. 30. 45

Paruuli decedentes in solo originali an
puniantur igne materiali, li. 2. di. 33
q. 1. Resp. 42

Paruulos non baptizatos æterno puni-
endos igne quo modo intelligitur,
li. 2. di. 33. 43

Paruuli & si temporaliter puniantur
pro originali non tamen æternaliter,
lib. 2. dist. 33. 44

Paruulus non baptizatus quare non
debet igne infernali torqueri, libro. 2.
dist. 33. 45

Paruulorum non baptizatorum cor-
pora quamuis sint passibilia tamen
non sentiunt pœnam ignis, libro. 2.
dist. 33. 46

Paruuli nō baptizati nec egēt cibo nec
potu, li. 2. dist. 33. 47

Paruuli decedentes in solo originali an
puniantur aliquo dolore interiori, li.
2. dist. 33. q. 2. Resp. 48

Paruuli decedentes i solo originali quid
operentur, lib. 2. distin. 33. 49

Paruuli non torquentur interno do-
lore ex hoc quod excluduntur a loco
beatitudinis, libro 2. dist. 33. 50

Paruuli cōtenti sunt statu suo nec tor-
quentur desiderio alterius status, lib.
2. distin. 33. 51

Paruuli nec habebunt actuale gaudiū
nec actuale supplicium, li. 2. di. 33. 52

Paruuli & si sciāt se absq; propria cau-
sa esse priuatos beatitudine tamen ex
hoc nō dolēt, li. 2. dist. 33. 54

Paruulorū affectiones quo modo quie-
santur, li. 2. di. 34. 55

Paruuli an originaliter trahāt pecca-
ta omnium præcedentium patrum sicut
peccatum Adæ. li. 2. distin. 33

Paruulus quo modo respondit de om-
nibus principijs geometriz, lib. 2. di-
stin. 39. 16

Paruuli quare tēpore legis naturę quā-
tum ad remissionē originalis magis
in fide parentum quam aliorū salua-
bantur, lib. 4. dist. 1. 57

Paruulus non baptizatus an saluetur
in fide patrum, li. 4. dist. 1. 91. prope
finem.

Paruuli non circumcisi morientes an-
te diem octauum an saluaretur an nō
lib. 4. di. 1

Paruuli salus quo modo requirit us-
tutem passionis Christi cum fide pro-
ximi, li. 4. di. 4. 2

Paruul⁹ nō saluatur nisi uirtute sacra-
menti baptismi uel eius quod æquua-
let baptismo, lib. 4. di. 4. 41

Paruul⁹ occis⁹ a peccatore cū de portat⁹
ad baptismū an sit baptizat⁹. Ibidē

Paruulus non baptizatus quare dam-
natur & adultus non cum tamen ha-
bet uoluntatem seu desiderium bap-
tizari

mandi. li. 4. di. 4. 43. Ad idem. 49
 Paruuli non baptizati quam pœnam
 habent. lib. 4. dist. 4. 44
 Paruulis quid profit oratio ecclesie. li.
 4. di. 4. 45
 Paruuli utrum in baptismo recipiant
 sanctificationem. lib. 4. di. 4. q. 1. Resp.
 67. & per totum.
 Paruuli an plene recipiant rem baptis-
 mi hoc est gratiam cū habitibus uir-
 tutum. lib. 4. dist. 4. q. 2. & per totum.
 Paruuli quo modo habent habitū fi-
 dei qui reddit potentiam facilem ad
 opus. lib. 4. dist. 4. 64
 Paruulis omnibus an detur æqualis
 gratia in sacramento baptismi. li. 4. di.
 4. q. 3. Resp. 67. & per totum.
 Paruuli quare unus non nascitur ma-
 gis peccator quā alius. li. 4. di. 4. 69
 Paruuli quare puniuntur equaliter pro
 originali peccato & non remuneran-
 tur æquali gratia in baptismo. li. 4. di.
 fin. 4. 70
 Paruuli an recipiāt dona uirtutum in
 baptismo. li. 4. di. 4
 Paruulus quare in utero est capax cul-
 pę & pœnę & non baptismalis gracię
 lib. 4. di. 6. 49
 Paruuli an debeāt catechizari. li. 4. di.
 6. q. 1. Resp. 89
 Paruuli quare obligētur ad ea quę pa-
 trini promittunt. li. 4. dist. 6. 72
 Paruulorum illa obligatio an sit uerū.
 li. 4. dist. 6. 63.
 Pascha.
 Pascha tribus modis accipitur. lib. 4.
 dist. 11. 69
 Paschę festū legale. li. 4. di. 11. 70. &
 uidi ibi concordantias euāgelistarū de
 uerbis iudeorum & paratione uen-
 gientorum a Marijs.
 Passio.
 Passiones huius temporis non sunt cō-
 dignę &c. quo modo intelligitur. li.
 2. dist. 17.
 Passibilem fecit deus alia ratione ho-
 minem alia ratione ouem. li. 2. di. 30. 5
 Pati non posse aliquid pro aliquo con-
 tingit dupliciter & secundum quem
 modum decedentes in solo originali
 non patiuntur. lib. 2. di. 33. 46
 Passiones animę an sint pœnę tantum
 an pœnę simul & peccata. libro 2. di.
 36. q. 2. Resp. 11

Passiones esse uoluntarias quo modo in-
 telligitur. lib. 2. di. 36. 24
 Passionibus nec laudari nec uituperari
 quo modo intelligitur. li. 2. di. 36. 15
 Passio quo modo potest esse uirtus. li.
 2. dist. 36. 16
 Passiones aliquę sicut ira inuidia tri-
 stitia qua ratione sunt peccata. lib. 2.
 dist. 36. 17.
 Passio tripliciter consideratur & qua
 est a deo & quę non. lib. 2. di. 36. 37
 Passionem uel potentiam uel habitū
 esse quicquid est in anima quomodo
 intelligitur. li. 2. di. 38. 39
 Passio & passibilitas differunt. lib. 3.
 dist. 16. 4
 Passionis causa dupliciter potest determi-
 nari uel in genere moris uel in genere
 naturę & propter quod causam finem
 Christo patiendi necessitas. lib. 3. di. 4
 fin. 16. 22
 Passionem ad alterius non pati quod
 ad corruptionem alterius non habet
 corrumpi habet instantiam. li. 3. dist.
 21. 28
 Passionem non cadere in sapientem
 pro eo quod attingit rationē quo mo-
 do intelligitur. lib. 3. dist. 16. 31
 Passibilis anima duplici genere passio-
 nis patitur. lib. 3. di. 18. 1
 Passionibus nec laudari nec uitupera-
 ri quo modo intelligitur. li. 4. di. 18. 22
 Passionem esse effectū actionis quo mo-
 do intelligitur. li. 3. di. 18. 23
 Passio Christi quo modo fuit inuolu-
 taria. lib. 3. dist. 18. 24
 Passionem esse contra naturā quo mo-
 do intelligitur. lib. 2. di. 18. 25
 Pati pro se potest aliquis dupliciter &
 quo modo Christus passus fuit p se
 lib. 3. di. 18. 39
 Passio quo modo remouetur a perso-
 na uerbi. li. 3. di. 21. 31
 Passionis absque fide multos esse sal-
 uatos quō intelligitur. li. 3. di. 18. 23
 Pater.
 Pater filius & spiritus sanctus quō i om-
 ni operatione cōueniūt. li. 1. dist. 2. 13
 Pater dat filio totum quod potest. sed
 nō omni modo. li. 1. di. 2. 23
 Pater siue deus siue diuina essetia. quō
 potest dici esse ex nihilo. li. 1. di. 5. 9
 Pater an de sua substantia genuerit fi-
 lium. li. 1. di. 5. q. 2.

- Pater an necessitate an uoluntate genuerit filium,** li. 1. di. 6. Et quare Aug. ad hanc orationem simpliciter respondit cum ipsa sit in se multiplex. 1
- Patris potentia ad duo comparatur & quō potuit & noluit, quod non potuit nec uoluit filius,** li. 1. di. 7. 1
- Pater generat filium uirtute non deriuatione quō intelligitur,** li. 1. di. 9. 15
- Pater quo modo dicitur auctor natiuitatis filij,** li. 1. dist. 9. 16
- Pater cōmunicat filio totū quod habet quō intelligitur,** li. 1. di. 9. 24
- Pater quare cōmunicat filio carentiā initij nō principij,** li. 1. di. 9. 35. Prope sine ponitur genitus est uirtus ponatur uirtute, & ibidem sub littera o in quinta linea ponitur spiritus sanctus ponatur spiritus sanctum.
- Pater & filius an diligant nos spiritu sancto,** li. 1. di. 19. 5. & 6. & 7
- Pater & filius qua ratione produciunt tertiam personam quæ est amor,** libro 1. dist. 10. 20
- Pater est primum principium & causa respectu processionis spiritus sancti quo modo intelligitur,** li. 1. dist. 12. 7. & q. 2. in solutione primi argumenti.
- Pater quō spirat an inquantū unus an inquantum plures,** libro 1. dist. 13. 21
- Pater non mittitur ergo nec spiritus sanctus mittitur solutio,** li. 1. di. 15. 29
- Pater quo modo dicitur principium diuinitatis,** li. 1. di. 15. 37. & di. 29. 1
- Pater quare melius dicitur principium deitatis quā diuinitatis,** li. 1. di. 15. 38
- Patrem maiorem esse filio nec tamen filium minorem patre quo modo intelligitur,** lib. 1. di. 16. 4 & eadem, dist. 5. & eadem distin.
- Patrem maiorem esse filio quando intelligitur,** li. 1. di. 16
- Pater est in filio ergo pater est filius solutio,** lib. 1. dist. 19. 5. & quo modo intelligitur illa auctoritas, 10. & 24
- Patris proprietatem nō esse hoc quod est natus quo sensu dixerit Augull.** li. 1. dist. 26. 4
- Patris proprium est quod semper est pater quō intelligitur,** li. 1. di. 27. 1
- Pater esse & generare an sit una notio,** li. 1. di. 17. q. 2 Resp. 6
- Patrem esse & generare quæ illarū notionum sit ratio alterius idest uerum hypostasis patris siue pater ideo generet quia pater est, uel utrū ideo sit pater quia generat,** li. 1. di. 27. q. 2. Ref. 10
- Pater an generat quia deus an quia pater an quia innascibilis,** li. 1. di. 27. 13
- Pater est principij sine principio quo modo intelligitur,** li. 1. di. 29. 2
- Pater prior est filio nec tamē filius posterior patre,** li. 1. di. 29. 9
- Pater & filius an possint dici unū principium spiritus sancti,** lib. 1. di. 29. q. 1 Resp. 16. & 17
- Pater & filius sunt unus spirator uel sunt idem principium spiritus sancti utrū istę locutiones sunt cōcedendę,** li. 1. di. 29. q. 2 Ref. 22
- Pater & filius qua ratione sunt unum principij spiritus sancti,** li. 1. di. 29. 23
- Pater & filius quamuis una spiratione spirent non sunt tamen una spiratio,** li. 1. di. 29. Resp. 24. Ad idem. 26
- Pater & filius sunt unum principium spiritus sancti ergo sunt idē principij solutio,** li. 1. dist. 29. 25
- Pater & filius sunt unū principij spiritus sancti,** lib. 1. di. 29
- Pater & filius & spiritus sanctus dicuntur tria secundum substantiā & unū per consonantiam ad elidendū hæresim Sabellianam,** lib. 1. dist. 31. 23
- Pater quomodo est sapiens sapientia in genita,** lib. 1. dist. 32. 2
- Pater & filius diligunt se spiritus sancto an locutio ista sit admittenda,** li. 1. di. 32. q. 1. Ref. 7. & in textu.
- Pater & filius diligunt se spiritus sancto in qua habitudine cōstruitur ille ablatiuus,** li. 1. di. 32. q. 2. Respon. 13
- Pater est sapiens sapientia genita an locutio ista sit admittenda,** li. 1. di. 32. q. 1. Resp. 16. & in textu
- Pater an duplicem an unam tantū habeat sapientiam,** li. 1. di. 32
- Pater nouit filio & pater nouit in filio differunt,** li. 1. di. 32. 18
- Pater dicit omnia uerbo & intelligit omnia uerbo differunt,** li. 1. distin. 1. dist. 30. 19
- Pater est potēs potentia quam genuit uirtute utrū ista locutio sit admittenda,** lib. 1. dist. 32. q. 2. Resp. 20
- Pater non est eo substantia quo est pater & cōsimiles locutiones ratione ablatiui duplices sunt,** lib. 1. dist. 33. 8
- Pater-**

Paternitas quō dicit abstractionem
nō secundum rem sed secundum mo-
dum intelligendi, lib. 1. dist. 33. 8

Pater est paternitas pater est innas-
cibilis ergo paternitas est innascibili-
tas solutio, lib. 1. dist. 33. 20

Paternitas non est generans propter
quam repugnantiam nō admittitur,
lib. 1. dist. 33. 26

Pater & filius quo modo simul uident
omnia, lib. 1. di. 39. 2

Pater quo modo dicitur operari usq.
modo, li. 2. di. 7. 72. Et di. 15. 45

Pateres sancti non sunt equaliter puni-
ti ut paruuli, lib. 2. dist. 33. 35

Pater quare non potest mitti cum pos-
sit incarnari, li. 3. dist. 1. 31

Pater quo modo intelligitur per nomē
altissimi, li. 3. di. 3. 3

Patrem esse qui producit rē ad esse quo
modo intelligitur, lib. 3. dist. 4. 11

Patrem & filiū & spiritum sanctum nō
differre in natura dupliciter potest i-
telligi, li. 3. di. 5. 7

Pater noster est tota trinitas quamuis
una sola psona sit pater Christi, li. 3.
dist. 10. 38

Pater carnalis quare magis diligit fi-
lios suos quā patrē suū, li. 3. di. 29. 29

Pater & filius faciunt unum gradum
cognationis carnalis, li. 4. di. 40. 2

Patrini.

Patrini qui sint & quot ad baptizandū
requirantur, li. 4. di. 6. 44

Patrini in qua persona respondent, li.
4. dist. 6. 70

Patrini an obligētur paruulū instrue-
re in fide & moribus, li. 4. di. 6. 71

Patrini pro paruulo uel adultis pro
seipso quō & qd respōdeat, li. 2. di. 6

Paulus.

Paulus quomodo dicitur usus ministe-
rio diabolico, lib. 2. dist. 7. 89

Paulus & Barnabas quare nullum ar-
ticulum posuerunt in symbolo apo-
stolorum, li. 3. di. 25. 8

Paulus privilegio speciali iustificatus
est sine omni pparatione, li. 4. dist. 11.
17. 41. & 42

Peccare. Peccator. Peccatum.

Peccator quo modo debet in iustifica-
tione humiliari, lib. 1. dist. 14. 26

Peccatorum dignum effici iustificatio-
ne per aliquod precedēs quo sensu di-
xerit Aug li. 2. di. 41. 9

Peccare non posse est ex duplici causa
& secundū quam intelligitur quā mo-
dior est natura quē potest peccare quā
quē non est, li. 2. di. 44. 3

Peccatorum spiritualium quattuor ge-
nera, lib. 2. dist. 5. in argumento quin-
to ad partem affirmatiui ubi confi-
gentur, 5. ad marginem.

Peccatum diaboli consideratur secun-
dum triplicem statum, lib. 2. di. 5. 8

Peccatum primū diaboli non fuit pec-
catum omissionis, li. 2. di. 5. 20

Peccatum omissionis nō inducit quē-
cūque omissioni, li. 2. di. 5. 11

Peccatū duo cōplectitur scilicet auer-
sionem & cōuersionem & utriusque re-
spondet sua pœna, li. 2. di. 6. 21

Peccandi potestatem non esse libertatē
nec partem libertatis quo modo intel-
ligitur, li. 2. di. 7. 34

Peccatum quando dicitur caracter dia-
boli, li. 2. di. 8. 67

Peccator quare potest occidere innocen-
tem, lib. 2. dist. 19. 26

Peccata omnia esse a carne quo modo
intelligitur, lib. 2. di. 21. 33. & 34

Peccatū primi hominis an fuerit uel
potuerit esse ueniale, li. 2. di. 21. 9. 12

Peccatum quod primo secutum est ex
tentatione diaboli an fuerit remissibile
uel irremissibile, lib. 2. dist. 21. q. 22

Resp. 45

Peccatum quod ex illa tentatione sub-
secutum est an fuerit grauissimū om-
nium peccatorum, li. 2. di. 21. q. 30

Resp. 50

Peccatum unum dicitur grauius alio-
ro tripliciter ibidem, & di. 22. 15. Ita-
rū dicitur unū grauius altero duplici-
ter, eo. li. & dist. 7. & tit. 42. 26. & li. 3.

di. 36. 2. & di. 38. 7

Peccatum tribus modis geritur secun-
dum Isido, & secundū Bedam quatuor
modis, lib. 2. di. 22. 2

Peccatum dicitur dupliciter corrup-
pere & quomodo Adam & quomodo
Eua genus humanum corruperunt,
lib. 2. di. 22. 16

Peccatum primorum parentum an fue-
rit ex ignorantia, li. 2. di. 22. q. 2. 22

Resp. 18

Peccatum est ignorantia dupliciter, li. dist. 22. Ibidem.
 Peccati primorum parentum genus assignat, li. 2. di. 22.
 Peccatum primi parentis an præcesserit elatio, lib. 2. di. 22. Ad idem.
 Peccatum primorum parentum an fuerit grauius in uiro an in muliere, li. 2. dist. 22.
 Peccatum primorum parentum an ex ignorantia processerit & an per eam habeat excusari, lib. 2. dist. 22.
 Peccati primi malicia unde processerit cum natura hominis esset incorrupta lib. 2. dist. 22.
 Peccatum illud an præcesserit uoluntas lib. 2. dist. 22.
 Peccatum cogitationis quando est mortale & quando est ueniale, libro. 2. dist. 24. 30.
 Peccatum uel mora cogitationis quando inducit consensum uerum & quando interpretatiuum, libro. 2. dist. 34. 51. & 52.
 Peccatis in omnibus quo modo delictatio morosa est fugienda, li. 2. di. 24. 35.
 Peccatum an habeat esse secundum se in superiori parte rationis, lib. 2. di. 34. q. 1. Resp. 56. & per totum.
 Peccatum esse per conuersionem ad bonum commutabile quo modo intelligitur, li. 2. di. 24. 58.
 Peccatum ueniale an possit esse in superiori portione rationis, li. 2. di. 24. q. 2. Resp. 63. & per totum.
 Peccatum aliquod an possit esse in inferiori parte absque sensualitate, li. 2. di. 24. q. 1. Resp. 68. & per totum.
 Peccata omnia ortum habere ab originali concupiscentia quo modo intelligitur, libro. 2. di. 24. 71.
 Peccare mortaliter an possit pars inferior absque superiori, li. 2. dist. 24. q. 2. Resp. 72. & per totum.
 Peccatum mortale committere & cibum uerum degustare differunt, li. 2. dist. 24. 73.
 Peccatum ueniale an possit esse in sensualitate, li. 2. di. 24. quæ. 1. Resp. 82.
 Peccatum & culpa quo modo potest esse in sensualitate cum in ea non ponatur uirtus uel gratia, li. 2. di. 24. 83.
 Peccatum duo dicitur scilicet actum & deordinationem circa actum eius ratio

ne cuius peccatum dicitur esse in sensualitate, li. 2. di. 24. 84.
 Peccatum dupliciter consideratur scilicet in quantum habet rationem culpæ & in quantum habet rationem uicii, & quod est in sensualitate, li. 2. di. 24. 85.
 Peccatum mortale an possit esse in sensualitate, li. 2. di. 24. q. 2. 86.
 Peccatum ueniale quare ponitur in sensualitate & non mortale, li. 2. di. 24. 87.
 Peccandi ordo talis est in nobis qualis fuit in primis parentibus scilicet quod in nobis est uir & mulier & serpens & de spiritali coniugio uiri & mulieris in nobis, li. 2. di. 24.
 Peccati progressus qualiter fit in nobis, li. 2. di. 24.
 Peccati primi occasione quattuor nobis insinuat, li. 2. dist. 30. 19.
 Peccatum operari concupiscentia quo modo intelligitur, li. 2. di. 30. 22.
 Peccatum et poena quo modo per Adā transit in posteros, li. 2. di. 30.
 Peccatum Adā an fuerit originale uel actuale, li. 2. di. 30.
 Peccatum quo modo inrauit in mundum, li. 2. di. 30.
 Peccatum originale quid sit, lib. 2. di. 30.
 Peccatum originale an sit poena uel culpa, li. 2. di. 30.
 Peccatum originale an sit concupiscentia uel alia culpa, li. 2. di. 30.
 Peccatum originale id est concupiscentia per Adā in omnes transiit, li. 2. di. 30. 1.
 Peccatum in quo omnes peccauerunt quod sit, li. 2. di. 30.
 Peccatores multos constitutos esse per unius inobedientiam quo modo intelligitur, li. 2. dist. 30.
 Peccatum originale fuit in Adā & in nobis est, li. 2. di. 30.
 Peccatum non esse in semine quo modo intelligitur, li. 2. di. 21. 27.
 Peccatum actuale Adā tractatur multipliciter, li. 2. di. 33. in textu & in glossa marginali.
 Peccatum unum dicitur grauius uel maius altero duodecim modis, li. 2. di. 33. 3.
 Peccatum ex parte contrahere quid requirat, li. 2. di. 33. 9.
 Peccasse qua ratione dicimur in Adā li. 2. di. 33. 13.
 Peccatum numeratur dupliciter scilicet ratione subiecti & ratione actus

& quod neutro modorum originale multiplicatur, li. 2. di. 33. 35.
 Peccatum uel malum habet originem a bono, lib. 2. dist. 34. 7.
 Peccatum uel malū potest esse a uolū-
 tate deficiente tripliciter, li. 4. di. 33. 14.
 Peccatum esse dictum uel factum &c.
 quo modo accipitur ibi peccatum, li.
 2. dist. 34. 34.
 Peccatū nihil est ergo deus punit ho-
 minē pro nihilo quomodo soluitur,
 li. 2. di. 34. 40. Ad idem peccatū nihil
 ēe quo modo intelligitur, li. 3. di. 36. 2.
 Peccatum uel malum quo modo ortū
 habet a causa bona, li. 2. di. 34.
 Peccatum seu malū quo modo est a uo-
 luntate libera, li. 3. di. 34.
 Peccatum seu malum quo modo est a
 bono li. 2. dist. 34.
 Peccatū actualis & mortalis diffinitio,
 li. 2. dist. 35. 1.
 Peccatū quare magis diffinitur per op-
 positum ad iusticiam quā per opposi-
 tum ad alias uirtutes, li. 2. di. 35. 2.
 Peccatum an dicatur de originali a qua
 li mortali & ueniali uniuoce equiuo-
 ce uel analogice, li. 2. di. 35. 3.
 Peccatum omni generi quo modo
 potest una communis diffinitio assi-
 gnari. Ibidem.
 Peccatum dupliciter consideratur, sci-
 licet formaliter & materialit & quid
 est in utraque acceptione & quare ali-
 quando diffinitur per positionem ali-
 quando per priuationē, li. 2. di. 35. 8.
 Peccatum secundum quod dicit priua-
 tionem consideratur tripliciter, & se-
 cūdm hoc tripliciter diffinitur, &c.
 Ibidem.
 Peccatum secundum quod dicit actū
 subtractum tripliciter consideratur
 & secundum hoc tripliciter diffinitur,
 lib. 2. dist. 35. 9.
 Peccatum an habeat aliquod bonum
 corrumpere, li. 2. di. 35. q. 4. Resp. 10.
 Peccatum cum sit corruptio quo mo-
 do dicitur corrumpere, li. 2. di. 35. 11.
 Peccatum an corrumpat ratione boni
 subtracti uel ratione defectus, lib. 2.
 dist. 35. 12.
 Peccans an corrumpat se an alterum,
 lib. 2. dist. 35. 13.
 Peccatum an corrumpat ratione car-
 nis an ratione animæ, li. 2. di. 35. 14.

Peccatum an corrumpat quantum ad
 substantiam an quantum ad potentiam,
 an quantum ad actum, lib. 2. di. 35. 15.
 Peccatum an corrumpat bonum gra-
 tiæ uel naturæ, li. 2. di. 35. 15.
 Peccatū an sit ipsa corruptio passio ef-
 fectiualiter loquendo, lib. 2. di. 35. q. 2.
 Respon. 17.
 Peccatum dicitur priuatio actiue non
 passiue quo modo intelligitur, lib. 2.
 dist. 35. 19.
 Peccatū esse causam corruptionis pas-
 siue quo mō intelligitur, li. 2. di. 35. 21.
 Peccatum an ex hoc quod corrumpit
 bonū contrarietur bono increato, li.
 2. dist. 35. quæ. 3. Resp. 22.
 Peccatum quodlibet an corrumpat ista
 tria simul & inseparabiliter scilicet
 modum speciei & ordinē, li. 2. di. 35.
 q. 1. Ref. 26. & per totum.
 Peccatum quodlibet an corrumpat hec
 tria equaliter, li. 2. di. 35. q. 2. Ref. 33.
 Peccatū an corrumpat modū speciei & or-
 dinē totaliter. li. 2. di. 35. q. 3. Ref. 39.
 Peccatum actuale notificatur & qui d
 sit, li. 2. di. 35.
 Peccatum quo modo est priuatio uel
 corruptio boni, li. 2. di. 35.
 Peccatum cum nihil sit quo modo cor-
 rumpit bonum. Ibidem.
 Peccatum proprie corruptio est ani-
 mæ & quo modo. Ibidem.
 Peccatū facit dissimilitudinē per quā
 homo se elongat a deo. Ibidem.
 Peccatum ratione cuius est causa pecca-
 ti, & quod peccatum est causa peccati,
 lib. 2. di. 36. 1.
 Peccatum aliquod esse pœnam illam ef-
 fect a deo hæc & huiusmodi locutiones
 intelligēde sunt cū reduplicatione, li.
 2. di. 36. 3.
 Peccatum an sit pœna peccati, li. 2. di.
 36. q. 1. Ref. 5.
 Peccatum sequens quo modo est pœna
 præcedentis quātum ad retributionē
 li. 2. di. 36. 9.
 Peccatū non decet deum relinquere im-
 punitum quamuis homo possit con-
 donare, li. 2. di. 36. 23.
 Peccatum an secundum idem sit culpa
 & pœna an secundum diuersa, li. 2.
 dist. 36.
 Peccatum qua acceptione rei dicitur
 res, li. 2. di. 37. 1.

Peccatum aliter dicitur nihil quam illud quod nullo modo est, li. 2. di. 37. 4
 Peccatis diuersis quare meretur homo diuersa supplicia & diuersis bonis operibus tantum vnā gloriā, libro 2. distin. 40. 42. & 43
 Peccata dicuntur voluntaria secundū plus & minus secundum nouem gradus voluntarij, libro. 2. dist. 41. 5
 Peccatum actuale omne tam mortale quam veniale an sit voluntarium, lib. 2. dist. 41. quæ. 1. Respon. 36
 Peccare quo modo dicimur quotidie inuiri, libro 2. dist. 41. 37
 Peccata quædam fieri necessitate quo modo intelligitur, lib. 2. distin. 41. 38
 Peccatum veniale potest vitari hoc & hoc: & sic de singulis ergo & omne, solutio, lib. 2. dist. 41. 41
 Peccatum omne an sit circa voluntatem sicut circa subiectum proprium libro. 2. dist. 41. quæ. 2. Respon. 43
 Peccatum de sui ratione dicit duo & secundum quem modum consistit circa actum voluntatis. Ibidē Et ad idē. 44
 Peccatum non fieri nisi consentiendo quo modo intelligitur, li. 2. di. 41. 45
 Peccatum deformare totam imaginem quo modo intelligitur, lib. 2. d. 41. 47
 Peccare cum sit voluntatis proprium an puniri etiam sit voluntatis proprium, lib. 2. di. 41. quæ. 3. Respon. 49 & per totum
 Peccatū omne exterius an sit voluntariū vel a voluntate, lib. 2. distin. 41
 Peccatum quo modo trāsit adū & manet reatu & contra, lib. 2. dist. 42. 1
 Peccatum diuiditur septemplexiter secundū septemplexem eius comparationem, lib. 2. distin. 42. 4. ad idem aliter. 6
 Peccatum voluntatis & operis an sint duo peccata an vnum, lib. 2. dist. 42. quæ. 1. Respon. 19
 Peccatum operis exterioris & peccatū voluntatis interioris dupliciter contingit comparari. ibidem
 Peccata duo esse voluntatem interiorē & actionem exteriorē si quæ rationes sonare videntur quo modo sunt intelligendæ, lib. 2. distin. 42. 20. & per totum
 Peccatum operis an addat supra peccatum voluntatis, lib. 2. distin. 42. quæ.

2. Respon. 25
 Peccati quantitatem considerari penes quantitatem cōtempus quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 42. 28
 Peccati totam rationem esse a voluntate falsum est, lib. 2. distin. 42. 29
 Peccata spiritualia & carnalia diuulter se habent respectu voluntatis, libro. 2. distin. 42. 30
 Peccatum veniale & mortale an conueniant in auersione, libro. 2. distin. 42. quæ. 1. Respon. 31
 Peccatum esse desertionem meliorum, &c. potest dupliciter intelligi, lib. 2. dist. 42. 32
 Peccatum secundum quā rationē dicitur esse propriē contra prohibitionē dei & quo modo veniale se habet ad prohibitionem, lib. 2. dist. 42. 33
 Peccati venialis amor an sit vsus, vel fruitio, lib. 3. dist. 42. 37
 Peccatum veniale an conueniat cum mortali in reatu pœnæ æternæ, lib. 2. distin. 42. quæ. 2. Respon. 38, & 39
 Peccati venialis rationem magis saluari cum mortali quam cum gratia quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 42. 43
 Peccato veniali non deberi pœnā temporalem nisi ratione gratiæ quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 42. 44
 Peccato veniali an debeatur pœna æterna si quis tantum in eo decesserit, lib. 2. dist. 42. 45
 Peccatum mortale secundum cuius reputationem excedit veniale improprietate, lib. 2. distin. 42. 46
 Peccatum veniale an offendat deum libro 2. distin. 42. 47
 Peccatum an habeat diuidi per differentias materiales tantum, an etiam per formales lib. 2. di. 42. q. 1. Rñ. 48
 Peccatum formaliter loquendo nihil esse quō intelligitur, lib. 2. dist. 42. 50
 Peccatum non habere speciem quo modo intelligitur, lib. 2. distin. 42. 51
 Peccatum quo modo est in genere, lib. 2. distin. 42. 52
 Peccatum originale & actuale penes quid differunt, libro 2. dist. 42. 53
 Peccatum an habeat diuidi per auersionem & conuersionem tanquā per diuersas peccatorum differentias siue per diuersa peccata, lib. 2. distin. 42. quæ. 2. Respon. 56

Peccatum operis & voluntatis quo modo differunt, lib. 2. dist. 43

Peccato abeunte qualiter potest manere reatus & p. actuale transit actu & remanet reatu originale autem e contra, libro 2. dist. 42. Et ibidem quid sit peccatum transire actu & manere reatu & cōtra & ex hoc sumitur differentia inter pecc. actuale & originale.

Peccatum quinque modis diuiditur, libro 2. dist. 42

Peccatum mortale & veniale quo modo differunt, lib. 2. dist. 42

Peccatum & delictum quo modo differunt, ibidem

Peccata capitalia septem enumerantur lib. 2. dist. 43

Peccatum ad mortem dicitur dupliciter & de quo intelligitur illud Iohannis. Est peccatum ad mortem non pro eo dico ut quis oret, libro 2. dist. 43. Ad idem. 8

Peccatum esse ex infirmitate & ignorantia quo modo intelligitur, libro 2. dist. 43. 9. & 10

Peccatum in spiritum sanctum an dicatur genus peccati distinctum ab alijs generibus peccatorum, lib. 2. dist. 43 quæ. 1. Respons. 7

Peccatum in spiritum sanctum an dicatur quia sit contra personam spiritus sancti, an quia est contra illud quod est appropriatum spiritui sancto, libro 2. dist. 43. 9

Peccatum ex ignorantia & peccatum ex infirmitate quare non dicuntur genus peccati determinatum, libro 2. dist. 43. 10

Peccatum in spiritum sanctum an semper habeat aliquod peccatum præambulum, lib. 2. dist. 44. quæ. 2

Peccatum in spiritum sanctum differenter consideratur secundum differentes eius species, li. 2. dist. 43. vide in rñ.

Peccatum in spiritum sanctum non posse committi sine culpa præambula si quæ rationes sonare videntur quo modo sunt intelligendæ, libro 2. dist. 43. 12. & per totum

Peccatum in spiritum sanctum prout respicit obstinationem, vel desperationem habet aliud peccatum præambulum sed non sic in alijs generibus peccatorum in spiritum sanctum, li. 2. d. 43. 14

Peccatum in spiritum sanctum an sit gravissimum, libro 2. dist. 43. q. 1. Rñ. 18

Peccatum in spiritum sanctum quo modo committitur, lib. 2. dist. 43. 19

Peccatum quo modo ledit naturam, lib. 2. dist. 43. 20

Peccati maior insanabilitas venit ex duplici causa, lib. 2. dist. 43. 21

Peccatum in spiritum sanctum quare dicitur graviusquam peccatum in patrem, lib. 2. dist. 43. 22

Peccati rationem quare magis diminuant ignorantia & infirmitas quæ malicia, libro 2. dist. 43. 23. Hic ponitur immo est ex malicia conficta ponatur immo est ex malicia inficta

Peccatum illud esse magis grave in quo maior regnat libido quo modo intelligitur, libro 2. dist. 43. 24

Peccatum in spiritum sanctum an sit irremissibile, libro 2. dist. 43. q. 2. Rñ. 28

Peccatum in spiritum sanctum prone claudit in se impenitentiam dicitur dupliciter & secundum quæ modus est irremissibile, libro 2. dist. 43. 30

Peccatum in spiritum sanctum non remitti si alicubi legitur quo modo intelligitur, libro 3. dist. 42. 31. 32. & 33

Peccati in spiritum sanctum an convenienter sex species assignentur, libro 2. dist. 43. quæ. 1. Respons. 35

Peccati in spiritum sanctum plures vel pauciores species esse quam sex si quæ rationes sonare videntur quo modo sunt intelligendæ, libro 2. dist. 43. 36 & per totum.

Peccatum in spiritum sanctum quo modo opponitur penitentiæ, lib. 2. d. 43. 37

Peccatum in spiritum sanctum species quare magis circa misericordiam & iusticiam assignantur, quam circa alia dei conditiones, libro 2. dist. 43. 38

Peccatorum in spiritum sanctum numerus & sufficientia penes quid accipitur, libro 2. dist. 43. 43

Peccati in spiritum sanctum sex species tractantur, & arguitur quod nulla sit species peccati in spiritum sanctum lib. 2. dist. 43. quæ. Respons. 44

Peccatum in spiritum sanctum quod dicitur, peccatum ad mortem comparatur ad alia peccatorum genera, libro 2. dist. 43

Peccatum in spiritum sanctum vel ad mortem

- mortem quid sit, lib. 2. distin. 43
 Peccatum in spiritum sanctum differē-
 tias assignat, libro 2. distin. 43
 Peccati in spiritum sanctum distinctiua
 & communis assignatio secundū Amb.
 libro. 2. distin. 43
 Peccandi potētia an sit in nobis a deo
 lib. 2. dist. 44. q. 1. Respons. 5
 Peccandi vel nocendi voluntas quo-
 modo est ab animo & potestas vel po-
 tentia quō est a deo, libro. 1. di. 44. 6
 Peccandi potentia quomodo attestatur
 nobilitati naturæ, lib. 2. distin. 44. 8
 Peccandi potentia quo modo facit ad
 amplificationem laudis, lib. 2. di. 44. 9
 Peccandi potentia an insit creaturæ ex
 deo an ex nihilo, lib. 2. dist. 44. 10
 Peccandi potentia secundum q̄ huius-
 modi an sit mala, libro. 2. distin. 44.
 quæ. 2. Respons. 11. & per totum
 Peccandi potentia an sit bona an mala
 libro. 2. dist. 44. 18
 Peccandi voluntas quare dicitur ma-
 la & non sic potestas, lib. 2. di. 44. 19
 Peccādi potestas unde sit, lib. 2. di. 43
 Peccatum non committere in hac vita
 quo modo conuenit filio dei & quo
 modo matri dei, lib. 2. distin. 44. 28
 Peccatum vitare quibus concessum est,
 lib. 2. distin. 44. 26
 Peccatū dicitur tripliciter & quō maria
 fuit a peccato munda, lib. 1. di. 3. 29
 Peccandi potentia dicitur dupliciter
 & quo modo peccandi potentia in
 Christo fuit, lib. 3. dist. 12. 20
 Peccādi potētiā esse principiū culpæ
 quo modo intelligitur, lib. 3. di. 12. 22
 Peccatum esse fieri per plura quod po-
 test fieri per pauciora quo modo intel-
 ligitur, lib. 3. distin. 14. 51
 Peccatū accipitur dupliciter scilicet ab-
 stractē & concretē, & quō potest a gra-
 tia informari, lib. 3. dist. 23. 68
 Peccatum quare dicitur expellere gra-
 tiam, lib. 3. distin. 30. 5
 Peccatum est ex timore vel amore ma-
 lo dupliciter, lib. 3. dist. 31. 7
 Peccatorum quo modo dicitur domi-
 nus non recordari post penitentiam
 libro. 2. distin. 31. 17
 Peccata vitās timore penæ quō consti-
 tuitur dei inimicus, lib. 3. dist. 36. 4
 Peccata & vitia an habeant connexio-
 nem, libro 3. dist. 36. q. 4. Ref. 30
 Peccata seu vitia dupliciter adinuicem
 comparantur & quō habent connexio-
 nem & quo modo non. Ibidem.
 Peccans in vno quo modo perdit multa
 bona & quomodo sit omnium re-
 us, libro 3. dist. 36. 31
 Peccatum seu vitium non habet exclu-
 di nisi per habitum sibi oppositum,
 virtus autem potest excludi non so-
 lum per vitium sibi oppositum sed
 etiam per vitium oppositum alij vir-
 tuti, libro. 3. distin. 36. 23
 Peccatum deformare totam imaginem
 sicut gratiam reformare quo modo
 intelligitur, lib. 3. distin. 36. 33
 Peccata seu vitia aliter nascuntur a cō-
 cupiscentia & imperantur a superbia
 aliter virtutes a charitate & gratia,
 libro. 3. distin. 36. 34
 Peccata quibus directe peccatur in
 proximū quare sunt plura quam qui-
 bus directe peccatur in deum, libro
 3. distin. 37. 45
 Peccata capitalia quæ in quibus decalo-
 gi præceptis prohibentur, lib. 3. di. 37. 48
 Peccati triplex genus intelligitur ibi
 vulnus & liuor & plaga tumens, lib.
 4. in prologo 4
 Peccatorum remissio quō dicitur latere
 in baptismo, lib. 4. distin. 1. 30
 Peccata dimittere in baptismo quare
 nō est concessum homini, lib. 4. di. 5. 5
 Peccandi necessitas est duplex & quā
 quam culpā excludat, lib. 4. di. 12. 55
 Peccatorem etiam si ad summam malō-
 rum perueniat recipi ad gratiam quo
 modo intelligitur, lib. 4. dist. 14. 42
 Peccatori difficilius esse resurgere a pec-
 cato quam resistere peccato quo mo-
 do intelligitur, lib. 4. dist. 14. 65
 Peccatum duo implicat scilicet dei of-
 fensam & libidinem inordinatam &
 pro quo potest fieri satisfactio, libro
 4. distin. 20. 9
 Peccatōrē nō esse dignū pane quo vesci-
 tur, quō intelligitur, lib. 4. di. 15. 28
 Peccatorum causas excidere est duplici-
 ter, lib. 4. dist. 15. 45
 Peccatus quibuidam & si coniuncta sit
 tristitia tamen radix est ex delectatio-
 ne

nelibidinosa, libro. 4. dist. 15. 56
 Peccatum quo modo est voluntarium
 & inuoluntarium, lib. 4. dist. 16. 19
 Peccatum secundū rigorē iusticiæ nun
 quā satis digne punit, lib. 4. d. 16. 32
 Peccatorum omnia genera includūtur
 in præceptis decalogi, lib. 4. d. 16. 93
 Peccat aliquis dupliciter scilicet per
 ignorantiam iuris & per ignorantiam
 facti, libro. 4. dist. 16. 78
 Peccatum commissum per ignorantiam
 esse inuoluntarium quo modo in
 telligitur, lib. 4. dist. 16. 79
 Peccatum latens non impedit iustifica
 tionem, libro. 4. distin. 16, 86
 Pecca u obliuioſi grauius punitur quā
 rememoranti, libro 4. dist. 16. 87
 Peccatum veniale an possit fieri morta
 le, lib. 4. distin. 16. quæ. 1
 Peccati venialis genus est triplex. Ibidē
 in Respons.
 Peccata venialia non possunt fieri mor
 tala per essentiam, lib. 4. di. 15. 89
 Peccatum tria mala complectitur quæ
 per terra bona expellūtur, li. 4. d. 17. 21
 Peccatum dicitur defendi idest excusa
 ri, libro 4. distin. 17. 31
 Peccatum suum confitetur aliquis ali
 cui dupliciter, libro 4. distin. 17. 32
 Peccatum mortale fieri veniale intelli
 gitur aut quantum ad maculam aut
 quantum ad reatum, lib. 4. dist. 17. 57
 Peccatum veniale dicitur tribus modis
 & quomodo mortale sit veniale. Ibidē
 Peccati manifestatio pō fieri duplici
 ter, libro 4. dist. 17. 61
 Peccata abscondere quo modo est cōtra
 legē nature, libro 4. dist. 17. 65.
 Peccatum quod dubitatur an sit venta
 le an mortale quo modo sit confiten
 dum, libro 4. dist. 17. 1. & 4
 Peccata dimittuntur triplici modo se
 cundum Amb. lib. 4. distin. 18. 2
 Peccatores quo modo vident sciētia &
 intellectu, lib. 4. distin. 17. 47
 Peccatū quo modo oritur & est in ani
 ma realiter, lib. 4. distin. 18. 49
 Peccatum dicitur tenebra macula fœ
 tor & vinculum damnationis æternæ,
 libro 4. distin. 18. 1, & 48. & 49. 50
 Peccatorum remissio quo modo exigat
 arbitrij libertatem, lib. 4. di. 20. 3
 Peccatum mortale habet in se maculā
 & reatum & quod transit & quod ma

nec in dilectione, lib. 4. dist. 20. 6
 Peccata mortalia quo modo sunt in
 penitencia venialia, lib. 4. dist. 20. 7
 Peccare semper quō dicitur impenitēs
 si semper viueret, libro. 4. dist. 20. 8
 Peccati triplex gen^{us} et quō quodlibetha
 berationē voluntarij, &c. li. 4. d. 21. 13
 Peccata mortalia quare oportet sigilla
 tim in confessione exprimi & nō oportet
 de singulis conteri singularim,
 libro. 4. distin. 21. 39
 Peccata dubia quo modo sunt confiten
 da libro 4. distin. 21. 53
 Peccata an redeāt quātū ad maculā, lib.
 4. distin. 22. quæ. 1. Rñ. 6. & per totū
 Peccata deleri & opera bona mortificā
 ri differunt, libro. 4. dist. 22. 10
 Peccata dimissa an redeant quancum
 ad reatū, lib. 4. di. 22. quæst. 2. Resp.
 13. & per totum.
 Peccati absconſionem esse secundam
 tabulam post naufragium quo modo
 intelligitur, libro 4. dist. 23. 33
 Peccata dimissa an redeāt ppter cōfē
 sionis omissionē, lib. 4. distin. 22
 Peccatum contra naturam quo modo
 dicitur execrabil^{is} fieri in vxore quā
 in meretrice, libro 4. dist. 38 9
 Peccatorum varia genera enumerātur
 & diffiniūtur quæ circa carnis actum
 cōmittūtur vt sunt fornicatio, sup^{er}stī,
 adulteriū, incest^{us}, rapt^{us}, lib. 4. dist. 38
 Peccata electorum patebūt omnib^{us} iu
 stis in resurrectione ad laudem, libro
 4. distin. 43. 4

Pœna

Pœna & culpa in quo differunt, libro.
 1. dist. 40. 45. & 46
 Pœna est triplex, scilicet inflicta con
 tracta & acta & quæ repugnat gratiæ
 & quæ non, lib. 1. distin. 40. 29
 Pœnam separare a cognitione quid est
 libro. 2. distin. 31. 22
 Pœnam non esse causam culpæ quo mo
 do intelligitur, lib. 2. dist. 31. 32
 Pœnam omnem iustam esse quo modo
 intelligitur, lib. 2. dist. 32. 34. & d. ist.
 35. 20. Ad idem distin. 36. 6. vbi pro
 positio illa dupliciter exponitur.
 Pœna quō reddit impossibilem ad bonū
 ad gloriā ad malū, lib. 2. di. 35. 42
 Pœna an sit priuatio boni, lib. 2. d. 35
 Pœnam omnem esse ordinatiuam cul
 pæ quō intelligitur, lib. 2. dist. 36. 7
 Pœna

Pœna sine subsequente an sit in aliquo ponere culpam, libro 2. dist. 36. quæ. 1. Respon. 18. & per totum

Pœna dupliciter consideratur .sc. quantum ad statum inchoationis & quantum ad statum consummationis & qua punitur homo remediabiliter, & qua irremediabiliter, lib. 2. dist. 36. 19

Pœnam statim iunctam non habet culpa, quia meritum non habet statim commutatum præmissi, solutio, lib. 2. d. 36. 20

Pœnam semper esse infligendam, libro 2. dist. 35. 21

Pœna an possit esse in aliquo sine culpa præcedente, libro 2. dist. 36. quæ. 2. Respon. 24. & per totum

Pœnæ malum dupliciter potest ordinari, Ibidem

Pœna aliter ordinatur ad culpam quam culpa ad pœnam, lib. 2. dist. 36. 23

Pœna siue punitio non solum est a diuina iustitia, sed etiam plerumque a diuina misericordia, libro 2. dist. 36. 29

Pœna aliqua an sit a deo, libro 2. dist. 36. quæ. 1. Respon. 30

Pœna & malum quo modo differunt. Ibidem, & ad idem. 32

Pœna quomodo est a deo cum sit solus boni priuatio & defectus & deus nullius defectus sit causa efficiens, libro 2. dist. 36. 34

Pœnæ malum quare deo attribuitur, malum vero culpæ non, lib. 2. di. 36. 35

Pœna omnis an sit a deo, libro 2. dist. 36. quæ. 2. Respon. 36

Pœnæ nomē tripliciter habet acceptionem secundum triplicem comparisonem ad nocumentum. Ibidem.

Pœna quæ est a deo & quæ non, lib. 2. dist. 36. 38. & 39

Pœna mortis & pœna æternæ damnationis quomodo utraq; est a Deo, li. 2. di. 36. 41

Pœna ratione pœnæ duo nominatur, & secundum quem modum habet operari ad voluntatem, lib. 2. dist. 41. 49

Pœna qua voluntate sit a deo, libro 2. dist. 38. 7

Pœnam non voluntariam fuisse in Christo iusto & paruulo quo modo intelligitur libro 2. dist. 42. 51. & 52

Pœnam sine culpa esse inordinatam quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 15. 8

Pœnæ acerbitas ratione cuius pensatur lib. 3. dist. 16. 14

Pœnæ & beneficia sunt in quadruplici differentia, libro 3. dist. 34. 63

Pœna comparatur ad tria & secundum quam comparationem placet deo, li. 4. di. 1. 81

Pœnarum quedam sunt temporales quædam æternales & a quibus baptizatus absoluit, libro 4. dist. 4. dist. 4. 11

Pœnalitates contrariæ per nos ut sunt fames sitis infirmitas &c. quare post baptismum in nobis relinquuntur, libro 4. dist. 4. 12

Pœnale est aliquid dupliciter & quod respicit in satisfactione, lib. 4. di. 15. 57

Pœnâ purgatoriâ an sit ponere, libro 3. dist. 20. quæ. 1. Res. 9. & per totum

Pœna purgatoriâ an sit maxima pœnarum temporalium, libro 4. dist. 20. quæ. 2. Respon. 17 & per totum

Pœna est duplex. scilicet assumpta & infligenda & in qua placet & non placet de ordinatio pœnæ ad culpam, lib. 4. di. 20. 1

Pœna modica in presenti quare plus satisfaciatur deo quam magna in futuro libro 4. dist. 17. 19

Pœna gehēnalis secundum quid indicatur maior, & minor. lib. 4. dist. 17. 21

Pœna purgatoriæ an sit voluntaria, libro 4. dist. 20. quæ. 3. Respon. 13

Pœna aliqua dicitur voluntaria tripliciter & quæ quæ conuenit. Ibidem

Pœna in illa purgatoriâ an sit minor certitudo de gloria quam in via, lib. 4. dist. 4. quæ. 4. Respon. 14

Pœna purgatoriæ quorum ministerio infligitur, lib. 4. dist. 20. quæ. 5. Res. 29

Pœnæ purgatoriæ locus ubi sit, libro 4. dist. 20. quæ. 6. Respon. 34

Pœnam ad perfectam remissionem esse duplicandam, vel non minuendam si quæ loquuntur auctoritates quomodo sunt intelligendæ, lib. 4. di. 20. 59

Pœnam non posse minui vel relaxari propterea quod deus qui est superior remittendo culpam ligat ad pœnam & sacerdos qui est inferior non potest absoluerē ab eo quod ligat superior solutio, libro 4. dist. 20. 59

Pœnæ satisfactoriæ relaxatio a quo possit fieri, lib. 4. di. 20. quæ. 3. 1. Res. 60

Pœna an mitigetur in damnatis propter misericordiam pietatis, li. 4. di. 46. quæ. 2. Res. 12

Pœna damnatorum secundum duplicem comparisonem ad delectationem aliam quando est maior aliquando minor quam

T A B V L A

quam delectatio, li. 4. di. 36. 13
De pœna damnatorum & aliorum uide plura in damnatus & ubi suffragium & ubi relaxatio & indulgentia.
Pœnitentia. pœnitere &c.
Pœnitentia quo modo dicitur præcedere baptismum, li. 4. di. 4. 1
Pœnitentia quare dicitur secunda tabula post naufragium, li. 4. di. 14. 1. &c. quid sit naufragium 2
Pœnitentia interior & exterior tractatur, li. 4. di. 14. 3
Pœnitentia quo modo fuit initium prædicationis Ioannis, li. 4. di. 14. 4
Pœnitentiæ multæ diffinitiones & earum sufficientia & differentia, li. 4. di. 4. 5
Pœnitentia an sit uirtus, li. 4. di. 14. 9. 1. Resp. 6
Pœnitentia quare magis est uirtus quàm alia sacramenta, li. 4. di. 14. 7
Pœnitentia uirtus ratione cuius habet obiectum bonum, li. 4. di. 14. 8
Pœnitentia quo modo habet connexionem & durationem cum alijs uirtutibus, li. 4. di. 14. 9
Pœnitentia an sit uirtus generalis an specialis, lib. 4. di. 14. q. 2. Rñ. 10
Pœnitentiæ quauis habeat effectum generalem tñ est uirtus specialis, lib. 4. di. 14. 11
Pœnitentia quo modo considerat prædicatum ut obiectum, li. 4. di. 14. 13
Pœnitentia an sit uirtus theologica an cardinalis, li. 4. di. 14. q. 3. Resp. 14
Pœnitentia quare non habet deum pro obiecto, libro 4. di. 14. 16
Pœnitentia quare non est charitas, lib. 4. di. 14. 17. & 18
Pœnitentia uirtus quam uim animæ habeat pro subiecto libro 4. di. 14. quæ. 1. Resp. 19
Pœnitentia quo modo est species iustitiæ, libro 4. di. 14. 20
Pœnitentia quare est in lib. arb. non in synteresi, libro 4. di. 14. 21
Pœnitentia secundum quam acceptio nē rationis ē in rationali, li. 4. di. 14. 22
Pœnitentia quo modo propter odium est in irascibili & non in concupiscibili, libro 4. di. 14. 23
Pœnitentia quamuis expellat omnia uicia non tamen est in omnibus potentijs animæ, lib. 4. di. 14. 24
Pœnitentia uirtus unde oriatur & dicitur Magister q̃ timore concipitur,

libro 2. di. 14. q. 4. Ref. 25
Pœnitentia uirtus quo modo est ante dona naturali ordine & tantum concipitur timore qui est donum libro 4 di. 14. 26. Item hic ponitur concipitur primum ponatur concipitur pœnitentia
Pœnitentia uirtus an sit prima ordine inter alias, libro 4. di. 14. quæ. 3
Resp. 27
Pœnitentia qua ratione dicitur prior uirtus quam fides & charitas, libro 4. di. 14. 28. 29. & 30
Pœnitens cum fletu & iterans percatum grauiori pœnæ se subijci quo modo intelligitur, libro 4. di. 14. 33
Pœnitentiæ est uirtus qua commissamala &c. an illa Magistri diffinitio sit conueniens, li. 4. di. 14. 34
Pœnitentiæ uirtuti quo modo attribuitur manifestatio uitæ, li. 4. di. 14. 35
Pœnitentia est quædam dolentis uindicta utrum illa diffinitio Aug. sit bona, lib. 4. di. 14. 36
Pœnitens quo modo simul gaudet & dolet, lib. 4. 37
Pœnitentia est uindicta semper puniens quod commisit &c. quo modo intelligitur, li. 4. di. 14. 38
Pœnitentia solemnns quid sit & de alijs ad eā pertinentibus, li. 4. di. 14. 39
Pœnitentia solemnns quando iteratur, li. 4. di. 14. 40
Pœnitentiam iterare posse significatur in suscitatione trium mortuorum a Christo, li. 4. di. 14. 41
Pœnitentia uera an contingat cadere, li. 4. di. 14. q. 1. Resp. 45
Pœnitentia ueritas dupliciter accipitur sicut & cuiuslibet uirtutis, lib. 4. di. 14. 46
Pœnitentia ueritas quo modo exigit plangēda nō committere, li. 4. di. 14. 47
Pœnitentiam esse inanem quam sequē culpa inquinat quo intelligitur, Ibidē.
Pœnitentia potest esse uera quauis nō sit infinita, lib. 4. di. 14. 48
Pœnitentem semper debere dolere quo modo intelligitur, lib. 4. di. 14. 49
Pœnitentiam an contingat iterare hoc est an cōtingat per pœnitentiam resurgere, li. 4. di. 14. q. 2. Ref. 50
Pœnitentia iteratur & nō baptismus triplici ratione, lib. 4. di. 14. 51. & 54
Pœnitentia

- Penitentiam non posse iterari si alicui doctorum auctoritates sonant quo modo sunt exponendæ, libro. 4. dist. 142. 52. & 53.
 Penitentiam super culpam quicunque agit an inueniat veniam quātūcūq; peccauerit, lib. 4. di. 13. quæ. 3. Rñ. 55
 Penitentia est duplex, & quæ sit in diabolo, & damnatis, & quæ mereatur veniam, ibidem. & 58. 51
 Penitentia Anthiochi, & penitentia Esau qualis fuerit, li. 4. di. 14. 56 & 57
 Penitentem an necesse sit resurgere in equali charitate vel etiā in maiori, li. 4. dist. 14. q. 1. Rñ. 60. & per totum.
 Penitentia perfecta consideratur dupliciter. Ibidem
 Penitentia secundum quam acceptio-nem sanitatis restituit in sanitatem pristinam, libro 4. dist. 14. 68
 Penitentiam perficere posse in minori charitate quō intelligitur, li. 4. d. 14. 69
 Penitentia quo modo restituit in statum pristinum eum qui virginitatem amisit & eum qui deum offendit & eum qui post innocentiam peccauit, lib. 4. distin. 14. 70
 Penitentia quare restituit in statum pristinum & sanat omnes infirmitates baptismus vero non, lib. 4. dist. 14. 71
 Penitentia an restituit homini opera bona prius mortificata per culpam, lib. 4. dist. 14. quæ. 3. Respons. 72
 Penitentiam opera bona prius mortificata non posse viuificare vbi dicit auctoritas quo modo est exponenda, lib. 4. distin. 14. 73
 Penitentia potest bona opera mortificata viuificare, vel quia manet in corpore mystico, vel in memoria eius qui fecit & dei, lib. 4. distin. 14. 74
 Penitentia comparatur ad baptismum quantum ad ordinem, lib. 4. dist. 14
 Penitentia est duplex scilicet interior & exterior, libro. 4. dist. 14
 Penitentia virtutis diffinitiones, libro 4. distin. 14
 Penitentia a qua quis reciduat sem quorundā errorē nō est vera de. & rñdet huic errori, lib. 4. dist. 14
 Penitentia vera quomodo conatur ad baptismi puritatem reducere, lib. 3. dist. 15. 41. Ad idem dist. 17. 78
 Penitens & nō lachrymas quō dicitur culpabiliter durus, lib. 4. dist. 15. 42
 Penitentia in singulis partibus quid relaxetur, lib. 4. dist. 15. 49
 Penitentia quare imponitur a sacerdote cum peccata dimissa sunt in contritione, libro 4. dist. 15. 50
 Penitere potest aliquis irretritus pluribus peccatis de vno peccato ita qd alio sit impenitens secundū aliquorū errorem, lib. 4. distin. 15
 Penitentiam nō posse fieri de vno peccato sine alio multipliciter probatur &c. lib. 4. distin. 15
 Penitentia prout est virtus, & prout est sacramentum quas habeat partes integrantes, & quas potestatiuas &c. lib. 4. distin. 16. 1
 Penitentia partes omnes qua ratione dici possunt satisfactio & qua ratione satisfactio conuenit vni parti penitentia, lib. 4. dist. 16. 2
 Penitentia digni fructus qui sint, lib. 4. distin. 16. 6
 Penitentia facienda est cum gaudio multiplici ratione, lib. 4. distin. 16. 10
 Penitens debet vitare choreas ludos & spectacula, lib. 4. dist. 16. 13
 Penitentia opera quō dicuntur fructus & quo modo differunt boni fructus & digni fructus, libro 4. dist. 16. 14
 Penitentia verā nō posse peragere milites theolonicos, & negociatores quō intelligitur, libro 4. distin. 16. 15
 Penitentia & gratia differenter est culpam delere, libro 4. distin. 16. 19
 Penitentia quo modo sit per excessum & quo modo non lib. 4. distin. 16. 42
 Penitentia quando est sacramentum & quando virtus, lib. 4. dist. 16. 61
 Penitentia quō sit pro peccatis quæ leges decalogus continet, li. 4. di. 16. 62
 Penitere & dolere an oporteat pro originale peccato, lib. 4. di. 16. q. 2. R. 66
 Penitentiam esse ad detestandum omne malum nostrum quo modo intelligitur, libro 4. dist. 16. 68
 Penitentia detestari debere omne malum quod separatur a deo quo modo intelligitur, libro 4. distin. 16. 69
 Penitentem se debere ponere de omni eo de quo iuste punitur a deo quō intelligitur,

telligitur lib. 4. dist. 16. 70
 Pœnitentiæ sacramentum an ante debe
 at accipere adulter quam accedat ad
 baptismum cum actuali, libro 4. dist.
 16. quæ. 2. Respons. 71
 Pœnitentiæ læmētā debere pcedere baptis
 mū quō intelligitur, lib. 4. dist. 16. 73
 Pœnitere mortalia per ignorantiam cō
 missa an sit necesse, lib. 4. dist. 16.
 quæ. 1 Respons. 77
 Pœnitere potest aliquis dupliciter, scilicet
 in generali, & in speciali & de quo
 tenetur dolere, ibidem
 Pœnitere non posse de ignoratis quo
 modo intelligitur, lib. 4. dist. 16. 80
 Pœnitenti quomodo est necessaria pec
 cati cognitio, lib. 4. dist. 16. 81
 Pœnitere non debere de ignoratis, quia
 confiteri illa non oportet quo modo
 intelligitur, li. 4. di. 16. 82
 Pœnitere potest obliuiofus, sed non su
 riosus, libro 4. dist. 16. 85
 Pœnitere in generali quo modo est, lib.
 4. dist. 16. 88
 Pœnitere an teneatur quis de veniali,
 lib. 4. dist. 16. quæ. 2. Respons. 94
 Pœnitentiæ vt est sacramentum partes
 integrales quæ sint, lib. 4. dist. 16
 Pœnitentia vera secundum quem mo
 dum constituitur, lib. 4. dist. 16
 Pœnitentiam veram quo modo quidā
 non faciunt, lib. 4. dist. 16
 Pœnitentia diuiditur per tria membra,
 lib. 4. dist. 16
 Pœnitentia qualiter est de venialibus
 facienda, libro 4. dist. 16
 Pœnitentia confessio baptismus quali
 ter differunt, libro 4. dist. 17. 5
 Pœnitentiam non esse occultandā quo
 modo intelligitur lib. 4. dist. 17. 6
 Pœnitentiam fieri debere in sacco quo
 modo intelligitur, libro 4. dist. 17. 8
 Pœnitentia quo modo est necessarium
 sacramentū, lib. 4. dist. 17. 29
 Pœnitens subiectus est foro ecclesiæ quā
 diu ē in hac vita, lib. 4. dist. 17. 48
 Pœnitentia principaliter instituta est
 ppter mortalia, & ad min⁹ ipsa cōfes
 sio valet tamē ad omnia, li. 4. di. 17. 7
 Pœnitentem debere velle quod alij re
 putent eum peccatorem quo modo in
 telligitur, lib. 4. dist. in. 17. 18
 Pœnitentia quando sit iachocanda, li
 bro. 4. dist. 20

Pœnitentia quo modo sit terminanda,
 libro. 4. dist. 20
 Pœnitentiā iniūcta consummata an sit pœ
 nitēs absolucus simpliciter, li. 4. di. 20
 Pœnitentia an sit in extremo mortis, ac
 ticulo imponenda, lib. 4. dist. 20.
 Pœnitentia vel reconciliatio an sit ali
 cubi neganda in necessitate, lib. 4. dist.
 20. Et q⁹ in grau⁹ prater necessitatē
 oportet cōsultare ep̄m, lib. 4. dist. 20
 Pœnitēs si voluit recōciliari & nō potu
 it habēd⁹ est p recōciliatio, li. 4. di. 20
 Pœnitentia quo modo determinatur in
 canonibus pro aliquibus peccatis, li.
 4. dist. 20. 42. & 43
 Pœnitentiā quare ē aggravata in lege nō
 ua quæ ē lex misericordiæ, li. 4. d. 20. 44
 Pœnitentia quare non est imponenda
 sed innotescenda ei de quo psumit
 ur q⁹ moriatur, libro 4. dist. 20. 45
 Pœnitentia sacramentum an fuerit in
 stitutum, lib. 4. dist. 22. q. 1. Rñ. 18
 Pœnitentia consideratur duplici mo
 do & quo modo est de diſſamine leg
 is naturalis. ibidem
 Pœnitentia quo modo fuit instituta in
 lege natuæ, libro 4. dist. 22. 19
 Pœnitentia quamuis sit secundum vnā
 acceptionem de diſſamine legis natu
 ræ tamen superaddita est institutio.
 libro 4. dist. 22. 20
 Pœnitentiæ quæ erat de diſſamine legis
 naturæ aliquid addit lex scripta q⁹
 evangelica non euacuauit, libro. 4. dī
 ſtin. 22. 21
 Pœnitentiæ in sacramento quid est ſi
 gnum & quid signatum, lib. 4. dist. 22.
 quæ. 2. Respons. 22
 Pœnitentiæ materiale & formale quid
 sit, lib. 4. dist. 22. 23
 Pœnitentiam non esse elementum quo
 modo intelligitur, lib. 4. di. 22. 24
 Pœnitentiæ signum exterius quodam
 modo causatur & quodam modo cau
 ſat, libro 4. dist. 22. 26
 Pœnitentia cū tria complectatur, scilicet
 contritionem confessionem & ſa
 tisfactionem ratione cuius ē signum
 libro. 4. dist. 22. 27
 Potentia an teneat rationem fundamē
 ti, libro 4. dist. 22. q. 1. Respons.
 Pœnitentia an proprietas, 22. q. 1. Respons.
 tur, lib. 4. di. 22. quæ. 2. Rñ. 31. Et qui
 sit tabula mare nauis naufragium. 32
 Pœnitentia

Penitentiz sacramento quare debet ratio tabule attribui non penitentiz iurati, lib. 4. di. 22. 34
 Penitentiz in sacramento quid sit res & quid sacramentum, li. 4. di. 22.

Per

Per se dicitur dupliciter sicut & propter se, lib. 1. di. 1. 14
 Per præpositio secundum duplicem constructionem duplicem facit sententiã li. 1. di. 32. 20
 Per præpositio an dicat rationem cause vel instrumenti cum dicitur pater operatur per filium, lib. 1. dist. 22. 25
 Per & in præpositiones quò & quãdo accipiuntur in diuinis, lib. 2. dist. 13. 6
 Per accidens reduci ad per se quo modo intelligitur, li. 2. di. 34. 28

Perfectio.

Perfectio est duplex & quæ est in deo, lib. 1. di. 29. 9. Iterum est duplex & de qua est verum hoc quod dicitur quorum perfectio & complementum est unum specie ipsa sunt unum, libro. 2. dist. 1. 72
 Perfectio uniuersi est duplex & secundum quam perfecti acceptione deus ultra perficit uel operatur aliquid, lib. 2. di. 15. 44
 Perfectio est multiplex & quo modo dicuntur perfecta opera dei, libro. 2. di. 19. 13
 Perfectio est multiplex & cui potest aliquid addi, libro 3. dist. 24. 20
 Perfectio est duplex & quo modo uirtus perfectum facit, li. 3. dist. 36. 45
 Perfectio est duplex & de mendacio perfectorum, li. 3. dist. 38. 38
 Perfecti sunt duplices & quibus non conuenit dicere falsum sciẽter quia fieret ex hoc scandali occasio, li. 3. dist. 38. 41
 Perfectio est multiplex & multiplex ratio obligandi, li. 3. di. 30. 13
 Perfectum esse quo modo præcepit dominus in Math. 11. 3. di. 30. 14
 Perfectio moris est duplex & quæ superponit perfectionem nature, libro. 4. di. 11. 3. 65
 Perfectionem substantialem esse nobiliorem quo modo intelligitur, lib. 4.

dist. 49. 3

Periculum.

Periculum aliquod corporale quando est magis eligendum quam offensa, li. 4. dist. 16. 38
 Periurium.

Periurio omni an conueniat adesse mendacium, libro. 3. dist. 39. quæst. 1. Respon. 9
 Periurium prohibetur in quinto mandato secundæ tabule & in secundo mandato primæ tabule, lib. 3. dist. 39. 10. Hic ponitur facit quis contumaciam ponatur facit quis contumeliam sum me ueritati.
 Periurij reatum quo modo inducit intentio peruersa, & quod non omne falsum est mendacium, li. 1. di. 39. 11
 Periurij rea quo modo dicitur mens & intentio, lib. 3. dist. 39. 13. & 14
 Periurium omne an sit peccatum, lib. 3. dist. 39. q. 2. Resp. 15
 Periurium est malum in se & secundum se ita quod nullo modo potest bene fieri duplici ratione. Ibidem.
 Periurium & mendacium opponi ueritati quo modo intelligitur, libro. 3. dist. 39. 18
 Periurans necessitate compulsus an sit excusatus a peccato, li. 3. di. 39. 19
 Periurans pro uita corporis seruanda quo modo debet puniri secundum canones, li. 3. dist. 39. 20
 Periurium omne an sit mortale peccatum, li. 3. dist. 39. q. 3. Resp. 21
 Periurij peccatum iudicatur aut enorme aut mortale aut ueniale secundum quod iuramentum est triplex & secundum quod periurium tripliciter committitur. Ibidem.
 Periurium aliquod directe repugnat diuinæ prohibitioni aliquod non, lib. 3. dist. 39. 8
 Periurium & fornicatio non assimilantur. Ibidem.
 Periurium quid est & uerum essentiale sit periurio esse mendacium, lib. 4. dist. 39. & ab eo, lib. & dist. q. 3. Respon. 21
 Periurus an sit qui non fecit quod incaute iurauit, li. 3. di. 39
 Periurum esse & teneri reum periurio differunt, lib. 4. dist. 34. 6

Per.

Permissio. Permittere.

Permissio quo modo est signum voluntatis beneplaciti dei, lib. 1. dist. 47. 4
Permissio dei non esse deum ex quo sensu dixerit Magister, libro 1. distinctione 47. 5

Permittere peccare quo modo dicitur deus, libro 1. dist. 47. 19

Permissio multis modis accipitur i scriptura & secundum hoc multipliciter dicuntur aliqua permittere & quo modo fuit idem permissio & præceptio in ablatione vasorum ægyptiorum, lib. 1. dist. 47. 20. & libro 4. dist. 33. 45 & ibidem qua permissione permissum est repudium.

Permittere aliquem peccare quo modo est opus iusticiæ, libro primo distinctione 47. 26

Perseuerantia.

Perseuerantia consideratur dupliciter & quo modo Adam habuit perseuerantiam in bono, lib. 2. dist. 39. 30

Perseuerantia dicitur duobus modis & quo modo est in qualibet virtute, libro 2. distinctione 43. 28

Perseuerantia dicitur tripliciter & quo modo connectitur alijs virtutibus & quo modo est & non est in præscitis, libro 3. distinctione 36. 11

Persona.

Personarum pluralitas octo modis insinuatur in scriptura, lib. 1. dist. 2. 8

Personarum pluralitas an sit ponenda in deo, lib. 1. dist. 2. q. 2. Resp. 15. & per totum.

Personarum pluralitas non ponitur propter indigentiam, libro primo distinctione 2. 16

Personæ aliz in diuinis quo modo sunt ab vna, libro 1. dist. 2. post 17

Personis in diuinis an sit ponere infinitatem, libro 1. distinctione 2. q. 3. Responsor. 18

Personæ diuinæ quare quantum ad nomen sunt finitæ ibidem.

Personis in diuinis an sit ponere trinitatem, lib. 1. dist. 2. quæst. 4. Res. 21

Personæ tres tantum & non plures nec pauciores ponuntur in diuinis tam propter rationem necessitatis quam congruitatis ibidem.

Personarum pluralitas & essentia diuinæ unitas autoritate vere. testam. probat, libro 1. dist. 2

Personarum trinitas & essentia unitas prophetico testimonio probatur in generali, lib. 1. dist. 2

Personarum pluralitas & essentia diuinæ unitas no. test. & Christi autoritate probatur, lib. 1. dist. 2.

Personarum pluralitas & essentia diuinæ unitas no. test. & apostolorum autoritate probatur, lib. 1. dist. 2. 1

Personarum pluralitas cum unitate essentia non est omnino per simile cognoscibilis per creaturam, libro 1. dist. 3. 22.

Personæ quare sunt plures & non plures essentia, libro 1. dist. 3. 33

Persona quid sit secundum boetium, libro 1. d. 5. 25. Et quid sit secundum rem & an dicatur secundum substantiam an secundum relationem dist. 25. quæst. 1. Respon. 9. Et quid sit secundum definitionem, e. li. & dist. q. 2. Responsor. 14. & per totum. Et quadruplex personæ definitio 21.

Personarum pluralitas quo modo stat cum simplicitate diuina, libro primo dist. 8

Persona & essentia quamuis sint idem tamen non sunt ad idem, lib. primo distinctione 9. 26

Persona patris quo modo generat, essentia non. ibidem.

Persona quare producit personam sine initio, libro 1. dist. 9. 32

Personam tertiam producentem per modum liberalitatis an necesse sit ponere in diuinis, libro primo dist. 10. quæst. 1. Respon. 13.

Persona tertia in diuinis de necessitate procedit per modum deliberalitatis triplici ratione. Ibidem.

Persona tertia propter communicationem dilectionis ponenda est non quæta. &c. libro 1. dist. 10. 17

Personam procedere per modum amoris siue charitatis an de necessitate ponatur in diuinis, libro 1. distinctione 10. q. 2. per totum.

Personam tertiam procedere per modum mutui charitatis an necesse sit ponere in diuinis, libro primo dist. 10. q. 3. per totum.

Persona quare potest esse i persona sed
 nō essentia in essentia, lib. 1. di. 19. 26
Personis in diuinis, an sit ponere prin-
 cipium materiale, li. 1. di. 19. q. 3. Ref.
 44. & per totum.
Personarum æqualitas quo modo con-
 sistit in æternitate potestate magnitu-
 dine, li. 1. di. 19
Persona una nō est maior alia nec ma-
 ius aliquid duq̃ quam una nec tres uel
 duz quam una, li. 1. di. 19
Personarum æqualitas nō admittit ra-
 tionē totius & partis, lib. 1. di. 19
Personæ tres quare dicuntur summe
 unum. Ibidem.
Personarum æqualitas nō admittit ra-
 tionē speciei generis uel indiuidui, li.
 1. di. 19
Personarum æqualitas nō admittit ra-
 tionem materialis principij. Ibidem.
Personæ tres nō dicuntur una essentia
 sicut tres homines una natura uel u-
 nius natura, li. 1. di. 19
Personarum æqualitas admittit ratio-
 nem generis speciei indiuidui & nu-
 meri autoritate Dam. li. 1. di. 19. Et eā-
 dem autoritatem explanat, li. 1. di. 19
Personarum æqualitas non admittit
 rationem numeri, libro. 1. dist. 19
Personæ numero differre qua ratione
 dicantur, lib. 1. dist. 19
Persona una non excedit aliā poten-
 tia, li. 1. di. 20
Personarum æqualitas quātum ad po-
 tentiam probatur autoritate Christi
 qua dicit omnia quę pater habet mea
 sunt, lib. 1. di. 20
Personarum æqualitas quātum ad po-
 tentiam probatur autoritate Aug. li. 1
 dist. 19. 2
Personarum æqualitas quātum ad po-
 tentia probatur ex deductione ad im-
 possibile, li. 1. di. 20. 3
Personarum æqualitas quātum ad po-
 tentiam probatur per similitudinem
 humanam, li. 1. dist. 20. 5
Personas tres dicere licet, quia scriptu-
 rz non contradicit, li. 1. di. 23. 3
Personas tres dicit ecclesia triplici ra-
 tione, li. 1. di. 23. 4
Personæ nomen an trāsferri debuit ad
 diuina, libro. 1. distin. 23. quæstio. 1.
 Resp. 6
Persona quid dicat & unde dicatur.

Ibidem.
Personæ nomen dictum est non ut dice-
 retur quo modo intelligitur hoc uere-
 bum Aug. li. 1. di. 23. 7
Persona quare ponitur in diuinis &
 non particulare, li. 1. di. 23. 8
Persona quo modo dicit compositissi-
 mum, li. 1. di. 23. 9
Personæ equipollens hoc nomen pro-
 spon quare non est in usu græcorū
 li. 1. di. 23. 10
Personæ nomē quo modo est commu-
 ne tribus, li. 1. di. 23. 18
Personalis distinctio aliter importa-
 tum dicitur deus generat, aliter cum
 dicitur tres dii uel plures dei, lib. 1.
 dist. 23. 21
Persona cum nominat indiuiduum in-
 telle&ualis naturæ dupliciter potest
 specificari, li. 1. di. 23. 35
Persona hoc nomen a generali regula
 excipitur quę est quod substantiale di-
 citur de trib⁹ singulariter, li. 1. di. 23
Persona ad se dicitur & secundum sub-
 stantiā, li. 1. di. 23
Persona una cur non dicantur pater
 & fili⁹ & spiritus sanct⁹ sicut una sub-
 stantia & vnus deus, li. 1. di. 23
Personæ tres a latinis & a græcis tres
 hypostases uel substantiæ qua necessi-
 tate dicantur, li. 1. di. 23
Personas tres quare dicimus patrē &
 filiū & spiritum sanctū & non di-
 cimus eosdem tres deos, li. 1. di. 23. Et
 quid per hoc nomen tres significetur
Personæ tres qua ratione dicantur tres
 substantiæ, li. 1. di. 25. 1. & 2
Personas tres quare unā esse essentiā
 uel eiusdem essentia dicimus non ex
 eadē essentia, li. 1. di. 25. 4
Persona secundū aliquos in singulari
 dicitur secundum substantiā, in plura
 li secundū relationē, li. 1. di. 25. 9
Personæ intellect⁹ us potest esse saluus
 abstracta seu circūscripta relatione fi-
 cut est apud gentiles qui in una sola
 hypostasi intelligunt naturam diui-
 nam ergo persona dicitur secūdu sub-
 stantiam non secundum relationem.
 solutio, li. 1. di. 25. 13
Persona hoc nomen an sit uere com-
 mune personis increatis li. 1. di. 25. q.
 1. Ref. 22.
Persona est communis tribus sed aliter
 quam

quam essentia Ibidem.

Persona quam communitatem priuat
li. 1. di. 25. 27

Persona dicitur secundū substantiā &
est cōmune erga dicitur sē substantiā
cōmunē &c. solutio. li. 1. di. 25. 28

Persona hoc nomen an sit commune
uniuocū creatis & increatis personis
libro. 1. dist. 25. quæ. 2. Respons. 29
& per totum.

Persona an dicatur secundū substantiā
uel essentiā ibi, alia est persona patris
&c. & ibi pater est persona &c. lib. 1.
distin. 25

Persona hoc nomē tripliciter in trini-
tate accipitur & quo modo accipitur
ibi in plurali dictum, li. 1. di. 25

Personas secundum essentiam accipi
improbat, li. 1. di. 25. Et quid tres res
& una res dicitur.

Persona quo modo accipitur in singu-
lari cū dicitur alia est persona patris
&c. li. 1. dist. 25. 1

Personalis proprietas quid est, libro. 1
di. 28. 20

Personalis relatio quid exigit, libr. 1.
dist. 28. 21

Persona patris quo modo & quare nō
potest intelligi sine paternitate, li. 1.
dist. 28. 23

Personalis proprietas quo modo dicit
totum esse personę, li. 1. di. 28. 24

Personales proprietates quo modo e-
numerat Dam. li. 1. di. 28. 25

Persona una quare non est finis alte-
rius sed principium, li. 1. di. 29. 12

Personę tres essetię quare nō dicitur si-
cut psonę tres unī essetię, li. 1. d. 24. 5

Personę tres vnus essetię quare dicit-
ur & nō personę tres unī dei. Ibidē.

Persona quo modo plurificatur natu-
ra existente unica, li. 1. di. 34. 10

Persona oritur a psona & se habet ad
illā nō sic essentia, li. 1. di. 34. 11

Persona & natura quo modo habent
aliā rationē li. 1. di. 34. 12

Personas nō esse diuinā naturā quidē
opinari sunt, li. 1. di. 34

Personalis mera discretio an sit in an-
gelis, li. 2. dist. 3. q. 1. Resp. 37. & per
totum.

Personalis distinctio unde ueniat, li. 2.
distin. 3. 20

Personalis proprietas an sit in angelis

accidentalis uel substantialis, li. 2. di.
3. q. 1. Resp. 31. & per totum.

Personalem discretionem esse per qua-
litatē quo modo intelligi, li. 2. d. 3. 35

Personalitatem quare non habet hu-
mana natura in Christo, li. 2. di. 3. 36

Personalis discretio an sit a parte prin-
cipij formalis uel materialis, li. 2. di. 3
q. 3. Resp. 29

Personalem discretionem nō esse a for-
ma: sed materia quo modo intelligen-
tur, li. 2. di. 3. 40

Personę tres ergo tres fines non sequi-
tur, li. 2. di. 38. 4.

Persona una quare potest assumere
plures naturas & plures personę nō
possunt assumere unam naturā, li. 3.
di. 1. 25

Personę plures quare non possunt cō-
municare in eadem essentia per natu-
ram sed nō possunt communicare in
una natura per unionē, li. 4. di. 1. 26

Personam unam simul uniri cum alia
in unitatem humane nature quid im-
pedit, li. 3. di. 1. 37

Personę diuinę aliter spiritibus & o-
nestuntur aliter duz nature in Chri-
sto uniantur, li. 3. di. 2. 52

Persona una nominata tres intelligi
quo modo hoc sit, li. 3. di. 4. 1

Personę diuinę quō uniat in natura
quātū ad unitatē essentialē & quo mo-
do diuina natura nō unī humane in
unā essetia p exēplū ostēdit, li. 3. d. 5. 9

Personę diuinę an cōueniat assumere,
li. 3. di. 5. & q. 2. & per totum.

Persona quo modo dicitur indiuidua
substantia Ideā, li. 3. di. 5. 13

Personę an cōueniat assumere ratio-
ne nature, an cōuerso li. 3. di. 5. q. 3.
Resp. 16

Persona omni abstracta an assumere
possit conuenire diuinę nature, li. 3.
di. 5. q. 4. Ref. 17

Personalitatem per intellectum circū-
scribere in diuinis contingit duplici-
ter. Ibidem.

Personis abstractis diuina natura po-
test intelligi ut summe potens ut sum-
me sapiens ut summe bona & ut crea-
turarū causa effectiua quo modo in-
intelligitur, li. 3. di. 2. 18

Personam humanam an deus assum-
pserit, libro. 3. distin. 5. q. 1. Resp. 30

In ista questione in secundo argumēto ad partē affirmatiuam ponitur nō admittit rationē personæ, ponatur non adimit rationem personæ.

Personam assumpsisse personam tripliciter potest intelligi li. 3. di. 5. 30

Personam constitui ex anima unita carni quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 5. 35

Personam quod genuerit Maria quo modo intelligitur, li. 3. di. 5. 36

Personalitatis intentionē an sit sōne rere in anima separata omni unione circumscripta, li. 4. di. 5. q. 3. Resp. 37

Personam esse omne cui competit loqui de se ut se quo modo intelligitur, li. 3. di. 5. 42

Personalitas non attenditur quātū ad bene esse uel quātū ad esse gratiæ sed quātū ad esse naturę siue esse primū lib. 3. di. 5. 43

Persona an assumpserit personam an natura naturam an persona naturā an natura personam, lib. 3. dist. 5. & per totum.

Persona una non potest dici plura siue plures personæ in diuinis dicuntur una natura, lib. 3. di. 6. 11

Persona filij secundum duplicem comparisonē habet duplicē connotationē scilicet temporalem & æternam, lib. 1. dist. 6. 26

Personalis unitas diuerso respectu habet rationem medię extremi & termini, li. 3. di. 6. 37

Personam unam esse alteram non conuenit dicere ratione vnitatis naturę ergo ratione vnitatis personę nō cōuenit dicere quod deus sit homo & q̄ homo sit deus nō sequitur, li. 3. di. 7. 6

Personę tres unica & simplici adoratione sunt adorandę, li. 3. di. 9. 2. & 3.

Pes.

Pes spiritualis qui est affectus noster aliter se habet in actu claudicādi quā corporalis, li. 2. di. 38. 50

Petere.

Petere iniuste est dupliciter, libro. 4. dist. 3. 6

Pharaon.

Pharaonis cor quo modo dicitur deus

indurasse, li. 2. di. 36. 29

Philosophus.

Philosophi quo modo cognouerūt & non cognouerunt per rationem trinitatem personarum, li. 1. di. 3. 22

Philosophi quo modo per tripartitam philosophiam cognouerunt trinitatem, li. 1. di. 3. 23

Philosophi quare dicuntur nani, li. 1. di. 45. 8

Philosophicę considerationi aliquid respondere in re quo modo intelligitur, li. 2. di. 18. 26

Philosophi cognitione sua quā habuerunt de deo nō potuerunt uenire ad salutem, li. 3. di. 34. 55

Pictura.

Pictura siue imago quo modo honoratur, li. 1. di. 31. 38

Pietas.

Pietas dicitur tripliciter & quō latius dicitur pietas, li. 3. di. 9. 46

Pietas donum aliter attenditur circa proximū aliter misericordia uirtus, li. 3. dist. 9. 41

Pietatis doni actus principalis an cōfistat in religione respectu dei an in cōpassione respectu proximi, li. 3. di. 35 q. 6. per totum.

Pietas diffinitur a Tullio, li. 3. di. 9. 40.

Pietatis nomē multipliciter accipitur, Ibidem. in Resp.

Pietatem ualere ad omnia quo modo intelligitur, li. 4. dist. 15. 12

Pigmentaria.

Pigmentaria redolentia faciens quas cōditiones debet habere, lib. 3. in prologo. 3

Planeta.

Planetę & stellę fixę ubi posite sunt & quomodo mouentur, li. 2. di. 14. 53.

Planetarum orbis & si moueantur cōtrarijs motibus spherę ultimę tamen non discontinuantur, lib. 2. di. 14. 58

Planetarum cælum distigui firmamēto quo modo intelligitur, li. 2. di. 14. 53

Planetarum retrogradatio & progressio quo modo fiat, li. 2. di. 14. 58

Planetarum siue luminariū impressio an causet in hominibus diuersa

T A B V L A

rem morum, li. 2. di. 14. q. 3. Resp. 78
& per totum.

Plangere.

Plangens commissā nec deferens quo
modo dicitur grauiori pœnz se subijce
re, li. 4. di. 14. 33

Planta.

Plantæ & animalia bruta an inno-
uabuntur post iudicium, lib. 4. dist.
48. q. 4. Resp. 34.

Plantas & bruta innouari si quæ ratio
nes sonare uidentur quo modo sunt
intelligendæ, li. 4. di. 48. 35. & 36

Plato.

Platonis opinio de rerum productio
ne saluatur, lib. 2. di. 1. 10

Plenitudo:

Plenitudo est triplex scilicet naturæ
gratiæ gloriæ. lib. 3. di. 1. 4

Plenitudo tripliciter consideratur scilicet
secundum excellentiam apparen-
tiæ & redundantiam & quod in Chri-
sto ab instanti conceptionis fuit secū-
dū diuersa tēpora gratiæ plenitudo,
li. 3. di. 13. 6

Plenitudinem diuinitatis habitare in
Christo & totam naturā diuinitatis i
una suarū hypostasiō incarnatā esse
quomodo intelligitur, li. 3. di. 14. 14

Plenitudinē alienius cōtineri in aliquo
est dupliciter & quomodo charitas
dicitur plenitudo scripturarum, li. 3.
di. 36. 5

Pluralitas.

Pluralitas est duplex scilicet per addi-
tionem & per originem & quæ repu-
gnat simplicitati, li. 1. di. 2. 17

Pluralitas iterū est duplex quædam in
qua plus in duobus quam i uno quæ-
dam in qua tantum est in pluribus
quantum in vno & quæ est in diui-
nis, li. 1. di. 8. 50

Pluralitas in creaturis duo dicit &
quod horum reperitur in diuinis, li.
2. di. 19. 36

Pluralitas non est ita in rebus cor-
poreis ut in trinitate, lib. 1. di. 19.

Pluralitas quo modo est a parte rei, li.
1. di. 22. 14. prope finem.

Plures deos an possumus dicere catho-

lice, li. 1. d. 23. q. 3. Re. 20. & pertotū.
Pluralitatem non multipliciter reci-
pimus in diuinis, li. 1. di. 24. 2
Pluralitatem & unitatem simul nullū
nomen importare quo modo intelli-
gitur, li. 1. di. 24. post. 25
Pluralitas sine ordine quo modo po-
test esse sine cōfusione, li. 1. di. 35. 38

Pollutio.

Pollutio corporalis quando impedit
ab altaris accessu, li. 4. di. 12. 88

Pollutio quare impedit accessum alta-
ris, li. 4. di. 12. 91

Ponere.

Ponere aliud est dupliciter & quod ho-
rum est causa in essendo quod in con-
sequendo, li. 1. di. 38. 8.

Pondus.

Pondus in corporibus & amor in spi-
ritualibus differenter se habent, lib.
2. dist. 38. 18

Populus.

Populus Israel numeratur per Dauid
regem & quare punitur populus pro
peccato principis, li. 4. di. 14. 43. & 44

Porta.

Porta ingrediendi calum est duplex,
li. 3. di. 33. 8

Portio.

Portionem rationis superiorem & in-
feriorem esse diuersas potentias si quæ
rationes probare uidentur quo modo
sit respondendum, li. 2. di. 24. 32. & per
totum. Et in eadē quæstione plura de
hac materia & in peccatum.

Portio superior per quid semper ordi-
nate mouetur, li. 2. di. 24. 60.

Posterius.

Posterius & prius est duplex & quod
est in zuo & quod in tempore, lib. 1.
distin. 8. 6

Posterius indigere priori quo modo
telligitur, li. 2. di. 15. 42.

Possē. Possibile.

Possē generare & creare an sit unicum
possē. lib. 1. di. 7. q. 3. Respon. 23. In
hac quæstione in quarto argumento

- ad partē negatiuā poni i sine potētia generandi ponatur potentia creandi.
Possē & uelle generare an simul cōparēt ad psonā patris & filij, li. 1. di. 7
Possē per aliū ēst dupliciter & secūdū quē modū potētius ēst possē p se & p aliū quā p se, li. 1. di. 30. 16
Possē illud i minus quod potest in maius quo modo intelligitur, li. 1. di. 41. 24. Ad idē, li. 2. di. 8. 25. & di. 21. 43.
 Ad idē, di. 27. 32
Possibile accipi dupliciter, li. 1. d. 42. 4
Possē aliud siue in aliud a se ēst dupliciter & secūdum quem modum competit deo, li. 1. di. 42. 7
Possē aliqua ēst possibile in multiplici differentia, li. 1. di. 42. 13. Et quo modo potest deus omne quod potest aliud agens, 14
Possibile an sit deo facere de praterito præsens, li. 1. di. 42. 20
Possibile an dicatur aliquid simpliciter secūdum causas superiores hoc ēst secūdū potētiā diuinā an secūdū potētiā creatā, li. 1. di. 42. q. 4. Res. 30
Possibile quod dicitur a potentia non dicit omnino uniformiter nec equiuoce sed analogicē, lib. 1. dist. 49. 32. Et ibidem plura alia de eodem.
Possibile a qua potentia dicitur denominatiue, li. 1. di. 42. 33. Ad idē, 34
Possibile quā quē possē non ēst potentia deus non potest, li. 1. di. 42
Possibile ēst duplex & quod illorum potest poni in esse, lib. 1. dist. 43. 39. Ad idē, 30
Possē dei quo modo semper infinita potest, li. 1. di. 44. 29
Possē & esse in perpetuis non differre quo modo intelligitur, li. 2. di. 23. 45
Possē quid facere uel uitare potest alicui dupliciter attribui, li. 2. di. 28. 6
Possē uicij quo modo efficitur potētius quā possē naturā, li. 2. d. 28. 42
 Potentia
Potentia dicitur uti adu suo quē ēst dominū sui actus, li. 1. di. 1. 18
Potentia quo modo ēst se multiplicare, li. 1. di. 2. 20
Potentia animæ an sint idem in essentia cum anima, li. 1. dist. 3. q. 3. Re. 43
Potentia naturalis dicitur dupliciter. Ibidem.
Potentia animæ contingit tripliciter nominare. Ibidem.
Potentia animæ accipiūt a diuersis naturis repertis in anima & sunt in eodem genere per reductionem, li. 1. dist. 3. 48
Potentia quare trahitur ad personam patris quamuis idem sit quod essentia, li. 1. di. 7. 5. & di. 34. 7
Potentia gignendi actiue & passiue siue possē generare & possē generari cōsideratur dupliciter, li. 1. di. 7. 6
Potentia gignendi quid dicit in filio & quid in patre, li. 1. di. 7. 7
Potentia generandi dicitur dupliciter scilicet nuda & disposita, li. 1. di. 7. 9
Potentia generandi ad quid ēst in filio, li. 1. di. 7. 11
Potentia generandi an sit in filio, li. 1. dist. 7. q. 7
Potentia generandi non communicat pater filio propter duo, lib. 1. di. 7. 16
Potentia generandi & spirandi dissimiliter dicitur habet respectu filij, li. 1. di. 7. 19
Potentia generandi quare non communicat in diuinis pater filio sicut in humanis, li. 1. di. 7. 21
Potentia generandi & creati differunt non re, sed ratione, li. 1. di. 7. 22
Potentia distinguūtur per actus, ubi habet ueritatem, li. 1. di. 7. 24. Ad idē, li. 2. di. 19. 3
Potentia plurificatur per subiecta, ubi habet ueritatem, li. 1. di. 7. 25
Potentia generandi quo modo potest intelligi sine potentia creandi, libro. 2. dist. 7. 26
Potentia gignendi an sit patri naturalis & an hoc sit aliqua potentia quę nō sit in filio, lib. 1. dist. 7
Potentia respicit actum dupliciter & secūdum quem modum actus ēst perfectio potentia, li. 1. di. 18. 20
Potentia adæquationem quantum ad numerum possibilium an sit ponere in diuinis, li. 1. di. 20. q. 1. Res. 7
Potentia ēst latior quē potest i magis distantia quō intelligitur, li. 1. di. 20. 2
Potentia æqualitas quantum ad intentionem an sit posita in diuinis, li. 1. di. 20. q. 2. Res. 12.
Potentia quare non dicitur de potentia, sicut sapientia de sapientia, li. 1. di. 32. 2. prope finem.
Potentia quę ēst in aliud egreditur ab agente

agent e in passum quomodo intelligitur, li. 1. di. 42. 8
Potentia quæ est in aliud pendet ex illo quo modo intelligitur, li. 1. di. 42. 9
Potentia agens in aliud est duplex & secundū quæ modū uerum est quod potentia quæ est in aliud habet perfectionis indigentiam, li. 1. dist. 42. 10
Potentia connotat possibile & possibile ampliatur ad ens & ad nō ens & c. li. 1. dist. 42. 11.
Potentiam dicunt aliqua quantum ad modum dicendi, sed impotentia a parte rei, li. 1. di. 42. 12
Potentia multiplex est quæ si deus aliquid posset esset potentia imperfecta, li. 1. di. 42. 15
Potentia peccandi nullo modo conuenit deo, li. 1. di. 42. 16
Potentia diuina an se excedat ad omne illud quod aliq agentis est impossibilis, libro. 1. distin. 42. quæ. 3. Res. 17. & per totum.
Potentius esse illud cui sunt omnia possibilia quæ sunt de nobilitate potentie quo modo intelligitur, li. 1. di. 42. 22
Potentia nomen dicitur dupliciter & ibidem plura & potentia adiuua & passiva, li. 1. di. 42. 31
Potentia dei ostendit esse omnipotentiam. li. 1. dist. 42
Potentia dei secundum duo consideratur, lib. 1. di. 42
Per potentiam poterat sed non poterat per iusticiam intellectus huius auctoris, li. 1. dist. 43. 2
Potentia dei an sit infinita, li. 1. di. 43. q. 1. Res. 8
Potentia diuina respectu aliquorum est finita & respectu aliquorum nec finita nec infinita, li. 1. di. 43. 9
Potentia & scientia dupliciter considerantur, li. 1. di. 43. 10
Potentia diuina siue essentia an sit infinita quantum ad esse, li. 1. di. 43. q. 2 Res. 14. & per totum.
Potentia diuina an possit in effectū actū infinitum, libro. 1. distin. 43. quæ. 3. Res. 23
Potentiam esse frustra quæ non reduci-
 tur ad actum quomodo intelligatur, li. 1. dist. 43. 26. Et lib. 3. dist. 1. 44. Et li. 4. di. 19. 23
Potentia infinita dei quo modo mani-

festat suam infinitatem in actu infinito, libro 1. distin. 43. 27
Potentia diuina dicitur infinita tripliciter & secundum hoc tripliciter manifestatur potentie eius infinitas, lib. 1. distin. 43. 28
Potentiam continui an deus possit reducere in actū, libro 1. dist. 14. 31
Potentia diuinæ infinitas an se extendat in infinitum quantum ad rationē operandi, libro. 1. distin. 43. quæ. 4 Respon. 32
Potentia actus duplex est & secundum quem ratio diuinæ potentia sit infinita, libro 1. dist. 43. 33
Potentia diuina potest super omnem statum seu terminum qui dari potest libro 1. distin. 44. 11
Potentia vel scientia signi quare nō dicit de Deo sicut uoluntas, li. 1. d. 44. 36
Potentia ratio quare non saluatur respectu mali in deo sicut ratio uoluntatis, libro 1. distin. 45. 17
Potentia diuinæ est aliquid possibile siue subest dupliciter, lib. 1. dist. 46. 32
Potentius esse illud contra cuius signū non potest fieri quomodo intelligitur libro. 1. distin. 47. 17
Potentia materiz dupliciter comparatur ad formam & secundū quem modum considerat metaphysicus & secundum quem naturalis Philosophus, lib. 2. dist. 3. 13
Potentia ampliatur dupliciter & secundum quem modum est verum quod quanto potentia est amplior tanto est liberior, lib. 2. dist. 7. 41
Potentia quæ exit in actum ex seipsa magis esse dñam suorum actuum quā quæ exit mediante alieno beneficio siue gratia quō intelligitur, li. 2. d. 7. 42
Potentias distingui per actus ubi habet locum, lib. 2. dist. 19. 3
Potentia quō manifestatur in omnibus operibus diuinis, lib. 2. distin. 23. 13
Potentia penes quid immediatius distinguantur, lib. 2. di. 24. 21
Potentiarum animæ diuisio accipitur diuersis modis. lib. 2. dist. 24. 38
Potentiarum animæ diuisio a Dam. in naturalem & deliberatiuam quo modo intelligitur, lib. 2. di. 24. 39
Potentias naturales esse ad opposita quō intelligitur, lib. 2. dist. 24. 40

Potentia immutabilitas & substantia incorruptibilitas differenter se habet libro. 2. distin. 24. 41

Potentia naturalis & appetitu nos communicare cum brutis quo modo intelligitur. libro 2. distin. 24. 42

Potentia receptiva & abstractiva possunt concurrere ad vnius organi completionem non dispositionem, libro 2. distin. 24. 47

Potentia vna distinguitur ab alijs dupliciter, lib. 2. distin. 25. 16

Potentia alicuius dominium aut est respectu obiecti aut respectu actus, lib. 2. distin. 25. 20

Potentia tribus modis est facilis, libro 2. distin. 25. 25

Potentia aliter se habet ad substantiam quam facultas ad potentiam, lib. 2. di. 25. 27

Potentiam minus posse refrinari fit dupliciter, libro 2. distin. 31. 21

Potentiam vel habitum vel passionem esse quicquid est in anima quo modo intelligitur, lib. 2. distin. 38. 39

Potentia peccandi an sit in nobis a deo libro 2. distin. 44. quæ. 1 Respons. 5. & per totum.

Potentia beneficiendi quo modo redditur commendabilior ex potentia malefaciendi, lib. 2. distin. 44. 9

Potentia peccandi secundum quod huiusmodi an sit mala, lib. 2. di. 44. q. 2. Rñ. 11

Potentia malefaciendi & voluntas malefaciendi dissimiliter se habent, libro 2 distin. 44. 12. 13

Potentia beneficiendi est bona ergo potentia malefaciendi est mala non sequitur & quare, lib. 2. di. 44. 15. & 16

Potentiam esse completiorem cum est ad sui coniuncta quo modo intelligitur, lib. 2. distin. 44. 17

Potentia peccandi an sit bona an mala lib. 2. dist. 44. 18

Potentia vel potestas peccandi quare non dicit mala sicut voluntas, li. 2. di. 44. 19

Potentia omni est aliquis potes quo modo intelligitur. lib. 3. dist. 12. 21

Potentia facientis esse totam rationem facti quo intelligitur, libro 3. dist. 2. 9

Potentia aliquando dicitur ad actum naturæ consonat aliquando ad actum excedere terminos naturæ & quando collatio potentia est mirabilis & operatio naturalis & quando tam. exitus potentia

in actum quam collatio potentia est mirabilis, lib. 3. dist. 4. 39

Potentiam peccandi an habuerit vel assumptum Christum, lib. 3. distin. 12. quæ. 2. Respons. 20. per totum.

Potentia peccandi dicitur dupliciter & secundum quem modum peccandi potentia fuit in Christo. ibidem

Potentia peccandi quo modo esse principium culpæ, lib. 3. dist. 12. 22

Potentia est triplex præsidentis faciem impetrandi. De prima dicitur Matth. 6. data est mihi omnis potestas. De secunda dicit Magister hic quod non est datum Christo facere posse omnia. De tertia dicitur Matth. 6. Omnia possible sunt credenti, libro 3. di. 14. 6

Potentia dicitur dupliciter, & quo modo in creatura potentia antecedit scientiam, libro 3. distin. 14. 63

Potentia simplex quomodo potest ad diuersa conuertere, lib. 3. distin. 16. 37

Potentia determinatio ad vnum potest esse dupliciter, & quæ tollit arbitrium & meriti dignitatem, libro 3. distin. 18. 16

Potentiarum animæ facies duplex est secundum duplicem proportionem & conuersionem. lib. 3. dist. 33. 13.

Potentia facilitatio maior & minor ad aliquem actum vnde, li. 3. dist. 36. 43

Potentiam effectiuam gratia quare deus nulli communicat, sed dat informatiuam gratia & dispositiuam sacramentis, lib. 4. dist. 1. 17

Potentia animæ dupliciter impediuntur ne debite exeant in actus suos, libro 4. distin. 4. 63. Ad idem. 65

Potentia maioris esse facere aliquid quod sit in pluribus locis quod sic quomodo est intelligendum, lib. 4. di. 10. 44

Potest

Potest huius verbi ampliatio dupliciter sum facit in hoc dicto. Deus nihil potest nisi quod iustum est, lib. 1. distin. 43. 4

Potestas

Potestatem peccandi non esse libertatem nec libertatis partem quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 7. 34

Potestati quoniam & cuius sit parendum vel resistendum, lib. 2. distin. 44. 1. & 2

Potestas superior & inferior dupliciter consideratur

sideratur, & quando standum est præcepto huius vel illius, lib. 2. dist. 44. 3
 Potestas dominandi an sit a deo, lib. 2. dist. 44. quæ. 1. Respons. 20
 Potestas prædilectum est ex triplici causa, libro 2. dist. 44. 21
 Potestatem esse ordinatam quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 44. 24
 Potestas quæ stulti præsumunt sapientibus mali bonis & serui dominis quomodo dicitur inordinata, lib. 2. dist. 44. 25
 Potestatem nullam esse a deo quæ est contra naturam quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 44. 26
 Potestatem nullam a deo collatam esse usurpatam quomodo intelligitur, libro 2. dist. 44. 28
 Potestas præsidendi an sit in homine secundum institutionem naturæ, vel secundum punitionem culpe, lib. 2. dist. 44. 2. Rñ. 29
 Potestas dominandi dicitur tripliciter. Ibidem
 Potestatem dominandi esse secundum institutionem naturæ si auctoritates aliquæ sonare videntur quomodo sunt intelligendæ, libro 2. dist. 44. 30
 Potestas prælationis quomodo est in angelis, libro 2. dist. 44. 31
 Potestati seculari seu tyrannidis, an teneatur christianis subesse in aliquibus, libro 2. dist. 44. quæ. 1. Respons. 34
 Potestati an sit aliquando resistendum, libro 2. dist. 44.
 Potestates ecclesiasticæ quare sunt distinctæ, lib. 4. dist. 19. 31
 Potestas attatur dupliciter & quæ ratio repugnat bonitati & quæ consuetudini cõmuni utilitati, lib. 4. dist. 19. 32
 Potestas quadruplex reperitur in ministris ecclesiæ & quæ potestati auferri, & quæ non, libro 3. dist. 25. 18

Potus

Potus dicitur filius, & spiritus sanctus dicitur serenter, lib. 1. dist. 14. 5

Præceptum, Præcipere

Præceptum dei quomodo est signum voluntatis dei, lib. 1. dist. 47. 6
 Præceptum deus quædam ad faciendum, quædam ad probandum quædam ad erudiendum, lib. 1. dist. 47. 7
 Præceptio non est maximum signum voluntatis diuinæ, sed impletio præcepti

lib. 1. dist. 47. 18
 Præceptum datum Abrahe de occisione Isaac quomodo fuit malum, lib. 1. dist. 47. 31
 Præcipere an possit deus mala, lib. 1. dist. 47. quæ. 4. Respons. 27
 Præcepisse deum mala si quæ auctoritates sonare videntur quomodo sunt intelligendæ, lib. 1. dist. 47. 39. & per contrarium
 Præceptum affirmatiuum & negatiuum quomodo differunt quantum ad obligationem, lib. 1. dist. 48. 15
 Præcepta tria dedit deus primis parentibus, libro 2. dist. 30. 8
 Præceptum non solum viro datum fuit, lib. 2. dist. 31
 Præceptum primum secundæ tabulæ quare magis exprimitur de parentibus quàm de proximis, lib. 3. di. 37. 8
 Præcepto de honorandis parentibus quare permittitur vitæ longeuitas, & quare non aliud donum, lib. 3. dist. 37. 9
 Præceptum de non occidendo exponitur, libro 3. dist. 37. 10
 Præceptum de non mœchando exponitur, libro 3. dist. 37. 11
 Præceptum de non furando exponitur, lib. 3. dist. 37. 12
 Præceptum de non ferendo falsum testimonium contra proximum exponitur, libro 3. dist. 37. 17
 Præcepta obligatoria an deus debuerit homini imponere, lib. 3. dist. 37. quæ. 1. Respons. 18
 Præceptum augere concupiscentiam peccati quomodo intelligitur, libro 3. dist. 37. 19. & 20
 Præceptorum obligatio quomodo non repugnat libertati, lib. 3. dist. 37. 21
 Præcepta decalogi an obligent ad opera formata, lib. 3. dist. 37. quæ. 2. Respons. 24
 Præcepta quomodo tenemur obseruare secundum intentionem legislatoris, lib. 3. dist. 37. 27. & 28. & 30
 Præcepta quæ intentione legislatoris dicuntur. Ibidem
 Præceptorum decalogi obligatio an attendatur secundum legem naturæ an secundum legem scripturæ, lib. 3. di. 37. 3. Rñ. 32
 Præceptorum decalogi obligatio tripliciter consideratur. Ibidem
 Præcepta decalogi quare autilia fuerunt in datione legis, lib. 3. di. 37. 33
 Præceptorum obligatio non habet ordinem

um a lege scripta, sed soluitur, obligationis explicatio in lege illa facta est, lib. 3. distin. 37. 34

Præcepta secundæ tabulæ respectu cuius conueniunt statui innocentie, lib. 3. distin. 37. 35

Præceptorū decalogi impletio quō salua erit in patria, lib. 3. dist. 37. 36

Præcepta decem decalogi quare magis scripta sunt in tabulis lapideis quam alia, lib. 3. dist. 37. 38

Præcepta decalogi quare magis data sunt populo a deo immediate quā iudicialia & ceremonialia, li. 3. d. 37. 39

Præcepta decalogi an debeant esse decem, an plura, an pauciora, libro 3. distin. 37. quæ. 1. Respon. 40

Præceptorū decalogi numerus & sufficientia. Ibidem.

Præcepta quæ directe obligant ad proximum quare sunt plura quā præcepta quæ obligant ad deū. lib. 3. dist. 37. 45

Præcepta negatiua ordinantia ad proximum quare sunt plura quam affirmatiua, lib. 3. distin. 42. 46

Præcepta decalogi quare magis prohibent auaritiā & luxuriam quā superbiam & inuidiam &c. lib. 3. dist. 37. 47

Præceptorū decalogi quare aliqua duplicantur, aliqua nō, lib. 3. dist. 37. 49

Præcepta decalogi an bene ordinentur lib. 3. dist. 37. q. 2. & per totum.

Præceptorum decalogi ordinem per comparationem ad tabularum distinctionem quis verius scripserit, cum a diuersis diuersimode dicantur fuisse scripta, libro 3. distin. 37. quæ. 3. Respon. 58

Præceptorum scriptura in tabulis dupliciter habet distinguī. Ibidem

Præcepta decalogi quare scribi debebant in duabus tabulis tantum & nō in tribus, lib. 3. dist. 37. 59

Præceptorum numerus & distinctio respectu tabularum, lib. 3. dist. 37

Præceptum primæ tabulæ primo tractatur, libro 3. dist. 37

Præceptum primæ tabulæ secundum tractatur, lib. 3. distin. 37

Præceptum primæ tabulæ tertium tractatur, libro 3. distin. 37.

Præcepta quinque secundæ tabulæ breuiter exequitur, lib. 3. distin. 37

Præceptum de non desideranda vxore

proximi tractatur, lib. 3. dist. 40. 1

Præceptum de non concupiscenda domo proximi tractatur, lib. 3. dist. 40. 4

Præcepta comparantur ad naturam sanam & infirmam & secundum quam comparationem sunt grauius & leuius, libro 3. distin. 40. 30

Præceptorum de concupiscencia distinctio, lib. 3. distin. 40

Præcepta legalia & ceremonialia dupliciter contingit seruari & secundum quem modum concessit Hieronymus. illa obseruari debere &c. lib. 4. di. 3. 53

Præcepti rationem non habet omne factum domini, lib. 4. dist. 8. 32

Preces

Preces solas reconciliare, quo modo intelligitur, lib. 2. distin. 26. 10

Prædestinare

Prædestinatus dicitur solus homo nō gratia vel gloria. Et prædestinatio tria habet cōcurrētia, li. 1. d. 40. 1. & 2

Prædestinatio duo dicitur, & quo modo est hominum, lib. 1. dist. 40. 3

Prædestinatio est gratiæ preparatio &c. an hæc distinctio Aug. sit conuenienter assignata, lib. 1. distin. 40. 4

Prædestinatorum numerus, an potest augeri, lib. 1. dist. 40. 5

Prædestinatio quō est causa gratiæ & quo genere causæ, li. 1. di. 40. 8. & 9

Prædestinatio an sit quid æternum vel temporale, libro 1. dist. 40. quæst. 1. Respon. 10. & per totum

Prædestinatio quid sit, utrū scilicet dei scientia vel voluntas, lib. 1. distin. 40 quæ. 2. Ref. 16. Et iterum quid sit & quō differat a præscientia, lib. 1. d. 40

Prædestinatio diffinitur per tria tripliciter, lib. 1. distin. 40. 17

Prædestinatio quo modo dicitur pars scientiæ, lib. 1. distin. 40. 19

Prædestinatio an inferat necessitatem salutis, libero arb. libro 1. distin. 40 quæ. 1. Respon. 20

Prædestinatio duo importat scilicet rationem præscientiæ, & rationem causæ & secundum quem modum necessario ponit effectum, libro 1. dist. 40. 21

Prædestinationi quo modo inest necessitas inferendi impossibilitas cassandi & impossibilitas discordandi, libro 1. dist.

1. distin. 40. 23. & eadem distin.
Prædestinatus potest damnari præde-
 stinatus potest esse præscitus utraque
 propositio habet tres causas veritatis
 libro. 1. distin. 40. 25. & 26
Prædestinatus potest non esse prædesti-
 natus hæc propositio necessario est
 ponenda sed vt intelligatur præsuppo-
 nenda sunt quatuor vera libro 1. di-
 stin. 40. 17
Prædestinat⁹ & præscitus ista duo voca-
 bula vario mō se habēt, lib. 1. d. 40. 28
Prædestinatio an ponat certitudinem
 in euentu vtrum scilicet nunquam ali-
 ter eueniat nisi sicut de⁹ prædistinguit,
 lib. 1. distin. 40. quæ. 2. Respons. 29
Prædestinati & præsciti qua certitudi-
 ne possunt esse plures & pauciores,
 libro. 1. dist. 40. 31. & 32
Prædestinatum & præscitum frustra la-
 borare quia certum est qui & quot sal-
 uabuntur &c. argumentum stultorū
 est, libro 1. dist. 40. 33
Prædestinatio electio vocatio differunt
 lib. 1. dist. 40. 39
Prædestinatio propositum electio idē
 sunt in deo secundum rem, sed diffe-
 runt secundum rationem intelligen-
 di, lib. 1. dist. 40. 43
Prædestinatio & reprobatio an in no-
 bis habeat causam meritoriam, libro
 1. distin. 41. quæ. 1. Respons. 7
Prædestinatio tria respicit similiter &
 reprobatio. Ibidem
Prædestinatio qua ratione iuuatur o-
 rationibus sanctorum, lib. 1. di. 31. 12
Prædestinatum esse & in gratia finali-
 ter perseverare non est idem sed con-
 uertibile, lib. 1. dist. 41. 13
Prædestinatio & reprobatio an habe-
 ant in deo rationem meritoriam, libro
 1. dist. 41. quæ. 2 Respons. 15. & 16
Prædestinationis rationem qualiter af-
 signet scriptura esse beneplacitum dei
 libro. 1. distin. 41. 18
Prædestinatio non habet causam meri-
 toriam quantum ad cōnotatum sicut
 reprobatio, lib. 1. distin. 41.
Prædestinatio quo modo est bonorum
 & quō malorum, lib. 1. dist. 47. 1. &
 ex hoc potest haberi qua rōne prædesti-
 natio dicitur esse ad pœnam.
Prædestinatus hoc vocabulū circa pœ-
 rinatum etia importat quæ repugnāt

personæ filij vt æternæ, lib. 3. dist. 9
 25. Ad idem 29
Prædestinationis diffinitio quo modo
 Christo cōueniat, libro. 3. dist. 7. 30
Prædestinatus hoc participium tripli-
 citer importat antecessionem & secun-
 dum hoc oritur triplex sensus illius
 propositionis filius dei prædestinatus
 est iste homo, lib. 3. distin. 7. 32
Prædestinationis vocabulum aliter se
 habet se solo prolatum aliter prolā-
 tum cum exteriori determinatione,
 lib. 3. distin. 7. 33
Prædestinatus hoc vocabulum aliter se
 habet cum ponitur inter subiectum &
 prædicatum aliter cum per se prædica-
 tur, lib. 3. dist. 7. 34
Prædestinatio differenter dicit anteces-
 sionem, libro 3. dist. 7. 35
Prædestinatio respectu cuius importat
 gratiæ collationem, lib. 4. dist. 7. 36
Prædestinatio & si sit ratione personæ
 non est tamen respectu personalitatis
 sed alicuius naturæ, lib. 3. dist. 7. 39
Prædestinatum antecedere illud ad quod
 prædestinatur, quo modo intelligitur
 lib. 3. distin. 7. 40
Prædestinatio & laus non est tantū de
 presenti sed etiam de præterito & futu-
 ro, libro. 3. dist. 7. 41
Prædestinatio Christi an sit nostræ præ-
 destinationi conformis, ita q̃ nostra
 & tua prædestinatio dicatur fm ratio-
 nem vniuersam, li. 3. di. 11. q. 1. Rñ. 5
Prædestinatio respectu quattuor atten-
 ditur Ibidem
Prædestinatio Christi an respectu no-
 stræ prædestinationis sit forma exem-
 plaris, lib. 3. distin. 11. q. 2. Rñ. 6
Prædestinatio ipsa cum sit exemplar quō
 est exemplatum, libro 3. dist. 11. 9
Prædestinationes esse simul quo modo
 intelligitur, libro. 3. distin. 11. 10
Prædestinatio Christi an respectu no-
 stræ sit vera ratio causalitatis, libro. 3
 dist. 11. quæ 3. Respons. 12
Prædestinatio an dicatur de natura vel
 persona Christi, lib. 3. distin. 11
 Prædicare logicum
Prædicari abstracte & diuine quicquid
 prædicatur denominatiue vbi habet
 veritatem, libro 1. distin. 12. 2
Prædicatur in diuine essentia vt quid
 psona vt q̃ notio vt quæ, li. 1. d. 26. 32
 Prædicatio

Prædicatio est duplex scilicet per modum denominationis & per modum identitatis, lib. 1. dist. 27. 9

Prædicatio est duplex scilicet secundum identitatem & secundum inherentiā, libro 1. di. 33. 18. Et prædicatio per identitatem potest esse tripliciter di. 33. 22

Prædicationem an sit ponere in diuinis scilicet ut res naturæ siue persona prædicetur de natura uel econuerso, libro 1. dist. 34. q. 2. Respons. 17 Ad idem 22. & 23

Prædicatio quo modo dicit compositionem uel complexionem in deo, li. 1. distin. 33. 20

Prædicare per inherentiā quid sit, libro 2. dist. 34. 24

Prædicare de pluribus quando comunicabilis & quando est ratio uniuersalis, lib. 1. dist. 40. 40

Prædicatio reflexa ubi habet locum, libro 2. distin. 27. 7

Prædicatur ubi alterum de altero de quocunque prædicatur subiectum & prædicatum contra istam propositionem peccat locus sophisticus secundum accidens, lib. 2. dist. 24. 11

Prædicatur hoc uerbum est dupliciter lib. 2. dist. 34. 37

Prædicatio est duplex idest secundum identitatem & per denominationem & quæ magis proprie seruat proprietatem prædicationis, lib. 3. dist. 5. 4

Prædicatio denominatiua est quattuor modis, & secundum quem modum est accidentis, libro 3. dist. 6. 23

Prædicationem denominatiuam esse accidentis quo modo intelligitur. Ibidem.

Prædicatur aliquid de altero per essentiam inherentiā & per causam & quæ prædicatio sit ibi, deus est homo, li. 4. distin. 7. 4

Prædicari potest aliquid simpliciter quandocunque prædicatur aliquid de aliquo cum determinatione non diminute quomodo intelligitur, libro 3. distinc. 7. 21.

Prædicatio per denominationem & identitatem differunt, libro 3. distin. 8. 14

Prædicare theologicum.

Prædicatio Christi & Ioannis incepta a penitentia uirtute non a penitentia

sacramento, libro 4. dist. 16. 74

Præfiguratio.

Præfiguratio sacramentorum discutitur præsertim eucharistie, lib. 4. di. 8. q. 1. Respons. 6. & per totum & q. 2. per totum & q. 3. per totum.

Prælatus.

Prælato quando imputatur subditi casus uel periculum, lib. 1. dist. 40. 52

Prælatus quando debet ouem a morsu lupi eripere, libro 2. dist. 23. 16

Prælatus angelorum quæ est in ordine respectu ordinis an euacuetur post iudicium, libro 2. distinc. 9. questione 6. Respons. 37

Prælatus perfectus a tria requirit. Ibidem.

Prælatus esse uel præferri aliquid alii cui tripliciter, libro 2. dist. 9. 36

Prælatus ordinum angelicorum penes quid attendatur, libro 2. dist. 9. 38

Prælatus duplex officium, libro quarto distin. 7. 16

Prælatus superiores quare se inferioribus subiiciunt, libro 4. dist. 19. 37

Premium.

Premium est duplex scilicet substantiale & accidentale, libro 2. dist. 40. 36

Premij substantialis ad profectum potest aliquid ualere tripliciter, libro 2. distinc. 40. 37

Premij accidentalis ad profectum potest aliquid ualere tripliciter, libro 2. distinc. 40. 38

Premium maximum meretur maxima charitas quo modo intelligitur, lib. 3. distin. 18. 29

Premium habere per merita quo modo est gloriosius, lib. 3. dist. 18. 30

Premium esse excellentius merito quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 18. 24.

Premium responderi merito quomodo intelligitur, libro 4. dist. 46. 19

Premium triplex est scilicet aurea fructus & aureola. Et quod horum cur debetur, libro 4. dist. 33. 36

Premium siue donum dicitur dupliciter scilicet obiectiue & formaliter, & respectu cuius est una merces unus deus unum premium una beatitudo. libro

libro 4. dist. 49. q. 6. in Respon.

Præoptatio .

Præoptatio est duplex & per quæ modū ponit affectū in actu & per quæ in potentia tantum, libro 1. dist. 40. 38

Præpositio.

Præpositio De tenetur materialiter ordinaliter & originaliter, libro 1. dist. 5. 18. Item tenetur quandoque substantialiter 20. & secundum hanc acceptionem consideratur in triplici differentia 21.

Præpositiones illæ A & De differunt, li. 1. dist. 5. 19

Præpositiones quo modo sunt transitiuæ & quo modo notant diuersitatē, libro 1. dist. 5. 22. Ad idem, lib. 1. distinctione 4. 1

Præpositio illa In aut dicit essentialē distinctionem aut nullam & secundū quem modum verum est quod quicquid est in deo est deus &c. li. primo dist. 19. 6

Præpositio om aliæ important habitudinem repugnantia, alia distantia, aliæ causæ aliæ conuenientia, & quæ recipiuntur in diuinis, li. 1. di. 19. 29

Præpositio illa Ex quā habet proprietatem, libro 1. dist. 25. 4

Præpositio In cum causali tripliciter accipitur ibi in principio creauit &c. libro 1. dist. 1. 1

Præpositiones illæ in & Propter differunt, libro 2. dist. 38. 22

Præposteratio .

Præposteratio ordinis est triplex, libro 3. di. 29. 1

Præscientia.

Præscientia quo modo respicit rei fructum, lib. 1. dist. 38. 3.

Præscientia diuina an sit causa rerum, libro 1. distinctione 38. quaestione 1. per totum.

Præscientia dupliciter consideratur & secundum quem modum dicit causam, eadem quaestione in Resp.

Præscientia quo modo est causa præsciti, libro 1. dist. 38. 7

Præscientia diuina an sit causata a re

bus, libro 1. dist. 38. q. 2. Respon. 12. & per totum.

Præscientia diuina an ponat necessitatem circa præscitum, lib. 2. dist. 38. q. 1. Respon. 16. & per totum.

Præscientia diuina quare nunquā fallitur nec falli potest, lib. 1. di. 38. 20.

Præscitum a deo quo modo potest aliter esse, libro 1. dist. 38. 21

Præscientia diuina an habeat in se necessitatem id est an necesse sit deum præscire quod præscit, libro 1. dist. 38. q. 2. Respon. 22. & per totum.

Præscire deum futura contingentia, di & cum hoc duo includit, libro primo dist. 38. 29

Præscientia an ponat præscitum per modū causæ vel effectus, li. 1. dist. 38

Præscientia an ponat præscitum per modum necessitatis contingentia uel in fallibilitatis, li. 1. di. 38

Præscientia potest esse plurimum, lib. 1. dist. 39. 20

Præscita possunt augeri non præscientia, li. 1. di. 39. 22

Præscire quo modo definit deus aliqua cum sunt præsentia, li. 1. di. 41. 5

Præscientia liber quo modo est indelebilis, li. 1. di. 31. 27

Præscientia & dispositio agere complentur, & quo modo agere est respectu finitorum, sed posse respectu infinitorum, li. 1. di. 43. 35

Præsentia

Præsentius est aliquid dupliciter in ratione cognoscibilis, li. 1. di. 17. 3

Præsentia importat habitudinem ad duo, & ratione cuius potest esse incognitum, li. 1. di. 37. 23

Præsentia esse omnia a deo quo modo intelligitur, li. 1. di. 35. 6. & di. 41. 24

Præsumptio

Præsumptio est duplex, scilicet de dei adiutorio, & de proprio ingenio, li. 1. in prologo. 17

Præsumptio est iterum duplex scilicet secundum veritatem, & secundū propriam æstimationem. Ibidem.

Præsumptio & desperatio differenter se habent ad reuelationem gloriæ uel gehennæ, li. 2. di. 4. 23

Præsumptio est duplex & quæ pertinet ad

ad peccatum superbię & quę ad peccatum in spiritum sanctum, libro. 2. distin. 43. 46

Pręter

Pręter voluntatę fieri qđ ē, li. 1. d. 41. 3

Pręteritum

Pręteritum tempus positum in oratione siue dictū de pręterito cōsideratur tripliciter, lib. 1. dist. 38. 23

Pręteritum vere dictū quo modo est necessarium, libro 1. dist. 38. 25

Pręteritorum rememoratio & futurorum expectatio dissimiliter se habent, libro 4. distin. 26. 11

Pręuaticio

Pręuaticio generis humani vnde aūpsit exordiu, lib. 3. dist. 2. 18

Pręueniens

Pręueniens & subsequens gratia quid sit, lib. 2. distin. 27. 2

Primum

Primum & principium dicuntur dupliciter, & quō & secundū quę modū sunt idem, li. 1. dist. 28. 19

Primum mobile an moueatur a deo immediate tantum, an mediante aliqua virtute creata, libro 2. dist. 14. quę. 1

Respon. 25

Primi mobilis motor quō est primus & immobilis, lib. 2. distin. 14. 28

Primū vnū reperiri in quolibet genere quō, intelligitur, libro 2. di. 34. 28

Primogenitus

Primogenitus priuat ordinem ad anteriū sed non ponit ordinem ad posterius, libro 4. distin. 30. 5

Primordialis

Primordiales & causales rationes quō differūt & cōueniūt, libro 2. di. 34. 28

Prius. Prior

Prius & posterius est duplex, & quod est in quo, & quod in tēpore, li. 1. d. 8. 6

Prius dicitur quā dupliciter & quib⁹ modis cadit in deum, libro 1. distin. 12. 6. Et ad idem. 8

Prius est aliquid tanto quanto est com-

muni⁹ vbi habet veritatē, li. 1. d. 12. 19
Prius & posterius quo modo cadit in diuinis, lib. 1. distin. 29. 15

Prior dicitur quattuor modis, li. 2. d. 2. 30

Prius & posterius quo modo potest esse sine nouitate circa esse, lib. 2. d. 2. 17

Prius & posterius quomodo reducitur ad permanens, libro 2. distin. 2. 30

Prius & posterius motu vel tempore quo modo causatur a priori & posteriori in magnitudine, lib. 3. di. 2. 26

Prius esse posse sine posteriori, quo modo intelligitur, libro 2. dist. 12. 7

Prius peruenire posse ad paruam obliquitatem quam ad magnam, quo modo intelligitur, libro 2. distin. 21. 40

Prius est esse quam agere quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 18. 9

Priori destructo destrui & posterius quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 12. 11

Prius esse a quo non conuertitur consequentia, quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 26. 56

Prius dicitur aliquid altero dupliciter, libro 3. distin. 27. 33. & dist. 34. 31

Prius esse declinandū a malo quā facere bonum quo modo intelligitur, libro 3. distin. 34. 15

Prius & posterius multipliciter accipitur, & secundum hoc accipitur multipliciter ordo donorū, lib. 3. di. 34. 31

Prius dicitur dupliciter, & secundū substantiam, & secundum vsum, & secundū quem modum vna virtus est prior altera, lib. 4. distin. 14. 27

Principaliter

Principaliter dicitur dupliciter, & quo modo accipitur in illa autoritate, spiritus sanctus principaliter procedit a patre, libro 1. distin. 11. 21

Principium

Principiū essendi & operandi idē esse quādo habet veritatē, li. 1. di. 3. 45

Principia rerum quando sunt inuariabilia, libro 1. distin. 8. 34

Principia constitutiva habēt quattuor condiciones, libro 1. distin. 8. 47

Principium & finis in puncto nō sunt relationes mutue, lib. 1. dist. 9. 27

Principium est duplex, originale, & iniatiale, & secundū quę modū filius dicitur habere principium, li. 1. di. 9. 34

Principium

T A B V L A

Principium materiale an sit ponere in diuinis, libro. 1. distin. 19. q. 3. g. 44
Principium & primum aut solum dicitur ordinem, aut cum ordine substantialem differentiam, & secundum quod modum pater potest vnum & idem potentius quam filius, lib. 1. dist. 20. 14
 Ad idem 15.
Principium, & primum quod & secundum quem modum sunt idem, li. 1. di. 28. 19
Principium pro quo stat ibi pater, est principium totius diuinitatis, lib. 1. distin. 29. 1. & pro quo ibi, pater est principium sine principio, li. 1. d. 29. 2
Principium potest dici & temporaliter & eternaliter, lib. 1. distin. 29. 3
Principium non appropriatur filio nisi per additionem, lib. 1. di. 29. 6
Principium habere dicitur dupliciter, & quo modo habet filius principium, lib. 1. distin. 29. 7
Principium hoc nomen supposito quod accipitur essentialiter an possit capi personaliter siue notionaliter, libro 1. distin. 29. quæ. 1. Respon. 8
Principium & causa idem est in creaturis sed non sic in diuinis, libro. 1. dist. 29. 11
Principium hoc nomen cum accipitur essentialiter & notionaliter verum dicatur vniuoce vel æquiuoce, libro 1. distin. 28. quæ. 2. Respon. 12
Principium essentialiter dictum & notionaliter non sic differunt sicut sapientia & sapientia genita, lib. 1. di. 29. 14
Principium hoc non est illud demonstratio patri & filio solutio, li. 1. di. 29. 18
Principium secundum quod relative dicitur multipliciter accipit, li. 1. di. 29
Principium prout dicitur notionaliter & essentialiter sic pater et filius sunt vnum principium spiritus sancti, libro 1. distin. 29
Principium spiritus sancti sunt pater & filius vnitæ notionis quæ est spiratio libro 1. distin. 29
Principium hoc nomen pro quo supponit ibi. In principio creauit, &c. lib. 2. distin. 1. 3
Principia duo mundi quare Aristoteles distinguit a tertio, lib. 2. distin. 1. 4
Principia rerum non sunt plura sed vnum, lib. 2. di. 2. & Platons. Aristotelis error circa hanc materiam

Principia rerum esse incorruptibilia quod intelligitur, libro 2. distin. 7. 74
Principium nobilius esse effectum quod intelligitur, lib. 3. dist. 33. 39

Priuare

Priuatio maior est non habere nec actum nec aptitudinem quam habere aptitudinem & non actum quo modo intelligitur, lib. 2. distin. 3. 48
Priuari visione dei absque causa maiorem generare dolorem, quo modo intelligitur, lib. 3. distin. 33. 54
Priuationem puram nec intendi, nec remitti quod intelligitur, lib. 2. di. 34. 38
Priuationes ut malum &c. possunt dici entium, sed non entia, lib. 2. dist. 34. 36
Priuationem remouere & dare habitum idem esse quod intelligitur, li. 4. di. 17. 37
Priuationes non recipere magis & minus quod intelligitur, libro. 4. di. 18. 74

Procedere

Procedere per modum voluntatis & liberalitatis est dupliciter & quo modo procedunt creature & quo modo spiritus sanctus, libro 1. dist. 6. 12
Procedere per modum exemplaritatis est dupliciter & quo modo procedunt creature a deo, & quo modo filius, libro 1. distin. 6. 13
Processus per modum liberalitatis est dupliciter & quod potest cadere in diuina persona, libro. 1. dist. 10. 16
Processus per modum artis est dupliciter. Ibidem
Procedere in alium est dupliciter & quo modo conuenit personæ in diuinis, lib. 1. di. 10. 19. Et distin. 11. 23
Processio quid dicatur in creaturis, libro 1. dist. 7. & dist. 13. 7
Procedendi duplex est modus secundum aliquos, libro 1. dist. 11. 15
Processio spiritus sancti nec est a patre solo nec a filio solo sufficienter, libro. 1. dist. 11. 16
Processionem spiritus sancti a filio & in verba sacre scripture aperte non dicant reperitur tamen sensus verborum, libro. 1. distin. 11. 17
Procedere non est verbum transitiue sed æquiuale transitiuo, lib. 1. d. 12. 5
Processio an sit ponenda in diuinis, libro. 1. distin. 13. q. 1. per totum
Processionis spiritus sancti quo modo dicitur

eitur pater autor, lib. 1. d. 11. 13. 3
 Processio quomodo dicit elongationē
 libro. 1. dist. 13. 8
 Processio qua ratione trāsfertur a crea-
 turis ad creatorem, lib. 1. dist. 13. 9
 Processio & generatio inuenitur in di-
 uinis sed non creatio, lib. 1. di. 13. 10
 Processio spiritus sancti dicitur ad mo-
 dum processionis causalis creaturę. li-
 bro 1. distin. 13. 11
 Processio localis quo modo est perfe-
 ctior, lib. 1. dist. 13. 12
 Processio spiritus sancti an sit genera-
 tio, libro 1. distin. 13. quęst. 2 Resp.
 per totum
 Processio quo modo est cōmune gene-
 rationi, lib. 1. dist. 13. 16
 Processio quare magis spiritui sancto
 appropriatur quam patri & filio, lib.
 1. distin. 13. 17
 Processio spiritus sancti an realiter dif-
 ferat a generatione filij an solum se-
 cundum rationem intelligendi, libro
 1. distin. 13. quę. 3. per totum
 Processio cōmuniter accepta de filio &
 spiritu sancto aliud dici accepta pro-
 prie de spiritu sancto, lib. 1. di. 14. 8
 Processio temporalis spiritus sancti an
 sit ponenda, libro 1. distin. 14. quę.
 1. Respon. 8
 Processio tēporalis spiritus sancti quo
 modo est, lib. 1. distin. 14. 7. & 5
 Processio ab aliquo in aliquid est du-
 pliciter, Ibidem & 8
 Processio spiritus sancti quo modo est
 ab aliquo ut in receptiuū. li. 1. d. 14. 10
 Processio temporalis an ponat in nu-
 merum cum eterna, libro 1. distin.
 14. quę. 2. Respon. 14
 Processio dicitur geminari tripliciter.
 Ibidem.
 Processione multiplicata multiplicari
 procedens quo modo intelligitur, lib.
 1. di. 14. 16
 Processio spiritus sancti est duplex, tem-
 poralis, & eterna, lib. 1. dist. 14
 Processio utraq; est a patre & filio, li-
 bro 1. distin. 14.

Producere

Producere aliquid est tripliciter, libro
 1. distin. 2. 14
 Producere per artem & per naturā con-
 cipiunt & differunt, lib. 1. di. 2. 15

Producere alium ex seipso est duplici-
 ter, lib. 1. distin. 9. 21
 Producere aliam personam non est tē-
 ratione amoris, libro 1. dist. 10. 20
 Producere substantiam similem est tri-
 pliciter, lib. 1. dist. 13. 14
 Producere creaturā & producere per-
 sonam differunt, lib. 1. distin. 20. 10
 Productio habet se tripliciter respectu
 producti, libro. 2. di. 1. 15
 Productio quo modo est sine motu, li-
 bro 2. dist. 1. 38
 Productio forme an sit ex aliquo, an ex
 nihilo, lib. 2. distin. 7. 76
 Productorum per successionem eria
 membra, lib. 2. dist. 15. 50
 Productio per generationem & crea-
 tionem non tollunt vniucationem
 lib. 2. distin. 31. 12

Propheta, Prophetia

Prophetia spiritus dat in maiori abun-
 dantia dupliciter, lib. 1. dist. 2. 9
 Prophetia quid habet pro principali
 obiecto & motiuo, lib. 3. dist. 24. 22
 Prophetia & fides quo modo est non
 solum futurorum, sed etiam prateri-
 torum, libro 3. dist. 25. 41
 Propheta quo modo odiebat odientes
 libro 3. dist. 28. 24
 Prophetia aliter habuit Balaam, aliter
 David, libro 4. distin. 18. 47
 Prophetatio Cayphę tractatur, libro
 4. distin. 19. 1

Profectus

Profectus est duplex, lib. 2. dist. 37. 14
 Profectus cognitionis habet statum ali-
 ter in Christo, aliter in alijs beatis,
 libro 3. dist. 14. 18

Profundum

Profunda quattuor quę tractantur in
 quattuor libris sententiarum, libro. 1
 in prologo. 4

Progressus

Progressum ordinatum esse ab inferio-
 ri ad superius quo modo intelligitur
 libro 3. distin. 34. 32

Prohereticum

Prohereticum verbum cuius est natura
 vel proprietatis, libro 2. distin. 44. 19

Prohibere

Prohibitio.

Prohibitio quare priuat rationē signi
circa diuinā uoluntatē, li. 1. di. 45. 45
Prohibito aliquo eius oppositum es-
se preceptum, quo modo intelligitur,
li. 3. di. 37. 31

Proles

Proli quando imputatur impropriū
& debitum paritum li. 3. di. 12. 4. & 5
Prole debere assimilari suo principio
quo modo intelligitur, li. 3. di. 12. 28
Proles potest queri triplici intentione
& secundū quē modū debet queri i ma-
trimonio, lib. 4. di. 31. 1
Proles peccatrix qua ratione nascitur,
li. 4. di. 31. 22
Prolem querere quare nō est preceptū
in euāgelio sicut in lege, li. 4. di. 33. 6
Proli bonum a deo necessarium est ut
propter ipsum uellet deus aliquid de-
trahi bono fidei & sacramenti, lib. 4.
dist. 33. 24
Proles cuius cōditionem sequitur, dū
parentes sunt disparis cōditionis quā-
tum ad seruitutem & libertatem, lib.
4. dist. 36. quæst. 3. Res. 16
Prolem sequi debere patris conditionē
si quæ rationes probare uidentur quo
modo sunt dissoluendæ, li. 4. di. 36. 17
& per totum.
Proles quæ nascitur ex patre fidei &
matre infidei quæ debet sequi quātū
ad religionem, li. 4. di. 49. 5

Promissio

Promissio potest esse simulata duplici-
ter, li. 4. di. 38. 5
Promittere contingit duplici uerbo, &
& quod pertinet ad uocum simplex,
quod ad solemne, li. 4. di. 28. 13

Promotium.

Promotium ad bonū potest aliquid
esse dupliciter, li. 3. di. 3. 1
Promotium ad sanitatem potest ali-
quid esse dupliciter, li. 3. di. 3. 2

Pronus

Proniorem esse deum ad miserandum
quam ad condemnandum quo modo
intelligitur, li. 2. di. 33. 21. Et libro. 4.

di. 4. 14. Item hic ponitur contra ho-
norem retractare, ponatur contra ho-
minem retractare.
Proni quare sumus ad malum, & diffi-
ciles ad bonum, li. 3. di. 37. 46

Pronomen

Pronomen ubi dicitur demonstrare cer-
tam personā, ibi stat personā in ordi-
pro supposito, li. 4. di. 10. 15
Pronomen demonstrare personā quo
modo intelligitur, li. 3. di. 11. 27

Propassio

Propassio quid est, & quo modo est in
nobis, & quō fit in Christo, lib. 3. di.
15. 4

Prope

Prope deum esse potest intelligi dupli-
citer, li. 1. di. 44. 9

Proprietates. Proprium.

Proprietates personarū an sit ponere
in diuinis non solum uocaliter, sed
etiam realiter, li. 1. d. 26. q. 1. Respon.
12. & per totum.
Proprietates personarum quid sint an
relationes an nō, li. 1. di. 26. q. 2. Res.
17. & per totum.
Proprietatum actus an sit hypostasēs
distinguerē, aut distinctas ostendere,
lib. 1. dist. 26. quæst. 3. Respon. 20. &
per totum.
Proprietatum numerus an sit finitus,
an nō, li. 1. di. 26. q. 4. Res. 27.
Proprietas, relatio, notio, differunt.
Ibidem.
Proprietates & relationes quæ sunt no-
tiones, & quæ non li. 1. dist. 26. 29
Proprietates tantum tres esse qua rati-
onem dixerit Dam. li. 1. di. 26. 30
Proprietas quo modo debet conuer-
ti cum personā, li. 1. di. 26. 31
Proprietates assignantur hypostasi b⁹ &
de hoc notio hypostati li. 1. di. 26.
Proprietates personarum plerūque re-
lationes & notiones dicunt, li. 1. di. 26
Propriū patris, propriū filij, proprium
spiritus sancti, quid sit. Ibidem.
Proprietates personarum quid sint, li.
1. dist. 26
Proprium vnigeniti cur dicitur quod
sit filius dei, cum etiam homines sint
filij dei, li. 1. di. 26

R

Proprium

Proprium patris est q̄ semper est pater
quō intelligitur, libro. 1. distin. 27. 1
Proprietas dupliciter dicitur, naturalis
quādam modū ordo naturę, li. 1. d. 27. 5
Proprietas nulla in diuinis acquiritur
per actum, quo modo intelligitur illa
propositio, libro. 1. distin. 27. 12
Proprietates an cōtingat abstrahi, lib. 1
distin. 27. quę. 3. Ref. 14. & per totū
Proprietatum siue notionum materiā
construere tractare an sit peccatū, lib.
1. distin. 27. q. 4. Rñ. 17. & per totum
Proprietates eedem an sint ab Aug. &
Ila. assignate, lib. 1. distin. 27
Proprietates significant in cōcrectione,
respeđū hypostasum, libro. 1. dist. 27
Proprietates personarū exprimuntur
vocabula minus vitata, lib. 1. dist. 27
Propria nomina in diuinis per regulā
cognoscuntur a comunibus, libro. 1.
dist. 27. Opponit contra regulam. Et
ex Respon. ad oppositionē elicit aliā
regulam
Proprietas personalis quid lib. 1. dist.
28. 20
Proprietas quale esse dat personę, lib. 1
distin. 28. 22
Proprietas personalis quo modo dicit
totum esse personę, libro 1. di. 18. 24
Proprietas secundū quā pater dicit in
genitus quę sit, libro. 1. distin. 28
Proprietas est essentia, & essentia non
distinguitur, ergo nec proprietas, Solu
tio, libro. 1. distin. 24. 1
Proprietas quare est in persona vt di
stinguens, in essentia nō, lib. 1. d. 33. 5
Proprietas an sit persona, lib. 1. distin.
33. quę. 1. Respon. 7. & per totum
Proprietas an sit essentia, lib. 1. distin.
33. quę. 2. Respon. 11
Proprietas qua ratione distinguit. lib.
1. distin. 33. 13
Proprietas qua ratione non prædica
tur de substantia libro. 1. dist. 33. 14
Proprietas an prædicetur per se, an se
cundū accidēs de essentia, li. 1. d. 33. 15
Proprietas erant. quia essentia creat nō
sequitur, libro 1. dist. 33. 16
Proprietas siue notio vnus personę an
prædicetur de alio, libro 1. distin. 33
quę. 3. Respon. 18. & per totum
Proprietas siue notio eadem an prædi
cetur de se denominatiue, lib. 1. dist.
33. q. 4. Respon. 24. & per totum

Proprietates sunt personę & in perso
nis, lib. 1. distin. 33. & per totum
Proprium non communicatur, ergo,
nec commune appropriatur non se
quitur, libro. 1. distin. 34. 29
Proprium manere de genere, acciden
tiū quo modo intelligitur, li. 2. d. 3. 33
Proprietas est duplex. sc. quantū ad rē,
& quantum ad modū. lib. 2. dist. 3. 34
Propriū est duplex. sc. propriū simplex,
& propriū alciui, lib. 2. dist. 16. 22
Proprietatem intensiorem esse cum ap
propinquat origini, quo modo intel
ligitur, libro. 2. dist. 33. 32
Proprietatem non periri quamdiu est
cum sua origine quo modo intelli
gitur, lib. 3. distin. 3. 24
Proprietatem partis denominare totū
habet instantiam, lib. 3. distin. 5. 45
Proprietatis nomē communicatū ab his
personis inducere confusionem, quo
modo intelligitur, libro 3. dist. 10. 38
Proprium siue suū dicitur dupliciter,
& quo modo charitas nō quærit quā
sua sunt, lib. 3. distin. 29. 22

Proportio.

Proportionis convenientia attenditur
penes similiter se habere, lib. 2. d. 16. 8
Proportio dupliciter accipitur & secū
dum quam accceptionem verificatur,
q̄ vbiq; sit ordo, q̄ ibi sit propor
tio, libro. 3. distin. 29. 10

Propositio

Propositio multiplex quādo est distin
guenda, libro 1. distin. 6. 1
Propositionis contradicōrie opposi
tio accipitur negando compositionē
principalem, libro 1. distin. 12. 1

Propositum

Propositum obligare ad continentiam
quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 38. 4

Propter

Propter quod diuersificat, li. 1. d. 1. 19
Propter se dicit dupliciter, li. 1. d. 1. 19
Propter quam, causam dicit in autori
tate Aug. Omnia sunt vnū propter
patrem, lib. 1. dist. 31. 52
Propter & indifferēt, lib. 2. dist. 38. 28
Propter præpositio dupliciter accipi
tur, & quo modo potest vnū & idē
credi

heredi propter se & propter aliud, lib. 3. dist. 24. 37
Propter quod unūquodq; & illud magis quomodo intelligit, li. 3. d. 32. 19

Providentia

Providentia sic dupliciter, & quæ reperitur in hominibus, & quæ in brutis animalibus, lib. 2. distin. 35. 13

Prudentia

Prudentiæ summus actus in quo consistit, libro 3. dist. 33. 4

Proximus

Proximi nomine quid intelligatur in præcepto de diligendo proximo, lib. 5. dist. 28. 7

Proximum esse quantum ad actum diligendi qui communicat in ratione quæ intelligitur, libro 3. dist. 28. 17

Proximus dicitur diuersis modis, lib. 3. distin. 28

Proximi dilectio quo modo dicitur legis impletio, libro 3. dist. 37. 41. Et distin. 40. 11

Pubertas

Pubertatis tempus quare citius computatur in femina quàm in viro, li. 4. d. 36. 22

Puer

Puer si ante 14. annos contraheret per verba de presenti & de facto corrumperetur sponsam, verum separari quærat, lib. 4. distin. 36. 6

Pugna

Pugna & victoria est duplex secundum quod est duplex virtus, & quæ virtute Christi viciæ diabolum, lib. 3. dist. 15. 10

Pulchritudo

Pulchritudinis duplex ratio, libro. 2. distin. 21. 39

Pulchrum & bonum quæ ratione sunt idem, lib. 1. distin. 31. 40

Pulchritudo, celsitudo, & dulcedo potest dupliciter accipi, lib. 2. di. 38. 25

Pulchritudo in muliere & viro dupliciter potest movere ad matrimonium & secundum quem modum est causa minus honesta, libro 4. di. 30. 7

Pulvis

Pulveres sive cineres hominis mortui

habent appetitum ad corpus secundum triplicem opinionem, lib. 4. di. 43. 31

Punctus

Punctus quo modo est simplicissimum libro 1. distin. 17. 41

Punctus assignatur dupliciter in circulo, libro. 2. distin. 1. 18

Punire

Punire sufficienter est dupliciter, lib. 2. distin. 36. 11

Punitio non solum est a divina iustitia, sed etiam quandoque a divina misericordia, libro. 2. dist. 36. 29

Puniri an sit voluntatis proprium sicut peccare, lib. 2. distin. 41. q. 3. Rñ. 49

Punitur aliquis pro veniali & mortali simul si in utroque decedat, lib. 2. distin. 42. 38. & per totum.

Puniri non aliū quàm eum qui peccavit, quomodo intelligitur, libro 3. dist. 12. 9

Purgatorium

Purgatorii, ignem non esse perpetuum, quomodo intelligitur, lib. 4. dist. 20. 4

Purgatorii poenam an sit ponere, lib. 4. distin. 20. quæ. 1. Respon. 9

Purgatorii poenam non esse si quæ rationes & auctoritates videntur sonare quomodo sunt intelligendæ, libro. 4. dist. 20. 10. & per totum

Purgatorii, poena an sit maxima poenarum temporalium, libro 4. distin. 20. quæ. 2. Respon. 17

Purgatorii poenam non esse gravissimam omnium poenarum temporalium si quæ rationes probare videntur quomodo sunt dissolvendæ, lib. 4. distin. 20. 20. & per totum

Purgatorii, poena an sit voluntaria, lib. 4. distin. 20. quæ. 3. Respon. 21

Purgatorii, in poena an sit minor certitudo de gloria quam in via, libro 4. distin. 20. quæ. 4. Respon. 24

Purgatorii in poena animas habere minorem certitudinem de gloria quam ille quæ sunt in via si quæ rationes sonare videntur quomodo sunt intelligendæ, lib. 4. dist. 20. 25. & per totum

Purgatorii, poena quorum ministerio infligatur, lib. 4. distin. 20. q. 5. R. 29

Purgatorii poenam inferri ministerio demonum ut tortorum ubi loquitur

R. 2 scriptura

scriptura vel probat ratio quo modo sit intelligenda, vel soluenda, libro 4. distin. 20. 30. & per totum

Purgatorium an sit in loco superiori, an inferiori an medio, libro. 4. distin. 20. quæ. 6. Responsi. 34

Purgatorij esse sursum in sphaera ignis vel in media regione aeris, si ex: la rationes & autoritates videntur sonare quo modo sunt dissoluendæ, lib. 4. distin. 20. 35. & per totum

Purgatorij pœna an post hanc vitam purgat ab aliqua culpa an solū a pœna, lib. 4. dist. 21. quæ. 1. Res. 18

Purgatorij pœna q̄ non possit aliquos post hanc vitam a veniali culpa purgare si quæ rationes sonare videntur quo modo sunt soluendæ, lib. 4. distin. 21. 19. & per totum

Purgatorij ignis an sit materialis, an spiritalis, libro 4. dist. 21. quæst. 2. Respon. 25

Purgatorij ignem esse spiritualement si quæ rationes, & autoritates videntur approbare quo modo sunt exponendæ, libro 4. distinc. 21. 26. & per totum

Purgatorij a pœna, an vnus liberetur ante alium, lib. 4. dist. 21. o. 1. Rñ. 21

Purgatorij pœnā quē ad durationē esse debere animā q̄ equalē eo q̄ pœnia in gēlo & supplicia in inferno sūt in omnib⁹ æque durationis, Solutio, libro 4. dist. 21. 32

Purgatorij a pœna quam cito liberatur paruus peccator per paruam pœnam, tam cito liberatur magnus per magnā, Solutio, li. 4. dist. 21. 33

Purgatorij a pœna qua ratione alius alio citius liberatur, lib. 4. dist. 21. 34

Purgatur homo in purgatorio a culpa libro. 4. distin. 21

Purgatorij pœna quamdiu durat, lib. 4. dist. 21.

Qualitas,

Qualitas consideratur dupliciter & secundum quem modum conceptionis dicit res nobilior, lib. 1. distin. 20. 6

Qualitas quid dicatur, lib. 1. di. 22. 11

Qualitatem primum aliquam quendam corpora habent quædam non, lib. 2. distin. 14. 9

Qualitas aliqua quæ agit in aliud ha-

bet triplicem comparisonem, & quo modo sunt illæ comparationes ordinatæ lib. 4. distin. 17. 31

Qualitatis tria genera posuere quidam in elementis, libro 4. dist. 48. 32

Quantitas

Quantitas dicitur dupliciter, scilicet proprie & Metaphorice, & quæ est in corporalibus, & quæ in spiritualibus, libro 1. distin. 18. 35. Et dist. 19. 12

Quantitas virtutis est perfecta dupliciter, & quæ est in deo, lib. 1. di. 17. 53

Quantum & tantum aliter considerantur, cum sunt nomina, & aliter cum sunt aduerbia, libro 2. dist. 40. 14

Quantitas molis & virtutis differunt, & quo modo secundum hoc infinitum accipitur, lib. 3. dist. 14. 13

Quaternitas

Quaternitas probatur in diuinis & soluitur, lib. 1. dist. 54

Quattuor fuerūt primo creata, scilicet cælum empyreū, angelica natura, materia, & tempus, lib. 2. dist. 29

Quæcūq;

Quæcūq; vni & eidem sunt eadem inter se, sunt eadem in duobus, instantiam habet, libro 1. dist. 34. 16. Ad idem, lib. 1. distin. 33. 20

Quæcūq; sunt vnita inseparabiliter extendunt se ad omne locū æqualiter quō intelligitur, lib. 3. dist. 22. 17

Quæcūq; sunt vnū in supposito concommittunt se in omni loco inseparabiliter quō intelligitur, li. 3. di. 12. 18

Qui

Qui relatiuum facit relationem simplicem, vel personalem secundum quam variatur veritas & falsitas propositionis, libro 1. dist. 4. 6

Qui querit de supposito certo, libro 1. distin. 25. 12

Quid

Quid multiplici modo querit, libro 1. distin. 25. 12

Quicquid

Quicquid est causa causæ, est etiam causa causati habet instantiā, li. 3. di. 34. 11

Quod

Quod est quod est quodammodo differunt,

runt, & quodammodo conveniunt in rebus, lib. 2. dist. 1. 44

Quiescere

Quiescere dicitur aliquid alicui dupliciter, libro 2. dist. 41. 31

De quiete corporis Christi i sepulchro vide, libro 3. dist. 22. q. 3. Rñ. 23

Ratio, Rationalis

Ratio humana quando euscuat mericum fidel, libro 1. In prologo. 13

Rationale dicitur dupliciter, & secundum quem modum accipitur in distinctione personarum, libro 1. dist. 25. 17

Ratio quid vocatur ibi. potuit deus facere cuncta simul sed ratio prohibuit libro 1. dist. 42. 2

Ratio quo modo dicitur æquissima del voluntas, libro 1. dist. 43. 4

Rationale secundum qd est differentia anime & angeli differt, lib. 2. di. 1. 73

Rationales potestates esse ad opposita quo modo intelligitur, libro 2. dist. 7. 30. Ad idem, lib. 2. dist. 25. 47. & 53

Ratio quo modo regit irascibile & concupiscibile in rationalibus & brutis libro 2. dist. 25. 32

Rationis iudicium est duplex, & quod illud est cū voluntate, lib. 2. di. 25. 33

Rationis vsus quare impeditur ex inceptitudine corporis & quare impeditur magis quam vsus inferioris virtutis, libro 2. dist. 25. 70

Ratio quare magis impeditur quæcum ad vsu liberi arbitrij quam quantum ad alios actus rationales quos in somnis & somniosis aliquando dinoscitur habere, libro 2. dist. 25. 71

Ratio dupliciter procedit in inquirendo, libro 2. dist. 30. 4

Ratio quod dicitur perdidisse dominum super vires inferiores, lib. 2. di. 32. 37

Ratio pro quo sumitur cū dicit qd per peccatum omni vi rationis privamur libro 2. dist. 39. 38

Rationem reddere de omni verbo otioso, quod intelligitur, libro 2. dist. 41. 27

Rationem reddere qualiter tempus sue expensum, quo modo intelligitur, libro 2. dist. 41. 28

Rationali in natura an fuerit maior congruitas ad unionem diuinæ & humanæ naturæ quam ad totū unipersonæ an-

tecontrario, lib. 3. dist. 2. q. 1. Rñ. 8

Ratio dupliciter considerat. scilicet ratio & ut natura & quo modo anima Christi compariebatur corpori patienti & quod non, lib. 3. di. 16. 26

Rationem superiorem dici in quantum conuertitur ad superiora, quod intelligitur, libro 3. dist. 16. 38

Rationis & sensualitatis dissensus potest esse duplex scilicet quæcum ad volitum, & quantum ad actum volendi &c. libro 3. dist. 17. 29

Rationale dicitur aliquid dupliciter, & quo modo dicitur magis consonare virtuti perfecte, lib. 3. dist. 23. 14

Rationale dicitur dupliciter secundum Philosophos, libro 3. dist. 33. 22

Rationale dicitur dupliciter secundum Theologos, libro 3. dist. 33. 23

Rationalis actus quo modo dicitur esse prior actu concupiscibilis & irascibilis, libro 3. dist. 37. 53

Radius

Radius splendor & lumen differunt, libro 1. dist. 9. 12

Radius quare non mouetur in aëre motu aëre, lib. 2. dist. 37. 44

Radius quando mouetur subito, libro 1. dist. 37. 60 & 61

Radius quare mouetur in aqua, aqua mota, lib. 2. dist. 13. 36. Et di. 25. 59

Ratio uō cōfractio & int rēcatio quæ redicatur fieri, lib. 2. dist. 13. 17

Radius quare non inquinatur a rebus sedis, lib. 3. dist. 2. 2

Radix

Radice sanctā ramos sanctos producere quod intelligitur, lib. 2. dist. 32. 29

Radix & initium differunt, & conueniunt, libro 2. dist. 43. 14. & 15

Radix accipitur tripliciter, lib. 2. dist. 43. 16

Radix est triplex, libro 2. dist. 43. 17

Rancor

Rancorem & rancoris signa quando tenemur dimicare, libro 3. dist. 30. 2

Rapina

Rapina vsura sacrilegium & furtū quod differunt, lib. 3. dist. 32. 12

Rarum

Rarum & densum aliter est in natura
R 3 clesit,

caelesti, & aliter in natura elementa-
ri, lib. 2. dist. 14. 67

Reus, Reatus

- Reus quando est qui alium non inuat
ne pereat, lib. 1. dist. 40. 53
Reatus siue obligatio ad pœnam super
quid fundetur secundum quorūdam
opinionem, lib. 2. distin. 42. 1
Reatus siue obligatio ad pœnam est du-
plex, lib. 2. distin. 42. 3
Reatus pœnæ æternæ super quo funda-
tur secundum Bonaventuræ determi-
nationem, lib. 2. dist. 42. 3
Reatus qualiter potest manere peccato
abente, lib. 2. distin. 42
Reatus multipliciter accipitur in scri-
ptura, lib. 2. dist. 42.
Reum vel iniustum se fati est duplici-
ter, & quo modo debet se homo reum
fateri, lib. 4. dist. 1. 41
Reatus peccati dupliciter consideratur,
& secundum quem modum peccata die
missa redeunt, lib. 4. dist. 22. 14

Recipere

- Receptum esse in recipientis per modū
recipientis, quo modo intelligitur,
lib. 2. dist. 2. 63. & lib. 4. dist. 1. 47

Requitudo

- Requitudo quid sit, lib. 3. in prologo. 6
Requitudo est duplex & penes quam est
iustitia originalis, & penes quam ius-
titia meritoria, lib. 2. di. 5. 37

Reciprocatio

- Reciprocatio non recipitur in his ubi
vnum est principium vel causa alterius,
quo modo intelligitur, lib. 1. d. 3. 1. 15

Reconciliatio

- Reconciliatio per pœces ubi habet lo-
cum, lib. 2. distin. 36. 10
De Reconciliatione quære plura, ubi sa-
tisfacere, & ubi indulgentia,

Recreatio

- Recreationis effectum siue actum esse a
solo deo quo modo intelligitur, lib.
2. distin. 26. 17

Recuperare

- Recuperare & viuificare differunt, lib.
4. dist. 14. 75

Reddere

- Reddere quæ sunt cesaris cesari, quo-
modo intelligitur, lib. 2. distin. 44. 35

Redemptio

- Redemptio generis humani quattuor
complectitur, lib. 3. in prologo. 10
Redemptor quō dicitur aliquando pa-
ter, vel spiritus sanctus, lib. 3. d. 16. 5. 6
Redemptio nostra quare magis attri-
buitur passioni quam resurrectioni,
lib. 3. dist. 19. 29
Redemptor an sit solus filius, libro 3.
distin. 19. quæ. 1. Respon. 37
Redemptor dicitur aliquis dupliciter,
& secundum quem modo cōpetit tan-
tum filio &c. lib. 3. dist. 19. 34
Redemptionem humani generis non
potuisse fieri nisi per mortem Christi
si alicubi legitur quo modo sit intelli-
gendum, lib. 3. dist. 20. 42
Redimere genus humanū per passionē
Christi fuit modus cōgruus, lib. 3. di. 20
Redimi potuisset genus humanum alio
modo si deus voluisset, lib. 3. d. 20
Redemit nos deus maiori pœcio quā
nos valemus, lib. 3. dist. 32. 30

Reducere

- Reduci ad aliquid est dupliciter, lib. 1.
dist. 26. 22
Reducitur aliqua ad genus & sunt ali-
qua in genere per se, lib. 2. dist. 24. 29
Reduci per accidens ad per se quo mo-
do intelligitur, lib. 2. dist. 34. 28

Referre. Relatio. Relativum

- Referre est dupliciter, lib. 1. dist. 1. 19
Relatio quid requirit ut distinguatur, lib.
1. dist. 9. 28
Referri seipso potest esse tripliciter, li-
bro. 1. distin. 26. 16
Referri ad aliquem potest esse duplici-
ter, lib. 1. dist. 28. 5
Relatio in creaturis & in diuinis dis-
tenter se habet, lib. 1. dist. 7. 4
Relatio quādo de necessitate ponit rati-
onem in altero extremorum & quā
non, lib. 1. dist. 8. 28
Relationes mutuz propriæ requirun-
tur ad distinctionem personarum, li-
bro 1. distin. 9. 27. & 28
Relationes quare magis faciunt distin-
ctionem

Actionem in personis quam in essentia,
 lib. 1. distin. 9. 30
 Relatiue quo modo dicitur tam hoc
 nomen donum quam hoc nomen spi-
 ritus, lib. 1. distin. 18. 1
 Relationis quia ratione est relatio, lib.
 1. di. 18. 12. Ad idem, lib. 4. d. 19. 34
 Relatio actualis ponit verusq; extremū
 in actu, non autem relatio habitu, li-
 bro primo distin. 8. 15
 Relatiue dicti in diuinis potest esse mul-
 tipliciter, libro 1. distin. 26. 27
 Relatiua ad conuentionem dici quō in
 telligitur, lib. 1. dist. 26. 11
 Relatio in aliquibus conuenit cum a-
 lijs prædicamentis in aliquibus differt.
 libro 1. distin. 26. 18
 Relatio quo modo habet minus de en-
 titate, libro 1. distin. 26. 19
 Relatio quo modo est proprietas, &
 quo modo est origo, lib. 1. di. 26. 24
 Relatiue dictum quo modo est aliquid,
 excepto eo quod relatiue dicitur, lib.
 1. distin. 26. 25
 Relatio proprietas notio differunt, lib.
 1. dist. 26. 27
 Relationes duas comprehendit genera-
 tio sim litter & processio duas, libro 1
 distin. 26. 30. Et dist. 28. 25
 Relationem quo modo importent ver-
 ba concreta, lib. 1. distin. 27. 3
 Relationum nomina cum ponimus in
 prædicamentis notiones ipsas tantū
 significamus non hypostases quo mo-
 do intelligitur, lib. 1. distin. 27. 4.
 Hic ponitur & alia quia non solū po-
 natur & illa quia non solum
 Relationibus in diuinis paternitati sci-
 licet filiationi & processioni quid re-
 spondeat, lib. 1. dist. 27. 15
 Relatio secundum comparisonem ad
 subiectum transit secundum compara-
 tionem ad obiectum siue terminū ma-
 net, libro 1. dist. 27. 16
 Relatio omnis dicit respectum ad per-
 sonam, quo modo intelligitur, lib. 1.
 distin. 28. 14
 Relatio quædam dat personæ existere,
 quædam non, libro 1. distin. 28. 17
 Relatio personalis quo modo constitui-
 tur, lib. 1. dist. 28. 21
 Relatio non prædicat quid absolutum,
 sed ordinem ad alterum & quando re-
 latio introducit per mutationem

factam in utroque extremorum, lib.
 1. distin. 30. 3
 Relatio creaturæ ad creatorē qñ est es-
 tialis, & qñ accidentalis, li. 1. di. 30. 4
 Relationes per se non referuntur in crea-
 turis sed cū substantijs, lib. 1. di. 30. 5
 Relationem secundū esse nihil refertur
 ad seipsū fm idem, lib. 1. distin. 30. 6
 Relatio dicitur dupliciter, scilicet cet secun-
 dū se, & secundū modū, li. 1. d. 30. 14
 Relatio realis triplex est & quæ potest
 esse in deo. Ibidem. Et ad idem. 16
 Relatiua secundum esse sunt duplicia,
 lib. 1. distin. 30. 17
 Relatiuorum in diuinis quædā impor-
 tant distinctionem vt exercitum, quæ-
 dam vt conceptam, li. 1. di. 31. 12
 Relatiuum nullum dici de pluribus ni-
 si dicat relationem in communi quo
 modo intelligitur, lib. 1. dist. 32. 13
 Relationes quo modo dicuntur assilen-
 tes, libro 1. distin. 33. 10
 Relatiue dici est dupliciter, vel secun-
 dum esse, vel secundum dici, lib. 1. di.
 34. 26. Et iterum relatiue dici est du-
 pliciter autem significat relationē
 in prædicamento relationis, aut quia
 habet respectū annexū, lib. 1. di. 35. 3
 Relatio siue res potest significari i deo
 dupliciter, lib. 1. dist. 40. 11
 Relatiue quo modo dicendi voluntas
 non dicatur, lib. 1. dist. 45. 1
 Relatio triplex est in tribus fundatur,
 libro 2. distin. 1. 43
 Relatiue opposita nō posse esse circa idē
 quō intelligitur, libro 2. dist. 24. 35
 Relatio actionis ad inanem gloriā tan-
 quam ad finē quō est & non est a deo,
 lib. 2. distin. 37. 30. Ad idem. 31
 Relatiuum idenitatis & aduerbium
 similitudinis vbi non dicunt æqualita-
 tem sed proportionem, libro 4. dist.
 33. 4

Relaxatio

Relaxatio vel indulgentia a quo po-
 test fieri, lib. 4. dist. 20. quæst. 3. 1.
 Respons. 60. Et de hoc quære plura
 vbi indulgentia.

Religio

Religiosi an teneantur prælatis obedire
 rei in omnibus quæ non sunt contra
 deum, lib. 2. dist. 44. 40
 Religio quid, lib. 3. dist. 9. 55

Religionem christianam ingredi tria
requirit, li. 4. dist. 22. 30

Reliquia

Reliquia per electionem gratia salutis
fide ex qua intelligentia dixit apostolus
Ius, li. 1. dist. 41. 2

Reflexio

Reflexio i forma uenit ex duplici cau
sa, li. 1. di. 17. 23

Refrenatio

Refrenatio quando est mediante actu
rationis, li. 2. dist. 25. 34

Regens

Regens & rectum quamuis sint opposi
ta, tamen ex hoc non sequitur diuersitas
in spirituali potentia, li. 2. di. 14. 34

Regnauerunt & non ex me ex quo sen
su dixerit dominus, li. 2. di. 44. 22

Regula

Regula quo modo nomen abstractum
& concretum imponitur, li. 1. di. 4. 13

Regula de termino communi sine di
stributione posito, li. 1. di. 4. 14

Regula de termino singulari nel de ter
mino habente formam non multiplica
bilem quantum ad prepositionem &
postpositionem negationis, li. 1. di. 4. 15

Regula quo modo supponendi relati
uum referat antecedens, li. 1. di. 4. 16

Regula non habet locum distinctio ubi
non est ex diuersis causis unio, libro. 1
distinctio. 4. 18

Regula non habet locum omnimoda
unio ubi est simul cum unione, distinctio.
lib. 1. di. 4. 19

Regula omne nomen dicens effectum nel
respectum ad creaturas est commune
tribus quo modo intelligitur, lib. 1.
dist. 18. 26

Regula. Terminus substantialis cui ad
ditur exclusio nel signum exclusiuum
per comparationem ad dictionem exclu
sivam habet suppositionem simplicem.
&c. li. 1. di. 21. 6

Regula, quotiescunque effectus pendet
ex causa necessaria & variabili, aliter
ab illa, aliter ab ista denominatur, lib.
1. di. 40. 21

Regula quattuor notanda circa uerba
transsubstantiationis in sacramento
altaris, li. 4. di. 11. 19

Regulari

Regulari & dirigi est dupliciter, lib. 2.
dist. 35. 14

Remedium

Remedium gratia sacramentalis qua
re ordinatur directe contra origina
le prout corrumpit personam, & non
prout corrumpit naturam, li. 2. di. 33. 18

Remedium respicit morbum dupliciter,
& quem morbum & quo modo bap
tismus curat, li. 4. di. 7

Remissibile

Remissibile & irremissibile dicitur du
pliciter, li. 2. di. 43. 27

Remunerare

Remuneratio quo modo attenditur
secundum quantitate radicis, li. 2. di. 27. 43

Remunerabile est aliquid tripliciter,
li. 4. dist. 48. 22

Renati

Renati ex aqua quare dicuntur filii ec
clesie non aqua, li. 3. di. 4. 2

Repentinum

Repentinum quid dicatur, li. 1. di. 37. 60

Repercussio

Repercussio alicuius ab aliquo est du
plex, li. 2. di. 13. 35

Reperiri

Reperiri in pluribus est dupliciter &
secundum quem modum habet hanc
propositionem ueri atque simplici? est quod
in pluribus reperitur, li. 1. di. 34. 13

Reparatio

Reparatio generis humani quattuor
respicit, li. 3. in prologo 1.

Reparatio quare magis debet ab homi
ne quam ab angelo inchoari, li. 3. di. 2.
18. Hic ponit prope finem i primo ad
facta est nostre redemptionis consumma
tio ponatur i primo Ad facta est no
stra damnationis inchoatio &c. De
reparatione generis humani quare
ubi humanus, & ubi satisfactio

Reperere

Reperere & gradi differunt, li. 2. di. 14. 1

Repellia

Reptilia

Reptilia quare dicantur animalia in aquis natantia, & uolatilia in aere volantia nō, & de animalium diuisione quātum ad motum, li. 2. di. 15. 1
Reptile dicitur quatuor modis. Ibidē.

Reprobare

Reprobatio dei quid sit, in quibus cōfideretur, & quid cōnotet in p̄cognito. li. 1. di. 40
Reprobationis effectus quis, li. 1. di. 40
Reprobatio tria respicit quemadmodū p̄destinatio, li. 2. di. 41. 7

Repudium

Repudiare uxorem an fuerit licitum, lib. 4. di. 33. q. 1. Resp. 40
Repudium quo modo nō puniebatur lex Moysi nec prohibebat, li. 4. di. 33. 41
Repudium habuit a Moysē prohibitionem mandatum & permissionem, li. 4. di. 33. 42
Repudiū respectu cuius sit, lib. 4. dist. 23. 43
Repudium qua causa factum sit in ueteri lege, li. 4. di. 33. 44
Repudiare uxorem an debuerit permitti, li. 4. di. 33. q. 2. Ref. 45
Repudiare uxorem permissum est triplici ratione, lib. 4. dist. 33. 46. & 48.
 Ad idem. 49
Repudiare uirum quare non fuit permissum mulieri, li. 4. dist. 33. 47
Repodium & diuortium differunt, li. 4. di. 33. 53

Repugnare

Repugnare potest aliquis alicui in suo effectu dupliciter & secundū quē modum potest aliquid deo repugnare in opere suo & secundum quem non, li. 5. di. 35. 23

Requies

Requiescere quo modo dicitur deus, lib. 5. dist. 15. 47
Requies est duplex, libro. 4. di. 5. 57

Res et signum

Res & signum dupliciter accipitur & secundum quem modum pertinet ad scientiam specialem &c. libro. 1. in prologo. 8.

Re omni aut est fruendum aut utendum aut simul utendum & fruendū li. 1. di. 1. 5

Res quid sit & quid signum, li. 1. di. 2
Res accipitur differenter, lib. 1. di. 5. 4
Res hoc nomen duo dicit scilicet naturam seu essentia & personam & secundum quem modum uerum est quod omnia quę differunt re differunt aut genere aut specie aut numero, li. 2. di. 19. 52

Res generis quid & quid genus rei, li. 1. dist. 21. 6. prope finem.

Res & ens differunt, li. 1. di. 25. 5

Res consideratur tripliciter & secundū hoc tripliciter nominatur, lib. 1. dist. 25. 6

Res nature sine p̄sona an adit super naturā, li. 1. di. 34. q. 1. Ref. 8

Res nature & nature aliud esse & quā alia habeant rationem personę & natura quō intelligitur, li. 1. di. 34. 12

Res nature siue personę an p̄dicatur de natura uel econuerso, li. 1. di. 30. 4. q. 2. Ref. 17. & ea. di. 23

Res quare non dicuntur æternaliter esse ex deo, li. 1. di. 36. 6

Res an fuerunt in deo ab æterno, li. 1. di. 36. q. 1. Resp. 10

Res secundum quem modum sunt in deo, li. 1. di. 36. 12

Res uel aliquid rei potest dici tripliciter. Ibidem.

Res quo modo sunt in deo actualiter & potentialiter, li. 1. di. 36. 13

Res quo modo est in deo secundum esse mutabile, li. 1. di. 36. 14

Res an sint in deo ratione essentię uel personę, li. 1. di. 36. q. 2. Ref. 19

Res quare magis dicuntur in deo ultra quam sapientia uel essentia uel intelligentia, li. 1. di. 36. 17. & ea. di. 22

Res tripliciter sunt in deo, libro. 1. di. 36. 18

Res qua ratione dicuntur in deo uirtus, lib. 1. di. 26. 20

Res quo modo represententur in exemplis æterno ut sunt, li. 1. di. 36. 21

Res an sint in deo uerius quam in uniuerso uel in proprio genere, li. 1. di. 36. q. 2. Ref. 23

Res existētia triplex. Ibidem. & secundum quem modum est res uerius in deo quam in proprio genere.

Res ibi est verius vbi verius cognoscitur quo modo est intelligendum, libro 1. dist. 36. 24
 Res an sint in dei essentia sicut in dei praesentia, libro 1. dist. 36. ad hoc & per totum.
 Res sunt in deo ab eterno ergo ab aeterno deus est in rebus non sequitur, libro 1. dist. 37. 22
 Res aliter cognosci dupliciter potest intelligi, libro primo. dist. 38. 1
 Res cui ligno communicant cui, non, lib. primo dist. 45. 38
 Res an habeant principium causale, & hoc supposito quaeritur utrum res producant sint omnino id est secundum principium materiale & formale an tantum secundum alterum, lib. 2. dist. 1. qu. 1. Respons. 7 & per totum
 Res vel mundus an productus fuerit ex tempore an ab eterno, libro 2. dist. 1. qu. 2. Ref. 15. & per totum
 Res an productae sint in esse a pluribus principiis, libro 2. dist. 1. qu. 1. Rñ. 24. & per totum
 Res omnes an vno principio productas esse concessio quaeritur utrum illud produxerit omnia seipso an mediante alio, li. 2. di. 1. q. 2. Ref. 30
 Res esse productas a deo per aliud agens si quae rationes probare videntur quo modo sunt soluende, li. 2. di. 1. 31. & per totum
 Rerum multitudo an debuerit uel potuerit esse a primo efficiente, li. 2. di. 1. q. 1. Resp. 53. & per totum.
 Rerum distinctio an debuerit fieri per substantiam corporalem spiritualement & ex utraque compositum, li. 2. di. 1. q. 2. Resp. 58. & per totum. Hic ubi in aliquibus libris ponitur exprimitur in delectatur in, & ubi in aliquibus ponitur exprimit causam delectatur causam.
 Res propter quod sine principaliter condite sunt an scilicet propter diuinam gloriam an propter utilitatem nostram, lib. 2. dist. 1. q. 1. Ref. 63
 Rerum ordo adinuenit an sit bene a magistro assignatus utrum scilicet naturalis spiritualis dignitate naturae praecellat compositam ex corporali & spirituali, lib. 2. dist. 1. q. 2. Ref. 67
 Res omnes simul esse factas quo modo intelligitur, li. 2. di. 3. 52

Res corporales habent triplicem modum essendi creatura rationalis tantum duplicem, lib. 2. di. 13. 8
 Rerum productione scriptura ordinate exprimit deus ordinatissime fecit, li. 2. dist. 23. 40
 Rerum productio a diuersis, diuersimode assignatur, li. 2. di. 11.
 Res recipitur dupliciter, lib. 2. di. 37. 1
 Res aliquae a deo non sunt quibus homines mali sunt, li. 2. di. 37
 Res differenter accipitur cum dicitur finis est res & tres sunt res, li. 2. di. 38. 4
 Res quae non ex patre genita non dicitur de matre nata quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 8. 1
 Res tripliciter sunt cognoscibiles secundum quod tripliciter habent esse li. 3. di. 14. 48.

Respectus

Respectus additus causae vel subiecti non numerat subiectum, li. 1. di. 14. 18
 Respectuum quo modo reducitur ad absolutum, lib. 1. dist. 26. 22
 Respectus causae & respectus effectus quis horum est uere respectus & relatio in deo, li. 1. di. 30. 19

Responsio

Responsio patrum & adutorum in baptizando adu, li. 4. di. 6

Restitutio

Restitutio an sit pars satisfactionis, li. 4 di. 15. q. 4. Ref. 82.

Resurrectio

Resurrectio aliquid exigit de necessitate aliquid de congruo, li. 2. di. 30. 41
 Resurgentibus quare sine additamento datur illud in quo deficiunt & non productis per generationem, libro. 2. dist. 30. 46
 Resurrectio quo modo probatur per auctoritatem patrum, li. 3. di. 23. 7
 Resurrectio carnis futura quo modo dicitur fide obiectum, li. 3. di. 24. 19
 Resurrectio carnis quo modo est de deo in quantum tenet rationem articuli, li. 3. di. 24. 44
 Resurgere ad priorem dignitatem & resurgere ad priorem puritatem differunt, li. 4. di. 15. 41
 Resurrectionis causa quomodo & quare dicitur

tur vox tube, lib. 4. distin. 43. 1

Resurrectionis signa quæ audient mortui quare dicuntur. Aliquando iussus aliquando uox archangeli aliquando tubæ &c. libro 4. distin. 43. 2

Resurrectio an sit futura, li. 4. di. 43. q. 1. per totum.

Resurrectionem non esse futurā si quæ rationes & auctoritates sonare uidentur quomodo sunt dissoluende, lib. 4. dist. 43. 6. & per totum.

Resurrectio an sit omnium, li. 4. di. 43. q. 2. Ref. 12

Resurgere & euigilare differunt, lib. 4. dist. 43. 13

Resurrectionem non esse omnium si quæ rationes & auctoritates sonare uidentur quo modo sunt dissoluendæ, li. 4. di. 43. 14. & per totum

Resurrectio an sit omnium simul an successine, lib. 4. di. 43. q. 3. Ref. 18

Resurrectio corporum non erit successiva sed simul propter sex rationes congruitatis. Ibidem.

Resurrectionem corporum fieri successivæ si quæ rationes probare uidentur quo modo sunt dissoluende, lib. 4. di. 43. 16. & per totum

Resurrectio an sit eorum secundū numerum, lib. 4. di. 44. q. 3. Resp. 22. & per totum.

Resurrectio an sit naturalis an miraculosa, li. 4. di. 43. q. 5. Ref. 26

Resurrectio tria cōplectitur aliud præter solitum cursum naturæ aliud secundum naturam aliud supra naturā, & quod resurrectio nō est naturalis sed supra naturam. Ibidem.

Resurrectionem mortuorum esse naturalem si quæ rationes auctoritates & similitudines probare uidentur quo modo sunt dissoluendæ, li. 4. di. 43. 27 & per totum.

Resurrectio corporis an fiat ex illis cineribus quæ ex carne & ossibus resoluantur in sepulchro. Et nota ibi tres opiniones & quid huiusmodi cineres resoluantur, li. 4. di. 43. 31

Resurrectionis tempore quare anima appetit magis proprium corpus quā alienū, li. 4. di. 43. 33

Resurrectio Christi an sit causa nostræ resurrectionis, libro 4. distin. 43. q. 6. & per totum.

Resurrectionis nostræ causam non esse resurrectionē & uocem Christi, si quæ rationes & auctoritates probare uidentur quomodo sunt dissoluende. li. 4. di. 43. 33. & per totum.

Resurrectionem mortuorum ostendit futuram, li. 3. di. 43

Resurrectionis causam determinat quæ est vox tubæ, li. 4. di. 43

Resurrectionis hora quæ dicitur media nocte futura, li. 4. di. 43

Resurgentes electi an ad præcedentiū malorū memoriā teneant, li. 4. di. 43

Resurrectionis in hora qui uiui fuerint inuēti an numquā omnino sunt morituri &c. li. 4. di. 43

Resurgent mortui incorrupti quo modo intelligitur, li. 4. di. 43.

Resurgentium etas dupliciter potest intelligi & quo modo dicimur resurrexuri in ætate iuuentili, li. 4. di. 44. 1

Resurgēt femine in sexu feminino, lib. 4. dist. 44. 3

Resurrectio in qua statuta sit, libro 4. dist. 44. 4

Resurrectio quo modo sit in eodē corpore exemplo docetur, lib. 4. di. 44. 5

Resurrectio corporum an fiat cum humoribus, li. 3. dist. 44. q. 1. Ref. 6

Resurrectionem corporum non fieri cum humoribus si quæ rationes probare uidentur quo modo sunt dissoluende, li. 4. di. 44. 7. & per totum.

Resurrectio corporum an fiat cum in testinis capillis & unguibus, li. 4. di. 44. q. 2. Ref. 11

Resurrectionem corporū non fieri cū intestinis capillis & unguibus si quæ rationes probare uidentur quo modo sunt dissoluende, lib. 4. di. 44. 13. & per totum

Resurrectionis aliud ministeriū tractatur & queritur quid in quo resurget quantum ad totum corpus cum caro est in duobus hominibus utrū resurgat caro in primo uel secūdo, libro 4. dist. 44. q. 1. Ref. 16

Resurrectionis iterū alia questio qua queritur quid in quo resurgat quācū ad membra, utrum scilicet materia uniuscuiuslibet membri in suo, an in differēter in quolibet resurgat, libro 4. di. 44. q. 2. Ref. 18

Resurrectionē membrorū ita fieri quod

materia vniuscuiuslibet membri non resurgat in suo si quæ rationes probare videntur quo modo sunt dissoluentur, lib. 4. dist. 19. & per totum
 Resurrectio corporum electorum an fiat cum deformitatibus, libro 4. dist. 44. quæ. 2. Respon. 22
 Resurrectio corporum an fiat cum cicatricibus, libro 4. dist. 44. 24
 Resurrectio corporum damnatorum an fiat cum deformitatibus, libro 4. dist. 44. quæ. 2. Respon. 23
 Resurgere corpora damnatorum sine deformitatibus, si quæ rationes probare videntur quo modo sunt dissoluentur, libro 4. dist. 44. 26. & per totum
 Resurrectio in qua græte & natura fiet, libro 4. dist. 44
 Resurgat quid in quo determinat, lib. 4. dist. 44
 Resurgere corpora electorum sine omni deformitate, libro 4. dist. 44
 Resurgere corpora damnatorum non absque deformitatibus, lib. 4. dist. 44
 Resurrecturi an sint aborui fetas monstra & gigantes, lib. 4. dist. 44. 31
 Resurrectio hominis bimembris quod fiat, libro 4. dist. 44. 34
 Resurrectio hermaphroditi quo modo fiat, libro 4. dist. 44. 35
 Retrahere
 Retrahens habere est dupliciter & quomodo bestia mouetur imperu quia non habet retrahens, lib. 2. dist. 7. 38
 Retribuere
 Retributionis corona diuersimode datur diuersis, lib. 1. dist. 40. 30
 Retrocedere
 Retrocedere quomodo dicitur homo quando stat in via dei, li. 3. d. 41. 28
 Reuelare
 Reuelatio quattuor absconditorum scilicet diuina substantie sapientie potentie misericordie, libro 1. in prologo. 5
 Reuelatio quare non auacuat cognitionem apparitionis, libro 1. dist. 16. 15
 Reuelare quid sit, lib. 2. dist. 4. 19. & 20
 Reuelatio sit duplici modo, li. 2. d. 7. 48
 Reuerentia
 Reuerentiam minorem debere minori

quo modo intelligitur, li. 4. dist. 9. 11
 Reuerentia reperitur tria in honore quam in timore, lib. 3. dist. 9. 47
 Reuerentia non tantum fit a deo recedendo, sed etiam humiliter ad ipsum accedendo, libro 4. dist. 10. 11

Reus, vide in Reatus,
 Ridere

Ridere quo modo est. Aus consequens speciem hominis & quo modo comperit angelo in corpore assumpto, lib. 2. dist. 8. 38

Sabbatum

Sabbati dies quare celebratur in honorem Mariæ, libro 3. dist. 38
 Sabbati obseruantia est dupliciter considerare & qualiter est moralis & qualiter ceremonialis, lib. 3. d. 37. 6
 Sabbati obseruantia a quibus operibus iubet abstinere, lib. 3. dist. 37. 7
 Sabbatum sanctificare non est magis quam deum adorare, lib. 3. dist. 38. 55

Sacerdos

Sacerdotium melchisedech & leuiticum tractatur, libro 2. dist. 58. & 59
 Sacerdos eleuans hostiam non cõsecratam quo modo facit homines idolatrare, libro 3. dist. 9. 27
 Sacerdotalis dignitas plura exigit quæ charitas, lib. 3. dist. 31. 12
 Sacerdos purificabar secundum legem triplici ratione, libro 4. dist. 1. 8
 Sacerdotale officium quando est exequendum, libro 4. dist. 12. 81
 Sacerdos in peccato existens quando tenetur celebrare & quando non, lib. 4. dist. 13. 1
 De Sacerdote quære plura in Eucharistia prope finem, & in Clauis.
 Sacerdoti qui habet mortuum de irregularitate quando licet conficere vel celebrare, libro 4. dist. 13. 2
 Sacerdos qui habet consentiam quod non sit sacerdos & tenetur legere missam quid debet facere, lib. 4. dist. 13. 3
 Sacerdos malus qui conficit & non sumit an magis peccet quam ille qui facit verumque, & de eo qui propter timorem nihil facit an plus peccet quam ille qui conficit & de eo qui sumit corpus & sanguinem, lib. 4. dist. 13. 4

Sacerdos

T A B V L A

Sacerdos omnis an possit cōnnecte, li. 4. dist. 13. q. 1. Respons. 8. & per totum
Sacerdotes soli an possint cōficere, lib. 4. dist. 13. quæ. 1. Ref. 13. & per totū
Sacerdotum regale & gentem sanctam quia ratione vocat beatus Petrus omnes beatos, libro 4. distin. 13. 17
Sacerdotalis potestas & verbi virtus cū concurrant ad cōsecrandum altaris sacramentum queritur circa quod re fider magis potestas an circa verbum an circa sacerdotem, libro 4. distin. 13. quæ. 3. Respons. 18. & per totū
Sacerdotis boni missa an sit melior quā mali, libro 4. distin. 13. quæ 4. Resp. 19. & per totum.
Sacerdotes quo modo & ad quid habēt iudiciariam potestatem super peccato res. lib. 4. distin. 15. 27
Sacerdos vete. test. quo modo fuit mēdiator, libro 4. dist. 17. 68
Sacerdotis proprii contra voluntatem an liceat contineri alteri, lib. 4. distin. 17. quæ. 2. Respons. 10. 4
Sacerdos proprius dicitur tripliciter, lib. 4. distin. 17. 105
Sacerdos proprius quo modo tenetur cognoscere vultum pecoris sui, id est conscientiam, libro 4. dist. 17. 106
Sacerdos quo modo se habet in absolutione & per modum demonstrantis & per modum dimittentis, libro 4. distin. 18. 5 & Ad idem. 6
Sacerdotibus quo modo est data potestas soluendi, libro 4. di. 18. 12
Sacerdos an possit aliquid in culpam, libro 4. distin. 18. quæ. 3. Ref. 17
Sacerdos an possit aliquid in pœnam, lib. 4. di. 18. quæ. 3. Respons. 23
Sacerdos euāgelicus quo modo dicitur secundum Hēr. absoluerit a culpa ostēdendo, lib. 4. distin. 18. 25
Sacerdos quō absoluit a pœna purgatoria & non æterna, lib. 4. di. 18. 26
Sacerdos quo modo absq; præiudicio diuina iusticia potest aliquid de pœna temporalis remittere, lib. 4. di. 18. 27
Sacerdos quo modo remittit æqualem pœnæ partē omnibus, lib. 4. di. 18. 28
Sacerdos secundus quid remittit cum alijs cōfessus fuit duobus, li. 4. di. 18. 29
Sacerdotis tres potestates secundū aliquos, lib. 4. distin. 18. 35
Sacerdotibus quare non sunt tot pote

states coesse quot sunt vicia a quibus absolunt, lib. 4. distin. 18. 41
Sacerdos iudicaturus alios quō debet esse immunis a crimine, lib. 4. di. 19. 3
Sacerdos particeps criminis cū parochianis an possit eos absoluerit, libro 4. distin. 19. 3
Sacerdotum amorio ab officio & restitutione quare & a quo est, li. 4. di. 19. 6. 7
Sacerdos legalis an habuerit clauēs, libro 4. distin. 19. quæ. 1. Respons. 8
Sacerdotes legales quo modo habuerūt auctoritatem discernendi, expiandi, mūdandi, libro 4. dist. 19. 11
Sacerdos malus an communicet cū bono in potestate clausi an sit in solo bono, lib. 4. distin. 19. q. 2. Ref. 12
Sacerdotali in ordine an dentur clauēs, lib. 4. di. 19. q. 1. Ref. 26. & per totū
Sacerdotalem ordinem an concomitentur potestas clauium inepābiliter, li. 4. di. 19. quæ. 2. Rñ. 19. & per totū
Sacerdos qui potest absoluerit subditū vnum an possit & quēlibet aliū, lib. 4. distin. 19. quæ. 1. Ref. 25
Sacerdos proprius habet executionem potestatis in suos exceptis quinque casibus, lib. 4. distin. 19. 26
Sacerdotes euāgelici quare tantum indicant populum sibi commissum cū tamen Aaron & filij eius iudicauerūt cunctum populum Israel indistincter, libro 4. distin. 19. 27
Sacerdos superior quo modo est sub inferiori, libro 4. distip. 19. 34. & 35
Sacerdos superior potest dare inferiori auctoritatem se absoluerit, sed non excommunicandi, lib. 4. dist. 19. 36
Sacerdotes & prælati superiores quare se inferioribus subijciunt, libro 4. distin. 19. 37
Sacerdos non potest absoluerit alienum parochianū ergo nec suū prælatū nō sequitur, libro 4. distin. 19. 38
Sacerdotibus quo modo dedit deus in communi potentiam relaxandi aliquid de pœna sed taxationem pœnæ non nisi discretis, lib. 4. di. 20. 39
Sacerdotes instruitur per canones qualem pœnitentiam debent imponere in generali sed descensum ad specialem relinquunt sacerdotis discretioni, libro 4. distin. 20. 42
Sacerdotes qualem pœnitentiam debent imponere

Imponere pro quibusdā criminibus
secundum canones, lib. 4. di. 20. 43
Sacerdoti non debere reconciliare pœ-
nitentem in consilio episcopo quo mo-
do intelligitur, li. 4. di. 20. 46.
Sacerdos in quinque casibus debet pœ-
nitentem, ad episcopū remittere uel
episcopum consulere, li. 4. di. 20. 47
Sacerdos potest uiduas nelare de consi-
lio episcopi, sed non consecrare ibidē
Sacerdotium in ue. re. pendebat ex re-
gno in no. test. regnum pendet ex sa-
cerdotio, lib. 4. di. 24. 2
Sacerdotium Christi quare dicitur esse
secundum ordinē melchisedech, li. 4.
dist. 24. 31
Sacerdotalium auctum enumeratio, li.
4. di. 24. 42
Sacerdoti quare habebatur iure pro-
pinquitatis in ue. le. in noua non, li.
4. dist. 25. 9

Sacramentum

Sacramenta ue. le. secundum quam con-
siderationem sunt ad significandum
secundū quā ad iustificandū, li. 1. di. 1. 1
Sacramenta aliqua fuerunt omnitem-
pore quæ conulerunt eggris remediū
salutare, li. 3. di. 1. 61
Sacramenta dicuntur dupliciter, libro
3. di. 19. 7
Sacramenti nomen unde, li. 3. di. 34. 5
Sacramenta ue. & no. le. quo modo dif-
ferant, li. 3. di. 40. 6
Sacramenta no. le. iustificānt & sunt
causa gratiæ ppter quadruplicē uir-
tutem, lib. 3. di. 40. 7
Sacramēta quare dicuntur perfectā me-
dicamenta, li. 4. in prologo. 1
Sacramentorum ue. le. odor quare nō
placabat dominum li. 4. in prologo. 3
Sacramenta quare magis dicuntur flu-
xisse de latere quam de manibus uel
de pedibus, li. 4. in prologo. 6
Sacramentum secundum tres acceptio-
nes tripliciter diffinitur, li. 4. di. 1. 1
Sacramentum quare dicitur magis uisi-
bile quā audibile, li. 4. di. 1. 2. & 3. & 4
Sacramentum cum sit compositū quo
modo est forma, li. 4. d. 1. 5
Sacramentum quo modo dicitur gere-
re similitudinem gratiæ, li. 4. di. 1. 6
Sacramenta legalia quo modo dicuntur
mundare a lepra, li. 4. di. 1. 9

Sacramenta quo modo triplici ex cau-
sa sunt instituta, li. 4. di. 1. 10
Sacramentorum in obseruantia exer-
ceri est dupliciter & quo mō ualet ad
modicū & quō ad multa, li. 4. di. 1. 13
Sacramenta differenter accipiuntur a
magistro & hugone, li. 4. di. 1. 14
Sacramenta ue. le. quo modo dicuntur
tantum promittere & significare salu-
tem, li. 4. di. 1. 15
Sacramenta an debuerint institui, li. 4.
di. 1. q. 1. Ref. 16
Sacramenta quomodo sunt optima uia
perueniendi ad salutem, li. 4. di. 1. 19
Sacramentum an de sui essentia & in-
tegritate requirat significationem, li.
4. dist. 1. q. 2. Ref. 21
Sacramēta quamuis sint medicamen-
ta tamē aliam p̄prietatē medicine ha-
bent quā medicine corporales. Ibidē.
Sacramētū quo modo signat paruū.
Ibidē, li. 4. di. 1. 23
Sacramenta aliqua significauerunt
quod futurum erat ut legalia aliqua
quod prætēritū ut sacramēta nostrā
li. 4. di. 1. 24
Sacramenta duplicem habent signifi-
cationem scilicet propriam & allego-
ricam, li. 4. di. 1. 25
Sacramenta quo modo habent ha-
bilitatem ad significandū ex natura
sed aQualitatem est institutione, li. 4.
distin. 1. 27
Sacramentum tria in se complectitur,
Ibidem. li. 4. di. 1. 28
Sacramēta quo modo sunt uoluntaria,
lib. 4. distin. 1. 28
Sacramenta an sint gratiæ contentiua,
li. 4. di. 1. q. 3. Resp. 29
Sacramenta esse gratiæ contentiua se-
cundū essentia si quæ rationes proba-
re uidētur quo modo sunt dissoluēdo
li. 4. di. 1. 30. & per totum.
Sacramēta an sint gratiæ effectiua, li. 4.
di. 1. q. 4. Resp. 33. secundum habet ra-
tionē. & 49. secundū aliā opinionē.
Sacramenta an sint causa efficiētis gra-
tiæ gratum facientis, li. 4. di. 1. 36
Sacramenti uirtus quare non habet ra-
tionem efficiendi gratiam in anima
sicut uirtus in carne culpam, lib.
4. dist. 1. 38.
Sacramentum an sit causa disponēs &
ad quid disponat li. 4. di. 1. 41

Sacramentū quā ratione influit in animam, li. 4. di. 1. 43
Sacramenta an in se habeant uirtutem creatam uel an in sacramentis sit potest uirtutem creatā, lib. 4. di. 1. 44
Sacramentorum uirtus an sit bonum maximum, li. 4. di. 1. 45
Sacramentorum uirtus quā ratione est nobilior anima lapsa, lib. 4. di. 1. 48
Sacramenta uel an bene distinguantur a sacramētis no. le. per hoc quod illa dicuntur tantum promittere gratiam quam signant & non dare, illa autem dare & efficere, lib. 4. dist. 1. q. 5. Resp. 50. & per totum.
Sacramētalis gratia sit eadem per se etiam cum gratia uirtutum li. 4. di. 1. qu. 6. Respon. 51. Hic prope medium ponitur
Sed attende cum dico gratiam uirtutū dico gratiam gratum facientem ubi addatur & habitum sublatum.
Sacramentorum tria genera in legē naturę, ad quorū noticiam tria sunt notanda, primo quare instituta sunt & quod triplici ex causa prima est dei honorificatio: secunda est fidei redemptoris professio, tertia est uitę agende institutio, li. 4. di. 1. 70. & 71. & 72
Secundo modus institutionis. 73. Tercio efficacia. 74
Sacramenta fidei quo modo sunt perfectis reuelata imperfectis abscondita li. 4. di. 1. 72.
Sacramēta legis naturę quare poterūt iterari, li. 4. di. 1. 76
Sacramentum quid debet significare, li. 4. di. 1. 95
Sacramentorum causa instituta ostenditur per parabolam, li. 4. di. 1.
Sacramenta generaliter quattuor respiciunt, lib. 4. di. 1
Sacramētum quid sit, li. 4. di. 1
Sacramēta quare sunt instituta, li. 4. di. 1
Sacramenta in quibus sunt instituta, lib. 4. di. 1
Sacramentorum ueterum & nouorum differentia, li. 4. di. 1
Sacramentorum sufficiencia & ordo, li. 4. di. 2. 1
Sacramēta nouę legis magnam habēt uirtutem a passione Christi non tantum promissa, sed etiam per se soluta, li. 4. di. 2. 3

Sacramentorum ad institutionem an omne tempus fuerit idoneum, li. 4. di. 2. q. 1. Resp. 6
Sacramentorum ad institutionem an ne tēpus fuisse idoneum si quę rationes probare uideātur quo modo sunt dissoluende, li. 4. di. 2. 7. & per totum.
Sacramenta alia & alia an semper eadem debuerunt in diuersis temporibus institui, li. 4. di. 2. q. 2. Resp. 14
Sacramenta sunt in documentū medicamentum & ornamentum. Ibidem.
Sacramēta eadem diuersis temporibus debere institui si quę rationes probare uidentur quo modo sunt dissoluende, li. 4. di. 2. 15. & per totum.
Sacramētis nouę legis quare collata est maior efficacia quam sacramentis uelę. li. 4. di. 2. 17
Sacramenta an debuerūt institui unū uel plura tempore legis gratię, lib. 4. di. 2. q. 3. Resp. 18
Sacramenta cur sunt septem & nō unū li. 4. dist. 2. 19
Sacramentorū numerus penes quas differētiās sumitur, li. 4. dist. 2. 22
Sacramēta legis scriptę quid addūt supra sacramenta legis naturę, lib. 4. dist. 2. 23
Sacramentorum nouę legis numerus li. 4. di. 2
Sacramenta nouę legis quando instituta sunt, li. 4. di. 2
Sacramenta ueteris legis quare fiebant in his quę ortum habebāt a terra uel in aliquo terreo, & sacramēta nouę legis non, lib. 4. di. 3. 36
Sacramentum esse donum dei quo modo intelligitur, li. 4. di. 4. 24
Sacramentorū nouę legis institutio & nouę legis datio duorum temporum considerationem habent, lib. 4. dist. 3. 52. & quādiu legalia essent obseruanda. 53. & per totum.
Sacramēta diuersa significabant aqua & sanguis quę de latere Christi profluxerunt, li. 4. di. 4. 56
Sacramētū quō dicit fieri qñ uerbū accedit ad elementum, li. 4. di. 6. 55
Sacramēti finis est duplex, li. 4. di. 6. 65
Sacramentum unū est magis alio, quia quę modis, li. 4. di. 7. 3.
Sacramēta diuę legis omnia sunt pręfigurata in ueteri lege sēcū aliquorum opinionem

opinionem li. 4. di. 8. 8

Sacramentorum præfiguratio tractatur
secundum aliam opinionem, libr. 4.
dist. 8. 9

Sacramentum ecclesiæ quomodo con-
ficitur duobus, li. 4. di. 10. 4

Sacramenta nō. le. quo modo sunt cau-
sa gratiæ, li. 4. di. 19. 5. 1

Sacramentalia signa quomodo signifi-
cant rem dupliciter scilicet proprie
& allegorice, lib. 4. di. 11. 3. 1

Sacramēti de integritate est aliquid du-
pliciter, sicut & duo sunt in sacramē-
to, li. 4. dist. 11. 4. 8

Sacramenta quo modo sunt necessaria
ad salutē, li. 4. di. 17. 2. 9

Sacramenta qua ratione ordinantur ad
se invicem, lib. 4. di. 26. 1

Sacramentorum quedam sunt pure fi-
dei, quedam fidei & de dictamine hu-
manis naturali, & feci dum quem modū
deus utraque insinuat, li. 4. dist. 26. 8

Sacramentum altaris aliter prodest ui-
uis aliter mortuis, li. 4. di. 4. 5. 3

Sacramenta alia quare non profunt
post mortem nisi sola Eucharistia,
li. 4. dist. 45. 4

Sacrificium

Sacrificium est triplex & quod horum
spectat ad virtutes omnes quod ad
virtutes theologicas & quod ad latri-
am, li. 3. di. 9. 4. 9

Sacrificia legis naturæ non sunt insin-
ta ex præcepto, li. 4. di. 1. 7. 3

Sacrificiorum legis naturæ efficacia, li.
4. di. 1. 7. 4

Sacrificij virtus an requiratur in reme-
dium originalis in adultis, li. 4. dist. 1
q. 3. Resp. 70. & per totum.

Sacrificium legis naturæ curasse maio-
res quo modo intelligitur, li. 4. di. 1. 7. 7

Sacrificiū legis naturæ quo modo erat
via erroris, li. 4. dist. 1. 7. 8

Sacrificia legis naturæ quare nō erāt
contra pietatem, li. 4. di. 1. 7. 9

Sacrilegium

Sacrilegium rapina usura & furtū quo
modo differunt, li. 3. di. 37. 1. 2

Salomon

Salomon quo modo in somnis meruit
& dignus fuit exaudiri, li. 2. di. 25. 4. 3

Saluare

Saluare an possit deus Iudam & dam-
nare Petrum, li. 1. di. 43. 7

Saluari omnes homines an esset meli-
us quam aliquos saluare aliquos damna-
re, li. 1. di. 46. 3. 5

Salus.

Salus propria quare est alicui saluti præ-
ponenda, li. 3. dist. 39. 2. 2

Sanus.

Sanum esse dicitur aliquid tripliciter,
li. 1. di. 46. 2. 9

Sanitas corporalis & spiritalis differē-
ter se habent, li. 2. di. 28. 1. 3

Sanitas consideratur dupliciter, & se-
cundum quem modum per ueritatem
insinuat in sanitatem pristinam, lib. 4.
dist. 14. 6. 8

Sanctificare.

Sanctificare tripliciter accipitur, libro
primo dist. 14. 1

Sanctificans gratia quare non sequi-
tur natiuitate carnalem li. 4. di. 3. 2. 5

Sanctus

Sanctorum celebritates super quo sunt
fundatæ, li. 3. di. 14. 4

Sanctus quo modo dicitur spiritus da-
tus ad mensuram, li. 3. di. 13. 2

Sanctos accepisse de plenitudine Chri-
sti non secundum essentiam, sed secū-
dum similitudinis convenientiā, quo
modo intelligitur, li. 3. dist. 13. 3

Sanctorum aliquis an euolet in celū an-
te iudicium, lib. 4. di. 21. q. 2. Resp. 38

Sanctorum animas ante iudicium non
posse euolare ubicumque sonant aū-
toritates & rationes quo modo sunt
intelligendæ, & soluendæ, li. 4. di. 21.
36. & per totum.

Sanctos omnes præteritos fuisse eiusdē
meriti cuius nūc sunt Christiani, quo
modo intelligitur, lib. 4. di. 23. 4

Sancti an orant pro nobis, li. 4. di. 45.
q. 1. Resp. 36

Sancti orant pro nobis duplici ratione
ibidem.

Sanctos posse quicquid uolūt quo mo-
do intelligitur, li. 4. di. 45. 37

Sanctos & beatos habere quicquid uo-
lunt quo modo intelligitur, libro 4.
dist. 11.

Distinctio. 47. 39

- Sancti non orant pro nobis quia non dicitur in litania, Christe ora pro nobis Solutio, li. 4. di. 45. 40
- Sancti an impetrent nobis aliqua suis orationibus, lib. 4. distinctio. 45. quæ. 2. Respon. 42
- Sanctorum orationes nobis nihil impetrare si quæ rationes probare uideatur quomodo sunt dissoluendæ, li. 4. di. 45. 43. & per totum.
- Sanctos rogare an sit nobis utile, li. 4. di. 45. q. 3. Resp. 46
- Sanctos ut rogauius uoluit & idcirco uult deus ex triplici causa. Ibidem.
- Sanctis quo modo peroramus preces cum sint longe a nobis remoti, lib. 4. distinctio. 45. 47
- Sanctos quo modo rogamus & inuocamus cum sint mortui, li. 4. di. 45. 48

Sanguis.

- Sanguines purissimi quid sint, lib. 3. distinctio. 3. 4
- Sanguinis baptismus an sit sacramentum sicut baptismus aquæ, li. 4. di. 4. q. 3. per totum
- Sanguinis effusio siue martyrii quauis participet nomen baptismi tamen non est sacramentum, li. 4. di. 4. 47
- Sanguinis Christi in altari triplex est effectus, li. 4. distinctio. 8. 36

Sapientia.

- Sapientia quare describitur per uerbum possidendi & ordinandi & quare per uerbum conceptionis & parturitionis 8. prouerb. li. 1. di. 2. 10
- Sapere quo modo dicitur a sapientia & e contrario sapientia a sapere, li. 1. di. 8. 3
- Sapientia quo modo dicitur mobilis, lib. 1. distinctio. 8. 26
- Sapientie nomen dupliciter consideratur, li. 1. di. 28. 6
- Sapientia nata uel genita proprie dicitur de filio, li. 1. di. 28
- Sapientia magis proprie dicitur de sapientia quam æternitas de æternitate & potentia, li. 1. di. 32. 2
- Sapientiam patrem genuisse quia ipse dicitur sapiens quomodo dicit Aug. de istam questionem melius tractasse in li. de trinitate, lib. 1. distinctio. 32. 3
- Sapientem esse aliquo est dupliciter & quo modo & qua sapientia pater & fi-

lius sunt sapientes, li. 1. di. 22. 4

- Sapientia hoc nomen duo respicit & respectu cuius dicitur essentia & respectu cuius personam, li. 1. di. 32. 5
- Sapientia patris una tantum est sed non uno modo dicitur quo modo intelligitur, li. 1. di. 32. 6
- Sapientia alicuius ista oratio dupliciter habet intellectum, li. 1. di. 32. 17
- Sapientia uel scientia dei plura sortitur nomina, li. 1. di. 35. 2
- Sapientia una quæ est in duobus sapientibus &c. li. 1. di. 37. 35. & 36
- Sapientia dicitur quadrupliciter & quo modo opponitur culpe, li. 1. di. 46. 5
- Sapientia prout est cognitio per inspirationem est duplex & secundum quem modum dicitur fructus pietatis, li. 2. distinctio. 3. 44
- Sapientia prout est donum excellentissimum a quo dicatur, li. 2. di. 9. 29
- Sapientie maioris quo modo est morbum bene curare quam natura a morbo præseruare, li. 2. di. 23. 12
- Sapientiam esse excellentiorem quam charitatem quo modo intelligitur, lib. 3. distinctio. 28. 15
- Sapientiam dei non inquinari quo modo intelligitur, li. 3. di. 3. 61
- Sapientiam non mutari quo modo intelligitur, li. 3. di. 6. 5
- Sapientia secundum quod dupliciter dicitur enā circa duo consistit, li. 3. di. 27. 52
- Sapientia dicitur dupliciter scilicet proprie & communiter, li. 3. di. 35. 2. Item accipitur quadrupliciter, lib. 3. distinctio. 35. 6
- Sapientie doni adus an attendatur penes cognitionem ueri an penes affectionem boni, lib. 3. distinctio. 35. q. 1. Res. 6.
- Sapientia quo modo sumitur cum dicitur sapientia crescit per auditum, li. 3. distinctio. 35. 7
- Sapientia quo modo sumitur cum dicitur sapientia est rerum diuinarum humanarumque cognitio, &c. li. 2. di. 35. 8
- Sapientia quo modo dicitur esse contra stulticiam, li. 3. di. 35. 9
- Sapientia quo modo appropriatur filio & spiritui sancto, lib. 3. di. 35. 10
- Sapientia in se claudit & adum amoris uel affectionis & actum cognitionis, li. 3. distinctio. 35. 11
- Sapientie diuersi adus scilicet affici & cognoscere

cognoscere quo modo possunt esse e-
iusdem habitus, lib. 4. di. 25. 12
Sapientia & scientia quo modo disse-
rant, li. 3. di. 35
Sapiens quis dicatur secundum stoicos
li. 3. di. 36. 22
Sapientia & iustitia dei secundum quæ
modum dicuntur aliud significare, lib.
4. dist. 46

Satisfactio

Satisfactio pro offensa qua primus pa-
rens deum offendit quo modo plus exi-
git quam mereri uitam eternam, li. 3.
dist. 1. 46
Satisfacere an potuerit aliqua pura cre-
atura pro toto genere humano, li. 3.
di. 20. q. 3. Respon. 22
Satisfactio de duobus consuevit fieri
& requiri & pro quo deus requirit sa-
tisfactionem ab humano genere.
Ibidem.
Satisfactionem quo modo querit deus
de genere humano, li. 3. di. 20. 26
Satisfacere an possit aliquis gratia ad-
iutus pro seipso, lib. 3. dist. 20. quæ. 4.
Respon. 28
Satisfactio est duplex scilicet plena &
semiplena. Ibidem
Satisfaciendi modum an debuerit deus
acceptare per passionem Christi, li. 3.
dist. 20. q. 3. Ref. 34
Satisfactio pro humano genere quare
non est hoc ordine facta ut in ea nul-
lus peccasset, li. 3. di. 20. 39
De satisfactione pro genere humano ui-
de de aliqua ubi Humanus & ubi Repa-
ratio.
Satisfactione an possit homo recõcilia-
ri deo, li. 4. di. 15. q. 1. Ref. 8. & 10
Satisfacere an possit aliquis de uno pec-
cato sine alio, li. 4. di. 15. q. 2. Ref. 11
Satisfactionem non oportet fieri succes-
sive, id est p uno peccato sine alio quã-
vis transgressio facta sit successiue, li.
4. di. 15. 13
Satisfactionis pœnæ debita nunquam
potest taxari quãdiu quis manet i cul-
pa, lib. 4. di. 15. 14. & 15.
Satisfieri pōt de uno ueniali sine alio
sed sic nō est de mortali, lib. 4. distin.
15. 16
Satisfacere an sit possibile abstinentem
a peccatis extra charitatem, li. 4. dist.

15. q. 3. Ref. 17

Satisfactionem posse fieri per pœnã ab-
sque fide & charitate quo modo intel-
ligitur, lib. 4. di. 15. 18

Satisfactionis mandatum quod impo-
nitur homini a sacerdote quando de-
bet impleri ex charitate quando nō,
lib. 4. dist. 15. 19. & 20

Satisfactio opera extra charitatē fa-
cta an adueniente charitate unificet-
tur & an debeant computari in sortē
libro 4. di. 15. q. 4. Ref. 21.

Satisfaciendi causa est ne sit peccati im-
punitas quō intelligitur, li. 4. di. 15. 26

Satisfactionem non fieri per opera ex-
tra charitatē facta si supponatur, que-
ritur utrum homo per ea aliquid me-
reatur, lib. 4. dist. 15. q. 5. Ref. 27.
& per totum

Satisfacere quid sit, lib. 4. dist. 15. q. 1.
Respon. 43

Satisfactio completa duo requirit, li. 4.
di. 15. 44

Satisfactionis rationem totam eum ha-
bere qui a peccato cessat quo modo in-
telligitur, li. 4. di. 15. 45

Satisfacere uolēs quas debet causas per
quas hic intelligit occasiones excide-
re li. 4. di. 15. 46

Satisfactio cui est facienda, li. 4. di. 15.
q. 2 Ref. 47

Satisfactio et confessio quare exigitur
cū deus in cōtritione pœnã eternã dē-
mittat, li. 4. di. 15. 49

Satisfactio quare ibi exigitur ubi rãta
potest esse contritio quod totū remig-
titur, li. 4. di. 15. 50

Satisfactio per qualia opera debet fieri,
li. 4. di. 15. q. 3. Ref. 53.

Satisfactionem per quæ opera contig-
git fieri, & assignantur tria scilicet iei-
unium oratio & eleemosyna, li. 4. di.
15. q. 4. Ref. 58

Satisfactionis partes scilicet ieiunium
oratio eleemosyna tripliciter accipiū-
tur & de eorum sufficientia. Ibidem.

Satisfactionem fieri posse per orationē
& ieiunium & eleemosynā omnia mū-
dare quo modo intelligitur, libro 4.
di. 15. 59

Satisfactionis tria opera quō multa alia
comprehendūt, li. 4. di. 15. 60

Satisfactionis sub qua parte patientia
continetur, li. 3. di. 15. 61

Satisfactio

Satisfactio pars magis satisfactoria
quæ sit libro 4. dist. 24. 62
Satisfactionis op⁹ unū scilicet eleemo-
syna tractatur, lib. 4. dist. 15. q. 1. Ref.
63. & per totum.
Satisfacere an contingat ieiunio, lib. 4.
dist. 15. q. 2. Ref. 70
Satisfacere an cōtingat per orationē,
& cum duplex sit oratio scilicet mēta-
lis & uocalis, quæritur quæ sit magis
satisfactoria, libro 4. dist. 15. q. 2.
per totum.
Satisfactionis pars an sit restitutio, li.
4. di. 15. q. 4. Resp. 82
Satisfactio dicitur dupliciter & secun-
dum quem modum restitutio est pars
satisfactionis, li. 4. di. 15. 83
Satisfactio quare debet fieri homini p
restitutionem cū peccatum eo ipso sit
peccatum, quia est in deū, lib. 4. di. 15.
84. & 85. & 86
Satisfactio quare debet fieri deo cū pec-
catum fiat in proximū, li. 4. di. 15. 87
Satisfactio dicitur dupliciter & qua ra-
tione conuenit uni parti pœnitentiæ
& qua ratione omnibus, li. 4. di. 16. 2
Satisfactio quo modo a Ioanne præce-
pta est, li. 4. di. 16. 5
Satisfactio quare plus fit per modicā
pœnam in pœnti quam per magnam
in futuro, lib. 4. di. 20. 18. Exemplum
ad idem. 19
Satisfactionis commutatio an fieri pos-
sit idest utrum unus possit pro alio sa-
tisfacere, li. 4. di. 20. q. 1. Ref. 48
Satisfactionis cōmutatio fieri debet au-
toritate sacerdotis cuius est duo consi-
derare, li. 4. di. 20. 49
Satisfacere non posse alium pro alio eo
quod unicuique retribuitur secundū
opera sua quo mō soluit, li. 4. di. 20. 50
Satisfactionem non posse in alium ho-
minē commutari quia est remedium
quod debet apponi circa mēbrū in-
firmitatū, quō intelligitur, li. 4. di. 20. 51
Satisfacere quare potest alius pro alio,
cū nō possit conteri nec cōfiteri alius
pro alio, li. 4. di. 20. 52
Satisfactione facta ab alio pro aliquo
an ille pro quo satisfactum est statim
euolet, li. 4. di. 20. 53.
Satisfacere unus pro alio si potest, po-
test unus una pœna simul satisfacere
pro se & pro illo & ita pari ratione

pro tertio & quarto &c. ergo uno sa-
tisfaciente satisfaciunt omnes Solutio
lib. 4. dist. 20. 54
Satisfactionis relaxatio an possit fieri,
libro. 4. dist. 29. q. 2. Ref. 55
Satisfactio quo modo exigit pœnæ du-
plicationem non relaxationem, lib.
4. dist. 20. 57
Satisfactio quo mō exigit dignos fru-
ctus pœnitentiæ, li. 4. di. 20. 58
Satisfactionis relaxatio a quo possit fi-
ri, li. 4. di. 20. q. 3. Resp. 60
Satisfactionis relaxatio quid requirat
ultra clauem, lib. 4. dist. 20. 61
Satisfactionis relaxationē nō possunt
facere prælati collegiorū quamuis ha-
beant clauē ad soluendū & ligandū
in utroque foro, li. 4. di. 20. 62
Satisfactionis relaxationem nō potest
quilibet facere quāuis quilibet habet
charitatē possit bona sua alteri com-
municare, libro. 4. dist. 20. 63. Differt
enim communicatio a relaxatione,
libro. 4. dist. 20. 64
Satisfactionis relaxatio pro qua debeat
fieri utrū scilicet pro spiritali an pro
corporali beneficio, lib. 3. di. 20. q. 4.
Resp. 66. & per totum.

Satiens

Satiens appetitum nostrum est duplici-
ter, & secundum quem modū deus sa-
tiat & secundum quem influentia dei
li. 4. di. 49. 1. Hic ponitur prope medi-
um non beatitudinis, ponatur nomē
beatitudinis &c.

Scandalum

Scandalum unitum peccato quam uim
habet, lib. 4. dist. 38. 2

Scientia

Scientia quo modo destruitur, lib. 1. in
prologo. 25
Scire est duplex scilicet si est, & sicut
est lib. 1. dist. 13. 4. Hic ponitur prope
finem quia uerbum non est propheta-
tum melius sonat quia uerbum 13.
prohibitum non est
Scire iterum dicitur dupliciter. li. 1. di.
dist. 39. 4. Et dicitur iterum duplici-
ter, li. 4. di. 25

Scientia voluntas potentia dupliciter considerantur & quod horum est prius altero. lib. 1. dist. 35. 1

Scientia vel sapientia vel plura sortitur nomina, li. 1. di. 35. 2. & eadem dist.

Scientie est duplex & que ponit, & que non ponit existentiam rei &c. lib. 1. dist. 35

Scibile quo modo est finitum, libro. 1. dist. 35. 31

Scientia vel pręscientia dei cum sit æterna quo modo se habet ad temporalia vel creata, lib. 1. dist. 35

Scientia dei non est tantum de temporalibus sed etiam de æternis, li. 1. d. 35

Scientia dei cum sit ens quo modo cognoscat non entia, lib. 1. di. 35

Sciunt se inuicem pater & filius iste nascendo ille pignendo, quo modo intelligitur, lib. 1. di. 39. 1

Scibilia & attributa quo modo sunt in diuinis, lib. 1. dist. 39. 2

Scientia dei nõ est nisi de his que sunt fuerunt vel erunt quo modo intelligitur, libro 1. dist. 39. 3

Scire malum & posse malum differenter se habent, lib. 1. dist. 39. 16

Scientia hominum quare non potest esse nisi de necessarijs & scientia dei de contingentibus, lib. 1. dist. 39. 15

Scientia dei quo modo est infinitorum, lib. 1. dist. 39. 19

Scientia vera quo requiritur ut scibile & scientia proportionent, li. 1. di. 39. 28

Scitum immutabiliter, immutabiliter & verum, quia quod scitur est verum. Solutio. lib. 1. di. 39. 29

Scire & pręscire differunt, li. 1. di. 39. 30

Scientia dei an possit augeri minui vel mutari, lib. 1. dist. 39

Scientie diuine quo modo dicuntur omnia subiecta, lib. 1. dist. 45. 2

Scientia quare non distinguitur per beneplacitum & signum, ut voluntas, libro 1. dist. 45. 39

Scientiam regulare quo modo non est nature sed voluntatis electi iug, lib. 2. dist. 22. 3

Scire desiderant omnes homines naturaliter quo modo intelligitur. Ibidem.

Scientia fidei & moru quare est nobis magis data per scripturam sacra quā scientia rerum naturalium, libro. 2. dist. 23. 3. & 4

Scientie profectus triplici via potest considerari & secundum quam viam profecisset Adam si steterisset, lib. 2. d. 23. 23

Scibile & opinabile quid & quo modo est circa vtrumque deceptio, libro. 2. dist. 33. 23

Scientia quo modo potest nominare & potentiam & habitum, lib. 2. di. 39. 8

Scire & intelligere differenter nominantur cognitionem, lib. 3. di. 14. 31

Scientie cōprehensione finiri quicquid scitur quo intelligitur, lib. 3. di. 14. 38

Scire posse omnia conuenit alicui creature, sed posse facere omnia non, lib. 3. dist. 14. 64

Scientia practica dicitur duobus modis & quo modo anime Christi communicata est, lib. 3. dist. 14. 65

Scientiam inflare quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 15. 25

Scitur aliquid dupliciter scilicet scientia noticie & scientia discretionis, & quo modo scit anima que sunt in ipsa, libro. 3. dist. 23. 3

Scientia prout est cognitio quam quis habet in via dicitur dupliciter & secundum quem modum certior est fides quam scientia, lib. 3. dist. 23. 28

Scientie nobilitas & ignobilitas unde, libro 3. dist. 23. 34

Scire quo modo est comprehendere, libro 3. dist. 24. 6

Scientia & visio patrię differenter se habent quantum ad euacuationem, lib. 3. dist. 24. 38

Sciens quo modo potest & nõ potest sentire ab eo quod scit, li. 3. di. 24. 39

Scientia aliter se habet ad verum quā virtus ad bonum, libro 3. dist. 26. 59

Scientie habitus an euacuatur in patria, lib. 3. dist. 31. q. 3. 35

Scientia tria respicit scilicet habitum usum & modum & secundum quod horum euacuabitur in beatis, libro 3. dist. 31. 39

Scientiam esse destruendam ex quo sensu dixerit apostolus, lib. 3. dist. 31. 37

Ad idem. 41

Scientias inuentas esse propter amouendas indigentias quo modo intelligitur, libro. 3. dist. 31. 38

Scientia vel cognitio quo modo est actus & habitu in beatis, libro, 3. di. 31. 39

Scientia quare nõ euacuatur in patria sicut

T A B V L A

Sicut lumen fidei, libro 3. dist. 31. 40
 Scientia quo modo cessabit in patria,
 lib. 3. dist. 33. 46
 Scientia quo modo gignit nutrit defen-
 dit & roborat fidem, libro 3. dist. 35. 3
 Scientia & timoris differenter est ab-
 Rinere a malis, lib. 3. di. 1. 35. 4
 Scientia doni actu praeceptus an confi-
 stat in actione vel in consideratione,
 libro. 3. dist. 35. q. 2. Rñ. 11
 Scientia quadruplex est differentia. Ibidem
 Scientia quo modo est dirigere circa
 actionem, lib. 3. distin. 35. 14
 Scientia quo modo est humanitatem &
 gratiam Christi noscere, li. 3. di. 35. 15
 Scientia donum & prudentia diuersi-
 mode dirigit hominem, li. 3. d. 35. 16
 Scientia donum quo respicit intelligen-
 tiam scripturarum, lib. 3. di. 35. 17
 Scientia est vnus actus principalis &
 duo annexi, lib. 3. distin. 35. 18
 Scientia & sapientia quo modo disse-
 runt, libro 3. dist. 35
 Scientia an sit clavis, libro 4. dist. 18.
 quæst. 1. Resp. 30. & plura ad hoc
 vide in Clavis
 Scientiam esse clauem si quæ autorita-
 tes sonare videntur quomodo sunt in-
 telligendæ, lib. 4. di. 18. 3. 1. & per totum
 Scientia an sit alia clavis quam poten-
 tia soluendi, libro. 4. dist. 18. quæ. 2.
 Respon. 24
 Scientia alia est praxis alia directionis
 & quæ est omni virtute essentialis, &c.
 libro 4. distin. 18. 40
 Scientia & intellectus quo modo viget
 in peccatoribus, libro. 4. distin. 18. 46
 prope finem.

Schisma

Schisma hæresis superstitio secta i quo
 differunt, libro 4 dist. 13. 7

Scriptura

Scriptura sacra studiose non curiose est
 scrutanda, lib. 1. in prologo. 10
 Scriptura non dicit hoc, ergo non est
 verum non sequitur, lib. 2. dist. 11. 17
 Scriptura sacra quare nos magis in-
 struit de fide & moribus quam de re-
 bus naturalibus, libro. 2. di. 23. 3. & 4
 Scriptura sacra quæ ratione tradita est
 homini lapsa, lib. 2. distin. 30. 10
 Scriptura quo modo dicit aliquid fieri

quando innotescit & non esse quādo
 non apparet, lib. 3. distin. 3. 10
 Scripta non sunt omnia quæ Apostoli
 tradiderunt, lib. 4. distin. 10. 18
 Scripti in libro vice sunt in duplici
 differentia & quæ & quo modo dele-
 tur lib. 3. distin. 31. 2

Scrutator

Scrutatores secretorum esse culpabiles
 quæ intelligitur, li. 1. in prologo. 10

Secundum

Secundum præpositio dicitur duplici-
 ter cum quaeritur an appropriati sic
 secundum rem an secundum intelle-
 ctum, lib. 1. distin. 34. 30. Et distin.
 17. 37. Dicitur iterum dupliciter cum
 dicitur quod motus in corporalibus est
 motus secundum accedens
 Secundum dicitur tripliciter cum dici-
 tur quod gratia datur secundum ma-
 iorem capacitatem naturalium, libro
 2. dist. 9. 14. Hic ponitur prope prin-
 cipiū potest intelligi dupliciter pon-
 tur potest intelligi tripliciter
 Secundum quādo; dicit causam dispo-
 nentē de congruo, lib. 2. d. 9. 15. & 16
 Secundum præpositio habet variā na-
 turam, libro 3. distin. 10. 1. & 9
 Secundum quid dicitur per defectum
 ad simpliciter, libro 4. dist. 30. 44

Secta

Secta hæresis superstitio schisma i quo
 differunt, lib. 4. dist. 14. 7

Segnitie

Segnitie quid, libro 3. distin. 34. 58

Semel

Semel potest dicere & nunc temporis
 & nunc æternitatis, lib. 1. dist. 5. 6

Seminalis, Semel

Seminalis & causalis ratio, similiter
 naturalis & seminalis ratio & simili-
 ter semen & seminalis ratio quo mo-
 do differunt, libro 2. distin. 18. 110
 & 12. & 13
 Seminales aut causales secundum ratio-
 nes an aliquis effectus fiat, libro 2. di-
 stin. 18. 14
 Seminalis ratio an sit vniuersalis an
 singularis, libro. 2. distin. 18. quæ. 3
 8 2 Resp

Respons. 20. & 21

Seminum deciso an fuisset in commi-
sione primorum parentum, libro. 2.
distin. 20. quæ. 2. Respons. 14

Semini emissio in primis parentibus
an fuisset cum delectationibus inten-
sione, li. 2. di. 20. q. 3. Res. 19

Seminis emittendi desiderium in natu-
ra instituta quomodo obseruasset ter-
minum & limitem, lib. 2. dist. 20. 17

Semen virile forti⁹ est vel debili⁹ aliud
altero triplici ratione, lib. 2. di. 20. 30

Semē viri prædominari semini mulie-
ris quo modo intelligit⁹, li. 2. di. 20. 33

Semen duplicē habet quantitatem &
quō ex femine Adq̃ omnis humani ge-
neris posteritas processit, lib. 2. dist.
30. 35. & 36. Hic sub numero 35. po-
nitur aliquando continetur ponatur
aliquando continetur.

Semen aliter est radicale generanti ali-
ter generato, libro 2. distin. 30. 39

Seminalem secundum rationē aliquid
procedere quid sit, lib. 3. di. 3. 66

Seminalē secundū rationē descendere
quicquid descendit ab Adam in Seth
quō intelligitur, lib. 3. dist. 3. 69

Semen totum decissum ab Adam quo
modo habuit rationem seminalem,
libro. 3. dist. 3. 70

Semen habet duplicem proprietatē &
secundum quam dicitur verbum dei
descendisse in virginem ad modum
seminis, lib. 3. distin. 4. 10

De semine vide aliqua infra vbi Sexus

Sensus, Sentire, Sententia

Sēire & intelligere siue sēsus & intel-
lect⁹ differūt triplici ratiōe, li. 1. di. 1. 33

Sensus solum est singularium intel-
lectus singularium & vniuersaliū, libro
2. distin. 3. 37

Sentire accipitur tripliciter, & secundū
quā acceptiōe & quō differt sensus
ab intellectu, lib. 2. dist. 8. 39

Sensus dupliciter impeditur ne perci-
piat quod sibi præsto est, lib. 2. dist.
8. 53. in Respons.

Sensum non errare circa propriū ob-
iectū quō intelligitur, lib. 2. di. 8. 54

Sensibile aliā potentia nominat in ho-
mine aliam in bruto, lib. 2. di. 19. 17

Sensum concurrere ad delectationem
quo modo intelligitur, lib. 2. di. 24. 24

Sensualitatis nomine varia intelligit⁹
scriptura & an intelligatur vna vis
vel plures & an sensualitatis nomine
intelligatur vis cognitiua an motiua
lib. 2. distin. 24. 55. Et in textu

Sensualitas dupliciter potest accipi &
secundum quem modū potest in sen-
sualitate esse peccatum &c. lib. 2. di.
24. 68. ad idem 82

Sensualitas iterum tribus modis accipi-
tur. Et secundum quē modū est in no-
bis a generante, lib. 2. dist. 31. 6

Sensualitas & ratio quo modo differūt,
libro 2. distin. 24

Sensitiue primā mutatiōe esse a gene-
rante quō intelligitur, lib. 2. dist. 31. 7

Sensitiua quo modo est vniuersalis in ho-
mine & alio, lib. 2. dist. 31. 12

Sensus corporalis & spiritualis quid
sit & quo modo Christus dicitur cap-
ut in quo sunt omnes sensus, in san-
ctis vero solus intellectus, lib. 3. dist. 13. 1

Sensum & motum gratiæ influere com-
tingit dupliciter, lib. 3. dist. 13. 29

Sensus & motus in spiritualibus pene-
quid attendantur, lib. 3. di. 13. 40

Sensualitatis & rationis dissensus po-
test esse duplex scilicet quantū ad vo-
luntatem & quantum ad actum volendi,
lib. 3. distin. 17. 29

Sensus spiritualis vnde vel qua ratio-
ne dicatur, libro. 3. distin. 34. 5

Sensus qua ratione dicuntur decipi in
sacramento altaris, lib. 4. di. 10. 62

Sensus omnes an habeant in patria su-
os actus, lib. 4. distin. 49. q. 1. Rñ. 42

Sensus gustus & sensus olfactus quare
non manēt in patria, lib. 4. dist. 49. 43

Sensus aliter appetit vñiri obiecto ali-
ter anima corpori, lib. 4. di. 49. 44

Sensus duplicem habet delectationem
& qua delectetur sensus corporis glo-
riōsi, lib. 4. di. 49. 45

Sensum nullū esse in patria quo modo
intelligitur, libro 4. distin. 49. 46

Sensus qui est in patria in actu an sit cū
delectatione vel sine, lib. 4. di. 49. 47

Sēsus illi qui sunt in suo actu in patria
an cognoscant per receptionē speciei,
lib. 4. dist. 49. quæ. 3. Rñ. 48

Sensus glorificatus cognoscere non re-
cipiendo speciem ab ipso sensibili h-
quæ rationes probare videntur quo
modo sunt dissoluedē, libro 4. dist.

49. 49. & per totum
Sententia dicitur iniusta ex animo ex
causa ex ordine, lib. 4. dist. 18. 44

Separare

Separare dicitur dupliciter, li. 1. d. 10. 10
Separationē non recipimus in diuinis
sed distinctionem, libro 1. dist. 24. 2
Separatur aliquid ab aliquo dupliciter,
& secundum quem modum dicitur de
us separatus & non separatus a loco,
libro 1. dist. 37. 46

Servire

Serviri posse deo respectu mercedis
quo modo intelligitur, lib. 3. di. 1. 23

Servitus

Servitus est triplex & contra triplicem
servitutem est triplex libertas, libro 2
dist. 25. 37. & di. 44. 34
Servitus est quadruplex & quo modo
Jatria dicitur servitus, lib. 3. dist. 9. 44

Servus

Servus peccati quo modo naturaliter
velit bonum, libro 2. dist. 39.
Servus quando potest uxori petenti de
bitū reddere domino etiā aliud impe
trante & quādo nō, lib. 4. dist. 36. 10

Serpens

De serpente ex virga Moyſi facto & de
magis Pharaonis, li. 2. d. 7. in dēmo. 82
Serpens qualiter formavit verba ad
Euam, libro 2. dist. 21. 1
Serpens quare didus est callidissimus,
lib. 2. dist. 21. 2. & 16

Severitas

Severitas diuina in angelo nobilissimo
& primo homine facilliter considera
tur, libro 2. dist. 6. 11

Sextarius

Sextarius qui signat confessionem fidei
habet duplicem plenitudinem & quo
quilibet debet offerre, li. 3. dist. 25. 29
Hic ante finem ponitur dicuntur om
nes offerre, ponatur debent omnes of
ferre. &c.

Sexus

Sexuum cōmissio an fuisset in statu in-

nocentis, lib. 2. dist. 20. quæ. 1. Ref. 9
Sexuum cōmissionem an fuisset secu
ta feminis decisio, libro. 2. dist. 20
quæ. 2. Respon. 24

Sexuum cōmissio an corrupisset car
nis integritatem, libro 2. dist. 20. quæ.
4. Respon. 21
Sexuum qualibet cōmissio an fuisset
in primo statu proles generatio, lib. 2
dist. 20. quæst. 5. Respon. 23
Sexuum illa cōmissio an ē ualiter mul
tiplicasset viros & mulieres, libro. 2.
dist. 20. quæ. 6. Resp. 28

Sicut

Sicut simpliciter ad simpliciter ita &
magis ad magis & maxime ad maxi
mū quō intelligitur, lib. 2. di. 34. 25
Sicut quid ibi importat diliges proxi
mum tuū sicut teipsum, li. 3. d. 29. 23

Sidus

Sidera causare mores hominū & euen
tus futurorum potest dupliciter intel
ligi, lib. 2. dist. 14. 98
Siderum cōiunctiones bellorum cau
sas esse quō intelligitur, lib. 2. d. 14. 80
Sideribus qua conditione subiiciuntur
humani actus. &c. lib. 2. dist. 14. 84

Signum

Signum & res dupliciter accipitur &
secundum quem modum spectant ad
omnes scientias, lib. 1. in prologo. 8
Signum aliud est naturale aliud insti
tutum, & de quo agitur in libro sen
tentiarū, libro. 1. dist. 1. 3
Signum quid sit & quid res, li. 1. dist. 8
Signum est ad signandum & ad distin
guendum, lib. 2. dist. 14. 46
Signum duplicem habet comparatio
nem & secundū quam dicitur signū,
libro. 4. dist. 1. 23
Signum & signatum simul esse natura
quo modo intelligitur, lib. 4. di. 1. 25
Signum duplicem habet veritatem &
secundum quam signum sacramenta
le semper est verum, lib. 4. dist. 1. 26
Signum quo modo ex humana institu
tione generat cognitionē, & affectio
nem spiritualem, lib. 4. dist. 1. 37

Sillogismus

Sillogism⁹ ex maiori de necessario & mi
6 4 uari

nori de inesse semper concludit necessario, li. 1. di. 38. 18

Symbolum

- Symbolum an sufficienter contineat omnia quæ oportum est credere ad salutem, li. 3. di. 25. q. 1. Ref. 6
 Symbolo quare nihil addiderunt Paulus & barnabas, li. 3. di. 25. 8
 Symbolum quamvis nō contineat omnia credenda, tamen omnia credenda possunt ad articulos symboli reduci, li. 3. di. 25. 9. & 10
 Symbola alia scilicet Athanasij & Niceni concilij sunt edita ad fidei explanationem & heresum confusionem, li. 3. di. 25. 12
 Symbola apostolorum Athanasij & nicei concilij quo modo sunt diuersa, li. 3. di. 25. 13
 Symbolum apostolorum quare dicitur maius, li. 3. di. 25. 14
 Symbolum apostolorum quare dicitur bis in die, li. 3. di. 25. 15
 Symbolum patrum a quibus fuit compositum, li. 3. di. 25. 16
 Symbolū patrū quare dicitur in missa & ante communionem, li. 3. di. 25. 17

Similitudo. Similis.

- Similitudo est duplex scilicet secundū substantiā & secundū accidēs, & quæ admittit diuersitatē &c. li. 1. d. 2. 6. Iterū est duplex di. 3. 10. Iterū eadē, di. 12. Iterū eadē, di. 13. Iterū eadē di. 18. & quæ similitudo est diuina ueritas & idea in deo.
 Similem sibi in natura producere est tripliciter, li. 1. di. 9. 12
 Similitudines de processione spiritus sancti a solo patre per modū radij & luminis quo modo non sunt omnimodę similitudines, li. 1. di. 11. 18
 Similitudo quo modo est prior habilitate in intelligendo, li. 1. di. 27. 43.
 Similitudo & æqualitas dicitur dupliciter, secundum quem modum agitur de his, li. 1. di. 19. & secundū quē, di. 31. uide dist. 31. 1
 Similis & æqualis an dicantur secundū positionem, an secundū priuationē in diuinis, lib. 1. di. 35. q. 1. per totum.
 Similitudo dei ad creaturam qualis sit lib. 1. dist. 34. 33

- Similitudo siue intentio in anima comparatur ad animā in qua est & ad illud cuius est, & secundum quem modum similitudines unius rei in pluribus animabus habent unitatem, li. 1. di. 37. 36
 Similitudo dei est duplex & quæ potest appeti ordinate & quæ nō, li. 2. d. 5. 16
 Similitudinem in natura & affectibus maiorem amorem generare quo modo intelligitur, li. 2. di. 6. 15
 Similitudo est quadruplex, & secundū quem modum potest creatura deo assimilari, li. 2. di. 16. 7
 Similiter se habere potest esse dupliciter, li. 2. di. 16. 8
 Similitudo quæ est in imagine penes quod attenditur, li. 2. di. 16. 10. & 11
 Similitudo quo modo est in plus quā imago, li. 2. di. 16. 37.
 Similitudo triplex reperitur in altaribus sacramentis & corpore Christi, li. 3. d. 6. 2
 Similitudo attenditur duobus modis, secundum quem modum sacramentū gerit similitudinē gratiæ, li. 4. di. 1. 6
 Similitudo est duplex & quæ est uia ad faciliorem transitum, li. 4. di. 20. 25.

Simonia

- Simoniaci dicuntur ementes & uendentes spiritualia, li. 3. di. 25. 3
 Simoniaci quis grauius peccet, an ementes an uendentes, li. 4. di. 25. 4
 Simonia an committatur cum uenditur fundus annexus iuri patronatus, li. 4. di. 25. 6
 Simonia contrahitur quinque modis, li. 4. di. 25. 7
 Simonia uide dicatur & quid sit, li. 4. dist. 25
 Simoniacorum poena & triplex distinctio, li. 4. di. 25
 Simoniaci non sunt pauperes orantes pro pecunia, li. 4. di. 45. 2

Simulatio

- Simulatio est multiplex: & quæ tenet rationem mendacij, li. 3. di. 38. 24

Similitas

- Similitas attenditur dupliciter, & secundum quem modum potest deus præscire plura simul quam præsciat li. 1. dist. 39. 2

Simple

Simplex

Simplex describitur prout deo conuenit, li. 1. di. 8. 42. & 52
 Simpliciter summa an sit in deo, libro. 1. di. 8. q. 1.
 Simplicissimus quo modo probatur deus, li. 1. di. 8. 48
 Simpliciter maior ibi est ubi nulla est diuersitas quo modo intelligitur, lib. 1. distin. 8. 49
 Simpliciter maior ibi est ubi nulla est pluralitas quo modo intelligitur, li. 1. dist. 8. 50
 Simpliciter an sit dei proprietas, lib. 1. di. 8. q. 2. Resp. 52
 Simplex & unū differunt, li. 1. di. 8. 56
 Simpliciter quo modo est puncti entis & principij, li. 1. di. 8. 57
 Simplicissimum quo modo dicitur pūctus & quō charitas, li. 1. di. 17. 43
 Simplex proprie est sola diuina essentia, li. 1. di. 8
 Simplex esse non conuenit naturæ corporali, li. 1. di. 8
 Simplex esse non conuenit naturæ spirituali, li. 1. di. 8
 Simpliciter dei nulli prædicamentorū subijcitur, li. 1. di. 8. 51
 Simpliciter diuina comparatur personarum pluralitatem, li. 1. di. 8
 Simpliciter essentia & simplicitas suppositi differunt, li. 1. di. 9. 25
 Simpliciter quam magnitudinem recipit, li. 1. di. 17. 36
 Simpliciter simul existentia quando confunduntur in unum, li. 1. di. 19. 25
 Simplex dicitur dupliciter scilicet possibile ad additionem & quod priuat additionem & secundum quem modum diuersale est simplex & secundum quem modum diuina essentia, li. 1. di. 19. 43
 Simplex an sit distinctibile, li. 1. di. 25. 14
 Simpliciter est quod in pluribus reperitur quo modo intelligitur, li. 1. di. 34. 13. Et li. 2. di. 2. 37
 Simpliciter est illud quod est maioris abstractionis quo modo intelligitur, li. 1. di. 34. 14
 Simpliciter corporis quam tollit diuersitatem, li. 1. di. 14. 68
 Simpliciter & compositionis multa genera, li. 2. di. 17. 33

Simplex ad quod se conuertit totaliter se conuertit potest dupliciter intelligi, libro 2. distin. 42. 35
 Simpliciter & sine determinatione dicitur aliquid de aliquo dupliciter, libro 3. distin. 11. 2
 Simplex totum attingitur cum attingitur quō intelligitur, lib. 3. di. 14. 16
 Simpliciter non tenentur statim assentire cum audiunt aliquid nouum prædicari, lib. 4. dist. 25. 31
 Simpliciter nō tenentur omnes articulos explicite scire & credere, li. 3. di. 25. 32

Sinteresis

Sinteresis an sit in genere cognitionis vel affectionis, lib. 2. distin. 39. quæ. 1. Resp. 25
 Sinteresis quid. Ibidem
 Sinteresis conscientia & lex naturalis quo modo differunt secundū aliquos libro 2. dist. 39. 26
 Sinteresis quō dicitur gemere & interpellare, libro 2. distin. 39. 29. & 49
 Sinteresis an aliquando nomine sensus intelligitur, lib. 2. dist. 39. 10
 Sinteresis quare dicitur scintilla conscientie, libro 2. distin. 39. 32
 Sinteresis an sit potentia vel passio vel habitus, lib. 2. dist. 39. 32
 Sinteresis quo modo se habeat ad conscientiam & legem naturalem, lib. 2. distin. 39. 33
 Sinteresis quo modo se habeat ad concupiscibilem irascibilem & rationale, libro 2. distin. 39. 35
 Sinteresis an possit per peccatū extinguī, libro 2. dist. 39. q. 2. Rñ. 36
 Sinteresis quantum ad actum non potest extinguī sed ad tempus impediri triplici ex causa, lib. 2. di. 39. 37
 Sinteresis quo modo dicit vim animæ rationalis, lib. 2. distin. 39. 38
 Sinteresis quo modo non est extincta in hæreticis, libro 2. distin. 39. 40
 Sinteresis & conscientia quare semper manet in homine, lib. 2. dist. 39. 41
 Sinteresis & fomes dissimiliter se habent. I^m
 Sinteresis. possit deprauari per peccatum, libro 2. distin. 39. quæst. 3. Respons. 42
 Sinteresis quo modo dicitur præcipua, libro 2. dist. 39. 44

Sinteresis

Sintereſis non intelligitur per verticē
ibi anima conſupratur vſque ad ver-
ticem, lib. 2. diſtin. 39. 45

Sintereſis eſſe rectam & non rectā pro-
pterea q̃ conſcientia quæ eſt iudicato-
rium præcedens ſintereſim eſt recta
& non recta non ſequitur, libro 2.
diſtin. 39. 47. & 48

Sintereſis non ſubeſt imperio libero ar.
ergo libero arb. non poteſt ea abuſiſti
lib. 2. diſtin. 39. 50

Sintereſis triplex eſt actus, & quis eſt
ablatus a demonibus quis a dannatis,
& quis manet in verſiſque, lib. 4. di.
50. 46. Hic ponitur tertius qui eſt re-
muneratio, ponatur tertius qui eſt re-
murmuratio,

Sine

Sine quid priuat in diſſinitione virtutis
quam aſſignat Augu. lib. 2. diſt. 27. 9

Societas

Societas duo reſpicit, lib. 1. diſt. 17. 1
Socius quare plus amatur quam frater
vel conſanguineus, lib. 3. diſt. 23. 41

Sol

Solis productio non eſt ſuperflua, lib.
2. diſt. 13. 13

Sol an poſſet illuminare vacuum ſi eſ-
ſet circa ipſum, lib. 2. diſtin. 13. 39

Sol & luna quo modo ſunt in ſigna &
tempora, lib. 3. diſtin. 14. 43. & 67

Sol quare illuminat & calefacit inferio-
ra, luna vero ſolum illuminat ſed nō
calefacit, libro 2. di. 14. 76

Sol & luna quo modo iudicij in die ob-
ſcurabuntur, lib. 4. diſt. 48. 2

Solut

Solut ſignum excluſiuū quam vim ha-
bet in diuinis locutionib⁹, li. 1. d. 21. 1

Sol⁹ illa dictio excluſiua vel alia an ve-
re addatur termino ſubſtantiali a par-
te ſubiecti, lib. 1. diſt. 21. q. 1. Ref. 4

Solut dictio excluſiua capitur duplici-
ter, & ſecundū quem modū accipitur
in locutionibus diuinis. Ibidem

Solut quare non ponit ſolitudinem cir-
ca ſubſtantiuum ſed præciſionem, lib.
1. di. 21. 5

Solut deus eſt pater quo modo habet
conuerſi, lib. 1. diſt. 21. 9

Solut illa dictio excluſiua vel alia an ve-
re poſſit addi termino ſubſtantiali a
parte prædicati, libro 1. diſtin. 21. q.
2. Reſpon. 8

Solut nō eſt ita propria diſpoſitio ſubie-
cti ſicut hoc ſignū omnis, li. 1. di. 21. 9

Solut importat duo in ſe, & ſm hoc du-
a habet proprietates, lib. 1. di. 21. 10

Solut quid excludit quādo additur præ-
dicato, libro 1. diſt. 21. 11

Solut illa dictio excluſiua vel alia an
vere addatur termino perſonali reſpe-
ctu prædicati proprii, lib. 1. diſtin. 21
quæ. 1. Reſpon. 12

Solut eſt idem quod non cum alio quid
excludit hic illa negatio non, libro 1.
diſtin. 21. 14

Solut illa dictio excluſiua vel alia an
vere addatur termino perſonali reſpe-
ctu prædicati communis, lib. 1. diſt.
21. quæ. 2. Reſponſ. 17

Solut poteſt tacere duplicem excluſio-
nem, & ſecundum quem modum illa
propoſitio, ſolut pater eſt deus & con-
ſimiles ſunt verſe, & ſecundum quem
modum falſe, lib. 1. diſt. 21. 18

Solut pater non equipollet huic nemo
niſi pater, lib. 1. di. 21. 19

Solut pater eſt deus & an benedicat-
ur, libro 1. diſt. 21

Solut ſignum excluſiuum arctatur ex
modo loquendi ibi, ſolut filius eſt de-
us de deo, libro 1. diſt. 27. 24

Solutio, Soluere

Solutio recta alicuius rationis vel argu-
menti quid ſit, lib. 1. diſt. 4. 7

Solutio ſeu reſponſio eſt duplex ſcili-
cet ad hominem & ad orationem vel
rationem, libro 1. diſt. 6. 3

Solutio medio ſolui extrema quo mo-
do intelligitur, libro 3. diſtin. 2. 42

Soluendi poteſtates quare non ſunt tot
quot vitia, lib. 4. diſtin. 18. 41

Soluere & ligare quo modo ſunt actus
clauū in foro iudiciali, li. 4. di. 18. 64

Soluendi poteſtas ſicut & potentia viſi-
ua dupliciter conſideratur vel quan-
tum ad eſſentiam vel quantum ad uſū
& ſecundū quem modum eſt in ani-
ma, & ſecundum quem in viatoris in-
riſiſtione, libro 4. diſtin. 19. 19

De autoritate ſoluendi & ligandi vide
plura vbi Abſolutio iudicialis, vbi
clauū

Clavis & vbi Sacerdos.

Somnia

Somnia fiunt quinque de causis, libro
2. distin. 7. 68

Somnium quo modo fuit in statu in
nocentiz, lib. 2. dist. 23. 31

Somniantibus quare magis reuelantur
futura a deo quam vigilantibus, libro
2. dist. 25. 76

Sordes

Sordes corporales quare non inquinant
corpus spirituale, lib. 1. dist. 37. 6

Soror

Sorore vxoris cognoscens quo modo
punitur, lib. 4. distin. 34. 9

Species

Species innata potest esse dupliciter, lib.
1. dist. 17. 29

Species ut accipitur in diffinitione im
ginis conuenit soli filio, li. 1. d. 31. 32

Species dicitur & forma & pulchritu
do, lib. 1. dist. 31. 34

Species nomen tria dicitur propter quod ab
Hila. appropriatur filio, li. 1. d. 31. 37

Speciem eodem quo est in Christo accipe
re, & quo non, lib. 3. dist. 2. 36

Speciem dicere totum esse individuorum
quo modo intelligit, li. 3. di. 2. 37

Speciem specificam accipi secundum illud quod
est nobilissimum & perfectissimum in re
quo modo intelligitur, lib. 3. d. 2. 38

Speciei eiusdem esse quare habent ortum
ab eodem secundum speciem quo mo
do intelligitur, li. 3. in di. 34. 82

Spectaculum

Spectaculum & ludus diffiniuntur, lib.
4. dist. 16. 13

Speculum

Speculum est duplex, & quare sit vnus
cuiusque proprietates, lib. 2. distin. 8. 70

Sphera

Spherae siue celi quot sint lib. 2. d. 2. 36

Sperare

Sperare de aliquo est dupliciter, & quare
spes ponenda est in homine quare non
lib. 2. d. distin. 1. 8

Sperare sine meritis quando est pre
sumere, lib. 3. dist. 26. 31

Sperare quare & quo modo potest ho
mo in aliquo sancto & non in homi
ne alio, lib. 4. dist. 5. 5

Spes

Spei officium quid, lib. 2. dist. 41. 2

Spei quo modo non potest subesse fal
sum, lib. 3. dist. 24. 12

Spes, Fides, Caritas, Operatio respectu
cuius sunt equalia, lib. 3. dist. 25. 5

Spei diffinitio quam ponit Magister,
spes est virtus qua spiritualia & eter
na bona sperantur dupliciter potest
intelligi, lib. 3. dist. 26. 1

Spes dupliciter diffinitur, lib. 3. d. 26. 2

Spes & fides quo modo sunt de inuisibi
libus, libro 3. di. 26. 3

Spes est respectu futuri tripliciter, lib.
3. dist. 26. 4. & 5

Spem proprie loquendo quare non ha
bent nec Christus nec angeli, nec ani
mae beatae, libro 3. dist. 26. 6

Spes & desiderium differunt, libro 3.
distin. 26. 7

Spem habent animae in purgatorio &
sancti in limbo, sed demones non, li
bro 3. distin. 26. 8

Spes an sit virtus gratuita, libro 3. dist.
26. quare, 1. Rñ. 9

Spei nomine varia intelliguntur & quo
modo spes est virtus gratuita immo
virtutum gratuitarum sustentamen
tum. Ibidem

Spes quo modo dicitur passio, libro 3.
distin. 26. 10

Spes & timor dissimiliter se habent
quantum ad esse in genere virtutis,
libro 3. distin. 26. 12

Spes quare est in genere virtutis gratui
te, libro 3. distin. 26. 13

Spes quo modo confurgit ex perfectio
ne meriti, libro 3. dist. 26. 14

Spes an sit gen⁹ virtutis vel species spe
cialissima, libro 3. distin. 26. quare, 2

Respons. 16

Spes quo in expectando summam bea
titudinem non recedit ab unitate ha
bitus & virtutis, lib. 3. dist. 26. 28

Spes est triplex, scilicet venie, gratia, &
gloria, lib. 3. di. 26. in tertio argumen
to ad partem negatiuam. & 26

Spes an sit uirt⁹ cardinalis, an theolo
gica, lib. 3.

- gica, libro 4. dist. 26. q. 3. Ref. 22.
 Spei circa actum nunquam reperiri excessum quo modo intelligitur, libro 3. distin. 26. 24.
 Spes quo modo est media duarum maliciarum, quæ sunt desperatio & praesumptio, lib. 3. dist. 26. 25.
 Spes quare non ponitur virtus cardinalis cum sit circa bona creata, libro 3. distin. 26. 26.
 Spei & longanimitatis est differenter expectare, libro 3. dist. 26. 27.
 Spei virtus aliquando sit informis an semper sit formata, lib. 3. di. 26. q. 4. Resp. 29.
 Spes potest exire in actum quadrupliciter, lib. 3. dist. 26. 30.
 Spes quare potest esse informis sicut fides, libro 3. dist. 26. 32.
 Spes an in actu suo sit certitudinalis an dubia, libro 3. distinctione 26. q. 5. Resp. 34.
 Spei & fidei certitudo quo modo differunt, libro 3. dist. 26. Ibidem.
 Spes quo modo habet certitudinem in suo actu, lib. 3. dist. 26. 39.
 Spes & timor an sint unus & idem habitus an diversi, libro 2. distin. 26. q. 1. Ref. 42.
 Spem non differre a timore si quæ rationes probare videntur quoniam sunt dissolventes, lib. 3. di. 26. 43. & per totum.
 Spes an habeat ortum ex bonis meritis, libro 3. dist. 26. q. 2. Resp. 48.
 Spes aliquando nominat habitum virtutis aliquando actum aliquando statum, aliquando terminum & quo modo spes oritur ex meritis & econtra. Ibidem.
 Spes & desperatio differunt, libro 3. dist. 26. 49.
 Spes an præcedat charitatem ordine naturæ an econtra, libro 3. distin. 26. q. 3. Respon. 51.
 Spei habitus comparatur ad habitum charitatis dupliciter & quo modo habent ordinem & quo modo similitudinem. Ibidem.
 Spem natura præcedit charitas quo modo intelligitur, li. 3. dist. 26. 52.
 Spes an sit in bonum sub ratione boni, libro 3. distin. 26. q. 4. Resp. 58.
 Spem sic se habere respectu futuri sicut gaudium respectu præsentis quo modo est similitudo & dissimilitudo, lib. 3. distinctione 26. 61.
 Spes est respectu boni tantum ergo habet obiectum bonum sub ratione boni non sequitur, lib. 3. dist. 26. 62.
 Spes quo modo est expectatio future beatitudinis, lib. 3. dist. 26. 63.
 Spes an sit in parte animæ cognitiua vel affectiua, li. 3. di. 26. q. 5. Resp. 64.
 Spes quo modo dicitur conscientia, li. 3. dist. 26. 65.
 Spes quo modo respicit potentiam memoratiuam, lib. 3. dist. 26. 66. & 68.
 Spes dicitur large & proprie & quo modo pertinet ad virtutem cognitiuam & quo modo ad virtutem affectiuam, lib. 3. dist. 26. 67.
 Spei certitudo quo modo non pertinet ad cognitiuam sed ad affectiuam, lib. 3. dist. 26. 69.
 Spes an euacuetur per aduentum gloriæ, lib. 3. di. 31. q. 2. Respon. 28.
 Spem beatorum esse immortalitatem plenam quoniam intelligitur, lib. 3. di. 31. 29.
 Spes ubi est ibi etiam desiderium esse quo modo intelligitur, li. 3. di. 31. 30.
 Spes quam expectatione exigit, & quid expectant animæ beatorum, li. 3. di. 31. 32.
 Spes aliter se habet ad beatos quàm desperatio ad damnatos quantum ad euacuationem, libro 3. dist. 31. 33.
 Spei actus quam confidentiam respiciat, lib. 3. dist. 31. 33.
 Spes quo modo est certorum & expectandorum in beatis, li. 3. di. 31. 34.
 Spes & fides quo modo dicuntur causa charitatis, lib. 3. dist. 31. 45.
 Spine.
 Spine quando creata sunt, li. 2. di. 14. 48.
 Spinam & tribulum generari quando est in penam peccati. Ibidem.
 Spirare.
 Spirare dicitur dupliciter & quo modo convenit trinitati & quo modo non, libro 1. dist. 10. 76.
 Spiratio est duplex & cui spirationi conveniunt greci spiritus sanctum, & cui latini, libro 1. dist. 11. 8.
 Spirationem præcedere verbum ubi habet veritatem, libro 1. dist. 11. 14.
 Spirationem dedit pater generando, ergo genuit spirationem non sequitur, libro 1. dist. 12. 2.

- Spiratio** est genita ergo **Spiratio** est generatio non sequitur. Ibidem.
- Spiratio** & generatio dupliciter distinguuntur, libro 1. dist. 13. 20
- Spiratio** & **Spirator** differunt, libr. 1. dist. 29. 23
- Spirator** vnus quare non dicantur pater, & filius, lib. 1. dist. 29. 24
- Spiratio** eadem & idem principium differunt, libro 1. dist. 29. 26
- Spiratio** significatur dupliciter, libro 2. di. 31. 10.
- Suiritualis.**
- Spiritualia** an habent mensuram propriam, lib. 2. di. 2. q. 1. Resp. 4
- Spiritualis** natura quo modo mouetur per tempora, lib. 2. dist. 2. 5.
- Spiritualia** habent eundem modum distinctionis cum corporalibus sed non durationis, lib. 2. dist. 2. 8
- Spiritualia** an habeant mensuram vnā per essentiam, & hoc est quære utrum sit vnum cum eternorum, lib. 2. dist. 2. q. 2. Resp. 11
- Spiritualia** an habeant mensuram permanentem an successiuam, libro 2. dist. 2. q. 3. Resp. 16. & 17
- Spirituales** substantiæ & corporales an sint simul create, li. 2. d. 3. q. 3. p. totū.
- Spiritualia** influere in corporalia & superiora in inferiora quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 7. 81
- Spiritualis** creatura non debet sic acta esse ad opus suum sicut corporalis, lib. 2. dist. 24. 9
- Spirituale** dicitur tripliciter & quō aliquid horum venditur, li. 4. di. 25. 19
- Spiritualia** vendi possunt absque peccato si quæ exempla & rationes probare videntur quo modo sunt dissoluēde, lib. 4. dist. 25. 24. & per totum.
- Spiritualis** substantia an possit torqueri vel dolere, libro 4. dist. 44. q. 2. Respon. 67
- Spirituali** in substantia siue in anima quo modo generetur dolor vel cruciatus, libro 4. dist. 44. 68

Spiritus sine sanctus.

- Spiritus** hoc nomen in tribus reperitur & in quo sit propriissime, libro 1. dist. 10. 34
- Spiritus** dicitur in substantia corporali dupliciter, lib. 1. dist. 10. 35

- Spiritus** Moyfi quo modo est alijs communicatus, lib. 2. dist. 18. 7
- Spiritus** quo modo intelligitur diuinus quando dicitur de spirita suo dedisse nobis, &c. lib. 2. dist. 17. 33
- Spiritus** interdū stat pro actu voluntatis nō pro substantia, li. 1. di. 31. 43
- Spiritus** quo modo est medium vnus, libro 1. dist. 31. 44
- Spiritus** i diuersis auctoritatibus diuersimode accipitur, lib. 1. di. 34. 2. & 3
- Spiritus** qui deponit ad vitam quo modo est conformis lucis celesti, libro 2. dist. 2. 46. & 47
- Spiritus** quo modo dicitur indigere corporeo solatio, lib. 2. dist. 8. 10
- Spiritus** quo modo dicitur redire ad deū qui fecit illum, lib. 2. di. 17. 12
- Spiritus** abfoluitur a corpore tripliciter, & secundum quem modum est liberior, lib. 4. dist. 49. 34
- Spiritus** efficere corpus spirituale quo modo intelligitur, lib. 2. dist. 49. 35
- Spiritus sanctus.**
- Spiritus sancti** persona quare non generat, lib. 1. dist. 3. 24
- Spiritus sancti** de processione specialia testimonium ex veter. testa. di. 1. dist. 2.
- De processione **Spiritus sancti** vide, li. 1. di. 10. q. 1. & q. 2. & q. 3. & per totū.
- Spiritus sancti** propriū an sit charitas, lib. 1. dist. 10. q. 1. Resp. 26
- Spiritus sanctus** an proprie sit nexus vel unitas amorum, lib. 1. dist. 10. q. 2. Resp. 29. & per totum.
- Spiritus sanctus** an proprie sit spiritus, lib. 1. di. 10. q. 3. Res. 34. & per totū.
- Spiritus sanctus** procedit ut amor patris, & filij, lib. 1. dist. 10
- Spiritus sanctus** proprie dicitur dilectio & tamen Trinitas est dilectio. Ibidem.
- Spiritus sanctus** proprie dicitur charitas, lib. 1. dist. 10
- Spiritus sanctus** testimonio Ioannis dicitur charitas, lib. 1. dist. 10
- Spiritus sanctus** quid sit secundum Hieronymum. Ibidem.
- Spiritus sanctus** proprie dicitur charitas quāuis charitas sit nomē cōe, li. 1. d. 10
- Spiritus sanctus** filij & **Spiritus sanctus** procedens a filio est idē dicere in diuinis, lib. 1. dist. 11. 4
- Spiritus sanctus** non est filio inferior, lib. 1. dist. 11. 5.

Spiritus sanctus.

- Spiritus sanctus an solum a patre procedat, li. 1. di. 11. q. 1. per totum
 Spiritus sancti processionem a filio differit triplex ratio cogit. li. 1. di. 12. 11
 Spiritus sanctus an procedat a patre & filio in quantum sunt unum, aut in quantum sint differentes, li. 1. di. 11. q. 2. Respon. 20
 Spiritus sanctus procedit a patre & filio in quantum sunt unum in secunditate voluntatis, lib. 1. dist. 11. 20. & 24
 Spiritus sancti procedere a patre & filio probat multis autoritatibus, li. 1. di. 11
 Spiritus sancti cōtendunt greci procedere a solo patre, li. 1. di. 11. quorum auctoritates & rationes determinatur & solvuntur. Et quod conveniant cū latinis in sensu quamvis uerbis differant.
 Spiritus sanctus si processit a patre, ergo aut processit nato filio aut non nato, qua ratione uel potius deceptio hanc questionem hereticus proponat libro. 1. distin. 12. 1
 Spiritus sancti credim⁹ propria a patre procedere, id est principaliter, lib. 1. dist. 12. 3
 Spiritus sanctum procedere immediate quo modo intelligitur, li. 1. di. 12. 18
 Spiritus sanctus an prius procedat a patre quam a filio, li. 1. di. 12. q. 4. Resp. 6. & per totum. & in textu.
 Spiritus sanctus an plenius procedat a patre quam a filio, li. 1. dist. 12. q. 2. per totum. & in textu
 Spiritus sanctus quo modo dicitur proprie procedere de patre, li. 1. di. 12
 Spiritus sanctus an procedat a patre mediante filio, li. 1. di. 12. q. 3. Resp. 12 & per totum, & in textu.
 Spiritus sancti processio immediata est, & immediata, li. 1. di. 12. 12
 Spiritus sanctus eque immediate procedit a patre ut filius quo modo intelligitur, li. 1. di. 12. 18
 Spiritus sanctum quare dixit filius procedere a patre cū ab utroque procedat, li. 1. di. 12. & prope medium.
 Spiritus sanctus quare nō dicitur filius li. 1. di. 13. 1
 Spiritus sanctus cum non dicatur genitus quare filius qui dicitur genitus etiā dicitur procedere, li. 1. di. 13
 Spiritus sancti processio & filij generatio quō differunt, li. 1. di. 13. Ad idem
 Spiritus sanctus non debet dici ingentus auctoritate Aug. li. 1. di. 13. & quō sensu Hic dixerit spiritus sanctum debere dici ingentum.
 Spiritus sanctus quō procedit a patre ut datus, non ut natus, li. 1. di. 13. 2
 Spiritus sancti processio an sit ponenda in diuinis, li. 1. di. 13. q. 1. per totum.
 Spiritus sancti processio an sit generatio, li. 1. di. 15. q. 2. & per totum.
 Spiritus sancti processio an realiter differat a generatione, filij an solum secū dum rationem intelligendi, lib. 1. di. 13. q. 13. per totum.
 Spiritus sanctus an sit ingentus, lib. 1. dist. 13. quæ. 4. per totum
 Spiritus sancti dationes numerantur tripliciter, & ad quid datus sit, libro. 1. dist. 14. 4
 Spiritus sanctus quo tropo dicitur potus, li. 1. di. 14. 5
 Spiritus sancti temporalem processionem an sit ponere, li. 1. di. 14. q. 1. Resp. 8. & per totum
 Spiritus sanctus quid est, li. 1. di. 14. 9
 Spiritus sancti processio temporalis an ponat in numerum cū æterna, li. 1. di. 14. q. 2. Resp. 14. & per totum.
 Spiritus sancti gemina est processio scilicet æterna & temporalis, li. 1. di. 14. 4
 Et quod utraque est a filio.
 Spiritus sanctus an detur propria persona hominibus, an ideo tantum dicatur dari quia datur eius effectus, li. 1. dist. 14. q. 1. per totum. Et ad idem in textu.
 Spiritus sanctus etsi sit in peccatore, nō tamen habetur ab eo. li. 1. di. 14. 20
 Spiritus sanctus an detur ab aliquo uiro sancto li. 1. di. 14. q. 2. p. totū. Ad idem in textu.
 Spiritus sanctus quo modo datur a seipso temporaliter, mittitur, datur & procedit, li. 1. di. 15. 1
 Spiritus sanctum alicui dari quid sit, lib. 1. di. 15. 3
 Spiritus sanctus procedit a se, ergo producit a se. Solutio. libro. primo. distin. 15. 5
 Spiritus quo modo manifestat filium & eius missionem, libro. 1. dist. 15. 7
 Spiritus sanctus datur in dono prophetae & uirgine.

tia dupliciter, lib. 1. di. 14. 41
 Spiritus sanctus apparet in columba cur
 nō dicitur minor sicut filius apparet
 in humana natura, li. 1. di. 16. 22
 Spiritus sanctus quo mō unicus est co-
 lumbę, li. 1. di. 16. 23
 Spiritus sancti unio cū columba unde
 uenibat, li. 1. di. 16. 24 Et quo modo
 columba & ignis in quibus apparuit
 spiritus sanctus fuerunt corpora. 25
 Spiritus sanctus quare & quo tribus
 modis apparuit, li. 1. di. 16. 26
 Spiritus sanctum esse charitatem qua
 diligimus deum quo modo intelligi-
 tur, li. 1. di. 17. 19
 Spiritus sanctus in seipso est simplex
 sed i effectib⁹ multiplex, li. 1. d. 17. 33
 Spiritus sanctus quādo inuisibiliter mit-
 titur, libro primo. dist. 17
 Spiritus sanctus est charitas non causa
 liter, sed essentialiter & formaliter lo-
 quendo, libro primo. dist. 17
 Spiritus sanctum esse charitatem qua
 diligimus deum & proximum multi-
 plici ratione impugnatur & soluit, lib.
 primo. dist. 15
 Spiritus sanctus differenter dat nobis ef-
 fe & sanctum esse, li. 1. di. 18. 6
 Spiritus sanctus an sit donum quo om-
 nia alia dona donantur, li. 1. di. 18. q.
 1. Resp. & in textu
 Spiritus sancto circumscripto adhuc ma-
 ner ratio doni, li. 1. di. 18. 11
 Spiritus sanctus si est donū in quo alia
 dona donantur, ergo doni est donum
 &c. lib. 1. di. 18. 12
 Spiritus sanctus an sit donum ab æter-
 no uel ex tempore, lib. 1. di. 18. quæ. 2
 Respon. 13
 Spiritus sanctus an convenientius dica-
 tur donum quam datum, li. 1. di. 18.
 q. 3. Ref. 18
 Spiritus sanctus convenientius dicitur
 donum quam datum duplici ratione.
 Ibidem.
 Spiritus sancto an proprie conveniat
 esse donum, li. 1. di. 18. q. 4. Ref. 22
 Spiritus sancti distinctiua proprietas an
 sit donum uel donabilitas, li. primo
 di. 18. q. 5. Ref. 27
 Spiritus sanctus amor & donū quo mo-
 do dicunt eandē proprietatē uel no-
 tionem ratione differentem, li. primo
 di. 18. 33

Spiritus sanctus an ratione donabilita-
 tis dicatur spirit⁹ noster li. primo. di.
 18. q. 6. Ref. 33
 Spiritus sanctus an eadem ratione dica-
 tur datum & donatū, li. 1. dist. 18. Ad
 idem.
 Spiritus sanctus dicitur donum æterna-
 liter, lib. 1. di. 18
 Spiritus sanctus procedēdo accipit, nō
 cātum ut esset donum sed etiam ut ef-
 fer essentia, lib. primo. dist. 18. pro
 pe medium
 Spiritus sanctus an ad se relatiue dica-
 tur, li. primo di. 18
 Spiritus sanctus proprie est donum
 &c. li. primo. di. 26
 Spiritus sanctus an possit dici pater uel
 filius uel trinitas, lib. primo. di. 26
 Spiritus sanctus non dicitur relatiue ad
 patrem & filium secundū quorundā
 opinionem, li. primo di. 26
 Spiritus sanctus quare non dicitur do-
 num creatori, li. primo. di. 37. 38
 Spiritus sanctus quō dicitur æternus co-
 ditor rerum, li. primo di. 29. 4
 Spiritus sanctus quare non refertur ad
 se in quantum spiritus sed in quantū
 donum, li. primo. di. 30. 6
 Spiritus sanctus an dicatur datum rela-
 tiue ad se est ipse det se, li. 1. di. 30
 Spiritus sanctus ratione cuius effectus
 dicitur dari, li. primo di. 31. 17
 Spiritus unus est ut dicit apostolus qui
 adheret d. o. ergo una res. solutio, li.
 primo di. 31. 42
 Spiritus sanctum non habitare in cor-
 pore nostro quod totū anima nostra
 implevit stulte dicitur, li. 1. di. 37
 Spiritus sanctus tripliciter inspirat di-
 cenda, li. 1. di. 46. 8
 Spiritus sanctus docet doctores quie-
 quid assertiue ponunt, nō opinatiue.
 li. 2. di. 15. 3
 Spiritus sanctas cū dicitur substantia
 bonorum nōn excluditur donū crea-
 tum, li. 2. di. 26. 16
 Spiritus sanctus quō dicitur descendisse
 in columba, li. 3. di. 1. 7
 Spiritus sancti persona quō dicitur no-
 bis propinquior, & quo modo unio
 diuine & humane nature potest fieri
 mediata & spiritus sancto, li. 3. di. 2. 53
 Spiritus sanctus dupliciter operatur, ali-
 quando ut spiritus, aliquando ut
 sanctus

sanctus & quō operatus est in conceptione filij dei, & quo modo in conceptione Mariæ, Iuannis &c. li. 3. d. 3. 13
 Spiritus sanctus quare non dicitur pater Christi, sicut Maria dicitur mater Christi, libro 3. distin. 4. 12. & 13
 Spiritus sanctus aliter illabitur homini aliter vn tur fili⁹ homini vnione personali, libro 3. dist. 12. 11
 Spiritus sanctus disciplinē effugiet fidū, & in malinolam animam non introibit sapientia quo modo intelligitur, libro 4. distin. 9. 30
 Spiritus sanctus quare est petendus & non est ad eum dirigenda petitio, lib. 4. distin. 45. 41
 De spiritus sancto vide aliqua vbi missio.

Splendor

Splendor, radius, lumen differunt, lib. 1. distin. 9. 12

Sponsus

Sponsæ vel sponso quo modo & quando licet intrare religionē, li. 4. d. 27. 5
 Sponsa quo modo accipitur in hac distinctione & alibi 52. 50
 Sponsæ quare non statim traduntur, libro 4. distin. 27
 Sponsa quæ sit vidua mortuo sponso, & quæ non, libro. 4. distin. 27
 Sponsam inter quam & sponsum consensus de præsentī interesse eo mortuo, si alius eam duxerit hunc ad facinus ordinē accedere non posse quo modo intelligitur, libro 4. di. 27. 7
 Sponsalibus de futuro an aliquid iuris conferat iuramentum superadditum, libro 4. distin. 28. 1

Sponsalium contrāctionem an impediat defectus ætatis, libro 4. distin. 36. quæ 2. Respons. 23

Sponsalia posse ante septennium contrahi si quæ ratio videatur probare quō sit dissoluentia, lib. 4. dist. 36. 24

Sponsalia contracta post septennium, an possint dissolui per mutuū consensum, li. 4. di. 36. quæ. 3. Res. 25

Sponsalia quattuor modis contrahuntur, lib. 4. dist. 36. 26

Sponsalia in octo casibus soluuntur, libro 4. distin. 36. 27

Sponsalium effectus duplex est, libro. 4. distin. 36. 28

Status

Status quo modo est in genere efficientis, in genere finis in genere speciei, & formæ, lib. 1. dist. 3. 1. & 2

Status nullus potest dari vltra quē diuina potentia non possit, lib. 1. di. 44. 11

Status ponitur in aliquo dupliciter, libro 2. distin. 4. 3

Status quartum in quo posset tantum venialiter peccare non conuenit ei, lib. 2. dist. 21. 44

Status innocentie duo tempora respicit, & quo tempore Adam habuit tantum naturalia, & quo naturalia & gratulata. libro 2. dist. 29. 24

Status secundum quid consideratur & ponitur, lib. 2. dist. 34. 27

Status in profectu cognitionis est dupliciter, & quo modo stat⁹ est in Cliristo & alijs beatis, libro 3. dist. 14. 18

Status hominis triplex distinguit post animæ infusionem, & in quo potest sanctificari, & quō, libro. 4. di. 6. 47

Status vite præsentis est multiplex, & cui statim deberetur vita æterna & cui non, libro 4. dist. 20. 15

Stella

Stellæ fixæ & planetæ quo modo mouentur & vbi sunt posite, lib. 2. di. 14. 53

Stellarum siue luminarium impressiones an causent in hominibus diuersitatem morum, libro 2. dist. 14. quæ. 3. Respons. 78

Stellarum coniunctiones causare bella quō intelligitur, lib. 2. dist. 14. 80

Stella quo modo docuit magos Christi natiuitatem, libro 4. dist. 24. 82

Sterilitas

Sterilitatem procurantes nō sunt coniuges sed fornicarij, libro 4. distin. 38 prope medium.

Sterilis qua maledictione maledicebatur, libro 4. distin. 33. 1

Stipes

Stipes quid sit, libro 4. distin. 40. 7

Stultus

Stultos præesse sapientibus, malos bonis, & seruos dominis quo modo dicatur inordinatum, libro 3. di. 44. 25

Stupor

Stupor quo modo aufert sensum lib. 2.
distin. 39. 39
Stupor quid, lib. 3. dist. 34

Stuprum

Stuprum & fornicatio quo modo differunt, libro 4. distin. 41. 5
Stuprum an sit maius peccatum quam adulterium, libro 4. distin. 41. 6

Subautoritas

Subautoritas quid sit, lib. 1. dist. 24.

Subiectum

Subiectum lib. senten. quid sit, lib. 1.
in prologo. quæst. 1. Respons. 6
Subiectum in aliqua scientia tripliciter accipitur. Ibidem
Subiectum lib. senten. quo modo dicitur deus, lib. 1. in prologo. 7
Subiecta omnium scientiarum esse res & signa quo modo intelligitur, libro primo in prologo 8
Subiectum non est in deo quo modo intelligitur, libro 1. distin. 34. 18
Subiecto multipliciter accidens multiplicari quomodo intelligitur, li. 3. di. 42. 22
Subijcit se homo creaturis inferioribus quattuor rationibus & secundum quas est meritum, libro 4. distin. 1. 11
Subijci alij est dupliciter, & quod est cum libertate, libro 4. dist. 24. 23

Substantia. Substantialiter

Substantia vel essentia an generet, lib. 1. distin. 5. quæ. 1. Respons. 10
De substantia patris an aliquid generetur, libro 1. dist. 5. quæ. 2. Res. 20
Substantialiter accipitur aliquid tripliciter, libro 1. distin. 5. 21
Substantia vel essentia an generetur, libro 1. distin. 5. quæ. 1. Resp. 13
Substantia dicitur dupliciter, libro 1. dist. 5. 23. Et distin. 22. 26. & di. 25. 10
Substantia iterum dicitur dupliciter & secundum quem modum nomina relativa respondentur ad interrogationem factam de substantia, libro 1. dist. 22. 26
Substantia distinguitur multipliciter, libro 2. distin. 37. 5
Substantia dicitur dupliciter, & quo modo verificatur quod dicitur. Quo

rum substantia est eadem, horum voluntas est eadem, lib. 3. dist. 17. 10
Substantia dicitur multipliciter, & quo modo fides dicitur substantia, libro 3. dist. 23. 36
Substantia an per generationem communicetur, lib. 1. dist. 5. q. 2. Rñ. 26
Substantia est duplex proprietas, & quæ harum est perfectionis quæ imperfectionis, lib. 1. dist. 8. 45. & di. 23. 11
Substantia non dicitur uniformiter de deo & de creatura, libro 1. dist. 8. 67
Substantia abusive dicitur de deo, lib. 1. distin. 8. 52
Substantia quid dicatur, lib. 1. di. 22. 11
Substantia siue substantia nomen an dici debeat in diuinis, libro 1. distin. 23. quæ. 2. Respons. 11
Substantia & substantia nomen accipitur in diuinis dupliciter, libro 1. distin. 23. 11. & 14
Substantia hoc nomen an numeretur in diuinis lib. 1. distin. 23. q. 1. Rñ. 14
Substantia quomodo mediū tenet inter essentiam & personam, libro 1. distin. 23. 15
Substantiam aliter accipiunt greci quam nos, libro 1. distin. 23
Substantialiter quare dicitur nomen, libro 1. distin. 24. 19
Substare & subsistere differunt secundum Boetium. lib. 1. dist. 25. 1. & 2
Substantia individua quomodo dicantur in diffinitione personarum, libro 1. di. 25. 18
Substantia in diffinitione personarum an stet pro communi vel hypostasi, lib. 1. distin. 25. 19. & 20
Substantia simplicis proprietas quo modo non potest esse composita, libro 2. distin. 2. 19
Substantia spirituales & corporales an sint simul create, lib. 2. di. 3. Rñ. 29
Substantiam non recipere magis & minus quo modo intelligitur, li. 2. d. 3. 3
Substantiam nobiliorem esse quæ est multiplicior in potentia quo modo intelligitur libro 2. dist. 8. 11
Substantiarum diversarum agentium diversos esse actus quo modo intelligitur, libro 2. distin. 10. 39
Substantia spiritualis officium est movere corpus quo modo intelligitur, libro 2. distin. 18. 38
Substantia aliqua corporalis quare per naturam est intransmutabilis, & ca-

men nulla substantia spiritualis per naturam est ad malum inflexibilis, li. 2. di. 24. 9

Substantia spiritualis non cognoscit & diligit per eadem uirtutem, quauis sol illuminet & calefaciat per eadem uirtutem, li. 2. di. 24. 26

Substantia dicitur ordinata uel de ordi nata solum ratione potentie, libro. 2. dist. 31. 14

Substantia que incipit agere quo modo exit ab ocio in actum, li. 3. dist. 18. 10

Substantia spiritualis quare non recipit corporale corporaliter, & quare materiale recipit spirituales spiritualiter, li. 4. di. 1. 46

Substantia patiens est in duplici differentia, & secundum quem modum passio intensa corrumpit simpliciter auferendo esse, li. 4. di. 44. 64

Subuenire

Subuenire miseris potest aliquis dupliciter, & quod est iusticie & quod misericordie, li. 3. di. 33. 2

Successuum

Successuum quo modo est simul cum instantaneo, li. 4. di. 1. 25.

Sufficiencia

Sufficiencia in deficiendo non est sufficiencia simpliciter sed secundum quid li. 2. di. 34. 18

Suffragium

Suffragijs ecclesie que persone indigeant, & ad quid lib. 4. di. 45. 7

Suffragia ecclesie an prosint defunctis qui sunt mediocriter boni, li. 4. di. 45. q. 1. Ref. 22

Suffragia ecclesie duo faciunt ualere, scilicet dignitas & necessitas. Ibidem.

Suffragia quo modo non ualent coprehensoribus nec uiatoribus, libro. 4. di. 45. 23

Suffragia quo modo prosunt his qui non sunt in statu merendi, li. 4. di. 45. 24. & 25

Suffragijs quo modo minuitur obligatio ad penam, li. 4. di. 45. 26.

Suffragia si delent partem pene, ergo possibile quod totam, & ita ille remanebit impunitus, Solutio, libro. 4. dist. 45. 27

Suffragia facta per malos an prosint, li. 4. di. 45. q. 2. Ref. 28. & 29.

Suffragia sunt duplicia, & que prosunt siue fiant a malis, siue a bonis, & que & quo si fiant a malis, li. 4. di. 45. 30.

Suffragia quantum prosunt, & cum non prosint equaliter omnibus quaritur cui magis prosint, an ei qui magis meruit, an ei pro quo specialiter fiunt, li. 4. di. 45. q. 1. Ref. 31.

Suffragia magis prodesse ei qui magis meruit quo modo est intelligendum, li. 4. di. 45. 32

Suffragia distribuit deus secundum intentionem offerentis suffragium, lib. 4. dist. 35. 33

Suffragijs quo modo liberatur alter altero citius, li. 4. di. 45. 34

Suffragia ecclesie plus prosunt ei qui plus meruit, quia oblatio precij in cruce quamuis facta sic pro omnibus tantum prodest cuilibet quantum meruit, Solutio, li. 4. di. 45. 35

Suffragia impartuntur uiuentis mortuis, & que sunt illa que prosunt defunctis, li. 4. di. 45

Suffragia aliqua non prosunt defunctis ut exequiarum pompe, li. 4. di. 45

Suffragia an prosint omnibus equaliter, li. 4. di. 45

Suffragia ecclesie quia non subueniunt infirmo mediocriter bono decedenti in fine mundi, quaritur quo modo habet liberari, li. 4. di. 45

Suffragia quo modo impartuntur mortui uiuis, li. 4. di. 45

Suffragia ecclesie an aliquo modo minuent penam damnatis, li. 4. dist. 46. q. 1. Respon. 7

Suffragia ecclesie prodesse damnatis uel quod ecclesia pro eis intendat orare si que rationes probare uideantur quo modo sunt dissoluedi, li. 4. di. 45. 8

Suffragia prosunt existentibus in purgatorio dupliciter. Ibidem.

Suggestio

Suggestio, cogitatio, obliuio quando sunt peccata, li. 3. di. 41. 46

Summus

Summo bono quo medio unimur, li. 1. dist. 1. 16

Summum

T A B V L A

Summum est duplex, scilicet simpliciter & in genere proprio, & quo modo contingit reperire summum malum, li. 2. di. 33. 29

Summum in aliquo genere dicitur dupliciter & secundum quem modum contingit reperire aliquod summum malum, li. 2. di. 34. 34

Superabundanter

Superabundanter siue Superabundantia dicitur aliquid dupliciter, lib. 3. di. 17. 23

Superbus li. 2. di. 33. 29

Superbus quo modo uult esse gloriosus, li. 2. di. 33. 30

Superbia & gula grauiissima uindicta, li. 2. di. 33. 31

Superbia dicitur dupliciter, & secundum quem modum dicitur initium omnis peccati & secundum quem modum est speciale peccatum, li. 2. di. 42. 3

Superbia quare dicitur initium & caput dicitur radix omnis peccati, li. 2. di. 17. 24

Superbia dicitur radix & initium omnis peccati, & de quatuor speciebus, eius, li. 2. di. 43

Superbia & ira differenter se habent, & quare ira fuit in Christo & non superbia, li. 3. di. 15. 32

Superedificare

Superedificare aurum & argentum & lapides preciosos &c. quod est, li. 4. di. 21. 4

Superfluitas

Superfluitas alia est residuitas, alia impuritas, & quare fuisse in Adam, li. 2. di. 20. 15

Superfluitas nutrimenti seu seminis est duplex, & quare est necessaria ad conseruationem speciei, li. 4. di. 40. 19

Superfluitas iterum est triplex, & quomodo capilli sunt de superfluitate decora re surgentium, li. 4. di. 41. 3. 14

Superior

Superius quando diuiditur contra summum inferius, li. 2. di. 12. 2

Superiora quare influant in inferiora, li. 2. di. 14. 72

Superiora quare diuersa influunt in inferiora, li. 7. di. 14. 72

Superiora sunt in signa & in efficacia,

li. 2. di. 14. 73

Superiora an influant in inferiora quod habent, an quod non habent, li. 2. di. 14. 74

Superiora quare ratione calefaciant, li. 2. di. 14. 75

Superior portio rationis & inferior an sint diuersae potentiae, lib. 2. di. 24. q. 2.

Respon. 30

Superior & inferior portio & si aliquo modo conuiuuntur, tamen diuersae potentiae non sunt, li. 2. di. 20. 31

Superior & inferior portio quomodo habeat rationem coniugij, li. 2. di. 24. 32

Superior portio quare dicitur ad imaginem & non inferior, li. 2. di. 24. 33

In superiori parte rationis an habeat esse peccatum secundum se hoc est absolute in statu inferioris partis, li. 2. di. 24. q. 1. Res. 56

Superior portio quo modo differt ab inferiori &c. li. 2. di. 24. 58

Superior portio quo modo dicitur intendere legibus aeternis, li. 2. di. 24. 59

Superior portio secundum quam uim ordinate mouetur, li. 2. di. 24. 60

Superiorem portionem rationis dici in quantum conuertitur quo modo debet intelligi, li. 2. di. 24. 61

In superiori parte rationis an possit esse ueniale peccatum, li. 2. di. 24. q. 2.

Respon. 63

Superioris portionis consensus quando est peccatum mortale, li. 2. di. 24. 64

Superioris portionis actus qui & quomodo sint, li. 2. di. 24. 79

Superior portio rationis habet dupliciter moueri & secundum quem modum potest per peccatum depruari secundum aliquorum opinionem, &c. lib. 2. di. 39. 42

Superius non patitur ab inferiori quo modo intelligitur, li. 2. di. 31. 37

Superius multiplicari inferiori multiplicato quo intelligitur, li. 2. di. 42. 28

Superiores quare subiunguntur inferioribus quantum ad actum absolute rationis, li. 4. di. 19. 37

Superlatius

Superlatius exponitur dupliciter. & secundum quam expositionem non potest conuenire pluribus quod per ipsum significatur, li. 2. di. 16. 24

Supersticio

Supersticio, secta, heresis, schisma

T 2

quo

quo modo differunt, lib. 4. dist. 13. 7.
prope finem.

Supplicium

Supplicium mortis quo modo dicitur
leue, li. 4. di. 15. 6

Suppositio

Suppositio huius nominis deus alia ha-
bet naturam quam alij termini, li. 1.
di. 4. q. 4. & per totum.

Suppositio determinata quid est, &
quod argumentum a pluribus suppo-
sitionibus determinatis ad unam non
ualet, li. 2. di. 41. 41. & 42

Suppositum

Suppositum est duplex scilicet in quo, &
de quo, & quo modo Christus secundum quod
homo est suppositum, li. 3. di. 10. 13
Suppositum est duplex, & de quo uerum
est quod quæ sunt unum in supposito
concomitantur se in omni loco in-
separabiliter, li. 3. di. 22. 18.

Tabula

Tabula, Mare, Nauis, Naufragium
quid sit allegorice, libro. 4. di-
stinctio. 22. 32

Tactus

Tactus quare inter omnes sensus plus ha-
bet de corruptione, li. 2. di. 31. 23

Tantus

Tantus an sit solus pater quantus est
pater & filius &c. lib. 1. di. 22
Tantum & quantum aliter consideran-
tur prout sunt nomina, & aliter pro-
ut sunt aduerbia, li. 2. di. 40. 14

Tardus

Tarda molimina quo modo nescit spi-
ritus sancti gratia, li. 4. di. 17. 42

Tecum

Tecum dicit duplicem similitudinem scilicet
ceteræ potestatis & rationis, & quam dicit
in illa autoritate, Iob. behemoth quem
fecit tecum &c. li. 2. dist. 12. 15. Et di-
stinctio. 18. 40

Theloneum.

Thelonei officio negotiatione militum

potest quis recte uti, lib. 4. dist. 16. 15

Temperantia

Temperantiæ actus circa quid uersetur
li. 3. di. 33. 6

Temperantiæ & fortitudinis actus quo
modo elicitur a concupiscibili & irra-
scibili, li. 3. di. 33. 26

Tentatio

Tentatio quinque modis consideratur
li. 2. di. 21. 3

Tentatio carnis quare magis est cum
peccato quam tentatio hostis, li. 3.
di. 21. 4. Hic ponitur sine aliqua dile-
ctione ponatur sine aliqua delectatione

Tentare hominem quid mouit diabolum
principaliter, li. 2. di. 21. q. 1. Resp. 5.
Et in textu.

Tentatio diaboli per serpentem an fue-
rit conueniens, li. 2. di. 21. q. 2. Res. 10
Et eadem distinctio.

Tentatio primorum parentum facta
est in effigie brui animalis triplici ra-
tione, li. 2. di. 21. 12

Tentatio primorum parentum quare facta
est in effigie serpentis triplici ratione
li. 2. di. 21. 12

Tentatio primorum parentum quare fa-
cta est ab exteriori per sensum & uo-
ce sensibili, li. 2. di. 21. 13. Et ea distinctio.

Tentandi modi generales duo sunt.
lib. 2. di. 21

Tentatio perambula fecit remissibile
peccatum primorum parentum, li. 2.
dist. 21

Tentatio primorum parentum quare non
est facta in effigie humana, li. 2. di. 21. 14

Tentatio primorum parentum quare
facta est per serpentem cuius caput
erat uirgineum & corpus serpentinum
li. 2. di. 21. 15

Tentatio an conuenienter inceperit a
muliere, & peruenerit per eam ad uirum,
li. 2. di. 21. q. 3. Res. 17

Tentatio est primo facta in femina tam
ex parte sapientiæ dei quam ex parte
astutiæ diaboli, & ex parte utriusque
sumitur triplex ratio congruentia.
Ibidem.

Tentationis ordinem a muliere in ui-
rum non esse congruum si quæ rationes
probare uidentur quomodo sunt dissolutæ,
li. 2. di. 21. 18. per totum.

Tentatio

Tentatio quid est secundum Cassiodo,
li. 3. di. 21. 22
Tentatio quid est secundum Hug. de sanc.
uic. li. 2. di. 21. 23
Tentare an sit carnis, lib. 2. di. 20. q. 1.
Respon. 24
Tentat deus, diabolus, homo, caro, li. 2.
di. 21. 25
Tentare esse experiri quo modo intelli
gitur, li. 2. di. 21. 26
Tentantem differre a tentato secundum
substantiam quo modo intelligitur,
lib. 3. dist. 31. 27
Tentationis nomen unde translatus est
& quomodo tentatio comprehendit
sophisticationem, li. 2. di. 21. 28. & 29
Tentationem carnis an contingat a tē
tatione diaboli separari, li. 2. di. 21.
q. 2. Ref. 29
Tentatio est a carne vel ab hoste dupli
citer. Ibidem.
Tentatio carnis quomodo habet seque
strari a tētatione diaboli, li. 2. d. 21. 31
Tentationi carnis an tentationi hostis
difficilis resistatur lib. 2. di. 21. q. 3.
Respon. 36
Tentatio diaboli tria irritamēta pro
posuit Eue, li. 2. di. 22. 7
Tentatio diaboli Christi triplici ge
nere peccati sicut Euam, lib. 2. d. 22. 8
Tentationis primarij impulsus nō fuit
contra ordinem potestatis iudiciarij,
li. 2. di. 23. 17
Tentationis impulsus an desiderari de
beat a viro iusto, li. 2. di. 23. q. 3. Ref.
29. & 20
Tentatio multipliciter consideratur.
Ibidem.
Tentari hominem quare permiserit de
us cum sciret ipsum lapsurum, li. 2.
distin. 23
Tentationi diabolice an possit homo
resistere virtute propria absque om
ni gratia, li. 2. di. 24. q. 2. Respon. 13
Tentationi resistere an sit victoriam
obtinere, li. 2. di. 24. 16. & 17
Tentationis & defestationis progressus
quo modo fit, li. 2. di. 24. 74
Tentationē quō petimus a nobis tolli i
oratione dñica, li. 2. di. 28. 45

Tempus. Temporale. Temporaliter.
Temporū diuersorum verba ut fuit est
erat &c. quo modo dicuntur de deo

seu æternis, & quō de rebus tempora
libus, li. 1. di. 8. 8. Ad idem di. 9. 9
Temporaliter in hac propositione, quod
temporaliter procedit incipit esse dupli
citer consideratur, li. 1. di. 14. 11
Temporale dicitur tripliciter: & secun
dum quē modū cōuenit tēporali pro
cessionī spiritus sancti, lib. 1. di. 14. 12
Temporale est creatū & mutabile quo
modo intelligitur, li. 1. di. 39. 8
Tempus quando incipit & quod dis
ferūt incipere ex tpe & i tēpore & cū
tpe, li. 1. di. 30. 2. Et li. 2. di. 1. 19. & 20
Tempus dicitur dupliciter, & secundū
quem modum dicitur esse propriū in
primo mobili. & secundum quem in
angelis, li. 1. di. 37. 33
Tempus quo modo est mēsurā angelo
rum & quo modo eū lib. 1. di. 37. 34
Tēporale & locale quid dicat, & quā
sunt leges loci & tēporis, li. 2. d. 37. 39
Tempora uerborū vario modo cōmu
tantur, quia quoddā est dictū de prę
terito, & pro præterito, quoddam de
præterito sed pro futuro, quoddā de
præterito sed dependet ex futuro, quod
dam dictum de præterito quod non
dependet sed cōnotat ueritatē circa
illud futurum, li. 1. di. 38. 23
Tempus dicitur tripliciter, & quo mō
dicitur deus in principio temporum
mundum creasse, li. 2. di. 1. 5
Tempus diffinitur, li. 2. di. 1. 14
Temporis nomen prout cōputatur in
ter quattuor primo creata quo modo
accipitur, li. 2. di. 2. 6
Temporis unitas accipitur tripliciter
secundū aliquos, li. 2. di. 2. 11
Tempus & eum quō differunt quan
tū ad unitatē, li. 2. di. 2. 12. & 13. & 14
Tēpus accipitur quadrupliciter in scri
pturis, & secundum quem modum est
& non est ordo inter tēpus & eū, li.
2. di. 2. 13
Tēpus esse posterius eum quo modo in
telligitur, li. 2. di. 2. 24
Tēpus non oportet reduci ad eū sicut
ad prius, li. 2. di. 2. 25
Tempus & eum an inter se habeat ali
quā mēsurā mediā, li. 2. d. 2. q. 2. Re.
28. Et uide plenius de ordinē tempo
ris & tui eadem di. q. 1. &c.
Tēpus incarnationis dicitur tēpus plenū
tudinis multiplicitate causa, lib. 3. d. 1.

Temporale nō posse fieri eternale quo modo intelligitur, li. 3. di. 5. 15

Tempus ante incarnationem Christi quare dicitur tempus umbrę, nō gratiæ, li. 3. di. 13. 47

Temporalia an possint diligi ex charitate, li. 3. dist. 28. 15

Temporalia dimittere & mori tempore deo subire quando est præceptum li. 4. di. 30. 8

Tempus an debeat observari i celebrandis nuptijs, libro. 4. dist. 32. quæ. 1. Respon. 39

Tēpora observātur tripliciter, & quod horum est peccatum, lib. 4. di. 32. 40

Tempus quare magis interdicitur ad celebrandum nuptias quā alia sacramenta, li. 4. di. 32. 41.

Tenebra

Tenebras fuisse super faciē abissi cum nihil fuit qualiter intelligitur, lib. 3. dist. 12. 3

Tenebra dupliciter importat privationem & secundum quem modum dicitur a luce diuisa & significatur nomine nostris, li. 2. di. 13. 4

Tenebrę quo sensu dicitur esse aliquid & nihil, li. 2. di. 13

Tenebra uel macula a qua deus purgat quid sit, li. 4. di. 18

Tendere

Tendere in fine potest esse dupliciter & quis modus est proprius spei, & quis communis alijs uirtutibus, li. 3. di. 26. 19

Tendencia est duplex, scilicet plena & semiplena, & quæ habet rationem uirtutis formatę, & quæ informis, li. 3. dist. 26. 33

Terminus

Terminus communis sine distributione acceptus stat pro illo pro quo red; dicit locutionem ueram, li. 1. di. 4. 14

Termino singulari nō differe pponere & postponere negationē, li. 1. d. 4. 15

Terminatum dicitur aliquid dupliciter, & secundum quem modum generatio filij est terminata, lib. 1. di. 9. 37

Terra

Terra nomine uaria intelliguntur in scripturis, li. 2. di. 2. 1

Terra supra quid & quādo fundata sit. Ibidem.

Terra & celi nomen quadrupliciter exponitur ibi. In principio creauit deus & celi, 2. di. 12. 1

Terra nomine elementa significari quo modo intelligitur, li. 2. di. 12. 18

Terra quare prius ornata est quam firmamentum, li. 2. di. 14. 40

Terra animalia quare non sub una differētia continentur sicut ammantia aquę & aeris, li. 2. di. 15. 2

Terra nō est prior omnibus producta, & ideo in principio Gen. non accipitur pro elemento sed pro materia, li. 2. di. 15. 37

Terram ornantia animalia quare sunt ultimo producta, li. 2. di. 15. 39

Theologia

Theologia est duplex, scilicet mystica & symbolica, li. 2. di. 12. 16

Theologia mystica non solum nominat deum translatus sed etiā per abnegationem, li. 1. di. 22. 21

Thimiam

Thimiamatis odor quare in uete. testa. nō placuit dominū, lib. 4. in prolo. 2

Timor

Timor est in multiplici differētia & secundū quā fuit in Christo, li. 3. di. 15. 3

Timor de morte futura quare dicitur propassio de Christo, li. 3. di. 15. 5

Timor & spes an sint unus habitus uel diuersi li. 3. dist. 16. q. 1. Res. 42

Timorem sequi amorem quo modo intelligitur, li. 3. di. 26. 55

Timoris oculus aliter se habet ad supplicium, aliter amoris oculus ad primum, li. 3. di. 27. 43

Timor domini quo modo dicitur in initium sapientię, li. 3. di. 34. 2. Et ad idē li. 58. & in textu.

Timor duplicem habet affectum & effectum, & quo modo conueniant patris, li. 3. di. 34. 3

Timores sunt quattuor, li. 4. di. 34. 46

Timor diffinitur ad Aug. & Dam. li. 3. di. 34. 47

Timoris sex differētię distinguuntur secundum differentiarum suarū originem, li. 2. di. 24. 48

Timor

Timor doni quadrupliciter habet considerari, & secundum hoc assignatur quattuor differentiæ illius, li. 3. di. 34.
 1. Ad idem, 50. usque ad 57.
 Timor distinguitur secundum quattuor differentiæ, li. 3. di. 34.
 Timoris quattuor differentiæ reducuntur ad duas, li. 3. di. 34.
 Timor seruilis an sit donum spiritus sancti diuinitus datum, li. 3. di. 34. q. 1.
 Resp. 59.
 Timoris donum quo modo habet explicari in deo, li. 3. di. 34. 61.
 Timor seruilis quo modo non pertinet ad defectu ibi habentem sed ad excellentiā & nobilitatem, li. 3. di. 34. 62.
 Timor seruilis quid timeatur, libro. 3. dist. 34. 63.
 Timor respectu poenarum temporalium & infernalium differenter se habet, li. 3. di. 34. 64.
 Timor seruilis an sit bonus an malus, li. 3. di. 34. q. 2. & per totum.
 Timor seruilis cum dicitur duo dicuntur, similiter, cum dicitur timere serui iter duo dicuntur. Ibidem. in Resp.
 Timor vel timēs quo modo dicitur de herede eo quod lex uocat, li. 3. dist. 34. 65.
 Timorem seruilem esse ex timore non amore quo modo intelligitur, li. 3. dist. 34. 66.
 Timor seruilis adus quo modo est in compassibilis charitati, li. 3. di. 34. 67.
 Timor seruilis unde habet ortum, li. 3. dist. 34. 68.
 Timere deū principaliter propter poenas quare non est peccatum, cum eundem propter temporalia amare sit peccatum, li. 3. di. 34. 69.
 Timore seruili quando est peccatum & quando non, li. 3. di. 34. 70.
 Timor seruilis an expellatur gratia adueniente, li. 3. di. 34. q. 3. Resp. 71.
 Timor seruilis tres habet conditiones, li. 3. di. 34. 72.
 Timorem seruilem expelli adueniente charitate auctoritate Aug. quo modo intelligitur, li. 3. di. 34. 73.
 Timor seruilis propter quam conditionem non expellitur adueniente spiritui libertatis scilicet gratiæ & charitatis, li. 3. di. 34. 74.
 Timor seruilis propter quam conditio-

nem habet expelli adueniente gratia, li. 3. di. 34. 75.
 Timor seruilis aliter se habet respectu amoris casti, quā amor peccatoris respectu amoris gratuiti, li. 3. di. 34. 76.
 Timor seruilis aliter se habet ad timorem gratuitum quam fides in formis respectu formati, li. 3. di. 34. 77.
 Timor seruilis quare expellitur adueniente gratia & charitate, & natura, li. 3. di. 34. 78.
 Timor initialis quo modo addit super seruilem, li. 3. dist. 34. 79.
 Timor seruilis adueniente gratia sic pellitur ut tamen omnino non destruat, li. 3. di. 34. 80.
 Timor gratuitus an diuidatur in initialem & filialem tanquam in diuersas timoris species, li. 3. di. 33. q. 1. 53 per totum.
 Timor quare magis habet diuidi quā spes, li. 3. di. 34. 81.
 Timor & spes penes quid differunt, li. 3. di. 34. 82.
 Timoris species quō sub uno timore comprehenduntur, li. 3. dist. 34. 84.
 Timor initialis quid specialiter aspicit & quid timor filialis, li. 3. di. 34. 85.
 Timor grauitus an decrescat charitatis crescente, libro. 3. dist. 34. quæ. 2. Respon. 86.
 Timoris gratuiti duplex est usus, & quis horum crescat charitate crescente, li. 3. di. 34. 87. & 88.
 Timor gratuitus an maneat in patria, an euacuetur, li. 3. di. 34. quæ. 3. Res. 89.
 Timor tria respicit, poenam, offensam, & maiestatem summā, & secundū hoc triplex est timor, seruilis, initialis, & filialis. Ibidem.
 Timoris usus qui manet in patria & qui euacuetur, li. 3. di. 34. 90.
 Timor quo modo est respectu mali, li. 3. di. 34. 91.
 Timor diffinitur secundum usum & statum uie, li. 3. di. 34. 92. in argumento.
 Timor quo modo opponitur securitati, li. 3. di. 34. 93.
 Timor filialis quo modo manet in patria, li. 3. di. 34. 94.
 Timoris seruilis differentia ad castum tangens interdū de initiali, libro. 3. dist. 34. & 52.

Timor castus quō dicitur permanere in
seculū seculi in psal. lib. 3. dist. 34. 1
Timor reuerentia fuit in Christo, lib.
3. distin. 24
Timor pōne qualiter fuit in Christo,
libro 3. dist. 34
Timor & amor quare dicuntur duz ra
dices affectionū, lib. 3. dist. 40. 12
Timor seruiliū quale donum, libro 4.
distin. 14. 26

Tollere

Tollam de spiritu tuo dicit dominus
Moysi, libro 1. distin. 18 7

Tonsura

Tonsura ecclesiastica quō modo cepit
a nazareis, libro 4. distin. 24. 3
Tonsurari vel coronari an debeant cle
rici, libro 4. distin. 24. q. 1. Rñ. 4
Tonsuratis quō modo minatur deus,
lib. 4. dist. 24. 5
Tonsuratio ad qd valet, li. 4. d. 24. 6
Tonsurationem esse contra decorē na
turæ quō intelligitur, li. 4. d. 24. 7
Tonsurabantur seu radebantur naza
rei totaliter, clerici vero non, & quid
figuratur in tonsura, & quare conuer
si laici tonsurantur, lib. 4. di. 24. 6

Totus

Totū & partes ratione cuius sunt eius
dem rationis, & ratione cuius diuer
se in corpore aliquo, lib. 1. di. 8. 62
Totum integrale an sit ponere in diui
nis, lib. 1. dist. 19. q. 1. Respon. 34
Totum siue totalis vno modo dicitur
absolute, alio modo in comparatione
ad partes, & secundum quem modū
est ponere totalitatem in deo. Ibidem
Tota trinitas qua ratione dicat Aug.
libro 1. distin. 19. 35
Totum qua ratione remouetur a parti
b⁹ & qua ratioe a diuinis. li. 1. d. 19. 37
Totum vniuersale an sit ponere in di
uinis, lib. 1. distin. 19. q. 2. Rñ. 38
Totum hoc nomen apponitur huic no
mini deus dupliciter, & secundū quē
modum deus est in quolibet loco to
tus, libro 1. distin. 27. 41
Totum dicitur dupliciter, scilicet pri
uatiue & positiue & quō verbū dici
tur totum incarnatum, lib. 3. di. 3. 45
Totum & omne differunt, & q hoc no

men totus aliquādo tenetur vt signū,
aliquando vt adiectiuum, & secundū
quem modum habet veritatem ista lo
cutio, totus Christus erat in cōlo, libro
3. distin. 22. 3
Totus & totum differunt, & quare Ma
gister concedit q Christus totus erat
vbique, sed non totum, lib. 3. d. 22. 3
Totū dicitur qd præcipitur diligere deus ex
toto corde anima & mente est duplex
& quō obligat, lib. 3. distin. 27. 38

Tradere

Tradere alium in mortem est duplici
ter, & quō modo deus pater tradidit
Christū in mortē, lib. 3. di. 20. 3. & 4
Traditus est Christus a patre, a seipso,
a Iuda & iudeis, libro 3. distin. 20

Traduci

Traduci secundum legem concupiscē
tiaz quid sit, lib. 3. dist. 3. 67

Trahere

Trahi est duplex & quōmodo deus tra
hit peccatorem, lib. 4. distin. 17. 19

Transire

Transire extra est dupliciter, & secun
dum quem modum prædestinatio tra
sit extra, libro 1. dist. 40. 14
Transitus ab immortalitate innocen
tiaz ad immortalitatem gloriæ quō mo
do fuisset, lib. 1. distin. 19. 47
Transitum faciliorem esse in habenti
bus symbolum seu conuenientiam ma
iorem quō modo intelligitur, libro 2.
distin. 33. 11

Transferre

Transferri an debuerit nomē personæ
ad diuinā, libro 1. dist. 23. q. 1. Rñ. 6
Transferri an debuerit hoc nomen ver
bū ad diuinā, lib. 1. dist. 27. q. 4. R. 44

Translatio

Translatio nominum fit propter duo,
lib. 1. dist. 27. 45
Translationem an sit ponere in diuinis
lib. 1. distin. 34. quæ. 4. Rñ. 32
Translationis finis & ratio duplex est.
Ibidem.

Transmutatio

Transmutatio accidentalis in genere
naturæ

naturę potest esse essentialis in genere
morum, libro. 3. distin. 23. 72

Transmutatio specierum in sacramen-
to altaris, an sit naturalis an miracu-
losa, libro. 4. distin. 12. 38

Transsubstantiatio

De transsubstantiandi virtute per com-
parationem ad virtutem creandi. Et
quæritur verum sit equalis vel maio-
ris virtutis panem in corpus Christi
conuertere quancq; est aliquid de no-
uo creare, libro. 4. di. 10. q. 1. Rñ. 40

Transsubstantiandi virtus an sit nobi-
lior virtute concipiendi, libro 4. dist.
10. quæst. 2. Respons. 45

Transsubstantiandi virtus an sit data
verbo prolato, an solum sit virtus ver-
bi increati, libro. 4. distin. 10. quæst. 3.
Respons. 49

Transsubstantiatiũ verborum virtus
an possit conuertere quantacũq; ma-
teriam, lib. 4. dist. 10. q. 4. Rñ. 52

Transsubstantiare an possit quis totum
panem de foro, lib. 4. dist. 10. 54

Transsubstantiatio quare non potest fie-
ri in quacũq; quantitate, li. 4. d. 10. 55

Tres

Tres potentes quare dicitur & non tres
omnipotentes, libro. 1. dist. 22. 4

Tres personę latinis & tres hyposta-
ses vel substantię a gręcis qua neces-
sitate dicat, lib. 1. di. 23. Ad idem

Tres quid significet in diuinis, libro 10
distin. 23.

Tres deos patrem & filium & spiritũ
sanctum cur non dicimus sicut tres
personas, libro. 1. distin. 23. 3. & 4.
Et eadem distin.

Tres essentias cur nõ dicim⁹ vt tres per-
sonas, libro 1. distin. 23

Tria qua ratione dicit Aug. ibi, cur hæc
tria non dicatur vna persona loquen-
do de trib⁹ personis, lib. 1. dist. 23. 17

Tres quæ notiones dicit, li. 1. d. 24. 21

Tres quid significet cum dicitur tres
personę, lib. 1. dist. 24

Tres personę vel duæ personę cum di-
citur quid per ista numeralia signifi-
cetur, lib. 1. distin. 25

Tres res & vna res quid in diuinis si-
gnificet, lib. 1. dist. 25

Vna esse patrem & filium & spiritum

sanctum per substantiam & per consub-
stantiam vnam quo modo intelligitur
libro 1. distin. 31. 23

De his nominibus tria tres quare ali-
qua vbi Numerus

Trinitas

Trinitas tota quo modo in omni ope-
ratione concurrat, lib. 1. dist. 2. 13

De trinitatis & vnitatis mysterio, libro
1. distin. 2

Trinitatis mysteriũ qua intentione a
doctoribus scriptum, lib. 1. dist. 2

Trinitatis mysterium quo debet ordi-
ne tractari, libro 1. dist. 2

Trinitatis mysteriũ tractatur per testi-
monia, vet. test. de essentia vnitatis
& personarum pluralitate libro. 1. di-
stin. 2. in principio

Trinitas nec solitudinem, nec diuersita-
tem, nec singularitatem habet, sed vni-
tatem, lib. 1. distin. 2. prope medium

De trinitate personarum & essentia v-
nitatis in generali per testimonia pro-
phetica vet. test. libro 2. distin. 2

Trinitatis mysterium de vnitatis essen-
tia & personarum pluralitate tracta-
tur per testimonia no. test. per auto-
ritates Iesu Christi, libro. 4. dist. 2

Trinitatis mysterium de vnitatis essen-
tia & personarum pluralitate tracta-
tur per testimonia no. test. per autori-
tates apostolorum, lib. 1. dist. 2

Trinitatem an sit ponere in personis di-
uinis, lib. 1. distin. 2. q. 4. Rñ. 21

Trinitas mentis notitię & amoris du-
pliciter dat cognoscere trinitatem in
deo, & secundum quem modum inel-
lexerunt Philosophi, & secundum
quem Theologi, libro 1. distin. 3. 56

Trinitatis siue dei cognitio quo modo
est per creaturam vestigium & imagi-
nem, lib. 1. distin. 3. & per totum

Trinitas est nomen collectiuum perso-
narum, & quid dicat ista parciua &
discretiua vnus & solus cum illi ad-
duntur, libro 1. distin. 4. 8

Trinus debet dici deus, non triplex vel
multiplex, libro primo dist. 19. 23

Trinitatis pluralitas aliter se habet quā
trinitas rerum corporalium, libro. 19
distin. 33. & in textu

Trinitas quō dicitur solus deus cum
ipsa sit cum spiritibus & animabus
sanctis, libro 1. distin. 22

Trinitas dicitur nomen quasi collecti-
um quia deficit in duobus & nomine
collectiuo proprio, libro 1. dist. 22.

2. Et ea dist. & dist. 24. 23.

Trinitas non recipit diuersitatem, sin-
gularitatem, solitudinem &c. lib. 1.
dist. 24. 1. & 2. & in textu.

Trinitas non est species numeri in deo,
libro primo dist. 24. 16.

Trinitas & trinus hęc nomina an im-
portent unitatem, li. 2. d. 24. q. 1. R. 23.

Trinitas & trinus cuiusmodi unitatem
important, an scilicet suppositi, an es-
sentia, lib. 1. d. 24. q. 2. per totum.

Trinus & vnus dicitur deus sine nuga-
tione, lib. 1. dist. 24. 24.

Trinitas hoc nomen duplicem habet
etymologiam, & quæ habet veritatem

in diuinis, libro 1. dist. 24. 25.

Trinitas quo modo importat pluralita-
tem circa unitatem, lib. 1. dist. 24. 26.

Trinus hoc nomen quo modo impor-
tat unitatem, libro 1. dist. 24. 18.

Trinus & trinitas quo modo accipitur
cum dicitur deus trinus vel trinitas,

lib. 1. dist. 23.

Trinitatem venire in mentem & sibi
venire in carnem differunt, li. 3. d. 1. 21.

Trinitatem notam esse sibi soli & homi-
ni assumpto quo modo intelligitur

authoritas illa Iude, lib. 3. dist. 14. 15.

Tribulatio

Tribulatio dicitur quadrupliciter, &
quo modo intelligitur, Non confur-

get duplex tribulatio, lib. 4. dist. 15. 1.

Tristitia

Tristitiam sequi quando desiderium non
completur quo modo intelligitur, libro

2. dist. 33. 51.

Tristitia est triplex, & quæ fuit in Chri-
sto, libro 3. dist. 15. 28.

Tristitia & si comiteretur in quibusdam
peccatis, radix tamen est ex delecta-

tione libidinosa, lib. 4. dist. 15. 56.

Tropicus

Tropicus sermo est duplex, & quæ ex
tropiceis locutionibus non est recta ar-

gumetationis processio, lib. 3. d. 11. 4.

Tuba

Tubam audire in adueto indicat intel-

ligitur dupliciter, libro 4. dist. 43. 1.
Tuba, vox archangeli, & iussus dicitur
eodem vox Christi secundum tres pro-
prietates, lib. 4. d. 43. 2.

Vacuum

Vacuum quo modo intellexit phi-
losophus, lib. 1. dist. 37. 62.

Vacuum dicitur locus & materia
dupliciter, lib. 2. dist. 12. 31. & 34.

Vacuum si circa solem esset an sol illud
illuminaret, lib. 2. dist. 13. 39.

Vanum

Vanum est duplex, & quo modo nomen
dei sumitur in uaniloquio, lib. 3. dist. 27. 5.

Vbi

Vbi vnum propter alterum utrobique
vnum habet instantiam, lib. 2. d. 40.

40. 28. Ad idem, lib. 3. dist. 27. 45.

& lib. 4. d. 9. 8. & clarus, dist. 28. 24.

Vg

Vg qui dicunt bonum malum, & malum
bonum quo modo intelligitur, lib. 25.

dist. 34. 5. & eadem dist.

Vegetabile

Vegetabile & sensibile quæ sunt de ne-
cessitate rationalis, lib. 2. dist. 1. 64.

Velle. Velleitas

Velle dicitur duo vno modo complacere
etiam alio modo causam, & secundum

quem modum deus volendo se vult

omnia, libro 1. dist. 45. 3.

Velle seu volitum aliquando non ha-
bet aliam causam quæ voluntate aliqua-

do habet aliam causam, lib. 1. d. 45. 4.

Velle malum quare est velle & posse ma-
lum quare non est posse, lib. 1. d. 45. 17.

Velle quamuis sit idem deo quod esse,
non tamen potest dici deus omnia esse

quæ vult, lib. 1. dist. 45.

Velleitas qua ratione ponitur in deo,
libro primo, dist. 46. 12.

Velle aliquid est dupliciter, & secundum
quem modum est verum quod qui vult

aliquid vult omne illi annexum, lib.
primo dist. 46. 19.

Velle deum quo modo sit necesse, libro
primo dist. 47. 9.

Velle dari an debeat, vel non ille cui
reuelat

renescat sua dāctio, li. 1. di. 48. 1. & 2
Velle an debeant san. passionem Chri
 sti, lib. 1. di. 48
Velle an nolle debeamus passiones sin
 gorum, lib. 1. di. 48
Velle in nobis dupliciter accipitur vno
 modo vt nominat actum potentia ef
 fectus, alio modo vt nominat actum
 liberi arbitri. & secundū hos duos actus
 distinguitur in nobis duplex volun
 tas, scilicet voluntas appetitus, &
 voluntas eligentis, lib. 2. di. 28. 8
Velle aliquid est dupliciter scilicet ple
 ne, & semiplene, lib. 2. di. 28. 47
Velle naturę semper vi carnis superari
 quomodo intelligitur, lib. 2. di. 28. 47
De Voluntate quęse infra loco suo.

Vendere

Vendere an possit aliquis seipsum, lib.
 4. dist. 36. 4
Vendere an possit pater prolem vxore
 iniura, Ibidem
Vendere an possit se vir vxore iniura,
 lib. 4. dist. 36. 5

Venia

Venis quādo dimidiatur, li. 4. d. 15. 48

Veniale, Venialiter.

Veniale peccatum an potuerit esse pec
 catum primi hominis, lib. 2. di. 21
 qu. 1. per totū.
Veniale peccatum est duplex secundū
 aliquos & quo potuisset Adam primo
 peccare, lib. 2. di. 21. ibidem in Rñ.
Venialis peccati genus iterum est tri
 plex, & quod potest fieri mortale, lib.
 4. dist. 15. qu. 1. 11. in Res.
Venialia plura quo modo faciunt mor
 tale, libro 2. di. 24. 54
Veniale peccatum an possit esse in supe
 riori portione rationis, lib. 2. di. 24
 qu. 1. Rñ. 63
Veniale fieri mortale per cōplacentiam
 quo intelligitur, libro 2. di. 24. 67
Veniale hoc & huc & hoc &c. possum
 vitare, ergo oīa nō sequit, li. 2. d. 41. 41
Veniale & mortale differunt & conue
 niunt, lib. 2. di. 41. 32
Veniale quo modo est prohibitum, li.
 2. dist. 42. 33.
Venialis peccati amor quo amatur crea
 tura an sit vitiosus vel fructuosus, li. 2. d. 41. 37

Veniale an conveniat cum mortali in
 reatu pōne eternę, libro 2. dist. 4.
 qu. 2. Respons. 38
Veniale & mortale quare in vno cum
 vtroq; decedente vtrunq; eternaliter
 puniunt, li. 2. di. 42. 39. & per totū.
Veniale peccatum an possit fieri morta
 le, li. 4. dist. 16. q. 1. & per totū.
Veniale quo modo sit mortale per con
 sensum, lib. 4. dist. 16. 90
Veniale quo modo sit mortale per mul
 tiplicitatem, libro 4. dist. 16. 91
Veniale quomodo est quantum, libro
 4. dist. 16. 92
Veniale non introducit necessario mor
 tale quamvis sit dispositio ad mortale
 lib. 4. dist. 16. 93
Venialia an quis teneatur confiteri, li
 bro 4. dist. 16. q. 2. Respons. 97
Veniale consideratur dupliciter, & ad
 se & ad periculum ad quod ducit, &
 secundum quem modum est necesse
 penitere de veniali. ibidem.
Venialis peccati remorsum non habe
 re an possit aliquis viator, & si ali
 quis non habuerit an talis teneatur
 confiteri, libro 4. dist. 17. 81
Veniale & mortale differenter iudica
 buntur a Christo, lib. 4. dist. 17. 123
Venialia an sint confitenda cum dubiū
 est an sint mortalia, lib. 4. di. 17. 124
Venialia quo tropo dicantur lignum se
 num & stipula, libro 4. dist. 21
Venialia in quantum cremabilia sunt in
 triplici differentia, lib. 4. dist. 21. 2
Venialia per quę intelligitur lignū se
 num & stipula superedificari dicun
 tur dupliciter, lib. 4. dist. 21. 3
Venialia an possint deleri sine gratia,
 libro 4. dist. 21. q. 1. Resp. 5
Veniale quō semper manet in anima, ni
 si interueniat charitas, lib. 4. di. 21. 7
Veniale quo modo non potest curari
 prater medicinam gratię gratum fa
 ciētis, libro 4. dist. 21. 8
Veniale vnum quare potest deleri sine
 alio & quare veniale nō potest deleri
 nisi prius deletio mortali, li. 4. d. 21. 10
Veniale vnum deletur sine alio duplici
 modo, libro 4. dist. 21. 17
Veniali & originali cum peccato vel cū
 veniali & alio quocumq; mortali ali
 quis decedens quō puniuntur, libro
 4. dist. 21. 10

Veniali

Venialia an possint deleri a gratia sine contritione siue interiori poena, libro 4. dist. 21. quæstio. Resp. 17. & 18.

Venialia quibus modis deleri possunt, libro 4. dist. 21. 23. & 24

Venialia non delet gratia per sui essentiam uel adherentiam, sed cum aliquo adiutorio, libro 4. dist. 21. 23.

Veniale quia aliquo modo est uoluntarium nunquam potest deleri nisi uoluntas desitetur, lib. 4. dist. 21. 16

Venialis peccati ad delerionem & ad reatus remissionem quid sufficiat, lib. 4. dist. 21. 22

Venialiter non potest anima post mortem peccare ergo nec a veniali resurgere, Solutio, libro 4. dist. 21. 23

Veniale aufertur in morte quia somes aufertur in morte non post mortem. Solutio, lib. 4. dist. 21. 24

Venialia sufficit generaliter confiteri nisi aliqua frequenter sint iterata, lib. 4. dist. 21. 40

Veniale an possit dici redire sicut originale, libro 4. dist. 22. 3

Venter.

Venter aliquid recipit dupliciter similiter & mens, & secundum quem modum corpus Christi uadit in ventrem & secundum quem in mentem, &c. libro 4. dist. 13. 28. & 29

Verbum.

Verba diuersorum temporum dicta de deo quid significant, lib. 1. dist. 9. 9

Verba aliqua in uoce actiua significant passionem, & in passiva actionem, lib. 1. distinctione 10. 33

Verbum & participium semper significant in adiacentia sed nomen inquit ideo aliquando substantiatur, lib. 1. dist. 22. 4

Verbum secundum quod sapientia & essentia hoc est quod pater secundum quod uerbum non hoc est quod pater quo modo ibi tenentur ille duæ dictiones hoc & secundum, libro 1. dist. 27. 22.

Verbū an dicatur essentialiter uel notionaliter, lib. 1. dist. 27. q. 1. Resp. 26.

Verbū sicut dicere dupliciter accipitur scilicet æternaliter & temporaliter & quid horū est deus &c. lib. 1. dist. 27. 28

Verbum æternum an annoret aliquid ex arte creatura, libro 1. dist. 27.

quæstione 1. Resp. 34

Verbum quando dicitur uel generatur libidem.

Verbum æternum dicit respectum ad patrem ut ad principium ad creaturam uero ut ad effectum, libro 1. dist. 27. 37. Ad idem. 38. & 39

Verbi ad sapientiam cōparatio quæ sit & cum filius sit uerbum & sapientia quæritur quod istorum sit prius secundum rationē intelligendi, lib. 1. dist. 27. q. 3. Res. 40

Verbi generatio quo modo potest intelligi. libidem.

Verbum est fons sapientiæ quo modo intelligitur, lib. 1. dist. 27. 41

Verbum quo modo dicit operatiuam potentiam & quare & quo modo est posterius sapientia, lib. 1. dist. 27. 42

Verbum hoc nomen an debuit transferri ad diuina, libro 1. dist. 27. q. 4. Respon. 44

Verbum est in triplici differentia, lib. 1. dist. 27. 46

Verbum æternum & uerbum mentis uel uerbum diuinum & humanum cōparantur adinuicem tripliciter, lib. 1. dist. 27. 47

Verbum diuinum & uerbum humanum mentis dissimiliter se habent triplici ratione, lib. 1. dist. 27. 48

Verbi translatio ad diuinam quare nō est secundum uerbum sensibilis, libro 1. dist. 27. 49

Verbum dei quo modo est ars quædam omnipotentis, libro 1. dist. 31. 16

Verba Christi in se habent prolationē & assertionē & ad quid, li. 1. dist. 40. 7

Verba præsentis temporis ut est currit possunt dicere præsens tempus dupliciter, libro 1. dist. 14. 1

Verbum actiuum & passiuum quo modo non significant idem, lib. 2. dist. 1. 37

Verbi prophetici proprietates, li. 2. d. 43. 13

Verbū an sit unitum humane nature mediante spiritali libro 3. dist. 2. q. 3. Respon. 49

Verbum intelligibile aliter unitur uocaliter uerbum incarnatum carni, libro 3. dist. 2. 50

Verbum dei descendisse in uirginem ad modum seminis quo modo intelligitur, libro 3. dist. 4. 10

Verbum est caro factum & humana natura

cura assumpta est a verbo non est simile, libro 3. distin. 5. 21
 Verbum carnem fieri non esse aliud quā deum fieri hominem quare admittitur, libro 3. dist. 5. 23
 Verbum quo modo est sapientia qua cetera cognoscunt, libro 3. dist. 14. 8
 Verbum an fuerit unicum carni & animæ duplici unione, libro 3. dist. 21. q. 3. Resp. 14. & 15
 Verbum quō erat in morte unū duobus dineris & diuisis, li. 3. di. 21. 17
 Verba deum secundum intentionē loquentis accipere quo mō intelligitur, libro 3. dist. 39. 47
 Verbum & elementū facere sacramētū quō intelligitur, lib. 4. dist. 23. 35

Verecundia

Verecundia quid, libro 3. dist. 34. 53
 Verecundia dicitur maior dupliciter, li. 4. di. 16. 11

Veritas. Verum.

Veritatis effectus est vel arguere vel illuminare, & secundum quem modum habetur odio, lib. 1. in prologo 23
 Veritas consideratur dupliciter, & secundum quem modum est inexpugnabilis, lib. 1. in prologo 24
 Veritas considerat dupliciter, & secundum hoc differēter accipit ab Ansel. & Hila. libro 1. dist. 3. 5
 Verum præsupponere congruum quo modo intelligitur, lib. 1. dist. 4. 26
 Veritas an sit proprietas diuinæ essentia, lib. 1. dist. 8. q. 1. Respon. 12
 Veritas habet triplicem comparationē & in omnibus illis comparationibus potest accipi dupliciter & quo modo est in creatore & quo modo in creatura. lib. 1. dist. 8. 12. & 13. & 14. 17
 Veritas creata quo modo mouet intellectum, libro 1. distinctione 8. 15
 Veritate prima omnia esse vera quo modo intelligitur, libro 1. distin. 8. 16
 Veritas quare dicitur essentia diuinæ proprietatis, libro 1. dist. 8. 18
 Veritatis proprietates an conueniant deo in summo id est utrum diuinum esse sit adeo verū quod non possit cogitari non esse, libro 1. distin. 8. quæst. 2. Respon. 21
 Veritas & essentia dupliciter considerantur & quo modo sunt idem & di-

uersa in deo, lib. 1. dist. 8. 10
 Veritatem diuinam esse probat & concludit omnis veritas & naturæ creata, libro 1. dist. 8. 23
 Veritas sacre scripturæ quid dicatur, libro 1. dist. 11. 3
 Veritas creaturæ quo modo nihil facit ad primam ueritatem, li. 1. dist. 39. 11
 Verum est quicquid scitur ergo quod scitur immutabiliter est uerum immutabiliter. Solutio. lib. 1. dist. 39. 29
 Veritas quid est. lib. 1. dist. 40. 24
 Vera quattuor præsupponuntur in diuinis cum agitur de materia prædestinationis, libro 1. dist. 40. 27
 Veritas in præsentī præterito & futuro non est una sed ad unitatem reducibilis, libro 1. distin. 41. 26
 Veritas & iustitia quo modo differunt, libro 1. dist. 42. 1
 Verum omne potest esse uerum antequam sit, libro 1. dist. 42. 36
 Verum a quocumque dicatur a spiritu sancto est, unde intellectū illius auctoritatis, libro 1. dist. 46. 8
 Veritas cōplexionis triplex est & quare causatur a ueritate rei & quare non, lib. 1. distin. 46. 23
 Verum & bonum cōuertuntur sed istū furari est uerum, ergo istum furari est bonum. Solutio. lib. 1. dist. 46. 25
 Veritatem signi esse a ueritate rei falsū est simpliciter dicēdo, lib. 1. di. 46. 26
 Veritas propositionis super quo fundatur, lib. 1. dist. 46. 27
 Verum quod sit aliquid non oportet quod sit in deo tamquā in causa sed sufficit quod sit i dei præscientia, lib. 1. distinc. 46. 28
 Verum & bonum differenter se habent, libro 1. dist. 48. 23
 Veritas in actu diffinitur, libro 3. in prologo 4
 In ueritatem humanæ naturæ an aliquid transeat per actum generatiue, lib. 2. dist. 30. q. 1. Resp. 28
 In ueritatē humanæ naturæ an aliquid transeat mediante opere nutritiue, li. 2. dist. 40. q. 2. Resp. 40
 Verum dicitur multipliciter & quid sit ueritas humanæ naturæ. Ibidem.
 Veritas & falsitas cōparantur ad irruicem dupliciter & quo alterum est altero dignius, libro 2. dist. 37. 46
 Veriori

Veriori modo inesse quod inest alicui naturaliter quā quod inest ei accidentiter quō intelligitur, lib. 1. d. 39. 5
 Veritas agnita tripliciter potest impugnari, & secundum quem modum est peccatum in spiritum sanctum, lib. 2. distin. 43. 48

Veritatis figure in omnibus respondere non est necesse, lib. 3. dist. 22. 25

Verū aliter est obiectū fidei aliter obiectum scientiæ, libro 3. distin. 23. 12

Verus sermo & verax sermo differunt, libro 3. dist. 38. 9

Veritatis virtus in quo consistit, libro 3. dist. 38. 33

Veritatis impugnatio quando est peccatum in spiritū sanctū, li. 3. di. 38. 36

Veritas diuina in testimonium veritatis adducta non semper rectificat iuramentum, libro 3. dist. 39. 11

Veritas dupliciter consideratur, & secundum quē modū opponit ei peritium & mendaciū, libro 3. dist. 39. 18

Vermis

Vermē materialē an habeant damnati libro 4. distin. 50. quæst. 1. Resp. 42

Vermis spiritalis an sit in damnatis & pro quanto sit in eis vermis, lib. 4. dist. 50. q. 2. per totum

Vestigium

Vestigium dicit distinctionem proprietatem essentialē & huic respondet trinitas appropriatorum nō propriorum vel personarum, lib. 1. di. 3. 25

Vestigij rationem in creatura ostendit trinitatem per similitudinem longinquam, libro 1. dist. 3. secundum

Vestigio quid respondeat in creatore, libro 1. dist. 3

Vestigij consideratio in creatura docet conceptuali trinitatem, lib. 1. dist. 3

Vestigium non est sufficiens sed longinqua ratio considerandi trinitatē, lib. primo, distin. 3

Vespera

Vespera quo modo declinat ad occasum & non cōparit mane, lib. 2. d. 4. 32

Vicissitudo

Vicissitudinis obumbratio quo modo dicatur vel quā est differentia inter

vicissitudinem & obumbrationem, libro primo dist. 8. 11.

Vitium

Vitium secundum quod contrariatur virtuti accipitur dupliciter, & fm quē modū habet veritatem quod dicitur quod vitium contrariatur virtuti quō intelligitur, lib. 2. dist. 34. 35

Vitium imitari virtutem quantum ad finis unitatem quomodo intelligitur, libro 2. dist. 38. 30

Vitiū & peccatū differūt, li. 3. di. 3. 27

Vitia & peccata an habeant connexionem, libro 3. dist. 36. q. 4. Rñ. 30

Vitia quare non connectuntur vt virtutes gratuite, lib. 3. dist. 36. 34

Vitia omnia expellere est dupliciter & quo modo per expulsiōem expellunt omnia & quō vnūquodq; per virtutem sibi oppositam, lib. 4. dist. 44. 24

Visibile, Videri, Visio

Visibile non videt aliquis triplici ex causa, lib. 1. in prologo 22

Visibilia possunt dupliciter considerari & secundum quem modum impediunt affectum, libro 1. distin. 16. 16

Visibile qua necessitate dicitur mutabile, libro 1. distin. 8. 3

Videmus deū tripliciter, li. 1. di. 10. 37

Vidus & intellectus quomodo efficiuntur, libro 2. dist. 18. 32

Videri qua modō potest deus in via & in patria, libro 2. distin. 23. 36

Videndi modi dupliciter distinguuntur & de eorum numero & sufficientia, libro 3. dist. 23. 6

Visiva virtus triplex habet obiectum nec tamen habet vidēdi secundū speciem diuersificatur, lib. 3. dist. 23. 20

Videri certius quod videtur in lumine veritatis increare quam quod videtur in lumine veritatis create quō modo intelligitur, lib. 3. dist. 23. 32

Visio patrie & visio vix differenter se habent, lib. 1. dist. 24. 32

Visio patrie quare tollit fidem & non scientia sed secum compatitur fidem, libro 3. dist. 24. 38

Videre rem in speculo & per speculum differunt, lib. 3. distinc. 31. 26

Visibile sumitur tripliciter, li. 4. di. 1. 2

Visibile quo modo accipitur in notificatione

cione sacramenti, lib. 4. dist. 1. 3

Videre sine medio est dupliciter, lib. 4. dist. 1. 12

Visio corporis gloriosi & non gloriosi quo modo neutra lateri sensum nostrum libro 4. dist. 10. 63

Videre simul multa potest esse tripliciter & quo boni & mali videbunt multa simul in extremo iudicio, li. 4. d. 43. 52

Visio quo est tota merces, li. 4. d. 49. 24

Vident omnia qui videt videtur omnia quo modo intelligitur, lib. 4. di. 50. 32

Vidua

Vidua quo modo dicitur plus misisse in gazophilatium, lib. 2. dist. 40. 32

Viduitatem habentes in proposito non posse retrocedere quo modo intelligitur, lib. 4. dist. 38. 4

Vincere

Vicere & resistere differunt, li. 2. d. 18. 18

Vincere seipsum sine gratia grati faciente nemo potest, lib. 2. dist. 18. 22

Victoria

Victoria diaboli & victoria hominis in quo consistant, lib. 2. dist. 24. 23

Vinculum

Vinculorum septem genera, lib. 4. d. 18. 24

Vinum

Vinum quid significet in altaris sacramento, lib. 4. dist. 11. 46

Vinum quando augeat luxuriam, libro 4. dist. 11. 47

Vinum non consecratum lunatum consecratum quare non sit consecratum cum tamen aqua non benedicta iuxta benedictas fiat benedicta, lib. 4. dist. 11. 30

Violentum

Violentum quid, li. 2. di. 25. 63. prope medium.

Vir

Vir quare dicitur gloria & imago dei, libro 2. dist. 16. 32. & di. 18. 16

Vir & mulier quare vicissim generantur ita quod nec semper viri nec semper mulieres, libro 2. dist. 20. 29

Virilis seminis fortitudo & debilitas unde veniat, eodem libro, & dist. 39

Vir quo modo dicitur octavo peccati,

libro 2. dist. 22. 1

Vir an idem concupierit quod mulier, lib. 2. dist. 22. q. 2. Resp. 1. 1. & per quod.

Vir an grauius peccauit an mulier, lib. 2. dist. 22. q. 3. Respon. 15

Virilis sexus excellit muliebrem in debilibus, libro 3. dist. 12. 24

Vir quo modo dicitur superior muliere libro 4. dist. 32. 2

Vir an per uotum post carnalem copulam possit continere vxore nolente, lib. 4. di. 32. quæst. 1. Resp. 8

Vir an ante carnalem copulationem possit continere vxore nolente, libro 4. dist. 32. quæst. 2. Resp. 13

Vir vxore nolente potest intrare religionem sed non continere, lib. 4. dist. 32. 14

Vir in casu predicto non potest vxorem continentiam nisi vxor pariter eorum ac, libro 4. dist. 32. 16

Vir vnus quare per dispensationem diuinam potuit habere plures vxores & non vxor vna plures viros, li. 2. d. 33. 22

Vir qui fornicatur in occulto an dimittere possit vxorem quæ fornicatur in aperto, libro 4. dist. 35. 1

Vir dimittit vxorem dupliciter, libro 4. dist. 35. 16

Vir innocens potest fornicariam dimittere & e contra, libro 4. dist. 35. 1

Vir & uxor si ambo fornicantur unus non potest alterum inuitum dimittere, li. 4. di. 35

Vir liber an possit se vendere vxore libera inuita, li. 4. di. 36. 5

Viro si vxor consentiat in uenditione an per hoc efficiatur serua. Ibidem.

Vir si ante quatuordecim annos coheret per uerba de presenti & de futuro corrumpet sponsam an queat se parari, li. 4. di. 36. 6

Viro facto seruo an serua fiat etiam vxor li. 4. di. 36

Vir qui derelinquit vxorem suam abiit in regionem longinquam & contrahit cum alia an in hac secunda copula sit coniugium & plura alia ad hoc, li. 4. di. 38. 12

Vir restituendus est mulieri quando agit possessorio etiam ante quam probetur exceptio exceptis quinque casibus, li. 4. di. 42. 3

Vir & mulier an possint simul tenere puerum, li. 4. di. 42. post medium.

De viro quære aliqua vbi diuortiu vbi
matrimoniu, vbi mulier, vbi coniux
&c.

Virgo, Virginitas

Virginem esse & parere seu concipere
non sunt opposita, libro 1. dist. 42. 27

Virgo beata tripliciter consideratur
quantum ad tres condiciones & secun-
dum has omnes non potuit fieri mel-
ior, libro primo dist. 44. 6

Virginitatis corruptio tria dicit, libro
2. dist. 20. 22

Virginem concipere & mortuum susci-
ptum operari dissimiliter se habent,
lib. 3. dist. 4. 41

Virginitatem corporis non posse cor-
rumpi nisi prius animo corrupto quo
modo intelligitur, lib. 4. dist. 33. 7

Virginitas an sit virtus, libro 4. dist. 33.
quæ. 1. Respon. 27

Virginitas tria requirit. Ibidem.

Virginitas an sit melior & perfectior
cum coniugio, libro 4. dist. 33. q.
2. Respon. 29

Virginitas & secunditas qua ratione
se habent vt excedentia & excessa. Ibidem

Virginitatem tempore gratiæ non esse
meliozem quam secunditatem coniu-
galem si quæ rationes & autoritates
sonare videntur quo modo sunt dis-
soluendæ, libro 4. dist. 33. 30. &
per totum.

Virginitatis præmium an sit aureola,
libro 4. dist. 33. q. 3. Respon. 36

Virginitati ratione cuius incorruptio-
nis debetur aureola, lib. 4. dist. 33. 38

Virginitas quando amittitur, libro 4.
dist. 33. 39

Virginitas mentis an sit melior & san-
ctior quam virginitas carnis an econ-
tra, libro 4. dist. 33

De virgine Maria quære aliqua vbi Ma-
ria.

Virtus

Virtus differenter appropriatur filio &
spiritui sancto, libro 1. dist. 14. 2

Virtus qua ratione appropriatur filio,
libro 1. dist. 32. 26. & dist. 34. 7

Virtus ad tria comparatur & secundum
hoc appropriatur tribus personis in
diuinis, libro primo dist. 14. 3

Virtus diuersorum diuersimoda operatur
in educatione rerum, lib. 2. di. 7. 49. & 50

Virtus quo modo est inspectrix medijs,

libro 2. dist. 24. 25. & quod virtutis
actus semper consistit in medio quo
modo intelligitur, libro 3. dist. 34
22. & libro 4. dist. 33. 28

Virtutem vnicam esse fortiorem disper-
sa quomodo intelligitur, li. 2. di. 34. 28

Virtutem maiorem posse violentare mi-
norem quomodo intelligitur, li. 2. di. 25. 57

Virtutibus quo modo contingit male
vti, libro 2. dist. 27. 5

Virtus secundum varias acceptiones vna
modo diffinitur, lib. 2. dist. 27. 6

Virtus cum sit bonitas quare dicitur
etiam bona, libro 2. dist. 27. 7

Virtutis nomine quid intelligit in ista
diffinitione virtus est bona qualitas
mentis &c. libro 2. dist. 27. 8

Virtus qua denominatione dicitur gra-
uita, lib. 2. dist. 27. 23

Virtus & gratia comparantur adinuicem,
lib. 2. dist. 27

De virtute muneribus & de gratia quare
non est sed facit meritum, lib. 2. di. 27

Virtutis opus esse bonum vsum quo mo-
do intelligitur, lib. 2. dist. 27

Virtutis & lib. arb. idem est usus sed vir-
tutis principaliter, li. 2. di. 28

Virtutes esse motus mentis conantur alii
qui autoritate probare, li. 2. di. 27

Virtus quo modo est difficillimorum opo-
ratiua, li. 2. di. 30. 9

Virtus & vitium quo modo sunt contra-
ria, li. 2. di. 34. 35

Virtus quo modo dicitur non esse mag-
nifica non existente, li. 2. di. 35. 7

Virtus aliqua quo modo potest circa
passiones consistere, li. 2. di. 36. 16

Virtutem non priuari propria operatio-
ne quo modo intelligitur, li. 2. di. 39. 3

Virtus altissimi obumbrabit tibi expo-
sicio huius clausule li. 3. di. 3. 3

Virtutem infinitam operari in instanti
quo modo intelligitur, li. 3. di. 3. 75

Virtus theologica quid sit, li. 3. di. 9. 54

Virtutis theologice obiectum principa-
le, li. 3. di. 9. 63

Virtus est duplex & secundum hoc du-
plex est victoria & pugna & qua vir-
tute Christus diabolū vicit, li. 3. di. 5. 10

Virtutes theologice dupliciter conside-
rantur, & secundum quæ modis sunt si-
mul & secundum quæ habent ordinem,
li. 3. di. 23. 8

Virtus una & eadem simul est in libero
arbitrio

arb. ratione & uoluntate, li. 3. d. 23. 17
 Virtus quo modo est certior omni arte
 li. 3. di. 23. 21
 Virtus prout dicimus aliquem habitū
 esse uirtutē dupliciter accipit & quō
 fides informis dicitur esse in genere
 uirtutis, li. 3. di. 23. 43
 Virtutes omnes simul infundi quo mo
 do intelligitur, li. 3. di. 23. 65
 Virtus formata quo modo efficitur in
 formis, li. 3. di. 23. 68
 Virtutes & gratia quo modo infun
 duntur in animā exemplo monstratur
 lib. 3. di. 23. 74
 Virtutes theologicae quo modo habēt
 idem & differēs obiectū, li. 3. d. 23. 26
 Virtutum theologiarum obiectum est
 deus & subiectum superior pars ani
 mae, li. 3. di. 26. 23
 Virtus theologica & cardinalis quo
 modo distinguuntur penes excessum
 li. 3. di. 26. 24
 Virtus aliqua dicitur media duarum
 maliciarū dupliciter & quō species
 dicatur media, li. 3. di. 26. 15
 Virtutis genus & species penes quod
 obiectum consideratur, li. 3. di. 26. 26
 Virtus aliter se habet ad bonum quam
 scientia ad uerum, li. 3. di. 26. 59
 Virtutem theologiam habere idē pro
 obiecto & fine quomodo intelligitur
 li. 3. di. 26. 60
 Virtutes omnes quare diffiniri possunt
 per charitatem, li. 3. di. 27. 8. & 9
 Virtutes considerantur dupliciter scili
 cet quantum ad esse quantum ad be
 ne esse & quantum ad bene operari,
 lib. 3. dist. 27. 21
 Virtus & uirtus quo modo habēt esse
 circa idem, li. 3. di. 28. 14
 Virtutes cardinales quare dicuntur po
 litice & consuetudinales, li. 3. di. 33. 7
 Virtutes cardinales secundū quod sunt
 quattuor quadrupliciter considerantur
 & secundū hoc quadrupliciter ordi
 nantur quilibet primo loco, li. 7. di. 33. 9
 Virtutes cardinales an opportunū sit
 praeferre theologicas ponere, li. 3. di. 33.
 q. 1. Res. 10
 Virtutes cardinales dirigunt actus po
 tentiarum qui spectant ad uitam acti
 uam theologice in actibus qui spectant
 ad uitam contemplatiuam, lib. 3. di.
 33. 14

Virtutes cardinales omnes an sint una
 uirtus uel diuersae, lib. 3. dist. 33. q. 2.
 Respon. 15
 Virtutes cardinales tripliciter conside
 rantur & secundū quam consideratio
 nē uniantur vel distinguantur. Ibidē.
 Virtus non est aliud quam uariatio af
 fectus amoris quo modo intelligitur,
 li. 3. di. 33. 16
 Virtus est aequalitas uitae undique ra
 tioni consentiens quo modo intelli
 gitur, li. 3. di. 33. 17
 Virtutē unā denominare aliam quo
 modo intelligitur, li. 3. di. 33. 18
 Virtutes theologicas & cardinales quo
 modo secundū unā sui acceptionē in
 sita complectantur, li. 3. di. 33. 19
 Virtuti cuiuslibet quo modo assignantur
 conditiones li. 3. di. 33. 20
 Virtutes cardinales an sint in parte
 animae rationali an in ea parte quae so
 lum obreperat rationi, li. 3. di. 33. q. 3
 Respon. 22
 Virtutis fortitudinis & temperantiae actū
 elici a concupiscibili & irascibili
 quo modo intelligitur, li. 3. di. 33. 26
 Virtus cardinalis & consuetudinalis dis
 ferunt, li. 3. di. 33. 27
 Virtus consuetudinalis quō est in parte
 sensuali & quō in rationali. Ibidem.
 Virtutes cardinales an tantum debeant
 esse quattuor an plures li. 3. di. 33. q. 4
 Respon. 29
 Virtutibus cardinalibus opposita ui
 tia, li. 3. di. 33. 30
 Virtutes cardinales quare sunt quattu
 or & theologicae tres, li. 3. di. 33. 31
 Virtus quae ordinat hominē ad alterū
 scilicet iusticia quare est tantū una & qua
 re uirtutes quae ordinant hominē ad
 seipsum sunt diuersae, li. 2. di. 33. 32
 Virtutes aliae morales quō ad cardina
 les reducuntur, li. 3. di. 33. 34
 Virtutes cardinales an sint a dei dono
 uel ab assuetudine lib. 3. dist. 33. q. 5.
 Respon. 35
 Virtutes cardinales dupliciter conside
 rantur, uno modo prout astant ad
 opera moralia alio modo prout eleuāt
 ad opera meritoria, & secundum hoc
 habēt diuersos ortus. Ibidem. & 36
 Virtutes cardinales quomodo sunt ab
 operatione nostra li. 3. di. 33. 37
 Virtutis cardinalis habitus quomodo
 generatur

generatur ex operationibus multis ,
li. 3. di. 33. 40
Virtus cardinalis quo modo genera-
tur ex operibus virtuosis, li. 3. di. 33. 41
Virtutes cardinales a maneant in patria
an euacuentur libro. 3. dist. 33. quæ. 6.
Respon. 42
Virtus dicitur manere in patria qua-
drupliciter. Ibidem.
Virtutes cardinales quos actus habe-
bunt in patria, li. 3. di. 33. 43
Virtutes theologicas esse perfectiores
cardinalibus quo modo intelligitur,
lib. 3. di. 33. 44
Virtutum cardinalium ordo ad se &
ad proximum eam manet in patria, lib.
3. di. 33. 45
Virtutes cardinales quare non habet sic
destrui in patria secundum quod sci-
entia, li. 3. di. 33. 46
Virtutum cardinalium numerus & di-
stinctio, li. 3. di. 33
Virtutes cardinales quare sic dicantur
li. 3. dist. 33
Virtutes cardinales an euacuentur in
futura uita, li. 3. di. 33
Virtutis iustitiæ habitus an euacuabi-
tur in patria, li. 3. dist. 33.
Virtutes & dona an ab inuicem diffe-
rant, li. 3. di. 34. q. 1. Ref. 4
Virtutum nomina unde, li. 3. di. 34. 5
Virtutes esse dona & dona esse uirtutes
quos sensu dicuntur auctoritates, li. 3. d. 34. 6
Virtutes & dona quomodo conueniunt
in definitione, li. 3. di. 34. 7
Virtus & uitium differenter se habent
ad bene & male operandum, li. 3. di. 34. 8
Virtus naturalis & gratuita uirtus dis-
similiter se habent respectu operatio-
num suarum, li. 3. di. 34. 9
Virtutum habitus quo modo sufficien-
ter ordinantur animam ad deum, li. 3. d. 34. 10
Virtutes an sint excellentiores donis an
econuerso, li. 3. dist. 34. q. 3. Ref. 18
Virtus & dispositio perfecti ad opti-
mum quomodo intelligitur, li. 3. di. 34. 20
Virtutes esse ultimum potestatem quo mo-
do intelligitur, li. 3. di. 34. 21
Virtutes gratitæ an sit connexæ, li. 3.
di. 36. q. 1. Ref. 7
Virtutes gratitæ tripliciter consideran-
tur, & secundum quem modum con-
uenit eas esse connexas &c. Ibidem.
Virtutum gratuitarum connexio sumi-

tur quadrupliciter secundum quadrum
plex genus causæ, li. 3. di. 36. 8. & 14
Virtutum gratuitarum connexio non
infringitur in patria quauis spes &
fides ibi euacuentur, li. 3. di. 26. 9
Virtutum gratuitarum connexio non est
ratione statuum, li. 3. di. 36. 10
Virtutum gratuitarum habitus ratione
cuius diuidatur & ratione cuius uni-
antur, li. 3. di. 36. 12
Virtutis gratitiæ actus unus quamuis
ab altero separatur tamē propter hoc
non separatur simpliciter habitus ad
habitum, li. 3. di. 36. 13
Virtutes politice an sint connexæ ita
quod una habita necesse sit habere
omnes, lib. 3. di. 36. q. 3. Ref. 21
Virtutes politice dupliciter considera-
tur scilicet quantum ad propria & quan-
tum ad appropriata, & secundum quod modum
est in eis connexio, li. 3. di. 36. 13
Virtuosus plus dicit quam habere uir-
tutem, li. 3. di. 36. 28
Virtuosus non dicitur aliquis a uirtute,
Ibidem.
Virtutum politicarum condiciones
li. 3. dist. 36. 29. & in argumento.
Virtus non expellitur nisi per introdu-
ctionem uitij sibi oppositi ergo nec
uitium nisi per introductionem uirtus
eis. Solutio, li. 3. di. 36. 32
Virtus & uitium considerantur duplici-
ter scilicet in generali & in speciali, &
quo modo opponuntur immediate, li.
3. di. 36. 35
Virtutes quattuor modis consideran-
tur, & quo modo habent æquari &
quo modo non, li. 3. di. 36. 37
Virtutes æqualitatem & diuersitatem ha-
bent respectu diuersorum, li. 3. di. 36. 40
Virtus una potest a diuersis personis
diuersimode participari, sed diuersæ
uirtutes ab eodem non, lib. 3. distin-
35. 45
Virtus qualibet quo modo facit perfe-
ctum, li. 3. di. 39. 45
Virtus una quare ratione est forma alte-
rius, li. 3. di. 36. 49
Virtutes quo modo habent aliquam per-
fectionem ex se quo modo ex charita-
te, li. 3. di. 36. 51
Virtutes an habeant connexionem, li.
3. di. 36
Virtutibus quare non contingit male uti
quamuis

T A B V L A

quomodo deo & eucharistia cōtingat male vi, li. 4. di. 9. 36
Virtutis eiusdē esse gaudere de aliquo & trīstari de opposito quo modo intelligitur, li. 4. di. 23. 12
Virtutes quo modo se inuicem iuuāt & sibi impetrant, li. 4. di. 14. 15
Virtutis consubstiter ueritas dupliciter potest accipi & quāz est essentialis uirtuti quāz non, li. 4. di. 14. 46
Virtutem quo modo operatur deus in nobis sine nobis, li. 4. di. 17. 16
Virtute cum uirtute non habere oppositionem quo modo intelligitur, li. 4. di. 37. 10

Vir

Vis contemplatiua & nis administratiua penes quid attendatur, li. 2. di. 6. 8
Vires superiores semper mouere inferiores quō intelligitur, li. 4. di. 16. 34
Vis & mecus quid, li. 4. di. 29. 4

'Vitare

Vitare nel facere posse aliquid potest alicui dupliciter attribui & secundū quem modum est in nostra potestate vitare vel facere quicquid deus precipit, li. 2. di. 28. 6

Vita

Vita accipitur dupliciter similiter & mors & immortalitas, lib. 1. dist. 8. 10
Vita an sint omnia quāz sunt in deo, li. 1. di. 36. q. 1. R. ff. 17. & 18
Vitam dare siue cōicare alijs potest esse dupliciter & secundū quem modū competit soli deo, li. 2. di. 8. 12
Vita quando prius respicit essentia quā potentiam, li. 2. di. 26. 37
Vita nostra dupliciter consideratur & quo modo esse sine peccato conueniat filio dei & quo modo matri dei, li. 4. dist. 2. 28
Vita naturā est duplex similiter & uita moris, scilicet ab actu primo & ab actu secundo & a quo est quodlibet horum, li. 3. di. 27. 27
Vitam minuere & morte accelerare est dupliciter & quod horum est peccatū li. 4. di. 15. 76
Vita animę quō est deus, li. 4. di. 27. 3
Viuus viuere. uiuificare
Viuum quō generatur ex uiuo per nō uiuū, li. 1. di. 9. 14

Viuent in deo non solum presentia & futura sed etiam omnia possibilia, li. 1. di. 36. 17. & 18
Viuius mouemur & sumus in deo quo modo intelligitur, li. 1. di. 36. 19
Viuer dupliciter consideratur & quādo est ab anima quādo ab essetia, li. 1. dist. 43. 13
Viuit aut non deus i Christo cū Christo per Christum & secundū Christū li. 1. in prologo. 2
Viuer quod est uitę vnitatem quo modo intelligitur, li. 3. di. 21. 26
Viuentem substantiam esse nobiliore substantia non uiuente quo modo intelligitur, li. 3. di. 22. 28
Viuer in naturalibus dicitur dupliciter & similiter in spiritualibus, & secundū hoc diuersimode diuersis virtutibus attribuitur, libro. 3. dist. 14. 35

Viuiticare & recuperare differunt & quo modo potest opus mortuum uiuificari, li. 4. di. 14. 75 & 46
Viuiticare quod nunquā uixit facilius esse quam quod uixit & est mortificatū quō intelligitur, li. 4. di. 15. 25
Viuum cum negatione scilicet non uiuū dicitur dupliciter & per quod meretur & per quod non, li. 4. di. 15. 30
Viuer dicit aliquid tripliciter & quo modo secundū hoc uiuificatur in resurrectione substantia corporalis, & caro quō spiritus & humor & quo modo capilli & unguis, li. 4. di. 14. 8
Viuiticari prius animā quam potētiā quo modo intelligitur, li. 4. di. 49. 18

Vnctio. Vngere.

Vnctio quo modo docet nos de omnibus necessarijs ad salutē, li. 1. d. 17. 27
Vnctio principalis dicitur confirmatio quadruplici causa, li. 4. di. 23. 1
Vnctio eriplex sit ex eadem materia, li. 4. dist. 23. 2
Vnctionis extreme sacramentum dupliciter causa esse institutum quo modo intelligitur, lib. 4. dist. 23. 3
Vnctionis sacramentum pratermissum ex contemptu vel negligentia periculosum esse & damnable quo modo intelligitur, libro 4. di. 23. 4
Vnctionis extreme sacramētū an principaliter sit ordinatum ad morbum
V 2 corporalem

- corporalem an ad spiritualement, lib. 4. dist. 23. quæ. 1. per totum
- Vnctionis extremæ in sacramento quid est res cæti, quid signū tantū & quid res & signum, libro 4. dist. 23. 6
- Vnctionis sacramentum ubi probatur principaliter insinuat ad curandum morbu corporale, quomodo sit respōdendum, lib. 4. dist. 23. 7. & 8. 9. 10
- Vnctio per quā virtutem sanat morbu corporalem, libro 4. dist. 23. 11
- Vnctionis sacramentum an instituerit Christus vel aliquis ex eius discipulis libro. 4. dist. 23. quæ. 2. Res. 12. & 13.
- Vnctionis sacramentum ubi probatur a Christo institutum quo modo sit respondendum, libro. 4. dist. 23. 14. & 15. & 16.
- Vnctionis extremæ materia quæ sit, lib. 4. dist. 23. 9. Res. 17
- Vnctionis extremæ materia quare non debet esse aqua, lib. 4. dist. 23. 18
- Vnctionis extremæ oleum quare nō debet misceri cū balsamo sicut oleum cōfirmationis, libro 4. dist. 23. 19
- Vnctionis materia quare indiget consecratione & eucharistia nō, li. 4. d. 23. 20
- Vnctio non potest fieri in oleo non consecrato, quia ibi deest sanctificatio & significatio, libro 4. dist. 23. 21
- Vnctionis oleum an sit sacramentum, libro 4. dist. 23. 22
- Vnctionis oleum quare non possunt sacerdotes consecrare cum tamē possint corpus domini consecrare, libro. 4. dist. 33. 23
- Vnctionis sacramenti forma verbalis, an sit de sacramenti essentia, libro 3. dist. 23. quæ. 4. Respon. 24
- Vnctionis in sacramento quare est oratio magis de essentia quam in alijs, libro 4. dist. 23. 25. & 26
- Vnctionis sacramenti formam ubi ponit scriptura, lib. 4. dist. 23. 27
- Vnctionis sacramenti forma quomodo est eadem & diversa, lib. 4. dist. 23. 28
- Vnctionis sacramenti forma quare est per verbum deprecationis cum aliorum sit per verbum indicatum, lib. 4. dist. 23. 29
- Vnctionis in sacramento quare oportet aliquid operari ex primi, li. 4. d. 23. 30
- Vnctionis sacramentū quis debet administrare, li. 4. d. 23. 9. 1. Res. 31
- Vnctionis sacramentum quare datur a sacerdotibus & nō sacramentū confirmationis, libro 4. dist. 23. & 33. 34
- Vnctionis sacramentum quare per laicum administrari non potest, libro 4. dist. 23. 36
- Vnctionis sacramentū dare nō spectat ad viros sanctos, lib. 4. dist. 23. 37
- Vnctionis sacramentum cui debeat dari, libro 4. dist. 23. 9. 2. Respon. 38
- Vnctio an fieri debeat infirmis mente, vel fide, libro. 4. dist. 23. 39
- Vnctio quare non debet dari intrantibus iustum bellum, lib. 4. dist. 23. 40
- Vnctio quare non debet dari infantibus vel stultis, libro. 4. dist. 23. 41
- Vnctionis in forma qualiter tenetur hoc non en quis & ex hoc habetur quod non omnes debent inungi, lib. 4. dist. 23. 43
- Vnctio in quo loco debet fieri, libro. 4. dist. 23. 9. 3. Respon. 43
- Vnctio quare nō debet fieri in toto corpore, libro 4. dist. 23. 44. & 45
- Vnctio quare non est facienda in solo corde, lib. 4. d. 23. 46
- Vnctio extrema quare non debet fieri solum in fronte, libro 4. dist. 23. 47
- Vnctio quamvis fiat in pluribus partibus corporis, tamen propter hoc non sunt plura sacramenta, lib. 4. dist. 23. 48
- Vnctio quo modo debent mutilari membris deputatis ad hoc sacramentum, libro. 4. dist. 23. 49
- Vnctio quare non fit in membris genitalibus, libro 4. dist. 23. 50
- Vnctionis sacramentum an debeat iterari, libro. 4. dist. 23. quæ. 4
- Vnctio potest iterari absque sacramenti consumelia, libro 3. dist. 23. 51
- Vnctio extrema quare iteratur & vnctio confirmationis non, libro 4. dist. 23. 52
- Vnctio potest iterari quamvis dicatur extrema, lib. 4. dist. 23. 53
- Vnctio an debeant a capite incipi vel perfici si sacerdos incipit inungere & deficiat, lib. 4. dist. 23. 54
- Vnctio an debeat iterari in longis infirmitatibus, lib. 4. dist. 23. 55
- Vnctio extrema distinguitur ab vnctio neque fit in baptismo & in confirmatione, lib. 4. dist. 23. 56

Vnctionis sacramentum a quo propter quid & in qua materia est institutum, lib. 4. dist. 33

Vnctionis sacramentum an sit iterandum, lib. 4. dist. 23

Vnguntur reges & principes & quare, bro 4. dist. 23. 77

Vnguentum

Vnguentum suauitatis spiritualis quid requirat & quis potuit cōficere, lib. 4. in prologo. 5

Vndique

Vndiq; dupliciter distribuit & pro quo distribuit in diffinitione virtutis cum dicitur, virtus est æqualitas vitæ vndiq; ratione consensuens, lib. 3. di. 33. 17

Vnio, Vnire, Vnitas.

Vnio vbi habet locum vide per regulā, lib. 1. dist. 4. 19

Vnio est duplex secundum quem modum spiritus sancti unitus est columbæ, lib. 1. dist. 16. 23

Vnio spiritus sancti cū formis in quibus apparuit vnde veniebat, li. 1. d. 16. 24

Vno rerum sit tripliciter & secundum quem modum miscentur res quæ vniuntur, lib. 1. di. 37. 10

Vnio vel vnio virtutis quæ facit ad ei⁹ magnitudinem attenditur dupliciter, libro primo. dist. 37. 12

Vnica inseparabiliter vbicunq; est vni⁹ & alterum habet instantiam, lib. 1. dist. 37. 19. & lib. 3. di. 22. 17

Vniri corpori non est proprium creature rationalis sed tantum vniri corpori humano, libro 2. dist. 1. 76

Vniri an poterit diuina natura cum humana, lib. 4. dist. 1. q. 1. Resp. 18

Vniri diuinam naturam humanæ in vnitate persone quid sit, lib. 3. dist. 1. 9

Vniri hoc verbum quid dicat cum dicitur diuina natura vniri humanæ, libro 3. dist. 1. 10

Vnio & cōpositio differūt, lib. 3. d. 1. 13

Vnio diuina q̄o facta sit cum humana ostēditur exemplis, li. 3. d. 1. 13

Vnibile esse proportionabile quomodo intelligitur, lib. 3. dist. 1. 13

Vniri an possit vna persona sine altera libro 3. dist. 1. q. 2. Resp. 15

Vniri alicui deum & inhabitare in aliquo differunt, lib. 3. dist. 1. 20

Vniri an possit simul vna persona cum alia assumendo vnā & eandē naturā numero, libro 3. di. 1. q. 1. Resp. 23

Vnio & imago differenter se habent, lib. 3. dist. 1. 24

Vniri quare possunt in incarnatione plures naturæ & non plures personæ, lib. 3. dist. 1. 25. Ad idē di. 6. 28

Vnionis gratia quare vni soli naturæ debet communicari, lib. 3. dist. 2. 22

Vnionem presupponere rationem imaginis in suo vnibili quo modo intelligitur, lib. 4. dist. 2. 27

Vnionis gratiam excellentiorem esse quam fructuonem quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 2. 28

Vnitum an fuerit corpus Christi mediante spiritu humano siue anima, lib. 3. dist. 2. quæ. 1. Resp. 39

Vnionis gratia tripliciter accipitur & an sit bonum creatum an increatum libro 3. dist. 2. 48

Vnitum an sit verbum humanæ nature mediante spiritu sancto, libro 3. dist. 2. quæ. 3. 1. Resp. 49

Vnio voluntaria dicitur dupliciter & quo modo vnio verbi dicitur voluntaria, libro 3. dist. 2. 51

Vnio diuinæ naturæ cum humana aliter se habet quam nexus duarum personarum mediante spiritu sancto, libro 3. dist. 2. 52

Vnio duarum naturarum in Christo quo modo facta est mediante spiritu sancto, libro 3. dist. 2. 53

Vnire & assumere differunt, li. 3. di. 5. 5

Vnionem naturalem ordinari ad illud quod est ita vnum in se quod non est alteri vnibile quo modo intelligitur, libro 3. dist. 5. 14

Vnio duarum naturarum in persona multiplici questione tractatur, libro 3. dist. 5

Vnionis & incarnationis mysteriū triplicem similitudinē habent, li. 3. d. 6. 2

Vnio diuinæ naturæ cum humana an sit terminata ad personæ vnitatem an non, libro 3. dist. 6. q. 1. Ref. 25

Vnio est multiplex. Ibidem

Vnionis terminus est ratione cōnotati lib. 3. dist. 6. 26

Vniri potest humana natura diuinæ personæ, sed diuina persona non potest vniri naturæ creatæ, lib. 3. di. 6. 29

vnionis modus diuinæ naturæ cum hu-
mana an sit singularis an reperiatur
aliquis vnionis modus et confimilis,
libro. 3. dist. 6. q. 2. Respon. 31

Vnio quæ facta est in incarnatione Chri-
sti quattuor respicit, lib. 3. di. 6. 32

Vnio diuinæ naturæ cum humana cui
vnitati est similis & dissimilis, lib. 3.
dist. 6. 33. & 34. & 35. & 36

Vnionem diuinæ naturæ cum humana
facere communicationem idiomatum
habet exceptionem, libro 3. dist. 7. 33

Vnio est duplex. scilicet vnio per vnitatē na-
turæ & vnio per fidem & dilectionem
& quo modo Christus dicitur vniri
corpori ecclesiæ, lib. 3. distin. 13. 31

Vnitū an fuerit verbū carni & animæ
duplici vnione, lib. 3. d. 2. q. 3. Rñ. 14

Vnio dicitur tribus modis scilicet actio
vnientis, passio vnibilis & relatio vni-
torum. Ibidem

Vnio triplex fuit diuinitatis cum hu-
manitate, libro 3. dist. 21. 15

Vniri corpus & animam in eandem hy-
postasim potest esse tripliciter, & secū-
dum quod modum verum est q̄ quan-
do anima & corpus vniuntur in ean-
dem hypostasim quod faciunt homi-
nem, libro. 3. distin. 21. 11

Vniri posse nihil aliud magis alij quā
sibi ipsi quo modo intelligitur, libro.
3. dist. 31. 47

Vniri magis quod vnitur sine medio
quam quod cum medio quo modo in-
telligitur, libro. 3. di. 31. 47

Vniri magis est tripliciter & quomodo
eucharistia dicitur magis vnire & ma-
gis valere ad augmentum virtutum,
li. 3. dist. 12. 69. & 70

De vnione vide aliqua vbi Christus &
vbi Verbum & vbi Assumere.

Vnitas

Vnitatem essentie siue naturæ an sit po-
nere in deo, lib. 1. dist. 2. q. 1. Rñ. 11.

Vnitas essentie an admitat hanc deus
generat alium deum, libro 1. distin.
4. quæ. 2. Respon. 17

Vnitas sanctitas caritas quo modo
vnumquodq; horum dicit conditionem
amoris, lib. 1. dist. 10. 8. & 10

Vnitas aliquorum dicitur dupliciter, &
secundum quem modū pater & filius
vnitū ē per spiritū sanctū, li. 1. d. 20. 9

Vnitatis duplex modus est inter patrē
& filium &c. lib. 1. di. 10. 11

Vnitas actus quo modo est ab vnitate
subiecti quo modo pluralitas a plura-
litate, lib. 1. di. 12. 22

Vnitas numero quando respicit iden-
tatem suppositi, lib. 1. di. 19. 53

Vnitatem non singularitatem nec soli-
tudinem accipimus in diuinis, lib. 1.
distin. 24. 1

Vnitas dei quomodo differt ab vnitate
creaturæ, lib. 1. dist. 24. 8

Vnitas est principiū multitudinis quo
modo intelligitur, lib. 1. dist. 24. 9

Vnus quare dicitur personaliter & et
per essentialiter, lib. 1. dist. 24. 13

Vnus quā notionem prædicat. Ibidem.

Vnus & trinus quo modo dicitur deus
sine negatione, lib. 1. distin. 24. 24

Vnitatem & pluralitatem nullum no-
men simul importare quo modo in-
telligitur, libro 1. dist. 24. 23

Vnitas essentie quæ ratione prædicatur
de patre, lib. 1. dist. 24. 27

Vnitas non multiplicata non sufficit
ad identitatem omni modū, li. 1. di. 29. 25

Vnitas est duplex & secundum quem
modum verum est quod vnus simpli-
ter dictum stat pro vno numero, li-
bro 1. distin. 31. 47

Vnitas equalitas concordia an sint ap-
propriabilia, lib. 1. distin. 31. quæ. 3
per totum.

Vnitas saluatur in multitudine non sic
bonitas in malicia, nec veritas in fal-
sitate, lib. 1. dist. 35. 34

Vnitas temporis aduersus diuersimo-
de accipitur, lib. 1. dist. 3. 11

Vnitas personalis quo modo est extre-
mum & quo modo terminus vnionis
lib. 3. dist. 6. 27

Vnitatum nouem modi & eorum suffi-
cientia, lib. 3. di. 6. 37

Vnitas personalis diuinæ naturæ cum
humana &c. an excellat oēs vnitates
creatas, lib. 3. dist. 6. quæ. 3. Ref. 38

Vnitas op-rationis non sequitur vnita-
tem personæ, sed naturæ, li. 4. di. 5. 36

Vnitas sacramentorum qualis sit & præ-
ferim eucharistia, libro 4. dist. 8. q. 2
in Ref. per totum

Vnus

Vni soli conuenire est tripliciter, & se-
cundum

cundum quem modum & quo modo tollit pluralitatem, lib. 1. dist. 4. 27
Vno quodq; sicut contingit intelligere sic contingit & significare, li. 1. d. 22. 16
Vnum quid est secundum philosophū libro 1. distin. 24. 3
Vnus hoc nomen an dicatur positive vel priuative in diuinis, libro 1. dist. 24. quæ. 1. Respon. 4
Vnus hoc nomen in creaturis accipit quandoque positive quandoque priuative in deo autem solum positive, lib. 1. distin. 24. 5
Vnus quare diffinitur priuative, lib. 1. dist. 24. 6
Vnum secundum triplicem respectū tripliciter accipitur, li. 1. di. 24. 7
Vnus quamuis dicat priuationem nominatenus tamen illa priuatio realiter est positio, lib. 1. distin. 24. 8
Vnum ubi est principium multitudinis, lib. 1. dist. 24. 9
Vnus an dicatur secundum substantiā an secundum relationem in diuinis, libro 1. distin. 24. quæ. 2. Respon. 10
Vnus in diuinis quo modo importat unitatem essentialē & personalem, lib. 1. dist. 24. 11
Vnū quare in neutro genere cōueniēter attribuit unitati essentiali, li. 1. d. 24. 12
Vnos duo tres &c. quid significant in diuinis, lib. 1. dist. 24. & per totum
Vnum quam unitatem dicit cum dicitur pater & filius sunt vnum principium spiritus sancti, libro 1. distin. 29. 17. & per totum
Vnum an possit fieri deus cum creatura, libro 1. distin. 31. q. 1. Respon. 41
Vnum fieri aliqua quid requirat. Ibidē
Vnum spiritum esse cum deo qui deo adheret quo modo infertur ex hac autoritate argumentum sophisticum, libro 1. dist. 31. 43
Vnum quomodo dicantur mēbra Christi, libro 1. dist. 31. 44
Vna creatura an possit dici vnum cum alia, lib. 1. distin. 31. q. 2. Respon. 45
Vnum qua ratione dicantur fornicator & meretrix, libro 1. distin. 36. 46. Et quomodo talis unitas nō est a deo. 50
Vnum quare non dicuntur homo & asinus, libro 1. dist. 31. 48
Vnum quare non dicantur mali homines, libro 1. distin. 31. 49

Vnum esse omnia propter partem quō intelligitur, lib. 1. dist. 31. 52
Vnum vel vnus deus dicuntur pater & filius sed non vnus, lib. 1. dist. 31
Vnum numero quo modo respicit indiuiduum, lib. 2. dist. 3. 62
Vnum numero quo modo est differentia entis in actu, lib. 2. dist. 3. 23
Vnum vni opponitur quomodo intelligitur, lib. 2. dist. 34. 31
Vnum accipitur & diuiditur multipliciter multiplici autoritate, li. 3. d. 62. 30
Vnum quod ex paucioribus constituitur esse magis vnum quo modo intelligitur, lib. 3. dist. 6. 40
Vnum in persona & natura esse magis unum quo modo intelligitur. libro 3. distin. 6. 41
Vnum magis esse quod non est multiplicatum nec multiplicabile quo modo intelligitur, libro 3. dist. 6. 42
Vnus rei vnicam esse diffinitionē quō intelligitur, libro 4. di. 24. 59
Vnum si addatur inæqualibus adhuc erunt inæqualia &c. quo modo intelligitur, libro 3. dist. 29. 17
Vnum nos omnes esse in Christo quo modo intelligitur, lib. 4. di. 24. 31

Vniuersale

Vniuersale quo modo recipit variationem, libro 1. dist. 8. 35
Vniuersale qua ratione dicitur quod predicatur de pluribus, lib. 1. d. 19. 40
Vniuersale quo modo est in plus & est vniuocum eadem distin. 41
Vniuersale quō est simplex eadem di. 43
Vniuersale quo modo dicit communiter, lib. 1. dist. 25. 26
Vniuersale quo modo est simplicius ad id qd est minus vniuersale, li. 2. d. 18. 25
Vniuersale est duplex, scilicet in prædicando, & in causando, li. 3. di. 27. 6
Vniuersaliora esse priora quo modo intelligitur, libro 3. dist. 37. 51

Vniuersum

Vniuersum duplex habet esse, & quod horum ē perpetuū qd nō li. 2. d. 19. 14
Vniuersum non potest esse inordinatū libro 1. dist. 44. 19. & 20. & 21

Vniuocum

Vniuoci, equiuoci, & analogi diuissimè
 V 4 penes

penes quid accipitur, libro 1. dist. 1. 4.
Et de hoc, libro 1. distin. 13. 15

Vocatio

Vocatio electio prædestinatio, differunt,
libro primo, distin. 40. 39

Voluntas

Voluntatis dominio subest aliquid du-
pliciter, & secundum quem modum
omnia subiacent voluntati nostræ, li-
bro primo, distin. 1. 22

Voluntatis actus consideratur triplici-
ter, & secundum hoc tripliciter diffi-
nitur frui, lib. 1. dist. 1. 26

Voluntatis actus consideratur & per
modum appetitus & per modum cõ-
placitiz. Et secundum quem modum
potest antecedere visionem & secundum
quem consequitur ipsam, lib. 1. di. 1. 30

Voluntas quo modo æquatur intelligẽ-
tiz, libro 1. dist. 3. 39

Voluntas dupliciter consideratur respe-
ctu voluti, & quæ est in Deo & quæ
non, libro 1. dist. 6. 8

Voluntas dei quo modo est causa rerũ
proxima & immediata, li. 1. d. 8. 30

Voluntas siue liberalitas dupliciter est
principium. Et secundum quem mo-
dum a similitudine in substantia, li. 1. d. 10. 15

Voluntas & natura quomodo sunt idem in
deo, lib. 1. dist. 13. 22

Voluntas quid sit, lib. 1. d. 15. 30. in fi-
ne. Iterum diffinitur, li. 2. d. 26. 1

Voluntas & natura differenter mouen-
tur, lib. 1. distin. 17. 15

Voluntas est duplex scilicet antecedens
& consequens, & secundum hoc est
duplex dilectio, lib. 1. distin. 40. 35

Iterum voluntas antecedens dicitur
conditionalis, voluntas consequens
dicitur absoluta, lib. 1. di. 46. 11

Voluntate a diuina exeunt opera dupli-
ci via, lib. 1. di. 41. 16

Voluntas dei & nostra differenter se ha-
bent, lib. 1. dist. 45. 4

Voluntas dei quo modo est omnium cau-
sa generalissima, li. 1. d. 45. 5. & i textu

Voluntas beneplaciti quare & quo mo-
do est vna in deo & quare & quo mo-
do sunt plures idem in eo, li. 1. d. 45. 9

Voluntatem an sit ponere in deo, lib. 1.
distin. 45. quæ. 1. Respon. 13.

Voluntas humana quare est variabilis

diuina non, lib. 1. di. 45. 14

Voluntatis in deo suppositione admis-
sa quaeritur verum ipsum sit ponere
omniuolentem a voluntate sicut omni-
potentem a potentia & omniscientem
a scientia, libro primo, distin. 45. quæ.
2. Resp. 15. & 16.

Voluntas quo modo dicitur melior quæ
se ad plura extendit, lib. 1. di. 45. 21

Voluntas potentia & sapientia an sint
æqualia in deo, libro 1. dist. 45. 22

Voluntas dei an sit causa rerum, libro
1. distin. 45. quæ. 1. Resp. 33

Voluntati an conueniat ratio causali-
tatis propter rem significatam an
propter connotatum, libro primo,
distin. 45. 24

Voluntas Dei an sit causa per proprie-
tatem an per appropriationem, libro
primo distin. 45. 25

Voluntas dei an dicatur causa propter
virtutem agendi an propter modum
agendi, libro 1. dist. 45. 26

Voluntas diuina an sit causa prima &
immediata, li. 1. d. 45. quæ. 2. Rñ. 30. & 31

Voluntas diuina an conuenienter diui-
datur in voluntatem beneplaciti & fi-
gni, lib. 1. di. 45. quæ. 1. Rñ. 35

Voluntas diuina quare indiget signis
& scientia & potentia nõ, li. 1. d. 45. 36

Voluntatis dei signa an sint naturalia
vel voluntaria, lib. 1. di. 35. 37

Voluntatis diuinæ signa ratione cuius
sunt signa, lib. 1. di. 45. 39

Voluntatis diuinæ signa quot sint & de
eorum sufficientia, libro primo dist.
45. quæ. 2. Respon. 40

Voluntas diuina quomodo est præteritorum
præsentium & futurorum. Ibidem

Voluntas beneplaciti respectu cuius est
multiplex, lib. 1. di. 45. 41

Voluntatis diuinæ signa an distingui-
tur ratione modi significandi an ratio-
ne rei significate, lib. 1. dist. 45. 42

Voluntas dei quo modo est respectu
mali, lib. 1. di. 45. 43

Voluntas dei quo modo est essentia dei,
libro primo, distin. 45

Velle quamuis sit idem in deo quod ef-
fe non tamen potest dici deus esse om-
nia quæ vult, lib. 1. distin. 45

Voluntas dei summe bona est prima
causa omnium quæ naturaliter sunt,
libro 1. dist. 45.

Volunta

Voluntas Dei est multipliciter dicta, libro 1. dist. 45.
 Volūtatē beneplaciti an velit deus omnes homines saluos fieri, libro primo dist. 46. quæ. 1. R. d. 9.
 Voluntas condēnnata non cadit in deum, libro primo dist. 46. 12.
 Voluntas dei an possit castari quantum ad effectus bonos lib. 1. dist. 46.
 Volūtatē dei fieri quantum ad effectus malos probat obijcendo auctoritatē & rationē, lib. 1. dist. 46. & soluit obiectiones.
 Volente deo & autore ostendit bonum esse fieri mala triplici ratione, lib. 1. dist. 46. Addens sophisticā rationem quæ probat ex deo esse quod mala fiant.
 Voluntas beneplaciti dei an possit impediri, libro 1. dist. 47. q. 1. R. 8.
 Voluntas beneplaciti est duplex. Ibidem.
 Voluntas diuina & si necessitas inferat effectum tamen effectus euenit contingenter, lib. 1. dist. 47. 9.
 Voluntas diuina quomodo sit causa effectus contingens non potest tamen impediri, lib. 1. dist. 47. 10.
 Voluntas diuina non potest impediri propter defectum causæ cooperantis, libro primo dist. 47. 11.
 Volūtatē suæ contrariū posse deū potest intelligi dupliciter, lib. 1. d. 47. 12. & 13.
 Volūtatē dei secundum cōuenientiā & præscientiā vult illa quæ vult, lib. 1. d. 47. 14.
 Contra volūtatē signi an possit aliquid fieri, lib. 1. dist. 47. q. 2. Ref. 15.
 Volūtatē esse potentiorē contra cuius signum non potest fieri qualiter intelligitur, lib. 1. dist. 47. 17.
 Volūtatē diuinæ signum maximum non est præceptio sed præcepti impletio, libro 1. dist. 47. 18.
 Volūtas permissiōis dei quō se habet ad peccantē, lib. 1. d. 47. 16. & 19.
 Volūtas dei semper est efficax & nunquam impeditur, lib. 1. dist. 47.
 Volūtas signi quodā potest impediri vel contra eam fieri, lib. 1. dist. 47.
 Volūtatē nostrā conformari volūtatē diuinā an sit possibile, libro 1. d. 48. quæ. 1. Resp. 9.
 Volūtatē humanā distare in infinitum a volūtatē diuinā nō impedit cōformitatē cōparatiōis, lib. 1. d. 48. 6.

Voluntas humana & diuina verum in seipsa vel in aliquo tertio cōfirmantur, libro 1. dist. 48. 9.
 Volūtatē nostrā an cōformetur volūtatē diuinæ per essentiam an per participationem, libro 1. dist. 48. 10.
 Volūtatē nostrā cōformitas ad diuinā an faciat eam iustā, lib. 1. d. 48. q. 2. Ref. 11.
 Volūtatē duplex est proportio & secundum hoc dupliciter attenditur cōformitas volūtatē nostræ ad diuinā. Ibidem.
 Volūtatē fieri beatā plus requirit quam fieri iustā, lib. 1. dist. 47. 12.
 Volūtas vindicandi quando est iusta, libro 1. dist. 48. 13.
 Volūtatē nostrā an teneamur cōformare volūtatē diuinæ in ratione volendi vel velimus ex charitate quod volumus, libro primo dist. 48. quæ. 2. Resp. 14. & per totum.
 Volūtatē nostrā an teneamur cōformare volūtatē diuinæ in volito, libro primo dist. 48. quæ. 2. Resp. 18. & melius 19. & 20.
 Volūtatē triplicem distinguit Hugo in homine scilicet rationis pietatis & carnis, libro primo. dist. 48. 21.
 Volūtatē triplicem distinguit Hugo in Christo scilicet deitatis rationis pietatis & carnis, lib. 1. dist. 48. 22.
 Volitum dei quo modo nos obliget ad tentationem, lib. 1. d. 48. 24.
 Volūtatē dei quo modo voluit beata virgo & alij compatiētes Christo lib. 1. dist. 48. 25.
 Volūtatē differēti vult homo quod deus vult, lib. 1. dist. 48.
 Volūtatē dei bona mala hominū volūtas impletur, lib. 1. d. 48.
 Volūtas vel affectio dæmonū an possit rectificari, lib. 2. d. 7. q. 1. Ref. 1.
 Volūtatē malæ continuatio an sit in dæmonib⁹, lib. 2. dist. 7. q. 2. Ref. 9.
 Volūtas mala tripliciter consideratur & secundum hos tres modos omnes est continuatio malæ volūtatē in diabolo, sed differenter. Ibidem.
 Volūtatē malæ intentio an sit in dæmonibus, lib. 2. dist. 7. q. 3. Ref. 18.
 De volūtatē dæmonum vide aliqua vbi Demon &c.
 Volūtatē dæmonum quare deus non cohibet

' cohibet, lib. 2. dist. 7. 41
 Voluntarium non esse a natura quo
 modo intelligitur, lib. 2. dist. 16. 20
 Voluntatem dei necessitatem esse quo
 modo intelligitur, lib. 2. dist. 17. 1
 Voluntariū duo requirit, li. 2. di. 22. 38
 Voluntas diuisio per naturalem & de
 liberatiuam an sit per diuersas poten
 tias, li. 2. di. 24. q. 3. Ref. 37
 Voluntatem induci mutari cogi disse
 runt, libro 2. dist. 25. 64
 Voluntas dicitur equiuoce ad volunta
 tem instrumentum ad voluntatem af
 fectiōem & ad voluntatem vsum &
 secundum quem modum diffinit eam
 Aug. lib. 2. dist. 26. 1
 Voluntas quo modo mouet seipsam &
 quo modo mouetur per gratiā, lib. 2.
 dist. 26. 44
 Voluntas appetitus & voluntas eligen
 tia penes quid distinguatur in nobis,
 libro 2. dist. 28. 9
 Voluntas mali angeli vel hominis quo
 modo est causa malorum voluntatum
 sequentium, libro 2. dist. 34. 1
 Voluntas dupliciter est causa alicuius
 & per quem modum voluntas est cau
 sa pœnæ, libro 2. dist. 34. 2
 Voluntas triplicem habet defectum,
 & de quolibet horū verū est quod di
 citur quod malum est a voluntate de
 ficiente, libro 2. dist. 34. 14
 Voluntatem quid facit exire in pecca
 tum & que est immediata ipsius dispo
 sitio circa culpam, libro 2. di. 34. 15
 Voluntas si est causa mali vt deficiens
 queritur an ille defectus sit culpa vel
 pœna an sit naturalis vel præternatu
 ralis & respectu cuius, lib. 2. di. 34. 19
 Voluntas & actus omnes boni sunt in
 quantum sunt, lib. 2. dist. 35
 Voluntas dupliciter conuertitur ad bo
 num & quo modo passiones inde con
 surgentes, sunt meritorie & quo mo
 do culpabiles & male, li. 2. di. 36. 12
 Voluntarium & inuoluntarium dicitur
 dupliciter & quo modo passiones sunt
 voluntarie & inuoluntarie, li. 2. d. 36. 14
 Volitum quod est a voluntate naturali
 quo modo est a deo, lib. 2. di. 37. 32
 Voluntas finis dupliciter potest esse &
 vnum voluntas finis & eius quod est
 ad finem sint due voluntates an vna,
 libro 2. dist. 38. 6

Voluntas an sit bona & commendabi
 listatione boni finis, libro 3. dist. 48.
 quæ. 1. Respons. 7
 Voluntates quare non sunt æqualiter
 bonæ cum finis sit æqualiter bonus,
 libro 2. dist. 38. 11
 Voluntas ratione cuius finis est bona
 & ad quem finem debent referri no
 stre voluntates vt fini recte, libro 2.
 dist. 38. quæ. 2. Resp. 12
 Voluntatem quietere habito sine suo
 quo modo intelligitur, lib. 2. di. 38. 17
 Voluntatis bonæ an sit vnus solus finis
 an plures, li. 2. di. 30. 8. quæ. 3. Ref. 21
 Voluntates male an habeant vnicū fi
 nem, li. 2. dist. 38. quæ. 4. Resp. 26
 Volūtates male quo cōueniunt in prin
 cipio .i. in libidine, libro 2. di. 38. 29
 Voluntatis rectitudo venit ex parte fi
 nis, libro 2. dist. 38
 Voluntatis recte finis quis sit, libro. 2
 dist. 38
 Voluntates bonæ vnum habent finem
 & tamen quædā bonæ diuersos fines
 fortuntur, libro 2. dist. 38
 Voluntas finis intentio quo modo dis
 ferent, libro 2. dist. 38
 Voluntatis bonitas vbi incohat &
 vbi consummatur, lib. 2. di. 39. 4
 Voluntas cum sit naturale quare magis
 dicitur circa eam committi peccatum
 quam circa alia naturalia, li. 2. d. 39
 Voluntate sua quo modo vult homo
 naturaliter bonum qui tamen seruus
 est peccati, lib. 2. dist. 39
 Voluntas quando reputatur pro facto,
 libro 2. dist. 40. 20 & per totum. &
 dist. 42. 27
 Voluntatem non pendere ex opere quo
 modo intelligitur, lib. 2. dist. 40. 23
 Voluntaria dicuntur peccata secundum
 plus & minus secundum nouem gra
 dus voluntarij, lib. 2. di. 41. 5
 Voluntarij ratione quo modo excludit
 ignorantia & coactio, li. 2. di. 41. 6
 Voluntarium dicitur aliquid tripliciter
 scilicet voluntarie propria voluntate
 aliena & partim propria & partim alie
 na. Et secundum hoc est triplex diffi
 rentia peccati & quo modo quod libe
 est voluntarium, lib. 2. dist. 41. 36
 Voluntate omnem prædere malū iudi
 cium quo intelligitur, lib. 2. di. 42. 48
 Voluntatis propriū an sit etiam puniri
 sicut

sicut peccare, lib. 2. distin. 41. quæ. 7.
 Respon. 49.
 Voluntas peccatæ & peccatū operis
 an sint duo peccata uel unū, li. 2. dist.
 4. q. 1. Resp. 19
 Voluntas interior quo modo magis cō
 eiat cum uoluntate quam cum actu
 exteriori, li. 2. di. 43. 24
 Voluntas malefaciendi & potentia ma
 lefaciendi dissimiliter se habent, lib.
 2. di. 44. 12. & 13
 Voluntas peccandi quare dicitur ma
 la non sic potestas, li. 2. di. 14. 19
 Volūtas est duplex scilicet absoluta, &
 conditionata, & sic diuerfis respecti
 bus potest quis duo opposita uelle, li.
 3. di. 17. 5
 Voluntatum pluralitas an fuerit in
 Christo, li. 3. di. 17. q. 1. Respon.
 Voluntatem eorum esse eandem quorū
 substantia est eadem quo modo intel
 ligitur, li. 3. di. 17. 10
 Voluntas quo modo facit uolentem, li.
 3. di. 17. 11
 Voluntas quo modo habet regnum &
 imperium eorum quæ sunt in ipso vo
 lente, li. 3. di. 17. 12
 Voluntas aliter est proprietas specia
 lis dignitatem quam personalitas, lib. 3.
 distin. 14. 13
 Voluntatum numerus & sufficientia,
 li. 3. di. 16. q. 2. Res. 15
 Voluntas tripliciter cōsideratur. Et se
 cundum hoc distinguitur triplex uo
 luntas in Christo. Ibidem.
 Voluntatem esse in sola rationali quo
 modo intelligitur, li. 3. di. 17. 16
 Penes voluntatem attendi, li. ar. quō in
 telligitur, li. 3. di. 17. 17
 Voluntas quo modo consequitur natu
 ram, li. 3. di. 17. 18
 Voluntatis diuisio penes quid accipia
 tur, li. 3. di. 11. 19. & 20
 Volūtatum differentia an sint in Chri
 sto conformes an repugnātes, li. 3. di.
 17. q. 3. Respon. 21
 Voluntatis ad uoluntatē conformitas
 in duobus consistit scilicet in uolito
 & in ratione uolendi. Et quid sit con
 formitas in uolito & quid conformi
 tas in ratione uolendi. Ibidem.
 Voluntatis ad uoluntatem conformi
 tas dupliciter attenditur & quō Chri
 stus dixerit se uelle. quod pater &c.

li. 3. di. 27. 22. & 23
 Voluntas em humanā distare in Chri
 sto a uolūtate diuina quo modo intel
 ligitur, li. 3. di. 17. 24.
 Voluntate humana Christum noluisse
 Hierusalem destrui quo modo intelli
 gitur, li. 3. di. 17. 25
 Volū contrarietas quando dicit con
 trarietate in uoluntate, li. 3. di. 17. 26
 Voluntas Christi quo modo dispensa
 batur varijs affectibus, li. 3. di. 17. 27
 Voluntatem hominis mortui esse in
 uertibile quō intelligitur, li. 4. di. 50. 2
 Voluntas quo modo & cui demerere, &
 quare & quō punitur, li. 4. di. 50. 24

Votum. Vovere. Vovens.

Votum siue voluntas quando pro ope
 re iudicatur, li. 4. di. 17. 1
 Vovere potest quis continentiam du
 pliciter & secundum quem modum est
 illicitum, li. 4. di. 32. 3
 Votum continentie si mulier simplici
 ter emisit cum consensu viri & postea
 uir paniteat utrum teneatur ei red
 dere debitum, li. 4. di. 32. 4
 Votum priuati si uioletur quo modo
 est peccatum, li. 4. di. 38. 1
 Votum sollenne uiolare quo modo est
 peccatum & scandalum, li. 4. di. 38. 2
 Votum simplex hodie nō impedit ma
 trimonium contrahendum, li. 4. di.
 39. 1. Ad idem. 31
 Votum sollennizatur tribus modis, li.
 4. di. 38. 6. & 31
 Votum quid sit secundum essentiam li.
 4. di. 38. q. 1. Res. 15
 Votum in sola deliberatione consistere
 quo modo intelligitur, li. 4. di. 38. 14
 Votum obligatoriu quo modo requirit
 intentionē, li. 4. di. 38. 15. & 16
 Votum & iuramentum obligatoriu
 differunt tripliciter, li. 4. di. 38. 17
 Votū de quo sit uel crica quā materiā
 li. 4. di. 38. q. 2. Res. 18
 Votū debet habere tres comites. Ibidem.
 Votum an sit de omni bono præcepti
 scilicet & consilij, li. 4. di. 38. 19
 Votum an sit de minori bono, libro. 4.
 di. 38. 20
 Votum an possit fieri circa opera indif
 ferentia, li. 4. di. 38. 21
 Voveri quomodo potest malum & nō
 uoueri, li. 4. di. 38. 22

Votum

Verum Ieptē secundum aliquod sine au-
 bile secundum aliquid uicuperabile
 similiter & uoti ipleno, li. 4. di. 32. 23
 Votū erroneum an liget, li. 4. di. 33. 24
 Votū in quo subiecto siue in qua mate-
 ria est, li. 4. di. 33. q. 3. Ref. 25
 Votum quam uoluntatis libertatem re-
 quirat, li. 4. di. 38. 26
 Voto quare nō potest se omnis habens
 discretionem obligare deo cum tamē
 possit se obligare diabolo per pecca-
 tum nullo impediēte, li. 4. di. 38. 27
 Votum quamuis promoueat ad salutē
 nō tamē sunt omnes equalis obdicio-
 nis in uouendo, li. 4. di. 38. 29
 Vouere nō possunt omnes qui possunt
 concipere & animi deliberatione fir-
 mare, li. 4. di. 38. 29
 Votum simplex an sit impedimentū re-
 scindens siue impediens matrimoniū,
 li. 4. di. 28. q. 1. Ref. 30
 Votum simplex non impedit matrimo-
 niū licet i eo sit causa irritationis ma-
 trimoniij sicut in sollemni, lib. 4. distin-
 ctio. 38. 32
 votum simplex respectu cuius non mi-
 nus obligat quam sollemne, lib. 4. di-
 stin. 38. 33
 votum continentiz simplex emittens nō
 tenetur coire quo modo intelligitur,
 li. 4. di. 38. 24
 votum continentiz simplex emittens nō
 tenetur coire quo modo intelligitur,
 li. 4. di. 38. 35
 votum an possit commutari, li. 4. di. 38.
 q. 2. Ref. 36
 votum non possit commutari si quæ ra-
 tiones & autoritates sonare uidentur
 quo modo sunt dissoluendę, li. 4. di.
 38. 36. & per totum
 votum an possit summus pontifex per
 dispensationem irritare, lib. 4. di. 38.
 q. 3. Ref. 41
 voti obligatio constituitur ex duplici
 iure naturali, li. 4. di. 38. 41
 voto in nullo papam posse dispensare
 quo modo intelligitur, li. 4. di. 38. 43
 voto in uno si potest papa dispensare
 ergo in omnibus, Solutio, li. 4. di. 38. 44
 votum continentiz quare non potest
 papa per dispensationem relaxare, li.
 4. di. 38. 45
 votum paupertatis nō potest papa per
 dispensationem relaxare quamuis pos-

sit notum abstinentiz relaxare, lib. 2.
 dist. 38. 46
 votum obedientiz quare nō potest pa-
 pa per dispensationem relaxare, li. 4.
 di. 38. 47.
 votum quid est de quo sit & quorum,
 li. 4. di. 38
 votum quoddam impedit matrimoniū
 sed non dirimit ut simplex quoddam
 & impedit & dirimit ut sollemne, li. 4.
 distin. 38
 De uoto quare aliqua ubi Continentia,
 & ubi Coniuges & ubi Vir & ubi
 Vxor & ubi debitum.
 Vox.

vox in homine quo modo est propor-
 tionabilis interiori uerbo vel signifi-
 cato, li. 1. di. 22. 9
 vox non est ea ratione ubique qua de
 us, li. 1. di. 37. 17
 vocis uel locutionis formatio tria cō-
 plectitur, li. 2. di. 21. 1

Vsa

vsa una tres hypostasas quare prohi-
 buit Hierony. dicere, li. 1. di. 23. 1

Vsus.

vsus rei est duplex. Et de quo uera est
 regula. Cuius usus bonus & ipsum bo-
 num est, li. 1. di. 46. 2. 1. Et cuius usus ma-
 lus est ipsum malū esse quo modo in-
 telligitur, li. 2. di. 44. 14
 vsus alicuius potentiz dicitur duplici-
 tur dupliciter. Et secundum quē mo-
 dum obstinatio aufert usum, li. ar. de
 monibus & secundum quem non, li.
 2. di. 7. 32
 vsus li. ar. quo modo amittunt dæmo-
 nes, li. 2. di. 7. 33
 vsus & abusus quo modo attenditur se-
 cundum actum lib. arb. li. 2. di. 39. 50

Vsura

Vsura sacrilegium & rapina quomodo
 differunt, li. 3. di. 37. 12
 vsura quo modo habet annexam uiolē-
 tiam & fraudulentiam, Ibidem.
 vsurarius quo modo contrectat res uo-
 lente domino, li. 3. di. 37. 14
 vsuras dare quando est peccatū & quā-
 do non, li. 3. di. 37. 15
 vsura quare magis committitur in com-
 modatione pecunie quam domus lo-
 catione

catione, li. 3. di. 27. 16

Vti. Utendum. Utile.

utendum qua re sit qua fruendū & qua
utendum & fruendum, li. 1. di. 1. 5

uti & frui differunt, li. 1. di. 1. 7

ut quid sit per essentia an sit adus vo-
luntatis an rationis, libro. 1. di. 1. q.
1. Resp. 17

uti quinque modis accipitur. Ibidem.

Item uti aliquo est duobus modis &
quo modo contingit virtutibus ma-
le uti, li. 2. de. 27. 5

utendum an sit omni creato, li. 1. di. 1.

quæ. 2. Resp. 20

uti aliquo dicitur quattuor modis.
Ibidem.

utendum an sit solo bono increato, li.
1. di. 1. q. 3. per totum.

utile ad finem est aliquid tripliciter, li.
2. dist. 27. 4

Vt

Vt cōiūctio capiē dupliciter scilicet cō-
secutius & casualiter. Et qñ accipitur
in illa auctoritate Job. ut illudat ei ab
angelis eius. &c. li. 1. di. 3. 43

Vxor.

Vxori debitum reddere impedit uaca-
re orationi quo modo sit intelligen-
dum, lib. 4. di. 32. 7

vxor nolēte pōt uir crucē accipere in
subsidiū terræ sanctæ, li. 4. di. 32. 9

vxor uiolēte corrupta a viro nō pōt si-
ne assensu viri religionē intrare nec
uotum uouere, li. 4. di. 32. 17. & 18

vxores plures quas patres ante legem
habuerunt an sint uxores appellan-
dæ an concubinæ, li. 4. di. 33. 5

vxores plures unum habere an sit con-
tra legem, libro. 4. dist. 34. quæst. 2.
Respon. 15

vxoribus pluribus uti non esse cōtra
rī naturā si quæ rationes & autori-
tates probare uideātur qñ sunt dissol-
uendæ, li. 4. di. 33. 16. & per totum.

vxor una quare non est plurium uiro-
rū sicut unus est uir pluriū mulierū,
li. 4. di. 33. 22

vxorum pluralitas nō omnino corrū-
pit bonū fidei & sacramēti, quia ali-
qui fidē seruabant & ratio signatio-
nis ibi manebat, li. 4. di. 33. 24

De vxorū pluralitate quæst. aliqua ubi

concubina.

vxorem repudiare an sit licitum, li. 3.
di. 33. q. 1. Resp. 40

vxorem repudiari quare nō puniebatur
nec phibebatur lex Moyfi, li. 4. d. 33. 41

vxorem repudiare an debuerit permit-
ti, li. 4. di. 33. q. 2. Resp. 45

vxor post repudium an debuit uiro re-
conciliari, li. 4. di. 33. q. 3. Resp. 50

vxorem repudiata non posse uiro recō-
ciliari dum tamē culpa adulterij nō
interuenerit si quæ rationes dicere ui-
dentur quo modo sunt dissoluedæ, li.
4. di. 33. 51. & 52

vxores plures simul habuerunt sancti
patres absque culpa, li. 4. di. 33

vxores plures simul habuerunt sancti
patres legis mādacum nō transgredien-
do, li. 4. di. 33.

vxor non potest separari a uiro pro-
pter impotentiam generandi in ui-
ro sed propter impotentia coeundi &
quō hęc sententia circumloquitur.
lib. 4. dist. 34. 3

vxor propter infirmitatem non est di-
mitenda, li. 4. di. 34. 10

vxoris crimen celare est dupliciter &
quod est licitū quod nō, li. 4. di. 35. 4

vxorē an liceat dimittere ex causa for-
nicationis, lib. 4. dist. 35. quæ. 2.
Respon. 7

vxorem fornicariam dimittere an sit
in præcepto, lib. 4. dist. 35. quæst. 2.
Respon. 14

vxorē fornicariā an possit quis dimit-
tere propria auctoritate sine iudicio
ecclesiæ, li. 4. di. 35. q. 3. Resp. 16

vxorem aliam an possit uir ducere di-
uortio celebrato, lib. 3. dist. 35. q. 4.
Respon. 21

vxor & uir an possint recōciliari post
diuortium, libro. 4. dist. 45. quæ. 5.
Respon. 26

Inter vxorem & uirū an possit fieri di-
uortium si non præcedat aliqua cul-
pa, li. 4. di. 35. q. 6. Resp. 30

De hac materia quære aliqua ubi. Di-
uortium.

vxore seruo contrahēte cū seruo & ser-
uus uenūdatur gentilibus quærit an
debeat sequi eum, li. 4. di. 36. 3

Ab vxoribus abstinere episcopos pres-
byteros diaconos &c. quo modo in-
telligitur, li. 4. di. 37. 1

T A B V L A

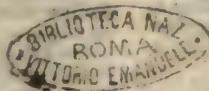
vxor que cōsensit uiro suscipere sacros
 ordines ā possit cōtrahere, li. 4. d. 37. 3
 vxorem adulteram an sit licitum inter
 ficere, li. 4. di. 37. q. 2. Respon. 20
 vxorem occidere an sit grauius pecca-
 rum quam occide e matrem, li. 4. di.
 37. q. 2. Respon. 25
 vxoricidium an impediāt matrimoniū
 lib. 4. di. 37. q. 3. Respon. 29.
 vxorem potest quis occidere tripliciter
 & quō alterum altero sit grauius pec-
 catum, li. 4. di. 37. Ibidem.
 vxoricidium posse cōtrahere matrimo-
 nium si quæ rationes uidentur proba-
 re quo modo sunt dissoluendæ, li. 4. d.
 32. jo. & per totum.

vxor an reddenda sit mortuo resuscita-
 tu, li. 4. di. 38. 10
 vxor quæ credit uirum interempti &
 cōtrahit quid erit iuris, li. 4. di. 38. 11
 vxor quando & quo modo debet resti-
 tui uiro & econuerso quando separa-
 ti sunt propter gradum aliquem con-
 sanguinitatis, li. 4. di. 41. 2. & 3
 vxorem sterilem fratris ducere quare
 præcepit lex, li. 4. di. 41. 23

Zelus.

Zelus quid est, li. 1. in prologo. 19
 Zelus quo modo obuiat peccato, lib. 1.
 dist. 47. 25

F I N I S T A B V L A B

Articuli, in quibus Magister Sententiarum non tenetur communiter ab omnibus.

In Primo Libro.

Primo quod charitas qua diligimus deum & proximum est spiritus sanctus. *distin. 17. capit. 2. vel quod charitas, quæ est amor dei & proximi, non est ali quid creatum.*

Secundo, quod nomini numeralia dicta de deo, dicuntur solum relative, *distin. 24. cap. Et si diligenter. Vel hæc nomina numeralia trinus & trinitas, non dicunt positionem, sed priuat o nem tantum.*

Tertio, quod simile, & æquale simili ter dicuntur de deo priuative. *dist. 21. cap. Et hoc idem.*

Quarto, quod deus semper potest quicquid aliquando potuit, & vult quicquid voluit, & scit quicquid scivit. *dist. 44. capit. Præterea quæri solet.*

In Secundo libro.

Primo, quod angeli meruerunt beatitudinem per gratiam sibi datam, sed quod præmium præcessit meritum, sed postea meruerunt per obsequia fidelibus exhibita. *distin. 5. capi. hic quæri solet. Vel quod in angelis præmium præcessit, & meritum respectu præmij substantialis habet subsequi.*

Secundo, quod angeli in merito respectu essentialis præmij, & in ipso præmio proficiunt usque ad iudicium. *distin. 11. capit. Præterea illud.*

Tertio, quod charitas est spiritus sanctus, scilicet illa quæ animæ qualitates informat, & sanctificat. *distin. 27. capit. Cum igitur.*

Quarto, quod in veritate humanæ naturæ nihil transit extrinsecus, sed quod ab Adam descendit per propagationem augmentum, & multiplicatum resurget in iudicio. *distin. 30. cap. penul. Quibus responderetur. Vel quod nihil de cibus transit in veritatem humanæ naturæ nec per generationem, nec per nutritionem.*

In Tertio libro

Primo, quod anima a corpore exuta sit persona. *distin. 2. capit. hic apponitur a quibusdam.*

Secundo quod Christus conuenienter mortuus & non mortuus dicitur, passus & non passus. *distin. 21. cap. vltim.*

Tertio, quod Christus in triduo mortuus fuit homo. *distin. 22. cap. 1.*

In Quarto libro.

Primo, quod sacramenta legalia non iustificabant, etiam si cum fide & deuotione fierent. *dist. 1. cap. Non igitur.*

Secundo, quod homo sine medio videbat deum ante peccatum, eadem *distin. cap. Triplici.*

Tertio, quod circumcisio non conferebat gratiam ad bene operandum, nec virtutes ad augmentum, sed solum ad peccata dimittenda valebat. eadem *distin. cap. Duo igitur.*

Quarto, quod paruuli ante octauum deum morientes incircuncisi, peribant & quod causa necessitatis poterat ante circumcidi. eadem *distin. cap. Si vero.*

Quinto, quodam sacramentis nouæ legis instituta sunt in remedium tantum, ut matrimonium. *distin. 2. cap. 1. Iam ad sacramenta.*

Sexto, quod baptizati baptismo Ioannis, non ponentes spem in illo, non erant baptizandi baptismo Christi. *distin. 22. cap. vlt. hic considerandum. Vel aliter Baptismus Ioannis cum impositione manuum æquipollebat baptismo Christi, ita quod baptizatus baptismo Ioannis non erat baptizandus.*

Septimo, quod deus potuit dare potestatem creaturæ creandi, & interius abluendi, id est peccata dimittendi. *distin. 5. cap. vlt. hic quæritur quæ sit. Vel sic quod deus poterat dare potestatem alijs baptizandi interius, & quod creatura potuerit suscipere, & similiter quod deus potest potestatem creandi creaturæ communicare, & creare per creaturam tantam quam per ministrum. dist. 5.*

Octauo, quod schismatici, degradati, præcisi ab ecclesia, hæretici, excommunicati, non habent potestatem consecrandi corpus Christi. *dist. 13. cap. Illi vero.*

Nono, quod brutum non sumit verum corpus Christi, & si videatur. *dist. 13. cap. Illud etiam sane.*

Decimo, quod scientia discernendi, ut notat habitum scientiæ, sit clausus. *distin. 19. cap. primo.*

Vndecimo

Undecimo, q̄ episcopi simoniaci de-
gradati non possunt conferre ordines.
distin. 25. cap. de simoniaciis

Duodecimo, q̄ secundus mari-
tus alicuius mulieris incognita carna-
liter a primo, sit bigamus per cognicio-
nem illius, & prohibetur ab ordinibus
distin. 27. cap. ult.

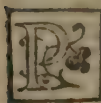
Decimotertio, q̄ cognoscens sororē
vxoꝝis suæ, non tenetur vxori petenti
debitum reddere, di. 24. cap. de his.

Decimoquarto, q̄ ille, qui vxore vi-

uente duxit aliam in aliena patria, qui
rediens ad consuetudinem vult eam dimit-
tere, & non potest, sic cogitur ab eccle-
sia remanere, & debitum reddere, quia
sibi non creditur. dicit Magister q̄ in-
cipit excusari per obedientiam & timo-
rem, & tenetur reddere debitum si peti-
tur. distin. 33. cap. ult.

Decimoquinto, q̄ peccata deleta non
pateant alijs in iudicio, distin. 43. cap.
Hic queritur verum electis.

CELEBRATISSIMI
Patris domini Bonauenturae
ordinis Minorum artis diuinæ
summi discussoris, & apo-
stolice Sedis Episcopi Cardina-
lis Prologus in primum
librum sententiarum.

ROFVND A fluui-
orum scrutatus est, & ab
scôdata produxit in lucem.
Verbū istud sum-
ptum ex Iob 28. dili-

gentius consideratum aperit nobis
viam ad præcognoscendum quadru-
plex genus causæ in libro sententiarum,
scilicet materialis, formalis, effici-
entis, & finalis. Causa namq; mate-
rialis innuitur in nomine fluuiorum.
Causa formalis in pseruatione pro-
fundorum. Causa finalis in reuelatio-
ne absconditorum. Causa vero effi-
ciens intelligitur in supposito duo-
rum verborum, scilicet scrutatus est,
& produxit in lucem. Innuitur. n.
causa materialis nomine fluuiorum
pluraliter non singulariter, vt nō so-
lum tangatur libri totius materia, vel
subiectum in generali, sed etiam par-
ticularium librorum in speciali. Pro-
pter quod notandum, q̄ iuxta qua-
druplex proprietatem fluuij mate-
rialis, quadruplex est fluuius spiritua-
lis, de quo fm quadruplex differen-
tiā sunt quatuor lib. senten. Cōsidero
namq; fluuiū materialē quo ad dura-
tionē, & inuenio pennitatē. Nā sicut
dicit Isidorus, Fluuius est pennis flu-
xus. Cōsidero q̄ntū ad extensionem,
& inuenio spaciositatē. In hoc. n. distin-
guitur fluuius a riuiulo. Cōsidero q̄ntū
ad motum, & inuenio circulationē.
Sicut. n. dī Ecclesiastes j. Ad locum
vnde exeunt fluuij reuertuntur &c.
Cōsidero effectum, & inuenio emū-
dationem. Nam fluuius pp aquarū
abundantiam mundat terras p quas
currit, ita q̄ non inquinant. Et qm̄
oēs transferentes fm aliquam simili-
tudinem transferunt ex hac quadru-
plici conditione methaphora qua-
druplex in spiritualibus fluuius in-
uenitur, sicut colligere possumus ex

scripturis. Primo pp perennitatem
dicitur fluuius personarum emana-
tio. qm̄ illa emanatio sola ē sine prin-
cipio, sine fine. De hoc fluuiio Dan.
vij. Antiquus dierum sedet, & fluuius
igneus rapidusq; egrediebatur a facie
eius. Antiquus iste dierum, est pater
æternus, cuius antiquitas est æterni-
tas. Iste antiquus sedet. quia nō solū
est in eo æternitas, sed et immutabili-
tas. A facie illius antiqui egrediebāt
fluuius igneus rapidusq; id ē de sub-
limitate diuinitatis eius procedebat
plenitudo amoris, & plenitudo virtu-
tis. Plenitudo virtutis in filium, idē
fluuius erat rapidus. Plenitudo amo-
ris in spiritum sanctum, idē fluuius
erat igneus. Secundo propter spacio-
sitatē dī fluuius rerum mundanarū
productio, ob quam causā non trā
fluuius, sed mare à Propheta dicitur
in ps. Ille mūdus. Hoc mare magnū,
& spaciosum &c. De hoc fluuiio Eze-
chiel. xxix. Ecce ego ad te Pharaō rex
Aegypti draco magne, q̄ cubas in me-
dio fluminum, qui dicis, meus est flu-
uius, & ego feci memetipsum, ponam
frenum in maxillis tuis &c. Draco
iste magnus quem dñs alloquitur, &
cui cōminatur in figura, & persona
Pharaonis, diabolus est, qui est rex
Aegypti, quæ interpretat tenebrę, qm̄
regnat in eis quos excēcauit tenebris
erroris, vt puta sunt hæretici. Ad quē
et dicit, Meus est fluuius, & ego feci
memetipsum, quasi ipse fecerit mun-
dum istum, & ipse non habeat aliud
principium. Hunc errorem ipse di-
xit, & luggessit impijs Manichæis q̄
totam machinam visibilibus à Deo
malo esse conditam asserunt, & cōten-
dunt. Huius draconis maxillas dñs
infrenabit, qm̄ ablata sibi potestate
suggerendi falsa, ostēdet se esse huius
fluuij cōditorem. vnde in eadem au-
thoritatem sequitur. Sciēt oēs habita-
tores Aegypti qm̄ ego dñs. Terrio, p-
pter circulationē dī fluuius filij Dei
icarnatio. Qm̄ sicut i circulo vltimū
cōiungit principio, sic in icarnatiōe
supremū coniūgit imo, & primum
postremo, vt filius Dei æternus hōi
cōdito die terra. De hoc fluuiio Ecclē.
xxiij. Ego quasi fluuius Doris, & si-

lib. Ethio-
mologia-
rum.

cut aqueductus exiui de paradiso. Do-
 rix interpretat gñrationis medicamē-
 tū, & est ibi figuratiuus sermo, vt cō-
 uersim intelligat, id est generatio me-
 dicamenti. Incarnatio. n. filij Dei ni-
 hil aliud fuit q̄ gñratio medicamēti,
 verē. n. lāguores n̄fos ipse tulit, & in
 firmitates n̄ras ipse portauit. Rectē
 igit filij incarnationis fluii⁹ Dorix dicit.
 Et ipse verē d̄ se dicit. Ego quasi flu-
 ui⁹ Dorix, id est medicinalis fluii⁹, &
 sicut aqueductus exiui de paradiso.
 Natura aque huius, est q̄ tñ ascendit,
 quantum descendit, talis fuit exitus
 incarnationis, s̄m quod dicit in ps.
 A summo celo egressio eius, & occur-
 sus eius vsq; ad summū eius. Et Ioā.
 xvj. Exiui a patre, & veni in mūdū.
 Iterum reliquo mundum, & vado ad
 patrem. & ita fecit circulū. De hoc ē
 fluuiū quātū ad egressum eius ex ma-
 tre, pōt exponi illud qd̄ d̄r Hester. x.
 in somnio Mardochai. paruus riuul⁹
 creuit in fluiū, & i lucem solemq; cō-
 uersus est. Quis obsecro ē paruulus
 riuul⁹ iste, nisi humillima virgo⁹ hęc
 creuit in fluiū cū genuit Xpm̄,
 qui non solum fluius p̄ abundantiā
 gratiæ, sed et lux sapientiæ, & soli-
 tutis d̄r, s̄m q̄ Ioā. j. de ipso d̄r. Erat
 lux vera &c. Quarto p̄ emūdatiō-
 nem d̄r fluius sacramentorū dispen-
 satio, quæ sine sui pollutione mudat
 nos a coingnationib⁹ p̄ctōrū. De hoc
 fluuiū Apoc. 22. Ostēdit mihi fluiū
 aq̄ viuz splēdidū tanq̄ cristallū, pro-
 cedentē de sede Dei, & agni. Sacramē-
 torū dispensatio d̄r flui⁹ splēdidus
 tanq̄ cristallus, p̄p̄ claritatē, & nitore
 tanq̄ relingit in animabus q̄ in hoc flu-
 mine depurant. D̄r et fluius aque vi-
 uz p̄p̄ efficiam̄ gr̄æ, quæ viuificat
 animā. Hic ē procedit de sede Dei, &
 agni. Nam sacramētalis gr̄a procedit
 a Deo tanq̄ ab auctore, & efficiente, à
 Xpo tanq̄ a mediatore, & à promerē-
 te, p̄p̄ q̄ dicunt oīa sacramenta effi-
 caciā habere a passione Xpi, vt testat̄
 Aug. De latere Xpi dormientis fluxe-
 rūt sacramenta, dum inde fluxit san-
 guis, & aqua. De oībus istis fluijs si-
 mul, & p̄ ordinē habet Gen. ij. Vbi
 dicitur q̄ fluius egrediebāt de loco
 voluptatis qui inde diuidit in qua-

tuor capita. Nomen primi Phison.
 Nomen secundi Gihon. Nomē tertij
 Tigris. Et nomen quarti Euphrates.
 Fluius iste egrediens de paradiso ē
 totius libri huius materia. Quatuor
 fluij ex isto procedentes sunt specia-
 les materiæ quatuor librorum, sicut
 facile pōt aptare, qui p̄dictorū no-
 minum interpretationes vult dilige-
 ter exponere. Phison. n. interpretat̄
 oris mutatio, & in hoc significat̄ p-
 sonarū emanatio. Sicut. n. ex ore ma-
 teriali procedit verbū, & spiritus, ita
 ex ore patris filius, & spirit⁹ sanctus
 Eccli. xxiiij. Ego ex ore altissimi pro-
 dii primogenita ante oīem creaturā.
 Hoc dicit ipse filius qui est verbū, &
 sapientia patris. Et in psal. Verbo
 dñi celi firmati sunt, & spiritu oris
 eius &c. Gihon interpretat̄ arena, & in
 hoc significat̄ rerum mundanarū p-
 ductio. Sicut enim vniuersitas crea-
 turarū cōparat̄ mari p̄p̄ spaciositatē,
 ita arenæ propter innumerositatem
 Ecclesiasti. j. Arenam maris, & pluuię
 guttas, & dies sæculi quis dinumera-
 uit? Tigris interpretat̄ sagitta, & in
 hoc significatur filij Dei incarnatio.
 Sicut. n. in sagitta ferrum coniunctū
 est ligno, sic in Christo fortitudo di-
 uinitatis cōiuncta ē molliciei huma-
 nitatis. Et sicut sagitta ex arcu, & li-
 gno volat ad percutiendum aduersa-
 rios, sic Christus de cruce saliens cō-
 fregit aduersariū. Hęc est illa sagitta
 de qua dicitur iij. Reg. xij. Sagitta
 salutis dñi, & sagitta salutis contra
 Syriā. Euphrates interpretatur frugifer.
 in quo significatur sacramentorū di-
 pensatio, q̄ non tñ animā purgant à
 culpa, sed et fecundant in gr̄a. Quod
 signatū est Apoca. vlt. vbi d̄r q̄ iuxta
 fluiū cristallinū erat lignū atterens
 fructū, cui⁹ folia erāt in medicinā. Cū
 igit quatuor sint fluij, quatuor sunt
 fluiorū p̄funda p̄dictis fluijs cor-
 respōdentia. Profundū eternæ ema-
 nationis est sublimitas estē diuinę, de
 quo pōt intelligi illud Eccles. 7. Alta
 p̄funditas, q̄s inueniet eā? Verē p̄fun-
 dicas alta, & altitudo p̄funda, ita vt ex-
 clamet Apost. Roma. xj. & dicat. O al-
 titudo diuitiarū sapiētiæ, & scientiæ
 Dei, q̄ incōprehensibilia sunt iudicia
 eius.

et. Verè iudicia incòprehensibilia, quæ profunda. Iudicia. n. Dei abyssus multa. Et Eccl. i. Profundū abyssi quis dimensū ē? Hęc pfunditas innuit Iob xj. Forsitā vestigia Dei comprehendēs, & vsq; ad pfectum oipotentem reperies. Excelsior cælo ē, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognoscēs? quasi di. ex te non potes. iō consulit Apostolus Ephe. ij. In charitate radicati, & fundati, vt possitis comprehendere &c. Et hoc pfundū perscrutat Magr in j. lib. Subtilitas. n. di vni esse cōsistit in duobus. s. in nobilissimis emanationibus, quæ sunt generatio, & processio. In nobilissimis conditionibus, quæ sunt summa sapientia, oipotentia, & pfecta voluntas. de quibus est primus liber. Nam in prima parte agit de sacratissima vnitate, & trinitate. In secunda verò quæ incipit distin. xxxv. Cumq; supra disserui &c. speciali tractatu agit de supradicta eius triplici cōditione, siue proprietate. Profundum creationis est vanitas esse creati. Creatura. n. quomagus euanesceat. cætomagus in pfundū tēdit, siue euanesceat p culpā, siue per pñā. Propter hoc dī p Prophetā in ps. in psona hoīs q euauit p culpā. Infix⁹ sum i limo pfundū, & nō est subslātia. Et rursus orans ppheta ne euanesceat p pñam dicit. Nō me demergat tēpestas aquæ, neq; absorbeat me pfundū &c. Hoc pfundū scrutat Magr in ij. lib. Nā vanitas ē creati in duobus cōsistit, vj. in mutatione de non esse in esse, & rursus in reuersione in non esse. Et quis nulla creatura oīno cedat in non ens p naturā, verūtū (sicut dicit Aug.) peccator tendit ad non esse p culpam. & de his duobus est totus secundus. Nā in prima parte agit de rerū egressu. In scda vero parte quæ incipit distin. 21. Videns igit diabolus &c. agit de lapsu, vt de temptatione diaboli, de peccato originali, & actuali, vsq; ad finē. Profundū incarnationis est meritū humilitatis Xpi, quod tñ fuit vt verè possit dici pfundū quasi nō habens terminū, nec fundū. De quo pōt itelligi illud Ionę ij. Proieciisti me i pfundum in corde maris, & flumen circū

dedit me. Hoc pōt dici de Christo, q tñ humiliatus est, vt verè possit dici proiectus, & abiectus Esa. 53. Et vidimus eum, & nō erat ei aspectus, & de siderauimus eum despectum, & nouissimū virorum &c. verè igr dicit se pietū, sed vbū in profundū maris & fluminis. Nam passio Christi comparat mari pp pñalitatis amaritudinem, flumini, pp charitatis dulcedinem. Dulcissimū. n. cor Iesu Christi tanta circa nos afficiebat tēderet dīne amoris, vt non videretur ei graue p nobis sustinere extremū, & acerbissimū genus mortis. Et hoc pfundum perscrutat Magr in tertio. Nam meritum Xpi in duobus cōsistit. s. in passione p q nos redemit, & in adiōe per quā nos informauit, quæ cōsistit in operib⁹ virtutū, donorū, & pceptorum. de quibus duobus ē tertius liber. Nam in prima parte agitur de incarnatione, & passione, in qua cōsistit nrā redēptio. In secunda quæ incipit distin. 23. Cū verò supra habitū sit &c. agitur de virtutib⁹, donis, & pceptis in quibus cōsistit nrā informatio. Profundū sacramentalis dispensationis est efficacia pfecti medicamenti. Tāta enim ē efficacia medicinx sacramentalis, q humanā mentem excedit, vt verè pfundū possit dici. De hoc Esa. li. posuisti pfundū maris viā tuam, vt transirent liberati. Profundū istud i quo Aegyptij demergunt, & filij liberati transiunt, & saluant, est efficacia sacramentorū, in qbus destruunt opa tenebrarū, & conferunt arma lucis, & dona grarū, p quæ hō transferi depōtate tenebrarū in regnū filij charitatis Dei. Hęc efficacia sacramentorū ē pfundū maris, in qmū primo liberat a culpa, & itroduct i amaritudinē pñitētiæ. fluminis, i qmū liberat a miseria, & itroduct i dulcedinē græ. Qd optime pfigurātū fuit in filijs Israel, qbus exenitib⁹ ex Aegypto diuisa est aqua, & trāsierūt p mediū sicci maris. Sicut dicit Exo. 14. Et introeuntib⁹ in terrā promissionis p arenē aluē transiuit Israel Iordanem istū siccatē dño Deo nro aquas eius &c. Simile dicit Iosue 4. Hoc pfundum perscrutatur Magr in 4. lib. Nam efficacia

perfecti medicamenti in duobus consistit. scilicet in sanatione & in liberatione ab universitate miseriarum aggravantium: & de his duobus est totus quatuor liber. Nam in prima parte agit de multiplici sanatione quam efficiunt sacramenta. In secunda quae incipit dist. 43. postremum de conditione resurrectionis & agit de perfecta sanatione ad quam perducunt: sicut de gloria resurrectionis, quod veraciter, & fideliter ecclesiae preceperunt: & per oppositum de poena malorum qui sacra ecclesiae contempserunt. Ex persequutione autem quatuor profundior in quatuor libris elicitur finis. scilicet revelatio quatuor absconditorum. Primum est magnitudo divinae substantiae. De qua Esa. 45. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel saluator. Verè magnitudo divinae substantiae abscondita, secundum illud Job. 26. Cum vix parva stilla sermonis eius audierim, magnitudinem contemnerui eius quod poterit intueri? certe nullus poterit intueri, nisi ille cum quo sapientia Dei inhabitat. pro hoc petebat ille sapientiae amator. Sap. 9. Mitte stillam de caelis sanctis tuis, & a sede magnitudinis tuae. Hoc absconditum Magister repletus sapientia de supernis per primi libri persequutionem perducit in lucem. Nam visis, & intellectis nobilissimis emanationibus, & nobilissimis proprietatibus, innotescit nobis viatoribus (secundum quod possibile est) divinae substantiae magnitudo. Secundum absconditum est ordo divinae sapientiae. De quo Job. 28. Vbi invenit sapientiam? & quis est locus intelligentiae? abscondita est ab oculis omnium viventium, volucres quoque caeli latet. Verè abscondita. Quia sicut dicit ibidem, Sapientia trahit de occultis: ita quod si cognosci optat, indiget persecutione profunditatis non in se, sed in operibus in quibus ipsa refulcet. Unde dicitur Eccli. 1. quod unus est altissimus creator, qui effudit illam super omnia opera sua. Hoc ergo absconditum manifestat Magister in persequutione secundi. Nam visio ordine bonorum, & malorum, patet nobis quomodo ab aeterno sapientia Dei ordinata est, & ex antiquis antequam

terra fieret. Tercium absconditum est fortitudo divinae potentiae. De qua Abac. 3. Cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius: legitur de Christo pendente in cruce ubi laetit fortitudo virtutis sub palio infirmitatis. Et hoc est sacramentum absconditum a saeculis. De quo Ephe. 3. Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia haec in gentibus evangelizare inuestigabiles divinitus Christi, & illuminare omnes qui sit dispensatio sacramenti absconditi a saeculis in Deo. Hoc est sacramentum absconditum, sacrum secretum: quod Deus fortis ut hostem vinceret, induit est armis nostrae infirmitatis, quod est inauditum a saeculis. In persequutione tertii libri ubi ostendit quod Christus in sua infirmitate vicit contrariam potentiam, manifestat fortitudinem divinae potentiae. Si enim vicit per infirmitatem, quid fecisset si pugnasset per virtutem? Et si infirmum Dei fortius est hominibus, brachium Dei quod poterit infirmare? Verè igitur patet inenarrabilis eius fortitudo, cuius est tam fortis infirmitas. Quartum absconditum est dulcedo divinae misericordiae. De quo psalmus. Quam magna multitudo dulcedinis tuae domine, quam abscondisti timentibus. Verè abscondita, & reservata timetibus dulcedo misericordiae. Quia sicut dicit psalmus, Misericordia domini ab aeterno, & usque in aeternum super timentes eum, & in eis sperant super misericordiam eius. Haec dulcedo manifestat in persequutione quarti libri. Nam visio qualiter Deus dimittit peccata in praesenti, & qualia suis vulneribus adhibet medicamina, & qualia in futuro dat praemia, nobis dulcedo divinae misericordiae aperit. Horum igitur absconditorum propalatio est finis libri generalis: ad quem perducit, & perducere volens Magister sententiarum, persequutus est profunda fluviorum per gratiam spiritus sancti. Ille. n. est principium persequutus secretorum, & profundorum, secundum quod dicitur 1. Corin. 2. Spiritus omnia persequutatur, et profunda Dei. Humis spiritus agitur charitate, & luce, & claritate illustratus, composuit Magister hoc opus: & scrutatus profunda fluviorum, hoc etiam spiritus adiuvante factus est revelator absconditorum. Ipse. n. est de quo scribitur

bitur Danielis 2. Ipse reuelat pfunda, & abscondita: & nouit in tenebris constituta. Et hæc fuit intentio, & finis Magistri, fm q ipse dicit in prologo, Lucernam veritatis in cadelabro exaltare volentes, in sudore, ac labore multo hoc volumen Deo præstare cõpẽgimus ex testimonijs veritatis in gẽgnum fundatis. Et paulo ante dixerat, q̃ propositũ suum est theologi carũ inquisitionum abdita pandere. Patet ergo in verbo proposito presentis libri causã materialis, formalis, efficiens, & finalis.

AD itelligẽtiã corũ q̃ primo ta-
ta sunt quatuor possunt q̃ri
iuncta quatuor predicta. Primo
quæ sit huius libri materia, vel
subiectum.

Q V A E S T I O I.

CONCLUSIO.

Deus est subiectum Theologiæ,
radicale: Christus ẽ subiectũ
integrale. Res, & signa sunt
subiectũ vniuersale, vel dicas
credibile, vt probabile.

Funda-
menta.

FUNDAMENTA. **V**OD Deus sit subie-
ctum videtur. Illud .n.
subiectum est in scien-
tia, de quo, & de cuius
pprietatibus est scien-
tia tota. Sed de Deo, & de eius opib⁹,
vt puta creatione, & reparatione, est
totus iste liber, ergo &c. Item vt q̃
subiectum ist⁹ libri sint res, & signa.
Illud .n. est subiectum in sciẽtia, fm
cuius diuisionem diuidit illa sciẽtia
ab alijs: quia sciẽtiæ secant vt res,
hoc est quia diuiduntur secundũ di-
uisionem subiectoꝝ: sed hæc est res,
& signũ, sicut manifestũ est, ergo &c.
Itẽ videtur quod credibile sit subie-
ctũ huius libri. Illud enim est subie-
ctum in libro, circa quod versat auc-
toris intentio, & tractatus. Sed credi-
bile est huiusmodi. Vnde Magister di-
xit in prologo, quod propositũ suum
est fidem nostrã clypeis dauidicis tur-
ris munire: hoc est ad probandum si
dem rationes adducere: non in quam

fidem secundum habitum, sed secun-
dũ creditum, ergo &c. Sed cõtra. Su-
biectũ in scia debet cõplecti omne
quod determinatur in illa: sed hoc in
libro non tẽm determinat de Deo, sed
etiam de creaturis, ergo Deus nõ est
subiectũ hui⁹ totius libri generalit̃,
sed solum primi libri. Itẽ aliter osten-
dit illud idẽ sic. Licet tres causæ coin-
cidant in vnam, tamen materia non
coincidit simul cum fine. Quia mate-
ria dicit quid in completum, finis
autem dicit totius operis completẽ-
tũ. Sed Deus est finis totius ist⁹ ope-
ris, quia finis totius Theologiæ: ergo
non est subiectum, vel materia. Item
q̃ res, & signa non sint subiectũ, vi-
detur. Ois enim scia est de rebus, &
signis: ergo si res, & signa sunt subie-
ctum huius libri, liber iste est genera-
lis ad oẽs. Quod si specialis scia, &
doctrina traditur in libro hoc, patet
q̃ res, & signa non habent assignari
in eo pro subiecto. Itẽ constat q̃ alia
est sciẽtia de rebus, & alia de signis,
vt patet, differt .n. sermocinalis scien-
tia a naturali, ergo aut sciẽtia tradi-
ta in hoc lib. nõ est vnius generis, aut
non est simul de rebus, & de signis:
sed est vnius generis, ergo &c. Itẽ q̃
credibile non sit subiectum videtur.
Quia sciẽtia, & veritas sunt diuersi
habitus, ergo habent diuersa obiecta,
ergo cum credibile in quãtum huius
modi sit obiectum veritatis, non erit
obiectum sciẽtiæ in quãtum hui⁹
ergo &c. Item sicut cõsideratio hui⁹
libri versat circa fidem, ita circa spẽ,
& charitatem, ergo si speradũ, vel di-
ligendũ, siue sperabile, vel diligibile nõ
est subiectũ hui⁹ libri, pari rõne nec
credibile est subiectum in eo.

RESP. dicendũ q̃ subiectũ i aliqua
scia, vel doctrina tripliciter põt acci-
pi. Vno mō dicit subiectum in scia,
ad quod oia reducuntur sicut ad prin-
cipium radicale. Secundo mō ad qd̃
oia reducuntur sicut ad totũ integrals.
Tercio mō ad qd̃ oia reducuntur sicut
ad totum vniuersale. Exemplũ huius
manifeste patet in grammatica. Nã
subiectum primo mō ad quod oia
reducuntur sicut ad primum elemen-
tale, vel radicale, est litera: quam idẽ

Ad opp.

1. Phy. 70

vocat Priscian⁹ elementum, quia est minimum in quo stat resolutio grammatici. Subiectum, ad quod omnia reducuntur sicut ad totum integrale, est o^o congrua, & perfecta. Subiectum vero ad quod omnia reducuntur sicut ad totum vniuersale, est vox literata, articulata, ordinabilis ad significandum aliquid in se, vel in alio. Per hunc modum est distinguere in quadriualibus. Nam subiectum in geometria, ad quod omnia resoluuntur vt ad principium, est punctus. Subiectum ad quod omnia reducuntur vt ad totum integrum, est corpus quod continet in se omne genus diuisionis. Subiectum ad quod omnia reducuntur vt ad totum vniuersale, est quantitas continua immobilis. Per hunc modum & in hoc libro est assignare subiectum secundum triplicem differentiam. Nam subiectum ad quod omnia reducuntur vt ad principium, est ipse Deus. Subiectum ergo ad quod omnia reducuntur, quod determinatur in hoc libro vt ad totum integrum, est Christus, prout comprehendit diuinam naturam, & humanam, siue creatam, & increatam. De quibus sunt duo primi libri. & caput, & membra, de quibus sunt duo sequentes. Et accipio hic large totum integrum, quod multa comprehenditur non solum per compositionem, sed etiam per unionem, & per ordinem. Subiectum quoque ad quod omnia reducuntur sicut ad totum vniuersale, possumus nominare dupla nominatione, siue subdiuisione, & sic est res, vel signum. Et vocatur hic signum sacramentum. Possumus & vnicui sacramento nominare, & sic est credibile, prout tamen credibile transeat in rationem intelligibilis, & hoc per additionem rationis. & hoc modo proprie loquendo credibile est subiectum in hoc libro. Concedenda ergo sunt rationes probantes & Deum esse subiectum, & res, & signa, & credibile, diuersimode, sicut dictum est.

7 Quod ergo obijcitur in contrarium quod de Deo non agitur per totum in hoc libro, dicendum, quod quamuis non agatur de Deo quantum ad substantiam tantum, agitur tamen quantum ad substantiam, vel quantum ad opera eius,

& ideo non est subiectum vt totum, sed vt primum. Quod obijcitur, quod materia non coincidit in vnum cum fine, dicendum, quod materia tripliciter dicitur. scilicet materia ex qua, materia in qua, & materia circa quam, & hac ultima materia magis dicitur obiectum, quam materia. Quando ergo dicitur quod materia non coincidit cum fine, verum est de materia ex qua, quod proprie est materia, sed non de materia circa quam, quod proprie est obiectum. Nam idem potest esse obiectum habitus, & finis, & tali modo accipitur materia in scientia pro obiecto virtutis cognoscere. Quod obijcitur de rebus, & signis, quod sint subiecta omnium scientiarum, dicendum quod res, & signum possunt accipi in sua generalitate, & sic non pertinent ad scientiam specialem, nec ad librum, nec ad eadem scientiam. Possunt iterum accipi secundum quod induunt rationem credibilis, & sic quemadmodum vna est virtus, & vnus est habitus de omnibus credibilibus, siue sint res, siue sint signa, vt fides, sic vna est scientia specialis de omnibus inquantum induunt hanc rationem scilicet credibilis, siue sint res, siue signa. Aliter potest dici, quod dupliciter est loqui de rebus, & signis, aut absolute, aut in relatione ad fruitionem, siue ad illud quod fructum est. Primo quidem modo spectant ad speciales scientias, & diuersas. Secundo modo ad vnam scientiam, siue doctrinam. Vnde quemadmodum de omnibus entibus inquantum reducuntur ad vnum primum ens, est vna scientia, aut vnus liber, sic de omnibus rebus, & signis inquantum ordinantur ad vnum, quod est alpha, & omega est vna scientia. Quod obijcitur, quod credibile est obiectum veritatis, sic dicendum, quod alio modo est credibile obiectum veritatis, alio modo scientia. Credibile enim secundum quod habet in se rationem primae veritatis, cui fides assentit propter se, & super omnia, pertinet ad habitum fidei. Secundum vero, quod super rationem veritatis addit rationem auctoritatis, pertinet ad doctrinam sacre scripture. De qua dicit Augustinus super Genesim, ad literam, quod maior est eius auctoritas, quam hu-

Materia
quatuor
lib. sent.

9 Quod credibile est obiectum fidei, & sacre scripture.

q hu-

subiectum q̄ humani ingenij perspicacitas. Sed lib. sent. sm q̄ supra rationē veritatis, & auctoritatis addit rōnem probabilitatis, pertinet ad considerationem presentis libri, in quo ponitur rationes probantes fidē nostram. & sic patet quomodo differenter est fides de credibili, & libri de canone sacre scripture, his. s. Bon. & presentis scriptura, & ideo non valet illa obiectio de sperabili, vel diligibili, quoniam iste liber non est sic ad defensionem spei, & charitatis, sicut fidei. vnde non est simile.

Sūptio ex
rū qđ ex
2. q. prol.
etiā patet.

Q V A E S T I O II.

CONCLVSIO.

Modus procedendi in hoc libro est persecutorius, atq̄e inquisitiuus.

De causa formali, siue modo agendi huius libri. Et dictum est quod est persecutorius, & inquisitiuus secretorum. Sed

Ad opp.

contra Esa. 40. Deus dat secretorum scrutatores quasi non sint. Itē, puer. 25. Scrutator maiestatis opprimetur a gloria. Item Eccli. 3. Aluora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Ergo si ea quæ Magister perscrutatur sunt secreta, sunt magna, sunt alta, & fortia, male Magister pcedit. Item, ratione ostenditur sic. Modus procedendi in parte sciētiæ debet esse vniformis modo totalis sciētiæ, sed modus procedendi in sacra scriptura est typicus, & per modum narrationis, non inquisitionis. cum ergo iste liber pertineat ad sacram scripturam, nō debet procedere inquirendo. Item, modus agēdi debet esse conueniens materię de qua est. Vnde in primo ethicorum dicit. Sermoines inquirendi sunt secundum materiam. Sed materia huius doctrinæ est credibile, & credibile est supra rationem, ergo modus procedendi per rationes non conuenit huic doctrinæ. Item, modus agendi debet esse conueniens fini ad quem ordinatur scientia. Sed hæc scientia, vt dicit Magister in littera, ordinatur ad fidē promotio-

nem, sed rationes, fidem non promouent, sed euacuant. Vnde Grego. Fides nō habet meritū, cui humana ratio præbet experimentū. ergo talis modus contrariatur fini, ergo non est conueniens. Vnde & Hierony. Tolle inquit argumenta cū de fide agitur. Pastoribus, & piscatoribus creditur, non dialecticis. Vanus ergo, & inutilis videtur hic modus. Sed contra j. Petri iij. Parati omni poscenti reddere rationē de ea quæ in vobis est fide, & spe. Cum ergo multi sint qui fidem nostrā impugnant, vtiq̄ rationē de ea poscunt, vtile, & congruum videtur per rationes eam asstruere, & modo inquisitorio, & ratiocinando procedere, ergo &c. Item Richardus de Sancto Viāo. in lib. de trini. Credo sine dubio ad quorūlibet explanationē necesse esse non modo probabilia, sed et necessaria argumenta non deesse, licet contingat nram industriam latere. Ergo cū fides nostra credat necessaria, & illa habeant rationes latentes, & talia indigeant perscrutatione, vt enodentur, patet q̄ modus persecutorius maxime conuenit huic sciētiæ. Item, non est peioris conditionis veritas fidei nre q̄ aliz veritates, sed in alijs veritatibus ita est, q̄ omnis quæ potest per rationem impugnari, pōt & debet per rationē defendi, ergo pariter ratione & veritas fidei nre. Item, non est mō fides nostra peioris conditionis, q̄ in principio, sed in principio quando impugnabatur p̄ falsa miracula magorū, defendebatur per vera sanctorum, ergo cum modo impugnetur per falsa argumenta hæreticorum, debet defendi p̄ vera argumenta doctorū. R E S P. dicendū q̄ modus perscrutatorius conuenit huic doctrinæ, siue libro. Cum .n. finis importet necessitatem his quæ sunt ad finem (Quia sicut dicit Philosophus. Serra est dentata, quia est ad serrandum) sic isto liber, quia est ad promotionē fidē habet modum inquisitiuum. Modus enim ratiocinatiuus, siue inquisitiuus valet ad fidē promotionē, & hoc tripliciter sm tria genera hominum. Quidā .n. sunt fidē aduersarij. Qui-

In homil.
sup 10. 20

Hiero. ad
Paulinū &
diuin. hi-
sto. cap. 7

Funda-
menta.

Quia ver-
satur circa
credibile
probabile
p̄ sacram
Scripturā.

Arist. 1. de
part. ani.
capit. 5.

dam sunt in fide infirmi. Quidam vero perfecti. Modus inquisitionis valet primo ad confundendū aduersarios. Vnde Aug. i. de trinitate. Aduersus garrulos ratiocinatos elatiores magis q̄ capaciores, rationibus catholicis, & similitudinibus congruis ad defensionem, & assertionem fidei, est vtendū. Secundo valet ad fouendum infirmos. Sicut .n. Deus charitatem infirmorū fouet p̄ beneficia temporalia, sic fidem infirmorum fouet per argumenta probabilia. Si .n. infirmi viderent rationes ad fidei probabilitatem deficere, & ad oppositum abundare, nullus p̄sisteret. Tercio valet ad delectandū p̄fectos. Miro .n. modo anima delectatur in intelligendo qd̄ perfectā fide credit. Vnde Bern. Nil libentius intelligimus, q̄ iam fide credimus. Quod ergo obijcitur in contrariū, dicendū q̄ oēs illæ auctoritates intelliguntur de persequutione curiosa, nō de persequutione studiosa. Nam ipse Dominus dixit Iudcis. Ioan. v. Scrutamini scripturas &c. Quod obijcitur q̄ illa modus non competit Sacre scripturæ. Dicendum ad hoc q̄ liber iste ad sacram scripturam reducitur p̄ modū cuiusdam subalternationis, non patet principalis. Similiter & libri doctorum qui sunt ad fidei defensionē, quod patet sic. Quia non quilibet determinatio trahens in partem, facit subalternationem scientiæ, sed determinatio quodāmodo distrahens. Nam scientia de linea recta nou dicit subalternari geometriæ, sed scientia de linea visuāli, quoniam hæc determinatio quodāmodo trahit ad alia principia. Quoniam ergo sacra scriptura est de credibili, vt de credibile, hæc est de credibili vt factū, intelligibili, & hæc determinatio distrahit. Nam qd̄ credimus debetur auctoritati. & qd̄ intelligimus rationi. Hinc est q̄ sicut alius modus certitudinis est in scientia superiori, & inferiori, ita alius modus certitudinis est in sacra scriptura, & alius in hoc libro, & ideo alius modus procedendi. Et sicut scia subalternata vbi deficit redit ad certitudinem sciē subalternatis, quæ maior

est, sic etiam cum Magistro deficit certitudo rōnis, recurrit ad auctoritates sacre scripturæ q̄ excedit omnem certitudinē rōnis. Quod tu obijcis q̄ modus debet conuenire materiæ, Dicendum q̄ conuenit. Et quod obijcitur q̄ credibile est super rōnem, verū est sup̄ rōnē q̄tum ad scientiā acquisitā, sed nō supra rōnem eleuatā per fidē, & per donū sciē, & intellectu. Fides enim eleuat ad assentiendum, scia, & intellectuus eleuat ad ea quæ credita sunt intelligendū. Quod obijcitur q̄ non conuenit fini, quia euacuatur meritum, dicendum q̄ assentitur propter se rationi, tunc aufertur loc⁹ fidei, quia in anima hominis dominat violentia rationis. Sed quando fides non assentit propter rationem, sed propter amorem eius cui assentit, desiderat habere rōnes, tūc nō euacuat ratio humana meritū, sed augeat solatiū & primo mō intelligit Grego. similiter, & Hiero. q̄ non sunt inducenda argumenta dialectica, quibus homo principaliter innititur, quia innitendum est auctoritati principalis, q̄ rationi.

12

13

vid 3. de
distin. 35.
q. 1. prol.
& 3. sent.
distin. 24.
q. 4.

QVÆSTIO III.

CONCLUSIO.

Theologia est scientia affectiua, vt ipsa boni fiamus.

De causa finali. Et cum dictū sit q̄ liber iste est ad reuelandū abscondita, quæritur verū op⁹ hoc sit cōtemplationis grā, vel vt boni fiam⁹. Et quod sit vt boni fiamus vult sic. Omnis doctrina quæ est de his, sine quorū cognitione non cōtingit recte viuere, est vt boni fiamus, sed iste liber est ad cognitionem nrē fidei, sine qua impossibile est placere Deo, nec recte viuere. vt dī Heb. xj. ergo iste liber est, vt boni fiamus. Item, oīs doctrina quæ cōuenit cū virtute in obiecto, est vt boni fiamus. hæc p̄ se manifesta est, sed hæc doctrina conuenit cum fide in obiecto, quia est de credibili, de quo etiam est fides iuxta in quo, ergo &c.

Fuudamenta.

Item

Doctrina
scholast.
quasi sub
alternatā sa
cre scripturæ. caue
à Diony.
primo sen
ten. q. j

Caue hic
scō. q. 4. &
5. collater.
de 3. sent.
dist. 24.

Item doctrina particularis cōuenit cum totali i fine, sed finis totalis scripturæ sacræ non est tantum vt fiamus boni, sed etiam, vt fiamus beati, & beatitudo est optimum, igitur finis istius sciētiæ est, vt boni fiamus. Contra Magr dicit in litera q, finis siue intētio sua est theologiarū inquisitionū abdita pādere, sed hoc pūct ad eū, cuius finis est speculatio, ergo &c.

Item scia quæ est, vt boni fiamus, pertinet ad mores, sed cum theologia sit de fide non de moribus, liber autem iste & his quæ spectant ad fidem, non de his quæ spectant ad mores, ergo opus hoc non est vt boni fiamus. Item, omnis scientia quæ est, vt boni fiamus est practica, sed omnis talis est de his quæ sunt ab opere nostro, sed hæc non est de his quæ sunt ab opere nostro, sed à Deo, ergo est contemplationis gratia, non vt boni fiamus.

a. Meth.
quia practice finis est opus.

Scot. q. 4.
prol. vide tur contra dicere, cauere tamē loquar.

14

vide 3. sen.
ten. dist.
35. q. 1.

R E S P. ad intelligentiam prædictorum notandum est, q, perfectibilis est intellectus noster à scientia. Hunc autem contingit considerare tripliciter, scilicet in se, vel prout extendit ad effectū, vel prout extenditur ad opus. Extendit aut intellectus p modum distantis, & regulantis sra hūc triplicem statū, & q, errare pōt habet triplicem habitū directiuum. Nam si consideremus intellectū i se, sic est propriè speculatiuus, & pficiē ab habitu qui est contemplationis gratia, quæ dicit speculatiua scientia. Si aut consideremus ipsum vt natū extē di ad opus, sic pficiē ab habitu vt boni fiamus, & hæc est scientia practica siue moralis. Si aut medio mō consideret vt natus extendi ad effectū, sic pficiē ab habitu medio inter purè speculatiuū, & practicum, qui cōplectitur vtrūq, & hic habitus dicit sapientia, quia simul dicit cognitionē, & affectū. Sapientia .n. doctrinæ est sū nomen eius. Eccl. 6. Vnde hic est contemplationis grā, & vt boni fiamus, principaliter tñ, vt boni fiamus, talis est cognitio tradita i hoc libro. Nam cognitio hæc iuuat fidem, & fides sic est in intellectu, vt grum ē de sui rōe, nata sit mouere affectū, &

hoc patet. Nam hæc cognitio, Xps p nobis mortuus ē, & consimiles, nisi sit hō peccator, & durus, mouet ad amorem, & deuotionē. non sic ista, circulus vincit diametru &c. Concedendū est ergo q, scientia præsentis libri est vt boni fiamus.

Quod obijciatur, q, est ad pandendum abscondita, dicendū q, ibi non est status, quia illa reuelatio ordinat ad effectū. Quod obijci q, nō est de moribus, nec de his q, sunt ab opere nro, iam patet responsio ad illud, q, ipse loquit de illa scientia quæ pprope est vt boni fiamus, vt de practica.

Q V AESTIO IIII. CONCLUSIO.

Petrus lombardus est auctor huius libri.

E causa efficiente. Et dicitur fuisse Magr Petr Lombardus Parisien. Eps. Sed q, non debeat dici auctor huius libri videt. Ille solus dicendus est auctor libri qui est doctor, siue actor doctrinæ. Sed sicut dicit Aug. in lib. de magist. solus Xps est doctor. Math. 23. ergo solus debet dici huius libri auctor. Itē sicut dicit Philosophus in ethicis. Non quicūq, facit grammatice, vel musicalia debet dici grammatice, vel musicus, vt potest faciat causa, vel fortuna, vel alio supponente, siue dicente. Sed Magr hoc opus composuit ex aliena doctrina, sicut ipse dicit in litera, q, in hoc opere maiori exēpla doctrinarū repies, ergo non debet dici auctor. Si tu dicis q, non tñ hic est doctrina sanctorum, sed ēt sua, cuius rōne debet dici auctor. Contra, à maiori, & digniori debet fieri denominatio. Sed Magr dicit q, si paulisper vox sua insonauerit & tunc à paternis limitibus non discessit, ergo nō debet iste liber dici ē Magri. Contra, constat q, Deus hoc opus non scripsit digito suo, ergo habuit aliū doctorem. Sed non est dare aliū nisi Magr, ergo &c. Item auctoritas Magri in hac parte recipit,

Ad opp.

2. Ethic.
cap. 4.

15
ad 20

Idem cum ipse dicat in litera, i multo labore, & sudore hoc volumen Deo præstante compegim⁹, ergo videtur q̃ ipse fuit auctor præsentis libri.

R E S P. ad intelligentiā dictorum notādū, q̃ quadruplex est mod⁹ faciē di librum. Aliquis. n. scribit alienam materiam nihil addendo, vel mutando, & iste merē dicit scriptor. Aliq̃ scribit aliena, addendo, sed non de suo, & iste cōpilator dī. Aliquis scribit & aliena & sua, sed aliena tanq̃ principalia, & sua tanq̃ annexa ad eui dēiam, & iste dī cōmentator. Aliq̃ scribit & sua, & aliena, sed sua tanquam principalia, aliena tanquā annexa ad confirmationē, & talis debet dici auctor. Talis fuit Magī, qm̃ sententias suas ponit, & patrum sententias confirmat. Vnde vere debet dici auctor huius libri. Quod ergo obijciatur q̃ solus Xps est dōctor, & auctor, dicendū q̃ sicut dicit Augu. in lib. de doctrina christiana, Docere est dupliciter, sicut dī dupliciter aliquis

facere, & videre. Aliter .n. facie vidēre qui visum restituit: aliter qui visibile digito ostendit. Primū facie De⁹, sū homo. Similiter aliter docet, qui scientiā quā habet, in aliū verbo, vel scripto offert, vel ostendit, aliter qui habitū scientiæ imprimi, verq̃; tñ dī it dōctor, & auctor, sed De⁹ principalius, sicut in proposito. Quod obijciatur q̃ fecit librū alio supponēte, dicendū q̃ non idē dicitur facere aliquis supponente alio, quia ab alio didicit (tunc enim pauci essent doctores, vel grāmatici) sed si oīno scientia eius dependeat ab alio, ita q̃ non habet habitum intrā, sicut illi q̃ faciunt bonū latinū, quia alijs ei dixerunt, sed ipsi ignorāt artem, hoc mō non fecit Magī librū istū. Nā a seia quā acquisierat longo tpe, vel labore hoc opus cōposuit, & p doctrinas patrū suas sententias cōfirmavit. & q̃ sunt ibi, multa dicta aliorū, hoc non tollit Magī auctem, sed potius eius auctem, & humilitatē cōmendat &c.

P R O L O G V S.

VPIENTES aliquid de penuria, ac tenuitate nra cum paupercula in gazophylacium domini mittere, ardua scandere, opus vltra vires nostras agere præsumpsimus, consumationis fiduciam, laborisq̃ mercedem in samaritano statuantes, q̃ prolatis in curationē semiuivui duob⁹ denariis, supereroganti cuncta reddere professus est. Delectat nos veritas possidentis, sed terret immensitas laboris. Desideriū hortat p̃ficiendi, sed dehortat infirmitas deficiendi, quā vincit zelus dom⁹ Dei. Quo invadescētes, fidē nrām aduersus errores carnaliū atq̃ animalium hominum, Davidicę turris clypeis munire, vel poti⁹ munitā ostendere, ac theologicarum inquisitionū abdita aperire, nec non & sacramentorum Ecclesiasticorum pro modulo intelligentiæ nræ notitiā tradere studuimus. Non valentes studiosorū fratrum votis iure resistere, eorum in Christo laudabilib⁹ studijs, lingua, ac stylo nos seruire flagitantiū, quas bigas in nobis agitat Christi charitas. Quamvis non ambigamus oēm humani eloquij sermonem calumniæ, atq̃ contradictioni æmulatorū semp fuisse obnoxiiū, quia dissentientibus voluntatū moribus, dissentiens quoq̃ sit aliorum sensus, ut cum oē dictū veri ratione p̃fectum sit, tñ dum aliud alijs aut videt, aut complacet, veritati vel non intellectæ, vel offendenti, & imperatis error obnitit, ac voluntatis invidia resultat, quā De⁹ seculi huius opatur in illis diffidentiz filijs, q̃ non rationi volunta-

Luc. 27
Mar. 12

Luc. 10

Ex Augu.
3. lib. de
Trini. in
proēmio.
Can. 4
Ex eodem
August. lo
co citato.

Ex Hila-
riū prim
cipio 10. d
Trin.

1. Cor. 4
Eze. 3

tem subijciunt, nec doctrinæ studium impendunt, sed his quæ somniantur sapientiæ verba coaptare nituntur, non veri, sed placiti ratione sectantes, quos iniqua voluntas non ad intelligentiā veritatis, sed ad defensionem placiti incitat, non desiderantes doceri veritatē, sed ab ea ad fabulas cōuertentes auditū. Quorū p̄fessio est magis placita, q̄ docenda conq̄rere, nec docenda desiderare, sed desideratis doctrinā coaptare, quæ habet rōnem sapientiæ in *superstitio ne. Quia fidei defectionē sequitur hypocrisis mendax, vt sit in verbis pietas, quā amiserit conscientia, ipsāq; simulatā pietatē omni verborū mendacio impiā reddunt, falsæ doctrinæ institutis fidei sanctitatis corrumpere molientes, auriumq; pruriginē sub nouello sui desiderij dogmate alijs ingerentes, qui cōtentioni studentes cōtra veritatem sine fœdere bellant. Inter veri namq; assertionē, & placiti defensionē p̄tinax pugna est, dum se & veritas tenet, & se voluntas erroris tuet. Horū igit & Deo odibilem ecclesiā euertere, atq; ora oppilare, ne virus nequitie in alios effundere queant, & lucernā veritatis in candelabro exaltare volentes, in labore multo, ac sudore hoc volumen (deo p̄stare) cōpegimus ex testimonijs veritatis in arerum fundatis, in quatuor libris distinctū. In quo maiorū exempla doctrināq; reperies, in quo per dñicæ fidei sincerā p̄fessionē vixit rex doctrinæ fraudulentia prodidimus, aditū demonstrandæ veritatis cōplexi, nec periculo impiæ p̄fessionis incerti, temperato inter vtrūq; moderamine vtētes. Sicubi verò parū vox nr̄a infocuit, nō à paternis discessit limitibus. Nō igit debet hic labor cuiquā pigro, vel multū docto videri sup̄flus, cū multis impigris, multisq; indocilis, inter quos ē & mihi sit necessarius locus, breui volumine cōpiciens patrū sententias, appositis eorū testimonijs, vt non sit necesse quærenti librorū numerositate euoluere, cui breuitas quod quærit offert sine labore. In hoc aut tractatu non solū piū lectore, sed etiā liberū correctore desidero, maximē vbi profunda versatur veritatis quæstio, quæ vtinā tot haberet inuectores, quot habet cōtradictores. Vt aut quod quærit facilius occurrat, titulos, quibus singulorū Librorum capitula distinguuntur, p̄missimus.

2. ad Ti. 4.
Colo. 3

1. ad Ti 4
*supplicie.

3. Timo. 4

Math. 5

Ex Aug. 1
procem. 3
de Trinit.

Ex loco sit
præcitato

¶ Beati Bonauenturæ ad proœmiiū sententiarum aptata interpretatio.

Cupientes aliqd de penuria &c.

Expositio
text.
Diuisio.

TOTALI libro p̄mittit Magister prologum. In quo tangit causas suscepti operis. Diuiditur autē i duas partes.

In prima parte ponit rationes quæ mouerunt ipsū ad aggrediendum

p̄sens negocium siue opus. In secunda, rationes quæ debent mouere discipulos ad benigne audiendum, circa finem, In quo maiorum &c. vbi incipit alloqui auditores. Prima pars diuiditur in duas, quia duplex ratio pōt mouere aliquem ad opus faciendum, scilicet amor boni, & odium mali. Primo ergo ponit rationes sumptas ex parte amoris boni, scilicet catholicæ veritatis. Secundo ex parte odij mali. scilicet hæreticæ prauitatis. Ibi, Quamuis nō ambigamus &c. Prima pars

pars habet quatuor particulas. In prima tangit causam excitantem, & hæc est desiderium mercedis, & spes auxilij sub exemplo viduæ, & parabola Samaritani. In secunda ponit causam retrahentem, quæ duplex est. Laboris immensitas, & propria infirmitas, ibi. Delectat nos &c. In tertia ponit causam propellentem. Et hæc est zelus ipsum accendens, ibi. Quia vincit zelus. In quarta ponit causam compellentem, & pualentem, ibi. Non valentes &c. Et hæc est petitio fratrum studiosorum, quibus non potest quis iure resistere, sed quodammodo necessario oportet collum subijcere.

Dubia literalia,

Opus ultra vires nostras agere
presumptivus &c.

Dub. 1 Hic obiicitur, presumptio est peccatum, ergo peccavit. **Respon.** Est presumptio confidendi de diuino adiutorio, & presumptio superbiæ quæ est de proprio ingenio, prima non est peccatum, sed est virtutis indicium. Secunda vero est peccatum, sed de priâ loquitur Magister. Vel aliter. Est presumptio secundum veritatem, & est presumptio secundum propriam estimationem. Prima est reprehensibilis, quia superbiæ secunda laudabilis, quia humilitatis. Nec est culpabilis quia in omnibus opibus suis se reputat indignum, & quasi presumptuosum.

Prolatis duobus denariis supereroganti &c.

Dub. 2 Hic queritur quare sit ista supererogatio. Si tu dicas quod sit magistrorum, & sanctorum super additum ad sacram scripturam. Contra Damianum, quare tradita sunt nobis per legem, & prophetas veneremur nihil ultra ingrederes. Item **18 Apoca. vlti.** Si quis apposuerit ad hæc, apponatur ei dies plagas. **RESP.** dicendum quod est additio desiderabilis, & est additio complens. Addes primo modo non supererogat, sed magis dimittit, & subuertit, & tales sunt hæretici quibus datur maledictio. Addens secundo modo supererogat, quia saluo sensu scripturam ipsam dilucidat. Per duos igitur denarios, duo intelligo testimonia, per tam iritam Christi per semetipsum hominem

gratuitis expoliatus, & vulneratus in naturalibus. & supererogationem intelligo doctorem exponentem. Vel aliter dicendum quod est additio in qua additum est contrarium, & est in qua additum est diuersum, & est in qua additum, est consonum. Prima additio est erroris. Secunda presumptionis, quia presumptio est dicere in sacra scriptura aliquid omnino diuersum ab his, quæ in ea expressa sunt. Tertia fidelis instructionis: quia quod implicitum est explicat.

Quam vincit zelus domus Dei.

Hic queritur quis sit iste zelus: & quare magis hoc zelo accendit contra animales, & carnales, quam contra superbos, & alios peccatores: & cum zelus sit amor priuatus, non videtur quod deberet zelo accendi. Præterea cum maius sit peccatum superbiæ: videtur quod magis deberet accendi contra superbos.

RESP. ad primum dicendum, quod zelus est amor nolens habere consortium in amato: zelus malus vitat omne consortium, sed zelus bonus vitat tantum malos: unde veri zelatores domus Dei non possunt videre in ecclesia vicia quæ insurgunt contra ipsam. Unde Iohannes 2. dicit glossa. Zelus bonus est, quo animus abiectio humilior timore accenditur, & eo tedit, ut quilibet praua quæ viderit corrigere satagat. & si nequeat, toleat, & gemat. Ad secundum dicendum, quod Magister specialiter in ecclesia zelabat si deus: & ideo Magister accendebat contra fidei corruptores. Dupliciter autem corrumpit quod fides, aut motus peruersitate volutatis, & affectionis: hæc dicit carnalis. Nam caro dicitur hic carnalis affectio, secundum illud Galat. 5. Manifesta sunt opera carnis &c. Alio modo corrumpit, quis motus peruersitate iudicij: & hic dicit animæ, quasi fantastici: quia fantasie peruertunt iudicium rationis.

Quas bigas agitat in nobis Christi charitas.

Contra Ecclesiastes. 9. Nemo scit an odio, an amore dignus sit.

RESP. dicendum quod charitas uno modo dicit virtutem gratuitam. Alio modo dicit large amorem multum appreciantem amatum. Unde charitas dicitur quasi

Dub. 3

Respon. 19

220

Dub.

Respon. 21

quasi amor carus Primo modo sumpta charitate, verū ē certitudinaliter q̄ nescit aliquis: pōt tñ aliquo experimento dulcedinis diuinę miē hoc cōijcere probabiliter. Secundo mō pōt scire: & si prio modo dicit Magr, nō dicit asserendo sed cōijciendo. Si secundo modo, tunc asseritiue potest intelligi: & sic patet illud.

Quamuis non ambigamus
&c.

Supra posuit Magister rōnes mouētes ex approbatione boni: hic ponit rationes mouentes ex odio, & de testatione mali: & hoc est malum hereticę peruersitatis. Habes autem hæc pars quatuor particulas. In prima parte tangit eorum peruersitatem, quæ cōsistit in caluniando bonum, & verū ex erroris cecitate, & inuidiæ pari malignitate. In secunda tangit huius peruersitatis radicē, q̄ est suggestio diabolica, & propria supbia, ibi. Quā Deus hui⁹ seculi. In tertia tangit huius erroris defensionē, quæ est per falsam superstitionē, & mēdaciā, & contentiosam locutionē, ibi. Habēt rōnem sapiētiæ in superstitione. In quarta infert rōnem q̄ ipsum mouit ad præsentis opis cōpilationem, ibi. Horū igitur Deo odibilem. Et ratio hæc, est subuersio erroris.

Veritati, vel non intellectæ.

Dub. 5. Videtur q̄ dicat male, quia veritas est lux intelligibilis, sicut lux corporalis sensibilis. Sed oculus habens visum, non potest ignorare lucē sibi sibi lenē ergo pari ratione nec intellectus ignorabit lucē intelligibile. Si tu dicas q̄ non est simile, queritur quare nō est simile: & quare magis deficiat.

Respon. natura intellectui q̄ sensui. **R E S P.** dicendū q̄ simile est si quis attēdat. Triplex .n. est causa quare alius non videt visibile. Aut .n. non videt, quia nō vult respicere, aut si vult impeditur propter defectū organi, aut propter absentiam lucis. hoc manifestū est. Si

Adde autē pp̄ alterationē me. nōa vult cōsiderare. Aliquando vero nō intelligit propter impedimētum

ex parte corporis: vt patet Iphreneticis, & stultis. Aliqñ ppter absentiam lucis. Licet .n. lux increata se nō subtrahat quantum ad essentiā, vel quantum ad qualēcūque influentiā: subtrahit tamen se homini cū peccauit, quātum ad influentiā perfectā. vnde dicitur inflixisse ei ignorātiā. Vñ sicut oculus in tenebris errat, sic hodie miser humanus intellectus. cum autē plene restituetur in lucē, sicut oculus videre poterit omne visibile, sic intelliget omne intelligibile.

Veritati offendenti, impietatis error.

Contra, oēs hoīes natura scire desi Dub. 6
derāt sicut ēt esse beati. Sed beatitudo 23
nemine offendit, q̄ oēs eā desiderāt. ergo nec veritas offendit aliquem.

R E S P. Dicendū q̄ est loqui de veritate q̄tū ad primū effectū, q̄ est illuminare: & q̄tū ad istum nemo ipsam odit: oēs .n. naturaliter desiderāt illuminari. Est iterū loqui q̄tū ad effectū consequentē: qui est arguere, & hunc habet in malis. Manifestatio .n. mali redarguit facientē: & inde est q̄ mali odunt veritatē. Quia sicut dī Ioa. 3
qui male agit odit lucem.

Qui cōtentioni studentes cōtra veritatē sine fœdere bellant.

Contra 2. Esdræ. 4. cap. Magna est veritas & fortior oibus. Omnis terra veritatem inuocat, & oēs tremunt eā. Dub. 7

Respon. Dicendū, est loqui de veritate simpliciter, vel de veritate q̄tū ad hoc, sine in speciali. Primo mō veritas est inexpugnabilis, & ideo præuolēt, & sic intelligit illud Esdræ. Est iterū loqui de veritate secūdo mō: sic cōtingit eā p rōnes fantasticas obūbrari, & per cōtentionē impugnari. Vñ Ambro. sup̄ illud verbū, cōtentione. Rom. 1. dicit. Cōtentione est ipugnatio veritatis cū confidentia clamoris.

Ex testimonijs ueritatis in eternum fundatis.

Contra 1. Corint. 13. Scientia destruitur, ergo & testimonia Rñ. q̄ te 8
stimonia veritatis sunt in eternū fundata. Sicut dī in psal. Initio cognouit
de

de testimonijs tuis &c. Quod obijci-
 5 tur, q̄ scia destruet. Dicendum q̄ ve-
 rum est quātū ad modum docēdi, &
 cōsiderādi, sed nō quantum ad cogni-
 tū, & rōnem cognoscēdi. P̄sal. In
 ēternū dñe permanet verbū tuū &c.

In quo maiorū exempla.

Expositio. Hæc est pars vltima, in qua ponit

Diuisio. Mag̃ rōnes mouentes discipulos ad

audiēdū. Et diuidit hæc pars in qua-
 tuor partes, s̄m quatuor quę mouent
 discipulos ad audiēdū. Duo q̄ sunt
 ex parte operis, v3, auctoritas, &
 vtilitas: duo vero ex pte docētis. s.
 humilitas, & facilitas. In prima s̄pa-
 rat docilitatē. s. i auctoritate. In secū-
 da in vtilitate suscitāt attentionem.
 In duobus aut sequentib⁹. s. humili-
 tate, & facilitate capiat beneuolētiā.

26 In p̄sa igitur parte ostendit op⁹ suū
 esse autenticū. In secunda cōpendio-
 sum, ibi. Nō igitur debet hic labor.
 In tertia ostendit modū docēdi esse

humilem, in hoc q̄ vult corrigi, ibi.
 In hoc autem tractatu &c. In quarta
 ostendit esse faciliē ad inueniēdū, &
 memorandū, ibi. Vt aut quod quærit
 facilius occurrat.

Liberum correctorē.

Quæritur quid vult dicere p hoc
 nomen liberū. R E S P. dicendum q̄
 liber corrector dicit, sicut homo li-
 ber, qui sui tm̄ causa est, vt dicit Phi-
 losophus. sic corrector liber dicit q̄
 tm̄ gratia correctionis, non inuidiæ
 vel subannationis corrigit. hunc de-
 siderat exemplo August. 2. de Trinit.
 cap. 1. Vbi dicit. Magis amabo inspi-
 ei à rectis, q̄ timebo morderi a puer-
 sis. grātiter. n. suscipit osculum co-
 lumbinū pulcher rima, & castissima
 charitas, dentem verò caninū euitat
 cautissima humilitas, vel retundit so-
 lidissima veritas. magisq̄ optabo à
 quolibet reprehēdi. q̄ siue ab errāte,
 siue ab adulante laudari.

Dub. 9

Respon.

6. Polit.

cap. 2

DE MYSTERIO TRINITATIS

LIB. I. DISTINCTIO I.

ETERIS, ac nouæ legis continentiam diligenti in-
 dagine etiam atq; et cōsiderātibus, nobis præuia Dei
 gratia innotuit sacræ paginæ tractatum circa res, vel
 signa præcipuē versari. vt enim egregius doctor Augu-
 stinus ait in libro de doctrina Christiana. Omnis doctrina vel re-
 rum est, vel signorum. Sed res et per signa discuntur. Proprie aut
 hic res appellant, quæ non ad significandū aliquid adhibent, signa
 verò, quorū vsus est in significando. Eorū aut aliqua sunt, quorum
 oīs vsus est in significando, non in iustificando. quibus non vtimur,
 nisi aliquid significandi grā, vt aliqua sacramenta legalia. Alia, quę
 non solum significant, sed conferunt quod intus adiuuet, sicut euan-
 gelica sacramenta. Ex quo aptè intelligit, quæ hic appellant signa,
 res illæ, v3. quæ ad significandū aliquid adhibent. Omne igitur si-
 gnum et res aliqua est. Quod. n. nulla res est, vt in eodem August.
 ait, omnino nihil est. Non aut ediuerso oīs res signū est, quia nō ad-
 hibetur ad significandū aliquid. Cumq; his intenderit theologorū
 speculatio studiosa atq; modesta, diuinā scripturā formā præscriptā
 in doctrina tenere aduertet. De his ergo nobis, aditū ad res diuinas
 aliquatenus intelligendas, Deo duce, aperire volentibus, disserendū
 est. & primum de rebus, postea de signis disseremus.

De mate-
 ria huius
 libri, & li-
 brorū di-
 uisione.

Lib. 1. c. 2

Res
 Signa.

Li. & locis
 citatus.

De rebus communiter agit.

ID ERGO in rebus considerandum est, ut in eodem Aug. Lib. 1. c. 3.
ait, quod res alie sunt, quibus fruendum est, alie, quibus vtendum est, alie, quæ fruuntur, & vtuntur. Illæ, quibus fruendum est, nos beatos faciunt. Istis, quibus vtendum est, tendentes ad beatitudinem adiuuamur, & quasi adminiculamur, ut ad illas res, quæ nos beatos faciunt, peruenire, eisq; inhærere possimus. Res verò, quæ fruuntur & vtuntur, nos sumus quasi inter vtrâsq; constituti, & angeli, & sancti. Frui autem est amore alicui rei inhærere propter seipsam. Vti verò, id quod in vsum venerit referre ad obtinendum illud quo fruendum est, aliàs abuti est, non vti, nam vsus illicitus abusus, vel abusus nominari debet. Res igitur quibus fruendum est, sunt Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Eadem tamen Trinitas quædam summa res est, communisq; omnibus fruentibus, ea si tamen res dici debet, & non rerum omnium causa, si tamen & causa. Non enim facile potest inueniri nomen, quod tantæ excellentiæ conveniat, nisi quod melius dicitur. Trinitas hæc, vnus Deus. Res autem, quibus vtendum est, mundus est, & in eo creata. Vnde August. in eodem. Vtendum est hoc mundo, non fruendum, ut inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciantur, i. ut de temporalibus æterna capiantur. Item in eodem: In omnibus rebus illæ tantum sunt, quibus fruendum est, quæ æternæ & incommutabiles sunt, cæteris autem vtendum est, ut ad illarum fructum perueniatur. Idem Aug. in 10. lib. de Trinitate. Fruimur cognitis, in quibus ipsis propter se voluntas delectata conquietitur: vtumur verò eis, quæ ad aliud referimus, quo fruendum est.

Quid sit
frui, & qd
vti.

Idem eod.

lib. cap. 4.

Idem lib. 1

cap. 5. qd

reb⁹ fruën-

dum est.

Lib. 1. c. 5

Quib⁹ re-

bus vtē-

dum est.

Lib. 1. c. 4.

Rom. 1. c.

Cap. 22

Cap. 10

Item quid intersit inter Frui, & Vti aliter
quam supra.

NOTANDVM verò quod idem Aug. in lib. 10. de Trinitate aliter quam supra accipiens, Vti & Frui, sic dicit, Vti, est assumere aliquid in facultatem voluntatis: Frui autem, est uti cum gaudio non adhuc spei, sed iam rei: ideoq; omnis qui fruitor, vtitur: assumit enim aliquid in facultatem voluntatis cum fine delectationis. Non autem omnis qui vtitur, & fruitor, si id quod in facultatem voluntatis assumit, non propter ipsum, sed propter aliud appetit. Et attende quia videtur August. dicere illos frui tantum, qui in re gaudent; non iam in spe: & ita in hac vita non videmur frui, sed tantum vti. vbi gaudemus in spe, cum supra dictum sit, Frui esse amore inhærere alicui rei propter se: qualiter hui⁹ dist. etiam hic multi adhærent Deo.

Cap. 11.

Hæc

Determinatio eorum quę videntur contraria.

1. Cor. 13. **H A E C** ergo, quę sibi contradicere videntur, sic determinamus, dicentes nos & hic, & in futuro frui, sed ibi proprię, & perfectę, & plenę, vbi per speciem videbimus quo fruemur, hic autem, dum in spe ambulamus, fruimur quidem, sed non ad eodę plenę. vnde in lib. 10. de Trinitate. Fruimur cognitis, in quibus voluntas est. Idem in lib. de Doctrina Christ. ait, Angeli illo fruētes iam beati sunt, quo & nos frui desideramus, & quantum in hac vita iam fruimur, vel per speculum, vel in ænigmate, tanto nostram peregrinationem & tolerabilius sustinemus, & ardentius finire cupim⁹.

Alia determinatio.

P O T E S T etiam dici, quodd qui fruitur etiam in hac vita non tantum habet gaudium spei, sed etiam rei, quia iam delectatur in eo quod diligit, & ita iam rem aliquatenus tenet. Constat igitur quod debemus Deo frui, & non vti. Illo enim, vt ait August. frueris quo efficieris beatus, & in quo spem ponis, vt ad id peruenias. De hoc idem ait in lib. de Doctrina Christ. Dicimus nos ea re frui, quam diligimus propter se, & ea re fruendum nobis esse tantum, qua efficiamur beati. ceteris verò vtendum. Frequenter tamen dicitur frui, cum delectatione vti. Cum enim adest quod diligitur, etiam delectationem secum gerit, si tamen per eam transferis, & ad illud vbi permanendum est, eam retuleris, vteris ea, & abusuē non proprie diceris frui. Si verò inhæseris, atque permanseris, finem in ea ponens lætitię tuę, tunc verē & propriē frui dicendus es. quodd non est faciendum, nisi in illa Trinitate, idest, summo & incommutabili bono.

Vtrum hominibus sit vtendum, an fruendum.

- C V M** autem homines, qui fruuntur & vtuntur aliis rebus, res aliquę sint, quæratur vtrum se frui debeant, an vti, an vtrunque. Ad quod sic respondet Aug. in lib. de Doctrina Christ. Si propter se homo diligendus est, fruimur eo, si propter aliud, vtimur eo. Videretur autem mihi propter aliud diligendus. Quod enim propter se diligendum est, in eo constituitur beata vita, cuius etiam spes hoc tempore nos consolatur. In homine autem spes ponenda non est, quia maledictus est, qui hoc facit. Ergo si liquidē aduertas, nec seipso quisquam frui debet, quia diligere se propter se non debet, sed propter illud quod fruendum est. Huic **Cap. Vni.** autem contrarium videri non debet, quod Aposto. ad Phileco Aug. in monen loquens, ait. Ita frater ego te fruar in domino. Quod **li. 3. doct. Christi. c. 33** ita determinat August. Si dixisset tantum te fruar, & non addidisset, in domino, videretur finem dilectionis, ac spem constituisse in

in eo, sed quia illud addidit, in domino, se finem posuisse, eodemq; frui significauit. Cum enim (vt idem August. ait) homine in Deo fruieris, Deo potius, quam homine fruieris. Ibidem.

Hic queritur an Deus fruatur, an utatur nobis.

SED cum Deus diligat nos, vt frequenter scriptura dicit, quæ eius dilectionem erga nos multum commendat, querit Aug. quomodo diligat, an vt vtens, an vt fruens & procedit ita. Si fruatur, eget bono nostro, quod nemo sanus dixerit, ait enim propheta, Bonorum meorum non eges. Omne enim bonum nostrum vel ipse est, vel ab ipso est, non ergo fruatur nobis, sed utitur. Si enim nec fruatur, nec utitur, non inuenio quomodo diligat nos. Neque tamen sic utitur nobis, vt nos aliis rebus. Nos enim rebus quibus utimur, ad id referimus, vt Dei bonitate perfruamur, Deus verò ad suam bonitatem vsum nostrum refert. ille enim miseretur nostri propter suam bonitatem, nos autem nobis inuicem, propter illius bonitatem. ille nostri miseretur, vt se perfruamur, nos uero inuicem nostri miseremur, vt illo fruamur. Cum enim nos alicuius miseremur, & alicui consulimus, ad eius quidem facimus utilitatem, eamq; inuenimus, sed & nostra fit consequens, cum misericordiam, quam aliis impendimus, non relinquit Deus sine mercede. Hæc autem merces summa est, vt ipso fruamur. Item quia bonus est, sumus, & in quantum sumus, boni sumus. Porro etiam quia iustus est, non impunè mali sumus, & in quantum mali sumus, in tantum etiam minus sumus, Ille ego vsus, quo nobis utitur Deus, non ad eius, sed ad nostram utilitatem refertur, ad eius verò tantummodo bonitatem.

Utrum utendum, an fruendum sit virtutibus.

HIC considerandum est, verum virtutibus sit utendum, an fruendum. Quibusdam videtur quod eis sit utendum, & non fruendum, & hoc confirmant autoritate August. qui, vt praxatum est, dicit non esse fruendum nisi Trinitate, id est, summo & incommutabili bono. Item dicunt ideo non esse fruendum eis, quia propter se amandæ non sunt, sed propter æternam beatitudinem. Illud autem quo fruendum est, propter se amandum est. Sed quæ virtutes propter se amandæ non sint, imò propter beatitudinem solam, probant autoritate August. qui in lib. 13. de Trinitate contra quosdam ait, Fortè virtutes, quas propter solam beatitudinem amamus, sic nobis persuadere audent, vt ipsam beatitudinem non amemus. quod si faciunt, etiam ipsas utique amare desistimus, quando illam, propter quam solam istas amauimus, non amamus. Ecce his verbis videtur Augusti ostendere quod virtutes non propter se, sed propter solam beatitudinem amandæ sint. Quod si ita est; ergo eis fruendum non est. Aliis verò

B contra

Ad Eph. 3
Aug. in li.
1. 8. Doctr.
Chri. c. 34
& 32.
Psal. 15.

Aug. lib. 1
de Doctri.
Christia.
cap. 30

Ex eodem
lib. cap. 33
Matth. 5

Lib. 1. de
Doctr. chr.
cap. 33.
Cap. 8.

Non repe-
ritur in
Amb.com
mētariis,
sed in glos-
sa interli-
neari, su-
per hoc
verbo ad
Gal.
Cap. 5

contra videtur, scilicet quòd fruendum eis sit, quia propter se petendæ, & amandæ sunt. Et hoc confirmant autoritate Ambr. qui ait super illum locum Epistolæ ad Gal. Fructus autem spiritus, est charitas, gaudium, pax, patientia &c. At hic non nominat opera, sed fructus, quia propter se petenda sunt, si verò propter se petenda sunt, ergo & propter se amanda. Nos autem harum quæ videtur auctoritatum repugnantia de medio eximere cupientes, dicimus, quòd virtutes propter se petendæ, & amandæ sunt, & tamen propter solam beatitudinem. Propter se quidem amandæ sunt, quia delectant sui possessores sincera, & sancta delectatione, & in eis pariunt gaudium spirituale. Veruntamen non est hic consistendum, sed ultra gradiendum. Non hic hæreat delectionis gressus, neq; hic sit dilectionis terminus, sed referatur hoc ad illud summum bonum, cui soli omnino inhærendum est, quia illud propter se tantum amandum est, & ultra illud nihil quærendum est, illud est enim supremus finis, Ideo Augu. dicit quòd eas diligimus propter solam beatitudinem, non quod eas propter se diligamus, sed quia id ipsum quòd eas diligimus, referimus ad illud summum bonum, cui soli inhærendum est, in eo permanendum, finisq; lætitiæ ponendus, quare virtutibus non est fruendum. Sed dicit aliquis, Frui est amore inhærrere alicui rei propter seipsam, vt prædictum est. Si ergo propter se virtutes amandæ sunt, & eis fruendum est. Ad quod dicimus, In illâ descriptione, vbi dicitur, propter seipsam, intelligendum est tantummodo, vt scilicet ametur propter seipsam tantum, vt non referatur ad aliud, sed ibi ponatur finis, vt supra ostendit August. dicens, Si inhæseris, atque permanseris, finem ponens lætitiæ, tunc verè, & propriè frui dicendus es, quod non est faciendum, nisi in illa Trinitate, idest summo & incommutabili bono. Utendum est ergo virtutibus, & per eas fruendum summo bono, ita & de voluntate bona dicimus. vnde August. in lib. 10. de Trinit. ait: Voluntas est per quam fruimur, ita & per virtutes frimur, non eis, nisi forte aliqua virtus sit Deus, vt charitas, de qua post tractabitur.

Li. de Do-
ctr. Chri-
stiana. 1.
Cap. 33

Cap. 1.
1. Ioan. 4.
c. distin. 7.
1. lib.

Epilogus.

OMNIVM igitur quæ dicta sunt, ex quo de rebus specialiter tractauimus, hæc summa est, Quòd aliæ sunt, quibus fruendum est, aliæ quibus utendum est, aliæ quæ fruuntur, & utuntur. & inter eas, quibus utendum est, etiam quædam sunt per quas fruimur, vt virtutes, & potentie animi, quæ sunt naturalia bona. De quibus omnibus, antequam de signis tractemus, agendum est, ac primum de rebus quibus fruendum est, scilicet de sancta, atque indiuidua Trinitate.

De

De materia huius libri, & librorum diuisione.

DISTINCTIO I.

Veteris, ac noue legis continen-
tiam &c.

Expositio

Diuisio.

N parte ista incipit tra-
ctatus libri, qui diuidit
in quatuor libros par-
tiales. Prima pars ha-
bet duas partes. In pri-
ma parte venat Magister materiā hu-
ius libri, & per consequens aliorum.
In secunda exequit diuisionem suā,
& hoc distinctio. ij. quæ incipit ibi.
Hec itaq; vera, ac pia fide &c. Item
prima pars, in qua venat materiam,
habet tres partes. In prima parte ve-
nat materiam p diuisiones, & ideo
primo ponit diuisionem, per quā di-
stinguunt tres libri a quarto. sc. p res
& signa. In secunda ponit diuisionē
per quā distinguuntur primus liber à
tribus alijs, quæ est p frui, & vt. ibi.
Ad ergo in rebus considerandum. In
tertia determinat dubitationes quas-
dam ex pmissis ortas. ibi. Cum autem
homines qui fruuntur. Item prima
pars habet tres particulas. In prima
ponit diuisionem, & auctorit. Augu.
confirmat eam, quæ est, q tota doctri-
na theologia est de rebus, vel de si-
gnis, idest subiectum cõe theologie
in hac duo diuiditur. In secunda,
membra diuisionis explanat, ibi. Pro-
prie aut hic res appellant. Ostendēs
quid sit res, & quid signum fm mem-
bra pdictæ diuisionis. In tertia vero
particula, diuisionem ad propositū
applicat. ibi. Cumq; his intenderit
theologorū speculatio, dicens, q de
rebus, & signis fuerit dicendus, pri-
mo tamen de rebus &c. Item pars
illa in qua ponit diuisionem p frui,
& vt, per quā primus liber distingi-
tur ab alijs tribus, habet duas partes.
In prima ponit diuisionem. In secun-
da quæ dicta sunt epilogar. ibi. Om-
nium ergo q dicta sunt. Prima pars
habet tres partes. In prima ponit di-
uisionem in res quibus fruendum, &
res quibus vtendū. In secunda ad cui-

dentia maiore, assignat quasdam diffi-
nitiones. ibi. Frui est &c. In tertia vo-
rō pponit, & determinat quasdam
dubitationes. ibi. Cū aut hoies &c.

Frui aut est amore inherere.

Hec est secunda particula illi⁹ par-
tis, in qua ponit diuisionē p quā di-
stinguit prim⁹ liber ab alijs tribus,
quæ est de quibusdā notificationib⁹,
& quatuor habet pculas. Primo. n.
ponit notificationes frui, & vt. Secū-
do applicat eas ad ppositū. sc. ad res
quibus fruendū, & vtendum. ibi. Res
igit quibus fruendū. Tercio cōparat
ad alias assignationes. ibi. Notandū
verō q idem August. Quarto, quia
videretur sibi cōtradecere, mouet, &
determinat quādam dubitationē. ibi.
Et attende quia videtur Augustinus
dicere &c.

Cum autem hoies qui fruunt, &
vtunt alijs rebus, res aliq &c.

Hæc tertia pars, in qua mouet &
tractat dubitationes quasdam, habet
tres partes, fm tres dubitationes. Pri-
ma est, vtum homo homine debeat
frui. Secunda, vtū Deū hoie fruat,
& vtat, & hanc mouet, ibi. Sed cum
Deus diligat &c. Tertia est, vtū vir-
tutibus sit fruendū vel vtendū, ibi.
Hic considerandū est vtum virtuti-
bus &c. Et in qualibet istarum trium
partiu primo mouet quæstionē, secū-
do motū determinat, tertio determi-
nationē per auctoritatē cōfirmat. Et
particulæ i suis locis sunt manifestæ.

Eorum aut aliqua sunt quorum
vsus ois est in significando, nō
in iustificando.

Cōtra. oia sacramēta sunt medicinæ, Dub.
quia fm Hugonem de sctō victore, Hugo de
Sacramēta oī tpe fuerunt medicinæ, sacramen.
sed ois medicina habet effectū in curā lib. 2. ca. 3
do, ergo & sacramēta similic. sed ista
curatio est iustificatio. ergo oī tpe sa-
cramēta habuerūt iustificare. Resp.
dicēdū q dupliciter est cōsiderare sa-
cramēta veteris legis, scilicet in se si
ue rōne opus operati, & sicerant tran-
sum ad significadū, vel ratione fidei

Respon.

annexæ, siue charitatis, siue rōne operis operantis, & sic erant ad iustificandum facta legalia, ppter circūcisionē.

Omne igitur signum etiam res aliqua est.

Dub. 2 Opponit de ista diuisione. Vide enim Magr male diuidere, quia superius non diuidit contra suū inferius, sed res est superius ad signū, ergo &c.

Respon. RESP. dicendū q̄ verum est q̄ superius in sua generalitate acceptū, non diuidit contra suū inferi⁹, sed contrāctum, bene pōt diuidi. Hic autem, res contrahitur ad standū pro re nō significante.

Non autē e conuerso omnis res signum.

Dub. 3 Videtur male dicere, quia signum est quod ducit in aliud cognoscendū, sed oīs res ducit in aliud, quia omnis res est causa, vel effectus. Causa autē ducit i cognitionē effici⁹, & e conuerso. Si dicas q̄ non omne quod ducit est signū, sed quod ducit in pri⁹, tūc oīs creatura est signum cum ducit in

Respon. Deū. RESP. dicendū q̄ duplex est signum. s. naturale, & institutum. De primo nō intendit hic, sed de scdo, vñ non valet obiectio ad ppositum, qm̄ hoc intendit de signo ex institutione, sicut sunt signa vocalia, & sacramentalia, tale ergo signū nō est omnis res, licet oīs res sit signū primo mō.

Primum de rebus, postea de signis.

Dub. 4 Cōtra. Vñ dicere debuisse pot⁹ e cōuerso, q̄a signum ducit in cognitionē rei, ergo prius esset agēdū, vel dicēdū de signis q̄ de rebus. RESP. dicendū q̄ prior est cognitio signi q̄ rei respectu cui⁹ est signum, sed nō oportet q̄ oīs rei. Vnde ipse prior agit de rebus quātrū sacramenta non sunt signa.

Respon. Res alix sunt qbus fruendū &c.

Dub. 5 Vide q̄ ista diuisio rerum sit male assignata respectu diuini, quia diuini sum simplicius est diuidētib⁹: & diuidentib⁹, & diuina debet aliqd esse commune, sed deo nihil simplicius, nec est aliquid cōe Deo, & creaturæ,

ergo &c. RESP. dicendū q̄ est diuini Respon. sio vni⁹ cois fm̄ nomen tm̄, & sic est diuisiō equoci, & est alia diuisiō cois fm̄ nomen, & rē, & hęc diuisiō vniuoci est. Est tertia medio mō, & ista ē analogi, sicut ista est vbi non est cōmunitas creaturæ, & creatori fm̄ naturæ participationē, sed fm̄ similitudinē pportionis, & hęc coitas est rōnis. Itē vñ mala diuisiō quantum ad membra, vñ enim q̄ tertium membrū sit superflūū. oī .n. re aut est vtendū, aut fruendū, ergo tertiu supfluit. Item, sicut est res q̄ fruī, & vtitur, ita est res qua fruendū est, & vtendum, vt est Christus, ergo qua rōne ponit tertiu membrū, deberet poni quartū.

Respon. RESP. Oīs res q̄ ē natura aliqua, aut est finis, & sic est res qua fruendū, aut deducens ad finem, & sic est res qua vtendum. aut ad finem perueniens, & sic est res q̄ fruītur, & vñ, vt hō, & sic accipiūt membra. & est ista diuisiō satis conueniens huic sciētiæ, quia cū theologia sit de creatore, & de creaturis, vtile est vt theologus doceat, quomodo homo per abas res tendat in Deum.

Res igitur quibus fruendum.

Dub. 7 Contra. quia tres sunt res per se, & non per accēs, & a diuersitate rerum est diuersitas, siue multiplicitas fructuonis, ergo sicut sunt tres res, sic erūt tres fructiones. Itē tres articuli sunt de trib⁹ personis, ergo a simili & tres fructiones. RESP. q̄ res accipit hic cōiter ad essentiā, & personam ppter sui generalitatē, & quia assumptum est hoc vocabulū, res, ab actū aīe, iō tres dicunt res, quia tres personæ, sed tñ eque bō vna res, quia vna bonitas est in eis. quia ergo vna bonitas, iō & vna fructio quamuis tres res. Et qm̄ articulu dicit qd a pte aīe distinguētis. Intellect⁹, & fructio respicit diuinam essentiā, & bonitatem, & vñ nō effectus communiter, ideo fructio est vna.

Ideoq; omnis qui fruītur, vñ.

Dub. 8 Hoc vñ falsum, qm̄ mali hoies similiter, & bestie fruunt, quia ppter sorte lectionē in delectabili sed non vtunt.

Si dicas

Si dicas qd dñs translatiue, Tūc querit,

7 quare non similiter trāsfertē verbum
Respon. vtendi pñ. vti iportat libertatem in
sua generali acceptione, in speciali im
portat libertatem cum relatione ad
aliud. Frui iportat libertatem cū dele
ctatione, & licet nec libertas, nec relatio
conuenit brutis, conuenit eis tñ
delectatio. Et iō vti nullo mō conuenit
brutis, frui autē conuenit eis aliquo
modo, licet improprie.

In homine spes ponenda
non est.

Dub. 9 Contra, quia, & de beata Virgine
cantat, vita dulcedo, & spes, ab eccle
sia quæ nō errat. Itē Ione. 1. Accessit
ad eū gubernator. Glossa. Naturale ē
hoī magis de alijs. qd de se in periculis

Respon. considerare. Rñ. dicendū qd sperare de
aliquo est dupliciter, aut sicut de adi
utore, aut sicut de saluatore. Prima
spes potest esse in hoīe, secunda non.
Vt est sperare finale prēmii, & hoc
debet esse tantū in Deo. Vt temporale
bñficiū, & hoc potest esse in hoīe.
Primum si ponitur in hoīe meretur
maledictionem, secundum vero non.

Ita frater.

Dub. 10 Querit quare dicit de hoīe, ita fra
ter ego fruar te i dño, magis qd de asi
no, vel de alia creatura, cum in omni
bus creaturis reluceat vestigium di
uine bonitatis.

Respon. Respon. qd dñs aliquis
aliquo frui in Deo, nō facit represen
tatio, sed magis inhabitatio. Vnde cō
uersa p consequens est propria, videli
cet hæc, Ego fruar dño in te, dñs per
opera scīa Deū habitare in te, & est si
gnificatiua locutio. Itē querit de hac
solutioe Aug. qua soluit auctoritatē
prædictæ per illā determinationē in
dño. Sed Recl. 8. Simpliciter dñs frue
re in agnitis. Itē. Deut. 28. Filios ge
nerabis, & filias, & nō frueris in eis,
ex hoc implicat, qd si non peccarent,
fruerentur eis.

Dub. 11 Rñ. dicendum quod
prædicta solutio nō est generalis, sed
solum ad ppositam auctoritatem. Et
ideo recurrendum est ad solutionem
prædictæ extra literā in questionib.
bus, qd cum frui accipitur commu
niter, & pprte, in pñdictis auctoritati

Respon. bus, qd cum frui accipitur commu
niter, & pprte, in pñdictis auctoritati

bus accipitur communiter tantum.

Si enim nec fruitur, nec vitur.
&c.

Hoc nō videtur valere, quia De^o di
ligit se, non tñ vti, quia non diligit
se, ppter aliud, nec fruit, quia vbi frui
tio, ibi inhaerentia, & indigentia, vt
dicit August. Deus autem vterq; ca
ret, &c. **Respon.** dicendū qd fructio de
sui generali rōne dicit amoris vnio
nem. s. inuicibilis cū fruente. Qm ergo
cōiungit aliqd vniri sibi, & alij, cōi
nit non tātum frui alio, sed etiā seip
so, sed vbi est vnio ad alterum, ibi est
dependentia, inhaerentia, & indigen
tia. vbi vero ad seipsum, si ipsum est
summū bonū, non est inhaerentia nec
dependentia, vel indigentia, sed oīmo
da sufficiētia. Si vero ipsum bonū de
ficiens est, indiget, & inde est qd solus
Deus seipso pte fruitur, nihil autē
aliud ab ipso pōt pte seipso frui.
Solutio. n. Deus est summū bonum,
& diligit se, fruēdo se, diligit etiam alia
fruēdo se, & ita nec fructio Dei, nec
vltus, est cū indigentia sicut nostra frui
tio, & vltus.

Itē quia bon^o est, sum^o.

Obijciē. videtur. n. falsum, quia si
bonus, sumus ergo quia ab eterno bo
n^o est, ab eterno sum^o. Rñ. dicēdum
breuiter qd hoc, quia bonus est, dicit
cām. Sed est aliqua causa naturalis ēe
necessaria, & est aliqua cō voluntaria.
Bonitas autē diuina est cō nostri esse,
& boni esse per modū voluntatis, nō
naturæ, & necessitatis, hæc autē cō nō
ponit etiam statim cum est.

Porro etiam.

Obijciē quare similiter nō sequit,
quia iustus, est iusti, sumus, sicut quia
bonus est boni sumus. Si dicas qd ius
ticia non est eius dispositio in quan
tū causa est, Contra. Sapientia est dis
positio Dei in quātum cā, ergo parē
ratione, quia sapiens est, sapientes su
m^o. Si tu dicas qd nō est dispositio im
mediata sicut bonitas, obijciē de vo
luntate qd est immediatissima, & tamen
nō sequitur, quia volēs est volentes
sumus. Rñ. dicendum. qd ratio huius
cōsequētis triplex est. Vna est quia

bonitas

bonitas est dispositio cause inquatu causa. Secunda est quia est proxima ad actum, quia cum bonum sit sui communicatiui de sui ratione importat communicabilitatem, importat etiam voluntatem, que duo ponunt effectum in actu. Tertia, quia dispositio generatis in qua consistit vestigijs ratio, dicit respectum ad finem. Vnde sicut Deus vnde im-
primit unitatem, ita bonum bonitatem.

Vt scilicet ametur propter seipsam tantum.

Dub. 15 Contra. Quia sicut per se ad per accidens, ita propter se ad propter aliud. Sed nihil quod conuenit alicui per accidens conuenit per se, ergo nihil quod conuenit alicui propter aliud, conuenit propter se. Si ergo virtutes sunt appetende propter aliud, non ergo propter se.

Respon. R. sicut dicit Philosophus. Idem est finis, & propter quod. Finis autem dupliciter

Arist. 1. est. Vno modo finis vltimus qui prius est. Vno modo finis vltimus qui pro-

Phy. 29. 1. est. Vno modo finis sub fine dicitur proprius et minister. Sic & propter quod diuersificat.

cap. 2 Vnde vno modo excludit finem, alio modo non ut dicit Magister. Quod ergo obijci-

de philosopho, dico quod sicut per se vno modo opponit ei quod est per aliud, & sic

Arist. pri. 1. idem est per se, quod secundum quod ipsum, si ponit ei quod est per accidens. Sic & propter se dupliciter accipit. Vno modo opponit ei quod est propter aliud, alio modo ei quod est per accidens: quia ad illud accidet aliter ordinatur, secundum hoc distinguit Magister propter se, & consequentem honestum sive fruibile, & ipsam denique fructuositatem.

Etiam quedam sunt res per quas fruimur, ut virtutes.

Dub. 16 Contra. Videtur quod solis potentis possit frui aia sine ois virtute. Sine ois .n. virtute potest frui bono creato, ergo cum magis sit fruibile bonum in creatu, & aia magis ad hoc nata est,

Respon. poterit eo frui solis potentis. Respon-

16. dicendum quod summum bonum est quod super nos est, ad hoc ergo quod illi vniamur, necessario interuenit duplex medi-
um. Medium vnum quod aia nata, est vniri alicui se diuerso, & hoc est

potentia. Aliud speciale, vel spirituale supra hoc quod ipsam subleuet, & hoc est virtus. Quod obijciunt non est simile, quia potentia per se potest deficere, & inclinari, sed non per se eleuari.

Ad euidentiam diffinitionum. **Artic.** & aliorum quod Magister ponit de his verbis frui, & vti. vti, quoniam in parte ista, quorum tria pertinent ad vti, tria ad frui. De vti tria quoniam. Primo quoniam quid sit vti per essentiam. Secundo vtrum omni creato contingat vti. Tercio vtrum solo bono creato sit vtendum. De frui similiter quoniam tria. Primo quid sit frui per essentiam. Secundo vtrum bono increato sit fruendum. Tercio vtrum fruendum sit ipso solo bono increato.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Vti proprie est actus ipsius voluntatis, licet cõiter supertius possit esse actus potentie cuiuslibet.

De vti quid sit per essentiam, vtrum sit actus voluntatis aut rationis, sic proceditur. Quod sit actus voluntatis ostenditur sic.

Ab actu vti denominatur vnusquisque bonus, sed nullus dicitur bonus nisi ab actu voluntatis, ergo actus vti pertinet ad voluntatem. Item Augustinus. 10. de trinitate. Vti est assumere aliquid in facultatem voluntatis, ergo vti est actus voluntatis. Item. hoc videtur per diuisionem ipsius vti contra alia, quia. 1. de tri. diuidit Augustinus. hanc tria ingenium, doctrinam, & vsum. & dicit quod ingenium respicit quid homo potest Ingenium, sit, doctrina quod homo sciat, vti quod scia, & vti velit, ergo vti est actus voluntatis quid respicit. Item. opposita nata sunt fieri circa idem, vti. sed vti, & ab vti sunt opposita, ergo. 4. Phi. 84. cum abuti sit solius voluntatis. quia vti solus est peccare, ergo & vti similiter erit actus solius voluntatis. Contra. Vti sine assensu actus est, vti in habitu acquirendum. Sed ois potentia nata est acquirere habitum, ergo vti videtur esse

Fundamenta.

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

1. Eth. c. 7

Ad opp.

oīs potentie Item .oīs potētia mediā
te opatione sua ordinatur i finē, sed
eo dicitur aliqd vtile, siue vti, quo
in finē est ordinabile. Sed ordinari
in finē mediante operatione propria
est oīs potentie, ergo & vti similiter.
Itē sicut Aug. dicit, & habet infra,
vti est id, quod in vsum venerit refer
re &c. Sed eius est referre, cui⁹ est con
ferre, sed conferre est soli⁹ rōnis, er
go referre, & per consequēs vti a dis
tinctione. Itē, ars vti⁹ suis instrumen
tis, sed ars est in potentia rōnali siue
cognitiua: cū sit sciētia, ergo cum ha
bitus, & actus sint eiūsdē potētie, sic
ars est in potentia rationali, & vsus
siue vti similiter erit in eadem.

Aug. de
doctrina
Christia
na.

RES P. dicendū, q vti quinq; mo
dis accipit, & fm hoc diuersificatur
fm rem, & fm diffinitionem. Accipi
tur. n. vsus siue vti cōmunissime, fm
q diuiditur contra oīū vel ociosita
tem, p naturali opatione debita cui

17

libet rei, siue ad quā vnaqueque res
ordinatur, & fm hoc dicit Philoso.
Cui⁹ vsus bonus &c. secūdo mō di
cit cōmuniter, & sic vsus diuiditur
contra dissuetudinē, & hoc mō diffi
nitur a Victorino. Vsus est actūs fre
quenter elicit⁹ a potētia, & hoc mō
pōt dici q est act⁹ oīs potentie, nec
addit sup actū nisi frequentia. Terti
mō accipitur vti proprie, & sic diui
ditur contra habitus memorie, & in
telligentie, s. cōtra ingeniū, & doctri
nam, & sic diffinit ab Aug. 10. de Tri
ni. Vti est assumere aliquid in facul
tatem voluntatis, & sic dicit actū vo
luntatis proprie, & sic dicit actū vo
luntatis proprie, & sic diuidit con
tra actū quietarium, s. cōtra frui. Et
sic diffinit ab Aug. Vti est assūme
re aliqd in facultatem voluntatis pro
pter aliud, & sic est actus voluntatis,
vt ad aliud relatiue. Quinto accipi
tur ppriissime, & sic diuiditur cōtra
actū inordinatū, s. cōtra abuti, & sic
diffinitur ab Aug. de doct. Christia
na. Vti est id quod in vsum venerit,

Habitus
memorie
ingenium
appellat.

referre ad id quo fruendum est, & sic
vti dicit actum voluntatis relatum,
& ordinatū in finē. Ratio ergo diuer
sarū notificationum est multiplex ac
sepio eius quod est vti, & ratio mul

tiplicis, acceptionis, est operatio eius
ad diuersa. Si ergo queratur cui⁹ po
tentie est actus, dicendū q duobus
primis modis est act⁹ oīs potētie: tri
bus vero vltimis est actus ipi⁹ volun
tatis cōissime, & communiter loquē
do, est act⁹ oīs potētie, & sic non lo
quitur Aug. Proprie vero actus est ip
sius voluntatis, & sic patet primo obie
ctum in contrariū. s. q sit omnis po
tentie. Quod obijcit secundo, q oīs
potentia refert in finē per actū suum,
dicendū q illa potentia dī vti suo ac
tu, q est dīa sui act⁹, & talis potētie
est referre actū suū, non tñ referri. Et
qm sola voluntas est dīa sui act⁹, &
sola est seipsam mouens, ideo ipa so
la est cui⁹ est actiue vti. Alijs aut po
tentijs cōtingit vti materialiter, & pas
siue, quia habent referri, & non refer
re. Et hinc est quod August. dicit, vti
est assumere aliqd i facultatem volū
tatis, facultas. n. dicitur eius dīū, quo
faciliter potest in actū suū tamquam
illi⁹ princeps. Ad illud quod obijci
tur, q rōnis est referre, dicendū q du
plex est referre. s. per collationem,
& illationem, sicut premisē referunt
ad conclusionem, & hoc est rati
onis, & hoc nō est vti. Et est refer
re per inclinationē, & ordinationem
ad aliud, & hoc est proprie voluntatis,
quia pōt aliquid assumere quiescē
do ibi, vel aliud intēdēdo, & hoc est
referre quo, vel per quod diffinitur
vti, &c. Ad illud quod obijciatur de
arte, dicendū q ars dicit quod est ope
rationis, & quod est speculationis. Se
cundum q dicit quod est speculationi
nis, non habet vti, quia sic est ratio
nis, fm vero quod dicit quod est ope
rationis, sic extenditur ad voluntate
tem, & eam regulat in vtendo.

19
Quid fa
cultas vo
luntatis.

QVÆSTIO II.

CONCLUSIO.

Vti creato quocunq; possumus
vt obiecto, ad quod inclina
mur, licet non quocunq; vt
instrumento, vel actu,

24 vti

Fundamenta.

Ita quid sit uti per essentia, Quæritur de vtilibus, utrum. scilicet. oī creato sit vti dū. Et quod sic, videtur hoc modo. Propter. 16

Vniuersa ppter semetipsum operatur est Deus, ergo omnia sunt ordinabilia in Deū. Sed omne ordinabile in Deum conuenit ordinare, sed ordinādo ad Deū ordinabile recte utimur, ergo si oīa conuenit ordinare, oībus

De diuinis bonis. Itē ens, & bonū conuertuntur, sicut vult Dionysius. sed oīa sunt entia, ergo oīa sunt bona. Sed omne bonū diligendū, ergo omne creatum diligendū, sed non est diligendū propter se, ergo propter aliud, sed hoc est vti, ergo vti conuenit oīi creato. Itē

omni virtuti cōuenit recte vti, ergo opus oīs virtutis est rectus vsus, sed vsus alicuius virtutis est respectu mali pœne, alicuius, respectu mali culpæ, ut patientiæ, & pniæ, ergo malis oībus scilicet culpæ, & pœnæ cōtingit recte vti, ergo multo fortius bonis, ergo &c.

4. Phil. 84.

Itē opposita nata sunt fieri circa idē, sed omnibus malis contingit abuti, ergo omnibus bonis contingit recte vti, ergo vtendum est omni creato.

Ad opp.

Contra. Charitas est per quam recte utimur, quia omnia ordinant in finem per charitatem quæcumque recte ordinant, sed dicit Augustinus de doctrina Christiana. Tū quatuor diligenda sunt ex charitate, & tria tū creata, ut nos, proximus, & corpus proprium, ergo tū tria referunt, siue ordinant in finem per charitatem, cū nō sit vti recte nisi per charitatem, ergo tū tribus est vtendū, ergo nō oīi creato. Item oīa quibus utimur subiacent nō voluntati, sed quædam sunt quæ non subiacent nō sit voluntati, ut necessaria, & perpetua, ergo illis non est vtendū. Itē omne illud quo recte utimur, bono fine facimus, sed quædam sunt quæ nullo bono fine possunt fieri, ut mentiri, & talia quæ mox nota coniuncta sunt malo, ergo talibus nō est vtendū. Item virtute nō cōtingit male vti sicut patet ex eius diffinitione, ergo ubi oppositis, malo culpæ, siue vitijs nō cōtingit recte vti, ergo non omnibus alijs a Deo est vtendum.

RESP. dicendum quod vti aliquo quatuor dicitur modis. Aut sicut instrumentum quo operamur, sicut utimur instrumento, vel organo, & sic non omnibus contingit vti, ut puta potentis quæ sunt pure naturales, accipiendo vti proprie sicut accipit Augustinus. Aut sicut habitum quo regulamur reputa virtute, & sic non oībus cōtingit recte vti, ut habitum vicij quo potius contingit obliquari. Aut sicut actu quod mouemur, & sic nō oīi actu conuenit vti, sicut illis quæ mox nota cōiuncta sunt malo. Aut sicut obiecto ad quod inclinamur, & sic oībus contingit vti, & abuti. Omnia. n. possunt summi in facultate voluntatis ad approbādū, vel respiciendū, & hoc patet per Augustinum. lib. 83. questionū. Vtimum respiciendū ad valitudinem, tolerandis ad iusticiā. Item Augustinus. 10. de Trinitate. 17. Voluntas totam intelligentiam capit, dum vtor oī eo quod intelligo. sed mala intelligitur, ergo cōtingit vti malis. Aliter tamen utimur bonis, aliter malis. Rō. n. ordinationis in bonis nō tū est ex parte ordinatis, sed etiā ex parte ordinati, quia per se bona sunt vtilia, & ordinabilia, & de sui natura, sed in malis ratio ordinationis non est ex parte ordinatorum, sed potius ex parte ordinatis, & ideo mala nō dicuntur vtilia. Vnde nota quod cum vti sit assumere aliquid in facultatem voluntatis, hoc potest esse quadrupliciter, vel in facultatem voluntatis imperantis, sicut est de his quæ proprie pertinent ad vsum humanum. Vel in facultatem voluntatis acceptantis, sicut est dilectio proximi, & huiusmodi. Vel in facultatem voluntatis tolerantis, sicut sunt mala pœnæ. Vel in facultatem voluntatis respicientis, & sic assumuntur mala culpæ, & ordinantur. Primis duobus modis intelligitur illud, cuius vsus bonus est &c. Ad illud ergo quod obijci de charitate quod tū tria sunt diligenda, dicendū quod diligere aliquid ex charitate est ordinari in summum bonū, quod per se charitas diligit. hoc autē contingit dupliciter. Aut enim contingit ordinare quod natum est deuenire in finem, & sic tantum tria creata

Vt adulterinum.

Vide prius sent. dist. 47. q. 5.

12

et diligenda sunt ex charitate. Aut
 22 illud per, quod deuenire est in sum-
 mum bonum, & quia hoc potest esse
 suo modo per omnem creaturam, om-
 nis creatura potest diligere ex charitate,
 & omni creatura contingit vti. Ad illud
 quod obijciatur quod non omnia subiacent
 voluntati, dicendum quod aliquis dicit subesse
 se domino voluntatis dupliciter. Aut
 quod ad esse ipsius rei, & sic non omnia sub-
 iacent. Aut quod ad actum voluntatis,
 quod est in respectu ipsius rei, vel ap-
 probatio, & hoc propter se, vel propter
 aliud, & tali modo omnia subiacent volun-
 tati nostre, scilicet quantum ad actum appeti-
 tionis, vel respiciunt licet non primo
 modo. Ad illud quod obijci quod
 quidam nullo bono sine possunt fieri, si-
 militer quod semper viciis abutimur, di-
 cendum quod obijciatur secundum viam, qua con-
 tingit vti aliquo vt actu medio, & hoc
 modo non conuenit vti peccato, vel sicut
 habitu regulante similiter, conuenit
 tamen eo vti sicut obiecto recto per
 modum correctionis, & detestationis.

QUESTIO III.

CONCLUSIO.

Solo bono creato est vtendum,
 & bono increato vti, est abuti.

Funda-
 menta.
 3. Eth. c. 4.

Stenfo verum omni creato
 sit vtendum, & omni alio a
 Deo est questio. Vtrum
 solo bono creato sit vte-
 dum. Et quod sic videtur.

Omne bonum, aut est finis, aut ad finem
 sed solo bono quod est ad finem est v-
 tendum, quia ratio utilis est ducere
 in finem, ergo cum solū bonum crea-
 tum sit ad finem, solo bono creato est
 vtendum. Item omne bonum aut est
 creatum, aut increatum. Sed si contingit
 vti bono increato, contingit illud re-
 ferre ad aliud, aut ergo ad creatum, aut
 increatum, sed non ad increatum, quia
 non est nisi vnum, ergo ad creatum. Sed
 sic refertur terminus ad vnum, & causam
 ad effectum. Sed hoc est abusus non vsus,
 ergo solo bono creato, siue creatura
 est vtendum. Itē Augustinus in lib. 83. q.
 diuidit honestum contra vtile, ergo
 nullum vtile honestum, & e converso.

Sed deus est quid honestum per essen-
 tiam, ergo Deo non est vtendum. Item vi-
 detur quod non solum non sit vten-
 dum Deo, siue bono increato, sed vti
 eo semper sit peccatum mortale, quia Au-
 gustinus dicit in lib. 83. quæstionibus. Sum-
 ma peruersitas est frui vtendis, & vel
 fruendis, sed qui vti bono increato
 vti bono fruendo, ergo &c. Contra.

Ad opp.

Contingit Deo recte seruire intuitu
 mercedis, quia multi sunt boni mer-
 cennarii, vt dicit Ambrosius. sed non con-
 tingit Deo seruire nisi amando, ergo
 contingit Deum recte amare intuitu mer-
 cedis, sed sic amans vti Deo, quia re-
 fert ad aliud, ergo. Item sicut summa
 bonitas habet se ad amorem, sic sum-
 ma veritas ad cognitionem, sed contra
 ingit veritatem creaturam cognoscere cla-
 ri⁹ sine preiudicio summe veritatis, &
 sine errore, ergo similiter contingit
 aliqui aliam bonitatem quam summam,
 ardenti⁹ diligere sine preiudicio sum-
 me bonitatis, & de ordinatione, ergo
 contingit amore ordinato aliud plus
 diligere Deum, ergo contingit Deum dili-
 gi propter aliud ordinate, & ita vti eo.
 Item videtur quod nullum peccatum sit. cui quod
 vti Deo propter suam salutem, quia cuius
 finis bonus est, in semper bonus; bonum, sed
 huius finis vsus bonus est. Contra secundum
 ergo vsus eius bonus, ergo non erit pecca-
 tum. Item vsus Dei aut est bonus, &
 sic vtendus Deo, aut est malus, & sic
 Deus malus, quia cuius vsus malus, ip-
 sum malum, quia si Deus bonus, & eius
 vsus bonus, ergo Deo est vtendus. Respon-
 dicendum quod solo bono creato est vten-
 dum, quia si bono increato vti, semper
 per est abusus, & abusus talis est mor-
 tale peccatum, propter auersionem a fine,
 cum delectatione, & propter volunta-
 tis inordinationem, quæ minus diligit
 ipsum quo vti, quod propter quod vti-
 mur. Ad illud ergo quod obijciatur quod
 contingit recte seruire Deo intuitu
 mercedis, dicendum quod illa merces, aut
 est ipse, sicut dominus dixit ad Abraham.
 Gen. 15. Ego merces tua, & sic sciens
 mercedem non vti Deo, quia non re-
 fert ad aliud. Aut merces illa est aliud,
 & tunc potest ea quis inuenire, vt causa-
 lum momentum, & sic est malus mercen-
 narius, & sic vti, aut vt rationem

inducentem, & sic bonus, & hoc mō
 24 nō vtiur. Ad illud q̄ obijcitur, q̄ cla-
 rior cognitio creaturæ non præjudi-
 cat creatori, ergo &c. dicendū q̄ non
 est simile: quia claritas cognitionis
 non est in nostra potestate, sed ardor
 affectionis est in nra potestate, rō reg-
 rietur a nobis q̄ istum amorem ordi-
 nem⁹, non illa cognitionem. Aliquis
 tamen acc⁹ cognitionis est in nra po-
 testate, vt pote actus fidei. quo si alijs
 assentiat veritati primæ ppter aliud,
 bñ præiudicat veritati, sicut amare p
 25 ppter aliud bonitati. Ad illud quod
 obijcit q̄ finis vsus Dei est bonus, di-
 cendum q̄ finis dī bonus dupliciter,
 aut q̄tum ad substantiā, aut quantum
 ad intentionem finiendi. & ppositio
 illa intelligit q̄tum ad intentionem
 finiendi, & hæc consistit in recta ordi-
 natione, & illo mō non contingit vti
 Deo, q̄a non cōuenit ordinari. Ad vl-
 timum. vsus Dei, aut est bonus, aut
 malus &c. dicendum q̄ illa ppositio
 intelligit de hñcibus ordinationem
 ad finem, sed non de ipso fine. Vel in-
 telligitur de actu naturali iparum re-
 rum, & proprio, qui frequentius ab ip-
 sa re elicitur, non de ordinatione ad
 finem, & sic non valet propositio ad
 propositum.

Habito de vti. & vtili, consequen-
 ter queritur de frui, & fruibili.

Q V A E S T I O I.

CONCLUSIO.

Frui p essentia est actus volun-
 tatis: licet actus aliarum viriū
 ad hunc disponant.

Funda-
 menta.

Vid sit frui per essentia,
 verum. s. sit actus volū-
 tatis, an aliarum viriū.
 Quod sit act⁹ volunta-
 tis, videtur p primā dīf-
 finitionem q̄ est, frui ē amore iustitiae
 &c. sed amor est voluntatis, ergo &
 frui similiter. Si dicas q̄ amor sumi-
 tur ibi cōter, s̄m q̄ est in qualibet vi
 respectu sui actus. Contra. In oib⁹
 alijs diffinitionib⁹ idem dī. Vnde di-
 citur in sequenti, fruimur cognitis, in

quibus voluntas delectata quiescit.
 Queratio autem voluntatis est. Et in
 alia diffinitione pbat̄ur idipsum simi-
 liter, frui est vti cum gaudio. Gaudij
 autem ad voluntatem proprie pertinet.
 Item ostendit ratione, quia frui-
 tione delectamur, s̄m q̄ delectabile
 est differentia boni, cum sit bonū ho-
 nestum conficiens, & delectabile, bo-
 num aut, obiectum est voluntatis, ergo
 frui est solius bonitatis. Item eo
 fruimur quo quiescimus, sed queratio
 respicit rationem hñis, & finis ratio-
 nem boni, & bonum est obiectum vo-
 luntatis ergo fructio quæ ordinat ad
 illud similiter. Sed contra. Ois virtus
 appetit vniri suo obiecto, quo habito
 delectat̄, si cognoscit, & quiescit, ergo
 mor⁹ cum queratione. & delectatio-
 ne est oim viriū, ergo cum talis sit
 fructio, fructio erit in oib⁹, non tantum
 in voluntate. Item, absentia rei
 amat⁹ potius contristat amantem q̄
 delectet, quod. n. delectat ipsum, hoc
 est q̄ videt ipsā, & habet. Si ergo mo-
 tus fructiois est cū delectatione, quā
 est ipsa delectatio, ergo hoc delectare
 est quia videt illud in quo est ipsa de-
 lectatio, sed visio respicit cognitiuā,
 ergo &c. Item Aug. in lib. de doctrina
 Christiana. hæc est summa tota mer-
 ces, vt ipso persuamur. Sed sup illud
 ps. Ostendam illi salutare &c. Dicit
 glo. quod visio est tota merces, ergo si
 fructio est merces. fructio est visio p ef-
 fectiū. Sed visio est in cognitiua, sive ī
 ratione, ergo &c. Item. fide, & spe ten-
 dim⁹ in Deum. Aut ergo fruendo aut
 vtendo, sed nō vtendo cū Deo nō sit
 vtendū, ergo fruendo, ergo fide, & spe
 fruimur, sed fides est habitus rationis
 cognitiue, sed cuius est habitus, ei⁹ est
 actus, ergo actus fructiois est act⁹ rō-
 nis, similiter vī de irascibili, ergo &c.

R E S P. s̄m aliquos. frui pertinet
 ad omnes vires, & hoc dicunt, quia
 omnes vires remunerabunt⁹ q̄ diuine
 etiā q̄ in gloria erit magis ppprie rō-
 nis, quia immediate se habet ad de-
 lectionem. Sed aliter videt dicendū
 s̄m. Aug. s. q̄ sit actus ipsius volunta-
 tis. Cum. n. tres dentur diffinitiones
 de frui. omnes dantur penes actum
 voluntatis, quem tripliciter est confi-
 derare.

3. Eth. c. 4

3. Eth.
 cap. 11

derare. Primo mō communiter, put
dicat motum cum delectatione, & sic
86 diffinit Aug. Frui est vti cum gaudio.
Secundo prout dicit motū cum quie-
tatione, & hoc mō diffinitur ab Aug.
de doctrina Christiana. Frui est amo-
reinherere alieni rei ppter seipsam,
& hoc mō accipitur proprie. Tercio
mō accipitur prout cōplectitur utrū-
que. scilicet quietationem, & delectationē,
& hoc mō diffinitur ab Aug. 10. de tri-
nita. Frui est quiescere in cognitis vo-
luntate ppter se delectata, & sic acci-
pitur p̄p̄issime. Quia ergo frui s̄m
omnem acceptionem dicit delectatio
nem, vel quietem, vel utrūq; & oīe
tale habet rōnem boni, & hoc est ob-
iectū voluntatis: ideo loquendo essen-
tialiter, frui est actus voluntatis. Sed
quia voluntas nec delectat, nec quie-
tat nisi in eo, quod cognoscit vel per
fidem, vel p̄ spem, & ī eo quod habet
p̄ spem, vel in re, ideo actus aliarū vi-
rium ad hunc disponunt, nō tñ sunt
ipsū frui essentialiter loquendo.

87 Ex hoc patet solutio ad illud quod
cōmuniter cōsuevit q̄ri, quare frui nō
diffinitur p̄ actū cognitionis, sicut de-
lectationis, cum hęc q̄stio fundata est
super falsū. Aug. n. ponit in notifi-
catione vna q̄ est cognitionis cum di-
cit, Frui est quiescere ī cognitis. cadit
tamen ibi sicut dispositio. Ex hoc etiā
patet, quare non diffinit per fidem, &
spem, sicut p̄ charitatem, quia chari-
tas informat concupiscibilem, cui est
frui. Tñ ista q̄stio similiter fundata
est sup̄ falsū, quia amor quo diffinit
frui, est cōmunis ad amorem castū,
& libidinosū, vel quo iustus fruit
auro, non p̄p̄ius ipsius charitatis.
88 A.D. illud ergo qd̄ obijcit, q̄ omnis
virtus habet delectari. & quietari cū
vniū suo obiecto, dicendum q̄ ipsa vo-
luntas, vt dicit Aug. amat sibi, & alijs.
Et sicut etiā dicit Antel. Voluntas in-
clinat alias vires, & alijs meret, ideo
eius quietatio, & delectatio redundat
in alias vires. Vnde sicut voluntas nō
sibi cognoscit: sed ratio sibi cogno-
scit, & voluntati, ita voluntas sibi, &
rōni delectat, & ipsam quiescere facit.
89 A.D. illud qd̄ obijcit q̄ amans nō
fruit nisi videat, vel habeat, dicendū

q̄ videre, & habere requiruntur ad
frui, similiter & amare. Nam si quis
videt aliquid, & habet, numq̄ delecta-
tur nisi amet, aliter tamen requiritur
visio q̄ amor. Nam visio disponit, si-
militer & tēto, sed amor delicias sug-
gerit. Vnde est quasi acumen pene-
trans, & ideo ei maxime cōuenit vni-
re, & per cōsequens delectare, & quie-
tare, ideo essentialiter nō dispositiue
est frui. Propter quod est intelli-
gendum, q̄ actus voluntatis potest du-
pliciter considerari. scilicet per modū appe-
titus, & complacentiæ. Primo modū
antecedere pōt ipsā visionem. Secū-
do vero cōsequit, & in hoc est p̄fecta
ratio ipsius fruitionis. scilicet in cōplacen-
tia rei vise, & habite. A.D. illud. visio
est tota merces, dicendum q̄ illud nō
dicit p̄p̄ie, sed per cōcomitationem,
quia visio, & complacentia in qua
est p̄fecta ratio fruitionis inseparabi-
liter se habent. A.D. illud qd̄ obij-
cit, q̄ fide, & spe fruimur, dicendum
q̄ illud non est verum p̄ se, quia quā-
libet harū accipit rationem tenden-
tē a charitate, vnde fruitio nō est ex
istis, nisi p̄ charitatem. Sola. n. chari-
tas considerat finem in ratione finis,
& obiecti, vnde non dicit aliquis ipsi
rare Deum, sicut amare.

90 Intentio quid sit frui p̄ essentiali, Artic. 2
q̄stio est de tribuli. Et primo
vtrum Deo contingat frui. Se-
cūdo vtrum fruendum sit ipso solo.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Deo est fruendum, cum ipse so-
lus perfecte fruatur.

Vod Deo sit fruendum
ostendit he. Hō fruē-
dū est, quod beatus nos
facit, quia in beatitudi-
ne est iecta fruitio, sed
Deo beati efficiuntur, quia ipse est nra
beatitudo, ergo Deo est fruendum.
Item bonum est amabile, ergo magis
bonū magis amabile, & semine bo-
nū summe amabile, sed eo fruimur q̄
semine amamus, ergo &c. Item pul-
chrū delectat, magis pulchrū magis
delectat.

Funda-
menta

Ad opp.
8. Eth. c. 8.

delectat, ergo summe pulchrum summe delectat, sed eo fruimur in quo summe delectamur, ergo &c. Sed contra. Vbi est fruius ibi est delectatio, sed delectatio est coniunctio conuenientis cum conuenienti, Dei autem ad facturam nulla est conuenientia, imo summa distantia, ergo nec delectatio, ergo nec fruius. Item excellens sensibile corrumpit sensum, vel saltem contristat, quia vera delectatio non est nisi in medijs, ergo pari ratione excellens intelligibile corrumpit, vel contristat intellectum. sed Deus est excellentissima lux, ergo contristat, non delectat, ergo &c. Si dicas quod sensibilis potentia est corruptibilis non intellectus, hoc non soluit, quia intellectus dum est in carne fatigatur, & impeditur in actu corpore corrupto. Item ubi fruius ibi quietatio, sed in infinito non est quietatio, quia semper est aliquid extra accipere, ergo cum Deus sit infinitus in Deo, non est quietatio, ergo non fruius.

Arist. 2. de
ani. 123
3. Phyl.
tex. 63.

10. Eth.
cap. vii.

RESP. dicendum quod Deo fruendum est, eo quod ipse solus perficere finit, & delectat ipsam animam propter se, & super eam. Ad illud ergo quod obijcit quod delectatio est coniunctio conuenientis &c. dicendum quod est conuenientia per vnius naturae participationem, & per comparationem. Prima conuenientia facit communiter vniuocationis. Secunda communiter analogia siue proportionis, & hoc est secundum triplicem differentiam, aut secundum similem comparationem duorum ad duo, ut sic ut se habet homo ad animal, ita albedo se habet ad colorem. Aut secundum dissimilem comparationem duorum ad vnum, ut animalis, & cibi ad sanitatem. Vel secundum comparationem duorum ad inuicem, ut puta cum vnum est imitatio, vel similitudo alterius. Similitudo. n. non conuenit cum consimili in tertio sed seipsa sua. Sic est in proposito, quia anima est expressa similitudo Dei, hanc nem similitudinis in vno extremo ponit inclinationem, & indigentiam, in alio licet se. quietationem, & sufficientiam, quia vnum factum est propter alterum, vnde de ordinatur ad alterum. Et quoniam gare dicitur ad inclinationem quietationem, & in-

digentiam suppletionem, ubi est sensus. ibi esse sensus. est delectatio siue sequitur, ideo animationem cum tali modo quietatur a Deo, proportionis, & non fruius eo.

Ad illud quod obijcit, quod excellentia sensibilis corrumpit sensum, non videtur. ergo &c. dicendum quod non est simile hunc dist. de intelligere, & sentire. Item hoc est 3. q. 1. ad triplex ratio. Vna est ex parte virtutis primum. apprehensiva. Alia ex parte apprehensiva, siue obiecti. Tertia est ex parte modi apprehendendi. Ex parte virtutis apprehensiva, quia sensus potest corrumpi, intellectus autem non. Cuius ratio est, quia sensus dependet ab organo, in quo est quidam medietas, & animalia quae non tantum corrumpitur per contrarium sed per excellentem, sed intellectus non dependet ab organo, quia vis est immaterialis, ideo non corrumpitur in excellenti. Et parte obiecti non est simile, quia obiectum intelligentiae excellens iuuat, & confortat, quia influentia talis cognoscibilis procedit ab intimis, & intrinsecus ipsam potentiam, & ideo ipsam corroborat, & confortat. Sicut si magnus motus daret virtutem portandi se, facilius ferretur quod parui, sic est in intelligibili, quod Deus est. Sensibile autem obiectum cum extra excitat, & ideo hoc corrumpit, illud autem non. Ex parte modi apprehendendi similiter est dissimilitudo, quia sensus in apprehensione sui obiecti tendit ad exterius, & per illud dispergitur exterius, nec fortificatur interius, ideo debilitatur. Sed obiectum intellectus cum sit intimum ipsi intellectui, in eius perceptione virtus non dispergitur, sed colligitur, & quanto virtus est magis unita, tanto fortior. Ad illud quod obijcit 34

3. de ani.
tex. 4

tur de infinito. Dicendum quod in finitum dupliciter. scilicet per priuationem perfectionis, & sic materia dicitur infinita, & talis infinitus non est finire, sed potius finire indiget, secundum quod est possibile. Alio modo in finitum dicitur per priuationem limitationis, & quod sic infinitus est, proprie habet finire, quoniam ultra ipsum cum non sit magis cogitare, non conuenit aliquid appetere, unde talis infinitus conuenit ultimo fini, quae maxime habet finiendi rationem.

Et sic habent Deum seipsa sua. Sic est in proposito, quia anima est expressa similitudo Dei, hanc nem similitudinis in vno extremo ponit inclinationem, & indigentiam, in alio licet se. quietationem, & sufficientiam, quia vnum factum est propter alterum, vnde de ordinatur ad alterum. Et quoniam gare dicitur ad inclinationem quietationem, & in-

QVÆSTIO II.

CONCLUSIO.

Solo Deo proprie frui possum⁹,
communiter autem frui licet
ijs quæ spiritualiter delectat,
& coniungunt fini.

TRVM solo Deo, sine
bono increato sit fru-
endum, & q̄ sic videt.
Illo solo est fruendum
quod est propter se dili-

gendum, sed illud est propter se dili-
gendum, quod est propter se bonum,
illud autē propter se est bonum, quod
bonitatem quam habet nec habet ab
alio, nec bonitas illa est ad aliud. hoc
autem est solus Deus ergo &c. Item il-
lo solo est fruendū, quod quietat aīę
appetitum. Sed aīę appetitus nō quie-
ratur sufficienter nisi in eo quod est il-
la perfectius, & maius bonum, hoc
autem est solus Deus, ergo &c. Item
appetitus aīę non sufficienter quie-
tatur, nisi per aliquid quod aīam im-
plet, quia ex ea parte aīa deficit in
quiete, quia deficit in plenitudine, sed
est capax Dei secundum appetitum.
ergo si omne creatum est in infinitū,
minus illo, nullum creatum supplet
animæ appetitum. Et hoc est q̄ dicit
Aug. Animam totius trinitatis capa-
cem, nihil minus q̄ trinitas pōt im-
plere. Item, bonum quod pōt cogita-
ri, pōt appeti, ergo si aliquo mai⁹ bo-
num pōt cogitari, maius illo pōt ap-
peti, sed omni finito maius pōt cogi-
tari, ergo maius pōt appeti, ergo nul-
lum finitum terminat aīę appetitum
sufficienter, ergo solo bono infinito
quod est Deus est fruendum, quo ha-
bico nōn pōt amplius cogitari. nec
desiderari. Contra. vñ q̄ bono creato
contingat frui, quia quis appetit⁹ ma-
terie sit infinitus, tñ per formā crea-
tā incorporalem, & incorruptibilem
sufficienter finit, ergo similiter
vñ q̄ sit aliquod bonum creatum, qđ
sufficienter finit aīę appetitum, sed
omni tali est fruendum, ergo aliquo
bono creato est fruendum. Item ap-
petitus humanus est finitē capacita-

tis, ergo non capit nisi finitum, vel si
capiat infinitum, capit finitē, ergo si
finiat per illud qđ capit, finitur per
bonum finitum, ergo videtur quodd
aliquo bono finito sit fruendū. Item
specialiter videt quodd hoīe sit fruen-
dum, quia omni eo est fruendum quo
Deus fruitur: sed Deus hoīe fruitur,
quia hominem amat, sed amore illo
quo amat se amat hominem, quia nō
est in eo duplex amor, sed primus est
fruitionis, ergo & secundus. Item vñ
specialiter d̄ virtute. Quia omni illo
est fruendum quod est propter se ap-
petendum. hæc est manifesta per se,
sed omne bonum honestum est pro-
pter se appetendum. Quia honestum
est quod sua vi nos trahit, & digni-
tate sua nos allicit, sicut dicit Tullius,
& Aug. diuidit honestum contra vi-
le, sed virtus cadit in genere honesti,
ergo virtute est fruendum. Item vide-
tur specialiter d̄ beatitudine, omni eo
est fruendum, quo habito animus q̄
scit, & delectat, & nihil vltra q̄ pōt
q̄rere, sed beatitudo creata est hui⁹,
ergo &c. **R E S P.** Dicendum, q̄ so-
lo Deo est fruendum pprie accepto
frui, prout dicit motum cum delecta-
tione, & quietatione. Sed coīter ac-
cepto frui prout dicit motum cum de-
lectatione tñ, omnibus q̄ spiritualiter
delectant, & coniuncta sunt fini, cu-
iusmodi sunt fructus, dona, & beati-
tudines, pōt frui homo nō indebite,
sed primo modo, solo Deo. Et ratio
hui⁹ est, quia nihil potest animam
sufficienter finire, nisi bonum ad qđ
est creata. Hoc autem est bonum sum-
mum quod superius est aīa, & bonū
infinitum qđ excedit aīę vires. Co-
gnitio enim animæ rationalis est co-
gnitio non arcata, vnde nata est quo-
dammodo oīa cognoscere, & vnde
non in plet cognitio eius aliquo co-
gnoscibili, nisi quodd habet in se oīa
cognoscibilia, & quo cognito omnia
cognoscuntur. Similiter affectio eius
nata est diligere omne bonum, ergo
nullo bono sufficienter finitur affec-
tus, nisi qđ est bonum oīs boni, & qđ
est ad omnia in vibus. De quo bono
Exo. 23. Ostendam tibi omne bonū.
hoc autē est summum bonū ergo &c.

similiter

Funda-
menta.
1. Eth. c. 8

Hanc in-
frigit sco.
q. 1. dist. 1.
lib. 1

Ad opp.

Tullius in
Rhetorica
lib. 8. q.

hoc 8

Similiter nihil sufficienter finit animam, nisi bonum infinitum, quia ad hoc ut finiatur necesse est ipsam finiri secundum existimationem, alioquin non esset beata, nisi se existimaret beatam. Existimatio autem supergreditur omne finitum: quia omni finito potius maius cogitari aliquid, ergo cum affectio possit se extendere eo ubi est existimatio, necessario affectio anime supergreditur omne finitum. & si hac nullo bono finito sufficienter finitur, fructum est ergo solo Deo, quia summum bonum, & infinitum. & non solum Deo fruendum propter perfectam finitionem, sed etiam propter perfectam delectationem. Ad delectationem. n. concernitur delectabile, & coniunctio eius cum eo quod delectat. Omne autem quod delectat animam delectat in ratione boni, & pulchri, & quoniam solus Deus est bonitas, & pulchritudo, ideo in Deo solo est perfecta delectatio. Item, quia ibi est coniunctio, solus autem Deus est qui perfectissime coniungitur. Nam coniungitur secundum veritatem, & intimitatem. Solus enim deus propter summam simplicitatem, & spiritualitatem illabitur animæ, ita quod secundum veritatem est in anima, & intimior animæ quam ipsa sit. Omnes. n. hæc quatuor rationes, ad unam reducuntur. scilicet ad hæc, quia nata est anima ad percipiendum bonum infinitum, quod Deus est, ideo in eo solo debet quiescere, & eo frui.

37 Ad illud vero quod obijciatur de appetitu materie, dicendum, quod appetitus materie ordinatur ad formam tantum ad perfectionem substantialem, ex qua & materia fit unum: & ideo necesse est, formam esse eiusdem generis cum materia, nec est omnino supra materiam ideo finita est omnis talis forma, talis autem si sit incorruptibilis, propter necessariam suam unionem aretat appetitum materie, & aretatum finit. Unde non finitur in sua amplitudine. Appetitus autem animæ non sic aretatur propter unionem cum appetibili, imo dilatatur, & ideo oportet quod perficiatur aliquo omnino summo. Ad illud quod obijciatur, quod non capiat nihil finire, dicen-

dum quod infinitum bonum finit capere, quoniam ipsa est finita. sed quoniam bonum illud est infinitum, ideo ab ipso totaliter absorbetur, & iam eius capacitas undique terminatur. Unde non tantum gaudebit, sed sicut dicit Anselmus, in gaudium domini introibit. Quod si totum caperet, & non vince retur, nec absorberetur, adhuc posset insurgere appetitus ad amplius aliquid capiendum. Patet ergo quod ad hoc quod anima compleatur, quis capacitatem habeat finitam, tamen necesse est adesse bonum infinitum. Ad illud vero quod obijciatur de homine, dicendum quod Deus diligit hominem, & amor Dei est amor fructuosis, tamen hominem non fruitur, quia diligendo se diligit hominem, id est fruendo se vitur homine. Quod patet sic, quia dilectio Dei ad creaturam non est affectio, sed affectus communicatio. Communicatio autem secundum rationem habitualement, attenditur secundum bonitatem, quia bonum est quod natum est se communicare, secundum rationem vero actualement attenditur, siue respicit voluntatem. Quia enim vult, ideo facit. Ratio ergo communicandi venit ex voluntate, & bonitate, sicut ratio cognoscendi ab exemplari, & intelligentia. Quia ergo ex conversione voluntatis supra suam bonitatem nos diligit, ideo se fruendo nos diligit. Ad illud quod obijciatur de virtute, quod virtus est bonum honestum, dicendum quod bonum honestum dicitur dupliciter. Aut quod est pure bonum, aut in quo relucet eius similitudo. Primo modo, honesto est fruendum propriæ accepto frui, quia hoc solum terminat, & quietat. Secundo modo non, nisi communiter accipiamus prout dicit delectationem. Huiusmodi. n. propter assimilationem ad Deum, habent pulchritudinem qua nos delectant, & alliciunt. tamen in ipsis non est quiescendum, quia tunc amittunt pulchritudinem, quia virtutes cum ad se referuntur superbe sunt, & inflantur. Ad illud quod obijciatur de beatitudine, dicendum quod beatitudo creata non finit appetitum per se, sed per coniunctionem cum increato, unde anima ipsa diligit per Deum non, per se.

DISTINCTIO II. DE MYSTERIO TRINITATIS

& vnitatis.

DISTINCTIO II.

HOC quoq; vera ac pia fide tenendum est, quòd Trinitas vnus sit & solus verus Deus, vt ait Aug. in 1. lib. de Trinit. s. Pater, & filius, & Spiritus sanctus, & hæc Trinitas vnus eiusdemq; substantiæ, vel essentia dicitur, creditur, intelligitur, quæ est summum bonum; quòd purgatissimis mentibus cernitur. Mentis enim humanæ acies inualida in tam excellenti luce non figitur, nisi per iustitiam fidei emundatur. Item in lib. 1. retract. c. 3. Non approbo q̃ in oratione dixi. Deus qui non nisi mundos verum scire voluisti, responderi non potest, multos etiam non mundos multa scire vera, De hac re ergo summa & excellentissima cum modestia & timore agendum est, & attentissimis auribus, atq; deuotis audiendum; vbi quæritur vnitatis Trinitatis, Patris .s. & Filij, & spiritus sancti, quia nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid inuenitur. Proinde omnis, qui audit, & legit ea quæ de ineffabili & inaccessiblei luce diuinitatis dicuntur, studeat imitari, atq; seruare quod venerabilis doct. Aug. in 1. lib. de Trinitate scipso ait. Non pigebit me, inquit, sicubi hæsito quærere, nec pudebit sicubi erro, discere. Quisquis ergo audit hoc, vel legit, vbi pariter certus est, pergat mecum, vbi pariter hæsitat, quærat mecum, vbi errorem suum cognoscit, redeat ad me, vbi meum, reuocet me. Ita ingrediamur simul charitatis viam tendentes ad eum, de quo dictum est, Quærite faciem eius semper.

Quæ fuerit intentio scribentium de Trinitate.

OMNES autem catholici tractatores, vt in eodem 1. lib. de Trinit. cap. 4. August. ait, qui de Trinitate, quæ Deus est, scripserunt, hoc intenderunt, secundum scripturas docere, q̃ Pater, & Filius, & Spiritus sanctus vnus sit substantiæ, & inseparabili æqualitate, vnus sint Deus, vt sit vnitatis in essentia, & pluralitas in personis. ideoque non sunt tres dñi, sed vnus Deus, sicut pater filium genuerit, & ideo filius, non sit qui pater est, filiusq; à patre sit genitus, ideo pater non sit qui filius est, & Spiritus sanctus, nec pater sit, nec filius, sed tantum patris, & filij spiritus, vtriq; coequalis, & ad Trinitatis pertineans vnitatem. Teneamus ergo patrem & filium & Spiritum sanctum vnum esse naturaliter Deum, vt ait August. in lib. de fide ad Petrum, neq; tamen ipsum patrem esse, qui filius est, nec filium ipsum esse, qui pater est, nec spiritum sanctum ipsum esse, qui pater est aut filius.

De trinitate & vnitatem secundum quod creditur. Cap. 1. Aug. tomo 1. in lib. 1. Soliloquio c. 1. Sumptum ex Aug. li. 1. de Trinitate. Cap. 3. 1. Tim. 6. Cap. 2. Lib. 1. de Trinitate c. 3. Psal. 104. Aug. 1. lib. retr. ad 1. cap. 4. vbi dixi, de patre & filio qui gignit & quem gignit vnus est, dicendum fuit vnum sunt.

Sicut ipsa veritas aperte loquitur. Ioan. 1. dicens. Ego & Pater sumus.

Vna

De conse. Vna est enim patris, & filij & spiritus sancti essentia, quam Greci
dist. 3. c. 10. homouision vocant, in qua non est aliud pater, aliud filius, aliud
mes. 1. spiritus sanctus quanuis sit personaliter alius pater, alius filius,
** vlian* alius spiritus sanctus.

Quis ordo sit seruandus cum de Trinitate agitur.

Cap. 2

CAETERVM vt in primo lib. de Trinit. Augu. docet, primo secundum auctoritates sanctarum scripturarum, vtrum fides ita se habeat demonstrandum est. Deinde aduersus garrulos ratiocinatores, elatiores magis quam cōpaci-res, rationibus catholicis, & similitudinibus congruis ad defensionem & assertionem fidei vtendum est, vt eorum inquisitionibus satisficientes, mansuetos plenius instruamus, & illi, si nequierunt inuenire quod querunt, de suis mentibus potius quam de ipsa veritate, vel de nostra assertionem conquérantur.

Testimonia sanctorum de Trinitate.

Deut. 6.

Exo. 20.

*** de fide ad**

Gratianū

cap. 1. & 2.

Exod. 3.

Exod. 15.

Gen. 1. ad

finē cap. 1.

PROPONAMVS ergo in medium veteris, ac noui testamenti auctoritas, quibus diuinę vnitatis atq; Trinitatis veritas demonstretur, ac primum ipsa legis exordia occurrāt, vbi Moyses ait, Audi Israel, dominus Deus tuus, Deus vnus est. Item Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, non erunt tibi alij dii præter me, Ecce hic significauit vnitatem diuinę naturę. Deus enim vt ait Ambro. in 1. lib. de Trinit. nomē est naturę, dominus verò nomen est potestatis. Item alibi Deus loquens ad Moisen, ait, Ego sum qui sum, & si quaesierint nomen meum, vade & diceis, Qui est, misit me ad vos. Dicens enim Ego sum, non, Nos sumus, & Qui est, non, Qui sumus apertissime declarauit vnum solum Deum esse. In cantico etiam Exodi legitur, Dominus omnipotens nomen eius. non ait, domini. vnitatem volens significare. Personarum quoq; pluralitatem, & naturę vnitatem simul ostendit dominus in Gen. dicens, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Dicens enim faciamus ad nostram, pluralitatem personarum ostendit, dicens verò imaginem, vnitatem, essentię. Vt enim dicit Augu. in lib. de fide ad Perrum. Si in illa natura patris & filij & spiritus sancti vna esset tantum persona, non diceretur, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Cum enim dicit ad imaginem, ostendit vnā naturam esse, ad cuius imaginem homo fieret: cum verò dicit nostram ostendit eundem deum non vnā, sed plures esse personas.

Aperte ostendit quòd nec solitudo, nec diuersitas, nec singularitas ibi est, sed similitudo.

Circū f. nem.

HILARIVS quoque in lib. tertio de Trinit. dicit his verbis significari quòd in Trinitate, nec diuersitas est, nec singularitas, vel

vel solitudo: sed similitudo, & pluralitas, siue distinctio, ait enim sic, Qui dixit: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: inuicem esse sui similes, in eo quod dicit, imaginem & similitudinem nostram, ostendit. Imago enim sola non est, & similitudo sibi non est, neque diuersitatem duobus admisceri alterius ad alterum similitudo permittit. Item, idem in quarto lib. absolutius voluit intelligi significationem hanc non ad se esse referendam tantum, dicendo: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. professio enim consortij sustulit intelligentiam singularitatis: quia consortium aliquod, nec potest esse sibi ipsi solitario, neque rursus solitudo solitarij recipit, faciamus: neque quicquam alieno à se, loquitur, nostram. Vterq; ergo sermo, scilicet, faciamus, & nostram, vt solitarium, eundemq; non patitur; ita neq; diuersum à se alienumq; significat. Solitario conuenit, faciam, & meam; non solitario verò conuenit dicere, faciamus. & nostram. Vterq; sermo vt non solitarium tantum, ita neq; differentem esse, vel diuersum esse significat. Nobis quoq;, nec solitarius, nec diuersus est confitendus. Ita ergo Deus ad communem sibi cum Deo imaginem eandemq; similitudinem hominem reperitur operari: vt nec significatio efficientis admittat intelligentiam solitudinis, nec operatio constituta ad eandem imaginem, vel similitudinem patiatur diuersitatem diuinitatis. In his verbis Hila. pluralitatem personarum voluit intelligi nomine consortij: atque significauit nomine consortij, vel pluralitatis non poni aliquid, sed remoueri. Pluralitas enim, vel consortium personarum cum dicitur, solitudo, vel singularitas negatur: cum dicimus plures esse personas, significamus quod non est vna sola. Ideò Hilarius volens ista subtiliter, & sane intelligi, ait: Professio consortij sustulit intelligentiam singularitatis: non dicit, posuit aliquid: ita etiam cum dicimus tres personas, singularitatem, & solitudinem tollimus, & quod pater non est solus, nec filius est solus, nec spiritus sanctus est solus, significamus: & quod nec pater tantum est & filius, nec pater tantum, & spiritus sanctus, nec filius tantum, & spiritus sanctus. De hoc autem in sequenti plenius agatur, vbi etiam secundum quid similes dicantur tres personæ, & verum aliquo modo sit ibi diuersitas, vel differentia ostenderetur.

Ad idem quod coeperat, redit, vt alias auctoritates supponat.

N V N C verò ad propositum redeamus, & ad ostendendum personarum pluralitatem, atque essentiae diuine vnitatem, alias sanctorum auctoritates inducamus. Moyses dicit: In principio creauit Deus caelum & terram: per Deum significans patrem: per principium, filium. Et pro eo quod apud nos Deus dicitur, Hebraica veritas habet *heloym*: quod est plurale huius singularis, quod est *hel*. Quod ergo non est dictum *hel*, quod est Deus: sed *heloym*, quod interpre-

Circa medium.

Quid ex verbis Hilarii intelligi debeat.

Distin. vi. dicitur 19. huius primi, & 24. 31. ac. 34.

Gene. 1.

tari potest dij, siue iudices : ad pluralitatem personarum refertur.

Gene. 3. Ad quam etiam illud atinere videtur, quod diabolus per serpentem dixit: Eritis sicut dij. Pro quo in Hebraico habetur *heloym*: ac si diceret: Eritis sicut diuinæ personæ. Ille etiam maximus propheta- rum, & regum Dauid, qui suam cæteris præfert intelligentiâ,

Psal. 118. dicens: Super senes intellexi: vnitatem diuinæ naturæ ostendens,

Psal. 67. ait: Dominus nomen est illi: non dicit. Domini. Alibi etiam eiusdem vnitatem, & æternitatem simul ostendens, ait ex persona Dei

Psal. 80. Israel, Si me audieris, non erit in te Deus recens, neque adorabis

vel de si- Deum alienum. Aliud horum, vt dicit Amb. in lib. 1. * De Trini. si-
de ad Gra- gnificat æternitatem: aliud vnitatem substantiæ indifferentis: vt ne
tiân. c. 3. quæ posteriorem patre, neque alterius diuinitatis filium, vel spiri-

rum sanctum esse credamus. nam si patre posterior est filius, vel

spiritus sanctus, recens est: & si vnus non est diuinitatis, alienus est:

sed nec posterior est, quia recens non est: nec alienus, quia ex patre

natus est filius, ex patre procedit spiritus sanctus. Alibi quoque di-

Psal. 33. stinctionem personarum insinuans ait, Verbo Domini celi firma-
Psal. 66. ti sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Alibi etiam ait, Be-

nedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus, & metuât eum

omnes fines terræ. Trina enim confessio Dei, trinitatem exprimit

Esa. 6. personarum: vnitatem verò essentiae aperit, cum singulariter subiū-
Psal. 2. git, eum. Esaias quoque dicit se audisse Seraphim clamantia, Sanctus,
Esa. 53. sanctus, sanctus, dominus Deus. Per hoc quod dicit ter sanctus, Tri-

nitatem significat: per hoc quod subdit, dominus Deus, vnitatem

essentiae. Dauid quoque æternam filij generationē apertè insinuat

ex persona filij, dicens. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego

hodie genui te. De hac generatione ineffabili Esaias ait. Generatio-

nem eius quis enarrabit? In lib. quoque Sap. æternitas filij cum Pa-

tre monstratur, vbi Sapientia ita loquitur, Dominus possedit me

ab initio viarum suarum, antequam quicquam faceret a principio:

ab æterno ordinata sum, antequam terra fieret, necdum erant abyf-

si, & ego iam concepta eram, nec dum fontes, nec dum montes, aut

colles, & ego parturiebar: adhuc terram non fecerat, & cardines

orbis terræ, quando præparabat cælos, aderam, quando appédebat

fundamenta terræ, cum eo eram cuncta componens, & delectabar

per singulos dies ludens coram eo. Ecce aptum de æterna genitura

testimonium, quo ipsa Sapientia perhibet se ante mundum conce-

ptam esse, & parturiri, idest genitam, & apud Patrem æternaliter

existere. Ipsa etiam alibi ait, Ego ex ore altissimi prodij primogeni-

ta ante omnem creaturam. Michæas quoque propheta æterna ver-

bi generationem, & temporalem ex Maria simul insinuauit, dicēs,

Ecce tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda, ex te egre-

dietur, qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio a die-

bus æternitatis.

Specialia testimonia de spiritu sancto.

DE Spiritu sancto etiam expressa documenta in veteri Testamento habemus. In Gen. enim legitur, spiritus domini ferebatur super aquas. Et David dicit, Quo ibo à spiritu tuo? In lib. Sap. dicitur, spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, benignus est enim spiritus sapientiæ. Esaias quoque ait, Spiritus domini super me.

Gene. 1.
Psal. 138.
Sap. 1.
Esa. 61.

De testimoniis noui testamenti,

N V N C verò post testimonia veteris testamenti de fide sanctæ trinitatis, & vnitatis, ad noui testamenti autoritates accedamus, vt in medio duorum animalium, idest testamentorum cognoscatur veritas, & forcipe de altari sumatur calculus, quo tangantur ora fidelium. Dominus itaque Christus vnitatem diuinæ essentiae, ac personarum Trinitatem aperte insinuat, dicens Apostolis, Ite, baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. In nomine vtrique ait, vt Ambr. ait in li. 1. de Trinit. non in nominibus, vt vnitatis essentiae ostendatur. Per nomina tria quæ suppositi, tres esse personas declarauit. Ipse etiam ait, Ego & pater vnum sumus, vnum dixit, vt ait Ambro. in eodem, ne fiat discretio potestatis naturæ, & addidit, sumus, vt patrem, filiumque cognoscas, scilicet vt perfectus pater, filium perfectum genuisse credatur: & quod pater & filius vnum sint, non confusione personæ, sed vnitatis naturæ. Ioannes quoque in epistola canonica ait, Tres sunt qui testimonium perhibent in cælo, pater, verbum, & spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt. Ipse etiam in initio euangelij sui ait, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, vbi aperte ostendit filium semper, & æternaliter fuisse apud patrem, vt alium apud alium. Apostolus quoque aperte Trinitatem distinguit dicens. Misit Deus spiritum filij sui in corda nostra. & alibi, Si spiritus eius qui suscitauit Iesum, habitat in nobis, &c. Item alibi Trinitatem atque vnitatem euidentissime commendat, dicens, Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria. Ex ipso ait, Vt August. in lib. de Trin. ait, propter patrem: per ipsum dicit, propter filium: in ipso, propter spiritum sanctum. Per hoc verò quod non ait, ex ipsis, per ipsos, & in ipsis, nec ait, ipsis gloria, sed ipsi, insinuauit hanc Trinitatem vnum Deum esse. Sed quia singulæ penè syllabæ noui testamenti hanc ineffabilem vnitatis, atque Trinitatis veritatem concorditer insinuant, inductioni testimoniorum super hac re supersedeamus, & rationibus, congruisque similitudinibus ita esse, prout infirmitas nostra valet, ostendamus.

Abac. 3.
Esa. 6.
Mat. vii.

Ioan. 10.
cap. eodē.

1. Ioā. 5.

Ioan. 1.

Gal. 4.

Rom. 8.

Rom. 11.
Lib. 1. c. 6

De trinitate, & vnitate secundum
q̄ creditur &c.

DISTINCTIO II.

Hoc itaq; vera, ac pia fide tenendum est.

Expositio.

ECVND A pars primi libri in qua materiam indagata, incipit eam Magi prosequi.

Diuiditur autem hæc

Diuisio.

pars i duas partes. qm̄ dupliciter est considerare res quibus fruendū est, scilicet in se, & in comparatione ad creaturas. In se rōne trinitatis, & vnitatis. In comparatione ad creaturas ratione scientiæ, potentiæ, & voluntatis. Primo ergo agit de sancta trinitate, & vnitate. Secundo de scientia, & potentia, & voluntate, infra Distinct. xxxv. Cumque supra distinxerimus. De ipsa autem sacrosissima trinitate tripliciter contingit tractare, Quoniam primo contingit ipsam credere, Secundo creditam intelligere, Tercio intellectū dicere, siue enunciare. Credere autem est per auctoritatem, intelligere per rationem, dicere catholicam, & rationabilem locutionem. Ideo primo de ipsa trinitate, & vnitate agit s̄m q̄ creditur. Secundo de ipsa s̄m quod credita per rationem intelligitur, infra distinct. 7. Apostolus namque ait. Tercio s̄m quod credita, & intellecta, rationabiliter & catholice exprimitur, infra distinct. 22. Post prædicta nobis differendum videtur de noīe diuersitate. Et patet ordo. Prius enim & verius est eam credere q̄ intelligere, multi enim credunt qui non intelligunt, & prius similiter est intelligere, q̄ sermone exprimere. Prima pars. s̄m quod creditur, continet præsentem distinctionem: & quoniam materia est difficillima, Primo ponit modum procedendi. Secundo vero exequitur ibi. Proponamus ergo in medium. Item prima pars habet tres partes. In prima præmissio prohemio de mysterio trinitatis, & vnitatis, tangit modum agendi, qm̄ debet esse cum modestia, timore, & diligenti p̄-

mittens materiam circa quam agere intendit. In secunda subiungit intentionem scribebantium de trinitate, ibi. Omnes aut catholici tractatores. Tercio tangit ordinem, ibi. Cæterum, vt in primo libro. Modus scribendi de trinitate debet esse fundatus supra intellectum fidei, & cū modestia, & timore propter periculum. Intentio scribebantium de trinitate est, quod p̄r, & fili⁹, & sp̄s sanctus sunt tres personæ, & vnus De⁹. Ordo scribendi est, primo per auctoritates ostendere veritatem, deinde per rōnes, & congruas similitudines. Similiter secunda pars in qua Magister auctoritatibus sacre scripturæ intendit ostendere trinitatem, & vnitatem, habet duas partes s̄m quod sacra scriptura habet duas partes, scilicet nouum, & vetus testamentum. Ideo primo ostendit hæc p̄ auctoritates vet. tel. deinde per auctoritates noui. ibi. Nunc vero post testimoniū &c. Et qm̄ vetus testm̄ duas habet partes. s̄ legem, & prophetas, in quibus fides explicatur, iō ostendit primo per testimoniā legis. Secundo per testimonia prophetarum, ibi. Ille etiā maximus prophetarum. Prima iterum pars in qua probat per testimonia legis, duas habet partes. Primo. n. probat essentiam vnitatem. Secundo vnitatem simul, & trinitatem, ibi. Personarum quoque pluralitatem. Similiter illa pars de testimonijs prophetarū habet duas partes. In prima pbat essentiam vnitatem, & personarū pluralitatem in cōmuni. Secundo vero sp̄aliter ostendit filij generationem, & sp̄itus sancti processione, ibi. Dauid quoque eternā filiā gñationem. Similiter illa pars in qua pbat per auctori. no. test. habet duas partes. Primo. n. probat per auctori. siue per testimonia Iesu Christi. Secundo p̄ auctoritates Apostolorum, ibi. Iohannes quoque in epistola ca. Auctoritates, & earum explanationes, & numerus, & diuersitates satis patens in littera.

Purgatissimis mentibus certatur.

Videtur hoc male dicere, quia nūll. Dub. la mens dum est in via purgatissima est,

Resp.

est, sed tantum in patria. Rñ. Dicendū q̄ meus ad hoc q̄ Deum contemplet perfectē, indiget purgari quo ad intellectum, & affectum: ideo dicit per iusticiam fidei, id est per fidem quæ facit iustum in opere, & per se purgat intellectum: sed iusticia affectū. Veriusque autem purgationis triplex est grad⁹. Nam intellectus purgatus est cum abstrahitur a sensibilibus speciebus, purgator cū mundatur a phantasiebus imaginibus, purgatissim⁹ cum a phisicis rationibus. Gradus purgationis affectus, sunt isti: purgatus est affectus cū mundatur a culpa, purgator cū a sequela, purgatissimus cum ab occasione, hoc autem possibile est fieri in via: iō dicit Magr &c. in hoc statu idoneus est contemplari.

Mentis. n. humanæ acies inuallida, in tam excellēti luce nō figitur &c.

Dub. 1

Contra. Videtur enim q̄ mundata nō figatur, ibi. quia quantuncunque munderetur, adhuc excedit lux illa proportionabiliter aciem mentis, ergo si propter sui excellentiam non potest videri a non hñte fidem, nec etiā ab hñte. Respon. Differt dicere considerari, & figi, & comprehendī. Considerari potest lux diuina a mente non munda, vt a philosophis, sed figi nō potest in illa, nisi mens a vicijis purā, comprehendī non potest, nisi in patria. Ratio autem quare non pōt figi, est duplex. Vna, quia est supra intellectum, & iō intellectus in ea non figit, nisi habeat gluten affectus, sed statim recedit. Alia ratio, quia oculus sanus est illi luci proportionabilis s̄m qualitatem, & sic non, s̄m quantitatem; sed si oculus, sit infirmus, siue lippus, sicut est in non habente fidem, veroque modo est improporcionabilis, & ideo non figitur.

Deus. n. & dominus, nomen est naturæ, & nomen potestatis.

Dub. 3

Obiicitur contra hoc verbum Ambro. quia vt dicit Damascenus, Hoc nomen Deū imponitur ab operatione, vnde dicitur ab æthin, quod est ac-

dere, vcl a thein, quod est sonare, vcl a theasthe, quod est videre. Respondeo dicendum, q̄ de hoc noīe, & consimilibus est loqui dupliciter. Aut quantū ad id cui imponitur, & sic est nomen naturæ, quia ei imponitur quod est summa natura. Aut quantum ad id a quo imponitur, & sic est nomen operationis, quia imponitur ab opere.

Ego sum, qui sum.

Queritur de hac circumlocutione. vtrum hoc nomen, ego sum qui sum, sit nomen essentiz, vel personæ. Et quod personæ, videtur, quia pronomen demonstratiuum certam significat personam. Et iterum, loqui est actus personæ. Si forte dicās q̄ Ego, quia significat originem, stat p̄ persona patris, Sum, quia significat actum egredientem, stat pro persona filij, Qui, relatiuum necens utrumq; stat pro p̄sona Spiritus sancti. Hoc nihil est, quia pro eodem stat relatiuum, & añs. Rñ deo. Dicendum, q̄ illud nomen qui est, & ego sum qui sum, est nomen essentiz p̄prie, hic. n. est quædam circumlocutio, significans entitatem in omnimoda perfectione, & absolutione. & hoc est nomen propriū diuinæ substantiæ. Et quod obijcitur q̄ pronomen significat certam personam, dicendum q̄ p̄sona ibi dicitur certam suppositum verbi, & hoc est substantia, & natura.

Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.

Queritur vtrum imago stet ibi p̄ essentia, aut pro p̄sona. Si p̄ essentia, ergo idem est dicere imaginem nostram, quod essentiam nostram. Si pro p̄sona, nō debet dici nostra, sed mea. Si pro imagine creata, nihil ad propositum, quia per hoc nō probatur vnitatis naturæ. Rñ deo. Dicendum, quod secundum q̄ doctores sancti hic accipiunt, imago, & similitudo dicis essentiam, & relationem. Importat enim ad vnitatem eam distinctione, & similitudo similiter, propter intrinsecam relationem. Et iō in hoc noīe, imago, & similitudo, quantum ad aliquid suum

3
Respon.4
Dub. 4

Respon.

5
Dub. 5

Respon.

C, signifi.

significationis notatur vnitas essentiz, quantum ad aliquid notatur pluralitas personarum. Et ideo aliter exponit Aug. aliter exponit Hilarius. Aug. considerat partem significati secundum essentiz vnitatem, sed Hilarius totum: vnde dicit, q. noie imaginis, & similitudinis simul intelligit vnitas, & pluralitas. sed Aug. in hoc quod est faciamus, & nostram, considerat solum significatum: & ideo pluralitatem. Hilarius vero considerat & significatum, & consignificatum. Ideo in vtroque dicit intelligi pluralitatem, & vnitatem.

Nequē diuersitatem duobus admisceri alterius ad alterum similitudo permittit.

Dub. 6 Contra ista verba Hilarij obijciē. Similitudo est rerum differentium. eadem qualitas, ergo similitudo comparatur secum differentiam. Rñdeo, dicendum, quod est similitudo secundū accidens, & similitudo secundū substantiam. Et hęc est duplex, fm totū, & fm partem. Similitudo secundum accidens, vel fm partem, substantię admittit diuersitatem: sed non similitudo secundum totum. & quoniam in diuina essentia est summa simplicitas, ideo non potest esse similitudo secundum accidens, nequē secundum partem, & ideo similitudo non comparatur diuersitatem nature.

Respon. 5

Significauit nomine consortii, uel pluralitatis nō poni aliquid, sed remoueri.

Dub. 7 Cōtra. quia ex his verbis Magistri vñ. p. ois numeralis dictio fm ipsum nihil ponit, sed tñ priuat: sed hoc vñ falsum. Cum. n. in diuinis sit vera pluralitas psonarum, non tancum priuat, sed etiā postiuē, videntur dici.

Respon. Rñdeo, Hęc fuit positio Magistri quę eñter non tenetur, quia nō habet veritatem sicut infra melius patebit. Tñ Mgř exenatur, quia dixit quiddam non ponunt aliquid nota numeralia, quia important numerum, qui non est propriē in diuinis. Numerus. n. catur ex vnitatum aggregatōe, & distinctione,

& distinctio vnitatum sit tripliciter, continui diuisione, formarum dispersione, gradu, siue ordine. Quoniam igitur in diuinis non est aggregatio, nec taliter distinctio, ideo nec numerus proprie.

In pñcipio creauit Deus cēlum & terram.

Queritur quare magis hoc nomen Deus constet siue supponat pro persona patris, quā p. persona filij? & quomodo trinitas intelligatur ex hoc? Ad hoc dicendum, octo modis innuit nobis personarum pluralitas in scriptura. Primo modo significatione. Mat. vlt. In nomine patris, & filij, & spiritus sancti, Secundo consignificatione. Ge. 1. In principio creauit. vbi habem⁹ nos, Deus, hābrei he loym, quod est nominatiuus pluralis huius nominatiui singularis hel. Tercio modo suppone, vt cum dicitur Deus genuit Deum, Prouerb. 8. An omnes colles ego perturiebar. i. generauit me dñs. Quarto modo appropriatione, vt Gene. 1. ibi. In principio creauit Deus &c. Deus. n. ibi patri appropriatur, & pñcipium filio. Quinto modo iteratione, vt Etsi. 6. Sanctus, sanctus, sanctus, dñs Deus sabaoth. Sexto modo ordine verborum. Psalmus. Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos &c. Septimo modo connotatione in actu missionis, vt cum dicitur Gal. 4. Misit Deus &c. Octauo modo apparitione sicut apparuerāt Abraham tres uiri. Genesis. 18.

Ille etiam maximus prophetarum.

Contra, quia super illud Matt. 17. Apparuerunt illi Moyses, & Helias dicit glos. Helias fuit maximus prophetarum. non ergo dicendum. Rñ. Spiritus prophetia in maiori abundantia datus, prophetam dñi facit excellentiorem. Pōt ergo dupliciter dari in maiori abundantia. aut quia ad plura, aut quia ad altiora. Helice, dar⁹ est ad plura, quia ad futurorum pñsionem, & miraculorum operationem,

Dub. 8

Respon.

Dub. 9

Respon.

tionem: Sed David ad altiora, quia sicut patet ex eius prophetia, plura vidit clarius, quia prophetia intellectuali.

Dominus possedit me in initio &c.

Dub. 10 Obijciatur, quia possessio est rei inferioris: ordo rei posterioris conceptio. similiter sonat in sexus fragilitatem, & p̄tus similiter, quia oīa non conueniunt diuinis. Rñ. Sapiencia describitur per comparisonem ad effectus, & per comparisonem ad principium. Et qm̄ per cōparationem ad effectus habet in thesaurum infinitum innumerositatem, & habet ordinem in discretionem, ideo describitur per verbum possidendi, & ordinādi. Describitur etiā per comparisonem ad suum principium a quo emanat emanatione intrinseca, in eo q̄ est de substantia emanantis. Ideo describitur per verbum conceptionis, & parutionis.

Resp.

10

Artic.

AD declarationem eorum quae de sacra trinitate, & vnitatem dicit Magister, quatuor possunt queri circa partem istam. Primo queritur, vtrum in Deo sit ponere essentiam, siue naturae vnitatem. Secundo vtrum in Deo sit ponere personarum pluralitatem. Tercio vtrum i diuinis personis sit ponere infinitatem. Quarto & vltimo, vtrum in diuinis personis sit ponere trinitatem.

QV AESTIO I.

CONCLUSIO.

Plures Deos esse, non solum nō est possibile, sed nequē intelligibile.

Fundamenta.
Boet. lib.
primo de
Ebdom.
Aristo. 12.
meth. & 8.
phy. 34

Vod in Deo sit ponere essentiae, siue naturae vnitatem, videt ratione ostensua, triplici habita suppositione quā oportet poni. Tum propter eius simplicitatem, Tum propter communem animi conceptionem: q̄ est q̄ De⁹ est, quo maius excoḡari non pōt. Tum

ratione status, qui non non est nisi in summo, & primo. Suppositio prima est, q̄ Deus est simplicissimus. Ex hac arguitur, q̄ cum nullo alio diuerso possit cōmunicare, quia si cōmunicat, & differt, ergo non sunt idem, ergo est ibi cōpositio. Si nihil pōt cōmunicare, ergo nec deitatem, nec entitatem, ergo si sunt duo Dij, cū vn⁹ sit ens, & alter non est ens, si vnus est Deus, alter non est Deus, ergo si duo sunt Dij, nō sunt duo Dij. Item, secūda suppositio est, q̄ Deus est omnipotentissimus. Ex hac arguitur, ergo poterit facere q̄ omnis alia potentia sua nihil possit: ergo si sunt duo diuersi in natura, hoc pōt facere vnus de altero, p̄ alter nihil possit, & e conuerso. Sed cui potest potestas auferri, nō est Deus, ergo si duo sunt Dij, nullus est Deus. Itē, tertia suppositio est, q̄ Deus est simpliciter summus. Ex hac arguitur, ergo oīa sunt infra ipsum, ergo oīa alia ad ipsum, & ab ipso. Si ergo sunt duo Dij, vnus est infra alterū, & e conuerso, vnus est ab alio, s̄m naturam diuersam, & e conuerso vnus est ad alterum, & e conuerso, sed quod est infra aliud in natura, & ab alio, & ad aliud, nō est De⁹, ergo &c. Itē, hoc potest probari per deductionem ad impossibile. Si sunt duo Dij, aut vnus est vbi alius, aut non est. Si vnus vbi alter, ergo vnus in altero, cū sint eodē mō essendi, ergo vnus est alteri materialis, ergo alter non est De⁹. Si vnus est non vbi alter, ergo vterq; limitatus, ergo neuter infinitus. Item si plures sunt dij boni, aut vnus intelligit alterum, aut non. Si non, ergo vterq; est ignorans. Si intelligit, aut ergo per p̄ntiam, aut per sp̄m, aut p̄ seipsum. Si per p̄ntiam, ergo vnus in altero, ergo deus illabitur Deo, & p̄i est Deū. Si per sp̄m, ergo cōpositus. Si per seipsum, ergo vnus exemplar alterius, ergo & principium. Item, si duo sunt dij diuersi, quorum vterq; est summū bonum, aut vnus diligit alterum, vt diligendus est, aut nō. Si sic, cum vterque sit summum bonū, vterquē est diligendus amore fructu nis, ergo vterquē fruitur altero: sed q̄ fruitur alio bono a se, illo indiget, &c.

Ad opp.

go vnus indiget alio, ergo vterq; est indigens, ergo neuter Deus. Sed contra, ergo plus potest deus facere, q̄ in intellectus noster posset cogitare. Sed in intellectus humanus (vtpote gentium) intelligit plures Deos omnipotētes, ergo Deus p̄t hoc facere. Sed quicqd pot esse in diuina natura, est ibi: quia æterna ergo &c. Item, plura bona sunt meliora paucioribus: sed plures dii sunt plura bona, ergo melius aliquid erunt duo, q̄ vnus. Sed s̄m Ansel. Oē quod melius est circa Deū est ponēdū, ergo est ponere plures Deos.

Monolog.
cap. 15.

g. Phy. 20

Item, quorū est diuersa opatio, diuersa est virtus, & diuersa est natura; sed opatio trum personarum est diuersa, quia apparitio in columba fuit solius spiritus sancti, & solus filius assumpsit humanā naturam, ergo sunt diuersi in secunda, ergo sunt plures dii. Item, magna potentia est, quæ potest magnum, & maior quæ maius, & maxima q̄ maximum: sed Deus super omnia est summe potens, ergo potest producere summum bonū. Sed hoc est Deus, ergo cum in æternis sit idem esse & posse, ergo &c.

11 R E S P. Dicendum, q̄ impossibile est plures Deos esse, & si recte accipiat̄ significatū huius nominis Deus, non solum est impossibile, sed etiam non intelligibile. Deus. n. dicit simpliciter summū, & in re, & in opinione cogitat̄. Quia in re, ideo oīa ab ipso, & in ipso, & ad ipsum, & in ipso omnino est status, ideo ipossibile est intelligere, saluo hoc intellectu, q̄ aliquid sibi parificetur aliud ab ipso. Item, nihil maius Deo cogitari p̄t, nec etiam eguale, quia summū in opinione, ideo impossibile, & non intelligibile est ponere plures deos.

A D illud ergo quod obijciatur de genibus, dicendum, q̄ non fuit intellectus, sed fides, præterea non intelligit Deum s̄m nobilitatem diuinā, ideo non valet. Et ad illud, plus potest Deus facere &c. Dicendum, q̄ duplex est intellectus: scilicet rationalis, & phantasticus. De primo verum est, sed de secundo non: quia multa possumus cogitare s̄m phantasia; quia Deus nō potest facere: quia non conuenit illi in

quo inconueniens minimum est, & impossibile. A D illud quod obijciat̄, q̄ plura bona sunt meliora paucioribus. Dicendum, q̄ istud habet veritatem in bono creato, & finito, quod ratione sitæ finitatis recipit bonitatis augmentum per additionem alterius boni. non autem habet veritatem in bono infinito, quia quuncunq; addas bonum infinitum infinito, semper ego intelligo de bonitate t̄m in vno, quā t̄m in pluribus. A D aliud quod obijciatur de diuersitate operationum. Dicendum, q̄ pater & filius & spiritus sanctus in omni operatione conueniunt, sed in relatione differunt. Unde in incarnatione est operatio p̄ductionis illius naturæ, & est vnio. In primo conueniunt tres p̄sonæ. In secundo non. Similiter in columba est columbæ formatio; & eius signatio. In primo conueniunt. In secundo nō. Exemplum Aug. detrini. est, q̄ ad formationem huius noīis, memoria, conuenit memoria, intelligentia, & voluntas: hoc t̄m nomen memoria, significat alteram potentiarum, similimodo est in proposito. A D illud quod obijciatur q̄ magna p̄tētia &c. Dicendum, q̄ producere aliquid est tripliciter. Vel de se ipso, vel de aliquo creato, vel de nihilo. De seipso potest Deus producere summū simpliciter, sed ille non erit alius in natura propter naturæ simplicitatē. De alio, vel de nihilo non potest producere summum simpliciter, sed in ḡne, nō propter defectū potentie agentis, sed propter defectū creaturæ, quā necesse est esse limitatam, & ita non potest producere aliud Deum.

Q V A E S T I O II. C O N C L V S I O.

Personarū pluralitas, in diuinis est ponēda, vt docet fides.

TRVM sit ponere in Fundamenta: Deo personarū pluralitatem. Et q̄ sic ostenditur, supponēdo de Deo quatuor. Primum est, q̄ in ipso sit summa beatitudo. Secundum

Cave hic à
Sco. q. 3.
2. par. di-
stin. 2. lib.
pri. ibi. q. 4.
pluralitas
secundi.

dum est summa perfectio. Tertiū est, summa simplicitas. Quartū est, summa primitas. Ex prima suppositione, arguitur sic. Ibi est summa beatitudo, sed ubique est summa beatitudo, est summa bonitas, summa charitas, & summa iocunditas. Sed si est summa bonitas, cum bonitatis summa sit se communicare, & hoc est maxime in producendo ex se quales, & dādo esse suū, ergo &c. Si summa charitas, cum charitas nō sit amor priuatus, sed ad alterū, ergo relinquit pluralitatem. Itē, si summa iocunditas, cū nullius boni sine socio sit iocūda possessio, ergo ad summā iocunditatem requiritur societas, & ita pluralitas. Ex secūda suppositione arguitur sic. Ibi est summa perfectio, sed perfectionis est pro-lucere talem qualis ipse est in natura, ergo necesse est ibi esse multiplicationem, sed hoc non pōt esse sine aliam essentiam, ergo oportet qd sit sū aliā personam, siue suppositum. Ex tertia suppositione arguitur sic. Ibi est summa simplicitas, sed simplicitatis est qd aliqua natura sit in pluribus, ut patet in vniuersali, sed ex defectu simplicitatis ē qd numeretur in illis, ergo si in Deo est simplicitas in nihilo deficient, est in pluribus non numerata essentia, ergo &c. Ex quarta suppositione arguitur sic. Ibi est summa primitas, sed quanto aliquid est prius, tāto fecundius est, & aliorum principium. ergo sicut essentia prima est principium aliarū essentiarum, sic persona p̄ris cū sit prima: quia a nullo est principium, & habet fecunditatem respectu personarū, sed fecunditas in Deo respectu Dei, nō pōt esse nisi à sui coniuncta, ergo necesse est plures esse personas. Sed cōtra, vtrū ex eisdem suppositionibus possit argui contrarium, & ita destruantur rationes, & conclusiones tam positæ. Si enim ibi est summa beatitudo, cum beatitudo per essentiam sibi soli sufficiat ad beatitudinem, ergo nō est necesse ponere aliam personam ad beatitudinem, siue iocunditatem. Item, contra secundam suppositionem sic obijciunt. Si est ibi perfectio summa, ergoimpleta, & perfecta est essentia in vna personā, ut in pluribus. Si autē vna per-

fectionem additio est superflua, pluralitas non est in diuinis. Itē, contra tertiam rationem sic. Si est ibi summa simplicitas, cum pluralitas opponatur simplicitati, & opposita non pōt esse circa idē, ergo si Deus est vnus, & in eo est simplicitas, nō ergo pluralitas, cum per oīa sit simplex. Item, contra quartā suppositionē sic. Si ibi est summa primitas, ergo cū status sit in primo principio, & status est in vnitatem, ergo primitas non ponit pluralitatem, sed vnitatem, ergo vtrū vna sit tantum persona.

R E S P. Dicendum qd in diuinis est ponere personarum pluralitatem, sicut fides dicit, & rationes prædictæ ostendunt, si quis sine contradictione consideret. Nam ratio simplicitatis essentia est communicabilis, & potens esse in pluribus. Ratione primitatis, persona ex se nata aliam producere, & voco hic primitatem, inaccessibilitatem, rationis cuius, ut dicit antiqua opinio, est fontalis plenitudo in patre ad omnem emanationem, & hoc infra patebit. Ratione perfectionis, ad hoc est apta & prompta. Ratione beatitudinis, & charitatis, eadē essentia diuina est voluntaria. Quibus conditionibus positis necesse est ponere personarum pluralitatem.

A D illud ergo quod obijciunt in contrarium, qd beatum per essentiam sibi soli sufficit, ergo non indiget &c. Dicendum, quod verū est qd non indiget, nec ponendus est alius propter indigentiam tamq̃ beatificas, sed in beatitudine cōicans. Similiter ad illud quod obijciunt, quod deitas eā plena, & perfecta est in vno, ut in pluribus. Dicendum, quod & si sit eā plene, non tamen ita plene declaratur: & præterea eo ipso quo plene est in patre, reducat in alias personas reducantia perfectionis. A D illud quod obijciunt qd pluralitas repugnat simplicitati. Dicendum, quod est quedā pluralitas per additionem, & hæc repugnat, quādam per originem, & hæc non addit, nec componit, nec repugnat simplicitati: sed potius soluitur, & sic est in diuinis, ut infra patebit; A D illud quod obijciunt, quod in primo est status. Dicendum.

Ad opp.

cendū, quodd sicut in essentijs vna est essentia prima, a qua sunt aliz, & ad quam, sic in personis est vna psona a qua sunt aliz, & ad quam: & in illa est status originis, quia illa à nullo, & hæc est persona p̄ris. Vnde Aug. illi personæ appropriat vnitatem, dicēs, in patre vnitas &c.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Personarum diuinarum numerus finitus est: quia numeralis infinitas repugnat perfectioni, & ordini.

Ad opp.

T R V M in diuinis personis sit ponere infinitatem? & quod sic ostenditur hoc modo: quia creatura cum sit finita, quic

quid est in ipsa, est actu finitum, ergo ab oppositis, quia diuina essentia est infinita, quicquid est in ipsa, est infinitum, ergo cum in Deo sit numerus personarum, erit infinitus, & ita erunt infinitæ personæ. Item, cum duplex sit infinitas, virtualis, & numeralis, infinitas virtualis est in Deo, ergo pariter infinitas numeralis: ergo in Deo sunt infinitæ personæ. Item infinita virtus cum emanet secundum suam totam infinitatem, non tamen producit infinitum incrementum, sed et extensionem. Sed virtus patris in productione personarum emanat secundum omnimodum sui præteritum, ergo non tamen producit personas infinitas in virtute, imo infinitas in numero. Itē hoc ipsum ostenditur sic. Multiplicatio personarum aut est virtutis, aut non. Si non, ergo non debet in diuinis poni. Si est virtutis per se, ergo maior multiplicatio erit maioris virtutis, & summæ virtutis infinita multiplicatio, ergo &c. Contra hoc ostendit quadruplici conditione, quæ sumitur ab hoc, quod semper Deo est attribuentum quod nobilius est, quod necesse est ponere finitatem personarum. Prima est distinctio: secunda ordo: tertia conexio: quarta summa completio. Ex conditione prima ostendit sic. Si est ibi distinctio, non ergo confusio:

si vbi est infinitas ibi est confusio, ergo &c. Itē, ex secunda sic. vbi est ordo, ibi est terminatio: quia vbi deficit terminatio, deficit mediatio, & per consequens ordo: si vbi est terminatio, non est infinitas, ergo si in diuinis est ordo, non est infinitas. Item, ex tertia sic. vbi est conexio, necesse est quod omnes personæ procedant ab vna: si vna ab alia, & ita consequenter: tunc est infinita distinctio iter primam, & ultimam: & hoc est inconueniens, ergo omnes ab vna. Aut ergo eisdem modis, aut diuersis. Si eisdem, ergo nulla distinctio. Si diuersis & diuersi modi emanandi sunt finiti, ergo &c. Itē, ex quarta sic. Si est ibi summa completio, ergo nata est diuinitas personarum complere, cum completio personarum sit in beatitudine, nata est illas complere. Si si essent personæ infinitæ, impossibile esset aliquæ beatificari a Deo: cognitio enim cuiuslibet personæ est de substantia beatitudinis, cum tota bonitas quæ est substantialis premium, sit in quolibet personarum: ergo aut alia omnes cognosceret, aut non esset beatus: sed impossibile esset omnes cognoscere, cum virtutis sit finita, ergo &c.

R E S P. Dicendum, quod in diuinis personis quantum ad numerum, non est ponere infinitatem, sed finitatem. Respondetur huic, quod infinitas numeralis repugnat perfectioni, & ordini: quia est per recessum ab vnitatem, siue a sua origine. Similiter infinitas molis, & ideo neutra est in Deo. Infinitas autem virtutis est per accessum ad vnitatem, & ideo ista cum sit perfectionis, ponenda est in Deo.

A D illud ergo quod obiecit, quodd quicquid est in Deo est infinite, Dicendum quodd verum est infinite: sed non qualibet infinitate, sed illa qua Deus est infinitus: & hæc est infinitas immensitatis: & tali modo est infinitas infinita, non infinitate numerali, quæ non congruit Deo. Et per hoc patet responsio ad secundum. Quæ infinitas numeralis non est ponenda in Deo, sicut virtualis.

A D illud quod obiecit, quodd infinita virtus in infinitate emanans producit infinita, Dicendum, quodd diuine virtutis non conuenit productio, nisi perfecti: & ideo non conuenit ei productio alicuius infinitatis, nisi illius quæ sit cum summa perfectione: hæc autem non est infinita

Cave hic
Seco. dist. 1
r. q. 2. vbi
tenet quod
possumus
frui eterni-
tate non fru-
endo de
persona.

18

19

Funda-
menta.

tat numeralis, & ideo nō est in Deo.

AD vltimum q̄ obijctur, quod potētia est se multiplicare. Dicendū, quod nō omni mō multiplicare se est potētia, sed perfectē multiplicare se, potētia est, & cōuenit Deo: nō sequitur ergo, magis se multiplicare est maior perfectio; nisi intelligat pfectō sed infinitē se multiplicare sūm numerū, est impfectē; ideo nō cōuenit deo.

QVÆSTIO III.

CONCLUSIO.

Tres tantum sunt personæ diuinæ, vt fides catholica docet.

Ad opp.

TRVM in diuinis pso nis sit pōere trinitatem? Et q̄ nō, imo magis dualitatem, ostēdit sic. Pater totū quod pōt dat filio:

sed q̄ dat totū quod pōt, non pōt amplius dare; ergo nec aliā personā pducere, cū illud sit dare. Item, pater pōt filia tanq̄ verbū per oīa equalē, & per oīa dicens, & exprimens ipsum: sed multiplicatio personarum est ad declaratiōem virtutis: ergo vī q̄ superfluat aliū pducet. Item, ostēdit q̄ ibi debeat esse quaternitas per rōnem emanationis. Quia cū filius emanat per gñrationem, non per pcessionem, iō quis nō gñret, tamē spī sūdo pducit; eadem rōne vī q̄ spīs sanctus quis nō pducit spirādo, possit gñrāre, siue gñret, cū nō gñretur. Item cū in diuinis sit duplex modus pducendi. sc. vnus per modum naturæ, alius per modū voluntatis, & ibi debeat esse cōpleta rō pductionis: vī ē q̄ ibi debeat esse modus pducendi tertius per modum artis. Si sic, erit ibi pōere quartā personā sū hunc modū pducendi sed contra, q̄ sic ibi trinitas tm, ostēdit ex supponib. superius factis: quia necesse est in illa trinitate esse beatitudinem, pfectionem, simplicitatem, primitatē. Ex prima suppositione ostēdit sic. Si est ibi summa beatitudo: ergo summa cōcordia, ergo est summa gērnitas, summa charitas. S; si essent plures, q̄ tres, nō esset ibi summa gērnitas.

Si pauciores, non esset ibi summa charitas: ergo sunt tres tm. Probatio minoris. Si est ibi quarta persona, aut procedit ab vna, aut a duabus, aut a tribus. Si ab vna, vel duabus tm, tūc nō perfectē, & æqualiter cōuenit cū oībus. Si autē a tribus, tūc duæ personæ intermediae magis cōueniunt ad inuicem, quā cum extremis: q̄ pducunt, & pducunt, & ita non est ibi pfectus nexus. Item, si essent pauciores q̄ tres, nō esset ibi perfectā charitas; q̄ perfectus amor, & est liberalis, & est cōis. Quia liberalis, iō tendit ad alterū. Quia cōis, iō vult aliū diligere ab altero, & diligere alterū sicut se, & a se: ergo est ibi dilectio, & cōdilectio. hoc ac nō pōt esse minus q̄ in tribus. Ex secūda suppositione sic. Si est ibi summa perfectio: ergo persona pducens perfectē, pducit, & q̄tm ad modum pducendi, & q̄tm ad eum quī pducit. S; nō reperitur nisi duplex modus produciendi nobilis. Omne em agēs, aut agit per modū naturæ, aut per modū voluntatis: sicut vult Philosophus: ergo his duobus modis, & tm his producit: sc. persona producta quolibet istorū modorū est perfectissima: ergo si vltra perfectionem est omne quod superfluit, & quod est extra, deficit: necesse est esse tm duas personas emanātes, & nō plures, nec pauciores: & vnā a qua emanat, ergo tm tres. Item, ex tertia sic. Si est ibi summa simplicitas: p̄ totū dat cuiuslibet: ergo pcedentes, siue emanātes nō distinguunt penes ea q̄ accipiunt: sed penes modū accipiendi, & emanādi: sed duo tm sunt modi emanādi, ergo nō pnt esse nisi duę personę emanātes, & tertia pducens, ergo &c. Itē, ex quarta sic. Si rōne primarietis ibi summa secunditas, nulla persona pōt pducere aliquō gñre produciendi quō producit: q̄ respectu illius nō est prius: ergo cū duę personę emanent tm duos modos emanādi, impossibile est q̄ his modis pducāt. & nō sint alij modi, ergo nō pnt pducere illā personā: ergo sunt tantum tres.

R B S P. dicendum, q̄ sicut fides catholica dicit, pōere est tm tres personas: nō plures, nec pauciores; & ad hoc

Aristo. 2. phi. 49.

Caue huc a sec. 1. r. sent. dist.

2. par. 2. q. 4. ibi ad argu. quæ probāt q̄ in Deo sūt tantū duo principia pducētia.

vbi ipse dicit Aristot.

nō loquitur esse distincta ab invicem.

Qua.

Fundamenta.

hoc sumit rō necessitatis, & cōgruitatis. Rō necessitatis quare nō pnt esse pauciores q̄ tres, est summa beatitudo, & summa perfectio. Nā summa beatitudo exigit dilectionem, & cōdilectionem: summa perfectio duplicem emanationem. scilicet naturæ, & liberalitatis: & ad hoc ad minus exigunt tres personæ. Item, rō necessitatis quare non pnt esse plures, scilicet summa simplicitas, quæ nō patit personas distingui, nisi s̄m modos emanandi. Est iterū principalis fecunditas, q̄ nō permittit personā pducere aliquo gñre emanationis, nisi s̄m rōnem intelligēdi sit prior illo. Vnde prima persona q̄ est inascibilis, & inspirabilis, generat, & spirat. Secunda vero persona, q̄ inspirabilis s̄z genita, nō generat, s̄z spirat. Tertia persona q̄ spirat, & procreata gñrante, nec gñrat, nec spirat: & ideo impossibile est esse, plures personas q̄ tres. Rō congruitatis sumit ex sufficientia cōbinationum, & ex perfectione numeri ternarij. Ex sufficientia cōbinationū, q̄a cū amor sit in omnibus personis, vt dicit Richar. & nō sit nisi triplex amor, v̄z gratuitus, de beatis, & ex vtroq; permixtus, tantū erunt tres personæ. Vna q̄ tm̄ dat, in qua est amor gratuitus. Alia quæ tantū accipit, in qua est amor debitus. Et media quæ dat, & accipit, in qua est amor permixtus ex vtroq; Item, alio mō possunt cōbiniari, s̄m rōnem originis, & h̄mōi cōbinationis sufficientia in tribus cōsistit. Nā cōtingit intelligere personā q̄ est principiu personæ, & nō est principiatū: & rursum personā q̄ est principiatū, & nō principium personæ: & tertio mō personā q̄ est principiatum, & principiu. Quareus autē modus, q̄ nec sit principium, nec principiatum, est oīno impossibilis, nec intelligibilis. Rō cōgruitatis ex parte numeri est, q̄a numer⁹ iste. scilicet ternarius habet in se primam perfectionem, qm̄ primus numerus est, q̄ cōstat ex oibus partibus suis. scilicet vnitate & dualitate; q̄ simul iunctæ faciunt tria. Senarius autē dicitur primus perfectiorum, q̄a cōstat ex oibus partibus suis aliquoties. scilicet tribus, duob⁹,

Aliquoties

partes sūt

& vno. Item, summa perfectio est in

eo, q̄a vnitas quæ est principium, & quæ plures accep- cōpletio oīs numeri, reflexa supra se reduplicatiōe perfectā quadrata, quæ p̄tā reddūt lis in solido quadrato triplicatur s̄m eundē nū rōnem remanens vna s̄m vnitatem; merum, vt vt si dicat semel vnū, semel: & istud ē bis tria sex valde simile trinitati in creatis, i qua terbis, tria in vnitate sube est trinitas rationū. sex & sex vnum sex. Nō tñ est oīno simile, quia ibi cū vnitatem subst̄tū. est trinitas rōnum, & rerum. scilicet personarum. hic tñ modo rōnum. Similiter si cōsideret numerus iste in quæitate cōtinua, habet i se primā pfectionē, & summā. Primā quia oīs quātitas habet principium, medium, & vltimum. Summam, quæ pfectio quātitatis cōtinuæ. Sūpma cōsistit i trina dimensione. scilicet lōgitudine, latitudine, & altitudine. & hoc ē qd̄ dicit Philosophus i principio de cō Tex. 20
lo, & mūdo. Omne est perfectum i tribus dicimus, & hoc numero adhibuimus nosmetipsos magnificat Deū vntm creatorem, oīum eminentem proprietatibus eorum q̄ sunt creati. Similiter si cōsideret iste numerus in creatura, habet in se primā perfectionem, & summā. Primā, q̄a trinitatem vestigij cōtingit reperire i qualibet creatura, quātumcunq; parū, quātumcunq; minima. Perfectā, q̄a s̄m trinitatem imaginis reformatam, & deiformem attendit summā, & nobilissima perfectio creaturæ. scilicet beatitudo.

A D illud ergo q̄ obijciū quod p̄r 13
dat filio totū q̄ pōt dicendū q̄ verū, est, s̄z nō dat omni mō quo pōt. Et iō in illatione ē accūs, nō pōt aplūs dare: ergo nec aliā psonā pducere, quia hoc nō ē dat aplū, s̄z alio mō. Similiter sequēs obiectio p hoc patet: q̄a fili⁹ nō oī mō declarat: q̄a & s̄m rōnem naturæ, nō tñ s̄m liberalitātē volūtatē, nisi inq̄ntur ex ipso verbo pcedit spūs. A D illud quod obijciū quod 14
spiritus sanctus debet gñrare. Dicendū q̄ nō est simile, q̄a persona fili⁹ cedit spirationē, iō h̄z rōnem primitatis, persona autē spiritus sancti sequitur p̄rationē, & iō nō gñrat: q̄a nō est inascibilis. A D illud quod obijciū de tertio mō emanandi. scilicet de arte. 15
Dicendū q̄ ars non h̄z secunditatem ad emanandum, siue ad producendū, nisi

nisi per voluntatem, & idem modus ille non debet distinguere a modo procedendi per modum liberalitatis, siue voluntatis. Vel aliter, & melius. Modus producendi per artem conuenit cum modo producendi per naturam in hoc, quod utrobique producit simile. Differt autem, quia in productione naturali producit similis in

substantia, & naturali alius in persona. In productione autem artis producitur simile secundum rationem formae exemplaris, dissimile vero in substantia, & natura: talis autem modus producendi est impossibilis diuinae essentiae, quae non compatitur diuersitatem essentiarum.

INCIPIT OSTENDERE QUOMODO PER creaturam potuerit cognosci Creator.

DISTINCTIO III.

POSTOLVS namque ait, quod inuisibilia Dei à creatura mundi, per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas. Per creaturam mundi intelligitur homo, propter excellentiam, quae excellit inter alias creaturas, vel propter conuenientiam, quam habet cum omni creatura. Homo ergo inuisibilia Dei intellectu mentis conspiciere potuit, vel etiam conspexit, per ea quae facta sunt, id est, per creaturas visibiles, vel inuisibiles. A duobus enim inuabatur: scilicet à natura quae rationalis erat: & ab operibus à Deo factis, ut manifestaretur homini veritas. Ideoque Apostolus dixit, Quia Deus reuelauit illis, scilicet dum fecit opera: in quibus artificis aliquatenus relucet indicium.

Rom. 1.
De trinitate & unitate, secundum quod creditur per rationem intelligitur.

Rom. 1.

Prima ratio, vel modus quomodo potuit cognosci Deus.

NAM sicut ait Ambrosius, Ut Deus, qui natura inuisibilis, est, etiam a visibilibus posset sciri: opus fecit, quod opificem visibilitate sui manifestauit, ut per certum, incertum posset sciri, & ille Deus omnium esse crederetur, qui hoc fecit, quod ab homine impossibile est fieri. Potuerunt ergo cognoscere, siue cognouerunt ueram omnem creaturam esse illum, qui ea fecit, quae nulla creaturarum facere, vel destruere ualet. Accedat quaecumque vis creaturae, & faciat tale caelum, & terram: & dicam quia Deus est. Sed quia nulla creatura talia facere ualet, constat super omnem creaturam esse illum, qui ea fecit: ac per hoc, illum esse Deum humanam mens cognoscere potuit.

Tomo. 4.
In commentario primi capituli epistolae ad Romanos circa illud, Quod notum est dei, Prima responsio, vel modus quo potuit cognosci Deus.

Secunda ratio qua potuit cognosci, vel modus quo nouerunt,

ALIO etiam modo Dei veritatem ductu rationis cognoscere potuerunt, vel etiam cognouerunt, ut enim Augustinus ait in libro de Ciuitate Dei, Viderunt summum philosophi nullum corpus esse Deum, & ideo cuncta corpora transcenderunt quærentes Deum. Viderunt etiam quicquid mutabile est, non esse summum Deum, omniumque

Lib. 2. c. 6.

Idem in eodem.

omniumq; principium : & ideo, omnem animam mutabilesq; spiritus transcenderunt . Deinde viderunt omne quod mutabile est , non posse esse nisi ab illo , qui incommutabiliter, & simpliciter est . Intellexerunt ergo eum & oia ista fecisse , & à nullo fieri potuisse .

Tertia ratio , vel modus ,

CONSIDERAVERUNT etiam quicquid est in substantijs , vel corpus esse , vel spiritum : meliusq; aliquid spiritum esse , quam corpus , sed longe mellorè , qui spiritum fecit , & corpus .

Quartus modus , vel ratio .

INTELLEXERVNT etiã corporis speciem esse sensibilem , & spiritus speciem intelligibilem , & intelligibilem speciem sensibili prætulerunt . Sensibilia dicimus , quæ visu , tactuq; corporis sentiri queunt , Intelligibilia , quæ conspectu mentis possunt intelligi . Cum ergo in eorum conspectu & corpus , & animus magis minusq; speciosa essent : si autem omni specie carere possent , omnino nulla essent : viderunt esse aliquid , quo illa speciosa facta sunt , ubi est prima & incommutabilis species , ideoq; incomparabilis : & illud esse rerum principium rectissime crediderunt , quod factum non esset , & ex quo cuncta facta essent . Ecce tot modis potuit cognosci veritas Dei . Cum ergo Deus vna sit , & simplex essentia , quæ ex nulla aduersitate partium , vel accidentium consistit , pluraliter tamen dicit Apostolus , Inuisibilia Dei : quia pluribus modis cognoscitur veritas Dei per ea , quæ facta sunt . Ex perpetuitate namq; creaturarum intelligitur conditor æternus : ex magnitudine creaturarum , omnipotens : ex ordine , & dispositione , sapiens : ex gubernatione , bonus . Hæc autem opinia ad unitatem deitatis pertinent monstrandam ,

Quomodo in creaturis apparet vestigium Trinitatis ,

NUNC restat ostendere , utrum per ea , quæ facta sunt , aliquid trinitatis vestigiũ , vel indicium exiguum haberi poterit . De hoc August. in lib. 6. de Trini. ait : Oportet ut creatorem per ea , quæ facta sunt , intellecta conspicientes , Trinitatem intelligamus . Huius enim trinitatis vestigium in creaturis apparet . Hæc .n. oia quæ arte diuina facta sunt , & unitatem quandam in se ostendunt , & speciem , & ordinem . Nam quodque horum creatorum & vnum aliquid est , sicut sunt naturæ corporum , & ingenia animarum : & aliqua specie formatur , sicut sunt figuræ , vel qualitates corporũ , ac doctrinæ , vel artes animarum , & ordinem aliquem petit , aut tenet , sicut sunt pondera , vel collocationes corporum , & amores , vel delectationes animarum : & ita in creaturis præluceat vestigium Trinitatis . In illa enim Trinitate summa origo est omnium rerum , & perfectissima pulchritudo , & beatissima delectatio . Summa autem

autem origo, vt Augu. ostendit in lib. de vera religione, intelligit. In tomo .
Deus pater, à quo sunt omnia: a quo filius, & spiritus sanctus. Per- 1. c. 7. sed
fectissima pulchritudo intelligit filius, scilicet veritas patris, nulla plenius. c.
ex parte ei dissimilis: quem cum ipso, & in ipso patre veneramus: 4. & 55.
quæ forma est omnium quæ ab vno facta sunt, & ad vnum referun- circa 605.
tur, quæ tamen omnia, nec fierent à patre per filium, neq; suis fini-
bus salua essent, nisi Deus summè bonus esset, qui & nulli naturæ,
quæ ab illo bona esset, inuidit: & vt in bono ipso maneret, alia quã
tū veller, alia quantū posset, dedit. quæ bonitas intelligitur Spiritus
sanctus, qui est donū patris, & filij. Quare ipsum donū Dei cū patre,
& filio æquè incommutabile colere, & tenere nos conuenit. Per cō-
siderationem itaq; creaturarū vnus substantiæ, Trinitatem in-
telligimus. s. vnum Deum patrem, à quo sumus, & filium, per quē
sumus, & spiritum sanctum, in quo sumus. s. principium ad quod
recurrimus, & formam quam sequimur, & gratiam qua reconcili-
amur. vnum. s. quo authore conditi sumus, & similitudinē eius,
per quam ad vnitatem reformamur: & pacem, qua vnitati adhe-
remus. s. Deum qui dixit, Fiat lux: & verbum, per quod factum est
omne, quodd substantialiter, & naturaliter est: & donum benignita-
tis eius, qua placuit quod ab eo per verbum factum est, & reconcili-
atum est auctori, vt non interiret. Ecce ostensum est qualiter in
creaturis aliquatenus imago Trinitatis indicatur: non. n. per crea-
turarum contemplationem sufficiens notitia Trinitatis potest ha-
beri, vel potuit, sine doctrinæ, vel interioris inspirationis reuelatione.
Vnde illi antiqui philosophi quasi per vmbra, & de lon-
ginq; viderunt, deficientes in contuitu Trinitatis, vt Magi Pha-
raonis in tertio signo. Adiuvamur tamen in fide inuisibilia, per ea quæ facta sunt.

Gen. 1.

Exod.

De trinitate, & vnitate s'm q' credita
per rationem intelligitur.

DISTINCTIO III.

Apostolus namq; ait. quod inui-
sibilia Dei &c.

Expositio

Diuisio.

VPERIVS agit Magr
de scđ Trinitate inq̃tū
crediti. In hac secunda
parte agit de ipsa inq̃tū
intelligit. Et hæc pars
diuidit̃ i tres partes. In quarū prima
intelligēdū trinitatē, adducit cōgruas
similitudines, & rōnes. In scda soluit
emergētes dubitationes. infra 4. dist.
in princī. Hic oritur quōdāis neces-
saria &c. In tertia illis dubitationi-
bus solutis, determinat trinitatis, &

vnitatis proprietates, & conditiones
j. dist. 8. Nunc de veritate siue de p-
prietate. Item, prima pars h3 duas.
In prima adducit similitudines lon-
ginquas. In secūda similitudines p-
pinqs, siue expressas q̃ attendunt in
imagine, ibi. Nunc vero iam ad eam
perueniamus disputationē. Itē pri-
ma pars habet duas. In prima ostēdit
vnitatem. In secūda trinitatem, ibi.
Nunc restat ostēdere &c. Prima pars
habet quatuor particulas. In prima
probat auctoritate apostoli. Ro. 1. q
Deus est cognoscibilis per creaturā.
In secūda vero adducit varios mo-
dos cognoscendī, & rationes, ibi.
Nā sicut Amb. In tertia dicit illos
modos in auctoritate apostoli iplica-
ri, ibi. Ecce tot modis. In quarta agit
quid

quid per prædictas rōnes possit probari. scilicet efficitur unitas, non trinitas. ibi. Hæc autem omnia ad unitatem. Similiter secunda pars in qua ostendit trinitatem per similitudinem longinquam. quod attendit in vestigio, habet quatuor particulas. In prima ostendit Magister rationem vestigij in creatura. In secunda ostendit quid respondeat vestigio in creatore, quoniam trinitas appropriatorum scilicet originis, pulchritudinis, & delectationis, ut reddant singula singulis &c. ibi. In illa. n. trinitate summa &c. In tertia docet contemplari in Deo trinitatem per considerationem vestigij in creatura. ibi. Per considerationem itaque creaturam &c. ubi ostendit trinitatem appropriatorum in Deo, & quantum ad actum conditionis, & quantum ad actum reformationis. In quarta autem particula ostendit, quod consideratio trinitatis per vestigium non est sufficiens, sed longinquum. ibi. Ecce optimum est qualiter in creaturis. Ordo rationum formatarum ex littera, & earundem impugnationes quantum ad rationem probandi, & vim inferendi, quia videntur omnes non valere vel dubium supponere. Prima ratio. Qui potest quod nulla alia creatura potest, est super omnem creaturam. Sed quod fecit mundum istum, fecit quod nulla alia creatura potest, ergo non est creatura, sed super omnem creaturam. In ista ratione vero supponit dubium dupliciter. scilicet quod mundus ille sit factus, & quod creatura ipsam non possit facere: quorum utrumque est valde dubium. Secunda ratio. Qui fecit corporalia, & spiritus mutabiles, est super omnia corporalia, & mutabilia. Deus est huiusmodi: ergo Deus est spirituale immutabile. Hic similiter vero supponit dubium, quod Deus fecerit spiritus, & iterum non sequitur ex hoc, quod quia fecit mutabilia, ergo sit immutabilis: imo potius videtur sequi oppositum. scilicet quod sit mutabilis. Tertia ratio. Qui facit bona & meliora, est optimus: sed Deus fecit corporalia quod sunt bona, & spiritualia quod sunt meliora: ergo Deus est optimus. Hæc ratio similiter vero nulla habere apparentiam. Quia tunc similiter, quilibet artifex quod facit bona & meliora, est optimus, quod est falsum. Quarta ratio. Qui facit pulchra, & pulchriora, est ipsa pulchritudo, siue

spiritus, & hoc est speciosissimum. Sed Deus facit pulchra, siue speciosa, quia corporalia, & speciosiora, quia spiritualia, ergo qui fecit hæc speciosissimus est. Similiter vero ratio ista non valere per prædictam instantiam. Item queritur de ista instantia. Dub. 4. rationum, & quod distinguunt. Si dicas sicut dicunt aliqui, quod sunt quatuor, penes quatuor genera circum hoc nihil est quod genus causæ materialis non cadit in Deo. Si dicas quod penes modos cognoscendi. Contra. Non sunt nisi tres, scilicet in ratione causæ oblationis, & excellentiæ. Ad obiectiones contra quatuor rationes istas dictas. Respondeo. Dicendum quod omnes istæ rationes vel probent & inferant, supponunt aliquid certum. Prima enim ratio supponit, quod perducit rei de nihilo non potest esse nisi a potentia infinita, hoc supposito, cum certum sit nullam creaturam habere potentiam infinitam, sequitur quod actus productionis rerum de nihilo, sit eius quod est super omnem creaturam, & ita ex hoc actu, tanquam ex proprio cognoscitur Deus omnipotens. In alijs tribus rationibus supponitur status, sicut in tota philosophia supponitur status in causis, & ideo omne mutabile reducit ad immutabile. Quia in mutabili non est status in genere efficientis, nisi in motu. Arist. 6. phy. tex. 34. uenit ab alio mouet. Similiter bonum & melius reducuntur ad optimum, quia non est status in genere finis, nisi in optimo. Similiter pulchrum & pulchrius, ad pulcherrimum. quia non est status in genere speciei & forme, nisi in eo quod est ipsa species per essentiam. Ad illud quod queritur de distinctione rationum, ex dictis iam per rationem. Non enim prædicta distinguuntur penes genus causarum, nec penes modos cognoscendi actus, sed penes utrumque. Prima autem ratio sumitur secundum rationem causæ. Aliæ sunt autem penes rationem causæ, & excellentiæ, quia considerat ordinem, & distinguunt secundum ordinem in triplici genere causæ efficientis, siue mouentis, finientis, & exemplaris.

Ex perpetuitate creaturarum, intelligit conditor æternus.

Contra. neque effectus est perpetuus, Dub. 5. ergo

ergo neq; efficiens est æternus. Item. quæritur de hoc quod dicit, ex magnitudine creaturarum omnipotens. nihil. n. valet, fecit magna, ergo est omnipotens, vel potest facere omnia.

Respon. Rñ. Ad hoc dicunt aliqui, q; tm est quædā pñsusio p signū, nō necessāria argumentatio. Dicūt enim quōd omnipotentia, & æternitas cū sint infinita, non pñt sufficienter probari per creaturas, q; sunt finitæ. Aliet tñ pōt dici, q; quis nō sequatur in quolibet efficiente, tñ necessario sequit i efficiente, siue perpetuante primo. Impossibile em̄ est q; creatura habeat ita magnū esse, & ita dispositū, & hoc totū ab aliquo, q; nō possit in totū: & quā rōne in hoc totū, & i quolibet. Similiter si ē primū perpetuās, ē oīno in adu, & nihil in potētia: & si hoc cū possit facere durare aliud in infinitū, ipium est adu infinitū duratione, ergo æternus.

Hæc enim omnia, quæ arte diuina facta sunt, vnitatem quandam in se ostendunt, & speciē, & ordinem.

Dub. 6. Videt primo dicere falsum, q; quæ eorundem sunt, siue facta, habeant ista tria. scilicet vnitatem, speciē, & ordinē: quia aliqua condita sunt, quæ hæc nō habēt, sicut diabolus, & reprobi. Itē, vñ male enumerare. quia Aug. enumerat ista tria. scilicet modum, ordinem, & spēm, & hæc alia. vnitatem, veritatem, & bonitatem. Quæritur ergo de diuersis modis enumerandi. vñdē veniant? Rñ. Ad hoc dicunt aliqui, q; hoc intelligit de creaturis perfectis, vel si de omnibus, tunc illa tria non dicunt condiciones in re creata, sed in exemplari increato. Potest tamen dici, q; in primis intentionibus, & gñalibus, est reflexio, & ideo status, nec est ultra procedendū. A Dillud

Respon. Rñ. Ad hoc dicunt aliqui, q; hoc intelligit de creaturis perfectis, vel si de omnibus, tunc illa tria non dicunt condiciones in re creata, sed in exemplari increato. Potest tamen dici, q; in primis intentionibus, & gñalibus, est reflexio, & ideo status, nec est ultra procedendū. A Dillud

Inde Scotus dicitur dicere, quod nō videtur conueniēs, quod in se dicendum, q; res creata habet tripliciter considerari. Aut in se, aut in cōparatione ad alias creaturas, aut in comparatione ad causam primā. Et ceteris in secundis hos omnes modos cōtingit

reperire trinitatem dupliciter. Si. n. infinitum, consideratur quantum in se, vel quantum ad se, hoc est, aut quātum ad substantiam principiorum, & sic est illa Trinitas, materia, forma, compositio quæ ponunt in libro de regulis fidei. Aut quantum ad habitudines. Sic est illa, Sap. 11. Omnia in numero, ponere, & mensura disposuisti. In numero. n. intelligitur principiorū distinctio. In pōdere, propria pporum inclinatio. In mensura, eorum adinuicem proportio. Item, si cōsideretur vna creatura in cōparatione ad alias creaturas, hoc potest esse, Aut in quantum agit actione naturali, sic fimitur illa trinitas Dionysij. Substantia, virtus, & operatio: aut in quantum agit actione spiritali, & sic illa Augu. de. 83. q. quod constat quod congruit, quod discernitur, & vltimum refert ad animam. Si autem considerant in cōparatione ad Deum, hoc potest esse dupliciter. Aut in quantum referuntur tantum, & sic est illa, modus, spēs, & ordo. Aut in quantum referuntur, & assimilantur, & sic est illa, vnitās, veritas, bonitas. Qm̄ ergo vestigium attenditur in cōparatione ad Deum pprie, ideo in his vltimis conditionibus pprie accipitur vestigiū. Et quia magna est inter istas cōparationes conuenientia, ideo Magister miscet hæc adinuicem ppter multam conuenientiam, & rñdentiam. Quia vnitās respondet modo, qui respicit Deum vt causam efficientem. Veritas speciei, quæ respicit ipsum vt exemplar. Bonitas ordinis, q; respicit Deum vt finem.

Perfectissima pulchritudo intelligitur filius, scilicet veritas patris.

Contra. Hoc dicit. Aug. in soliloquijs. Veritas est id quod est, sed ens nulli psonæ appropriatur, ergo nec veritas. Item, vñ male appropriare ordinem spiritui sancto, quia in pracedenti capitulo dicit, q; ex ordine intelligitur sapiēs, sed sapientia appropriatur filio, ergo & ordo. Rñ. Dicen-

Liber de regulis fidei.

Dub. 7.

Respon.

D. siderari

Funda-
menta.
Lib. 15. c.
17.

nem abstractam, quia similitudo abstracta est spiritualior eo a quo abstractur: Deo autem nihil est spirituali-
lius, nec potest esse, ergo &c. Cōtra. aia rationalis est ad imaginem Dei. Sed sicut dicit Augu. in lib. de Trin. & est in sra pātis di. in parte secun-
da. Mens eo est imago Dei, quo capax Dei est, eiusq; particeps esse potest. Capere aut non est fm substantiam, vel essentiam, quia sic est in omnib⁹ creaturis, ergo per cognitionem, & amore, ergo Deus pōt cognosci in creatura. Item, rōne ostendit sic. Oīs cognitio spūalis fit rōne lucis increa-
ta, vt dicit Augu. in soliloquijs, sed lux est maxime cognoscibilis ipsi aīe, ergo &c. Itē cū fit cognitio aliquorū p pntiā, aliquorū p similitudinē, illa cognoscunt verius, quā cognoscū-
t p pntiā, vt dicit Augu. sed Deus ē ipsi aīe vnitus p pntiam, ergo de⁹ verius cognoscit q alia, quā cognoscunt p similitudinē. Itē, sicut se habet summa bonitas ad dilectionē, sic summa veritas ad cognitionē. Sed sū-
ma bonitas ē summe amabilis ab esse-
ctu, ergo summa veritas est summe cognoscibilis ab intellectu. Itē, vnū quod q; efficac⁹ pōt id ad qd naturaliter ordinat; sed intellectus nō naturaliter ordinat ad cognitionē summe lu-
cis, ergo illa maxime cognoscibilis ē.

¶ I E S P. Dicendum, qd Deus in se tanq summa lux, est summe cognosci-
bilis, & tanq lux summe intellectum nūm cōplens, & q̄tum est de se, esset summe cognoscibilis etiam nobis, nisi esset aliquis defectus a parte vir-
tutis cognoscentis, qui quidem non tollitur perfecte nisi p Deformationem gloriæ. Concedendē ergo sunt rōnes. qd De⁹ fit cognoscibilis a crea-
tura, & etiam clarissime cognoscibilis q̄tum est de se, nisi aliud esset impedi-
ens, vel deficiens ex parte intelle-
ctus, sicut post patebit.

AD objecta in cōtrariū dicendū, qd est cognitio p comprehensionem, & apprehensionē. Cognitio p apprehensionē cōsistit in manifestatione veritatis rei cognite. Cognitio vero comprehensio-
nis in inquisitione totalitatis. Ad primā cognitionē requiritur proportio

cōuenientie, & talis est ī aīa respectu Dei, quia quodimodō ē aīa omnia p assimilationē ad oīa, qā nata ē cognoscere oīa. Et maxime est capax Dei p assimilationem, qā est imago & similitudo Dei. Quantum ad cognitionē comprehensionis, requiritur proportio æquilitatis, & æquiparientie, & talis nō est in aīa respectu Dei, quia aīa est finita; sed Deus est infinitus, & ideo hanc non habet, & de hac intelligit Dionysius, & de illa certat obiecto, de alia vero non. AD illud quod obijci de distantia intelligibilis, & sensibilis. Dicendum qd duplex est distantia, fm rōnem entis, & fm rōnem cognoscibilis. Primo modo est maior distantia. secundo modo non, quia vtrūq; est intelligibile. s. Deus, & anima. Non sic est de intellectu & sensu; qā sensus est potentia determinata, sed intellectus non. AD illud quod infinitum non capit a finito. Dicunt aliqui, qd capere infinitum est dupliciter. s. q̄tum ad essentiam, & sic capitur, & q̄tum ad virtuositatem, & sic non capitur: sicut punctus a linea totus attingit fm substantiam, sed nō totaliter fm virtutem. Sed ista solutio non videtur soluere, quia in Deo idem est essentia qd virtus, & vtrāq; est infinita. Ideo dicendum, qd duplex est infinitum. Vnum qd se habet per oppositionem ad simplex, & tale non capitur a finito, quale est infinitū mobilis. Aliud est qd habet infinitatem cum simplicitate, vt Deus, & tale infinitum qā simplex est, vbq; totū est: qā vero infinitum in nullo fit est, qn extra illud fit, & sic intelligendum est in cognitione Dei. Et ideo non sequitur, qd si cognoscatur totus, qd comprehendatur, qā intellectus eius totalitatem nō includit, sicut nec creatura immensitatem. AD illud qd obijci-
tur, iudicās habet posse &c. Dicendū qd iudicare de aliquo est dupliciter. Primo mō discernēdo, vtrum sit, vel non sit: & hoc mō conuenit iudiciū omni intellectui cognoscenti, respectu oīs obiecti. Alio modo ap. pbando, vel re. pbando, vtrū ita debeat esse & sic non iudicat de veritate, sed fm ipsam de alijs, sicut dicit Augu. de vo

En lumen
gloriæ.

rareli. q̄ iudex non iudicat de lege, sed s̄m ipsam iudicat de alijs. Et de hoc mō verum est qđ dicit Augst. q̄ nullus de illa veritate iudicat, nullus tñ sine illa iudicat, & de hoc mō verum est qđ opponit, q̄ iudicans p̄t super iudicatum. De secundo vero nō est verum q̄ possit super, p̄t tñ dirigi vt i obiectum, ad modicum illius. Ad illud qđ vltimo obicit de informatione. Dicendum. q̄ Deus est p̄s ipsi aīz, & omni intellectui p̄ veritatem, & ideo non est necesse ab ipso abstrahi similitudinem p̄ quam cognoscatur: nihilominus dum cognoscitur ab intellectu, intellectus informatur quadā notitia, quz est velut similitudo qđam non abstracta, sed impressa inferiori deo, quia in natura inferiori. Est superior tñ aīa, quia facit ipsam meliorem. Et hoc dicit Aug. 9. de Trin. cap. 11. Quemadmodū cum p̄ sensus corporum deficiunt corpora, fit eorum aliqua similitudo in aīo nostro, ita cum deum nouimus, fit aliqua similitudo dei: illa notitia in inferiori est, quia i inferiore natura est

QVÆSTIO II.

CONCLUSIO.

Deus est cognoscibilis per crea-
turas quantum ad conditio-
nes generales.

Ad opp.

TR V M De sit cogno
scibilis p creaturas. Et
q non vñ. Quia via ad
errorē, non est via ad
cognitionē, sed cogni
tio p creaturā ē via erroris, ergo &c.
Probatio minoris Sap. 14. Creaturę
dei factę sunt in deceptionē animę
hominum, & in odiū, & in mulpulā
pedib⁹ insipientium. Pręterea Aug.
in lib. de li. ar. loquit de his, Qui oc
cupantur in creaturis, dorsum ad te
verentes in corporali ope, tanq̃ in
vmbra sua desigunt. Item, tenebrę &
tubrosfum, nō est via ad cognoscen
dum luminosum, siue lucem. sed crea
turę est tenebrę, Deus autē est lux,
ergo De⁹ nō est cognoscibilis p crea
turam. Item, modū p quod cognosci

tur aliquid, vel probatur à extremo, debet cōmunicare in aliquo cum eo quod cognoscendum est: sed creatura & creator nihil hñt cōe, ergo De⁹ nō cognoscitur p creaturas. Item, oē medium p quod ascendit ad extremum distat ab illo gradibus finitis, sed oī creatura quantumq; nobilis distat a Deo gradibus infinitis: quia quantumq; duplicetur nunq̃ peruenitur ad eius nobilitatem, ergo per creaturam non ascenditur in cognitionem dei. Contra. Sap. 13. A magnitudine sp̃ei, & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri. Vñ Isido. de sum. bo. Ex pulchritudine circumscriptæ creaturæ, pulchritudinē suam q̃ circumscribi nō pōt, facit Deus intelligi. Item, rōne oñditur sic. Contingit nō solum effectum cognosci p cām, sed cām p effectum: ergo si De⁹ est causa operans s̃m suam nobilitatem, & creatura effectus, poterit De⁹ cognosci p creaturā. Item, sensibile est via cognoscendi intelligibile: sed creatura est sensibilis, Deus est intelligibilis, ergo p creaturā est devenire in cognitionem creatoris. Item, contingit simile cognosci per simile, sed oīs creatura est similis Deo, vel sicut vestigium, vel sicut imago, ergo per oēm creaturā cōtingit cognosci Deū. Quæritur ergo q̃ sit differentia inter vestigium, & imaginem: & cum in oī creatura sit vestigiū, q̃ritur quare nō similiter imago: & s̃m quid attendit̃ vestigium.

R E S P. dicendum q̄ quia relucet
causa in effectu, & sapientia artificis
manifestatur in ope, ideo Deus q̄ est
artifex, & causa creaturae, per ipsum
cognoscitur. Et ad hoc duplex est rō,
vna est propter conuenientiam, alia p̄
indigentiam. Propter conuenientiam,
quia ois creatura magis ducit i Deū,
q̄ in aliquid aliud. Propter indigentiam,
q̄a cū De⁹ tanq̄ lux summe spiri-
talis non possit cognosci in sua spi-
ritualitate ab intellectu quasi mate-
riali luce, idiger anima vt cognoscat
ipsum. s. per creaturam.

AD illud qđ obijcitur, qđ cogni-
tio creature est via in errorem, dicen-
dum qđ dupliciter est cognoscere crea-

**Funda-
menta.**

1. de ani.

mur. Vel quantum ad proprietates spirituales, quae sunt imperfectionis. Vel quantum ad conditiones generales, quae sunt completionis. Si quantum ad spirituales conditiones imperfectionis, hoc est dupliciter, aut attribuendo Deo, aut remouendo. primo modo est via erroris, secundum modo est via cognitionis, & sic cognoscit Deus per ablationem. Si autem cognoscatur quoad conditiones perfectionis, sic potest esse dupliciter, sicut pictura dupliciter cognoscitur, aut sicut pictura, aut sicut imago. Vnde autem sistit in pulchritudine creaturae, aut per illa tenditur in aliud. Si primo modo, tunc est in via deuiationis. Vnde Augustinus de libro ar. Veh his qui natus tuos pro te amant, & aberrant in vestigijs tuis, & derelinquunt te ducem. Si secundo modo, putat est via in aliud, sic est ratio cognoscendi per superexcellentiā, quia omnis proprietatis nobilis in creatura Deo est attribuenda in summo, & sic patet illud.

44 A D illud quod obijciunt quod tenebrosū medium non est via cognoscendi lucem, dicendum, quod est oculus bene dispositus, & oculus lippus. De oculo bene disposito verum est, sed non de lippo, cui nubes obtegens, vel terra suscipiens luminis claritatem, est medium videndi solem. Sic intellectui nostro qui se habet sicut oculus nocturnus ad manifestissimam naturam. A D illud quod obijciunt de defectu cōitatis, dicendum, quod si nō est cōe per vniocationē, tñ est cōmune per analogiam, quod dicitur habitudinem duorum ad duo, vt in naua, & ductore, vel vnius ad vnum, vt exemplaris ad exemplatū.

45 A D illud quod obijciunt quod semper sunt infiniti gradus, dicendum, quod ascensus in Deum potest esse dupliciter. Aut quantum ad aspectum praesentiae, & sic quilibet creatura nata est ducere in Deum, nec sic sunt infiniti gradus. Aut quantum ad aequalitatem equiparantiae, & sic est verum quod sunt infiniti, quia bonum creatum quantumcunque duplicatū, nunquam equiparatur increato. Primus autem gradus, quantum ad ascensum ad aspectum praesentiae, est in consideratione visibilium. Secundus in consideratione inuisibilium

vt aīa, vel alterius substantiae spiritualis. Tertius est ab aīa in Deum, quia imago ab ipsa veritate formatur, & Deo immediate coniungitur. A D illud quod ultimo quæritur de differentia vestigijs, & imaginis, quidam assignant talem differentiam: quod vestigium est in sensibilibus, imago in spiritualibus. Sed ista positio, vel distinctio non valet, quia vestigium est et in spiritualibus. Nam vnitas, veritas, bonitas, in quibus consistit vestigium, sunt conditiones maxime vniuersales, & intelligibiles. Alij autem dicunt quod vestigium dicitur, quia repraesentat secundum partem, sed imago secundum totum. Sed haec iterum differentia non valet. Quia cum Dens sit simplex, non habet repraesentans secundum partem. Cum iterum sit infinitus, a nullo omnino creatura, nec etiam a toto mundo potest repraesentari secundum totum. Et ideo intelligendum, quod cum creatura ducat in cognitionem Dei per modum vmbrae, & per modum vestigijs, & per modum imaginis, differentia eorum notior, a qua etiam denominatur, accipitur penes modum repraesentandi. Nam vmbra dicitur in quantum repraesentat in quadam elongatione, & confusione: vestigium in quadam elongatione, sed distinctione, imago vero in quadam propinquitate, & distinctione. Ex hac differentia colligitur secunda, quae est penes conditiones, in quibus attenditur haec. Nam creaturae dicuntur vmbra quantum ad proprietates, quae respiciunt Deum in aliquo genere causae, secundum rationem causae indeterminatam. Vestigium quantum ad proprietatem, quae respicit Deum sub ratione triplicis causae, efficientis, formalis, & finalis: sicut sunt vnum, verum, & bonum. Imago quantum ad conditiones quae respiciunt Deum non tamen in ratione causae, sed & obiecti, quae sunt memoria, intelligentia, & voluntas. Ex his concluduntur aliae duae differentiae, quantum ad ea ad quae ducunt. Nam creatura vt vmbra, ducit ad cognitionem cōium, vt cōia; vestigium in cognitionē cōium, vt apud proprietatem imago ad cognitionem propriam, vt propria. Alia differentia est penes ea in quibus reperiuntur. Quoniam enim omnis creatura comparatur ad Deum

Deuiat a
scoto.

in ratione causæ, & in ratione tripli-
cis causæ, ideo omnis creatura est vni-
bra, vel vestigium. Sed quoniam so-
la rationalis creatura comparat ad
Deum vt obiectum, quia sola est ca-
pax Dei p cognitionem, & amorem;
ideo sola est imago.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Deus cognoscitur à viatoribus.
per creaturas, à compræhen-
sionibus in creaturis, sed non
per creaturas.

TRVM cognitio Dei
per creaturas fit homi-
nis quantum ad omnē
statum. Quia fit homi-
nis quantum ad primum

Ad opp.

statum, sic ostenditur. Homo in statu
innocentiæ nō cognoscebat Deū facie
ad faciem, ergo si cognoscebat Deū, co-
gnoscebat per effectum, ergo per ve-
stigium, ergo per creaturam. Item, in
hoc in statu innocentie, cognitio sen-
sibilis nō erat in impedimentum, sed
in adminiculum cognitionis intelle-
ctus: sed cognitio intellectiva pro-
pter quam factus est homo, est cog-
nitio Dei, ergo omnis cognitio sensibi-
lis in primo homine ordinabatur ad
hanc. Sed cognitio Dei per admini-
culum sensibilem est cognitio per
creaturam, ergo &c. Item, quod sit
hominis quantum ad statum beatu-
dinis, videtur, quia beati cognoscunt
creaturam, sed non solum in illa, sed
referunt ad Deum, ergo cognoscunt
Deum per creaturam. Item, oēs bea-
te animæ laudant Deum per creatu-
ras: sed laudare Deum per creaturas,
est cognoscere p creaturas, ergo &c.
Sed contra, q non fit hominis insti-
tuti sic ostenditur. Cognitio per vesti-
gium est cognitio per mediū: sed mēs
vt dicit Aug. immediate ab ipsa veri-
tate formatur, ergo talis cognitio nō
conuenit humane nature quantum
ad illud statum, nec etiā quantum
ad alium. Item, non est rectus ordo q
propinquius perueniatur in finē per

medium magis distans: sed homo in
statu primo erat propinquior Deo q
teris creaturis, ergo non conueniebat
ei peruenire ad cognitionem Dei per
alias creaturas. Item, q non fit homi-
nis talis cognitio quantum ad statum
beatitudinis, vt, quia cognitio per ve-
stigium est cognitio per manu-ductio-
nem, ergo non est cognitio perfecta,
& si nō est cognitio perfecta, ergo est
ex parte, & si est ex parte, ergo non
manet in beatis: quia in ipsis euacua-
bitur quod est ex parte. Item, vesti-
gium siue creatura est sicut scala ad
ascendendum, vel sicut via ad perue-
niendum ad Deum: sed cum perue-
nitum est ad terminum nō est vltus via
alterius, ergo similiter cum homo est
sursum, non indiget scala: nam co-
gnitio beatorum immediate est in
Deum, ergo non est per creaturas.

R E S P. Ad intellectum prædicto-
rum notandum, q aliud est cogno-
scere Deum in creatura, aliud p crea-
turas. Cognoscere Deum in creatura,
est cognoscere ipsius præsentiam, &
influentiam in creatura; & hoc quidē
est viatorum semiplane, sed compræ-
hensionum perfectæ. Vnde dicit Aug.
in si. li. de Cui. Dei, q tunc expresse
Deus videbitur, qn Deus erit omnia
in omnibus. Cognoscere autem Deū
per creaturam, est eleuari a cognitio-
ne creature, ad cognitionem Dei, qua
si per scalam mediam: & hoc est pro-
prie viatorū, sicut dicit Ber. ad Eug.
Aliter tamen conuenit homini in sta-
tu nature institui, & nature lapsæ:
quia i statu primo cognoscebat Deū
per creaturam tanquam per speculū
clarum, sed post lapsum cognouit tū
quam per speculū, & enigma, sicut
dicit Apostolus 1. Corinth. 13. ppter
obnubilationem intellectus, & peio-
rationem rerum.

A D illud ergo quod obijciunt de
statu beatitudinis, dicendum, q sicut
dictum est, beatorum non est cogno-
scere per creaturas, sed potius in crea-
turis, & rōnes quæ videntur probare
contrariū, non probant: sed potius q
cognoscatur ab eis in creaturis. A D
illud quod obijciunt de statu innocen-
tiæ, q mens immediate formatur &c.

Dicendum

Funda-
menta.

Dicendum, qd duplex est medium. scilicet disponens, & efficiens. De primo medio debet intelligi quod dixit Aug. sed de secundo non, qm Deus est medium efficiens, & obiectum ipsius metis. Illud autem verbum dicit Aug. contra Philosophos, quorum opinio erat qd mens non coniungeretur eterne veritati immediate, sed mediante aliqua intelligentia. Ad illud quod obijciatur qd non est rectus ordo, dicendum, qd dupliciter potest considerari homo, vel ens, in se, vel extra. primo modo non peruenit per creaturas a se in Deum: sed ens extra se per cognitionem creaturarum recolligitur in se, & eleuatur supra se. Vel dicendum, qd alie creature possunt considerari vt res, vel vt signa. primo modo sunt inferiores homine, secundo modo sunt median deueniendo, sive in via, non in termino, quia ille non peruenit, sed per illas peruenit homo ad Deum illis post se relictis.

QVAESTIO. IIII.

CONCLUSIO.

Trinitas personarum in diuinis cum vnitare essentie non est cognoscibilis per creaturas, sed bene trinitas appropriatorum. scilicet veritas, vnitatis, bonitas.

Ad oppo-
ad Rom.
pri.

¶ I Dicitur de Deo cognoscibile per creaturas. Et dicitur apostolus quod sempiterna veritas, & vnitatis. Et quaeritur vtrum per creaturas possit cognosci personarum pluralitas, & quod sic, quia philosophi non habuerunt cognitionem de Deo nisi per creaturas, & cognouerunt vnitatem, ergo &c. Minor patet per Aug. de ciui. Dei: Philosophi tripertitam dicunt esse philosophiam, in qua est cognitio trinitatis. Item, magi defecerunt in tertio signo: Exo. 8. Et exponitur qd defecerunt in cognitione tertie personae. Aut ergo quantum ad proprium, aut quantum ad appropriata. Non quantum ad appropriata, quia bonitas maxime nobis reuelatur in crea-

tura, ergo quantum ad propria, ergo saltem duas personas cognouerunt. Item, hoc idem videtur per rationem, quia vestigium cum dicat distinctionem, est ratio cognoscendi Deum distinctione, sive indistinctue, sed non est in Deo nisi distinctio personarum, ergo per vestigium potuerunt cognoscere distinctionem personarum. Item, per imaginem est cognitio trinitatis quantum ad ordinem, distinctionem, & aequalitatem: sed cognitio per imaginem est cognitio per creaturam, ergo per creaturam potuerunt cognoscere trinitatem. Item, difficilius est cognitio proprietatum occultarum creaturae, quam cognitio pluralitatis personarum: quia illa non capitur nisi a magnis, & subtilibus, haec autem capitur a rudibus, & insipientibus, ergo si potuerunt per proprietates creaturarum visibiles peruenire ad inuisibiles, multo fortius ad cognoscendum personas esse plures. Et hoc est quod dicitur sap. 13. Si non tantum potuerunt scire, quod poterant seculum mensurare, quomodo luminis diuini non facilius inuenerunt? Cō-

Funda-
mentum.

7. q. 10

111

11

RES P. Dicendum, qd pluralitas personarum cum vnitare essentie est proprium diuinae naturae solius, cuius simile nec reperitur in creatura, nec potest reperiri, nec rationabiliter cogitari, ideo nullo modo trinitas personarum est cognoscibilis per creaturam, rationabiliter ascendendo a

creatura i Deum: sed licet nō habeat omnino simile, habet tñ aliquo modo quod creditur simile in creatura. Vnde dico, q̄ Philosophi nunquam cognouerunt per rationem personarum Trinitatē, nec pluralitatem, nisi haberent aliquem habitum fidei, sicut habent aliqui heretici. Vnde qui dixerunt, aut locuti sunt non intelligentes, aut fidei radio illustrati. Est alia trinitas appropriatorum. s. veritas, vnitas, & bonitas, & hanc cognouerunt, quia habent simile.

33. A D illud ergo quod obijcitur per tripartitam philosophiam cognouerunt Philosophi Trinitatem, dicendū quod verum est, q̄ per illud, & p̄ alia venerunt ad cognitionem appropriatorum, credentes vero in cognitionē

34. vtriusque trinitatis. A D illud quod obijcitur de tertio signo, dicitur, & bene: quia sapientes ideo dicunt defecisse in tertio signo, quia defecerunt

in cognitione effectus potissimum bonitatis. s. redemptionis. A D aliud dicendum, q̄ vestigium dicit distinctionem proprietatum essentialium, & huic respondet Trinitas appropriatorum, non propriorum, siue personarum. A D illud quod obijcitur de imagine, dicendum, q̄ est cognoscere animam s̄m id quod est, & cognitio ista est rationis, vel s̄m id quod imago, & cognitio ista est solius fidei. A D illud quod vltius obijcitur, difficilius est cognoscere mundum, dicendum, q̄ istud intelligitur supposito diuino adminiculo, simpliciter autem loquendo, falsum est. Citius. n. homo dispo- neretur ad fidem, q̄ acquireret cognitionem philosophiæ. Intellectus tamē noster plus potest in cognitionem rerum mūdanarum q̄ Trinitatis: quia illa ē supra rationē, & contrariū eius videt i sensu, & ideo indiget noua ele- uatione, vtpote cognitionē p̄ infusionē.

QVOMODO IN ANIMA SIT

imago Trinitatis.

Cap. 8.

VNC verò ad eam iam perueniamus disputationem, vbi in mente humana quæ nouit Deū, vel potest nosse Trinitatis imaginem, reperiamus. Vt. n. ait August. in 14. libro de Trinitate. Licet humana mens non sit eius naturæ, cuius Deus est, imago tamen illius, quo nihil melius ē, tibi querēda, & inuenienda est, quo natura nostra nihil hēt melius, idest in mente. In ipsa etiam mente antequā sit particeps Dei, eius imago reperitur. et si enim amissa Dei participatione deformis sit, imago Dei tamen pmanet. Eo enim ipso imago Dei est mens, quo capax eius est, eiusq; particeps esse potest. Iam ergo in ea Trinitatem, quæ Deus est, inquiramus. Ecce enim mens meminit sui, intelligit se, diligit se: hoc si cernimus, cernimus Trinitatē, nondum quidem Deum, sed imaginem Dei. Hic enim quædam apparet Trinitas memoriæ, intelligentiæ, & amoris. Hæc ergo tria potissimū tractemus, memoriam, intelligentiam, voluntatē. Hæc ergo tria vt Augusti. ait in lib. 10. de Trinit. non sunt tres vitæ, sed vna vitæ: nec tres mentes, sed vna mens, vna essentia. Memoria verò dicitur ad aliquid, & intelligentia, & voluntas, siue dilectio similiter ad aliquid dicitur: vitæ verò dicitur ad se ipsam, & mens & essentia. Hæc ergo tria eo vnum sunt, quo vna vitæ, vna mens, vna essentia: & qc quid aliud ad seipsa singula dicuntur: etiam simul, non pluraliter, sed singulariter dicuntur. Eo verò tria sunt, quoad se inuicē referunt.

Quomodo

Tria ostendit esse in anima q̄ relatiue dicuntur, & æqualia s̄ scilicet memoriā, intelligentiā, & dilectionē. Aug. li. 14. de Trinita. 10. c. 7. & 8

Quomodo equalia sint, quia capiuntur a singulis omnia, & tota.

AEQUALIA etiam sunt non solum singula singulis, sed et singula omnibus: alioquin non se inuicem caperent: se autem inuicem capiunt. Capiunt enim & a singulis singula, & a singulis omnia. Memini enim me habere memoriam, & intelligentiam, & voluntatem: & intelligo me intelligere, & velle, atque meminisse: & volo me velle, & meminisse, & intelligere.

Cap. 11.
Subtilissi-
ma, & con-
grua simi-
litudo Hic
ostendit quo-
modo oia
a singulis
capiuntur.

Quomodo tota illa tria memoria capiat.

TOTA MQVE meam memoriam, & intelligentiam, & voluntatem simul memini. Quod enim memoriae meae non memini, illud non est in memoria mea: nihil autem tam in memoria est, quam ipsa memoria: totam ergo memini. Item quicquid intelligo, intelligere me scio: & scio me velle quicquid volo, quicquid autem scio, memini. Totam ergo intelligentiam totamque; voluntatem meam memini.

Ex eodem
Augu. lib.
de Trinit.
Cap. 11.

Quomodo illa tria tota capiat intelligentia.

SIMILITER cum haec tria intelligo, tota simul intelligo: neque enim quicquam intelligibile est quod non intelligam, nisi quod ignoro. Quod autem ignoro, nec memini, nec volo. Quicquid ergo intelligibile non intelligo, consequenter etiam nec memini, nec volo. Quicquid ergo intelligibile memini, & volo, consequenter intelligo.

Ex eodem
Augu. lib.
& c. cita-
tus.

Quomodo illa tota capiat voluntas.

VOLUNTAS etiam mea totam intelligentiam, totamque; meam memoriam capit, dum vtor toto eo, quod intelligo, & memini. Cum itaque inuicem a singulis & omnia, & tota capiuntur, equalia sunt tota singula totis singulis, & tota singula simul omnibus totis: & haec tria vnum, vna vita, vna mens, vna essentia. Ecce illius summae unitatis, atque Trinitatis, ubi vna essentia, & tres personae, imago est humana mens, licet impar. Mens autem hic pro animo ipso accipitur, ubi est illa imago Trinitatis. Proprie vero mens dicitur, ut ait Augustinus, non ipsa anima, sed quod in ea est excellentius, qualiter sepe accipitur. Illud et sciendum est, quod memoria non solum est absentium, & praeteritorum, sed etiam praesentium, ut ait Augustinus in 14. lib. de Trinitate. alioquin non se caperet.

Li. de Trin.
15. cap. 7.

Cap. 11.

Ex quo sensu illa tria dicantur esse vnum, & vna essentia quae sit.

HIC attendendum est diligenter, ex quo sensu accipiendum sit quod supra dixi, illa tria scilicet memoriam, intelligentiam, & voluntatem esse vnum, vnam mentem, vnam essentiam, quod vtrique non videtur esse verum iuxta proprietatem sermonis. Mens enim, id est, spiritus rationalis, essentia est spiritualis, & incorporea. Illa vero tria, naturales proprietates, seu vires sunt ipsius mentis, & a se inuicem

se inuicem differunt: quia memoria non est intelligentia; vel voluntas nec intelligentia voluntas, siue amor.

Quòd etiam ad se inuicem dicuntur relatiuè.

ET hæc tria etiam ad seipsa referuntur, vt ait August. in 9. lib. de Trinita. Mens enim amare seipsam, vel meminisse non potest, nisi etiam nouerit se. Nam quomodo amat, vel meminit quod nescit? Miro itaq; modò tria ista inseparabilia sunt à seipsis: & tamen eorum singulum, & simul omnia vna essentia est, cum & relatiuè dicantur adinuicem.

Hic aperitur quod supra quærebatur; scilicet quomodo hæc tria dicantur vnum.

S E D iam videndum est quomodo hæc tria dicantur vna substantia. Ideo quia scilicet in ipsa anima, vel mente substantialiter existunt, non sicut accidentia in subiectis, quæ possunt adesse, vel abesse. vnde August. in 9. lib. de Trinita. ait. Admonemur, si vtruncq; videre possumus, hæc in animo existere substantialiter, nõ tanquam in subiecto, vt color in corpore: quia etiam relatiuè dicuntur adinuicem, singula tamen substantialiter sunt in sua substantia. Ecce ex quo sensu illa tria dicantur esse vnum, vel vna substantia. Quæ tria, vt August. ait in 15. lib. de Trinita. In mente naturaliter diuinitus instituta quisquis viuaciter perspicit, & q̃ magnum sit in ea, vnde potest etiam sempiterna, immutabilisq; natura recoli, conspici, concupisci. Remittitur enim per memoriã, intuetur per intelligentiam, amplectitur per dilectionem: profecto reperit illius summæ Trinit. imaginem.

Quod in illa similitudine est dissimilitudo.

VERVNTAMEN caueat, ne hanc imaginem ab eadem Trinitate factam ita ei compareret, vt omninò existimer similem. sed potius in qualicumq; ista similitudine, magnam quoque dissimilitudinem cernat.

Prima dissimilitudo.

QVOD breuiter ostendi potest. Homo vnus per ista tria meminit, intelligit, diligit: qui nec memoria est, nec intelligentia, nec dilectio, sed hæc habet. Vnus ergo homo est, qui habet hæc tria, non ipse est hæc tria. In illius verò summa simplicitate naturæ, quæ Deus est, quauis, vnus sit Deus, tamen tres personæ sunt, pater, & filius, & spiritus sanctus, & hæc tres personæ sunt vnus Deus. Aliud est itaq; Trinitas res ipsa, aliud imago Trinitatis in re alia: propter quam imaginem etiam illud in quo sunt hæc tria, imago dicitur, scilicet homo. Sicut imago dicitur & tabula, & pictura quæ est in ea: sed tabula nomine imaginis appellatur propter picturam quæ est in ea.

Alterâ

Alterā dissimilitudo.

R V R S V S ista imago, quæ est homo, habens illa tria, vna ^{ex eodem} persona est. Illa verò Trinitas non vna persona est, sed tres persone, ^{lib. c. 23.} Pater filij, & filius patris, & spiritus patris, & filij. Itaq; in ista imagine Trinitatis non hæc tria vnus homo, sed vnius hominis sunt. In illa verò summa Trinitate, cuius hæc imago est, non vnus Dei sunt illa tria, sed vnus Deus: & tres sunt illæ persone, non vna persona. Illa enim tria non homo sunt: sed hominis sunt, vel in ^{Ibi. c. 23.} homine sunt: Sed nunquid possumus, dicere Trinitatem sic esse in Deo, vt aliquid Dei sit, nec ipsa sit Deus? Absit vt hoc credamus. Dicamus ergo in mente nostra imaginem Trinitatis, sed exiguum, & qualemcumq; esse: quæ summæ Trinitatis ita gerit similitudinem, vt ex maxima parte dissimilis. Sciendum verò est quod hæc Trinitas mentis, vt ait Augu. in 14. lib. de Trinit. non propterea tantum imago Dei est, quia sui meminere mens, & intelligit, ac diligit se: sed quia potest etiam meminisse, & intelligere, & amare illum à quo facta est. ^{Ibid. c. 23.} ^{Cap. 12}

Alia assignatio Trinitatis in anima, scilicet mens, notitia, amor.

P O T E S T etiam alio modo alijsq; nominibus distingui trinitas in anima, quæ est imago illius summæ & ineffabilis Trinitatis. vt enim ait August. in 9. lib. de Trinit. Mens, & notitia eius, & amor, tria quedam sunt. Mens enim nouit se, & amat se: nec amat se potest, nisi etiam nouerit se. Duo quedam sunt, mens & notitia eius. Item duo quedam sunt mens, & amor eius. Cum ergo se nouit mens, & amat se, manet trinitas, scilicet mens, amor, & notitia. Mens autem hic accipitur non pro anima, sed pro eo quod in anima excellentius est. Hæc autem tria cum sint distincta a se inuicem, dicuntur tamen esse vnum, quia in anima substantia- ^{Ibidem.} ^{vt habet in libro de Trinit. 13} ^{c. 6. & 7.} ^{Quapro- do dicant esse vnum} liter existunt.

Quia mens, vice patris: notitia, filij: amor, spiritus. sancti accipitur.

E T est ipsa mens quasi parens, & notitia eius quasi proles eius. ^{Ide lib. 9.} Mens enim cum se cognoscit, notitiam sui gignit, & est sola parens ^{c. 4. de tri.} suæ notitiæ. Tertius est amor, qui de ipsa mente, & notitia ^{Ex Augu.} procedit. ^{li. de Tri.} dum mens cognoscit se, & diligit se non enim posset se diligere, nisi cognosceret se. Amat etiam placitam prolem, id est, notitiā suā: & ita amor quidam complexus est parentis, & prolis. ^{9. cap. 12.}

Quod non est minor mente notitia, nec amor utroque.

N E C est minor proles parente, dum tantam se nouit mens, quā ^{Ex eodem} tā est, nec minor est amor parente & prole, id est, mente & notitia, ^{Aug. li. 8. c. 7. de tri.} dum tantum se diligit mens, quantum se nouit, & quanta est. ^{Ex eodem lib. cap. 5.}

Quod

Quod hæc tria in seipsis sunt.

S V N T etiam hæc singula in seipsis: quia & mens amana in amore est: & amor in amantis notitia: & notitia in mente noscente est. Ecce in his tribus qualecumque vestigium **Trinitatis** apparet.

Quomodo mens per ista proficit ad intelligendum Deum.

M E N S itaque rationalis considerans hæc tria, & illam vnam essentiam in qua ista sunt, extendit se ad contemplationem creatoris: & videt vnitatem in trinitate, & trinitatem in vnitatem. Intelligit enim vnum Deum esse vnam essentiam, vnum principium. Intelligit enim, quia si duo essent, vel vterque insufficiens esset, vel alter superflueret: quia si aliquid deesset vni quod haberet alter, non esset ibi summa perfectio. Si verò nihil vni deesset quod haberet alter, cum in vno essent omnia, alter superflueret. Intellexit ergo vnum esse Deum omnium autorem: & vidit quia absque sapientia sic quasi res fatua: & ideo intellexit eum habere sapientiam, quæ ab ipso genita est: & quia sapientiam suam diligit: intellexit etiam ibi esse amorem.

Hic de summa Trinitatis vnitatem.

Q V A P R O P T E R iuxta istam considerationem, ut ait **Cap. 1.** August. in 9. lib. de Trinitate. credamus patrem, & filium & spiritum sanctum vnum esse Deum, vniuersæ creaturæ conditorem, & rectorem: nec patrem esse filium, nec spiritum sanctum: vel patrem esse, vel filium: sed trinitatem relatarum ad inuicem personarum. Ut enim ait ipse in libro de fide ad Petrum: Vna est natura, siue essentia patris, & filii, & spiritus sancti, non vna persona. Si enim sic esset vna persona, sicut est vna substantia patris, & filii, & spiritus sancti, veraciter Trinitas non diceretur. Rursus quidem Trinitas esset vera, sed vnus Deus trinitas ipsa non esset, si quemadmodum pater, & filius, & spiritus sanctus personarum sunt abinuiçè proprietate distincti, sic fuissent quæque naturæ diuersitate discreti. Fides autem patriarcharum, prophetarum, atque apostolorum vnum Deum prædicat trinitatem esse. In illa ergo sancta Trinitate vnus est Deus pater, qui solus essentialiter de seipso filium vnum genuit: & vnus filius est, qui de vno patre solus essentialiter natus: & vnus spiritus sanctus, qui solus essentialiter à patre filioque procedit. Hoc autem totum non potest vna persona, idest, gignere se, & nasci de se, & procedere de se, ut enim ait August. in primo libro de Trinitate. Nulla res est, quæ seipsam gignat ut sit.

Nunc

Nunc verò ad eam &c.

Expositio
h.

AEC est secunda pars
huius distinctionis, in
qua Magr probat trini-
tatem, & vnitatem per
similitudinem propin-
quā, & expressam, cuiusmodi est ima-

Diuisio.

go. Et diuiditur hæc pars in duas. In
prima ostendit trinitatem, & vnitatē
in creatore, per trinitatem, & vnitatem
consideratā in potentijs animæ.
In secunda vero in habitibus, ibi.
Pōt et alio modo &c. Prima iterum
pars h; quatuor particulas. In qua-
rū prima ostendit vbi qrenda sit ima-
go in anima, qm̄ in parte superiori,
& tribus potentijs. sc. memoria, intel-
ligentia, & voluntate. In secunda ve-
ro tangit imaginis conditiones, quæ
sunt trinitas, vnitās, & æqualitas. ibi.
Hæc ergo tria, vt ait Augu. In tertia
vero mouet & soluit dubitationem q̄
oritur ex p̄dictis. Verum. scia sit sue
potentia. ibi. Hic attendendū est dili-
genter. In quarta aut̄ docet cauere
errorem, qui posset causari & oriri ex
ostensione trinitatis creatæ, q̄ omni-
moda similitudo esset ad increatam:
vbi ostendit q̄ maxima est dissimi-
litudō imaginis ad Deum. ibi. Verū-
tamen caueat. Similiter secunda pars
in qua Magr intendit inuestigare ima-
ginem in habitibus animæ. Im q̄ pos-
sibile est, diuiditur in quatuor parti-
culas. Primo. n. illa tangit in quibus
imago trinitatis attendit, quæ sunt,
mens, notitia, & amor. Secundo illis
p̄dictis ostendit q̄ in his attenditur
imago p̄p̄ consubstantialitatem, or-
dinem, & æqualitatem. ibi. Hæc aut̄
tria &c. Tercio ostendit quō mens rō-
nalis in cōsp̄atione trinitatis crea-
tæ proficit ad videndū, & cognoscen-
dum trinitatem increatā in vnitatē,
ibi. Mens itaq; rōnalis. Quarto vero
breuiter recolligit q̄ supra sunt demō-
strata, ibi. Quapropter iuxta istam
considerationem.

- Imago Dei tr̄ permanet.

Dub. 8.

Contra hoc obijciunt ad dicitur
28 Psal. Dñs in ciuitate imaginem eorū

Respon.

ad nihilum redigēs. Respon. Imago

dicatur dupliciter. Vno modo quan-
tum ad substantiale esse, & hoc respec-
cit trinitatem personarū, & ordinē,
& æqualitatem, & sic semp̄ pmanet.
Alio mō prout supra esse addit bene
esse, vt decorem, & honorem, & hoc
pōt perdi. Quia hō cum in honore
esset, non intellexit.

Memoria vero dī ad aliquid.

Obijciunt, ergo memoria, intelli- 29

gentia, & voluntas sunt in p̄dicamē-
to relationis. Item q̄ritur quare mēs
dicatur magis ad se, q̄ memoria, vel
intelligentia? R̄ n. dicendum, q̄ dici
ad aliquid est dupliciter. Vel p̄prio &
per se, sicut p̄r & filius, vel rōne ali-
cuius annexi, quia habet respectum
annexam, & inclinationē, & sic me-
moria dī ad aliquid, quia innatum
habet respectum ad memoriale: simi-
liter intelligentia ad intelligibile, &
voluntas ad volubile, & hæc obiecta
ad inuicem hñt respectum. Et sic pa-
ter obiectio. Ad illud quod q̄ritur
de mente, dicendum, q̄ mens dī ab
actu essentiali: p̄pterea est intelligen-
dum, q̄ quo est, pōt intelligi in quan-
tum dat aīz esse generalissimū, & sic
dī essentia. Vel inq̄tum dat esse gene-
rale, & sic dī vita: quia aīa est in gñe
viuentiū. Aut inq̄tum dat esse sp̄iale,
& sic dī mens. Mens. n. non dī, nisi
q̄ viuūt vita intellectiua. Vel aīa in
se dī essentia, vt actus corporis, vita,
vt perfectibilis a Deo, mens.

In illa vero sūma trinitate &c.

Innuīt Magr, q̄ tres personæ non
sunt: vnus Dei. Contra. v̄r dicere fal-
sum. Quia cū sint vnus essentia, &
essentia sit Deus, ergo sunt vni² Dei.
Si dicas q̄ non sequitur, ego quæro,
quare nō cōcedit q̄ tres p̄sonæ sunt
vnus Dei? Si dicas q̄ propter hoc, q̄
obliquus notat diuersitatē, ergo cum
essentia non sit diuersa à persona, nō
pōt dici, tres p̄sonæ sunt vnus essen-
tia. R̄ n. dicendū q̄ gñis aliq̄n con-
struitur in rōne p̄fectionis, vt si di-
catur, bos Petri, vel Ioan. Afficiendo
ex vi declarationis, vt mulier egre-
gia formæ, atq̄q̄ inter v̄nitū, vt crea-
tura falis. Intransitiuū, construitur
gñale

Dub. 9

Respon.

30

Dub. 10

Respon.

gñale cum spali, & sic pōt dici substantia, vel psona Dei. Ex vi declarationis essentia, vt importans formā p modum foring, & sic dicuntur tres psonae vnius essentia, quia ergo qñ dñs tres psonae sunt vnius Dei, Deus non significat nec per modū forme, nec p modum specificantis, ideo intelligitur p modum possidentis, vel principiantis, & ideo simpliciter est falsa.

Vt ex maxima parte sit dissimilis.

Dub. 11. Contra hoc vř falsum. Quia imago est similitudo expressa, ergo si nāxime est dissimilis, non est imago.

Respon. Rñ dicendum, qd est excessus simpliciter, vel in gñe. Si ergo loquamur de excessu simpliciter, sic dico, qd aīa rōnalis nō est valde similis Deo. Si aut loquamur in genere creaturæ, quia tñ excedit, quantum pōt natura creata, sic dicitur valde similis, & expressa similitudo Dei.

Si duo essent, vel vterq; insufficiens esset.

Dub. 13. Contra. Quia sm viam istam monstrari possit, qd non sit vna persona.

Respon. Rñ dicendum qd in psonis non pōt esse supfluitas: quia in eis est vna sufficiencia. Vñ si vna esset supflua, & oēs. Sed non pōt ibi esse aliqua insufficiencia, quia nihil plus hñt res, q̃ vna. Sed si essent duæ essentia, duæ essent sufficientia: & qlibet p se esset sufficiens. Si aut altera cum altera, qlibet esset insufficiens, & ita patet qd nō est simile de duabus essentia, sicut de duabus personis.

Et vidit, quia absq; sapientia nō sit &c.

Dub. 13. Contra. sm hoc vř qd pater sit sapiens sapientia genita. Dicendum, qd

Respon. ista consequentia nō est intelligenda immediate. I, quia non est res facta, ergo habet sapientiam genitam. Sed hoc intelligendū est sic. Deus est substantia spūalis, ergo est nata cognoscere, ergo si non habet sapientia, est res facta. Sed non est res facta, ergo habet sapientiam. Sed non est sapientia

sine verbo, & non est verbum nisi procedat à mente, & ita genere. ergo à primo, si habet sapientiam, necesse est sapientiam esse genitam. Et oēs istas consequentias oportet intelligere immediate.

Consequenter ad intelligentiam istius partis secundæ presentia distig. q̃tum ad primā assignationem imaginis q̃ est per memoria, intelligentiam, & voluntatem, tria q̃runt. Primo vtrum in his tribus. I. memoria, intelligentia, & voluntate attendatur rō imaginis. Secundo de cōparatione istarum ad obiectum. Tertio de cōparatione earum ad animā, vel subiectum.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Ratio imaginis attenditur in his tribus potentijs cum cōparatione ad vnitatē essentia, memoria, intellectu, & voluntate.

Via in oibus simul sit vř. Ad rōnem. n. imaginis requirit expressa conformatio in distinctione, sed distinctio in diuinis attendit quantum ad tres psonas, ergo necessario in imagine creata attenditur q̃tum ad tres potēcias. Itē, ratio imaginis consistit i pfecta capacitate, quia sm Aug. 14. d. tri. c. 4. eo ē mens imago, quo pōt esse capax, & particeps Dei: sed Deus nō capit ab aīa plene nisi amet, neq; amatur, nisi intelligatur, nec intelligitur, nisi pñs apud aīam habeat. sed primum est p voluntatē, sm per intelligentia, tertium p memoriā. ergo &c. Item, notitia siue intelligentia appropriatur filio, voluntas spiritui sancto, ergo aut trīcuta & diminuta erit assignatio imaginis, aut necesse est ponere potentiam rudentē patri. Sed contra, ad esse imaginis requiritur representatione in distinctione originis, & ordinis sed in istis potentijs non est talis distinctio, quia simul sunt cum aīa

Ar. 2.
Fundamenta.

Ad opp.

con-

concreta, nec una est ab alia, nec una potest aliam, ergo in istis non est reperta ratio imaginis. Item, imago est representatio in exteriorem dispositionem, ut patet, sed istae tres potentiae sunt intus ipsarum, ergo in ipsis non est ratio imaginis. Item quod specialiter memoriam non sit de ratione imaginis, videtur, quia cum imago sit anima essentialis, & in potentiam rationalem sit in ipsa, memoria autem, ut dicit Philosophus, est sensibile, quia est in brutis, ergo videtur quod memoria non pertinet ad imaginem. Præterea cum memoria sit sensibile, siue intelligibile, concernit differentiam temporis quia est acceptio praeteritis, sed imago abstracta a conditionibus sensibilibus, & temporalibus, ergo &c. Item, imago attenditur in his quae sunt nata recipere imaginem reformationis, siue similitudinis, sed imago illa consistit in tribus virtutibus theologicis, quarum nulla est in memoria, ergo &c. Item, quod voluntas non sit de integritate imaginis, videtur, quia dicitur in libro de spiritu & anima, imago est in potentia cognoscendi, si multitudo est in potentia diligendi. Sed voluntas non pertinet ad potentiam cognitivam, ergo &c. Item, omnis potentia quae est de imagine, debet alius aequari, quia ad rationem imaginis requiritur aequalitas, sed voluntas non aequatur alijs, quia multa intelligimus quae non volumus, ergo &c. Si dicatur quod non attendit aequalitas respectu obiectorum sed respectu actuum, videtur sensus, quicquid intelligo, volo me intelligere, ad hoc non est verum, quia multorum me minimus, quod nollemus meminisse.

35 RESP. dicendum, quod sicut dicit Augustinus & Magister recitat, imago attenditur in his tribus potentis cum comparatione ad unitatem essentiae, & pluralitatem actuum in quibus est distinctio, & ordo, & origo unius ab altero per modum quaedam disponendi. Nam retentio spiritus disponit ad intelligendum, & intelligentia ad amandum, secundum quod intelligit esse hominum, & per hoc patet solutio ad illud quod obijciatur in istis potentis non esse distinctionem per originem, ergo &c.

AD illud quod obijciatur, quod imago attenditur in exteriorem dispositionem, dicendum, quod est imago rei corporalis, & sensibilis, & haec quia offert se cognitioni per exteriora, habet imaginem representantem secundum exteriorem dispositionem. Est iterum imago rei spiritualis, quae est intima cuilibet rei, & quae cognoscitur secundum quod virtus recolligitur ad intimam, & habet imaginem representantem quantum ad intimas dispositiones. AD illud ergo quod obijciatur quod memoria est sensibile, dicendum, quod memoria accipitur tripliciter. Vno modo prout est receptiva, & retentiva sensibile, & praeteritorum. Alio modo prout est retentiva praeteritorum siue sensibile, siue intelligibile, Et tertio modo prout est retentiva specierum abstractarum ab omni differetia temporis, utpote specierum innatarum, & hoc tertio modo est pars imaginis, sed obiectio currit de alijs primis duobus modis. Primo modo memoria sequitur sensum, secundo modo sequitur ipsam intelligentiam, & voluntatem, tertio modo antecedit, & respondet patri. AD illud quod obijciatur quod memoria non reformatur, dicendum, quod imago memoria reformatur, & quantum ad statum viae, & quantum ad statum patrie. In primo per speciem, & hoc patet per expositionem Augustini super illud verbum Marci 12. diliges deum deum ex toto corde tuo. id est intellectu sine errore. Ex tota anima id est ex voluntate sine contradictione. Ex tota mente id est memoria sine oblivione. In secundo statu reformatur quantum ad tenuionem. Vnde Bernardus dicit. Quis Deus est lucens intelligentiae plenitudo lucis, voluntati multitudo pacis, memoriae continuatio eternitatis. Nec est etiam inconueniens quod memoria quibus sit prima reformetur per doctorem ultimam: quia ordo reformationis, & deformationis incipit a posteriori, ordo autem formationis incipit a superiori, ideo a voluntate incipit reformatio, & tendit versus in memoriam. AD illud quod obijciatur quod imago est in potentia cognoscendi, dicendum, quod similitudo dicitur quod

Platonici
hunc ter-
tium agno-
sunt me-
moriam mo-
di, & non
per patriam
ci.

38

39

gratuitum,

gratuitū, & ideo dī esse per appropriationem in volūtate, siue in dilectione. Imago vero non dicit gratuitū, ideo dī esse in potentia cognoscendi. Vel aliter de imagine: quia in filio est prima imago, & filio appropriatur intelligentia, q̄ est in potentia cognitiua, ideo dī imago esse in potētia cognoscendi. A D illud, voluntas non æquatur intelligentiæ, dicēdum, quod voluntas put communiter accipit ad velle, & nolle, quorū utrūq; est actus voluntatis, bene æquatur, s̄m quod dicitur vti esse cōmune ad utrūq; sicut dicit Aug. & hī in litera, quod voluntas capit illam dum vtor &c. Quicquid .n. recordamur, vel intelligimus, in facultatē voluntatis accipimus ad eligēdum, vel ad respuēdū, & istud est s̄m q̄ dicit actū cōmunem voluntatis, sed s̄m actum specialem qui est velle trīn, non æquatur. de isto est oppositio quomō sic velle non cōprehendit totā voluntatem, sicut meminisse totam memoriā, & intelligere totam intelligentiam.

Q V A E S T I O II.

CONCLUSIO.

Imago attenditur in habitibus anime connaturalibus. in relatione tamē ad actus suos, & non absolute.

Ad opp.

E potentijs in comparatione ad obiectum, vtrum videlicet attendatur imago in eis per comparationem ipsarum ad Deum. Et videtur q̄ sic, quia eo est anima imago, quo capax Dei, & particeps esse potest, ut dicit Aug. 14. de Tri. sed est capax quantum ad partem superiorem. ergo &c. Item, in eodem imago illius quo nihil melius est inquirenda est, & inuenienda, quo mens nostra nihil melius habet: sed hoc est superior pars, ergo &c. Item, hoc idem videtur ratione, quia imago dicitur eo quod ducit in prototypum, ergo cum illud sit Deus, non attenditur imago in po-

rentijs his, nisi s̄m quod ducunt in Deum. Sed per has potentias homo ducitur in Deum, dum per eas cōuertitur in eum, ergo &c. Item, Deus est obiectum virtutū theologiarum in quibus cōsistit imago reformationis, ergo cum idem sit obiectum vtriusq; imaginis: quia vna est ductiua alterius, & perfectiua, ppter ea si Deo est obiectum vnius, ergo & alterius. Contra Aug. 9. de tri. assignat imaginem in mente, intellectu, & amore s̄m q̄ anima meminit sui, intelligit se, diligit se, ergo videtur q̄ imago attendat per conuersionem sui supra se. Item, Aug. 12. de tri. c. 4. cum in natura mētis humanæ querimus trinitatem, in tota querimus, non separantes actionem temporalium a contemplatione æternorum, ut tertium aliquid iam queramus, ergo Trinitas imaginis attenditur s̄m actionem temporalium, & ita per conuersionem ad inferiora. Item, secundum q̄ anima conuertitur supra inferiora, vel supra se, est æqualitas, & ordo, & origo, & omnia quæ cōcurrunt ad rōnem imaginis. Itē, imago est in peccatoribus a Deo auersis, & in illis etiā qui nullo modo pnt reuerti, vt sunt damnati, ergo ratio imaginis nō attenditur pence conuersionem ad Deum. Item, necesse est quantum ad perfectam rationē imaginis æquari cognoscentem, & cognitum, siue dicentem, & dictum. Nam ista duo patrem, & filium representant: sed in conuersione ad Deum non est talis æquatio, ergo &c.

R E S P. ad intelligentiam prædi-

ctorum, tria oportet in imaginis ratione præsupponere. Primo .n. imago attenditur secundum expressam conformitatem ad imaginatum. Secundo q̄ illud quod conformatur imagini per consequens conformetur imaginato: vnde qui videt imaginem Petri, per consequens videt & Petrum. Tertio, q̄ anima s̄m suas potentias conformis redditur his, ad quæ conuertitur, siue s̄m cognitionem, siue secundum amorem. Quia ergo cum anima conuertitur ad Deum sibi cōformatur, & imago attenditur s̄m cōformitatem: ideo imago Dei cōsistit

Fundamenta.

In his potentijis quæ habent obiectū Deum. Rursum qm̄ anima est imago Dei secundum q̄ conformatur imaginī, & imaginatio, ideo anima secundum q̄ conuertitur supra se, non recedit a conformitate, & ideo imago consistit in his potentijis fm̄ quod habent animam pro obiecto. Sed cum conuertitur ad creaturas inferiores illis conformatur, in quibus non est imago Dei, sed vestigium: ideo potentia animæ fm̄ quod habent inferiora pro obiectis, recedit a ratione imaginis: quia recedunt a conformitate expressa. Licet itaque in huiusmodi potentijis secundum q̄ conuertuntur ad inferiora, sic reperire trinitatem, & aliquam conformitatem: similiter in potentijis sensitiuis, sicut ostendit Aug. quia tamen deficiunt ab expressa conformitate, non reperitur ratio imaginis in eis. Vnde Aug. inuestigat in omnibus potentijis animæ trinitatem, nō quia in eis sit imago, sed vt a rōne imaginis excludat. Vnde q̄ rens trinitatem in tota anima, quæ sit eam in superiori, & inferiori parte rōnis, & in sensu. Et hoc est quod dicit in illa auctoritate. Cum in natura mentis humanæ querimus trinitatem, in tota querimus, non dicit quærimus imaginem. Vnde Aug. 13. de tri. quis in inferiori parte rationis inuenit trinitas possit, imago tamē inueniri non potest. Concedendum est ergo q̄ imago consistit in his potentijis secundum q̄ ad animam conuertuntur, primo tamen & principaliter, vt ostendunt primæ rationes, secundum q̄ conuertuntur ad Deum. Vnde August. his duobus modis assignat imaginem. Prima est in mente, notitia, & amore secundum q̄ mens nouit, & amat se. Secunda est in memoria, intelligentia, & voluntate. & in finelibri ostendit completissimam rationem imaginis esse in comparatione ad Deum.

Ex his patet responsio ad primum, secundum, & tertium: quia primum argumentum concedendum est, secundum vero concludit, q̄ in inferiori parte sit trinitas, & tertium quod dicitur formatas, sed hæc soluta sunt: quia non

est expressa. A D illud quod obijci de conuersione peccatorum. Rñdeo, quod imaginem in his potentijis fm̄ conuersionem non adiualem, sed aptitudinem, quæ nunq̄ relinquit potentias, sicut gressibilis etiam dicitur homo, qui habet pedes truncatos, quibus non gradiamur. A D illud quod obijciatur q̄ necesse est in imagine cognoscens, & cognitum adequari. Dicendum, q̄ non oportet cognitum adequari cognoscenti adæquatione rei ad re, sed sub ratione cognoscibilis. Vnde, tantum est cognitum in intelligentia, quantum representatur a memoria. Quod autem simpliciter adæquetur non oportet, adequatur, tamen fm̄ q̄ anima conuertitur supra se. Vnde rō imaginis quo ad quid, est in conuersione ad Deum: quo ad quid est, in conuersione animæ supra se. In conuersione ad Deum est plus, quia plus habet de ratione venustatis, & conformatis: in conuersione ad se, plus habet de ratione consubstantialitatis, & æqualitatis.

QVABSTIO III.

CONCLUSIO.

Imago, perfecte cognita vt imago, ducit in cognitionem sanctissimæ trinitatis, non autē simpliciter.

De comparatione istarum potentiarum ad animam, siue ad substantiam, vtum videlicet sint idem in essentia cum anima. Et videtur q̄ sic. Quia Aug. dicit. 10. de tri. hæc tria memoria, intelligentia, & voluntas sunt vna mēs, vna vita, vna essentia, ac p̄ hoc vna substantia. Itē Ber. super cātica cantī. Quædā in anima intueor memoriam, intelligentiam, & voluntatem. hæc tria ipsa est. Si in dicas q̄ hoc dicit per causam, hoc nihil est, quia Aug. de spiritu, & anima dicit, q̄ anima est quedam sua, vt potētia, & quædam nō sua, vt virtutes. quod si per causam esset, verumque posset dici. Item, hoc ipsum videtur velle di-

Ad opp.

Cap. II.

E cetero

Arist. 2. 8 cetera Philosophus, quia idem dicit et
ani. 24. & se principium essendi, & operandi, er-
g. 2. Phy. 17 go cum principii essendi sit ipsa for-
 ma substantialis, principium operan-
 di ergo erit ipsa, sed principium ope-
 randi est potentia, ergo potentia est
 principium essendi, sed non est prin-
 cipium essendi nisi forma substantia-
 lis in homine, ergo potentia, & for-
 ma substantialis sunt idem in substā-
2. 8 Gen. 2 tia. Item, rōne ostenditur. Sicut mate-
 ria prima est omnia nata recipere p-
 veritatem, sic anima fm similitudi-
2. Phy. 15 nem. Sed potentia materię primę
 respectu formarum suscipiendarum
 non differt per essentiam ab ipsa, er-
 go similiter videtur q̄ potentię aīę.
 Probatio minoris. Si n. per essentiā
 differret, aut esset substantia, aut acci-
 dens. Non accidens: quia anteedit
 oēm formam, & omne accidens. Si
 substantia, aut ergo materia, aut for-
 me. Præterea, si differret illius esset
 materia capax. Item, forma acciden-
 talis non est simplicior forma substā-
 tiali. Sed potentia operandi non dif-
 fert a potentia accidentali, vtpote po-
 tentia calefaciendi, non differt per
 essentiam a caliditate, nec potentia il-
 luminandi ab ipsa luce, ergo simili-
 ter videtur q̄ nec potentia animę ab
2. Phy. 27 ipsa anima. Item, quod vni est acci-
 dens, nulli substantia est: sed istę po-
 tentię sunt ipsę animę substantiales,
 ergo non sunt ei accidentales, & per
 consequens non sunt accidentia, er-
 go sunt substantia, constat autem q̄
 non alia q̄ anima. Probatio mino-
 ris, quia anima rōnalis sensibilis, &
 vegetabilis in homine, non dicit di-
 versitatem substantiarum, sed poten-
 tiarum, ergo cōstat q̄ in homine istę
 dīę, vegetabile, sensibile, rationale
 accipiuntur a potencijs, & huiusmo-
 di differentię sunt substāciales, ergo
 & potentię, ergo &c. Contra. Augu.
 in 15. de Trin. assignat dīām imagi-
 nis creatę ad trinitatem illam. f. in-
 creatam, q̄ in illa trinitate est hīs id
 quod hī, hic autē habens. nō est id qđ
 hī, ergo si aīa habet tres potentias,
Funda-
menta.
 Diony. de ergo essentialiter non est ille. Item,
 Ang. hier. Diony. dicit q̄ i quolibet creatō dispo-
 cap. 11. sunt hæc tria, substācia, virtus, & ope-

ratio, ergo in aīa differunt substācia
 & potentię. Item, Boet. in quolibet
 creato differunt quæ est, & qđ est, siue
 qđ est, & esse, ergo similiter imo mul-
 to fortius quod pōt, & quæ pōt. Item,
 rōnibus ostenditur sic. Quæ differe-
 gñe, differunt essentia, & vnum de al-
 tero nō pōtatur essentialiter, sed po-
 tentię, & anima sunt hmoi, quia aīa
 est in gñe substācie, sed potentię sunt
 in secunda spēcie qualitatis. f. natura-
 lis potentię, ergo &c. Item, illi quorū
 vnum est extra, alterū differunt essen-
 tialiter, & substantialiter, sed virtus
 egreditur substantiā, quia operatur i
 obiectum qđ est extra, sed impossibi-
 le est q̄ operet vbi non est, si ergo vir-
 tus est vbi operatur, & operatur extra
 substantiā cuiuslibet, ergo virtus egre-
 ditur extra substantiā, ergo &c. Item,
 ad hoc est alia rō: Quia si eadem per
 essentiam essent aīa & potentia, vni,
 non multiplicaretur nisi fm multipli-
 cationem alterius, & sic cum vnum
 tm sit aīa, haberet tantum vnam po-
 tentiam, sed hoc est falsum, ergo &c.

AD p̄dictorum intelligentiam no-
 tidū est, q̄ potentia naturalis dī tri-
 pliciter. Primo mō prout dicit modū
 existendi naturalis potentię in subie-
 cto, fm quem dī subiectum facile, vel
 difficile, ad aliquid agendū, & sic na-
 turalis potentia dicit modū qualita-
 tis, & est generaliter in secunda spe-
 cie qualitatis, vt patet cum dī cursor
 & pugillator, quorū vtrumq; dicit fa-
 cilitatem, quæ sequit modum existen-
 di potentię gradiendi, & resistendi,
 siue agendi in subiecto. Secundo mō
 potentia naturalis dī potentia natu-
 raliter egrediens a substantia. Et hoc
 pōt esse dupliciter. Vno mō aliqua po-
 tentia egredit a substantia, cum acci-
 dento, vt potentia calefaciendi. Ignis
 enim per suā substantiā non calefacit
 sine caliditate, & hæc potentia nō est
 alterius gñis q̄ sit qualitas a qua egre-
 ditur, vnde potentia q̄ est calefacien-
 di, est in eodem gñe cum caliditate.
 Alio modo dī naturalis potentia, qua
 naturaliter egredit de substantia im-
 mediata, sicut potentia generandi quā-
 rum ad inductionem vltimę formę,
 & hæc qđem non est alterius generis
 cum

cum substantia, sed reducitur ad genus substantiæ tanquam substantialis differentia. Per hunc modum intelligendum est in potentijs aîæ. Nā vno modo conuenit nominare potentias aîæ, scilicet primum modū, ut dicunt facultatem q̄ dicit modū potentiz existendi in subiecto, sicut ingeniositas, & tarditas, & hæc quidē sunt in secunda specie qualitatis. Alio modo conuenit potentias nominare, prout dicunt ordinem substantiæ ad actū, q̄ est median te aliqua proprietate accidentali, ut potentia syllogizandi, q̄ est in anima cū habet habitū syllogizandi, & hæc est in eodem gñe in quo est scientia syllogizandi, ut in prima specie qualitatis. Contrahit ærū nominare potentias aîæ, ut immediate egrediuntur à substantia, ut p̄ hæc tria memoriā, intelligentiā, & voluntatē. & hoc patet. Quia omni accidentē circumscripto, intellecto q̄ aîa sit substantia spūalis, hoc apto q̄ est sibi p̄sens, & sibi coniuncta, habet potentia ad memorandum, & intelligendum se. Vnde istæ potentiz animæ sunt substantiales, & sunt in eodem gñe p̄ductionē, in quo est animas actamen qm̄ egrediuntur ab aîa [potentia .n. se habet per modū egredientis] nō sunt oīno idē per essentiam, nec tñ adeo differunt, vt sint alterius generis, sed sunt i eodem genere per reductionem. Et pōt satis manifestū exemplum dari in re, & in similitudine eius. Nā res nō habet tantā identitatem cū sua similitudine, ut sint vnum numerū nec tantā diuersitatē vt differant numero. Similitudo .n. Martini non adeo distat a Martino, ut penitus differat ab eo. Et ideo similitudo rei in eodem genere est p̄ reductionem cū eo, cuius est similitudo. Quia .n. egreditur, ideo differt, sed nō transit in aliud genus. Et loquor de similitudine scilicet rationem similitudinis, non intentionis. i. p̄t à subiecto exire, & nō recedit ut splendor à luce. Concedendū ergo sunt rationes probantes q̄ anima nō est sui potentiz per essentiam.

44 A.D. illud ergo q̄ obijciunt in contrarium de Ang. & Ber. q̄ anima est sui potentiz, dicendū, q̄ non est ibi

p̄dicatio accidentis de subiecto, nec eiusdem per essentiam, sed substantialis, vel essentialis. Propter q̄ notandum q̄ essentialē dī quatuor modis. Primo modo essentialē, q̄ dicit rei essentiam tm̄, sicut species singularis. Secundo modo dī essentialē, quod est de essentiali, & constitutione rei, ut materia & forma. Tertio modo dī essentialē, sine quo res non pōt esse, nec pōt intelligi esse, ut sunt illa in quibus attenditur ratio vestigi, ut vnitas, veritas, bonitas. Quarto modo dī essentialē sine quo res non pōt cogitari habere p̄secutum esse, ut sunt potentiz in aîa, in quibus attenditur imago, & hoc est minimo modo substantiale, siue essentialē, nō tñ transit in aliud genus, ideo anima dī sui potentiz, quia non transit in aliud genus. A.D. illud quod obijciunt q̄ idem est principium essendi, & operandi, dicendū, quod verū est de principio remoto, sed de proximo est impossibile. Nā si idē omnino esset principium p̄ximū, tunc idem esset in re esse, & operari. Similiter si idem esset principium p̄ximū, cū res semper habeat esse, semper haberet operari. Quia ergo forma dicit p̄ximū, & immediatū principium essendi, potentia vero proximū & immediatū principium operandi. patet q̄ impossibile est esse oīno idem. A.D. aliud quod obijciunt de potentia materiæ, dicendū, quod materia non est sui potentia per essentiam, qm̄ non est ipsa ordinata ad formā, est tñ ipsa potentia materiæ, essentialis ipsi materiæ, sicut potentia actiua ipsi substantiæ: & minus quidem elongatur potentia materiæ a materia, q̄ potentia actiua à substantia. Qm̄ potentia materiæ est potentia passiua, quæ dicit ordinē ad aliud cū priuatione. Sed potentia actiua dicit ordinem cū positione, & ideo minus addit potentia materiæ supra materiam, q̄ potentia actiua supra substantiam: & hinc est q̄ non ita distinguuntur diuersę potentiz in eadē materia, sicut in eadem substantia. A.D. illud quod obijciunt de forma

47 accidentali, dicendū, quod forma accidentalis nō est sui potentia. Nā potentia eius est in gñem in fluxu in altera

rum attamen potentia illa non tantū addit, quantū potentia formæ substantialis, qm̄ potentia formæ accidentalis dicit ordinationem ad actū: sed non sufficientem p se, sed per virtutē substantiæ. Sicut .n. accidens non est per se, ita non habet virtutem operandi per se, sed per virtutem substantiæ, & ita hoc patet. AD illud qđ obijciē ultimo, dicendum qđ potentia animę non sunt accidentales, tñ argumentū non valet, quia fortassis rōnale sensibile vegetabile nō accipiunt a potentijs, sed à diuersis naturis repectis in anima. Illud autē argumentū quod factum est ad oppositū, quod differunt, quia sunt in diuersis generib⁹, solūdm est, per interemptionem, qā nō sunt in diuersis generibus, sed in eodem per reductionem &c.

Artic. 3. **C**onsequenter est questio de secūda assignatione imaginis p mentem, notitiam, & amorem. Circa hāc queruntur tria. Primum est de istis absolute, verum v3. imago attendat in istis vt in potentijs, aut in habitibus, aut in potentijs, simul & habitibus, aut in substantia & habitibus. Secundum est de istis in comparatione adinuicem. Tertium verū hęc trinitas imaginis, ducat necessario in cognitionem trinitatis quantum ad perfonas.

Q V A E S T I O . I .

CONCLUSIO.

Imago attenditur in mente, notitia, & amore, non vt in potentijs, neq; vt in habitibus, sed q̄tum ad substantiam animæ se noscentis, & amantis; & quātum ad habitus rōne notitię, & amoris, qui sunt habitus cōnaturales, licet nō acquisiti.

Fundamenta.

IRCA hanc sic proceditur, & ostendit primo qđ non in his, vt in potentijs attendatur imago, quia p̄dicta assignatio fuit in potentijs, ergo si hic ēt esset in

potentijs, nō esset nisi inculcatio verborū. Preterea, notitia, & amor, non dicunt potentiam, sed habitus, licet mens possit dicere potentia, ergo p̄dicta tria non possunt poni sub rōne potentiarū. Item, ostendit qđ nō dicunt habitus: quia Aug. dicit i imaginis assignatione mens nouit se, diligit se: sed nulli⁹? habit⁹? est nosse, nec amare, ergo &c. Item, si mens stat p̄ habitū, qđo pro quo habitu? Si p̄ habitu memorię, de quo magis videtur, quia non est aliū dare, sed actus habitus huius est meminisse, & non alius. Sed Augu. assignat menti hos act⁹. s. nosse, & amare, ergo &c. Item, ostendit qđ non in potentijs & habitibus. Cum .n. potentij sint tres, & habitus tres: tunc non esset ternarius, sed senarius. Item, qđo pro qua potentia stat ibi mens: aut .n. stat p̄ omnibus, aut p̄ duabus, aut pro vna. Si p̄ omnibus, tunc non ē ibi trinitas. Si p̄ duabus, tunc ē ibi quaternitas, cum duo sint habitus. Si pro vna, nō potest habere istos duos actus, nosse, & amare. ergo non sumitur trinitas s̄m habitus, & potentias simul. Item, ostenditur qđ non s̄m substantiam, & habitus. Cum .n. habitus cognoscendi, & amandi sequantē ipsam substantiam tpe, & substantia ēt possit esse sine his, ratio autē imaginis sit ipsi aīz perpetua, & inseparabilis, & concreta, ergo non ē in habitibus, & substantia simul. Item, si substantia cōnumeratē habitibus, & habitus sunt tres, & substantia vna, ergo erit ibi quaternitas. Si tu dicas, qđ non differt notitia s̄m qđ est habitus intellectiuz, & memorię, Contra. habitus sunt dispositiones potentiarum: cū ergo sint tres potentia, erunt tres habitus. Item, Magr dicit in lūera, qđ mens accipit nō pro animę substantia tota, sed pro eo qđ est in ea emittentius.

RESP. dicendum, qđ differt s̄m quosdam assignatio hęc à p̄cedēt: quia prior fuit in potentijs, hęc est in habitibus. Et respondēt obiectionib⁹ per distinctionem mentis. Mēs enim s̄m quadruplicem modū accipiendi diuersificat. Dicitur .n. vno modo & meque, quod est luna, siue defectus, &

Ad opp.

Ac de cōta animæ substantia, propter transmutationes quas habet. Secundo modo dicitur à mercedo, & sic stat pro iudicatione vi, & sic accipit eam Dam. ponens ipsam inter potentias cognitivas. Tercio modo dicitur ab eminendo, & sic stat pro superiori parte rationis, & sic accipit eā Aug. frequenter. Quarto modo dicitur à meminisse, & sic stat pro memoria & quantum ad actum, & quantum ad habitum. Dicitur ergo, quod in assignatione huius trinitatis, mens stat pro habitu memoriæ, sed in adaptatione. Cū dicitur contra, mens nominat se, & diligit, stat pro potentia memorandi. Sed istud non videtur convenienter dictum: quia adaptatio debet responderi assignationi: & præterea cum actus proprius mentis stat pro memoria, sic meminisse ibi deberet tangi, sed Aug. in hac assignatione nunquam facit mentionem nisi de duobus actibus. scilicet, & amare, & non sunt memoriæ, sed aliarum potentiarum. Resp. ergo, quod trinitas ista non est in potentijs: quia amor & noticia, non dicuntur potentia. Nec in habitibus: quia mens non potest stare pro habitu, cū ipsa accipitur ut agens. Nec potest esse in potentijs, & habitibus: quia mens non potest stare pro vna potentia, cum assignentur ei actus duarum potentiarum. Non potest similiter stare pro pluribus potentijs: quia non esset trinitas: restat ergo quod necesse est ponere, quod trinitas ista attendatur quantum ad substantiam animæ ratione meritis se noverentis, & amantis, & quantum ad habitus, ratione noticiæ & amoris, & sic est trinitas, cum substantia sit vna, & habitus sint duo. Differt ergo hæc assignatio a præcedenti: quia præcedens fuit per uniformitatem in potentijs, per comparationem ad habitus, & ad actus, sed hæc est in substantia, & habitibus. Differt etiam in hoc, quia precedens fuit per conversionem animæ ad Deum. Hæc est per conversionem animæ supra se, & pluribus modis non attendit imago in homine, ut supra dictum fuit. Differt etiam: quia præcedens assignatio imaginis magis est propria, & conveniens, quod hæc. Nam proprie loquendo, imago consistit in vni-

tate essentia, & trinitate potentiariū, Cū autem fin quas anima nata est ab illa sum. Sco. dist. 3. ma trinitate sigillari imagine simili. q. 9. 1. lib. tudinis, quæ consistit in tribus virtutibus theologicis. Vnde Aug. hanc & sec. illi assignationem primo ponit in ueligan. artic. vbi do, ut per hæc deveniat ad illam in qua tenet quod finit speculationem suam. Vnde hæc imago assignatio non est propria sicut alia. sistat in actu Vnde Magister secundo eam ponit tanquam primis, & secundis quam non principalem.

A D illud ergo quod obijciat quod ipsius animæ habitus non sunt cogiti &c. Dicendum, quod triplex est habitus. Quidam enim habitus habet animæ potentia ab acquisitione, quendam ab innata dispositione, tertium habet à sui ipsi origine. Hoc autem patet, quia habitus est quo potentia facili est in actu, potentia autem his tribus modis est facilis. verbi gratia. Affectus noster habet facilitatem ad diligendum bonum alienum per acquisitam dispositionem, ut per virtutem, ad diligendum vero bonum suum, per innatam dispositionem: & ad diligendum seipsum, per sui naturalem originem. Cū enim sit sibi indistinctus vnitus, semper est habilis ad se amandum, similiter cum semper sit sibi præsens, semper est habilis sibi ad se cognoscendum, & sic patet illud quod obijciatur de coëxitate, nam quo ad tales habitus est bene coëxitas. A D illud quod obijciatur, quod tres dicuntur esse habitus secundum tres potentias, dicendum, quod in hac trinitate non cadit, nec habet locum habitus memoriæ: quia attenditur in ipsa anima secundum quod convertitur supra se, & ideo ipsa anima substantia tenet locum memoriæ, & ipsa potentia, & oblatio qua anima offert se semper suæ intelligentiæ, tenet locum habitus, & actus memoriæ: & ita patet quod ibi cadunt tres habitus duarum potentiarum, & ideo est ibi trinitas. A D illud quod ultimo obijciatur de verbo Magistri, dicendum, quod intelligitur non pro animæ substantia tota: quod si aliter intelligatur, non habet veritatem verbum Magistri. Quod patet per Augustinum. quia occasione huius imaginis quasi per totum decimum de trinitate, ostendit animam habere cognitionem sui innatam, quod est agnitio

Contra Magistrum

agnitio sue substantiæ, & propterea nihil vnum in anima cognoscit, & diligit, nisi substantia, ergo si mens staret pro vna potentia, non haberet illos duos actus, scilicet nosse, & amare.

QVÆSTIO II.

CONCLUSIO.

Mens, notitia, amor, habent ordinem, æqualitatē, & consubstantialitatem; nam connaturalibus habitibus, in comparatione ad actus, habet ordinem: & secundū quod sunt perfecti habitus, sunt æquales: consubstantialitas quoque apparet, cū anima supra se conuertitur.

Fundamenta.

VAERITVR de istis in comparatione ad inuicem, sū triplicem comparationem quā ponit Aug. videlicet ordinis,

æqualitatis, & consubstantialitatis, & Magr recitat in littera. Ordo autem inter hæc est quod mens est parens, notitia est ples, spūs est amor ab utroque procedens. Aequalitas est etiā ibi. Quia mens se tantū nouit, quantum

est, & tantum diligit, quantum se nouit. Est etiā ibi consubstantialitas. Vnde Augu. 9. de tri. Admouemur [si vtrunque videre possumus] substantialiter hæc in anima consistere, non tantū in subiecto, vt dolor in corpore, aut vlla qualitas, aut quantitas. Quicquid .n. tale est, non excedit substantiam in qua est. Mens autem amore quo se amat, potest amare etiam aliud, & ita vult quod amor sit consub-

Ad opp.

stantialis mēti. Sed obijcitur contra hoc. Primo videtur quod in his non sit ordo, vel origo. Aut .n. accipiuntur pro habitibus innatis, aut acquisitis. Si pro innatis, nullus est ordo: quia simul sunt cum ipsa anima. Si pro acquisitis, sic amor præcedit noticiam, nullus .n. acquirit vel studet aliquid addiscere, nisi amet scire. Vñ Aug. in li. noui de tri. partum mentis an-

tecedit appetitus, quo ad id quod noscere volumus. Quærendo, & inueniendo nascitur ples, quæ est ipsa notitia, aut ergo non est ordo, aut non est talis ordo. Item, videtur quod non sit ibi æqualitas. Aut .n. notitia, & amor accipiuntur per comparationem ad res inferiores, aut ad animam. Si ad res inferiores, manifestum est quod non est ibi æqualitas, multa .n. nouimus, quæ non amamus. Si per comparationem ad animam, aut est æqualitas quantum ad intensionem, aut quantum ad extensionem. Quantum ad extensionem, non illud constat: quia vnum tū est ibi, ergo quantum ad intensionem, sed quod hoc sit falsum, videtur, quia cū sciamus animam minorem Deo, & maiorem corpore, contingit quandoque quod eam amamus magis quam Deum, & minus quam corpus, & ita quantitas amoris, non sequitur quantitatem notitiæ.

Item, quod non sit ibi consubstantialitas, videtur, quia amor & notitia sunt habitus, & qualitates, ergo videtur quod essentialiter differant ab ipsa mente. Item, ratio Augu. est, quod non sint in anima sicut essentia: quia se extendunt extra, sed hoc nihil est. Accidens .n. se extendunt extra, vt calor calefaciendo, & color imitando visum. Præterea, homo cognoscit aliqua cognoscibilia scientia acquisita, quæ est accidens, & ita se extendunt extra.

RESPOND. dicendum, quod sicut Augu. 54 assignat, in his est ordo, æqualitas, & consubstantialitas. Ordo autem attribuitur in his habitibus animæ connaturalibus in comparatione ad actus, sicut ponitur ordo in fide, & spe, & charitate: licet simul infundantur, & sic patet quod obijciunt in contrarium: quia non est ordo in ipsis habitibus absolute consideratis, sed per relationem ad actus. Similiter est ibi æqualitas secundum conuersionem animæ supra se, & prædictorum habituum perfectionem. Vnde dicit Augu. in 9. de trini. quoddam non est in his habitibus æqualitas, nisi secundum quod perfecti sunt. Et sic patet solutio ad illud quod de amore obijcitur: quia ille amor non est perfectus amor, sed libidinosus, & inordinatus. Vel dicendum, quod æqualitas

equales sunt. *¶* In quod sunt connatu-
rales. Quantum .n. est quis habilis,
vel facilis ad cognoscendū se, tantum
ad se amandū. De habitibus vero ac
quisitis malis vel bonis, non est ve-
rū, & de his non intelligitur. Simili-
ter est ibi certū, .s. consubstantialitas:
quia *¶* In quod dicitur est supra, amor,
& notitia apud connaturales sunt,
¶ In quod supra se conuertitur, & sic
nihil omnino addunt super ipsas po-
tentias. Per hoc .n. quod anima sibi
presens est, habet notitiā, per hoc q̄
est vnū sibi, habet habitū amoris: &
ideo sicut potentie sunt consubstan-
tiales animæ, ut supra visum est, ita
& huiusmodi habitus. Vnde & si vi-
deantur dicere, modum habitus, vel
qualitatis, realiter tamen nihil supra
potentias addunt, & sic patet respon-
sio ad obiectum, quod non sunt qua-
litas istius modis.

55. A D quod obijciatur de ratione
Aug. dicendum, quod illa ratio non
concludit principaliter, quod amor,
vel notitia sunt substantialiter in aīa,
& hoc q̄a tunc pari rōne possit dici,
& obijci de omni amore, sed conclu-
dit ex consequenti, quod patet sic. Cū
enim amor extenditur extra suum su-
biectum aliū amando, hoc est per vir-
tutem substantiæ, sicut per se, non est
per substantiam. Si ergo amor, & no-
titia extenduntur per virtutem sub-
stantialē, & hæc sunt intelligentia,
& volūtas, & amor: quo anima amat
se, est idem cum ipsa voluntate: sic
notitia qua cognoscit, non est aliud
q̄ intelligentia, restat ergo q̄ amor,
& notitia respectu sui, sunt ipsi men-
ta substantiales.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Mens, notitia, amor, ducunt nos
in cognitionē sanctissime tri-
nitatis (si secundum substan-
tiam concipiantur) per viam
appropriationis: si aut trahan-
tur ad Deum in rōne pprie-
tatum, ordinis, originis, &

distinctionis, ducunt in cog-
nitione trinitatis (quo ad pro-
pria) hominem fidelem.

TRVM hæc trinitas Funda-
mentis.

ad psonas. Et videtur quod sic, q̄a in
hac trinitate imaginis est relatio, sed
in Deo nō ē relatio, nisi quo ad pso-
nas: ergo &c. Item, in hac trinitate ē
distinctio: q̄a notitia non est amor,
&c. sed in Deo non est distinctio nisi
personarū, ergo &c. Item, in hac tri-
nitate est origo vnus ab vno, & ter-
tij ab utroq; ergo cum ista sint pro-
pria personarū, patet &c. Item, in hac
trinitate tertio repit amor, q̄ ē ppriū
spiritus sancti, & qui est ad alterum,
ergo vī quod necessario ducat in tri-
nitatem personarū. Contra hæc trini-
tas intelligitur in creatura sine distin-
ctione personali, ergo pōt intelligi
& i Deo, sed hoc est falsum, ergo &c.
Item, notitia, & amor sunt in quali-
bet personarum, sed per ea q̄ sunt in
omnibus non venit in cognitionē
distinctionis personalis, ergo &c. Itē,
intellecto quod vna tñ esset persona,
adhuc nosceret, & amaret, se ergo &c.
Item Philosophi istam trinitatem co-
gnouerunt, & tñ non cognouerunt
trinitatē personarum, ergo hæc non
ducit in illam.

R E S P. dicendū, quod per hanc
trinitatem contingit cognoscere tri-
nitatem in Deo, & hoc est attribuēdo
ea quæ in hac trinitate sunt, illi sum-
mæ trinitati. Sed hoc potest esse du-
pliciter. Aut .n. ista tria possunt Deo
attribui *¶* In substantiam, ut per men-
tem, intelligamus mentē in Deo, & p
noticiā in anima, noticiā in Deo, &
sic de tertio, & sic non ducit in cog-
nitionem trinitatis, nisi quantū ad ap-
propriatā, & sic intellexerunt Philo-
sophi. Possunt etiam ista trahi ad
Deū ratione proprietatū, quæ sunt, or-
do, & origo, distinctio, & relatio, &
sic ducunt in cognitionem trinitatis
quo ad ppria, sed ista ponere, vel in-
telligere

Ad opp.

50

Hæc accipit Scotus dist. 3. primi lib. q. ult. ibi. Ad primum argum. principale. intelligere in Deo potest fides, & non ratio, & ita perfecta cognitio imaginis, non habet nisi à fide. Unde bene concedendum est quod imago perfecte cognita, ut imago, ducat in cognitionem trinitatis, non autem simpliciter, & per hoc patet utraq; pars.

Ad illud quod obiicitur de amore, licendum, quod amor potest dicere complacentiam, & sic est commune, vel potest dicere connexionem, siue communionem, vel donum, & sic habet rationem personæ &c.

HIC QVAERITVR VTRVM CONCEDENDUM SIT, QUOD DEUS SE GENUERIT.

DISTINCTIO. IIII.

De compa-
ratione ge-
nerationis
ad terminum
essentialem
creaturam.
qualis est
hoc nomen
Deus
Solutio.
Nicens.

Cap. 1

IC oritur questio satis necessaria. Constat enim, & irrefragabiliter verum est, quod Deus pater genuit filium. Ideo quaeritur utrum concedendum sit, quod Deus genuit Deum. Si enim Deus genuit Deum, videtur quod aut se Deum, aut alium Deum genuerit. Si verò alium Deum genuit, non est tantum unus Deus. Si autem seipsum Deum genuit, aliqua res seipsam genuit. Ad quod respondentes dicimus, sanctè catholice concedi quod unus unum genuit, & quod Deus Deum genuit; quia Deus pater Deum filium genuit. In simbolo quoque scriptum est. Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Quod verò ad dicitur, ergo genuit se Deum, vel alium Deum: neutrum concedendum esse dicimus. Quod alium Deum non genuit, manifestum est: quia unus tantum Deus est. Quod autem seipsum non genuit, ostendit Aug. in 1. li. de Trin. dicens, Qui putant eius potentiam esse Deum, ut seipsum ipse genuerit: eo plus errant, quod non solum Deus ita non est, sed nec spiritualis, neque corporalis creatura. Nulla enim res est, quæ seipsam gignat ut sit: & ideo non est credendum, vel dicendum quod Deus genuit se.

Alia questio de eodem.

SE D adhuc opponunt garruli ratiocinatores dicentes: Si Deus pater genuit Deum, aut genuit Deum, qui est Deus pater, aut Deum, qui non est Deus pater. Si genuit Deum, qui non est pater: ergo Deus est qui non est Deus pater: non ergo unus tantum Deus est. Si verò genuit Deum, qui est Deus pater: ergo genuit seipsum. Ad quod respondemus determinantes istam propositionem, quæ sic proponunt. Si Deus pater genuit Deum, aut Deum qui est Deus pater, aut Deum qui non est Deus pater. Hoc enim sanctè, & prave intelligi potest: & ideo respondendum est ita. Deus pater genuit Deum: qui est ipse pater. Hoc dicimus esse falsum, & concedimus alterum, scilicet genuit Deum, qui non est pater: nec tamen genuit alterum Deum: nec ille qui genitus est, est alius Deus quam pater, sed unus Deus cum patre. Si verò additur, genuit Deum, qui non est Deus pater: hic distinguimus, quia dupliciter potest intel-
ligi:

ligi: Genuit Deum, qui non est Deus pater, scilicet Deum filium: qui filius non est pater, qui Deus est: hic sensus verus est. Si verò intelligatur sic, genuit Deum, qui non est Deus pater, id est, qui non est Deus qui pater est, hic sensus falsus est. Vnus enim & idem Deus, est pater, & filius, & spiritus sanctus: & e diuerso, pater, & filius & spiritus sanctus vnus est Deus.

Opinio quorundam dicentium tres personas esse vnum Deum, vnā substantiam: sed non e conuerso, scilicet vnum Deum, vel vnā substantiā esse tres personas.

QUIDAM tamen veritatis aduersarij concedunt patrem, & filium, & spiritum sanctum, siue tres personas, esse vnum Deum, vnā substantiam, sed tamen nolunt concedere, vnum Deum siue vnā substantiam esse tres personas, dicentes diuinā substantiam prædicari de tribus personis, non tres personas de substantia diuina. Fides autem catholica tenet ac prædicat, & tres personas esse vnum Deum, & vnā substantiam, siue essentiam, siue naturā diuinā: & vnum Deum siue essentiam diuinā esse tres personas. Vnde Augu. in 1. lib. de Trini. ita ait, Recte ipse Deus Trinitas intelligitur, beatus, & solus potens. Ecce quā expressè dixit, ipse Deus Trinitas: vt ostenderet & ipsum Deum esse trinitatem, & Trinitatem ipsam Deum. Item in eodem, In verbis, inquit, illis Apostoli quibus de aduentu Christi agens, dicit: Quem ostendit beatus, & solus potens, rex regum, & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, &c. nec pater propriè nominatus est, nec filius, nec spiritus sanctus: sed beatus & solus potens, id est, vnus & solus Deus verus, qui est ipsa Trinitas. Ecce & hic aperitè dicit vnum solum verum Deum esse ipsam Trinitatem: & si vnus Deus Trinitas est, ergo vnus Deus est tres personæ. Item, in lib. 5. de Trini. Non tres Deos, sed vnum Deum dicimus esse ipsam præstantissimā Trinitatem. Item in libro qui dicitur Enchyridion ad Laurentium cap. 9. Satis est Christiano rerum creaturarum causam visibilibus, siue inuisibilibus, non nisi bonitatem credere creatoris, qui est Deus verus, & vnus: nullāmq; esse naturam, quæ non aut ipse sit, aut ab ipso: eūque esse Trinitatem, patrem scilicet, & filium, & spiritum sanctum. Item Aug. in sermone de fide, Credimus vnum Deum, vnā esse diuini nominis Trinitatem. Item in 6. lib. de Tri. Dicimus Deum solum esse ipsam Trinitatem. Ecce & his & alijs pluribus authoritatibus euidenter ostenditur, dicendum esse, & credendum, quod vnus Deus est Trinitas & vna substantia tres personæ: sicut e conuerso Trinitas dicitur esse vnus Deus, & tres personæ dicuntur esse vna substantia.

Redir ad præmissam quæstionem, scilicet, an Deus pater se Deum, an alium Deum genuerit.

NVNC ad præmissam quæstionem reuertamur: vbi quærebatur

Cap. 6

Augu. de
Tri. lib. 1.
cap. 6.
1. Tim. 6

Cap. 8.

Sermone
129. scrip-
t. 5. Cans
Nominat.
cap. 7

Epist. 66.
Maximo
medico.

batur an Deus pater genuerit se deum, an alium deum. Ad quod dicimus, neutrum fore concedendum. Dicit tamen Augu. in epistola ad Maximum, quod deus pater se alterum genuit, his verbis, Pater vt haberet filium de seipso, non inuinit seipsum: sed ita genuit de se alterum se, vt totus maneret in se, & esset in filio tantus, quantus & solus. Quod ita intelligi potest, id est, de se alterum a se genuit: non vtrique alterum deum, sed alteram personam: vel genuit se alterum, id est, genuit alterum, qui hoc est quod ipse. Nam etsi alius sit pater quam filius, non est tamen aliud quam filius, sed vnum.

De comparatione generationis ad terminum essentialem concretum, qualis est hoc nomen, Deus.

DISTINCTIO IIII.

Hic oritur questio satis necessaria.

Expositio.

Diuisio.

In precedenti distinctione probauit Magister trinitatem, & vnitatem per similitudines congruas, & rationes. In presenti diuisione ponitur secunda pars, in qua soluit incidentes dubitationes. Et incidit dubitatio ex hoc, quod in diuinis est trinitas, & vnitates, & ita aliquid distinguens, & distinctum, aliquid indistinctum, vt termini substantiales. Incidit ergo dubitatio ex comparatione proprietatis distinguendis ad terminum substantialem. Habet autem haec pars duas. In prima mouet dubitationem ex comparatione proprietatis distinguendis ad substantiam, vel essentiam. In secunda ad eius potentiam, infra dist. 6. Preterea quæritur. Item, prima pars habet duas: quia substantia potest significari in concretionem, vt per hoc nomen Deus, vel in abstractionem, vt per hoc nomen essentia. Primo ergo mouet questionem ex comparatione generationis ad hoc nomen Deus. Secundo ad hoc nomen essentia, infra dist. 5. Post haec quæritur verum concedendum sit &c. Haec autem distinctio habet quatuor particulas, & hoc sunt quatuor quæ ibi tractantur. In prima supposito quod hec sit vera, Deus genuit Deum, quod de hac, genuit se, vel alium,

quæ soluit interimendo. In secunda quod de hac, genuit Deum qui est Deus pater, vel qui non est Deus pater, & ad hoc soluit distinguendo ex parte predicati, & hoc, ibi. Sed adhuc opponunt. In tertia quod de hac, Deus est trinitas, & probat multis auctoritatibus, quod est vera, & hoc occasione predictorum, ibi. Quidam tamen veritatis aduersarij. In quarta ad suum propositum reducit. Ad primo quod sit, addens primæ solutioni, quod quauis non sit concedendum genuit se, vel alium diuissim, tamen potest concedi coniunctim, ibi. Nunc ad pmissam questionem.

Deum de Deo, lumen de lumine.

Quæritur, quia cum propositio de, notet transpositionem, & ita diuersitatem, & ita distinctionem, vt quod pari ratione & ab æquipollenti, istæ sunt veræ, Deus est alius à Deo, Deus distinguuntur à Deo. Rationem dicendum, quod dupliciter est importare distinctionem, siue diuersitatem. scilicet vel vt modum, vel vt rem, vel vt exercitiam, vel vt conceptam, quoniam ergo prepositiones important distinctionem vt exercitiam, & distinctio est in diuinis quantum ad supposita, facit terminum stare pro diuersis suppositis: quoniam ergo circa id ponit modum, circa quod exerceret distinctionem, & tales sunt personæ, ideo est vera locutio. Quia vero hoc nomen, alius, importat distinctionem vt conceptam, similiter hoc verbum, distinguere, ideo simpliciter ponit distinctionem circa terminum rationis suæ formæ, ideo sunt falsæ.

Quod vero additur. Ergo genuit se Deum &c.

Dub. 1

Respon.

De

Dub. 2 De hac ratiōe Magri queritur, qd cum Magr soluit intermendo cōclusionē, videtur non rectē solvere. Cū .n. idem, & diuersum sufficienter diuidant ens, vñ necessārio sequi, genuit Deum, ergo se, vel alium. Rñ. dicendum, qd Magr sustinendo primam, & intermendo cōclusionem, innuit cōclusionem non sequi ex p̄missis: & qd nō sequatur, ostendit ferendo instantiam contra illud disunctum.

Arist. 11
Meth.
Resp.

A D illud vero qd obicitur, qd idem & diuersum sufficienter diuidūt ens. Dicendū, qd simpliciter loquendo falsum est. Nam pars, nec est eadem toti omnino, nec simpliciter diuersa, habet tā veritatē fm idem, vnde si non est idem alij, est diuersum. Verum est fm illud, fm quod non est idem, filius autē nō est idem patri in persona, & idem in persona alius: nec tñ sequit alius Deus, quia significat alietas in essentia.

Deus pater &c.

Dub. 3 Querit de hac distinctione quam ponit Magr de hoc predicato, Deus pater, quod pōt esse cōstructio appositiva immediata, vel mediata. Primo .n. videtur quod ista distinctio non sit intelligibilis, qm̄ quæ ex eadē parte intransitive construnt, videntur solum immediate construi. Item, videtur quod non soluat, quia recta solutio ē, cuius dantē oppositum non conuenit soluere, sed ista distinctione remota, adhuc manet sophisma, si lo co eius qd est Deus p̄r, solum p̄r ponatur, ergo &c. Resp. dicendū, quod distinctio Magistri bona est, & secundū artem. Nam sicut vult Priscian⁹, inter adiectiuium, & substantiuū, intelligitur media copula ens, vel quod est ens: qm̄ hoc qd est ens, siue quod ē pater, pōt teneri implicite, & sic restringitur & tenet locū appositivæ cōstructionis, & æquale vni termino, ideo dī qd pōt teneri, siue construi immediate, & sic Deus pater, non est aliud qd ipse pater. Vel ipsum relatiuū pōt intelligi relatiue, & ita in quādā distantia, & tunc non restringitur, & sensus est, Deus pater, id est Deus qui est pater, qd tantum valet, est Deus, &

Respon.

ille est pater. Hac autē solutio Magri soluit quoddam sophisma q̄tum ad vnā deceptionem; & ideo est bona. Sed rursus cadit ibi alia deceptio de relatiuo, & ideo adhuc oportet soluere non ad illā deceptionē, sed ad aliā, ideo P̄positiuus soluit, ad hoc argumentū alio mō, ergo Deus qui est pater, vel qui nō est p̄r, & dicit qd nō sequitur, & qd non sunt contradiçorie, quia suppositio huius relatiui non ē eadem. In affirmatiua .n. supponit p̄ Deū genitō, quia non confundit. In negatiua vero, simpliciter. Vnde sicut hæ nō cōtradicit, sed ambæ sunt falsæ, nullus hō est Petrus, Ioannes & Petrus, ita dicit in p̄posito, quia negatio confundit. Vñ istæ dux ambæ sunt falsæ, Deus filius est p̄r, Deus nō est pater. Sed licet solutio P̄positiuū locum habeat in p̄posito, quia non differt p̄ponere, & postponere negationem huic termino, De⁹, tñ in alijs nō habet locū. Negatio .n. postposita relatiuo ipsum non, confundit, & id moderni aliter soluunt, distinguendo hoc relatiuum qui, quod pōt facere relationem simplicem, vel personalem. Si simplicem, affirmatiua vera est, negatiua falsā. Si personalem, conuerso, negatiua vera, affirmatiua falsā. Quod patet, quia hæc est falsā, persona filij est pater, & hæc est vera, persona filij non est pater.

Vnus enim, & idem Deus est pater, & filius, & spiritus sanctus.

Contra, quæcūq; prædicatur de vno & eodem, prædicatur de se inuicem, ergo si vnus Deus est pater, & filius, ergo pater est filius. Si tu dicas, qd verum est quando prædicatur de vno singulari, sed non est verum, qm̄ prædicatur de vno communi. Contra, nihil subijcitur duobus in vna suppositione, quis sit commune ad illa, vnde hæc est falsā, homo est Socrates & Plato, ergo similiter in p̄posito. Resp. dicendum, quod sicut patet de suppositione hui⁹ nominis, Deus, scilicet est qd de suppositione alicuius aliarum terminū, quia cum habet natu-

Dub. 4

ram termini communis, & discreti, ideo simul fiat p pluribus, sicut pro vno, & ideo non sequitur, Deus est pater, & filius, ergo Deus pater est filius, vel econuerso, Similiter nec licet inferre ex hoc qd pater sit filius. Et notandum, quod talis prædictio est p identitatem, ideo suppositum de termino formali vere prædicatur.

Vnum solum verbum Deum esse ipsam trinitatem.

Dub. 5.

Videtur esse contra id quod dicitur inferius. scilicet quod trinitas est nomen collectivum unus, & solum nomen partitivum, & discretivum: ergo sic hæc est falsâ, unus solus homo est omnis homo, ita & hæc. Resp. dicendum, qd hoc nomen trinitas, est collectivum personarum, unus autem, & solus, addita huic termino Deus, non dicunt discretionem personæ, sed naturæ ab alijs. Unde unus solus Deus dicitur una sola natura, & qm in divinis est idem natura, & res naturæ, siue suppositum, ideo prædicatione per identitatem, trinitas de eo prædicatur. Nec est simile de hoc quod est omnis homo, & unus solus homo. Nam iste terminus homo, est terminus qui potest confundi, & multiplicari, & ideo hæc est vera, omnis homo, & homo: nec fiat simul pro pluribus, nisi confundatur, & ideo hæc est falsâ, homo est ois homo: quia nec ratione supponendi est una, nec per identitatem, nec est idem in homine natura, & res naturæ.

Satis est Christiano rerum creaturarum causam, &c.

Dub. 6. Videtur dicere falsum. Quoniam aut dicitur satis quantum ad fidem, & sic est falsum, quia multa alia oportet credere. Aut satis quantum ad sciām, & illud similiter est falsum, quia nunquam scitur ex hoc causa rei sufficienter.

Respon. Respon. dicendum qd intelligitur satis quantum ad sciām. non quamlibet, sed necessariam ad salutem.

Deus pater se alterum genuit.

Dub. 7. Videtur male iungere illa duo, quia, se, dicitur oimodam identitatem, & al-

terum, diversitatem, & sic sunt opposita, & illa opposita implicantur. Si dicas qd unum diminuit de altero. quod quid, & de quo. Respon. dicendum, quod quoddam oppositum directum intelligitur semper circa idem: quoniam ergo in divinis simul est identitas in natura, & alietas in supposito: & hoc sine oppositione, ideo nomen identitatis, & alietatis in sermone uno, uniantur sine oppositione ad singularis modi expressionem.

Pater ut haberet filium de seipso, non minuit seipsum.

Videtur dicere falsum, quia illud argumentum valet, quicumque sic generat unum filium, ut non possit amplius generare, minuitur eius potentia, sed sic est in patre, ergo. Respon. qd illud verum est, si generare alterum sit potentia, sed quod unus generum alterum possit generare, dicitur imperfectione potentie in generando, quia ex hoc ostenditur, quod totum dedit uni.

De se alterum a se genuit, non utique alterum deum, sed alteram personam.

Quæritur utrum dicatur magis proprie alterum, vel alium. videtur quod alterum, quia minorum dicit diversitatem, quia Sortes dicitur alter a se: sed in divinis minima est diversitas. Sed contra. differentie accidentales faciunt dici alterum: sed in divinis nullum est accidens, ergo non debet dici alterum.

Item videtur quod neutrum bene dicatur. scilicet. n. differentie substantiales faciunt dici aliud, & accidentales alterum, cum neutrum casat in divinis, neutrum videtur esse dicendum: Respon. dicendum, quod quia pater differt a filio & in supposito, & in proprietate: ideo potest dici alius, & potest dici alter. Sed quoniam proprietas illa non accidit personæ: ideo magis proprie dicitur alius. Et quia, alius, respicit suppositum, aliud, essentiam, ideo recipitur ibi alius in masculino, non tamen aliud in neutro.

AD intelligentiam eorum que tangit Magister in prædicta distinctione

Respon.

Dub. 8.

Respon.

Dub. 9.

Porph. in cap. de differere.

Respon.

Aione quatuor querunt. Primo verū hęc locutio sit concedenda in diuinis. Deus genuit Deum. Secundo vtrum vnitas essentię admittat hęc locutionem, Deus genuit alium Deum, vel Deus est alius a Deo. Tercio queratur de significatiōe huius nominis Dei, vtrum videlicet grammatice possimus dicere plures Deos. Quarto & vltimo queritur de suppositione illius nominis deus. vtrum supponat pro persona, vel pro essentia.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Dicere Deum genuisse Deum, est sententia, & locutio catholica.

Fundamenta.

V O D hęc locutio De⁹ genuit Deum sit concedenda, videtur per hoc quod dicit in symbolo. Deum de Deo, sed hoc

Arist. pri. non est, nisi per gignitionem: ergo deus gñatur de Deo: ergo ista locutio est concedenda, Deus genuit Deū.

ant. cap. i. Item, gñatio est respectu similis in natura. Vnde homo gñat hominem, vnde de gener. si in diuinis est gñatio, producit similes in natura. ergo cum pater sit De⁹, non gñat nisi Deum: ergo hęc est vera, Deus gñat Deum. Item quicquid habet filij, aut habet a se, aut ab alio. Sed habet deitatem, & nō a se, qā sic esset ingenu⁹, ergo habet ab alio, sed non habet nisi p generationem, sed non habet deitatem nisi ab habente deitatem. & habēs deitatem est Deus.

Ad opp. ergo, &c. Contra, hoc nomen Deus significat essentiam, siue substantiā; cum sit terminus substantialis, sed hęc non conceditur, imo est falsa, essentia generat essentiam, ergo similiter & ista, Deus genuit Deum. Item, hoc nomen Deus, aut supponit pro omni persona, aut determinate pro aliqua. Si determinate p aliqua, ergo restringitur vni significatiōi ab antiquo. Nec est dare qd ab alio, nisi ab hoc verbo, genuit, vel generat. Sed regula est, q terminus positus in pr-

dicato, non restringit terminū a parte subiecti rōne significatiōis, ergo stat pro omni persona. Non ergo videtur locutio vera fm quod pro persona filij, ergo, &c. Item, iste terminus Deus, quantum de se, & que bene, supponit pro filio, sicut pro patre. ergo cum filij sit non generare, sicut & patris est gñare, si hęc est vera Deus, generat pro patre: eadē rōne, & hęc Deus non gñat pro filio. si ergo hęc non concedatur, nec prima. Item, contradictorie opposita sunt vera, d quo libet sub distinctione. Quia de qualibet affirmatio, vel negatio: ergo si Deus genuit Deum, aut Deum q est pater, aut Deum, qui non est pater. Sed quod implicatur contingit simpliciter inferri, vt si dicatur homo, q nō currit disputat, ergo homo non currit: ergo similiter si genuit Deum, qui nō est pater, Deus nō est pater, sed si nō est pater, non gñat, ergo, &c.

R E S P. dicendum q predicta locutio salua essentię vnitatē recipitur tam a magistris, q a sanctis. Ad cuius intelligentiā quatuor regule sunt notandæ. Prima est, q nomē abstractū imponitur formæ, & a formæ, vt albedo imponitur a forma albedinis. Vt men vero concretum imponit a forma, sed non formæ: sed supposito, vt albū, imponitur a forma albedinis: sed non formæ, sed supposito, vt alicui rei albæ. homini, vel cygno. Secunda regula est, q terminus hñs multitudini suppositorū, sine distributione acceptus, stat pro illo, pro quo redditur locutionem veram, vt cum dicitur homo currit, vera est locutio p currente, si aliquis sit currens. Tercia regula est, q terminus habens formam non multiplicabilem, non alicui proponere, & postponere negationem. vnde non dicitur dicere, Petrus non currit. Quarta regula est ista, quod relatiuum refert ans sub eodē modo supponēdi, sub quo ans fecit ipsiū relatiuum, nisi faciat relationem simplicem. Ex prima regula pater

R E S P. ad primum. Cum, n. iste terminus, deus, sit concretus & imponatur a forma essentiali. scilicet deitate, tñ imponitur personæ, siue supposito, sicut

1. Perih.
4. Meth. 9

13

14

15

16

sicut albi imponitur ab albedine rei albe, & ideo supponit & reddit locutionem veram pro persona, non pro forma. Hoc autem nomen essentia, vel deitas est abstractū, & ideo imponit formam, & a forma sicut albedo: & ideo essentia significat, & supponit: & ideo hæc est falsa: essentia generat essentiam, quia generatio non est forma, sed supposita: sed hæc est vera, deus genuit deum, pro persona. Ex secunda regula patet. Respon. ad secundū. Quāvis. n. suppositio termini non artetur: tñ pro illo stat, pro quo est locutio vera, vt homo currit, pro Petro, vel Ioanne: si pro illo est locutio vera: nec tñ ad illū restringitur. & hoc patet: quia si addat distributio, confundet illū terminum pro oibus, sed si esset restrictio, non confunderet nisi pro illis ad quos se extenderet restrictio. vnde aliud est terminum restringi ad vnum, aliud est reddere locutionem veram pro vno. Ex tertia regula patet. Respon. ad tertium. licet. n. hæc sit vera pro patre: Deus generat Deum. tñ hæc, Deus non generat Deum: non est vera pro filio. Cum. n. iste terminus, Deus, dicat formam non multiplicabilem, non differt ei præponere negationem, & postponere: ideo cum negatio præposita totaliter, & oīno a subiecto remoueat predicatum, sic & negatio postposita remouet totaliter predicatum ab hoc termino, Deus, cum dicitur, Deus non generat, quia remouet a quolibet supposito: & ideo alium modum habet supponendi in affirmatiua, q̄ in negatiua: quia in affirmatiua erat locutio vera pro patre: in negatiua vero non potest esse veritas, quia negatio remouet totaliter predicatum illud. Ex quarta regula patet quartum. Cū enim relatiuum oīno habet suppositionem antecedentis, & iste terminus in prædicato supponat pro Deo genito, relatiuum refert pro illo. & ita sensus est, Deus genuit Deum, qui Deus genitus est pater, vel non est pater. & hæc est vera pro negatiua: nec licet inferre, ergo Deus nec est pater: quia mutatur suppositum. Imo est ibi figura dēdationis.

Quia pl^u
destruit
negatio.
q̄ ponat af-
firmatio.

QVAESTIO II. CONCLUSIO.

Artificialiter loquendo, non est
admittenda hæc sententia,
Deus genuit alium Deum.

TRVM vnitas essen-
tiæ admittat hæc, Deus
generat alium Deum,
& q̄ non, videtur. An
fel. in profol. Cum di-

Ad opp.
Cap. 2.

cimus Deum de Deo: nō intelligim^{us}
alium Deum, sed eundem de seipso.
Item, si genuit alium Deum, sed ubi
est vnus, & alius sunt duo. ergo si ge-
nuit alium, sunt duo di. Item, alius
dicit alietatem in generali: ergo cum
generale specificetur per adiuuandum.
hoc nomē Deus specificat ipsum, sed
si specificat, specificat rōne forme: er-
go notatur alietas in forma, ergo nō
est admittenda talis locutio, cum nō
sit ibi alietas in forma. Sed contra.
Generatio importat distinctionem,
& distinctio alietatem aliquam: ergo
& gñatio: ergo si hæc est vera, Deus
genuit Deum, & hæc per cōsequens,
deus distinguitur a deo, vel genuit
alium deū. Si dicas, quod nō sequat^{ur}
quia gñare importat distinctionem,
vt modum, sed distingui, vel esse aliū,
vt rem. Contra. ad cōsequentiam, vt
modus sequitur cōsecutio, vt res.
vnde si hæc est vera, homo, est ani-
mal: cum ad hominem sequitur ani-
mal, & præterea constat quod distin-
ctio gñationis non tñ est a parte in-
telligentis, verum etiam a parte reie
ergo illi distinctioni, vt exercita, res-
pondet distinctio realis. Item, affir-
matius est falsū. Deus genitus est de
generis: ergo negatiua est vera. Deus
genitus, non est deus gñans. Sed si-
cut affirmatiua significat identitatē,
ita negatiua diuersitatem: ergo sicut
deum gñantem, & gonitum contin-
git adinuicem comparari mediante ne-
gatione, ita mediante alietate. ergo
hæc est vera, deus genuit alium deū.
Item, pater, sine deus genuit aliū. hæc
est vera, constat ergo, aut alium deū,
aut alium non deum, sed non alium

Funda-
menta.

non

nōn Deum, ergo &c. Item, aliud est terminus masculini gñis, igitur stat pro persona in paratius terminis. ergo aliud dicit alicatē personale: sed hæc est vera. Deus genuit deum aliū in persona. ergo similiter hæc est vera. Deus genuit alium deum.

87 R E S P. dicendum, quod hæc cōsuetudo distingui. Deus genuit alium deum. Quia aliud potest teneri adiectiue, & sic ponit alicatē circa formam istius termini, Deus. & sic locutio est falsa. Potest etiā teneri substantiue, vt substantiatur, & tunc est appositiva cōstructio, sicut aīal homo. & est sensus. hoc modo deus genuit aliū deum. i. genuit aliū, qui est de⁹. & in hoc sensu est locutio vera. Sed licet ista distinctio in locutionibus rheologicis propter quendam proprium modum loquendi locum habeat, tñ quantum esset de virtute sermonis non esset distinguenda. quia adiectiuum adiunctum substantiuo, vt homo albus, nō dicitur substantiari, nec appositiva constructio dicitur ibi esse, maxime cum illa sit min⁹ cōis, respectu magis cōis. vnde cum hoc nomen, aliud, sit adiectiuum habens substantiuum coniunctum, in prædicta locutione ponit alicatē circa ipsum rōne suppositi, & forme. Et propterea si velimus artificialiter procedere, iudicanda est talis locutio

88 falsa. Propter hoc ad intelligentiam dictę locutionis, notanda est regula cōmunis. Non habet locū distinctio, vbi nō est ex diuersis cāis vnio, verbi grata, pater, & filius, & spiritus sanctus, vniuntur in hoc noīe Deus, nō ex diuersis causis, siue rōne diuersorū, sed rōne vnus deitatis, siue essentie. vnio ex diuersis causis est, vt in hoīe vniuntur Petrus, & Ioānes rōne diuersarum humanitatū, quia alia est humanitas Petri, & alia Ioannis. Et iuxta hæc regulā ab opposito, est alia regula accipienda. Non habet locū omnimodā vnio, vbi est simul cum vnione distinctio, vt pater, & filius, & spirit⁹ sanctus vniuntur in vna deitate, siue essentia, sed distinctionē habent rōne pluralitatis personarū. Secunda hoc est attendendū, q̄ in diui-

nis quædam vocabula important distinctionem solum, q̄dam omnimodā vnionem, q̄dam medio modo. Quoniam ergo Deus generans, & Deus generatus, & si sint personaliter distincti, tñ in deitate vniuntur, ex eadem causā, quia vna deitate, ideo nō recipiūt nomina importatīa simpliciter distinctionem. Ideo hæc non admittit, De⁹ distinguit à Deo, similiter Deus genuit alium Deum. Item, rōne distinctionis nō recipiuntur vocabula omnimodā importantia vnionē in supposito & forma: vñ hæc non recipit, Deus genuit se, sed illa q̄ medio mō se hñt, recipiunt, quale ē hoc verbū, generat, quia dicit distinctionem in persona cum vnitate essentie. Similiter hæc cōceditur, pater generat alterū se. vnde Aug⁹. ad Maxī. p̄r genuit alterū se, & similiter sup Ioā. pater mittens filiū misit alterum se, & ex hoc est q̄ non sequitur ad gñatōnem, verbū simpliciter importans distinctionem, & sic pater primum.

A D illud quod secundo obijciatur de negatione, bene cōcedo, q̄ est alicetas: sed tñ non sequitur q̄ possit dici alicetas in essentia, siue forma deitatis. Vnde nō sequitur, generatus est alius à generāte, ergo alius Deus, quia mutatur suppositio huius termini, Deus. A D illud quod obijciatur tertio, aut alium Deū, aut aliū non Deum, dico, q̄ non sufficiens diuidit, quia non ē cōtradictio, nisi accipiat negatio respectu totius. In hac. n. genuit alium Deum, duo dicuntur. s. q̄ Deus Deū, & q̄ alium in deitate: & ideo ad hoc q̄ sumat cōtradictio, necesse ē q̄ feratur supra totū. Vnde sicut non valet demonstrato monacho nigro, qui est albus q̄ naturā, iste aut est albus monachus, aut albus nō monachus, quia veraq; fallā: similiter intelligendum est in pposito. Nec valet, Deus, & est aliud: ergo est Deus alius, imo est ibi accidens. Sicut hic est bonus, & est citharedus, ergo est bonus citharedus. Priher. 2. A D illud q̄ vltimo obijciatur, dicē diuisis ad dūm q̄ alius quis sit masculini generis: tamen quia ponit rem circa subiectum ad illorū hñt suppositionem, & valet. ideo nō tenetur personaliter, nisi fm

q̄ substantiatur, sicut & hoc nomen vñus dicit vnitatem substantialem, ita si dicatur alius Deus, alius dicit alienitatem substantialem, & ratio huius venit, non tantum quia adiectiuū, sed quia generale, quod specificatur per adiunctum.

QVÆSTIO III.

CONCLUSIO.

Dei nomen (secundum artem loquendo) non habet plurale, nec possumus dicere plures Deos.

TRVM hoc nomen Deus grammatice significet pluralem numerū, siue an congrue possit dici plures dii.

Ad opp. Arist. i. sophū, intellectus sunt idē apud omnes, quamuis voces sint diuersę, sed modi significandi consequuntur modos intelligendi, ergo cum apud hebręos congrue dicatur heloi, quod æquipollet ei quod est dii, ergo & apud nos. Item, sicut vult Philosophus, verū p̄supponit congruum, vñ Catonis est, vel nō est, nec verum nec falsum significat: sed, hæc vera est, nō sunt plures dii, ergo cōgrua, ergo & hæc congrua, plures sunt dii, quia negatio non remouet incongruitatem. Item, sicut Deus conuenit vni soli, ita principium creaturā vni soli, sed quantum falso dicant plura principia, tamen dicuntur congrue, ergo p̄ri rōne possum⁹ dicere plures dii. Itē hoc nomen phœnix, nō habet nisi vnicū suppositū, tñ congrue dicitur plures phœnices. Si tu dicas, q̄ suppositū pluralitatur per successiōnem t̄pis, obijcio tibi de hoc nomine sol, quod nullo tempore pluralitatur, & tñ congrue dicitur plures soles, ergo & plures dii. Cōtra. omne nomen, quod habet plurale nomen est appellatiuum, propria. n. nomina nō pluralitancur. Non. n. dicitur plures Petri, vel Ioa. sed hoc nomen De⁹, non

est nomen appellatiuum: quia non significat formam multiplicabilem, ergo &c. Item, hoc nomen Deus est propriū diuine nature, sed nullum tale multiplicatur, ergo &c.

Ad prædictorum intelligentiā est notandū, quod hoc nomen Deus, est tripliciter. In nuncupatiue, adoptiue, naturaliter. Primis duobus modis pluralitatur, vñde Apostolus. i. Cor. 8. Si quidem sunt dii multi, & domini multi. sed tertio mō non, quia sic hoc nomen Deus significat diuinam naturā, cum conditionibus, quarum collectiones impossibile est in alio reperire, & iō sicut nomen propriū nō habet plurale s̄m artem loquēdo, sic nec nomen Dei.

Ad illud ergo quod obijciatur, q̄ apud hebręos habet plurale quod est heloi, dicendū quod modi significandi nō tñ requirunt diuersos modos intelligendi generales, sed etiam modos exprimendi, qm̄ ergo ipsi habent articulos, & modos exprimendi diuersos, quos nos nō habemus, ideo illi possunt dicere, sed nos nō. Ad illud quod obijciatur, q̄ verum p̄supponit congruū, dicendū quod duplex est incongruitas, vna est ex discohærentia adiacentiū vt Catonis est, alia est discohærentia intellectiū, vt cum dī plures Petri. Prima incongruitas tollit veritatem, & falsitatem. Secunda vero incongruitas habet falsitatem coniunctam, & ideo quia per negationem remouetur falsitas, & sancti malunt loqui vere, q̄ proprietatē sermonis seruare. & loqui minus vere, ideo negant plures Deos. Potest tñ dici q̄ quamuis, hæc vox Diī non sit vox significatiua s̄m artem, & impositionem, tñ est vox significatiua ex accommodatione vñus, vt tolli pro illi, & ideo generat falsum intellectū affirmatiuū, & negatiuū verū, quāuis non grammatice. Ad illud quod obijciat, quod principium vñi soli conuenit, similiter & phœnix, dicendū q̄ conuenire vñi soli est tripliciter. Aut. n. est quia imponitur nomen a forma immultiplicabili, vt in proprijs nominibus, & sic tollit pluralitatem re, & significatiuā. Aut imponitur a forma

forma q̄ nata est communicari, quā
uis non communicetur propter de-
terminationem, vt cū dicitur princi-
pium creaturarū. Aut propter defe-
ctū materiæ, vt phormix, & tale tollit
pluralitatem fm rem, non fm consi-
gnificationem: quia potest consigni-
ficari talis forma, vt potest multipli-
cari per supposita.

QVAESTIO. IIII.

CONCLUSIO.

Hoc nomen Deus, supponit na-
turam, & suppositum, quia ha-
bet naturam termini commu-
nis, & termini discreti.

Ad opp.

E suppositione huius
nominis Deus. Et qua-
rit̄ vtrum hoc nomen
Deus de se supponat p-
sonam, vel naturam.

Sup p̄l.

Quod p̄sonam, vt per illud Ambr.
Indicat nos Deus, de⁹ noster, bene-
dicat nos Deus. Amb. trina Dei pro-
fessio, trinitatem indicat p̄sonarum,
ergo cum Deus sit ibi sine adiuncto,
de se supponit p̄sonam. Item rōne
obicitur sic, hoc nomen homo, sup-
ponit p̄ omni eo cui fess humanitas,
ergo & simili & hoc nomen Deus, sup-
ponit p̄ omni eo cui inest Deitas: sed
hoc est p̄sona; ergo &c. Item, hoc no-
men Deus significat deitatem in con-
cretionem, sed non nisi in concretionem
ad suppositum qd̄ est personatus ter-
minus concretus p̄prie supponit pro
eo, respectu cuius importat formam,
vt album magis p̄prie supponit p̄
re alba, quā p̄ formā, ergo &c. Cō-
tra, p̄nomen refert rem p̄ proprio
supposito, sed cum d̄r, benedicat nos
Deus, & metuant eum, hoc pro no-
men cum, refert naturā, non perso-
nam, ergo &c. Item, quia iste termi-
nus homo p̄prie supponit p̄ indi-
uiduo, ista est falsā, homo est Sor. &
Plā. quia idē indiuiduum non reci-
pit illam p̄dicationem, Sed hæc est

vera, Deus est trinitas, vel Deus est
p̄r, & filius, ergo cum illud p̄dicationem
non conueniat vni p̄sonæ, pater & c.
Item, terminus q̄ p̄prie supponit p̄
sonā, addito sibi termino partitui,
stat solum p̄ vno, vt cum d̄r vnus hō
currit, ergo similiter cū d̄r vnus De⁹,
ergo hæc est simpliciter falsā, vnus
Deus est p̄r, & filius.

R E S P. dicendum, q̄ hic consue-
uit esse duplex q̄ inio, vna quidem
est, q̄ hoc nomen Deus significat pro-
prie naturam, & supponit p̄sonam,
aliquando vnam, vt cum d̄r, Deus ge-
nerat, aliquando duas, vt cū d̄r, De⁹
spirat, aliquando tres, vt cū d̄r, De⁹
est trinitas. Et rō huius est, vt dicitur,
quia cum n̄sta supposita habeat in
natura termini cōis, terminus autem
cōis p̄prie supponit p̄ indiuiduo
p̄ naturā vero, vel p̄ formā, nō sup-
ponit nisi naturā, vt si dicamus, hō
est species, sic dicimur in proposito.
Vltimus dicit, q̄ quia supposita oīa
sunt in illo vna suppositione: ideo si
mul pōt supponere p̄ multis perso-
nis, licet illud nō possit iste termi-
nus hō, vel alius terminus cōis, & sic
soluerunt obiecta. Alia opinio est, q̄
p̄prie supponit naturā sicut signifi-
cat, & non supponit p̄sonam nisi tra-
hatur ab alio, vt cum d̄r Deus gene-
rat, & hi dicunt q̄ cum d̄r Deus ē tri-
nitas, ibi stat p̄ naturā non pro p̄so-
na, & vna naturā est et̄s p̄sonæ, ideo
vna est locutio. Et rō huius posicio-
nis est, quia hoc nomen Deus, habet
naturam termini discreti, cum nō
habeat plurale, idē idem significat, &
supponit p̄prie, cum ergo signifi-
cat naturam illam p̄prie supponit
Sed melius ē dicere verumq̄, quia ha-
bet naturam terminus cōis, & termi-
ni discreti. Termini cōis, p̄ plurali-
tatem suppositorum, termini discre-
ti, rōne formæ non multiplicabilis,
quia p̄prie supponit tam naturam
q̄ personam, tamen rationes ad verā
que partem concludunt verum suo
modo, hoc autem non potest in alio
termino inueniri, & ideo nec consi-
milis modus supponendi.

Funda-
mentz.

cap. 1. circa finem cap. 1. Eodem lib. cap. 3. 1. Cor. 1. Pater ipse sapientia est: & dicitur filius sapientia patris, quod dicitur lumen patris, id est, sicut lumen de lumine, & uterque vnum lumen: sic intelligatur sapientia de sapientia: & uterque vna sapientia, & vna essentia. Itē ideo Christus de virtute, & sapientia Dei, quia de patre virtute, & sapientia, etiam ipse virtus, & sapientia est, sicut ipse lumen de patre lumine est, & ipse fons vitæ est apud Deum patrem fontē vitæ. Filius ergo sapientia de patre sapientia est, sicut filius lumen de patre lumine, & Deus filius de Deo patre, vt & singulus sit lumen, & singulus Deus, & singulus sapientia, & simul vnum lumen, vnus Deus, vna sapientia. Ecce manifeste his verbis aperit Aug. ex quo sensu accipienda sint prædicta verba, & his similia. Scū dicitur substantia de substantia, vel substantia genuit substantiam.

Quod videtur prædictæ expositioni contrarium.

Non lōge à principio libri, circa finem lib. 5. H V I C vero etiam id contrarium videtur, quod Hilarius ait in 4. lib. de Trin. Nihil, inquit, nisi natum habet filius: & geniti honoris admiratio in honore generantis est. Cum ergo filius essentia habeat (tota enim in eo est diuina essentia) videtur, & ipsa diuina essentia nata sit. Item, in 5. lib. ait, Natiuitas Dei nō potest eam, ex qua prouecta est, nō tenere naturam, nec. n. aliud q̄ Deus subsistit, quod non aliunde quam de deo subsistit. Ecce hic dicit natiuitatem Dei, prouectam ex natura, & ita videtur ex his verbis, atq; prædictis natura Dei, & genita, & genuisse. Quod apertius dicit in lib. 9. de Trin.

Quod natura Dei in forma sua manens forma naturæ, & in similitudine corporalis accepit. Quod natura Dei in forma sua manens forma naturæ, & in similitudine corporalis accepit. Nos, inquit, vnigenitum Deum in formā Dei manentem in natura hoīs mansisse profiteamur, nec vnitatem formæ seruili in naturā diuinæ vnitatis refundimus, nec rursus corporali infiguratione patrem in filio prædicamus, sed ex eo eiusdem generis genitam naturam, naturaliter in se gignentem habuisse naturam, quæ in formā naturæ se gignentis manens, formam naturæ, & infirmitatis corporalis accepit. Non enim defecerat Dei natura, ne esset, sed in se humilitatem terrenæ natiuitatis manens sibi Dei natura suscepit, generis sui potestate in habitu assumptæ humanitatis exercens. Ecce hic apertè dicit, & naturam genuisse, & naturam genitam, & naturam assumptisse naturam: quod à plerisque negatur. Item in eodem. Nunquid vnigenito deo contumelia est, patrem sibi innascentem Deum esse, cum ex innascenti Deo natiuitas vnigenita, in naturam vnigenitā subsistat? Ecce & hic dicit vnigenitam naturam.

Quod natura Dei non est minuta in assumptione paulo inferius.

Quomodo sint intelligenda præmissa verba Hilarij.

Circa medium eiusdem quarti. S E D quia hæc verba sane vult intelligi, ipse idem dicit in 4. lib. Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei sermo subiectus est. Hæc ergo verba ita intelligi possunt. Nihil habet filius nisi natum, id est, nihil habet secundū, & Deus est, nisi quod nascendo accepit, & ipse nascendo patris in se subsistentem naturam habuit, vnde Hilarius addit in 5. libro.

Eandem

Eandem inde tam habet genitus, quam ille qui genuit: ita tamen, ut natus non sit ille qui genuit. Nam quomodo erit pater ipse cum genitus sit? Sed in his ipsis subsistit ille qui genitus est, in quibus ipse est ipse qui genuit: quia non est aliunde qui genitus est & ideo non refertur ad aliud quod in vno subsistit, & ex vno. Ac sic in generatione filii, & naturam suam, ut ita dicam, sequitur indemurabilis Deus indemutabilem Deum gignens, nec naturam suam deserit ex indemutabili Deo indemutabilis Dei perfecta natiuitas. Subsistentem ergo in eo Dei naturam intelligamus, cum in Deo Deus insit, nec præter eum qui Deus est, quisquam Deus alius sit: quia ipse Deus, & in eo Deus, Naturæ ergo Dei patris veritas, in Deo filio esse docetur, cum in eo Deus intelligitur esse qui Deus est. Est enim vnus in vno, & vnus ab vno.

Circa finem
quinti.
Expositio
nem con-
firmata p
verba eius
dem.

Ioan. 4.
Ego in pa-
tre & pa-
ter in me.

Quod legitur, pater de sua substantia genuisse filium,
& filium substantiæ patris.

DICITVR quoque, & frequenter in scriptura legitur Patrem de sua substantia genuisse filium. vnde Augusti. in lib. de fide ad Petrum ait, Pater Deus de nullo genitus Deo, semel de sua natura sine initio genuit filium Deum sibi æqualem, & eadem qua ipse naturaliter æternus est, diuinitate cœternum. Ecce hic dicit Augusti. filium genitum de natura patris. Est autem vna natura patris, & filii, & spiritus sancti. Si ergo de natura patris genitus est filius, genitus est de natura filii & spiritus sancti, imò de natura trium personarum. Idem quoque Augusti. in lib. 15. de Trinitate dicit Christum esse filium substantiæ patris, & de substantia patris genitum, tractans illud verbum Apostoli loquentis de Deo patre sic. Qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii charitatis sue. Quod dictum est, inquit, filii charitatis sue, nihil aliud intelligitur, quam filii sui dilecti, quam filii substantiæ sue. Charitas quippe patris, quæ in natura eius est inestabiliter simplici, nihil est aliud, quam ipsa natura æque substantia, ut sepe diximus, & sepe iterare non piget, ac per hoc filius charitatis eius nullus alius est, quam qui de substantia eius est genitus. Ecce hic aperte dicit Augusti. filium esse genitum de substantia patris, & filium substantiæ patris. Idem quoque Augusti. in lib. 3. contra hæreticum Maximinum, substantiam Dei genuisse filium, & filium genitum de substantia patris asserit, dicens: Carnalibus cogitationibus pleni, substantiam Dei de se ipsa gignere filium non putatis, nisi hoc patiantur, quod substantia carnis patitur quando gignit, Erratis non scientes scripturas, neque virtutem Dei. Nullo enim modo verum Dei filium cogitatis, si eum natum esse de substantia patris negatis. Non enim iam erat hominis filius, & Deo donante factus est Dei filius ex Deo natus, gratia non natura. An forte et si non hominis filius erat, ta-

Cap. 10.

Cap. 19.
circa finem.

Colo. 3.

Tome 3.
Cap. 14.

Matth. 20.
Contra
Paulianos.
Contra
Arium &
Donatum.

agnitio sue substantiæ, & propterea nihil vnum in anima cognoscit, & diligit, nisi substantia, ergo si mens staret pro vna potentia, non haberet illos duos actus, scilicet nosse, & amare.

QVÆSTIO II.

CONCLUSIO.

Mens, notitia, amor, habent ordinem, equalitatem, & consubstantialitatem; nam connaturalibus habitibus, in comparatione ad actus, habet ordinem: & secundum quod sunt perfecti habitus, sunt equales: consubstantialitas quoque apparet, cum anima supra se convertitur.

Funda-
menta.

VAERITUR de istis in comparatione ad invicem, secundum triplicem comparationem quam ponit Aug. videlicet ordinis,

equalitatis, & consubstantialitatis, & Magister recitat in littera. Ordo autem inter hæc est quod mens est parens, notitia est ples, spiritus est amor ab utroque præcedens. Aequalitas est etiam ibi. Quia mens se tantum novit, quantum est, & tantum diligit, quantum se novit. Est etiam ibi consubstantialitas. Unde Aug. 9. de tri. Admouemur [si utrumque videamus possumus] substantialiter hæc in anima consistere, non tamen in subiecto, ut dolor in corpore, aut vlla qualitas, aut quantitas. Quicquid .n. tale est, non excedit substantiam in qua est. Mens autem amore quo se amat, potest amare etiam aliud, & ita vult quod amor sit consubstantialis menti. Sed obijciunt contra hoc. Primo videtur quod in his non sit ordo, vel origo, Aut .n. accipiuntur pro habitibus innatis, aut acquisitis. Si pro innatis, nullus est ordo: quia simul sunt cum ipsa anima. Si pro acquisitis, sic amor præcedit noticiam, nullus .n. acquirit vel studet aliquid addiscere, nisi amet scire. Vnde Aug. in si. noni de tri. partem mentis an-

tecedit appetitus, quo ad id quod noscere volumus. Querendo, & inveniundo nascitur ples, quæ est ipsa notitia, aut ergo non est ordo, aut non est talis ordo. Item, videtur quod non sit ibi equalitas. Aut .n. notitia, & amor accipiuntur per comparationem ad res inferiores, aut ad animam. Si ad res inferiores, manifestum est quod non est ibi equalitas, multa .n. novimus, quæ non amamus. Si per comparationem ad animam, aut est equalitas quantum ad intensionem, aut quantum ad extensionem. Quantum ad extensionem, non illud constat: quia vnum tamen est ibi, ergo quantum ad intensionem, sed quod hoc sit falsum, videtur, quia cum sciamus animam minorem Deo, & maiorem corpore, contingit quandoque quod eam amamus magis quam Deum, & minus quam corpus, & ita quantitas amoris, non sequitur quantitatem notitiæ. Item, quod non sit ibi consubstantialitas, videtur, quia amor & notitia sunt habitus, & qualitates, ergo videtur quod essentialiter differant ab ipsa mente. Item, ratio Aug. est, quod non sint in anima sicut essentialia: quia se extendunt extra, sed hoc nihil est. Accidens .n. se extendunt extra, ut calor calorem faciendo, & color imitando visum. Præterea, homo cognoscit aliqua cognoscibilia scientia acquisita, quæ est accidens, & ita se extendunt extra.

RESP. dicendum, quod sicut Aug. 54 assignat, in his est ordo, equalitas, & consubstantialitas. Ordo autem attribuitur in his habitibus animæ connaturalibus in comparatione ad actus, sicut ponitur ordo in fide, & spe, & charitate: licet simul infundantur, & sic patet quod obijciunt in contrarium: quia non est ordo in ipsis habitibus absolute consideratis, sed per relationem ad actus. Similiter est ibi equalitas secundum conversionem animæ supra se, & prædictorum habituum perfectionem. Unde dicit Aug. in 9. de trini. quod non est in his habitibus equalitas, nisi secundum quod perfecti sunt. Et sic patet solutio ad illud quod de amore obijciunt: quia ille amor non est perfectus amor, sed libidinofusus, & inordinatus. Vel dicendum, quod equalitas

Cap. 4

Ad opp.

quales sunt fm quod sunt connatu-
rales. Quantum .n. est quis habilis,
vel facilis ad cognoscendū se, tantum
ad se amandū. De habitibus vero ac-
quisitis malis vel bonis, non est ve-
rū, & de his non intelligitur. Simili-
ter est ibi certū, scilicet, consubstantialitas:
quia fm quod dictū ē supra, amor,
& noticia anime, connaturales sunt,
fm quod supra se conuertitur, & sic
nihil omnino addunt super ipsas po-
tentias. Per hoc .n. quod anima sibi
presens est, habet noticiā, per hoc q̄
est vnū sibi, habet habitū amoris: &
ideo sicut potentie sunt consubstan-
tiales anime, vt supra visum est, ita
& huiusmodi habitus. Vnde & si vi-
deantur dicere, modum habitus, vel
qualitatis, realiter tamen nihil supra
potentias addunt, & sic patet respon-
sio ad obiectum, quod non sunt qua-
litas isto modo.

55 A D quod obijciunt de ratione
Aug. dicendum, quod illa ratio non
concludit principaliter, quod amor,
vel notitia sunt substantialiter in aīa,
& hoc q̄a tunc pari rōne posset dici,
& obijci de omni amore, sed conclu-
dit ex consequenti, quod patet sic. Cū
enim amor extenditur extra suum su-
biectum aliū amando, hoc est per vir-
tutem substantie, sicut per se, non est
per substantiam. Si ergo amor, & no-
ticia extenduntur per virtutem sub-
stantialem, & hz sunt intelligentia,
& volūtas, & amor: quo anima amat
se, est idem cum ipsa voluntate: sic
noticia qua cognoscit, non est aliud
q̄ intelligentia, restat ergo q̄ amor,
& noticia respectu sui, sunt ipsi men-
ti substantiales.

Q V A E S T I O I I I.

C O N C L V S I O.

Mens, notitia, amor, ducunt nos
in cognitionē sanctissime tri-
nitatis (si secundum substan-
tiam concipiantur) per viam
appropriationis; si aut trahan-
tur ad Deum in rōne pprie-
tarum, ordinis, originis, &

distinctionis, ducunt in cogni-
tione trinitatis (quo ad pro-
pria) hominem fidelem.

TRVM hzc trinitas Funda-
mentis.

imaginis .s. mētis, no-
titiæ, & amoris, ducat
necessario in cogniti-
onem trinitatis quantum
ad psonas. Et videtur quod sic, q̄a in
hac trinitate imaginis est relatio, sed
in Deo nō ē relatio, nisi quo ad pso-
nas ergo &c. Item, in hac trinitate ē
distinctio: q̄a notitia non est amor,
&c. sed in Deo non est distinctio nisi
personarū, ergo &c. Item, in hac tri-
nitate est origo vnus ab vno, & ter-
tij ab vtroq̄, ergo cum ista sint pro-
pria personarū, patet &c. Item, in hac
trinitate tertio repit amor, q̄ ē ppriū
spiritus sancti, & qui est ad alterum,
ergo vī quod necessario ducat in tri-
nitatem personarū. Contra. hzc tri-
nitas intelligitur in creatura sine distin-
ctione personali, ergo pōt intelligi
& i Deo, sed hoc est falsum, ergo &c.
Item, notitia, & amor sunt in quali-
bet personarum, sed per ea q̄ sunt in
omnibus non venit in cognitionē
distinctionis personalis, ergo &c. Itē,
intellecto quod vna tū esset persona,
adhuc nosceret, & amaret, se ergo &c.
Item Philosophi istam trinitatem co-
gnouerunt, & tū non cognouerunt
trinitatē personarum, ergo hzc non
ducit in illam.

Ad opp.

R E S P. dicendū, quod per hanc
trinitatem contingit cognoscere tri-
nitatem in Deo, & hoc est attribuēdo
ea quz in hac trinitate sunt, illi sum-
mæ trinitati. Sed hoc potest esse du-
pliciter. Aut .n. ista tria possunt Deo
attribui fm substantiam, vt per men-
tem, intelligamus mentē in Deo, & p
noticiā in anima, noticiā in Deo, &
sic de tertio, & sic non ducat in cogni-
tionem trinitatis, nisi quantum ad ap-
propriata, & sic intellexerunt Philo-
sophi. Possunt etiam ista trahi ad
Deū ratione proprietatū, quę sunt, or-
do, & origo, distinctio, & relatio, &
sic ducunt in cognitionem trinitatis
quo ad ppria, sed ista ponere, vel in-
telligere

Hæc accipit Scotus dist. 3. primi lib. q. ult. ibi. Ad primum argum. principale. intelligere in Deo potest fides, & non ratio, & ita perfecta cognitio imaginis, non habet nisi a fide. Unde bene concedendum est quod imago perfecte cognita, ut imago, ducit in cognitionem trinitatis, non autem simpliciter, & per hoc patet utraq; pars.

Ad illud quod obijciatur de amore, licendum, quod amor potest dicere complacentiam, & sic est communis, vel potest dicere connexionem, siue communionem, vel donum, & sic habet rationem personæ &c.

HIC QVAERITVR VTRVM CONCEDENDUM SIT, QUOD DEUS SE GENUERIT.

DISTINCTIO. IIII.

De compa-
ratione ge-
nerationis
ad terminum
essentialem
creatum.
qualis est
hoc nomen
Deus
Solutio.
Nicens.

IC oritur questio satis necessaria. Constat enim, & irrefragabiliter verum est, quod Deus pater genuit filium. Ideo quaeritur utrum concedendum sit, quod Deus genuit Deum. Si enim Deus genuit Deum, videtur quod aut se Deum, aut alium Deum genuerit. Si verò alium Deum genuit, non est tantum unus Deus. Si autem seipsum Deum genuit, aliqua res seipsam genuit. Ad quod respondentes dicimus, sanctæ catholicæ concedi quod unus unum genuit, & quod Deus Deum genuit; quia Deus pater Deum filium genuit. In symbolo quoque scriptum est. Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Quod verò additur, ergo genuit se Deum, vel alium Deum: neutrum concedendum esse dicimus. Quod alium Deum non genuit, manifestum est: quia unus tantum Deus est. Quod autem seipsum non genuit, ostendit Aug. in 1. li. de Trin. dicens, Qui putant eius potentiam esse Deum, ut seipsum ipse genuerit: eo plus errant, quod non solum Deus ita non est, sed nec spiritualis, neque corporalis creatura. Nulla enim res est, quæ seipsam gignat ut sit: & ideo non est credendum, vel dicendum quod Deus genuit se.

Alia questio de eodem.

SE D adhuc opponunt garruli ratiocinatores dicentes: Si Deus pater genuit Deum, aut genuit Deum, qui est Deus pater, aut Deum, qui non est Deus pater. Si genuit Deum, qui non est pater: ergo Deus est qui non est Deus pater: non ergo unus tantum Deus est. Si verò genuit Deum, qui est Deus pater: ergo genuit seipsum. Ad quod respondemus determinantes istam propositionem, quæ sic proponunt. Si Deus pater genuit Deum, aut Deum qui est Deus pater, aut Deum qui non est Deus pater. Hoc enim sanè, & prave intelligi potest: & ideo respondendum est ita. Deus pater genuit Deum: qui est ipse pater. Hoc dicimus esse falsum, & concedimus alterum, scilicet genuit Deum, qui non est pater: nec tamen genuit alterum Deum: nec ille qui genitus est, est alius Deus quam pater, sed unus Deus cum patre. Si verò additur, genuit Deum, qui non est Deus pater: hic distinguimus, quia dupliciter potest intelli-

ligi:

ligi: Genuit Deum, qui non est Deus pater, scilicet Deum filium: qui filius non est pater, qui Deus est: hic sensus verus est. Si verò intelligatur sic, genuit Deum, qui non est Deus pater, id est, qui non est Deus qui pater est, hic sensus falsus est. Vnus enim & idem Deus, est pater, & filius, & spiritus sanctus: & e diuerso, pater, & filius & spiritus sanctus vnus est Deus.

Opinio quorundam dicentium tres personas esse vnum Deum, vnā substantiam: sed non e conuerso, scilicet vnum Deum, vel vnā substantiā esse tres personas.

QUIDAM tamen veritatis aduersarij concedunt patrem, & filium, & spiritum sanctum, siue tres personas, esse vnum Deum, vnā substantiam, sed tamen nolunt concedere, vnum Deum siue vnā substantiam: esse tres personas, dicentes diuinā substantiam prædicari de tribus personis, non tres personas de substantia diuina. Fides autem catholica tenet ac prædicat, & tres personas esse vnum Deum, & vnā substantiam, siue essentiam, siue naturā diuinā: & vnum Deum siue essentiam diuinā esse tres personas. Vnde Aug. in 1. lib. de Trini. ita ait, Recte ipse Deus Trinitas intelligitur, beatus, & solus potens. Ecce quā expressè dixit, ipse Deus Trinitas: vt ostenderet & ipsum Deum esse trinitatem, & Trinitatem ipsum Deum. Item in eodem, In verbis, inquit, illis Apostoli quibus de aduentu Christi agens, dicit: Quem ostendit beatus, & solus potens, rex regum, & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, &c. nec pater propriè nominatus est, nec filius, nec spiritus sanctus: sed beatus & solus potens, id est, vnus & solus Deus verus, qui est ipsa Trinitas. Ecce & hic apertè dicit vnum solum verum Deum esse ipsam Trinitatem: & si vnus Deus Trinitas est, ergo vnus Deus est tres personæ. Item, in lib. 5. de Trini. Non tres Deos, sed vnum Deum dicimus esse ipsam præstantissimā Trinitatem. Item in libro qui dicitur Enchyridion ad Laurentium cap. 9. Satis est Christiano rerum creaturarum causam visibilibus, siue inuisibilibus, non nisi bonitatem credere creatoris, qui est Deus verus, & vnus: nullāmq; esse naturam, quæ non aut ipse sit, aut ab ipso: eūque esse Trinitatem, patrem scilicet, & filium, & spiritum sanctum. Item Aug. in sermone de fide, Credimus vnum Deum, vnā esse diuini nominis Trinitatem. Item in 6. lib. de Tri. Dicimus Deum solum esse ipsam Trinitatem. Ecce & his & alijs pluribus auctoritatibus euidenter ostenditur, dicendum esse, & credendum, quod vnus Deus est Trinitas & vna substantia tres personæ: sicut e conuerso Trinitas dicitur esse vnus Deus, & tres personæ dicuntur esse vna substantia.

Redir ad præmissam questionem, scilicet, an Deus pater se Deum, an alium Deum genuerit.

NVNC ad præmissam questionem reuertamur: vbi quaeratur

Cap. 6

Aug. de
Tri. lib. 1.
cap. 6.
1. Tim. 6

Cap. 1.

Sermone
129. tercia
5. Canon
Romani.
cap. 7

Epist. 66.
Maximo
medico.

batur an Deus pater genuerit se deum, an alium deum. Ad quod dicimus, neutrum fore concedendum. Dicit tamen Aug. in epistola ad Maximum, quod deus pater se alterum genuit, his verbis, Pater ut haberet filium de seipso, non ininuit seipsum: sed ita genuit de se alterum se, ut totus maneret in se, & esset in filio tantus, quantus & solus. Quod ita intelligi potest, id est, de se alterum a se genuit: non utique alterum deum, sed alteram personam: vel genuit se alterum, id est, genuit alterum, qui hoc est quod ipse. Nam etsi alius sit pater quam filius, non est tamen aliud quam filius, sed vnum.

De comparatione generationis ad terminum essentialem concretum, qualis est hoc nomen, Deus.

DISTINCTIO IIII.

Hic oritur questio satis necessaria.

Expositio.

Diuisio.

In precedenti distinctio-
ne probauit Magister
trinitatem, & vnitatem
per similitudines con-
gruas, & rationes. In pre-
senti annotatione ponitur secunda
pars, in qua soluit incidentes dubita-
tiones. Et incidit dubitatio ex hoc, quod
in diuinis est trinitas, & vnitates, & ita
aliquid distinguens, & distinctum,
aliquid indistinctum, ut termini sub-
stantiales. Incidit ergo dubitatio ex
comparatione proprietatis distinguen-
tis ad terminum substantialem. Habet
autem haec pars duas. In prima mouet
dubitationem ex comparatione proprie-
tatis distinguentis ad substantiam, vel
essentiam. In secunda ad eius potentiam,
infra dist. 6. Preterea queri solet. Item,
prima pars habet duas: quia substan-
tia potest significari in concretionem,
ut per hoc nomen Deus, vel in abstra-
ctionem, ut per hoc nomen essentia. Pri-
mo ergo mouet questionem ex com-
paratione generationis ad hoc nomen
Deus. Secundo ad hoc nomen essen-
tia, infra dist. 5. Post haec querit verum
concedendum sit &c. Haec autem distinctio
habet quatuor particulas, & hoc sunt
quatuor quae ibi tractantur. In prima
supposito quod haec sit vera, Deus genuit
Deum, quare de hac, genuit se, vel alium,

quam soluit interimendo. In secunda
querit de hac, genuit Deum qui est De-
us, vel qui non est Deus pater, & ad hoc
soluit distinguendo ex parte predicationis,
& hoc, ibi. Sed adhuc opponunt. In
tertia querit de hac, Deus est trinitas, &
probat multis auctoritatibus, quod est vera,
& hoc occasione praedictorum, ibi.
Quidam tamen veritatis aduersarij. In
quarta ad suum propositum redit. Ad
primo questionem, addens primae solutioni,
quod quantum non sit concedendum genuit
se, vel alium diuinitatem, cum poterit concedi
coniunctam, ibi. Nunc ad praemissam
questionem.

Deum de Deo, lumen de lumine.

Querit, quia cum propositio de, no-
tet transitionem, & ita diuersitatem,
& ita distinctionem, ut quod pari ratione
& ab aequipollenti, ut sunt vera, Deus
est alius a Deo, Deus distinguitur a
Deo. Rationem dicendum, quod dupliciter est
importare distinctionem, siue diuer-
sitatem. scilicet vel ut modum, vel ut rem, vel
ut exercitum, vel ut conceptum, quoniam ergo
propositiones important distinctionem
ut exercitum, & distinctio est in diuinis
quantum ad supposita, facit terminum sta-
re pro diuersis suppositis: quoniam ergo
circa id ponit modum, circa quod ex-
ercet distinctionem, & tales sunt pro-
positiones, ideo est vera locutio. Quia vera
hoc nomen, alius, importat distinctionem
ut conceptum, similiter hoc ver-
bum, distinguere, ideo simpliciter po-
nit distinctionem circa terminum rationis
sive formae, ideo sunt falsae.

Quod vero additur. Ergo ge-
nuit se Deum &c.

De

Dub. 1

Respon.

De 2

Dub. 1. De hac rñsione Magri quæritur, qd cum Magr soluit interimendo cõclusionẽ, videtur non rectẽ soluere. Cũ .n. idẽ, & diuersum sufficienter diuidant ens, vñ necessario sequi, genuit Deum, ergo se, vel alium. Rñ. dicendum, qd Magr sustinendo primam, & interimendo cõclusionem, innuit cõclusionem non sequi ex præmissis: & qd nõ sequatur, ostendit ferendo instantiam contra illud disunctum.

Arist. 11
Meth.
Resp.

AD illud vero qd obicitur, qd idẽ & diuersum sufficienter diuidit ens. Dicendũ, qd simpliciter loquendo falsum est. Nam pars, nec est eadẽ toti omnino, nec simpliciter diuersa, habet tñ veritatẽ fm idẽ, vnde si non est idẽ aliq, est diuersum. Verum est fm illud, fm quod non est idẽ, filius aut nõ est idẽ patri in persona, & ideo in persona alius: nec tñ sequit̃ alius Deus, quia significat alietas in essentia.

Deus pater &c.

Dub. 3. Queriẽ de hac distinctione quam ponit Magr de hoc prædicato, Deus pater, quod põr esse cõtractio appositiva immedata, vel mediata. Primo .n. videtur quod ista distinctio non sit intelligibilis, qm quæ ex eadẽ parte intransiue conseruunt, videntur solum immediate conserui. Item, videtur quod non soluat, quia recta solutio ẽ, cuius datẽ oppositum non conuenit soluere, sed ista distinctione remota, adhuc manet sophisma, si lo co eius qd est Deus p̃r, solum p̃r ponatur, ergo &c. Resp. dicendũ, quod distinctio Magistri bona est, & secundu artem. Nam sicut vult Priscian⁹, inter adiectiuum, & substantiuũ, intelligit̃ media copula ens, vel quod est ens: qm hoc qd est ens, siue quod ẽ pater, põr teneri simpliciter, & sic restringitur & tñet locũ appositivẽ cõstructionis, & æquale vñ termino, ideo dñ qd põr teneri, siue construi immedate, & sic Deus pater, non est aliud qd ipse pater. Vel ipsum relatiũ põr intelligi relatiue, & ita in quãdã distantia, & tunc non restringitur, & sensus est, Deus pater, id est Deus qui est pater, qd tantum valet, est Deus, &

Respon.

ille est pater. Hæc aut solutio Magri soluit quoddam sophisma q̃tum ad vnã deceptionem, & ideo est bona. Sed rursus cadit ibi alia deceptio de relatiuo, & ideo adhuc oportet soluere non ad illã deceptionẽ, sed ad aliã, ideo Præpositiuus soluit, ad hoc argumentũ alio mō, ergo Deus qui est pater, vel qui nõ est p̃r, & dicit qd nõ sequitur, & qd non sunt condiciorie, quia suppositiuus huius relatiui nõ ẽ eadẽ. In affirmatiua .n. supponit p̃r Deo genito, quia non confundit. In negatiua vero, simpliciter. Vnde sicut hæc nõ cõtradicit, sed ambæ sunt falsæ, nullus hō est Petrus, Ioannes ẽ Petrus, ita dicit in p̃posito, quia negatio confundit. Vñ istæ quæ ambæ sunt falsæ, Deus filius est p̃r, Deus nõ est pater. Sed licet solutio Præpositiuũ locum habeat in p̃posito, quia non distert pponere, & postponere negationem huic termino, De⁹, tñ in alijs nõ habet locũ. Negatio .n. postposita relatiuo ipsum non, confundit, & ideo moderni aliter solunt, distinguẽdo hoc relatiuum qui, quod põr facere relationem simplicem, vel personale. Si simplicem, affirmatiua vera est, negatiua falsa. Si personalem, e conuerso, negatiua vera, affirmatiua falsa. Quod pater, quia hæc est falsa, persona filij est pater, & hæc est vera, persona filij non est pater.

Vnus enim, & idẽ Deus est pater, & filius, & spiritus sanctus.

Contra, quæcũq; prædicatur de vno & eodem, prædicantur de se inuicem, ergo si vnus Deus est pater, & filius, ergo pater est filius. Si tu dicas, qd verum est quando prædicantur de vno singulari, sed non est verum, qd prædicantur de vno communi. Contra, nihil subijcitur duobus in vna suppositione, quis sit commune ad illa, vnde hæc est falsa, homo est Sortes & Plato, ergo similiter in proposito. Resp. dicendũ, quod sicut pater de suppositione hui⁹ nominis, Deus, scilicet est qd de suppositione alicuius alitarius termini, quia cum habet natura

Dub. 4.

ram

ram termini communis, & discreti, ideo simul stat p pluribus, sicut pro vno, & ideo non sequitur. Deus est pater, & filius, ergo Deus pater est filius, vel e conuerso, Similiter nec licet inferre ex hoc q pater sit filius. Et notandum, quod talis prædictio est p identitatem, ideo suppositum de termino formali vere prædicatur.

Vnum solum verbum Deum esse ipsam trinitatem.

Dub. 5.

Videtur esse contra id quod dicit inferius. scilicet quod trinitas est nomen collectivum vnius, & solum nomen particulare, & discretivum: ergo sicut hæc est falsa, vnius solus homo est omnis homo, ita & hæc. Resp. dicendum, q hoc nomen trinitas, est collectivum personarum, vnius autem, & solus, addita huic termino Deus, non dicunt discretionem personarum, sed naturæ ab alijs. Unde vnius solus Deus dicitur vna sola natura, & qm in diuinis est idem natura, & res naturæ, siue suppositum, ideo prædicatione per identitatem, trinitas de eo prædicatur. Nec est simile de hoc quod est omnis homo, & vnus solus homo. Nam iste terminus homo, est terminus qui potest confundi, & multiplicari, & ideo hæc est vera, omnis homo, & homo nec stat simul pro pluribus, nisi confundatur, & ideo hæc est falsa, homo est ois homo: quia nec ratione supponendi est vna, nec per identitatem, nec est idem in homine natura, & res natura.

Satis est Christiano rerum creaturarum causam, &c.

Dub. 6.

Videtur dicere falsum. Quoniam aut dicit satis quantum ad fidem, & sic est falsum, quia multa alia oportet credere. Aut satis quantum ad scienciam, & illud similiter est falsum, quia nunquam scitur ex hoc, causa rei sufficienter.

Respon.

Respon. dicendum q intelligitur satis quantum ad scienciam, non quamlibet, sed necessariam ad salutem.

Deus pater se alterum genuit.

Dub. 7.

Videtur male iungere illa duo, quia, scilicet, dicit eodem modo identitatem, & al-

terum, diuersitatem, & sic sunt opposita, & illa opposita implicantur. Si dicas q vnu diminuit de altero. quid, & de quo. Respon. dicendum, quod oppositio directa intelligitur semper circa idem: qm ergo in diuinis simul est identitas in natura, & alietas in supposito: & hoc sine oppositione, ideo nomen identitatis, & alietatis in sermone vno, vniuntur sine oppositione ad singularis modi expressionem.

Pater vt haberet filium de se ipso, non minuit seipsum.

Videtur dicere falsum, quia illud argumentum valet, quicunque sic generat vnum filium, vt non possit amplius generare, minuitur eius potentia, sed sic est in patre, ergo. Respon. q illud verum est, si generare alterum sit potentia, sed quod vnus generet alterum possit generare, dicitur imperfectione potentie in generando, quia ex hoc ostenditur, quod totum dedit vni.

De se alterum a se genuit, non vtique alterum deum, sed alteram personam.

Queritur vtrum dicatur magis proprie alterum, vel alium, videtur quod alterum, quia minore dicit diuersitatem, quia sortis dicitur alter a se: sed in diuinis nomen est diuersitatis. Sed contra, differentie accidentales faciunt dici alterum: sed in diuinis nullum est accidens, ergo non debet dici alterum.

Item videtur quod neutrum bene dicatur. si. n. differentie substantiales faciunt dici aliud, & accidentales alterum, cum neutrum earum in diuinis, neutrum videtur esse dicendum. Respon. dicendum, quod quia pater differt a filio & in supposito, & in proprietate: ideo potest dici alijs, & potest dici alter. Sed qm proprietate illa non accidit personæ: ideo magis proprie dicitur alius. Et quia, alius, respicit suppositum, aliud, essentiam, ideo recipitur ibi alius in masculino, non tamen aliud in neutro.

Ad intelligentiam eorum que tangit Magister in prædicta distinctione

10

Respon.

Dub. 8.

11

Respon.

Dub. 9.

Porph. in cap. de different.

12

Respon.

Aione quatuor querunt. Primo vtrū hęc locutio sit concedenda in diuinis. Deus genuit Deum. Secundo vtrum vnitas essentia admitat hęc locutionem, Deus genuit alium Deum, vel Deus est alius a Deo. Tercio quæritur de significatione huius nominis *Dij*, vtrum videlicet grammatice possimus dicere plures Deos. Quarto & vltimo quæritur de suppositione illius nominis deus. vtrum supponat pro persona, vel pro essentia.

Q V A E S T I O I.

CONCLVSIO.

Dicere Deum genuisse Deum, est sententia, & loquutio catholica.

Funda-
menta.

V O D hęc locutio De⁹ genuit Deum sit concedenda, videtur per hoc quod dicit in simbolo. Deum de Deo, sed hoc non est, nisi per cognitionem: ergo deus gñatur de Deo: ergo ista locutio est concedenda. Deus genuit Deū. Item, gñatio est respectu similis in natura. Vnde homo gñat hominem, vnde si in diuinis est gñatio, producit similes in natura. ergo cum pater sit De⁹, non gñat nisi Deum: ergo hęc est vera, Deus gñat Deum. Item quicquid habet fil⁹, aut habet a se, aut ab alio. Sed habet deitatem, & nō a se, qā sic esset ingēnit⁹, ergo habet ab alio, sed non habet nisi p generationem, sed non habet deitatem nisi ab habente deitatem. & habēs deitatem est Deus.

Ad opp- ergo, &c. Contra, hoc nomen De⁹ significat essentiam, siue substantiā; cum sit terminus substantialis, sed hęc non conceditur, imo est falsa, essentia generat essentiam, ergo similiter & ista, Deus genuit Deum. Item, hoc nomen De⁹, aut supponit pro omni persona, aut determinate pro aliqua. Si determinate p aliqua, ergo restringitur eius significatio ab aliquo. Nec est dare q ab alio, nisi ab hoc verbo genuit, vel generat. Sed regula est, p terminus positus in præ-

dicato, non restringit terminū a parte subiecti rōne significationis, ergo stat pro omni persona. Non ergo videtur locutio vera sū quod pro persona filij, ergo, &c. Item, iste terminus De⁹, quantum de se & quē bene supponit pro filio, sicut pro patre, ergo cum filij sit non generare, sicut & patris est gñare, si hęc est vera Deus, generat pro patre: eadē rōne, & hęc Deus non gñat pro filio. si ergo hęc non conceditur, nec prima. Item, cōtradictorie opposita sunt vera, & quod libet sub distinctione. Quia de qualibet affirmatio, vel negatio: ergo si Deus genuit Deum, aut Deum q est pater, aut Deum, qui non est pater. Sed quod implicatur contingit simpliciter inferri, vt si dicatur homo, q nō currit disputat, ergo homo non currit: ergo similiter si genuit Deum, qui nō est pater, Deus nō est pater, sed si nō est pater, non gñat, ergo, &c.

R E S P. dicendum q prædicta locutio salua essentia vnitate recipitur tam a magistris, q a sanctis. Ad cuius intelligentiā quatuor regulæ sunt notandæ. Prima est, q nomē abstractū imponitur formæ, & a forma, vt albedo imponitur a forma albedinis. nomen vero concretum imponit a forma, sed non formæ: sed supposito, vt albū, imponitur a forma albedinis: sed non formæ, sed supposito, vt aliquid rei albæ homini, vel cygno. Secunda regula est, q terminus hñs multitudinem suppositorū, sine distributione acceptus, stat pro illo, pro quo reditur locutionem veram, vt cum dicit homo currit, vera est locutio p currente, si aliquis sit currentes. Tertia regula est, q terminus habentis formam non multiplicabilem, non differt pponere, & postponere negationem. vnde non differt dicere, Petrus non currit. Quarta regula est ista, quod relationum refert ans sub eodē modo supponēdi, sub quo ans pcessit ipsū relationum, nisi faciat relationem simplicem. Ex prima regula pater

R E S P. ad primum. Cum n. iste terminus, deus, sit cōcretus, & imponatur a forma essentiali d. deitate, tñ imponitur personæ, siue supposito, sicut

1. Perih.
4. Meth. 9

13

14

15

16

sicut albi imponitur ab albedine rei
albę, & ideo supponit & reddit locu-
tionem veram pro persona, non p for-
ma. Hoc autem nomen essentia, vel
deitas est abstractū, & ideo imponit
formę, & a forma sicut albedo: &
ideo essentia significat, & supponit:
& ideo hæc est falsa: essentia generat
essentiam, quia generatio non est for-
ma, sed suppositi: sed hæc est vera,
deus genuit deum, pro persona. Ex
secunda regula patet. Respon. ad se-
cundū. Quāvis. n. suppositio termi-
ni nō artetur: tñ pro illo stat, p quo
est locutio vera, vt homo currit, pro
Petro, vel Ioanne: si pro illo est locu-
tio vera: nec tñ ad illū restringitur.
& hoc patet: qā si addat distributio,
confundet illū terminum pro oibus,
sed si esset restrictus, non confunde-
ret nisi pro illis ad quos se extēderet
restrictio. vnde aliud est terminum
restringi ad vnum, aliud est reddere
locutionem veram pro vno. Ex ter-
tia regula patet. Respon. ad tertium.
licet. n. hæc sit vera pro patre: Deus
generat Deum. tñ hæc, Deus non ge-
nerat Deum: non est vera pro filio.
Cum. n. iste terminus, Deus, dicat for-
mam non multiplicabilem, non differt
ei præponere negationem, & postpo-
nere: ideo cum negatio præposita to-
taliter, & oīno a subiecto remoueat
pdicatum, sic & negatio postposita
remouet totaliter pdicatum ab hoc
termino, Deus, cum dicitur, Deus nō
generat, quia remouet a quolibet sup-
posito: & ideo alium modum habet
supponendi in affirmatiua, q̄ in ne-
gatiua: quia in affirmatiua erat locu-
tio vera pro patre: in negatiua vero
non potest esse veritas, quia negatio
remouet totaliter pdicatum illud.
Ex quarta regula patet quartum. Cū
enim relatiuum oīno habet suppo-
sitionem antecedentis, & iste termi-
nus in pdicato supponat p Deo
genito, relatiuum refert pro illo. &
ita sensus est, Deus genuit Deum, qui
Deus genitus est pater, vel non est pa-
ter. & hæc est vera pro negatiua: nec
licet inferre, ergo Deus nec est pater:
quia mutatur suppositio: imo est ibi
figura dictionis.

Quia pl^o
destruit
negatio.
q̄ ponat af-
firmatio.

QVAESTIO II. CONCLUSIO.

Artificialiter loquendo, non est
admittenda hæc sententia,
Deus genuit alium Deum.

T R V M vnitatis essen-
tię admittat hæc, Deus
generat alium Deum,
& q̄ non, videtur. An
sel. in prosol. Cum di-
cimus Deum de Deo: nō intelligim⁹
alium Deum, sed eundem de seipso.
Item, si genuit alium Deum, sed ubi
est vnus, & alius sunt duo, ergo si ge-
nuit alium, sunt duo dii. Item, alius
dicit alicuius in generalitergo cum
generale specificetur per adiuuatum.
hoc nomē Deus specificat ipsum, sed
si specificat, specificat rōne forme: er-
go notatur alicuius in forma, ergo nō
est admittenda talis locutio, cum nō
sit ibi alicuius in forma. Sed contra.
Generatio importat distinctionem,
& distinctio alicuius alioquam, ergo
& gñatio: ergo si hæc est vera, Deus
genuit Deum, & hæc per cōsequens,
deus distinguitur a deo, vel genuit
alium deū. Si dicas, quod nō sequat⁹
quia gñare importat distinctionem,
vt modum, sed distingui, vel esse aliū,
vt rem. Contra. ad cōsequentiā, vt
modus sequitur consecutio, vt res.
vnde si hæc est vera, homo, est ani-
mal: cum ad hominem sequitur ani-
mal, & præterea constat quod distin-
ctio gñationis non tñ est a parte in-
telligentis, verum etiam a parte rei:
ergo illi distinctioni, vt exercit⁹, re-
spondet distinctio realis. Item, affir-
matiua est falsa. Deus genitus est de-
generas: ergo negatiua est vera. Deus
genitus, non est deus gñans. Sed si-
cut affirmatiua significat identitatē,
ita negatiua diuersitatem: ergo sicut
deum gñantem, & genitum contrin-
git adinuicem comparari mediāte ne-
gatione, ita mediante alicuius. ergo
hæc est vera, deus genuit alium deū.
Item, pater, siue deus genuit aliū. hæc
est vera. constat ergo, aut alium deū,
aut alium non deum, sed non alium

Ad opp.
Cap. a.

Funda-
menta.

non

non Deum, ergo &c. Item, alius est terminus masculini generis, igitur stat pro persona in pariter terminis. ergo alius dicitur aliterate personaliter: sed hæc est vera. Deus genuit deum alium in persona, ergo similiter hæc est vera. Deus genuit alium deum.

27 R E S P. dicendum, quod hæc conclusio distinguitur. Deus genuit alium deum. Quia alius potest teneri adiective, & sic ponit aliteratem circa formam istius termini, Deus. & sic locutio est falsa. Potest etiam teneri substantiue, ut substantiuetur, & tunc est appositionis constructio, sicut aial homo, & est sensus. hoc modo deus genuit alium deum, i. genuit alium, qui est deus. & in hoc sensu est locutio vera. Sed licet ista distinctio in locutionibus theologicis propter quendam proprium modum loquendi locum habeat, tamen quantum esset de virtute sermonis non esset distinguenda. quia adiectivum adiunctum substantiuo, ut homo albus, non dicitur substantiari, nec appositionis constructio dicitur ibi esse, maxime cum illa sit minoris, respectu magis maioris. unde cum hoc nomen, alius, sit adiectivum habens substantivum coniunctum, in predicta locutione ponit aliteratem circa ipsum ratione suppositi, & forme. Et propterea si velimus artificialiter procedere, iudicanda est talis locutio

28 falsa. Propter hoc ad intelligentiam distictæ locutionis, notanda est regula communis. Non habet locum distinctio, ubi non est ex diuersis causis unio, verbi gratia, pater, & filius, & spiritus sanctus, uniuertur in hoc nomine Deus, non ex diuersis causis, siue ratione diuersorum, sed ratione unius deitatis, siue essentie, unio ex diuersis causis est, ut in nomine uniuertur Petrus, & Ioannes ratione diuersarum humanitatum, quia alia est humanitas Petri, & alia Iohannis. Et iuxta hæc regula ab opposito, est alia

29 regula accipienda. Non habet locum omnimoda unio, ubi est simul cum unione distinctio, ut pater, & filius, & spiritus sanctus uniuertur in una deitate, siue essentie, sed distinctione habent ratione pluralitatis personarum. Secundum hoc est attendendum, quod in di-

uis quidam vocabula important distinctionem solum, quidam omnimodam unionem, quidam medio modo. Quoniam ergo Deus generans, & Deus generatus, & si sint personaliter distincti, tamen in deitate uniuertur, ex eadem causa, quia una deitate, ideo non recipiunt nomina importantia simpliciter distinctionem. Ideo hæc non admittitur, Deus distinguitur à Deo, similiter, Deus genuit alium Deum. Item, ratione distinctionis non recipiuntur vocabula omnimodam importantia unione in supposito & forma: unde hæc non recipit, Deus genuit se, sed illa quod medio modo se habet, recipiunt, quale est hoc verbum, generat, quia dicit distinctionem in persona cum vnitate essentie. Similiter hæc conceditur, pater generat alterum se, unde Augustinus ad Maximum. pater genuit alterum se, & similiter super Ioannem. pater mittens filium misit alterum se, & ex hoc est quod non sequitur ad generationem, verbum simpliciter important distinctionem, & sic patet primum.

A D illud quod secundo obijciatur de negatione, bene concedo, quod est aliteras: sed tamen non sequitur quod possit dici aliteras in essentie, siue forma deitatis. Unde non sequitur, generatus est alius à generante, ergo alius Deus, quia mutatur suppositio huius termini, Deus.

A D illud quod obijciatur tertio, aut alium Deum, aut alium non Deum, dico, quod non sufficienter diuidit, quia non est contradictio, nisi accipiat negatio respectu totius. In hac enim. genuit alium Deum, duo dicuntur. scilicet quod Deus Deus, & quod alium in deitate: & ideo ad hoc quod sumat contradictio, necesse est quod feratur supra totum. Unde sicut non valet demonstrato monacho nigro, qui est albus quod naturalis, iste autem est albus monachus, aut albus non monachus, quia veraque falsa: similiter intelligendum est in proposito. Nec valet, Deus, est alius: ergo est Deus alius, imo est ibi accidens. Sicut hic est bonus, & est Aristoteles. citharedus, ergo est bonus citharedus. Priher. à A D illud quod ultimo obijciatur, dicitur diuissum quod alius quis sit masculini generis coniunctis: tamen quia ponit rem circa subiectum non semper etiam ab illo trahit suppositionem: & valet. ideo non tenetur personaliter, nisi secundum

q̄ substantiatur, sicut & hoc nomen unus dicit unitatem substantialem, ita si dicatur alius Deus, alius dicit alietatem substantialem, & ratio huius venit, non tantum quia adiectiuū, sed quia generale, quod specificatur per adiunctum.

Q V A E S T I O III.

CONCLUSIO.

Dei nomen (secundum artem loquendo) non habet plurale, nec possumus dicere plures Deos.

TRVM hoc nomen Deus grammaticos significet pluralem numerū, siue an congrue possit dici plures dij.

Ad opp.
Arist. 1.
Ponitur

Quod sic videtur. Quia s̄m Philo-
sophū, intellectus sunt idē apud om-
nes, quamuis voces sint diuersę, sed
modi significandi consequuntur mo-
dos intelligendi, ergo cum apud he-
bręos congrue dicatur heloi, quod
quipossit ei quod est dij, ergo &
apud nos. Item, sicut vult Philoso-
phus, versū supponitur congruum, vñ
Catonis est, vel nō est, nec verum nec
falsum significat, sed hec vera est, nō
sunt plures dij, ergo cōgrua, ergo &
hec congrua, plures sunt dijs, quia ne-
gatio non remouet incongruitatem.
Item, sicut Deus conuenit vñ soli,
ita principium creaturarū vñ soli,
sed quamuis falso dicant plura prin-
cipia, tamen dicuntur congrue, ergo
pari rōne possum⁹ dicere plures dij.
Itē hoc nomen phoenix, nō habet nisi
vñicum suppositū, tñ congrue di-
citur plures phoenixes. Si tu dicas, q̄
suppositū plurificatur per successio-
nem t̄pis, obijcio tibi de hoc nomine
sol, quod nullo tempore plurificatur,
& tñ congrue dicitur plures soles, er-
go & plures dij. Cōtra. omne nomē,
quod habet plurale nomen est appel-
latiuum, propria n. nomina nō plu-
rificantur. Non n. dicitur plures Pe-
tri, vel Ioa. sed hoc nomen De⁹, non

est nomen appellatiuū: quia non si-
gnificat formam multiplicabilem,
ergo &c. Item, hoc nomen Deus est
p̄prium diuinę naturę, sed nullum
tale multiplicatur, ergo &c.

AD p̄dictorum intelligentiā est
notandū, quod hoc nomen Deus, d̄r
tripliciter. In nuncupatiue, ad optiue,
naturaliter. Primis duobus modis
plurificatur, vñ de Apostolus. 1. Cor.
8. Si quidem sunt dij multi, & domi-
ni multi. sed tertio mō non, quia sic
hoc nomen Deus significat diuinam
naturā, cum conditionibus, quarum
collecciones impossibile est in alio re-
perire, & iō sicut nomen p̄prium nō
habet plurale s̄m artem loquēdo, sic
nec nomen Dei.

AD illud ergo quod obijciunt, q̄
apud hebręos habet plurale quod ē
heloi, dicendū quod modi significan-
di nō tñ requirunt diuersos modos
intelligendi generales, sed etiam mo-
dos exprimiendi, qm̄ ergo ipsi habent
articulos, & modos exprimiendi diuer-
sos, quos nos nō habemus, ideo illi
possunt dicere, sed nos nō. **AD** illud
quod obijciunt, q̄ verum p̄suppo-
nit congruū, dicendū quod duplex
est incongruitas, vna est ex discor-
dientia adiacentiū, vt Catonis est, alia
ex dissonantia intellectū, vt cum
d̄r plures Petri. Prima incongruitas
tolle veritatem, & falsitatem. Secūda
vero incongruitas habet falsitatem
coniunctam, & ideo quia per nega-
tionem remouetur falsitas, & sancti
malunt loqui vere, q̄ proprietatē ser-
monis seruare. & loqui minus vere,
ideo negant plures Deos. Potest tñ
dici q̄ quamuis, hec vox Dij non sit
vox significatiua s̄m artem, & im-
positionem, tñ ē vox significatiua ex
accommodatione vñus, vt colli pro illi,
& ideo generat falsum intellectū asse-
matiuū, & negatiua verū, quāuis non
grammaticē. **AD** illud quod obijciunt,
quod principium vñi soli conuenit,
similiter & phoenix, dicendū q̄ con-
uenire vñi soli est tripliciter. Aut n.
est quia imponitur nomen a forma
immultiplicabili, vt in proprijs no-
minibus, & sic tollit pluralitatem re,
& consignificatione. Aut imponitur
a forma

forma q̄ nata est communicari, quā
uis non communicatur propter de-
terminationem, vt cū dicitur princi-
pium creaturarū. Aut propter defe-
ctū materiæ, vt phœnix, & tale tollit
pluralitatem fm rem, non fm con-
significationem: quia potest consigni-
ficari talis forma, vt potest multipli-
cari per supposita.

QVAESTIO. IIII.

CONCLUSIO.

Hoc nomen Deus, supponit na-
turam, & suppositum, quia ha-
bet naturam termini commu-
nis, & termini discreti.

Ad opp.

E suppositione huius
nominis Deus. Et quæ-
ritur verum hoc nomen
Deus de se supponat p-
sonam, vel naturam.

sup pñl.

Quod pñam, vt per illud Ambr.
Benedicat nos Deus, De⁹ noster, bene-
dicat nos Deus. Amb. trina Dei pro-
fessio, trinitatem indicat psonarum,
ergo cum Deus sit ibi sine adiundo,
de se supponit personam. Item rōne
obicitur sic, hoc nomen homo, sup-
ponit p omni eo cui uest humanitas,
ergo a simili & hoc nomen deus, sup-
ponit p omni eo cui inest Deitas: sed
hoc est psona, ergo &c. Item, hoc no-
men Deus significat deitatem in con-
cretionem, sed non nisi in concretionem
ad suppositum qd est personam: sed ter-
minus concretus pprie supponit pro-
prio, respectu cuius importat formam,
et alium magis pprie supponit p
se alba, quā pro forma, ergo &c. Cō-
tra, pñomen refert rem p proprio
supposito, sed cum dī, benedicat nos
Deus, & metuant eum, hoc pro no-
men cum, refert naturā, non perso-
nam, ergo &c. Item, quia iste termi-
nus homo pprie supponit p indi-
uiduo, ista est falsā, homo est Sor. &
Plā. quia idē indiuiduum non reci-
pit illam p̄dicationem, Sed hæc est

Funda-
menta.

vera, Deus est trinitas, vel Deus est
p̄r, & filius: ergo cum illud p̄dicationem
non conueniat vni p̄sonæ, patet &c.
Item, terminus q̄ pprie supponit p
sonā, addito sibi termino partitio,
stat solum p vno, vt cum dī vnus hō
currit, ergo similiter cū dī vnus De⁹
ergo hæc est simpliciter falsa, vnus
Deus est p̄r, & filius.

R E S P. dicendum, q̄ hic consue-
uit esse duplex oī inio. Vnus quidem
est, q̄ hoc nomen Deus significat pro-
prie naturam, & supponit psonam,
aliquando vnā, vt cum dī, Deus ge-
nerat, aliquando duas, vt cū dī, De⁹
spirat, aliquando tres, vt cū dī, De⁹
est trinitas. Et rō huius est, vt dicitur,
quia cum multa supposita habeat in
natura termini cōis, terminus autem
cōis pprie supponit p indiuiduo,
p naturā vero, vel pro forma, nō sup-
ponit nisi naturā, vt si dicamus, hō
est species, sic dicuntur supposito.
Vltimus dicit, q̄ quia supposita oīa
sunt in illo vna suppositione: ideo si
mul pōt supponere p multis perso-
nis, licet illud nō pōt esse termi-
nus hō, vel alius termin⁹ cōis, & sic
soluerunt obiecta. Alia opinio est, q̄
pprie supponit naturā sicut signifi-
cat, & non supponit psonā nisi tra-
hatur ab alio, vt cum dī Deus gene-
rat, & hi dicunt q̄ cum dī Deus ē tri-
nitas, ibi stat p naturā non pro pso-
na, & vna natura est res psona, ideo
vna est locutio. Et s̄ huius positio-
nis est, quia hoc nomen Deus, habet
naturam termini discreti, cum non
habeat plurale, s̄ idē significat, &
supponit pprie. cum ergo signifi-
cet naturam illam pprie supponit
Sed melius ē dicere vtrumq̄, quia ha-
bet naturam terminus cōis, & termi-
ni discreti. Termini cōis, pp plurali-
tatem suppositorum, termini discreti,
rōne formæ non multiplicabilis,
quia pprie supponit tam naturam
q̄ personam. tamen rationes ad utrā
que partem concludunt verum suo
modo, hoc autem non potest in alio
termino inueniri, & ideo nec consi-
mitis modis supponendi.

HIC QVAERITVR AN PATER GENUIT

diuinam essentiam,uel ipsa filium, an essentia genuerit essentiam
vel ipsa nec genuit, nec genita est.

DISTINCTIO V.

POST hæc queritur vtrum concedendum sit, Quod pater genuit diuinam essentiam, vel quod diuina essentia genuit filium, vel essentia genuit essentiam, an omnino non genuit, nec genita est diuina essentia. Ad quod catholicis tractatoribus consentientes dicimus, qd nec pater genuit diuinam essentiam, nec diuina essentia genuit filium, nec diuina essentia genuit diuinam essentiam. Hic autem nomine essentia intelligimus diuinam naturam, quæ communis est tribus personis, & tota in singulis. Ideo non est dicendum, quod pater genuit diuinam essentiam: quia si pater diceretur genuisse diuinam essentiam, diuina essentia relatiuè diceretur ad patrem, vel pro relatiuo poneretur.

De cōparatione gñationis ad terminum essentialē abstractū, qui est essentia.
Ratio prima quare ita sit.

Cap. 7.
circa finē eiusdē pri. li. de Trin.

Cap. 11.
Dial. lit. G lib. 6.

Si autem relatiuè diceretur, vel pro relatiuo poneretur, non indicaret essentiam. Vt enim ait Aug. in 5. lib. de Trin. Quod relatiuè dicitur, non indicat substantiam.

Secunda ratio.

ITEM cum Deus pater sit diuina essentia, si eius esset genitor, esset vtrique genitor eius rei, quæ ipse est: & ita eadem res seipsam genuisset, quod August. negat, vt supra ostendimus.

Tertia ratio, & potior.

ITEM, si pater est genitor essentia diuinæ, cum ipse essentia diuina sit & Deus sit, eo quod generat, & est, & Deus est. Ita ergo non illud quod generatur, est à patre Deus, sed pater eo qd generat, & ē, & deus est. & si ita est, nō genito gignens, sed gignenti genitus causa est, vt & sit, & Deus sit. Simili rōne probat Aug. in lib. 7. de Trin. qd pater non est sapiens sapientia quam genuit: quia si ea sapiens est, ea est: hoc enim est sibi esse quod sapere. Quod si hoc est, sibi esse quod sapere: non per illam sapientiam, quā genuit pater, sapiens est. Quid enim aliud dicimus, cū dicimus, hoc illi est esse quod sapere: nisi, eo est, quo sapiens est? Ergo quæ causa illi est, vt sapiens sit, etiā ipsa illi causa est vt sit. Si ergo sapientia, quam genuit, illi causa est, vt sapiens sit, & causa illi est, vt sit. Sed causā patri, qua sit, à patre genitam, nullo modo quisquam dixerit sapientiam: quid enim est insanius? Ita ergo si pater genuit essentiam, qua est essentia quam genuit, causa est illi, vt sit. Non ergo ipsam, quæ est, essentiam genuit.

Cap. 10.

Ibidem.

Nam in illa simplicitate, vt inquit August. quia non est aliud sapere quā esse, eadem est ibi sapientia, quæ essentia, ideoque quod de sapientia, hoc de essentia dicimus. Sicut ergo non genuit sapientia, qua sapiens est: ita nec essentiam, qua est. Vt enim sapientia sapiens est, & potentia potens: ita & essentia ipse est. Eademq; sapientia est, & potentia

& potentia, quæ essentia. Patet itaque ex prædictis, quia pater essentiam diuinam non genuit.

Hinc aduersari videtur Augustinus.

H V I C autem videt contrarium quod Augus. ait in lib. vnico de Fide, & Symbolo cap. 3. Deus cum verbum genuit, id quod ipse est genuit, nec de nihilo, nec de aliqua iam facta conditæq; materia, sed de seipso id quod ipse est. Item, Deus pater, qui verissime se indicare animis cognituris, & voluit, & potuit, hoc ad seipsum indicandum genuit, quod est ipse, qui genuit. Ecce aperte dicit his verbis, Deum patrem genuisse illud quod ipse est. Illud autem quod ipse est, non est nisi diuina essentia: videt ergo diuinam essentiam genuisse. Ad quod respondemus, illa verba sic intelligenda esse, dicentes: Pater de seipso genuit illud quod ipse est, id est, filium, qui est illud quod pater est, & filius hoc est. Nā qd pater est, sed nō q pater est, & fili⁹ hic est.

Alias partes questionis exequitur.

I T A etiam non est dicendum q diuina essentia genuit filium, quia cum filius sit diuina essentia, iam esset filius res a qua generat: & ita eadem res seipsam generaret. Ita etiam dicimus, q essentia diuina non genuit essentiam. Cum. n. vna & summa quadam res sit diuina essentia, si diuina essentia essentiam genuit, eadē res seipsam genuit, quod omnino esse non potest: sed pater solus genuit filium, & à patre & filio procedit spiritus sanctus.

Quæ videantur prædictis esse contraria.

P R A E D I C T I S autem videtur contrarium esse, quod dicit Aug. in lib. 7. de Trin. Hoc, inquit, est Deo esse, quod sapere. vnde pater, & filius simul sunt vna sapientia, quia vna essentia: & sigillatim sapientia de sapientia, sicut essentia de essentia. Ecce his verbis aperte d. cit Aug. Sapientiam de sapientia, & essentiam de essentia. Vbi videtur significare, q sapientia sapientiam, & essentia genuit essentiam. Idem in lib. de Fide ad Petrum ait: Sic Christum Dei filium, id est, vnā ex Trinitate personam, Deum verum crede, vt diuinitatem eius de natura patris natam esse nō dubites, Hic videt dicere, q natura filij sit nata de natura patris. Idē in lib. xv. de Trin. ait. Dicitur filius consilium de consilio, & voluntas de voluntate, sicut substantia de substantia, sapientia de sapientia. Et hic videtur dicere, q substantia sit genita de substantia, & sapientia de sapientia. Sed hoc ita determinamus, Sapientia de sapientia, & substantia de substantia est, id est, filius qui est sapientia, qui est substantia, est de patre, qui est eadem substantia, & sapientia: & filius, qui est diuinitas, natus est de patre, qui ē natura diuina. Et vt expressius dicam⁹, dicimus filium sapientiam esse de patre sapientia, & dicimus filium substantiam esse genitum de patre, & à patre de substantia. Quod autem ita intelligi debeat, Aug. ostendit in lib. 7. de Trin. dicens:

Pater

Ibidem.

Augus. de Trin. 7. cap. 1. & 2

Cap. 10.

Cap. 10.

Determinatio eorū quæ videntur contraria.

Augus. de Trin. li. 7.

cap. 1. circa finem capitis. Eodē lib. cap. 3. 1. Cor. 1. Pater ipse sapientia est: & dicitur filius sapientia patris, quō dicitur lumen patris, id est, sicut lumen de lumine, & uterque vnum lumen: sic intelligatur sapientia de sapientia: & uterq; vna sapientia, & vna essentia. Itē ideo Christus dicitur virtus, & sapientia Dei, quia de patre virtute, & sapientia, etiam ipse virtus, & sapientia est, sicut ipse lumen de patre lumine est, & ipse fons vite est apud Deum patrem fontē vitæ. Filius ergo sapientia de patre sapientia est, sicut filius lumen de patre lumine, & Deus filius de Deo patre, vt & singulus sit lumen, & singulus Deus, & singulus sapientia, & simul vnum lumen, vnus Deus, vna sapientia. Ecce manifeste his verbis aperit Aug. ex quo sensu accipienda sint prædicta verba, & his similia. scū dicitur substantia de substantia, vel substantia genuit substantiam.

Quod videtur prædictæ expositioni contrarium.

Non logetur à principio libri, circa finē lib. 5. H V I C vērō etiam id contrarium videtur, quod Hilarius ait in 4. lib. de Trin. Nihil, inquit, nisi natum habet filius: & geniti honoris admiratio in honore generantis est. Cum ergo filius essentia habeat (tota enim in eo est diuina essentia) videtur, q̄ ipsa diuina essentia nata sit. Item, in 1. lib. ait, Natiuitas Dei nō potest eam, ex qua prouecta est, nō tenere naturam, nec. n. aliud q̄ Deus subsistit, quod non aliunde quā de deo subsistit. Ecce hic dicit natiuitatem Dei prouectam ex natura, & ita videtur ex his verbis, atq; prædictis natura Dei, & genita, & genuisse. Quod apertius dicit in lib. 9. de Trin.

Quod natura Dei in forma sua manens forma naturæ, & infirmitatis corporalis accepit. Nos, inquit, vnigenitum Deum in formā Dei manentem in natura hoīs mansisse profiteamur, nec vnitatem formæ seruilis in naturā diuinæ vnitatis refundimus, nec rursum corporali infirmatione patrem in filio prædicamus, sed ex eo eiusdem generis genitam naturam, naturaliter in se gignentem habuisse naturam, quæ in formā naturæ se gignentis manens, formam naturæ, & infirmitatis corporalis accepit. Non enim defecerat Dei natura, ne esset, sed in se humilitatem terrenæ natiuitatis manens sibi Dei natura suscepit, generis sui potestate in habitu assumptæ humanitatis exercens. Et ce hic apertē dicit, & naturam genuisse, & naturam genitam, & naturam assumpsisse naturam: quod à plerisque negatur. Item in eodem. Nunquid vnigenito deo contumelia est, patrem sibi innascibilem Deum esse, cum ex innascibili Deo natiuitas vnigenita, in naturam vnigenita subsistat? Ecce & hic dicit vnigenitam naturam.

Quomodo sint intelligenda præmissa verba Hilarii.

Circa medium eiuslib. quarti. S. E. D. quia hæc verba sane vult intelligi, ipse idem dicit in 4. lib. Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei sermo subiectus est. Hæc ergo verba ita intelligi possunt, Nihil habet filius nisi natum, id est, nihil habet secundū, q̄ Deus est, nisi quod nascendo accepit, & ipse nascendo patris in se subsistentem naturam habuit, unde Hilarius, addit in 5. libro. Eandem

Et tandem inteream habet genitus, quam ille qui genuit: ita tamen, Circa finē
quinti.
 & natus non sit ille qui genuit. Nam quomodo erit pater ipse, Expositio
nem con-
 cum genitus sit? Sed in his ipsis subsistit ille qui genitus est, in qui- firmata p
verba eius
dem.
 bus totus est ipse qui genuit: quia non est aliunde qui genitus est.
 & ideo non reuertitur ad aliud quod in vno subsistit; & ex vno. Ac
 sic in generatione filij & naturam suam, vt ita dicam, sequitur in-
 demutabilis. Deus indemutabilem. Deum gignens, nec naturam
 suam deserit ex indemutabili Deo indemutabilis Dei perfecta na-
 tuiuitas. Subsistentem ergo in eo Dei naturam intelligamus, cum
 in Deo Deus insit, nec præter eum qui Deus est, quisquam Deus Ioan. 4. 1
Ego in pa-
tre & pa-
ter in me.
 alius sit: quia ipse Deus, & in eo Deus. Naturæ ergo Dei patris ve-
 ritas, in Deo filio esse docetur, cum in eo Deus intelligitur esse qui
 Deus est. Est enim vnus in vno, & vnus ab vno.

Quod legitur, pater de sua substantia genuisse filium,
 & filium substantiæ patris.

DICITVR quoq; & frequenter in scriptura legitur Patre
 de sua substantia genuisse filium. vnde Augusti. in lib. de fide ad Cap. 6.
 Petrum ait, Pater Deus de nullo genitus Deo, semel de sua natura
 sine initio genuit filium Deum tibi æqualem, & eadem qua ipse
 naturaliter æternus est, diuinitate coæternum. Ecce hic dicit Au- Cap. 19.
circa finē.
 gusti, filium genitum de natura patris. Est autem vna natura pa-
 tris, & filij, & spiritus sancti. Si ergo de natura patris genitus est
 filius, genitus est de natura filij & spiritus sancti, imò de natura
 trium personarum. Idem quoq; August. in lib. 15. de Trini. dicit
 Christum esse filium substantiæ patris, & de substantia patris geni-
 tum, tractans illud verbum Apostoli loquentis de Deo patre sic.
 Qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum fi- Colo. 3
 lij charitatis suæ. Quod dictum est, inquit, filij charitatis suæ, ni-
 hil aliud intelligitur, quam filij sui dilecti, quam filij substantiæ suæ.
 Charitas quippe patris, quam in natura eius est ineffabiliter simpli-
 cis, nihil est aliud, quam ipsa natura æque substantia, vt sæpe dixim;
 & sæpe iterare non piget, ac per hoc filius charitatis eius, nullus ali-
 est, quam qui de substantia eius est genitus. Ecce hic aperte dicit
 Augu. filium esse genitum de substantia patris, & filium substantiæ
 patris. Idem quoq; August. in lib. 3. contra hæreticū Maximinū, Tome 9
Cap. 14
 substantiam Dei genuisse filium, & filium genitum de substantia
 patris asserit, dicens: Carnalibus cogitationibus pleni, substantiam
 Dei de se ipsa gignere filium non putatis, nisi hoc patiatur, quod
 substantia carnis patitur quando gignit. Erratis non scientes scri-
 pturas, neq; virtutem Dei. Nullo enim modo verum Dei filium
 cogitatis, si eum natum esse de substantia patris negatis. Non enim
 iam erat hominis filius, & Deo donante factus est Dei filius ex Deo
 natus, gratia non natura. An forte etsi non hominis filius erat, ta- Matth. 20
Contra
Paulinos.
Contra
Arium.
Donatū.

men iam aliqua erat qualiscunq; creatura, & in Dei filium Deo mutante conuersa est? Sed nihil horum est: ergo aut de nihilo, aut de aliqua substantia natus est. Sed ne crederemus vos putare de nihilo esse Dei filium, affirmatis, non vos dicere de nihilo esse Dei filium. De aliqua ergo substantia est: & si non de substantia patris, de qua sit dicite: sed non inuenietis. Ian ergo vnigenitum Dei filium Iesum Christum de patris esse substantia, non vos nobiscum pigeat confiteri. Idem in eodem. Vtriq; legimus, vt simus in vero filio eius Iesu Christo. Dicite ergo nobis, Vtrum iste verus

g. Ioan. 5.
Paulo in
Terius in
eodem ca.
cap. circa
principiu.

Dei filius, ab eis qui gratia filij sunt, quadam proprietate discretus, de nulla substantia sit, an de aliqua? Non dico (inquis) de nulla: nec dicam de nihilo, ergo de aliqua substantia est. Quæro, de qua? si non de patris substantia est, aliam quære. Si aliam non inuenis, patris agnosce substantiam, & filium cum patre homouision confitere. Idem in eodem. Confiteor Deum patrem omnino incorru-

Ex eodem
cap. circa
principiu.

pribiliter genuisse, sed quod est ipse genuisse. Item, Dico quod sæpe dicendum est, Aut de aliqua substantia est natus Dei filius, aut de nulla. Si de nulla, ergo de nihilo, quod vos iam non dicitis: si vero de aliqua, nec tamen de patris substantia, nõ est verus filius, si verò de patris substantia, vnus eiusdemq; substantiæ sunt pater & filius. Vos autem, nec filium Dei de substantia patris genitum vultis, & tamen eum, nec ex nihilo, nec ex aliqua materia, sed ex patre esse conceditis: nec videtis quam necesse sit, vt qui non est ex nihilo, nec ex aliqua alia re, sed ex Deo, nisi ex Dei substantia esse non possit, & hoc esse quod Deus est, de quo est, id est Deus de Deo natus: quia non alius prius fuit, sed natura coeterna de Deo est.

Colligens summam prædictorum, aperit ex quo sensu accipienda sint.

HIS verbis præmissis innui videtur, quòd diuina substantia filium genuerit: & quòd filius sit genitus de substantia patris, & quòd de Deo est natura coeterna, & quòd pater id quod ipse est genuit. Id autem quod ipse est, diuina essentia est: & ita putari potest diuinam essentiam genuisse. Vehementer mouent nos hæc verba, quæ quomodo intelligenda sint, maiorem ab alijs audire, quam ipse tradere. Vt tamen sine præiudicio atque temeritate loquar, ex hoc sensu dicta possunt accipi. Natura coeterna de Deo est, id est, filius coeternus patri de patre est, ita quòd est eadem cum eo natura, vel eiusdem naturæ. Quem sensum confirmat Aug. ibidem subiiciens, & quod dixerat quasi explanans. Dico enim, Natura coeterna est de Deo, addit, Non est aliud filius quam illud de quo est, id est, vnus eiusdemq; substantiæ est. Deinde apertius eadem intellectum ex prædictis verbis fore habendum aperit in eodem libro contra Maximinũ, dicens: Trinitas hæc vnus eiusdemq; substantiæ

Lib. 1. c. 6.
era Maxi-
minum.
14. Circa
principiu
capitis.

substantiæ est: quia non de aliqua materia, vel de nihilo est filius, sed de quo est genitus. Item, Spiritus sanctus non de aliqua materia, vel de nihilo est, sed inde est, unde procedit. His utiq; verbis aperte ostendit ea ratione dici filium esse de substantia patris, quia est de patre genitus, ita quod est eiusdem substantiæ cum eo: Spiritum sanctum esse de substantia patris & filij, quia ab utroq; procedit, ita quod est eiusdem substantiæ.

Hodē cap.
Au. ibidē.

Quod nec filius, nec Spiritus sanctus est de nihilo, sed de aliquo, non tamen de materia.

OSTENDITVR quoq; ex illis verbis filium & spiritum sanctum non esse de nihilo, sed de aliquo, nec tamen de aliqua materia. Vnde etiam Hilarius in 12. lib. de Trinitate ait, Vnigenitus Deus cum natus sit, patrem testatur authorem: cum ex manente natus est, non est natus ex nihilo: & cum ante tempus natus est, omnem sensum præuenit nascendo. Hic aperte dicitur, quod filius non est natus ex nihilo. Similiter & Spiritus sanctus non est dicendus esse, vel procedere ex nihilo: quia filius de substantia patris natus est, id est, à patre est, cum quo eiusdem substantiæ est, & eadem substantia. Ex quo sensu etiam accipiendum est illud, Pater genuit id quod ipse est, id est filium, qui est hoc quod pater. Et hoc ita debere intelligi Augu. aperit dicens in 1. lib. contra Maximinū, Hoc genuit pater quod est: alioquin non est verus filius, si quod est pater, non est filius. Item, substantia Dei genuit filium, id est, pater substantia genuit filium, qui est eadem substantia, & eiusdem substantiæ: Quod sic esse intelligendum Augu. ostendit dicens ad Maximinū, Sicut dicis, Spiritus spiritum genuit: ita dic, spiritus eiusdem naturæ, vel substantiæ spiritum genuit. Item sicut dicis, Deus Deum genuit: ita dic, Deus eiusdem naturæ, vel substantiæ Deum genuit. Hoc si credideris, & dixeris, nihil de hac re vltius accusaberis. His enim verbis, aperit quomodo prædicta debeant intelligi. Similiter filius natus est de substantia patris, vel pater genuit filium de sua natura, siue essentia, id est, de se natura & essentia genuit filium eiusdem substantiæ, ac naturæ, & qui est eadem essentia, ac natura. Similiter expone illud, filius substantiæ patris, & filius patris substantiæ, id est, qui est substantia, cum quo & filius eadem substantia est, quia consubstantialis est patri filius. Et hic sensus adiuvatur ex his verbis Augu. qui in lib. 5. de Trinitate ait, Tres personas eiusdem essentia, vel tres personas vnā essentiam dicimus. Tres autem personas ex eadem essentia non dicimus, quasi aliud ibi sit quod essentia est, aliud quod persona. His verbis ostenditur non esse dicendum personam esse ex essentia, nisi ex sensu prædicto. Qui sensus confirmatur etiam ex eo quod in lib. 15. de Trinitate ait. Sicut nostra scientia scientia Dei, sic & nostrum verbum, quod nascitur de nostra scientia, dissimile est illi verbo Dei,

Nō longē
à medio.

Ex. c. 3. l.
de fide, &
symbolo
paulo an-
tē citatū.
Circa me-
dium pri-
mi libri.
Ex lib. 3.
contra Ma-
ximinum.
cap. 14.
Li. 3. c. 19

Cap. 4.

Cap. 11.
& 14.

quod natum est de patris essentia. Tale est autem, ac si dicerem, de patris scientia, de patris sapientia: vel (quod est expressius) de patre essentia, de patre scientia, de patre sapientia. Ex hoc itaque intellectu, verbum Dei patris vnigenit^{us} filius per omnia patris similis, & equalis recte dicitur Deus de Deo, lumen de lumine, sapientia de sapientia, essentia de essentia: quia hoc est omnino, quod pater, non tamen pater: quia iste filius, ille pater.

Quare verbum patris dicitur filius nature.

INDE est quod solus vnigenitus Dei dicitur natura filius, quia eiusdem nature est. & eadē natura est cum patre. vnde Hilarius in lib. i. de Trin. de Christo loquens ait, Natura filius est, quia eandem naturam quam ille qui genuit habet.

De comparatione, generationis ad terminum essentialem abstractum, qui est essentia.

DISTINCTIO. V.

Post hæc queritur, vtrum concedendum sit.

Expositio

Diuisio.

N^o precedenti di. mouit Magister questionem de comparatione generationis ad terminum essentialem cōcre- tum, qualis est hoc nomen Deus. In præsentia mouet questionē de comparatione generationis ad terminum essentialem abstractum, q^{ue} est essentia. Et diuiditur hæc pars in duas partes. In prima parte mouet questionem ex cōparatione generationis ad essentiam in ratione termini, videlicet vtrū essentia generetur. In secunda in ratione principij. Vtrū essentia generet, &c. ibi. Non est etiam dicendum quod diuina essentia genuit filium &c. Itē, prima pars habet quatuor partes. In prima parte proponit problemata, videlicet vtrum essentia generetur vel generetur. In secunda adducit rationes tres probantes q^{uod} essentia non generatur a patre, ibi. Ideo non est dicendum q^{uod} pater genuit &c. In tertia adducit rationes in contrariū ibi. Huic autē videtur cōtrarium. In quarta, & vltima soluit, & exponit, ibi. Ad quod respondemus. Similiter secunda pars istius di-

stinctionis in qua Magister determinat secundā partem questionis, quæ est in comparatione generationis ad essentiam in rōne principij. Habet tres partes. In prima determinat istam questionem dicens, q^{uod} essentia nōn generat, sed & hoc confirmat per rationē ducentem ad impossibile. In secunda vero adducit auctoritates quæ sunt directæ contrariæ prædictæ solutioni, ibi. Prædictis autem videtur contrariū esse. Tertia vero adducit auctoritates, ex quibus potest elici cōtrarietas, ibi. Dicitur quoque, & frequenter &c. Prima pars habet quatuor partes. In prima parte adducit auctoritates Aug. contrarias prædictæ solutioni. In secunda auctoritates adductas exponit ibi. Sed hæc ita determinamus. In tertia vero cōtra prædictas expositiones adducit auctoritates alias Hilarij, in quibus notat expressior contrarietas, ibi. Huic vero etiā contrariū videtur esse. In quarta vero auctoritates prædictas explanat, & expositionem suā per verba Hilarij confirmat, ibi. Sed quia hæc verba sane vult. Similiter pars illa, dicitur quoque, & frequenter in sacra scriptura legi, in qua obijciuntur contra solutionē p^{er} auctoritates, ex quibus elicitur prædictæ solutionis contrarietas [quia in his non dī quod essentia generet, vel generet, sed q^{uod} de essentia, vel de substantia patris filius generet] quatuor habet particulas. In prima adducit auctoritates in cōtrariū. In secunda vero adductas explanat, ibi.

Hic

His verbis præmissis innuitur, ubi re-
sumit prædictā expositionem. In ter-
tia ex prædictorū opinione elicit quod
dam correlatiū ibi. Ostenditur quoque
ex illis verbis &c. In quarta, & vlti-
ma redit ad propositum, & ostendit ex-
positionem suā bonam esse per aucto-
ritatem. Aug. ibi. Et hoc ita debere
intelligi &c.

Ideo non est dicendum quod
pater genuit diuinam es-
sentiam.

Dub. 1. Ista ratio videtur ducere ad hoc
inconueniens. scilicet quod si essentia genera-
retur a patre, essentia poneretur pro
relatiuo. Sed hoc nullum videtur inconue-
niens. Si enim magis conuenit essentia
cum supposito, quam vniuersale cum singula-
ri, si non est inconueniens, cum vni-
uersale ponitur pro singulari, nec est
inconueniens quod essentia ponatur pro
relatiuo. Respon. dicendum, quod si

Respon. 1. essentia poneretur pro relatiuo esset in-
conueniens, non a parte rei, sed a par-
te expressionis fidei. Tunc enim videretur,
& notaretur vnitas essentie in qua-
dam distinctione. Esset etiam inconue-
niens, quia quod ponitur pro relatiuo
inquantū huiusmodi, non indicat es-
sentiam. Si enim essentia poneretur
pro relatiuo, essentia aliquando non
indicaret essentia, quod est omni ra-
tioni contrarium.

Item, cum Deus pater.

Dub. 2. Ista ratio videtur ducere ad hoc incon-
ueniens. scilicet quod cum Deus pater sit diui-
na essentia, si eius esset genitor, utique
esset genitor eius quod ipse est. Con-
tra, essentia dicit quid commune, si-
cut & hoc nomen Deus, sed si dicatur
homo Petrus generat hominem, &
ipse est homo, ergo generat se. Argu-
mentum illud non valet. Similiter vi-
detur, pater generat Deum, ergo &c. pa-
tri ratione nec in proposito. Respon.

Respon. 2. dicendum, quod commune dicitur quod
est in multis, sed hoc potest esse tripli-
citer. Aut quia plurificatur in mul-
tis & quantum ad formam, & quan-
tum ad suppositum, ut hoc nomen ho-
mo, & tale habet vnitatem rationis,

quæ admittit distinctionem, & quan-
tum ad rem, & quantum ad modum.
Vnde bene dicitur, homo est ab homi-
ne, & duo homines. Alio modo est
commune quod plurificatur quantum
ad suppositum, non quantum ad for-
mam, ut hoc nomen Deus, & tale ha-
bet vnitatem rei finem quod res homi-
nat naturā cum multiplicatione sup-
positorum, & ideo recipit distinc-
tionem, quod importat distinctionem, ut mo-
dum, non ut rem. Vnde contreditur
Deus de Deo, sed non, Deus est alius a
Deo. Tertio modo est commune finem
nomen quod est in multis, nec tamen
plurificatur quantum ad formam: quia
est vnus in multis, nec quantum ad sup-
posita, quia per illis non supponitur, ut
hoc nomen essentia, de tali commu-
ni verū est dicere quod non recipit distinc-
tionem, nec quantum ad modum,
nec quantum ad rem, tunc enim nota-
retur idem distinguere a se, & ita argu-
mentum Magistrī est bonū. Si pater
genuit essentiam, pater genuit se, quia
loquitur de communi a parte vobis
significantis, non a parte rei, quia a
parte rei, eadem communitas est in
hoc quod est Deus, & in hoc quod
est essentia.

Et si ita est, non genitogi-
gnens &c.

Obicitur contra tertiam rationem.
Si pater genuit diuinam essentiam,
tunc genitum gignenti causa est ut
sit, & Deus sit. Sed hæc ratio nihil vi-
detur valere, quia ratio causæ non ca-
dit in diuinis. Cui enim est ad cuius
se sequitur aliud, sed in diuinis non
est aliud, ergo &c. Item, non sequitur,
pater genuit sapiam, ergo est sapiens
sapia genita, ergo pari ratione, nec
prædicta solutio valet. R. n. dicendum,
quod sumendo nomen causæ proprie,
non cadit in diuinis, cadit tamen, &
recipitur ratio principantis, & ratio
informantis, & pro his accipitur no-
men causæ. Quia ergo ratio essendi si-
gnatur per hoc nomen essentia, sed
essentia signat quodāmodo in ratio-
ne causæ respectu entis. Si ergo essen-
tia esset genita ab ente, significaretur

Dub. 3.

Respon. 3.

in ratione effectus, siue principii, & idem esset tunc principium, & principiatum respectu eiusdem, quod est impossibile, & in hoc fundatur ratio Magistri. Ad illud quod obijciatur de sapientia, dicendum quod tactum est de ipsa in questionibus extra literam, quia nomen ita abstractum sicut essentia, non supponit pro relatiuo, & ita est accidens. Pater est sapiens sapientia, & genuit sapientiam, ergo est sapiens sapientia quam genuit, vel sapientia genita. In nomine autem essentie non est accidens: quia idem signat, & supponit, & ita non est dicendum quod diuina essentia genuit filium.

Dub. 4. Contra hoc obijcit Ioachim tam contra positionem, quam contra rationem. Contra positionem, quia si essentia non generat, nec generatur, nec procedit, ergo in diuinis est res generans, & genita, procedens: & res nec generas, nec genita, nec procedens, & ita est quaternitas, si sunt ibi quatuor res. Item, irridet rationem Magistri, si essentia generat essentiam, & essentia est vna res, ergo vna res generat seipsam. Similiter inquit Ioachim, potuisti dicere petre, Deus generat Deum, vnus est Deus, ergo vna, & eadem res generat seipsam.

Respon. Rñ. dicendum, quod Ioachim non recte arguit, & deficit sua ratio: quia res non accipitur vniiformiter. Quia cum dicitur res primo modo, ibi accipitur res pro re natura, sed cum accipitur secundum modum, accipitur per ipsam naturam diuinam. praterea, deficit ab insufficiencia, quia non valet, si aliquid dicitur de altero, & non dicitur de alio, quod propter hoc illa faciant numerum. Vnde non valet. Petrus est individuum, homo non est individuum, ergo homo, & Petrus sunt duo. Habere enim proprietatem & non habere, non sufficit ad distinguendum. Ad instantiam eius dicendum, quod non recte instat: quia essentia est res vna quantum ad suppositum, & significatum, non autem supponit personas. Sed Deus est res vna quantum ad significatum, sed plures quantum ad suppositum. Et ideo ignoranter Ioachim reprehendit Magistrum, & quia cum esset simplex, non est reueritus Magistrum. Et sic iusto Dei iudicio dā-

natus fuit libellus eius in lateranensi concilio, & positio Magistri approbata.

Nihil nisi natum habet filius, idest nihil habet secundum quod Deus est, nisi quod nascendo accepit.

Quæritur circa hæc verba Hilarij **Dub. 9** de hoc verbo accepit, vtrum dicat substantiam, vel relationem. Si substantiam, ergo pater similiter accepit. Si relationem, cum essentia accepit filius, essentia est accepta, ergo essentia refertur. Rñ. dicendum, quod accipere dicitur duo. scilicet habere, & esse ab alio, quantum ad habere, respicit ad essentiam, sed quantum ad hoc quod est esse ab alio, respicit personam. vnde per verbum accipendi, significatur quod essentia habeatur a persona que est ab alio.

Et ideo non refertur ad aliud quod in vno subsistit.

Ex vno hoc videtur falsum, quoniam si **Dub. 6** filius subsistit a patre, tamen refertur ad spiritum. **Respon.** hoc potest intelligi dupliciter. Vno modo, quod filius non habet respectum nisi ad vnā personam, & hoc intelligitur inquantum filius, quia inquantum spiritalis est, refertur ad alium. vel quod persona filij non habet respectum nisi ad vnā naturam, & hoc verum est: quia filius non habet in se nisi naturam patris.

Et naturam suam (vt ita dicam) sequitur indemurabilis Deus &c.

Contra. In diuinis non est prius nec posterius, & ita nec procedere, nec sequi. Si tu dicas quod est secundum rationem intelligendi, hoc nihil est, quia Deus gignens, nec secundum rem, nec secundum intellectum sequitur aliud. **Respon.** quod Hilarius improprie loquitur, & ideo addit determinationem, vt ita dicam, & tamen vult dicere sequi, quantum inseparabiliter communicare, & consonare, & ab illo non recedere, & hoc patet per sequens.

Dub. 7. Semel &c. genuit filium.

Videtur male dicere semel, Quia semel dicit vicissitudinē, sed in generatione aeterna, nulla cadit vicissitudo, ergo & Resp. dicendum, quod semel, potest dicere, vel nunc tps, vel nunc aeternitatis. Et si dicat nunc temporis, cum tps habeat diuersa nunc, denotat intercessionem. Si autem nunc aeternitatis, cum illud nunc semper est, & est inuariabile, & vnum, semel dicit omnimodam inuarietatem, per sectionem, & vnitatem.

Filij charitatis sux.

Dub. 8. Queritur, utrū charitas accipiatur ibi essentialiter, aut notionaliter. Si essentialiter, ergo Christus filius est essentialiter, quod non conceditur. Si notionaliter, quod est impropria locutio, & est sensus, filij essentia, id est qui est essentia, tunc nullus videtur sensus, & pro nihilo additum est hoc, quod est charitatis. Et rursus Aug. exponit filij charitatis, id est dilecti, sed pater diligit filium spiritum sancto, ergo &c. Si propter hoc dicas, quod tenetur notionaliter, tunc ergo filius Dei est filius spiritus sancti, quod omnino est absurdum.

Respon. 7. Resp. quod propter hoc dicunt aliqui quod ille genitiuus, nec proprio essentialiter, nec proprie notionaliter, sed medio modo tenetur, id est appropriate. Licet enim charitas sit omnibus communis, & proprium spiritus sancti, vno tamen modo appropriate conuenit patri, quia charitas amor gratuitus est, qui tunc dat, & non accipit, & hoc est in persona patris, ideo appropriat patri. Alio modo dici potest quod charitas ibi tenetur essentialiter, sicut dicit Aug. quia nihil aliud est dicere filij charitatis, quam filij substantie. Sed genitiuus non constituitur in ratione principij, sed ex vi declarationis essentiae, & est sensus, & filij charitatis, id est filij chari, & filij substantie, vel etiam nature, hoc est filij consubstantialis, & naturalis.

Filium cum patre homouisionem

confitere.

Dub. 9. Contra quia cum filius carnis, illi patrem

substantie trahit a patre, patet a matre, in his inferioribus, & in Deo tota substantiam trahit a patre, videtur quod pater non tunc deberet dici pater, sed & mater, & multo fortius mater, quia mater plus dat quam pater. Item, filius Dei vocat se sapientia, & sapientia est quae concipitur, & parturit. Propter hoc ergo cum hoc sit proprium matris, videtur quod pater proprius deberet dici mater, & pater. Resp. dicendum, quod nomen matris non transferatur ad diuina. Et una rationem assignat Anselmus in monologio: quia principium maternum sexigit aliud principium prius. Ratio huius est, quia mater est principium passivum, & omne tale mouetur ab alio, ergo ante ipsum est principium aliud. Quia ergo principij generationis filij est principij, & est pure actuale, ideo nullo modo transferetur maternum principij. Transferetur tamen actus maternus ut concipere, & parturire, pro eo quod ibi agit vnum principij, & hic duo.

Filium & Spiritum sanctum non esse de nihilo.

Videtur hoc falsum, quia id quod de nulla preiacenti materia est, de nihilo est, sed filius, & spiritus sanctus sunt huiusmodi, ergo &c. Si tu dicas quod filius, & spiritus sanctus sunt de aliquo ut de patre. Quia tunc utrum pater sit de nihilo, & videtur quod sic, quia non aliquid, & nihil, conueniunt, sed pater non est ex aliquo, ergo est ex nihilo. Item, quia pater non habet principij effectum, ideo dicitur esse a nullo. Simili modo cum non habeat materiam, debet dici de nihilo, si concedatur de patre. Contra, omne quod habet esse de nihilo est creatura, ergo &c. Item quod est ex nihilo, est vertibile in nihilum, ergo &c. Respon. dicendum, quod cum dicitur aliquid esse de nihilo secundum Anselmum, in modo tripliciter potest intelligi. Vno modo ut nihil accipiat simpliciter prius, vel negatiue, ut cum dicitur de recente, ille loquitur de nihilo. Alio modo positue, ut si ita dicatur, aut intelligatur aliquid fieri ex nihilo, sicut cellula de ferro. Tercio modo

et de Tri.
cap. 10.

Respon.

perum

partim positive, partim priuative, vt
 dicitur aliquid fieri ex nihilo, quia
 post nihil est aliquid, sicut dicitur de
 Arist. pri. paupere fit diues. Ratio autem huius
 Ph. & s. multipliciter est hæc. Nā primo di
 Meth. c. 2. stingendum est, quia negatio eius
 de De, quod est nihil potest sistere intra, vel

extra ad verbum ferri. Si feratur ad
 verbum, tunc fieri de nihilo, est non
 fieri de aliquo, sicut loqui de nihilo,
 idest de nulla re. Si autem nō feratur
 ad verbū, tunc affirmatur fieri, & tūc
 duplex est: quia de, potest intelligi
 materialiter, & tunc significatur qd
 nihil sit de materia alicuius, & habe
 tur secundus sensus. Item potest tene
 ri ordinaliter, & tunc habetur tertius
 sensus sic, creatura dī fieri de nihilo.
 Dicendum ergo, qd secundum primū
 sensum, Deus pōt dici de nihilo esse,
 siue pater siue diuina essentia; tamē
 hic modus non est vsitatus. Quantum
 ad secundum modum, omnino sit ni
 hil ex nihilo. Quantum ad tertium
 modum sū quem loquitur Aug. qd
 sola creatura sit de nihilo, sed pater
 non est de nihilo, quia de, notat ibi
 ordinem, vt esse habeat, post non esse
 hoc quod est de nihilo, priuat mate
 riā præiacentem. Quis ergo pater, &
 filius, & spiritus sanctus non habent
 materiā præiacentē: quia cum non
 habent esse post non esse, ideo dicunt
 non esse ex nihilo, & ideo non valet
 primum argumentum: quia procedit
 ab insufficienti. Secundum verō, & ter
 tiū argumentum de patre factū pro
 cedat secundum qd negatio eius quod
 est nihil, fertur extra ad verbum, &
 facit orationē negatiuā. Alter. q.
 non equipollet non esse de aliquo, &
 de nihilo: & sū hunc sensum sicut
 conceditur qd pater à nullo sit, ita qd
 sit de nihilo, tamen sicut dictum est,
 sensus ille non est vsitatus, communi
 ter. n. vrimur hac locutione, sū qd
 negatio de nihil, sistit intra, & hoc
 est quod de accipitur ordinaliter.

Nō parte ista ad intelligentiā dua
 rum principalium partium huius
 distinctionis, duo principaliter
 Artic. pri. queruntur. Primo queritur de cōpa
 ratione generationis ad substantiam,

siue essentiam in rōne principij. secu
 do queritur de cōparatione eiusdem
 ad essentiam in ratione termini. Et
 duo queruntur, quantum ad primum.
 Duo verō quantum ad secundum.
 Quantum ad primum, queritur pri
 mo, utrum substantia, & essentia ge
 neret. Secundo utrum de substantia ge
 neretur aliquis.

Q V A E S T I O I.

CONCLUSIO.

Dicere quod essentia generet, est
 sermo impropius, & negan
 dus, q. sicut legatur, pie inter
 pretandus est.

VIA substantia non
 generet ostenditur sic. Funda-
 Generare dicit relatio menta.
 nem, ergo cui cōuenit
 generare, conuenit re
 ferri, sed essentia nō cōuenit referri,
 ergo nec conuenit generare. Item, ge
 nerare importat distinctionem, ergo
 cui conuenit generare, & per conse
 quens eīa distinguī, sed essentia cum
 sit vna nō distinguītur, ergo &c.
 Aut si generat, plures sunt essentie, &
 hæc ad duo inconueniētia ducit Ma
 gister. Itē generare dicit actionē per
 sonalem, ergo de illo solo dī, quod si
 significat personam, vel supponit per
 sonam, sed essentia non supponit perso
 nam, cum sit communis, nec personā
 significat, cum sit omnino abstractū,
 ergo &c. Item, generare est, pprietas
 personæ, communicabilitas est essen
 tiaz, ergo sicut se habet communica
 bilitas ad personam, ita proprietates
 personalis ad essentia, sed comuni
 cabilitas nunq. est personæ, quia hæc
 est falsū, pater est communicabilis, ergo
 nec pprietas personalis erit essen
 tiaz, ergo nec generare, cū sit personæ.
 Contra. Quæcunque sic se habent qd
 vnum est idem ali, & non habent di
 uersas proprietates, quicquid dicitur
 de vno, & de altero, sed persona, & es
 sentia sunt huiusmodi: quia persona
 est essentia, nec habent diuersas pro
 prietates: quia proprietates in diuinis

Ad opp.

est relatio distinguens, sed si essentia habere aliquam proprietatem tunc distinguatur, & referretur, ergo &c. Sed dicat, quod quoniam persona, & essentia non habent diuersas proprietates, tamen differunt per habere proprietates, & non habere. Contra, summa oppositio est contradictoria, sed talis diuersitas per contradictionem, ergo magis differunt essentia, & persona, quam persona, & persona, sed persona non predicatur de persona, ergo nec persona de essentia, hoc uero est falsum, ergo &c. Item, quoniam si essentia habet quid unum predicatur de altero, & unum supponit, p altero, quia subiectum uero subiicitur predicatio, sed essentia uere predicatur de parte. Vnde hoc est uera, pater est essentia, ergo & supponit, ergo sic Deus pater generat, sic potest dici essentia generat. Item de quocunque predicat subiectum, & propria passio, sed generat est finis, aut propria passio patris, sed hoc est uera, diuina essentia est pater, ergo & similiter illa est uera, diuina essentia generat. Item de quocunque predicatur distinctio, & distinctum, sed distinctio patris est filii, pater. Cum ergo sit hec uera, diuina essentia est pater, & hec est uera, diuina essentia est filii, pater, ergo a conuertibili, filius est filius essentie.

10. **R E S P.** ad predictorum intelligentiam est notandum, quod fides uera dicitur quasi fundamentum Deum esse trinum, & unum, & iterum, quod trinitas non confunditur, & ita unum, quod unitas non multiplicatur. Si ergo quod credimus oportuit significare, oportune inuenta sunt nomina in diuinis, immo a Deo nobis manifestata, quae significant trinitatem sub distinctione, & unitatem sine omni multiplicatione. Sicut ergo nomina imposita personis omnino sunt incommunicabilia, & quantum ad suppositum, & quantum ad significatum: unde hec oratio est falsa, pater est filius, uel per est communis, ita ex parte essentie uel na. ita oportuit nomina imponi, quod non distinguantur, nec quantum ad significatum, nec quantum ad suppositum. Notandum autem quod tri-

plex est genus nominum significandi essentiam. Quaedam enim significant in concretionem, uel hoc nomen Deus. Quaedam in omnimoda abstractione, uel hoc nomen essentia. Quaedam medio modo, uel lumen, sapientia, uoluntas, & consimilia, & ista dicuntur medio modo significare, quia non cōtinentur suppositum per modum inherentiæ, sed concernunt suppositum ratione etiam quod dicunt aliquam rationem actus, uel originis quæ sunt ipsorum suppositorum. Cum igitur tres sint nominum differentie, nomen cōtinentum supponit per personam proprietatem medium supponit partem proprietatis improprie: nomen abstractum, & absolutum, non supponit omnino, nisi improprie, unde hoc est propria, Deus generat, & in usum adducenda. Hæc autem, sapientia generat, de sapientia, partim propria, partim impropria, ideo est sustinenda. Hæc autem, essentia generat, omnino impropria, & ideo neganda est. Et si legatur alicubi, est exponenda. Sancti enim quidam, ad confutandas hereses, expressius loquuntur, quod proprietates sermonis sustineant.

A D illud ergo quod primo obijciuntur, essentia, & persona non habent diuersas proprietates, dicendum, quod diuersitas rationis dupliciter est in diuinis. Vno modo per habere diuersas proprietates, & per illud inducit distinctionem, & sic differunt relatione, nec predicantur de eodem, uel pater, & filius. Alio modo est per habere proprietates, & non habere, & illud non inducit distinctionem, nec facit quod unum non predicetur de altero, facit tamen quod aliquid dicitur de uno quod non dicitur de altero, uel pater in Petro, & homine, Petrus est individuum, homo non, & tamen homo uere predicatur de Petro. A D illud quod summa oppositio, est affirmationis, & negationis, dicendum, quod uerum est, ubi negatio nihil ponit, si cut inter aliquid, de nihil, sed ubi ponit extremum, minima potest esse, & surgit ex quantalacunque parua differentia siue rei, siue rationis, unde non sufficit ad distinguendum. A D il-

Iud quod secundo obijciat qd prædicatum supponit p subiecto, dici potest vno modo, qd sicut in inferioribus est prædicatio secundum substantiam, vt hō est animal, & est prædicatio fm rationem, vt animal est gen^{us}, & prædicatum supponit p eo de quo prædicatur fm substantiam, sed mutata prædicatione fm substantiam in prædicatione quæ est fm rōnem, est ibi accidens, vnde non sequitur, aīal est genus, homo est aīal, ergo homo est genus. Similiter dicunt in diuinis, qd cū sint ibi res, & ratio, est ibi prædicatio fm substantiā, & illa saluata, quicquid dīr de prædicato, & de subiecto, sed mutata prædicatione fm substantiā, in prædicationem fm rationem, est ibi accidens, & talis est hæc, pater generat, sed diuina essentia est pater, ergo diuina essentia generat. Sed ista similitudo nō vī conueniēs, quia in diuinis ratio prædicat de essentia, vnde hæc est vera, essentia est paternitas, & generatio, quod quidem in inferioribus non reperitur. Propter aliter dicendū, qd in diuinis est duplex modus prædicandi, per identitatem, & per inherēntiam. Per identitatem, vt cum dīr essentia est pater. Per inherēntiā, siue denominationē, sicut faciunt adiectiua, & verba. Prædicatio p identitatem est in diuinis ratione summa simplicitatis, quæ nō patitur psonam minus esse simplici, qd essentiam, quia non est in creatura, ideo in eis non reperitur prædicatio per identitatem omnimodā, nisi idem enuncietur de se, vt cum dīr, humanitas est humanitas. Sed omnis pposita prædicatio est per inherēntiam, quia nihil est omnino simplex, vnde hæc est falsa, humanitas est animalitas. In prædicatione vero per inherēntiā terminus aliud significat, & aliud supponit. Quia significat formam communem, & supponit p inferiori, & in tali nerum est, qd illud quod prædicatur de aīalero, supponit p illo, sed in prædicatione per identitatem, idem significat, & supponit. Vnde tunc est sensus, qd significatum p hunc terminū pater, est idem quod significatum per hunc terminū essentia, & ideo pa-

ternitas est essentia, & quia hoc nōmē essentia, non significat personā, ideo pro ipsa nō supponit, cum nullo modo de se ipsa prædicatur, nisi prædicatione per identitatem. Ad illud qd obijciatur tertio de passione, & subiecto, & consimilibus, dicendū, qd quædam sunt vocabula in diuinis substantiālia, quæ claudunt intra se rem, circa quam ponunt formam importatā per ipsa, vt hoc nōmē pater, & talia possunt prædicari per identitatem, vt cum dīr essentia est pater. Ille qui est pater. Quædam sunt quæ sunt oīno inadiacentia, vt generat, & genitus, & natus, & talia ponunt rem suā circa ea de quibus prædicantur: ideo tū per inherēntiā prædicantur, & ideo generare ponit distinctionem quā importat circa essentiam cū de ea dīr, & ideo hæc est falsa, essentia generat, hæc tamē vera, essentia est generatio. Et qñ a prædicatione per identitatem, itur ad prædicationem per inherēntiam, pōt esse ibi accidens. Quod ergo dīr, de quocumq; prædicatur subiectū, & pposita passio, illud habet instantiam, vbi pposita est extranea ei de quo prædicatur, subiectum, vt hæc intentio, species, quis sit proprietas hōis, & homo dicatur de Petro, non tū dīr de eo hoc, qd est species. Et si obijciat, in diuinis non cadit ratio extranea, quia nō cadit ibi accidens, dicendū, qd si nō sit extraneitas, nec diuersitas quæ ad rem, est tū quo ad rationem, siue quo ad modū prædicandi: qui tripliciter est in diuinis, sicut infra patebit. Vnde sicut hic est accidens, essentia est psona, sed persona distinguitur, ergo & essentia, ita in proposito. Ad illud quod vltimo obijci de hæc, essentia diuina est filij pater, distinguat a ppositiui, qd pōt ponere suam rem, siue respectū per ipsum importatū circa ipsum subiectū quod est essentia, & tunc est locutio falsa. Est. n. sentias, qd essentia refert ad filium. Vel pōt claudere intra se rem sui substantiui, vt sit sensus, essentia est pater filij, & essentia est ille qui refert ad filium, & hoc modo vera est locutio, & non valet argumētum, ergo filius est filius essentia, imo est ibi accidens. Sicut. n. non sequit,

filius

filius refertur ad illum qui est pater, & ille est essentia, ergo refertur, vel distinguitur ab essentia, sic & in proposito.

QVÆSTIO II.

CONCLUSIO.

Concedendum est filium generari de substantia patris.

Funda-
menta.

T R V M sic concedendum qd aliquis generetur de substantia patris, ut filius. Et qd sic, videtur per multas auctoritates

in litera, & maxime per illam, quæ dicitur quoque, & frequenter in scriptura, & legitur: pater de sua substantia genuisse filium, sed scriptura non dicit nisi verum, nec frequentat nisi proprium, ergo prædictus sermo est verus & proprius. Item, ratione ostenditur sic. Quicumque est ab alio, & est ei consubstantialis, est de eius substantia: sed filius est a patre, & est ei consubstantialis, ergo est de eius substantia. Item, pater generat filium, aut ergo de aliquo, aut de nihilo. Non de nihilo, quia tunc esset creatura, ergo de aliquo, & non de aliquo alio a se, ergo de sui substantia. Item, in inferioribus, filius, qui habet partem substantiæ a patre, dicitur esse de substantia patris: ergo multo fortius, qui habet totam substantiam, dicitur esse de substantia generantis, ergo hæc est vera, filius est de substantia patris. Contra,

Ad oppo-

positiones sunt trāsitiuæ, & vbi transitio, ibi est & distinctio, & diuersitas: ergo cum dicitur filius de substantia patris, hæc præpositio denotat distinctionem inter substantiam patris, & filii, ergo cum nulla sit distinctio, quia filius est substantia patris, præpositio prædicta est falsa. Si dicas, qd hæc præpositio de, cadit a generali significato præpositionis, retinens speciale, ergo est ibi solecismus, sicut si dicat, sublimem volat, & sublimiter, quod italicum est dicere. Item, obijciunt de significato speciali, hæc præpositio de, putat accipitur specialiter, aliquando tenet materialiter, ut cultellus de ferro. Aliquando ordinaliter, ut de mane sic mercurius, i. post mane. Aliquando ori-

ginaliter, ut si dicat, radius de sole, vel splendor de igne. Sed quocumque istorum modorum accipitur, falsa est locutio. Si materialiter, est falsa, quia filius caret materia. Si ordinaliter, falsa, quia sensus est, qd filius sit post patrem, siue post substantiam patris. Si originaliter, similiter falsa: quia tunc est sensus, qd filius habeat ortum a substantia patris. sed ista non admittitur: substantia patris generat filium, ergo est omnino falsa. Si dicas, qd nullo istorum modorum: sed tenetur quarto modo substantialiter: quæritur unde ortum habeat hæc significatio, & vbi similiter accipitur, & videtur, qd hoc nihil sit, quia tunc hæc esset vera, pater est de substantia filii: quam nemo concedit. Item, hoc idem ostenditur sic, differt hæc præpositio de, a: quia a, proprie dicitur habitudinem principij actiui, sed hæc præpositio de, dicitur habitudinem principij passivi: sed Deo, & eius substantiæ magis conuenit ratio principij actiui, qd passivi, ergo hæc est magis vera, filius est a substantia patris, qd de: sed hæc non recipitur, ergo nec alia debet recipi. Item, de, aut dicitur identitatem, aut diuersitatem. Si identitatem, ergo cum summa identitas sit in essentia, vel substantia, hæc erit vera, substantia est de substantia, quam negat Magister. Si diuersitatem, sed non distinguitur substantia patris a filio: quia filius est ipsa substantia patris, ergo omnino est falsa.

R & S P. dicendum, qd prædicta locutio est concedenda. Et ad intelligentiam prædictorum notandum, quod præter prædictos tres modos, quibus hæc præpositio de, accipitur. Quarto modo potest etiam accipi. scilicet substantialiter, ut dicat substantialem conuenientiam inter extrema: sed hanc nunquam pure dicit, cum sit præpositio, & importat aliquam habitudinem, & respectum ad extrema. Si, n. tantum substantialiter tenetur, sicut dicitur, filius de substantia patris, ita dicere, pater de substantia filii, quod absolutum est. Propterea notandum, qd substantialiter accipi, consuevit tripliciter. Huius est de Aliquando, n. accipitur substantia - substantia

luter,
Hæc militans contra Magistrum, & ita exponentem si

patris. s. d. liter, & partialiter: vt cum dicitur, qd partes sunt de toto. siue de substantia totius, vt vceus vini de dolio. Aliqn

22 accepitur substantialiter, & ordinaliter, vt cum dicitur de pane sit corpus Christi, ibi, n. est ordo: quia substantia panis non manet in corpore Christi, sicut nec mane in meridie: sed vterius substantialiter, quia substantia panis transiit in substantiam corporis Christi. Aliquando dicitur substantialiter, & originaliter, vt cu

Cauo hica

Seco. dif. 5.

q. 2, q. vult

q. nō suffi-

ciat talis re-

speciē, nisi

addas aliq

ad partem

larem per

sonā pñis.

E T sic patet responsio ad primū argumentum, & secundum. Tamen quod dī quōd ppositiones sunt transiue, non intelligitur, quōd notent ex hoc diuersitatem necessariā. sed si cut dī, quōd obliqui sunt transiui quantum ad modum: quia transiue construuntur cū verbis, vt vider me. Similiter hō de ppositionibus dī, quē etiam cum obliquis construunt. Patet etiam tertium, quōd de, nō tñ dicitur habitudinem principij actiui, nec tñ habitudinem principij passiui: sed habitudinem consubstantialitatem, cum habitudine originis, quod non facit hāc ppositio a: & ideo nō est simile. Ad illud qđ vltimo obijci tur, patet responsio, quod non dicit ibi penitus identitatem, nec diuersitatem, sed consubstantialitatem, cum habitudine originis.

Artic. 2.

Consequenter circa secundum articulum huius questionis, qui est per comparationem generationis ad essentiam in rōne termini, dīto queruntur. Primo quare verū substantia siue essentia generetur. Secundo verum per gñationē cōcetur.

Q V A E S T I O I.

CONCLVSIO.

Substantia nō gñtur si p essentia, & forma intelligatur, sed sup positi, vel persona gignitur,

VOD substantia generetur, sic obijciunt. Generatio in inferioribus est motus ad substantiam, quod motus

5. Phys. 7

Ad opp.

est, hoc est imperfectionis, quod ad substantiam est, hoc est perfectionis. Si ergo qđ est perfectionis, est transferendum ad diuina, ergo gñatio terminatur ad essentiam. Item, gñatio in diuinis terminatur; aut ergo ad substantiam, aut ad accidentis, quia omne ens est substantia, vel accidentis, sed in diuinis non terminat ad accidentis, cum non sit ibi, ergo ad substantiam. Si tu dicas, qđ in diuinis quāuis non sit accidentis, est tñ relatio, quā distinguatur a substantia: tunc arguitur sic. Aut generatio terminabit ad substantiam, aut ad relationem; sed non ad relationem, quia in ad aliquid per se non est origo, nec terminatur productio, ergo terminatur ad substantiam, ergo substantia generatur. Item, sicut dicit Philosophus, mouentibus nobis moventur ea, quē in nobis sunt, & corruptis nobis corrumpuntur ea, quē in nobis sunt, & hoc est quia vniuersale habet idem esse cum singulari, ergo cum multo magis sit eadem substantia cum persona, & substantia sit in persona, generatur & substantia. Item, gñare tā in diuinis, qđ in creaturis, est simile sibi, pducere: sed non est similitudo in persona, sed in substantia, & natura, ergo cum terminet ad simile, in quantum est simile, ergo ad substantiam finem quam attenditur similitudo. Contra. omne quod generatur, ab alio gñatur: quia nihil scriptum significat substantia diuina, non habet aliquid nec aliud in diuinis, ergo non gñatur. Item, omne quod generatur habet principium a quo: sed omne quod habet principium est principium: sed principia, & principium distinguuntur. si ergo substantia gñatur, distinguatur, aut ergo a substantia, aut a persona, sed vtrūq; est impossibile, ergo &c. Item, omne quod gñatur est de substantia generantis, si ergo substantia, vel essentia, gñatur, substantia, vel essentia est de substantia

Aristot. in predic. cap. de substantia.

Fundamenta.

Arist. 1. de gener. ani. cap. 1.

substantia gñantis: sed non est nisi una substantia, ergo idem de seipso, quod est impossibile. Item, gñatio est productio sed productio est quædam actio, & omnis actio creaturæ terminatur ad singularia, ergo cum gñatio sit quædam actio, in diuinis terminabitur ad singulare, sine suppositum, sed tale non est substantia, ergo non terminabitur ad ipsam.

R B S P. quod gñatio de sua communione ad substantiam terminat: sed attendendum, quod substantia dicitur dupliciter. Prima quæ est indiuiduum, & hypostasis, siue persona, & secunda quæ est commune. dico ergo, quod est loqui de termino gñationis dupliciter. Aut quantum ad productionem, aut quantum ad intentionem. Quantum ad productionem, cum sit circa singulare, terminatur ad substantiam primam, quantum vero ad intentionem, ad naturam communem, quia hæc natura producit hunc hominem, intendit formam communem dare ei. Sed quoniam in creaturis forma communis numeratur in suppositis: ideo in illis forma cõis producit, & corumpit, & ideo in creaturis gñatio non tantum secundum intentionem, sed etiam secundum productionem ad substantiam communem terminatur: & ideo vniuersale in singulari generatur: quia natura producit hunc hominem, intendit formam communem, quia numeratur. Sed quoniam in diuinis substantia non numeratur, nec aduenit ei nouum esse: ideo generatio secundum productionem terminatur solum ad substantiam primam, quæ est persona. Quia persona secundum Roetium, est rationis nature indiuidua substantia, quia & illud solum dicitur generari proprie, ad quod terminatur gñatio secundum rationem producendi: ideo persona gñatur, non substantia, vel essentia, & ideo hæc non recipitur, essentia gñatur. & sic patet omnia obiecta ad utramque partem, procedunt, n. de diuersis vijs.

Poter etiam quare in diuinis non sequitur, quod gñata persona, substantia generetur, sicut in creaturis. Posterius si aliter dici, quoniam gñetur commune, nisi ut in hoc: & non est in creaturis

hoc verum est: sed etiam in diuinis: commune autem ut in hoc, non significatur in abstractione, sed in concretione, & ideo quia hoc nomen Deus significat substantiam in concretione: ideo in concretione Deus generatur. & Deus generat Deum. Quia vero substantia, vel essentia significatur in abstractione: ideo nec generatur, nec generatur, & ita procedunt rationes ad partes oppositas.

Q V A E S T I O II. CONCLUSIO.

Essentia diuina per generationem communicatur, quia per generationem fit, ut sit in pluribus una.

TRVM substantia per generationem communicatur, & quod sic videtur hoc modo. Per idem res cõicatur, per quod ut in pluribus, sed substantia est in pluribus personis, & non est nisi per generationem, & per processionem, ergo per gñationem communicatur. Item, causa est, quæ posita ponitur res, & quæ remota remouet, sed posita emanatione in diuinis ponitur cõitas, & destructio. remota generatione, vel emanatione, essentia est in vno solo, sicut hypostasis, ergo generatio est ratio cõicandi essentiam. Item, quod datur alicui, & non desinit haberi a dante, per idem per quod datur, per illud cõicatur. Sed substantia a patre datur filio per gñationem, & non desinit haberi a patre dum datur filio, ergo per gñationem cõicatur. Item, generatio in his inferioribus est ratio cõicandi substantiam, siue naturam, sed in diuinis natura est illis multo cõicabilior, quia simplicior, ergo in diuinis per generationem substantia, vel essentia communicatur. Contra. Generatio est principium distinguendi, sed non est idem principium distinguendi, & cõicandi, ergo gñatio non est ratio cõicandi in diuinis, ergo per generationem non potest cõicatur. Item, quod facit aliud esse in hoc, non est ratio cõicandi sed appropriandi & indi-

Fundamenta.

1. Poster.

Ad opp.

G iudicandi:

2. Ethic. &
6. Eth. c. 3.

23

24

25
Roetius d
duabus na
turis, &
vna persona

Aristot. 7. uiduandi: sed gñario facit esse substantiã in tali persona, vtpote in perma in fit, suna filij, ergo non est ratio cõicandi, sed appropriandi. Item, per gñationem cõicatur omne illud quod per gñationem est cõe. Si ergo substantia per gñationem cõicatur, per gñationem est cõis. Si ergo substantia per generationem cõicatur, generatione circũscripta, non erit cõis, ergo propria. Sed proprium per generationem nõ potest cõicari, ergo nec substantia. Item, quod per gñationem cõicatur, per gñationem datur, & recipitur: & omne tale, si non est gñationi accidentale, gñatur, sed substantia, nõ accidit gñationi, ergo &c.

36 R E S P. ad hæc intelligendũ, notandum est, qd cõmune quantum est de se indifferet se habet ad actum, & potentiam. Cõmune. n. põt dici illud quod est cõicabile, quãuis nõ sit in pluribus: sicut patet i multis vniuersalibus, vt in sole, & luna, & huiusmodi. Cõmune. n. dicitur cõicatu, quod est actu in pluribus: dico ergo, qd quemadmodum forma vniuersalis quãtum est de se cõicabilis est: sed tñ actu non cõicatur nisi per propagationẽ, vel aggregationem pluriũ: sic natura diuina, vel essentia de se quidem cõmunicabilis est: sed qd actu cõmunicatur, non est nisi per id qd multiplicat, vel plurificat ei supposita. hæc aut est gñatio. Qm ergo per generationem personę plurificatur, & substantia in illis non numeratur, hinc est, qd verissime substantia, vel essentia per gñationẽ cõicatur: qd per gñationem fit, vt sit in pluribus vna.

37 AD illud quod obijciatur, qd generatio est principium distinguendi. Dicendum, qd generatio est p se principium distinguendi suppositum a supposito: quia ad id terminatur per se, & est principium cõicandi naturã

cõmunem: quia cõsimilem ex simili. Sed qm natura in inferioribus numeratur in suppositis: ideo est principium distinguendi etiam cõmune: sed per accidens: in Deo aut, nec est per se, nec per accidens. Ad illud qd obijciẽt, qd facere cõmune esse in hoc, est ratio appropriandi. Dicendum, qd illud habet veritatem. qm est cõe appropriabile, vel appropriatũ per esse in hoc. diuina autem essentia nõ est sic appropriabilis, vel appropriata per esse in hoc: quia non est appropriabilis, quo ad significatum, nec quo ad suppositum, quia idem significat, & supponit, sicut supra ostensum est: significatum autem eius nulla additione distinguitur. Hæc enim est vera, essentia patris, & essentia, qd est in patre, est filius. Vel aliter põt dici, qd facere in hoc, est dupliciter, aut absolute, & sic est ratio appropriandi. Aut in comparatione, vbi illud quod erat prius in vno, fiat postea in alio, & sic est ratio cõicandi naturam. Sed quedam natura est, qd diuiditur in suppositis, vtpote illa, cui fit additio, quædam non vt diuina, & in prima est ratio cõicandi, & distinguendi. in diuina solum cõmunicadi. Ad illud quod obijciatur, qd si cõmunicatur substantia, sit per generationem cõis substantia. Dicendum, qd verum est sm qd commune est sm actum, quia in pluribus: sed non sm potentiam, vnde circũscripta generatione, substantia est cõis: quia cõicabilis, sed non est cõmunis, quia communicata. Ad illud quod obijciatur, qd per generationem datur generari. Dicendũ, qd falsum est: quia generari dicit productionem, & distinctionem: sed datur dicit auctoritatem, & cõicationẽ: quia p gñationẽ substantia non distinguitur, quãuis cõmunicetur, ergo &c.

VTRVM PATER VOLVNTATE GENVIT FILIVM: an necessitate: & an volens, vel nolens sit Deus.

DISTINCTIO VI.

R A E T E R E A queri solet, vtrum pater genuerit filiũ voluntate, an necessitate. De hoc Orosius ad Aug. ita ait. Voluntate genuit pater filium, vel necessitate: sed

De cõparatione ad generandi ad poten.

sed nec voluntate, nec necessitate: quia necessitas in Deo non est, ^{tiā cap. 20.} praeire voluntas sapientiā non potuit. Quocirca, vt Aug. ait in 15. ^{In tom. 4.} lib. de Trin. ridenda est dialectica Eunomij, à quo Eunomiani hæ- ^{In dialog.} retici orti sunt, qui cum non potuissent intelligere, nec credere voluis- ^{65. quæst. 7.} set vnigenitū Dei filium verbum Dei esse naturę. i. de substantia pa- ^{Opinio} tris genitum, non naturę, vel substantię dixit esse filium, sed filium ^{iusdam he} voluntatis Dei: volens asserere, accedentem Deo voluntatem, quia ^{reus.} gigneret filium, sicut nos aliquando aliquid volumus, quod antea ^{August. de} nō volebamus, propter quod mutabilis intelligitur nostra natura, ^{Trin. li. 15.} q̄ absit, vt in Deo esse credamus. Dicamus ergo verbum Dei esse fi- ^{cap. 20.} lium Dei natura, non voluntatē, vt docet Aug. in 15. lib. de Trin. ^{Et in que-} ybi quēdam catholicum hæretico respondentem cōmendat, dicēs: ^{stionibus} Acute sanē quidam respondit hæretico verfunissime interroganti, ^{ad Orosiū.} vtrum Deus filium volens, vel nolens genuerit: vt si diceret nolens, ^{August. de} absurdissima Dei miseria sequeretur: si autem, volens, continuo qđ ^{Trin. li. 15.} intendebat concluderet. scilicet non naturę esse filium, sed voluntatis. At ^{cap. 20.} ille vigilantissime vicissim quæsiuit ab eo, vtrum Deus pater volēs, ^{Et in que-} aut nolens sit Deus, vt si responderet, nolens, sequeretur grādis ab- ^{stionibus} surditas, & miseria, quam de Deo credere magna est infantia: si aut ^{ad Orosiū.} diceret, volens, responderetur ei, ergo & ipse voluntate sua Deus est, ^{August. de} non natura. Quid ergo restabat, nisi vt obmutesceret, sua interro- ^{Trin. li. 15.} gatione obligatum indissolubili vinculo se videns? Ex prædictis do- ^{cap. 20.} cetur non esse concedendum, qđ Deus voluntate, vel necessitate, ^{Et in que-} vel volens, vel nolens, sit Deus. Item, qđ voluntate, vel necessitate, ^{stionibus} vel volens, vel nolens genuerit filium.

Oppositio contra prædicta.

SED contra hoc opponitur sic. Voluntas Dei est natura, siue es- ^{Respon-} ssentia Dei, quia non est aliud Deo esse, aliud velle: & ideo sicut vna ^{August. de} est essentia triū personarum, ita & vna voluntas. Si ergo Deus natu- ^{Trin. li. 15.} ra, Deus est, & voluntate Deus est: & si verbū Dei natura filius Dei ^{cap. 20.} est, & voluntate filius Dei est. Hoc autem facile est refellere: nam & ^{Et in que-} præscientia Dei, siue scientia, quæ scit, vel præscit bona, & mala, di- ^{stionibus} uina natura, siue essentia est, & prædestinatio, siue voluntas eius ea- ^{ad Orosiū.} dem diuina essentia est, nec est aliud deo scire, & velle, quam esse, & ^{August. de} cum sit vnum, & idem scientia Dei, vel voluntas, non tamen dicitur ^{Trin. li. 15.} de voluntate quicquid dicitur de scientia, & econuerso. Nec omnia ^{cap. 20.} illa sua voluntate Deus vult, quæ sua scientia scit, cum sua scientia ^{Et in que-} nouerit tam bona, quam mala: voluntate autem non velit nisi bo- ^{stionibus} na. Scientia quippe Dei, & præscientia de bonis est, & malis: volun- ^{ad Orosiū.} tas vero & prædestinatio de bonis est tantum, & tñ vnū & idem in ^{August. de} Deo est scientia, & voluntas, & præscientia, & prædestinatio. Ita cū ^{Trin. li. 15.} vnum sit natura Dei, & voluntas, dicitur tamen pater genuisse filiū ^{cap. 20.} natura, non voluntate: & esse deus natura, non voluntate.

G 2 Qualiter

rit filium
anathema
tizat sãcra
ecclesia.
Item si q̃s
nolẽte pre
dicar natũ
filium, ana
thema sit.
Non enim
nolente .
patre coa
ctus pater,
vel natu
rali neces
sitate du
ctus, cum
nollet ge
nuit filium:
sed mox,
vt voluit si
ne tpe, &
impossibi
liter ex se
vnigenitũ
demonstra
uit. Ephe.
& Eccl. 1.

Qualiter intelligenda sunt illa verba, pater nec volens, nec volens Deus est,
nec volens, nec volens genuit filium.

PRÆDICTA tamen verba, quibus prudẽter dictum est,
quod Deus pater nec volens, nec volens est Deus, nec volens, nec
volens genuit filium, siue voluntate, siue necessitate, ex tali sensu mihi
videntur accipienda, vt voluntatem præcedentem, vel accedentem
intelligamus: qualiter Eunomius intelligebat. Non enim ipse De
est voluntate præcedenti, vel efficienti, vel volens priusquam Deus:
nec voluntate præcedenti, vel accidenti genuit filium, nec prius vo
lens, quam generans genuit filium, nec prius generans, quam volens,
genuit filium: volens tamen genuit, sicut potens genuit, & bonus ge
nuit filium, & sapiens genuit, & huiusmodi. Si enim pater sapiens,
& bonus, dicitur genuisse filium, cur non & volens? cum ita sit Deo
idem esse volentem, quod est esse Deum: sicut idem est esse sapientem,
quod est esse Deum. Dicamus ergo, quia pater sicut sapiens, ita vo
lens genuit filium, sed non voluntate præcedenti, vel accedenti.
Quem sensum aperit Hiero. & confirmat ita dicens, super epistola
ad Ephe. De filio Dei. i. domino nostro Iesu Christo scriptum est,
quia cum patre semper fuit, & nõquam eum vt esset, paterna volun
tas præcessit, & ille quidem natura filius est.

De comparatione actus generandi
ad potentiam.

DISTINCTIO VI.

Præterea queri solet, utrũ pater
genuit filium voluntate, &c.

Expositio.

Diuisio.

In parte ista ponit Ma
gister dubitationes emer
gentes ex cõparatione
actus generandi ad po
tentiam. Et qm̃ contingit
comparari ad actum generandi ad
potentiam, & potentiam generandi
ad suppositum, & ex vtraq; compa
ratione incidit dubitatio circa essen
tiam vnitatem: ideo primo ponit du
bitationem ex comparatione actus
generandi ad potentiam. Secundo
ponit dubitationem ex comparatione
potentie generandi ad personam.
infra distin 7. Hic solet queri a qui
buldam, &c. Item prima pars, quæ
continet præsentem distinctionem ha
bet quatuor particulas. In prima po
nitur questio: Vtrum potentia,
vel virtus generandi sit produciens
necessitate, vel voluntate, & determi
nat veritatem huius questiois. Se

cundo ad istam questionem rãdet
contra hæreticum hominem arguendo.
ibi. Dicamus ergo, verbum Dei esse
filium Dei. Tercio vero opponit con
tra prædictam solutionem, & respon
det ibi. Sed contra hoc opponitur
sic, voluntas Dei, &c. Quarto, & vlti
mo redit ad explanationem primæ
solutionis. ibi. Prædicta tamen ver
ba, quibus prudenter dictum est, vbi
explanat solutionem præhabitam.

Nec voluntate, nec necessitate.

Videtur insufficiens diuisio. Omne
enim quod Deus facit, aut facit na
turaliter, & sic necessãrio, aut volun
tarie. Si tu dicas, q̃ ipse respondet ad
intellectum hæretici, & hæreticus in
telligit de voluntate antecedente, &
necessitate inenitabilitatis. Obijctur
q̃ oratio nihilominus in se est mul
tiplex. Sed qui respondet orationi
multiplici, simplici ter affirmãdo, vel
negando, male respondet, sicut quod
dicit Philosophus, ergo &c. Respo.
dicendum q̃ Aug. respondet sicut in
tellectum hæretici, quia aut oratio
in se sit multiplex, quia tñ hæreticus
in vno sensu eam accipit, tam multi
plicem illa nō i facere: adiungendu,
quia

Respon.
i. Elẽcho.

quia non procedit fm illam. Sed distinctio ppositionis multiplicis, qm fm illam multipliciter non cadit deceptio, magis est ad ostentationem, quam ad veram responsionem.

Verbum Dei, esse filium Dei natura, non voluntate.

Dub. 2 Videtur non benedicere, quia p alio est Deus, alio est pater, qd diuinitate est Deus, & paternitate est pater: vt dicit Augustinus. Sed filius est Deus, natura diuinitatis, ergo hac non diceretur filius, sed ipsa filiatione.

Respon. Respondit dicendum, quod ille ablatius, potest construi formaliter, & sic falsa est: quia formaliter alio est Deus. Natura, & alio filius. Potest iterum construi originaliter, & in ratione principij, & sic vera est, & est sensus, quia filius ortum habet a patre naturali.

Acute sane quidam respondit, &c.

Dub. 3 Contra. Aug. commendat istam solutionem, quæ non est commendanda, quia multiplicare inconueniens, non est soluere.

Respon. Respondit dicendum, qd est solutio ad hominem, & est solutio ad orationem, & aliquam melius, & vtilius est soluere ad hominem, qd ad orationem, vt pura, qm respondens est discipulus, & non vult intelligere veritatem, & qm assistentes sunt simplices, & non possunt capere veritatem, & subtilitatem: ideo quia hæreticus veritatem respuebat, & aduersabatur, ideocirco aduersanti erat aduersandū. & tali modo, quo magis priuaretur gloria, & assistentes fallacia. Ideo commendat istam responsionem Aug. qd manifeste opponens sua questione ligauit. Hunc ergo modum respondendi docuit dominus. Math. 21. vbi dixit? Baptismus Iohan. de celo erat an de hominibus, &c. Item, queritur cum non sit responsum ad orationem, quomodo respondendum sit. Videtur, qd diuisio hæretici sit per immediatam, quia velle, & nolle opponuntur contradictorie: inter quæ non cadit medium. & dicendum ad hæc, qd hæreticus querit de voluntate accedente, siue de antecedente, & tunc, natura pars est vera,

nec sunt membra opposita contradictorie: sed contrarie. Nolle, n. & velle, dicunt actus voluntatis contrarios, inter quos cadit medium. Aliquid enim est, respectu cuius voluntas non habet rationem cause, nec repugnantie, & ita patet illud.

Nam & præscientia.

Videtur falsum dicere de scientia Dei, & præscientia de bonis, & malis. Dicit enim glossa super illud Psal. Quæ ignorabam, interrogabam me, &c. Ars nescit vitium: sed in Deo est ars artium, ergo, &c. Si dicas quod nescit per modum practicum, sed speculationis. Contra, illud solum scit hoc modo quod in eo relucet: sed in Deo non relucet mala, ergo &c. Item, videtur Magister non solvere argumentum. multiplicare enim inconueniens, non est soluere. dicendum quod sicut recte dicitur, Deus cognoscit mala per seipsum, sic rectum iudicat de obliquo, & lux de tenebris: nec oportet, qd in Deo luceat malum, sed sufficit, quod luceat mali oppositum. Ad illud quod obijcit de solutione Magistri. dicendum quod solutione non ponit, sed innuit contra arguendo, quasi dicitur ex illo, idem non potest inferri ex altero: quia quævis sunt idem in essentia, tñ diuersa sunt cōnotata.

Item queritur de hoc quod dicit Hilarius in notula.

circa istum §.

Predicta tamen qd sancta ecclesia anathematizauit eos qui dicunt Deum non generare consilio, &c. Videtur enim contradicere Damascenus, dicens lib. 2. c. 31 ti, quia in Deo non est consiliū, quia consiliū est ignorantis natura. Respon. dicendum, qd consiliū dicitur dupliciter. Vno modo dicitur consulere accipere consiliū, & sic dicitur ignorantia, & similiter consiliū dicitur ad hoc. Alio modo consulere dicitur dare consiliū, & hoc modo dicitur scintillam, & potest transferri ad diuinam. Deus enim nullo modo accipit consiliū aliunde. Vnde notandum qd in consilio duo sunt. Est ibi cognitio

rei occultæ, & est ibi dispositio firma: quoniam ergo in Deo est verissima cognitio occultorum, & inuariabilitas, ideo recte in ipso dicitur esse consilium. vnde Grego. Deus mutat sententiam, sed non consilium.

Art. vnic^o

A Denidentia huius partis tria principaliter queruntur. Primo queritur vtrum generatio filij sit secundum conditionem necessitatis. Secundo, vtrum sit secundum rationem voluntatis. Tercio, vtrum secundum conditionem exemplaritatis.

Q V A E S T I O I. CONCLVSIO.

Generatio necessario est in diuinis, necessitate immutabilitatis, non exigentia, aut coactionis.

Fundamenta.

VOD generatio sit secundum conditionem necessitatis sic ostenditur. Secundum, & actualior est natura in patre ad producendum filium, q̄ sit in luce ad producendum radium: sed lucem necesse est, est radium producere, ita q̄ productio in ipsa est secundum conditionem necessitatis, ergo multo fortius in patre respectu filij. Item, omne quod emanat ab alio, emanat secundum conditionem necessitatis, aut contingentia, ergo & filius emanat altero istorum duorum modorum: sed non secundum conditionem contingentia, quia tunc contingens esset filium generari, ergo. Item, ab omnipotente detrachere maximum posse, est impossibile: sed Deus pater est omnipotens, cuius maximum posse est generare filium, ergo detrachere ei posse generare filium, est impossibile. Sed in æternis potentia est coniuncta ætui, ergo pari ratione impossibile est auferre ætū generationis, ergo impossibile est non generare: sed impossibile non esse, & necesse esse conuertuntur. ergo necesse est generare. Contra, Augustinus ad Orosium, & Magister dicit in littera Nec voluntate, nec necessitate genuit pater filium, quia necessitas in

Deo non est, ideo, &c. Item, Hilarius in libro de synod. Non naturali necessitate ductus pater genuit filium, ergo non fuit ibi necessitas naturalis; nec necessitas alia, ut videtur, ergo, &c. Item, nobilius produciens est illud quod dominatur suæ actioni, q̄ quod subiaceret: sed agens secundum rationem necessitatis subiaceret actioni: quia vellet, nollet, oportet ipsum facere, ergo simpliciter pater, qui est nobilissimum agens nobilissimo modo producit filium. non igitur secundum conditionem necessitatis. Item, hoc idem potest ostendi sic. Quod gratis datur, non de necessitate datur. Sed Ricardus dicit, q̄ in præ est amor gratuitus, quo dat esse filio, & spiritui sancto: si ergo gratis dat, non dat necessario.

R E S P. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q̄ multiplex est necessitas. Quædam est necessitas pueniens ex principio disconueniente. Quædam ex principio deficiente. Quædam ex principio conueniente, & sufficiente. Illa autem, quæ puenit ex principio disconueniente, est duplex. Aut enim est ex ipso mouente contra naturam, & hæc est necessitas violentia. Aut contra voluntatem, & est necessitas coactionis, & de illis duobus modis querit hæreticus, quæ sunt valde vsitati. Illa similiter, quæ est ex principio deficiente, est duplex. Aut. n. est respectu eius quo res est nata compleri, & hæc est indigentia necessitas, ut cibi, & potus, & de hac dicitur Ioh. 3. Qui viderit fratrem suum necesse habere, &c. Aut respectu eius quod incurrit ex ipso defectu, & hæc est necessitas inuitabilitatis, qualis est in morte, & in primis motibus: hanc necessitatem incurrit homo ex carentia originalis iustitia. Psal. De necessitatibus meis erue me. Tertia est similiter duplex, q̄ est ex principio sufficiente, & conueniente. Aut. n. ex principio sufficiente in disponendo, & hæc est necessitas materiz dispositæ, quæ potest dici necessitas exigentia. Aut in complendo, & hoc immutabilitatis est necessitas. Et hoc ultimo modo necessitas cadit in Deo, & principaliter in

Deo:

Ar. 1. Pe.
Ad opp.
quæst. 7.

ad Orosium, & Magister dicit in littera Nec voluntate, nec necessitate genuit pater filium, quia necessitas in

Deo quia ipse solus est, qui principaliter sibi oīno sufficit, & qui secum oīno cōuenit. Hæc autem necessitas non repugnat libertati volūtatis: sed solū verititati, qualis nō est i Deo.

A D illud quod obijciatur de litera. Dicendum, qd illud intelligitur de necessitate coactionis, quæ nullo modo cadit in Deū, & de hac quærebat hæreticus. Similiter, & Hilarius intelligit de hac eadem: vnde subiungit in litera. non naturali necessitate, cum nollerit tunc ibi enim esset coactio, dū repugnaret volūtati. A D illud quod obijciatur, qd agens per necessitatem subiaceret suæ actioni. Dicendum, qd falsum est, nisi sit necessitas repugnans volūtati. Cum. n. est necessitas repugnans, necesse est volūtatem subijci, quia nō potest prævalere. Sed qñ est necessitas summe consonans, non potens discordare a volūtate, tunc nullam inducit subiectionē, sicut patet. Deus necessarius est beatus, & necessarius vult esse beatus, & sicut necessariū est ipsum esse beatum, ita & velle. sic intelligēdum est in generatione filij.

7 A D illud quod obijciatur de amore gratuito. Dicendum, qd duo sunt in gratuito amore, vnum est quod dat liberalitatem æternam, ita qd nulla est exigentia, siue debitum meriti, vel naturæ. Aliud, quia dat sine retributione, & quantum ad hoc secundū, dicitur amor gratuitus in patre, nō quantum ad primū. Naturæ. n. fecūditas patris necessariū est ratio cōcedendi naturā.

Q V A E S T I O II.

CONCLUSIO.

Generatio filij est secundum volūtatem cōplacentiæ, & non secundum volūtatem quæ sit principium cum communicante naturā.

Funda-
menta.

T R V M gñatio filij sit sūm rationem voluntatis. Et qd non. Vñ primo per auctoritates, secundum p rōnes. Primo ostēditur per auctoritatē Hilarij qui dicit

i lib. de Synodis, oībus creaturis substantiā Dei voluntas attulit, sed filio naturā dedit. Item, Aug. 13. de Trin. reprehendit Eunomium qui posuit filiū Dei esse filiū voluntatis, ergo si recte reprehendit gñatio filij non est sūm rationem voluntatis. Item, rōnes ostenduntur sic. Generatio q̄tum est de se est exitus naturalis, siue per modū naturæ. Sed ille est alius mod⁹ pducendi qd per voluntatē, ergo &c. Item, filius est sapientia patris, ergo si præcedit sūm rationem voluntatis, voluntas est prior sapiā, sed hoc est inconueniens, quia cognitio sūm rationem intelligendi, præcedit affectiōnem, siue voluntatem, sed contra. In omni natura ordinata potentia naturalis subiaceret volūtati, vel salte conformat volūtati, sicut patet in primo homine, sed in Deo est natura ordinatissima, ergo nihil a naturā, vel per naturā, qd nō sit p voluntatem. Itē, consimilis est mod⁹ pducendi in trinitate creata, & in trinitate increata, sed in imagine, notitia oriē mediante voluntate a mente, ergo filius a patre mediante voluntate, siue p voluntatem. Minor patet p Aug. 9. de Trin. Partū mentis pcedit appetitus, vnum q̄rendo inuenimus quod nosse volumus, nascit proles ipsa notitia. Item, vbi est maior cōcōitio, ibi est liberalitas maior: sed pater plus cōmunicat filio, q̄ omnibus creaturis, ergo maior est ibi liberalitas, ergo cū creaturæ pcedant per modū liberalitatis, multo magis filius & sic &c. Item, in creaturis existentibus in actū generationis, simul mouet naturā & voluntas, & nihil ex hoc filio derogatur, ergo si p̄r magis pducit sūm se totum, q̄ creatura, ergo multo fortius p naturā, & voluntatē. Item, ad hoc est auctoritas Hil. in 3. de Trin. pater ante omne tempus filiū pcreauit, omne quod est De⁹ p charitatem natiuitati eius impartiens: si per charitatē, ergo per voluntatem. Item, Origē. loquens de mente diuina dicit, germen profertens voluntatis sit verbi pater, ergo videtur qd filius generetur a patre p volūtatem, & qd sit filius voluntatis.

R E S P. dicendū, qd voluntas pōt

G 4 dupli-

Ad opp.

dupliciter considerari respectu volentis. i. vt in ratione approbantis, & diligentis, & sic est respectu ois boni, siue sit necessarium, siue sit contingens, siue creatum, siue increatum, siue ab alio, siue non ab alio, vt patet. Hęc. n. vera est, pater vult esse Deū. Alio modo considerat vt in ratione pducentis. Et hoc dupliciter, aut prout est principium distinctū contra naturā, sicut q̄ dicitur, q̄ alia sunt natura, alia voluntas. aut prout est coniunctum. Si prout est principium distinctū, sic distinguitur voluntas dupliciter. i. accedens, & antecedens voluntas accedens

Cause à deus est quia aliquis de nō volente fit. Secundo dist. volens, hæc non est in Deo, nec respectu sui. Quia Dei, Deus enim non habet aliam q. i. ibi de nouam voluntatem, nec respectu sui, quarto dist. nec respectu alterius. Voluntas antecedens precedit effectum causalitate, datur cōce & duracione. hæc quidem est i Deo, dicit q̄ vult sed nō respectu Dei, sed respectu creaturæ. Antea tūc solum, oēs enim diuine psonæ cedens hæ sunt simul. Alio modo prout voluntat locū res consideratur vt principium coniunctum nature, pōt esse dupliciter, quia dicitur filij. tunc natura & voluntas sunt principium. aut igitur natura est pducens cit his Sco. principaliter voluntate cōmunicāte, distincta. ista aut econuerso. Verumq. n. principali q̄st. 1. ibi ter esse non pōt. Si voluntas est principium cōmunicāte cū cōmunicante natura, sic ad 2. ar. est processio Spiritus sancti qui, p̄ce. vbi negat dicit p̄ modum amoris tū similis in natura voluntatē tura. Si vero natura est principium cū neq; prin cōmunicāte voluntate, sic est gñatio principaliter, filij qui producit vt oīno similis & neq; secun p̄ modū nature, nihilominus vt dario con latus, & ideo dicit p̄ sibi in eo concurrere ad placet pater. Et 2. Pe. 1. dicitur filius generatio dilectionis.

Item. A D illud q̄ obijci in contrariū,

- 9 q̄ generatio est p̄ modū voluntatis, siue fm rōnem voluntatis, dicendum q̄ hoc intelligit, aut de voluntate approbante, vt ostendunt duæ auctoritates. Hila. & Origenes. aut de voluntate cū cōmunicante natura, vt ratio quæ postea est primo. A D illud vero q̄ obijci de similitudine imaginis, dicendum q̄ in hoc est dissimilis imago creata ipsi trinitati increata, vt dicit Augu. 15. de Trin. quia ibi nō nascit

verbum per inquisitionē, sicut pōt nasci in nobis, vnde potius valet ad oppositū, q̄ ad propositum. A D illud quod obijciatur q̄ maior est cōmunicatio in generatione filij & c. Dicendum q̄ maior cōmunicatio, vel minor, nō facit modum emanandi esse fm liberalitatem, vel fm modum voluntatis, sed modus, siue ratio cōmunicandi. Et quia pater cōmunicat creaturis per voluntatē, ita q̄ voluntas eius est causa pducens filium p̄ tertiū dicitur nature, ideo non sic dicitur filius produci per voluntatem, sicut creaturæ.

A D illud, q̄ in generatione hominis simul mouet natura & voluntas, dicendum q̄ hoc est p̄ defectum, magis q̄ propter cōplementum, quia pater per se non pōt generare, sed ex cōmunicatione cū alio distante, quod fit ad imperium voluntatis, Deus autē alio adiuuante non indiget, & ideo non est simile.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Filius generatur à patre per modum nature & exemplantis, sicut ratio exemplandi, non exemplati.

TRVM gñatio filij à patre fit fm rationem exemplaritatis. Et q̄ sic vt hoc modo, sup illud psal. Semel locut

Ad opp.

est Deus, glo. i. filium genuit, in quo oia disponit, sed dispositio æterna dicit rōnem exemplaris, ergo si filius procedit vt verbum, procedit p̄ modum exemplaritatis. Item generatio filij à patre est similis pductioni notitiæ ex mente, sed notitia procedit ex mente fm rationem exemplaris, quia exemplar est ratio cognoscendi, ergo & c. Item, qd est imago in producto, hoc est exemplar in producete, Quando n. productū expresse repñtat, imago dicitur. Similiter cum producat expresse representat, exem plar dicitur. ergo cū filius procedat vt imago, eadem rōne per modū exemplaritatis. Itē, omne principium cognitiuum rei producentis producit

Basili lib. 2. contra Eun.

Fundamenta.

producit *fm* rationem exemplandi, sed pater est principium filij cognitionum, ergo producit filium *fm* ratione exemplaris. Si dicas qd illud non sufficit, imo necesse est qd exemplar & exemplatum differant in forma & natura, hoc nihil est, quia si homo dum generat hominem, posset talem generare qualem cogitat, tunc generatio illa non tñ esset *fm* naturam, sed etiam *fm* exemplar. Sed pater omnino produxit filium vt sciuit & voluit, ergo &c. Si dicas qd nec illud sufficit, sed necesse est exemplar pcedere. Obijciat. Si Deus ab æterno creasset mundum per impossibilia, nihilominus mundus esset, pductus *fm* rationem exemplaritatis. Contra, in inferioribus, agens p naturam, & agens per exemplar ex opposito diuiduntur, sicut natura & intellectus, ergo quod pducitur *fm* naturam, non producit *fm* rationem exemplaritatis, sed filius *fm* naturam producit a patre, ergo &c. Item, omne producens aliud *fm* rationem exemplaritatis, producit *fm* rationem voluntatis. Sed pater vt ostēsum est supra non producit filium p voluntatem, ergo &c. Item, forme nō est forma, ergo nec exemplaris exemplar, sed filius est ars & exemplar omnium, ergo non habet exemplar in patre, ergo nō procedit *fm* rationem exemplaritatis. Item, quod est in alio *fm* veritate non est in illo *fm* exemplar, sed filius est in patre *fm* veritatem, ergo non procedit *fm* rationem exemplaritatis, ergo &c.

- 82 R E S P. dicendum, qd sicut procedere per modū voluntatis & liberalitatis est dupliciter, vno. n. modo procedit per modum liberalitatis ipsum quod non est liberalitas, sed quod fit, vel datur ex liberalitate, & sic creatura procedunt a Deo. Alio modo sicut quod est ratio liberalitatis, vt amor, & sic procedit Spiritus sanctus vt amor, qui est donū, in quo omnia dona donantur. Sic per modū exemplaritatis est procedere dupliciter. Vno modo sicut exemplatū proprie, sic creatura procedit a Deo, tanquam exemplatum ab exemplari, & sic importat exemplar causalitatem formalem

respectu exemplati. Alio modo dī procedere per modum exemplantis, sicut rō exemplandi, & sic vt procedere ipse filius, qui dicitur verbum patris quo se non tantum loquitur, sed et cetera dīponit. Vnde fili⁹ *fm* Augu. 7. de Trinita. dicitur plena ars omnium rōnum viuentium. Et hinc habetur illud qd consuevit dici, qd qui negat ideas esse, negat filium Dei esse. Et ille mod⁹ procedendi *fm* exemplaritatem non repugnat processui naturali, ideo non pot esse nisi naturalis. Alius vero mod⁹ repugnat processui naturali, est. n. *fm* voluntatis imperiū, ita qd producens & productum differunt sicut causa, & causatum. Sed vnum secundū veritatem nō est in alio, vnde rationes inducē ad hanc partem procedunt *fm* hanc viam, & secundū hanc verum cōcludunt, secundum aliam verō nulla cōcludit, imo ad oēs rōndendum est per interpretationem. Ille aut quz obijciuntur in cōtrarium oēs procedunt secundū ahamvī, quia dicunt qd procedit secundū modum exemplaritatis, quod est ratio exemplandi, quod pater, quia sumuntur a rōne æternæ dispositionis, cognitionis, & imaginis. Vltima vero ratio cōcludit qd procedit per modū exemplaritatis, sicut exemplatū, & præterea soluenda est per interpretationem.

AD illud quod obijciunt qd omne principium rei producendæ si habet cognitionē producit p exemplar, dicendū est, qd illud falsum est nisi ratio cognitionis pcedat, ita qd habet præcognitionem, saltem secundū rōnem causæ ad effectum, qd ordinatio exigit assentialem diuersitatem, siue specialem, siue substantialem. Exemplatū enim secundū qd exemplatū, non est in exemplante secundum veritatem, sed per similitudinem, quæ in quā similitudo cum sit ratio cognoscendi & exemplandi, dī exemplar. Procedit ergo filius secundū rationē exemplaritatis, non sicut exemplatū per exemplar, sed sicut ipsum exemplar, vel rō exemplandi cetera. Et si tu obijcias qd exemplar commune est toti trinitati. R. s. p. ad hoc Aristod. de mundo archetypo, suo

sue de ideis, & idea, siue mundus archetypus non tñ appropriatū est ipsi filio. verumetia proprium. Vel aliter pōt dici, quia secundū q̄ exemplar dicit rationem cognoscendi, sic commu-

ne est toti trinitati, & appropriatur filio, sicut sapientia. secundū vero vltra hoc dicit rōnem emanandi sic est propriū filij. & sic importat per hoc nomen verbū, vt meli⁹ patebit infra.

HIC QVAERITVR AN POTVERIT, vel voluerit gignere filium.

DISTINCTIO VII.

De cōparatione potētiæ generandi ad personam.

IC solet quæri à quibusdam, vtrum pater potuerit, vel voluerit generare filium. Si enim, inquit, potuit vel voluit generare filium, ergo potuit aliquid, & voluit, quod nec voluit, nec potuit filius: nam filius nec potuit nec voluit generare filium. Cui versutiz facile respondemus, dicentes: Possē vel velle generare filium, non est aliquid possē vel velle subiectum potētiæ, vel voluntati. Est tamen aliqua potētia vel voluntas, scilicet possē, vel velle gignere filium, & ideo distinguenda est intelligentia propositi verbi, possē vel velle gignere filium, & possē vel velle aliquid. Ne q; enim generatio filij aliquid eorum est, quæ subiecta sunt diuinæ potētiæ & voluntati: nec est aliquid inter omnia, vel de omnibus, sed super omnia, & ante omnia. Non enim ante voluit vel potuit, quā genuit: sicut nec antē fuit, quā genuit: quia ab æterno fuit, & ab æterno genuit. Ex simili quoq; hoc videre possumus. Pater enim potest esse pater, & vult esse pater: filius autem non potest, nec vult esse pater: ergo pater potest vel vult esse aliquid, quod non potest, vel vult esse filius: non sequitur: quia esse patrem non est esse aliquid, sed potest esse ad aliquid, vt in sequenti ostendetur.

Ponit quēdam verba Aug. vnde potest moueri auditor.

Dist. 28.
huius primi
3. si.
72. ca.

SED vehementer nos mouet quod August. ait in lib. contra Maximinum, qui asserbat patrem potētiorem esse filio, eò quod filium genuit. Deum creatorem, filius autem non: dicebatq; patrem potuisse gignere non filium: & ideo potētiorem esse filio. Ad quod respondens Augu. dicere videtur, quod filius etiam potuit gignere, volens ostendere patrē esse non potētiorem filio, his verbis. Absit vt ideo potētiior sit pater filio, sicut putas, quia creatorem genuit pater, filius autem non genuit creatorem: neque enim non potuit, sed non oportuit. Vide & diligenter attende hæc verba, non enim non potuit, sed non oportuit. Videtur enim dicere quod filius potuit gignere, sed non oportuit, & ita potuit quod non oportuit. Quare autem non oportuit, subdit dicens, Immoderata. n. esset diuina generatio, si genitus filius nepotem gigneret patri, quia

&

& ipse nepos nisi auo suo pronepotem gigneret, secundum vestram mirabilem sapientiam impotens diceretur. Similiter etiam ille, si nepotem non gigneret auo suo, & pronepotem proauo suo, non à vobis appellaretur omnipotens, nec impleretur generationis series, si semper alter ex altero nasceretur: nec eam perficeret ullus, si non sufficeret vnus omnipotens. Itaq; omnipotentem genuit filiam patris natura, non fecit.

Opponitur prædictis verbis Augustini.

H O C autem videtur quibusdam non posse stare, scilicet quòd filius potuerit gignere. Si enim potuit filius gignere, potuit esse pater: & si potuit esse pater, potuit ergo esse pater vel sui, vel patris, vel spiritus sancti, vel alicuius alius. Sed alicuius alius non: quia nullus alius semper fuit. Nec patris: quia pater est ingenicus & in-
 nascibilis. Nec sui: quia nulla res seipsam gignere potest. Nec spiritus sancti: quia nasci non potuit: Si enim nasci potuit, potuit esse filius, & ita mutabilis esse potuit. Li. de Tri.
1. cap. 1.

Hic quaeritur quomodo intelligenda sint.

Q V O M O D O ergo accipiat quod suprà dictum est, Non enim non potuit gignere, sed non oportuit: quasi potuit, sed non oportuit. Non est nobis perspicuum aperire quomodo sit hoc verum, & ideo sub silentio potius esset prætereundum, nisi me super hoc aliquid loqui cogeret instantia querentium.

Hic aperitur ex quo sensu accipienda sint.

P O T E S T ergo sic intelligi. Non enim non potuit, sed non oportuit, id est, non ex impotentia sui fuit quòd filius non genuit, sed ei non conueniebat: sicut Deus filius non est Deus pater, nec tamen hoc ex impotentia sui est. Nam & pater similiter non est filius, nec hoc est ex impotentia patris. Sed quaerit Maximinus Arianorum episcopus. Vnde ergo est quòd pater non potest esse filius, vel filius pater? non utiq; ex impotentia, sed pater proprietate generationis pater est, qua oportet eum non esse filium, & filius proprietate natiuitatis filius est, qua oportet eum non esse patrem. De quibus proprietatibus postea plenius tractabitur. Distin. 26
huius pri.

Verum pater natura sit potens gignere filium, & an hoc sit aliqua potentia, quæ sit in filio.

I T E M quaeritur à quibusdam. Si pater potens sit natura gignere filium, & an hæc sit aliqua potentia quæ nō sit in filio. Ad quod dicimus, quod pater non est potens nisi natura: eius enim potentia natura est vel essentia. At, inquiunt illi, si potens est gignere, habet ergo potentiam gignendi. Filius autem non habet potentiam gignendi, si non potest gignere. Habet ergo aliquam poten-
 tentiam

tentiam pater, quam non habet filius. Non sequitur. Eandem enim potentiam habet penitus filius, quam & pater: qua pater potuit gignere, & filius gigni potuit. Eadem enim potentia est in filio, qua potuit gigni, quæ est in patre, qua potuit gignere. Sed contra hoc opponitur. Aliud est posse gignere, aliud est posse gigni, quia aliud est gignere: & aliud gigni. Hic distinguendum est. Si enim cum dicitur, aliud est posse gignere, aliud posse gigni, aliam significas potentiam, qua pater potens est gignere, & aliam, qua filius potens est gigni, falsus est intellectus. Si autem dicas, patrem posse habere aliam proprietatem, siue notionem, qua genitor est: & filium aliam, qua genitus est: verus est intellectus. Aliam enim habet pater proprietatem, qua pater est: aliam filius, qua filius est.

Quomodo intelligendum sit, filius habet, vel non habet potentiam generandi.

ITA etiam cum dicitur, filius non habet potentiam generandi, quam pater habet, dupliciter intelligi potest. Si enim dicatur, filius non habet potentiam generandi quam & pater, scilicet qua potens sit ad generandum, id est, ut genuerit, vel ut generet sicut pater, verum est. Si verò intelligatur sic, non habet potentiam, qua possit gigni, vel genitus esse, qua eadem pater potens est ut genuerit, vel ut generet: falsum est. Sicut dicitur, pater habet potentiam, qua potest esse pater: filius verò non habet potentiam, qua possit esse pater: & econverso filius habet potentiam, qua potest esse filius: habet ergo aliquam pater, quam non habet filius, & econverso. Absit: quia eadem est potentia patris: qua potest esse pater, & filij, qua potest esse filius. Ita etiam eadem esse voluntas, qua pater vult esse pater, non filius: & filius vult esse filius, non pater: & eadem est voluntas filij, qua vult esse genitus, & patrem genuisse: & patris, qua vult esse genitor, & filium genitum esse.

De comparatione potentie generandi ad personam.

DISTINCTIO VII.

Hic solet queri a quibusdam, utrum pater potuerit, vel voluerit, &c.

Expositio.

Diuisio.

IN presenti distinctio-
nem ex comparatione
potentie generandi ad
personam, utrum scilicet,
sicut est in persona patris, ita sit in per-
sona filij. Et habet hæc pars duas. In
prima Magister querit, & determinat

utrum filius possit generari. In secunda
utrum potentia generandi sit in filio
ibi. Itæ, queritur à quibusdā si pater
potens sit &c. Item, prima pars habet
quatuor particulis. In prima mouet
questionem, utrum possit, & velle gene-
rare, similiter comparantur ad perso-
nam patris, & filij. Secundo opponit
contra solutionem per auctoritatem
Aug. ibi. Sed vehementer nos mouet
quod Aug. &c. Tercio opponit con-
tra prædictam auctoritatem per ratio-
nem ibi. Hoc aut non videtur à qui-
busdam. Quarto redit supra, dictam
auctoritatem exponens, ibi. Quomodo
ergo accipitur quod supra dictum est.

Item.

Item, pars secunda huius dist. in qua
quærit Magister utrum potentia gene-
randi sit in filio, habet duas particu-
las. Primo quærit, & determinat hanc
quæstionem, utrum aliqua potentia sit
in patre quæ non in filio. Si .n. pater
natura potens est generare filium, &
filius non, pater &c. Sol. ad hanc quæ-
stionem respondit Magister, qd omni-
no eadē est potentia in patre, & filio.
Sed quia hoc erat dubium, ideo oppo-
nit contra predictam solutionem, &
determinat per distinctionem. Scien-
do respondet ad primam quæstionē
distinguendo utrum .s. filius habeat
potentiam generandi, ibi. Ita etiam
cum dicitur filius non habet &c. Si
enim intelligatur actus, falsus est in-
tellectus. .s. quod filius possit genera-
re. Si vero intelligatur passivus, scilicet
quod habet potentiam qua possit gene-
rari, vera est. Et fundatur illa distin-
ctio fm alios super hoc, quod si ge-
nerandi potest intelligi in significa-
tione passiva, vel activa. Si in passiva,
tunc vera est & est sensus, filius habet
potentiam generandi .i. potentiam qua
generatur. Sed in activa potest esse du-
plex, quia potest esse gerendum
verbi personalis, & tunc habet sup-
positum determinatum, & est falsum.
Est enim sensus, filius habet &c. id est
filius habet potentiam qua ipse filius
generat. Vel impersonalis, & tunc
non habet certum suppositum, & est
locutio vera. Est enim sensus, filius
habet potentiam generandi .i. habet
potentiam qua aliquis generat, tamen
hunc sensum non ponit Magister.

Si enim inquirunt.

Dub. 1

Dubitatur de solutione Magistri
qua hic inquit, nō sequitur, pater po-
test generare, quod nō filius, ergo po-
test aliquid quod nō est filius. Et respo-
det qd possit generare non est possit
aliquid subiectum divini potentie.
Sed hoc non videtur solvere, sed ag-
gravare arguentem. Cum enim gene-
rare cum possit, sit posse maximum, vi-
detur qd magis inconueniens sequi
& magis derogeturi potentie filij si
in hoc dicitur, quod si eum generare fi-
lium, est aliquid subiectum potentie

divini. Resp. dicendum quod Magi-
ster bene soluit. Potentia enim patris
habet comparari ad inferius, & ad
æquale, sed ad superius non, cum ca-
reat superiori. Cum comparatur ad
inferius, tunc est potentia essentialis,
& essentialiter tunc, quia connotat
esse actus, seu respectum in creatura, &
respectu talis potentie inconueniens
esset qd aliquid posset pater, quod nō
posset filius, quia tunc differrent per
essentialiam. Cum autem comparatur
ad æquale, ut ad personam, cum tra-
hitur ad personam, & tunc nullum
inconueniens est, si aliqua proprietas
personalis est in patre, quæ nō est in
filio, ideo non sequitur qd aliqua po-
tentia sit in patre quæ nō sit in filio.

Generatio filij &c. non est de
omnibus.

Videtur enim Richar. de sancto Dub. 2.
Victore dicere contrarium, qui dicit,
quod quia omnipotens est, excusari
non potest quin filium genuerit, ergo
generatio filij continetur sub om-
nipotentia, ergo filius inter omnia co-
tinetur, & est. Rñ. dicendum qd sicut
dicit Magister, gñatio filij non conti-
netur sub omnipotentia, nisi accipe-
retur omnipotentia per appropriatio-
nem. Et quod dicit Richar. non intel-
ligitur tanquam filius sit inter omnia,
sed tanquam ante omnia, unde arguit
ex posteriori. Si enim emanatio natu-
re fm rationem intelligēdi, præcedit
emanationem fm rationem volunta-
tis, nunc Deus esset potēs producere
creatura per voluntatem, nisi etiam
produxisset filium per naturam.

Essē patrem, non est esse
aliquid.

Contra, quia cum inter aliquid, & Dub. 1.
nihil, non cadit medium, si pater nō est
esse aliquid, ergo esset nihil. Rñ. esse
aliquid dicitur dupliciter, vel comuni-
ter ad essentialiam, & personam, & sic
non cadit medium, & in hoc sensu esse
patrem est esse aliquid. Alioquin proque
trahitur ad essentialiam, & sic cadit inter
esse aliquid, & esse nihil medium. Si
est aliquem personam .n. prædicatur,
ut quis, nō ut quid.

Respon.

Dub. 1.

Respon.

Si enim nasci potuit, potuit esse
filius &c.

Dub. 4. Videtur illa illatio Magistri non
valere, quia in creaturis ubi magis
differt relatio à supposito, potest dici
quod idem similis, potest esse alteri dissi-
milis, sine sui mutatione: ergo cum
filiatio, & spiratio sint relationes, pari
ratione filius poterit esse spiritus
sanctus, & e cōuerso sine mutatione.
Item, omne mutabile est aliquid præ-
ter illud sibi quod mutatur, ut si nō
albi fiat album, est aliud quā albedo, er-
go si intelligatur spiritus sanctus mu-
tari si generetur, tunc aliud esset in
eo generatio, aliud ille qui generat.

Respon. 4. sed hoc est falsum, ergo &c. **Resp.** se-
cus est in relationibus creaturæ, &
Dei, quā relationes in creaturis non
dant relatiuis existere, unde sine illis
potest res esse, & cum illis. In diuinis
autem dant personis existere, & ideo
si in personis intelligatur quod proprie-
tas inest hypostasis, intelligi esse hypo-
stasis, & similiter si intelligitur non
inesse, intelligitur hypostasis nō esse:
cum ergo spiritus sanctus non possit
simul spirari, & generari, quia quā-
uis vna persona possit duobus mo-
dis producere, tamen vna persona nō po-
test nisi vno modo produci, sequitur de
necessitate, si potest spiritus sanctus esse
filius, vel potuit, potest non esse spūs.
Sine non spirari, & si potuit non spi-
rari potuit non esse: & iterū si potuit
generari potuit esse, & ita potuit fieri
de ente non ens, & de non ente ens,
ac per hoc mutari: & sic patet ultimum,
quia non dicitur mutari propter diuersi-
tatem proprietatum circa idem sup-
positum, sicut est in mutatione natu-
rali, sed propter corruptionem, & in-
ceptionem eiusdem. Nec est illud simi-
le, pater potest generare, & spirare si-
ne sui mutatione, ergo spiritus san-
ctus generari, & spirari, quia non est
inconueniens vni principium pluri-
bus modis producere, sed vnum prin-
cipium pluribus modis produci, est
impossibile, & incōpossibile, & ideo
patet illud.

Pater non est potens &c.

Dub. 5

Contra, quia secundū hoc genera-

re quod nullo modo est essentie, nullo
modo esset potentie **Resp.** quamuis **Resp.**
potentia absolute cōsiderata, sit idem
quod essentia, tamen potentia, quia nō
est nomen adeo abstractū, sicut essen-
tia, trahitur ad personā, unde potentia
generandi non dicit naturam diui-
nam simpliciter, sed naturam ut in ta-
li persona. scilicet in nascibili, ideo non est
simile de hoc nomine essentia, & de
hoc nomine potentia.

Aliam significes potentiam qua
pater &c.

Contra, quia potentie diuisione suffi-
ciens est per actiuam, & passiuam. Sed
posse gignere dicit potentiam actiuā,
posse gigni potentiam passiuā, er-
go non potest alia potentia significari.
Si tu dicas quod generare non est agere
proprie, similiter nec generari passi-
ue, obijciatur quod potentie distinguuntur
per actus, sed aliud est gignere, &
aliud gigni, ergo alia est potentia hu-
ius, & illius. Rñdeo. Ista distinctio quod
ponit Magister de potentia gignendi
actiuæ, & passiuæ, fundatur super hoc,
quod potentia potest considerari sibi
ad quod est, & sic dicit naturam, &
sic vna natura est in genere, & ge-
nito, sed alio, & alio modo. Sic eadem
potentia, potest iterū considerari sibi
ad quod est, & sic dicit modū exi-
stendi naturæ in persona in compa-
ratione ad aliū, qui est principium, vel
principiatum, & sic cū diuersi modi
sint, diuerse dicuntur proprietates, posse
generare, & posse generari, & distin-
guuntur sibi actus personales, sed pri-
mo modo non.

Filius habet potentiam qua po-
test esse filius, siue qua po-
test gigni.

Videtur hoc dubium, vel falsum, **Dub. 7.**
quia gigni omnino est à gignere, &
gignere est à potentia patris, ergo &
gigni. **Resp.** sicut potentia gignendi **Respon.**
in patre non dicit nisi naturam in per-
sona, ut nata ex se producere aliam,
sic potentia gignendi in filio, non di-
cit nisi naturam in persona, ut nata
produci ab alia, sicut in hypostasi patris
conuenit

Dub. 6

**Arist. 2. de
ani. te. 33.**

Respon. 6

conuenit generare, sic hypostasi filij conuenit generari. Nec valet quod obijcitur in contrariū. Nam omne quod habet filius, siue essenziale, siue personale, habet a patre. Ideo quibus ipsum gigni sit à potentia patris, non excluditur tamen quin potentia gignēda passiva sit in filio. Sed illa potentia non est principium generationis, sed idoneitas personae, siue hypostasis, cum sua proprietate ad gigni. Vnde quod dicitur posse gigni potentia: potest intelligi originaliter, & sic est in solo patre, vel formaliter, & sic ponitur esse in filio. Alio autem modo non &c.

Arti. vnicus.

AD euidentiam eorum quae dicit Magister de potentia generandi, quatuor quaeruntur. Primo quaeritur verum posse generare in diuinis. dicat quid, vel aliquid. Secundo verum pater communicet potentiam generandi, id est vtrum in filio sit potentia generandi. Tertio vtrum posse generare, & creare sit vnicum posse, vel non. Quarto verum posse generari, & creari sit posse vnicum.

Q V A E S T I O I.

CONCLUSIO.

Potentia generandi, quamuis secundum opinionem Magistri dicat quid, verius tamen dicitur ad aliquid.

VOD generare dicat quid, ostenditur primo per auctoritatem Magistri in littera. Pater non est potens nisi natura eius, quia potentia natura est, vel essentialis, sed natura & essentialis dicunt quid, non ad aliquid, ergo & potentia generandi. Item, ratione ostenditur sic, generare est sibi simile in natura producere, sed secundum Isaac in factis vis in factis rebus ex similia, similibus procreantur, ergo vis generandi respicit ipsam naturam, siue essentialitatem de se, non personam, sed omne tale dicit quid, ergo &c.

In distinctionibus.

3. Phy. 3.

Itē, in perpetuis non differente, & possit & potentia, & essentialis, sed esse, & essentialis in diuinis dicunt quid, non

ad aliquid, siue per se dicitur, siue cum adiecto, vnde essentialis patris dicit quid, ergo pari ratione potentia generandi. Item, in diuinis idem est scire, & velle. Sed in diuinis non est scientia propria, vel voluntas propria, siue essentialis ad aliquid, imo scientia dicit quid; & est triui, similiter & voluntas, ergo potentia generandi dicit quid, siue essentialis. Sed contra Magister dicit in littera post principium. Possit generare non est posse aliquid, ergo non dicit quid. vel ad aliquid, ergo &c. Item, ratione ostenditur sic, potentia distinguitur per actus, ergo si actus potentiae dicit quid, & potentia similiter. Sed constat quod generare in diuinis non dicit quid, sed ad aliquid, ergo nec posse gignere. Item, quamuis in creaturis differant virtus, & operatio, tamē in Deo idē sunt sicut vult Dionysius, ergo in Deo idem est posse gignere, & gignere. Sed generare in diuinis dicit ad aliquid, & non quid, ergo similiter posse. Item, pater generat, & potest generare, aut ergo ideo potest, quia generat, aut ideo generat, quia potest. Constat quod non ideo potest gignere, quia generat, sed econuerso. Si ergo ratio proprii debet esse propria, ergo potentia generandi debet esse propria, & nihil est proprium in diuinis, nisi quod dicit ad aliquid, ergo &c. Item, omnis potentia adiectua quae inest creaturae, inest secundum aliquas condiciones, & proprietates, ut patet. Possit enim illuminare inest luminoso per lucē, posse calefacere calido per caliditatem. Quis autem potentia generandi non sit adiectua, tamen adiectua similis est, ergo cum inest patri, inest per aliquam proprietatem. Illa proprietates autē dicit quid, aut ad aliquid. Si quod inest oibus personis, & ita posset generare, quod manifeste negat Magister ergo dicit ad aliquid, ergo & potentia quae inest secundum illam, ergo &c.

RESPOND. dicendum, quod circa hoc problema tres fuerunt positiones. Fuerunt quidā qui distinxerunt potentiam generandi, dicentes, quod potentia generandi potest dici potentia nuda, vel potentia disposita. si dicatur potentia nuda, sic voluerunt aliqui dicere, quod dicit quid, & in oibus personis

Fundamenta.

2. de animalia. 33.

est

est, qm̄ hęc potentia sic dicta, cōsequitur naturā, vñ cum natura sit in qua libet persona, similiter & potētia huiusmodi secundū autem qd dicit potētiam dispositā, quia non habet dispositionem, nec conuenientiā, vt exeat in actum gñationis nisi in sola persona patris, voluerunt dicere, qd dicit ad aliquid. Sed verba istius positionis nō videntur vera, nec sana. Non inquam vera, qm̄ cuius potentia esse, si nuda, nata, ē pariter disposita esse, si ergo trū est potentia generādi, vt est potentia nuda, similiter & disposita. & ita quolibet posset generare. Præterea non vñ sana: ponere. n. potentiam nudā quē similiter se habet ad esse, & nō esse respectu generationis, quam oīno necessarium est esse, non videtur sane dictū esse, siue proprie. Fuerunt etiam alij, qui dixerūt, qd cū in diuinis sit idem posse, & esse, & potentia, & essentia, qd quemadmodum potentia, & essentia dicunt quid, similiter esse & posse. Et quemadmodū cum dico essentiam patris, & essentiā filij, & spiritus sancti: siue esse patrem, siue esse filium, siue esse spiritum sanctum, non dico aliam essentiam, nec aliud esse, sed alterius, ita qd qñ dico potentiam patris, siue esse patrem, siue esse filium, siue esse spiritum sanctum, non dico aliam essentiam, nec aliud esse, sed alterius, ita qd qñ dico

Cōtra Magistru. huiusmodi positionis fuit Magister sicut euidenter apparet in litera. vnde isti dicebant, qd posse gñare nō dicit quid, sed respectum ad aliquid, qd est essentiale tractum ad personam. Cum. n. non sit oīmodē abstractio, pōt, ad personā trahi, & ista positio satis est probabilis, & satis bene

Seco. q. præ videtur sustineri posse. Fuerunt etiā sententiæ tertij moderniores, qui dixerunt, qd impugnat potentia gñandi dicit ad aliquid in hanc opī diuinis de se. & ratio eorum est, qm̄ nō ibi. potentia dicit habitudinem originā contra, in his principij ad principiatum. Et qm̄ determinatio est nam: & tunc vere est habitudo, & duplex, & sentit ad creaturam. & tunc sūm modum dicendi, siue intelligendi. hinc Hen. est qd principium de sui ratione, non tū est essentiale appropriatū per additionem, imo etiam dicit propriam

personā. Pari ratione, cum potentia dicat originalem habitudinem non tū essentialem, dī, vel terminatur ad personam, vt dicat essentiam personæ: imo dicit proprium, & ita ad aliquid de se. & positio ista sine præiudicio videtur probabilior. Nam potentia gñandi nō videtur dicere nisi fecunditatem ad actum gñationis, & illa est proprium personæ, vnde si militer & potentia. Nec est simile de posse, & esse nisi vno modo. Hoc. n. verbum est, aliqñ per se p̄dicatur, ali quando est tertium adiacens. Qñ p se dī, tunc dicit actum absolutum, qd dicit actū entis rōne essentiz: & tunc oportet, qd dicatur absolute, & qd dicat quid. Qñ vero est tertium adiacens. vt qñ dī pater est pater: tū hoc verbum, est, dicit habitudinem prædicatū ad subiectum. Et qm̄ pōt dicere habitudinem ad prædicatum essentiale, vel psonale, ideo pōt dicere esse essentiale, & modum essendi personalem. Posse autē sui rōne & propria, dicit habitudinem sūm originem. & hinc est, qd specificatur per adiunctū vt dicat conditionem principij essentialis, vel personalis. Hanc ergo positionem sustinendo, Respon. argumentis probantibus, qd dicit quid. Quod. n. primum obijciunt, pater, concedo. n. Magistru fuisse huius positionis, vnde dixerunt, qd eadem potentia pōt filius gigni, qua pater pōt gignere: qd non esset nisi potētia diceret quid. Vnde dixit, qd potentia generandi est in filio, sed non ad generare: sed ad gñari. Hęc autē potētia dicit, qd est in solo præga nō tū respectu naturæ, sed appropriatæ personæ.

Ad illud quod obijciunt quomodo generare consequitur naturā, dicendum qd in diuinis non sequitur naturā simpliciter, sed naturā vñ in persona, qua non in quolibet persona est natura secunda, sed solum in persona patris, & hoc est per aliquam proprietatē qd est solius naturæ: nō sic est in inferioribus, sicut iam patet, ideo patet qd illud non valet.

Ad illud quod obijciunt qd infernis est idē esse, & posse, dicendum qd verum est, sed tamen argumentum non valet.

Arist. 2. p. 10
ruber.

11

12

13

valet: Quamuis enim omnino sit idē in diuinis esse, & esse patrem non tamen sequitur qd si esse patrem est proprium, qd esse sit proprium. Similiter dicendum in proposito. A D illud quod obijciatur de scientia qd dicit qd siue per se dicatur, siue cū alio, dicendum qd non est simile de scientia, & potentia. Scientia .n. quantum est de se, dicit qualitatem absolutam, & ideo quantum est de se, semper dicit quid, nisi trahat, sed potentia dicit habitu dinem, & originē, & ideo pōt dicere habitudine propriam, & pertōnz ad personam. Vnde illud simile Magistri non valet fm hanc positionem. Quia sicut vna est voluntas qua pater vult esse pater, & nō vult esse fili⁹, & econuerso similiter vna est potentia, vt vī. Si quis autē vult sustinere positionem Magistri, de facili pōt ad omnes rōnes in oppositum respondere. Nam nulla rō probat qd potentia de se dicat propriū, sed qd potentia generandi actiue dicta, siue posse generare, dicat ex adiuncto respectu ad personam, & ita dicat ad aliquid, sed hoc est solū ratione additi. Itē, notandum qd quatuor sunt genera nominū in diuinis. Quædam .n. essentialia sunt dicta essentialiter, vt diuinitas, deitas, & maiestas. Quædā essentialia personaliter dicta, vt potentia generandi. Quædā personalia dicta personaliter, vt generās, & genitus. Quædam personalia dicta essentialiter, vt missus, incarnatus, & huiusmodi, que dicunt respectū ad personā, & ideo personalia, & effectū in creatura, & ideo essentialiter sunt dicta. Duobus rōnibus sequentibus facile est rōdere, quia illud non habet veritatem, nisi qn̄ accūs cōplectitur totā potentia. non sic est in potentia Dei, quia eadē est potentia gignere, & gigni in Deo. A D illud quod obijciatur qd idē est posse generare, & generari, dicendum qd non valet. Quāuis enim idem & pater, & substantia, nō tamen sequitur qd si pater dicitur ad aliquid, qd & substantia, sicut melius patebit infra. Duobus vltimis rōnibus difficile est bene rōdere, tamen pōt quis dicere, qd rationes illæ non con-

cludunt qd potentia dicat ad aliquid de se, sed solum rōne adiuncti, quod est generare, & sic patet &c.

QVÆSTIO II.

CONCLUSIO.

Potentia generandi non est in filio, quāuis habeat eandem patris essentiam cum in ipso, & plenissima per generationē communicatio.

TRVM potentia generandi sit in filio, & quod sic videtur auctoritatibus, & rōnibus. Fundamenta.

Primo sic. Hila. 9. de tri. dicit. Filius habet in se naturaliter naturam gignentem, ergo natura in filio est nata generare. Item, Aug. in li. cōtra Maximū. Non pōt filius nō generare, sed dūc negationes equi ualent vni affirmationi, ergo potuit gñare. Itē, rationibus ostenditur sic, plus ordinatur generare ad generandi potentiam, qd ad potentiam spirandi, sed pater generans filiū communīcat potentia spirandi, ergo multo fortius potentiam generandi. Item, filius est expressissima imago patris, ergo tantum imitatur patrem quod non potest cogitari similior, sed si filius cogitat vt generās, magis cogitatur imitari, ergo si imitatur amplius qd possit qd cogitare, ergo & in actū generandi. Itē, per simile videtur sic. Maior communicatio, & diffusio est in luce qd in luce creata, sed lux creata dat splendori potentia producēdi alium, & sic procedēdo, & si esset in fine virtutis pduceret infinitos splendores, ergo &c. Item, in gñatione carnali, pater non dī perfectum filiū generare, nisi det ei potentia generandi, ergo pari rōne, imo multo fortiori non erit filius perfectus nisi habeat potentia ad id quod pater pōt, ergo ad generandū. Aut si nō est ita in diuinis, tunc ego quero rōnem quare de perfectione generationis æternæ nō sic est communicatio potentia generandi sicut generatione creata. Sed contra Aug. contra Maxi. dicit qd non opor-

Ad opp.

H tuit

Defensio
Magistri.

Nominū
in diuinis
qua uor
genera.

tuit filium generare, sed si non fuerit
oportunū nec conueniens, sed omne
inconueniens in Deo est impossibile,
ergo impossibile fuit filium genera-
re, ergo filius non pōt generare, ergo
non habet potentiam generandi, quā
omni potentia est potēs ille qui ha-
bet eam, ergo &c. Item, Ansel. in mo-
nolo. Qui pōt quod sibi nō cōuenit,
quāto magis hoc pōt, rāto magis ad-
uersitas, & peruersitas possunt in eū,
ergo cū filio nō conueniat generare,
si possēt, potētia illa esset in eo mise-
ria, sed nullā habet miseriam, ergo nec
potentiā generandi. Itē, ratione pro-
batur hoc idem. Sicut omne illud in
quo aliqua duo necessario distinguū-
tur, si necessario conuenit vni, impos-
sibile est vnquā conuenire alij, sicut
patet. Si Petrus, & Iohannes neces-
sario differūt in albedine, & albedo cō-
uenit Petro, impossibile est qd Iohāni
conueniat, sed pater, & filius sunt p-
sonaliter distincti, ita quod necesse est
esse distinctos, & non est dare in quo
distinguitur, nisi in hoc qd ille est ge-
nerās, iste genitās, ergo cum generare
conueniat patri impossibile est quod
conueniat filio, ergo filius non potest
generare, ergo non habet potentiam
generandi. Item, qd ratio filij à patre
similis est expresse ipsi generationi
verbi à mente, sed verbum genitum
non habet potētiā generandi aliud
verbum, imo oportet qd omne verbū
immediate sit à mente, ergo si recte
simile est verbum increatum, non ha-
bet potentiam generandi, sed generā-
di potētiā est in solo patre. Itē, fiat
argumentatio Aug. ducēs ad impossi-
bile. Si filius habet potētiā siue
posse generandi, ponatur qd generet,
quāto ne secundo similiter, & si non
est stare in primo, oportet ponere in-
finitos filios. Quia quia rōne nō stat
in primo, ergo nec in aliquo, ergo si
est stare, quia hoc repugnat diuine
completioni, si quia rōne stat in ali-
quo, stat in primo, ergo prim⁹ nō
habet potētiā generandi. Item, fiat
argumentatio Richar. vt cū si genera-
ret filius aliū filium, ergo cū filius ge-
nitus magis attineat patri qd aliū, se-
cundum hoc nō esset ibi summa, &

æqualis connexio, ergo nec summa,
& æqualis distinctio, ergo nec perfe-
cta beatitudo, qd omnia tanq̃ summe
impossibilia respuit pia fides.

R E S P. Opinio aliquorū est qd in
filio est potētia generandi, sed nō ge-
nerat. Hoc autē non est, quia non pōt,
sed quia non conuenit ei. Et ponunt
simile in creaturarū productione si-
ue creatione. De⁹ pōt infinitas creatu-
ras producere, sed qd non producit,
hoc non est ex impotentia, sed quia
nō cōuenit ei, sic & in proposito. Sed
contra. Ponatur tunc quod illa potē-
tia qd est in filio ad generandū ducat
in actū, constet quod filius generabit
Deū æternum, ergo aliquid poterat
incipere habere esse, & esse æternum,
hoc autē est impossibile, & non intelli-
gibile, propter hoc dicendū, quod p-
ter non comunicat filio potētiā generā-
di propter duo. Vnū est quia nō pōt
aliud, quia nō debet. Ratio autē quare
non potest, hæc est, quia fecūditas ad
generandum est in patre, quia princi-
piū, & ideo principij, quia primū.
Impossibile autē est qd principium cō-
municet alij primatē. Nam hoc
est oppositio in adiecto, quod psona
producta sit prima. Quia ergo fecū-
ditas ad generandū ex primatē pa-
tri inerat, ideo non pōt eam cōmuni-
care filio, & hanc credo propriā esse
rōnem huius, sicut infra patebit di.
27. vbi agitur quare pater generat. Si
niliter non debet communicare, quia
in emanatione diuina personarū dē-
bet attēdi originalis distinctio, & ple-
nissima cōmunicatio. Originalis di-
stinctio, quia necesse est ea, quæ cō-
municāt in natura, distinguī vel per
materiam, vel p originem. Per matē-
riam distinguī personā est impossi-
bile: quia vbi est talis modus distin-
guendi, est compositio & variatio, &
formæ multiplicatio: quæ oīa Deo
repugnant qui est simplex, & inuari-
bilis, & vere vnum, & ideo necesse est
distinguī p originem, siue habitudi-
nem: ergo p generare & generari er-
go si filius pōt generare, pōt etiā nō
distinguī. Si tu dicas, qd adhuc est di-
stinctio: quia vnus tm pater, ali⁹ tm
filius, alius p- & filius. Tunc ego op-
pono

Scotus in-
quit, quod
principij
generandi
est in sup-
posito con-
ueniēti,
& d. Bon.
rōnem hu-
ius conue-
niētiæ ape-
rit.

pono tibi, q̄ secundus filius posset ge-
nerare eadē rōne qua primus, & tunc
duo essent, quorū uterq; esset pater, &
filius. Similiter propter plenissimam
cōmunicatiōem non debet commu-
nicare, quia multiplicatio supposito-
rum s̄m similes modum egrediēti,
non est nisi aut propter defectum du-
rationis, sicut dictū est in generabili-
bus, & corruptibilibus, vt per successi-
uā generatiōē perpetuerit esse, aut
propter defectū perfectę actionis, vt
fiat per plures quod non potest per
vnū, sicut sunt p̄te & plures stellę,
quia non sufficeret vna ad hoc quod
faciūt omnes. Sic etiā plures Angeli,
& plures animę ad implēdam illam
ciuitatem, & manifestandā Dei boni-
tatem, quā nec animā, nec vnus An-
gelus poterat sufficiens manifestare.
Cum ergo in filio Dei sit plenissi-
mā cōmunicatio, quia totam infinita-
tem suā dat sibi p̄r, non fuit conue-
niens q̄ cōmunicaret filio illam po-
tentiam, & ideo fuit impossibile, q̄
inconueniens quodlibet in diuinis
est impossibile.

- 17 A D illud autē quod obijcitur in
contrariū per auctoritatem Hila. q̄
filius habet in se naturā gignentem,
dicendum, q̄ verbum illud est impro-
priū. & ex verbis improprie non
est arguendum, sed magis eorū im-
proprietatē exponendā, & Magr̄ supe-
rius exposuit. Est enim sensus, habet
18 in se naturā gignentē, id est naturam
patris gignētis. A D illud quod obij-
citur quod non potuit, dicendum q̄
Magr̄ bene exposuit. i. non fuit ex
hoc impotens. Vnde s̄m artem distin-
guēdū est q̄ dicitur, filius nō potuit
generare, quia, non, p̄tē teneri priua-
tiue, & tunc est sensus non potuit. i.
impotens fuit. & tunc negatur poten-
tia, & relinquitur apertulo, sicut de
truncato dicitur q̄ nō potest gradi:
hoc modo non potest dici de filio, quia
non habet ad hoc aptitudinem, & in
hoc sensu sequitur Aug. Alio modo
non possit teneri negatiue, & in hoc
sensu concedendū est, quod filius nō
19 potuit generare. A D illud q̄ obij-
citur quod pater cōmunicat filio po-
tentia spiritali, pater responsio,

quia cum filius generetur, non potest
habere prinitatē respectu generatio-
nis, sed cū non spiretur est inspirabi-
lis, & ideo potuit habere prinitatē, &
secunditatem respectu illius, & sic pa-
ter q̄ non valet ratio. A D illud quod
obijcitur quod filius est expressissi-
ma imago &c. Dicendū, quod filius
est expressissima imago, quia repre-
sentat in oib; in quibus imago na-
ta est representare, sed tamen imago
sic nata est representare, vt tamen ip-
sā non sit imaginatum, alioquin non
esset imago. Si autē filius representa-
ret in actū generandi, iam esset pater:
& ideo nec intelligibile, nec possibile
est filiū generare, siue in gnatione pa-
trem imitari. A D illud quod obijci-
tur de luce, & splendore, dicendū, quod
non est simile, quia lux non perfectē
se multiplicat in primo splendore,
ideo in pluribus facit quod non potest
in vno. Similiter, & in filio carnali
intelligendum. Vnde vnus pater ge-
nerat plures filios carnales. Hęc itē
ratio non est principalis, sed illa quę
dicta est supra, quia in his inferiori-
bus non est secunditas per rōnem pri-
mitatis, sed per rationē perfectionis.
In Deo autē quia est perfectissimum,
& primum, non tñ est per naturam
perfectionis, quia tunc in omnibus
personis esset, & status esse non pos-
set, sed per rationem prinitatis. Itē,
rōnes istę non procedunt per simile,
imo magis per dissimile.

QVAESTIO III. CONCLUSIO.

Posse generare, & posse creare,
est vnicum posse re ipsa, licet
ratione differant.

TRVM posse genera-
re, & creare sit vnicū
posse, & q̄ non sit vni-
cum videtur per Aug.
Alio est pater, alio est

Deus, ergo alio est generans, alio cre-
ans: sed potentia generandi est gene-
rans, potentia creandi est creans, er-
go &c. Itē, potentie distinguuntur
per actus, & actus per obiecta, ergo si

H 3 generatio

Ad opp.

t. de ani.

generatio terminatur ad Deum, & creatio ad creaturā, & hæc sunt omnino diuersa, ergo &c. Itē, potentia plurificatur per subiecta, quia in pluribus subiectis plures sunt potentia, sed potentia creandi est in filio sine posse creare, in eo autē non est posse generare, ergo non sunt vnum posse. Item, quæcunque sise hñt q̄ vnum potest intelligi altero non intellecto, & econuerso, illa non sunt vnū. Sed posse generare pōt intelligi circūscripta potentia creandi, ergo &c. Contra, vnus potēs oīno simplicis vni cum tm̄ est posse, pater est potēs omnino simplex, ergo vnicū tm̄ habet posse, sed habet posse generare, & posse creare, ergo illa duo sunt vnicū posse. Item, si posse est aliud, & aliud, cum posse generat respiciat personā, posse creare naturā, ergo natura, & persona sunt duo, ergo nec natura de persona, nec econuerso dicitur, quod est omnino falsum. Item, si est distinctio inter posse generare & posse creare, ergo est ibi ordo. quæro ergo quid sit prius secundum rationem intelligendi. Et q̄ potentia generandi vī, quia est respectu æterni, & eternū ante tēpale. Sed contra, Intellectus cōmunis est ante intellectum proprii: sed potentia creandi dicit cōmune tribus, potentia generandi proprium patris, ergo &c.

23 R E S P. dicendū q̄ posse gñare & posse creare, est posse vnicū, tm̄ dupliciter dictū. Vnum. n. esse est in re, esse patrem, & esse Deū, differens autē fm̄ rōnem intelligendi: quia est absolute, cum dico esse Deum, idē est relatum, cū dico esse patrem: similiter & si posse est intelligendū, vñ sicut essentia & persona vnū sunt in re, tm̄ est differentia rōnis in intelligēdo, & in dicendo. Similiter dicendum est de potentia generandi, & creandi, & sicut est ibi differentia non re, sed fm̄ rōnem, ita est ibi ordo secundum rōnem intelligendi. Vnde secundū diuersas cōparationes habet alium, & alium ordinem. Comparando enim posse creare, & posse generare ad illud cuius sunt, cum posse creare sit naturæ, posse generare sit personæ, &

intellectus communis est ante intellectum proprii, sic absque calumnia, prior est secundum rationem intelligendi potentia creandi. Comparando autem ad illud ad quod terminatur, cum potentia creandi respiciat temporale, potentia vero generandi æternum, prior est secundum rationem intelligendi potentia generandi, q̄ potentia creandi, & sic patet obiecta de ordine. Concedenda sunt ergo rationes ostendentes quod differunt posse generare, & posse creare differentia secundum rem, siue secundum essentiam.

A D illud quod obijciatur q̄ alio 23 est Deus, alio pater, dicendum quod Aug. loquitur de alio, & alio alietate rōnis, & non rei. Et intelligitur alietas rationis per illum modum quo supra dictum est dist. 5. vbi queritur verum essentia generet. A D illud qđ 24 obijciatur quod potentia distinguuntur per actus, &c dicendum quod verum est hoc de illis actibus qui habent completionem ab obiectis, sed non sunt sic actus diuini. Vnde quatuor creatura, & filius omnino differant, attamen generatio, & creatio idem sunt, sicut essentia, & persona, Deus enim in agendo nō completur ab obiecto, quia seipso agit. A D illud 25 quod obijciatur, quod potentia plurificatur per subiecta, dicendum, quod istud verum est de subiecto proprio, sed filius non in quantum filius, est subiectum potentia creandi, sed in quantum Deus. Et constat quod sicut natura diuina non facit numerum cum patre, ita nec potentia respiciens naturam cum potentia patris. A D illud 26 quod vltimo obijciatur, quod vnum potest intelligi sine altero, & econuerso, dicendum, quod aut loqueris quantum ad significatum, aut quantum ad connotatum. Si quantum ad connotatum, verum dicis quod creatura pōt intelligi non intellecta persona filij, & econuerso. Si quantum ad principale significatū, dicis falsum. Impossibile est .n. intelligi potentiam generandi, sine potentia creandi, sicut impossibile est intelligere personam sine essentia.

Quæ-

QVÆSTIO IIII.

CONCLUSIO.

Possē generari, & possē creari,
quoad principale significatū
vniuoce dicuntur, quo vero
ad connotatū analogice.

Ad opp.

VERUM possē gñari
& possē creari sit possē
vniuocum. Et q̄ non
videtur, quia quāuis
idem sit gñare, & crea-
re quantum ad principale significa-
tū, aliud tñ est gñari, & creari, sicut
creator, & creatura, ergo cum non
habeat esse vniuocum creatura, &
creator, ergo &c. Item, creatio dicit
egressum, & mutationem, gñatio ve-
ro oēm excludit mutationem, ergo
cum possē creari importet potentiam
transmutandi, possē gñari non, cum
potentia differat in sua generalita-
te in potentia transmutandi, & in hac
non conueniunt, ergo in nulla. Item,
omne distribuit terminum pro oib⁹,
quæ vniuantur, vel analogantur
in illo: sed cum dico oīpotens, nō sit
distributio pro illo, quod pōt gñari,
quia tunc filius non esset oīpotens,
ergo manifestum est, quod verumq;
possē nec est vniuocū, nec analogū.
aliquin oīpotentia non conuenit fi-
lio. Sed contra. Res est commune ad
fruibile, & visibile, ergo cum æqualis
ambitus, vel maioris sit possibile,
quā res, & non sit maior diffe-
rentia inter generatum, & creatu-
ram, q̄ inter fruibile, & visibile, pa-
ri rōne possibile, siue possē est com-
mune qd utrūq;. Item, in æternis nō
pōt esse multiplicitas, nec diuersitas,
ergo cum possē creari, & possē gñari
ab æterno ante conditionem creatu-
ræ fuerunt, ergo non habent mul-
tiplicationem in ipsi potentia. Item,
cum dico, creatura pōt creari, nihil
dicit creatum, quia illud vere dicitur
de eo, quod oīno, nihil est, sicut de
anima Anichristi, ergo solum dico
potentiam agentis, sed potentia Dei
est vnica, non habens aliquam mul-

tiplicitatem, ergo eius possē vniuocū
est ad possē creari, & possē generari.

RESP. dicendum, q̄ cum dico
possē creari, & possē gñari, dico prin-
cipale significatū, & dico conno-
tatū. Quantum ad principale si-
gnificatū, dico, quod possē creari
idem dicit re, quod possē creare, diffe-
rens solum in modo loquendi, vel
dicendi: quia quod dicitur per modū
actionis per possē creare, dr per possē
creari per modū passionis. Quantū
vero ad connotatū, dicit effectū
in creatura: quomodo ergo compa-
rantur possē creari, & possē generari?
Si comparentur rōne principalis si-
gnificati, dico, quod non tñ est vni-
uocum, imo & vnicū, vt visum est:
aliter tñ, & aliter intellectū, & enun-
ciatū, sicut possē gñare, & possē crea-
re. Si autem rōne connotati compa-
rentur, sic concedo, q̄ est analogum,
sicut hoc nomen res ad fruibilia, &
visibilia. Quāuis. n. creator, & creatu-
ra non habent cōmune vniuocum,
habent tñ analogum. Notandum
aut q̄ duplex est analogia. Est quædā
p reductionē ad vnitatem nature, s̄m
prius, & posterius, & hac pōt esse cō-
parando creaturā ad creaturā, & in
hac signū distribuit p oibus conten-
tis, nisi sit distributio restricta ex ad-
ditione, vel ex vsu, siue modo loquē-
di, sicut distributio dr accomodata,
vt si dicatur cælū tegit oīa. Alia est
analogia per reductionem ad vnitatem
similitudinis proportionis, non
naturæ, & quod sic analogatur, non
est iter alia. Vnde distributio ppriæ
pro illo non distribuit, nisi sit exten-
sa. Vnde Deus non est ens inter oīa.
Et hinc est, q̄ oīpotens nō distribuit
pro potentia gñandi propriæ acceptæ
distributione, nisi fiat quædam exten-
sio, & ex illa per consequens fiat quæ-
dam appropriatio circa suppositū
vnde propriæ oīpotens conuenit tri-
bus: quia non distribuit pro potentia
gñandi, appropriato, autem secundū
quod sit ampliatio ex parte signi, so-
lius est patris. Ex his patent omnia
obiecta, procedunt enim per diuer-
sas vias, vt patet inueniendi.

Funda-
menta.

DE VERITATE, ET PROPRIETATE,
& incommutabilitate, & simplicitate essentiz Dei.

DISTINCT. VIII.

De proprie-
tariis, et
cōditioni-
bus essen-
tialib⁹ tri-
nitatis, &
vnitatis.

VNC de veritate, siue proprietate, siue incommuta-
bilitate, atque simplicitate diuinæ naturæ, siue substan-
tiæ, siue essentiz agendum est. Est itaque Deus, vt ait
Aug. in 5. lib. de Trin. sine dubitatione substantia, vel
si melius hoc appellatur, essentia: quam Græci vsiam vocant. Sicue
enim ab eo, quod est sapere dicta est sapientia, & ab eo, quod est sci-
re, dicta est scientia: ita ab eo, quod est esse, dicta est essentia. Et quis
magis est, q̄ ille, q̄ dixit famulo suo, Ego sum, qui sum? & dices filijs
Israel. Qui est, misit me ad vos? Ipse vere, ac proprie dicitur essen-
tia, cuius essentia non nouit præteritum, vel futurum. Vnde Hier.
ad Marcellā scribens ait, Deus solus, qui exordium nō habet, veræ
essentiæ nomen tenet: quia in eius cōparatione qui vere est, quia in-
commutabilis est, quali non sint, quæ mutabilia sunt. De quo enim
dicitur fuit, non est: & de quo dicitur erit, nondum est. Deus autem
tantum est, qui non nouit fuisse, vel futurum esse. Solus ergo Deus
vere est, cuius essentiz comparatum nostrum esse, non est.

Qualiter intelligenda sint verba Hieronymi, querendum est.

HIC diligenter aduertendū est, quō intelligi debeant illa ver-
ba Hierony. i. Deus tantum est, & non nouit fuisse, vel futurum es-
se, tāquam non possit dici de Deo, fuit, vel erit: sed tantum, est: cum
de eo scriptum frequenter reperiamus, fuit ab æterno, fuit semper,
& erit in sæcula, & huiusmodi: vnde videtur, quia non est tantum
dicendum de Deo fuit, vel est, vel erit. Si enim diceretur tantū, fuit:
putaretur, q̄ desierit esse: si diceretur tantum, est, putaretur, quod
non semper fuerit, sed esse cōperit: si tantum diceretur, erit: putare-
tur non esse modo. Dicatur ergo, quia semper fuit, est, & erit: vt intelli-
gatur, quia nec cōp̄it, nec desijt, nec desinet esse. De hoc Aug. super
illud Exo. Qui est, Iohā. ita ait: Cū de sempiterna re proprie dicat, est: s̄m nos bene dī
misit me
ad vos.
fuit, & erit: fuit, q̄ nūquā desijt: erit, q̄ nūquā deerit: est, quia sem-
per est: non præterit, quasi quod nō maneat: non erit, quasi qd̄ nō
erat. Cum ergo nostra locutio per tēpora variet, de eo vere dicuntur
ad 16. cap. verba cuiuslibet tēporis, qui nullo tēpore desuit, vel deest, vel deerit:
& ideo non est mirum si de spiritu veritatis, veritas loquens dixit p̄
futurum: quæcūq; audiet, loquetur: audiet. S̄ ab eo, a quo procedit.
Audire illius est scire, idem etiam esse. A quo ergo est illi essentia,
ab illo audientia, idest, scientia, q̄ non est aliud, quam essentia. Au-
dierit ergo dixit de eo, quod audiuit: & audiri. qd̄ semper sciuit, scit,
fuit, & sciet. Ecce hic dicit Aug. verba cuiuslibet tēporis dici de Deo;
ligenda. sed tamen proprie, est. Illud ergo quod Hieronymus dicit ita intel-
legendum

Hic aperit
quomodo
sint intel-
ligenda.

ligendum est. Non nouit fuisse, vel futurū esse, sed tantum esse. i. cū dicitur de Deo q̄ fuit, vel erit, non est intelligēdum, q̄ praterijt, vel futurum sit, sed q̄ existat simpliciter sine aliquo tēporali motu. Licet enim verba substantiua diuersorum temporum de Deo dicant (vt fuit, erit, est, erat) non tñ temporales motus esse distinguunt. s. p̄teritum, vel futurum, vel prateritum imperfectum, vel prateritum perfectum, vel prateritum plusquamperfectum: sed essentiam, siue existentiam suā diuinitatis simpliciter insinuante. Deus ergo solus proprie dicitur essentia, vel esse, Vnde Hilarius in 7. de Trinit. ait, esse non est accidens Deo, sed subsistens veritas, & manens causa, & naturalis generis proprietates.

Non lōge
a princi-
pio lib. 7.

Hic de incommutabilitate.

DE I etiam solius essentia incommutabilis dicitur proprie, q̄a nec mutatur, nec mutari potest. Vnde Aug. in 5. lib. de Trinit. Alia, inquit, essentia, vel substantia capiunt accidentia, quibus in eis fiat vel magna, vel quantacūque mutatio: Deo autē aliquid huiusmodi accidere non potest: & ideo sola substantia, vel essentia, quæ est De⁹, incommutabilis est, cui profecto maxime, ac verissime comperit esse. Quod. n. mutatur, non seruat ipsum verum esse: & quod mutari potest, etiam si non mutetur, potest quod fuerat non esse. Ideoq; illud solum quod non tantum non mutatur, verum etiā mutari oīno non potest, verissime dicitur esse. i. substantia patris, & filij, & spiritus sancti. Ideoq; Apostolus loquens de Deo ait. Qui solus habet immortalitatem. Vt enim ait Aug. in lib. 1. de Trin. Cū anima quodāmodo immortalis esse dicatur & sit, non diceret Apostolus, Sol⁹ Deus habet immortalitatem: nisi quia vera immortalitas incommutabilitas est, quam nulla potest habere creatura, quoniā solius creatoris est. Vnde Iacobus ait, Apud Deum non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Et David. Mutabis ea, & mutabuntur: tu autem idem ipse es. Ideo Aug. super Gen. dicit q̄ Deus nec per loca, nec per tempora mouetur: creatura vero per loca, & tempora. Et per tempora moueri, est per affectiones commutari, Deus autē nec loco, nec affectione mutari potest, qui per Prophetam ait: Ego Deus, & non mutor. qui est immutabilis solus. Vnde recte solus dicitur habere immortalitatem. In omni enim mutabili natura, vt ait. Augustinus contra Maximinum, nonnulla mors est ipsa mutatio, quia facit aliquid in ea non esse quod erat. Vnde & ipsa anima humana, quæ ideo dicitur immortalis, quia secundum modum suum nūquam definit viuere, habet tñ quandam mortem suam: quia si iuste vivebat, & peccat, moritur iustitiæ: si peccatrix erat & iustificatur, moritur peccato: vt alias eius mutationes taceā, de quibus modo longum est disputare. Et creaturarum natura celestium mori potuit, quia peccare potuit. Nam & angeli peccauerunt,

1. Tim. 6. 8
Cap. 1.

Quæ siue
ra immor-
talitas, q̄
i solo crea-
tore est.

Jacob. 1. c
Psal. 101. 6
li. 3. c. 20.

21. 22. 30

Mal. 3. b.

Li. 3. c. 13.

runt, & demones facti sunt, quorum est diabolus princeps: & qui non peccauerunt, peccare potuerunt: & cuicunque rationali creaturæ præstatur, vt peccare non possit, non est hoc naturæ propriæ, sed Dei gratiæ. Et ideo solus Deus, vt ait Apostolus, habet immortalitatem: qui non cuiusquam gratia, sed natura sua nec potuit, nec potest aliqua conuersione mutari: nec potuit, nec poterit aliqua mutatione peccare. Proinde, vt ait Aug. in 1. lib. de Trini. substantiam Dei sine vlla sui commutatione mutabili facientem, & sine vlllo suo temporali motu temporalia creantem, intueri & nosse, licet sit difficile, oportet. Verè ergo ac propriè incommutabilis est sola diuinitatis essentia: quæ sine sui mutatione cunctas condidit naturas.

Hic de simplicitate.

Quare creaturæ sit multiplex & nō simplex.
Cap. 6.
Hic de corporali ostenditur quare sit multiplex.

E A D E M Q V E sola propriè, ac vere simplex est, vbi nec partium, nec accidentium, nec quarumlibet formarum vlla est diuersitas, siue variatio, vel multitudo. Vt autem scias quomodo simplex sit illa substantia, te docet Aug. in 6. lib. de Trin. Animaduerte primò, quare omnis creatura sit multiplex: & nullo modo verè simplex, & primum de corporali, postea de spiritali creatura. Corporalis vtique creatura ex partibus constat, ita vt sit ibi aliqua pars minor, alia maior: & maius sit totum quàm quælibet pars: & in vnoquoq; corpore aliud est magnitudo, aliud color, aliud est figura. Potest enim imminuta magnitudine manere idem color, & eadem figura: & colore mutato, manere eadem figura, & eadem magnitudo. Ac per hoc multiplex esse conuincitur natura corporis: simplex autem nullo modo.

Hic de spiritali creatura ostendit quomodo sit multiplex, & non simplex.

Ex eodem lib. 6. cap. eodem.

C R E A T V R A quoq; spiritalis, vt est anima, in comparisonem quidem corporis est simplex: sine compositione verò corporis, est multiplex, & non simplex. Quæ ideo simplex dicitur respectu corporis, quia moles non disfunditur per spatium loci, sed in vnoquoq; corpore, & in toto tota est, & in qualibet eius parte tota est. Et ideo cum sit aliquid in quauius exigua particula corporis, quod sentiat anima, quamuis non fiat in toto corpore, illa tamen tota sentit, quia totam non latet. Sed tamen nec in ipsa tota anima vera simplicitas est. Cum enim aliud sit artificiosum esse, aliud inerrem, aliud acutum, aliud memorem, aliud cupiditas, aliud timor, aliud læticia, aliud tristitia: possintq; hæc & alia huiusmodi innumerabilia in animæ inueniri natura, & alia sine aliis, & alia magis, & alia minus: manifestum est animæ non simplicem, sed multiplicem esse naturam. Nihil enim simplex mutabile est: omnis autem creatura mutabilis est: nulla ergo creatura verè simplex est.

Ibi. cap. 7.

Deus

Deus verò etsi multiplex dicatur, verè tamen & summè simplex est. Dicitur enim magnus, bonus, sapiens, beatus, verus, & quicquid aliud non indignè dici viderur: sed eadem magnitudo eius est, quæ sapientia. Non enim mole magnus est, sed virtute, & eadem bonitas eius est, quæ sapientia, & magnitudo, & veritas: & non est ibi aliud ipsum beatum esse, & aliud magnum, aut sapientem, aut verum, aut bonum esse, aut omnino esse.

Quomò
Deus sim-
plex est.

Qualiter Deus cùm sit simplex, multiplex tamen dicatur.

H I C diligenter notandum est cum dicat Aug. solum Deum verè simplicem esse: cur dicat eundem multipliciter dici: Sed hoc non propter diuersitatem accidentium, vel partium dicit, sed propter diuersitatem, ac multitudinem nominum, quæ de Deo dicuntur: quæ licet multiplicia sint, vnum tamen significant, scilicet diuinam naturam. Hæc enim non ita accipiuntur, cùm de illa incommutabili æternaque substantia incomparabiliter simpliciore quàm est humanus animus, dicatur, quemadmodum cùm de creaturis dicuntur. Vnde August. in 6. lib. de Trini. Deo, inquit, est hoc esse, quod est fortè esse, vel sapientem esse, vel iustum esse, & si quid de illa simplici multiplicitate, vel multiplici simplicitate dixeris, quod substantia eius significetur. Humano autem animo non est hoc esse, quod est fortem esse, aut prudentem, aut iustum: potest. n. esse animus, & nullam istarum habere virtutum.

Cap. 6

Tanta est Dei simplicitas, quòd nulli prædicamentorum subicitur.

Q U O D autem in natura diuina nulla sit accidentium diuersitas, nullaq; penitus mutabilitas, sed perfecta simplicitas, ostendit August. in lib. 5. de Trinit. dicens. Intelligamus Deum quantum possumus, sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia creatorem, sine situ præsentem, sine habitu omnia continentem, sine loco ubiq; totum, sine tempore sempiternum, sine ulla sui mutatione mutabilia facientem, nihilq; patientem. quisquis Deum ita cogitat, etsi nondum potest omnino inuenire quid sit ipse: piè tamen caueat quantum potest aliquid de illo sentire, quod non sit. Ecce si subtiliter intendas ex his atque prædictis aperitur, illa prædicamenta artis dialecticæ Dei naturæ minimè conuenire, quæ nullis est subiecta accidentibus.

Cap. 8

Quòd Deus non propriè, sed abusiue dicitur substantia.

V N D E nec propriè dicitur substantia. vt Aug. ostendit: in lib. 7. de Trini. Sicut ab eo quod est esse appellatur essentia, ita ab eo quod est subsistere substantiam dicimus: si tamen dignum est, vt Deus dicatur subsistere. Hoc enim de his reb⁹ rectè intelligitur, in quibus, vt subiectis, sunt ea quæ in aliquo subiecto esse dicuntur: sicut in corpore color, aut forma. Corpus enim subsistit: &

Cap. 40
& 5.

ideo

ideo substantia est. Res verò mutabiles, neq; simplices propriè dicuntur substantiæ. Deus autem si subsistit, vt substantia propriè dici possit, inest in eo aliquid tanquam in subiecto: & non est simplex. Nephas est autem dicere vt subsistat Deus, & subsit bonitati suæ: atque illa bonitas non substantia sit, vel potius essentia, neq; ipse Deus sit bonitas suæ, sed in illo sit tanquam in subiecto. Vnde manifestum est Deum abusiue substantiam vocari, vt nomine vltiori intelligatur essentia, quod verè ac propriè dicitur, ita vt fortasse solum Deum dici oporteat essentiam. Est enim verè solus, quia incommutabilis est.

Quod non est aliquid in Deo, quod non sit Deus.

Pauld post me- diu 4. lib. Nō longe à fine lib. **HVIVS** autem essentiæ simplicitas, ac sinceritas tanta est, q̃ non est in ea aliquid, quod non sit ipsa: sed idem est habens, & quod habetur. vnde Hilarius in 7. lib. de Trini. ait, Non ex com- positis Deus, qui vita est, subsistit: neque qui virtus est, ex infir- mis continetur: neque qui lux est, obscuris coaptatur: neque qui spiritus est, ex disparibus formalis est. totū quod in eo est, vnum est. Idem in 8. lib. de Trini. Non humano modo ex compositis Deus est, vt in eo aliud sit quod ab eo habetur, & aliud sit ipse qui habeat, sed totum vna est natura, scilicet, perfectæ & infinita, & nō ex disparibus constituta, sed viuens per totum ipsa. De hoc eodem **Cap. 3.** Boetius in primo lib. de Trin. ait. Quo circa hoc verè vnum est, in quo nullus numerus, nullum in eo aliud præter id quod in eo est: neque enim subiectum fieri potest. Augu. quoque in lib. de fide & Symbolo dicit: In Dei substantia non est aliquid quod non sit sub- stantia: quasi aliud sit ibi substantia, aliud quod accidit substan- tiæ. Sed quicquid ibi intelligi potest, substantia est. Verū hec dici possunt faciliè, & credi: videri autem nisi puro corde omni- no non possunt. Item Augusti. 15. lib. de Trinitate. Sic habe- tur in natura vniuscuiusque trium, quod qui habet, hoc sit quod habet, sicut immutabilis simplexque substantia. Vnde Isidor. ait, Deus simplex dicitur, siue non amittendo quod habet, seu quod aliud non est ipse, & aliud q̃ in ipso est. Et cum tantæ sim- plicitatis atque sinceritatis sit natura diuina, est tamen in ea tri- nitatis personarum. Vnde Augusti. in lib. 11. de Civitate Dei: **Cap. 10** Non propter hoc naturam summi boni simplicem dicimus, quia est pater in ea solus, aut filius in ea solus, aut spiritus sanctus in ea solus: aut quia est sola ista nominum Trinitas, siue sub- stantia personarum, sicut Sabelliani putauerunt. Sed ideo sim- plex dicitur, quia est hoc quod habet: excepto quòd relatiuè quæque persona ad alteram dicitur, nec est ipsa. Nam vtique pater habet filium, ad quem relatiuè dicitur, nec tamen ipse est filius: & filius habet patrem, nec tamen ipse est pater. In quo

quo vero ad semetipsum dicitur, non ad alterum, hoc est quod habet, sicut ad semetipsum dicitur viuis habendo vitam, & eadem vita est ipse. Propter hoc utique natura hæc dicitur simplex, quod non sit aliud habens, & aliud id quod habet, sicut in ceteris rebus est. Non enim habens liquorem liquor est, nec corpus color, nec anima est sapientia. Ecce quanta est identitas, quanta est vnitas, immutabilitas, simplicitas, puritas diuina substantiæ, iuxta infirmitatis nostræ valitudinem assignauimus.

De proprietatibus, & conditionibus
essentialibus trinitatis,
& vnitatis.

DISTINCTIO VIII.

Nunc de veritate, siue proprietate, &c.

tem veritatis. Secundo remouet dubitationem habentem ortum ex prædictis. ibi. Hic diligenter aduertendum est, &c. Similiter secunda pars habet duas. In prima assignat Deo proprietatem incommutabilitatis, & probat auctoritate Augusti. In secunda, confirmat per Apostolum. ibi. Ideoque; Apostolus loquens, &c. Tertia, de simplicitate inira subiungitur.

Nunc de veritate, siue proprietate, &c. diuinæ essentiae, &c.

Expositio.

TERMINATIS superius duabus partibus istius partis principalis, quæ est de trinitate, scilicet intelligitur, in quibus

ad probandam trinitatem adduxit rationes, & remouit dubitationes. In hac tertia parte determinat Magister istius trinitatis, & vnitatis proprietates, & conditiones. Et quædam sunt proprietates respicientes essentiam, ut veritas, quædam personarum, ut generatio, quædam utraque, ut æqualitas: ideo hæc pars tres habet partes. In prima parte agit Magister de proprietatibus essentialibus. In secunda, de proprietatibus personalibus. 7. dist. 9. Nunc ad distinctionem personarum, &c. In tertia, de proprietatibus, & conditionibus, quodammodo essentialibus, & quodammodo personalibus, sicut est æqualitas personarum, in æternitate, magnitudine, & veritate. 7. dist. 19. Nunc post quod coeternitatem trium personarum, &c. Prima pars, quæ continet præsentem distinctionem, tres habet partes, scilicet tres proprietates, quas assignat. Prima est de veritate. Scilicet est de immutabilitate. Et hæc ponitur ibi. De eadem solius essentia proprie incommutabilis dicitur. Tertia, de simplicitate. Et hæc ponitur ibi. Eademque sola proprie, ac vere simplex est, &c. Item, prima pars habet duas partes, quia primo attribuit Deo propieta-

Diuisio.

Videtur male dicere, quia omne quod habet proprium distinguitur sed diuina essentia non est distinguibilis, ergo non habet proprium. Ad quod dicendum, quod diuina essentia eo modo est distinguibilis, quomodo habet proprietates, & e conuerso. Quia quauis in se non sit distinguibilis per pluralificationem sui, nec a persona per diner- sitatem, est tamen distinguibilis respectu essentiae creatæ, respectu cuius habet has proprietates. Item, queritur de illis tribus proprietatibus, quas ponit. scilicet de veritate, immutabilitate, simplicitate, cum multis aliis conditionibus sint diuinæ essentiae, quare solum de his tribus agit. Respon. dicendum, quod per has tres proprietates sufficienter distinguitur esse increatæ, a creatæ. Nam creatum coipso, quod creatum, habet esse potest non esse, & ita esse vanum, & possibile. ideo habet esse permixtum cum possibilitate, & per hoc deficit a veritate, a stabilitate, & simplicitate. Increatæ vero esse habet contrarias proprietates, & in his sufficienter distinguitur. Nam veritas respicit, quod est immutabilis, quo est simplicitas, utrumque. Ideo pareret sufficientia, & ordo.

Dub. 1.

Respon.

Dub. 1.

Respon.

Sicut

Sicut enim ab eo quod est sapere dicitur sapientia.

Dub. 3. Non videtur dicere verum. Sicut enim albedo se habet ad albu, ita sapientia ad sapere: sed albedo non dicitur ab albo, imo magis e contra, ergo, &c.

Respon. Respon. dicendum, quod secundum intellectum componentem, sapere dicitur sapientia, quia intellectus componens procedit ab abstracto ad concretum. Secundum vero intellectum resoluentem, est econuerso, & quantum ad hunc loquitur Aug. Vel posset dici, quod loquitur secundum considerationem Grammatici, non Logici.

Quis magis est quam ille, qui dixit famulo.

Dub. 4. Videtur male dicere, quia esse non recipit magis, & minus, & maximu in Deo. Respon. dicendum, Quod

Respon. magis, & minus dupliciter possunt considerari. Scilicet in comparatione ad idem, & sic non dicunt intensiorem, & remissionem. Vel in comparatione ad diuersas substantias, & naturas, & sic dicunt gradum, & excessum, & sic est bene ponere magis, & minus in ente, respectu creatoris, & creaturæ, & respectu creaturarum adinuicem: sed in comparatione creaturæ ad creatorem, est excessus inproportionabilis, & infinitus: respectu creaturarum ad seinuicem, est proportionabilis.

Cuius essentia non nouit præteritum, vel futurum.

Dub. 5. Videtur enim esse ista proprietas angelorum, quia Aug. de Ciuit. Dei **Li. 2. c. 15.** dicit, quod immortalitas angelorum non est præterita, quasi non sit, nec futura quasi nondum sit, sed semper est presens, ergo non est proprium solum

Respon. Dei. Respon. quidam dicunt, quod duratio cui est simplex, & tota simul, non habens præteritum, & futurum: nihilominus ipsum quæternu, seu æternum habet præteritum, & futurum quantum ad affectiones; & ita proprium est solum Dei. Alij dicunt, quod in omni duratione creata quoniam differt a duranti, etiam habet esse possibile cum priori, & posteriori: sed distin-

guat in priori, & posteriori. Quoddam enim est quod dicitur durationis successionem, quoddam successionis durationem cum variatione, & inno-
Anselmus
uatione. Primum est in quo. Secundum in tempore, & hoc vult Anselmus expressisse, & hoc credo probabilius. & patet responso ad verbum Aug. Ipse. n. loquitur de priori, & posteriori, quod uidem dicit in nouatione, & variatione, & corruptione.

Cuius essentia comparatum non solum esse, non est.

Videtur hoc falsum. Quia quod inest alicui substantialiter, non adimitur comparatione aliqua, sed esse est substantiale rei cui libet, ergo, &c. Item, ex comparatione ad Deum creatura melioratur, ut dicit Aug., ergo magis est, quam si non compararetur, ergo, &c. Respon. dupliciter est accipere tale comparationem. Vno modo secundum rationem influentia, & receptionis, & sic creatura ad Deum comparata est magis quam si non compareretur. Alio modo comparatur secundum habitudinem æquiparantia, & proportionis. & hoc modo verum est, quod nulla est ratio proportionabilis secundum conditionem veritatis, & nobilitatis esse diuini: & ideo quasi nihil est, non omnino in se, sed nihil a proportionem: quia non potest inueniri aliqua proportio quantitativa.

Dicatur ergo, quod semper fuit, est, & erit.

Videtur hæc verba non debere dici de Deo: quia dicunt diuersa tempora: sed in Deo non cadit diuersitas temporum. Respon. Quidam voluerunt dicere, quod actus isti non proueniunt de Deo diuersa tempora secundum essentiam, sed secundum concomitantiam, quia diuinum esse omnino inuariatum, omne tempus concomitatur: sed hæc positio non soluit plene. Dicitur. n. vere quod Deus fuit ante omne tempus, ergo concomitantiam non potest dicere. Ideo dicunt alij, quod tempus consignificatum non est dispositio rei acceptæ, siue intellectæ, quam dicitur de Deo, sed solum

Dub. 6.

7. lib. c. 65. cap. 11. Respon.

Respon.

solum modi intelligendi; qñ vero de re mobili, vtroq; modo, exemplum. patet de masculino gñe in lapide, & viro, qñ in viro est vt dispositio rei accepta, in lapide, vt modus intelligendi solum. Sed hæc positio non videtur sufficiens; quia intellectus non potuit præteritum circa suum intelligere, qñ intelligit Deum fuisse, ergo oportet, qd ponat circa rem. Propter hoc notandum, qd verba diuersorum temporum aliter dicuntur de æterno, aliter de æterno, aliter de temporali. Nam respectu temporalis important mutabilitatem, & successiōnem, & duratiōnem. Secundum vero, qd de æternis dicuntur, duo tantum important, successiōnem, & duratiōnem, sicut vult Hieron. Aug. & Ansel. Secundū vero qd dñr de Deo, important solum duratiōnem. Vnde dicitur Deus fuisse: quia eius duratiō non cepit. Deus est, quia duratiō eius non interruptitur. Deus erit, quia non desinit, nec corrumpitur. Proprie ergo loquēdo non dñr de Deo, vt dicit Hiero. Large autē loquēdo dñr, vt dicit Magister, & August. & ad hoc vadit opinio Magistrī.

Esse non est Deo accidens, &c.

dub. 8.

Respon.

Queritur, quia cum esse nec creaturæ sit accidēs [nulli. n. omnino rei accidit esse] quō ergo per hoc notat Deus differe a creatura. Respon. dicendum, qd accidens dicit quid natū in alio esse, ab alio exire, & ab alio recedere. Accidens. n. dñr quod inest subiecto, ab illo erabit ortum, & propterea potest adesse, & ab esse. In his tribus proprietatibus coīcat esse creaturæ, licet non eodē modo oīno. Nā esse nostrum pēdet ab alio sustinēte, oritur ab alio efficiente. Creatura etiā nata est suū esse perdere: ideo esse ei⁹ est quasi accidens, non tñ vere accidens, quia cum pendeat a Deo, non pendet sicut a subiecto, econuerso est in Deo, & ideo dicit Hilarius, qd esse non est accidens Deo: & hoc ppter contrarias proprietates. Quia accidens natū est aliq inesse, propter hoc dicit subsistens veritas. Quia natum est ab alio exire, contra hoc, dicit ma-

nēs causa. Quia natū est etiā ab alio recedere, contra hoc dicit naturalis generis pprietas, qd nō dimitte esse.

Solus Deus habet immortalitatem.

Queritur, quō hoc intelligat im-
mortalitas cum hic dicat Aug. qd accipitur pro incommutabilitate: sed hoc non videtur conueniens. Mors enim non dicit oēm mutabilitatem: sed solum corruptibilitatē vuentū, ergo non idem est dicere. Respon. Sicut vita accipitur cōter, & proprie ita & mors, ita & immortalitas. Vno enim modo dñr vita actus continuus, & internus, qui est a forma spali, & sic dñr proprie, & sic immortalitas dicit vitam talem cum possibilitate ad eius priuationem. Alio modo dñr vita actus completus potētiæ, quæ est fm rei naturam, sicut dñr aqua vna, quæ habet operationem aquæ conuenientem, & hoc modo importat, repugnātiā ad corruptionem: & ideo debet dici fm hanc vitam immortalē, qd est ita in actu completo, qd nullo modo potest aliquā peiorationē recipere, & sic accipit Apostol⁹, & exponit. Nec vicissitudinis obumbratio.

Queritur, quæ differentia est inter vicissitudinē, & obumbratiōem, & quæ conuenientia rōne, cuius dicitur vicissitudo obumbrare. Dicendum, qd vicissitudo importat numerū victis, & iste est numer⁹ cū interruptiōne. Sed obumbratio dñr priuationem actus lucis. Qñ ergo act⁹ forme, lux est priuatiō ei⁹, recte dñr obumbratio, & quia vicissitudo rōne numeri dicit interruptiōnem, & rōne interruptiōnis dicit priuationē, & rōne priuationis obumbratiōem, & hinc est quod recte dicitur vicissitudinis obumbratio.

In hac parte iste ad euidentiam duarum primarum proprietatum quas Magister primo assignat, scilicet veritatis, & incommutabilitatis, duo principaliter queruntur. Primo de ipsa veritate. Secundo de immutabilitate. De veritate iterum queruntur duo. Primo verū veritas sit proprie eius diuini esse. Secundo verum sit eius pprietas in summo, id est a Deo qd non possit cogitari non esse.

Q. VAE.

Hierony.
ad Dama.
sce. tom. 3
epist. Aug.
sup Io. 99
Ansel. lib.
de Deo at
tributis.

1. Thi. 6.

li. de Tri.

Respon.

10

Dub. 10.

Respon.

Artic. 1.

QVÆSTIO I.

CONCLUSIO.

Veritas pro vt distinguitur cōtra impuritatem, dissimilitudinem, & obscuritatem, est proprietas diuini esse.

VOD veritas sit proprietas diuini esse ostenditur auctoritatibus, & rōnibus. Primo modo sic auctoritate hie.

Funda- ad Marcellum, & habet in litera. Sol⁹
menta. Deus vere est, cuius essentia comparatum nūm esse, non est: sed qđ alicui soli cōuenit, est propriū illi, ergo veritas est propriū diuini esse. Itē, Aug. de vera religi. Falsitas est in illis rebus, quę imitatur illud vnū, quo est vnū, quicquid est, in quā illud imple re non possunt. Si ergo nulla creatura pōt illud summe vnū implere, veritas nō est in aliqua creatura: sed in oībus falsitas. Item, Aug. in solilo. & de vera religi. dicit, qđ lux increata est rō cognoscēda, & sola lux increata est veritas, ergo veritas est proprietas Dei solius. Itē, Ansel. in li. de veritate dicit, qđ oīa sunt vera prima veritate, aut ergo intelligit effectiue, aut formaliter. Non effectiue, quia similiter omnia possunt dici bona prima bonitate, ergo intelligitur formaliter, ergo non est alia veritas, qđ veritas increata, ergo si illa est, est in Deo, &c. ergo veritas est solius Dei proprietas. Item, rōnibus probatur sic. Veritas, & vanitas opponunt, sed oīs creatura habet vanitatem, & permutationem cū non esse, cū sit ex nihilo, & solus De⁹ hac caret oīno, ergo in solo Deo est veritas. Item, veritas opponitur vmbra. Quod enim est vmbra rei non habet veritatem: sed creaturae sunt vmbrae illius summi, ergo non habent veritatem in esse. Item, veritas est qua aliquid est verum: sed veritas est vera, cum sit cognoscibilis: sed constat qđ non alio, qđ sequi alias esset abire in infinitum; sed quod est verum simpliciter, est verum per essentiam, ergo oīs veritas est vera

per essentiam: sed sola veritas increata est vera per essentiam, ergo veritas est proprietas Dei solius. Contra. Si veritas est Dei proprietas, aut ergo veritas complexa, aut incōplexa. Non complexa; quia talis est cū cōpositione: in Deo aut nō est cōpositio aliqua. Nō incōplexa, quia hęc cōuertitur cum ente: ergo cum entitas non sit Dei proprietas, pari ratione, nec veritas erit. Item, verum æque commune est, vt bonum, & quodammodo magis: sed bonitas non est Dei proprietas, ergo pari ratione, nec veritas. Item, veritas est ratio discernēdi creatorem a creatura, & creaturam a creatura: sed quod est ratio discernēdi, & distinguēdi, est diuersum in diuersis, ergo alia veritas est in Deo, qđ in creatura, & in vna creatura, qđ in alia, ergo non est propriū solius Dei. Item, Aug. in solilo. Verum est ip quod est, ergo veritas est ipsa entitas, ergo non est propriū essentia. quia si sic, quia ratione dicit veritas est proprietas essentia, posset dici cōuerso, cum oīno idem sint.

R E S P. Dicendum, qđ veritas habet triplicem comparisonem. Habet enim comparari ad subiectum quod informat, ad principium quod representat, & ad intellectum quem excitat. In comparatione ad subiectum veritatis dicitur veritas actus, & potentia indiuisio. In comparatione ad principium, dicitur veritas summa veritatis, & prima representatio, siue imitatio. In comparatione ad intellectum, dicitur veritas ratio distinguēdi. Et in oībus illis comparisonibus dupliciter potest accipi veritas. Vno modo prout distinguitur contra falsitatem. Alio modo, prout distinguitur contra permutationem, sū qđ verum dicitur purum, & impermixtum: prout veritas diuiditur contra falsitatem, quia est priuatio in diuisionis, mutationis, expressionis, sic cum in creatura sit aliquo modo inuenire, & indiuisionem, & imitationem, & expressionem, sic est veritas, non tantum in creatore: sed etiā in creatura, & sic non assignatur Dei proprietas. Alio modo prout veritas diuiditur

quid dicitur contra permutationem, siue
immutabilitatem, sic est in solo Deo. Nam
in solo Deo est indiuisio pura non
permixta, alicui diuersitati. In solo
Deo est imitatio, & similitudo pura
non permixta, alicui dissimilitudini.
Et in solo Deo est expressio luminis
non permixta obscuritate. In creatu-
ra autem est indiuisio, cum actus, &
potentia diuersitate, & imitatio cum
dissimilitudine. Est ulterius in ea ex-
pressio cum obscuritate, & ideo hoc
modo est veritas diuina esse proprie-
tas, & sic accipit Magister, & Aug. &
Hieron. Vocant. n. verum esse quod
nihil habet de possibilitate, nihil ha-
bet de vanitate, nihil de non entitate:
& ideo in Deo non cadit praeritio,
& futurio, quia aliquo modo non
entia sunt, & sic procedunt duae pri-
mae auctoritates, & rationes. A D illud
vero quod obijciatur, q. non sit alia
veritas q. aeterna, quia ipsa sola facit
intelligere, dicendum, q. sicut color
est obiectum visus, & motus visus:
tñ non sine actu lucis, & differt ipsa
a luce; sic dicendū, q. veritas creata
quāvis nō possit mouere sine verita-
te increata, nihilominus est motiua
suo modo, & alia veritas est ab illa.
A D illud quod obijciatur de Ansel. q.
oia sunt vera veritate prima, dicendū,
q. verum de sui impositione dicitur cō-
parationem ad causam exemplarem,
sicut bonum ad causam finalem. Si-
cut. n. dicitur bonum ratione ordinis,
sic verum ratione expressionis, & tamen
exprimeret est ipsius exemplaris: si-
cut ergo cum dicitur de bonis creatis, q.
sunt bona bonitate increata, bonitas
praedicat finem in ablatiuo, non for-
mam, quia bonitas nullus creati est
forma. Similiter cum dicitur q. oia sunt
veritate increata, vera, ablatiuus di-
cit causam formalem, exemplarem.
Oia. n. vera sunt, & nata sunt se ex-
primere, expressione illius summi In-
minis, quod si cessaret influere, cetera
desinerent esse veranda: o nulla ve-
ritas creata est vera per essentiam: sed p.
participationem, & p. actum aeternum.

A D illud vero quod obijciatur in
contraria n. q. non est proprietas, pa-
teret Respo. qm obijcit de veritate in

q. hęc oppositionē ad defectū falsita-
tis, nō ad permutationem possibilitatis: p-
dicto. n. nō conuenit nō tñ creatori:
sed et creature. A D illud qd obijci-
t. q. veritas est idē, q. diuina essentia. Di-
cendū, q. de ratione, p. prietas i creatura
sunt tria tria. Primum est qd conuenit so-
lo. Scdm est, q. est rō innoscēdi. Ter-
tiu est, q. differt ab eo, cui est p. pri-
tas. Duo prima sunt p. fectiois. Vlti-
mū vero imperfectiois: q. excludit
simplicitatē: & ideo veritas dicitur di-
uinae essentiae p. prietas, nō q. differt,
vel sit inherēs diuinā essentiae, sicut
ans subiecto. sed q. soli conuenit, &
est rō cognoscēdi eā. Et haec est causa
quare eōuerio essentia nō est p. prietas
veritatis, q. nō est rō innoscēdi
eā, sicut eōuerio eā. Si autē queras, cum
idē significat, essentia, & veritas, qua-
re vnu est rō cognoscēdi alterum, &
nō eōuerio: Ad hoc dixerunt aliqui,
q. quis idē significant essentia, & ve-
ritas, tñ vnum. s. veritas est magis rō
cognoscēdi, rōne connotati. Sed hoc
nō pōt stare, q. veritas nihil connotat.
Dicendū ergo, q. hoc est rōne modi
significādi, & intelligēdi. Et notandū,
q. dupliciter est loqui de his nobis.
Vno mō rōne eius qd noiant, seu si-
gnificant, alio modo rōne eius, i quo
significat poni qd noiant. Vnde dis-
fert dicere sensum, & sensum hōis: q.
primo dicitur cōe ad sensum hōis, & bru-
ti. deinde p. prium. Quia si ergo ac-
cipimus hōis noia s. m. se, alia est rō
essentiae, alia veritatis: qm essentia di-
cit quid, veritas cōditionē entis. Cū
vero essentia, & veritas trahimus ad
Deū, quāvis idem sint, tñ rōne gñā-
lium significatōrū, vnum accipitur
vt p. prietas alterius, & nō est ibi sy-
nonymia, nec sunt noia synonyma:
sed manet ratio subiecti, & p. prietas
s. m. modū significādi, & manet et
s. m. modū intelligēdi. Quia p. essen-
tia in creatura, intelligimus essentia
i creatore, & p. veritatē creaturā, intel-
ligim⁹ veritatē increatā. Vñ sicut ve-
ritas creata est p. prietas, & rō cogno-
scēdi essentia creaturā, sic veritas increa-
ta s. m. rōnem significādi, & intel-
ligēdi est ratio cognoscēdi, & in-
telligēdi essentiam increatam.

tuit filium generare, sed si non fuerit oportuni nec conueniens, sed omne inconueniens in Deo est impossibile, ergo impossibile fuit filium generare, ergo filius non potest generare, ergo non habet potentiam generandi, quia omni potentia est potestas ille qui habet eam, ergo &c. Item, Ansel. in monolo. Qui potest quod sibi non conuenit, quanto magis hoc potest, tanto magis aduersitas, & peruersitas possunt in eum, ergo cum filio non conueniat generare, si posset, potentia illa esset in eo miseria, sed nullam habet miseriam, ergo nec potentiam generandi. Itē, ratione probatur hoc idem. Sicut omne illud in quo aliqua duo necessario distinguuntur, si necessario conuenit uni, impossibile est vtrinquā conuenire alij, sicut pater. Si Petrus, & Iohannes necessario differunt in albedine, & albedo conuenit Petro, impossibile est quod Iohanni conueniat, sed pater, & filius sunt personaliter distincti, ita quod necesse est esse distinctos, & non est dare in quo distinguitur, nisi in hoc quod ille est generans, iste genitus: ergo cum generare conueniat patri impossibile est quod conueniat filio, ergo filius non potest generare, ergo non habet potentiam generandi. Item, generatio filij a patre similis est expresse ipsi generationi verbi a mente, sed verbum genitum non habet potentiam generandi aliud verbum, imo oportet quod omne verbum immediate sit a mente, ergo si recte simile est verbum increatum, non habet potentiam generandi, sed generandi potentia est in solo patre. Itē, fiat argumentatio Aug. ducens ad impossibile. Si filius habet potentiam siue posse generandi, ponatur quod generet, quare ne secundo similiter, & si non est stare in primo, oportet ponere infinitos filios. Quia quia ratio non stat in primo, ergo nec in aliquo, ergo si est stare, quia hoc repugnat diuine completionis. Si quia ratio stat in aliquo, stat in primo, ergo primus non habet potentiam generandi. Item, fiat argumentatio Richar. ut cum si generet filius alium filium, ergo cum filius genitus magis atineat patri quam alius, secundum hoc non esset ibi summa, &

æqualis connexio, ergo nec summa, & æqualis distinctio, ergo nec perfecta beatitudo, quod omnia tanquam summe impossibilia respicit pia fides.

R E S P. Opinio aliquorum est quod in filio est potentia generandi, sed non generat. Hoc autem non est, quia non potest, sed quia non conuenit ei. Et ponunt simile in creaturarum productione siue creatione. Deus potest in finitis creaturas producere, sed quod non producit, hoc non est ex impotentia, sed quia non conuenit ei, sic & in proposito. Sed contra. Ponatur tunc quod illa potentia quod est in filio ad generandum ducaſſet in actum, constaret quod filius generabit Deum æternum, ergo aliquid poterat incipere habere esse, & esse æternum, hoc autem est impossibile, & non intelligibile, propter hoc dicendum, quod pater non communicat filio potentiam generandi propter duo. Vnum est quia non potest aliud, quia non debet. Ratio autem quare non potest, hæc est, quia secunditas ad generandum est in patre, quia principium, & ideo principium, quia primum. Impossibile autem est quod principium communicet alij primitatem. Nam hoc est oppositio in adiecto, quod persona producta sit prima. Quia ergo secunditas ad generandum ex primitate patri inheret, ideo non potest eam communicare filio, & hanc credo propriam esse rationem huius, sicut infra patebit d. 27. ubi agitur quare pater generat. Si militer non debet communicare, quia in emanatione diuina personarum debet attendi originalis distinctio, & plenissima communicatio. Originalis distinctio, quia necesse est ea, quæ communicant in natura, distinguui vel per materiam, vel per originem. Per materiam distinguui personas est impossibile: quia ubi est talis modus distinguendi, est compositio & variatio, & forme multiplicatio: quæ omnia Deo repugnant qui est simplex, & inuariabilis, & vere vnum, & ideo necesse est distinguui per originem, siue habitudinem: ergo per generare & generari: ergo si filius potest generare, potest etiam non distinguui. Sit ut dicat, quod adhuc est distinctio: quia vnus tamen pater, alius tamen filius, alius pater & filius. Tunc ego opo-

Scottus inquit, quod principium generandi est in supposito conuenientia, & d. Bon. ius conuenientia apte rit.

16

pono tibi, q̄ secundus filius posset generare eadē rōne qua primus, & tunc duo essent, quorū uterq; esset pater, & filius. Similiter propter plenissimam cōmunicatōem non debet communicare, quia multiplicatio supposito- rum fm simili modum egrediēdi, non est nisi aut propter defectum du- rationis, sicut dictū est in generabili- bus, & corruptibilibus, ut per successi- nā generatōis perpetueur esse, aut propter defectū perfectē actōis, ut fiat per plures quod non potest per unū, sicut sunt p̄te & plures stelle, quia non sufficeret una ad hoc quod faciūt omnes. Sic etiā plures Angeli, & plures animæ ad implēdam illam civitatem, & manifestandā Dei boni- tatem, quā nec anima, nec unus An- gelus poterat sufficienter manifesta- re. Cum ergo in filio Dei sit plenissi- ma cōmunicatio, quia totam infinita- tem suā dat sibi p̄, non fuit conve- niens q̄ communicaret filio illam po- tentiam, & ideo fuit impossibile, q̄a inconueniens quodlibet in diuinis est impossibile.

- 17 A d illud autē quod obijci- tur in contrariū per auctoritatē Hila- rii q̄ filius habet in se natari gignente, dīcēdum, q̄ verbum illud est improp- rium, & ex verbis improprijs non est arguendum, sed magis eorū im- proprietas exponenda, & Maḡ supe- rius exposuit. Est enim sensus, habet 18 in se naturā gignētē, id est naturā patris gignētis. A d illud quod obij- citur quod non potuit, dicendum q̄ Maḡister bene exposuit. non fuit ex hoc impotens. Vnde fm artem distin- guēdū est q̄n dicitur, filius nō potuit generare, quia, non, p̄t teneri priua- tiue, & tunc est sensus non potuit. i. impotens fuit, & tunc negatur poten- tia, & relinquatur apertūdo, sicut de truncato dicitur q̄ nō potest gradi: hoc modo non p̄t dici de filio, quia non habet ad hoc aptitudinem, & in hoc sensu sequitur Aug. Alio modo non p̄t teneri negatiue, & in hoc sensu concedendū est, quod filius nō 19 potuit generare. A d illud q̄ obij- citur quod pater cōmunicat filio po- tentiā spiratuum, pater responsio,

quia cum filius generetur, non potest habere prinitatē respectū generatio- nis, sed cū non spīretur est inspirabi- lis, & ideo potuit habere prinitatē, & secunditatem respectū illius, & sic pa- tet q̄ non valet ratio. A d illud quod 20 obijci- tur quod filius est expressissi- ma imago &c. Dicendū, quod filius est expressissima imago, quia reprē- sentat in oībus in quibus imago na- ta est reprēsentare, sed tamen imago sic nata est reprēsentare, ut tamen ip- sa non sit imaginatum, alioquin non esset imago. Si autē filius reprēsentat in actu generandi, iam esset pater: & ideo nec intelligibile, nec possibile est filiū generare, siue in gnatione pa- trem imitari. A d illud quod obijci- 21 de luce, & splendore, dicendū, quod non est simile, quia lux non perfectē se multiplicat in primo splendore, ideo in pluribus facit quod non p̄t in vno. Similiter, & in filio carnali intelligendum. Vnde unus pater ge- nerat plures filios carnales. Hec rā- tio non est principalis, sed illa qua dīcta est supra, quia in his inferiori- bus non est secunditas per rationē pri- mitatis, sed per rationē perfectionis. In Deo autē quia est perfectissimum, & primum, non tūc est per naturam perfectionis, quia tunc in omnibus personis esset, & status esse non pos- set, sed per rationem prinitatis. Itē, rōnes istę non procedunt per simile, imo magis per dissimile.

QVAESTIO III. CONCLUSIO.

Posse generare, & posse crea- re, est vnicum posse re ipsa, licet ratione differant.

TRVM posse genera- re, & creare sit vnicū posse, & q̄ non sit vni- cum videtur per Aug. Alio est pater, alio est Deus, ergo alio est generans, alio creans, sed potentia generandi est gene-rans, potentia creandi est creans, ergo &c. Itē, potentie distinguuntur 1. de ani- per actus, & actus per obiecta, ergo, si H 3 generatio

Ad opp.

1. de ani.

generatio terminatur ad Deum, & creatio ad creaturā, & hæc sunt omnino diuersa, ergo &c. Itē, potentia plurificatur per subiecta, quia in pluribus subiectis plures sunt potentia, sed potentia creandi est in filio sine posse creare, in eo autē non est posse generare, ergo non sunt vnum posse. Item, quæcunque sic se hñt q̄ vnum potest intelligi altero non intellecto, & e conuerso, illa non sunt vnū. Sed posse generare pōt intelligi circūscripta potentia creandi, ergo &c. Contra, vnus potēs oīno simplicis vni cum tm̄ est posse, pater est potēs omnino simplex, ergo vnicū tm̄ habet posse, sed habet posse generare, & posse creare, ergo illa duo sunt vnicū posse. Item, si posse est aliud, & aliud, cum posse generat respiciat personā, posse creare naturā, ergo natura, & persona sunt duo, ergo nec natura de persona, nec e conuerso dicitur, quod est omnino falsum. Item, si est distinctio inter posse generare & posse creare, ergo est ibi ordo. quæro ergo quid sit prius secundum rationem intelligendi. Et q̄ potentia generandi vñ, quia est respectu æterni, & eternū ante tpale. Sed contra, Intellectus cōmunis est ante intellectum proprii: sed potentia creandi dicit cōmune tribus, potentia generandi proprium patris, ergo &c.

22 RESP. dicendū q̄ posse gñare & posse creare, est posse vnicū, tñ dupliciter dictū. Vnum. n. esse est in re, esse patrem, & esse Deū, differens autē fm̄ rōnem intelligendi: quia est absolute, cum dico esse Deum, idē est relatum, cū dico esse patrem: similiter & si posse est intelligendū, vñ sicut essentia & persona vñ sunt in re, tm̄ est differentia rōnis in intelligēdo, & in dicendo. Similiter dicendum est de potentia generandi, & creandi, & sicut est ibi differentia non re, sed fm̄ rōnem, ita est ibi ordo secundum rōnem intelligendi. Vnde secundū diuersas cōparationes habet alium, & alium ordinem. Comparando enim posse creare, & posse generare ad illud cuius sunt, cum posse creare sit natura, posse generare sit personā, &

intellectus communis est ante intellectum proprii, sic absque calumnia, prior est secundum rationem intelligendi potentia creandi. Comparādo autem ad illud ad quod terminatur, cum potentia creandi respiciat temporale, potentia vero generandi æternū, prior est secundum rationem intelligendi potentia generandi, q̄ potentia creandi, & sic patent obiecta de ordine. Concedendū sunt ergo rationes ostendentes quod differunt posse generare, & posse creare differentia secundum rem, siue secundum essentiam.

AD illud quod obijciatur q̄ alio 23 est Deus, alio pater, dicendum quod Aug. loquitur de alio, & alio altere rōnis, & non rei. Et intelligitur altera rationis per illum modum quo supra dictum est dist. 5. vbi quæritur verum essentia generet. AD illud qđ 24 obijciatur quod potentia distinguitur per actus, &c. dicendum quod verum est hoc de illis actibus qui habent completionem ab obiectis, sed non sunt sic actus diuini. Vnde quāuis creatura, & filius omnino differant, attamen generatio, & creatio idem sunt, sicut essentia, & persona, Deus enim in agendo nō completur ab obiecto, quia seipso agit. AD illud 25 quod obijciatur, quod potentia plurificatur per subiecta, dicendum, quod istud verum est de subiecto proprio, sed filius non in quantum filius, est subiectum potentia creandi, sed in quantum Deus. Et constat quod sicut natura diuina non facit numerum cum patre, ita nec potentia respiciens naturam cum potentia patris. AD illud 26 quod vltimo obijciatur, quod vnum potest intelligi sine altero, & e conuerso, dicendum, quod aut loqueris quantum ad significatum, aut quantum ad connotatum. Si quantum ad connotatum, verum dicis quod creatura pōt intelligi non intellecta persona filij, & e conuerso. Si quantum ad principale significatū, dicis falsum. Impossibile est. n. intelligi potentiam generandi, sine potentia creandi, sicut impossibile est intelligere personam sine essentia.

QUE-

QVÆSTIO IIII.

CONCLUSIO.

Posse generari, & posse creari,
quo ad principale significatū
vniuocē dicuntur, quo vero
ad connotatū analogice.

Ad opp.

TRVM posse gñari
& posse creari sit posse
vniuocum. Et q̄ non
videtur, quia quāuis
idem sit gñare, & crea-
re quantum ad principale significa-
tū, aliud tñ est gñari, & creari, sicut
creator, & creatura, ergo cum non
habeat esse vniuocū creatura, &
creator, ergo &c. Item, creatio dicit
eccessum, & mutationem, gñatio ve-
ro oēm excludit mutationem, ergo
cum posse creari importet potentiam
transmutandi, posse gñari non, cum
potentia differant in sua generalita-
te in potentia transmutandi, & in hac
non conuenitur, ergo in nulla. Item,
quæ distribuit terminum pro oib⁹,
quæ vniuocatur, vel analogatur
in illo: sed cum dico oīpotens, nō fit
distributio pro illo, quod pōt gñari,
quia tunc filius non esset oīpotens,
ergo manifestum est, quod vtrumq;
posse nec est vniuocū, nec analogū.
aliquin oīpotentia non conuenit fi-
lio. Sed contra. Res est commune ad
fruibile, & vribile, ergo cum æqualis
ambitus, vel maioris sit possibile,
quam res, & non sit maior diffe-
rentia inter generatum, & creatu-
ram. q̄ inter fruibile, & vribile, pa-
ri rōne possibile, siue posse est com-
mune ad vtrūq;. Item, in æternis nō
pōt esse multiplicitas, nec diuersitas,
ergo cum posse creari, & posse gñari
ab æterno ante conditionem creatu-
ræ fuerint, ergo non habent multi-
plicationem in ipsa potentia. Item,
cum dico, creatura pōt creari, nihil
dicit creatum: quia illud vere dicitur
de eo, quod oīno, nihil est, sicut de
anima Antichristi, ergo solum dico
potentiam agentis, sed potentia Dei
est vnica, non habens aliquam mul-

tiplicitatem, ergo eius posse vniuocū
est ad posse creari, & posse generari.

RESP. dicendum, q̄ cum dico
posse creari, & posse gñari, dico prin-
cipale significatū, & dico conno-
tatū. Quantum ad principale si-
gnificatū, dico, quod posse creari
idem dicit re, quod posse creare, dif-
ferens solum in modo loquendi, vel
dicendi: quia quod dicitur per modū
actionis per posse creare, dr̄ per posse
creari per modū passionis. Quantū
vero ad connotatū, dicitur esse idem
in creatura: quomodo ergo compa-
rantur posse creari, & posse generari?
Si comparentur rōne principalis si-
gnificati, dico, quod non tñ est vniu-
ocum, imo & vnicum, vt visum est
aliter tñ, & aliter intellectu, & enun-
ciatū, sicut posse gñare, & posse crea-
re. Si autem rōne connotati compa-
rentur, sic concedo, q̄ est analogum,
sicut hoc nomen res ad fruibilia, &
vribilia. Quāuis. n. creator, & creatu-
ra non habent cōmune vniuocum,
habent tñ analogum. Notandum
aut q̄ duplex est analogia. Est quædā
p̄ reductionē ad vnitatem nature sm̄
prius, & posterius, & hæc pōt esse cō-
parando creaturā ad creaturā, & in
hac signū distribuit p̄ oībus conten-
tis, nisi sit distributio restricta ex ad-
ditione, vel ex vsu, siue modo loquē-
di, sicut distributio dr̄ accommodata,
vt si dicatur cælū tegit oīa. Alia est
analogia per reductionem ad vnitatem
similitudinis proportionis, non
nature, & quod sic analogatur, non
est iter alia. Vnde distributio pp̄ia
pro illo non distribuit, nisi sit exten-
sa. Vnde Deus non est ens inter oīa.
Et hinc est, q̄ oīpotens nō distribuit
pro potentia gñandi: proprie accepta
distributione, nisi fiat quidam excessus,
& ex illa per consequens fiat quæ-
dam appropriatio circa suppositum:
vnde proprie oīpotens conuenit tri-
bus: quia non distribuit pro potentia
gñandi, appropriato, autem secundu
quod sit ampliatio ex parte signi, so-
lus est patris. Ex his patent omnia
obiecta, procedunt enim per diuer-
sas vias, vt patet inuenti.

Funda-
menta.

DE VERITATE, ET PROPRIETATE,
& incommutabilitate, & simplicitate essentia Dei.

DISTINCT. VIII.

De proprie-
tariis, et
cōditioni-
bus essen-
tialibus
perenni-
tatis, &
vnitatis.

VNC de veritate, siue proprietate, siue incommuta-
bilitate, atque simplicitate diuinæ naturæ, siue substan-
tiæ, siue essentia agendum est. Est itaque Deus, vt ait
Aug. in 5. lib. de Trin. sine dubitatione substantia, vel
q̄ melius hoc appellatur, essentia: quam Græci vñam vocant. Sicue
enim ab eo, quod est sapere dicta est sapientia, & ab eo, quod est sci-
re, dicta est scientia: ita ab eo, quod est esse, dicta est essentia. Et quis
magis est, q̄ ille, q̄ dixit famulo suo, Ego sum, qui sum? & dices filijs
Israel. Qui est, misit me ad vos? Ipse vere, ac proprie dicitur essen-
tia, cuius essentia non nouit præteritum, vel futurum. Vnde Hier.
ad Marcellā scribens ait, Deus solus, qui exordium nō habet, veræ
essentiæ nomen tenet: quia in eius cōparatione qui vere est, quia in-
commutabilis est, quasi non sint, quæ mutabilia sunt. De quo enim
dicitur fuit, non est: & de quo dicitur erit, nondum est. Deus autem
tantum est, qui non nouit fuisse, vel futurum esse. Solus ergo Deus
vere est, cuius essentia comparatum nostrum esse, non est.

Qualiter intelligenda sint verba Hieronymi, querendum est.

HIC diligenter aduertendū est, quō intelligi debeant illa ver-
ba Hierony. scilicet Deus tantum est, & non nouit fuisse, vel futurum es-
se, tāquam non possit dici de Deo, fuit, vel erit: sed tantum, est: cum
de eo scriptum frequenter reperiāmus, fuit ab æterno, fuit semper,
& erit in sæcula, & huiusmodi: vnde videtur, quia non est tantum
dicendum de Deo fuit, vel est, vel erit. Si enim diceretur tantū, fuit:
putaretur, q̄ desierit esse: si diceretur tantum, est, putaretur, quod
non semper fuerit, sed esse cœperit: si tantum diceretur, erit: putare-
tur non esse modo. Dicatur ergo, quia semper fuit, est, & erit: vt intelli-
gatur, quia nec cœpit, nec desijt, nec desinet esse. De hoc Aug. super
Iohā. ita ait: Cū de sempiterna re proprie dicat, est: sicut nos bene dē
fuit, & erit: fuit, quia nūquā desijt: erit, quia nūquā deerit: est, quia sem-
per est: non præterijt, quasi quod nō maneat: non erit, quasi qd nō
erat. Cum ergo nostra locutio per tēpora variet, de eo vere dicitur
verba cuiuslibet tēporis, qui nullo tēpore desijt, vel deest, vel deerit:
& ideo non est mirum si de spiritu veritatis, veritas loquens dixit p̄
futurum: quæcūq; audiet, loquetur: audiet. scilicet ab eo, a quo procedit.
Audire illius est scire, idem etiam esse. A quo ergo est illi essentia,
ab illo audientia, id est, scientia, q̄ non est aliud, quam essentia. Au-
diat ergo dixit de eo, quod audiuit: & audit. id est qd semper sciuit, scit,
& sciet. Ecce hic dicit Aug. verba cuiuslibet tēporis dici de Deo;
sed tamen proprie, est. Illud ergo quod Hieronymus dicit ita intel-
ligendum

Hic aperit
quomodo
sint intel-
ligenda.

legendum est. Non nouit fuisse, vel futurū esse, sed tantum esse. i. cū dicitur de Deo q̄ fuit, vel erit, non est intelligēdum, q̄ praterijt, vel futurum sit, sed q̄ existat simpliciter sine aliquo tēporali motu. Licet enim verba substantiua diuersorum temporum de Deo dicant (vt fuit, erit, est, erat) non tñ temporales motus esse distinguunt. s. p̄teritum, vel futurum, vel prateritum imperfectum, vel prateritum perfectum, vel prateritum plusquamperfectum: sed essentiam, siue existentiam suā diuinitatis simpliciter insinuant. Deus ergo solus proprie dicitur essentia, vel esse. Vnde Hilarius in 7. de Trinit. ait, esse non est accidens Deo, sed subsistens veritas, & manens causa, & naturalis generis proprietates.

Non lōge
a princ-
pio lib. 7.

Hic de incommutabilitate.

DEI etiam solius essentia incommutabilis dicitur proprie, q̄a nec mutatur, nec mutari potest. Vnde Aug. in 5. lib. de Trinit. Alie, inquit, essentia, vel substantia capiunt accidentia, quibus in eis fiat vel magna, vel quantacūque mutatio: Deo autē aliquid huiusmodi accidere non potest: & ideo sola substantia, vel essentia, quæ est De⁹, incōmutabilis est, cui profecto maxime, ac verissime competit esse. Quod. n. mutatur, non seruat ipsū verum esse: & quod mutari potest, etiam si non mutetur, potest quod fuerat non esse. Ideoq; illud solum quod non tantum non mutatur, verum etiā mutari oīno non potest, verissime dicitur esse. i. substantia patris, & filij, & spiritus sancti. Ideoq; Apostolus loquens de Deo ait. Qui solus habet immortalitatem. Vt enim ait Aug. in lib. 1. de Trin. Cū anima quodāmodo immortalis esse dicatur & sit, non diceret Apostolus, Sol⁹ Deus habet immortalitatem: nisi quia vera immortalitas incōmutabilitas est, quam nulla potest habere creatura, quoniā solius creatoris est. Vnde Iacobus ait, Apud Deum non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Et Dauid. Mutabis ea, & mutabuntur: tu autem idem ipse es. Ideo Aug. super Gen. dicit q̄ Deus nec per loca, nec per tempora mouetur: creatura vero per loca, & tempora. Et per tempora moueri, est per affectiones commutari, Deus autē nec loco, nec affectione mutari potest, qui per Prophetam ait: Ego Deus, & non mutor. qui est immutabilis solus. Vnde recte solus dicitur habere immortalitatem. In omni enim mutabili natura, vt ait. Augustinus contra Maximinum, nonnulla mors est ipsa mutatio, quia facit aliquid in ea non esse quod erat. Vnde & ipsa anima humana, quæ ideo dicitur immortalis, quia secundum modum suū nūquam desinit viuere, habet tñ quandam mortem suam: quia si iuste vivebat, & peccat, moritur iustitiæ: si peccatrix erat & iustificatur, moritur peccato: vt alias eius mutationes taceā, de quibus modo longum est disputare. Et creaturarum natura cōlestium mori potuit, quia peccare potuit. Nam & angeli peccauerunt,

Cap. 2.

1. Tim. 6. 8
Cap. 1.
Quæ sit
ra immor-
talitas, q̄
i solo crea-
tore est.
Iacob. 1. c.
Psal. 101.
li. 8. c. 20.
21. 22. &
26.
Mal. 3. b.

Li. 3. c. 12.

runt, & demones facti sunt, quorum est diabolus princeps: & qui non peccauerunt, peccare potuerunt: & cuicunque rationali creaturæ præstatur, vt peccare non possit, non est hoc naturæ propriæ, sed Dei gratiæ. Et ideo solus Deus, vt ait Apostolus, habet immortalitatem: qui non cuiusquam gratiæ, sed natura sua nec potuit, nec potest aliqua conuersione mutari: nec potuit, nec poterit aliqua mutatione peccare. Proinde, vt ait Aug. in 1. lib. de Trin. substantiam Dei sine vlla sui commutatione mutabili facientem, & sine vlllo suo temporali motu temporalia creantem, intueri & nosse, licet sit difficile, oportet. Verè ergo ac propriè incommutabilis est sola diuinitatis essentia: quæ sine sui mutatione cunctas condidit naturas.

1. Tim. 6

Cap. 1

Hic de simplicitate.

Quare creature sit multiplex & non simplex.
Cap. 6.
Hic de corporali ostenditur quare sit multiplex.

E A D E M Q V E sola propriè, ac vere simplex est, vbi nec partium, nec accidentium, nec quarumlibet formarum vlla est diuersitas, siue variatio, vel multitudo. Vt autem scias quomodo simplex sit illa substantia, te docet Aug. in 6. lib. de Trin. Animaduerte primò, quare omnis creatura sit multiplex: & nullo modo verè simplex, & primum de corporali, postea de spirituali creatura. Corporalis vtique creatura ex partibus constat, ita vt sit ibi aliqua pars minor, alia maior: & maius sit totum quàm qualibet pars: & in vnoquoq; corpore aliud est magnitudo, aliud color, aliud est figura. Potest enim imminuta magnitudine manere idem color, & eadem figura: & colore mutato, manere eadem figura, & eadem magnitudo. Ac per hoc multiplex esse conuincitur natura corporis: simplex autem nullo modo.

Hic de spirituali creatura ostendit quomodo sit multiplex,
& non simplex.

Ex eodem lib. 6. cap. eodem.

C R E A T V R A quoq; spiritualis, vt est anima, in compactione quidem corporis est simplex: sine compositione verò corporis, est multiplex, & non simplex. Quæ ideo simplex dicitur respectu corporis, quia moles non diffunditur per spatium loci, sed in vnoquoq; corpore, & in toto tota est, & in qualibet eius parte tota est. Et ideo cum sit aliquid in quauis exigua particula corporis, quod sentiat anima, quamuis non fiat in toto corpore, illa tamen tota sentit, quia totam non latet. Sed tamen nec in ipsa tota anima vera simplicitas est. Cum enim aliud sit artificiosum esse, aliud inerte, aliud acutum, aliud memorem, aliud cupiditas, aliud timor, aliud letitia, aliud tristitia: possintq; hæc & alia huiusmodi innumerabilia in animæ inueniri natura, & alia sine aliis, & alia magis, & alia minus: manifestum est animæ non simplicem, sed multiplicem esse naturam. Nihil enim simplex mutabile est: omnis autem creatura mutabilis est: nulla ergo creatura verè simplex est.

Ibi. cap. 7.

Deus

Deus verò etsi multiplex dicatur, verè tamen & summè simplex est. Dicitur enim magnus, bonus, sapiens, beatus, verus, & quicquid aliud non indignè dici videtur: sed eadem magnitudo eius est, quæ sapientia. Non enim mole magnus est, sed virtute, & eadem bonitas eius est, quæ sapientia, & magnitudo, & veritas: & non est ibi aliud ipsum beatum esse, & aliud magnum, aut sapientem, aut verum, aut bonum esse, aut omnino esse.

Quomodo
Deus sim-
plex est.

Qualiter Deus cum sit simplex, multiplex tamen dicatur.

H I C diligenter norandum est cum dicat Augu. solum Deum verè simplicem esse: cur dicat eundem multipliciter dici: Sed hoc non propter diuersitatem accidentium, vel partium dicit, sed propter diuersitatem, ac multitudinem nominum, quæ de Deo dicuntur: quæ licet multiplicia sint, vnum tamen significant, scilicet diuinam naturam. Hæc enim non ita accipiuntur, cum de illa incommutabili æternaque substantia incomparabiliter simpliciore quàm est humanus animus, dicitur, quemadmodum cum de creaturis dicuntur. Vnde August. in 6. lib. de Trini. Deo, inquit, est hoc esse, quod est fortè esse, vel sapientem esse, & si quid de illa simplici multiplicitate, vel multiplici simplicitate dixeris, quod substantia eius significetur. Humano autem animo non est hoc esse, quod est fortem esse, aut prudentem, aut iustum: potest. n. esse animus, & nullam istarum habere virtutum.

Cap. 4

Tanta est Dei simplicitas, quòd nulli prædicamentorum subiicitur.

Q U O D autem in natura diuina nulla sit accidentium diuersitas, nullaq; penitus mutabilitas, sed perfecta simplicitas, ostendit August. in lib. 5. de Trinit. dicens. Intelligamus Deum quantum possumus, sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia creatorem, sine situ præidentem, sine habitu omnia continentem, sine loco ubiq; totum, sine tempore sempiternum, sine ulla sui mutatione mutabilia facientem, nihilq; patientem. quisquis Deum ita cogitat, etsi nondum potest omnino inuenire quid sit ipse: piè tamen caueat quantum potest aliquid de illo sentire, quod non sit. Ecce si subtiliter intendas ex his atque prædictis aperitur, illa prædicamenta artis dialecticæ Dei naturæ minimè conuenire, quæ nullis est subiecta accidentibus.

Cap. 8

Quòd Deus non propriè, sed abusiue dicitur substantia.

V N D E nec propriè dicitur substantia. vt Augu. ostendit: in lib. 7. de Trini. Sicut ab eo quod est esse appellatur essentia, ita ab eo quod est subsistere substantiam dicimus: si tamen dignum est, vt Deus dicatur subsistere. Hoc enim de his reb? rectè intelligitur, in quibus, vt subiectis, sunt ea quæ in aliquo subiecto esse dicuntur: sicut in corpore color, aut forma. Corpus enim subsistit: &

Cap. 40
& 5:

ideo

ideo substantia est. Res verò mutabiles; neq; simplices propriè dicuntur substantiæ. Deus autem si subsistit, vt substantia propriè dici possit, inest in eo aliquid tanquam in subiecto: & non est simplex. Nephas est autem dicere vt subsistat Deus, & subsit bonitati suæ: atque illa bonitas non substantia sit, vel potius essentia, neq; ipse Deus sit bonitas sua, sed in illo sit tanquam in subiecto. Vnde manifestum est Deum abusiue substantiam vocari, vt nomine visitatori intelligatur essentia, quod vere ac propriè dicitur, ita vt fortasse solum Deum dici oporteat essentiam. Est enim verè solus, quia incommutabilis est.

Quod non est aliquid in Deo, quod non sit Deus.

- Pauld post me- diu 4. lib. Nō longe à fine lib.** **H V I V S** autem essentiæ simplicitas, ac synceritas tanta est, q̄ non est in ea aliquid, quod non sit ipsa: sed idem est habens, & quod habetur. vnde Hilarius in 7. lib. de Trini. ait, Non ex com- positis Deus, qui vita est, subsistit: neque qui virtus est, ex in- firmis continetur: neque qui lux est, obscuris coaptatur: neque qui spiritus est, ex disparibus formalis est. totū quod in eo est, vnum est. Idem in 8. lib. de Trini. Non humano modo ex compositis Deus est, vt in eo aliud sit quod ab eo habetur, & aliud sit ipse qui habear, sed totum vna est natura, scilicet, perfecta & infinita, & nō ex disparibus constituta, sed viuens per totum ipsa. De hoc eodem
- Cap. 3.** Boetius in primo lib. de Trin. ait. Quo circa hoc verè vnum est, in quo nullus numerus, nullum in eo aliud præter id quod in eo est: neque enim subiectum fieri potest. Augu. quoque in lib. de fide & Symbolo dicit: In Dei substantia non est aliquid quod non sit sub- stantia: quasi aliud sit ibi substantia, aliud quod accidit substan- tiæ. Sed quicquid ibi intelligi potest, substantia est. Verū hec dici possunt facillè, & credi: videri autem nisi puro corde omni- no non possunt. Item Augusti. 15. lib. de Trinitate. Sic habe- tur in natura vniuscuiusque trium, quod qui habet, hoc sit quod habet, sicut immutabilis simplexque substantia. Vnde Isidor. ait, Deus simplex dicitur, siue non amittendo quod habet, seu quod aliud non est ipse, & aliud q̄ in ipso est. Et cum tantæ sim- plicitatis atque synceritatis sit natura diuina, est tamen in ea tri- nitatis personarum. Vnde Augusti. in lib. 11. de Ciuitate Dei.
- Lib. 1. de sum. bo. c. 1, & cap. 7. Eth. ca. 1. Cap. 10** Non propter hoc naturam summi boni simplicem dicimus, quia est pater in ea solus, aut filius in ea solus, aut spiritus sanctus in ea solus: aut quia est sola ista nomina Trinitas, siue sub- stantia personarum, sicut Sabelliani putauerunt. Sed ideo sim- plex dicitur, quia est hoc quod habet: excepto quòd relatiue quæque persona ad alteram dicitur, nec est ipsa. Nam vtique pater habet filium, ad quem relatiue dicitur, nec tamen ipse est filius: & filius habet patrem, nec tamen ipse est pater. In quo

quo vero ad semetipsum dicitur, non ad alterum, hoc est quod habet, sicut ad semetipsum dicitur viuus habendo vitam, & eadem vita est ipse. Propter hoc vique natura hæc dicitur simplex, quod non sit aliud habens, & aliud id quod habet, sicut in ceteris rebus est. Non enim habens liquorem liquor est, nec corpus color, nec anima est sapientia. Ecce quanta est identitas, quanta est vnitas, immutabilitas, simplicitas, puritas diuina substantia, iuxta infirmitatis nostre validudinem assignauimus.

De proprietatibus, & conditionibus
essentialibus trinitatis,
& vnitatis.

DISTINCTIO VIII.

Nunc de veritate, siue proprietate, &c.

Expositio.

TERMINATIS superius duabus partibus istius partis principalis, quæ est de trinitate, singulis intelligitur, in quibus

ad probandam trinitatem adduxit rationes, & remouit dubitationes. In hac tertia parte determinat Magister istius trinitatis, & vnitatis proprietates, & conditiones. Et quoniam quædam sunt proprietates respicientes essentiam, ut veritas, quædam personarum, ut generatio, quædam vtriusque, ut æqualitas: ideo hæc pars tres habet partes. In prima parte agit Magister de proprietatibus essentialibus. In secunda, de proprietatibus personalibus. 7. dist. 9. Nunc ad distinctionem personarum, &c. In tertia, de proprietatibus, & conditionibus, quodammodo essentialibus, & quodammodo personalibus, sicut est æqualitas personarum, in æternitate, magnitudine, & veritate. 7. dist. 19. Nunc postquam coeternitatem trium personarum, &c. Prima pars, quæ continet præsentem distinctionem, tres habet partes, scilicet tres proprietates, quas assignat. Prima est de veritate. Scda est de immutabilitate. Et hæc ponit ibi. Deiciam solius essentia proprie incommutabilis dicitur. Tertia, de simplicitate. Et hæc ponit ibi. Eademque sola proprie, ac vere simplex est, &c. Item, prima pars habet duas partes, quia primo attribuit Deo proprietatem

veritatis. Secundo remouet dubitationem habentem ortum ex prædictis. ibi. Hic diligenter aduertendum est, &c. Similiter secunda pars habet duas. In prima assignat Deo proprietatem incommutabilitatis, & probat auctoritate Augustini. In secunda, confirmat per Apostolum. ibi. Ideoque Apostolus loquens, &c. Tertia, de simplicitate intra subdividitur.

Nunc de veritate, siue proprietate, &c. diuinæ essentia, &c.

Videtur male dicere, quia omne quod habet proprium distinguitur sed diuina essentia non est distinguibilis, ergo non habet proprium. Ad quod dicendum, quod diuina essentia eo modo est distinguibilis, quoniam habet proprietates, & e converso. Quia quamuis in se non sit distinguibilis per pluralitatem sui, nec a persona per diuersitatem, est tamen distinguibilis respectu essentia creatæ, respectu cuius habet has proprietates. Item, quæritur de illis tribus proprietatibus, quas ponit. scilicet de veritate, immutabilitate, simplicitate, cum multis aliis conditionibus sint diuinæ essentia, quare solum de his tribus agit. Respon. dicendum, quod per has tres proprietates sufficienter distinguitur esse increatum, a creatum. Nam creatum eo ipso, quod creatum, habet esse post non esse, & ita esse vanum, & possibile. ideo habet esse permixtum cum possibilitate, & per hoc deficit a veritate, a stabilitate, & simplicitate. Increatum vero esse habet contrarias proprietates, & in his sufficienter distinguitur. Nam veritas respicit, quod est immutabilis, quo est simplicitas, verumque. Ideoque patet sufficientia, & ordo.

Dub. 1.

Respon.

Dub. 1.

Respon.

Sicut

Sicut enim ab eo quod est sapere dicitur sapientia.

Dub. 3. Non videtur dicere verum. Sicut enim albedo se habet ad albu, ita sapientia ad sapere, sed albedo non dicitur ab albo, imo magis e contra, ergo, &c.

Respon. Respon. dicendum, quod in intellectu componentem, sapere dicitur a sapientia, quia intellectus componens procedit ab abstracto ad concretum. Secundum vero intellectum resoluente, est e converso, & quantum ad hunc

5. dist. c. 2. loquitur Aug. Vel posset dici, quod loquitur secundum considerationem Grammatici, non Logici.

Quis magis est quam ille, qui dixit famulo.

Dub. 4. Videtur male dicere, quia esse non recipit magis, & minus, & maximum in Deo. Respon. dicendum, Quod

Respon. magis, & minus dupliciter possunt considerari. In comparatione ad idem, & sic non dicunt intensionem, & remissionem. Vel in comparatione ad diuersas substantias, & naturas, & sic dicunt gradum, & excessum. & sic est bene ponere magis, & minus in ente, respectu creatoris, & creaturæ, & respectu creaturarum ad invicem: sed in comparatione creaturæ ad creatorem, est excessus improporcionabilis, & infinitus: respectu creaturarum ad se invicem, est proporcionabilis.

Cuius essentia non nouit præteritum, vel futurum.

Dub. 5. Videtur enim esse ista proprietas & angelorum, quia Aug. de Ciuit. Dei **Li. 2. c. 15.** dicit, quod immortalitas angelorum non est præterita, quasi non sit, nec futura quasi nondum sit, sed semper est presens, ergo non est proprium solius

Respon. Dei. Respon. quidam dicunt, quod duratio cui est simplex, & tota simul, non habens præteritum, & futurum: nihilominus ipsum æternum, seu æternum habet præteritum, & futurum quantum ad affectiones; & ita proprium est solius Dei. Alij dicunt, quod in omni duratione creata quoniam differt a durate, etiam habet esse possibile cum priori, & posteriori: sed distin-

guunt in priori, & posteriori. Quoddam enim est quod dicitur durationis successionem, quoddam successionis durationem cum variatione, & innovatione. Primum est in quo. Secundum in tempore, & hoc vult Aristoteles expressisse, & hoc credo probabilius, & pater responsio ad verbum Aug. Ipse enim loquitur de priori, & posteriori, quod eundem dicit innovationem, & variationem, & corruptionem.

Anselmus

Cuius essentia comparatum nostrum esse, non est.

Videtur hoc falsum. Quia quod inest alicui substantialiter, non admittit comparationem aliquam, sed esse est substantiale rei cuiuslibet, ergo, &c.

Dub. 6.

Item, ex comparatione ad Deum creatura melioratur, ut dicit Augustinus, ergo magis est, quam si non comparatur, ergo, &c. Respon. dupliciter est accipere tale comparationem. Vno modo secundum rationem influentiam, & receptionis, & sic creatura ad Deum comparata est magis quam si non comparatur. Alio modo comparatur secundum habitudinem æquiparantiam, & proportionis, & hoc modo verum est, quod nulla est ratio proportionabilis secundum conditionem veritatis, & nobilitatis esse diuini: & ideo quasi nihil est, non omnino in se, sed nihil a proportionem: quia non potest inueniri aliqua propor-tio quantitativa.

7. lib. c. 6. cap. 11. Respon.

Dicatur ergo, quod semper fuit, est, & erit.

Videtur hæc verba non debere dici de Deo: quia dicunt diuersa tempora: sed in Deo non cadit diuersitas temporum. Respon. Quidam voluerunt dicere, quod actus illi non prædicant de Deo diuersa tempora secundum essentiam, sed secundum concomitantiam, quia diuinum esse omnino inuariatum, omne tempus concomitatur: sed hæc positio non soluit plene. Dicitur enim vere quod Deus fuit ante omne tempus, ergo concomitantiam non potest dicere. Ideo dicunt alij, quod tempus consignificatum non est dispositio rei acceptæ, siue intellectæ, quam dicitur de Deo, sed

solum

solum móli intelligendi; qñ vero de re mobili, vtroq; modo, exemplum. pater de masculino gñe in lapide, & viro, qñ in viro est vt dispositio rei acceptæ, in lapide, vt modus intelligendi solum. Sed hæc positió non videtur sufficiens, quia intellectus non potuit præteritum circa suum intelligere, qñ intelligit Deum fuisse, ergo oportet, qñ ponat circa rem. Propter hoc notandum, qñ verba diuersorum temporum aliter dicuntur de æterno, aliter de quæterno, aliter de temporali. Nam respectu temporalis important mutabilitatem, & successionem, & durationem. Secundum vero, qñ de quæternis dicuntur, duo tantum important, successionem, & durationem, sicut vult Hieron. Aug. & Ansel. Secundum vero qñ dñr de Deo, important solum durationem. Vnde dicitur Deus fuisse: quia eius duratio non cepit. Deus est, quia duratio eius non interruptitur. Deus erit, quia non desinit, nec corruptitur. Proprie ergo loquendo non dñr de Deo, vt dicit Hiero. Large autem loquendo dñr, vt dicit Magister, & August. & ad hoc vadit opinio Magistri.

Esse non est Deo accidens, &c.

dub. 8. Quæritur, quia cum esse nec creaturæ sit accidens [nulli. n. omni rei accidit esse] quò ergo per hoc notat Deus differre a creaturâ. Respon. di-

Respon. dicendum, qñ accidens dicit quid natum in alio esse, ab alio exire, & ab alio recedere. Accidens. n. dñr quod inest subiecto, ab illo trahit ortum, & propterea potest adesse, & ab esse. In his tribus proprietatibus coicet esse creaturæ, licet non eodẽ modo oĩno. Nā esse nostrum p̃det ab alio sustinere, ortum ab alio efficiente. Creatura etiā nata est suū esse perdere: ideo esse ei⁹ est quasi accidens, non tñ vere accidens, quia cum pendeat a Deo, non pendet sicut a subiecto, econuerso est in Deo, & ideo dicit Hilarius, qñ esse non est accidens Deo: & hoc ppter contrarias proprietates. Quia accidens natum est alij inesse, propter hoc dicit subsistens veritas. Quia natum est ab alio exire, contra hoc, dicit ma-

nẽs causa. Quia natum est etiā ab alio recedere, contra hoc dicit naturalis generis p̃prietas, qñ nō dimittit esse.

Solus Deus habet immortalitatẽ.

Quæritur, quò hoc intelligat im-
mortalis cum hic dicat Aug. qñ accipitur pro incommutabilitate: sed hoc non videtur conueniens. Mors enim non dicit oĩem mutabilitatem: sed solum corruptibilitatẽ viuentiũ, ergo non idem est dicere. Respon. sicut vita accipitur cõiter, & proprie ita & mors, ita & immortalitas. Vñ enim modo dñr vita actus continuus, & internus, qui est a forma sp̃uali, & sic dñr proprie, & sic immortalitas dicit vitam talem cum possibilitate ad eius priuationem. Alio modo dñr vita actus completus potetie, quæ est fm rei naturam, sicut dñr aqua viua, quæ habet operationem aquæ, conuenientem, & hoc modo importat, repugnantiā ad corruptionem: & ideo debet dici fm hanc vitam immortalem, qñ est ita in actu completo, qñ nullo modo potest aliquā peiorationem recipere, & sic accipit Apostol⁹, & exponit. Nec vicissitudinis obumbratio.

Quæritur, quæ differentia est inter vicissitudinẽ, & obumbrationẽ, & quæ conuenientia rōne, cuius dicitur vicissitudo obumbrare. Dicendum, qñ vicissitudo importat numerũ victis, & iste est numer⁹ cū interruptio ne. Sed obumbratio dñr p̃ priuationem actus lucis. Qñ ergo act⁹ forme lux est priuatio ei⁹, recte dñr obumbratio, & quia vicissitudo rōne numeri dicit interruptionẽ, & rōne interruptionis dicit priuationẽ, & rōne priuationis obumbrationẽ, & hinc est quod recte dicitur vicissitudinis obumbratio.

In hac parte iste ad euidentiam duarum primarum proprietatũ quas Magister primo assignat. Scilicet veritatis, & incommutabilitatis, duæ principia quæritur. Primo de ipsa veritate. Secundo de immutabilitate. De veritate iterum quæritur duo. Primo vtrũ veritas sit proprietatis diuini esse. Secundo vtrũ sit eius p̃prietas in summo, id est a Deo qñ non possit cogitari non esse.

Q VAE

Hierony.
ad Dama.
scē. tom. 2
epist. Aug.
sup. 10. 99
Ansel. lib.
de Deo at
tributis.
1. Th. 6.

Dub. 9.
li. 1. d. Tri.

Respon.
10

Dub. 10.

Respon.

li. de Tri.

Artic. 1.

diuidetur contra permixtionem, siue
impuritatem, sic est in solo Deo. Nam
in solo Deo est indinifio pura non
permixta, alicui diuersitati. In solo
Deo est imitatio, & similitudo pura
non permixta, alicui dissimilitudini.
Et in solo Deo est expressio luminis
non permixta obscuritate. In creatu-
ra autem est indinifio, cum actus, &
potentia diuersitate; & imitatio cum
dissimilitudine. Est ulterius in ex-
pressio cum obscuritate, & ideo hoc
modo est veritas diuini esse proprie-
tas, & sic accipit Magister, & Aug. &
Hieron. Vocant. n. verum esse quod
nihil habet de possibilitate, nihil ha-
bet de vanitate, nihil de non entitate:
& ideo in Deo non cadit præteritio,
& futuritio, quæ aliquo modo non
entia sunt, & sic procedunt duæ pri-
mæ autoritates. & rones. A D illud
vero quod obijciatur, q. non sit alia
veritas q. æterna, quia ipsa sola facit
intelligere, dicendum, q. sicut color
est obiectum visus, & motuius visus:
tñ non sine actu lucis, & differt ipsa
a luce; sic dicendū, q. veritas creata
quāuis nō possit mouere sine verita-
te increata, nihilominus est motiua
suo modo, & alia veritas est ab illa.

16 A D illud quod obijciatur de Ansel. q.
oia sunt vera veritate prima, dicendū,
q. verum de sui impositione dicit cō-
parationem ad causam exemplarem,
sicut bonum ad causam finalem. Si-
cut. n. dicitur bonum rōne ordinis,
sic verum rōne expressionis, & ratio
exprimendi est ipsius exemplaris: si-
cut ergo cum dī de bonis creatis, q.
sunt bona bonitate increata, bonitas
prædicat finem in ablatiuo, non for-
mam, quia bonitas nullus creati est
forma. Similiter cum dī q. oia sunt
veritate increata, vera, ablatiuus di-
cit causam formalem, exemplarem.
Oia. n. vera sunt, & nata sunt se ex-
primere, expressione illius summi in
minis. quod si cessaret insistere, cate-
ra desisterent esse verand. o nulla ve-
ritas creata est vera per essentia sed p
participationē, & p. nō. nō. nō. nō. nō.

17 A D illud vero quod obijciatur in
contraria n. q. non est proprietas, pa-
ter Respō, qm obijci de veritate tñ

q. hēt oppositionē ad defectū falsita-
tis, nō ad pmixtionē possibilitatis. p-
dicto. n. mō cōuenit nō tñ creatori:
sed et creature. A D illud qd obijci-
t. veritas est idē, q. diuina essentia. Di-
cendū, q. de rōne p. prietatis i creatura
sunt tria tria. Primū est qd cōuenit so-
li. Scdm est, q. est rō innotescēdi. Ter-
tiū est, q. differt ab eo, cui p. est p. pri-
tas. Duo prima sunt pfectionis. Vlti-
mū vero imperfectiōis, q. excludit
simplicitatē: & ideo veritas dī diu-
ine essentia p. prietas, nō q. differt,
vel sit inherēs diuinæ essentia, sicut
ahs subiecto. sed q. soli cōuenit, &
est rō cognoscēdi eā. Et hæc est causa
quare cōuersio essentia nō est p. prietas
veritatis, q. nō est rō innotescēdi
eā, sicut cōuersio. Si autē quæras cum
idē significat, essentia, & veritas, qua-
re vñ est rō cognoscēdi alterum, &
nō e. cōuersio: Ad hoc dixerit aliqui,
q. quīs idē significant essentia, & ve-
ritas, tñ vnum. s. veritas est magis rō
cognoscēdi, rōne connotati. Sed hoc
nō pōt stare, q. veritas nihil cōnotat.
Dicendū ergo, q. hoc est rōne modi
significādi, & intelligēdi. Et notādū,
q. dupliciter est loqui de his. notibus.
Vno mō rōne eius qd noiant, seu si-
gnificant, alio modo rōne eius, i quo
significat poni qd noiant. Vnde dif-
fert dicere sensum, & sensum hois: q.
primo dī cōc ad sensum hois, & bra-
ti deinde p. prium. Quia si ergo ac-
cipimus hmoi noia sm se, alia est cō-
essentia, alia veritatis: qm essentia di-
cit quid, veritas cōditionē entis. Cū
vero essentia, & veritate trahimus ad
Deū, quāuis idem sint, tñ rōne gñā-
lium significatorū, vñoto accipitur
vt p. prietas alterius, & nō est ibi sy-
nonymia, nec sunt noia synonyma:
sed manet ratio subiecti, & p. prietas
sm modū significādi, & manet de
sm modū intelligēdi. Quia p. essen-
tia increatura, intelligimus essentia
i creatore, & p. veritate creatura, intel-
ligim⁹ veritate increata. Vñ sicut ve-
ritas creata est p. prietas, & rō cogno-
scēdi essentia creati, sic veritas increa-
ta sm rōnem significādi, & intel-
ligēdi est ratio cognoscēdi, & in-
telligēdi essentiam increatam.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Deum esse est adeo verum, quod
non potest cogitari non esse.

Funda-
menta.

TRUM hæc proprie-
tas conveniat Deo in
summo, id est vtrū di-
uinum esse sit adeo ve-
rum, quod non possit

cogitari non esse. Et quod sic videtur
per Ansel. qui dicit qd Deus secundū
communem animi acceptionem est,
quo nihil maius cogitari potest. Sed
maius est, quod non potest cogitari
non esse, quā quod potest, ergo cum
Deo nihil maius cogitari possit, diui-
num esse ita est, quod non potest cogi-
tari non esse. Item, Dam. dicit quod

Ansel. in
prologo.
c. 2. & seq.

Damas. 1.
de ortho.
ide. cap. 3

cognitio essendi Deū nobis naturaliter
est impressa, sed naturales impres-
siones non relinquunt, nec assuescūt
in contrarium, ergo veritas Dei im-
pressa menti humanæ est inseparabi-
lis ab ipsa, ergo non potest cogitari
nō esse. Item, maior est veritas in esse
diuino, q̄ in aliqua dignitate, sed ali-
qua dignitas ita est vera, qd non est ei
contradiceret corde, vt omne totum
est maius sua parte, & similia. Vnde
non pōt cogitari non esse, ergo mul-
to fortius hoc erit verū dicere de pri-
ma veritate. Item, intellectus noster
nihil intelligit nisi per primam lucē,
& veritatem, ergo omnis actio intel-
lectus quæ est in cogitando, aliquid
esse, est per primam lucem, sed per pri-
mam lucem non convenit cogitare
primam veritatem nō esse, ergo. Itē,
quod non convenit enunciare, hoc
non convenit cogitare, sed non con-
venit enunciare primā veritatem nō
esse, ergo nec cogitare. Probatio me-
dit, omnis sermo enunciatiū asserit
se esse verum, vnde sequitur. Si ho-
mo est asinus, hominem esse asinum
est verū, sed omne quod ponit verita-
tem ponit primam veritatem, quia
omnis veritas infert illam, ergo ois
sermo asserit primam veritatem esse,
ergo &c. Item, omnis sermo enuncia-
tiuus, aut affirmatiuus est, aut negati-

uus, sed affirmatiuus affirmat hoc de
hoc, quia sequitur, si est ens, quod est
hoc, est ens quod non est hoc, quia cū
dico ens hoc, dico ens limitatum, fi-
nitum, & arcuatum, & tali posito, po-
nitur ens summū, ergo omnis sermo
affirmatiuus circa creaturam infert
Deum. Item, negatiuus similiter, quia
nullus sermo est magis negatiuus q̄
iste, nulla est veritas. Sed Aug. in so-
lilo, pbat quod sermo iste ponit pri-
mam aliquam veritatem esse. Quia si
nulla veritas est, verum est nullā ve-
ritatem esse, & si hoc est verum, ali-
quid est verum, & si aliquid est verū,
aliqua veritas est, ergo &c. Sed contra
Dam. dicit in tantum præualuit per-
niciosa hoim malitia, vt dicat Deum
non esse, secundum illud Psal. Dixit
insipiens &c. Item, idolatra dicit qd
nō est alius Deus nisi idolum, & hoc
credit, & cogitat, sed constat idolum
non esse Deum, ergo &c. Item, omne
illud quod intellectio non esse pōt ali-
quid intelligi, pōt cogitari non esse.
Sed dicit Boetius i li. de hebdomati-
bus, quod intellectio per impossibile
summum bonū nō esse, adhuc potest
aliquid intelligi rotundum, & albi,
ergo similiter in summo vero, & sic
poterit cogitari non esse. Item, illud
quod maxime nos latet, de facili pōt
cogitari non esse, sed veritas diuini
esse est huiusmodi, quia Deus habitat
lucem inaccessibilem, ergo &c. Item,
quæro, quid est dicere Deū non posse
cogitari non esse? Si quis non potest
aliquo mō cogitari, nec vere, nec fal-
se, illud est manifeste falsum. Si quis
non potest vere, similiter nec animā,
nec cælum &c. huiusmodi. Itē, quod
contingit exprimere, contingit & co-
gitare, sed contingit exprimere diui-
num esse non esse, ergo & cogitare.
Quia contingat hoc patet cum dicit
in speciali, Deus non est, & in gene-
rali, nihil est, & quod neutra istarum
inferat Deum esse, patet, quia opposi-
tum non infert oppositū, & quod ni-
hil ponit, nihil infert, quilibet au-
tem istarum nihil ponit.

Ad opp.
vbi supra.

L. perihet.

R E S P. dicendum, quod aliquid
cogitare non esse, est dupliciter. Aut
in ratione falsi, sicut cogito de hac,
homo

homo est asinus, & hoc cogitare, nihil aliud est quam quid est, quod dicitur intelligere, hoc modo potest cogitari non esse veritas diuini esse. Alio modo est cogitare cum assensu, sicut cogito aliquid non esse, & credo non esse, & hoc modo aliquid cogitare non esse, quod est, potest venire aut ex defectu intelligentis, aut ex defectu intelligibilis. Defectus autem intelligentis est cecitas, vel ignorantia, ob quam, quia ignorat rem, ideo cogitat ipsam non esse. Conuenit autem dupliciter esse cogitationem de aliquo ente, videlicet si est, & quid est. Intellectus autem noster deficit in cogitatione diuinae veritatis quantum ad cognitionem quid est, tamen non deficit quantum ad cognitionem, si est. Vnde Hugo. Deus ab initio sic cognitionem suam in homine tenuit, ut sicut nunquam esset poterat ab homine comprehendere, ita nunquam quia esset poterat ignorari. Quia ergo intellectus noster nunquam deficit in cognitione Dei si est, ideo nec potest ignorare ipsum esse, similiter non cogitare non esse. Quia vero deficit in cognitione quid est, ideo frequenter cogitat Deum esse, quod non est sicut idola, vel non esse quod est, sicut Deum non instum. & quia qui cogitat Deum non esse quod est, ut non instum, per consequens cogitat ipsum non esse ideo ratione defectus intellectus, Deus potest cogitari non esse, siue summa veritas non tamen simpliciter, siue generaliter, sed ex consequenti, sicut qui negat beatitudinem esse in Deo, negat ea esse. Hoc autem modo procedunt rationes probantes quod aliquis intellectus cogitat, vel cogitari potest diuinum esse non esse. Alio modo potest cogitari aliquid non esse propter defectum a parte intelligibilis, & huiusmodi defectus potest esse dupliciter. Aut defectus praesentiae, aut defectus euidentiae. Defectus praesentiae, ut pote, quia non semper, quia non ubique. Aut quia semper, & ubique, non ubique totaliter. Quia non semper est aliquando est, aliquando non, & ideo aliquando vere potest cogitari non esse. Similiter de eo quod non est ubique, quia

eade ratione qua potest cogitari non esse, hic potest cogitari non esse alibi. Similiter de eo quod in parte adest, secundum partem abest. Deus autem est semper, & ubique, & totus semper & ubique, ideo non potest cogitari non esse. Hanc rationem assignat Anselmus in lib. contra insipientem. Non solum propter defectum praesentiae, potest cogitari aliquid non esse, sed etiam propter defectum euidentiae, quia non est euidentis in se, nec est euidentis in probando. Sed diuini esse veritas est euidentis & in se, & in probando. In se, quia sicut principia cognoscimus in quantum terminos, & quia causa praedicati clauditur in subiecto, ideo seipsum sunt euidentia, sic & in proposito. Nam Deus, siue summa veritas est ipsum esse, quo nihil melius cogitari potest, ergo non potest non esse, nec cogitari non esse. Praedicatum .n. clauditur in subiecto. Nec tamen habet euidentiam in se, sed etiam ex probatione, quoniam diuinam veritatem esse probat, & concludit omnis veritas, & natura creata: quia si est ens per participationem, & ab alio, est ens per essentiam, & non ab alio. Probat etiam ipsam, & concludit omnis intelligentia recta, quia omni animae eius cognitio est impressa, & omnis cognitio est per ipsam. Probat iterum ipsam, & concludit omnis propositio affirmatiua omnis .n. talis aliquid ponit, & aliquo posito ponitur verum, & vero posito ponitur veritas, quae est causa omnis veri. Propositio autem negatiua non infert ipsam nisi philosophice, ut dicunt. Vnde ex hoc quod est nihil esse, vel nulla veritatem esse, non contingit concludere, nec inferre veritatem esse. Haec .n. propositio, nihil est, destruit omnem veritatem, & ideo ad ipsam non sequitur aliqua affirmatiua, & haec est falsa, si nihil est, nulla propositio est, nec aliquid, Augustinus autem tale argumentum non facit approbando, sed inquirendo. Concedendum est ergo, quod tanta est veritas diuini esse, quod cum assensu non potest cogitari non esse, nisi propter ignorantiam cogitantis, qui ignorat quid est, quod per nomen Dei dicitur. Et

concedenda sunt rōnes ad hoc, licet aliqui sint sophistica. A D illud, ergo quod obijcitur in contrarium, in tantum pręualuit &c. dicendū, quod Dam. loquitur de cogitatione quę venit ex secatione, quod patet ex ipso verbo eius cum dicit malitia. Similiter ad illud de idolo, dicendum, q̄ ideo errat, quia ignorat quid sit, unde non cogitat Deum non esse, in vniuersali. A D illud quod obijcitur, q̄ intellecto Deo non esse, possunt alia non esse intelligi, dicendum, q̄ Boetius loquitur de intellectu quo p̄ impossibile aliquod cogitamus, sed non assentimus. A D illud quod obijcitur quod maxime nos latet, patet responso, quod maxime nos latet, quid est, sed tñ maxime patet, si est. A D illud quod obijcitur quid est dicere diuinā veritatem non posse cogitari non esse, dicendum, q̄ aliquis non potest credere quod Deus non sit, dummodo vtratur ratione. Non sic de creaturis. Quia & si certum est, vnam creaturam esse vni, non tñ omnibus. ga non est veritas tāz, vt se omnibus offerat equaliter, sicut prima veritas.

34 A D illud quod obijcitur, quod conuenit exprimere, conuenit & cogitare, dicendum, quod potest accipi cogitare generaliter pro actu mentis, siue errantis, siue non, siue assentientis, siue non, & tunc est illud verum: vel pro cogitatione cum assensu, tunc est falsum: quia dignitatibus. i. p̄positionibus per se notis contingit rationem contradicere quantum ad exterius, non tamen quantum ad interius, pri. lib. vt dicit Philo. in lib. posteriorum.

Artic. 3 C Onsequenter secundo loco est questio de secunda proprietate diuini esse, scilicet immutabilitate. De qua duo queruntur. Primo queritur vtrum immutabilitas sit in Deo. Secundo vtrum sit proprietas Dei.

Q V A E S T I O I.

C O N C L V S I O.

Deus cum sit simplex, eternus, purus actus, & immensus, est immutabilis.

V. I. A immutabilitas. Phy. fit in Deo ostenditur hoc modo. Omnis mutatio, aut est fm substantiam, aut secundum acci-

dens, sed Deus non mutatur secundum substantiā, quia omne tale est corruptibile: Deus aut, siue diuina substantia, cum non habeat principium, est incorruptibilis, ergo &c. Itē, nec secundum accidens, quia in Deo non est accidens, ergo nulla in eo est mutatio. Item, omne quod mutatur, prius est in potentia, q̄ in actu, & in tali differt actus a potentia, sed Deus est purus actus, ergo nullo modo mutatur. Item, fiat deductio Richar. Oīs mutatio, aut est in statum meliorem, aut deteriorem, aut parem, sed nullo istorum modorum mutatur diuina natura. Quia non in meliorem, quia verissime est. Nō in deteriorem, quia a semetipsa est. Nō in æqualem, quia perfecta est, ergo nullo modo conuenit diuino esse mutabilitas. Contra. Sap. 7. omnibus mobilibus mobilior est sapientia, ergo &c. Si dicatur quod sapientia dicitur mobilis per causam eo quod facit alia moueri. Contra, nihil dat quod non habet, sed De⁹ dat omnibus motum, ergo motus, vel mutatio maxime est in Deo. Item, omne quod nunc est, aliquid quod nō fuit prius est mutatum, sed filius Dei homo est, ab eterno aut non fuit homo, ergo est mutatus. Si dicas, quod homo predicatur de filio Dei, non per inhaerentiam, sed per vnionē, & vnio est relatio, & relatio aduenit sine mutatione, vt de nummo sit pretium, vt dicit Aug. in 5. de tri. Contra. Amb. ita arguitur contra hereticū qui posuit filiū ex tēpore genitum a patre: quia si hoc, tunc factus est de non patre, pater, ergo mutatur, ergo similiter in proposito. Itē, quicunq; de non agente fit agens, mutat mutatione q̄ est ab otio in actū, sed Deus de non creatore factus est creans, ergo est mutatus. Si dicas, q̄ De⁹ de nō agente fit agens, non propter mutationem sui, sed propter mutationē effectus pducti, sicut sol de non illumināte fit illuminans, Cōtra, nō quia creatura est, ideo

Fundamenta.

Ad opp.

8. Phy.

ideo Deus creat, sed quia Deus creat, creatura fit, siue producit. Per prius est ergo Deum agere q̄ creaturam fieri, ergo cum posterius non sit causa prioris, non quia creatura fit de non ente, ens, Deus fit de non creante creans, sed econuerso, & ita mutatio est ratione agentis, non effectus. Item, Deus aliquid vult quod prius nō voluit, quia ex tēpore vult creare, qd non vult ab æterno, sed quicquid vult aliquid quod non prius voluit, mutatus est, ergo &c. Si tu dicas, qd ab æterno vult creare mundum in illo instāti, sicut ego volo audire missam cras. Contra, voluntas Dei est causa rerum proxima, & immediata, sed posita causa proxima, & immediata, ponitur effectus, ergo si ab æterno voluit, ab æterno mundus fuit.

25. **R E S P.** dicendum, qd sicut dicit Boetius, Deus stabilis manens dat cuncta moueri, vnde diuina essentia est immutabilis. Non .n. mutatur loco, quia vbique est. Non tempore, quia æternitas simul est. Non forma, quia purus actus est: Vnde mutatione forma tollit simplicitas, secunda tempus tollit æternitas, sicut locum tollit immensitas, & ideo in Deo est summa stabilitas, & inde omnis motus causatus. Quia sicut probat Aug. & vult Aristoteles Philosophus. Omnis motus processu auctus ab immobili, ut cum mouetur manus stat cubitus, & mouetur cubitus stante humero, quia ergo Dei sapientia est stabilis, ideo omnia mouet.

26. Quod obijciatur ergo de sapientia, quod dicitur mobilis, dicendum, qd mobile dicitur ætate de ea, quia facit motum, & non passiuè, sicut sensibile de animali. Et ad illud quod obijciatur, nihil dat alteri quod non habet, dicendum, qd triplex est aliquid habere, scilicet formaliter, exemplariter, causally, & quolibet istorum modorum, quod habet dare potest. Primo autem modo non habet Deus motum, sed secundo, & tertio sic. AD illud quod obijciatur de relatione, dicendum, quod relatio cum dicitur de nouo, de necessitate ponit mutationem in altero extremorum, nec oportet qd in utroque: ideo ista relatio quæ est personæ

ad personam, ponit mutationem in altera personarum, & vna mutata, mutatur & reliqua, quia eadem sunt essentia, ideo de necessitate si de non patre fieret pater, mutaretur. Relatio autem essentia ad essentiam, non de necessitate ponit mutationem, nisi in altero extremorum. Quia cum diuersi sint essentia, potest vna mutari altera non permutata, ideo in relatione ad creaturam semper intelligitur in creatura facta mutatio, non in Deo. Tamen proprie loquendo, sicut alibi patebit, Deus non refertur ad creaturam, nisi sibi dici, & modum loquendi. Posset tamen aliter dici, sicut supradictum est simile, quia relatio personalis dat personæ existere, non sic autem relatio ad creaturam, & ideo sequitur, si incipit esse pater, incipit esse. Non autem sequitur hic, Deus incipit esse homo, igitur incipit esse, & ideo bene valet argumentum Ambrosii. qd si pater incepisset parere, qd esset mutatus, quia inceptisset esse, non quia ab vno statu in alterum mutatus esset. A D illud quod obijciatur, quando de non agente &c. dicendum, quod est agens quod est sua actio, & est agens quod non est sua actio. Agens quod non est sua actio sic agit, quod incipit ipsum, & effectum cadit medium, quod disponit ipsum, & tale agens nunquam fit agens de non agente, quoniam mouetur, quia nouum quid sibi aduenit. Sed agens quod est sua actio, agit seipso, & ideo inter ipsum, & effectum non cadit aliquod medium ipsum disponens, & ideo cum de non agente sit agens, quia nihil nouum sibi accidit, ideo non mutatur, tale agens Deus est. A D illud quod obijciatur de voluntate, dicendum, qd causa proxima, & immediata dicitur tripliciter. Aut respectu substantia, aut dispositionis, aut actus. Respectu substantia, cum inter eam, & effectum non cadit alia substantia media causans. Respectu dispositionis, cum non additur noua dispositio ad effectum producendum. Respectu actus, quando actus coniungitur. Dico ergo, qd Dei voluntas fuit causa proxima, & immediata ab æterno respectu substantia, & dispositionis, & non respectu

adus, quia adui non coniungitur voluntas, nisi pro tempore in quo vult agere, ut patet cum dicitur, volo cras legere, voluntas non copulatur adui, nisi pro tempore crastino.

QVÆSTIO II.

CONCLUSIO.

Inuariabilitas, & immutabilitas per se, est proprium ipsius Dei.

Fundamenta.

TRVM immutabilitas sit diuine essentiae proprietas, ita quod nulli creaturae conueniat. Et quod sic videtur. Quia

1. Thi. 6. dicitur de Deo quod solus habet immortalitatem. Et Aug. dicit contra Maximinū. In omni natura mutabili, nonnulla mors est ipsa mutatio, ergo si solus Deus habet immortalitatem, solus habet immutabilitatem. Itē, omne veribile est mutabile, sed omnis creatura est veribilis. Vñ

Damasc. di. de ortho. fidelib. 1. cap. 3. Omne quod à vertione incipit, in vertitione tendit &c. Item, omne quod sibi relictum in nihilum cedit, quantum est de se est mutabile, sed omnis creatura est huiusmodi. Vnde

Grego. super Iob. nisi manus conditoris ea retineret, ergo &c. Item, nullum accidens de se habet stabilitatem, sed esse omni

7. de Tri. creature accidit, sicut dicit Hilarius, & habetur in littera, quia ab alio venit, ergo omnis creatura quantum ad esse est instabilis. Item, omne vanum est subiectum variabilitati, sed omnis creatura vana, cum sit ex nihilo. Vñ

Rom. 8. Vanitatis subiecta est creatura &c. ergo si omnis creatura vana, nulla immutabiliter. Item, omne mutatum habet in se mutabilitatem, sed omnis creatura facta est, ergo omnis creatura mutata, ergo nulla immutabilis. Contra, immutabilitas non dicitur nisi tripliciter. Dicitur in immutabilitas, aut inuariabilitas, aut incorruptibilitas, aut inueritabilitas.

Ad opp. 32. Ostenditur autem quod inuariabilitas conueniat creaturæ, ut patet principiis. Nam Aug. ostendit in 1. co. Cap. 1. fess. quod materia informis est inuariabilis. Quia quod caret forma, caret ordine, etiam quod caret ordine, caret vicissitudine, ergo variatione. Autem thor autem sex principiorum dicit hoc de forma, quod est in simplici, & inuariabili essentia consistens. Item, videtur quod inuariabilitas conueniat beatis, quia ubi perfecta beatus, ibi nulla deperditio, & ubi hæc, nulla variatio est. Item, variatio attenditur sicut dicit Aug. super Gen. ad litteram, aut secundum locum, aut secundum tempus, sed aliqua creatura caret determinato loco, & tempore, ut vniuersale quod est semper, ut ubique, & celum empyreum quod est extra tempus, & locum, & ergo &c. Item, si immutabilitas dicitur incorruptibilitas, idem ostenditur, nam omnis corruptio naturalis venit ex contrarietate, sicut dicit Philo sophus in libro de morte, & vita sed multæ creaturæ carent contrarietate, ergo & corruptibilitate. Item, omnis corruptio est in aliquid prius se, quia corruptio naturalis in aliquid est, sed principia non habent aliquid prius, ut patet materia, ergo sunt incorruptibilia. Itē, omne perpetuum est incorruptibile, sed aliqua creatura naturaliter est perpetua, ergo &c. Minor probari potest sic. Perpetuitas est de ratione imaginis. Vnde Aug. Non esset anima imago, si mortis termino clauderetur, cum ergo anima naturalis sit imago, ergo naturaliter est immortalis siue perpetua. Item, ostenditur quod creatura sit inueritabilis, sic, veritabilis est in non esse, sed nihil est quod creaturam aliquam possit vertere in non esse, quia a se non vertitur, cum nihil se corrumpat, ab alio non, quia actio creaturæ in id terminatur ex quo incipit, sed nullius creaturæ accipit incipit ante esse, ergo &c. Præterea, distantia in finem est inter esse creaturæ, & nihil, sed inter extrema in infinitum distantia non potest fieri mutatio per virtutem finitam, ergo nihil potest cadere in nihil, nisi Deo faciente. Item veritabilitas dicitur per corruptionem in non esse omnino, sed nihil quod corrumpitur cadit omni

1. Cap. no

1. Cap.

14. de Tri. cap. 4

Causa 2. Sco. to.

Damasc. di. de ortho. fidelib. 1. cap. 3.

Grego. super Iob.

7. de Tri.

Ad opp.

32.

noia non ens, ergo nullum corruptibile vertibile solum. Si tu dicas, quod inuertibilitatem non habet creatura per naturam, sed per gratiam. Cōtra. Quod omnibus inest, est naturale, quoniam gratia speciale est, sed naturale est, quod est idem apud omnes, sed scilicet omnis creatura est inuertibilis, quia nulla redigitur in nihilum, ergo hoc naturale. Item, ostenditur quod nec per gratiam, quia gratia est perfectio naturæ, ergo quod repugnat nature, non datur per gratiam, ergo si inuertibilitas est contra naturam creaturæ, ergo nō datur per gratiam. Item, obijciunt de illa gratia, quia si est creatura, est vertibilis, si ergo conueniat ei inuertibilitas, oportet quod per aliam gratiam, & sic erit abi in infinitum. Si ergo oportet stare, patet quod non per gratiam. Si dicas quod gratia illa non dicitur habitus, sed Deus gratis conseruans, hoc nihil est, quia sine Deo operante nulla creatura operatur, ergo sicut nulla creatura est inuertibilis nisi per gratiam, sic nulla creatura operatur nisi per gratiam, ergo nulla operatio est naturalis, quod stultum est dicere.

33

R E S P . dicendum quod immutabilitas dicitur per priuationem mutabilitatis. Mutatio autem dicitur tripliciter. Vno modo ab ente in ens, & hæc est mutatio secundum accidens, & dicitur variatio alio modo ab ente simpliciter in ens potentia, siue secundum quid, & hæc est mutatio secundum formam, & dicitur corruptio alio modo est mutatio ab ente in simpliciter non ens, & hæc est secundum totum rei substantiam, & dicitur versio. Secundum hoc intelligendum, quod immutabilitas dicitur tripliciter. Vno modo inuariabilitas, alio modo incorruptibilitas, & tertio modo inuertibilitas. Si ergo immutabilitas dicatur inuariabilitas, sic dico, quod in nulla omnino est creatura, neque per naturam, neque per gratiam. Nam omne creatum, aut est accidens, aut habet accidens, & ita variabile, sic accepta inuariabilitas proprie, proprium ipsius Dei est. Si autem dicatur immutabilitas, incorruptibilitas, sic dico, quod in aliquibus

est creaturis. In quibusdam per naturam, & puta in simplicibus. In quibusdam per gratiam, & puta in glorificatis corporibus, nec sic est proprie proprium diuine essentie. Si vero tertio modo dicatur immutabilitas, sic omnibus creaturis inest per gratiam, nulli autem per naturam nisi soli Deo. Inuertibile, n. per naturam est, quod ex seipso habet, ut possit stare, hoc autem est in quo nulla est vanitas, vel vaneitas, & in quo oīno nulla est essentie mutatio, nec ad esse, nec ad non esse, & hoc est solum æternum, ideo hæc inuariabilitas est in solo Deo, & est proprie proprium eius. Inuertibilitas autem per gratiam, inest omnibus, vel pluribus creaturis, quia Deus sua gratuita bonitate cetera continet, ne in nihil cedant, & loquor de creaturis quæ dicunt quid completum, & per se existens. Concedendum, ergo, quod immutabilitas per priuam variationem secundum accidens, quantum ad naturam, & potentiam, solus Dei est. Similiter, ut priuam mutationem in non esse secundum actum, & potentiam, quantum est de natura solius Dei est, licet per gratiam conueniat multis creaturis, & sic procedunt rationes ad primam partem, unde concedenda sunt.

A D illud ergo quod obijciunt in contrarium, quod principia rerum sunt inuariabilia, dicendum, quod verum est si considerentur secundum essentiam abstractam, sed si considerentur secundum essentiam naturæ, sic de necessitate habent accidentia coniuera, & possunt variari, variatio autem accidentaliter respicit esse. A D illud quod obijciunt quod in beatis non potest esse variatio, dicendum, quod verum est quantum ad substantiam præmij, sine quantum ad præteritum substantiale, cadit enim quantum ad conuersionem ad inferius, tum quantum ad affectiones, sicut patet in angelis, tum quantum ad actiones. Vnde beati erunt agiles, & poterunt moueri. A D illud quod obijciunt de vniuersali, & empirico. Dicendum, quod vniuersale recipit variationem, sed vniuersale ratione eius in quo est, quia mouentibus nobis, mouentur etiam quæ in nobis sunt, empirico. vniuersale ratione

I 3 contentis,

Cōcorda
S. Thom.
1. par. q. 9.
art. 2. & q.
de poten.
q. 5. art. 1.
2. & 3.
2. contra.
Gen. c. 39.

34

35

36

37

contenti. Potest enim aliquid continere quod non continet, & aliquid non continere quod continet. AD illud quod obijciatur de incorruptibilitate, dicendum, sicut praetactum est, quod convenit creaturis: aliquae enim creaturae sunt ita simplices, & ita bona coniunctione coniunctae, quod nulla cadit in eis contrarietas, nec est in eis maior ratio corruptionis quam in principiis. Vnde sicut principia non sunt resolubilia in aliquid, et caderent in nihil si sibi relinqueretur, sic intelligendum in aliquibus substantiis. Vnde non est dicendum, quod sit verum quod omne compositum sit resolubile secundum rem, sed sicut dicit Anselmus, est resolubile re, vel intellectu. Vnde concedenda sunt rationes ad hoc inductae. AD illud vero quod obijciatur de vertibilitate, dicendum, quod qualibet creatura vertibilis est per naturam, si sibi relinquatur. Si quaeritur causa huius, dicendum, quod huius verisionis cum sit defectus purus, non est reddenda causa efficiens, vel reducens in non esse, sed solum deficiens. Propter quod notandum, quod natura dicitur naturalis origo. Origo autem creaturae & est ex nihilo, & est ex suis principiis: secundum hoc dupliciter dicitur aliquid ipsi creaturae naturale, vel quia inest ei ex eo quod est ex nihilo, vel quia inest ei ex eo quod est ex suis principiis. Et quia nihil, nullius est causa efficiens, sed deficiens, ideo proprietates quae insunt creaturae ratione eius quod est ex nihilo, non sunt positiones, sed defectus, nec sunt a virtute, sed a defectu virtutis, nec habet causam efficientem, sed deficientem, & tales sunt, vanitas, instabilitas, vertibilitas. Si ergo quaeratur a quo est vertibilis creatura, dico quod non ab aliquo efficiente, sed per defectum in seipsa. Secundum autem quod naturale dicitur inesse rei per propria, & intrinseca principia, sic non dicuntur naturaliter inesse privationes, vel defectus, sed habilitates: & ideo hoc modo accipiendum naturale, nulla creatura est vertibilis in non esse, nec tamen dicitur invertebilis naturaliter, quia naturale est in quod potest natura, sed princi-

pia rei non possunt in rei conservationem, nec conservationem sui, & ideo invertebilis non est huiusmodi naturalis, nec est contra naturam, imo est ei consona, quia omnis natura appetit conservari, quia ex se non possit, & maxime illa creatura quae appetit beatificari, & haec est illa quae ad Deum imaginem facta est. Et quia desiderium naturae non est frustra, ubi deficit natura, supplet Dei gratuita influentia, & sic patet quod vertibilis inest per naturam, sed invertebilis per gratiam. AD illud quod obijciatur de comparatione gratiae ad naturam, intelligendum est, quod gratia dicitur adiutorium veniens a superiori, respectu eius quod est supra posse naturae. Hoc autem adiutorium est duplex. Aut respectu esse simpliciter, aut respectu esse perfecti. Si respectu esse simpliciter, reputa conservationis esse, quia nulla principia cum sint vana, de se possunt seipsa conservare, sic non est mediante aliquo habitu infuso, vel dato, quia respicit esse, quia esse est commune omnibus, ideo haec gratia est omnibus communis. Vnde haec est gratia habens modum naturae, & haec est gratia quae dantur cetera vertibilia. Alio modo dicitur gratia adiutorium respectu perfecti esse, & quia perfectio esse est in his quae ad beatitudinem ordinantur, respicit bene esse, vel esse quod non est omnium, ideo haec est habitus specialis aliquorum, non omnium, & haec est gratia per modum gratiae. Ex his patet quod obijciatur de gratia. Obijciatur enim secundum quod gratia est specialis habitus divinus contra naturam, & sic dicitur aliquid de novo creatum: sed gratia praedicta modo non. Et ex hoc patet ultimo obijciatur: quia gratia dicitur adiutorium respectu eius quod est supra posse naturae, & quia conservatio principiorum est supra posse naturae, non autem egressus actionum, imo infra, ideo patet &c.

Eademque sola propria, ac verè.

Supra ostendit Magister duas proprie-
tates principiorum: essentialis veritatem, & Divisio-
inco-

Ansel. in
lib. simul.

incommutabilitatem. Hic ostendit simplicitatem diuinæ essentiae, vel naturæ. Et habet hæc pars tres partes. In prima ostendit q̄ proprie est simplex. In secunda q̄ vere, ibi. Hic diligenter notandum est, cum dicat Augustinus, &c. In tertia q̄ summe, ibi. Huius autem essentia simplicitas. Prima iterum pars habet tres partes. Primo, ponit q̄ proprie est simplex. Secundo ostendit q̄ non conuenit naturæ corporali, ibi. Vt autem scias quomodo simpliciter &c. In tertia q̄ non continet naturæ spirituali, ibi. Creatura quoq; spiritualis &c. Similiter pars i qua ostendit q̄ est vere simplex, habet tres partes. In prima ostendit q̄ in Deo est pure multiplicitas nominum. In secunda ostendit q̄ in eo non est diuersitas prædicamentorum, ibi. Quod autem in natura diuina nulla sit accidentium &c. In tertia concludit q̄ nomina prædicamentorum in diuinis non possunt dici proprie, & est nomen primi prædicamenti, ibi. Vnde nec proprie dicitur substantia. Similiter tertia pars in qua ostendit, q̄ est summe simplex, habet tres. Primo enim ostendit, q̄ tanta est ibi simplicitas, quod nulla est ibi rerum diuersitas. Secundo q̄ cum hac simplicitate stat personarum pluralitas, ibi. Et cum tantæ simplicitatis &c. Tercio vero & ultimo epilogat q̄ ostensa est in diuina essentia triplex proprietates, ibi. Ecce quanta est identitas.

Eademq; sola.

Dub. 11 In parte ista circa litteram incidit
40 hæc questio de ordine. Cum enim cō-

positio in creatura sit ratio, & causa mutationis, simplicitas est causa immutabilitatis erga si affirmatio sit causa affirmationis, & negatio causa negationis, ergo cum causa sit ante effectum, debuit primo Magr ponere proprietatem simplicitatis. Respon. dicendum, q̄ reuera cōpositio fm rōnem intelligendi, prior est q̄ mutatio: sed quonia negationes se habent e conuerso affirmationibus, hinc est, q̄ immutabilitas est prior: ita volunt aliquid dicere. Pōt tamen aliter dici, & melius, q̄ est prius notius nobis, & pri-

notius simpliciter, & quia simplicitas est maxime nobis occulta, propter hoc quod simplex inquantum simplex habet rōnem principij, & nos venimus a cognitione posterioris in cognitionem prioris: ideo prius agit de immutabilitate, q̄ simplicitate.

Iterū queritur de hoc quod dicit in litera. Eademq; sola proprie, ac vere simplex, quia nec habet cōpositionem partium &c. videb. superflua dicere, quia simplex est cuius pars non est, sicut cōpositum dicitur quod habet partes. Respon. dicendum, q̄ Magr notificat hic simplex fm quod est Dei proprium, & ita opponitur cōpositioni, & multiplici. Quanti ergo ad priuationem cōpositionis, dicit, q̄ non habet multitudinem partium: quantum vero ad priuationem multipliciatis extraneæ, dicit, q̄ non habet varietatē accidentium: quantum vero ad priuationem multipliciatis intrinsecæ, dicit, q̄ non habet varietatē formarū, vt generis & speciei differentia: & hoc modo simplex est simplex vere, & proprie, quod solius Dei est.

Cū. n. aliud sit artificiosum esse, & inertem &c.

Probat hic Augu. animam esse cōpositam pp multitudinē proprietatū. Sed contra. Nulla substantia componitur ex proprietatibus, nec per se, neq; cum alio, ergo ex hoc non probatur, q̄ anima sit composita. Respon. dicendum, q̄ Aug. hoc non probat nisi a posteriori. Compositio. n. accidentis ad subiectum, & diuersitas, necessario p̄supponit aliā cōpositionem: quia, vt dicit Boetius, quod est pure forma, subiectum esse non pōt: ergo ad hoc q̄ aliquid sit subiectū accidentium pluriū, oportet in illo præexistere cōpositionem intrinsecā: sed anima capit in se multitudinem accidentium, & ideo necessario inferitur a posteriori, q̄ ipsa sit composita, licet nō ex accidentibus.

Sine qualitate bonum, sine quantitate magnum &c.

Videtur male dicere: quia à quocunque

Dub. 10

42

Respon.

Dub. 13

43

lib. 6. de Trin. cap. 6.

Respon.

lib. 1. de Trin.

Dub. 14

que

que remouetur superius; & inferius; ergo si non habet qualitatem, nec bonitatem. Si tu dicas, quod bonitas illa non est species qualitatis, quaeritur, quare non similiter dicitur in diuinis qualitatibus diuinis, sicut bonitas diuina? Rñ.

Respon. 44 quidam volunt dicere, quod nomen generis non transferretur ad diuinum, tum quia non dicitur rei complementum, sicut species, tum quia signatur in concretione ad substantiam, & in dependentia. Noia autem specialia connotant effectum in creatura, & ideo dicuntur sine qualitate boni. Sed si quis velit inspicere, inuenit hoc non habere veritatem. Si ergo quaeratur, quomodo differat Deo magnitudo, & bonitas: dicendum, quod magnitudo significat diuinam essentiam, per modum quantitatis, bonitas per modum qualitatis, ergo isti modi cadunt in Deum. Etenim, si quaeratur qualis est Deus. Rñ. bonus, & magnus; & ideo dicendum, quod noia generum in diuinis reperiuntur: sed non putant habere rationem generis: quia Deus in nullo genere est; & ad hoc significandum remouet Augustinus nomina 9. generum in quantum sunt genera.

Si tamen dignum est ut Deus dicatur subsistere.

Dub. 15 Videtur satis dignum: quia summa nobilitas est per se subsistere. Rñ. dicendum, quod duplex est proprietas ipsius substantiae. scilicet, perfecte stare, & alii subsistere: primum est perfectionis, secundum imperfectionis, & ideo ratione primae, dicitur digne, non ratione secundae.

Non ex compositis Deus, qui uita est, subsistit &c.

Dub. 16 Quaeritur quare differentia est inter illas differentias. Quid si nulla est, videtur facere inculcationem. Rñ. dicendum, quod quidam voluerunt quod per illas quatuor excludantur quatuor genera compositionum. Prima, n. est essentialis ex principii essentialibus, ratione cuius dicitur Deus non est in compositione, simul positus. Secunda est substantiae ex principii naturalibus, quod siue

materia & formatione cuius dicitur, neque ex infirmis: quia materia subiecta est priuationi, quae facit formam mutabilem, & infirmam, & similiter materiam. Infirma, n. dicuntur instabilia. Tertia est compositio mixti ex miscibilibus, ratione cuius dicitur, neque ex obscuris: quia ubi mixtio, ibi quaedam formarum confusio, & ita obscuratio. Quarta est compositio animarum ex partibus disparibus, ex anima videlicet, & corpore, ratione cuius dicitur, nec ex paribus disparibus, quia ipse est spiritus. Aliter tamen potest dici, quod excludit eandem compositionem, ratione diuersarum conditionum. Ad hoc, n. quod principia aliquid constituent, oportet quod principia sint differentia, sint dependentia, sint imperfecta, sint etiam distorta. Si, n. essent omnino conformia, & perfecta, non possent aliquid constituere: quia ex duobus entibus actu nihil fit. Quia ergo differentia, ideo sunt composita, quasi cum alijs posita. Quia dependentia, ideo informia, vel infirma. Quia imperfecta, ideo obscura. Quia dissimilia, ideo disparia. Deus autem non potest esse ex dependentibus, & diuersis: quia est uita per essentiam. Non potest esse ex infirmis, quia uirtus per essentiam. Non potest esse ex mixtis perfectis, & obscuris, quia lux est. Similiter non potest esse ex disparibus, & dissimilibus: quia spiritus per essentiam. Summa ergo actualitas, summa potestas, summa claritas, summa spiritualitas, non permittunt in Deo esse aliquam compositionem. Unde ex his quatuor conditionibus, quatuor rationes eliciuntur probantes Deum simplicissimum.

AD intelligentiam eorum quod dicitur Magister in littera quatuor quaeruntur. Primo quaeritur, verum in Deo sit summa simplicitas. Secundo verum simplicitas sit Dei proprietas. Tertio propter illud quod dicitur in littera de anima rationali, Quaeritur verum anima rationalis sit a toto corpore, ita quod in qualibet parte. Quarto quaeritur, verum Deus sit in aliquo determinato genere.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Summa simplicitas est in Deo,
cum sit essentia in tribus cō-
municata :

Funda-
menta.

VIA in Deo sit summa simplicitas, sic probat. Omne primum est simplicissimum, quia quantum aliquid prius, tanto simplicius, sed Deus est primus in genere entium, eo quod nec est, nec esse potest, nec cogitari prius, ergo est ita simplex, quod ipso nihil simplicius esse potest, vel cogitari, ergo est simplicissimum. Item, omne quod est, quicquid habet est simplicissimum, Deus est quicquid habet, ergo &c. Prima patet in se. Minor probatur sic. Deus habet potentiam, sapientiam, & sic de alijs, aut ergo est sua potentia, aut non. Si sic, habeo propositum. Si non est sua potentia, cum sit potens potentia, habet posse ab alio, ergo Deus est ab alio, quod si hoc est falsum, ergo illud ex quo sequitur, Ite, in esse nobilissimo, debet omnis conditio nobilitatis poni in summo, sed Deus est eas nobilissimas, & simplicitas est conditio nobilitatis, ergo ponenda est in Deo in summo, ergo Deus est summe simplex. Item, quanto aliquid simplicius, tanto potentius in virtute, & e converso, quia virtus unita plus potest quam multiplicata, sed Deus est infinitus, & immensus virtute, ergo est infinitus simplicitate, ergo in Deo est summa simplicitas. Cōtra. Simplicius cogitatur aliquid, cum cogitatur, ut abstractum a pluribus, quod cogitatur, ut contentum in pluribus, ergo cum fides nostra cogitet Deum, ut in pluribus, non cogitat eum, ut simplicissimum, ergo si fides vera cogitet, Deus non est simplicissimus. Item, maior est simplicitas ubi est identitas sine diversitate, quam cum diversitate, sed in Deo est identitas cum diversitate suppositorum, ergo in Deo non est summa simplicitas. Item, maior est simplicitas, ubi est unitas sine pluralitate, quia nume-

rus dicit aliquo modo compositione respectu cuius unitas est simplex, ergo cum in Deo sit unitas cum pluralitate personarum, patet &c. Item, maior est simplicitas, ubi non tantum subiectum, sed etiam proprietates est eadem cum proprietate, quia quando proprietates differunt a proprietate in uno, sunt plura discretiva, ergo non est simplex, sed in diuisis personis, in eadem persona differunt proprietates a proprietate, unde in nascibilitas differunt a paternitate, ergo &c.

RESP. dicendum, quod sicut primae rationes probant, in Deo ponenda est summa simplicitas. Ad illud, ergo quod obijciatur, quod fides non intelligit ipsum, ut simplicissimum. Dicendum, quod fides intelligit eum, ut simplicissimum, & qui alter intelligit, non intelligit, ut summe simplex, quod patet sic. Quoniam est intelligere unum in uno, & unum in pluribus multiplicatum, & unum in pluribus non multiplicatum. Simplicius autem intelligitur unum in pluribus esse multiplicatum, quam unum in uno, quod patet, quia uniuersale est simplicius singulare, & adhuc multo simplicius intelligitur, quod est unum in pluribus non multiplicatum. hoc modo intelligit fides nostra Deum, & ideo simplicior est Deus, quia est in omnibus non multiplicatus, quam si esset in uno solo, vel in pluribus multiplicatus. Hinc est quod Deus simplicissimus est, & fides nostra eum, ut simplicissimum intelligit, & qui intelligit Deum plurificatum in essentia, vel unum in supposito, derogat summae simplicitati eius, derogat etiam nobilitati eius, quoniam ubi summa simplicitas intelligitur, oportet summam actualitatem intelligi, si summe nobilis est. Et ubi est summa actualitas, summa diffusio, & communicatio debet poni, & ista non potest esse nisi in sempiterna productione rei omnino infinitae, & equalis in virtute, & hoc non potest esse in alicuius essentia, ergo non potest intelligi diuina essentia simplicissima, nisi in tribus personis intelligatur tota esse, quare una sit ab alia.

Quan-

Quando ergo obijcitur, quod simplicius est abstractū à pluribus quam in pluribus, verum est, si in illis pluribus pluralificetur. Si autem non pluralificatur, non est verum.

Ad illud quod obijcitur quod maior est simplicitas, ubi nulla diuersitas. Dicendū, quod diuersitas dupliciter potest venire. Vel ex additione, vel ex origine. Ex additione, cum est diuersitas in proprietatibus absolutis, quæ diuersæ sunt in diuersis, v. g. albedo in Petro, Paulo, & Gregorio, & hæc priuat simplicitatē, quia ponit cōpositionē. Est alia diuersitas veniens ex sola origine, v. g. puta, quia vnā persona emanans ab alia, differt ab ea, & hæc non repugnat simplicitati, quia nullam ponit compositionem: sed solum ordinem, & respectum ad aliū, & hoc non proprie dicitur diuersitas, sed distinctio. & discretio: hoc manifestum est si intelligamus patrem seipso generare filium, & intelligamus eū generare, & iterum non generare, nulla est hic cōpositio, quia nulla additio.

50 **A**d illud quod obijcitur, quod maior est simplicitas, ubi nulla pluralitas. Dicendū, quod duplex est pluralitas. Quædam, in qua plus est in duobus. ij in vno, vt in duobus hominibus plus est de bonitate, q. in vno, & ista pluralitas repugnat simplicitati: quia vnitas addit supra vnitatem. Quædam autem est pluralitas, in qua tunc in pluribus est quantum in vno, & hæc est i diuinis: quia tunc de esse, & bonitate, & virtute est in vna persona. quantum in pluribus, & ista pluralitas nihil addit ad vnitatē, & ideo nullā omnino ponit compositionem, nec priuat simplicitatem.

51 **A**d illud quod obijcitur, quod in patre differt proprietas a proprietate. Dicendū, quod proprietas differt a proprietate tripliciter. Aut respectu subiecti, aut respectu sui, aut respectu obiecti. Si respectu subiecti, quia causantur ex diuersis naturis in ipso repertis, sic ponit cōpositionem, quia ponit subiectum esse in pluribus. Si respectu sui, sic differt musica, & grammatica in Petro, & sic ponit similiter compositionem: quia ponit subiectum habere

se pluribus. Si respectu obiecti, sic ponit subiectum comparari pluribus, & hoc modo non ponitur cōpositio, sed distinctio. Exemplū est in puncto, quod est principium, & finis respectu diuersarum linearū, hoc modo est differentia proprietatum in diuinis, &c.

Q V A E S T I O II.

CONCLUSIO.

Simplicitas est in solo Deo essentialiter, cum in eo nulla sit cōpositio, nec differentia multiplicitas.

TR V M simplicitas fit Dei proprietates. Et quod sic videtur hoc modo. Nulla creatura est tantus purus, quia in omni creatura,

[vt dicit Boetius] differt quo est, & quod est, ergo in omni creatura est actus cum possibili: sed omnis talis habet in se multiformitatem, & caret simplicitate, ergo, &c. Item, omnis creatura habet esse finitum, & limitatum, ergo habet esse arcuatum, sed ubi cūque est esse limitatum, est ibi aliquid quod contrahitur, & aliquid quod contrahitur, & in omni tali est cōpositio, & differentia, ergo omnis creatura est cōposita, ergo nulla simplex. Item, omnis creatura habet esse datū aliunde, ergo habet esse aliunde acceptum, ergo nulla creatura est sūm esse, ergo in omni creatura est dependentia, siue differentia: sed nullum tale est simplex simpliciter, ergo, &c.

Item, omne quod est post primā vnitatem deficit ab illa, ergo statim cadit in dualitatem, sicut dicit Dionysius. **52** **Q**uod Dionysius post monadem, dyas est, ergo omnis de diuinis creatura est a prima vnitate, ergo omnis nominata creatura est ab illa deficit. Contra. Ab vno non procedit nisi vnum, de a vero non procedit nisi verum: sed vnitas, & simplicitas, eadem ratione habentur in Deo, ergo, sicut ab vno vni, ita a simplici, simplex. Item, videtur specialiter, quod simplicitas sit in creaturis: quia simplex est quod non habet partem: sed punctus non habet

Causa a Scotto dist. 2. p. 2. q. 4. & dist. 34. & q. 43.

Fundamenta. 7. Meth. & 3. de ani. De hebdom. & de trin.

37

12

Dionysius post monadem, dyas est, ergo omnis de diuinis creatura est a prima vnitate, ergo omnis nominata creatura est ab illa deficit.

12

bet

bet partem, quia ita diffinitur. Punctus est, cuius pars non est, ergo, &c. Item, omne illud ante quod non est aliud, est simplex, quia si compositum est, necessarium habet ante se aliud: sed ens est primum, sicut dicit auctor de causis: sed primum rerum creaturarum est esse, ergo, &c. Item omne illud est simplex, in quo stat resolutio, sed resolutio stat in principiis, quæ sunt materia, & forma, quia materia ulterius non resolvitur, cum sit status in causis, alioquin esset ire in infinitum, ergo cum resolutio stet in creato, aliquod creatum est simplex. Si tu dicas, quod principia non habent omnimodam simplicitatem, quia quis non componatur ex alijs, tñ componuntur alijs. Contra. Hoc non videtur facere contra simplicitatem, quod componatur alijs. Nam quod aliquid non sit componibile alijs, non facit aliquam simplicitatem, cum ista proprietas sit in indiuiduis completis, quæ maxime sunt composita, ergo hoc quod dico componibile alijs, non tollit ab eis simplicitatem, & sic, &c.

- 32 RESP. Dicendum, quod simplicitas essentialiter priuat compositionem, & priuat essentialiter differentiam, siue multipliciter. Vnde simplex est quod non habet compositionem partium, nec multipliciter actionum, siue formarum. In solo autem Deo est priuatio compositionis, & differentiarum, siue multipliciter: ideo simplicitas in solo Deo est essentialiter. Vnde notandum, quod multiplex est compositio. Vna compositio est ex partibus essentialibus, & hæc est in omnibus per se entibus. Alia est ex partibus integran-
33 tibus, & hæc est in omnibus corporibus. Tertia est ex partibus dissimilibus, siue repugnantibus, & hæc est in omnibus animatis, & viventibus. Vnde in omni substantia per se ente, quæ dicitur creatura, est compositio: quia omnis creatura, aut est corporalis, aut spiritalis, aut composita ex utroque. Similiter est considerare triplicem differentiam
34 in creaturis. Prima est substantiarum, virtutis, & operationis, siue substantiarum, & accidentis. Secunda est differentia suppositi, & essentiarum. Tertia

est differentia entis, & esse. Prima differentia est rei prout est agens. Secunda prout est ens in genere. Tertia prout est ens in se. Prima differentia est in omni subiecto, quoniam esse subiectum habet esse mixtum: ideo non agit ex se toto: & ideo differt in eo, quo agit & quod agit, & actio, siue subiecti proprietas. Secunda differentia est in omni indiuiduo: quia omne indiuiduum habet esse limitatum: & ideo in aliquo conuenit, in aliquo differt cum alijs: & ideo in omni indiuiduo differt essentia, & suppositum, multiplicatur enim essentia in suppositis. Differentia tertia est in omni creato, & concreto: quia omne quod est præter Deum, accipit esse aliunde, siue principium sit, siue principiatum: ideo nihil est suum esse, sicut lux non est suum lucere. Si ergo dicatur simplicitas per priuationem compositionis, sic proprium est solius Dei in ratione substantiarum, quia nulla alia est substantia, quæ non habet compositionem ex possibili, & actuali saltem. Si autem simplicitas dicatur priuationem essentialis differentiarum, & dependentiarum: ita quod in essentia nulla sit diuersitas, nec dependentia, est proprium Dei in ratione entis, quia nullum aliud ens est, in quo non cadat aliqua diuersitas, vel dependentia. Concedendum ergo est, quod simplicitas est Dei proprium, ut visum est: creature autem compositæ sunt nec vere simplices: quia habent esse mixtum ex actu, & potentia, quia habent esse limitatum, & ita in genere, & specie per additionem contrarium: quia habent esse aliunde datum, quia habent esse post Deum vnum, a quo deficient: & ita cadunt in compositionem. Aliiter potest dici, & verius, quod
35 simplex dicitur per priuationem compositionis. Et notandum, quod compositio dicitur dupliciter. Vno modo aliquis ex aliquibus. Alio modo quod aliquod dicitur componi alijs. Si ergo simplicitas priuat compositionem ex alijs, sic conuenit etiam creatis, ut per primis, quæ non componuntur ex alijs. Si autem priuat compositionem cum alijs, & ex alijs, sic solius est Dei. Omnis enim creatura aut est ens per se, & in se, &
ita

Ad opp.

Ad opp.

anima habet situm in corpore: sed nulla forma situalis est motor sufficiens, ergo, &c. Sed contra. Forma quæ est in toto, & in partibus una, denominat partes, & totum ratione consimili. Vnde quælibet pars ignis, est ignis. ergo si anima est in quolibet parte, quælibet pars animalis est animal. cum quælibet pars est substantia animata sensibilis. Item, existentia animæ rationalis non dependet ab aliqua parte corporis, cum sit fixa in se, ergo non est in quolibet. Item, operatio eius non dependet ab aliqua parte corporis, nec alicui cõcitur, ergo in nulla parte corporis est, nec in quatuor perfectio, nec in quantum motor. Vnde Philosophus dicit, quod anima nullius corporis est actus, nisi nullius partis corporis, sed in quo est, est sicut actus. Item, corpus organicum est diversarum rationum in partibus, & toto, ergo habet diversam perfectionem, ergo cum anima perficiat totum quantum ad essentiam, perficit partes quantum ad potentiam, ergo anima rationalis non est in partibus, nisi solum quantum ad rationem potentie. & hoc etiam dicit Philosophus, sicut anima ad corpus, sic partes animæ ad partes corporis. Item, si anima est tota in quolibet parte corporis, ergo tota est in manu, sed quod aliquod totum est in aliquo, movet illo moto, ergo mota manna, movet anima: & similiter manu quiescente, quiescit, ergo cum manus una possit movere altera existente in quiete, anima una, & eadem numero simul quiescit, & movetur in eadem. Item, si anima est in pluribus tota, quæ rationem habet, earum in pluribus, & ita in infinitis, & quantumque extenditur corpus, ergo anima nata est ubique: & ita videtur, quod anima non sit limitata, sed immensa. Item, si tota unita est in manu, sicut in alijs partibus, ergo cum vita sit ab anima, non magis recipiatur a corde, & sentium anima a corde, quod conuerio. Hoc autem est contra omnes Philosophos, & sequitur ab hoc, quod sit inquantum, quod sicut in corde perit vitalitas a manu.

Ad id, quod dicitur, quod anima in quantitate est in aliqua parte de-

terminata, in potentiam vero est, & sinit in toto corpore, sicut aranea est in tela. Vnde dixerunt, quod est in corde: quia cor est domicilium vite, & eius inhabitator est anima. Et ad hoc ponendum movet eos experimentum cum defectu rationis. Experimentum, quia visibiliter apparet, quod laico corde separatur anima, & ab ipsa insinit sensus, & motus, & est membrum nobile existens in medio, sicut cætrum corporis. Defectus rationis, quia non poterunt intelligere quomodo aliquid limitatum sit unum, & idem totum in pluribus, & quia fides non cogit credere, & ratio non intelligit: ideo dicunt non esse ponendum, quod sit in toto ratione cuiuslibet partes. Sed aliorum opinio est, ut Aug., quod anima in quolibet parte corporis sit tota, & ad hoc ponendum movet experimentum, exemplum, & rationale argumentum. Experimentum, quia anima in partibus distantibus a corde ita cito sentit, sicut & in proximis. Item, quia simul quasi in idu oculi sentit lesionem in partibus distantibus, & cum anima separatur, dolor est in singulis partibus, & resolutio. Exemplum similiter movet, sicut dicit Augustinus. Videmus, quod in animali perfecte sano est una sanitas in singulis partibus, nec maior in maiori, nec minor in minori. Si ergo hoc est in forma corporali, quantum magis in spiritali? Movet rationis argumentum: quia anima est forma simplex, & motor sufficiens. Quia forma totalis corporis est in toto. Quia vero simplex non est in partem, & partem sui. Quia motor sufficiens, ideo non habet situm, & ideo nec est in puncto, nec in parte determinata. Et quia magis rationalis est opinio, quæ fundatur supra rationem, quæ fundatur supra defectum rationis, & quia Augustinus hoc dicit hanc approbo tamen maiorem.

Ad illud ergo quod obijcit in contrarium, forma quæ est in toto, &c. Dicendum quod triplex est genus forme. Est, n. quædam quæ perficit, & extendit, & dependet, hæc quia totum perficit, est in toto. Quia vero extendit perfectionem

Arist. 2. de anima. 9.

et anima

perfectiōnem totius, cōicāt partibus, Quia vero dependet, nec agit per se operationem totius, cōicāt partibus, ut patet in forma ignis, quia quilibet pars ignis est ignis, & quilibet calefacit. Est alia forma, quae perficit, & dependet, sed non extenditur, & talis forma, quā totū perficit est in toto, & qualibet parte. Quia vero nō extēditur ideo actū totius nō attribuit partibus. Quia vero dependet, operationem totius communicat partibus, & talis est anima vegetabilis, & sensibilis, quia nulla pars aīalis est animal, tamen qualibet pars animalis vivit, & sentit. Est iterum forma quae totum perficit, tamen nec extenditur, nec dependet quantum ad operationem, & talis, quia perfectio est, est in toto, & partibus. Quia vero non extenditur, perfectiōnem totius non communicat partibus. Quia non dependet, iō nec operationem cōmunicat, & talis est anima rationalis. Quia nulla pars hominis est homo, & nulla pars hominis intelligit: tamen, & si nō communicet actum totius ut toti, cōmunicat, ut partibus: quia quilibet pars hominis vivificatur à perfectiōne hominis, & ideo perfectio hominis, est in qualibet parte, & sic patet respōsio ad illud, quod nullius corporis est actus, quia nulli communicat pprīā operationem, nec perfectiōnem totū, cum omnes partes perficit in toto. Si militer ad aliud de forma: quia forma quae est in partibus non denominat simul totum, & partes, nisi sit forma dependens, & extensa, & loquor hic de forma substantiali tantum, nō de accidentali. A D illud quod obijciatur, qd non sunt eiusdem rōnis totū & partes. Dicendum, qd in partibus est considerare organi rationem, & complexiōnē. Ratione complexiōnis sunt vniiformes toti, & sunt dispositae ad idem genus vitae, & perficiunt ab vno. Ratione organizationis sunt diverse, & perficiuntur à potentijs. A D illud quod obijciatur, qd movetur motu manu &c. dicendum, quod perfectio potest supra totum perfectibile, & quantum ad substantiam, & quantum ad potentiam: & cum anima sit

perfectio totius corporis, super totū potest, & ideo nullo minori q̄ sit totum corpus diffinitur eius substantia, nec potentia. diffinitur autem corpore suo quod perficit, & ideo corpore moto, movetur per consequens: partibus autem non diffinitur, quia sunt minores toto, & ita est in vna: quod non est extra aliā. Friam ideo quia in nulla parte est diffinitio, non movetur ad motum alicuius partis, sicut nec Deus movetur ad motum alicuius creaturae. & per hoc patet sequēs, quia totum corpus comparatur ipsi animae tanquam vnus locus, & ideo in pluribus partibus non est nisi inquantum in vno loco. Vnde si separarentur, non erit in illis. Nec sequitur ex hoc qd sit infinita, quia omnīū natura constantius terminus est, & ratio magnitudinis, & augmenti, & ita corpus humanum non potest cogitari tam magnum corpus, qd nō possit vivificari ab anima. A D illud quod obijciatur vltimo, qd tunc vna pars nō recipit ab alia. Dicendum, quod sicut Deus in maiore mūdo immediate est in omni creatura ipsam continēs, tñ per ordinem vniuersi influit aliquid vna creatura in aliam, sic intelligendum, qd anima per sui praesentiam est in qualibet parte immediate quā continet, & conseruat, non tamen omnino, sed influit in omnes partes per vnā, & ideo cessante illa parte, & eius influentia, perit ordo corporis essentialis, & ita anima separatur.

Ad opp.

Q V A E S T I O IIII.

CONCLVSIO.

Deus cum sit illimitate naturae, in nullo est determinatus genere.

TRVM Deus sit in aliquo determinato genere. Et quod sit, ostendit hoc modo. Quod distinguitur ab alijs entibus, est aliqua natura determinata, sed De⁹ est huiusmodi, quia distinguitur

guntur à creaturis omnibus, quia nulum creatum est Deus, ergo est natura determinata, sed quod est natura determinata est in genere determinato, ergo &c. Item, quod habet superius uniuocum, & essentialiter, habet esse in genere determinato, sed Deus habet superius se, ut substantia quod dicitur de deo, & creaturis, & essentialiter, & uniuoce, quia secundum istam rationem quæ est res per se exis, ergo &c. Item, quod sit in quolibet genere videtur. Quia omne quod est completionis in creatura, attributum est Deo, sed omne prædicamentum habet aliquid completionis, ergo res omnium prædicamentorum sunt in Deo, sed quicquid est in Deo est Deus, & e converso, ergo Deus essentialiter subiicitur rei omnis prædicamenti, ergo est in quolibet. Item, summo bono nihil deficit de bonitate, ergo summo enti nihil de entitate, ergo in Deo est omnis entitas, & omnis differentia entitatis, ergo cum differentia entium sint decem prædicamenta, omnia sunt in Deo. Contra. Aug. in li. 3. de tri. Deus est bonus sine qualitate, magnus sine quantitate, ergo magnitudo Dei non est in genere quantitatis, nec bonitas in genere qualitatis, ergo nec substantia in genere substantiæ, ergo in nullo genere. Item, videtur quod non est in genere determinato, quia omne quod est in genere determinato, habet esse finitum, & limitatum, Deus autem est infinitus, ergo &c. Item, quod non

prædicamentum qualitatis. Aut propter generalitatem, sicut unum, & Concordat ens. Et propter naturarum multiplicitatem non potest Deus esse in pluribus, quia omne tale compositum est, Gent. cap. & multiforme, Deus autem simplex. 93. & 1. Non propter generalitatem, quia pars. q. 50. ens tale nihil est habens distinctum art. 2. & 1. à rebus creatis. Deus autem est habes par. q. 3. in se ens distinctum à rebus, & habes art. 5 esse simplex & infinitum & ideo, nec in uno genere, nec in pluribus esse potest.

A D illud ergo quod obijciatur, quod 66 distinguit ab alijs, est natura distincta &c. Dicendum quod verum est si distinguatur per aliquid quod ipsum contrahat & ardeat, sicut per differentiam cadentem in genere, Deus autem non sic distinguitur sed seipso.

A D illud quod obijciatur, quod Deus habet superius uniuocum. Dicendum quod Deus non est superius, quia eo non est simplicius, nec uniuocum, quia substantiæ ratio non conuenit uniformiter creaturæ & creatori. Deus enim est ens per se, quia nullo egens, creatura est ens per se, quia non est in alio ut in subiecto, eget tamen alio ad sui conseruationem. A D illud quod obijciatur, quod omne quod est perfectionis & bonitatis ponendum est in Deo.

Dicendum, quod hoc potest esse dupliciter. Vel per diuersitatem, & hoc facit esse in diuersis generibus, vel secundum omnimodiam unitatem, & hoc facit esse extra omne genus. A D illud quod obijciatur ultimo, quod Deo nihil deficit de bonitate. Dicendum quod Deus non dicitur non deficiens a bonitate, propter hoc, quod omnis differentia boni particularis, sit in Deo per differentiam, sed quia est in eo per æquivalentiam, quia enim est summum bonum, com-

pletitur in bonum omne, sic

intelligitur

du est do

entia

te, ut

& sic patet illud.

Funda-
menta.
Cap. 1.

Hæc penultima ratio in quolibet genere videtur, quia quod habet in se res plurium generum, est compositum, Deus autem est simplicissimus, ergo &c. R b s p. dicendum, quod non conuenit Deo esse in uno genere determinato, quia omne tale habet esse finitum, & ardeat, & compositum in pluribus generibus non potest esse. Aut enim aliquid est in pluribus propter naturarum, & proprietatum diuersitatem, ut album in quantum dicitur subiectum aliquod, siue rem album est in genere substantiæ, sed in quantum dicitur formati quæ est albedo, est in

LIBRI PRIMI
DE DISTINCTIONE TRIVM
personarum.

DISTINCTIO. IX.

De proprietatibus & conditionibus personarum trinitatis & unitatis.

Cap. 3

V N C ad distinctionem trium personarum accedamus. Teneamus ergo, ut docet Aug. in lib. de fide ad Petrum, patrem, & filium, & spiritum sanctum vnum esse Deum naturaliter: nec tamen ipsum patrem esse, qui filius est: nec filium esse ipsum, qui pater est: nec spiritum sanctum esse ipsum, qui pater est, aut filius. Vna enim est essentia patris, & filij, & spiritus sancti, in qua non est aliud pater, aliud filius, aliud spiritus sanctus: quamuis personaliter alius sit pater, alius filius, alius spiritus sanctus.

Hic de coeternitate filij cum patre.

GENITVS est enim à patre filius, & ideo alius: nec tamen ante fuit pater, quam filius: coeternæ. n. sunt sibi tres personæ.

Argumentatio Arrianorum.

Cap. 5. circa mediū eiusdem.

S E D contra hoc inquit hæreticus, ut refert Ambr. in lib. 1. de fide ad Gratianum: Omne quod natum est, principium habet: & ideo quia filius natus est, principium habet, & esse cepit: quod hæreticorum ore sic dictum est. Nam ipse Arrius, ut meminit Augustinus in 6. lib. de Trinit. dixisse fertur, Si filius est, natus est: si natus est, erat tempus, quando non erat filius.

Cap. 1

Aug. ibi.

Responsio Augustini catholica.

QVI hoc dicit, non intelligit etiam natum esse de Deo sempiternum esse, ut sit coeternus patri filius: sicut splendor qui gignitur ab igne atque diffunditur, coævus est illi, & esset coeternus, si ignis esset.

Oppositio Augustini contra hæreticum.

Lib. 6.

Cap. 1

1. Cor. 1.

I T E M, Si Dei filius, inquit Augustinus, virtus & sapientia Dei est, nec unquam fuit Deus sine virtute & sapientia: coeternus est ergo Deo patri filius. Dicit autem Apostolus Christum esse Dei virtutem, & Dei sapientiam. Aut ergo non fuit, quando non fuit filius: aut aliquando Deus non habuit virtutem & sapientiam: quod dementis est dicere. Constat enim quia semper habuit sapientiam: semper ergo habuit filium.

Responsio Ambrosij ad idem, auctoritate fulra.

In. 1. lib. de fid. ad Gratianū, circa mediū cap. 5.

E I D E M quoque Arrianicæ questionis Ambr. in hunc modum responderet, Ego, inquam, filium esse natum confiteor: quod reliquum est impietatis horresco. Scriptum est enim in veteri Testamento, ut vel vnum è pluribus dicam, Ante me non fuit alius Deus, & post me

me non erit. Quis ergo hoc dicit? pater, an filius? Si filius, ante me, inquit, non fuit alius Deus. Si pater: post me, inquit, non erit: hic priorem, & ille posteriorem non habet. Inuicem enim in se, & pater in filio, & filius in patre cognoscitur. Cum enim patrem dixeris, eius etiam filiū designasti, quia nemo ipse pater est sibi: cum filium nominas, etiam patrem fateris, quia nemo ipse sibi filius est. Itaque nec filius sine patre, nec pater potest esse sine filio: semper ergo pater, semper & filius est.

Esaiā 41.
Ioan. 13.
Rōne vñ
Amb. con
tra hereti
cum.

Inuestio Ambrosij contra hæreticum.

ITEM dic, inquam, mihi heretice, fuitne quando omnipotens Deus pater non erat, & Deus erat? Nam si pater esse cœpit, Deus ergo primò erat, & postea pater factus est. Quomodo ergo immutabilis Deus est? Si enim antè Deus, postea pater fuit, utiq; generationis accessione mutatus est, sed aduertat De^{us} hanc amenitatem,

Lib. & ca.
citatus.

Ineffabile est quomodo filius sit, & non habeat patrem priorem:
sicut modus generationis non intelligibilis,
& ineffabilis est.

SED quæris à me, inquit Ambrosius, quomodo si filius sit? Vbi supra non priorem habet patrem. Quæro item abs te, quando vel quomodo filium putes esse generatum; Mihi enim impossibile est generationis scire secretum. Mens deficit, vox silet, non mea tantum. sed & angelorum: supra potestates, & supra angelos, & supra cherubim, & supra seraphim. Supra omnem sensum est: quia scriptū est, Pax Christi supra omnem sensum est. Et si pax Christi supra omnem sensum est, quomodo non est supra omnem sensum tanta generatio? Tu ergo ori manum: admoue scrutari non licet superna mysteria. Licet scire quod natus sit, non licet discutere quomodo natus sit. Illud mihi negare non licet, hoc enarrare metus est. Ineffabilis enim est illa generatio. vnde Esaias, Generationem eius quis enarrabit?

Phil. 4

Eccles. 5,

1. 10

Quidam præsumunt discutere generationis seriem.

QVIDAM tamen de ingenio suo præsumentes, dicunt illam generationem posse intelligi, & alia huiusmodi: in hærentes illi auctoritati Hier. super Ecclesiasten, In sacris scripturis, quis, sepius me non pro impossibili, sed pro difficili ponitur: ut ibi, Generationem eius quis enarrabit? Sed hoc non dicit Hier. idè quod generatio filij æterna plene intelligi vel explicari possit à quoquā mortalium: sed quia de ea aliquid intelligi, vel dici potest: quidam tamen hoc accipiunt dictum de temporali Christi generatione.

Esaiā 53:
Tomo. 7
cōmentario ad 3.
Ecclesiast.
circa illud
quis scit si
spiritus.
Leo Papa
& Dionys.

Verum debeat dici, semper gignitur, vel semper genitus est filius.

HIC queri potest, cum generatio filij à patre nec principium habeat, nec finem, quia æterna est, utrum debeat dici, filius semper gignitur

K

Lib. 29.
Moralium
cap. 1.

gignitur, vel semper genitus est, vel semper gignetur. De hoc Grego. super Iob ait, Dominus Deus Iesus in eo quod virtus & sapientia Dei est, de patre ante tempora natus est: vel potius quia nec coepit nasci, nec desinit, dicamus verius semper natus: non autem possumus dicere semper nascitur, ne imperfectus esse videatur. At verò, ut æternus designari valeat & perfectus, & semper, dicamus & natus, quatenus & natus ad perfectionem pertineat, & semper ad æternitatem: quamvis per hoc ipsum quod perfectum dicimus, multum ab illius veritatis expressione deuiamus: quod factum non est non potest dici propriè perfectum: sed balbutiendo, ut possumus, excelsa Dei resonemus. Et dominus nostræ infirmitatis verbis cō descendens: Estote, inquit, perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est. Super illum locum etiam Psal. Ego hodie genui te. De hac generatione filij ita loquitur Aug. Quamquam per hoc quod dicit hodie, possit inelligi dies ille quo Christus secundum hominē natus est: tamen quia hodie præsentiam significat, atque in æternitate neque præteritum quicquam est, quasi esse desierit: neque futurum, quasi nondum sit: sed præsens tantum: quia quicquid æternum est, semper est: diuinitus tamen accipitur de sempiterna generatione sapientiæ Dei. Ecce his verbis ostendit August. quod generatio filij semper est, nec præterijt, nec futura est, quia æterna est. Ideo dixit genui, ne nouum putaretur, scilicet ne videretur in cœpisse. hodie dixit, ne præterita generatio videretur. Ex his ergo verbis Prophetæ, ut ait Ioannes Chrysost. nihil aliud manifestat, nisi quia ex ipsa essentia patris semper genitus est filius.

Origenes videtur dicere contrarium: ait enim quod semper generatur filius à patre.

Ori. tom.
2. homi. 1
Hier. 6.
circa illud
Hier. 11
Reuerſi
sunt.
Prouer. 8.
secundum
70.

ORIGINES verò super Hieremiam dicit, quod filius semper generatur à patre, his verbis: Saluator noster est sapientia Dei: sapientia verò est splendor æternæ lucis. saluator ergo noster splendor est caritatis. Splendor autem non semel nascitur & desinit: sed quoties ortum fuerit lumen ex quo splendor oritur, toties oriē etiam splendor claritatis: sic ergo saluator semper nascitur. Vnde ait in lib. Sap. Ante omnes colles generat me Dominus. non, ut quidam malè legunt, generauit. His verbis apertè ostendit Origenes, sanè posse dici & debere, filius semper nascitur: quod videtur contrarium illi verbo Gregorij præmisso, scilicet, non possumus dicere, semper nascitur.

Exponit præmissa verba Gregorij, ne putetur inter doctores esse contrarietas.

SED ne tanti auctores sibi contradicere in re tanta videantur, verba Gregorij benigne interpretemur. Dominus, inquit, Iesus ante tempora natus est de patre: vel potius, quia nec cœpit nasci, nec desinit: dicamus verius, semper natus. Sed quomodo verius dicitur hoc

hoc. scilicet filius semper natus est, quam illud. scilicet de patre ante tempora natus est? Illud. n. sincera, & catholica fides teneri, ac prædicari, vt istud. Quare ergo ait, dicamus verius, cum vtrūque pariter sit vñ? nisi quia volebat intelligi hoc ad maiorem euidentiā, & expressionē veritatis dici, quam illud? His etenim verbis omnis calumniandi versutis hæreticis obstruitur aditus: quibus Christi secundæ deitatem generatio sine initio, & sine fine esse, ac perfecta monstratur. Non autem adeo aperte semper manifestatur veritas, cum dicitur, filius ante tempora genitus est de patre, vel filius semper nascitur de patre. Et ideo dicit Greg. quod non possumus dicere, semper nascitur. Non, inquam, ita conuenienter, non ita congrue ad explanationem veritatis, potest tamen dici, si sane intelligatur: semper enim nascitur filius de patre, vt ait Orig. non quod quotidie iteretur illa generatio, sed quia semper est. Semper ergo nascitur, id est, natiuitas eius sempiterna est.

Quod filius semper generatur, confirmatur ex dictis Hilarij.

HILARIVS quoque dicit filium nasci ex patre, in lib. 7. de Trin. his verbis, Viuens Deus, & naturæ æternæ viuētis potestas est: & quod cum sacramento scientiæ suæ ex eo nascitur, non potuit aliud esse quam viuens. Nam cum ait, Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: docuit vitam in se per viuētem patrem inesse. Ecce hic habes, quia filius nascitur ex patre. Item, in eodem cum dicit Christus, Sicut pater habet vitam in se: sic & filio dedit vitam habere in semetipso, omnia viua sua ex viuente testatus est. Quod autem ex viuo viuū natum est, habet natiuitatis profectū sine nouitate naturæ. Non enim nouum est quod ex viuo generatur in viuū, quia ex nihilo est: & vita, quæ natiuitatem sumit ex vita, necesse est per naturæ vnitatem, & perfectæ natiuitatis sacramentum, vt & in viuente viuat, & in se habeat vitam viuētē. Ecce & hic habes, quia generatur ex viuo viuens filius. Item, in eodem: In Deo totum quod est, viuūt: Deus enim vita est, & ex vita non potest quicquam esse nisi viuū: neque ex deriuatione, sed ex virtute natiuitas est. Ac si dum totū quod est viuūt, & dum totum quod ex eo nascitur virtus est, habet natiuitatem filius, non demutationem. Et hic dicit, quia nascitur. Item, in nono lib. de Trin. Dicitur pater filio tantum esse, quantum est ipse: cui innascibilitatis esse imaginem sacramento natiuitatis impartit, quem ex se in sua forma generat. Hic dicit quia generat pater filium.

pauld post
li. mediū.
Ioan. 6.
Ioan. 5.
Idē in eodem pauld post.

Paucis interpositis.
Attēde in totū quod in Deo est viuūt.
Pene in loco pri^o citato.
Multo post libri medium.

Breuiter docet quid de hoc concedendum sit.

DICAMVS ergo filium natum de patre ante tempora, & semper nasci de patre, sed congruentius semper natum. & eundem fateamur ab æterno esse, & patri coæternum, id est, auctori. Pater enim generatione auctor filij est, vt in sequenti ostendetur. Vt ergo

Hac dist.
Itē 15. di.

k 2 pater

Pene me-
dio libri.

pater est æternus, ita & filius æternus est: sed pater sine auctore, si-
lius vero non: quia pater innascibilis, filius natus. Et ut ait Hilarius
in 12. lib. de Trini. aliud est sine auctore semper esse æternum, aliud
patri. i. auctori esse coæternum. Vbi autem pater auctor est, ibi &
natiuitas est, quia sicut natiuitas ab auctore est, ita & ab æterno au-
ctore æterna est natiuitas. Omne aut quod semper est, etiam æter-
num est, sed tamen non omne quod æternum est, etiam innatū est:
quia quod ab æterno nascitur, habet æternum esse quod natum est.
Quod autem non natum est, id cum æternitate non natū est: quod
vero ex æterno natum est, id si non æternū natū est, iam non erit &
pater auctor æternus. Si quid ergo ei, qui ab æterno patre natus est,
ex æternitate defuerit, id ipsum non est auctori ambiguum defuisse,
quia gignenti est infinitum gignere, & nascenti etiam infinitū na-
sci est. Medium enim quid inter natiuitatem Dei filij, & generatio-
nem Dei patris, nec sensus, nec ratio admittit, quia & in generatio-
ne natiuitas est, & in natiuitate generatio est, quia sine utroque neu-
trum est, vtrumque ergo sine interuallo sui est.

Argumentatio Hæretici.

Respon-
sio
Hilarij. li.
supradi-
cto.

Quid sit
proprium
patri, & fi-
lio.

SE D inquiet hæreticus, Omne quod natum est non, semper
fuit; quia in id natum est, ut esset. Nemo ambigit quin ea, quæ in
rebus humanis nata sunt, aliquando non fuerint. Sed aliud est ex eo
nasci, quod semper non fuit, aliud est ex eo natū esse, quod semper
est. Ibi nec semper fuit, qui pater est, nec semper pater est & qui
non semper pater est, non semper genuit: vbi autem semper pater
est, semper filius est. Quod si semper Deo patri proprium est, & sem-
per est pater, necesse est filio semper proprium esse, quod sem-
per est filius. Quomodo ergo cadet in intelligentiam nostram, ut
non fuerit semper, cui proprium est semper esse quod natum est?
Natum ergo vnigenitum Deum confitemur, sed natum ante tem-
pora, nec ante esse quàm natum, nec ante natum quàm esse, quia
nasci quod erat iam, non nasci est, sed seipsum demutari nascendo.
Hoc aut humanū sensum, & intelligentiā excedit mundi, non hoc
capit ratio humanæ intelligentiæ, sed prudentiæ fidelis p̄fessio est.

De proprietatibus, & conditionibus
personalibus trinitatis,
& vnitatis.

DISTINCTIO IX.

Nunc ad distinctionem perso-
narum accedamus, &c.

Expositio.
Diuisio.

V P R A egit Magister
de proprietatibus, quæ
respiciunt essentiā. Hic
agit de his, quæ respi-
ciunt personas. Et hæc

pars habet duas partes. Quia enim
distinctio personarum attenditur fm
duplicem emanationē. s. generatio-
nis, & processionis. Ideo primo agit
de generatione. Secundo vero de p̄-
cessione. J. dist. x. Nunc post filij æter-
nitatem de spiritu sancto, &c. Item,
prima pars habet duas partes. In
prima ostendit quid de generatione
filij est sentiendum. Secundo ex inci-
denti, quo sermone est ipsū exprimen-
da ibi. Hic quæri potest cum gene-
ratio filij a patre, &c. Prima iterum
pars

pari habet quatuor partes. Primo proponit veritatem, quæ est a catholicis retinenda, scilicet quod generans, & genitus sunt per generationem distincti, & coæterni, ita quod generatio est distinctiva, & æterna. In secunda contra hoc opponit per oppositionem hæreticorum. ibi. Sed contra hoc inquit hæreticus. In tertia determinat contra arguendo per rationes catholicorum doctorum. Aug. & Amb. ibi. Qui hoc dicit non intelligit etiam natum esse, &c. In quarta, & ultima respondet compescendo inquisitionem superfluum hæreticorum, & etiam catholicorum superbiorum. ibi. Sed queris a me inquit Amb. ubi ostēdit, quod inscrutabile est sacramentum generationis. Similiter secunda pars huius distinctionis, in qua Magister determinat quo sermone generationis æternitas cōgruentius exprimat, habet quatuor partes. In prima ponit doctorum apparentem controuersiam. Nam quidam dicunt eam debere exprimi per verba præteriti temporis, alij per verba præsentis. In secunda prædictam controuersiam reducit ad concordantiā. ibi. sed ne tanti auctores in re tanta sibi contradicere videantur. In tertia per verba Hilarij confirmat responsionem suam ne videatur discis Orige. inniti. ibi. Hila. quoque dicit filium nasci ex patre, &c. In quarta cōcludit summam quid dicendum, siue quō loquendum, & quō etiam de generatione æterna sentiendum sit. ibi. Dicamus ergo filium natum de patre, ubi confirmat veritatem per auctoritatem Hilarij, per quam etiam soluit obiectionem hæretici.

Non est aliud pater.

Dub. 1. Videtur falsum quod dicitur, quia bene sequitur. Petrus est albus homo, ergo est animal album: quia idem significant albus, & album, ergo pari ratione, quia idem significant alius, & aliud, sequitur, est alius, ergo est aliud ens. Si tu dicas, quod non est simile de hoc nomine aliud, & de hoc nomine ens. Contra bene sequitur, est alius homo, ergo est aliud animal, ergo a simili il-

lud sequitur. Respon. Dicendum, quod quia in Deo est singularis alicetas: quia alicetas est suppositi cum omni modo unitate naturæ: ideo singulari modo oportet exprimi, & quoniam masculinum genus importat quādam distinctionem, vel discretionem, ideo respicit personam, sed neutrum, propter indistinctionem respicit naturam, & ideo alius, importat alicetatem in persona, aliud, alicetatem in natura: & ideo in diuinis non idem significant. Posset etiam dici, quod in creaturis aliud significat, cum dico, iste est alius ab illo, & aliud, cum dico est aliud, & vnum sequitur ad aliud, non sic in diuinis, & non est simile de albo, quia album imponitur a forma speciali, quæ est albedo.

Coæternæ enim sunt sibi tres personæ.

Videtur hoc falsum, quia si coæternæ, & æternæ, ergo tres æterni, quod est contra symbolum, ubi dicitur non tres æterni. Et iterum, contra rationem, quia numerus pluralis multiplicat formam. Vnde non vere dicitur tres sunt Dii. Respon. Dicendum, quod nomen significans substantiam in diuinis, reperitur secundum triplicem modum. Quædam enim significant substantiam, & per modum substantiæ, ut nomen substantiuum, ut Deus, & tale nullo modo pluralificatur, nec dicitur pluraliter, siue sit substantium, siue substantiuarum, & hoc nomen æternus sic accipitur in symbolo. Quædam significant substantiam per modum adiacentiæ, sicut nomina adiectiua adiectiue tenentur, & talia quæ trahunt numerum a substantiis, dicitur pluraliter, & de genere talium sunt verba, & participia. Alia sunt nomina, quæ important substantiam in adiacentiæ, connotando intra relationem mutua, qualia sunt coæterni, & talia ex duplici causa possunt dici pluraliter. Tum ratione significationis, siue modi significandi. Tum ratione connotationis, & sic patet, quod nulla est contradictio. Quod autem obijciatur, quod pluralis numerus pluralificat formam. Dicendum, quod hoc non est verum in adiectiuis.

Dub. 2.

Respon.

Respon.

k Qui

Qui hoc dicit, non intelligit,
etiam natum esse, &c.

3 Hic ponit Magister quatuor rōnes demonstrātes filium coeternum patri: & ita argumentum Arrii non valere, quod est tale. Filius est natus, ergo non æternus.

Sicut splendor.

Dub. 3. Hic innuit prima ratio, quæ sumpta est a simili, & est talis. Splendor est eiusdem durationis cum igne siue æqualis, & tñ est gñatus ab igne, ergo multo fortius, cum filius sit splendor patris, & quāvis ab ipso generetur, erit ei coeternus, ergo conclusio dictæ rationis est falsa, & illa consequētia interimenda: si natus est, erat qñ non erat. Sed contra. Si emanatio pcedēs a Deo est ei coeterna, sicut emanatio procedens a creatura est ei cōsequētia, ergo cum res exierint a Deo videtur, q̄ ab æterno. Respon.

Respon. Dicendum, q̄ egressus splendoris a sole a luce, vel igne, est egressus connaturalis, & talis est egressio filij a patre, non autem egressus creaturæ a creatore, imo est voluntarius, & argumētum est bonum in proposito.

Item si Dei filius, inquit Aug.

6. de Tri. Hæc est secunda ratio August. filius

Cap. 1. Dei est virtus, & sapientia, ergo si nō

Dub. 4. est æternus, aliqñ fuit Deus sine virtute, & sapientia: sed hoc est impossibile, ergo &c. Sed contra hanc rōnē sic obijcitur. Si, n. sequitur, si pater non habet sapientiam genitam, non est sapiens, videtur, q̄ sit sapiens sapientia genita, quod expresse negat Respon. Aug. in 6. de Trin. Respon. August. istam rōnem redarguit in 6. de Trin. ostendens illam procedere ex malo intellectu verbis: attamen, quia Magister adducit eam, potest dici q̄ ratio valet, non quia pater sit sapiens filio, qui est sapientia genita, sed quia eadē est sapientia genita, & ingenita, & ita si vna incipit, & alia.

Eidē quoque Artianicæ qñi.

6. Hæc est tertia ratio quam adducit, Amb. li. 1. & est Ambros. sumpta ab auctorita-

te Esa. Ante me non est Deus, & post me non erit, ergo nec pater ante filiū, nec filius post patrem. Sed contra. In diuinis personis est ordo: sed ordo non est nisi prioris ad posterius, ergo &c. Respon. Dicendum, q̄ sicut infra patebit non est ibi ordo durationis, quo alter est altero prius: sed ordo originis, quo alter ex altero.

Inuicem enim in se, & pater in filio, & filius in p̄re cognoscit.

Hæc est quarta ratio, & est talis. Relatiua simul sunt naturaliter pater & filius sunt relatiua, ergo simul: si pater est æternus, ergo filius coeternus. Probatio, q̄ pater est æternus, quia si prius fuit Deus, & postea pater, mutatus est. Sed contra istam rationem potest argui pari rōne, prius fuit Deus, & postea dñs, ergo mutatus est. Respon. Aliqui volunt dicere, q̄ ista ratio valet, quia generatio est de substantia generantis: & ideo si incipit gñare substantia mutatur: sed hoc non videtur, quia generatio in diuinis non dicit motum. Alij dicūt, q̄ quia genitus est consubstantialis gignenti, si mutatur genitus, & gignens: sed genitus mutatur si de nouo generatur, ergo & generans per consequens. Alius modus dicēdi est, 7

q̄ paternitas veram dicit habitudinem in patre, non sic creatio, vel dominatio, & ideo paternitas veniens mutat, non sic dominatio. Sed nullæ prædictarum rationum dat vigorem huic rationi contra hæreticos: quia hæreticus dicebat, q̄ filius non erat coeternus patri, ac per hoc non consubstantialis, nec idem in substantia. Propter hoc notandum, q̄ dicta rō bona est contra hæreticum facta eius suppositione, quia hæreticus dicebat patrem, & filium differentes in substantia, & natura sicut in generatione carnali, pari rōne contra eum dicit Ambrosius, cum ita sit, q̄ pater iste carnalis mutetur, accessione generationis, qui generat alium in substantia, & in diuinis similiter pater generat alium in substantia, ergo accessione generationis mutatur & iste quocūq; tñ mō dicit, nō est magnū periculum.

de fide ad
Gratianū
cap. 5.
Dub. 5.
Respon.

Dub. 6.

Respon.

vbi supra.

periculum, quia non omnia argumenta quæ sunt, ad veritatem sunt necessaria.

Vox filet non mea tantum, sed & angelorum.

Dub. 7. Videtur male dicere angelorū, quia

vox non est nisi habentium organa, & respirationem, sed angeli hæc non habent. Si dicas, quod habent voces spirituales, non prolatas, sicut dicit Damascenus, quod tradant sibi intelligentias suas sine voce prolata, quæro, quod sit necessitas vocis spiritualis, & quod modus loquendi, & quis modus audiendi.

Lib. 2. de ortho. fide cap. 3.

Respon.

Respon. Breuiter hic dicendum est. Quia hoc extra principale propositum est, quantum ad partem istā, quia in angelis necessitas locutionis, quia sicut vnicuique, naturæ rationali data est voluntas libera, sic conscientia secreta. Unde sicut non potest aliquis voluntatem alterius in aliud vertere, sed solum inducere, nisi ipsa se inclinet, præter solum Deum, in cuius manu sunt corda hominum, ita nemo potest exceptiones alterius cognoscere, sed solum consicere, præter Deū, nisi ipsa intelligentia exprimat, & ipsa expressio locutionis nuncietur. Ratio autem huius est, quia solus Deus format mentem & quantum ad intellectum, & quantum ad effectum: & modus loquendi similis est modo addiscendi. Sicut enim nos per sensum addiscimus, ita quod species per interiorē sensum peruenit ad intellectum, sic exprimimus: quia verbum cogitationis internæ vnitur voci in excogitatione, & postmodum voci sensibili in pronunciatione, & ex hoc fit expressio in actum. Angelus autem vnica virtute facit, quod nos pluribus. Unde Aug. sicut per applicationem speciei innaturæ ad ipsum cognoscibile ipsum cognoscit, sic ordinando speciem innaturam ad alium angelum cognoscen- tem, conceptus suos aperit, similiter alius mutua conuersione recipit, & sic vnus loquitur, alter audit. Simile est de duobus speculis sibi oppositis, si voluntarie possent abscōdere alijs, & auferre, quæ in se relucunt,

Dicamus verius, semper natus. 9

Dub. 8.

Gregorij ratio hæc est, vt Deus æternus, & perfectus valeat designari. Sed contra hoc est, quod inter omnia tempora præsens maiorem conuenientiam habet cum æternitate: quia verius dicitur, est, de Deo, quod fuit, aut erit, sicut exponit Aug. sicut habitum est in præcedenti distinctione. Ratio huius est, quia præsens dicitur ens in actu, alia tempora non. Respon. Dicendū, quod sicut supra dictum est, quod verba diuersorum temporum dicta de Deo non significant aliquos temporales actus, sed important durationem diuini esse, sine initio, vt præteritum: si ne interuallo, vt præsens sine termino vt futurum: & quia omnia ista æque vere reperiuntur in Deo: ideo omnia æque vere dicitur de Deo. Sed tamen quia multi errauerunt in generatione quantum ad initium, pauci vel nulli quantum ad interuallum vel terminum: ideo sacri doctores, vt ora hæreticorum obstruerent, eam per verbum præteriti temporis quod semper significat, vt præteritum, & ita nunquam habere principium, expresserunt. Alia ratio est, quia nos generationem diuinā manifestacione quadam intelligimus per generationem, quod circa nos est, & quia videmus in hac generatione, quia genitus dum generatur est imperfectus, ne credere posset aliquis, quod Dei filius esset imperfectus, ideo decreuerunt dici semper genitus. Dicendum ergo, quod quantum est ex parte rei, & æque vere, ac proprie dicitur vnus, sicut reliquum. Quod vero dicit Grego. dicit quantum ad maiore fidei explanationē, ne error habeat locum, & sic exponit Magister. Magis ergo conuenit dicere semper genitus, quod semper generatur. Necesse simile de hoc verbo est, & fuit, quia hoc verbum, est, significat per modum quieris: & ideo est, dū est, perfectum est: sed hoc verbum generari, penes hæc inferiora, per modum fieri: & quia in pluribus hoc verum est, quod aliquid dum fit non habet esse perfectum, ideo non est simile generationem intelligentiæ.

Super lib. 29. mo. c. 4.

Ego hodie genui te.

Dub. 9. Queritur quomodo hoc intelligitur. Quia hoc potest intelligi de die, quod ex matre natus est: sed hoc nihil videtur valere, quia secundum hanc generationem non habuit patrem, sed tantum matrem.

Respon. Dicendum, verbum illud intelligendum est causaliter. Secundum enim generationem ex matre dicitur genuisse, quia fecit generari. Similis expositio super illud Matth. 4. Potens est de lapidibus illis suscitare filios Abraham. Glo. in huius testimonium rei Deus de Sara genuit filium, id est fecit generari.

Splendor autem non semel.

Dub. 10. Contra, si hoc simile rectum est, videtur quod filius non semel nascatur, ergo queritur, quare magis generatio filij assimilatur splendori, quam alijs rebus, maxime cum non generetur a luce splendor, nisi ad presentiam corporis obiecti? Præterea filius

Respon. dicitur lux, non ergo splendor lucis. Resp.

11. Dicendum, quod generatio filij habet in se perfectam conformitatem, coæternitatem, & æqualitatem: & quia in creatura una simul hæc non possumus invenire, ideo capimus ex multis, & ideo multas istas assimilamus. Quantum ergo ad conformitatem, similis est generationi verbi quod est proles, perfecte repræsentat illum a quo est. Quantum ad coæternitatem, similis est egressui splendoris a luce, in quo est coæternitas, propter lucis ætæternitatem. Quantum ad æqualitatem, similis est generationi viventis ex viuentem, quod generat sibi æquale omnino, & sic diuersimode comparatur a sanctis. Comparat ergo Origenes ad egressum splendoris, non quantum ad iterationis assimilationem; sed quantum ad privationem intermissionis, siue interpolationis. Et nota, quod differunt splendor, radius, & lumen, cum omnia dicantur influentiam a luminoso, quia radius dicitur emissionem secundum diametralem distantiam: lumen, secundum circumferentiam: verumque cum in profundum transierint, splendor dicitur repercussionem ad corpus transparentem, ter-

sum, & limitatum, sed tamen hic Origenes notat splendorem, lumen pergradiens a luce. Ad illud ergo quod obijcitur, quod filius est lux, dicendum, quod lux habet in se naturam manifestandi, & ita respicit cognitionem, & appropriatur filio. Habet in se vim multiplicandi, siue generandi splendorem, & ita appropriatur patri.

Et quod cum sacramento scientiæ suæ ex eo nascitur.

Videtur enim male dicere, quia secundum hoc quod pater secundum sacramentum scientiæ generat filium, ergo scientia est ratio generandi. **Respon.** dicendum, quod Hilarius vocat hoc sacramentum sacrum secretum, dicit autem filium nasci cum sacramento scientiæ, quia filij generatio non tantum sacra, sed etiam secreta est: non inquam Deo secreta, sed nobis, quia nos eam non comprehendimus, ipse autem perfectè novit eam: ideo dicit cum sacramento, &c.

Quod autem ex viuo.

Videtur hoc falsum, quia pater nascitur de patre, & matre viuentibus, & tamē utrumque habet. scilicet imperfectionem, & nouitatem. **Respon.** Ratio Hilarii. sicut patet per litteram sequentem intelligenda est de viuo per essentiam: ubi enim est viuens per essentiam, non sit ex non viuo viuens, sicut sit in viuento per participationem, ubi non generatur viuum ex viuo, nisi per non viuum, ut patet, quia homo non generatur ex homine nisi mediante semine.

Neque ex deriuatione, sed ex virtute natiuitas est.

Videtur male dicere, quia secundum Dionysium, & Anselmum, pater se habet ad filium, & spiritum sanctum, ut fons, & illi, ut rituli: sed riuus est a fonte per deriuationem. **Respon.** Dicendum, quod natiuitas, quæ est per deriuationem, attenditur quantum ad transmutationem aliquam circa illud quod transmutatur, & ita dicitur passionem quandam, ac per hoc infirmitatem, sed viuens quod est vita,

Dub. 11

Respon.

Dub. 12

14 Respon.

7. de Tri. a medio.

Dub. 13

Respon.

15

est

est æternus purus, & ita vita pura, i qua non est infirmitas, sed pura actualitas, & ideo vult. Hilar. dicere q̄ pater generat est tota vita, & quod generat non est per passionem, vel demutationem, seu diminutionem, quæ attendit in deriuatione, sed per omnimodam virtutem, ergo filius genitus est vire⁹ non per mutationem natus.

Vbi autē pater auctor est, ibi & nativitas est.

prius esset, & postea ex virgine natus, sic ergo esset mutatus. Respond. dicendum, quod Hilar. intelligit s̄m ean¹⁸ dem naturam, s̄m quam prius erat: si. n. s̄m eandem naturam prius erat, & postea natus est, necesse est quod secundum illam naturam mutatus sit: sed si secundum aliā naturā, oportet mutationē fieri in illa natura, sed nō in persona, cum illa natura non dicatur aliquid in persona, sed magis aliquid cum persona. Vnde nulla sit mutatio in illa natura.

Dub. 14 Videtur q̄ improprie dicat, quia auctoritas dicit causalitatem, sed hæc nō recipitur in diuinis, ergo &c. **Respon.** Dicendum, q̄ auctoritas dicit quandam principalitatem, siue auctoritatem in persona, quæ nihil habet ab alio, sed ab ipso omnes, & ista auctoritas in patrem est innascibilitas, vnde nō dicit causalitatem, sed priuationem principij, & per hoc summam principalitatem.

Quod ab æterno.

vbi supra. Innuit. Hilar. hic tale argumentū. Si filius non est generatus, siue natus ab æterno, generatio eius nō est æterna, & si hoc, pater nō generat ab æterno, ergo pater non est æternus, ergo qui derogat æternitati filii derogat æternitati patris. Sed ista ratio non videtur valere, quia similiter ego arguam ex parte creatoris, & creaturæ, sed creatura non est æterna, non enim ab æterno creauit Deus, & ita non est creator æternus.

Respon. Respondendum, q̄ non est simile, sicut patet ex sequenti eius quod Hilar. supponit, q̄ esse patrē sit proprie propriū illius p̄sonæ, ergo cum tale semper conueniat. Aut aliter res non habet esse perfectum, sequit de necessitate, aut filius est æternus, aut pater ab æterno non habet esse perfectum, creare vero, & si solius Dei sit, tñ ratione connotati habet imperfectionem coniunctam, s̄m quam non tñ impossibile, sed et non intelligibili le est aliquid ab æterno creari.

Sed seipsum demutare nascendo.

Dub. 15 Contra. quia s̄m hoc cum fili⁹ Dei

AD intelligentiam eorum quæ dicit Magister de generatione æterna, in præfati dis. quatuor principaliter queruntur. Primo querit, verum in diuinis sit ponēda gñatio. Secundo, dato quod sit, verum gñatio in diuinis sit ponēda p̄sonarum distinctiua. Tertio queritur, verum illa generatio sit æterna. Quarto & vltimo queritur, verum illa generatio sit terminata.

Artic. vñ
cus.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Cum natura diuina sit communicabilis, ibique sit aptitudo actui, coniuncta in diuinis est perfecta generatio.

VOD generatio sit in diuinis, ostenditur primo a minori. Multo fortius debet esse generatio in eo qui generatio

Fundimentum.

nem alijs tribuit, q̄ in his quæ recipiunt, sed generatio est in creaturis, ergo & in Deo qui tribuit. Et hoc est quod dicitur in Esa. vi. Si ego qui generationem alijs tribuo steriliserō? dicit dominus, quasi dicat non. Item, ostenditur illud idē a posteriori. Per prius enim est paternitas in Deo, q̄ in creatura, sed paternitas, & generatio vere est in creatura, ergo & in Deo. Quod prius sit ibi, dicit Apostolus Ephē. 3. Ex quo omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur. Itē, ostēditur hoc ipsum a simili. Quia omne quod perfectionis est attribuentum est Deo, i quo est summa omnis perfectionis.

Arist. 5. perfectionis, sed generatio est perfectio-
nis in creatura, ut vult Philosophus,
Merb. quia perfectum est quod potest gene-
c. de perf. rare quale ipsum est, ergo &c. Item,
illud idem ostenditur illa ratione. Di-
uina natura est summe bona, & assua-
bilissima, ergo summe potest, & vult se
communicare, sed prima, & summa
ratio communicandi est in genera-
tione, ergo necesse est in diuinis pone-
re generationem. Contra: Generatio
in creaturis, aut est perfectionis, aut
imperfectiois. Si perfectionis, tunc
ergo cum substantiæ spirituales, &
incorporales sint nobilissimæ, debet
in eis generatio esse, ergo cum non sit
in eis, non est nobilitatis, sed quod
non est nobilitatis non est in Deo, er-
go &c. Item, ubi est generatio, ibi est
variatio: generatio enim est species
motus, & inter omnes species motus
maior est variatio in motu secundum
substantiam, quia est entis in potentia,
minor in motu secundum locum: ergo cum
in Deo non sit variatio, nec aliqua spe-
cies motus, etiam illa quæ minima est,
ut loci mutatio, ergo nec generatio.
Item, ubi est generatio, ibi est corruptio.
Vnde Auctor de causis, p. pp. longe
stare à principio reliquæ mundi continet
esse Deus continuum etiam in his fa-
ciens generationem & huiusmodi si-
gnum est quod sola corruptibilia ge-
nerant, & generantur in creaturis,
sed in Deo nulla cadit corruptio, er-
go nec generatio. Item, ubi est gene-
ratio, ibi nutritio. Vnde ad tot, & plu-
res se extendit vis nutritiua, quæ ge-
neratiua, sed in Deo non est vis nu-
tritiua, ergo nec generatiua; ergo nec
nutritio, nec generatio, ergo genera-
tio non est in diuinis.

19. R E S P. dicendum, quod genera-
tio ponenda est in diuinis esse, huius
ratio potestissima est, ut credo, quia
omnis natura est communicabilis, &
quia in Deo propter sui nobilitatem
est aptitudo adui coniuncta, immo
ipse actus, oportet quod natura sit pluri-
bus communicata, sed non possunt
esse plures ab una natura, quia unus
sit ab alio, vel ambo à tertio, ergo cum
ante diuinas personas nihil sit, opor-
tet quod una sit ab alia, & quoniam

sunt conformes in natura, & genera-
tio est emanatio secundum conformitatem
naturæ, ideo credo quod necesse est
in diuinis ponere generationem. Ut
autem intelligatur per quem modum,
Notandum, quod generare de sui pro-
pria ratione est similem sibi in sub-
stantia, & natura producere. Sibi ve-
ro similem in natura producere tri-
pliciter est. Aut per impressionem suæ
similitudinis in alio, & sic generatur
character à sigillo, lunien à luminoso,
species ab obiecto. Alio modo per edu-
ctionem speciei consimilis ab alio, &
sic generatur elementum ab elemen-
to. Tertio modo per productionem
similis de simili, siue de seipso, & sic
generatur animatum ab animato, &
istec tertius modus est perfectior. Vnde
non reperitur nisi in substantiis
habentibus formam nobilem quæ est
vita. Et iste modus generationis est
secundum nascentiam, & est in Deo,
& creaturis, sed differenter, quia pro-
ducere alium de seipso, potest esse du-
pliciter, vel ex se toto, vel ex parte
sui. Ex se toto, non potest producere,
nisi ille cuius essentia potest esse in
pluribus una, & tota. Nam si non pot-
est in pluribus una, & tota, si gene-
rans dat totam suam substantiam, ge-
nerato, tunc substantia tota transit in
generatum, & generans perdit sub-
stantiam totam generando, quod esse
non potest. Ideo ad hunc necesse est quod
talem habeat substantiam, quæ una, &
tota sit in pluribus, talis autem substā-
tia non est nisi substantia habens sum-
mam simplicitatem, hæc autem est
sola diuina essentia, in qua propter
summam simplicitatem suppositum
non addit ad essentiam. Vnde nec ip-
sum coarctat, nec limitat, nec formam
multiplicat, & ideo in eo potest esse
generatio communicans eandem sub-
stantiam totam, & talis generatio est
omnimodæ perfectionis, & in solo
Deo reperitur, ratione à dicta. Alio
modo contingit aliquem ex se pro-
ducere quantum ad partem sui. Sic
pater naturalis generat filium, pars
substantiæ transmittendo, & descen-
dendo, & hæc generatio necessario est
cum transmissione, quia anim pars
decisa

decisa, non habet actum totius, necesse est quod per mutationem acquirat, sed quod acquirit quod non habet variatur, ideo hæc generatio est mutatio, & habet variationem coniunctam, & etiã cum corruptione advenia. Quia enim aliqua pars generat̃is deperditur, generans est à quo potest fieri ablatio, & ita corruptio. Est etiã cum conservatione adiuncta, quia. n. sit deperditio, necesse est quod p nutrimentum fiat restauratio, & ideo generatio in creatura & perfectionis, & imperfectionis est. Perfectionis à parte virtutis producentis, imperfectionis à parte subiecti diuisibilis, & ideo est in solis animatis quæ habent formam perfectionis .i. animam, & ipsum .s. corpus, & animam, defectibile, & restaurabile. Generatio vero in diuinis est omnimodæ perfectionis. Quod enim nõ est ex parte, ideo est, quia habet actu speciem. Et ideo nec ibi est in natura imperfectio, nec variatio, quia nihil nouum acquirit. Nec corruptio, quia nihil adimitur. Nec nutritio, quia nihil restituitur, & ex hoc pater solutio obiectionũ, quia gñatio de toto est tantę perfectionis, quodd non potest esse in creatura aliqua generatio vero ex parte, tantam habet imperfectionem adiunctam, vt non possit esse circa substantiã inuariabilem, & incorruptibilem, & simplicem, nõ solum in natura increata, verumetiam in natura creata. Aliæ rationes probat de generatione, quæ est ex parte &c.

QVÆSTIO II.

CONCLUSIO.

Generatio in diuinis facit reale distinctionem inter generantem, & genitum contra Sabelium, non tamen essentialem contra Arrium.

TRVM. generatio in diuinis sit personarum distinctiua. Et quod sic ostenditur hoc modo. Aug. dicit circa princi-

pium de tri. Nulla res est quæ seipsam gignat, vt sit, si ergo gignit, aliam gignit, sed inter aliam rem, & aliam, est distinctio, ergo &c. Item, generatio est emanatio, sed vbi est emanatio, ibi est multiplicatio, siue plurificatio, vbi autem multiplicatio, ibi & distinctio, ergo vbi gñatio, ibi necessario est distinctio. Item, gñatio in diuinis est relatio, sed relatio importat respectum, & ordinem, sed vbi respectus, & ordo, ibi suppositorum, & relatorum, siue ordinatorũ distinctio, & sic &c. Item, minor diuersitas suscinetur à supposito, vel in supposito composito, & multiplici, q̃ substantia simplici, & vniformi, sed relatiua opposita non stant simul in eodem indiuiduo creato, ergo nec ī simplici hypostasi. Probatio media. Bene sequitur, Sorites est pater Platonis, ergo non est filius eius, vel est distinctus ab eo, ergo multo fortius in diuinis. Contra. Pater generando filium. dat ei totũ qd̃ habet, sed habet essentiam, & personam, ergo dat ei essentiam, & personam, ergo sicut filius non distinguitur à patre essentialiter, ita nec personaliter, vt videtur. Item, p̃r communica- tione essentiam suã propter summam simplicitatẽ, sed æque simpliciter est persona, & essentia, ergo qui ratione communicat essentiam, communicat & personam. Item, in patre idem est natura, & persona, ergo impossibile est quod communice vnum, qui communicet aliud, ergo si dat naturam, & personam. Itẽ, videtur quod relatio non distinguat aliqua ratione, quia vnus, & idẽ punctus est principium, & finis, respectu diuersarum linearum, ergo si istæ relationes non sunt distinctiue, videtur similiter q̃ nec paternitas & filiatio. Si dicas, q̃ non omnes relationes distinguunt, sed solum mutas, vt principium, & principiatum, finis, & finitum. Contra, pater & filius se habent, vt in illigeas, & intellectum, vt dicit Ansel. sed idem non potest esse intelligens, & intellectum, ergo &c. Item, maius est repugnantiã in contrariis q̃ in rebus, sed albedo, & nigredo q̃ sunt contraria non faciunt distinctionem cir-

Ad opp.

Ansel. in Monolog. cap. 60.

Funda-
menta.
1. de trin.
cap. 1

ca Petrum, quia idē potest modo esse albus, modo niger, ergo multo fortius vnus in diuinis modo erit pater, modo filius. Item, quæritur, quare potius relationes faciunt distinctionem personarum quam essentiarum, cum æque bene possint esse plures essentiarum, vel naturarum in vna persona, sicut econuerso.

R E S P. dicendum, quod generatio in diuinis sicut ostensum est, facit realem distinctionem inter generatam, & generatum, non rationalem, vel intellectualem solum, sicut dixit Sabelius, & realem quantum ad personam, non quantum ad essentiam, sicut dixit

22 Arrius. Quod sic patet. Generatio in creaturis, dicitur emanationem per modum actionis, siue mutationis, in Deo emanationem per modum relationis, inquit talis emanatio dicit distinctionem in persona. Ratione emanationis est distinctio, quia sicut dicit Ansel. Nec intellectus capit, nec natura permittit, illi qui est ab alio, esse illum a quo est, scilicet quod positue dicitur aliquis esse ab alio. Nam pater priuatiue dicitur esse a se, id est non ab alio, in quantum talis emanatio ponit distinctionem in persona.

23 Generatio. n. est productio conueniens in natura. Ratione nature non potest esse distinctio, ergo vel erit ratione suppositi, vel proprietatis. Si proprietatis, aut absolute, aut respectiue. Non absolute, quia tunc esset distinctio in natura. Nec respectiue, vt puta relationis, quia in relatione scilicet non est motus in creaturis, nec origo in diuinis. Vnde filiatione non generatur nisi in alio, ergo necesse est quod sit distinctio in supposito. Similiter ratione relationis est distinctio, quia nihil ad se refertur nec ordinatur. Ratione vero talis relationis est distinctio personalis, quia generare, & generari, cum dicat relationem per modum actionis, & passionis, dicunt eam in supposito, & respectu suppositi. Et ideo, quia relatio est inter extrema, notat distinctionem, patet quod distinctio est ibi suppositorum. His visis patet facile soluere ad obiecta.

24 Quod ergo obijciatur, pater communicat filio totum quod habet, ve-

rum est præter generationem, & generationis distinctionem. Ipsa enim ratio communicandi, dat intelligere distinctionem, quia nullus communicat sibi, sed alij, & ideo id in quo distinguit, non communicat. A D illud 29 quod obijciatur, quod æque simplex est persona, vt essentia. Dicendum, quod simplicitas essentiarum est quod sit in pluribus, sed simplicitas suppositi est, quod non sit in pluribus. Nam suppositum, siue indiuiduum quantum est de se, dicitur esse quod est in vno solo, ideo non est simile. A D illud quod obijci- 26 tur quod idem est essentia, & persona. Dicendum, quod quis sint idem, non tamen sunt ad idem, quia persona est ad alium, ideo generat, & relectur, essentia vero non, ideo essentia communicatur, & persona distinguitur. Sicut ergo, quamuis idem sit in patre essentia, & persona, tamen persona generat, essentia non, sic econuerso, essentia communicatur, & persona non.

A D illud quod obijciatur de principio, & fine in puncto, patet responsio, quia illæ non sunt mutue relationes, quod proprie requiritur ad distinctionem, si non valet. Quod obijciatur de intelligente, & intellecto. Dico, quod ibi non est relatio secundum esse, sed secundum dici, ad hoc autem quod relatio distinguit, oportet quod sint relationes mutue, quia aliter non distinguunt, oportet etiam quod dicant relationem secundum esse. A D illud quod obijciatur de albedine, & nigredine. Dicendum, quod nulla est oppositio formarum, nisi considerentur respectu eiusdem temporis, & impossibile est quod idem subiecti eodem tpe sit album, & nigrum, relationes autem in diuinis simul sunt. A D illud quod ultimo quæritur, 30 quare magis relationes faciunt distinctionem in personis, quam in essentia, patet ex istis dictis rursus. Potest etiam alia ratio reddi, quia pluralitas naturarum impedit simplicitatem personarum, sed non sic econuerso, quod patet sic. Plures naturæ sunt in vna persona. Aut ergo per gratiam, aut per naturam. Si per gratiam vniōis, sic quia natura vnica consequitur vnitatem persone, non impedit. Sed si naturaliter, vt in Petro

tro est pluralitas essentiarum, siue naturarum, tunc cum intellectus naturae praecedat personam, & non natura ex personis, sed persona ex natura sic necesse est personam esse compositam, & inde est quod in diuinis magis est unitas naturae, cum pluralitate personarum, quam e conuerso.

QV AESTIO III.

CONCLUSIO.

Generatio in diuinis est aeterna propter summam generantis fecunditatem, & geniti summam equalitatem.

Funda-
menta.
9. Meth.

TRVM diuina generatio sit aeterna. Quod sic, ostendit hoc modo. In creaturis operas naturaliter operatur quod citissime possit operari, ergo cum productio filij a patre sit per naturam, & summam potentiam, quanto fuit pater, genuit: sed fuit ab aeterno, ergo &c.

12. Meth.

Item, de perfecti generationis est, ut quod generatur aequatur generanti, ergo cum diuina generatio sit perfectissima, filius erit patri per omnia aequalis, sed pater est infinitus duratione, ergo & filius. Item, intelligere se cognoscere, est mentis diuinae. Nunquam non est ponere quod de non intelligente sit Deus factus intelligens, sed verbum est coaeternum menti intelligenti, ex hoc non. quod mens se intelligit, verbum gignit. Si ergo propriissime filius est verbum, est coaeternum patri, ex hoc est quod dicit beatus Iohannes. In principio erat verbum. Item, idem ostenditur per impossibile, quod quod coepit esse, est mutatum secundum substantiam, sed omne quod incipit generari, incipit esse, ergo omne quod incipit generari, est mutatum secundum substantiam, sed generatio est de substantia generantis, ergo ubi incipit esse generatio, substantia generantis mutatur, sed substantia Dei patris secundum esse est immutabilis, ergo generatio non incipit in diuinis. Contra. Sicut se habet corruptio ad non esse ex parte finis, sic generatio ex parte principij,

Ad opp.
9. Phy.

sed omne quod corrumpitur desinit esse, ergo omne quod generatur incipit esse, sed nullum tale est aeternum, ergo &c. Item, quicquid producit diuina essentia, est ipsi posterius tempore, siue duratione, ergo pari ratione quicquid producit diuina persona, cum essentia, & persona sint idem. Item, in Deo idem est suum esse, & sua duratio, sed filius habet principium essendi, ergo habet principium durationis, sed quod habet principium essendi, incipit esse, ergo &c. Item, pater caret principio, & caret initio, ergo quia ratione communicat filio non habere initium, eadem ratione coicatur ei non habere principium, aut si non hoc, nec illud.

R E S P. dicendum, quod generatio filij est aeterna, tum ratione generantis, tum ratione geniti. Ratione generantis, propter summam & perfectam fecunditatem. Ratione geniti, propter summam, & perfectam equalitatem: quarum utraque conditio tollit ne filius sit posterius patri, sicut visum est in opponendo. Alia ratio est propter summam in utroque, actualitatem, in qua non distat actus a potentia, nec posse antecedere esse.

A D illud quod obijciunt quod corruptio ponit terminum finalem. Dicendum, quod corruptio semper dicit variationem & mutationem, & ita conuersionem entis in non esse, & ideo ponit terminum finalem. Sed generatio aliquid dicit mutationem, ut in creaturis, & sic ponit terminum initiale, sed in diuinis non dicit mutationem ex non ente, sed emanationem ab ente.

A D illud quod obijciunt, quod essentia nihil producit nisi ex tempore. Dicendum, quod sicut persona producit aliam personam, sic essentia aliam essentiam. Aliam autem creaturam essentia ex se ipsa non producit, cum ipsa sit immutabilis. Nec ex alia, quia similiter esset quere, unde producit illam aliam: & sic necesse est in productione prima creaturae, quod producat ex nihilo & omne secundum productum, habet esse post non esse, & ita initium. Persona autem non de nihilo producit personam, & ideo non facit de non ente ens, quod ideo nullum ponit initium talis productionis.

A D aliud quod obijciunt, quod filius habet

beat

beat principium essendi. Dicendū, q̄ principii dī duplex s. originale, & initiale. Secundum q̄ principium dī originaliter, sic filius tam quantū ad esse, q̄ quantū ad duratiōē, habet principium: quia utrinq; habet ab alio. Si autem principium dicat initium, sic dico, q̄ nec habet principii essendi, nec durandi. Primum principium nō auferit rationem eterni, s̄m vero sic. A D illud quod obicitur ultimo, quare pater cōmunicat filio carentiam initii, non principii, patet iam responsio, quia tēporale, & æternum differant de necessitate p̄ essentiam, principium & principiatū non sic, ideo non est simile de hoc, & illo quia ergo quod habet initium, est tēporale, quod caret est æternum, ideo cum pater & filius sint vnius essentiz, patet &c. Rursum cū habere principium, & non habere dicat differentiam personę, & hæc est inter patrem & filium, ideo sicut pater non cōmunicat filio personā, sed t̄m naturam, siue essentiam, sic cōmunicauit ei nō habere initium, sed non cōmunicauit non habere principium.

Q V A E S T I O I I I I.

CONCLVSIO.

Generatio filij in diuinis est terminata, si perfectionem eius respiciamus, quod si duratiōnem intrinsecam, cum semper duret, interminata dici debet.

Fundamenta.
q. 37.

T R V M gñatio filij sit terminata. Et q̄ sic videtur. Aug. in lib. 83. q. Qui semper nascit, nunquam est natus, ac per hoc nunq̄ est filius. Nullus ergo per gñationem dicendus est filius, quousq; gñatio sit terminata, sed verbum patris recte dī perfectius filius, ergo gñatio eius est terminata. Item, rōne offenditur sic. Produci terminatur ad productum esse, ergo gñari ad generatū esse, sed filius Dei est generatus & natus, ergo eius pductio, siue generatio est terminata. Item, no-

bilius est esse generatum, q̄ generari, quia generari est via ad generatum esse, & non econtrario, sed quod nobis lius est, Deo est attribuendum, ergo magis debet ei attribui gñatum esse, q̄ generari, ergo gñatio filij dī in terminatione. Item, gñatione que semper est in generando, semper aliquid, vel aliquis producit, sed non producit id quod productū est s̄m id quod est productū, ergo oportet vel q̄ iteretur, vel q̄ succedat generatum in tali gñatione, sed in filio Dei nec est successio, nec ibi iteratio, ergo nec continua gñatio, ergo filij Dei generatio est terminata. Contra. Damasc. Deus infinite, & sine tpe ens, infinite, & in- quiescibiliter generat, ergo gñatio nunq̄ terminatur. Item, rōne videt hoc idem posse monstrari, æternū nō habet se aliter nunc q̄ prius, sed semper omnino vniformiter, ergo si semper p̄ a principio generat, adhuc gñat: alioquin aliter se haberet nunc q̄ prius, & ita generatio æterna mutaretur. Item, simplex & infinitū caret omni termino, sed gñatio filij est simplex, & infinita, ergo gñatio filij caret omni termino. Quod sit infinita patet, q̄ filius est infiniens, & iterum ipsa generatio est æterna, & æternum est duratiōe infinitū. Item, perfectior est potentia semper actui coniuncta, q̄ quæ non semper, ergo perfectior est fecunditas semper actui generatiōis coniuncta, maxime cum fecunditas generandi non perditur, sed perficitur, si ergo in Deo est fecunditas perfecta, semper ergo generat, sed nō generat alium nisi filium, ergo filius semper generatur.

R E S P. ad prædictorū intelligentiam, notandum, q̄ quedam sunt in quibus idem est esse, & factum esse, differt tñ fieri, & esse, vt sunt illa quorum esse est permanens, nec dependet omnino a principio producente, & hoc proximo producente in factō esse, imo habent rōnem subsistēdi aliquā intra se, siue per principia ppria sui subiecti, vt substantia & accidentia innata. Quedam sunt in quibus differt esse, & factum esse, idem tamen ē fieri & esse, vt sunt successiua, quorū esse

Ad opp.
Damasc.

et depēdet omnino a principio producente existente in sua actualitate, ut sunt motus, & mutationes. Quaedam sunt in quibus est idem fieri, & esse, & factū esse, ut sunt illa quae habent esse permanentis, & totaliter dependent a principio producente, existente in sua actualitate p eundē modum per quē sunt in principio, non tñ in se, sed etiā respectu producti, ita q̄ consimilis modus actualitatis attendatur q̄um ad verumq; & talia sunt influentiae, siue corporales, siue spirituales. vnde August. 6. super Gen. ad litteram dicit, q̄ lumen semp nascit̄, & dum nascitur est, vnde aer semper est illuminatus, & semper illuminat̄. Similiter omnino dicendū de lumine sp̄ali quod est gratia. Si igitur filius Dei habet esse permanentissimum, & est conjunctissimū principio producti, ut in sui actualitate existenti, quia ipse est filius, & purus actus, omnino idem est in ipso nasci, & natum esse, & ideo semp nascitur, & semp est natus, & semper est, & nunq̄ desinit nec cessat generari, nec pater gnare.

37 Cum ergo quaeritur, an gnatio filii sit terminata, distinguendū est terminatum, quia aut excludit imperfectionē, & sic gnatio filii est terminata, quia perfecta, cum simile, imo idem sit generari, & generatū esse. Si vero exclu-

dāt durationē, falsa est, quia semper durat. Concedo ergo q̄ gnatio filij ē interminata rōne definitionis: quā nunquam desinit gnari, sicut probant rōnes ad secundam partem adductae.

AD illud qd obicitur in contra-
riū, q̄ qui semper nascitur nunq̄ est natus, dicendū, q̄ verum est in illa generatione in qua differt nasci & natū esse, sed nō talis est generatio diuina; attamen, quia generatio diuina intelligitur per gnationem creatam, & in creaturis de pfecto nato non dicitur nasci, sed natum esse, ideo vult Aug. q̄ melius dī filius natus esse, quia intelligibilis est, non quia ei non conueniat nasci. AD illud quod obicitur q̄ produci terminatur ad productum esse, & similiter nobilius est generatum esse q̄ generari. Dicendū, q̄ oīa ista tñ ibi habēt locū, vbi differt gnari, & generatum esse. In illa autē generatione locum non habent.

AD illud quod vltimo obicitur in generatione quae semper est in generando &c. Soluendū est per interemptionem, non enim est verum q̄ generatio semper ens, semper de nouo aliquid producat: quia radius semper oriē a sole, nec tñ semper eius productio iteratur, nec succedit, sed a sua origine continuatur in esse.

HIC DE SPIRITU SANCTO AGITVR, ET prius, quid sit amor patris, & filii dicitur.

DISTINCTIO X.

De aeterna
processione
spiritus san-
cti quātū
ad psonā
quae proce-
dit.

Cap. 17

VNC post filij aeternitatem de spiritu sancto, quantum Deo donante videre conceditur: differamus. Spiritus sanctus amor est, siue charitas, siue dilectio patris, & filij. Vnde Aug. in 15. lib. de Trin. ait, Spiritus sanctus nec patris est solius, nec filij est solius, sed ambōrum; & ideo communem, qua inuicem se diligunt pater & filius, nobis insinuat charitatem.

Quod spiritus sanctus propriē dilectio dicatur, & tamen trinitas sit dilectio.

1. Ioan. 4.
Aug. lib.
& c. prae-
dictis.

IOANNES autem in epistola canonica ait, Deus charitas est: non dixit, Spiritus sanctus charitas est. Quod si dixisset, & c. prae-
absolutior esset sermo, & non parua pars quaestionis decisa: sed quia dixit, Deus charitas est, incertum est, & ideo querendū est,

verum

Pene me
dio libri.

pater est æternus, ita & filius æternus est: sed pater sine auctore, filius vero non: quia pater innascibilis, filius natus. Et ut ait Hilarius in 12. lib. de Trini. aliud est sine auctore semper esse æternum, aliud patri. i. auctori esse coæternum. Vbi autem pater auctor est, ibi & natiuitas est, quia sicut natiuitas ab auctore est, ita & ab æterno auctore æterna est natiuitas. Omne aut quod semper est, etiam æternum est, sed tamen non omne quod æternum est, etiam innatum est: quia quod ab æterno nascitur, habet æternum esse quod natum est. Quod autem non natum est, id cum æternitate non natum est: quod vero ex æterno natum est, id si non æternū natū est, iam non erit & pater auctor æternus. Si quid ergo ei, qui ab æterno patre natus est, ex æternitate defuerit, id ipsum non est auctori ambiguum defuisse, quia gignenti est infinitum gignere, & nascenti etiam infinitū nasci est. Medium enim quid inter natiuitatem Dei filij, & generationem Dei patris, nec sensus, nec ratio admittit, quia & in generatione natiuitas est, & in natiuitate generatio est, quia sine utroque neutrum est, utrumque ergo sine interuallo sui est.

Argumentatio Hæretici.

Responso
Hilarij li.
supradictio.

Quid sit
proprium
patri, & fili.

SED inquiet hæreticus, Omne quod natum est non, semper fuit; quia in id natum est, ut esset. Nemo ambigit quin ea, quæ in rebus humanis nata sunt, aliquando non fuerint. Sed aliud est ex eo nasci, quod semper non fuit, aliud est ex eo natū esse, quod semper est. Ibi nec semper fuit, qui pater est, nec semper pater est & qui non semper pater est, non semper genuit: vbi autem semper pater est, semper filius est. Quod si semper Deo patri proprium est, quod semper est pater, necesse est filio semper proprium esse, quod semper est filius. Quomodo ergo cadet in intelligentiam nostram, ut non fuerit semper, cui proprium est semper esse quod natum est? Natum ergo vnigenitum Deum confitemur, sed natum ante tempora, nec ante esse quam natum, nec ante natum quam esse, quia nasci quod erat iam, non nasci est, sed seipsum demutare nascendo. Hoc aut humanū sensum, & intelligentiā excedit mundi, non hoc capit ratio humana: intelligentiæ, sed prudentiæ fidelis pfectio est.

De proprietatibus, & conditionibus
personalibus trinitatis,
& unitatis.

DISTINCTIO IX.

Nunc ad distinctionem personarum accedamus, &c.

Expositio.
Diuisio.

V P R A egit Magister de proprietatibus, quæ respiciunt essentiā. Hic agit de his, quæ respiciunt personas. Et hæc

pars habet duas partes. Quia enim distinctio personarum attenditur secundum duplicem emanationē. scilicet generationis, & processionis. Ideo primo agit de generatione. Secundo vero de processione. scilicet dist. x. Nunc post filij æternitatem de spiritu sancto, &c. Item, prima pars habet duas partes. In prima ostendit quid de generatione filij est sciendum. Secundo ex incidenti, quo sermone est ipsa exprimenda ibi. Hic queri potest cum generatione filij a patre, &c. Prima iterum pars

pars habet quatuor partes. Primo proponit veritatem, quæ est a catholicis retinenda. scilicet generans, & generatus sunt per generationem distincti, & coæterni, ita quod generatio est distinctiva, & æterna. In secunda contra hoc opponit per oppositionem hæreticorum. ibi. Sed contra hoc inquit hæreticus. In tertia determinat contra arguendo per rationes catholicorum doctorum. Augus. & Amb. ibi. Qui hoc dicit non intelligit etiam natum esse, &c. In quarta, & vltima respondet compescendo inquisitionem superfluum hæreticorum, & etiam catholicorum superbiorum. ibi. Sed queris a me inquit Amb. ubi ostendit, quod inscruabile est sacramentum generationis. Similiter secunda pars huius distinctionis, in qua Magister determinat quo sermone generationis æternitas congruentius exprimat, habet quatuor partes. In prima ponit doctorum apparentem controuersiam. Nam quidam dicunt tam debere exprimi per verba præteriti temporis, alij per verba præsentis. In secunda prædictam controuersiam reducit ad concordantiam. ibi. sed ne tanti auctores in re tanta sibi contradicere videantur. In tertia per verba Hilarij confirmat responsionem suam ne videatur dissidis Origene. inniti. ibi. Hila. quoque dicit filium nasci ex patre, &c. In quarta concludit summam quid dicendum, siue quo loquendum, & quo etiam de generatione æterna sentiendum sit. ibi. Dicamus ergo filium natum de patre, ubi confirmat veritatem per auctoritatem Hilarij, per quam etiam soluit objectionem hæretici.

Non est aliud pater.

Dub. 1. Videtur falsum quod dicitur, quia bene sequitur. Petrus est albus homo, ergo est animal album: quia idem significant albus, & album, ergo par ratione, quia idem significant alius, & aliud. sequitur, est alius, ergo est aliud ens. Si tu dicas, quod non est simile de hoc nomine aliud, & de hoc nomine ens. Contra. bene sequitur, est alius homo, ergo est aliud animal, ergo a simili il-

lud sequitur. Respon. Dicendum, quod quia in Deo est singularis alietas: quæ alietas est suppositi cum omni modo unitate naturæ: ideo singulari modo oportet exprimi, & quoniam masculinum genus importat quædam distinctionem, vel discretionem, ideo respicit personam: sed neutrum, propter indistinctionem respicit naturam, & ideo alius, importat alietatem in persona, aliud, alietatem in natura: & ideo in diuinis non idem significant. Posset etiam dici, quod in creaturis aliud significat, cum dico, iste est alius ab illo, & aliud, cum dico est aliud, & vnum sequitur ad aliud, non sic in diuinis, & non est simile de albo, quia album imponitur a forma speciali, quæ est albedo.

Coæternæ enim sunt sibi tres personæ.

Videtur hoc falsum, quia si coæternæ, & æternæ, ergo tres æterni, quod est contra symbolum, ubi dicitur non tres æterni. Et iterum, contra rationem, quia numerus pluralis multiplicat formam. Vnde non vere dicitur tres sunt Dii. Respon. Dicendum, quod nomen significans substantiam in diuinis, reperitur secundum triplicem modum. Quædam enim significant substantiam, & per modum substantiæ, ut nomen substantiuum, ut Deus, & tale nullo modo pluralitur, nec dicitur pluraliter, siue sit substantiuum, siue substantiuatum, & hoc nomen æternus sic accipitur in simbolo. Quædam significant substantiam per modum adiectiui, sicut nomina adiectiua adiectiue tenentur, & talia quæ trahunt numerum a substantiui, dicitur pluraliter, & de genere talium sunt verba, & participia. Alia sunt nomina, quæ important substantiam in adiectiua, connotando intra relationem mutua, qualia sunt coæterni, & talia ex duplici causa possunt dici pluraliter. Tum ratione significationis, siue modi significandi. Tum ratione connotationis, & sic patet, quod nulla est contradictio. Quod autem obijciatur, quod pluralis numerus pluralitur formam. Dicendum, quod hoc non est verum in adiectiui.

Dub. 2.

Respon.

Respon.

Qui

Qui hoc dicit, non intelligit,
etiam natum esse, &c.

3 Hic ponit Magister quatuor rōnes demonstrātes filium coeternum patri: & ita argumentum Arrii non valere, quod est tale. Filius est natus, ergo non aeternus.

Sicut splendor.

Dub. 3. Hic innuit prima ratio, quæ sumpta est a simili, & est talis. Splendor est eiusdem durationis cum igne siue æqualis, & tñ est gnatus ab igne, ergo multo fortius, cum filius sit splendor patris, & quāvis ab ipso generetur, erit ei coeternus, ergo conclusio dictæ rationis est falsa, & illa consequētia interimenda: si natus est, erat qñ non erat. Sed contra. si emanatio procedēs a Deo est ei coeterna, sicut emanatio procedens a creatura est ei coæquæ, ergo cum res exierint a Deo

Respon. videtur, q̄ ab æterno. Respon. Dicendum, q̄ egressus splendoris a sole a luce, vel igne, est egressus connaturalis, & talis est egressus filij a patre, non autem egressus creaturæ a creatore, imo est voluntarius, & argumentum est bonum in proposito.

Item si Dei filius, inquit Augu.

6. de Trini. Hæc est secunda ratio August. filius

Cap. 1. Dei est virtus, & sapientia, ergo si nō

Dub. 4. est æternus, aliquñ fuit Deus sine virtute, & sapientia: sed hoc est impossibile, ergo &c. Sed contra hanc rōnem sic obijciatur. Si. n. sequitur, si pater nō habet sapientiam genitam, non est sapiens, videtur, q̄ sit sapiens

vbi supra sapientia genita, quod expresse negat

Respon. Aug. in 6. de Trini. Respon. August. istam rōnem redarguit in 6. de Trin. ostendens illam procedere ex malo intellectu verbi: attamen, quia Magister adducit eam, potest dici q̄ ratio valet, non quia pater sit sapiens filio, qui est sapientia genita, sed quia eadē est sapientia genita, & ingenita, & ita si vna incipit, & alia.

Eidē quoque Arrianicæ qñi.

6. Hæc est tertia ratio quam adducit, Amb. li. 1. & est Ambros. sumpta ab auctorita-

te Esa. Ante me non est Deus, & post me non erit, ergo nec pater ante filium, nec filius post patrem. Sed contra. In diuinis personis est ordo: sed ordo non est nisi prioris ad posterius, ergo &c. Respon. Dicendum, q̄ sicut infra patebit non est ibi ordo durationis, quo alter est altero prius: sed ordo originis, quo alter ex altero.

Inuicem enim in se, & pater in filio, & filius in p̄e cognoscit.

Hæc est quarta ratio, & est talis. Relatiua simul sunt naturæ, sed pater & filius sunt relatiua, ergo simul: si pater est æternus, ergo filius coeternus. Probatio, q̄ pater est æternus, quia si prius fuit Deus, & postea pater, mutatus est. Sed contra istam rationem potest argui pari rōne, prius fuit Deus, & postea dñs, ergo mutatus est. Respon. Aliqui volunt dicere, q̄ ista ratio valet, quia generatio est de substantia generantis: & ideo si incipit gnare substantia mutatur: sed hoc non videtur, quia generatio in diuinis non dicit motum. Alij dicunt, q̄ quia genitus est consubstantialis gignenti, si mutatur genitus, & gignens: sed genitus mutatur si de nouo generatur, ergo & generans per consequens. Alius modus dicēdi est, 7

q̄ paternitas veram dicit habitudinem in patre, non sic creatio, vel dominatio, & ideo paternitas veniens mutat, non sic dominatio. Sed nulla prædictarum rationum dat vigorem huic rationi contra hæreticos: quia hæreticus dicebat, q̄ filius non erat coeternus patri, ac per hoc non consubstantialis, nec idem in substantia. Propter hoc notandum, q̄ dicta rō bona est contra hæreticum facta eius suppositione, quia hæreticus dicebat patrem, & filium differentes in substantia, & natura sicut in generatione carnali, pari rōne contra eum dicit Ambrosius, cum ita sit, q̄ pater vbi supra iste carnalis mutetur, accessione generationis, qui generat alium in substantia, & in diuinis similiter pater generat alium in substantia, ergo accessione generationis mutatur & iste quocūq; tñ mō dicat, nō est magnū periculum.

Dub. 6.

Respon.

7

vbi supra

periculum, quia non omnia argumenta quæ fiunt, ad veritatem sunt necessaria.

Vox filii non mea tantum, sed & angelorum.

Dub. 7. Videtur male dicere angelorū, quia vox non est nisi habentium organa, & respirationem, sed angeli hæc non habent. Si dicas, quod habent voces spirituales, non prolatas, sicut dicit Damascenus, quod tradant sibi intelligentias suas sine voce prolata, quero, quod sit necessitas vocis spiritualis, & quod modus loquendi, & quis modus audienti.

Lib. 3. de ortho. fide cap. 3.

Respon.

Respon. Breuiter hic dicendum est. [quia hoc extra principale propositum est, quantum ad partem istā, quia in angelis necessitas locutionis] quia sicut vnicuique naturæ rationali data est voluntas libera, sic conscientia secreta. Vnde sicut non potest aliquis voluntatem alterius in aliud vertere, sed solum inducere, nisi ipsa se inclinet, præter solum Deum, in cuius manu sunt corda hominum, ita nemo potest exceptiones alterius cognoscere, sed solum consicere, præter Deum, nisi ipsa intelligentia exprimat, & ipsa expressio locutionis nuncietur. Ratio autem huius est, quia solus Deus format mentem & quantum ad intellectum, & quantum ad effectum: & modus loquendi similis est modo addiscendi. Sicut enim nos per sensum addiscimus, ita quod species per interiorē sensum peruenit ad intellectum, sic expressimus: quia verba cogitationis internæ vnitur voci in excogitatione, & postmodum voci sensibili in pronuntiatione, & ex hoc fit expressio in actu. Angelus autē virtute facit, quod nos pluribus. Vnde Aug. sicut per applicationem speciei innatæ ad ipsum cognoscibile ipsum cognoscit, sic ordinando speciem innatam ad alium angelum cognoscen- tem, conceptus suos aperit, similiter alius mutua conversatione recipit, & sic vnus loquitur, alter audit. Simile est de duobus specularis sibi oppositis, si voluntarie possent abscondere alijs, & auferre, quæ in se refulcent,

Dicamus verius, semper natus.

Dub. 8.

Gregorij ratio hæc est, vt Deus æternus, & perfectus valeat designari. Sed contra hoc est, quod inter omnia tempora præsens maiore conuenientiam habet cum æternitate, quia verius dicitur, est, de Deo, quod fuit, aut erit, sicut exponit Aug. sicut habitum est in præcedenti distinctione. Ratio huius est, quia præsens dicitur ens in actu, alia tempora non. **Respon.** Dicendum, quod sicut supra tactum est, quod verba diuersorum temporum dicta de Deo non significant aliquos temporales actus, sed important durationem diuini esse, sine initio, vt præteritum: sine interuallo, vt præsens sine termino vt futurum: & quia omnia ista æque vere reperiuntur in Deo: ideo omnia æque vere dicitur de Deo. Sed ratio quia multi errauerunt in generatione quantum ad initium, pauci vel nulli quantum ad interuallum vel terminum: ideo sacri doctores, vt ora hæreticorum obstruerent, eam per verbum præteriti temporis quod semper significat, vt præteritum, & ita nunquam habere principium, expresserunt. Alia ratio est, quia nos generationem diuinā manifestatione quadam intelligimus per generationem, quod circa nos est, & quia videmus in hac generatione, quia genitus dum generatur est imperfectus, ne crederetur posset aliquis, quod Dei filius esset imperfectus, ideo decreuerunt dici semper genitus. Dicendum ergo, quod quantum est ex parte rei, & quæ vere, ac proprie dicitur vnum, sicut reliquum. Quod vero dicit Grego. dicit quantum ad maiorem fidei explanationem, ne error habeat locum, & sic exponit Magister. Magis ergo conuenit dicere semper genitus, quod semper generatur. Nec est simile de hoc verbo est, & fuit, quia hoc verbum, est, significat per modum quietis: & ideo esse, dum est, perfectum est: sed hoc verbum generari, penes hæc inferiora, per modum fieri: & quia in pluribus hoc verbum est, quod aliquid dum fit non habet esse perfectum, ideo non est simile suo rationem intelligentiæ.

Respon.

Super lib. 29. mo. c. 4

Ego hodie genui te.

Dub. 9. Queritur oño hoc intelligitur. Quia hoc potest intelligi de die, quod ex matre natus est: sed hoc nihil videtur valere, quia sñ hanc generationem non habuit patrem, sed tñ matrem. **Respon.** Dicendum, verbū illud intelligendum est causaliter. Secundum n. generationem ex matre dñ genuisse, quia fecit gnari. Similis expositio super illud Marth. 4.

Potens est de lapidibus illis suscitare filios Abraham. Glo. in huius testimonium rei Deus de Sara genuit filium, idest fecit generari.

Splendor autem non semel.

Dub. 10. Contra. si hoc simile rectum est videtur quod filius non semel nascatur, ergo queritur, quare magis generatio filij assimilatur splendori, q̃ alijs rebus, maxime cū non generetur a luce splendor, nisi ad presentiam corporis obiecti? Præterea fili⁹

Respon. q̃ lux, non ergo splendor lucis. **Resp.**

11 Dicendum, q̃ gnatio filij habet in se perfectam conformitatem, coeternitatem, & aequalitatem: & quia in creatura vna simal hæc non possumus invenire, ideo capim⁹ ex multis, & ideo multas isti assimilamus. Quantum ergo ad conformitatem, similis est gnationi verbi quod est proles, perfecte repræsentat illum a quo est. Quantum ad coeternitatem, similis est egressui splendoris a luce, in quo est coeternitas, propter lucis ætuitatem. Quantum ad aequalitatem, similis est gnationi viventis ex vivente, q̃ generat sibi æquale oino, & sic diversimode comparatur a sanctis. Comparat ergo Orige. ad egressum splendoris, non quantum ad iterationis assimilationem, sed quantum ad privationem intermissionis, siue interpolationis. Et nota, quod differunt splendor, radius, & lumen, cum oīa dicant influentiam a luminoso, quia radius dicit emissionem sñ diametrale distantiam: lumen, sñ circumferentiam: vtrunque tñ in profundū transferentis, splendor dicit repercussionem ad corpus transparentis, ter-

sum, & limitatum, sed tñ hic Origenes notat splendorem, lumen p̃grediens a luce. Ad illud ergo quod obijcitur, q̃ filius est lux, dicendum, q̃ lux habet in se naturam manifestandi, & ita respicit cognitionem, & appropriatur filio. Habet in se vim multiplicandi, siue generandi splendorem, & ita appropriatur patri.

Et quod cum sacramento scientiæ suæ ex eo nascitur.

Videtur enim male dicere, quia sñ hoc quod pater sñ sacramentū scientiæ generat filium, ergo scientia est ratio generandi. **Respon.** dicendum, quod Hilarius vocat hoc sacramentum sacrum secretum, dicit autē filium nasci cum sacramento scientiæ, quia filij generatio non tñ sacra, sed etiam secreta est: non inquam Deo secreta, sed nobis, quia nos eam nō comprehendimus, ipse autem perfectus novit eam: ideo dicit cū sacramento, &c.

Quod autem ex vivo.

Videtur hoc falsum, quia puer nascitur de patre, & matre viventibus, & tamē vtrumque habet. s. imperfectiōnem, & novitatem. **Respon.** Ratio Hila. sicut pater per litteram sequentem intelligenda est de vivo per essentiam: vbi enim est vivens per essentiam, non fit ex non vivo vivens, sicut fit in vivente per participationē, vbi non generatur vivum ex vivo, nisi per non vivum, vt patet, quia homo non generatur ex homine nisi mediante semine.

Neque ex derivatione, sed ex virtute nativitas est.

Videtur male dicere, quia sñ Dionysium, & Anselmum, pater se habet ad filium, & spiritum sanctum, vt fons, & illi, vt rivuli: sed rivus est a fonte per derivationem. **Respon.** Dicendum, q̃ nativitas, quæ est per derivationem, attenditur quantum ad transmutationem aliquam circa illud quod transmutatur, & ita dicit passionem quandam, ac per hoc infirmitatem, sed vivens quod est vita,

est

Dub. 11

Respon.

Dub. 12

Respon.
7. de Tri.
a medio.

Dub. 13

Respon.

est æternus purus, & ita vita pura, i qua non est infirmitas, sed pura actualitas, & ideo vult. Hilar. dicere qd pater generat est tota vita, & quod generat non est per passionem, vel demutationem, seu diminutionem, quæ attendit in deriuatione, sed per omnimodam virtutem, ergo filius genitus est virtus non per mutationem natus.

Vbi autē pater auctor est, ibi & nativitas est.

prius esset, & postea ex virgine natus, sic ergo esset mutatus. Respond. dicendum, quod Hilar. intelligit sicut eam 18 dem naturam, sicut quam prius erat: si. n. sicut eandem naturam prius erat, & postea natus est, necesse est quod secundum illam naturam mutatus sit: sed si secundum aliam naturam, oportet mutationem fieri in illa natura, sed non in persona, cum illa natura non dicatur aliquid in persona, sed magis aliquid cum persona. Unde nulla fit mutatio in illa natura.

Dub. 14 Videtur qd improprie dicat, quia auctoritas dicit causalitatem, sed hæc non recipitur in diuinis, ergo &c. **Respon.** 16 dicendum, qd auctoritas dicit quandam principalitatem, siue auctoritatem in persona, quæ nihil habet ab alio, sed ab ipso omnes, & ista auctoritas in patrem est innascibilitas, unde non dicit causalitatem, sed priuationem principij, & per hoc summam principalitatem.

Quod ab æterno.

vbi supra. Innuit. Hilar. hic tale argumentum. Si filius non est generatus, siue natus ab æterno, generatio eius non est æterna, & si hoc, pater non generat ab æterno, ergo pater non est æternus, ergo qui derogat æternitati filii derogat æternitati patris. Sed ista ratio non videtur valere, quia similiter ego arguam ex parte creatoris, & creaturæ, sed creatura non est æterna, non enim ab æterno creauit Deus, & ita non est creator æternus.

Respon. 17 Respond. dicendum, qd non est simile, sicut patet ex sequenti eius quod Hilar. supponit, qd esse patrem sit proprie proprius illius personæ, ergo cum tale semper conueniat, autaliter res non habet esse perfectum, sequitur de necessitate, ut filius est æternus, aut pater ab æterno non habet esse perfectum, creare vero, & si solius Dei sit, tamen ratione connotati habet imperfectionem coniunctam, sicut quam non tamen impossibile, sed et non intelligibile est aliquid ab æterno creari.

Sed seipsum demutare nascendo.

Dub. 15 Contra. quia sicut hoc cum filiis Dei

AD intelligentiam eorum quæ dicit Magister de generatione æterna, in presenti dist. quatuor principaliter queruntur. Primo queritur, utrum in diuinis sit ponenda generatio. Secundo, dato quod sit, utrum generatio in diuinis sit ponenda personarum distinctiua. Tertio queritur, utrum illa generatio sit æterna. Quarto & vltimo queritur, utrum illa generatio sit terminata.

Artic. vñ
cus.

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

Cum natura diuina sit communicabilis, ibique sit aptitudo actui, coniuncta in diuinis est perfecta generatio.

VOD generatio sit in diuinis, ostenditur primo a minori. Multo fortius debet esse generatio in eo qui generatio

Fundimenta.

nem alijs tribuit, qui in his quæ recipiunt, sed generatio est in creaturis, ergo & in Deo qui tribuit. Et hoc est quod dicitur in Esa. vi. Si ego qui generationem alijs tribuo steriliserō? dicit dominus, quasi dicat non. Item, ostenditur illud idē a posteriori. Per prius enim est paternitas in Deo, qui in creatura, sed paternitas, & generatio vere est in creatura, ergo & in Deo. Quod prius sit ibi, dicit Apostolus Ephe. 3. Ex quo omnis paternitas in celo, & in terra nominatur. Itē, ostenditur hoc ipsum a simili. Quia omne quod perfectionis est. attribuentum est Deo; i quo est summa omnis perfectionis.

Arist. 5.
Metb.
c. de perf.

Ad opp.

fectionis, sed generatio est perfectio-
nis in creatura, ut vult Philosophus,
quia perfectum est quod potest gene-
rare quale ipsum est, ergo &c. Item,
illud idem ostenditur illa ratione. Di-
uina natura est summe bona, & adua-
lissima, ergo summe potest, & vult se
communicare, sed prima, & summa
ratio communicandi est in genera-
tione, ergo necesse est in diuinis pone-
re generationem. Contra: Generatio
in creaturis, aut est perfectionis, aut
imperfectiois. Si perfectionis, tunc
ergo cum substantiis spirituales, &
incorporales sint nobilissimae, debet
in eis generatio esse, ergo cum non sit
in eis, non est nobilitatis, sed quod
non est nobilitatis non est in Deo, er-
go &c. Item, ubi est generatio, ibi est
variatio: generatio enim est species
motus, & inter omnes species motus
maior est variatio in motu secundum
substantiam, quia est entis in potentia,
minor in motu secundum locum: ergo cum
in Deo non sit variatio, nec aliqua spe-
cies motus, etiam illa quae minima est,
ut loci mutatio, ergo nec generatio.
Item, ubi est generatio, ibi est corruptio.
Vnde Auctor de causis, quod per longe
durat principio reliquum non compleuit
esse Deus continuam etiam in his faciens
generationem & huiusmodi si-
gnum est quod sola corruptibilia ge-
nerant, & generantur in creaturis,
sed in Deo nulla cadit corruptio, er-
go nec generatio. Item, ubi est gene-
ratio, ibi nutritio. Vnde ad tot, & plu-
res se extendit vis nutritiva, quae ge-
neratur, sed in Deo non est vis nu-
tritiva, ergo nec generatur. ergo nec
nutritio, nec generatio, ergo genera-
tio non est in diuinis.

19 R. E. S. P. dicendum, quod genera-
tio ponenda est in diuinis esse, huius
ratio potenter sima est, ut credo, quia
omnis natura est communicabilis, &
quia in Deo propter sui nobilitatem
est aptitudo adui coniuncta, immo
ipse actus, oportet quod natura sit plu-
ribus communicata, sed non possunt
esse plures ab una natura, quoniam
sit ab alio, vel ambo a tertio, ergo cum
ante diuinas personas nihil sit, oportet
quod una sit ab alia, & quoniam

sunt conformes in natura, & genera-
tio est emanatio nisi conformitatem
naturae, ideo credo quod necesse est
in diuinis ponere generationem. Ut
attente intelligatur per quem modum,
Notandum, quod generare de sui pro-
pria ratione est similem sibi in sub-
stantia, & natura producere. Sibi ve-
ro similem in natura producere tri-
pliciter est. Aut per impressionem suae
similitudinis in alio, & sic generatur
caracter a sigillo, lumen a luminoso,
species ab obiecto. Alio modo per edu-
ctionem speciei consimilis ab alio, &
sic generatur elementum ab elemen-
to. Tertio modo per productionem
similis de simili, siue de seipso, & sic
generatur animatum ab animato, &
iste ceterus modus est perfectior. Vnde
non reperitur nisi in substantiis
habentibus formam nobilem quae est
vita. Et iste modus generationis est
secundum nascentiam, & est in Deo,
& creaturis, sed differenter, quia pro-
ducere alium ex seipso, potest esse du-
pliciter, vel ex se toto, vel ex parte
sui. Ex se toto, non potest producere,
nisi ille cuius essentia potest esse in
pluribus una, & tota. Nam si non pot-
est esse in pluribus una, & tota, si gene-
rans dat totam suam substantiam, ge-
nerato, tunc substantia tota transiit in
generatum, & generans perdit sub-
stantiam totam generando, quod esse
non potest. Ideo ad hoc necessarium est
quod talem habeat substantiam, quae vita, &
tota sit in pluribus, talis autem sub-
stantia non est nisi substantia habens sum-
mam simplicitatem, haec autem est
sola diuina essentia, in qua propter
summam simplicitatem suppositum
non addit ad essentiam. Vnde nec ip-
sum coarctat, nec limitat, nec formam
multiplicat, & ideo in eo potest esse
generatio communicans eandem sub-
stantiam totam, & talis generatio est
omnimodae perfectionis, & in solo
Deo reperitur, rationes autem dictae. Alio
modo contingit aliquem ex se pro-
ducere quantum ad partem suam. Nec
patet naturalis generatio filium partem
substantiae transmittendo, & descen-
dendo, & haec generatio necessario est
cum transmissione, quia eodem pacto
decet

decisi, non habet actum totius, necesse est quod per mutationem acquirat, sed quod acquirat quod non habet variatur, ideo hæc generatio est mutatio, & habet variationem coniunctam, & etiã cum corruptione advenia. Quia enim aliqua pars generantis deperditur, generans est à quo potest fieri ablatio, & ita corruptio. Est etiã cum conseruatione adiuncta, quia. n. sit deperditio, necesse est quod per nutrimentum fiat restauratio, & ideo generatio in creatura & perfectionis, & imperfectionis est. Perfectionis à parte virtutis producentis, imperfectionis à parte subiecti diuisibilis, & ideo est in solis animatis quæ habent formam perfectionis .i. animam. & ipsum .s. corpus, & animam, deficiibile, & restaurabile. Generatio vero in diuinis est omnimodæ perfectionis. Quod enim nõ est ex parte, ideo est, quia habet actu speciem. Eridet nec ibi est in natura imperfectio, nec variatio, quia nihil nouum acquirit. Nec corruptio, quia nihil admittitur. Nec nutritio, quia nihil restituitur, & ex hoc patet solutio obiectionum, quia gñatio de toto est tantæ perfectionis, quod non potest esse in creatura aliqua generatio vero ex parte, tantam habet imperfectionem adiunctam, ut non possit esse circa substantiã inuariabilem, & incorruptibilem, & simplicem, nõ solum in natura increata, verumetiam in natura creata. Aliæ rationes probant de generatione, quæ est ex parte &c.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Generatio in diuinis facit reale distinctionem inter generantem, & genitum contra Sabellium, non tamen essentialem contra Arrium.

pium de tri. Nulla res est quæ seipsam gignat, ut sit, si ergo gignat, aliam gignit, sed inter aliam rem, & aliam, est distinctio, ergo &c. Item, generatio est emanatio, sed ubi est emanatio, ibi est multiplicatio, siue plurificatio, ubi autem multiplicatio, ibi & distinctio, ergo ubi gñatio, ibi necessaria est distinctio. Item, gñatio in diuinis est relatio, sed relatio importat respectum, & ordinem, sed ubi respectus, & ordo, ibi suppositorum, & relatorum, siue ordinatorum distinctio, & sic &c. Item, minor diuersitas suscinetur à supposito, vel in supposito composito, & multiplici, q̃ substantia simplici, & vniiformi, sed relatiua opposita non stant simul in eodem indiuiduo creato, ergo nec i simplici hypostasi. Probatio mediæ. Bene sequitur, Sortes est pater Platonis, ergo non est filius eius, vel est distinctus ab eo, ergo multo fortius in diuinis. Contra. Pater generando filium. dat ei totum qd̃ habet, sed habet essentiam, & personam, ergo darei essentiam, & personam, ergo sicut filius non distinguitur à patre essentialiter, ita nec personæ inter, ut videtur. Item, p̃r communica: filio essentiam suã propter summam suam simplicitatē, sed æque simplex est persona, & essentia, ergo quia ratione communicat essentiam, communicat & personam. Item, in patre idem est natura, & persona, ergo impossibile est quod communicet vnũ, quia communicet aliud, ergo si dat naturam, & personam. Itē, videtur quod relatio non distinguat aliquam ratione, quia vnus, & idē punctus est principium, & finis, respectu diuersarum linearum, ergo si istæ relationes non sunt distinctiue, videtur si militer nec paternitas & filio. Si dicatur, non omnes relationes distinguunt, sed solum minuz, ut principium, & principiatum, finis, & finium. Contra, pater & filius se habent, ut in illigenz & intellectum, videtur. Ansel. in sed idem non potest esse intelligēs, & intellectum, ergo &c. Item, maior est repugnancia in contrarijs q̃ in relatiuis, sed albedo, & nigredo q̃ sunt contraria non faciunt distinctionem cir

Ad opp.

Ansel. in Monolog. cap. 60.

Fundamenta.
1. de tria.
cap. 1

TRVM generatio in diuinis sit personarum distinctiua. Et quod sic ostenditur hoc modo. Aug. dicit circa princi

ca Petrum, quia idē potest modo esse albus, modo niger, ergo multo fortius vnus in diuinis modo erit pater, modo filius. Item, quæritur, quare potius relationes faciunt distinctionem personarum quam essentia, cum æque bene possint esse plures essentia, vel natura in vna persona, sicut e conuerso.

R E S P. dicendum, quod generatio in diuinis sicut ostensum est, facit realem distinctionem inter generatē, & generatū, nō rationalem, vel intellectuales solum, sicut dixit Sabelius, & realem quātum ad personam, non quātum ad essentiam. sicut dixit Arrius. Quod sic pater. Generatio in creaturis, dicit emanationem per modū actionis, siue mutationis,

in Deo emanationem per modum relationis, in quātum talis emanatio dicit distinctionē in persona. Ratione emanationis est distinctio, quia sicut dicit Ansel. Nec intellectus capit, nec natura permittit, illū qui est ab alio, esse illum à quo est, sū quiddā positione dicitur aliquis esse ab alio. Nam pater priuatiue dicitur esse à se, id est non ab alio, in quātum talis emanatio ponit distinctionem in persona.

Generatio, nō est productio conuenientis in natura. Ratione natura non potest esse distinctio, ergo vel erit ratione suppositi, vel proprietatis. Si proprietatis, aut absolute, aut respectiue. Non absolute, quia tunc esset distinctio in natura. Nec respectiue, vt puta relationis, quia in relatione sū se nō est motus in creaturis, nec origo in diuinis. Vnde filius non generatur nisi in alio, ergo necesse est quod sit distinctio in supposito. Similiter ratione relationis est distinctio, quia nihil ad se refertur nec ordinatur. Ratione vero talis relationis est distinctio, personalis, quia gignere, & generari, cum dicat relationem per modum actionis, & passionis, dicunt eam in supposito, & respectu suppositi. Et id, quia relatio est inter extrema, notat distinctionem, pater quod distinctio est ibi suppositorum. His visis patet facile soluere ad obiecta.

Quod ergo obijciatur, pater communicat filio totum quod habet, v-

rum est præter generationem, & generationis distinctionem. Ipsa enim ratio communicandi, dat intelligere distinctionem, quia nullus communicat sibi, sed alij, & ideo id in quo distinguit, non cōmunicat. A D illud quod obijciatur, quod æque simplex est persona, vt essentia. Dicendum, quod simplicitas essentia est quod sit in pluribus, sed simplicitas suppositi est, quod non sit in pluribus. Nam suppositū, sine individuum quātum est de se, dicitur esse quod est in vno solo, ideo non est simile. A D illud quod obijciatur quod idem est essentia, & persona. Dicendum, quod quis sint idem, non tamen sunt ad idem, quia persona est ad alium, ideo generat, & relectur, essentia vero non, ideo essentia communiceatur, & persona distinguitur. Sicut ergo, quāuis idem sit in patre essentia, & persona, tamen persona generat, essentia non. sic e conuerso, essentia communicatur, & persona non.

A D illud quod obijciatur de principio, & fine in puncto, pater responsio, quia illa non sunt mutue relationes, quod proprie requiritur ad distinctionē, vñ nō valet. Quod obijciatur de intelligente, & intellecto. Dico, quod ibi non est relatio sū esse, sed secundum dici, ad hoc autem quod relatio distinguat, oportet quod sint relationes mutue, quia aliter nō distinguunt, oportet etiam quod dicant relationē secundum esse. A D illud quod obijciatur de albedine, & nigredine. Dicendum, quod nulla est oppositio formarū, nisi considerentur respectu eiusdem temporis, & impossibile est quod idem subiectū eodem tpe sit album, & nigrum, relationes aut in diuinis simul sunt. A D illud quod vltimo quæritur, quare magis relationes faciunt distinctionem in personis, quā in essentia, pater ex istis dictis rāso. Potest etiā alia ratio reddi, quia pluralitas naturarū impedit simplicitatem personarum, sed nō sic e conuerso, quod pater fit. Plures nature sunt in vna persona. Aut ergo per gratiam, aut per naturam. Si per gratiā vñionis, sic, quia natura vnica cōsequitur vnitatem personę, nō impedit. Sed si naturaliter, vt in Petro

tro

tro est pluralitas essentiarum, siue naturarum, tunc cum intellectus naturae praecedat personam, & non natura ex personis, sed persona ex natura sic necesse est personam esse compositam, & inde est quod in diuinis magis est unitas naturae, cum pluralitate personarum, quam econuerso.

QV AESTIO III.

CONCLUSIO.

Generatio in diuinis est aeterna propter summam generantis fecunditatem, & geniti summam equalitatem.

Funda-
menta.
2. Meth.

TRVM diuina generatio sit aeterna. Quod sic, ostendit hoc modo.

In creaturis operas naturaliter operatur quod citius potest, & de perfectione agentis est, quod citissime possit operari, ergo cum productio filij a patre sit per naturam, & summam potentiam, quod cito fuit pater, genuit: sed fuit ab aeterno, ergo &c.

2. Meth.

Item, de perfecta me generationis est, ut quod generatur aequetur generanti, ergo cum diuina generatio sit perfectissima, filius erit patri per omnia aequalis, sed pater est infinitus duratione, ergo & filius. Item, intelligere se cognoscere, est mentis diuinae. Nunquam enim est ponere quod de non intelligente sit Deus factus intelligens, sed verbum est co-aeternum menti intelligenti, ex hoc enim. Quod mens se intelligit, verbum gignit. Si ergo, propriissime filius est verbum, est co-aeternum patri, ex hoc est quod dicit beatus Iohannes. In principio erat verbum. Item, idem ostenditur per impossibile, omne quod coepit esse, est mutatum secundum substantiam, sed omne quod incipit generari, incipit esse, ergo omne quod incipit generari, est mutatum secundum substantiam, sed generatio est de substantia generantis, ergo ubi incipit esse generatio, substantia generantis mutatur, sed substantia Dei patris secundum esse est immutabilis, ergo generatio non incipit in diuinis. Contra. Sicut se habet corruptio ad non esse ex parte finis, sic generatio ex parte principij,

sed omne quod corrumpitur desinit esse, ergo omne quod generatur incipit esse, sed nullum tale est aeternum, ergo &c. Item, quicquid producit diuina essentia, est ipsi posterius tempore, siue duratione, ergo pari ratione quicquid producit diuina persona, cum essentia, & persona sint idem. Item, in Deo idem est suum esse, & sua duratio, sed filius habet principium essendi, ergo habet principium durationis, sed quod habet principium essendi, incipit esse, ergo &c. Item, pater caret principio, & caret initio, ergo qua ratione communicat filio non habere initium, eadem ratione coiccat ei non habere principium, aut si non hoc, nec illud.

R E S P. dicendum, quod generatio filij est aeterna, tum ratione generantis, tum ratione geniti. Ratione generantis, propter summam & perfectam fecunditatem. Ratione geniti, propter summam, & perfectam equalitatem: quarum utraque conditio tollit ne filius sit posterius patre, sicut visum est in opponendo. Alia ratio est propter summam in utroque: actualitatem, in qua non distat actus a potentia, nec potest antecedere esse.

A D illud quod obiicitur quod corruptio ponit terminum finalem. Dicendum, quod corruptio semper dicit variationem & mutationem, & ita conuersionem entis in non esse, & ideo ponit terminum finalem. Sed generatio aliquando dicit mutationem, ut in creaturis, & sic ponit terminum initiale, sed in diuinis non dicit mutationem ex non ente, sed emanationem ab ente.

A D illud quod obiicitur, quod essentia nihil producit nisi ex tempore. Dicendum, quod sicut persona producit aliam personam, sic essentia aliam essentiam. Aliam autem creaturam essentia ex se ipsa non producit, cum ipsa sit immutabilis. Nec ex alia, quia similiter esset querere, unde producit illam aliam: & sic necesse est in productione prima creaturae, quod producat ex nihilo & omne secundum productum, habet esse post non esse, & ita initium. Persona autem non de nihilo producit personam, & ideo non facit de non ente ens, quod ideo nullum ponit initium talis productio.

A D aliud quod obiicitur, quod filius habet beat

Ad opp.
3. Phyl.

beat principium effendi. Dicendū, q̄ principiu dī duplex .s. originale, & aniciale. Secundum q̄ principium dī originaliter, sic filius tam quantū ad esse, q̄ quantum ad durationē, habet principium: quia utrunq; habet ab alio. Si autem principium dicat initium, sic dico, q̄ nec habet principiu effendi, nec durandi. Primum principium nō aufert rationem eterni, s̄m vero sic. AD illud quod obicitur ultimo, quare pater cōmunicat filio carentiam initii, non principiu, pater iam responsio, quia tēporale, & eternum differunt de necessitate p̄ essentiam, principium & principiatū non sic, ideo non est simile de hoc, & illo quia ergo quod habet initium, est tēporale, quod caret est eternum, ideo cum pater & filius sint vnus essentia, pater &c. Rursus cū habere principium, & non habere dicat differentiam personā, & hæc est inter patrem & filium, ideo sicut pater non cōmunicat filio personā, sed tm naturam, siue essentiam, sic cōmunicauit ei nō habere initium, sed non communicauit ei non habere principium.

Q V A E S T I O III.

CONCLUSIO.

Generatio filij in diuinis est terminata, si perfectionem eius respiciamus, quod si durationem intueamur, cum semper duret, interminata dici debet.

Funda-
menta.
937.

TRVM gñatio filij sic terminata. Et q̄ sic videtur. Aug. in lib. 83. q. Qui semper nascit, nunquam est natus, ac per hoc nunq̄ est filius. Nullus ergo per gñationem dicendus est filius, quousq; gñatio sit terminata, sed verbum patris recte dī perfectus filius, ergo gñatio eius est terminata. Item, rōne ostenditur sic. Produci terminatur ad productum esse, ergo gñari ad generatum esse, sed filius Dei est generatus & factus, ergo eius pductio, siue generatio est terminata. Item, no-

bilius est esse generatum, q̄ generari, quia generari est via ad generatum esse, & non e conuerso, sed quod nobilius est, Deo est attribuendum, ergo magis debet ei attribui gñatum esse, q̄ generari, ergo gñatio filij dī in terminatione. Item, gñatione quæ tempus est in generando, semper aliquid, vel aliquis producit, sed non producit id quod productū est s̄m id quod est productum, ergo oportet vel q̄ iteretur, vel q̄ succedat generatum in tali gñatione, sed in filio Dei nec est successio, nec ibi iteratio, ergo nec continua gñatio, ergo filij Dei generatio est terminata. Contra. Damasc. Deus infinite, & sine tpe ens, infinite, & inquisibiliter generat, ergo gñatio nunq̄ terminatur. Item, rōne videt hoc idem posse monstrari, eternū nō habet se aliter nunc q̄ prius, sed tempus omnino vniformiter, ergo si tempus p̄ a principio generat, adhuc gñat: alioquin aliter se haberet nunc q̄ prius, & ita generatio eterna mutaretur. Item, simplex & infinitū caret omni termino, sed gñatio filij est simplex, & infinita, ergo gñatio filij caret omni termino. Quod sit infinita patet, q̄ filius est infinitus, & iterum ipsa generatio est eterna, & eternum est duratione infinitum. Item, perfectior est potentia semper actui coniuncta, q̄ quæ non semper, ergo perfectior est fecunditas semper actui generatiōis coniuncta, maxime cum fecunditas generandi non perditur, sed perficitur, si ergo in Deo est fecunditas perfecta, semper ergo generat, sed nō generat alium nisi filiu, ergo filius semper generatur.

RESP. ad prædictorū intelligentiam, notandum est, q̄ quadam sunt in quibus idem est esse, & factum esse, differt tñ fieri, & esse, vt sunt illa quorum esse est permanens, nec dependet omnino a principio producente, & hoc proximo producente in facto esse, imo habent rōnem subsistendi aliquā intra se, siue per principia, p̄pria sui subiecti, vt substantia & accidentia innata. Quædam sunt in quibus differt esse, & factum esse, idem tamen ē fieri & esse, vt sunt successiua, quorū esse

Ad opp.
Damasc.

et depēdet omnino a principio producente existente in sua actualitate, ut sunt motus, & mutationes. Quaedam sunt in quibus est idem fieri, & esse, & factū esse, ut sunt illa quæ habent esse permanentes, & totaliter dependent a principio producente, existente in sua actualitate p eundē modum per quē sunt in principio, non tñ in se, sed etiā respectu producti, ita q̄ consimilis modus actualitatis attendatur sicut ad verum: & talia sunt influentia, siue corporales, siue spirituales. vnde August. 6. super Gen. ad litteram dicit, q̄ lumen semp nascit̄, & dum nascitur est, vnde aer semper est illuminatus, & semper illuminat. Similiter omnino dicendū de lumine spūali quod est gratia. Si igitur filius Dei habet esse permanentissimum, & esse coniunctissimū principio productivo, ut in sui actualitate existenti, quia ipse est filius, & purus actus, omnino idem est in ipso nasci, & natum esse, & ideo semp nascitur, & semp est natus, & semper est, & nunq̄ desinit nec cessat generari, nec pater gñare.

37 Cum ergo queritur, an gñatio filii sit terminata. distinguendū est terminatum, quia aut excludit imperfectionē, & sic gñatio filii est terminata, quia perfecta, cum simile, imo idem sit generari, & generatū esse. Si vero exclu-

dāt durationē, falsa est, quia semper durat. Concedo ergo q̄ gñatio filii ē interminata rōne definitionis: quia nunquam desinit gñari, sicut probant rōnes ad secundam partem adductæ.

AD illud qd̄ obicitur in contrariū, q̄ qui semper nascitur nunq̄ est natus, dicendū, q̄ verum est in illa generatione in qua differt nasci & natū esse, sed nō talis est generatio diuina; attamen, quia generatio diuina intelligitur per gñationem creatam, & in creaturis de pfecto nato non dicitur nasci, sed natum esse, ideo vult Aug. q̄ melius dī filius natus esse, quia intelligibilis est, non quia ei non conueniat nasci. AD illud quod obiicitur q̄ produci terminatur ad productum esse, & similiter nobilior est generatum esse q̄ generari. Dicendū, q̄ oīa ista tñ ibi habet locū, vbi differt gñari, & generatum esse. In illa autē generatione locum non habent.

AD illud quod vltimo obiicitur in generatione quæ semper est in generando &c. Soluendū est per interemptionem, non enim est verum q̄ generatio semper ens, semper de nouo aliquid producat: quia radius semper oriē a sole, nec tñ semper eius productio iteratur, nec succedit, sed a sua origine continuatur in esse.

HIC DE SPIRITU SANCTO AGITVR, ET prius, quid sit amor patris, & filii dicitur.

DISTINCTIO X.

De eterna p̄missione spiritus sancti quātū ad p̄sonā quæ procedit.

Cap. 17

VNC post filij æternitatem de spiritu sancto, quantum Deo donante videre conceditur: differamus. Spiritus sanctus amor est, siue charitas, siue dilectio patris, & filij. Vnde Aug. in 15. lib. de Trin. ait, Spiritus sanctus nec patris est solius, nec filij est solius, sed ambōrum; & ideo communem, qua inuicem se diligunt pater & filius, nobis insinuat charitatem.

Quod spiritus sanctus propriè dilectio dicatur, & tamen trinitas sit dilectio.

IOANNES autem in epistola canonica ait, Deus charitas est: non dixit, Spiritus sanctus charitas est. Quod si dixisset, & ca. p̄r- absolutior esset sermo, & non parua pars quæstionis decisa: sed quia dixit, Deus charitas est, incertum est, & ideo querendū est,

verum

Lib. 29.
Moralium
cap. 1.

gignitur, vel semper genitus est, vel semper gignetur. De hoc Grego. super Iob ait, Dominus Deus Iesus in eo quod virtus & sapientia Dei est, de patre ante tempora natus est: vel potius quia nec cepit nasci, nec desinit, dicamus verius semper natus: non autem possumus dicere semper nascitur, ne imperfectus esse videatur. At verò, ut æternus designari valeat & perfectus, & semper, dicamus & natus, quatenus & natus ad perfectionem pertineat, & semper ad æternitatem: quamvis per hoc ipsum quod perfectum dicimus, multum ab illius veritatis expressione deuiamus: quod factum non est non potest dici propriè perfectum: sed balbutiendo, ut possumus, excelsa Dei resonemus. Et dominus nostræ infirmitatis verbis eo descendens: Estote, inquit, perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est. Super illum locum etiam Psal. Ego hodie genui te. De hac generatione filij ita loquitur Aug. Quanquam per hoc quod dicit hodie, possit intelligi dies ille quo Christus secundum hominē natus est: tamen quia hodie præsentiam significat, atque in æternitate neque præteritum quicquam est, quasi esse desierit: neque futurum, quasi nondum sit: sed præsens tantum: quia quicquid æternum est, semper est: diuinitus tamen accipitur de sempiterna generatione sapientiæ Dei. Ecce his verbis ostendit August. quod generatio filij semper est, nec præterijt, nec futura est, quia æterna est. Ideo dixit genui, ne nouum putaretur, scilicet ne videretur in cœpisse. hodie dixit, ne præterita generatio videretur. Ex his ergo verbis Prophete, ut ait Ioannes Chrysost. nihil aliud manifestat, nisi quia ex ipsa essentia patris semper genitus est filius.

Origenes videtur dicere contrarium: ait enim quod semper generatur filius à patre.

Ori. tom.
2. homi. 1.
Hier. 6.
circa illud
Hier. 11
Reuersi
sunt.
Prouer. 8.
secundum
70.

ORIGINES verò super Hieremiam dicit, quod filius semper generatur à patre, his verbis: Saluator noster est sapientia Dei: sapientia verò est splendor æternæ lucis. saluator ergo noster splendor est caritatis. Splendor autem non semel nascitur & desinit: sed quoties ortum fuerit lumen ex quo splendor oritur, toties orietur etiam splendor claritatis: sic ergo saluator semper nascitur. Vnde ait in lib. Sap. Ante omnes colles generat me Dominus. non, ut quidam male legunt, generauit. His verbis aperte ostendit Origenes, sanè posse dici & debere, filius semper nascitur: quod videtur contrarium illi verbo Gregorij præmissio, scilicet, non possumus dicere, semper nascitur.

Exponit præmissa verba Gregorij, ne putetur inter doctores esse contrarietas.

SE D ne tanti auctores sibi contradicere in re tanta videantur, verba Gregorij benigne interpretemur. Dominus, inquit, Iesus ante tempora natus est de patre: vel potius, quia nec cœpit nasci, nec desinit: dicamus verius, semper natus. Sed quomodo verius dicitur hoc

hoc. s. q. filius semper natus est, quàm illud. s. q. de patre ante tempora natus est? Illud. n. syncera, & catholica fides tenet, ac prædicat, vt istud. Quare ergo ait, dicamus verius, cum utrūque pariter sit vnū nisi quia volebat intelligi hoc ad maiorem euidenciam, & expressionē veritatis dici, quàm illud? His etenim verbis omnis calumniandi versutis hæreticis obstruitur aditus: quibus Christi secundū deitatem generatio sine initio, & sine fine esse, ac perfecta monstratur. Non autem adeo aperte semper manifestatur veritas, cum dicitur, filius ante tempora genitus est de patre, vel filius semper nascitur de patre. Et ideo dicit Greg. quòd non possumus dicere, semper nascitur. Non, inquit, ita conuenienter, non ita congrue ad explanationem veritatis, potest tamen dici, si sane intelligatur: semper enim nascitur filius de patre, vt ait Orig. non quòd quotidie iteretur illa generatio, sed quia semper est. Semper ergo nascitur, idest, natiuitas eius sempiterna est.

Quòd filius semper generatur, confirmatur ex dictis Hilarij.

HILARIVS quoque dicit filium nasci ex patre, in lib. 7. de Trin. his verbis, Viuens Deus, & naturæ æternæ viuētis potestas est: & quod cum sacramento scientiæ suæ ex eo nascitur, non potuit aliud esse quàm viuens. Nam cum ait, Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: docuit vitam in se per viuētem patrem inesse. Ecce hic habes, quia filius nascitur ex patre. Item, in eodem cum dicit Christus, Sicut pater habet vitam in se: sic & filio dedit vitam habere in semetipso, omnia viua sua ex viuente testatus est. Quod autem ex viuo viuum natum est, habet natiuitatis profectū sine nouitate naturæ. Non enim nouum est quod ex viuo generatur in viuum, quia ex nihilo est: & vita, quæ natiuitatem sumit ex vita, necesse est per naturæ vnitatem, & perfectæ natiuitatis sacramentum, vt & in viuente viuat, & in se habeat vitam viuēte. Ecce & hic habes, quia generatur ex viuo viuens filius. Item, in eodem; In Deo totum quod est, viuūt: Deus enim vita est, & ex vita non potest quicquam esse nisi viuum: neque ex deriuatione, sed ex virtute natiuitas est. Ac si dum totū quod est viuūt, & dum totum quod ex eo nascitur virtus est, habet natiuitatem filius, non demutationem. Et hic dicit, quia nascitur. Item, in nono lib. de Trin. Dicit pater filio tantum esse, quantum est ipse: cui innascibilitatis esse imaginem sacramento natiuitatis impartit, quem ex se in sua forma generat. Hic dicit quia generat pater filium.

paulo post
l. mediū.
Ioan. 6.
Ioan. 5.
Idē in eodem paulo post.

Paucis interpositis.
Attēde in totū quod in Deo est viuūt.
Pene in loco pri^o citato.
Multo post libri medium.

Breuitè docet quid de hoc concedendum sit.

DICAMVS ergo filium natum de patre ante tempora, & semper nasci de patre, sed congruentius semper natum. & eundem fateamur ab æterno esse, & patri coæternum, id est, auctori. Pater enim generatione auctor filij est, vt in sequenti ostendetur. Vt ergo

Hac dist.
Itē 15. di.

2 2 pater

Pene me-
dio libri.

pater est æternus, ita & filius æternus est: sed pater sine auctore, fili-
lius vero non: quia pater innascibilis, filius natus. Et ut ait Hilarius
in 12. lib. de Trini. aliud est sine auctore semper esse æternum, aliud
patri. i. auctori esse cœternum. Vbi autem pater auctor est, ibi &
natiuitas est, quia sicut natiuitas ab auctore est, ita & ab æterno au-
ctore æterna est natiuitas. Omne aut quod semper est, etiam æter-
num est, sed tamen non omne quod æternum est, etiam innatū est:
quia quod ab æterno nascitur, habet æternum esse quod natum est.
Quod autem non natum est, id cum æternitate non natū est: quod
vero ex æterno natum est, id si non æternū natū est, iam non erit &
pater auctor æternus. Si quid ergo ei, qui ab æterno patre natus est,
ex æternitate defuerit, id ipsum non est auctori ambiguum defuisse,
quia gignenti est infinitum gignere, & nascenti etiam infinitū na-
sci est. Medium enim quid inter natiuitatem Dei filij, & generatio-
nem Dei patris, nec sensus, nec ratio admittit, quia & in generatio-
ne natiuitas est, & in natiuitate generatio est, quia sine utroque neu-
trum est, utrumque ergo sine interuallo sui est.

Argumentatio Hæretici.

Respon-
sio
Hilarij li.
supradi-
cto.

Quid sit
proprium
patri, & fi-
lio.

SED inquiet hæreticus, Omne quod natum est non, semper
fuit; quia in id natum est, ut esset. Nemo ambigit quin ea, quæ in
rebus humanis nata sunt, aliquando non fuerint. Sed aliud est ex eo
nasci, quod semper non fuit, aliud est ex eo natū esse, quod semper
est. Ibi nec semper fuit, qui pater est, nec semper pater est. & qui
non semper pater est, non semper genuit: ubi autem semper pater
est, semper filius est. Quod si semper Deo patri proprium est, & sem-
per est pater, necesse est filio semper proprium esse, quod sem-
per est filius. Quomodo ergo cadet in intelligentiam nostram, ut
non fuerit semper, cui proprium est semper esse quod natum est?
Natum ergo vnigenitum Deum confitemur, sed natum ante tem-
pora, nec ante esse quàm natum, nec ante natum quàm esse, quia
nasci quod erat iam, non nasci est, sed seipsum demutare nascendo.
Hoc aut humanū sensum, & intelligentiā excedit mundi, non hoc
capit ratio humanæ intelligentiæ, sed prudentiæ fidelis p̄fessio est.

De proprietatibus, & conditionibus
personalibus trinitatis,
& unitatis.

DISTINCTIO IX.

Nunc ad distinctionem perso-
narum accedamus, &c.

Expositio.
Diuisio.

V P R A egit Magister
de proprietatibus, quæ
respiciunt essentia. Hic
agit de his, quæ respi-
ciunt personas. Et hæc

pars habet duas partes. Quia enim
distinctio personarum attenditur s̄m
duplicem emanationē. s. generatio-
nis, & processionis. Ideo primo agit
de generatione. Secundo vero de p̄-
cessione. s. dist. x. Nunc post filij æter-
nitatem de spiritu sancto, &c. Item,
prima pars habet duas partes. In
prima ostendit quid de generatione
filij est sentiendum. Secundo ex inci-
denti, quo sermone est ipsi exprimen-
da. ibi. Hic quærit potest cum gene-
ratio filij a patre, &c. Prima iterum
pars

pars habet quatuor partes. Primo proponit veritatem, quæ est a catholicis retinenda. scilicet generans, & genitus sunt per generationem distincti, & coeterni, ita quod generatio est distinctiva, & æterna. In secunda contra hoc opponit per oppositionem hæreticorum. ibi. Sed contra hoc inquit hæreticus. In tertia determinat contra arguendo per rationes catholicorum doctorum. Augus. & Amb. ibi. Qui hoc dicit non intelligit etiam natum esse, &c. In quarta, & ultima respondet compescendo inquisitionem superfluum hæreticorum, & etiā catholicorum superbiorum. ibi. Sed queris a me inquit Amb. ubi ostēdit, quod inscrutabile est sacramentum generationis. Similiter secunda pars huius distinctionis, in qua Magister determinat quo sermone generationis æternitas congruentius exprimat, habet quatuor partes. In prima ponit doctorum apparentem controuersiam. Nam quidam dicunt eam debere exprimi per verba præteriti temporis, alij per verba præsentis. In secunda prædictam controuersiam reducit ad concordantiam. ibi. sed ne tanti auctores in re tanta sibi contradicere videantur. In tertia per verba Hilarij confirmat responsum suam ne videatur didis Origenis. inniti. ibi. Hila. quoque dicit filium nasci ex patre, &c. In quarta cōcludit summam quid dicendum, siue quo loquendum, & quo etiā de generatione æterna sentiendum sit. ibi. Dicamus ergo filium natum de patre, ubi confirmat veritatem per auctoritatem Hilarij, per quam etiam soluit objectionem hæretici.

Non est aliud pater.

Dub. 1. Videtur falsum quod dicitur, quia bene sequitur. Petrus est albus homo, ergo est animal album: quia idem significant albus, & album, ergo pari ratione, quia idem significant alius, & aliud. sequitur, est alius, ergo est aliud ens. Si tu dicas, quod non est simile de hoc nomine aliud, & de hoc nomine ens. Contra bene sequitur, est alius homo, ergo est aliud animal, ergo a simili il-

lud sequitur. Respon. Dicendum, quod quia in Deo est singularis alietas: quia alietas est suppositi cum omni modo unitate naturæ: ideo singulari modo oportet exprimi, & quoniam masculinum genus importat quādam distinctionem, vel discretionem, ideo respicit personam: sed neutrum, propter indistinctionem respicit naturam, & ideo alius, importat alietatem in persona, aliud, alietatem in natura: & ideo in diuinis non idem significant. Posset etiam dici, quod in creaturis aliud significat, cum dico, iste est alius ab illo, & aliud, cum dico est aliud, & vnum sequitur ad aliud, non sic in diuinis, & non est simile de albo, quia album imponitur a forma speciali, quæ est albedo.

Coeternæ enim sunt sibi tres personæ.

Videtur hoc falsum, quia si coeternæ, & æternæ, ergo tres æterni, quod est contra symbolum, ubi dicitur non tres æterni. Et iterum, contra rationem, quia numerus pluralis multiplicat formam. Vnde non vere dicitur tres sunt. Dij. Respon. Dicendum, quod nomen significans substantiam in diuinis, reperitur secundum triplicem modum. Quædam enim significant substantiam, & per modum substantiæ, ut nomen substantiuum, ut Deus, & tale nullo modo pluralificatur, nec dicitur pluraliter, siue sit substantium, siue substantiuatum, & hoc nomen æternus sic accipitur in simbolo. Quædam significant substantiam per modum adiacentiarum, sicut nomina adiectiua adiectiue tenentur, & talia quæ trahunt numerum a substantiis, dicitur pluraliter, & de genere talium sunt verba, & participia. Alia sunt nostra, quæ important substantiam in adiacentia, connotando intra relationem mutua, qualia sunt coeterni, & talia ex duplici causa prædicti pluraliter. Tum ratione significationis, siue modi significandi. Tum ratione connotationis, & sic patet, quod nulla est contradictio. Quod autem obijciatur, quod pluralis numerus pluralificat formam. Dicendum, quod hoc non est verum in adiectiuis.

Dub. 2.

Respon.

Respon.

k j Qui

Qui hoc dicit, non intelligit,
etiam natum esse, &c.

3 Hic ponit Magister quatuor rōnes demonstrātes filium coeternum patri: & ita argumentum Arrii non valere, quod est tale. Filius est natus, ergo non aeternus.

Sicut splendor.

Dub. 3. Hic inquit prima ratio, quæ sumpta est a simili, & est talis. Splendor est eiusdem durationis cum igne siue æqualis, & tñ est gñatus ab igne, ergo multo fortius, cum filius sit splendor patris, & quāvis ab ipso generetur, erit ei coeternus, ergo conclusio dictæ rationis est falsa, & illa consequentia intermenda: si natus est, erat qñ non erat. Sed contra, si emanatio procedēs a Deo est ei coeterna, sicut emanatio procedens a creatura est ei coæqueua, ergo cum res exierint a Deo videtur, q̄ ab æterno. Respon. Dicendum, q̄ egressus splendoris a sole a luce, vel igne, est egressus connaturalis, & talis est egressus filij a patre, non autem egressus creaturæ a creatore, imo est voluntarius, & argumētum est bonum in proposito.

Respon.

Item si Dei filius, inquit Augu.

6. de Trin. Hæc est secunda ratio Augu. filius Dei est virtus, & sapientia, ergo si nō

Cap. 1.

Dub. 4. est æternus, aliquñ fuit Deus sine virtute, & sapientia: sed hoc est impossibile, ergo &c. Sed contra hanc rōnē sic obijcitur. Si n. sequitur, si pater nō habet sapientiam genitam, non est sapiens, videtur, q̄ sit sapiens sapientia genita, quod expresse negat Aug. in 6. de Trin. Respon. August. istam rōnem redarguit in 6. de Trin. ostendens illam procedere ex malo intellectu. verbi: attamen, quia Magister adducit eam, potest dici q̄ ratio valet, non quia pater sit sapiens filio, qui est sapientia genita, sed quia eadē est sapientia genita, & ingenita, & ita si vna incipit, & alia.

Vbi supra

Respon.

Eidē quoque Artianicæ qñi.

6. Hæc est tertia ratio quam adducit, Amb. li. 1. & est Ambros. sumpta ab auctorita-

te Esa. Ante me non est Deus, & post me non erit, ergo nec pater ante filiū, nec filius post patrem. Sed contra. In diuinis personis est ordo: sed ordo non est nisi prioris ad posterius, ergo &c. Respon. Dicendum, q̄ sicut infra patebit non est ibi ordo durationis, quo alter est altero prius: sed ordo originis, quo alter ex altero.

de fide ad me non erit, ergo nec pater ante filiū, cap. 5. Dub. 5. Respon.

Inuicem enim in se, & pater in filio, & filius in p̄e cognoscit.

Hæc est quarta ratio, & est talis. Relatiua simul sunt naturalia: sed pater & filius sunt relatiua, ergo simul: si pater est æternus, ergo filius coeternus. Probatio, q̄ pater est æternus, quia si prius fuit Deus, & postea pater, mutatus est. Sed contra istam rationem potest argui pari rōne, prius fuit Deus, & postea dñs, ergo mutatus est. Respon. Aliqui volunt dicere, q̄ ista ratio valet, quia generatio est de substantia generantis: & ideo si incipit gñare substantia mutatur: sed hoc non videtur, quia generatio in diuinis non dicit motum. Alij dicūt, q̄ quia genitus est consubstantialis gignenti, si mutatur genitus, & gignens: sed genitus mutatur si de nouo generatur, ergo & generans per consequens. Alius modus dicēdi est, 7

Dub. 6.

Respon.

q̄ paternitas veram dicit habitudinem in patre, non sic creatio, vel dominatio, & ideo paternitas veniens mutat, non sic dominatio. Sed nulla prædictarum rationum dat vigorem huic rationi contra hæreticos: quia hæreticus dicebat, q̄ filius non erat coeternus patri, ac per hoc non consubstantialis, nec idem in substantia. Propter hoc notandum, q̄ dicta rō bona est contra hæreticum facta eius suppositione, quia hæreticus dicebat patrem, & filium differentes in substantia, & natura sicut in generatione carnali, pari rōne contra eum dicit Ambrosius, cum ita sit, q̄ pater iste carnalis mutetur, accessione generationis, qui generat alium in substantia, & in diuinis similiter pater generat alium in substantia, ergo accessione generationis mutatur & iste quocūq; tñ mō dicat, nō est magnū periculum,

Vbi supra.

periculum, quia non omnia argumenta quæ sunt, ad veritatem sunt necessaria.

Vox flet non mea tantum, sed & angelorum.

Dub. 7. Videtur male dicere angelorū, quia vox non est nisi habentium organa, & respirationem, sed angeli hæc non habent. Si dicas, quod habent voces spirituales, non prolatas, sicut dicit Damascenus, quod tradant sibi intelligentias suas sine voce prolata, quero, quod sit necessitas vocis spiritualis, & quod modus loquendi, & quis modus audiendi.

Lib. 2. de
ortho. fide
cap. 3.

Respon.

Breuitur hic, dicendum est, quia hoc extra principale propositum est, quantum ad partem istā, quia in angelis necessitas locutionis, quia sicut vnicuique naturæ rationali data est voluntas libera, sic conscientia secreta. Unde sicut non potest aliquis voluntatem alterius in aliud vertere, sed solum inducere, nisi ipsa se inclinet, præter solum Deum, in cuius manu sunt corda hominum, ita nemo potest exceptiones alterius cognoscere, sed solum conijcere, præter Deum, nisi ipsa intelligentia exprimat, & ipsa expressio locutio nuncupatur. Ratio autem huius est, quia solus Deus format mentem & quantum ad intellectum, & quantum ad effectum: & modus loquendi similis est modo addiscendi. Sicut enim nos per sensum addiscimus, ita quod species per interiorē sensum peruenit ad intellectum, sic exprimimus: quia verbum cogitationis internæ vnitur voci in excogitatione, & postmodum voci sensibili in pronuntiatione, & ex hoc fit expressio in actum. Angelus autem vtriusque virtute facit, quod nos pluribus. Unde Aug. sicut per applicationem speciei innaturæ ad ipsum cognoscibile ipsum cognoscit, sic ordinando speciem innaturam ad alium angelum cognoscen-
tem, conceptus suos aperit, similiter alius nutu conuersione recipit, & sic vnus loquitur, alter audit. Simile est de duobus specialis sibi oppositis, si voluntarie possent abscondere alijs, & auferre, quæ in se relictæ.

Dicamus verius, semper natus.

Dub. 8.

Gregorij ratio hæc est, ut Deus æternus, & perfectus valeat designari. Sed contra hoc est, quod inter omnia tempora præsens maiorem conuenientiam habet cum æternitate: quia verius dicitur, est, de Deo, quod fuit, auerit, sicut exponit Aug. sicut habitum est in præcedenti distinctione. Ratio huius est, quia præsens dicitur ens in actu, alia tempora non. **Respon.** Dicendum, quod sicut supra tactum est, quod verba diversorum temporum dicta de Deo non significant aliquos temporales actus, sed important durationem diuini esse, sine initio, ut præteritum: sine intervallo, ut præsens sine termino ut futurum: & quia omnia ista æque vere reperiuntur in Deo: ideo omnia æque vere dicitur de Deo. Sed ratio quia multi errauerant in generatione quantum ad initium, pauci vel nulli quantum ad intervallum vel terminum: ideo sacri doctores, ut ora hæreticorum obstruerent, eam per verbum præteriti temporis quod semper significat, ut præteritum, & ita nunquam habere principium, expresserunt. Alia ratio est, quia nos generationem diuinā manu ductione quædam intelligimus per generationem, quæ circa nos est, & quia videmus in hac generatione, quia genitus dum generatur est imperfectus, ne credere posset aliquis, quod Dei filius esset imperfectus, ideo decreuerunt dici semper genitus. Dicendum ergo, quod quantum est ex parte rei, æque vere, ac proprie dicitur vnum, sicut reliquum. Quod vero dicit Grego. dicit quantum ad maiorem fidei explanationem, ne error habeat locum, & sic exponit Magister. Magis ergo conuenit dicere semper genitus, quod semper generatur. Necesse simile de hoc verbo est, & fuit, quia hoc verbum, est, significat per modum quietis: & ideo esse, dū est, perfectum est sed hoc verbum generari, penes hæc inferiora, per modum fieri: & quia in pluribus hoc verbum est, quod aliquid dum fit non habet esse perfectum, ideo non est simile suo rationem intelligentiæ.

Super lib.
29. mo. e. 4

Ego hodie genui te.

Dub. 9. Queritur quomodo hoc intelligitur.

Respon. Quia hoc potest intelligi de die, quo ex matre natus est: sed hoc nihil videtur valere, quia secundum hanc generationem non habuit patrem, sed tantum matrem. **Respon.** Dicendum, verbum illud intelligendum est causaliter. Secundum enim generationem ex matre descendisse, quia fecit generari. Similis expositio super illud *March. 4.* Potens est de lapidibus illis suscitare filios Abraham. *Glo. in huius testimonium rei Deus de Sara genuit filium, id est fecit generari.*

Splendor autem non semel.

Dub. 10. Contra, si hoc simile rectum est videtur quoddam filius non semel nascatur, ergo queritur, quare magis generatio filij assimilatur splendori, quam alijs rebus, maxime cum non generetur a luce splendor, nisi ad presentiam corporis obiecti? Præterea filius

Respon. Quod lux, non ergo splendor lucis. **Resp.**

11. Dicendum, quod generatio filij habet in se perfectam conformitatem, coeternitatem, & aequalitatem: & quia in creatura una simul hæc non possumus invenire, ideo capimus ex multis, & ideo multas isti assimilamus. Quantum ergo ad conformitatem, similis est generationi verbi quod est proles, perfecte representat illum a quo est. Quantum ad coeternitatem, similis est egressui splendoris a luce, in quo est coeternitas, propter lucis æternitatem. Quantum ad aequalitatem, similis est generationi viventis ex vivente, quod generat sibi æquale omnino, & sic diversimode comparatur a sanctis. Comparat ergo Origenes ad egressum splendoris, non quantum ad iterationis assimilationem, sed quantum ad privationem intermissionis, siue interpolationis. Et nota, quod differunt splendor, radius, & lumen, cum omnia dicant influentiam a luminoso, quia radius dicit emissionem secundum diametricalem distantiam, lumen, secundum circumferentiam: utrinque tamen in profundum transferentis, splendor dicit repercussionem ad corpus transparentis, ter-

sum, & limitatum, sed tamen hic Origenes notat splendorem, lumen pergruens a luce. Ad illud ergo quod obijciatur, quod filius est lux, dicendum, quod lux habet in se naturam manifestandi, & ita respicit cognitionem, & appropriatur filio. Habet in se vim multiplicandi, siue generandi splendorem, & ita appropriatur patri.

Et quod cum sacramento scientiæ suæ ex eo nascitur.

Videtur enim male dicere, quia secundum hoc quod pater secundum sacramentum scientiæ generat filium, ergo scientia est ratio generandi. **Respon.** Dicendum, quod Hilarius vocat hoc sacramentum sacrum secretum, dicit autem filium nasci cum sacramento scientiæ, quia filij generatio non tantum sacra, sed etiam secreta est: non inquam Deo secreta, sed nobis, quia nos eam non comprehendimus, ipse autem pater perfecte novit eam: ideo dicit cum sacramento, &c.

Quod autem ex vivo.

Videtur hoc falsum, quia pater nascitur de patre, & matre viventibus, & tamē utrumque habet. scilicet imperfectionem, & novitatem. **Respon.** Ratio Hilarii. sicut pater per litteram sequentem intelligenda est de vivo per essentialitatem: ubi enim est vivens per essentialitatem, non fit ex non vivo vivens, sicut fit in vivente per participationem, ubi non generatur vivum ex vivo, nisi per non vivum, ut patet, quia homo non generatur ex homine nisi mediante semine.

Neque ex derivatione, sed ex virtute natiuitas est.

Videtur male dicere, quia secundum Dionysium, & Anselmum, pater se habet ad filium, & spiritum sanctum, ut fons, & illi, ut rivuli: sed rivus est a fonte per derivationem. **Respon.** Dicendum, quod natiuitas, quæ est per derivationem, attenditur quantum ad transmutationem aliquam circa illud quod transmutatur, & ita dicitur passionem quandam, ac per hoc infirmitatem, sed vivens quod est vita, est

Dub. 11

Respon.

Dub. 12

Respon.
7. de Tri.
a medio.

Dub. 13

Respon.

est æternus purus, & ita vita pura, i qua non est infirmitas, sed pura actualitas, & ideo vult. Hilar. dicere q̄ pater generas est tota vita, & quod generat non est per passionem, vel demutationem, seu diminutionem, quæ attendit in deriuatione, sed per omnimodam virtutem, ergo filius genitus est virtus non per mutationem natus.

Vbi autē pater auctor est, ibi & nativitas est.

Dub. 14. Videtur q̄ improprie dicat, quia auctoritas dicit causalitatem, sed hæc non recipitur in diuinis, ergo &c. **Respon.** 16. dicens, q̄ auctoritas dicit quandam principalitatem, siue auctoritatem in persona, quæ nihil habet ab alio, sed ab ipso omnes, & ita auctoritas in patrem est innascibilitas, vnde non dicit causalitatem, sed priuationem principij, & per hoc summam principalitatem.

Quod ab æterno.

vbi supra. Innuit. Hilar. hic tale argumentū. Si filius non est generatus, siue natus ab æterno, generatio eius non est æterna, & si hoc, pater non est generat ab æterno, ergo pater non est æternus, ergo qui derogat æternitati filij derogat æternitati patris. Sed ista ratio non videtur valere, quia similiter ego arguam ex parte creatoris, & creaturæ, sed creatura non est æterna, non enim ab æterno creauit Deus, & ita non est creator æternus.

Respon. 17. Respon. dicens, q̄ non est simile, sicut patet ex sequenti eius quod Hilarius supponit, q̄ esse patrē sit proprie propriū illius personæ, ergo cum tale semper conueniat. Autaliter res non habet esse perfectum, sequit de necessitate, aut filius est æternus, aut pater ab æterno non habet esse perfectum, creare vero, & si solius Dei sit, tñ ratione connotati habet imperfectionem coniunctam, s̄m quam non tñ impossibile, sed ē non intelligibile est aliquid ab æterno creari.

Sed seipsum demutare nascendo.

Dub. 15. Contra. quia s̄m hoc cum fili⁹ Dei

prius esset, & postea ex virgine natus, sic ergo esset mutatus. **Respon.** dicens. Respond. dicens. quod Hilar. intelligit s̄m eam 18 dem naturam, s̄m quam prius erat: si. n. s̄m eandem naturam prius erat, & postea natus est, necesse est quod secundum illam naturam mutatus sit: sed si secundum aliam naturam, oportet mutationem fieri in illa natura, sed non in persona, cum illa natura non dicatur aliquid in persona, sed magis aliquid cum persona. Vnde nulla sit mutatio in illa natura.

AD intelligentiam eorum qui dicit Magister de generatione æterna, in præfati dist. quatuor principaliter queruntur. Primo querit, verum in diuinis sit ponenda gñatio. Secundo, dato quod sit, verum gñatio in diuinis sit ponenda personarum distinctiua. Tertio querit, verum illa generatio sit æterna. Quarto & vltimo queritur, verum illa generatio sit terminata.

Artic. vñ
cus.

Q V A E S T I O I. C O N C L V S I O.

Cum natura diuina sit communicabilis, ibique sit aptitudo actui, coniuncta in diuinis est perfecta generatio.

VOD generatio sit in diuinis, ostenditur primo a minori. Multo fortius debet esse generatio in eo qui generatio

Fundamentum.

nem alijs tribuit, q̄ in his quæ recipiunt, sed generatio est in creatoris, ergo & in Deo qui tribuit. Et hoc est quod dicitur in Esa. vi. Si ego qui generationem alijs tribuo sterilisero? dicit dominus, quasi dicat non. Item, ostenditur illud idē a posteriori. Per prius enim est paternitas in Deo, q̄ in creatura, sed paternitas, & generatio vere est in creatura, ergo & in Deo. Quod prius sit ibi, dicit Apostolus Ephē. 3. Ex quo omnis paternitas in celo, & in terra nominatur. Itē, ostēditur hoc ipsum a simili. Quia omnis quod perfectionis est. attribuendum est Deo, i quo est summa omnis perfectionis.

Arist. 5.
Meth.
c. de perf.

fectionis, sed generatio est perfectio-
nis in creatura, ut vult Philosophus,
quia perfectum est quod potest gene-
rare quale ipsum est, ergo &c. Item,
illud idem ostenditur illa ratione. Di-
uina natura est summe bona, & adua-
lissima, ergo summe potest, & vult se
communicare, sed prima, & summa
ratio communicandi est in genera-
tione, ergo necesse est in diuinis pone-
re generationem. Contra: Generatio
in creaturis, aut est perfectionis, aut
imperfectiois. Si perfectionis, tunc
ergo cum substantiæ spirituales, &
incorporales sint nobilissimæ, debet
in eis generatio esse, ergo cum non sit
in eis, non est nobilitatis, sed quod
non est nobilitatis non est in Deo, er-
go &c. Item, ubi est generatio, ibi est
variatio: generatio enim est species
motus, & inter omnes species motus
maior est variatio in motu secundum
substantiam, quia est entis in potentia,
minor in motu secundum locum: ergo cum
in Deo non sit variatio, nec aliqua spe-
cies motus, etiā illa quæ minima est,
vel loci mutatio, ergo nec generatio.
Item, ubi est generatio, ibi est corruptio.
Vnde Auctor & causis, p. pp. longe
statè a principio reliquo modo cōpleuit
esse Deum continuam etiam in his fi-
cien: generationem & huiusmodi si-
gnum est quoddam sola corruptibilia ge-
nerant, & generantur in creaturis,
sed in Deo nulla cadit corruptio, er-
go nec generatio. Item, ubi est gene-
ratio, ibi nutritio. Vnde ad tot, & plu-
res se extendit vis nutritiua, quæ ge-
neratiua, sed in Deo non est vis ni-
tritiua, ergo nec generatiua, ergo nec
nutritio, nec generatio, ergo gene-
ratio non est in diuinis.

19. R E S P. dicendum, quoddam genera-
tio ponenda est in diuinis esse, huius
ratio potestissima est, ut credo, quia
omnis natura est communicabilis, &
quæ in Deo propter sui nobilitatem
est aptitudo ad alii coniuncta, immo
ipse actus, oportet quod natura sit plu-
bus communicata, sed non possunt
esse plures ab vna natura, quin vna
sit ab alio, vel ambo a tertio, ergo cū
ante diuinas personas nihil sit, opor-
tet quoddam vna sit ab alia, & quoniam

sunt conformes in natura, & genera-
tio est emanatio secundum conformitatem
naturæ, ideo credo quoddam necesse est
in diuinis ponere generationem. Ut
autem intelligatur per quem modum,
Notandum, quoddam generare de sui pro-
pria ratione est similem sibi in sub-
stantia, & natura producere. Sibi ve-
ro similem in natura producere tri-
pliciter est. Aut per impressionem suæ
similitudinis in alio, & sic generatur
character a sigillo, lunien a luminoso,
species ab obiecto. Alio modo per edu-
ctionem speciei consimilis ab alio, &
sic generatur elementum ab elemen-
to. Tertio modo per productionem
similis de simili, siue de seipso, & sic
generatur animatum ab animato, &
isteterius modus est perfectior. Vnde
non reperitur nisi in substantiis
habentibus formam nobilem quæ est
vita. Et iste modus generationis est
secundum nascentiam, & est in Deo,
& creaturis, sed differt, quia pro-
ducere alium ex seipso, potest esse du-
pliciter, vel ex se toto, vel ex parte
sui. Ex se toto, non potest producere,
nisi ille cuius essentia potest esse in
pluribus vna, & tota. Nam si non pot-
est esse in pluribus vna, & tota, si ge-
nerans dat totam suam substantiam, ge-
nerato, tunc substantia tota transiit in
generatum, & generans perdit sub-
stantiam totam generando, quoddam
non potest. Ideo ad hunc necesse est quod
talem habeat substantiam, quæ vna, &
tota sit in pluribus, talis autem substā-
tia non est nisi substantia habens sum-
mam simplicitatem, hæc autem est
sola diuina essentia, in qua propter
summam simplicitatem suppositum
non addit ad essentiam. Vnde nec ip-
sum coarctat, nec limitat, nec formæ
multiplicat, & ideo in eo potest esse
generatio communicans eandem sub-
stantiam totam, & talis generatio est
omnimodæ perfectionis, & in solo
Deo reperitur, rationes a dicta. Alio
modo contingit aliquem ex se pro-
ducere quantum ad partem sui. Sic
pater naturalis generat filium, partem
substantiæ transmittendo, & descen-
dendo, & hæc generatio necessario est
cum transmissione, quia eorum pars
decia

decisa, non habet actum totius, necesse est quod per mutationem acquirat, sed quod acquirat quod non habet variatur, ideo hæc generatio est mutatio, & habet variationem coniunctam, & etiã cum corruptione advenia. Quia enim aliqua pars generantis deperditur, generans est à quo potest fieri ablatio, & ita corruptio. Est etiã cum conservacione adiuncta, quia. n. fit deperditio, necesse est quod p. nutrimentum fiat restauratio, & ideo generatio in creatura & perfectionis, & imperfectionis est. Perfectionis à parte virtutis producentis, imperfectionis à parte subiecti diuisibilis, & ideo est in solis animatis quæ habent formam perfectionis. i. animam, & ipsum. i. corpus, & animam, defectibile, & restaurabile. Generatio vero in diuinis est omnimodæ perfectionis. Quod enim nõ est ex parte, ideo est, quia habet actu speciem. Et ideo nec ibi est in natura imperfectio, nec variatio, quia nihil nouum acquiritur. Nec corruptio, quia nihil admittitur. Nec nutritio, quia nihil restituitur, & ex hoc patet solutio obiectionũ, quia gñatio de toto est tantę perfectionis, quod non potest esse in creatura aliqua generatio vero ex parte, tantam habet imperfectionem adiunctam, ut non possit esse circa substantiã inuariabilem, & incorruptibilem, & simplicem, nõ solum in natura increata, verumetiam in natura creata. Aliæ rationes probant de generatione, quæ est ex parte &c.

QVÆSTIO II.

CONCLUSIO.

Generatio in diuinis facit reale distinctionem inter generantem, & genitum contra Sabelium, non tamen essentialem contra Arrium.

TRVM generatio in diuinis fit personarum distinctiua. Et quod sic ostenditur hoc modo. Aug. dicit circa princi-

pium de tri. Nulla res est quæ seipsam gignat, ut sit, si ergo gignat, aliam gignit, sed inter aliam rem, & aliam, est distinctio, ergo &c. Item, generatio est emanatio, sed ubi est emanatio, ibi est multiplicatio, siue pluriplificatio, ubi autem multiplicatio, ibi & distinctio, ergo ubi gñatio, ibi necessario est distinctio. Item, gñatio in diuinis est relatio, sed relatio importat respectum, & ordinem, sed ubi respectus, & ordo, ibi suppositorum, & relatorum, siue ordinatorũ distinctio, & sic &c. Item, minor diuersitas suscinetur à supposito, vel in supposito composito, & multiplici, q̃ substantia simplici, & vniformi, sed relatiua opposita non stant simul in eodem indiuiduo creato, ergo nec i. simplici hypostasi. Probatio medix. Bene sequitur, Sortes est pater Platonis, ergo non est filius eius, vel est distinctus ab eo, ergo multo fortius in diuinis. Contra. Pater generando filium, dat ei totũ q̃ habet, sed habet essentiam, & personam, ergo dat ei essentiam, & personam, ergo sicut filius non distinguitur à patre essentialiter, ita nec personatiter, ut videtur. Item, p̃r communica-
tione essentiam suã propter summas i. suam simplicitatẽ, sed æque simpliciter est persona, & essentia, ergo quia ratio ne communicat essentiam, & communicat & personam. Item, in patre idem est natura, & persona, ergo impossibile est quod communicet vnum, quia communicet aliud, ergo si dat naturam, & personam. Itẽ, videtur quod relatio non distinguat aliqua ratione, quia vnus, & idẽ punctus est principium, & finis, respectu diuersarum linearum, ergo si istæ relationes non sunt distinctiue, videtur similiter q̃ nec paternitas & filiatio. Si dicas, q̃ non omnes relationes distinguunt, sed solum mutas, ut principium, & principiatum, finis, & finium. Contra, pater & filius se habent, ut in illis, & intellectum, ut dicit Ansel. in sed idem non potest esse intelligẽs, & intellectum, ergo &c. Item, maior est repugnancia in contrariis q̃ in relatiuis, sed albedo, & nigredo q̃ sunt contraria non faciunt distinctionem cir-

IODA

Ad opp.

Fundamentum.
1. de trin.
cap. 1

Ansel. in
Monolog.
cap. 60.

Pro est pluralitas essentiarum, siue naturarum, tunc cum intellectus nature precedit personam, & non natura ex personis, sed persona ex natura sic necesse est personam esse compositam, & inde est quod in diuinis magis est unitas nature, cum pluralitate personarum, quam e conuerso.

QVÆSTIO III.

CONCLUSIO.

Generatio in diuinis est æterna propter summam generantis fecunditatem, & geniti summam equalitatem.

Funda-
menta.
2. Meth.

TRVM diuina generatio sit æterna. Quod sic, ostendit hoc modo. In creaturis operas naturaliter operatur quod cuius potest, & de perfectione agentis est, quod ciuissime possit operari, ergo cum productio filij à patre sit per naturam, & summam potentiam, quicquid fuit pater, genuit: sed fuit ab æterno, ergo &c.

22. Meth.

Item, de perfectione generationis est, ut quod generatur æquetur generanti, ergo cum diuina generatio sit perfectissima, filius erit patri per omnia equalis, sed pater est infinitus duratione, ergo & filius. Itē, intelligere se coæternū, est mentis diuinæ. Nunquid non est ponere quod de non intelligente sit Deus factus intelligens, sed verbum est coæternum menti intelligenti, ex hoc non. Quod mens se intelligit, verbum gignit. Si ergo propriissime filius est verbum, est coæternum patri, ex hoc est quod dicit beatus Iohannes. In principio erat verbum.

Item, idem ostenditur per impossibile, ut quod cepit esse, est mutatum secundum substantiam, sed omne quod incipit generari, incipit esse, ergo omne quod incipit generari, est mutatum secundum substantiam, sed generatio est de substantia generantis, ergo ubi incipit esse generatio, substantia generantis mutatur, sed substantia Dei patris secundum esse est immutabilis, ergo generatio non incipit in diuinis. Contra. Sicut se habet corruptio ad non esse ex parte finis, sic generatio ex parte principij,

sed omne quod corrumpitur desinit esse, ergo omne quod generatur incipit esse, sed nullum tale est æternum, ergo &c. Item, quicquid producit diuinam essentiam, est ipsi posterius tempore, siue duratione, ergo pari ratione quicquid producit diuinam personam, cum essentia, & persona sint idem. Item, in Deo idem est suum esse, & sua duratio, sed filius habet principium essendi, ergo habet principium durationis, sed quod habet principium essendi, incipit esse, ergo &c. Item, pater caret principio, & caret initio, ergo qua ratione communicat filio non habere initium, eadem ratione coicatur ei non habere principium, aut si non hoc, nec illud.

RESP. dicendum, quod generatio filij est æterna, tum ratione generantis, tum ratione geniti. Ratione generantis, per summam & perfectam fecunditatem. Ratione geniti, per summam, & perfectam equalitatem: quarum utraque conditio tollit ne filius sit posterius patre, sicut visum est in opponendo. Alia ratio est per summam in utroque: actualitatem, in qua non distat actus à potentia, nec posse antecedere esse.

AD illud quod obijciatur quod corruptio ponit terminum finalem. Dicendum, quod corruptio semper dicit variationem & mutationem, & ita conuersionem entis in non esse, & ideo ponit terminum finalem. Sed generatio aliquando dicit mutationem, ut in creaturis, & sic ponit terminum initialem, sed in diuinis non dicit mutationem ex non ente, sed emanationem ab ente.

AD illud quod obijciatur, quod essentia nihil producit nisi ex se. Dicendum, quod sicut persona producit aliam personam, sic essentia aliam essentiam. Aliam aut creaturam essentia ex se ipsa non producit, cum ipsa sit immutabilis. Nec ex alia, quia similiter esset quære, unde producit illam aliam: & sic necesse est in productione prima creaturæ, quod producat ex nihilo & omne se productum, habet esse post non esse, & ita initium. Persona autem non de nihilo producit personam, & ideo non facit de non ente ens, quod ideo nullum ponit initium talis productio.

AD aliud quod obijciatur, quod filius habet beat

Ad oppo-
sitionem.
3. Phy.

se depedet omnino a principio producente existente in sua actualitate, & sunt motus, & mutationes. Quædam sunt in quibus est idem fieri, & esse, & factū esse, & sunt illa quæ habent esse permanentis, & totaliter dependent a principio producente, existente in sua actualitate p eundē modum per quē sunt in principio, non tñ in se, sed etiā respectu producti, ita cōsimilis modus actualitatis attendatur q̄cum ad verum; & talia sunt influentia, siue corporales, siue spirituales. vnde August. 6. super Gen. ad litteram dicit, q̄ lumen semp nascit̄, & dum nascitur est, vnde aer semper est illuminatus, & semper illuminat̄. Similiter omnino dicendū de lumine sp̄iali quod est gratia. Si igitur filius Dei habet esse permanentissimum, & esse coniunctissimū principio producti, & in sui actualitate existenti, quia ipse est filius, & purus actus, omnino idem est in ipso nasci, & natum esse, & ideo semp nascitur, & semp est natus, & semper est, & nunq̄ desinit nec cessat generari, nec pater ḡnare.

17 Cum ergo quæritur, an ḡnatio filii sit terminata, distinguendū est terminatum, quia aut excludit imperfectionē, & sic ḡnatio filii est terminata, quia perfecta, cum simile, imo idem sit generari, & generatū esse. Si vero exclu-

dāt durationē, falsa est, quia semper durat. Concedo ergo q̄ ḡnatio filii ē interminata rōne definitionis: quia nunquam desinit ḡnari, sicut probant rōnes ad secundam partem adductæ.

AD illud qd̄ obicitur in contrariū, q̄ qui semper nascitur nunq̄ est natus, dicendū, q̄ verum est in illa generatione in qua differt nasci & natū esse, sed nō talis est generatio diuina; attamen, quia generatio diuina intelligitur per ḡnationem creatam, & in creaturis de p̄fecto nato non dicitur nasci, sed natum esse, ideo vult Aug. q̄ melius d̄r filius natus esse, quia intelligibilis est, non quia ei non conueniat nasci. AD illud quod obicitur q̄ produci terminatur ad productum esse, & similiter nobilius est generatum esse q̄ generari. Dicendū, q̄ oīa ista tñ ibi habēt locū, vbi differt ḡnari, & generatum esse. In illa autē generatione locum non habent.

AD illud quod vltimo obicitur in generatione quæ semper est in generando &c. Soluendū est per interemptionem, non enim est verum q̄ generatio semper ens, semper de nouo aliquid producat: quia radius semper oriē a sole, nec tñ semper eius productio iteratur, nec succedit, sed a sua origine continuatur in esse.

HIC DE SPIRITV SANCTO AGITVR, ET prius, quid sit amor patris, & filii dicitur.

DISTINCTIO X.

De æterna p̄fessione spiritus sancti quātū ad p̄sonā quæ procedit.

Cap. 17

NUNC post filij æternitatem de Spiritu sancto, quantum Deo donante videre conceditur: disseramus. Spiritus sanctus amor est, siue charitas, siue dilectio patris, & filij. Vnde Augu. in 15. lib. de Trin. ait, Spiritus sanctus nec patris est solius, nec filij est solius, sed ambōrum; & ideo communem, quia inuicem se diligunt pater & filius, nobis insinuat charitatem.

Quod spiritus sanctus propriē dilectio dicatur, & tamen trinitas sit dilectio.

IOANNES autem in epistola canonica ait, Deus charitas est: non dixit, Spiritus sanctus charitas est. Quod si dixisset, & ca. p̄r- abioluior esset sermo, & non parua pars quæstionis decisa: sed quia dixit, Deus charitas est, incertum est, & ideo quærendū est, verum

utrum Deus pater sit charitas, an filius, an spiritus sanctus: an Deus ipsa trinitas, quia & ipsa non tres Dij, sed vnus est Deus. Ad hoc Augustinus in eodem libro ita dicit. Nescio cur sicut sapientia & pater dicitur, & filius, & spiritus sanctus, & simul omnes non tres, sed vna sapientia: non ita, & charitas dicatur pater, & filius, & spiritus sanctus, simul omnes vna charitas. Non ideo tamen quisquam nos inconuenienter aestimet charitatem appellare spiritum sanctum: quia & Deus pater, & Deus filius potest charitas nuncupari: sicut propriè verbum Dei etiam sapientia Dei dicitur, cum & pater & spiritus sanctus sit sapientia.

Sicut verbum Dei propriè dicitur sapientia & tamen tota trinitas dicitur sapientia: ita & spiritus sanctus propriè dicitur charitas: & tñ pater & filius & spiritus sanctus dicitur charitas.

Ex eodem lib. c. eodē sed paulo inferius.

SI ergo propriè aliquis horum trium charitas nuncupari debet, quis aptius quàm spiritus sanctus? ut scilicet illa summa simpliciq; natura non sit aliud substantia, & aliud charitas: sed substantia ipsa sit charitas, & charitas ipsa sit substantia, siue in patre, siue in filio, siue in spiritu sancto: & tamen spiritus sanctus propriè charitas nuncupatur. Ecce his verbis apertè dicit Augu. quod in trinitate charitas aliquando refertur ad substantiam, quæ communis est trium personarum & tota in singulis: aliquando specialiter ad personam spiritus sancti: sicut sapientia Dei aliquando pro substantia diuina, aliquando pro filio propriè accipitur, & hoc in multis fieri reperitur.

Exemplis firmat eadem nomina propriè & vniuersaliter accipi.

Eisdem li. & capit. Ioan. 1.

PLVRIBVS enim exemplis doceri potest, multa rerum vocabula & vniuersaliter poni, & propriè quibusdam rebus adhiberi: sicut Legis nomine aliquando simul omnia Veteris Testamenti significauerunt eloquia: aliquando autem propriè vocatur Lex, quæ data est per Moysen. Multa alia suppetunt exempla, sed in re aperta vitanda est longitudo sermonis. Sicut ergo vnicum Dei verbum propriè vocamus nomine sapientia, cum sit vniuersaliter & spiritus sanctus & pater ipsa sapientia: ita spiritus sanctus proprio vocabulo charitas nuncupatur, cum sit pater & filius vniuersaliter charitas.

Authoritatem ponit quòd filius propriè dicitur sapientia.

De spiritu sancto testimoniu querit, &

SED Dei verbum, id est, vnigenitus Dei filius, apertè dictus est Dei sapientia, ore Apostoli dicentis, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Spiritus autem sanctus vbi sit dictus charitas, inuenimus: si diligenter Ioannis Apostoli eloquium scrutemur: qui cum dixisset, Diligamus inuicem, quia ex Deo est dilectio: adiunxit, Et omnis qui diligit, ex Deo natus est, quia dile-

ctio

Etio Deus est. Hic manifestauit se dixisse eam dilectionem esse Deum, quam dixit ex Deo. Deus ergo ex Deo est dilectio: sed quia & filius ex Deo patre natus est, & spiritus sanctus ex Deo patre procedit, quem potius eorum hic debeamus accipere, dictum esse dilectionem, merito queritur. Pater enim solus ita Deus est, ut non sit ex Deo: & ideo dilectio, quæ ita Deus est ut ex Deo sit, non ipse pater est, sed aut filius, aut spiritus sanctus. Sed in consequentibus cum Dei dilectionem commemorasset Ioannes, quia dilexit nos, & hinc hortatus esset ut & nos inuicem diligamus, atque ita Deus in nobis maneat: quia utique dilectionem Deum dixerat, statim volens de hac re apertius aliquid eloqui, inquit. In hoc cognoscimus, quia in ipso manemus, & ipse in nobis: quia de suo spiritu dedit nobis. Spiritus itaq; sanctus, de quo dedit nobis, facit nos in Deo manere: & ipsum in nobis. Hoc autem facit dilectio. Ipse ergo Deus est dilectio. Deus ergo spiritus sanctus, qui procedit ex Deo, significatur ubi legitur, Deus dilectio, & dilectio ex Deo est. Ecce his verbis aperte dicit August. spiritum sanctum esse charitatem patris & filij: & in tantum quoque sermonem produxit, ut videatur dixisse spiritum sanctum non solum esse dilectionem patris & filij, quæ se inuicem & nos diligunt: sed etiam quæ diligimus Deum. Sed utrum ipse sit charitas, qua nos diligamus Deum, in sequenti explicatur.

In eod. c.
Distin. 17.
primi.

Redit ostendere quod proposuerat. scilicet quod spiritus sanctus sit amor, quo pater à filio, & filius à patre diligitur.

N V N C verò quod incepimus ostendere curemus, scilicet spiritum sanctum dilectionem esse, siue amorem patris & filij: quo scilicet pater diligit filium & filius patrem. De hoc Hieron. super 17. psal. ait, Spiritus sanctus nec pater est, nec filius: sed dilectio, quam habet pater in filium, & filius in patrem. Augu. quoque in 6. lib. de Trinit. ait, In omnibus equalis est patri filius, & est vnus eiusdemq; substantiæ. Quapropter etiam spiritus sanctus in eadē vnitate substantiæ, & æqualitate consistit.

In tom. 8.
circa illud
Diligite
domine.
In fi. 4. c.
In principio 8. cap.

Quid sit spiritus sanctus hic aperitur.

S I V E enim sic vnitas amborum, siue sanctitas, siue charitas, manifestum est, & non aliquis duorum est, quo vterque coniungitur: quo genitus à gignente diligitur, genitoremq; suum diligit, sintq; non participatione, sed essentia sua. neque dono superioris alicuius, sed proprio suo seruantes vnitatem spiritus in vinculo pacis. Ecce hic habes spiritum sanctum esse, quo filius diligitur à patre, & pater à filio: & quo illi duo seruant vnitatem pacis: Spiritus ergo sanctus, ut ait, Augu. in eodem, commune est aliquid patris & filij, quicquid illud est. At ipsa communio consubstantialis, & coætterna est: quæ si amicitia conuenienter dici potest, dicatur: Sed

Ad Eph. 4

Lib. 6. de Trinitate. ca. 5. aptius dicitur charitas, & hæc quoque substantia: quia Deus substantia est, & Deus charitas est. Tria ergo sunt, & non amplius: vnus diligens eum qui de illo est, & vnus diligens eum de quo est, & ipsa dilectio, quæ si nihil est quomodo Deus substantia est?

Quod spiritus sanctus sicut communis est patri & filio, ita commune nomen habet proprium.

HIC notandum est, quod sicut spiritus sanctus in trinitate specialiter dicitur charitas, quæ est patris & filij vnio: ita & nomen tenet propriè, quod patri & filio communiter quodam modo congruit. Vnde Augu. in 15. lib. de Trinitate. Si charitas, inquit, quæ pater diligit filium, & patrem diligit filius, ineffabilem communionem demonstrat amborum, quid conuenientius, quàm vt ille propriè dicatur charitas, qui spiritus est communis ambobus? Hoc enim sanius creditur & intelligitur, vt non solum spiritus sanctus charitas sit in illa trinitate. Sed non frustra propriè charitas nuncupatur, propter illa quæ dicta sunt: sicut non solus in illa trinitate, vel spiritus est, vel sanctus. quia & pater spiritus, & filius spiritus: & pater sanctus, & filius sanctus: & tamen ipse non frustra dicitur spiritus sanctus. Qui enim est communis ambobus, id vocatur ipse propriè, quod ambo communiter. Alioquin si in illa trinitate solus spiritus sanctus est charitas, profecto & filius non solius patris, sed etiam spiritus sancti filius inuenitur. Ait enim Apostolus de Deo patre, Transulit nos in regnum filij charitatis suæ. Si ergo non est in ista trinitate charitas Dei, nisi spiritus sanctus, filius est etiam spiritus sancti. Sed quia hoc absurdissimum est, restat vt non solus ibi sit Charitas spiritus sanctus: sed propter illa, de quibus satis disserui, propriè sic vocatur.

De æterna processione spiritus sancti quantum ad personam quæ procedit.

DISTINCTIO X.

Nunc post filij æternitatem de spiritu sancto, quantum Deo donante &c.

Expositio
Diuisio.

SV P R A egit Magr de generatione filij, hic autè agit de processione spiritus sancti. Et quia gemina est processio spiritus sancti, æterna, & temporalis, primo agit de processione æterna, secundo de temporali. j. distinctio. 14. Præterea diligenter annotandum est, quod gemina est processio spiritus sancti &c. Et quoniam processio spiritus sancti tripliciter potest con-

parari. scilicet ad personam ad quæ est, & ad principium a quo est, & ad generationem a qua distert, ideo hæc pars habet tres. In quarum prima Magr agit de processione spiritus sancti quæ ad personam quæ procedit. In secunda quantum ad principium a quo. j. distinctio. 11. Hic dicendum est spiritus sanctum &c. In tertia vero agit de seipsa per comparisonem ad generationem, a qua distinguitur. j. distinctio. 13. Post hæc considerandum est quantum ad talibus, quales nos sumus. Item, prima pars quæ continet plentem distinctionem habet quatuor partes. In prima dicitur quod spiritus sanctus procedit vt amor, siue charitas, vel dilectio, & hoc probat auctoritate Augu. In secunda vero, quia hic erat dubium quod spiritus sanctus erat charitas, mouet quæstionem,

tem, & soluitur ibi. Et ideo querendum, verum Deus pater. In tertio vero solutionem per auctoritatem confirmat, cum quantum ad distinctionem, quia est per communem acceptionem, & propriam, cum etiam quantum ad veritatem ibi. Pluribus exemplis doceri &c. In quarta vero, & ultima predictae solutionis assignat rationem, ostendens quod spiritus sanctus proprie dicitur charitas, cum charitas sit nomen coe, & hoc ibi. Hic notandum est, quod sicut spiritus sanctus in trinitate.

Spiritus sanctus amor est, siue charitas.

Dub. 1. Queritur verum charitas & dilectio differant, & quod sic videtur per Hieronimum dicentem. Amor est rationalium & irrationalium, dilectio rationalium tantum. Sed contra Dionysium, de divinis nominibus. c. 4. Mihi videntur theologi, communem quid dicere dilectionis & amoris nomine. & ibidem reprehendit distinguentes, dicens, quod facine vim in leuibus sonis, quasi nos non possumus?

Respon. Quamuis per bis duo, & patrum per natale solum significare. Resp. Alii voluerunt dicere quod differunt, quia dilectio dicitur illa proprie quia est ex voluntate ordinata, sed amor & affectio libidinosa, sed hanc distinctionem est contra Dionysium, & contra Augustinum, super Iohannem. & contra canonem sacre scripture: quia dominus primo quasi suum Petrum, Simon Iohannis diligit me, & postea dicit amamus & ita pro eodem accipiuntur, & hanc differentiam reprehendit Dionysius. Rationem tamen nihilominus aliqua differentie assignari.

Supra Io. Quamuis enim de via & eadem possint dici affectione, tamen alia, & alia ratione. Amor undique affectus adhesionem respectu matris. Unde Dionysius, amorem mutuum dicimus, dilectio vero, ultra hoc addit electionem, unde dilectio ex diuersis electione. Vnde Cant. 5. Dilectus meus elegit ex millibus, charitas autem ultra illa addit magnam affectionem. Charum enim dicitur illud quod magni precij estimatur, secundum quod Apostolus in epistolis suis vocat fideles charissimos. ad Timotheum. 1. &c.

De diuini nominis.

Proprie verbum Dei, etiam Dei sapientia dicitur.

Dub. 2. Dubitatur de hac voce proprie, quia aut accipitur proprie, quia soli conuenit, aut proprie, quia appropriata. Quia si soli, hoc est falsum, quia sapientia nullo modo dicitur proprietate personalem. Si proprie, quia appropriata, hoc nihil facit ad propositum, quia Magister vult inquirere proprietatem spiritus sancti, non appropriatum. Et iterum. Charitas vero magis appropriatur patri, quam quod dicitur in illa prola, charitas pater est. Item, hic vero per Richardum, quod amor gratuitus est in patre, in spiritu sancto debitus, & filio ex veroque promixtus, ergo cum charitas dicatur amor gratuitum, debet ergo appropriari patri. Resp. dicendum, quod non est omnimoda similitudo, sed in hoc est similitudo, in eo congrue potest appropriari manente unitate vocis, vel significationis. Pater similiter aliquod nomen simul dici per proprietatem, & per essentiam manente unitate vocis, & significationis, & tamen est de se coe, & tale est hoc nomen charitas. Aliiter potest dici, quod charitas est commune, & proprium, & appropriatum. & Augustinus primo ostendit, quod est appropriata per similitudinem ad sapientiam, & post ostendit quod est proprium, infra ea, dicitur. Nunc vero quod incepimus ostendere, &c. Unde ex hac auctoritate non habet quod charitas sit proprium, sed solum quod appropriatum. Sed tamen ex alijs verbis Augustini, habet, quod charitas non solum est appropriata, sed et proprie proprium spiritus sancti. Ad illud quod obijciunt, quod charitas appropriatur patri, dicendum, quod charitas habet duplicem comparisonem ad virtutes alias. Comparatur enim ut mater, ut dicit Ambrosius. comparatur ut vinculum, ut dicit Apostolus Coloss. 3. Charitas est vinculum perfectionis, ratione primi appropriatur patri, ratione secundum spiritui sancto. Ad illud quod obijciunt de Richardo, dicendum quod gratuitum non dicitur proprietatem amoris, siue amandi, sed proprietatem personarum, quae datur, & non recipit.

15. de Tri-
cap. 17.

3

4

Spiritus sanctus est dilectio qua
pater & filius se inuicē, &
nos diligunt.

Dub. 3.

Queritur utrū pater, & filius dili-
gant nos spiritu sancto. Vtrum. n. se
diligant spiritu sancto, spiritus di. 3. 2.
vbi istā quæstionem spāliter mouet,
sed prima vř omnino falsā, & impro-
pria. Cum. n. dr, pater & filius dili-
gunt nos &c. constat qđ verbum dili-
gendi tenetur essentialiter, ergo si di-

vbi supra.

Respon-

6

ligāt spiritu sancto. sunt spiritus san-
ctus. Et iterū dicit Aug. qđ hoc nullo
modo conceditur, pater diligit se. s. s.
quia diligere tenet essentialiter, ergo
similiter in pposito. Resp. qđ quidam
dicunt qđ ablatius ille exponitur p
hanc præpositionem, p, cum accusa-
tiuo. i. p spiritum sanctum, & regula
est, qđ hęc præpositio per, cum verbis
trāsitiuis dicit subauctoritatem, cū
absolutis autem, auctoritatem. Vnde
cum diligere sit trāsitiuū, sensus est,
quōd pater, & filius diligunt nos per
spiritū sanctum, quasi diceret, pater
operatur p filium. Sed hęc explicatio
non vř conueniēs, quia similiter pōt
dici pater, & filius puniūt, siue odiūt
nos. s. s. quod non vult dicere Aug.
Propterea notandū, qđ diligere aliqñ
tenetur pure essentialiter, vt cum dr
pater, & filius diligunt se, aliquando
pure nominaliter, vt cum dr pater,
& filius diligunt se spiritu sancto, si-
cut patebit. Aliquando partim essen-
tialiter, partim notionaliter, sicut cū
dr diligunt nos. s. s. & ex hoc patet,
quia idem est patre, & filium diligere
nos. s. s. scilicet spiritum sanctum no-
bis mittere, siue inspirare. Mittere, si-
ue inspirare autē importat actum no-
tionalem, & essentialē, qā sensus est
quōd spiritum producant, & donum
eius nobis conferunt, vñ dicit simul
s. s. pductionem, & gratiæ collationē,
& quis respectu actus essentialis non
recipiat habitudo ablatiui, recipit
tñ rationē notionis, sicut & hic, pa-
ter dicit se suo verbo, dicit etiā crea-
turas verbo, simili modo intelligen-
dum est in pposito.

Siue enim sic vnitas:

Dub. 4. Queritur quid dicatur per hoc

nomen vnitas. Aut vnitas dicit vni-
tatem essentialē, aut notionalē,
aut personalē. Non essentialē, quia
tunc nō esset amorum, sed triū. Nō
notionalē, qā. s. s. nō est cōis spiratio.
Non psonalē, quia pater, & filius
non sunt vnum in psona. Item, que-
ritur, quomodo hęc distinguantur
vnitas, sanctitas, charitas. Resp. dicen-
dum, qđ vnitas personaliter tenetur.
Sed attendendum, qđ vnitas aliquorū
dr dupliciter. Aut qua aliqui sunt
vnum, & sic patris, & filij nō est vni-
tas psonalis. Aut qua aliqui sunt vni-
ti, & sic patre, & filius vnica persona
vniuntur, sicut psona spiritus sancti
quæ est amor, & vinculum neciens.
Ad illud quod queritur, quomodo
differunt illa tria, dicendum, quōd
vnum addit supra alterum. Nā vni-
tas dicit conditionem omnis amoris,
qm̄ omnis amor est vis vnitua. San-
ctitas dicit conditionē amoris casti,
contra libidinosum, qui nō est purus.
Charitas dicit conditionē amoris
præcipui, ideo. n. charitas dr, quia est
amor inestimabiliter habens chari-
amatum.

Respon-

9

10

Sintque non participa-
tione.

Videtur non bene dicere, quia ser-
uare vnitatem spūs, est pducere spi-
ritū sanctum, ergo fm hoc pater, &
filius spiritū sanctū sua essentia pdu-
cūt, & ita vř essentialiter spirare. Itē,
vř etiam falsum, qđ dicitur non parti-
cipatione, quia pater, & filius parti-
cipatione spirationis seruant vnita-
tem, Resp. dicendum, quōd Aug. vult
ostendere duplicem modum vnitatis
esse inter patrem, & filium, qui est in-
ter mēbra Christi. s. naturæ, & volun-
tatis, sed differenter, qā in nobis est
vnitas naturæ p participationē vni-
cōmunis essentiz, sed non sumus ip-
sā essentia. Patre. n. & filius non par-
ticipant essentia quasi diuersimodum
sunt ipsa essentia. Similiter in nobis
est conformitas voluntatis per donū.
Dei quod vnit nos, sed pater, & filius
vniuntur non dono accepto ab alio,
sed spiritu proprio, & sic patet tñ sio.

Dub. 5

Respon-

6. de Trin.
cap. 5

Quia

Qui enim communis est am-
bobo.

Dub. 6. Contra, ergo fm hoc, pari ratione

Respon. Deus sit comune ambobo. Resp. di-

12. cendum, qd æquiuocatio est in cōmu-
nitate. Nā Aug. non vocat commune
quod est in pluribus, & de pluribus,
sed quod à pluribus, & ita commune
dī magis à cōiōne, q̄ à cōmunitate, vt
fiat vis in verbo, sicut fit inter vnio-
nem, & vnitatem. Et qm̄ charitas nō
tū dicit cōmunitatem, quia in pluri-
bus, sed cōmunionem per vnitatem
distinctorum, ideo quamuis dicatur
essentialiter, potest nihilominus dici
personaliter.

Artic. pri.

AD euidentiā eorum quæ di-
cuntur de spiritū sancto, in hac
parte, duo principaliter quærū-
tur. Primo qritur de modo, pceden-
di ipsius spiritus. Secundo de pprie-
tate ipsius. Circa primum quærūtur
tria. Primum est verum in diuinis sit
necesse ponere psonam procedentem
p modū liberalitatis. Secundū, utrū
sit necesse ponere personam procedē-
tem per modum amoris. Tertiū, si sit
necesse ponere personam procedere
per modum mutue charitatis.

Q V A E S T I O I. CONCLUSIO.

Ponendum est in diuinis perso-
nam produci per modum libe-
ralitatis, tāquam per rationē
volendi, quæ dicitur donum.

Funda-
menta.

FOD sit necesse pone-
re personam proceden-
tem p modum liberali-
tatis, ostenditur hoc mo-
do. Perfectior est dilec-
tio mutua, q̄ reflexa, & perfectior ad
huc mutua communicata, q̄ non cō-
municata, quia talis, s. non commu-
nicata, videtur sapere amorem libi-
dinofum, ergo si in Deo est summa
dilectio, & summa delectatio, & sum-
ma beatitudo, non est ibi persona q̄
mutuo nō ametur, nec cui amor mu-
tuus nō communicet, sed communi-

catio amoris mutui est p liberalitatē,
ergo &c. Item, in his inferioribus du-
plex inuenitur modus pduendi no-
bilis, s. per modum naturæ, & p mo-
dum volūtatis. primo modo emanat
filius à patre, secundo modo, donum
à datore. Sed omne quod nobilitatis
est in creatura, est attribuendū Deo,
ergo &c. Itē, in Deo est ponere natu-
ram, & voluntatem, & sicut naturam
perficit fecunditas, ita voluntatem
summa liberalitas, sed natura perfe-
cta fecunditate psona producit alia
personam, ergo pari ratione volunta-
te perfecta liberalitate, pducit aliam
personam, & sic &c. Item, oēs creatu-
ræ à Deo pcedunt per cognitionem,
aut volūtātē, sed ante creaturā pro-
ductionē, ponere fuit in diuinis ema-
nationem verbi ab æterno, in quo pa-
ter oia fienda disposuit, ergo pari ra-
tione necesse fuit emanare personam
in qua oia vellet, & donaret, sed talis
procedit per modum liberalitatis, er-
go &c. Contra, non est similis modus
producedi in creaturis respectu Dei,
& in personis. Nam creaturæ sunt ex-
trinsecus, personæ vero in essentia
vnum, sed exitus creaturarū à Deo
est p modum liberalitatis, ergo non
est ponere personam hoc modo pro-
cedere. Item, exitus p modum volun-
tatis ab aliquo, nō assimilatur in sub-
stantiam pducenti, nec æquatur, nec
necessario producit. sed persona si
procedit in diuinis, est in substantia
similis, & in potestate equalis, nec po-
tens se aliter habere, ergo &c. Item,
in his inferioribus non tū sunt ista
principia nobilia, s. natura, & volun-
tas, verum etiam ratio, siue operans p
artem, ergo si ponuntur duæ psonæ
his duobus modis pcedentes, debet
poni tertia, quæ tertio modo proce-
dat, sed illa non ponitur, ergo nec p
modum volūtatis ponitur aliqua, pa-
ri ratione. Item, quanto pluribus cō-
municatur dilectio, tanto perfectior,
quia omne bonum in commune de-
ductum, pulchrius elucescit, ergo nō
solum est ponere tertiam personam
cui amor secundæ communicet, sed
etiam quartā, cui amor communicet
tertiæ, & sic in infinitum, sed hoc est

Ad opp.

impossibile in diuinis, vt ostensum est supra, ergo est stare in prima psona producente, ergo non est persona pcedens per modum liberalitatis.

- 13 R E S P. dicendum, qd sicut pbatum est, in diuinis est ponere tertiam personam pcedentem per modum liberalitatis, quæ est donum. Et ratio huius, est perfectio dilectionis, perfectio emanationis, & perfectio voluntatis: qua existente liberalissima, non potest non producere personam, sicut natura existente fecundissima, non potest non producere personam, & hæc est ratio propria huius emanationis.

- 14 A D illud quod obijciatur in contrarium, qd creatura emanat per modum liberalitatis, dicendum, qd per modum liberalitatis emanare, est dupliciter, aut sicut volutum, aut sicut ratio volendi. Siue sicut datum, siue sicut ratio donandi. Primo modo emanat creatura quæ sunt extra. Secundo modo emanat tertia in trinitate persona. Quia ratio volendi, & donandi est intrinseca perfectissimæ voluntati.

- 15 A D illud quod obijciatur, qd voluntas non est principium assimilans, nec necessarius emanans, dicendum, quod voluntas, siue liberalitas dupliciter est principium. Vno modo distinctum in natura, & sic non assimilatur in substantia. Alio modo cum coequantur natura, & sic in substantia assimilatur: quoniam ergo persona sic procedit per modum liberalitatis, vt communicetur natura, ideo similis est in substantia, quauis ipse modus procedendi non sit per modum

- 16 dum similis, & sic patet illud. A D illud quod obijciatur, quare non procedit aliqua persona per modum rationis, dicendum, qd omnis modus produciendi nobilis, ad istos reducitur duos, quia omne agens, aut agit naturaliter, aut per voluntatem. Agens, n. per violentiam, aut per fortunam, est agens imperfectum, & modus produciendi minus nobilis. Vnde ratio non distinguitur contra naturam, & voluntatem, quantum ad modum agentis, & ideo non est persona tali modo pcedens. Sed tamen hoc non videtur plene soluere, quia nos distinguimus in his crea-

turis egressum per modum liberalitatis, ab egressu per modum artis. Propterea dicendum, qd processum per modum liberalitatis est dupliciter, aut siue ratio liberalitatis siue ipsa liberalitas, aut sicut liberaliter factum. Similiter & in arte, aut sicut ipsa ars, siue ratio artificandi, aut sicut artificatum, & primo modo potest cadere in diuinam personam, secundo modo non, & primo modo pcedit filius qui est verbum, & ars plena omnium rationum viuentium, sed iste modus emanandi, non distinguitur a modo emanandi per modum naturæ, quia emanat vt oino similis, & per modum similitudinis perfectæ. Alius autem modus non potest esse, quæ duæ personas necesse est communicare in eadem natura, & quæ necesse est quod omnis modus emanandi qui est in diuinis, sit per modum naturæ principaliter, vel illa communicante, vnde cum processum per modum voluntatis posset esse intrinsecus, sic pcedit amor ab amante. Per modum vero artis, semper est extrinsecus in quantum huiusmodi, ideo impossibile est qd cadat in Deo respectu personæ, sed cadit solum respectu creature. A D illud quod vltimo obijciatur, si est ponere tertiam personam ob communicationem, pari ratione & quarta, dicendum, qd omnis ratio, & natura concordat, qd non fiat per plures, quod potest sufficientissime fieri per vnum, alioquin esset ibi superfluum. Si ergo mutua dilectio non potest esse minus qd ad vnum, & communicatio illius mutua non minus quam ad vnum, & in vno est mutua dilectio, & in altero mutua dilectio nis communicatio perfectissima, cum vtrunq; accipiat totum infinite, patet qd non est vltra procedere, sed ibi est stare. Vnde ipsa eadem ratio qd ponit personarum pluralitatem, aufert in finitatem & ponit trinitatem.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Personam produci per modum amoris est ponendum in diuinis, quæ productio est prima, & summa, inter emanationes per modum voluntatis, cū amor sit prima affectionum animi.

Funda-
menta.

TRVM in diuinis sit necesse ponere personam precedentem per modum amoris, siue charitatis. Et q̄ sic videt̄.

Non est enim perfecta cognitio sine dilectione, ergo nec perfectum verbū sine amore, ergo nec perfecta emanatio verbi sine emanatione amoris, ergo necesse est ponere emanationem per modum amoris, ergo &c. Item, amor est donum in quo alia dona donant̄. Nihil. n. pprie donatur nisi ex amore, si ergo persona pcedit per modum liberalitatis, cum ipsa pcedat non p aliud, sed per se, ergo per modum amoris, siue charitatis. Item, ois & summa perfectio pluralitatis est in vnitate, ergo & distinctionis in vnione, sed inter omnes vniones quæ sunt inter distantes, summa, & iocundissima est vnio charitatis, si ergo est ibi distinctio, est vnio, & si vnio, est charitatis emanatio. Item, spiritus sanctus in nobis existens, & habitans, facit nos similes illi summx trinitati, sicut dicit dominus Ioh. 17. vt sint vnum, si cut, & nos, sed spiritus sanctus in nobis existens, pducit primo amore charitatis. Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris &c. Ergo necesse est in illa summa trinitate reperiri per prius emanationem charitatis. Sed cōtra, psonæ diuinæ sunt hypostases pfectæ, vt pater, & filius, nullo aut amor dicit hypostasim, sed eius proprietatem, siue habitū, ergo nulla persona in diuinis procedit per modum amoris. Item, amor est eius in quo requiescit affectus, ergo semper accipitur vt in aliū tendens, sed omnis psona est in se perfecte ens, & distincta, ergo nulla persona procedit per modum amoris. Item, non ob

aliud ponitur in diuinis emanatio per modum amoris, nisi quia pater amat filium, cū ergo filius amet spiritum sanctum, pari ratione erit ponere vltiorem personam emanantem per modum amoris, & sic in infinitum, & hoc est inconueniens, ergo &c. Itē, cum in natura intellectuali ex parte motiue potentiæ sit accipere irascibilem, quæ respicit honorem, sic concupiscibilis amorem, Quæstio est, quare in diuinis non accipitur persona secundum actum irascibilis, sicut secundum actum concupiscibilis. Item, cum sine aliæ affectiones in anima, vt gaudiū spes, & huiusmodi, quare solum per modum amoris procedit psona in diuinis. Si tu dicas, q̄ amor non tenet rationem affectionis, tunc obijcio, quæ sicut amor diuinus non est affectio, ita nec gaudium. Item, cū sint alij habitus in anima importantes complementum, cuiusmodi sunt. s. dona spūs sancti, vt intelligentia, & sapia, quare magis pcedit psona per modum amoris, q̄ per modum alterius habitus, q̄ si nō alius, nec iste debet poni, vt videtur.

RESP. dicendum, q̄ sicut pbatum est supra, necesse est aliquam psonam in diuinis pcedere per modum liberalitatis, & illam dicimus spiritum sanctum: hanc aut necesse est procedere per modum amoris, quia si ponat̄ in diuinis emanatio per modum voluntatis, necesse est q̄ inter omnes sic prima, & nobilissima, emanatio autē per modum amoris, est huiusmodi, quod patet si respiciamus in anima. Affectio enim amoris est prima inter omnes affectiones, & radix omnium aliarū, sicut dicit Aug. in pluribus locis, maxime in 14. de tri. Est ista affectio nobilissima est inter omnes, quoniam plus tenet de ratione liberalitatis. Vnde hoc est donum in quo oīs alia dona donantur, & in quo consistunt omnes deliciae substantiæ intellectualis, vnde nihil in creaturis est considerare sic deliciosum, sicut amorem mutuū, & sine amore nullæ sunt deliciae. propter hoc dicit Philosophus Aristot. 8. phus, q̄ amicitia aut est beatitudo. Eth. cap. 8 aut nō sine beatitudine. Si ergo emanatio est per modum liberalitatis in cap. 5.

L 4 diuinis,

Ad opp.

diuinis, necesse fuit esse primam, & summam. & sic necesse fuit per modum amoris.

18 A D illud ergo quod obijcitur, q amor nominat habitum, non substantiam, dicendum, q est loqui de amore ratione eius quod nominat, & sic non dicit substantiam, vel ratione eius circa quod ponitur, & quia ponitur in Deo in quo nullus est accidens, sed totum in Deo substantia est, ideo non dicit habitum, vel proprietatem, sed magis substantiam, & cum dicat egressum, dicit hypostasim, siue personam. Similiter dicendum est de verbo, quoniam uis. n. verbum in nobis sit accidens, est ta-

19 men substantia in Deo. A D illud quod obijcitur, q amor charitatis semper in alium tendit, & ita pcedit in aliu,

Hic diligat & non stat in se. Dicendum, q procedant scilicet de re in alium est dupliciter, aut quia & S. Tho. aliud respicit, vt obiectum, aut quia 2. par. q. in aliud tendit, & recipit. Primo modo 37. an. 1. scilicet do bene conuenit personam in diuinis, pcedit vt quia bene conuenit habere respectum impressio, ad aliam personam, unde spiritus sanctus vel vt actus est amor quo pater amat filium. Si autem amandi, dicatur tendere secundo modo, sic Sco. postea non habet locum in proposito, quia priorem se quam ego amo alium, amor non exit a quocumque modo me, ita vt recipiatur in alio, sed tamen a diuino dicendum. ideo non pcedit, sed in voluntate subsistit. In diuinis vero, quia hypostasis est,

20 ideo in se subsistit. A D illud quod obijcitur, q similiter filius amans spiritum sanctum produceret aliam personam, dicendum, q hoc non tamen facit quod pater, & filius producant aliam personam quod est amor, quia se amant, sed etiam, quia in eis voluntas est fecundissima. Ratio huius dicitur infra, & illa non est in spiritu sancto. Nihilominus tamen potest dici, q status sit in primo amore. Nam primo amore productum cum ille seipso amet alium, & amorem non oportet alium amorem produci, siue aliam personam per modum amoris. A D illud quod quaeritur, quare non est enim inchoatum ad actum irascibilis. Quidam respondet, q haec vis non habet locum in substantia pure spirituali, tamen supposito q sit in substantia intellectuali, adhuc actus eius

non competit productioni personarum, tam quia naturaliter sequitur actum concupiscibilis. n. est vindex laesae concupiscientiae, vt dicit Damascenus etiam, lib. 3. de fide ortho. quia actus eius consistit aut respectu superioris, & hoc non potest esse ubi nihil est superius, aut respectu inferioris & hoc similiter non, quia nulla est inferioritas in respectu patris, non si militer potest esse in Deo, quia sic est cum quadam disconuenientia in victoriosa repulsione. In personis autem diuinis summam unionem, & conuenientiam esse necesse est. Et si tu obijcias, quid non omnis actus irascibilis est respectu disconuenientis, quod pater in spe, & quia i beatis habebit irascibilis actus, dicendum q vel consistit respectu disconuenientis vincendi, vel respectu ardui aggrediendi, & ita vel gradum, vel disconuenientiam dicit, sed neutrum potest esse in diuinis personis. A D illud quod obijcitur de alijs affectibus, & habitibus, iam patet responsio, quia amor est affectus intimus, & primus, & nobilissimus, quia origo omnium aliorum, ideo complectitur in se totam nobilitatem emanationis per modum liberalitatis, ideo nulla persona debuit emanare per modum alterius habitus, cum talis modus non sit principalis.

Q V A E S T I O I I I.

CONCLUSIO.

Cum amor perfectionem delectationis, unionis, & reciprocinis habeat ex mutualitate, est ponendum vnam personam in diuinis procedere per modum mutuae charitatis.

T R V M sic necesse ponere certam personam procedentem per modum mutuae charitatis. Fundamenta.

Et q sic videtur Iohanni. 17. Vt sint vnum, sicut, & nos. dominus orat, & precebat discipulis vnitatem, non naturalem, sed dilectionis per conformitatem ad illam summam vnitatem, sed membris Christi vniuntur per amorem mutuum: ergo in diuinis est exemplar huius, sic &c. Item, Hieronymus super

super Psalm. 14. Spiritus sanctus est amor, quem habet pater in filium, & filius in patre, ergo est amor mutuus. Item, ratione ostenditur hoc ipsum, quia perfectior est dilectio, quā est mutua, quia si non est mutua, ex altera parte claudicat, sed in illa dilectione est summa perfectio, & nulla claudicatio, ergo, &c. Item, qui non amat vicissim amantem se recte, & liberaliter, aut est iniquus, aut ingratus: cū ergo in diuinis nulla sit iniquitas, nulla ingratitudo, necesse est ibi esse amorem mutuū.

Ad opp.

Contra. si est amor mutuus, ergo filij in patre, & patris in filium, ergo pater aliquid recipit a filio, quod absurdum est. Item, qui amat amantem, facit quod debet, quia hoc est debitum quod rependendum est, ergo si est in diuinis amor mutuus, ergo est debitum, ergo non est liberalissimus, quod absurdum est. Item, nullus amor mutuus est amor vnicus. hæc per se nota est: ergo si spiritus sanctus est amor mutuus, vnicus nō est amor. Item, si amor est mutuus, ergo est amor patris ad filium, sed iste, ut dicit Richar. est amor gratuitus, ergo similiter erit filij ad patrem, & ille, ut ipse dicit, est amor debitus, ergo si tertia persona procedit per modum amoris gratuiti, & debiti, ergo est amor ex utroque permixtus, ergo non est amor purus. Et iterum, cum iste amor sit filius, videtur quod filius sit spiritus sanctus, quia ut dicit in filio est amor ex utroque permixtus.

RESP. Dicendum, quod cum amor perfectionem delectationis, & vniōnis, & rectitudinis habeat ex mutualitate, aut non est personam ponere in diuinis procedere per modum amoris, aut si procedit, procedit per modum mutue charitatis.

AD illud ergo quod obijecitur in cōterarium, quod tunc filius aliquid dat patri, Dicendum, quod ex hoc, quod amans per amorem tendit in amatum, nihil dat ei: alioquin nos daremus aliquid Deo, cum ipsum amamus. Ad illud quod obijecitur, quod amor mutuus est debitus, Dicendum, quod debitus est: quia rectus, sed tamen amor non cōsiderat debitum. Vnde quantumcūq;

debeatur, dum tñ debitum non attendatur, non minuitur ratio liberalitatis, imo ostenditur ratio rectitudinis. Ad illud quod obijecitur si mutuus, non vnicus. Dicendum, quod verū est in amantibus, quorū affectus sunt diuersi, non sic est in Deo. Ad illud quod obijecitur, quod non est amor purus, Dicendum, quod ex utraque parte liberalis est: & ideo omnino purus. Et quod dicit quod est amor debitus, & gratuitus. Dicendum, quod istæ conditiones non dicunt modum amandi circa amorem, sed dicunt modum emanandi, siue originis circa personam.

Artic. 2.

Ecundo principaliter queritur de secunda parte. scilicet de proprietate spiritus sancti, & circa hoc quarantur tria. Primo queritur utrum amor, siue charitas sit propriū spiritus sancti. Secundo utrum spiritus sanctus sit proprie nexus. Tercio utrum ipse sanctus proprie sit spiritus.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Charitas personaliter accepta est proprium spiritus sancti.

VOD charitas sit propriū spiritus sancti, sic ostendit Aug. 15. de Trin. Sicut in illa trinitate, non solum f. f. est spiritus, et

Fundamenta.
Cap. 12.

men proprie dicitur spiritus sanctus, ita quamuis pater sit charitas, & filius charitas: tamen proprie charitas dicitur illa persona, sicut proprie dicitur spiritus sanctus. Item, hoc idem ostenditur per eundem super canonicam Iohan. ubi intendit proprietatem scilicet inuenire, & ad hoc perducit sermonem, quod spiritus sanctus est charitas. Item, ratione ostendit illud idē, quod illud est proprie proprium personæ, quod dicitur modum emanandi ipsius, sed amor est huiusmodi, ut probatum est, ergo, &c. Item, sicut verbum se habet ad filium, ita amor ad spiritum sanctum, sed verbum est proprium filij, ergo & amor proprium scilicet cōtra Aug. 12. 15. lib. de Trin. Pater est charitas, & filius est charitas, & spiritus sanctus

Ad opp.
Cap. 17.

sanctus est charitas, & simul omnes una charitas, ergo charitas non dicitur proprie de s. s. Item, amor non procedit aliter, quam amando, ergo cum amor de necessitate insit amanti, & pater, & filius amando procedant s. s. impossibile est, quod ei conveniat proprie. Aut ergo s. s. non est persona, aut non est amor proprie, siue non procedit per modum amoris. Item, sicut se habet sapientia ad filium, ita amor ad spiritum sanctum, sed sapientia non est filii proprium, imo appropriatum soli, ergo amor, & similiter s. s. ergo &c. Item, omne illud quod dicitur proprie importat aliquam relationem, ergo si amor proprie dicitur, importat relationem. Si ad amantem, ergo amans non est amor. Similiter si ad amatum: tunc ergo s. s. aut non amaret, aut non amaretur: hoc autem est impossibile.

26 RESP. Dicendum, quod dilectio in diuinis potest accipi, & accipitur necessario essentialiter, notionaliter, & personaliter. Essentialiter, quia quilibet diligit se. Notionaliter vero, quia pater & filius concordant in spirando spiritum sanctum, quia concordia amor, siue dilectio est. Personaliter vero, quia ille, qui producit per modum perfecte liberalitatis, non potest esse nisi amor, siue dilectio, unde essentialiter dictum, dicit complacentiam. notionaliter vero concordiam inspirando: personaliter vero, processum in illa concordia. Huius autem exemplum potest poni in amore creato quo sponsus, & sponsa se diligunt. Nam diligunt se amore sociali ad coniungendum, diligunt se ulterius amore coniugali ad prolem procreandam, & illa si produceretur ex sola concordia voluntate amor esset, nunc vero est amatus. nisi dicitur amor per emblematicum loquendi modum. In diuinis vero, vere, & proprie amor est, habens rationem amoris, & hypostasis. Amoris propter hoc, quia ex voluntate liberalissima primo procedit per modum perfecte liberalitatis: hypostasis, quia enim distinguatur a producente, & non possit distinguere essentialiter, distinguitur personaliter, non sic autem est in amore creato.

EX hoc patet illud quod obijcit primo, & secundo, cum dicitur, quod est proprietas amantium, siue productionum, quia accipitur notionaliter: ita prout ab eis procedit, non potest esse proprietas, sed persona distincta, unde non omnino est similis processui amoris creati, & amoris increati, quia hic est proprietas, ibi hypostasis, & substantia. Ad illud quod obijcitur de sapientia, dicendum, quod non est simile, quia sapientia non dicit respectum ad alium, & ideo semper de se, dicitur ad se, & est essentialis, nisi approprietur, sed amor respectum dicit ad eos, cui amore nectuntur. unde sic ut verbum est proprium filii, & non appropriatur, quia connotat respectum ad dicentem, sic etiam amor, siue charitas non tantum est appropriatum, verum etiam proprium s. s. Et sicut procedit filius a patre per modum verbi, ita s. s. per modum amoris, & ex hoc est sicut melius patebit infra, quod hanc admittitur, pater, & filius diligunt se s. s. non autem quod pater sit sapiens sapientia genita. Ad illud quod ultimo obijcitur, ad quid, dicit respectum, dicendum, quod ad amantes secundum hoc, quod est amantes, tenetur notionaliter, sicut praetactum est. Vno enim modo diligere se, item est quod concorditer spirare. hoc modo spiritus non est amans, quia non spirat, ipse autem obijcit de essentiali, quia non dicit egressum ab amante, sed solum dicit complacentiam voluntatis, quia quilibet amat, & amatur.

Q V A E S T I O II.

CONCLUSIO.

Amor cum sit propriissime nexus, dicitur vnitas p. s. & filij.

TRVM spiritus sanctus proprie sit nexus, vel vnitas amorum. Respondeo sic, videtur hoc modo. Aug. 6. de Tri-

Fundamenta.

Cap. 7.

Non est aliquis duorum, quo uterque coniungitur, sed coniungitur nexui, ergo nexus non est aliquis duorum, ergo est tertia persona proprie. Item, amor in creaturis est nexus, sed sic ut probatum

De diuin.
no. ca. 4.

probatum est s. s. est amor perfectissimus, ergo &c. Quod autem amor sit nexus, patet per Diony. Amorem siue diuinum, siue intellectuale, vniuersum dicimus virtutem. Item, spiritus sanctus fm Græcos, procedit a patre solum, fm Latinos a patre, & filio. Sed quocumque istorum modorum procedit, vniuntur in spiritu pater, & filius, sed ille in quo vniuntur est nexus amoris, ergo s. s. est nex⁹. Item, aut spiritus patris est spiritus filij, aut uero. Si non, ergo cum nemo sciat, quæ sunt in hoīe nisi spiritus eius, qui est in illo, sicut dicit Apostolus, pater non nouit voluntatem filij, nec filius patris. ergo si idem est spūs amorum, in spū vniūtur. Contra. non est nexus nisi separatorum. Quæ enim non separata sunt, nō indigent aliquo connectente, sed pater non est separatus a filio, nec econuerso: quia filius in patre. & pater in filio, ergo, &c. Item, nexus est, in quo duo aliqui conueniunt, sed pater, & filius non conueniunt in persona, ergo nulla persona est nexus patris, & filij. Item, neci dñr illa, quæ conueniunt in aliquo, in quo vniuntur. Si ergo filius, & s. s. originaliter conueniunt in patre, ergo pater est nex⁹ filij, & s. s. non ergo s. s. est nexus. Item, nexus dicitur, aut quia necitur, aut quia necit. Si ergo spiritus sanctus est nexus, aut ergo, quia necitur, aut quia necit. Non quia necitur, quia tunc similiter alia persona esset nexus, similiter pater esset nexus. Si quia necit patrem, & filium, ergo dat aliquid patri, & filio: sed hoc est inconveniens, ergo &c.

29 R B S P. dicendum, qd nexus proprie dñr de s. s. siue vnitas amorum. Ratio autem huius est, quia pater, & filius cōcant in spiritu: & ideo amorum est vnitas. Et rursum, ille spiritus est amor, & ideo cōcant in eo vt in vno amore. & quia amor propriissime nexus est: ideo s. s. proprie nex⁹ est, quia amor mutus est amor vnicus, & substantialis.

30 A D illud ergo quod obijciatur in contrarium, qd non est nexus nisi se-

paratorum, dicendum, qd separatio dñr tripliciter. secundum distantiam, & sic dicitur separatio localis: & secundum differentiam. & sic dicitur separatio substantialis: & secundum differentiam proprietatis relatiue, & sic non dñr separatio proprie, sed distinctio. In quolibet istorum modorum contingit esse nexum: quia ergo pater, & filius sunt distincti, & ideo recte dicuntur connecti. AD illud qd obijciatur, qd nexus est, in quo aliqui duo conueniunt, dicendum, qd est cōuenientia essentialis, & conuenientia originalis, & nexus utroq; modo potest dici esse: & quāuis pater, & filius non cōcant formaliter in persona vna, tñ originaliter conueniunt: quia vna persona oritur ab utroq; vno, & eodem modo. A D illud quod obijciatur, qd filius, & s. s. conueniunt in patre, dicendū, qd conuenientia originis dñr dupliciter, aut quia oriuntur ab vno, aut quia ab eis orit̃ vnus. Si quia ab vno, sic non dicitur nexus, quia nexus est vnio consequens distinctionem, sed vnitas in origine antecedit distinctionem. Si vero quia a duobus vnus origo sit, cum ibi sit distinctio, & consequens vnio, propriissime est nexus: & sic est in patre & filio respectu s. s. Abior tñ potest dici, qd nō est simile, quia filius, & s. s. non eodem modo producuntur a patre, sed pater & filius eodem modo spirant s. s. Et iterum, patris, & filij cōuenientia est in s. s. vt in amore cuius est necitere, sic non conueniunt filius & spiritus sanctus in patre. A D illud quod obijciatur, qd nexus dñr, aut quia necit, &c. Dicendum, qd quædā sunt verba, quæ in voce actiua significant passionem, vt verba ad sensum pertinentia, vt video, audio, & similia. Quædam in voce actiua significant actionem, vt facio, & percutio, similiter in passiua. Dicendum igitur, qd hoc quod est necitere, cum necitere dicatur spūs, quia ab utroque procedit, recte in voce actiua passionem significat, & in passiua acionem: & ideo non significatur, qd aliquid det patri & filio, sed qd magis recipiat.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Spiritus p vt a spiratione dicitur,
est propriū .s. licet pro vt di-
citur a spiritualitate, sit pro-
prium ipsius Dei.

Funda-
menta.

TRVM Spiritus sanctus proprie sit spūs. Et q sic videtur hoc modo, quia persona spūs sancti isto noīe propriissime designat, q dicitur .s. sed hoc nomen scīus, nō coarctat hoc, q est spūs, cum sit æque cōmune, ergo spiritus proprie dicitur illa persona. Item, spūs dicitur quod spiratur: sed quod spiratur, non generatur, nec conuerso, ergo cum spirari non conueniat patri, nec filio, ergo conuenit .s. Item, hoīes cōcordes in vno malo dñr cōspiratores, non quia idem cogitent, sed quia idem malum appetunt, & ad idem malum vnus oīum est colligatus affectus, ergo cū spiratio a spiratione veniat, non dicitur spirari nisi amor, ergo nec .s. dicitur nisi amor

Ad opp. ergo &c. Contra. spūs est Deus, & eos, qui adorant eum in spū & veritate oportet adorare. Iohan. 4. sed tota trinitas est adoranda, ergo tota trinitas est spūs: hoc idem dicit Auguf. Item, ratione ostenditur hoc idem sic. Spiritus diuiditur contra corpus, ergo quod non est corpus, est spūs, ergo est nomen absolutum, non relatiuum, ergo &c. Itē, spūs dicitur, aut a spiritualitate, aut a spiratione. Si a spiritualitate, sic diuiditur contra corpus, & constat q conueniat trinitati. Si a spiratione, Contra. spirare aetne dictum, conuenit toti trinitati, quia tota trinitas dicitur inspirare, ergo actiue dictū, non dicitur relatiue, ergo nec passiue. Item, sūm p dicitur a spiratione, videtur q magis proprie conueniat filio, & hoc patet per auctoritatem Ioh. 32. Inspiratio oīpotentis dat intellectum: sed hoc appropriatur filio, ergo &c. Item, spiratio est actus naturalis: sed solus filius pcedit per modum naturæ, ergo solus filius spiratur.

Ar. lib. de
respiratione.

RESP. dicendum, q hoc nomen spiritus, reperitur in corporibus, in substantiis rationabilibus, & in Deo: & licet in Deo sit propriissime: quia propriissime est in eo spūalitas, & spiratio, tamen ratio cognoscendi, & dicendi, tāquam a posteriori incipit a substantia corporali. In substantia autem corporali spūs dicitur dupliciter, aut a spiritualitate, cōtra corpus, & sic dicitur absolute, & vocatur spiritus corpus subtile, sicut accipitur in libro de differentiis spūs, & anime. Aut a spiratione, & sic dicitur spūs status, sicut accipit Chrys. in omilia sup Iohā. 3. Spiritus ubi vult spirat, &c. Et in Pl. Ignis, grando, spiritus, &c. Scdm modum hunc duplicem, accipitur in substantia spūali, siue rationali, aut a spiritualitate contra corporeitatem, & sic substantia rationalis, vel eius potentia interior dicitur spūs. Eccl. 3. Quis nouit si spūs filiorum &c. Aut a spiratione, & sic affectus, vel amor dicitur spiritus. Et ratio huius est, quia actus spirationis in corpore est actus internus, actus continuus, actus viuificus, & habet originem a calore: quia ergo egressus amoris, vt amor est, venit ab intrinseco, & amor est actus viuificus, quia amor est vta. Et iterum, amor est actus continuus, quia continue debet reddi amor, & tunc est perfectus, qm homo sic amat. Rursus, est calor spūalis, ideo solus amor dicitur spūaliter spirari, & sic accipitur. j. ad Thef. 5. Vt integer spūs, &c. Secundum hunc duplicem modum accipitur in diuinis. Nam sūm q spūs dicitur a spūalitate, sic conuenit toti trinitati. Nam tota trinitas caret corporeitate, & materialitate. & sic est nomen absolutū Iohan. 3. Spiritus est Deus. Secundum autem q dicitur a spiratione, sic conuenit illi soli personæ, quæ procedit vt amor, ratione iam dicta. Spirare enim in spiritualibus solius est amoris, & qm amor potest spirari recte, & ordinate, & sic est purus, vel indrectus, & immunde, & sic est libidinofus: ideo persona illa, q est amor, non tantum dicitur spūs, sed .s. nō sic filius dicitur spūs sanctus, quia generatio est motus naturalis,

Aristo. in
lib. de spir-
itibus.

circa

circa quem non attenditur sanctitas, vel puritas, sicut attenditur circa amorem voluntatis.

36 A D illud quod obijciatur q̄ spirare est totius trinitatis, dicendum, q̄ spirare dī dupliciter. Vno modo est spirare, idem quod spiritum sanctū producere, & sic non conuenit toti trinitati. Alio modo est spirare idem quod inspirare, & illa conuenit toti trinitati: quia inspirare dicit effectū

spiritus, qui est a tota trinitate, dicit, enim inspirari, q̄ in spiritu nostro spiritualiter immittitur, siue affectio siue cognitio. A D illud quod obijciatur, q̄ motus est naturalis, dicendum, q̄ sic est in corporalibus, quā inspirant propter naturę indigentia, sed non sic in spiritualibus substantijs, q̄ spirant ex liberalitate voluntatis. vñ ratione huius, nō transferuntur, sed ratione aliarum proprietatum.

Q V O D S P I R I T V S S A N C T V S

procedit a patre, & filio.

D I S T I N C T I O X I.

I C dicendum est spiritum sanctum a patre esse, & filio: & procedere a patre, & filio, quod multi hæretici negauerunt. Quod autem de vtroque procedat, multis diuinorum eloquiorum testimonijs comprobatur. Dicit enim Apostolus: Misit Deus spiritum filij sui in corda nostra. Ecce hic dicitur spiritus filij. Et alibi. Qui autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Ipse etiā filius de spiritu sancto dicit in euangelio. Quem ego mittam vobis a patre. Patris autem spiritus dicitur est, vbi legitur. Si spiritus eius, qui suscitauit Christū a mortuis, habitet in vobis. Et ipse Christus dicit, Non. n. vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur, Et in alio loco, Quē mittet pater in noīe meo. Et alibi ipse filius de spiritu sancto ait. De patre procedit. His & alijs auctoritatibus pluribus ostenditur, q̄ spiritus sanctus a patre, & filio procedit.

Quod Græci non concedunt spiritum sanctum procedere a filio.

G R A E C I tamen dicunt spiritum sanctum procedere tantū a patre, & non a filio. Quod ideo dicunt, quia veritas in euangelio fidem integram continente, de processione spiritus loquens, solum patrem commemorat dicens, Spiritus, qui a patre procedit. Et etiā ideo quia in principalibus concilijs, quæ apud eos celebrata sunt, ita symbola eorum subiunctis anathematibus sancita sunt, vt nulli de trinitatis fide aliud docere, vel aliter prædicare, quam ibi continetur, liceat. In quibus quidem symbolis cum spiritus sanctus commemoraretur procedere a patre, & non a filio, Quicunq; inquit, a filio eum procedere addunt, anathema incurrunt: vnde & nos arguunt anathematis reos. Addunt etiam ad assertionem suę opinionis, & in testimonium nostrę damnationis, de symbolo fidei, quod secundū traditionem prædictorum conciliorum Leo I I I. Romæ transcriptum in tabula argentea post altare beati Pauli posita posteris reliquit, pro amore (vt ipse ait) & cautela fidei orthodoxę. In qua

Aug. li. 15
de Trini.
26. has
scripturas
ad idem
adducit.
Gal. 4.
Roma. 8.
Iohan. 18
Matth. 10
Iohan. 14
Iohan. 15

Quare di
catur.
Prima cā.
Iohan. 15
Scda cā.
Niceno,
Ephesino.
Calcedo
nensi, &
Constan
tinopoli
tano.
Tertia cā.

quo quidem symbolo in processione spiritus commemoratur pater, his verbis: Et in spiritum sanctum dominum, & uiuificantem, ex patre procedentem: cum patre & filio coadorandum, & glorificandum, &c. Illud est symbolum quod in missa cantatur, editum in Niceno concilio: in fine cuius, subiunctum est, Qui aliud docuerit, vel aliter prædicauerit, anathema sit. Ideoque Græci nos anathematizatos dicunt, quia dicimus, spiritum sanctum a filio procedere, quod ibi non continetur. Quod enim secundum nos ibi dicitur, Quia a patre, filioque procedit, alterum a Latinis est additum, scilicet, filioque.

Responsio, ubi determinantur prædicta.

N O S autem illa verba ita determinamus. Qui aliud docuerit, vel aliter prædicauerit, id est, contrarium docuerit, vel contrario modo prædicauerit, anathema sit. Aliud ergo posuit, pro opposito, **Gal. 1.** qualiter & Apostolus in epistola ad Gal. Si quis aliud euangelizauerit, id est, contrarium, anathema sit. Non dicit, si quis addiderit. Nam si illud diceret, sibi ipsi, ut ait Aug. præiudicaret, qui cupiebat **Thess. 3.** venire ad quosdam, quibus scribebat, sicut ad Thessal. ut suppleret, quæ illorum fidei deerant: Sed qui supplet, quod minus erat, addit, non quod inerat, tollit. Qui autem prætergreditur fidei regulam, non intedit in via, sed recedit a via. Ad illud autem quod de euangelio opponunt, respondemus ita: quia cum dicat in eo veritas spiritum sanctum a patre procedere, non addit solo, & ideo etiam a se procedere non negat: sed ideo patrem tantum nominat, quia ad eum solet referre etiam quod ipse est, quia ab illo habet.

Quod Græci in sensu nobiscum conueniunt, & si verbis differant.

SCIENDVM est tamen, qd Græci consentiunt spiritum sanctum esse filij: sicut & patris: quia & Apostolus dicit. Spiritum filij. **Gal. 4.** Et veritas in euangelio. Spiritum veritatis. Sed cum non sit aliud **Iohan. 16** spiritum sanctum esse patris, vel filij, quam esse a patre & filio, etiam in hoc in eadem nobiscum fidei sententiam conuenire videntur, licet in verbis dissentiant.

Auctoritatibus Græcorum ostendit spiritum sanctum etiam procedere a filio.

Vnde etiam quidam eorum catholici doctores intelligentes hanc eandemque fore sententiam prædictorum verborum, quibus dicitur spiritus sanctus procedere a filio, & esse filij, professi sunt spiritum sanctum etiam procedere a filio. Vnde Achanasius in symbolo, fidei. Spiritus sanctus a patre, & filio, non factus, nec creatus: sed procedens. Ecce spiritum sanctum aperte dixit procedere a patre & filio. Didymus etiam eorum maximus doctor in lib. 2. de spiritu sancto, spiritum sanctum a filio procedere dicit. Saluator, inquit, qui est veritas,

Post medium libri
Iohan. 16
adymus
lib. codē.

est veritas, Non. n. loquitur a semetipso, hoc est, non sine me, & sine meo, & patris arbitrio, quia inseparabiliter est a me, & a patris voluntate; quia ex se non est, sed ex patre, & me est. Hoc. n. ipsum qd subsistit, & loquitur, a patre, & a me illi est. Item spiritus sanctus, q est spiritus veritatis, spiritusque sapientie, non potest audire a filio loquente, quæ nescit, cum hoc ipsum sit quod profertur a filio. i. procedens Deus de Deo, spiritus veritatis procedens a veritate, consolator manans ex consolatione. Nam Cyrillus episcopus in epistola Nestorio directæ ait. Spiritus intelligitur per se secundum q spiritus est, & non filius: sed tamen non est alienus ab eo. Spiritus enim veritatis nominatur, & profuit ab eo sicut ex Deo patre. Io-

1. Cor. 12.

hannes quoque Chrys. in homilia quadam de expositione symboli sic ait: Ille est spiritus procedens de patre, & filio, qui diuidit dona propria prout vult. Idem in alia homilia. Credendum & spiritum sanctum patris esse, & filij. Istum spiritum sanctum dicimus patri, & filio cœqualem, & procedentem de patre, & filio. Hoc credite, ne

2. Cor. 13.

colloquia mala corrumpant bonos mores. Ecce a doctoribus Græcorum aperta habemus testimonia, quibus spiritus sanctus a patre, & filio procedere ostenditur. Omnis ergo lingua confiteatur spiritum sanctum procedere a patre, & filio.

De æterna processione spiritus sancti
quantum ad principium,
a quo procedit.

DISTINCTIO XI.

Hic dicendum est spiritum sanctum a patre esse, & filio.

Expositio.

V P R A egit Magister de processione spiritus sancti in comparatione ad ipsum procedentem. hæc est secunda pars, in qua agitur de eadem in comparatione ad principium a quo. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima ostendit q spiritus sanctus procedit a patre, & filio. In secunda determinat qualiter procedit ab eis. infra dist. 12. Item, queritur cum spiritus sanctus procedat a patre, & filio. Prima pars habet quatuor. In prima ostendit Magister per multas auctoritates, q procedit a patre, & filio. In secunda vero exponit per rationes Græcorum ostendit, q a solo patre, ibi. Græci tamen dicunt, spiritum sanctum tantum a patre. In tertia auctoritates, & rationes Græcorum soluit, & determi-

Diuisio.

nat ibi. Nos autem illa verba ita determinamus. In quarta ostendit confessionem fidei Græcorum implicite conuenire cum nostra. ibi. Sciendū tamen q Græci consentunt.

In principalibus concilijs.

Queritur quæ sunt illa quatuor Dub. 1. principalia concilia, & dicendum, q fuerunt quatuor concilia Apostolorum in ecclesia primitiua, vt dicit quædam glossa super actus. Primum fuit ad electionem Mathie. Act. 1. 2. Secundum ad electionem septem diaconorum. Act. 7. Tertium fuit ad non imponenda legalia gentibus. Act. 15. Quartum ad tolerandum legalia ad tempus. Act. 21. Concilia vero patrum principalia apud Græcos similiter fuerunt quatuor. (Nicens, Ephesinū, Calcedonense, & Constantinopolitanū.

Qui aliud docuerit, vel aliter prædicauerit &c.

Exponit ista verba. i. contrarium docuerit, vel conuersione modo &c. Non vñ ista expositio phablis, eo q ipse qui contradidit articulis excommunicat est ipse iure, ergo nō oportet

Dub. 1.

2

teba

tebat per contrario dare sententiam, ergo vñ q̄ pro diuerso tulerunt sententiam. Præterea, vñde venit ista expositio? & queritur quare non dixerunt. Quisquis contraxerit? Resp. dicendum, q̄ sicut dicit Ansel. Omnis veritas, sacre scripturæ p̄t dici q̄ sacre scripturæ, non contradicit, p̄pter suam generalitatem & dignitatem, & ideo p̄dicta expositio habet hic locū. Nec fuit inconueniens exprimere excommunicationem hæreticorū, quia sancti patres in concilijs ordinabant quæ iuris erāt, & præterea ad terrorē est dictum, & maluerunt dicere aliud quamuis intellexerunt contrarium, vt magis cōpescerēt ora præsumptuorum, ne adinuenirent nouitates in fide. Secundum veritatem autem excommunicationis sententia nō se extendit nisi ad contradicentes, q̄a non fuit eorum intentio præcludēdi viā, ad explanationem fidei faciendam maiorem, si deus alios magis illuminaret, & si hoc dixissent, cōstat quōd non bene moti fuissent, & sententia eorum merito abolenda esset.

Sed cum non sit aliud.

Dub. 3.

Respon. 4

Contra aliud est dicere cappa Sortis q̄ cappa facta à Sorte, ergo similiter vñ in proposito. Aut si non, queritur ratio. Resp. dicendū, q̄ genitiuus, quamuis denominetur ab habitudine principij, tamen aliam habitudinem importat, vt possessionis, sed cū in diuinis non cadit diuersitas, nec habitudo nisi originis, rōne materiz in diuinis determinatur ad habitudinem principij, & ideo in Deo idem est dicere spiritus filij, quod spiritus procedat à filio. Præterea alia est ratio, quia spiritus, s̄m q̄ est nomen absolutum, sicut hoc nomen Deus, non habet propriæ constructi cū genitiuo, quia tunc idem esset dicere sp̄s filij, quod Deus filij, ergo oportet quōd accipiatur spiritus, s̄m q̄ dicitur à spiratione, & sic est nomen importans originē, ergo sicut sequitur, filius patris, ergo filius qui est à patre, & ita est dicere spiritus filij, id est spiritus qui est à filio.

Non sine me, & sine meo, & patris arbitrio &c.

Videtur male dicere, quia qui habet arbitriū sup̄ aliquid, habet dominium super illud, ergo vñ s̄m hoc, q̄ spiritus sanctus sit inferior filio. Si tu dicas, q̄ arbitrium dicat voluntatem, hoc nihil est, quia similiter cum vna voluntas sit tris, similiter filius non loquitur sine arbitrio spiritus sancti, & parer similiter, quod non d̄r proprie. Rñ. dicendū, q̄ spiritus sanctus est patri, & filio cōsubstantialis, ita q̄ à patre, & filio p̄cedit operatio, ergo spiritus sanctus cōis est patri, & filio, & similiter æque habet esse à patre, & filio, ita q̄ nō est dicere q̄ habeat locutionē propriam, nec q̄ habeat locutionē à se, & hæc duo voluit excludere dñs cum dixit, non loquitur à semetipso, vt excludat ratio proprii, & ratio primi principij, & hoc exponens Didimus, contra propriū dicit. Nō sine me. Cōtra rōnem primi principij dicit, sine meo, & patris arbitrio, & arbitriū nō importat dñum, siue causalitatem, sed solum auctoritatē in patre, & filio respectu spiritus sancti, vel eius operationis.

Dub. 4

Respon.

AD intelligentiam huius partis duo principaliter querunt. Primo queritur de processione spiritus sancti quantum ad principium, & queritur utrū spiritus sanctus procedat à patre, & filio. Secundo utrum procedat à patre, & filio in quantum sunt vnū, aut in quantum sunt distinctes.

Art. vñic

QVÆSTIO I. CONCLUSIO.

Spiritus sanctus procedit à patre, & à filio.

QUIA solum à patre procedant probat Græci ratione, & auctoritate. Ratione sic. Emanatio spiritus sancti est p̄fectio, sed processio est motus ab vno in aliū, ergo si recte processio est in diuinis,

nis,

nis, Spiritus san. æterna processione procedit ab vno in alium. Si ergo procedit à filio, aut procedit in patrē, aut in aliam personam, non in patrē. quia pater nihil accipit à filio, nec in alia personam, cum nō sit dare quartam, ergo non procedit à filio. Itē, alia ratione sic, quia spiritus sanctus procedit p modum spirationis, sicut verbū per modum locutionis, sed ita videmus in creaturis q̄ exitus locutionis non pcedit spirationem, nec egressus spiritus est a verbo, ergo nec in diuinis. s. s. à filio. Item, spiritus sanctus, (ut omnes dicūt) pcedit per modū nexu, sed nexu tenet rōnem medij, sed si procederet à filio, teneret rationem tertij, & extremi, non medij, ergo non pcedit à patre, & filio, sed à patre in filium. Itē, spiritus sanctus procedit à patrē, aut sufficienter, aut non. Si nō sufficienter, & plene, ergo pater imperfectus in spirando. Si sufficienter, ergo superfluum est fieri per duos, quod potest fieri per vnum sufficienter, ergo si à filio pcedit, cum pcedat plene à patre, in illa summa trinitate est superfluitas, quod absurdū est. Item, hoc ipsum nituntur græci ostendere per auctoritatem, sed nō possunt per sacræ scripturæ introductionem, ideo arguunt per priuationem in euangelij, & maxime in euangelij iohannis, & epistolis, vbi integre traditur nostra fides, sed in nullo dī quod spiritus sanctus procedat nisi à patrē tm̄. Ioh. 15. Spiritum veritatis qui à patrē procedit, ergo aut euangelia insufficienter fidem docent, aut spiritus san. tm̄ procedit à patrē. Itē, in quatuor concilijs apud græcos celebratis, vbi fides à patribus sufficienter est explicata, dicit, q̄ spiritus sanctus procedat à patrē, & nihil dī de filio, ergo si Deus illis sufficienter fidem reuelauit, ergo &c. Item, hunc errorem imitari nituntur per Doctores, qui non solum apud eos, sed etiā apud nos celebres sunt. Et primo p Gregorium nazanzēnum. Qui dicit theologus. Filius, & spiritus sanctus geminus patris radius, vsque ad nos miserunt claritatē suam, ergo exeunt à patrē, vt duo radij. Et Dionysius etiam

dicat in li. de diui. noml. Ex immateriali, & impartibili bono, cordialia exorta sunt lumina, loquitur de patre, ergo exeunt, vt lumina: sed talia sic se habent q̄ vnum non est ab altero, ergo &c. Item, Dama. expressius. Spiritum sanctum ex patre dicimus, & spiritū patris nominamus, spiritū vero sanctum ex filio nō dicimus, & tm̄ spiritum filij nominamus. Item, si latini hoc cognouerunt, tm̄ græci nō cognouerunt, aut fuit hoc scripturæ auctoritate, aut prædicatione, aut ratione, aut reuelatione. Scripturæ auctoritate non, quia eandem p omnia scripturā habet græci. Similiter nec prædicatione, quidem doctores grecorum qui est, & latinorū, qui eis fidē perfectē tradidit scilicet Paulus Apostolus. Si ratione, sed ratione non sufficit aliquid affirmare in his que sunt fidei. Vnde Dionysius & Damascenus dicunt q̄ nihil est dicendum, nec cogitandum de illa summa trinitate, præter id qd nos sacra eloquia docuerūt. Et Hieronymus. Nil credatur mihi nisi confirmauero p nouum, & vetus testamentum. Si reuelatione, quæritur cui fuerit reuelatū, & cum Deus velit omnes homines saluos fieri, quare hoc non reuelauit græcis? Exiterum, quomodo constat q̄ hoc fuerit à Deo. Contrarium arguitur ratione ostensiva sic. Spiritus sanctus fm̄ omnes fideles pcedit vt donum, sicut ex multis locis scripturæ probatur, & iterum omnes tam græci, q̄ latini dicunt spiritū sanctū à filio nobis donari, ergo omnes concedunt procedere ab utroq; cum non detur nisi à quo procedit. Item, spiritus sanctus fm̄ omnes, & sicut supra ostensum est, procedit vt amor, sed amare non tm̄ est patris, sed etiā filij, vnde & per omnia amat filius, sicut & pater, ergo si à patrē amante amor procedit, eadem ratione à filio. Item, spiritus sanctus fm̄ omnes procedit vt nexu, sed perfectior nexu est qui ab extremo utroque procedit, q̄ qui ab altero, ergo si spiritus sanctus est nexu perfectissimus, non solum à patrē procedit, sed etiam à filio. Item, hoc idem ostenditur ratione ducente ad impossibile

libr. 3. de
Orth. c. 18

De diui.
nom. ca. 3
Super Ioh.

Funda-
menta.

Causa hic sic. Omnis distinctio personarum in a Sco. qui diuinitis attenditur fm relationem, & dist. 11. q. originem, ergo si spiritus sanctus nō tenet op procedit a filio, nec econuerso, nulla po. Cōcor est ibi origo, ergo nulla est ibi mutua dat cū D. relatio, ergo nec distinctio. Itē, ma Bonau. S. ior germanitas est inter duos, quan Thom. 4. do vnus procedit ab altero, & ambo cōt. gētes, a tertio, q si vnus nihil habeat ab al cap. 24. & tero, hac est per se nota: ergo si Spi 1. part. q. ritus sanctus non est a filio, nec econ 36. ar. 2. uerso, nec est perfecta vnio: ergo nec Qui dicit summa, nec perfecta beatitudo. Item, pp actum perfectior est expressio qn generans gñandi, q cōmunicat genito non tñ substantiā, sed etiā actū qui natura geniti nō repugnat, sed actus spirādi nō repugnat filio, quia nullum ex hoc incōueniens sequitur si spiret, ergo si pater hunc actū ei nō cōmunicat, filius non est perfecta imago. Itē, hoc ipsum ostenditur auctoritatibus, & primo auctoritate Apostoli Gal. iiii. Mi sit Deus spiritū filij sui, &c. ergo cum pater non mittat spiritum nisi filij, idē est spiritus patris & filij. sed eius est spiritus a quo procedit: ergo spiritus procedit a patre & filio. Si dices, q non sequitur, quia nō dicitur filij, quia procedit a filio, sed quia est in filio: ergo eadē ratione cum filius sit in spiritu sancto potest dici filius s. f. Item, Ioan. xv. Quem ego mittā vobis spiritū veritatis. Ex hoc arguitur sic. Nullus mittit alium nisi habeat auctoritatem supra illū: nullus autē habet auctoritatē supra aliū, nisi aliquid tribuat ei: sed nulla persona tribuit nisi ab ipsa procedat, ergo a primo, spiritus sanctus procedit a filio. Si dicas, q a filio mittitur ex tempore, & ex tempore procedit. Cōtra. Filius nō ideo habet auctoritatē, quia mittit, sed ideo mittit, quia habet auctoritatē: ergo ante habet auctoritatē, quā mittat temporaliter: ergo antequā mittat tēporaliter, necesse est spiritum sanctū procedere a filio: ergo &c. Item, Ioan. xvi. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Ex quo arguitur sic. Quisquis est omne quod habet, est omne qd accipit. sed Spiritus sanctus cum sit Deus summe simplex, est omne qd habet. ergo

omne qd accipit: ergo si accipit aliqd ab aliquo, accipit esse: sed a quo accipit esse, ab illo procedit, ergo si aliqd accipit a filio, procedit a filio. Si dicas, q accipere illud, est temporaliter: tunc obijcitur ex hoc, quia omne qd tēporaliter accipit, aliquid ab aliquo. mutatur &c.

R E S P. dicendū, q sicut ostensum est auctoritatibus, & rationibus fidei, veritas est, q s. f. procedit a patre & filio. Ad intelligentiam autem cōtrouersie Latinorū, & Græcorum, & originē eius, notandū est, q circa processionē spiritus sancti de filio est duo considerare. s. articuli cognitionem, & eiusdē cognitū processionē. In primo tota est differentia. In secūdo cōtrouersia. Cognitionē autē huius articuli fundamentū habet a scriptura, processū vel incrementū a ratione, sed cōseruationē a reuelatione. In scriptura auctoritate, Græci & Latini conueniunt: quæ dicit, s. f. esse filij, & mitti a filio, sed in ratione, & reuelatione differūt. In ratione quidem intelligendū. Nam cū scriptura dicat spiritū sanctū procedere, Græci ad intelligendū vsi sunt alio modo, & alia similitudine processionis, alio modo Latini. Nā cū processio dicat in creaturis motus localis ab vno in aliū, & dicat motus causalis vnus ex alio: Græci intellexerūt processionē primo modo, ab vno in aliū. Latini vero secūdo modo. & in hoc melius intellexerunt Latini q Græci, qā cōparauerunt processionē æternam, processionē magis spiritali, & ideo magis simili cōparauerunt, & sic melius. Similiter scriptura dicit spiritū sanctū per spirationē procedere. Sed cum duplex sit spiratio, s. status exterioris, & amoris interioris: Græci cōparant spiritū spirationi status exterioris: sed Latini spirationi interioris amoris: & ideo Latini melius, quia spiritaliori, & similiiori similitudini aptauerunt. Similiter cū scriptura dicat spiritū sanctū pcedere ut nexū, & cōiunctionē: ut duplex possit esse nexus, vel sicut medium iungens alteri, vel sicut extēmiū in quo cōiunguntur: Græci cōparauerunt primo modo,

modo, Latini secundo modo: & ideo spiritualiori, & similiori, quia ille ne-
 xus magis habet similitudinē perso-
 nę: quia ergo differentiā habuerunt
 in ratione, & Latini spiritualius, &
 cōuenientius cōparauerunt: ideo ex
 ratione sua sunt eleuati, & p hoc ad
 intelligentiā scripturę dispositi, & iō
 manifesta reuelatione edocui sunt de
 Spiritus sancti processione. Gręci
 vero, quia similitudines diferentes,
 & minus proprias aprebāt. iō sunt
 sua ratione depressi, & non ualētes
 intelligere spiritum a verbo procede-
 re, nec in aliū ab æterno pcedere, ar-
 ctauerūt scripturā ad intelligēdū de
 processione tēporali, & iō sibi viā re-
 uelationis clāserūt. Hęc est ergo ra-
 tio diuersitatis in hui⁹ articuli cog-
 nitiōe. Cōtrouerſia vero venit, ex hu-
 ius articuli professione. Professio ve-
 ro articuli venit ab ecclesia latinorū
 ex triplici causā, videlicet ex fidei ve-
 ritate, ex periculi necessitate, ex ec-
 clesię auctoritate. Fides dictabat
 hoc, & periculi necessitas iminebat,
 ne forte aliqui hoc negarent: in qđ
 periculum inciderunt Gręci. et eccle-
 się auctoritas aderat: et ideo sine mo-
 ra exprimi debebat. Negatio vero hu-
 ius articuli venit ex triplici causā. s.
 ex ignorantia, ex supbia, & pīnacia.
 Ex ignorantia, quia nec scripturā intel-
 legerunt, nec habuerūt cōgruā ratio-
 nem, nec apertā reuelationē. Ex sup-
 bia, quia cū reputarent se sciolos, &
 vocati nō fuerūt, noluerūt profiteri,
 qđ nō erat per eos inuentū. Ex pīna-
 cia, ne cōuinceretur, & irrationabili-
 ter moueri uideretur, inuenerūt p se
 rōnes cōtra veritatē, & ideo suā sentē-
 tiā defendere ausi sunt, & auctoritati
 ecclesię Romanę obuiare, & ideo fa-
 cti sunt heretici: qā negant fidei ve-
 ritatē: & schismatici, qā recesserūt
 ab ecclesię vnitate. Sed quia mos est
 hereticorū, & schismaticorū, cū se
 nō pnt rōnib⁹ cōmūnre, aduersam
 partē accūsare, ideo nos accusant, &
 redarguūt tanq̃ curiosos, & tanq̃ ex-
 cōicatos, & schismaticos. Curiosos,
 quia sine huius articuli pfeſsione sa-
 lus erat, quare ergo intrinseuerūt se
 Latini hoc pquirere, qđ non sunt ne-

cessariū? sed ad hoc patet rñſio, quia
 oportunū fuit pp periculum qđ ipsi
 inciderunt. Similiter dicit nos ex-
 cōicatos, qā symbola corrūpimus in
 quibus per sanctos patres sub excōi-
 cationis pēna hoc erat prohibētū. Et
 ad hoc patet rñſio per p̄dicta, qā nō
 corrūpimus: sed p̄hemus: nec ſen-
 tentia lata est contra pficientes, sed
 cōtra corrūpentes. Vel potest dici fi-
 cut dicit Ansel. qđ non edidimus: qđ
 quidē facere potuimus: quia Roma-
 na ecclesia plenitudinē potestatis a
 Petro apostolorū p̄ncipio accepit,
 in quā nulla patrū ſentētia, nec iuxta
 dictū ponere, nec arctare potuit, nec
 ei p̄dicare, nec ligare eā ad aliqd.
 Similiter dicit nos schismaticos, qā
 a nobis incipit diuisio. Cū enim hoc
 vellemus asserere, noluimus eos vo-
 care. Et ad hoc rñderi potest p̄ Latī-
 nis, qđ eos vocare nō fuit opportunū,
 quia ecclesia sine eis hoc poterat, &
 qā erat laborioſum pp diſtantiā, erat
 infructuoſum propter insipientiam,
 quia iam nō erat in Gręcis sapientia
 tanta, sicut fuerat, immo ad Latinos
 transierat. Erat nihilominus pericu-
 loſum, quia qđ pro certo habendū
 erat, periculum erat ducere in dubiū,
 & sic patet qđ friuolę sunt eorū ac-
 cusationes. Ad rōnes autē, intellecteis
 quę dicuntur, facile est respondere.

A D illud ergo qđ obijcitur, quod
 processio est ab vno in alium, dicen-
 dum, quod verum est de processione
 locali, sed non est verum de proces-
 sione causali, sicut infra melius pate-
 bitur procedere in alium, est du-
 pliciter, aut quia in alium tēdit sicut
 obiectum, & sic spiriens sanctus est
 amor; quo filius amat patrem: sicut
 econuerso. Si autem dicatur sic pro-
 cedere in aliquē, vt ab eo recipitur,
 oīno stultus est intellectus. Est enim
 dicere, quod amor, qđ est spiritus san-
 ctus oriatur a patre, & subsistat in fi-
 lio, sicut riuus oritur a fonte, & re-
 quiescit in lacu profundo. A D illud
 quod obijcitur de spiratione, quod
 pręcedit verbum, dicendum qđ verū
 est de exteriori verbo, & non de inte-
 riori: & ideo non est simile. A D illud
 quod obijcitur de nexu, dicendum,

Lib. de p-
 cess. Spir.
 sancti.

¶ nexus non habet rationem medij, sed rationem tertij, q̄q̄ aliqui voluerunt dicere, q̄ locum tenet & medij, & tertij: & voluerunt isti sustinere opinionem Græcorum, & Latinorū: & distinguunt duplicem modū procedendi. s. in alium, & sic procedit a patre, vel ab alio, & sic procedit a patre, & filio, & istud est exuflandū hodie: quia nō habet intellectum sanū, imo oīno eodem modo procedit ab utroque, & tamen utriusque nexus est, sicut ponitur exemplum de duobus lignis ex quibus procederet vna flamma. A D illud quod obiicitur, q̄ ab altero sufficienter, ergo &c. Dicendum, q̄ istud verum esset, si essent diuersa principia s. s. quod non est verum, sicut infra patebit. Vnde sicut nō valet hoc argumentū, pater creat, & filius similiter, & pater est sufficiens in creando, ergo filius superfluit, quia sunt vnum principium in creando.

17 similiter soluendum est in proposito.

Tritum A D illud quod obiicitur, q̄ non reperiatur in scriptura. Dicendum, q̄ si arguenda verba non reperiuntur, reperitur tñ mentum, sensus, sicut in obiciendo monstrauimus rotum est. Tamen argumentum nō valet, non reperitur in scriptura, ergo non est verū, quia scripturæ mos est, quedam tacere propter insinuandā humilitatem. vnde Dñs volens nos erudire ad humilitatem, omne quod suum est patri attribuit, sicut Iohā. 7

Mea doctrina non est in ea. Similiter dicit Iohā. 16. Qui a patre procedit, loquens de spiritu sancto, & tamen ipse subiungit, omnia quæ pater habet mea sunt, & ideo argumentū non valet. A D illud quod obiicitur de concilijs, dicendum, q̄ nec in concilijs illis sunt omnia instituta, quæ spectant ad mores: nec etiam omnia dicta, quæ ad fidem pertinent, sicut in symbolo quod cantatur in missa, nihil dī de descensu ad inferos. Sed numquid latuit sanctos patres processio spiritus sancti a filio, & si non latuit, quare nō dixerunt? Credo quod non latuit, sicut per antiquos Græcorum, quorum Magister adducit auctoritatem in litera, sed tamen non fuit expressum, quia non erat opus.

Nullus enim negabat, nec negare volebat. Sed hæretici multa quæ erant implicita fidei nostræ, sua importunitate compulerunt explicare, & sic patet illud. A D illud quod obiicitur de auctoritate Dionysij, & Greg. Dicendum, quod non est oīmoda similitudo, sed maior dissimilitudo. Attenditur autem dissimilitudo in hoc, scilicet quantum ad plenitudinē sonitatis in patre, & in diuisione personarum emanantium ab eo, & in receptione influentiz in creatura, non tñ est oīnīmōda similitudo quantum ad modum emanandi, & sic patet illud. A D illud quod obiicit de Dam. Dicendum, q̄ non est in ista parte ei assentiendum, sicut enim intellexi, ipse fuit in tempore quando orta est contentio. vnde non est in hoc sustinendus, quia simpliciter fuit Græcus, Tamen ipse caute loquitur. Vnde nō dicit q̄ spiritus non sit a filio, sed dicit, non dicimus a filio: quia Græci non constebantur, nec tamen negabant, sed modo eorū maledicta progenies addidit ad paternam demeritiam, & dicit, q̄ non procedit a filio nisi temporaliter: & ideo tanquam hæreticos, & schismaticos Romanæ damnat eos ecclesia.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Spiritus sanctus procedit a patre, & a filio, in quantum sunt vnum in fecunditate voluntatis, quæ vna est in patre, & filio spirantibus.

TRVM Spiritus sanctus procedat a patre, & filio in quantum sunt vnum, aut in quantum differēs, & q̄ in quantum vnum, videtur per Antel. in lib. de processione. s. s. Nullus intellectus capit s. s. esse patris, & filij, secundum q̄ alter est pater, alter filius, sed secundum q̄ uterque est idem Deus. Item, rōne ostendit sic. vnitas effectus est ab vnitate actus, & vnitas actus, ab vnitate potentiz, vel subiecti, ergo cum

Fundamenta.

vna sit persona producta a patre & filio, ergo per vnum actum producit, & per vnā potentiam, ergo spirant inquantum sunt vnum. Item, quod est a duobus inquantum duo, aut est insufficienter a quolibet, aut ab altero superflue: sed spiritus sanctus a nulla persona est insufficienter, nec superflue, quia neutrum conuenit naturæ perfectæ, ergo &c. Item, quod est a duobus inquantum duo, est compositum, si substantialiter est ab illis: quia a duobus inquantum duo procedit vnum, & ita oportet quod illud vnum habeat differentiam, sed si non est compositum, ergo &c. Item, nihil vnum procedit a duobus similibus in natura inquantum duo, nisi alter sit sicut principium actuum, aliter sicut principium passionum, siue alter, ut pater, alter, ut mater: sed hoc non est in diuinis, ergo &c. Contra, qui procedit a duobus ita quod ab vno principaliter, & ab alio, procedit inquantum sunt duo, sed spiritus sanctus principaliter procedit a patre, sicut dicit Aug. & habetur in sequenti distinctione, ergo &c. Item, qui procedit a duobus inquantum sunt distincti, procedit a duobus inquantum sunt duo, sed nexus non est nisi distinctorum, ergo qui procedit, ut nexus, procedit ab eis, ut a distinctis, & ita ut a differentibus. Item, ab unitate subiecti, est unitas actus, sed pater, & filius sunt duo, ergo spirant duplici spiratione, ergo spiratur. si ab eis inquantum sunt duo, ergo &c. Item, si spirant, si inquantum sunt vnum, aut inquantum sunt vnum in substantia, aut in nozione, aut in persona. Si inquantum sunt vnum in substantia, ergo cum spiritus sanctus sit idem in substantia, si procedit a se. Si inquantum sunt idem in nozione, hoc nihil est, quia non ideo spirant, quia sunt spiratores: sed e conuerso. Nec inquantum sunt vnum in persona, quia in persona non vniuntur.

R E S P. Dicendum, quod spiritus sanctus procedit a patre, & filio inquantum sunt vnum in secunditate voluntatis. Vna autem est in patre, & filio voluntas, quia pater, & filius sunt

vna substantia. si ergo est in eis voluntatis secunditas, vna est secunditas in eis. Voluntatis autem secunditas est in patre, & filio, quia verique Deus improcessibilis. Sicut enim superius dictum fuit de numero personarum, & infra melius patebit cum agatur de innascibilitate, quæ idem est in patre quod primitas, & primum, & principium sunt idem, & ratio primitatis est ratio principiandi, siue secunditatis. Quoniam ergo pater prior est in omni emanatione, & processione, & generatione, quia nec generatur, nec procedit. hinc est, quod utroque modo est principium. Quia vero filius prior est emanatione processione, non generatione, quia generatur, tamen est inspirabilis, hinc est, quod est principium spirandi, non generandi. Quia vero, si neutro modo se habet, neutro modo est principium. Inde est ergo, quod quamuis, spiritus sanctus a duobus procedat, quia tamen procedit non ut sunt differentes, sed ut est in eis vna secunditas voluntatis, patet quod spiritus sanctus procedit ab eis inquantum sunt vnum.

A D illud quod obicitur quod principaliter procedit a patre, dicendum quod principaliter potest dici dupliciter, aut respectu secundariorum, & sic importat ordinem prioris, & posterioris; & sic ponit diuersitatem, & hoc modo non accipitur hic. Alio modo ut principaliter dicitur quod auctoritatem, sicut pater dicitur operari per filium. Vnde una creatura producit a patre per filium inquantum sunt vnum, & sic intelligendum, & sic non est in proposito. A D illud quod obicitur quod nexus procedit a pluribus, quod sit a &c. dicendum, quod ratio nexus incipit a distinctione, & tendit, siue procedit in unitatem. Vnde ultima, & in aliquo completiua ratio est unitas. Licet ergo nexus sit duorum, & a duobus, si est perfectus nexus, est ab eis inquantum sunt vnum, non inquantum sunt plures. A D illud quod obicitur, quod ab unitate subiecti est unitas actus, & a pluralitate pluralitas, dicendum, quod istud non habet instantiam secundum modum loquendi, quia si duo sunt

Innascibilitas idem quod primitas.

Non consentit vndeque Sco. dist. 12. huius, quæst. 1. qui videtur innuere, quod i eo signo originis, in quo pater procedit siue beatq; virtutem spirationem, & sic non sit necesse, quod sit a duobus, ut in aliquo.

Ad opp.

15. de Tri.
cap. 17.

Concordat
1. Tho. in
primam par.
q. 36. ar. 4.

termini copulati, actus numeratus de
ber ei reddi, sed fm rem distinguen-
dum est, quia subiectū dicitur dupli-
citer, aut per se & primo, aut non pri-
mo, & illud verum est de subiecto per
se & primo, nō de alio, & sic accipien-
do, pater & filius nō sunt unum prin-
cipium, seu primum subiectum spirati-
onis, quia non spirant fm quod pa-
ter & filius, sed fm quod i eis est una
fecunditas voluntatis, & ita in quan-
tum vnū. Vel aliter dicendū, qd est
loqui de actu, vt est actus, vel origo, &
de actu vt est accidens. Si loquamur
de actu, est accidens, de necessitate nu-
meratur ad numerum subiecti, quia
non est unum accidens in duobus su-
biectis. Si autem loquamur de actu,
vt est actus vel origo, sic comparatur
ad subiectum vt ad principium,
& sic non numeratur ad numerum
subiecti secundum quod subiectū, sed
fm qd principium. Quoniam ergo in
diuinis spiratio non est accidens, sed
productio, vel relatio, ideo sequitur vni-
tatem subiecti, vt est principium, qua-
re pater & filius, quamuis duæ sint p-
sonæ, tamen sunt principium unum,
quia per eandem virtutē spirant, ideo
actus non numeratur in illis, ideo spi-
rant vna spiratione, quāuis sint duo.

AD illud quod qritur vltimo, aut
inquantum unum in substantia &c.
Dicendum, quod inquantum vnū in
fecunditate voluntatis, per illa volū-
tas tracta est ad notionem per seculum

dicatam, quæ fecunditas est ratio
primitatis: quæ primitas significatur
per hoc quod est improcessibilis. Et
hoc est quod dicit Ansel. quod pater
& filius spirant fm quod verique est
idem Deus, non fm quod De^o simpli-
citer, sed fm quod Deus in vtroque,
hoc est considerare voluntatem in p-
sonis. Si ergo queras verum in quan-
tum vnum in substantia, aut notione,
aut persona, dicendum, quod respon-
deri potest dupliciter, fm duas opi-
niones prius positas de potetia gene-
randi. vii. dist. quia potentia genera-
di nō differt a generatione siue pater-
nitate, nisi in modo loquendi, & ita di-
cit notionem, scilicet personalem pro-
prietatē, vt generatio, licet alio mo-
do. Similiter illi dicunt quod fecun-
ditas voluntatis, siue vis spiratiua, di-
cit eādem notionem quam spiratio,
licet alio modo, quia vis spiratiua di-
cit vt in ratione apatundinis, sed spi-
ratio in ratione actus, & ita fm hos
inquantum sunt unum notione. Alij
dicunt quod sicut potentia generandi
dicunt naturam in persona, ita essentia
personaliter: sic vis spiratiua volun-
tatem dicit, vt volūtas est in personis
in quibus est fecunda, & ita pater &
filius spirant inquantum vnum in es-
sentia, siue natura, siue volūte, vt di-
catur paterius voluntate considerata i
personis. Quælibet illarum positionū
mihi videtur satis probabilis.

VTRVM SPIRITVS SANCTVS prius, vel plenius procedat a patre, quā a filio. DISTINCTIO XII.

TEM queritur, cum spiritus sanctus a patre procedat
& a filio, vtrum prius, vel magis processerit a patre quā
a filio, quod nritur hæreticus ostendere, ita dicens: Si
processit spiritus sanctus a patre, processit vtrique, aut
nato iam filio, aut non nato filio. Si vero iam nato filio processit,
ante natus est filius, quā processerit spiritus sanctus: præcessit er-
go natiuitas filij processionem spiritus sancti. Si autem processit
a patre non genito filio, ante processit quā filius genitus fuerit.

Responsio Augustini ad id quod primo quærebatur, scilicet
an prius a patre, quā a filio processerit.

HIS & huiusmodi quæstionibus magis laboriosis, quā fru-
stris.

Quos respondet Aug. in 15. lib. de Trin. dicens: In illa summa trinitate, quæ Deus est, interualla temporum nulla sunt, per quæ posset ostendi, aut saltem requiri. verum prius de patre natus sit filius, & postea de ambobus processerit spiritus sanctus. Numquid ergo possumus quærere, utrum iam processerat de patre spiritus sanctus, quando natus est filius; an nondum processerat, & illo nato de utroque processit? Non possunt prorsus ibi ista quæriri: ubi nihil ex tempore inchoatur, ut ex consequenti perficiatur in tempore. Ideo qui potest intelligere sine tempore generationem filij de patre, intelligat sine tempore processionem spiritus sancti de utroque. Ecce his verbis absoluta est questio illa, quæ quærebatur, verum prius processerit spiritus sanctus a patre, quam a filio.

Hic igitur de eo quod secundo quærebatur, scilicet, an plenius vel magis processerit a patre, quam a filio.

N V N C tractandum est, quod secundo quærebatur. scilicet, an plenius, aut magis procedat spiritus sanctus a patre, quam a filio. Ad quod dicimus, quia sicut non ante procedit a patre, quam a filio, ita non plenius, vel magis procedit a patre, quam a filio. Augustinus tamen in 15. de Trin. dicens, quod spiritus sanctus principaliter procedit de patre, Non frustra, inquit, in hac trinitate non dicitur verbum Dei, nisi filius: nec donum Dei, nisi spiritus sanctus, nec de quo genitum est verbum, & de quo procedit spiritus sanctus principaliter, nisi Deus pater. Ecce audistis, quia spiritus sanctus principaliter procedit a patre. Sed ne te hoc turbaret, ipse continuo ex quo sensu hoc dixerit, aperit dicens: Ideo addidi principaliter, quia & de filio spiritus sanctus procedere reperitur: sed hoc quoque illi pater dedit, non iam existenti, & nondum habenti. Sed quicquid vnigenito verbum dedit, gignendo dedit. Sic ergo eum genuit, ut etiam de illo donum commune procederet, & spiritus sanctus. Spiritus esset amborum. Ecce exposuit ipsemet quomodo spiritus principaliter procedat a patre: non quia prius, vel magis procedat a patre, quam a filio: sed quia cum procedat a filio, hoc ipsum habet filius a patre.

Ex eodem sensu etiam dicitur spiritus sanctus proprie procedere a patre.

E X eodem sensu etiam dicitur procedere proprie de patre. Vnde de Hiero. in expositione catholice fidei Nicænæ, symbolizat: Creandum in spiritum sanctum, qui de patre procedit proprie. Iste spiritus sanctus verum Deum inuenimus in scriptura, & de patre esse proprie. Et item, De patre filius, & spiritus sanctus proprie, & vere de patre procedit. Ecce aperte dicit spiritum sanctum proprie esse de patre, & proprie procedere a patre. Quod non est ita intelligendum, tamquam prius, vel plenius a patre procedat, quam a filio: sed quia hoc habet pater a se, non ab alio, ut de ipso sit, & procedat spiritus sanctus. Filius autem non a se, sed a patre hoc habet, ut de ipso sit, & procedat spiritus sanctus.

Ex eodem

Ex eodem sensu dicitur spiritus sanctus esse, & mitti a patre per filium.

FORTE etiam iuxta hanc intelligentiam dicitur spiritus sanctus mitti per filium, & a patre esse per filium. Vnde Hilarius ad
In fine 12. libri. Deum patrem de spiritu sancto, & filio loquens in 12. lib. de Trinitate. ait. In spiritu sancto tuo ex te profecto, & per eum missio. Item: An te tempora vnigenitus tuus ex te natus manet, ita quod ex te per eum spiritus sanctus tuus est: quod & si sensu non percipiam, tamen teneo conscientia. In spiritualibus enim rebus tuis habes sum. Item in eodem: Conserua hanc oro fidei meae religionem, ut quod in regenerationis meae symbolo professus sum, semper obtimeam: te patrem scilicet, & filium tuum vna tecum adorem: spiritum sanctum tuum, qui ex te per vnigenitum tuum est, promerear. Ecce aperte dicit spiritum sanctum a patre per filium & mitti, & esse: quod non est intelligendum quasi a patre per filium minorem mittatur, vel sit, sed quia ex patre, & filio est, mittitur ab utroque, sed hoc ipsum habet filius a patre, ut ab ipso sit, & mittatur spiritus sanctus. Hoc ergo voluit significare Hilarius distinctionem faciens in locutione, ut ostenderet in patre esse auctoritatem. Inde est etiam, quod veritas ostendens patrem esse auctorem processioneis, quae procedit spiritus a filio, dixit in euangelio, De patre procedit, cum & de patre, & filio procedat spiritus sanctus. Vnde Aug. in 15. lib. de Trinitate. ait, Si de patre & filio procedit Spiritus sanctus: cur filius dixit, De patre procedit? Cur putas, nisi quia solet ad eum referre etiam quod ipse est, sicut & de quo ipse est: sic ait, Mea doctrina non est mea, sed eius, qui misit me? Si ergo hic intelligitur eius doctrina, quam tamen non dixit suam, sed patris: quanto magis illic intelligendus est spiritus sanctus de ipso procedere, ubi sic ait, de patre procedit, ut non diceret de me non procedit. A quo autem habet filius, ut sit Deus (est enim Deus de Deo) ab illo utique habet) ut etiam de illo procedat spiritus sanctus. Et ideo spiritus sanctus ut etiam de filio procedat, sicut procedit de patre, ab ipso habet patre. Quapropter, qui potest intelligere in eo quod ait filius: Sicut habet pater vitam in semetipso, sic dedit & filio vitam habere in semetipso: non sine vita existenti iam filio vitam patrem dedisse, sed ita eum sine tempore genuisse, ut vita, quam pater filio gignendo dedit coeterna sit vitae patris, qui dedit: intelligat etiam sicut habet pater in seipso, ut de illo procedat spiritus sanctus: sic dedisse filio, ut etiam de isto procedat idem spiritus sanctus, & utrumque sine tempore. Ita ergo dictum est spiritum sanctum de patre procedere, ut intelligatur quod etiam procedit de filio, de patre esse, & filio. Si enim quicquid habet de patre habet filius, de patre habet utique, ut de illo procedat spiritus sanctus, sed nulla ibi tempora cogitentur, quae habeant prius, & posterius: quia ibi omnino nulla sunt.

De eterna

De æterna processione s. s. qualiter a
patre, & filio procedit.

DISTINCTIO XII.

Item queritur, cum spiritus
procedat a patre & filio.

Expositio.

ÆC est secunda pars
in qua Magister deter-
minat qualiter spiritus
procedit a patre & filio
& hæc pars habet qua-
tuor partes s. m. quatuor quæ deter-
minat. In prima querit utrū s. s. prius
procedat a patre, & determinat quod
non. In secunda querit utrū prin-
cipaliter, & plenius, ibi. Nunc tractan-
dum est. Tercio utrū p. p. a patre
procedat ibi. Ex eodem sensu dicitur
etiam proprie procedere a patre. Quar-
to determinat utrū spiritus p. p.
procedat a patre per filium ibi. Forte
etiam iuxta hanc intelligentiam: ubi
confirmat auctoritate Hilari. quod spi-
ritus s. mittitur a patre per filium,
& procedit.

Diuisio.

Aut a nato iam filio, aut, &c.

Dub. 1

Videtur istud argumentum necessa-
rium, quia cuiuslibet contradictionis
necessarium est alteram partem esse
veram, sed natum, & non natum op-
ponuntur contradictorie, ergo neces-
se est alteram partem dare quod s. s. p-
cedat aut nato iam filio, aut nō nato,
cum ergo Magister & Aug. respon-
deant interimendo utrāque partem, vi-
dentur male responderi. Respon. dicē-
dum, quod hæreticus in sua quæstio-
ne quærebat de ordine generationis
filij ad processionem s. s. & quærebat
de ordine s. m. durationē & tempus,
non secundum rationem intelligēdi,
& quærebat utrū prius natus est fi-
lius, quam processit s. s. aut e converso

17. De tri-
nit. ca. 26.

& utrūq; falsum erat. Ideo Magister
& Aug. considerantes intentionem
hæretici siue interrogationem secun-
dum sensum i quo eam proponit, sim-
pliciter, & bene respondent eam inte-
rimendo. A D illud ergo quod obij-
citur, qd diuisio hæretici est p. contra-
dictoria, dicendum, quod falsum est:
q. a. propositio cōtradictoria accipitur

negando compositionem principa-
le, sed ipse fert negationem ad com-
positionem non principalem, sed in
tellectū in hoc quod est nato, & ideo
causa falsitatis semper remanet: hæc
enim est falsa s. s. procedit nato filio,
quia notatur quod natiuitas filij p-
cedat processionē s. s. Hec iterum est
falsa: processit non nato filio: quia no-
tatur quod natiuitas filij non fuerit
simul cum processione s. s. sed hæc
est vera s. s. nō processit nato prius fi-
lio, quia simul fuit natiuitas filij, &
processio s. s.

Quicquid unigenito uerbo
dedit &c.

Videtur male dicere, q. si hoc esset
verū dedit ei spirationem, ergo dedit
eā gignēdo, ergo spiratio est genita;
sed quicquid dicitur in diuinis obre-
te, dicitur & abstracte: sed non con-
uertitur, ergo si spiratio est genita, spi-
ratio est generatio, quod est cōtra mō-
dernos omnes. Respondeo dicen-
dum, quod defectus est in utroque ar-
gumento, nam illud non valet, dedit
generando spirationem, sicut non sequitur,
generando dedit filio essentiam, ergo
essentia est genita. Aliqua enim per
generationem dicuntur dari, quæ nō
dicuntur generari. fit iterum alia rō
non valet. Spiratio est genita, ergo
spiratio est generatio. Sicut enim in-
fra patebit de duabus notionib; vni-
us personæ, verū est dicere quod vna
p. dicitur de altera denominatiue,
non in abstractione, & ideo non ua-
let illa ratio, immo est ibi accidens.
Quod ergo dicitur, quicquid p. dicitur
denominatiue & abstracte, verū
est de essentia: sed non est verum
de proprietate personæ, & hoc infra
patebit.

Credimus in s. s. q. de patre. &c.

Videtur falsum dicere, quia p. p. i
est quod conuenit uni soli, ergo si de
patre procedit proprie, non ergo de
filio. Si tu dicās quod non dicitur p-
prie contra communiter, sed cōtra
impropriam, & ergo videtur p-
improprie procedat a filio. Respon-
detur,

Dub. 2

Respon.

Dub. 3
Aristo. 1.
Topicor.

Respon.

dens, dicendum, quod proprie nō dicitur appropriatam siue solitudinem, sed sonat auctoritatem, sicut principaliter: sicut enim pater principaliter dicitur spirare, quia hoc non habet ab alio: etiam proprie: quia hanc conditionem nō habere ab alio, nulli cōcitat. ita videtur dicere Magister. Potest tamen dici, quod vno modo proprium dicitur contra communitatem. Alio modo cōtra improprietatem. Tertio modo accipitur pro appropriatione, & sic accipitur hic. Quamuis enim spiratio eque vere & propriè cōueniat patri & filio, tamē filius appropriatur eum patri, propter auctoritatem.

Per eum .f.f. tuus est.

Dub. 4
Hilarius.

Videtur Hilarius hic referens verba ad Deum male dicere, dicendo per eum, quia vt dicit Priscia, per eū verbi stransitiuū significat sub auctoritatem: sed cum absolutis, auctoritatē, vt pater cum dicitur. Ego sum spiritus per Deū, in Deo notatur auctoritas: cum ergo dicitur quod .f.f. est a patre per filium, in filio notatur subauctoritas. Respondeo dicendum, quod aliqui voluerunt dicere quod hæc est impropria, Spiritus sanctus est a patre per filium, siue procedit, & debet resoluī in hanc, spiritus sanctus spiratur a patre per filium: & consentiunt rationi prædictæ: sed cum ista sit vera, creatura procedit a patre per filium: & hæc similiter, exit, vel procedit: nō video rōnē quare similiter illa verba Hilarij nō possint proprie dici. Propterea est dicendum, quod quamuis procedere nō sit verbum transitiuū quantum ad modum significandi, quā tamen cōstruitur cum accusatiuo, quia tamen æquiualeat transitiuo, ut cū dicitur procedit a patre per filium, iudicandum est sicut de verbo transitiuo, & siclo dicit subauctoritatem.

Supposito ex præcedentibus quod spiritus sanctus procedat a patre & filio. Ad intelligendam huius partis, quæritur quæritur de processione spiritus sancti in cōparatione ad utrumque. Primo queritur utrū .f.f. prius procedat a patre quā a filio.

Secundo, utrū plenius a patre quā a filio. Tertio utrū procedat a patre mediante filio. Quarto, & ultimo, utrū processio filii prior sit secundum ordinem intelligendi, processione spiritus sancti, vel econuerso.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Spiritus sanctus procedit prius a patre quā a filio, auctoritate, non tempore, vel causalitate, vel origine.

VOD prius est a patre quā a filio sic ostendit. Causa prima est in qua est status, ergo & principium primum in quo est status, sed ita est in patre, ergo pater est principium primum, sed primum supponit prius, ergo prius procedit a patre quā a filio. Itē, causa prima est quæ agit alia non supposita: ergo si pater producat nō per suppositionem alterius principij, filius per suppositionem prius producat pater quā filius. Item, quod habet alius ex se, per prius habet quā quod habet ex alio: sed producere spiritum sanctum habet pater a se, & filius a patre, ergo per prius habet pater quā filius. Contra, ubi non est ponere posterius, nec prius, quia prius respectu posterioris dicitur, sed in trinitate nō est ponere posterius, ergo nec prius: Si ergo processio spiritus sancti a patre, & filio est æterna, patet &c. Item, ubi est ponere prius & posterius, est ponere diuersitatem principiorū: sed pater & filius producant spiritum sanctum inquantū vnū, vt supra monstratum est, ergo non est ibi ratio prioris. Itē, si per prius procedat a patre quā a filio, aut a filio non procedit, aut bis procedit: sed procedit a filio & non procedit bis, ergo &c. Itē, cōtingit intelligere prius, non intellecto posteriori, ergo si per prius procedit a patre, ergo contingit intelligere quod procedit, non cōintellecto filio.

Sed cōtra. Spiritus sanctus est amor veniens, & amor nectens: sed non est accipere

Ad opp.

Fundamenta.

no. 10. 2

necipere mutui amorē ad minus quā inter duos, ergo nec spiritus sanctus esset nisi a duobus, ergo nec p̄ prius procedit ab vno, quā ab alio.

R E S P. dicendum, q̄ prius dicitur multipliciter. Dicitur. n. prius duratione, prius causalitate, prius origine, prius auctoritate. Et primis duobus modis prius nullo modo cadit in Deo, quia prius duratione contrarium est eternitati, prius causalitate contrarium est essentiae unitati. Sed prius origine quo alter ex altero, & prius auctoritate, quo alter accipit ab altero cadit ibi. Sed prius origine cadit respectu producentis; & producti, cum alter oritur ex altero. cū vero vnum oritur a duobus non cadit ibi prius origine, quia tunc ambo sunt vnum originale principium, tamen cadit ibi prius auctoritate, quia quāvis pater, & filius sint vnū in produciendo, tamen hoc accipit filius a patre. Si ergo quaeritur, verū p̄ prius procedat f. s. a patre quā a filio: si intelligatur duratione, falsum est, similiter si prius causalitate, sicut probat primae rationes ad hoc inducere. Si autem prius auctoritate, vt prius idem sit quod principium, veritatem habet.

7. A D illud qd̄ primo obiicitur q̄ Et scō. in- pater est primū principium & causa, dicitur quod non est eundem, q̄ ille rationes habent veritatem ordo inter vbi est pluralitas causarum, vel principiorum, sed respectu f. s. nec est prius, & finalitas causarum, nec principiorum, sed est. A D illud quod obiicitur q̄ prius ordo spiritalis, quod habet ex se, dicendum rationem in quod si intelligatur prius, id est spirando, principaliter, verum est, si autem alio modo, falsum, quia vnum & idem potest haberi a pluribus personis, ita quod ab vno per aliam, nec talis est prioritas aliquotum praedictorum modorum.

Spiritus sanctus non plenius procedit a patre quā a filio, neque immediatius.

T R V M plenius procedit a patre quā a filio. Ad oppositum. Et quod sic videtur, quia Aristoteles postea propter vniuersum quod, & illud magis: ergo cum filius spirat per patrem, quia hoc a patre, ergo pater magis spirat. Item, omnis causa prima plus influit quā secunda, sed pater est primum principium spirandi: ergo plus influit quā filius. Item, plenius procedit aliquid a quo procedit proprie & principaliter, quā a quo nec principaliter, nec proprie, sed s. s. procedit a patre, proprie & principaliter, sicut dicitur in littera, & Aug. dicit, ergo &c. Itē, plenius procedit aliquid ab eo a quo habet quicquid habet. s. substantiam, & proprietatem, quā a quo non habet, sed s. s. habet a patre & q̄ sit, & q̄ procedat a patre & filio: a filio autem non habet q̄ procedat a patre, quia tunc filius daret aliquid, si ergo &c. Contra. si plenius a patre, ergo perfectius: ergo a filio non potest perfectius: ergo in trinitate est aliquid imperfectionis. Item, si plenius a patre quā a filio, plus accipit a patre, quā a filio: sed vbi est potius plus & minus, ibi est diuersitas: ergo in persona. f. s. est diuersitas. Itē, videtur q̄ nec principaliter a patre, quia qui perfecte dat aliquid aliquid, dat ei vim & iurisdictionem, suam auctoritatem, si ergo dat pater filio posse spirare: ergo dat ei auctoritatem spirandi: ergo aequale principaliter procedit a filio & vt a patre.

R E S P. dicendum, qd̄ f. s. dicitur procedere a patre principaliter & per se. Principaliter, quia auctoritas est ipsa pater. Per se, quia non tantum median- te filio, sed etiam immediatē non tamen plenius procedit a patre, nec perfectius, quia plenius ponit gradum perfectionis, ponit etiam compositionem.

Ad oppositum. Aristoteles postea. Auctoritas causae.

Fundamentum.

nem substantiæ in produco: quorum neutrum est in diuinis. Vnde si ponatur hæc, quod illud quod procedit ab aliquo, plenius procedit, aut non principalius, simpliciter est neganda.

A D illud ergo quod obicitur de causa prima, & propter quod &c. Dicendum, quod sicut dictum est prius, illud solum habet locum ubi pluralitas causarum est: hic autem non est pluralitas, nec causarum, nec principiorum, ideo non habet hic locum.

9 Ad illud quod obicitur, quod non habet .ss. a filio quod procedat a patre. Dicendum ad hoc, quod non habere a se, vel ab alio, non ponit gradum plenitudinis. Vnde quamuis filius diuinitatem habeat a patre, tamen est perfectus Deus, vt pater, & ideo non sequitur quod, plenius a patre procedat, quia principalius. Quod obicitur plenius habet, quod habet essentiam & proprietatem. Responderi potest interimendo minorem, habet enim .ss. a filio proprietatem, licet non habeat secundum omnem respectum: habet enim processionem a filio, sed non vt

10 a patre. A D illud quod obicitur quod pater dat filio auctoritatem, dicendum quod dando auctoritatem super .ss. nihilominus ex ipso habet auctoritatem, quia ex hoc debet filius eam referre ad patrem, quia habet a patre, & inde est, qd in filio est auctoritas, & subauctoritas. Vnde etiam principaliter producit .ss. sed pater principalius, quia in eo est tantum auctoritas, non subauctoritas, principalitas autem, auctoritas dicatur in diuinis.

QVAESTIO III. CONCLUSIO.

Spiritus sanctus procedit a patre immediate, cum ipse etiam spiraret, licet possit dici mediate, quia procedit a filio, qui est a patre.

Funda-
menta.

Spiritus, qui ex te per eum est prome-

trum Spiritus. procedat a patre mediante filio, & quod sic videtur per Hilanum de tri. qui loquens ad patrem ait.

reare, ergo Spiritus. est a patre p filium, ergo mediante filio. Item Rich. dicit Ricardus, quod in diuinis est processio immediata s. de Tri ta tantum, & mediata & immediata. nicap. 8. Mediata tantum esse non potest, & dicit quod mediata & immediata est processio .ss. ex patre, ergo cum non possit cedere medium nisi filius .ss. procedit a patre mediante filio. Item similis est processus in illa trinitate processus imaginis creata, sed amor procedit a mente mediante intelligentia, ergo .ss. procedit a patre mediante filio. Si dicas quod non est similitudo quantum ad hoc, ergo destruitur ratio imaginis, quia imago debet representare ordinem, & originem personarum, non tantum numerum in personis, quia hæc etiam est in vestigio.

Item si solus filius spirat ita quod non pater, tunc pater diceretur spirare, sed mediante filio, ita quod esset processio mediata tantum: ergo cum spiratio conueniat patri per se, & conueniat ei per hoc quod est principium filii spirantis, ergo conuenit ei & mediate, & immediate, sed si hoc .ss. procedit a patre mediante filio. Contra, nobilius est immediatum principium, quam mediatum, sed omne nobilius est Deotribuendum, ergo si pater est nobilissimum principium .ss. ergo tantum immediate, non mediate producit per ipsum. Si tu dicas quod producit simul mediate & immediate. Contra, mediatum & immediatum sunt opposita, sed opposita non sunt simul vera de eodem & respectu eiusdem, ergo impossibile est quod simul producat mediate & immediate.

Item sicut se habet per se ad per accidens, ita mediatum ad immediatum, sed Deus nullius cuius est causa per se, est causa per accidens, ergo nullius cuius est principium immediatum, est principium mediatum. Item, magis est immediatum, quod nullo modo recipit medium, quam quod recipit medium, sed filius nullum medium recipit inspirando, ergo immediatus producit quam producat pater: non ergo vniiformiter, omnino producant, pater & filius Spiritus.

R&S.P. dicendum, quod sicut vult Richar.

Ad opp.

Ibid. ubi Richar. productio s.c. est mediata simul & immediata. Mediata in quantum est a filio, & filius a patre, sed immediata in quantum ipse spiritus s. ab ipso patre spiratur. Et huius exemplum ponitur i exitu Abel de Adam. Abel immediate exiit de Adam, quia ipse ex lumbis suis genuit eum, nihilominus exiit mediate: quia exiit ab Eva q̄ fuit ab Adā siue de Adam deducta, & hūc modum oportuit esse in Deo propter summam germanitatem. Si enim tātū mediata esset processio s.c. ut tantū esset a filio, non esset summa germanitas s.c. cum patre. Similiter si omnino immediata, ut esset a patre tantum, nō esset summa germanitas cum filio, & sic concedendū quod mediantē filio.

13. A D illud quod obiicitur in contrarium, q̄ nobilius est immediatum principium, dicendum, quod mediatio est tribus modis. quedā enim est mediatio quæ excludit immediationem tantum, ut quando effectus ultimus non continuatur influentię causę prioris, sed per medium omnino productur priori non cooperante, & hac dicitur ordinem, & diuersitatem agentium, & separationē. Alio modo dicitur mediatio prout dicit ordinē causarum adinuicem, non separationem in agendo, sed solum diuersitatem agentium, & ordinem. Tercio modo prout dicit ordinem, non tamen separationem futurum agentium, nec diuersitatem. Prima mediatio nō cadit in Deo: quia Deus est causa simpliciter prima: cuius influentia est tāta, quod nulla creatura agit aliquid ei⁹ influentia remota. & ideo nihil exiit de Deo mediate tantum. Secunda mediatio cadit in Deo respectu effectus producti a causa creata, quia ibi est ordo causarum, & diuersitas virtutum, sed tamen nō est separatio, quia Deus intime agit, quia per se ipsum agit: nihilominus per virtutem creatam quę ab ipso est. Tertia mediatio cadit in operatione diuina, in qua sunt agētes personę, in quibus attenditur ordo, quia vna, habet ab alia q̄ agit: sed tamen nec est ibi virtutum diuersitas, nec separatio, vel distantia aliqua, im-

mo vna virtute, & æque intime agūt & sic pater mediante filio, pducit spiritus s. nō quia sit medium distantie vel differentie, sed quia q̄ filius producat hoc habet a patre, ita quod est ibi quidam ordo. Et sic patet responsio ad sequens, cum dicit, quod mediatio & immediatum sunt opposita, verum est enim primo modo, & secundo, sed non tertio. A D illud quod obiicitur, quod De⁹ nullus est causa per accidens, ergo nec mediate: dicendum quod per accidens aliquid causare derogat veritati causę supremę. Illius enim dicitur aliquid causa esse per accidens, cuius est causa per aliud aliud, quod nō est ab ipso, sed aliunde: si ergo Deus alicuius esset causa per accidens, non est causa vniuersalissima & prima: & ita nec nobilissima: sed mediatio non repugnat nobilitati causę supremę. Causare enim aliud per se, & per id quod ab ipso est, non dicit indignitatem: imo dignitatem, quia dignitas est nō tantum per se aliquid posse, sed posse alii communicare: ita tamē quod ille sine eo nihil possit. A D illud quod vltimo obiicitur quod fili⁹ est immediatior causa. Dicendum quod nō valet, quia ista mediatio quę predicta est, nō repugnat immediationi, & ideo nō diminuit eā.

QVAESTIO IIII.

CONCLUSIO.

Generatio filij secundum rationem intelligendi, est prior spiratione, cum filius sit principium s. s. & procedat per modum naturę.

Fundamenta istarum duarum emanationum scilicet generationis, & processionis, sit prior secundum rationem intelligendi. Et quod generatio filij, ostenditur sic. In imagine creata sic est, quod secundum ordinem intelligendi, prior est emanatio nobilior a mente, quam amoris, sicut vult Augustinus, quia incognita non possumus diligere, sicut dicit Augustinus in x. de trini.

ergo

ergo si ordo attenditur in imagine secundum conformitatem ad trinitatem increatam. ergo secundum rationem intelligendi prior est processus verbi quam amoris in diuinis, maxime cum per imaginem creatam intelligamus trinitatem increatam. Item sicut vult Philosophus, voluntas est cuius principium est in ipso cognoscente singularia, ergo voluntas ut voluntas presupponit, ergo emanationem verbi emanatio amoris. Item, omne principium secundum rationem intelligendi prius est, quam principiatum, sed filius est principium. scilicet ergo secundum rationem intelligendi oportet intelligere filium, quod scilicet ergo & generationem, quae est emanatio filij, prius quam processionem, quae est scilicet. Item, in omni agere per modum naturae, & voluntatis, productio per modum naturae intelligitur ante productionem voluntatis, ergo cum pater sit natura intellectualis producentis filium esse naturalem, & per modum naturae, & scilicet per modum voluntatis, ut supra tractatum est, ergo emanatio filij prior est secundum rationem intelligendi, emanatione spiritus sancti. Contra. August. 9. de Trini. partum mentis praecedit appetitus, quod id quod nosse volumus, querendo nascitur proles ipsa notitia, ergo ante est in imagine creata appetitus, quam sit proles notitia, ergo ante amor quam verbum, ergo & processio ante generationem. Item, nullus videns rem cognoscit ipsam, nisi intentio voluntatis applicet vim cognoscentem ipsi cognoscibili, ut patet de hominibus per viam, qui cum iuit, & alibi cogitavit, perfecte noscit quod transierit, sicut dicit August. in 9. de Trini. ergo voluntas praecedit ipsam cognitionem, ergo amor verbum in creaturis, ergo pari ratione in Deo, scilicet secundum intellectum. Item, sicut vult Philosophus, primum, & immediatum est idem. Unde ipse in lib. Posteriorum diffinitionis propositionem immediatam, dicit, quod immediata propositio est illa, qua non est altera prior, sed aequae immediate. scilicet, procedit a patre, ut filius, ergo aequae primo, ergo nec secundum rem. nec secundum rationem

nem intelligendi, generatio filij praecedit processionem. scilicet. Item, quanto Cauet Scotus aliquid cōius, tanto prius est secundum rationem de priorem intelligendi, sed spiratio est cōior modo cognatio, generatio, quia conuenit patri, & filio. scilicet, sed generatio soli patri, ergo prior est secundum rationem intelligendi generatio, quam spiratio.

RESP. Dicendum, quod quicquid sit de ordine reali, & quo infra dicitur, secundum rationem intelligendi, prior est emanatio verbi, tum quia verbum est scilicet principium, tum etiam, quia verbum procedit per modum naturae, sed scilicet per modum liberalis voluntatis, tum etiam, quia intelliguntur emanationes in personis per emanationes repertas in imagine. In imagine autem constat, quod cognitio, & intelligentia praecedit amorem, & voluntatem, non tamen volo dicere, quod in diuinis sit emanatio naturae posterior emanatione, sicut reperimus in imagine creata.

AD illud ergo quod obijciunt in contrarium, quod appetitus praecedit partum mentis, dicendum, quod ille appetitus habet secundum statum duplicem considerari. Vno modo secundum rationem inhabitantis, ante habitam cognitionem. Alio modo secundum rationem completentis, & hoc est post habitam cognitionem, & secundum primum statum est imperfectionis, quantum vero ad secundum, est perfectiois: & ideo quia quod perfectiois est in deo ponimus, non quod est imperfectionis, ideo appetitus secundo modo assimilatur. scilicet & hic tenet rationem tertij. Et quod primus sit imperfectionis: patet, quia est ignorantis, & desiderantis scientiam acquirere, quod non conuenit Deo: AD illud quod obijciunt, quod intentio praerogatur ad cognitionem, dicendum, quod verum est ad cognitionem acquirendam, sed noua prout est in acquirendo, non habet plenitudinem cum illo verbo, ut vult August. in 13. & 15. de Trini. AD illud quod obijciunt, quod aequae immediate procedit, scilicet dicitur, quod verum est, sed tamen spiritus sanctus ita procedit immediate, quod etiam mediante filio, & ita ex illa ratione oportet praetelligi emanationem filij. AD illud quod obijciunt, quod quanto

Aristo. de motibus anima.

Ad opp.

Aristo. de sensu, & sens.

Aristo. 1. Poster.

q. 1. de sensu

aliquid communius, tanto prius dicendum, quod verum est in absolutis: sed non tantum in respectibus, ut in generatione, & creatione. Potest tamen dici, quod istud intelligitur de eo quod est commune communitate predicationis, sed coispiratio est cois-

piratio non tantum predicationis, quia dicitur de patre, & filio, sed etiam coispiratio cum quidam concordia, & connexionis, & tale commune secundum rationem concordia, & amicitia, presupponit concordantes, & connexos non per, & sic patet illud.

QVARE SPIRITVS SANCTVS

cum sit de substantia patris non dicatur genitus vel filius,

sed tantum procedens.

DISTINCT. XIII.

POST hæc considerandum est, quantum a talibus quales nos sumus intelligi potest, cum spiritus sanctus procedat de patre, & sit de substantia patris, cur non dicatur esse natus, sed potius procedere, & cur dicatur filius. Quare autem spiritus sanctus non dicatur, vel sit natus, & ideo non sit filius. Aug. ostendit in 15. lib. de Trin. dicens: Si spiritus sanctus filius diceretur, amborum utriusque filius diceretur, quod absurdissimum est. Filius quippe nullus est duorum, nisi patris, & matris. Absit autem ut inter Deum patrem, & Deum filium tale aliquid suspicemur. Absurdissime ergo filius diceretur amborum, id est, patris, & filij. Amborum enim filius diceretur, si cum ambo & genuissent, quod abhorret omnium sanorum sensus. Non ergo ab utroque est genitus, sed procedit ab utroque amborum spiritus. His verbis ostenditur, cur spiritus sanctus, cum sit de patre, non tamen dicatur genitus, vel filius.

Cap. 27.

Cum spiritus sanctus non dicatur genitus, cur filius dicatur procedere.

CVM autem spiritus sanctus non dicatur genitus, sed tantum procedens, quæritur solet cur filius non dicitur tantum genitus, sed & procedens, sicut ipse in euangelio Iohannis ait: Ego ex Deo processi, vel exiui, & veni in mundum. Non ergo tantum spiritus sanctus procedit a patre, sed etiam filius. Ad quod dicimus, quod cum uterque procedat a patre, dissimiliter tamen. Nam spiritus sanctus, ut ait Aug. in 5. lib. de Trin. procedit a patre, non quomodo natus, sed quomodo datus, vel donum. Filius autem processit nascendo, exiit, ut genitus. Ac per hoc illud elucescit, ut potest. Sicut spiritus sanctus etiam non sit filius, cum & ipse a patre exeat. Ideo spiritus non dicitur filius, quia neque natus est sicut unigenitus, neque factus, ut per Dei gratiam in adoptionem nasceretur, sicut nos.

Iohan. 16

Cap. 14.

Quod non potest distinguere a nobis inter generationem filij, & processionem spiritus sancti.

INTER generationem vero filij, & processionem spiritus sancti, dum hic videmus, distinguere non sufficimus. Vnde Augus.

Questio
Maxim.

Maximino

To. 6. lib. Maximino præmissam quæstionem refricanti. scilicet querenti cur spiritus sanctus non diceretur filius, cum de patris esset substantia: respondens sic ait. Quæris a me si de substantia patris est filius, de substantia patris est etiam spiritus sanctus: cur unus filius sit, & alius non sit filius. Ecce respondeo siue capias, siue non capias. De patre est filius, de patre est spiritus sanctus: sed ille genitus est, iste processions. Ideo ille filius est patris, de quo est genitus: iste autem spiritus est verusque, quoniam de utroque procedit: Sed ideo cum de illo loqueretur ait, De patre procedit, quoniam pater processionis eius auctor est, qui talem filium genuit, & gignendo ei dedit, ut etiam de ipso procederet spiritus sanctus. Nam nisi procederet etiam de ipso, non diceret discipulis. Accipite spiritum sanctum: eumque insufflando daret, ut a se quoque procedere significans, aperte ostenderet flando, quod spirando dabat occulte. Quia ergo si nasceretur, non tantum, de patre, nec tantum de filio, sed de ambobus utriusque nasceretur, sine dubio filius diceretur amborum. Ac per hoc, quia filius amborum nullo modo esset; non oportuit nasci cum de ambobus. Amborum est ergo spiritus sanctus, procedendo de ambobus.

Hic dicit quod non valet inter illa duo distinguere.

QUID autem inter nasci, & procedere intersit, de illa excellentissima natura loquens explicare quis potest? Non omne quod procedit, nascitur, quâvis omne procedat, quod nascitur. Sicut non omne quod bipes est, homo est: quâvis bipes sit omnis qui homo est. Hoc scio: distinguere autem inter illam generationem, & hanc processionem nescio, non valeo, non sufficio. Ac per hoc quia & illa, & ista est ineffabilis, sicut Prophetâ de filio loquens ait, Generationem eius quis enarrabit? ita de spiritu sancto verissime dicitur Processionem eius quis enarrabit? Satis sit ergo nobis, quia non est a seipso filius, sed ab illo, de quo natus est: non est a seipso spiritus sanctus, sed ab illo, de quo procedit. Et quia de utroque procedit, sicut iam ostendimus. De spiritu sancto quomodo ipse de Deo sit, nec tamen ipse filius sit, quoniam procedendo non nascendo legitur esse de Deo: iam superius, quantum visum est, disputauimus.

An spiritus sanctus de beat dici inginitus.

NVNC considerandum est, cum spiritus sanctus non sit genitus, utrum debeat dici inginitus. Ad quod dicimus, spiritum sanctum nec genitum, nec inginitum debere dici. Vnde Aug. ad Orosium ait, Spiritum sanctum nec genitum, nec inginitum fides certa declarat, quia si dixerimus inginitum, duos patres videbimur affirmare: si autem genitum, duos credere filios culpamur. Sicut enim solus filius dicitur genitus, ita & solus pater dicitur inginitus, eo quod ab alio non sit. Vnde Aug. in 15. lib. de Trinitate. Pater, inquit, solus non est de alio. Ideo solus appellatur inginitus, non quidem in scripturis,

Ex eodẽ.
Aug. ad
Orosium
lib. & ca.
citatis.

Isa. 32.

Tomo 4.
in dialo-
go q. 2.

Cap. 26.

scripturis, sed in consuetudine disputantium, & de re tanta sermonem qualem valuerint proferentium. Filius autem de patre natus est: & spiritus sanctus de patre principaliter, & communiter de utroque procedit. Ideoq; cum spiritum sanctum genitum non dicamus, dicere tamen ingenitum non audemus, ne in hoc vocabulo vel duos patres in illa Trinitate, vel duos, qui non sunt de alio, quispiam suspicetur. Ecce his verbis aperte ostendit spiritum sanctum nec genitum, nec ingenitum debere dici.

Quod Hieronymus dicit spiritum sanctum ingenitum, quod videtur predictis aduersari.

HIERONYMVS tamen in regulis definitionum contra hereticos, dicit spiritum sanctum ingenitum esse, his verbis, Spiritus sanctus pater non est, sed ingenitus, atque infectus. Pater non est, quia patris est, & in patre est: processione habet ex patre, & non naturam. Filius autem non est, quia genitus non est. Ecce in his verbis dicitur spiritus sanctus esse ingenitus: quod videtur aduersari promissis verbis Augustini.

Determinatio, in qua secundum diuersas acceptiones dicit eos locutos.

S E D ut illam (quæ videtur) repugnantiam de medio abigamus, dicimus qd Hieronymus aliter accepit nomen ingeniti. & aliter Augustinus. Accepit enim Augustinus ingenitum, qui, vel quod de alio non est, & secundum hoc de solo patre dicitur. Hieronymus vero ingenitum dicit, non genitum, & secundum hoc de spiritu sancto potest dici, cum spiritus sanctus non sit genitus.

Lib. 5. de
Tri. cap. 7

Ex verbis Hieronymi ostenditur, ex quo sensu dixit, spiritum sanctum ingenitum.

Q V O D autem Hieronymus ita acceperit, ostenditur ex verbis eius, quibus in eodem tractatu vtitur, faciens talem diuisionem. Omne quod, est aut ingenitum est, aut genitum, aut factum. Est ergo quod nec natum est, nec factum: & est quod natum est, & factum non est: & est quod nec natum est, nec factum est, & est quod factum est, & natum non est: & est quod factum est, & natum est, & renatum est: & est quod factum est, & natum est, & renatum non est. Nunc præpositorum singulis rebus subsistentiam destinemus. Quod ergo nec natum, nec factum est, pater est: non enim ab alio aliquo est. Quod autem natum est, & factum non est, filius est: qui a patre genitus est, non factus. Quod iterum nec factum, nec natum est, spiritus sanctus est, qui a patre procedit. Quod etiam factum est, & natum non est, cælum, & terra, ceteraque quæ insensibilia sunt. Quod autem factum, & natum, & renatum est, homo est. Quod verò factum est, & natum est, & renatum non est, animalia sunt. Ecce his verbis ostendit Hieronymus se ingenitum accipere, non genitum. Aliter enim non esset præmissa diuisio vera, scilicet omne quod est, aut ingenitum est, aut genitum, aut factum. Atque in diuisionis huius prosecutione, in assignatione ingeniti, ubique ponit non natum.

Diuisio
hæc notanda
est diligenter.

De æterna processione spiritus sancti
quantum ad generationem
a qua distinguitur.

DISTINCTIO XIII.

Post hæc considerandum, &c.

Expositio.

V P R A egit Magister
de processione per com-
parationem ad illum ad
quem, & a quo est. Hic
tertio loco agit de ipsa

Diuisio.

fm comparisonem, & generationem,
a qua differt. Et hæc pars habet duas
ptes. In prima Magr querit, & deter-
minat utrum, scilicet, debeat dici genitus.
In secunda verum debeat dici inge-
nitus. ibi. Nunc considerandum est
cū, scilicet, non sit genit⁹. Itē, prima pars
habet quatuor. In prima ostendit, qd
scilicet, non debeat dici natus, vel genitus,
vel filius. In secunda ostendit, qd cū
scilicet, non dicatur genitus, cur filius, qd
dī genitus, etiam dicitur procedere.
ibi. cū autem, scilicet, non dicatur geni-
tus, & ratio est, qd aliter dicitur filius
procedere, qd, scilicet, In tertia vero ten-
tat assignare differentiam inter ge-
nerationem, & processionem. ibi. In-
ter generationem vero filij, & proces-
sionem, &c. In quarta vero, & vlti-
ma ostendit humanam insufficientiā
ad illam differentiam indagandam.
ibi. Quid autem inter nasci, & pro-
cedere interfit. Similiter secūda pars
in qua Magister querit, & determi-
nat, utrum, scilicet, debeat dici ingeni-
tus. habet quatuor partes. In prima os-
tendit Magister, & probat auctoritate
Aug. qd ipse san. non debet dici inge-
nitus. In secunda vero ostendit con-
trarium auctoritate Hierony. qd de-
bet dici ingeni⁹, & ponitur. ibi.
Hierony. tamē in regulis distinc-
tionum &c. In tertia vero prædictam
controuersia determinat per distin-
ctionem. ibi. Sed ut istā, quæ videtur
repugnantiam. In quarta auctoritate
Hiero. confirmat suā solutionem. ibi.
Quod autē Hiero. ita accepit, &c.

Si spiritus sanctus filius dicere-
tur, amborū utiq; fili⁹ dicereſ.

Dub. 1 Videtur ista ratio Augusti. magis

ad oppositum, qd ad propositum, ex
hoc enim similior esset generationi
in creaturis, qd est ex duobus. Respo.
dicendum, qd quāuis similior sit quā-
tum ad dualitatem producentium,
non tamen quantum ad modū pro-
ducendi possit esse similitudo, quia
sic oporteret, qd altera personarum
esset principium passium, quantum
autem ad hoc nō pōt esse similitudo.

Nam spiritus sanctus, &c.

Videtur male dicere, quia cum nō
sit datus nisi ex tempore, videtur qd
non procedit nisi ex tempore. Respo.
cū infra patebit, si intelligitur de p-
cessionē temporali, datus dicit actum.
Si autem de æterna, datus dicit apti-
tudinem. Item, queritur de hoc, vñ
de Aug. responder Maximo præ-
missam questionem refricanti sic.
Spiritus san. est Deus, & non est Deus
nascendo, ergo nō Deus naturaliter,
ergo adoptiue. & quod hoc argumē-
tum sit bonum, videtur, quia quod
inest alicui naturaliter, inest ei a na-
tiuitate, ergo quod non inest a na-
tiuitate, non inest naturaliter, ergo
cum, scilicet, non procedat vt natus, non
inest ei esse Deum a natiuitate, ergo
non est Deus naturaliter. Respon.
dicendum ad hoc fm Aug. qd argu-
mentum istud non valet, nisi in eis,
quæ generantur, in alijs non. Et hoc
pater, quia Adam erat homo natura,
sicut vnusquisque nostrum, & tamen
ipse habuit per creationem, qd nos
habemus per generationem, sic De⁹
pater cōicat naturam suā scilicet, per spi-
rationem, sicut filio per gnationem.

Pater processionis eius, &c.

Videtur male dicere, quia aut hoc
quod est aucton dicit essentiam, aut
notionem. Non essentiam, quia tunc
diceretur de, scilicet, Si notionem, quæ
quam. Non in natiuitate, quia illa
non dicit respectum ad processionem.
Item, non ad gnationem, nec
ad spirationem, quia nihil esset dictū
vt videtur. Item, queritur utrum pa-
ter possit dici aucton generationis.
Et qd non videtur, quia pater dicitur
aucton filij, ergo licet supra dixit

Respon.

Dub. 2

Respon.

Dub. 3

Respon.

Dub. 4

Hila.

Hila. dist. 9. sensus est, idest genitor filij, ergo tunc idem esset dicere est auctor generationis, quod genitor.

Respon. Respon. dicendum, qd auctor dicit in parte fontalem plenitudinem, quia ipse non est ab alio, sed alij ab ipso, & inde dicit (vt credo) eandem notionem, quam dicit innascibilis, sed differenti modo. Quia innascibilis dicit priuationem prioris, sed auctor dicit fecunditatem, & plenitudinē respectu procedentium ab ipso, quā habet non aliunde, & ideo dicit auctor ab auctoritate. Auctoritas autē est in patre: quia quod habet, ab alio non habet, & hoc est, quod est innascibilis, & ita patet, quod potest dici auctor oīum personarum, quæ sunt ab ipso. Ex his patet responsio. Dico. n. quod dicit eandem notionem quam innascibilis, sed alio modo. Ex hoc patet, quod nunquam dicitur filius auctor spirationis, quamuis spirat: quia non habet a se, sed ab alio: vnde auctor proprie dicitur principium alterius non ab alio.

Distinguere inter illam generationem, & istam processionem nescio.

Dub. 5. Videtur talis ignorantia esse peccatum, quia distinctio personarum de necessitate fidei, & salutis: sed qui ignorat ea, quæ sunt de necessitate fidei damnabiliter ignorat, ergo &c. **Respon.** Dicendum, qd duplex est scire. s. si est, & sicut est. Scire si est, hoc modo certitudinaliter credere distinctionem de necessitate salutis est large sumpto scire. Scire autem sicut est non pertinet ad statum meriti, sed premij, & de hac sciētia loquitur hic Magister, & August.

Et nota, quod tria dicia. Nescio, quantum ad habitum scientiæ: non valeo, quantum ad ingenium: non sufficio: quantum ad verumque. Ideo obijciatur de hoc quod dicit appellatur ingenium, non quidem in scripturis, sed in consuetudine disputantium. Contra. Diony. Non est attendendum aliquid dicere de illa super cap. 1. de substantiali, & sancta trinitate, præter ea, quæ diuini nobis ex sacris

eloquijs clauerunt, ergo male fecerunt, qui nomen hoc inuenerunt. **Respon.** quāuis istud verbum non dicatur in scripturis, dicitur tamen verbi huius intellectus; & quia verbum non est profanum, nec errori coniunctum, cum intellectus verbi ex scriptura, & fide habeatur, nō fuit contra fas illud Deo attribuire, vt ipsam trinitatem cōferendo aperius possimus intelligere.

Et aliter Augustinus.

Hoc non videtur verum, quia hoc modo ingenitum conuenit essentia, ergo non est patris proprium. **Respon.** Dicendum, quod licet Magister dicat intellectum August. tamen non totum. Ingenitum enim secundum qd dicitur proprietas patris priuat esse ab alio, nec hoc sufficit ad hoc vt sit notio, nisi etiam consequenter dicat, qd alius sit ab ipso, quia sicut obiectū est, non esse ab alio, siue non generari, conuenit essentia.

Et est quod natum est, & factum non est.

Obijciat Arius, qd duodecim sunt modi generationis, quorum quolibet dato, sequitur, qd filius non tñ natus, sed etiā factus est, & hos modos ponit disputans contra Victorianū. Primus modus est per defluxū lineæ a puncto. Secundus est penes emissionem radij a sole, vel ab alio luminoso corpore. Tercius est penes sigillationem characteris, sicut figura he in cera a sigillo. Quartus est penes immisionem, vt quidā a Deo datur bona voluntas. Quintus est penes exitū proprietatis, vel accidentis a principijs subiecti quæ sunt materia & forma. Sextus est penes intentionis, siue speciei abstractionē, sicut species rerum generatur in anima. Septimus est penes excitationem, sicut liberum arbitrium excitatum a gratia procedit in bona opera. Octauus est penes transfigurationem, sicut ex ere fit statua, vel sicut in figura incisionis. Nonus est penes productionem, sicut a primo mouente immobili produciuntur

Dub. 6. Dionysius attendendum aliquid dicere de illa super cap. 1. de substantiali, & sancta trinitate, præter ea, quæ diuini nobis ex sacris

motus. Decimus, est penes exitū specierū in genere per differentias diuīdētes genus & constituentes speciē. Undecimus, est penes ideationem, sicut arca exterior, ab arca quæ est in mente artificis. Duodecimus, est penes nascentiam, vt homo generat̃ ab homine. Quocūque autem predīctorum modorum generetur filius, non tantum genitus est, sed etiam factus est. Ad hoc est respōsio, quia aut Arrius accipit generationem cōmuniter ad creatam & diuinam, aut specialiter in creatura. Si communiter, tunc dico, quod insufficiēter diuidit, quia vltra istos modos ē generatio filij a patre secundū modum singularē, qui est de tota substantia generātis, sicut supra dictum fuit. ix. dist. vbi, quia non potest esse mutatio, nullo modo potest esse factio. Si autē diuidat generationem vt est i creaturis. Dicendum, quod diuisio illa insufficiens est adhuc, quia omittit generationem æquiuocam, quæ est secundū putrefactionē. Sed esto quod cōprehendat eam sub generatione quæ est secundum nascentiam, tamen adhuc non valet ad propositum, quod si nō generatur sicut creatura dicitur generari, nullo modo generatur, quāuis enim creatura sit Deo similis: tamen plus est dissimilis quam similis, sicut dicit Augu. xv. de trīn. & Hilarius. Si milititer cum omnis comparatio inferiorum plus habeatur hominib⁹ velis quam Deo apta: & ideo heretici errauerunt qui credebant omnino esse in Deo, sicut videbant in creatura, & hoc bene tēgitur in glo. super primū ad Heb. vbi dicitur. Non possunt temporalia cōparari æternis integra collatione, sed aliqua tenui si militudine, & ideo sicut supra ostensum est, secundum diuersas conditiones, diuersę generationes illam rēp̃sentant. Ratione enim conformitatis est similis generationi verbi a mente. Ratione cōiugitatis, similis generationi splēdo ris a sole, siue de luce. Ratione cōiugitatis, generationi viuētis de viuēte.

Ad intelligentiā eorū quæ dñr in littera, quatuor queruntur. Primo quærē vtrū in diuinis sit po-

nere processionē. Secundo vtrū processio Spiritus sancti sit generatio. Tercio vtrū processio Spiritus sancti realiter differat a gñatione. Quarto vtrū s. s. debeat dici ingēnitus aut nō.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Processio in diuinis ponēda est, cū sit ibi respectus principij à quo, & respectus termini ad quem, quanquam elongatio nō adsit, quæ ex accidenti processionī contingit.

VO D processio sit, ponēda in diuinis, ostēdit primo auctoritate loh. xv. vbi dicit saluator, Mitta vobis spiritū ve-

Funda-
menta.

ritatis qui a p̃te procedit. Si ergo veritas nō dicit nisi verū, & verba Dei nō loquit̃ nisi proprie vera: ergo p̃prie est p̃cessio in diuinis. Itē, in diuinis verissime est origo: ergo, & p̃ductio, sed omni productioni actiue responderet productio passiva: sed productio passiva est processio: ergo a primo ad vltimum in diuinis vere & p̃prie est processio. Itē, amor noster & est amor, & ab alio, & exit⁹ eius ab alio, vere & p̃prie exprimi-
m̃ in verbo, p̃cedēdi, cū ergo amor diuinus, q̃ est s. s. vere & p̃prie amor sit, & ab alio sit, sicut nomē amoris ei cōpetit propriissime, ita vidē ei cōuenire & processio. Itē, ad cōpletā rōnem processionis ista duo requirunt̃, q̃ sit ab alio, & in aliū tēdat: sed amor, qui est s. s. nō procedit a p̃te inquantū amat se, nec a filio inquantū amat se: sed inquantū vnus amat alterū, quia nexus est. ergo s. s. est amor quo amās tēdit in aliū, & ista duo cōplectūtur rōnem processionis perfectæ: ergo processio est in diuinis. Cōtra, processio de ratione sui nominis dicit̃ elongationē, & recessionē. Vnde, processio quāsi p̃cepti cessio, sicut processio dicit̃ antecessionē. Sed sicut in diuinis nō est antecessio p̃p summa similitudine, ita nō est elongatio p̃p summa vnitatē: ergo sicut in diuinis nō ponitur nomē p̃-

Ad opp.

p̃s-

Hic videt̃ sub innuere generationē q̃ter nam esse æquiuocę generatio nē cū humana: quare caue a Franc. de Mairo. 1. sent. dist. 4. q. 5. Art. vnici.

processionis, ita nō debet poni nōmē processionis. Itē, in creaturis processio de rōne sui generis dicit motum, & ita indigentia, & imperfectionem: sed nullū tale nomen debet trāferri ad Deū: ergo nec processio. Itē, creatio dicit specialē differentia processionis, & differentia addentem nobilitatem: quia dicit egressum rei a creatore qui est causa nobilissima: sed creatio passiva nullo modo reperit in diuinis, nulla enim persona dicitur creari: ergo pari rōne nec processio. Itē, processio in creaturis nō dicitur nisi dupliciter, videlicet localis. & causalis. Localis quæ est in motu progressivo. Causalis, quæ est effectus a causa. sed localis nō potest transferri ad diuinis, quia nulla mutatio sū locū, nec in generali, nec in speciali, cadit in Deo: & preterea cū talis sit ab vno in aliū, oporteret ponere, q̄ spiritus externaliter nō procederet a p̄re & filio: non ergo inuenitur processio localis: sed hæc nobilior est q̄ causalis, quia ista est entis completi & a principio intrinseco: ergo p̄ locū a maiori, nec causalis inuenitur in Deo, & ita nullus modus processionis reperit.

RESP. dicendum, q̄ processio in creatoris dicit respectū ad principium a quo, ut radius dicitur p̄cedere a sole, siue flos ab arbore, & q̄ dicit motū, hoc accidit ei. Et similiter rōne nō minus dicit respectū ad terminū ad quē, & q̄ dicit elongationē, hoc accidit ei. Quia ergo in diuinis vterq̄ respectus reperitur: Nā p̄sona procedens respectū habet ad principium a quo, ut amor p̄cedēs ab amante respectū habet ad amatū, amor. filii q̄ est nexus & charitas, ideo vere, & p̄prie, & perfectæ ratio processionis inuenitur in diuinis: vnde cōcedendū sunt rationes ad hoc adductæ.

AD illud ergo q̄ obicit in contrariū, q̄ processio dicit elongationē, dicendū, q̄ hoc verū est in creaturis, in quibus per appropriationē ad terminū ad quē fit elongatio a termino a quo, p̄pter sui finitū, & circūscriptionē, & distantia, & sic nō est in Deo. AD illud q̄ obijciatur, q̄ processio dicit motū in creaturis, dicendū,

q̄ nō transfertur rōne motus, sed rōne duplicis respectus, qui quāvis nō posset esse in creaturis sine motu p̄p̄ imperfectionem, nihilominus est in creatore. AD illud q̄ obijciatur de creatione, dicendū, q̄ creatio de principali impositione dicit exitū de nihilo, & ideo nullo modo significatū ei potest in Deo saluari, nec p̄prie, nec trāsumptiue, nō sic autē est de generatione & processione. AD illud q̄ obijciatur, q̄ nec causalis, nec localis, dicendū, q̄ imo ad modum causalis. Et causalis vno modo conuenientia habet cū locali: nā causalis processio vno modo terminatur in p̄cedente, & ita, q̄ nihil ultra respicit, ut cum dicitur, filius p̄cedit a patre. Alio modo prout effectus respicit aliquē ut terminū, & sic procedit amor ab amante in amatū, & aliquo modo cōuenit cū processione locali, quia respicit terminū ad quē. Aliquo modo differt, quia nō respicit tanquā in illo recipiatur, sed tanquā obiectū, & qm̄ respectus, & emanatio vere reperitur in diuinis, hinc est, q̄ illa emanatio dicitur ad similitudinē emanationis causalis, sed similitudo localis processionis ibi nō cadit, nisi longinque, & ideo Greci decepti sunt. Et ad illud, q̄ processio localis est perfectior, dicendū, q̄ processio localis semper habet imperfectionē coniunctam rōne nominis, non sic originalis: & verum est, q̄ perfectior est inter motus, sed processio in diuinis nō dicit motum: sed originē sine motu, & mutatione, sicut supra dictum est de generatione.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Quemadmodum Spiritus sanctus non est filius, sic s. s. processio non est generatio.

TRVM processio spiritus sancti sit generatio. Et q̄ non videtur. Aug. de trin. xv. Sicur filio p̄stat essentia sine vllō initio temporis, & sine vlla mutatione generatio, sic spiritus sanctus

Fundamenta.

processio: ergo si non est idem quod præstat essentia duabus personis &c. Item, hoc ipsum videtur ratione, quia generatio est emanatio secundum modum fecunditatis nature, sed sicut supra probatum, est scilicet procedit per modum liberalitatis & amoris: ergo non generatur: ergo generatio non est processio. Item, nihil unum exit a duobus similibus per viam generationis, nisi alter sit ut pater, alter ut mater, alter ut principium actum, alter ut principium passivum: sed scilicet procedit a duobus similibus: ergo si per viam generationis, alter est ei ut pater, alter ut mater, quod omnino absurdum est. Item, filius est sua generatio, & scilicet est sua processio: ergo si procedere esset generari, spiritus sanctus esset filius: sed spiritus sanctus procedit a filio, & dicitur spiritus filij, sicut filius dicitur patris: ergo si filius non est pater, nec spiritus sanctus est filius: ergo nec processio est generatio.

Ad lopp.

lib. 2. c. 6. Damasc. Generare est sibi similem in substantia producere, sed spiratione vel processione producitur spiritus si Arist. 5. similis in natura, ergo & processio est generatio. Item, actiones & mutationes denominantur a termino, ergo quæcunque conveniunt in eo quod habetur per emanationem, conveniunt in modo emanandi, sed filius & spiritus scilicet conveniunt in substantia quam habet per emanationem, ergo conveniunt in emanatione, ergo si modus emanandi filij est generatio, & spiritus scilicet similiter. Item, productio est superius ad generationem: sed quæcunque producuntur, procedunt, ergo processio est superius ad generationem, ergo generatio est processio: ergo pari ratione processio est generatio. Si dicas, quod processio appropriatur spiritui scilicet quæ ratione, & videtur quod magis debeat appropriari filio, quia si ratio procedit secundum rationem intelligenti prius est in filio, ergo processio magis debet ei appropriari. Item, si

generans est spirans, ergo genitus est spiratus, & converso, sed spiratio propria est processio, ergo &c.

RESP. dicendum, quod sicut spiritus sanctus non est filius, ita nec processio spiritus sancti est generatio.

AD illud ergo quod obijciunt in contrarium, quod generatio est productio substantiæ, dicendum, quod est producere substantiam similem secundum voluntatem, & est producere substantiam similem præter naturam, & est producere substantiam similem per modum nature. Isti tres modi distinguuntur, & diversi, & separabiles sunt quantum est de se: quod patet, quia in productione Adæ fuit substantiæ productio, & tamen non fuit generatio. Deus enim non genuit Adam, sed creavit. In productione Euge de Adâ, fuit similis substantiæ productio: non tamen generatio, quia Adam non genuit Euge. Sed in productione Abel fuit substantiæ productio secundum viam nature, & ideo fuit ibi generatio secundum rem: ergo isti tres modi distinguuntur in Deo. Tamen in actione creaturæ non distinguuntur: quia creatura non potest substantiam producere nisi similem, & hæc per virtutem naturalem. Et ratio huius est imperfectio potentie, & limitatio in creatura, sed in Deo est summa potentia, & ideo in eius operatione isti tres modi habent distinctionem. Ideo quamvis in istis inferioribus gratia materiæ sit completa ratio generationis, productio substantiæ similis, vel productio substantiæ, non tamen in divinis, imo oportet addi, per modum fecunditatis nature. Et quia ista conditio deficit in productione spiritus sancti, patet, quod non sequitur. AD illud quod obijciunt, quod simile habet utque emanatione: dicendum, quod differt emanatio in his inferioribus, & in Deo, quia in his inferioribus terminatur ad essentiam vel substantiam, quæ multiplicatur sed in divinis terminatur ad hypostases. Quoniam ergo hypostasis ad quam terminatur processio, est amor, hypostasis, ad quam terminatur generatio, est imago: & amoris, & nexus est spirari, non generari: converso: imaginis est generari, non spirari: cum non sit consimilis

16. *distratio*, propria hypostasum *fm* se. nec erit continilis emanatio, ipse uero procedit, ac si ad substantiam proprie terminaretur. Ad illud qđ obijci-
 tur qđ processio est cōe generatiōi. Dicendum, qđ est cōe generatiōi, & processioni proprie dicta, & nos hic loquimur de processione prout tantum spiritui sancto conuenit, sic autem non est communis, nec hoc modo predicatur, nec subiicitur, nec est

17 intelligenda ibi communitas rei, sed solū proportionis, siue modi loquendi. Quod ergo queritur, quare magis spiritui sancto appropriatur. Quidā uoluerunt dicere, quod sicut hoc nomen proprium, cōmune est diffinitioni, & proprie passioni, tamē quia diffinitio addit supra nomen proprii, propria passio non ideo diffinitio habet nomen, propria passio non, sed nomen commune retinuit, sic, & dicunt in proposito. Sed hoc est absurdum dicere, quod spiritus non habet proprium, & singularem modum emanandi sicut filius. Ideo uolunt alii, quod addit alium modum, sed quia ille modus in creaturis non est, quia aut raro, aut nunquā procedit aliqua hypostasis aliter quā p generatiōem, ideo sacri doctores nolūt nomē propriū, vel nouum fingere, sed magis cōe appropriare. Sed illud adhuc nō uidetur verū, quia sicut emanatio filij recte exprimitur verbo generandi, ita emanatio spiritus verbo spirandi. Et propter hoc aliter dicendum, quia sicut pater dī ingenuus, quia ab eo remouetur omnis generatio, quia nec generatur, nec est a generato, similiter cōuerſo, pcessio proprie de eo dicitur, in quo est omnino ratio procedendi, & talis est f. f. quia pcedit, & est a procedente: nō sic autem filius, ideo spiritui sancto attribuitur. Aliter potest dici, qđ completa ratio processionis cōsistit in cōparatione ad principium a quo, & ad terminū ad quē, & quia spiritus in sua emanatione, quia nexus est, utrūque respicit, filius alterum, ideo cōplexissima ratio huius nominis reperitur in spiritu sancto, quāuis aliquo modo reperitur in filio, & ideo spi-

ritui sancto appropriat. Ad illud qđ obijci ultimo, qđ generas est spirans, dicendum, qđ illa pceditatio nō est formalis, sed solum rōne suppositi, & quia vna persona, siue vnū suppositū pōt generare & spirare, ideo hęc est uera, generans est spirans, sed nulli persona vnica potest simul pluribus modis emanare, ideo nō sequitur, qđ genitus sit spiratus.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Generatio & spiratio non tantū ratione, dicendi differunt, sed secundum differentiam habitudinis, & originis etiam, quæ unitati essentiae nō repugnat.

TRVM processio spiritus sancti realiter differat a generatione filij, an solum fm rōnem intelligendi. Et, qđ realiter uidetur. Personæ differunt fm suas emanationes, cū personæ realiter differant, non tm intellectualiter, quia omni intellectu circūscripto, adhuc remanet trinitas: ergo emanationes quæ sunt processio & generatio, differunt realiter. Item, quæ, sunt a diuersis principiis, realiter differunt, sed generatio est ab vno in diuinis, processio spiritus sancti a duobus, qđ a pte & filio. ergo realiter differūt. Itē, fm rem & ueritatem aliquorum est principium diuina substantia, ut uoluntas, quorū non est principium ut natura: sicut patet, quia creaturæ sunt a Deo agente per modū uolūtatis, non p modū naturæ, si ergo processio est uoluntatis p modū uolūtatis, generatio p modū naturæ, ut naturæ: processio & gñatio realiter differunt. Itē, in imagine creata egressus uerbi, & egressus amoris distinguuntur, quia differūt realiter: hoc enim perfectionis est, quia ex hoc faciunt imaginis trinitatem: sed fm, qđ differunt essentialiter, hoc est imperfectionis, sed omne qđ perfectionis est, ponendū est in diuinis: ergo processio & generatio realiter differunt, quāuis non essentialiter. Con-

Funda-
menta.

Ad opp.

tra. pater spirat, & generat. Aut er-
go inquantū vñs, aut inquantū plu-
res, vel plura. Si inquantū plures,
vel plura, sic pater est compositus. Si
inquantū vnus, sed quia pater & fili⁹
spirant inquantū vnū, non sunt duæ
spirations, sed vna: ergo similiter si
pater spirat, & generat inquantum
vñm, spiratio & generatio est vna pro-
ductio. Item, s̄m omnes verum est,
q̄ pater rōne fecunditatis naturæ in
intellectualis generat, rōne fecundita-
tis volūtatū spirat: sed in Deo idem
est voluntas & natura: ergo &c. Itē,
emanationes patris penes terminos
distinguitur, sed p̄ oīno idem, totū
qd̄ dat filio p̄ gnationē, dat sp̄ui san-
cto p̄ processionē: ergo spiratio & gē-
ratio sunt omnino vna emanatio. Itē,
hoc ipsum ostenditur per impossibi-
le. Si differūt, aut seipsis, aut aliis. Nō
seipsis, q̄a emanationes nec sunt a se,
nec ad se, ergo si vñm quodque di-
stinguitur p̄ illud qd̄ est, vel a quo,
emanationes huiusmodi seipsis non
distinguitur. Si aliis, aut essentia, aut
notiōe, aut p̄sona. Nō essentia, cōstat,
q̄a illa nō distinguit, nec distinguit.
Nō p̄sona, q̄a eius est distingui, nō di-
stingueret, ergo si differūt, hoc erit
aliis actionib⁹, & similiter erit qua-
rere de illis aliis, & sic in infinitū, ergo
&c. Itē, si differūt, aut differentia
substantiali, aut accidentali. Non sub-
stantiali, quia talis differentia nō est
in diuinis. Nō accidentali, q̄a in Deo
non est accidens, ergo &c. Item, plus
differēt huius a creatura, quam a sp̄i-
tu sancto, ergo plus differēt generatio
a creatione, quam processio. Sed ge-
neratio non distinguitur a creatione,
ergo nec a processione. Probatio me-
diæ, creatio est diuina essentia, sed per
sona & essentia non distinguitur
ab invicē, ergo negatio & creatio.

R E S P. dicendum, quod genera-
tio & spiratio siue processio, differūt
non tantum secundum rationem di-
cendi, sed etiam secundum differentiā
originis, & habitudinis, quia diuer-
sus est modus se habendi, & differens
modus originis. Talis autem differen-
tia vnicū essentia nō repugnat. Si au-
tem queratur ratione differentiz ha-

rum emanationum, dicendum, quod
prima ratio differendi non potest
assignari a parte terminorum. Termi-
ni enim sunt personæ quæ nō impor-
tant rationē differendi ad iue, sed pas-
siue. Si ergo personæ differunt, quare,
& in quibus differant, si ostendere vo-
luerimus, necesse est redire ad emana-
tiones, & relationes, quæ sunt genera-
tio & processio, & ita in hac assigna-
tione erit circulus. Similiter ex parte
principiorum. Si enim dicatur quod
differant hæ duæ emanationes secun-
dum fecunditatem duplicem, natu-
ræ & voluntatis, quæro, quomodo
differat fecunditas a fecunditate. Si
dicās, quod fecunditas naturæ est in
solo patre, voluntatis in patre & filio,
hoc vltiorem habet questionē vn-
de veniat hæ differentia. & oportet
ad hoc venire, quod fecunditas natu-
ræ est in vno, quia imago procedens
per illam, nata est esse solum ab vno,
fecunditas volūtatū in duobus: quia
nexus siue processio per modum
nexus, est in duobus, & ita redit diferen-
tia in primū, & est ibi rō circularis:
ergo patet secundum hoc, quod harū
emanationum differentia prima, nec
est sumēda a parte termini, nec a par-
te principij. Et ideo notādum, quod
est loqui de huiusmodi emanationi-
bus quantum ad esse, & quantum ad
distingui. Si quantum ad esse, sic ha-
bent rationem essendi a suis perfectis
principijs, & fecundis. Quia enim in
Deo est perfectissima natura, & natu-
ra vera: idē perfecta, & vera fecun-
ditas in hypostasi quæ habet rationē
principij. Et quia vera, & perfecta, &
propria est fecunditas naturæ, idē
veram, & propriam habet emanatio-
nem, & hæc est generatio. Similiter in-
telligendum est de spiratione quan-
tum ad voluntatem. Vnde ratio
quare huiusmodi vere sunt in Deo, est
vera fecunditas naturæ, & voluntatis.
Si autem loquamur quantum ad dif-
ferre, dicendum, quod seipsis differūt,
sicut ostensum est quia omnis distinctio
est in diuinis venit a modis originis,
& relationis. Vnde sicut duæ differen-
tiz seipsis differunt, & rationales, &
irracionales, similiter in diuinis hæ duæ
ema-

Hanc sen-
tentia sequi-
tur S. Th.
q. de por.
q. 10. ar. 1

19

Hanc do-
ctrinā ac-
cepit Sco.
dist. 13. q.
vnica. ibi

ad questio
ne Discor
da. S. Th.
q. de pot.
q. 10. ar. 2

20

emanationes. Et sicut differētiz diste
rentiarum innotescunt nobis p alias
differētias, quz ab illis oriuntur. Sic
& in diuinis. quia enim seipsis distin
guuntur generatio & spiratio, ad eas
consequitur secundū rationem intel
ligendi differentia duplex. Vna quia
generatio ē ab vno, sed spiratio a duo
bus. Quia enim generatio est emana
tio per modum perfectę assimilatio
nis, ideo ad vnum principium respi
cit. Quia vero spiratio est emanatio
per modū cōnexionis, ideo est a duo
bus. Alia differentia est in compara
tione ad nos. Quia enim spūs. s. spi
ratur vt nesciens, & ita in alterum ten
des ideo spiritus. s. vt donabilis: fili⁹
vero generatur, & generatio non re
spicit tertium, per has differentias ne
cessario elucetur harum emanationū
cōcomitantia. Quia spiratio dat pr
intelligere generationē, non enim ne
scitur nisi distincti, & similes, & ita
illi quorum vnus est ab alio per ge
nerationē. Similiter generatio dat cō
sequēter intelligere spirationē: Necel
se est enim distinctos, & omnino simi
les per delitiosum amorem cōiungi.
Concedendę ergo sunt rationes prob
antes quod differunt, sicut est mani
festatum in rationibus. sed ille ratio
nes non sunt sumptę a priori. Aliqui
tamen voluerunt assignare alias diffe
rentias, & quidam per vim spiratiuā,
& generatiuam dicunt differre: sed
hęc differentia declarat ignotum p
ignotius. Alii etiam dixerunt, quod
filius pcedit per modum, esse. s. per
modum bene esse, sed hęc verba non
sūt sana, nec tali materię cōueniētia.

21

AD illud ergo quod primo obijci
tur, verum pater spirat inquantū vn⁹
&c. dicendū, quod nec inquantum
vnus, nec inquantum plures, sed inq
tum alio & alio modo se habens, quia
alio modo se habet ad filiū, alio mo
do ad spiritus. s. iste autē alius & ali⁹
modus se habendi, non repugnat vni
tati substantię vel personę, sed pater
& filius spirant in eo, quod vnum,
vno modo se habens. Inde est quod
duplex est processio fili⁹ & spirit⁹. s. a
patre, sed vna est spiratio, siue proces
sio spirit⁹. s. a patre & filio. AD il

lud quod obijciatur, q natura & volū
tas in Deo sūt idem. Dicendū, quod
& si natura & voluntas in Deo con
siderata absolute sint idem, tamen ali
quid respicit volūtas vt voluntas in
ratione principij, quod non respicit
natura vt natura. Et inde est, quod si
cut non sequit creatura est a Deo per
modum voluntatis, q ideo sit etiam,
per modū naturę. Similiter quia na
tura & voluntas comparātur ad has
emanationes sub ratione principij, i
deo nihil prohibet has emanationes
differre, quamuis idem sint in substā
tia natura, & voluntas. A D illud q
obijciatur quod emanationes differūt
penes terminos. Dicendū, quod i
his inferioribus est verum, vbi emana
tio dicit ens in potentia, & ita imp
fectum, non autem est verum in Deo,
quia ibi non dicunt ens in potentia,
nec impfectionē. Vñ in diuinis sunt
ratio distinguendi. Tamē si velimus
di cere, quod differūt penes terminū,
non accipiemus terminū pro substā
tia, vel essentia, sed hypostasi, vt pri⁹
habitu est. A D illud quod quari
tur, verū seipsis, vel aliis, patet quod
seipsis. Et ad id quod obijciatur, q
non habent esse a se, ergo, nec distin
gui, dicendū, quod illud non tenet
in esse originali, quamuis enim & ge
nere differentia habent ortū, tñ nō
distingnūt a gñe, sed a seipsis. A D
illud quod obijciatur, quomodo diffe
runt, aut substantiali, aut accidentali
differētia. Dicendū qđ insufficienter
diuidit, quia in diuinis est relationū
differētia, vt dicit Aug. in v. li. de tri
ni. quę nec accidentalis, nec substan
tialis est, sed magis dicit originalis.

24

25

A D illud quod obijciatur de crea
tione. Dicendū, quod ratione conno
tati, magis differt creatio: sed ratione
principalis significati, non tantū dif
ferunt: quia non tantum differt essen
tia a persona, quantum persona a pes
sona. Vnde prędicatur essen
tialiter de persona, nec sa
cir aliquo modo ali
quem numerum
persona,
ergo distinguitur ab alia persona, &
ideo non valet argumentum.

QVAE.

QVAESTIO IIII.

CONCLUSIO.

Spiritus sanctus dicitur ingenitus priuatiue, sed non ingenuus, quod ipse a nullo, & ab ipso alij.

Ad opp.

Vpposita differentia generationis & processionis, Queritur hic quartum, verum spiritus s. sit ingenuus. Et q. sic, videtur quod est aut est ingenuus, aut genitus, aut factus, sed spiritus s. nō est genitus, aut factus, ergo est ingenuus.

Hierony. in libro d. regula d. fin. cōtra hereticos. Arist. 2. p. ether. c. 1.

Item, negatio priuatiua cum constantia subiecti, æquipollet priuatiuo termino. Vnde non par circa numerum, idē est quod impar, & sic cum spiritus genitus nō sit, ergo est ingenuus. Item, plus distat a ratione generationis spiritus s. quam pater, quia pater generat, quamuis non generetur, spiritus s. vero sanctus, nec generat, nec generatur, ergo æque vere priuatur generatio a spiritu s. vt a patre, ergo si cut pater dicitur ingenuus, sic & spiritus s.

Fundamenta. quæst. 2.

Contra Aug. ad Orosium dicit, quod solus pater est ingenuus, ergo secundum hoc non conuenit spiritus s. Item, ingenuus, aut dicitur secundum substantiam, aut secundum relationem. Si secundum relationem, ergo est notio, ergo spiritus san. habet duas notiones, & ita essent sex: quod est contra communem opinionem. Si secundum substantiam, ergo pari ratione diceretur de filio, cum illud q. secundum substantiam dicitur, cōueniat etiam. Item, cum diuina essentia non sit genita, nec spiritus san. sit genitus, nec pater sit genitus, nec cuius aliquid istorum sit factū, ergo ratio ingenuitatis secundum Hieronymum omnibus conuenit, quæritur ergo quomodo differunt.

R E S P. Dicendum, quod aliqui

voluerunt distinguere de hoc nomine ingenuum, quod potest scribi per vnum. N. & sic tantum valet quantum increatum, vel per duo. N. & sic opponitur ei quod est genitum, proprie dictum. Sed hæc distinctio, & si valeat apud Græcos, non tamen valet apud Latinos, quia ingenuum per duo N. est vox non significatiua apud nos. Damascenus autem assignat hanc differentiam in lingua sua, quia Græcus erat. Præterea non valet ad propositum: quia nihil queritur hic de ingenito prout tantum valet quantum increatum, sed vt tantum valet quantum non genitum, siue innascibile. Et propterea aliter dicendum est, & breuiter, quod ingenuum vno modo prout accipitur priuatiue, s. pro eo qd non generatur, & hoc modo dicitur de s. f. & de essentia. Alio modo prout ingenuum tantum valet quantum non ens ab alio, & a quo alij, & hoc modo dicitur notioem solius patris, quia dicit proprietatem, & dignitatem in patre. Et secundum primum sensum loquitur Hierony. secundum alium Hieron.

Quod ergo obiicitur, quod negatio cum constantia subiecti æquipollet termino priuatiuo, verum est, si sit vere priuatiuum, sed illa ratio cōcludit solum de hoc nomine secundum quod priuat, non secundum quod aliquid ponit. Ad illud quod obiicitur, aut priuat essentiam, aut relationem, dicendum, quod secundum quod dicitur de essentia, solum priuatiue, siue negatiue tenetur. Et ideo non prædicat aliquid, sicut quando dicitur, essentia non generat. Cetera manifesta sunt, &c.

QVOD

201

DISTINCTIO XIII.
QVOD GEMINA EST PROCESSIO

spiritus sancti.

DISTINCTIO XIII.

PRÆTEREA diligenter adnotandū est, quod gemina est processio spiritus sancti: æterna videlicet, quæ ineffabilis est, quæ à patre & filio æternaliter & sine tēpore processit: & temporalis, quæ à patre & filio ad sanctificandam creaturam procedit. Et sicut ab æterno cōmuniter ac simul procedit à patre & filio: & ita, & in tempore communiter & simul ab utroque procedit ad creaturā, nō diuisim à patre in filiū, & à filio ad creaturā. Vnde August. in 15. lib. de Trinit. ait, Spiritus sanctus non de patre procedit in filium, & de filio procedit ad sanctificandam creaturam: sed simul de utroque procedit, quamuis hoc filio pater dederit, vt sicut de se, ita etiā de illo procedat.

De temporali processione spiritus sancti specialiter agitur.

DE temporali autem processione, Beda in homilia Domini-
cæ primæ post ascensionem ita loquitur, Cum grātia spiritus san-
cti datur hominibus, profecto mittitur spiritus à patre, mittitur
& à filio: procedit à patre, procedit & à filio: quia & eius missio
est ipsa processio. His verbis aperte ostendit, donationem gratiæ
spiritus sancti dici processionem vel missionem eiusdem. Sed cū
donatio vel datio non sit nisi temporalis, constat quia & hæc pro-
cessio, siue missio temporalis est. Hanc quoque temporalem spiri-
tus sancti processionem August. in 15. lib. de Trinit. insinuat dicēs,
Spiritus sanctus processit à Christo, quando post resurrectionem
insufflauit in discipulos, his verbis. Cum resurrexisset Christus
à mortuis, & apparuisset discipulis, insufflauit, & ait, Accipite
spiritū sanctū: vt etiam eum de se procedere ostenderet: & ipse est
uirtus, quæ de illo exhibet (vt legitur in Euangelio) & sanabat
omnes. Et vt ostenderet hanc processionē spiritus sancti non esse
aliud, quā donationē vel dationem ipsius spiritus sancti, addi-
dit: Post resurrectionē dominus Iesus bis dedit spiritum sanctum:
semel in terra propter dilectionē proximi: & iterum de cælo, pro-
pter dilectionē Dei: quia per ipsum donū diffunditur charitas in
cordibus nostris, quæ diligimus Deum & proximum.

Quod aliqui dicunt ipsum spiritum sanctum non dari, sed dona eius.

SUNT autem aliqui, qui dicunt spiritum sanctū ipsum Deum
non dari, sed dona eius, quæ non sunt ipse spiritus: & vt aiunt, spi-
ritus sanctus dicitur dari cum gratia eius, quæ tamen non est ipse
qui datur hominibus. Et hoc dicunt Bedam sensisse in superiori-
bus verbis, quibus dicit spiritū sanctum procedere, cū ipsius gra-
tia datur hominibus: tanquam nō ipse detur, sed gratia eius.
Sed quod ipse spiritus sanctus, qui Deus est, & tertia in trinitate
perfo-

Cap. 3

Libro ho-
miliarū. 2
homilia
vndecima

Cap. 16

Ioan. 20

Luc. 6

Ioan. 19
Aq. 2

Quod ip-
se spiritus
sanctus, q
Deo est ca
tur & inus
perfo-

Cap. 26.
 Matth. 28

Ad. 2

Tomo 2
 & cap. 4

Psal. 103

Ad. 9

Libro de

spū. cap. 5

Ad Ro. 5.
 Eiflem li.
 & cap.
 1. Cor. 12.

Sermone
 43. in to.
 10.

Ad Ro. 5

Ca. ult. cir
 ca finem.

persona, detur, aperte dicit Aug. in 15. lib. de Trin. ita dicens. Eundē spiritum sanctum datum cum insufflasset Iesus: de quo mox ait, Ite, baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, ambigere non debemus. Ipse est ergo, qui etiam de caelo datus est die Pentecostes. Quomodo ergo Deus non est, qui dat spiritum sanctum? imo quantus est Deus, qui dat Deum? Ecce his verbis aperte dicit spiritum sanctum, ipsum, scilicet Deum dari hominibus a patre & a filio. Et quod ipse spiritus sanctus, qui Deus est ac ter-
 tia in trinitate persona, nobis detur, nostrisque infundatur atque il-
 labatur mentibus, aperte ostendit Amb. in 1. lib. de Spiritu sancto
 dicens, Licet multi dicantur spiritus: quia legitur, Qui facit ange-
 los suos spiritus: vnus est tamen Dei spiritus. Ipsum ergo vnum
 spiritum & Apostoli, & Prophete sunt consecuti: sicut etiam vas
 electionis dicit, Quia vnum spiritum potauimus: quasi eū qui non
 queat scindi, sed infundatur animis, & sensibus illabatur, vt secula-
 ris sitis restringat ardorem: qui spiritus sanctus non est de substan-
 tia rerum corporalium, nec de substantia inuisibilem creaturam. His
 verbis aperte dicit spiritum sanctum ipsum, qui creatura non
 est, infundi mentibus nostris. Item in eodem, Omnis creatura mu-
 tabilis est, sed non mutabilis spiritus sanctus. Quid autem dicere
 dubitē, qui a datus est spiritus sanctus, cum scriptum sit, Charitas
 Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus
 est nobis? Qui cum sit inaccessible natura, receptibilis tamē pro-
 pter bonitatem suam nobis est, complectēs virtute omnia: sed qui
 solis participetur iustis, simplex substantia, opulens virtutibus, vni
 cuique præsens, diuidens de suo singulis, & vbique totus. Incircū-
 scriptus ergo & insinitus est spiritus sanctus: qui discipulorum sen-
 sus separatorum infudit, quem nihil potest fallere. Angeli ad pau-
 cos mittebatur, spiritus sanctus autem populis infundebatur. Quis
 ergo dubitet quin diuinum sit quod infunditur simul pluribus, nec
 videtur? Vnus est ergo spiritus sanctus, qui datus est omnibus, li-
 cet separatis Apostolis. Et hic aperte dicit Ambrosius, quod spiri-
 tus sanctus, qui est substantia simplex, cum sit vnus, datur pluribus.
 Alia quoque auctoritate hoc idem astruitur, scilicet quod spiritus
 sanctus qui est equalis filio, hominibus detur. Ait enim Augusti-
 nus sde verbi Apostoli sic; Charitas Dei diffusa est in cordibus no-
 stris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. A quo datur? Ab
 illo qui dedit dona hominibus. Quae dona? Spiritum sanctum:
 qui tale donum dat, qualis est ipse. Magna est misericordia eius: do-
 num dat sibi equale, quia donum eius spiritus sanctus est. Præmis-
 sis his & aliis pluribus auctoritatibus, apte monstratur qd f. s. equa-
 lis patri & filio nobis datur: nec ideo tamen minor est patre & fi-
 lio. Vnde Aug. in 4. lib. de Trin. ait, Non ideo, inquit, minore spi-
 ritum sanctum, quia & cum pater misit & filius, arbitrandum est.

An viri sancti. & ecclesie praelati dent, vel dare possint spiritum sanctum,
Et quod non dent hic ostendit.

HIC queritur, vtrum & viri sancti dent vel possint dare aliis spiritum sanctum. Quem si aliis dant, cum eius donatio supra sit dicta processio, videtur ab eis procedere spiritus sanctus, vel mitti: sed creator a creatura non mittitur vel procedit. Restat ergo vt spiritum sanctum ipsi non dent, nec possint dare. Vnde Augustinus in 15. lib. de Trinitate, Non aliquis discipulorum Christi dedit spiritum sanctum. Orabant quippe vt veniret in eos, quibus manum imponebant, non ipsi eum dabant. Quem morem in suis prepositis etiam nunc seruat ecclesia. Denique & Simon magus offerens Apostolis pecuniam, non ait, Date mihi & hac potestatem, vt dem spiritum sanctum: sed cuiunque, inquit, imposuero manus, accipiat spiritum sanctum: quia nec scriptura superius dixerat, Videns autem Simon quia Apostoli darent spiritum sanctum: sed dixerat, Videns autem Simon quia per impositionem manuum Apostolorum daretur spiritus sanctus. Ecce his verbis ostendit August. nec Apostolos, nec alios ecclesie praelatos dedisse, vel dare spiritum sanctum.

cap. 17
A. 8.

Quod non possint dare spiritum sanctum hic docet.

ET quod plus est, nō posse etiam dare dicit in eodem libro, subdens, de Christo scriptum est quod acceperit a patre promissionem spiritus sancti, & effuderit in quo vtraque natura monstrata est humana scilicet & diuina. Accepit quippe vt homo, effudit vt Deus. Nos autem accipere quidem hoc donum possumus pro modulo nostro: effundere vero sup. alios, nō vtique possumus: sed vt hoc fiat, Deū sup. eos, a quo id efficitur, inuocamus. His verbis expresse dicit, nos spiritum sanctum nō posse super alios effundere, id est, aliis dare.

Ca. eodem
Ioan. 1. &
Iohelis 3.

Quod videtur contrarium.

SED huic videtur contrarium, quod Apostolus ad Gal. de se loquens ait, Qui tribuit vobis spiritum, & operatur virtutes in vobis. Ecce euidenter dicit se tribuisse spiritum. Sed intelligendum est hoc dixisse Apostolum, non quia haberet potestatem & auctoritatem dandi spiritum sanctum, sed quia ministerium habuerit, in quo dabatur a Deo spiritus sanctus. Vt enim ait Aug. super eundem locum, exponens illud Apostoli verbum, Ab Apostolo predicata est eis fides: in qua predicatione aduentum & presentiam spiritus sancti senserant, sicut illo tempore in nouitate inuitationis ad fidem, etiam sensibilibus miraculis presentia spiritus sancti apparebat, vt in Actibus Apostolorum legitur. Aperte hic ostendit quomodo illis spiritum sanctum Apostolus tribuerit: non vtique ipsum mittendo in eos, sed predicando eis fidem Christi: quam illis recipientibus, quod spiritus sanctus in eis esset, aliquibus signis visibilibus monstrabatur. Non ergo homines quantumcunque sancti dare possunt spiritum sanctum.

Cap. 3

Determinatio.

Tomo 4.
in expla-
natione ter-
cij ad Gal.
A. 2. 89.
10. & 11.

De temporali processione spiritus sancti quantum ad principium a quo.

DISTINCTIO XIII.

Exposi.

PRÆTEREA diligenter notandum est quod gemina est processio. scilicet. Terminata parte, quæ est de processione æterna:

Diuisio.

hic incipit secunda pars quæ est de processione temporali. Et quoniam in hac processione est tria considerare. scilicet. principium a quo procedit spiritus sanctus. & modus secundum quem, & proprietas per quam aptus natus est procedere, ideo hæc pars habet tres partes. In quarum prima agit Magister de processione temporali per comparisonem ad principium a quo. In secunda agit de ipsa in comparisonem ad modum secundum quem. infra. dist. xvi. Nunc de spiritus sanctus. scilicet. videndum est &c. In tertia per comparisonem ad proprietatem per quam natus est temporaliter procedere, & hoc est donum, siue donabilitas. infra dist. xviii. in principi. Hic queritur, cum spiritus sanctus per quem diuiduntur dona. Prima pars iterum habet duas. In prima parte ostendit, quod spiritus sanctus temporaliter mittatur, siue procedat a patre & filio. Secundo queritur, verum mittatur, siue procedat a se, infra. dist. xv. in principi. Hic considerandum est, cum spiritus sanctus detur hominibus &c. Prima pars est presentis distinctionis, & habet duas partes. In prima ostendit, quod procedit temporaliter a patre & filio. In secunda queritur, verum spiritus sanctus detur a sanctis hominibus, ibi. Hic queritur, verum & sancti viri dent, vel possint &c. In prima iterum parte tria facit, scilicet. tres partes. In prima ostendit, quod gemina est processio spiritus sancti. In secunda, quod veraque processio est a patre & filio, ibi. De temporali autem processione. Beda in homil. &c. In tertia, quia spiritus sanctus temporalis processio eius est donatio, ostendit ipse, quod scilicet. in propria persona donetur, non tantum in effectu, ibi. Sunt aliqui qui dicunt spiritum sanctum. Similiter secunda pars, quæ incipit, ibi. Hic quæ-

ritur, verum & sancti viri dent vel &c. In qua ostenso, quod spiritus sanctus procedat temporaliter, siue donetur a patre, & filio, queritur Magister: verum donetur ab aliquo sancto viro. Et hæc pars habet tres partes secundum tria, quæ ostendit. Primo namque declarat, & probat, quod spiritus sanctus non detur ab aliquo sancto viro. Secundo vero ostendit auctoritate Aug. quod non potest dari, ibi. Et quod plus est non posse etiam dari &c. In tertia opponit ad contrarium, quia videtur dari a Paulo, ibi. Sed huic videtur contrarium quod Apostolus, &c. ubi soluit quod non est datus ab ipso, sed ab eius ministerio.

Præterea diligenter.

In parte ista sunt dubitationes circa literam, & primo de situ huius partis, quia non videtur, quod hic deberet agere de processione temporali, quia in hac parte agit de his quæ æternaliter Deo conueniunt. Præterea, cum generatio filij æterna & temporalis in alio, & alio libro determinetur, quia æterna in primo, sed temporalis in tertio, quare non similiter facit de processione spiritus sancti. Respon. dicendum, quod processio temporalis & æterna ab eodem principio sunt, sicut dicit Magister, & iterum est ibi quodammodo modus producendi conformis, & ideo una facit ad declarationem alterius, & ideo incidentaliter ponitur hic tractatus de processione temporali, ad manifestationem processionis æternæ. Sed sic non est de generatione filij temporalis, quia non est ab eodem principio, imo a matre trinitatis, & respicit duas naturas scilicet diuinam, & humanam, ideo debuit de ea determinari post diuinam, de qua agit in primo, & post humanam naturam, de qua in secundo.

Et temporalis quæ a patre & filio ad sanctificandam creaturam procedit.

Videtur dicere falsum, quia processio temporalis est eius missio, sed spiritus sanctus est missus in columba, & in linguis igneis quas non sanctificauit. Si tu dicas, quod non est missus ad linguas, sed in linguis missus ad

Dub. 1.

Respon.

Dub. 2.

Apo.

Respon. Apostolos, quos sanctificauit. Contra. missus est in columba super Christum, nec sanctificauit columbā, nec Christum. **Respon.** potest ad hoc dici, q̄ Magister non generaliter diffinit hic processionem temporalem, sed specialiter, prout est idem quod missio inuisibilis, in qua datur spiritus sanctus, & sanctificatur creatura. Vel potest dici, q̄ generaliter accipit sanctificationem. Sanctificare enim tripliciter accipitur. Vno modo s̄m q̄ est de non sancto sanctum facere. Secundo modo iam sanctum in sanctitate confirmare. Tertio modo iam sanctum, & confirmatum manifestare, & s̄m aliquem istorum modorum reperitur sanctificatio in omni spiritu sancti missione ratione termini ad quem, & sic accipit Magister.

Et ipse est virtus, q̄ de illo exibat.

Dub. 3. Videtur hoc de spiritu sancto maledicere, quia aut virtus accipitur proprie, aut appropriare. Primo modo non constat, non secundo modo videtur. Quia. j. Cor. j. dicim⁹ Christi Dei virtutē, & Dei sapientiā, &c.

Respon. Ad hoc potest dici, q̄ spiritui sancto non appropriatur virtus simpliciter, sed virtus sanitatis, & hoc, quia gratia sanitatum est donum spiritus sancti, & gratia eius est ipsius animæ medicina, sed filio appropriatur virtus operandi, quia oīa per ipsum facta sunt. Aliter potest dici, q̄ virtus vel habet comparisonem ad illud quod est, & sicutantem rationem principij, vel ad id cuius est, & sic tenet rationem complementi, vel ad utrumque, & sicutentem rationem medij. Sicut ergo ex ipso appropriatur patri, per ipsum filio, in ipso spiritui sancto, ita virtus in quantum tenet rationē principij appropriatur patri: in quantum tenet rationem medij, filio: in quantum rationem completionis, spiritui sancto: quia completio est in bonitate, & delectatione. s. c. sed hoc. j. meli⁹ dicit.

Post resurrectionem dominus Iesus bis dedit spiritum sanctum.

Dub. 4. Videtur. n. q̄ ter dedit, quia prius dedit eis autem passionem cum de-

dit eis potestatem eiiciendi demonia, & curare languores. Matth. 10. Item, post resurrectionem. Iohan. 20. Accipite spiritum sanctum. Item, post ascensionem. Act. 2. ergo insufficienter enumerat Aug. **Respon.** ad praesens 15. de Tri. Dicendum, q̄ possunt numerari d. ni. cap. 26. tiones. s. f. quantum ad actum, & effectum. & sic numerat Rabanus, & fuerunt tres, quia ter dedit, & q̄ ad tria dedit. Primo ad miraculorum operationem. Secundo ad peccatorum absolutionem. Tertio ad infidelium conuersionem. Possunt etiam alio modo numerari, quantum ad locum, & signatum, & sic dedit bis, scilicet in terra, & in caelo. Item, in terra ad commendandum praeceptum dilectionis ad proximum. In caelo ad commendandum affectum dilectionis ad Deum, & sic patet controuersia.

Vnum spiritum potauimus.

Quæritur quo tropo dictum est. Et videtur q̄ conueniat magis filio, quia Eccl. 15. dī. Aqua sapientiæ salutaris. Et Proverb. 9. Venite, bibite vinum, & hoc dicit ipsa sapientia. s. Dei filius, ergo &c. **Respon.** Dicendum, q̄ spiritus sanctus dī potus in quantum secularis scis restringit ardorem. Hic autem appropriatur spiritui sancto, quia sicut dicit Gregori⁹ In homl. gustato spiritu, desipit omnis caro. **Respon.** In quantum autem per potum est delegatio nutrimenti ad singula membra, sic appropriatur filio, cuius est sapientia, & prudentia appropriata, quæ quodammodo habent vim regiuam, & ordinatiam pastus omnibus viribus animæ.

Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris.

Videtur improprie dictum, quia quod diffusum est, dispersum est, & virt⁹ dispersa, minor est. si ergo charitas potens est, non ergo debet dici diffusa. **Respon.** Dicendum, q̄ infundis, & diffundis proprie dicitur humo ris apta autem charitas humori comparatur, quia sicut arbor fomentum, & vitam, & viriditatem habet ab humore, sic tota spiritualis machina ab amore.

amore. Tunc autem amor infunditur, in quantum intra recipitur. Diffunditur vero in quantum ex intus procedens dilatat affectum ad dilectionem multorum, & mouet omnes animas vires ad bonas operationes. operatur enim magna, si est: si vero operari renuit, amor non est. Sicut dicit Gregorius. Et ideo dicit Dominus Iohannes. 7 Flumina de ventre eius fluent aqua viua. Quod ergo dicitur, quod mittitur, dicendum, quod verum est in his, quae habent ortum ab origine deficiendi, sicut est in puteis, in quibus non viuit aqua. Sed charitas habet originem indeficientem, sicut fluuius.

Artic. pri.

AD intelligentiam eorum, quae Dominus in praesenti distinctione, duo principaliter queruntur. Primo, queritur de processione temporalis spiritus sancti. Secundo, de eius notione. Quantum ad primum, queruntur duo. Vtrum sit ponere processionem temporalem. S. f. Secundo verum processio temporalis ponat in numerum cum aeterna.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Spiritus sanctus procedit ex tempore, cum in creaturis sit eius receptio per influentiam boni gratuiti.

Fundamenta.

FVnde sit ponenda processio temporalis, videtur per Bedam, qui dicit in homilia. & habetur in littera. S. f. misso est processio, sed misso est temporalis, ergo est ponere processionem spiritus sancti temporalem. Item, hoc ipsum ostenditur ratione sic. Procedere est ab vno in alium, cum ergo. S. f. sit a Deo, & sit in creatura, a Deo procedit in creaturam, hoc autem non est antiquam creatura sit: sed hoc est ex tempore, ergo &c. Item, donum suum datum a dante procedit in accipientem cum datur, sed S. f. ex tempore datur, ergo ex tempore procedit a dante in recipientem, ergo est ponere processionem temporalem. Contra. S. f. p-

Ad opp.

cessio idem est, quod eius spiratio: sed non dicitur eius spiratio aliqua temporalis, ergo nec processio. Item, sicut processio se habet ad spiritum sanctum, sic generatio ad filium, & quod admodum spiritus sanctus mittitur in mentem, ita filius, & verumque ex tempore: sed generatio filij ratione talis missionis nullo modo dicitur temporalis, ergo nec processio spiritus sancti. Item processio S. f. non dicitur temporalis, nisi S. f. p est processio ab aliquo in aliquid, utpote in creaturam: sed processio ab aliquo in aliquid non est nisi dupliciter, aut S. f. processum ab agente in suscipiens, aut S. f. processum a loco in locum. Sed primo modo non est temporalis processio, quia. S. f. est persona in se fixa, & ita, ergo non productur in suscipiente, sed in se. Secundo modo non, quia quod tali modo procedit, a principio recedit, & ad terminum accedit. hoc autem non conuenit spiritui sancto. Item, omne quod temporaliter procedit ab alio, habet initium essendi ex tempore, si ergo S. f. temporaliter procedit, ergo esse incipit. Item, processio temporalis, aut dicitur temporalis ratione. S. f. aut gratia. Non ratione spiritus sancti: quia persona aeterna est. Similiter videtur quod nec ratione gratiae, quia Aug. dicit. 4. de Trin. S. f. p aliquid aeternum mente capimus, non sumus in hoc mundo, ergo si gratia eleuat ad capiendum aeternum, esse eius, & processio non est temporalis, ergo nec processio. S. f. ratione gratiae. Item, in processione. S. f. in creatura est processio doni increati, quod est S. f. & doni creati quod est gratia: sed donum increatum est nobilissimum, ergo cum a nobiliori debeat fieri denominatio, processio. S. f. in creaturam debet dici processio increata: sed omnis talis est aeterna non temporalis, ergo &c.

RESP. Dicendum, quod processio, S. f. p coiter accipitur de filio, & de S. f. dicitur emanatio ab hoc. S. f. patre. Secundum, quod dicitur de S. f. dicitur processio ab vno in alium: sed procedere ab vno in alium est dupliciter, aut sicut in obiectum in quod proceditur, aut sicut in susceptum, in quo

quo recipitur, & primus quidem modus est in processione eterna: quia enim. s. f. procedit vt amor mutuos: ideo procedit a duobus, ita q̄ ab vno in alium. Spiritus. n. sanctus vt dicit Hiero. & Aug. amor est quo pater amat filium, & filius amat patrem. Secundus modus in illa esse non potuit, quāuis ita intellexerūt Græci, q̄ in filio recipitur. s. f. & a patre produci-
 9 tur: sed penes secundum modum [cum receptio. s. f. sit per influentiam boni gratuiti quod ex tempore est] attenditur processio temporalis, s. m. quod. s. f. dī procedere ab aliquo in aliquem, non tantum sicut in obiectum, sed sicut in habitaculum, & sic concedendum est, q̄ est processio temporalis. s. f. nō ratione eius a quo, sed ratione eius, in quod procedit.

A D illud ergo quod obijciatur de spiratione, & generatione, iam patet respon. quia neutrum horum nominum respectum dicit in terminum, in quem fit processio. A D illud quod obijciatur, q̄ processio. s. f. non potest esse ab aliquo, vt in receptum. Dicendum, q̄ verum est ratione ipsius personæ, sed tamē ratione cōnotati, quod est gratia, in qua datur. s. f. suscipitur, quia gratia est in aliquo sicut in susceptiuo. A D illud, quod obijciatur, quod temporaliter procedit, incipit esse. Dicendum, q̄ hæc est duplex, quia hæc determinatio temporaliter, potest poni circa actum, procedendi per comparisonem ad principium a quo, vel in comparisonem ad terminum in quem. Primo modo vera est propositio: sed sic non dicit spūs procedere temporaliter, eo q̄ ex tempore producat. Alio modo per comparisonem ad terminū in quē, sic non habet veritatem, si procedit in hoc ex tempore, q̄ habeat initium: sed solum, q̄ incipiat esse in hoc.

12 A D illud qd obijciatur, q̄ gratia non procedit temporaliter, quia eleuat ad æternum, dicendum, q̄ temporale dī, tripliciter. Vno modo dī temporale quod habet initium, & variationem, & actum in tempore, & hoc modo dicitur temporale, quod subiacet tempori, & est corruptibile, & varia-

bile. Secundo modo dicitur temporale, quod habet initium in tempore essendi: sed non variationem, vt anima. Tercio modo dicitur temporale, quod habet initium in tempore, sed actum extra tempus, & supra tempus eleuatum, & hoc tertio modo dicitur temporalis processio, vel gratia donatio. Potest tamen dici, q̄ gratia habet esse temporale rōne eius in quo est. s. lib. arb. qd mutatur & variat. & verbum Aug. quod dicit, q̄ non sumus in hoc mūdo, est intelligendū quantum ad conformitatē. A D illud qd obijciatur, q̄ denominatio debet esse a digniori. Dicendū, q̄ totum copulatū, quia destruitur destructione cuiuslibet patris, habet denominationem a parte inperfectiori. Vnde si vna pars copulationis est falsa, totū copulatum dicitur falsum. Si vna contingens, totum iudicatur contingens. Si vna temporalis, & totum temporale. Quia ergo processio temporalis includit emanationem æternam personæ, & emanationem gratiæ, quæ temporalis est, ideo dicitur temporalis, & non eterna. Et quod dicitur, q̄ denominatio debet fieri a digniori. Dicendum, q̄ non est verū, nisi in eo in quo illud, quod minus dignum est conformatur digniori.

Q V AESTIO II. CONCLUSIO.

Temporalis processio: s. f. licet non gemit subiectū, ponit tamen in numerū cū æterna.

TRVM processio temporalis ponat in numerum cum æterna. Et q̄ sic, videtur per hoc, qd dicit Magister, quod gemina est processio. s. f. æterna, & temporalis. Item, rōne videtur similiter, quia plus distat temporale ab æterno, q̄ æternum ab æteri no, illud constat, sed processio æterna facit numerum cum æterna, quia processio filij, & processio. s. f. sunt duæ, ergo, &c. Item, quæcumque habent ordinem, habent numerum, & distinctionem,

Fundamenta.

Ad opp.

sed processio æterna, & temporalis habent ordinē, quia æterna ante temporalē, ergo habent distinctionem, ergo faciunt numerum, ergo processio tpalis, & æterna sunt duæ. Cōtra. Numerata processione, numerat procedens, quia vnum, & idem non procedit bis, ergo si sunt duæ processiones, sunt duo procedentes, ergo. f. f. sunt duo: sed hoc est falsum, quia vnus est. f. f. procedens, ergo & primum. Item, processio temporalis, & æterna si differunt, aut hoc est ex hoc quod sunt diuersæ emanationes, aut quia diuersus modus emanandi. Non quia diuersæ emanationes, quia tunc essent diuersi emanantes. Nec quia diuersus modus, quia pater, & filius semper vno modo spirant, ergo. f. f. vno modo procedit, ergo &c. Item, homopictus, & homo verus non sunt duo hoies, non. n. numerantur nisi vniuoca, & quod dicitur de duobus secundum vnam naturam, sed temporale, & æternum minus cōcant, quia homo pictus, & homo verus, ergo processio temporalis, & æterna non est dicenda gemina. Item, processio temporalis non addit super æternam nisi respectum, vel effectum in creatura, sed respectus vel effectus causæ additus, ipsam non numerat. Vnde sol lucens, & sol illustrans, siue illuminans non sunt duo. similiter Deus ens, & Deus creans, ergo nec processio æterna, nec temporalis erit dupliciter.

24 R E S P. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod processio dicitur geminari, aut ratione procedentium, ut puta cum procedunt duo filij, aut ratione modi, ut amor, & verbum dupliciter procedunt, vel ratione modi dicendi, ut dicatur processio gemina. i. dupliciter dicta. Sed attendendum est, quod modus dicendi est triplex. f. vniuocus, equiuocus, & analogus. Cum est modus æquiuocus, ibi est geminatio circa dici, & non circa esse. Vnde homo pictus, & homo verus dupliciter dicitur homo, sed non est duplex homo, vel duo hoies. Cū est modus dicendi vniuocus, est geminatio circa esse, & non circa dicere. Vnde homo verus in Sorte, & Platone nume-

tatur, quia sunt duo homines: sed non multipliciter dicitur. Vbi est modus dicendi analogus, quia partem tenet de natura vniuoci, partem de natura equiuoci, ibi est enumeratio in essendo, & dicendo. Secundum hunc ergo modum. Dicendum, quod processio secundum quod dicta est, de processione temporalis, & æterna non est vniuoce, nec æquiuoce, sed analogice, quia vnus modus claudit in alio. Procedere enim, ab hoc in hoc, ut in obiectu, est æternum. Sed procedere ab hoc in hoc, ut in habitaculum, est temporale. Quia ergo analogū est, sicut dictū est, & sic ideo est ibi duplex dici, & vna processio dicitur dupliciter, & ita per consequens dupliciter esse, ut non inconuenienter dicatur processio. f. f. esse duplex.

A D illud ergo, quod obijciatur in contrarium, quod multiplicata processione, multiplicatur procedens. Dicendum, quod verum est, si accipiat de multiplicatione secundum vnum modum dicendi. Vnde si gemina esset processio, secundum quod processio dicitur exitus ab aliquo, utique duo essent procedentes, nunc non sic, sed gemina: quia vno modo est ab aliquo in aliquem, ut in obiectu. Alio modo ab aliquo in aliquem, ut in habitaculum. A D illud quod obijciatur secundum aliter est duplex processio, quia duplex emanatio, vel duplex modus. Dicendum quod non sufficienter diuidit, debet enim tertium membrum addere. scilicet aut quia duplex modus dicendi non equiuocus. Et per hoc patet sequens de hoie picto, & vero, quia ibi non est analogia, sed æquiuocatio pura.

A D illud quod obijciatur vltimo, quod respectus additus non numerat, &c. Dicendum, quod respectus additus subiecto non numerat subiectum. Vnde non dicitur. f. f. dupliciter, quia spiratur, & inspiratur, sed quando respectus additur significationi termini, tunc necesse est aliter, & aliter illum dici, & si sit respectus non distrahens, ita quod non faciat omnino diuersam significationem, sed ad illam ordinatus facit analogiam in termino, & numerum secundum dici. & etiam numerum secundum esse. Vnde si hoc nomen

nomen illuminatio significaret actū lucendi absolutum, & actum lucendi comparatum, sol dupliciter diceretur illuminare, & esset illuminatio solis gemina, sed tamen magis proprie ibi esset geminatio in dicendo. q̄ in essendo. Vnde Magister magis proprie loqueretur, si diceret processio spiritus sancti, dicitur dupliciter, q̄ cum dicit, quod est gemina, quia nō cadit ibi proprie geminatio.

Artic. 2.

Consequenter est secundo loco quæstio principalis de datione spiritus sancti. Et circa hoc quærentur duo. Primo queritur, vtrum. s. f. deū in propria persona hominibus, An tñ datur ideo dari quia datur eius essentia. Secundo, vtrum spiritus sanctus datur ab aliquo sancto viro.

Q V A E S T I O I.

CONCLUSIO.

Spiritus sanctus datur in propria persona, & in dono creatum, quod est gratia.

Fundamenta.

FOD datur in propria persona sic ostenditur ad Roma. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis, sed nihil diffundit charitatem, nisi spiritus increatus, ergo & c. Item, Augus.

Cap. 5.

dicat. 5. de Trinit. quod. s. f. est donū, & eo dicitur donum, quia datur, ergo si personaliter est donum, personaliter datur. Item, hoc ipsum ostenditur rōne. Spiritus sanctus est amor, & primus amor, sed amor est donū primum, in quo alia dona donantur, ergo si non est posterius sine priori, non est ponere dona. s. f. dari, quin datur proprie. s. f. Item, s. f. datur ad viuendum, & colligandum membra corporis mystici, sed membra corporis mystici sunt membra inuicem vnita, sicut ipse dñs petit. Iohan. 17. vt sint consummati in vnū: sed perfecta vnio non est nisi in vno simplici, ergo membra vniuntur per aliquod quod est vnum & idem in omnibus, hoc autem non potest esse donū

creatum, sed increatum, ergo necesse est cum dono creato dari increatum. Contra. Gfā est ars recte viuendi, & gratia est donum sufficienter dirigens, animam in finem. ergo videt q̄ aliud donum quam donum gratiæ creatæ non sit animæ opportunum: ergo si non est in operibus Dei ponendum superfluum, patet quod non est necesse dari s. f. Item, cum aliquis sanctificatur per gratiam, nihil est in eo q̄ non esset prius nisi gratia, ergo cum dare sit facere quod aliquid sit in eo quod non erat prius, non datur nisi gratia. Si dicas quod s. f. est in eo vt sanctus, prius erat vt spiritus ergo nihil aliud est quam spiritus s. facientem gratiam sanctificantem in hoc. Itē q̄ datur post donationem, est in potestate accipietis, sed s. f. sub nulla potest redigi potestate, ergo non potest dari. Item, quod datur alicui dicitur per essentiam, aut de nouo creatur, aut multiplicatur, aut eius possessio transfertur, vt patet cum de alicui capiamus sed persona s. f. non creatur, nec multiplicatur, nec possessio eius transfertur: quia Deus semper habet s. f. ergo s. f. non datur.

R E S P. dicendum, quod dare est ad aliquid habendum, vel possidendum, habere autem aliquid vel possidere, est cū aliquid est in facultate habentis vel possidentis. Esse autem in facultate habentis vel possidentis, est esse præsto ad fructum vel vtendum. Perfecta autem possessio est cum homo habet illud quod possit vti, & quo possit frui, sed recte frui non est nisi Deo, & recte vti non conuenit nisi p̄ gratiam gratum facientem, ergo perfecta possessio est in qua Deus habet, & eius gratia, sed perfectum donum est ad perfectā possessionem, ergo nō est datum optimum, & donum perfectum, nisi datur donum increatū q̄ est s. f. & donum creatū quod est gratia. Concedendū ergo vtrunque dari.

A D illud ergo quod obicitur de gratia, quod est ars bene viuendi, patet rōtio, quātis enim sit ars qua vti mur, non tamen est possessio qua frui mār, vt obiecto, & ideo non est perfectum donum sine illo. **A D** illud q̄ 20

O 2 obijci-

obiicitur, nihil plus est in isto quā prius. Dicendum, quod dari non ordinatur ad esse, sed ad habere, licet enim s. f. esset prius in peccatore, non tamen habebatur ab eo, quia peccator non habebat facultatem fruendi
 21 ipso. A D illud quod obiicitur, quod datum est in potestate accipientis. Dicendum, quod aliquid datur alicui ut finiens, sicut primum merenti. Aliquid ut perficiens, ut gratia cōsentienti. Aliquid ut subserviens, ut equus militi. Quod autē dicitur, quod datum est in potestate accipientis, verū est de donatione tertio modo dicta, non primo, & secundo: quia illi sunt modi habendi, in quibus habes & habet, & habetur. Vnde homo habetur a gratia: & habetur a dono quo fruimur. Ex hoc patet ultimum, quod illud verum est de eo quod datur ut possesio limitata. Sed de eo, quod datur ut finiens, non quia tale simul potest dari multis, & haberi a multis, quia ad idem tendunt, & ideo cum datur, nō transfertur.

Q V A E S T I O I I.

C O N C L U S I O .

Spiritus sanctus datur a viro sancto non effective, sed impetraliue per orationē, & ministerialiter quoque p sacramēta.

Ad oppo-

TRVM Spiritus s. datur ab aliquo viro sancto. Et quod sic, probatur hoc modo. Spiritum sanctum dari non est aliud

quam gratiam gratum facientem dari. Sed ostenditur quod gratiam gratum facientem ab homine dari siue infundi, est possibile, & conueniens, & verum. Et quod sic possibile videtur a minori. Quia maioris virtutis est producere formam substantialem, quam accidentalem, & gratia est forma accidentalis: cum ergo creatura habeat virtutem producendi formam substantialem, multo fortius videtur de gratia quae est forma accidentalis. Itē, hoc ipsum videtur posse ostendi a simili, quia gratia est lumen spirituale, sed ita videmus in lumine cor-

porali quod aliquid est luminis datum, & aliquid datum, & receptivum, aliquid tantum receptivum, ergo si lumen spirituale est aequale potēs, pari ratione videtur de ipso. Sed datum cum sit Deus, non potest esse receptivum, quia nihil recipit ab aliquo, ergo hoc est reperiri i creatura, quod recipiat lumen spirituale, quod est gratia, & det ipsum, & sic de aliis. Item, duo sunt quae faciunt creaturam habere posse producendi sibi simile. scilicet corruptibilitas, ob quam indiget conservari i alio, & perfectio in natura, ob quam potest in actum perfectum, qui est producere sibi simile. Perfectio enim dicitur unumquodque quod potest generare tale quale ipsum est. Si autem gratia est forma quae citissime corrumpitur, & forma magne perfectionis, ergo debet habere virtutem producendi sibi simile, sed non in subiecto in quo est, ergo in alio. Item, quod potest perfecte expellere, contrarium, potest perfecte generare habitum contrarium: quia contrarium non expellitur praeter se nisi per contrarium, sed gratia potest perfecte expellere culpam, ergo gratia in homine potest ex se generare gratiam, sed nō in habente, ergo in alio. Ostenditur autem quod sic congruum, quod gratia procedat ab uno homine in alium. Et sic ostenditur. Ratio superbiendi, sicut ratio amittendi gratiam, ergo ab oppositis, humiliatio est ratio recuperandi. Sed si gratia datur ab homine, plus humiliatur homo, quam si tantum a Deo, quia si datur ab homine, humiliatur homo sub Deo, & sub homine. Non autē si a solo Deo datur, humiliatur sub utroque, ergo videtur quod ille modus conueniat magis. Item, si cum actu iusticie [qui est punitio] subiicitur anima peccatrix creaturę corporali, ut ordinetur i universo, ergo i actu misericordiae debet subiici alicui creaturę ut reordinetur: ergo sicut ab aliqua creatura recipit penam, sic videtur congruum ut recipiat & gratiam. Item, perfectum agens nō tantum dat suscipienti formam, sed etiā dat potētiam cōsimilem: & hoc est in manifestatione suae potētiae: ergo si Deus

Arist. 2. de
 gene. ani.
 cap. 7.

s. Eth. c. 7

est

est agens nobilissimum, & qui maxime debet laudari in sua actione, congruum est, ut non tñ dei formā gratiæ, sed etiam potentiā dandi. Item, sicut a Deo est esse, ita & bene esse, sed in nullo derogatur Deo, cū dat potentiā creature dandi esse: ergo in nullo derogatur cum dat potentiā dandi bene esse: ergo & esse gratuitum. Ostenditur autem, quod sit verum, quia Ioh. 20. dixit dñs. Accipite spiritū sanctum, quorū remiseritis peccata remittuntur eis &c. Itē, Act. 8. dicitur, q̄ per impositionē manū Apostolorum, dabatur spiritus sanctus, nō p̄ impositionem manū aliorū, ut dicit gl. ibidem de Philippo discipulo: ergo aliqua virtus erat in apostolis, quā nō erat in alijs: sed per illā dabatur spiritus sanctus: ergo ab homine dabatur spiritus sanctus. Econverso ostēditur, quod donū spiritus sancti dari ab homine sit falsum, sit incōgruum, sit etiā impossibile. Qd sit falsum, videtur per Aug. 5. de trinitate. Non aliqua discipulorum dabat spiritū sanctum, sed orabant ut veniret in hominē. Item, quicumque dat vel donat aliquid, habet posse aliqd accipiū supra illud: sed supra donum spiritus? nullus homo habet posse: ergo &c. Item, q̄ sit incōueniens videtur, quia si anima ab alio quā a Deo gratificatur, alius quā Deus cadit medium inter animā & Deum. Sed quicumque aliquid cadit inter animā, & Deum: anima hominis est peruersa: ergo s̄m hoc dū daretur animę gratia, peruerteretur. Itē, gratia potest super liberum arbitriū. ergo si posset homo dare gratiā, homo haberet posse super alterius arbitrium: sed arbitriū quod est alijs subiectum, non est liberum, ergo talis donatio tollit arbitriū libertatem. Item, maxima est gloria Dei de impij iustificatione, sed maxima gloria Dei non debet alijs cōcari: ergo si cōmunicatur, diuinę glorię derogatur: sed si alius quā Deus dat gratiā: alius quā Deus iustificat: ergo talis donatio minuit Dei gloriā. Item, iustum est in eo sperare, qui potest dare meritum salutis, sed si homo posset dare gratiam, posset da-

re meritum salutis: ergo iustum esset sperare in homine: sed homo est vanitas: ergo donatio talis daret fiduciā vanitatis. Ex his quatuor modis patet, q̄ donatio spiritus s̄ ab homine, tollit ordinem animę ad Deū, tollit arbitriū libertatem, minuit gloriā Dei, & inducit in vanā confidentiā, q̄ omnia sunt inconuenientia. Ostēditur etiā, q̄ impossibile sit dari talem potentiā creature. Quia sicut dicit Augustinus. Magis est de impio facere piū, q̄ creare calum &c. Sed potentia creandi nō potuit a creatura recipi. ergo nec potētia dandi gratiam. Item, productio gratiæ per presentiā agentis ab anima suscipitur, sed solus Deus potest animę illabi, ergo solus Deus potest gratiā infundere in animā. Item, gratia est forma simplex, & deiformis, & spiritalis, nō habens ortum a principijs subiecti: ergo cū anima rationalis rōne deiformitatis & spiritalitatis nō possit esse nisi a Deo: patet, q̄ nec gratia q̄ a que spiritalis, imo spiritalior est ipsa aīa. Itē, gratia immediate vnit Deo: ergo nō potest esse a Deo nisi immediate: ergo nullo cooperāte: ergo creatura nō potest aducere gratiā.

R E S P. dicendum, q̄ sicut istę vltimę rationes ostendūt gratiam siue spiritum sanctum dari ab homine, sicut a principio effectiui, siue productiui, omnino est falsum & impossibile. Tamen propter intelligētiā obiectorum in cōtrarium, est notandum, q̄ gratiam dari ab aliquo est tripliciter. Vel sicut a preparante, siue ministrante sacramenta: seu sicut ab annunciantē salutaria documenta. Vel sicut ab impetrante per orationem, siue per bona opera. Vel sicut a producente. Primo modo datur gratia a bonis & a malis. Secundo modo tantum a Deo: & per hęc manifesta est responsio ad duo vltima obiecta, quę probant spiritum sanctum dari, quia ibi dario nihil aliud est quā preparatio.

A D illud ergo qd obijciatur primo, q̄ agens creatum possit in formam substantialem. Dico, q̄ nō potest in omnem substantialem, ut puta

Funda-
menta.

in eam que est deiformis, sicut est anima rationalis. Et quia gratia est deiformis, sicut est anima rationalis, ideo non potest ab agente tali produci. Si autem de alijs formis naturalibus arguat, non est locus a minori. **AD** illud quod obijciatur de lumine corporali, dicendum, qd non est simile. Lumen enim corporale diffunditur per medium deferens, & per idē medium potest iterum generari per qd defertur, gratia autem nō est per dilationem, vel delationem, sed per il lapsum agentis, & per omnimodam instantiam. **AD** illud quod obijciatur, qd creatura corruptibilis debet habere potentiam generandi: dicendum, qd verum est de illa quę corruptibilis est de se: sed gratia de se nūquam corrumpitur, vel senescit. Vel dic, qd illa non est tota causa, maxime in his quę non dicunt substantiā, & operam, sed magis dispositionem.

AD illud quod obijciatur, qd gratia potest expellere culpam, dicendum, qd expellere culpam est dupliciter, vel effectiue, vel formaliter. Quod potest expellere effectiue, potest elicere gratiam, sed non oportet, qd illud quod formaliter, quia illud seipso expellit: quoniam ergo gratia expellit formaliter & seipsa, ideo non requiritur, qd possit generare illam gratiā.

AD illud quod obijciatur, qd in iustificatione debet peccator humiliari: dicendum, qd verum est quia humiliari debet & sub homine, & etiam sub viti-

bilibus signis, tamen aliter quam sub Deo, quia alius honor debetur Deo quā homini: & ideo, quia sub Deo humiliatur vt sub principio salutis, & a quo saluatur. Et sic nō debet sub creatura humiliari, vt a qua salus datur ei: sed vt a qua salus ministrat. Et sic patet etiā sequens de humilitatione in pōna, nō enim est simile de humiliatione illa, quia ibi anima peruersa manens in sua peruersitate, ratione illius subiiciens inferiori per naturam, vel quia habet reliquias peruersitatis: sed in gratiæ dōnatione, anima peruersa a peruersitate mutatur, & ad Deum immediate ordinatur.

AD illud quod obijciatur quod agens perfectum dat potentiam agendi simile. Dicendum, quod verū est si patiens conuenienter posset suscipere, sed sicut ostensum est ex parte hominis non est possibile vt talis potentia ab eo recipiatur, propter talis forme nobilitatem, quę non potest esse nisi a nobilissimo agente.

AD illud quod obijciatur, quod dare potentiam ad bene esse non derogat Deo, dicendum, quod ordo est in essentiis, quia aliquę creaturę sunt ita nobiles quod nō decet eas nisi a nobilissimo agente produci, vt sūt illę q̄ sunt ad imaginem, quoniam ergo gratia est de nobilissimis, patet quod non potest produci ab homine, sicut necesse anime. Quę vltimo obijciuntur, soluta sunt supra per distinctionem dationis secundum naturam trimembrem.

VTRVM SPIRITVS SANCTVS

a seipso datur.

DISTINCT. XV.

IC considerandum est, cum spiritus sanctus datur hominibus a patre & filio, quod est ipsum temporaliter procedere ab utroque vel mitti, vtrum etiam a seipso datur. Si datur a se, & procedit vel mittitur a se. Ad quod dicimus, quia spiritus sanctus & Deus est, & donum siue datum: & ideo dat, & datur. Dat quidem, inquantū Deus: & datur inquantum donum siue datum. Cum autē donatio siue datio spiritus sancti sit operatio Dei, & cōmunis sit & indiuisa operatio triū personarum: datur itaque spiritus sanctus non tantū a patre & fi-

lio

lio sed etiam à seipso. Vnde Aug. in 15. lib. de Tri. dicit q̄ seipsum dat. Sicut, inquit, corpus carnis nihil est aliud quā caro: sic donum spiritus sancti nihil est aliud quā spiritus sanctus. Intantum ergo donum Dei est, inquantum datur eis quibus datur. Apud se autē Deus est, etsi nemini datur: quia Deus erat patri, & filio coæternus ante quam cuiquā daretur: nec quia illi dant & ipse datur, ideo minor est illis. Ita enim datur, sicut Dei donum, vt etiā seipsum det, sicut Deus. Non enim dici potest non esse suæ potestatis, de quo dictū est, Spiritus vbi vult spirat. Ecce apertē dicit quod spiritus sanctus seipsum dat. Si enim spiritus sanctus seipsum dare non potest, & cum pater dare potest, & filius: potest vtique pater dare aliquid & filius, quod non potest spiritus sanctus. Itē, Si pater & filius dant spiritum sanctū, nec ipse dat: aliquid ergo pater operatur & filius, quod non operatur spiritus sanctus: dat ergo spiritus sanctus seipsum. Si autem seipsum dat, tunc à seipso procedit & mittitur: qđ vtique verum est. Nam processio temporalis spiritus sancti vel missio, ipsius est donatio, & ipsa Dei operatio. Procedit ergo spiritus sanctus temporaliter à se, & mittitur à se: quia datur à se.

Ioan. 1

Non est mirum, si spiritus sanctus dicatur mitti vel procedere à se, cum etiam filius dicatur mitti à se.

NE autem mireris quod spiritus sanctus dicitur mitti vel procedere à se. Nam & de filio dicit Aug. in 2. lib. de Trinit. quod non tantum à patre missus est, sed etiā à seipso & à spiritu sancto: querens quomodo filius vel spiritus sanctus sit missus, cum vtique sit vbique tanquam Deus. Nam vtique, inquit Aug. legitur missus. De spiritu sancto enim legitur, Quē mitter pater in nomine meo. Et iterum, Si abiero, mittam eum ad vos. Et filius de se dicit, Exiit à patre, & venit in mundū. Et Apostolus dicit: Misit Deus filiū suum. In propheta autem scriptum est ex persona Dei, Cælum & terram ego impleo. Itaque, si vbique Deus est, vbique ergo est filius, vbique etiam est spiritus sanctus. Illuc ergo missus est filius & spiritus sanctus, vbi erant.

Ioan. 14

Ioan. 16

Ibidem.

Gal. 4

Hier. 23

Quomodo intelligenda sit missio vtriusque.

QVOCIRCA quæredum est, quomodo intelligatur missio filij vel spiritus sancti. Pater enim solus, inquit Aug. in eodē, nusquam legitur missus, sed filius, & spiritus sanctus. Et de filio primo videamus quomodo missum eū Apostolus dicat, Misit Deus filium suum factum ex muliere: vbi satis ostendit eo ipso missum filium, quo factū ex muliere. Proinde mitti à patre sine spiritu sancto non potuit, quia pater intelligitur misisse eum, cum fecit ex femina: quod vtique non fecit sine spiritu sancto. Ecce hic dicit filium missum à patre & spiritu sancto.

Cap. 5

Prius de

missionem si

lij.

Pal. 4

Lib. & ca. Quod a spiritu sancto filius sit missus, auctoritatibus confirmatur.

eisdem.

Esa. 48

Cap. 1

ET quod à spiritu sancto filius sit missus, vt ait August. in eodem, auctoritatibus confirmatur. Ipse Christus dicit per Esa. Nunc misit me dominus, & spiritus eius. De hoc Ambr. in lib. 3. de Spiritu sancto ita ait, Quis est qui dicit, Me misit dominus & spiritus eius: nisi qui venit à patre, vt saluos faceret peccatores, id est, Christi

Cap. 2

stus? ergo & pater filium misit, & spiritus sanctus. Idem in eodẽ, Datus est à patre, vt Esa. dicit, Puer natus est nobis, & filius datus est nobis. Datus est, audeo dicere, & à spiritu, quia & à spiritu sancto missus est. Dicit enim filius Dei, spiritus domini super me, ppter quod vnxit me: euangelizãre pauperibus misit me, prædicare captiuis remissionem, &c. Quod cum de lib. Esa. legeret, ait in euangelio, Hodie completa est hæc scriptura auribus uestris, vt de se dictum esse signaret. Bene autem dixit, super me: quia quasi filius hominis, & vinctus est, & missus ad prædicandum. Nam secundum diuinitatem non super Christum est spiritus, sed in Christo. Ecce his verbis ostendit Ambrosius filium esse missum & datum nobis, non tantum à patre, sed etiam à spiritu sancto.

Esa. 9

Esa. 61

Ambr. in

prologo

lib. 3

Luc. 4

Quod filius sit missus ad prædicandum, bene autem dixit, super me: quia quasi filius hominis, & vinctus est, & missus ad prædicandum. Nam secundum diuinitatem non super Christum est spiritus, sed in Christo. Ecce his verbis ostendit Ambrosius filium esse missum & datum nobis, non tantum à patre, sed etiam à spiritu sancto.

Quod filius sit datus etiam à seipso.

DEINDE ostendit esse datum etiam à seipso, ita dicens in eodem lib. Cum enim non definitum fuerit per prophetam à quo datus est filius, ostenditur datus gratia Trinitatis, vt etiam ipse filius se dederit. Ecce hic dicit qd filius se dedit, quia Trinitas eum dedit. Si autem filius à se datus est, à se ergo missus est, & à se processit. Et hoc vtrique verum est, & concedi oportet, cum eius missio sit diuina operatio.

Cap. 5

Quod filius sit missus à se.

QVOD autem à se mittatur August. astruit in lib. 2. de Tri. dicens, Forte aliquis cogitat, vt dicamus etiam à seipso missum esse filium: quia & Mariæ conceptus & partus, operatio Trinitatis est. Sed inquit aliquis, quomodo pater eum misit, si ipse se misit? Cui respondeo quærens vt dicat, quomodo eum pater sanctificauit, si & ipse se sanctificauit? Vtrunque enim dominus ait. Quem pater, inquit, sanctificauit, & misit in hunc mundum. Et alibi, Ego pro eis sanctifico meipsum. Item quæro, quomodo pater eum tradidit, si ipse se tradidit? vtrunque enim legitur. Credo respondebit, si probe sapit, quia vna voluntas est patris & filij, & inseparabilis operatio. Sic igitur intelligat, illam incarnationem, & ex virgine natiuitatem, in qua filius intelligitur missus, vt eadẽque operatione patris & filij inseparabiliter esse factam, non inde separato spiritu sancto. Ergo à patre & filio missus est idem filius, quia à patre & verbo eius factum est vt miteretur, id est, incarnatus hominibus appareret. Non enim missus est mutado locum, quia in mundo

Ioan. 10.

Ioan. 17

Lib. 1. de

Tri. ca. 5

do erat. Quapropter pater inuisibilis, vñ cum filio secum inuisibili, eundem filium visibilem faciendo, misisse eum dictus est, qui si ita visibilis fieret, vt cum patre inuisibilis esse desisteret, id est, si in substantia inuisibilis verbi in creaturam visibilem mutata & transiens verteretur: ita missus à patre intelligeretur filius, vt tantum missus, non etiam mittens cum patre inueniretur. Cùm verò sic est ad Phil. 3 accepta forma serui, vt maneret incommutabilis forma Dei: manifestum est, quòd à patre & filio non apparentibus factum sit quòd appareret in filio, id est, ab inuisibili patre cum inuisibili filio, idem ipse filius visibilis mitteretur.

Summatim colligit quæ ex prædictis asseruntur.

E X prædictis aperte monstratur quòd filius missus est à patre, & spiritu sancto, & à seipso, & quæ sit ipsa missio, scilicet incarnatio, id est, q̃ factus est homo, per quod visibilis apparuit: quod est opus commune patris, & filij, & spiritus sancti.

Quæstio cur dicit, à seipso non veni.

S E D ad hoc opponitur, si filius à seipso missus est, cur ergo ait, A meipso non veni? Ad hoc Aug. responder in 2. lib. de Trini. dicēs, Hoc dictum esse secundum formam serui, secundum quam non fecit vt mitteretur, id est, non operatus est incarnationem, sed secundum formam Dei.

Iohan. 8.
Solutio.
Cap. prius
citato.

Vtrum semel tantum missus sit filius, an sæpe.

H I C queritur, vtrum semel tantum missus sit filius, an sæpe mittatur? Si enim missio filij ipsius tantum incarnatio est, cum semel tantum incarnatus sit, & semel tantum videtur missus. At si sæpe mittitur, est, & alia eius missio quam incarnatio. Sed quæ est illa? Nunquid æterna genitura missio eius dicenda est, an etiã alia missio querenda est?

Quòd duobus modis dicitur filius mitti.

A D quod dicimus, q̃ duobus modis dicitur filius mitti præter illam æternam genituram, quæ ineffabilis est, s̃m quam etiam missus posset dici, vt videtur quibuldam; sed melius, ac verius s̃m eam dicitur genitus. Præter eam ergo duobus modis dicitur mitti, scilicet, vel cum visibiliter mundo apparuit carne indutus, vel cum. s̃c in animas pijs sic transfert, vt ab eis p̃cipiatur, ac cognoscatur. Hos duos missionis modos aperte Aug. distinguit in 4. lib. de Tri. dicēs, Non eo ipso quòd de patre natus est, missus dicitur filius: sed eo, q̃ apparuit huic mundo, verbum caro factum. Vnde dicit: A patre exiui, & veni in mundum: vel eo, q̃ ex tempore cuiusquam mente percipitur, sicut dictum est de sapientia, Emitte illam de coelis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ, vt mecum sit, & mecum laboret, id est, doceat me laborare. Et tunc unicuique mittitur, cum a quoquam cognoscitur atque percipitur, quantum cognosci, & percipi potest.

Sap. 7.
Cap. 20.

Iohan. 16
Sap. 9.

potest, pro captu, vel proficiens in Deum, vel perfecta in Deo animæ rationalis.

Quod secundum alterum semel, secundum alterum sæpe sit missus:
& secundum alterum ut sit homo, & secundum alterum
ut sit cum homine.

Ecce, distincti sunt duo modi missionis filij, & secundum alterum semel tantum missus est Dei filius, secundum alterum sæpe missus est, & mittitur quotidie. Nam secundum alterum missus est, ut sit homo, quod semel tantum factum est: secundum alterum vero mittitur, ut sit cum homine, quod quotidie mittitur ad sanctos, & missus est etiam ante incarnationem, & ad omnes sanctos, qui ante fuerunt, & etiam ad Angelos. Vnde Aug. de filio, idest, de sapientia patris loquens 4. lib. de Trin. ait, Aliter mittitur sapientia, ut sit cum homine: aliter missa est, ut sit homo. In animas sanctas se transfert, & amicos Dei, & prophetas constituit, sicut implet etiam sanctos angelos. Sed cum venit plenitudo temporis, missa est, non ut impleat angelos, nec ut esset angelus, nec ut esset cum hominibus, vel in hominibus, ut antea in patribus erat, & in prophetis, sed ut ipsum verbum fieret caro, idest, homo.

Quod secundum alterum modum dicitur missus in mundum, secundum alterum non.

P R A E T E R E A notandum est: quod cum his duobus modis mittatur filius, scilicet alterum dicitur missus in mundum: scilicet alterum vero non. Eo enim modo missus dicitur in mundum, quo visibilis mundo apparuit. Vnde Aug. in eodem lib. ait. Cum ex tempore cuiusquam mente percipitur, mitti quidem dicitur, sed non in hunc mundum. Non enim sensibiliter apparet, idest, corporeis sensibus præsto est. Nam & nos scilicet quod mente aliquid æternum capimus, non in hoc mundo sumus, & omnium iustorum spiritus etiam in carne vivunt: um, in quantum divina sapiunt, non sunt in hoc mundo. Ex prædictis liquet, quod præter ineffabilem genituram, duobus modis mittitur filius, scilicet cum visibiliter apparuit, vel invisibiliter percipitur mente.

Cur pater non dicitur missus, cum ab aliquo cognoscitur, ut filius.

H I C queritur cur pater non dicitur missus, cum ex tempore a quoquam cognoscitur, sicut filius. Ad quod dicimus, quia in eo est principij auctoritas, quæ non habet de quo sit, a quo filius, & spiritus sanctus. Pater enim est, ut ait Aug. in eodem lib. principium totius divinitatis, vel si melius dicitur, deitatis; quia principium est filij, & spiritus sancti. Nam ut ait Aug. in eodem, Si voluisset etiam Deus pater, per subiectam creaturam visibiliter appareret, absurdissime tamen aut a filio quem genuit, aut a spiritu sancto, qui de illo procedit, missus diceretur. Congruenter autem ille missus dicitur, qui in carne apparuit: missus autem ille, qui in ea non apparuit.

Putaverunt

Cap. 20.
Vbi supra

Lib. & ca.
citatis.

Cap. 21.
in fin. li. 4

Putauerunt quidam filium & spiritum sanctum minores fuisse patre, quia missi dicuntur.

IDEOQVE putauerunt quidam heretici, cum pater non sit missus, sed filius, & spiritus sanctus, patrem esse maiorem, ac filium minorem esse, & spiritum sanctum, atque patrem, quasi maiorem, misisse utrumque quasi minorem. Quod Aug. improbat in 4. lib. de Tri. illis contradicens. Non ideo, inquit, arbitrandum est minorem esse filium, quod missus est a patre, nec ideo minorem spiritum sanctum, quod & pater eum misit, & filius: siue enim propter visibilem creaturam, siue potius propter principis auctoritatem, vel commendationem, non propter inaequalitatem, vel imparitatem, vel dissimilitudinem substantiae, in scripturis haec posita intelliguntur. Non ergo ideo dicitur pater misisse filium, vel spiritum sanctum. quod ille esset maior, & illi minores; sed maxime propter auctoritatem principij commendandam, & quia in visibili creatura non sicut ille apparuit. Ecce ostensum est, quae sit missio filij, & quibus modis mittatur.

Utrum temporali processione spiritus procedat a seipso.

DISTINCTIO XV.

Exposi. Hic considerandum est cum s. s. detur hominibus a patre, & filio.

Diuisio

V P R A egit Magister de processione temporali ipsius spiritus sancti secundum quod est a patre & filio. Hic secundo ostendit, quod temporaliter procedit a seipso, & hoc intendit in tota ista parte usque ibi. Hic queritur, verum semel tantum sit missus filius: ubi incipit agere de modo processions seu missionis filij, qui est visibilis & inuisibilis. Et hoc quodammodo accidentaliter, cum ista missio & filio conveniat, & spiritui sancto. Habet autem haec pars quatuor partes. In prima ostendit, quod s. s. temporaliter a se mittitur, datur, & procedit, & hoc deducendo ad impossibile, quia aliter non essent indiuisa opera trinitatis. In secunda ostendit a minori per auctoritatem, quod pater misit filium una cum spiritu. Ita quod spiritus misit filium, in quem nullo modo habet auctoritatem, ergo multo fortius mittit se, & hoc facit ibi. Ne autem mireris, quod s. s. dicitur mitti vel procedere a se. In tertia vero par

te ostendit hoc a simili. Si enim filius misit se pari ratione & s. s. se. & hoc facit ibi. Deinde ostendit datum etiam a seipso esse. In quarta vero & ultima opponit contra praedicta, & hoc ibi. Sed adhuc opponitur, si filius a seipso &c. ubi etiam soluit, & breuiter epilogat praedeterminata.

Donatur itaque s. s. non tantum a patre & filio, sed etiam a seipso.

Dub. 1

Videtur dicere falsum: quia supra fecit argumentum, quod non potest dari a sanctis viris, quia non potest ab ipsis procedere, sed non potest a seipso procedere: ergo pari ratione non potest dari a se. **Respon.** dicendum, quod Magister arguebat de processione temporali, & de hac bene concedit ipse quod procedit a se, eo quod proprie potestatis est, ut spiraret in eum in quem vult, sed sancti viri non habent posse in eum. Sicut inquit corpus carnis nihil aliud est quam caro, sic donum spiritus s. s. nihil aliud est quam spiritus s. s.

Videtur, si similitudo bona est, ut omne quod est donum spiritus s. s. sit spiritus sanctus. Sed contra. Timor est donum spiritus sancti, & non est spiritus s. s. **Respon.** dicendum, quod donum cum dicit relationem, ac per hoc quodam-

Respon.

Dub. 2

Respon.

dammodo distinctione potest illam importare tripliciter. Aut secundum modum intelligendi, aut *fm* modum essendi: aut *fm* essentia. Primo modo idem est *dans* & *datum*, sicut idem intelligens & intellectus, & differens ratione modi dicendi, quia datur idem a se: & sic intelligit Aug. Alio modo *fm* modum essendi, siue se habendi, qui alius est & alius in personis, & sic dicit relationem persone ad personam. Tertio modo importat distinctionem *fm* essentia, & respectum creature ad essentiam increatam, & hoc modo amor dicitur donum spiritus s. sed hoc infra melius patebit.

Si pater, & filius dant.

Dub. 3. Quia ista ratio, ut supra dictum est non valet. Pater potest generare filium, & filius non potest: ergo pater potest aliquid quod filius non potest, ergo pari ratione, cum spiritus s. dicit personam ut filius, non valet. Si tu dicas, quod non est simile propter actum dandi, qui est operatio in creatura. Contra, sicut dicit Magister in littera. Spiritus sancti donatio est eius processio, sed illud argumentum non valet: spiritus s. procedit, & pater non: ergo aliquid facit spiritus s. quod non pater: ergo similiter nec in proposito. Si tu dicas mihi, quod non est simile de activa & passiva. Contra, inflexio nominis per casus, non vitiat significationem: ergo similiter videtur, quod nec ibi fit variatio per actuum & passivum. Et si tu dicas, quod non est simile, ostenditur, quod sic, quia omnis activa, inserit passivam: ergo videtur, quod si in voce activa tenetur essentialiter, quod similiter in passiva. Respon. dicendum, quod sicut praedeterminatum est, rationes Magistri bonae sunt, quia ipse accipit dare, *fm* quod dicit effectum in creatura, & *fm* hoc commune est tribus personis necessaria, & hoc in activa significatione.

Respon.

3. Dare enim spiritum sanctum alicui, est facere, quod inhabitet in eo: & ideo non est simile de potentia generandi. Ad illud quod obijcitur, quod Magister dicit, quod donatio idem est quod processio. Dicendum, quod loquitur de donatione passiva, *fm* quod arctat ad spi-

ritum sanctum, & argumentum suum bonum est: quia ab eodem principio est actio, & passio: ergo si donatio activa est a patre, similiter & donatio passiva, similiter si donatio activa est a f. & passiva. Ad illud quod obijcitur, quod in activa tenetur essentialiter, ergo & in passiva similiter ergo potest dici, quod pater procedat, dicendum, quod argumentum illud non valet: quia spirare in voce activa convenit duobus, in voce passiva convenit uni soli. Sic mittere potest convenire tribus: procedere vero siue mitti, duobus tantum.

Si autem seipsum dat: tunc & a seipso procedit.

Videt falsum: quia procedere est produci: ergo si spiritus s. procedit a se, producitur a se. Si tu dicas, quod non dicitur sine determinatione, videlicet temporaliter, contra temporaliter, est determinatio non diminuens, ergo sequitur de necessitate, si temporaliter procedit a se, quod procedat a se. Respon. Dicendum, quod sicut dictum est supra, processio ratione comparationis ad terminum in quo suscipitur creatura, scilicet, quae sanctificatur, de ratione nominis, connotat temporale, & ideo dicitur temporalis: & quoniam ille effectus temporalis est a spiritu sancto, ideo & processio: licet non ita proprie sicut de patre. Et non valet de productione, quia productio solum dicit comparationem ad principium a quo non & connotat effectum. Unde sicut non valet, procedit temporaliter, ergo producitur temporaliter sic & in proposito.

Ne autem mireris, quod spiritus sanctus dicitur mitti &c.

Videtur, quod male probet missionem spiritus sancti per missionem filij, quia missio dicit subauctoritatem in missio, sed plus est de subauctoritate in spiritu sancto, quam in filio: ergo plus de ratione missionis: ergo videtur quod potius deberet procedere e contrario. Item missio dicit manifestationem: sed missio filij manifestata est per missionem s. ergo manifestior est missio s. ergo videtur

Dub. 4.

Respon.

Dub. 5

Respon. videtur quod probet ignotū p ignotius. iuxta hoc quæritur, de quo dicitur mitti proprius. s. de filio, an de spiritu sancto. Responsi. Dicendum,

quod Magister probat missionem s. s. per missionem filij, quia magis expressas habet auctoritates. Adhuc potest tamen nihilominus alio modo dici quod etiam rōcinādo bene procedit.

6 In missione enim personæ est duo cōsiderare. s. emanationem, ratione cuius est subauctoritas in misso, & quātum ad hoc magis conuenit spiritū sanctum mitti: & quantum ad hoc arguit Magister a minori, quod si filius mittitur a spiritu sancto a se, multo fortius & s. s. Est autem cōsiderare manifestationem, & ratione huius cōuenit filio magis: quia magis euidenter apparuit mundo: & quātum ad hoc arguit Magister a manifestiori, & ita p optime pcedit. **7** Ad illud quod obijciatur quod s. s. manifestat filiū, & ei⁹ missionem dicendum quod hoc non est propter defectum euidentiz a parte missionis filij, sed propter cæcitātē a parte videntium quam remouet s. s. gratia, & sic patet de quo prius. Vno enim modo magis competit filio, alio modo spiritui sancto, secundum duas prædictas condiciones.

Satis ostendit &c.

Dub. 6 Secundum hoc videtur, quod cum s. s. non sit factus ex muliere videtur quod non sit missus. Præterea si fili⁹ est factus ex muliere, ergo est factus.

Respon. Contra, in symbolo non factus. Rñ. ista non est communis ratio missionis, sed solum missionis visibilis ipsi⁹ filij, & ideo non valet de se. **8** Ad illud quod obijciatur, quod non est factus. Dicendum quod illud non est intelligendum secundum humanam naturam, & ideo oportet addere determinationem, vt dicatur factus ex muliere, vel secundum humanam naturā, quia simpliciter propter errorem Aristij vitādum, non recipit eam eloquiū ecclesiasticum.

Ad Phy. **A**d intelligentiam huius partis quatuor quærantur. Primo quæritur, verū missio sit in diuinis. Secundo dato quod sit, verum

missio sit ex tempore, vel æterna. Tertio quæritur cuius sit missio vt missi. Quarto cuius sit missio vt mittentis.

Q V A E S T I O I.

CONCLUSIO.

Missio est in diuinis, cum ibi reperiatur principium mittens, terminus ad quem missionis, & missum.

V O D missio sit in diuinis ostenditur primo per scripturam ve. test. Sap. ix. Mitte illam de cælis, & loquitur de sapientia, quæ est Dei filius. Item, per scripturam no. te. ad Gala. iij. Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum: & post, quoniam estis filij Dei, misit Deus spiritum filij sui in corda vestra. Item, hoc ostenditur per testimonium veritatis. Io. xvj. Cum autem abiero, mittam vobis spiritum veritatis. Item, ratione videt istud idem, quia mittere non est aliud quā ex se aliquem producere in alium, sicut sol radium mittit in aere, sed s. s. a patre & filio procedit in creaturā, ergo ab eis mittitur. Item, quicūque datur aliquid alicui, vt ab hū, conuenienter dicitur mitti, sed tota trinitas est ab hīs peccatoribus quātum ad gratiam in habitantem, ergo quicūque datur s. s. quantum ad gratiam in habitantem, nō incongrue dicitur mitti: si ergo dari ē i diuinis hoc modo vt dictum est, ergo & missio. Contra. vbicūque est missio, ibi est separatio. Vnde Hiero. super Ezech. Quod coniunctum est, & i vno corpore copulatum, mitti non potest, sed quod extra est. Vnde non mittitur manus, sed iaculum. Sed in diuinis est omnimoda indiuisio, & nulla separatio, ergo &c. Item, vbicūque est missio, est missi ad mittentem subiectio quod patet: dominus enim mittit seruū, & non seruus dominum. Sed in diuinis est omnimoda æqualitas, & nulla subiectio, ergo ibi non est missio. Item, vbicūque est missio, ibi est mutatio, quæ non dicitur aliquid mitti, vbi est, sed

Fundamenta.

Ad opp.

in diuinis, nulla omnino cadit mutatio, ergo &c. Item, missio passive dicta in quantum talis, est opus ministerii, sed in nobilissima natura in quantum talis, non cadit ministerium, ergo &c.

R E S P. Dicendum, quod missio est in diuinis, sicut ostendunt prædictæ auctoritates & rationes, & transfertur a creaturis ad Deum. Secundum autem quod missio in his inferioribus consideratur, habet respectum ad tria. scilicet ad principium, & ad terminum, & missum. Ad principium siue ad mittentem, sub triplici habitudine comparari conuenit, ut ad dantem esse, & sic mittitur radius a sole. Ut ad dantem virtutem, & sic mittitur iaculum a proiectoris. Ut ad dantem iurisdictionem siue auctoritatem, & sic mittitur nuntius a prætoris. Secundum omnem hanc comparationem est in diuinis missio, quia spiritus mittitur a patre & filio tanquam habens esse, & virtutem, & auctoritatem in operando ab eis, & ideo missio secundum hunc respectum, est completissime in diuinis. Non enim est ponere quod una persona recipiat auctoritatem, nisi a quo recipit virtutem, nec virtutem, nisi a quo recipiat esse. Similiter ad terminum sub triplici habitudine comparatur. Mittitur enim aliquid alicui, ubi videlicet quietatur, ut lapis mittitur deorsum. Mittitur etiam alicui, ut a quo habeatur, sicut aliquis mittit alicui donum. Mittitur etiam alicui ut ad aliquid, scilicet quod operetur. Secundum hanc triplicem comparationem est missio in diuinis. Mittitur enim filius vel spiritus siue alicui ad inhabitandum, ut alicui, ad possidendum ut donum, ut ad aliquid, scilicet ad effectum operandum: & ideo missio per comparationem ad terminum reperitur completissime in diuinis, multo magis quam in creaturis. Si autem loquimur de missione in comparatione ad missum, sic in his inferioribus ponit triplicem conditionem imperfectionis, scilicet separationem, subiectionem, & mutationem, quæ quidem non sunt in di-

uinis, est tamen aliquid perfectionis ibi istis correspondens, & ratio huius patet sic. In istis inferioribus separat missus a mittente propter distantiam termini ad mittentem, ut patet cum mitto aliquem Romam: quia Roma distat a me, si ille debet esse Romæ, oportet quod separetur a me. In diuinis vero, quia Deus mittens est ubique, nulla est distantia, & ideo nulla est separatio, loco tamen huiusmodi est missus a mittente egressus, siue emanatio, & sic patet responsio ad illud quod obijciatur de conditione separationis. Similiter in his inferioribus est in missio subiectio propter differentiam mittentis ad missum: quia enim missus recipit a mittente, vel esse, vel virtutem, vel operationem, & est separatus ab eo in substantia: quia substantia omnino eadem non participatur a pluribus, necesse est quod aliam virtutem recipiat ab eo, & aliam iurisdictionem illa inferiorem: sed in diuinis non est substantialis differentia, & ideo omnia sunt æqualis nobilitatis in mittente & missio, sed tamen loco huius est subauctoritatis origo, & sic patet secunda obiectio. Similiter in his inferioribus est in missio mutatio, propter distantiam missi a termino. cum enim non est in termino ad quem mittitur, ideo oportet quod tueretur locum, & quod sit in eo mutatio: quia vero in diuinis missus nulli loco abest: non oportet quod personaliter accedat, & ideo non est ibi mutatio. Sed tamen loco eius est alicuius effectus de nouo productio, & sic patet tertia obiectio. Quamuis enim in diuinis non sit separatio, subiectio, & mutatio, tamen loco horum est emanatio, subauctoritatis origo, & non effectus productionis.

A D illud quod ultimo obijciatur, quod pertinet ad mysterium.

Dicendum quod hoc verum est, ubi missio dicitur subiectionem, sed hoc non est in diuina natura, sed in creaturis &c.

QVAESTIO. II.

CONCLUSIO.

Cum terminus ad quem missio-
nis diuinæ sit creatus, Missio
est de necessitate temporalis.

Ad opp.

TRVM missio in di-
uinis sit ex tempore tã-
cum, an etiam ab æter-
no. Et quod ab æterno
ostenditur auctoritate,

Gregori⁹.
super Io.
& 20. mo.

& ratione. auctoritate sic. Greg. eo
mittitur filius quo generatur: sed ge-
neratur ab æterno, ergo mittitur ab
æterno, ergo missio in diuinis est ab
æterno. Itē beda in hom. Spūs sancti
missio est processio, sed procedit ab
æterno, ergo mittitur ab æterno. Itē,
ratione sic. Missio siue actiue siue pas-
siue dicta est Deus, sed omnis actio q̄
actiue & passiue est, Deus est ab æter-
no, ergo &c. Item, omnis actio quæ
habet Deum vt terminum, & vt prin-
cipium est ab æterno, vt patet cum di-
citur Deus intelligit, Deus generat,
sed missio est huiusmodi, quia Deus
mittit Deum, ergo missio est æterna.
Si dicas, quod missio requirit dupli-
cem terminum. s. eum qui mittitur,
& eum ad quem mittitur, & ille ad
quem sit missio, est temporalis. Cōtra
Deus potest esse, qui mittit, Deus qui
mittitur, ergo pari ratione Deus ad
quem mittitur, & videt quod iste cō-
parationis principii & termini maxi-
me Deo conueniāt. Deus enim est al-
pha & ω, principii & finis, ergo ma-
gis proprio dicitur Deus ad quē mit-
titur, quam Deus qui mittitur. Item,
quicquid est Deus est æternum, mis-
sio est Deus, ergo est æterna, sed præ-
missæ sunt veræ, ergo & cōclusio. Cō-
tra. Iuā. xvi. Si non abiero, paraclet⁹
non veniet ad vos: cum autē abiero
mittā vobis eum. Cū ergo spiritus s.
potest mitti, & promitti, sed quod est
æternū nō potest promitti, ergo &c.
Item Aug. 4. de Trini. Mittitur filius
vel. s. s. cum ex tempore cuiusquā mē-
te percipitur. Item omnis missio est
aliquid posterius mittenti: sed vbi ca-
dit posterius necessario interuenit ra-
tio principii, & temporis, ergo &c.

Prima propositio per se est verā, q̄
mittens per prius habet ipsum quod
mittit, q̄ habet ille ad quem mittit.
Item omnis missio, vel est ratione mu-
tationis, vel ratione operationis, sed
in diuinis non est mutatio: ergo ad
hoc, quod missio sit, necesse est,
quod interueniat operatio, & si ope-
ratio. & effectus, & si effectus & tem-
pus: ergo omnis missio est ex tēpore.

R E S P. Dicendum ad prædicta,
quod missio in diuinis nullo modo
dī nisi ex tempore. Et ratio hui⁹ est:
quia dicit comparationem, non tan-
tum ad principium, nec tantum ad
missum: sed etiam ad terminum: sed
terminus ille de necessitate creatus
est: quia missio in Deo cum non dicat
mutationem, dicit aliquam circa ter-
minum operationem, & ita aliquem
effectum: & quia omne quod recipit
effectum est creatum, & temporale,
ideo missio de necessitate est tēpalis.

A D illud ergo quod dicit Greg. 12
eo mittitur filius, quo generatur, Di-
cendum quod ipse loquitur præsup-
posita manifestatione in creaturis,
pater enim manifestatur in creatura:
sed non mittitur: sed filius mittitur.
Et Grego. reddit rationem, quia nul-
la alia causa est, nisi quod ille genera-
tur, ille non. i. pater. A D illud quod
objicitur de Beda. Dicendum quod
Beda loquitur de processione spiritus
sancti, prout est in creatura, & ita
semper est temporalis vt missio. A D 14
illud, quod objicitur, quod omne q̄
actiue, & passiue in Deo ponit, æter-
num est, Dicendum, quod verū est,
nisi habeat vltiorem respectum ad
creaturā: sed missio præter respectū,
qui est æternitatis ad missum, importat
aliquem effectum in creatura. A D 15
illud, quod objicitur, quod missio acti-
ue, & passiue est Deus, dicendū quod
est quedam actio, quæ solum respicit
passum, vt percuto te: quedam quæ
passum, & alium terminum, vt doceo
te grammaticam, similiter & mitto te
ad illum Et quod objicitur, verū est
i actione, & passione, quæ nihil aliud
respiciunt nisi principium, & obiectum,
sed non in alijs, quæ requirūt
alium terminum, & ideo habet in-
stantiam

stantiam in proposito. Similiter sol-
 aendum est ad sequens, quod verum
 est si actio illa omnino terminaretur
 in Deum. Sed quod obijcit, quod
 missio respicit Deum, vt terminum
 ad quem. Dicendum, quod si termi-
 nus ad quem est missio: esset solum
 in ratione finientis: sic verum esset.
 nunc autem non est sic, sed magis in
 36 ratione suscipientis. Ad vltimum
 obiectum dicendum, quod ibi est pa-
 rallogism^{us} accidētis, sicut hic. Omne
 es est naturale, statua est es: ergo &c.
 quia quod erat materix, attribuitur
 statuz ratione artificij. Similiter hic,
 quod erat diuine essentiz attribuitur
 missioni ratione connotati.

QVAESTIO • III.

CONCLUSIO.

Missio passiuæ, non est ipsius pa-
 tris, quia missio emanatione
 connotat in suo significatu.

Ad opp.

V A E R I T V R cuius
 sit missio, vt missi. Et
 videtur, quod sit totius
 trinitatis. Augus. 4. de
 tri. Mittitur filius, cum

ex tempore cuiusquam mente perci-
 pitur. Sed tota Trinitas ex tempore
 37 mente percipitur: ergo tota Trinitas
 mittitur, ergo pater. Item, mitti per-
 sonam, est ipsam de nouo venire ad-
 habitandum, sed tota Trinitas de no-
 uo venit ad habitandum in peccato-
 re, cum gratia datur ei, ergo &c. Mi-
 nor patet Iohan. 14. Ad eum venie-
 mus, &c. Item missio connotat effe-
 ctum in creatura, sed ita est, quod oē
 connotans effectum dī essentialiter,
 ergo missio passiuæ dicta, dī essentiali-
 ter, sed quod essentialiter dī, conue-
 nit toti trinitati, ergo &c. Item qñ
 aliquid mitti, mittit cū eo omne qd
 inseparabiliter est coniunctum, sed
 pater est inseparabiliter coniunctus
 cum filio, ergo qñ mittitur filius, mit-
 titur & pater. Item, mittere & mitti,
 aut sunt æqualis nobilitatis, aut nō.
 Si æqualis, ergo quia ratione, dī mittere
 de patre, eadem ratione & mitti.
 Si est inæqualis, ergo mittens est ma-

ior missio, ergo filius est inæqualis pa-
 tri. Contra Aug. 4. de Tri. pater nū-
 quam legitur missus, sed non debem^{us}
 aliquid asserere de Deo quod nō ha-
 bemus ex scriptura, ergo mitti non
 conuenit toti trinitati. Item, Augus.
 dicit, quod pater absurdissime dicit^{ur}
 missus, sed sermones veri non sunt
 absurdissimi, sed potius falsi, ergo
 mitti non vere dicitur de patre. Item
 Augus. dicit quod mitti est cognosci
 esse ab alio, sed pater non cognoscit^{ur}
 esse ab alio, ergo pater non mittitur.
 Item omne mobile reducitur ad im-
 mobile, ergo missibile ad immisibile,
 ergo in diuinis est alia psona immis-
 sibilis, sed non nisi pater, ergo &c.

R E S P. dicendum, q missio sicut
 patet ex ratione Aug. & melius infra 18
 patebit, semper duo habet ex suo in-
 tellectu. s. emanationem, & manife-
 stationem per effectum. Quia ergo
 importat emanationem passiuæ mis-
 sio dicta, hinc est, quod cū pater oī-
 no careat principio, quod de ipso
 nullo modo potest dici missio passi-
 ua, vnde non inuenitur, & si inueni-
 retur, esset tanquam falsa, & velut im-
 propria exponenda.

A D illud ergo quod obijcitur pri-
 mo, & secundo, quod missio est per-
 ceptio ab intellectu, vel in habitatio-
 de nouo, dicendum, quod non dicit
 totam rationem missionis, sed solum
 a parte termini in quem, vnde debet
 addi, cū illis emanatio ab alio, & tūc
 nō valet. AD illud quod tertio obij-
 citur, quod connotat effectum, ergo est
 20 essentialiter, dicendum, quod nomen
 connotans effectum, aut dicit solum
 respectum ad effectum, & tūc est pu-
 re essentialiter, vt creare, aut dicit etiam
 cum hoc respectum ad personam, &
 sic potest esse notionale, sicut creare per
 filium, solius est patris, sic est de hoc,
 quod est mitti. Quia non dicit tan-
 tum comparisonem missi ad susci-
 pientem effectum, sed etiam ad prin-
 cipium. Significat enim ipsum esse
 ab alio, & in alium, & sic patet.
 A D illud quod obijcitur, q insepa-
 rabilia simul mittuntur, dicendum
 quod illud est verum de illa missio-
 ne, quæ est per separationem, sed de
 illa

Funda-
 menta.

8. Phys.
 tex. 14.

Cōcordiæ
 S. Thom.
 1. Par. q.
 43. art. 4.

20 Contro-
 uersia tñ
 est inter S.
 Thom. &
 Seco. in di-
 stin. hac,
 an ita sit
 mittere, p
 ducere, si
 cut mitti
 pducit, &
 an mitti sit
 formaliter
 originari.

21

illa missione, quæ est per distinctionem, non est dicere, quod sic mittantur nec essario illi, qui distinguuntur, sicut nec in alia missione illa, quæ separantur, & quæ pater distinguitur a filio, & missio in diuinis dicit distinctionem, ideo non oportet, quod cum mittatur filius, mittatur pater. Ad illud, quod obijciatur vltimo, quod æqualis nobilitatis est mitti, vt mittetur, dicendum, quod mitti non remouetur a patre, quia dicit ignobilitatem, sed quia dicit emanationem, & subauctoritatem, quæ quæuis non sit ignobilitas, tñ nõ conuenit patri.

Q V A E S T I O I I I I . C O N C L V S I O .

Mittere, & mitti, cum de ratione sui nominis importent sub auctoritatem, auctoritatem, & distinctionem, ideo una persona non potest dici quod mittat se ipsam.

Funda-
menta.

VLTIMO querit cui sit missio, vt mittentis. Et quod sit totius trinitatis, ostendit sic. Missio idem est quod temporalis donatio, sed temporaliter dare conuenit toti trinitati, quia tota trinitas dat spiritum sanctum, vt dicit Aug. &c. Item Aug. 4. de trinitate. Mitti a patre filio sine spiritu sancto non potuit, ergo missio filij conuenit spiritui sancto, ergo eadem ratione missio sui. Si dicas sicut dicunt quidam, quod illud intelligitur de missione secundum humanam naturam, quia missus est ad predicandum, secundum illud. Etsi. 61. Ad annunciandum manifestauit misericordiam: non autem de missione secundum diuinam naturam. Contra. missio secundum diuinam naturam, est missio in mentem, vel in carnem: sed Aug. intelligit de missione in carnem, unde statim subditur, quia pater intelligitur eum misisse cum fecit ex semina, ergo constat quod loquitur de missione secundum diuinam naturam. Item, Magister facit tale argumentum. Si pater potest dare, vel mittere spiritum sanctum, & hoc

nō facit. scilicet aliquid facit pater quod non facit. scilicet ergo diuisa sunt opera trinitatis. Contra. datum dicitur relative ad dantem, sicut dicit Aug. 15. de trinitate. ergo scilicet non datur nisi ab his ad quos relative dicitur, sed non dicitur relative ad se, ergo non dat se, ergo nec mittit se. Item, sicut pater est prima persona in trinitate, ante quam non est alia, ita scilicet post quem nõ est alia. Sed pater quia non habet personam ex qua sit, nullo modo dicit missus, ergo cum scilicet non habeat personam ex se emanantem, nullo modo dicit mittere. Item, vbicumque est missio passiuæ, ibi est subauctoritas respectu alicuius principij in missio sicut dicitur ab Aug. & Magistro, ergo ubi est missio actiua, ibi notatur auctoritas respectu personæ, sed scilicet non habet auctoritatem respectu sui, nec alterius personæ, ergo &c. Item, vbicumque est missio, ibi vere notatur distinctio, sicut in creaturis separatio, sed persona scilicet nõ distinguitur a se, ergo a se nõ mittitur, nec alium mittit, cum non habeat auctoritatem in ipsum, ergo non mittit. Item, omnis actus, secundum quem persona refectitur supra se, est essentialis, & essentialiter dicitur, si ergo filius mittit se, vel scilicet se, ergo mittere, vel mitti essentialiter dicitur, sed omnis talis actus dicitur de se, ergo pater mittit se.

RES P. dicendum, quod in hac questione, sapientes opinantur contrarie sapientibus. Nam Magister dicit expresse, & mittit probare auctoritatem, & rationem, quod scilicet mittat se, & dat se, nec oportet secundum ipsum, quod inter mittentem, & missum cadat personalis distinctio, sed solum quantum ad rationem intelligendi, vt ipse sit mittens in quantum Deus, & idem ipse sit missus in quantum donum. Aliorum magistrorum, & antiquorum fuit positio, quod mittere, & mitti de ratione sui nominis importent subauctoritatem, & auctoritatem, & distinctionem, & ideo nullo modo potest dici, quod vnus persona mittat se, vel mittatur a se. Unde locutiones istæ sunt improprie, & exponendæ, quæ hoc dicere videntur, & positionem suam confirmant per

Ad opp

Diffinitio
Theol. a
magistro
in hac po-
sitione.

P Aug.

15. de Tri-
nit. 19.

Augu. qui dicit, q̄ pater nullo modo mittitur, nec legitur missus: hoc non est ob aliud, nisi quia hoc, quod est missus importat subauctoritatē, ergo p̄ oppositū mittere importat auctoritatē, & vna p̄sona nō hēt auctoritatē supra se. Et r̄ndent rōnibus Magistri, q̄ non est simile de hoc, quod est dare, & de hoc, q̄ est mittere. Quia dare vno mō est ex liberalitate, siue amore communicare, & sic est essentialē omnino. & nullam connotat distinctionem, & sic conceditur q̄ tota trinitas dat seipsam, & pater similiter. Alio modo dare est alicui donū communicare, non tantum ex liberalitate, sed etiam ex auctoritate, & sic dare dicit notionem, siue tenetur notionaliter, & hoc modo non valent illę rationes si pater dat spiritum sanctum, & spiritus sanctus non dat se, ergo aliquid facit pater quod nō. s. s. quia dicit notionem, & in hoc sensu equipollet ei, quod est mittere: similiter donatio passiva, ei quod est procedere. Similiter ad simile quod inducit Magister de filio, dicunt quod non est simile, quia in filio duplex est natura. s. diuina, & humana, & quantum ad humanam potest mitti, & mittitur a tota trinitate, quia minor est Deo, & inferior, & non tantum subauctoritatem habet, sed etiā seruitutē, quia est seruus Dei, quāuis per vnionem sit Deus. Quantum ad diuinam autem mittitur a solo patre, quia a solo patre producit. Quia ergo spiritus sanctus producit & a patre, & a filio, & non a seipso, hinc est, quod non mittitur nisi a patre, & a filio, & propter hoc rationes Magistri non valent, quia omnes auctoritates, quę dicunt filium mitti a spiritu sancto, vel a se s̄m humanam naturam intelliguntur. Sed licet hæc positio rationabilior videatur, & facilius ad sustinendum, tñ quia non debemus auctoritates sanctorum ad nostram trahere rationē, sed magis e conuerso rationem nostram auctoritatibus sanctorum subijcere, vbi non continent expressam absurditatem: et Sancti dicunt & Magister dicit, & maxime August. qui plus su-

per hac materia locutus est, filium mitti a spiritu sancto, & a se, q̄d non possunt exponere s̄m humanam naturam: ideo alia positio tum ob reuerentiam Sanctorum, tum ob reuerentiam Magistri, videtur magis esse tenenda. Illud enim verbū Aug. quod dicit q̄ filius est missus in carnem a spiritu sancto s̄m humanam naturam, nullo modo potest intelligi vt videtur, quia missio hæc fuit ad humanitatis, siue carnis assumptionem, ergo s̄m rōnem intelligendi præcedit humanā naturam, vt iam vicitā, ergo si filius hoc modo d̄r missus, oportet q̄ attribuat̄ diuinę naturę, & ita rōne diuinę naturę missus est a spū scō, multo fortius ergo a se, ac per hoc & spiritus sanctus a se. Et p̄pterea ad intelligentiam obiectōrū in contrarium notandum est, q̄ missio de se dua importat. s. emanationem, & manifestationem, & principaliter de ratione suę significationis importat manifestationem. Et hoc patet per Augu. in 4. de trini. qui dicit q̄ mitti est cognosci esse ab alio, & habetur in præsentī distin. quia tunc filius mittitur, cum ex tēpore cuiusquā mente percipitur. Quia ergo principaliter importat manifestationem, & connotat inmissio emanationē, ideo manifestatio significatur per hoc q̄ est mittere per modum actionis, & p̄ hoc quod est mitti per modum passionis, sed emanatio vtroque vni-formiter. Vnde sensus est, pater mittit filium. i. declarat, siue manifestat filij emanationem, siue filium emanare. In passiva vero, sensus est, filius, siue s. s. mitti. i. manifestatur ab alio emanare. Et qm̄ ablatiuus respectu passiui, & nominatiuus respectu actiui, important rōnem principij, & significatio huius verbi mittere, & mitti, est manifestatio, & emanatio, ideo illa est, propriissima, quando ablatiuus, vel nominatiuus importat habitudinē principij respectu vtriusq̄, vt cum d̄r pater mittit filium, & filius mittitur a patre, quia filius emanat a patre, & manifestatur a patre. Quia vero principale significatum horum verborum est manifestatio non emanatio,

natio, qm̄ nominatiuus, vel ablatiu⁹ est principium manifestationis quāuis non emanationis propria est, sed minus prædicta, & in hoc sensu conceduntur istę. Filius mittit se, & .f. f. mittit se. Quia vero tam mittere, q̄ mittere importat emanationem circa missum, & persona patris nō emanat ab aliquo, similiter nec trinitas, ideo persona patris nusquā legitur missa, nec ipsa trinitas. Ex hoc patet, quod hæc est simpliciter, & omnino impropria, pater mittit se, siue ipsa trinitas quia receditur a proprietate personarum, & trinitatis. Illa vero est simpliciter, & omnino propria. Pater mittit filium, cum a nullus proprietate recedatur.

28 A D illud quod obijecitur in contrarium de dato quod dīr relatiue, dicendum q̄ verum est, fm̄ quod dare dicit per quādam auctoritatem cōdicare, hoc modo nō accipit Magister, sed in quantum dare idem est quod liberaliter, & voluntarie communicare.

29 A D illud quod obijecitur quod patet nō mittitur, quia non ab alio, dicendum quod non est simile, quia tam mittere, q̄ mitti importat emanationem in missio, vt patet exponendi: sensus. n. est, hæc persona mittit illam. i. manifestat eius emanationē, & hæc mittitur ab illa. i. eius emanatio manifestatur ab illa, sed hæc emanatio non semper importat respectū omnis personæ mittentis, quia ab aliquo potest esse manifestatio emanationis, a quo tñ non est ipsa emanatio, & ideo sic non ponitur productio in mittente, sicut emanatio in missio, & ideo non sequitur, quod si pater non mittitur, quod .f. f. nō mittatur. A D illud quod obijecitur vbi est missio passiuā, ibi est subauctoritas, dicendum, quod verum est non ratione qua passiuum, sed ea ratione qua tam passiuum, q̄ actiuum nōtat emanationem in missio, sicut patuit in expositione. Et quia emanatio nō semper est respectu mittentis, ideo non oportet, quod semper importetur auctoritas in mittente, sed ratio ista valeret bene, si ita esset, vt principale significatum eius quod est mis-

sio, esset emanatio, siue productio. A D illud quod obijecitur quod mittere importat distinctionem, dicendum quod mittere vno modo importat dīam substantialem. ut cum importat dominium, vt cum dicitur. Deus mittit angelum. Alio modo distinctionem personalem, vt cum importat auctoritatem in mittente, & subauctoritatē in missio respectu mittentis, vt cum dīr, pater mittit filium. Tertio modo importat distinctionē solum quantum ad modum intelligendi. Sicut cum dicitur, voluntas est instrumentum seipsū mouens, quia idem est mouens, & motum. Similiter cum dicitur. Spiritus sanctus mittit se, idem est mittens, & missum, ratione differens. Mittens inquam fm̄ quod Deus, sed missum fm̄ quod donum, sicut prædictum est. A D illud quod obijecitur vltimo de reflexione actus dicendum, quod verum est quo ad principale significatum, sed non oportet quantum ad connotatum, & ratione principalis significati est reflexio psonæ mittentis supra se, vt dicatur, mittens est missus.

De missione filii, & .f. f. quantum ad modū, qui duplex est, visibilis .f. & inuisibilis.

Expositio

Diuisio.

Hic queritur vtrum semel tantum missus sit filius.

Supra egit Magister de missione quantum ad principium, hic agit de missione quantum ad modū, qui duplex est. f. visibilis, & inuisibilis. Et qm̄ isti modi conueniunt missioni filii, et .f. ideo Magister primo assignat eos circa missionem filii. Secundo circa missionem .f. f. in principio. 16. dist. Nunc de .f. f. videndum est, & c. Prima pars habet quatuor partes. In prima [præmissa questione] ostendit auctoritate Aug. quod filius duobus modis missus est. f. visibiliter & inuisibiliter. ibi. Ad quod dicimus. In secunda assignat duplicem dīam isto rum duorum modorum vnam ibi. Ecce distincti sunt duo modi missionis filii. Aliam ibi. Præterea notandum. In tertia vero mouet dubium quoddam, quod habet ortum ex præ-

determinatis. ibi. Hic quaeritur cur pater non dicitur missus. In quarta vero remouet, siue docet errorem cauere, procedentem ex illius dubii solutione. ibi. Ideoque putauerunt, quidam haeretici. Ex hoc enim quod dixerat patrem non mitti, posset quod credere in diuinis non esse aequalitatem. Ad hoc respondens Magister dicit, quod hoc non est propter inaequalitatem, sed propter principii auctoritatem, siue connotationem.

Hic quaeritur utrum semel tantum missus sit filius, an &c.

Dub. 7. In parte ista sunt dubitationes circa litteram, & primo dubitatur de situ. ca. 1. huius partis. Videtur enim quod Magister non debeat hic ponere tractatum de missione filii, quia missio filii est incarnatio, sed de eius incarnatione agitur in tertio. ergo ibi deberet agere de missione, non hic.

Respon. Respon. quod Magister incidenter introducit hunc tractatum de missione filii propter explicationem missionis. s. s. Posset etiam dici, quod Magister hic agit de missione filii in mente principaliter, sed de missione filii in carnem per accidens, ut distinguat a missione filii in mentem. De illa autem missione quae est in carnem, specialiter, & principaliter agit in tertio, & ideo aliter ibi, quam hic.

Non eo ipso, quod de patre natus est, missus dicitur filius.

Dub. 8. Videtur dicere falsum, & contra Grego. qui dicit, eo mittitur filius, quo generatur. **Respon.** dicendum, quod Aug. loquitur cum praedictione, ut intelligatur non eo ipso tantum, Grego. autem cum praesuppositione manifestationis. Vel aliter, Aug. loquitur de generatione aeterna, Grego. de temporalis. unde nulla est omnino contradictio.

Missus est etiam ante incarnationem, & ad omnes sanctos.

Dub. 9. Quaeritur utrum post incarnationem plenius sit datus filius, & spiritus sanctus. Et quod sic videtur, quia status legis fuit status imperfectionis, status euangelii, status perfectionis. Lex enim neminem ducit ad perfectionem,

sed euangelium dicit. estote perfecti. Matth. 5. ergo &c. Item, de s. s. videtur hoc specialiter, quia scribitur Io. 7 Spiritus nondum erat datus, quia Iesus nondum erat glorificatus, hoc non dicitur, quod nullo modo ante fuerit datus, sed quia non ita abundanter, ergo &c. Item, maior cognitio, & dilectio est tempore legis gratiae, quam tempore legis scriptae, ergo &c. **Respon.** Dicendum, quod plenius dari, potest dupliciter intelligi. Aut intensiue, aut extensiue. Si extensiue, sic pluribus datus est. s. s. tempore legis gratiae, quia in omnem terram exiuit sonus eorum, &c. non tamen ad unam gentem. Si intensiue, hoc est dupliciter, aut quantum ad generalitatem statum, aut quantum ad speciales personas. Quantum ad generalem statum in nouo testamento. quantum ad speciales personas in veteri testamento. & sic se habent, ut excedentia, & excessiva, quia in veteri testamento fuerunt aliqui viri euangelici, & sic procedunt rationes ad utraque partem. In veteri testamento fuerunt aliqui abundantes in sapientia, ut Salomon. Aliqui in patientia, ut Iob. Aliqui in mansuetudine, ut Moyses. Aliqui in fide, ut Abraham. Aliqui in deuotione, ut David. Aliqui in miraculorum opere, ut Helias.

Et etiam ad angelos.

Vt falsum, quia angelus dicitur nuncius seu missus, sed ad missum non est missus, ergo &c. Si tu dicas quod alio modo mittitur. Contra; qui semper est praesens, non indiget missione, sed angelus semper contempletur Deum ut praesentem, ergo &c. **Respon.** dicendum, quod missio sapientiae siue filii est ad creaturam illustrandam, sicut missio s. s. ad creaturam sanctificandam. Et quoniam angeli nec ex se fuerunt sapientes, nec ex se fuerunt sancti, ideo oportuit quod a principio mitteretur eis sapientia, quae est filius & s. s. Vnde Aug. loquitur pro statu glorificationis, proprie autem non dicitur mitti nunc, nisi dicatur large mitti ad manifestationem alicuius occulti.

Nam & nos secundum quod mente aliquid aeternae capimus, non in hoc mundo sumus.

Videtur

34
Respon.

35
Dub. 10.

Respon.

4. de Tri.
cap. 20.

Videtur falsum dicere. Quia aut dicit secundum animam, aut secundum carnem. Non secundum carnem hoc consistat, ergo secundum animam, ergo videtur quod anima quando Deum cognoscit sit in celo, sive extra mundum. Item, hoc videtur ratione, quia capere aeternum est magis capi, ergo si quod capienti capiente locatur, ergo anima locetur in aeternitate, ergo extra tempus. Præterea, quod cognoscit & amat, aut trahitur a cognoscente & amante aut econverso, sed dum

36 Deum amamus & cognoscimus non trahimus Deum ad nos, sed nos ad Deum, sicut dicitur in *inside diu. no. minibus.* Resp. dicendum quod locus habet naturam continentis & geantis, iste ergo in hoc mundo est dupliciter. Aut quantum ad veritatem & continentiam, aut quantum ad quætem. Aug. autem loquitur non proprio modo, quod anima & corpus vere egrediatur hunc mundum dum mente capit Deum, sed intelligit quantum ad quietem. Quia affectus animæ non requiescit in temporalibus, sed æternis quibus superfertur. & quantum ad hoc intelligitur Dio. & intelligitur secunda ratio, quod amatum trahit non localiter mutando, sed sibi conformando, quia amans transformatur in amatum. & cognoscens confirmatur cognito.

Pater enim est &c. principium totius diuinitatis, vel si melius dicitur, deitatis.

Dub. 12. Videtur male dicere, quia aut hoc
37 est per generationem, aut per spirationem. Sed si hoc, ergo pater generat vel spirat deitatem, quod est contra Magistrum supra di. v. ubi dicit, quod essentia nec generat, nec generatur. Præterea queritur quare dicit, vel si melius dicitur deitatis. Resp. dicendum, quod Au. non simpliciter dicit, quod sit principium diuinitatis, sed cum hac determinatone totius. Et quoniam in simplicissimo non cadit aliqua totalitas, nisi extenso nomine totalitatis ad personarum pluralitatem, ideo deitas sine diuinitas, stat

ut in personis, tamē quia non potest trahi ad personas, cum sit nomen abstractum, prædictus sermo exponendus est sicut supra exponit Magister locutiones consimiles. Qd quæritur, quare dicitur deitatis melius, dicendum quod diuinū potest dici de creaturis, sicut quod dicitur homo diuinus, sed Deus solus Dei proprium, ideo deitas magis proprie dicit formam Dei quam diuinitas, ideo melius dicitur deitatis quam diuinitatis.

Artic. 2.
Ad intelligentiam eorum quæ dicunt in parte ista, tria queruntur de missione filij inuisibili, quia de visibili agitur in tertio. Et quia missio inuisibilis filij, similis est missioni inuisibilis. s. f. Ideo simul queritur de vtraque. Primo queritur vtrum hæc missio sit secundum dona gratiæ gratum facientis, vel græ gratiæ datæ. Secundo queritur vtrum sicut eadem dona græ, dicatur mitti filius, & s. f. Tertio vtrum vtraque missio sit, sicut eadem dona gratiæ augmentata.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Spiritus sanctus si datur quo ad vsum, & quo ad fructum, sic datur sicut dona gratiæ gratū facientis, si vero datur quo ad hoc, tunc datur secundum dona gratiæ gratis datæ.

FUNDAMENTA.
VOD hæc missio sit sicut dona græ gratis datæ, ostenditur sic. Rabanus dicit de s. f. quod ter dat est s. f. & primo dicit ipsum esse datum ad miraculorum operationem, constat autem quod miraculorum operatio est gratia gratis data, ergo &c. Item, s. f. datur cum datur donis prophetiæ, vnde. j. Reg. xi. Factus est spiritus domini super Saul & prophetabat: sed donum prophetiæ datur frequenter his qui non habent gratiam gratum facientem, sicut patet de Saul per textum, ergo &c. Item quod filius mittatur secundum dona gratiæ gratis datæ, videtur. Tunc

P 3 enim

enim filius dicitur mitti, quando fit reuelatio occultorum, sed reuelatio occultorum potest fieri sine dono gratie gratum facientis, ergo &c. Item, Aug. dicit & habetur in pñti di. quod tunc sapientia mittitur, cum a cuiusquam mente percipitur, siue cum aliqui innotescit, si ergo percipitur & innotescit per dona gratie gratis datę, vt per fidem informem, ergo videtur in illis dari, ergo &c. Contra Aug. dicit q̄ tunc dat f. s. alicui cum sic datur vt eum faciat Dei & proximi dilectorem, hoc est dicere, quando datur hominibus charitas, sed charitas non est nisi gratia gratum facientis, ergo &c. Itē, hoc ipsum vñ de filio, q̄a dicitur Sap. vii. In animas sanctas te trāsferet, & amicos Dei cōstituit, sed amici Dei nō dñr sine grā gratū faciente, ergo &c. Itē, rōne cōditur, tunc datur vel mittitur f. s. quando habitat in homine, sed non dicitur habitare in homine sine gratia gratum faciente, ergo &c. Item cum mittitur filius vel f. s. ad aliquem, nō mittitur vt sit ibi vbi prius non erat, sed vt sit in eo aliter quam prius, sed nouus modus essendi, addens supra esse per naturā non est nisi per gratiam gratum facientem, ergo &c.

39 R E S P. ad hoc distinguunt aliqui, q̄ spiritū dari vel mitti inuisibiliter potest esse vel inquantū spūs vel inquantum sanctus. Inquantum spiritus datur per donum gratie gratis datę. Inquantum sanctificans datur per dona gratie gratum facientis. Si nulliter sapientia, vel filius potest mitti, vel prout faciens sapere, & sic per dona gratie gratis datę, vel prout sapientia dicta est a sapore, & sic per dona gratie gratū facientis. Sed istud non vt soluere, quia dantem oppositum istius solutionis est possibile ad huc soluere, & querere de spiritu, & verbo, quomodo dicatur dari & non in habitare. Propter hoc aliter dicendum tam de filio quam de spiritu sancto, quod dari vel mitti est dupliciter, vel simpliciter, vel ad hoc. Tunc dñe simpliciter quādo simpliciter habet

videlicet non tantum ad vsum, sed ad fructum, hoc autem est solum per dona gratie gratum facientis, & ideo in illa solum datur simpliciter vel filius vel f. s. Alio modo dicit dari ad hoc, quando non ad fructum, sed ad auxilium siue ad aliquem vsum aliqua dona donatur, & hoc fit cum dantur aliqua dona gratie gratis datę in quibus manifestatur filius vel f. s. & sic procedunt rationes ad primam partem. Nam sic intelligendum est verbum Rab. Ipse enim communiter loquitur de missione. Vnde dicit f. s. ter datur. Aug. autem locuitur de datione vel missione quę est ad habitandum, vel simpliciter habendum.

A D illud quod obijciatur de prophetia, dicendum q̄ vno modo datur in ea f. s. simpliciter prout ipsa dicit cognitionem secundum idoneitatem suscipientis, & secundum pietatē exequentis. Alio modo prout est reuelatio, & sic non datur in ea spiritus simpliciter, siue nō mittitur nisi ad hoc. Vnde nō dicitur in li. Reg. quod f. s. sit missus ad Saul, vel facies in Saul, sed super Saul. A D illud quod obijciat q̄ mitti filius cū sit reuelatio occultorum, dicendum q̄ hoc nō est in qua conuenit reuelatione, nam aliqua sit reuelatio, nō per missionē filii, sed per missionem angeli, multa enim reuelantur angelis, sed intelligitur de illa reuelatione in qua est animę illustratio per gratiam: & si per gratis datę, non simpliciter mittitur, sed si per gratum facientem tunc simpliciter mittitur, & habetur. A D illud quod ultimo obijciatur, quod tunc mittitur quando percipitur, dicendum quod non sufficit cognoscere filium quod sit ab alio, imo oportet quod cognoscat quod sit in ipso vt in suo habitaculo. Hoc autem dico non cognitione nec necessitate, sed coniectura, nec de cognitione actuali, sed de habitudine reali.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Missio filij, & f. f. sunt indiuisibiles, quatenus ad actus consequentes, quae sunt illuminatio intellectus, & affectus inflammatio.

Ad oppo-

TRVM secundum eadem dona gratiae dicatur mitti filius & f. f. Et quod non videtur hoc modo.

Missio f. f. est eius donatio, & similiter filij, sed alia est missio filij & f. f. ergo alia donatio, ergo secundum aliud donum. Item, hoc ipsum videtur per simile, quia sicut se habet missio visibilis filij ad missionem visibilem f. f. ita etiam & inuisibilis, sed missio visibilis filij & f. f. est secundum aliud & aliud effectum, & signum in creatura, ergo inuisibilis secundum aliud & aliud donum. Item missio est ad cognoscendum emanationem & discernendum, si ergo filius discernitur ab effectu in quo mittitur, & f. f. & huiusmodi sunt dona gratiae ergo quantum ad aliud donum mittitur filius, quantum ad aliud f. f. Item, non est idem appropriatum filio & f. f. sed aliud in creatura, ergo cum filius dicatur mitti intellectu sibi appropriato in alio effectu vel dono mittitur filius, quam f. f. Contra, omnis donorum distributio tam gratiae gratis datae quam gratiae gratum facientis, attribuitur spiritui sancto maxime dona gratiae gratum facientis. Sicut patet. j. Cor. xii. ergo cum f. f. mittatur in donis sibi appropriatis, in omnibus donis mittitur, ergo in eisdem in quibus filius. Item filius mittitur cum sapientia datur, & similiter f. f. quia precipuum donum f. f. est sapientia, ergo & c. Item quandoque datur cognitio dicitur mitti filius, sed in hoc dono datur vel mittitur f. f. Ioh. xvj. Cum uenerit ille docebit vos omnia, &c. ergo & c. Item quandoque charitas datur mittitur f. f. sed in hoc dono datur filius. Sap. xij. In animas sanctas se transfert, & amicos Dei conseruit, & Aug. in iij. de tri. exponit illud de missione filij ergo & c.

Fundamenta.

RESP. dicendum quod in missione inuisibilis est donorum collatio, in quibus est manifestatio & inhabitatio. Et secundum hoc intelligendum est quod est loqui de donis Dei quantum ad radicem, vel quantum ad habitum, vel quantum ad actum consequentem. Loquendo autem quantum ad radicem, sic quia una est gratia gratum faciens, per quam inhabitat filius & f. f. quae est radix donorum gratuitorum, sic dantur vel mittuntur eodem dono. Loquendo autem quantum ad habitum, sic distinguendum, quia quidam habitus sunt pure affectui quidam pure cognitiui, quidam medij. In habitibus pure affectuiis datur siue mittitur f. f. quia ei appropriatur. In habitibus pure cognitiuis nec filius nec f. f. proprie, sicut dictum est, mittitur. In habitibus autem partim cognitiuis partim affectuiis secundum quod diuersa in se continent, & filius mittitur & f. f. Nam cognitiui ducunt in manifestationem verbi, affectui in manifestationem amoris. Si autem loquamur quantum ad actus consequentes qui sunt illuminatio intellectus & affectus inflammatio, sic vocando donum in aliis & aliis donis mittuntur, sed quoniam ista coniuncta sunt ideo missio filij & f. f. inuisibiles sunt indiuisibiles, & secundum hoc procedunt rationes ad oppositas partes. Tamen illud quod adducit per simile in missione sensibili, nequaquam est simile, quia non est tanta unio & connexio in signis exterioribus, quanta est in habitibus interioribus.

Consentit
S. Thom.
1. par. q. 4
3. art. 3

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Spiritus sancti missio dicitur augeri in nobis, non secundum perfectum in gratia prius habitam solum, sed per collationem noui doni, & noui usus, quia tunc abundantius datur.

TRVM missio filij & f. f. fit secundum eadem dona gratiae augmentata. Et quod fit videtur exemplo, auctoritate &

Fundamenta.

ratione. Exemplo sic. Constat in die pentecostes apostolis esse s. s. missum non tantum visibiliter, sed etiam invisibiliter, quia missio visibilis, sine invisibili non confert, sed ipsi prius habebant gratiam, ergo &c. Item, hoc videtur auctoritate Rabani. In baptismo datur s. s. ad habitationem Deo consecrandā, sed in confirmatio ne cum omni plenitudine sanctitatis venit in hominem, ergo datur in confirmatione post baptismum, ergo &c. Item, augmentum gratiæ est per gratiæ additionē, sed ubi est gratiæ additio, ibi gratiæ donatio, sed s. s. mittitur vel datur, cum datur ei⁹ gratia, ut dicit Beda, ergo in augmento gratiæ datur, vel mittitur s. s. Item nō minus donum est charitatem conferuaro quam inchoare, ergo si mittitur filius vel s. s. cum gratia inchoatur, multo fortius cū conseruatur, sed conseruatur per augmentum, ergo mittitur in augmēto. Contra. Spiritus sanctus non mittitur in hominem ut de nouo sit in eo, sed ut aliter sit in ipso, sed in eo in quo augetur gratia non est aliter ut prius, ergo ad illud, non mittitur. Item, si mittitur in augmēto gratiæ, aut ergo quia de nouo mittitur, aut quia abundantius mittitur, non quia de nouo, ergo quia abundantius. Sed contra, mitti est procedere, ergo abundantius mitti, est abundantius procedere, sed semper equaliter procedit, ergo &c. Item, si mittitur in gratia augmento, cum ergo gratia in nobis quotidie augeatur etiam homine ne sciente, videtur quod s. s. vel filius mittatur homine ne sciente, & quod quotidie mittatur hoi, quod nō est dicendum. Item, conuenit gratiam charitatis in aliquo, per negligentiam remitti, ergo si s. s. mittitur in augmento, & recedit in remissione, ergo quando aliquis peccat venialiter, perdit spiritum sanctum, quod falsum est.

45 R E S P. ad hoc dicunt aliqui, q gratiam augeri est dupliciter s. perco

pribiliter, & imperceptibiliter. Si perceptibiliter, tūc dicunt in tali augmento dari vel mitti filium & spiritum sanctum. Si autem imperceptibiliter, tūc dicunt ipsum non mitti. Et ratio huius est, quia tunc dicitur dari vel mitti cum mente percipitur. Sed aliter potest dici, quod augmentum gratiæ est dupliciter, aut secundum profectū in gratia prius habita, aut ei⁹ vsu, aut per collationem noui vsus, vel etiam doni gratuiti. Si solum per profectū sicut ostendunt vltimæ rationes, non dicitur mitti s. s. Si autem per collationem noui doni sicut fuit apostolis in die pentecostes, vel noui vsus, sicut est in confirmatione, tunc potest dici mitti vel dari s. s. quia aliquo modo est ibi de nouo quantum ad illud donum vel vsum doni, & quia abundanti⁹ est.

AD illud quod obijci⁹ur, q non est ibi alio modo essendi, dicendum q⁴⁶ & si hoc nō sit alio modo essendi, est tamē perfectiori modo inhabitandi, & alio modo vtendi, & ideo nouo modo. AD illud quod obijci⁹ur, si abundantius mittitur, abundantius procedit, dicendū quod mitti abundantius vel procedere est dupliciter, vel ab hoc, vel in hoc, primo modo. vni⁹formiter est mitti, secundo modo, non. AD illud quod obijci⁹ur quod quotidie augetur, dicendū, quod quotidie augetur quantum ad seruorem, sed non quantum ad nouorum donorū vel vsuum collationem. AD illud quod obijci⁹ur, quod gratia remissa debet recedere, dicendū quod sicut infra patebit, gratia augetur quantū ad substantiam, sed non remittitur nisi solū quantum ad seruorem, spiritum autē sanctum mitti non dicitur in augmento seruoris, sed solum substantiæ cha-
ritatis.

DE MISSIONE SPIRITVS SANCTI,

quæ sit duobus modis visibiliter.

DISTINCTIO XVI.

VNC de spiritu sancto videndum est, præter illam ineffabilem & æternam processionem, qua procedit a patre & filio, & non à seipso: quæ sit eius temporalis processio, quæ dicitur missio siue datio. Ad quod dicimus, quia sicut filius duobus modis dicitur mitti: vno, quo visibiliter apparuit: altero, quo inuisibiliter castis mentibus percipitur: ita & spiritus sanctus à patre & filio ac à seipso duobus modis procedere siue mitti, siue dari dicitur: vn, ovisibiliter, altero, inuisibiliter. Datus est enim visibilis creaturæ demonstratione, sicut in die Pentecostes, alijsque vicibus, & datur quotidie inuisibiliter, illabendo mentibus fidelium.

Prius de illo modo missionis, qui sit visibiliter: agie.

ET primo agamus de illo missionis modo, qui sit visibili specie. De hoc Aug. in 2. lib. de Trinit. ait. In promptu est intelligere de Cap. 5
spiritu sancto cur missus & ipse dicatur. Facta est enim quædam creaturæ species ex tempore, in qua visibiliter ostenderetur spiritus sanctus: siue cum in ipsum dominum corporali specie columbæ descendit, siue cum in die Pentecostes factus est subito de cælo sonus quasi ferretur flatus vehemens, & vise sunt illis linguæ diuise sicut ignis, qui & insedit super vnumquemque eorum. Hæc operatio visibiliter expressa & oculis oblata mortalibus, missio spiritus sancti dicta est: non vt appareret eis ipsa substantia, qua & ipse inuisibilis & incommutabilis est, sicut pater & filius: sed vt exterioribus visis corda hominum commota à temporali manifestatione venientis, ad occultam eternitatē semper præsentis conuerterentur. Ecce his verbis aperit Aug. illum modum missionis, qui visibiliter exhibetur, cum tamen ipse spiritus in sui natura non videatur, qui nec in illis creaturis magis erat, quā in alijs, sed ad aliud. In illis enim erat, vt per eas ad homines veniens ostenderetur esse in illis, ad quos illæ creaturæ veniebant. Non enim spiritus sanctus temporali motu tunc venit, vel in homines descendit, sed per temporalem motum creaturæ significata est spiritalis & inuisibilis spiritus sancti infusio. Et vt apertius dicam, per illum modum missionis spiritus sancti corporaliter exhibitum, monstrata est spiritalis & interior missio sancti spiritus, siue donatio, de qua agendum est.

Cum filius sit minor patre secundum formam creatam, in qua apparuit, cur non & spiritus sanctus similiter?

SED prius querendum est, cum filius dicatur minor patre secundum missionē qua in forma creata apparuit, cur & spiritus sanctus non dicatur similiter minor patre, cum in forma creata apparuit.

De filio
bat.
Cap. 19
Gal. 4

ruit. Nam de filio q̄ minor sit patre secundum formā quā missus apparuit, aperte ostendit Aug. in 4. lib. de Trin. dicēs, Misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege: vsque adeo paruum, ut factum: eo itaque missum, quo factum. Fareamur ergo factum, minorem: & intantū minorem, inquantū factum: & intantū factum, inquantū missum. Ecce habes, quia filius inquantū est missus, id est, factus, minor est patre. Cur ergo spiritus sanctus non dicatur patre minor, cum & ipse creaturā assumpserit, in qua apparuit? quia aliter spiritus assumpsit, creaturā in qua apparuit, aliter filius: Nam filius accepit per vnionem personā, spiritus vero sanctus non ita accepit columbam, ut fieret columba. De hoc

Cap. 6 Aug. in 2. lib. de Tri. ait, Ideo nusquam scriptum est, q̄ Deus pater maior sit spiritu sancto, vel spiritus sanctus minor patre: quia nō sic est assumpta creatura, in qua appareret spiritus sanctus, sicut assumptus est filius hominis: in qua forma ipsius Dei, verbi persona præsenteretur, non ut haberet verbum Dei, sicut alij sancti sapientes, sed quod ipsum verbum erat. Aliud est enim verbū in carne, aliud verbū caro, id est, aliud est verbū in homine, aliud verbū est homo. Caro enim pro homine posita est in eo quod ait: Verbum caro factum est. Non ergo sic assumpta est creatura, in qua apparuit spiritus sanctus: sicut assumpta est caro illa & humana forma ex virginē Maria. Non enim columbam, vel illum statum, vel illum ignem beatificauit, sibi que in vnitatem personā coniunxit in æternum; Ex prædictis aperte ostensum est, secundum quid filius dicatur minor patre, & quare filius dicatur minor patre, & non spiritus sancto.

Quod, filius secundum quod homo factus est, non modo patre, sed spiritu sancto, & etiam seipso minor est.

NOTANDVM autem quod filius secundum quod homo factus est, non tantum patre, sed spiritu sancto, & etiam seipso minor dicitur. Et quod etiam seipso minor dicatur secundum formā serui, Aug. ostendit in 1. lib. de Tri. dicēs, Errauerunt homines, et quæ de Christo secundum hominem dicta sunt, ad eius substantiam quæ sempiterna est transferentes: sicut illud quod ipse dominus ait: Pater maior me est, quod propter formam serui veritas dicit: secundum quæ modum etiam seipso minor est filius. Quo modo enim nō etiam seipso minor factus est, qui seipsum exmanauit, formam serui accipiens? Non enim sic accepit formam serui, ut amitteret formam Dei, in qua erat æqualis patri. In forma ergo Dei vnigenitus patris æqualis est patri: In forma serui etiam seipso minor est. Non ergo immerito scriptura dicit vtrunque, scilicet, & æqualem patri filium, & patrem maiorem filio, Illud enim propter Dei formam, hoc autē propter formam serui intelligitur. De hoc

Cap. 1. & hoc eodem in 2. libr. de Trin. Aug. ait Dei filius est æqualis patri secundum Dei formam, in qua est: & minor patre secundum formam serui, quam accepit: in qua non modo patre, sed etiam spiritu sancto: nec hoc tantum, sed etiam seipso minor inuentus est. Propter quod, ut idem in lib. epist. contra Maximinum ait, non tantum patre, sed etiam seipso, & spiritu sancto minor factus est, & etiam minoratus paulominus ab angelis. Est ergo Dei filius, ut ipse ait in 1. libr. de Trin. Deo patri in natura æqualis, habitu minor in forma serui quā accepit. His auctoritatibus ostenditur aperte filius secundum formam serui minor patre, & seipso, & spiritu sancto.

Hilarius aliter dicit, scilicet, quod pater sit maior, nec filius tamen minor.

Cap. 7 **HILARIUS** autem dicere videtur, quod pater maior sit filio, nec tamen filius minor patre. Pater enim dicitur maior propter auctoritatem, quia in eo est auctoritas generationis: secundum quam dicit, Pater maior me est. Et Apostolus, Donauit ei nomen quod est super omne nomen. Cum ergo ait, Pater maior me est, hoc est ac si diceret, donauit mihi nomen. Si ergo, inquit Hilarius, in 9. lib. de Trin. donantis auctoritate pater maior est, nunquid per doni confessionem filius minor est? Maior itaque donans est, sed minor iam non est cui vnum esse donatur, ait enim. Ego & pater vnū sumus. Si non hoc donatur Iesu, ut confitendus sit in gloria Dei patris, minor patre est: si autem in ea gloria ei donatur esse qua pater est, habes & in donantis auctoritate, quia maior est: & in donatis confessione, quia vnum sunt. Maior itaque pater & filio est, & plane maior: cui tantum donato esse, quātus est ipse: cui ininascibilitatis esse imaginem sacramento natiuitatis imparte, quam ex se in forma sua generat. Audisti lector quid super hoc dicat Hilarius: cuius verba vbique occurrerint diligenter nota, pieque intellige.

De temporali processione, vel missione s. s. quantum ad modum secundum quem.

DISTINCTIO XVI.

Nunc de s. s. videndum est præter illam ineffabilem &c.

Exposi.

V P R A egit Magister de temporali processione s. s. qua procedit vel miscet a seipso, hic agit de eadem quantum ad modum, hoc quoniam missio s. s. duobus modis est s. visibilis & inuisibilis sicut missio filij, ideo hæc pars habet duas partes. In prima agit Magister de missione spiritus sancti visibili. In secunda agit de inuisibili, & hoc in-

Diuisio.

fra di. xvii. Iam nunc accedamus ad assignandum missionem s. s. Prima iterum pars habet duas. In prima Magister explicat missionem s. s. visibilem. In secunda ad maiorem explanationem mouet & determinat dubitationem quandam ibi. Sed prius quatenum est cum filius dicatur minor patre &c. Prima pars habet duas. In prima Magister assignat duplicem modum missionis spiritus sancti s. s. duplicem modum missionis filij. Secundo vero persequitur de altera s. missione visibili ibi. Et primo agamus de illo modo missionis qui sit visibiliter &c. ubi dicit quod missio est visibilis apparitio facta in exteriori signo, per quod monstratur missio interior. Similiter secunda pars in qua Magister mouet dubi-

dubitationem quæ habet ortum ex comparatione missionis filij & p. cū enim spiritus sanctus mittatur visibiliter sicut & filius. quæstio est quare non dicitur minor pater ut filius. habet tres partes. In prima opponit & determinat, q̄ spiritus sanctus non debet dici ex missione minor sicut filius, quia spiritus sanctus nō est vnitus. Secundo occasione huius adiungit quoddam verū huic annexum, scilicet, q̄ filius ratione missionis dicitur minor seipso ibi. Notandum autē quod filius s̄m q̄ homo factus est. Tercio docet sane intelligere quod dam verbum dubiū quod est præsentis considerationi conjunctum, qd dicitur Hilarius, scilicet, q̄ pater s̄m diuinitatem est maior filio, filius s̄m diuinitatem non est minor, ibi. Hilarius autem dicere v̄p, q̄ pater sit &c.

Nam de filio &c.

Dub. 1. Contra hoc, q̄ filius inquantū missus facit minor sit, sic obijciatur. Omnis actus s̄m quem aliquem cōtingit fieri minorem, est indignitatis. Si ergo filius ratione missionis est minoratus: ergo missio pertinet ad Dei indignitatem. Itē quicūque aliquis de equali sit minor, mutatur, sed filius ante missionem erat equalis, & modo est minor: ergo &c. **Respon.** dicendum, q̄ quidam dicuntur de filio Dei per essentia, quædā per vnionem quæ tanta fuit ut faceret hominem, Deum & Deum hominem. Essentialiter loquendo, nullo modo filius Dei est minor, sed hoc dictum est per vnionem, quia omnia quæ dicuntur de hoīe possunt dici de filio Dei, & ita patet quod nulla ex hoc est indignitas, nulla mutabilitas in eius persona, & sic soluit verūq; obiectū, quia veraque ratio, prædicto intellecto quod secundum eandem naturam fieret minor secundum quam equalis erat, & ita desinere esse equalis. Nunc autē simul est minor & equalis.

Etiam seipso minor dicitur &c.

Dub. 2. Videtur male dicere, quia maior diuersitas importatur per hoc quod est maior & minor, quam per hoc q̄

est alius & alius, quia prima nō cadit in diuina natura, secunda sic. Si ergo hæc est vera, filius est minor se, ergo & hæc, filius est alius & alius, & ita duc personæ, quod non conceditur. **Respon.** dicendū quod verum est quod maiorem diuersitatem dicunt maior & minor, quia diuersitatem virtutis & naturarum, sed ad diuersitatem naturæ quamuis sit maior, nō sequitur diuersitas in persona, quia plures naturæ p̄ntesse in vna persona quoniā ergo in Christo cadit diuersitas naturarum, & ita virtutum non autē personarū, ideo dicitur maior & minor ratione diuersarum virtutum, nō autem alius & alius, cum non habeat diuersas personas.

Minoratus paulominus ab angelis.

Videtur esse falsum. Quia super illud Heb. 1. cū qui modico ab angelis minoratus est, dicit glo. Natura humanæ mentis quidem Christus assumptus, quæ nullo peccato potuit deprauari, super omnes maior est. Itē, beatā virgo quæ est pure creatura, est super omnes angelos exaltata, ergo &c. **Respon.** dicendum, quod est loqui de Christo in comparatione ad angelos quantum ad quatuor. 1. quantum ad gratiam, & quantum ad naturam mentis, & quantum ad naturam corporis, & quantum ad statum possibilitatis. Quantum ad gratiam est simpliciter maior. Quantum ad naturā mentis, saltem non fuit minor, quia sicut dicit glossa. Minor angelis fuit corpore non mente. Quantum ad naturam corporis minor fuit. Quantum autem ad naturam possibilitatis fuit minor & modico minoratus, quia status possibilitatis in statu gloriæ & honoris paulopost cōuertendus erat.

Videtur quod pater sit maior filio.

Contra, si verum est quod dicit cū idem sit in Deo sapientia potentia bonitas & magnitudo, ergo si maior est & est potentior & sapientior & melior. Præterea in Deo non est magnitudo

Dub. 1

Respon.

Dub. 4.

tudo molis sed virtutis, ergo si pater est maior, est potentior, quod stare non potest. Item, maior, aut dicit essentiam, aut notionem. Non essentiam, quia essentia sunt aequales. Si notionem, quæ ro quam. Si tu dicis quod paternitatem. Contra, comparatio secundum maius aut minus non attenditur nisi in participantis, unde non dicitur cygnus est albius coruo, sed filius non est compatiens paternitatem, ergo &c. Item, queritur, quare non dicitur maior s. s. Resp. dicendum quod in patre est auctoritas respectu filii, & s. s. in filio respectu s. s. & ideo in patre maior auctoritas, & maior fecunditas, & quia nullum nomen ita competit ad exprimendum auctoritatem, sicut hoc nomen, magnus, ideo dicit Hilarius, quod pater est maior filio, ex hoc patet obiecta quia maior non dicit essentiam, sicut potentia & sapientia, sed dicit notionem. Si quæras, quam, dico dicit notionem communiter, sed tamen in ratione principij, sicut subauctoritas i ratione emanantis, & hinc est quod pater dicitur maior filio, quia & si uterque habeat notionem in ratione principij, pater tamen in ratione principij, tantum, & ideo plus habet de ratione auctoritatis, spiritus autem sanctus nullius personæ est principium, & ideo non comparatur eis secundum auctoritatem.

Maiores itaque donans est, sed minor &c.

Dub. 5. Videtur dicere falsum, quia quocunque modo accipitur maior, dicitur relative ad minorem, ergo si est ponere patrem maiorem, est ponere filium minorem. Item, pater dicitur maior, quia habet auctoritatem supra filium, ergo cum filius habeat subauctoritatem respectu patris, debet dici minor. Resp. dicendum quod nihil impedit, quare filius non dicatur minor patre ratione subauctoritatis, sicut pater maior, nisi quia nomina, indignitatis in Deo non debent ad verum trahi. Vel quia sancti doctores quantum possunt se elongant ab hæreticorum fallacia, ideo cum Hilarius dicit, pater maiorem, noluit quod

filius diceretur minor, ne videretur illi maioritas, non tantum auctoritatis, sed etiam inæqualitatis, & quamvis Hilarius diceret in patre auctoritatem, non tamen legitur in filio dixisse subauctoritatem, sed illud verbum a magistris est additum in consuetudine disputantium.

Ad evidentiam huius partis **Arti. vñ** queruntur tria de missione visibili, primo quid sit, secundo ad quid sit vultis, tertio queritur quibus modis facta sit.

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

Missio visibilis est apparitio, in qua manifestatur diuina persona, ut operans, & inhabitans, & ut emanans.

S Tenditur primo, quod visibilis missio non est aliud, quam apparitio exterior. **Funda-**
Aug. dicit, quod tunc menta.
spiritus sanctus, vel 4. de Tri.
cap. 20.

filius mittitur, cum ex tempore cuiusquam mente percipitur, ergo tunc visibiliter mittitur, cum visibiliter percipitur, sed visibiliter percipitur, cum apparet in creatura visibili, ergo visibilis missio non est aliud quam apparitio. Item, hoc ipsum videtur per simile, quia mitti inuisibiliter non est aliud quam per effectum inuisibiliter manifestari, ergo mitti visibiliter, non est aliud quam per creaturam visibiliter manifestari, hoc autem non est aliud quam visibiliter apparere, ergo &c. Item, hoc iterum videtur exemplo, quia spiritus sanctus in columba specie dicitur missus ad filium, sicut dicit Augustinus & habetur in littera, sed tunc non fuit facta aliqua donatio filio, quia plenus fuit semper spiritus sancto, sed solum exterior apparitio, ergo &c. Sed contra. quod missio visibilis non sit tota ratio ipsa apparitio visibilis, datur, quia, pater in subiecta creatura apparuit, & tamen non est visibiliter missus, ergo, plus est missio, quam apparitio. Maiores patet, quia

Respon. Videtur dicere falsum, quia quocunque modo accipitur maior, dicitur relative ad minorem, ergo si est ponere patrem maiorem, est ponere filium minorem. Item, pater dicitur maior, quia habet auctoritatem supra filium, ergo cum filius habeat subauctoritatem respectu patris, debet dici minor. Resp. dicendum quod nihil impedit, quare filius non dicatur minor patre ratione subauctoritatis, sicut pater maior, nisi quia nomina, indignitatis in Deo non debent ad verum trahi. Vel quia sancti doctores quantum possunt se elongant ab hæreticorum fallacia, ideo cum Hilarius dicit, pater maiorem, noluit quod

August. dicit. 7. de trin. Temerarium est dicere patrem prophetis & patribus per aliquas visibiles formas nunquam apparuisse. Item filius, & spiritus sanctus in veteri testamento multoties apparuerunt visibiliter, & tamen tempore illo neuter visibiliter dicitur missus, sicut dicit Aug. iij. de Trinit. ubi hanc questionem mouet &c. Item, omne quod visibiliter apparet est corporale, cum sensu percipiatur, sed Deus cum sit simplex, est oino incorporealis: si ergo ad Deum non spectat visibiliter apparere: ergo si visibiliter mittit missio visibilis non apparetio. Si dicas, quod non apparet in se, sed in effectu. Contra, sic apparet in omni creatura, & ubique, & semper; ergo sem hoc visibiliter mittitur in omni creatura semper & ubique, quod stultum est dicere. Item, ubi est missio ibi est manifestatio personæ, ut dicit Aug. sed per solam apparitionem nunquam est manifestatio nisi assistit reuelatio, ergo de ratione missionis visibilis non tantum est apparitio, sed etiam reuelatio, ergo apparitio non est tota ratio.

R E S P. dicendum, quod missio visibilis presupponit missionem tamquam superius, & superaddit differentiam quæ est visibile. Missio autem communiter ut dictum fuit supra in precedenti distinctione, presupponit circa missum emanationem, & superaddit manifestationem. Et quoniam manifestatio emanationis sem quæ attenditur missio, non fit nisi super eum quem spiritus sanctus inhabitat per effectum gratiæ inhabitantis, hinc est quod missio de ratione generali dicit manifestationem emanationis & inhabitationis. Hæc autem differentia visibilis superadueniens missioni, contrahit ipsam quantum ad principale significatum quod est manifestatio, ideo dicit manifestatio nem cum apparitione, siue apparitionem manifestantem personæ emanantis inhabitationem, vel personæ inhabitantis emanationem. Unde concedo quod visibilis missio est apparitio, sed hæc non est tota ratio, sed apparitio in qua manifestatur diuina persona, non tantum ut operans, sed etiam ut

inhabitans, nec tantum ut inhabitans sed etiam ut emanans, quasi ab alio veniens. Per primum excludit apparitionem Dei in qualibet creatura, per secundum apparitionem in ve. te. per tertium apparitionem patris, quia pater non apparuit ut emanans, siue ab alio veniens, filius vero vel scilicet in ve. te. non apparuit ut inhabitans, sed ut se inhabitaturum præmonstrans, unde angelus apparebat in illis creaturis in persona Dei. Et hoc probat Aug. in iij. de tri. dicens, Cõstat similitudine auctoritatis & probabilitate rationis, cum antiquis patribus dicitur Deus apparuisse, voces illas ab angelis esse fictas. Et adducit auctoritates apostoli ad Gal. iij. lex ordinata per angelos. Et ad Heb. ij. si enim quod per angelos dictus est sermo &c. Nec camẽ dico quod ista sit ratio quare non est missus, quia apparitio fiebat ministerio angelico, quia sicut dicit Aug. iij. de tri. probabile est quod illa columna in qua apparuit scilicet, secundum misterium angeli moueretur. Unde idẽ in iij. de tri. in fine dicit, Super hoc aliquid inuenire difficile est, & temere affirmare non expedit. Quomodo tamen ista sine rationali siue intellectuali creatura potuerunt fieri, non video. Et ita patet quod non quilibet apparitio est missio, patet etiam responsio ad duas rationes primas.

A D illud quod obijciatur tertio, quod non fit apparitio, quia Deus est inuisibilis, dicendum, quod apparere est dupliciter vel in se, & sic conuenit corporali, vel in alio, & hoc dupliciter, vel sicut causa in effectu, vel sicut signatum in signo, & hoc tertio modo, missio est apparitio, & sem hunc modum non conuenit omni creaturæ. A D illud quod ultimo obijciatur, quod apparitio non est manifestatio, dicendum, quod cum dicitur missio non est manifestatio, non intelligitur actu sed habitu, quia aliquid sit vel ostendit in quo potest personæ emanatio manifestari, & hoc quidem de se importat apparitio. A D illud quod obijciatur in contrarium, quod præcisẽ sit apparitio, dicendum, quod non accipit totam rationem missionis, quia

Ad opp.

quis mitti non est tantū mente perci-
pi, sed mente percipi, vt ab alio ema-
nans, & in aliquo inhabitans. Simi-
liter ad illud, mitti inuisibiliter, est
manifestari per effectū inuisibilem,
dicendū, q̄ manifestari non dicit to-
tam rōnē. AD illud quod obijcitur,
q̄ in missione spiritus sancti in spe-
cie columbæ non fuit nisi apparitio,
dicendū q̄ quāuis ibi nō fuerit do-
natio spiritus sancti, fuit tamē ma-
nifestatio prius dati, & tunc inhabi-
tantis in Christo, & quiescentis, &
ab alio procedentis, & ita tota & p-
fecta ratio missionis, sed ex hoc non
sequitur, q̄ qualiscūque apparitio
sit missio visibilis, omnis tamen visi-
bilis missio est apparitio &c.

Q V A E S T I O . II.

CONCLUSIO.

Spiritus sancti visibilis missio
utilis fuit ad manifestandum
emanationem & inhabitationem,
secundum sanctificatio-
nis sufficientiam, & plenitu-
dinis redundantiam.

Ad opp.

D quid sit utilis visibilis, & con-
stat, q̄ ad efficiendū
nihil confert, quia
exterior apparitio,
nihil interius ope-
ratur. Quia etiam non sit utilis ad
innotescendum ostenditur sic. Aut
est ad manifestandū personæ alicuius
emanationem, aut inhabitationem.
Non inhabitationē, quia nemo scit
veram odio vel amore dignus sit, &
ita nemo vtrum Deus in eo habitet
cognoscit. Et iterū quæ utilitas est,
est q̄ sciat Deum aduenisse, tamen
cum ignoret permansurū, nulla vi-
detur. Non ad manifestandū alie-
ius personæ emanatione, quia cū illa
noticia omni tempore sit necessaria,
scilicet tempore legis scripte, & nūc,
videtur q̄ & tunc & nunc deberet ef-
fe missio visibilis. Quærit ergo qua-
re solum tempore ecclesie primitiue.
Item quantūcūque appareat in crea-
tura, non innotescit nisi reuelatio-

ad sit, sed cū adesset reuelatio interior,
ventū est ad cognitionem veriorē,
& certiorē quā quæ est a sensu, si er-
go habens cognitionem certam non
indiget occupari circa cognitionem
imperfectā, ergo videtur, q̄ exterior
apparitio omnino superfluat. Item
probatur etiam, q̄ impediatur. Affe-
ctus circa bona visibilia occupatus,
minus surgit ad bona in inuisibilia,
ergo similiter intellectus, ergo si debet
ad perceptionem inuisibilium eleua-
ri, non debet ei fieri q̄ntensio visibi-
lium, q̄ si fiat, videtur potius impedi-
ri quā iuari. Item si missio est ad in-
notescendū, cū triplex sit in nobis vis
cognitiua, scilicet sensus exterior, & imagi-
natio, & intellectus, & s̄m hanc tri-
plicem vim triplex assignetur visio
prophetalis, pari ratione videtur q̄
triplex missio deberet distingui. Præ-
terea cum missio sit ad manifestatio-
nem inhabitationis, & filius inhabi-
tet sicut f. s. quare non est missio vi-
sibilis ad manifestandū illam? Sed cō-
tra, q̄ sit utilis ad innotescendum v-
tā cognitio nra incipit a sensu, ergo
si debemus eleuari ad perceptionem
intelligibilem, congruum & peruite
est quod aliquo modo praxia sit ex-
citatā in sensu per signum. Et hoc est
quod dicit Greg. dum visibiliter Desi
cognoscimus, per hunc in visibilium
&c. Item, sicut miracula ostēdunt di-
uinam potentiam, ita signa diuinam
præsentiam, sed vtile fuit & per neces-
sariū fidē nram manuduci p̄ miracu-
la ad cognitionem diuinæ potentie,
ergo pari ratione per aliqua signa vi-
sibilia ad cognitionem diuinæ præ-
sentie. Item, missio est ad redimendū
hominem perditum, sed homo est p-
ditus secundum naturam visibilem,
& inuisibilem, ergo missio secundum
vtrāq; est utilis. Item, familiarius of-
fert suam præsentiam, qui se offert se-
cundum sensum & intellectum, quam
qui secundum alterum tantum, sed
hoc maxime expediebat homini aue-
so, vt cōueneretur ad Deum, ergo &c.

R E S P. dicendum, quod missio fi-
lij visibilis propriam & maximam ha-
bit utilitatem, sicut patet i. iij. Sed
nunc de spiritu sancto dicendū, quod
eius

Funda-
menta.Grego. in
prat.

- eius missio visibilis utilis est ad manifestandum & emanationem, & inhabitationem, sed non quaecunque inhabitationem, nec in omni genere personarum. Propterea intelligendum quod est inhabitatio duplex. scilicet secundum sanctificationis sufficientiam, & secundum plenitudinis redundantiam. Illa quae est secundum sanctificationis sufficientiam, interius inuisibiliter latet. Quae vero secundum redundantiam, exterius apparet, & ideo talis inhabitatio in signo visibili & exteriori manifestari debet, sicut factum est in apostolis. Similiter intelligendum quod duplex est genus credentium. Quidam enim volunt signa, ut puta sensuales. Quidam intelligentiam querentes, ut puta, iam prouecti. Querentes signa, ut per haec manuducantur ad intelligibilia, propter tales utilis est missio visibilis ad manifestandum inhabitationem plenitudinis redundantis, & hoc personis manuducendis per sensum. Ex hoc patet primum, quare si non fuit missio inuisibilis tempore legis scriptae, quia non erat missio in plenitudine, quoad usque venit plenitudo temporis. Patet etiam quare modo non datur siue mittitur visibiliter, quia iam manuducti sumus ad fidem, unde sicut cessauerunt miracula, ita exteriora signa.
- Quod dicitur, quod nemo scit utrū odio vel amore dignus sit: verum est, nisi Deus dignetur ostendere, & tunc ostendebat, & hoc perutile erat ad fidem, roborandam, & deuotionem excitandam. Ad illud quod obijcitur quod necessaria est aliqua reuelatio, dicendum, quod verum est, nec tamen superfluit apparitio, quia excitat intellectum ad inquisitionem, & sic excitando preparat ad reuelationem, & post reuelationem, excitat ad dilectionem, reuelatio autē & si sit interior, cognitio, tamen adhuc ē viatoris, & ideo non euacuat cognitionem apparitionis.
- Ad illud, quod obijcitur, quod visibilia impediunt affectum, dicendum, quod visibilia possunt dupliciter considerari, vel ut res absolute, vel ut signa, & nunc ducentia in aliud. Primo modo si amentur, vel si considerentur,

retardant intellectum, & affectum. Secundo modo iuuant, & sic est in apparitione visibili, quia ibi confideratur creatura, ut signum, faciens aliud in intellectum venire. Ad illud, quod obijcitur, quare non est triplex genus missionis, scilicet triplex genus cognitionis: dicendum, quod & si cognitio sit de ratione missionis, non tamen quaecunque, vel cuiuslibet, sed inhabitantis. Et quia duplex est modus inhabitandi, ut prae habitum est: ideo tamen est duplex modus mittendi, licet plures sint modi cognoscendi. Vel aliter dicendum, quod Deus in via non cognoscitur, nisi aut in effectu, aut in signo. Si in effectu, cum effectus ille sit gratia gratumfaciens, quae in sola cadit mente, sic est missio inuisibilis. Si in signo, cum signum sit quod offert se sensui, sic est visibilis. Quia vero imaginaria, est earum rerum quarum imagines in interiori sensu exprimuntur, Deus autem non est talis, ideo de eo non est ponere huiusmodi cognitionem. Ad illud, quod ultimo queritur, quare non fuit missio visibilis ad manifestandam inhabitationem filij, dicendum, quod filium inhabitare est dupliciter, aut per gratiam unionis, aut per gratiam sanctificationis. Primo modo non fuit necessaria manifestatio, siue visibilis missio, quia plenissime erat in homine sibi unito, in quo operabatur opera visibilia, in quibus manifestabatur, & ideo non oportebat alia signa visibilia adhiberi. Secundo vero modo non habuit missionem manifestantem inhabitationem talem, quia sanctificatio appropriatur spiritui sancto, unde sufficebat esse missionem visibilem ad manifestandum ipsius inhabitationem, cui sanctificatio appropriatur, cum inhabitatione filij, & spiritus sancti sint indiuisi, manifestato, quod in homine inhabitet. Spiritus scilicet sufficienter ostenditur, quod & filius, &c.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Filius missio visibilis in forma rationali facta, solum fuit ut esset mediatoris manifestatio; s. f. vero in igne, & columbae specie, ut manifestaretur instructor.

VI BVS modis fit missio visibilis. Et accipiuntur diuersi modi ex scripturis. Filius enim visibiliter apparuit in

creatura rationali, ut in hoie, spiritus vero sanctus in irrationali, ut puta in columba, igne, & statu. Queritur ergo de diuersitate horum modorum apparendi, & videtur, quod non fuerunt conuenientes hoc modo. Spiritus sanctus est quae nobilis persona, ut ipsi, ergo in aequae nobili creatura debet manifestari, ut filius. Item, si filius propter assumptionem humanitatis, siue apparitionem in forma serui est minor patre, imo factus minor angelis, ergo multo fortius, s. f. ex apparitione in igne non tamen minor Deo, sed hoie etiam, sed hoc nullo modo congruit, ergo non congruit spiritui sancto apparere in creatura irrationali. Si tu dicas, quod filius apparuit in hoie assumpto, & vnico: spiritus autem sanctus non est colimba vnitus, vel igni. Contra vnio nihil aufert diuinitati, ergo propter vnionem non debet dici minor. Si ergo dicitur minor, hoc est propter apparitionem, ergo &c. Item, videtur, quod s. f. fuit vnitus, quia spiritus sanctus apparebat in illa colimba, & non in alia, & rursus apparebat ipse ibi non alia persona, ergo alio modo erat in illa quam pater, & filius, &c. aliter in illa, quam in alia, sed aliter non potuit esse in illa, quam alia persona quantum ad substantiam, nec quantum ad operationem, quia eadem est substantia, & operatio in trinitate, ergo quantum ad vnionem, ergo &c. Si tu dicas, quod apparuit sicut in signo, tunc quæro, aut illud signum fuit a natura, aut ab institutione. Si a natura, cum

pari ratione, & ois alia columba. Si ab institutione: quæritur quis instituit. Item, filius apparuit visibiliter vno modo tantum, & in vna creatura, quæritur quare non similiter, s. f. & videtur, quod ita deberet esse, quia sicut in filio nulla cadit varietas, imo omnimoda vniformitas, ita & in s. f. ergo debuit apparere tamen in vna specie. Item, filius tamen semel apparuit visibiliter, quia tamen semel est incarnatus non amplius. Queritur ergo vnde hoc est, quod s. f. pluries apparuit, reputata, non tantum semel in igne, sed etiam in specie columbae. Si dicas, quod illa in quibus s. f. apparuit statim esse defecerunt post apparitionem, & ideo oportuit rursus alia fieri: tunc ergo videtur quod nec illa columba fuerit vera, nec ignis, cum tam columba, quam ignis habeat virtutem permanendi, & si hoc in illa apparitione non fuit, tunc ergo non fuerunt vera, sed falsa, & non fuerunt apparitiones, sed prestigia, & illusiones, sicut sunt phantasmata demonum, & aliorum magorum. Vltimo queritur quare tot modis apparuit s. f. & quare in alia specie in capite, quam in membris, ut in Christo, & Apostolis.

R E S P. Dicendum, quod finis impositus necessitatem his, quæ sunt ad finem, ideo modus apparendi sumendus est iuxta finem apparitionis. Apparuit autem filius in carne, ut esset mediator, spiritus vero sanctus, ut doctor. Iohan. 16. Cum venerit de vobis. Ad mediationem autem necessaria est extremorum separatorum concursum, & in vnum vnio, sicut patet, & ideo filius in creatura apparuit, ut vnitus. Ad eruditionem autem ignorantium interuenit signum, ideo s. f. apparuit in creatura, ut signatum in signo. Quoniam ergo nihil est Deo perfectius vniuersale nisi beatificabile, & hoc solum est substantia rationalis, ideo filius in sola substantia rationali apparuit. Quia vero vsui significationis puræ, conuenit creatura irrationalis magis, quam rationalis, ne forte crederetur vnica, non tamen significans: ideo s. f. apparuit in creatura irrationali, quæ aliquo modo haberet rationem significandi.

Ad opp.

Fundamenta.

significandi, & exprimendi, sicut status significat spirationem, ignis vero dilectionem. Rursus, quoniam ad perfectam mediationem requiritur, quod mediator sit vnus, & quod vnio sit inseparabilis: filij apparitio singularis fuit & indiuisibilis. Sed e contra, quia non potest. scilicet. perfecte significari in vno signo, ideo oportuit per plura: & ideo filius vno modo apparuit, sed. scilicet. pluribus. His visis facile est respondere ad obiecta.

- 21 Nam ad illud, quod primo obijciunt quod æque nobilis est persona. scilicet. dicendum, quod nihil facit ibi nobilitas apparentis, sed finis apparitionis, quia ille ut mediator, iste ut eruditior, siue doctor, ideo filius, ut in homine assumpto. scilicet. ut in creatura, & signo. A D illud quod obijciunt, quod scilicet. debet dici minor, sicut & filius; dicendum, quod minoritas illa non dicitur de filio ratione diuinitatis, sed ratione vnionis, & cõionis idiomaticum, quia filius factus est homo passibilis, sed. scilicet. non est factus columba.
- 23 A D illud quod obijciunt, quod est vnitus columbarum, dicendum, quod est vnio secundum veritatem, & est vnio secundum intentionem, primo modo vniuntur illa, que vniuntur in natura, vel persona, secundo modo vniuntur significatum, & signum, & hoc modo vnita est persona. scilicet. illis formis in quibus apparuit. Si autem quæretur unde veniebat talis vnio, dicendum, quod dispositiue a proprietatibus creature in quibus nata erat persona. scilicet. declarari, sicut statim spiritus: ignis amoris, columba donum propter fecunditatem. Sed completiue veniebant hæc a diuina ordinatione, quæ ordinauit creaturas ad hoc, non instituendo sed simul formando & instituendo, & ad hoc solum formabat, quia tam columba quam ignis: simul cum apparitione etiam incepit & desijt. Ex hoc patet quod scilicet. non tantum semel apparuit, sed pluries, filius autem non,

quia columba & ignis statim post apparitionem esse desierunt, non autem homo. Ex hoc patet etiam, quod si columba illa, & ignis essent verum corpus, tamen nec columba fuit vera columba, quia statim desijt, sed similiter do columbarum. Similiter nec ignis. verum ignis, quia non comburebat. Nec tamen ibi erat aliqua illusio, quia non erat ibi aliqua falsitas in significando. Offerebatur enim sensui ad significandum quod vere ibi erat, & quia magis attendebatur ratio significandi, quam existendi, ideo tamdiu durauit quamdiu significare potuit, vel officium signi impleuit. Et quia eadem vi formata est columba, mota, & conseruata, statim ut vis illa desijt mouere, columba & ignis desijt esse.

26 A D illud quod vltimo quæritur, quare tot modis apparuit scilicet. dicendum quod apparitio scilicet. fuit ad manifestandam plenitudinem redundantiam, ut prius habitum est, & quoniam redundantia potest esse triplex, ideo tribus modis apparuit. potest enim esse hæc plenitudo per redemptionem, & ita fuit in Christo, & hæc est perfecta gratia per omnem modum. Ideo in Christo apparuit in columba, quia erat pretium redemptionis primogenitorum, & erat animal integrum & perfectum. Potest etiam esse per virtutis influentiam quantum ad sensum & motum, & hoc mediantibus sacramentis, & hæc plenitudo est in sacerdotibus, & ideo datus est eis scilicet. in specie status. Ioh. xx. Insufflanit in eos dicens. Accipite spiritum, quorum remis. peccata &c. Potest etiam tertio modo esse per cognitionis administrationem siue doctrinam, & hæc plenitudo est in apostolis & doctoribus, & ideo scilicet. apparuit eis in linguis igneis. Ex his patet responsio, & sufficientia modorum apparendi, & obiectorum.

243

DISTINCTIO XVII.
DE MISSIONE SPIRITVS SANCTI,
qua inuisibiliter mittitur.
DISTINCT. XVII.

IAM nunc accedamus ad assignandā missionē spiritus sancti, qua inuisibiliter mittitur in corda fidelium. Nā ipse spiritus sanctus, qui Deus est, ac tertia in Trinitate persona (vt supra ostēsum est) à patre, & filio, ac semet ipso temporaliter procedit, id est, mittitur, ac donatur fidelibus. Sed quæ sit ista missio siue donatio, vel quō fiat, considerandū est.

Præmittitur quiddam ad hanc ostensionem necessarium, scilicet quod spiritus sanctus est charitas, qua diligimus Deū & proximum.

HOC autē vt intelligibilius doceri, ac plenius perspicui valeat, præmittendum est quiddam ad hoc valde necessarium. Dictū quidem est supra, & sacris auctoritatibus ostensum, quod spiritus sanctus amor est patris, & filij, quo se inuicem amant, & nos. His autē addendum est, quod ipse idem spiritus sanctus est amor, siue charitas, qua nos diligimus Deum, & proximū: quæ charitas cum ita est in nobis, vt nos faciat diligere Deū & proximū, tunc spiritus sanctus dicitur. mitti vel dari nobis: & qui diligit ipsam dilectionē qua diligit proximum, in eo ipso Deum diligit: quia ipsa dilectio Deus est, id est, spiritus sanctus.

Auctoritatibus ita esse confirmat.

NE autem in re tanta aliquid de nostro influere videamur, sacris auctoritatibus quod dictum est corroboremus. De hoc Augustinus in 8. lib. de Trin. ait, Qui proximum diligit, consequens est vt ipsam præcipue dilectionē diligat. Deus autē dilectio est: consequens ergo est, vt præcipue Deum diligat. Itē in eodē, Deus dilectio est, vt ait Ioannes Apostolus: Vt quid ergo imus & currimus in sublimitia celorum, & ima terrarū, quærentes eū qui est apud nos, si nos apud eum esse velimus? Nemo dicat, non noui quid diligā, diligat fratrem, & diligat eandem dilectionē. Magis enim noui dilectionem qua diligit, quā fratrem quē diligit. Ecce iam potes notiorē Deum habere, quā fratrem. Plane notiorē, quia præsentiorē, quia interiorē, quia certiorē. Amplectere dilectionem Deum, & dilectione amplectere Deū. Ipsa est dilectio, quæ omnes bonos angelos, & omnes Dei seruos consociat vinculo sanctitatis. Quanto ergo saniores sumus à tumore superbiæ, tātō sumus dilectione pleniores: & qua nisi Deo, plenus est, qui plenus est dilectione? His verbis satis ostendit Aug. quod dilectio ipsa qua diligimus Deum vel proximum, Deus est. Sed adhuc apertius in eodē libro subdit, Dilectionem quantum commendat Ioannes Apostolus, attendamus. Qui diligit, inquit, fratrem, in lumine manet, & scandalū

Cap. 7
Circum medium.

1. Ioan. 4

Aug. libr. prædicto c. 7. & 8.

1. Ioan. 2
Libro 8
c. eisdem.

in eo non est. Manifestū est quod iustitiam perfectionem in fratris dilectione posuerit. Nam in quo scandalum nō est, utique perfectus est. Et tamen videtur dilectionem Dei tacuisse: quod nunquā faceret, nisi quia in ipsa fraterna dilectione vult intelligi Deum. Apertissime enim in eadem epistola paulo post ait ita: Dilectissimi diligamus inuicem, quia dilectio ex Deo est: & omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cognouit Deum. Qui non diligit, non cognouit Deum, quia Deus dilectio est. Ista contextio satis aperte declarat eandem ipsam fraternam dilectionē (nam fraterna dilectio est, quā diligimus inuicē) non solum ex Deo, sed etiam Deū esse, tanta auctoritate pradicari, scilicet Ioannis. Cū ergo de dilectione diligimus fratrem, de Deo diligimus fratrem: nec fieri potest ut eandem dilectionem non precipue diligamus, quā fratrem diligimus, quoniam Deus dilectio est. Item, Qui non diligit fratrem, non est in dilectione: & qui non est in dilectione, non est in Deo, Paulū inquit quia Deus dilectio est. Ecce aperte dicit, fraternam dilectionem fieri in c. 2 Deum esse.

Quod fraterna dilectio cum sit Deus, non est pater vel filius, sed tantum spiritus sanctus.

C V M autem fraterna dilectio sit Deus, nec pater est, nec filius, sed tantū spiritus sanctus, qui proprie in Trinitate dilectio vel charitas dicitur. Vnde Aug. in 15. li. de Tri. Si in donis Dei nihil est maius charitate, & nullum est maius donum Dei quam spiritus sanctus, quid consequentius est, quam ut ipse sit charitas, quæ dicitur & Deus, & ex Deo? Ita enim ait Ioan. Dilectio ex Deo est. Et paulo post, Deus dilectio est. Vbi manifestat eam se dilectionem dixisse Deum, quam dixit ex Deo. Deus ergo ex Deo est dilectio.

Ca. 19. cir Item, in eodem Ioannes volens de hac re apertius loqui, In hoc, inquit, cognoscimus quia in ipso manemus, & ipse in nobis, quia de spiritu suo dedit nobis. Spiritus itaque sanctus, de quo dedit nobis, facit nos in Deo manere, & ipsum in nobis, hoc autē facit dilectio. 1. Ioan. 4. b. Ipse est ergo Deus dilectio. Ipse igitur significatur ubi legitur, Deus. Eodem c. dilectio est. Ex his ergo apparet, quod spiritus sanctus charitas est.

Quod non est dictum per causam illud, Deus charitas est, sicut illud: Tu es patientia mea, & spes mea.

S E D ne forte aliquis dicat illud esse dictum per expressionem causæ, Deus charitas est, eo scilicet quod charitas sit ex Deo, & non sit ipse Deus: sicut dicitur, Deus nostra patientia est, & spes: & non quod ipse sit ista, sed quia ista ex Deo sunt: occurrit Aug. ostendens hoc non esse dictum per causam, sicut ista, in 15. lib. de Trin. dicens, Non dicturi sumus charitatem non propterea esse dictum Deum, quod ipsa charitas sit vlla substantia, quæ Dei digna sit nomine, sed quod donum sit Deus: sicut dictū est de Deo, Tu es patientia mea. Non utique ideo dictum est, Tu es patientia mea, quod Dei substantia est nostra patientia, sed quia ab ipso nobis est. Vnde alibi: Ab ipso est

so est patientia mea. Hunc enim sensum facile refellit scripturarū ipsa locutio. Tale est enim, Tu es patientia mea: quale est, Domine spes mea: & Deus meus misericordia mea: & multa similia. Nō est autem dictum, Domine charitas mea, aut tu es charitas mea, aut Deus charitas mea: sed ita dictum est, Deus charitas est, sicut dictū est, Deus spiritus est. hoc qui non discernit, intellectum a domino, non expositionem quærat a nobis. Non enim apertius quicquam possumus dicere: De^o ergo charitas est. Ex prædictis clarescit, quod spiritus sanctus charitas est, quā diligimus Deum & proximum, yn de facilius est nobis ostendere quomodo spiritus sanctus mittatur, siue detur nobis.

Quomodo spiritus sanctus mittatur, vel detur nobis.

TVN C. n. mitti vel dari dicitur, cum ita in nobis est, vt faciat nos diligere Deum & proximum: per quod manemus in Deo, & Deus in nobis. Vnde Aug. hunc missionis modum insinuans in 1° lib. de Trin. ait, Deus spiritus sanctus qui procedit ex Deo, cum datus fuerit homini, accendit eum ad diligēdum Deum & proximū, & ipse dilectio est. Non enim habet homo vnde diligit Deum, nisi ex Deo. Ecce quomodo datur, vel mittitur nobis spiritus sanctus, secundum quod dicitur datum, siue donum. Quod donum commendat Aug. explanans apertius quomodo detur, in eodem libro. Dilectio, inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris, vt ait Apostolus, per spiritum sanctum qui datus est nobis. Nullum est isto dono Dei excellentius. Solum est quod diuidit inter filios regni, & filios perditionis. Dantur & alia per spiritum munera, sed sine charitate nihil profunt. Nisi ergo tantum impariatur cuiquam spiritus sanctus, vt eum Dei & proximi faciat amatorem, a sinistra non transferetur ad dexteram. Neque spiritus sanctus proprie dicitur donū, nisi propter dilectionem: quam qui nō habuerit, & si loquatur omnibus linguis, & habuerit prophetiam, & omnem scientiam, & omnem fidem, & distribuerit omnem substantiam suam, & tradiderit corpus suum ita vt ardeat, non ei prodest. Quantum ergo bonū est, sine quo ad æternam vitam neminem tāta bona perducunt? Ipsa vero dilectio vel charitas (nam vnus rei nomen est vtrūque) pducit ad regnum. Dilectio ergo, quæ Deus est, proprie ex Deo est, spiritus sanctus est, per quem diffunditur in cordibus nostris Deus charitas, per quam nos tota inhabitat trinitas. Quocirca rectissime spiritus sanctus, cum sit Deus, vocatur etiam donū Dei. Quod donum proprie quid nisi charitas intelligendum est, quæ perducit ad Deum, & sine qua quodlibet aliud Dei donum non perducit ad Deum? Ecce hic aperitur quod supra dictum erat, scilicet quod charitas sit spiritus sanctus, & donum excellentius: & quomodo hoc donum id est, spiritus sanctus detur nobis, scilicet cum ita impartitur alicui, id est ita habet esse in aliquo, vt eum faciat Dei &

Q 3 proximi

1. Ioā. 4. c.
Ioan. 4. c.

Cap. 19.

Idem vbi
supra ca.
17. & 18.
Rom. 5.

Math. 25
Quo spūs
sanctus de
tur hic no
tatur.

proximi amatorem. Quod cum facit, tunc dari dicitur siue mitti alicui: & tunc ille dicitur proprie habere spiritum sanctum.

Vtrum concedendum sit, quod spiritus sanctus augeatur in homine, vel magis vel minus habeatur vel detur.

HIC quæritur, si charitas spiritus sanctus est, cum ipsa augeatur & minuatur in homine, & magis & minus per diuersa tempora habeatur, vtrum cōcedendū sit, q̄ spiritus sanctus augeatur, vel minuat in homine, vel magis & minus habeatur. Si enim in homine augetur, & magis vel minus datur & habetur, mutabilis esse videtur, Deus autem omnino immutabilis est. Videtur ergo, q̄ vel spiritus sanctus non sit charitas, vel charitas non augeatur, vel minuat in homine. Item, charitas & nō habenti datur vt habeat, & habenti, vt plenius habeat. Si ergo spiritus sanctus charitas est, & non habenti datur vt habeat, & habenti vt plenius habeat. Sed quomodo datur non habenti, cū ipse vt Deus sit vbique, & in omnibus creaturis totus? & quomodo plenius datur vel habetur sine sui mutatione?

An spiritus sanctus detur habenti, & non habenti.
Luc. 19.
Hic ponit illi dubij solutionē.
Psal. 63.
In antiphonis quō habet Cassiodori

Responsio ad primam quæstionem.

HIS itaque respondemus, dicentes q̄ spiritus sanctus siue charitas penitus immutabilis est, nec in se augetur vel minuitur, nec in se recipit magis, vel minus: sed in homine, vel potius homini augetur & minuitur, & magis, vel minus datur vel habetur. Sicut Deus dicitur magnificari & exaltari in nobis, qui tamen in se nec magnificatur, nec exaltatur. Vnde Propheta, Accedat homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Super quē locum ait auctoritas, Deus non in se, sed in corde hominis grandescit. Si ergo spiritus sanctus homini datur, & datus amplius datur, id est, augetur, & magis & minus habetur: & tamen immutabilis existit.

Responsio ad secundam.

CVM QVAE vbique sit & in omni creatura totus, sunt tamen multi qui eum non habent. Non enim omnes spiritum sanctum habent, in quibus est: alioquin & irrationabiles creaturæ haberent spiritum sanctum, quod fidei pietas non admittit.

Auctoritate confirmat vtrāque responsionem.

Hic ponit confirmationē prædictæ conclusionis.
Tomo 9
Trac. 74.
super illo.
Si diligitis me &c.
4. Reg. 3

VT autem certius fiat quod diximus, auctoritate cōfirmemus. Quod spiritus sanctus magis ac minus percipiat & homini augeatur, & non habenti detur, & habenti vt plus habeatur, Aug. ostendit super Ioannem dicens. Sine spiritu sancto constar nos Christū non diligere, & eius mandata seruare non posse: & id nos posse atque agere tanto minus, quanto illum percipimus minus: tanto vero amplius, quanto illum percipimus amplius. Ideoq; nō solum non habenti, verum etiam habenti non incassum promittitur. Nō habenti quidem, vt habeatur: habenti autem, vt amplius habeatur.

tur. Nam si ab alio minus, & ab alio amplius non haberetur, sanctus Heliseus sancto Helie non diceret, Spiritus qui est in te, duplo sit in me. Christo autem qui est Dei filius, non ad mensuram datus est spiritus. Neque enim sine gratia spiritus sancti est mediator Dei & hominum homo Christus, & enim est unigenitus Dei filius æqualis patri, non est gratiæ, sed naturæ. Quod autem in unitatem personæ unigeniti assumptus est homo gratiæ est, non naturæ. Ceteris autem ad mensuram datur, & datus additur, donec unicuique pro modo suæ perfectionis propria mensura compleatur. Ecce expressè habes, & spiritus sanctus magis & minus datur vel accipitur, & homini datus augetur, & habenti & non habenti datur, quia spiritus sanctus est charitas, quæ non habenti datur, & in habente augetur & proficit. Imo, ut verius & magis proprie loquar, homo in ea proficit, & deficit aliquando: & tunc ipsa dicitur proficere vel deficere: quæ tamē nec proficit, nec deficit in se, quia Deus est. unde Aug. in homil. 9. super epistolā Ioan. ait. Probet se quisque, quātū in illo profecerit charitas, vel potius quātū ipse in charitate profecerit. Nam si charitas Deus est, nec deficit, nec proficit. Sic ergo in te proficere dicitur charitas, quia tu in ea proficis. Ecce quomodo intelligendum sit, cum dicitur spiritus sanctus augeri in nobis, quia nos in eo scilicet proficimus, sic & alia huiusmodi.

Ioan. 3
1. ad Ti. 3.

Tomo 9.
Traç. 9
In principio eiusdē

Quod aliqui dicunt spiritum sanctum non esse charitatem, quā diligimus Deum & proximum.

SUPRA dictum est, quod spiritus sanctus charitas est patris & filij, quæ se inuicem diligūt & nos: & ipse idem est charitas quæ diffunditur in cordibus nostris, ad diligendum Deum & proximum. Horum alterum omnes catholici concedunt, scilicet & spiritus sanctus sit charitas patris & filij. Quod autem ipse idem sit charitas, quā diligimus Deum & proximum, à plerisque negatur. Dicunt enim, Si spiritus sanctus charitas est patris & filij & nostra, eadem ergo charitas est, quā Deus diligit nos, & quā nos diligimus eum. Hoc autem sanctorū auctoritates negare videntur. Dicit. n. Aug. in li. de Spiritu & litera, Vnde est dilectio, nisi vnde & ipsa fides, id est, à spiritu sancto? Nō esset. n. in nobis, nisi diffunderet in cordibus nostris per spiritū. Charitas autē Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non quā nos ipse diligit, sed quā nos facit dilectores suos. Sicut iustitia Dei dī, quā nos iusti eius munere efficiimur: & domini salus, quā nos saluat, & fides Christi, quā nos fideles facit. His verbis videtur monstrari distinctio inter charitatem, quā nos Deus diligit, & quā nos diligimus. Et sicut iustitia nostra dicitur Dei, nō quod ipse sit ea iustus, sed quia ea nos iustos facit: similiter, & fides, & salus: sic videtur dicta Dei charitas, quæ est in nobis, non quod ipse ea diligat, sed quia ea nos diligere facit. De hoc etiam idē Aug. in lib. 15. de Tri. ait, Cum Iohannes commemorasset Dei dilectio-

Hac di. li.
cap. 1
Rom. 5

Auctoritates quæ videntur pro eis facere.

Tomo 3
cap. 23. in fine cap.

Cap. 17
1. Ioan. 4.

Q. 4. nem,

Ex verbis
auctorita-
tum argu-
mentando
procedit.

nem, non quia nos eum, sed quia ipse dilexit nos, & misit filium suum liberationem pro peccatis nostris. Ecce & hic videtur manifeste diuidere dilectionem, quia nos diligimus Deum, ab ea, quia ipse diligit nos, Si ergo, inquit, spiritus sanctus dilectio est, quia Deus diligit, & quia nos diligimus, duplex dilectio est, imo duo diuersa est, quod absurdum & a veritate longe est. Non est ergo dilectio, quia diligimus, sed quia Deus tantum diligit nos.

Responsio ad prædicta determinans auctoritates.

De spiritu
& litera.
Cap. 12

His respondemus prædictarum auctoritatem verba determinantes hoc modo. Charitas dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non quia ipse nos diligit, sed quia nos diligere facit, &c. His verbis non diuiditur, nec diuersa ostenditur charitas, quia Deus nos diligit ab ea quia nos diligimus: sed potius cum sit vna, & eadē charitas, & dicat ipsa Dei charitas, & diuersis de causis, & rationibus Dei charitas appellari in scriptura ostenditur. Dicitur enim Dei charitas, vel quia Deus ea diligit nos, vel quia nos ea suos dilectores facit.

Determinatio primæ auctoritatis.

Rom. 5

CVM ergo ab Apostolo dicitur charitas Dei diffundi in cordibus nostris, non est dicta charitas Dei quia diligit nos, sed quia facit nos diligere: id est, nō ibi appellatur charitas Dei, eo quod Deus nos ea diligit, sed eo quod nos ea sui dilectores facit. Et quod ea ratione possit dici charitas Dei, quia nos ea diligere facit, ex simili genere locutionis ostenditur: sicut dicitur iustitia Dei, quia nos iustificat: & domini salus, quia nos saluat: & fides Christi, quia nos fideles facit.

Phil. 18
Phil. 23
Galat. 3

Determinatio secundæ.

Ex lib. 16
de Trinit.
Cap. 17

SIMILITER, & aliam exponimus auctoritatem, vbi ait dilectionem Dei commemorari, non quia nos eum, sed quia ipse dilexit nos: ac si diceret, commemorat dilectionem Dei, non secundum quod ea nos diligimus Deum, sed secundum quod ipse ea diligit nos.

Aliud obiciunt.

Lib. de spi-
ritu & li-
ter. cap. 12. in
tomo 3.
Responsio.
Dist. 12.

SE D. aliud est, inquit, quod magis vrget. dixit enim supra Aug. quod dilectio est a spiritu sancto, a quo fides. Sicut ergo fides nō est spiritus sanctus a quo est, ita nec charitas. Quomodo ergo spiritus sanctus est, si ab ipso est? Nam si ab ipso est, & ipse est, ergo spiritus sanctus a seipso est. Ad quod dicimus, Spiritus sanctus quidē in seipso non est, sed tamen a seipso datur nobis, vt supra dictum est. Datur enim seipsum nobis spiritus sanctus. Et ex hoc sensu dictum est, quod charitas ab ipso, est in nobis, & tamen ipsa spiritus sanctus est, Fides autem est a spiritu sancto, & non est spiritus sanctus, quia donum, vel datum solummodo est, non Deus dans.

Quod alias inducunt rationes, & auctoritates ad idem probandum.

ALIAS quoque inducunt rationes ad idem ostendendum: scilicet.

¶ *charitas non sit spiritus sanctus, quia charitas affectio mentis est, & motus animi: spiritus sanctus vero non est affectio animi, vel motus mentis, quia spiritus sanctus immutabilis est, & increatus: non est ergo charitas.*

Quod charitas est motus, vel affectio animi.

QUOD autem charitas sit affectio animi, & motus mentis, auctoritatibus confirmant. Dicit enim August. in 3. lib. de doct. Christiana. Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se, ac proximo propter Deum. Idem in lib. de moribus ecclesie catholice: tractans illud verbum apostoli, Nec mors, nec vita, poterit nos separare a charitate Dei, Charitas Dei, inquit, hic dicta est virtus, quæ animi nostri rectissima affectio est, quæ coniungit nos Deo, quia eum diligimus. Ecce his verbis exprimitur, quod charitas est affectio & motus animi, ac per hoc non videtur esse spiritus sanctus.

Cap. 10

Cap. 12
Rom. 8

Responsio determinans auctoritates.

AD quod dicimus, hoc ita dictum esse, sicut dicitur Deus est spes nostra, & patientia nostra, quia facit nos sperare, & pati. Ita charitas dicitur esse motus, siue affectio animi, quia per eam mouetur, & afficitur animus ad diligendum Deum. Non autem mireris si charitas, cum sit spiritus sanctus, dicatur motus mentis, cum etiam in lib. Sap. dicatur de spiritu sapientie, Qui attingit a fine usque ad finem, qui est actus mobilis, certus, incoquinatus. Quod non ideo dicitur, quia sapientia sit mobile aliquid vel actus aliquis, sed quia sui immobilitate omnia attingit, non locali motu, sed ut ubique semper sit, & nusquam inclusa teneatur. Sic ergo charitas dicitur motus animi, non quia ipsa sit motus, vel affectio, vel virtus animi, sed quia per eam, quasi esset virtus afficitur mens, & mouetur. Sed si charitas spiritus sanctus est, qui operatur in singulis prout vult, cum per eum mens hominis afficiatur, & moueatur ad credendum, vel sperandum, & huiusmodi, sicut ad diligendum: quare non sic dicitur charitas, motus, vel affectio mentis ad credendum, vel sperandum, sicut ad diligendum? Ad quod sane dici potest, quia alios actus, atque motus virtutem operatur charitas, id est, spiritus sanctus in mediantibus virtutibus, quarum actus sunt: ut porem actum fidei, id est credere fide media, ut actum spei, id est, sperare media spe. Per fidem enim, & spem predictos operatur actus. Diligendi vero actum per se tantum, sine alicuius virtutis medio operatur, id est, diligere. Aliter ergo hunc actum operatur, quam alios virtutum actus. Ideoque differenter de hoc, & de alijs loquitur scriptura, quæ istum specialiter charitati tribuit. Est ergo charitas vere spiritus sanctus. Vnde Aug. præmissum verbum Apostoli tractans in eodem lib. charitatem dicit esse bonum, quo nil melius est: & per hoc ipsam esse Deum significat.

1. Cor. 13

De mori.
h. ecclesia
Cap. 11
Rom. 8
1. Cor. 12
Tomo 9
Tracta. 74
circa expo
sitione il
lius.

significat, dicens: Si nulla res ab eius charitate nos separat, quid esse non solum melius, sed etiam certius hoc bono potest? Ecce dicit, quia charitate nihil melius est. Charitas ergo spiritus sanctus est, qui Deus est, & donum Dei, siue datum, qui diuidit singulis fidelibus dona, nec ipse diuidit, sed indiuisus singulis datur. Vnde Aug. ubi Iohannes dicit non ad mensuram Christo dari spiritum, ait. Ceteris vero diuiditur, non quidem ipse spiritus, sed dona eius.

An concedendum sit quod per donum dentur dona.

Nō enim
ad mensu-
ram dat
Deus spi-
ritum.

HIC queritur, cum spiritus sanctus, per quem diuiduntur dona, ipse sit donum, utrum concedendum sit quod per donum diuidantur, ac dentur dona? Ad quod dicimus, quia per donum quod est spiritus sanctus, singulis propria diuiduntur, & ipsum communiter omnes boni habent. Vnde Aug. in 15. li. de Tri. ait, Per donum, quod est spiritus sanctus, in commune omnibus membris Christi multa dona, quæ sunt quibusque propria, diuiduntur. Non enim singuli quique habent omnia, sed hi illa, alij alia: quamuis ipsum donum, a quo cuique propria diuiduntur, omnes habent: id est, spiritum sanctum. Ecce aperte dicit, per donum dona donari.

De indiuisibili s. s. missione.

DISTINCTIO XVII.

Iam nunc accedamus ad assignandam missionem spiritus, quæ visibiliter &c.

Exposi.

Dinisor

TERMINATA pars in qua magister egit de processione s. s. visibili in hac parte agit de indiuisibili. Et diuidit hæc pars in duas. In prima determinat Magister s. s. indiuisibilem missionem secundum suam opinionem. In secunda vero quia sua opinio habuit multos impugnatores, ponit opinionis suæ defensionem ibi. Hic queritur si charitas s. s. est. Prima iterum pars habet duas. In prima missionem s. s. indiuisibilem notificat. In secunda confirmat ibi. Ne autem in re tanti aliquid de nostro &c. Item, prima pars in qua notificat habet duas, in quarum prima prædicat suam intentionem, ibi. Iam nunc accedamus ad assignandam. In secunda supposito, quod spiritus sanctus, sit amor quo diligimus Deum, & proximum, ostendit ipsum

indiuisibiliter mitti, quando in nobis efficit hunc effectum, & hoc facit ibi. Hoc autem intelligibilius &c. Similiter secunda pars in qua positionem suam confirmat habet quatuor partes. In prima ostendit, quod amor quo diligimus Deum, est similiter amor quo diligimus proximum. In secunda vero ostendit, quod amor ille proprie est spiritus sanctus, ibi. Cum autem fraterna dilectio sit Deus &c. In tertia ostendit, quod spiritus sanctus est charitas non casualiter, sed essentialiter & formaliter loquendo, ibi. Sed ne forte aliquis dicat illud dictum. Quarto & ultimo ostendit tanquam manifestatum iam, quod spiritus sanctus, & tunc mitti indiuisibiliter quando nos facit Dei & proximi dilectores, ibi. Ex prædictis clarescit, quod spiritus sanctus charitas.

Qui proximum diligit, consequens est ut ipsam dilectionem diligit.

Videtur ista consequentia non valere. Dub. 1. Quamuis enim possibile sit dilectionem diligi, non tamen est necesse quod

quod aliquis diligit eam: multa enim frequenter amamus, quæ nolumus, amare. Item, dubitat de ista consequentia: qui diligit dilectione consequens est, ut Deum diligit. Quia, aut intelligit de increata, aut creata. Si de creata, nihil valet, diligit quod creatum, ergo increatum. Si de increata, tunc in nullo concordat cum priori sententia: quia dilectio qua diligit proximum, est dilectio creata.

Respon.

dicendum, quod utraque consequentia bona est in proposito. Quidam enim est amor in quo non est quietatio, nec delectatio, nec complacentia: reputa ille qui est ex pronitate corruptionis, cui ratio obstitit. Quidam vero est amor qui est cum delectatione, complacentia, & quietatione, & in tali amore non est tantum acceptio rei amate, immo et ipsius amoris, & talis amor est charitas, & ideo sequitur, qui amat proximum, amat dilectionem, id est acceptat. Sed quoniam bene sequitur, qui acceptat aliquid ex se, multo magis acceptat illud in quo inuenitur ratio dilectionis, si dilectio eo ipso quo dilectio acceptatur, maior dilectio magis acceptatur. Cum ergo dilectio nostra sit dilectio exemplata, & dilectio diuina ut exemplar omnis rectæ dilectionis, & in illa est prima, & summa ratio omnis acceptionis: hinc quod sequitur, quod qui diligit dilectione, diligit Deum. Vnde Augustinus arguit ex hac suppositione, quod prima ratio acceptionis est in dilectione exemplata, non exemplata, & ex hoc patet secunda.

Ecce iam potes notiozem Deum habere quam fratrem.

Dub. 2

Videtur hoc falsum: quia j. Thim. vj. dicitur de Deo quod lucem habitat inaccessibilem. Præterea de fratre nouit quid est, de Deo vero non nouit quid est, sed si est: ipse autem non loquitur quantum ad cognitionem si est.

Respon.

Dicendum est, quod aliquid magis certitudinaliter cognosci, est dupliciter, quia certitudo cognitionis est secundum præsentiam, aliquid autem præsens est dupliciter

aut quantum ad rationem cognoscendi, aut quantum ad substantiam cognoscibilis. Quantum ad substantiam Deus est præsentior cuilibet rei, quā aliqua alia res, quantum autem ad rationem cognoscendi hoc est dupliciter. Aut a parte cognoscibilis sicut sol est præsentior æquo, & tamē æquus est absens lumini, sic Deus est præsentior quam frater. Si autem a parte cognoscentis, sic præsentior est frater, quia præsens est oculis carnis, quorum cognitio viget secundum statum præsentem.

Aliiter potest dici, quod præsentius est aliquid dupliciter in ratione cognoscibilis, vel secundum effectum, vel secundum se. Secundum se, notior est frater, secundum effectum, nocior est Deus. Quia effectus diuinus qui est dilectio, intrat ipsam animam, & ei est præsens, & magis cognoscitur quam frater.

Qui diligit inquit fratrem in lumine manet.

Videtur hoc verbum. j. Iohan. ij. possum improprie dictum, quia lumen respicit cognitionem, sicut calor affectionem, ergo magis deberet dicere, manet in calore, quam manet in lumine. Respon. dicendum, quod luminis est manifestare. Manifestare autem aliquid alicui est dupliciter, aut sicut viam cognoscendorum, aut sicut viam agendorum. Primum est per scientiam, & contra illud lumen opponitur tenebra ignorantie simplicis. Secundum est per gratiam. Vnde. j. Iohannis. ij. vnctio docebit vos de omnibus, & contra illud est tenebra malicie, siue peccati, & de hoc lumine, & de his tenebris loquitur beatus Iohannes, quod patet in textu. Et Ecclesiastici xi. Error, & tenebre peccatoribus concreta sunt. & quoniam charitas semper est cum gratia, alia virtutes non, ideo dicitur: Qui amat manet in lumine, per appropriationem.

Si in donis Dei nihil est maius charitate &c.

Videtur dicere falsum, quia sapientie

Dub. 9

Respon.

Dub. 4
Iohann

2. de Tri.
cap. 3.

donum ponitur excellentissimum inter omnia dona, vel si idem est charitas & sapientia, charitas non retinet prerogativam inter dona. Item, quæritur de consequentia, si charitas est precipuum inter dona Dei, & nullum maius est quam s. s. ergo s. s. est charitas. Aut ergo loquitur de charitate creata, aut increata. Si de increata, tunc ergo probat idem p. idem: Si de creata, tunc nulla videtur consequentia: quia non valet, quod si creata est charitas maior inter dona creata, quod sit s. s. Respon. dicendum, quod prædicta auctoritas Augustini potest intelligi de charitate creata, & increata & pro utraque habet veritatem. Si de increata, certum est. Si de creata, maximum est inter dona, quia plus habet in se de ratione bonitatis, siue de ipsa bonitate, quam aliquod donum loquendo præcise. Quædam enim dona sūt quæ sunt sine charitate. & hoc quidem certū est, quod minora sunt. Quædam præsupponunt charitatē, velut donum sapientiæ. Charitas enim est quæ datur sensui gustui, ut sapientia bona æterna. Unde sapientia super addit quædam ulteriorem virtutem, quæ habilitat, quæ comparata ad charitatem minus bona est, sed, ut claudicat charitatem, maius donum est ratione eius quod præsupponit, & ita patet quod charitas (præcise loquendo) est excellentissimum donū sapientia vero præsupponendo siue implicando donum charitatis dicitur excellentissimum. Ad illud, quod obijciunt de consequentia, dicendum, quod utroque modo bona est. Si enim intelligatur de charitate increata, sic ipsa est donum primum & precipuum, & s. s. est huiusmodi, ergo oportet, quod ipsa sit s. s. quia quod per superabundantiam dicitur, vni soli convenit. Si autem de charitate creata, tunc consequentia Aug. intelligenda est a parte nominis sic. Si charitas creata est maximum inter dona creata, & s. s. maximum est donorum, ergo melius nominatur nomine doni excellentissimi, quam alio: consequens ergo est ut s. s. sit charitas, sed non creata, imo illa quæ Deus est.

Respon.

Non utique ideo dictum est &c.

Quod Dei substantia est nostra patientia. Videtur male dicere, quia charitas qua nos diligimus Deum, non est ipse Deus, nisi intelligamus quod diligim⁹ exemplariter, vel causaliter: ergo cū simile sit de patientia, videtur quod Aug. male destruit illud simile. Item, cum Deus faciat nos diligētes, si cur patientes, quare non dicitur De⁹ charitas nostra, sicut patientia nostra. Respon. dicendum, quod Deus est charitas & essentialiter, & causaliter. Essentialiter, quia in se amor est. Causaliter, quia in nobis amorem efficit. Sed Deus non est patientia essentialiter, sed solum causaliter, & ideo Scriptura istum diversum modum inveniētem, dicit Deum esse patientiam nostram, & Deum esse charitatē, sine additione. Ratio autem huius est, quod quidā habitus dicuntur incomplectionē, sicut patientia, spes, & huiusmodi, quæ non cadunt in Deo per essentialitatem, sed per causam, quia huiusmodi sunt a Deo. Quidam autē sunt habitus dicentes complementum, & huiusmodi sunt in Deo essentialiter, sicut charitas, & sapientia, & huiusmodi. Notandum autem quod Aug. vult dicere, quod Deus est charitas essentialiter, sed ipse non vult dicere, quod sit charitas nostra essentialiter, sed causaliter, & exemplariter. Quamvis enim omnes virtutes habeant exemplar cognoscitū in Deo, & omnes habent exemplar secundum similitudinem loquā: tamen quædam virtutes non habent sibi correspondens in Deo per omnia, sicut patientia, quæ duo dicit s. passionem, & superferri passionib⁹. Quantum ad primum, non habet in Deo correspondens, sed quantum ad secundum solum. Charitas autem habet amorem sibi in Deo per omnia correspondentem, & amorē nō tantum essentialiter, sed etiā personale: & ideo dicunt auctoritates, quod s. s. est charitas qua diligimus Deum, & ablatius quæ, dicitur habitudinem nō tantum causæ efficientis, sed etiam formæ, non perficiens, sed exemplans.

Dub. 2

Respon.

Solum

Solum est quod diuidit inter filios regni, & filios pditionis.

Dub. 6

Videtur hoc male dicere de dono charitatis, quia aut loquitur de diuisione quantum ad cognitionem, & quantum ad veritatem. Si quantum ad veritatem, hoc falsum est, quia non solum in charitate, sed etiam in fide gratuita, & spediuerunt. Si quantum ad cognitionem, tunc minime diuidit, quia nescitur quis hoc donum habeat. Respon. dicendum, quod omnia dona virtutum possunt esse informia præter charitatem, & quoniam possunt esse informia, possunt esse in iustis, & peccatoribus, & ideo in illis nunquam separatur ab inuicem, sed charitas nunquam potest esse informis, nec esse cum peccato, quia actus eius est diligere propter se, & super omnia, qui remouetur per omne peccatum, & ideo dicit Augu. quod sola charitas distinguit, loquendo de distinctione in vniuersali. Quod obijci tur de fide gratuita, siue formata, concedo, quod distinguit, sed tamen hoc non habet quia fides, sed quia gratuita, & ita ex hoc, quod charitati coniuncta, & sic patet illud.

Et tradiderit corpus suum
ita vt &c.

Dub. 7

Videtur male dicere, quia dominus dicit. Iohannis xv. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat pro ouibus suis &c. ergo si hoc est maximum opus charitatis, impossibile est quod fiat sine charitate. Respon. Aliqui dicunt, quod Apostolus dicit per impossibile: posito enim ad hoc, quod aliquis hanc penam paretur sine charitate pro Christo, adhuc non prodesset sibi. Credo tamen, quod ex industria naturalium, & aliqua gratia gratis data, possent sustinere pro fide Christi mortem eam sine charitate, sicut hereticus sustinet per errorem, & quod dicit dominus, quod illud est summæ charitatis, hoc dicit quantum ad signum, & exteriori ostensionem: signa tamen sunt falsibilia, & ideo non necessario oportet, quod si aliquis mortem sustinet pro

Christo, siue pro eius fide, quod habeat charitatem. credo tamen, quod si aliquis pro Christo sustinet mortem, qui non magnum haberet obicem, quod disponderet se ad gratiæ suspensionem, ita quod daretur sibi charitas.

AD intelligentiam huius partis quatuor queruntur. Primo & principaliter propter positionem Magistri queritur. Vtrum præter donum charitatis increaret, sit ponere donum charitatis creatæ. Et hoc est querere. Vtrum charitas qua diligimus Deum sit s. s. Secundo, dato quod sit creata charitas, queritur. Vtrum illa charitas sit diligenda ex charitate. Tercio, vtrum charitas certitudinaliter possit cognosci ab habente charitatem. Quarto, si possit cognosci ab aliquo non habente.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Et si Deus sit charitas effectiue, & spiritus sanctus appropriate, & ipse spiritus s. amorum vni, sit charitas exemplariter quo Deum diligimus, & affectio, vel motio excitata a s. s. dicatur charitas: ponendus est tamen habitus creatus animæ informans, quæ dicatur charitas formaliter.

QUOD non sit ponere aliam charitatem a creatâ, supposita probatione per auctoritates multas quas adducit Magister in littera, probatur rationibus, & primo rationibus sumptis ab essentia charitatis, quæ est bonitas hoc modo. Nullum accidens est melius substantia rationali, sed charitas est melior animarationali, quia eam facit meliorem, ergo non est accidens, ergo est substantia. Sed constat, quod non irrationalis, ergo rationalis, ergo anima, vel angelus, vel Deus, sed non anima, vel angelus, ergo Deus. Item, nulla bonitas creata æquiualeat beatitudini, sed

Artic.

Ad opp

Respon.

Respon.

sed charitas æquualet beatitudini, quia per charitatem meretur homo, & efficitur dignus vita æterna, siue beatitudine, ergo charitas nō est bonitas creata, ergo &c. Item, omne bonum creatum est bonum per participationem, sed omne bonum alio bono bonum, potest intelligi nō bonū, & sic caderet in ipso malum p̄ diminutionē speciei, modi, & ordinis, ergo, si charitas est bona creata bonitate, potest esse mala, vel siletem intelligi mala, vel etiam fieri informis, quod falsum est. Itē, hoc ipsum ostēditur rationibus sumptis a virtute, sic. Quanto aliquid virtuosius, tanto paucioribus medijs indiget, ergo si aliquid, est potentissimum, nulla alia virtute a se indiget, ergo si spiritus sanctus est potentissimū, & ipse est charitas, ergo seipso nō alio inflammatur affectu ad amorē, nō est ergo ponere charitatem creatam necessario, quā sit habitus. Item, plus distat virtus naturalis a Deo quā voluntas, sed Deus dirigit virtutem naturalem non alio quā sit ipse, ergo si ibi non cadit medium, nec in voluntate cadet, ergo &c. Item, vbi mouet virtus motoris primi semper pre-sens, & non potens errare, superfluit aliam virtutem superaddere, ut puta, si manus esset semper cōiuncta temoni, non oporteret ibi esse aliam virtutē, sed spiritus s. est dirigens, & adiuuans ipsam voluntatē, & est cōiunctus semper, & non potens errare, ergo superfluit aliam charitatem ponere, sed omne superfluum est rescandū, ergo &c. Item, rationibus sumptis ab actu ostenditur illud idē, quia actus charitatis est animā recreare, sed nō minoris virtutis est recreare, quam creare, ergo si creare solum est ab increato, quod est infinite potentia, ergo & recreare, sed hoc propriū est charitatis, ergo est increata. Item, aliquis actus charitatis est vniere, sed nulla creatura per vanitatē vnitur veritati, & omnis creatura vanitas, ergo nulla creatura est medium vniendi Deo, si ergo charitas est medium vniendi, ergo non est vanitas, nec creatura. Item, actus cha-

ritatis est vnūquodque ordinatē diligere, ergo si ordinatē diligere est diligere vnūquodq; sibi cōuenit, cum bonum increatum sit melius creato in infinitum, ergo ipsum magis in infinitum diligibile, ergo si charitas facit Deum diligere vt diligēdus est, charitas facit Deum in infinitum diligere: sed q̄ exit in actum in infinitū est infinitū & increatū, ergo &c. Sed cōtra, charitas est principiū reformādi animam quantum ad potentia voluntatis, sed anima quantum ad alias potentias s. irascibilem, & rationalem reformatur per virtutes creatas, ergo pari ratione & concupiscibilis, sed ei⁹ reformatio est charitas, ergo &c. Item, vbi est reformatio, ibi est conformatio, & informatio, & vbi est informatio, ibi ē aliquid informans, q̄ se habet per modum formæ, sed omnis forma rei creatæ est creata: Deus enim nullius est forma perficiens, ergo &c. Item, charitas est principium vniendi. Vnde Hugo de sancto Viā. Scito anima mea, quod amor est virtus tua: sed omnis vita existens per participationem, in aliquo est ab aliquo informante, ex quo, & viuificabili fiat vnū: sed ex Deo & anima non potest fieri vnū, ergo necesse est ponere in anima aliquam charitatem creatam quæ viuificet. Item, omne quod est in aliquo possibile ad mortem, est in illo per aliquod separabile, sed vita gratia est in anima possibili ad mortem, ergo p̄ aliquod separabile, hoc autem non est Deus, quia impossibile est Dei presentiam separari ab aliquo, ergo est aliqd creatum. Item, charitas est principium gratificandi, sed gratificatio est id in quo distinguitur bon⁹ a malo, iustus ab impio, nō tantum in actu, sed etiā in quiere, vt paruulus & adultus, ergo cum distinctio non sit boni a malo per bonitatem increatam, quia illa omnibus est communis, charitas nō dicit quid commune. Et iterum, cum distinctio quiescentium non sit per actum, vel per vsum, sed habitum, patet quod charitas dicit habitum creatum. Item, charitas est principiū me-

Hanc rō-
rendi, sed nō quia bona facimus, ideo nem acci-
boni

Funda-
menta.

pie Scorus boni sumus, sed magis econuerso charitas prius facit bonum, quam eliciat actum, sed cum aliquis de non bono sit bonus, necesse est aliquid poni in ipso de nouo, & hoc non potest esse ad solutionem huius questionis.

vel incarnatus, & tñ tota trinitas est incarnationem operata: sed tñ solus filius vnitus, sic quāuis tota trinitas faciat vnionem. f. f. cum voluntate, solus tñ. f. f. vnitur voluntati, & ideo solus est charitas. Ratio autem mouens ad ponendum hoc, est auctoritas Apostoli. 2. Corin. 6. Qui ad heret Deo, vnus spūs est. Et etiam mouet eos similitudo. Dicunt enim, quod si cut filius procedit per modum naturę, & ita natura vnitur: sic spiritus sanctus per modū voluntatis, & ideo voluntati vnibilis, & vnitus, & quia voluntas vertibilis est, non sic natura: ideo. f. f. vnitur separabiliter: sed filius inseparabiliter, & ideo longa inferiori modo, q̄ filius, & quibus sic vnitur, seipso facit diligere. Sed hæc positio non potest stare, quia. f. f. non est vnibilis, & præterea si esset vnibilis, aut per naturam, aut per gratiā. Non per naturam, ergo per gratiam, ergo adhuc oportet esse habitū gratiæ disponentem animam ad suspensionem talis vnionis, & ita redit contrarium. Ideo non credo, quod Magister hoc modo fuerit huius opinionis. Et propter hoc aliter dicendum, quod istud quo diligimus Deum, tripliciter est accipere. Aut quo diligimus est affectus, & sic charitas, siue amor est trinitatis, & f. f. appropriate. Aut quo diligimus exemplariter, & sic. f. f. est vnio patris, & filij, & nexus amorum, & vnitas. Ad cuius imitationem charitas nos necit, fm quod dicit Dñs. Iohan. 17. vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Aut quo diligimus formaliter, & sic fm opinionem Magistri est animi affectio. Sed in his omnibus verum dixit, nec errauit, sed defecit, quia præter hoc est ponere charitatem fm cōem opinionem, quæ est habitus creatus animæ informans. Et ratio huius, sumitur a parte essentiae eius, virtutis, & operationis, a parte essentiae, quia charitas est bonitas creature rationalis, ipsam perficiens, & distinguens, & ordinans, & disponens ad vitam æternam, ergo necesse est quod sit formalis perfectio.

Ad illud ergo, quod obicitur primo 12

10 RESP. ad prædictorum intelligentiā est notandū, quod circa hoc, est, & fuit ab antiquo duplex opinio. Quorundam enim vt Magistri, & te quacum suorum est opinio, quod f. f. est essentialiter charitas qua pater & filius diligunt nos, & etiā qua nos diligimus Deum. Et quidā voluerunt dicere quod intellectus huius positionis potest demonstrari per similitudinem. Dicunt enim, quod sicut lux tripliciter potest considerari. f. in se, & in transparenti, & in extremitate perspicui terminati. Primo modo est lux: secundo modo lumen: tertio modo hypostasis coloris. Ita spiritus sanctus potest considerari in se, & sic est amor patris, & filij. Potest rursum considerari, vt in humana anima inhabitans, & sic f. f. dicitur gratia. Potest etiam considerari vnitus voluntati, & sic est charitas, qua nos diligimus Deum. Vnde dicunt, quod f. f. est nostra charitas, non per appropriationem, sed per vnionem. Quæadmodum. A. solus filius est homo,

primo, quod charitas est melior anima rationali, dicendum, quod non est ibi comparatio: quia ubi vnum pp alterum, ibi tantum vnum: vnde habens charitatem, bonus est propter charitatem. Vel non cedit ibi comparatio quia non vniformiter dicitur bonum. Nam substantia rationalis dicitur bona, quia ordinabilis in finem, charitas bona, quia ordinans.

- 13 A D illud, quod obicitur, quod aequiualeat beatitudini. Dicendum, quod equiualeat fm diuinam estimationem, quae opus charitatis aestimat dignum vita aeterna, siue tanta remuneratione. A D illud quod obicitur, quod si est bonum per participationem, tunc eius bonitas est permutabilis in informitatem, dicendum, quod aliquid dicitur bonum per participationem dupliciter. Aut quia participans, & ordinatum, Aut quia participatio, & ordinatio. Primo modo est bonum habens charitatem. Secundo modo charitas, & ideo potest non esse, quia non est ipsa essentia bonitatis, sed participatio: tñ non potest non esse bona, vel ordinata, quia est ipse ordo amoris. Vnde soluendum ad illud per distinctionem, & in hoc patent rationes sumptae ab essentia. A parte etiam virtutis necesse est ponere charitatem habitum creatum. Nā charitas qua diligimus Deum, est virtus, non tñ qua Deus cooperatur nobis, sed etiam qua nostra voluntas cooperatur Deo. Auditores enim Dei sumus, & quia cum cooperamur Deo, necesse est nos similiter conformari, ne esse est, quod ab illa summa charitate relinquatur in nostro affectu, per quod moueatur illi conformiter. Voluntas enim libera est, & nata moueri ad opposita: & ideo ponitur virtus charitatis creatae in nobis, non propter defectum a parte Dei nostri cum operantis, sed voluntatis nostrae sibi cooperantis. A D illud quod obicitur, quod virtus potentissima non indiget virtute media, verum est, sed charitas non est propter illius virtutis indigentiam, sed potius voluntatis insipientis, quae indiget aliquo habitu

disponente. A D illud quod obicitur: quod Deus comparatur naturae sine virtute creatae dicendum, quod Deus regit naturam sicut instituit, & natura vniformiter currit, & ideo non indiget aliquo regulante. Non sic est de voluntate, quae mouetur disformiter, & ideo indiget aliquo habitu regulante, & disponente ipsam. Vel dicendum, quod aliud est de natura, & voluntate. Quia natura non habet moueri nisi iuxta se, vel infra, sed voluntas supra; & ideo indiget aliquo eleuante ipsam. A D illud quod obicitur, quod virtus primi motoris est praesens, dicendum, quod non sufficit praesentia, sed necesse est, quod recipiens influentiam habeat habilitatem, & conformitatem: & hoc est per virtutem creatam a parte etiam operationis ponitur necessitas, quia reformatio, vel recreatio, vnio, & dilectio, non tñ sunt ab aliquo, vt ab efficiente, sed etiam ab informante. In formans autem charitas creata est, & ex hoc patent obiecta ex parte actus, siue operationis. Nam quod obicitur, quod creatio est ab increato, verum est per modum efficientis, sicut & reformatio, sed reformatio vltieris relinquit formam, & ideo necesse est ponere habitum informantem. A D illud quod obicitur, quod vanitas non vnit veritati, dicendum, quod gratia potest considerari fm quod ex nihilo, & sic est vanitas, & sic non vnit. Vel fm, quod est influentia, fm diuinam praesentiam, & sic habet veritatis expressam similitudinem, & tali modo vnit. A D illud quod obicitur, quod charitas facit diligere Deum quantum est diligendus, &c. Dicendum, quod hoc potest intelligi dupliciter. Vel quantum Deus debet diligere in se, & sic est falsum, quia cum sit bonum infinitum, debet in infinitum diligere, & tali modo Deus seipsum diligit. Vel in quantum est diligendus ab hoc, & sic verum est, & tunc diligit in infinitum, non simpliciter, sed fm estimationem habentis charitatem. Tantum enim diligit charitatis Dei plusquam bonum creatum, quod si bonum creatum in in-

19
Sc o. addit
inc lū āto
ad deter-
minatum
a cū m.

10

11

12

finium

finem multiplicaretur, adhuc magis diligere Deum. Quod autem obijciunt in contrarium, concedendum est, præter duo vltima, quæ ostendunt Magistrum errasse. Quod autem obijciunt, quia diuidit opera trinitatis: dicendum, quod falsum est, quia per se fit charitas, qua diligimus Deum, aut dictum est per appropriationem, aut per vñionem, aut certe per exemplaritatem, & sic intelliguntur omnes auctoritates, quas Magister adducit pro se: formaliter autem loquendo, non intelliguntur vere, nec credes, quod Magister intellexerit sic, & per hoc patet illud, quod Magister non dicit, quod creatum sit in creatum: sed quod in it donum increatum, sine creatore, in hoc non fuit error, sed defectus tantum.

Q V A E S T I O . II.

CONCLUSIO.

Charitas quæ habitus est, amabilis est amore concupiscentie, non amore amicitie: est etiam amabilis amore concupiscentie, cum diligens ipsam dilectionem acceptat, quæ Deum diligit.

Funda-
menta.

T R V. M. charitas sit amabilis ex charitate, & quod sic ostenditur hoc modo. Aug. 8. de trini. Nemo dicat non noui quid diligam: diligit fratrem & diligit ipsam dilectionem: ergo dilectio est diligenda, ergo &c. Item, hoc ipsum videtur in itine: quia non est peccata cognitio, nisi illa quæ nos nouit se nosse. Huc nouit ipsam noticiam, ergo nec perfectus amor nisi ille quo quis amat se amare, huc amorem, sed charitas est: secus amor, ergo &c. Item, aliquis diligit proximum, & recte, qui videt eum habere charitatem: sed propter quod vñumquodque tale, & illud magis ergo magis debet diligere charitatem, huc dilectionem.

Ar. 1. pos.

Ad oppo-

Contra. Augustinus in li. de doctrina christiana, dicit tantum quatuor diligenda ex charitate. scilicet Deum, se ipsum, proximum, & corpus proximi, & corpus proprium: sed charitas si-

ue dilectio non est aliquid horum, ergo non est diligenda ex charitate. Item, duplex est dilectio, scilicet concupiscentie & amicitie: si ergo charitas, siue dilectio diligitur, aut ergo dilectio ne concupiscentie, aut amicitie. Non amicitie, constat, quia amicitia est inter similes, & amor quo aliquis operatur ali bonum, charitati autem nemo operatur bonum. Item, nec concupiscentie, quia concupiscentia est rei non habite, ergo cum ex charitate nemo diligit nisi habens charitatem, ergo ex charitate non potest quis concupiscere charitatem. Si tu dicas, quod concupiscit augmentum charitatis, hoc non soluit, quia ego non quero nisi verum charitas, habita secundum quod habita est, possit amari. Item, si quis se habet fides ad credere, & spes ad aliquid sperandi, ita dilectio inie charitas ad aliquid diligendi, sed nullus habens fidem, credit fidem vel in fidem: quia sicut dicit, Augustinus. Credens scit se credere, & videt se credere, creditur autem est de non visis, similiter autem nullus sperat spem ipsam, sed habet, ergo a simili, nec diligit charitatem, vel si non est simile, queritur, quare non. Item, si diligit diligit dilectionem, aut eadem, aut aliam. Si aliam, tunc pari ratione & aliam dilectionem diligit aliam, & sic erit abire in infinitum. Si ergo stare est, & non conuenit abire in infinitum, si diligit, diligit eadem. Sed si hoc, contra. Nulla forma specialis super seipsam reflectitur nisi de primis intentionibus, sicut veritas, veritas, bonitas. Vnde nullo modo dicitur albedo alba, ergo nec dilectio dilecta, & sic &c.

R I S P. dicendum, quod accipiendo dilectionem secundum quod Deus dilectio est, constat utique, quod ex charitate est diligenda, sed accipiendo dilectionem secundum quod est habitus gratuitus, sic utique diligenda est, sed non super omnia. A D in intelligentiam autem obiectorum, notandum, quod triplex est amor, scilicet amicitia, quo aliquis alicui operatur bonum. Concupiscentia, quo aliquis sibi desiderat aliquid. Et complacentia, quo aliquis requiescit & delectatur

R. huc

in re desiderata cum præsens est. Dico ergo, quod charitas amore amicitiae nullo modo est amabilis, quia non est beatificabilis. Amore concupiscentiae est amabilis ex charitate, secundum quod diligens desiderat amplius diligere. Amore complacentiae, scilicet quo diligens acceptat ipsam dilectionem, qua Deus diligit, hoc modo charitas diligenda est, secundum quod iam habetur, eo quod ipsa est bonum valde acceptabile. His visis, patet responsio ad duo prima. Nam ratio illa ex auctoritate Augusti de doctrina Christiana, currit solum quantum ad dilectionem, amicitiae, quia Augustinus loquitur de amabili cui aliquis optat donum. Quod secundo queritur, similiter patet. Quia uis enim charitatis habetur, secundum quod habita, non sit concupiscentia, nihilominus tamen est complacentia. Posset tamen dici, quod spiritualis dilectio, & possessio excitat ad desiderandum dum reficit, & reficit dum excitat, ideo simul manet concupiscentia & complacentia.

A D illud, quod obicitur tertio de fide & spe, dicendum, quod non est simile. Actus enim fidei de se dicitur imperfectionem, similiter & spei. Alter enim est rei non visus, alter rei non habitus, & ideo si talis actus reflecteret, diminueret de ratione habitus. Unde qui credit credulitatem non habet eam, & spem similiter, & ideo hę virtutes euacuatur in patria, sed dilectio est actus completionis & perfectionis, sicut scientia, unde sicut perfecte scit, qui scit se scire, ita perfecte diligit, qui amat dilectionem. A D illud quod obicitur, aut eadem, aut alia & c. dicendum, quod eadem quantum ad habitum: sed alia quantum ad actum. Et quod obijciatur, quod specialia non reflectuntur, Dicendum, quod reflexio in forma aliquando venit ex natura, & sic est in generalibus, aliquando venit ratione eius in quo est, & sic est in formis quae sunt in potentis natis supra se conuertit, & in quantum supra se conuertuntur, & quoniam potentia cognitiua seipsam cognoscit, & voluntas est instrumentum seipsam mouens, ideo per scientiam scit al-

quis, & scientia sua nouit, & per charitatem se, & ipsam diligit. Et sic queritur ratio, quare potentia intellectus quae nata est supra se redire, & voluntas, alibi dicitur, sed hoc modo tantum sufficiat, quia sunt simplices potentiae, & in substantia simplici fundatae, & organo non alligatae: ideo patet, quod non est simile illud quod obijci consuevit in sensibus: alia est potentia quae videt, & alia quae videt se videre, quod similiter debeat esse in intellectu.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Homo quam diu uiuit, nec de se, nec de alio potest scire certitudinaliter quod sit in charitate, nisi per reuelationem, quam quam per signa probabilia, probabiliter possit cognoscere.

TRVM charitas sit certitudinaliter cognoscibilis ab habente. Et quod sic videtur auctoritate Augusti. in 8. de tri-

Ad opp.

nit. & habetur in littera. Qui fratrem diligit, magis nouit dilectionem quam diligit, quae frater quem diligit, sed fratrem nouit certitudinaliter, ergo & charitatem. Item, 1. Iohan. 2. Qui diligit fratrem suum in lumine manet, ergo si charitas est lumen, cum nihil certius videatur quam lumen, ergo & c. Item, 1. Ioh. 2. Vnctio docebit vos de omnibus, non inquam de omnibus cognoscibilibus, sed de omnibus necessarijs ad salutem, ergo maxime nos docet unctio spiritus sancti. Itē, quāto aliquid animae est praesentius, tanto certius videtur, & cognoscitur, sed charitas animae est praesentissima, quae est in ipsa anima, ergo & c. Itē, habens fidem, certus est se habere fidem, nihil enim certius est homini sua fide, ut dicit Augu. ergo pari ratione habens charitatem, scit se habere charitatem. Contra, Eccl. ix. Nemo scit utrum odio, vel amore dignus sit. ergo cum habens charitatem sit dignus amore, nescit se dignum, ergo & c. Item, 1. Corinth. iij. nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum,

Cap. viii.

Fundamenta.

sum, ergo videtur, q̄ homo non habens remorsum, possit non esse iustificatus, ergo non habere charitatem, sed nullum signum euidentius est charitatis, quam carentia omnis remorsus, ergo si illud est fallibile, cetera sunt fallibilia. Item, charitas est diligere Deum propter se, & sup̄ omnia, infra quod nihil reque, vel supra, vel contra, sed nemo scit vtrum pr̄ omnibus diligat Deum, ergo nemo scit vtrum habeat certitudinaliter charitatem. Item, habens charitatē est Deo acceptus, & constat nobis, & omnibus, q̄ ista sunt conuertibilia: sed nemo scit vtrum Deo sit acceptus nisi per reuelationem: ergo nemo scit se habere charitatem nisi per reuelationem. Item, dicit Apostolus, q̄ nesciebat vtrum haberet culpā, cum dicit, sed non in hoc iustificatus sum, ergo ab oppositis, nesciebat se habere gratiam, ergo cum charitas non sit sine gratia, ergo &c.

R E S P. dicendum, q̄ charitatē cognosci essentialiter, est dupliciter. Vel in vniuersali quid sit, & qualis esse debeat, & sic vtrique cognosci potest. Alio modo est cognosci charitatē in speciali, siue in hoc, & hoc modo nec de se, nec de alio, quandiu homo viuit, potest certitudinaliter scire. De alio nō, quia nemo nouit quae sunt in homine, nisi per signa, quae fallibilia sunt. De se non, & huiusmodi potest esse quadruplex ratio. Vna & praecipua est diuinæ acceptionis implicatio: quia charitas iuncta est gratia gratum facienti, quae ideo dicitur gratum faciens, quia reddit hominē Deo acceptū, & ideo charitas sic vocatur, non tantū quia habet eam amatum, sed quia etiā facit hominē Deo carum, & quia nescimus Dei acceptionem certitudinaliter, nisi p̄ reuelationem, ideo nescimus nos habere charitatem, nisi per reuelationem doceamur. Secunda ratio est similitudo ipsius ad dilectionē acquisitam. Potest enim contingere aliquē insinuari ad amādum Deū per assuetudinē, qui corrumpet per aliquod peccatum spirituale, & tamen semp̄ asseritur, sicut expresse patet per bea-

tum Bernardū in lib. de amore Dei, vbi reprehendit superbientes de deuotione. Tertia ratio est nostri oculi lippitudo, quia oculus noster est sicut oculus nocturnus ad manifestissimam naturā, sicut dicit Philosophus. Vnde sicut oculus lippus nescit distinguere inter lumen dicit, & lumen flammæ, vel lunæ, ita oculus noster spiritualis inter lumen gratiae gratis datae, & gratum facientis. Quarta ratio est dubiorum iudiciorū dispensatio. Deus enim claudit oculos feruorū suorum, quantum ad ea quae spectant ad eorū dignitatem, & de quibus possunt esse ferri. Vnde gratia contraria est superbis. Superbia enim aperit oculos ad videndum praerogatiuas, & claudit ad videndum indigentias, & defectus. Iuxta illud Apoc. iij. Dicis quia diues sum, & locupletatus, & nullius indigeo, & nescis quia pauper es, & cecus &c. Sed econtra, vir sanctus dicit se nihil esse, quia claudit oculos suos Deus ad bona, & aperit ad videnda mala. Et hæc est ratio quare homo non cognoscit charitatem, quæ quāuis per se non sufficiat, tamen cum alijs bona est. Credo tamen, q̄ illa est praecipua, quæ primo dicta est. Quamuis enim charitas non possit certitudinaliter cognosci esse in aliquo eam habente respectu sui, tamen potest per signa probabiliter cognosci, maxime per mortificationem concupiscentiæ, & amoris vani sine munda ni, & per multa alia signa probabiliter, quæ sancti dicunt, & ponunt.

A D illud ergo quod obijcitur in contrariū, q̄ certior est dilectio quā frater. dicendum, q̄ charitas non tantū dicit dilectionē, sed vltra hoc addit, q̄ gratuita est. Et quātū ad habitum dilectionis certitudinaliter est cognoscibilis, quantū vero ad illud quod dicit gratuitum, non. Ad illud quod obijcitur, q̄ charitas est lumen, dicendum, q̄ quamuis de se charitas sit cognoscibilis, tamen non cognoscitur a nobis. q̄ oculus noster lippus est. A D illud quod obijcitur, q̄ vñctio docet nos de omnibus necessarijs ad salutem, dicendum, q̄ verum est eo modo quo necessaria sunt.

R. a. sed

Vide q̄nō
distinguit
charitatē,
a gr̄a, idē
supra dubio
litera-
li. 3. cōtra
beo.

2. Meth.

24

25

26

ITA
M

sed scire se habere charitatem, nō est necessarium ad salutē, sed solum habere. AD illud quod obijciatur de presentia charitatis, dicendum, q̄ quamvis substantia habitus sit præsens, tamen conditio quæ concomitatur habitum, scilicet divina acceptatio, nō est præsens, imo latens in Dei cognitione, & iudicio. Ad illud qd̄ obijciatur de fide, dicēdū, q̄ non est simile, q̄a fides dicitur habitu purū, non superaddēdo acceptationē, sicut charitas, & ideo patet q̄ nō ē simile.

QVÆSTIO IIII CONCLUSIO.

Charitas, experientie cognitione non potest cognosci preterquam ab habente, speculationis uero, etiā a nō habente.

Ad opp.

TRVM charitas sit cognoscibilis a nō habente, & quod non, videtur, quia omne qd̄ cognoscitur, aut cognoscitur per essentiam, aut p̄ similitudinem. Non per essentiam, quia non est essentialiter in anima peccatrice. Si ergo cognoscitur, hoc est per similitudinē. Sed contra 2. Cor. 12. dicit glo. Tertium genus visionis quo dilectio intellectui conspicitur, eas res continet, quæ non habent sui similes imagines, quæ non sunt ipsæ, ergo similitudo charitatis nō ē aliud quam charitas, ergo si caret q̄ charitate, caret & similitudine eius, & ita nunquā cognoscit charitatem. Item, si non habens charitatem cognoscit eam; aut ergo per speciem innatam, seu lucem propriam, aut per acquisitam, aut per effectū. Non per innatam, quia creata est sicut tabula rasa. Non per speciem acquisitā, quia quicquid species acquisita acquiritur mediante sensu, & imaginatione, sed species charitatis non cadit in sensu, nec in imaginatione. Item, non per effectum, quia nemo cognoscit per effectum aliquid, nisi sciāt, quod sit causa illius effectus. Vnde nullus cognoscit per eclipsim, interpositionem terre, nisi sciāt, q̄ interpositio

est illius causa. Si ergo per effectū cognoscit, oportet q̄ sciāt prius quomodo illius est causa charitas, & ita præcognoscit charitatem, non ergo per effectū. Si tū dicās quod cognoscit in illa veritate æterna: aut hoc aut effectiue, aut formaliter. Si effectiue, sic omnia cognoscitur in ea quæ omnia facit scire quæcūque sciuntur. Si autē formaliter, siue exemplariter, ergo videtur, q̄ vel imprimit aliquā speciem in intellectu, vel necesse est, q̄ ipsa veritas, vel exemplar cōspiciatur, quorū alterum est supra improbatum. Sed contra peccatores desiderant charitatem, sed nullus desiderat quod non cognoscit, quia incognita non possunt diligi, sicut dicit Augustinus, ergo ipsi cognoscunt charitatem. Item, aliquis habens charitatem potest habere cognitionem de illa: sed omne quod cadit in intellectu apprehendente, potest in memoria conservari. ponatur ergo, q̄ imprimitur hæc cognitio memoriæ, & quod demum cadit a charitate, constat q̄ lapsus a charitate memoriæ eius retrahit, ergo adhuc cognoscit eam, ergo charitas potest cognosci a nō habente. Item, si charitas cognoscitur ab habente, aut hoc est per essentiam, aut per similitudinē. Per essentiam non constat. Sed probatur, q̄ per similitudinē, q̄a nihil cognoscitur intellectu, nisi ab illis informet, sed charitas habet effectū, ergo ēm essentia illam nō egreditur, ergo si venit in intellectu & illū informat, hoc est per similitudinē, & hæc similitudo potest haberi a non habente charitate, ergo &c. Item, Aug. dicitur de trinitate q̄ ad hoc, q̄ intellectus intelligat quod est in memoria, necesse est aciem intellectus informari: ergo multo fortius ad hoc, q̄ intelligat quod est in voluntate, ergo si intelligit charitatem, informatur intellectus aliquo, & non substantia charitatis, ergo similitudine, ergo idem qd̄ prius. Respon. dicendum, q̄ cognatione experientie, non cognoscitur charitas nisi ab habente, cognatione vero speculationis, certum est cognosci charitatem etiā a non habente. Modus au-

Funda-
menta.

Art. 3. de
am. tex.

tem huius cognitionis non potest esse per charitatis essentiam, nec per similitudinem a sensibus acquisita, ergo necesse est, quod sit per similitudinem infusam, vel innatam: utraque autem quae sic cognoscuntur ab homine, dicuntur ab Augustino cognosci in veritate aeterna, aut quia veritas cognitionem infundit, ut in prophetis, aut quia a conditione imprimuntur, secundum illud Psalmista, Signatum est super nos lumen vultus tui domine &c. Charitas autem non cognoscitur a peccatoribus per speciem infusam, ergo oportet, quod per innatam cognoscatur. Species autem innata potest esse dupliciter, aut similitudo rerum, sicut species lapidis, aut ita similitudo, quod ad eam quaedam veritas in seipsa. Prima species est sicut pictura, & ab hac creata est anima nuda. Secunda species est impressio aliqua summe veritatis in anima, sicut verberata, aut a conditione sua data est lumen quoddam directivum, & quaedam directio naturalis, data est etiam ei affectio voluntatis: cognoscit ergo anima quid sit rectitudo & quid affectio, & ita quod rectitudo affectionis, & cum charitas sit, hoc cognoscit charitatem per quandam veritatem, quae tamen veritas est similitudo charitatis, & tunc recte habet rationem similitudinis, dum accipitur ab intellectu, habet tamen rationem veritatis, prout est in anima. Unde quod Augustinus dicit, quod huiusmodi habitus cognoscuntur in ipsa veritate, & per similitudines quae sunt idem quod ipse, non dicit hoc quia non sit aliqua species in intellectu cognoscens, sed quia in anima non est pura species, sed veritas quaedam ab ipsa veritate impressa, & sic patet ratio ad obiecta,

Nonne defensione sua opinionis.

Hic queritur si charitas, scilicet est, cum ipsa augeatur, &c.

Exposi.

Divisio.

Supra egit Magister de missione spiritus sancti inmissibilis secundum opinionem suam: hic secundo ponit opinionem suam defensionem, & hoc facit respondendo objectionibus quae possunt opinionem suam improbare. Et quoniam

sua positio improbari potest & ratione, & auctoritate, & utroque modo, ideo hae sunt praesentes praesentiae. In prima parte per rationem impugnatur, & improbat hoc quod dixerat, quod scilicet est charitas quae diligimus Deum & proximum. Secundo vero per auctoritatem ibi. Supradictum est, quod spiritus sanctus. Tercio per auctoritatem & rationes ibi. Alias quoque inducuntur &c. Prima ratio contra Magistrum sumpta est ex hoc, quod charitas augeatur. Secunda ratio contra ipsum sumpta est ex hoc, quod charitas est a spiritu sancto, sicut dicit Augustinus. Tercia ratio sumpta est ab hoc, quod charitas est animi affectio, & hoc quidem rationi & auctoritati consonat. In qualibet autem istarum partium Magister primo opponit, & secundo determinat, & partes manifesta sunt.

Christo autem qui est Dei filius non ad mensuram datus est spiritus.

Videtur hoc falsum, quia omne finitum habet mensuram, ergo si Christo datus est spiritus non ad mensuram, Christo datus est spiritus infinitus. Sed contra hoc est, quod omnia creata sunt finitae capacitatis. Respondeo hoc infra melius patebit, modo tantum sufficiat, quod hoc vel est dictum propter gratiam unionis, quae fecit, quod omnia quae Dei sunt, sint illius hominis, vel propter gratiam capitis, quia in Christo est gratia ad omnes actus non acta, sicut in capite vigent omnes sensus. Unde illa determinatio non priuat finitatem, sed priuat determinationem ad aliquam actum, siue speciale bonum.

Charitas Dei, inquit, dicta est virtus &c.

Videtur male dicere, quod charitas est affectio, quia nullus habitus est affectio, charitas est virtus, & ita habitus, ergo non est affectio. Respondeo, dicendum, quod affectio dicitur quadupliciter. Unomodo ipsa vis affectiva. Alio modo dicitur affectio, passio vel affectiva, ut gaudium & dolor & huiusmodi. Tercio modo dicitur actus potentiae affectivae. Quarto modo dicitur

R. citur

or. duobus

no. 2

Dub. 1

Respon.

or. duobus

Dub. 2

Respon.

citur habitus affectius sicut intellectus vnomo dicitur habitus principiorum, & est regula intellectus, & hoc modo accipitur cum dicitur, qd charitas est affectio, & similiter accipit Bernardus cum dicit quod virtus est affectio ordinata.

Dub. 10.

Alios actus &c.

Contra. per hoc, quod dicit, quod charitas intus operatur alios actus, atque motus, mediantibus aliis virtutibus videtur dicere contra illud, qd dicitur ad Gal. v. Fides per dilectionem operatur. Resp. dicendum, quod quamuis illud possit sustineri, quod charitas operatur mediantibus aliis virtutibus tanquam ministris, & aliis nihilominus per charitatem adiutam, & dirigentem, tamen solutio Magistri quam hic facit, non valet, quia Magister petit principium in soluendo, supponit enim in solutione oppositum eius, quod probatur, cum enim s. l. non efficiat in nobis opera aliarum virtutum sine habitibus mediis, quomodo efficit in nobis opus dilectionis. Si tu dicas, quod ipse dilectio est similiter possum dicere, quod fili est sapientia & verbum, ergo pari ratione sine habitu medio debet illuminare intellectum, & propter hoc Magistri opinio non est ita probabilis, nec quantum ad rationes, nec quantum ad auctoritates, quod patet si attendatur predictæ solutiones.

Dub. 10.

Nec ipse diuiditur.

Videtur dicere falsum, quod s. l. non diuidatur, quia Numeri xi. dicitur, qd dominus dixit Moyse. Auferam de spiritu tuo &c. Item, j. Iohan. iiii. De spiritu suo dedit nobis. si dedit de spiritu, videtur quod vel totum dedit, vel diuisit in partes. Resp. dicendum, qd s. l. est in semetipso simplex, & idem in se indiuisus, sed in effectibus est multiplex, & ideo quantum ad effectum diuiditur, quia non datur singulis ad omnia, & hinc est, quod plenus datus est Moyse quam aliis, & quod ideo dicit, auferam de spiritu tuo: & quia non ad omnia datur nobis ideo dicitur bea-

tus Iohannes, de spiritu suo dedit nobis.

Ad intelligentiam huius partis est questio de augmento charitatis, & circa hoc quaeruntur quatuor. Primo quaeritur verum charitas possit augeri secundum substantiam. Secundo quaeritur de modo augmenti ipsius charitatis. Tercio quaeritur de opposito, augmenti ipsius, scilicet de diminutione, verum charitas possit diminui. Quarto de augmento charitatis quantum ad terminum, siue ad statum.

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

Charitas secundum substantiam augeri potest, cum virtus, quae augetur, sit substantia charitatis.

VANTVM ad primum ostenditur, quod charitas possit augeri, s. m. substantiam per Augustinum ad Bonifacium.

Fundamenta.

Charitas meretur augeri, ut aucta mereatur perfici. Item, hoc ipsum videtur ratione, charitas via secundum substantiam minor est charitate patrie, sed a charitate viae ad charitatem patrie conuenit deuenire, ipsa saluata in esse, quoniam charitas via nunquam excidit, sed motus a minori ad maiorem salua, est augmentum, ergo conuenit charitatem augmentari. Item, eo stat, quod diuersis maiora & minora praemia dabuntur. Vnde apostolus, j. Chor. xv. Alia claritas solis, alia claritas lunae &c. & constat, quod vni de eisdem secundum diuersos status, debet diuersum praemium, scilicet maius & minus, sed magnitudo praemij substantialis respondet quantitati charitatis, non secundum feruorem, sed secundum substantiam, ergo si contingit maius praemium alicui deberi, ergo & charitas substantialiter augeat. Item, contingit charitatem meliorari, cum non sit summum bonum, sed charitas est bona substantialiter, ergo contingit charitatem secundum suam substan-

tiam fieri meliorem. Sed ut dicit Aug. in vii. de trini. viii. ca. In spiritualibus idem est maius & melius. ergo cū charitas sit quid spirituale, possibile est secundum substantiam ipsam effici amorem. Item, cōstat quod in vno & eodem charitas potest in maiorem effectum & actum, ergo cum maiortas effectus veniat a magnitudine virtutis, possibile est charitatem maiorem effici secundum virtutem. Tunc quæro. aut charitas est sua virtus, aut nō. Si sic, ergo augmentata virtute, necesse est augeri essentiam charitatis. Si non, tunc quæro de illa virtute, aut habet essentiam, aut non. Si sic, similiter quæro de illa, ergo vel erit abire in infinitum, vel necesse est poni, quod aliquid augeatur secundum substantiam, sed quia ratione alia virtus, & charitas. Sed contra, charitas est forma, sed omnis forma cōsistit in essentia invariabili, ergo & charitas, sed nō hīl invariabile secundum essentiam, augetur secundum essentiam, ergo nec charitas. Item, vbi augmentum, ibi maius & min⁹, sed vbi est simplicitas ibi nō est maius & min⁹: si ergo charitas est forma simplex & non extensa, in charitate non erit augmentum. Item, augmentum in corporalibus est secundum accedens; & nō secundum substantiam, ergo pari ratione & in spiritualib⁹, ergo si charitas augetur, hoc est secundum accedens nō secundum substantiam. Item, quod augetur mutatur, & quod augetur secundum substantiam, mutatur secundum substantiam, sed quod substantialiter mutatur, est aliud nūc quam prius, ergo quod augetur secundum substantiam non manet, si ergo charitas nūquam excidit, nisi per peccatum, sed semper manet, ergo non augetur.

34 RES P. dicendum, quod secundum commune opinionem verum est charitatem substantialiter augeri. Ad intelligentiam autē obiectorum, distinguunt quidam augmentum secundum duplicem differentiam. Augmentum enim est quando minori succedit maius, hoc autem potest esse dupliciter, vel ita quod illud idem quod prius fuit minus, postea fiat maius, si-

cut homo dicitur augeri, vel aliquid aliud quantum, & hoc modo charitas non augetur ut dicunt: vel ideo, quod minori succedat maius, non idem in numero, sed consimile in forma, sicut dies dicuntur augeri, non quia idem dies primo sit minor, & postea maior, sed quia minori succedit maior, sic dicunt augeri charitatem, ac per hoc posse euadere oppositiones. Sed positio ista (vt supra probatum est) non potest stare. Ostensum est enim quod charitate manente eadem, contingit circa eadem fieri crementum, & perfectionem. Et ideo aliter dicendum, quod augmentum sequitur quantitatem. Quantitas autem dī dupliciter. scilicet proprie, & metaphorice. Proprie dī quantitas molis, & hæc est in corporalibus. Metaphorice, quantitas virtutis, & hæc in spiritualibus. Sic & augmentum dī dupliciter, proprie. scilicet secundum magnitudinem molis, & metaphorice secundum quantitatem virtutis. cū ergo in charitate sit quantitas virtutis, & non in summo: constans est charitate augeri posse. Rursus, cum virtus sit idem, quod substantia charitatis, & sit quantitas virtutis, hinc est quod de necessitate sequitur charitatem augeri secundum substantiam, cum enim sit virtus eius substantia, non est alia a virtute.

Ad illud ergo quod obijciunt in contrarium, quod essentia forme est inuariabilis, dicendum, quod verum est de forma vniuersali, si autem dicatur de forma singulari, verum est in se considerata, sed non prout in alio. Ad illud quod obijciunt quod simplicitas non admittit magnitudinem: dicendum, quod verum est quod nō admittit magnitudinem molis, admittit tñ magnitudinem virtutis. Ad illud quod obijciunt quod in corporalibus est motus augmenti secundum accedens, patet responsio. Nam quantitas molis est accedens essentialiter, differens a quanto, non autem sic est in quantis quantitate virtutis, imo quantitas virtutis essentialis est, vt in opponendo probatum est. Potest tñ dici, quod cum dī motus in corporalibus est motus secundum accedens, au-

R 4 dinem

Hoc est et
trā Sco. 3
1. Senten.
di. 17. q. 4
tenet oppo

Ad opp.

1. de ge. 31

3. Phy. 8

3. Phy. 35

pliciter potest accipi hoc, quod est secundum. Aut quod dicat habundantiam termini per se, siue termini formalis, & sic utique terminus augmenti est quantitas perfecta. Aut ita quod dicat terminum per accidens, & hoc modo augmentum respicit substantiam, quod patet. Cum enim additur quantitas maior minori, nisi fiat per rarefactionem, vel per processionem, oportet quod addatur substantia, in qua sit illa quantitas, & ita augmentum plus habet de substantia, & ita per consequens ad substantiam terminatur etiam in corporalibus: & per hoc patet quod obicitur quod mutatur in substantiam, est aliud, & aliud: verum est si dicat terminum formalem, sed non sic dicit.

38. A D illud quod obicitur, quod augmentatur secundum substantiam, & mutatur secundum substantiam: dicendum, quia rei non tantum est esse substantiale, sed etiam perfectum esse mutari, ergo secundum substantiam hoc potest esse dupliciter, vel respectu esse simpliciter, & sic mutatum est aliud, & aliud, vel respectu esse perfecti, quia cum de imperfecto fit perfectum, non est aliud, sed idem. Et hinc est quia charitas quilibet substantialiter augetur, non est alia, sed eadem secundum substantiam, unde non valet obiectio.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Charitas augetur per appositionem, & non per deputacionem, vel impermissionem; augetur tamen diuina virtus, licet ab ea cesset.

Fundamenta.

De modo augmenti ipsius charitatis. Et quod augmentum eius sit habundantia, ostenditur per Augustinum, qui dicit, quod charitas meretur augeri: sed quod aliquis meretur, habet ab alio, quam a se, ergo si charitas meretur augmentum, habet ipsum aliunde.

Item, quod augmentetur per appositionem, videtur per rationem Aug. Augmentum enim est praesentis quantitatatis additamentum, ergo ubi est augmentum, ubi est appositio alicuius eiusdem generis, & ubi appositio, ibi additio, ergo &c. Item, hoc videtur posse ostendi per simile, quod charitas est in anima, sicut lux in aere, sed lux in aere non augetur per additionem noui luminis, ut patet si vni candle illuminata supponit alia, ergo & in charitate similiter respectu animae. Item, hoc videtur per principium augmenti, quia ex eiusdem vnumquodque & nutritur, & augetur, ergo per consimilem modum habet charitas augeri, generari, & conservari, sed generatur in nobis per diuinam influentiam, ergo & per eandem maiorem augetur, sed ubi maior influentia, aliquid plus influit, quam prius, & ubi hoc, ibi est additio, ergo &c. Contra. Maioris virtutis est calor amoris spiritualis, quam ignis materialis, sed ignis seipsum augetur, ergo & charitas, quae est ignis spiritualis. Item, quod non per appositionem, videtur quia si simplex simplici addatur, nihil maius efficitur, nec mole, nec virtute, ut si punctus puncto, ergo nec si charitas addatur charitati, erit maior. Item, si additur aliquid, cum additionem sequatur compositio, & ad maiorem compositionem virtutis diminutio, ergo quanto maior sit additio, tanto efficitur charitas impotentior, & quanto impotentior, tanto minor, ergo cum augmentum charitatis sit quantum ad virtutem, charitas non augetur per additionem. Item, si aliquid addatur priori charitati, aut additum est charitas, aut non. Si non, ergo non auget charitatem. Si vero est charitas, sed charitas non est materialis respectu charitatis, ergo cum ex aliquibus duobus non fiat vnum, nisi vnum sit materiale respectu alterius, ex charitate praesistente, & superaddita non fit vnum, sed ad augmentum necesse est fieri vnum ex augente, & aucto, ergo nullo modo potest per additionem augeri.

3. de ani.

Ad opp.

RESP.

RESPON. Ad predictorum intelligentiam notandum, quod circa hoc fuit duplex opinio. Vna est, quod augmentum charitatis est per depurationem, siue per impermissionem cum contrario. Contrarium autem amoris Christi est amor concupiscentie, unde quanto magis in nobis extinguitur concupiscentia, tanto magis depuratur charitas, & quanto magis depuratur, tanto magis assimilatur Deo, & accedit ad terminum, & quanto magis accedit, tanto magis augetur: & isti posuerunt charitatem per se posse augeri per assuefactionem in bono, & debilitationem concupiscentie. Ratio autem quare istos mouit, fuit auctoritas Philosophi, qui dicit formas intendi per accessum ad terminum, & impermissionem cum contrario. Fuit etiam cum hoc auctoritas Augustini, qui dicit in libro 83. quod quod sicut minuitur concupiscentia, sic crescit charitas, & tale augmentum per maiorem depurationem, simplici non repugnat. Sed ista positio non est conueniens, quia constans est charitatem maiorem, & maiorem esse omni sublata concupiscentia, sicut in primo homine, & etiam in angelis. Ergo cum omnino sit ibi impermissa in quolibet angelo. & etiam statim innocentie, esset in summo, quod stultum est dicere. Unde non est dicendum, quantum ad remissionem concupiscentie augeri per substantiam: concedendum est tamen quantum ad remissionem concupiscentie intendi per seruorem, & hoc modo intelligit Augu. & hoc modo loquitur etiam Philosophus de fornibus quantum ad intentionem, non quantum ad augmentum. Alia positio est, quod charitas augetur per appositionem, & huius simile habet in lumine, quod expressit charitati assimilatur. Unde sicut maius lumen additum minori, ipsum auget, sic charitas superaddita auget maiorem: & hec positio ponit charitatem non augeri virtute propria, sed diuina. Idem, quod est principium augendi, & gaudi. Unde sicut a solo Deo habet ortum, ita & augmentum. Ex

hoc patet illud quod obijciatur per simile in igne. Ignis enim habet potestatem se faciendi in alio, & augendi, non sic charitas.

A D illud quod obijciatur secundo, quod charitas sit simplex, dicendum quod quauis charitas sit simplex, quia non habet partes quantitatiue quantitate molis, habet tamen quantitate virtutis, & quantum ad illam potest augeri. Si obijciatur de puncto, quod habet quantitatem virtutis, & tamen non augetur: dicendum, quod ad hoc quod aliquid sit natum augeri per appositionem consimilis quantitates, duo sunt necessaria. scilicet quantitas, & vnibilitas. Vnibilitas autem venit ex imperfectio, perfecto, non in quantum huiusmodi, non est possibilis additio: ideo puncto non potest fieri additio. Licet ergo punctus habeat quantitatem virtutis, quia est quoddam perfectum in suo genere. Aliter potest dici, quod punctus est simplicissimum in genere quantitatis molis: & ideo non est infinitum virtute, charitas autem nulla est simplicissima in genere quantitatis virtualis, nisi diuina; & ideo illa est infinita: & quoniam illa non potest augeri per additionem, ita nec virtus puncti. Et si obicias mihi, quod virtus puncti est creata, ergo non est infinita: dicendum, quod quia punctus est simplicissimum in genere, non simpliciter: ideo non habet infinitam virtutem simpliciter, sed in genere respectu linearum. Præterea, punctus non est oino actus, sed terminus respectu linearum: ideo non habet potentiam actiuam infinitam, sed passiuam: quia non proprie dicitur punctus lineas producere, sed potest statui terminus lineæ: & hoc non est inconueniens ponere in creatura: ideo virtus puncti non est augmentabilis, ut virtus charitatis. A D illud quod obijciatur, quod quanto aliquid est magis compositum, tanto est impotentiუს: dicendum, quod illud generaliter intellectum est falsum: propter hoc distinguendum, quod sunt partes materiales, & sunt partes formales, quæ dant actum, & virtutem totam simplex.

Arist.

Et in Enchir.

Non consentit S. Tho. hic. q. 2. ar. 2.

3. Dani. 34

igitur magis pōt dici p priuationem partium materialium: & tunc habet propositio veritatem: quia tales partes potius dant pati, q̄ agere. Vnde quanto aliquid magis elongatur a materia, tanto est potentius. Si autē dicatur magis simplex, quia pauciores habet partes formales, siue actiuas, falsum est: quia tūc ignis minor, potentior esset quā maior. Si rursus compositus ex paucis virtuosior esset, quā ille, qui constat ex multis: quorum verumque falsum est: & ideo prædicta propositio est similiter falsa, quoniam tam charitas præexistēs, quā adueniens utraque habet rationem actiui. Potest tñ & aliter responderi s̄m veritatē, quōd charitas augmentata non est magis cōposita, imo magis simplex: & hoc sic patet, quia contrario modo est in quanto molis, & quanto virtutis. In quanto molis, simplicissimū est minimum, vt punctus: & ideo in hoc genere quanti accessus ad simplicitatem est per diminutionem, recessus est e contrario per additionem: in quanto vero virtutis, simplicissimum est maximum: & ideo accessus ad simplicitatem est p additionem, & hinc est, quōd charitas augmentata est purior, & simplicior, & Deo similior. Nec videatur hoc inconueniens, quia addere puritatem, & simplicitatem, & spiritualitatem alicui, non facit recessum a simplicitate, sed magis accessum.

- 45 A D illud, quod obijciatur, verum ex eis fiat vnum: Dicunt quidam, quōd sicut diuersa lumina sunt in aere distincta, & inconfusa, attamen vnum maius lumen reddunt propter concursum in vnum susceptible: sic in lumine spirituali, quod est gratia, vel charitas, dicendū, quōd distincta sunt essentialiter: tñ vnum maius efficiunt in mouendo virtutē licet. Sed tñ illud non est simile: q̄a distinctio luminariū in aere, venit a parte originum diuersarum, vt puta q̄a plura sunt lucentia, non sic est in gratia. Et ideo dicendū, quōd ex eis
46 fit vnum. A D illud quod obijciatur, quod se non habet in ratione mate-

rialis: dicendum, quōd augmenta-
tionem dupliciter contingit fieri. Aut per virtutem ipsius augmentabilis, vt patet in animali, & tunc augmentabile habet se in rōne formalis, & actiuus augmentans in ratione materialis, & passiui. Contingit & augmentum fieri per virtutem extrinsecam, possibilitate sola, & vnibilitate existente in augmentabili, & tunc augmentabile, quia imperfectum, se habet in ratione passiui: augmentans, quia perficiens, in ratione formalis, & completiui, quia dat quantitātē perfectam. Quod ergo obijciē, quōd vnum non est in potentia ad aliud: dicendum, quōd nō est in potentia ad conuersionem, sed est in potentia ad vnionem. & potētia ista est in charitate rōne suę imperfectionis, quia enim imperfecta est: ideo possibilis perfici: & ideo vnibilis rei perficienti, vnde non habet possibilitatē ad illud, quod additur in quantum charitas, sed in quantum imperfecta: & sic patet illud.

Q V A E S T I O III.

CONCLVSIO.

Charitas secundum substantiā non minuitur, cum non habeat nisi peccatū mortale pro opposito, a quo nō minuitur, sed tota tollitur.

TRVM charitas pos. Ad opp.
sit diminui. Et quōd sic, videtur per naturā sui oppositi, sic. Sicut dixit Aug. venenum charitatis est cupiditas: vnde & dicit, quōd vbi magna cupiditas, ibi parua charitas, & in li. Confess. Minus te amat, q̄ aliqd tecū amat, q̄ nō pp te amat. Si ergo contingit cupiditatem nō tñ remitti, sed etiam augeri: per contrarium contingit charitatem diminui. Item. veniale est malum, sed non est malum, nisi quod admittit aliquid de bono: ergo veniale admittit aliquid. Sed naturalis habilitas est multo maior

toris in harentia, q̄ charitas: ergo cū veniale adimat de bonitate naturali, ergo & de charitate, ergo &c. Item hoc ipsum ostenditur per naturā sui subiecti. Quia sicut hominem contingit proficere, ita retroducere: sed per profectum li. ar. contingit in nobis charitatem augeri, dum ascendit ad perfectionem, ergo cū conueniat eisdem gradibus redire ad imperfectionem, conuenit charitatem diminui. Item, omne illud quod sui dehabilitatione in termino est causa corruptionis, per sui dehabilitationem circa terminum, est causa diminutionis, sed li. ar. dehabilitatum per auersionem est causa corruptionis charitatis: ergo dehabilitatio ei⁹ sub Deo, est causa diminutionis. Item, hoc ipsum ostenditur per naturam ipsi⁹ charitatis sic. Opposita nata sunt fieri circa idem: sed augmentum, & diminutio sunt opposita, ergo si conuenit charitatem augeri, conuenit & diminui. Item, quod potest saluari in esse sine coniunctione sui ad aliquid, potest illud ab illo post coniunctionem separari: sed charitas ante additionem habet esse sine addimento, ergo potest separari: & si hoc, ergo & diminui, ergo &c.

Contra. Charitas est forma simplex, & vniformis per totum, ergo quod adimit de charitate, qua rōne adimit vnam partem, adimit & totū: & si hoc, ergo nunquam diminuit. Item, magnitudo charitatis est s̄m magnitudinem diuinę influentię: ergo diminutio eius est per diminutionem influentię, sed Deus non subtrahit influentiā suā, nisi offensus, & non offenditur, nisi per auersionē ab ipso, & contemptum: ergo non diminuitur charitas nisi per peccatum mortale, sed hoc non est aliud, quā charitatem tolli, ergo &c. Itē omne illud quod diminuit alterum, est illi oppositū: sed veniale, vel cupiditas, sive concupiscentia contra Deum, non opponitur charitati, imo est omnino illi incontinentens, ergo nō diminuit. Item, quod diminuit alterum, habet posse super illud, sed veniale non habet posse supra charitatem, quia plus

diligit charitas Deum, q̄ cupiditas. t. m. an. ergo, &c. Item hoc ipsum ostenditur per impossibile hoc modo. Si veniale diminuit charitatem, ergo aliquid diminuit ab ipsa, ergo si charitas non est infinitę magnitudinis, ergo veniale aliquoties iteratum totam adimit charitatem, quod falsum est. Item, si diminuit charitatem s̄m substantiam, ergo minuit premium substantiale ei debitum, sed premium substantiale est bonū æternum, ergo veniale aliquid aufert de bono æterno, sed ablatio boni æterni, vel simpliciter, vel s̄m partem est pœna æterna, ergo veniale meretur pœnam æternā, quod est contra communem opinionem. Si ergo veniale non minuit vnum, nec aliud.

R E S P. Dicendū, quod circa hoc duplex opinio est fundata super duplicem opinionem præcedentem, de modo augmentandi charitatē. Quidam enim dicunt charitatem augeri per impermixtionem, & cum impermixtio maior sit s̄m maiorem li. ar. habilitationem, & s̄m concupiscentię diminutionē, & eōstrario permixtio per dehabilitationē li. ar. & augmentationem concupiscentię, dicunt per consequens eam diminui, s̄m quod augetur cupiditas, vel concupiscentia, & dehabilitatur li. ar. & hoc est per veniale peccatū, sed qm veniale peccatum manens veniale nunq̄ totiens iteratur, quod concupiscentiam augeat, ita quod aliquid diligit supra Deum: ideo charitas per venialia potest diminui, sed non tolli: tollit autē per mortale, quod auget concupiscentiam supra Deum. Sed hæc opinio, vt supra probatum est, non habet stabile fundamentum: qm substantiale augmentum charitatis non veniale li. ar. nec concupiscentia: ideo nec diminutio. & propter hoc ponit alia opinio probabilior, quod charitas non minuitur substantialiter: & hæc opinio fundatur super hoc, qd augmentū charitatis fieri habet per additionem, vel incrementū maioris influentię: quo supposito dicendū, quod charitas s̄m substantiā nō minuit, sed auget, & ratio hui⁹ sumit a parte oppositū

Aristot. 7.
Meth. 10.

Funda-
menta.

oppositi, siue agentis. Nam charitas non habet oppositum, nisi mortale peccatum: per illud autem non minuitur, sed collitur: concupiscentis autem, siue cupiditas, & veniale peccatum opponuntur charitati secundum sermone solum, quia simul stant, & substantialiter sunt sese contingentes. Et ideo solutio ad duo prima quod illud Aug. de cupiditate, & minori amore, similiter ad illud de veniali diminutione, locum habet solum quantum ad feruorem charitatis: & sic patent duo prima. Similiter & ratio quare charitas non minuitur a parte ipsius subiecti, quod est lib. arbit. secundum conuersionem ad Deum: lib. autem arbit. ad augmentum charitatis se disponit per habilitatem: similiter ad diminutionem per deabilitatem citra mortale, sed hoc dispositio est de congruo, non de condigno: & quoniam Deus est prouisor ad miserendum; quam ad condemnandum, & ad donandum: quam ad absteruendum: hinc est, quod charitatem erubuit cum se lib. arbit. disponit de congruo: sed non absteruere, nisi quando necessitas se disponit ad abstractionem, vel suberuationem gratia: hoc autem solum est per auersionem, & tunc totum tollit. Respondeo, quod charitas nunquam minuitur, sed augetur: quia solum de congruo potest se preparare subiectum ad diminutionem.

Ad illud quod obijciatur, quod sicut homo proficit, ita descendit frequenter, dicendum, quod non sic diminuitur per descensum substantialiter charitas, sicut augetur per ascensum. Quod autem obijciatur, quod lib. arbit. potest totum priuare per dehabilitationem &c. dicendum, quod illud falsum est: quia forma substantialis omnino priuatur de dispositione ad oppositum in termino, non tamen in dispositione circa terminum. Præterea, illud habet locum quando dispositio in termino, & circa terminum sunt eiusdem generis: non sic autem est in proposito: quia una est mortaliter peccatum, alia veniale. Sumitur etiam ratio quare non potest minui a parte nature sue: ipsa enim est infinita secundum diuinam acceptationem:

sed quod Deus acceptat, hoc est ab ipso: & ita, quod magis & magis acceptetur, & ita de sua natura potest augeri: quod autem minui non potest, hoc non est ex se, ergo oportet quod veniat a nobis, ergo charitas de se habet augeri: in maius vero non habet augeri a nobis, ut supra ostensum est: per nos autem non potest minui, & ideo charitati debetur augmentum naturaliter. Ad illud ergo quod obijciatur, quod opposita nati sunt &c. dicendum, quod verum est, nisi alterum in se per naturam. Ad illud quod obijciatur, potest esse sine additione, ergo separari: dicendum, quod istud verum est si esset aliquid separans: sed nihil est quod separat.

QVAESTIO IIII.

CONCLUSIO.

Charitas habet terminum in augmento tum a parte agentis a proposito operantis, tum ex parte suscipientis.

Ad augmentum charitatis quantum ad terminum: utrum habeat terminum, vel terminum ultra quem non possit augeri. Et sic ostenditur hoc modo. Fundamenta. Omne quod est in alio: non excedit capacitatem eius in quo est, sed charitas est in anima: ergo non excedit anime capacitatem. Sed capacitatis anima est finita, quia omnis potentia finita habet capacitatem finitam: ergo & charitas. Itaque augmentum charitatis attenditur secundum quantitatem virtutis: sed quantitas virtutis similis est quantitati molis, & perfectior. Sed in quantitate molis in augmentando est status, unde Philosophus. Omnia natura constantia terminantur, & ratio magnitudinis, & augmenti, ergo similiter est in quantitate virtutis. Item, augmentum charitatis attenditur per accessionem ad charitatem perfectam, ergo quod semper augetur, nunquam venit ad perfectum. Perfectum autem est, cui non est possibile ad alio, sed charitas, cui sit quod Dei, non conuenit perfecti, Dei enim perfecti sunt opera,

Ad opp.

opera, ergo &c. Item, augmentum charitatis attenditur secundum approximationem ad finem: nam quanto charitas maior, tanto fini proximior, ergo nunquam peruenit ad finem, aut si sic, necesse est stare: quia alias esset frustra, ergo &c. Contra, quod non sit status, ostenditur a parte virtutis augmentantis. Tantum enim extenditur augmentum, quantum virtus augmentatur: sed virtus augmentans charitatem, est virtus diuina, quæ non habet terminum, & statum, ergo &c. Item, hoc ipsum videtur a parte suscipientis. Sicut enim se habet transparentes ad lumen corporale, sic capacitas animæ ad lumen gratiæ, sine charitatis. Sed aer nunquam tantum recipit de lumine, quin adhuc possit plus recipere, ergo &c. Itē, hoc videtur ostendi posse a parte augmentabilis, quod est charitas, quia ipsa est æque in actu, vel amplius, sicut ignis materialis, sed ignis materialis ratione suæ actualitatis augetur in infinitum, si ad sit combustibile, sicut dicit Philosophus, ergo similiter charitatis de se. Item, hoc ipsum ostenditur a parte obiecti charitatis, quod est summum bonum non habens mensuram: ergo si mensura charitatis debet attendi per magnitudinem obiecti, & illud caret modo & mensura, ergo & charitas, & si hoc, ergo non habet statum, nec terminum.

49 R E S P. dicendum, quod status est in augmento charitatis, secundum omnem modum, secundum quæ conuenit esse statum, & perfectionem in motu augmenti. Augmentum enim, sicut patet in corporalibus, habet statum actibus, videlicet a virtute agente, & potentia suscipiente, & forma perfectiente, sicut est in homine: cum in augmentum stat, quando virtus caloris, & carnis secundum speciem non potest amplius conuercere, quia deperdat, quando potentia humiditatis radicalis non potest plus extendi: quando corpus perfectum est secundum quod congruit perfectioni in actu. Sic dicitur, quod charitas stat a parte virtutis agentis, sed huiusmo-

di stat potest esse dupliciter. Nam illa virtutis, aut est operans naturaliter, aut a proposito. Si naturaliter, tunc stat, quando non potest amplius. Si a proposito, tunc stat quando non disponit amplius, & hoc modo stat charitatis augmentum, cum deuentum est ad mensuram, quam mensuris est Deus homini secundum distributionem suæ sapientiæ: & ideo licet virtus augmentans sit infinita, tamen operatur secundum dispositionem sapientiæ limitantis effectus varios, secundum quod placet sibi. Non enim operatur in omnimodam possibilitatem. Stat etiam a parte suscipientis, quia sicut dicitur Matth. xxv. Dedit vnicuique secundum propriam virtutem. Et huiusmodi status potest intelligi tripliciter. Aut secundum actum, cum amplius non procedit, & nunc stat in virtutibus, qui non asurgunt ad maiora. Aut secundum aputadinem, & sic stat in beatis qui amplius non possunt se disponere, & tantum habent, quantum se disposuerunt: unde stat est in eis. Aut secundum possibilitatem suscipientis, & sic statum habent in Christo, & credo etiam quod in beata virgine, & aliqui dicunt, quod in angelis, vtrum in aliquibus aliis nescio. Sciō tamen de Christo, quia tantum habet de gloria, quantum potest recipere creatura vincta, & credo hoc ipsum de matre dulcissima. Stat etiam a parte augmentabilis, cum peruenit ad quantitatem perfectam. Sed notandum, quod quantitas virtutis perfecta est dupliciter: vel simpliciter, vel in genere. Simpliciter perfecta est in summo & simplicissimo, ut in Deo. In genere vero, omnibus qui pertingunt ad actum completum ad quem sunt, & hoc est diligere Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute. Primo modo non est status, sed secundo solum.

AD illud, quod obiicitur primo de infinitate virtutis agentis, dicendum, quod illa ratio tenet, si virtus charitatis augmentans ageret naturalior, & secundum amperum, sicut enim totum illum posse, nunc autem agit sapienter, & ita ponit vnicuique iuxta ipsa

Diffinitio,
S. Thom.
distin. præ
sent. q. 4.
Confermit
Scot. hic.
q. 4. quæ
nec chari-
tatem nō
posse ange-
ri in inni-
mi laui.

ipsa in se non limitata. A D illud, qđ obicitur per simile in aere, quod suscipientis potentia est ad infinitum, dicendū, qđ lumen augeri in aere hoc est dupliciter. Vel p ipsi⁹ clarificationem, vel p luminum aggregationem. Primo modo credo, quod statum habeat. adeo enim posset aer illuminari, quod si etiam superueniret aliud lumen, non magis claresceret. Alio modo potest augeri lumen in aere per luminum aggregationē, & sic quia lumina diuersarum luminariū sunt in eodem puncto aeris, non se angustāt, nec se expellūt, sicut multæ species in vno medio, & ita nunquam sunt tot species, quin plures possint esse: similiter de luminibus. Sed tunc nō est simile de charitate, quoniā, sicut prius tactum est, in vna anima tantum est vna charitas: non sic est de lumine, qđ egreditur a diuersis luminaribus.

A D illud, qđ obicitur a parte augmentabilis, quod ignis in infinitū est augmentabilis, dicendum, quod calor potest augeri dupliciter. Vel intensiue, & sic statum habet, & summum. Vel extensiue, & vt sic in pluribus, & sic non habet statum a parte sua, sed a parte combustibilis, quod finitum est. Similiter dico, quod charitas potest augeri intensiue, vt magis diligat, & sic habet statum, sicut ignis. Alio modo extensiue, vt a parte dilectorū, & sic non habet statum ex parte sua, quia nūquam tot diligit, quin adhuc nata sit diligere plures. A D illud, qđ obicitur a parte obiecti charitatis, dicendū, quod obiectum nihil ad hoc facit, quia obiectum semper est idem non mutatum, & est infinitū, & ideo nunquam ei charitas commensuratur, nec ad eius mensurā recipit augmentum nec decrementum.

VTRVM EADEM RATIONE SPIRITVS

sanctus dicatur donum, & datum, siue donatum.

DISTINCTIO XVIII.

De temporali perfectione spiritus sancti quantum ad proprietatem, per quam natus est temporaliter pcedere.
Cap. 19.

RAETEREA diligenter considerandum est, cum spiritus sanctus dicatur donum & datum, vtrum & eadem ratione vtrunque nomen ei conueniat: quod vti que videri potest.

Quare ita esse videtur.

CVM enim idem sit spiritum sanctum dari, & spiritum sanctum donari, ex eadem ratione videtur spiritus sanctus dici datū, & donum. Hoc etiam videtur Aug. significare in 1 s. libr. de Trin. cum ait. Spiritus sanctus intantum donum Dei est, inquantū datur eis, quibus datur: apud se autem Deus est, etsi nemini datur. Ecce aperte dicit spiritum sanctum donum appellari, quia datur. Si autem ex eo tantum appellatur donum, quia datur, nō ab æterno fuit donum, quia non datur nisi ex tempore.

Responsio quare datum, siue donatum dicatur spiritus sanctus.

AD quod dicimus, quia spiritus sanctus & donum dicitur, & datum siue donatum: sed datum siue donatum ex eo tantum dicitur, quia datur vel donatur, quod habet tantum ex tempore.

Hic quare donum.

Quid sit si hoc ē a patre, & spū sancto.
Cap. 20

DONVM vero dicitur non ex eo tantum quod donetur, sed ex proprietate quam habuit ab æterno: unde & ab æterno fuit donum. Sempiternē enim donū fuit, non quia daretur, sed quia processit a patre & filio. Vnde Aug. in 4. libr. de Tri. ait, Sicut natus est

se est filio a patre esse, ita spiritui sancto donum Dei esse, a patre & a filio procedere. Hic aperte ostenditur quod spiritus sanctus eo donum est, quod procedit a patre & a filio, sicut filius eo est a patre, quod natus est ab eo. Non enim idem est filio esse a patre, & spiritui sancto, id est non ea proprietate filius dicitur esse a patre, quia spiritus sanctus. Nam filius dicitur esse a patre, quia genitus est ab eo. Spiritus sanctus vero dicitur esse a patre & a filio, quia spiritus sanctus est donum patris & filij, id est, quia procedit ab utroque. Eo enim dicitur spiritus, quod donum: & eo donum, quo procedens.

Cap. 18

Lib. & ca.
eisdem.

Vnde Aug. in 5. de Tri. ait, Spiritus sanctus qui non est trinitas, sed in trinitate intelligitur, in eo quod proprie dicitur spiritus sanctus, relatiue dicitur, cum & ad patrem & filium refertur: quia spiritus sanctus & patris & filij spiritus est, sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine. Apparet autem cum dicitur donum Dei: donum est enim patris & filij, quia & a patre procedit, & a filio. Ecce his verbis aperte ostenditur, eadem relatione dici spiritum sanctum, & donum. Donum autem, quia procedit a patre & filio. Proprietas ergo qua dicitur spiritus sanctus vel donum, processio ipsa est, de qua post plenius agemus cum aliis. Cum ergo ab aeterno processerit ab utroque & ab aeterno donum fuit: non ergo spiritus sanctus eo tantum dicitur donum, quia donatur, nam & ante fuit donum quam donaretur. Vnde August. in 5. lib. de Trini. Semper spiritus sanctus procedit, & non tempore, sed ab aeternitate procedit. Sed quia sic procedebat, ut esset donabile, iam donum erat antequam esset cui donaretur. Aliiter enim intelligitur, cum dicitur donum, aliter cum dicitur donatum: nam donum potest esse etiam antequam detur, donatum autem, nisi datum fuerit, nullo modo dici potest. Semperne ergo spiritus sanctus est donum, temporaliter autem donatum. His verbis aperte ostenditur, quod sicut spiritus sanctus ab aeterno procedit: ita ab aeterno donum est, non quia donaretur a patre filio, vel a filio patri, sed quia ab aeterno processit donabilis.

Quaeritur cui donabilis.

SED quaeritur cui donabilis: utrum patri & filio, an tantum nobis, qui nondum eramus? Si autem non erat donabilis patri, & filio, sed tantum nobis, & ex eo donum erat, quia sic donabilis procedebat, videtur quod filius semper eadem ratione donum fuerit: quia ab aeterno processit a patre donabilis nobis in tempore, nam & de filio legitur, quod datus est nobis. Ad quod dicimus, quia spiritus sanctus nobis tantum, non patri vel filio donabilis processit, si cur & nobis tantum datus est. Et filius vere datus est nobis, & ab aeterno processit a patre, non ut donabilis tantum, sed ut genitus qui & donari posset. Processit ergo ut genitus & donabilis: sed spiritus sanctus non procedit ut genitus, sed tantum ut donum. Donum autem semper fuit, non solum quia donabilis, sed quia ab utroque processit, & donabilis fuit. Vnde Aug. in 5. lib. de Trini. ait,

Ergo

Cap. 14
circa finem
Eo

Eo ipso quod daturus erat eum Deus, iam donum erat etiam antequam daretur, & ideo donabilis est, sed aliter donabilis, quam filius, nam & aliter datur, & aliter processit quam filius: filii enim processio genitura est, vel natiuitas: spiritus sancti vero processio, natiuitas non est. vtraque vero ineffabilis est.

Quod sicut filius nascendo accepit non tantum ut esset filius, sed etiam essentia: ita & spiritus sanctus procedendo accepit non tantum ut esset donum, sed etiam ut esset essentia.

Cap. 15 Et notandum, quod sicut filius nascendo accepit non tantum ut filius sit, sed omnino ut sit, & ut ipsa substantia sit: ita & spiritus sanctus a patre, & filio procedendo, accepit non tantum ut spiritus sanctus sit, vel donum, sed etiam ut omnino sit, & ut substantia sit, quod vtrique non accepit ex eo quod datur, nam cum non detur nisi ex tempore, si hoc haberet ex eo quod datur, accepisset ergo ex tempore ut esset. Vnde Aug. in 5. libr. de Trin. Filius non hoc tantum habet nascendo, ut sit filius, sed omnino ut sit. Queritur ergo, verum spiritus sanctus eo quod datur, habeat non tantum ut donum sit, sed omnino ut sit: Quod sit, non nisi quia datur, id est, si non habet esse nisi eo quod datur, sicut filius nascendo habet non tantum ut sit filius, quod relatiue dicitur, sed omnino ut sit ipsa substantia, quod modo iam spiritus sanctus erat ipsa substantia, cum non prius daretur, quam esset cui daretur. Non ergo eo, quod datur, sed procedendo habet ut sit donum, & ut sit essentia: sicut filius non eo, quod datus est, sed nascendo accepit non tantum ut sit filius, sed etiam essentia. Vnde Aug. in 15. lib. de Trin. ait, Sicut filio præstat essentiam sine initio temporis, sine mutabilitate nature de patre generatio, ita spiritui sancto præstat essentiam sine illo initio temporis, sine illa mutabilitate nature de utroque processio.

Quod ex prædictis videtur, quod filius non tantum sit filius natiuitate, sed etiam de simili essentia, & spiritus sanctus processione.

Cap. 16 HIC oritur questio. Si filius nascendo habet non tantum ut sit filius, sed ut sit essentia: & s. f. procedendo non tantum ut sit donum, sed ut sit essentia: ergo & filius natiuitate essentia est, & s. f. processione est essentia: cum alibi dicatur quod nec pater eo pater est quo Deus, nec filius eo filius quo Deus, nec spiritus sanctus eo donum quo Deus: quia ut ait Aug. in 7. libr. de Trin. His nominibus relatione in tua eorum ostenduntur, non essentia. Vnde post plenius agemus. **Distin. 26** Ad quod breuiter respondentes dicimus, quia nec filius natiuitate essentia est, sed donum tantum: & tamen vterque, & ille nascendo, & iste procedendo accepit ut esset essentia. Non enim, ut ait Hilarius in 5. libr. de Trin. per defectionem, aut protensionem, aut derivationem ex Deo Deus est, sed ex virtute nature in naturam eandem natiuitate

natiuitate subsistit filius: & ex virtute naturæ in naturam eandem processione subsistit spiritus sanctus.

Exponit verba Hilarij.

QVOD ita intelligi potest, Ex patre, qui est virtus ingenita, naturam quam habet eandem filius natiuitate, id est, nascendo, & spiritus sanctus processione, id est, procedendo habet. Vnde ipse idem apertius eloquens, quod dixerat aperit, dicens: Natiuitas (inquit) Dei non potest non eam, de qua profecta est, tenere naturam. Non enim aliud quam Deus subsistit, quod non aliunde, quam de Deo subsistit. Ecce his verbis aperitur, quomodo intelligendum sit illud, De patre generatio præstat essentiam filio, & de vtroque processio, præstat essentiam spiritui sancto. Non quia ille essentia sit filius, & iste essentia sit spiritus sanctus, imo proprietate personali, sed quia & ille nascendo, & iste procedendo essentiam habet eandem, & totam, quæ in patre est.

Ibidē paulo inferius.

Ex Au. 15. li. de Tri. Cap. 26.

Quod spiritus sanctus dicitur donum, & donatum, secundum duos prædictos modos processionis.

EX prædictis patet, quod spiritus sanctus sempiternæ donum est, & temporaliter datum, vel donatum. Ex quo apparet illa distinctio geminæ processionis, de qua supra egimus. Nam secundum alteram processionem dicitur donatum, vel datum, secundum alteram vero dicitur donum.

Distinctio 14

Secundum hoc quod donum est, refertur ad patrem, & filium, secundum quod datum, ad eum, qui dedit, & ad eos, quibus datum est.

ET secundum hoc, quod sempiternæ donum est, refertur ad patrem, & filium: secundum hoc vero, quod dicitur datum, vel donatum, & ad eum, qui dedit refertur, & ad eos, quibus datur: & eius dicitur esse, qui dat, & illorum, quibus datur. Vnde Augustinus in quinto libro de Trinitate ait. Quod datum est, & ad eum, qui dedit refertur, & ad eos, quibus dedit. Itaque spiritus sanctus non tantum patris, & filij, qui dederunt, sed etiam noster dicitur, qui accepimus. Spiritus ergo & Dei est, qui dedit, & noster, qui accepimus: non ille spiritus noster, quo sumus, quia ipse est spiritus hominis, qui in ipso est: quamuis & illum spiritum, qui hominis dicitur, utique accepimus: sed aliter iste, aliter ille, noster dicitur. Aliud est enim quod accepimus, ut essemus, aliud quod accepimus ut sancti essemus. Quod autem spiritus sanctus noster dicatur, scriptura ostendit. Scriptum est enim de Iohanne, quod in spiritu He-

Cap. 14

Quod aliter. f. f. dicit noster, aliter noster. 1. Cor. 1. Luc. 1. Num. 11.

lia veniret. Ecce dictus est Helix spiritus, quem accepit Helias. Spiritus sanctus, Et Moisi ait dominus, Tollā de spiritu sancto quem iam dedi tibi. Ecce & hic dictus est spiritus Moisi. Patet igitur, quia spiritus sanctus noster dicitur spiritus; sed quia nobis datus, & datus utique ad hoc ut sancti essemus. Spiritus vero creatus ad hoc est datus, ut essemus.

An filius cum sit nobis datus posset dici noster, ut spiritus sanctus.

H I C quæritur, utrum & filius cum sit nobis datus, dicatur, vel possit dici noster? Ad quod dicimus, quia filius dicitur noster panis, noster redemptor, & huiusmodi: sed non dicitur noster filius, quia filius dicitur tantum relative ad eum, qui genuit. Et ideo noster filius non potest dici, sed patris tantum. In eo autem quod dicitur datus, & ad eum qui dedit, & ad eos, quibus datus est, refertur. Ut & spiritus sanctus, qui etiam cum in scriptura (ut supra dictum est) dicatur spiritus noster, vel spiritus tuus, vel illius (ut de Moise, & Helia dictum est) nusquam tamen in scriptura occurrit ita dici, spiritus sanctus noster, vel tuus, vel illius, sed spiritus noster, vel tuus, vel illius, quia spiritus sanctus eo dicitur, quo donū, & verūque relative dicitur ad patrem, & filium, & hoc sempiterna relatione. Si tamen aliquando dicitur donum nostrum, accipitur donum pro donato, vel dato. Cum vero donum accipitur eo modo, quo spiritus sanctus donum patris, & filij dicitur, non hominis: ita & filius sub hac appellatione non potest dici noster, ut dicatur filius noster: sicut nec dicitur spiritus sanctus noster, & tamen de filio dicitur, panis noster: & de spiritu, spiritus noster. Ille noster panis, quia nos reficit, nobis datus: Ille noster spiritus, quia nobis inspiratur a patre, & filio, & in nobis spirat sicut vult. Vnde Aug. in 5. lib. de Trin. ait, Quod de patre natum est, ad patrem solum refertur cum dicitur filius. Et ideo filius patris est, & non noster. Dicimus tamen & panem nostrum da nobis, sicut dicimus spiritum nostrum.

Ut spiritus sanctus ad seipsum referatur.

P O S T hæc quæritur, utrum spiritus sanctus ad seipsum referatur: hoc enim videtur ex prædictis posse probari. Si enim quod datur refertur ad eum qui dat, & ad eum cui datur, & spiritus sanctus datur a seipso, ut prædictum est, ergo refertur ad seipsum. Huius questionis determinationem in posterum differimus, donec tractemus de his, quæ relative dicuntur de Deo ex tempore: in quibus dicitur, & donatum continentur.

De proprietatibus, & conditionibus, & quodammodo esse, & quodammodo personarum, & natiuitatis.

Cap. i.

De terti-

De temporalis processione spiritus sancti quantum ad proprietatem, per quam natus est temporaliter procedere.

DISTINCTIO XVIII.

Hic queritur cum spiritus sanctus per quem diuiduntur dona, ipse sit donum, &c.

Expositio

AE Cest tertia pars huius partis, in qua Magister agit de processione spiritus sancti temporaliter.

Determinato .n. principio a quo spiritus sanctus procedit: determinato etiam modo secundum quem procedit: determinat hic Magister proprietatem secundum quam conuenit ei temporaliter procedere, & hæc proprietates est donum: & de hac in tota presenti distinctio. intendit agere. Diuiditur autem hæc pars in quatuor partes, secundum quatuor questiones quas mouet. In prima querit, & determinat utrum .s. sit donum, in quo alia dona donant. In secunda querit utrum .s. sit eadem ratione datum, & donum: ibi. Preterea diligenter considerandum est, cum .s. dicatur donum, & datum. In tertia querit, cum non solum .s. sed etiam filius sit datus: quare non dicitur filius noster sicut spiritus noster: ibi. Hic queritur utrum & filius cum sit nobis datus, &c. In quarta, & vltima querit cum .s. sit donum relatiue, quomodo possit a se dari. si enim a se donatur, videtur .s. a se relatiue dici: & hoc facit ibi. Post hoc queritur utrum .s. ad seipsum referatur. Ceteris partibus in diuisis remanentibus, quia specialiter prosequitur questiones predictas. Media, siue secunda pars, que est de differentia doni vel dati, habet quatuor partes. In prima querit, & determinat, quod non eadem ratione .s. dicitur donum, & datum, quia donum est ab æterno, sed datum ex tempore. In secunda vero contra hoc, scilicet, quod .s. sit donum æterna-

liter, obijcit, ibi. Sed queritur cui donabilis, utrum patri, vel filio. In tertia vero, quia in solutione dixerat quoddam dubium, ideo incidenter mouet, & determinat illud: ibi. Hic oritur questio, utrum filius nascendo, &c. In quarta vero, & vltima redit ad primam solutionem: ostendens, quod scilicet æternaliter donum est, quia eo ipso est donum, quo procedit a patre, & filio, & quod temporaliter est datum, vel donatum & hoc facit ibi. Ex predictis patet, quod spiritus sanctus, &c.

Relatio non apparet in hoc nomine spiritus.

Videtur dicere falsum, quia spiritus dicitur, quia spiratur, ergo refertur ad spirantem, ergo apparet in eo relatio. Item, videtur quod magis appareat quod in hoc nomine donum, quia relatiua dicuntur, quæ hoc ipsum quod sunt, aliorum sunt, sed spiritus eo quod spiritus habet esse in spirante. donum vero non oportet, quod habeat esse a donante, ergo non videtur in hoc tantum apparere relatio. Respon. Dicendum, quod tam donum, quod spiritus dicitur relatiue, sed tamen relatio magis apparet in hoc nomine donum, quam in hoc nomine spiritus, quia donum semper dicit respectum ad dantem, spiritus autem non: imo potest accipi absolute. Vel aliter dicendum, quod Aug. non dicit quod relatio non appareat in hoc nomine spiritus, sed quod non appareat in hoc nomine spiritus. Quamuis enim dicatur esse spiritus spiratoris, non tamen dicitur esse spiritus sanctus spiratoris.

A d illud, quod obijcitur, quod spiritus magis dicit habitudinem respectiue esse quod donum: dicendum, quod verum est in his, quibus accidit donum, sed in .s. quia ideo est quod donum, non habet locum ista obiecto.

Filius nascendo accepit, &c. ut sit ipsa substantia.

Videtur male dicere, quia in omni eo quod inest filio per natiuitatem, distinguatur filius a patre, quia natiuitas est proprietates distinctiua, ergo si

Dub. 1.

Respon.

Dub. 2.

filii nascendo accepit, ut sit essentia, vel substantia, ergo pater in substantia distinguitur a filio. Itē, quod filius nascendo accepit, siue quoc filius est, nascendo est natum, ergo substantia est nata, si filius nascendo est substantia. Omne enim quod nascendo accepit a natiuitate habet ortum.

Respon.

Respon. Dicendum, quod aliqui distinxerunt istam locutionem. Filius nascendo est diuina substantia, siue Deus, quia gerundium potest dicere concomitantiam, & sic simpliciter est vera; vel causam, & sic multiplex: quia cum dico filius est Deus, siue diuina substantia, tria dico, scilicet subiectū, compositionem, & prædicatum. Potest ergo hoc gerundium nascendo, dicere de iusalitate respectu subiecti, vel respectu compositionis, vel respectu prædicati. Si respectu subiecti, tunc est sensus: filius nascendo, &c. id est, qui est filius nascendo, vel qui nascendo habet, ut sit filius, est Deus, & sic est vera. Si respectu compositionis, sic est sensus. Filius est Deus nascendo, id est hoc prædicatum conuenit subiecto per natiuitatem: & sic adhuc est vera locutio. Si respectu prædicati, sic est sensus. Filius est Deus, siue substantia diuina nascendo, ita quod nasci, siue natiuitas sit principium, siue origo deitatis, & in hoc sensu est falsa. Magister tamen istam locutionem non distinguit, sed simpliciter concedit, & satis probabiliter, quoniam prædicta distinctione non videtur habere radicem. Cum enim gerundium natum sit de terminare compositionem, quia omnino nihil est dicere homo nascendo, & huiusmodi, & cum compositio prædicati siue essentiae, siue omnium, quæ attribuuntur filio, conueniant subiecto per natiuitatem: ideo habet veritatem. Nec valent obiectiones in contrarium adductæ, quia natiuitas non distinguit illud, quod per natiuitatem habetur, siue quod est in nascendo, sed eum solum, qui nascitur, & ideo non sequitur, quod substantia sit distincta, nec quod ipsa nascatur, quauis per generationem habeatur.

Nec filius natiuitate essentia est.

Videtur falsum dicere, quia cum nascendo sit essentia, pari ratione videtur, quod natiuitate, & hoc videtur per auctoritatem Hilarij in litera. **Respon.** Dicendum, quod absque dubio ista est distinguenda. Filius natiuitate est diuina essentia, quia ablatius potest constitui in ratione formæ, vel in ratione principij. Si in ratione formæ, sic est falsa, quia natiuitas non est causa formalis respectu prædicati essentialis. Si in ratione principij, sic habet veritatem, quia omnia quæ conueniunt filio, conueniunt ei per natiuitatis originem. Sed Magister quia accipit gerundium in ratione principij: ideo cum gerundio simpliciter concedit. Et quia accipit ablatium in ratione formæ: ideo cum ablatiuo simpliciter negat: magis enim iudicat secundum vsum loquendi, quam secundum virtutem sermonis.

Non enim, &c. per defectionem, aut protensionem, aut deriuationem.

Quæritur quomodo differunt illa tria. **Respon.** Quidam dicunt sic, quod per defectionem producit aliquid de materia per formæ præexistentis corruptionem, sicut ex grano frumenti herba. Per protensionem producit aliquid per præexistentis formæ permanentiam, & inductionem formæ artificialis, sicut vas fit de argento. Per deriuationem, quod producit per præexistentis formæ permanentiam sola locali mutatione, ut riuus ex fonte, & lacus ex riuo. Aliiter potest dici, quod materiale principium ex quo res est, aut est materiale, & transiens formaliter, & sic est defectio. Aut est materiale, & permanens, & sic est protensio. Aut est materiale, & permanens, & agens: & sic est deriuatio, & horum exempla sunt manifesta.

Aliud est enim quod accepimus, ut essemus, &c.

Videtur male dicere, quia sicut se ac spi-

Dub. 3

Respon.

Dub. 4
Respon.

Respon.

ne spiritui Dei non possumus sancti esse, ita nec esse: ergo videtur, quod spiritum sanctum non tantum accepimus, ut effemus sancti, sed etiam velemus. Respon. Potest ad hoc dici, quod hoc dictum est per appropriationem. Quamuis enim a spiritu sancto habeamus esse, & sanctum esse, appropriare tamen habemus sanctum esse: ideo non sic accipi dicitur in nostri esse productione, sicut in sanctificatione. Alter tamen potest dici, quod sicut dare ordinatur ad habendum, ita & accipere: & quia nullus habet spiritum sanctum, quantumcumque spiritus sanctus operetur in eo, nisi qui potest eo frui, & omnia his est sanctus: ideo spiritus sanctus non dicitur proprie loquendo dari, nec accipi, nisi sanctis, & a sanctis.

Tollam de spiritu tuo.

Dub. 6.

Contra. hoc non potest dici quantum ad substantiam, ergo quantum ad effectum, siue gratiam, ergo videtur quod gratia transferatur ab uno in alium. Si tu dicas hoc esse dictum per conformitatem. Obicitur, quod pari ratione posset dici, quod tolleret de spiritu aliorum, & daret Moysi.

Respon.

Respon. Dicendum, quod illud intelligitur de spiritu quantum ad effectum, & hæc præpositio de importat conformitatem similiter & partialitatem, sed non quantum ad partem conferentem, vel continentem secundum veritatem, sed secundum proportionem, quoniam effectus spiritus sancti multo plus abundavit in Moysè, quàm in alijs, ut quod alij quasi partem gratiæ suæ viderentur habere: & dicitur tollere quantum ad sollicitudinem, quia dum dona, scilicet alij sunt communicata, sollicitudo Moysi est diminuta, & pars illius sollicitudinis est alijs commissa, &c.

Artic. 2.

Suppositio ex præcedentibus, quod scilicet sit donum, & quod donetur: ad intelligentiam huius partis sex queritur. Primo queritur verum scilicet sit donum, quo omnia alia dona donantur. Secundo verum, scilicet sit donum vel ab æterno, vel ex tempore. Tercio queritur quid conueniens

dicatur de scilicet donum, scilicet datum. Quarto verum dona proprie conueniant spiritui sancto. Quinto verum donum sit proprietas spiritus sancti distinctiua. Sexto verum ratione donabilitatis dicitur, scilicet noster.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Spiritus sanctus est donum, quo omnia dona nobis donantur gratuita, per concomitantiam, & quo omnia dona Dei donantur per exemplaritatis causam.

OD spiritus sanctus sit donum, quo omnia alia donantur, ostenditur auctoritate, & ratione sic. Apostolus. I.

Funda-
menta,

Cor. 12. Distributiones gratiarum sunt idem autem spiritus diuidit singulis prout vult, & loquitur de donis non tantum gratiæ gratum facienti, sed etiam, quæ sunt gratis datæ, ergo si per scilicet dantur utraque, cum non sit alia differentia donorum, ipse est donum, in quo omnia alia donantur. Item, Augustinus 1. de Trini. per donum quod est, scilicet commune omnibus membris Christi propria quibusque dona Dei dantur. Item ratione ostenditur sic. Spiritus sanctus est primum donum, sed omne posterius ad prius reducitur, ergo omne donum reducitur ad donum quod est spiritus sanctus, ergo in omnibus donis ratio donationis est per scilicet ergo &c. Item, omne donum in quantum donum ex amore datur, alioquin non haberet rationem doni, sed, scilicet est amor patris, & filij, ut dicit Augustinus, & habitum est supra, ergo &c. Contra. I. do. Multis indignis spiritu sancto dantur dona, scilicet ergo contingit alia dona dari sine hoc, ergo non est donum, in quo omnia alia donantur. Item, aliqua sunt dona, quæ appropriantur filio, videlicet sunt illa, quæ dantur ad illustrationem intellectus, ergo si loquamur a proprietate, talia dona donantur in filio, siue per filium, non dono quod est spiritus sanctus.

Cap. 19.

Respon.
Lib. Ethic.

Quis. Item, filius datus est nobis. Esa. 9. Parvulus natus est nobis, filius datus est nobis, ergo si datur per. s. s. videtur, quod. s. s. aliquam auctoritatem, vel influentiam habeat in filium: hoc autem est falsum, ergo non omnia alia dona donantur per. s. s. Item, hoc ostenditur per impossibile, esto q. intelligatur, per impossibile spiritum sanctum non esse, adhuc pater, & filius intelliguntur, vt liberales: alioquin inest eis liberalitas a spiritu sancto, quod falsum est. ergo si intelliguntur liberales, ergo & donatores. Item, si spiritus sanctus est donum, in quo alia donantur, ergo doni est donum, & donationis est donatio: & si hoc, motus est motus, & relationis relatio, & hoc habet Philosophus pro inconuenienti. Cum enim dependens non possit alterum determinare, erit ibi processus in infinitum.

RESP. Dicendum, quod cum dicitur, quod spiritus sanctus est donum, in quo omnia alia donantur, ablatiuus iste potest accipi dupliciter, vel ita, quod dicat cocomitantia, vel sic quod dicat causalitatem. Si dicat cocomitantiam, sic intelligendo vniuersaliter falsum est, quia est sensus, quod datur cum omnibus donis. Quaedam enim sunt dona, quae semper sunt cum spiritu sancto, vt charitas, & sapientia. Quaedam quae nunquam sunt cum spiritu sancto, vt timor seruilis. Quaedam quae aliquando sunt cum spiritu sancto, aliquando sine, vt fides, prophetia, & huiusmodi. Si autem particulariter intelligatur de donis gratum facientibus, sic vera est, & non habet instantiam. Potest iterum ablatiuus importare causalitatem, & hoc tripliciter. Vel ita, quod dicat simpliciter causalitatem: & i hoc non distinguitur nec a patre, nec a filio, quia omnia dona sunt a patre, & a filio, & a spiritu sancto. Vel ita vt dicat causalitatem, & subauctoritatem, & in hoc distinguitur a patre, sed non a filio, quia pater & per filium, & per spiritum sanctum donat. Vel ita vt dicat causalitatem,

& subauctoritatem, & exemplaritatem, & sic proprie spiritu sancto conuenit. Ipse enim procedit per modum primi doni: ita quod omnis donatio recta & gratuita, post illam est, & ab illa accipit rationem donationis. Cōcedendum est ergo, quod spiritus sanctus est donum, quo omnia dona, scilicet licet gratuita, donantur per concomitantiam, & quo omnia Dei dona donantur per exemplaritatis causam.

AD illud quod obijciunt primo de lido. iam patet responsio, quod ipse loquitur de donis gratiae gratis dare, non gratum facientis. AD illud quod obijciunt secundo, quod quaedam dona appropriantur filio, dicendum, quod de donis est loqui dupliciter, aut ratione eius quod subest, aut sub ratione donationis. Ratione vero eius quod subest, aliqua dona appropriantur filio, vt sapientia, & intelligentia, aliqua spiritu sancto, vt charitas. Ratione vero donationis, omnia appropriantur. s. s. ratione iam dicta, quia per ipsum tanquam per primum donum donantur alia. AD illud quod obijciunt, quod filius est datus, & non a spiritu sancto, responderi potest, quod filius est datus secundum humanam naturam, & hoc fuit per amorem. Iohan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum, &c. AD illud quod obijciunt, quod spiritu sancto circumscripro, adhuc manet ratio doni: dicendum, q. circumscripro. s. s. est intelligere in Deo donorum causalitatem, & subauctoritatem, sed non exemplaritatem donationis sub ratione donationis, quia non intelligitur processus amoris, & hoc vltimo dicitur proprie conuenire spiritui sancto. AD illud quod obijciunt, q. tunc est donum doni: dicendum, q. motus non est motus, vt termini, similiter nec relationis relatio, tamē vt principij, & motus est motus. quia motus est principij motus, & relatio relationis, & sic de donum doni: & quia in causando statim in primo, cum sit primum donum, non est abire in infinitum. Praeterea donum in diuinis veram hypostasim dicit.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Spiritus sanctus dicitur donum
ab æterno, quia donabilis, &
dicitur ex tempore, quia dat.

Ad opp.

TRVM Spiritus sanctus sit donū ab æterno vel ex tempore. Et, quod ex tempore, videtur. Aug. xv. de tri. Eo donū

nū est quo datur quibus datur, sed datur ex tempore, ergo &c. Item. v. de tri. eo donum dicitur quo datur ipsum erat Deus, sed constat, quod datus erat ex tempore, ergo si donum est æternum, temporale est causa æterni. Item, videtur per rationem. Donum enim non tantum dicitur compari rationem ad dantem, sed etiam ad eū cui datur, ergo posito dono, ponitur dāns & recipiens, quia relatio ponit extrema, sed recipiens est creatura, ergo &c. Item, donū addit supra datum, quia donum est datio irreducibilis, ergo si f. f. non est datus nisi ex tempore, nec est donū nisi ex tempore. Item, sicut filij est generari, ita doni est donari, sed non est filius antequam generetur, ergo nec donū antequam donetur, sed donatur tantū ex tempore, ergo &c. Contra. Aug. v. de tri. quia spiritus procedebat ut esset donabilis, iam donum erat, sed procedere ut donabile, hoc est æternum, ergo & donū ab æterno. Itē, idem expressius. f. f. sempiternū donum est, temporaliter vero datur. Item, hoc ipsum videtur ratione, quia ubi est amor gratuitus, ibi est gratia doni, sed ab æterno est in Deo ponere amorem gratuitum, ergo & donū. Item, ubi est perfecta ratio liberalitatis, ibi est donum. Sed in diuinis ab æterno est perfecta ratio liberalitatis, ergo &c. Item, sicut se habet ratio verbi ad rerū productionē, sic se habet ratio doni ad gratiarum distributionem, sed ante rerum productionē in principio fuit verbum, ergo ante gratiarum collationem in principio fuit donum.

RESP. dicendum, quod cum donū dicat respectum ad eū cui datur, hoc potest esse tripliciter, vel secundum actum, vel secundum habitudinē, vel secundum aptitudinē. Si secundum actum, hoc modo dicitur donū, quia datur. Si secundum habitudinem, hoc modo dicitur donum, quia donadū aliquando. Si secundum aptitudinem, hoc modo dicitur donū, quia donabile. Secundum primam acceptionē, dicitur temporaliter, sed secundum & tertiā dicitur æternaliter, & in his tribus sensibus accipit Aug. Concedendum est ergo, quod secundum aliquā acceptionem donum Dei dicitur æternaliter, sicut probant rationes inductæ ad secundam partem.

AD illud vero quod obijcitur in contrarium, dicendum, quod procedit de donō, ut dicitur actum donationis, & sic ex tempore dicitur, unde non valet obiectio. AD illud, quod secundo obijcitur, quod eo dicitur donū quo daturus &c. dicendum, quod secundum istā acceptionem dicitur æternaliter, quia non dicit respectum ad creaturā secundum actum: sed secundum habitum, sicut & predestinatio. Quod ergo obijcitur, quod tunc temporale est causa æterni, dicendum, quod illud participium daturum, duo importat. Coordinationē ad dandum, & actum ordinationis, & ordinatio est æterna, licet actus sit temporalis, & tunc ablatius non dicitur causalitatem ratione actus, sed ratione ordinationis. Posset tamen dici, quod dicitur causam consequentem, non consequentis. AD illud quod obijcitur, quod dicitur relationem ad extrema, dicendum, quod relatio actualis ponit utrumque extremum in actu, non utrumque relatio habitu, sicut patet, quod Deus æternaliter dicitur exemplar creaturæ temporalis. AD illud quod obijcitur, quod donum ad. dic. supra datum, dicendum, quod donum in quibusdam consequitur rationem dati; ut puta sunt illa, quæ de se non dicuntur libera licet item, nisi prout additur eis ratio communicationis, ut liber, calculus, & huiusmodi. In aliquo datū consequitur rationem doni, ut puta in eo quod ex se importat liberalitatem etiam si nūquam datur donum, ut est amor, & sic

15. de tri.
ni. ca. 19.

10

Funda-
menta.

19

16

Item.

17

& sic conuenit spiritui sancto. A D illud quod obijcitur, q̄ sicut filij est generari &c. dicendū, q̄ falsū est, quia generari dicit emanationē filij, quā s̄m rationem intelligendū p̄ce dit filium. Vnde impossibile est, q̄ sit nisi generetur. Donari autē non solum dicit doni emanationem, sed amplius dicit eius cōmunicationem, & hoc consequitur esse doni, & ideo non dicitur donū ex tempore, quam uis donetur ex tempore.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Spiritus sanctus conuenientius dicitur donum, quam datum, cum donum a tempore subtrahat.

Ad opp.

TRVM cōueniē tius dicatur de spi ritu sancto donū, quam datum. Et q̄ tam conuenien ter dicatur datum ve donū, videtur,

quia Iaco. j. Omne datum optimū & omne donum perfectū de sursum est, ergo a spiritu sancto sunt data sicut & dona. ergo sicut ad ipsū transfer tur ratio doni, ita & dati. Item mobili & moti est eadem ratio, ergo si mīlīter dati & donabilis, ergo si donū dicitur in ratione donabilis, datum uero in ratione actualitatis dati, ergo eadem est ratio doni & dati, ergo &c. Item in quolibet genere p̄se dior est actus quam potentia, ergo cum datum dicat in actu donum in potentia, perfectius exprimitur ali quid cum dicitur datum. quā donū, sed quod maioris est perfectionis, magis proprie conuenit Deo, ergo &c. Item, quando aliqua duo dicuntur de aliquo quorum vnum est ratio dicen di alterum de eodem, illud cōuenien tius dicitur quod est ratio dicendi, sed datum & donum dicitur de s̄. & ve vult Aug. eo donum dicitur, quia datur, ergo magis proprie dicitur da tum. Contra. datum cōuenit, s̄. s̄. so lup ex tempore, sed donum eternali

ter. ergo magis p̄prie dicitur donū. Item, si nūquā actu daretur donū es set, & spūs esset: ergo videtur, q̄ ma gis proprie cōuenit ei donū. Itē, gl. super illud Iaco. j. Omne datū opti mū &c. dicit, q̄ datum dicitur quo ad naturalia, donum quo ad gratia tā. Si ergo gratuita aptius appro prietur s̄. s̄. qui sanctificat, quā na turalia, ergo melius in diuinis dicitur de s̄. s̄. donum, quam datum. Itē, donum est datio irreducibilis, sed quic quid Deus dat irreducibiliter dat, quia cū det nihil potest recipere, ergo in diuinis datum rationem habet doni, & induit eius rationem: ergo conue nientius ibi dicitur donū quā datum.

RESP. dicendum, q̄ quamuis in diuinis verūque dicatur & datum, & donum, tamen conuenientius di citur donum. Et huius duplex est ra tio. Vna quidem est, quia datū cum sit participium, vel nomen verbale, concernit tempus, donum autem a tempore subtrahit, & ideo q̄ omnia dona supra tempus sunt, conuenien tius dicitur in diuinis donum quam datum. Alia ratio est, quia donum supra rationē dati addit conditionē liberalitatis, siue irreducibilitatis quae est conditio magnae nobilitatis, & iō maxime competit diuinis: & h̄c est ratio quare donum appropriat gra tuitis donis non tantum ipsi s̄. s̄. qui est principium gratuitōrū donōrū, & ex hoc patet responsio ad illud de auctoritate bea. Iaco. AD illud q̄ obijcitur, q̄ mobilis, & moti eadem est ratio, dicendum, q̄ non est simile de mobili & moto, & de dono & do nato. Quia motum esse addit supra mobile actum, & dicit totū quod di cit mobile. Sed datum non dicit totū quod dicit donū quantum est de ge nerali intellectu nominis, nisi appro prietur. Donum est enim datio irre ducibilis, & hoc melius patebit in m̄j. problemate. AD illud quod obij citur, q̄ actus est perfectio potentia, dicendum, q̄ aliquid est in potentia ad actū dupliciter. Aut propter im perfectionem agentis. Aut propter defectum suscipientis. Si sit potentia primo modo, tūc actus est perfectio poten-

Aristo. 3.
Phy. 12

meth. 4

15. d. tri.

Funda -
menta.

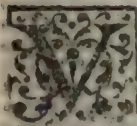
potentie. Si autem secundo modo, non est perfectio. Vnde si dicatur, **¶** solus actus lucens potest domum illuminare quia non est aperta, & domus aperta illuminat, nulla omnino maior notatur perfectio quam ante. Sic intelligendum est de donabilitate & equali donatione. Ad illud quod obijciunt, datum est ratio dandi donum, quia ideo donum, quia datur. dicendum, quod non est tota ratio, sicut dicitur in littera, sed solum in comparatione ad eum cui datur. Vel potest dici quantum a parte nostri intellectus, ideo donum dicitur, quia datur, sed tamen a parte rei est conuersio, quia ideo datur, quia donum est.

QVAESTIO IIII.

CONCLUSIO.

Donum in diuinis dicitur proprie de spiritu sancto, & donum dicitur datum ex liberalitate, & auctoritate communium & productum.

Funda-
menta.
25. Cap.

TRVM donum proprie conueniat spiritui sancto, & quod sic videtur. Augustinus. v. de trinitate. Si est in trinitate non est verum nisi si

lius, ita nec donum nisi s. s. scilicet, donum dicitur emanationem per modum liberalitatis, hoc autem est proprium solius s. s. ergo &c. Item donum Dei dicitur relative ad donantem, sed donans non tantum est pater, immo etiam filius, quia uterque est mittens, ergo donum dicitur relative ad patrem & filium, & si hoc distinguitur ab utroque, ergo nec pater, nec filius, sed solum s. s. dicitur proprie donum.

Ad opp. Contra donum dicitur in habitu, sed datum dicitur in actu, ergo datum addit supra donum, ergo cui conuenit esse datum, & ratio doni. Sed datum conuenit trinitati, quia tota trinitas dat se, ergo & donum, non ergo proprie spiritui sancto. Item, donum dicitur respectum ad dantem, & ad eum cui datur, si ergo est

proprium spiritui sancti, aut propter respectum ad dantem, aut recipientem. Non propter respectum ad recipientem, quia similiter filius datus est nobis, & magis etiam datus quasi spiritus. Si vero ad dantem. Contra, filius dicitur procedere a dante s. a patre, ergo videtur secundum communem rationem filio conuenire. Si dicas, quod filius non procedit per modum donabilis, neque quomodo datus est, sed quomodo natus. Contra, filius sic ab eterno procedit, ut temporaliter esset missibilis, quia eo mittitur filius quo generatur, sed missio non est aliud quam donatio, ergo filius processit ut donabilis. Item, si datus est filius ex tempore, aut erat ad hoc habilis ab eterno aut non. Si sic, ergo processit ut donabilis. Si non, ergo aliquid conuenit ex tempore filio, quod repugnat eterne emanationi, quod est inconueniens. Item, regula est, quod omne nomen dicens respectum vel est datum ad creaturas, est commune tribus, sed donum est huiusmodi, ergo &c.

RESP. dicendum, quod sicut patet ex verbis Augustini. Donum dicitur in diuinis proprie siue personaliter, non essentialiter, sicut verbum proprie dicitur de filio datum autem potest accipi & essentialiter, & personaliter siue proprie, & communiter. tota enim trinitas dat se, & tamen pater & filius proprie dant s. s. Propter hoc notandum, quod datum de sui ratione id est est, quod communicatum. Potest igitur hoc, quod est datum dici communicatum ex liberalitate, & sic est commune toti trinitati. Vel ex liberalitate & auctoritate, & sic conuenit s. s. & filio qui habent sub auctoritatem respectum patris: vel potest dici datum ex liberalitate & auctoritate non tantum communicatum, sed etiam productum; & hoc modo proprium est s. s. cuius proprium est procedere secundum rationem liberalitatis, & ista secundum rationem doni vel donabilis, & hoc modo donum vel datum equivaleret. Differunt tamen, quia datum dicitur communicationem in actu, sed donum in habitu. Et concedendum est, quod donum proprie dicitur i diuinis de s. s.

15. de tri.
cap. 19.

23

Idem sentit
D. Thome.
par. q. 38.
art. 2

AD

A D illud, quod obicitur, quod datum addit supra donum, dicendum quod secundum communem acceptio nem dati & doni aliquid dicit donum, ultra quam datum, & datum ultra quod donum. Donum ultra quam datum, importat eminationem per modum liberalitatis. Datum vero ultra quam donum importat actum communica tionis, quia donum dicit habitum, & ideo quia illud quod addit donum supra datum est personale, ideo do num est proprie persone scilicet. A D illud quod queritur ratione cuius res pectus dicatur donum proprie, iam pater responsio, quia ratione res pectus ad dantem non inquam ratione res pectus simpliciter, sed ratione talis res pectus, quia emanat per modum dona bilis, quod est proprium scilicet. Quod, ergo obicitur, quod emanat per modum donabilis, filius, dicendum, quod falsum est. Quamvis enim donabilitas siue liberalitas communicetur filij generationi, non tamen est ratio ema nandi, quia concipitur eternaliter, ideo datur temporaliter, sed quia non est ratio emanandi, ideo non emanant filij ut donum, sed solum scilicet. A D illud, quod ultimo obicitur de respectu ad crea turam, dicendum, quod hoc intelli gitur de illo nomine, quod importat to lum respectum ad creaturam, non p sonae ad personam, donum autem utrum que importat, ideo non habet hanc re gula locum.

Q V A E S T I O V.

CONCLUSIO.

Donum est proprietas distinctiua secundum quod dicit actum processionis.

Funda-
menta.

TRVM donabilitas, siue donum sit proprie tas distinctiua scilicet. Et quod sic videtur, dicit enim, Augu. v. de Tri. eo est donum quod spiritus, sed spiritus est proprietas distinctiua, ergo & donum. Item, Aug. xv. de Trin. assignans dif ferentiam processionis filii & scilicet. hanc ponit, quod ille procedit per modum patri, sed iste per modum filii, ergo si

hanc differentia attenditur penes pro prietates distinctiuas vtpater, quia no tuitas est proprietates filii, ergo & donabilitas, siue donum est proprietates scilicet. Item, hoc ipsum videtur ratione, quia omnis proprietas, secundum quam persona differt ab omnibus aliis est persone proprietas distinctiua, sed do num inest soli persone scilicet & semper, ergo est proprietates eius personalis. Itē, proprietates in diuinis sunt rela tiones, sed Aug. dicit in v. de tri. q. 1. relatio secundum quam refertur scilicet ad patrem & filium, magis apparet in hoc nomine donum, quam in hoc nomi ne spiritus, ergo utraque est personalis. Con tra, nihil dicens respectum ad creatu ras est proprietas distinctiua persone, quia omni respectu ad creaturam est scripto, tenet distinctio personalis, sed donum dicit respectum ad eum cui datur, ergo &c. Si dicas, quod non est proprietas secundum comparatio nem quam habet ad creaturas, sed ad dantem, pari ratione missio erit pro prietas distinctiua cum dicat res pectum ad mittentem. Item, omnis pro prietas distinctiua dicitur ab actu non ab habitu. Vnde pater dicitur, quia generat, filius quia generatur, spiritus vero scilicet quia spiratur, sed donum non dicitur ab actu donandi, sed ab habi tu, alioquin diceretur ab eterno, ergo &c. Item, nullius alterius persone pro prietas distinctiua accipitur in rela tione ad creaturas, vel dicit respectum, sed donum dicit hoc. & ergo non est proprietas distinctiua. Item, si donum est proprietas distinctiua scilicet & eius notio, tunc ergo scilicet amor non est pro prietas, quia si scilicet & amor est proprie tas, ergo sunt septem notiones, quod est contra communem opinionem omnium. Si dicas, quod eadem importantur per hanc tria nomina, ergo videntur nomi na synonyma ut Marc⁹ Tullius, q. 1. est æque magnū inconueniens, ergo &c.

RESP. dicendum, quod ad hoc dixerunt aliqui, quod donum dupli citer: est in diuinis considerare, vno modo prout dicit respectum solum ad donatorem, & hoc modo dicit Aug. quod eo dicitur donum, quo proce dit, & sic dicunt, quod donum est pro prietas

Cap. 17

Ad opp.

Cap. 17

prietas distinctiua s. f. Alio modo dicitur donū prout dicit respectum ad eum cui datur, & sic nō dicit proprietatem distinctiua, sed consequens ad proprietatem distinctiuam. Sed illud non videtur posse stare, nam donum semper aliquam comparationem dicit ad eum cui datur. Intellecto enim quod non sit donabilis alicui, impossibile est intelligere, quod sit donum.

Et propter hoc est aliter dicendum, si cut prius tactum est, quod donū præter respectum quem importat ad dantem, importat respectum ad eum cui datur. Sed hoc potest esse tripliciter. Vel secundum actum, vt quia datus. Vel secundum habitum, vt quia dandum. Vel secundum aptitudinem, vt quia donabile. & iste respectus a deo coniunctus est primo, vt primus sine hoc non possit esse, nec intelligi, imo de necessitate sequitur si procedit per modum doni, q̄ sit donabilis, & ideo sequens respectus non aufert primo, quin sit proprietates distinctiua, dicens ergo, quod est proprietates distinctiua ratione primi respectus, secundo respectui nō repugnante, sed consonante. Ex hoc patet responsio ad primum, quia ille respectus talis est, q̄ non potest circūscribi secundū aptitudinem ob emanationem per modū liberalitatis. Et patet, q̄ non est simile de missione, quia dicit respectum secundum actum, nō s̄m aptitudinē.

AD illud, quod obicitur, quod proprietates distinctiua debet dicere actū, dicendum, quod donum dicit duplicem respectum, & ratione huius dicit comparationem ad duplicē actū. Ratione primi respectus dicit actum processionis, ratione secundi dicit actum communicationis. Primum actum importat in actu, secundum in habitu, & ratione primi est proprietates distinctiua, non ratione secundi. AD illud, quod obicitur, quod in alia persona hoc non est, respondet q̄dam, quod s. f. est tertia persona, ideo nobis secundum rationem intelligentiū immediatior, & ideo proprietates sumitur in comparatione ad nos, nō sicut in aliis. Aliiter potest solui per interemptionem, quia sicut donum re-

spectum dicit ad creaturas, ita & hæc proprietates, quæ est verbum, vt infra patebit. AD illud, quod obicitur de pluralitate notionum, dicendum, q̄ spiritus, amor, & donum eandem proprietatem dicit ratione differentem. Eandem inquam notionem dicunt, quia dicit comparationem ad idem, & dicunt eandem emanationem, sed tamen differenter eam nominant. Nā spiritus dicit eā principaliter per comparationem ad vnum producentem quæ est vis spiratiua. Amor principaliter quantum ad modum emanandi, quia vt nexus. Donum vero quantum ad respectum consequentem. Et similiter emanationem verbi contingit tripliciter significari, scilicet per hoc nomen filius, imago, & verbum. Quia a vi nature, filius. Quia per modum expressum, imago. Quia aliis expressum, ideo verbum. Similiter a vi spiratiua, spūs. Quia per modū nexus, amor. Quia nos natus connectere, donum. Et sic patet, quod vna est notio aliter, & aliter nominata secundū rationes consequentes, ideo non est, ibi Synonyma.

QVAESTIO VI. CONCLUSIO.

Spiritus sanctus ratione donabilitatis appropriate dicitur spiritus noster.

TRVM ratione donabilitatis dicatur spiritus noster. Et quod sic videtur, quia noster dicit possessionē, sed nos nō habuimus aliquid diuinum nisi per largitionem & donationem, ergo cū s. f. dicat quid diuinum, quod dicitur noster, hoc est ratione donabilitatis. Item, hoc etiam videtur, quia etiam dicitur s. noster, non autem dicitur filius vel pater noster, ergo propter aliquam proprietatem quæ est in s. f. & non in patre & filio, sed hoc non est nisi donabilitas, ergo &c. Item, antequam s. f. haberet in nobis non dicitur noster, sed inhabitat per donationem, ergo dicitur noster ratione donabilitatis. Cōtra. si ratione donabilitatis, ergo cum donabilitas sit pro-

Fundamenta.

Ad opp.

proprietates

prietas personalis, non essentialis; videtur solum dici de persona s. s. hoc autem falsum, quia dicitur Deus noster. Item, si ratione donabilitatis, ergo constat, quod non per comparationem ad datem, sed ad eum cui datur: sed filius datus est nobis etiam magis quam s. s. ergo &c. Item, si ratione donabilitatis, ergo debet conuenienter dici donum nostrum. Item, si ratione donabilitatis, cum ergo donabilis sit nobis magis in quantum sanctus, quam in quantum spiritus, melius debet dici s. s. noster, quod tamen non dicitur. Quare ergo generaliter quibus posset dici noster.

RESP. dicendum, quod meum, & nostrum dupliciter possunt attribui alicui, vel mediante compositione, vel immediate. Si mediante compositione sic de se ponunt propriam habitudinem circa terminum s. habitudinem possessionis, ut cum dicitur, hoc est meum, & hoc modo: quia omnis qui habet spiritum Dei, habet Deum, & omnia que sunt Dei, hoc modo meum, & nostrum vel tuum, potest dici de omni, quod in Deo est communiter, sed magis proprie de filio, quia datus est nobis per incarnationem: maxime autem de s. s. qui est pignus eterne hereditatis. Unde concedendum, quod ratione donabilitatis potest inter alias personas ratio possidendi appropriari s. s. Potest etiam hoc, quod est nostrum attribui alicui immediate, & sic non dicitur habitudinem possessionis, sed tantum rationem habitudinis importare per terminum cui vnitur, sicut enim nulli vnitur, nisi quod importat respectum explicitum pater noster, vel meus, vel implicate, ut liber meus, id est possessio mea. Secundum hoc notandum, quod non idem

tur meus, vel noster de aliquo, nisi secundum illud nomen, secundum quod dicitur hoc esse huius: hoc autem esse huius potest dici secundum triplicem habitudinem. Aut informationis, ut albedo Petri, & hanc habitudinem important nomina, que significant in abstractione: & quia nihil diuini comparatur ad nos secundum habitudinem informationis, ideo non potest dici de nominibus abstractionis, noster, ideo non dicitur deitas nostra, nec eternitas nostra. Potest etiam secundum dici hoc esse huius secundum habitudinem causalitatis, & hanc habitudinem important nomina que dicunt actum, ut creator, & quia hac habitudinem omnino habet diuina ad nos, ideo bene de talibus omnibus nominibus dicitur nostrum. Potest etiam tertio modo hoc esse huius secundum habitudinem correlationis, & hac habitudinem important nomina relationis. Sed hæc sunt dupliciter, quia quedam dicunt respectum personarum ad personam, quedam autem respectum ad creaturam. De his que dicunt respectum ad personam, non dicitur meus, vel noster. De his autem que ad nos, ut dominus, magister, recte dicitur noster. Dicendum, ergo quod donabilitas quantum ad secundum modum dicendi nostrum, nihil facit, sicut probant rationes secundo inducæ: sed hoc facit respectus, quia spiritus dicit respectum ad illum cui inspiratur, & hoc sumus nos, ideo dicitur spiritus noster. Similiter Deitas, quia imponitur ab actu quem habet circa nos, ut dicit Damascenus: ideo dicitur Deus noster. Est ergo regula, quod de his dicitur noster, que dicunt respectum ad nos secundum habitudinem causalitatis, vel correlationis, & sic patent omnia obiecta.

HIC DE QUALITATE TRIVM personarum.

DISTINCT. XIX.

VNC postquam coeternitatem trium personarum pro modulo facultatis nostre insinuauiamus, iam de earundem æqualitate aliquid eloqui superest. Fides enim catholica sicut coeternas, ita & coæuales tres personas

sonas asserit. Aequalis est enim in omnibus patri filius, & patri & filio spiritus sanctus. Quia (vt Aug. in lib. de fide ad Petrum, breuiter aperiens quomodo intelligatur aequalitas, docet) nullus horum alium aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate: quia nec filio, nec spiritu sancto (quantum ad naturæ diuinæ unitatem pertinet) aut anterior, aut maior est pater: nec filius spiritu sancto. Aeternum quippe & sine initio est, quod filius de natura patris exitit: & æternum ac sine initio est, quod spiritus sanctus de natura patris filijque procedit. Ob hoc ergo tres vnum recte credimus, & dicimus Deum: quia vna prorsus æternitas, vna immensitas, vna naturaliter est trium personarum diuinitas. Ecce breuiter assignauit Aug. in quo trium personarum consistat aequalitas, scilicet quia alia aliâ non excellit, aut æternitate, aut magnitudine, aut potestate.

Quod æternitas, & magnitudo, & potestas in Deo sunt vnum, licet ponantur quasi diuersa.

CVM QVE enumerentur ista quasi diuersa, in Deo tamen vnū & idem sunt scilicet essentia diuina simplex, & incommutabilis. Vnde Aug. in lib. 7. de Tri. Non alio magnus, alio Deus est, sed eo magnus, quo Deus: quia non est illi aliud magnum esse, aliud Deum esse. Eadem quippe eius magnitudo est, quæ virtus, & eadem essentia, quæ magnitudo. Pater ergo & filius simul vna essentia, & vna magnitudo. Ita etiam & potentia Dei, essentia diuina est. Vnde Aug. in 7. lib. confes. Voluntas & potentia Dei, Deus est. Aeternitas quoque Dei essentia diuina est. Quod Aug. ostendit super illum locum Psal. In generatione & generationem annui. Est generatio generationū quæ non transit, collecta de omnibus generationibus, id est, sanctis. In illa erunt anni Dei, qui non transeunt, id est, æternitas Dei. Non enim sunt aliud anni Dei, aliud ipse, sed anni Dei, æternitas Dei est. Aeternitas vero ipsa Dei substantia est, nihil habens mutabile. Inconculse ergo teneamus qd vnū & idem est. Essentia diuina, Dei æternitas, potentia, magnitudo, & tamen cōsuevit scriptura hæc, & his similia quasi distincte ponere. In his ergo verbis trium personarum æqualitatem breuiter complexus est Aug. Quia alius alium nec æternitate, nec magnitudine, nec potentia superat. Quod autem æternitate alia qua trium personarū alium non excedat, supra ostensum est, vbi cō æternitas trium personarum insinuata est.

Hic de magnitudine, quod ea aliqua personarum aliam non excedit.

N V N C igitur superest ostendere, quod magnitudine vel potentia, alius alium non excedat: & prius de magnitudine videamus.

Quod non est maior vna persona alia, nec maius aliquid duæ quā vna, nec tres vel duæ quā vna.

SCIENTVM est ergo quia pater non est maior filio, nec pater,

essentia-
bus, & quo-
dammodo
personalibus crimi-
natis.

Cap. 1

Cap. 1

Quod ma-
gnitudo ē
Dei essen-
tia. Quod
potentia
Dei Deus
est. Cap. 4
Psal. 100.
Qd æter-
nitas Dei,
Deus est.

Supra egie
de æterni-
tate dist. 9
& 11.

Libr. 6. de Tr. c. ult. pater vel filius maior spiritu sancto, nec maius aliquid duæ personæ simul sunt, quam vna: nec tres simul maius aliquid quā duæ: nec maior est essentia in tribus quam in duabus, nec in duabus quam in vna: quia tota est in singulis. Vnde Iohan. Damasc. ait, Libr. 4. de orthodo- Confitemur deitatis naturam omnem perfecte esse in singula sua- rum hypostaseon, idest, personarum: omnem in patre, omnē in xā fide c. 6 filio, omnem in spiritu sancto. Ideoque perfectus Deus pater, perfectus Deus filius, perfectus Deus spiritus sanctus.

Quomodo dicatur esse Deus pater in filio, & filius in patre, & spiritus sanctus in vtroque, & singulus in singulis.

E T inde est quod pater dicitur esse in filio, & filius in patre, & spiritus sanctus in vtroque, & singulus in singulis. Vnde Augu. in Cap. 1 lib. de fide ad Petrum, Propter vnitatē naturalem totus pater in filio & spiritu sancto est, totus quoque spiritus sanctus in patre & filio est. Nullus horum extra quemlibet ipsorum est, propter diuinæ naturæ vnitatem. Et hic aperit aliquatenus: non enim plene potest tantum ab homine referari arcanum, ex qua intelligentia dicatur singula personarum tota esse in alijs. Vnde etiam Hilarius ista vltius perquirens in lib. 3. de Trin. ait, Assert plerisque obscuritatē sermo domini cum dicit, Ego in patre, & pater in me est: nec immerito. Natura enim intelligentiæ humanæ rationem dicti huius non capit: nec exemplum aliquod rebus diuinis cōparatio humana præstabit. Sed quod non intelligibile est homini, Deo possibile est. Cognoscendum itaque, atque intelligendum est quid sit illud, Ego in patre, & pater in me est: si tamen cōprehendere hoc ita vt esse valebimus, vt quod natura rerum pati nō posse æstimatur, id diuinæ veritatis ratio consequatur. Patrem ergo in filio, & filium in patre esse, plenitudo in vtroque diuinitatis perfecta est, quia plenitudo diuinitatis est in filio: quod in patre est, hoc & in filio est: quod in ingenito est, hoc in genito: alter ab altero, & vterque vnus. Is scilicet qui est nihil habens, quod non Part. post sit etiam in eo, a quo est, non duo vnus, sed alij in alio: quia non mediū lib. aliud in vtroque, vt vnum sint in fide nostra, vterque non vnus. Nec eundem verumque, nec aliud confitemur, quia Deū ex Deo Iohan. 14 natum, nec eundē natiuitas, nec aliud esse permittit. Eandem ergo in vtroque & virtutis similitudinem, & deitatis plenitudinem cōfitemur: quia veritas dicit, Ego in patre, & pater in me est. Omnia enim filius accepit a patre: nam si partem eiusdem qui genuit Hec verba accepit, neuter ergo perfectus est: deesset enim ei vnde decessit, diligenter nec plenitudo in eo erit, qui ex portione constitit. Neuter attende. ergo perfectus est, si plenitudinem suam & qui genuit, amittit, nec Non lon- qui natus est consequitur. Fateamur ergo quod pater est in filio, ge a fine & filius in patre, & Deus in Deo, vt idē Hilarius ait in 7. lib. de tri. libr. non

non per duplicē conuenientiū generum coniūctionē, nec per infinitam capacioris substantiæ naturam: sed per naturæ unitatē similitudinem, per natiuitatem viuētis ex viuēte natura: dum res nō differt, dum naturam Dei non degenerat natiuitas, dum nō aliud aliquid ex Deo quā Deus nascitur: dum nihil in his nouum est, nihil alienum, nihil separabile. Ecce his verbis, prout humana permittit infirmitas aperitur, ex quo sensu Christus dixerit se esse in patre, & patrem in se. Ex eodem etiam sensu intelligitur spiritus sanctus esse in vtroque, & singula personarū in singulis: quia scilicet in singulis est eadem plenitudo diuinitatis, & unita similitudo naturæ, quia non est maior diuina natura in aliqua harum personarū, sed vnus & indifferentis naturæ sunt hæ tres personæ. Ideoque altera in altera esse dicitur, vt prædictum est. Vnde Ambrosius prædictorum verborum sententiam nobis aperiens super epistolam, 2. ad Corint. 5. ait, Per hoc intelligitur pater esse in filio, & filius in patre, quia vna est eorum substantia. Ibi enim est unitas, vbi nulla diuersitas. Ecce tribus illustrium virorum testimonijs, scilicet Augustini, Hilarij, atque Ambrosij in eodē concurrentibus reuelatione spiritus sancti in eis loquentis, pie credere volentibus ostenditur (cū quasi per speculum & in ænigmate) qualiter accipiendum sit, cum dicitur pater in filio esse, vel filius in patre, vel spiritus sanctus in vtroque.

In to. 4. ex
planatio-
ne ad 1. c.
2. ad Cor.
circa hñc
commen-
tarij illius
ca. vbi ex-
planat il-
lud, Deus
erat i Chri-
sto &c.

1. Cor. 13.

Ad id quod cōperat redit, scilicet vt ostendat quod magnitudine
alius alium non superat.

S E D iam nunc ad propositum redeamus, cōproque insistamus, ostendentes quod magnitudine nulla trium personarum aliā superat: quia nulla maior alijs, nec maius aliquid sunt duæ quam vna, nec tres quam duæ, nec maior Deus quam singuli horū, quia singulus horum perfectus est, nec est quo crescat illa perfectio.

Quod nulla personarum pars est in trinitate.

N E C est aliqua triū personarū pars Dei, vel diuinæ essentia, quia singula harum verus & plenus Deus est, & tota & plena diuina essentia est, & ideo nulla istarū in trinitate pars est. Vnde Aug. in lib. 4. contra Maximinum hæreticū sic ait, Putas Deū patrem cum filio & spiritu sancto, vnum Deum esse nō posse. Times enim ne pater sit pars vnus Dei, qui constet ex tribus. Noli hoc timere: nulla enim sit partū in deitatis unitate diuisio: vnus est Deus pater, & filius, & spiritus sanctus, id est ipsa trinitas vnus est Deus, Ergo, inquit, Deus pater est pars Dei, absit. Tres enim personæ sunt pater, & filius, & spiritus sanctus: & hi tres, quia vnus substantiæ sunt, vnum sunt, & summe vnum sunt, vbi nulla naturarum, nulla est diuersitas voluntatum. Si enim natura vnū essent,

Cap. 10

Ibidē mul-
tis interpo-
sitis.

& con-

& consensione vnum non essent, non summe vnu essent. Si vero natura dispares essent, non summe vnum essent. Hi ergo tres, quia vnum sunt propter ineffabilem coniunctionem deitatis, qua ineffabiliter copulantur, vnus Deus est. Pars ergo trinitatis esse non potest, quicumque vnus est in tribus. In trinitate ergo quæ Deus est, & pater Deus est, & filius Deus est, & spiritus sanctus Deus est, & simul hi tres, vnus Deus. Nec huius trinitatis tertia pars est vnus, nec maius aliquid duo quàm vnus est ibi: nec maius aliqd sunt omnes quam singuli: quia spiritalis, non corporalis est magnitudo. Qui potest capere, capiat: qui autem non potest, credat, & oret.

Ma. 9 vt quod credit, intelligat. Verum est enim quod per prophetam dicitur, Nisi credideritis, non intelligetis. His verbis aperte ostendit indifferentem magnitudinem trium personarum. Item in eodem capite, Tu nempe dixisti vnum Deum non ex partibus esse compositum, & hoc de patre tantum vis intelligi. Ille, inquis, virtus est ingenua, simplex, & tamen in hac simplici virtute multa videntur, quæ commemorare, cum dicis, Deus Deum genuit, bonus bonum genuit, sapiens sapientem, clemens clementem, potens potentem. Nunquid ergo bonitas, & sapientia, & clementia, & potentia partes sunt vnus virtutis, quæ simplicem esse dixisti? Si dixeris, partes sunt non sunt, simplex ergo virtus ex partibus constat. Et simplex ista virtus, te definiente, vnus est Deus: ergo Deum ex partibus compositum esse dicis. Non dico, inquis, non sunt partes. Si ergo in vna persona patris, & illa inuenis quæ plura videntur, & partes non inuenis, quia vna virtus simplex est, quanto magis pater & filius & spiritus sanctus & propter indiuiduam deitatem vnus Deus est, & propter vniuersiusque proprietatem tres personæ sunt, & propter singulorum perfectionem partes vnus Dei non sunt? Virtus est pater, virtus est filius, virtus est spiritus sanctus. Hoc verum dicis, sed quod virtutem de virtute genitam, & virtutem de virtute procedentem non vis eandem habere naturam, hoc falsum dicis, hoc contra fidem rectam & catholicam dicis. His verbis aperte docetur, quod tres personæ illæ non sunt partes Dei, vel diuinæ essentia. Nullaque illarum trinitatis pars dicenda est, nec vna, maior est alijs.

Cum dicimus tres personas esse vnā essentiam, nec vt genus de speciebus, nec vt speciem de indiuiduis prædicamus, quia non est essentia genus, & persona species, vel essentia species, & persona indiuiduum.

H I C adiiciendum est, quod tanta est æqualitas trium personarum atque indifferentis magnitudo, quod cum dicamus tres personæ vnā essentiam vel substantiam, neque vt genus de speciebus, neque vt speciem de indiuiduis prædicamus. Non enim essentia diuina genus est, & tres personæ species: vel essentia diuina species, & tres

& tres personæ indiuidua. Quod August. rationibus probabilibus, speciebus.
Cap. 6.
atque irrefragabilibus aperte demonstrat in lib. 7. de Trin. dicens;
Si essentia genus est, species autem persona (ut nonnulli sentiunt)
oportet appellari tres substantias, ut appellantur tres personæ. Si-
cut cum sit animal genus, & equus species, appellantur tres equi,
idemque tria animalia. Non enim ibi species pluraliter dicitur, &
genus singulariter, ut si diceretur, tres equi sunt vnum animal: sed
sicut tres equi speciali nomine, ita tria animalia nomine generali
dicuntur. Cum ergo tres personas vnā fateamur esse essentiam,
non tres esse essentias, cum tres equi tria animalia dicantur, non
vnum: patet nomine essentiae non significari genus, nec nomine
personæ speciem.

Hic probat quod non dicitur, ut species de indiuiduis.

SI vero dicunt nomine personæ non speciem significari, sed ali- Lib. & ca.
eisdem.
quid singulare, atque indiuiduum, & nomine essentiae speciem in-
telligi, ut persona non dicitur sicut homo, sed quomodo dicitur hic
homo, velur Abraham, Isaac, Iacob, vel quis alius, qui etiam di-
gitro praesens demonstrari possit: sic quoque illos eadem ratio con-
suetabit. Sicut enim dicuntur Abraham, Isaac, Iacob tria indiui-
dua: ita tres homines, & tria animalia. Cur ergo pater, & filius, &
spiritus sanctus, si secundum genus, & speciem, & indiuiduum ista
differimus, non ita dicuntur tres essentiae, ut tres personæ?

Alio modo probat idem.

ALIO quoque modo idem probat Augustinus, scilicet quod Lib. & ca.
eisdem.
essentia diuina non est genus, nec personæ species: ut essentia non
est species, nec personæ indiuidua. Vna, inquit, essentia non habet
species, sicut vnum animal non habet species. Pater ergo, & filius,
& spiritus sanctus non sunt tres species vnius essentiae: diuina ergo
essentia genus non est. Sed nec species est essentia diuina, & per-
sonæ indiuidua, sicut homo species est, indiuidua autem Abra-
ham, Isaac, & Iacob. Si enim essentia species est, ut homo, sicut non
dicitur vnus homo esse Abraham, Isaac, & Iacob, ita non dicitur
vna essentia esse tres personæ. Non itaque secundum genus, & spe-
cies ista dicimus.

Nec secundum materialem causam dicuntur tres
personæ vna essentia.

NOTANDVM etiam quod essentia diuina non est mate- Idem.
Cap. 6.
ria trium personarum, ut August. in eodem libro docet, tanquam
secundam communem eandemque materiam tres personæ dica-
tur esse vna essentia, sicut ex eodem auro si fierent tres statuae, di-
ceremus tres statuas vnum aurum. Non autem sic trinitatem, idest,
tres personas dicemus vnā essentiam, & Deum vnum, tanquam

dum non possunt dici tres persone differre numero. Dicuntur quodque differre numero, quæ in enumeratione: siue computatione non sibi a diunguntur, sed a se inuicem discernuntur, ut cum de aliquibus rebus loquentes dicimus, vna, duæ, tres; & secundum hunc modum forte dixit Iohannes hypostases, idest, personas differre numero. Possumus enim dicere, pater est vnus, & pater, & filius sunt duo, & pater, & filius, & spiritus sanctus sunt tres. Et item, Hæc persona est vna, & hæc, & illa sunt duæ, & hæc, & illa, & alia sunt tres. Conuenientius tamen tres illæ personæ proprietatibus tantum distinguuntur: de quarum distinctione secundum proprietates in sequenti tractabitur. Nunc vero ad inceptum redeamus, quæ dicta sunt repetentes, ut sæpius versando familiarius innotescant.

Dist. 25.

Quod vna persona non est maior alia, nec tres simul quam vna, & hoc, ratione ostendit catholica.

SCIENDVM est ergo tantam æqualitatem esse in trinitate, ut ait Aug. in 8. lib. de Trinitate. ut non solum pater non sit maior quam filius, sed nec pater, & filius simul maius aliquid sunt quam spiritus sanctus, aut quælibet persona minus aliquid sit quam ipsa trinitas. Quod autem ita sit, aliquo modo si fieri potest, demonstrandum est, quantum ergo creator ipse adiuvat, attendamus. Inquit Augustinus, in eodem, quomodo in hac trinitate duæ, vel tres personæ non sunt maius aliquid, quam vna earum.

Cap. 1.

Ratione utitur subtilissima ad ostendendum, quod ita sit.

Lib. & ca. 11.

QVOD ibi magnum dicitur, aliunde magnum non est, quod eo quo vere est: quia ibi magnitudo ipsa veritas est, & veritas essentia: non ergo ibi maius est, quod verius non est. Non autem verius est pater, & filius simul, quam pater solus, vel filius. Non ergo maius est aliquid vterque simul, quam singulus eorum. Et quia æque vere est etiam spiritus sanctus: ideo pater, & filius simul non sunt aliquid maius quam ipse, quia nec verius sunt. Item in essentia veritatis hoc est verum esse, quod est esse: & hoc est esse, quod est magnū esse. Hoc est ergo magnū esse quod verū esse. Quod igitur ibi æque verum est, & æq; magnū est. Quod ergo ibi plus veritatis non habet, plus non habet magnitudinis. Plus autem veritatis non habet, quod verius non est. Non est autem verius vna persona quam alia, vel duæ quam vna, vel tres simul quam singula. Non ergo plus veritatis habet vna quam alia, vel duæ quæ vna, vel tres simul quæ singula. Sic ergo & ipsa trinitas non est maius aliquid, quam vnaquæque ibi persona, sed tam magnum quam singula. Non enim ibi maior est, quæ verior non est, ubi ipsa veritas est magnitudo. Ecce modo conuenienti, & ratione catholica ostensum est quomodo indifferēs sit magnitudo trium personarum.

rum, quia nec vna maior est alia, nec dux maius aliquid quam vna, nec tres simul maius aliquid quam singula.

Quod Deus non est dicendus triplex, sed trinus.

PRAETEREA cum Deus dicatur trinus, non tamen debet dici triplex. Ibi enim non est triplicitas, vbi summa est vnitas, & indifferens aequalitas: vnde Aug. in lib. 6. de Tri. ait, Non quonia Cap. 9.
Deus trinitas est, ideo triplex putandus est, alioquin minor esset pater solus, vel filius solus, quam simul pater, & filius. Cum itaque tan Ca. 8. eiusdem lib.
tus est pater solus, vel solus filius, vel solus spiritus sanctus, quantus dem lib.
est simul pater, & filius, & spiritus sanctus, nullo modo triplex dicendus est Deus. Non enim pater cum filio, & spiritu sancto maior Deus est quam singuli eorum, quia non est, quo crescat illa perfectio. Perfectus autem est & pater, & filius, & spiritus sanctus, & perfectus dicitur Deus singulus eorum. Et ideo trinitas, potius quam triplex dici debet.

Quod non est ita in rebus corporeis, ut in trinitate.

IN rebus corporeis non tantum est vna, quantum tres simul, & plus sunt dux, quam vna res. In trinitate vero summa, tantum est Cap. 10. eiusdem lib.
vna persona, quantum tres simul, & tantum sunt dux, quantum vna, & in se infinitae sunt, quia non est finis magnitudinis earum. Ac per hoc aperitur quod superius dictum est, quomodo singula sunt in singulis, & omnia in singulis, & singula in omnibus, & omnia in omnibus, & vnum in omnibus est, & vnum omnia. Ecce iam ostendimus sufficienter, qualiter in trinitate aliqua persona aliam non superet magnitudine.

De proprietatibus, & conditionibus quodammodo essentialibus, & quodammodo personalibus trinitatis, & vnitatis.

DISTINCTIO XIX.

Nunc postquam aeternitatem trium personarum, &c.

Exposi.

TERMINATIS duabus partibus, in quibus Magister egit de his, quae pertinent ad essentialitatem, & personarum pluralitatem sigillatim: hic incipit tertia pars, in qua determinat personarum aequalitatem, quae simul recipit pluralitatem, & vnitatem. Et haec pars habet tres partes principales. In prima proponit, in quibus consistit aequalitas. In secunda probat specialiter. ibi. Nunc igitur superest

ostendere, &c. In tertia, quia in probando propositiones dubias dixerat in quibus dictio exclusiua generat ambiguitatem: ideo determinat qualiter dictiones exclusiuae accipiuntur in diuinis, inf. dist. 21. Hic oritur questio trahens originem ex praedictis. Prima pars principalis, in qua proponitur, in quibus aequalitas consistit, habet duas partes. In prima parte proponit, quod consistit in his tribus de aeternitate, magnitudine, & patre. In secunda ne crederent haec tria diuersa, ostendit, quod haec sunt idem in Deo. ibi. Cuique enumerent ista quasi diuersa, &c. Similiter secunda pars principalis, in qua probatur aequalitas, diuiditur in duas. Supponitur, n. quod in diuinis sit aequalitas quantum ad aeternitatem, ostendit primo aequalitatem quantum ad magnitudinem: secundo quantum ad patrem. inf. dist. 20. Nunc ostendere restat quod aliqua

Diuisio

Quis. Item, filius datus est nobis. Esa. 9. Parvulus natus est nobis, filius datus est nobis, ergo si datur per. f. f. videtur, quod. f. f. aliquam auctoritatem, vel influentiam habeat in filium: hoc autem est falsum, ergo non omnia alia dona donantur per. f. f. Item, hoc ostenditur per impossibile, esto quod intelligatur per impossibile spiritum sanctum non esse, adhuc pater, & filius intelliguntur, ut liberales: alioquin inest eis liberalitas a spiritu sancto, quod falsum est, ergo si intelliguntur liberales, ergo & donatores. Item, si spiritus sanctus est donum, in quo alia donantur, ergo doni est donum, & donationis est donatio: & si hoc, motus est motus, & relationis relatio, & hoc habet Philosophus pro inconuenienti. Cum enim dependens non possit alterum determinare, erit ibi processus in infinitum.

RESP. Dicendum, quod cum dicitur, quod spiritus sanctus est donum, in quo omnia alia donantur, ablatius iste potest accipi dupliciter, vel ita, quod dicat cōcomitantia, vel sic quod dicat causalitatem. Si dicat cōcomitantiam, sic intelligendo vniuersaliter falsum est, quia est sensus, quod datur cum omnibus donis. Quædam enim sunt dona, quæ semper sunt cum spiritu sancto, ut charitas, & sapientia. Quædam quæ nunquam sunt cum spiritu sancto, ut timor seruilis. Quædam quæ aliquando sunt cum spiritu sancto, aliquando sine, ut fides, prophetia, & huiusmodi. Si autem particulariter intelligatur de donis gratum facientibus, sic vera est, & non habet instantiam. Potest iterum ablatius importare causalitatem, & hoc tripliciter. Vel ita, quod dicat simpliciter causalitatem: & in hoc non distinguitur nec a patre, nec a filio, quia omnia dona sunt a patre, & a filio, & a spiritu sancto. Vel ita ut dicat causalitatem, & subauctoritatem, & in hoc distinguitur a patre, sed non a filio, quia pater & per filium, & per spiritum sanctum donat. Vel ita ut dicat causalitatem,

& subauctoritatem, & exemplaritatem, & sic proprie spiritui sancto cōuenit. Ipse enim procedit per modum primi doni: ita quod omnis donatio recta & gratuita, post illam est, & ab illa accipit rationem donationis. Cōcedendum est ergo, quod spiritus sanctus est donum, quo omnia dona, scilicet gratuita, donantur per concomitantiam, & quo omnia Dei dona donantur per exemplaritatis causam.

AD illud quod obiicitur primo de Isido. iam patet responsio, quod ipse loquitur de donis gratiæ gratis datæ, non gratum facientis. AD illud quod obiicitur secundo, quod quædam dona appropriantur filio, dicendum, quod de donis est loqui dupliciter, aut ratione eius quod subest, aut sub ratione donationis. Ratione vero eius quod subest, aliqua dona appropriantur filio, ut sapientia, & intelligentia, aliqua spiritui sancto, ut charitas. Ratione vero donationis, omnia appropriantur. f. f. ratione iā dicta, quia per ipsum tanquam per primum donum donantur alia. AD illud quod obiicitur, quod filius est datus, & non a spiritu sancto, responderi potest, quod filius est datus secundum humanam naturam, & hoc fuit per amorem. Iohan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum, &c. AD illud quod obiicitur, quod spiritui sancto circumscripso, adhuc manet ratio doni: dicendum, quod circumscripso. f. f. est intelligere in Deo donorum causalitatem, & subauctoritatem, sed non exemplaritatem donationis sub ratione donationis, quia non intelligitur processus amoris, & hoc vltimo dicitur proprie conuenire spiritui sancto. AD illud quod obiicitur, quod tunc est donum doni: dicendum, quod motus non est motus, ut termini, similiter nec relationis relatio, tamē ut principij, & motus est motus. Quia motus est principij motus, & relatio relationis, & sic dicitur donum doni: & quia in causando statim in primo, cum sit primum donum, non est abire in infinitum. Præterea donum in diuinis veram hypostasim dicit.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Spiritus sanctus dicitur donum
ab æterno, quia donabilis, &
dicitur ex tempore, quia datur.

Ad opp.

TRVM spiritus sanctus sit donum ab æterno vel ex tempore. Et, quod ex tempore, videtur. Aug. xv. de tri. eo donum est quo datur quibus datur, sed datur ex tempore, ergo &c. Item. v. de trin. eo donum dicitur quo datur, ipsum erat Deus, sed constat, quod datus erat ex tempore, ergo si donum est æternum, temporale est causa æterni. Item, videtur per rationem. Donum enim non tantum dicitur compari rationem ad dantem, sed etiam ad eum cui datur, ergo posito dono, ponitur datus & recipiens, quia relatio ponit extrema, sed recipiens est creatura, ergo &c. Item, donum addit supra datum, quia donum est datio irreducibilis, ergo si s. s. non est datus nisi ex tempore, nec est donum nisi ex tempore. Item, sicut filius est generari, ita donum est donari, sed non est filius antequam generetur, ergo nec donum antequam donetur, sed donatur tantum ex tempore, ergo &c. Contra. Aug. v. de tri. quia spiritus procedebat ut esset donabilis, iam donum erat, sed procedere ut donabile, hoc est æternum, ergo & donum ab æterno. Itē, idem expressius. s. s. sempiternum donum est, temporaliter vero datur.

Fundamenta.

Item, hoc ipsum videtur ratione, quia ubi est amor gratuitus, ibi est gratia doni, sed ab æterno est in Deo ponere amorem gratuitum, ergo & donum. Item, ubi est perfecta ratio liberalitatis, ibi est donum. Sed in diuinis ab æterno est perfecta ratio liberalitatis, ergo &c. Item, sicut se habet ratio verbi ad rerum productionem, sic se habet ratio doni ad gratiarum distributionem, sed ante rerum productionem in principio fuit verbum, ergo ante gratiarum collationem in principio fuit donum.

RESP. dicendum, quod cum donum dicat respectum ad eum cui datur, hoc potest esse tripliciter, vel secundum actum, vel secundum habitudinem, vel secundum aptitudinem. Si secundum actum, hoc modo dicitur donum, quia datur. Si secundum habitudinem, hoc modo dicitur donum, quia donatum aliquando. Si secundum aptitudinem, hoc modo dicitur donum, quia donabile. Secundum primam acceptionem, dicitur temporaliter, sed secundam & tertiam dicitur æternaliter, & in his tribus sensibus accipit Aug. Concedendum est ergo, quod secundum aliquam acceptionem donum Dei dicitur æternaliter, sicut probant rationes inductæ ad secundam partem.

AD illud vero quod obijciatur in contrarium, dicendum, quod procedit de dono, ut dicitur actum donationis, & sic ex tempore dicitur, unde non valet obiectio. AD illud, quod secundo obijciatur, quod eo dicitur donum quo daturus &c. dicendum, quod secundum istam acceptionem dicitur æternaliter, quia non dicitur respectum ad creaturam secundum actum: sed secundum habitum, sicut & predestinatio. Quod ergo obijciatur, quod tunc temporale est causa æterni, dicendum, quod illud participium daturum, duo importat. Coordinationem ad dandum, & actum ordinationis, & ordinatio est æterna, licet actus sit temporalis, & tunc ablativus non dicit causalitatem ratione actus, sed ratione ordinationis. Posset tamen dici, quod dicit causam consequentem, non consequentis. AD illud quod obijciatur, quod dicit relationem ad extrema, dicendum, quod relatio actualis ponit utrumque extremum in actu, non autem relatio habitus, sicut patet, quod Deus æternaliter dicitur exemplar creature temporalis. AD illud quod obijciatur, quod donum addit supra datum, dicendum, quod donum in quibusdam consequitur rationem dati; ut puta sunt illa, quæ de se non dicunt liberaliter, item, nisi prout additur eis ratio communicationis, ut liber, cultellus, & huiusmodi. In aliquo datu consequitur rationem doni, ut puta in eo quod ex se importat liberalitatem etiam si nunquam datur donum, ut est amor, & sic

15. de tri.
ni. ca. 19.

14

15

16

17

& sic conuenit spiritui sancto. Ad illud quod obijcitur, qd sicut filij est generari &c. dicendum, qd falsum est, quia generari dicit emanatione filij, quia fm rationem intelligendi praece dit filium. Vnde impossibile est, qd sit nisi generetur. Donari autē non solum dicit doni emanationem, sed amplius dicit eius cōmunicationem, & hoc consequitur esse doni, & ideo non dicitur donū ex tempore, quam uis donetur ex tempore.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Spiritus sanctus conuenientius dicitur donum, quam datum, cum donum a tempore subtrahat.

Ad opp.

TRVM cōueniē tius dicatur de spi ritu sancto donū, quam datum. Et qd tam conuenien ter dicatur datum vt donū, videtur,

quia Iaco. j. Omne datum optimū & omne donum perfectū de sursum est, ergo a spiritu sancto sunt data sicut & dona, ergo sicut ad ipsum transfer tur ratio doni, ita & dati. Item mobilis & moti est eadem ratio, ergo si nulliter dati & donabilis, ergo si donum dicitur in ratione donabilis, datum vero in ratione aēualitatis dati, ergo eadem est ratio doni & dati, ergo &c. Item in quolibet genere pfe ctior est actus quam potentia, ergo cum datum dicat in actu donum in potentia, perfectius exprimitur ali quid cum dicitur datum, quā donū, sed quod maiors est perfectionis, magis proprie conuenit Deo, ergo &c. Item, quando aliqua duo dicuntur de aliquo eorum unum est ratio dicen di alterum de eodem, illud cōuenien tius dicitur quod est ratio dicendi, sed datum & donum dicitur de f. & vt vult Aug. eo donum dicitur, quia datur, ergo in iis proprie dicitur da tum. Contra. datum cōuenit, f. f. solum ex tempore, sed donum aeternali

ter, ergo magis pprie dicitur donū. Item, si nūquā actu daretur donū ef fet, & spūs esset: ergo videtur, qd ma gis proprie cōuenit ei donū. Itē, gl. super illud Iaco. j. Omne datū opti mum &c. dicit, qd datum dicitur quo ad naturalia, donum quo ad gratia. Si ergo gratuita aptius appro priantur f. f. qui sanctificat, quā naturalia, ergo melius in diuinis dicitur de f. f. donum, quam datum. Itē, donum est datio irreducibilis, sed quic cū det nihil potest recipere, ergo in diuinis datum rationem habet doni, & induit eius rationem: ergo conue nientius ibi dicitur donū quā datū.

RESP. dicendum, qd quamuis in diuinis verumque dicatur & datum, & donum, tamen conuenientius di citur donum. Et huius duplex est ratio. Vna quidem est, quia datū cum sit participium, vel nomen verbale, concernit tempus, donum autem a tempore subtrahit, & ideo qd omnia dona supra tempus sunt, conuenien tius dicitur in diuinis donum quam datum. Alia ratio est, quia donum supra rationē dati addit conditionē liberalitatis, siue irreducibilitatis quae est conditio magnae nobilitatis, & ideo maxime competit diuinis: & hae est ratio quare donum appropriatē gra tuitis donis non tantum ipsi f. f. qui est principium gratuitorū donorū, & ex hoc patet responsio ad illud de auctoritate bea. Iaco. AD illud qd obijcitur, qd mobilis, & moti eadem est ratio, dicendum, qd non est simile de mobili & moto, & de dono & do nato. Quia motum esse addit supra mobile actum, & dicit totū quod dicit mobile. Sed datum non dicit totū quod dicit donū quantum est de ge nerali intellectu nominis, nisi appro prietur. Donum est enim datio irre ducibilis, & hoc melius patebit in iij. problemare. AD illud quod obij citur, qd actus est perfectio potentiae, dicendum, qd aliquid est in potentia ad actū dupliciter. Aut propter im perfectionem agentis. Aut propter defectum suscipientis. Si sit potentia primo modo, tūc actus est perfectio poten-

Aristo. 2.
Phy. 12.

meth. 4.

15. d. tri.

Funda -
menta.

potentie. Si autem secundo modo, non est perfectio. Vnde si dicatur, **¶** sol adu lucens potest domum illuminare quæ non est aperta, & domum aperiri illuminat, nulla omnino maior notatur perfectio quam ante. Sic intelligendum est de donabilitate & æquali donatione. Ad illud quod obijciatur, datum est ratio dandi donum, quia ideo donum, quia datur dicendum, p non est tota ratio, sicut dicitur in littera, sed solum in comparatione ad eum cui datur. Vel potest dici quantum a parte nostri intellectus, ideo donum dicitur, quia datur, sed tamen a parte rei est conuerso, quia ideo datur, quia donum est.

QVAESTIO IIII.

CONCLUSIO.

Donum in diuinis dicitur proprie de spiritu sancto, & donum dicit datum ex liberalitate, & auctoritate communis catum & productum.

Funda-
menta.
15. Cap.

TRVM donum proprie conuenit spiritui sancto, & sic videtur. August. v. de trini. Si cur in trinitate non est verum nisi si

lius, ita nec donum nisi f. f. l. e. e. donum dicit emanationem per modum liberalitatis, hoc autem est proprium solius f. f. ergo &c. Item donum Dei dicitur relative ad donantem, sed donans non tantum est pater, immo etiam filius, quia verusque est mittens, ergo donum dicitur relative ad patrem & filium, & si hoc distinguitur ab vero que ergo nec pater, nec filius, sed solum f. f. dicitur proprie donum.

Ad opp. Contra donum dicitur in habitu, sed datum dicitur in actu, ergo datum addit supra donum, ergo cui conuenit esse datum, & ratio doni. Sed datum conuenit trinitati, quia tota trinitas dat se, ergo & donum, non ergo proprie spiritui sancto. Item, donum dicit respectum ad dantem, & ad eum cui datur, si ergo est

proprium spiritus sancti, aut propter respectum ad dantem, aut recipientem. Non propter respectum ad recipientem, quia similiter filius datus est nobis, & magis etiam datus quam spiritus. Si vero ad dantem. Contra, filius dicitur procedere a dante s. a. patre, ergo videtur secundum communem rationem filio conuenire. Si dicas, quod filius non procedit per modum donabilis, neque quomodo datus est, sed quomodo natus. Contra, filius sic ab eterno procedit, ut temporaliter esset missibilis, quia eo mittitur filius quo generatur, sed missio non est aliud quam donatio, ergo filius processit ut donabilis. Item, si datus est filius ex tempore, aut erat ad hoc habilis ab eterno aut non. Si sic, ergo processit ut donabilis. Si non, ergo aliquid conuenit ex tempore filio, quod repugnat æternæ emanationi, quod est inconueniens. Item, regula est, quod omne nomen dicens respectum vel esse eum ad creaturas, est commune tribus, sed donum est huiusmodi, ergo &c.

R E S P. dicendum, quod sicut patet ex verbis Aug. Donum dicitur in diuinis proprie siue personaliter, non essentialiter, sicut verbum proprie dicitur de filio: datum autem potest dici pi & essentialiter, & personaliter siue proprie, & communiter. tota enim trinitas dat se, & tamen pater & filius proprie dant f. f. Propter hoc notandum, quod datum de sui ratione idem est, quod communicatum. Potest igitur hoc, quod est datum dici communicatum ex liberalitate, & sic est commune toti trinitati. Vel ex liberalitate & auctoritate, & sic conuenit f. f. & filio qui habent subordinationem respectu patris: vel potest dici datum ex liberalitate & auctoritate non tantum communicatum, sed etiam productum; & hoc modo proprium est f. f. cuius proprium est procedere secundum rationem liberalitatis, & ista secundum rationem doni vel donabilis, & hoc modo donum vel datum æquialiter differunt tamen, quia datum dicit communicationem in actu, sed donum in habitu. Et concedendum est, quod donum proprie dicitur in diuinis de f. f.

15. de tri.
cap. 19.

Idem sentit
D. Tho.
par. q. 38.
art. 2

AD

AD illud, quod obicitur, quod datum addit supra donum, dicendum quod secundum communem acceptio nem dati & doni aliquid dicit donum, ultra quam datum, & datum ultra quod donum. Donum ultra quam datum, importat emanationem per modum liberalitatis. Datum vero ultra quam donum importat actum communica tionis, quia donum dicit habitum, & ideo quia illud quod addit donum supra datum est personale, ideo do num est proprie persone. s. f. A D illud quod queritur ratione cuius res pectus dicatur donum proprie, iam pater responsio, quia ratione res pectus ad dantem non inquam ratione res pectus simpliciter, sed ratione talis res pectus, quia emanat per modum dona bilis, quod est proprium s. f. Quod, er go obicitur, quod emanat per modum donabilis, filius, dicendum, quod sal sum est. Quamvis enim donabilitas siue liberalitas communicetur filij generationi, non tamen est ratio ema nandi, quia concipitur eternaliter, ideo datur temporaliter, sed quia non est ratio emanandi, ideo non emanatur filius vt donum, sed solum s. f. A D illud, quod ultimo obicitur de respectu ad crea turam, dicendum, quod hoc intelligi tur de illo nomine, quod importat so lum respectum ad creaturam, non per sonae ad personam, donum autem utrum que importat, ideo non habet hanc re gulam locum.

Q V A E S T I O V.

CONCLUSIO.

Donum est proprietas distinctiua secundum quod dicit actum processionis.

Funda-
menta.

TRVM donabilitas, siue donum sit proprie tas distinctiua s. f. Et quod sic videtur, dicit enim, Aug. v. de Tri. eo est donum quo spiritus, sed spiritus est proprietas distinctiua, ergo & donum. Item, Aug. xv. de Trin. assignans dif ferentiam processionis filii & s. f. hac ponit, quod ille procedit per modum gaudi, sed iste per modum doni, ergo si

hanc differentia attenditur penes pro prietates distinctiuas vt patet, quia nota tas est proprietatis filii, ergo & donabilitas, siue donum est proprietas s. f. Item, hoc ipsum videtur ratione, quia omnis proprietas, secundum quam persona differt ab omnibus aliis est personae proprietas distinctiua, sed do num inest soli personae s. f. & semper, ergo est proprietas eius personalis, Itē, proprietates in diuinis sunt rela tiones, sed Aug. dicit in v. de tri. q. 17 relatio secundum quam refertur s. f. ad patrem & filium, magis apparet in hoc nomine donum, quam in hoc nomi ne spiritus, ergo utraque est personalis. Contra, nihil dicens respectum ad crea turas est proprietas distinctiua personae, quia omni respectu ad creaturam est cōscripto, tenet distinctio personalis, sed donum dicit respectum ad eum cui datur, ergo & c. Si dicas, quod non est proprietas secundum comparatio nem quam habet ad creaturas, sed ad dantem, pari ratione missio erit proprie tas distinctiua cum dicat res pectum ad mittentem. Item, omnis p prietas distinctiua dicitur ab actu non ab habitu. Vnde pater dicitur, qui generat, filius quia generatur, spiritus vero s. f. quia spiratur, sed donum non dicitur ab actu donandi, sed ab habi tu, alioquin diceretur ab eterno, ergo & c. Item, nullius alterius personae p prietas distinctiua accipitur in rela tione ad creaturam, vel dicit respectum, sed donum dicit hoc. & ergo non est proprietas distinctiua. Item, si donum est proprietas distinctiua s. f. & eius notio, tunc ergo s. f. amor non est p prietas, quia si s. f. & amor est proprie tas, ergo sunt septem notiones, quod est contra communem opinionem omnium si dicas, quod eadem importantur per haec tria nomina, ergo videntur nomi na Synonyma vt Marcus Tullius, q. 17

R E S P. dicendum, quod ad hoc dixerunt aliqui, quod donum dupli citer: est in diuinis considerare, vno modo prout dicit respectum solum ad donatorem, & hoc modo dicit Aug. quod eo dicitur donum, quo proce dit, & sic dicunt, quod donum est pro prietas

Cap. 17

Ad opp.

Cap. 17

prietas distinctiua s. f. Alio modo dicitur donū prout dicit respectum ad eum cui datur, & sic nō dicit proprietatem distinctiua, sed consequens ad proprietatem distinctiua. Sed illud non videtur posse stare, nam donum semper aliquam comparationem dicit ad eum cui datur. Intellecto enim quod non sit donabilis alicui, impossibile est intelligere, quod sit donum.

Et propter hoc est aliter dicendum, si cut prius tactum est, quod donū præter respectum quem importat ad dantem, importat respectum ad eum cui datur. Sed hoc potest esse tripliciter. Vel secundum actum, vt quia datus. Vel secundum habitum, vt quia dandum. Vel secundum aptitudinem, vt quia donabile. & iste respectus adeo coniunctus est primo, vt primus sine hoc non possit esse, nec intelligi, imo de necessitate sequitur si procedit per modum doni, q̄ sit donabilis, & ideo sequens respectus non aufert primo, quin sit proprietates distinctiua. dicens ergo, quod est proprietas distinctiua ratione primi respectus, secundo respectui nō repugnante, sed consonante. Ex hoc patet responsio ad primum, quia ille respectus talis est, q̄ non potest circumscribi secundū aptitudinem ob emanationem per modū liberalitatis. Et patet, q̄ non est simile de missione, quia dicit respectum secundum actum, nō s̄m aptitudinē.

AD illud, quod obicitur, quod proprietates distinctiua debet dicere actū, dicendum, quod donum dicit duplicem respectum, & ratione huius dicit comparationem ad duplicē actū. Ratione primi respectus dicit actum processionis, ratione secundi dicit actum communicationis. Primum actum importat in actu, secundum in habitu, & ratione primi est proprietates distinctiua, non ratione secundi. AD illud, quod obicitur, quod in alia persona hoc non est, respondet q̄dam, quod s. f. est tertia persona, ideo nobis secundum rationem intelligēdi est immediatior. & ideo proprietates p̄sumitur in comparatione ad nos, nō sicut in aliis. Aliiter potest solui per interemptionem, quia sicut donum re-

spectum dicit ad creaturas, ita & hæc proprietates, quæ est verbum, vt infra patebit. A D illud, quod obicitur de pluralitate notionum, dicendum, q̄ spiritus, amor, & donum eandem proprietatem dicit ratione differentem. Eandem inquam notionem dicunt, quia dicit comparationem ad idem, & dicunt eandem emanationem, sed tamen differenter eam nominant. Nā spiritus dicit eā principaliter per comparationem ad vnum producentem quæ est vis spiritalia. Amor principaliter quantum ad modum emanandi, quia vt nexus. Donum vero quantum ad respectum consequentem. Et similiter emanationem verbi contingit tripliciter significari, scilicet per hoc nomen filius, imago, & verbum. Quia a vi nature, filius. Quia per modum expressum, imago. Quia aliis expressum, ideo verbum. Similiter a vi spiritalia, spūs. Quia per modū nexus, amor. Quia nos natus connecere, donum. Et sic patet, quod vna est notio aliter, & aliter nominata secundū rationes consequentes, ideo non est, ibi Synonyma.

Q V AESTIO VI. CONCLUSIO.

Spiritus sanctus ratione donabilitatis appropriate dicitur spiritus noster.

TRVM ratione donabilitatis dicatur spiritus noster. Et quod sic videtur, quia noster dicit possessionē, sed nos nō habuimus aliquid diuinum nisi per largitionem & donationem, ergo cū s. f. dicat quid diuinum, quod dicitur noster, hoc est ratione donabilitatis. Item, hoc etiam videtur, quia etiam dicitur s. noster, non autem dicitur filius vel pater noster, ergo propter aliquam proprietatem quæ est in s. f. & non in patre & filio, sed hoc non est nisi donabilitas, ergo &c. Item, antequam s. f. habere in nobis non dicitur noster, sed inhabitat per donationem, ergo dicitur noster ratione donabilitatis. Cōtra. si ratione donabilitatis, ergo cum donabilitas sit proprietates

Fundamenta.

Ad opp.

prietas personalis, non essentialis; videtur solum dici de persona s. s. hoc autem falsum, quia dicitur Deus noster. Item, si ratione donabilitatis, ergo constat, quod non per comparationem ad datum, sed ad eum cui datur: sed filius datus est nobis etiam magis quam s. ergo &c. Item, si ratione donabilitatis, ergo debet conuenienter dici donum nostrum. Item, si ratione donabilitatis, cum ergo donabilis sit nobis magis in quantum sanctus, quam in quantum spiritus, melius debet dici s. noster, quod tamen non dicitur. Queritur ergo generaliter quibus possit dici noster.

R E S P. dicendum, quod meum, & nostrum dupliciter possunt attribui alicui, vel mediante compositione, vel immediate. Si mediante compositione sic de se ponunt propriam habitudinem circa terminum s. habitudinem possessionis, ut cum dicitur, hoc est meum, & hoc modus: quia omnis qui habet spiritum Dei, habet Deum, & omnia quae sunt Dei, hoc modo meum, & nostrum vel tuum, potest dici de omni, quod in Deo est commune, sed magis proprie de filio, quia datus est nobis per incarnationem: maxime autem de s. qui est pignus eternae hereditatis. Unde concedendum, quod ratione donabilitatis potest inter alias personas ratio possidendi appropriari s. s. Potest etiam hoc, quod est nostrum attribui alicui immediate, & sic non dicitur habitudinem possessionis, sed tantum rationem habitudinis importare per terminum cui vnitur, sicut enim nulli vnitur, nisi quod importat respectum explicite ut pater noster, vel meus, vel implicite, ut liber meus, id est possessio mea. Secundum hoc notandum, quod non dicitur

meus, vel noster de aliquo, nisi secundum illud nomen, secundum quod dicitur hoc esse huius: hoc autem esse huius potest dici secundum triplicem habitudinem. Aut informationis, ut albedo Petri, & hanc habitudinem important nomina, quae significant in abstractione: & quia nihil diuini comparatur ad nos secundum habitudinem informationis. Ideo non potest dici de nominibus abstractionis, noster, ideo non dicitur deitas nostra, nec aeternitas nostra. Potest etiam secundum dici hoc esse huius secundum habitudinem causalitatis, & hanc habitudinem important nomina quae dicunt actum, ut creator, & quia hanc habitudinem omnino habet diuina ad nos, ideo bene de talibus omnibus nominibus dicitur nostrum. Potest etiam tertio modo hoc esse huius secundum habitudinem correlationis, & hanc habitudinem important nomina relationis. Sed haec sunt dupliciter, quia quaedam dicunt respectum personae ad personam. Quaedam autem respectum ad creaturam. De his quae dicunt respectum ad personam, non dicitur meus, vel noster. De his autem quae ad nos, ut dominus, magister, recte dicitur noster. Dicendum, ergo quod donabilitas nostrum ad secundum modum dicendi nostrum, nihil facit, sicut probant rationes secundo inductae: sed hoc facit respectus, quia spiritus dicit respectum ad illum cui inspiratur, & hoc sumus nos, ideo dicitur spiritus noster. Similiter Deus, quia imponitur ab actu quem habet circa nos, ut dicit Damascenus: ideo dicitur Deus noster. Est ergo regula, quod de his dicitur noster, quae dicunt respectum ad nos secundum habitudinem causalitatis, vel correlationis, & sic patet omnia obiecta.

HIC DE QUALITATE TRIVM personarum.

DISTINCT. XIX.

VNC postquam coeternitatem trium personarum pro modulo facultatis nostrae insinuauimus, iam de earundem aequalitate aliquid eloqui superest. Fides enim catholica sicut coeternas, ita & coaequales tres personas

sonas asserit. Aequalis est enim in omnibus patri filius, & patri & filio spiritus sanctus. Quia (vt Aug. in lib. de fide ad Petrum, breuiter aperiens quomodo intelligatur aequalitas, docet) nullus horum alium aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate: quia nec filio, nec spiritu sancto (quantum ad naturæ diuinæ unitatem pertinet) aut anterior, aut maior est pater: nec filius spiritu sancto. Aeternum quippe & sine initio est, quod filius de natura patris exitit: & æternum ac sine initio est, quod spiritus sanctus de natura patris filijque procedit. Ob hoc ergo tres vnum recte credimus, & dicimus Deum: quia vna prorsus æternitas, vna immensitas, vna naturaliter est trium personarum diuinitas. Ecce breuiter assignauit Aug. in quo trium personarum consistat aequalitas, scilicet quia alia aliâ non excellit, aut æternitate, aut magnitudine, aut potestate.

Quod æternitas, & magnitudo, & potestas in Deo sunt vnum, licet ponantur quasi diuersa.

CVM QVE enumerantur ista quasi diuersa, in Deo tamen vnū & idem sunt: scilicet essentia diuina simplex, & incommutabilis. Vnde Aug. in lib. 7. de Tri. Non alio magnus, alio Deus est, sed eo magnus, quo Deus: quia non est illi aliud magnum esse, aliud Deum esse. Eadem quippe eius magnitudo est, quæ virtus, & eadem essentia, quæ magnitudo. Pater ergo & filius simul vna essentia, & vna magnitudo. Ita etiam & potentia Dei, essentia diuina est. Vnde Aug. in 7. lib. confes. Voluntas & potentia Dei, Deus est. Aeternitas quoque Dei essentia diuina est. Quod Aug. ostendit super illum locum Psal. In generatione & generationem annui. Est generatio generationū quæ non transit, collecta de omnibus generationibus, id est, sanctis. In illa erunt anni Dei, qui non transeunt, id est, æternitas Dei. Non enim sunt aliud anni Dei, aliud ipse, sed anni Dei, æternitas Dei est. Aeternitas vero ipsa Dei substantia est, nihil habens mutabile. Inconcusse ergo teneamus qd vnū & idem est. Essentia diuina, Dei æternitas, potentia, magnitudo, & tamen cōsuevit scriptura hæc, & his similia quasi distincte ponere. In his ergo verbis trium personarum aequalitatem breuiter complexus est Aug. Quia alius alium nec æternitate, nec magnitudine, nec potentia superat. Quod autem æternitate alia qua trium personarū alium non excedat, supra ostensum est, vbi cō æternitas trium personarum insinuata est.

Hic de magnitudine, quod ea aliqua personarum aliam non excedit.

N V N C igitur superest ostendere, quod magnitudine vel potentia, alius alium non excedat: & prius de magnitudine videamus.

Quod non est maior vna persona alia, nec maius aliquid duæ quam vna, nec tres vel duæ quam vna.

SCIENDVM est ergo quia pater non est maior filio, nec pater,

essentia-
bus, & quo-
dammodo
personalibus
trinitatis.

Cap. 1

Cap. 1

Quod ma-
gnitudo ē
Dei essen-
tia. Quod
potentia
Dei Deus
est. Cap. 4
Psal. 100.
Qd æter-
nitas Dei,
Deus est.

Supra egit
de æterni-
tate dist. 9
& 11.

Libr. 6. de Trin. c. vi. pater vel filius maior spiritu sancto, nec maius aliquid dux personarum simul sunt, quam vna: nec tres simul maius aliquid quam dux: nec maior est essentia in tribus quam in duabus, nec in duabus quam in vna: quia tota est in singulis. Vnde Iohan. Damasc. ait, **Libr. 4. de ortho- doxa fide c. 6.** Confitemur deitatis naturam omnem perfecte esse in singula suarum hypostaseon, id est, personarum: omnem in patre, omnem in filio, omnem in spiritu sancto. Ideoque perfectus Deus pater, perfectus Deus filius, perfectus Deus spiritus sanctus.

Quomodo dicatur esse Deus pater in filio, & filius in patre, & spiritus sanctus in vtroque, & singulus in singulis.

ET inde est quod pater dicitur esse in filio, & filius in patre, & spiritus sanctus in vtroque, & singulus in singulis. Vnde Augu. in **Cap. 1 lib. de fide ad Petrum,** Propter vnitatem naturalem totus pater in filio & spiritu sancto est, totus quoque spiritus sanctus in patre & filio est. Nullus horum extra quemlibet ipsorum est, propter diuinæ naturæ vnitatem. Et hic aperit aliquatenus: non enim plene potest tantum ab homine referari arcanum, ex qua intelligentia dicatur singula personarum tota esse in alijs. Vnde etiam Hilarius ista ulterius perquirens in **lib. 3. de Trin. ait,** Assert plerisque obscuritatem sermo domini cum dicit, Ego in patre, & pater in me est: nec immerito. Natura enim intelligentiæ humanæ rationem dicti huius non capit: nec exemplum aliquod rebus diuinis cõparatio humanæ præstabit. Sed quod non intelligibile est homini, Deo possibile est. Cognoscendum itaque, atque intelligendum est quid sit illud, Ego in patre, & pater in me est: si tamen cõprehendere hoc ita ut est valebimus, ut quod natura rerum pari nõ posse existimatur, id diuinæ veritatis ratio consequatur. Patrem ergo in filio, & filium in patre esse, plenitudo in vtroque diuinitatis perfecta est, quia plenitudo diuinitatis est in filio: quod in patre est, hoc & in filio est: quod in ingenito est, hoc in genito: alter ab altero, & vterque vnum. Is scilicet qui est nihil habens, quod non sit etiam in eo, a quo est, non duo vnus, sed alius in alio: quia non aliud in vtroque, ut vnum sint in fide nostra, vterque non vnus. Nec eundem vtrumque, nec aliud confitemur, quia Deum ex Deo natum, nec eundem natiuitas, nec aliud esse permittit. Eandem ergo in vtroque & virtutis similitudinem, & deitatis plenitudinem cõfitemur: quia veritas dicit, Ego in patre, & pater in me est. Omnia enim filius accepit a patre: nam si partem eiusdem qui genuit hæc verba accepit, neuter ergo perfectus est: deesset enim ei vnde decessit, nec plenitudo in eo erit, qui ex portione constiterit. Neuter ergo perfectus est, si plenitudinem suam & qui genuit, amittit, nec qui natus est consequitur. Fateamur ergo quod pater est in filio, & filius in patre, & Deus in Deo, ut idem Hilarius ait in **7. lib. de tri-**

non

non per duplicē convenientiū generum coniūctionē, nec per infinitam capacioris substantiæ naturam : sed per naturæ unitam similitudinem , per natiuitatem viuētis ex viuēte natura : dum res nō differt , dum naturam Dei non degenerat natiuitas , dum nō aliud aliquid ex Deo quā Deus nascitur : dum nihil in his nouum est , nihil alienum , nihil separabile . Ecce his verbis , prout humana permittit infirmitas aperitur , ex quo sensu Christus dixerit se esse in patre , & patrem in se . Ex eodem etiam sensu intelligitur spiritus sanctus esse in vtroque , & singula personarū in singulis : quia scilicet in singulis est eadem plenitudo diuinitatis , & vnita similitudo naturæ , quia non est maior diuina natura in aliqua harum personarū , sed vnius & indifferentis naturæ sunt hæ tres personæ . Ideoque altera in altera esse dicitur , vt prædictum est . Vnde Ambrosius prædictorum verborum sententiam nobis aperiens super epistolam , 2. ad Corint. 5. ait , Per hoc intelligitur pater esse in filio , & filius in patre , quia vna est eorum substantia . Ibi enim est unitas , vbi nulla diuersitas . Ecce tribus illustrium virorum testimonijs , scilicet Augustini , Hilarij , atque Ambrosij in eodē concurrentibus reuelatione spiritus sancti in eis loquentis , pie credere volentibus ostenditur (tñ quasi per speculum & in ænigmate) qualiter accipiendum sit , cum dicitur pater in filio esse , vel filius in patre , vel spiritus sanctus in vtroque .

In to. 4 ex
planatio-
ne ad 1. c.
2. ad Cor.
circa hñe
comen-
tarij illius
ca. vbi ex-
planat il-
lud , Deus
erat i Chrī
sto &c.

1. Cor. 13.

Ad id quod cōperat redit , scilicet vt ostendat quod magnitudine
alius alium non superat .

S E D iam nunc ad propositum redeamus , cōproque insistamus , ostendentes quod magnitudine nulla trium personarum aliā superat : quia nulla maior alijs , nec maior aliquid sunt dux quam vna , nec tres quam duæ , nec maior Deus quam singuli horū , quia singulus horum perfectus est , nec est quo crescat illa perfectio .

Quod nulla personarum pars est in trinitate .

N E C est aliqua triū personarū pars Dei , vel diuinæ essentiae , quia singula harum verus & plenus Deus est , & tota & plena diuina essentia est , & ideo nulla istarū in trinitate pars est . Vnde Aug. in lib. 4. contra Maximinum hæreticū sic ait , Putas Deū patrem cum filio & spiritu sancto , vnum Deum esse nō posse . Times enim ne pater sit pars vnius Dei , qui constet ex tribus . Noli hoc timere : nulla enim sit partiu in deitatis unitate diuisio : vnus est Deus pater , & filius , & spiritus sanctus , id est ipsa trinitas vnus est Deus , Ergo , inquis , Deus pater est pars Dei , absit . Tres enim personæ sunt pater , & filius , & spiritus sanctus : & hi tres , quia vnius substantiæ sunt , vnum sunt , & summe vnum sunt , vbi nulla naturarum , nulla est diuersitas voluntatum . Si enim natura vnū essent , & con-

Cap. 10

Ibidē mul-
tis interpo-
sitis.

& consensione vnum non essent, non summe vnu essent. Si vero natura dispares essent, non summe vnum essent. Hi ergo tres, quia vnum sunt propter ineffabilem coniunctionem deitatis, qua ineffabiliter copulantur, vnus Deus est. Pars ergo trinitatis esse non potest, quicumque vnus est in tribus. In trinitate ergo quæ Deus est, & pater Deus est, & filius Deus est, & spiritus sanctus Deus est, & simul hi tres, vnus Deus. Nec huius trinitatis tertia pars est vnus, nec maius aliquid duo quàm vnus est ibi: nec maius aliquid sunt omnes quam singuli: quia spiritalis, non corporalis est magnitudo. Qui potest capere, capiat: qui autem non potest, credat, & oret.

1bidē pau-
cis interpō-
sitis.

Ma.9 vt quod credit, intelligat. Verum est enim quod per prophetam dicitur, Nisi credideritis, non intelligetis. His verbis aperte ostē-

Esa.7 dit indifferentem magnitudinem trium personarum. Item in eō-

Argumen-
tatio Aug.

positum, & hoc de patre tantum vis intelligi. Ille, inquis, virtus est ingenuita, simplex, & tamen in hac simplici virtute multa vide-
retur, quæ-
ris commemorare, cum dicis, Deus Deum genuit, bonus bonum
ostendit pa-
trem & fi-
lium & spi-
ritum san-
ctum non sunt, simplex ergo virtus ex partibus constat. Et simplex ista vir-
tute partes
trinitate.

litum esse dicis. Non dico, inquis, non sunt partes. Si ergo in vna persona patris, & illa inuenis quæ plura videntur, & partes non inuenieris, quia vna virtus simplex est, quanto magis pater & filius & spiritus sanctus & propter indiuiduam deitatem vnus Deus est, & propter vniuscuiusque proprietatem tres personæ sunt, & propter singulorum perfectionem partes vnius Dei non sunt? Virtus est pater, virtus est filius, virtus est spiritus sanctus. Hoc verum dicis, sed quoddam virtutem de virtute genitam, & virtutem de virtute procedentem non vis eandem habere naturam, hoc falsum dicis, hoc contra fidem rectam & catholicam dicis. His verbis aperte docetur, quod tres personæ illæ non sunt partes Dei, vel diuinæ essentia. Nullaque illarum trinitatis pars dicenda est, nec vna, maior est alijs.

Cum dicimus, tres personas esse vnā essentiam, nec vt genus de speciebus, nec vt speciem de indiuiduis prædicamus, quia non est essentia genus, & persona species, vel essentia species, & persona indiuiduum.

H I C adiiciendum est, quod tanta est æqualitas trium personarum atque indifferens magnitudo, quod cum dicamus tres personas vnā essentiam vel substantiam, neque vt genus de speciebus, neque vt speciem de indiuiduis prædicamus. Non enim essentia diuina genus est, & tres personæ species: vel essentia diuina species, & tres

& tres personæ indiuidua. Quod August. rationibus probabilibus, atque irrefragabilibus aperte demonstrat in lib. 7. de Trin. dicens, Si essentia genûs est, species autem persona (vt nonnulli sentiunt) oportet appellari tres substantias, vt appellantur tres personæ. Sicut cum sit animal genus, & equus species, appellantur tres equi, idemque tria animalia. Non enim ibi species pluraliter dicitur, & genus singulariter, vt si diceretur, tres equi sunt vnum animal: sed sicut tres equi speciali nomine, ita tria animalia nomine generali dicuntur. Cum ergo tres personas vnâ fateamur esse essentiam, non tres esse essentias, cum tres equi tria animalia dicantur, non vnum: patet nomine essentiae non significari genus, nec nomine personæ speciem.

speciebus.
Cap. 6.

Hic probat quod non dicitur, vt species de indiuiduis.

SI vero dicunt nomine personæ non speciem significari, sed aliquid singulare, atque indiuiduum, & nomine essentiae speciem intelligi, vt persona non dicatur sicut homo, sed quomodo dicitur hic homo, velut Abraham, Isaac, Iacob, vel quis alius, qui etiam digiro præsens demonstrari possit: sic quoque illos eadem ratio consutabit. Sicut enim dicuntur Abraham, Isaac, Iacob tria indiuidua: ita tres homines, & tria animalia. Cur ergo pater, & filius, & spiritus sanctus, si secundum genus, & speciem, & indiuiduum ista differimus, non ita dicuntur tres essentiae, vt tres personæ?

Lib. & ca.
eisdem.

Alio modo probat idem.

ALIO quoque modo idem probat Augustinus, scilicet quod essentia diuina non est genus, nec personæ species: vt essentia non est species, nec personæ indiuidua. Vna, inquit, essentia non habet species, sicut vnum animal non habet species. Pater ergo, & filius, & spiritus sanctus non sunt tres species vnius essentiae: diuina ergo essentia genus non est. Sed nec species est essentia diuina, & personæ indiuidua, sicut homo species est, indiuidua autem Abraham, Isaac, & Iacob. Si enim essentia species est, vt homo, sicut non dicitur vnus homo esse Abraham, Isaac, & Iacob, ita non dicitur vna essentia esse tres personæ. Non itaque secundum genus, & species ista dicimus.

Lib. & ca.
eisdem.

Nec secundum materialem causam dicuntur tres personæ vna essentia.

NOTANDVM etiam quod essentia diuina non est materia trium personarum, vt August. in eodem libro docet, tanquam secundum communem eandemque materiam tres personæ dicantur esse vna essentia, sicut ex eodem auro si fierent tres statuae, diceremus tres statuas vnum aurum. Non autem sic trinitatē, idest, tres personas dicemus vnâ essentiam, & Deum vnum, tanquam

Idem.
Cap. 6.

ex vno

ex vna materia tria quedam subsistant. In statuis enim æqualibus plus auri est tres simul, quàm singule, & minus auri est vna, quam duæ. In illa vero essentia trinitatis nullo modo est ita. Non ergo secundum materialem causam tres personas vnā dicimus esse substantiam, vel essentiam, sicut tres statuarū dicuntur vnum aurum.

Nec ita dicuntur tres personæ vna essentia, vt tres homines vna natura, vel vnius naturæ.

Lib. & ca.
iisdem.

HIS quoque addendum est, quòd tres personas nō ita dicimus esse vnā essentiam, vt Augustinus in eodem ait, vel vnius essentia, sicut dicimus aliquos tres homines eiusdem sexus, & eiusdem temperationis corporis, eiusdemque animi, vnā esse naturam, vel vnius naturæ. Nam in his rebus non tantum est vnus homo, quantum tres homines simul, & plus aliquid sunt homines duo, quam vnus homo, sicut in statuis esse diximus: at in Deo non est ita. Non enim maior essentia est pater, & filius simul, quàm solus pater, vel solus filius: sed tres simul illæ personæ æquales sunt singulis. Ex præmissis patet quòd tres personæ dicuntur diuina essentia, nec secundum materialem causam, vt tres statuarū vnum aurum, nec secundum complexionis similitudinem, vt tres homines vnius naturæ, nec vt gen⁹ prædicatur de speciebus, vel vt species de indiuiduis, idest, continens de contentis, maius de minoribus.

Quæ videntur aduersari prædictis.

Lib. 3. de
orthodo-
xa f. ca. 6.
in princ.
capitis.

HIS autem videtur aduersari, quæ quidam sacræ scripturæ tractatores catholici in suis scriptis tradiderunt. In quibus significari videatur, quòd essentia diuina sic quiddam commune, & vniuersale velut species: tres vero personæ sint tria particularia, tria indiuidua numero differentia. Vnde Io. Damas. inter Doctores Græcorum maximus in libro quem de trinitate scripsit, quem & papa Eugenius transferri fecit, ait: Communia, & vniuersalia prædicantur de subiectis sibi ipsis particularibus. Commune ergo substantia est, particulare vero hypostasis: idest persona. Particulare autem dicitur, non quod partem naturæ habet: sed particulare numero, vt atomus, idest indiuiduum. Numero enim non natura differre videntur hypostases. Item in eodem, Substantia significat communem, & circumplectiuam speciem homoideon, idest similium specie, hypostaseon, idest, personarum, vt putat Deus, homo, hypostasis autem indiuiduum demonstrat, idest, patrem, filium, & spiritum sanctum. Petrum, Paulum, & huiusmodi. Ecce aperte dicit substantiam esse vniuersalem, hypostasim vero particularem, & quod Deus est species vt homo; & quòd pater, & filius, & spiritus sanctus sunt indiuidua, sicut Petrus, & Paulus, eo quòd numero differunt, quæ præmissæ sententiæ August. penitus contradicere videntur. Quid ergo dicimus ad hæc? Hoc utique dicere possumus, atque debemus, quòd

Verba Au-
gu. tenenda
dicie.

quoddam quæ Augustinus tradidit superius, sine omni hæsitacione tenenda sunt.

Quod sane possunt intelligi, quæ Iohannes dicit,
& quomodo, ostendit.

HÆC autem, quæ hic dicuntur, licet in sermonis superficie aliquid a fide alienum resonare videantur, sane tamen intelliguntur, primumque lectorem atque intellectorem plurimum efflagitant. In quorum explanatione mallem silentis alios audire, quam loquendo maleuolis derrahendi occasionem præstare. Videtur tamen mihi ita posse accipi, cum ait. Substantia est commune, & hypostasis est particulare. Non ita hæc accipit cum de Deo dicuntur, ut accipiuntur in philosophica disciplina. Sed per similitudinem eorum, quæ a philosophis dicuntur, locutus est, ut sicut ibi commune, vel vniuersale dicitur, quod prædicatur de pluribus particulare vero, vel indiuiduum, quod de vno solo; ita hæc, essentia diuina dicitur, vel ita est vniuersale, quia de omnibus personis simul, & de singulis separatim dicitur. Particulare vero singula quælibet personarum: quia nec de alijs communiter, nec de aliqua aliarum singulariter prædicatur. Propter similitudinem ergo prædicationis, substantia Dei dixit vniuersale, & personas particularia, vel indiuidua. propter hoc idem eandem diuinam essentiam dixit esse speciem commune, & circumplecti eam similitum specie personarum, quia sicut hæc species homo, de suis prædicatur indiuiduis, velut de Petro, & Paulo, & alijs, nec ista specie differunt, sed conueniunt per omnia; ita Deus de tribus prædicatur personis, quæ in diuinitate non differunt, sed per omnia conueniunt. Hæc ergo similitudinem inter res sempiternas, & res temporales perpendens Iohannes, vniuersalitate, & particularitatis nomina, quæ rebus temporalibus proprie conueniunt, ad res æternas transtulit: Aug. vero maiorem videns dissimilitudinem, quam similitudinem inter res prædictas, ab excellentia trinitatis prædicta nomina remouit.

Ex quo sensu dixerit personas differre numero.

QVOD autem Iohannes dicit hypostasies differre numero, non natura. In eo quod non differre natura ait, verissime, & sine scrupulo loquitur. Quod vero dicit differre numero, cauendum est quomodo intelligatur. Diuersis enim modis dicuntur aliqua differre numero.

Quibus modis dicantur differre numero, & secundum quem modum possit conuenire personis.

DICUNTUR enim aliqua differre numero, quando ita differunt, ut hoc non sit illud, nec aliquid quod illud est, vel in ipso est; qualiter differunt Socrates, & Plato, & huiusmodi, quæ apud Philosophos dicuntur indiuidua, vel particularia iuxta quem mo-

dum non possunt dici tres persone differre numero. Dicuntur quod differre numero, quæ in enumeratione: siue computatione non sibi adiunguntur, sed a se inuicem discernuntur, ut cum de aliquibus rebus loquentes dicimus, una, duæ, tres; & secundum hunc modum forte dixit Iohannes hypostasies, idest, personas differre numero. Possumus enim dicere, pater est unus, & pater, & filius sunt duo, & pater, & filius, & spiritus sanctus sunt tres. Et item, Hæc persona est una, & hæc, & illa sunt duæ, & hæc, & illa, & alia sunt tres. Conuenientius tamen tres illæ personæ proprietatibus tantum distinguuntur: de quarum distinctione secundum proprietates in sequenti tractabitur. Nunc vero ad inceptum redeamus, quæ dicta sunt repetentes, ut sepius versando familiarius innotescant.

Dist. 26.

Quod una persona non est maior alia, nec tres simul quam una, & hoc, ratione ostendit catholica.

SCIENDVM est ergo tantam æqualitatem esse in trinitate, ut ait Aug. in 8. lib. de Trini. ut non solum pater non sit maior quam filius, sed nec pater, & filius simul maius aliquid sunt quam spiritus sanctus, aut quælibet persona minus aliquid sit quam ipsa trinitas. Quod autem ita sit, aliquo modo si fieri potest, demonstrandum est, quantum ergo creator ipse adiuuat, attendamus. Inquit Augustinus, in eodem, quomodo in hac trinitate duæ, vel tres personæ non sunt maius aliquid, quam una earum.

Cap. 1

Ratione utitur subtilissima ad ostendendum, quod ita sit.

Lib. & ca.
autem.

QVOD ibi magnum dicitur, aliunde magnum non est, qui eo quo vere est: quia ibi magnitudo ipsa veritas est, & veritas essentia: non ergo ibi maius est, quod verius non est. Non autem verius est pater, & filius simul, quam pater solus, vel filius. Non ergo maius est aliquid uterque simul, quam singulus eorum. Et quia æque vere est etiam spiritus sanctus: ideo pater, & filius simul non sunt aliquid maius quam ipse, quia nec verius sunt. Item in essentia veritatis hoc est verum esse, quod est esse: & hoc est esse, quod est magnū esse. Hoc est ergo magnū esse quod verū esse. Quod igitur ibi æque verum est, & æq; magnū est. Quod ergo ibi plus veritatis non habet, plus non habet magnitudinis. Plus autem veritatis non habet, quod verius non est. Non est autem verius una persona quam alia, vel duæ quam una, vel tres simul quam singula. Non ergo plus veritatis habet una quam alia, vel duæ quæ una, vel tres simul quæ singula. Sic ergo & ipsa trinitas non est maius aliquid, quam unaquæque ibi persona, sed tam magnum quam singula. Non enim ibi maior est, quæ verior non est, ubi ipsa veritas est magnitudo. Ecce modo conuenienti, & ratione catholica ostensum est quomodo indifferēs sit magnitudo trium personarum.

rum, quia nec vna maior est alia, nec dux maius aliquid quam vna, nec tres simul maius aliquid quam singula.

Quod Deus non est dicendus triplex, sed trinus.

PRÆTEREA cum Deus dicatur trinus, non tamen debet dici triplex. Ibi enim non est triplicitas, ubi summa est vnitas; & indifferens æqualitas: vnde Aug. in lib. 6. de Tri. ait, Non quoniam Deus trinitas est, ideo triplex putandus est, alioquin minor esset pater solus, vel filius solus, quam simul pater, & filius. Cum itaque tantus est pater solus, vel solus filius, vel solus spiritus sanctus, quantus est simul pater, & filius, & spiritus sanctus, nullo modo triplex dicendus est Deus. Non enim pater cum filio, & spiritu sancto maior Deus est quam singuli eorum, quia non est, quo crescat illa perfectio. Perfectus autem est & pater, & filius, & spiritus sanctus, & perfectus dicitur Deus singulus eorum. Et ideo trinitas, potius quam triplex dici debet.

Quod non est ita in rebus corporeis, vt in trinitate.

IN rebus corporeis non tantum est vna, quantum tres simul, & plus sunt duæ, quam vna res. In trinitate vero summa, tantum est vna persona, quantum tres simul, & tantum sunt duæ, quantum vna, & in se infinitæ sunt, quia non est finis magnitudinis earum. Ac per hoc aperitur quod superius dictum est, quomodo singula sunt in singulis, & omnia in singulis, & singula in omnibus, & omnia in omnibus, & vnum in omnibus est, & vnum omnia. Ecce iam ostendimus sufficienter, qualiter in trinitate aliqua persona aliam non superet magnitudine.

De proprietatibus, & conditionibus quodammodo essentialibus, & quodammodo personalibus trinitatis, & vnitatis.

DISTINCTIO XIX.

Nunc postquam æternitatem trium personarum, &c.

Propos.

TERMINATIS duabus partibus, in quibus Magister egit de his, quæ pertinent ad essentiæ vnitatem, & personarum pluralitatem sigillatim: hic incipit tertia pars, in qua determinat personarum æqualitatem, quæ simul recipit pluralitatem, & vnitatem. Et hæc pars habet tres partes principales. In prima proponit, in quibus consistit æqualitas. In secunda probat specialiter, ibi. Nunc igitur superest

ostendere, &c. In tertia, quia in probando propositiones dubias dixerat in quibus dictio exclusiua generat ambiguitatem: ideo determinat qualiter dictiones exclusiue accipiuntur in diuinis, inf. dist. 22. Hic oritur questio trahens originem ex prædictis, Prima pars principalis, in qua proponitur, in quibus æqualitas consistit, habet duas partes. In prima parte proponit, quod consistit in his tribus de æternitate, magnitudine, & potestate. In secunda ne crederent hæc tria diuersa, ostendit, quod hæc sunt idem in Deo. ibi. Cuique enumerant ista quasi diuersa, &c. Similiter secunda pars principalis, in qua probatur æqualitas, diuiditur in duas. Supposito. n. quod in diuinis sit æqualitas quantum ad æternitatem, ostendit primo æqualitatem quantum ad magnitudinem: secundo quantum ad potestatem. inf. dist. 29. Nunc ostendere restat quod aliqua

Dispositio

aliqua, &c. Prima iterum pars habet duas. In prima probat æqualitatem magnitudinis p essentiali unitate. Secundo probat æqualitatem excludendo inæqualitatem. ibi. Sed. id nunc ad propositum redeamus. Prima pars, in qua probat personarum æqualitatem quantum ad magnitudinem habet duas. In prima probat p essentiali indivisione, siue unitatem. In secunda illam eandem ostendit esse in personarum communicatione. ibi. Et id est, qd pater dicit esse in filio. Nunc postq. In parte ista sunt dubitationes circa literi. Et primo dubitat de situ

Dub. 1. huius partis. enim unitas in substantia facit identitatem, unitas in quantitate æqualitatem, unitas in qualitate similitudinem, pari ratione vñ, qd deberet determinare de identitate, & similitudine, quia si de his non determinat vñ, qd nec de æqualitate deberet facere speciale tractatum. Rñ. Dicendum, qd ostensa perfecta æqualitate ostenditur, qd omnia in natura identitas, & similitudo: & ideo determinata æqualitate, non est opportunum de alijs determinare, sed magis de æqualitate determinare pp hereses extirpandas: Ariyanorum maxime, qui passuerunt in æqualitatem a diuinis: & ideo difficilior, & utilior circa hoc versatur disputatio.

Respon. **ad istud.** Coeternitas trium personarum. Videat male dicere, qd coequalitas consistat in æternitate, quia ipse diuinitas coeternitate contra æqualitatem: ergo si ab ea distinguitur, & quantum ad æternitatem non attendit æqualitas. Rñ. Dicendum, qd æqualitas perfecta in his tribus consistit, & Magister eodidit æqualitatem contra coeternitatem. quantum ad alia duo membra, magnitudinem, & potentiam.

Dub. 2. Non alio magis, &c. Vñ pari ratione, et illo sit Deo alio p quibus sit Deo alio in gn. Si dicas qd quæritur trās sit in subdm: relatio nō. Obicit, qd illud nō soluitur Aug. u. Jo. quæ de formali pñicatione, & constat qd formaliter loquendo, qd scilicet ista est talis. Deest magnus defectus, vel Deo

Respon. est Deo magnitudines sic & illa, patet est magn. Rñ. Dicendum qd quis em rō nō loquedi, vel intelligedi pte nra

magnitudo in diuinis dicitur p modū quæritis, & deitas p modū subia, et a pro rei nulla est oimodis. Nihil. n. de magnitudine dñ, qd nō dicit de subia. In resolutione aut paternitatis nō est ita. Aliquid. n. pñicat de paternitate, quod non potest dici de essentiali, sicut distinguere, & distingui.

In gnatione, & gnatione anni tui.

Vñ male dicere, quia in æternitate nulla cadit variatio, ergo cū annus variatione habeat, nō debet transferri ibi. Itē in illa æternitate est oimodis simplicitas, & impatiuitas, ergo nō debet pluraliter dici annos. Rñ. Di. Respond. condū, qd iuxta modū nre infirmitatis & intelligimus diuinā trinitatem, vel æternitatem, & notamus, qm annus dicitur cōplere tps resolutionē fm decursum solis in zodiaco, & regressum ad idē punctū, & diuina æternitas pfecta est, & durationes ceteris circumplectens: ideo ad ipsam trāsitaliter scriptura uocat annus. Rursus, qd interminata & a pte ante, & a pte post, ideo nō annū dicit quasi terminū habere, nec gnationē singulariter, sed pluraliter annos, & gnationes similiter. Ratione ergo pte rationis, & interminationis trāsferitur, nō rōne variationis.

Est generatio generationum.

Vñ falsum dicere, & innuere, qd in gnatione sanctorum sint anni Dei æternitas, quia duratio sanctorum est finita a pte ante, sed æternitas Dei est infinita a pte ante et post, ergo sanctorum nō sunt in illa. Item quo ostendi in, est gnatio sanctorum in illa? Sicut mensura nō est Dei æternitas solus Dei est mensura. Si sique causa i effectū, sed hoc mō est in ceteris creaturis. Rñ. Dicendum, illud verbum nō est dictū p cōsolationem, nec p æqualitatem, sed p cōcomitantiā, & cōformitatem. Quia, n. gnatio sanctorum a pte post durat in infinitū, durat etia sine variatione: ideo illi summa æternitate in gremio comitatur, & ei ex parte cōformitatur, & ideo sic exponit, illud ps. beatus Aug. In gnatione, & gnatione anni tui, siue in gnatione interminata, qd est gnatio facti, siue scilicet illa gnatio, & qd i pfectū durat, & qd ex multis gnationibus sunt collecti.

Dub. 4.

Respon.

Dub. 5.

Respon.

Quæritur.

Pater

7. de Trinitate. Cap. 1.

Respon.

Pater dicitur esse in filio, & si &c.

Dub. 6. Contra, quia si quicquid est in Deo Deus est propter summam simplicitatem, ergo quicquid est in filio est filius. **Respon.** dicendum, quod non est simile, quia cum dicitur aliquid esse in Deo, hæc propositio in, aut dicit distinctionem essentialiam, & sic non quicquid est in Deo est Deus, quia nos in Deo vivimus, movemur, & sumus. Aut nullam dicit distinctionem, nisi secundum modum intelligendi, & hæc ponit in modum identitatem, & ideo sequitur, quod sit Deus quod est in Deo. Sed tunc dicitur de persona hæc propositio in, dicit distinctionem personalem, & una persona de alia non predicatur, & ideo pater, quod non est simile.

Nec exemplum aliquod rebus diuinis &c.

Dub. 7. Videtur falsum, quia imago est expressa similitudo, & vestigium est in omni creatura, ergo videtur, quod exemplum sit in omnibus. **Respon.** dicendum, quod est exemplum exprimens perfectæ consimiliter omnino, & tale nullum est in creaturis, quia imago & ceteræ creaturæ, plus habent dissimilitudinis quam similitudinis, & est exemplum aliquomodo manuducens, & sic multa sunt, & ex multis colligitur verum, nec tamen omnino perfectum.

Quod non intelligibile est homini &c.

Dub. 8. Videtur falsum, quia anima nostra quodammodo est omnia, & intellectus noster non tot intelligit quam plura. **Respon.** dicendum, quod est loqui de intellectu comprehendente, & sic non est verum, quod omnia intelligere possit, quia nec Deus, nec aliquid Dei est comprehensibile nobis, quia omnino infinitus. Et est loqui de intellectu apprehendente, & hoc dupliciter. Aut in ratione possibiliteris & suscipientis, & sic omne, quod potest fieri, potest intelligere, quia possibile est ad intelligendum. Aut in ratione agentis, & quia non habet lu-

men, tantæ potentie, quod possit super omnia, scilicet præsentia & futura, quia multa sunt supra eius iudicium, sic non est omnium.

Nam si partem eiusdem qui genuit &c.

Videtur non sequi hoc, quia homo perfectus generat filium perfectum, & tamen non dat ei nisi partem. **Respon.** dicendum, quod est perfectio simpliciter, & perfectio in genere. Perfectio in genere bene compatitur secum dationem, & receptionem partis, quia in dante suppletur per restorationem, in accipiente per augmentum, & additionem. Sed perfectio simpliciter non patitur secum restorationem, nec additionem, & quoniam in Deo perfectio est simpliciter, ideo si daret partem, in dante remaneret defectus, similiter & in accipiente.

Non per duplicem convenientiam &c.

Contra, aut tangit modos essendi, aut generandi. Non essendi, quia multa plures sunt quam isti. Non generandi, & ita in utroque modo est insufficientis. **Respon.** Aliqui dicunt, quod Hyla, assignat hos modos generationis, qui sunt in creaturis, ut excludat eos a filio. Sed non assignat nisi duos modos, quia non loquitur nisi de generatione viui, vivens autem generabile dividitur in vegetabile, & sensibile, & secundum illud duplex genus, duplex est modus generandi, quem tangit Hilarius. Nam animata generantur per coniunctionem maris, & feminæ, & plantæ per insertum, & primum tangit cum dicitur. Non per duplicem convenientium generationem, quia masculus, & femina sunt duplicis generis quantum ad sexum, & tamen convenientes sunt quantum ad formam, & materiam. Secundum modum tangit cum dicit. Nec per inficiam capacioris substantiæ naturam, sed, per &c. sicut surculus inseritur arbori, sed per naturæ unitæ similitudinem, i. similitudinem non in natura differentem. Aliter potest dici, quod

20 Hila. non loquitur de modo generandi, sed loquitur quomodo pater sit in filio, & excludit modum essendi in, quo creatura dicitur esse i creatura secundum modum visitatum, ad quem modum concurrunt duplex conditio creaturarum. Prima est quo ad naturam diuersitas. Secunda est continentis capacitas: & has excludit ab illo modo existendi, qui est in diuinis per illa duo quæ dicit, quod filius est in patre non per continuationem duorum generum, neque per in se iua capacitate substantie naturam, hoc patet per litteram Hila. quoniam immediate subiungit in originali, & Magister obmittit.

Quia inquit Hila. per corporalem necessitatem exteriora fieri his quibus continentur interiora non possunt. Vult, quod illud est impossibile in creaturis corporalibus, quod mutuo sint in seipsis, sicut pater est in filio. Quia propter corporalem necessitatem & imperfectionem interiora non possunt fieri exteriora his quibus continentur: ut si aqua est in vase, dum est intus, non potest fieri extra, & ita non continetur vas, ut vas sit in aqua.

Dum naturam Dei non degenerat natiuitas.

Dub. 9 Quæritur quid hoc sit dicere, quia non tantum in Deo, sed in creaturis

Respon. pluribus non degenerat. Respon. dicendum, quod degenerare est extra genus generantis exire. Exire autem extra genus generantis hoc est, aut quantum ad formam communem, & naturam, & sic est degeneratio i equi uocis, sicut equus ex asina generat burdonem, & asinus ex equa mulum, unde mulus degenerat. Alio modo degenerare est, proprietates generantis relinquere, non per dissimilitudinem, sed per diuersitatem, & hoc modo omnis natiuitas creata degenerat, quia in omni creatura generans est aliud a generante, & in sola diuina generatio non degeneratio non est, quia nihil na-

scitur nouum, nihil additur asinum: & ideo generans a generante in substantia non separatur, & ideo sola illa generatio est nobilissima &c.

Ad intelligentiam huius partis quæritur quatuor. Primo quæritur, utrum in diuinis sit ponere æqualitatem. Secundo dato quod sit, utrum sit ibi summa æqualitas. Tercio, utrum in diuinis sit æqualitas cum conuersione. Quarto, utrum sit ibi æqualitas cum circum-

Art. 8

Q V A E S T I O . I .

C O N C L V S I O .

Cum in diuinis virtutis quantitas reperiatur, ponenda est ibi æqualitas.

VOD sit ibi æqualitas ostenditur primo per illud, quod dicitur i simbolo, Totæ tres personæ coætæna sibi sunt,

& coæquales. Item, hoc ipsum ostenditur ratione sic. Omnis multitudo reducitur ad unitatem, ergo omnis inæqualitas ad æqualitatem, sed unitas a qua est omnis multitudo, est unitas increata, ergo & æqualitas ad quam reducitur omnis inæqualitas est æqualitas increata, ergo, &c. Item, omne, quod perfectionis est, transferendum est ad diuinam, sed æqualitas est perfectionis in creatura, & ergo &c. Item vnum in substantia facit identitatem, vnum in quantitate æqualitatem, vnum in qualitate facit similitudinem, sed in diuinis non tantum est unitas in substantia, sed etiam in quantitate, alioquin non esset ibi perfecta unitas, ergo non tantum est ibi identitas substantie, sed & æqualitas. Contra, ubi æqualitas ibi diuisibilitas, quia simplex simplici non æquatur, sed in diuinis non est ponere diuisibilitatem, ergo nec æqualitatem. Itæ, ubi æqualitas ibi quantitas, quia proprium est quantitatis secundum eam æquale, vel inæquale dici, sed in diuinis non est ponere quantitatem, quia secundum Ang.

Deus

Fundamenta.

St. Metha. cap. 26

Ad opp.

Deus magnus sine quantitate, ergo
&c. Item. Vbi æqualitas, ibi finitas,
quia ibi est commensuratio, ergo vbi
est mensura, ibi est finitas, sed in diui-
nis est infinitas, ergo &c. Item. Vbi,
æqualitas, ibi diuersitas, quoniam ni-
hil est sibi æquale, sed in diuinis est o[mn]i-
moda vnitas, ergo nō ē ibi æqualitas.

R. E. S. P. dicendum, quod æquali-
tas ponitur in diuinis secundum, q[uo]d
dicitur in symbolo, et dicit August.

Athanasi

- 12 A. D. hoc intelligendum, notandum,
quod æquale, & inæquale est propria
passio consequens quantitatē. Quāti-
tas autem dicitur dupliciter, proprie,
si quantitas molis & translative quan-
titas virtutis: & quia illa est propria
passio quantitatis, æqualitas consequi-
tur utraque quantitatē, ergo vbi
est ponere quantitatē virtutis, ibi
est ponere æqualitatem vel inæquali-
tatem. Hæc autem quantitas virtutis
ponitur in spiritualibus, & summe re-
peritur in diuinis, quia hæc quantitas
non repugnat simplicitati, sed conso-
nat, similiter nec æqualitas consequens
istam quantitatē. Et quia altera pars
contradictionis complectitur attributū
da est Deo, & æqualitas præit inæqua-
litate, ideo ponenda est æqualitas in
diuinis, & concedenda sunt rationes
ad hoc.

- 13 A. D. illud, ergo, quod obicitur in
contrarium, quod vbi æqualitas, ibi
diuisibilitas, dicendum, quod verum
est de æqualitate quæ consequitur quan-
tatem molis. A. D. illud, quod secun-
do obicitur, vbi æqualitas ibi quan-
titas, dicendum, quod verum est secun-
dum genus, vel s[ecundu]m speciem, & quamuis
nomen quantitatis nō transferatur, tras-
fertur tamen nomen speciei, vt ma-
gnitudo. A. D. illud, quod obicitur,
vbi æqualitas, ibi finitas, dicendum, q[uo]d
æqualitas in creaturis duo importat,
scilicet cōterminationem, & excessus
priuationem. Primum est incomple-
tionis ratione limitationis. Secun-
dum perfectionis, ideo transfertur ra-
tione secundæ, non primæ. Posset ta-
men dici, quod infinitum, quod est in-
comprehensibile, secundum veritatē
ab infinito est comprehensibile, &
ideo commensurabile infinito, & ex

hoc non sequitur, est commensurabi-
le infinito, ergo finitum, imo magis
infinitum, & est ibi quid & simplici-
ter. A. D. illud, quod obicitur, vbi æ-
qualitas, ibi diuersitas, dicendum
quod est diuersitas suppositorum, &
diuersitas formæ. Ad æqualitatem &
similitudinem, requiritur diuersitas
suppositorum, non autem formæ di-
uersitas, sed vnitas. Quod autem con-
sequitur in inferioribus ad diuersita-
tem suppositorum, numeratio formæ
vel quantitatis hoc est imperfectiōnis
& ideo totum, quod est perfectiōnis
transfertur in Deum. Non tamen est
in suppositis (proprie loquendo) di-
uersitas, sed distinctio.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Cū in personis diuinis reperla-
tur eternitatis, potētie, & ma-
gnitudinis quantitas summa,
etiā summa æqualitas ibi-
dem ponenda est.

T. R. V. M. in diuinis sit
summa æqualitas. Et
q[uo]d sic videtur hoc mo-
do sicut dicitur ab Au-
in lib. de fide ad Petrū

Funda-
menta.

Non dicitur aliquis maior alio, nisi
aut q[uia] præcedit ætate, aut q[uia] excedit
magnitudine, aut quia superat pote-
state, sed nihil horū est in diuinis, vt
probat Aug. & Magister, ergo nihil
est ibi inæqualitatis, ergo est ibi sum-
ma æqualitas. Itē, nō p[otes]t maior æqua-
litas excogitari, quā vbi vnū æquū
vni, & vnum pluribus, & vnū o[mn]ibus.
Sed in diuinis tantus est filius quan-
tus est pater, & tantus filius quantus
pater & s. s. & tantus etiā filius quan-
tus omnes tres, ergo &c. Item, vnitas de simili-
in quantitate (sicut dictum est) facit
æqualitatem, ergo vbi summa vnitas,
ibi summa æqualitas, sed hoc est in di-
uinis, ergo &c. Item, status non est ni-
si in summo, sed status est illa æqua-
litate per reductionem omnium ad
ipsam, ergo &c. Contra. August. in li.
lxxxij. q. si omnia essent æqualia, nō
essent omnia, ergo omnimoda æqua-
litas

Illud idē
tener D.
Thom. 1.
part. q. 4.
a. art. 1

itas tollit perfectionem in diuinis. Si ergo nihil est ponendum in Deo, quod repugnet perfectioni in diuinis, non est ibi omnimoda aequalitas. Item, maior est aequalitas quae attenditur secundum quantitatem continuam, & discretam, quam secundum continuam tantum, sed in diuinis non est aequalitas secundum quantitatem discretam, quia ibi est trinitas, & ita imparitas, ergo in diuinis non est omnimoda aequalitas. Item, maior est aequalitas quae attenditur secundum potentiam, & sapientiam, & bonitatem, quam quae secundum sapientiam, & potentiam tantum, sed in diuinis non est aequalitas secundum bonitatem, ergo non est ibi summa aequalitas. Probatio minoris. bonum est diffusivum sui, sed magis distinditur se filius quam se, quia propter sibi aequalum, & etiam pater & filius, ergo &c. Quare in Pergo. quare Aug. non ostendit aequalitatem in sapientia, & bonitate, & iterum quare non ex parte loci, sicut magnitudinis, & etiam aliarum differentiarum, quantitatis, quod cum non faciat, non videtur assignare omnimodam aequalitatem, sed solum in parte, aut si omnimodam ostendit, insufficiens procedit.

17. R E S P. dicendum, quod in diuinis est summa aequalitas, & summa est assignatur ab Augustino: quoniam sufficienter ostenditur remotio omnis inaequalitatis per illa tria, quae sunt aeternitas, & magnitudo & potentia. Horum trium distinctio, & sufficientia ab aliquibus accipitur sic. Quia enim in diuinis non est extensio molis, nec aggregatio multitudinis, ideo non est ibi quae sitas continua extensura, nec discreta, sed loco eius est quantitas virtutis, quae tangitur per hoc membrum, quod est potentia. Quia vero Deus suo ambitu complectitur omnem durationem, ideo est ibi quantitas aeternitatis correspondens tempori. Quia vero ambitu suae immensitatis complectitur locum omnem & locatum, ideo est ibi quantitas magnitudinis correspondens loco. Et sic patet, quod cum non sit aliam quantitatem accipere ibi, quod sufficeret in illis ostenditur aequalitas & consistat. Sed haec

distinctio non est conueniens, tunc quia non est in Deo nisi quantitas virtutis, & ita non deberet ibi esse nisi vnum membrum, nec deberet illa distinguere contra alias, cum etiam, quia magnitudo in diuinis non tantum attenditur quantum ad ambitum localitatis, sed etiam quantum ad intensiorem bonitatis. Vnde dicitur in vi. lib. de trinitate quod in spiritualibus idem est maius & melius, & propter hoc quantitas virtutis non tantum attenditur in operatione, sed etiam veres consideratione, omnimoda absolutione. Ideo possimus aliter horum trium distinctio nem & sufficientiam assignare in omnem quod est, conuenit hanc triplicem considerationem habere. Potest enim aliquid considerari in comparisonem ad suam imaginem, sive partem ante, & sic vnum maius est altero, quando origo eius est prior, & contra hoc est aequalitas aeternitatis. Potest iterum considerari in se, & sic dicitur vnum altero maius, quia maioris extensionis, vel quia maioris valoris. Contra hanc est in Deo aequalitas magnitudinis, ut haec aequalitas non tantum dicatur per comparisonem ad localitatem, sed etiam ad sapientiam & bonitatem, & ad omne, quod facit alterum altero dici maius, quia melius. Vnde Aug. & Magister in hac distinctione probant aequalitatem magnitudinis, per aequalitatem virtutis, sive in virtute. Potest etiam tertio considerari per comparisonem ad effectum, & sic dicitur maius, quia potentius. Et contra hoc est aequalitas potentiae. Quoniam ergo ratio aequalitatis non contingit pluribus modis considerari, si aequalitas est in istis, summa est: de cum ostenditur in istis, summa ostenditur, & perfecta inductione procedatur, & sic patet, quod ultimo querebatur.

A D illud, quod obicitur primo, quod aequalitas repugnat perfectioni, dicendum, quod verum est perfectio non vniuersi, quae aggregata est ex diuersitate, non sic est in Deo. A D illud, quod obicitur, quod maior est aequalitas secundum veritatem quantitatem &c. dicendum, quod summa aequalitas non est in quantitate contra

Cap.

18

18

qua

aut nec discreta, quia ibi vnum non equatur pluribus, sed hæc est perfectissima æqualitas, ideo solum secundum quantitatem virtutis attenditur.

- ⁶⁹ A D illud, quod obicitur de bonitate, quia diffusum &c. dicendum, quod emanatio personæ non attenditur secundum rationem bonitatis essentis, sed magis secundum gradum personæ, vel in persona, & ideo non sequitur, quod si s. f. non producit, quod propter hoc habeat minus de bonitate. Unde notandum, quod duplex est diffusio s. in tra vel extra. Diffusio intra, est quando persona procedit a persona unitate naturæ, & hæc non est proprie diffusio: & hoc non consequitur bonum quia bonum, sed bonum in hypostasi, quæ aliam producere nata est: & ideo secundum hanc diffusionem non dicitur una persona altera melior. Est alia diffusio extra, quæ attenditur in productione effectus, & secundum hanc rationem attenditur diffusio propriæ & ratio boni, & quia in hac una persona alteram non excedit, quia indivisi sunt opera trinitatis, ideo hæc non est una melior altera.

QVÆSTIO III.

CONCLUSIO.

In diuinis reperitur æqualitas secundum conuersionem, cum reciprocatio sit de ratione æqualitatis.

Ad opp.
Aug. 6. de
tri. ca. 10.
Diony. de
diuin. no.
cap. 9
5. met. ca.
de simili.
Hila.

T R V M in diuinis sit æqualitas cum conuersione. Et quod non videtur hoc modo Chrysostomus super illud Hebræi. Qui cum sit splendor &c. Filius est æqualis patri, non pater filio. Item Hila. Imago si perfecte implet illud cuius est imago, coequatur ei, non illud suæ imaginis. Item Aug. in i. lib. de doctr. Christiana. In patre unitas, in filio æqualitas, ergo videtur, quod pater non sit æqualis filio, ut filius patri. Item, Dionysius. In causis & causatis non recipimus reciprocatorem, sed pater est principium filii, ergo &c. Contra. Omne relationum equiparantiæ denominatur ex utroque secundum modum consue-

lem, sed æqualitas est relatio equiparantiæ, ergo similis reciprocatio. Item, vnum in quantitate facit æqualitatem, sed sicut filius est vnum cum patre, ita pater vnum cum filio quantum ad substantiam, & quantitatem, ergo sicut filius est æqualis patri, ita pater filio, ergo est ibi reciprocatio. Item, æqualitas mutua, & reciproca, maior est quam non reciproca, ergo si in diuinis est summa æqualitas, pater &c. Item, oratione quantum comparatum quanto, aut est maius, aut minus, aut æquale, sed pater est quantus virtute, & similiter filius, aut ergo pater est maior virtute filio, aut minor, aut æqualis.

R E S P O N D. dicendum, quod æqualitas est ibi non tantum quantum ad substantiam, sed etiam quia æqualitas: & cum æqualitas de sui ratione implicet reciprocatorem in quantum æqualitas, & secundum hoc credendum est, quod pater est æqualis filio, & filius patri. Eodem intelligentiam obiectorum notandum, quod dupliciter est loqui de æqualitate. Aut prout dicit respectum æquiparantiæ, aut prout ultra respectum concernit actum coquationis: In quantum dicit respectum æquiparantiæ, sicut ostendunt rationes, necesse est, quod ibi reciprocatio, sed in quantum ultra concernit actum coquationis, sic dicit rationem imitationis, & sic non conuenit patri respectu filii, quia importat auctoritatem in patre. Unde non dicitur pater coquari filio, quia filius non imitatur, nec perfecte, nec imperfecte. Et sic est simile, si dicitur hoc cum illo. Potest enim dupliciter intelligi. Aut prout dicitur duorum coniunctionem, & sic de necessitate additur secundum conuersionem, si enim isto vadit cum illo, necesse est etiam, quod verum sit conuersio. Alio modo hoc cum illo dicitur associationem, & ita quandam subauctoritatem in associante, & sic dicitur, quod miles vadit cum rege, & conuerso similiter intelligendum est cum æqualitate.

Et ex his patet auctoritates sanctorum quæ loquuntur de æqualitate secundo modo, præter illam Dionysii ad quam respondendum, quod non habet locum in proposito, quia Dionysius loquitur

De diuin.
nom.

Funda-
menta

etiam
etiam

22

etiam

Hæc de
etiam de
etur.
d. Tho.
par. q. 42.
art. 1

22

etiam

etiam

etur proprie de causa, fm qd causa dicitur illud ad cuius esse sequitur aliud, & ita differt per essentiam ab affectu: & hoc modo non cadit in Deo respectu personarum.

QVAESTIO IIII.

CONCLUSIO.

Inter personas diuinas est aequalitas secundum circūincessionem, quia habent cum distinctione, naturae unitatem.

Fundamenta.

TRVM in diuinis sit aequalitas cum circūincessionem. Et qd sic ostenditur primo auctoritate Domini, Ioh. 17. Ego

in patre, & pater in me est. Item, Aug. de fide ad Petrum, Propter unitatem naturae totus pater est in filio & spiritus sanctus. Item, hoc ipsum ostenditur ratione, quia in quocunque est substantia vel essentia patris, est pater, sed substantia patris est in filio, ergo pater est in filio, eadem ratione est filius in patre. Item, omne cognitum est in cognoscente vel per veritatem, vel per similitudinem. Sed pater cognoscit filium quantum ad hypostasim & proprietatem, ergo filius est in patre, aut quantum ad veritatem, aut quantum ad similitudinem veritatis. Non quantum ad similitudinem, quia tunc esset filius in patre sicut creatura, ergo quantum ad veritatem, eadem ratione pater in filio, ergo circūincessio est ibi. Itē, qd quod est comparatum ad alterum, aut est in illo, aut extra illud. Si ergo filius comparatur ad patrem, aut est in illo, aut extra. Si in eo, eadem ratione & pater in eo. Si extra eum, sed illa quorum vnū est extra alterum differunt per substantiam, ergo pater & filius substantialiter differunt. Item, maior est conuenientia in diuinis, quam sit generis ad species, vel totius ad partes: sed propter conuenientiam generis ad species, genus est in speciebus & e converso, ergo multo fortius in diuinis, pater est in filio & e converso. Contra, si pater est in filio, & e converso, ergo pater est

in patre. Sicut enim sequitur in predicando, qd quicquid predicatur in plus vel aequo de aliquo, predicatur de omni eo quod est sub eo, ergo similiter, si aliquid est in aliquo, necesse est, qd in eodem sit omne qd est in eo, ergo si filius est in patre, omne quod est in filio est in patre, sed pater est in filio, ergo pater est in patre. Item, quando cunctae duo simplicitate eiusdem generis simul sunt, ita quod vnum est in altero, non distinguuntur ab inuicem, sicut punctus est in puncto. Si ergo pater & filius sunt omni no simplices, si pater est in filio, & filius in patre, non videntur qd distinguantur. Item, si duae essentiae diuinae essent, impossibile esset qd vna esset in alia, quia vna non posset illabi ali, quoniam utraque esset aequae spiritualis & summe spiritualis, ergo si duae personae sint aequae & summe spirituales, impossibile est, qd vna sit in altera, & ita videtur, qd Deus non posset esse in creatura quin ei illabatur. Si ergo persona est in persona, videtur omnino ei illabi. Itē, quare qd significet hoc qd est esse in patre, vtrum dicatur fm substantiam, aut fm relationem. Si fm relationem, hoc est contra Aug. qui dicit in littera, qd propter unitatem naturae totus pater est in filio & spiritu sancto. Si fm substantiam, quae fm substantiam dicuntur, conueniunt tribus, ergo hoc quod est esse in patre conuenit filio, & spiritui sancto, & patri, ergo pater est in patre, quod non conceditur. Itē, cum dicitur pater est in filio, & filius in patre, aut importatur eadem habitudo, aut altera. Si eadem, cum filius sit in patre vt in principio, tunc similiter pater esset in filio vt in principio, qd simpliciter est absurdum. Si importatur altera habitudo, ergo sicut non est circūincessio, cum dicitur genus est in specie, & species in genere, similiter nec in proposito esset circūincessio. Itē, filius est de patre & apud patrem, & non conuertitur, ergo pari ratione videtur, qd non conuertatur, qd si pater est in filio, qd filius sit in patre. Item, ix. modi essendi sunt in creaturis. Primo modo, sicut pars in toto.

Ad opp.

Secundo modo sicut totum in partibus. Tercio modo sicut species in genere. Quarto modo sicut genus in speciebus. Quinto modo sicut forma in materia. Sexto modo sicut rectum siue motum in regere. Septimo modo sicut res in suo fine. Octauo modo sicut contentum in continente. Et nonum addit Boetius, sed sicut accides in subiecto. Quzritur, ergo quo illorum sit pater in filio, & econuerso, & cum nullo illorum sit dare, videtur, qd nullo modo sit.

R E S P. dicendum quia sicut auctoritates probant & rationes, in diuinis est summa & perfecta circūin-
 14 cessio. Et hic notatur circūincessio qua dicitur, qd vnus est in alio & econuerso, & hoc proprie & perfecte in solo Deo est, quia in circūincessio in essendo ponit distinctionem simul, & unitatem. Et qm in solo Deo est vnitas cū distinctione, ita qd distinctio est inconfusa, & vnitas indistincta, hinc est, qd in solo Deo est circūincessio perfecta. Et patet ratio huius, quia ratio circūincessionis est perfecta vnitas essentiz cum distinctione personarum, & qm hoc est ppruū soli Deo ideo & circūincessio talis, fm qd dicit Hyla, & Magister inducit in litera.

AD illud ergo quod obijciatur, qd pater est in filio & filius in patre, ergo pater est in se, dicunt quidam, qd argumentum non valet, quia mutatur habitudo eius qd est in. Quia in vno dicitur habitudinem principii ad principium, in alia autē habitudinem principij ad principiatū. Tamen, illud non oportet dicere, quia si cut iam patebit, in, nō dicitur d uerā habitudinem, nec tamen sequitur, imo est accides ibi, eo qd notat distinctionem, sicut accidens est hic, Petrus est similis Paulo & Paulus Petro. ergo Petrus est similis Petro, ita & in p-
 25 posito intelligendum. AD illud qd obijciū, simplicia simul existētia confunduntur in vno, dicendū, qd illud verum est, qm simplicia habent disti-
 guū penes illud in quo sunt, sicut punctus & vnitas, ab eo in quo est. Sed qd seipsis distinguuntur & in seipsis substantiantur, tūc quia sunt si-

mul, non confunduntur, & tales sunt Hypostases diuine. Et huius simile, quamuis perfecte non possit in creatura inueniri, tū Diony. ponit exemplum in luminibus, quz multa sunt in eodem aere inconfusa, & huius signum est, quia quando luminare auferitur, trahit lūmē suū, nihil de alijs conuellens, & ratio hāius est, quia lumina in aere non distinguuntur penes id in quo. AD illud qd obijci-
 26 tur, qd essentia non est in essentia nisi per illapsum &c. dicendū, qd non est simile, quia vbi est essentiarum diuersitas, si vna est in altera, oportet qd vna sit aliquomodo materialis alteri, sed quando personz differūt salua essentiz vnitate, vna est in alia, quia essentia vnius est, essentia alteri, & ita sicut idē non inhabitat sibi, ita nullus potest esse ibi illapsum. AD illud quod quzritur, quid significet hoc quod est esse in patre, dicendū, qd sicut sancti inuicem, sicut equalis dicit respectum fm unitatem quantitatis, & simile fm unitatem qualitatis, similiter hoc quod est esse in patre, fm unitatem substantiz: vnde sicut equalis simul importat substantiā cū relatione, sicut patebit infra, ita & hoc quod esse in, & sicut quod est equalis patri arcetur ad stādū qd alijs personis, & ita & in proposito intelligendum. AD illud quod quzritur, verum importetur eadē habitudo, dicendū sine preiudicio, qd sic, quantum est de ratione nominis. Sicut enim cum dicitur pater est similis filio, & econuerso: non importatur alia & alia habitudo, ita nec in hoc quod est esse in, quia importat relationem identitatis siue consubstantialitatis. Vnde si dicatur pater est similis filio & econuerso, non dicitur alia habitudo, sic in proposito, quia significat hoc quod est esse in patre, idem quod esse patri consubstantiali. Et vni-
 28 formior accipitur consubstantialis, cum dicitur de patre & filio: & hoc patet, quia si non diceret consimile habitudinem, nō esset circūincessio, sicut nec est quando dicitur creatura esse in Deo, & Deus esse in creatura, qd alia importat habiendo in vitro, quia.

Dionysius.

Hic nō vñ
 cōsentire
 Scot. q. 2.
 huius, nō
 enim vult
 admittē
 re ipsē, qd
 essentia ali
 quomodo
 ratio, qua
 vna perso
 na sit in
 alia, v.
 Tho. con
 uenit cū
 S. Bonau.

28

Secundo modo consequitur, quia nullo modo creatio humana sufficit ad manifestanda credibilia nisi intellectus fide illi streperet & caperetur.

Aliqua differre numero quæ in enumeratione, siue computatione non sibi adiunguntur.

Dub. 11. Videtur male dicere, quia illi computationi, aut responderet aliquid in re, aut nihil. Si aliquid responderet, ergo non differt a precedenti differentia. Si nihil responderet, ergo distinctio siue comparatio nostra super nihil & vanum, fundata est. Respon. dicendum quod computationi nostræ cum dicimus unus duos tres, aliquid responderet. Sed illud non est diuersitas: numeralis, sed distinctio personalis, unde in diuinis non dicitur esse numerus, nec differentia secundum numerum nisi addatur secundum numerum personarum. qui dicit distinctionem in hypostasis, non in natura: ideo quamuis dicantur tres personæ, tamen non est ibi ternarius, sed trinitas.

Respon.

Cum Deus dicatur trinus, non tamen debet dici triplex.

Dub. 12. Videtur dicere contra illud, quod dicitur Sap. vii. Quod spiritus sapientie est multiplex, ergo duplex vel quadruplex, ergo &c. Item Isido. dicit, quod trinitas est multiplex & numerabilis. Item, ratione videtur, quia pannus unus in substantia duplicatus duplex, dicitur, triplicatus triplex, ergo si una est substantia in tribus hypostasis, videtur triplicari in eis & triplex dici. Respon. dicendum, quod distinctio personarum non potest significari per additionem termini numerabilis ad hoc nomen Deus, nisi huius nominis trinus, quod specialiter ad hoc inuentum est, ut significet pluralitatem in suppositis cum unitate formæ. Quia ergo hoc nomen triplex, dicit distinctionem simpliciter in termino, cui ad idem, vel quantum ad formam, vel quantum ad actum, multiplicatio non, & quia in Deo non cadit multiplicatio, nec quantum ad formam, nec

Isido. de sum. bon.

Respon.

quantum ad partes, ideo nullo modo potest dici triplex. Quod ergo obicitur, quod dicitur multiplex, dicendum, quod illud est dictum causaliter, quia est causa multorum, & causa maiorum donorum, vel dictorum effectuum est principium, in quibus est vera diuersitas, non sicut in personis. Et quod dicit Isido. improprie dictum est, & exponendum est. Ad illud, quod idem panus dicitur multiplex, dicendum, quod verum est, sed tamen secundum alias & alias partes, & quia in Deo non est alietas partium, nec forma, ideo non potest dici triplex.

In rebus enim corporeis.

Videtur male dicere, quod in rebus **Dub. 13**

corporeis plus sunt duæ quam una. Videtur enim instantia, qua ignis cum ferro non est maior quam ferrum per se, siue lux cum aere. Si dicas, quod non sunt corpora, obicitur, quod corpus glorificatum simul est cum non glorificato, & tantum locum occupat non glorificatum per se, quantum cum glorioso, ergo non sunt maius, quia corpus maius maiorem occupat locum.

Respon. dicendum, quod Augustinus loquitur de rebus corporeis quarumque libet est corpus, sed ignis in ferro, lux in aere, non est corpus, sed proprietas corporis. Præterea notandum, quod Aug. non accipit ibi maius extentiue, sed accipit plus quantum ad veritatem existentie vel essentie, cum enim non sit summa veritas in qualibet re, plus est de veritate existentie in duabus rebus quam in una, quamuis non sit ibi plus de latitudine instantie, siue extentiue magnitudinis, vel capacitatis contentiue &c.

Respon.

Artic. 3

AD intelligentiam huius partis quatuor queruntur. Primo, verum in diuinis sit ponere totum integrale. Secundo, verum sit ponere totum vniuersale. Tertio, verum in diuinis personis sit principium materiale. Quarto, verum in diuinis sit differentia secundum numerum.

QVAE.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Ratio totius, prout dicit perfectum atque absolutum, reperitur in Deo, non autē ut dicit respectum ad partes, uel compositionem.

Ad opp.

VOD sit ponere totalitatem integritatis, videtur per Aug. primo, & habetur in littera. Tota trinitas est in singulis personis, ergo aut est ibi implicatio falsi, aut est ibi, totalitas, sed nō ē ibi implicatio falsi, ergo est ibi totalitas. Item, hoc ipsum ostenditur ratione,

quia vbi quantitas, ibi totalitas & integritas. Sed in diuinis est quantitas virtutis, ergo saltem secundum illam & integritas. Item, vbi pluralitas ibi integritas, quia omnis pluralitas constat ex vnitatibus, sed in Deo est pluralitas, quia trinitas, ergo in Deo est integritas. Si dicas, quod illa pluralitas nō integratur, quia nihil plus est in tribus quam in vno, ergo si tantū est in tribus quantum est in vna, ergo tantum credit & equè plene credit, qui credit vnū solum esse suppositum, sicut qui credit tres esse personas: sed hoc falsum est. ergo &c. Itē, si aliquid est æquale alicui, eodem addito, adhuc erit æquale, ergo si aliquid, est totum ad aliquid, eodē addito adhuc erit totum, sed tres est totum ad vnum, ergo tres personæ ad vnā personam. Item, omne, quod predicatur de aliquibus simul, & de nullo p se, est totum integrum ad illa, istud constat & non habet instantiam, sed trinitas predicatur de tribus personis simul & de nulla p se, ergo &c. Itē, omne, quod remouetur ab aliquo, differt ab illo genere, vel specie, vel numero, vel est totum ad illud, sed trinitas remouetur a patre, quia pater nō est trinitas, nec differt genere, vel specie, vel numero, ergo &c. Cōtra. Ambrosio. in libro de trini. In diuinis nullam ponimus totalitatem, quia nō est ibi quantitas, nec numerus. Item, ra-

tione videtur, quia omne integrum est compositum ex partibus. sed Deus est summe simplex, ergo in Deo nulla est totalitas, nec integritas, ergo &c. Itē, omnis pars sub ratione partis habet esse imperfectum respectu totius, quia ex aliquibus omnino perfectis non resultat tertium, ergo cum in diuinis nihil imperfectionis sit ponendum, non est ibi pars, ergo a relatiuis nec totum. Item, omne totum est maius sua parte, sed vbi infinitas, ibi non est maius & min⁹, ergo nec totalitas, sed in diuinis est infinitas, ergo. Item, omne totum est resolubile vel secundum rem, vel secundum intellectum, & omne resolubile est corruptibile, ergo cū in Deo nihil sit corruptibile, nō erit resolubile, & ita nec totum.

R E S P. totum siue totalitas vno modo dicitur absolute, & sic totū idē est, quod perfectum. Alio modo dicitur totum per comparisonem ad partem, & sic dicitur totum, quod habet partem, & partem siue partes. Primo modo bene est ponere totalitatem in Deo, secundo non. Nec etiam partialitatem. Non totalitatem, quia auferit simplicitatem. Non partialitatem, quia tollit perfectum. Neutrum, quia tollit æqualitatem summam.

A D illud, ergo, quod obicitur de August. qui dicit quod tota trinitas &c. dicendum, quod totū accipit pro perfecto, vel totum ibi accipitur priuatiue, quia priuat hoc, quod est esse partem extra partem. Vnde tantum valet tota essentia, quantum valet nō habens partem extra vel intra. **A D** illud, quod secundo obicitur, quod est ibi quantitas virtutis, dicendum, quod quantitas virtutis stat cū summa simplicitate, ideo abstrahit a totalitate & integritate. **A D** illud, quod obicitur, quod vbi pluralitas, ibi &c. dicendum, quod pluralitas in creaturis dno dicit, dicit enim aliquorum vel functionem, & ex ipsis vnus multiplicationis constitutionem. Primum quidem reperitur in diuinis, quia ibi est distinctio vere. Secundum non, quia vbi constitutio est, ibi constituta mēnes habent, quam totum, quod constituitur, & ita essentialiter differunt

ab

Funda-
menta.

ab inuicem. In diuinis autem nō sic, quia cum pater habeat totā essentia, non partem, non pōt minus hēre, nec essentialiter differere: & ideo dicendū q̄ in diuinis reperit pluralitas rōne distinctionis. Sed quia pluralitas est tota rōne constitutionis, & hoc non est in diuinis: ideo non sequit, q̄ sit ibi pluralitas: est tñ natura vnus, & psonarum pluralitas, & tñ est in vnitate quantum in pluralitate, sed non tot modis. Sed quia fides non tantū est respectu essentia, vel magnitudinis, sed etiam modi sciendi: pater qđ obiectum, q̄ non tñ credit, qui credit vna psona, quantum qui credit plures. Ex hoc patet sequentia, quā vnū est p̄sona, q̄ dicit vnitatē, & tria trinitatem. Sed cū addit hoc nomen psona, distabit, & qđ manet illa rō vnitas. ideo nec ratio pluralitatis.

37 Ad illud qđ obijcit, qđ oē qđ p̄dicat simul, & de nullo, &c. Et ad sequens, ut q̄ remouetur, &c. Dicendū q̄ hoc non solum conuenit totalitati respectu partis, sed etiam pluralitati respectu vnitatis, quā quantum non teneat totum partē, sū diminutionem, & imperfectionem, nec tñ rōnem vnitatis p̄ principium, & distinctionē: unde quod totum remouetur a partibus, & non diffinit, hoc non est rōne constitutionis principaliter, sed rōne distinctionis, & qđ in diuina pluralitate quantum non sit vnus maioris constitutionis, quā tñ est ibi distinctio, ideo sic reduciatur, & sic predicatur sicut totum in creaturis.

QUESTIO II.

CONCLUSIO.

Vniuersale, vel particulare non cadit in diuinis, quia non est additio ad materiam, nec tractatio ad partem.

Ad opp.

Dim. li. 3.
cap. 6.

TRIVM In diuinis sic ponitur totum vniuersale. Ergo sic videtur p̄ particulare dicit, q̄ in diuinis est cōs, est vbi substantia. Particulare vt Antoni⁹, ergo sic est ibi cōs, & particulare, ergo vni-

uersale, q̄a particulari nō rōdet aliud eō q̄ vniuersale. Item, hoc ipsum v̄ p̄ distinctionē vniuersalis, & particularis. Vniuersale. n. est qđ p̄dicat de pluribus, particulare de vno solo, sed has rōnes est inuenire in diuinis ergo &c. Item, op̄ qđ est in plus, & est vniuersale, est vniuersale ad illa respectu quorū est in plus, sed est essentia, siue substantia est in plus q̄ persona, & in plus vniuersale, quod dicit vnā naturā, reperit in illis p̄ identitatē, ergo &c. Itē, in diuinis est cōcreabile, & in cōcreabile, aut ergo eodem, aut alio, & alio. Non eodem, quia illud non est intelligibile, q̄ ex eodem veniat coitas, & proprietates, conuenientia, & dīna personales, ergo alio, & alio, ergo si alio est cōcreabile, alio in cōcreabile, ergo cū cōcreabile sit rōne eius quo est, in cōcreabile rōne eius, qđ est, ergo quo est & quod est in diuinis, sunt per dīnam, sed vbi hæc sunt per dīnam, ibi est vniuersale, & particulare, ergo, &c. Itē, quanto aliquid simplicius tanto vniuersalius, sed diuina essentia est simplicissima, ergo ibi est maximū ratio vniuersalis. Contra. Hocius dicit, q̄ nec est vniuersale, nec particulare. Item, hoc ipsum v̄ rōne, quia vbi cūque est vniuersale ibi est vna forma multiplicabilis, nec multiplicata, in cuius rei signum, omne quod significat vniuersaliter pōt addi omni vniuersali, sed in Deo nō est vna forma, vel natura multiplicabilis, nec multiplicata, nec recipit signum vniuersale, vt dicat oīs Deus, &c. Itē, vbi est particulare, ibi est forma, vel natura, vt hic, & nunc, sed diuina natura siue in se, siue in hypostasi nō est hic, & nunc, sed semper & vbiq̄ue ergo nec in se, nec in hypostasi est ibi particulare. Item, vbi est particulare, & vniuersale: vniuersale est simplicius particulari, ergo cum in Deo non sit simplicior essentia, quā in persona, quia in persona nullum est accidens, nullum principium constitutionis, ergo &c. Item, omnis natura, in qua est vniuersale & particulare, est in genere determinato, & omnis talis est limitata, ergo cum diuina natura sit infinita, p̄ter, &c.

1. Perihier.

Fundamenta.

1. Perihier.

38 **RESPON.** Ad prædictorum in
telligentiā est notandum, quod cum
fides nostra ponat trinitatem, & uni
tatem in diuinis, necesse ponit con
uenientiam, & distinctionem, & quia
conuenientia non est nisi in commu
nicabili a pluribus, & communi, di
stinctio autem non est nisi in pprio,
& incommunicabili, necessario in
diuinis ponitur ratio communis, &
proprii cōicabilis, & incōicabilis.
Sed cum in Deo, & in creaturis sit
distinctio suppositorum; aliter est in
Deo, q̄m in creaturis. Distinctio. n. sup
positorum maior est q̄ distinctio acci
dentialis. Vnde quāuis innotescat p
accidentia, tñ non fit p accidentia.
Accidentibus. n. circūscriptis, adhuc
est intelligere supposita differre, & cū
non fiat per accidentia cōsequētia
oportet, q̄ fiat ab origine, vel origi
nali principio. Ab origine est, qñ
vnū differt ab altero, quia emanat ab
eodem. nā se emanare non potest,
tali distinctio suppositorū est i Deo,
sed hoc non pōt esse in creatura. f. di
stinctio solū per originem, nā nulla
creatura pōt alteri totam suā essentia
dare. Si ergo dat partem, necesse est,
q̄ alia dīa sit ibi q̄ originis: & ideo
est dīa ab originali principio. Hæc
autem non est forma in se, quia dicit cō
municabile. Nec materia in se, quia
dicit quid indistinctum: ergo hoc fa
cit formā vt adueniēs materię. Quia
enim adueniens materię accipit par
tem nō materiā, hinc est q̄ ipsam di
stinguit, & ipsam distinguendo tra
hit in partem, & limitatur, & sic hic,
& nunc, & vnū numero, & particu
lare. Qñ ergo in diuinis non est ad
ditio ad materiā, nec tractio ad par
tem: ideo nō cahtin diuinis vniuer
sale, vel particulare, sicut ostendunt rō
nes ad hoc inducē in opponendo.

39 A Dillud ergo quod primo obij
citur de Damā. Dicendum q̄ impro
priedr particulare p incommunicabi
li. AD illud quod obijcitur, q̄ vni
uersale est quod prædicatur de pluri
bus: dicendum q̄ ista est ratio com
municabilis, vniuersalis autem non est
nisi fm q̄ realiter intelligitur multi
plicatum in illis. Similiter soluendū

de particulari. A Dillud quod obij
citur, quod est in plus, & est vniuer
sale, &c. Dicendū q̄ vniuersale est
in plus ita q̄ simplicius, & sic minus
per additionem ad illud, non autem
sicut in Deo. A Dillud quod querit,
vtrum eodem cōicabile, & incōica
bile. Dicendum q̄ alio, & alio, quia
sicut dicit Aug. alio est Deus, & alio
pater, sed nō alio, & alio fm rem, sed
fm rōnem, quia deitate est Deus, pa
ternitate pater, & paternitas non est
aliud re ab essentia, q̄m paternitas est
essentia. Est tñ aliud rōne. Et q̄a abla
tius dicit rōnem: ideo non eodem
est Deus quo pater. Et si obicias, aut
tunc illi rōni rñdet aliquid in re, aut
nihil, dicendum, quod ratio illa per
comparisonem ad essentiam nō est
nisi, modus, sed per comparisonem
ad aliam personam est res, & hoc pa
ter, quoniam habere essentiam ab alio,
& non habere, non dicit rem aliam,
sed solū modum, habere autem ab alio,
& non habere ab alio, dicit realem
differentiam, quia nullus est a se, &
ab alio. A Dillud quod vltimo obij
citur de simplici: dicendum quod est
simplex possibile ad additionem, &
tali mō vniuersale est simplex. Alio
modo simplex, quia priuat composi
tionem, & additionem, & hæc repu
gnantia nō consonat vniuersalitati,
& tali modo diuina essentia est sim
plex, quæ nullo modo trahibilis est
in partem per additionē sicut trahit
vniuersale: & ideo nō est vniuersale.

Q V A E S T I O III. CONCLUSIO.

In Deo nec proprie, neque tran
sumptiue recipitur materiale
principium.

TRVM in diuinis per Ad
sonis sit ponere prin
cipium materiale. Et
quod sic ostendit hoc
modo. Quandoq̄;
aliquis, vel aliquid est de aliquo. ita
quod ipsum est distinctum, & illud
de quo est indistinctum, est de illo
quāquam de materiali principio, sed
persona

- 3. Phy. 26** persona filij est de substantia patris, & persona distinguitur, substantia dicit quid indistinctum, ergo est sicut materiale principium. Item, sicut efficiens, & finis sunt causæ correlariæ: ita forma, & materia. Forma. n. dicit respectu materiæ, sed in Deo est ponere causam formalem, ipse. n. est forma, ut dicit Boetius, ergo in Deo est ponere materiam. Item, vñ q̃ causa materialis magis cōpetat Deo, q̃ aliquod causarum genus, quia materia in his inferioribus dat existentiam, & permanentiam p̃ sui incorruptionem. Vnde fundamentū est existentie creaturæ, cum ergo Deus, siue Deus esse habeat existentia, siue p̃manentiam p̃ fundamentū incorruptibile, vñ, quod Deo maxime competat rō materialis principij, ergo &c. Item, in reb⁹ creatis finitas a forma venit, sed infinitas a materia, sed omne qd est in Deo est infinitum, ergo cū Deo maxime conueniat passio, maxime consequens principium materiale, maxime competet & ipsum. Item, quauis in Deo sit summa, & omni-modā simplicitas, tamen nos ponimus in Deo, quod est, & quo est vere, sed tñ per indifferentiam, ergo pari rōne videt quid in Deo posset poni materia, & forma, tñ p̃ indifferentiā. Item, omnis distinctio est a forma, ergo circūscripta omni forma creata, materia non distinguitur, ergo non est aliud a Deo, ergo est Deus, quia oē quod est, & non distinguitur a Deo, est Deus, videtur ergo quod materiale principium sit ipse Deus, & ita cōpetere diuinis personis. Contra. Boetius in lib. de Trim. Forma sine materia non pōt esse subiectum, & loquitur de Deo, ergo in Deo non erit ratio principij materialis. Item, materia inter omnia entia est imperfectissimū. Vnde & Aug. dicit in lib. confes. quod prope nihil est, sed Deus est omnino perfectissimū, ergo omnino in eo nihil inuenitur imperfectio nis, ergo nec quod est materiæ. Item, materia est principij patiendi: vnde pati est a materiæ. Vnde omnino in quo est materia est natum pati, & recipere, sed nihil tale est omnipotens. In
- Aristot. 7. Meth. 49.**
- Fundamenta.**
- Aristote. 4. Phy. 86. 1. de gene.**

hoc. n. quod pati pōt, deficit a posse, ergo in oīpotēte nullo modo est materiale principium. Item, si materia in Deo est, aut respectu sui, aut aliorum. Si respectu aliorū, cū ergo materia sit ens in potentia ad alia, nec distinguitur ab alijs rebus, sed per eas p̃ficiatur, tunc Deus reciperet complementum a creatura, nec ab ea distingueretur, quod absurdum est. Si autē materia sit in Deo respectu sui, aut pure est materia, aut ad aliud. Si pure materia, ergo non est ens &, præterea nihil est materia suiipsius, ergo oportet, quod sit ibi aliquid cum materia, & si hoc, ergo est compositū, & mixtum, ergo ne. Deus habet esse simplex, ac per hoc necesse primum, & ita non est Deus.

R E S P. Dicendum, quod in Deo nullo modo, nec proprie, nec transumptiue recipitur materiale principium. Et ratio huius est, qm̃ materia dicit principium passium, & ita incompletum, & qm̃ a diuino esse oīs incompletio, & omnis passio penitus remouēda est: ideo nullo modo gener⁹ materialis principij i Deo esse ponit.

A D illud ergo quod obijciatur, q̃ persona est de substantia, & ipsa est distincta, & substantia non, dicendū quod hic est defectus quantū ad verā que conditionem. Nam primo hæc non recipitur, quod persona sit de substantia sicut vult Aug. quia non dicimus tres personas ex eadem essentia, licet hæc communiter recipiatur, quod filius est de substantia patris, vbi non materia sed originis cōsubstantialitas designatur, sicut supra ostentum est dist. 5. Alia est conditio quæ deficit. nam materia est indistincta, & passibilis ad distinctionem per formam, sed substantia, vel essentia, nullo modo distinguitur, nec per se, nec per accidens, & ita patet, quod non conuenit ei ratio materiæ.

A D illud quod obijciatur, quod efficiēs ad finem refertur, & forma ad materia quid dicendū, quod nullius causæ habitudo cadit in Deum respectu sui, sed respectu creaturarū, & aliarū causarum habitudines in Deo recipiuntur circūscripta dependentia,

V 2 propter

- propter hoc, q̄ sonant imperfectionem, sed materia sonat omnino imperfectionem. Et quòd obijcitur, q̄ forma dī ad materiam, dicendum, q̄ est forma constitutiva, & forma exemplaris, & forma cōstitutiva dī ad materiam, & hæc non cadit in Deo, sed forma exemplaris, sicut si dicatur. q̄ Deus est forma in se, hoc est dictum, quia est actus purus non dependens a possibili. Nec tñ simile est de correspondentia formæ, & materiæ, & efficientis, & finis. Efficiens. n. & finis possunt incidere in idem numero, sed forma, & materia nunq̄. Forma vero tantum constitutiva incidit cum efficiente, & sine in idem specie, non numero, forma vero exemplaris in idem numero. A D illud, quòd obijci, q̄ materia est fundamentum existentiz, dicendū, q̄ modus illius fundamenti Deo non competit, quia esse fundamentum est esse quod recipit aliud, & aliud perficitur. s. a forma: Deus autem a nullo recipit: ideo nō cadit in eo materia. A D illud quòd obijci de infinitate: dicendū, quòd est infinitas ex defectu perfectionis, & hæc competit materiæ, sed non Deo. Et est infinitas ex privatione limitationis, & hæc Deo, & formæ liberrime non materiæ competit, & ita patet illud. Ad illud q̄ obijci, quæ materia, & forma nō ponunt p̄ indifferentiam, dicendū quòd ista duo quo est, & q̄ ē, de rōne sua, nullā im portant imperfectionem, sed rōne ei⁹ quòd differant. Vnde sublata corū dīa, manet completio, & ideo in diuinis recipiunt. Sed materia non tñ quia differt a forma dicitur incompletionem, sed etiā quia materia est, & ideo nullo modo poni in Deo.
- 30 A D illud quòd vltimo obijcitur, quòd circumscripta omni forma materia nō distinguitur: dicendū, quòd ista propositio, omnis distinctio est a forma, non habet veritatem nisi intelligat de distinctione p̄fecta. Quod enim habet esse distinctum habet esse completum, distinctione autem quæ licetque falsum est. Materia. n. differt a forma, & constat quòd seipsa distat ab ea. sic potest dici & in proposito,

quòd materia differt a Deo seipsa, tamē ex parte sua, quia non est perfecta, non cadit perfecta distinctio, sed ex parte Dei, quia perfectissimus est, perfecta cadit distinctio, in causatum enim distinguitur a causato. ens actu ab ente in potentia, & istę sunt primæ differentiz, & summe.

QVAESTIO IIII.

CONCLUSIO.

In diuinis non est ponenda differentia secundum numerum, cū essentia diuina nullo modo sit multiplicabilis.

TRVM in diuinis sit Ad oppo-

ponere differentia fm numerum. Et quòd sic videntur. Damasc. in pri Lib. de or tho. fide.

non natura differunt hypostasēs, & loquitur de diuinis hypostasibus. Item, omnia quæ contingit vere numerari, necesse est dī fīre numero, sed hypostasēs vere contingit numerari, vt dicantur duæ, & tres, ergo vere cadit in eis differentia secundum numerū. Itē, oīa quæ differūt re, aut differunt genere, aut specie, aut numero, aut nullo modo differunt. Sed impium est dicere, quòd hypostasēs nullo modo differunt, ergo saltem numero differunt. Item, vnitas secundum materiam, siue numeram non respicit vnitatē formæ, sed suppositi, & hoc patet. Hoc enim album, & hic sedens, demonstrato, Pater est vnus numero, ergo ab oppositis, diuersitas secundum numerum non respicit diuersitatem nature, sed suppositorum, sed in Deo est pluralitas suppositorum, quāvis non sit diuersitas naturarum, ergo & c. Item, idem & diuersum, sufficienter diuidunt ens, ergo omne quòd est ad alterū cōparatum, aut est idem specie, aut diuersum, aut idē numero, aut diuersum. Si ergo pater comparatur filio, aut est idem numero, aut diuersus. Si idē, quādoctumque aliqua duo sunt eadem numero, vnū vere p̄dicatur de altero, ergo possum dicere, pater est filius,

Fundamenta.

Arist. 12.
met. t. 49.
& met. t.
28.

filii, quod est contra fidem. Si diuersus numero, ergo in diuinis cadit diuersitas secundum numerum. Sed contra. Ambrosius super 2. epistola ad Corinthios, & Magister recitat in litera, ibi vere vnitas, ubi nulla diuersitas, ergo non est ibi diuersitas secundum numerum. Item, Boetius in libro de Trinitate cap. 5. Nulla est in Deo diuersitas, nulla ex diuersitate pluralitas, nulla ex eidentibus multiplicando, ergo nec differentia secundum numerum. Item, diuersitas secundum numerum solum venit ex parte materiae. Vnde dicit Philosophus, quod omnino materia numerabiliter est, sed in diuinis non cadit materia aliqua, ergo nec diuersitas secundum numerum. Item, quaecunque differunt numero, numerant omnia quae sunt in seipsis, scilicet omnia, quae sunt ibi ex parte principij formalis: hoc patet, quia enim Petrus, & Paulus sunt duo: ideo duo homines, duo animalia, duo alba, & sic de singulis: ergo si pater, & filius sunt numero differentes, ergo habent duas naturas, & duas essentias, ergo sunt duo Dei, quod est contra catholicam fidem. Item, quaecunque differunt numero, sunt separabilia imaginatione, vel intellectu, sed pater, & filius nullo modo sunt separabiles nec re, nec modo, nec intellectu in diuinis: quia vna persona est in alia, & e converso, ergo nec differunt numero. Item, quod non est multiplicabile, nec multiplicatum, est vnum numero, sed diuina natura non est multiplicabilis, nec multiplicata, ergo est vnum, sed quaecunque vnum sunt numero, non possunt differre numero, ergo si essentia, vel natura diuina ceteras complectitur personas, impossibile est quod personae numero differant.

RESP. Dicendum, quod in diuinis non est ponere differentiam secundum numerum. Et huius ratio sumi potest & a posteriori, & a priori. A posteriori, quoniam omnia quae differunt numero, consequitur ista passio, quae est numerus; numerus autem est aggregatio multitudinis, in qua plus est in toto, quam in singulis partium. Haec autem aggrega-

tio est ex his solum, quae habent vnitatem limitatam, quae plus est cum alio, quam per seipsam. Limitatio autem venit per additionem. Additio autem perducit ad compositionem cum materia, quae facit esse hic, & nunc, & tantum, & plus, & ita non est diuersitas secundum numerum, nisi in his, in quibus est distinctio per additionem, & compositionem, & materiam, sed haec distinctio non cadit in Deo, ideo nec diuersitas secundum numerum. Alia ratio est a priori, quia in quolibet quod intelligimus ut completum, intelligimus sub ista duplici conditione, scilicet per modum, qui est, & quod est, & vnitas quidem siue identitas secundum speciem, vel genus est vnica a parte eius quod est quo, secundum diuersos status, siue completionem maiorem, & minorem. Vnitas vero, vel diuersitas secundum numerum, venit a parte ipsius quod est secundum esse, siue prout est in supposito indiuiduo, sic autem ista duo coniuncta sunt in omnibus, quod numerato ipso quod est, necesse est numerari ipsum quo est, cum ergo in omnibus quae differunt numero numeretur ipsum quod est, necesse est, quod in illis multiplicetur ipsum quo est, quod ad diuersitatem secundum numerum, concurret diuersitas ipsius quod est, & quo est, & qui est, id est natura, & suppositi, siue hypostaseon, sed principaliter ipsius quod est, cum ergo in diuinis quo est, siue essentia propter summam simpliciteratem nullo modo sit multiplicabilis: ideo necesse est quod ipsum quod est, similiter remaneat indistinctum, & ideo impossibile est, quod cadat ibi diuersitas secundum numerum, nec tamen est vnum numero, quia ipsum quod est vnum numero in creaturis, non est dicibile de pluribus, sed in diuinis ipsum quod est quamuis sit vnum, tamen de pluribus dicibile. Et ratio huius est, quia idem est ibi quo est, & quod est quantum ex parte rei, & ideo sicut quo est, est communicabile pluribus, quamuis non multiplicabile, ita ipsum quod est. Vnde possumus di-

cere quoddam pluralitas personarum medium tenet inter idem numero. & diuersum. Quamuis enim ipsum quod est. non numeretur: numeratur tamen ipse qui est. Vnde sunt ibi plures qui. Et hoc vult dicere Damasc. cum dicit, Numero, non natura differunt hypostasēs. Per hanc enim additionem, non natura, ipse contrahit differentiam secundum numerum, siue distincta propria ratione, vt ipse dicit primo lib. cap. 11. Oportet scire, quoddam aliud est differre re, aliud ratione. In omnibus creaturis hypostasum distinctio re consideratur, communitas vero ratione. In summa vero, & in supersubstantiali trinitate, se est conuerso. Vnde cum diuersitas secundum numerum faciat, siue notet diuersitatem in re & natura, proprie loquendo, nisi nomen diuersitatis distrahatur secundum numerum ad distinctionem suppositorum, non est concedendum quoddam sit ibi diuersitas secundum numerum personarum, siue hypostasum. Et hoc vult dicere Damasc. quando dicit, quoddam hypostasēs differunt numero, non inquam numero, qui dicit diuersitatem in re, & natura, sed qui dicat differentiam in proprietatibus, & relatione, natura semper manente vnica, & indiuisa. Ex hoc patet illud Damascē.

51 A D illud, quod secundo obiicitur, quoddam numero differunt ea, quę numerantur. Dicendum, quoddam verum est, quia eo modo differunt, quo

modo numerantur, sed non numerantur nisi quantum ad personas, & ita non differunt, nisi numero hypostasum, & proprietate. A D illud quod obiicitur, quoddam quę differunt, &c. Distinguendum est in hoc nomine re, quia potest dicere naturam, siue essentiam, & potest dicere personam. Si dicat essentiam, & naturam, verum est. Si personam, falsum est, & non habet locum illa diuisio.

A D illud quod obiicitur, quoddam vnitas numero respicit identitatem suppositi. Dicendum, quoddam si suppositum dicatur ipsum quod est: tunc veritatem habet. Si autem dicatur ipse qui est, siue persona, non habet veritatem, nisi in his, in quibus differt quo est, & quod est. Vnde proprie loquendo, diuersitas secundum numerum, sequitur ipsum quod est, & in diuinis non habet locum. A D illud, quod idem & diuersum sufficienter diuidunt ens, ergo idem numero, vel diuersum. Dicendum, quoddam illud verum est in ente quod natum est numerari, sicut ens creatum, sed in ente increato, hoc deficit. Vnde Hilarius de Trinitate, Deum ex

Deo natum, nec eundem naturam, nec alium esse naturam permittit, & ita sicut dictum est, tenet medium inter idē

& diuersum
nume-
ro.

OSTENSO QVOD ALIQUA PERSONA-

rum aliam non superat magnitudine : nunc ostendit,
quod alia non excellit aliam potentia.

DISTINCTIO XX.

VNC ostendere restat, quomodo aliqua harū pso-
narum aliam non excellat potētia : vt sicut vna & in-
differens est magnitudo trium, ita vna & indifferens
monstretur potentia trium. Sciendum est ergo, quia
non est potentior pater filio, nec filius, vel pater spiritu sancto, nec
maiores potentiam habent duo vel tres simul, quam singulus eo-
rum : quia nec plus potest pater & filius simul, quam solus spiritus
sanctus. Nec hi tres simul plus possunt, quā singulus eorum, quia
omnipotentiam quā habet pater, & filius accepit nascendo, & spi-
ritus sanctus procedendo. Quod Aug. rationibus & auctoritatibus
probabiliter aluit in lib. 3. contra Maximinum, qui dicebat pa-
trem meliorem, ac potentiores filio.

De trīs p-
sonarū 2-
qualitate
quātū ad
pātētem.

Cap. 14

Quod non potest minus filius, quam pater.

NIHIL, inquit, patre minus habet ille qui dicit, Omnia
quæ habet pater, mea sunt. Nam si minus habet in potestate ali-
quid quā pater, nō sunt eius omnia quæ habet pater. Sed eius sunt
omnia, quæ habet pater : tantam ergo habet potestatem filius, quā-
tam pater, æqualis ergo est patri. Nō enim potest qui accepit, in-
æqualis esse ei qui dedit. Tu autem hoc de potentia sapis quod pot-
ens sit filius, sed potentior pater : vt secundum doctrinam vestram
potens potentem potuerit generare vel gignere, & nō omnipotēs
omnipotentem. Habet ergo pater omnipotentiam, quam non ha-
bet filius : & si hoc est, falsum est, quod ait filius, Omnia quæ ha-
bet pater, mea sunt.

Li. 3. c. 18

Hic ponit
falsam tra-
ditionem
hæretici.
Cap. 12.
Eiusdē li.
Ioan. 16
Lib. & ca.
eisdem.

Hoc verum fatebatur hæreticus, ex quo progrediebatur ad falsū.

SED inquis, pater potentiā a nemine accepit, filius autem a
patre. Fateamur & nos filium accepisse potētiam ab illo de quo na-
tus est potens : patri vero potentiam nullus dedit, quia nullus eū
genuit. Gignendo enim dedit pater potentiam filio, sicut omnia
quæ habet in substantia sua gignendo dedit ei quem genuit de
substantia.

Quæstio Augustini qua ardeat hæreticum.

Ibidem.

SED quæritur, utrū ei tantā quanta ipsi est, potentiam pater
filio dederit, an minorem. Si tantam, non solū potentem, sed etiā
omnipotentem genuisse omnipotens intelligitur : si vero minore,
quo modo omnia quæ habet pater, filij sunt? Si patris omnipotē-
tia filij non est, nō omnia procudubio quæ habet pater, filij sunt.

V 4 etiam

At omnia quæ habet pater, filij sunt : omnipotentia ergo patris etiam est filij : non est ergo pater potentior filio .

Aliter probat filium æqualem patri .

I. libr.

in

3. q. 50

I T E M, alio modo probat filium æqualem patri contra Maximum, ita dicens: Tu dicis quod pater genuit filium minorem seipso, in quo & patri derogas : qui si filium unicum minorem genuit, aut non potuit, aut non voluit gignere æqualem . Si dicis, quia non voluit, cum invidum esse dixisti : si autem non potuit, ubi est omnipotentia Dei patris ? Prorsus ad hunc articulum res colligitur, ut Deus pater æqualem sibi gignere filium, aut non potuerit, aut noluerit . Si non potuit, infirmus, si noluit, invidus invenitur . Sed utrumque hoc falsum est : patri ergo filius verus equalis est . Genuit ergo pater sibi æqualem filium, & ab utroque procedit verique æqualis spiritus sanctus . Si enim formam suam (ut ait Aug. contra eundem) pater in unico filio plenam gignere potuit, nec tamen plenam genuit, sed minorem, cogimini patrem invidū dicere . Plenum ergo Deum, & æqualem sibi genuit filium .

Li. 3. c. 13

Per simile ostendit, quod non minorem pater filium genuit .

Li. 3. c. 15

H O C autem per similitudinem humanā ita esse demonstrat, inquit, Homo pater si potuisset, æqualem filiū genuisset . Quis ergo audeat dicere quod hoc omnipotens non potuit ? Addo etiā, si posset homo, maiorem melioremque seipso gigneret filium . Sed maius vel melius Deo quicquam esse nō potest . Deus ergo cur nō æqualem (ut ais) filium genuit : cui nec anni necessarij fuerunt, per quos adimpleretur æqualitas, nec omnipotentia defuit . An forte noluit ? ergo (quod ablit) invidit . Sed non invidit : æqualē ergo genuit filium . Credamus ergo filium ei esse æqualem .

Opinionem hæretici ponit, ut destruat .

Hic soluit

obiectio-

nē Ex co-

dem lib. 3

cap. 28

S E D forte dicis, eo ipso pater est maior filio, quia de nullo genitus, genuit tamen æqualē . Ad quod citō respondebo : imo ideo non est pater maior filio, quia æqualem sibi genuit . Originis enim questio ista est, quis de quo sit : æqualitatis autem, qualis aut quantus sit : quod est dicere, Ad originem pertinet questio qua queritur, quis de quo sit : ad æqualitatem vero illa qua queritur, qualis aut quantus quis sit . Nec cum dicitur filius a patre genitus, ostēditur inæqualitas substantiæ, sed ordo naturæ, non quo alter prior esset altero, sed quo alter est ex altero . Non ergo, secundum hoc quod pater genuit, & filius genitus est, vel spiritus sanctus ab utroque procedit, æqualitas vel inæqualitas ibi existit : quia non secundū hoc alia persona aliq̃ æqualis vel inæqualis dicitur . Ecce æqualitas triplicitatis, & una eadēq; substantia, quātū breviter posuimus, demonstrata est in superioribus : qualiter, scilicet aliqua trium personarum quilibet aliam nec æternitate, nec magnitudine, nec potentia excelat .

A diff. 19

hucusq;

De trium personarum æqualitate
quantum ad potestatem

DISTINCTIO XX.

Nunc ostendere restat quomo-
do aliqua harum persona-
rum &c.

Exposi.

Diuisio.

V^o P^o R^o A ostendit Magi-
ster æqualitatem perso-
narum quantum ad ma-
gnitudinem: hic ostendit
quantum ad potentiam

& virtutem. Et habet hæc pars, tres
partes. In prima proponit quod in-
tenditur s. quod alia persona non ex-
cedit aliam potentia. In secunda pro-
bat ibi. Nihil inquit patre minus ha-
bet &c. In tertia dubium siue obie-
ctionem in contrarium soluit, ibi. Sed
forte eo ipso maior est &c. Prima &
ultima parte manentibus indiuisis.
Media diuiditur in tres, secundū tres
probationes siue rationes, quarum pri-
ma sumpta est ab auctoritate Domi-
ni, Iohannis xvj. Quia quæ habet pa-
ter, mea sunt. Secunda sumpta est per
deductionem ad impossibile, quia si
non genuit æqualem, aut potuit & no-
luit, & ita fuit inuidus. Aut voluit &
nō potuit, & ita fuit impotens, & hæc
ponitur ibi. Item, alio modo probat
filium æqualem patri. Tercia ratio est
ostensiuā sumpta per simile in gene-
ratione creata, & ponitur ibi. Hoc au-
tem per similitudinem humanam.

Oīa quæ habet p^o mea sunt, &c.

! Dub. 1 Ex littera formatur prima ratio, qd
aliqua personarum non excellit aliā
potentia, tali modo. Omnia quæ ha-
bet pater, filius habet, ergo quantam
potentiam habet pater, habet filius.
Istud argumentum non videtur vale-
re, quia mutatur quid inquantū, nam
omnia, distribuit pro substantia, quan-
tum autem, dicit quantitatem. Resp.

Respon.

Dicendum, quod quamuis talis modus
arguendi nō valeret si differret quan-
titas & substantia, tamen vbi idē est,
omnimodam habet necessitatem, &
quia hoc in diuinis, ideo argumentū
bonum. Posset tamen dici, quod præ-
dictum argumentum in qualibet ma-

teria est bonum. Habere enim non di-
citur aliquis solum substantialia, sed
etiam proprietates, ergo sequitur cū
omnia, distribuat pro omnibus habi-
tibus, qd habeat & etiam proprietates:
ergo cum nullam potentiam habeat
vnus quam non habeat alter, ergo ni-
hil potest vnus quod nō potest alter,
ergo si vnus omnipotens, & alter, &
ita patet, quod hic non est figura di-
uisionis, quia omnia distribuit hic p
rebus omnium generum.

Non enim potest qui accipit,
inæqualis esse ei q. dedit.

Videtur dicere falsum, quia si Dub. 3
hoc cum omnis creatura sit accipiens
nulla esset inæqualis Deo, sed hoc fal-
sum, ergo & primum. Respon. dicen-
dum, quod Aug. non loquitur gene-
raliter & de quolibet accipiente, siue
de quolibet modo, sed de eo qui acci-
pit omnia, & talis accipiens nō potest
esse inæqualis.

Non potuit, vbi est ergo om-
nipotentia Dei patris?

Ex littera formatur scda rō ad idē Dub. 3
tali modo. Si pater non potuit gigne-
re filium æqualem, ergo pater nō est
omnipotens. Videtur male arguere,
quia similiter posset argui de filio &c. s.
si non potuit filium æqualem produ-
cere, ergo &c. Resp. ad hoc, quod nō
competit generatio nisi hypostasi pa-
tris sicut alibi tactum est, ideo nō va-
let, nec est simile. Item, dubitatur de
alia parte rationis, quia illud argumē-
tum non videtur valere. potuit pro-
ducere æqualem & non produxit si-
ne genuit, ergo inuidus fuit quia simi-
liter potest argui, potuit istam creatu-
ram facere meliorem & non fecit, er-
go inuidit. Si tu dicas, quod inuidia
semper considerat parcm vel superio-
rem, sicut dicit Grego, sup illud Iob.

Parvulum occidit inuidia: obicitur
tunc, quia si filium genuisset minore,
non habuisset ibi locum inuidia, ergo
videtur, quod ista solutio non soluit.
Item, in creaturis non valet, Iste arti-
fex potuit facere istam rem meliorem
& non fecit, ergo fuit inuidus: quare
etiam

Respon.

Dub. 4

esponi etiam non tener in Deo. Respon. dicendum, quod invidia artificis producentis non attenditur in productione rei inaequalis vel minus bonae, sed ubi res de sui natura exigit talis creatura enim necessario concluditur, quod aut produciens non potuit aut inuidit: si potuit & non produxit curia non fecit ut debuit, & quoniam filius conso quo filius est, natus est perfecte imitari, si non genuit filium in perfecta imitatione, concluditur, quod aut produciens impotens fuit aut inuidit, & ideo patet, quod non est simile de creatura & creatore, arca, & artifice.

Homopater si potuisset &c.

Dub. 3. Ex literaliformatur tertia ratio ad idem tali modo. Homo pater si potuisset, equalem filium genuisset, ergo & Deus. Contra illud argumentum non valet. Homo habet alium hominem sibi equalem vel habere potest, ergo & Deus similiter: quoniam Deus de sua nobilitate hoc habet, quod nullus potest ei equari: & ita videtur ratio Augustini non valere. Respon. dicendum, quod si equalitas poneretur de necessitate in aequalibus diversitate in natura, quod tunc non valeret. sed supposito, quod Deus generet filium conaturalem sibi de necessitate sequitur, quod si homo equalem genuit, quod Deus multo fortius. Quomodo enim imperfectionis sit aequalitas diversitas in natura, tamen equari conaturali, postea non est alioquin divina natura esset alicuius imperfecte, quod si hoc est impossibile, patet &c.

Respon.

Aequalitati autem qualis aut quantus sit.

Dub. 6

Contra. Videtur dicere falsum quia quale dicitur qualitatem, & secundum eam attenditur similitudo non aequalitas, quia proprium est qualitatis secundum eam simile vel dissimile dici. Respon. dicendum, quod de aequalitate est loqui dupliciter. Vt hominibus prout dicitur de nominibus. Alio modo prout dicitur de substantiis, & secundum hanc attenditur

Arist. c. de ual.

Respon.

maior & minor nobilitas, & ita nobilior res dicitur. Et quia in spiritualibus idem est maior & melius, ideo questio de qualitate spectat ad aequalitatem, non ex propria ratione nominis, sed ex consequenti, ut visum est.

Artic. 1. **A**d intelligentiam eorum quae dicuntur in praesenti dist. duo principaliter curantur. Primo queritur, utrum in diuinis sit ponere potentiam adaequationem. Secundo utrum idem sit ponere ordinem. Quantum ad primum, queruntur duo. Primum queritur utrum in diuinis sit ponere adaequationem quantum ad extensionem possibilem. Secundum utrum sit ibi aequatio quantum ad intentionem potentiae.

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

In diuinis est ponenda potentiae essentialis, secundum numerum possibilem adaequatio.

VOD sit ibi ponere adaequationem potentiae quantum ad numerum possibilem, ostenditur sic.

Fundamenta.

Quaecunque habent eandem naturam, habent eandem potentiam naturalem, sed quaecunque habent omnino eandem potentiam, quicquid potest unum, & alterum, sed pater & filius & f. f. habent eandem potentiam ergo &c. Item, quaecunque habent omnino eandem operationem, nihil potest unum operari sine altero, sed pater & filius habent eandem operationem, ergo nihil potest pater sine filio. Iohan. vj. Quaecunque pater facit haec omnia similiter filius facit. Item, nullus potest plura omnipotens, sed verbum Dei est omnipotens, si ergo dicitur Sap. xviij. Omnipotens sermo tuus domuisse. Maior pater, quia qui omne dicit, nihil excipit. Item, in infinitis non est ponere aliquam esse plura, sed filius potest infinita, quia non potest tot quin plura, ergo pater non potest plura quam filius, pari ratione nec quam f. f. Contra. Quanto Ad oppo-

pro-

pro-

producta sunt magis distantia, tanto potentia produciens est latior, siue amplior, sed potentia patris se extendit ad creatum & increatum, potentia filii ad creatum tantum, & magis distat creatum & increatum quam creatura solum, ergo &c. Item, filius Dei & creatura sunt aliud & aliud, quia creatura est quid creatum, sed filius est essentia increata, ergo filius & creatura sunt aliud & aliud, ergo plura, ergo potentia quæ potest in filium, & creaturam, potentior est quā quæ potest in creaturam tantum, siue potens est in plura, sed potentia patris est talis, ergo &c. Item, tantum vel æque magnum vel maius est producere personam æqualem sicut creaturam, sed pater potest sine filio producere personam, ergo & producere creaturam, ergo videtur, quod potentia in patre se extendat ad plura. Item, quamvis s. f. & filius non sint aliquod plus, tamen plures sunt quā filius solus, ergo cum in patre potentia possit in productionem vtriusque, in filio in alteram tantum, in plura potest potentia in patre quam in filio, ergo extensione possibilem est maior.

7 R E S P. dicendum, quod loquendo de potentia essentiali quæ est respectu actus essentialis siue productionis, ad nihil se extendit in patre, ad quod pariter non extendat se in filio, & ideo quia æqualitas personarum consistit quantum ad potentiam essentialem, concedendum est sine calumnia quod pater & filius æqualiter sint potentes quantum ad extensionem possibilem.

8 A D illud, ergo, quod obijciunt in contrarium, quod latior est potentia quæ potest in magis distantia. Dicendum, quod istud verum est de potentia eodem modo dicta, & quantum ad consimilem modum producendi, sed patrem posse producere quid creatum, est potentie essentialis & operis creationis patrem vero posse producere filium, est potentie ut in persona & generationis, ideo illa ratio non valet.

A D illud, quod obijciunt, quod creatura & filius sunt plura. Dicendum, inquit, D. quod verum est, quod sunt plura, ta-

men non plura producta, quamvis enim filius sit aliud quam creatura, tamen non est aliud productum: filius enim est essentia & natura, sed tamen non essentia vel natura producta, quia producere filium non est producere aliquid, sed aliquem, & ideo non sequitur, quod producere filium & creaturam sit posse producere plura quam posse producere alterum. A D illud quod obijciunt, quod producit personam sine filio. Dicendum, quod non est simile, quia cum producere creaturam sit producere essentiam, tam productio quam potentia est individua in patre & filio, ideo & potentia & actio: proinde & illa productio quia vero producere filium est producere personam, ideo productio illa & potentia, dicite quid personale: & quoniam pater & filius non conveniunt in persona, sed in essentia pater &c. A D illud, quod obijciunt, quod filius & s. f. sunt plures &c. Dicendum, quod verum est, quod potest etiam in plures, sed enanti ad hoc non attenditur æqualitas, vel inæqualitas, ut visum est.

Thom. 2.
par. q. 42.
ar. 3. ad. 6.
q. oipotē
tia simpli
citer, est
respectu
cuiusli
ber abso
lute, gha
re vero cū
sit respec
tū, nō
clauditur
sub oipotē
tia. Cō
cedit tñ ī
q. de po
tent. q. 2.
arti. 5. q. d.
pater ad
oipotē
tia pātis.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Personæ diuine sunt æquales quantum ad intentionem potestatis, cum in omnibus sit æque nobilis atque summa.

TRVM in diuinis sit æqualitas quantum ad intentionem potentie. Et quod sic, ostenditur hoc modo. Nihil est potētius

Funda
menta.

sua virtute: sed Christus est Dei virtus, ergo pater non est potentior filio, similiter pari ratione, nec filius spiritu sancto. Item, substantiæ æque nobili, æque nobilis & excellens est potentia sed substantia æque nobilis est in filio ut in patre, ergo & potentia æque nobilis, ergo nihil potētius potest pater quam filius. Item, ea potentia quæ quæ potest supra in-

finitam

finis & summā distāciā nihil est potentius, sed potentia verbi potest in per infinitam & summam distāciā, quæ est inter ens & non ens, quia p ipsum oīa facta sunt, ergo &c. Itē, ea potētia cui nil potest resistere, nec aliquid potest eā retardare, nihil est potentius, sed potentiam filij nihil potest retardare, nec aliquid potest ei resistere, quia subito facit & libere: patet, quia dixit & facta sunt, ergo &c. Contra, potentior est potentia in eo qui solū potest agere, quam in eo qui agere & pati, sed in patre est solum agere, in filio agere & pati, ergo &c. Item, potentius aliquid potest quod est primum principium, quā quod non est primum, quia omnis causa primaria plus influit quam secunda, sed pater est primum principium, ergo vnum & idem potentius potest pater, quam filius. Itē, potentius potest qui habet potentiam a se, quam qui ab alio. Qui enim aliquid a se habet, multo melius habet quam si ab alio recipiat, ergo cum filius habeat posse a patre, pater autem per se & a se, ergo &c. Itē, plus potest aliquis, qui potest & per se & per alium, qui qui tantum per se, sed pater potest operari p filium, spiritus sanctus nō potest per filium, nec etiam ipse filius proprie loquendo, ergo &c.

R E S P. dicendum, q̄ potentia in patre & filio est æque intensa, quia in utroque summa est, & æque nobilis, quia in utroque vna per naturā non degenerans, similiter & in spiritu sancto est, & hoc loquendo de filio s̄m diuinam naturam, secundū quam æqualis est patri.

A D illud ergo quod obijciatur, q̄ filius potest pati, dicendū q̄ illud nō est s̄m potentiam diuinā, sed s̄m infirmitatē humanā, & s̄m illā inferior est patri & minus potens, s̄m autem diuinā nō potest pati sicut nec pater.

A D illud quod secundo obijciatur, q̄ primum principium magis potest. Dicendum, q̄ primum principium aut solum dicit ordinem, aut substantialem differentiam. Si solū ordinem, cū vnum & idem sit utrobique, non est potentius hic quam ibi. Si autē dif-

ferentiam substantialem cū ordine, sic verum est, q̄ potentius est primum quā secundū, quia s̄m addit aliquid supra primum, quod dum facit magis cōpositum, magis reddit limitatum, & ita minus potens. **A D** illud quod obijciatur tertio, iam solū est: quia habere ab alio, hoc est aut differente substantialem, aut personaliter. Si substantialem, sic verum est, quia cū habeat ab alio per essentiam, nō habet essentialiter sed participatione, sed quando habet ab alio personaliter, eodem tamen essentialiter, tunc habet eque nobiliter, quia totaliter & essentialiter. Vnde Ioan. vi. sicut pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio &c. **A D** illud q̄ obijciatur quarto, q̄ pater potest per se & p alium. Dicendum, q̄ posse per alium est dupliciter. Aut per aliquam causam inferiorem simul agentē: aut p aliam personā. Primo modo potentius est posse per se & per alium, quā per se tantū, quia posse per alium dicit dñū, & ita potestatem, sed posse p alium, per personam consubstantialē non dicit dominium, sed tantum auctoritatem. Auctoritas autem nō dicit maioritatem, sed solū dicit originem, sicut posse ab alio & non ab alio, non dicit minoritatem in potestate, sed solum subauctoritatē & originē: & sic intelligendum est in proposito de posse per aliū, & nō posse p aliū.

Consequenter est questio secūdo loco de secūdo articulo. utrū in diuinis sit ordo. Et circa hoc queruntur duo. Primo queritur, utrū in diuinis sit ordo ponendus, secundo, utrū in diuinis sit ordo nature.

Q V A E S T I O I.

C O N C L V S I O.

Cū inter personas diuinās sit rō producētis, & producti, inter eas ordo originis est ponendus.

V O D in diuinis sit ordo ostenditur primo Fundamenta. Aug. ad Maxi. vbi dicit. Cū dicitur filius a patre, non significatur inæqualitas substantiæ, sed ordo nature. Item.

Itē, hoc vñ auctoritate ecclesiæ, quia ecclesiā nominationem trinitatis exprimit ordinatē. Dicitur enim in nomine patris, & filij, & s. s. & hic ordo nunquam mutatur, ergo &c. Item, ordo dicitur rationem compleri esse & boni, esse enim vñ dicitur hoc. est, quod ordinem retinet, seruaturque naturam, similiter & bonum, sed in diuinis est perfectissimo ratio boni & esse, ergo ibi est ratio ordinis. Itē, vbiunque sunt plura inter quos non est ordo, sunt in ordinati, sed i diuinis personis est pluralitas, ergo si non est ibi ordo, est in ordinatio & consusio, sed inordinatio & consusio repugnat diuinis, ergo est ibi ordo. Contra. Eusebius. In diuinis est numerus, sed non ordo.

Item, hoc ipsum videtur ex ratione ordinis. Aug. de trinitate dicit, Ordo est parium disparium in vnicuique tribuens loca dispositio, sed in diuinis non est distinctio locorum, ergo &c. Item, ordo contrahitur similitudini, ergo vbi est ordo, non est omnimoda similitudo, sed vbi non est omnimoda similitudo, non est perfecta æqualitas, ergo eorum in diuinis sit omnimoda & perfecta æqualitas, nullus est ibi ordo. Item, si ordo est in diuinis, aut est quid essentialis, aut notiale. Non essentialis, quia vbi ordo ibi distinctio, in diuinis autem non est distinctio in essentiali, ergo &c. Nec quod notiale, quia idem est notio & proprietates, sed ordo nullius personæ est proprietas, ergo &c. Item, vbi est ordo, ibi est dependentia & inclinatio, nihil enim ordinatur ad aliquid, nisi ad illud habet inclinationem, in diuinis autem nulla est dependentia, ergo ibi nullus est ordo. Itē, ordo presupponit numerum, sed in diuinis non cadit distinctio in numerum, ut ostensum est supra, ergo nec ordo.

R. E. S. P. Dicendum, quod triplex est ordo, scilicet secundum positionem, secundum antecessorem, & secundum originem. Ordo secundum positionem, dicitur aliquorum quorum vnum est superius, aliud inferius. Et hoc potest esse dupliciter. Vel in loco vel in dignitate, & hoc ordo non cadit in diuinis, sicut ostendit prima ratio sumpta ab Eusebio, & secunda sumpta ab Augustino. sicut patet. Ordo vero secundum antecessorem dicitur esse eorum quorum vnus prius est, alterum vero posterius, & hoc dicitur dupliciter. Aut quia antecedit duratione siue tempore. Aut prius naturali intelligentia siue cognitione, & hic ordo non est in diuinis, sicut probat ratio secunda, quia hic ordo tollit æqualitatem & similitudinem, quorum vniunque perfecte est in diuinis. Ordo autem secundum originem siue secundum emanationem, est producentis ad productum, & iste ordo est in diuinis, quia ibi est ordo principij & principij siue producentis, & producti, & hunc ordinem esse in diuinis probant rationes primæ.

A. D. illud quod obijciatur quarto, quod ordo non est quid notionale, nec essentialis. Dicendum, quod est notionale, sed notionem contingit dupliciter significare, aut sub propria ratione, ut cum dicitur generatio: aut sub comuni ratione: communitate inquam rationis, ut cum dicitur ordo, notio, proprietates, sicut indiuiduum est commune intentioni, & sub hac consuetudine non distinguit, tamen in suis interioribus distinctionem supponit. **A. D.** illud quod obijciatur, vbi est ordo ibi dependentia, dicendum, quod ordo importat habitudinem, & quia habitudo in creaturis ratione imperfectionis dicitur dependentia, ideo in creaturis importat dependentiam, in diuinis autem solum ponit comparationem & connexionem, & nullam dependentiam & inclinationem. **A. D.** illud quod vltimo obijciatur, quod ordo presupponit numerum. Dicendum, quod sicut in diuinis numerus distrahit a ratione numeri, quia ibi est distinctio hypostasum tantum, ita ordo a ratione ordinis simpliciter, quia quamuis sit ibi ordo, non tamen est ibi antecessio, sed solum originis emanatio. Vel aliter dicendum, quod non semper presupponit distinctionem secundum numerum, nisi intelligatur de ordine locali, siue secundum positionem. Nam ordo secundum naturam & secundum naturale non intelligentiam, attenditur inter superius, & inferius, inter quæ non cadit numerus. Et ita patet illud.

QVAE

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Diuinæ personæ habent ordinē naturæ, nō quod altera sit posterior altera, sed quod altera ex altera: vel ordinem naturæ. i. naturalis originis.

Funda-
menta.

TRVM in diuinis sit ordo naturæ. Et q̄ sic videtur p̄ Augustinū, q̄ dicit in litera, q̄ cū dicitur fili⁹ a patre, nō

dicitur inæqualitas substantiæ, sed ordo naturæ. Item, vbi est naturalis origo, ibi est naturalis ordo, sed in diuinis est naturalis origo, ergo & naturalis ordo ergo est ibi ordo naturæ. Itē, vbi est causa, & effectus, ibi est prius & posterius, sed vbicunq; hoc, ibi est ordo naturæ, ergo cum in diuinis contingat reperire causam & effectum, sicut dicit Chrysostomus, sup̄ principium ad Hebræ. & Damasc. j. lib. cap. viij. Pater est causa filij, pater &c. Contra. Cuiuscunque est ordo, ip̄sum ordinatur, ergo si in diuinis est ordo naturæ, natura ordinatur, sed quod ordinatur, distinguitur & numeratur. Si hoc, ergo in diuinis natura distinguitur & numeratur, sed hoc falsū, ergo &c. Itē, in diuinis idē est natura & essentia, q̄a natura nomen est essentialē, sed in diuinis nullo mō ponit ordo essentialis, ergo nec naturæ. Itē, vbi est ordo naturæ ibi est prius & posterius secundum naturam, ergo si in diuinis est ordo naturæ, ibi est prius & posterius, sed hoc nullo mō recipitur, ergo nec ordo naturæ.

Quod autem in diuinis nō sit prius & posterius, ostenditur sic. Relatiua sunt simul natura, ergo pater, & fili⁹ secundum quod pater & filius, simul sunt natura, quia relationes in diuinis non sunt aduenientes, nec tātum sunt ratio referendi, sed etiam existendi. ergo pater & filius secundum suas hypostases: simul sunt natura, ergo nō est ibi ordo naturæ. Itē, in causis creatis videmus gradus, quia quanto substantia creata citius potest, velocius operatur. Vnde quidam operan-

tur in tempore, quidam repente, quidam subito. Et illa causa quæ operatur subito, aliquando non præcedit tempore, sed natura. Si ergo Deus producit filium secundum omnem nobilitatem, & virtutem suæ potentie, & virtus suæ potentie infinitè maior est q̄ finitæ, non ergo tantum simul duratione, sed etiam simul natura producit, ergo non est ibi ordo naturæ. Itē, videmus in cognoscibilibus, q̄d quædam habent sui cognitionem inuestigando, & posterius tempore, & loquor de actuali, non de habituali, vt anima humana & quædam simul duratione vt angelus, ergo si Dei cognitio & dictio siue locutio, non est accidēs, sed multo nobilis & virtuosius quā omnis creatura, habet verbū intelligentiæ, non tantum simul duratione, sed etiam natura, ergo &c.

R E S P. dicendum, quod ordo dicitur esse alicuius dupliciter. Aut sicut ordinari, aut sicut rationis ordinandi. Ordo in diuinis sicut ordinari dicitur personæ patris & filij & f. l. Sicut rationis ordinandi, dicitur naturæ. Natura enim dicitur vim produci suam secundum quod dicitur Philosophus, quod est vis insita rebus ex similibus similia procreans. In diuinis autem est ordo secundum productionē, id est dicitur ibi ordo naturæ. i. naturalis originis. Vnde genitius ille, nō construitur subiectiue sicut cū dicitur albedo parietis, sed ex vi declarationis essentialis, vt cum dicitur albedo claritatis. Et ideo resoluitur in duos, vt sit sensus, ordo naturæ. i. naturalis originis. Ex hoc patet primum, quod obicitur, quia obicit, ac si diceretur ordo esse naturæ vt rei ordinate. Patet etiam secundum, quod essentialis dicitur in absolutione omnimoda, nō vt alterius principium, natura vero dicitur vt alterius principium, ideo dicitur comparationem ad productionem siue emanationem naturalem. Vnde ulterius attendendum, quod ordo secundum naturalem originem in his inferioribus duo dicitur. scilicet emanationē, & antecessionē: & ratio huius est, quia emanatio in his inferioribus ponit diuersitatem substantiā

Aristo. 1.
mag. mor.
cap. 10.

14

Vnde

in post p-
dicam.
Arist. in p
dic. cap. de
rela.

Pensanda Vnde omne, quod emanat in his inse
 ē. ut. Seco. rioribus est effectus, & quod producit
 qui in 2. est causa, & ideo dicitur causa ad cu-
 dist. 1. & us esse sequitur aliud, & quia aliud
 alibi fre- in natura, ideo posterius in natura.
 quēter nō In diuinis autem est emanatio ad q̄
 vereē po- non consequitur essentia diuersitas,
 nere prio- vel natura, ideo nec prius nec poste-
 ritatē ori- rius natura, sed simul natura. & ideo
 ginis, quē in diuinis non accipit ratio causę, vel
 nulla exi- effectus fm̄ latinus, sed nomē princi-
 stente in- pij, quāuis gręci extenso noie vtant
 lectus nomine causę pro noie principij, &
 operatiōe, ideo in diuinis est ordo naturę. non
 sequitur p. quō alter sit posterior altero, sed quō
 sonas diui alter ex altero. Et hoc est, quod dicit
 nas, signa Aug. in lra, & ex hoc patet, qđ tertio
 sua origi- obicit. Quamuis .n. in creaturis or-
 tero.

do posterioritate ponat, nō tamen in his atque
 Deo, & quāuis nō sit ibi posterioritas, instantia,
 nō sequit qn̄ bñ sit ibi ordo. ex his pa vbiq; se-
 tent obiecta ad vtranque partē. Con rens: quin
 cedendum ergo, quod aliquo modo imo vt cō
 reperitur in diuinis ordo naturę, si- traditio i
 cut ostendunt primę rationes. Tertia dictis D.
 tamen ratio deficit, quia nomen cau- Bona. hic
 se nō reperitur in diuinis secundum & supra
 latinis proprie. Quod obicitur ad dist. 12. ar
 oppositum patet, quia ordo non est tic. 2. q. 1.
 naturę, vt rei ordinate. Patet etiam est tñ sibi
 quod obicitur de diuina essentia, qđ cōsonus.
 est nomen absolutum, nec impor-
 tat rationem originis. Vltimum pa-
 tet, quia non est ibi ordo naturę, quo
 alter prior altero, sed quō alter ex al-

QVAERITVR QVOMODO POSSIT

dici solus pater, vel solus filius, vel solus spiritus san-
 ctus, cum sint inseparabiles.

DISTINCTIO XXI.

Dist. 19

dist. 20

IC oritur questio trahens originem ex prædictis. Di-
 ctum est enim supra, quod tantus est solus pater, vel so-
 lus filius, vel solus spiritus sanctus, quantum simul ille
 tres: & quod duę, vel tres persone simul, non sunt ma-
 ius aliquid, quam vna persona sola. Ideo querit August. in 6. libr.

Qualiter
 dictionis
 exclusiue
 capiatur
 in diuinis

Cap.

Responsio

Augustini

Ibidem.

de Trin. quomodo hæc sane dici possint, cum nec pater sit solus, nec
 filius, nec spiritus sanctus, sed semper & inseparabiliter & filius cū
 patre, & pater cum filio, & spiritus sanctus cum vtroque: insepara-
 biles enim sunt hæ tres persone. Ad quod ita respondet Aug. in eo-
 dem. Solum Deum patrem dicimus, non quia separatur a filio, vel
 a spiritu sancto, sed hoc dicentes significamus, quia illi simul cum
 eo non sunt pater. Solus enim pater est. Quod non dicitur, quia
 ipse sit solus, id est, sine filio vel spiritu sancto, sed per hoc filius vel
 spiritus sanctus a paternitatis consortio excluduntur. Ita & cum
 dicitur, solus filius filius est, vel solus spiritus sanctus est spiritus
 sanctus, nō diuiditur filius a patre, vel spiritus sanctus ab vtroque,
 sed a consortio filialis proprietatis excluduntur pater & spiritus
 sanctus, & a consortio processibilis proprietatis pater & filius. Cū
 ergo dicitur, tantus est solus pater quantum simul illi tres, per hoc
 quod dicitur solus, non separatur pater ab aliis, sed hic est sensus,
 solus pater. i. pater quia ita pater est, quod nec filius nec spiritus san-
 ctus, tantus est, &c. Similiter intellige cum dicitur, solus est filius,
 el solus est spiritus sanctus. Solus ergo pater dicitur, vt ait Aug.
 in eodem, quia non nisi ipse i. pater est, & solus filius, quia non ni-
 si ipse

L b. 6. c.

si ipse ibi filius est, & solus spiritus sanctus, quia non nisi ipse ibi spiritus sanctus est

Verum possit dici, solus pater est Deus, solus filius est Deus, vel solus spiritus sanctus est Deus, vel pater est solus Deus, vel spiritus sanctus est solus Deus.

Sensus horum habetur cap. 7. & 9 libr. 6 de Trin. 1. ad T. 6. Cap. 9. Quod non dicitur solus pater Deus est. Ibidem.

POST hec queritur, verum sicut dicitur, solus pater est pater vel solus filius est filius, ita possit dici, solus pater est Deus, vel solus filius est Deus, ita & de spiritu sancto. Aut, pater est solus deus, si filius est solus Deus. Ad quod dicimus, quia pater & filius & spiritus sanctus dicitur, & est vnus Deus, hec trinitas simul proprie dicitur esse solus Deus, sicut solus sapiens, solus potens. Sed non videtur debere dici a nobis verbis nostris vtentibus, nisi vbi sermo auctoritatis occurrit, solus pater est Deus, vel pater est solus Deus, ita de filio & spiritu sancto dicimus. Vnde Augustinus in septimo libr. de Trinitate ait, Quoniam ostendimus quomodo possit dici solus pater, vel solus filius, considerata est illa sententia qua dicitur, Non esse solum patrem Deum verum solum, sed patrem, & filium, & spiritum sanctum. Ecce habes, quia non solus pater dicendus est esse verus Deus. Item. in eodem, Si quis interrogat, verum pater solus sit Deus, quomodo respondebimus non esse, nisi forte dicamus illa esse quidem patrem Deum, sed non cum esse solum Deum? Esse autem solum Deum dicamus patrem, & filium, & spiritum sanctum. Ecce & hic habes, quia pater non debet dici solus Deus: atque hic solum in parte subiecti tantum accipere quidam volunt, in parte vero predicati sic concedunt, quod pater est solus Deus. Sed ex verbis Augusti. videtur ostendi, quod proprie solus Deus, dici de beat tota trinitas. Hec trinitas, vt ait Aug. contra Maximinum, intelligitur cum Apostolus dicit, Beatus & solus potens, & ibi. Soli sapienti Deo: & ibi, Inuisibili soli Deo. Non enim de solo patre hec accipienda sunt, vt contendeat Maximinus & alij haeretici, sed de trinitate. Sicut & illud, Solus habet immortalitatem, quia secundum rectam fidem, ipsa trinitas est vnus solus Deus, beatus, potens, sapiens, inuisibilis. Vnde Aug. in eodem, Cum vnus Deus sit trinitas, haec sit nobis solutio questionis, vt intelligam solū Deum sapientem, solum potentem, patrem & filium, & spiritum sanctum qui est vnus & solus Deus.

Quomodo dicitur trinitas solus Deus, cum ipsa sit cum spiritibus & animabus sanctis.

Cap. 7

SED iterum queritur, quomodo ipsam trinitatem dicimus solum Deum, cum sit cum spiritibus, & animabus sanctis. Ad quod respondet August. in 6. libr. de Trin. dicens, Trinitatem dicimus Deum solum, quamuis semper sit cum spiritibus & animabus sanctis, sed solum dicimus, quia non aliud quam ipsa trinitas Deus est.

est. Non enim illi cum illa Deus sunt, vel aliqua alia, sed ipsa trinitas tantum, non illi, vel alia Deus est.

Et si de patre solo prædicta dicerentur, non tamen excluderetur filius, & spiritus sanctus.

1. Ioan. 5.
Lib. 3. con-
tra Maxi.
Cap. 13.

VERVNTAMEN vt ait Aug. & si de solo patre prædicta dicerentur, non tamen excluderetur filius, vel spiritus sanctus, quia hi tres vnum sunt: sicut in Apocalypsi de filio legitur, quod habet nomen scriptum quod nemo scit nisi ipse: non enim inde separatur pater, vel spiritus sanctus. Et cum dicitur, nemo nouit patrem nisi filius, non inde separatur pater, vel spiritus sanctus, quia inseparabiles sunt. Aliquando etiam nominantur pater, & filius, & tacetur spiritus sanctus: vt veritas ad patrem loquens ait, Vt cognoscant te, & quem misisti Iesum Christum esse vnum verum Deum. Cur ergo (inquit Aug.) tacui de spiritu sancto? quia consequens est, vt vbicumque nominatur vnus, sicut pater, & filius tanta pace vni adhærens, intelligatur etiam ipsa pax, quâuis non commemoratur: vno ergo istorum nominato, etiam reliqui intelliguntur, quod in pluribus scripturæ locis occurrit.

Apost. 19.
Matt. 11.
Luc. 10.
Ioan. 17.

Lib. 6. de
de tri. c. 9.

Qualiter dictiones exclusiue accipiuntur in diuinis.

DISTINCTIO XXI.

Hic oritur questio trahens originem ex prædictis.

Expositio
Diuisio.

V P R A probauit Magister æqualitatem personarum. Hic quia in probatione dubiarum rationes dixerat pro-

pter dictiones exclusiuas, mouet illas dubitationes, & soluit. Et habet hæc pars tres partes, scilicet tria dubia, quæ proponit. Primo .n. querit de hæc ratione, tantus est solus pater, quantus pater, & filius. Secundo, proponit hæc, siue querit de hac, solus pater est Deus, & hoc facit ibi. Post hoc queritur, vtrum sicut dicitur solus pater, &c. Tercio queritur de hac. Trinitas est solus Deus: & hoc facit ibi. Sed iterum queritur quomodo ipsam trinitatem. Et in qualibet istarum partiū primo mouetur dubitatio, secundo soluitur.

Hæc trinitas simul proprie dicitur esse solus Deus.

Dub. 1. Contra. Videtur per hoc velle negare istam. Pater est solus Deus,

sed videtur hæc esse vera per expositionem, quia pater est Deus, & non alius a Deo, vel aliud, ergo &c. Item, prædicatum quod dicitur de tota trinitate, non potest esse nisi prædicatum essentiale, quia aliter non diceretur de tota trinitate, & essentiale prædicatum dicitur de qualibet persona singulariter, ergo pater est solus Deus.

R E S P. Dicendum, quod quando solus, per se additur ad prædicatum, ita quod non intelligitur a parte subiecti, improprius est sermo, siue dicatur de trinitate tota, siue de patre. Nec vult dicere Aug. quod solus Deus prædicatur de tota trinitate, ita quod non de patre. Sed in illis locutionibus, soli Deo honor & gloria, & confimilibus, solus Deus non accipitur, vnicuique persona excludendo alias personas, sed pro tota trinitate, excludendo alias naturas, & Magister ita accipit, ac si Aug. veller dicere, non quod hoc. scilicet solus Deus, prædicaret de trinitate, & non de patre: sed ipse vult, quod supponat pro ipsa trinitate. Pro patre vero si supponat, non tamen præcise supponit pro solo patre: & ideo Aug. cōcedit, quod sola trinitas est solus vnus Deus, non tamen solus pater. Vnde & Magister non dicit, quod pater non sit solus
X Deus.

Respon.

Deum, est in plus, quod esse primum, ergo a quocumque remouetur Deus, & pater. sed quicquid, sic se habent, quod a quocumque remouetur vnum, & alterum: vnum precise predicatur de altero, nec habet instantiam, ergo precise, predicatur de Deo, sed si precise, ergo cum exclusionem, ergo &c. Contra. Terminus accidentalis implicat rem suam circa suum subiectum, ut patet cum dicitur, Homo albus currit, circa hunc terminum homo implicatur albedo: ergo similiter cum dicitur solus Deus est pater, circa Deum implicatur solitudo. Sed Hilarius dicit, quod Deus non est solitarius confitendus, ergo &c. Et ratio illa concludit, quod non possit vere addi nec cum predicato proprio, nec communi. Item, ostenditur quod non possit vere addi respectu predicati communis, ut cum dicitur, Solus Deus creat: hoc enim nomen Deus de se habet suppositionem quasi indefinitam respectu personarum, ergo reddit locutionem veram pro aliquo, sed per quolibet est falsa. Hæc est enim falsa, Solus pater creat. ergo cum omne predicatum essentiale conueniat tribus, & non solum vni, nullo potest modo addi dictio exclusiua respectu talis predicati subiecto communi. Item, quod non respectu proprii, videtur. Quia si hæc est vera, Solus Deus est pater: ergo a simplici communi uerba: & hæc, Solus pater est Deus sed ista est falsa: ergo &c. Si dicas, quod non conueniunt simpliciter. Contra. Habet intellectum vniuersalis negatiue, & particularis affirmatiue, & utraque conueniunt simpliciter, &c.

Aristo. 1. R E S P. Dicendum, quod hæc dictio solus, potest esse categoremata, vel syncategoremata. Secundum quod est categoremata, sic est nomen adiectiuum absolutum ponens rem suam circa suum substantiuum, & res sua est solitudo, unde tantum valet hic solus, quantum solitarius. Et quia solitudo nullo modo recipitur in diuinis quantum ad substantiam, quia est in multis personis, hoc nomen solus non recipitur in diuinis substantiis, sicut ostendit prima ratio. Si autem accipitur in quantum est syncategoremata, sic priuat associationem, &

importat aliquam negationem. Et sic cum aliquod predicatum, & substantiale, & personale precise dicatur de nomine substantiali, sic vere dicitur in diuinis & respectu predicati substantialis, ut cum dicitur, solus Deus creat, & respectu personalis, ut cum dicitur, Solus Deus est pater.

A D illud ergo quod obijciatur, quod ponit rem suam circa substantiuum. Dicendum, quod non est simile secundum quod hoc nomen solus tenet syncategorematice, quia albus est dispositio subiecti absoluta, unde absolute ponit rem suam circa terminum, sed solus ratione negationis non absolute, & ideo non ponit solitudinem, sed precisionem. Ad illud quod obijciatur secundo, quod terminus substantialis debet reddere locutionem veram pro aliqua persona. Dicendum, quod terminus, cui additur exclusio, respectum habet ad predicatum, & respectum habet ad exclusionem. & licet respectu predicati possit habere suppositionem personalem, ut cum dicitur, solus homo currit, tamen regula est apud sophistas, quod per comparisonem ad dictionem exclusiuam talis terminus habet suppositionem simplicem, unde nullo modo licet descendere, & hoc est quod dicitur in lib. de regulis fidei, quod dictio exclusiua facit exclusionem quantum ad genus rei, non quantum ad rem generis, quia ratione forme communis, quæ est genus rei, non ratione suppositi, quæ est res generis. A D illud quod obijciatur ultimo, quod conuersa est falsa. Dicendum, quod illa non est sua conuersa, quia ista, Solus Deus est pater, habet intellectum affirmatiue, scilicet Deus est pater, & hæc conueniunt simpliciter habet intellectum negatiue huius nullus alius a Deo est pater, & hæc similiter conueniunt simpliciter, sed hæc non est sua conuersa, nullus alius a patre est Deus, sed hæc, Nihil quod est pater est aliud a Deo: idem enim quod subieciatur in prima, debet predicari in secunda, & sic patet illud.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Dictio exclusiua potest addi ad prædicatum termini substantialis vere, sed nõ proprie, nisi cum additione termini partiu, & numeralis.

Funda-
menta.

TRVM dictio exclusiua vere possit addi termino substantia hã pte prædicati. Et q̃ sic õndit hoc modo. Aug. 7.

de trini. Patrem dicimus esse Deum, sed non esse solum Deum, esse autem solum Deū dicimus p̃m, & filium & spiritum sanctum. Si tu dicas, q̃ ly solū, intelligitur a parte subiecti, obijciat expressius per hoc quod dicit

Libr. 3. Aug. contra Maxim. Ipsa trinitas est vnus solus verus Deus. constat q̃ in hac, solus Deus, non p̃t esse dispositio ex parte subiecti, quia sic esset sermo incongruus, ergo &c. Item, hoc videtur p̃ expositionem. Trinitas est Deus, & non aliud, q̃ Deus, ergo trinitas est solus Deus, p̃missa sunt vere, ergo & conclusio. Item, rōne videt̃ per simile, q̃n prædicatū nõ inest aliq̃, q̃ subiecto vere, hæc dictio solus, accipit̃ ex parte subiecti, ergo quādo subiectū non subest aliq̃ prædicato, vere accipit̃ a parte prædicati, sed istud subiectum trinitas, non inest aliq̃, q̃ Deo, ergo &c. Cōtra. Hęc dictio solus, est dispositio subiecti, sicut hoc signum ois, sed q̃n ois, additur ad prædicatū, locutio ē falsa, & impropria, ergo. similiter q̃n hęc dictio, solus. Item, hęc dictio solus, addita alicui termino, excludit alium. Vnde sensus est, solus homo, homo & non alius. sed alius respicit suppositum, & terminus subijciatur rōne suppositi, & prædicatur rōne forme, ergo hæc dictio solus, de sui rōne respicit subiectum, ergo falso, & improprie addit̃ prædicato. Itē, secundum quod additur prædicato, aut tenet categorematice, aut syncategorematice. Si categorematice, tñc est nomē adiectiuum, & non recipitur in diu-

nis. Si syncategorematice, sic im-
portat negationem implicitam, sed
negatio antecedit, quod negat, ergo
necesse est, quod antecedit cōpositio-
nem quā negat. sed cū dīr, Pater est
solus Deus, non sequitur cōpositio-
nē, ergo, videtur, q̃ non possit ipsam
negare, ergo &c. Itē, ego quero quid
excludat q̃n addit̃ ad prædicatum. Si
aliud a prædicato vt sit sensus, est so-
lus Deus. i. Deus, & non aliud, tunc
est ibi superfluitas, quia forma præ-
dicati excludit aliam formam dispa-
ratam quantū est de se. Vnde sequi-
tur. Iste est homo, ergo non est aliud
ab hoīe: ergo videt̃ q̃ dictio exclusi-
ua facit superfluitatē, & negationē,
non ergo tenet exclusiue: & ita vide-
tur q̃ teneatur adiectiue solum, & q̃
importet solitudinem circa hunc ter-
minum Deus, & sic istæ sunt falsæ.

R E S P. Ad hoc voluerunt aliqui
dicere, q̃ hęc dictio solus, pprie nõ
debet addi ad prædicatum, sed tñ ad
subiectū, & cum additur prædicato, im-
proprie sunt locutiones, & tunc idē
est dicere solus, & tantum, & tñ si
aliquis inspiciat, non tñ cū hac di-
ctione solus, sed cū hac dictione tñ
videbit improprietatem, & super-
fluitatem. Quid. n. aliud est dicere.
Trinitas est tñ Deus, nisi est Deus, &
non aliud q̃ Deus? hoc improprie sa-
tis dictum est, quia hoc ipso, quod
Deus est, excluditur, q̃ non sit aliud
a Deo. Si. n. Deus est, ergo non est
aliud a Deo, & nullus hæreticus vnq̃
dixit trinitatem esse Deū, qui diceret
aliud ipsam esse a Deo: & ideo nõ vi-
detur magnū quid Aug. dicere si
hoc voluit dicere. Propterea aliter di-
cendum est, q̃ hæc dictio solus, dā-
plicit̃ p̃t addi termino substanti-
li, aut per se, aut cum termino nume-
rali. siue partitio. Per se improprie
additur, & si addatur s̃m vocem, tñ
s̃m intellectum stat a parte subiecti.
Idem. n. est dicere, Homo albus est,
& est albus homo. Vnde sensus est,
non dicimus patrem esse solum Deū,
idest non dicimus solum p̃m esse
Deum. Si aut̃ aliter ponatur, videtur
sermo habere superfluitatē, & im-
proprietatem, quia hoc excludit qd̃
excluebatur

ad opp.

excluderetur ex natura ipsius prædicati. Alter addit hæc dictio solus termino substantiali cū termino numerali, sicut cū termino vnus, & tunc excludit pluralitatem, & hoc modo bene additur prædicato, & sic accipit Aug. contra Maxi. cum dicit, Trinitas est vnus solus. verus Deus, ita q non plures, & tunc est verus sermo, & proprius, & contra hæreticos, qui dicebant trinitatem esse plures Deos: & importatur p istū terminū solus, priuatio multitudinis, & ita distinctio: & magis proprie dicitur de trinitate, q trinitas sit vnus Deus, q de pte, cū tñ possit dici de vtroq; q pte vnus Deus, & nullus vnq dixit ptem esse plures, sed de trinitate, siue de tribus aliqui dixerunt: & ideo congruentius dicitur trinitas est vnus solus Deus. Concedendum est ergo, q solus, pōt addi ad prædicatum termini substantialis vere in diuinis, sed non pprie, nisi cū determinatione, & adiunctione termini partitiui.

- 9 A D illud ergo quod obijciatur, q solus, est dispositio subiecti, sicut hoc signum omnis, dicendū q nō est ita propria dispositio subiecti sicut hoc signum oīs, quia oīs distribuit pro suppositis, pro quibus terminus subijciatur, nō pro quibus prædicatur, sicut simul sumptis. Solus aut, nō solum dicitur ratione suppositi, verumetiam rōne forme, qā excludit aliū, & etiā pōt excludere aliud. Et per hoc patet sequens, quia non semper excludit aliū masculinū, sed etiā pōt excludere aliud neutraliter, vel etiā pluralitatem qñ additur termino numerali, vt visum est. Ad illud qd querit, vtrū teneatur syncategorematice, vel put est nomen importans formā denominantem, vt idem sit solus qd solitarius. Dicendū, quod syncategorematice. Quod obijciatur, quod sequitur cōpositionē. Dicendū quod solus, importat duo in se. Intellectū huius nominis alius, & intellectū negationis. Quantum ad intellectū huius nominis alius, respicit terminum circa quē ponitur, & sequitur.
- 10 accū. Q uantum ad intellectum negationis pcedit, & hoc non est in-

conueniens quantum ad diuersa pcedere, & sequi: hoc patet exponenti. Si enim dicam, Video solum Conradū, & sensus est video Conradū, & non video alium a Conrado. Similiter intelligendū est in pposito. A D illud quod queritur quid excludit cū additur p̄dicato. Dicendū, q qñ addit sine determinatione, excludit aliam formam, & tunc reuera est ibi superfluitas, & improprietas, est nihilominus veritas, sed qñ additur cū termino partitiuo, tunc excludit pluralitatem, & tunc potest locutio hñe veritatem: pater. n. & filius sunt vn⁹ Deus & nō plures, & ita vnus sol⁹ De⁹, &c.

Consequenter secundo loco est questio de secō articulo questionis. scilicet vtrū dictio exclusiua possit addi termino relatiuo. Circa hoc queruntur duo. Primo queritur, vtrum dictio exclusiua vere addatur termino personali respectu prædicati proprii. Secundo, vtrū vere addatur termino personali respectu p̄dicati cōis, vt vere dicatur, Solus pater est Deus.

Artic. 2.

Q V AESTIO I.

CONCLUSIO.

Hec dictio solus, categorematice. i. pro vt dicit solitudinē in diuinis non dicitur: syncategorematice vero, ita vt vel personali, vel substantiali iungatur prædicato, vtique dici potest.

V O D respectu p̄dicati proprii vere addatur vt. scilicet hæc sit vera. Sol⁹ pater est pater. Vide q Aug. 7. de trinitate. In illa trinitate solus p̄r dī p̄r, quia nullus nisi ipse est ibi p̄r. Itē, hoc videt p expositionem, quia p̄sona p̄ris est p̄r, & nulla alia est p̄r, ergo hæc est vera, Sol⁹ p̄r est pater. Itē. Nihil est magis proprium alicui, q quod est idem sibi re, & rōne, ergo propriissime dicitur de se, sed quod proprie cōuenit alicui, cōuenit soli. ergo pater dicitur de solo patre. Contra. Solus.

X 3 vtrū

r. elenc. vt vult Philosophus, idem est quod
cap. 4. non cum alio, sed impossibile est pa-
trem non esse cum alio, ergo semper
qñ addit huius termino pater, vel ali
termino personali, est locutio falsa.
Item, solus excludit aliū, sed alio est
Deus, alio est pater, ergo addita huic
termino pater, excludit Deum, ergo
si hæc est vera, Solus pater est pater, &
hæc similiter, Deus non est pater: qñ si
hæc est falsa, ergo & prima. Item, so-
lus includit hoc relatiuum aliū, sed
alius ita est relatiuum diuersitatis,
quod nihilominus implicat aliquam
identitatem. Vnde sequitur, Iste va-
dit cū alio hōie, ergo iste est homo:
si ergo excludit alium, ab hoc quod
est pater, aut alium patrem, aut aliū
Deum, sed quocūque modo dicatur,
est locutio falsa, & implicatio falsa,
ergo, &c.

R E S P O N. Dicendum, quod se-
cundum quod hæc dictio, Solus, te-
netur syncategorematicè, importat
priuationem associationis, & lo-
cutio similiter est vera, exclusio il-
lo sensu quo importat solitudinem,
quia sic non accipitur in diuinis, ti-
cut supra dictum est. Secundum. n.
quod importat priuationem associa-
tionis vera est. Quia cum tripliciter
possit eam importare, in quolibet sen-
su locutio est vera. Potest enim hæc
dictio Solus, importare priuationē
associationis respectu forinse termini
subiecti, vt dicatur solus pater, id est
ille qui est solus pater, & sic absque
dubio veritatem habet, solus pater
est pater. Vel potest importare priua-
tionē associationis respectu prædica-
ti, & hoc dupliciter, vel in participan-
do, vt quia alii non conueniat, & ad-
huc vera est, quia hoc prædicatum
quod est pater, soli personæ patris
conuenit, illa enim proprietas patri
conuenit, & ita qñ nulli alii. Vel po-
test importare priuationem associa-
tionis in comparticipando, vt cum
dicitur Petrus comedit solus, vel
vadiť Komam solus, non quia alius
non vadit Komam, vel non comedit,
sed quia nullus comparticipat cum
eo, quamuis participet, & sic locu-

tio adhuc est vera, quia persona pa-
tris non participat, vel compartici-
pat cum alia in proprietate paterni-
tatis, & ideo secundum quod solus
exclusiue tenetur, iudicatur locutio
vera.

A D illud ergo quod obiicitur, qñ
Solut, idem est, quod non cum alio. 14
Dicendum, quod negatio illa non
simpliciter excludit alium in exclu-
dendo, sed excludit alium respectu
formæ subiecti, vel prædicati, vt vi-
sum est, & quamuis pater cum alijs
existat, & nō possit sine alio esse, quia
tamen proprietatem paternitatis cū
alio non communicat: ideo habet
simpliciter locutio veritatem. A D il-
lud quod obiicitur, qñ alio est Deus, 15
alio est pater. Dicendum, quod sicut
dictum est supra, aliud dicit diuersi-
tatem secundum rationem dicen-
di, vel intelligendi in verbo propo-
sito, sed in expositione huius dictio-
nis Solus, dicit diuersitatem, siue di-
stinctionem in supposito. Et quia
Deus in supposito non differt a pa-
tre, imo supponit pro patre: ideo nō
sequitur quod dictio exclusiua addi-
ta patri, excludat Deum. A D illud 16
quod obiicitur, quod, Alius implicat
formam aliquam secundum quam
conueniat: Dicendum, quod istud
non oportet, quod ista sit forma per
terminum importata, vere enim di-
citur, homo est aliud ab asino, nisi
quando aduenit illi termino imme-
diatè, vt cum dicitur alius asinus, in-
cluditur conuenientia in natura cō-
muni, sed cum dicitur solus pater,
non est dicere, quod pater, & non
alius pater, sed pater, & non alius a
patre: & ideo non importatur conue-
nientia in forma proprietatis pa-
ternitatis cum alietate, sed suf-
ficat, quod sit alia persona,
pater enim est alia perso-
na, vel etiam alia essen-
tia, & ista excludit
hoc, quod est
solus, & sic
patet il-
lud.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Dictio exclusiua uere additur termino personali respectu p̄dicati communis, si faciat exclusionem compositionis intellectū circa subiectum, non autem exclusionem respectu compositionis principalis.

Ad opp.

TRVM dictio exclusiua uere addatur termino personali respectu p̄dicati communis, ut uere dicatur, solus pater est Deus. Et quod sic, uidetur auctoritate & ratione. Auctoritate sic, ecclesia cantat, Tu solus altissimus Iesu Christe. Et illud, Deo patri sit gloria eiusque soli filio &c. & consimiles multe inueniuntur. Item, Mat. xj. Nemo nouit filium nisi pater. sed nemo nisi pater & solus pater cōuertuntur, ergo solus pater nouit, & hoc p̄dicatum est essentiale, ergo &c.

Itē, ratione uidetur, quia dictio exclusiua addita alicui, non excludit nisi alium, sed tres persone non habent aliteratem respectu p̄dicati substantialis, ergo addita vni non excludit aliam respectu talis p̄dicati, sed si nō excludit, locutio est uera, ergo &c. Itē, dictio exclusiua addita alicui, nō excludit, quod est in eo ut pars, ut si dictio exclusiua additur Petro, nō excludit pedem Petri, ergo cum maiori identitate sit filius in patre, quam pes in Petro, dictio exclusiua addita p̄ri non excludit filium. Contra. nec pater solus, nec filius solus, nec s. s. solus Deus est, ergo nō uere additur respectu termini communis. Item, omnis propositio in qua p̄dicatum communis est subiecto, addita exclusionem ad subiectum est falsa, quia nullum tale p̄cise conuenit subiecto, sed talis est hoc & consimiles, solus pater est Deus, ergo &c. Item, dictio exclusiua addita alicui, excludit omne illud, qd ponit associationem cum termino, & hoc pater, quia prius associationem,

sed filius ponit associationem cū patre, unde pater cum filio, est pater cū alio. Item, dictio exclusiua excludit omne aliud, & maxime oppositum, sed relatiua sunt vna differentia oppositionis, ergo addita vni relatiuo excludit aliud, ergo addita patri excludit filiū, & si hoc, omnes tales sunt falsæ.

RESP. quod hic est duplex positio. Quidam enim simpliciter & sine distinctione concedunt & has consimiles, solus pater est Deus, & positio eorum est, qd dictio exclusiua addita vni relatiuorum non excludit reliquum. Et ratio huius positionis est, quia non excludit, quod consequitur ad terminum, & intelligitur in termino, ut addita homini, nō excludat animal, sed vnum relatiuorum intelligitur in altero, & cōsequitur alterum, ergo addita vni, non excludit alterū. Et si opponatur, quod solus excludit oppositum, dicunt, quod relatiua sunt differentie oppositionis, & entis. Oppositionis, secundum quoad idem, & sic addita vni excludunt aliud.

Vnde sequitur. Iste est tantum pater, ergo non est filius. Secundum, quod ad diuersos comparantur, sunt differentie entis, & sic posito vno, ponitur & reliquum, & vnum nō excluditur ab alio, quia dictio exclusiua illud solum aliud excludit, quod non necessario concomitatur. Sed hæc positio nō uidetur conueniens. Dictio enim exclusiua prius associationem, ergo excludit omne illud, quod ponit circa ipsam associationem, & ideo addita patri, excludit filium. Et propter hoc alia est opinio, quod dictio exclusiua addita patri, excludit filium, & hæc positio magis est probabilis. Secundum hanc positionem procedendo distinguendæ sunt huiusmodi locutiones, secundum quod distinguit August. & Magister tangit, quia solus, potest facere exclusionem respectu compositionis intellectū circa subiectum, vel respectu compositionis principalis. Si primo modo, tūc est sensus, Solus pater est Deus. i. ille qui solus est pater est Deus, & tūc remouet formam termini subiecti ab aliis, non formā p̄dicati,

Fundamenta.

dicati & sub hoc sensu veræ sunt omnes. Et sub hoc sensu accipit August. Solus scilicet est tantus, quantus est pater & filius. Si autem faciat exclusionem respectu principalis compositionis, locutio est falsa, & omnes falsæ sunt, proprie loquendo, nisi addatur determinatio ut arceatur exclusio, ut patet cum dicitur, Tu solus altissimus Iesu Christe cum sancto spiritu, & sic patet primum.

- 99 A D illud, quod obiicitur secundo, quod solus pater æquipollet huic, Nemo nisi pater. Licendū, quod falsum est, quia nemo, distribuit pro natura, nō pro persona, solus autem, additur termino personali, ideo excludit personam, ideo proprie loquendo, hæc est falsa, Solus pater nouit filiū, quamuis hæc sit vera, Nemo nouit filium nisi pater, quæ sensus est, Nemo, ideo nulla creatura, nisi ille qui est eiusdem nature, ut pater. A D illud, quod obiicitur, quod dictio exclusiua excludit alium. Dicendum, quod

excludit omne aliud vel alium, quod non prædicatur, nec subiicitur, sed associatur, siue sit aliud in forma, siue in supposito, & quoniam pater cum filio respectu prædicati substantialis associantur, ideo respectu illius excluduntur, inuicem, & quia pars nō associatur, ideo non excluditur, unde identitas maior vel minor nihil facit ad exclusionem, sed ratio associandi, vel non associandi. Et si obiicitur, quod addita diffinitio non excludit diffinitionem, & antecedens non excludit consequens, breuiter dicendum, quod si consequens ita sequitur quod non ponat associationem, & diffinitio non claudat in se diuersum, tunc non excludit. Si vero aliter est, tunc excludit, & contradictorie opposita implicantur in antecedente. Unde hic implicatur contradictio, Tatum pater est. Huic autem positioni concordat Aug. qui negat hanc, Solus pater est Deus, & consimiles.

DE NOMINVM DIFFERENTIA,

quibus utimur loquentes de Deo.

DISTINCTIO XXII.

De trinitate & unitate secundū quod credita & intellecta rationabiliter & catholicè exprimitur. In principio prologo. In prologo.

Hæbr. 1. Sapient. 7

OST prædicta nobis differendum videtur de nominum diuersitate, quibus loquentes de unitate ac trinitate ineffabili utimur. Deinde demonstrandū est, quibus modis de ea aliquid dicatur. Illud ergo præcipue teneamus, quædam esse nomina distincte ad singulas personas pertinentia, ut ait Aug. in 8. de Trin. quæ de singulis tantum dicuntur personis. Quædam vero unitatem essentia signifiantia sunt, quæ & de singulis sigillatim, & de omnibus communiter dicuntur. Alia vero sunt quæ translatiue, ac per similitudinem de Deo dicuntur. ut de Amb. in 2. lib. de Trin. ait, Quo purius niteat fides, tripartita videtur deriuanda distinctio. Sunt enim nomina quædam, quæ euidenter proprietatem, personamque deitatis ostendunt. Et sunt quædam, quæ perspicuam diuinæ maiestatis exprimunt veritatem, Alia vero sunt quæ translatiue & per similitudinem de Deo dicuntur. Proprietatis itaque indicia sunt, generatio, filius, verbum, & huiusmodi, Unitatis vero æternæ sapientia, virtus, & veritas, & huiusmodi. Similitudinis vero, splendor, character, speculum, & huiusmodi.

Præ-

Præmissis addit quædam esse nomina, quæ temporaliter Deo conueniunt, & relatiue dicuntur.

HIS adiiciendum est, quædam esse nomina, vt Aug. ait in 5. Cap. 16 lib. de Trin. quæ ex tempore Deo conueniunt, & relatiue ad creaturam dicuntur: quorum quædam de omnibus dicuntur personis, vt dominus, creator, refugium: quædam autem non de omnibus, vt donatus, datus, missus.

De hoc nomine, trinitas, addit.

PRÆTEREA est vnum nomen, quod de nulla persona sigillatim dicitur, sed de omnibus simul, idest Trinitas, quod non dicitur secundum substantiam: sed quasi collectiuum pluralitatem designat personarum.

De alijs nominibus quæ temporaliter Deo congruunt, & non relatiue dñr.

SVNT etiam quædam nomina, quæ ex tempore Deo conueniunt, nec relatiue dicuntur, vt humanatus, incarnatus, & huiusmodi. Ecce sex nominum differentias assignauimus, quibus uti mur loquentes de Deo, de quibus singulis agendum est.

Quod nomina, quæ ad singulas pertinent personas, proprie relatiue dicuntur, ea vero quæ vnitatem essentiae significant, ad se dicuntur, & de singulis, & de omnibus communiter dicuntur personis, & singulariter nõ pluraliter in summa accipiuntur.

SCIENDVM est ergo, quod illa quæ proprie ad singulas personas pertinet, relatiue adinuice dicuntur, sicut pater, & filius, & veriusque donum spiritus sanctus. Ea vero, quæ vnitatem essentiae significant ad se dicuntur, & ea quæ ad se dicuntur substantialiter vtrique dicuntur, & de omnibus cõmuniter, & de singulis sigillatim dicuntur personis, & singulariter non pluraliter accipiuntur in summa, vt Deus, bonus, potens, magnus, & huiusmodi. Quæ autem relatiue dicuntur, substantialiter non dicuntur. vnde Aug. in 5. lib. de Trin. ait. Quicquid ad se dicitur, præstantissima illa, & diuina snblimitas substantialiter dicitur. Quod autem ad aliquid dicitur, non substantialiter dicitur, sed relatiue. Tantaq; est vis eiusdem substantiae in patre & filio & spiritu sancto, vt quicquid de singulis ad se ipsos dicitur, non pluraliter in summa, sed singulariter accipiat. Dicimus. n. pater est Deus, & filius est Deus, & spiritus sanctus est Deus, quod secundum substantiam dici nemo dubitat. Non tamen dicimus hanc trinitatem esse tres deos, sed vnum Deum. Ita dicitur pater magnus, filius magnus, & spiritus sanctus magnus: non tamen tres magni, sed vnus magnus. Ita enim omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotens spiritus sanctus: non tamen tres omnipotentes, sed vnus omnipotens. Quicquid ergo ad seipsum dicitur Deus, & de singulis personis similiter dicitur, & simul de ipsa trinitate, non pluraliter, sed singulariter dicitur.

Ca. 6. & 7

Et

Libr. 6. de
Trin. ca. 8

Et quoniam non est aliud Deo esse, & aliud magnum esse, sed idem est illi esse quod est magnum esse: propterea sicut non dicimus tres essentias, sic non dicimus tres magnitudines: sed vnam essentiam, & vnam magnitudinem.

Quod Deus magnus est in magnitudine, quia Deus est, sic de bonitate, & de omnibus quę secundum substantiam dicuntur.

Libr. 5. de
Tri. ca. 11

DEVS enim non est magnus ea magnitudine, quę non est quę ipse, vt quasi particeps eius sit, alioquin maior esset illa magnitudo quę Deus. Deo autē nō est aliquid maius: ea ergo magnitudine magnus est quia ipse est. Ideoq; nec tres magnitudines dicimus, sed vnā magnitudinē: nec tres magnos, sed vnū magnū: quia nō participatione magnitudinis Deus magnus est, sed seipso magno magnus est, quia ipse est sua magnitudo. Ita & de bonitate, & æternitate, & omnipotentia Dei dicendū est, & de omnibus omnino quę de Deo possunt pronuntiari substantialiter: quibus ad seipsum dicitur, nō translatiue ac per similitudinem, sed proprie, si tamen de illo proprie aliquid ore hominis dici potest. Ecce aperte docuit, quod nomina vnitatem diuinę maiestatis significantia, & ad se, dicuntur de Deo, id est, sine relatione, & de omnibus personis cōmuniter, & de singulis diuini dicuntur, nec pluraliter, sed singulariter in summa accipiuntur. Illa vero nomina, quę proprie ad singulas pertinent personas, relatiue, non substantialiter dicuntur. Quod enim proprie singula in trinitate persona dicitur, vt ait Aug. in eodem, nullo modo ad seipsum, sed ad aliam inuicem, vel ad creaturam dicitur. Et ideo relatiue non substantialiter dici manifestum est.

Cap. 11

De trinitate & vnitatem secundum
quod credita & intellecta
rationabiliter & catho-
lice exprimitur.

DISTINCTIO XXII.

Post prædicta nobis differendū
videtur de nominum diuersi-
tate.

Expositio

Diuisio

VPRA egit Magister de sacra trinitate, secundum quod catholice creditur & intelligitur. In hac parte, agit de ea secundum quod credita & intellecta per catholicos sermones exprimitur. Vnde sicut ipse Magister dicit in littera, intendit hic agere de nominum diuinorum diuersitate. Et hæc pars habet duas partes. In prima parte determinat de no-

minibus diuinis in generali. In secunda in speciali, & hoc dist. xxiiij. prædictis adiiciendum est, quod cum omnia nomine &c. Prima pars diuiditur in duo. In prima parte ponit Magister multiplices nomina diuinorum differentias. In secunda omnes reducit ad duas, secundum illud Boetij in libro diuisionum. Quod omnis diuisio est bimembris, vel ad bimbrem reducibilis, & hoc ibi. Sciedum est igitur, quod illa quę proprie pertinent. Itē, prima diuiditur in duas. In prima ponit Magister differentias nominum diuinorum secundum Aug. & secundum Ambro. In secunda ad maiorem explanationem superaddit alias tres differentias, ibi. His adiiciendum est quædam nomina esse &c. Similiter secunda pars in qua reducit hæc membra ad duo, habet duas partes. In prima ostendit quod nomina in diuinis quæ-

quædam dicuntur relatiue, & hæc per
tinent ad personas, quædam ad se, &
hæc dicuntur de omnibus simul. In
scdâ ostendit hoc esse verû ibi. De^o. n.
non est magnus ea magnitudine.

His adiciendum est, quædam
etiam nomina &c.

Dub. 1. Obicit, qd aut diuisiones Aug. &
Amb. sic sufficîentes aut nō. Si sic, ergo
Magister superflue addit. Si dicant in
sufficîentes, pro inconuenienti est ha
bendum.

Respons. Dicendum, quod
nec diuisio Aug. nec Ambrosij est di
minuta, nec additio Magistri super
flua. Nam membra diuisionis Magi
stri includuntur in membris diuisio
nis Ambrosij. illa enim est per imme
diata, cum enim sit trinomembris, redu
citur ad has diuisiones, qd omne no
men Dei aut est proprium, aut trans
latiuum. Si proprium, aut spectat ad
substantiam, aut ad personas. Magi
ster autem ista membra magis specifi
cat, quia nomen aliquod potest specta
re ad unitatem substantiæ, vel ab æter
no, vel ex tempore, similiter ad perso
nas vel ab æterno vel ex tempore. Et
ad personas dupliciter, vel diuifim
vt hoc nomen patet, vel simul & con
iunctim, vt hoc nomē trinitas, & ista
sunt sex membra.

Quasi collectiuum.

Dub. 2. Videtur male dicere, quod trinitas est
quasi collectiuum, quia unitas collecti
ua, vt dicit Bernard^{us}, est minima uni
tas, sed unitas trinitatis arcem tenet
inter omnes unitates, ergo &c. **Resp.**
Respons. quod hoc nomen trinitas. differt, in
duobus a nomine proprie collectiuo.
Primo, quia illa quæ nomen collecti
uum colligit, habet simpliciter diuer
sitatem, & secundo, quia habent uni
tatem secundum quid, & econtra est
in nomine trinitatis. tamen in hoc
est similitudo, quia sicut nomen colle
ctiuum plures simul dicit, & de nullo
per se predicatur, ita nec hoc nomen
trinitas predicatur de aliqua persona
rum, & tamē omnes simul importat,
ideo Magister non dicit, quod sit col
lectiuum simpliciter, sed quasi.

Sciendum est, ergo quod illa quæ
proprie &c.

Circa hoc notandum, quod ex ver
bis Aug. quæ hic ponuntur & in lib.
de trinit. eliciuntur quædam regulæ
de nominib^{us} diuinis. Prima est hæc.
Omne nomē quod dicitur de Deo, di
citur vel secundum substantiam, vel
secundum relationem, excepto hoc
nomine homo. Secunda est hæc. Omne
nomen, quod dicitur de tribus perso
nis, ita quod de qualibet, singulariter
dicitur secundum substantiam, excep
tis nobis partitiuis. Tertia est hæc.
Omne nomen dictum secundum sub
stantiam, predicatur de tribus perso
nis simul sumptis singulariter, excep
to hoc nomine, persona. Quarta est
hæc. Omne nomen dictum de Deo re
spectu creature, indicat essentiam, ex
ceptis his quæ pertinet ad vnionem.
Quinta est hæc. Oē nomen, quod di
citur de Deo ex tempore, & non dici
tur de personis singulis, predicat no
tionem vel quasi, & hoc dicitur pro
pter hoc nomen missus, quod dicit
esse ab alio.

Nō tamē tres omnipotētes &c.

Contra, quia cum dicamus tres po
tētes, videtur quod pari ratione pos
sumus dicere tres omnipotētes.

Respons. Dicendum, quod verbum sem
per adiectiue & in adiacentia signifi
cat, & ideo semper trahit numerum a
supposito. Similiter participium ma
nens participium, quia habet naturā
verbi, sed nomen, quia inquiete signi
ficat, aliquando substantiuat, & quan
do numeratur, tunc numeratur sicut
nomen substantiuum a parte suæ for
mæ, & ideo quia potēs, potest esse par
ticipium, omnipotens est nomen can
tum, ideo non sic recipiunt tres omni
potentes, sicut tres potentes, nisi om
nipotens sit adiectiuum, & adiectiue
tentum. Ratio autem quare omni po
tens non potest esse participium, est
propter compositionem quam non
admittit verbum. Participium enim
vt dicit grāmaticus transit in nomen
quatuor modis. compositione, vt in do
ctus, comparatione, vt doctior, cō
structione, vt amans illius, temporis
amissione, vt amandus, secundum quod
idem.

Dub. 3

Re pon.

Idem significat vel idem sonat, quod amaridignus.

Deus enim non est magnus ea magnitudine &c.

Dub. 4. Queritur de ista rōne Aug. Si De⁹, est participatione magnus, ergo magnitudo est maior quam Deus. Et videtur ista ratio non valere. Non. n. valet. Iste est albedine albus per participationem, ergo albedo est albior quam ipse. Respon. dicendum, quod ratio Aug. bona est, & fundatur supra ipsum, nominis expositionem, quia participare est partē capere, & si partem capit, ergo minus est quam totum. Quod ergo obijcitur de albedine, dicendum, qd est maius dupliciter, vel quantum ad esse, vel quantum ad posse: dicendum ergo est qd participatio subiecti attenditur respectu formæ vniuersalis, & quāuis ipsa sit tota in subiecto quantum ad esse, nō tamē quantum ad posse, quia potest in aliis esse. Deo tamen nihil potest esse maius nec quantum ad esse, nec quantum ad posse, & ideo argu. Aug. bene tenet qd De⁹ nihil possit participare.

Respon. Aliter potest dici, qd argu. Aug. bene tenet in his formis qd naturæ sunt aliquid denominare per essentiam, & in talibus quod est per participationem, reducitur ad illud quod est p essentiam: & quicūque sic est, qd illud quod est ens per essentia, excellit illud quod habet ens per participationem. Si ergo magnitudo est magna per essentiam, & Deus per participationem, necessārio sequitur, qd magnitudo est maior quam Deus. nō sic est de albedine, quia non est natura se denominare, nec de aliquo per essentia prædicari denominando illud.

Art. vnic⁹

Ad intelligentiam eorum que in hac parte dicuntur de nominibus diuinis, quatuor queruntur. Primo, queritur verū Deus sit nominabilis. Secundo, vtrum solo nomine vel pluribus debeat nominari. Tercio, supposito qd plura sint nomina diuina, queritur verū omnia dicantur translatiue, aut etiam quædam dicantur proprie. Quarto,

vtrum nomina dicta de Deo dicantur secundum substantiam, an etiam aliquo alio modo.

Q V A E S T I O I.

CONCLUSIO.

Deus, licet secundum perfectam expressionem innominabilis sit, secundum vero semplenam nominationem; nominabilis dicitur.

V O D Deus sit innominabilis ostēditur auctoritatibus & rationibus. Auctoritatib⁹ sic. Dionysius de diuinis nominibus, Deum neque dicere, neque

Ad oppo

intelligere possibile est. Eterū. Dei neque nomen est, neque verbum, neque ratio, neque opinio, neque phāta sia, ergo Deus est omnino innominabilis. Item, Philosophus in lib. de causis. Prima causa superior est omni narratione, sed quod est superius omni narratione, est inenarrabile, & omne tale innominabile, ergo &c. Item, ratione ostenditur sic. Nomen proportionem & similitudinem aliquam habet ad nominatū, vt vox ad significatū, sed Deus est infinitus omnino, vox autem omnis finita, ergo cum nulla sit proportio finiti ad infinitum, nulla per vocē erit expressio, ergo nec nominatio. Item, omne 7. Meth. nomē imponitur a forma aliqua, sed in Deo nō est ponere certā formam. Vnde Aug. Deus qui omnē formam sup loā. subterfugit, intellectui peruius esse sermo. 38. non potest ergo &c. Item, omne nomen significat substantiā cum qualitate, sed in Deo est substantia mera sine quantitate, & qualitate, ergo non cōuenit Deum significari per nomē. Item, qd nec Deus sit nominabilis per pronomen. Pronomē. n. non habet significationē determinatam nisi per demonstrationem, vel relationē. Demonstratio autem sit mediātibus accidentibus que possunt oculis cōspici, sed hæc non sunt in Deo, ergo vt Funda-
men. Contra. in psal. Dominus no-
men

men est illi. Et iterum. Quā admirabile est nomen tuum in vniuersa terra, ergo Deus habet nomen. Itē, Dionysius fecit librum de diuini nominis. Aut ergo Deus est nominabilis, aut scientia ibi tradita casta est & inutilis. Itē, ratione videtur, quia omne quod se exprimit verbo, potest se exprimere signo verbi, sed signū verbi est vox, ergo cum Deus suo verbo exprimat, potest exprimi voce, sed quod potest voce exprimi, potest nominari, ergo &c. Item, quod conuenit intelligi conuenit significari siue enunciari, sed contingit Deū a nobis cognosci, hoc certum est, & supra probatū est, ergo &c. Item, quod conuenit laudare, conuenit & noīare, sed Deū conuenit laudare, imo ipse summelaudabilis, ergo & nominabilis.

8 RES P. dicendum, q̄ sicut intelligere dicitur dupliciter, sic effabile & nominabile. Vno enim modo intelligere dicitur per perfectā. cōprehensionem. Alio modo per semiplenam cognitionem. Sic effabile dupliciter dicitur. Vno modo per perfectā expressionem. Alio modo per semiplenam narrationem. sic etiā nominabile, si dicatur effabile siue nominabile s̄m perfectionē expressionis, sic dicendum, q̄ sicut Deus sibi soli est intelligibilis, sic sibi soli est effabilis & nominabilis, non alio nomine quam ipse sit, nec alio verbo quam ipse sit, & sicut nobis est incōprehensibilis, ita & ineffabilis, ita etiā & innoīabilis, & per hūc modū loquitur Dionysius & Philo. Si vero dicat effabile & nominabile s̄m quāleūcūque noīationem, sic quemadmodum Deus est nobis cognoscibilis, ita & effabilis & nominabilis, & qui melius cognoscitur, melius effatur, & melius noīatur & expressius. Vnde expressius noīatur fidelis, & scriptura quæ hīc suffragatur. vt scilicet scriptura, quam ratio vel philosophia, & hoc modo procedunt rationes & auctoritates ad secundā partē.

AD illud ergo quod secundo obiicitur, de Dionysio. & Philosopho iam patet responsio, per hoc quod loquitur de nominatione in qua est perfecta expressio. AD illud quod obi-

citur, q̄ vox in homine est p̄portionabilis verbo in superiori, siue significato, dicendum q̄ hoc intelligitur de nominatione, quæ totam rei significationem includit, aliter nō habet veritatem, nisi intelligatur esse p̄portio ad rem sub ratione cognoscibilis, & sic potest esse nominabilis. quāuis enim Deus sit infinitus, tamen finite cognoscitur a nobis. AD illud q̄ obiicitur, q̄ Deus non habet formā, dicendum, quod non habet formā peruiam nostro intellectui, cuiusmodi est forma, cuius est imago in sensu, habet tamen formā, quia ipse est forma quæ est ratio cognoscendi, quā & si nos non cognoscimus in se, ipse cognoscit se in se, & nos eū in forma creata. Vnde a forma creata nos nomina imponimus quā intelligimus & videmus. AD illud quod obiicitur, q̄ nomen significat substantiam & qualitatem, dicendum, q̄ substantia & qualitas non accipiuntur proprie, sed communiter, prout substantia dicitur quod cognoscitur, qualitas dicitur quod cognoscitur, & hoc per modum quietis, & hoc dico p̄pter verbum, & participium, & aduerbium quod est dispositio verbi. & quā in creaturis vt plurimum differt quod cognoscitur, & quo, ideo nomen in creaturis vt plurimū hoc importat per diuersitatem. In deo vero idem est cognitum & rō cognoscendi quārum est de se, ideo significat nomen diuinum illa duo per differentia rei: & ita saluatur ibi ratio substantiæ, & qualitatis, vt congruit nomini.

Q V AESTIO II.

CONCLUSIO.

Deus habet plura nomina quibus nominari potest, si nomen pro voce significante cōcipiatur; si vero nomen ratione innotescendi ex parte Dei significet, illud vnū est, & magnū.

TRVM Deus habeat vnum solum nomē, an plura. Et q̄ plura videtur auctoritate scripturæ, quæ ipsum diuersis

Funda-
menta.

soni-

Dissentit hic a Scotto, q̄ vult q̄ aliquid distinctius possit significari, quam intelligi distinctius. 22. q. 1. ibi potest dici Cōcordat D. Bon. S. Tho. 1. cōtra. gent. cap. 30. 1. par. q. 13. art. 1.

creata. Si per excellentiā multa, quia in multis, in omnibus. scilicet conditioni bus nobilitatis excedit creaturas.

¶ **13** Ex prædictis patent obiecta. Q. d. enim obijcit, q. scriptura nomen Dei exprimit singulariter, dicendum, q. scriptura ut plurimū nomen Dei prædicat magnum, admirabile, sanctū, & laudabile, & sic non loquitur de nomine s. m. q. vox, sed s. m. q. ratio in notescendi a parte Dei, & sic vnum: tamen non sequitur, loquitur singulariter, ergo vnu solum, quia frequenter quod dicitur singulariter, dicitur & vniuersaliter, ut patet in multis exemplis in lege cum dicebatur, homo de Israel, vel homo q. fecerit hoc vel illud, intelligebatur de quolibet

¶ **14** homine. A. D. illud, quod obijcit, quod pluralitas a parte rei est, dicendum, quod pluralitas a parte rei est ut accipiat res pro persona. Si autem pro natura, & sic si non sit pluralitas in se, tamen in quantum innotescit. Et ideo plura nomina. A. D. illud, quod obijcit, quod nomina talia sunt synonyma, dicendum, quod tunc sunt synonyma cum dicuntur a parte vocis solum. Hic autem est differentia, secundum rationem innotescendi, & ideo non synonyma. Alia ratio dicta fuit supra dist. viij. in primo problema.

¶ **15** mate. A. D. illud, quod obijcit, q. si venit a parte intelligendi solum, ergo talia nomina sunt vana, dicendum, quod non venit ab hoc solum, quoniam illi rationi innotescendi, respondet pluralitas in creaturis, & in Deo respondet vera unitas comprehendens illam totam pluralitatem, unde quia intelligimus Dei potentiam, & sapientiam per diuersa, diuersimode nominatus, & qui in Deo vera est sapientia, & potētia, ideo non est ibi vanitas.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Non oīa nomina quæ de Deo dicuntur translatiua censeri debent, cum quædam proprio dicantur, licet nonnulla secundum similitudinem de ipso verificentur.

TRVM omnia nomina

Ad opp.

diuina dicantur translatiue, an etiam quædam dicantur proprie. Et q. omnia dicantur translatiue, videtur. In regulis fidei dicitur, Omne simplex proprie est, & improprie dicitur, sed quod improprie dicitur, improprie nominatur: cum, ergo Deus sit simplex, nominatur improprie, sed improprietas reducit ad proprietatem, ergo nomina diuina de Deo dicuntur improprie, de aliis proprie, sed quod dicitur de aliquo improprie, dicitur translatiue, si de alio proprie, ergo &c. Item, vnum q. que sicut contingit intelligere, contingit & significare, sed non contingit Deum intelligi nisi per proprietates, & conditiones creaturarum, ergo nec nominare, sed q. nominatur secundum alieas proprietates, semper translatiue nominatur, ergo &c. Item, nō Diony. est nisi duplex theologia scilicet mystica & symbolica, secundum quod vult Dionysius, sed vtrique Deum nominat translatiue. Nam mystica per creaturas spirituales & inuisibiles, sed symbolica per corporales, ergo omnis nominatio dei translatiua est. Itē, omne nomen diuinum est impositum propter nostram instructionem, sed omnis nostra doctrina incipit a sensu, ergo omne nomen Dei accipitur secundum aliquod ensibile, sed in Deo nulla est proprietas sensibilis secundum veritatem, sed solum translatiue, ergo &c. Contra hoc dicit apostolus. Eph. iij. loquens de Deo, Ex quo oīs paternitas in celo & in terra nominatur, sed si paternitas in terris nominatur, a paternitate Dei, ergo Deus propri-

Fundamenta.

De diui.
nomi.

& principali⁹ dicitur pater, quā alia, non ergo translatiue. hoc ipsum dicit Diony. & Damascenus innitentes hunc auctoritati apostoli. Inquit enī Damascē Sciendum, quod non est a nobis translatum ad beatam deitatem paternitatis, & filiationis, & processio nis nomē, sicut ait diuin⁹ apostolus, ex quo omnis paternitas, ergo &c.

5. de trin.

Item, beat⁹ Ambrosius dicit & habetur in litera, quod triplex est nomen diuinorum differentia, & vna ex illis sunt nomina translatiua, non ergo omnia dicuntur translatiue. Itē, quādam dicuntur de Deo quē habēt oppositum in omni creatura, vt aternitas, & immēsitās, sed nomen translatiui attenditur secundum aliquā similitudinem, ergo talia nomina nō sunt translatiua. Item, quādā dicuntur de Deo quorum significatum est proprie in solo Deo, vt hoc nomen bonum, & qui est. Matth. xix. Nemo bonus nisi solus Deus. Et Aug. dicit, quod solus Deus vere est, cuius comparatione cetera non sunt.

27

RESP. ad hoc voluerunt quidā dicere, quod quādam sunt nomina quę Deus sibi imposuit, quādam quę nos ei imposuimus. Si loquamur de nominibus quę Deus sibi imposuit, cum ipse se proprie intelligat, huiusmodi nomina sunt propria, & talia dicuntur esse, bonum, & qui est. Vnde Diony. videtur velle, quod illud nomen bonum, solum sit proprium & principale. Damasc. quod illud, nomen, qui est, solū est propriū & principale, & vnus attendit in nomine perfectionem, alter absolutionem, vterq; tamen proprietatem. Si autem loquamur de nominibus quę nos ei imposuimus, sic cum nos non cognoscamus Deum nisi per creaturas, nos eū nō nominam⁹ nisi p nomina creaturarū, ideo solum translatiue, siue quā proprius & prius conueniunt creaturę, siue quia prius imposita sunt creaturę, quamuis non proprius conueniat creaturę, & hec est translatio quę dīm, quamuis proprie loquendo sit translatio, quando prius conueniunt his a quibus transferuntur, vt videre hominibus proprius, quam prius.

Sed hæc positio non videtur stare. Cū enim nos cognoscamus Deum tripliciter, scilicet per effectum, per excellentiam, & per ablationem, constat, quod omnibus his modis contingit Deum nominare. Si per effectum, nulla est ibi translatio. Pariformiter si per excellentiam. Similiter si per ablationem, quoniam translatio attenditur secundum aliquam similitudinem. omnes enim transferentes, secundum aliquam similitudinem transferunt. Et propterea aliter dicendum, quod quādam sunt nomina quę significāt rem, cui⁹ veritas est in Deo, & oppositum in creatura, vt immensus & æternus, & talia nullo modo transferuntur, nec secundum rem, nec secundū impositionem. Quādam significant rem cuius veritas est in Deo, & similitudo eius in creatura, vt potentia sapientia, & voluntas, & talia nomina transferuntur a creaturis ad Deū, nō secundum rem, sed secundum impositionem, quia prius imposita sunt creaturis quam Deo, licet pri⁹ sint in Deo. Quādam sunt nomina quę significāt rem cuius veritas est in creatura, & consimilis proprietates in Deo, vt lapis & leo, res enim significata est in creatura, sed similitudo proprietatis vt stabilitas & fortitudo est in Deo, & ista sunt proprie translatiua. Concedendum, ergo, quod in diuinis sunt aliqua nomina translatiua, nō omnia.

AD illud ergo, quod obicitur, quod simplex improprie dicitur, dicendum, quod dicere ibi non est nominare, sed enunciare, quia in simplicibus non est compositio in essendo, sed compositio est in enunciendo, & ideo improprie, non sic in nominando, vel dic, quod non omne dictum improprie, est dictum translatiue.

AD illud, quod obicitur, quod solū per creaturas intelligitur, dicendum quod quamuis intelligatur solum per creaturas, non tamen solū p similitudinem, imo per negationem, & dissimilitudinem est cognoscibilis. AD illud, quod obicitur, quod symbolica, & mystica theologia nominant Deū translatiue, dicendum, quod quāuis mystica nomen Deum translatiue quantum

quantum ad proprietates excellentie, non tñ solum sic noiat, sed etiam
 22 p abnegatione, & ideo non solum trās-
 slatiue. A illud quod obicit, q̄ oīs
 nostra doctrina incipit a sensu, dicen-
 dñm quod verum est, quod oē nomē
 habet aliquid sensibile fm vocem, vt
 audiat, sed non oportet q̄ habeat
 sensibile significatiōē, quia verbum
 intelligentie quod est insensibile, in-
 duit vocem sensibilem.

Q V A E S T I O III.

CONCLUSIO.

Nomina quæ de Deo dicuntur,
 non oīa fm substantiā de ipso
 prædicantur, cum quædam
 secundum relationem de ipso
 vere, & proprie dicantur.

Funda-
 menta.

Ca. 6. & 8

TR V Moīa noīa dicta
 de Deo dicant fm sub-
 stantiā. Et quod non,
 imo aliter, ostēdit aucto-
 ritate Aug. 5. de tri. Il-
 lud p̄cipue tenemus, quicquid ad se
 dñr, p̄stantissima illa, & diuina subli-
 mitas, substantialiter dñr, qd̄ autē dñr ad
 aliud, non substantialiter, sed relatiue
 dñr, sed p̄i, & fili dñr ad aliud, ergo &c.
 Itē, Boetius in lib. de tri. Deus est si-
 ne quantitate magnus, sine qualitate
 bonus, sed non est sine relatione re-
 latus, ergo relatio vere, & proprie ma-
 ner in Deo, ergo & modus dicēdi re-
 latue. Item, hoc ipsum videtur rōne,
 quia in diuinitate sunt aliquæ noīa
 incōicabilia, vt patet in oībus p̄sona-
 libus, sed substantia est cōicabilis, cū
 sit vna in tribus, ergo talia noīa non
 indicant substantiam, ergo in diuinis est
 alius modus dicēdi q̄ fm substantiam.
 Item, in diuinis est alio, & alio mō se
 h̄re, quia aliter se h̄et ad p̄rem filius,
 q̄ s. s. sed non est aliud, & aliud esse si-
 ue subsistere, ergo cū hoc contingat
 intelligere, & intellesu dicere, neces-
 se est quod sit ibi alius modus dicēdi,
 & intelligendi, q̄ fm substantiā, ergo &c.
 Contra. oē qd̄ dñr, aut dñr fm substantiam,
 aut fm accidens, quia substantia, & acci-
 dens sufficienter diuidunt ens, sed in
 diuinis nihil ē fm accidens, ergo

fm substantiam. Item, oē qd̄ dñr, aut
 dñr per se, aut non p̄ se. Si per se, tunc
 fm substantiā, si non per se, tunc er-
 go p̄ aliud, & in alio, sed oīa quæ dñr
 de Deo dñr per se, ergo oīa dñr fm
 substantiam. Item, dici fm substan-
 tiam, aut fm relationem, aut dicere di-
 uersitatem a parte rei, aut a parte mo-
 di intelligendi, siue modi dicēdi. Si
 a parte rei, ergo in Deo est diuersitas
 & compositio. Si a parte modi dicē-
 di, tunc cum diuersus sit modus dicē-
 di, in hoc q̄ est bon⁹, & in hoc quod
 est magn⁹, & in hoc q̄ est Deus, q̄
 si queratur quantus est Deus, respō-
 detur magn⁹, non respondetur bo-
 nus. Similiter si queratur, qualis est
 Deus, respōdetur bonus, nō magn⁹,
 ergo non tñ essent duo modi, sed ē
 multo plures, q̄ duo. Item, qd̄ videt
 ad quæstionem factā per quid, dici
 fm substantiam & quantum ad rem,
 & quantum ad modum, sed noīa re-
 latia respondentur ad quæstionem
 factam p̄ quid de Deo, ergo dñr fm
 substantiā. Probatio minoris. Aug.
 in lib. de doctrina Christiana. Si que-
 ratur quid est Deus, conuenienter re-
 spōdetur pater, & filius, & s. s. Item,
 cum quædam sint in diuinis, quæ nō
 dñr fm substantiam, sed nec fm re-
 lationem, vt hoc nomē incarnatus,
 hoc nomē ingenuus, videtur q̄ ista
 diuisio non completatur omnia no-
 mina diuina.

R E S P. Ad prædictorum intelli-
 gentiam est notandum, q̄ est dici di-
 uersimode fm triplicem differentiā.
 Vno modo dici diuersimode attendi-
 tur fm diuersum modum essendi. qui
 est per se, & per accidens, & hoc qui-
 dem modo non est dici diuersimode
 in diuinis, quia ista diuersitas modi,
 ponit diuersitatem essentialē in re di-
 cta, & quantum ad hoc vnus solus
 modus dicēdi est in Deo. Nam oīa
 quæ dicuntur de Deo, sunt ipse Deus,
 & eius substantia. Alio modo dici
 diuersimode est fm diuersum modū
 intelligendi, qui quidem attenditur
 fm aliam, & aliam rōnem, siue mo-
 dum cognoscendi, & sic non tantum
 est dici diuersimode in nominibus di-
 uinis, imo omnimode, quia Deus nō
 tantum

Ad opp.

Deus non tantum cognoscitur p di-
uersa: imo per oia rerum genera, &
sic noia dicta de Deo quodam dicen-
tur p modū substantiæ, vt Deus, quæ-
dam per modum qualitatis, vt bon⁹,
& sic de alijs oib⁹. Tertio modo di-
ci diuersimode est fm diuersum mo-
dum se habendi, quod quidē attendi-
tur quantum ad absolutum, & ad cō-
paratum, siue relatum, & hic quidem
modus diuersitatis minor est q̄ pri-
m⁹, & maior q̄ secund⁹. Minor q̄ pri-
mus, quia fm primum attenditur di-
uersitas essentialis, & cōpositio. Maior
q̄ secund⁹, quia fm alium non
omnino attenditur in re distinctio.
Secundum autem istum modum at-
tenditur in eo vnitas, & pluralitas:
Vnitas fm absolutum, pluralitas fm
receptum, & quantum ad hunc mo-
dum solum sunt duo modi dicēdi. sc.
fm substantiam ad se, & fm relatio-
nem, vt illa quæ dicuntur ad aliquid.
Quia vero non dicunt alium mo-
dum essendi: ideo hæc prædicantur
de illis, & sunt vnum. Et quia dicunt
alium modum se habendi: ideo fm
hoc vnitas, secundum illa pluralitas.
Ex his parent obiecta.

- 24 Quod enim obijciunt, q̄ omne qd
dicitur, dicitur secundum substan-
tiam, vel secundum accidens: dicen-
dum, quod in diuinis habet instan-
tiam, vbi relatio non est accidēs, nec
25 tamen dicitur s̄m substantiam. A D
illud quod obijciunt secundo, q̄ om-
ne quod dicitur in diuinis, est ens
per se, dicendum q̄ verum est, sed ta-
men non sequitur, dicitur vt ens per
se, ergo s̄m substantiam, quia non di-
citur nomen dici s̄m substantiam
vt substantia dicitur per se, sed vt di-
citur ad se. Ad illud quod obijciunt,
qualis sit hæc diuersitas, aut secun-
dum rem, aut secundum modum in-
telligendi: dicendum, q̄ secundum
modum habendi, qui non tantum
est in nostro intellectu, sed etiam in
26 re. A D illud quod obijciunt quarto,
q̄ nomina relativa respondentur ad
interrogationem factam de substan-
tia, dicendum, q̄ substantia dicitur
dupliciter, aut ens per se, aut ad s̄a. Si

utens per se, tunc omnia, & relatiue
& absoluta dicuntur in Deo substantia-
m, & quia hoc modo substantia re-
spondetur ad questionem factam. V-
quid, ideo omnia possunt respondi-
ri. Si autem dicatur substantia ut ens
absolutum non comparatum, sic di-
citur secundum substantiam quod
dicitur ad se. Et sic non accipit Aug-
ust. & sic pater, & filius, & relatiue
secundum substantiam non dicuntur.
Ad illud quod ultimo obiicitur, qd
multa dicuntur de Deo, quæ non di-
cuntur secundum substantiam, nec
secundum relationem: dicendum, qd
dici relatiue in diuinis potest esse du-
pliciter. Quædam enim nomina di-
cuntur relatiue ex principali nomi-
nis intellectu, quædam ex conse-
quenti. Prima differentia diuidit
ur in tres. Quia quædam significat
relationem, & dicuntur relatiue, ut
pater, quædam significant relationem,
ut paternitas, quæ non dicitur ad al-
terum, sed est ipsum quo alterum re-
fertur. Quædam dicuntur relatiue,
quia priuant relationem, ut ingeni-
tus, improcessibilis, tamen ista non
est priuatio pura, ut infra videbitur.
Quæ autem important rela-
tionem ex consequenti intellectu, si-
militer sunt secundum triplicem dif-
ferentiam. Quædam enim dicun-
tur dici relatiue, quia ponuntur pro
relatiuis; ut cum dicitur, Deus gene-
rat Deum, idest pater filium. Quæ-
dam dicuntur relatiue, quia claudu-
nt in suo significato interius relatio-
nem, ut cum dicitur incarnatus, sen-
sus enim est, idest carni vnitus: v-
nio enim dici relationem, quæ sin-
gularem personam recipit, sue as-
sumere carnem, & huiusmodi.

DE HOC NOMINE QVOD EST
 persona, quod cum secundum substantiam dicatur, tamen
 pluraliter non singulariter in summa accipitur.

DISTINCTIO XXIII.

PRAEDICTIS addiendum est, quod cum omnia
 nomina, quæ secundum substantiam de Deo dicun-
 tur, singulariter, & non pluraliter de omnibus in sum-
 ma dicantur personis, ut supra ostensum est, est ta-
 men vnum nomen, scilicet persona, quod secundum substantiam
 dicitur de singulis personis, & pluraliter, non singulariter in sum-
 ma accipitur. Dicimus enim pater est persona, filius est persona,
 spiritus sanctus est persona, & hoc secundum substantiam dicitur.
 Nec tamen dicitur pater, & filius, & spiritus sanctus sunt vna per-
 sona, sed tres personæ. Hoc ergo nomen excipitur a prædicta regu-
 la nominum, quæ secundum substantiam de Deo dicuntur, quia cū
 hoc ad se dicatur, & secundum substantiam, pluraliter tamen, non
 singulariter in summa accipitur.

De substā-
 tiālib⁹ no-
 minib⁹ di-
 uinis, spe-
 ciali. dist.
 præcedēti

Auctoritas quod persona ad se dicatur, & secundum substantiam.

QVOD autem persona secundū substantiam dicatur, Aug. Cap. 6.
 ostendit in 7. libro de Tri. dicens, Non est aliud Deum esse, aliud
 personam esse, sed omnino idem. Item, in hac trinitate cum dici-
 mus personam patris, non aliud dicimus quā substantiam patris.
 Quocirca ut substantia patris ipse pater est, non quo pater est, sed
 quo est: ita & persona patris, non aliud, quam ipse pater est. Ad se
 quippe dicitur persona, non ad filium, vel spiritum sanctum; sicut
 ad se Deus dicitur, & magnus, & bonus, & iustus, & huiusmodi. Et
 quemadmodum hoc illi esse, quod Deum esse, quod magnum esse,
 quod bonum esse: ita est hoc illi esse, quod personam esse. Ecce ex-
 presse habes, quod persona secundum substantiam dicitur, ut cum
 dicitur, pater est persona, hic sit sensus, pater est diuina essentia. Si-
 militer cum dicitur, filius est persona, spiritus sanctus est persona,
 idest, essentia diuina.

Quod pater non eo
 est pater,
 quo est.

Cur pater, & filius, & spiritus sanctus non dicantur una persona,
 ut vna substantia, & vnus Deus.

I DE O oritur hic quæstio difficilis quidem, sed non inutilis,
 qua queritur: Cur non dicantur hi tres vna persona, sicut vna essen-
 tia, & vnus Deus. Quā quæstionem Aug. diligenter tractat, atq;
 congrue explicat in 7. lib. de Tri. ita dicens, Cur non hæc tria simul
 vnam personam dicimus, sicut vnam essentiam, & vnum Deū, sed
 dicimus tres personas, cum tñ tres Deos, aut tres essentias, non di-
 camus. Quia volumus vel vnum aliquod vocabolū seruare huic. Solutio.

Y 3 significationi

significatione qua intelligitur trinitas, ne omnino taceamus interrogari quid tres essent, cum tres esse fateamur. Cum ergo quaeritur, **Cap. 9.** quid tres, ut ait Aug. in lib. 5. de trinitate, Magna prorsus inopia humanum laborat eloquium: dictum est tamen tres personae, non ut illud diceretur, sed ne taceretur omnino. Non enim rei ineffabilis eminentia hoc vocabulo explicari valet. Ecce ostendit qua necessitate dicatur pluraliter personae, videlicet, ut hoc uno nomine quaerentibus de tribus respondeamus.

Lic. 7. c. 4.

Qua necessitate dictum sit tres personae a Latinis, & a Graecis, tres hypostases, vel substantiae.

Q V A necessitate non solum Latinus sermo, sed etiam **Cap. 4.** Graecus, eadem pene super hac re laborans nominum penuria coartatur. Vnde Aug. quid a Graecis, vel Latinis necessitate de ineffabili trinitate dictum sit, aperiens. in 7. libro de trinitate ait. Loquendi causa de ineffabilibus, ut fari aliquo modo possemus, dictum est a Graecis, una essentia, tres substantiae, id est, una vis, tres hypostases. Aliter enim Graeci accipiunt substantiam, quam Latini. A Latinis autem dictum est, una essentia, vel substantia, tres personae: quia non aliter in sermone nostro, id est Latino, essentia quam substantia solet intelligi. Et ut intelligatur saltem in enigmate, placuit ita dici, ut cum quaeretur quid tria sint, aliquid diceretur, quae tria, tria esse fides vera pronunciat, cum & patrem non dicit esse filium, & spiritum sanctum, scilicet donum Dei, nec patrem dicit esse, nec filium. Cum ergo quaeritur, quid tria, vel quid tres, conferimus nos ad inveniendum aliquod nomen, quo complectamur haec tria. Neque occurrit animo, quia supereminentia diuinitatis visum tati eloquii facultate excedit. Verius enim cogitatur Deus, quam dicitur; & verius est, quam cogitur.

Qd Deus
verius cogitatur
quam dicitur, &
verius est,
quam cogitur.

Ibidem.

Quid hoc nomine tres, significetur.

P A T E R, ergo, & filius, & spiritus sanctus, quoniam tres sunt, quod tres sint quaeramus, & quid commune habeant. Non enim possunt dici tres patres, quia tantum pater ibi pater est, nec tres filii: cum nec pater ibi sit filius, nec spiritus sanctus, nec tres spiritus sancti, quia spiritus sanctus propria significatione, qua donum Dei dicitur, nec pater est, nec filius. Quid ergo tres? Si tres personae esse dicuntur, commune est eis id quod persona est. Certe enim, quia pater est persona, & filius est persona, & spiritus sanctus est persona: ideo tres personae dicuntur. Propterea ergo dicimus tres personas, quia commune est eis id quod persona est. Ex praedictis aperte intelligi potest, qua necessitate dictum sit a Latinis tres personae, cum persona secundum substantiam dicatur. Vnde & tribus commune est id quod persona est, id est, hoc nomen persona.

Quare non dicimus tres Deos esse, patrem, & filium, & spiritum sanctum, ut dicimus tres personas, cum id quod Deus est, sit eis commune: quia pater est Deus, & filius est Deus, & spiritus sanctus est Deus.

S E D quaeritur hic, cum dicamus patrem, & filium, & spiritum sanctum esse tres personas, quia commune est eis quod persona est, id est, quia pater est persona, & filius est persona, & spiritus sanctus est persona: cur non dicamus similiter tres Deos, cum & pater sit Deus, & filius sit Deus, & spiritus sanctus sit Deus. Quia scilicet illud scriptura contradicit: hoc autem, & si non dicit, non tamen contradicit: unde Augustinus hanc mouens quaestionem, atque definiens in libro septimo de trinitate ait, Si ideo dicimus patrem, & filium, & spiritum sanctum esse tres personas, quia commune est eis id quod persona est: non etiam tres Deos dicimus? Certe, ut praedictum est, quia pater est persona, & filius est persona, & spiritus sanctus est persona, ideo tres personae dicuntur. Quia ergo pater est Deus, & filius est Deus, & spiritus sanctus Deus, cur non dicuntur tres Dii? Ecce proposuit hanc quaestionem, attende quid respondeat subdens, An ideo non dicuntur tres Dii, quia scriptura non dicit tres Deos? Sed nec tres personas alicubi scripturae textus commemorat. An ideo licuit loquendi, & disputandi necessitate tres personas dicere, non quia scriptura dicit, sed quia scriptura non contradicit? Si autem dicere mus tres Deos, contradiceret scriptura dicens, Audi Israel, Deus tuus Deus vnus est. Ecce absolutio quaestionis: quare potius dicamus tres personas, quam tres Deos; quia scilicet illud non contradicit scriptura.

Ibi Aug.

Cap. 4.

Deis. 7.

Alia quaestio, cur non dicimus tres essentias, ut tres personas, cum scriptura non contradicat.

V E R V M, & hic alia emergit quaestio, quam Augustinus consequenter annexit dicens, Cur (inquit) & tres essentias non licet dicere; quod similiter scriptura sicut non dicit, ita non contradicit? At si dicis, quod propter vnitatem trinitatis non dicuntur tres essentiae, sed vna essentia; quaero, cur non propter eandem vnitatem trinitatis dicantur vna persona, & non tres personae. Ut enim est illis commune nomen essentiae, ita ut singulus quisque dicatur essentia: sic illis commune est personae vocabulum. Quid igitur restat, nisi ut fateamur loquendi necessitate a Graecis, & Latinis parta haec vocabula aduersus insidias, vel errores hereticorum? Cumque conaretur humana inopia loquendo profertur ad hominum sensum, quod in secretario mentis de Deo tenet, siue per piam fidem, siue per qualemcunque intelligentiam, timuit dicere tres essentias, ne intelligeretur in illa summa aequalitate

lib. 8. c. 1. eisdem.

Cap. 2 vel solitarius constitendus est Deus, quia singularitas, vel solitudo personarum pluralitatem excludit, & diuersitas unitatem essentie tollit. Diuersitas inducit separationē diuinitatis, singularitas adimit distinctionem trinitatis. Ideo Amb. in 2. lib. de fide ait, Non est diuersitas, nec singularis æqualitas. Nec iuxta Sabellianos, patrem filiumque confundens: nec iuxta Arrianos patrem, filiumque secernens. Pater enim & filius distinctionem habent, separationem vero non habent. Item in eodem, Pater & filius diuinitate, sunt vnum, nec est ibi substantia differentia, nec vlla diuersitas; alioquin quomodo vnum Deum dicimus? diuersitas enim plures facit. Constat ergo ex prædictis, quia in trinitate nulla est diuersitas: si tamen aliquando in scriptura inuenitur dictum, tres diuersæ personæ, & huiusmodi, diuersas, dicit distinctas.

Lib. 1. c. 2

Diuersitas dicitur aliter, quoniam, i. distincte.

Quod non debet dici Deus multiplex.

Cap. 2 Et sicut in trinitate non est diuersitas, ita nec multiplicitas, & ideo non est dicendus Deus multiplex, sed trinus & simplex. Vnde Amb. in 1. lib. de fide ait. Est in patre & filio non discrepans, sed vna diuinitas: nec confusum quod vnum est, nec multiplex esse potest quod indifferens est. Multiplex itaque Deus non est.

De substantialibus nominibus diuinis in speciali.

DISTINCTIO XXIII.

Prædictis adiiciendum est, quod cum omnia nomina quæ secundum substantiam &c.

Expositio.

Diuisio.

V PRA egit Magister de diuersitate diuinorum nominum in generali. Hic incipit secunda pars in qua agit de eadem in speciali. Et quoniam quedam sunt nomina substantialia, quedam relatiua, & hæc contingit considerare absolute, & ad se, ideo hæc pars habet tres partes. In prima agit de nominibus substantialibus. In secunda de relatiuis, infra dist. xxvj. Nunc de proprietatibus personarum quas frequenter &c. In tertia de his relatiuis ad inuicem, intra dist. xxxiii. Post supra dicta interius considerari. Et quoniam inter nomina substantialia, hoc nomen persona excipitur a generali regula, quæ est, quod substantiale dicitur de tribus singulariter, ideo nomen istud primo a generali regula excipit, ostendens, quod debemus dicere tres personas, & hoc in presenti distinctione. Secundo vero determinat quid significetur per hoc nomen tres, & per hoc nomen personas, cum dicimus tres personas, infra distinctione proxima ibi. Hic diligenter inquiri oportet. Prima pars habet quatuor. In prima Magister illud nomen excipit a generali regula. In secunda ratione huius exceptionis inuestigat ibi. Ideo oritur hic questio difficilis: ostendens, quod fuit inopia humani eloquii. In tertia Magister contra assignationem opponit, & determinat ibi. Sed queritur etiam dicamus patrem & filium & s. s. In quarta epilogat determinata ve addat, ibi, iam sufficienter, ut puto ostensum est. Harum partium subdiuisiones per se patent.

vna vna, tres hypostases.

Vt hoc esse contra id, quod dicit Hieronymus. Fateamur tres hypostases, non bonæ suppositionis nomen est, igitur non debet dici. Præterea videtur, quod nomen hypostasis nullo modo debeat recipi, vel nomen vna, quia Boetius dicit super libro prædicamentorum,

q̄ hypostasīs est materia, vñsōis forma, vñsa cōpositum, sed in diuinis nō recipitur materia nec cōpositum, igitur &c. **Respon.** dicendum, q̄ Hieronymus. nō dicit nō tres esse hypostasēs; quia falsum esset vel erroneū, sed quia nomen erat infusum, & videbatur sonare idem, quod substantia, & substantia, secundum communem acceptionem, nō dicitur pluraliter de personis, & ideo volebat tunc tacere, ne heretici acciperet occasione malignandi. Nunc autem illud nomen specificatū est & expressum, ideo modo conceditur. Ad illud, quod obiicitur secundo, dicendum; quod huiusmodi nomina aliter accipiuntur in philosophia, aliter in rhetorica, & hoc patet per Boetium qui aliter accipit loquēs vt philosophus, aliter loquēs vt theologus in libro de duabus naturis, & vna persona Christi.

Verius enim cogitatur Deus, quam dicitur.

Dub. 1. Videtur falsum, quia omnis fidelis cogitat Deum esse trinum & vnum, & nihil est verius isto: igitur nō est verius quam cogitatur. Item, videtur falsum, quod dicit, quod verius cogitur, quam dicitur, multa enim dicimus quē nō intelligimus, igitur plus se extendit veritas sermonis, quam interioris cogitationis. Item, ego dico Deum esse summe verum, sed nihil potest verius cogitari, nec esse magis summe verum, igitur, &c. **Respon.**

Respon. dicendum, quod sermo Aug. est duplex. Potest enim esse cōparatio entis ad ipsum cogitatum, & cogitati ad dictum, & sic nō habet veritatem, quia vnus & idem est Deus qui est, & qui cogitur, & qui dicitur, & equaliter verus. Potest iterum fieri cōparatio ad actum essendi, & cogitandi, & loquendi, & sic habet sermo Augustini veritatem quoniam Deus in suo esse habet summam veritatem. Cogitatio vero nostra cū sit creata, & exolata a summa veritate, nō potest esse summe vera, similiter nec loquutio, & ideo minus de veritate habet. Et rursus cū magis assimilatur summo vero actus

cogitandi interior, quā actus loquendi exterior, magis habet de veritate cogitatio quā locutio, quia Deo est similior. Rationes vero ad oppositū procedunt secundum primam viam.

An ideo licuit loquendi disparandiuē necessitate tres personas dicere &c. quia scriptura nō contradicit.

Cōtra, quia scriptura nō cōtradicit, igitur licet dicere patrem filium & s. l. nō esse tres personas, sed nō licet dicere nisi verum, igitur huiusmodi oppositū falsum. **Respon.** quod ista nō fuit tota ratio dicti, sed Aug. subterit patrem causę. Ratio enim fuit sicut ipse aperit in sequentibus, quia ratio consonabat, & scriptura nō contradicebat. Nam si scriptura cōtradiceret, quantumcunque ratio diceret, nō esset dicendum, & propter hoc nō licuit dicere tres essentias, quia ratio nō consonabat. Quare autem ratio magis cōsonat in hoc nomine persona, quam in hoc nomine essentia, patet si attendatur significatum vtriusque ex verbis Augustini quę Magister dicit. Quare dictū est ab ecclesia tres persone, patet quia triplex fuit ratio. Prima fuit, quia necessitas imminēbat. Secunda, quia ratio consonabat. Tertia, quia scriptura in nullo contradicebat, immo etiā consonabat. Vnde minus dicit, & plus intelligit quando dicit, quod scriptura nō contradicit.

Ibi nulla penitus est diuersitas, sicut nec singularitas.

Contra, quia si hoc est verum, igitur ibi est omnis identitas, igitur naturę, & personę. **Respon.** dicendum, quod facienda est vis in verbo. Diuersitas enim attēditur quantum ad principia essentialia siue substantia, quia igitur in diuinis quantum ad substantia nulla cadit differentia, ideo dicit, quod nulla diuersitas, ideo nō sequitur, quod penitus omnis est identitas, nisi addatur determinatio, scilicet quo ad essentialia, & sic patet illud.

Dub. 3

Respon.

Dub. 4

Respon.

Ad

Artic. 1

AD intelligentiam eorum quæ dicuntur in præfenti diff. de his nominibus persona, substantia, & essentia, duo principaliter quæ runtur. Primo quæritur de translatione istorum nominum ad diuina. Secundo, de enumeratione eorundem in diuinis. Circa primum quærentur tria. Primo, utrum ad diuina debuit transferri nomen personæ. Secundo vero, utrum nomen substantiæ. Tercio, utrum nomen essentia.

Q V A E S T I O I. CONCLUSIO.

Personæ nomen, non incongrue spiritu sancto dictante, ad supposita diuina est translatum, cum in illis dignitas & distinctio vere reperitur.

Ad opp.

TRUM debuerit transferri nomē personæ ad diuina. Et quod nomē personæ non debeat dici in diuinis, ostenditur

Ca. 4

sic. Aug. vij. de tri. & habetur in litera. Dictum est tres personæ, non ut illud diceretur, sed ne taceretur: ergo videtur, quod solum ad fugam hæreticorum & non secundum veritatem & proprietatem dicatur persona in diuinis. Item, hoc ipsum videtur ratione, quia persona nominat particulare, & non quodcunque, sed rationalis natura, sed a quocunque remouetur superius, & inferius, ergo cum in diuinis non sit dicere particulare, similiter nec erit dicere personam. Item, particulare rationalis creatura est compositissimum inter omnia creata. Nā compositum est ex substantia corporali & spirituali, & rursus, corporalis inter omnes videtur habere maiorem compositionem, ergo cum persona sit nomen particularis, & hoc summe compositi, & in diuinis est summa simplicitas, patet, quod in diuinis non oportet dici nomen personæ. Item, vocabula nostra debent respondere Græcis, ut vnitas fidei ostendatur, sed Græci non videntur vocabulo propositum in diuinis, quod est idem, quod persona, ergo cum ipsi proprius habeant vocabula quam nos, & quod vnum

tur, nec nos debemus vi. Contra, per sonā dicitur quasi per se sonans, siue per se vna, sed per se vnum propriissime recipitur in Deo, ergo & persona secundum suum nomen. Item, persona dicitur habens suam naturam intellectualem ab aliis distinctā, sed in Deo est ponere habentem naturam intellectualem ab aliis distinctam, sicut supra ostensum est de pluralitate personarum, ergo &c. Item, persona nominat mihi vltimum in genere rationalis nature, sed rationalis, siue intellectualis natura est nobilior inter creata, & rursus, vltimum in illa est completissimum, quia ei nulla potest fieri additio, ergo si quicquid completionis est, ponendum est in Deo propriissime, ergo patet &c. Item, persona dicit dignitatem. Vnde in ecclesiis personæ dicuntur habentes dignitatem aliquam notabilem, ergo cum dignitas propriissime sit in Deo, nomē personæ propriissime in Deo ponendum est.

RESP. dicendum, quod persona de sui ratione dicit suppositum distinctum proprietate ad dignitatem pertinet, & hoc patet in sua æthymologia, & in equipollenti suo. In æthymologia, quia persona dicitur quasi per se vna, per se autem vnum, proprie dicitur vnum, quod est omnino distinctum ab aliis, & in se indistinctum. Rursum, persona dicitur a personando, quasi per se resonando, resonare autem dicitur, quod in sono preminet aliis, & ideo persona dicitur suppositum distinctum habens dignitatem, & ratione huius dignitatis ei deberet per naturam vocabuli dici persona penultima correpta, dicitur persona penultima producta. Similiter ratio huius significationis accipitur ab æquipollenti in lingua Græca, quod est propositum. Apud Græcos propositum dicebatur sicut narrat Boetius, homo larvatus, qui quidem solebat fieri in tragædiis, & hoc fiebat propter duos. Vna ratio erat ad distincte representandum eum de quo fiebat sermo. Alia ratio erat ad melius personandum, vel resonandum, & ista duo conueniunt prædictis duobus proprietatibus, &

Fundamenta.

Bandē potes habere doct. a D. Thom. 1. par. q. 29. artic. 1

De duobus personis naturis & vna persona Christi cap.

ideo

ideo ab hoc nomine propositum apud Græcos, tractum est hoc nomen persona apud Latinos: & quia in ecclesiis maxime attenditur distinctio dignitatum, tractum est primo ad significandum honorem in ecclesiis. deinde quia individuum rationalis nature distinctum est ab aliis, & hoc proprietate dignitatis inter creaturas, hinc est, quod extentum est ad significandum suppositum rationalis nature. Deinde quia in Deo est reperi- re suppositum distinctum proprietate nobilissima, scilicet dicente, translatus est ad diuina, quia ibi res nominis propriissime inuenitur. quamvis ipsum nomen prius aliis sit impositum. Concedendum est ergo, quod in diuinis proprie & conuenienter nomen personæ accipitur.

7. AD illud ergo quod obiicitur, quod dictum est non ut diceretur, dicendum quod Aug. loquitur de tempore illo in quo nomen personæ secundum usum & qualem substantia, & ideo dictum est non ut diceretur, quod persona consueuerat significare, sed dictum est quasi translatus ne taceretur, id est ne confessio fidei diminuta esse probaretur. AD illud quod obiicitur, quod persona nominat particulare, dicendum, quod particulare de ratione sui nominis importat partem, & imperfectionem, sed persona de ratione sui nominis importat completionem, ideo ponitur in diuinis quamuis non particulari, & bene: quia in diuinis nomen speciei proprie dicitur, & nomen generis improprie. AD illud, quod obiicitur, quod persona nominat compositissimum, dicendum, quod hoc accidit, quia individuum rationalis nature creatæ est in genere, & ideo multis differentiis distat, cum distinguatur qualitate, sed in diuinis est distinctio sola origine, & præterea non est in genere, & ideo non oportet, quod sit ibi aggregatio differentiarum. AD illud, quod obiicitur, quod apud Græcos non videntur equipollere si propositum, dicendum, quod ratio utendi apud Latinos non tam fuit proprietatis quam penuria, quia non habebat

quod responderet. & ratio huius fuit, quia substantia secundum communem vnum idem sonat, quod essentia, Græci autem habebant proprium vocabulum scilicet hypostasis, quod vtrumque, & ideo non sunt ut nos coacti transferre.

QVAESTIO II. CONCLUSIO.

Cum in diuinis sit vere, & magis quam in creaturis existentia, quanquam nihil ibi accidentibus subiaceat, nomen substantia nihilominus ibidem attribui debet.

TRVM nomen substantia dici debeat in diuinis, vel etiam substantia. Et quod sic videtur August. lib. v. de tri-

Funda-
menta.

Cap. 5.

Lib. 7. c. 5

nir. Deus absque ulla substantiatione dicitur substantia, vel si melius appellatur essentia. Item, tam Boetius, quam Aug. de tri. dicunt quod aliorum nominum genera, ut magnitudo, bonitas &c. transseant in substantia, si ergo substantia non transcat in aliud, constat substantia nomen proprium dici: nam, si non proprie, quæ bene diceretur, quod substantia transcat in alia, sicut conquerio. Item, ratio substantia secundum Philo. est, quod est ens per se, sed solus Deus propriissime est per se. Item, ratio substantia secundum Aug. est dici ad se, & absolute, sed ibi est proprie dici ad se, ubi nulla est dependentia, ergo si hoc est in Deo, ergo &c. Contra. Aug. viij. de tri. Inconueniens est dicere de Deo, quod substat bonitati sue, sed si de bonitate, eadē ratione & de qualibet proprietate, ergo simpliciter loquendo, inconueniens est dicere ipsum esse substantiam. Item, Boetius in lib. de tri. Deo non est substantia, sed supra omnia substantia, ergo hoc nomen substantia proprie est in creaturis & non in Deo. Item, hoc ipsum videtur ratione, omne, quod substat, habet aliquid in herens, sed in Deo non est in herens.

In prædi-
ca. de sub.

Ad oppo-

Item, omne, quod substantia, aliquid illi componitur, ergo ubi non est compositio, nec nomen compositionis. ibi nec nomen substantiæ, ergo cum in diuinis non sit compositio, patet &c.

R E S P. dicendum, quod nomen substantiæ a duplici proprietate potest dici, videlicet a per se stando, non per aliud si sit, proprie est in diuinis, & magis proprie quam in creaturis. Vel a substando alii, vel aliis. Et hoc est tripliciter. Vel ali in herenti, & sic falsè & improprie dicitur in diuinis, quia proprietates in diuinis non sunt accidentes, nec inherentes. Vel ali distinctiuenti, & sic dicitur in diuinis non omnino improprie, nec omnino proprie, quia proprietates illæ non inheret, & ideo non facit subsistere siue substande quati sub alio stare, sed existere, quia ab alio esse, & hinc est quod Richardus dicit in libr. de tri. quod melius dicitur existentiæ quam substantiæ. Vel quia substat ut perfecti, & sic dicitur res naturæ substande respectu essentia, & iste modus magis est circa nostrum intelligere, quam circa diuinum esse, & sicut patet in sequenti problemate, ex nostro intellectu euenit talis modus dicendi, non ex proprietate diuini esse.

Q V AESTIO III.

CONCLUSIO.

Essentiæ nomen, quod vsq̃ Greco vocabulo correspondet, sicut vsios substantiæ, hypostasis subsistentiæ, & prosopon personæ, congrue in diuinis dicitur.

Funda-
menta
Cap. 2.

TR V M nomen essentia dici debeat in diuinis. Et quod sic videtur August. in vj. de trini.

Essentia vero ac proprie dicitur in diuinis, ita ut forte solum Deum dici oporteat per essentiam. Itē, hoc nomen, qui est, est nomen, quod ipse Deus sibi imposuit, ergo si ipse proprie se nominat, Deus proprie dicitur qui est, sed de quocunque proprie dicitur qui est, proprie potest di-

ci de ipso essentia, ergo & in diuinis dicitur essentia. Item, inter omnia nomina, nomen essentia est absolutissimum. Vnde essentia secundum Auerroem dicitur rei quidditas nomine absoluto, cum ergo in diuinis sit omnimoda absolutio, ergo nomen essentia. Contra. Non intelligimus Deum nisi in creaturis & per creaturas, sed nominatio Dei est per nostrum intelligere, ergo nullum absolutum nomen omnino debet poni in Deo. Item, quæro in quo differant nomen substantia, & nomen essentia. Nam substantia autem dicitur commune, aut suppositum. Si suppositum, ergo superfluit nomen personæ. Si commune, ergo superfluit nomen essentia, ergo cum debeamus labia nostra circuncidere in loquendo de Deo, nequaquam debet poni hoc nomen in Deo. Item, queritur gratia huius de necessitate, & sufficientia, & differentia istorum quatuor nominum essentia, subsistentia substantia, & persona.

R E S P. Ad intelligentiam prædictorum est notandum, quod ista quatuor nomina, siue vocabula respondent quatuor vocabulis in Greco, quæ sunt vsia, vsios, hypostasis, & prosopon, ut vsia respondeat essentia, vsios, substantia, hypostasis, subsistentia, prosopon, personæ. Ratio autem & sufficientia istorum quatuor nominum aliquando accipitur sic. In diuinis est accipere communicabile & incommunicabile, & hoc ex veritate & necessitate fidei, quæ dicit Deum trinum & vnū: & cum debeamus intelligere in Deo, quod vere est per illud quod videmus in his inferioribus, maxime secundum notabiles & primas & præcipuas conditiones, cum in comuni in inferioribus inueniatur, quod est & quo, ratione cuius significatur in concretione & in abstractione, ut dicitur homo, & humanitas, sic in diuinis intelligimus, quamuis non intelligamus in differentia illa duo, ideo & in abstractione significatur per hoc nomen deitas, & in concretione per hoc nomen Deus, & ideo imposuimus ei nomen quo si significarem ipsum quo est, & hoc

Ad opp.

12

13

et esset.

est essentia, & ipsum quod est, & hoc est substantia, & ita hæc duo nomina accipiuntur ex parte communis. Et est in diuinis accipere, quod est incommunicabile, & hoc est quid distinctum, siue quis distinctus. Et hoc quidem dupliciter contingit intelligi siue significari. Vel inquantum distinguibile, & hoc per nomen substantiæ siue hypostasis. Vel inquantum distinctum, & hoc per nomen personæ. Et licet in Deo nihil differant distinguibile & distinctum, quia potentia in eo semper æqui est coniuncta, tamen contingit duplici nomine significari. Vnde differunt 7 ista quatuor nomina secundum modum intelligendi sicut quo est, & quod est, & qui est, & quæ est, & qui in Deo idem est quo est & quod est ex vna parte, & distinguibile & distinctum ex alia secundum rem, sancti accipiunt & substantiam & essentiam pro eodem, similiter & hypostasis nomine videntur Graeci pro supposito actu distincto. Vnde distinctio per quo, & quod est, & per distinguibile & distinctum, in omnibus diuinis non facit diuersitatem nisi secundum rationem intelligendi. Fuerunt etiam alij volentes dicere quod substantia & essentia accipiuntur ex parte communis, sed differenter, quia illud commune contingit intelligi sub duplici ratione. Vna est, quod omnia indigent eo videntur. Alia est, quod ipsum non eget alijs. Primo modo dicitur essentia a qua, & per quam omnia sunt. Secundo modo substantia, quoniam per se sunt alijs circumscriptis. Substantia vero siue hypostasis, & persona accipiuntur ex parte incommunicabilis, & differant, quoniam enim verumque nomen dicat quod distinctum, tamen hypostasis dicit suppositum substantiæ distinctum, sed persona dicit distinctum proprietate nobili. Fuerunt alij qui voluerunt dicere quod ista quatuor nomina distinguuntur per communicabile & incommunicabile, secundum quod potest vniquodque dupliciter significari. scilicet vel in abstractione, vel in concretionem. Nam communicabile potest significare in abstractione, & sic dicitur essentia, vel in concretionem ad suppositum, & sic

dicitur substantia. Similiter incommunicabile potest significare in abstractione, & sic dicitur substantia siue hypostasis, vel in concretionem, & sic dicitur persona. Sed tamē omnes isti modi habent calumniam. Primus quidem qui sumitur per distinguibile & distinctum, quia Graeci videntur vocabulo hypostasis vbi nos videtur persona, & ita pro supposito distincto, & Damas. licet, quod hypostasis est Damas, substantia cum proprietatibus, & ita significat actum distinctum. Secundus, modus similiter habet calumniam, quia essentia non videtur aliquo modo significari ut in ratione causæ respectu aliorum, cum sit nomen absolutissimum. Tertius modus habet calumniam, quia substantia significatur in abstractione sicut essentia, & pterea est dubium, verum sit intelligere hypostases in abstractis proprietatibus, & ideo si non est intelligere quo modo contingit significare? Et propterea quartus modus dicendi est, quod cum fides dicat Deum esse trinum & vnum, inquantum dicit vnum, non possumus intelligere vnum, quoniam intelligamus quod est & quo est vnum, & quo est vnum est id quo est, & quod est vnum est illud, quod est, primum est essentia, scilicet deum substantia. Si intelligamus trinum, necesse est quod intelligamus eum qui distinguitur, & quod distinguitur. Quo distinguitur, est proprietas, ille autem qui distinguitur semper significatur ut distinctus. Et hoc potest esse dupliciter, vel ut distinctus proprietate quacunque, vel ut distinctus proprietate nobili siue notabili, primum significatur nomine substantiæ, quæ dicitur prima substantia & non tantum continet indiuino hominis, sed etiam asini. Secundum, quod significatur per hoc nomen persona, quod importat nobile proprietatem, non conuenit nisi supposito rationalis creatura, quia Graeci videntur hypostasis nomen, sicut nos nomine personæ, vnde dicit Boetius quod Graeci videntur nomine hypostasis pro supposito rationalis creatura. His videntur sapienter obiecta.

Quod autem obijciatur, quod non debemus

hemus Deum nominare absolute, dicendum, quod quilibet nominemus Deum per creaturas, tamen etiam per creaturas cognoscimus eum habere esse absolutum, alia patet.

Artic. 2

Consequenter est questio secundum de numeratione nominum predictorum, & supposito quod numeretur hoc nomen persona, queritur, verum in diuinis numeretur hoc nomen substantia. Secundo, queritur, si numeretur essentia. Tertio, si hoc nomen Deus, verum. scilicet catholice possimus dicere replures deos.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Substantia, ut dicit naturam vel vltra, numerari non est dicendum; quod si ad proprietatem habeat respectum, cum tantundem valeat hypostasi, numeratur & plurificatur.

Fundamenta.

VOD numeretur hoc nomen substantia, ostenditur sic. Hilarius de synodis, sunt quidem per substantiam tria, sed vnum per consonantiam. Item. Anselmus in fine

mono. Aptius tres dicuntur substantia. Item. Boetius in libro de duabus naturis & vna persona, Christi, dicimus vnam essentiam, & tres substantias. Item, hoc ipsum videtur ratione, quia substantia est medium inter essentia & personam, sed medium sapit naturam extremorum, ergo pari ratione qua dicitur vna substantia ab unitate essentiae, poterit dici plures a pluralitate personarum. Item, omnis numerus ad substantiam reducitur. originialiter, nunquam enim accidentia vel proprietates numerantur nisi per substantiam, sed actus numerantur, & pluraliter dicuntur in diuinis, ergo necesse est ponere numerum secundum substantiam, quod autem pluraliter dicatur, patet, dicitur enim pater & filius & spiritus sanctus creantur. Item, idem est relatum substantiae, si est talis & qualis qualitate, sed hoc

est falsum pater est idem cum filio, quia dicit Hilarius, quod non possumus dicere Deum eundem, ergo necesse est quod cadat distinctio in substantia, si ergo propter distinctionem personarum dicamus plures personas, ergo & plures substantias. Contra. Nihil magis dicitur secundum substantiam quam hoc nomen substantia, si ergo nomina substantia dicuntur de omnibus singulariter, sicut pater ex regula Augustini praeposita, ergo &c. Item, inter quoscunque cadit distinctio secundum substantiam, cadit vera diuersitas: sed inter patrem & filium non est constituenda diuersitas, ergo nec numerus secundum substantiam, ergo non est dicere plures substantias. Item, Aug. dicit quod idem est Deo subsistere & esse, ergo cum vnum sit esse, vnum subsistere est, ergo sicut ab vno esse dicitur vna essentia vel eodem uerso, ita & ab vno subsistere debet dici vna substantia, siue subsistentia. Item Hieronymus ad Damasum Papam. Quis vnquam nisi ore sacrilego tres substantias predicauerit.

Ad opp.

5. de tr
cap. 2.

RESP. dicendum, quod tam nomine substantiae quam subsistentiae dupliciter accipitur in diuinis, quia quodlibet istorum habet in se intellectum actus & proprietatis, potest ergo dici substantia quasi per se stans, siue sub alio, siue sub proprietate. Primo modo vna tantum est, siue non numeratur, quia vnum est ibi quod est. Alio modo prout dicitur respectum ad proprietatem, tunc numeratur siue plurificatur. Primo modo tantum valet quantum vniuersis, secundo modo tantum valet quantum hypostasis. Omnino eodem modo distinguitur substantia, & secundum alterum intellectum equi pollet vniuersis, & secundum alterum hypostasis. Et secundum alterum plurificatur, secundum alterum vero minime. Et quia substantia dicitur dupliciter, & substantia, ideo venit diuersitas modi loquendi inter doctores. Nam Tullius & Boetius dicit, quod substantia & substantia aequipollens hypostasi, & ideo dicit ipse Boetius eam non plurificari, & secundum hunc modum loquitur Hilarius, Aug. & Boetius, & Hieronymus &c. Aug. voluit quod substantia aequipollens vniuersis, & ideo

7. de tr.
cap. 4.

dus

dñe eā nō plurificari, & subsistētia hy-
postasi, & iō dñe eā plurificari. h. h. h.
pater responsio ad utrāque partē. Pa-
tet etiam quare Græci non transtule-
runt nomen Prolopon sicut Latini,
quia oportuit nos transferre nomen
personæ propter ambiguitatem, &
ideo maluit ecclesia etiam respondere
tres personas, quam tres subsistentias
sive substantias. Tamen ad argumen-
tum quod facit, q̄ substantia tenet me-
diū, dicendum, q̄ substantia prout
æquipollet hypostasi, plus se tenet cū
persona, & ideo numeratur sicut per-
sona siue plurificatur, prout tamen
æquipollet vñ soli plus se tenet cū es-
sentia, & ideo non numeratur, nec pluri-
ficatur, sicut nec essentia. Omnes an-
tem illæ rationes præcedētes & sequē-
tes loquuntur de substantia: prout
æquipollet hypostasi, siue supposito,
& hoc modo plurificatur. Rationes
autem ad oppositam partem currūt
sēcū aliam acceptionē huius nominis
substantia. Similiter iudicandum est
de hoc nomine subsistentia. Sed quā
Aug. auctoritas, & mos vñtium no-
mine illo (substantia. s.) accipitur ma-
gis in illa acceptione in qua dicit ip-
sum qd̄ est, siue vñsōm, siue ipsum
cōmune, ideo cōter nō recipitur vt
dicantur tres substantiæ in diuinis.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Quānis in creaturis plurificatis
habētibus eadem naturā, ipsā
quoque essentia multiplice-
tur, in diuinis tamen propter
simplicitatem, mul-
tiplicatis personis, essentia nō
multiplicatur, neq; numerat̄.

Funda-
menta.

DE enumeratione illi⁹
nominis essentia. Et
q̄ nō numeret ostēdi-
tur sic, quia in diuinis
est vnitas absolutissi-
ma quæ non multiplicatur, ergo est
nullum nomē sit adeo absolutū sicut
nomen essentia, ergo per illud signi-
ficatur vnitas non multiplicatur, ergo

nomen essentia nō numeratur, & hoc
est quod dicit Aug. q̄ ratio repugnat.
Item, hoc ipsum, videtur a minori.
Hoc enim nomen Deus est nomē es-
sentia in cōparatione ad personam,
sed sēcū scripturam in lege. s. Deut. vi.
Deus dicitur vnus & non plures, &
sēcū symbolum, non tres dii, sed vnus
est Deus, ergo hoc nomē essentia mi-
nus plurificatur, cum dicatur absolu-
tus. Item, natura diuina nō multi-
plicatur in tribus, sed hoc nomen es-
sentia est nomē nature diuine, vt hoc
nomen substantia, ergo nec essentia,
nec substantia multiplicatur sub pro-
prijs nominibus, vt videtur. Cōtra.
Aug. li. vi. de tri. Cur hæc tria nō di-
cantur vna persona, & loquit̄ de tri-
bus personis, sed tria in neutro gene-
re respicit essentiam propriam, ergo cū
dicantur tria, ergo tres essentia. Itē,
ratione videtur. Aug. in eodem libro
dicit q̄ pater & filius & spiritus san-
ctus dicantur tres personæ, quia cō-
mune est eis hoc qd̄ est persona, sed
hoc nomē essentia est cōe, ergo potest
dici tres essentia. Item, ibidem dicit̄
& habetur in litera, q̄ ideo dicantur
tres personæ, quia pater est vna perso-
na, & filius vna persona, & spiritus
sanctus vna persona. Similiter tres es-
sentia sunt, quia pater est essentia &c.
Item, pater & filius sunt entes plu-
res, ergo plures habentes entitatē.
Sequitur enim sunt plures dii, ergo
plures deitates. Similiter pater & fi-
lius sunt, ergo plura esse, ergo plu-
res essentia.

R E S P. dicendū, q̄ in q̄ substan-
tia cuius est esse & operari, necessarium
intelligimus naturam, & habentē na-
turam. Cum ergo hoc sit in Deo, in-
telligimus in Deo naturam & haben-
tem naturā. Et naturam dicimus es-
sentiam vel substantiam, habentē, na-
turā, dicim⁹ personā, quō ergo in crea-
tura rōnali. cōtingit vna personā ha-
bere plures naturas, sicut corporealem &
spiritualem, sic & cōtrario sensu, cō-
tingit in Deo, ppter summā simplici-
tatē vñā naturā haberi a plurib⁹, quia
cōtingit eam haberi a plurib⁹, & alio mo-
do, & hoc non potest esse ab eodem.
Quia ergo eadem est natura tōtū habi-
ta &

Ad opp.
cap. 4.

ta & nō numerata, ideo tantū dī vna substantia & essentia, quia vero plures habetēs, ideo plures psonæ nulla omnino repugnantia existente.

- 27 A D illud ergo quod obijcitur de essentia per hoc quod Aug. dicit hæc trita, dicendū q̄ misis expresse loquitur & impropric, & ideo verbū eius est exponendum. A D illud qđ obijcitur, qđ ideo tres, quia psona est cōe, & quælibet est persona &c. dicendū qđ non dicit totū rōnem, sed partem quantū ad verbū exterius, ideo oportet intelligere quod ibi additur, quia est cōe quod distinguitur. Vnde patet est personā, & filius est persona, non eadem sed alia & alia. Ad vltimum quod obijcitur, dicendū quod ens aliquando dicitur substantiæ, & sic non trahit numerum aliūde. Aliquādo tenetur adiectiue & sic trahit numerū a supposito, & sic nō numeratur forma, & hoc modo non sequitur qđ sint plures entitates, nec de hoc verbo qđ plura eñt.

QVÆSTIO III.

CONCLUSIO.

Catholice: plures deos non possumus dicere, tā etsi una quæque persona sit Deus, cū forma importata per hoc nomē Deus, non multiplicetur.

Ad opp.

TRVM catholice possumus dicere plures deos, & qđ sic ostenditur hoc modo. Hoc nomē deus recipit distinctū terminū rōne suppositionis, vt cū dī, Deus generat Deum; ergo cū eadem distinctio importetur per hoc quod est generat, & per hoc quod est tres, qui personalis, ergo hæc par ratio nō est catholica, tres dī sunt. Itē, idē est Deus quod habens deitatem, sed plures sunt habentes deitatem, habēt catholice, ergo similiter plures dī sūt. Itē, hoc nomen Deus hāuit sic substantiale, tamē importat ab operatione. Sed contrahit operationē pluraliter dici de personis, vt patet Gen.

j. Faciamus hominem &c. ergo hoc nomen dīj. Item, ad numerationem alicuius ver, non plura requiruntur quam vna multiplicatio suppositorū & formæ, sed hæc est in Deo, qā tres sunt personæ diuine, psonæ, dicit suppositū, diuine, dicit formā, ergo &c. Itē, cū omne generale contingat specificari, & persona sit nomen generale, videtur qđ possit specificari cum dicitur tres personæ, vt dicat adhuc specialius, qui tres, sed hoc non potest esse nisi addatur nomen cōe tribus, nec est aliud dare quam hoc nomen Deus; ergo &c. Contra, qđ non dicatur catholice patet ex mandatis. Dent. vj. Audi Israel, Deus vnus est. Vnde in symbolo. Non tres dīj, sed vnus est Deus. Item, hoc ipsum videtur ratione, quia hoc nomē Deus, dicit diuinam naturam, sed diuina natura non numeratur sine specificatione, ergo nec hoc nomen Deus.

R E S P. dicendum, quod nō est dicere plures Deos catholicos, qā numerus pluralis significat pluralitatem termini secundum suppositum, & formam in nomine substantiuo, cū plurale gemit suum singulare, & ideo, cum forma importata per hoc nomen Deus, non sit multiplicata, nō debet dici plures dīj.

A D illud, quod obijcitur, quod catholice dicitur Deus generat, dicendum, quod non est simile, quia generat, simul importat distinctionem cōuenientia, sed plures Deos, simpliciter importat distinctionem quantū ad suppositum & formam. A D illud qđ obijcitur, quod idem est Deus, & habens deitatem. Respon. quod ista locutio est duplex, quia habens deitatem vno modo potest dici neutraliter, & sic est vnū solum, & æquipollēt ei, quod est Deus, quod quidē dicit, quod est. Alio modo masculinē, & sic non habet æquipollētē, & sic multiplicatur. Potest tamen aliter dici, quod Deus non significat habētē, sed significat deitatem in comparatione ad habētē, & ideo non multiplicatur. A D illud, quod dicitur de operatione, dicendum, quod nō nomen, vel potest significare operatio-

Funda-
menta.

nem per modum adjacentis, & sic trahit numerum aliunde, vel per modum substantiæ, & sic non multiplicatur, & taliter significat hoc nomen Deus. AD illud, quod obicitur, quod ibi est multiplicatio suppositorum & for-
 25 me, dicendum, quod hoc nomen diuinum, est quasi possessiuum: vnde imponitur a duplici forma scilicet possessionis & possessoris. Et forma diuinitatis est in ratione possessoris, & forma possessoris existente indiuisa, numeratur forma possessionis, ut ones Socraticæ, & sic in proposito. Vnde non nu-
 30 meratur forma habita. AD illud, quod obicitur, quod generale contingit specificari, dicendum, quod persona est nominat indiuiduum intellectualis naturæ, dupliciter potest specificari scilicet per propria personarum, ut cum dicitur tres personæ, id est pater filius & f. f. potest etiam specificari per naturæ determinationem, ut si dicatur personæ diuinæ vel angelicæ, vel humanæ. Et si tu quæris, quare non specifi-

catur per vnū nomen, sicut est in creaturis vbi tres personæ angelicæ dicuntur tres angeli, Responderi potest, quod hoc est propter inopiam humani eloquii: quia laborat tam lingua Græca quam Latina, sed magis Latina. Vel potest dici, quod hoc non permittit natura ipsorum nominum, quoniam nomen speciale a speciali forma imponitur. Aut igitur impositum est a natura communis, aut a proprietate personæ. Si est impositum a natura cōi, cum illa non multiplicetur, non potuit per vnū nomen specificari. Si autem est impositum a proprietate personæ, tunc cum illa non conueniat tribus, non potest per illud specificari, & ideo ecclesia cōpulsā necessitate imponit nomen generale, siue quod importat communiter nomen quod est commune & multiplicabile, & ideo non est querenda specificatio per aliud nomen nisi per nomen adiectiuum, & per nomen personarum.

QVID SIGNIFICETVR HIS

nominibus vnus vel vna, duo vel duæ, tres vel tria, trinus vel Trinitas, plures vel pluralitas, distinctio vel distinctio, cum his vtimur de Deo loquentes.

DISTINCTIO XXIIII.

Quid significetur per nomen numerale cum loquimur de diuinis.

IC diligenter inquiri oportet, cum in trinitate non sit diuersitas, vel singularitas, nec multiplicitas, vel solitudo, quid significetur his nominibus, scilicet vnus vel vna, duo vel duæ, tres vel tria, trinus vel trinitas, plures vel pluralitas, distinctio vel distinctio, cum dicitur vnus Deus, duæ personæ, vel tres personæ, plures personæ, distinctio personarum, pluralitas personarum, trinitas personarum, & huiusmodi. Videmur enim hoc dicentes, numerorum quantitates, & rerum multitudinem, vel multipliciter in Deo ponere. Quid ergo ista sibi significet, ipso de quo loquimur aperiente, insinuare curamus.

Magis illa dicuntur ad excludendum ea quæ non sunt in Deo, quam ad ponendum aliqua.

SI diligenter præmissis autoritatibus verbis intendimus, ut dictorum intelligentiam capiamus, magis videtur horum verborum vsus introductus ratione remouendi, atque excludendi a simplicitate deitatis, quæ ibi non sunt, quam ponendi aliqua.

Quid

Quid per vnum significetur cum dicitur, vnus Deus.

CV Menim dicitur, vnus Deus, multitudo Deorum excluditur, nec numeri quantitas in diuinitate ponitur: tanquam si diceretur, Deus est, nec multi sunt, vel plures Dij. Vnde Ambrosius in lib. de fide ait, Cum vnum dicimus Deum: vnitas excludit numerum Deorum, nec quantitatem in Deo ponit, quia nec numerus, nec quantitas ibi est.

Lib. 1. c. 3
& lib. 3. de
spū sancto
Cap. 14.

Quo sensu dicitur, vnus est pater, vel vnus est filius.

SIMILITER cum dicitur, vnus est pater, vel vnus est filius, & huiusmodi; ratio dicti hæc est: quod non sunt multi patres, vel multi filij, ita & de similibus. Item, cum dicimus plures esse personas, singularitatem, atque solitudinem excludimus: nec diuersitatem, nec multipliciter ibi ponimus, quasi diceretur, Sine solitudine, ac singularitate personas confitemur. Vnde Hilarius in 4. lib. de Trin. sic ait, Dixit Deus, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Quæro nunc, an solum Deum sibi locutū existimes, an hunc sermonem eius intelligas ad alterum extitisse. Si solum fuisse dicis, ipsius voce argueris, dicentis, Faciamus, & Nostram. Sustulit enim singularitatis, ac solitudinis intelligentiam professio consortij, quia aliquod consortium esse non potest ipsi solitario, neque solitudo solitarij recipit, Faciamus, nec alieno a se diceret, Nostram. Attende lector his verbis, & vide, quia nomine consortij pluralitatem significauit. Professio ergo consortij est professio pluralitatis, quam professus est dicens, Faciamus, & Nostram. Pluraliter enim vtrunque dicitur. Sed hac professione pluralitatis non diuersitatem, vel multitudinem posuit, sed solitudinem, & singularitatem negauit. Sic ergo cum dicimus plures personas, vel pluralitatem personarum, singularitatis, & solitudinis intelligentiā excludimus.

Ex qua intelligentia
dicantur p-
sonæ plu-
res.
In medio
quarti.
Gen. 1. ca.

Quid per ternarium significetur cum dicitur, tres persone.

ITA etiam cum dicimus tres personas, nomine ternarij non quantitatem numeri in Deo ponimus, vel aliquam diuersitatem; sed intelligentiam, non ad alium nisi ad patrem, & filium, & spiritum sanctum dirigendam significamus, vt sit huius dicti intelligentia, Tres persone sunt, vel tres sunt pater, & filius, & spiritus sanctus, id est, nec tantum pater, nec tantum filius, nec tantum pater, & filius in deitate sunt, sed etiam spiritus sanctus, & non alius ab his. Similiter non tantum est ibi hæc persona, vel illa, vel hæc & illa, sed hæc, & illa, & non alia. Et hoc fore ita intelligendum August. satis ostendit, vbi dicit, quod illo nomine, nō diuersitatem intelligi voluit, sed singularitatem noluit.

Lib. 7. de
trin. ca. 4.

Quid per duo, cum dicitur duæ personæ, vel pater, & filius duo sunt.

SIMILITER cum dicitur, duo sunt pater, & filius, non duarum quantitatem ibi ponimus, sed hoc significamus, quod non est tantum pater, nec tantum filius, sed pater, & filius, & hic non est ille: ita & de alijs huiusmodi. Ita etiam cum dicimus, pater, & filius sunt duæ personæ, hoc significamus, quod non tantum pater est persona, nec tantum filius est persona, sed pater est persona, & filius est persona, & hæc non est illa.

Ex quo sensu dicitur in personis distinctio, vel personarum distinctio.

CVM autem dicimus distinctæ personæ, vel distinctio est in personis, confusionem, atque permutationem excludimus, & hanc non esse illam significamus. Cumque addimus, distinctæ sunt personarum proprietatibus, siue differentes proprietatibus, aliam esse hanc personam, & aliam illam suis proprietatibus significamus. Et cum dicimus, aliam, & aliam, non diuersitatem, vel alienationem ibi ponimus, sed confusionem Sabellianam excludimus.

Quomodo ibi accipitur discretio.

ITA & cum dicuntur discretæ personæ, vel cum dicitur discretio in personis esse, eandem intelligentiam facimus. Eodem enim modo ibi accipitur distinctio, quo discretio. Et congrue dicitur ibi esse discretio, vel distinctio, non diuersitas, vel diuisio, siue separatio. Vnde Ambrosius in 1. lib. de Tri. Non est ipse pater, qui filius, sed inter patrem & filium expressa distinctio est.

Quomodo Trinitas ibi accipitur.

CVM vero dicitur, Trinitas, id significari videtur quod significatur, cum dicitur, tres personæ: ut sicut non potest dici pater est tres personæ, vel filius est tres personæ, ita non debet dici pater est Trinitas, vel filius est Trinitas.

Hoc videtur contrarium esse prædictis.

HIC non est prætermittendum, quod cum supra dictum sit Deum, nec singularem, nec multiplicem esse constituendum, idque sanctorum auctoritatibus sit confirmatum, in contrarium videtur sentire Isidorus, dicens: Distinguendum est inter Trinitatem, & unitatem. Est enim unitas simplex & singularis, Trinitas vero multiplex, & numerabilis; quia Trinitas est trium unitas. Ecce unitatem dicit esse singularem, & Trinitatem multiplicem, & numerabilem. Sed ad hoc dicimus, quia singularem accepit, sicut & alij accipiunt unum: multiplicem vero, & numeralem, sicut dicunt trium.

Quid

Quid significetur per nomen numerale cum loquimur de diuinis.

DISTINCTIO XXIII.

Hic diligenter inquiri oportet, cum in Trinitate.

Propositio

V P R A excipit Magister hoc nomen persona a generali regula nominum substantialium, ostendens, quod dicendum

Diuisio.

est tres personae, non tres essentiae, vel tres Deij, vel tres substantiae. Hic incipit secunda pars, in qua determinat quid significet cum dicitur tres personae, & haec pars habet duas partes. In prima ostendit quid significet per nomen numerale, siue per dictionem numeralem. In secunda quid significetur per hoc nomen persona, infra dist. 25. considerandum est cum hoc nomen persona, ut praedictum est. Prima pars iterum habet duas. In prima quaeritur, & soluit generaliter. In secunda solutionem suam adaptat nobis distinctis in speciali ibi. Cum enim dicitur unus Deus. Et haec pars habet quatuor partes. In prima determinat quid significetur per unum, & plures. In secunda quid significetur per duo, & tres, ibi. Ita etiam cum dicimus tres personas nomen ternarij. Tertia quid significet discretus, & distinctus, ibi. Cum autem dicimus distinctae sunt personae. In quarta quid significet trinitas, & trinus, ibi. Cum vero dicitur Deus trinus.

Cum dicimus plures esse personas, singularitatem, atque similitudinem excludimus.

Notandum, quod in diuinis recipimus unitatem, non singularitatem, nec similitudinem, quia singularitas excludit comunicabilitatem, solitudo excludit pluralitatem, & nos ponimus unam essentiam in pluribus: ideo hoc non recipimus. Similiter notandum ex parte pluralitatis, quod recipimus ista quatuor, unitatem, pluralitatem, discretionem, atque distinctionem, sed haec quatuor e contrario non recipimus. scilicet diuersitatem, multipliciter, diuisionem, & separationem. Ratio autem

huius est, quia separatio supponit diuisionem, diuisio multipliciter, multipliciter diuersitatem, diuersitas autem ponit formam, vel naturae distinctionem. Et quia in diuinis est naturae omnimoda unitas: ideo cum non recipiatur diuersitas, nec aliquod istorum quatuor. E contra, discretio supponit distinctionem, distinctio pluralitatem, pluralitas aliter. Alietas autem non tantum attenditur, quantum ad formam, sed etiam quantum ad suppositum, quia sunt plures hypostases, ideo praedicta quatuor in diuinis recipiuntur. Distinctio autem nominum praedictorum haec est. Non de primis quatuor alietas, & pluralitas, important distinctionem a parte rei, sed distinctio, & discretio per comparationem ad nostram cognitionem, sed alietas per modum substantiae, pluralitas per modum quantitatis, quibus non sit ibi vere quantitas. Distinctio autem, & discretio differunt, quia discretio dicitur in comparatione ad visum, sed distinctio in comparatione ad tactum. Alia autem quatuor differunt sic, quia diuersitas attenditur secundum substantiam, multipliciter quantum ad veram quantitatem. diuisio quantum ad positionem, siue ad discontinationem, sed separatio quantum ad ubi, vel aliter, diuersitas quantum ad principium intrinsecum, multipliciter quantum ad numerum, diuisio ad terminum, separatio vero attenditur quantum ad medium interiectum.

Ad intelligentiam eorum quae Artic. 1. dicuntur in praesenti distinctio est questio de terminis numeralibus qualiter accipiantur in diuinis. Et circa hoc principaliter tria quaeruntur. Primo quaeritur de termino numerali, & partitio, sicut est hoc nomen, unus. Secundo de termino simpliciter numerali, sicut est hoc nomen tres. Tercio de nomine completente utrunque; sicut hoc nomen trinus. Et quantum ad primum duo quaeruntur. Primo quaeritur verum hoc nomen unus dicatur positue, vel priuatiue in diuinis. Secundo verum dicatur secundum substantiam, vel secundum relationem.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Vnum in Deo positue dicitur,
& non priuatiue, quin imo.
cum vbi sit vnum omnino se-
cundum formam, solū de Deo
positue dicitur.

Ad opp.
Arist. 4. Me-
th. c. 4.
Cōmenta-
tor trac. 3.
meth.

VOD priuatiue dicat
in oībus vī p ei⁹ rōnē.
Nam Philosophus di-
cit, qd vñū est qd non
diuidit^r, sed ista ratio
data est per priuationem, igit vñū
dī priuatiue. Item, Cōmentator dicit
sup Metaphisicā, qd vñū, & multa op-
ponunt sicut priuatio, & habitus. qd
vñū dicit priuationē, multitudo dicit
habitū, qd si verū ē, vñū nō tñ i Deo,
sed in oībus dicit priuationē. Item,
hoc ipsum vī rōnē, quia vñū opponi
turi qd est multa, aut ergo contradi-
ctorie, aut relatiue, aut contrarie, aut
priuatiue. Non contradictorie, hoc
patet. Item, nec relatiue, quia relati-
ua sunt simul, & vñū depēdet ab alio
multo, sed vñū non dependet a mul-
tis. Nec contrarie, quia vñū contra-
riorum nō est alterius principii. Sed
vñū est principii multorū, igitur p
locū a diuisione, opponit^r priuatiue.
Sed constat, qd multa dicit positionē,
igitur vñū non dicit nisi priuationē.
Item, qd in Deo specialiter dī priua-
tiue, vī, quia vñū qd dī positue est
principium multitudinis, & quanti-
tatis: sed in Deo nulla est oīno quan-
titas, igitur nec vñū positue dicitur.
Item, hoc ipsum vī: quia si Deus est
positue vnus, & lapis est vnus, vī igitur,
qd lapis, & Deus sunt duo: igitur
Deus, & creatura cōstituit numerū,
& si hoc, Deus est pars numeri, quod
supra improbatū est. Si dicis, qd non
sequit^r, quia vñū non dī vniuoce. Il-
lud certe nihil est, vt vī, qd si aliqd
ponit, cū illud ē possit cōuenire crea-
turæ, ad minus analogice, & fm ana-
logiā attendat numeratio, vt cum dī
humanitas, & albedo sunt due essen-
tie, ergo hoc non soluit. Contra. Ab
eodem habet aliquid esse, & vñū, qm
forma, quæ dat esse, dat esse diuina;

si igit ens non dī priuatiue, sed pos-
itiue, pari rōnē nec vñū de aliquo dī
priuatiue. Item, qd sonat in comple-
mentū, sonat in habitū, nō priuatio-
nem, sed vñū sonat in cōplementum,
qd quāto aliquid pfecti⁹, tāto magis
accedit ad vnitatē: igit vñū non pri-
uatiue dī. Item, si vñū est priuatiū,
constat, qd non nisi respectu multitu-
dinis. Sed contra, nulla priuatio an-
tecedit habitū naturaliter, sed vñū
naturaliter antecedit multa: igit vñū
nō est priuatio. Item, nulla priuatio
constituit suū habitū, nec saluat in il-
lo, sed vñū saluat in multis, & illa cō-
stituit: igit nō opponit^r vt priuatio:
igit non accipitur priuatiue. Respō.
qd quorundā opinio fuit, & Magistri
principaliter, qd quicquid sit in crea-
turis de hoc noīe vñū, in Deo nō dī
positiue, sed priuatiue, vt dicit in lite-
ra, & assumit auctoritatem ab Hilar.
quāuis Hilarus non dicat expresse,
nisi qd horum noīum vsus in Deo
inuentus est magis causa priuandi, q
aliquid ponendi. Et rō sua fuit, quia
vñū positue dictū est principii quā-
titatis, & numeri, Deus aut in se non
habet quātitatem, nec in se est nume-
rabilis, nec alij connumerabilis. Sed
quāuis hzc positio probabilis ha-
beat^r: tñ cōmuniter nō tenetur. Et
ratio huius est, quia cū vñū multo
cōpletius sit in Deo, q in creaturis,
multo formalius ibi dī positue. Et
rursus, cum oīs vnitās ad primā v-
nitatem reducat^r, & nō est reductio
habitus ad priuationem, necesse est,
qd vñū in Deo aliquid ponat. Et p-
pterea dicendum, qd est loqui de hoc
noīe vnus in creaturis, vel quantum
ad rem intellectam, vel quantum ad
rationē intelligendi. Si n. loquamur
quātū ad rōnem intelligēdi, sic dico,
qd dī priuatiue vñū, & rō eius præ-
signatur per priuationem diuisionis,
siue multitudinis, & hoc est quia vñū
est primū, & prima non habent inrel-
ligi a nobis, & notificari nisi per pos-
teriora, & inde est, quod priuatiue
dī vñū, vnitās in substantia, quan-
titate, & qualitate, & quia habet ali-
quid prius per quod possit intelli-
gī, dī positue, vt identitas, & qualitas, si-
multitudo

Aristot. 1.
Phys. 42.
& Auerr.
in Poster.
pdicamēt.

Funda-
menta.

militando, & eorum opposita priuatiue. Si autem loquamur quantum ad rem intellectam, sic vnum habet respectum ad materiam, & habet respectum ad formam. Rōne respectus ad materiam, est in se indiuisum; tñ potentia diuisibile, & quia potentia materialis se habet per modum priuationis, similiter & vnum. Rōne respectus ad formam, quæ dat esse distinctum, & limitatum, sic dicit positionem. Quoniam igitur in Deo est vnum oīno sūm formam, in creaturis attenditur & sūm formam, & sūm materiam, hinc est, qd solum in Deo positue, in creaturis vero aliquādo accipitur positue, aliquando priuatiue, & secundum rem.

AD illud quod obijciunt primo, qd diffinitur, siue notificatur priuatiue, patet responsio, quia sūm rōnem sui nōis, eo quod primum, sic debet notificari. AD illud quod obijciunt secundo, quod opponitur vt priuatio, dicendum, qd vnum p respectum ad numerum accipitur priuatiue, & sic accipit Commentator. Per respectum ad formam, contrarie accipitur secundum quod multitudo formaliter accipitur. Per respectum ad actum consequentem, qui est mensurare accipitur relatiue, & secundum genus relatiuorum, in quo vnum non dependet ab altero, sicut patet in scientia, & scibili, & sic diuersa super hoc opinioniones sunt veræ. AD illud qd obijciunt, quod in Deo non est principium numerandi, &c. dicendū, qd vnum dicit priuationem multitudinis sūm generalem nōis rōnem, sed illa priuatio, & si noīe tenus est priuatio, tamē realiter est positio, quia quanto magis est priuatio diuisionis in aliquo, tanto illud est completius, & perfectius: cum igitur in Deo sit perfectissima vnitas, ibi accipitur sūm omnimodā priuationē multitudinis: hoc autem modo dī vnum quod non habet aliquā multitudinem, nec est in potentia ad multitudinem, neq; p diffinitionem, neque per aggregationem. Hoc autem vnum est perfectissimū, & summū, & infinitum, & illud non est in potentia ad numerum, & hoc non est aliq; connumerabile, & hoc

modo est in solo Deo: Et sic patet, qd dī Deus vnus positue, & quō diffinitur vnitas eius a creatura. Quod igitur obijciunt quod vnum est principium multitudinis. Dicendū, quod verum est in vnitate creata: sed non est verum in vnitate perfecta, & in creata. Dico principium intra se sicut pars. Vnde non est verum si dicatur Deus, & creatura sunt duo, aut hoc improprie dictum est, & duo cadit a rōne numeri, secundum rem. Aut si dicat numerum, hoc est solum a parte intelligentis, quia cum intelligit diuersa, & distincta, accipit sub rōne numeri, sicut cum intelligit intellectus noster, concernit tempus.

QVAESTIO II. CONCLUSIO.

Vnum in diuinis potest dici & secundum substantiam, si cū essentia concipiatur, & secundum relationem, si cum persona intelligatur.

TRVM vnus dicitur sūm substantiā, an sūm relationē. Quod sūm substantiam vt, quia ens, & vnum conuertunt sicut vult

Fundamenta.

Philosophus, & Boetius, sed ens dicitur Arist. 4. citat sūm substantiam, igitur & vnū. Meth. 3. Item, hæc conceditur pater, & filius, & 10. m. & spiritus sanctus sunt vnus Deus, th. 8. sed si sunt vnus Deus, cum Deus non diminuat de rōne vnus, ergo sunt vnus. Sed nihil dī in summa de tribus singulariter, quod non dicatur substantialiter igitur, &c. si dicatur, qd qñ adiectiue tenet, tunc non dicit substantialiter. Contra. eadem est significatio termini qñ tenetur substantiue, & qñ tenetur adiectiue. Itē, cum substantiue in neutro gñe, dicit substantialiter, cum igitur eadem sit significatio termini in masculino, & in neutro, cum eadē sit impositio, igitur dī substantialiter in masculino. Præterea alia noīa in masculino dī substantialiter, vt hoc nōmē pater.

Ad oppo.

2. Vnde

Vnde in Symbolo. Non tres aeterni, sed vnus æternus: similiter ergo vnus. Item, cū dī pater est vnus, aut tenet substantialiter, aut notionaliter. Si substantialiter, habeo propositum. Si notionaliter, sed pater habet duas notiones: igitur nō debet vnus dici, sed duo. Item, notio & proprietates sunt idem, igitur cum proprietates dicatur, q̄ conuenit vni soli, nulla notio pōt dici de tribus, sed hoc nomen vnus predicatur de qualibet persona, igitur nō dicitur notionem. Contra. Regula est superioris habitus. dist. 22. Omne quod p̄dicat substantiam, vel essentialē, dī de tribus singulariter in summa, sed hoc nō conuenit huic nomini vnus: igitur &c. Item, nihil p̄tinens ad essentialē, siue substantiā multiplicatur, siue plurificat, sed hoc quod est vnus plurificatur, quia pater est vnus, & filius est vnus, & sunt duo, q̄a vnus, & vnus, ergo, &c. Itē idē est esse vnum, & esse distinctū; sed cū dī pater est distinctus, hoc quod est distinctus nō dī substantialiter, igitur nec hoc, p̄ est vnus. Item, respectu cuiusque termini est dicere alium in diuinis, ille terminus dicit relationem: vnde nō dī alius Deus, sed respectu eius, quod est vnus, est dicere alium. Nam pater est vnus, & filius est alius, ergo, &c.

10 **R E S P.** Dicendum, quod cū ratio vnitatis sit ratio distinctionis cū in diuisione, in diuinis aut ponamus essentialē distinctā ab alijs essentialibus p̄ seipsam, & personā distinguimus ab alijs p̄ proprietatem, necesse est etiam in diuinis ponere & vnitatem essentialē, & personalem. Quoniam igitur persona nō est aliud ab essentiali, vnitates essentialis, & personae nō sunt duae vnitates, s̄m rem, sed vna rōne differens, ideo vnitates de hac & illa nō dī equiuocae, qm̄ nec illi, nec isti imponitur specialiter. Quia ergo concretum nō accipit specialem significationem ab abstractione, hoc nomen vnus importat in diuinis vnitatem essentialē, & personalem, & cū adieciat teneatur, indifferenter importat vtrāque, determinatur aut p̄ adiunctum; cum enim additur terminus es-

sentiali, importat essentialē: cum additur termino notionali, importat personalem: cum aut substantiuatur, necesse est, q̄ seipso determinet. Et ideo cum neutrum genus importet quod dicitur sub indistinctōe, in neutro conuenienter attributum est, siue appropriatum vnitati essentiali. In masculino vero, quia importat distinctionem, & suppositum certum, & quia dicitur rōnem producentis, appropriatum est vnitati personali. Et ideo patet, quod sic nō accipitur vt ens, neque vt conuertibile cum eo: sed solū in neutro. Pater etiam secundum, q̄ ibi est fallacia figuræ dictionis ex communicatione illius termini vnus. Quamvis enim nō varietur significatio per substantiuationem, neque per generis diuersitatem, potest tamē nihilominus diuersificari modus supponendi, maxime si vsus hoc faciat, & ratio sit conueniens vsui.

A Illud quod obiicitur, quod æternus dicitur essentialiter, pater responsio, quia æternitas dicitur solum essentialiter: sed vnitates personaliter. Aliqui tamen dicunt, quod hoc est in hoc nomine vnus, quia est nomen partituum, & habens in se articulum. **A.** Illud quod obiicitur, aut predicat notionem, &c. Dicendum, quod predicat notionem: sed attendendū, quod nō quācūque, sed personalem, quae facit esse vnum, & illa est vna in qualibet persona. **A.** Illud quod obiicitur, notio dicitur de vno. Dicendum, quod est significare notionē sub ratione propria, vt per hoc nomen paternitas. Et cōter, vt per hoc nomen relatio, notio, vnitates, & proprietates, quae idem dicunt sub rōnibus diuersis, sensus est enim persona vna, id est vnica personali proprietate in se indistincta, & ab alijs distincta.

Secundo principaliter quaeritur de nominibus pure numeralibus, vt sunt duo, & tres, &c. Et circa hoc similiter quaeruntur duo. Primo, vtrum dicantur positivae, aut priuatiue. Secundo, vtrum dicantur secundum substantiam, aut secundum relationem.

Artic. 3.

Q V A E S T I O I.
CONCLUSIO.

Noia numeralia vt duo & tres,
non tantum priuatiue (vt cen
sunt Magister) sed etiā posi
tiue in diuinis prædicantur.

Ad opp.

VOD dicantur priua
tiue solum videtur au
thoritate Magistri q dicit,
quod horū vsus ma
gis est induct^{us} causa pri
uandi, quam ponendi, & videtur per
authoritates aliorum firmari auctori
tas Magistri. Dicit enim Boetius in
lib. de trini. Illud vere est vnum in
quo nullus est numerus, sed in diui
nis vnum est verissime, igitur in diui
nis non est numerus, ergo isti termi
ni in diuinis aut falso dicuntur, aut
non prædicant numerum. Sed non
dicunt aliud quam numerum si ali
quid ponunt, igitur &c. Item. Isi
do. dicit. Numerus virtus est memo
ris, id est diuisionis secundum ethy
mologiam, sed in Deo non cadit di
uissio, ergo numerus, igitur idem qd
prius. Item. Dicit Philof. quod nu
merus est multitudo mensurata per
vnum, sed in Deo non cadit mensura
tio cum ipse sit immensus, igitur &c.
Item; videtur hoc per rationē. A quo
cunque remouetur genus, & species,
sed genus quæritatis remouet a Deo,
ergo &c. Item, in quocunque est ge
nus, necesse est ponere aliquam spe
ciem, igitur si numerus est in Deo,
vel ibi est trinaris, vel binarius, vel
aliquis aliorū. Sed sancti omnes spe
cies negant, igitur & genus, igitur idē
quod prius. Contra. si tantum priua
tiue tres diceretur, qd nō sunt vnus,
vel duo, tūc igitur pari ratione pos
set dici chimære sunt tres, quia nō sūt
vna, vel due, sed illud non dicitur, igi
tur &c. Item, quod dicat numerum
videtur. Eusebius dicit. In diuinis
est numerus, sed non ordo. Sed si est
ibi numerus, tunc contingit illum si
gnificare, & si hoc, ergo positiue te
nētur dictiones quæ illum significāt.

Isido. lib.
Eti ymo.Arist. 3
met. te. 16

Ar. 2. To.

Funda
menta.

Eusebius.

Item, Bernard. Si vna est essentia, &
tres personæ, quis numerum neget?

q. d. nullus, igitur &c. Itē, hoc ipsum
videtur ratione, quia discreta quan
titas est maioris abstractionis, quam
continua, igitur discretio magis quā
duratio. Sed nomē dicens in diuinis
durationē, dicit positiue, vt æternus,
igitur & nomē dicens discretionem.
Item, in quocunque est ponere speciē
positiue, est ponere genus, sed in Deo
est ponere trinitatem, igitur & plura
litem.

R E S P. Ad prædictorum intelli
gentia notandum, quod positio Ma
gistri fuit, quod huiusmodi nomina
numeralia non ponerent aliquid in
diuinis, sed priuarent, sicut patet in li
tera. Et ratio hui^{us} positionis fuit, qd
huiusmodi nomina si aliquid ponit,
vtique numerum ponunt, sed nume
rum dicit non esse ponendum in di
uinis, & ideo dicit, & auctoritas san
ctorum confirmat. Cum enim in di
uinis non sit diuissio & separatio, non
sit etiam aggregatio, non sit etiā men
suratio, & numerus separationē im
portat antecedenter, & aggregationē
& mensurationem consequenter, nu
merus in diuinis non est ponendus,
ideo etiam dictiones numerales in di
uinis non dicunt aliquid, sed magis
priuant, maiorē scilicet numerum &
minorem. Sed nec positio, nec ratio
positionis videtur esse conueniens si
interius attendatur. Positio enim de
struit seipsam. Ponit enim, quod no
mina designantia pluralitatem dican
tur priuatiue, similiter & nomina si
gnificantia vnitatē. & si hoc, sic in
uicem opponuntur, vt verumque sit
priuatiue alterius, erit ibi circulatio
in notificando. & si verumque alteri^{us}
priuatio est, cum priuatio nō sit pri
uationis sed habitus, vt vnumque aliqd
ponit, & ita si dicuntur priuatiue, di
cunt positiue & sic positio nō est cō
ueniens. Ratio similiter positionis
non est conuenienter assumpta. Nam
numerus importat diuisionem, &
super hoc compositionem aggrega
tionis; & quamuis in diuinis non sit
aggregatio, nihilomin^{us} est distinctio
ideo numerus non simpliciter remo
uendus est a diuinis, sed numerus ta
lis. Et Magister oīno remouet, ideo

Hanc sententiam sequitur Scotus & consentit D. Th. in distinctione presenti.

in positione sua defecit. Et in illo articulo communiter non tenetur a Magistris Parisiensibus. Cōcedendum igitur quod huiusmodi nomina dicuntur positive, sicut probat rationes ad hoc inducte, & concedendum, quod in diuinis aliquo modo est numerus, aliquo modo non. Nam secundum quod dicit distinctionem personalem secundum originem, sic dicendum est numerum esse in diuinis: secundum autem quod aggregationem, & diuisionem substantialem dicit, non est ponendus numerus in diuinis.

EX his patent obiecta. Nam rationes ad primam partem procedunt de numero, secundum eam acceptiōnem qua sumitur in istis inferioribus quantum ad conditiones predictas. Vnde in sensu suo verum concludit quod ibi non est numerus. Similiter rationes ad partem oppositam procedunt secundum quod numerus distinctionem certam importat, & hoc quidem est ponere in diuinis, & ideo verum concludunt in suo sensu. Vnde in diuinis negandum est esse numerum simpliciter, sed cōcedendum est numerum esse personarum. Ad illud tamen quod obicitur de quantitate continua, & specie numeri, dicendum, quod nec quantitas continua est in Deo, quia eternitas non est quantitas, nec trinitas est species numeri.

Q V A E S T I O II. CONCLUSIO.

Nomina numeralia dicuntur in diuinis secundum relationem, & notiones important

Ad opp.

TRVM predicta nomina dicantur in diuinis secundum substantiam, aut secundum relationem. Itaque secundum substantiam videtur. Quia

Re trinit. 7. de trinit. cap. 1.

sicut dicit Boetius, & Augustinus. Quantitas in substantiam transit, sed numerus quantitatem dicit, ergo transit in substantiam, ergo dictiones numerales secundum substantiam dicuntur. Item, omne nomen, quod dicit

ad se, dicitur secundum substantiam, sed duo, & tres est nomen, quod dicitur ad se, non ad aliud, ergo dicuntur, secundum substantiam. Item, cum dicit pater, & filius, & s. s. sunt hoc, pater, aut deus notionaliter aut essentialiter. Non notionaliter, quia nulla est notio que communiter dicatur de tribus, igitur dicitur essentialiter. Item, notiones sunt quinque, sed si termini numerales important pluralitatem, notionum, igitur erit numerus quinquarius in diuinis, igitur non tres, sed quinque sunt, sed hoc est falsum, igitur non dicuntur notionaliter, sed dicuntur essentialiter, siue substantialiter. Contra. Omne nomen pertineus ad substantiam non dicitur pluraliter, sed singulariter, sed tres tantum dicitur pluraliter, ergo nullo modo dicitur secundum substantiam, ergo dicitur secundum relationem. Item, omne nomen substantiale predicatur de qualibet persona, sed tres de nulla persona predicatur, ergo &c. Item, si hoc nomen tres, secundum substantiam dicitur, ergo licet addere terminum substantialem, igitur possumus dicere tres Deos, vel tres substantias, quorum verumque est contra fidem.

RESP. dicendum, quod aliqui voluerunt dicere, quod huiusmodi termini numerales nihil aliud dicant in Deo quam hoc nomen personarum pluraliter. Vnde si dicatur, personarum sunt tres, idem subiicitur, & predicatur, & ratio & modus intelligendi hic est, quia si ponerentur forme esse ab eterno, sicut imponitur Platonique quod posuit, tunc plures essent, & in aliquo certo numero, sed numerus ille, nec esset proprietas, nec passio consequens, sed ipse forme numerales, & per hunc modum dicere tres, in diuinis non est dicere nisi tres personas. Sed illud non oportet dicere, quoniam si idem esset, omnino, tunc videretur esse nugatio, si dicerentur tres personarum una persona, & videretur non plus dici cum dicitur tres sunt personarum, & personarum sunt personarum. Et propter hoc alius modus dicendi est, quod huiusmodi termini numerales dicuntur secundum relationem, & important notiones, & hoc

Fundamenta.

hoc patet, quia in diuinis important distinctionem, distinctio autem est a proprietatibus. Vnde tres, importat proprietatem trium personarum in concretione. Notio autem inquantu obuenit soli Deo, dicitur esse proprietatis, inquantu vero ab alio distinguitur dicitur esse vnitas. Vnde dicuntur personae tres tribus proprietatibus distinctae. Et si tu quæris, quid dicitur quando dicitur tres notiones. Dicendum, quod seipsas distinguuntur proprietates, ideo non dicit nisi notiones ipsas. *For*

- 21 AD illud igitur quod obiicitur, quod quantitas transit in substantiam, dicendum, quod numerus in creaturis est quantitas, sed in Deo dicit relationem, & hoc patet sic. Distinctio in creaturis est per alicuius proprietatis, vel qualitatis appositionem, & ita per additionem. Vbi autem additio, ibi limitatio. Vbi limitatio, ibi vnus ab alio diuisio, & vbi hæc sunt, ibi aggregatio diuersorum, & mensuratio: & quia quantitas est mensurare, ad distinctionem in inferioribus sequitur numerus, & est modus essendi consequens materiam cum forma. In diuinis autem est distinctio per originem, non per additionem alicuius, & ideo nulla additio, nulla limitatio, & vbi hoc non est, nec mensuratio, & ideo nec quantitas. Sed vbi origo, ibi habitudo & relatio, & ideo in diuinis numerus non dicit quantitatem, sed magis relationem, sed quoniam relatio non transit in substantiam, igitur nec termini numerales. AD illud quod obiicitur, quod dicuntur ad se, dicens, quod nomen dici ad aliud, potest esse dupliciter. Vno modo intra, vel extra, vel implicite, vel explicite. Et illud nomen substantialiter dicit, quod non dicitur ad aliud, nec intra nec extra, nec implicite nec explicite. Sed terminus numeralis dicit relationem ad aliquid intra, quia importat distinctionem numeratorum, & implicat relationem. AD illud quod obiicitur. Nulla notio dicitur de tribus. Dicendum, quod verum est nulla notio determinata, sed commune ad notiones secundum rationem dicitur de

tribus, ut hoc nomen relatus, & hoc nomen distinctus, & alia nomina eius similia. AD illud quod obiicitur, quod notiones sunt quinque. Dicendum, quod tres non quauicunque notiones importat, sed solum personales. Illa enim notio quæ facit illam personam esse personam, & ab omnibus distinctam, illa dicitur vnitas personæ inquantum dat esse distinctum, & illa notio est vna vnus, sicut vna est vnitas vnus, & illæ sunt tantum tres, & ideo cum sint tres vnitates in tribus personis, hinc est, quod personæ solummodo tres dicuntur.

Tercio principaliter quaeritur de differentia nominum numeralium, sicut est hoc nomen trinus, vel trinitas. Et circa hoc quaeruntur duo. Primo, utrum humiliori nomina importent vnitatem. Secundo, dato quod sic, quaeritur cuius modi sit illa vnitas quam importat. *Artic. 1*

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

Nomina numeralia in diuinis important vnitatem & pluralitatem: non tamen sunt nomina collectiua, sed quasi collectiua, ut dicit Magister.

VOD important vnitatem, videtur primo per ethymologiam. Trinitas enim dicitur quasi, triū vnitas, similiter & trinus. Item, hoc videtur, quia in diuinis reperitur hoc nomen trinitas, sed non hoc nomen trinarius. Sed hæc duo eandem pluralitatem important: ergo hoc nomen trinitas, si recipiatur in diuinis, hoc non est ratione pluralitatis, ergo hoc nomen trinitas vltra pluralitatem aliquid importat, & non nisi vnitatem, ergo &c. Item, in diuinis recipitur hoc nomen trinus, sed non recipitur hoc nomen triplex, non enim dicitur Deus triplex, sicut dicitur multipliciter in litera: sed fides communiter dicit Deum triū, igitur aliquid dicit vltra hoc, quod est triplex, sed non pluralitatem, igitur *vltima*

Ad opp.

**Funda-
menta.** vnitatem. Item, Magister dicit supra dist. xxij. trinitas est nomen quasi collectiuum, sed nomen collectiuum non tantum importat pluralitatem, sed etiam vnitatem, ergo &c. Contra. ex tribus personis nihil vnum fit, sed ex pluribus vnitatibus creatur aliquid fit, siue resultat, ergo numerus in creaturis dicitur, potius debet importare vnitatem quam in diuinis, sed cum dicitur in creaturis binarius vel trinarius, ita importat numerum, quod nec vnitatem, ergo nec hoc nomen trinitas, debet in diuinis importare. Item, si trinus & trinitas important pluralitatem & vnitatem, cum nullum nomen sit distinctum & indistinctum, nec habeat pluralitatem distinctionis, & vnitatem indistinctionis, de nullo nomine in diuinis poterit dici. Itē si vnitatem importat, ergo cum idem non debeat sibi copulari, male, & nugatorie dicitur in hymno confessorum in fine, Qui supra caeli residens cacumen, totius mundi machinam gubernat trinus & vnus.

21. **R E S P.** dicendum, quod quia in diuinis singulari modo est numerus, scilicet ex distinctione suppositorum cum vnitatem formae specialis, debuit ex primi nomine, quod simul dicit pluralitatem & vnitatem, quia ergo huiusmodi nomina important pluralitatem & vnitatem, ideo sunt similia nominibus collectiuis. Sed quia vnitatem collectiuorum est vnitatem aggregationis quae consequitur pluralitatem, hic autem est vnitatem formae quae non est pluralitatem consequens, ideo non est collectiuum tale nomen. Et ideo dicit Magister, quod est quasi collectiuum. Et per hoc patet primum in contrarium. Concedendum, ergo, quod importat pluralitatem & vnitatem.

24. **A D** illud quod obiicitur, nullum nomen importat simul vnitatem, & pluralitatem. Dicendum, quod hoc verum est ratione formae, sed cum sit vnum in forma, potest habere pluralitatem suppositorum, & hoc non est inconueniens vel impossibile. **A D** illud quod obiicitur de negatione, dicitur, quod sicut hoc verbum cede, habet intellectum huius verbi dadi.

& loci, sed cum dicitur cede locum, cadit ab intellectu, similiter in proposito, & similiter intelligendum de reliquis cum dicitur filij pater.

Q V A E S T I O II.

C O N C L V S I O.

Nomen numerale quod est Trinita, significat vnitatem trium, non autem trinam vnitatem, vel vnum ter.

V I V S M O D I fit illa vnitatem quam importat hoc nomen trinitas, vel trinus, verum videlicet suppositi vel essentiae.

Et quod essentiae videtur, quia hoc, quod est trinitas, dicitur de omnibus simul in singulari. Sed hoc conuenit solum termino importanti vnitatem substantialem, ergo &c. Item, nulla vnitatem est trium nisi essentiae vel essentialis vnitatem, sed trinitas est trium vnitatem, ergo hoc nomen trinitas dicit essentialem vnitatem, pari ratione, & hoc nomen trinus. Item, nec hoc nomen trinitas, nec hoc nomen trinus, dicitur de persona, ergo non importat vnitatem personalem. Non enim haec conceditur, persona est trina, vel persona est trinitas. Contra. Huiusmodi nomina simul important vnitatem & pluralitatem, sed sola vnitatem personae est plurificabilis non essentiae, ergo importat vnitatem personalem. Item, vnitatem essentiae praedicatur de patre, sed neque hoc nomen trinus, neque hoc nomen trinitas praedicatur de patre, igitur &c. Item, vnitatem essentiae praedicatur de essentia, sed nequaquam dicitur essentia diuina est trina, igitur non dicit vnitatem essentialem. Quaezitur igitur quam vnitatem importent, & verum dicantur ista nomina secundum substantiam, an secundum relationem. Eecum dicantur de omnibus simul in singulari, videtur dici secundum substantiam: cum iterum non dicantur de aliquo sigillatim, non videntur dici secundum substantiam.

R E S P. Ad praedictorum intelligi gentiam

**Funda-
menta.**

Ad opp.

gentiam dicendum, quod ad hoc conuenit dici, quod hoc nomen trinitas duplicem habet ethymologiam, Vno modo trinitas dicitur vnitas ter, & sic nomen numerale cadit in eo vt complementum, & sic dicitur secundum relationem, sicut termini numerales, & vnitas quæ importat, est vnitas personalis, non essentialis, quia illa plurificatur. Alia ethymologia est, trinitas est vnitas trium, & tunc vnitas non numeratur, sed significatur vt communibilis tribus, & quoniam hæc vnitas est essentialis, ideo importat vnitatem essentialē, & hæc quidem ethymologia absque dubio habet veritatem. Sed prima non videtur habere veritatem. Nam cum eandem significationem habeat trinus & trinitas, si illa est ethymologia trinitas vnitas ter, tunc trinus diceretur vnus ter. Hoc autem modo potest dici de Deo, videlicet ter vnus, cum tamē dicatur trinus, propter, quod dicendum, quod huiusmodi nomina important vnitatem formalem siue essentialē, cum pluralitate suppositorum, & ideo habent quodammodo naturam termini substantialis in hoc, quod dicuntur de

tribus singulariter, & termini numeralis in hoc, quod dñr de nullo per se.

AD illud quod obiicitur, quod sola vnitas personarum est plurificabilis, dicendum, quod trinitas non importat pluralitatem circa vnitatem in recto, sed solum in obliquo, quod sit triū, vel in tribus, & hoc est essentialē. AD illud quod obiicitur, quod vnitas essentialis predicatur de patre, dicendum, quod verū est, sed non ratione hac quia plures in ea conueniunt, sicut animal predicatur de homine non ea ratione quia diuersa specie in eo conueniunt: & quia trinitas importat illam vnitatem vt in pluribus, ideo &c. AD illud quod obiicitur, quod non dicitur essentialis trinus, neque trinitas trina. Dicendum, quod hoc nomen trinus importat vnitatem vt in concrectione, & ita inherens pluribus. Et ideo de eo solo dicitur, quod importat vnitatem vt in concrectione vt hoc nomen Deus, quod quidē supponit personas, & quia tale est hoc nomen Deus, ideo conceditur, Deus est trinus, nec deitas est trina: quia deitas non supponit personam, similiter nec hoc nomen trinitas, & sic patet obiecta.

QVID SIGNIFICATUR CVM DICITVR
pluraliter tres personæ, vel duæ personæ.

DISTINCTIO XXV.

PRÆTEREA considerandum est, cum hoc nomen persona (vt prædictum est) secundum substantiam dicatur, quæ sit intelligentia dicti cum pluraliter proferatur, tres personæ, vel duæ personæ: & cum dicitur, Alia est persona patris, alia est persona filij, alia est persona spiritus sancti. Sic enim in his locutionibus personarum vocabulum essentialis intelligentiam facit, plures essentialis confiteri videmur, & ita plures deos. Si vero essentialis significationem ibi non teneret, alia est huius nominis ratio, cum dicitur, Pater est persona, vel filius est persona, vel alia cum de patre & filius & spiritus sanctus sunt tres personæ: & cum dicitur, Alia est persona patris, alia filij, & huiusmodi.

Quod videtur secundum essentialis dici, alia est persona patris, alia filij, siue tres personæ, vt cum dicitur, pater est persona, filius est persona.

PERSONA enim, vt supra ait Augu. ad se dicitur, & idē est
Deo

Distin. 29.
Quid significatur hoc nomen personarum.

Deo esse personam quod esse : sicut idem est ei esse, quod Deū esse.

Vnde manifeste colligitur, quod essentiam diuinam predicamus, dicētes, Pater est persona, filius est persona, spiritus sanctus est persona, id est, essentia diuina : & omnino vnum & idem significatur nomine personæ, id est essentia diuina, cum dicitur, pater est persona, & filius est persona, quod significatur nomine Dei, cum dicitur, pater est Deus, filius est Deus. Ita etiam idem significatur, cum dicitur, Deus est Deus, & Deus est persona. Vtroque .n. noie essentia diuina intelligitur, quia vtrunque secundum substantiā dicitur.

Cum vero dicitur, pater & filius & spiritus sanctus sunt tres personæ, quid nomine personæ significamus? an essentiam? hoc .n. videtur, si supra posita verba Aug. diligenter scrutemur. Supra enim dixit, quod ideo tres personas dicimus, quia id quod persona est, cōe est tribus. Et itē, quia pater est persona, & filius est persona, & s. s. est persona, ideo tres personæ dicuntur. Videtur ergo eandem tenere significationem hoc nomen persona, cum dicitur, tres personæ, quam habet cum dicitur, pater est persona, filius est persona, spiritus sanctus est persona. Quia, ut ostendit Aug. hoc dicitur, id est, tres personæ, propter illud, quia id quod persona est, commune est eis. Id ergo quod commune est eis, id est, patri & filio & spiritui sancto, videtur significari nomine personæ, cum dicitur, tres personæ.

Aliter etiam videtur posse ostendi, quod secundum essentiam dicatur etiam cum pluraliter profertur.

Distin. 33 **ALITER** etiam videtur posse ostendi, quod ibi nomine personæ significetur essentia, cum dicitur, tres personæ. Ut enim supra dixit Aug. Ea necessitate dicimus tres personas, ut responderemus querentibus quid tres, vel quid tria. Cum ergo queritur quid tres, vel quid tria, conuenienter responderetur, cum dicitur, tres personæ. At cum queritur, quid tres vel quid tria, per quid de essentia queritur. Non enim inuenitur quid illi tres sint, nisi essentia. Si ergo questionī recte respondemus, oportet ut respondendo, essentiam significemus : alioquin non ostendemus quid tres sint. Si vero respondentēs essentiā significamus, ipsam essentiam personæ nomine intelligimus, cum dicitur, tres personæ.

Opinio quorundam, qui putant essentiam significari nomine personæ, cum dicimus tres personas.

Lib. 9. de Trin. c. 4 **QVIBUSDAM** videtur quod nomine personæ significetur essentia cum dicitur, tres personæ, propterea quia Aug. dicit ideo dici tres personas, quia cōmune est eis id quod est persona : ut sit talis intelligentia, Pater & filius & spiritus sanctus sunt tres personæ, id est, sunt tres id habentes cōe quod est persona, id est, tres sunt quorum quisque est persona, id est, essentia. Sed quomodo iuxta hanc intelligentiam dicetur, alia est persona patris, alia filij? Et hoc

hoc etiam ita volunt intelligere, scilicet alius est pater, & alius est filius, id tamen comune habentes quod est persona. Et hoc confirmant auctoritate Aug. qui in 7. lib. de Trin. ait. Tres personas eiusdem essentia, vel tres personas vnā essentiam dicimus. Tres autem personas ex eadem essentia non dicimus: quasi aliud ibi sit quā essentia est, aliud quod persona est. Hac auctoritate & præmissis conantur asserere in prædictis locutionibus nomen personæ essentia significare. Sed quid respondebunt ad id quod ipse Aug. in lib. de si de ad Petrum dicit, scilicet quod alius est pater in persona siue personaliter, alius personaliter filius, alius personaliter spiritus sanctus? Quomodo enim alius personaliter pater, alius personaliter filius, alius personaliter spiritus sanctus, si in esse personam omnino conueniunt, id est, si persona essentia tantum intelligentia facit? Ideo non nobis videtur aliter hoc posse dici congruentius iuxta catholicorum doctorum auctoritates.

Cap. 6.
In hac distinctione,

Cap. 4.

Quod hoc nomen, persona, tripliciter in Trinitate accipitur: & hæc est utilis & catholica doctrina de persona & personis.

SCIENDVM est igitur, quod hoc nomen persona multiplicem intelligentiam facit, non vnā tantū. Et vt Hilarius ait in lib. 4. de Trin. Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei sermo subiectus est. Discernentes ergo dicendi causas huius nominis, scilicet persona, significatione distinguimus dicentes, quod hoc nomen, scilicet persona, proprie secundum substantiam dicitur, & essentia significat, sicut supra ostendit August. cum dicitur Deus est persona, pater est persona. Quādam tamen necessitate (vt supra dixit Aug.) translātū est hoc nomen, vt pluraliter diceretur tres personæ, cū quæreretur, quid tres, vel quid tria: vbi non significat essentiam, id est, naturam diuinā, quæ communis est tribus personis, sed substantias vel hypostases secundum Græcos. Græci quippe (vt supra dicit Aug.) aliter accipiunt substantiam, id est, hypostasim, aliter nos. Nos enim substantiam dicimus essentiam siue naturam. Personas autē dicimus, (sicut illi dicunt) substantias, id est, hypostases. Si ergo nos ita accipimus personas, vt illi accipiunt substantias vel hypostases, at illi aliter accipiunt hypostases, quam nos substantiam: aliter ergo nos accipimus personas, quā substantiam. Cum ergo dicimus tres personas, non ibi personæ nomine essentiam significamus. Quid ergo dicimus? Dicimus, quia tres personæ sunt, id est, tres substantia, scilicet tres entes: pro quo Græci dicunt tres hypostases.

In medio libri.

Distinct. 5.
In dist. 29
huius.
Ibidem id est lib. 7.
de Trinitate, cap. 4.

Ostendit verba Augustini conuenire huic sententia.

ET hic sensus adiunatur ex verbis Aug. præmissis, si interius intelligantur. Quia enim pater est persona, id est, essentia, & filius persona, & spiritus sanctus persona: ideo dicitur tres personæ, tres

Hæc dist.

substantias

subſiſtentia, tres entes. Nō enim poſſunt dici tres ſubſiſtentie vel entes, niſi ſingulus eorum eſſet perſona, id eſt, eſſentia. Quia ergo eis cōmune eſt id quod eſt perſona, id eſt, eſſentia: ideo recte dicuntur tres perſonæ, id eſt ſubſiſtentia vel ſubſiſtentes: vt ſicut eſſentia quæ eſt eis cōmunis, vere ac proprie eſt: ita illi tres vere ac proprie ſubſiſtentia vel entes intelligantur. Ideoque Augu. cauſas dictorū diſcernens, dicit tres perſonas eſſe vnam eſſentiā, vel eiſdem eſſentia, nō ex eadē eſſentia: ne aliud intelligatur ibi eſſe perſona, aliud eſſentia. Tres enim perſonæ, id eſt, ſubſiſtentia vna ſunt eſſentia, & vnius eſſentie, non autem ſunt vna perſona, vel vnius perſonæ: licet perſona ſecundum ſubſtantiam dicatur aliquando. Nam ſi hoc diceretur, conſuſio fieret in perſonis.

Ibidem.

Obiectioni illorum hic reſpondet, qua nituntur probare perſonas ſecundum eſſentiam accipi: quia reſpondetur quærentibus quid tres, vel quid tria.

AD hoc autem quod illi dicunt, cū quæritur, quid tres, vel tria, de eſſentia quæritur, quia non inuenitur quid illi tres ſint niſi eſſentia: per hoc volentes nos inducere vt nomine perſonæ eſſentiā intelligamus, cū reſpondemus tres perſonas: ita dicimus. Indubitabiliter verum eſt, quia non inuenitur vnū aliquid quod illi tres ſint, niſi eſſentia. Vnum enim ſunt illi tres, id eſt, eſſentia diuina. Vnde veritas ait, Ego & pater vnum ſumus. Veruntamē cū quæritur, quid tres vel quid tria, non de eſſentia quæritur, nec ibi quid ad eſſentiam refertur. Sed cum fides catholica tres eſſe profiteretur, ſicut Ioannes in epiſtola canonica ait, Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in cælo: quærebatur quid illi tres eſſent, id eſt, an eſſent tres res, & quæ tres res, & quo nomine illæ tres res ſignificarentur. Et ideo loquendi neceſſitate inuentum eſt hoc nomē (perſona) ad reſpondendum, vt dictum eſt, tres perſonæ.

Ioan. 10.

1. Ioan. 5.

Quid tres res, & quid vna res hic dicitur.

NON autem te moueat quod dicimus tres res. Nō enim hoc dicentes diuerſarum rerum numerū ponimus in Trinitate, ſed ita tres res dicimus, vt eaſdem eſſe vnam quandam ſummam rem conſiteamur. Vnde Aug. in 1. lib. de doct. Chriſtiana ſic ait, Res quibus fruendum eſt, nos beatos faciunt, Res ergo quibus fruendum eſt, ſunt pater & filius & ſpiritus ſanctus. Eadēque Trinitas vna quædam ſumma res eſt, cōſiſque fruentibus ea, ſi tamen res, & non rerum omnium cauſa ſit. Non enim facile poteſt inueniri nomen, quod tantæ excellentiæ cōueniat: niſi quod melius dicitur, Trinitas hæc vnus Deus. Sicut ergo tres res dicuntur, & hæc ſunt vna res: ita tres ſubſtantia dicuntur, & hæc ſunt vna eſſentia. Ecce oſteſum eſt quæ ſit intelligētia huius nois, perſona, cū dicimus tres perſonas.

Cap. 3. &
5. in. 3.
tom.

Ex

Ex quo sensu dicatur, alia est persona patris, alia filij, alia spiritus sancti.

N V N C inspicimus, verum secundum eandem rationem, & causam dicatur, alia est persona patris, alia filij, alia spiritus sancti. Quod utrique sane intelligi potest: ut sit sensus talis, Alia est substantia vel hypostasis patris, alia substantia filij, alia substantia spiritus sancti. Et alia substantia pater, alia filius, alia spiritus sanctus.

Quomodo hæc intelligantur, alius in persona pater, alius filius, alius spiritus sanctus.

D E I N D E queritur, verum secundum eandem rationem accipiat cum dicitur, Alius est pater in persona, alius in persona filius, alius in persona spiritus sanctus: siue, alius personaliter pater, alius personaliter filius, alius personaliter spiritus sanctus. Ad quod dicimus, quia etsi possit eodem modo accipi: congruentius tamen ex ratione dicti alia variatur intelligentia, ut hic personę nomine proprietas personę intelligatur, ut sit sensus talis, Alius est in persona vel personaliter pater, id est, proprietate sua pater alius est quam filius, & filius proprietate sua alius quam pater paternali. n. proprietate distinguitur hypostasis patris, ab hypostasi filij, & hypostasis filij filiali proprietate discernitur a patre, & spiritus sanctus ab utroque processibili proprietate distinguitur.

Quod aliter hic accipitur persona, quā supra, hic proprietate accipitur.

Quomodo scilicet hunc modum etiam in predictis locutionibus potest accipi.

H O C etiam modo sane potest accipi persona in præmissis locutionibus cum dicitur, alia est persona patris, alia filij, id est, alia est proprietas, qua pater est pater: alia qua filius est filius: alia qua spiritus sanctus est spiritus sanctus. Ita etiam nomine personę quidam proprietates intelligere volunt, cum dicuntur tres personę, sed melius est ut substantias vel hypostasies intelligamus, cum dicimus tres personas. Ex prædictis colligitur, quod nomen personę in Trinitate tenet rationem. Est enim ubi facit intelligentia essentię, & est ubi facit intelligentiam hypostasis, & est ubi facit intelligentiam proprietatis.

Summa dñi
corū colligit.
Distin. 23.
Eadē dist.
Distin. 23.
Et in præfenti.
In to. 4. in symboli explanatione.

Auctoritatibus sanctorum ostendit quod dixit.

Q U O D autem secundum substantiā dicatur, & essentiā aliquando significet, supra ex dictis Aug. aperte ostendimus. Quod vero pro hypostasi atque proprietate accipiat, ex auctoritatibus sanctorum ostendi oportet, ne cōiecturis nostris aliquid ausi dicere videamur. De hoc Hier. in expositione fidei catholice ad Damalium ita ait, Non est prorsus aliquis in trinitate gradus, nihilque quod inferius superiusve dici possit, sed tota diuinitas sui perfectione æqualis est, ut exceptis vocabulis, quę proprietatem indicant personarum, quicquid de vna persona dicitur, de tribus possit dignissime intelligi. Atque ut confutantes Arrium, vnam eandemque Trin. dicimus

cius esse essentiam vel substantiam, & Deum vnum in tribus personis fate mur: ita etiam impietatem Sabellij declinantes, tres personas expressas sub proprietate distinguimus: non ipsum sibi patrem, ipsum sibi filium, ipsum sibi spiritum sanctum esse dicentes, sed aliam patris, aliam filij, aliam spiritus sancti esse personam. Non enim nomina tantummodo, sed etiam nominum proprietates, idest, personas, vel (vt Græci exprimunt) hypostases, idest, substantias constituemur. Nec pater filij, vel spiritus sancti personam aliquando excludit. Nec filius, vel spiritus sanctus patri nomen, personamque recipit, sed pater semper pater, & filius semper filius, & spiritus sanctus semper spiritus sanctus. Itaque substantia vnum sunt, sed personis ac nominibus distinguuntur, Ecce hic aperte dicit Hieron. proprietates esse personas, & personas esse substantias. Vnde manifestum sit quod diximus, scilicet personarum nomine significari & hypostasim & proprietatem, Ioannes etiam Dam. personas dicit esse hypostases, & eas dicentes, ita inquit, In deitate vnam naturam confitemur, & tres hypostases secundum veritatem entes. i. personas.

Lib. 3. de
orthodo
za fide c. 5

Quid significat hoc nomen persona.

DISTINCTIO XXV.

Præterea considerandum, quod cum hoc nomen persona &c.

Exposi.

V P R A respondet Magister quid significatur per terminum i. ueralem cum dicitur tres personas, hic subdit quid

significetur per istum terminum persona. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima querit & opponit. In secunda soluit ibi, quibusdam videtur, quod nomine personarum: Prima pars habet tres partes. In prima mouet dubitationem. In secunda opponit per auctoritatem Aug. ostendens, quod dicitur secundum substantiam, ibi, persona enim vt supra Aug. Tertio opponit per rationem, ibi. Aliter etiam videtur posse ostendi, quod nomine personarum, ubi monstret illud idem. Similiter secunda pars in qua soluit diuiditur in duas. In prima soluit secundum opinionem aliorum qui dicunt, quod persona accipitur secundum essentiam, tamen relata ad suppositum. In secunda soluit secundum opinionem suam per distinctionem, ibi. Sciendum est igitur, quod

Diuisio

hoc nomen persona multiplicem intelligentiam facit. Et hæc pars diuiditur in duas. In prima parte ostendit quomodo accipitur hoc nomen persona in plurali. Secundo quomodo accipitur in singulari, cum dicitur alius est pater, alius est filius, ibi. Nunc inspiciamus utrum secundum eandem rationem. Prima pars habet tres partes. In prima ponit distinctionem quam soluit. In secunda confirmat per auctoritatem Aug. ibi, Et hic sensus adiunatur ex verbis. In tertia ad obiectionem respondet ibi. Ad hoc autem, quod illi dicunt. Similiter sequens pars habet tres partes. In prima determinat quomodo accipitur persona, cum dicitur alia est persona patris. Secundo quo modo accipitur cum dicitur. Alius est pater in persona. Tercio hoc confirmat auctoritatibus. primum facit ibi. Nunc inspicimus &c. Secundum ibi, Deinde queritur utrum sit eandem rationem. Tercium ibi, quod autem secundum substantiam dicatur.

Tres personarum. i. substantiarum.

Contrarium dicit Boetius in lib. de Duobus duabus naturis & vna persona Christi, assignans differentiam inter subsistere, & subsistere. Quod subsistit illud quod

quod indiget alio, q̄ sit. Substat vero quod subiectum alijs, vt esse valeat, subministrat. Videtur ergo q̄ subsistere sic idem quod essentia, ergo nullo modo, pōt dici, q̄ sint plures substantiæ. Respon. Dicendum, q̄ Boetius accipit ibi hoc nomen substantia s̄m Marcum Tulum, prout accipit significationem s̄m actum subsistendi, siue per se standi, & sic tantū vna est substantia. Sed nunc Docto res scripturæ accipiunt prout magis importat respectum ad proprietatem cui subest, & sic plurificatur. Ratio aut̄ huius est cōmunis vltus. Quia accipiunt substantiam pro natura rei: ideo pro supposito magis voluerunt accipere substantiam.

Tres personas esse vnā essentiam, vel eiusdem essentia, nō ex eadem essentia.

Dub. 2. Videtur hoc falsum, quia pater generat filium de sua substantia, & spirat spiritum sanctum, ergo videtur, q̄ omnes personæ sint de eadem substantia. Item, queritur quare nō conceditur ista, q̄ personæ sunt ex eadē essentia, sicut conceditur ista, personæ sunt eiusdem essentia. Et videtur, q̄ debeat concedi. Quia ex, dicit in diuinis habitudinem originis, & similiter genitiuus originē importat. Si tu dicas, q̄ propter transitiones, quia sicut præpositiones sunt transitiuæ, ita & obliqui casus sunt transitiui. Præterea hæc recipitur, personæ sunt in eadem essentia, & tñ hoc, q̄ dico in, est præpositio. Respon. Dicendum, q̄ aliquando aliquid cōparatur ad aliud, vt informans, siue denominans, & tñ non ponitur ppter hoc diuersitas, siue distinctio vnius ad alterum: sic. n. comparatur Deitas ad Deum. Alio modo cōparatur aliquid ad aliud, sicut principium ad principium, & tunc de necessitate importatur distinctio. Qñ ergo hæc præpositio ex, importat habitudinē causæ, vel saltem principij: ideo de necessitate dicit distinctionem inter extrema: ideo hæc non potest esse vera, q̄ personæ sunt ex eadem essentia.

Sed quia genitiuus non tantum constructur in ratione principij, imo ex vi declarationis essentia, cum dicē mulier egregie formæ, vt dicit Priscian⁹, ideo cū genitiuo hæc est vera, tres personæ sunt eiusdem essentia.

Tres res.

Accipit hoc ab Aug⁹. in 1. lib. de doctrina Christiana. Et videtur male dicere, dicendo tres res, quia res est nomen absolutum, & generale: ergo videtur, q̄ si aliquid dicat in diuinis q̄ dicat essentia, siue substantiam, ergo sicut nullo modo accipitur tres essentia, ita nullo modo debet recipi tres res. Et si tu dicas tres entes. Hic nō est simile, quia ens est participiū, & ita trahit numerū aliunde & non numeratur: s̄m formam propriæ entitatis: res autem est nomen substantiuum. Si tu dicas mihi, q̄ res nominat formam a parte animæ, vel istud nomen impositum est a parte animæ, hoc nihil est, quia illa sunt nomina intentionum, & res diuiditur contra intentionem. Respon. dicendum, q̄ res pōt considerari tripliciter. Aut se cundū proprietates, quas habet in propria natura. Aut s̄m modū, per quē sit apud animam. Aut s̄m proprietatem cōmunem, quē inest ei ab actib⁹ animæ, qui sunt subijcere, & prædicare, cōponere, & diuidere: s̄m hanc ergo triplicem acceptionem continet rem tripliciter nominari. Vno modo per nomen, quod indicat existentiam a parte suæ naturæ, sicut dicē album, & nigrū, & huiusmodi. Alio modo s̄m q̄ anima accipit per modū entis, hoc modo nominat res. Vnde oē illud res dī, q̄ anima cogitat, vt existens in natura. Alio modo cōtingit nominare per intentiones secundas, sicut dī genus species, subiectum p̄dicatum, qm̄ ergo hoc nomē res, dicit medium inter nomen, quod dicit pure formā naturæ, & nomen quod dicit formā intentionis: ideo non tñ essentia conuenit, sed etiā psonis: & ideo tres res, dicim⁹ tres psonas, nō sic tres essentias, quæ huic significationi alludat ipsum nomen. Res. n. dī a reor reris, qd̄ dicit actū a parte aīz,

AA & alio

& alio modo res venit ab hoc, quod est ratur, quod dicit stabilitatē a parte naturę, & sic res dicit stabilitatē, siue raturitūdem ex parte entitatē, & sic patent obiecta, quia vno modo est nomen naturę, alio modo est nomen rationis.

Non est prorsus aliquis in trinitate gradus.

Dub. 4. Vñ hic Hieron. dicere cōtra illud, qđ dicit Aug. 9. Confess. Pñ. & filius non differunt subia, sed causa, & gradu. Item. in diuinis est subia. igit̃ ibi est sub, sed sub dñr relatiue ad superi⁹ igit̃ ibi est sub, & sup. ergo inferius, & superius, igitur gradus. Item, vbi-
cunque est auctoritas, & subauctoritas, ibi est gradus: sed hæc est in pñe, & filio, ergo &c. Resp. Dicendū sicut dicit glossa. Exo. 20. Nō ascendas per grad⁹ ad altare, &c. Per gradus ascēdit ad altare, qui dicit pñem maiore filio, & filium. s. s. sicut Arrius dixit.

Respon. Vnde enim gradus de rōne sui nois tollat psonarum æqualitatē, ideo benedicit Hiero. Quod nō est prorsus in diuinitate gradus, nihilomin⁹ ponit̃ ordo. Differunt. n. gradus, & ordo, sicut punctus, & vnitas. Nā pñtus est subia positus: ideo solum est in corporalibus. Vnitas vero est subia non habens positionē, ideo est in spiritualibus. Sic gradus dicit superpositionē, vel loci, vel dignitatis. Ordo vero dicit habitudinē ad principium sine positione. Ad illud igit̃ quod dicit Augu. Dicendū, qđ improprie loquit̃ in vtroque verbo, & causa sumit̃ ibi p principio, gradus vero sumit̃ pro ordine. Ad illud quod obicit̃ de sub. Dicendū qđ sub, in diuinis non dicit sub auctoritatē, sed solum habitudinē fm rōnem intelli-
gendi. Ad illud quod obicit̃ de auctoritate, dicendum qđ verum est fm qđ auctoritas sonat in rōnem dñij qđ ponit̃ gradū, sed sic nō est in diuinis, sed solum ponit̃ sonat in rōnem principij, & hoc ponit̃ ordinē in cognoscēdo.

Artic. 1. Ad intelligentiam huius partis duo principaliter querūt̃ur. Primo queritur de quidditate hui⁹
nois pñona. Secundo querit̃ de cōi-

tate eiusdē. Quantum ad primum duo querunt̃. Primo de pñona fm rem qđ sit. Scđo quid sit fm diffinitionē.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Persona in diuinis dicitur fm substantiam, & fm relationē, principalius tñ fm substantiā, quā fm relationē.

VOD persona dicatur fm substantiam, vñ ex verbis Aug. in 7. de tri.

Idem est Deo esse, & psonam esse. Et iterum,

cum dicimus personam pñis, nō aliud dicimus, qđ substantiam pñis, ergo psona dñr fm substantiam. Item, Ansel. in fine Mono. quor sunt personę tot sunt substantię, igitur nomen personę dñr fm substantiā. Item, Hugo de sancto Victore in lib. de sacramentis, in prima parte libri tertij. Vnum solum nomen est substantiale quod de singulis dñr singulariter. In summa tñ non dñr singulariter, sed pluraliter pronunciat̃, vt persona, igit̃ hoc nomen persona est nomen substantiale. Item, Boetius in lib. de duabus naturis, & vna pñona Christi, personam diffiniens dicit, qđ est rōnalis naturę substantia indiuidua, sed si substantia pñdicatur in rēcto, & non per accidens, sed fm se, tunc ergo persona dicit substantiam fm oēs Doctores. Item, hoc ipsum vñ rōne, & hoc p diffinitionē. Boetius. n. venando diffinitionē personę dicit, qđ aut est substantia, aut accidens, & dicit, qđ non est accidens, ergo substantia. Ergo persona in his inferioribus dicit substantiam, & quid per se existēs, ergo & in Deo. Item, hoc ipsum videtur per eius absolutionē, qm oēs nomen quod dñr ad se, dicit substantiam in diuinis, quia tale non fm relationē dñr, sed hoc nomen persona est huiusmodi, vt patet. I. Augustin. dicit 7. de trinit. Ad se quippe dicitur persona, vt bonus magnus, &c. Item, hoc etiam videtur per eccl̃ie respōsionē, quia omne nomen quod conuenienter respondetur ad interrogacionem

Funda-
menta
Cap. 5.

Cap

tionem factam per quid indicat substantiam, quia quid querit substantiam: sed hoc nomen persona ab ecclesia hæreticis responsum est, querentibus quid tres sicut dicit Augustinus, & Magister, ergo indicat substantiam. Item, hoc ipsum videtur relationis abstractione. Intelligimus, quod nulla relatio sit in diuinis, & quod in vna sola hypostasi sit natura diuina, sicut intelligunt Gentiles: tunc contingit, quod a ihu est intelligere naturam intellectualem, & habentem illam ergo & personam, & naturam: igitur si circumscripta omni relatione saluus est intellectus personæ: persona non dicitur secundum relationem, & dicitur secundum relationem, vel secundum substantiam, ergo dicitur secundum substantiam. Contra.

Ad opp.

Boetius in libro de trinitate, in fine. Si personæ diuise sunt, necessarium est vocabulum, quod ex partibus trahit originem ad substantiam non pertinere. Si ergo quæ trahant originem a partibus non pertinent ad substantiam: nullo fortius nec nomen personæ. Vnde Richardus de sancto Viatore dicit, quod persona idem est, quod per se existens, iuxta quandam singularis existentie modum nature rationalis, sed singularis modus existentie est relatio in diuinis, &c. Item, ratione videtur, quia omne nomen quod recipit multitudinem, vel plurificationem, pertinet ad relationem, quia secundum omnes substantia remanet indiuisa. Et Boetius dicit, quod substantia continet vnitatem: relatio multiplicat trinitatem: si ergo nomen personæ est multiplicabile, patet quod dicitur secundum relationem. Item, omne nomen de se importans distinctionem dicitur secundum relationem, sed nomen personæ importat distinctionem, quia persona est hypostasis proprietate distincta. Et Boetius dicit, quod est indiuiduum, & indiuiduum non est aliud, quam distinctum, ergo &c.

De duabus naturis.

RESPON. Dicendum, quod aliqui voluerunt soluere distinguendo significationem personæ secundum diuersitatem numeri, vt in singula-

ri diceretur secundum substantiam, in plurali secundum relationem. Sed hæc solutio non valet, quia dicitur in singulari: alia persona patris, alia filij, quod dici non posset si esset terminus substantialis, cum non sit alia persona substantia patris, alia filij. Alij volunt rursus per distinctionem significationis soluere secundum diuersa tempora, videlicet, quod ante responsum ecclesie diceretur substantialiter, & secundo substantiam, post responsum, diceretur secundum relationem. Sed hæc solutio non valet nec in se, nec ad propositum. In se non valet, quia ecclesia aliqua ratione ridet magis illud nomen, quam aliud substantiale, & tunc non impositum significationem: ergo responso ecclesie nihil facit ad mutationem significationis. Ad propositum non valet, quia secundum significationem quum habet post relationem ecclesie loquuntur Doctores, & currunt rationes ad vnamque partem. Et propterea est intelligendum, quod persona dicitur relationis nature suppositum proprietate distinctum, secundum omnes, qui intelligunt eius significationem specialem, sed suppositum rationalis nature constat esse substantiam, proprietatem distinguentem constat esse relationem, ergo cum persona vtrique importet, scilicet suppositum, & proprietatem, necesse est dici secundum substantiam, & secundum relationem. Et cum dicatur secundum substantiam, & secundum relationem, principaliter dicitur secundum substantiam quantum est de generali, & primo nominis intellectu. Persona enim dicit suppositum certum substantie sine in Deo, siue in creaturis. Et huic consonat modus dicendi a patre nominis. Sed quantum est de speciali, & vltimo nominis intellectu, quia dicit suppositum distinctum proprietate, quæ est relatio: dicitur in Deo secundum relationem. Et hinc est, quod sancti, & Doctores dicunt nomen personæ secundum substantiam dici, licet per secundum relationem dicatur. Sed hoc obicit aliquis cum isti modi dici secundum substantiam, & dici secundum

Non consentit scilicet. quod dicitur 25 tenet quod nomen personæ nihil positum significat, neque relationem, neque absolute, ut dicitur in diuinis.

dum relationem, diuidant nomen diuinum, vt videtur ex opposito, aut non potuerunt inueniri in eodem, aut illud nomē implicat in se opposita. Et propterea intelligendum sicut dicit Richardus de sancto Victore, dici secundum substantiam, est dupliciter. Aut indicando substantiam secundum naturam cōmunem, & sic dicitur homo secundum substantiā.

10 Aut indicando substantiam, vt suppositum certum, vt quidam homo. Primo modo dicere est quid, secūdo modo est dicere aliquid. Dico ergo, q̄ nomen essentiz, vel substantiz dicitur fm substantiam, quia indicat naturam cōmunem: sed persona dicitur secundum substantiam, quia indicat suppositam certum, & distinctum. Natura autem cōmunis non multiplicatur, nec refertur, & ideo quod dicit substantiam fm naturam cōmunem, ita dicitur ad se, q̄ nullo modo potest dici secundum relationem, & hoc quidem modo diuidit ex opposito. Suppositum autem, siue hypostasis, natum est plurificari, & ad aliud comparari, & ita referri. Et q̄ sic dicitur secundum substantiam, nihil impedit ratione relationis superaddita dici secundum relationem, & hoc vult dicere Richardus de sancto Victore. Patet ergo responsio ad obiecta fm vtrāque partem. Concedendum est enim nomen personæ secundum substantiam dici, vt explicatum est, sicut dicunt sancti, & rationes probant. Ita enim intelligunt dici secundum substantiam. Concedendum est nihilominus dici secundum relationem, licet non ita principaliter, sicut probant rationes sequentes, quoniam multitudo relationum plurificat ipsam personam.

11 A D illud tamen quod obicitur, quod respondetur ad interrogationem factam per quid, & ex hoc potest concludi, quod non tantum dicit substantiam, vt suppositum, sed etiam, vt naturam communem. Dicendum, quod quid aliquando querit essentiam supposito quid est quod per nomē dicitur, vt quid est homo, & quod responderetur ad hanc qua-

sitionem indicat substantiam pure, loco. Seco & essentiam, & quando est questio de dist. 26. q. substantiam. Aliquando supposita vō. Vnica vice indeterminata querit quid per no- detur im- men dicitur, sicut si dicatur Brunell⁹ pingere ei currit, & queratur quid Brunellus, q̄ tenet vtrum scilicet homo. vel asinus. Ali- quādo supposita quidditate, & signi- ficatui per- ficatione, querit de eo respectu cuius absolutas dicitur nomen dependens, vt si di- realitates, cati albi currunt, & si queratur quid tñ non est albi potest respondere hoies, vel as- necessariū ni, & hoc modo querierunt hæretici illatum, quid tres, quia bear⁹ 10. dicit in ca- nec ad mē nonica. 5. Tres sunt qui testimonium te. S. Bon- dant, &c. querierunt quid tres cum vt patet dī sit adiectiuum, sine substantiuo, & lti. 26. q. 3.

tunc magis querit suppositū, quā essentiam: & ideo suppositum est res- ponsum, & sic per hoc nomen per- sona. Vnde spiritus sancto suggeren- te per optime, & nobiliter, & catholi- ce sicut dicit Richardus respondet ec- clesia, & valde bene, & instanciu spiritus sancti sicut dicit Richardus, magis respondet hoc nomen, quā aliud. Sed tūc possit queri, quare hæ- reticus non queriit per hoc interro- gatiuum, qui & videtur quod de- buisset. Si enim quæret de suppo- sito, & q̄ querit de supposito, debuit 12 querere qui tres. Et ad hoc est respo- sio, quod qui querit de supposito cer- to, siue reali, & de illo non querebāt, quia in eadem auctoritate subditur, pater, verbum, & spiritus sanctus, sed querebant de supposito respectu cuius hoc quod est tres, significat in adiacentia: & ideo magis querierūt quid tres, quā qui tres. Si. n. oportet vnico nomine respondere, & ipsi hoc querebant. A D vltimum argu- 13

mentum quod nō recte procedat, pa- tebit melius infra responsio. Tamen potest dici, quod etsi intellectus per- sonæ possit abstrahi ab hac proprie- tate determinate, tamen desuo ge- nerali intellectu claudit intelle- ctum proprietatis, & quia in diuinis proprietates est relatio: ideo de ge- nerali intellectu claudit relationē. Vnde sicut hæc persona in diuinis, quæ est pater, non potest abstrahi a pa- ternitate, quæ est relatio personalis salua

Ex ista di-
stinctio-
ne quā as-
fert. S. Bo-
na. hoc in

salua personalitate, sic nec persona a relationis intellectu in speciali, & sic patet quòd non sequitur quòd dicatur secundum substantiam.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Persona est rationalis naturæ in diuidua substantia, est definitio, quæ conuenit diuinis personis.

Funda-
menta.
Boetius de
duabus na-
tu. cap. 2.

DE hoc nomine persona quid sit secundum diffinitionem, & diffinitam eam Boetius sic. Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia. Sed quia ista diffinitio sit conueniens diuinæ personæ ostenditur per intentionem auctoris: quia Boetius intendit agere de persona Christi: constat autem personam Christi esse increatam: ergo intendit assignare rationem personæ diuinæ, siue increate. Item, quòd hæc sit ratio in diuinis videtur. Nam in Deo constat ponendum esse suppositum incommunicabile, & hoc suppositum est substantia diuina, & hoc etiam est rationalis naturæ, & non conuenit ei nisi de quo dicitur persona: igitur est eius ratio, ut videtur. Contra. Omnis diffinitio dicit aggregationem cum constet ex pluribus, alioquin esset ibi nugatio. In simplicibus autem nulla est aggregatio, igitur nullum simplex est diffinibile, sed persona in diuinis est omnino simplex, ergo, &c. Si dicas secundum quod aliqui, quòd quævis sit simplex secundum rationem, tamen non est simplex secundum rationem. Contra. Aut illi rationi responderet aliquid in re, aut nihil. Si aliquid: ergo aliqua compositio est in re. Si nihil: ergo ratio omnino vana est, sed propter rationem vana non est aliquid diffiniendum, ergo &c. Item ratione ipsarum partium non uidetur conuenire diuinæ personæ. Nam rationale est differentia animalis: ergo cui non conuenit esse animal, non conuenit natura

rationalis. Sed animal non conuenit Deo cum sit species corporis, ergo nec hoc quòd est rationale. Item, videtur quòd substantia non dicatur in recto de persona, quia multiplicato diffinito necesse est multiplicare diffinitionem, & partes diffinitionis, ergo si persona est substantia: cum sint plures personæ: igitur plures substantiæ. Si tu dicas, quòd substantia stat ibi pro hypostasi. Contra. Ad opp. hypostasis dicitur substantia indiuidua, sicut dicit Boetius, ergo sicut est nugatio si diceretur homo rationalis, sic & in prædicta notificatione. Queritur ergo verum hoc nomen substantia stet pro communi, vel pro hypostasi. Item videtur esse non conuertibilis. Nam anima hominis est naturæ rationalis substantia indiuidua: ergo &c. Vltimo queritur cum diuersæ sint diffinitiones, siue assignentur de persona quomodo differant.

R E S P O N S. Dicendum, quòd sicut patet ex intentione auctoris, hæc diffinitio conuenit, & assignatur diuinæ personæ.

A D illud vero quòd obicitur, quòd simplex non est diffinibile, dicunt aliqui, quòd dupliciter est aliquid diffinibile. Vno modo in recto & per differentiam dicentem positionem, ut cum dicitur homo est animal rationale mortale, & hoc modo verum est, quòd diffinitio dicit aggregationem, & compositionem, & hoc modo solum aggregatum est diffinibile. Alio modo contingit aliquid diffinire in obliquo, & per differentiam dicentem priuationem, ut cum dicitur similitudo est curritas nasi: & tunc non significatur substantia rei aggregari ex diuersis, quoniam quòd ponitur in obliquo non intrat essentiam de necessitate. Vltimus, differentia priuans non ponit aliquam compositionem, siue appositionem, & talis est dicta ratio. Nam hoc quòd est rationalis cadit in obliquo, & hæc differentia indiuidua non ponit: sed priuat. Sed hæc responsio non potest stare. Primum quidem quia quòd diffinitur per obliquum,

Aristot. 7.
meth.

aut diffinitur, sicut accidens per substantiam, aut sicut per rem eiusdem generis, sed siue sic, siue sic, est ibi additio. Nam diffinitiones accidentium, sicut dicit Philosophus sunt ex additamento. Similiter si per rem eiusdem generis, tunc ergo intrat essentiam, & non dicit totum, cum sit pars diffinitionis, ergo necesse est illud quod apponitur aliquid addere secundum rem, & ita siue in recto, siue in obliquo necesse est dicere aggregationem. Et propterea dicendum aliter, quod hanc ratio intellecta de persona creata, est notificatio dicens aggregationem. In Deo autem non dicit aggregationem secundum rem, sed secundum intelligendi rationem, quia tamen non est vana, eo quod omnia que dicuntur in ratione personarum inveniuntur in Deo, licet non per diuersitatem, & hoc quidem potest intelligi sic. In creaturis specificatio per additionem complementem, est indiuiduatio per additionem, siue appositionem contrahentem. Et ideo cum dicitur substantia indiuidua, indiuiduum realiter addit supra substantiam, unde & substantia indiuidua supra naturam: & ideo necesse est esse compositam personam in creatura. Sed indiuiduatio, vel distinctio est in Deo per solam originem. Et quia persona oritur seipsa, & ideo nulla est ibi additio, sed pluralificatio, & per pluralificationem distinctio, & indiuiduatio, & ideo nec indiuidua addit supra substantiam, nec substantia supra naturam: ideo vere dicitur, & vera est ratio intelligendi, & notificatio ista conuenit personarum diuinarum, nec significatur in ea aliqua compositio, unde tenet rationem cuiusdam notificationis, & cadit a ratione diffinitionis, quia nec Deus, nec diuina persona est diffinitibilis, & tamen cognoscibilis, & notificabilis. Ad illud quod obiicitur de differentiis personarum, siue de membris, dicendum quod rationale dicitur vno modo, quod habet potentiam discernendi bonum a malo, verum a falso, & sic Deo, & creaturæ conuenit. Alio modo

quod habet potentiam discernendi per inquisitionem, & collationem discursum, & hoc est proprium animarum coniunctarum carni, & sic differentia talis. Primo modo ponitur in diffinitione, sed secundo modo obiicitur. Ad illud quod obiicitur, substantia indiuidua dicitur in recto. Dicendum, quod numeratur, sicut persona, quia sicut dicit Anselmus plures substantie sunt indiuidue, sicut plures persone. Ad illud quod queritur, utrum hoc nomen substantia stet pro communi, aut pro hypostasi, consuevit dupliciter responderi. Primo modo, quod substantia stet pro communi. Et si tu obiicis, quod illa non indiuiduatur: Dicunt, quod differentia adueniens respicit substantiam ratione suppositi, & non ratione forme, ut patet cum dicitur, indiuiduum animal. Hec autem responsio non videtur conueniens, quia hoc nomen substantia secundum quod stat pro communi, non supponit personam. Unde hæc est falsa, essentia generat, similiter hæc substantia generat. Secundo modo dicitur, quod ibi substantia tantum valet, quantum hypostasis, nec est nugatio. Nam indiuiduatio attenditur in persona quantum ad triplicem incommunitatem, scilicet per prædicationem, & hæc conuenit hypostasi. Et per compositionem: quia non est alteri componibilis; nam Scotus. Et per vnionem; prout aliquid vnitur digniori. Et ita differentia indiuidua dicit istas duas incommunitates. Unde patet, quod non est ibi nugatio; patet etiam, quia diffinitio est conuertibilis. Per istam duplicem incommunitatem excluditur anima hominis, quæ est alteri componibilis; & humana natura in Christo, quæ est vnica digniori. Sed etiam illud licet rationabiliter sit dictum, adhuc restat questio de hypostasi, quia hypostasis est substantia indiuidua. Queritur similiter quomodo ibi accipiatur substantia, & non potest accipi nec pro communi, nec pro hypostasi, & propter hoc dicitur tertio, quod hoc nomen

18

De verbo
incar.

19

20

Hac accipit doctrinam: quia non est alteri componibilis; nam Scotus. Et per vnionem; prout aliquid vnitur digniori. Et ita differentia indiuidua dicit istas duas incommunitates. Unde patet, quod non est ibi nugatio; patet etiam, quia diffinitio est conuertibilis. Per istam duplicem incommunitatem excluditur anima hominis, quæ est alteri componibilis; & humana natura in Christo, quæ est vnica digniori. Sed etiam illud licet rationabiliter sit dictum, adhuc restat questio de hypostasi, quia hypostasis est substantia indiuidua. Queritur similiter quomodo ibi accipiatur substantia, & non potest accipi nec pro communi, nec pro hypostasi, & propter hoc dicitur tertio, quod hoc nomen

nomen substantia stat ibi secundum quod hoc nomen substantia diuiditur in primam, & secundam, & ita in quadam communitate ad substantiam vniuersalem, & particularem, & illud colligunt ex verbis Boetij, quando veniatur distinctionem personarum per predictam diuisionem substantie, ut ibi patet. Vnde hoc nomen in diuina coartatillam indifferentiam illius nominis substantia, ut stet pro substantia prima, & sic non est ibi negatio, nec substantia communis indiuidua.

21 tio. Ad illud, quod ultimo queritur de assignatione distinctionum. Dicendum, quod persona diffinitur a

Lib. 3. tri. Boet. Persona est rationalis creatura indiuidua substantia. Rich. sic. Persona est intellectualis nature incommunicabilis existentia. Diffinitur etiam alio modo sic. Persona est existens per se iuxta singularem quendam rationalem existentiam modum. A Magistro diffinitur sic. Persona est hypostasis distincta proprietate ad noscibilitatem pertinente. Et notanda est differentia harum diffinitionum, quia Boetius & Magistri diffiniunt personam, secundum quod communiter dicitur in Deo, & in creaturis, sed Boetius magis considerat rationem rei, Magistri vero addunt rationem translationis. Diffinitiones vero Richardi sunt personarum, prout est in diuinis precipue, sed una est propria assignatio, alia vero, diffinitionis Boetii expositio, siue correctio. Posset tamen dici, quod omnes idem dicunt differunt tamen secundum modum dicendi, quia diffinitio Boetij fuit data, & videbatur improprietatem sonare, ideo posuit Richardus aliam magis per propria verba, & sic vsque ad quartam.

Personarum tres diffinitiones.

Secundo queritur de secundo articulo scilicet de communicare huius nominis persona. Et circa hoc queruntur duo. Primo queritur, utrum hoc nomen persona sit vere commune personis increatis. Secundo, utrum sit commune vniuersi personis creatis, & increatis.

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

Personarum nomen est vere commune personis increatis, quae communitas cum sit diuersa ab ea quae est diuinarum essentiarum, dicitur communitatem priuationis, & proportionis.

VOD hoc nomen Fundamenta. Cap. 4.
persona sit vere commune personis increatis, ostenditur per Augustinum de tri. Ideo inquit dicitur tres per

sonarum, quia commune est eis, quod est persona, sed constat, quod ad pluralitatem non sufficit communitas nominis, solum, ergo vere est commune secundum rem. Item, hoc ipsum videtur ratione, quia omne nomen, quod recipit supra se nomen distributum, est vere commune ad illa in quae distribuitur, sed tale est hoc nomen persona, ergo est commune ad tres. Item, omne quod est secundum idem nomen, & secundum eandem rationem dicitur de pluribus, est vere commune ad illa, sed persona est huiusmodi, ergo &c. Itaque, cum dico, pater est persona, hoc nomen persona praedicatur, aut ergo tanquam ens de ratione patris, aut tanquam accidentale. Constat, quod non tanquam accidentale, ergo tanquam ens de ratione patris, aut ergo dicitur totum quod est pater, aut non. Si totum, sicut, ergo pater praedicatur de solo patre, ita & persona, quod falsum est, ergo non dicitur totum, ergo in plus est hoc, quod est persona, quam pater, & in plus, quod est de ratione patris, & similiter de ratione filij, ergo est vere commune. Contra. Omne commune ad aliqua, quod numeratur in illis est vere vniuersale ad illa, maxime si non dicitur accidentaliter de illis, hoc patet, quia Augustinus dicebat supra distinctio xviii. quod non ob aliud essentia non est vniuersale, nisi quod non numeratur in singularibus, si ergo persona est commune ad tres, & ulterius numeratur siue pluralitatur in illis, ergo est vniuersale

Ad opp.

fale, ergo si diuinus est ponere vniuersale, quod est contra prædeterminata & contra Aug. Qui vult, quod in diuinis non sit vniuersale, nec particulare. Itē, nihil est commune, quod de sua ratione, & nomine priuat communiter, sed persona dicitur indiuiduum, siue incommunicabile de ratione sui nominis, ergo &c. Item, omne, quod dicitur secundum substantiam, & est commune, dicitur secundum substantiam communem, sed nihil, quod dicitur secundum substantiam communem plurificatur, ergo persona non plurificatur. Constat autem, quod plurificatur, & tamen dicitur secundum substantiam, ergo non dicit quid commune. Item, si dicit quid commune, aut nominis tantum, aut nominis & rationis tantum, aut nominis, & rationis, & rei, si tantum nominis, ergo est æquiuocatio, ergo non est commune. Si tantum nominis, & rationis, ita, quod nihil est commune in re, ergo est vnitas solum. Si vero nominis, & rationis, & rei, sed communicas realis, vt vult Damascē.

Dama.

- 22 R B S P. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod persona absque dubio est communis tribus, & essentia communis, sed tamen alius modus communicatis est in essentia, & persona, & huius signum est, quod plurificatur persona, non essentia: differentia autem communicatum differenter accipitur a diuersis. Quidam enim dicunt, quod dupliciter contingit aliquid esse commune scilicet secundum positionem, & secundum priuationem. Secundum positionem dicunt animal esse commune ad hominem, & asinum. Secundum priuationem vero, vt non animal est cōe ad lapidē, & ad lignū, & dicunt, quod communitas secundum positionem, est in natura, & essentia, & in nomine hoc significante. Communitas vero secundum priuationem est in persona, quia dicitur persona quasi incommunicabilis, id est secundum priuationem communita-

ti. Alij dicunt, quod duplex est communitas. Quædam secundum vnitatem naturæ absolute. Quædam secundum similitudinem habitudinis comparatur. Communitas secundum vnitatem naturæ absolute, est humanitas respectu Petri, & Pauli, quia vna natura vniuersalis reperitur in vtrisque. Communitas vero secundum similitudinem habitudinis relatur, est illa quæ attenditur in consimili operatione, sicut modus regendi communis est naturæ ad regendum nauem, & doctoris ad regendas scholas, quia vterque non debet esse sorte, sed arte peritus. Et primus quidem modus attenditur in essentia. Secundus vero attenditur in persona. Nam persona dicitur quasi proprietate distincta, & ita dicitur habitudinem ad proprietatem, quæ consimilis est in qualibet personarum. Non enim dicit quantum est de se vnā firmā naturalem, nisi in obliquo, sed substantia siue essentia dicit formam, & naturam absolutam in qua communicant. Alij dicunt tertio modo, quod duplex est communitas, rei scilicet, & rationis. Rei, sicut vniuersale ad singularia. Rationis vero sicut aliqua intentio accepta ab anima secundum consimilem modum accipiendi, & sic hoc nomen indiuiduum est commune secundum rationem ad Petrum, & ad Paulum. Primo modo dicunt essentiam esse communem. Secundo modo dicunt esse communem personam. Quia hoc dicit persona in diuinis, quod indiuiduum in creaturis. Omnes autem isti modi dicendi si diligentius attendamus conueniētes sunt, & sumpti sunt ex significatione huius nominis, quod est persona, siue ex distinctione. Persona enim dicit incommunicabile secundum rationem, & hoc dicit priuationem communis. Persona vltius, quia incommunicabilitatem habet ratione eius, quod subest proprietati distinguenti, dicitur habitudinem ad proprietatem, sicut per nomen hypostasis. Rursus ex his habetur, quod persona ponit circa suppositum, de quo dicitur intentionem subiiciendi & non prædicandi de pluribus, & ita

25 Hunc modum sequitur. S. Th. 1. part. q. 30

patet

pater, quod ratione sui nominis importat habitudinis priuationem, & intentionem rationis. Et quia communitas eius accipitur secundum rationem nominis, ideo importat communitem secundum priuationem, & proportionem, siue analogiam, & rationem. Tamen inter omnes hos modos medius magis accedit ad naturam rei, quia reuera priuatio illa in persona magis est positio quā priuatio, rursus nominis intentio fundamentum, & radicem habet in re. Concedendæ ergo sunt rationes, quæ persona dicit commune in diuinis.

- 26 A D illud, quod obiicitur, quod plurificatur, iam patet responsio, quia vniuersale dicit communitem secundum positionem, & secundum vnitatem nature, & secundum rem, non solum secundum rationem, & quoniam persona hoc modo non importat communitem, ideo non est vniuersale. Nihilominus tamen ratio non valet, quia vniuersale plurificatur, & vere numeratur propter veram additionem, propter quam contrahitur ad individuum, & hic persona non addit supra personam, quoniam ut prædictum est, non est distinctio in diuinis per additionem, sed per originem. ideo persona nec vere numeratur, nec trahitur in partem illo modo quo vniuersale. A D illud, quod obiicitur, quod priuat communitem. Dicendum, quod illud, quod priuat communitem, non est commune secundum illam communitem, quam priuat, sed persona priuat communitem rei, sed non communitem rationis, & secundum illam non est communis, sed secundum communitem rationis. A D illud, quod obiicitur, quod est commune, & dicitur secundum substantiam communem. Dicendum, quod hic est accidens, sicut hic, est albus & iste est monachus, ergo est albus monachus, ergo aliam rationem denominandi importat iste terminus albus in præmissa, & in conclusione. Sic recte dicendum de hoc termino, commune, quia primo secundum habitudinem, secundo secundum naturam unitatem accipitur. Quod quæri-

tur, aut est communitas rei, aut nominis, aut rationis. Dicendum, quod omnibus his modis, sed communitas realis duplex est, sicut vsum est s. secundum naturam unitatem, & secundum similem habitudinem, & primo modo loquitur Damascenus, & ideo patent cetera.

QVAESTIO II. CONCLUSIO.

Persona dicitur Analogice de creatis atque increatis personis, quæ tamen analogia respicit res diuersorum generum, in diuinis vero personis nequaquam, ideo ibi non est prius neque posterius.

TRVM hoc nomen persona sit commune vni uocū creatis, & increatis personis. Quod sic videtur, quia eadem est

Fundamenta.

ratio, & idem nomen personæ secundum quod dicitur de his, & de illis. Item, hoc videtur, quia communitas personæ est communitas consimilis habitudinis, sed consimilis habitudo quæ reperitur in Deo, reperitur & in creatura. Quia sicut pater est suppositum diuinæ nature, ita Petrus humanæ, ergo &c. Item, complementum rationis personæ consistit in communicabilitate, sed incommunicabilitas communis est personis diuinis, & creaturis, ergo &c. Contra. Deus, & creaturæ summe distant, ergo nihil habent commune, ergo nihil vniuocum. Item, persona est substantia, ergo quæ vniuocantur in persona, vniuocantur in substantia. Sed creator, & creatura non vniuocantur in substantia, quia tunc Deus esset in genere, ergo nec in persona. Item, quæ vniuocantur in aliquo, æqualiter sunt in illo, sed nihil participat æqualiter creatura cum Deo, ergo hoc ipsum, quod est persona non dicitur vniuocare Deo, & creatura. Item, quæritur ergo de quo per prius dicatur persona. Et videtur, quod per prius persona dica-

Ad opp.

dicatur de creatura, quia inde translatum est ad diuinam. Contra. Natura intellectualis, & substantia, & distinctio est in Deo per prius, quam in creaturis, & non sunt plura de ratione personarum, ergo &c.

- 29 R E S P. dicendum, quod hoc nomen persona, sicut prius visum est, non dicit nisi communiter habitum, super quam fundatur communis rationis, quoniam ergo consimilis habitudo reperitur in personis creatis, & increatis, hinc est, quod hoc nomen persona non dicitur æquiuoce, sed analogice. Sed attendendum, quod communis habitudinis potest esse per respectum ad res eiusdem generis, & tunc est vniuersalis, & analogia secundum equalitatem, ut Petrus est indiuiduum, & Paulus, & æqualiter conueniunt eis ratio indiuidui. Potest etiam esse per comparationem diversorum generum ut Petrus, & albedo Petri, in hoc, quod est esse indiuiduum vniuntur, & per prius conuenit ratio indiuidui Petro, quam eius albedini. Sic dicendum, quod hoc nomen persona dictum de personis diuinis dicitur secundum comparationem rerum eiusdem nature, ideo analogice, & æqualiter, & ideo quodammodo vniuersalis, similiter cum dicitur de personis creatis. Cum autem dicitur de personis creatis, & increatis,

dicatur per comparationem rerum diuersarum naturarum, & ideo per prius & per posterius. Et sic persona prius dicitur de personis creatis secundum nomen, sed secundum rem nominis per prius dicitur de personis increatis. Et quod queritur, utrum persona sit communis personis creatis & increatis. Dicendum, quod si dicatur commune vniuersum, non, & rationes ad hoc concedende sunt.

Q V O D ergo obiicitur, quod eadem est ratio &c. Dicendum, quod non est eadem ratio, nisi secundum analogiam, quia longe nobilior, & aliter est natura intellectualis, & hypostasis, & distinctio, & proprietates in Deo, quam in creaturis. A D illud, quod obiicitur, quod est habitudo consimilis. Dicendum, quod non est similitudo æqualitatis, & præterea talis similitudo non facit vniuersalem, sed analogiam solum. A D illud, quod obiicitur de incommunicabilitate. Dicendum, quod non est pura priuatio, immo importat distinctionem, & cum alia ratio distinguendi distans multum ab illa sit in Deo, & hoc non tantum secundum rem, immo etiam secundum rationem rectam, intellectus non attribuit Deo modum distinguendi, qui competit compositis, ideo nec ratione vniuersalis est, sed solum analogum.

DE PROPRIETATIBVS PERSONARVM, sed prius de hoc nomine, hypostasis.

D I S T I N C T I O XXVI.

De his
que proprie
& æterna-
liter dicunt
de Deo se-
cundum re-
lationem si-
ue proprie-
tatem per-
sonalem.

V N C. de proprietatibus personarum, quas frequenter in hoc tractatu commemorauimus, aliquid loqui nos oportet. Sed primum audiamus quid de hoc nomine hypostasis Hæroclitus dicit: Ait enim sub hoc nomine venenum latere: sed hoc dicit secundum quod hæretici eo utebantur ut simplices seducerent, scilicet pro persona & pro essentia, ut siue diceretur una tantum hypostasis, siue tres, minus peritus ad inconueniens deducerent: cum non erat hoc nomen ita apud catholicos vulgatum, nec ita eius significatio determinata ut modo. Et ideo Hieron. dicit hoc nomine non utendum fore sine distinctione vel expositione, tunc scilicet quando cum hæreticis contendebatur,

ita scribens de fide catholica ad Damasum Papam, Ab Arrionorū
 præsule hypostasion nouellū nomen a me homine Romano exigī-
 tur. Interrogamus, quid tres hypostases arbitrentur intelligi: tres
 personas subsistentes aiunt. Respondemus nos ita credere. Nō suf-
 ficit eis sensus: ipsum nomen efflagitāt: quia nescio quidj venem in
 syllabis later. Clamamus, Si quis tres hypostases, idest, tres subsi-
 stentes personas non confitetur, anathema sit. Si quis autē hyposta-
 sim vsiam intelligens, nō tribus personis vnā hypostasim indicit,
 alienus a Christo est: qui scilicet tres hypostases dicens, sub nomi-
 ne pietatis, tres naturas conatur asserere. Sufficiat nobis dicere vnā
 substantiam, & tres personas perfectas æquales: taceamus tres hy-
 postases, si placet. Nomen hoc non bonæ suspicionis est, cū in eo-
 dem verbo sensus dissentiunt. Aut si rectum putatis, tres hyposta-
 ses cū interpretationibus suis debere nos dicere, non negamus. Sed
 mihi credite, venenum sub melle later. Transfiguratur enim se an-
 gelus Satanæ in angelum lucis. His verbis non negat vtēdum esse
 noīe hypostasis, sed h̄ veticos eo prauē vsos ostendit: contra quos
 cautela opuserat in distinctione significationis: alioquin sibi con-
 tradiceret, qui supra tres hypostases confitetur.

To. 2. epi-
 stola ad
 Damasum
 cuius ini-
 tium est.
 Quoniam
 verusio.

2. Cor. 11

De proprietatibus personarum, & de nominibus earum relatiuis.

I A M de proprietatibus personarum videamus (quæ etiā no-
 tiones siue relationes in scriptura plerunque dicuntur) in illa san-
 cta trinitate: quæ ideo a nobis repetitur, vt cordi nostro tenacius
 infigatur. Ait Augustinus in libro de fide ad Petrū, Aliud est ge-
 nuisse, quam natum esse: aliudque est procedere, quā genuisse, vel
 natum esse. Vnde manifestum est, quod aliud est pater, alius filius,
 alius spiritus sanctus. Et est proprium solius patris, non quia non
 est natus ipse: sed quia vnum filium genuerit: propriumque solius
 filij, non quia ipse non genuit: sed quia de patris essentia natus est.
 Proprium vero spiritus sancti est, non quia nec natus est ipse, nec ge-
 nuit, sed quia solus de patre filioque procedit. Ecce breuiter as-
 signauit tres proprietates trium personarum: quarum vna non est
 alia. Hoc enim significauit cum dixit, Aliud est genuisse quā natū
 esse, aliudque procedere: idest, alia proprietas siue notio est gene-
 ratio, & alia natiuitas, alia processio, quæ alijs nominibus dicun-
 tur paternitas, filiatio. Has proprietates designant nomina perso-
 narum, scilicet pater, filius, & spiritus sanctus: quæ relatiua sunt:
 & ad se inuicem dicuntur: quia notant relationes, quæ non sunt
 Deo accidentales, sed in ipsis personis ab æterno sunt immutabili-
 liter, vt non modo appellationes sint relatiuæ, sed etiam relatio-
 nes siue notiones in rebus ipsis, scilicet in personis sint.

Ca. 1. &

Hic de ro-
 minib⁹ re-
 latiuis, q̄
 notāt ip-
 sas relatio-
 nes.

Quod

Quod non omnia quæ de Deo dicuntur, secundum substantiam dicuntur: quædam enim secundum relationem dicuntur, nihil tamen secundum accidens.

QUOCIRCA sciendum est, non omne quod dicitur de Deo, dici secundum substantiam, quia quædam dicuntur secundum relationem, quæ non est accidens, quia non est mutabilis. vnde Aug. in 5. lib. de Tri. ait, Nihil in Deo secundum accidens dicitur, quia nihil ei accidit. Nec tamen omne quod dicitur secundum substantiam, de Deo dicitur. In rebus creatis atque mutabilibus quod non secundum substantiam dicitur, restat ut secundum accidens dicatur. In Deo autem nihil quidem secundum accidens dicitur, quia nihil in eo mutabile est aut amissibile: nec tamen omne quod dicitur de Deo, secundum substantiam dicitur. Dicitur enim ad aliquid, sicut pater ad filium, & filius ad patrem, quod non est accidens: quia & ille semper est pater, & ille semper est filius, & ita semper: quia semper natus est filius, nec coepit unquam esse filius. Quod si aliquando esse coepisset, aut aliquando desineret esse filius, secundum accidens diceretur. Et quia pater non dicitur pater, nisi ex eo quod est ei filius: & filius non dicitur filius, nisi ex eo quod habet patrem: non secundum substantiam hæc dicuntur, sed adinuicem ista dicuntur: neque tamen secundum accidens: quia & quod dicitur pater, & quod dicitur filius, & æternum atque incommutabile est eis. Ecce aperte his verbis ostenditur, quædam dici de Deo secundum substantiam, quædam secundum relationem, nihil tamen secundum accidens. Ostenditur etiam proprietas patris esse, quod habet filium; & proprietas filij, quod habet patrem. Ideoque cum dixerit æternum & incommutabile esse quod pater dicitur, & quod filius dicitur: ita intelligi voluit, idest proprietas, qua pater est pater: & proprietas, qua filius est filius, æterna est & incommutabilis: quia & pater semper pater, & filius semper filius. Vnde & Hilarius proprietates personarum assignans in 12. lib. de Trin. ait, Si semper patri proprium est, quod semper est pater, necesse est semper filio proprium esse, quod semper est filius. Vbi enim semper pater est, semper & filius est: ergo qui non semper pater est, non semper genuit. Item in eodem, Nato Deo manifestum est proprium esse quod filius est.

Quare dicatur esse proprium unigeniti quod est filius Dei, cum etiam homines sint filij Dei.

HIC queritur, quomodo dicatur proprium nato Deo quod est Dei filius vel genitus ex Deo: cum etiam homines filij Dei dicantur & fiant secundum illud, Filij excelsi omnes. Et ad Moysen de populo Israel dominus ait, Filius meus primogenitus Israel. Sed magna est distantia, Homines enim filij Dei sunt factura, non natiuitatis proprietate: Deus autem filius originis proprietate filius est, & veritate natiuitatis, non factura vel adoptione & filij quodem

Ca. 4. & 5

In medio libri.

Paulo ante medium.

Psal. 81.
Exod. 4.

dem ante sunt, quam filij Dei sunt; sunt enim filij, non nascuntur filij Dei. Vnde Hilarius solum Deum natum originis proprietate Dei filium ostendens, Inter ipsum & homines filios Dei euidentissime distinguit in 12. lib. de Tri. ita dicens, Vero patri solus qui ex eo nascitur vere filius est: & nos quidem filij Dei sumus, sed per facturam. Fuimus enim aliquando filij iracundiæ, sed filij Dei per adoptionem effecti sumus potius quam nascimur: & quia omne fit, antequam fiat non fuit, nos cum filij uō fuissetus, efficiuntur. Ante enim filij non eramus, sed per gratiam facti sumus, non nati neque generati, sed acquisiti. Acquisiuit enim nos Deus sibi, & per hoc dicitur nos genuisse. Genuisse enim Deum filios nunquā cū proprietatis significatione cognoscimus dici. Ex adoptione. n. homo factus est filius Dei, nō ex generatione: neq; ei proprietate est, sed nuncupatio: ac per id non vere filius est, quia nec proprie natus dicitur, nec semper fuit filius. Vnigenitus autem Deus nec fuit aliquando non filius, nec fuit aliquid antequam filius, nec quicquam ipse nisi filius. Atque ita qui semper est filius, nascibilitatis proprietate ac veritate filius est eius solus qui genuit, & ille tantū qui genuit, pater ipse est: quia sicut ille filius origine, ita ille pater generatione.

Non longe a principio libri.

Ad Ephe. 3. 2.

Quod homo dicitur filius trinitatis, & trinitas potest dici pater hominū.

HOMO vero, qui filius Dei est factura, non tantum patris sed filij, & spiritus sancti filius est, id est totius trinitatis: & trinitas ipsa pater eius dici potest. Vnde Augu. in 5. lib. de Trin. dicit, Non potest dici trinitas pater, nisi forte translatiue ad creaturam, propter adoptionem filiorum. Quod. n. scriptū est, Audi Israel, dominus Deus tuus Deus vnus est: non vtiq; excepto filio aut spiritu sancto oportet intelligi: quem vnum dñm Deum nostrū recte dicimus, etiam patrem nostrum, per gratiam suā nos regenerantē. De hoc etiam Hilarius in 6. li. de Trin. ait, Omnibus per fidē Deus pater est, quib⁹ est pater per eam fidē, qua Iesum Christū Dei filiū confitemur. Ecce ostensum est, quare proprium dicatur esse Dei nati, quod filius est, quia. si ipse solus natus proprie dicitur. Vnde Hilarius in lib. 3. de Trin. ait, Dominus dicens, clarifica filiū tuū, non solo nomine contestatus est se esse filiū, sed & proprietate. Nos filij Dei sumus, sed nō talis hic filius. Hic enim verus & proprius est filius origine, nō adoptione, veritate nō nuncupatione, natiuitate non creatione.

Capit. 11.

Deute. 6.

paulo post medium.

Non longe a principio.

Ioan. 17.

Quod spiritus sanctus dicitur proprie donum Dei, quia proprietate est donum, ut filius natiuitate: & veroque modo dicitur relatiue, & secundum eandem relationem.

ITA etiam de spiritu sancto dicendum est, qui proprie dicitur donum Dei, cū tamen & alia plura sint dona Dei. Sed spiritus sanctus in proprietate immutabili & æterna donū est, sicut filius proprietate

prietate est filius. Eo enim dicitur donum, quo spiritus sanctus, & utroque utriusque nomine relatiue dicitur: eademque relatione dicitur spiritus sanctus & donum: licet ipsa relatio non ita appareat in hoc nomine spiritus sanctus, sicut in hoc nomine, donum. Vnde Aug. in 5. lib. de Tri. ait, Spiritus sanctus, qui non est trinitas, sed in trinitate intelligitur, in eo quod proprie dicitur spiritus sanctus, relatiue dicitur, cum ad patrem & filium refertur: quia spiritus sanctus & pater, & filius & spiritus est. Sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine, apparet autem cum dicitur donum Dei. Donum. n. est patris & filii, quia a patre procedit & a filio, ergo spiritus sanctus ineffabilis quædam patris filiique communio est. Et ideo fortasse sic appellatur, ut iam diximus, nec iterare piget, quia patri & filio potest eadem appellatio conuenire. Nam hoc ipse proprie dicitur, quod illi communiter, quia etiam pater spiritus, & filius spiritus, & pater sanctus, & filius sanctus. Ut ergo ex nomine quod utriusque conuenit, utriusque communio significetur, vocatur donum amborum spiritus sanctus. Ecce habes quare spiritus sanctus proprie dicatur donum, & quod relatiue dicitur, siue donum, siue spiritus sanctus, & quod nomen sibi proprium tenet, quod communiter patri & filio conuenit, sed diuifim. Et est sciendum quod cum pater vel filius dicitur spiritus, siue sanctus, neutrum relatiue dicitur, sed secundum substantiam.

An pater, vel filius, vel trinitas ipsa possit dici spiritus sanctus.

H I C queri potest, verum pater, vel filius, vel etiam ipsa trinitas possit dici spiritus sanctus, sicut distinctim dicitur & spiritus sanctus. De hoc Aug. in 5. lib. de Trin. sic ait, Trinitas nullo modo potest dici filius: spiritus vero sanctus potest quidem vniuersaliter dici, secundum id quod scriptum est, Quonia Deus spiritus est, Itaque pater & filius & spiritus sanctus, quoniam vnus Deus est, & utriusque Deus sanctus est, & Deus spiritus est, potest appellari trinitas, & spiritus sanctus. Sed tamen tunc spiritus sanctus relatiue non dicitur, sed secundum essentiam, quia proprie spiritus sanctus, qui non est trinitas, sed in trinitate dicitur relatiue.

Quidam putant spiritum sanctum non dici relatiue ad patrem & filium: quia non vicissim respondent sibi vocabula, sed falso.

Q U I D A M tamen putant spiritum sanctum, vel donum non dici relatiue ad patrem vel ad filium. Si enim inquirunt, hæc relatiue ad se dicuntur, suis inuicem sibi respondent vocabulis: ut sicut dicitur pater filii pater, & filius patris filius: ita dicatur pater spiritus sancti, vel doni pater: & spiritus sanctus vel donum patris spiritus vel donum. Sed non ita est in omnibus relatiuis. Non. n. omnia quæ relatiue dñr suis ad se inuicem respondent vocabulis.

Vnde Aug. horum elidens opinionem, in 5. lib. de Tri. Non te moueat,

ueat, inquit, quoniam diximus spiritum sanctum non ipsam trinitatem, sed eum qui est in trinitate, relatiue dici, licet nō ei respondeat vicissim vocabulum eius ad quē refertur. Dicimus enim spiritum sanctum patris, sed non vicissim dicimus patrem spiritus sancti, ne filius eius intelligatur spiritus sanctus. Item dicimus spiritum sanctum filij, sed non dicimus filium spiritus sancti, ne pater eius intelligatur spiritus sanctus. In multis enim relatiuis hoc contingit, vt nō inueniatur vocabulum quo sibi vicissim respondeat. Cum ergo dicimus donum patris & filij, non quidem possumus dicere patrem doni aut filium doni: sed vt hæc vicissim respondeat, dicimus donum donatoris, & donatorem doni: quia hic potuit inueniri vñitatum vocabulum, illic non potuit. Donum ergo donatoris, & donator doni cū dicimus, relatiue vtrumque ad inuicem dicimus: donator tamen non fuit Deus, nisi ex tempore, cum spiritus sanctus sit donum, & ab æterno.

Libro co-
de, sed ca-
pit. 11.

De his quæ proprie, & æternaliter dicuntur de Deo secundum relationem, siue proprietatem personalem, secundum quod ipsis personis assignantur.

DISTINCTIO XXVI.

Nunc de proprietatibus personarum quas frequenter &c.

Expofi.

Diuisio.

V P R A Magister multiplicitate egit de his quæ dicuntur de Deo secundum substantiam. Hic secundo agit de his quæ dicuntur de eodem secundum relationem. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima agit de his quæ dicuntur de Deo proprie, & æternaliter. In secunda agit de his quæ dicuntur de Deo proprie, & temporaliter, infra dist. xxx. Sunt enim quedam quæ ex tempore. Prima pars iterum diuiditur in duas. Quia quedam sunt proprietates, siue relationes personales, & de his agit primo. Quedam nō personales, & de his agit secundo infra dist. xxviii. Præterea considerari oportet, quod non tantum tres &c. Prima pars iterum diuiditur in duas. In prima assignat proprietates personarum secundum quod in ipsis personis assignantur. In secunda vero agit de ipsis secundum quod

contingit diuersis nominibus exprimi, infra dist. xxvii. Hic queri potest verum proprietates &c. Prima pars habet duas. In prima Magister assignat proprietates personarum. In secunda vero circa assignationem mouet dubitationem, ibi. Hic queritur, quomodo proprium dicatur esse nato &c. Prima pars habet tres partes. In prima determinat quibus assignentur proprietates, quia hypostasisibus. In secunda assignat quæ sunt illæ proprietates, ibi. Iam de proprietatibus personarum videamus. Tertio ostendit quid sunt illæ proprietates, quoniam sunt relationes, siue dist. secundo relationem, nō tamen secundum accidens, ibi. Quo circa sciendum est non omne &c. Similiter secunda pars in qua mouet dubitationes iuxta prædictas assignationes habet duas. In prima mouet dubitationes contra assignationem proprietatis filij. In secunda contra assignationem proprietatis f. f. ibi. Hic queri potest vtrum pater. Prima pars habet duas. In prima proponit questionem, & soluit auctoritate Aug. & Hilari. In secunda illam solutionem applicat etiam circa proprietatem f. f. quæ est donum, ibi. Ita etiam de f. f. dicendum est. Similiter secunda pars habet duas partes. In prima querit, & soluit. In secunda quorundam positionem improbat.

bat. Primum facit ibi. Hic quæri potest verum pater &c. Secundum facit ibi, quidam tamen putant &c.

Ab Arrianorum præfule hypostation nouellum nomē a me homine Romano exigitur.

Dub. 1 Obiicitur, si est nouellum nomen, cum apostolus dicat. j. Timoth. vlti. Vocum nouitates esse vitandas, nullo modo debuit concedere. Præterea

Dama. Dama. dicit, quod hypostasis est substantia cum accidentibus, sed in diuinis non cadit accidens, igitur nec nomen hypostasis, igitur &c. Respon.

Respon. Dicendum, quod nouitas vno modo sonat in vitio, alio modo noui. Quando est talis adiunctio, quod sententiā etiam facit quæ non habet ortum ex veritate antiqua, tunc est vere nouellum, & sic dicit apostolus esse fugiendum, vnde addit prophanas, ergo quantum ad intellectum sanum, non erat nouum, sed quantum ad intellectum quem hæretici supponebant. Quod obiicitur de auctoritate Damiani. Dicendum, quod nomen hypostasis de se non importat respectum ad accedens, sed solum ad proprietatem distinguentem, quæ (inquam) in creaturis est accedens. Ideo dicit subiectum cum accidentibus, non sic autem est in Deo.

Venenum sub melle lateat &c.

Dub. 2 Obiicitur, quia cum hoc non dicat nisi per errorem conuictus, videtur, quod talia nomina omnino essent fugienda. Respon. Dicendum, quod venenum non latebat sub nomine, sed sub eorum intentione, siue occasione, quæ ex hoc occasionaliter volebāt inducere in hæresim. Vel potest dici, quod venenum latebat non quæritum ad significationem, sed propter dubitationem, ideo nunc cum determinata est eius significatio, absque dubio est tenendum.

Aliud est genuisse, quam natum esse.

Dub. 3 Videtur maledicere, quia cum aliud dicat diuersitatem in essentia, secundum

dum hoc videtur, quod generatio ad ius & naturitas differant per essentiam, quod est contra fidem. Respon. Dicendum, quod aliud non dicit ibi diuersitatem a parte rei absolute, sed per comparisonem ad dicentem, & intelligentem. q. d. aliud est intelligere, siue dicere patrem generare, & huiusmodi, & huic alietati nō subest diuersitas essentiarum, sed alietas proprietatis.

Et est proprium solius patris, non quia non est natus ipse.

Videtur dicere contra illud, quod dicitur infra dist. xxviii. vbi dicitur quod hoc, quod est ingenuitus, est proprium patris, sed ingenuitum non est aliud dicere, quā non genitum. Respon. quod Aug. loquitur de hoc, quod est non natus, secundum quod dicit puram negationem, & sic non dicit proprietatem. Ingenuitus enim prout est proprietas, non est pura negatio.

Nihil in Deo secundum accedens dicitur, quia nihil est in Deo mutabile, aut amissibile.

Videtur ista ratio non valere, quia aliqua sunt accidentia inseparabilia, & talia non sunt amissibilia. Respon. dicendum. Sicut ipse Aug. dicit, quod accedens aut est per suā naturā mutabile, aut amissibile, aut potest circa subiectū suū intendi, vel remitti. Et ipse non dicit, quod sit accedens tantum, quia potest amitti, sed quia potuit aduenire rei prius existentī, vel recedere a re iam existente, vel saltem intendi, vel remitti, siue variari. Et si tu obiicias, quod accidentia non possunt variari, secundum Boetium, verum est de alteratione a subiecto in subiectū, tamen certum est, quod in eodem intenduntur, & remittuntur. Aliter potest dici, quod accedens potest comparari ad subiectum primum, & ad subiectum proximum. Et habito respectu ad subiectum primum, omne accedens dicitur adueniens, quod est possibile etiam abesse, quamuis non respectu subiecti, quod est subiectum, & sic. Tertius modus dicendi est ille, quod id solum est per naturā immutabile, quod

Respon.

Dub. 4

4

Respon.

Dub. 5

5

Respon.

7

8

quod est omnino simplex. Si igitur Deus est omnino immutabilis, igitur est omnino simplex: & in nullo simplici est accidens: igitur in nullo immutabili accidens est ponere, Strigetur pater est immutabilis, & in eo est paternitas, igitur non est accidens.

Homines enim filij Dei sunt factura.

Dub. 6 Obijciatur, quod secundum illum modum dicendi, cum alius sit factus, videtur quod possit dici Dei filius. Et similiter, quod arca, quæ facta est ab artifice, possit dici filia artificis, quorum neutrum cõceditur. Si tu dicas, quod oportet, quod sit ad imaginem Dei factus. Contra. Diabolus est ad imaginem Dei factus: igitur Diabolus est filius Dei.

Responsio. RESPON. Dicendum, quod hoc, quod dico filius, duo dicit, scilicet origo, & imitationem. Dicendum igitur, quod est imitatio per omnimodam assimilationem, & sic filius naturalis imitatur patrem, & quia non habet focum imitando, sic ideo solus ipse est filius naturalis. Et iterum est imitatio expressa. Et hæc consistit in imagine, & hæc tenet adhuc rationem filij. & factura. Et ita est iterum imitatio longinqua, & hæc tenet tantum rationem factura, non filij. Sed attendendum est, quod imitatio expressa, ut consistit in sua conditione, aut est insignita vterius sua perfectione, & decore, aut est pridata honore, & deformata a sua conditione. Primo modo dicitur filius factura. Secundo modo filius factura, & adoptione. Tertio modo neutro modo dicitur filius, nisi valde improprie, & cum additione distraktionis, quia Dominus Iohā. 8. dicit, peccatores habere patrem diabolum, propterea quod a Deo recedunt, & imitantur eum.

Dub. 7. Deus autem filius originis.

Ponit tres proprietates nominis, quibus Deus filius Dei est, scilicet originem, veritatem, & natiuitatem: queritur ergo de distinctione illorum nominum. Dicendum,

quod tria dicit ad excludendum tres hæreses. Contra Fotinum dicit origine, non adoptione: quia Fotinus dicebat Christum esse filium Dei adoptiuum. Contra Sabellium dicit veritatem, non nuncupatione, quia ipse dicebat, quod idem ipse primo pater nuncupabatur, postea filius. Contra Arrium dicit natiuitate, non creatione, quia Arrius dicebat esse Dei filium creaturam.

Sed cum qui est in trinitate relationalie dici, licet non ei respondeat vicissim vocabulum.

Videtur hoc falsum, quia proprium est relationum dici ad conuersionem: ergo si non dicuntur ad conuersionem: non dicuntur relatione. Respon. Dicendum, quod illud verum est, si nomen impositum est utrique extremo: alioquin si deficit ex vna parte, non dicitur, ut si dicat remus navis. Similiter vult dicere Aug. sub istis nominibus pater, & filius non referuntur ad spiritum sanctum. Sed tamen ubi deficiunt nomina, decet fingere: sed in diuinis melius est tacere, quam fingere, propter vitandum errorem.

Quia hic potuit inueniri vsitatum vocabulum: illic non potuit.

Videtur hoc falsum, quia ita bene spirator dicitur ad spiritum, sicut donator ad donum. Resp. Vnus modus dicendi est, qd Aug. non loquitur simpliciter de hoc nomine spūs, sed de hoc toto, scilicet. Vel aliter, hoc dicitur quia spirator tunc non erat nomen vsitatum, ut donator.

Donator tamen non fuit Deus, nisi ex tempore.

Obijciatur, quia fm hoc nec donum dicitur nisi ex tpe, cū relationalia sint simul natura. Ad hoc dicendum, qd potest dici ab actu donandi, vel ab habitu. Primo modo dicitur solum ex tpe, & sic donum. Secundo dicitur ab æterno.

AD intelligentiam eorum, quæ in ista distinctione dicuntur, quatuor queruntur. Primo, verum
B B in diuino

Respon.

Dub. 8.
Ari. in pñ.
c. de rela.

Respon.

Dub. 9.

Respon.

Dub. 10.

Respon.

in diuinis sit ponere proprietates personarum. Secundo, dato qd sic, Quæritur quid sint illæ proprietates. Tertio, quæritur quis sit actus ipsarum. Quarto, & ultimo, quæritur de numero ipsarum.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Proprietates personales non solum secundum vocem sunt in diuinis, sed realiter a se inuicem, & a personis aliquo modo differentes.

Fundamenta.

VOD in diuinis sit ponere proprietates personarum, non solum vocaliter, sed etiam realiter, ostenditur sic. Hiero.

In exposi.
symbo. ad
Damasc.
Cap. 1.

dicit, & habetur in fine præcedentis dist. Non tantum nomina, sed etiam nominum proprietates confitemur: ergo &c. Item. Aug. dicit in li. de fi. ad Petrum. Proprium est patris, qd vñ filium genuit: ergo a coniugatis, generatio est proprietas patris, sed constat, qd generatio realiter est i Deo, & constat qd conuenit soli patri: ergo fm rem est proprietas patris. Itē. Proprietatis est distinguere: ergo vbi est vera distinctio, ibi est vera proprietas, sed in diuinis est vera distinctio. vnde Dam. Differentiam hypo-

Lib. 1. de
orto. c. 11.

theton. i. personarum in tribus proprietatibus, paternali, filiali, & processibili cognoscimus. Item. Hoc ipsum videtur rōne, quia sicut est alius modus querendi de essentia, & persona, ita est alius modus querendi de essentia, & proprietate. De essentia enim queritur per quid, de proprietate per quomodo se habet: ergo sicut ponit essentia in diuinis, & persona fm veritatem, ita debet poni proprietates. Item. Supra probatum est qd differunt generatio, & processio realiter, alioquin non different personæ: ergo generatio, & spiratio differunt realiter: sed tam generatio, qd spiratio est in vna persona non multiplicata, vt est in persona patris: ergo cum perso-

na sit realiter vna, & proprietates realiter plures, ergo est ponere proprietates realiter in diuinis differentes, sed non dīa essentiali, sed nec personalī, cum sint in eadem persona, ergo notionalī, qd si non differunt generatio, & spiratio, sicut hæc est vera, p̄spirat. f. f. & hæc, p̄ generat. f. f. & tūc sequeretur, qd f. f. esset filius. Itē. P̄r, & filius sunt vnum principium. f. f. hoc supra probatum est, & est rō in promptu, quia vnus oīno est, qui spiratur, & hoc quod est vñ dicit vnitatem. Non essentia, nec personæ: ergo oportet, qd proprietatis: & si hoc, necesse est poni proprietates in diuinis realiter, non nominaliter, nec tm̄ in voce. Item. In patre est paternitas, & innascibilitas: aut ergo eadem proprietas, aut alia. Si eadem proprietates: ergo & relatio eadē: sed fm paternitatem refertur ad filium, ergo & fm innascibilitatem: sed hoc est falsum, igitur alia, & persona est vna: ergo necesse est ponere proprietates in diuinis personis, etiam realiter differentes. Contra. Hila. detri. Pater, Ad opp. & filius, & f. f. solis differunt noibus: igitur si differunt solis nominibus, non sunt ibi reales proprietates, sed vocales. Item. Damasc. dicit in 1. lib. Oportet scire, qd aliud est differre re, aliud ratione: & dicit, qd in creaturis est differentia re, & conuenientia ratione: sed in diuinis e contrariis: cum ergo sit distinctio fm proprietates, videtur igitur, qd sint ibi solū fm modum loquendi, vel intelligendi, non a parte rei. Item. Hoc ipsum videtur ratione, quia in summo simplici non cadit differentia aliqua, sed diuina persona est summe simplex. Aut igitur ibi non est proprietas, aut solo modo loquendi, ergo &c. Item. Ita simplex est persona, sicut essentia: sed proprietates essentia non differunt nisi solo modo loquendi, non fm rem: ergo similiter proprietates personæ. Item. Diuina essentia propter summam simplicitatem seipsa refert ad creaturam, & ideo relatio essentialis solo modo loquendi differt ab essentia, vt cum dicitur Dominus: omnino enim in substantiam trans-

Ad opp.
Lib. 4.

fit:

fit: ergo pari ratione persona seipsa refertur ad personam. Item. Creatura propter essentialē cōparationē ad suum principium, seipsa refertur ad suum creatore. Alioquin in creaturam, & creatorem caderet mediū, quod non esset nec creatura, neque creator: ergo si multo essentialior est cōparatio personæ ad personā, ergo seipsa refertur: & si hoc, igitur videtur, quod ipsa proprietas, vel relatio non differat nisi solo modo loquendi a persona.

32 RESPON. Dicendum, quod omnes catholici tractatores posuerunt proprietates personarum in diuinis. Cū enim sint plures personæ, & distinctæ, necesse est, quod sit ibi distinguens: hoc autem proprietatem appellamus, sed diuersificati sunt in modo positionis. Quoniam ergo viderunt aliqui summā simplicitatē in persona; sicut in essentia posuerunt, quod sicut in essentia omnino est idē, quod est, & quod est, ita in persona omnino idem, qui distinguitur, & quo, & ita suppositum, & proprietas omnino est idem, differens autem solo modo loquendi: sicut si dicatur, Rogo te benignum, vel benignitatem tuam. sed ista positio non potest stare, quoniam sicut in opponendo probatum est, in eadem persona sunt proprietates differētes, non solum modo loquendi, sed & realiter. Videmus enim, quod vno modo vna persona comparatur ad vnā, vt pater ad filium, & videmus vnā personā, vno modo, siue vna habitudine comparari ad plures, vt spiritus sanctus ad patrem, & filium. Et iterum vnā personam pluribus modis comparari ad plures, vt filium ad patrem, & spiritum sanctum. Similiter videmus plures personas eodem modo comparari ad vnā, vt pater, & filius ad spiritum sanctum: ergo vnā habitudinis non potest accipi a parte essentie: ceterū est, nec a parte personæ, quæ refertur, nec ex parte personæ ad quam refertur. Restat ergo, quod sit alius modus dicendi a parte rei sumptus. Et ideo nunc communis opinio tenet in diuinis esse proprie-

tates personarum realiter differētes a seinuicem, & per hoc etiam differētes a personis aliquo modo. Sicut enim quia in vna essentia nō plurificata, plures ponimus personas, modi dicendi essentialiter, & personaliter differunt, non solum differētia sumpta a parte nostræ, sed etiam a parte rei. Sic & dicendum de modo dicendi personaliter, & notionaliter. Et ideo distinguunt Magistri tres modos dicendi in diuinis, qui sunt a parte rei, scilicet essentialē, personalem, & notionalē. Et dicitur communiter, quod tres sint modi prædicandi, scilicet in quid, in quis, & in quæ, siue in quo modo se habet. Et incidit in peccatum. scilicet figuram distinctionis ex commixtione horum modorum, sicut in creaturis ex cōmutatione prædicamentorum. Sicut igitur in diuinis vera est essentia, & vera sunt personæ, ita sunt personarum proprietates. Ad illud quod obijciunt in contrarium, primo de Hilar. Dicendum quod ipse non accipit nomina propriis vocibus, sed pro intellectibus, siue significatis importatis per illa etia nomina. Important. n. proprietates. Nam solum ibi non excludit proprietatis veritatem, sed excludit diuersitatem formæ, vel substantiæ, vel naturæ. Ad illud quod obijci de Damasceno, quod differunt solum ratione. Dicendum, quod differē ratione est tripliciter. Vno modo a parte nostræ apprehensionis, sicut differunt in Deo bonitas, & magnitudo. Alio modo differē ratione est sē differēntiam attributionis, quia aliquis modus ponitur circa vnum, vel attribuitur vni, qui non attribuitur alteri, & sic differunt ratione essentie, persona, & notio. Tercio modo differē ratione, est differē secundum pluralitatem distinctionis, quæ non inducit diuersitatem in essentia, vel in natura, tamen tantam inducit differēntiam, quod vnum non dicitur de altero: & sic differunt ratione persona a persona, & proprietates a proprietate. Et prima quidem differētia secundum rationem est minima: quia nihil ei respondet a parte rei,

ed vltimè responderet. Non vult Damascenus igitur diuidere rem contra rationem, nisi secundum quòd res accipitur pro natura, necetiam sic omnino diuidit, sed quasi a principali denominat. Nam in creaturis non solum est communitas rationis, imo etiam naturalis. Nam Petrus, & Paulus non tantum in ratione conueniunt, sed etià in natura còmuni.

14 A D illud quod obijcitur, quòd hæc tollit summam simplicitatem. Dicendum, quòd differentia rationis quædam fundatur super quid absolutum, siue substantiale, siue accidentale. Quædam autem super respectu, siue modum se habendi. Et prima differentia omnino repugnat simplicitati, & non potest esse in Deo: secunda vero non repugnat, Nam videmus respectum aliquem de nouo esse circa aliqd, illo nullo modo mutato. Videmus etiam aliquid habere plures respectus, ipso sine compositione existente. Dicendum igitur, quòd proprietates personales sunt respectiue non absolute: & ideo possunt differre ratione respectuum, ga persona suppositum, siue hypostasis dicit: sed proprietates dicit habitudinem ad alteru. Ex hoc patet sequens. Quia enim prodierunt essentiales sunt absolue, non possunt dicere realem differentiam, nisi essentialem habeant: ideo solo modo loquendi differunt. Non sic proprietates personales. Vnde proprietates essentiales omnino transeunt in essentiam,

15 sed personales non. A D illud quod obijcitur, quòd essentia seipsa refertur. Dicendum, quòd essentia diuina non potest referri nisi ad aliam essentiam: ad aliam autem non refertur, qm relatio dicit ordinem, & habitudinem. Sicut autem vult Philosophus,

Arist. 12. meth. 52. Deus non ordinatur ad res, sed res ad ipsum, & ideo ibi non est relatio nisi solo modo loquendi: sed cū persona ad personam refertur, ibi vere est ordo originis: & ideo habendo,

16 & ideo vera relatio: & sic patet illud. A D illud quod obijcitur, quòd creatura seipsa refertur. Dicendum, quòd refertur seipso potest intelligi triplici-

ter. Aut quia inter rei respectum, & essentiam non cadit medium, quia ipsa essentia essentialiter dependet: & sic quidem reperitur in creaturis: sic enim refertur materia ad formam, & forma ad materiam. Vnde dicit Philosophus, quòd materia hocipsum quod est, ad alterum est: tamen nec materia est suus respectus, nec forma est suus respectus, quia non habet omnimodam simplicitatem. Alio modo est referre seipso, quia inter id quod refertur, & suum correlatum non cadit aliquod medium, quod non sit alterum illorum: & sic pater refertur seipso ad filium, & e converso. Nam pater est sua paternitas, & hoc propter summam simplicitatem. Tertio modo refertur seipso est, quia ipsum quod refertur non est nisi relatio, & respectus purus, & hoc est impossibile esse neque in Deo, neque in creatura. Quia sicut dicit Augustinus, Omne quod refertur est aliquid, excepto eo quod relatiue dicitur. Alioquin relationis esset relatio, & sic patet quòd omnis proprietates relatiue, siue sit in Deo, siue in creaturis, necessario differt ab aliquo modo ab eo cuius est proprietates, & magis in creatura quàm in creatore, & intelligantur omnia hæc sicut prius assignatum est, quoniam omne respectum fundatur super aliquod absolutum.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Proprietates personales sunt relationes, cum incommunicabiles sint. Solique conueniant, realiter, & differant.

E proprietatibus quid Fundamenta. Dam. c. 9. sint. Et quòd sint relationes videtur, quia dicit Hilarius 12. de trinitate. Proprium est Deo nato esse filium, sed filio est relatio: igitur &c. Item. Damascenus. Dicamus diuinam verbi hypostasis. Li. 1. c. 11.

postans

possas naturam modo, & habitudine a paterna hypostasi differentem, sed modus habitudinis est relatio, igitur, &c. Item. Richardus de sancto Viatore, in libro de trinitate dicit, quod personæ distinguuntur proprietate originis, sed origo in diuinis non est motus, sed habitudo: ergo & relatio. Item. Hoc ipsum videtur ratione, quia proprium est, quod conuenit soli, sed nihil absolutum est incommunicabile in diuinis, & conueniens soli: igitur omnis proprietas personalis est relatio.

Ad opp.

Contra. Sicut paternitas est relatio, sic magnitudo quantitas, & bonitas: qualitas, sed magnitudo Dei non est quantitas, nec bonitas qualitas: igitur nec paternitas est relatio, sed paternitas est proprietas: igitur &c. Si dicas quod non est simile, quia alia transeunt in substantiam, relatio non, contrarium ostenditur primo sic. Sicut quantitas est vnum genus distinctum a substantia, ita & relatio, sed quia in Deo non cadit diuersitas, ideo necessario genus quantitatis transit in substantiam, cum ibi non sit accidens, nec diuersitas generum: igitur pari ratione relatio. Item. Sicut Deus est sua magnitudo, ita Deus est sua paternitas, sed quia Deus est sua magnitudo, ideo quantitas non differt a substantia, sed in eam transit: ergo & paternitas similiter. Item. Videtur, quod relatio magis transit, quia inter omnia genera accidentium, relatio importat maiorem dependentiam, quia ad obiectum, & subiectum: sed Deus omnino est independentis, igitur & relatio minime manet in Deo. Item. Inter omnia generum entium, relatio minus habet de entitate, sicut patet, quia aduenit, & recedit sine mutatione illius ad quod refertur: sed in summo ente non debet poni nisi quod multum habet de entitate, igitur &c. Respon. Dicendum, quod proprietates personales necesse est esse relationes, & hoc duplici ratione, tum quia sunt incommunicabiles, & soli conueniunt, tum etiam quia realiter differunt, ut ostensum est prius. Sola autem relatio ma-

net in diuinis. AD cuius intelligentiam notandum, quod relatio in aliquibus conuenit cum alijs predicamentis, in aliquibus differt. Conuenit enim in hoc, quod est predicamentum, & genus entis, & in hoc quod est accidens: & disconuenit in hoc, quod præter alia genera habet respectum non solum ad subiectum, sed etiam ad obiectum, secundum habitudinem, & dependentiam. Quantum ad primas conditiones impossibile est relationem manere in diuinis, sicut alia genera, & hoc propter simpliciter simplicitatem. In Deo. n. relatio non est predicamentum, nec accidens, sed substantia est. Quantum vero ad conditiones quas habet respectu obiecti, necesse est quodammodo manere, & hoc propter veram distinctionem, quæ est in diuinis, & veram originem, & habitudinem. Et necesse est quodammodo non manere, scilicet quantum ad dependentiam, & hoc propter omnimodam abolutionem, quæ est in diuinis. Alia igitur genera simpliciter transeunt, sed relatio quodammodo manet, & quodammodo transit. Quia alia genera respectum solum ad subiectum dicunt: & secundum illum transeunt. Sed relatio ultra dicit respectum ad obiectum. Et secundum illum respectum dicit pluralitatem, quæ vere est in diuinis, & illa relatio manet. Patet etiam quomodo transit, videlicet quantum ad omne quod dicit compositionem. Vnde non est genus, neque in genere, nec esse accidens, nec aliud, & sic patet prima tria obiecta circa hoc, quia vnum sumitur a natura generis, aliud a natura accidentis, tertium a predicatione identitatis. Patet etiam quomodo manet, scilicet quantum ad illud quod dicit distinctionem, non quantum ad illud quod dicit dependentiam, & inclinationem, quia sicut prius abolutionis omnem perfectionem, & per hoc patet quantum argumentum, quod obicit de dependentia relationis.

AD illud quod obicitur, quod minus habet de ente. Dicendum, BB 3 quod

Auer. 12.

meth. 19.

17

Cōcordat

S. Tho. 1.

par. q. 41.

ar. 1.

18

quod hoc est verum cum differt essentialiter a substantia : in Deo non sic est. Posset tñ præter rōnem prædi-
ctam hæc ratio reddi, q non transit : quia enim minimum habet de ente, ideo minimam vel nullam facit compositionem, & tamen manet secundum suam proprietatem. Alia vero quæ habent aliquid de ente absolute, faciunt compositionem : & hinc est quod relatio melius valet in summo simplici, quàm aliquod aliorum.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Proprietates personales sunt rationes non tantum innoscendi distinctionem, verum etiam distinguendi.

Fundamenta.

DE proprietatibus quantum ad actum. Et queritur verum actus huiusmodi proprietatum sit hypostases distin-

guere, aut distinctas ostendere. Et quod sit distinguere, videtur per Boetium in libro de trinitate. Substantia continet unitatem, relatio multiplicat trinitatem : sed si multiplicat, igitur distinguit. Item. Richardus de sancto Victore de trinitate dicit, quod persona distinguitur proprietate originis : sed proprietates dicit originem, & relationem, igitur, &c. Item. Hoc ipsum videtur ratione, quia cum personæ, distinguantur, aut distinguuntur per aliquod absolutum, aut respectum. Per absolutum non, quia sicut vult Augustinus, quod ad se dicitur, de singulis dicitur : igitur necesse est, quod differant per aliquod respectum. Item, Proprietas patris, aut accide ipsi hypostasi, aut est consubstantialis ei : quia si accide, igitur sunt ibi accidentia, igitur est ibi aliqua compositio. Si autem consubstantialis, & connaturalis : igitur

cum non consequatur esse hypostasis, non tantum est ratio innoscendi, sed etiam distinguendi. Item. In summo simplici idem est omnino ratio essendi, & cognoscendi, sed persona patris est summe simplex : igitur eodem modo distinguitur, quo distingui cognoscitur : hoc autem est per proprietatem : igitur, &c. Contra. Omne respectuum reducitur ad absolutum, sed quod reducitur ad aliquod secundum rationem intelligitur, sequitur illud : igitur cum proprietates sint respectuum, hypostases absolute, proprietates reducuntur ad hypostases : igitur hypostases sunt priores. Sed quod prius est, non distinguitur ab eo quod est posterius, quia ab eodem est esse, & esse distinctum : ergo &c. Item. Omne quod distinguit aliquid, dat ei tale esse, quale ipsum est, vel habet, sed proprietates habent de se solum esse respectuum : igitur si hypostases per proprietates distinguuntur, habent solum esse respectuum : sed hoc est falsum, quia cum sint supposita essentia : habent esse substantia absolute. Item, in diuinis personis est plurificatio per originem : igitur & distinctio. Sed origo dicit emanationem, vel exitum : relatio autem per se non emanat nisi prius alio emanante, quia in ad aliquid non est motus : igitur prius oritur hypostasis ab hypostasi secundum rationem intelligendi, quàm sit intelligere relationem esse : & si hoc, relatio consequitur esse distinctum in hypostasis : ergo &c. Item, Omne quod relatiue dicitur, est aliquid excepto eo quod relatiue dicitur, sicut ratio dicitur, & Augustinus in quinto libro de trinitate. Sed pater, & filius dicuntur relatiue : igitur uterque eorum est aliquid, excepto eo quod relatiue dicitur, igitur abstracta relatiue contingit aliquid intelligere, quæro igitur, quid sit illud, aut essentia, aut hypostasis. Si essentia, igitur relatio est in essentia, igitur multiplicat eam. Si hypostasis, aut igitur una, aut due.

Ad opp.

Non

Sexto de tri. c. 2. & 5. d. tri. c. 8

Non vna, quia impossibile est intelligere, quod pater, & filius, sint vna hypostasis, igitur duæ & si hoc, patet & c. Item, si abstractis omnibus proprietatibus duorum indiuiduorum, scilicet Petri & Pauli, hypostasisbus remanentibus adhuc contingit intelligere remanere distinctionem, igitur pariteratione in hypostasisbus diuinis, quod si verum est, tunc igitur non sunt solum ratio distinguendi quo ad nos.

30 **II ES P.** Dicendum, quod circa hoc duplex opinio fuit. Quidam enim dixerunt, quod abstractis proprietatibus impossibile est intelligere hypostases distinctas, quia huiusmodi proprietates in diuinis non solum dant personis innotescere, immo dant etiam esse, unde ipsi abstractis abstrahitur esse, & esse distinctum. Aliorum opinio fuit, quod proprietatibus abstractis, adhuc est intelligere distinctionem in hypostasisbus, quoniam proprietates secundum ipsos non est ratio distinguendi secundum rem. Unde dicunt, quod abstracta paternitate, & filiatione, adhuc contingit intelligere qui ab alio, & a quo alio. Et si quæ ras quomodo distinguuntur. Dicit aut quod seipsis sicut principia & generalissima seipsis distinguuntur, & differunt. Unde hæc est immediata, substantia non est quantitas. Et si respiciamus interius, utraque opinio continet aliquid probabilitatis, & hoc patet sic. In diuinis enim hypostasisbus intelligimus originem, siue emanationem, intelligimus etiam habitudinem. Secundum rationem intelligendi, origo præcedit ipsum qui oritur, & secundum rationem intelligendi, relatio consequitur ipsum qui refertur, potest igitur proprietates relationis importare solum habitudinem, & hoc modo consequitur rationem distinctionis, & est ratio innotescendi distinctionem, non distinguendi, sicut secunda opinio dicit, & probant rationes inductæ ad secundam partem de ipsa relatione. Potest enim intelligi tunc distinctio, quia intelligitur qui ab alio, & quo alius, potest etiam utrunque proprietates importare scilicet habitudinem, & originem, & tunc non

tantum est ratio innotescendi, sed etiam distinguendi: circumscripta enim origine, siue emanatione, impossibile est in diuinis intelligere pluralitatem: immo sicut essentia est vna, sic & intelligitur hypostasis vna. Et sic procedit prima opinio, & rationes ad primam partem. Sed notandum, quod cum idem sit in diuinis oriri, & esse, & ad alterum se habere, tamen secundum rationem intelligendi sunt ordinata, ut primum sit oriri, deinde esse intelligatur in his quæ habent esse ab alio, & deinde se ad alterum habere, quia vero idem sunt in Deo, ideo eodem nomine designantur. Unde generatio dicit originem, & habitudinem, tamen proprie loquendo generatio dicit originem, & paternitas habitudinem, quoniam igitur proprietates diuina secundum communem usum loquendi importat habitudinem, & originem, ideo tenendum, quod proprietates non solum sunt ratio innotescendi distinctionem, sed etiam distinguendi.

32 **ET** ad illud, quod obicitur, quod respectuum reducitur ad absolutum. Dicendum, quod reduci ad aliquid est dupliciter. Aut sicut ad principium, aut sicut ad terminum. Proprietates originis his duobus modis reducitur ad absolutum. Ad hypostasis patris reducitur in nascibilitas sicut ad principium, ad hypostasis autem geniti, & spirati, sicut ad terminum, quoniam igitur quod reducitur ad aliquid sicut ad principium ipsum consequitur, ideo abstracta origine solum intelligitur Deus innascibilis, non ens ab alio, & ita in vnitatem hypostasis, quia vero, quod reducitur ad aliud sicut ad terminum, intelligitur præcedere, hinc est, quod abstracta origine iam non est intelligere hypostasis procedentem. Vel illud intelligendum ubi respectuum dicit dependentiam, ratione cuius deficit a summa simplicitate, quod non est in Deo. Ad illud quod obicitur, quod esse respectuum solum dat esse respectuum. Dicendum, quod hoc verum est de respectui, quod dicit solum habitudinem, sed non est verum de respectui, quod dicit originem. Ad illud, quod obicitur, quod

Aduersatur ijs Scotus distinctio. 28. q. 3. ibi aliter distiguitur.

31

Sunt Arg. Scot. dist. present. q. vnica ibi contra istam conclusionem.

Cōcordat S. Thom. 1. part. q. 36. ar. 2 & q. de pote. q. 3. art. 3.

29

27 4 relatio

relatio non oritur per se. Dicendum, quod relatio est proprietas secundum quod ipsa est, origo vero prout est id quod oritur, & quia origo proprie non oritur, sed est illud quo oriens oritur: ita quod non consequitur tempore, vel natura, sed secundum rationem intelligendi, vel est simul necessario, vel præcedit, ideo patet illud. Ad illud, quod obicitur, quod omne quod relative dicitur est aliquid, excepto eo, quod relative dicitur. Dicendum, quod illud non habet veritatem in summo simplici, quod sic differat esse. & referri, quod vnum possit ab altero separari siue abstrahi secundum rem, quia ibi vnum sunt, sed solum secundum intellectum nostrum, nec adhuc intellectus noster sic abstrahit, ut intelligat hypostasies distinctas abstractis proprietatibus, & relationibus. Si enim ab hypostasi patris abstraheretur paternitas, vel e converso, iam non haberet aliquid speciale, quod sit principium intelligendi ipsam, & ita consideratur sub ratione generali, & incompleta. Unde & bene videntur mihi dicere qui dicunt, quod remanet intellectus huius nominis res, secundum quod est generale vocabulum, & sic patet, quod abstractis proprietatibus non remanet distinctio nec res, nec intellectus, & ideo utroque modo sunt ratio distinguendi. Ad illud, quod ultimo obicitur, quod Petrus & Paulus distinguuntur intelliguntur abstractis proprietatibus. Dicendum, quod non est simile. Nam distinctio est ibi a parte propriæ materię, & a parte propriæ formę, quæ innotescit per proprietates accidentales, sed in divinis solum est distinctio per originem. Ideo patet illud.

QVAESTIO IIII.

CONCLUSIO.

Proprietates in divinis non sunt infinite, sed secundum numerum notionum numerari debent, quæ notiones quinario numero complectuntur.

Ad opp.

DE Proprietatibus quantum ad numerum. Et videtur, quod sint infinite, quia proprietates sunt respectus per quos

Dens innotescit, sed illi sunt infiniti, sicut patet ex respectibus idealibus, ergo &c. Item, pater, & filius adinvicem assimilantur secundum omnes conditiones, essentielles, igitur secundum omnes comparantur, & secundum omnes innotescunt nobis, sed illæ sunt in numero infinito, ergo &c. Item. Quanto aliquid est simplicius, tanto plures habet respectus, ut punctus quam linea, & linea quam superficies, sed divinum esse est simplicissimum, igitur in eo sunt infiniti respectus, sed omnes sunt ratio innotescendi, igitur notiones sunt infinite. Sed quod tres sint tantum, videtur per Damas. qui dicit, quod in divinis omnia sunt vnum præter generationem in generationem, & processionem sed istæ non sunt nisi tres proprietates, igitur &c. Item. Videtur ratione, quia proprietas convertitur cum eo cuius est proprietas, sed proprietas est personæ, sed personæ sunt tres, igitur &c. Item. Fiat talis ratio. omnis persona est aliqua trium proprietatum, hæc est vera. Omnis notio est persona, sed omnis proprietas, siue notio est aliqua trium, igitur &c. Quod autem sint plures tribus sic ostenditur.

Notiones, siue proprietates sunt relationes. In omni autem habitudine sunt duæ relationes secundum duo extrema, sed in divinis sunt duæ origines, igitur saltem quatuor relationes. Item. Proprietas est quæ convenit uni soli, sed innascibilitas convenit soli patri

Fundamenta.
Damasce.
Li. i. ca. 8
vel 11.

26
Ex his patet falso
Secundo. improprie
S. B.
quod personarum
conclusionem
conferunt per
absolutam
dist. 26. q.
viii. ibi.
Tertia opinio.

patri, igitur est proprietas, & nō est aliqua illarum quatuor relationū, igitur sunt quinque. Quæritur ergo si scientia, & numerus notionum in diuinis, & penes quid accipiantur, & verum sit idem numerus proprietatum, & relationum.

27 R E S P. Notandū, quod vis conueniendi fieri inter ista tria nomina, p-

Sentit idē prietas, relatio, & notio. Nam p-

S. Thom. tas dicitur in quantum cōuenit soli :

1. par. q. relatio in quantum dicitur habitudine

41. art. 1 ad alterum: notio in quantum principium cognoscendi. Et quia omnis p-

prietas est ratio cognoscendi, similiter & omnis relatio, ideo nomen no-

tionis est in plus, quā ista duo. Quia quædam proprietates est relatio, vt paternitas. Quædam non, vt innascibilitas quæ non dicit respectum, sed pri-

nat. Similiter quædam relatio est, p-

prietas, vt filiatio. Quædam non, vt actiua spiratio, ideo quia pluribus,

non vni soli conuenit. Et hinc est, q-

notiōe proprietatis. siue relationis habent se vt excedentia & excessa. No-

men vero notionis est in plus. Vnde plures sunt notionēs, quam proprietates, plures etiam quam relationes.

Sed proprietates, & relationes mutuo se excedūt, & æqualiter, ideo sunt numero æquales, non tamen oportet fa-

cere vim. Nam omnis relatio distinguit aliquo modo ab alio, & ita est aliquo modo proprietas. Similiter omne quod distinguit, aliquo modo importat relationē, igitur oīs relatio proprietates, & omnis proprietas relatio.

Sed omnis notio est proprietas, vel relatio, igitur omnis notio est proprietas, & similiter relatio. Et ita extenso nomine sunt æqualia, ideo idē est numerus, & eadem ratio assignandi numerum in omnibus istis nominibus.

28 Intelligendum igitur, quod circa numerum proprietatū tres fuerūt opiniones. Quidam dixerunt, q-

infinitæ, quidam, quod tres, quidam, quod quinque. Ratio autem attulit opinionis fuit, quia diuersimode notionēs considerauerunt. Qui considerauerunt illas in comparatione ad eos quibus innotescent, dixerunt eas infinitas esse, quia per infinitas com-

paraciones, & similitudines, & respectus Deus nobis innotescit. Qui vero considerauerunt in comparatione ad hypostasēs quæ distinguuntur, vel innotescent, dixerunt tantū tres, quia tantum tres sunt personæ, ideo tantum tria sunt propria per quæ sufficienter innotescent. Qui vero considerauerunt quantum ad rationes quibus innotescent, dixerunt esse quinque. Eadem enim est ratio innotescenti, & distinguendi. Sed ratio distinguendi accipitur a parte originis, aut igitur positivæ, aut privatiuæ. Si privatiuæ, aut priuat originem per modum producentis, & hoc non dicit nobilitatem, scilicet non producere, ideo non est notio. Aut priuat originem per modum producti, & hoc vel specialiter, vel generaliter. Si specialiter, non dicit nobilitatem. Si generaliter, sic dicit nobilitatem, & ideo notio est vna sola, scilicet innascibilitas. Si autem accipiat a parte originis positivæ, cū duplex sit origo, & culibet rīdeat de necessitate duplex habiendo, de necessitate erunt quatuor, generatio actiua, & passiva, & spiratio actiua, & passiva, & in vniuerso quæ.

Prima opinio sumpsit rationem magis e longinquo, & ideo magis a veritate recessit. Secunda magis de propinquo, ideo magis veritati appropinquauit. Tertia sicut debuit, ideo veritatem dixit, posuit, & inuenit. Et hæc est positio, quam tenet cōmunis opinio Magistrorum notiones esse quinque, & ratio huius prius visa est.

AD Illud igitur, quod obijci-

29 tur de respectibus, & comparationibus infinitis. Dicendum, quod nec proprietates, nec relationes sunt notionēs, nisi quæ important respectū distinguentem personam a persona, & hoc est respectus originis, qui tantum quinque modis spectantibus ad dignitatem potest cōparari, ideo patet illud. AD illud, quod obijci-

30 tur, quod tantum tres per verbum Dām. Dicendum, quod sub generatione cō-

prehendit duas relationes, similiter sub processione. AD illud, q-

31 obijciatur, quod proprietas debet conuer-

ti cum persona. Dicendum, quod ve-

rum

rum est de illa quæ est proprietas personalis faciens personam esse personam, tamen non sequitur, si conuertitur, quod tot sint, & non plures, quoniam unum & idem potest habere plura conuertibilia. Ad illud, quod obicitur de syllogismo illo, dicendum, quod in processu illo est fallacia accidentis sicut hic, pater est innascibilitas, &

pater est paternitas, igitur paternitas est innascibilitas, quia quod attribuitur subiecto siue hypostasi, attribuitur habitudini. Posset tamen poni figura dictionis ex modi prædicandi mutatione, quia in diuinis essentia prædicatur ut quod, persona ut quis, notio ut quæ, & proceditur a persona ad notionem.

AN EASDEM PROPRIETATES ASSIG-
nent Augustinus & Hilarius : & an istæ sint quæ dicun-
tur paternitas, filiatio, & processio.

DISTINCTIO XXVII.

De præce-
dente.

De proprie-
tatibus p-
sonarum
quæ diuer-
sis nominibus
exprimun-
tur per vo-
cabula ma-
gis vsitata
Dist. 26.

IC quæri potest, utrum proprietates, quas Hilarius supra assignauit, scilicet, quod pater semper est pater, & filius semper est filius, sint illæ eadē proprietates, quas Aug. superius distinxit, dicens : proprium esse patris, quod genuit filium, & proprium filij quod genitus est a patre, & spiritus sancti quod ab utroque procedit. Ac deinde utrum & istæ sint illæ quæ dicuntur paternitas, filiatio, processio. Videtur quod non sint eadem proprietates, quas ponit Hilarius : & illæ, quas ponit Aug. Si enim eadem sunt, idem est ergo patri esse patrē, & genuisse filium : quod utrique quidem concedunt. Si autem hoc est, cui ergo conuenit ut sit pater, ei cōuenit genuisse filiū. Natura ergo diuina si pater est, genuit filium, si verò non genuit, pater non est. Sed quis audeat dicere, aut quod ipsa genuit filium, aut quod ipsa pater non sit. Si autē ipsa pater est, nec filium genuit, non est ergo idem dicere aliquid esse patrem, & gignere filium. Et ita non videbitur vna eademque esse proprietas.

Responsio, ubi ostendit easdem esse proprietates.

Quomo-
do sint in-
telligenda
dicta ver-
ba Hila-

AD quod sine præiudicio aliorum dicimus, quod easdē proprietates notauit uterque, licet diuersis verbis. Quod enim Hilarius ait, ita intelligi debes. Proprium patris est quod semper pater est, id est, proprietas patris est, qua semper pater est, semper vero pater est, quia semper genuit filium. Ita & propriū filij est, quod semper filius est, id est, proprietas filij est, qua semper filius est. Filius vero semper est, quia semper genitus est. ergo proprietates quæ pater pater est, est quia semper genuit : & hæc eadem dicitur paternitas, vel generatio. Et proprietates, quæ filius semper est filius, est quia semper genitus est a patre, & hæc eadem dicitur filiatio, vel genitura, vel natiuitas, vel origo, vel nascibilitas. Sic & proprietates quæ spiritus sanctus est spiritus sanctus vel donum, est quia procedit ab utroque : & hæc eadem dicitur processio. In præmissis ergo locutionibus eadem significata sunt proprietates.

Quomo-

Quomodo non est omnino idem dicere, esse patrem & genuisse,
vel habere filium, ita & de alijs.

NEC tamē videtur nobis omnino esse idem dicere aliquid esse patrem, & genuisse filium, vel aliquid esse filium, & habere patrem: vel esse spiritum sanctū, & procedere ab utroque: alioquin pater non esset nomen hypostasius, id est, personæ, sed proprietatis tantum: similiter filius, & spiritus sanctus, & ita non per tria nomina significarentur tres personæ. ideoque dicimus, quia patris nomen non tantum relationem notat, sed etiam hypostasim, i. substantiam significat, ita & filius, & spiritus sanctus. Relationū vero vocabula, scilicet paternitas, filiatio, processio, vel gignere, gigni, vel procedere ipsas tñ relationes, non hypostasies significant, siue habere filium, & habere patrē, vt verbi gratia, cum dicimus Deus est pater, nomine patris & relationem notamus, & diuinā hypostasim significamus: vt sit intelligentia talis, Deus vel diuina essentia est pater, id est, ille qui genuit, id est, hypostasis quæ habet filium. Similiter, Deus est filius, i. hypostasis genita vel habens patrem. Ita etiam Deus est spiritus sanctus, i. hypostasis procedens ab utroque, siue ille qui procedit. Cum vero nomina relationū ponimus in prædicatis, notiones ipsas tantum significamus, non hypostasies: vt cum dicimus, Deus genuit, id est, habet filium, & Deus genitus est, id est, habet patrem. Et tunc oportet intelligi in subiectis hypostasies tantum non essentiam, quæ illis proprietatibus determinantur.

Quod proprietates determinant hypostasies, non substantiā, id est, naturā.

I L L A E enim proprietates singulæ singulis proprie cōueniūt personis, & per eas personæ determinantur, & a se inuicem differūt, sed a se non secedunt. Vnde Ioannes Dam. Non differunt ab inuicem hypostasies secundū substantiā, sed secundū characteristica idiomata, id est, determinatiuas proprietates. Characteristica vero, i. determinatiua sunt hypostasicon, & non naturæ: etenim hypostasies determinant. Item esse quidem intemporaliter & æternaliter dicimus diuinam verbi hypostasim, simplicem, omnia habentem, quæ habet pater, vt eius homouision, id est, consubstantialē, unitatis modo & habitudine à paternali hypostasi differentē, nunquam verò à paternali hypostasi secedentē. Idem apertius exprimens personales proprietates, in eodem ait, Differentiam hypostasicon, i. personarum in tribus proprietatibus, id est, paternali & filiali & processibili recognoscimus. Inseparabiles autem ipsas hypostasies & indistabiles inuicem & unitas quidem inconfusibiliter: tres enim sunt, etsi vnite: diuisas autem indistanter. Etenim singula perfectæ est hypostasis, & propriam proprietatem, scilicet, existentie modum proprium possidet: sed vnite sunt substantia, & nō

Hæc notā pater & filius & spiritus sanctus non tñ relationes, sed et hypostasies significant. Relationū vero vocabula sunt, paternitas, filiatio, processio. Quid intelligat cū dī. f. deus est pater, & deus est spiritus sanctus.

Quid intelligatur cum dicī deus genuit & deus genitus est. Lib. 3 de orthodoxa fide ca. 6. ca. 7. eiusdem.

Vbi loco esse in vero exemplari legitur cōcedere. Li. 3. ca. 5.

distanc

Distin. 26. distant neque secedunt a paternali hypostasi. Ecce hic habes distinctiones tres illas proprietates, quæ supra diuersis significatæ sunt modis.

Quod sunt alia nomina personarum easdem proprietates notantia, scilicet genitus, genitor, verbum, imago.

H I C non est prætermittendum, quod sicut pater & filius & spiritus sanctus nomina personarum sunt, & proprietates personales designant, ita etiam sunt & alia nomina personarum, id est, quæ ipsas personas significant, & earum proprietates denotant, & easdem quas & nomina prædicta. unde & relatiue dicuntur, scilicet genitor, genitus, verbum, imago. Unde Aug. in 5. lib. de Trin. ait, Videntur cum dicitur filius. Ideo enim filius, quia genitus, & quia filius utique genitus. Sicut autem filius ad patrem, sic genitus ad genitorem refertur, & sicut pater ad filium, ita genitor ad genitum. Idem in 6. lib. de Tri. Verbum quidem solus filius accipitur, non simul pater & filius, tanquam ambo sint vnum verbum. Sic enim verbum dicitur, quomodo imago, non autem pater & filius simul ambo imago, sed filius solus est imago patris, quemadmodum filius. Idem in Cap. 3. 7. lib. de Trin. Verbum, secundum quod sapientia est & essentia, hoc est quod pater, secundum quod verbum, non hoc est quod pater, quia verbum non est pater, & verbum relatiue dicitur, sicut filius. Item in eodem, Sicut filius ad patrem refertur, ita & verbum ad eum cuius est verbum refertur, cum dicitur verbum. Et propterea non eo verbum, quo sapientia dicitur: quia verbum non ad se dicitur, sed tantum relatiue dicitur ad eum cuius est verbum, sicut filius ad patrem. Eo quippe est filius, quo verbum, & eo est verbum quo filius, sapientia vero, quo essentia: & ideo quia pater & filius sunt vna essentia, & vna sapientia. Item in eodem, Non est pater ipse verbum, sicut nec filius, nec imago. Quid autem absurdius quam imaginem ad se dici? Idem in 5. Dicitur relatiue filius, relatiue dicitur verbum, & imago, & in omnibus his vocabulis ad patrem refertur, nihil autem horum pater dicitur.

Breuius summam colligit intelligentiæ prædictorum.

A P E R T E ostensum est, quod sicut filius vel genitus relatiue dicitur ad patrem, ita verbum & imago: & quod eo dicitur verbum siue imago, quo filius, id est, eadem proprietate, siue notione dicitur verbum & imago qua filius, sed non eo quo verbum, dicitur sapientia vel essentia, quia non notione qua dicitur verbum, dicitur sapientia. Nam sapientia dicitur secundum essentiam, non secundum relationem.

Generalis regula eorum quæ ad se, & eorum quæ relatiue dicuntur:

Quicquid enim ad se, simul ambo dicuntur, sed non ita in prædictis relatiuis.

E T est hic aduertenda quedam generalis regula eorum quæ ad se, &

se, & eorum quæ relatiue dicuntur de patre & filio. Quicquid. n. Cap. 2.
ad se dicuntur, vt ait Aug. in 6. lib. de Trin. non dicitur alter sine
altero, idest, quicquid dicuntur quod substantiam eorū ostendat,
ambo simul dicuntur. Ergo nec pater est Deus sine filio, nec filius
sine patre, sed ambo simul Deus, sed non ambo simul pater, non
ambo simul filius, vel verbum, vel imago.

An secundum substantiam dicatur Deus de Deo, & huiusmodi.

HIC queritur, cum dicitur Deus de Deo, lumen de lumine,
& huiusmodi, verum dicantur secundum substantiam, nam secun-
dum relationem constat ista non dici. Si vero secundum substan-
tiam dicitur simul ambo, scilicet pater & filius, possunt dici Deus
de Deo, lumen de lumine, secundum prædictam regulam. Ad quæ
dicimus, quia licet Deus secundum substantiam dicatur & lumen, &
sapientia, & huiusmodi, & nunquam relatiue accipiantur: aliquan-
do tamen pro relatiuis, idest, pro personis, sed non relatiue acci-
piuntur, vt cum dicitur, Deus genuit Deum, alterum pro patre alte-
rum pro filio ponimus: similiter cum dicitur, Deus de Deo, lu-
men de lumine. In alijs quoque locutionibus sæpe reperiuntur no-
mina essentia ad significationem personarum deducta, vt cum di-
citur, Deus natus, Deus mortuus, Deus passus, vbi filius tantum
significatur. Ita & de solo filio intelligitur cum dicitur, Deus de
Deo, & huiusmodi. Vnde Aug. querens quomodo huiusmodi di-
cantur, in 6. lib. de Tri. ait, Quomodo Deus de Deo, lumen de lu-
mine dicitur? non enim simul ambo Deus de Deo, sed solus filius
de Deo, s. patre, nec ambo simul lumen de lumine, sed solus filius
de lumine patre.

Responso,
vbi nomi-
na substantia
dicuntur
aliquan-
do ponit
personis.

Li. 6. c. 2.

Quod tantum secundum nomen substantia dicitur illud de illo,
non secundum nomina personarum.

ET est sciendum quod secundum nomina substantia tantum dici-
tur illud de illo, licet ibi illa nomina substantiam non significant.
Secundum vero eadem nomina personarum nunquam dicitur il-
lud de illo, sicut verbum de verbo, vel filius de filio: quia huiusmo-
di nomina diuersis personis conuenire non possent. Quod Aug. Libr. 6. de
licet obscure, in eodem lib. ita dicit, Hoc solum de eis dici non po-
test illud de illo, quod simul ambo non sunt, idest, illo solo nomi-
ne non possumus vt ad ostendendum vnum de vno, quod simul am-
bobus non conuenit: sicut verbum de verbo dici non potest, quia non
simul ambo verbum, nec imago de imagine, nec filius de filio, quia
non simul ambo filius vel imago. Et sicut nomina substantia ali-
quando intelligentiam personarum distincte faciunt, ita etiam in-
terdum totius trinitatis simul. Vnde Aug. in eodem libro ait, In
patris nomine, ipse pater per se pronuntiatur, in Dei vero nomi-
ne, & ipse pater, & filius, & spiritus sanctus, vt cum dicitur, Ne-
mo bonus nisi solus Deus, quia trinitas est vnus solus Deus.

Trin. ca. 2.
Quod no-
mina sub-
stantia ali-
qui trinita-
tis intelli-
guntur si
significant.
Li. 5. ca. 6.
Luc. 18.

De proprietatibus personarum secundum quod diuersis nominibus exprimuntur per vocabula magis vsitata.

DISTINCTIO XXVII.

Hic quaeritur potest. Vtrum proprietates.

Exposi.

Diuisio.

V P R A assignauit Magister proprietates personales, hic agit de ipsis proprietatibus secundum quod per diuersa vocabula exprimuntur. Et quoniam contingit eas exprimi per vocabula magis vsitata, & minus vsitata, ideo haec pars habet duas partes. In prima agit de expressione proprietatum per vocabula magis vsitata. In secunda per vocabula minus vsitata, intra dist. eadem. Hic non est praetermittendum. Prima pars habet quatuor. Cum enim Hil. & Aug. proprietates alijs, & alijs vocabulis assignent, uterque tamen consuetis, quia vnus scilicet Aug. per generare, & generari, alter scilicet Hil. per esse patrem, & esse filium. Et ideo Magister primo quaerit, vtrum sint eadem proprietates ab utroque assignatae. Secundo, soluit, ostendens quod sint eadem, ibi. A D quod sine prauiudicio aliorum. Tertio, ne credat aliquis, quod omnino sint eadem ostendit, quod re eadem sunt, sed differunt quantum ad modum significandi, id est in concrectione, & in abstractione, ibi. Nec tamen videtur nobis omnino idem. Quarto vero, quia dixerat proprietates significari in concrectione, quaerit posset respectu cuius, & ostendit, quod respectu hypostasium, ibi. Ille enim proprietates singulis

Proprium patris est, quod semper est pater.

Dub. 1 Videtur dicere falsum. Omnis enim proprietas differt ab eo cuius est proprietas, vel re, vel ratione, sed pater, & pater conueniunt re, & ratione, & nomine, ergo vnum non est proprie-

Respon. 1. tas alterius. **Respon.** Dicendum, quod

in patre intelligimus & illum qui est pater, & quo est pater, quando ergo pater praedicatur de se, ratione vnus subiicitur, & ratione alterius praedicatur. Similiter quando assignatur et se patrem proprium patris, quia assignatur ut in ratione attribuiti, ideo ratione ipsius proprietatis attribuitur ipsi hypostasi. Vnde dicit, quod esse patrem est proprium patris, non quod pater sit pater.

Vel natiuitas, vel origo.

Videtur dicere contra illud, quod **Dub. 2** dictum est supra dist. iij. cap. de ver. 2 stigio. Et tractum est ab Augustino de vera religione, scilicet, quod origo appropriatur patri. **Respon.** Dicendum, quod origo semper dicitur relatio, potest ergo accipi origo, vel respectu creaturae, vel respectu personae. Si respectu creaturae, sic & respectu totius trinitatis, & appropriatur patri. Si autem respectu personae, sic potest accipi actiue, vel passiue. Si actiue, sic est patris, & filij, sed appropriatur patri. Si passiue, sic filij, & f. f. & appropriatur filio, non secundum quod simpliciter dicitur, sed secundum quod origo dicit emanationem per modum naturae. Sic enim cum id sit proprium filij, similiter & origo secundum quod sic accipitur, & hoc modo accipitur hic, & ideo non est contra illud.

Gignere, vel gigni, vel procedere, ipsas tantum relationes non hypostasies significant.

Videtur hoc falsum, quia relationes significant in concrectione, & non tantum importat relationes, sed etiam suppositum. Sed quando tantum importat relationes, significant abstractione. Si ergo hoc quod est gignere non importat relationem abstractione, sed concrete, videtur, quod non tantum importent relationes. **Respon.** **Dub. 3** Dicendum, quod differenter importatur concreto. Aliiter enim importatur per verbum, aliter per nomen adiectiuum. Quia enim verbum importat actum, ut egredientem, ideo in quadam distantia, & ideo importat

tar

tat sub quadam inclinatione. Et propter hoc quia in distantia importat, non claudit intra se suppositum, imo oportet, quod addatur extra, nisi locum exterioris additionis suppleat demonstratio, quæ est in actu proprie primæ, & secundæ personæ, quoniam semper sunt præsentia, & demonstratiua, & ideo quamuis importet in concretionem, tamen non importat nisi relationem quantum est de se, non suppositum: sed nomen adiectiuum idem significans, significat ut proprietatem informantem, & ideo in quadam vnione, & indistantia, & ideo formam simul importat & suppositum, ut cum dicitur album, nisi significetur in abstractione, ut cum dicitur albedo. Hoc attendens Magister dicit, quod paternitas, & filiatio, gignere, & gigni dicuntur tamen relationes.

Cum vero nomina relationum ponimus in prædicatis, notiones ipsas tantum significamus, non hypostases.

Dub. 4

Contra, quia si hoc verum est, quod dicitur essentia est pater, cum pater ponatur in prædicato, stat tantum pro notione: ergo idem est dicere essentia est pater, ac si diceretur, essentia generat, sed hæc est falsa: ergo &c. Respon. dicendum, quod quædam ponuntur in prædicato per naturam propriam, & significationem, & talia sunt quæ important compositionem, sicut verba, & de talibus loquitur Magister. Quædam ita ponuntur in prædicato, quod sunt nata subijci, ut hoc nomen pater, & hoc nomen filius, & talia, quia non solum nata prædicantur, verum etiam subijci, possunt importare intellectum hypostasis, unde verbum Magistri intelligendum est cum præcisione. scilicet de illis quæ ita nata sunt prædicari, quod non subijci, & ita non habet instantiam.

Characteristica vero. id est determinatiua sunt hypostaseon, & non naturæ &c.

5 Videtur male dicere, quia proprietates quæ non determinant naturam, sunt non naturales: quia omnis pro-

prietas naturalis, coipso quod naturalis est, naturam determinat: ergo si proprietates in diuinis non determinant naturam, non sunt naturales: ergo præter naturam, ergo accidentales. Respon. dicendum, quod sicut ordo nature dicitur dupliciter, aut quo natura ordinatur, aut in quo natura est ratio ordinandi, sic etiam de proprietatibus intelligendum, &c. quoniam dicimus proprietatem naturalem, non oportet quod proprietates habeat naturam ut subiectum, sed quod sit consonans naturæ ipsius subiecti, sicut filius naturalis non dicitur, quia sit a natura vel essentia, sed a patre naturaliter producente. sic & in proposito est intelligendum.

Respon.

AD intelligentiam huius partis articuli. 4 quatuor queruntur. Primo. queritur utrum esse patrem, & generare, sit vna notio. Secundo, queritur quæ illarum sit alterius ratio. Tertio, utrum proprietates contingat abstrahi. Quarto, utrum circa eas liceat contrarie opinari.

Q V A E S T I O I. CONCLUSIO.

Paternitas & generatio sunt vna Notio secundum rem, licet generatio vario modo significet.

FUNDAMENTA. VOD sit eadem notio, ostenditur sic. Vna sola proprietates est hypostasis, quæ dat esse distinetum. Nam non est in ratione accidentis, sed formæ, sed illa est vna sola vniuersalis: sed generare est vna proprietates, per quam hypostasis patris distinguitur, similiter & esse patrem: igitur ibi eadem est notio. Item. Patris ad filium est vna sola relatio, quia vna tantum origo, & vnus modus emanandi. Sed generare dicit relationem patris ad filium, similiter & esse patrem: igitur eadem relatio, vel notio: vel si sint diuersæ proprietates, tunc igitur notiones erunt plures, quam quinque, immo infinitæ. Sicut enim ad generare sequitur esse patrem, ita sequitur referri ad patrem, distinguui a patre &c. quæ si sint notiones

Relat

Ad opp.

notiones alie: tunc igitur infinitus est numerus notionum. hoc autē est incōueniens, & sequitur: si illz proprietates sint diuersz, ergo &c. Contra. Si eadem proprietates est esse patrem, & generare, igitur oīno idem importatur nomine patris, & nomine genitoris: igitur sicut quis est baptizatus, si baptizetur in nomine patris, ita si in nomine genitoris, sed hoc communiter negatur. Itē. Proprietates, & notiones sunt diuersz, & cognoscuntur esse diuersz, quia de diuersis prædicantur, q̃a de vno prædicatur vna, de quo non prædicatur alia, sed hæc conceditur, essentia est pater: & hæc negatur, essentia generat: igitur &c. Si dicas q̃ hoc est propter diuersum modum significandi. Contra. Hoc nihil est: quia tam esse patrem, quam generare, vtrūque in concretionē dicitur. Item. Diuersz probantur esse proprietates: quia vna de alia nō prædicatur vt paternitas, & innascibilitas: sed generare, vt patet infra, non dicitur de paternitate: hæc enim non admittitur, paternitas generat: igitur sunt diuersz.

R E S P. Dicendum, quod omnino sunt eadem proprietates secundū rem, & huius ratio manifeste apparet, nam vna dicitur de altera nō solum in concretionē vt pater generat, sed & in abstractione, vt paternitas est generatio, quod non esset si differ-

7 rent. Cum autem eadem sit proprietates, differenti tamen modo significatur, & hoc quantum ad tria. Primum quidem. quia generatio proprietatē personæ generalius exprimit, quam hoc, quod est pater. Nam sicut licet August. & habetur in lib. iij. distin. v. Ad esse patrem sequitur generare, sed conuerteretur. Homo enim dicitur generare pediculos, non tamen est pater eorum. Alia ratio est, quia hoc, quod est pater, importat intra se hypostasim, circa quam notat proprietatem. Sed hoc verbum generat, nō importat hypostasim, imo eget sibi apponi ab extra, & hanc ponit Magister in littera. Tertia est, quia cū proprietates duo importent emanationē, & habitudinē, quæ quamuis idem

sint re, differunt tamen ratione intelligendi, quia hoc, quod est generare, importat productionem, & generatio emanatione. Sed hoc, quod est esse patrem proprie importat habitudinē. Ex his patent obiecta. Nam, quod nō sit baptizatus in nomine genitoris, hoc nō est propter diuersitatem rei, sed modi exprimendi, & vtrūque cōsideratur ibi, sicut patet in quarto.

AD Illud, quod obiicitur, quod non prædicatur. Dicendum, quod hoc est propter diuersum modum significandi. Nam hoc, quod est generare, quia non habet suppositum intra, ponit rem circa essentiam, & ideo ipsam significat distinguere, non autem sic hoc quod est pater, cū habeat suppositum intra, sensus enim est, essentia est pater, id est ille qui generat.

AD Illud, quod ultimo obiicitur, qd̃ vna non prædicatur de altera, dicendum, quod est prædicatio per modū denominationis, & hæc est per concretionem. Et est prædicatio per modū identitatis, & hæc est per abstractionem, quoniam ergo generare, & esse patrem est vna & eadem proprietates, ideo non secundum modum denominandi tantum, sed per abstractionem prædicatur, vt paternitas est generatio.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Cum generatio originem dicat, paternitas vero habitudinem, generatio est ratio paternitatis, & non econuerso.

VAE. Istam sit ratio intelligendi alteram. i. vtrum hypostasis patris siue pater ideo generet quia pater est, vel ideo sit pater quia generat. Et quod ideo sit pater quia generat, hoc videtur auctoritate Magistrī in littera. Semper est filius, quia semper est genitus, ideo generatio passiva est ratio essendi filium, igitur pari ratione generatio actiua est ratio essendi patrem. Item. scdm̃ rōnem intelligēdi prius

Funda-
menta.

De cogni.
verz vitz
cap. 13.

est generari quàm esse, & prius est esse, quàm referri: igitur, prius est generari, quàm esse filium: igitur pari ratione prius est generari, quàm esse patrem secundum ordinem intelligendi. Si igitur prius est ratio posterioris, & non e converso, igitur, &c. Item hypostasis patris est pater, aut ergo quia Deus, aut quia Deus generans. Non quia Deus, quia pari ratione & filius: ergo quia Deus generans: igitur &c. Contra. Non generat nisi persona distincta, quoniam generare non convenit essentiae, sed personae: sed persona patris non est distincta nisi per paternitatem: igitur non convenit generare illi hypostasi nisi per paternitatem: igitur non generat nisi quia pater. Item. In his, quae non acquiruntur per actum, prius est habitus, quàm actus secundum rationem intelligendi, quia enim non sumus boni per opus, sed magis e converso: prius etiam sumus boni, quàm operemur bona: sed paternitas non acquiritur in Deo per actum: ergo prius ordine intelligendi intelligitur esse pater, quàm generet. Item. Pater generat, iste est quidam actus divinus, qui per se inest soli patri: quare per quid. Aut enim quia Deus, aut quia Deus pater, aut quia innascibilis. Non quia Deus, quia tunc etiam inest filio. Non quia innascibilis: quia innascibilitas dicit natiuitatis privationem, non positionem: igitur a divisione, quia Deus pater.

10 R E S P. Ad intelligentiam huius notandum: quod hic est duplex opinio. Quidam dicunt, quod cum proprietates relatiuae e contrario sint in Deo quàm in creaturis, quia in creaturis, ut aduenientes, in Deo ut insistentes. In creaturis enim actus est relationis ratio. Vnde in inferioribus ideo est pater, quia generat. Sed in diuinis e contrario, relatio est ratio actus. Vnde simpliciter cõcedunt quod pater generat, quia pater, & negant conuersum. Sed quamuis illud posset aliquo modo capi ab intellectu ex parte patris, tamen si illud consideramus in filio, omnino non videtur intelligibile, quod ideo sit pater,

quia filius generetur. Nam communiter dicitur, & ratio concordat, quod filius, & quod sit, & quod filius sit. hoc habet per generationem: igitur generatio secundum rationem intelligendi praecedit filiationem, & relatiua sunt simul natura in intelligendo, non tantum in essendo: igitur generatio est ratio dicendi paternitatem in Deo patre. Sicut enim se habet generatio passiva ad filiationem, ita actiua ad paternitatem. Et propterea est alia opinio, quod ideo est pater, quia generat, & quod illud sit bene dictum patet per differentiam assignatam inter generationem, & esse patrem. Nam secundum propriam rationem, generatio dicit notionem, siue originem: paternitas dicit habitudinem. Constat autem quod origo est ratio habitudinis, non habitudine ratio originis est. Et ideo generatio est ratio paternitatis, non e converso: ideo conceduntur rationes ad hoc.

A D illud igitur quod obijciatur in contrarium, quod non generat nisi persona distincta. Dicendum, quod verum est secundum rationem intelligendi. Necesse est enim ante generationem esse hypostasim, secundum rationem intelligendi loquor, sed non oportet praetelligere eam actu distinctam: quia ipsa distinguitur per proprietatem generationis distinctione completa, sicut melius patebit infra tamen secundum rationem intelligendi ratio distinguendi incohat in innascibilitate. ideo generat, non ut prius distincta paternitate, sed ut distincta quodammodo innascibilitate. A D illud quod obijciatur, quod non acquiritur per actum: dicendum, quod in diuinis nulla proprietas acquiritur, quia quælibet est essentia: tamen secundum rationem intelligendi, origo, siue emanatio originis, est ratio relationis, sicut in his inferioribus est ratio secundum esse. Vnde sicut actus generationis est æternus, ita & proprietas paternitatis æterna. Vnde quamuis non acquiritur per actum, inest tamen per actum: vnde illa propositio est

Cõcordat
S. Tho. 1.
Par. q. 41.
ar. 1. vbi
docet quod
paternitas
ut est constitutiva
patris per
dicitur secundum rationem ipsam
generare.

Ad opp.

9. meth.

ed vltimè respondet. Non vult Damascenus igitur diuidere rem contra rationem, nisi secundum quoddam res accipitur pro natura, necetiam sic omnino diuidit, sed quasi a principali denominat. Nam in creaturis non solum est communitas rationis, imo etiam naturalis. Nam Petrus, & Paulus non tantum in ratione conueniunt, sed etiam in natura comuni.

- 14 AD illud quod obicitur, quoddam hæc tollit summam simplicitatem. Dicendum, quoddam differentia rationis quædam fundatur super quiddam absolutum, siue substantiale, siue accidentale. Quædam autem super respectum, siue modum se habendi. Et prima differentia omnino repugnat simplicitati, & non potest esse in Deo: secunda vero non repugnat, Nam videmus respectum aliquem de nouo esse circa aliquid, illo nullo modo mutato. Videmus etiam aliquid habere plures respectus, ipso sine compositione existente. Dicendum igitur, quoddam proprietates personales sunt respectuque non absolute: & ideo possunt differre ratione respectuum, quæ persona suppositum, siue hypostasim dicit: sed proprietates dicuntur habitudinem ad alterum. Ex hoc patet sequens. Quia enim proprietates essentielles sunt absolute, non possunt dicere realem differentiam, nisi essentialem habeant: ideo solo modo loquendi differunt. Non sic proprietates personales. Vnde proprietates essentielles omnino transeunt in essentiam,

- 15 sed personales non. AD illud quod obicitur, quoddam essentia seipsa refertur. Dicendum, quoddam essentia diuina non potest referri nisi ad aliam essentiam: ad aliam autem non refertur, quoniam relatio dicit ordinem, & habitudinem. Sicut autem vult Philosophus, meth. 52. Deus non ordinatur ad res, sed res ad ipsum, & ideo ibi non est relatio nisi solo modo loquendi: sed cum persona ad personam refertur, ibi vere est ordo originis: & ideo habendo, & ideo vera relatio: & sic patet illud.

- 16 AD illud quod obicitur, quoddam creatura seipsa refertur. Dicendum, quoddam creatura seipsa potest intelligi triplici-

ter. Aut quia inter rei respectum, & essentiam non cadit medium, quia ipsa essentia essentialiter dependet: & sic quidem reperitur in creaturis: sic enim refertur materia ad formam, & forma ad materiam. Vnde dicit Philosophus, quoddam materia hoc ipsum quoddam est, ad alterum est: tamen nec materia est suus respectus, nec forma est suus respectus, quia non habet omnimodam simplicitatem. Alio modo est referre seipso, quia inter id quod refertur, & suum correlatum non cadit aliquod medium, quod non sit alterum illorum: & sic pater refertur seipso ad filium, & e converso. Nam pater est sua paternitas, & hoc propter summam simplicitatem. Tertio modo refertur seipso est, quia ipsum quod refertur non est nisi relatio, & respectus purus, & hoc est impossibile esse neque in Deo, neque in creatura. Quia sicut dicit Augustinus, Omne quod refertur est aliquid, excepto eo quod relatiue dicitur. Alioquin relationis esset relatio, & sic patet quoddam omnis proprietates relatiua, siue sit in Deo, siue in creaturis, necessario differt ab aliquo modo ab eo cuius est proprietates, & magis in creatura quam in creatore, & intelligantur omnia hæc sicut prius assignatum est, quoniam omne respectuum fundatur super aliquod absolutum.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Proprietates personales sunt relationes, cum incommunicabiles sint. Solique conueniant, realiter, & differant.

Proprietatibus quiddam sunt. Et quoddam sint relationes videtur, quia dicit Hilarius 12. de trinitate. Proprium est Deo nato esse filium, sed filio est relatio: igitur &c. Item. Damascenus. Dicamus diuinam verbi hypostasis

Fundamenta: Dam. c. 9.

Li. 1. c. 11.

postans

Arist. 12. meth. 52.

Adopp.

postasis naturam modo, & habitudine a paterna hypostasi differentem, sed modus habitudinis est relatio, igitur, &c. Item. Richardus de sancto Victore, in libro de trinitate dicit, quod personae distinguuntur proprietate originis, sed origo in diuinis non est motus, sed habitudo: ergo & relatio. Item. Hoc ipsum videtur ratione, quia proprium est, quod conuenit soli, sed nihil absolutum est incommunicabile in diuinis, & conueniens soli: igitur omnis proprietas personalis est relatio.

Contra. Sicut paternitas est relatio, sic magnitudo quantitas, & bonitas: qualitas, sed magnitudo Dei non est quantitas, nec bonitas qualitas: igitur nec paternitas est relatio, sed paternitas est proprietas: igitur &c. Si dicas quod non est simile, quia alia transeunt in substantiam, relatio non, contrarium ostenditur primo sic. Sicut quantitas est unum genus distinctum a substantia, ita & relatio, sed quia in Deo non cadit diuersitas, ideo necessario genus quantitatis transit in substantiam, cum ibi non sit accidens, nec diuersitas generum: igitur pari ratione relatio. Item. Sicut Deus est sua magnitudo, ita Deus est sua paternitas, sed quia Deus est sua magnitudo, ideo quantitas non differt a substantia, sed in eam transit: ergo & paternitas similiter. Item. Videtur, quod relatio magis transit, quia inter omnia genera accidentium, relatio importat maiorem dependentiam, quia ad obiectum, & subiectum: sed Deus omnino est independentis, igitur & relatio minime manet in Deo. Item. Inter omnia genera entium, relatio minus habet de entitate, sicut patet, quia aduenit, & recedit sine mutatione illius ad quod refertur: sed in summo ente non debet poni nisi quod multum habet de entitate, igitur &c. Respon. Dicendum, quod proprietates personales necesse est esse relationes, & hoc duplici ratione, tum quia sunt incommunicabiles, & soli conueniunt, tum etiam quia realiter differunt, ut ostensum est prius. Sola autem relatio ma-

net in diuinis. AD cuius intelligentiam notandum, quod relatio in aliquibus conuenit cum alijs predicamentis, in aliquibus differt. Conuenit enim in hoc, quod est predicamentum, & genus entis, & in hoc quod est accidens: & disconuenit in hoc, quod praeter alia genera habet respectum non solum ad subiectum, sed etiam ad obiectum, secundum habitudinem, & dependentiam. Quantum ad primas conditiones impossibile est relationem manere in diuinis, sicut alia genera, & hoc propter summam simplicitatem. In Deo. n. relatio non est predicamentum, nec accidens, sed substantia est. Quantum vero ad conditiones quas habet respectu obiecti, necesse est quodammodo manere, & hoc propter veram distinctionem, quae est in diuinis, & veram originem, & habitudinem. Et necesse est quodammodo non manere, scilicet quantum ad dependentiam, & hoc propter omnimodam absolutionem, quae est in diuinis. Alia igitur genera simpliciter transeunt, sed relatio quodammodo manet, & quodammodo transit. Quia alia genera respectum solum ad subiectum dicunt: & secundum illum transeunt. Sed relatio ultra dicit respectum ad obiectum. Et secundum illum respectum dicit pluralitatem, quae vere est in diuinis, & illa relatio manet. Patet etiam quomodo transit, videlicet quantum ad omne quod dicit compositionem. Vnde non est genus, neque in genere, nec est accidens, nec aliud, & sic patet prima tria obiecta circa hoc, quia unum sumitur a natura generis, aliud a natura accidentis, tertium a predicatione identitatis. Patet etiam quomodo manet, scilicet quantum ad illud quod dicit distinctionem, non quantum ad illud quod dicit dependentiam, & inclinationem, quia sicut prius absolutionis omnem perfectionem, & per hoc patet quantum argumentum, quod obicit de dependentia relationis.

AD illud quod obicitur, quod minus habet de ente. Dicendum,

BB 3 quod

Auer. 12.
meth. 19.Cōcordat
S. Tho. 1.
par. q. 41.

ar. 1.

18

quod hoc est verum cum differt essentialiter a substantia : in Deo non sic est. Posset tñ præter rōnem prædicam hæc ratio reddi, q non transit: quia enim minimum habet de ente, ideo minimam vel nullam facit compositionem, & tamen manet secundum suam proprietatem. Alia vero quæ habent aliquid de ente absolute, faciunt compositionem: & hinc est quod relatio melius valet in summo simplici, quàm aliquid aliorum.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Proprietates personales sunt rationes non tantum innotescendi distinctionem, verum etiam distinguendi.

Fundamenta.

DE proprietatibus quantum ad actum. Et queritur verum actus huiusmodi proprietatum sit hypostases distinguere, aut distinctas ostendere. Et quod sit distinguere, videtur per Boetium in libro de trinitate. Substantia continet unitatem, relatio multiplicat trinitatem: sed si multiplicat, igitur distinguit. Item. Richardus de sancto Victore de trinitate dicit, quod persona distinguitur proprietate originis: sed proprietas dicit originem, & relationem, igitur, &c. Item. Hoc ipsum videtur ratione, quia cum personæ, distinguantur, aut distinguuntur per aliquod absolutum, aut respectuum. Per absolutum non, quia sicut vult Augustinus, quod ad se dicitur, de singulis dicitur: igitur necesse est, quod differant per aliquod respectuum. Item, Proprietas patris, aut accide ipsi hypostasi, aut est consubstantialis ei: quia si accide, igitur tunc ibi accidentia, igitur est ibi aliqua compositio. Si autem consubstantialis, & connaturalis: igitur

tur cum non consequatur esse hypostasis, non tantum est ratio innotescendi, sed etiam distinguendi. Item. In summo simplici idem est omnino ratio essendi, & cognoscendi, sed persona patris est summe simplex: igitur eodem modo distinguitur, quo distingui cognoscitur: hoc autem est per proprietatem: igitur, &c. Contra. Omne respectuum reducitur ad absolutum, sed quod reducitur ad aliquid secundum rationem intelligendi, sequitur illud: igitur cum proprietates sint respectus, hypostases absolute, proprietates reducuntur ad hypostases: igitur hypostases sunt priores. Sed quod prius est, non distinguitur ab eo quod est posterius, quia ab eodem est esse, & esse distinctum: ergo &c. Item. Omne quod distinguit aliquid, dat ei tale esse, quale ipsum est, vel habet, sed proprietates habent de se solum esse respectuum: igitur si hypostases per proprietates distinguuntur, habent solum esse respectuum: sed hoc est falsum, quia cum sint supposita essentia: habent esse substantia absolute. Item, in diuinis personis est plurificatio per originem: igitur & distinctio. Sed origo dicit emanationem, vel exitum: relatio autem per se non emanat nisi prius alio emanante, quia in ad aliquid non est motus: igitur prius oritur hypostasis ab hypostasi secundum rationem intelligendi, quàm sit intelligere relationem esse: & si hoc, relatio consequitur esse distinctum in hypostasis: ergo &c. Item, Omne quod relatiue dicitur, est aliquid excepto eo quod relatiue dicitur, sicut ratio dicitur, & Augustinus in quinto libro de trinitate. Sed pater, & filius dicuntur relatiue: igitur vterque eorum est aliquid, excepto eo quod relatiue dicitur, igitur abstracta relatione contingit aliquid intelligere, quæro igitur, quid sit illud, aut essentia, aut hypostasis. Si essentia, igitur relatio est in essentia, igitur multiplicat eam. Si hypostasis, aut igitur vna, aut due.

Ad opp.

Non

Sexto de tri. c. 2. & 5. tri. c. 8

Non vna, quia impossibile est intelligere, quod pater, & filius, sint vna hypostasim, igitur duz & si hoc, patet & c. Item, si abstractis omnibus proprietatibus duorum individuum, scilicet Petri & Pauli, hypostasibus remanentibus adhuc contingit intelligere remanere distinctionem, igitur paratione in hypostasibus diuinis, quod si verum est, tunc igitur non sunt solum ratio distinguendi quo ad nos.

30 R E S P. Dicendum, quod circa hoc duplex opinio fuit. Quidam enim dixerunt, quod abstractis proprietatibus impossibile est intelligere hypostasim distinctas, quia huiusmodi proprietates in diuinis non solum dant personis innotescere, immo dant etiam esse, unde ipsi abstractis abstrahitur esse, & esse distinctum. Aliorum opinio fuit, quod proprietatibus abstractis, adhuc est intelligere distinctionem in hypostasibus, quoniam proprietas secundum ipsos non est ratio distinguendi secundum rem. Vnde dicunt, quod abstracta paternitate, & filiatione, adhuc contingit intelligere qui ab alio, & a quo alio. Et si quæ ras quomodo distinguuntur. Dicit quod seipsis sicut principia & generalissima seipsis distinguuntur, & differunt. Vnde hæc est immediata, substantia non est quantitas. Et si respiciamus interius, utraque opinio continet aliquid probabilitatis, & hoc patet sic. In diuinis enim hypostasibus intelligimus originem, siue emanationem, intelligimus etiam habitudinem. Secundum rationem intelligendi, origo præcedit ipsum qui oritur, & secundum rationem intelligendi, relatio consequitur ipsum qui refertur, potest igitur proprietas relatiua importare solum habitudinem, & hoc modo consequitur rationem distinctionis, & est ratio innotescendi distinctionem, non distinguendi, sicut secunda opinio dicit, & probant rationes inducæ ad secundam partem de ipsa relatione. Potest enim intelligi tunc distinctio, quia intelligit qui ab alio, & a quo alio, potest etiam utrumque proprietates importare, habitudinem, & originem, & tunc non

tantum est ratio innotescendi, sed etiam distinguendi: circumscripta enim origine, siue emanatione, impossibile est in diuinis intelligere pluralitatem; immo sicut essentia est vna, sic & intelligitur hypostasis vna. Et sic procedit prima opinio, & rationes ad primam partem. Sed notandum, quod cum idem sit in diuinis oriri, & esse, & ad alterum se habere, tamen secundum rationem intelligendi sunt ordinata, ut primum sit oriri, deinde esse intelligatur in his quæ habet esse ab alio, & deinde se ad alterum habere, quia vero idem sunt in Deo, ideo eodem nomine designantur. Vnde generatio dicit originem, & habitudinem, tamen proprie loquendo generatio dicit originem, & paternitas habitudinem, quoniam igitur proprietates diuina secundum communem usum loquendi importat habitudinem, & originem, ideo tenendum, quod proprietates non solum sunt ratio innotescendi distinctionem, sed etiam distinguendi.

ET ad illud, quod obiicitur, quod respectuum reducit ad absolutum. Dicendum, quod reduci ad aliquid est dupliciter. Aut sicut ad principium, aut sicut ad terminum. Proprietas originis his duobus modis reducitur ad absolutum. Ad hypostasim patris reducitur in nascibilitas sicut ad principium, ad hypostasim autem geniti, & spirati, sicut ad terminum, quoniam igitur quod reducitur ad aliquid sicut ad principium ipsum consequitur, ideo abstracta origine solum intelligitur Deus innascibilis, non ens ab alio, & ita in vnitatem hypostasim, quia vero, quod reducitur ad aliud sicut ad terminum, intelligitur præcedere, hinc est, quod abstracta origine iam non est intelligere hypostasim procedentem. Vel illud intelligendum ubi respectuum dicit dependentiam, ratione cuius deficit a summa simplicitate, quod non est in Deo. AD illud quod obiicitur, quod esse respectuum solum dat esse respectuum. Dicendum, quod hoc verum est de respectui, quod dicit solum habitudinem, sed non est verum de respectui, quod dicit originem. AD illud, quod obiicitur, quod

Aduersatur ijs Scotus distinct. 28. q. 3. ibi aliter distiguitur.

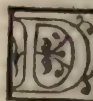
Sunt Arg. Scot. distinct. present. quoniam vnicuique ibi, contra istam conclusionem.

Concordat S. Thom. 1. part. q. 36. ar. 2 & q. de pote. q. 3. art. 3.

QVAESTIO IIII.

CONCLUSIO.

Proprietates in diuinis non sunt infinite, sed secundum numerum notionum numerari debent, quæ notiones quinario numero complectuntur.

DE Proprietatibus quantum ad numerum. Et Ad opp.

videtur, quod sunt infinite, quia proprietates sunt respectus per quos

Deus innotescit, sed illi sunt infiniti, sicut patet ex respectibus id aliis, ergo &c. Item, pater, & filius adinueniuntur assimulantur secundum omnes conditiones essentielles, igitur secundum omnes comparantur, & secundum omnes innotescunt nobis, sed illi sunt in numero infinito, ergo &c. Item. Quanto aliquid est simplicius,

tanto plures habet respectus, ut punctus quam linea, & linea quam superficies, sed diuinum esse est simplicissimum, igitur in eo sunt infiniti respectus, sed omnes sunt ratio innotescendi, igitur notiones sunt infinitæ.

Sed quod tres sint tantum, videtur per Damascen. qui dicit, quod in diuinis omnia sunt vnum præter generationem in generatione, & processionem sed istæ non sunt nisi tres proprietates, igitur &c. Item. Videtur ratione, quia proprietas conuertitur cum eo cuius est proprietas, sed proprietas est personæ, sed personæ sunt tres, igitur &c. Item. Fiat talis ratio. omnis persona est aliqua trium proprietatum, hæc est vera. Omnis notio est persona, sed omnis proprietas, siue notio est aliqua trium, igitur &c. Quod autem sint plures tribus sic ostenditur. Notiones, siue proprietates sunt relationes. In omni autem habitudine sunt duæ relationes secundum duo extrema, sed in diuinis sunt duæ originis, igitur saltem quatuor relationes.

Item. Proprietas est quæ conuenit vni soli, sed innascibilitas conuenit soli patri

Fundamenta.
Damascen.
lib. i. ca. 8
vel 11.

relatio non oritur per se. Dicendum, quod relatio est proprietas secundum quod ipsa est, origo vero prout est id quod oritur, & quia origo proprie non oritur, sed est illud quo oritur oritur: ita quod non consequitur tempore, vel natura, sed secundum rationem intelligendi, vel est simul necessario, vel præcedit, ideo patet illud. Ad illud, quod obicitur, quod omne quod relatione dicitur est aliquid, excepto eo, & relatione dicitur. Dicendum, quod illud non habet veritatem in summo simplici, quod sic differat esse. & referri, quod vnum possit, ab altero separari siue abstrahi secundum rem, quia ibi vnum sunt, sed solum secundum intellectum nostrum, nec adhuc intellectus noster sic abstrahit, ut intelligat hypostasēs distinctas abstractis proprietatibus, & relationibus. Si enim ab hypostasi patris abstraheretur paternitas, vel conuersio, iam non haberet aliquid speciale, quod sit principium intelligendi ipsam, & ita consideratur sub ratione generali, & incompleta. Vnde & beatus videtur mihi dicere qui dicunt, quod remanet intellectus huius nominis res, secundum quod est generale vocabulum, & sic patet, quod abstractis proprietatibus non remanet distinctio nec res, nec intellectus, & ideo utroque modo sunt ratio distinguendi. Ad illud, quod vltimo obicitur, quod Petrus & Paulus distinguuntur intelliguntur abstractis proprietatibus. Dicendum, quod non est simile. Nam distinctio est ibi in parte propriæ materiæ, & a parte propriæ formæ, quæ innotescit per proprietates accidentales, sed in diuinis solum est distinctio per originem.

Ideo patet illud.

26
Ex his patet
falso
Secundo im-
ponere S. B.
quod per-
sonæ con-
sistunt per
absoluta
dist. 26. q.
vnic. ibi.
Tertia opi-
nio.

patri, igitur est proprietas, & nō est aliqua illarum quatuor relationū, igitur sunt quinque. Queritur ergo sufficientia, & numerus notionum in diuinis, & penes quid accipiantur, & verum sit idem numerus proprietatum, & relationum.

- 17 R E S P. Notandū, quod vis conueniē fieri inter ista tria nomina, proprietatis, relatio, & notio. Nam, proprie-
S. Thom. tas dicitur in quantum cōuenit soli:
1. par. q. relatio in quantum dicitur habitudine
41. art. 1. ad alterum: notio in quantum principium cognoscendi. Et quia omnis proprietas est ratio cognoscendi, similiter & omnis relatio, ideo nomen notionis est in plus, quā ista duo. Quia quaedam proprietates est relatio, ut paternitas. Quaedam non, ut innascibilitas quæ non dicit respectum, sed priuat. Similiter quaedam relatio est proprietas, ut filiatio. Quaedam non, ut actiua spiratio, ideo quia pluribus, non vni soli conuenit. Et hinc est, quod nomen proprietatis, siue relationis habent se ut excedentia & excessa. Nomen vero notionis est in plus. Unde plures sunt notionēs, quam proprietates, plures etiam quam relationes. Sed proprietates, & relationes mutuo se excedūt, & æqualiter, ideo sunt numero æquales; non tamen oportet facere vim. Nam omnis relatio distinguit aliquo modo ab alio, & ita est aliquo modo proprietas. Similiter omne quod distinguit, aliquo modo importat relationē, igitur omnis relatio proprietas, & omnis proprietas relatio. Sed omnis notio est proprietas, vel relatio, igitur omnis notio est proprietas, & similiter relatio. Et ita extenso nomine sunt æqualia, ideo idē est numerus, & eadem ratio assignandi numerum in omnibus istis nominibus.
28 Intelligendum igitur, quod circa numerum proprietatū tres fuerūt opiniones. Quidam dixerunt, quod infinita, quidam, quod tres, quidam, quod quinque. Ratio autem ista, scilicet opinionis fuit, quia diuersimode notionēs considerauerunt. Qui considerauerunt illas in comparatione ad eos quibus innotescunt, dixerunt eas infinitas esse, quia per infinitas com-

parationes, & similitudines, & respectus Deus nobis innotescit. Qui vero considerauerunt in comparatione ad hypostasēs quæ distinguuntur, vel innotescunt, dixerunt tantū tres, quia tantum tres sunt personæ, ideo tantum tria sunt propria per quæ sufficienter innotescunt. Qui vero considerauerunt quantum ad rationes quibus innotescunt, dixerunt esse quinque. Eadem enim est ratio innotescendi, & distinguendi. Sed ratio distinguendi accipitur a parte originis, aut igitur positivæ, aut priuativæ. Si priuativæ, aut priuat originem per modum producentis, & hoc non dicit nobilitatem, scilicet non producere, ideo non est notio. Aut priuat originem per modum producti, & hoc vel specialiter, vel generaliter. Si specialiter, non dicit nobilitatem. Si generaliter, sic dicit nobilitatem, & ideo notio est vna sola, scilicet innascibilitas. Si autem accipiatur a parte originis positivæ, cū duplex sit origo, & cuiuslibet rōdeat de necessitate duplex habitudo, de necessitate erunt quatuor, generatio actiua, & passiva, & spiratio actiua, & passiva. & in vniuerso quod. Prima opinio sumpsit rationem magis longinquo, & ideo magis a veritate recessit. Secunda magis de propinquo, ideo magis veritati appropinquavit. Tertia sicut debuit, ideo veritatem dixit, posuit, & inuenit. Et hæc est positio, quam tenet communis opinio Magistrorum notionēs esse quinque, & ratio huius prius visū est.
29 AD Illud igitur, quod obijci-
tur de respectibus, & comparationibus infinitis. Dicendum, quod nec proprietates, nec relationes sunt notionēs, nisi quæ important respectū distinguentem personam a persona, & hoc est respectus originis, qui tantum quinque modis spectantibus ad dignitatem potest comparari, ideo patet illud. AD illud, quod obijci-
30 tur, quod tantum tres per verbum Dām. Dicendum, quod sub generatione comprehendit duas relationes, similiter sub processione. AD illud, quod obijci-
31 tur, quod proprietas debet conuer-
32 tum cum persona. Dicendum, quod ve-

rum est de illa quæ est proprietas personalis faciens personam esse personam, tamen non sequitur, si conuertatur, quod tot sint, & non plures, quoniam unum & idem potest habere plura conuertibilia. Ad illud, quod obicitur de syllogismo illo, dicendum, quod in processu illo est fallacia accidentis sicut hic, pater est innascibilitas, &

pater est paternitas, igitur paternitas est innascibilitas, quia quod attribuitur subiecto siue hypostasi, attribuitur habitudini. Posset tamen poni figura dictionis ex modi prædicandi mutatione, quia in diuinis essentia prædicatur ut quod, persona ut quis, notio ut quæ, & proceditur a persona ad notionem.

AN EASDEM PROPRIETATES ASSIG-
nent Augustinus & Hilarius: & an istæ sint quæ dicun-
tur paternitas, filiatio, & processio.

DISTINCTIO XXVII.

De præce-
dente.

De proprie-
tibus p-
sonarum em
quod diuer-
sis modis
exprimun-
tur per vo-
cabula ma-
gis vsitata
Dist. 26.

IC quæri potest, utrum proprietates, quas Hilarius supra assignauit, scilicet, quod pater semper est pater, & filius semper est filius, sint illæ eadē proprietates, quas Aug. superius distinxit, dicens: proprium esse patris, quod genuit filium, & proprium filij quod genitus est a patre, & spiritus sancti quod ab utroque procedit. Ac deinde utrum & istæ sint illæ quæ dicuntur paternitas, filiatio, processio. Videtur quod non sint eadem proprietates, quas ponit Hilarius: & illæ, quas ponit Aug. Si enim eadem sunt, idem est ergo patri esse patrem, & genuisse filium: quod utique quidem concedunt. Si autem hoc est, cui ergo conuenit ut sit pater, ei conuenit genuisse filium. Natura ergo diuina si pater est, genuit filium, si verò non genuit, pater non est. Sed quis audeat dicere, aut quod ipsa genuit filium, aut quod ipsa pater non sit. Si autē ipsa pater est, nec filium genuit, non est ergo idem dicere aliquid esse patrem, & gignere filium. Et ita non videbitur una eademque esse proprietas.

Responsio, ubi ostendit eandem esse proprietates.

Quomo-
do sint in-
telligenda
dicta ver-
ba Hila-

Ad quod sine præiudicio aliorum dicimus, quod easdē proprietates notauit uterque, licet diuersis verbis. Quod enim Hilarius ait, ita intelligi debes. Proprium patris est quod semper pater est, id est, proprietas patris est, qua semper pater est, semper vero pater est, quia semper genuit filium. Ita & propriū filij est, quod semper filius est, id est, proprietas filij est, qua semper filius est. Filius vero semper est, quia semper genitus est. ergo proprietas qua pater pater est, est quia semper genuit: & hæc eadem dicitur paternitas, vel generatio. Et proprietas, qua filius semper est filius, est quia semper genitus est a patre, & hæc eadem dicitur filiatio, vel genitura, vel natiuitas, vel origo, vel nascibilitas. Sic & proprietas qua spiritus sanctus est spiritus sanctus vel donum, est quia procedit ab utroque: & hæc eadem dicitur processio. In præmissis ergo locutionibus eadem significata sunt proprietates.

Quomo-

Quomodo non est omnino idem dicere, esse patrem & genuisse,
vel habere filium, ita & de alijs.

NEC tamē videtur nobis omnino esse idem dicere aliquid esse patrem, & genuisse filium, vel aliquid esse filium, & habere patrem: vel esse spiritum sanctū, & procedere ab utroque: alioquin patrem non esset nomen hypostasis, id est, personæ, sed proprietatis tantum: similiter filius, & spiritus sanctus, & ita non per tria nomina significarentur tres personæ. ideoque dicimus, quia patris nomen non tantum relationem notat, sed etiam hypostasim, i. substantiam significat, ita & filius, & spiritus sanctus. Relationū vero vocabula, scilicet paternitas, filiatio, processio, vel gignere, gigni, vel procedere ipsas tñ relationes, non hypostasim significant, siue habere filium, & habere patrē, vt verbi gratia, cum dicimus Deus est pater, nomine patris & relationem notamus, & diuinā hypostasim significamus: vt sit intelligentia talis, Deus vel diuina essentia est pater, id est, ille qui genuit, id est, hypostasis quæ habet filium. Similiter, Deus est filius, i. hypostasis genita vel habens patrem. Ita etiam Deus est spiritus sanctus, i. hypostasis procedens ab utroque, siue ille qui procedit. Cum vero nomina relationū pōnimus in prædicatis, notiones ipsas tantum significamus, non hypostasim: vt cum dicimus, Deus genuit, id est, habet filium, & Deus genitus est, id est, habet patrem. Et tunc oportet intelligi in subiectis hypostasim tantum non essentiam, quæ illis proprietatibus determinantur.

Quod proprietates determinant hypostasim, non substantiā, id est, naturā.

I L L A E enim proprietates singulæ singulis proprie cōueniūt personis, & per eas personæ determinantur, & a se inuicem differūt, sed a se non secedunt. Vnde Ioannes Dam. Non differunt ab inuicem hypostasim secundū substantiā, sed secundū characteristica idiomata, id est, determinatiuas proprietates. Characteristica vero, i. determinatiua sunt hypostasim, & non naturæ: etenim hypostasim determinant. Item esse quidem intemporaliter & æternaliter dicimus diuinam verbi hypostasim, simplicem, omnia habentem, quæ habet pater, vt eius homouision, id est, consubstantialitē, naturæ modo & habitudine à paternali hypostasim differentē, nunquam verò à paternali hypostasim secedentē. Idem apertius exprimens personales proprietates, in eodem ait, Differentiam hypostasim, i. personarum in tribus proprietatibus, id est, paternali & filiali & processibili recognoscimus. Inseparabiles autem ipsas hypostasim & indistabiles inuicem & unitas quidem inconsusibiliter: tres enim sunt, etsi unitæ: diuisas autem indistincte. Etenim singulari perfecta est hypostasis, & propriam proprietatem, scilicet, existentie modum proprium possidet: sed unitæ sunt substantiæ, & nō distant

Hæc notā pater & filius & spiritus sanctus non tñ relationes, sed tñ hypostasim significant. Relationū vero vocabula sunt, paternitas, filiatio, processio. Quid intelligat cū dī. f. deus est pater, & deus est spiritus sanctus. Quid intelligatur cum dicat deus genuit & deus genitus est. Lib. 3 de orthodoxa fide ca. 6. ca. 7. eiusdem.

Vbi loco esse in vero exemplari legitur cōcedere. Li. 3. ca. 5.

Distin. 26. distant neque secedunt a paternali hypostasi. Ecce hic habes distinctiones tres illas proprietates, quæ supra diuersis significatæ sunt modis.

Quod sunt alia nomina personarum eisdem proprietates notantia, scilicet genitus, genitor, verbum, imago.

HIC non est prætermittendum, quod sicut pater & filius & spiritus sanctus nomina personarum sunt, & proprietates personales designant, ita etiam sunt & alia nomina personarum, idest, quæ ipsas personas significant, & earum proprietates denotant, & eadem quas & nomina prædicta. vnde & relatiue dicuntur, scilicet genitor, genitus, verbum, imago. Vnde Aug. in 5. lib. de Trin. ait, Videntur enim est, inquit, hoc significari cum dicitur genitus, quod significatur cum dicitur filius. Ideo enim filius, quia genitus, & quia filius utique genitus. Sicut autem filius ad patrem, sic genitus ad genitorem refertur, & sicut pater ad filium, ita genitor ad genitum. Idem in 6. lib. de Tri. Verbum quidem solus filius accipitur, non simul pater & filius, tanquam ambo sint vnum verbum. Sic enim verbum dicitur, quomodo imago, non autem pater & filius simul ambo imago: sed filius solus est imago patris, quemadmodum filius. Idem in 7. lib. de Trini. Verbum, secundum quod sapientia est & essentia, hoc est quod pater, secundum quod verbum, non hoc est quod pater, quia verbum non est pater, & verbum relatiue dicitur, sicut filius. Item in eodem, Sicut filius ad patrem refertur, ita & verbum ad eum cuius est verbum refertur, cum dicitur verbum. Et propterea non eo verbum, quo sapientia dicitur: quia verbum non ad se dicitur, sed tantum relatiue dicitur ad eum cuius est verbum, sicut filius ad patrem. Eo quippe est filius, quo verbum, & eo est verbum quo filius, sapientia vero, quo essentia: & ideo quia pater & filius sunt vna essentia, & vna sapientia. Item in eodem, Non est pater ipse verbum, sicut nec filius, nec imago. Quid autem absurdius quam imaginem ad se dici? Idem in 5. Dicitur relatiue filius, relatiue dicitur verbum, & imago, & in omnibus his vocabulis ad patrem refertur, nihil autem horum pater dicitur.

Breuitè summam colligit intelligentiæ prædictorum.

A P E R T E ostensum est, quod sicut filius vel genitus relatiue dicitur ad patrem, ita verbum & imago: & quod eo dicitur verbum siue imago, quo filius, idest, eadem proprietate, siue notione dicitur verbum & imago qua filius, sed non eo quo verbum, dicitur sapientia vel essentia, quia non notione qua dicitur verbum, dicitur sapientia. Nam sapientia dicitur secundum essentiam, non secundum relationem.

Generalis regula eorum quæ ad se, & eorum quæ relatiue dicuntur: Quicquid enim ad se, simul ambo dicuntur, sed non ita in prædictis relatiuis.

ET est hic aduertenda quedam generalis regula eorum quæ ad se, &

se, & eorum quæ relatiue dicuntur de patre & filio. Quicquid. n. Cap. 1.
ad se dicuntur, vt ait Aug. in 6. lib. de Trin. non dicitur alter sine
altero, idest, quicquid dicuntur quod substantiam eorū ostendat,
ambo simul dicuntur. Ergo nec pater est Deus sine filio, nec filius
sine patre, sed ambo simul Deus, sed non ambo simul pater, non
ambo simul filius, vel verbum, vel imago.

An secundum substantiam dicatur Deus de Deo, & huiusmodi.

HIC queritur, cum dicitur Deus de Deo, lumen de lumine,
& huiusmodi, verum dicantur secundum substantiam, nam secun-
dum relationem constat ista non dici. Si vero secundum substan-
tiam dicitur simul ambo, scilicet pater & filius, possunt dici Deus
de Deo, lumen de lumine, secundum predictam regulam. Ad quod Responso,
dicimus, quia licet Deus secundum substantiam dicatur & lumen, &
sapientia, & huiusmodi, & nunquam relatiue accipiantur: aliquan-
do tamen pro relatiuis, idest, pro personis, sed non relatiue acci-
piuntur, vt cum dicitur, Deus genuit Deum, alterū pro patre alte-
rum pro filio ponimus: similiter cum dicitur, Deus de Deo, lu-
men de lumine. In alijs quoque locutionibus sæpe reperiuntur no-
mina essentiae ad significationem personarum deducta, vt cum di-
citur, Deus natus, Deus mortuus, Deus passus, vbi filius tantum
significatur. Ita & de solo filio intelligitur cum dicitur, Deus de
Deo, & huiusmodi. Vnde Aug. querens quomodo huiusmodi di-
cantur, in 6. lib. de Tri. ait, Quomodo Deus de Deo, lumen de lu-
mine dicitur? non enim simul ambo Deus de Deo, sed solus filius
de Deo, s. patre, nec ambo simul lumen de lumine, sed solus filius
de lumine patre. vbi nomi-
na substanti-
ae dicun-
tur aliqua
do poni p
personis.

Quod tantum secundum nomen substantiae dicitur illud de illo,
non secundum nomina personarum.

ET est sciendum quod secundum nomina substantiae tantum dici-
tur illud de illo, licet ibi illa nomina substantiam non significant.
Secundum vero eadem nomina personarum nunquam dicitur il-
lud de illo, sicut verbum de verbo, vel filius de filio: quia huiusmo-
di nomina diuersis personis conuenire non possent. Quod Aug. Libr. 6. de
licet obscure, in eodem lib. ita dicit, Hoc solum de eis dici non po-
test illud de illo, quod simul ambo non sunt, idest, illo solo nomi-
ne nō possumus vti ad ostendendum vnum de vno, quod simul am-
bobus non conuenit: sicut verbum de verbo dici nō potest, quia nō
simul ambo verbum, nec imago de imagine, nec filius de filio, quia
non simul ambo filius vel imago. Et sicut nomina substantiae ali-
quando intelligentiam personarum distincte faciunt, ita eam in-
terdum totius trinitatis simul. Vnde Aug. in eodem libro ait, In
patris nomine, ipse pater per se pronuntiatur, in Dei vero nomi-
ne, & ipse pater, & filius, & spiritus sanctus, vt cū dicitur, Ne-
mo bonus nisi solus Deus, quia trinitas est vnus solus Deus. Trin. ca. 2
Quod no-
mina sub-
stantiae ali-
quā trinita-
tis intelli-
gentiam si-
gnificant.
Li. 5. ca. 6
Luc. 18.

De proprietatibus personarum secundum quod diuersis nominibus exprimuntur per vocabula magis vsitata.

DISTINCTIO XXVII.

Hic queri potest. Vtrum proprietates.

Exposi.

Diuisio.

SVPRA assignauit Magister proprietates personales, hic agit de ipsis proprietatibus secundum quod per diuersa vocabula exprimuntur. Et quoniam contingit eas exprimi per vocabula magis vsitata, & minus vsitata, ideo hæc pars habet duas partes. In prima agit de expressione proprietatum per vocabula magis vsitata. In secunda per vocabula minus vsitata, intra dist. eadem. Hic non est prætermittendum. Prima pars habet quatuor. Cum enim Hil. & Aug. proprietates alijs, & alijs vocabulis assignent, uterque tamē consuetis, quia vnus scilicet Aug. per generare, & generari, alter scilicet Hil. per esse patrem, & esse filium. Et ideo Magister primo querit, vtrum sint eadem proprietates ab utroque assignatæ. Secundo, soluit, ostendens quod sint eadem, ibi. A D quod sine præiudicio aliorum. Tertio, ne credat aliquis, quod omnino sint eadem ostendit, quod re eadem sunt, sed differunt quantum ad modum significandi, id est in concrecione, & in abstractione, ibi. Nec tamen videtur nobis omnino idem. Quarto vero, quia dixerat proprietates significari in concrecione, queri posset respectu cuius, & ostendit, quod respectu hypostasum, ibi. Illæ enim proprietates singule singulis,

Proprium patris est, quod semper est pater.

Dub. I Videtur dicere falsum. Omnis enim

proprietates differt ab eo cuius est proprietates, vel re, vel ratione, sed pater, & pater conueniunt re, & ratione, & nomine, ergo vnum non est proprie

tas alterius. Respon. Dicendum, quod

in patre intelligimus & illum qui est pater, & quo est pater, quando ergo pater prædicatur de se, ratione vnus subiicitur, & ratione alterius prædicatur. Similiter quando assignatur esse patrem proprium patris, quia assignatur ut in ratione attributi, ideo ratione ipsius proprietatis attribuitur ipsi hypostasi. Vnde dicit, quod esse patrem est proprium patris, non quod pater sit pater.

Vel natiuitas, vel origo.

Videtur dicere contra illud, quod Dub. 2 dictum est supra dist. iij. cap. de vestigio. Et tractum est ab Augustino de vera religione, scilicet, quod origo appropriatur patri. Respon. Dicendum, quod origo semper dicitur relatio, potest ergo accipi origo, vel respectu creaturæ, vel respectu personæ. Si respectu creaturæ, sic & respectu totius trinitatis, & appropriatur patri. Si autem respectu personæ, sic potest accipi actiue, vel passiue. Si actiue, sic est patris, & filij, sed appropriatur patri. Si passiue, sic filij, & c. & appropriatur filio, non secundum quod simpliciter dicitur, sed secundum quod origo dicit emanationem per modum naturæ. Sic enim cum id sit proprium filij, similiter & origo secundum quod sic accipitur, & hoc modo accipitur hic, & ideo non est contra illud.

Gignere, vel gigni, vel procedere, ipsas tantum relationes non hypostasises significant.

Videtur hoc falsum, quia relationes significant in concrecione, & non tantum importat relationes, sed etiam suppositum. Sed quando tantum importat relationes, significant abstractione. Si ergo hoc quod est gignere non importat relationem abstractione, sed concrete, videtur, quod non tantum importent relationes. Respon.

Dicendum, quod differenter importatur concreto. Aliter enim importatur per verbum, aliter per nomen adiectiuum. Quia enim verbum importat actum, ut egredientem, ideo in quadam distantia, & ideo impor-

tat

tat sub quadam inclinatione. Et propter hoc quia in distantia importat, non claudit intra se suppositum, imo oportet, quod addatur extra, nisi locum exterioris additionis suppleat demonstratio, quæ est in actu proprie primæ, & secundæ personæ, quoniam semper sunt præsentēs, & demonstratiuæ, & ideo quamuis importet in concretionē, tñ non importat nisi relationem quantum est de se, non suppositum: sed nomen adiectiuum idem significans, significat ut proprietatem informantē, & ideo in quadam vnione, & indistantia, & ideo formæ simul importat & suppositum, ut cum dicitur album, nisi significetur in abstractione, ut cum dicitur albedo. Hoc attendens Magister dicit, quod paternitas, & filiatio, gignere, & gigni dicuntur relationes.

Cum vero nomina relationum ponimus in prædicatis, notiones ipsas tantum significamus, non hypostases.

prietas naturalis, corpore quod naturalis est, naturam determinat: ergo si proprietates in diuinis non determinant naturam, non sunt naturales: ergo præter naturam, ergo accidentales. Respon. dicendum, quod sicut ordo nature dicitur dupliciter, aut quo natura ordinatur, aut in quo natura est ratio ordinandi, sic etiam de proprietatibus intelligendum, & quoniam dicimus proprietatem naturalem, non oportet quod proprietates habeat naturam ut subiectum, sed quod sit consonans nature ipsius subiecti, sicut filius naturalis non dicitur, quia sit a natura vel essentia, sed a patre naturaliter producente. sic & in proposito est intelligendum.

Ad intelligentiam huius partis quatuor quaeruntur. Primo. quaeritur utrum esse patrem, & generare, sit vna notio. Secundo, quaeritur quæ illarum sit alterius ratio. Tertio, utrum proprietates contingat abstrahi. Quarto, utrum circa eas liceat contrarie opinari.

Q V A E S T I O I.

CONCLUSIO.

Paternitas & generatio sunt vna Notio secundum rem, licet generatio vario modo significet.

VO D sit eadem notio, ostenditur sic. Vna sola proprietates est hypostasis, quæ dat esse distinctum. Nam non est in ratione accidentis, sed formæ, sed illa est vna sola vnus: sed generare est vna proprietates, per quam hypostasis patris distinguitur, similiter & esse patrem: igitur ibi eadem est notio. Item. Patris ad filium est vna sola relatio, quia vna tantum origo, & vnus modus emanandi. Sed generare dicit relationem patris ad filium, similiter & esse patrem: igitur eadē relatio, vel notio: vel si sint diuersæ proprietates, tñ igitur notiones erunt plures, quam quinque, immo infinitæ. Sicut enim ad generare sequitur esse patrem, ita sequitur referri ad patrem, distingui a patre &c. quæ si sint

Fundamenta.

Dub. 4

Contra, quia si hoc verum est, quod dicitur essentia est pater, cum pater ponatur in prædicato, stat tantum pro notione: ergo idem est dicere essentia est pater, ac si diceretur, essentia generat, sed hæc est falsa: ergo &c. Respon. dicendum, quod quædam ponuntur in prædicato per naturam propriam, & significationē, & talia sunt quæ importat compositionem, sicut verba, & de talibus loquitur Magister. Quædam ita ponuntur in prædicato, quod sunt nata subijci, ut hoc nomen pater, & hoc nomen filius, & talia, quia non solum nata prædicari, verum etiam subijci, possunt importare intellectum hypostasis, unde verbum Magistri intelligendum est cum præcensione. scilicet de illis quæ ita nata sunt prædicari, quod non subijci, & ita non habet instantiam.

Respon.

4 ponuntur in prædicato per naturam propriam, & significationē, & talia sunt quæ importat compositionem, sicut verba, & de talibus loquitur Magister. Quædam ita ponuntur in prædicato, quod sunt nata subijci, ut hoc nomen pater, & hoc nomen filius, & talia, quia non solum nata prædicari, verum etiam subijci, possunt importare intellectum hypostasis, unde verbum Magistri intelligendum est cum præcensione. scilicet de illis quæ ita nata sunt prædicari, quod non subijci, & ita non habet instantiam.

Characteristica vero. i. determinatiua sunt hypostaseon, & non naturæ &c.

5 Videtur male dicere, quia proprietates quæ non determinant naturam, sunt non naturales: quia omnis pro-

notiones

est generari quàm esse, & prius est esse, quàm referri: igitur, prius est generari, quàm esse filium: igitur par ratione prius est generari, quàm esse patrem secundum ordinem intelligendi. Si igitur prius est ratio posterioris, & non e converso, igitur, &c. Item hypostasis patris est pater, aut ergo quia Deus, aut quia Deus generans. Non quia Deus, quia pari ratione & filius: ergo quia Deus generans: igitur &c. Contra. Non generat nisi persona distincta, quoniam generare non convenit essentiali, sed personæ: sed persona patris non est distincta nisi per paternitatem: igitur non convenit generare illi hypostasi nisi per paternitatem: igitur non generat nisi quia pater. Item. In his, quæ non acquiruntur per actum, prius est habitus, quàm actus secundum rationem intelligendi, quia enim non sumus boni per opus, sed magis e converso: prius eriam sumus boni, quàm operemur bona: sed paternitas non acquiritur in Deo per actum: ergo prius ordine intelligendi intelligitur esse pater, quàm generet. Item. Pater generat, iste est quidam actus divinus, qui per se inest soli patri: quæro per quid. Aut enim quia Deus, aut quia Deus pater, aut quia innascibilis. Non quia Deus, quia tunc etiam inest filio. Non quia innascibilis: quia innascibilitas dicit natiuitatis privationem, non positionem: igitur a divisione, quia Deus pater.

10 RES P. Ad intelligentiam huius notandum: quod hic est duplex opinio. Quidam dicunt, quod cum proprietates relativi e contrario sint in Deo quàm in creaturis, quia in creaturis, ut advenientes, in Deo ut insistentes. In creaturis enim actus est relationis ratio. Vnde in inferioribus ideo est pater, quia generat. Sed in divinis e contrario, relatio est ratio actus. Vnde simpliciter concedunt quod pater generat, quia pater, & negant e conversum. Sed quamvis illud posset aliquo modo capi ab intellectu ex parte patris, tamen si illud consideramus in filio, omnino non videtur intelligibile, quod ideo sit pater,

quia filius generetur. Nam communiter dicitur, & ratio concordat, & filius, & quod sit, & quod filius sit, hoc habet per generationem: igitur generatio secundum rationem intelligendi præcedit filiationem, & relatiua sunt simul natura in intelligendo, non tantum in essendo: igitur generatio est ratio dicendi paternitatem in Deo patre. Sicut enim se habet generatio passiva ad filiationem, ita activa ad paternitatem. Et propterea est alia opinio, quod ideo est pater, quia generat, & quod ille sit bone dictum pater per differentiam assignatam inter generationem, & esse patrem. Nam secundum propriam rationem, generatio dicit notionem, siue originem: paternitas dicit habitudinem. Constat autem, quod origo est ratio habitudinis, non habitudine ratio originis est. Et ideo generatio est ratio paternitatis, non e converso: ideo conceduntur rationes ad hoc.

A D illud igitur quod obijciatur in contrarium, quod non generat nisi personam distinctam. Dicendum, quod verum est secundum rationem intelligendi. Necesse est enim ante generationem esse hypostasim, secundum rationem intelligendi loquor, sed non oportet præintelligere eam actu distinctam: quia ipsa distinguitur per proprietatem generationis distinctione completa, sicut melius patebit infra: tamen secundum rationem intelligendi ratio distinguendi inchoatur innascibilitate. ideo generat, non ut prius distincta paternitate, sed ut distincta quodammodo innascibilitate. A D illud quod obijciatur, quod non acquiritur per actum: dicendum, quod in divinis nulla proprietas acquiritur, quia quælibet est essentialis: tamen secundum rationem intelligendi, origo, siue emanatio originis, est ratio relationis, sicut in his inferioribus est ratio secundum esse. Vnde sicut actus generationis est æternus, ita & proprietas paternitatis æterna. Vnde quamvis non acquiratur per actum, inest tamen per actum: vnde illa propositio est

falsa, & debet generaliter exponi in eis sic, quæ ibi non insunt p actû, &c. & tunc minor est falsa. Potest tamen dici, quodd illud est verum de actu, qui elicitur ex habitu, sicut op⁹ meritorium ex gratia: sed actus generationis non elicitur, nec intelligitur elici ex paternitate, ideo nō oportet præintelligere paternitatē ad hoc quod intelligat generare. A Dillud.

13 Aut generat, quia Deus, aut quia pater, &c. Dicendum, quod generat, quia Deus innascibilis: & est inspirabilis, quia improcessibilis. Quod obijciatur, quod innascibilitas dicitur secundum priuationem, dicunt aliqui, quod priuatio non est ratio habitus, scilicet pura: sed priuatio aliqua cum habitu substrato est ratio. Vnde sicut aliquis homo liberalis inuitat ad comedendum, quia solus, sic pater generat ex liberalitate, & ne sit solus, & ideo cum semel genuerit, & spirauit, non amplius generat, quia iam non amplius est solus, quamuis sit liberalis. Aliiter tamen est dicendum sicut dictum fuit, quod innascibilitas est priuatio, quæ secundum re est perfecta positio. Innascibilis enim dicitur pater, quia non est ab alio, & non esse ab alio est esse primū, & primitas est nobilis positio. Primum enim ratione primi, adeo dicit nobis lem positionem, & conditionem, ut videbitur, quod ad positionem primi sequitur positio secundi. Vnde quia primum, ideo principium, quia principium, ideo vel actu, vel habitu est principiatum. Quoniam igitur ratio primitatis in aliquo genere est ratio principiatu in illo, ideo quia pater est primum respectu emanationis, generationis, & processions, generat, & spirat. Et quoniam primū in genere generationis, quia innascibilis, primum in genere spirationis, quia Deus improcessibilis: ideo generat quia Deus innascibilis, & vltra non est ponere quare est innascibilis. Cum enim innascibilitas dicat primitatem, & status sit in primo, & ideo &c. Et hoc est quod dicitur infra, distinctio 29. circa principium. Pater est principium totius

diuinitatis, quia a nullo, & hoc est, quod in pluribus locis supra positū est. Quod autem mouet ad hoc, dicendum, primum est antiqua positio magnorum Doctorum, qui dixerūt, quod innascibilitas i patre dicit fontalem plenitudinem, fontalis autem plenitudo consistit in producendo. Sed constat, quod non, ideo quia creaturam producit, dicitur in eo fontalis plenitudo, quia hoc conuenit tribus: nec ideo quia producit spiritum sanctum, quia hoc conuenit filio: igitur fontalis plenitudo in patre, ponit generationem in eodem. Si ergo innascibilitas est fontalis plenitudo, patet &c. Mouet etiam communis opinio, quæ dicit innascibilitatem esse proprium patris: sed non potest esse proprium, & maxime quia proprium importat notionem, secundum quod importat puram priuationem, sic enim conuenit essentia, & spiritui sancto: igitur aliquid ponit. Non absolutum: constat quia ratione illius non potest esse proprietas, sed non potest ponere respectiū positium respectu producentis: igitur de ratione sua ponit respectu producti, sed secundum rationem intellegendi. Prima ratio respiciendi aliquem, ut productum, est generatio: ergo ad innascibilitatis positionem sequitur positio generationis: igitur &c. Mouet etiam verbum Hilarij 12. de trinitate, vbi dicit, quod pater est auctor filij. Constat autem, quod per auctorem intelligit non factorē, sed genitorē: eo ergo conuenit patri esse genitorē, quo cōuenit ei esse auctorem: auctore autē conuenit ei per id quod dicit auctoritatem esse in patre. Sed summa auctoritas est in patre ratione innascibilitatis: ergo conuenit hypostasi patris ratione innascibilitatis generare: & hoc videtur dicere verba Hilarij. 12. de trinitate, si quis attendat, & similiter in quarto. Mouet etiam verbum Philo-
sophi, qui dicit, quod principia h. 3. causis quanto sunt priora, tanto potentiora, & quod causa prima plus influit, & quod quæ est simpliciter prima, summe habet influere per om-
nem

In stat Sco.
cōtra hoc
dictū. q. 4.
q. ibi con-
tra istam
rationem.

Aristo. in
1. 3. causis

nem modum. Si ergo videmus in ordine causarum, inter quas est ordo essentialis, quod primitas facit esse summam influentiam in causa, & maiorem influentiam secundum essentiam, pari ratione ubi est ordo personarum, primitas in prima persona est ratio producendi alias, & quia innascibilis dicit primitatem, hinc est, quod dicit fontalem plenitudinem respectu productionis personalis. Et huius signum videmus, quod prima in generibus sunt principia aliorum, & quæ sunt simplicia, ut in pluribus, ita quod in eis sit status, habent potentiam infinitam, sicut punctus respectu linearum, & veritas respectu numerorum: sic etiam divina essentia, quia prima respectu creaturarum. Unde fortassis, quia divina essentia est prima, ideo est omnipotentissima. Et quia omnis essentia sequitur essentiam trium personarum, impossibile est quod una persona producat aliquid sine altera. Quamvis autem potentia producenti respectu personarum infinitarum non debuerit esse, sicut supra demonstratum est: attamen si per impossibile poneretur, quod mille personæ producerentur, necesse esset, quod omnes immediate procederent a persona patris. Quia sicut causa prima necessario in omni productione sequenti immediate operatur, sic suo modo in personis. Ad hoc autem mouet ratio. Sicut enim possibile est intelligi hypostasim patris, & filij, non intellecta hypostasi spiritus sancti, sic etiam possibile est intelligi hypostasim patris nulla alia persona intellecta, & tunc quidem intelligeretur non intellecta paternitate, & certum est quod possibile est hoc intelligi, possumus enim non intellecta personarum pluralitate intelligere diuinam naturam habentem illam, & quæ illam non habeat ab alia, ita intelligunt gentiles: igitur sic intelligendo, contingit de isto dicere, & intelligere, quod possit generare. Per quid ergo potest nihil inueniri in illa hypostasi non commune præter innascibilitatem. Si ergo

generatio non potest ei inesse per illud quod est commune, id est ei per illud quod est proprium, hoc autem est innascibilitas: ergo &c. Rursus sicut videmus plures personas in una natura, sic plures proprietates in una persona: ergo sicut ad perfectionem completissimam necesse est omnes personas reduci ad vnā, quæ sit principium aliarum: sic omnes proprietates personæ reduci ad vnā, quæ sit ratio illarum. Sed in patre est paternitas, & innascibilitas, & spiratio, sed innascibilitas non est reducibilis ad alias, ergo necesse est quod alie reducantur ad innascibilitatem, quæ est (sicut dixerunt) fontalis plenitudo. Amplius. Paternitatis, & generationis proprietatis quantum est de generali sua significatione communicabilis est, ut patet in creaturis, quia genitus generat, & similis vnus sit pater altarius. In diuinis autem paternitas est incommunicabilis: ergo cum hoc non sit de ratione paternitatis in quantum paternitas, erit de ratione alicuius quod est incommunicabile, hoc autem erit innascibilitas, sine primitas, quia primum non potest dare alij primitatem, & innascibilis non potest generare innascibilem, ergo videtur, quod in diuinis hypostasis patris ideo generet, quia innascibilis. Postremo. Cum idem sit primum, & principium, sicut patet, & Philosophus dicit, aut ideo est primum quia principium, aut econuerso. Constat quod ei conuenit ratio principij quia est primum, ideo per se hoc habet. Et constat quod status est in primo principio, non quia principium, sed quia primum. Et constat, quod illa est conditio nobilitatis: ergo cum pater sit totius deitatis principium, ut dicit Aug. hoc est quia primum, ac per hoc quia innascibilis. Hoc sine præiudicio aliorum dictum est, veritas enim huius positionum magna est, & neutra est contemnenda: hæc autem videtur magis cadere in intellectu quàm prima: maxime si respiciatur ipsius paternitatis propria acceptio, quæ est vere relatio, &

Aristot. 1.
Poter.

simul natura cum filiatione, nec potest abstrahi a natura, & proprietate relationis: unde ita importat habitudinem ad filium, sicut & generare, idem & ista positio intelligibilior videtur, & melius patebit infra cum ageatur de incommunicabilitate.

QVAESTIO III. CONCLUSIO.

In diuinis personis realis abstractio non reperitur, quāsecundum quendam modum intelligendi abstractatur communicabile ab incommunicabili.

Fundamenta.

TRVM contingat proprietates abstrahi. Et quod non, videtur, quia omnis abstractio supponit concretione[m],

sed in eis solum proprie est concretio, in quibus est determinatiua praedicatio: ergo si hoc est in accidentibus tantum, videtur, quod ubique est ponere proprietatem abstrahibilem, ibi est etiam ponere proprietatem accidentalem, sed talis nullo modo ponitur in diuinis, ergo &c. Item. Vbiunque est abstractio, abstractum est simplicius concreto, hoc non habet instantiam: sed in diuinis non est maior simplicitas, & minor, cum omne quod est ibi sit simplicissimum, & in fine totius simplicitatis est: ergo in diuinis non cadit abstractio. Item. Omnis abstractio, aut est vniuersalis a particulari, aut formae a materia. Sed in diuinis nec est vniuersale, nec particulare, nec forma, nec materia: ergo in diuinis non est abstractio. Item. Quodcumque abstrahitur aliquid ab aliquo, minus est quod remanet, quam ante abstractionem erat, quia verumque, aliquid est, nihil. n. non abstrahitur ab aliquo, nec nihil a nihilo, sed aliquid ab aliquo: ergo si paternitas a persona, vel hypostasi est abstrahibilis, ergo minus habet

res de entitate, quam cum paternitate. Sed contra. Paternitate abstracta intelligitur hypostasis esse Deus: ergo si minus haberet de entitate, quam cum paternitate, intelligeretur Deus non habere summum esse. Contra. Magister dicit in littera, Paternitas, filiatio, processio, ipsae tantum relationes significant, aut ergo aliquid adhuc responderet in eo, aut nihil. Si nihil, ergo filio, & inaniter significant. Si aliquid, ergo videtur quod abstrahibiles a parte rei. Item. Non intellecto filio non minus potest intelligi hypostasis patris esse, sed non intellecto filio non potest intelligi paternitas, ergo abstracta proprietate adhuc potest intelligi hypostasis illa esse, cuius erat proprietas. Sed quodcumque aliqua duo sic se habent, quod vnum potest intelligi sine alio, vnde potest abstrahi ab altero: ergo vere potest intelligi proprietas abstrahi ab hypostasi. Item. Cum dico personam, intelligo habentem naturam cum proprietate incommunicabili, sed constat hoc totum non simul intelligi, ergo prius vnum, postea alterum: ergo prius intelligo naturam, deinde habentem, & tertio proprietatem incommunicabilem: ergo vnum quodque per se est intelligibile, ergo & proprietas sine subiecto: ergo ab ipso est abstrahibilis. Si tu dicas mihi quod a parte intellectus potest abstrahi non a parte rei. Contra. Secundum hoc si abstractio est a parte modi intelligendi, ergo notio, & persona non differunt nisi solo modo loquendi, & hoc est supra improbatum. Item. Relatio in diuinis est vera relatio, quia ut dicit Boetius, Deus non est sine relatione relatus. Sed ubi est vere quantitas, & quantum, ibi vera abstractio, non tantum a parte intellectus, sed etiam a parte rei, ergo etiam pari ratione ubi est vera relatio, & vere relatus, ibi est abstractio. Item. Quodcumque aliqua proprietas habet distinguam ab alia secundum rem a qua non distinguitur secundum suppositum, ibi est abstractio non solum a parte

Auer. 3.
de ani. 2.

ex parte intellectus, sed etiam a parte rei, sed paternitas differt ab innascibilitate, non autem differt ab innascibili patre, ergo vere, & proprie est abstrahibilis proprietas, siue notio a persona, non solum a parte nostra, sed etiam a parte rei.

- 84 RESPON. Dicendum, quod abstrahi aliquid ab aliquo est dupliciter. Vno modo abstractione, quæ habet totum a natura rei, & sic abstrahitur vniuersale a particulari, & forma a materia, quoniam utrobique est compositio, & diuersitas. Alio modo est abstractio, quæ totum habet ab intellectu nostro. Intellectus enim noster cum intelligit aliquid completum, de necessitate dupliciter intelligit, siue sub duplici ratione, scilicet per modum ipsius quod est, & ipsius quo. Semper enim cum aliquid intelligit, considerat ipsum intelligibile per aliquam rationem, per quam etiam ipsum capit, & ita intellectus noster est resolubilis in intellectu ipsius quod est, & ipsius quo, quia compositio erat circa ipsum. Quoniam igitur realis abstractio præsupponit compositionem, quæ nullo modo est in Deo, nec quantum ad essentiam, nec quantum ad personam, ideo nullo modo est ibi abstractio a parte rei. Rursus. Quoniam Deum intelligimus secundum possibilitatem intellectus nostri, intellectus noster intelligit Deum per modum ipsius quod, & ipsius quo, & intellectus noster est resolubilis, & quia resolubilis etiam compositus, quamuis res non sit composita, quantum ad ipsum potest esse abstractio, & separatio, ut intelligat ipsum quo est, quod est non intellecto. & quoniam modus significandi consequitur modum intelligendi, ideo contingit significare ipsum quo in abstractione, & hoc

ex parte communicabilis, ut cum dicitur Deus, & deitas, & ex parte incommunicabilis, ut cum dicitur paternitas. Concedo ergo, sicut manifestant primæ rationes, quod non est ibi realis abstractio.

A D illud quod obicitur in contrarium de significatione. Dicendum, quod aliquid respondet a parte nostri intellectus, nec oportet quod respondeat abstractioni. Sicut enim intellectus noster, licet sit compositus, vere intelligit simplex per modum compositi, quia ponit illam compositionem circa se, non circa rem intellectam, ita est omnino intelligendum de abstractione: & ita patent duo sequentia, quæ sunt sumpta a ratione intelligendi. A D illud quod obijciatur, quod tunc differunt solum modo loquendi. Dicendum, quod sicut tactum fuit in distinctione præcedenti, relatio secundum comparisonem ad subiectum transiit, secundum comparisonem ad obiectum, siue terminum manet, quia abstractio est formæ a subiecto, non a termino, quia paternitas abstrahit a patre, non a filio, & quantum ad comparisonem ad subiectum est omnino idem, ideo nullo modo est abstrahibilis a parte rei. Nihilominus tamen differre potest aliquo modo per comparisonem ad obiectum, quæ quidem differentia sumitur a parte rei, sed sic illa differentia nihil facit ad compositionem, ita nihil facit ad abstractionem, & sic patent duo sequentia, quia relatio manet, & distinguitur ab alia: sed hoc est per comparisonem ad obiectum non ad rem, & hoc est subiectum, &c.

Non placet
ista Sco. q.
1. quali.

QVAESTIO IIII.

CONCLUSIO.

De notionibus licet aliter opinari sine peccato, non tamen asserere, quia ubi est presumptio, non deest peccatum.

**Funda-
menta.**

T R V M peccatum sit contrarie de notionibus, siue proprietatibus opinari. Et quod non videtur, quoniam tamen contrarias opiniones habuerunt de scripturis, & tamen non peccauerunt, sed solum erat eis poena. Vnde Aug. Falsa pro veris approbare non est natura hominis instituti, sed poena damnari. Item. Hierony. Quod de scripturis veritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, qua probatur, sed notiones non habent veritatem a scripturis, sed inuentae sunt a magistris: ergo licet multa ibi eadem ratione contemnere, qua probare. Item, Hoc videtur ratione, quia numerus notionum, & huiusmodi non sunt de illis, quae sunt necessariae ad salutem: sed contrariarum opinari licet in his, quae non spectant ad viam salutis, & hoc sine peccato. Item. Si est ibi peccatum, ergo aut fidei, aut morum. Non fidei, quia non est contra articulos. Non morum, quia credere falsum non respicit mores: ergo nullum peccatum. Contra. De duobus contrariarum opinantibus circa notiones, necessarium est alterum dicere falsum circa diuina, sed mendacium circa diuina est mendacium in Christiana religione, & hoc est grauissimum peccatum: ergo &c. Item. Duobus contrarie opinantibus circa notiones, necesse est alterum decipi, & errare. Sed error circa diuina est periculosissimus: vnde August. 1. de trini. Nec periculosius alibi erratur, nec fructuosius aliquid inuenitur. Si ergo error circa humanitatem Christi est peccatum, ergo & circa notiones multo fortius. Item. Cum proprietates sint ipse Deus, qui dicit vel credit proprietates esse quod non sunt,

**Hiero. sup
Mat. c. 23.
in quadam
Homilia.**

Ad opp.

vel non esse quod sunt, dicit de Deo, quod non est. Sed qui dicit Deum non esse quod est, vel e conuerso, errat errore peccati: ergo cum alter opinatum sit huiusmodi, ergo &c. Item. Sicut dicit Aug. non solum ille mentitur, qui dicit falsum, sed etiam qui asserit dubium: sed uterque opinatum dicit quid dubium, quia nulla opinio duorum est certa, ergo uterque mentitur, sed qui mentitur circa verum peccat moraliter, vel venialiter, sed peccat mortaliter, ergo uterque peccat.

R E S P. Dicendum, quod contrarie et opinari, vel potest esse circa ea, quae spectant ad doctrinam Christianae religionis, vel circa ea, quae spectant ad doctrinam humanam inquisitionis. Circa ea, quae spectant ad doctrinam humanae inquisitionis licet contraria opinari, & contra asserere, quia illa non faciunt ad salutem. Asserere autem contraria in his, quae spectant ad doctrinam religionis distinguendum. Nam quaedam sunt de necessitate fidei, quaedam de necessitate scripturae, quaedam sunt his annexa, ut sunt quae sciuntur ad fidei explicationem, & scripturae expositionem. Circa ea quae sunt de necessitate fidei opinari contraria simpliciter est peccatum in altero, scilicet qui falsum opinatur. Et si sit simplex opinio, est peccatum erroris: si autem assertio, & defensio, non tantum error, sed haeresis dicenda est. In his autem quae sunt de certitudine scripturae, ignorantes scripturas licet contrarie opinari, nec est culpa, ut si vnus simplex homo credat, quod Iacob fuit pater Isaac, alter non, sed e conuerso. Et licet hic primus suspicetur, vel opinetur, tamen non peccat, quia ignorat scripturam. Scienti autem scripturam non licet: imo peccat si simpliciter opinetur. Si autem defendat haereticus est iudicandus, quoniam contra dicitur scripturae sacrae. In his autem, quae sunt annexa fidei, vel scripturae, aut vna opinio sequitur ad fidem, & scripturam, & ad alteram sequitur oppositum, & tunc dicendum, quod ante peruncationem

nem licet contrarij opinari, sed post per cunctationem nō licet, imo peccatum est, sicut in his quæ determinata sunt per fidem & scripturam, sicut fuit de opinione Porretani circa proprietates, dicebat enim illas non esse Deum, & ad hoc consequitur contrarij fidei. Cum enim ecclesia adorarij pietatem, tunc adoraret non Deum, & non Deus esset adorandus. Vnde postquam ostensum est sibi inconueniens, nisi retractasset errorem, fuisse ab ecclesia hæretic⁹ iudicatus, sed hoc retractauit in cōcilio Remensi vt dicit Bernard. In his quæ sunt annexa fidei non sequuntur nec repugnant, quia dubia sunt licet opinari, sed non licet asserere dubium circa Deum, quia opinari est rationis confectis, sed asserere dubium circa Deū, est rationis superbiens. Concedendum ergo, quod vterque opinās si asserat peccat, non propter errorem, sed propter præsumptionem, & sic concedendum, quod licet ibi contrarium opinari.

- 18 A D illud, quod obiicitur, q̄ mendacium in Christiana religione &c. Dicendum, quod non est mendacium, quia neuter dicit contra credulitatē in Christiana religione, quia non est de necessitate fidei, vel morum. A D 19 illud, quod obiicitur, quod error ille est periculosus, dicendum, quod verū est inquantum est cōtrarij fidei, sed si est de his quæ non spectant ad fidem, non est verum. A D illud, quod obiicitur, quod peccat qui dicit Deū non esse, quod est &c. Dicendum, qđ illud verum est si sit determinatum per fidem vel scripturam, aliter non peccat nisi asserat, vel defendat. Qđ vltimo obiicitur concedendum est, nam qui propria auctoritate de Deo asserit vel affirmat, quod nec scriptura nec fides dicit, nec ad illa sequitur, præsumptuosus est iudicandus etiam si verum dicat, & si dubitet corde, & asserat ore, mendax est, si vtroque modo asserit superbus est.

De proprietatibus personarū secundum, quod diuersis nominibus exprimuntur per vocabula minus vsitata.

Hic non est prætermittendum, quod sicut pater, & filius &c.

Supra egit Magister de proprietatibus personalibus secundum, quod exprimuntur per nomina magis vsitata, hic agit secundo de eisdem prout exprimuntur per vocabula minus vsitata. Et habet hæc pars quatuor partes. In prima Magister assignat nominum differentias, per quæ conuenit ipsas proprietates exprimi, auctoritatibus confirmandis nomina illa esse propria. In secunda vero assignat quandam regulam in qua discernuntur propria a cōmunibus, ibi. Et hic est aduertenda quædam generalis regula. In tertia opponit contra prædictam regulam, & determinat, ibi. Hic quaeritur cum dicitur Deus de Deo. In quarta ex illa solutione elicit alia regulam, ibi. Et est sciendum, quod secundum nomina substantiæ.

Secundum quod sapientia est, & essentia, hoc est quod pater: secundū quod verbum, non hoc est quod pater.

Contra, quia aut hoc tenetur essentialiter, aut personaliter. Si essentialiter, non solum secundum quod sapientia est vnum per essentiam cum patre, sed etiam inquantum verbum. Si personaliter, tunc est falsum, quod secundum quod sapientia, sit hoc quod personaliter pater. Item. Cum hoc sit neutri generis videtur quod sit pro essentia, & ita verbum semper est hoc quod pater, scilicet vnum per essentiam vel substantiam. Respon. Dicendum, quod hoc stat ibi pro significato termini, vt sit sensus. Verbum secundum quod sapientia, hoc est, quod pater, quia secundum quod sapientia aliquid ei attribuitur, quod etiam patri, scilicet significatum huius nominis sapientia. Similiter altera est vera, filius secundum quod verbum nō est hoc, quod pater, quia aliquid attribuitur filio secundum quod verbum quod non cōuenit patri. Vnde secundum dicit ibi habitudinem sub ratione formali, & pronomen hoc impor-

Exposi.

Diuisio.

Dub. 2.

Responso.

tat, & demonstrat proprium significatum termini, & ideo quia sapientia significat essentialiter, tenetur in prima essentialiter, quia significatum verbi est personale, tenetur in secunda personaliter. Vel aliter potest dici, quod tenetur essentialiter, & secundum quod dicitur habitudinem per modum formalis, unde sicut alio est Deus, alio est pater, quia diuinitas est Deus, paternitate pater, ita quod nec paternitate Deus, nec deitate pater, ita accipit Augustinus cum dicit secundum quod verbum non est hoc quod pater, ut non negetur unitas in natura, sed ut negetur habitudo eius, quod est secundum, quia verbum in quantum verbum non dicit unitatem essentiae, sed distinctionem personarum, contra sapientiam.

Eadem proprietate siue notione dicitur uerbum, & imago, quia filius.

Dub. 7. Contra, quia si hoc est verum, ergo ibi est synonymia, vel inculcatio verborum, aut aliqua differentia.

[Respon.] Respon. dicendum, quod differentia est, & una differentia potest accipi sic, ut verbum dicatur, quod procedit ab interioribus, imago, quod imitatur in exterioribus, & filius completur verumque, & ideo magis, & citius dicitur filius quam aliquid aliorum. Vel aliter omnia haec tria importat similitudinem alterius, sed si filius importat illam similitudinem naturaliter emanantem, imago ut expresse imitantem, verbum ut aliis exprimentem quantum est de se siue natura exprimeret, ideo filius frequentius nominatur illa persona propter hoc quod ipsam emanationem & habitudinem illam nomine importat proprio. Vel aliter. Imago importat illam similitudinem ut conformem, verbum importat illam ut mentalem, siue spirituale, sed filius connaturalem, & sic patet diversa ratio significandi eandem habitudinem, & illa eadem proprietas est, nec tamen synonyma. Et in prima acceptione patet intentio verbi. In secunda intentio filii. In tertia intentio imaginis. Tamen in-

tentionis modus medius est conuenientior.

Ira & de solo filio &c.

Videtur falsum dicere, quod solus filius est Deus de Deo, quia scilicet Deus est de Deo, non ergo solus filius. Respon. dicendum, quod ista exclusio arctatur ex modo loquendi, quod patet, quia non dicitur simpliciter hoc, sed loquens de patre & filio dicit, non ambo Deus de Deo, sed solus filius, ita quod ex ipso modo loquendi solus arctatur ad faciendum exclusionem pro patre.

Dub. 8.

24

[Respon.]

Secundum nomina substantiarum tantum dicitur illud de illo.

Videtur hoc falsum, quia bene dicitur filius de patre per nomina quae non sunt nomina substantiarum. Si tu dicas, quod intelligit secundum idem nomen. Obicitur, quod bene dicitur procedens de procedente, & principium de principio, siue spirans de spirante, haec tamen nomina non dicuntur secundum substantiam. Item. Quzitur de hoc, quod statim additibi, licet illa nomina substantiam non significant, quia si hoc, ergo significant relationem, ergo hoc nomen Deus significat relationem. Et iterum si non significat substantiam, sed relationem, ergo possent pro eis poni nomina relationis, ergo pater de patre. Respon. dicendum, quod dici hoc de hoc, est dupliciter scilicet secundum idem nomen, vel secundum aliud. Secundum idem non potest esse nisi conueniat duobus: & quia nomina duabus personis conuenientia fere omnia sunt essentialia, licet aliqua sint notionalia, ideo regula Magistri ut in plurimum veritatem habet. Tamen quidam libri habent maxime in quibus non est, potest poni pro glossa, & sic cessat obiectio, quia Magister non intendit excludere nisi nomina propria quae dicuntur de vno solo. Quod obicitur, quod nomina non significant substantiam, dicendum, quod significationem accipit per suppositionem, & tantum valet non significant, quantum non supponunt.

[Respon.]

Artic.

AD intelligentiam eorum, quæ dicitur de verbo in parte ista quatuor quærentur. Primo de verbis significatione. Secundo de connotatione. Tercio de ipsius comparatione. Quarto de translatione.

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

Verbum æternum in diuinis tantum notionaliter, & nõ essentialiter dicitur.

Funda-
menta.

TRIVM verbi dicatur essentialiter, vel notionaliter. Et quod dicatur notionaliter ostenditur primo auctoritate canonis

beati Ioh. elegantissime exprimentis incarnationem, verbum caro factum est, sed vnio non est facta nisi in persona filij, ergo verbum non exprimit nisi personam filij, & proprie, ergo &c. Item, Aug. xv. de trin. In trinitate non dicitur verbum nisi filius, ne quædonum nisi f. f. Item, Ansel. in mono. Apertissimum est quia nec ille cuius est verbum potest esse verbum suum, nec verbum potest esse ille cuius est verbum. Item, ratione videtur, quia verbum est, quod emanat a mète per modum conceptionis, ergo verbum de se dicitur conceptum, sed esse conceptum, & genitum sunt idem, sed genitum est notionale, ergo &c. Item, verbum dicitur, quod emanat per modum perfectionis: sed esse imaginè est proprium filij, ergo & verbum. Item omne verbum dicitur respectum ad dicentem, sed esse respectum in diuinis est notionaliter dictum, si dicat respectum ad personam, sed dicens potest esse nisi persona, &c. Contra, quod dicitur essentialiter ostenditur sic, sicut dicit August. ix. de tri. c. x. verbum est cum amore noticia, sed noticia est essentialiter dictum, ergo &c. Item, verbum est quo res manifestatur, & exprimitur, sed manifestari est cuiuslibet personæ, & manifestatio est æqualis, ergo & verbum. Si tu dicas, quod nõ dicitur manifestatio simpliciter, sed manifestatio alteri, obui-

citur tunc, quia f. f. est manifestatiuus filij, Ioh. xvj. Ille me clarificabit &c. Item, hoc ipsum ostenditur per comparationem ad dicentem, quia verbum dicitur respectu dicentis, sed dicentes sunt tres, sicut dicit Ansel. in mono. Vnusquisque in trinitate se dicit, ergo verbum est trium, sed, nihil est trium nisi essentialiter, ergo &c. Item, sicut dicit Anselmus in monol. Dicere nihil aliud est quam cogitatio inueniri, sed hoc est essentialiter, ergo & verbum. Si dicas, quod dicere secundum quod essentialiter dicitur non habet correspondens verbum. Contra, sicut dicit Anselmus, Pater se dicendo, generat verbum, sed omnis actus secundum quem persona reflectitur supra se est essentialis, ergo & dicere prout est essentialiter respondet verbum, ergo &c. Item, hoc ostenditur per comparationem. Ad id, quod per verbum dicitur, nihil mediū inter creaturam & creatorem est notio vel notionale, quoniam medium æqualiter distat ab extremis, sed verbum est medium, quoniam omnia per verbum facta sunt, ergo &c.

Anselmus
in mono.
cap. 31.

RESP. Ad hoc dixerunt aliqui, quod dicere tripliciter accipitur in diuinis. Vno modo dici: est idem quod intelligere. Alio modo, quod generare. Vnde Aug. exponit illud Gen. j. dixit, id est filium genuit, quod omnia disposuit. Tercio modo dicere idem est, quod creare, & verbum non responderet ei, quod est dicere in quantum increatum, nisi secundum quod dicere idem est, quod generare, & ita conuenit soli patri. Sed istud non videtur intelligibile, quod sit loquens sine verbo, & quod aliquid sit dicere, cui non respondeat verbum, sicut nec generare sine genito, nec nosci sine noticia & hoc etiam ipse modus loquendi & intelligendi abhorret, quod dicat & loquatur sine omni verbo. Ideo voluerunt aliqui dicere, quod dicere accipitur essentialiter, & personaliter, quia tres sunt qui dicunt, sicut dicit Ansel. quod verbum dicitur essentialiter & personaliter, & secundum istam viam soluere videntur obiectiones ad utranque partem. Sed hoc est contra

Aug.

Ad opp.

Aug. & contra Ansel. expresse. Nam Aug. dicit qd verbum eo ipso qd verbum, dicitur ad alteru. Similiter Ansel. Apertissimum est qd verbum non est ille cuius est verbum. Et hoc patet etiam per auctoritates Aug. quas

27 Magister adducit in litera, & Ansel. in monol. hoc expresse negat. Propter hoc intelligendum, quod dicere est idem quod loqui, loqui autem est dupliciter, vel ad se, vel apud se, vel ad alterum. Loqui ad se, nihil aliud est quam aliquid in mente concipere.

Mens autem concipit intelligendo, & intelligendo aliud concipit simile ali: intelligendo se concipi simile sibi, quia intelligentia assimilatur intellecto. Mens igitur dicendo se, apud se concipit per oia simile sibi, & hoc est verbum conceptum. Alio modo dicere ad alterum est conceptum mentis exprimere, & huic dicere rñdet verbu prolatum: dicendum ergo, qd sicut in nobis dupliciter accipitur dicere, ita in Deo. Nam dicere Dei apud se vel ad se, hoc est intelligendo concipere, & hoc est generare prolem simili

28 lem, & huic dicere respondet verbu natum. i. verbum æternum. Alio modo dicere est exterius se exprimere & sic idem est dicere qd se per creaturam declarare, & huic dicere respondet verbum creatum & verbum temporale. Concedendum ergo qd verbum sicut & dicere dupliciter accipitur. scilicet æternaliter & temporaliter. Et verbum temporaliter est creatum, nec est Deus, nec est in Deo, sed creatura respectu Dei. Verbum æternum est Deus, & est illius solius cuius est concipere, ideo rationes probantes verbum dici notionaliter, sine simplicitate concedendæ.

39 A D illud, quod obicitur, quod Cõcordat. verbum est noticia & verbum est manifestarium. Dicendum, quod ista par. q. 34. non est tota ratio verbi, sicut nec nos ar. 1. ad 3. se est tota ratio dicere & manifestare, cum apud se necesse est, quod cadat ibi conceptum, & quia noticia concepta & manifestatio per conceptum sic per solū filium non scilicet ideo patet illud, quod addit tantu expresse de verbo in comparatione ad dicen-

tem. Dicendum, quod dicere non dicitur essentialiter nisi secundum quod idem sint, & dicitur respectu verbi creati, & secun idem distendit quod notate esse secundum temporale, a Sco. dist. secundum vero quod dicit respectum 2. 1. li. par. æternum, sic solus vnus est dicens. 2. q. 4. a. Quod ergo obicitur, quod dicere non quod. q. 1. est aliud quam cogitando inueniri. Di arti. 2. vbi cendū quod verum est vbi inuitus tenet dicere non est sine concepto, vt in nobis, & re esse accipere, sed in filio non est nec similitudine intel- ter in scilicet. Quamuis enim se intelligat, lectus, & non tamen non concipiant prolem, quia actum finis non est in eis secunditas ad generandum intelligendum. Si quæras rationem huius, Aug. 32 te docet. xv. de tri. quia nos non intelligimus nisi per intelligentiam, & illa semper est genita. In illa autem trinitate beata, aliter est quam in imagine, quia quilibet persona intelligit. Et ideo intelligere non dicit ibi rationem concipiendi, ac per hoc non com- plectitur totam rationem dicendi, vel verbi in Deo, vt in nobis. A D illud quod obicitur quod actus reflexus su- pra se. Dicendum, quod siue dicatur apud se, siue exterius ad alterum, vtroque modo implicat apud se actum absolutum, & respectuum. Dicere. n. apud se est cogitatio, siue intelligendo se, conceptum gignere, & ratione primi est reflexio, sed ratione secundi est relatio. Similiter dicere exterius, est se, vel conceptum declarandum ali- quid extra formare. Vnde dicere vtroque modo reflectitur supra dicentem & dictum. Supra dicentem, ratione absoluti, supra dictum, ratione cõparati, & sic manifesta est illa obiectio, quoniam dicere non tantum est absolute, & ideo non tantum essentialiter semper. A D illud, quod obicitur, qd 33 verbum est medium. Dicendum, quod duplex est mediū scilicet essentie, & intelligentie, & verbum non est medium in essendo, sed extrinsecum, quoniam ipsum verbum omnia fecit, sed solum intel- ligendo, quia parer p ver- bū omnia fecit:

& hoc infra melius dicitur.

Q V A S.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Verbum æternū de se connotat respectum ad creaturam per modum exemplaritatis, dispositiue virtutis, & operatiue in potentia, & non in actu.

Funda-
menta.

E verbi æterni connotatione, & est questio utrū verbum æternū connotet aliquid ex parte creaturæ. Et quod sic vi-

detur primo auctoritate Psal. Dixit, & facta sunt, ergo cum dicere, non sit aliud quam verbum proferre, & ad dicere sequat̃ facere, & ad facere ipsum factum, ergo ad verbum sequitur factum, ergo videtur, quod verbū connotet aliquid creatum. Si tu dicas hoc esse dictum de dicere prout accipitur temporaliter, & respondet ei verbum creatum. Contra. Aug. xj. confessio. Verbo tibi, coeterno dicis quæcūque dicis, & sic quicquid dicis, nec aliter quam dicendo facis: ergo videtur qd illud sit intelligendū de verbo æterno. Itē. Aug. in lib. lxxxij. q. tra. 8. ans illud euangelij. In principio erat verbum, dicit melius in hoc loco verbum interpretamur, vt signetur non tantū ad patrem respectus, sed etiam ad ea quæ facta sunt operatiua potentia, ergo verbum dicit respectū ad facta, sed constat qd de verbo æterno loquitur. I. qd erat in principio. Item. Super illud Psal. Semel locutus est Deus, dicit Aug. i. filiū genuit in quo omnia disposuit. Si ergo verbū non tantum importat generationem, imo etiam dispositionem omnium, ergo ad omnia dicit respectū. Item. Ansel. in mono. Cum summus spiritus seipsum dicit, dicit omnia quæ facta sunt, ergo eodem verbo dicit se, & creaturas, sed verbum dicit respectum ad illud quod per verbū dicitur, ergo non tantum ad patrē, sed etiam ad ea quæ facta sunt dicit respectum, ergo &c. Contra. Omne quod connotat temporale, dicitur temporaliter, sed verbum non dicitur tem-

poraliter in diuinis, quia in principio erat verbum, ergo verbum non connotat temporale, quia oīs creatura vel creatum temporaliter incipit, accipiendo large tempus, ergo verbum nihil connotat in comparatione ad creaturas. Si tu dicas quod connotat in habitu nō in actu, sicut æterna dispositio & prædestinatio. Contra. si nūquam aliquid fieret vel hendum esset, adhuc pater seipsum diceret, ergo & verbum mente conciperet, ergo verbum esset si nunquam vlla creatura esset futura vel præsens, ergo &c. Item. dicere verbum est necessarium, qm̃ sicut in precedentibus probatum fuit dist. vj. productio personæ est necessaria. sed productio creaturæ est contingens, vnde cum producit eam possit non producere, si ergo simpliciter necessarium nō claudit in se contingens, verbum non dicit respectum aliquem ad creaturā. Item. creator & creaturæ summe sunt distantia, ergo in nullo communicant, si ergo verbum patris est vnum, & summe vnum, ergo illo verbo cum dicitur Deus pater, impossibile est creaturam dici, ergo si creatura non dicitur illo verbo, non ergo dicit respectum ad creaturam. Item. Si verbū dicit respectum ad creaturam, ergo poterit dici verbum creaturæ, qd expressè negat Ansel. in mono. verbum quo creaturam dicit, nequaquam est verbū creaturæ. Si tu dicas mihi qd dicit respectū ad dicentē principaliter, vnde non potest dici nisi verbum patris, eadem ratione cum spiritus dicat respectum ad creaturam, cum omne nomen dicens respectum ad creaturam sit essentialē non personale, verbum nullo modo dicitur personaliter, quod est contra prædeterminatā.

R E S P. Dicendum sicut dicit August. Tunc verbum dicitur vel generatur, quando mēte similitudo, vel imago alicuius cognoscibilis concipitur & verbum illud respicit, quod respicit similitudo cōcepta, quoniam igitur mēs nostra, nec simul, nec vno, & eodem videri se & alia, ideo alio verbo dicit se, & alio alia, immo alii. tot enim in eo sunt verba quot intelle-

ta.

Propeme-
dium.

Psal.

Ad opp.

et, summus autem spiritus in patre
 se, & omnia vno aspectu & eodem co
 gnoscit, & cum intelligit se & alia, co
 gnoscit se vltiorum principium, &
 ergo in ipso vis conceptiua concipit
 similitudinem omnia circumplecten
 tem sub intuitu vno, siue aspectu, &
 concipit siue generat vnum verbum,
 quod est similitudo patris imitativa,
 et similitudo rerum exemplatiua, &
 similitudo operatiua, & ita tenet qua
 si melium & dicitur pater operari p
 verbum, & vltius ipsi verbo attri
 buitur, quod sit Dei virtus, & Dei sa
 pientia. Et ita patet, quod verbum di
 uinum dicit respectum ad patrem, di
 centem ipsam quo generatur p om
 nia consimilem. Dicit etiam respectu
 ad creaturam per modum exemplari
 tatis dispositiue & virtutis operatiue
 & quia ita non dicunt respectum in
 actu, sed solum in habitu, dico, quod
 sicut exemplar dicit respectum in ha
 bitu & potentia similiter, quia multa
 scit Deus, & potest, quae non facit, sic
 & verbum aeternum. Vnde sicut su
 pra dictum est de dono, ita etiam nunc
 intelligendum de verbo. Concedendū
 igitur sunt rationes probantes, quod di
 cit respectum, sed non connotat effe
 ctum adualem. Vnde prima ratio
 quae probat de effectu aduali, soluē
 da est sicut in opponendo tactū est,
 quia ibi loquitur de dicere scilicet quod ci re
 spondet verbum creatū, quod est quasi
 verbum prolatum, sed tamen illud di
 cere est per verbum increatum, siue
 pater dicitur operari per filiū, & hoc
 est quod dicit Augustinus, quod aeterno ver
 bo dicis quaecunque dicis, & sit quic
 quid dicis. Potest tamen dici, quod il
 lud dicere est aeternum, & tantum va
 let quantum disponere, sed hoc non
 dicit effectum, sed respectum in habi
 tu, & hoc concessum est, quod verbum di
 cit. Et quod iste intellectus Augusti
 ni, patet per litteram sequentem, & si
 mul & sempiternae dicis, Nec tamen
 simul & sempiterna sunt quaecunque
 facis. Ex hac auctoritate patet veri
 tas responsionis, quod verbum dicit ha
 bitualem respectum.

35 A D illud quod obijciatur in con
 trarium, quod nullum aeternum conno

tat temporale, dicendum, quod verbum
 est in actu, vnde verbum proprie loque
 do non connotat effectum, sed dicit re
 spectum, non ad creaturam iam exi
 stentem vel etiam futuram tantum,
 verum etiam possibilem fieri, & sic
 patet responsio ad instantiam quam
 inducit in contrarium. A D illud 36
 quod obijciatur, quod productio verbi est
 necessaria & aeterna, sed creaturae co
 tingens, dicendum, quod quamuis actua
 lis productio creaturae sit voluntaria,
 tamen potentia producendi, & scien
 tia, est necessaria. Impossibile enim est
 Deum non posse, & impossibile est
 Deum nescire creaturas producere.

A D illud quod obijciatur, quod non co
 municat in aliquo, dicendum, quod ve
 rum est de communicate essentiali, &
 predicatione, & hoc modo non conicit
 in verbo, quia verbum est Deus, non
 creatura, nihilominus tamen secundum ali
 quam rationem possunt habere respec
 tum ad idem. Nihil enim impedit,
 quod vnus & eisdem Deus sit princi
 pium, & creatura sit effectus, & ita
 est de verbo aeterno quod dicit respec
 tum ad patrem vt ad principium, ad
 creaturam autem vt ad effectum. A D 38

illud quod obijciatur, quod tunc potest di
 ci verbum creaturae. Dicendum, quod haec quod di
 citur pater ex ratione nominis, ver
 bum, dicit respectum vt ad producere causandum
 scilicet, quia dicitur verbum dicentis, est a Scot.
 similiter donum, & quia principalis i. sent. di.
 respectus importatur per nomen. so. 32. q. 1.
 lum dicitur respectu personae, ideo vbi videtur
 nec filius dicitur verbum creaturae, quod verbum
 nec spiritus sanctus donum creaturae. primo ex
 plicet. Et si tu obijcias de hoc nomine spiri
 tus, dicendum, quod prout de spiritu He
 essentiam, non accipitur sub actu & con
 comitantem, quia spiritus sanctus dicitur
 tur spiritus patris & filij tantum, sed personam
 accipitur ab actu spirandi. De quo patris, ga
 Ioan. iij. Spiritus ubi vult spirat, & verbum
 iste est actus essentialis, vnde sicut dicitur de
 citur Deus Helix, quia fouet Heliam, scientia ip
 vel ab aliquo alio actu, ita dicitur spiritus essen
 ritus Helix, quia spirat Helix: ita tamen.
 etiam posset dici spiritus sanctus He
 lix, sicut dicitur Dan. vlti. Suscita
 uit Deus spiritum pueri iunioris. Nec
 hoc est contra Magistrum, quia ipse
 loquitur

Voquitur de spiritu prout est nomen impositum a proprietate personali, & magis determinatum, & illud tota le nomen, q̄ stet pro persona quam hoc nomen spiritus per se, & ideo frequentius inuenimus spiritum dici aliquis hominis quam spiritum sanctū alicuius hominis, attamē inuenitur alicubi, quia sicut dicitur spirit⁹ Heliz, quia in eum spirat & inspirat, ita spiritus sanctus Heliz, quia ei sancta inspirat. & ideo fortassis ibi dictum est, q̄ suscitauit spiritum, quia non fuit ad futura prædicandum, sed ad iniquitū iudiciū retrahendum.

12 **A**D illud quod obijciunt, q̄ nōmē dicens respectum ad creaturam non est notionale. Dicendum, q̄ verū est si illud pure dicat, sed verbū nō tm̄ ipsum dicit; nec principaliter dicit, sed principaliter dicit respectū ad patre, sicut & de dono dictū est. Magis autē filius & fil. nominatur nominibus dicentibus respectū ad creaturā quā pater, qm̄ fm̄ rōnem intelligendi & appropriandi quasi mediū sunt inter nos & Deum, & fm̄ rōnem appropriandi sunt reducentes ad Deū. Vnde fm̄ Aug. pater est principium ad quod reducimur, fili. forma quā sequimur, & spiritus sanctus gratia quā reconciliamur, vnde & ipsi magis proprie nobis dari dicuntur quam pater &c.

QVAESTIO III. CONCLUSIO.

Notitiæ atque sapientiæ intellectus in filio, est prior secundum rationem intelligendi, ipsius verbi intellectus.

Funda-
menta.

DE comparatione verbi ad sapientiam. Et cum si id sit verbum & sapientia, quaeritur quod istud sit prius fm̄ rationem intelligendi. Et q̄ sapientia prius sit vide ar. Aug. ix. de trin. c. x. Verbum est cum amore notitia, ergo verbum fm̄ r. tione intelligendi addit supra notitiam sed quid se habet per additionem ad aliud, præsuppo-

nit, illud ergo &c. Item. Noticia dicit essentialē, sed verbum personale, ergo cum essentialē sit communius, & esse communius fm̄ rationē intelligendi sit prius, ergo &c. Itē, verbum dicit respectum ad creaturas, sapientia autē dicit quid absolutum de rōne sui nominis, ergo cū absolutū fm̄ rationem intelligendi sit prius respectu, ergo & sapientia quam verbum. Contra. Eccl. i. Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, fons dicit rationem principij, ergo verbum est principium sapientiæ, sed quod est principium, est prius fm̄ rationē intelligendi necessario, ergo verbū prius quam sapientia. Item, verbum sicut dicit Aug. in lib. 8. questionum. dicit operatiuum potentia, sed potentia sicut dicit Richar. fm̄ rationem intelligendi prior est quam sapientia, ergo &c. Item, verbum dicit similitudinem interius conceptam, sapientia dicit habitum vel habilitatem ad cognoscendum. Sed conceptio similitudinis & specierū præcedit ipsam habilitatem, ergo & verbum præcedit sapientiā in intelligendo. Iuxta hoc quaeritur, cū filius dicatur verbum & sapientia, propter quid sapientia solū est appropriatum non propriū, verbum autem est proprium. Et verū, cū filius sit filius & imago, & verbū proprie, quaeritur quæ sit differentia istorum nominum. Si enim non est differentia nisi in voce, tunc videntur esse nomina synonyma.

R & S. P. Dicendum, qd̄ in intellectu verbi cadunt istæ conditiones scilicet intelligentis cognitio, similitudinis conceptio, & alicuius expressio. Et hoc patet si consideremus generationem verbi secundū Antel. in suo monacho, qui dicit sic. Cum cogito notum hominem absentem, format acies cognitionis in se talem imaginem eius qualem illam per visum oculorum in memoriam contraxi; quæ imago in cogitatione verbum est eiusdem hominis quem cogitando dico. Habet igitur mens rationalis cum cogitando se intelligit secundū imaginem suam ex se nata, id est cogitationē, sicut sui similitudinem quasi sua impressione forma-

Ad opp.

Quæst. 6j

Cap. 11.

formatam quæ imago eius verbum est. Hoc itaque modo quis negat summam sapientiam cum se dicendo, intelligit, gignere consubstantiali sibi similitudinem, id est verbū suū? Verbum autem non est aliud quam similitudo expressa, & expressiva, cōcepta in spiritu intelligentis, sicut quod se vel aliud intuetur. Vnde patet, quod intellectus verbi præsupponit intellectum noticiæ, & generationis, & imaginis. Intellectum noticiæ, intuitu spiritus intelligentis. Intellectum generationis, in conceptione interiori. Intellectum imaginis, in similitudine per omnia conformi, & superadditis omnibus intellectum expressionis. Quoniam igitur intuitus intelligentis non dicit respectum, ideo ipsa sapientia & notitia non dicit proprium. Sed quoniam conceptio, & similitudo dicunt proprium, ideo necesse est tam nomen filii, quā imaginis, quā etiam verbi proprie dici. Et rursus patet ordo in dicendo, & patet etiam differentis modi dicendi ratio. Nam sapientia vel notitia dicit primum in intelligendo, deinde filius qui dicit ipsam emanationem siue conceptionem, deinde imago quæ dicit modum expressum emanandi, & tertio modo verbum, quod dicit hæc omnia & superaddit rationem exprimendi, & manifestandi. His visis, facile est ad obiecta respondere. Concedo enim, quod secundum rationem intelligendi intellectus noticiæ, & sapientiæ est prior.

41 AD illud, quod obicitur, quod est fons sapientiæ, dicendum, quod illud intelligit de sapientia creata.

42 AD illud, quod obicitur, quod dicit potentiam operatiuam, dicendum, quod verbum & si habeat omnipotentiam sicut pater, tamen ipsum verbum non dicit potentiam operatiuā de ratione sui nominis, nisi in quantum illa potētia est operatiua præiudici dispositione, & quoniam dispositio est actus sapientiæ, ideo sapientia prior in intelligendo est. AD illud quod obicitur, quod similitudo est prior habilitate in intelligendo, dicendum, quod istud verum est in quibus est sapientia per acquisitionem, sicut in no-

bis, sed non sic in Deo, imo econuerso, quia ex intuitu mentis summe sapientis oritur verbum, quod dicitur esse summa sapientia, ita, quod similitudo concepta nō dat sapientiam concipienti, imo magis accipit, quod ultimo quaeritur iam determinatū est.

QVAESTIO IIII.

CONCLUSIO.

Verbi creati interioris nomen, conuenienter ad diuinā dicitur translatum.

Translatio huius nominis verbū ad diuinā. Et quod nullo modo debeat transferri videtur. Omnis translatio est secundum similitudinem, sed nihil in creatura vanius est verbo, quia statim dum fit transit, & non est, verbū autem Domini manet in æternum, ergo &c. Item, cum sit verbum intelligibile & sensibile secundum duplex dicere, quaeritur, quod istorum transferatur. Et quod non exterius vult Augustinus de tri. Verbum exterius non est verbum, sed signum verbi, ergo si verbum diuinum est verum verbū, ergo &c. Item, exterius verbum exit a dicente, verbum autem diuinum semper est in dicente, quia ego in patre, dicit veritas Ioh. xiiii. ergo &c. Itē, videtur, quod nec ad similitudinem interioris cogitationis, quia dicit Augustinus de tri. Cogitatio est quid volubile, in Deo autem nihil est volubile, ergo &c. Item, cogitationes mortaliū timide sunt Sap. ix. & incerte prouidentie nostræ, sed in verbo diuino nulla est falsitas, nulla dubitas, ergo &c. Item, multa cogitamus quæ nobis displicent, sed verbum diuinum est per omnia placens, ergo &c. Item, multa cogitamus quæ nō possumus, sed verbum diuinū est omnipotens, ergo &c. Contra. Inter omnia creata imago est expressior, ergo inter omnes emanationes ea est expressior quæ est in imagine, sed emanatio similis verbo increato in imagine, est emanatio verbi a mente, ergo expressiua, ergo conuenienter trans-

Ad opp.

Fundamenta.

transfertur. Itē, q̄ dicatur per cōparationem verbi intellect⁹, hoc v̄ per cōparationē ad res extra, qm̄ Ecclesiasticus s̄m aliā translationem. 70. Principiū oīs operis verbum: sed per Dei filiū omnia sunt facta, ergo &c. Item, q̄ verbum vocis sit simile, videtur, quia verbum d̄r, quia expressiū, & manifestatiū, vnde nec patrē q̄s nouit nisi filiū, & cui voluerit filius reuelare Matth. xi. sed hoc maxime est in verbo vocis. Nam verbum interius nō patet nisi p̄ verbū vocis, ergo verbū increatum d̄r ad similitudinē exterioris verbi. Itē, Basili⁹, Filio Dei attribuitur sensus, sapiētia, virtus, verbū, & lumen. Sensus quo cogitantur omnia, sapiētia qua oīa disponuntur, virtus qua cūcta sūt, verbū quo annūciantur, lumen quo clarescunt. Si ergo verbum d̄r rōne annūciationis, & hoc pertinet ad verbum vocis, patet q̄ illud verbum dicitur ad similitudinē verbi patr̄.

44 R E S P. dicendum q̄ sicut ratio paternitatis per prius reperit̄ in Deo quam creaturis, tñ ipsū nomen est translātum a nobis ad Deū, sic rō lucis, sic sapiētia, & horū similitudine, sic etiā rō verbi & significati, p̄ prius & nobilius est in Deo quam in hominibus vel in nobis, tñ nomen translātū est a nobis ad Deū. Translatio autē

45 sit propter duo. Vna rō est propter similitudinē expressū. Alia rō est propter instructionē nostrā, & hęc duo hic sunt. Primum quidem est expressa similitudo verbi creati ad increatum, ad quam insinuandam distinguit beatus Augu. in lib. xv. de trini. verbum s̄m triplicem differentiam.

46 Nam vnum est verbū sensibile, aliud est verbū intelligibile, terciū est verbum medium. Verbum sensibile attenditur in prolatione vocis, verbū intelligibile in cogitatione rei, verbū medium in cogitatione vocis. Et est ordo, quia primo cogitat aliquid homo quid sit, secundo qualiter debeat cogitatum pronunciare, tertio p̄nūciat. Sicut ergo rō trinitatis reperit̄ in sensu, reperitur in ratione cōuersa ad sensum, reperitur in ratione s̄m se, sic & rō verbi. Et quēadmodū tri-

nitatis in qua consistit expressa similitudo non est in sensu, nec in inferiori parte rōnis, sed in rōne secundum se, sic cum tripliciter dicatur verbum in nullo consistit similitudo expressa nisi in verbo intelligendi, & hoc est verbum quod ad nullam pertinet linguam. Vnde dicit, q̄ qui hoc potest videre, aliquo modo videt illius verbi similitudinē. Similitudinē autē illius verbi ad illud assignat quantū ad tria, scilicet quantum ad emanationem siue originem, quantū ad dispositionem, quantū ad vnionem. Nā hęc tria in filio Dei est considerare. Originem, s̄m quam d̄r filius, dispositio nem æternam, s̄m quā d̄r mūdus archetypus & ars plena omnium rōnū viuentiū, & vnionē, s̄m quam d̄r homo factus. Similitudo est in origine. Nam sicut filius p̄ modū naturæ p̄cedit per omnia patris similis, sic verbum intellectus a mente procedit p̄ modū naturæ per oīa ei simile & æquale, vnde dicitur mentis concept⁹. Quantum ad dispositionem est similitudo, nam sicut homo nihil operatur rōnabiliter quod nō p̄cogitet & mente cōcipiat, sic Deus pater in verbo omnia disposuit. Et sic dispositio nostra vel p̄conceptio potest esse etiam si nō sequatur opus, sic & dispositio æterna, & p̄cognitio non ab opere dependet. Quantū vero ad vnionem, est similitudo. Nam sicut verbum mentis vnitur voci vt innotescat, & tamen non transit in vocem, sed manet integrum in mente, sic per omnia in verbo æterno intelligendum est, q̄ vnitum est carni, & non transit in carnem, sed manet integrū apud patrē, & hęc igitur est similitudo. Sed tñ hęc similitudo nō attenditur in verbo mentis generaliter. Nam sicut dicit idē Aug. frequenter cogitamus q̄ nescimus, & sic verbo nostro coniuncta est fallacia. Frequenter quæ nolumus, & tunc cōiuncta est displicentia, Frequenter quæ non possumus, & tunc iūcta est in potentia. Diuinum autem verbum est verissimum, placētissimū omnipotentissimum, ideo expressa ei⁹ similitudo non consistit in verbo nostro nisi sic

verbum

cap. 10.

verbum certę noticię & complacitię, & potencie, & hoc est verbum, quod cōsistit in cogitatione iuncta sibi affectiua, & operatiua. Vnde Aug. ix. de tri. verbum est cū amore noticiā, & si addatur virtus, tunc est ratio per seclā, & sic verbum est cum amore, & virtute, & noticiā. Transferitur igitur verbum a verbo interiori, sūm prædictas similitudines, & p̄determinatas conditiones, & hęc est ratio ex parte rei. Ratio autem ex parte nostra est, quia diuina intelligimus p̄ creatā, ergo cum audimus patrem, & filium cogitamus de patre carnali & filio, vt subleuemur ad cogitandū g̃nationē spirituale. ideo diuinissimus Ioh. qui totus erat in contemplatione diuinitatis eleuatus, verbi nomine vsus est dicens. In principio erat verbum. quod verbum, qui intelligit, multum proficit in cognitione filij Dei. His visis parent obiecta. Cōcedo enim, quod verbum exterius non habet expressam similitudinem, tum quia vanum, tū quia procedit exterius, tum etiam, quia

non est verbum, sed verbi signū, verbum autem interius habet horū opposita. Concedo etiam, quod verbum interius dubiū, vel falsum, vel impotens, vel dissidens non habet expressam similitudinem, sed verbum, quod habet oppositas conditiones.

AD illud, quod obiicitur ad oppositū, quod verbum intelligibile habet similitudinem, concedendum est. Quod autem obiicitur de verbo sensibili, dicendum, quod aliquā habet similitudinem, sed non expressam, ideo translatio non est secundum ipsum, sed secundum interius, quod est similius, vt patet. Nullum autem verbum potest illi assimilari, nam illud solum habet cū dicente identitatem substantialem, & similitatem naturalem, quia est simul natura & duratione, quę cōditiones, vt dicit beat. Ang. 15. de Tri. non insunt nostro verbo, & ideo quāvis sit similitudo, est tū non nulla dissimilitudo, & ideo pōt recte dici trās-latio, quia non est per omnia similis, & sic omnia patent.

49

15. de Tri.
cap. 11.

QVOD NON TANTVM TRES PRAEDICTAE proprietates sunt in personis, sed etiam alię quę de alijs significantur nominibus, vt ingenitus.

DISTINCTIO XXVIII.

De his q̃ proprie & æternaliter dñr de Deo secundum relationē, siue proprietatem nō personalem, q̃ est innascibilitas.

Cap. 6
De ingenito plana assignatio scilicet qđ relative dñr & alia est notio qua

PRAETEREA considerare oportet, quod nō tantum tres prædictæ proprietates siue notiones in personis sunt, verum etiam alię, quę alijs notantur nominibus. Nam etiam hoc nomen ingenitus, relative dicitur de patre tantum, & aliā designat notionē quam pater vel genitor. Non est enim idem esse patrē & esse ingenitum, idest non ea notione pater dicitur qua ingenitus. Pater enim (vt prædictum est) dicitur secundum proprietatem generationis, ingenitus autem secundum proprietatem innascibilitatis. Differt ergo pater à filio auctoritate generationis, differt etiam proprietate innascibilitatis, idest, quia ingenitus. Vnde Aug. distinguens inter proprietatem qua pater dicitur, & illam qua dicitur ingenitus in 5. libr. de Trini. sic ait, Non est hoc dicere ingenitum, quod est patrem dicere: quia etsi filium non genuisset, nihil prohiberet dicere eū ingenitum. Et si gignat quisque filium, non ex eo ipse est ingenitus, quia geniti homines gignunt alios, Non ergo ideo dicitur pater

pater quia ingenuus. Idem cum de Deo patre vtrumque dicitur, dicitur in
 alia notio est qua intelligitur genitor, alia qua ingenuus. Geni-
 tor enim dicitur ad genitum, id est, filium. Cum vero ingenuus di-
 citur, non quid sit, sed quid non sit ostenditur. Hoc exemplis pla-
 num faciendum est. Quod dicitur ingenuus, hic ostenditur, quod
 non sit filius: sed genitus, & ingenuus commode dicitur, filius
 autem latine dicitur: Sed ut dicatur, in filius, non admittit loquen-
 di consuetudo, nihil tamen intellectui demitur si dicatur, non fi-
 lius: quemadmodum etiam si dicatur non genitus pro eo quod di-
 citur ingenuus, nihil aliud dicitur. Ideo non est in rebus confide-
 randum quid vel sinat, vel non sinat dici vsus, sermonis nostri, sed
 quis rerum ipsarum intellectus eluceat. Non ergo iam tantum di-
 camus ingenuum, sed etiam non genitum, quod tantum valet.
 Nunquid ergo aliud dicimus, quam non filium? Negatiua por-
 ro particula non, id efficit, ut quod sine illa relative dicitur, eadem
 preposita, substantialiter dicatur, sed id tantum negatur quod sine
 illa aiebat: sicut in alijs predicamentis, cum dicimus homo
 est, substantiam designamus. Qui ergo dicit non homo est, non
 aliud genus predicamenti enunciat, sed tantum illud negat. Sicut
 ergo secundum substantiam aio, homo est: sic secundum substan-
 tiam nego, cum dico, non homo est. At si tantum valet quod dicitur
 genitus, quantum valet quod dicitur filius: tantum ergo va-
 let quod dicitur non genitus, quantum valet quod dicitur non fi-
 lius. Relative autem negamus dicendo, non genitus. Ingenuus
 porro quid est, nisi non genitus? Non ergo receditur a relati-
 uo predicamento, cum ingenuus dicitur. Sicut enim genitus non
 ad se dicitur, sed quod ex genitore sit: ita cum dicitur ingenuus,
 non ad se dicitur, sed quod ex genitore non sit ostenditur, vtrum-
 que tamen relative dicitur. Quod autem relative pronunciat, Lib. & ca.
 non indicat substantiam. Quamuis ergo diuersum sit genitus, & eisdem,
 ingenuus, non tamen indicat diuersam substantiam, quia sicut fi-
 lius ad patrem, & non filius ad non patrem refertur, ita genitus ad
 genitorem, & non genitus ad non genitorem referatur necesse est.
 Ecce euidenter ostendit quod ingenuus relative dicitur, & de solo
 patre accipitur: alia notio est qua dicitur ingenuus, alia qua pa-
 ter. Atque tantum valet cum dicitur ingenuus: quantum non
 genitus, vel non filius.

An sicut solus pater dicitur ingenuus, dici debeat
 non genitus, vel non filius.

IDEO solet quaeri, Vtrum sicut solus pater dicitur ingenuus, ita ipse solus debeat dici non genitus, vel non filius. ut nec etiam
 spiritus sanctus possit dici non filius, vel non genitus. Quibusdam
 videtur quod pater solus debeat dici non genitus, vel non filius:

DD spiritus

Quod tan-
 tum valet
 non geni-
 tus quantum
 ingenuus,
 & tantum
 de non fi-
 lius.
 Lib. & ca.
 eisdem.

Lib. & ca.
 eisdem.

Opinio
 quorundam.

Aliorum
opinio.

spiritus vero sanctus sicut non dicitur ingenuus, ita (inquiunt) non est dicendus non genitus, vel non filius. Debet quidem dici, & credi spiritus sanctus non esse genitus, vel non esse filius, sed non debet dici esse non genitus, vel non filius. Aliis autem videtur, quod cum spiritus sanctus non possit dici ingenuus, potest tamen dici non genitus, vel non filius. Quod autem Augustinus supra ait, tantum valere cum dicitur, ingenuus, quantum cum dicitur non genitus, vel non filius, etymologiam nominis ostendendo eum hoc dixisse dicunt, non ratione predicationis.

Quæ sit proprietas secundum quam dicitur pater ingenuus.

Non lōge
a fine.

SI autem vis scire quæ sit proprietas secundum quam dicitur pater ingenuus, audi Hilariū ipsam vocantem innascibilitatē in 4. libro de Trinitate, ita aientem, Est vnus ab vno, scilicet ab ingenuo genitus, proprietate videlicet in vnoquoque & originis, & innascibilitatis. Significata ergo in scripturis personarū intelligentia, & distinctio innascibilitatis, natiuitatisque sensu, solitarius Deus non est opinandus. Discretio ergo, vel distinctio personarum in scripturis posita est, in nullo autem naturæ distinctio.

Arriani nitebantur probare alterius substantiæ patrem, alterius filium, quia ille ingenuus iste genitus, quibus respondens Ambrosius, dixit hoc nomen in scripturis non legisse diuinis.

Cap. 8.
In tom. 2.

ILLVD etiam taceri non oportet, quod Arriani ex eo probare nitebantur alterius substantiæ esse patrem, alterius filium, quia ille ingenuus, & iste genitus dicitur, cum diuersum sit esse ingenuum, & esse genitum. Vnde Ambrosius eorum questionī respondens, dicit se in diuinis scripturis hoc nomen, scilicet ingenuus, non legisse, ita inquit in libro de incarnationis dominicæ sacramento. Cum dudū audierint quidam, dicentibus nobis filiū Dei, qui generatus est, patri qui generauit inæqualem esse non posse, quamuis ille generatus sit, iste generauit, quia essentia, vel generatio est naturæ, aduersus quidem illam questionem vocem sibi arbitrantur oclusam, sed tergiuersatione damnabili in eodem loco vestigium vertunt, ut putent mutationem fieri questionis mutatione sermonis, dicentes, Quomodo possunt esse ingenuus, & genitus vnus naturæ atque substantiæ? Ergo ut respondeam mihi propositæ questionī, Primo omnium in diuinis scripturis ingenuus nusquam inuenio, non legi, non audiui. Cuius ergo mutabilitatis sunt homines huiusmodi, ut nos dicant ea usurpare, quæ non sunt scripta, cum ea quæ sunt scripta dicamus, & ipsi obiciant quod scriptum non sit? Nonne ipsi aduersantur, & auctoritatē calumnias.

luminia sua derogant? Attende lector, quoniam hoc nomine ingenuus, nolebat uti Ambrosius propter hereticos. Ita & nos subtrahere quædam oportet propter calumniantium insidias, quæ catholicis ac pijs lectoribus secure credi possunt. Sunt etenim quædam quæ non tantæ sunt religionis, & auctoritatis, ut eis non oporteat semper confitendo ac recipiendo inservire, verum silentio aliquando præteriri queunt, nec illius tamen sunt peruersitatis, quin (cum opportunum fuerit) eis uti liberum habeamus.

An diuersum sit esse patrem, & esse filium.

PRÆTEREA quaeri solet, cum supra dictum sit, quia aliud est dicere ingenuum, aliud patrem, & quod diuersum sit genus, & ingenuus, utrum similiter diuersum sit esse patrem, & esse filium, an idem. Ad quod dicimus, quia ex eodem sensu quo dicitur diuersum genus, & ingenuus, & quo dicitur non esse idem dicere genitum, & ingenuum, potest dici non esse idem, sed diuersum, esse patrem, & esse filium, vel esse spiritum sanctum: quia non ea notione pater est pater, quia filius est filius, vel quia spiritus sanctus est spiritus sanctus. Ideoque ex hoc sensu concedimus, quod aliud est esse patrem, & aliud est esse filium, quia alia notio est, quia pater est pater, alia quia filius est filius. Sed si transponas, ut dicas, aliud est patrem esse, aliud filium esse, variatur intelligentia: & ideo non conceditur. Est enim sensus talis ac si dicatur, aliud est quo pater est, non quidem pater, sed est aliud quo filius est, non quidem filius, sed est: quod penitus falsum est. Eo enim pater est, quo pater Deus est, id est per essentiam vel naturam; at filius eo Deus est, quo pater Deus est. Eo ergo filius est, quo pater est, & ita idem est patrem esse, quod filium esse: sed non est idem esse patrem, & esse filium. Vnde Augustinus in quinto libro de Trinitate ait, Quamuis diuersum sit esse patrem, & esse filium, non est tamen diuersa substantia, quia non hoc secundum substantiam dicitur, sed secundum relatiuum, quod tamen relatiuum non est accidens, quia non est mutabile. Ecce diuersum esse dicit esse patrem, & esse filium, quod iuxta rationem prædictam accipi oportet, quia scilicet alia notio est qua est pater, alia qua est filius. Non enim secundum essentiam pater dicitur pater, vel filius, filius: sed secundum relationem.

Quomodo dicatur sapientia genita, vel nata, an secundum relationem, an substantiam.

SCIENDVM quoque est, quod sicut solus filius dicitur verbum, vel imago, ita etiam ipse solus dicitur sapientia nata, vel genita. Et ideo quaeritur utrum hoc relative dicatur, & sit relati-

Cap. 2.

ue dicitur, an secundum eandem relationem, qua dicitur verbum, & imago. De hoc Augustinus in septimo libro de Trinitate, ita ait, Id dici accipiamus cum dicitur verbum, ac si dicatur nata sapientia, vt sit filius, & imago. Et hæc duo cum dicuntur, id est, nata sapientia, in vno eorum, eo quod est nata, & verbū, & imago, & filius intelligatur. Et in his omnibus nominibus non ostendatur essentia, quia relatiue dicuntur. At in altero quod est sapientia, etiam essentia demonstratur, quoniam & ad se dicitur, scilicet enim est sapiens, & hoc est eius esse quod sapere: vnde pater & filius simul vna sapientia, quia vna essentia. Caue lector qualiter hoc intelligas, quod hic dicit Augustinus. Videtur enim dicere, quod cum dicitur nata sapientia, ibi sapientia, essentiam significet, & nata, relationem notet. Quod si ita est, cogimur dicere essentiam diuinam esse natam: quod superioribus repugnat. Sed ad hoc dicimus, quod in altero, id est, in eo quod nata est, eadem notio intelligatur, quæ notatur cum dicitur verbum, & imago. In altero vero, scilicet sapientia, demonstratur essentia, id est demonstratur quod filius sit essentia, quia sapientia secundum essentiam dicitur. Et ideo cum dicitur nata sapientia, intelligitur quod ipse, qui natus est, essentia est: ibi tamen sapientia non pro essentia, sed pro hypostasi facit intelligentiam, vt sicut quando dicitur verbum, vel filius, intelligitur hypostasis cum sua proprietate. Item cum dicitur nata sapientia, idem intelligitur, id est, genita hypostasis. Ideo vigilanter ait idem esse intelligendum cum dicitur verbum, & cum dicitur nata sapientia, id est eadem relatio, eademque hypostasis, cui inest illa proprietas. Et ex hoc adiungetur illud quod superius diximus, scilicet cum dicitur pater, vel filius, vel spiritus sanctus, non tantum illæ proprietates significantur, vt cum dicitur paternitas, filiatio, sed etiam hypostasis cum suis proprietatibus.

Quod imago aliquando dicitur secundum essentiam.

Distin. 27.

ILLVD etiam sciri oportet, quia cum supra dictum sit imaginem relatiue dici de filio, sicut verbum, vel filius, interdum tamen reperitur secundum substantiam dici. vnde Augustinus in libro de fide ad Petrum dicit, quod vna est sanctæ trinitatis essentialiter diuinitas, & imago, ad quam factus est homo. Hilarius etiam in quinto libro de Trinitate ait, homo fit ad communem imaginem. Nomen non discrepat, natura non differt. Vna est enim, ad quam homo creatus est, species. Ex his verbis ostenditur quod imago aliquando essentia intelligentiam facit, & tunc ad se dicitur, & non relatiue.

Cap. 1.
Non loque
a principio
libri.

De his,

De his quæ proprie, & æternaliter dicuntur de Deo, secundum relationem, seu proprietatem non personalem, quæ est innascibilitas.

DISTINCTIO XXVIII

Præterea considerari oportet, quod non tantum, &c.

Exp ositio

V P R A egit Magister de proprietatibus, quæ sunt personarum, & personales hic incipit secunda pars, in qua agit

de proprietatibus, siue relationibus non personalibus. Et dividitur hæc pars in duas, quia proprietas non personalis est duplex, scilicet innascibilitas, & communis spiratio, quæ significantur per hoc nomen principium, idcirco primo agit de innascibilitate, secundo de comuni spiratione infra dist. 39. Est præterea aliud nomen, &c. Prima pars habet duas. In prima determinat de proprietate innascibilitatis. In secunda, quia opposita circa opposita clarius elucescunt, tangit incidenter de proprietate innascibilitatis, & nascibilis infra distinctione eadem. Sciendum quoque est quod sicut filius.

Item. Prima pars habet quatuor partes. In prima ostendit quid sit significatum huius nominis ingenuus, in se ostendens, quod sit proprium personæ patris & differens a paternitate & dictum secundum relationem. Secundo dicitur minuat significationem in equipollenti, sicut in hoc nomine non genitus, & in hoc nomine innascibilis. ibi. Ideo solet queri verum, sicut solus, &c. Adjunges quæ sit proprietas secundum quam pater dicitur ingenuus. ibi. Si autem vis scire. Tercio determinat huius nominis usum, ostendens quod quævis non habeat ortum ex scriptura, quod tamen licet eo vult quævis Ambrosio. videatur dicere contrarium: hoc. n. facit ad reprehendendum hæreticos, & hoc facit ibi. Illud etiam tacere non oportet. In quarta vero determinat quoddam dubium quod ex prædeterminatis habet ortum. ibi. Præterea queri solet, &c. Similiter secunda pars, in qua

incidenter determinat de proprietate filii, siue nati, habet duas, secundum duo, quæ ibi tangit. Quia. n. supra dictum fuerat, quod sapientia diceret commune, & imago proprium, ideo quia hoc posset generare dubium, quia inuenitur e contrario aliquando: ideo primo ostendit, quod sapientia nata proprie dicitur de filio. Secundo vero ostendit quod imago aliquando accipitur essentialiter. ibi. Illud etiam sciri oportet.

Si filium non genuisset, nihil prohiberet dicere eum ingenuum.

Videtur secundum hoc quod accidat personæ ingenuæ generare, & ita esse patrem. Item ex hoc videtur sequi, quod remota paternitate adhuc remaneat persona patris, & ita paternitas non est proprietas personalis. Resp. Dicendum, quod est loqui de intentione huius nominis ingenuus & pater, vel simpliciter, vel prout ponuntur in persona diuina. Si loquamur simpliciter, sic diuersæ sunt intentiones, & vna præter aliam est intelligibilis, & separabilis secundum rationem, sicut pater in generatione hominum. Alio modo est loqui de his prout ponuntur circa personam diuinam, & sic dicunt aliam rationem innotescendi, & illa dux secundum rem omnino sunt inseparabiles tamen secundum intellectum vna potest accipi præter alteram, & sic loquitur Augustinus non quod re se parari possit, sed quantum ad intellectum nostrum. Sed quod possit intelligi aliquid præter alterum, hoc potest esse multipliciter, aut quantum ad intellectum apprehendentem, aut quantum ad intellectum resoluens. Si primo modo, sic non potest intelligi aliquid sine aliquo quod est extrinsecus intelligendi, sicut Deus præter deitatem, & homo præter humanitatem: potest tamen intelligi effectus non intellecta causa, & inferius non intellecto superiori, quia potest quis apprehendere hominem non intellecto aliquo superiorum, & sicut dicit Philosophus, qui vnum dicit, quoddam modo multa dicit, non simpliciter, sed quoddammodo, quia implicite. Alio modo contingit aliquid intelligere, præter alterum intellectu resoluens

Dub. 8

Respon.

8. de sacr. incarna.

& iste intellectus considerat ea, quæ sunt rei essentialia, sic potest intelligi subiectum sine propria passione. Et hoc potest esse dupliciter, aut intellectu resolvente plene: aut intellectu semipleno, & indeficiente. Intellectu resolvente semiplene, potest intelligi aliquid esse non intellectu primo ente. Intellectu autem resolvente perfecte, non potest intelligi aliquid, primo ente non intellectu. Secundum hunc triplicem intellectum, de comparatione patris & ingeniti, contingit loqui tripliciter: si. n. loquamur de intellectu apprehendente, possibile est vnum istorum duorum intelligi altero non apprehenso, eo quod aliud est signatum vnum, aliud alterius. Si loquamur de intellectu resolvente, adhuc semiplene resoluit, accipiendo intellectum huius nominis ingeniti solum priuatiue, sicut accipiunt gentiles: sic potest intelligi vnum sine altero. Si loquamur de intellectu plene resolvente, cum ingenitus, sicut est proprietatis patris non dicatur solum priuatiue, imo ponitur respectum positium, de necessitate ponit paternitatem, & sic verum est, quod ad esse ingenicum, necessario ponat esse patris, cum ponat plenitudo fontalis per ipsum tantum. Quando ergo dicit Augustinus quod non ideo dicitur pater, quia ingenitus: ipse loquitur de intellectu apprehendente, quia vnum non est propria ratio, & prima intelligendi alterum: imo utrumque. Si ingenitus, & pater, dicunt aliam rationem innoscendi: tamen secundum aliam relationem vna ponit aliam necessario. Vnde distinctio personarum patris quasi inchoatur in innascibilitate, & consummatur in paternitate: & ideo non intellecta paternitate, non potest intelligi persona illa complete distincta: & ideo paternitas est notio personalis, quamuis in ratione intelligendi prius cadat innascibilitas.

Negatiua porro particula non id efficit, ut quod sine illa, &c.

Dub. 3.

Videatur hoc falsum: quia homo dicitur secundum substantiam: tamen albedo potest dici non homo, ergo quia homo, & non homo contradictorie opponuntur,

& de quolibet affirmatio, vel negatio: ergo albedo est non homo, & albedo est qualitas ergo &c. Si tu dicas, quod Augustinus loquitur secundum quod facit negationem in genere, Tunc obicitur de hoc quod est non substantia, constat quod non potest facere negationem in genere, ergo cum non substantia non dicatur nisi de alijs generibus, patet &c. Respon. Dicendum, quod modus dicendi secundum substantiam circa terminum negatum, siue infinitum, est dupliciter accipere, aut quantum ad significatum, aut quantum ad suppositum. Si quantum ad significatum, quoniam tunc terminus negatus trahit significationem ab affirmato, idem est modus dicendi quantum ad significationem in termino negato, & affirmato. Vnde sicut homo dicitur secundum substantiam quantum ad significationem, ita & non homo. Quod non. n. dicitur hoc est homo, substantiam predicat. Quod non. autem dicitur, hoc est non homo, substantiam remouet. Si autem loquamur quantum ad suppositum, tunc per alio supponit terminus negatus, & affirmatus: sic opponit, & sic non intelligit Augustinus.

Respon.

Non genitus ad non genitorem refertur.

Videtur dicere falsum: quia omnis relatio ponit duo extrema: ergo si non genitus refertur ad non genitorem, necesse est ad hoc quod aliquis sit ingenitus, quod sint duo, quorum vnus sit non genitus, alter non genitor. Contra. Falso quod impossibile, quod nullus esset nisi vnus solus, ille vtrique esset non genitor.

Dub. 5.

Respon. Dicendum, quod refertur ad aliquem, hoc potest esse dupliciter, aut secundum rationem existendi, aut secundum rationem intelligendi. Secundum rationem existendi, quoniam importat habitudo realis: secundum rationem intelligendi, quoniam priuati habitudo realis. Ad hoc non. quod intelligatur priuati habitudo realis, necesse est intelligere habitudo in: & ad hoc, quod habitudo intelligatur, necesse est intelligi duo extrema, ut affirmata, & ita ad hoc, ut intelligatur priuati habitudo realis, siue relationis, necesse est intelligi duo extrema negata: & quantum ad hoc dicit Augustinus non genitum refertur ad non genitorem, quia non potest

Respon.

5

non potest

nō pōt capi intellectus eius nisi p in-
tellectū illius, & ita quantū ad rōnē
dicendi, dicitur fm relationem, sicut
non homō dicitur fm substantiam.

Cum dicitur nata sapientia, ibi
sapientia essentiam significet.

Dub. 4. Contra, ergo fm hoc licebit loco

Responsio. sapiētia ponere essentiam, cum faciat
eius intellectum, quod falsum est. Re-
spon. dicendū, quod est loqui de no-
mine sapientie vel quantū ad signifi-
catum, vel quantum ad suppositum.
Quantum ad significatū, dicit essen-
tiam, sed tamen supponit personam,
& ita adiectiuum respicit ipsam ratio-
ne suppositi, cum dicitur sapientia na-
ta, nō ratione significati, nec sequitur
propter hoc, quod loco sapientie po-
ni possit essentia, quia cū sapientia sit
de nobis mediū, potest supponere p
persona, & trahi ad suppositum, sed
essentia cum sit abstractissimum no-
men, non.

Imago aliquando essentie intelli-
gentiam facit &c.

Videtur hoc falsum, qā imago sem-
per connotat imaginatum: sed nō po-

Dub. 5 test esse idem imago & imaginatū, er-
go semper dicitur relatiue.

7 Resp. dicendū, quod imago semper dicit re-

Responsio. spectū ad increatum, vel ad creatū,
& quando dicit respectū ad increa-
tum, dicitur personaliter, & relatiue,
fm rem. Quando autem respectū
creaturæ, essentialiter dicitur & ad se,
non quantum ad modum dicēdi, sed
quia toti trinitati conuenit.

Artic. 5 **A**D intelligentiam eorum que
dicunt in presenti distinctio-
ne, quatuor quaruntur. Primo
queritur, vtrum hoc nomē inge-
nitus, siue innascibilis dicatur secun-
dum substantiam, vel fm relationem.
Secundo, supposito qd secundum rela-
tionē dicatur, queritur, vtrum dicat
eamdem relationem, quam hoc nomē
pater. Tercio queritur vtrum inna-
scibilitas sit proprietas, siue relatio p-
sonalis personæ patris. Quarto & vl-
timo queritur, vtrum improcessibili-
tas dicat aliquam notionem in patre.

Q V A E S T I O I. C O N C L V S I O .

Nomen ingenuus, dicitur secun-
dum relationem priuatiue, &
positiue, secundum quod pro-
prie ipsi personæ patris con-
uenit.

VOD Hoc nomen in
genitus dicatur secun-
dum relationem, often-
diur per August. qui
dicit x. de Tri. & habe

Funda-
menta.

Cap. 7.

tur in litera, non receditur a relati-
uo predicamento cum ingenuus dici-
tur, ergo dicitur secundum relationē.
Item, in eodem libro, sicut dī genitus
ad genitorē, ita ingenuus ad non ge-
nitorem, sed qd dicitur ad aliud, dicit
relatiue, siue fm relationem, ergo &c.
Item, hoc ipsum videtur rōne, quia
omne illud in quo differt persona a
persona, dicitur fm relationem, hoc
pater: sed secundum hoc, qd est ingeni-
tus, differt pater a filio, ergo &c. Itē,
nulla negatio priuat modum signifi-
candi, siue dicendi, sed genitus fm re-
lationē dicitur, ergo addita negatio-
ne, adhuc dicitur, ergo &c. Contra
ois relatio in diuinis aliquid ponit,
illud certum est, sed ingenuus? nihil po-
nit, ergo &c. Probatio mediz, si hoc
nomen aliquid ponit, aut ergo secun-
dum qd negatiue, aut fm quod priua-
tiue tenetur. Non secundum qd ne-
gatiue, hoc constat. Si ergo secundum
quod priuatiue tenetur, sed priuatio
tollit actū, & ponit aptitudinem, er-
go fm hoc ingenuus idem erit quod
aptus generari, sed nondum genitus,
sed hoc nulli conuenit, ergo &c. Item
omnis relatio in diuinis in concreto
ne significata importat distinctionē,
& ideo nulla dicitur de essentia secun-
dum modū denominationis, hęc enī
est falsa, essentia generat, sed ingenuus
dicitur de essentia, nam diuina essen-
tia est non genita, cum eius oppositū
de essentia non pradicetur si genitus
ergo &c. Item, negationes se habent
econtrario affirmationibus, sed geni-
tus est in minus quam relatus, & ge-
neratio quam relatio, ergo ingenuus

Ad opp.

est in plus quam non relatus, & ingeneratio quam non relatio, sed non relatus vel non relatio non dicitur fm relationem, quia tunc opposita impleretur, ergo cum in plus sit hoc quod est ingenuus, non est i genere relatio nis, ergo &c. Itē, ois relatio in diuinis aut est respectu principii, ergo si hoc quod est ingenuus dicit relationem, aut respectu principii, aut respectu principii. Sed non respectu principii, quia tunc pater haberet principium, quod est inconueniens. Si respectu principii, tunc non eius est negatio cuius fuit affirmatio, nā genit⁹ dicit respectu principii, qā ab aliquo: ergo si ingenuus nō dicit respectu principii, tunc negatio nō dicit respectu eius, respectu cuius fuit affirmatio, ergo non dicit relationem ad principium, qā non permittit nomen, nec ad principium, quia non permittit res,

R E S P. Dicendum, q̄ circa hoc diuersę sunt positiones, omnes em̄ posuerunt, q̄ hoc quod est ingenuus dicitur fm relationē, sed differenter. Quidam enim dixerunt, quod ingenuus solum dicit relationis priuationem, & illud solum sufficit ad hoc, q̄ dicatur notionaliter, quoniam priuatio potest esse principium distinguendi & innoteſcendi, sicut ouis non si gnata a signata. Et iterum negatio dicit nobilitatem, sicut nō regi in rege, non causari in causa, non produci in principio. Sed ista positio non potest stare, quia pura negatio nec distinguitur, nec dicit nobilitatem, nec distinguit. Non distinguitur, nam negatio relationis dicitur de essentia. Non dicit nobilitatem, nam omnis nobilitas ponit aliquid per modum positionis. Non distinguit, quia non est relatio. Alii posuerunt quod hoc q̄ est ingenuus, dicitur fm relationē, & positine, quia priuando vnam, ponit aliā, sicut ineguale priuat equalitatem, & ponit relationem illi oppositam. Similiter & hoc quod est dissimile, vnde & relationem importat positine. Sic hoc q̄ est ingenuus, priuando relationem ad genitorem, ponit relationem oppositam ad non genitorem, & hoc dicitur sensisse Augustinum qui dicit, quod

sicut genitus ad genitorem, ita nō genitus ad non genitorem dicitur. Sed ista positio non potest stare, quia non genitus, aut dicitur ad principiu, aut ad principiatum. Si ad principiatum ergo respectu illi⁹ nō potest dici hoc nomen ingenu⁹, cum genitus dicatur in respectu ad principium, & idem si significatum sit i hoc nomine genitus & ingenu⁹, & ingenuus differat sola negatione, ergo necessē est q̄ hoc nomen ingenuus dicatur respectu principii. Si autem hoc est verum, ergo secundū hoc poneret pater habere principium respectu cuius dicatur, & iterum illud principium dicitur non genitor, sed non generare non dicit principium, sed priuationem illius.

Tertius modus dicendi est, q̄ hoc nomen ingenuus fm q̄ assignatur notio patris, dicitur fm relationem partim priuatiue, partim positiue. Propter hoc notandum, quod sicut dicit Aug. idem est ingenuus, & non genitus. Non genitus autem tripliciter potest accipi, sicut non albu, quia potest esse negatio in genere, vel extra genus, vel partim in genere, & partim extra genus. Et fm quod est negatio extra genus, sic generaliter priuat, & non ponit aliquā qualitatem, sicut potest dici non albu, q̄ non est in genere coloris, vel qualitatis. Secundum q̄ est negatio in genere, sic priuat albedinem, & ponit qualitatem contrariā vt non albu, quia caret albedine, sed tamen est nigrum. Secundum q̄ partim in genere partim extra gen⁹, in genere scilicet, & extra genus proximum, sic non albu dicitur q̄ caret tam albedine quam colore, habet tamen qualitatem. Per hunc modum intelligendum est in proposito, nam hoc quod est ingenuus, importat ordinem in rōne generis remoti, & ordinem ad principium in rōne proximi, & ordinem talem per modum naturę in rōne completiui. Si igitur ingenuus sit negatio extra genus, sic dicitur ingenuus quod non generatur, nec etiam habet ordinem vel relationem, & hoc modo pure dicit priuationem, & dicitur de essentia, nec dicitur secundum substantiam, nec secundum

5. de trin.
cap. 6. & 7

Hic impugnat⁹ a scot. dist. 28. q. 2. ar. 2. & q. 4. quod. ibi. Cōtra istā rationem.

dum relationem, eo quod privatio so-
lum est. Alio modo potest esse nega-
tio in genere, & tunc ingenuus dicitur
non generatur, habet tamen ordinem
ad principium, & hoc modo dicit re-
lationem substantiam, sed tamen ex hoc
non dicit nobilitatem, & sic convenit
spiritui sancto, nec tamen est notio.
Tertio modo potest esse negatio quo-
dammodo in genere, quodammodo ex-
tra genus, & sic dicitur ingenuus quod
non generatur, habet tamen ordinem,
sed non ad principium, & hoc modo
dicit privationem relationis respectu
principij. Si enim habet ordinem, &
non ad principium, ergo ipsum est prin-
cipium & principium, & hoc modo di-
cit nobilitatem, sicut & principium, &
detuit illam per negationem significari,
quia prima cognoscuntur per nega-
tionem, & hoc modo est notio. Sed quo-
niam ingenuus de ratione sui nominis
non videtur dicere nisi privationem
vel negationem generationis, propter
hoc dicendum est quatenus modo, quod
nomen ingenuus secundum quod convenit
patri, proprie dicit relationem priva-
tive, sed ex hoc ipso ex consequenti il-
lic relationem positive. Quod patet
sic. Non generari enim dicitur cui sim-
pliciter non generatur, & sic convenit
non tantum patri, sed essentie, & sicut
sed ultra hunc intellectum, prout pro-
prie convenit patri, addit, quia pater
non generatur, nec per generationem
accipitur, & sic excludit essentia quare
per generationem accipitur, sed ad huc
convenit spiritui sancto. Prout autem con-
venit soli patri, sic dicitur ingenuus
quia non generatur, nec per generatio-
nem accipitur, nec generationem con-
sequitur. Per primum membrum ex-
cluditur filius, per secundum essentia, per ter-
tium sicut cuius processio presupponit
generationem secundum ordinem origina-
lem, quia procedit ut nexus a patre,
& filio. Quamvis enim in divinis non
sit prius & posterius, tamen secundum
originem, & rationem intelligendi prior
est generatio filij quam processio sicut
ut supra ostensum fuit, & tamen sunt
simul natura. Sic ergo large accepto
verbo consequendi, cum ibi proprie
non sit procedere & sequi, tripliciter

dicatur aliquis esse ingenuus, aut quia
non producit per generationem, nec
per generationem accipitur sive ha-
beat, aut quia nec producit nec acci-
pitur, nec consequitur. hoc igitur mo-
do ingenuus importat nullo modo
esse ab alio, & ita primitivum, ac per hoc
fontalem plenitudinem, sicut osten-
sum fuit in principio dist. precedentis
& sicut patet ex principio dist. sequen-
tis, ubi dicitur, quod pater est prin-
cipium totius divinitatis, quia a nullo est.
& ita in principali intellectu dicit re-
lationem privative, ex consequenti po-
sitivum, & ita non dicit negationem quare
nihil ponit, unde concedenda sunt ra-
tiones ad hoc.

A D illud, quod obicitur quod nihil
ponit secundum quod negativum, dicendum
quod falsum est, quia non est negatio extra
genus, sicut si dicatur chimera est in-
genita, imo est negatio cum constan-
tia subiecti, & talis negatio in subie-
cto summam relinquit nobilitatem.

A D illud, quod obicitur, quod dici-
tur de essentia, dicendum quod verum
est, sed secundum quod, solum dicitur priva-
tive, & sic non est proprietas patris,
secundum autem quod proprietas patris,
non dicitur de essentia. A D illud
quod obicitur, quod negationes contra-
rio se habent affirmationibus, dicen-
dum, quod illud non semper est verum
de negatione in genere, sed extra ge-
nus. Non album enim prout est nega-
tio in genere, non dicitur superius ad
hoc quod est non quale, similiter in-
genitum ad hoc quod est non relatum
non est superius. A D illud quod obli-
citur ultimo, quod dicit relationem,
dicendum quod secundum quod im-
portat relationem privative dicitur
respectu principij, & ex hoc non sequi-
tur quod pater habeat principium,
imo quod non habeat, quia non dicitur
secundum positionem, sed secundum re-
motionem. Unde bene dicit Augustinus
quod dicitur ad non genitorem, quia
ingenuus significat remotionem ge-
nitoris. Secundum vero quod impor-
tat relationem positivam, & ex consequen-
ti, sic respectu principij, & sic non
est inconueniens, quod aliquod no-
men privativum aliquid ex conse-
quens

Videatur co-
cordare; S.
Thom. hic
artic. 1.

quenti importet, quod non importat affirmatiuum sibi oppositum, & sic patent cetera.

Q V A E S T I O II.

CONCLUSIO.

Innascibilitas aliam rationē importat in persona patris, siue quantum ad principalem, siue quantum ad consequentē intellectum, cum ex principali dicat respectum ad principium per modum priuationis, pater vero dicit habitudinē ad principium per modum positionis.

Fundamenta.

Vpposito qđ hoc nomen ingenuitatis dicatur secundum relationem, queritur verum importet eandem relationem quā hoc nomen patris, vtrum scilicet eadē relatio sit innascibilitas, & paternitas.

Cap. 5. Et quod non, ostenditur sic. Aug. 5. de Trinitate. Aliud est patrem esse dicere, & aliud ingenuitatem, sed non secundum essentiam, ergo secundum relationem. Item hoc videtur per rationem, quia possibile est aliquem intelligi esse ingenuitatem, & non esse patrem, vtrum in Adā, & e conuerso, vtrum in Chaim. Si ergo vna relatio potest intelligi altera non intellecta & e conuerso, & ponitur altera non posita, ergo sunt diuersae relationes. Item, relationes diuersificantur penes terminos, quia relatio secundum quod huiusmodi ad alterum, sed ingenuitatem dicitur per priuationem prioris scilicet patris, & pater secundum positionem germinis vel filii, ergo dicunt respectum secundum aliam, & aliam partem, ergo &c. Item, plus differt generatio & ingeneratio, quā generatio & spiratio: nam hic est oppositio propria, ibi autem solum disparatio, sed alia relatio est generatio, & spiratio, ergo & generatio & ingeneratio, sed generatio, & paternitas est eadem vt supra ostensum est, ergo innascibilitas & paternitas non eadē

Ad opp. relationes. Contra. Omnis relatio in

diuinis est personae ad personam, si ergo ingenuitatem dicit relationem, aut ergo ad filium, aut ad sibi, aut ad vtrumque. Non ad vtrumque, quia pater non comparatur vnica relatione, sed diuersis ad filium, & sibi. Non ad personam sibi hoc constat, ergo ad filium, si ergo relatio ad filium est paternitas, ergo innascibilitas est eadem relatio.

Itē, relationes in diuinis personis non accidunt, sed esse tribuunt personae, ergo si vnius personae vnicū esse esse, vnicū eius erit relatio, sed pater est vna persona, & conuenit ei innascibilitas, & paternitas, ergo &c. Item, sicut se habet nascibilitas in filio ad filiationem, ita innascibilitas in patre ad paternitatem, sed in filio eadem est relatio, nascibilitas, & filiationem, &c. Itē, Philosophus, primum & principium idem dicitur, sed innascibilis dicitur illud quod dicitur in ratione primi, pater in ratione principij, ergo dicunt eandem habitudinem, & non relationem, ergo non sunt duae relationes, sed vna tantum.

Arist. 1.
post.

RESP. Dicendum, quod hoc quod est innascibilitas aliam rationem importat, quā hoc quod est pater, siue quantum ad principalem intellectum, siue quantum ad consequentem. Quantum ad principalem, manifestum est, quia importat respectum ad principium per modum priuationis, pater autem importat respectum ad principium per modum positionis, & generationis: & ita dicunt diuersas habitudines, quorum vna est habitudo vera, altera priuatio habitudinis. Quantum ad consequentem intellectum similiter differunt, licet non tantum. Nam pater dicit rationem principij, solum respectu filij, & per modum generationis, sed innascibile vniuersalem dicit principalem, siue fontalem plenitudinē in producendo, non tantum quantum ad generationem, sed etiam quantum ad spirationem, non tantum respectu filij, sed etiam respectu sibi. Et hoc patet, quia innascibilis dicitur eo quod non generatur, nec generationē consequitur, ergo i nomine innascibilis aufertur ratio nascendi & producendi, & si hoc, ponitur ratio omnimodae principalitatis, & ita fontalis plenitudo diuis

Obijcit contra hanc Scot. q. 2. ar. 2. dist. 28.

- 16 AD illud ergo, quod obijciatur, quod dicitur respectum persone ad personam, dicendum, quod priuatione siue negatione non dicitur respectum ad personam. Et quod dicitur, quod omnis relatio dicitur respectum ad personam, intelligitur de illa quae dicitur positionem. secundum autem quod accipitur quantum ad consequentem intellectum, dicitur respectum ad utramque personam. Quod obijciatur, quod non est una communis relatio, dicendum, quod verum est quantum ad principalem intellectum, tamen bene potest esse quantum ad consequentem, ut aliquod nomen dicat plenitudinem respectu utriusque. AD illud quod obijciatur, quod relatio dat personae existere, dicendum, quod non quaecunque, sed quae est relatio personalis. Quae autem sit illa, infra patebit.
- 18 AD illud quod obijciatur, quod in filio idem est nascibilitas & filiationis, ergo &c. Dicendum, quod non sequitur, quia non opponuntur eodem genere oppositionis, quia paternitas & filiationis opponuntur relative, non sic nascibilitas, & innascibilitas, imo magis
- 19 contradictorie vel contrarie. AD illud quod obijciatur, quod primum, & principium est idem, dicendum quod primum dicitur dupliciter, aut per priuationem prioris, & sic primum. & principium idem sunt in re, & non ratione. Alio modo primum dicitur respectu secundi, & sic primum & principium idem sunt in re, & ratione, & sic non significatur primum per hoc nomen innascibilis, importat enim primatem per priuationem prioris, ut patet ex ipsa nominis impositione.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Paternitas, & non innascibilitas est proprietas siue relatio personae patris, cum prima dicat habitudinem per modum positionis, & completionis.

TRVM Innascibilitas sit proprietas, siue relatio personae patris, & paternitas. Et quod sit paternitas, videtur,

quia illa est proprietas personalis per quam persona ab omnibus separatur, sed talis est haec relatio paternitas, ergo &c. Item, illa est proprietas personalis per quam persona propriissime nominatur & exprimitur, sed personae patris propriissime exprimitur per paternitatem, ergo &c. Item, sicut filiationis se habet ad filium, sic paternitas ad patrem, sed filiationis est personalis relatio personae filii, ergo & paternitas patris. Item illa est proprietas personae quae dicitur per modum positionis, & propriae habitudinis, sed inter omnes relationes quae dicuntur de patre, sola paternitas est talis, ergo &c. Contra proprietas siue relatio personalis dat esse personae, sed paternitas non dat esse personae patris, quia nihil habet esse ex hoc quod alteri dat esse, sed persona patris dicitur pater quia alteri dat esse, ergo &c. Item, non intellecta proprietate personali, impossibile est intelligere personam, sed non intellecta paternitate est intelligere habentem divinitatem, & innascibilitatem, cum innascibilitas sit proprietas personae patris, ergo &c. Item, proprietas personalis debet dicere totum esse personae, sed paternitas non nominat personam patris secundum omnem plenitudinem & divinitatis, & innascibilitatis, ergo &c. Item, Damasc. In divinis omnia sunt unum praeter generationem, in generationem & processionem. Constat quod non nominat omnes proprietates, ergo solum personales, ergo in generatione est proprietas personalis, & non nisi patris, ergo &c.

R E S P. dicendum quod sicut dicit communis opinio & habetur ex verbis Magistri & sanctorum scilicet Hilarii & Augusti. paternitas est notio personalis patris. Ad hoc enim quod aliqua relatio sit personalis, oportet quod dicat illius personae primam, & propriam habitudinem, & per modum positionis, & completionis: sed constat quod innascibilitas quantum ad primum intellectum non dicit positionem, quantum ad consequentem intellectum non dicit specialem relationem, sed fontalem plenitudinem, similiter spirita-

Ad opp

1. de orth.
sede c. 11.

5. de Tri.

Fundamenta.

spiratio non dicit propriam relationem: & ideo necesse est qd paternitas dicat: unde & rationes ad hoc inducuntur concedenda sunt.

22 AD illud ergo quod obiicitur, qd proprietas dat esse personae dicendum. qd illud non est intelligendum de esse simpliciter, sed de esse personali, siue de esse distincto: & ipsa paternitatis auctoritas in diuinis non accidit illi hypostasi, quia dicit illius personae complementum, ratione cuius est hoc. Quamuis ergo pater non habeat esse ad hoc qd dicatur alteri esse, tamen nihil impedit ipsum ex hoc esse

23 personam distinctam. AD illud qd obiicitur qd est intelligere personam patris &c. Dicendum qd intellectu plene apprehendente & ratio habilius procedente, non est intelligere personam patris sine paternitate: quia si intelligatur innascibilis, ita quod non adsit paternitas, innascibilis dicit priuationem, nec aliquid dicit circa patrem qd non dicat et circa essentiam, & ideo non intelligit ut proprietatem personalem, nec est alia, & ideo non intelligitur persona patris ut distincta, siue hypostasis illa.

Nam proprietas innascibilitatis, ut proprietates, includit proprietates, & relationes respectu principii: alioquin (ut supra ostensum est) non est proprietas. AD illud quod obiicitur quod proprietas personalis dicit totum esse personae: dicendum quod si dicatur totum esse, id est perfectum, completum, & proprium: sic habet veritatem. Si autem intelligatur, quod dicit totum esse, id est omnem habitudinem, sic falsum est: quia non debet dicere omnem, sed necesse est, qd dicat unam determinatam, aut nullam determinate diceret:

25 & ita non erit notio personalis. AD illud quod obiicitur de Dam. dicendum quod non enumerat omnes proprietates personales, sed quod personales, sed intendit relationes sub illis comprehendere: & sub generatione duas personales comprehendit: sub processione duas unam personalem, aliam non personalem, sed in generatione dicit solum innascibilitatem, qd proprietas est, licet non personalis.

QVAESTIO IIII. CONCLUSIO.

Improcessibilitas, notio ipsius patris dici non debet, cum neque primo, neque ex consequenti positue significet aliquid.

TRVM improprocessibilitas sit notio patris, sicut innascibilitas. Et qd sic videtur: quia sicut pater differt a filio per in-

Ad opp.

nascibilitatem, ita a spiritu sancto per improprocessibilitatem: ergo sicut innascibilitas est notio patris, similiter videtur qd improprocessibilitas. Item, sicut nobilitas est patris non generari, ita est non spirari: ergo si propter rationem nobilitatis, est patris non generari, ita est non spirari: ergo si propter rationem nobilitatis ponitur innascibilitas eius notio, similiter debet poni improprocessibilitas. Item, sicut generare conuenit patri per hoc qd innascibilis, ita & spirare per hoc qd est improprocessibilis siue inspirabilis: ergo sicut innascibilitas notio est, quia non tantum dicit priuationem sed etiam positionem, ita videtur qd improprocessibilitas. Si tu dicas qd improprocessibilitas clauditur sub innascibilitate, obiicitur: quia filio conuenit improprocessibilitas, & tamen nunquam innascibilitas: ergo est alia notio saltem in filio, ergo saltem in eo debet esse notio. Si tu dicas qd non dicit nobilitatem. Contra. omne quod dicitur in diuinis ad nobilitatem pertinet, alioquin non dicitur ibi: ergo si dicitur improprocessibilitas de filio, videtur sonare nobilitatem. Iuxta hoc quaeritur, cum pater communice alicui improprocessibilitatem: siue inspirabilitatem, quare non similiter communicat innascibilitatem. Contra. si improprocessibilitas est notio, ergo notiones plures sunt quae quinque, quod est contra eam opinionem. Item, si improprocessibilitas est notio, aut hoc est quia simpliciter priuat esse ab aliquo, aut quia ponit inspirationem. Si primo modo, non differt ab innascibilitate. Si secundo modo, tunc non

Fundamenta.

non differt a spiratione actiua, quia non spirator qui spirat. Item, si non procedere, esset notio, eadem ratione non producere, sed hoc falsum, ergo &c. Si dicatur quod non est simile, quia non producere non dicit nobilitatem. Contra. Non producere persona dicit statum emanationis: & sicut ratio principij ante quod non est aliquid dicit nobilitatem, similiter ratio status ultra quod non est procedere: ergo nobilitatem dicit: si ergo non est aliud quare nō dicatur notionaliter: videtur qd non producere, sit notio vt non spirari.

36 RESP. ad prædictorum intelligentiam est notandum, qd nihil potest esse notio in diuinis nisi dicat respectum positium, vel ex primo intellectu, vel ex consequenti. Si enim solū priuat relationem, ita dī de essentia sicut de persona. Vnde sicut dī, qd pater nō producit, nec spiritus sanctus personam producit: ita etiā essentia produci non dicitur: & etiam personam nō producere: & sicut nō potest esse notio hoc quod est ingenuus nisi ponat respectum positium, ex consequenti & hunc ponit sicut visum est: similiter nec hoc quod est in spirabilis potest esse notio nisi ponat respectum positium: hunc autē non ponit nisi fm. qd ponit primatatem respectu spirationis, sicut innascibilitas respectu generationis: vt sicut innascibilis dī qui nec generatur, nec generationem consequitur: ita improcessibilis qui nec procedit, nec processionem consequitur. Et qm omnis emanatio vel est generatio, vel ad generationē cōsequitur: quia generatio dicit primam emanationem, ideo innascibilis priuat oēm emanationem: & ideo dicit fontalem plenitudinem, nec tantū respectu generationis, sed spirationis: & ideo innascibilitas nec generatio est, nec spiratio. Sed improcessibilis dī, qd nec

spiratur, nec spirationem cōsequitur: & sic non excluditur filius sine generatus. Filius enim generatur, & tamen non spiratur, nec spirationem consequitur. Improcessibile igitur non priuat nisi vnam solā emanationem: & ideo dicit solum partē istius fontalis plenitudinis: & ideo improcessibilitas non potest esse notio distincta in pte ab innascibilitate, nec in filio a spiratione, nec importat fontalem plenitudinem, sed solum inspirando. Quamuis igitur improcessibilitas possit dicere nobilitatem, tamen quia non distinguit ab alijs assignatis, iam non ponit in numerum cū alijs: & sic patent tria prima obiecta, qd improcessibilitas distinguit, & dicit nobilitatem, sed solum secunditatem: quia rationes non valent, eo quod hoc totum in alijs rationibus assignatis clauditur: ideo cōtra alias non distinguit.

AD illud quod queritur, quare 27 nō cōicatur innascibilitas, sicut improcessibilitas: dicendum, quod sicut patet, quia improcessibilitas non claudit in suo intellectu non esse ab alio, sicut facit innascibilitas: sed solum dicit non spirari. Pater autē nulli potest cōicare quod nō sit ab alio: potest tñ cōicare alii, qd non spiratur. AD illud quod obijciatur, quare 28 producere non est notio: dicendum qd non est nobilitatis: & esto qd esset, quia illud non videtur principaliter considerari in rōne sui nominis: dicendum, qd illud est ratio, quia nō dicit respectum positium quantum est de ratione sui nominis, & ideo simpliciter potest conuenire, essentię, & ideo non est notio. Non sic autem est de innascibilitate, vt in præcedentibus visum est.

DE PRINCIPIO QVOD RELATIVE

dicitur, & multiplicem notat relationem.

DISTINCTIO XXIX.

De his que
proprie &
eternali-
ter dicunt
de Deo se-
cundum re-
latione seu
proprieta-
te non per-
sonale que
est commu-
nis spiri-
tus signata
p hoc no-
men prin-
cipium.

Cap. 20

ST præterea aliud nomen multiplicem notans rela-
tionem, scilicet principium. Dicitur enim principium
semper ad aliud: & dicitur pater principium, & filius
principium, & spiritus sanctus principium: sed differen-
ter. Na pater dicitur principium ad filium, & ad spiritum sanctum.
Vnde Aug. in 4. lib. de trin. ait, Pater est principium totius divi-
nitatis, vel si melius dicitur, deitatis: quia ipse a nullo est. Nō. n.
habet de quo sit vel de quo procedat, sed ab eo & filius est genitus,
& spiritus sanctus procedit. Non ergo dicitur principium totius dei-
tatis, quod vel sui, vel divinæ essentiae principium sit, sed q a prin-
cipium est filij, & spiritus sancti, in quibus singulis tota divinitas
est. Filius ad spiritum sanctum dicitur principium. Spiritus vero
sanctus non dicitur principium nisi ad creaturas: ad quas pater etiā
dicitur principium, & filius, & trinitas ipsa simul, & singula per-
sonarum principium dicitur creaturarum. Pater ergo prin-
cipium est sine principio: Filius principium de principio: Spiritus
sanctus principium de utroque, id est, de patre & filio.

Quod ab æterno pater est principium, & filius, sed spiritus sanctus
non: imo cœpit esse principium.

Quomo-
do filius &
ad quid di-
catur prin-
cipium, &
spiritus san-
ctus & etiā
Trinitas.

Quomo-
do hi tres
sunt crea-
turæ prin-
cipium.

Rom. 11

Quomo-
do accipit
cum sit o-
mnia esse
ex Deo.

ET pater ab æterno principium est filij, & pater & filius prin-
cipium spiritus sancti: quia filius est a patre, & spiritus sanctus ab
utroque. Spiritus vero sanctus non ab æterno principium est, sed
esse cœpit: quia non dicitur principium nisi ad creaturas. Cū er-
go creaturæ esse cœperunt, & spiritus sanctus esse cœpit principium
earum. Ita etiam pater & filius esse cœpit cum spiritu sancto vnum
principium creaturarum: quia creaturæ esse cœperunt a patre &
filio & spiritu sancto: & dicuntur hi tres, non tria, sed vnum princi-
pium omnium creaturarum: quia vno eodemq; modo principium
rerum sunt. Non. n. aliter sunt res a patre, & aliter a filio, sed penitus
eodem modo. Ideo Apostolus intelligens hanc trinitatem esse vnum
principium rerum ait, Ex ipso, per ipsum, & in ipso sunt omnia.

Cum vero audimus omnia esse ex Deo, ut ait Aug. de natura boni,
omnes utique naturas intelligere debemus, & omnia quæ natura-
lia sunt. Non enim ex ipso sunt peccata, quæ naturam nō servat,
sed vitiant, quæ ex voluntate peccantium nascuntur. Omnium er-
go quæ naturaliter sunt, vnum principium est pater cū filio & spi-
ritu sancto, & hoc esse cœpit. Ab æterno autem pater principium est
filij generatione, & pater & filius vnum principium spiritus sancti.
Vnde Aug. in 7. lib. de Trin. ait, Dicitur relative pater, idemque
relative dicitur principium. Sed pater ad filium dicitur, principium

vero

Tomo 6

Cap. 29

eiusdē lib.

vero ad omnia quæ ab ipso sunt. Et principium dicitur filius. Cū enim diceretur ei, "Tu qui es?" Respondit, Principium, qui & loquor vobis. Sed nunquid patris principium est? imo creatorem se voluit ostendere, cum se dixit esse principium: sicut & pater principium est creaturæ, quia ab illo sunt omnia. Cum vero dicimus & patrem principium, & filium principium, non duo principia creaturæ dicimus, quia pater & filius simul ad creaturam vñū principium est, sicut vnus creator. Si autem quicquid in se manet & gignit vel operatur aliquid, principium est eius rei quā gignit, vel eius quā operatur, non possumus negare etiam spiritum sanctū recte dici principium: quia non eū separamus ab appellatione creatoris: quia scriptum est de illo, quod operetur, & vtique in se manens operatur. Nō enim in aliquid eorum quæ operatur, ipse mutatur & vertitur. Vnum ergo principium ad creaturam cū patre & filio est spiritus sanctus, nō duo vel tria principia. Ecce aperte ostēdit Augu. patrem & filium & spiritum sanctum esse vnum principium rerum creaturarum, id est, vno eodemque modo esse principium, & illum modum satis aperit, quia scilicet operatur omnia, & quia similiter operantur hi tres, ideo vnum principium esse dicuntur.

Capit. 19
Quod pater ab eter-
no est prin-
cipium fi-
lij, & pater
& filius spi-
ritus sancti.
Ioan. 3

1 Cor. 12
Lib. & ca-
pitulum 12

Hic ostendit quomodo pater sit principium filii, & ipse & filius principium spiritus sancti.

DE INDE in eodem libro continue ostendit quo modo pater dicatur principium ad filium, & ad spiritum sanctum ipse & filius, dicens ideo esse patrem principium filij, quia genuit eum, & patrem & filium esse principium spiritus sancti, quia spiritus sanctus procedit vel datur ab utroque, ait enim ita, Si gignens ad id quod gignitur principium est, pater ad filium principium est, quia genuit eum. Vtrum autem & ad spiritum sanctum principium sit pater, quia dictum est, de patre procedit, non parua quæstio est. Quod si ita est, non iam principium eius tantum erit rei quā gignit, vel facit, sed & eius quā dat, & quæ procedit ab ipso. Si ergo quod datur vel quod procedit, principium habet a quo datur vel procedit, fatendum est patrem vel filium vnum principium esse spiritus sancti, non duo principia. Sed sicut pater & filius ad creaturam re latue vnus creator & vnus dominus dicitur, sic re latue ad spiritum sanctum vnum principium. Ad creaturam vero pater & filius & spiritus sanctus vnum principium sunt, sicut vnus creator & vnus dominus. Ecce habes quod pater principium filij dicitur, quia genuit eum, quæ ergo notione est pater, ea principium filij dicitur, id est generatione, secundum quam etiam dicitur auctor filij. Vnde Hilarius in 4. lib. de Trin. ita ait, Ipso quo pater dicitur, eius quem genuit auctor, ostenditur, id nomen habens, quod neque ex alio profectum intelligatur, & ex quo is qui genitus est substituisse doceatur. Nouit ecclesia vnum innascibilem Deum, nouit vt ingeni-

Augu. lib.
5. de Trin.
Cap. 14

Ex his col-
ligitur qd
pr est prin-
cipium fi-
lij quo pa-
ter, genera-
tionem sci-
licet, & eo-
dem etiam
auctor filij
Non lon-

tum

geali. principio.

Nota quod dicitur filium non esse ab initio, sed initiabili. Apertum ex quo sensu illa dixerit Hilarius.

tum Dei filium. Constat patrem ab origine liberum, constitutum & filii originem ab initio, non ipsum ab initio, sed ab initiabili, non per se ipsum, sed ab eo qui a nemine est natus ab eterno, natiuitatem scilicet ex paterna eternitate sumentem. Editum est hic si dei professio, sed professionis ratio nondum exposita est, & ideo querenda, scilicet quomodo intelligendum sit quod ait, filii originem esse ab initio, & non ipsum esse ab initio, sed ab initiabili. Hoc utique subdus determinauit, quomodo acceperit initium, inquit originem filii esse ab initio, ac si diceret, Non ita intelligas originem filii esse ab initio, quasi ipse filius habeat initium, sed quia ipse est ab initiabili, id est a patre, a quo sunt omnia. Nam licet filius sit principium de principio, non est tamen concedendum quod filius habeat principium. Cumque filius sit principium de principio, & pater principium non de principio, non est principium de principio, principium sine principio, sicut filius non est pater, neque in duo principia, sed vnum, sicut pater & filius, non duo creatores, sed vnus creator.

Cum pater & filius sunt vnum principium spiritus sancti, quaritur an eadem notione.

Responsio.

Quaritur quare sit notio qua pater & filius dicitur principium spiritus sancti. Di. 26

VNUM AUTEM principium sunt pater & filius, non tantum creaturarum, ut dictum est supra, sed etiam spiritus sancti, ideo queri solet, utrum eadem ratione pater sit principium spiritus sancti, & filius, an sit alia notio, qua pater dicatur principium spiritus sancti, & alia qua filius. Ad quod dicimus, cum pater dicatur principium spiritus sancti, & filius, quia spiritus sanctus procedit vel datur ab utroque, nec aliter procedit vel datur a patre quam a filio, sic intelligi potest patrem & filium eadem relatione, vel notione principium dici spiritus sancti. Si vero quaritur quare sit illa notio, quam ibi notat principium. Nomen eius non habemus, sed non est ipsa paternitas vel filiatio, imo notio quædam patris est & filij, quæ ab eterno pater & filius vnum principium est spiritus sancti. Donator autem (ut prædictum est) dicitur pater vel filius ex tempore, sicut spiritus sanctus datum vel donatum.

De his quæ proprie & æternaliter dicuntur de Deo secundum relationem seu proprietatem non personalem quæ est communis spiratio significata per hoc nomen principium.

DISTINCTIO XXIX.

Est præterea aliud nomen multiplicem notans relationem.

Expositio.

VPRA agit Magister de proprietate non personali, quæ est innatebilitas. Hic secundo agit de proprietate sue no-

tione non personali, quæ est communis spiratio significata per hoc nomen principium. Et quoniam illud nomen non tantum notionaliter accipitur, imo etiam essentialiter, ideo distinguit primo huius nominis multiplicitatem, secundo manifestat huius nominis unitatem secundum quod dicitur de patre & filio respectu scilicet ostendens quod sunt vnum principium scilicet & hoc ibi deinde in eodem libro, continetur.

Prima pars habet duas. In prima distinguit huius nominis multiplicitatem. In secunda vero membra sue distinctionis explanat, ostendens per auctori-

authoritates, q̄ principiu habet oēs illas acceptiones, & hoc ibi. Et p̄ ab æterno principium est filij. Similiter secunda pars. in qua agit de hoc nomine principii specialiter prout d̄r notionaliter, & essentialiter, habet duas. In prima ostendit, q̄ pater, & filius sunt vnum principium: ibi, deinde in eodē lib. In secunda qua unitate sunt vni. s. unitate notionis: ibi. Vnum aut principium sunt, &c. vbi ostendit, q̄ eadē notione sunt principium, & q̄ illa notio est spiratio.

Pater est principium totius diuinitatis, &c.

Dub. 1. Queritur, p̄ quo stat ibi hoc nomen principium. Non. n. p̄t stare p̄ essentia, nec p̄ persona, quia vtrunq; dicit quantum est de se absolutū, aut ergo stat, p̄ paternitatem, & hoc falsum quia nō est p̄ f. f. Nec p̄ spiratione, quia spiratio non est respectu filij. Nec cōter ad vtrunq; quia nihil habent cōe nisi essentiam. Nec pro innascibilitate, quia innascibilitas nō dicit respectum ad personam, sed priuationē respectu, ergo oī nō est falsa.

Respon. Dicendū, q̄ sensus locutionis hic est, pater est principium totius deitatis. a. oīum personarum in deitate, & est distributio accōmoda, sicut d̄r cælum continet oīa, se. l. excepto. Si autē queratur, p̄ quo stat hoc nomen principium, dicendum q̄ stat p̄ paternitate simul, & spiratione, q̄a per paternitatem est principium filij, per spirationem principium. f. f. per vtrunq; principium vtriusque. Quod ergo obijciatur, q̄ non habent commune: dicendum, q̄ non conueniunt in notione vnica conuenientia formalit̄ conuenientia originali, in eadem persona, & eiusdem personæ proprietate. Quia enim persona patris a nullo est. vt dicitur in littera: ideo omni modo productionis producit: & ideo est principium totius deitatis. Vnde idem importatur nomine principij cum dicitur principium deitatis intellectu principali, quod importatur nomine innascibilitas quantum ad intellectum consequentem, & ex hoc verbo, & ex hac

ratione verbi confirmationem recipit illa positio, quæ dicit, quod innascibilitas dicit in patre plenitudinē fontalitatis, siue fontalem plenitudinem, licet ex consequenti intellectu.

Pater ergo principium est sine principio, &c.

Queritur de huiusmodi locutionibus qualiter accipitur ibi hoc nomen principium cum dicitur, principium sine principio, principium de principio. Aut enim accipitur essentialiter, aut personaliter. Non personaliter, vt videtur, quia. f. f. dicitur esse principium de principio, & principium non conuenit ei nisi temporaliter. Præterea sicut dicit Magister distin. 27. non potest dici hoc de illo nisi quantum ad nomina substantia, ergo principium non potest accipi notionaliter. Et iterū pro quā notione acciperetur cum d̄r, filius principium de principio? quia non pro filiatione, quia hoc conuenit spiritui sancto. f. esse principium de principio. Non pro communi spiratione, quia communis spiratio conuenit patri, cui non cōuenit esse principiu de principio. Si tu dicas, q̄ accipitur essentialiter. Contra. essentia nō est personæ principium, nec dicit respectum ad personam, ergo cū principium dicat respectum ad personā, non potest accipi essentialiter: & ita nullo modo. **Respon.** Posset dici, q̄ hoc nomen principium accipitur in comparatione ad creaturam, & trahitur ad personas per præpositiones additas, sicut cum d̄r Deus de Deo, & Deus non de Deo, & consimilia, & sic cessant obiectiones. Aliter potest dici, quod hoc nomen principium non est impositum ad significandū respectum essentialē, vel personālē quantum est de se, sed indifferenter se habet ad vtrunq; & eius acceptio determinatur per adiunctum, quando ergo dicitur de patre, stat p̄ notione paternitatis, & spirationis communiter, & accipitur per proprietatem innascibilitatis per hoc quod dicitur non de principio. Similiter in filio stat pro communi spiratione

Dub. 2.

Respon.

Et cum

cum filiatione, quæ importatur per hoc, quod dicitur de principio. De spiritu sancto vero dicendum, quod sit essentialiter trinus, & hoc arctat ad personam per hoc quod dicitur de utroque.

Spiritus scilicet esse coepit principium earum, scilicet creaturarum.

Dub. 3. Videtur dicere contra illud quod dictum est supra, dist. 1. Ex perpetuitate creaturarum intelligitur conditor æternus: si ergo spiritus sanctus est æternus conditor, ergo æternaliter principium. Item in hymno. Aeterna rerum conditor. Item. ratione videtur, quia res ab æterno fuerunt in Deo, sed non nisi in sicut principio, ergo ab æterno fuit principium. Resp.

Dicendum, quod nomina, quæ dicunt effectum in creatura, possunt illum dicere actu, vel habitu. Si actu, ex tempore dicuntur. Si habitu, possunt dici æternaliter. Et quoniam principium potest sonare in actum, vel in habitum: ideo non potest dici solum temporaliter, imo etiam æternaliter: sed quoniam vsus magis accipit hoc nomen principium prout dicitur in actu, quam in habitu: ideo dicit Magister, quod dicitur temporaliter. Quod obijcitur quod dicitur conditor æternus: dicendum, quod locutio duplex est. Tum ex parte eius quod est conditor, quia potest dicere actum, vel habitum. Tum ex parte eius quod est æternus, quia potest teneri adiectiue, vel substantiue. Et si æternus teneatur substantiue: sic non ponit æternitatem circa conditionem, sed circa suppositum, & est locutio vera. Si adiectiue, & conditor teneatur habitualiter, adhuc est locutio vera. Si actualiter, tunc falsa. Sensus sunt manifesti. Nam uno modo sensus est, æternus conditor, id est conditor, qui est æternus. Alio modo æternus conditor, id est ab æterno potest condere in tempore. Et tertio modo æternus conditor, quia æternaliter condidit. Duobus primis sensibus est vera locutio, sed tertio sensu est falsa.

Ab æterno autem pater principium est filij.

Dub. 4. Obijcitur, pater, & filius, & spiri-

tus sanctus non sunt principium nisi ex tempore: ergo secundum hoc cum æternum fiat ante temporale, per prius dicitur principium notionaliter in diuinis, quod essentialiter. Sed contra: omne essentialiter dictum est communius, & quanto aliquid communius, tanto prius: ergo per prius debet dici principium essentialiter, quam notionaliter. Resp. Respon. Dicendum, quod dupliciter est loqui de hoc nomine principium, aut respectu subiecti, sic cum intellectus essentialis sit ante intellectum personæ, sic principium essentialiter dictum substantiam intelligendi præit principium notionaliter dictum, sicut opponit. Si autem respectu termini, sic principium essentialiter dictum respicit, quod est diuersum per essentiam, & creatum: sed principium notionaliter dictum respicit personam consubstantialem, & increatam, & æternam: & ideo principium notionaliter dictum, dicitur æternaliter, & quantum ad hanc viam prius dicitur in Deo non solum quantum ad intellectum, sed etiam quantum ad rem: & sic patet de qua acceptione hoc nomen principium dicitur per prius secundum diuersas comparationes.

Creatorem se voluit ostendere.

Videtur falsum, quod cum filius se dixerit principium, creator se voluit ostendere, quia ipse respondit ad questionem Phariseorum querentium, Tu quis es? sed quis, querit de persona, sed principium secundum pro creatore accipitur, tenetur essentialiter: ergo aut dominus non respondit conuenienter, aut principium non stat pro creatore ibi. Si dicas, quod appropriatur filio. Contra, tam ratio creationis quam ratio principij appropriatur patri, ergo non filio. Resp. Dicendum, quod principium tenetur essentialiter, sicut dicitur in littera: sed tractum est ad personam filij. Sed quod obijcitur, quod appropriatur patri: dicendum quod principium de ratione sui nominis non appropriatur filio, nisi per additionem, & sic in proposito, quia appropriatur per actum verbi. Non enim dixit simpliciter ego principium, sed ego principium, & loquor vobis.

Nam

Nam licet filius sit principium de principio, non est tamen concedendum, quod filius habeat principium.

Dub. 6. Contra. Videtur debere concedi, quia omne relatiuum debet habere correlatiuum sibi correspondens; ergo si filius cum dicitur principium de principio dicitur relatiue, debet

7 Respon. habere correlatiuum quod est principium. Respon. Dicendum, quod habere principium dicitur dupliciter. Aut sicut correlatiuum, sicut filius dicitur habere patrem, & sic filius habet principium. Aut sicut dispositionem sui, & sic dicitur habere principium, quod incipit esse, & sic filius non incipit esse, quia non incipit. Vel aliter est habere principium essendi, aut durandi. Primo modo filius habet principium, secundo modo non.

Artic. 1.

AD eidentiam eorum, quæ dicuntur in præfati distincti. duo queruntur de hoc nomine principium. Primo querit de ipso quantum ad multiplicitatem. Secundo, quantum ad unitatem. Et quantum ad primum, duo queruntur. Primo; supposito, quod hoc nomen principium accipiat essentialiter, queritur, utrum possit accipi personaliter, siue notionaliter. Secundo, dato quod essentialiter, & notionaliter: queritur, utrum de illis duobus modis accipiatur vniuoce, vel æquiuoce.

Q V A E S T I O I.

CONCLVSIO.

Pincipij nomen absque vlla imperfectione recipitur in diuinis, ibidemque tñ notionaliter, tñ essentialiter accipi potest.

Fundamenta.

Cap. 16.

VO D hoc nomen principium accipiat notionaliter videtur sic. Aug. 5. de Trini. Pater ad filium principium est quia genuit eum; ergo idē importatur notie principij quod notie gene-

rationis; ergo tenet personaliter, siue notionaliter. Item, hoc videtur ratione, quia vbicunque est ratio emanationis, & originis, ibi est vna ratio principij, sed in diuinis vere & proprie est ratio emanationis, ergo ibi vere & proprie est ratio principij. Contra. Principium & primum sunt idem, ergo vbi cadit ratio principij, est dicere primum, & vbi est dicere primum, est dicere prius, quia superlatius præsupponit comparatiuum, & vbi prius, ibi posterius: ergo a primo, vbi est ratio principij, ibi est ratio posterioris: sed in diuinis nullo modo recipitur, quia vna persona sit posterior alia, ergo nullo modo persona est principij personæ. Item. In creaturis idem est principium & initium, sicut patet per Philosophum; ergo vbi non recipitur initium, nec principium, sed oēs personæ in diuinis sunt siue initio, ergo & siue principio: ergo principium non dicit respectum personæ ad personam: ergo non accipitur personaliter, siue notionaliter. Item. Idem est causa, & principium re, differens ratione, quia principium dicitur quantum ad fieri, causa quantum ad esse, ergo si maioris nobilitatis est esse, quam fieri, prius debet ibi accipi ratio causæ, & principij, sed non recipitur, quia vna persona sit causa, & alia sit effectus: ergo nec debet ibi recipi interior principij. Item. Deus est alpha, & omega, principium, & finis, & verumque est æqualis nobilitatis. Sed intentio finis ita dicitur de Deo essentialiter, quod nullo modo personaliter: Deus est enim ita finis creaturæ, quod non est finis personæ: ergo similiter videtur quod ita est principium creaturæ, quod nullo modo sit principium personæ.

Respon. Dicendum, quod in diuinis est vera origo, siue emanatio, non tantum vera, sed etiam completissima. Ad hoc autem quod sit perfectissima, necesse est quod emanans habeat cum producente æqualitatem omnimodam, ac unitatem in substantia, quia nihil potest equari Deo nisi Deus: si ergo emanatio, & origo debet exprimi conuenienter, & catholice, de-

Ad opp.

Aristot. 5. meth. c. 2.

debent recipi nomina dicentia originis veritatem, & non recipi nomina importantia imperfectionem, vel diuersitatem, vel inæqualitatem. Quoniam ergo principium, & principiatum dicunt originis veritatem, ideo utrunque recipitur in diuinis, maxime autem intentio principij. Sed quoniam posterius dicitur imperfectione, & initium similiter, quia dicitur imperfectionem, & intentio causæ importat diuersitatem, quia causæ est ad cuius esse sequitur aliud, & intentio finis inæqualitatem, quia finis melior est his, quæ sunt ad finem: ideo nec intentio prioris & posterioris, nec initij & iniuncti, nec causæ & effectus, nec finis & eius quod est ad finem, recipitur in persona respectu personæ, sed intentio producentis & producti, quia possibile est, quod productus sit summe perfectus, & æqueretur producenti: ideo recipitur in diuinis, similiter & intentio principij.

9. detrin. AD illud quod obijciatur, quod ad principium sequitur prius, & ad prius posterius: dicendum, quod si cut dicitur secundum Hilariū, pater maior est filio, nec tamen filius minor, quia sonat imperfectionem hoc quod est minor: ideo quamuis recipitur, quod pater sit prior filio, quia ille est ab illo, non e conuerso: non tamen recipitur, quod iste posterior. Attamen nec ratio prioris omnino recipitur propterea, quia cum in diuinis sit origo, proprius est origo, & minus proprie ordo, nec est nisi solum ratione originis. Quoniam ergo principium principaliter importat originem, & prius, ordinem: ideo simpliciter recipitur in tantio principij. Intentio vero prioris minus proprie, & cum determinatione. Intentio autem principij prout prius antea, propriissime recipitur in Deo: maxime quantum ad personam patris: & ideo non sequitur, quod ita proprie dicatur prius, quod tantum dicitur respectum ad posterius. AD illud quod obijciatur de initio: dicendum, quod initium vno modo accipitur large ad principium

essendi, & durandi. Alio modo proprie ad principium durandi, ut illud dicatur habere initium quod incipit esse. Primo modo potest accipi in diuinis, & sic accipit Hilarius in litera: secundo vero modo non potest, & sic non æquiualeat principio. AD illud quod obijciatur de causa, quod idem est, quod principium: dicendum quod in creaturis idem est principium & causa, & hoc est, quia productum differt a producente: & ideo potest dici effectus eius, & istud potest dici causa. & in idem concurrent intentio causæ, & principij, & similiter nomen, sed non ita in diuinis, quia ibi potest esse vnus substantiæ producatum cum productum: ideo non valet illud. AD illud quod obijciatur de fine, iam patet responsio, quia finis quantum est de se dicitur excessum bonitatis respectu eius quod est ad finem, non sic principium respectu eius quod est ex illo, & ideo Deo non potest esse finis nisi creaturæ inæqualis: potest tamen esse, & est principium personæ omnino æqualis: & ideo vna persona non est finis alterius, est tamen principium.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Principij nomen secundum quod commune est ad notionale, & essentialiter dictum, non vni uoce, neque æquiuoce, sed analogice dicitur.

TRVM hoc nomen Ad opp. principium cum accipitur essentialiter, & notionaliter, dicatur vni uoce, vel æquiuoce. Et quod vni uoce videtur. Basilus dicit, quod filio Dei accipere, cum creaturis est commune, sed habere per essentialiam, proprium. Si igitur commune est accipere, ergo & dare, & si hoc, cum patet hoc accipitur ratio principij, respectu filij, & respectu creaturæ, videtur quod dica-

tur vniuocē. Item sic differt principium essentialiter dictum, & notionaliter, sicut sapientia, & sapientia genita, sed non dicitur æquiuocē sapientia sic & sic, ergo, &c. Itē nihil dī multipliciter ex hoc, quod dī de genere, & de specie, siue ex hoc, q̄ habet vnum suppositum, & plura, & quia multiplicitas respicit significationes diuersas, non supposita, sed principium essentialiter dictum est in plus, & pluribus conuenit quā notionaliter conuenit eisdem ipsis, ergo non dī multipliciter, sed vniuocē. Item, quod non dicatur analogice, videtur, quia vbi est analogia, ibi est prius, & posterius, sed in diuinis non est prius, & posterius, ergo nec analogia. Et iterum quod nec æquiuocē. Quia vbi est æquiuocatio, ibi est diuersitas significationis, sed persona, & essentia non sunt diuersa, ergo nec potest æquiuocē. Sed cōtra, quod dicatur multipliciter, videtur primo per Magistrum in litera, qui dicit, quod hoc nomen principium multiplicem facit intelligentiam, ergo dī multipliciter. Item. Hoc ipsum videtur ratione, quia isti actus generare, spirare, creare, sunt ipsius principij s̄m quod differenter accipitur, sed non est vnā communem rationem inuenire ad istos actus, ergo nec ad principium quod dicit respectum sic differētē. Item. regula est Philosophi, quod si aliquid in vna sui acceptione habet vnum oppositum, & in alia aliud, dicitur multipliciter, sed principium essentialiter dicitur respectu creati, & notionaliter respectu increati, ergo multipliciter sic, & sic. Item. Principium essentialiter dictum dī temporaliter, notionaliter dictum æternaliter, sed nihil est cōmune vniuocē æterno, & temporalī, ergo &c. Respon. Dicendum, q̄ nomen accipi differenter in diuinis potest esse tripliciter. Aut quantum ad suppositum, aut quantum ad significationem, aut quantum ad connotationem. Primo modo accipitur differenter hoc nomen Dens, quia cum dicitur Deus est æternitas, & Deus generat, in prima stat pro natura, in se-

cunda pro persona, & illud non inducit aliquam multipliciter. Alio modo contingit terminum differenter accipi quantum ad significatum, videt de s̄m q̄ ipse terminus in una sui acceptione significat essentia, in alia personam, sicut hoc nomen pater prout dī Deus pater filij, & prout dī pater qd sit æqui noster, & hoc inducit æquiuocationem, q̄a est diuersitas significationis non in re ipsa, sed in significando. Tertio modo contingit differenter accipi ratione connotati, vt pote hoc nomen principium dictum essentialiter, connotat effectum, dictum personaliter, nihil connotat creatum, & illud inducit multipliciter s̄m analogiam, non s̄m æquiuocationem. Secundum analogiam quidem, quia accipitur pro diuersis, siue diuersa importat, quæ non habent nisi vnitatem proportionis, & itō necessario oportet quod incidat ibi analogia, sed nō æquiuocatio, quia æquiuocatio habet plures institutiones, & determinate accipitur pro qualibet, sicut pater in hoc nomine canis, sed non sic se habet hoc nomen principium. Nam principium de sua impositione impositum est ab actu producendi, non creandi, nec generandi. Vnde sicut producere, de p̄ductione filij, & creatura non dicitur æquiuocē, sed analogice, ita & hoc nomen principium s̄m has tres accipitur comparationes differenter. Concedo ergo q̄ ibi est multiplicitas quædam, quamuis non sit multiplicitas simpliciter, sicut æquiuocationis proprie dictæ, & concedenda sunt rationes ad hoc, quia non concludunt, quod sit æquiuocatio vera. Tamen illud verbum Philosophi intelligitur quando nomen habet diuersa opposita, quæ non vniuntur in aliquo, nec vniuocē, nec analogice, quod sit illi termino oppositum, sed primo, & per se, opponuntur, non sic autem est in proposito, quia principium non dicitur primo ad filium, vel ad creaturam, sed ad quod est productum, siue principiatum, & quidem dicitur de filio, & creatura, quamuis non vniuocē, sed analogice.

Funda-
menta.

Aristot. 1.
Topicorū.

Idem sen-
tit S. Tho.
hic ar. 2.

- 13 AD illud quod obijciatur de Ba-
filio, dicendum quod Basilus acci-
pit commune pro analogo, quod est
medium inter pure vniuocū, & equi-
14 uocum. AD illud quod obijciatur de
sapientia, & sapientia nata, dicens,
quod non est simile, quia ibi non est
diuersificatio nisi solum quantum ad
suppositum, hic autem est quantum
ad connotatum, & per hoc patet se-
15 quens. AD illud quod obijciatur vlti-
mo, qd non cadit prius ibi, &c. dicen-
dum, quod quamuis non cadat ibi
prius, & posterius in se, cadit tamen
respectu effectus, quia in compara-
tione ad effectū accipitur analogia.
Quod autem dicitur quod non est
ibi diuersitas, dicendum, quod verū
est in re, tamen in significando, & in
telligendo aliud est intelligere essen-
tiam, aliud intelligere personam, ita
& dicere, ac per hoc & significare, &
ideo quāuis non sit diuersitas a par-
te rei absolute, nihilominus potest
esse a parte significationis.

Artic. 3.

Consequenter est questio de se-
cundo articulo, scilicet de vni-
tate huius nominis principium, &
circa hoc quaerunt duo. Primo qua-
ritur, verū pater, & filius possunt dici
vnum principium spiritus sancti.
Secundo, verum possunt dici vnus
spirator, vel idem principium spi-
ritus sancti.

Q V A E S T I O I. CONCLUSIO.

Recipitur a patribus ortho-
doxis haec sententia, pater, & fi-
lius sunt vnum principium
spiritus sancti, quod quidem
principium dicit vnitatem cō-
munis notionis, in compara-
tione ad essentiam, & vis spiri-
tūe vnitatem.

Funda-
menta.

VOD possunt dici vnū
principium esse. s. f.
videb. in litera vbi dī:
fatendum est patrē &
filium vnū principiu
ess. s. f. Item. Ratione videtur, quia

vnus principiatū vnum est princi-
pium in vno genere, sed spiritus
sanctus vnus est, ergo habet vnum
principium, ergo si immediate, &
perfecte est a patre, & filio, sunt er-
go pater, & filius vnum principium.
Item. Pater, & filius spirant, aut er-
go vna potentia, aut duabus. Constat
quod vna, quia cum in eis est vna es-
sentia, est & vna potentia: ergo cum
ipsi dicantur esse principium ratio-
ne potentiae, & vna sit potentia in
patre, & filio, patet &c. Item. Sicut
tres personae vnica creatione creant,
ita duae vnica spiratione spirant, sed
tres, quia vnica creatione creant, sunt
vnū principium creaturae, ergo duae
vnum principium spiritus sancti.
Contra. Cum dicitur sunt vnū prin-
cipium spiritus sancti, aut vnum di-
cit vnitatem essentiae, aut vnitatem
personae, aut notionis. Non essentiae,
quia tunc spiritus sanctus esset prin-
cipium spiritus sancti. Non personae,
quia tunc pater, & filius essent vna
persona. Ergo notionis. Sed contra.
Si pater & filius propter vnitatem
notionis dicuntur vnum principiu,
ergo ab oppositis pater propter plu-
ralitatem notionis potest dici plura
principia. Item. Si pater est prin-
cipium spiritus sancti, & filius prin-
cipium, & hoc principium non est il-
lud: ergo duo principia. Item. Pa-
ter, & filius sunt vnum principium,
ergo vnum principium est pater, &
filius, & si hoc, ergo pater est filius.
Item. Si vnum sunt principium, aut
vnum quod est pater, aut vnū quod
non est pater. Si vnum quod est pa-
ter, ergo pater, & filius sunt pater.
Si vnum quod non est pater, ergo
principium spiritus sancti non est
pater, ergo pater non est principiu
spiritus sancti.

Ad opp.

16

Respondeo dicendum, quod om-
nes istam concedunt, pater, & filius
sunt vnum principium spiritus san-
cti, quoniam Augustinus istam appo-
nit, & dicit, sed in modo intelligendi
diuersificatur. Nam quidā dicunt, qd
hoc nomē principiu non dicit ibi es-
sentia, nec notionē, nec personā, sed di-
cit convenientiam duarum personarum
rum

rum in vnica notione. Et dicitur sicut hoc nomen trinus, specialiter est impositum ad insinuandum trinitatem suppositorum vt conueniunt in vnitae naturae, sic in proposito dicitur se habere. Sed tamen cum non sit facile huiusmodi positionem siue translationem ex virtute vocabuli accipere, hec positio nullam dignoscitur habere firmitatem. Et ideo fuerunt alii qui dixerunt quod hoc nomen principium importat notionem i adiacentia, & est nomen adiectiue tentum, & ideo hoc adiectiuum nominis numerale quod est vnum cadit a ratione nominis & tenetur aduerbialiter, vt sit sensus, pater & filius sunt vnum principium, id est vno modo producant siue spirant s. s. Sed quoniam hoc nomen principium de sua impositione est nomen substantiuum (vt pater) non videtur adhuc positio ista rationabilis. Et ideo fuerunt tertij qui dixerunt quod hoc nomen principium quantum est de se, stat pro essentia, & conuenit ipsum per additionem trahi ad personam, & cum dicitur pater est principium filii, trahitur ad personam patris, quando vero dicitur pater, & filius vnum sunt principium s. s. stat pro essentia vel natura, in quantum tamen est in duabus personis, & illud videtur consonare Ansel. dicenti qd pater & filius spirant in quantum vtrique idem Deus. Et dicunt, quod vnu dicit vnitatem circa hunc terminum principium non personam, sed essentiam vel naturam vt est in duabus personis. Sed quoniam Augustinus videtur dicere quod principium dictum de patre & filio dicat notionem communem, similiter Magister dicit vltimo capi. quod dicit vnitatem notionis, & principium, importat relationem, & essentialiter non refertur, ideo nec iste modus est adhuc omnino conueniens, licet sit alijs probabilior. Et ideo est quartus modus dicendi, quod hoc nomen principium stat pro notione, non tamen in comparatione ad suppositum, sed ad naturam, & vim spiratitiam, & vnum importat vnitatem circa ipsum, s. m. quod competit eius acceptioni. Et hoc patet sic. Cum enim

pater & filius spirant s. s. in quantum vnus Deus iproccessibilis, & in quantum vnus Deus sit in eis voluntatis vnitas, in quantum improccessibilis sit voluntatis vna fecunditas, & vna fecunditas dicat vnitatem principij, dicendum quod sine distinctione concedendum est quod pater & filius sunt vnu principium s. s. Et ad illud quod queritur quia vnitatem dicat hoc quod est vnu circa principium, dicendum qd cum hoc nomen principium de pluribus simul dicatur, non potest stare pro persona, & cum iterum dicat respectum ad personam, non potest stare pro essentia, ergo necesse est quod stet pro notione, cum ergo dicitur pater & filius sunt vnum principium, vnum, dicit vnitatem notionis, in comparatione tamen ad vnitatem naturae, & vis spiratitiae, sicut patet ibi in alio problemate, & patet ex praedictis.

Ad illud quod obicitur postmodum, quod hoc principium non est illud, demonstrato pte & filio, responderi potest dupliciter. Primo qd non potest dici hoc, & illud, quia p regulam non cadit distinctio nisi vbi est ex diuersis causis vnio, quoniam igit vnio omnimoda est in comunione principij, ita quod non multiplicetur, ideo non est ibi hoc & illud. Aliter potest dici, quod cum dicitur hoc, & illud, aut demonstrat formam, aut suppositum, aut vtrunque. Si formam, falsa est. Si suppositum, vel vtrunque, vera est ratione suppositi, & ideo non sequitur quod duo, quia forma non multiplicatur. Similiter potest argui in hoc nomine Deus. Ad duo sequentia respondente quidam quod hoc nomen principium non potest subijci, nec ad ipsum potest fieri relatio, quia tenet adiectiue. Sed illud nihil est, quia nomen est substantiuum, ergo potest subijci & praedicari, & ad eum relatio fieri. Et si dicant quod ad hoc inuentum est illud, nihil est, quia non potest praedicari, & iterum inuentio debet habere rationem, & nos videmus qd potest fieri relatio, vt si dicatur, In principio erat verbum, in quo principio erat spiritus quia non in alio erat sed in eodem. Etiam potest subijci, quia si pater est

principium s.f. a simplici conuersa, principium s.f. est pater. Propter qd aliter respondendum est, quia cum dicitur vnum principium, vnum dicitur vnitatem notionis, quæ communis est duobus, & quia vnitatem dicit communem, ideo est hic consequens, vnum principium s.f. est filius & pater, ergo fili⁹ est pater, sicut hæc, vnus Deus est pater & filius, ergo pater est
 20 filius. A D vltimum quod obiicitur, aut vnum quod est pater &c. Dicendum qd quia vnum dicit communem spirationem vt est in pluribus, ideo non contingit diuidere aut vnum qd est pater, aut vnum quod non est pater, vt si dicitur, omnis homo est animal, aut animal quod est album, aut animal quod non est album, neutrum est dari, quia animal cōmuniter stat pro animali albo & non albo, ita qd p vtroque simul reddit locutionem veram. Similiter in proposito, principium stat pro principio quod est pater & quod est filius, & ideo non licet ibi diuidere & descendere, imo est ibi figura dictionis ex mutatione suppositionis &c.

Q V A E S T I O I I.

C O N C L V S I O.

Tam & si concedatur quod pater atque filius sint vnum principium s.f. non tamen illud est concedendum quod pater & filius sint vnus spirator.

Ad opp.

TRVM Sint istæ concedendæ, pater & filius sint vnus spirator, vel sunt idem principium s.f. Et quod hæc sit concedenda, sunt vnus spirator, videtur, quia pater & filius non sunt vnum principium nisi quia spirant vnica spiratione ergo cum hoc nomen spirator importet ipsam spirationem, pater & filius sunt vnus spirator. Item, quia pater & filius vnica creatione creantur, non tantum dicuntur vnum princi-

pium creaturæ, sed etiam vnus creator, ergo cum similiter vnica spiratione spirant, sunt vnus spirator. Item, quod sint idem principium videtur, quia vnitatis nō multiplicata facit identitatem omnimodam, sed pater & filius sunt vnum principium s.f. ita quod vnitatis principij nullo modo multiplicatur, ergo sunt idem principium. Item, hæc est vera, pater & filius eadē spiratione spirant, sed idem importatur hoc nomine principij quod hoc nomine spiratio, ergo ab æquipollenti, pater & filius sunt idem principij. Contra. spirator & qui spirat æquipollent, ergo sicut vnus spirator, ergo vnus & qui spirat, sed hæc est falsa, vnus spirat, quia non vnus sed duo sunt qui spirant, ergo &c. Item, spirator importat ipsam spirationem in concrecione ad suppositum, aut ergo illud est essentia, aut persona. Nō essentia, ergo persona, ergo si pater, & filius sunt vnus spirator, sunt vna persona vel hypostasis. Item, quod non sit concedendum quod sint idē principium, videtur. Si eī sunt idem principium, sunt idē, sed hæc est falsa qd pater & filius sunt idem, ergo & prima est falsa. Quod autem sequatur, manifestū est, bene sequitur sunt idem animal, ergo idem. Quod iterum hæc sit falsa, sunt idem, patet, quia sunt distincti, ergo non sunt idem. Itē, hoc quod est idem, est pronome relatiuū, ergo cum pronomen certam designet personam, & relatiuū sit notās identitatem, in eo pro quo refert significat identitatem in supposito, sed illud non est essentia, sed persona, ergo significat quod sint eadem persona, quod cū sit falsum, restat quod illa locutio sit falsa.

RESP. Dicendum quod hæc locutio pater & filius sunt vnum principium s.f. simpliciter recipitur, hæc autem pater & filius sunt vnus spirator, non recipitur, & hæc similiter nō admittitur, pater & filius sunt idem principium, quamuis enim videatur æquipollere illi, non tamen æquipollent, differenti enim modo in his locutionibus spirationis notio significatur. Propter quod notandum, quod notio

Funds-
menta.

28

notio potest significari dupliciter, sci-
licet in abstractione, vel in concretio-
ne. In abstractione, vt si dicatur spi-
ratio. In concretione, vt si dicatur,
principium vel spirator. In concre-
tione autem potest significari vel in
comparatione ad subiectum in rōne
suppositi, vel in comparatione ad su-
biectū in rōne actiui, vel vtroque mo-
do. Significat ergo notio spirationis
in concretione ad subiectum in rōne
suppositi per hoc nomen spirator q̄
est nomē verbale, & quia suppositum
huius nominis est persona, non vna
p̄sona, sed lux, ideo dicimus spirato-
res non vnum. Nec est simile de hoc
quod est creator, quia cum sit nomen
essentiale significat in cōcretionē ad
subiectum quod est substantia. Et il-
lud est vnum in tribus, sed notio ad
personam quæ de se multiplicatur, nō
est vna in duabus. Significatur etiam
notio in comparatione ad subiectum
in ratione actiui, vt p̄ hoc nomē prin-
cipium quod dicit originem, & quo-
niam subiectum agit per virtutem, &
virtus respicit naturam, cum in patre,
& filio sit vna natura & vna virt^{us} nō
multiplicata, per hoc nomen prin-
cipiū significatur notio spirationis vt
nullo modo multiplicata, ideo dici-
mus pater & filius sunt vnum princi-
pium s. c. vt vnum dicat vnitatem no-
tionis, & vis spiratiua, & naturæ i spi-
rantibus. Hinc est quod pater non di-
cit plura principia, licet plures habeat
notiones, quia non habet diuersas vi-
res & naturas. Significatur etiam in
comparatione ad subiectum vt in ra-
tione suppositi & actiui, cum dicitur
idem principium, quoniam pronomen
idem, quod certam desiderat personā
significare, respicit suppositū & prin-
cipium sicut dictū est, respicit ipsum,
vt actiuum, & quoniam suppositum
non est idem, nec vnum, ergo hæc est
falsa, pater & filius sunt idem prin-
cipium. Hæc igitur est vera, pater & fi-

lius sunt vnum principium. Hæc au-
tem est falsa, sunt vnus spirator. Hæc
iterum falsa, sunt idem principium
spiritus sancti, & ratio horum om-
nium patet ex predictis.

A D illud ergo quod obicitur p̄r
mo, quod sint vnum principium, quia
vnica spiratione spirant, dicendum q̄
hæc non est tota rō, sed hæc est tota
ratio, quia vnica spiratione, & vnica
virtute, & in vnitatē naturæ spirant
eundem, & principiū hoc modo im-
portat illam notionem, & ideo sunt
vnum principium. Non sic autem si-
gnificatur illa notio per hoc nomen
spirator quod est nomen verbale, &
descendit a verbo quod cōcernit sup-
positum personale. Spirator enim di-
citur ille qui spirat, & ille est p̄sona.

A D illud quod obicitur de creatio-
ne, iam patet responsio, quia creatio
non tantum habet vna virtute fieri,
sed etiam habet vnum suppositum,
& ipsum est substantia, pater em̄ non
creat tanquam proprium subiectum,
sed ipsa substantia diuina quæ vnica
est, sed suppositum spirationis nō po-
test esse substantia, sed persona, ideo
dicitur, quod pater & fili^{us} vnus sunt
spirator. A D illud quod obicitur,
quod identitas est vnitatis non multi-
plicata, dicendum quod illud nō suf-
ficere nisi sit talis vnitatis quod nō mul-
tiplicetur, nec cōparatur secum plu-
ralitatem suppositorum, quam exclu-
dit identitas, & quia vnitatis prin-
cipiū comparatur pluralitatem persona-
rum, ideo patet illud. A D illud q̄
obicitur, quod eadem spiratione spi-
rant, dicendum quod nō sequitur ex
hoc quod sint vnus spirator, quam-
uis enim eadem sit notio, tamen sup-
positum nō est idem. Et cum dicitur
idem principium, notatur identitas
in vtroque. Cum dicitur eadem
spiratione, notatur identitas in al-
tero, ideo hæc nō sequitur ex illa, nec
vna inferre aliam.

DE HIS QVAE TEMPORALITER DE
Deo dicuntur, & relatiue secundum accidens, quod non
Deo, sed creaturis accidit.

DISTINCTIO XXX.

De his q̄
proprietate
poraliter
dicuntur de
Deo.

VNT enim quaedam quae ex tempore de Deo di-
cuntur, eique temporaliter conueniunt sine sui mu-
tatione: & relatiue dicuntur secundum accidens, non
quod accidit Deo, sed quod accidit creaturis, vt crea-
tor, dominus, refugium, datum, vel donatum, & hu-
iusmodi. De his Aug. in 5. lib. de Tri. ait. Creator relatiue dicitur
ad creaturam, sicut dominus ad seruum. Item, Non aliquem mo-
ueat q̄ spiritus sanctus cum sit coeternus patri & filio, dicitur ta-
men aliquid ex tempore: veluti hoc ipsum quod donatum diximus.
Nam sempiternus spiritus sanctus est donum, temporaliter autem
donatum. Et si dominus non dicitur, nisi cum habere incipit ser-
uum, etiam ista appellatio relatiua ex tempore est Deo. Non. n.
sempiterna creatura est, cuius ille dominus est: ergo dominum esse
non sempiternum habet, ne cogamur etiam creaturam sempiternam
dicere: quia ille sempiternus non dominaretur, nisi etiam ista sem-
piternus famularetur. Sicut autem non potest esse seruus qui non ha-
bet dominum, sic nec dominus qui non habet seruum.

Oppositio quod non ex tempore sit dominus, quia est dominus
temporis, quod non est ex tempore.

Ratio q̄
tempus ce
pit, Deus
cepit esse
dominus,
nec ante te-
pus fuit
dñs, sed cū
tempore,
nō ex tpe
vel in tpe,
quia non
ante fuit
quam ipse
dñs, sed si-
mul. Quo
modo in-
telligendū
sit nihil di-
ci de Deo
sm acci-
dens p si-
militudi-
ne oñdit

S.E.D. hic aliquis dicit, quod non ex tempore cōpetit Deo hęc
appellatio qua dicitur dominus, quia non est tantum dominus re-
rum quae ex tempore cōperunt, sed etiam illius rei quae non cō-
pit ex tempore, id est, ipsius temporis, quod non cōpit ex tempo-
re, quia non erat ante tempus quā inciperet: & ideo nō cōpit esse
dominus ex tempore. Ad quod dici potest, quia licet nō cōperit
ex tempore dominus esse temporis, cōpit tamen esse dñs tempo-
ris: quia non semper fuit tempus: & ipsius hominis ex tēpore cō-
pit esse dominus. De hoc Aug. in eodem libro continue ita ait,
Quisquis extiterit qui aeternum Deum solum dicat, tempora ve-
ro non esse aeterna propter varietatem & mutabilitatē: sed tamen
ipsa tempora non in tēpore esse cōpisse, quia non erat tempus an-
tequam tempora inciperent: & ideo nō in tempore accidere Deo
vt dominus esset, quia ipsorum temporū dñs erat, quae utique nō in
tempore esse cōperunt: quid respondebit de homine qui in tempo-
re factus est, cuius utique dñs non erat antequā esset? Certe vt dñs
hominis esset, ex tempore accidit Deo: & vt omnis amoueat cō-
trouersia, certe vt tuus dominus esset vel meus, qui modo esse cō-
pimus, ex tempore habuit. Quomodo ergo obtinebimus nihil se-
cundum accidens dici de Deo, nisi quia ipsius naturae nihil accidit
quo

quo mutetur? vt ea sint accidentia relatiua, quæ cum aliqua mutatio-
 ne dicuntur, accidunt: sicut amicus relati-
 ue dicitur. Non enim amicus esse incipit, nisi cū amare cœperit.
 Fit ergo aliqua mutatio voluntatis, vt amicus dicatur. Nummus
 vero cum dicitur precium, relatiue dicitur: nec tamen mutatus est sui muta-
 tione. cum esse cœperit precium, nec cum dicitur pignus & huiusmodi.
 Si ergo nummus potest nulla sui mutatione toties dici relatiue, vt
 neque cum incipit dici, neq; cum desinit, aliquid in eius natura vel
 forma qua nummus est, mutationis fiat: quanto facilius de illa in
 commutabili Dei substantia debemus accipere, quoddam ita dicatur
 relatiue aliquid ad creaturam, vt quāuis temporaliter incipiat di-
 ci, non tamen ipsi substantiæ Dei accidisse aliquid intelligatur, sed
 illi creaturæ ad quam dicitur? Qualiter etiam refugium nostrum
 dicitur? Refugium. n. nostrum dicitur Deus relatiue, ad nos enim
 refertur: & tunc refugium nostrum fit cum ad eū refugimus. Nū-
 quid tunc fit aliquid in eius natura, quod antequā refugeremus ad
 eum, non erat? In nobis ergo fit aliqua mutatio, qui ad eum refu-
 giendo efficimur meliores: in illo autem nulla. Sic & pater noster
 esse incipit, cum per eius gratiam regeneramur, qui dedit nobis po-
 testatem filios Dei fieri. Substantia ergo nostra mutatur in melius,
 cū filij eius efficimur. Similiter & ille pater noster esse incipit, sed
 nulla sui commutatione substantiæ. Quod ergo temporaliter dici
 incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifestū est relatiue di-
 ci: non tamen secundum accidens Dei, quoddam aliquid ei acciderit:
 sed plane secundum accidens eius ad quod dici aliquid Deus inci-
 pit relatiue. Ex his aperte ostenditur, quod quædā de Deo temporaliter
 dñr relatiue ad creaturas, sine mutatiōe deitatis, sed nō sine mu-
 tatione creaturæ: & ita accidens est in creatura, non in creatore:
 & appellatio qua creatura dicitur relatiue ad creatorem, relatiua
 est, & relationem notat quæ est in ipsa creatura. Appellatio vero
 illa qua creator relatiue dicitur ad creaturam, relatiua quidem est,
 sed nullam notat relationem quæ sit in creatore.

Hic soluitur questio, qua querebatur, vtum spiritus sanctus dica-
 tur datum relatiue ad se, cum ipse det se.

HIC potest solui questio superius proposita, vbi querebatur,
 cum spiritus sanctus datum dicatur vel donatum (quod autem da-
 tur, refertur & ad eum qui dat, & ad illum cui datur) & cum spi-
 ritus sanctus det seipsum, vtum ad seipsum relatiue dicatur, cū dici-
 tur dari vel donari. Cuius questionis respondentes, dicimus spiritum
 sanctum dici datum vel donatum relatiue & ad dantem, & ad illū
 cui datur. Dans autem siue donator, est pater cum filio & spiritu
 sancto. Nec tamen dicimus spiritum sanctum referri ad se, sed ap-
 pellatio dari vel donati refertur & ad dantem & ad recipientē: quæ
 relatiua est.

Dist. 18.

Solutio.

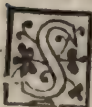
non potest aliquid dici datum, nisi ab aliquo, & alicui detur. Cum autem spiritus sanctus dari a se, vel datus a se dicitur, relative quidem dicitur ad illum cui datur, & est appellatio relatiua: & in illo cui dicatur mutatio fit, non in dante.

De his quæ proprie & temporaliter dicuntur de Deo.

DISTINCTIO XXX.

Sunt enim quædam quæ ex tempore de Deo dicuntur.

Exposi.

V P R A egit Magister de relatiuis quæ conueniunt Deo proprie, & eternaliter. Hic agit de his quæ conueniunt Deo

Diuisio.

proprie & temporaliter, & habet hæc pars duas. In prima Magister agit de relatiuis quæ ex tempore de Deo dicuntur. In secunda de his quæ pluribus personis conueniunt, sed tamē appropriari possunt, vt similis & æqualis, infra dist. xxxj. præterea considerari oportet, cum tres personæ. Prima pars habet quatuor partes. In prima ostendit aliqua nomina dici de Deo ex tempore exemplificans de pluribus. In secunda quia exemplum videbatur inconueniens de hoc nomine Dominus, opponit & soluit, ibi. Sed hic aliquis diceret quod non ex tempore. In tertia vero quia dictum videbatur falsum quod aliquid ex tempore diceretur de Deo, & ideo mouet & soluit dubium, ibi. Quomodo ergo obtinebimus nihil secundum accidens. In quarta vero ex prædeterminatione soluit quoddam dubium in præsentibus quæsitum, ibi. Hic potest solui quæstio superius proposita.

Creator dominus &c.

Dub. 1. Videtur quod Magister false dicat ista nomina Deo ex tempore conuenire, quia dominus (vt dicit Boetius) est potestas coercendi subditos, sed hoc est in Deo ab æterno, ergo &c. Item, dominus (vt dicit Amb.) est nomen naturæ, ergo si natura est æterna, ergo & dominium. Item, de hoc nomine creator obicitur, quia non dicitur leuatur quia actu legit, sed quia habilis est ad legendum, sed Deus ab æterno

habilis est ad creandum, ergo &c. Iuxta hoc quæritur de horum nominum significatione, & connotatione, & vnde de habuit rationem connotandi, cum diuina essentia sit principale significatum. Resp. dicendum quod quauis diuina essentia non habeat vere respectum ad creaturam, tamen contingit eam intelligere & significare, per modum respectus, nec tamen intellectus est vanus propter hoc quod totam rationem respectus realis ponit in creatura. Quoniam igitur huiusmodi nomina dicunt respectum a quo imponuntur, quamuis imponantur essentia, ideo dicunt secundum existentiam illius respectus, ideo intelligendum quod quædam dicunt respectum solum vt dominus, quædam effectum, vt creator & iustus, & utraq; sunt sub duplici differentia, quia aut important respectum ad rem præsentem, aut ad rem futuram, siue ad rem in actu vel habitu. Primo modo, quæ ponunt creaturam in actu, dicuntur solum cum creatura incipit. Secundo modo ab æterno. Secundum hoc ergo, si dominus & creator important respectum in actu, ab æterno non possunt dici. Si autem in habitu, possunt. Tamē vsus communis accipit huiusmodi nomina vt connotant in actu, & ideo dicit Aug. ea dici cum tempore. Quod ergo dicit Boetius, intelligendum quod non est potestas coercendi subditos habitos, sed non habidos. Quod dicit Ambro. patet quod non cogit, quia quamuis imponatur naturæ, tamen imponitur a proprietate naturæ, vt dicit respectum ad creaturas, & ideo connotat quid creatum, & sic parent omnia, quia ratio connotandi est modus significandi.

Respon.

Temporis quod non cepit ex tempore &c.

Videtur hoc falsum, quia omne quod incipit, est temporale, & omne temporale

5. de trin.
Cap. 16.

rale mensuratur tempore, & omne tale cœpit in tempore &c. Si tu des instantiam in perpetuis, obijcitur quod nihil magis est variabile quam tempus, sed omne tale est temporale, ergo &c. Item, si tempus non incipit in tempore, ergo cepit extra tempus, ergo fuit tempus extra omne tempus. **Respon.** dicendum quantum ad præsens pertinet, quia de initio temporis debet dici in secundo, differt incipere ex tempore, & in tempore, & cum tempore. Quia ex, dicit ordinem, & ita præsupponit tempus tanquam antérieur, & ideo nihil cepit ex tempore nisi quod sequitur tempus. In tempore dicit temporis existentiā, sed tempus nō fuit in sui initio cū sit successivum, ideoque sunt æqualis durationis, cū tempore non ceperunt, nec ex tempore, nec in tempore, sed cum tempore, id est cū tempus cœpit. Si quæras, quomodo tempus cepit, breuiter dicendum quod nullo prædictorum modorum, sed cepit in suo principio, & ideo non cepit extra tempus. **AD** illud quod obijcitur, quod ex tempore mensuratur temporale, dicendum quod temporale quod extollitur a tempore, mensuratur, & incipit a tempore, sed illud non extollitur quod incipit cum tempore, & ratio prædicta est.

Nummus vero cum dicitur precium &c.

Dub. 3. Videtur falsè dicere, quod nummus mutatus non est, cum ceperit esse precium, quia esse precium est accidens nummi, & modo inest, & prius non inerat, ergo nummus mutatus est. **Respon.** dicendum quod relatio non prædicat quid absolutum, sed prædicat ordinem ad alterum. ordo autem respicit dispositionem ordinatorem. Quædam igitur sunt ordinabilia, ita quod verumque est in potentia: & tunc relatio introducit per mutationem factam in utroque. Quædam sunt ordinabilia ita quod alterum quantum est de se in actu est, sed alterum in potentia, sicut patet de duobus, quorum vnus qui est actu albus, actu habet proprietatem secundum quam attenditur similitudo: & ideo altero de

non albo facto albo sit perfecta similitudo. Non ergo oportet quod relatio semper inducat mutationem in utroque extremorum propter sui corruptionem vel defectionem, sed sufficit, quod in altero. Et ratio visa est, quia respicit duplex extremum. Et quia vnū potest esse de se in actu, altero existente in potentia, sicut in nummo qui est in potestate possidentis quod sit pignus, vel pretium, vel arrha, secundum mutationem factam in ipso. Nec aduenit nummo aliquid absolutum, sed ordo qui ex parte nummi erat in actu, ex parte illius quod erat in potentia fit in actu: ideo mutatur illud non mutato nummo.

Accidens est in creatura.

Obijcitur, cū relatio est creaturæ ad creatorē, vñ hoc falsum: quia contingit rem intelligi accidere remoto: ergo si relatio ad creatorē accidit creaturæ, ergo illo remoto cōtingit rem creatam intelligi circumscribitur respectu ad creatorē. Item, relatio quæ creaturæ refertur ad creatorē, est accidens, cum illud sit creatum refertur, & ita per accidens: & sic de alio, & ita est abire in infinitum. **Respon.** dicendum, quod creaturæ quantum ad esse primum essentialiter dependet, & talis relatio quæ exprimit illam dependentiam nō est creaturæ accidentaliter, sed magis essentialiter. Quantum autem ad esse secundum siue ad bene esse, dependet accidentaliter, quia illud bene esse accidentale est: ideo talis relatio secundum accidens dicitur, ut filius secundum quod dicit adoptionem, & de tali intelligit Augustinus. **AD** illud quod obijcitur, quod relatio relatione alia refertur: aliqui volunt dicere quod creaturæ seipsa refertur: tamen illud videtur esse dicendum, quia nulla creatura est sua relatio, cū nō sit summe simplex, imo hoc ipsum quod refertur antefert simplicitatē: ideo dicendum quod sicut relationes referuntur proprie, quæ dicant rem substratam cum respectu, ipsæ autem relationes siue respectus non referuntur, imo magis alia referunt, quia non sunt entia sed entia. Sic in proposito

Dub. 4

Respon.

Respon.

posito dicendum, q*uo*d ipse relationes per se non referuntur, sed c*um* substantijs, ita q*uo*d vnum cum alio & p*er* aliud: ideo non est vltra querere aliud quo referuntur.

Nec tamen dicimus spiritum sanctum referri ad se.

Dub. 5 Contra videtur posse referri ad se, quia spiritus sanctus est donum: & donum refertur ad donantem, & ipse est donans: ergo necessario concluditur quod refertur ad se. Resp*o*.

Respon. 6 dicendum, quod hoc nomen spiritus sanctus dicit relationem, secundum esse: & ideo quia relatione secundu*m* esse se nihil refertur ad seipsum, id e*st* nullo modo spiritus sanctus in quantum spiritus ad se refertur: sed donu*m* non tantu*m* importat relationem s*ed* esse, ut puta cum dicitur auctoritate in dante, sed etiam secundu*m* modu*m* dicendi, ut quando dicitur largitatem & potestatem in donante: & quia taliter potest s*ed* modu*m* intelligendi co*n*spicari ad se, datum in quantum datum dicitur ad se, in quantum datus, n*on*: ideo concedit quod appellatio dati vel donati sequitur ad spiritum sanctum, non autem spiritus sanctus.

Artic. 1. **A**d intelligentiam eorum, quae dicuntur in hac distinctione, tria quaruntur. Primo vtrum aliquid dicatur de Deo ex tempore. Secundo dato quod sic, queritur vtrum ea quae dicuntur de Deo ex tempore dicantur per se vel per accidens. Tertio, vtrum dicantur secundum substantiam, an secundum relationem.

QVAESTIO I CONCLUSIO.

Nihil est in eo modi quod de Deo qui aeternus est, aliqua nomina ex tempore dicantur, quae ex principali significatione essentiam in respectu tamen ad creaturas significant.

V O D ubi dicantur de Deo ex tempore ostenditur sic. Non est dominus nisi habeat seru*um*, sicut dicit Augustinus:

sed Deus dicitur dominus, & non habuit ab aeterno seru*um*, ergo ex tempore: ergo &c. Item, actioni resp*o*ndens passio, ita quod sunt simul: sed praedica- Deus creat, ergo aliquid creatur: sed mentis, & non creatur aliquid nisi ex tempore, 8. Phi. ergo non creat nisi ex tempore, ergo &c. Item, nulli conuenit esse hominem nisi ex tempore, eo quod esse humanu*m* habet principium: sed Deo conuenit esse homin*em*, ergo ex tempore. Item, sicut se habet temporale ad temporale, ita aeternu*m* ad aeternu*m*: ergo mutata proportione, sicut se habet aeternu*m* ad temporale, ita temporale ad aeternu*m*: sed aeternu*m* sic se habet quod dicitur de temporali, ut cum dicitur Petrus est praedestinatus: ergo & temporale poterit dici de aeterno. Contra. Omne temporale est creatu*m*: sed Deus est increatus, & horu*m* est summa distantia, sed illorum inter quae est summa distantia vnu*m* praedicatur de altero, ergo &c. Item, omne temporale est mutabile & variabile: sed omne illud de quo praedicatur mutabile, ipsum est mutabile: cum igitur Deus sit mutabilis & variabilis, patet &c. Item, nihil aeternu*m* est ex tempore, sed omne quod praedicatur de Deo, est Deus, & ita aeternu*m*, ergo nihil potest tale dici ex tempore. Item, omne quod est aliquid ex t*em*p*or*e, incipit esse aliquid quod non erat pri*us*, & omne tale est mutabile, ergo nihil tale est in Deo, ergo &c. Si dicas quod non praedicatur aliquid de Deo ex tempore praedicatione per essentiam vel inherenti*am*, sed per causam quae non ponit aliquid in Deo sed in effectu. Contra: cum dicitur Deus est creator, hoc dicitur ex tempore, & n*on* per causam: ergo responsio illa nulla. Probatio.

Omne quod dicitur de aliquo p*er* causam, de alio dicitur p*er* essentiam, vel inherenti*am*, sed creator de nullo alio a Deo dicitur, nec per essentiam, nec per inherenti*am*, ergo &c. It*em*, quod dicitur de alio p*er* causam, potest inferri p*er* modu*m* habitudinis casualis, ut dies est sol lucens super terram, ergo dies est a sole, ergo si p*er* causam Deus est creator, pari r*ati*one Deus a crea-

Ad opp.

Funda-
menta.

creatura vel econuerso. Item q̄ prædicatur solū per causam, nō est idem illi de quo p̄dicatur, sed cum dicitur Deus creat, actio Dei est De⁹, ergo nō prædicatur per causam. Item, cum dicitur Deus, dominus, vel consimilis, dominus non dicit aliquid gen⁹ causæ, & tamen dicitur de Deo, ergo prædicta responsio non est sufficiens.

R E S P. dicendum quod aliquid dici ex tempore, est dupliciter: aut quia ipsum est temporale, aut quia dicit respectum ad temporale. Primo modo, nihil prædicatur de Deo per essentiam vel per inherētiā, si cut probat quatuor rationes ad hoc inducitur: prædicatur tamen per causam, vt si dicitur Deus est creator: vel per vnionem, vt si dicitur Deus est homo: & hoc nō ponit mutatiōnem, vel esse temporale circa Deum, sed circa creaturam. Alio modo dicitur aliquid ex tempore, eo quod de ratione sui nominis dicit cōparatiōnem ad aliquid temporale, vt dominus & creator: sed tamē de sua principali significatione importat essentiam: nam dominus importat dominium, quod est potestas coercendi subditos: & hęc est diuina essentia. Similiter creator, importat diuinam actionē, quæ est diuina essentia: vtrūque tamen significat in respectu ad creaturam: & ita connotat creatum & temporale. Quoniam ergo quod implicat in se contingens & necessarium, denominatur totum contingens: similiter quod æternū & temporale totum denominatur temporale propter naturam totius copulati, q̄ ponit vtrūque partem, & falsificatur pro vtraque parte, & pro altera, hinc est quod talia dicunt ex tempore non ratione principalis significati, sed ratione connotati in creatura, & p hoc patent quatuor argumenta sequentia. Concedendū enim est, quod non oē quod ex tēpore dicitur de Deo, dicitur per causam, sed vel dicitur p causam, vel per vnionem, vel per quandam comparatiōnem ad temporale, & sic patet omnia.

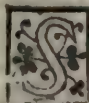
A D illud ergo quod obicitur, q̄ temporale est creatum & mutabile, di-

cendum quod loquitur de temporali primo modo, & hoc non dicitur de Deo nisi per causam vel vnionem. **A D** illud q̄ obicitur qd oē q̄ prædicatur de Deo est æternum, dicendū quod hęc est duplex, quia æternū potest teneri adiectiue, vel substantiue. Si adiectiue, sic falsa est. Aliquid enī prædicatur de Deo, cuius duratio nō est æterna. Si substantiue, vera est, & sic est sensus, omne quod prædicatur de Deo est aliquid æternum. Nec tamen sequitur est æternum, imo est ibi fallacia accidentis: sicut hic, creatio est Deus, & De⁹ est æternus, ergo creatio est æterna: ita in prædicta. Aliquid enim quod est æternum ratione principalis significati, id est quod est aliquid æternum ratione connotati, dicitur temporale. **A D** illud quod obicitur, quod illud qd est ex tempore, incipit aliquid esse: dicendum quod illud nō est in Deo propter mutationem aliquam factam in ipso, sed in creatura: & illud determinatum est supra distin. viii.

Q V A E S T I O II.

CONCLUSIO.

Quæ de Deo ex tempore dicuntur, prædicantur per accidēs, pro quanto de eo non necessario dicuntur.

E C V N D O queritur, Fundamenta. vtrum quæ dicuntur de Deo ex tempore, dicantur per se vel per accidēs. Et q̄ fm accidēs, ostenditur hoc modo. August. v. de Trin. & habetur in littera, quod dominus esset hominis, ex tempore accidit ei. Item, hoc ipsum videtur ratione: quia omne quod adest & abest præter eius de quo dicitur corruptionem, prædicatur fm accidēs, hęc est per se nota: sed omnia hęc quæ temporaliter dicuntur de Deo, sunt huiusmodi, ergo &c. Item, qd prædicatur per se de aliquo, semper inest

Arist. 1.
Top.

Arist. 1.
post.

inest illi: ergo ab oppositis, qđ prædicatur de aliquo, & nō semp̄ inest, prædicatur non per se, ergo per accidens: sed talia sunt huiusmodi nomina, ergo &c. Item, omne quod prædicatur de aliquo, aut est conuertibile cum subiecto, aut de rōne subiecti, aut prædicatur per accidens: sed huiusmodi nomina nec sunt de rōne Dei, nec cōuertibilia, vt patet de hoc nomine dominus, ergo &c. Contra: Aug. v. de Trinit. nihil secundū accidens dicitur de Deo. Item, ostenditur rōne: quia in quocunq, est ponere accidens, est ponere cōpositionem, & per consequens varietatē: sed neutrum est in Deo, ergo &c. Item, omne per accidens reducitur ad per se, sed reductio est posterioris ad prius, non e cōuersio: Deus autem non habet prius, nec simpliciter, nec secundū quid: ergo nihil de Deo dicitur s̄m accidens. Item, omne qđ dī de duobus, de vno per se, de altero, per accidens, perfectiori modo dicitur de eo de quo dicitur per se: sed quicqđ dī de Deo dicitur perfectissime, ergo nihil dicitur de Deo s̄m accidens: ergo huiusmodi nomina non dicuntur de Deo per accidens, ergo per se.

10 RES P. Dicendum, qđ dici s̄m accidens est tripliciter. Vno modo accidens dicitur per oppositum ad substantiam: & sic dicitur accidens, proprietates alij inherens, quæ nō est de rei essentia, & hoc quidem modo nihil dicitur de Deo secundū accidens, sicut dicit Aug. eo quod hoc modo accidens ponit compositionem & varietatē in eo de quo dicitur. Alio modo dici s̄m accidens, est per oppositionem ad per se: & sic dicitur secundum accidens, aut quod dicitur per aliud in essentia, vt si dicatur paries disgregatus aut per aliquid cui est quodammodo idem, quodammodo diuersum. Vt puta cum dicitur de superiori per inferius, vt figura habet tres, vel de inferiori per superius vt Isocheles habet tres: hoc modo non est aliquid dici de Deo secundum ac-

cidens. Hoc enim dici per accidens ponit in aliquo posterioritatē & imperfectionem, sicut ostendunt rationes ad hoc inductæ: Deus autem nihil habet imperfecte, nihil habet ab alio quod sit omnino aliud, nec a superiori vel inferiori, quia hæc nō cadunt in Deo. Tercio modo dici secundum accidens, est per oppositum nem ad necessarium, vt illud dicitur accidere quod necessario non inest: & hoc modo huiusmodi dicuntur de Deo secundum accidens, quia nō dicuntur de ipso necessario, sed dicuntur de ipso per se, quia per comparationem ad creaturam. Comparatio autem ad creaturam per se est, quia Deus est sua actio: sed tamē qđ Deus agit per voluntatem quæ nō semper, nec de necessitate coniuncta est actui, ideo non necessaria: & quantum ad hoc cadit ibi ratio dicendi secundum accidens. Vnde hic modus dicendi per accidens, opponitur per se in creaturis ratione eius quod ad dici per se sequitur necessarium in creaturis. In Deo autem non: quoniam idem se ipso facit, & voluntarie facit: & ideo in Deo non habet oppositionem ad per se. Rationes ergo ostendentes qđ non dicuntur de Deo secundum accidens, procedunt secundum primam & secundam acceptionem.

Quod autem obijciatur quod esse 11 dominum accidit: sic intelligendū est, id est non est necessarium, nec semper conuenit. A D illud quod obijciatur quod absunt præter corruptio 12 nem: dicendum quod ista distinctio est accidentis secundum quod adesse est per inherentiam: sed sic nō conuenit Deo vt visum est, sed solum creaturis: vnde patet illud. AD II. 13 Illud quod obijciatur de per se: dicendum quod loquitur de per se in creaturis. Ad per se enim in creaturis sequitur necessarium, sed, non sicut in Deo.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Nomina quæ de Deo ex tempore redicuntur, non important aliquam relationem secundum rem in Deo, sed solum secundum modum intelligendi.

Ad opp.

TRVM ea quæ sic dicuntur de Deo ex tempore, dicantur secundum substantiam, an secundum relationem quæ sit vera relatio. Et quod secundum relationem, videtur hoc modo. Sicut pater seipso generat, ita seipso creat, tamen quamvis seipso generet, generatio, & paternitas dicitur vere in ipso secundum relationem, ergo pari ratione quamvis seipso creet, & dominetur, tamen quia sunt ad alterum, dicuntur realiter relative. Item. Huiusmodi nomina, aut pure dicuntur divinam substantiam, aut superaddunt aliquem respectum. Si pure divinam substantiam dicunt, sed substantia est æterna, & ab æterno, ergo dicuntur de Deo ab æterno, quod falsum est, ergo superaddunt aliquem respectum, ergo relationem. Si dicis quod non addunt respectum secundum rem, sed secundum modum, Contra, aut illi modo responderet aliquid in re, aut nihil. Si aliquid in re, ergo realiter dicuntur relative. Si nihil, ergo falsus est modus intelligendi, & inconueniens modus dicendi. Item. Sunt quædam relatiua secundum esse, quædam secundum dici. Sed in relatiuis secundum dici, est modus respectus, in relatiuis secundum esse, est veritas respectus: sed seruus, & Dominus sunt relatiua secundum esse, ergo utrumque importat respectum, non tantum secundum modum, sed etiam secundum rem, ergo &c. Item. Dominium dictum de Deo, ita bene dicit superpositionem, sicut dictum de creatura, illa igitur superpositio, aut ponitur in Deo, aut in creatura. Non in creatura, constat, quia tunc idem

sibi superponeretur, ergo ponitur in Deo, ergo superpositio est vere relatio, ergo &c. Item. Cum dico Deus creat, hic notatur duplex respectus, scilicet causa ad effectum, & conuersio. Aut ergo uterque est in creatura, aut vterque in Deo, aut vnus in Deo, alter in creatura. Cõstat quod impossibile est vtrique esse in Deo, quia Deus non est effectus, & similiter in creatura, quia creatura non est sui causa, ergo necesse est, quod alter sit in Deo, ergo, &c. Item cum dico Deus creat, Deus verissime est causa, & si vera ratio causæ ponit veram relationem, huiusmodi nomina dicta de Deo ponunt veram relationem. Contra. Dionysius. In causalibus, & causis non recipimus reciprocaationem, ergo cum Deus sit causa perfectissima creaturæ, non refertur ad creaturam, quamvis conuersu creatura refertur ad ipsum. Item, Philosophus dicit, quod scientia secundum rem refertur ad sensibile, sed non conuertitur, ergo si minor est dependentia Dei ad creaturam, quam sensibilibus ad scientiam, ergo nulla in eo est relatio. Item. Ratione videtur, quia huiusmodi nomina si dicunt relationem circa Deum, aut illa est pure diuina essentia, aut aliquid superadditum. Si pure Dei essentia, ergo æternum quid, ergo respectus huiusmodi nominum est æternus, ergo de necessitate dicuntur ab æterno. Si autem dicunt aliquid superadditum, ergo in Deo est aliqua compositio. Item omnis relatio dicit aliquam dependentiam, vel saltem ordinem, & habitudinem ad illud respectu cuius dicitur, sed Deus non ordinatur, nec terminatur, ergo nihil de Deo dicitur relative respectu creaturæ.

RESP. Ad hoc intelligendum, 14 est sciendum, quod dici secundum relationem dupliciter est, aut secundum rem, aut secundum modum. Realis autem relatio triplex est. Aliquando enim fundatur super proprietatem accidentalem, ut similitudo in duplici albedine. Aliquando super dependentiam essentialem, sicut respectus, vel relatio materiz ad formam. Nam Arist. phy. sicut dicit Philosophus, Materia hoc tex. 23.

FE ipsum

Fundamenta.

Aristot. 5. Meth. c. de aliquid.

Arist. in 1. di. cap. ad aliquid.

ipsum quod est, ad alterum est. Aliquando super originem naturalem, sicut effectus ad causam, & filii ad patrem. Prima relatio non potest esse in Deo, quia in Deo nulla est proprietatis accidentalis. Secunda non potest esse in eo, quia nulla in Deo est dependentia. Tertia est in Deo, sed non respectu creature, sed respectu persone; hæc enim non dicit compositionem, nec dependentiam inclinationem, sicut prima, & secunda, sed ponit distinctionem, & ordinem, & quoniam vere una persona ordinatur ad aliam, & habitudinem habet, & alio modo secundum rem se habet ad unam quam ad aliam, ideo hæc relatio est in persona respectu persone, non respectu creature. Nam Deus ad creaturam non habet ordinem, nec habet aliam di. 30. q. 1. lib. primi. & aliam habitudinem, & ideo nullo modo est realiter in Deo relatio respectu creature. Creatura autem ad Deum habet ordinem, & habitudinem mediante proprietate accidentali, & dependentia essentiali, & origine naturali, ideo secundum omnem modum refertur creatura ad Deum. Quod igitur intellectus noster cum intelligit aliquid refertur ad aliquid, intelligit etiam comparari illud ad illud, ideo intelligit Deum per modum respectus & relationis, cui respectui in Deo nihil respondet nisi divina essentia, ex parte tamen creature bene aliquid responderet, & ideo non est vanus. Concedendum ergo, quod huiusmodi nomina dicta de Deo non important relationem in Deo secundum rem, sed solum secundum modum intelligendi. Ex his patet quaesita.

15 Quod enim obijciatur de patre, dicendum, quod non est simile, quia patris ad filium est ordo, & habitudo, & alia habitudo ad filium quam ad spiritum sanctum, Deus autem sicut dicit Philosophus 11. Metaph. non habet ordinem, nec aliquam habi-

tudinem, nam prima causa eodem modo se habet ad omnia, quamvis alia alio, & alio modo se habeant ad ipsam, ut in 11. primæ philosophiæ dicitur, quod primum, & summum bonum non ordinatur ad hæc creata. A D illud quod obijciatur, si non dicunt relationem, ergo pure substantiam, dicendum, quod pure circa Deum dicunt substantiam secundum rem, sed relationem secundum modum intelligendi, in creatura vero secundum esse. Et quod obijciatur, quod vanus est intellectus, dicendum quod falsum est, quia intellectus fundatur super aliquid, scilicet super relationem creature cui respondet relatio secundum dici in Deo. A D illud quod obijciatur, quod quædam sunt relatiua secundum esse, &c. Dicendum, quod quædam sunt relatiua secundum esse ex parte utriusque extremi, ut dominus, & servus in creatura, quædam ex parte alterius, ut scibile, & scientia, & mensuratio, & mensura, sic in proposito. A D illud quod obijciatur, quod dominus dicit superpositionem, & similiter creatio causalitatem, dicendum, quod superpositionem in Deo est vere superpositio, & vere causalitas, quia vere alii superponitur Deus, & vere efficit. Tamen illa superpositio non est vere relatio, similiter nec causalitas, sed est vere divina essentia, quia seipsa superponitur, & efficit. A D illud quod obijciatur, quod est ibi respectus cause, & effectus, dicendum, quod respectus effectus ibi est vere respectus, & vere relatio, sed respectus cause non est respectus, nec relatio in Deo secundum rem, sed secundum modum intelligendi, secundum rem vero substantiam, vel essentiam. 16

Dissentit hic Scot. di. 30. q. 1. lib. primi.

Idem sentit S. Tho. q. de potent. q. 7. ar. 10.

QUOMODO DICATUR FILIUS

æqualis patri an secundum substantiam, an secundum
relationem : ita & similis.

DISTINCTIO XXXI.

Raterea considerari oportet: cum tres personæ co-
quales sibi sint, vtrum relatiue hoc dicatur, an secundū
substantiam, & si relatiue, vtrum secundum relationē,
an secundum essentiam consideranda sit æqualitas, de-
inde quid sit ipsa æqualitas. Ad quod dicimus, quia sicut simile nihil
sibi est, similitudo. n. (vt ait Hilarius) sibi ipsi non est: ita & æqua-
le aliquid sibi non dicitur, ac per hoc sicut simile, ita & æquale re-
latiue dicitur. Dicitur ergo relatiue filius æqualis patri, & verique
spiritus sanctus. Est tamen æqualis patri filius, & verique spiritus
sanctus, propter summam simplicitatem essentie, & vnitatem, æqua-
lis est ergo filius patri s̄m essentiam, non s̄m relationem. Vnde
Aug. 5. lib. de Trin. ait Quærimus secundum quid æqualis sit patri
filius, non secundum quod ad patrem dicitur filius æqualis est patri. re-
stat ergo, vt secundum id æqualis sit, quod ad se dicitur. Quicquid
autem ad se dicitur, secundum substantiam dicitur, restat ergo, vt
secundum substantiam sit æqualis, eadem ergo est vtriusque sub-
stantia. Item in 6. libro. Satis est videre nullo modo filium æquale
esse patri, si in aliquo. s. q̄ pertineat ad significandam eius substan-
tiam, inæqualis inuenitur. In omnibus ergo æqualis est patri filius,
& est eiusdem substantiæ. Aequalis est etiam spiritus sanctus patri
& filio, & in omnibus æqualis propter summam simplicitatem il-
lius substantiæ. Ex his perspicuum sit, q̄ s̄m substantiam filius est
æqualis patri, & vtrique spiritus sanctus, & appellatio tantum re-
latiua est. Aequalitas ergo patris, & filij non est relatio, vel notio,
sed naturalis vnitas, & identitas.

Hic quomodo dicatur similis, & quid sit similitudo.

HOC idem etiam dicimus de simili & similitudine. Cum. n. d̄r
filius similis patri, relatiue quidem d̄r, sed similis est patri propter
veritatem essentie. Est ergo appellatio tantum relatiua, similitudo
vero indifferens essentie. Vnde quibusdam non indocte videtur no-
mine æqualitatis, vel similitudinis non aliquid poni, sed remoueri.
vt ea ratione dicatur filius æqualis patri, quia nec maior est eo, nec
minor, & hoc propter vnitatem essentie. Ita & similis d̄r, quia nec
diuersus, nec alienus, nec in aliquo dissimilis, & hoc propter essen-
tiæ simplicitatē. Non ergo s̄m q̄ filius est genitus a patre, æqualis,
vel inæqualis est patri, nec similis secundum substantiam.

De sententia sancti Hilarii, qua in trinitate personarum propria ostendit.

NON est igitur hic prætermittendum, q̄ vir illustris Hilari⁹

FF 2 prop. ne.

De signifi-
catione re-
lationum
que cōter-
& æterna-
liter d̄r Deo
d̄r, vt si-
milis, & æ-
qualis.

Lib. 3. nō
longe a fi-
li. Cat. 6.

Cap. 4. y.

Quid sit
æqualitas.

De B. Tr.

Quibusdā
vt qd no-
mine æqua-
litatis, vel
similitudi-
nis nō po-
nit aliqd
sed remo-
uetur.

Hilari⁹ 9. li.
2. de Tri.

proprietates personarum assignans, dicit in patre esse æternitatē, speciem in imagine, vsum in munere. Quæ tantæ difficultatis sunt verba, vt in eorum intelligentia, atque explanatione vehementer laborauerit Augustinus, vt ipse ostendit in sexto libro de Trinitate ita dicens. Quidam cum vellet breuissime singularum in trinitate personarum insinuare propria; Aeternitas est (inquit) in patre, species in imagine, vsus in munere. Et quia nō mediocris auctoritatis in tractatione scripturarum, & assertionē fidei vir extitit, (hæc n.

Cap. 10.

Ex Augu.

li. de Tri.

Cap. 15.

Cap. 3.

Hilar. lib.

desynodis

nō longe a

principio.

Imago ei

ad quem

Imaginat

species in

differēs ē.

Neque. n.

ipse sibi q.

que imago

est, sed cū

cuius ima

go, necesse

est vt ima

go demon

stret.

Imago er

go est rei

ad rē cor

quādam,

& imagi

nata, & in

discreta si

militudo

ē ergo p.

est etiam si

lupus, quia

Imago pa

tris est si

lius, & q.

Imago est

vt rei ima

go sit, spe

cie necesse

est, & natu

rā, & essen

tiā, fm qd

Imago est,

in se ha

bet aucto

ris.

hilar. lib. desynodis nō longe a principio. Imago ei ad quem Imaginat species in differēs ē. Neque. n. ipse sibi q. que imago est, sed cū cuius ima go, necesse est vt ima go demon stret. Imago er go est rei ad rē cor quādam, & imagi nata, & in discreta si militudo ē ergo p. est etiam si lupus, quia Imago patris est si lius, & q. Imago est vt rei ima go sit, specie necesse est, & naturā, & essentia, fm qd Imago est, in se habet auctoritatem. Earum explanatio, quam hic Augustinus edidit, plurimum in se habet difficultatis, & ambiguitatis.

Hic de spiritu sancto quare vsus dicatur.

EST autem ineffabilis quidam complexus patris, & imaginis, qui non est sine perfruitione, sine charitate, sine gaudio. Illa ergo dilectio, delectatio, felicitas, vel beatitudo (si tamen aliqua humana voce digne dicitur) vsus ab illo appellata est breuiter, & est in trinitate spiritus sanctus non genitus, sed genitoris genitique suauitas, ingeneriti largitate atque vbertate perfundens omnes creaturas pro capite earum. Itaque illa tria, & a se inuicem determinari videntur, & in se infinita sunt. Qui videt hoc vel ex parte, vel per speculum in enigmate, gaudeat cognoscens Deum, & gratias agat. Qui vero non videt, tendat per pietatem fidei ad videndum, non per cecitatem ad calumniandum, quoniam vnus est Deus, sed tamen trinitas. Ecce habes qualiter verba Hilarii præmissa accipienda sint, licet tantæ sint profunditatis, vt etiam adhibita expositione vix aliquatenus ea intelligere valeat humanus sensus: cum & ipsa habeat auctoritatem explanatio, quam hic Augustinus edidit, plurimum in se habet difficultatis, & ambiguitatis.

Quod

Quod secundum hanc expositionem non distinguuntur
ibi proprietates personarum tres.

NON enim secundum præmissam expositionem distinguuntur Dist. 26.
hæc tres illæ proprietates superius assignatæ, sed ipsæ hypostases di- 27. & 28.
stinctæ ab invicem monstrantur, æternitatis tamen nomine eadē Aug. sbi.
videretur designata proprietas, quam notat hoc nomen, ingenitus.
Sed videamus quid sit quod ait. Imago si perfecte implet, cuius
imago est, ipsa coæquatur ei, non illud suæ imagini. Videtur enim
dicere, quod filius qui est imago patris, patri coæquatur, non pater
filio, cum & filius dicatur æqualis patri in scriptura, & pater filio:
sed filius hoc habet a patre, ut sit æqualis, pater autem non habet a
filio, & tamen filius plene, ac perfecte æqualis est patri, id est, ima-
go ei, cuius est imago.

Quare dicatur Hilarius propria personarum assignare in verbis prædictis.
cum ibi non sint expressæ proprietates.

PROPRIA ergo personarum in prædictis verbis assignasse
dicitur Hilarius, quia relativa nomina personarum posuit, scilicet
imaginis, & muneris, quæ relative dicuntur de personis, & proprie-
tates notat quibus distinguuntur personæ. Ita enim dicitur spiritus
sanctus munus relative, sicut donum. Veruntamen ipsas proprie-
tates alijs tribus nominibus non significavit, iuxta prædictam Au-
gustini expositionem, nisi solo nomine æternitatis, quo non ipsam
paternitatem, sed eam voluit intelligi notionem quæ dicitur ingenitus.

Quod earundem personarum distinctionem notat Augustinus
aliis verbis sine expressione trium personarum.

ILLUD etiam sciri oportet, quod earundem trium persona-
rum distinctionem Augustinus ostendere volens sine expressione il-
larum trium proprietatum superius commemoratarum, in primo
libro de doctrina Christiana, sic ait. In patre est unitas, in filio
æqualitas, in spiritu sancto unitatis, æqualitatisque concordia. Et
hæc tria vnum, omnia propter patrem, æqualia omnia propter filium,
connexa omnia propter spiritum sanctum. Itaque pater, & filius,
& spiritus sanctus, & singulus quisque horum Deus est, & simul omnes
vnus Deus, & singulus quisque horum plena substantia est, & simul
omnes una substantia. Pater nec filius est, nec spiritus sanctus: & fi-
lius nec pater est, nec spiritus sanctus: spiritus sanctus nec pater est,
nec filius, sed pater tantum pater, & filius tantum filius, & spiritus
sanctus tantum spiritus sanctus. Eadem tribus æternitas, eadem in-
commutabilitas, eadem maiestas, eadem potestas. In his verbis aper-
te insinuaturs personarum trium distinctio.

Quare patri attribuitur unitas, & filio æqualitas.

SED plurimos movet quod patri attribuit unitatem, filio æquali-

tatem. Cum enim vnitas dicatur secundum substantiam, non tantum in patre est, sed etiam in filio, & in spiritu sancto: & æqualitas vna est patris & filij & spiritus sancti. Cur ergo patri attribuitur vnitas, & filio æqualitas? Forte eadẽ ratione attribuitur patri vnitas secundum Augustinum, quia supra eadem æternitas secundum Hilarium, quia videlicet pater ita est, vt ab alio non sit, & quia filium genuit vnum secum Deũ, & spiritus sanctus ab eo procedit vnus cum eo Deus. Vnitas ergo in patre esse dicitur, quia nec est aliquid aliud a quo sit. Non enim ab alio est, nec ab eo aliquis, vel aliquid est ab æterno, quod vnum cum eo non sit: filius enim & spiritus sanctus vnum sunt cum patre. Vnde veritas ait, Ego & pater vnum sumus.

Quare pater, & filius dicantur esse vnum, vel vnus Deus, sed non vnus, quia res eiusdem naturæ recte possunt dici vnum simpliciter esse, & cum adiectione, res vero diuersæ naturæ, non possunt dici vnum, nisi dicatur quid vnum.

HIC dici oportet, quod pater, & filius, & spiritus sanctus recte dicuntur esse vnum & vnus Deus, sed non vnus. Res enim duæ, vel plures recte possunt dici vnum esse, si sint vnus essentia, & earum vna sit natura. Vnus autem, vel vna non potest dici de diuersis rebus, nisi addatur quid vnus, vel vna: quo addito, recte potest dici de rebus & vnus, & diuersæ substantiæ. Vnde Augustinus in 6. libro de Tri. sic ait, Nescio verum inueniatur in scripturis dictum, vnum sunt, quorum est diuersa natura. Si autem, & aliqua plura sunt eiusdem naturæ, & diuersa sentiant, non sunt vnum in quantum diuersa sentiunt. Cum ergo sic dicitur vnum, vt non addatur quid vnũ, & plura vnum dicuntur, eadem natura, atque essentia: nõ dissides, neque dissentiens significatur. Vnde Paulus, & Apollo, qui & ambo homines erant, & idem sentiebant, vnum esse dicuntur, cum dicitur: Et qui plantat, & qui rigat vnum sunt. Cũ vero additur quid vnum, potest significari aliquid ex pluribus vnum factum, quauis diuersa natura: sicut anima, & corpus non possunt vtique dici vnũ, quid enim tam diuersum? nisi addatur, vel subintelligatur quid vnũ, scilicet vnus homo. vnde Apostolus, Qui adheret, inquit, domino spiritus vnus est. Non dixit vnus est, vel vnum sunt, sed addidit, spiritus. Diuersi sunt enim natura spiritus hominis, & spiritus Dei, sed inhærendo fit spiritus hominis vnus spiritus cum Deo, quia patericeps fit veritatis, & beatitudinis illius. Si ergo de his quæ diuersæ substantiæ sunt, recte dicitur quod sint vnus spiritus, quanto magis qui vnus substantiæ sunt recte dicuntur vnus Deus esse? Pater ergo & filius vnum sunt vtique secundum vnitatem essentiæ, & vnus Deus. In quo & Ariana hæresis damnatur, quæ patrem, & filium, & spiritum sanctũ, vt ait Augustinus in libro de hæresibus

non

non vult esse vnius seiusdemque substantiæ, atque nature, vel vt expressius dicatur, essentiæ, quæ Græce dicitur vsia, sed filium esse creatum. Necnon & Sabelliana, quæ, vt ait August. in eodem libro dicebat Christum eundem ipsum & patrem & spiritum sanctum esse: vt esset trinitas nominum sine subsistētia personarum. Vtranque pestem (vt ait Aug. super Ioannem) elidit veritas dicens, Ego & pater vnum sumus. Vtrunque audi & aduerte, & vnū, & sumus, & a Charybdī & a Scylla liberaberis. Quod enim dixit vnum, liberat te ab Arrio: quod dixit sumus, liberat Sabellio. Si vnum, ergo non diuersum, si sumus, ergo pater & filius. Sumus enim, nō diceret de vno, nec vnum de diuerso. Erubescant ergo Sabelliani, qui dicunt ipsum esse patrem qui est filius, confundentes personas, qui & dicti sunt paterpassiani, qui dicunt patrem fuisse passum. Arriani vero dicunt aliud patrem esse, aliud filium, non vnā substantiam, sed duas: patrem maiorem, filium minorem. Noli hoc dicere tu catholice. In medio ergo nauiga, vtrunque periculosum. Iam deuota: & dic, Pater, pater est: & filius, filius est: Alius pater, alius filius, sed non aliud, imo hoc ipsum, quia vnus Deus. Ecce cōsum est quare vnitas in patre esse dicatur, cum tres illi vnū sint.

Eodē Tomo art. 41

Tomo 6
Trad. 36

Quare dicatur esse æqualitas in filio, cum sit vnā æqualitas trium.

N V N C videamus quare æqualitas dicatur esse in filio, cum vnā & summa æqualitas sit trium. Hoc ideo forte dictū est, quia filius genitus est a patre æqualis gignenti, & dono, quod ab vtroque procedit, & ideo illa tria dicuntur esse æqualia propter filium. Filius enī habet a patre, vt sit ei æqualis & spiritui sancto, & spiritus sanctus ab vtroque habet, vt sit æqualis vtrique. Hoc autem sine assertionis supercilio, & maioris intelligentiæ præiudicio dicimus, malentes in apertione tam clausorum sermonum peritiores audire, quam aliquid alijs influere.

Quare in spiritu sancto dicatur esse vtriusque concordia vel connexio.

Q V O D autem in spiritu sancto dicitur esse vtriusque concordia, & per eum omnia connexa, facilius est intelligentia, nobis præmissa ad mentem reuocantibus. Supra enim secundum autoritates sanctorum dictū est, quod spiritus sanctus amor est quo pater diligit filium, & filius patrem. Recte ergo spiritus sanctus dicitur connexio vel concordia patris & filij, & per eum omnia cōnexa. Vnde Aug. in 5. lib. de Trinit. Communio quædam cōsubstantialis patris & filij est amborum spiritus sanctus. Idem in 6. libr. de Trinit. Spiritus sanctus est summa charitas vtrunque coniungens, nosque subiungens.

Cap. 22

Cap. 3

De significatione relatiuorum, quæ
communiter & æternaliter de
Deo dicuntur, vt similis &
æqualis.

DISTINCTIO XXXI.

Præterea considerari oportet cū
tres personæ coæquales sibi
sint &c.

Exposi.

Diuisio.

IN Præcedenti proxima
particula egit Magister
de relatiuis quæ dicun-
tur de Deo proprie, &
temporaliter. In hac
parte agit de his quæ dicunt de Deo
communiter & æternaliter. Et quo-
niam hæc sunt appropriabilia, ideo
hæc pars habet duas partes. In pri-
ma determinat eorum significationē.
In secunda eorum appropriationem
ibi. Non est igitur hic prætermitten-
dum. Prima pars habet duas. In pri-
ma determinat significationē huius
nominis æqualis, ibi. Hoc etiam dici-
mus de simili & similitudine.

Præterea considerari oportet.

Dub. 1. Dubitatur de situ huius partis, quæ
cum supra dist. xix. actum est de æqua-
litate, videtur hic Magister superflue
repetere. **Respon.** dicendum quod de
æqualitate, & similitudine, est loqui
dupliciter scilicet a parte rei, & a parte no-
minis. Et primo modo agitur de æ-
qualitate & similitudine in præceden-
tibus, secundo modo hic.

Simile nihil sibi est.

Dub. 2. Videtur hoc falsum, quia aliquis
differat a se, sicut Sortes senex a se pue-
ro, ergo pari ratione potest esse ali-
quod simile sibi. Item Christus homo
est sibi similis, quia nullus est beatus
nisi sit Deo assimilatus, sed Christus est
maxime Deo assimilatus, ergo &c.

Respon. **Respon.** Dicendum, quod sicut disse-
rentia aliquando notat alietatē sup-
positi a supposito, vt cū dicitur Pe-
trus est alius a Paulo. Aliquā alietatem
in natura, vt cum dicitur Christus se-
cundum quod homo differat a Deo.
Aliquando alietatem status a statu, vt

Petrus senex differat a se puero. Per
hunc modum intelligendum de simi-
liudine. Quando igitur similis di-
cit similitudinem suppositi ad suppo-
situm, non potest esse idem similis sibi,
quando vero dicit similitudinem na-
turæ ad naturam, vel status ad statu,
potest idem esse sibi similis, quia hæc
concurrunt in eadem persona, & ita
intelligit Magister.

Æqualitas ergo patris & filij,
non est relatio vel notio.

Obiicitur, quia statim prædixit quod
simile & æquale est relatiuum, ergo si
similitudo est relatio. **Respon.** dicen-
dum quod Magister intelligit de no-
tione quæ est personæ proprietatis, non
de relatione communiter intellecta.
Vel aliter dicendum, quod verbum Ma-
gistri est casualiter intelligendum, si-
cut patet ex præcedentibus, quia æqua-
litas non consistit in proprietatibus
personalibus, sed magis in essentiali-
bus, quæ supra visa sunt.

Dub. 3

Respon.
3

AD intelligentiam huius par-
tis est questio de his nomi-
bus similis & æqualis, & circa
hæc tria queruntur. Primo querit
vtrum hæc nomina dicantur secun-
dum positionem, an secundum priu-
tationem. Secundo queritur, vtrum di-
cantur secundum substantiam, an se-
cundum relationem. Tercio querit,
vtrum dicant mutuum relationem in
patre & filio.

Artic. 1

Q V A E S T I O I. CONCLUSIO.

Æqualitas, & similitudo non di-
cuntur de Deo priuatiue vt
opinatus est Magister, sed po-
situe

VOD dicatur secun-
dum priuationē vi-
detur per auctorita-
tem Magistri in litta-
ra. Quibusdam vido-
tur nomine æqualita-
tis & similitudinis non aliquid poni
sed

Ad opp.

sed remoueri, vt dicatur filius equalis patri, q̄a nec maior nec minor est eo. Item, hoc potest probari sic. Euclides diffinit̄ æquale sic. Æquale est quod alteri suppositum non excedit, nec exceditur, ergo cum hæc diffinitio sit data secundum priuationem, patet & c. Item, æquale & simile nō tantum dicit̄ vnitatem, sed etiā diuersitatem, sed non est ponere diuersitatem indiuisis, ergo huiusmodi nomina non dicuntur secundum positionem, sed secundum priuationem. Item, æquale secundum quod dicit positionem, dicit commensurationem, sed in diuinis nō est cōmensuratio nec excessus, ergo dicuntur per priuationem excessus, non per positionem. Contra. Similitudo & æqualitas in his inferioribus dicuntur positue: sed hæc cōpleti^o sunt in Deo, quia vt dicit Aug. in filio primo reperitur ratio similitudinis & æqualitatis, ergo multo fortius in Deo dicunt positionem. Item, omnis negatio quæ non est pura negatio, fundatur supra positionem: ergo cum hoc quod dico, æqualei, importet remotionē excessus, & nō importet purā negationē, quia tūc chimæra esset equalis Deo, oportet q̄ importet positionē. Itē, hæc est falsa, p̄ & fili^o sunt inæquales: ergo hoc qd̄ est inæquale, aliquid priuat qd̄ est in Deo: sed hoc non est nisi importatū per æqualitatem: ergo æqualitas aliquid ponit: quia si eius oppositū priuat, necesse est ipsum ponere. Itē, hæc retici dicunt hanc falsam, pater est æqualis filio, aut quia aliquid ponit, aut quia aliquid remouetur. Non q̄a remouetur: quia dicunt hanc verā, pater est inæqualis, quæ remouetur: ergo quia aliquid ponitur, ergo & c. & fundatur vtræque istarum positionū supra positionem inæqualis ad æquale. Si enim æquale & inæquale acciperentur remotiue, tunc eorum opposita acciperentur positue.

R̄ S P. Dicendū quod s̄m quod in litera innuitur & doctores antiqui

dicunt, quod positio Magistri fuit, q̄ nomina quæ non dicunt personalem proprietatem, vel essentia vnitate, priuatiue accipiuntur. Vnde quia similis & æqualis dicit respectum patris ad filiū, & ille respectus non est personalis proprietatis, nec essentia: voluit ponere q̄ omnia talia s̄m priuationem dicerentur, sicut duo, tres, similes, & æquales, & similia. Tamen ista positio stare non potest, sicut supra probatum est de vnitate & pluralitate nominum diuinorum. Si enim in diuinis est vnitas positue, & pluralitas, & hæc duo faciunt similitudinē & æqualitatem, necesse est hæc positue accipi in diuinis. Et concedenda sunt rationes ad hoc inducæ.

AD illud ergo quod obijciatur, q̄ æquale est quod non excedit, dicendum quod illi negationi subternitur affirmatio, & positio, quæ notificatur per priuationē oppositā, scilicet excessus. AD illud quod obijciatur, quod non est diuersitas in diuinis: dicendum, quod non indicat diuersitatem nisi suppositi, non forme de se: & q̄a in diuinis est pluralitas suppositorum, patet & c. AD illud qd̄ obijciatur quod secundum quod dicuntur positue dicunt commensurationem, dicendum, quod in diuinis nō est commensuratio simpliciter, sed tamen est commensuratio respectu infiniti, & hæc non ponit simpliciter commensurationem. Aliiter potest dici, quod æquale & simile de suo primo intellectu ponunt vnitatem quantitatis & qualitatis. Quod autem ponat commensurationem, hoc quod est æquale, est quia quantitas illa est mensurata. Quia ergo in diuinis est immensa, dicit ibi conuenientiam in quantitate virtutis, quia uius non ponat ibi cōmensurationem.

QUAL

QVAESTIO II. CONCLUSIO.

Aequalitas, & similitudo dicuntur in diuinis secundum relationem formaliter, sed secundum substantiam causaliter; relatiue nihilominus principaliter, secundum substantiam vero ex consequenti.

Ad opp.

TRVM nomina praedicta dicantur secundum substantiam, an secundum relationem. Et quod secundum substantiam videtur au-

Lib. 3.

toritate Magistri in littera. Aequalitas (inquit) non est relatio vel notio, sed naturae unitas vel identitas. Et Hilarius, de trini. Similitudo est indifferens essentia, ergo tam similitudo quam aequalitas dicit diuinam essentiam. Item, aequalitas dicitur secundum quantitatem, similitudo secundum qualitatem, sed in diuinis qualitas & quantitas transeunt in substantiam, ergo &c. Item, omne quod dicitur secundum relationem, importat distinctionem de suo principali intellectu, sed simile & aequale dicuntur conuenientius, ergo non dicuntur secundum relationem. Item, nihil quod dicitur secundum relationem, dicitur de duobus, nisi importet relationem in communi, hoc dico propter hoc hominem relatus & distinctus, sed simile & aequale important relationem specialem, si eam (inquam) important, quia non est assignare speciales sub ipsis, & dicuntur de pluribus, ergo &c. Contra. Hilarius, de Trini. Similitudo sibi non est, sed omne quod dicitur secundum substantiam dicitur ad se, ergo &c. Item, omne quod dicitur secundum substantiam, dicitur de pluribus singulariter, sed similis & aequalis, dicitur pluraliter, ergo &c. Item, aequalitate refertur pater ad filium & filius ad patrem, sed non essentia, ergo aequalitas non dicit essentiam. Item, aut pater est aequalitas filii ad patrem, aut non. Si sic, ergo cum filius aequalitate illa sit aequalis patri, pater est aequalis sibi, quod non conceditur, quod si pater non est aequalitas filii

Aristo. in per d. ca. de qual. & quant.

Fundamenta.

ad patrem, ergo aequalitas non dicitur de omnibus, ergo non dicit essentiam. Essentia enim filii est pater.

RESP. dicendum, quod secundum communem omnium opinionem cum simile & aequale dicantur conuenientiam plurium in uno, quod de se importent distinctionem in suppositis, & unionem siue unitatem in essentia. Et quia distinctio personarum spectat ad modum dicendi secundum relationem, unitas essendi ad modum dicendi secundum substantiam, ideo huiusmodi nomina nec omnino dicuntur secundum substantiam, nec omnino secundum relationem, sed quodammodo secundum substantiam, quodammodo secundum relationem. Sed quia non possunt secundum hunc duplicem modum dici principaliter, necesse est quod secundum alterum. Ideo vterius oportet querere, secundum quem modum accipiendi, accipiuntur in diuinis, & hic sunt diuersae opiniones. Quidam enim dicunt quod huiusmodi nomina secundum concretum significata, dicuntur principaliter secundum relationem. Nam similes dicuntur habentes eandem qualitatem, quia ergo respicit suppositum per se, secundum quod concretum, ideo dicitur secundum relationem. Sed in abstractione, quia similitudo est unitas naturae, vel essentiae, quia respicit unitatem formae primo, non distinctionem suppositorum nisi ex consequenti, principaliter dicitur secundum substantiam. Sed iste modus soluendi non est conueniens. Nam est eadem significatio in concreto & in abstracto in principali significato, ergo si dicitur secundum substantiam unum, & reliquum similiter, ergo hoc non soluit quod dictum est. Secunda opinio, quod huiusmodi nomina & in concretione & in abstractione dicuntur principaliter secundum substantiam, & connotant distinctionem in suppositis. Et ratio ipsorum est, quia cum similitudo respiciat ista duo scilicet conuenientiam & differentiam, immediati & completius respicit conuenientiam. Dicuntur enim differentes esse similes inquantum conueniunt, conuenientes vero non dicuntur similes inquantum

tam differunt. Respicit ergo similitudo distinctionem per modum materiz, sed per modum formę respicit unitatem essentiz, & ideo complexiue dicitur secundum substantiam tam similitudo quam similis. Sed ista positio non potest stare. Certum enim est quod similitudo dicitur respectus aliquorum ad inuicem, sed in diuinis non est nisi respectus personę ad personam. Respectus autem personę ad personam, non potest dici secundum substantiã, ergo necesse est quod hoc nomen simile quod a similitudine imponitur, secundum substantiam non dicatur. Et ideo est tertia opinio, quod huiusmodi nomina dicantur secundum relationem (formaliter loquendo) dicunt enim respectum suppositorum distinctorum conuenientium in aliquo vno, & ita respectus cadit ibi per modum formalis, sed unitas essentiz & pluralitas suppositorum, cadit per modum cause, ideo proprie & principaliter secundum relationem, ex consequenti vero secundum substantiam dicuntur, casualiter loquendo. Et hoc magis patet si consideremus significationem horum nominum in creaturis, vnde sic trãslatio. Similitudo enim est secundum qualitatem, similiter & æqualitas secundum quantitatem, & similitudo dicit relationem formaliter, sed qualitatem casualiter. Similiter æqualitas dicit quantitatem casualiter, sed relationem formaliter. Non enim est similitudo qualitas, sed relatio quę attenditur secundum qualitatem.

10. AD illud quod obicitur de Magistro & Hylas, quod est essentia, dicendum quod casualiter intelliguntur omnes tales sermones. AD illud quod postea dicitur, quod æquale dicitur secundum quantitatem, dicendum secundum quod dicitur causam efficientem, non dicitur formam, sic de simili. AD illud ergo quod obicitur, quod relatiua

Ex his li. importante distinctionem, dicendum esse videre, quod quædam in diuinis dicuntur secundum relationem quę sunt distinctiones. Bon. ta. anima relatorum, vt pater & filius, & les sunt re talia importante respectum distinctionis realem, & talia importante distinctionem les cõsens. vt exercitum. Quædam autem dicuntur

secundum relationem, quę sunt re D. Bon. relatiua distinctorum, vt similis, & q. Sco. hic, qualis, & talia important respectum, sed ille respectus non est notio distinguens, sed consequens distinguẽtem. Importat enim distinctionem vt non exercitam, sed vt conceptã. Nam respectus distinguens est per vnius personę ad aliam secundum quod est ab illa. In huiusmodi vero nominibus importatur respectus vnius personę ad aliam secundum quod communicat vnã naturam. Et quia respectus est relatio, ideo plurificatur, quia vero respectus vnius essentiz, ideo dicitur de pluribus. Et ideo patet vltimum quod dicitur, quod nullum relatiuum dicitur de pluribus nisi dicat relationem in communi, licendum enim, quod hoc non solum est in his nominibus quę important distinctionem in communi, vt relatus, & distinctus, verum etiam in his quę dicunt respectum pluri, vt communicant in aliquo. Tale enim nomen dicit respectum in communi, specificatur tamen ratione communicationis in vno, vnde similes dicuntur ad inuicem relati participantes vnã qualitatem.

Q V A E S T I O III. CONCLUSIO.

Equale & simile, prout conuenientiam in quantitate & qualitate dicunt, reciprocam, & mutuam dicunt relationem, si vero rationem originis super addant, nequaquam.

TRVM Prædicta nomina, scilicet æqualis, & similis, dicant mutuam relationem, secundum quam pater filio, & filius patri sit æqualis. Et quod non, videtur, quia secundum Dionysium. In talibus non recipimus reciproca, sed nomina. Pater est principium filii, ergo non ca diribi reciprocatio vt dicatur pater æqualis filio. Item, hoc videtur ratione, quia enim filius similis est patri, ideo dicitur similitudo patris, ergo si

Adopp.

De diui.

econuerso pater est similis filio perfecte, ergo pater est similitudo filii, hæc autem non recipitur, ergo &c. Item, qui est æqualis alii secundum æqualitatem sibi adæquat, si ergo pater est æqualis filio, ergo si adæquat, quæro a quo, aut a se, aut ab alio. Non a se, quia quicumque æquat se alij aliquid agit in se, sed pater nihil agit in se, ergo non adæquat se, nec alio æquatur, ergo non est æqualis filio. Contra. si miles, & æquale sunt relatiua æquiparantur, sed ista denominant utrumque extremum, ergo si filius est similis patri, pari ratione pater est similis filio. Item, ratio similitudinis est cõuenientia vel indifferentia in qualitate vel substantia. Sed cõuenientia æqualiter respicit utrumque extremum, & indifferentia, si ergo filius est indifferens patri, & econuerso, pater est similis filio. Item, omne plurale geminat suum singulare, sed hæc conceditur, pater & filius sunt similes & æquales, ergo pater est similis, quæro cui, aut si bi aut alij. Non sibi, ergo alij.

R E S P. dicendum quod similis, & æqualis dupliciter accipiuntur. Aut prout dicunt cõuenientiã in quantitate, vel qualitate. Aut prout supra cõuenientiam addunt imitationem vel expressionem perfectã. Primo quidem modo sunt relatiua æquiparantur, & dicuntur ad conuertentiam secundum quod probat rationes secundum inductã. Alio modo similis & æqualis addunt super hoc rationem originis. Vnde æqualis dicitur quasi ad æquatur, & similis quasi assimilatus, hoc modo non cõuenit nisi ei qui est ab altero, & hoc modo procedit primæ rationes, quod pater non dicitur similitudo filii per imitationem, nec æquatur filio per emanationem ab alio, sed æquat sibi filium. Quod tamen dicit Dionysius. quod non recipimus reciprocatorem &c. loquitur de causa propriæ, & prout differt ab effectu per essentiam hoc autem modo pater non est causa filij, imo bene est habitudo filii ad patrem, sicut econuerso, & sic patent omnia.

De appropriatione relatiuorum quæ communiter, & æternaliter de Deo dicuntur, ut similis, & æqualis.

Non est igitur hic prætermittendum quod vir illustris Hilarius:

Terminata parte illa in qua agit **Expositio.** de significatione horum nominum similis & æqualis, hic incipit secunda pars in qua agit de horum nominum appropriatione, & habet hæc pars duas partes. In prima assignat appropriationes. In secunda mouet & soluit dubitationem quæ ex huiusmodi appropriatione habet originem, infra dist. xxxii. Hic oritur quæstio ex prædictis deducta. Prima pars diuidit in duas partes. In prima assignat appropriata secundum Hilarium. In secunda secundum Augustinum, ibi. Illud etiam scire oportet quod earundem trium personarum distinctionem. Prima pars habet tres. In prima assignat Hilarius appropriationem & eius explanationem propter sui obscuritatem. In secunda ostendit quod illa quæ Hilarius assignat non sunt propria, sed appropriata, ibi. Non enim secundum præmissam expositionem. In tertia vero ostendit quod illa quibus hæc appropriatæ sunt propria. Appropriatio enim est communis respectu proprii, & hoc facit ibi, propria igitur personarum. Similiter secunda pars in qua assignat Magister appropriationem Augustini habet duas. In prima ponit ipsam appropriationem. In secunda ponit eius expositionem, ibi. Sed plurimos mouet quod patri attribuit &c. Et hæc pars habet tres secundum illa etiam appropriata. In prima ostendit qualiter patri appropriatur unitas, ostendens etiam incidentaliter qualiter aliqua dicuntur vnum, ibi. Hic dici oportet. In secunda vero ostendit quomodo filio appropriatur æqualitas, ibi. Nunc videamus qualiter æqualitas. In tertia vero ostendit quomodo sancti appropriatur concordia, ibi. Quod autem in sanctis dicitur esse vtriusque concordia.

Non

Fundamenta.

Non est igitur hic prætermittendum.

17
Dub. 4 Cum Magister agat de appropriatione dist. xxiii. & de appropriatis dist. xxv. vsque ad finem, videtur quod male siquer hic tractat de appropriatis. **Respon.** dicendum quod duplici de causa ponit hic Magister tractat de appropriatis. Vna est, quia egerat de nominibus que dicunt relationem secundum relationem communem, secundum quam appropriatio attenditur, sicut sunt similis, & equalis, & ita incidenter hæc pars hic introducitur.

Alia ratio est, quia appropriata faciunt ad euidenciam propriorum, & ideo statim post tractatum de propriis, egit de appropriatis, & hoc maxime, prout faciunt ad euidenciam propriorum, ideo de his agit hic quæ non dicunt respectum ad creaturas. Infra vero agit de his appropriatis quæ respectu ad creaturas dicunt, & ita patet distinctio huius partis ab illa: unde tria appropriata Hilarii manifestant personarum emanationem. Tria vero appropriata Aug. nobis manifestant personarum ordinem, si quis inspiciat.

Imago est eius rei ad quam imaginatur species indifferens.

Primo videtur quod ratio ista, quia Hilarius ponit in notula, non sit conueniens, quia totum videtur conuenire s. s. Item species aut accipitur personaliter, aut essentialiter. Si essentialiter, ergo idem sensus est qui est species indifferens, qui esset etiam si diceretur essentia indifferens, sed hoc conuenit patri non tantum filio. Itē, essentia non dicitur ut alicuius sed, stat pro persona, ergo sensus est idem species indifferens, qui est cum dicitur persona indifferens, hoc autem falsum.

Imago ergo est rei ad rem coequandam, & imaginata & indiffereta similitudo.

Dub. 5 Videtur hoc falsum, quia frequenter imago non coequatur ei cuius est imago. Item, si est ad rem coequandam, tunc videtur esse equalitas, non simi-

litudo. Item videtur falsum dicere esse dicitur, indistincta similitudo, quoniam omnis imago & similitudo distinguitur ab eo cuius est imago. Item, cum vnus rei vna sit distinctio, queritur quomodo differenter istæ rationes assignentur, dicendum quod hic distinctur imago increata prout est proprium solius filii, & sic tempore dicit respectum ad patrem, & ideo in prima ratione ponitur genitiuus ut in ratione principii, in secunda, ut in ratione termini, quoniam imago debet comparari ad patrem, non solum tanquam ad aliquam rem, siue ad quid, siue in quod ducit, sed etiam a quo emanat, & ita patet harum distinctionum ratio & ordo. Et prima ratio tres condiciones continet. Per primam notatur filius esse ab alio, cum dicitur imago eius rei ad quam imaginatur, & per genitiuum & verbum quod est passivum, Per secundam notatur quod est secundum modum expressum emanandi, s. per hoc quod dicitur species, quæ includit perfectam similitudinem cognoscendi. Per tertiam vero, notatur quod sit indifferens secundum substantiam, s. per hoc quod est indifferens. Et per primam conditionem differt a patre, & ab essentia, per secundam a s. s. & per tertiam ab imagine creata. Et per hoc quod species, & si de se sit essentialis, tamen accipitur hic ut tractum est ad personam, & indifferens non dicitur distinctione in hoc nomine species, sed in substantia, & sic parent obiecta de ratione prima. Hac visa similiter patet ratio secunda quæ datur in comparatione ad ipsum patrem ut ad terminum, & hoc patet cum dicitur ad rem coequandam rei, id est personam filii personæ patris, & per hoc excluditur persona patris, & per hoc quod dicitur imaginata excluditur persona s. s. Per hoc quod dicitur indiffereta excluditur ipsa imago creata. Et indiffereta non dicit indifferenciam personalem, sed solum essentialem. **A Dñi Respon.** Iud ergo quod obicitur de equalitate, dicendum quod illud est necessarium de creata imagine. Et rursus, quoniam imago dicit de ratione sui nominis qualitatem in quantitate, ideo prima dicitur

dicatur similitudo ad rem corquan-
dam, id est similitudo secundum quā
res corquatur rei.

Et quia imago &c.

Dub. 5 Quæritur de differentia horū triū
17 nominum quę attribuit, scilicet spe-
ciem, naturam, & essentiam, quomo-
do hic distinguantur, dicendum, qđ

Respon. vniuersi cuius forma substantialis &
complectiua, dicitur species, natu-
ra, & essentia, & hoc secundum tripli-
cem considerationem. Potest em̄ con-
siderari in se, & sic dicitur essentia.
Potest considerari in comparatione
ad operationem propriam, & sic dicitur
natura. Potest iterum considera-
ri in comparatione ad nostrā cogni-
tionem, & sic dicitur species. Specie,
ergo habet imago auctoris, eo quod
similitudo est eius. Naturam autem
habet, quia similitudo genita vel ima-
ginata naturaliter. Essentiam vero,
quia similitudo indiscrcta per sub-
stantiam.

Ars quædam omnipotentis &c.

Dub. 6 Videtur male dicere quod verbum
18 Dei est ars quædam omnipotentis &
sapiens Dei, quia vnusquisque non
intellecta arte est iners, ergo si filius
est ars patris, non intellecto filio esse,
pater est iners, ergo videtur quod ra-
tionabiliter operari habeat pater a fi-
lio suo. **Respon.** dicendum quod fa-

Respon. cienda est vis in verbo, quia nō dicit,
quod sit ars simpliciter, sed quod sit
ars quædam, quia non est ars qua pa-
ter nouit, sed vbi nouit. Non est ars
patris qua pater sit sapiens, sed quæ
est a patre sapiente per quam pater om-
nia operatur, quia omnia produxit
per filium. Et notandum quod cum
ars includat & intentionem virtutis
& sapientię, & similiter verbū, tamē
differentur, quia verbum dicit emanationē
& respectum, ideo est propriū,
ars autem appropriatur.

**Ingeniti largitate, atque vberta-
te perfundens omnes creaturas.**

Dub. 7 Obiicitur, ergo secundum hoc vide-
Respon. tur quod omnibus donetur &c. **Re-
spon.** Dicendum quod &c. non dicit

dari ratione cuiuslibet effectus, sed
prie ratione eius qui facit &c. haberi,
& ita inhabitare in aliquo vt in tem-
plo, & quia huiusmodi rationalis crea-
tura capax est, & soli iusti capiunt, iō
patet quod illis solis &c. datur. Ideo
autem &c. dicitur profundere ceteras
creaturas, non quia ei attribuitur actus
creandi, sed quia attribuitur ei actus
conseruandi.

Si quis innascibilem & sine ini-
tio dicat filium.

Dub. 8 Videtur quod Hilarius non dicat
bene. Quia qui dicit duos innascibi-
les, dicit duos Deos, quia innascibilitas
in diuinis non est proprietas essentie
sed persone, ergo non sequitur, quod
si sunt duo innascibiles, quod duę es-
sentie, sed quod duę persone. Item,
innascibilitas dicit priuationem eius
quod est natus, vnde tantum valet in
nascibilis, quātum non filius: sed nō
sequitur, sunt duę filii in diuinis,
ergo duo dii, ergo pari ratione non se-
quitur, sunt duo innascibiles, ergo duo
dii. **Respon.** dicendum quod innas-
cibilis, sicut supradictū est, priuat,
siue negat esse ab alio, & ex hoc po-
nit fontalem plenitudinem in illo qui
innascibilis dicitur, & ex veraque par-
te concluditur, quod si sint duo inna-
scibiles, quod sint duo dii. Sequitur
enim sunt duo quorum quilibet non
est ab alio, ergo non distinguunt per
originē, ergo necesse est quod distin-
guantur per substantiā. Item, si sunt
duo in quorum quolibet est fontalis
plenitudo, ergo quilibet potest esse tri-
nitatis principium, & principium to-
tus deitatis, sicut dicitur de patre, sed
si principia sunt distincta & princi-
piata, ergo si quilibet est principium
totius deitatis, & sunt duo, ergo duę
deitates, quamuis ergo ingenitus nō
sit proprietas substantię, sed perso-
nę, quia tamen est primę personę, &
in vnica persona non potest esse ni-
si vna innascibilitas: ideo de neces-
sitate ponit deorum diuersitatem.

Caput enim omnium filius est.

Videtur male dicere, quia aut di-
citur **Dub. 9**

caput ratione deitatis, aut rōne
conformitatis in natura. Si ratio-
ne deitatis, eadem rōne spiritus san-
ctus potest dici caput. Item, si rōne
deitatis, tunc filij caput non potest
dici Deus: quia caput superexcellit,
& maioritatem nobilitatis tenet, quā
non habet pater respectu filij. Si tu
dicas, qd caput non dicit nobilitatē,
sive superexcellētiā, Obijcitur ex
litera sequenti, ubi dicitur qd hoc gra-
du omnia differunt: sed constat qd
inter patrem & filium ratione deita-
tis non est gradus: ergo non potest
accipi rōne deitatis. Si rōne confor-
mitatis, filius cum non habeat con-
formitatem in natura cū omnibus,
sed tantum cum hominibus, non erit
caput omnium. Respon. dicendum,

Respon. qd caput fm qd proprie accipitur im-
portat rationem influentia, & con-
formitatis nature: ideo dñr Chrīst⁹
caput esse totius ecclesię, sed Hila.
extensiori modo accipit, prout ca-
put dicit originale principium: &
qm Deus pater est principium filij,
& filius principium omnium, ita qd
filius producit, & producit, ideo
caput est, & habet caput. Sed pater
qm caput non habet cum sit innasci-
bilis, est caput omnium, & ideo dici-
tur fontale principiu a quo omnia,
& in quem omnia per filium reducū-
tur: & in hac reductione gradus est,
comparando creaturas ad filium, sed
vltro cōparando filiū ad patrē nō est
gradus, sed ordo, & origo. Et ideo
Hila. non dicit his gradibus, sed hoc
gradu. Qd obijcitur de spiritu san-
cto, dicendum qd ipse s. s. cum proce-
dat a filio per filium, cum alijs ad pa-
trem reducit, & propterea filio
appropriatur reductio.

Vt sint quidem per substantiam tria, per consonantiā vero vnū.

Videtur hæc confessio fidei nō ef-
se conueniens: quia de tribus homi-
nibus cōcordantibus potest illud di-
ci qd per substantiā sunt tria, per con-
sonantiā vero vnū.

Quia cognominato spiritu san-
cto, idest paraclito, cōsonantiā po-
tius quam essentia per similitu-
dinem substantia predicari cō-
uenit vnitatem.

Videtur illud falsum, qd debeat di-
ci per cōsonantiā propter s. s. quia **Dub. 10**
s. s. est eiusdem essentia cum patre,
sicut filius. Respon. dicendum qd si Respon.
cur Hila. intendit ostendere catholi-
cam patrum confessionē, cū dixerūt
qd sunt per substantiam tria, per con-
sonantiā vnū, sancti patres vo-
lentes elidere hæresim Sabellianā,
quæ eludebat, idest euacuabat veri-
tatem patris & filij per nominationē
solum, quam dicebat ibi esse, nō rē,
confessi sunt adeo expresse pluralita-
tem, vt minus expresse confiterētur
essentiā vnitatem. non tamen recess-
runt a veritate, quia per tria, tres res
intelliguntur. i. tres hypostases, per
substantiam vero, non vsia intelligi-
tur, sed persona: & ideo ex hac par-
te verum dixerunt. Ex parte conso-
nantiaē similiter verum dixerunt, &
irreprehensibiliter. Nam sicut per pa-
tris & filij nomē innuitur vnitas na-
ture, quia filius est connaturalis pa-
tri, ita per s. s. qui est amor, datur
intelligi vnitas consonantię, & ideo
verbum hoc non habebit calumniā,
& propter hoc ipsum dixerūt, & hoc
vult dicere Hila. cū dicit qd potius cō-
sonantiā quā essentia: non qd verū-
que non sit verū, sed quia hoc est ex-
pressius, & habet minorem caluniā:
tamen adhuc sequitur illud, qd si pa-
ter & filius vnū ex se producūt spi-
ritum, ratione cuius est ibi vnitas p
tōsonantiā, necesse est, qd vnitatem
habeant in essentia.

Ad intelligentiam eorum quæ **Artic. 2**
dicitur in hac parte, duo prin-
cipaliter queruntur. Primo
queritur de appropriatione Hila. Se-
cundo de appropriatione Augūsti. Et
quantum ad primū queruntur tria.
Primo queritur verum imago dica-
tur in diuinis secundum substantiā,
an fm relationem. Secundo, dato
quod secundū relationem, queritur

verum

utrum imago sit proprium filij. Tercio, quaeritur de ratione appropriationis illorum trium, scilicet eternitatis, speciei, & usus.

Q V A E S T I O I.

CONCLUSIO.

Imago passivae sumpta in divinis dicitur notionaliter, cum dicat expressionem alterius in unitate naturae, & respectum ad aliam personam.

Ad opp.

VOD imago dicitur secundum substantiam offenditur hoc modo. Hil. iij. de Trin. Deo ad comem sibi cum Deo imaginem, eandemque similitudinem reperitur hominem operari. Item, Beda super il. Iud. Faciamus hominem &c. In hoc quod dicit imaginem, notatur una & eadem substantia trinitatis; ergo imago cum pertineat ad communitatem & unitatem substantiae, dicitur secundum substantiam. Item. Hoc ipsum videtur ratione, quia illud idem quod dicit exemplar aeternum, dicitur imago passivae, sed exemplar in divinis dicitur secundum substantiam, non secundum relationem, ergo &c. Item, imago consistit in representatione aliquid, non tantum in substantia, sed etiam in distinctione, & ordine distinctorum: si ergo in divinis non cadit distinctio in una persona, necesse est quod in divinis attendatur imago secundum quod unitas essentiae est in tribus personis: ergo non notionaliter, sed essentialiter dicitur imago in divinis. Contra. Aug. in vi. de tri. Quid absurdum quia imaginem dici ad se? sed omne quod dicitur secundum substantiam dicitur ad se: ergo cum imago non dicatur ad se, non dicitur secundum substantiam. Item. Hil. iij. de trin. Imago sola non est: ergo imago in divinis est cum alio, sed essentia non est cum alio: ergo &c. Item. Hoc ipsum videtur per distinctionem imaginis: quia Hil. dicit. quod imago est rei ad rem coextensio: sed res quae coequatur rei est persona, et

ergo imago est personae ad personam: sed quod dicit respectum ad alterum, dicitur secundum relationem: ergo imago. Item, hoc videtur per etymologiam. Imago enim dicitur quasi imitatio: ergo ubi est ratio imaginis, ibi est imitatio: sed divina essentia non imitatur aliquid: quia omne tale est ab aliquo: ergo imago non dicitur secundum substantiam, vel essentiam.

RESP. Dicendum, quod sicut exemplar secundum proprietatem vocabuli dicitur expressionem per modum aeterni, unde exemplar dicitur ad cuius imitationem fit aliquid, sic e contrario, imago per modum passivi: & dicitur imago quod alterum exprimit, & imitatur. Et hoc modo accipitur imago dupliciter, secundum quod duplex expressio, scilicet vel in naturae unitate, vel in naturae diversitate. In naturae communicatione, siue unitate, sicut filius imperatoris dicitur imago patris: In naturae diversitate, sicut imago imperatoris est in nummo. Sic respectu Dei dicitur imago per expressionem sui identitatem naturae: & sic est imago increata, & dicitur notionaliter, siue secundum relationem: quia imago dicitur emanationem, emanatio autem in unitate naturae non est nisi personae. Dicitur etiam imago per expressionem in diversitate naturae: & sic dicitur imago creata respectu totius trinitatis: & sic patet quod imago in divinis accepta dicitur secundum relationem personae ad personam, & hoc secundum vocabuli proprietatem: sicut probant rationes ad hoc inductae. Sed quoniam contingit abuti nomine exemplaris, ut etiam dicatur exemplar quod ad imitationem alterius fit, sic e contrario contingit abuti imagine, ut dicatur imago alicuius expressionem, sit aliquid: & sic cum creatura fiat ad expressionem unius essentiae in trinitate personarum, potest dici imago de tota trinitate, & sic dicitur imago imaginans: cum de ratione nominis dicatur imaginatum, sicut exemplar dicitur exemplatum abusive, quamvis exemplar sit exemplans, & secundum istum modum dicitur accepisse Hilarius, & Beda, ut dicit Magister xvj. dist. ii. libr. Tamen potest dici quod uterque loqui-

Fundamenta.
Cap. 2.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Imago cum dicat expressionem in summo, quia est vnus ad vnum & secundum omnem modum, proprie solum dicitur de filio.

TRVM imago sit p. Funda-
prium filij. Et quod sic menta.
videtur per Hilariū in de Synod.
proposita appropria-
tione. Aeternitas in pa-

tre, species in imagine, vñs in mune-
re, pater dicitur proprie similiter mu-
nus, ergo si recte ponuntur, ex æquo
imago dicitur proprie de filio. Item,
Aug. vj. de tri. Solus filius est imago Cap. 2.
patris, & eo expressius filius quo ima-
go, & verbum, ergo secundum hoc
cum filius dicat personalem relatio-
nem, pater & c. Item, imago est simili-
tudo expressa, & in diuinis similitu-
do expressissima, sed similitudo ex-
pressissima nō pōt esse plurium distin-
ctorū, si ergo filius est ab vno spūs. s.
æqualiter a duobus, ergo non pore-
rit esse imago. Item, imago in diuinis
attenditur secūdm imitationem per-
sonę, non essentię, quia non est imago
essentię, sed psonę, ergo ad hoc quod
vna persona sit imago alterius, neces-
se est quod illam imitetur in eo quod
respicit personam, vt personam, sed
emanatio vel productio respicit per-
sonam vt personam: nam productio
creature respicit substantiam. Cum
ergo solus filius imitatur patrem in
productione personę, solus filius est
imago. Contra. Damasc. dicit quod
s. s. est imago filij, ergo non est filij p-
prium esse imaginē. Itē, hoc videtur
per vtrāque diffinitionem Hilarij. &
prima est. Imago est eius rei ad quam
imaginatur species indifferens, sed
hoc conuenit Spiritui sancto, ergo &
imago. Item, hoc videtur per ra-
tionem, quia ad imaginem ista duo
sufficiunt, scilicet imitatio secundum
similitudinē, & æqualitatē, sed hæc

Ad opp.

GG duo

loquitur de imagine creata, quæ cū
sit respectu vnus essentię, est commu-
nis imago trium personarum, & indi-
cat vnitatem substantię in tribus. Vñ
de nunquā imago pure dicitur ad se,
qā semper dicit respectum vel ad aliā
personam, vel ad creaturam, siue crea-
turę ad diuinam naturam. Nunquā
etiā dicitur pure sū substantiam:
quia semper notat vel distinctionem
interius, vel exterius. Vñde imago
non dicitur essentia simpliciter, sed
essentia vt in tribus personis conside-
rata. Tamen proprietatem sermonis
seruando, imago dicitur sū relatio-
nem personalem, prout dicitur ima-
go æterna. Et concedendę sunt
auctoritates, & rationes ad hoc.
Ad auctoritates in oppositum patet
responsio.

26. AD illud ergo qd obijcitur, quod
exemplar dicitur essentialiter, ergo
&c. dicendum, qd non est simile, quia
tota trinitas est principium. Et ideo
quia exemplar rationem producētis
dicit, vñde sū substantiam dicitur,
& conuenit toti trinitati, sed non to-
ta trinitas est principata: & qā ima-
go dicit rōnem producti proprie, sō
non conuenit toti trinitati, nec dici
27. tur sū substantiam, AD illud qd
obijcitur, quod ad hoc quod sit ima-
go debet exprimere distinctionē, &
ordinem, dicendum quod illud verū
est in imagine quę est imago rei ha-
bentis distinctionem & ordinem, si-
cut habet homo in partibus, & tota
trinitas in personis; sed cum res cu-
ius est imago non habeat distinctio-
nem, vtputa vna persona, nō oportet
sic exprimi. Vel potest dici, quod il-
lud verum est quando imago sub-
stantialiter differt. Tunc enim
ad hoc quod expresse expri-
mat, necesse est imitari in
conditionibus conse-
quentibus substan-
tialiter, sed cum imi-
tatur in ea-
dem forma
substan-
tialiter,
non oportet.

duo est reperire in persona spiritus sancti, ergo &c. Item. Sicut filius pcedit a patre, vt exprimens patrem, ita spiritus sanctus a filio, vt exprimens filium, ergo quemadmodum est imago filius patris, ita spiritus sanctus est imago filij.

28 R E S P. Dicendum quòd imago in diuinis non tantum dicit expressionem personæ, sed etiam expressionem in summo. Expressio autem in summo duo ponit, scilicet quòd sit vnus ad vnum, & quòd sit secundum omnem modum. Quod sit vnus ad vnũ ponit per hoc, quòd illud quod per superabundantiam dicitur vni soli conuenit, & si sit essenziale, essentialiter: si personale, personæ. Nam vnum in summo non potest exprimere plura, vel plures vnum, vnum inquam in quo nulla est diuersitas.

29 Similiter vnum summe non potest exprimi a pluribus, vt plures sint, quia tunc omnino differetes essent. Ponit etiam aliud, videlicet, vt sit expressio secundum omnem modum. Nam si ex aliquo respectu nõ habet exprimere, non exprimeret summe. Propter primam rationem solus filius est imago, quia solus ab vno pcedit, spiritus autem sanctus a duobus, & ideo æqualiter verumque exprimit, & neutrum in summo. Propter secundam rationem, solus filius est imago, quia secundum omnem respectum habet rationem exprimendi, & in quantum comparatur ad illum a quo est, & in quantum comparatur ad illum a quo est. In quantum comparatur ad illum a quo est, quia exit per modum naturæ, & ita per modum verbi, & speciei, & per modum similitudinis expressæ. In quantum comparatur ad illum qui est ex eo, quia omnia, & eodem modo spirat filius, vt pater: spiritus sanctus autem in nullo horum conuenit, ideo ratio imaginis est in solo filio, quia ab vno tantum pcedit, & quia per modum naturæ, quia etiam consimiliter producit sanctum spiritum. Media tamen ratio, quia per modum naturæ, est ratio propria, aliter vero faciunt ad con-

gruitatem. Concedendum igitur, quòd solus filius proprie loquendo est imago, & eo quo filius, eo est imago, & eo ipso verbum, & filius dicit solum respectum ad patrem, imago principaliter ad patrem, sed, consequenter respectum ad aliam personam, verbum principaliter respectum ad patrem, & consequenter respectum ad creaturam, vnde eadem notio sunt ipsius filij, tamen alio, & alio modo significata, vnde nõ est superfluitas.

AD illud ergo quod obicitur de Damasceno, dicendum, quòd Damascenus fuit Græcus: Græci autem nõ ita proprie accipiunt rationem imaginis, vt Latini, quia nec de origine personarum sic sane intelligunt. Vel potest dici, quòd sermo Augustini, & Damasceni casualiter intelligitur, quia reformat nos ad imaginem Christi. A D illud quod obicitur quòd diffinitio imaginis conuenit spiritui sancto: dicendum, sicut infra patebit, quod species, vt ibi accipitur, conuenit soli filio. A D illud quod obicitur de assimilatione, & æqualitate, dicendum quòd filius non dicitur imago propter assimilationem in substantia, sed propter modum emanandi, & hic non habet spiritus sanctus expressissimam similitudinem nec cum filio, nec cum patre: ideo nullus est imago.

Q V A E S T I O I I I.

CONCLUSIO.

Pater, cum non modo tempore careat, sed etiã principio quocunque: ideo congruentissimè ei appropriatur æternitas

T R V M æternitas ap Ad opp.

proprietur patri, species imaginis, & vsus muneris. Videatur quòd non sit bona appro-

priatio filiar, quia omnes diuina personæ simul æternæ sunt, & coæquales, & æternitas abstrahit ab actu personæ: ergo non est appropriabilis. Item. Queritur quare species appropriatur
Detrini.
priatur

priatur imagini. Aut enim sumitur ibi species, ut species dicitur forma, aut pulchritudo. Si forma, sed sicut natura nulla est appropriabilis, sic nec species. Si autem pulchritudo, sed pulchritudo imaginis refertur ad prototypum: ergo ad patrem, ergo illi debet appropriari. Item Dionysius dicit, quod bonum, & pulchrum idem est: ergo cum bonitas sit appropriabilis, scilicet ergo & pulchritudo. Item. Hilarius dicit, quod oportet imaginem habere essentiam, & naturam, & speciem auctoris, quare ergo magis diffinit imaginem per speciem, quam aliquid aliorum? Item. Non est utendum Deo, sed solum creatura: ergo vltus nulli personae est appropriabilis, ergo nec spiritus sanctus.

35 RES P. Dicendum, quod illa appropriatio Hilarii sui ad explicandum personarum originem, siue emanationem, quoniam quae persona patris emanatione, & origine caret: ideo id debuit ei appropriari, quod importat priuationem principii. Tale autem est hoc nomen aeternitas. Aeternum enim est quod principio caret, & licet de suo nomine non dicat nisi priuationem initii durationis, per appropriationem tamen dicit priuationem omnis principii, & sic patet prima obiectio. Spiritus vero sanctus procedit per modum voluntatis, & amoris: & ita debuit ei appropriari nomen quod actum exprimit voluntatis, hoc autem est hoc nomen vltus. Nam vltus est assumere aliquid in facultatem voluntatis, siue ad utendum, siue ad fruendum. Quoniam ergo assumptio ad fruendum est per amoris, similiter ad utendum, quia amor est pondus, & ordo: ideo vltus recte appropriatur. scilicet. Et sic patet vltimo quaestioni, scilicet quod vltus accipit hic non prout diuiditur contra fructum, sed prout dicitur amoris complexum, & actum liberum. Filius vero emanat per modum naturae: ideo emanat per modum perfectae, & expressae similitudinis. Nam natura producit sibi simile, & aequale, & quia habet in se rationem expressae similitudinis, ideo & cognitionis, quia ex-

pressa similitudo est ratio cognoscendi, & quia per modum perfectae similitudinis, & rationis, habet in se rationem cognoscendi, & exemplar omnium: inde est quod habet rationem perfectae pulchritudinis. Quia enim est perfecta, & expressa similitudo: ideo pulcher est in comparatione ad eum quem exprimit. Quia vero rationem cognoscendi habet, & non vltus tantum, sed totius vniuersitatis: ideo pulchrum, & pulcherrimus ipse mundum mente gerens, pulchritudinem habet in comparatione ad omnem pulchritudinem extraneam. Ex his duobus relinquitur perfectissima pulchritudo. Sicut enim dicit Augustinus, 36 Pulchritudo non est aliud, quam aequalitas numerosa. Quoniam igitur in comparatione ad patrem habet pulchritudinem aequalitatis, quia perfectae exprimit sicut pulchra imago: in comparatione vero ad res habet omnes rationes secundum quod dicit Augustinus, quod est ars plena omni ratione viuendi: ita patet quod in filio recte reperitur ratio omnis pulchritudinis. Eo igitur quo filius per modum naturae emanat, habet rationem perfectae, & expressae similitudinis. Eo, quod habet 37 rationem perfectae similitudinis, habet rationem cognitionis: & ratione vtriusque habet rationem pulchritudinis. Quoniam igitur nomen speciei importat similitudinem, & importat cognoscendi rationem, & importat pulchritudinem, ut species quidem Priami digna est imperio: ideo elegantissime appropriat filio. Patet ergo quare illud nomen magis appropriat Hilario filio quam aliud, quare etiam magis diffinit imaginem per illud nomen quam aliquid aliud.

Ad illud ergo quod obijcit, quod 38 pulchritudo imaginis refertur ad prototypum; dicendum quod verum est, sed tamen aliter refertur honor, aliter pulchritudo. Quia honor imaginis, siue picturae ita refertur ad prototypum, quod in ipsa non est secundum se honor, sicut patet si honoretur icona beati Nicolai, sed pulchritudo ita refertur ad prototypum, quod nihilominus est in imagine pulchri-

super Io.
han. ca. 1.
& 6. d. tri.
cap. 10.

tudo, non solum in eo cuius est imago. Et potest ibi reperiri duplex ratio pulchritudinis, quamvis in eo tenius est, non nisi una inueniatur, quod patet, quia imago dicitur pulchra quando bene protracta est, dicitur etiam pulchra quando representat illum ad quem est. Et quod ista sit alia ratio pulchritudinis, patet quia contingit vnam rem esse pulchram aliter quam aliam: quemadmodum dicitur iconia beati Nicolai pulchra, quia decorem illius representat, & tunc placida est, & imago diaboli pulchra, quando bene representat fedtatem diaboli, & tunc fœda est. Et ideo Hilarius approprians speciem, siue pulchritudinem filio, magis appropriat sub nomine imaginis quam sub nomine filij. Ad illud quod obiicitur, quod idem est bonum, & pulchrum: dicendum quod Dionysius non vult dicere quod sint vnum ratione, sed quod sint vnum re, sed quoniam ratione differunt, ideo alicui potius appropriari vnū, cui non approprietur alterum, &c.

Artic. 1.

Consequenter est questio principalis de appropriatione Augustini, quæ est in patre vnitas, in filio æqualitas, in spiritu sancto vnitatis, æqualitatisque concordia. Et ita hic queruntur tria. Primo, queritur vtrum Deus possit dici esse vnum cum creatura. Secundo, vtrum creatura possit dici vnū cū alia creatura. Tertio, de ratione appropriationis illorum trium.

Q V A E S T I O I.

CONCLUSIO.

Deus non potest absolute dici vnum cum creatura quantumvis in voluntate cū eo cōformata, sed bene sic disposita cū determinatione vnus spiritus, potest dici.

Ad opp.

VOD Deus possit dici esse vnum cū creatura, ostenditur per autoritatem Apostoli. I. Corint. 6. Qui adheret Deo vnus spiritus est, si vnus spiritus

ergo vnum ens, & vna res, & si hoc ergo vnum. Item. Homo, qui adheret Deo, vnus spiritus est, aut ergo creatus, aut increatus. Non creatus, quia Deus non est creatura, ergo ad minus increatus, sed spiritus increatus est oīno vnus: ergo homo adherendo Deo est simpliciter vnum cū Deo. Item. Magis vnitur medium extremo, quā extremum extremo, sed, s. f. est medium vnians viros iustos, & viri iusti per ipsum vniti sunt. Vnde Iohan. 17. Vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus, ergo iustus vir cum spiritu sancto potest dici vnum. Item. Magis vnitur membrum capiti, q̄ membrum cum membro: ergo cum Christi membra sint vnum in Christo, multo fortius membrum est idem capiti, sed Christus est caput nō tantum s̄m humanitatem, sed etiam s̄m diuinitatem, ergo &c. Contra.

Fundamenta.

Ex illo verbo quod dicit Iohan. 10. ego & pater vnum sumus, impugnant sancti hæresim Arrianam, & maxime Augustinus, ex hoc concludens Arrium errare, qui dicit filium aliam habere naturam. Si ergo ratio Augustini bona est, vnum dicit vnitate in natura, sed tali modo non est vnū creator cum creatura, ergo &c. Item. Hoc videtur alia ratione, quia q̄ maxime distant, minime sunt vnum, sed creator & creatura maxime distant, ergo nō possunt simpliciter dici vnū. Item. Si sunt vnū, ergo aliquid vnū, sed si aliquid vnum sunt, ergo Deus, & creatura habent aliquod commune, & sic hæc vniocantur in aliquo, ergo cum vniocum simplicius sit, q̄ quæ vniocantur in ipso, aliquid est simplicius Deo. Item. Si Deus & creatura sunt vnū, cū in infinitū distet a qualibet, qua ratione dicitur vnum cum vna, & cū qualibet? sed quæcunque vni, & eidem sunt eadē, inter se sunt eadem, ergo s̄m hoc oīa sunt vnum. Respon. Dicendum, q̄ sicut dicit Augustinus, ad hoc q̄ aliqua sint vnum, non sufficit conformitas voluntatis, sed necesse est præsupponi conuenientiam in naturam: cum ergo Deus, & creaturæ summe differunt in natura, ideo non debent dici

vnum

vnum, sicut probant rationes ad hoc inducuntur, quia vero viriustus confor-
matur per charitatem voluntati di-
uinæ, & ei adhæret magis, quàm ali-
cui, recte dicitur vnum cum determi-
natione, vtpote vnus spiritus. Spiritus enim voluntas dicitur, & amor,
vnde qui adhæret Deo vnus spūs est,
qz vnus, & cōformis voluntatis est.

AD illud quod obijciatur, est vnus spiritus, ergo vna res, dicendum, qd ibi est fallacia fm quid, & simpliciter. Nam vnus, distrahitur a ratione sua per hoc quod est spiritus, & dicit ibi vnitatem non per indiuisiōem sine vnitatem naturæ, sed per confor-
mitatem voluntatis. AD illud quod obijciatur, aut vnus spiritus creatus, aut increatus, &c. Dicendum, quod nec creatus, nec increatus. Nam spiritus non stat ibi pro substantia, sed pro actu voluntatis, & vnus non importat nisi conformitatem affectus humani ad diuinam voluntatem, siue ad diuinum amorem, quia amor transformatur amantem in amatum.

AD illud quod obijciatur, quod spiritus est medium veniens, dicendum, qd vnit quantum ad voluntatē, sed nō quantum ad conformitatē naturæ, & non dicitur vnum nisi ratione conformitatis voluntatis solum: ideo non valet, quia ligamen spiritus non est tota causa, qd sint vnum. AD illud quod obijciatur, qd membra Christi sunt vnum, dici potest qd membra Christi non dāt vnū simpliciter, sed vnum corpus, & sic est Christus est vnū cōmembrū, sed hoc est rōne humanitatis assumptæ, &c.

Q V AESTIO II.

CONCLUSIO.

Illa quæ naturæ, voluntatis, & operæ rationis conformitatē retinet, vnū possunt cōmodo dici simpliciter, altera tñ istarum conditionum deficiente, nequaquā.

TRVM vna creatura posset dici vnum cum alia, & qd sic ostendit hoc modo. Apostolus j. Cor. 3. Qui plātar, &

qui rigat vnū sunt, sed alius erat plā-
tans, vt Paulus, alius rigans, vt Apol-
lo, ergo fm hoc patet qd omnis crea-
tura potest dici vnum cum alia. Itē, 6. de Tri-
cap. 3. Agust. dicit (quod Magister ponit in
litera) qd recte dicuntur vnū quæ cō-
ueniunt in natura, & voluntate, sed
hoc habet vna natura cum alia, er-
go, &c. Item. Dominus Mat. 19. Itaqz iam non duo, sed vna caro, hzc dicit de viro, & vxore, sed si sunt, & non sunt duæ, ergo sunt vnum, ergo vir cum vxore potest dici vnū, & sic &c. Item. Ab vnitāte principij materia. Aristot. 5. meth. c. 8. vnitas numero, sed corpus est mate- vno. te. 13
riale principium in homine, qui aut adhæret meretrici, vnum corpus efficitur, sicut dicit. j. Cor. 6. Ergo vnū simpliciter, & sic &c. Contra. idem simpliciter dictum, stat pro eodem numero, ergo vnum simpliciter dictum, stat pro vno numero, sed duæ creaturæ non sunt vnum numero quantumcunque conueniunt, ergo non debent dici vnum. Item. Si aliqua dicuntur vnum propter conuenientiam in natura, tunc ergo cum homo, & asinus conueniant in natura, sunt vnum, quod non conceditur. Si dicas, qd vltra requiritur conformitas voluntatis. Contra. Cum ergo viri peccatores conueniant & in natura, & in voluntate, ergo debent dici vnum, qd cum non dicantur, nō sufficit ergo conformitas naturæ, & voluntatis. Item. Si homo ex coniunctione meretricis fit vnum, cum oīs vnitas sit a prima vnitāte, hzc vnitas erit a prima vnitāte, sed talis vnitas est detestabilis, ergo prima vnitas facit vnitatem detestabilem: ergo ipsa est vituperabilis.

RESP. Dicendum, qd duæ creaturæ distinctæ non possunt habere vnitatem nisi per conformitatē, quælibet autem conformitas non facit dici vnum simpliciter, sed illa quæ est conformitas simpliciter, non fm qd: ad plenā aut conformitatē requiritur triplex cōformitas, scilicet in natura, in voluntate, & in operatione, & quando illa tria concurrunt ad aliquam duo, dicuntur vnū. Sicut Pau-

lus, & Apollo in natura erant conformes, quia vterque homo, in voluntate similiter, quia vterque salutem fidelium cupiebat. Actione similiter, quia vterque ad eam procurandam se exercebat, ille plantando, & ille rigando, & vtraque actio conformis, quia vtraque erat per diuini verbi predicationem. Verbum enim diuinum primo iactatum est semen, deinde accepit irrigationem pluuiz. Si autem sit conformitas in natura solum, non debent dici vnum nisi secundum quid, scilicet cum determinatione diminutione, ut vnum genere, vel specie. Si solum in voluntate, tunc sunt unus spiritus, qui dicit amorem. Si vnum in natura & actione, possunt dici vnum cum determinatione, ut fornicator cum meretrice potest dici vnum corpus, tamen non potest dici vnum simpliciter, sicut vir & uxor, nec viri mali ita vnum, sicut viri boni, quia disconueniunt in volitis principaliter intentis: quilibet enim malus bonum proprium querit, & non commune. Ex his patet questura. Concedendum enim est aliqua duo dici vnum simpliciter, si habeant conformitatem, sicut dictum est, sicut probant primæ rationes tres.

- 46 AD illud quod quarto obiicitur, dicendum, quod non concludit, quia fornicator, & meretrix non dicuntur vnum corpus ratione substantiæ corporalis, sed ratione operis carnalis in quo vniuntur: & ideo non sequitur, quod debeat dici vnum simpliciter.
- 47 AD illud quod obiicitur de vno in numero: dicendum, quod duplex est vnitas, scilicet indiuisionis, & conformitatis. Vnitas indiuisionis, attenditur in vno numero, & hæc vnitas est simpliciter. Vnitas vero conformitatis, non est in vno numero, sed in his quibus contingit alijs conformari, ut dictum est. AD illud quod obiicitur, si propter conformitatem in natura dicuntur vnum, &c. dicendum quod propter conformitatem in natura, & voluntate, & in natura non solum secundum quod est rei essentia, sed ex qua pullulat pullulans, hoc est in quantum est operationis

principium, sic patet quod homo, & asinus non dicuntur vnum. Pater etiam quod mali homines non dicuntur vnum, quia si concordant in fine propinquo, & in opere: differunt tamen in remoto, quia quilibet querit quod suum est. Iusti autem conuerso: si enim aliquando dissentiant voluntates eorum in fine propinquo, conueniunt in remoto. AD illud quod obiicitur, quod vnitas meretricis nullo modo est a Deo, siue a prima vnitate, dicendum, quod sicut in substantia est peccatum actionis, & hoc est a Deo, & deformitas, & hæc non est a Deo: sic in vnitate tali intelligendum est, &c.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Cum patris persona ea sit ante quam non est alia, & ipsa non ex alia producat, ea ratione proprie sibi appropriat vnitas.

E ratione appropriationis trium nominis predicatorum, & primo de vnitate. Et non sit appropriabilis, videtur, quia vnum, & ens conuertuntur, ergo vnitas, & essentia: sed essentia nulli est appropriabilis, ergo nec vnitas. Item. Si appropriatur, cum spiritus sanctus sit amorum vnitas (ut dicit Augustinus) videtur, quod debeat appropriari personæ spiritus sancti. Item. Obiicitur de æqualitate, quæ appropriatur filio. Nihil enim magis est indifferens in rebus æqualibus, quam ipsa æqualitas, sed indifferens non est appropriabile, ergo nec æqualitas est appropriabilis. Item. Si appropriatur, debet patri appropriari, quia æqualitas non est aliud, quam vnum, siue vnitas in quantitate, sed vnitas appropriatur patri, ergo æqualitas. Item. Obiicitur de concordia, quæ appropriatur spiritui sancto. Si enim concordia plures reducit ad vnitatem, videtur potius de proprio facere commune, quam de comuni

Ad opp.

6. de trin. cap. 3.

84

muniproprum: ergo si appropriari est de communi facere proprium, cōcordia nulli est appropriabilis. Itē. Videtur, quod debeat appropriari filio, quoniam filius est pax nostra, qui fecit utraque vñ. Eph. 2. Item. Col. j. Pacificans per sanguinem crucis ei⁹, siue quz in terris sunt, siue q̄ in cœlis sunt. Item. Obijciatur contra rōnem Augustini. Omnia equalia propter filium, &c. ergo pater est equalis pp filium, ergo habet aliquid a filio, qđ falsum est. Item. Quzro quam causam dicit (propter) verū efficientem, aut finalem, quācumque harum dicit, est tota trinitas, & sic efficiens, & finis omnis rei, tam vnitas, q̄ equalitas, quā concordia est propter patrem, similiter propter filium: ergo nulla est ratio appropriandi.

R E S P. Intelligēdū est, qđ sicut appropriatio Hilarij fuit ad explicandā personarum originem. Sic ista est ad explicandum ordinem. Quoniam igit persona patris est prima ante quam non est alia, & quz nō est ex alia: ideo appropriatur ei vnitas, quę est prima in numero, & ante quam nihil est in numero. Ex hoc patet responsio ad duo prima, quia accipitur hęc vnitas secundum eandem rationem qua dicitur primatatem, non essentia, sed indistinctionis, quia sic conuertitur cū ente. Aut voluntatis conformitatem, quia sic appropriatur similiter spiritui sancto, vt prima, aut patri appropriatur similiter, quia persona filij, secundū rationem intelligendi est secunda, & perfecte exprimens patrem, & hoc facit equalitatem: ideo equalitas ratione ordinis primo reperitur in filio. Tuuc enim primo intelligitur, cū filius intelligitur nasci, & ex hoc patet obiectum. Quod enim equalitas appropriatur, hoc nō est ratione unitatis, sed ratione primæ associationis & persistē. Aequalitas enim tūc pri-

mo intelligitur, quando intelligitur associatio: & hęc intelligitur primo in filio, qui est secunda persona: similiter psona. s. s. secundū rationem intelligendi est tertia. Concordia autem ponit duos cōcordabiles, & etiā concordantem: ideo primo incipit concordia vbi primo intelligitur ori-ri persona tertia: & sic patet illud, quod cōcordia appropriatur alicui, non quia de communi aliquid faciat proprium, sed quia distinetur conne-ctit, & hoc secundum rationem suę emanationis, quod non conuenit filio ratione emanationis, sed ratione mediationis, quia mediator Dei, & hominis. Ex his patent oīa obiecta.

A D illud vero quod ultimo queritur, omnia sunt vnum propter patrem: dicendum, quod si omnia, distribuat pro creatis, tunc (propter) dicit causam formalem exemplarem secundum rem, & appropriationem, quia omnis equalitas habet exemplar in equalitate filij, & sic de alijs. Si autem distribuit pro creatis, & in creatis: tunc (propter) dicit causam formalem exemplarem secundum rationem intelligendi appropriatam, quia intellectus noster non intelligit equalitatem in patre, nisi propter hoc, quod habet filium per omnia exprimentem naturam, & potentiam, similiter, & de alijs, & tunc (propter) non dicit causam exemplaritatis secundum rem, sed secundum rationem intelligendi, & sic nō notatur, quod pater habet aliquid a filio, sed quod intellectus noster aliquid cognouit de patre, per hoc, qđ cognoscit filium.

VTRVM PATER VEL FILIVS SPIRITV
sancto diligit, cum diligere idem Deo sit quod esse.

DISTINCTIO XXXII.

Mouet &
soluit du-
bicationē
ortā ex ap-
propria-
tione qua
spiritui s.
appropria-
tur cōcor-
dia in fine
preceden-
tis distin-
cti.

IC oritur questio ex prædictis deducta. Dictū est. n.
supra, atque sanctorum auctoritatibus ostensum, q
spiritus sanctus est cōmunio patris & filij, & amor quo
pater & filius se inuicem diligunt. Ideo quæritur, vtrū

pater vel filius per spiritum sanctum diligit. Quod vtique videtur
oportere dici secundum auctoritates supra positas: quibus osten-
ditur spiritum sanctum esse, quo genitus a gignente diligitur, ge-
nitoremque suum diligit. Sed contra, si pater vel filius dicatur di-
ligere per spiritum sanctum, videtur esse per spiritum sanctū: q
non est aliud Deo esse, & aliud diligere, sed idem: quia vt ait Aug.
in 15. lib. de Trin. Quicquid secundum qualitates in illa simplici
natura dici videtur; secundum essentiam est intelligendum, vt bo-
nus, magnus, immortalis, sapiens, diligens, & huiusmodi. Ideoq;
si pater vel filius diligit per spiritum sanctum, per ipsum spiritum
esse videtur: neque tantum essentia sua diligit, sed etiam dono.

Quod autē
in spiritu
sancto.

Cap. 5

Hæc questio insolubilis est humanum superans sensum: in qua
auctoritates sibi occurrunt.

Cap. 5

HVIC quæstioni, cum altitudinem nimis profunditatis cō-
tineat, id solum respondemus, quod Aug. significare videtur, scili-
cet q pater & filius se diligant, & vnitatem seruent nō solum essen-
tia sua, sed suo dono proprio: quod licet supra positum sit, itera-
re tñ nō piget, qā sic expedit. Ait ergo Aug. in 6. lib. de Trin. ita:
Manifestum est q non aliquis duorum est, quo vterque coniungi-
tur, qua genitus gignēte diligitur, genitoremq; suum diligit, sint-
que non participatione, sed essentia sua, neque dono superioris ali-
cuius, sed suo proprio seruantes vnitatem pacis. Ecce hic dicit qd
essentia sua, & dono suo seruante vnitatem. Idem in 15. lib. de Tri.
ait, In illa trinitate quis audeat dicere, patrem nec se, nec filium
nec spiritum sanctum diligere, nisi per spiritum sanctū? Hic aper-
te ostendit, patrem non tantum per spiritum sanctum diligere, nō
autē simpliciter dicit patrē non diligere per spiritum sanctum.

Vtrum pater sit spiritus sapientia quam genuit, sicut diligit amore
qui ab ipso procedit.

Cap. 7

Cap. 1

1. Cor. 1

Aug. in li.

83. q. 23.

q. Tom. 4.

Cū sapiēs

Deo dī &

PRÆTEREA diligenter inuestigari oportet, verum pa-
ter sapiens sit sapientia quam genuit, quæ tantum filius est. Quod
videtur a simili posse probari. Si enim pater diligit amore qui ab
ipso procedit, cur non est sapientia vel intelligentia quam ipse ge-
nuit, sapit, vel intelligit? Hanc quæstionē vrgere videtur, vt ait
Aug. in 6. lib. de Tri. quod scripsit Apostolus, dicens Christū Dei
virtutem

virtutem & Dei sapientiam : Vbi queritur, utrum ita sit pater sapientia & virtutis suæ, ut hæc sapientia sapiens sit, quam genuit, & hæc virtute potens, quam genuit. Sed absit ut ita sit: quia si hoc est ibi esse quod sapere, non per illam sapientiam quam genuit sapiens dicitur pater: alioquin non ipsa ab illo, sed ille ab ipsa est. Si enim sapientia quam genuit, causa est illi ut sapiens sit, etiam ut sit ipsa illi causa est, quod fieri non potest, nisi gignendo eum, aut faciendo: sed nec genitricem, nec conditricem patris villo modo quisquam dixerit sapientiam, quid enim est insanius? Ergo pater ipsa sapientia est, quia sapiens est, Filius vero dicitur sapientia patris, & virtus patris: non quia pater per eum sit sapiens vel potens, sed quia filius sapientia & virtus est de patre sapientia, & virtute. Ex his ergo patet quod pater non est sapiens sapientia genita, sed seipso sapientia ingenita.

Utum filius sit sapiens sapientia genita vel ingenita.

POST hæc queri solet a quibusdam, utrum filius sit sapiens sapientia genita, vel ingenita. Si enim non est sapiens sapientia genita, nec seipso sapiens est: si vero sapientia ingenita sapiens est, non videtur sapiens esse sapientia ingenita: & ita non videtur esse sapiens a patre, cum a patre habeat omnia. Ad quod dicimus, quod una est sapientia patris & filij & spiritus sancti, sicut una essentia: quia sapientia in illius nature simplicitate est essentia: & tamen filius tamen est sapientia genita, & pater tantum est sapientia ingenita: & sapientia genita est de sapientia ingenita, vel a sapientia ingenita. Et cum idem sit ibi esse, quod sapientem esse, relinquatur ut sapiens sapientia genita sit sapiens de sapientia ingenita. Non ergo filius dicitur sapientia Dei, tanquam ipse solus intelligens sit, vel sapiens sibi & patri & spiritui sancto: quia ut ait Aug. in 15. lib. de Trin. cap. 7. Si solus ibi filius intelligit & sibi & patri & spiritui sancto: ad illam reditur absurditatem, ut pater non sit sapiens de seipso, sed de filio: nec sapientia sapientiam genuerit, sed ea sapientia pater dicatur sapiens esse quam genuit. Vbi enim non est intelligentia, nec sapientia potest esse. Ideoque si pater non intelligit ipse sibi, sed filius intelligit patri, profecto filius patrem sapientem facit. Et si hoc est Deo esse quod sapere, & ea illi est essentia quæ sapientia, non filius a patre, quod verum est, sed a filio potius pater habet essentiam, quod absurdissimum atque falsissimum est. Est ergo Deus pater sapiens ea, quæ ipse est, sua sapientia: & filius sapientia patris, est sapiens de sapientia quæ est pater, de quo est genitus filius. Ita & pater est intelligens, ea, quæ ipse est, sua intelligentia. Non enim esset sapiens, qui non esset intelligens. Filius autem intelligentia patris, de intelligentia genitus est, quæ est pater: de qua & intelligens est. Proinde pater est sapientia, & filius sapientia, & uterque una est sapientia,

sapientia
fa
piens dicitur, si
ne qua eum
vel fuisse
aliquem, vel
esse posse
nefas est
tredere, non
participa-
tiõe sapien-
tiæ sapien-
tia dicitur, sicut
aitur quod esse,
& non esse
sapiens po-
test, sed quod
ipse causa
genuerit quod
sapiens dicitur
sapientia.
Adiuvetur
te lector,
patrem dicitur
sapientia
genita sa-
piencia, quod
alijs obui-
at testimo-
niis:
Verum hoc
Aug. corri-
git in li. 1.
retract. ca.
26. in quibus.
Dixit in li.
81. q. 29. quod
est, de pre-
terea eam ge-
nuit qua
sapiens di-
citur sapien-
tia. Sed
melius istam
questionem
in L. postea
de trinita-
te tracta-
uit. Di. 6.
ca. 1. & 2.
& lib. 7. c.
3. & 15. & 7.

sapientia, & tamen solus pater est ingenita sapientia, & filius solus genita sapientia: nec tamen alia sapientia pater, alia sapientia filius, sed vna eademque est, sicut pater est Deus ingenitus, & filius est Deus genitus, neque Deus genitus, est Deus ingenitus, non ideo tamen alius Deus est pater, alius Deus filius: sed vnus Deus vterque, non autem vnus. Alius est enim genitus, alius ingenitus, sed non alius Deus, imo vterque vnus, huc vnus Deus. Ita non est sapientia genita, sapientia ingenita: sed alia est sapientia genita, alia ingenita: non tamen est alia sapientia, sed vna eademque sapientia. Ex prædictis constat, quod filius non est sapiens a se, neque de se, sed de patre, & a patre.

Solutio
In quos-
dam.

An filius sit sapiens seipso, vel per seipsum.

Aliorū de
termina-
tio.

Q V A E R I autem solet, vtrum filius sit sapiens seipso, vel per seipsum. Quidam dicunt multiplicem hic fieri intelligentiam, & ideo distinguendum fore: ita vt cum dicis filium esse sapientem seipso, vel per seipsum, si sui natura & essentia sapientem intelligas, verus sit intellectus: si vero a seipso vel de seipso sapientem esse intelligas, falsitati subiectam habes intelligentiam. Alij vero simpliciter & absque determinatione concedunt huiusmodi locutiones, filius est sapiens per se, sed non a se, vel de se, & filius est Deus per se, & est p se, sed nō a se, vel de se. Hoc cōfirmantes verbis Hilarij, qui filij non a se, sed per se agere, in li. 9. de Tri. ait, Naturæ (inquit) cui contradicis hæretice, hæc vnitas est, vt ita per se agat filius, ne a se agat, & ita non a se agat, vt per se agat. Intellige filij agentem, & per eum patrem agentem. Non a se agit, cum pater in eo manere monstratur. Per se agit, cum secundum naturam si filij agit ipse quæ placita sunt. Infirmus sit nō a se agēdo, nisi a Deo ipse agat: nō sit vero in vnitate naturæ, si quæ agit & in quibus placet non per se agit. Sicut ergo (inquiunt) filius per se agit, sed nō a se, ita & filius debet dici sapiens per se, sed non a se. Sic & ipse per se Deus est, vel esse dicendus est (vt aiunt) sed non a se vel de se.

An vna tantum sit sapientia patris.

Quomo-
do nitun-
tur quidā
probare q
nō vnā tā-
tum est sa-
pientia pa-
tris.

P O S T hæc a quibusdam solet queri, vtrum vna tantū sit sapientia patris. Quod non esse nitūtū probare hoc modo. Filius (inquiunt) est sapientia patris genita, qua pater sapiens non est: est igitur aliqua sapientia patris, qua sapiens non est. Est autem & sapientia patris ingenita, & ea pater sapiens est. Est ergo quedā sapientia patris, qua sapiens est: & ipsa non est illa sapientia patris, qua pater sapiens non est, non est ergo vnā tantū sapientia patris. Item, sapientia ingenita est sapientia patris: & sapientia genita est sapientia patris, non est autem sapientia ingenita, sapientia genita, non est igitur vna tantum patris sapientia. Hæc & his similia, tanquam sophistica & a veritate longinqua, cunctisq; in theologia

Quod rī-
dione indi-

peritia

peritis potentia abijcimus, responsa indigna aduertentes. Id tamē ^{gna sint} adijcētes, quia vna est tantū sapientia patris, sed non vno modo ^{hæc & his} dicitur. Nam sapientia patris dicitur illa quam genuit, & sapien- ^{similia.} tia patris dicitur ea qua sapiens est: diuersa est ergo ratio dicti. Il- la enim dicitur patris, quia eam genuit, & ea dicitur sapientia pa- tris, quia ea sapit. Vna est tamen sapientia patris, quia sapiētia ge- nita est eadem sapientia, & ea qua sapiens est, siue ea qua sapiens est intelligatur persona patris, siue essentia patris, quia persona pa- tris quæ intelligitur cum dicitur sapientia ingenita, & persona fi- lij quæ significatur cū dicitur sapientia genita, vna eademq; sapiē- tia est, quæ essentia diuina intelligitur communis tribus psonis.

Quod in trinitate est dilectio quæ est trinitas: & tamen spiritus sanctus est dilectio, quæ non est trinitas: nec ideo duæ sunt dilectiones, ita & de sapientia.

ET sicut in trinitate dilectio est, quæ est pater filius & spiritus sanctus, quæ est ipsa essentia deitatis, & tamen spiritus sanctus dile- ctio est, quæ non est pater vel filius, nec ideo duæ dilectiones sunt in trinitate, quia dilectio quæ proprie spiritus sanctus est, est dilectio quæ trinitas est, nō tamen ipsa trinitas est: sicut spiritus sanctus est essentia quæ trinitas est, non tamen ipsa trinitas est, ita in trinita- te sapientia est, quæ est pater & filius & spiritus sanctus, quæ est es- sentia diuina: & tamen filius est sapientia, quæ non est pater vel spiritus sanctus. Nec ideo duæ sapientiæ ibi sunt: quia sapientia, quæ proprie est filius, est sapientia quæ est trinitas, ipsa tamē nō est trinitas, sicut filius est essentia quæ est trinitas, ipse tamen nō est trinitas.

Qua ratione pater non dicitur sapiens ea sapientia quam genuit, ead- em videtur debere dici quod non sit diligens pater vel filius dilectione quæ ab utroque procedit.

PRÆTEREA diligenter notandum est, quod ea ratio- ne qua pater non dicitur sapiens ea sapientia quam genuit, videtur fore dicendum, quod pater non diligit filium, vel filius patrem ea dilectione quæ ab utroque procedit, scilicet quæ proprie spiritus san- ctus est. Sicut enim idem est Deo sapere quod esse, ita est ei idem diligere quod esse. Ideoque sicut negatur pater esse sapiens sapien- tia quam genuit, qui si ea diceretur sapiens, non ipsa ab eo, sed ip- so ab ea intelligeretur esse, ita videtur nō debere concedi, quod pa- ter vel filius diligit dilectione quæ tantum spiritus sanctus est, quā si ea diligit pater vel filius, non spiritus sanctus videtur esse a patre & filio, sed pater & filius a spiritu sancto, quia idem est ibi dilige- re quod esse. At supra dictum est, arque auctoritate Augu. sancti- tum, quod in trinitate tria sunt, vnus diligens eum qui de illo est, & vnus diligens eum de quo est, & ipsa dilectio, & non est aliquis

Aug. li. 6.
de Trinit.
cap. i.

duorum quo genitus a gignente dicitur, & genitor e suum diligit. Quibus verbis aperte significauit patrem filium, & filium patrem diligere: ea scilicet dilectione quæ non est aliquis eorum, sed tantum spiritus sanctus. Cum idem ergo sit ibi diligere quod esse, quo modo dicitur pater vel filius non esse ea dilectione qua alter alterum diligit? cum ideo pater negetur sapere sapientia quam genuit, ne ea esse intelligatur.

Quod & hæc quæstio inexplicabilis est, quæ excellit infirmitatem hominum.

In medio
libri.

DIFFICILIAM mihi fateor hanc quæstionem, præcipue cum ex prædictis oriatur, quæ similem videntur habere rationem, quod meæ intelligentiæ attendens infirmitas turbatur, cupiens magis ex dictis sanctorum referre, quam asserre. Optimus enim lector est, inquit Hilarius in 1. lib. de Trin. qui dictorum intelligentiam expectat ex dictis, potius quam imponat: & retulerit magis quam attulerit, neque cogat id videri dictis contineri, quod antelectionem præsumpserit intelligendum. Cum ergo de rebus Dei sermo est, concedamus Deo sui cognitionem, dictisque eius pia veneratione famulemur. Inuestiget ergo diligenter pius lector rationem dictorum, si forte dictorum aliquam valeat reperire causam, qua nota, ipsa præmissa quæstio aliquatenus explicari valeat. Ego autem hanc quæstionem non absoluens, sed errorem excludens, profiteor non esse dictum patrem diligere filium, vel filium patrem, ea dilectione quæ ab utroque procedit: quæ non est aliquis eorum, sed tantum spiritus sanctus, tanquam ea dilectione pater sit, vel filius. Sed sic ea pater diligit filium, & filius patrem: ut etiam pater per se ea, quæ ipse est, dilectione diligit, sic & filius: non autem sic, ut pater per se non diligit, & filius, sed per eam tantum. Quis hæc in illa trinitate (inquit Augu.) opinari vel affirmare præsumat? Eam tamen quæstionem lectorum diligentis plenius diiudicandam atque absoluendam relinquimus, ad hoc minus sufficientes.

Lib. 15. de
Tri. cap. 7.

Mouet & soluit dubitationem ortam ex appropriatione qua s. s. appropriatur concordia, in fine præcedentis distin. ibi. Quis autem in spiritu sancto.

DISTINCTIO XXXII.

Hic oritur quæstio ex prædictis deducta.

Exposi.

V P R A Posuit Magister multipliciter appropriata, in quorum explanatione dixit s. s. esse concordiam, quia pater & fi-

lius diligunt se s. s. ideo hic mouet quæstionem de illa locutione. Et hoc facit in ista distinctione. Habet autem hæc distinctio tres partes. In prima mouet Magister principalem quæstionem prius positam s. vtrum pater & filius diligant se s. s. In secunda vero mouet aliam quæstionem huic consimilem quæ facit ad eius explanationem & hoc facit ibi. Præterea diligenter inuestigari oportet, & est illa quæstio, Vtrum pater sit sapiens sapientia genita, vel sapientia quam genuit. In tertia redit ad principalem quæstionem determinandam, & hoc facit ibi. Pre-

Diuisio.

terea

terea diligenter notandum est. Prima pars habet duas partes. In prima mouet Magister quæstionem, & opponit. In secunda respondet quæstioni, sed non respondet obiectioni, ibi, huic quæstioni cum altitudinem. Similiter secunda pars in qua determinat Magister quæstionem annexam scilicet Vtrum pater sit sapiens, scilicet Vtrum filius sit sapiens sapientia genita, vel sapientia quam genuit, diuiditur. Et quia ad determinationem huius quæstionis tria alia dubia cõcurrunt, ideo habet hæc pars quatuor partes scilicet quatuor dubitationes quas mouet & determinat, & primo determinat istam quæstionem, Vtrum filius sit sapiens sapientia quam genuit, vel sapientia genita, quod idem est: quã determinat in partem negatiuam. Secundo mouet hanc quæstionem. Vtrum filius sit sapiens sapientia genita vel ingenta. Et determinat eam affirmatiue quantum ad primam partem, scilicet quod sit sapiens sapientia genita ibi. Post hæc quæritur &c. Tertio mouet hanc quæstionem, Vtrum filius sit sapiens per seipsum vel seipso, quam determinat per distinctionem quod seipso potest teneri originaliter, & formaliter, & hoc ibi. Quærit autem solet Vtrum filius. Quarto hanc mouet quæstionem, Vtrum pater duplicem habeat sapientiam: quam determinat in partem negatiuam, ostendens hanc quæstionem & eius rationem non esse responsione dignam, & hoc facit ibi. Post hæc queri solet a quibusdam, Vtrum vna sit tantum sapientia. Et determinat eam cum hoc quod in trinitate est dilectio quæ est trinitas, & in s. s. est dilectio quæ non est trinitas. Et hoc ibi. Et sicut in trinitate. Similiter tertia pars in qua redit Magister ad quæstionem primo positam, habet duas partes. In prima obicitur contra rationem quam accipit ex determinatione alterius quæstionis. In secunda vero loco solutionis suam insufficietiam ostendit, & hanc quæstionem determinandam lectori relinquit, & hoc ibi. Difficilimum mihi, hanc quæstionem fateor.

Hac sapientia sapiens. &c.

Ex littera elicitur talis ratio Aug. *Dub. 1.* Si pater est sapiens sapientia genita 6. de trinitate, quam genuit, & hoc est ei esse quod sapientia. *cap. 1.* pere, ergo est sapientia genita. Videat illud argumentum non valere, quia illud non valet, hoc est patri esse quod operari, sed operatur per filium, ergo est per filium, ergo nec similiter illud argumentum valet. Si tu dicas quod non est simile, quia operari connotat effectum, obicitur quod idem est patri esse quod esse patrem, sed tamen illud argumentum non valet, pater deitate est Deus, ergo deitate est pater, ergo similiter non valet hoc argumentum, est sapiens sapientia genita. *Respon.* dicendum quod argumentum Aug. est necessarium, quoniam esse sapientem, & esse, in diuinis non differunt modo dicendi, & a parte rei, sed solum a parte nostra: non sic autem est esse & operari, quoniam & si operari quantum ad principale significatum sit idem quod esse, tamen quantum ad connotatum differt, & potest esse extraneum, & ita potest ibi esse accidens. tamen hoc quod est esse Deum & esse patrem, quamuis non differat quantum ad essentiam vel modum essendi, differunt tamen quantum ad modum se habendi, quod est vere indiuisibile absolutum, & comparatum, & ideo non transit paternitas in substantiam, sicut sapientia, ideo habet alium modum dicendi, qui potest esse extraneus respectu alicuius attributi, ideo ibi est accidens, non autem in argumento Augustini.

Pater non est sapiens sapientia genita, sed seipso sapientia in genita.

Videat male dicere, quia sicut eternitas appropriatur patri, ita sapientia filio, sed eternitas non debet dici genita, sicut dicit Anselm. in libr. de incarnatione verbi, ergo nec sapientia debet nec potest dici ingenta. Itẽ, si potest dici ingenta sapientia, pariter ne potest dici sapientia procedens, & ita videtur quod sapientia sit appropriabilis s. s. sicut & filio, iuxta hoc quæritur

Respon.

Dub. 2.

ritur quare non dicitur potentia de potentia, sicut sapientia de sapientia.

Respon. Respon. dicendum, qd sapientia est de nobis mediis que sunt nata supponere pro persona. Et ideo sicut dicit de Deo Deus, & Deus genitus & ingnitus, ita dicitur etiam sapientia, non tamen ita proprie, quia nomen abstractum est quodammodo: magis tamen dicitur sapientia de sapientia quam eternitas de eternitate, quia eternitas significat in maiori abstractione quam sapientia, & ideo magis abstracta a ratione originis. Secundum hoc etiam est concedendum qd possit dici sapientia procedens, licet adhuc minus proprie. Nec valet istud argumentum, quamvis enim sapientia non sit appropriabilis, s. tamen p determinationem adiunctam potest trahi.

3 **AD** illud quare non dicitur potentia de potentia: dicendum, qd non ita proprie dicitur sicut sapientia de sapientia. Quoniam sapientia appropriatur filio, qd est ab alio, & ab alio habet omne qd habet, ergo & sapientiam ab alio, ideo sapientia genita ex sua appropriatione presupponit sapientiam ingenitam: sed potentia appropriatur patri qui non est ab alio: ideo non sic dicitur potentia de potentia, vel potentia genita.

Sed melius istam questionem postea in lib. de Tri tractavi.

Dub. 2. Videtur Aug. ista verba in notula posita male & inconuenienter recitari, quia cum comparatio in utroque extremorum presupponit rem sui positi, sed si ibi melius, ergo utrobique bene, ergo si ibi dicit qd pater est sapiens sapientia quam genuit, videtur quod dicat verum.

Respon. Respon. dicendum quod abusua est comparatio qm in li. de tri. dicit contrarium huius, & ideo si ibi bene, constat qd hic male. Quantum ad hoc tamen quod aliqua vera dixit in lib. lxxxiii. q. de hac questione, ideo non omnino male, sed quodammodo bene, quodammodo male, & ideo dicit quod ibi melius, innuens quod aliquid ibi sit male dictum: qui enim vnum oppositorum destruit, per consequens destruit alterum.

Sapientia genita sit sapiens de sapientia ingenita.

Videtur ista ratio non esse bona, quia non videtur respondere ad questionem. Non enim queritur de sapientia genita, siue an filius sit de patre, sed hoc queritur, utrum filius sit sapientia ingenita. **Dub. 3**

Respon. Respon. dicendum, quod Magister respondet, licet in verbis paucis, in quibus innuit hanc distinctionem, qd aliquem esse sapientem aliquo, hoc est dupliciter. Aut ita qd ablatius teneatur formaliter, & sic filius est sapiens sapientia genita, & pater sapientia ingenita. Aut ita quod teneatur originaliter, & sic cum sapientia genita sit de sapientia ingenita, filius est sapiens sapientia ingenita. Sed quia ablatius ut plurimum construitur in ratione forme, ideo Magister caute debuit dixit qd filius qui est sapientia genita est de sapientia ingenita sapiens, ut verbum non haberet calumniam, & ideo bene rñder.

Uterque vna est sapientia, & tamen solus pater sapientia est ingenita.

Videtur hic dicere duo opposita, quia istę due proprietates sapientię contrahunt, & cum sint proprietates distinctę distinguunt, & hoc patet, quia solus pater est sapientia ingenita, quia si sapientia distinguitur, ergo est alia, & alia sapientia, ergo non vna. Item, videtur falsum dicere cum dicit, quod solus pater est sapientia ingenita, aut enim dicitur sapientia essentialiter, aut personaliter. Si personaliter, ergo non vna sapientia est genita, & ingenita, cum pater & filius non sint vna persona. Si vero essentialiter, non ergo solus pater est sapientia ingenita. **Dub. 5**

Respon. Respon. dicendum, qd in hoc nomine sapientia, duo est considerare. s. significatum & suppositum. Et quantum ad significatum dicit essentiam, sed suppositum est persona. Et illę determinationes genita, & ingenita non respiciunt significatum, sed suppositum, & ita distinguunt suppositum manente eadę unitate in significato, siue in forma, & sapientia genita, & ingenita est alia & alia.

de alia persona, sed non est alia & alia sapientia, sicut non est alia essentia, & ideo Magister bonum exemplum ponit in hoc termino Deus, quod significat essentiam, & supponit personam. Quando ergo queritur verum dicatur essentialiter, aut personaliter, dicitur quantum ad significatum, dicitur essentialiter, sed quantum ad suppositum, dicitur personaliter, & ita nulla est controuersia.

Ita per se agat filius, ne a se agat.

Dub. 6

Obiicitur, non agat filius a se, & pater in eo monstratur, & similiter filius manet in patre, ergo pari ratione pater a se non agit. Item, videtur falsum dicere cum dicit, infirmus sit non a se agendo, nisi a Deo ipse agat, quia secundum hoc cum omnis creatura agat a Deo, tunc videtur esse agens infirmum, nec in hoc videtur filius differre ab aliis. Respon. dicendum, quod Hilarius duo intendit ostendere in his verbis Domini in Iohanne. & illa duo ostendit deducendo ad impossibile. Ipse enim Dominus dicit Iohanne. xiii. Verba quae ego loquor, a meipso non loquor, pater vero in me manens facit opera, ex hoc ergo arguitur quod filius non agit a se, sed a patre manente in se, non tantum ut consubstantialis, sed ut principium, sic autem non manet filius in patre, sed tantum ut consubstantialis. Alia est auctoritas Domini Iohanne. viij. ubi dicit. Qui misit me non reliquit me solum, quia quae placita sunt ei facio semper. Si ipse agit semper una cum patre, ergo est una virtus eius & patris, & sic agunt una virtute, tunc ergo per se agit, haec duo probat per deductionem ad impossibile, quia omnis potentia est a prima potentia, quae primo residet in patre, ergo si filius non potest a Deo, simpliciter est impotens vel infirmus, quia infirmus habet potentiam desecendi a se, non a Deo. Item. Si filius non agit per se,

non agit per virtutem propriam sibi connaturalem, ergo alia est virtus patris, & alia filii. A se. n. & non a se, non facit distinctionem in natura, sed solum in persona, quia dicit rationem principij, vel originis. Per se autem & non per se, quia per se dicitur contra per accidens, per aliud, ponit diuersitatem in natura, & ideo filius agit per se, quamuis non a se.

Vna est ratio sapientia patris, sed non vno modo dicitur.

Dub. 7

Videtur male dicere, quia sapientia semper est essentialiter, ergo falsum dicit cum dicit, non vno modo dicta. Respon. Magister non vult quod sapientia sit dicta multipliciter, sed quod sapientia patris, quia genitiuus potest construui in ratione originis, & sic dicitur filius sapientia patris, vel ipsa sapientia genita sapientia patris, quia est a patre. Vel potest intelligi in ratione subiecti, ut dicatur sapientia patris, sicut albedo patris, & sic sapientia genita non dicitur esse patris, sed filii. Quia ergo ratio passiva importata per hoc adiectiuum genita, non est in persona patris & filij vna, falsa est locutio ratione determinationis, non ratione eius quod est sapientia, quia vna & eadem est sapientia patris & filij & scilicet. & illa est sapientia patris & filij & spiritus sancti.

Respon.

AD intelligentiam praesentis distinctionis duo principaliter queruntur secundum duas quaestiones quas determinat Magister. Primo queritur de hac locutione, pater & filius diligunt se scilicet. Secundo queritur de ista, an pater est sapiens sapientia genita. Quantum ad primum duo queruntur. Primo queritur verum illa locutio sit admittenda. Secundo queritur in qua habitudine construatur illa ablatiuus.

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

Patrem & filium se diligere spiritu sancto concedere possumus, si dilectionem notionaliter intelligamus, quod si essentialiter eam sumamus, falsus reddetur sermo.

Fundamenta.

Cap. 5.

QUOD Ista locutio patet & filius diligunt se s. s. sit admittenda ostenditur auctoritate, & ratione. Primo auctoritate sic. Aug. vij. de tri. Non est aliquis duorum quo genitus a gignente diligitur, genitoremque suum diligit, si ergo est aliquis, & non est pater vel filius, ergo est s. s. Item Hieronymus super psalm. xij. Spiritus est amor patris ad filium, & filij ad patrem, sed amore qui est patris ad filium pater amat filium, & e converso, ergo &c. Item, Ber. de amore Dei. Amas te, inquit, amabilis Domine, cum a patre & filio procedit s. s. amor patris ad filium, & filij ad patrem, & tantus amor ut sit unitas. Item idem ostenditur ratione sic. Magister Hugo de sancto Victore facit talem rationem, in quadam epistola ad Ber. Si recte diceris amare amore qui a te procedit, cur non pater & filius dicuntur amare amore qui ab ipsis procedit? Et iterum ibidem. Si s. s. esset amor cordis tui ac patris & filij, quis quæso posset negare s. s. hoc est amore tuo te diligere? Item, alia ratio formatur sic. Sicut se habet verbum ad dicere, sic amor ad diligere, sed pater verbo suo qd ab ipso procedit, se ipsum dicit, ergo pater & filius amore qui ab ipsis procedit seipsos diligunt. Item, sicut filius non potest produci nisi generando, sic nec amor nisi diligendo, ergo pater & filius diligendo se, producunt s. s. qui est amor personalis, aut igitur diligendo amore qui est s. s. aut qui non est s. s. Si amore qui non est s. s. aut amor ille est personalis, aut essentialis. Non personalis, quia tunc essent duæ personæ in divinis, quibus conveniret amor proprius, qd est impossibile. Similiter ne

essentialis, quia ille est s. s. Et iterum, si essentialis, tunc ergo cum conveniat spiritui sancto s. s. similiter produceret. Hæc igitur qd producunt s. s. diligendo se amore qui est s. s. Aut igitur diligendo, s. s. aut diligendo aliud a se. Non aliud, quia tunc aliud exigeretur ad productionem s. s. ergo diligendo se s. s. producunt s. s. ergo pater & filius diligunt se s. s. Sed contra, diligere idem est quod velle bonum, & velle idem quod esse, ergo cum hæc sit falsa, pater & filius sunt s. s. hæc similiter, diligunt se s. s. Item sicut se habet sapere ad patrem respectu filij, ita diligere ad patrem, & filium respectu spiritus sancti, sed hæc est falsa, pater est sapiens sapientia genita, ergo & illa similiter. Itē, omne plurale infert singulare, sed hæc est falsa, pater diligit se s. s. ergo & prima. Si dicas qd diligere tenetur notionaliter: contra, nulla notione contingit mutuo reflecti unam personam super aliam, sed s. s. dilectionem est mutua reflectio in prædicta locutione, ergo diligere non tenetur notionaliter, ergo idem qd prius. Itē, nulla notio convenit tribus, sed diligere s. s. convenit tribus. Nam pater diligit s. s. & filius diligit spiritu sancto & s. s. diligit spiritu sancto quia seipso, ergo non tenetur notionaliter, ergo idem quod prius. Item, pater & filius amore eodem diligunt se, & nos, sed dilectio Dei ad nos est essentialis, cum connatect effectum in creatura, ergo similiter cum diligunt se. Item. Si tenetur notionaliter, quæro p quæ notione: non est dare nisi inspirationē, ergo aut passivæ, aut activæ. Si activæ, ergo idem est diligunt se, qd spirant, sed hæc falsa, spirant s. s. ergo & prima. Si passivæ, contra, illa notio non prædicatur de patre & filio, sed de solo s. s. Si dicas qd denominative prædicat, contra, omnis proprietas quæ de persona prædicatur in divinis in concrectione prædicatur, & in abstractione, ergo cum processio non conveniat patri & filio in abstractione, ergo nec denominative.

Ad opp.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, qd quidam prædictam

dictam locutionem simpliciter negaverunt, & dixerūt omnes confimiles

Alexāder esse retractatus a beato August. in fin
de Alexā. simili, in hac. f. pater est sapiēs sapien
a. p. sum. tia genita. Sed hæc solutio nō potest

stare, quia non solum eam dicit Aug.
sed etiam sancti alii quorū dīda Aug.
non retrahit: ideo fuerit alii q̄ eam
simpliciter concesserunt dicētes hāc
locationem debere intelligi p̄ appropria-
tionē, non per proprietatē, vt sit
sensus, pater, & filius diligit se amo-
re, qui appropriatur spiritui sancto.
Sed ista solutio non potest stare, quia
tunc similiter hęc esset concedenda,
P̄f. & filius sunt boni. f. f. cum. f. f. ap-
propriē bonitas, quę tñ nullo mo-
do conceditur, igitur prima opinio
nō potest stare, quę simpliciter tales
locationes negat, cum multiplex au-
toritas eas dicat. Similiter sequens,
q̄ eas simpliciter concedit, nō potest
stare, cum multiplex ratio contradi-
cat. Restat igitur eligere opinionem
mediā. f. q̄ vno modo sit vera, alio
modo falsa. Nam hoc quod est dilige
se, non potest rep̄ri essentialiter, vel notē

naliter. Secundū q̄ tenet essentialiter, sic dicit volūtatē complacentiā, quæ cōis est tibus. Scđm q̄ tenet non rationaliter, sic dicit volūtatē fecunditatem ad producendam personam ex se, quæ quidem fecunditas solum est in duobus, quāvis volūtas sit in tribus. Si ergo tenetur essentialiter, falsa est locutio, quia tunc sequitur, q̄ pater, & filius sunt spiritus sanctus. Et in hoc sensu pronomen cum verbo constructur reciprocē. Si autem notionaliter, vera est, sicut probant rationes ad oppositum. Et in hoc sensu pronomen constructur cum verbo

Sco. rhōdes reuansciuit. Vnde sensus est. Pater
 ad primū & filius diligunt se. i. p̄. veritate filii,
 principa- & filius patrem, & tunc vera est locū
 & q. j. dif. tio, quia amor, qui est spiritus san-
 32, inquit d̄us, est amor nectens patrem cum fi-
 qd̄ neque lio, & conuerſo, & tunc non licet in
 pure offen ferre, ergo pater diligit f̄. f. f. Ex hoc
 tialiter, ne patet tria prima. Nā primū procedit
 que notio f̄m q̄ diligere tenetur essentialiter,
 nali ter te. scdm etiā f̄mili ter. Nam sapere non
 neē, quod dicitur notionaliter, sicut diligere,
 etiā tāgit sed vel est commune, vel appropriatū.

tum. Tertium similiter, quia procedit secundum quoddam obliquum constructur reciproce, & tunc diligere tenetur essentialiter.

A D illud quod obijecitur, q non possit teneri notionaliter intelligendum est, quod sicut generatio dupliciter potest significari, vno modo, vt dicit emanationem, alio modo, vt dicit modum emanandi superaddita expressione, & primo modo per hoc verbum generare, secundo modo per hoc verbum dicere significatur: sic & spiratio dupliciter potest significari. Primo modo per hoc verbum, quod est spirare, secundo modo per hoc verbum, quod est diligere. Quoad modum enim dicere importat generationem, & vltcrius quandam expressionem circa personam, sic & diligere. Vnde sicut dicere, importat actum generandi, & dicendi, siue exprimendi, & ratione actus dicendi, siue exprimendi dicitur pater se dici verbo, hoc est dicendo, siue exprimendo generat verbum, vel generando verbum, se exprimit verbo: sic in proposito: diligere actum importat connectendi, siue concordandi, & spirandi, & ratione actus connectendi dicitur, pater, & filius diligunt se spiritu sancto, hoc est inuicem concordando spirant spiritum sanctum, vel spirando spiritum sanctum inuicem connectuntur. Ex his patent obiectiones. Quod enim obijecitur de mutua reflexione, patet responsio, quia hæc est ratione actus essentialis communiter intellecti. A D illud quod obijecitur, q diligere spiritum sanctum conuenit tribus, & dicitur respectu creaturæ. Dicendum, quod non conuenit tribus ratione spirationis, qua importat: & ideo quicui dicatur respectu creaturæ, non tamen dicitur essentialiter omnino, sed connotat aliquid essentialiter, dicit tamen notionem respectu quem importat ad personam, sicut supra dictum est de verbo, & dono. A D illud quod obijecitur, pro qua notionem stat; patet, q stat pro communi spiratione, tamen non licet pro ea ponere verbum spirandi, quia alio modo importat illam notionem. Vnde

sicut conceditur hæc, pater dicit verbo, non tamen hæc, pater generat filio, & tamen dicere importat ipsam generationem. Sic in proposito intelligendum est.

Q V A E S T I O I I.

CONCLUSIO.

Cum dicimus patrem, & filium seinuicem spiritu sancto diligere, ablatius ille construi debet in ratione quodam modo effectus, vel producti, & quodammodo in ratione formæ non inherens.

menta.
Funda-

N qua habitudine construitur ille ablatius cum sic dicitur, Pater & filius diligunt se spiritu sancto. Et quod

in habitudine formæ videtur per simile, quia pater diligit amore a se procedente formaliter, ergo pari ratione pater, & filius diligunt se formaliter spiritu sancto. Item. Nihil denominat aliquid ad quod comparatur, ut ad principium solum, nisi comparatur, ut informans. Nā quamvis cursum sit a Deo, non tamen Deus dicit currere, sed amor est a patre, & filio & dicuntur amare: igitur amor est in ratione formæ. Item. Omni nexu aliqui neuntur formaliter, sed spiritus sanctus est nexum, ergo aliqui illo neuntur, & non nisi pater, & filius, &c. Itē. Omni albedine aliquis est albus formaliter, ergo omni amore aliquis est amans formaliter, sed nihil amans formaliter, potest amare, nisi ille cuius est amor, cum ergo spiritus sanctus sit amor patris, & filij, pater &c. Contra. Omne quod diligit formaliter alio a se, habet diligere solum per participationem, ergo si pater, & filius diligunt formaliter aliquo alio a se, ergo diligunt per participationem, sed hoc est inconueniens, ergo &c. Item. Si aliquis diligit aliquo formaliter, illo circumscripto, impossibile est intelligere amorem in eo, siue ipsum amare, ergo si pater, & filius diligunt se spiritu

sancto, impossibile est intelligere patrem amare, nō intellecto spiritu sancto, sed hoc est falsum, ergo & primiti. Item. Nulla hypostasis est forma: sed amor, qui est spiritus sanctus est hypostasis, ergo non est forma: ergo nullus illo amore diligit formaliter. Item. Nullum relatiuum potest esse forma sui correlatiui, quia ex forma & formato fit vnum: relatiuum autem distinguitur a correlatiuo, sed amor, qui est spiritus sanctus correlatiue se habet ad patrem, & filium, ergo &c. Item. Omnis forma est ante illud cuius est forma: ergo si pater & filius diligunt se spiritu sancto formaliter, amor ille precedit diligere patris, & filij: sed hoc est falsum, quia dilectio producit, ergo &c.

R E S P. Dicendum, quod aliquorum positio fuit, quod ille ablatius construitur in ratione signi, nō in ratione formæ. Nā spiritus sanctus se habet per modum producti respectu dilectionis patris, & filij: ideo illius est signum. Vnde dicunt, quod is est sensus locutionis. Pater, & filius diligunt se, & huius signum est, quod concorditer spirant spiritum sanctum, qui est amor vnicus, & indiuisus, sed hæc positio est insufficientis. Nam si ablatius posset construi vere in ratione signi cum verbo, hæc esset vera, Pater & filius diligunt se amore creato, quia amor creatus signum est illius, quam nullus concedit. Si tu dicas, quod illud non est signum propinquum, obicitur, quia tunc hæc esset vera simpliciter. Pater est sapiens sapientia genita, cum sapientia genita sit maxime signum sapientie in patre generante. Aliorum positio fuit, quod ablatius ille construitur in ratione formæ. Dicunt enim, quod diligere se, nihil aliud est dictum de patre & filio, quā inuicem conueni, & nexu formaliter conueniunt, & spiritus sanctus est ille nexum: ideo formaliter loquendo, ista est vera, Pater & filius diligunt se spiritu sancto, sicut hæc formaliter est vera, Pater & filius neuntur nexu. Sed hæc positio non potest omnino stare, quia cum dicitur, Pater, & filius neuntur, aut neuntur dicit aliquis quod

Simō Tor
nacen.

Ad opp.

quod sit in patre, & filio a spiritu sancto, aut quod est in eis, ut principium spiritus sancti. Si quod in eis a spiritu sancto, ergo pater, & filius aliquid recipiunt a spiritu sancto. Si aliquid, cum non possit recipere partem, ergo totum, ergo sunt a spiritu sancto, quod est inconueniens. Restat ergo quod hoc quod est neciuntur, dicat aliquid quod est in patre, & filio, ut principium spiritus sancti, quauis ergo sit passiva secundum modum, actiua tamen est secundum rem. Et si hoc, spiritus sanctus comparatur ad conuersionem, ut ad principium, non ergo ut ratione formae omnino. Patet ergo, quod prima positio dicit minus sufficienter; secunda dicit nimis abundanter, quia nimis exprimit. Et prima fuit Magistri Simonis Tornacensis. Secunda fuit Magistri Vuilli Altfiodorensis. Et licet neutra sit omnino sufficiens, tamen utraque habet in se aliquid veritatis. Nam prima dicit, quod spiritus sanctus se habet ad patrem, & filium per modum producti, & hoc quidem verum est. Secunda dicit, quod amor comparatur ad amantes, ut in ratione formae, & hoc quidem verum est. Et ideo ex his duabus positionibus quarum una est in sufficiens, alia excedens, colligitur media positio sobria, & sufficiens. scilicet quod ille ablatius constructur in ratione effectus formalis, si licet nominare effectum, quod est ex principio. Et haec fuit positio Magistri Hugonis de sancto Victore, qui hic clare vidit veritatem, unde redarguit illos, qui reputant hanc questionem insolubilem. Unde dicit, quod si cut cum deus, Ego diligo te amore a me procedente, ibi est constructio in ratione effectus formalis, sic in proposito. In hoc tamen est defectus, quia amor a me procedens, est in re requiescens, ut vnicens, & inherens, quia est accidens, sed in diuinis amor a patre, & filio procedens, est in eis requiescens, ut vnicens, non tamen ut inherens, quia non est accidens, sed substantia, & hypostasis, & ideo adhuc minus habet rationem formae. Concedendae sunt igitur rationes ad hoc inducuntur, quia ablatius habet aliquo modo rationem formae. Quod tamen ultimo loco obicitur, non valet, quia omnis albedo est forma,

sed aliquis amor non est hypostasis.

Ad illud ergo quod obicitur, quod formaliter diligunt, ergo per participationem: Dicendum, quod diligere alio per essentiam, facit participationem, sed alietas personalis non. Unde Hug. Animus humanus amor non est, sed ab ipso procedit amor, ideo seipso non diligit, pater vero amor est, & spiritus sanctus eius est amor: ideo diligit seipso, diligit etiam spiritum sanctum, & ideo patet quod non per participationem, & ideo patet sequens. Quia enim pater seipso diligit amore essentiali, ideo potest intelligi amare pater, spiritu sancto non intellectus, non sic autem est de amore notionali. Rationes sequentes procedunt de forma, secundum quod habet perfectum actum formae. Formae enim est inherere, & ideo non est hypostasis, ideo etiam non distinguit. Ibi vero ablatius cadit ab actu formae, qui est inherere, & tenet actum formae, qui est vnire. Ad illud quod obicitur, quod forma praecedat illud cuius est forma. Dicendum, quod loquitur de forma secundum quod habet rationem causae, quia sic praedit, sed ablatius cadit a ratione causalitatis, quia constructur per modum effectus formalis, pater ergo quod quodammodo est ibi ratio formae, quodammodo ratio signi, & in hoc patet responsio ad omnia quaesita.

Consequenter est questio de hac locutione. Primum est sapiens sapia genita. Et circa hoc queruntur duo. Primo queritur utrum illa locutio sit admittenda. Secundo, ad intellectum huius verum sit haec admittenda, Pater est potens virtute quam genuit.

Artic. 2.

Q V A E S T I O I. CONCLUSIO.

Cum esse sapientem dicat essentialiter solum (licet sapientia filio approprietur) nihilominus haec sententia nullatenus est admittenda, Primum est sapiens sapia genita.

VOD prima locutio sit admittenda ostenditur hoc modo. j. Corint. j. Christum dicimus Dei virtutem, & dei sapientiam;

Art. 2.

HH 2 tum;

Opinio D.
Th. j. par.
q. 37. ar. 2

Sco. infur
git hoc in
loco. q. 2.
dist. 3. ar.
guens con
tra S. Th.

tiam, sed vnusquisque est sapiens sua sapientia, ergo si Christus est sapientia patris, & sapientia genita, pater est sapiens sapientia genita. Item. Aug. 6. de Tri. Filius est ars quædam oipotentis, & sapientis Dei, vbi omnia nouit, sed vnusquisq; artifex est sapiens sua arte, ergo pater est sapiens filio, ergo &c. Item. Hoc videtur rōne p simile, quia omnis amans a quo procedit amor, est amans amore a se procedente, ergo omnis sapiens a quo procedit sapientia, est sapiens sapientia a se emanante. sed pater est huiusmodi, ergo &c. Item. Aug. 15. de tri. Nouit Deus pater omnia in seipso, nouit & in filio, sed idem est nosse oia, vt sapientem esse, si ergo omnia nouit in filio, non tantū seipso, sed etiā filio est sapiens. Item. Deus pater oia dicit verbo, sicut dicit Aug. 11. Confess. Verbo tibi coeterno, dicis quæcunque dicis. Sed dicere, vt dicit Ansel. est intelligere, ergo pater omnia intelligit verbo mediante: ergo cum idem sit esse sapientem, & intelligere, pater &c. Contra. In diuinis sapere est esse, ergo si pater est sapiens sapientia genita, ergo est sapientia genita: hoc autem falsum, ergo & primum. Item. Non intellecta generatione, adhuc est intelligere Deum sapientem: ergo sapientia genita non est ratio sapientie Dei.

16 RESP. Dicendum, qd sine distinctione, cum esse sapientem dicatur essentialiter, quod locutio est simpliciter falsa, & si alicubi legitur, ab aliquo sancto est exponenda. Vnde Augustinus in libro retractatio. illa retractat dicens, quod melius illā questionem in libro de trinitate tractauit, vbi scilicet dicit contrariū, ostendens illam rationem nō valere. si pater fuit sine filio cum filius sit eius sapientia, pater fuit insapiens, quia sapientia non tantum conuenit filio, sed patri & filio, & spiritui sancto, & hoc ipsum in lib. de trinitate dicit in pluribus locis, sed maxime in 6. & 15.

17 AD illud ergo quod obicitur, qd filius est sapientia, & virtus patris, Dicendum, quod illa conceditur, filius est sapientia patris sapientis, nec

tamen ista, pater est sapiens sapientia genita. Vnde notandum, quod cum dicitur sapientia alicuius, hoc dicitur dupliciter. Aut sicut subiecti, ut albedo Petri, aut sicut principij, genitiuus enim originem importat: quoniam ergo filius est sapientia habens originem a patre, ideo hæc est vera, filius est sapientia patris. Cum autē dicitur, pater est sapiens sapientia genita, ablatiuus constituitur in ratione alicuius causalitatis, vel in habitu dine formæ, vel principij, & maxime formæ, & ideo falsa, quia filius nec forma, nec principium est patris. Situ quæras quare non constituitur in ratione formalis effectus, sicut amor cum amante a quo procedit: Dicendum, quod non est simile, & huius duplex est ratio, vna communis, & alia specialis. Communis, quæ sumpta est a creaturis, quoniam quidam sunt actus qui dicunt motū a rebus ad animam, vt sapientia, quidam ab anima ad res, vt amare: ideo comparatio amoris est ad amantem in ratione existentis, non in ratione imperinentis: & ideo amor de se importat formam, & effectum. Sed sapientia, quia dicitur, vt ad intelligentem, non vt ab intelligente, ideo ablatiuus tantum importat formam, non effectum, & ideo est locutio falsa. Et alia ratio est specialis in diuinis, quia amor procedens est amor proprie, non per appropriationem. Et diligere est similiter dictum notionaliter, vnde importat originem, vt supra monstratum est, sed sapientia semper essentialiter, & hoc quod est esse sapientem nullo modo dicitur notionaliter, quia nullo modo importat originem: & ideo est locutio falsa. AD illud quod obicitur, quod pater nouit omnia in filio: Dicendum, quod differunt dicere nouit filio, & in filio. Nam cum dicitur nouit filio, ablatiuus importat rationem forme, vel principij cognoscendi, & ideo talia est simpliciter. Hæc tamen est distinguenda, nouit in filio, quia præpositio cum suo casuali potest determinare hoc verbum nouit, in cōparatione ad subiectum, & tunc est locutio falsa: si enim sensus,

sus, quod filius sit patri ratio cognoscendi. Vel potest verbum determinare in comparatione ad obiectum, & tunc vera est, & est sensus, quod filius sit rebus cognicis ratio, & exemplar, & causa exemplandi. Et quod iste possit esse sensus locutionis, patet. Qui n. pfecte cognoscit aliquid, cognoscit se quod est in illo, si ergo p. pfecte cognoscit filium, & in filio sunt omnia, ergo omnia cognoscit i filio, nec tamen ex hoc sequitur, quod sit sapiens filio, quia tunc significatur, quod filius sit ratio cognoscendi ipsi patri. A D illud quod obijciatur ultimo, quod pater dicit omnia verbo: Dicendum, quod hoc quod est dicere, importat originem, importat etiam effectum in creatura, quem dicit per verbum, siue efficit, sed intelligere non importat de se nisi solummodo actum essentialem, ita quod nec importat de se respectum ad personam, nec ad creaturam, ideo non omnino idem est dicere, dicit omnia verbo, & intelligit omnia verbo, dicere enim idem est, quod intelligere, sed amplius importat.

Q V A E S T I O II.

CONCLUSIO.

Tametsi concedere debeamus quod pater per filium operetur, non tamen quod sit potens per filium, cum hic auctoritas ibi vero sub auctoritas significetur.

Ad opp.

TRVM hęc locutio sit admitenda, Pater est potens potentia quam genuit, siue virtute. Et videtur quod sic. Quia quicumque operatur per aliquem, & non potest sine eo, habet potentiam ab eo, sed pater operatur per filium, & non potest operari sine filio, ergo, &c. Item. In diuinis idem est virtus, & operatio, ergo cum pater operetur per filium, potest per filium, sed quicumque potest per alterum, est potens potentia illius, ergo pater est po-

tentia genita. Item. Sicut se habet nosse ad sapientiam, ita operari ad potentiam, sed bene sequitur, iste nouit per illum, ergo est sapiens per illum, ergo bene sequitur, iste operatur per filium, ergo habeat potentiam ab illo, siue per illum, ergo &c. Item. Cū dicitur, pater operatur per filium, hęc propositio per, aut importat causam, aut instrumentum. Non instrumentum, quia tunc filius non vere cooperatur patri. Iterum. esset indigens si ageret per instrumentum, ergo in ratione causę; & si hoc, ergo filius dat operari patri, ergo & potentiam. Si tu dicas, quod non dicit rationem causalitatis, sed subauctoritatem, cum ergo similiter habeat spiritus sanctus subauctoritatem in operando sicut filius, quia ratione dicitur pater operari per filium, eidem ratione per spiritum sanctum. Si tu dicas, quod hoc est dictum per appropriationem, quæro rationem appropriandi. Cum enim operatio sit per per potentiam, & potentia approprietur patri non filio, non ergo patri poterat appropriari operari per filium. Item. Cum immediata causa operationis sit voluntas, & illa approprietur spiritui sancto, videtur quod magis debeat dici operari per spiritum sanctum, quam per filium. Contra. Idem est esse potentem quod esse, ergo si pater est potens potentia genita, ergo habet esse ab illo. Item. Potentia appropriatur patri, ergo nec per proprietatem, nec per appropriationem conuenit filio, ergo talis locutio magis est impropria, quam ista, pater est sapiens sapientia genita. Item. Potentia qua aliquis est potens, secundum ordinem intelligendi antecedit posse, sed generatio ordine intelligendi sequitur posse, ergo hęc omnino falsa, pater est potens potentia genita.

RES P. Dicendum, quod hęc est falsa simpliciter, pater est potens potentia genita, & magis impropria, quam aliqua prædictarum. Ad intelligentiam autem prædictorum notandum quod hęc regula consuevit dari de hac prepositione per, quod cum ver-

bo assoluto importat auctoritatem, ut cum dicitur, iste est bonus per illum, vel sapiens, vel potens. Cum vero verbo transitivo, importat subauctoritatem, ut Rex potest per balium. Dicendum est igitur, quod hæc est falsa, pater est potens per filium, hæc est vera, pater operatur per filium. Et non valet argumentum. Operatur per illum, ergo potest per illum, quia primo importat causali-
tatem respectu effectus, & postmodum respectu patris.

- 31 A D illud ergo, quod primo obii-
citur, quod qui operatur per aliquem
potest per illum. Dicendum, quod
falsum est, quia hoc non est, quod ha-
bet potentiam ab illo, sed quod ha-
beat potentiam cum illo indivisam,
& dat illi posse: ideo per illum opera-
tur, & non potest sine illo. A D illud
33 quod obii-
citur, quod non differt ope-
ratio, & potentia in Deo, Dicendum,
quod verum est per comparationem
ad Deum, differt autem quantum ad
35 effectum connotatum. A D illud qd
sequitur, novit per filium, ergo &c.
Dicendum, quod non est simile de
nosse, & operari: quavis enim nos-
se sit verbum transitivum, tamen non
connotat effectum sicut operari, &
ideo præpositio per, non potest cum
ipso importare sub auctoritatem, ubi
enim est subauctoritas, notatur quod

aliquid sit a duobus, & ab uno per
alterum, & sic patet illud. A D illud 24
quod obii-
citur, utrum dicat rationem
causæ, vel instrumenti. Dicendum,
quod neutrum dicit proprie, sed sub-
auctoritatem, quæ importat rationem
utrinusque, quantum ad illud quod est
ibi cōpletionis. Quod obii-
citur, 25
filio appropriat operari per ipsum,
Respon. quod operatio est per virtu-
tem, & virtus appropriatur filio, si-
cut dicitur. j. Cor. j. Christum dici-
mus dei virtutem, & Dei sapientiam.
Ratio autem quare virtus filio ap- 26
propriatur, est, quia virtus est ultimū
potentiæ, siue est potentia ultimata,
quoniam igitur filius producit a
patre secundum omnimodam perfe-
ctionem potentiæ, quia generare
est actus perfectæ potentiæ, perfectū
est enim unumquodque quando po-
test generare, & tale quale ipsum est,
quia igitur filius accipit potentiam
producendi æque perfectam sicut est
in patre respectu spiritus sancti, ideo
virtus ei appropriat, ideo dicitur vir-
tus patris, & brachium, & dextra, &
potest operari per filium. Aliiter potest
dici, quod virtus dicit immediatio-
rem ordinem ad actum, quam poten-
tia, quia potentia ordinatur ad opus
per dispositionem, & filio appropri-
atur dispositio, ideo & potentia dispo-
sita, & sic patent omnia quæ sita.

V T R V M P R O P R I E T A T E S

personarum sint ipsæ personæ, vel Deus,
diuina essentia.

D I S T I N C T I O XXXIII.

De nobis
substantiali-
bus, & p-
prietatibus
in compa-
ratione sibi
conueniē-
tia, & dif-
ferentiam
ad essentiam
& personam
dist. 26. &
27.

POST supradicta interius considerari atque subtiliter in-
quiri oportet, utrum proprietates personarum, quibus ipse
personæ determinatur, sint ipsæ personæ, & sint Deus, i.
diuina essentia, an ita sint in personis, ut non sint personæ,
ac per hoc nec diuina essentia. Quod. n. in personis sint propieta-
tes, nemo inficari audet, cum aperte clamet auctoritas, q. in perso-
nis est proprietas, & in essentia unitas. Superius quoque multis
sanctorum testimonis astruximus, personas per proprietates di-
stingui atque determinari, ipsasque proprietates, tres scilicet
proprijs expressimus vocabulis. Cum ergo proprietates ipsæ ab
æterno fuerint. quibus ipsæ personæ determinantur, & differunt:
quomodo

quomodo essent si in eis non essent: & quomodo in eis essent, & ipsæ personæ non essent, quin ibi esset multiplicitas? Quocirca sicut proprietates esse in personis, ita & eas personas esse confitemur: sicut supra auctoritate Hieronymi (vt non pigeat reuocare ad mentem) protestati sumus, in expositione fidei ita dicentis, Sabellij heresim declinantes, tres personas expressas sub proprietate distinguimus. Non enim nomina tantummodo, sed etiam nomina proprietates, idest personas, vel (vt Græci exprimunt) hypostases, hoc est substantias confitemur. Ecce aperte dicit personarum proprietatibus distinguere, & ipsas proprietates esse personas: cuius hic verba perstringimus, quia supra latius posuimus.

Quod proprietates sint diuina essentia.

CVM QVE de simplicitate deitatis supra dissereremus, auctoritatibus sanctorum, scilicet Aug. Hilar. Irido. necnon & Boetij euidenter monstrauimus Deum hoc esse omnino quod in se habet: exceptoque pater habet filium, nec est filius: filius habet patrem, nec est pater, & sic esse in natura trium, vt qui habet, hoc fit quod habet, & totum quod ibi est, vnum esse, vnam vitam esse: quæ modo non iteramus, ne fastidium lectori ingeramus. Si ergo proprietates ibi sunt, singula earum est id in quo est, & vnum eademque: vta singulæ sunt. Fateamur ergo & proprietates esse in tribus personis, & ipsas esse personas atque diuinam essentiam.

Auctoritate astruit, quod proprietas sit natura.

QVOD enim proprietas etiã diuina natura sit, ostendit Hilarius, dicens natiuitatem filij esse naturã. Vnde in 7. lib. de Trinitate, Vtriusque natura non differt: vnum sunt pater & filius. Habet ergo hoc sacramenti natiuitas, vt complectatur in se & nomẽ, & naturam, & potestatem: quia natiuitas non potest esse ea natura, vnde nascatur filius. Idem in 6. Natiuitas proprietas est, veritas est. Idem in 7. dicit, quod naturæ natiuitas sit intelligenda esse in natura Dei. Supra enim dixit, quod proprium patris est quod semper pater est, & proprium filij est, quod semper filius est, significans quod proprietas patris est pater, & proprietas filij est filius. His aliisque pluribus auctoritatibus aperte significari videtur, quod proprietas filij filius sit, sic & Deus: ita & proprietas patris & proprietas spiritus sancti.

Quidam negant, scilicet proprietates esse personas & diuinam naturam, & quare.

HOC autem aliqui negant, dicentes quidem proprietates in personis esse, sed non esse personas ipsas: quia ita dicunt esse in personis vel essentia diuina, vt non sint interius: sicut ea sunt quæ secundum substantiam dñi de Deo, vt bonitas, iustitia: sed extrin-

prietates
non esse p
sonas. Di.
25.

Tomo 4.
Loco præ
signato.

Secundæ
obiectionis.

Lib. de tri.

1. statim

post prin-

cipium li.

secus affixe sunt, atque ita esse rationibus probare cõtendunt. Si. in-
inquirunt, proprietate sunt personæ, non eis personæ determinan-
tur. Contra quod dicimus, quia etiam seipsis personæ differunt,
sicut supra Hiero. loquens de patre & filio & spiritu sancto dicit.
Substantia vnum sunt, sed personis ac nominibus distinguuntur.
Sed iterum addunt, Si proprietates ipsæ diuina essentia sunt, cum
essentia non differant tres personæ, nec proprietatibus differunt.
Quomodo enim differt pater a filio, eo quod diuina essentia est,
cum in essentia vnum sint?

Responsio ad præmissa, auctoritate nite ns.

H O R V M doctrinis nouis & humanis commentis, verbo Hi-
sarij respondeo. Immensum est quod exigitur & incomprehen-
sibile: extra significantiam est sermonis, extra sensus intentionē:
non enuntiatur, non attingitur, non tenetur: verborum signifi-
cantiam rei ipsius natura consumit: sensus contemplationem im-
perspicabile lumen obæcat, intelligentiæ capacitatem quod sine
nullo continetur, excedit. Mihi ergo in sensu labes est, in intelli-
gentia stupor est: in sermone vero nō iam infirmitatem, sed silen-
tium confitebor, periculosum nimis est de rebus tantis ac tam re-
conditis aliquid vltra præscriptum cœleste proferre, vt vltra præ-
finitionem Dei sermo de Deo sit. Forma fidei, certa est. Non er-
go aliquid addendum est, sed modus constituendus audaciæ: quic-
quid vltra quæritur, non intelligitur.

Quomodo improbi hæretici insistant alia addentes.

Tertia o-
bectio.

CAETERVM hæreticorum improbitas instinctu diaboli-
cæ fraudulentæ excitata, nondum quiescit: sed in tanta rerū quæ-
stione addit, Si paternitas & filiatio in Deo, siue in diuina essentia
sunt, eadem ergo res est sibi pater & filius. Nam in quo paterni-
tas est, pater est: & in quo filiatio est, filius est: Si ergo vna eadē-
que res habet in se paternitatem & filiationem, ipsa generat & ge-
neratur: quod dicentes in Sabellianam hæresim pertrahūt, ex-
tendentes patrem in filium, cum ipsum sibi filium proponant & pa-
trem. Si vero negauerint in vna Dei essentia paternitatē esse & fi-
liationem: quomodo ergo dicunt esse Deum? His atque alijs argu-
mentorū aculeis vtuntur in suæ opinionis assertionem, vt veri-
tatis formam dissecant.

Responsio contra hanc eorum oppositionem, vbi traditur propieta-
tes nō penitus ita esse in Dei essentia, sicut in hypostasis dicūt.

Lib. de or-
thodoxa
fid. c. 6.

Q V O R V M audaciæ resistentes, atque ignorantia prou-
identes, audebimus aliquid super hoc loqui. Paternitas & filiatio
non ita esse omnino in diuina substantia dicuntur, sicut in ipsis hy-
postasis: in quibus ita sunt, quod eas determinant, vt ait Ioan.
Damasc. Characteristica idiomata sunt, idest, determinatiuæ pro-
prietates

proprietates hypostaseos, & non naturæ: etenim hypostasim determinant & non naturam. Ideoque licet paternitas & filiatio sint in diuina essentia, cum eam non determinent, non ideo potest dici, & diuina essentia & generet & generetur, vel quod eadē res sit sibi pater & filius. Ita enim proprietas determinat personam, vt hac proprietate hypostasis sit illa generans, & alia hypostasis sit generata, & ita non idem generat & generatur, sed alter alterum.

Quæritur quomodo proprietates possunt esse in natura, vt tamen eam non determinent.

S E D forte quæres, cum hæ proprietates nō possunt esse in personis quin eas determinent, quomodo in diuina essentia esse possint, ita vt non eam determinent. Respondeo tibi, & hic cum Hilario. Ego nescio, non requiro, sed consolabor me tamen: archangeli nesciunt, angeli non audierunt, sæcula non tenent, propheta non sensit, apostolus non interrogauit, filius ipse non edidit. Cesset ergo dolor querelarum; non putet homo sua intelligentia generationis sacramentum posse cōsequi. Absolute tamen intelligendus est pater, & filius, & spiritus sanctus. Stat in hoc fine intelligentia verborū. Est filius a patre, qui est vnigenitus ab ingenito, progenies a parente, vnus ab vno, nō natura deitatis alia & alia, quia ambo vnum. Hoc credendo incipe, percurrere, persister, etsi nō peruenturum sciam, tamē gratulabor profecturū. Qui enim pie infinita prosequitur, etsi non contingat, aliquādo tamē proficiet prodeundo. Sed ne te inferas in illud secretum & arcanū inopinabilis natiuitatis, ne te immergas, summam intelligentiæ comprehendere præsumens, sed intellige incomprehensibilis esse. His alij usque multis euidenter ostēditur nobis nullatenus licere male statē perferutari, ius ponere potestati, modū circūscribere infinito.

Lib. de tri
ni. 1. non
longe a
principio

In origina
li viuis a
vivo.
Ioan. 10

Pron. 25.

Quibus auctoritatibus opinionem suam, scilicet quod proprietates patris vel filij non sit Deus, nunciant.

VERVNTAMEN nondum desistunt impatientiæ spiritu agitati, sed opinionem suam etiā sanctorum auctoritatibus munire conantur, quibus ostendere volunt proprietatem qua pater est pater, & proprietatem qua filius est filius, non esse Deum, ad hoc inducentes verba Aug. super illum locum psal. Et non est substantia, ita dicentis, Deus enim quedam substantia est. Vnde etiam in fide catholica sic ædificamur, vt dicamus patrem & filiū & spiritum sanctum vnus esse substantiæ. Quid est vnus substantiæ? Quicquid est pater quod Deus est, hoc est filius, hoc est spiritus sanctus. Cum autem pater est, nō illud est quod, vel quo est. Pater enim non ad se, sed ad filium dicitur, ad se autem Deus dicitur. Bo igitur quod, vel quo Deus est substantia est. Et quia eiusdem substantiæ est filius, proculdubio filius est Deus. At vero & pater est, quia non substantiæ est, sed refertur ad filium, non sic dicimus

Psal. 68
Tomo 8

Qualiter
retorqueret
verba
Augustini
ad suam pra-
uitatem.

dicimus filium patrem esse, sicut dicimus filium Deum esse. Ex his
verbis significari dicunt, quod proprietas patris vel proprietas fi-
lij non sit Deus vel essentia diuina. Cum .n. dicit, eo q̄ Deus est,
substantia est, sed q̄ pater est, substantia non est: aperte (inquiunt)
ostendit id esse substantiam, quo Deus est, id vero quo pater est,
non esse substantiam. Item cum ait, Pater non illud est, quod est,
ostendit eum non esse patrem, eo quod substantia est. Non enim
simpliciter dixit, pater non est illud quod est, sed ait, cū pater est,
non est illud quod est, significans quo pater est non esse illud quo
est, idest essentiam. Hęc illi ita exponentes, sua commenta sim-
plicibus & incautis, vera videri faciunt. Nos autem aliter fore ista
intelligenda dicimus. Dicens enim, eo quod Deus est, substantia
est, sed quod pater est, substantia non est, hoc intelligi voluit, quia
essentia Deus est, & deitate substantia est. Eo enim substantia est,
quo Deus est, & e conuerso, cuius ea est deitas quæ est substantia,
& substantia quæ deitas: sed q̄ pater est, non est substantia, idest,
non quo pater est, eo substantia est, quia proprietate generationis
pater est, qua substantia non est. Ipsam tamen proprietatem sub-
stantiam esse non negauit. Ita etiam illud intelligendum est quod
ait, Cum pater est, non illud est quod est, idest, non illo pater est,
quod, vel quo ipse est, idest, essentia, sed notione.

Alijs etiam verbis Augustini vtuntur, vt asserant quod dicunt,
scilicet proprietates personarum non esse Dei substantiam.

Dist. 27. **ITEM** illis verbis Augustini vehementer insistent superius
positis, scilicet quod verbum secundum quod sapientia est & essen-
tia, hoc est quod pater, secundum quod verbum, non hoc est quod
pater. Si (inquiunt) verbum non est hoc quod pater, secundum hoc
quod est verbum, id ergo quo verbum est, non est illud quod pa-
ter est: proprietas ergo qua verbum est, non est quod pater est, nō
est igitur diuina essentia. Ad quod dicimus, quia licet secundum
quod verbum, non sit quod pater est, ea tamē proprietas qua ver-
bum est, est id quod pater est, idest, diuina essentia, sed non est
hypostasis patris.

De nominibus substantialibus, &
proprietatibus in comparatione
sui conuenientiam, & disti-
rentiam ad essentiam,
& personas.

DISTINCT. XXXII.

Post supradicta interius consi-
derari &c.

Exposi.

VPRA egit Magister
de nominibus substan-
tialibus, & proprietati-
bus per se & sigillatim.
Huc tertio loco agitur de

his in comparatione, & hoc s̄m con-
uenientiam, & differentiam, & habet
pars ista duas partes. In prima qua-
rit Magister de proprietatibus in com-
paratione ad essentia & personas. In
secunda vero agit de comparatione per-
sonarum, siue rei naturæ ad naturam, in-
fra distin. xxxiiij. prædictis adicien-
dum est &c. Prima pars habet duas
partes secundum duo opera sapien-
tis. Quorum primum est non men-
tiri, de quibus nouit. Et secundum
est mentientē posse manifestare. Vnde
de in prima parte primo ostendit, & pro-
bat

Diuisio.

bat veritatem. In secunda eā defendit contra falsitatem, ibi, hoc autē aliqui negant. Prima pars habet quatuor partes. In prima ostendit q̄ pprietas sunt p̄sonæ, & in personis p̄ naturam ipsius proprietates, quia æterna est, & distincta. In secunda ostendit illud idem per violentiam auctoris Sabellii, ibi, Sabellii hæresim declinantes, vbi ponit auctoritates Hieron. In tertia ostendit hoc ipsum per naturā diuinæ simplicitatis, ibi. Cumq; de simplicitate diuinitatis. In quarta ostendit q̄ proprietates non tantū sunt personæ, sed etiam diuina essentia. Et hoc probat efficacia auctoritatis, ibi, q̄ vero proprietates etiā diuina natura sit, vbi ponit auctoritatem Hylarii. Similiter secunda pars in qua ponit Magister veritatis probatæ defensionē ponendo aliorū rationes, & suas responsiones, s̄m q̄ duplex est modus impugnandi veritatem, scilicet per rōnes & auctoritates, ita hæc pars habet duas partes. In prima ponit rōnes, & responsiones. In secunda auctoritates, ibi. Veruntamen nondum desistunt, &c. Prima pars habet quatuor partes. In prima ponit obiectionem, qd̄ pprietas non sunt personæ, & quia rōnalis erat, respondet ad veritatem. Secundo vero subiungit aliam rōnē, & quia curiosa videtur, respondet ad hominem non ad rōnē, ibi, Sed iterū addunt &c. Tercio adhuc resumat rationem illorum, & respondet ad veritatem, ibi. Ceterum hæreticorum improbitas &c. Quarto & vltimo subiungit eorum interrogationem, & quia curiosa erat, præfigit terminū humanæ inquisitioni, ibi. Sed forte quæres cum hæc proprietates &c. Et quælibet istarum partium posset subdividi, scilicet q̄ primo ponit oppositionem, & secundo rātionem, & illud manifestū in litera est. Vltima pars, in qua rādet Magister auctoritatibus quas inducunt, similiter habet duas partes s̄m duas auctoritates Augustini, quas inducunt, & prima sumpta est ab expositione Psalmiste, secunda vero sumpta est ab Augustino vi. de tri. Prima pars ponitur ibi. Veruntamen non-

dum desistunt. Et secunda ponit ibi. Item, illis verbis Augusti. Et quælibet harum potest subdividi, quia primo ponit auctoritatem siue rōnem, secundo vero dissoluit.

Horum doctrinis nouis & humanis &c.

Videtur insufficiens r̄spondere, quia non soluit argumentum, sed dicit qd̄ est incomprehensibile, & videtur qd̄ ista euasio nulla sit, aut em̄ argumentum necessārio cōcludit, aut sophistico. Si necessārio, tunc ergo cum procedit ex veris, conclusio est vera. Si non necessārio, tunc ergo sophisticum est, sed vnum sophisticum non est incōprehensibile, & ita videtur q̄ male applicet auctoritatem Hylarii.

Resp. dicens qd̄ ad argumentum facile est respondere, quia ibi est sophisticum s̄m acciciens, proprietates est essentia, & essentia non distinguitur, ergo nec pprietas, sed hoc Magister non dicit incōprehensibile, sed dimittit tanquam sophisticum, & indignum discussione maiorum. Sed illa quæstio veritatis, quæ sequitur, incomprehensibilis est s̄m statum viz, qm̄ si per omnimodā identitatem prædicatur essentia de pprietatibus, & econuerso, hæc distinguitur & illa non, & hoc est nobis incomprehensibile. Quia em̄ videmus per speculum, intelligimus per similitudinem sumptam a creaturis, & hoc nullum sub cōlo habet simile, imo solius Dei proprium propter summam simplicitatem, ideo dicit Magister esse incomprehensibile. Nec est simile de genere, & differentia, quia genus prædicatur de differentia, & hoc distinguit, & illud non, quia non prædicatur per identitatem. Ideo cum Hylarius dicit, q̄ est incomprehensibile, & describit incomprehensibilitatem quantum ad triplicem vim, quantum ad receptiuam, cum dicit incōprehensibile, &c. quantum ad expressiuam cum dicit extra sermonis significationem, quantum ad indicatiuam, cum dicit extra sequus incertionem, & alia quæ sequuntur his tribus aptantur, vt patet inspicienti.

Dub. 1

Respon.

Quorum audaciæ resistētes &c.

Dub. 2. Dicit qđ proprietates quæ sunt in hypostasibus, & eas determināt, in essentia sunt, sed eam non determināt. Videtur esse oppositio, quia oīs proprietates esse determinatiua eius in quo est, alioquin in illo non est: ergo si proprietates determinant essentia, non sunt

Respon. 2 in essentia. Resp. dicendum, qđ Magister bene respondet, quia hæc præpositio in, notat diuersas habitudines. Aliter enim dicitur pater in filio, aliter paternitas in patre. Pater cō in filio esse dicitur non sicut proprietates distinctiua, sed sicut persona consubstantialis: paternitas vero in p̄se, sicut proprietates distinctiua. Sic vult dicere Magister, qđ aliter sunt, siue dicuntur esse proprietates in essentia, quam in persona. Nam in essentia dicuntur esse ppter identitatem, ita qđ in, omnino dicit identitatem. In personis dicuntur esse, sicut veræ proprietates in hypostasibus, & determinationes in determinatis. In creaturis autem non est vnus modus sine alio, quia proprietates non omnino idem est cum eo cuius est proprietates, & ideo in creaturis non dicitur esse proprietates in aliquo nisi in eo cui inhaeret, non sic in diuinis.

Respondeo tibi & hic cum Hilario &c.

Dub. 3 Videtur falsum qđ dicit, qđ solutionem istius questionis Archangeli ne sciunt, cum enim sint comprehensiores, cōstat qđ oīa cognoscūt quæ sunt de substantia gloriæ, ergo cognoscūt distinctionem personarum, & essentię vnitatem & modum, ergo vident quare proprietates determinant hypostasim, non essentiam. Et iterum, si cōprehensio erit de quibus est modo fides, & nos modo fide tenem⁹, ergo in patria cognoscemus. Resp. Dicendū

Respon. 3 qđ sicut dicit Aug⁹. detri. sicut souea dicitur esse cæca, non qđ ipsa non videat, sed quia quod habet non cōdit aliis, sic Angeli dicuntur ignorare, & sancti, propter hoc qđ non reuelātia, sed magis intelligibilia, & quia ta-

lia non habēt simile in creatura, imo magis dissimile, dicuntur nobis incho prehensibilia. Et remouet Hilarius triplicem cognitionem quā habemus de rebus diuinis. Vna est per Angelorum reuelationem, alia per Prophetarum illustrationem, tertia per Apostolorum prædicationem. Et dicit Aug⁹. los non audire, quia ipsi recipiunt reuelationem a maioribus, & nobis exponunt. Magister ergo bene respondet, ostendendo insufficiētiā. Si nūquid tamen quare proprietates est in persona, vt distinguens, in essentia non responderetur qđ persona se habet ad aliam, & refertur, & distinguitur, & si hoc respondeatur, adhuc manet questio quare persona refertur, ergo rēdetur quia vna est essentia tres personę. Si tu quæras huiusmodi omnino simile, non inuenies, & ideo in fundamento fidei oportet sistere.

Nos autem aliter fore ista intelligenda &c.

Notandum super ista solutione Magistri quam ponit hic, qđ locutiones istæ quas proponit Aug⁹. scilicet pater non est eo substantia quo est p̄r & cōsimiles, duplices sunt, qđ ablatiuus importat habitudinem in rōne formæ, siue causę formalis, quamuis in diuinis nō cadat vere habitudo causę quantum ad rem, tamen quantum ad rōnem intelligendi. Potest ergo causalitatis cadere sub negatiōe, vt sit negatio causalitatis, & tunc locutio est vera, & in hoc sensu accipit Aug⁹. & Magister exponit. Isti enim sensus non eo est Deus quo p̄r, qđ paternitas est pater tanquam iupone dicendi vel intelligendi: nō sic autem paternitas est rō dicendi ipsum esse Deum vel intelligendi, & tunc locutio vera est, & nihil facit p Porretano, potest iterum esse causalitatis negationis, & tunc est falsa, & est sensus, non eo est Deus quo pater, id est quantum ad id quod est pater, non est Deus, & in hoc sensu accipit Porretanus, & ita est falsus intellectus, & sic non accipit Aug⁹.

Artic. 1

AD intelligentiam presentis distinctionis quatuor queritur Primo, queritur de comparatione proprietatis ad personam. Secundo, de comparatione proprietatis ad essentiam. Tercio, de comparatione vnius proprietatis ad aliam. Quarto, de comparatione eiusdem proprietatis ad seipsam.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Proprietas & persona licet in modo se habendi differant, proprietas tamen est persona, & in persona.

Ad oppositum

E comparatione proprietatis ad personam. Et queritur verum proprietas sit persona. Et quod non, ostenditur hoc modo. Vbi quicquid est vere determinans & determinatum secundum rem, ibi determinans differt a determinato. Nam si non differt, non est determinans vere, sed totum est determinatum, sed persona in diuinis est vere determinatum, & proprietas vere determinans, quia proprietas vere, & non secundum modum dicendi solum distinguit personam, ergo proprietas differt a persona, sed differentia non praedicatur de se in abstractione, ergo nec proprietas de persona, vel e conuerso. Item. Vbi quicquid est vere abstractum, & concretum, ibi differt quod abstractum a concreto, huiusmodi ab eo a quo abstractum, sed proprietas significat in concretionem ad personam cum dicitur, pater, & in abstractionem cum dicitur paternitas, & non tantum est differentia in modo loquendi, quia aliquid dicitur de patre quod non de paternitate, ergo vere differt paternitas a persona: sed quod vere differt ab alio, non praedicatur de eo in abstractione, ergo & c. Item. Vbi quicquid est absolutum, & respectuum, absolutum non est ipse respectus quantumcumque seipso referatur. Vnde de quauis materiali persona referatur ad formam, tamen non est ipse respectus ad formam, ergo cum in diuinis persona vere sit substantia absoluta,

relatio sit verus respectus, quantumcumque seipso referatur persona, non est verus respectus, siue ipse respectus nec e conuerso, ergo proprietas non est ipsa persona. Ex his tribus suppositionibus arguebat Porretanus, quod persona non est proprietas, nec e conuerso, & quia omne quod est in persona, est persona propter summam simplicitatem, arguebat ulterius, quod proprietates non sunt in personis, sed assistunt. Et quod ista positio sit conueniens, videtur auctoritate Boetii de trinitate. Dicit enim quod relatio non in eo quod est esse consistit, sed in comparatione. Item. Hoc ipsum ostenditur ratione, quia omne quod aduenit alicui, & recedit sine sui mutatione, non praedicat aliquid quod sit in illo, sed solum est assistens, sed relatio est huiusmodi, ut patet i dextro, & sinistro, ergo & c. Cum ergo proprietates sint relationes non sunt personae, nec in personis, sed assistunt. Contra. Omne simplicissimum est id quod habet, excepto eo ad quod relatiue dicitur. Hec est Augustinus, in xi. de trinitate. & per se nota est, sed diuina persona est simplicissima, aliter non esset Deus, & non dicitur relatiue ad proprietatem, ergo est proprietas. Item. Omne perfectissimum est omne illud a quo perficitur, & denominatur, hec est per se nota, quia aliter denominas & perficiens esset perfectus eo. Et Augustinus istam proponit vii. de trinitate, dicens, quod ipse Deus est maximus, ideo est sua magnitudo, sed persona diuina est perfectissimum quid, & denominatur sua proprietate, ergo persona est sua proprietas, & pater est paternitas. Item. Omne simpliciter primum est, quicquid habet excepto eo, quod ex illo. Nam si habet aliquid, quod non sit ab ipso, vel quod non sit ipsum, illud est quod primum est ipsum, ergo ipsum non erit simpliciter primum, sed pater habet paternitatem, & paternitas non est ab ipso, & ipse est simpliciter primus, ergo pater est paternitas, eadem ratione filius est filiatio, & spiritus sanctus processio. Ex his concluditur, quod proprietates non sunt tantum personae, sed etiam in personis. Et quod in expositione, istud verum sit verum auctoritate Hieronymi symboli ad Nyssam. Tres inquit personas expressas Damascenus sub

Fundamenta.

Cap. 6.

sub
ny. Tres inquit personas expressas Damasc.

sub proprietatibus distinguim⁹, in lib. de expositione fidei catholice ad Philippum. Item. Hoc videtur ratione. Quia oē q^d est, aut est ens per se, aut in se, aut in alio. Proprietates igitur, aut sunt per se entes, & ita substantia, aut in alio. Si in alio, nō nisi in personis, quia proprietas non est nisi in eo cuius est proprietas. Si per se, ergo proprietas est substantia, aut ergo creata, aut increata, aut media. Sed non creata, nec media, istud cōstat, ergo restat q^d increata, ergo sunt personæ.

7 R E S P. Dicendum, q^d de compositione proprietatis ad personam triplex fuit opinio. Prima positio fuit, q^d proprietates non sunt personæ, nec in personis, sed assistūt personis, sicut relationes. Et rō quæ mouit istos, fuit personarum pluralitas, & diuina simplicitas. Quia enim personæ, plures sunt, plures habet proprietates, quæ vere differentes sunt, & quia differentes sunt, si essent in persona auferrent ei simplicitatem, quæ cum non possit auferri a diuinis, posuerunt proprietates esse assistentes personis, non esse personas, & huic videtur consonare natura relationis, quæ non videtur esse in substantia, nec prædicare aliquid in subiecto, sed dicere respectum ad aliud. Et hæc positio & si rationabilis aliquo modo fuit, tamen stare non potest, quia ponebat relationes in diuinis, nec Deum esse, nec creaturam, unde etiam i principio sui modicum continet errorem, tñ ducebat ad magnum, & ideo retractata fuit in concilio Remensi, & Mag^r Gilbertus Porretanus ore proprio retractauit. Ideo fuit secunda opi. multum differēs ab ista, videlicet q^d proprietates oīno sint personæ, nec differant nisi solummodo in mō loquendi, & tñ sunt tres proprietates, sicut sunt tres personæ. Et ista positio fundata est similiter sup diuinam simplicitatem. Quia enim personæ sunt simplicissime, seipsis distinguuntur, & ipsæ sunt suæ proprietates, nec habent alias differentes re, sed solo modo loquendi. Et ista positio fuit Mag^ri Præpositiui. & magis est probabilis quā præcedens. Attamen ipsa improbata est supra dist. xxvj. quia

vna persona plures habet relationes, quæ sunt veræ relationes, & plures personæ, habent vnā proprietatem, & vna psona alio & alio modo se habet ad filium, & ad spiritum sanctum, & sūm rem. Ex quo necessario sequitur, q^d realiter aliquo modo differt proprietas a persona, & non solum in modo loquendi, sicut dicebat Mag^r Præpositiuius. Et propter hoc intelligendum, q^d vtraque prædictarum positionum aliquid veri dicit, & in aliquo deficit. Nā prima quæ dicebat q^d proprietates aliquo modo differant a personis, verum dixit, sed in hoc male, q^d dixit simpliciter differre. Sequens quæ dixit, q^d proprietates sint personæ, verū dixit, sed in hoc excessit q^d dixit, q^d nullo modo differat a personis. Ideo ex his duabus positionibus collatur vna, & communis positio, quā tenent modo Mag^ri communiter, q^d proprietates sunt personæ, & in personis, tñ aliquo modo differunt a personis. Et q^d ista positio sit conueniens, patet si quis inspiciat naturam proprietatum. Dicitur enim est supra cum quærebatur quid esset proprietas in diuinis, q^d erat relatio: dictum est etiā quod relatio rōne comparationis quam habet ad subiectum, transit in substantiam i diuinis, & ideo de subiecto suo omnino vere prædicatur, vt p^r est p^rternitas. Ratione vero comparationis quam habet ad obiectum, manet verissime in diuinis, & habet quodāmodo differentia a persona. Nec facit hoc compositionem sed distinctionem respectu cuius est. Compositio enim attenditur per compositionem proprietatis ad subiectum, distinctio respectu obiecti. Et ex hoc patet q^d proprietas est persona, & in persona, quia idem est per essentia siue modum essendi, differt tñ quantum ad modum se habendi. Concedendæ igitur sunt rōnes, q^d proprietates sunt personæ, & in personis, vt patet ex dictis.

R E S P. ad primum argumentū. Quia enim aliquantulum habet differentia proprietas, & persona penes modū se habendi, ideo proprietas vere non determinat, & distinguit: hoc rē non tollit prædicationem, quia modus

quod ille non addit aliam essentiam.

- 8 A D illud quod obicitur secundo de abstractione, Dicendum, quod non est abstractio secundum rem, sed solum secundum modum intelligendi, & loquendi, quia abstractio respicit subiectum in quo, & secundum illum respectum transit, quia tamen manet in comparatione ad terminum, hinc est quod ratio non tamen modo loquendi differt, nec tamen oportet quod sit vera abstractio. A D illud quod obicitur secundo, quod absolutum non dicitur de respectu, Dicendum, quod verum est in creatura, quia respectus ipse verus, aut est alius per essentiam, aut in comparatione ad aliud per essentiam, ut materia & forma, quorum neutrum est in diuinis: unde respectus in creaturis ponit dependentiam, & ideo priuat summam simplicitatem, & ideo non praedicatur in creatura. Omne enim simplicissimum est independentes omnino. In diuinis autem relationes dicunt respectum sine dependentia, & ideo non priuat summam simplicitatem, & ideo dicuntur de hypotasi. A D illud quod obicitur, quod omnes relationes sunt assistentes. Dicendum, quod esse in relatione dicuntur a Boetio, non quia non sint in re, sed quia cum sint in re, non sint in ea absolute, sed in comparatione ad alterum, quo quidem mutato & corrupto, contingit relationem pariter corrupti & desinere, propter hoc quod non est in subiecto absolute, sed ad alterum, nihilominus est in subiecto. Ex hoc patet ratio ad illud quod obicitur. Nam illud non habet veritatem nisi in ente absoluto, non respectiuo. Et trahitur ex ratione & verbis Boetii. Et ratione, quia quando dico hoc esse ordinatum ad aliquid, non nihil dico de illo de quo dicitur, & quando de aliquo quod non habet ordinem fit habens ordinem, quia non erat illud ad quod ordinaretur, & ideo ordo erat in potentia in hoc non ratione sui, sed ratione ad hoc quod est, quantum ex parte sui erat in actu, & ideo nulla mutatione facta in ipso, sed in obiecto, introducit in esse & definit, & hoc patet ex verbis Boetii, quod ratio non negat simpliciter, quod ratio non in eo quod est esse consistit, sed in non totaliter

concessit, unde dicitur, non potest praedicatio relatiua quicquam rei de qua dicitur per se addere, vel minuere, vel mutare, quia non tota in eo quod est esse consistit. Ex hoc innuit quod aliquo modo consistit, & ideo nec in creaturis, nec in Deo verum est dicere quod ratio non sit in aliquo; sed verum est dicere, quod non tota est in aliquo absolute.

Q V A E S T I O II. CONCLUSIO.

Quaquam essentia & proprietates habeat diuersum modum se habendi, quia essentia dicitur absolutum, proprietates vero respectum ad terminum: essentia nihilominus est proprietates, & vice versa.

ECV NDO quaeritur de comparatione proprietatis ad essentiam. Et quaeritur utrum proprietates sit essentia. Et quod sic videtur, quia ecclesia cantat. In personis adoratur proprietates, sed nihil est adorandum latria, nisi diuina essentia, ergo &c. unde Bernardus. Illam proprietatem quae Deus non est, non mihi adorabilem credo. Item. Essentia est in persona, & proprietates, aut ergo sunt ibi per differentiam, aut per indifferentiam. Si per differentiam, ergo persona est composita, quod est inconueniens. Si per indifferentiam, ergo modum, ergo proprietates est essentia, & essentia est proprietates. Item. Proprietates aut est aliquid, aut nihil. Si nihil, ergo aut persona non distinguitur, aut distinctio personarum nihil est. Si aliquid est, sed esse quod est aliquid est essentia vel creata, vel increata, sed proprietates non est essentia creata, hoc manifestum est, ergo increata. Item. Omne quod est, aut est Deus, aut melius Deo, aut minus bonum, aut maius. Proprietates ergo aut est Deus, aut melius, aut maius, aut minus. Sed maius non potest esse, quia Deus est quo maius excogitari non potest. Minus non potest esse quia

Fundamenta.

De consideratione

Ad opp.

quia tunc pater esset minor quam sit ipse, ergo Deus est. Contra. Augusti. dicit & habetur supra dist. xviii. Nō eo est Deus quo pater, sed deitate est Deus, paternitas est pater, ergo deitas non est paternitas, imo aliud & aliud. Item hoc vñ ratione. Hæc est cōceptio animæ per se vera, quod nō est idem principiū distinguēdi & vniēdi formaliter loquendo, sed essentia est rōne vniēdi, ergo essentia, & proprietas non sunt idem. Item. Nulla proprietas proprie prædicatur de aliqua essentia siue substantia, nisi sit in illa, ergo si proprietates dicuntur de diuina essentia, ergo sunt in illa, sed proprietas ponit rem suam circa subiectum in quo est, ergo cum rei proprietas sit respectus, & ad respectum sequatur distinctio, de necessitate proprietates ponunt distinctionem circa diuinam essentiam, si sunt in illa, sed hoc est inconueniens, ergo &c. Item. Si essentia est proprietas, aut ergo per se, aut per accidens. Si p se, ergo cuiusque inest essentia, & paternitas: sed hoc est falsum, ergo si est vera, est vera per accidens, ergo cum in diuinis non sit ponere accidens, nec per accidens, pater &c. Item. Si proprietas est diuina essentia, cum diuina essentia, vel substantia sit creatrix & creetur, ergo proprietas creat, quod non conceditur. Queritur ergo, quare conceditur quod paternitas sit essentia, & qd etiam sit adoranda, non tñ quod sit creatrix, vel sapiens.

11 RESP. Sicut Magister tangit in litera, aliquorū positio fuit, & imponitur Pictauensi, quod proprietas nec sit essentia, nec in essentia, sed solum assistens. Sed ista positio manifeste improbata est, quia necesse est quod sit diuina essentia, si est aliquid. Propter hoc ad intelligentiam obiectorum intelligendum, sicut prænotatū est, qd relatio ratione comparationis ad subiectum transit in substantiā, & ideo proprietates est diuina substantia. Ratione vero comparationis ad terminum siue obiectum, remanet, & quantum ad hoc est distincta, & differt ab essentia, nō quia dicat aliam essentia, sed alium modum se habendi, qui p

comparationem ad essentiam, vel personam dicit modum nihil addēs. In cōparatione vero ad correlatiuum, vere dicit rem & distinctionē, & ideo non est variata in ratione intelligendi, nec cōpositio in re. sed vera distinctio. Et quoniam istere respectus non dicit aliud, quam essentiam ipsi comparatus, similiter nec aliud quam personam, ideo vere est essentia & persona, sed quia vltimus respectus ille nō est essentia ad aliud, sed personæ ad personam, ideo respectus, & relationes (proprie loquēdo) sunt in personis, non in essentia, quia personæ fm eos referuntur & distinguuntur, in essentia autem non: quia nec refertur, nec distinguuntur. Sunt tñ in essentia diuina loquēdo communiter & improprie, vt dicatur in diuina essentia, omne qd est diuina essentia, vel omne quod est in essentia, vel persona.

A D illud ergo quod obiicitur, qd alio est Deus, alio est pater. Dicendū qd ablatius dicit rōnem dicendi, vel denominandi, vnde & alietas p ablatiuum significata, attenditur solum quantum ad modum, non quantum ad essentiam, vt patet. A D illud similiter qd obiicitur, qd non id est principium distinguēdi, & vniēdi; pater rñso, qd proprietas distinguēdi in eo qd differens non essentia, sed modo, qui modus non dicit compositionem quia transit in substantiā, nec dicit solum intellectum, quia res est, & manet respectu obieci. A D illud qd obiicitur, qd nō prædicatur de substantia. Dicendum, qd non prædicatur de substantia vt de subiecto, nec per inherētiā, sed solum de persona sic prædicatur. Vnde de essentia prædicatur, quia essentia, & proprietas sunt vnū in persona, non quia vnū sunt in alio. A D illud qd obiicitur, virū prædicatur per se, aut per accidēs. Dicendum, quod nō p se, quia per personam. Non per accidēs, qd persona nō est aliud ab essentia. Qm igitur sicut res diuine sup̄cedūt res inferiores, sic & prædicatio prædicatio nem. A D illud qd vltimo obiicitur quod si essentia creat, & proprietates. Dicendum est ad hoc, qd quamuis p-

Dissentit
Scot. di. 2.
par. 2. q. 1
& 4. dist.
8. de attributis, & dist.
sunc. 13.

12

13

14

15

16

prietas

prieras sit essentia, tamen essentia nō supponit proprietatem, nec econuerso. Vnde non sequitur, quōd illud qd conuenit essentia, cōuenit psona, vel econuerso, aliqua tñ cōueniunt essentia, & p̄prietati, aliqua non. Vñ notandū, q̄ quazdā dñr de diuina essentia in se, vtp̄ta illa, q̄ dñr in oppositione ad creaturam, vt immentia, increata, & huiusmodi, & hæc dñr de proprietatibus. Aliqua dñr de diuina essentia, vt in psona, vt esse cōicabile, & esse in tribus vnā. Talia cōueniunt essentia, vt hñt rōnem formæ, & in hoc differt ratio essentia, & p̄prietatis, & alia non dñr de proprietatib⁹. Rursus aliqua dñr de essentia vt esse principium operationū, esse potētem, sapientem, volentem, & creaturam, & talia nō dñr de proprietatibus.

27 Vnde notandū, q̄ adiectiua essentia, quæ essentiam in se respiciunt, vt esse diuersum a creatura, dñr de proprietatibus, quæ autem de ipsa forma liter, siue vt est forma, vel vt est principium, nō dñr, & sic patet oīa quæ sita.

Q V A E S T I O III.

CONCLVSIO.

Dux notiones vnius personæ, in concreto de se inuicem prædicari possunt, in abstracto vero nequaquam.

Ad opp.

E comparatione vnius notionis ad aliam. Et quærit vtrum vna notio, siue p̄prietas vni⁹ personæ prædicet de alia. Et q̄ sic, vt syllogismo expositio. De necessitate. n. sequit, vt dñ in arte priorum, Hoc A est B, hoc A est C eodem demonstrato. ergo C est B, & fundatur iste syllogismus super illud principium p se notum, quæcunq̄ vni, & eidē sunt eadē, iter se sunt eadē. Fiat ergo talis syllogism⁹, Pater est p̄nitas, p̄r est innascibilitas, ergo p̄nitas est innascibilitas. Si tu dicas, q̄ accidens peccat contra istā consequentiā, & contra istud principium, vt pater hic, Petrus est indiuiduū, Pet⁹ est hō, ergo hō est indiuiduū: Cōtra

hoc obicit, quia vbi est accidens, ibi est accidentalis p̄dicatio, sed cum dr, p̄r est p̄nitas, p̄r est innascibilitas, nō est accidentalis p̄dicatio, quia est in abstractione, ergo non est ibi accūs. Item. Bene sequit concretie, p̄r generat, p̄r est innascibilis, ergo innascibilis gñat, & tñ sic magis importat p̄dicatio p̄ modum accidentis, ergo multo fortius sequitur in abstractione: ergo hæc est vera, paternitas est innascibilitas. Item. Hoc ostenditur a minori sic. Maior est vnio p̄prietatum in vna psona, siue in supposito incōicabili, q̄ p̄prietatum in vna natura cōi, sed tanta est vnio p̄prietatū in vna natura cōi, q̄ vna est alia, vt bonitas est sapientia, ergo multo fortius in persona vna p̄prietas p̄dicat de alia. Item. Maior est vnio p̄prietatum in vna psona. q̄ p̄prietatis, & essentia in psona, quia ibi vnio quantum ad rem est æqualis, & quantum ad modum magis conuenit p̄prietas cum p̄prietate, q̄ p̄prietas cum natura, siue essentia, sed tanta est vnio essentia, & p̄prietatis in psona, q̄ vna de alia p̄dicatur, vt p̄nitas est deitas: ergo &c. Item. Maior est vnio p̄prietatis in vna psona, q̄ duarū natura in eadem psona, sed pp̄ conuenientiā naturarū in vna psona Christi est cōmunicatio idiomatum, quia Deus est hō, & hō Deus, ergo pari ratione pp̄ conuenientiā p̄prietatū in vna hypostasi, vna de alia p̄dicat. Contra. Fundamenta. Sicut se habet psona ad psonā, ita notio ad notionē, sed vna psona non p̄dicat de alia persona, ergo nec vna notio de alia notione. Item. Quod p̄dicat de aliquo in abstractione nō facit numerum cum illo, ergo si notio de notione prædicatur, non sunt plures, sed vna. Item. Si notio prædicatur de notione, ergo spiratio est generatio, & spirare est generare, ergo cum hæc sit vera. Pater spirat spiritum sanctū, & hæc erit vera, p̄r generat spiritum sanctum.

R E S P. Dicendum, q̄ est p̄dicatio per identitatem, & p̄dicatio per inhzrentiam. P̄dicatio p inhzrentiam est in concretionē, & hæc est in ratione suppositi, vt album est

musicum. Prædicatio vero p identitatem est in abstractione, & ratione formæ, non suppositi, vt iustitia est bonitas. Dico ergo, q notio ad notionem dupliciter pōt cōparari, vel in concreuione, vel in abstractione. Si in concreuione, sic vna prædicatur de alia, vt generans est spirans, & p est innascibilis, & hoc quia conueniunt in supposito. Si autem in abstractione, quia tunc notio pure importat ipsum respectum, & in vna eademque persona sunt diuersi respectus sine sui cōpositione, & hoc fm diuersas comparationes, sic vna de alia prædicatur.

- 20 A D illud ergo quod obiicitur de syllogismo. Dicendum, q contra illū syllogismum peccat accidēs, sicut patet in exemplo prius posito, vnde nō valet forma syllogismi. Similiter ibi. Iud principium intelligendum est secundum idem. Non. n. sequit, quod si aliqua duo sunt similia vni, quod sint similia inter se, nisi sint similia fm idem. Similiter etiam oportet in relationibus, Iud hoc quod sit identitas vnius ad aliam, quod non tantū eadem sint fm idem, verum etiam ad idem sint. Quoniam ergo relationes diuersæ in eadem persona non sunt ad idem, siue ad eundem, ideo non sequitur, quod si conueniant in supposito, quod p hoc conueniant inter se, & sic patet, quod nec syllogismus, nec principium conuenit. A D illud quod obiicitur, quod non est ibi accidens. Dicendum, quod fallacia accidentis non solum attenditur quantum ad prædicatum accidentale, sed etiam attenditur quantum ad principij variationem, ita quod in vna sola acceptione sua conueniat, in alia sit extraneū, sic est in proposito. Nā pater secundum aliam comparationem est innascibihtas, fm aliam est paternitas: ita quod paternitas nullo modo dicit comparationē ad prius, nec positiuē, nec priuatiuē, quantum est de sua ratione: & ideo pater, &c.
- 21 A D illud quod obiicitur per similitudinem vnionis duorum in tertio: Dicendum, quod prædicatio per identitatem potest esse tripliciter. Aut ita,

quod essentia comparetur ad essentiam, aut essentia ad proprietatē, aut proprietatē ad proprietatem. Quid ergo est prædicatio per identitatem per comparationem essentiz ad essentiam, notatur identitas essentialis, vt cum dicitur, magnitudo est bonitas. Quando iterum per comparationem essentiz ad proprietatem: similiter notatur identitas essentialis. Quando vero est comparatio proprietatis ad proprietatem, quia proprietatē nō importat nisi rationem, & relationē, siue respectum, tunc notatur identitas rationis. Et hinc est, q vna proprietatē essentialis prædicatur de altera, & proprietatē de essentia, quia vni formis modis p dicanū est in his ad seinuicē, & ad illud i quo cōueniūt, quia per identitatem essentiz. Sed nō sic est cum proprietatē prædicatur de proprietate. Nam cum proprietatē p dicanū de persona, notatur conuenientia in substantia, & essentia, & supposito. Cum autem prædicatur de alia proprietate, notatur conuenientia in ratione, & respectu. Et ideo non est simile, immo est ibi accidēs, conueniunt in substantia, ergo in respectu. A D vltimum de conuenientia naturarum in vna persona patet responsio, quia non est cōmunicatio idiomatum in abstractione, sed in concreuione, quia deitas non est humanitas, sed Deus est homo, similiter in pposito est, ideo patet omnia.

Q V AESTIO IIII,

CONCLUSIO.

Notiones, & proprietates personales non possunt se ipsas denominare: cum tales denominationes notionum emanationem, quæ ad personam terminatur, consignificant.

E comparatione eiusdē proprietatis ad seipsam. Queritur ergo verum eadem proprietatē, siue notio prædicetur de se denominatur. Et quod sic videtur per simi-

Ad opp.

per simile, quia adiectiua essentialia denominant abstracta, vt magnitudo est magna, & bonitas est bona, ergo pari ratione generatio generat, & spiratio spirat. Item. Quia in primis est status, ideo a seipsis denominatur, vnde vnitas seipsa est vna, ergo cum proprietates personales non habeant priores, imo ipsę primę sint, seipsas denominant. Item. Indefinita affirmatiua æquipollet particulari, ergo simpliciter conuertitur, sed hæc simpliciter conceditur, gñans est paternitas, siue generatio, ergo generatio est generans. Item. Si hæc non conceditur, Paternitas est generans, aut hoc est propter repugnantiam a parte rei, aut a parte modi. Non a parte rei, quia eadem res est. Non a parte modi, quia eadem proprietates, & relatio importatur, ergo nullo modo est ibi repugnantia, ergo locutio simpliciter est vera. Contra. Sicut p priu proprietatis est distinguere, sic proprium est personę aliam producere, sed hæc est falsa, persona distinguit, quia non distinguit, imo distinguitur, ergo & hæc est falsa, proprietates generat. Item. Omne quod refertur est aliquid, excepto eo quod relatiue dicitur: sed proprietates non est relatio, ergo proprietates non refertur: sed generare est referre, ergo proprietates non generat. Itē. Proprietates importat originem, & relationem, ergo si supra se reflectitur, & seipsam denominat, tunc ergo originis erit origo, & relationis relatio, quod habet Philosophus, & omnis ratio pro inconuenienti. Item. Cum dicitur, generatio generat, aut verbum construitur ratione suppositi, aut rōne formę; non formę, quia respectus non agit: nec ratione suppositi, quia supposita notione nō supponitur persona, aliquid enim conuenit personę, quod non notioni, vt supra ostensum est, ergo locutio simpliciter est falsa.

24 R E S P. Dicendum, quod prædictæ locutiones sunt falsę: nulla enim notio denominat seipsam. Et ratio huius est, quia denominatio notionis importat emanationē, vt a dñi, importat & relationē, & qm̄ pductio pprie

est suppositi nō formę, similiter & relatio alicuius, vt suppositi; ideo oīs talis denotatio cōcernit suppositum, nō sic est de pprietatibus essentialibus velut ē de primis, vt de vno, & vero, imo respiciunt formā, ideo denotant seipsas. Qd̄ quia nō est in hmōi adiectiuis notionibus, non pnt locutiones esse verę ratione formę. Ratione vero suppositi nō pnt esse verę, quia notio non supponit personam, quia plures notiones sunt in eadem persona. Essentia tñ supponit substantiam, quia est vna essentia, & vna substantia, & ideo hæc est vera, deitas creat, quia Deitas supponit Deū, hæc autē falsa, pñritas gñat, quia nō supponit pscm.

Quod obicit de cōditionibus essentialibus, & de primis, patet q non est simile rōnem dīctā. Pōt tñ nihilominus alia rō assignari, quia respectus reflexus supra absolutū ibi quiescit, itaque absolutū respectui dat fundamentū, & respectus dat cōplemētum: sed cū respectus reflectit supra se, quia uterq; dicit cōparationē ad alterū vnus non pōt dare fundamentū, nec alter cōplemētum; & ideo non pōt reflecti, sed in simplicibus, primis cuiusmodi est veritas: quia aut nō importat relationē, aut si importat, importat relationē quę cōiter respicit substantiā, & cū pprietates, vtputa esse a Deo, ideo supra se reflectunt, nō sic in pposito, quia pductio respicit personā. A D illud quod obicit, q hæc est vera, gñans est pñritas. Dicendū q gñans subiicit rōne hypostasis, & ita notat p̄dicatio p̄dictatē, sed cū p̄dicatur p̄r, accipit rōne formę: ideo mutatur modus accipiēdi, ideo nō sequit. Si tñ intelligret rōne suppositi p̄dicari, vera esset, tunc n. esset sensus, pñritas est ille q gñat, sed tūc nō sequit, gñatio gñat, imo est ibi accidens. A D illud qd̄ obicit, q rept. 26 gnantia nō fit ibi: Dicendū, q ibi est repugnantia a parte modi intelligendi, nam notio non denominat nisi suppositum, vnde talis modus non conuenit notioni. Vnde sicut hæc est falsa, albeo est alba, sic in proposito est intelligendum.

OPINIO QVORVNDAM NON
idem esse personam, & essentiam, vel naturam dicentium,
& eandem essentiam non posse esse patrem, & filium,
& spiritum sanctum.

DISTINCTIO XXXIIII.

De compara
tione p
sonz, siue
rei naturz
ad naturā,
vel de cō
paratione
personarū
ad essentia

RAE DICTIS autem adiiciendum est, quòd qui
dam peruersi sensus homines in tantam profluerunt
insaniam, vt dicerent non idem esse naturam Dei, &
personam, siue hypostasim, dicentes eandem essentia
non posse esse patrem, & filium sine personarū confusione. Si enim
(inquiūt) ea essentia, quę pater est, est filius, idem sibi pater est, & fi
lius. Si hanc rem dicis esse patrem, aliam quære quàm dicas esse fi
lium. Si vero aliam non quæseris, sed eandem dixeris, idem genuit
& genitus est. Propter hæc & huiusmodi inter naturam, & perso
nam diuidunt, ita vt non recipiant vnā deitatis naturam, & sim
plicem esse tres personas. Idque testimonio Hilarij defendere ni
tuntur, qui in 8. lib. de Trinit. querens, vtrum Apostolus spiritum
Dei nominans, & spiritū Christi, idem significauerit vtroque ver
bo, inquit ita, Gentium prædicator volens naturæ vnitatem in pa
tre, & filio docere ait, Spiritus Dei in vobis est, si quis autem spiri
tum Christi nō habet, hic non est eius. Si autem spiritus eius, qui
suscitauit Iesum, & cetera. Spirituales omnes sumus, si in nobis est
Dei spiritus, sed & hic spiritus Dei est, & spiritus Christi. Et cum
Christi spiritus in nobis est, eius spiritus in nobis est, qui suscitauit
Christum. Et cum eius, qui suscitauit Christum in nobis est spūs,
& spiritus in nobis est Christi, nec tamen non Dei est spiritus, qui
in nobis est. Discerne ergo o hæretice, spiritū Christi a spiritu Dei,
& excitati a mortuis spiritum Christi a spiritu Dei Christum a
mortuis excitantis. Cum qui habitat in nobis spiritus Christi, spi
ritus Dei sit, & spiritus Christi a mortuis excitati spiritus Dei tan
tum sit Christum a mortuis excitantis. Et quæro nunc, in spiritu
Dei vtrum naturam, an rem naturæ significatam existimes. Non
est enim idem natura, quod res naturæ, sicut non idem est homo, &
quod hominis est, nec idem est ignis, & quod ipsius ignis est, & se
cundum hoc non est idem Deus, & quod Dei est. Huius dicti oc
casionē præfati hæretici dogmatizauerunt non idem esse personā,
& naturam Dei, asserentes naturam Dei non esse tres personas, in
tellectus in his præmissis verbis Hilarij per rem naturæ perso
nam, & nomine naturæ diuinam naturam. Et ideo dicunt Hilariū
interrogasse hæreticum, vtrum per spiritum Dei putaret signifi
catam esse naturam, an rem naturæ, vt sic ostenderet distinguendū
esse inter naturam, & rem naturæ, idest personam.

Auctorita
te, quę p
eis facere
videat po
nit de lib.
Hilar. pau
lo ante me
dium.

Roma. 8.

Quæstio
Hila. vtrū
in spiritu
Dei natu
ra, vel res
naturæ si
gnificata
sit. Ibi.

Quòd nō
est idē na
tura quod
res naturæ

Ostendit
quem sen
sum tra
hant ex il
lis verbis.

Hic docet quomodo eis obuiat ipsius scripturæ circumstantia,
& qualiter prædicta intelligi debeant, & quod spiritus
sanctus est res vnius naturæ patris, & filij,
& est ipsa natura.

HOC quidem dicunt, non intelligentes pia diligentia scripturæ circumstantiam, qua considerata, percipi potest quomodo præmissa dixerit Hilarius. Subsequenter enim in eadem serie ostendit in spiritu Dei aliquando significari patrem, vt cum dicitur, Spiritus Domini super me. Aliquando significari filium: vt cum dicitur: In spiritu Dei eiicio demonia, naturæ suæ potestate se demones eiicere demonstrans. Aliquando spiritum sanctum, vt ibi, Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Quod dicit consummatum fuisse, cum Apostoli spiritu sancto missi, omnibus linguis locuti sunt. Deinde quare hanc distinctionem fecerit, & quod in superioribus per verba Apostoli idem spiritus sanctus significatus sit, & quod ipse sit res vnius naturæ patris, & filij, aperte ostendit inquiring ita. Hæc ideo sunt demonstrata, vt quacunque parte hæretica falsitas se contulisset, finibus veritatis concluderetur. Habitat enim in nobis Christus, quo habitante habitat Deus, & cum habitat in nobis spiritus Christi, non aliud habitat quam spiritus Dei. Quod si per spiritum sanctum Christus in nobis intelligitur esse, hunc tamen ita spiritum Dei, vt spiritum Christi esse noscendum est, & cum per naturam Dei natura ipsa habitat in nobis, indifferens natura filij creditur esse a patre, cum spiritus sanctus, qui est spiritus Christi, & Spiritus Dei res naturæ demonstreretur vnius. Quæro nunc ergo quomodo non ex natura vnum sunt. A patre procedit spiritus veritatis, a filio mittitur, & a filio accipit. Sed omnia quæ habet pater filij sunt. Ideo qui ab eo accipit, Dei spiritus est, & idem spiritus Christi est. Res naturæ filij est, sed & eadem res & naturæ patris est, & Dei excitatis Christum a mortuis spiritus est, & idem spiritus Christi est a mortuis excitati. In aliquo differt Christi, & Dei natura, ne eadem sit, si præstari potest, vt spiritus, qui Dei est, non sit etiam Christi. Est ergo in nobis spiritus Dei, & est in nobis spiritus Christi: & cum spiritus Christi inest, inest spiritus Dei. Ita cum quod Dei est, & Christi est, & quod Christi est, Dei est, non potest quid aliud diuersum Christum esse, quam Deus est. Deus igitur Christus est vnus cum Deo spiritus, secundum illud, Ego & pater vnum sumus. In quo docet veritas vnitatem esse naturæ, non solitudinem vnionis. Ecce si hæc verba diligenter attendas, inuenis spiritum sanctum rem naturæ dici patris, & filij, & eundem dici esse naturam Dei, vbi dicitur, per naturam Dei natura ipsa habitat in nobis, si per spiritum sanctum Christus est in nobis. Itaque in Trinitate non ita distinguendum est inter naturam, & rem naturæ, sicut in rebus creatis, quia

Paulo inferius.

Esa. 61

Matt. 12.

Iohel. 2.

Verba Hilarii ponit

quibus promissorum

intelligentia aperit.

Eph. 3.

1. Cor. 3.

Lib. 8. an-
te mediū.

(vt ait Hilarius) comparatio terrenorum ad Deum nulla est, & si qua comparationum exempla interdum afferuntur, nemo ea existimet absolute in se rationis perfectionem continere. Non enim humano sensu de Deo loquendum est.

Quod propter res creatas illud dixerit, non idem est natura, & res creaturæ.

AD naturam ergo rerum creatarum respiciens (inquit) Non idem est natura quod res naturæ, subiiciens exempla de ipsis creaturis. Inde ostendens erroris esse sub mensura creaturarum metiri creatorem, addit. Et secundum hoc non idem est Deus, & quod Dei est: ac si diceret, Si ad instar creaturarum de creatore sentis, cogaris fateri, quia non idem est Deus, & quod Dei est, quod dicere impium est, cum spiritus Dei Deus sit, & Dei filius sit Deus.

Quod non aliud est Deus, & quæ sua sunt, ita vt insint, alia enim sunt quæ insunt, alia quæ non insunt.

Hilar. li. 8
de Tri. in
loco superius
signato, & lib. 4
in principi.

NON ergo secundum corporales modos (vt in eadem subdit se-
rie) accipienda sunt hæc quæ de Deo dicuntur, vbi euacuans opi-
nionem eorum qui ita putant aliud Deum esse, & aliud quod Dei
est, aliudque naturam Dei, & rem naturæ, vt est in creaturis, aper-
te docet non aliud esse Deum, & aliud quod Dei est, aliudque na-
turam Dei, & quæ sua sunt, ita vt insint illi, sic dicens, Homo,
aut aliquid ei simile cum alicubi erit, alibi non erit: quia id
quod est, illic continetur vbi fuerit infirma ad id natura eius, vt
non vbique sit qui insistens alicubi sit, Deus autem immensæ vir-
tutis, viuens potestas, quæ nusquam non absit, nec desit vsquam:
quæ se omnem per sua edocet, & sua non aliud quam se esse si-
gnificat, vt vbi sua insint, ipse esse per sua intelligatur. Non
autem corporali modo cum alicubi sit, non etiam vbique ef-
se credatur, cum per sua in omnibus esse non desinat. Non au-
tem aliud sunt quam quod ipse est, quæ sua sunt. Et hæc pro-
pter naturæ intelligentiam dicta sunt. His verbis aperte signi-
ficatur (si tamen intelligis hæretice) quia diuina natura non
aliud est ab his, quæ sua sunt, ita vt insint, & per illa in
omnibus suis est, quæ non insunt. Sua enim sunt etiam quæ
non insunt, id est, omnes creaturæ, & sua sunt, quæ insunt,
vt tres personæ, quæ sunt eiusdem naturæ, & eadem natura, sicut
supra Augustini testimonio firmauimus dicentis, tres personas esse
eiusdem essentiae, vel eandem essentiam, sed non ex eadem essentia:
ne aliud intelligatur essentia, aliud persona. Non tamē diffitemur
aliquam distinctionem habendam fore secundum intelligentiæ,
rationem, cum dicitur hypostasis, & cum dicitur essentia: quia
ibi

Dist. 5. &
dist. 25.
Quodd ali-
qua est in
rōne intel-
ligentiæ di-
stinctio cū
dī hypo-
stasis, & cū
dī essentia.

ibi significatur quod est cōmune tribus, hic vero non. Est tamen hypostasis essentia, & econuerso. Fateamur ergo vnum atq; idem esse tres personas secundum essentiam, differentes autem proprietatibus. Vnde Aug. super locum prætaxatum psalmi ait, Quæris quid sit pater? Respondetur, Deus. Quæris quid sit filius? Respondetur, Deus. Quæris quid sit pater & filius? Respondetur, Deus. De singulis interrogatus, Deum responde. De vtroque interrogatus, non Deos, sed Deum responde. Non sic in hominibus. Tanta enim est ibi substantiæ unitas, ut æqualitatem admittat, pluralitatem non admittat. Si ergo tibi dictum fuerit, cum dicis filium Dei esse quod pater est, profecto filius pater est. Responde, Secundum substantiam tibi dixi hoc esse filium quod pater est, non secundum id quod ad aliud dicitur. Ad se enim dicitur Deus, ad patrem dicitur filius. Rursumque pater ad se dicitur Deus, ad filium pater dicitur. Quod dicitur ad filium pater, non est filius: quod dicitur filius ad patrem, non est pater: quod dicitur pater ad se, & filius ad se, hoc est pater & filius, idest, Deus.

Tomo 8.
in explana
tione 6 8.
psalmi su
per illa, &
nō est sub
stantia.

Vtrum ita possit dici vnus Deus trium personarum, vel tres personæ vnus Dei, ut dicitur vna essentia trium personarum, & tres personæ vnus essentia.

H I C considerandum est: cum Deus sit diuina essentia, & ita dicatur vnus Deus esse tres personæ, sicut vna essentia dicitur tres personæ, vtrum ita valeat sane dici, vnus Deus trium personarum & tres personæ vnus Dei: sicut dicitur vna essentia trium personarum: & tres personæ vnus essentia. In his locutionibus scripturæ vsus nobis emulandus videtur, vbi frequenter reperitur ita dictum. Vna est essentia trium personarum, & tres sunt personæ vnus essentia: nusquam autem occurrit legisse, vnum Deum trium personarum, vel tres personæ vnus Dei. Quod ideo puro sanctos doctores vitasse, ne ita forte acciperetur in diuinis personis, ut accipitur cum de creaturis simile quid dicitur. Dicitur. n. Deus Abraham, Isaac, & Iacob, & Deus omnis creaturæ. Quod vtrique dicitur propter principium creationis, vel gloriæ priuilegium, & creaturæ subiectionem, vel seruitutem. Cum ergo in trinitate nihil sit creatum, vel seruient, vel subiectum, nō admisit fides in trinitate talem locutionis modum. Ita etiam econuerso, non dicitur de Dei creaturæ: ne creatoris & creaturæ naturā confundere videamur.

Vsum scri
pturæ in
his sequē
dū tradit.
Quare nō
consueue
rit scriptu
ra dicere
vnū Deū
trium pso
narum &
econuerso.
cum dicat
vnā essen
tiā triū p
sonarum.
Exod. 3

Quod licet potentia, sapientia, bonitas de Deo secundum substantiam dicantur in scriptura: tamen solent hæc nomina distinde ad personas interdum referri.

E X prædictis constat, quod sicut essentia, ita potentia, sapientia, bonitas de Deo dicuntur secundum substantiam. Quæ autem

Dist. 22.
23. & 29.

II 4 secun-

secundum substantiā de Deo dicuntur, tribus personis pariter conueniunt. Vna est ergo potentia, sapientia, bonitas patris & filij & spiritus sancti, & hi tres eadem potentia, eadem sapientia, eadem bonitas. Vnde aperitur in trinitate summa esse perfectio. Si enim ibi deesset potentia, vel sapientia, vel bonitas, non esset summum bonum. Sed quia ibi est perfecta potentia, infinita sapientia, incomprehensibilis bonitas, recte dicitur & creditur summum bonum. Cumque vnum & idem penitus sit in Deo potentia, sapientia, bonitas: in sacra tamen scriptura frequenter solent hæc nomina distincte ad personas referri, ut patri potentia, filio sapientia, spiritui sancto bonitas attribuitur, quod quare fiat, non est otiosum inquirere.

Quare id fiat, scilicet quod patri potentia, filio sapientia attribuitur.

ID ergo sacri eloquij prudentia facere curauit, ne Dei immensitatem similitudine creature metiremur. Dixerat enim scriptura sacra, quia Deus pater est, & quod Deus filius est: & audiuit hoc homo qui hominem patrem viderat, Deum patrem non viderat: cogitare coepit ita esse in creatore ut viderat esse in creaturis, a quibus hæc nomina translata sunt ad creatorem: in quibus pater est prior filio, filius est posterior patri, & ex antiquitate in patre defectus, ex posteritate in filio imperfectio sensus solet norari. Ideo occurrit scriptura dicens patrem potentem, ne videatur prior filio, & ideo minus potens, & filium sapientem, ne videatur posterior patri, & ideo minus sapiens.

Quare spiritui sancto bonitas attribuitur.

DICTVS est etiam spiritus sanctus Deus, & dictus est habere spiritum Deus: & videbatur hoc quasi nomen inflationis, & tumoris. Vnde humana conscientia ad Deum pro rigore & crudelitate accedere metuit. Ideoque scriptura temperauit sermonem, spiritum bonum nominans, ne crudelis putaretur qui mitis erat: non quod pater solus sit potens vel magis potens, & filius solus, sapiens vel magis sapiens, & spiritus sanctus solus bonus vel magis bonus. Vna est ergo potentia, sapientia, bonitas trium, sicut una essentia. Ideoque sicut dicitur filius homouosus, id est, consubstantialis patri, ita & coomnipotens.

De hoc nomine homouosion, ubi in auctoritate receptum sit & quid significet.

Cap. 14

HIC non est prætermittendum quod Augustinus in libro 3. contra Maximinum dicit de hoc nomine homouosion, quo Latini tractatores frequenter utitur. Pater (inquit) & filius vnus sunt eiusdemque substantiæ. Hoc est illud homouosion, quod in concilio Nicæno aduersus hæreticos Arrianos a catholicis patribus veritatis autoritate firmatum est. Quod postea in concilio Ariminensi, propter

per nonitatem verbi minus quam oportuit intellectam (quā tñ fides antiqua pepererat) multis paucorum fraude deceptis, hæretica impietas sub heretico imperatore Constantino labefactate tentavit. Sed post non longum tempus libertate fidei catholicæ prævalente, postquam vis verbi sicut debuit intellecta est, homouision illud catholicæ fidei sanitate longe lateque distensum est & diffusum. Quid enim est homouision, nisi vnus eiusdemque substantiæ? Quid est inquam homouision, nisi ego & pater vnus sumus? Nō ergo inter profanas vocum nouitates hoc vitandum est.

1029.10

De nominibus quæ translatiue & per similitudinem de Deo dicuntur.

P R A E T E R E A sciendum est, quod in assignatione distinctionis nominum, inter alia quæ supra diligenter executi sumus, quædam diximus translatiue & per similitudinem de Deo dici, vt speculum, splendor, character, figura & huiusmodi: de quibus pio lectori breuiter trado quod sentio, vt scilicet ratione similitudinis considerata ex causis dicendi, dictorum intelligentiam assumat, sed catholicam.

Nihil dignum excellentia ineffabilis Trinitatis se tradidisse dicit, ad alia transiturus.

D E sacramento vnitatis atque Trinitatis summæ & ineffabilis multa iam diximus. Nihil tamen eius ineffabilitate dignū tradidisse profiteamur, sed potius ex nobis mirificaram eius scientiam, nec potuisse nos ad illam peruenire.

De comparatione personæ, siue rei naturæ ad naturam. Vel de comparatione ne personarum ad essentiam.

DISTINCT. XXXIII.

Predictis adiiciendum est, quod quidam peruersi sensus homines &c.

istum perducatur ad cōsummationem, & hoc ibi. Præterea sciendum est quod in assignatione. Prima pars habet quatuor partes. In prima ponit errorem quorundam dicentium personas non esse naturam, & hoc cum summa confirmatione, scilicet auctoritate Hilarii. In secunda ipsius auctoritatis sententiam intellectū, ex verbis Hilarii, sequentibus elicit, per quæ etiam errorem illorum elidit, ibi. Hoc quidā dicunt non intelligentes &c. In tertia quandam questionem incidentem dissoluit, quæ non dicunt tres personæ vnus Dei, sicut dicitur tres personæ vnus essentia, ibi. Hic considerandum est cum Deus sit diuina essentia &c. Similiter secunda pars in qua Magister agit de appropriatione habet tres partes. In prima dicit & ostendit quod communia appropriantur. In secunda rationem redditæ appropriationis, ibi. Id ergo sacri eloquii &c. In tertia, quia hæc nomina

Dialo.

Exposi.

SV P R A egit Magister de comparatione proprietatum ad personas & essentiam, hic secundo agit de comparatione personarum ad essentiam. Et hoc facit in hac distinctione, quæ in tres partes diuiditur. In prima agit de comparatione secundum predicationem. In secunda secundum appropriationem, ibi. Ex predictis constat quod sicut essentia, ita potentia &c. In tertia adnectit capitulum de translatione, vt sic tractatum

hominibus

homouision dicit comparationē essen-
tia, siue nature ad psonas, vsum eius
determinat esse catholicum, & verita-
ti fidei esse consonum, ibi. Hic nō est
prætermittendū q̄ Aug. &c. Item, ter-
tia pars in qua agit Mag̃r de nominū
translationē, posset diuidi contra to-
tum tractatum præcedentem de diui-
nis noibz. Sed quia Mag̃r parū, aut
nihil determinat de his noibz, ideo
potius incidenter cum epilogaione
est posita. Vnde hæc particula duas
habet partes. In prima quandam ge-
neralem de noibz trāsiliuū trahit
instruccionem. In secunda vero po-
nit prædictorū epilogaionem, in qua
tractatum de sacramēto trinitatis, &
vnitatis finit, ostēdēs in se in hoc tra-
ctatu potius defecisse, quam sufficisse
propter materiz altitudinem, & hoc
facit ibi, de sacramento vnitatis at-
que trinitatis &c.

Huius dicti occasione præfati he-
retici &c.

Dub. 1. Videtur qđ Magister male reputet
hæreticos illos, qui dicebant naturā
non dici de personis. Quia videt̃ Da-
mascenus dicere idem q̄ illi dicebant
cum dicit, de hypostasi non est deita-
tem dicere, ergo cum deitas dicat na-

Respon. turam, patet &c. **Respon.** Dicēdum,
qđ verbum Damasceni simpliciter in-
tellectum, generat sinistram intelle-
ctū, & qui sic intelligeret sicut sonat,
hæreticus esset, sed ipse Damascenus
intelligit cum præcisione, scilicet qđ
deitas non dicitur de vnica hyposta-
si tantum, imo de omnibus.

In spiritu Dei aliquando signifi-
cari patrem, sicut illud Esa.
lxi. Spiritus Domini super
me &c.

Dub. 2. Videtur male dicere quia Hieron.
dicit ibi in glo. qđ de illo spiritu in-
telligitur de quo dicitur, Esa. xxi. Re-
quid dicit sup eum: & constat qđ ibi ac-
cipitur p persona spirit⁹ sancti. Item
hoc videt̃ alia auctoritate, quia alius
Euangelista Luc. xj. dicit. Si in digi-
to Dei oicio demōia glo. exponit di-

gito pro spiritu sancto q̄ est tertia in
Trinitate persona. **Resp.** qđ iste rōnes **Respon.**
non concludunt cōtrarietates, quia
vna scriptura pluribus modis potest
exponi. Nā in illa auctoritate in qua
dicitur Esa. lxi. Spiritus dñi sup me
&c. agitur de missione filii, & qđ si-
lius potest intelligi missus s̄m diuinā
naturā, & sic intelligitur (p̄prie lo-
quēdo) missus a patre solum, ideo spi-
ritus dñi, stat ibi pro solum. Si autem in-
telligatur de missione s̄m humanam
naturam, sic intelligitur de f. f. patet
est tertia in Trinitate persona. Simi-
liter intelligendum de auctoritate se-
quenti qđ potest intelligi vtroque mo-
do, sed tamen spiritus accipitur ali-
ter & aliter.

In aliquo differt Christi, & Dei
natura, ne eadem sit si præsta-
ri potest, vt spiritus qui Dei
est, non sit etiam Christi.

Videtur sic male dicere, quia argu-
mentum hoc non valet. Filius est fi-
lius patris, & non spiritus sancti, ergo
differt natura patris & spirit⁹ sancti,
ergo cum spiritus dicat personam, ar-
gumentum illud nō valet qđ fecit Hi-
la. **Resp.** potest dici qđ Hila. loquitur **Respon.**
de spiritu s̄m qđ nominat naturā, sic
autem non habet instantiam suam ver-
bum. Nihilominus tñ si intelligatur
de spiritu prout dicitur psonaliter,
adhuc veritatem habet, nā cum ver-
bum non possit esse sine spiritu, tunc
haberent p̄f & suum verbū duos spi-
ritus, & ita non essent vnus natur⁹.
Præterea si spiritus patris non esset fi-
lius, non oriretur a Christo, & si non
procederet ab eo, non distingueretur
originaliter, ergo essentialiter, sed spi-
ritus Dei & Deus sunt vnum essentia-
liter, ergo oporteret qđ spiritus & De⁹
essentialiter differrent, siue distin-
guerentur.

Non idem est natura quod res
natura: hanc sententiā intelli-
git Hila. solū in creaturis.

Contra, videtur illa solutio nō esse **Dub.**
cōueniens, quia Hila. loquitur de spi-
ritu

ritu Dei prout significat naturam, & rem nature, quod si nulla est differentia, nullā deberet vim facere vt videt, quod si facit vim in spiritu, prout significat naturam & rem nature, ergo videtur distinctio inter huiusmodi facienda. Resp. dicendum, quod cum dicitur ab Hila. aliud est natura, aliud res nature, aut intelligitur de alicuius parte rei, sic illi heretici intelligebant & sic habet veritatem soluta in creaturis. Alio modo potest dicere alicuius rem, siue differentiam secundum rationem, & sic habet veritatem in diuinis, & sic intelligit Hila. & dicit Aug. quod aliud est esse patrem, aliud esse Deum non (inquam) aliud secundum rem, sed aliud secundum rationem significandi, & intelligendi, & se habendi.

Vtrum ita valeat sane &c.

Innuat hic Magister quod non debet dici tres persone vnius Dei, quia nihil est in trinitate creati, vel seruatis, vel subiectum. Videtur hoc male dicere, quia genitiuus de sui ratione non importat subiectionem nec diuinum, ergo non videtur sufficiens ratio. Si dicas quod hoc venit a pretermini, nihil est, quia terminus de se non importat respectum diuini. Item queritur, quare hoc nomen essentia non importat supercellentiam in genitiuo, sicut hoc nomen Deus. Item, quare non dicitur tres persone essentie, sicut vnius essentie. Resp. dicendum, quod ad hoc quod genitiuus vere constituat & proprie, necesse est aliquam habitudinem importari, vel secundum rem, vel secundum modum intelligendi, genitiuus autem importat habitudinem principiatam ad principium, vel econuerso, vt possidentis ad possessum, vel forme ad formatum, vel specificantis ad specificatum: habitudinem autem forme non importat nisi cum termino abstracto quod significet per modum forme, & quoniam forma se habet per modum exprimentis & declarationis: ideo talis constructio non attenditur nisi cum genitiuo nomine abstracti alio determinato. Vnde conuenienter dicitur, mulier egregie forme, sed nihil est dictum mulier forme, ideo bene dicitur tres persone vnius essentie, Deus au-

tem non est nomen abstractum, ideo non constituitur cum genitiuo in habitudine subiecti vt forma Dei, vel in habitudine specificantis, vt persona Dei, sicut creatura falis, vel in habitudine principii, vt creatura Dei, & quoniam quando dicitur tres persone vnius Dei, nulla habitudinum importatur proprie, nisi habitudo principii siue possessoris, hinc est quod cum in illo sensu sit falsa locutio, non est recipienda. Alia ratio est ista, quia locutio quæ est in vi declarationis essentie conuertitur, vt cum dicitur mulier egregie forme, potest dici egregia forma mulieris, ergo si diceretur tres persone vnius Dei, diceretur vnus Deus trium personarum, & iste intellectus non est sanus, vt videtur, sic enim posset intelligi, sicut si dicitur vnus Deus trium hominum.

Sed quia ibi est perfecta potentia &c.

Innuat Magister quod in istis tribus consistit summum bonum scilicet potentia, sapientia, bonitate. Contra, videtur hoc male dicere, quia summum bonum specificat bonum, ergo si bonitas distinguitur contra potentiam & sapientiam, pariter ratione summum bonum. Item, non videtur in his tribus esse, quia summum bonum est aggregatum omnium bonorum & collectiuium, ergo non tantum horum trium. Resp. dicendum quod bonum vno modo distinguitur contra sapientiam & potentiam, alio modo non. Si enim accipitur pro bonitate moris, sic consistit in voluntate, & distinguitur contra alia duo. Si autem bonum accipitur communiter, & sic completitur omnia: est ei bonam nature, & hoc ad potentiam: & bonum gratie: & hoc autem perficit intellectum, & ita est scientia: aut affectum, & ita bonitas, & hæc tria completitur bonum in sua vniuersalitate, & summum in sua integritate: quoniam ergo omne bonum ad hoc reducibile est, ideo summum bonum in his tribus consistit.

Ideo occurrit scriptura &c.

Innuat Magister quod scriptura approbat Dub. prius

priat patri potentiam, nec videatur minus potens. Contra, vñ hoc plus debere dici de filio q̃ minus potens est, cū fuerit passus & mortuus, ergo magis deberet ei potentia appropriari.

Respon. Respon. dicendum, quod quia propter passionē visus est fecisse stultitiam, & habuisse impotentiam, propter quod Iudeis prædicatio crucis erat in scan- dalū, & Græcis in stultitiam, ideo ipse Apostolus egregius doctor non tantū sapientiā appropriat Christo, imo etiam virtutem, vt sic excludat a diuinitate infirmitatem, & maluit ei appropriare virtutē quam potentiam, quia virtus dicit potentiam vltimā, & summum de potentia, sicut vult Arist. j. celi Philosophus qđ virtus est vltimū de potentia, ideo maluit ei appropriare virtutem. nec est inconueniens ex diuersis considerationibus idem modo appropriare vni, modo alii, cū æqualiter conueniat trib⁹, vnde patri attribuius potentiam, ne videat impotens pp̃ antiquitatem, filio virtutem, ne videatur impotens siue debilitat⁹ propter assumptam humanitatem, nihilominus tñ faciendā est vis inter potentiam, & virtutē, sicut dictum est xxxij. dist.

Artic. 1. **A**D intelligentiam pñtis distinctionis quatuor querunt. Primo queritur, vtrū in diuinis sit ponere additionē. Secūdo, vtrum in diuinis sit ponere prædicationem. Tercio, vtrum sit ponere appropriationem. Quarto, vtrum sit ponere translationem.

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

Persona, siue res naturæ nihil omnino addit secundum rem supra naturam, licet secundum modum intelligendi aliquid vltra dicat persona, quod non dicit natura.

Ad opp.

VTRUM sit ponere in diuinis additionē. Vtrū si res naturæ addat supra naturam, & quod sic vñ hoc mō, Hila. de

Lib. 3.

tri. ita, Aliud est natura, aliud res naturæ, sed intellectus naturæ clauditur in re naturæ, ergo si est aliud, necesse est quod in rōne alicuius additi. Itē, Beot. de duabus naturis & vna perso De duab⁹ na Christi. Natura & persona distin- natu.

guenda sunt, & propriis noibus separanda, sed quorum definitiones sunt diuersæ, ipsa sunt diuersa, ergo cū natura cadat in diffinitione personæ, necesse est qđ diuersitas veniat a ratione additi, ergo &c. Si dicas quod diffinitiones naturæ, & personæ nō sunt diuersæ re, sed s̃m rōnem intelligentiæ, tunc concluditur qđ intellectus ille cassus est & vanus, cum in re sibi nihil rñdeat. Item, hoc vñ ratione, quia quātum aliquid in pluribus inuenit, tāto simplicius est, sed essentia vel natura est in pluribus, persona vero in vno solo, ergo natura simplicior, sed nō est aliquid minus simplex quam aliud, nisi per aliquam additionem, ergo &c. Item, quanto aliquid est maioris abstractionis, tanto simplicius est, sed natura est maioris abstractionis quam persona, qm̃ abstractionis propriatibus est intelligere naturam, sed non personā, ergo persona addit supra naturam, ergo &c. Item hoc est principium per se notū, de nullo eodem, & s̃m idem vera est affirmatio, & negatio, sed aliquid vere affirmat de psona vt distingui, quod negatur de natura, ergo nō s̃m idem, ergo in persona aliquid est qđ non est in natura, vel e conuerso, & si hoc, ergo vnū addit supra alterum. Itē, hoc est principium per se notum, quæcūque sunt eadem vni, & eidem s̃m omnimodā indifferentiam, etiam inter se sunt eadem, cū ergo natura sit eadē & vna, si psonæ omnino idem sunt cum natura, & nihil addūt, ergo personæ ad inuicem sunt eadē, & sic redit error Sabellii quod vna persona s̃m rem sit alia, ergo &c. Contra, Augu. vii. de tri. Non est aliud Deo esse, & aliud personam esse, ergo persona nihil addit supra esse, ergo nec supra naturam. Item, in summe simplici nulla potest esse additio: sed diuina psona siue res naturæ est summe simplex, ergo &c. Item, quæcūque duo sic se hñt, quod quic-

4. Metaph. 1. perih.

Aristo. 7. Top. ca. 3.

Funda-
menta.

quicquid est in vno, est alterum p essentiam, vnum nihil addit super reliquū, sed quicquid est in persona est deitas, ergo &c. Maior manifesta est, minor pater sic. In persona non est nisi substantia, & pprietas, & substantia illa est deitas, q̄a est Deus, & Deus non alio quam seipso, quia tunc esset p participationē, ergo seipso est Deus & deitate est Deus, & substantia quæ est de intellectu personæ, est ipsa natura per essentiam, & similiter pprietas est essentia, vt supra pbatum est, restat ergo primo, quo i nihil addit. Itē, si addit, aut addit aliud, aut idē. Addere idem sibi, non est intelligibile. Si aliud, aut ergo aliud substantialiter, aut accidentaliter. Non accidentaliter, quia non est accidens in diuinis. Nec substantialiter, quia tunc essent diuersæ ibi substantiæ. Ergo natura secundū essentiam differret a persona, & hoc est manifeste falsum. Itē, si addit aliquid, aut illud est materiale, aut formale. Non materiale, quia Deus est purus actus. Non formale, quia formale nō est nisi respectu materialis. Ergo cum in Deo non sit aliquid materiale, non poterit addi aliquid formale, ergo nullo modo. Itē, si aliquid addit supra diuinam naturam, aut est melius diuina natura, aut æquale, aut minus. Non melius, constat. Etiam nō minus, quia tunc esset creatura. Non æquale, quia nihil potest æuari diuinæ naturæ, ergo omnino nihil.

R E S P. Dicendum, qđ cū quæritur vtrum persona, siue res naturæ addat aliquid supra naturam, respondendum est, quod est loqui de additione dupliciter, aut quantū ad rem, aut quantum ad intellectum. Si quantum ad intellectum, cum intellectus huius nominis persona siue hypostasis siue rei naturæ includat intellectū naturæ, adhuc tñ dat intelligere aliquid q̄ necessario est compositio circa intellectum, & additio. Et hoc patet, persona enim dī suppositum rōnalis naturæ distinctum proprietate. Bece intellectus personæ ex pluribus intellectibus componitur, & cadit ibi intellectus naturæ, ergo constans

est, quod quæritur ad intellectum addit persona supra naturam. Iste autem intellectus falsus non est, quia nec naturam p illam additionē distinguit, nec componit personam. Non distinguit naturam, qm̄ & si addat supra intellectum naturæ proprietatem, non tñ adit in recto, vt intelligas personam esse naturam proprietate distinctam, sed in obliquo est intelligendū personam esse suppositum rōnalis naturæ distinctum, siue q̄ est hypostasis distincta, & ideo nō ponit distinctionem circa naturam, nec intelligit eā distingui. Rursus, personam non componit, nec aliquid ei quod nō sit in ipsa imponit, & hoc patet, quia intellectus sanus & fidelis intelligit, & credit personam esse simplicissimam, intelligit eam nihilominus esse perfectissimam, vnde sicut circa essentiam propter hoc q̄ perfectissima est, intelligit omnes condiciones nobilitatis & vere, quia ibi sunt, & tñ illas condiciones quamuis intelligat vt multas, scilicet potentiam, sapientiam, bonitatem, cum credat & sciat oīa hæc in Deo vnum esse, intellectus nec est falsus nec vanus, quia non ponit in Deo q̄ non sit, nec componit Deum. Per hunc modum se habet circa intellectum personæ. Vnde ipsam dicit simplicem, quia quamuis i ipsa dicat naturam esse & vere naturam, & suppositum q̄ est vere suppositum, & pprietatem quæ vere est pprietas, tñ dicit hæc omnia esse vnum, & vnum esse alterum, re ergo existente simplicissima vere est additio, & compositio circa intellectum sine vanitate & falsitate. Si autē loquamur a parte rei, sic dicendum, q̄ cum additio ex parte rei ponat compositionem, & diuina persona simplicissima sit, q̄ impossibile est omnino quod ibi sit aliqua additio, & ita fm̄ rem nihil addit res naturæ supra naturā. Sed tñ videtur illud non intelligibile, quod persona sit distincta fm̄ rem, & essentia non, & cum hoc nulla est additio, & nulla differentia fm̄ rem inter personam, & naturam. Et ad hoc qualitercunque intelligendum, cum hoc sit supra vires humani intellectus, notandum sicut

Ex ijs patet S. Bon. non tenere psonas cōstitui p absoluta

sicut vult Richar. q̄ est distinctio p qualitatem, & distinctio p originē. Distinctio per qualitatem, est in creaturis, nec potest esse sine additione, quia hæc distinctio habet ortum ex additione materiæ ad formam. Distinctio autem per qualitatem dicitur, quia vñ distinguitur ab alio p proprietates absolutas, ut patet cum vñ est albus, & alter niger. Distinctio per originem, est cum vnus producit & alter producit. Et quemadmodum distinctio per qualitatem vera distinctio est, & secundū rem, ita distinctio per veram originē vera est distinctio. Si cut enim vnus non potest simul esse albus & niger, ita non potest vnus, & eisdem producere seipsum. Quia ergo in diuinis intelligit esse vera origo, ideo intelligit ibi esse vera distinctio. Rursus, cum intelligo patrem producere, intelligo ipsum seipso producere, sicut cum intelligo diuinam substantiam agere, intelligo ipsam seipsa agere; pari ratione & filium seipso produci, ergo productio nihil addit: similiter, non ponit aliquam compositionem circa filium, ergo cum ibi est vera origo, ibi sit vera distinctio, & origo intelligit ibi esse in additione, & distinctio sine additione intelligitur ibi esse. Quia vnus autem persona siue res naturæ se habeat ad naturam per additionem, tamen nihilominus differt secundum rationem, alioquin non esset intelligibile, quod plurificaretur persona, natura existente vnica. Differentia autem secundum rationem est, quia essentia non oritur ab essentia, nec se habet ad aliam essentiam, sed persona bene oritur a persona, & se habet ad illam. Si tu quæras rationem huius, ratio. quia vnitas & nobilitas diuini esse non admittit circa essentiam plurificationem, sicut circa personam, & huius ratio tacta est supra dist. ix. Quia ergo modus se habendi ad alium, & oriendi ab alio, non ponit compositionem in persona secundum rem, sed distinctionem realem ab alia persona, ideo modus ille comparatus ad essentiam, vel personam cuius est, modus tamen est: comparatus vero ad illum ad quem est, cum faciat distinctionem secundum rem, vereres

est, & ita vno modo facit differre re, alio modo ratione. Hinc est, quod quamuis vna persona non sit alia, tamen res naturæ est natura. Patet ergo quod ista sunt compossibilia, quod persona simplex sit, & nihil addat supra naturam, nec differant nisi ratione, & tamen hæc est communicabilis secundum naturam, illa incommunicabilis. scilicet persona, hæc distincta illa in distincta. Concedenda, ergo sunt rationes probantes quod persona, siue res naturæ nihil omnino addat secundum rem supra naturam.

Ad illud quod obicitur, quod aliud est res naturæ, aliud natura, & similiter quod aliam habent rationem persona, & natura, potest dici, quod Boet. & Hil. loquuntur in creaturis. Si autem intelligamus in Deo, tunc dicemus, quod est diuersitas rationis que fundat non super absolutum, sed super respectuum, quod nullam inducit compositionem. Nam essentia non refertur, persona autem refertur & oritur, nec tamen est composita, quia ipsa est vnus respectus. Ad illud quod obicitur, quod simplicius est quod in pluribus reperitur. Dicendum, quod reperi in pluribus, hoc est dupliciter. Aut ita quod vnum illorum alicubi potest esse ubi non est alterum, ut homo est in pluribus hominibus, & sic habet propositio veritatem. Aut ita in pluribus, quod vnum non est sine alio, & sic est in personis, nam vna non est sine alia, & sic non habet veritatem. Nam sicut natura est semper, & vbique, ita & persona, & sic patet quod nihil addit, nisi a quo ardetur. Ad illud quod obicitur quod maioris est abstractionis &c. Dicendum quod illud habet veritatem, ubi illud a quo abstrahitur aliquam facit compositionem cum eo quod abstrahitur, sic autem non est in Deo. Ad illud quod obicitur, quod assertio & negatio non est simul vera de eodem. Dicendum quod quantulacunque differentia rationis sufficit ad affirmationem, & negationem. Unde intelligenda est propositio de eodem re, & ratione, & persona aliquo modo differt natura licet non per additionem realem. Ad illud quod obicitur, quod quæcunque sunt eadem vni & eidem, inter

Inter se sunt eadem &c. Dicitur, quod illud fallit ubi est conuenientia plurimum tanquam in communi: ut differentiarum in genere. Fallit etiam ubi aliqua plura distinguuntur per suas origines, ut radii diuersarum stellarum in vno puncto aeris vniuntur, & tamen ad inuicem distinguuntur. Quoniam ergo diuinae personae in natura conueniunt tanquam in vno communi, & personae distinguuntur ad inuicem per originem, ideo patens est quod non valet. Potest tamen dici vera regula ubique, si sane intelligatur. Propter quod notandum, quod quaedam sunt absoluta, quaedam respectiva. Diuersitas autem respectiuis venit non a praesubiecti, verum etiam rei ad quam referuntur, in his non est regula nisi intelligatur ad idem. Quoniam ergo personae per suas proprietates referuntur, quamuis vnum sint in natura, quia tamen non sunt ad vnum, ideo non sequitur quod sint idem: & sic patet illud.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Prædicatione identica, persona prædicatur de natura: hæc enim est vera, pater est essentia, & vice versa.

Ad opp.

TRVM in diuinis sit ponere prædicationem, scilicet ut res natura, siue persona prædicetur de natura, vel e converso.

Et quod non, videtur. Boetius in libro de tri. Deus est forma sine subiecto: sed ubi non est subiectum, non est prædicatum, ergo &c. Item, Dionysius dicit quod negationes de Deo sunt veræ, affirmationes vero incopædæ: sed ubi est vere aliquid de aliquo prædicare, est & vere affirmare: sed in Deo non contingit vere affirmare, ergo &c. Item, hoc ipsum videtur ratione: quia ubique est prædicatio, ibi est complexio, ergo & compositio: sed in Deo nulla est complexio, ergo & nulla compositio ergo & nulla prædicatio. Item, in omni prædicatione subiectum se habet ad modum materiam, sed in diuinis nec est reperire mate-

riam, nec modum materiam: ergo nec prædicationem. Item, si est ibi prædicatione: aut prædicatur idem de eodem, aut aliud de alio. Si idem de eodem: nullus ex hoc capitur intellectus alius, quam si non esset prædicatione, ut patet cum dicitur, homo est homo. Si aliud de alio: ergo in diuinis est aliud, & aliud: ergo compositio. Item, si est ibi prædicatione, aut prædicatur res naturæ de natura, aut e converso. Res naturæ non potest prædicari de natura: quia res naturæ se habet per modum suppositi: ergo eius est subijci, non prædicari: ergo si prædicatur: tunc ergo natura de re naturæ. Sed contra. Natura est forma: sed omnis forma dicitur relative ad informatum: nullum autem relatiuum dicitur de suo correlatiuo: ergo natura non prædicatur de re naturæ: ergo non est prædicatione. Item, quæ habent oppositas proprietates, vnum non prædicatur de altero: sed essentia vel naturæ proprietates est comunicabilitas, personæ vero incommunicabilitas: ergo vnum de altero non prædicatur, nec vna persona de altera: constat ergo ibi nullam esse prædicationem. Item, Damascenus. Substantia de hypostasibus prædicatur. Item, ratio videtur: quia fides habet obiectum verum: & habet obiectum Deum: ergo verum est ponere in diuinis: sed falsitas & veritas circa compositionem sunt: veritas (inquam) circa quæ est credulitas vel opinio: ergo in diuinis est ponere compositionem, ergo & prædicationem. Item, ubique est: est res cõe & proprii, ibi est vere ponere prædicationem: sed in diuinis est vere res cõe & proprii, quia natura vere est cõe, & persona proprii siue incommunicabile: ergo &c. Item, hoc verbum est, est nota identitatis: sed omnis prædicatione est mediante hoc verbo est: ergo omnis prædicatione signum est identitatis: sed ubi vere est significatum, vere est & signum: sed in Deo propriissime & verissime est identitas, sicut probatum est, quia res naturæ non addit supra naturam: ergo propriissime sine prædicatio. Et hoc est quod dicit Boetius, quod nulla est verior prædicatione illa, in qua idem de se prædicatur: si ergo hoc est in diuinis: ergo omnes prædicationes

Fundamenta.

Lib. de ortho. s. c. 4

1. perih.

De mystica Theol. 1. perih.

dicaciones in diuinis sunt verissimę.
 17 R E S P. dicendum q̄ est prædica-
 tio per identitatem, & est prædicatio
 per inhzrentiam, & vtrunque est in
 Deo reperire. Per inhzrentiã, vt cū
 dī, pater generat, vel Deus creat.
 Per identitatē, vt cū dī, pater est ge-
 neratio, vel Deus est creatio. Prædi-
 cationē autē per identitatē, est reperi-
 re in Deo propriissimę, propter ipsi
 rei qualitātē, qm̄ ibi est summa iden-
 titas: vnde oēs locutiones importā-
 tes vnitatē, ibi sunt verissimę. Præ-
 dicationē autē per inhzrentiã est ibi
 reperire propter intellectus nři defe-
 ctibilitatē. Qm̄ licet actus in diuinis
 sit Dei substantia & ipsa proprietas,
 etiã quia intellectus nři intelligit per
 res inferiores, & enūciat per vocabu-
 lum rerum inferiorum, tenet modū
 enūciandi quē habet circa inferiora:
 & ideo prædicat per modū inhzren-
 tię, quamuis omnia quę in Deo sunt
 realiter habeant modum substantię.
 Intellectus tamen iste non est falsus:
 qm̄ quāadmodum intellectus abstra-
 hens lineam a materia nō est falsus,
 quia modū illis nō ponit circa rem,
 sed circa suū intelligere: similiter in-
 tellectus noster in diuinis cōpositio-
 nem nō ponit circa rē, sed circa suū
 intelligere, & suū exprimere. Quāuis
 enim in Deo sit summa simplicitas,
 tñ exprimi non potest nisi per cōpo-
 sitionem: & ideo bene dicit Aug. q̄
 verius est Deus, quā cogitatur: & ve-
 rius cogitatur, quā dī. Nam & si in-
 tellectus aliquo modo per intelligen-
 tiam ascendat ad contuitū simplici-
 tatis, non tamē potest hoc exprime-
 re voce simplici, sed composita.

18 AD illud ergo quod obijci-
 tur in Deo non est subiectum. Dico-
 dum q̄ verum est quantum ad rem:
 est tamen quantum ad modū intelli-
 19 gendi, siue enunciandi. AD illud qđ
 obijci-
 tur q̄ affirmationes sunt inco-
 pactę. Dicendum q̄ hoc dicitur, quā
 nullum nomen exprimit diuinā es-
 20 sentię, sicut est omnino. Vel dic, q̄
 in affirmatione notatur identitas: &
 hæc vere est in Deo a parte rei, & est
 compositio: & respectu huius est in-
 cōpositio: quia nulla est ibi realis cō-

positio. AD illud quod obijci-
 21 tur de compositione, vel complexione. Di-
 cendum q̄ illa complexio in sermone
 significat cōpositionem in intelle-
 ctu, sed vnitatem in re. AD illud
 22 quod obijci-
 tur, q̄ modus materię
 non cadit in Deo: Dicendum q̄ ve-
 rum est: quia non cadit modus ma-
 terię, vt ex qua: modus autem, vt de
 quo, & in quo, bene cadit. AD il-
 23 lud quod obijci-
 tur, aut idē prædicat
 de eodem. Dicendum q̄ aliquando
 idē est re, diuersum tñ sūm rōnē in-
 telligēdi & dicēdi, vt bonitas & sub-
 stantia. Aliquando idem sūm substan-
 tiam, diuersum sūm modū se habē-
 di, vt persona est substantia, siue rela-
 tio est substantia, & Deus generat,
 & ideo aliquis intellectus capitur ex
 complexione, qui nō capitur ex sim-
 plici voce. AD illud quod queri-
 24 tur, vtrum res naturę prædicetur
 de natura. Dicendum, q̄ prædicatione
 per identitatem vtrunque de altero
 prædicatur. nec est prædicatio rōnē
 formę, nec rōnē materię: sed per in-
 25 hzrentiã, quia cōe prædicatur de pro-
 prio, vt pater est Deus. Quod ergo
 obijci-
 tur q̄ natura est forma, respō.
 q̄ forma vno mō dī relatiue ad in-
 formatum, & sic non est accipere in
 Deo. Alio modo absolute, qđ caret
 materia, & sic est in Deo, & sic pa-
 ter illud. Aliter potest dici, quod di-
 26 ci relatiue est dupliciter, vel secundū
 esse, vel sūm dici. Secundum dici, vt
 videns ad visum, & intelligens ad
 intellectum, & sic vnū de altero præ-
 dicatur secundum esse, vt pater ad fi-
 lium; & sic non prædicatur. Natura
 enim nō dicit respectū ad personā
 sūm esse, sed secundū dici, & talis re-
 spectus importatur cum dī, q̄ natu-
 ra est forma respectu rei naturę, hinc
 est q̄ dicitur ratione illius respect⁹ tres
 personę vnius essentię vel naturę, &
 vna natura trium personarū, non
 tamen dicitur tres personę vni⁹ Dei.
 Nam hoc nomen Deus non impor-
 tat respectū sūm dici ad personam,
 sed solum ad creaturā. Ideo dicitur
 Deus Abraam, Isaac, & I. ob. AD
 vltimum, dicendum quod commu-
 nicabilitas & incōmunicabilitas nō

sunt oppositæ proprietates, sed sic differunt, sicut habere proprietatem, & non habere. Quia. n. persona habet proprietatem relatiuam, ideo distinguitur, & est incoicabilis, sed quia essentia caret illa proprietate, ideo cois est, & coicabilis pluribus: & ideo nõ distinguuntur adinuicem. Vel potest dici, qd coicabilitas non est proprietatis distinguens etiam in creaturis. Vnde quamuis homo sit comune, & Petrus proprium, non tñ impeditur quin homo dñ de Petro: quanto magis in Deo illa propositio intelligitur de proprietatibus separantibus, & distinguentibus illa in quibus sunt ab inuicem.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Communia quæ in diuinis reperiuntur quantum ad id quod significant, vni non sunt appropriabilia personæ; quo vero ad eorum ordinem pp quandam conuenientiam, vni personæ possunt congrue appropriari.

Fundamenta.

TRVM in diuinis sit ponere appropriatorem. Et qd sic videtur, quia per communia est deuenire ad intellectum propriorum, sicut patet quod per memoriam, intelligentiam, & voluntatem venitur in cognitionem trinitatis, similiter per veritatem, per veritatem, & bonitatem in quibus consistit ratio vestigiis: sed non deuenitur a communibus ad propria, nisi coia aliquo modo approprietur, cum ergo sit deuenire in diuinis per coia a cognitione proprii: est ibi appropriatio. Ad hoc est auctoritas sacre scripturæ, quæ appropriat communia personis, vt potentiam patri, sapientiam filio, & bonitatem spiritui sancto. Sed contra. Sicut se habet proprium ad coe, ita coe ad proprium: sed proprium non potest coicari nisi falso, ergo nec coe appropriari, sicut ergo proprium prius nunquam alijs sit coe, sic nec coe proprium. Item, appropriatio

in diuinis, aut est fm rem, aut fm intellectum. Si fm rem, tñ vbi est appropriatio fm rem, aliquid plus dñ de illo cui appropriatur, ergo in diuinis est prius, & posterius quantum ad essentia, quod est inconueniens. Si fm intellectum, cum intellectus illi appropriatur, cui magis iudicatur conuenire, ergo cum magis iudicetur intellectus inesse sapientiam patri tanquam antiquiori, illi debet appropriari: sed appropriatur in contrarium, ergo appropriatio est contra intellectum: nõ ergo attendit fm intellectum. Item. Vbi est appropriatio, prius est fm rationem intelligendi proprium qd appropriatum sit coe, fm rationem intelligendi prius erit proprium qd commune, quod est inconueniens.

RESP. Dicendum, quod de appropriatis est loqui dupliciter. Aut quantum ad id quod significant, aut quantum ad ordinem quem connotant. Si quantum ad significatum, cum illud sit coe, & vñbus conueniat personis p indifferentiam, non conuenit appropriari ratione sumpta a parte rei, appropriatur, tñ ratione sumpta a parte intellectus nostri, pp errorem amouendum. Qm. n. intellectus carnalis in parte carnali videt defectum potentie, & in filio defectum sapientie, & in spiritu intelligit furorē iracundie, ideo spiritualis intellectus, vt eleuet a carnalitate, potentiam patri attribuit, quamuis non magis conueniat ei, sed nemo videat conuenire, & sic de alijs. Si autem loquamur quantum ad ordinem, vel originem quæ connotant, sic appropriantur a parte rei pp conuenientiam cum proprijs personarum, vnde quia pñ a nullo est, & filius a patre, & spiritus sanctus ab utroque. & huiusmodi ordo attenditur in potentia, & sapientia, & bonitate. ideo pater ratio appropriandi. Vnde illa quæ nõ connotant aliquo modo ordinem vel originem, non sunt appropriabilia. Ad illud ergo quod obicitur, qd proprium nõ coicatur, ergo &c. Dicendum, qd non est simile, quia ex hoc coe appropriat, non attribuitur nisi

Ad opp.

ei cui conuenit, sed si proprium fiat commune. tunc attribuitur ei cui nō cōuenit, & ideo nō est simile. AD illud quod querit, verū appropriatio fit sū rem, vel sū intellectum: Dicēdū p̄ hoc qd̄ est (secundū) pōt dici vīs appropriatiua, siue approprians principiū, vel pōt hoc qd̄ est (sū) im portare rōnem appropriandi. Si primo modo, sic cū appropriare sit virtutis cognoscentis, sic appropriatio est sū intellectū nostrū. Si aut̄ (sū) dicat orōnem appropriandi, sic vno modo est sū rē .i. quantū ad ordinē connotatum: alio mō sū intellectum quantū ad significatū: vnde intellectus appropriat p̄ intellectū, sed nō idē intellectus p̄ se, sed intellectus flauus, & fidelis, p̄ intellectū carnalē, nō v̄ cū eo concordet, sed vt ei obuiet, & ideo cū intellectu carnalis creditur parū de potētia in p̄e, spūalis appropriat ei potētia, nec tñ intellectus est falsus, q̄a non intelligit plus esse de potētia in patre, & minus q̄ in filio. Si aut̄ potentia appropriaretur filio: tunc intellectus carnalis plus credit esse in filio, & ideo falsus est, & sic patet illud. AD vltimum dicendū, quod appropriatū sū id qd̄ est, prius est sū rōnem intelligendi, q̄ p̄p̄iū: appropriatū autem sub hac intentione, consequitur rationem propriā, & hoc nullum est inconueniens.

QVAESTIO IIII.

CONCLUSIO.

Vt laudibus Deum possimus ex tollere, atq; ad Dei cognitionē promoueamur, necessarię sunt nobis translationes ad diuinā.

Funda-
menta,
Aug. G. I.

TRVM in diuinis fit ponere translationem. Et quod sic videtur in libro de Trinitate. Sūt nomina quæ translatiue, & per similitudinem de Deo dicuntur. Item. Dionys. de diu. nominibus, Theologi tanquam in nomina bilem Deum ludant ex omni noīe, sed hoc nō pōt esse nisi per trāsla-

tionem: ergo in diuinis est ponere translationem. Item. Hoc videtur ratione, quia sacra scriptura dicit Deū irasci, & dolere: sed hoc nō pōt dici p̄p̄ie: ergo necesse est quod dicatur translatiue, sed inter oīa quæ contingit noiare, dolor, & ira, maxime distant a Deo, ergo si hæc cōtingit trāsfere, & oīa alia nomina. Item. Per quæ contingit rē intelligere, contingit & significare, & p̄ quæ contingit significare, contingit & noiare, sed p̄ oīa creata contingit Deum intelligere, ergo & nominare. Sed contra. Oēs transferentes sū aliquam similitudinē transferunt, sed Dei ad creaturam nulla est similitudo, cum sit summa distantia; ergo &c. Item. Similitudo est relatio equiparantiæ: ergo si p̄ similitudinem contingit noiā creaturarū transferre ad creatorem, pari rōne & econuerso, sed illa non transferuntur, ergo nec ista. Itē. Similitudo est ratio translationis: ergo noiā rerū magis Deo similiū, magis debet ad Deum transferri: alia aut̄ sunt noiā Angelorū: ergo illa transferuntur. querit ergo quæ nomina debeant trāsferrī, & quæ nō.

R E S P. Dicendum, quod ratio, vel finis translationis duplex est. Vna in qua est laus Dei: alia manductio intellectus nostri. Propter laudē Dei, necessaria est translatio. Et qm̄ Deus multum est laudabilis, nō p̄ inopiā vocabulorum contingeret cessari a laude, sacra scriptura hocuit nomina creaturarū ad Deū transferri: & hoc in numero indefinito, vt sicut omnis creatura laudat Deum, sic Deus laudetur ex omni noīe creaturæ, & qui nō poterit vno noīe laudari, tanquā superexcellens, omne nomen laudaret ex omni noīe. Alia ratio est manductio intellectus nostri. Qua cū p̄ creaturas ad cognoscendum creaturē venimus, vt plurimū, fere omnes creaturæ habent propriētes nobiles, quæ sunt ratio intelligendi Deū, vt leo fortitudinem, agnus mansuetudinem, petra soliditatem, serpens prudentiam, & cōsimilia: ideo opōr tuit plura nomina trāsferrī ad Deū. Quoniam ergo finis imponit neces-

Ad opp.

Auer. 5.
meth. cap.
de simile.

TO DA

statem

statem his quæ sunt ad finem, cum translatio sit ad laudem Dei, ideo nomina importantia deformitatem non debent transferri, ut diabolus, buse, vulpes, quia magis transferuntur ad vituperium, quam ad laudem. Rursus quia translatio est propter nostram instructionem, & similitudo incipit a notiori, est via cognoscendi: ideo est translatio a creaturis tanquam a notioribus ad creatorem, sed non convertitur: & quia magna similitudo mater est falsitatis, ideo non transferuntur nomina multum similia, si-

cut sunt nomina Angelorum, de forte Angelus credatur esse Deus. Per hoc patet quod translatio est in diuinis quantum ad nomen multiformitatem, ratione cuius dicitur Deus omninominalis, & patet omnia præter primum.

Quod enim obicitur, quod nulla est similitudo, quia summa est distantia, Dicendum, quod & si non est similitudo per unius nature participationem, est tamen similitudo in analogia, & habitudine, & hoc in comparatione ad esse. Sed & hoc magis alibi habitum est.

DE QVIBVSDAM QVÆ SECVNDVM
substantiam de Deo dicuntur, quæ specialem efflagitant tractatum, scilicet de scientia, & de præscientia, & providentia, & dispositione, prædestinatione, voluntate, & potentia.

DISTINCTIO XXXV.

VMQVE supra disseruerimus, ac plura dixerimus de his quæ communiter sunt substantiam de Deo dicuntur, eorum tamen quedam specialem efflagitant tractatum, de quibus modo tractandum est, id est, de scientia, & potentia. Sciendum est ergo quod Sapientia, vel scientia Dei cum sit una, & simplex, tamen propter varios rerum status, & diuersos effectus, plura ac diuersa sortitur nomina. Dicitur enim non tantum scientia, sed etiam præscientia, vel providentia. Et est scientia, siue providentia, non de futuris tantum, sed de omnibus, de bonis scilicet, & de malis. Dispositio vero, de faciendis. Prædestinationis, de omnibus saluandis, & de omnibus bonis, qui & hic liberantur, & in futuro coronabuntur. Prædestinauit enim Deus ab æterno homines, ad bona eligendo, & prædestinauit, eis bona preparando. Quod homines prædestinauit, Apostolus ostendit dicens, Prædestinauit quos præsciuit fieri conformes imaginis filij sui, & alibi, Elegit nos ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati. Quod autem bona eis præparauerit, propheta Etaias ostendit dicens, Oculi non viderunt Deum abs te, quæ præparasti diligentibus, vel expectantibus te. Ergo ab æterno prædestinauit quosdam futuros bonos, & beatos, id est, elegit, ut essent boni, & beati, & bona eis prædestinauit, id est, præparauit. Providentia autem est gubernandorum, quæ vique eodem modo videtur accipi, quo dispositio. Interdum tamen providentia accipitur pro præscientia. Sapientia verò, vel scientia de omnibus est, scilicet bonis, & ma-

De scientia Dei in generali sunt.

Quod sapientia dei sit una, tamen per varios status rerum plura sortitur vocabula.

De quibus sit scientia vel providentia.

De quibus dispositio de quibus prædestinatio, quod & homines prædestinant ad bona, & bonis hominibus. Rom. 8. Eph. 1. Esai. 46. & Cor. 1.

lis, & de presentibus præteritis & futuris, & non tantum de temporalibus, sed etiam de æternis. Non enim ita scit Deus ista temporalia, ut seipsum nesciat, sed ipse solus seipsum perfecte novit, cuius scientiæ comparatione omnis creature, scientia imperfecta est.

Verum scientia, vel præscientia, vel dispositio, vel prædeterminatio potuerit esse in Deo, si nulla fuissent futura.

H I C considerari oportet, Vtrum scientia, vel præscientia, vel dispositio, vel prædeterminatio potuerit esse in Deo, si nulla fuissent futura. Cum enim præscientia sit futurorum, & dispositio faciendorum. Cum enim prædeterminatio salvandorum, si nulla essent futura, si nihil esset facturum Deus, vel aliquos salvaturus, non videtur potuisse in Deo esse præscientia, vel dispositio, vel prædeterminatio, potuit autem Deus nulla præscire futura: potuit non creare aliquid, ut non salvare aliquos, potuit ergo in Deo non esse præscientia, vel dispositio, vel prædeterminatio. Ad hoc autem ita a quibusdam opponitur. Si (inquiunt) potuit præscientia Dei non esse in Deo ab æterno, & potuit non esse: si vero potuit non esse, cum præscientia Dei sit eius scientia, & scientia sit eius essentia: potuit ergo non esse ab æterno, id quod est eius divina essentia. Ita & de dispositione, & prædeterminatione, quæ est divina essentia, obijciunt. Addunt quoque & alia, ita loquentes, Si potuit Deus non præscire aliqua, cum idem sit Deo præscire quod scire, & scire quod esse: potuit ergo non esse. Item, Cum idem sit Deum præscire esse, & Deum esse, si potuit non esse præscius, potuit non esse Deus. Potuit autem non esse præscius, si potuit nulla præscire. At potuit nulla præscire, quia potuit nulla facere.

Responsio quod præscientia, & dispositio, & prædeterminatio quasi relative dicuntur ad futuras res, vel ad faciendas.

A D hoc iuxta modulum nostræ intelligentiæ ita dicimus. Præscientia, vel dispositio, vel prædeterminatio ad aliquid dici videntur. Sicut enim creator ad creaturam relative dicitur, ita præscientia, vel præscius ad futura referri videtur, & dispositio ad facienda, ac prædeterminatio ad salvanda. Veruntamen creator ita relative dicitur, ut essentiam non significet. Præscientia vero, vel præscius, & in respectu futurorum dicitur, & essentiam designat: ita etiam dispositio, & prædeterminatio. Ideoque cum dicitur, Si nulla essent futura, non esset in Deo præscientia, vel non esset Deus præscius, quia varia est ibi causa dicendi, distinguere oportet rationem dicti. Cum ergo dicis, Si nulla essent futura, non esset in Deo præscientia, vel non esset præscius, si in dicendo, hanc causam attendis. scilicet quia nulla essent subiecta eius præscientiæ, unde ipsa possit dici præscientia, vel ipse præscius quod vtrumque dicitur propter futura: verus est intellectus. Sin autem ea ratione id dicis, quod non sit in eo scientia quæ præscit futura, vel quod ipse non sit Deus, qui est futurorum præscius, falsa est intelligentia. Similiter & illæ locutiones determinandæ sunt. Potuit non esse

esse p̄scientia Dei, vel potuit non esse p̄sciū, & potuit Deus non p̄scire aliqua, id est, potuit esse quod nulla futura, subiecta essent eius scientiæ, & ita non posset dici p̄sciū, vel p̄scire, vel scientia eius, vel p̄scientia, non tamen eo minus ipse esset, vel eius scientia. Sed non posset dici p̄sciū, vel p̄scire, vel p̄scientia, si eius scientiæ futura nulla forent subiecta. Similiter de dispositione, & p̄destinatione, vel p̄uidentia. Hæc enim (vt dictum est) ad temporale referuntur, & de temporalibus tantum sunt.

Quod scientia Dei non tantum est de temporalibus,
sed etiam de æternis.

SCIENTIA veto, vel sapientia non tantum de temporalibus, sed etiam de æternis est. Ideoque & si nulla fuissent futura, esset tamen in Deo scientia eadem quæ modo est, nec minor esset q̄ modo, nec maior est quàm esset. Sicut ergo Deus ab æterno æternum, & omne quod futurū erat, & sciuit immutabiliter. Scit quoque non minus præterita, & futura quàm præsentia, & sua æterna sapientia, & immutabili scit ipse omnia quæ sciuntur. Omnis enim ratio supernæ, & æternæ sapiētīæ (vt ait Ambrosius) in eo est, quia omnem sapientiam, & essentiam capit sua immensa scientia.

Lib. de fide, & ca. 8

Quare omnia dicuntur esse in Deo, & quod factum est habet vitam in eo.

PROPTEREA omnia dicuntur esse in Deo, & fuisse ab æterno. Vnde Augustinus super gene. Hæc visibilia (inquit) antequam fierent, non erant, quomodo ergo nota Deo erant, quæ non erant? Et rursus, Quomodo ea faceret, quæ sibi nota non erant? non enim quicquam fecit ignorans. Nota ergo fecit, non facta cognouit. Proinde antequam fierent, & erant, & non erant. Erant in Dei scientia, non erant in sui natura. Ipsi autem Deo non audeo dicere alio modo innotuisse cum ea fecisset, quàm illo quo ea nouerat, vt faceret, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Ecce hic habes quod hæc visibilia antequam fierent, in Dei scientia erant. Ex hoc ergo sensu omnia dicunt esse in Deo. & omne quod, factum est dicitur vita esse in ipso; non ideo quod creatura sit creator, vel quia ista temporalia essentialiter sint in Deo; sed quia in eius scientia semper sunt, quæ vita est.

Tom. 3. li. 5. de gene. si ad literā cap. 18.

Iacobi 1.

Ioan. 2.

Quod eadem ratione dicuntur omnia ei præsentia.

INDE est etiam q̄ omnia dñr ei præsentia esse, non solum ea quæ sunt, sed etiam ea quæ præterierunt, & ea quæ futura sunt, secundum illud, Qui vocat ea quæ non sunt, tanquàm ea quæ sunt. Quia (vt ait Ambrosius in lib. de Trini.) ita cognoscit ea, quæ non sunt, vt ea quæ sunt. Et hac rōne oīa dñr esse in eo, vel apud eū, siue ei præsentia, Vnde Aug. super illum locum Psalm. Et pulchritudo agri mecum est. Ideo (inquit) mecum est, quia apud Deum nihil

Rom. 4.

Lib. 5. c. 8
Tomo. 8.
Psalm. 49.

et præterit

preterit, nihil futurum est. Cum illo sunt omnia futura, & ei non detrahuntur iam preterita. Cum illo sunt omnia cognitione quadam ineffabili sapientiæ Dei. Ecce hic aperit Augus. ex qua intelligentia accipienda sint huiusmodi verba, omnia sunt Deo presentia, in deo sunt omnia, vel cum deo, vel apud Deum, vel in eo vita, quia ineffabilis omnium cognitio in eo est.

De scientia Dei in generali fm se.

DISTINCTIO XXXV.

Cumq; supra differuerimus, ac plura dixerimus.

Exposi.

VPRA egit Magister de sacramento trinitatis, & vnitatis: in hac parte agit de conditionibus, fm quas est in deo rō causalitatis, quæ sunt potētia, sapientia, & voluntas. Habet autē hæc pars tres partes. In quarum prima agit de scientia. In secunda de potentia, infra dist. 42. Nunc de omnipotētia Dei agendū est. In tertia de voluntate, infra dist. 45. Iam de volūtate Dei, &c. Prima pars habet tres. In Prima agit de scientia in generali fm se. In secunda agit de modis diuinæ cognitionis, vtrum deus cognoscat mutabiliter, vel immutabiliter, & quomodo. dist. 38. Nunc ergo ad propositum reuertētes. In tertia vero agit quantum ad speciales effectus, infra dist. 40. Prædestinatio vero est de bonis salutaribus. Prima pars diuidit̃ in tres. In prima Magister determinat de ipsa Dei scientia. In secunda, quia res agnitæ sunt in sciente per modum scientis, ideo determinat quomodo res sunt in deo, infra dist. 36. Solet hic queri, cum omnia dicantur esse in Dei cognitione. In tertia vero incidenter determinat quomodo deus est in rebus, infra dist. 37. Et quoniam demonstratum est ex parte. Prima pars quæ continet præsentem distinctionē, tres habet partes. In prima cum Dei scientia sit vna, determinat quomodo sortitur plura nomina. In secunda cum Dei scientia, vel præscientia sit æterna, determinat quomodo se habeat

ad temporalia, vel creata, ibi. Hic considerari oportet vtrum scientia, vel præscientia. In tertia cum Dei scientia sit ens, quomodo cognoscat nomē, ibi. Propterea omnia dicuntur esse in deo, &c. In prima parte seipsum continuans dicit, quod diuina essentia plura habet nomina pp nomina connotata. In scda dicit, qd Dei scia esset, si nihil futurū esset, & esset scia, sed non diceret præscientia. In tertia ostendit, qd oia hnt rōnes in deo, per quas cognoscunt, & sunt in ipso, & ita oia sunt sibi p̃sentia, & sic patet diuilio, & sentētia. Subdiuisiones. n. partium manifestæ sunt in litera.

Eorum tamen quedam specialē efflagitant tractatum.

Contra. Aut. n. ista efflagitant specialē tractatum, quia sunt difficilia, aut quia sunt appropriata. Si quia sunt difficilia, alia etiam sunt difficilia, sicut simplicitas, veritas, immutabilitas. Si quia sunt appropriata, similiter etiam vnitatis, & equalitas. Respon. Dicendum, qd ista efflagitant specialem tractatum tripliciter ex causa: tum quia sunt difficilia, tum quia multa de ipsis in scriptura sunt determinata, tum etiam, quia dicunt respectum ad creaturam, & secundum has condiciones attenditur ratio causæ in diuina natura. Ideo, quia debebat facere transitū ad creaturas, siue ad creationem, & ad hæc præexigitur in causa posse scire, & velle, quæ faciunt causam esse perfectam: ideo tractatum illum in medio collocauit inter tractatum de Trinitate, & tractatum de rerū vniuersitate, sed quia huiusmodi se tenet a deo, & a deo sustentantur, ideo tractatus iste in primo libro ponitur.

Ammodo

Ammodo tractandum est, id est de scientia &c.

Dub. 3 Videatur hic male dicere, quia potentia precedit scientiam & voluntatem, ergo male ordinat in proposito & male in exequendo. Resp. dicendū

Responsio.

quod duplex est loqui de istis, aut in sua generalitate, aut ut concurrunt ad vnum effectum. Si in sua generalitate, sic cum scientia sit respectu bonorum & malorum faciendorum & non faciendorum, prior est secundum rationem intelligentiā, quam potentia. Et potentia cum sit respectu faciendorum & non faciendorum, prior est voluntate quae est respectu faciendorum honorum tantum. Si autem loquamur de his prout concurrunt ad vnum effectum, sic potentia, in quantum potens, est prima, in quantum exequens, est ultima: prius enim est posse, deinde scire, & post velle, & postremo est facere, quod est ipsius potentiae. Et quantum ad hunc actum Magister ponit hic ultimo loco potentiam sed in executione considerat ordinem, secundum maiorem generalitatem, & minorem.

Dub. 3 Sapientia uel scientia Dei &c.

Diversa sortitur nomina, quae scilicet sunt scientia, praescientia, providentia, dispositio, praedestinatio. Queritur quomodo distinguuntur haec nomina, & ut quod insufficienter enumeret, quia non solum est ponere in divinis praedestinationem, verum & reprobationem. Respon. dicendū quod huiusmodi nomina distinguuntur sic. Divina cognitio potest considerari aut in se, aut in comparatione ad creaturas. Si in se, aut prout dicit pure cognitionem per modum speculationis, aut prout dicit speculationem iunctam affectioni. Primo modo est scientia, secundo modo est sapientia. Vel sic, aut dicit cognitionem simplicem, aut per rationem nobilissimam, siue per causas nobilissimas, quae ipse Deus sunt. Primo modo est scientia, secundo modo est sapientia. Si autem consideretur in comparatione ad res, hoc potest esse dupliciter. Aut connotat eventum, & sic est praescientia, aut effectum, & hoc dupliciter, aut in

conservando, aut in gubernando, & sic est providentia, aut in efficiendo, & hoc dupliciter, aut quantum ad bonum naturae, & sic est dispositio, aut quantum ad bonum super additum, & sic est praedestinatio, aut quantum ad eius privationem, & sic reprobatio. Sed quia privatio gratiae, non est effectus sed defectus, adeo reprobatio non hic numeratur, sed continetur sub praescientiae nomine, & ipsum sibi appropriat. Vnde de divinis potest sic formari. Cognitione Dei aut est in se, aut in comparatione, si in se, aut per rationem nobilissimam, & sic sapientia, aut per qualemcunque rationem, & sic est scientia. Si in comparatione, aut eventum, & sic praescientia, aut eventum & effectum, & hoc vel in gubernando, & sic est providentia, vel in efficiendo, & sic, si respectu cuiuscunque naturae, sic est dispositio, si respectu rationalis, sic praedestinatio, aut eventum, & effectum, & defectum, & sic reprobatio, quae est praescientia nominata.

Creator ita dicitur relative, ut essentiam non significet.

Videatur dicere falsum nam creatio significat modum actionis, non relationis, ergo creator similiter, ergo non dicitur secundum relationem a parte modi, nec a parte rei, istud constat, ergo nullo modo. Item ut falsum dicere, cum dicitur quod essentiam non significant, quia creator significat aliquid, aut ergo creatum, aut increatum. Si creatum, ergo non dicitur de Deo. Si increatum, ergo cum non significet personam, significat essentiam. Resp. dicendū quod relative dicitur aliquid, est dupliciter. Aut quia significat relationem, sicut nomina quae sunt in praedicamento relationis. Aut quia habet respectum annexum: sic, cum omnis actio dicat respectum ad passum siue factum, & passum ad agentem, sic dicitur relative, & sic intelligit Magister de hoc nomine creator, & bene. Ad illud etiam quod dicit, quod non significat essentiam, dicitur propter hoc, quod quamvis imponatur divina essentia, & id de sola eius essentia dicitur secundum omnes, tamen de eo a quo imponitur sunt controuersia. Quidam enim

Dub. 4

Responsio

volunt dicere, quod nomina sex generum non predicant aliquid in Deo, sed comprehendunt. Vnde actio non videtur dicere aliquid in agere, sed ab agente. Et huic videtur consonare ratio, quia actio & passio videntur esse eadem. Et iterum huic videtur consonare verbum Boetij de tri. per alia genera rerum nec de creatore nec de creaturis predicatur. Ista opinio fuit satis probabilis, & huius fuit Magister, & ideo dicitur quod presentia rationis scientie importat essentiam, sed creator tamen relationem. Verumtamen illud hodie communiter non tenetur. Dicimus enim Deum esse suam actionem ut puta creationem, & quoniam essentia est diuina actio, & hoc nomen creator imponitur ab actione, ideo non tantum impositum est essentie, verum etiam ab essentia, sed illam significat in relatione. Nec Boetius intendit dicere, quod talia non predicantur, sed quod non predicantur absolute. Si tamen velimus sustinere Magistrum suam communem opinionem, dicamus quod Magister non vult dicere, quod creatio non importet diuinam essentiam, sed quantum ex vi vocabuli non dicit essentiam absolute, sed per modum relationis, siue sub appellatione relativa. Sed presentia duo dicit, & scientiam, & predestinationem. Ratione scientie, dicit essentiam absolutam, unde manet scientia, re ipsa non manente. Non sic est de creatione, non enim est creatio, nisi etiam sit creatura, & secundum hoc verbum Magistri non habet calumniam.

Si nulla fuissent futura, esset tamen in Deo scientia eadem.

Dub. 5

Videtur male dicere, quia scientia nostra ponitur, & quando non ponitur, non est scientia, sed opinio, vel alia acceptio minus nobilis: ergo cum de nobilitate scientie sic ponere re, videtur fortius quod diuina scientia ponatur, quae est nobilissima. Respondetur ad hoc breuiter dicendum, quod est scientia quae habet cognitionem de se, & est scientia quae scio rem esse. Prima scientia, nec in nobis, nec in Deo ponitur existentiam rei in proprio genere, nec de presenti, nec de futuro, quod patet, quia artifex habet cognitionem faciendi do-

num quam nunquam faciet. Secundo vero scientia ponit rem tam in Deo quam in nobis, sed in nobis, quia de pender, in Deo, quia connotat, & quantum ad primum modum loquitur Magister, quod eadem scientia esset, sed non respectu eiusdem, & respectu totius, respectu quoque modo est quantum ad secundum modum.

Inde est etiam &c.

Vult Magister quod omnia sunt in Deo. Dub. 6
presentia non solum quae sunt, sed etiam quae praeterierunt. Quomodo ergo intelligitur illud. Aut enim intelligitur de presentia secundum veritatem, aut de presentia secundum cognitionem. Primo modo falsum est. Constans nam est quod Antichristus non est in Deo secundum veritatem praesens. Si secundum cognitionem, quia habet cognitionem praesentium, praeteritorum, & futurorum, sed si sic cum hanc habeat etiam anima, ergo similiter omnia sunt ei praesentia. Respondendum quod non omnia dicuntur esse praesentia secundum veritatem existentiae rerum, sed secundum cognitionem, quia actu cognoscit praesentia, praeterita, & futura, & circa actum suum cognitionis semper est praesentia, ita quod nulla successio cognitionis Dei est in nunc quod complectitur omnem successione sine mutatione, & ideo omnia sunt ei praesentia ex hac duplici causa. Quauis autem creatura habeat cognitionem de praesentibus, praeteritis, & futuris, quia tamen cognitio eius transit in praeteritum, & futurum, & noua generatur cognitio ex rei existentia, ideo non dicitur quod omnia sunt praesentia creaturae, sicut dicitur quod omnia praesentia sunt Deo: & ideo non ponitur memoria in Deo, quoniam memoria respicit praeteritum, nec tamen in re, sed videtur etiam actus illius cognitionis transire in praeteritum, sed praesentia non dicitur rationem siue actum scientie ut futurum, & ideo in Deo conuenienter ponitur.

Artic. 2
A intelligentiam praesentis distinctionis queritur de ratione diuinae cognitionis, quae ideo conuenienter appellatur. Primo queritur, verum in Deo sit ponenda ratio idealis. Secundo dato quod sit, queritur verum habeat

Respon.

Respon.

habeat pluralitatem secundū rē. Tertio, verum habeat pluralitatem secundū rōnem. Quarto, verum habeat pluralitatem sūm numerum vniuersaliū, an singulariū. Quinto, verū habeat pluralitatem secundū numerū finitū vel infinitū. Sexto, utrū in ideis sit pluralitas sūm numerū ordinatū vel confusum.

Q V AESTIO I. CONCLUSIO.

Deus habet rationes, atque similitudines omnium rerum quas ipse cognoscit, quæ similitudines ideæ a Theologis, & Philosophis nuncupantur.

Fundamenta.

Quæst. 46.

TRVM in Deo sit ponere ideas. Et quod sic, ostenditur primo auctoritate Aug. lib. lxxxij. q. quod ideæ sunt for-

mæ æternæ & incommutabiles, quæ in diuina intelligentia continentur. Ex his tribus conditionibus concluditur quod idea sit in Deo. Item rōne ostenditur sic. Omne agens rationabiliter non a casu vel ex necessitate, præcognoscit rem antequam sit, sed omnis cognoscens habet rem cognitiā vel secundum veritatem, vel sūm similitudinem: sed res antequā sint non possunt haberi a Deo sūm veritatem, ergo sūm similitudinem, sed similitudo rei per quam res cognoscitur & pducitur, idea est, ergo &c. Item, omne quod determinat ducit in alterū cognoscendum, habet penes se similitudinem cogniti, vel ipsum est eius similitudo, sed speculum æternum mētēs se videntium ducit i cognitionē oīm creatorum, sicut dicit Aug. quod rebus ibi cognoscitur quam alibi, ergo restat quod in eo resident similitudines, & restat quod sunt in eo sicut in cognoscente, quia non tantum aliis repræsentat, sed sibi, sed hæc est tota ratio ideæ, ergo &c. Itē, quia res a Deo pducuntur, ideo sunt in Deo tanquā in efficiēte, & Deus verissime est efficiēs: similiter quia ab ipso finiuntur, ideo

verissime est finis, ergo pari rōne, quæ ab ipso cognoscuntur & exprimantur, per seipsum Deus est verissime exemplar, sed exemplar nō est nisi in quo sunt rerum exemplatarum ideæ, ergo &c. Contra. Dion. de diu. no. cognoscit diuinus intellectus, sed ex se ipso & per seipsum, non secundū ideā singulis innitens, sed secundū vnam excellentiæ causam oīa nōtens & cōtinnens, ergo Deus singula non cognoscit per ideam. Item. rōne videtur, quæ idea dicit rōnem similitudinis, & similitudo dicit rōnem conuenientiæ, Dei autem ad creaturam cum sit summa distantia, nulla est tibi conuenientia, aut si est, minima est, ergo aut nulla similitudo, aut minima, aut ergo non est idea in Deo, aut si est sūm rōnem imperfectam est: sed nihil imperfectū ponendum est in Deo, ergo &c. Item, nobilissimus modus cognitionis est Deo attribuendus, sed cognitio p rei essentiam est nobilior, quam per similitudinem rei, ergo Deus cognoscit per essentiam rei, nō p similitudinem, sed idea est similitudo, non essentia rei, ergo &c. Item, idea nō est necessaria nisi ad dirigendum in cognoscendo, & regulādum in operando, sed nihil indiget dirigente vel regulante nisi q̄ potest errare & deuiare, Deo autem nullum horum habet, ergo frustra ponuntur in Deo ideæ.

R E S P. Dicendū q̄ circa hoc duplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt q̄ Deus non cognoscit secundū rōnem ideæ, sed secundū rōnem causæ, & ponunt simile, sicut si punctus cognosceret suam virtutem, cognosceret lineas, & circūferentiam. Similiter si vnitas haberet potentiam cognitionis per quam cōuerteret se supra se, cognosceret oīs numeros. Per hunc modum dicūt in Deo esse. Quoniam enim Deus virtutem habet producēdi omnia, & cognoscit totam suā virtutem, ideo cognoscit oīa, & hoc dicunt Dionysium sensisse cum dixit, q̄ non sūm ideam, sed secundū vnam excellentiæ causam cognoscit omnia. Sed hæc positio non potest stare. Primum quidem, quia Deus cognoscit non per collationē deueniēdi a principio

Ad oppositum cap. 7

8. de cini. dei. ca. 29.

capio ad principiatu, sed simplici aspe-
ctu. Et iterum, oē cognoscens in quan-
tum huiusmodi, simile est cognosce-
bili, ergo habet eius similitudinē, vel
ipsum est similitudo. Rursus, omnis
cognoscens ideo distincte producit,
quia distincte cognoscit, nō econuer-
so, ergo rō producendi non est rō co-
gnoscendi. Et iterum, aliqua cogno-
scit quā ab ipso nō sunt. Propter hęc
& similia, est aliter dicendum. Ideo est
alia positio, & secundū sanctos, & se-
cundum Philosophos, q̄ De⁹ cogno-
scit per ideas, & habet in se rōnes, &
similitudines rerum quas cognoscit,
in quibus nō tantum ipse cognoscit,
sed etiam aspicientes in eum, & has
rōnes vocat Augustinus ideas, & cau-
sas primordiales. AD intelligentiā
autem obiecti, intelligendum, qđ
idea ē similitudo rei cognitæ. Simi-
litudinem autem dupliciter dī. Vno mo-
do secundū convenientiam duorum
in tertio, & hęc est similitudo secun-
dū vniuationem. Alio modo est si-
militudo fm qđ vnum est similitudo
alterius, & hęc similitudo non con-
cernit convenientiā in aliquo comu-
ni, qā similitudo seipsa est similis, nō
tertio, & hoc modo dicitur creatura
similitudo Dei, vel econuerso, Deus si-
militudo creaturę. Hoc modo sumen-
do similitudinem, similitudo est rō
cognoscendi, & hęc dī idea. Sed ali-
ter est in nobis, aliter in Deo. In no-
bis quidem rō cognoscendi, est simili-
tudo, cognitū, est veritas. Nam in no-
bis est similitudo accepta & impressa
ab extrinseco, ppter hoc quod intel-
lectus noster respectu cogniti, est pas-
sibilis, & non actus purus, ideo fit in
actu per aliquid cogniti, q̄ est simili-
tudo eius. In Deo autem est econuer-
so, quia rō cognoscendi est ipsa veri-
tas, & cognitum est similitudo verita-
tis, scilicet ipsa creatura. Et quia ra-
tio cognoscendi consistit in ipsa veri-
tate prima, ideo ratio cognoscendi in
Deo, est summe expressiua. Et qm̄ oē
id qđ summe exprimit, perfectissime
assimilat cognitum assimilationē cō-
petenti cognitioni, ideo patet qđ ipsa
veritas, ex hoc qđ facit cognoscere, est
similitudo expressiua, & idea. Ecce tra-

rio est in nobis, quia eo ipso quod est
similitudo, facit cognoscere. Ex his,
patet obiecta.

Q V O D enim obijciatur quod nō
est secundum ideam singulis inuētes,
dicendum, qđ Dionysius ex hoc non
vult remouere rōnem ideæ a Deo, sed
vult dicere qđ non sic est similitudo,
& differentia idearum secundum sin-
gula, sicut in nobis. AD illud quod
obiicit, qđ nulla est convenientia, vel
minima. Dicendum, qđ est similitudo
vniuationis siue participationis, &
similitudo imitationis & expressionis.
Similitudo participationis, nulla est
omnino, quia nihil est commune.
Similitudo imitationis, est modica, qā
in modico potest finitum imitari in fi-
nitum, unde semper maior est dissimi-
litudō quā similitudo. Similitudo ve-
ro expressionis est summa, quia cau-
satur ab intentione veritatis (vt visum
est) quæ est ipsa expressio, ideo Deus
summe oīa cognoscit. AD illud qđ
obiicitur tertio, quod nobilior est co-
gnitio per essentiam. Dicendum, qđ
est similitudo causata a veritate rei ex-
tra, & de hac verum est, qđ nunquam
ita perfecte exprimit rē, sicut ipsa res
si pñcialiter esset apud animam, & hęc
similitudine non cognoscit Deus. Est
alia similitudo, qđ est ipsa veritas ex-
pressiua cogniti, & eo similitudo quo
veritas, & hęc similitudo melius ex-
primit rem quam ipsa res seipsam ex-
primit, quia res ipsa accipit rōnem ex-
pressionis ab illa, sed fm hęc est perfe-
ctior cognitio, & hac cognoscit De⁹.
AD illud qđ obiicitur, qđ idea est ad
regulandū & dirigendū, dicendum,
quod regulari & dirigi potest esse du-
pliciter, aut per regulā differentem a
directo & regulato, & hęc ponit im-
perfectiōnem & possibilitatē erroris.
Aut per regulam, quæ est idē qđ regu-
latum, & hęc ponit impossibilitatem
erroris. Quia enim regula errare nō
potest, & Deus est ipsa regula, & idea,
ideo impossibile est eum errare, & sic
patet quod idea in Deo non ponit de-
fectum & imperfectiōnem, sed comple-
mentum.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Idea in Deo cum secundum re sit ipsa diuina veritas non plurificatur realiter, sed re ipsa omnes ideæ sunt vnum.

Ad opp.
Lib. 8. q. 46

TRVM sit ponere pluralitatem in Ideis fm re. Et q sic vs, quia Aug. dicit q ideæ sunt formæ æternæ & incommutabiles: sed si sunt formæ, sunt plures, & cū forma dicat ipsum qd est idea absolute, tunc vs q sint plures fm id qd sunt absolute. Item, idea est similitudo exprimitur ideatum fm totum: sed quæcunque vni & eidē fm totū sunt similia, nullo modo differunt abinuicem: ergo si idea oīum fm id qd est, esset vna, tūc oīa essent indifferētia. Itē, si idea est vnū qd: aut vna cōis, aut vna propria similitudo. Si vna cōis: ergo p ipsam nūquam res distinguuntur. Si vna propria: ergo p ipsam nunquā plura cognoscuntur. Itē, si idea est ratio cognoscendi: cū vnumquodq; cognoscens cognoscat fm exigentiā rōnis cognoscendi: ergo si idea est vnū qd, cū in vno nō cadat distinctio, Deus non cognoscit res distincte, sed indistincte. Contra. Aug. vj. de trinit. Filius est ars quædam omnipotentis Dei plena oīum rōnum viuētium, & oīa in ipso vnum sunt. Itē, qd pfectius est, Deo est attribuēdū: sed pfectius est vno posse cognoscere plura, & operari quā pluribus: ergo Deo est attribuēdū: ergo Deus vna idea cognoscit. Item, in oī gñe causæ status est in vno simpliciter, vtpote in genere efficientis & finis: ergo cum Deo sit exemplar in quo est oīmodi stat⁹: ergo in Deo est tantum vnitas: sed exemplar qd continet multa non est oīno vnū & simplex, ergo in diuino exemplari nō est nisi vna idea fm re.

Funda-
menta.

Aristo. 2
Phi. 68

15

RESP. ad intelligentiam prædictorum est notandū, p hic fuit duplex opinio. Quidam n. dixerūt q ideæ in Deo fm rem habent distinctionem. Dixerunt n. q est conside-

rare vniuersitatem formatū in Deo, in aīa, & in mundo siue in materia: & in materia siue in vniuerso, habet distinctionē, & cōpositionē, & oppositionē, qā sunt ibi materialiter. In anima vero humana habent distinctionē & cōpositionē, sed nō habent oppositionē: & hoc quia sunt ibi alio quo modo spiritualiter: nō tñ oīno, quia sunt a rebus extra: ideo est cōpositio: differūt. n. ab anima. In Deo habent distinctionē, sed nō cōpositionem, nec oppositionē ppter summā simplicitatē: & quamuis in Deo sint distinctæ, sunt tamen vnum exemplar, sicut plures formæ particulares in sigillo faciunt vnum sigillū. Sed ista positio quāuis in sui initio videatur probabilis, in finem cōtinet errorem. Nam si in Deo esset ponere ideās realiter differentes siue distinctas, tunc esset ibi alia pluralitas realis quā sit pluralitas personalis, quod abhorrent aures pæ. Si dicas q nō est pluralitas absolutā ponere, sed respectiua: tunc quero de illo respectu, aut est aliquid, aut nihil. Si nihil: nulla est ibi realis distinctio. Si aliquid: non est dare nisi diuinā essentia: sed oīa essentialia in Deo vnū sunt. Et ideo est alia positio, q ideæ sunt vnum fm rem: & hoc patet hic. Idea in Deo dicit similitudinē, quæ est ratio cognoscendi: illa autem fm re est ipsa diuina veritas, sicut supra monstratū est: & quia illa est vna, patet q per eam oēs ideæ vnum sunt, & hoc dicit Aug. expresse, quia in illa arte omnia sunt vnum.

AD illud ergo quod obijciunt q sunt formæ. Dicendum q forma duplex est. scilicet forma quæ est pfectio rei, & forma exemplaris. Et Aug. accipit ideās in rōne formæ pro forma exemplari: vtraque tñ relatiue dī: illa ad naturā quā informatur: sed ista ad exemplatū: & id quia forma dicitur et aliterum, sicut similitudo: qñ dñr plures formæ, non ex hoc notatur q in ideis sit pluralitas fm rem, siue secundum id quod sunt. sed fm id ad quod sunt. n. ad ea q sunt extra. scilicet rōnes cōnotatorum, vt sunt ipsa ideata. AD illud quod obijciunt q idea est similitudo

Hæc positio videtur sequi Scoti. i hæc dist. licet nō ponat realiter differentes & propterea hic & distinctio. 36. inquit qd est se cognitiū nō est esse reale absolute vel respectiue nec esse relationem, sed esse diminutum rei siue absolute siue respectiue & tale esse vocat esse fm qd. D. Bon. consentit. Si Tho. 1. cōtra gent. cap. 52.

16

17

litudinem exprimens secundum totum, ergo &c. Ad hoc est unus modus dicendi, quod idea non dicit similitudinem aliquid per quod cognoscens assimilatur alijs, sed cui multa assimilantur, & multa possunt assimilari uni: sicut si a forma sigilli eadem fiat expressio figure in cera, possunt esse ab eadem forma una, multa, & variae impressiones secundum quod si sigillum magis & minus imprimitur. Sic in Deo intelligunt, quoniam multitudo in rebus venit secundum gradus, & approximationem ad ipsum esse diuinum. Sed illud non sufficit dicere: quia Deus facit omnia diuersa secundum formam, non tamen secundum gradum & dignitatem: & illa cognoscit per unum secundum rem, quod quidem est similitudo cogniti. Si tu dicas quod hoc est, quia Deus seipso agit: ideo sicut uno agit multa, ita uno cognoscit multa. Ad huc non est solutio: quia adhuc manet questio, quomodo ipse Deus possit assimilari multis. Propter hoc licendum quod similitudo quaedam est secundum proprietatem generis: & de hac non est dubium quod non potest esse una plurium genere differentium: & haec est similitudo quae exprimitur & causatur a re generis determinate. Alia est similitudo simpliciter extra genus: & haec quia ad hoc genus non arctatur, quia ratio est huius, eadem ratio est & illius: & quia ratio est huius secundum partem, eadem ratio secundum totum: & talis similitudo est diuina veritas, & idea in Deo. Si tu queras, quomodo hoc possit intelligi. Aliqualiter intelligi potest, quoniam non possit aptari omnino simile. Cum enim illa similitudo sit adus purus, & ipsa veritas (sicut dictum est) & omnia alia cognoscibilia quaecumque nobis secundum id quod sunt comparatur ad ipsam per modum possibilis, sicut unum secundum formam potest assimilari pluribus, secundum naturam diuersis: sic in proposito, una realis similitudo potest esse omnium cognoscibilium, & potest poni exempli in luce aliquo modo: quia una secundum numerum exprimit multas & varias species colorum. In cognitione autem nostra, quoniam se habet per modum possibilis respectu cogniti, & quodammodo informabilis ab illo, non potest

inueniri similitudo, imo inuenit dissimilitudo, & aspiciendo ad cognitionem nostram videtur nobis in Deo non esse intelligibile. Ad illud quod quaeritur, utrum illa similitudo sit propria vel communis. Dicendum, quod Deus non dicitur causa vniuersalis, nec particularis simpliciter, sed aliquid habet de nobilitate causae vniuersalis, quia potest in plurimos esse. Similiter aliquid de causa particulari, quia immediate & sufficienter potest in effectum quilibet. Sic in cognitione Dei intelligendum, quod nec omnino est in vniuersali, nec omnino in particulari. Similiter de similitudine & idea intelligendum est, quod communis est quantum ad differentiam, & amplitudinem: propria vero quantum ad discretissimam expressionem. Ratio huius est, quia est similitudo exprimens, non impressa, nec expressa. Quia omnino exprimens: ideo summe exprimit, & secundum omnes conditiones. Et rursum, ex hoc quod non est expressa, id non est arctata nec limitata, sed extendit se ad omnia, sicut diuina essentia: cuius tota sit in uno, non tamen sic est in uno, sic quod non sit in alio. Ad illud quod obiicitur ultimo, quod cognoscit secundum quantitatem rationum. Dicendum, quod sicut ratio cognoscendi est una, & tamen plura cognita distinctissime representant secundum proprias conditiones: sic diuina cognitio, quantum ad modum cognoscendi quod est in ipsa, est una, & simplex, non distincta: sed in comparatione ad obiectum distincte cognoscit. Quod si ergo dicitur Deus cognoscit omnia distincte: si distinctio ponitur in cognitione per comparationem ad cognoscentem, falsa est: si autem per comparationem ad cognitum, sic habet veritatem.

QUESTIO III.

CONCLUSIO.

Idea cum sit similitudo rei cognitae, mediumque inter cognoscentem & cognitum, plurificatur in Deo secundum rationem, licet non re ipsa.

TRUM in ideis sit pluralitas secundum rationem. Et quod sic ostenditur hoc modo. Augustinus libro xxxiiij. quoniam dicit. Alia ratione conditus est homo, alia quoniam: ergo si idea

Funda-
menta.
Lib. 83. q.
46

est homo, alia quoniam: ergo si idea

dicat ipsam rationem cognoscendi, necesse est quod plurificetur secundum rationem. Item, hoc ipsum ostenditur ex modo loquendi & diffiniendi: quia Augustinus loquitur in plurali, & diffinit in plurali ipsas ideas, dicens quod sunt formae: ergo plurificantur re, vel ratione: sed non re, ergo ratione. Item, idea dicit similitudinem ad cognitum: sed similitudo quavis in Deo sit quid absolutum, habet tamen modum dicendi ad alterum, siue respectum: sed plurificatio similitudinis relatiue, est a re cui assimilatur: ergo cum res ideate sunt plures, ideae sunt plures secundum rationem dicendi. Item, Deus antequam res producat, distinxit cognoscit, & actus: sed non est distinctio in Deo cognoscens, nec in cognito: ergo oportet quod sit in ratione cognoscendi. Contra. Si est plurificatio secundum rationem, cum non sit re, tunc ut illa pluralitas non esse aliud quam vanitas. Item, si est in hoc nomine idea pluralitas, aut ratione eius quod est, aut ratione eius ad quod est. Non ratione eius quod est: quia est diuina essentia. Si ratione eius ad quod est: ergo cum verbum, & exemplar, & ars dicant respectum ad creaturam, saltem secundum nomen debet plurificari, quod tamen falsum est. Item, si ideae sunt plures, non propter significatum, sed propter connotatum: tunc quero, aut generatum illud est aeternum, aut temporale. Si aeternum: ergo ut quod plura sunt ab aeterno. Si temporale: ergo videtur quod idea non dicatur de Deo nisi ex tempore, sicut nec deus nec creator dominus nisi ex tempore. Item, ideae si sunt plures propter ideata: aut ergo secundum esse quod habent ideata in Deo, aut in proprio genere. Si propter esse quod habent in Deo, Contra: In Deo sunt unum, ergo ratione illius esse, non possunt dici plures. Si propter esse, quod habent in proprio genere: sed non habent nisi ex tempore, ergo vel ideae non sunt plures nisi ex tempore, vel temporale est causa aeterni: quorum utrumque est inconueniens. Item, idea autem dicit aliquid, aut nihil. Si nihil: ergo nec pluralitatem habet, nec unitatem. Si aliquid dicit: ergo si sunt plures ideae, sunt plures res: ergo si plures ideae

sunt ab aeterno, plures res sunt ab aeterno: sed non plures res personaliter, quia idea non dicit quid personae, ergo plures essentialiter.

RESP. dicendum, quod sicut patet ex praedictis distinctio xxx. quauis in Deo nullus sit respectus ad creaturam a parte Dei, tamen contingit ipsam essentiam significari in respectu ad creaturam per multa nomina, nec tamen hoc nomen siue vocabulum idea est vanum: intelligendum igitur est quod hoc nomen idea significet diuinam essentiam in comparatione, siue in respectu ad creaturam. Idea enim est similitudo rei cognita, quae quamuis in Deo sit quid absolutum, tamen secundum modum intelligendi dicit respectum medium: inter cognoscens & cognitum, quamuis ille respectus secundum rem plus se teneat ex parte cognoscentis, quae est ipse Deus, tamen ratione intelligendi siue dicendi, similitudo plus se tenet ex parte cogniti, & quoniam cognoscens est unum, & cognita sunt multa, ideo omnes ideae in Deo sunt unum secundum rem, sed tamen plures secundum rationem intelligendi siue dicendi. Unde concedendum sunt omnes rationes in Deo esse unum quid: sed non unam ideam siue rationem, sed plures.

AD illud ergo quod obiicitur, quod isti rationi nihil subest ex parte rei. Dicendum quod falsum est, quia respectui subest ex parte Dei essentia, non respectus: ex parte vero creaturae subest verus respectus, & ideo respectus ille signatus non inducit falsitatem: sic pluralitati respectuum, quamuis non subest pluralitas ex parte Dei, subest tamen ex parte connotatorum, unde respectus ille sic plurificatus non habet falsitatem nec vanitatem. AD illud quod obiicitur quod verbum & ars dicit respectum. Dicendum est quod dicunt, sed aliter quam idea vel ratio, quia idea siue ratio cognoscendi plus se tenet secundum rationem intelligendi ex parte cogniti. Si similitudo enim secundum quod huiusmodi non dicit respectum ad id in quo est, sed cuius est, sed verbum plus se tenet a parte dicentis, similiter & ars & exemplar ex parte producentis: & quia multa sunt cognita & unum cognoscens, ideo ideae sunt plures, & ars tamen una. Vel aliter, ratio & idea dicunt respectum.

Ad opp.

24 secundum ad res in quantum distincte sunt, non sic alia vocabula. AD illud quod obicitur, qd connotata sunt plura ab eterno. Dicendum, qd plura sunt in ideis ratione connotatorum, sed de connotatis est loqui dupliciter, aut in quantum sunt, aut in quantum connotata. In quantum sunt, sic sunt solum ex tempore, in quantum autem connotantur, sic possunt connotari & eternaliter, & temporaliter. Aeternaliter, quando respectus importatur in habitum, sicut per hoc nomen predestinationis, ideo predestinatio est eterna, quia connotat effectum non in actu sed in habitu. Temporaliter vero, quando respectus importatur in actum, sicut per hoc verbum creare, quoniam ergo si connotantur temporalia ut futura sunt, & futura sunt multa, ideo connotantur ut multa, sed tamen sic connotata, quamvis ab eterno connotentur non tamen sunt ab eterno, sed ex tempore, ita multitudo connotatorum quamvis ab eterno dicitur, tamen non ponit realem multitudinem nisi ex tempore. AD illud quod queritur, verum secundum esse ideatorum sunt ideoe plures. Dicitur, quod sic, secundum esse, quod habitus sunt res ideate, & in proprio genere, & quoniam illud non habeant nisi ex tempore, tamen ab eterno fuerunt habitus, & ideoe sunt rerum ut futura sunt. ideo intelliguntur non tamen plures ex tempore, verum etiam ab eterno. Sic differt, predestinatione fuisse ab eterno, & reprobatione, non ratione eius quod fuit ab eterno, sed ratione eius quod futurum erat ab eterno. AD illud quod obicitur, si plures ideoe, ergo plures res. Dicendum quod idea non dicitur tamen quid est, sed respectus ad id quod futurum est, vel etiam potest esse, & ratione illius respectus recipit plurificationem. Et quia ille nihil ponit in actu, sed solum in potentia, hinc est quod pluralitas idearum aeterna non ponit aliquam pluralitatem actualem, sicut non ponit si dicatur quod potest facere plura. Sed hoc nomen: Res, absolute importat quod dicitur, & ideo cum dicitur plures res esse, ponit pluralitas in actu, & ideo argumentum non valet. & ideo est ibi quid, & simpliciter. Sicut si dicatur plura sunt possi-

bilia Deo, vel plura sunt cognita, ergo plura sunt. Nec sic valet, plures ideoe sunt, ergo plures res sunt, quia ideoe non sunt plures ratione eius quod sunt, sed ratione eius ad quod sunt.

QVAESTIO IIII. CONCLUSIO.

Ideo, licet quo ad ipsum vniuersale non plurificentur, respectu tamen singularium plurificate dicuntur.

TRIVM ideoe plurificatur per coparationem ad ideata secundum multitudinem ideatorum quantum ad diuersitatem vniuersalium, vel singularium. Et quod singularium ut, quoniam per ideas est ratio distinguendi, sed Deus non tamen distinguit vniuersale ab vniuersali, sed etiam singulare a singulari. sed quia distinguit vniuersale ab vniuersali, ideoe habet plurius vniuersalium ideas & rationes, unde alia ratione conditus est equus, alia ratione datus est homo, ergo &c. Item, cognitio rei verissima, est rei secundum totalitatem, sed singulare aliquid addit supra vniuersale, ergo cum Deus totum cognoscat, non tamen habet ideoe vniuersalis, sed etiam superadditi singulares, similiter & alterius singularis, ergo si addita sunt diuersa secundum rationem, siue multitudinem idealem, patet &c. Item, Deus quosdam ex hominibus predestinat, quosdam reprobatur, sed alia ratione quosdam predestinat, & alia ratione quosdam reprobatur, ergo secundum aliam rationem & ideam sunt predestinati, & predestinati in Deo, sed hoc est diuersitas individualis, siue numeralis, ergo &c. Item, idea multiplicatur in diuinis ratione respectus & relationis ad ideatum, ergo multiplicato vno, multiplicatur & reliquum, cum homo qui est ideatum multiplicetur in diuersis, in diuinis secundum rationem, multiplicabitur idea respectu illorum secundum rationem. Contra. Aug. ad Niebridium. Dico quod tuum ad hominem sciendum pertinet, tamen Epist. 4. quendam hominem non meam, vel tuam, ibi esse rationem, ergo multiplicatio, vel distin-

Funda-
menta.

Ad opp.

distinctio ideatorum attenditur solum secundum diuersitatem vniuersalium. Item, artifex creatus per vnam ideam producit multa, ergo cum hoc sit nobilitatis, Deus per vnam ideam re, & ratione multa, diuersa numero producit. Item, singulare ut singulare, est compositum vniuersali, ergo si est idea in Deo singularis ut singularis, tunc ergo est vna idea altera simplicior, sed hoc est inconueniens, ergo &c. Itē, singulare magis propriū est quā vniuersale, si ergo in Deo est idea vniuersalis ut vniuersalis, & singularis ut singularis, ergo vna idea cōis, altera propria, sed cōprius est & simplicius est, quam propriū, ergo vna idea est altera prior, & simplicior, ergo in Deo est ponere ordinem; & compositionem essentialē &c.

Aristote. i
Physic. in
probem.

R B S P. dicendum quod idea in Deo secundum rem est diuina veritas, secundum rationem intelligēdi est similitudo cogniti. Hec autē similitudo est ratio expressius cognoscendi non tātum vniuersale, sed etiam singulare, quamuis ipsa non sit vniuersalis nec singularis, sicut nec Deus, & ideo non tantū est similitudo vniuersalis ut vniuersale est, sed etiam singularis ut singulare, & ideo quia similitudo est vtiorumque, non solum multiplicat secundum multitudinē vniuersalium, sed etiam singularium. Et hoc est quod dicit Aug. ad Nebridium, Deo quantū ad hominem faciendum pertinet, homines tamen esse rationem: quantum vero ad ordinē tēporis, varias hominum rationes in illa sinceritate viuere. Ex hoc patet solutio illius verbi Augustini. quia Aug. dicit quod quamuis vniuersalis ut vniuersale est, vna sit idea, tamen singularium ut singularia, sunt plures. Vnde ibidem dicit, quod si quis velit facere angulum, sufficit habere anguli rationem. Si quis autem velit pingere quadrangulum, necesse est quod rationem habeat quatuor angulorum.

31 **A D** illud ergo quod obicit quod artifex creatus producit multa per vnam ideam. Dicendum quod hoc facit per applicationem ipsius ad diuersas materias, vnde si habet solum ideā vnam, impossibile est intelligere quod secundum illam simplicem aspectu cognoscat diuer-

sa, Deus autē simplicem aspectu cognoscit singularia ut diuersa, ita quod secundum totum & secundum proprias differentias & proprietates, ideo non est simile. **A D** illud quod obicitur de compositione, & prioritate. Dicendum quod nec secundum rem, nec secundum rationem oportet quod idea habeat ideati proprietates. Nam re corporaliter est similitudo spiritualis, & compositi est similitudo simplex, etiam in creaturis: ideo non oportet, quod vna idea, sit simplicior vel prior. Similitudo tamen secundum rationem intelligendi, habet proprietatem ideati secundum distinctionē, tum propter correlationem, quia oportet quod vno relatiuorum multiplicato multipliciter & reliquum, saltem secundum rationem, tum etiam, quia similitudo illa est ratio exprimendi & distinguendi, & ideo quamuis recipiatur proprietates distinctiua, non oportet rationem de alijs.

Q V A E S T I O V.

C O N C L V S I O

Ideę cum sint rationes cognoscendi in Deo non tanquam numerabiles in finito numero poni non debent.

TRVM in Deo sit ponere multitudinē idearum secundum numerum finitum vel infinitum. Et quod secundum

numerum infinitum videtur Augustinus. x. de ciui. Dei. Vna est sapientia, in qua infiniti sunt thesauri omnium rerum intelligibilium. Item, Augustinus. vii. de trinitate dicit quod filius est ars plena omnium rationū viuentium: sed constat quod ars illa est infinita, ergo non impletur nisi infinitis, ergo sunt ibi infinite rationes. Item, ratione vii. quia constat quod Deus cognoscit omnes species numeri, ergo omnes habent ideas in Deo: sed species numeri sunt infinite, ergo &c. Si dicas quod sunt infinite species quo ad nos, non secundum rem. Contra. ponatur quod omnes specie

Funda-
menta.

Cap. 20, &
6. de trin.
cap. 10.

QVÆSTIO VI.

CONCLUSIO.

Idea si ad ideata referantur ordinem quippe dicuntur habere, si uero ad inuicem conferantur nequaquam.

Ad opp.

TRVM in ideis sit ponere numerum ordinatum. Et quod sic videtur. Augustinus. alia ratione conditus est homo, q

Lib. 83.
ques. q. 46

equus, quia alius est homo, alius equus: ergo cum homo sit nobilior equo, pari ratione nobiliori idea, vel ratione est conditus homo quam equus, sed ubi est magis nobile, & minus ibi est ordo, ergo &c. Item. Sicut Deus per ideas cognoscit, & producit res distinctas, ita cognoscit, & producit res ordinatas: ergo sicut ponitur pluralitas in ideis ex pluralitate cognitorum, & ideatorum, ita debet poni ordo ex ordine. Item. Vbi est pluralitas, siue distinctio, aut est ordo, aut inordinatio, sed in Deo non cadit inordinatio, nec confusio: ergo in Deo habent ordinem.

Fundamentum.

Contra. Ideæ sunt plures, quia per eas deus distinguit & cognoscit: sed deus non cognoscit unum post aliud, sed omnia simul: ergo ideæ habent in deo similitudinem. Item. Si est ordo, aut ergo prioritatis, aut dignitatis, aut originis. Non prioritatis; quia tunc esset una idea altera posterior, quod est inconueniens dicere. Non nobilitatis, quia quilibet in deo est summe nobilis. Non originis, quia si una de altera oriretur, tunc esset ibi vere distinctio secundum rem, ergo nullo modo (ut videtur) est in eis ordo. Item. Omnis infinitas aut omnino priuat ordinem, aut tollit perfectionem ab ordine, quia tollit statum, & complementum: sed in ideis est infinitas, ut visum est in alio problemate, ergo aut nullus ordo, aut incompletus, sed non incompletus, ergo nullus.

RESP. dicendum (sicut radu est) 35
in opponendo non est ordo in ideis siue rationibus cognoscendi adinuicem, nec secundum originem, nec secundum rationem. Habent quippe ordinem ideæ ad ideata, sed adinuicem non: quoniam una prior sit altera, nec posterior, nec est una ab alia, nec nobilior est, & ideo non ponitur ibi ordo. Et ratio huius est, quia ideæ dicuntur respectum ad res cognitās de ratione sui nominis, & quia illæ sunt plures, ideo ideæ ex primo respectu nominis plures sunt, sed ordo dicit nouum respectum, & nouam habitudinem cum una idea comparatur ad aliam, & quoniam illi respectu circumscripto quæ est ad ideata, in deo ideæ simpliciter sunt unum, nec habent ordinem adinuicem: ideo non est concedendum, quod ideæ habeant pluralitatem cum ordine adinuicem.

Ad illud quod obicitur quod alia 36
& alia est idea, quia alius est homo, alius est equus, &c. dicendum, quod non est simile. Similitudo. n. eo quod ad alterum comparatur habet distinctionem, sed non habet nobilitatem ab illo ad quod comparatur, & quoniam idea hominis nihil recipit ab homine, nec idea equi ab equo: ideo una non dicitur altera nobilior. Ad illud quod 37
obicitur quod deus cognoscit res ordinatas: dicendum quod quauis res ordinatas cognoscat, tamen simul, & æque nobiliter cognoscit; & ideo sicut ponebatur distinctio in ideis, quæ distinguitur per eas cognoscebat, ita debet poni similitudo, & æqualis nobilitas, quia simul, & æque nobiliter cognoscit: & ita non debet poni ordo. Sicut enim quamuis deus cognoscat res albas, non sunt ideæ albe in deo, sic quamuis cognoscat ordinatas, non oportet quod sint in deo ordinatæ.

Ad illud quod obicitur quod ubi 38
est pluralitas sine ordine, est confusio, & inordinatio. dicendum quod falsum est, quia potest ibi esse similitudo, & sic est in ideis, quia omnes unum sunt, & ideo non potest esse inordinatio.

Refutat
hæc Scot.
1. sent. di.
stin. 39. ad
quintam.

VTRVM CONCEDENDVM SIT

omnia esse in Dei essentia, vel in eo per essentiam, vt omnia dicuntur esse in Dei cognitione, vel præscentia.

DISTINCTIO XXXVI.

Quomo-
do res sūt
in deo.

OLET hic queri, cum omnia dicantur esse in Dei cognitio ne, seu præscentia, vel in Deo per cognitionem, & eius cognitio, vel præscentia sit diuina essentia, vtrū concedendum sit, omnia esse in diuina essentia, vel in Deo per essentiam. Ad quod dicimus, quia Dei cognitio eius vtique essentia est, & eius præscentia, in qua sunt omnia, ipsius cognitio est, nec tamen omnia, quæ sunt in eius præscentia, vel cognitione, in eius essentia esse dici debent. Si enim hoc diceretur, intelligeretur esse eiusdem cum Deo essentia. In Deo enim dicitur esse per essentiam, quod est diuina essentia, quod est Deus. Habet ergo Deus apud se in præscentia sua, quæ nõ habet in sui natura. Vnde Aug. de verbis Apostoli ita ait. Elegit nos ante mundi constitutionem. Quis sufficit hoc explicare? Eliguntur qui non sunt, nec errat qui elegit, nec vane elegit. Eligit tamen, & habet electos quos creaturus est eligendos, quos habuit apud semetipsum non in natura sua, sed in præscentia sua. Nondum erant quibus promittebatur, sed & ipsi promissi sunt, quibus promittebatur. Ecce hic aperte dicit Deum apud semetipsum habere electos ante mundi constitutionem, non in natura sua, sed in præscentia sua, cum tamen eius præscentia nõ aliud sit, quam eius natura, quia ipsius præscentia, eius est notitia. Potest tamen ad electos referri cum ait, In natura sua, id est, illorum. Illos quippe habuit ab æterno apud se, non in natura sui, id est, illorum, qui nondum erant, sed in sua præscentia, quia eos ita nouit ac si essent.

Vtrum mala debeant dici esse in Deo, vbi sunt omnia bona, cum vtræque sint in eius cognitione, & præscentia, omnia enim cognoscit.

POST prædicta queritur, cum omnia dicantur esse in Deo non per essentiam naturæ, sed per cognitionem scientiæ, & Deus sciat bona, & mala, vtrum concedendum sit simpliciter mala esse in Deo, siue esse in Deo per cognitionem. Scit enim Deus, & sciuit semper omnia, tam bona, quam mala, etiam antequam fierent, & præsciuit ab æterno ea futura. Ideoque cum omnia bona diximus esse in Deo propter præscentiam cognitionis, eadem ratione videtur dicendum omnia mala esse in eo, cum ea semper nouerit, & per cognitionem ei præsentia fuerint. Præcognouit. n. Deus ab æterno quosdam futuros malos, & eorum malitiam, vt ait Aug. Præsciuit, sed non præparauit. Cum ergo peccata omnium sciat, nunquid intelligendum est ea includi in illa generalitate locutionis, qua dixit Apostolus: omnia esse in Deo? Ex ipso (inquit) & per ipsum, & in ipso

Lib. 1. de
pdestinat.
sanctorū.
Cap. 10.
Rom. 1.
Quæ intel
ligant esse
in deo.
Quod nõ
omnino
ita cogno
scit de ma
la, vt bo-

ipſo ſunt omnia. Sed quis, niſi inſanus dixerit mala eſſe in Deo? Illa enim eſſe in Deo intelliguntur, quæ ex ipſo, & per ipſum ſunt: ea vero per ipſum ſunt, & ex ipſo, quorum auctor eſt, ſed non eſt auctor niſi bonorum. Non ergo ex ipſo, & per ipſum ſunt, niſi bona: ita ergo non in ipſo ſunt niſi bona, non ergo mala in Deo ſunt: quia licet ea noſcat, non tñ ita oino noſcit, vt bona. Mala ergo quali de longe cognoviſcit, vt ait Propheta: et alta a longe cognoviſcit, id eſt, ſuperbiam. Et alibi ad Deū loquens de malis ait, De abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum. Quod exponens Auguſt. Abſcondita (inquit) peccata ſunt, quæ a lumine tuæ veritatis abſconduntur. Sed quomodo peccata a lumine veritatis diuinę abſconduntur, cum a Deo ſciantur? Si enim non ſciret, quomodo de illis iudicaret, & illis malos damnaret? Alibi Propheta, Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente deeſt. Quod exponens Caſſiodorus (inquit) Neque a bonis, neque a malis deeſt Deus, ſed omnibus præſens, & cognitor eſt. Cognoviſcit ergo Deus, & bona & mala per ſcientiam, ſed bona cognoviſcit etiam per approbationem, & per beneplacitum: mala vero non. Vnde Caſſiod. ſuper Pſal. dicit. Peccata abſcondita deo ſunt, quæ nō nouit. i. nō approbat Et ex eo ſenſu Aug. dixit ea abſcōdita a lumine dei. Qui etiā in lib. ad Heluſidiū inſinuat cognitionem Dei varijs modis accipiendam, inquiens, Si ad ſcientiam referas, non ignorat Deus aliquos, vel aliqua, qui tamen in iudicio quibuſdam dicit, Non noui vos, ſed eorum improbatio hoc verbo inſinuata eſt. Ecce non cognoviſcere dicitur Deus, qui non approbat, quæ ei non placent. Apparet itaque verum eſſe quod diximus, ſcilicet quia quodam modo cognoviſcit Deus bona, quo non cognoviſcit mala. Pariter quidem vtraque eodem modo noſcit quātum ad notitiam, ſed bona etiam approbatione, & beneplacito cognoviſcit.

Hic aperit quare bona tantum dicantur eſſe in Deo, & non mala.

ET inde eſt, quōd bona tantum dicuntur eſſe in Deo non mala, & illa prope, hæc longe, quia licet in Deo aliqua dicantur eſſe propter cognitionis præſentiam, & Deus bona, & mala cognoviſcat; mala tamen non cognoviſcit niſi per notitiam: bona vero non ſolū per ſcientiam, ſed etiam per approbationem, & beneplacitum. Et ob eam cognitionem aliqua dicuntur eſſe in Deo. ſi quia ita ea ſcit, vt etiam approbet, & placeant, id eſt ita ſcit, vt eorum ſit auctor.

Quōd idem omnia eſſe ex Deo, & per ipſum, & in ipſo.

PROINDE ſi diligenter inſpiciamus, idem videtur eſſe ex Deo, & per ipſum, & in ipſo. Vnde Ambroſ. in 3. lib. de ſpiritu ſancto, Hæc tria, ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo, omnia vnum eſſe ſupra diximus. Cum dicit per ipſum eſſe omnia, non negauit in ipſo eſſe omnia. Eandem vim habent omnia hæc, ſcilicet cum ipſo, & in ipſo, & per ipſum, & vnum in his atque conſimile, non

na, q̄a ma
la tñ per
ſcientiam,
bona vero
per proba
tionem, &
beneplaci
tum.

Pſal. 137.

Pſal. 16.

Tom. 8. in

explana
tione.

Pſal. 64.

Caſſio. ſur

per pſ. 16.

circa illū

verſum, &

abſcōditis

tuis, &c.

Epil. 102.

Matth. 7.

Cap. 122.

Roma. 8.

contrarium intelligitur. Ecce habes, quia ex eadem intelligentia scriptura dicit esse omnia in ipso, & per ipsum, & ex ipso, & cum ipso. Cum ergo ex eadem ratione omnia dicantur esse ex Deo, vel per ipsum, non solum quia scit, sed etiam quia eorum auctor est, consequitur, ut eadem ratione ea esse in Deo dicantur, scilicet quia & eorū auctor esse dī, quia in illo vivimus, & mouemur, & sumus, quia eo auctore sumus, mouemur, & vivimus. Cum ergo non sit auctor nisi bonorum, merito sola bona in eo esse dicuntur, sicut ex ipso, & per ipsum. Cum ergo in eius cognitione, vel praescientia sint omnia, scilicet bona, & mala, in eo tamen nō dicuntur esse nisi bona, quorum auctor est. Vnde Augustinus in lib. de natura boni,

A. 15.

Cum audimus (inquit) ex Deo, & per ipsum, & in ipso esse omnia, omnes utique naturas intelligere debemus, & omnia quae naturaliter sunt. Neque enim ex ipso sunt peccata, quae naturam non servant, sed vitiatur, quae ex voluntate peccantium nascuntur omnia. Hic aperte dī q̄ illa generalitate locutionis bona tantum continent.

Tom. 6.

Cap. 28.

Quod omnia ex patre, & per patrem, & in patre sunt, ita & de filio, & de spiritu sancto est dicendum, licet propter personas fiat distinctio.

PRAETEREA sciendum est, quod licet ibi indicetur distinctio personarum cum dicitur, ex ipso, & per ipsum, & in ipso, omnia tamen ex patre, & per patrem, & in patre sunt. Similiter de filio, & de spiritu sancto accipiendum est. Vnde Aug. in 1. lib. de Tri. Non confuse (inquit) accipiendum est quod ait Apostolus: per ipsum, propter filium: in ipso, propter spiritum sanctum. Vigilanter autem attende: ne quia patrem volens intelligi dixit ex ipso, sic intelligas omnia esse a patre, ut neges omnia esse ex filio, vel ex spiritu sancto, cum ex patre, & per patrem, & in patre omnia esse sanedici possunt; similiter & de filio, & de spiritu sancto dicendum est.

1. 6. c. 10.

Quod non omnia quae ex Deo sunt, etiam de ipso sunt: sed econverso.

ILLVD etiam hic annectendum est, quod non omnia, quae dicuntur esse ex Deo, etiam de ipso esse dici debeant. Quia (ut ait Augustinus in libro de natura boni). Non hoc significat peccatus, ex ipso, quod de ipso. Quod enim de ipso est, potest dici esse ex ipso: sed non omne quod ex ipso est, potest dici esse de ipso, quia non est de sua substantia. Et ex ipso enim sunt caelum, & terra, quia ipse fecit ea: non autem de ipso, quia non de substantia sua. Sicut aliquis homo si generat filium, & faciat domum, & ex ipso est filius, ex ipso est & domus, sed filius de ipso, domus vero de terra, & ligno, non de seipso.

Cap. 27.

Quae dicta sunt summatim colligit.

EX praemissis apertum est, quod in Dei cognitione, siue praescientia

Scientia sunt omnia, scilicet bona, & mala, sed non omni modo sunt ibi mala, quo bona; & quod in Deo bona tantum sunt, sicut ex ipso, & per ipsum, non mala. Et ex quo sensu hæc accipienda sunt assignatum est. Et quod de ipso non dicitur esse propriè, quod aliud est ab ipso. Ex ipso autem esse dicuntur omnia, quæ eo auctore sunt.

Quomodo res sunt in Deo.

DISTINCT. XXXVI.

Solet hic queri cum omnia dicantur esse in Dei cognitione.

Dei cognitio eius utriusque essentia est, nec tamen omnia, quæ sunt in cognitione, &c. sunt in eius essentia.

Exp ositio

V P R A egit Magister de cognitione Dei, qua cognoscit creata oia, & quoniam cognitum dicitur esse in cognoscente, ideo determinat hic modum quo res sunt in Deo. Et quoniam res creatæ non tantum debent esse in Deo, sed etiam ex deo, & per deum: ideo primo agit de existentia rerum in deo, secundo vero comparat alias habitudines. Item ex ipso, & per ipsum, ibi, proinde si diligenter inspicimus. Prima pars habet duas. In prima ostendit qualiter res dicantur esse in deo a parte eius in quo sunt, utrum. scilicet sunt in dei essentia sicut sunt in dei præscientia. In secunda qualiter dicantur esse in deo a parte ipsarum rerum, ibi: Post prædicta queritur cum omnia dicantur esse in deo, ubi querit, utrum mala sint in deo, & soluit quod non. Querit libet harum partium potest dividi, quoniam primo querit, & opponit, & post modum determinat, & partes manifeste sunt in litera. Secunda quoque pars, in qua comparat hoc quod esse in deo ad alias habitudines importatas per alias præpositiones, habet quatuor partes. In prima ostendit horum trium convenientiam. In secunda, differentiam, & apparitionem, ibi. Præterea sciendum est. In tertia, differentia eius quod dicitur de ipso ad hoc quod dicitur ex ipso ostendit, ibi. Illud etiam hic annexendū. In quarta, breuiter prædicta epilogat, ibi. In præmissis apertum est. Et hæc pars potest dividi contra totam præcedentem. Intellectus partium patet in litera.

Diuisio

Videtur hic male dicere, quia hoc argumentum videtur esse necessariū, si aliqua duo sunt omnino eadem, si aliquid est in uno, & in alio. Si dicatur quod differunt penes connotata, videtur falsum, quia dei præscientia non connotat. Vel si dicatur quod præscientia connotat, obijcitur de hoc nomine deus, quod non connotat, & cum dicitur omnia esse in deo, ergo pari ratione, & in essentia. Præterea contra Magistrum videtur esse verbum Anselmi in Mono. quod creatura in creatore est creatrix essentia: ergo videtur quod vere sint in dei essentia. Respon. dicendum, quod hæc præpositio (in) aliquando connotat inherenciam, ut si dicatur accidens in subiecto. Aliquando connotat identitatem, ut si dicatur, idem rerum sunt in deo, quod sunt deus, non a deo. Aliquando connotat causalitatem, ut si dicatur, creaturæ sunt in ipso deo. Et potest hæc præpositio (in) dici secundum quatuor genera causarum: sed in deo non dicitur nisi secundum tria. Quia ergo causa dicit respectum ad creaturam secundum rationem intelligendi, ideo hæc præpositio (in) secundum quod dicit causalitatem, non additur nisi terminis dicentibus respectum ad creaturam. Et quoniam nomen substantiæ, vel naturæ, vel essentia non dicit respectum, ideo si dicatur, creaturæ sunt in dei substantia, hæc præpositio (in) autem notat identitatem, aut inherenciam, quorum utrumque falsum est, & ideo tales locutiones non recipiunt, & in illo argumento est subtilissima secundum accidens: ideo dicit Magister, quod non valet, quoniam enim idem sint re, differunt tamen in modo significandi, & intelligendi. Ad illud

Dub. 1.

Respon.

quod obicitur, quod deus non dicit
 3 respectum. Dicendum qd falsum est,
 quia imponitur ab actu quem habet
 ad creaturam, sicut dicit Damascen⁹.
 Vnde bene dicitur, Deus creator rari.
 4 Ad illud quod obicit qd creatura in
 creatore est creatrix essentia. Dicen-
 dum qd creaturam in creatore esse,
 est ideam, vel similitudinem ei⁹ apud
 deum esse: & Ansel. vult dicere, qd si-
 militudo illa est creatrix essentia, nō
 qd illa creatura sit essentia, vnde be-
 ne concedendum, qd id ex rerum sunt
 i diuina essentia, quia (in) notat idē-
 titatem, & vere, sed hoc non pōt dici
 de creatura secundum esse quod ha-
 bet in proprio genere.

Illa .n. esse in Deo intelligitur,
 quæ ex ipso, & p ipsum sunt.

Dub. 2. Videtur male dicere, quia cum ta-
 lia non sint nisi præsentia, ergo in
 deo non sunt nisi ea, quæ præsentia-
 liter existunt, quod est manifeste fal-
 sum, & contra Augu⁹, qui dicit, qd res
 sunt in deo ab æterno. Si dicas, qd ac-
 cipit esse in deo, vt in consuante, qd
 sic accipit Apostolus in p̄fata aucto-
 ritate, Ex ipso, & per ipsum, & i ipso:
 tunc nihil facit ad propositum, quia
 Magister accipit esse (in) fm qd dñr
 res esse in deo æternaliter. Si tu dicas,
 qd res actualiter sunt ex deo, vel per
 deum ex tempore, sed habitualiter
 ab æterno: tunc quæro qualiter
 actualiter sunt in deo ab æterno, &
 non æternaliter ex deo, vel p deum.

Respon. Resp. dicendum, qd esse ex deo, vel p
 5 deum, pōt accipi, vel fm aptitudinē,
 vel fm actum, vel fm habitū. Si fm
 actum, sic p̄dicta auctoritas non est
 intelligenda p̄cise, qd illa sola sint in
 deo, quæ sunt ex deo, vel p deū, quia
 multa deus cognoscit, quæ sunt in
 deo, quæ tñ non sunt ex ipso, nec per
 ipsum, nec erunt. Pōt iterum accipi
 secundū habitum, & sic adhuc nō est
 intelligenda p̄cise, quia multa deus
 cognoscit, & pōt facere, quæ non fa-
 ciet, & tñ sunt in ipso, nec vñ erunt
 ex ipso, nec per ipsum. Pōt iterum in-
 telligi, secundum aptitudinem, &
 tunc p̄cise habet veritatem, quia ni-

hil est i deo, nisi sit aptum esse in deo
 & p ipsum, & sic valet ad propositū,
 & sic intelligit Mag⁹, & per hoc ex-
 cluduntur mala, quia deus non pōt
 facere mala, nec mala possunt esse ex
 ipso, nec per ipsum. Quod queritur,
 quare non dñr res æternaliter esse ex
 deo, &c. Dicendum, quod non est si-
 6 mile, quia alie præpositiones signifi-
 cant per modum fieri, & moris, &
 actus, sed hæc præpositio (in) per mo-
 dum quietis. Et qm deus non fecit
 nisi ex tempore, nec fuit causa actua-
 liter causans, nisi ex tempore, licet ha-
 bitudinaliter ab æterno: ideo magis
 dñr res æternaliter in Deo, q ex deo.

Mala non sunt in deo (& paulò
 post subiungit) bona cognoscit
 etiam per approbationē, & per
 beneplacitum, mala vero non,
 supple cognoscit deus p appro-
 bationem.

Videtur male dicere, quia approba-
 tio respicit voluntatē: sed esse in deo
 respicit ab æterno exemplaritatē, Dub. 3
 ergo noticia approbationis nihil ad
 hoc facit. Item Magister videtur in-
 sufficiens in diuisione diuinæ cogni-
 tionis, quia sicut bona cognoscuntur
 noticia approbationis, ita mala
 noticia reprobationis. Item appro-
 batio aut nihil, aut aliquid addit su-
 pra noticiam simpliciter, aut non.
 Et si non: ergo non est in deo distin-
 guere noticiam, & noticiam appro-
 bationis. Item, si nihil addit ergo si-
 cut sunt in deo, quæ cognoscit ap-
 probando, ita etiam illa quæ cognos-
 cit simpliciter. Si aliquid addit, er-
 go videtur, quod diuina noticia sit
 composita. Si dicas, quod addit se-
 cundum intellectum, sed intellectus
 noster non facit res esse in deo, ergo
 nec noticia approbationis.

RESPOND. dicendum, quod Respon.
 approbatio supra cognitionem, se-
 cundum intellectum addit beneplaci-
 tū voluntatis: hic aut beneplacitū
 connotat bonitatem in deo respē-
 tū cuius est, quia deo non placet nisi bō-
 nū, & esse bonū inquantū humani modi
 dē

Deo simile est, si ergo idea dicit rationem cognoscendi sibi assimilatio- nem, oia quę Deus cognoscit, nouicia approbationis sunt in ipso. Sed notandum quod approbatio potest connotare bonitatem in actu, & sic non est precise verum, quod omne quod est in deo, sit cognitum nouicia approbationis. Potest iterum connotare bonitatem in potentia, sicut exemplar connotat rei entitatem, non quia sic, sed quia Deus potest ea facere, & sic nihil est in Deo nisi quod cognoscit nouicia approbationis, quia sic cognoscit omne bonum quod est, vel quod potest facere, & illius habet exemplar, & ideo illud tantum est in Deo. Quod ergo obicitur quod voluntas non facit quod sunt in Deo. Dicendum quod hoc non est, quia voluntas in actu, sed quia Deus nihil potest facere quod non approbet tanquam bonum: unde approbatio potest dicitur ibi iudicium rationis, quam affectum voluntatis. Quod queritur, si addit. Dicendum quod addit a parte nostri intellectus, & a parte connotati a parte ipsius Dei non. Non sic autem addit reprobatio: ideo Magister non ponit nouitiam reprobationis pro membro.

Eadem vim habent omnia hæc scilicet ex ipso, & in ipsum, & per ipsum.

Dub. 4. Obicitur contra hæc Ambrosii verba, quod si habent eam vim, ergo videtur hic esse inculcatio verborum. Item, aut accipitur esse in ipso sicut in exemplari, aut sicut in causa conseruante. Si tanquam in exemplari, constat quod aliud est esse in ipso, & ex ipso, sicut præstentum est. Si tanquam in conseruante, adhuc est aliud produci, aliud conseruari. Item, si eandem vim habet sicut ex ipso appropriat patri, ita potest appropriari filio, & similiter patri erit appropriare in ipso. Resp. dicendum quod est loqui de illis tribus circulationibus quantum ad illud quod si significant, aut quantum ad ordinem quod connotant. Si loquamur quantum ad illud quod significant, sic omnia dicuntur esse ex Deo, tanquam ex principio primo non aliunde moto. Omnia dicuntur esse per Deum, tanquam per principium, sufficientissimum, quod oia agit per ip-

sum. Omnia dicitur esse in Deo, tanquam in principio infinitum, quod non potest facere aliquod extra se, sed oia ambit eius virtus, & in his tribus circulationibus significatur quod Deus est principium primum, & sufficientissimum, & infinitissimum. Et quod oia hæc in Deo sunt unum, & conueniunt tribus: ideo quantum ad significatum dicit Ambrosius, quod habent eandem vim, nec tamen est inculcatio, quia diuersimode important sibi rationem intelligendi. Si autem loquamur quantum ad ordinem quem connotant præpositionum habitudines, sic sunt appropriatæ tribus. Quia ex ipso, dicitur ratione primi, & per ipsum, dicitur rationem medi, & in ipso, dicitur rationem ultimi, siue quietatiui, & ideo (ex ipso) appropriatur personę patris quæ est prima in trinitate (per ipsum) appropriatur filio quæ est personæ media (& in ipso) spiritui sancto quæ est personæ tertia. Ex his patet obiecta.

Ad intelligentiam huius partis queritur de existentia rerum in Deo, & circa hoc tria principaliter queruntur. Primo, utrum creaturę fuerunt in Deo æternaliter. Secundo, queritur de modo existendi ipsarum rerum in Deo. Tertio, quantum ad generalitatem rerum in Deo existentium, utrum omnia quę Deus præcognoscit, fuerint & sunt in Deo. Ita quod primo de existentia. Secundo de modo. Et tertio de numero. Quantum ergo ad primum articulum duo queruntur. Primo queritur, utrum res fuerint in deo ab æterno. Secundo, utrum sint in Deo ratione essentię, vel personę.

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

Res sunt in Deo ab æterno secundum similitudinis præsentiam, atque secundum causatiuam potentiam, licet non secundum realem existentiam.

VOD res fuerunt in Deo ab æterno, videlicet, quia agens cognoscens agit per speciem rei quæ ponet se habet: sed res est in

LL 4 anima,

Respon.

anima, quia similitudo eius est in ea, ergo & in deo similiter. Si dicas qd il lud exemplar nihil est rei, ergo fm il lud non deberet dici res esse in Deo. Contra, plus facit ad esse rei exemplar, quod est cognitiuū & productiuum, quam qd est productiuū a re, si ergo rōne exemplaris productiuū a re, res est in anima, multo fortius debet dici in Deo esse rōne exemplaris producentis, sed hoc ab æterno, ergo &c. Item, similitudo producta non est vere aliquid, sed alicuius, sed exemplar p qd cognoscit Deus vere est ipse Deus, ergo verius est exemplar rei in Deo quam in anima, ergo multo fortius res in Deo quam in aia, & sic &c. Item, quia res pōt exire de materia, res est in materia, cum non totaliter est in potentia materiæ, imo agentis, ergo si res quæ sunt in potētia Dei totaliter ibi sunt, multo fortius debent dici esse in ipso, sic &c. Contra, quod exit per creationem, omnino nihil est antequam creetur, sed creaturæ sic exeunt, ergo omnino nihil sunt antequam producantur, sed quod non est, nec est hic, nec ibi: ergo nō est in aliquo, & ita nec in Deo. Item, qd est in aliquo, est in illo vel fm se, vel fm aliqd sui: sed res non est in Deo fm se, quia tūc essentialiter esset in Deo, nec fm aliquid sui, quia nihil de ipsa est æternū sed totum ex tempore, ergo &c. Item, quod est in aliquo, est in illo fm esse actuale vel potētiāle, sed creatura nō est in Deo secundum esse actuale, quia tūc actu esset, ergo si est in Deo, est secundū esse potētiāle, sed oē esse potētiāle secundū qd huiusmodi est p mutabile, si ergo creatura ab æterno est in Deo secundū esse potētiāle, ab æterno est in Deo secundū esse mutabile, sed hoc est falsum, ergo & primū. Item, si creatura dī esse in Deo, qā pōt esse a Deo, ergo cum ab æterno esse a Deo sit impossibile, non erit creatura

10 ab æterno in Deo rōne potētiæ.

R E S P. dicendum, qd aliquid dī esse in aliquo tripliciter, vel secundū

actualem existentiam, vel secundū similitudinis pntiam, vel secundū causatiuam potētiā. Primo modo sunt res in vniuerso. Secundo modo in cognitiua substantia. Tercio modo in sua causa. His duobus modis vltimis res sunt in Deo, quia est cognoscens res antequam fiant, & potens producere. Vnde quia ab æterno cognoscit, & potētia quæ produxit ex tempore, in Deo fuit ab æterno, ideo dicuntur res fuisse in Deo ab æterno.

A D illud qd obiicitur, quod nihil 10 est, non est in aliquo. Dicendū quod verum est fm primum modum existendi, sed falsum secundum tertium, quia illud qd nihil est modo, Deus potest facere. A D illud quod obiicitur 15 quod illud quod est ab aliquo est in illo secundum se &c. Dicendum quod quantum ad secundū modum res sunt in Deo secundū aliquid sui, quia fm exemplar. Sed aliquid rei potest dici tripliciter scilicet essentialiter, effectiue, & causatiue, scilicet sicut pars, esse &c, & causa. Hoc tertio modo est illud exemplar aliquid rei vel causa scilicet quantum ad potētiā causatiuā, quia est res secundū se non in actu, sed potētia, quia suum esse potest produci a Deo. Similiter ad sequēs, Dicendū quod rōne exemplaritatis res actualiter sunt in Deo, rōne creationis potētiāliter quia possunt produci. Quod obiicit qd creatura est in Deo secundum esse mutabile. Dicendum qd hoc non est verum de eo qd est actu in Deo, sed qd potest produci a deo est mutabile. Vel dicendū quod potētia habet comparationem ad diuinā potētiā quæ est immutabilis, & sic ē immutabile. Vel ad cōnotatum temporale extra, & sic habet esse mutabile. A D illud quod obiicitur de creatione. Dicendum qd quamuis actus creandi non poterant esse ab æterno, tamē

poten
cia creandi fuit in deo.

13
Dissentit
Sco. di 35
q. Vno q
videt po
nere entia
in deo hñe
quoddā es
se distin
ctū ab esse
tia qd vo
cat esse fm
quid.

15

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Res sunt in Deo non ratione essentiae, nec ratione personae, sed sunt in Deo ut causa.

Funda-
menta.

T R V M res sint in deo ratione essentiae, vel personae. Et quod ratione essentiae videtur, quia quod inest ratione personae est proprium, quod inest ratione essentiae, est commune, si ergo hoc est commune tribus, patet &c. Præterea, res in deo sunt ratione exemplaritatis: sed exemplar creaturæ in deo est diuina essentia, quia deus seipso adducit & cognoscit, ergo &c. Item, regula est, quod quicquid de deo dicitur in relatione & ad creaturam, est essentia liter dictum, sed res esse in deo est taliter dictum, ergo &c. Contra. quod ratione personae videtur quia res sunt in deo in quantum possunt ab ipso exire, sed producere cum sit actus, est ipsius supposito, ergo personae. Item, sicut dicit Augustinus lib. lxxxiiij. q. Verbum dicit operationem potentiam, si ergo res sunt in deo ratione personae operatiuae, sunt in eo ratione verbi, ergo cum verbum sit persona, sunt in deo ratione personae. Item, Augustinus ix. de ciuit. dei c. xxiiij. dicit, quod cum dixit, dixit ut fiat, intelligitur pater, in verbo dicendi filius, in visione scilicet. ergo cum eius sit producere in quo sunt, patet ergo quod sunt ratione personae.

R E S P. dicendum quod in diuinis est considerare essentiam quæ est communis ut cõis, & absoluta: est cõsiderare proprietates, & est cõsiderare cõe ut in relatione ad propria. Primum dicitur in omni modo absolute, secundum scilicet proprietates dicitur relationem ad personam, tertium dicitur relationem ad res, & illa appropriaata significant deum ut causam. Chærgo queritur, verum res sint in deo ratione essentiae, vel personae. Dicendum, quod proprie loquendo nec sic, nec sic, sed sunt in Deo ut causa, & sic ratione appropriatorum, quæ sunt essentia lia considerata in personis. Cum ergo obicitur utrum sint in essentia. Dicendum quod illæ rationes concludunt

quod sunt in essentia communiter dicta, secundum quod comprehendit appropriata, non secundum quod in omni modo absolute consideratur. Quod obicitur ad oppositum non concludit de persona ratione propriorum, sed ratione appropriatorum.

Consequenter quantum ad secundum Aristotelem articulum queritur de modo existentie rerum in deo, & circa hoc queruntur duo. Primo queritur, utrum omnia quæ sunt in deo sint in ipso vita. Secundo queritur, utrum res verius sint in deo quam in vniuerso, siue in proprio genere.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Quia res sunt in Deo tanquam in exemplari, propterea quæcunque in ipso sunt, vita in eo sunt.

V O D omnia sint in deo vita videtur Ioh. j. Quod factum est, in ipso vita erat, sed omnis creatura est facta, ergo omnis creatura est in ipso vita. Item. Augustinus super Genesim ad litteram. Omnia dicuntur in ipso fuisse vita, non in sua natura quia omnia nouerat antequam fierent. Item, ratione videtur, quia diuina essentia est vita, ergo quod diuina essentia est etiam vita est, sed creatura in deo est diuina essentia, quia quicquid est in deo est deus, ergo est vita, & hoc est quod dicit Augustinus in Mono. quod creatura in Deo creatrix est essentia. Item, intelligere est vna differentia eius quod est viuere, cum viuere dicatur quadrupliciter secundum Philosophum, si ergo intelligere est viuere, omnis ratio intelligendi est ratio viuendi, sed res sunt in Deo secundum suas rationes intelligendi, ergo sunt in deo viuentes, sed non per participationem, ergo sunt vita simpliciter. Contra. Ad. xvij. In ipso viuimus, mouemur, & sumus. Ergo quia viuimus, sumus in deo vita, ergo quia mouemur, sumus in eo motus, sed hoc non dicitur, ergo nec illud debet dici. Item, si res dicuntur

Funda-
menta.

Li. 5. c. 14.

Cap. 3.
2. de ani.
tex. 13.

Ad opp.

dicuntur in Deo vita, aut ergo ratione potentia, aut notitia, aut voluntas. Non rōne potentia, quia res ex hoc quod potest produci per creationem, antequam producatur nihil oī no est, quia secundū totum producit si nihil est, ergo nec vita. Nec ratione notitia, quia tunc cum mala sint a deo cognita, tunc mala essent in Deo vita, quod absurdum est. Sic rōne voluntatis, cū voluntas dei non sit nisi futurorum, ergo sola futura viuerent in deo: sed alia quā futura sunt in deo per ideam, ergo non omne quod est in deo, est in ipso uita. Item, hoc videtur, quia exemplar æternum repræsentat res expressissime sē q̄ sunt, & ab ipso exeunt, ergo cum quædam uiuant quædam non, quædam repræsentat p̄ modum uiuentium, quædam p̄ modum non uiuentium, ergo quædam sunt in deo vita, quædam nō. Ratione huius queritur, quare magis dicuntur res esse in deo vita, quam sapientia, vel essentia, vel intelligentia.

17 AD hoc voluerunt quidam dicere q̄ non oīa quæ dicunt esse in Deo, sunt in illo vita, sed ea solum quæ sic sunt in deo vt disposita fieri. Et ratio huius est, qm̄ verbum & vita dicunt actum & dispositionem, & ideo dicit Ansel. qm̄ verbum non est nisi eorū quæ sunt, vel futura sunt, & ideo solū sunt in deo vita, & ideo dicunt quod ad rōnem dicendi vitam concurrat necessario, quod res sint in deo quantum ad potentiam, notitiā, & voluntatem producendi. Sed hoc non potest stare sē Aug. Filius enim (vt ipse dicit vj. de Tri.) est ars plena oīm rōnum uiuentium, sed constat quod non impletur nisi rationibus infinitis, ergo infinitæ rōnes rerum uiuūt in deo, ergo non solum p̄ntium, vel futurorum, sed etiam oīm possibilibū. Et iterum Aug. lib. lxxxij. q. dicit q̄ ratio est etiam, si nunquam aliquid p̄ illam fiat, sed constat quod rō in mente artificis uiuit, non quia res extra producit, uiuit enim etiā si res corrumpatur, & exterius esse, omnino nihil facit ad vitam. Et ideo patet quare non solum p̄ntia vel futura uiuūt in Deo. Et propterea aliter dicendum,

q̄ res tripliciter sunt in deo, videlicet, vt in principio producente, & sic sunt ibi rōne potentia. Vt in exemplari exprimente, & sic sunt ibi rōne notitia. Et vt in fine conseruante, & sic sunt ibi rōne voluntatis. Primo modo quia sunt in deo sicut ī principio producente, cum totum ex nihilo producat deus, nihil oīno sunt in deo, nec vita, nec aliquid. Quia vero sunt in deo tanquam in fine conseruante, cū conseruentur sē esse quod habet, sic sunt quædam vita, quædam non. Unde quædam sunt tū, quædam sunt & mouentur, quædam (vt hoies) & sunt & mouent, & uiuūt. Quia vero sunt in deo vt in exemplari exprimente, sic sunt in ipso vita, & quia non solū in illo exemplari exprimūt entia, sed etiam omnia cognoscibilia, ideo oīa sunt in deo vita q̄ in ipso sunt. Et iō dicit beatus lo. q̄ factū est, in ipso uita erat. Et sic patet, q̄ esse in Deo attenditur sē triplex genus causæ: & similiter patet, quod oīa rōne potentia, & notitia, & uolūtatē. Et sic soluit illa questio sē qd̄ genus causæ, vel sē quā trium cōditionū dñr res esse in Deo. Patet et q̄ in Deo dñr vita, oīa q̄ sunt in ipso, tanquā ī exemplari.

AD illud ergo quod obijciatur q̄ in Deo mouemur &c. intelligēdū est quātū ad tertium modum essendi in Deo. s. p̄ conseruationē. Deus. n. conseruat in nobis vitam, & operationē, & essentiā: & q̄cum ad hoc intelligitur dictū illud verbū. Ad illud quod obijciatur, cuius rōne res dñr in Deo vita &c. Dicendū q̄ rōne potentia, & notitia simul: quia ista duo concurrunt ad rōnem exemplaris: nō. n. est exemplar Deus nisi eorum quæ cognoscit, & potest. Ad illud qd̄ obijciatur, q̄ res in illo exemplari repræsentantur vt sunt. Dicendū q̄ uerū est: tū non oportet q̄ rō repræsentatiōis sit talis oīno quale est repræsentatū, sicut supra ostensum est: & iō sicut corporaliū est idea spiritalis, ita nō uiuentium uiuens. Ad illud qd̄ vltimo queritur, quare magis dñr res esse in Deo vita, quā alia. Dicendum, q̄ quamuis p̄dictū verbū multas habeat expositiones, quod dī, quod factū est,

18

Consentire
S. Th. hic
ar. 3. q. 1

20

21

22

est, in ipso vita erat: tñ specialiter circa hoc verbū cōsideranda est veritas dicti, & rō dicendi. Veritas dicti vt dicit Aug. est, q̄ oēs res factæ a Deo, vel etiā possibiles fieri, hñt rōnes per quas intelliguntur: q̄ quidem rōnes viuere dñr, quia sunt in substantia viuente fm q̄ viuens: & sunt etiā ratio intelligendi qui est actus vitæ: & ideo in artifice creato dñr viuere, sed in Deo nō tñ dñr viuere, sed etiā ipsa vita, quia ipsa rō cognoscendi est ipsa intelligentia. Rō autem dicendi fuit hæc: cum. n. res habeant esse in Deo, & in vniuerso, & diuersimode: quia aliquas proprietates habent fm existentia in mundo, quæ nō cōpetunt eis secundū q̄ sunt in deo: iō nō solum dixit, quod factū est in ipso erat: sed vita: vt oēs illæ cōditiones excluderētur. Creaturæ enim in mundo hñt esse corporale, variabile, & corruptibile. Qm̄ enim vita est actus spiritualis & continuus, fluens ab ente quieto, & sempiterno: dictū est quod res sunt in deo vita, vt per spiritualitatem excludatur corporeitas, per quietem variabilitas, per sempiternitatem corruptibilitas.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Res si comparentur ad se inuicē secundum diuersum modū existendi, habēt verius esse in proprio genere quam in cognoscēte: si vero conferantur cum sua similitudine quæ in Deo est, tunc similitudo verius habet esse quā in mundo.

TRVM res sint in deo verius, quam in vniuerso sue in proprio genere. Et quod verius sint in deo vñ per Aug. v. super Gen. ad literam. Omni prius quam fierent erāt in noticia facientis: & vñq; ibi meliora, vbi æterna, vbi veriora, & incōmutabilia. Itē, meth. 4 vñ quodq; sicut se habet ad esse, ita

ad cognitionē: sed creaturæ verius cognoscuntur in deo, quā in proprio genere: ergo & verius sunt in deo. Itē, omne quod est in aliquo, est in eo 3. de ani. per modū eius in quo erat: sed deus corm. 5 est in infinitū nobilior mundo, ergo in infinitū nobilior & veriori modo sunt res in deo, quā in vniuerso. Item, nobilior & verius est esse vitæ quā viuētis: sed oia viuunt in deo, vt supra monstratū est: nō autem in genere proprio: ergo &c. Contra. Fundamenta. Verius est res vbi est simpliciter, quā vbi est solum fm quid: sed in deo solum dicitur esse secundum quid, quia non sequitur, asinus est in deo, ergo asinus est: sed in proprio genere sunt simpliciter, ergo verius. Item, verius est res, vbi est secundū principia intrinseca, & proxima, quam vbi est in principio extrinseco, & remoto: sed res in mundo sunt secundum principia intrinseca, in deo autem vt in principio extrinseco, ergo &c. Itē, verius est res vbi est secundū propriā entitatem, quam vbi solum secundum similitudinem: sed in deo est homo & lapis, & alia secundum similitudinem: ergo &c.

RESP. Dicendum quod triplex 33 est existentia rerū. Cū exemplari æterno, & in intellectu creato, & in ipso mundo. In exemplari æterno, & in intellectu creato sunt res secundum similitudinem. In ipso mundo secundum entitatem propriam. Qñ ergo quæritur, in quo sint verius, hoc dupliciter potest quæri, aut ita quod fiat comparatio eiusdem rei ad se secundum diuersum modum existēdi, vt sit sensus, vbi lapis verius habet esse se, vel cum est in cognoscēte, vel producente, vel cum est in se & hoc modo concedendum est quod verius est vnaqueque res in proprio genere quam in deo, sicut probant rationes ad hoc inducæ. Alio modo potest fieri cōparatio rei ad suam similitudinem, vt sit sensus quæstionis, quid habet esse verius & nobilior, verū ipsa res, vel eius similitudo? & hoc modo simpliciter concedendum quod similitudo rei verius & nobilior esse habet in deo, q̄ ipsa res in mundo rōne ei⁹ quod est, quæ

Ad opp.

Idē hñt ex D. Thom. q. de us. i. q. 4. art. 6. 1. part. 4. 18. arti. 4. ad. 3.

meth. 4

est ipse deus, & concedenda sunt rationes ad hoc inducuntur. Adhuc similitudines rerum in intellectu creato verius & nobilius habent esse, quam res in vniuerso, ut dicit Aug. in tri. non ratione eius quod sunt, sed ratione eius in quo, quia sunt nobiliori & spiritaliori modo similitudines in intellectu cognoscente, quam sint ipsae res in mundo contentae, & sic patent rationes ad utraque partem. Tamen ad illud argumentum quod fit de comparatione esse ad cognoscere. Dicendum, quod illud generaliter intellectum quod res ibi est verius, ubi verius cognoscitur, non habet veritatem. Contingit enim cognoscere quod non est, & ideo sicut ad cognosci non sequitur esse, ita nec ad vere cognosci, vere esse nec ad verius cognosci, verius esse. Quando ergo dicitur quod vnumquodque sicut se habet ad esse, ita ad cognitionem, hoc intelligitur, quia eadem principia quae sunt principia essendi sunt etiam principia cognoscendi, sed tamen principia cōserunt esse per seipsa, sed cognitionem non cōserunt per se, sed per suas similitudines.

Arti.]

Tertio loco est questio de tertio articulo scilicet generalitate existente rerum in deo, & circa hoc quaeruntur duo. Primo quaeritur, verum mala sint in deo. Secundo, verum in Deo sint imperfecta secundum quod huiusmodi.

Q V A E S T I O I. CONCLUSIO.

Licet Deus mala cognoscat, ipsa tamen non sunt in Deo, cum malum causam effectiua non habeat, neque exemplarem.

Fundamenta.

QUOD mala non sint in deo videtur. Aug. de li. ar. Intantum res reade vituperantur, inquantum earum vituperator arte in qua facta sunt videt, ut hoc in eis vituperet quod in arte non videt. Si ergo vituperantur quantum ad maliciam, siue inquantum mala, & hoc modo non videntur in deo, ergo hoc modo non sunt in deo. Item, omne quod est in

deo est ex ipso & per ipsum, ut dicit Aug. & Magr in littera, sed mala nunquam sunt ex deo, nec per deum, ergo nec in deo. Item, omne quod est in deo, aut est sicut in principio producente, aut sicut in exemplari exprimente aut sicut in conseruante: sed constans est quod deus non est principium producens mala, nec etiam conseruans. Item, non est exemplar exprimens, quia ratione exemplaris attenditur secundum assimilationem, sed dei ad malum nulla est assimilatio, ergo mala nullo modo sunt in deo. Item, quanto aliquid melius est, tanto magis distat a malo, sed deus est optimus, quo nihil melius potest cogitari, ergo tanta distantia differt, quanta nulla maior potest cogitari: sed magis distat a malo quod nec habet veritatem maliciam, nec similitudinem, quam quod habet saltem similitudinem, & in quo nullo modo est malum, quam in quo aliquo modo est, ergo. &c. Contra. Omne quod cognoscitur ab aliquo quod est sua cognitio, est in illo tanquam in cognoscente: sed deus cognoscit mala, quia ea punit & reprobatur, & deus est sua cognitio, ergo mala sunt in deo. Minor patet, maior similiter, quia omne cognitum est in cognitione, si ergo idem est cognitio & cognoscens, ergo si est in cognitione, & in cognoscente. Item, omne quod cognoscitur in aliquo, est in illo in quo cognoscitur, sed mala cognoscuntur in Deo, ergo sunt in deo. Probatio minoris. Mala cognoscuntur a deo, constat, aut intra se, aut extra. Non extra, hoc constat, quia diuinus aspectus non exit extra, tunc enim indigeret alia ad cognoscendum, restat ergo quod intra se, quia angeli cognoscunt mala in deo. Vnde Aug. super Genes. ad litteram. Angeli vident in illo bona vestra quae eis placet, & mala vestra quae ei displicent. Item, omne quod cognoscitur in aliquo, & non per accidens, est aliquo modo in illo sicut in exemplari, sed mala cognoscuntur a deo, sed non per accidens, quia nihil per accidens cognoscitur, sed omnia per se, ergo mala sunt in deo. Item, omne quod cognoscitur ab aliquo non per priuationem, cognoscitur per similitudinem, & ideo, sed in deo

Ad opp.

Arist. 2. de ani. 139.

Li. 9. c. 19.

deo non cadit cognitio per priuationem, quia nulla potest in illo exemplari esse priuatio, cum sit purus actus, ergo si cognoscit mala, non cognoscit per priuationem, sed per similitudinem, sed similitudo est idea in deo, ergo mala habent ideam in deo.

25 R.E.S.P. dicendum, quod mala a deo cognoscuntur, non tamen in deo existunt secundum quod mala, quia si loquantur in proposito, ideo (inquam) cognoscunt, quia sicut rectum est iudex sui & obliqui, sic summa veritas, & lux, & actus est ratio cognoscendi non tantum veritatem, & lucem, & actum, sed etiam obliquitatem, tenebram, & priuationem. Vnde lux seipsam & tenebram cognoscit. Non sunt autem mala in deo, quoniam illa dicuntur esse in deo ad quod cooperatur deus secundum aliquod genus cause, & maxime secundum genus cause formalis, & exemplaris, malum autem non habet deum pro causa, & pro exemplari, quia malum ratione malicie dicitur solum priuationem, exemplar autem secundum quod huiusmodi dicitur assimilationem: hinc est quod nec malum, nec falsitas habet ideam in deo, suum autem oppositum est assimilabile. Vnde cum uno & eodem cognoscat deus bonum & malum sibi oppositum, bonum cognoscit secundum rationem assimilationis, & ideo bonum est in deo ut in exemplari, & ut cognitum per se, & per modum positionis. Malum autem cum cognoscatur a deo, non tamen cognoscitur per ideam sui, sed boni cuius est priuatio, & ideo dicitur cognosci per accedens
26 & per priuationem. Ad illud ergo quod obiicitur quod malum est in dei cognitione, & cognitio est deus, igitur &c. Dicendum, quod hic est fallacia secundum accedens. Quamuis enim idem sit cognitio dei quod deus, tamen aliud connotat, sicut potentia, & sapientia. Vnde sicut non sequitur est in dei notitia, ergo & in potentia, immo est ibi accedens, & consequens, sic & in
27 proposito. Ad illud quod obiicitur quod malum cognoscitur in deo. Di-

cendum, quod illud non sequitur, plus enim dicitur esse in deo, quam cognosci a deo, vel in deo. Cum enim dicitur aliquid cognosci a deo, per hoc intelligitur quod deus sit ratio cognoscendi illud, sed cum additur quod hoc sit in deo, significatur quod deus sit ratio cognoscendi ut exemplar, & per assimilationem, & ideo est ibi consequens. Ad illud quod
28 obiicitur quod cognoscit non per accedens mala &c. Dicendum quod cognosci per accedens hoc est dupliciter, aut a parte cognoscentis, aut cogniti. In deo nulla cadit cognitio per accedens a parte cognoscentis, quia omnia cognoscit seipso, tamen cadit a parte cogniti, quoniam aliquid cognoscit per similitudinem suam, ut bonum, aliquid per similitudinem sui oppositi, & ita est ibi per accedens, non in discurrendo, sed in assimilando, cum enim deus cognoscit malum, non intelligitur assimilari ei, sed suo opposito. Similiter sol-
29 uendum est de priuatione, quia cognoscere per priuationem est dupliciter. Aut ita quod sit priuatio in virtute cognoscente, sicut cognoscit aliquis silentium & tenebram per aurem & oculum, & sic ponit imperfectionem. Aut ita quod sit priuatio in cognito non in cognoscente, sicut lux cognosceret tenebram si haberet vim cognitiuam, sonus silentium, & sic cognoscit deus, quoniam est actus purus, & lux, & veritas.

Q V A E S T I O II.

CONCLUSIO.

Imperfecta idea habent in deo, non tamen ratione imperfectionis quae priuationem dicit, sed ratione illius quod imperfectio ni subest.

TRVM imperfecta secundum quod huiusmodi sunt in deo. Et videtur quod non, quia mala ut mala non possunt habere similitudinem cum summo bono, ergo pa-
ri ratio.

Ad opp.

non sic bonitas in malicia, nec veritas in falsitate, quia illa sunt priuationes, non sic autem vnitatis priuatione est multitudo, & ideo patet totū.

QVIBVS MODIS DICATVR DEVS esse in rebus.

DISTINCTIO XXXVII.

T quoniam demonstratū est ex parte, quomodo omnia dicantur esse in Deo, addēdum videtur hic quibus modis dicatur Deus esse in rebus, si tamen id humana mens vel ex parte digne valeat cogitare, vel lingua sufficiat eloqui. Sciendum ergo est, quod Deus incōmutabiliter semper in se existens, prēsentialiter, potentialiter, essentialiter est in omni natura siue essentia sine sui definitione, & in omni loco sine circumscriptione, & in omni tempore sine mutabilitate. Et prāterea in sanctis spiritibus & animabus est excellētius, scilicet per gratiam inhabitans: & in homine Christo excellētissime: in quo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat, vt ait Apostolus. In eo enim Deus habitauit, non per gratiā adoptionis, sed per gratiā vnionis. Ne autē ista (quia capacitātē humanā intelligentiā excedunt) falsitatis arguere aliqui presumant, sanctorum auctoritatibus munienda mihi videntur. Beatus Gregorius super Cantica Cant. inquit, Licet Deus cōmuni modo omnibus rebus insit prāsencia, potentia, substantia: tamen familiariori modo per gratiam dicitur esse in illis, qui mirificentiā operum Dei acutius & fidelius cōsiderāt. De hoc. n. eodē Aug. ad Dardanū in li. de prāsencia Dei ait, Cum Deus sit natura incorporea & incōmutabiliter viua, & eterna stabilitate in seipso manens, totus adest rebus omnibus, & singulis totus: sed in quibus habitat, habent eum pro suā capacitatis diuersitate, alij amplius, alij minus: quos ipse sibi dilectissimum templum gratiā suā bonitatis aedificat, Hilarius quoque in lib. 8. de Trin. apertissime docet Deum vbique esse. Deus, inquit, immensę virtutis, viuens potestas, quę nusquam non adsit, non desit vsquam, se omnem per sua edocet, vt vbi sua sint, ipse esse intelligatur. Non autem corporali modo cū alicubi sit, non etiā vbi quę esse credatur, cum & in omnibus esse non desinat. Ambr. i. li. de spiritu sancto, spiritum sanctum probat non esse creaturā, quia vbique est, quod est propriū diuinitatis: ita dicens, Cū omnis creatura certis naturę suę sit circumscripta limitibus, quomodo qs audeat creaturam appellare spiritum sanctum, qui nō habet circumscriptam determinatamq; virtutem, quę & in omnibus, & vbique semper est: quod vtique diuinitatis & dominationis est proprium. Idem in eodem, Domini est omnia complere, qui dicit, Cęlū & terram

Q. si deus est in rebus & locis corporalibus. Q. deus in omni re est essentia, potentia, sed in sanctis per gratiā, & in homine Christo per vnionem personarum. Coloss. 3. Auctoritas ista cōfirmat. Non inuenitur super cātica, sed ad sensum super Eze. Hom. 8. circa medium. Tomo. 3. Epist. 57. Non lōgum a medio li. Cap. 7. in principio. & Aug. li. 3. contra Maximianū. c. 22. Li. & cap. eisdem. Hi. 23.

& terram ego compleo. Si ergo dominus est qui cælum complet & terram, quis ergo potest spiritum sanctum iudicare dominationis & diuinæ potestatis exortem, qui repleuit orbem? & quod plus est, repleuit & Iesum, totius mundi redemptorē. Ex his alijsq; pluribus auctoritatibus aperte monstratur, q̃ Deus vbique in omni creatura essentialiter, & præsentialiter, & potentialiter est.

Quod in sanctis non modo est, sed etiam habitat, qui, non vbicunque est, ibi habitat.

- Esai. 66** IN sanctis vero etiam habitat, in quibus est per gratiam: non enim vbicunque est, ibi habitat, vbi vero habitat, ibi est. In solis bonis habitat, qui sunt templum eius, & sedes eius. Vñ p̃ Esaiā dominus ait, Cælum mihi sedes est, terra autē scabellū pedū meorum: quia in electis qui sunt cælum, habitat Deus & regnat, qui eius voluntati deuoti obtemperant: malos vero qui sunt terra, iudiciij districtione calcant. Vnde in lib. Sapientie dicitur, Thronus sapientie anima iusti: quia in iustis specialius est quam in alijs rebus, in quibus tamen omnibus totus est. Quemadmodum anima (ait Aug. in epistola ad Hieronymū de origine animæ) per oēs particulas corporis tota adest simul, nec minor in minoribus, nec maior in maioribus, sed tamen in alijs intensius, & in alijs remissius operatur, cū in singulis particulis corporis essentialiter tota sit. Ita & deus cum sit in omnibus essentialiter ac totus, in illis tamen plenius esse dicitur quos inhabitat, id est, in quibus ita est, vt faciat eos templum suum, & hi tales cum eo sunt iam ex parte, sed in beatitudine perfecti. Mali vero, & si ibi sint vbi ipse est, qui nusquam deest, non tamen sunt cum eo. Vnde Aug. super Ioan. Non satis fuit dicere, **Ioan. 17.** Vbi ego sum, & illi sint, sed addit, mecum, quia & ibi miseri possunt esse vbi & ille est, qui nusquam deest. Sed beati sunt cum illo, quia non sunt beati nisi ex eo quod cum illo sunt, qui fruuntur eo, & vident illum sicut est. Mali vero non sunt cū illo, vt cæci in luce, non sunt cum luce, nec boni ita nunc sunt cum eo vt videant per speciem, **Tract. 111** **Dist. 14** & si sunt aliquo modo cum eo per fidem. Quomodo autem deus habitet in bonis, ex illis aliquatenus intelligere valebis, quæ supra dicta sunt, cum de spiritus sancti processione temporali ageretur, vbi licet ex parte, exponitur (ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus) quomodo spiritus sanctus habitet in nobis, qui non sine patre, & filio inhabitat. **1. Cor. 3**

Vbi erat vel habitabat deus antequam esset creatura.

- Cap. 11. & lib. 3. r. 11** SI autem queris, vbi habitabat deus antequam sancti essent. Dicimus quia in se habitabat: vnde Aug. in libr. 3. contra Maximum: In templo (inquit) suo habitat deus, scilicet in sanctis qui sunt templum dei, modo secundum fidem ambulantes, & templum dei

Dei erant aliquando secundum speciem, qualiter etiam nunc templum Dei sunt angeli. Sed dicit aliquis, Antequam faceret Deus cœlum, & terram, antequam faceret sanctos, ubi habitabat? In se habitabat Deus, apud se habitat, & apud se est. Non ergo sancti sic sunt domus Dei, ut ea subtrahita cadat Deus. Imò sic habitat deus in sanctis, ut si ipse discesserit, cadant.

Multa hic breuiter docet, quæ confirmant prædicta.

SCIENDVM est etiam, quia (ut ait Augustinus in libro ad Dardanum) dici nisi stultissime nequit, spiritum sanctum non habere locum in nostro corpore, quod totum anima nostra impleuerit. Stultius dicitur etiam angustijs alicubi impediri trinitatem, ut pater, & filius, & spiritus sanctus alicubi simul esse non possint. Verum illud est multo mirabilius, quod cum deus ubique sit totus, non tamen in omnibus habitat. Quis porro audeat opinari, nisi in separabilitatem trinitatis penitus ignoret, quod in aliquo possit habitare pater, & filius, in quo non habitet spiritus sanctus? aut in aliquo spiritus sanctus, in quo non habitet pater, & filius? Fatendum est ergo ubique esse deum per diuinitatis præsentiam, sed non ubique per inhabitationis gratiam. Propter hanc enim inhabitationem gratiæ non dicimus, Pater noster, qui es ubique, cum & hoc verum sit sed qui es in cœlis, id est, in sanctis, in quibus est quodam excellentiori modo.

Tom. 2.
Epist. 57.

Matth. 6.
Lucæ 11.

Quod deus inhabitor est quorundam nondum cognoscentium deum, & non quorundam cognoscentium.

ILLVD quoque mirabile est, quia (ut ait Augustinus in eodem) Deus est inhabitor quorundam nondum cognoscentium deum, & non quorundam cognoscentium deum. Illi enim ad templum dei non pertinent, qui cognoscentes deum non sicut deum glorificant. Ad templum dei pertinent paruuli sanctificati sacramento Christi, & regenerati spiritu sancto, qui nondum valent cognoscere deum. Ergo quem potuerunt illi nosse, nec habere, isti potuerunt habere antequam nosse. Beatissimi autem sunt illi, quibus est deum habere, quod nosse. Hic aliquatenus aperit August. quomodo deus habitat in aliquo, id est, habeatur, cum videlicet ita est in aliquo, ut ab eo cognoscatur, & diligatur.

Ead. & epist.
paulo inferius.
Rom. 1.

Quomodo deus totus ubique sit per essentiam, non potest intelligi ab humano sensu.

EX prædictis patet, quod deus ubique totus est per essentiam, & in sanctis habitat per gratiam. Cumque superius, licet tenuiter, ostensum sit quia ratione dicatur habitare in quibusdam, nunc efflagitaret ordinis ratio id etiam assignari, quomodo utique per es-

Sup illud
qui cū sit
splendor
gloriæ.
Homil. 2.

MM essentiam

sentiam, & totus sit, nisi huius considerationis sublimitas, atque immensitas humanæ mentis sensum omnino excederet (ut enim ait Chrys. super epistolam ad Hebr. Sicut multa de deo intelligimus, quæ loqui penitus non valemus: ita multa loquimur, quæ intelligere non sumus idonei. Verbi gratia, quod ubique deus est scimus, & dicimus, quomodo autem ubique sit intellectu non capimus. Item quod est incorporea quædam virtus quæ est omnium causa bonorum scimus, quomodo autem, vel quæ ista sit, penitus ignoramus.

Quorundam opinio, qui præsumunt ostendere quomodo deus ubique sit per essentiam, potentiam, præsentiam.

QVIDAM ramen immensa ingenio suo metiri præsumentes, hoc ita fore intelligendum tradiderunt, quod deus ubique per essentiam esse dicitur, non quod dei essentia proprie sit in omni loco, & in omni creatura, sed quia omnis natura, atque omne quod naturaliter est, in quocunque loco sit, per eum habet esse, & omnis locus in quo illud est. Idem etiam dicunt ideo deum ubique dici esse per præsentiam, vel per potentiam, quia cuncta loca sunt ei præsentia, & quæ in eis sunt, nec in eis aliquid operari cessat. Nam & ipsa loca, & quicquid in eis est, nisi ipse conseruet, manere non possunt. In eis ergo per substantiam deus esse dicitur (ut aiunt) quia per virtutem propriæ substantiæ suæ facit, ut etiam loca sint, & omnia quæ in eis sunt. Sed licet hæc vera sint, quæ asserunt in explanandis intelligentiis prædictorum, in illis tamen verbis quibus dicitur deus ubique esse per essentiam, plus contineri credendum est, quod homo viuens capere non valet.

Quod deus cum sit in omnibus rebus, non tamen sordibus rerum inquinatur.

Augustin.
de agone
Christia-
no ca. 18.
sententia-
luer.

SOLET etiam ab eisdem quaeri, quomodo deus substantialiter insit omnibus rebus, & corporalium sordium inquisitionibus non cõtangatur, quod tam frivolum est, ut nec responsione sit dignum, cum etiam spiritus creatus sordibus corporeis etiam leprosi, vel quantumcunque polluti inquinari non possit. Sol quoque radios suos sine sui pollutione effundit super loca, & corpora non solum munda, sed etiam immunda, ac sordibus fœtentia, quorum contactu homines, & aliæ quædam res inficiuntur, solis vero radij impolluti, & incontaminati ea contangentes existunt. Non est ergo mirandum si essentia diuina omnino simplex, & incommutabilis omnia replet loca, & omnibus creaturis essentialiter inest, nec tamen cuiusquam rei sordibus contaminatur, vel contangitur. Vnde Augustinus in libro de natura boni, Cum in deo (inquit) sint omnia quæ condidit, non tamen inquinant eum illi, qui peccant. De cuius etiam sapientia, quæ attingit a fine usque ad finem fortiter, dicitur, Attingit omnia, propter suam mundiciam, & nihil inquinatum in eam incurrit. Timeant quidam quod fieri

Tomo 6.
Cap. 10.
Sap. 8.
Aug. lib.
de agon.
Christia.

non

non potest, scilicet ne humana carne veritas, & substantia dei inquineretur, & tamen prædicant illum visibilem solem radios suos per omnes fœces, & sordes spargere, & eos mundos, & synceros seruari. Si ergo visibilia munda a visibilibus immundis contagi possunt, & non inquinari: quâto magis inuisibilis, & incommutabilis veritas? Postremo respondeant, quid potius de deo respondendum existiment, vel quod nusquam per essentiam sit, vel quod ubique, vel alicubi, ita quod non ubique? Sed quis audeat dicere quod nusquam diuina essentia sit, vel quod alicubi, & nō ubique sit? Si enim ita est alicubi, quod non ubique, ergo localis est. Est ergo ubique tota quæ continet totum, & penetrat totum, quæ nec pro sui simplicitate diuidi, nec pro sui puritate maculari, nec pro sui immensitate vllō modo comprehendi potest. Vnde Augustinus, Deus ubique est, cui nō locis, sed actionibus propinquamus.

no ca. pri^o
citato.

Li. de do.
Christiana.
I. cap. 10.

Quod deus ubique sit, & in omni tempore, non tamen localis est, non circumscriptibilis, nec loco, nec tempore mouetur.

CVMQUE diuina natura veraciter, & essentialiter sit in omni loco, & in omni tempore, non tamen mouetur per loca, vel per tempora, nec localis, nec temporalis est. Localis non est, quia peritus non circumscribitur loco, quia nec ita est in vno loco, quod non sit in alio. Neque dimensionem habet, sicut corpus, cui secundum locum assignatur principium, medium, & finis, & ante, & retro, dextrum, & sinistrum, sursum, & deorsum, quod sui interpolatione facit distantiam circumstantium. Duobus namque his modis dicitur in scriptura aliquid locale, siue circumscriptibile, & econtrario: scilicet, vel quia dimensionem capiens longitudinis, altitudinis, & latitudinis, distantiam facit in loco, vt corpus: vel quia loco definitur, ac determinatur, quoniam cum sit alicubi, non ubique inuenitur, quod non solum corpori, sed etiam omni creato spiritui congruit. Omne ergo corpus omni modo locale est. Spiritus vero creatus quodam modo est localis, & quodam modo non est localis. Localis quidem dicitur, quia definitione loci terminatur, quoniam cum alicubi præsens sit, totus alibi non inuenitur. Non autem ita localis est, vt dimensionem capiens, distantiam in loco faciat. Diuina ergo sola essentia omnino illocalis, & incircumscriptibilis est, quæ nec locis mouetur aliquo modo, scilicet, vel determinatione finita, vel dimensione suscepta, nec temporibus, sed affectu & cognitione mouetur. His enim duobus modis, scilicet loco vel tempore, fit mutatio creaturæ, quæ longe est a creatore. Vnde Augustinus super Gene. Deus (inquit) omnipotens incommutabili eternitate, voluntate, veritate semper idem, mouet per tempus creaturam spiritualem; mouet etiam per tempus & locum creaturam corporealem, vt eo motu naturas quas condidit administret. Cū ergo tale

Quib⁹ modo
dis aliquid
dicat locale,
vel circumscripti-
bile.

De spiritu
creato, quod
fuit alterū
modū, nec
localis nec
circumscripti-
bilis est
fuit alterū
verū est,
&c.

Li. 8. c. 22.
23. & 20.
in Tom. 3

Quod de
est interior
antiquior
& nouior
omnibus.

aliquid agst, non debemus opinari eius substantiam qua Deus est, temporibus locisque mutabilem, siue per tempora, & loca mobile, cum sit ipse & interior omni re, quia in ipso sunt omnia: & exterior omni re, quia ipse est super omnia: & antiquior omnibus, quia ipse est ante omnia: & nouior omnibus, quia ipse idem post omnia, sci licet post omnium initia. Ecce hic aperte ostenditur, quodd nec locis, nec temporibus mutatur, vel mouetur Deus. Spiritualis autem creatura per tempus mouetur, corporalis vero, etiam per tempus, & locum.

Quid sit mutari secundum tempus.

MUTARI autem per tempus est variari secundum qualitates interiores, vel exteriores, quæ sunt in ipsa re, quæ mutatur, vt quando suscipit vicissitudinem gaudij, doloris, scientiæ, obliuionis, vel variationem formæ, siue alicuius qualitatibus exterioris. Hæc enim mutatio, quæ fit secundum tempus, variatio est qualitarum, quæ fit in corporali, vel spiritali creatura, & ideo vocatur tempus.

Opinio quorundam, qui dicunt spiritus creatos non moueri loco, nec esse locales.

DE mutatione vero loci magna inter conquirentes disceptatio versatur. Sunt enim, qui dicunt nullum spiritum aliquo modo posse mutari loco, ab omni spiritu locum vniuersaliter remouere volentes: quoniam secundum dimensionem tantum, & circumscriptionem locum constare asserunt, atque id solum esse locale, vel in loco esse dicunt, quod dimensionem recipit, & distantiam in loco facit. Et hoc dicunt Aug. sensisse mutationem temporis tantum spiritali creaturæ tribuentem: loci vero, & temporis, corporeæ.

An. verba
pdicta p
se facere
dicunt.
Ibidem.

Hic respondetur eis.

SED (vt supra diximus) dupliciter dicitur esse res localis, vel circumscribibilis, scilicet vel quia dimensionem recipit, & distantiam facit, vel quia loci termino definitur, quorum vtrunque conuenit corporeæ creaturæ, alterum vero tantum spiritali. Nam (vt supra diximus) corporalis creatura ita est localis, vel circumscribibilis, quod determinatur definitione loci, & quod dimensionem recipiens distantiam facit, spiritalis vero tantum definitione loci concluditur, cum ita sit alicubi, quodd non alibi: sed nec dimensionem recipit, nec distantiam in loco facit, quia si multi essent spiritus hic, non eo coangustarent locum, quo minus de corporibus contineret. Ideoque Augustinus attribuit mutationem loci corpori non spiritui, quia licet spiritus transeat de loco ad locum: non tamen ita vt dimensionibus circumscrip-
tatur, interpositione sui faciat distantiam circumstantium, sicut corpus.

Vbi supra
Esa. 6.

Conclusio

Conclusio ex prædictis, quod spiritus creati sunt locales, & circumscripibiles quodam modo, spiritus vero dei omnino incircumscripibilis.

SVNT ergo spiritus creati in loco, & transeunt de loco ad locum, & quodammodo locales, & circumscripibiles, sed non omni modo, quo creaturæ corporeæ. Spiritus autem increatus, qui deus est in loco quidem est, & in omni loco, sed omnino illocalis est, & incircumscripibilis. Vnde Beda super Lucā ait, Cum ad nos angeli veniunt, sic exterius implent ministerium, ut tamen ante deum interius per contemplationem assistant, quia etsi angelus est spiritus circumscriptus, summus tamen spiritus, qui deus est, incircumscriptus est intra quem currit angelus quocunque mittatur. Ecce hic dicitur, quia spiritus angelicus circumscriptus est, spiritus autem, qui deus est, incircumscriptus. Alibi etiam Ambrosius distantiam ostendens inter spiritum increatum, & spiritum creatum, dicit Seraphin de loco ad locum transire, inquit ita in lib. de Trin. Dixit Esaias, Quia missus est ad me vnus de Seraphin. Et spiritus quidem sanctus dicitur missus, sed Seraphin ad vnum, spiritus vero ad omnes. Seraphin mittitur in ministerio, spiritus operatur mysterium. Seraphin de loco ad locum transit: non enim complet omnia, sed ipse replet a spiritu. Hic aperte ostenditur, quod angeli quodam modo locales sunt.

Cōmentariū li. j. ad rap. 1. circa illud ego sū Gabriel, qui alto ante deum.

& Grego. Home. 34. super Lu. 15. cap. Lib. de spiritu sancto 1. cap. 9. & 10. Esa. 6.

Cum repetitione superiorum confirmat auctoritatibus deum esse ubique & sine locali motu.

FATEAMVR itaque diuinam naturam pro immensitate sui nusquam deesse, eamque solam omnino illocalem, & omnino incircumscripibilem, nullo concludi loco, sed a fine vsque ad finem attingere, non tamen spaciola magnitudine, nec locali motu, sed immensitate, atque immobilitate suæ essentiae. Vnde Aug. ad Dardanum ait, Non quasi spaciola magnitudine opinemur deum per cuncta diffundi, sicut fumus, aut lux ista diffunditur, sed potius sicut in duobus sapientibus, quorum alter altero corpore grandior est, sed sapientior non est: vna sapientia est, nec est in maiore maior, nec in minore minor, nec minor in vno quam in duobus: ita deus sine labore regens, & continens mundum, in cælo totus est, in terra totus, & in vtroque totus, & nullo contentus loco, sed in seipso ubique totus. Idem quoque super Psal. ait, Ad verbum dei pertinet non esse in parte, sed ubique esse per seipsum, hæc enim est sapientia dei, quæ attingit a fine vsque ad finem fortiter, non tamen motu locali, sed immobilitate sui: veluti si moles aliqua saxeæ impleat aliquem locum, dicitur quod attingit a fine illius loci vsque ad finem, cum tamen alterum non deferat alterum occupando. Non ergo habet motum localem verbum illud, & sapientia illa solida est, & ubique. Ex prædictis innoteſcit, quod deus est ita ubique per essentiam, quod

In tom. 8. in enarratione psal. mi 147. super illud velociter currit,

non spatiosa magnitudine diffunditur, nec vno deserto loco alium occupat, quia localem motum non habet. Ideoque Augustinus volens prescindere a dei puritate omnem localem motum, & localem circumscriptionem, potius dicit omnia esse in illo, quam ipsum esse alicubi, nec tamen ipsum esse locum, qui non est in loco, in lib. 83. *In tom. 4. quæst. 10.* quæst. ita inquit, deus non alicubi est, quod alicubi est, continetur loco, quod continetur loco, corpus est, deus autem non est corpus: non ergo alicubi est, & tamen quia est, & in loco non est, in illo sunt potius omnia quam ille alicubi, nec tamen ita in illo, ut ipse sit locus. Locus enim in spatio est, quod longitudine, & latitudine, & altitudine corporis occupatur, nec deus tale aliquid est, & omnia ergo in ipso sunt, & locus non est, nec in loco est: locus tamen dei, sed improprie, dicitur templum dei, non quod eo contineatur. Id autem nihil melius quam anima munda intelligitur. Ecce hic dicit deum non esse in loco, sed intelligendum est eum non esse in loco localiter, scilicet quia nec circumscriptionem, nec localem motum habet.

Oppositio, qua videtur probari quod deus mutetur loco.

Responso. AD hoc autem solet opponi sic. Quotidie fiunt creaturae, quæ ante non erant, & in eis deus est cum ante non esset in eis: est ergo ubi ante non erat, ideoque mutabilis esse videtur. Sed licet quotidie incipiat esse in creaturis, in quibus ante non erat, quia illæ non erant, hoc tamen fit sine sui mutatione, qualiter in mundo crepit esse quem fecit, tamen sine sui mutabilitate, & similiter definit esse in quibus ante erat sine sui mutatione, nec tamen ipse definit locum, sed locus definit esse.

Epilogus, ubi exponitur quare in prædictam venerit disceptationem.

A dist. 35. I A M Sufficiens demonstratum esse videtur, quomodo omnia dicantur esse in deo, & deus in omnibus, quam disceptationem quasi incidenter suscepimus, quia id videbatur postulare res, circa *Epilogus.* quam noster versabatur sermo. Disserebamus enim de scientia, siue sapientia dei, & cum diceremus deum scire omnia, quæsitum est, utrum propter cognitionem quam de omnibus habet, dicerentur omnia esse in deo, an alia ratione hoc diceret scriptura. Huius ergo questionis occasio in præmissam nos deduxit disputationem.

Quomodo Deus est in rebus & locis corporalibus.

DISTINCT. XXXVII.

Et quoniam demonstratum est ex parte quomodo omnia dicantur esse in deo.

Exposi.

V P R A egit Magister, quomodo omnia sunt in Deo. Hic secundo agit quomodo deus sit in rebus & in locis corpora-

libus. Et quoniam ad esse in loco & in re mutabili, sequitur mutatio in eo quod in illo est, ideo agit de dei immutabilitate quantum ad locum, infra eadem distinctione. Cunque diuina natura &c. Prima pars habet tres partes. In prima narrat quomodo deus est in locis & in rebus, & per auctoritates confirmat. In secunda nititur di-
 storū aperire intelligentiam, ibi. Quomodo autem Deus habitat in bonis &c. In tertio ostendit intellectus nostri ad hoc capiendum insufficiētiā, ibi. Ex prædictis patet quomodo Deus vbiq; totus est. Prima pars habet tres partes. In prima ostendit modos essendi Deum in rebus. In secunda vero confirmat auctoritatibus quod Deus est vbiq; per essentiam, ibi. Ne autē ista, quia capacitatem humanā intelligentiæ &c. In tertia ostendit quod Deus in solis sanctis habitat per gratiā, ibi. In sanctis vero etiam habitat in quibus &c. Similiter secunda pars in qua recitat dictorum intelligentiam, habet tres partes. In prima rōnabiliter manuducit. In secunda stultam rōnem excludit, ibi. Sciendum est etiam quia ut ait Aug. In terra in admirationē erigit, ibi. Illud quoque mirabile est, sacramenta enim diuina magis sunt mirabilia quam intelligibilia. Item, tertia pars in qua ostendit insufficiētiā ad cognoscendum quō Deus est vbiq; per essentiam, habet tres partes. Primo enim ostendit quod intellectus nostri non sufficiunt. Secundo excludit eos qui psumptuose solunt, ibi. Qui dān tñ immensa ingenio suo metiri, &c. Tertio vero abiicit eos qui irratio-

nabiliter quærunt, ibi. Solet etiam ab eisdem queri quomodo Deus &c. Vbi ostendit quæstionem eorum esse frivola & responsione indignam.

Mali vero non sunt cum illo &c.

Contra. Videatur male dicere, quia mali sunt in Deo, quia in illo viuunt mouentur, & sunt, ergo si non importatur maior conuenientia per hoc quod est esse cum aliquo, quā in aliquo, videtur quod sicut mali dicuntur esse in Deo, ita debeant dici esse cum Deo.

Item. Quæ est magis impropria, Deus est cum malis, vel mali cum Deo? videtur quod hæc, mali sunt cū Deo. Vnde Aug. in lib. confess. Mecum eras, & tecum nō eram, (loquitur p statu peccati.) sed cōtra cum dicit auctoritatem in causali, ergo videtur quod melius est homo cum Deo quam econuerso. Rñso, dicendū, quod hæc præpositio, cum, dicit associationem. In societate autem considerantur duo. scilicet mutuum auxilium, & cōformitas voluntatis. Quoniam ergo soli boni habent voluntatem conformem, & sunt coadiutores Dei, ideo de eis solis proprie dī, quod sint cum Deo, & econuerso, quia tñ hoc quod est, cū, non dicit auctoritatē. Quia vero mali nō conformantur, nec auxiliantur Deo in sua salute, sed contradicunt, & tñ Deus adiunat eos in multis, ideo dicit Aug. Mecum eras &c.

In se habitabat Deus &c. apud se est.

Videatur male dicere, quia præpositiones sunt distinctiue, quia transitiue, si ergo Deus a se non distinguitur, male dicitur quod apud se erat. Si tu dicas quod trāsitionem solum dicunt quātum ad modum. Contra est gl. supra. j. loh. q dicit, quod (apud) notat distinctionē patris ad filium. Respon. Dicendum, quod Deus non solum est in creaturis, sed etiam apud se. Vnde Aug. in lib. confess. Deus est in se, ut alpha, & omega, in mundo, ut creator & rector, in angelis, ut sapor & decor, in liberatis vel electis, ut liberator & adiutor, in reprobis, sicut terror & horror. Quod obui-

Dub.

Respon.

Dub.

Respon.

citur, quod præpositio dicit transi-
tionem, & distinctionem. Dicendum, q
quantum est de virtute suæ signifi-
cationis, nõ dicit nisi transi-
tionem ad modum, q autem dicit quan-
tum ad rem, hoc est rōne materiæ, si
ue terminorum quibus additur.

**Quomodo deus habitet in ali-
quo &c.**

Dub. 3 Videtur non bene dicere, quia habi-
tat in paruulis, qui eum non cognos-
cunt, ergo non vñ hæc ratio conue-
niens. **Respon.** est cognoscere actū,
& est cognoscere habitū, & quamvis
paruuli non cognoscant actū, cogno-
scunt tñ habitū, q quod gratiam ha-
bent, & habitum virtutum, sicut dicit
in quarto libro.

Respon.

**Quomodo autem ubique sit in-
tellectu non capimus.**

Dub. 4 Videtur falsum dicere, quia quod
intelligimus debetur rōni, sicut dicit
Aug. sed habemus rōnes per quas sci-
mus Deum esse in rebus potēcialiter,
pñcialiter, & essentialiter. Si tu dicas
quod non comprehendimus quæ di-
cuntur de Deo. Obiicitur, quod simi-
le, nec alia quæ dñr de Deo cōprehē-
dimus, ergo non magis de hoc quam
de supradictis deberet dicere Magr q
sit ineffabile. Rñ dicendum q quæ-
dam sunt pure intelligibilia, & talib⁹
non contradicit imaginatio, sed defi-
cit. Quædā sunt sensibilia, & in tali-
bus sufficit. Quædam sunt quodam
modo imaginabilia, & quodammodo
intelligibilia, & in talibus frequenter
intellectus deficit, & imaginatio con-
tradicit, & deficit. Vt cum cogitamus
Deum esse ubique, Deum solo intelle-
ctu capimus. locum autem imagina-
mur, & qm nra imaginatio extra non
capit, quod aliquid creatum sit in plu-
rib⁹ locis, & intellectus claritatem lu-
cis non aspiciat: hinc est quod talia no-
bis non intelligibilia iudicantur ma-
gis quam alia.

Respon.

4 **Spiritus creatus fordibus &c.**

Dub. 5 Videtur contrarium esse ei quod di-
citur Sap. i x. Corpus quod corrumpi

tur aggravat animam. Et iterum, ani-
ma contrahit originale a carne, & in-
fiscitur ab illa. Rñ. Sicut gñatio vni-
uoca est, quæ est similis ex simili, & q-
ui uoca quæ est rei dissimilis, ita est
infectio secundum rōnem vniuocam,
vt leprosus facit leprosum, & secundā
rōnem æquiuocam, vt infectio gene-
rat infectionem: primo modo loquit
Magr, quia anima leprosi non est le-
prosa, secundo modo obiicitur.

Respon.

**Cum in deo (inquit) sint omnia
quæ condidit non tamen in-
quinant eum &c.**

Videē male dicere, quia sordes cor-
porales inquinant res corporales, ergo
sordes spirituales res spirituales. Item, si
deum non inquinant, ergo videtur q
posset dici, quod Deus est in
diabolo, quod est contra oēm vsum.
Respon. Dicendum, q sicut tangit
Magr in litera, sordes corporales nõ
coinquinant corpus spirituale, quia
nec communicant in materia, nec de-
pendent, vt patet in radio, qui non in-
fiscitur fecibus, quia nec depēdet, nec
communicat in transmutabili mate-
ria, & quoniam deus neutrum habet:
ideo non valet illud. Quod obiicitur
quod Deus est in peccatoribus, dicen-
dum quod nullum inconueniens ef-
ficeret dicere, tamen quia hoc videbatur
sonare in contumeliam, ideo ponen-
da est determinatio rōne cuius sermo
nis intellectus sanus appareat: vt si di-
catur, Deus est in diabolo, vel in adul-
tero quantum ad cōuersionē naturæ.

Dub. 6

Respon.

Artic. 1
Ad intelligentiam huius par-
tis queritur de existentia Dei
ubique: & circa hoc tria prin-
cipaliter queruntur. Primo queritur
vtrum esse ubique conueniat deo. Se-
cundo, vtrum esse ubique sit propriū
Dei. Tercio, qualiter conueniat Deo
esse ubique. Et quantum ad pri-
mum, quia esse ubique potest di-
stribuere p omnibus rebus,
& pro omnibus locis, duo
queruntur. Primo,
vtrū Deus sit in om-
nibus rebus. Se-
cundo, vtrū
sit in omnibus locis.

1052

QV AB.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Deus cū sit summe simplex, in omnibus est: quia cum creaturae vanitatem habeant, eius virtute & praesentia conseruantur.

Funda-
menta.

12. meth.

VOD sit in omnibus rebus ostendit sic. Philosophus in prima philosophia, Quāto aliquid simplicius, tanto a pluribus indigeat, & in pluribus inuenitur, sed Deus est simplicissimus in fine simplicitatis, ergo inuenitur in omnibus, sed non reperitur nisi vbi est, ergo est in omnibus. Item.

Quanto causa prior, tanto vniuersalior, ergo causa prima est vniuersalissima, sed quanto aliquid vniuersalius, tanto influit in plura, ergo cum prima causa sit vniuersalissima, influit in omnia, sed omne quod influit in aliquid, est illi prius secundum virtutem, nusquam enim, & nunquam operatur Deus agens, nisi per praesentiam virtutis: sed Deus propter suam simplicitatem est idem quā sua virtus: cū ergo virtus Dei sit in omnibus, & substantia est in omnibus. Item. Hoc videtur per impossibile: quia omne quod est in vna re limitata, ita quod non est in alia, est limitatum, & arctatum: sed hoc est impossibile circa Deum: ergo non est in vna re, quin in omnibus sit. Item. Si Deus est in vna re, ita quod non in alia, aut potest esse in illa in qua non est, aut non: si non potest, ergo non est omnipotens. Si potest esse & non est, cū res nō mutetur, ergo mutari potest: ergo si Deus non est in omnibus rebus, aut non est omnipotens, aut mutabilis, quorum verumque est impossibile. Contra. Quanto aliquid magis seiungit a natura tenebrosa, rāto est impermixtius, & sub nobiliori luce cognoscit: sed Deus clarissime cognoscit, ergo maxime a natura tenebrosa seiungitur: sed omnis creatura tenebrosa, ergo Deus, aut in nullis, aut in paucissimis est rebus creatis. Item. Quanto motor magis distat a

mobili, rāto sufficientius mouet. Vnde de sufficientius mouet anima, quam forma materialis vel naturalis, & intelligentia quā anima: sed Deus est motor, & operator sufficientissimus: ergo summe distat ab omni mobili: ergo aut in nullis est rebus, aut in paucis. Item. Omnis virtus vnita plus est infinita, quam multiplicata: sed diuina virtus est infinitissima, ergo vniuersissima, sed quanto aliquid magis est vnitum, rāto minus diffusum, & in paucioribus rebus. Ergo &c. Item. Queritur, quē necessitas est Deum ponere in rebus omnibus. Videtur quod nulla ex parte Dei. Nobilitas est enim in agente, quod possit agere vbi non est: similiter quod possit facere effectum per se stantē: alioquin opera Dei magis sunt debilia quam opera artificum creatorum, quae saluantur in esse ipsis absentibus: ergo si nulla necessitas est, videtur ergo esse superfluitas, sed impossibile ē in Deo esse superfluitatem. ergo &c.

RESP. Dicendū, quod Deus in omnibus rebus est: sicut ipse David testatur dicens. Si ascendero in caelum, tu illic es &c. Necessitas autē existendi Deum in omnibus, sumitur tum a parte perfectionis ipsius, tum a parte indigentiae rerum. A parte ipsius, propter summam immensitatem, & summam potestatem: & vniuersae ratio est summa simplicitas. Quia n. summe simplex, est ad nihil arctatus: ideo in omnibus inuenitur tanquam immensum. Quia summe simplex, ideo in infinitum virtuosissimum: & ideo virtus eius in omnibus: & virtus idem est quod substantia, & ideo necesse est quod sit in omnibus. Ex parte creaturae est necessitas: quia creatura habet in se possibilitatem, & vanitatem, & vniuersae causa est, quia producta est de nihilo. Quia n. creatura est, & accipit esse ab alio, qui eā fecit esse cum prius non esset, ex hoc nō est suū esse: & id nō est purus actus, quia habet possibilitatem: & ratione huius habet fluxibilitatem, & variabilitatem, ideo caret stabilitate: & ideo non potest esse nisi per praesentiam eius qui dedit ei esse. Et exemplum huius
apertum

Ad opp.

apertum est in impressione formæ sigilli in aqua, quæ nõ conseruatur ad momẽtum nisi pũte sigillo. Et iterũ, quia creatura de nihilo producta est, ideo habet vanitatem : & quia nihil vanum in seipso fulcitur, necesse est quod omnis creatura sustentetur per præsentiam virtutis : & est simile, si quis poneret corpus ponderosum in aere quod est quasi vanũ, nõ susten- tarctur : sic & in proposito .

- 10 A D illud ergo quod obicitur de distantia, & permutatione : Dicendũ, q̃ tripliciter vnitur quid alicui . Aut secundum præsentiam tantũ, aut secundum præsentiam, & dependentiam, aut smp præsentiam, & dependentiam, & concomitantiam in materia . Primo modo est radius in aere : secũdo modo anima in corpore : tertio modo liquor in liquore . Quod primo modo est in aliquo, non permiscetur : similiter quod secũdo modo est, non permiscetur proprie, sed solum quod tertio . Et primo quidem modo est Deus in rebus, non secun- do, vel tertio . Ad illud quod obicitur de distantia motoris a mobili . Dicendũ, quod est distantia per absentiam : & hæc impedit, & nõ mouet ad motum . Et est distantia per independentiam, & hæc mouet : quia quãto motor perfectior est & absolutior, minus dependet, & est sufficientior, & hoc modo distat etiam Deus p̃s.

- 11 A D illud quod obicitur, q̃ virtus vnita est magis infinita &c. Dicendũ q̃ vnitio virtutis quæ facit ad ei⁹ magnitudinem, per se attenditur respectu subiecti, p̃ accedens respectu obiecti . Respectu autem subiecti attendit p̃ subiecti simplicitatem, respectu autem obiecti per indistantiam a virtute, quia virtus tanto potentior, quanto subiecto propinquior . Qm̃ ergo virtus diuina in substantia est simplicissima, & nõquam a substantia elon- gai, ideo in multis est infinitissima, quia vnitissima in multis, vt in vno : vbiq̃ enim est centrum illius potentie, sicut dicit Trinitestus . Quod vltimo obicit iam solutum est, quia necesse est is ex parte Dei, & creature, si
12 cur visum est . Quod ergo obicitur,

quod agens creatum vbi non est operatur, & effectum producit q̃ sine ipso stat. Dicendum, quod non est simile in Deo . Nam si attendatur hoc in artifice creato, hoc venit ex defectu perfectionis, quia enim agens creatum limitatum est, & differt a sua virtute, potest operari per virtutem vbi non est . Rursus, qm̃ agit ex suppositione & non potest in totum, ideo effectus non tot. liter dependet ab ipso : Deus autẽ habet cõditiones oppositas, quia infinitus, & idem est in eo virtus, & substantia, & totum producit, ideo non est simile.

Q V A E S T I O II.

CONCLUSIO.

Deus cum ab alio non conseruetur, neque mēsurabilis sit, loco, non ambitur : est tamẽ in omni loco, quia per præsentiam suã supplet loci indigentiam.

TRVM Deus sit vbiq̃ue localiter, idest vtrũ sit in omnibus locis. Et quod non, videtur. Boetius in li. de trini. Deus ita esse vbiq̃ue dici vñ, nõ quod in os loco, sed q̃ omnino in loco esse nõ potest. Item, hoc ipsum vñ rōne, quia (sicut vult Philosophus) locus ad locatum magis comparatur in rōne forme, quam in rōne alteri⁹ generis cause, sed Deus est forma excellentissima, ergo respectu eius nulla est forma, ergo nullus locus. Item, alia rōne vñ, quia quadruplex est conditio loci in respectu ad locatum, scilicet continere, saluare, mēsurare, & terminare. Continet, vt vas. Mensurat vt quãtitas, saluat vt natura. Terminat vt finis, sed Deus smp nullam harum conditionũ comparatur ad locum, ergo &c. Item, Prima & propria passio essendi in loco est dimensio, ergo q̃ magis recedit a dimensione, minus est in loco : & q̃ maxime, minime : & q̃ oĩno recedit, nullo modo est in loco : sed Deus est huiusmodi, ergo &c. Cõtra. Ier. xxii, Cælum, & terram ego impleo, sed oĩ quod

Funda-
menta.

Arist. 4.
Phys. 14
& 4. cæl.
35.
14

ola

quod est in loco ipsum implendo, est in loco sicut quod locus. Item: hoc videtur ratione, quia loci sicut quod locus est indigentia ad locatum, ut ab ipso repleatur, sed omnis creatura vanitas, vanitas tamen non implet nisi per veritatis presentiam, ergo ad hoc quod locus repletur, necesse est Deum adesse, sed hoc posito, ponitur Deus esse in loco, ut locus est. Item: Maior est indigentia formae ad materiam, quam locati ad locum, sed forma non videtur materiae, nec permanet, nisi per dei presentiam, ergo multo magis nec locatum loco: sed quia per Dei presentiam forma videtur materiae, Deus est in quolibet re, ut natura, ergo cum per Dei presentiam videtur locatum, et videtur locatum in loco, Deus est in loco ut est locus. Item: Est presentia, & simultas sicut locum, & sicut tempus: sed Deus perfectissime est praesens cuilibet rei, ergo sicut locum, & tempus, sed quae sunt presentia sicut tempus, sunt in eodem tempore, ergo & illa quae sunt presentia sicut locum, sunt in eodem loco, si ergo Deus est praesens omni loco, Deus est in loco, non tantum ut est res, sed etiam ut est locus.

- 15 RESP. Dicendum, quod triplex est conditio sicut quam comparatur locatum ad locum. Una sicut quam excellitur, & haec est proprietatis situationis. Sic enim locatum indiget loco, & locus complet eius indigentiam, & conservat naturam, & sicut hanc proprietatem sola corporalia sunt in loco, non autem spiritualia, quia non recipiunt influentiam a loco corporeo. Alia est proprietatis, sicut quam locatum equatur & proportionatur loco, & haec est proprietatis commensurationis, & secundum hanc conditionem proprie corporalia sunt in loco, quia illa sunt commensurabilia, unde describuntur, spiritualia autem minus proprie. Nam non sunt commensurabilia respectu partium, sunt tamen diffinitiva respectu totius. Tertia est conditio, sicut quam locatum excellit locum, videlicet quod per sui presentiam replet, & supplet indigentiam loci. Locus enim sine locato priuatus est, & indigens, sicut concavitas oculi sine organo. Quia ergo Deus ad nullam creaturam comparatur,

nec sicut rationem inferioritatis, nec aequalitatis, sed superioritatis, & excellentiae, Deus non est in loco quantum ad primam, & secundam proprietatem, sed solum quantum ad tertiam, quod per presentiam supplet loci indigentiam: nam locatum per presentiam replet distantiae vacuitatem, Deus autem per presentiam replet vacuitatem essentiae, & illa quidem sine hac esse non potest.

EX his patet ratio ad obiecta. Nam rationes probantes Deum esse in loco, ut est locus, procedunt sicut tertiam conditionem, ut patet, rationes vero ad oppositum sicut primam & secundam, sicut saluationis, & terminationis.

Consequenter quantum ad secundum articulum queritur. Verum esse ubique sit proprium Dei. Et quia proprium est quod soli convenit, & semper, ideo quantum ad hoc, duo queruntur. Primo, verum esse ubique conveniat soli Deo. Secundo, verum conveniat ei semper, siue ab aeterno.

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

Soli Deo proprie & singulariter convenit esse ubique, & nihil aliud a Deo, ubique potest esse.

VOD soli Deo convenit. Fundamenta. Vnde videtur. Aug. in lib. de symbolo, ubique esse est Deum esse, sed nulli creature convenit Deum esse.

se, imo hoc est Dei propriissimum, ergo nulli creature convenit esse ubique. Item. Ambr. in li. de spiritu sancto, Cum omnis creatura certis suis naturae sit circumscripta limitibus, esse ubique, & in omnibus rebus Dei virtutis est, & deificationis est proprium. Item, hoc ipsum videtur ratione, quia omnis creatura per se existens & in se, est hoc aliquid, sed omne quod est hoc aliquid est singularare, & omne singulare est hic, & nunc, & nihil tale natum est esse ubique, ergo soli Dei est esse ubique. Item. Condicio ista qua Deus est ubique, convenit Deo ratione suae immensitatis, sed immensitas est proprietatis solius Dei, quae

Aristo. in praed. cap. de substantia.

Ad opp.

quæ nulli creaturæ pōt conuenire, ergo nec esse vbique, Cōtra hoc obicitur de vniuersali, quoniam vniuersale est semper, & vbique, & tñ non est Deus. Si tu dicas, quòd est vbique respectu suorum singularium, & non simpliciter. Obicitur tunc, aliquid est vniuersale cuius singularia sunt vbique, & impossibile est aliquid fieri q̃ non sit eius singulare, vel in singulari, svt hoc vniuersale substantia, ergo est vbique. Item. Obicitur de numero, qui est in omnibus entibus, & nihil potest fieri in quo non sit numerus, & præterea in omnibus entibus est vnus numerus, ergo cum numerus nō sit Deus, esse vbique non est proprium solius Dei. Si dicas quòd non est ibi totus, sed s̃m partem, obicitur de voce quæ est in auribus diuersorum tota, & in toto aere. esto quòd vox esset ita magna, quòd per totum mundum audiretur, tunc esset vbique tota, & vna p̃latio: quia si mulez, cum infinitæ sint partes aeris, & vox sit in qualibet parte, tunc ergo infinitæ sunt voces actu quòd est impossibile. Item. Obicitur de anima q̃ est in qualibet parte animalis tota, vt supra monstratum est, esto ergo q̃ fieret animal giganteum ita magnum quasi totus mundus, tunc anima esset vbique, ergo quòd nō sit, hoc est propter defectum corporis, & nō iūm. Si dicas q̃ esset in pluribus tanquam in vno loco, vnde nūquam vna anima est nisi in vno corpore, Obicitur de corpore Christi, quòd totum & integrum est in diuersis altibus distinctis. Item. Obicitur p̃ rationem. Cum enim de natura singularis sit esse hic & nunc, tñ alicui dat Deus semper esse vt angelis, ergo pari rōne alicui dabit esse vbique. Item. Si aliqua duo inseparabiliter sunt vnita, vbiqueque est vnum, & alterum: sed humana natura, & diuina in Christo inseparabiliter sunt vnita, ergo est diuina, & humana, sed diuina natura est vbique, ergo & humana, & sic &c.

R E S P. Dicendum, quòd esse vbique sicut dicunt sancti conuenit soli Deo proprie & singulariter, ita qđ nulli conuenit alii, nec intelligi potest conuenire si recte intelligatur. Nam

deus dī esse vbique, ita quòd ex parte Dei intelligitur identitas, & totalitas, ex parte loci pluralitas, & vniuersalitas. Per conditionem identitatis excluditur vniuersale, quòd quāuis sit in oībus singularibus, tñ s̃m aliud & aliud suppositū, & ita numeratum. Per cōditionē totalitatis excluditur numerus. Nā quis numerus sit vbique tñ secundum alia & aliam partē. Per conditionem pluralitatis a parte loci excluditur spiritus creatus, qui quāuis sit in pluribus partibus corporis, nō tñ in omnibus nisi vt vnitis. Per conditionem vniuersalitatis excludit corpus Christi sub sacramento, quòd quāuis sit in pluribus, nō tamē est in omnibus, nec esse potest, quia hoc solum conuenit ei sub sacramento, & ita parent primæ instantiæ.

Q V O D tamen obicitur de voce, intelligendum quòd generatio sensibilium in medio est per diffusionem, vnde non numerat vox sicut nec lux nisi ad numerationem susceptibilis: vnde quot sunt aures, tot sunt voces, qm vox in aere erat multiplicabilis, & non multiplicata, & ideo patet, qđ nec tota vbique ante numerationem, sicut nec lux diffusa, nec eadem vox post numerationem, & ideo exemplū de existentia vocis non est multum simile Deo. **A D** illud quod obicitur quod Deus dat sempiternitatem. Dicendum, quòd tam esse vbique, quam semper, importat quandam infinitatem, & infinitas sempiternitatis est infinitas durationis, quæ est secundū potentiam, & hæc non repugnat creaturæ, quia non impedit durationem creaturæ esse finitam actu, & infinitā potentia, & ideo omni durationi creaturæ necesse est aliquid addici. Sed esse vbique, dicit immensitatem actu, quæ importat similitudinem locorum, & hoc repugnat creaturæ, & ideo nō potest ei omnino communicari: communicatur tñ s̃m possibilitatē creaturæ, secundum q̃ participat maius & minus de natura spiritualitatis. Nā nihil est omnino spirituale, nisi solus Deus, sicut dicit August. de mo. ecclesie. Solus Deus est incorporeus, quia omnia replet. Creaturæ autem quædam sunt spiri-

Spirituales per abstractionem, vt vniuersales, & numerus, & ita pnt esse in pluribus propter cōtatem ad plura, & ita secundum sui plurificationem. Quædam spirituales sunt per separationē a materia corporali, vt animæ, & istę sunt in pluribus, tñ non multiplicatis. Quædam autem spirituales per vnionem, vt corpus Christi est cibus spiritualis anime, quamuis sit verum corpus, & ideo quasi est medium inter animam, & Deū, & ideo inquantum cibus plus sapit naturam spiritualitatis, & ideo est in pluribus, & sunt plura loca, non tñ in omnibus, quia rō cibationis nō se extendit ad omnia, & sic patet quare sub sacramēto est in pluribus. Quod obiicitur de inseparabilitate vnitis, soluendum, est per interemptionem, cum alterum excedit alteri, vt patet in gñe, & specie.

20 Quod obiicitur per vnionem, homo est Deus. Dicendum quod hoc intelligitur p communicationem idioma tum. Similiter & esse vbique conuenit p idiomatū communicationem.

Q V A E S T I O II.

CONCLVSIO.

Esse vbique, conuenit Deo eternaliter, prout semper dicit immensam durationē: si vero vt temporis simultatem cōnotat, sic cōuenit ei ab initio tēporis.

Ad opp.

TRVM esse vbique conueniat Deo semper siue eternaliter. Et q sic vñ, quia sicut semper se habet ad tempus, ita vbique ad locum, sed ante omne tempus Deus fuit semper, ergo ante oem locum fuit Deus vbique. Item. Propriū Dei essentialius ei conuenit, quā propria passio alicuius subiecto, sed propter necessariam conuenientiam passionis ad subiectum, distributio suppositorum includit distributionē temporum, vnde dici de omni est, quod non est in quodā sic, in quodam nō. nec aliquando sic, aliquando non, sed in quolibet, & semper, ergo similiter

hoc quod est vbique includit sempiternitatem, ergo esse vbique semper cōuenit Deo, ergo ab eterno. Item. Res sunt in deo, & deus in rebus, sed res sunt in deo ab eterno, ergo a relatiuis cum dicantur hæc ad cōuertentiam, deus est in rebus ab eterno, sed nō nisi in omnibus, ergo &c. Si dicas q nō dñr correlative. Contra. Cum dicitur deus est in rebus, non significatur respectus, nec dependētia dei ad res, sed rerū ad deū, ergo nihil aliud est dicere, deū esse in rebus, quam res esse in deo. Item. Si deus rō fuit vbique ab eterno, & fuit, ergo fuit alibi, quam vbique, & modo est vbique, ergo mutauit locum, ergo in deo cadit mutatio, sed hoc falsum, ergo primū. Si tu dicas, q mutatio est in connotato cōtra. Cum dñr Deus est in loco, non notatur effectus, sed solum dei præsētia, ergo vñ q fm hoc nō significetur mutatio in cōnotato, sed solum in ipso deo, restat ergo per impossibile, q deus est vbique eternaliter. Contra. Vbique presupponit vbi, & presupponit locum & locum non est ponere nisi ex tempore, ergo & deum esse vbi que, non est ponere nisi ex tempore. Item. Bene sequitur, Deus est vbique, ergo est in cælo, ergo destructo consequente, destruitur & antecedens, sed ab eterno non fuit in cælo, ergo &c. Itē. Bene sequitur de⁹ est vbique, ergo in ista domo, sed ista domus non fuit nisi ex tempore, & post initium temporis, ergo & esse vbique.

RESP. dicendum, q esse vbique dupliciter potest accipi de deo, sicut & esse semper. Vno. n. modo (semper) importat diuinam immensitatem fm durationem, & sic idem est q eternitas, & conuenit deo eternaliter. Alio modo connotat simultatem temporis & sic cōuenit ei a principio temporis. Sic esse vbique, vno modo importat præsentialitatem diuinæ immensitatis, per quam est præsens omni ei q est, siue sibi, siue alii, & sic idem est esse vbi que, q deum esse immensum, & sic cōuenit deo eternaliter, & fm hoc procedit prima rō. Alio modo prout connotat locum creatum siue rem, & sic conuenit ei ab initio rerum, & locorū propter

Fundamenta.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Deus secundum praesentialitatem vniformiter est in omnibus rebus, secundum vero connotationem effectus, & impressionem suae similitudinis, difformiter.

VOD sit vniformiter videtur, quia sicut dicit Philosophus. Prima causa se vno modo proportionatur. 24. habet ad omnia, licet omnia 12. manentia non habeant se vno modo ad ipsam. 52.

fieri: sed omnia in Deo sunt vniformiter, quia sunt vita & creatrix essentia: ergo multo fortius deus in omnibus rebus est aequaliter & vniformiter. Item. Quod est vbique totum, est aequaliter & vniformiter: sed deus est simplicissimus est vbique totus, ergo aequaliter & vniformiter est in omnibus rebus. Item. Vnicuique rei interna est materia & forma, sed forma non vnitur materia nisi mediante appetitu, appetitus autem ortu habet ab essentia, sed hoc non posset nisi per dei praesentiam: ergo deus magis est intimus omni rei quam sua forma, sed forma vnicuique rei est summe interna, ergo Deus intimior intimo cui liber: sed quod habet esse in intimo, est vniformiter, ergo &c. Item. Hoc ostendit per impossibile: quia si deus non est aequaliter in rebus, ergo cum magis intus est in vna quam in alia, ergo in aliqua non est summe intima: ergo aliquid est in re intrinsecum in quo non est deus, ergo deus non est in omni quod est: sed hoc est impossibile, ergo & primum. Sed contra. Omne quod recipitur in aliquo, est ad oppositum ibi per modum recipientis, & non re. Aristoteli. 3. cepti, sed creaturae non sunt aequaliter animae. ter capaces dei, ergo non est aequaliter in eis deus. Item. Sicut se habet intellectus ad primam lucem, sic ens ad primam essentiam, & viuens ad primam vitam: sed maior intellectus ma-

gis

propter connotatum, & conuenit semper, & ad hoc est proprium, quia conuenit soli, & semper vno modo, licet non eternaliter, sicut etiam est in demonstratiuis, & sic procedit secunda ratio. Et ille modus accipiendi deum esse vbique, est vtiatur, & secundum hunc modum non conuenit ei eternaliter. Quod vero obicitur contra hoc, quod conueniat eternaliter per suam conuersam. Dicendum, quod non est sua conuersa. Cum enim dicitur quod res sunt in deo, si hoc intelligitur ratione exemplaritatis, nihil connotatur actum, sed cum dicitur deus esse in rebus, connotatur aliquid creatum. Nam nihil est in eo quod non est, ergo si Deus est in rebus & locis, res & loca sunt non ens: tamen si bene est in exemplari tanquam in principio. Vnde haec, Deus est in rebus, non est conuersa huius, res sunt in Deo, sed haec, Deus est exemplar rerum, & utraque est vera eternaliter. Et huius, Deus est in rebus, conuersa est, res continentur a deo, & conseruantur ab ipso. Ad illud quod obicitur, quod si deus non fuit vbique, & modo est, ergo est mutatus: Dicendum quod non sequitur, quia hoc non est propter mutationem dei, sed rerum. Quod obicitur, quod vbique non connotat effectum, sed solum praesentiam: Dicendum quod praesentia importat habitudinem ad duo, scilicet eius qui praesens est, & cui est praesens, & ideo potest esse inceptio ratione rei cui praesens est, non noui effectus. Quod obicitur ad oppositum, procedit scilicet quod vbique connotat locum creatum. Quod tamen ultimo obicitur, non valet, imo est ibi fallacia accidentis, sicut hic, iste triangulus incipit habere tres, non ergo omnis triangulus semper habuit tres: quia non fuit distributio de tribus ut nunc, sed ut simpliciter &c.

Art. 3. De tercio articulo principaliter queritur, scilicet qualiter deus sit in rebus. Et circa hoc duo queruntur. Primo queritur, verum deus sit in omnibus rebus aequaliter, siue vniformiter. Secundo queritur, quibus modis, & qualiter deus sit in rebus.

gis participat diuinam lucē, ergo per
fectius ens, & perfectius viuens diui-
nam essentiam & vitam: ergo perfe-
ctius deus est in vno quam in alio.
Item. Existētia dei in rebus est con-
seruatio rerum: sed non omnes res
æqualiter conseruantur, ergo nō est
æqualiter in omnibus. Item, cū de⁹
sit vbique, solū dicitur habitare in iu-
stis: sed hoc non esset si æqualiter &
vniformiter esset in oībus: ergo &c.

- 25 R E S P. Ad prædictorum intel-
ligentiam est notidū, q̄ deum esse in
reb⁹ dupliciter potest intelligi. Vno
modo vt idem sit quod esse præsentē
cuiuslibet rei, non connotando effectū,
& sic vniformiter est in omnibus re-
bus, eo quod intus est cuiuslibet rei,
& summe præsens, & totus in quali-
bet re. Alio modo potest connotare
effectum, sicut artifex dicitur in arti-
ficio esse per cōnotationem effectus,
& per impressionē suę similitudinis:
& sic cum vni creaturæ plus det quā
alię, magis est in vna quam in alia.
Et hoc potest esse dupliciter, scilicet
extensiuę quantum ad ea quæ habet
esse diuturnius, vt in corpore incor-
ruptibile plus quam in anima sensibi-
li. Vel intensiuę quantum ad ea quæ
habent esse nobilius, vt in anima sen-
sibili, quam in corpore incorruptibi-
li. Vel vtroq; modo, vt in anima rō-
nali, quam in corpore corruptibili.
His visis patent obiecta ad veranque
partem. Procedūt enim his duabus
vijs vt patet, exceptis duabus primis,
ad veranque partem. Quod. n. obici-
tur, q̄ deus vniformiter se habet ad
omnes res, si intelligatur vniformi-
tas ex parte diuini esse, verum est: si
autem intelligatur ex parte effectus,
falsum est. Quoniam deus vniformi-
ter & stabiliter existēs, cetera mouet,
& multos ad effectus suos pducit,
& efficiendo diuersa in rebus, facit q̄
res non se habeant vniformiter ad ip-
sum. Quoniam ergo cum dicitur deus
esse in rebus, vno modo connotatur
effectus, alio modo nō: ideo vno mo-
do conceditur q̄ sit vniformiter, alio
modo non. Similiter e conuerso cum
dicitur, omnia sunt in deo: vno mo-
do potest connotari effectus, sicut pa-

ter in prædestinatione & reprobatio-
ne, & sic non est vniformiter, alio mo-
do non cōnotatur effectus, & sic vni-
formiter. Quod obicitur iterum ad 27
oppositum, quod omne quod recipi-
tur, est per modum recipientis: Di-
cendum quod verum est, vbi receptū
dependet a recipiēte, vt species a vir-
tute cognoscente, in proposito autē
non sic est. Vnde diuina essentia exi-
stens in re, non accipit modum rei,
& sic patet illud.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO

Deus est in rebus per modū na-
turę, per modū gratię inchoa-
tę, & per modum gratię cōsum-
matę, vel glorię per essentiā,
præsentiam, & potentiam.

V I BVS modis, & qua-
liter sit deus in reb⁹. Et
assignat Magister dupli-
citer modos existendi
deum in rebus. Et vnū

Ad opp.

modum accipit ab Aug. de præsen-
tia dei ad Dardanū, qui dicit, quod
aliter est deus in omnibus creaturis,
aliter in sanctis, aliter in Christo per
vnionem. Aliū modū accipit a Gre-
go. qui dicit super v. Cant. q̄ deus
est in rebus tripliciter, scilicet potē-
tialiter, præsentialiter, & essentia-
liter. Queritur ergo de distinctio-
ne, sufficientia, & ordine istorū mo-
dorum. Et obicitur contra assigna-
tionem Aug. Aut enim accipiuntur
modi illi quantum ad diuinam sub-
stantiam, aut quantum ad creaturā,
aut quantum ad effectus. Si quantū
ad effectus: cum innumerabiles sint,
innumerabiles sunt modi essendi. Si
quantum ad creaturam suscipiēte:
cum solum duplex sit suscipiens. s. na-
tura, & voluntas, videtur quod tan-
tum duo sint modi, scilicet per natu-
ram, & per gratiam. Si quantū ad
dei substantiam: cum in ea non ca-
dat diuersitas, erit tantum vnus mo-
dus. Item. Sicut gratia est effectus su-
perad-

Cap. 5.

perad-

peradditus naturæ, ita operatio miraculosa: ergo sicut in habentibus gratiam est aliter deus quam in non habentibus, ita & in re in qua operatur miraculose, ut in asina Balaam, erit alio modo essendi. Item. Sicut gratia gratum faciens est supra naturam, ita gratia gratis data, ut prophetia, ita etiam pena, & gloria: ergo cum ista differant genere, & specie, debent secundum hoc diuersi modi essendi distingui: ergo non distinguit Magister sufficienter. Item, obijcitur contra assignationem Grego. Aut enim illa assignatio est secundum effectus, aut conditiones, & proprietates dei. Si secundum effectus: tunc cum essentia nullum cōnotet effectum, non deberet poni. Si secundum cōditiones dei, sed nō tantum est dei potentia, sed etiam sapientia, & voluntas, ergo videtur, quod insufficienter assignetur. Item, videtur esse præpositio in ordine. Nam secundum rem & rationem intelligendi, essentia præcedit potentiam, & potentia præsentiam: ergo male ordinatur. Item, verborum inculcatio videtur, quia in deo idem est potentia, essentia, & præsentia: queritur ergo distinctio.

33 R E S P. Dicendum quod assignatio Augustini respicit diuersitatem modorum essendi Deū in rebus, sed assignatio Greg. respicit cōditiones modorum essendi. Vbi enim est Deus siue per naturam, siue per gratiam, est essentialiter, potentialiter, præsentialiter. Diuersitas autem modorum essendi accipitur penes diuersitatem effectuum, & non qualescunque, sed solum trimembrem. Quidam enim est effectus secundum quem comparatur res ad Deum per modum existentis: & hi omnes continentur sub modo naturæ, extenso nomine. Quidam per modum redeuntis, & hic est effectus gratiæ, inchoatæ, vel consummatæ, vel gloriæ: & quantum ad hunc est secundus modus essendi. Quidam est effectus secundum quem comparatur creatura ad Deum, ut perueniens, vel perficiens, & hic est effectus vniōis, in qua vniuntur in unitate personæ creatura, & creator, ut homo, & Deus. Quoniam ergo tres

sunt modi effectuum, secundum quos creatura diuersimode comparatur ad Deum, ideo tantum tribus modis dicitur esse in rebus. Et primus qui attenditur quantum ad exitum assimilatur lineæ rectæ. Secundus quantum ad reditum, lineæ reflexæ. Tertius quantum ad perfectionem, assimilatur circumlo. Et primus quidem modus similis est lineæ: secundus, quia includit primum, similis est superficiei: tertius, quia verunque, similis est soliditati. Et ideo optime dicit Apostolus Col. ij. quod in Christo tota diuinitas habitabat corporaliter: est enim perfectissime in eo, quia est ad modum circumli quæ est figura perfectæ, & per modum aliēditinis quæ est quantitas perfectæ. Ex his patet sufficientia, & distinctio, & solutio obijctorum. Assignatio autem beati Gregorij accipitur quantum ad cōditiones modorum essendi. In his enim tribus circumloquitur beatus Greg. perfectionem modorum existentium Deum in omnibus in quibus est hoc modo. Aliquid enim est in aliquo secundum præsentialitatis indistantiam: ut contentum in continente, ut aqua in vase. Aliquid secundum virtutis influentiam: ut motor in mobili. Aliquid secundum intimitatis existentiam, ut illud quod est continens intra: ut anima in corpore: & ostendit quod perfecte est in re, necesse est esse quantum ad hanc triplicem conditionem: & hoc modo est Deus. Et ideo dicitur esse potentialiter, præsentialiter, & essentialiter: quia secundum præsentialitatis indistantiam, secundum virtutis influentiam, secundum intimitatis existentiam: & sic patet distinctio, sufficientia, & ordo. Quoniam secundum rationem intelligendi conditiones istæ se habent per additionem: & ideo bene ordinatur beatus Gregorius primo præsentialiter &c. Aliqui tamē huiusmodi cōditiones voluit distinguere penes substantiam, virtutem, & operationem, sed licet modus existendi essentialiter respondeat substantiæ, & potentialiter virtuti: tamen præsentialiter principaliter non respondet operationi: nam præsens est aliquis alicubi, etiā si non operetur. Aliqui accipiunt penes

penes genera causarum. Sed nec illud videtur conueniens, quia essentialiter consistere, non connotat genus causalitatis. Aliqui penes trinitatem vestigijs, scilicet modum, speciem, & ordinem, sed omnia hæc præcedit essentia secundum rationem intelligendi.

De Dei immutabilitate quantum ad locum.

Cumque diuina natura veraciter, & essentialiter.

Expositio

Supra ostendit Magister qualiter Deus sit in locis, & in rebus quibus, & quæ ad existentiam in loco sequuntur circumscribilitas, & locabilitas in creatura locata, ideo intendit hic a

Diuisio.

Deo has condiciones remouere. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima ostendit deum in circumscribibilem, & immutabilem. In secunda vero concludit, & per auctoritates confirmat ibi. Et reamur itaque diuinam naturam, &c. Prima pars habet quatuor partes. In prima ostendit, quod immobilis, & in circumscribibilis conuenit deo. In secunda hoc remouet a natura angelica, & omni natura creati, ibi, Spiritus vero creatus quodammodo, &c. In tertia ponit opinionem quorundam, qui dicunt spiritus creatus non moueri loco, nec esse locales ibi. De mutatione vero loci, &c. In quarta suam conclusionem inferre, quod solus spiritus in creatus est in circumscribitus ibi. Sunt ergo spiritus creatus, &c. Item secunda pars in qua suam resumit conclusionem, ut addat, habet tres partes. In prima concludit prædeterminata, & auctoritatibus confirmat. In secunda vero mouet oppositionem, & soluit illam ibi. Ad hoc autem solus opponit. In tertia breuiter epilogat prædeterminata, & ostendit rationem situs præsentis capitulo ibi, iam sufficienter demonstratum est.

Neque dimensionem habet sicut corpus, &c.

Dub. 7

Vt male dicere, quia dicitur Ephe. 7. vt possitis comprehendere cum tribus finibus, quod sit longitudo, &c. & glossa ex-

ponit illud de deo. Respon. Magr lo Respon. quod proprie ad litteram, sed Apostolus loquitur metaphorice. Vnde multipliciter exponuntur illa verba. In deo, nam longitudo est logarithmitatis, laus, charitatis, sublimitas misericordie, & profunda iusticie, siue sapientie, quantum ad dei iudicia.

Mouet etiam per tempus, & locum creaturam corporalem.

Vt mala ista diuisio Aug. Prima. Dub. 8

quia a Philosopho ponit nullam mutationem secundum tempus. Et iterum sua diuisio non videtur sufficiens, quia Philosophus ponit sex species motus. Respon. Dicendum, quod secundum Philosophum omnes species motus ad hunc duplicem motum reducuntur, scilicet ad motum ad situm, & ad motum ad formam. Aug. autem 8. de trinitate motum ad situm intelligit per motum secundum locum, qui est entis completi, & perfecti, siue de inuolutione circa quantitatem, siue proprietatem substantie, entis quæ ad situm est, nisi porro sit ad formam: motum autem ad formam, qui subdiuiditur per quinque species, comprehendit sub mutatione secundum tempus propter hoc, quod de se dicitur mensura variabilem, & rei variabilis. Vnde omnem mutationem, quæ est secundum proprietates rei absolutas, & intrinsecas, siue secundum qualitates corporales, siue secundum spirituales, ut sunt affectiones in animabus, ipse vocat mutationem secundum tempus, & ita patet ratio diuisionis, & sufficientia.

Spiritualis autem creatura per tempus mouetur.

Vt falsum dicere, quia spiritualis creatura mensuratur æuo, cum sit perpetua, ergo si mouetur, non per tempus mouetur, sed per æuum Item. Intellectus angelicus est deiformis, licet vult Philosophus, ergo intelligit in instanti, pari ratione, & afficit: non ergo in tempore. Præterea, tempus per prius est mensura motus primi mobilis, ergo illud solum mensurat tempore quod subiaceret illi motui: sed tale non est angelus, nec eius motus, ergo &c. Respon. Ad prius notandum, quod ipse per vno modo dicitur proprie, & sic dicit mensuram rei mutabilis in quantum mutabilis, in sub ratione con-

Respon.

N N inui,

tinui: & qm mot⁹ primi mobilis est motus maxime euidens, & continu⁹ inter oēs, ideo tps hoc modo dī pro prie esse in primo mobili, sicut in subiecto, in quo primo est, & in quo primo apparet. Alio modo dī tps mensura cuiuslibet rei mutabilis, sū q mutabilis, siue moueat instantanee, siue continue, & sic non tātum est in motu primi mobilis, & in his, quē ei subiacent, sed etiā in oī creato, circa qd accidit variatio, & sic est in angelis. Et per hoc patent obiecta.

Dub. 10. Quod enim obijcit de æuo. Dicendum, quod æuum est mensura angelorum quantū ad esse substantiale, qd est inuariabile, & incorruptibile: sed tps quantū ad ppietates, q̄ variant, & quēdā subito, quēdā successiue, sicut patet in angelis p naturam paulatim intendi aliquam affectionem, & sic patent cetera.

In duobus sapientibus quorum alter altero, &c.

Dub. 11. Vt falsum dicere, quod eadē sapia est in duob⁹ neq; maior, neq; minor, q̄ sapia est accidēs, & qualitas sapiētis, & accidēs p substantiā numerat.

Respon. Resp. Dicendū, quod ad hoc voluerunt aliqui dicere, quod eadem sapia creata esset in duobus sapientibus, & hoc dant intelligere p duas suppositiones. Vna est quod species rei in aīa non differant p essentiam a re extra. Alia suppositio est, q̄ eandē rē nosse possunt duo sapientes. s. vnū enunciable qd dictū est singulare, & hoc vltimum non indiget p̄suatione, sed prius quod species in aīa non differat a re extra sū essentiā, ostendunt sic, quia p eadē res cognoscūt p quā res habet esse: si ergo p formam suā hēt esse, ergo & cognosci, & forma rei vere est in aīa: & cū intellectus sit sciēs p illā formā, & contingat aliquos duos oīno idem scire, & cogitare, illa non est tantū vera forma, sed etiā vna. Et quod hoc verū sit, p̄suadent hoc: quod si forma pōt sū veritatem consimilem formā in materia pducere, & seipsam facere in aliena materia, quare non est simile in anima, q̄ habilior est ad recipiendū? unde &

hoc dicūt sensisse Aug. Vnde dīr, q̄ sapia non est ad modū aliarum proprietatum. Sed hæc positio deuiat ab Augul. quia Aug. vult, & alij sancti, quod esse in pluribus oīno distinctis non conuenit vni, & eidē creaturæ, nisi p miraculum: & ideo positio ista super falsum fundat, & fundata est. Quia si veritas asini esset in aīa, quare non diceret aīa esse asinus? Et iterū. Si esset veritas, adhuc nō esset eadem, quia nulla forma cū generat se, generat se oīno eandē, sed de necessitate plurificatur essentia in generare, & generato, p̄ter quā in deo: & ideo non valet ad ppositum. Et ideo scd̄s modus dicendi est, quod Aug. intelligit de sapia increata, quæ est in sapientibus, & attingit vbiq; pp sui mundiciam. Sed cum Aug. intendit ponere exemplum in creaturis, non videt adhuc hoc esse sū eius intellectum. Et iterum ipse dicit, quod ipsa sapia est æqualis in duobus, qui sunt æqualiter sapientes, non aut in alijs: ergo vī loqui de habitu. Et ideo est tertius modus, quod ipse loquitur de vnitatem p conformitatem. Sed illud adhuc non est sufficienter dictum, quia tunc maior esset ī duobus, q̄ in vno, sicut patet in duobus diuitibus, qui sunt in diuitijs cōformes, & æquales. Propter hoc dicendum, quod similitudo, siue intentio in aīa habet cōparari ad aīam, in qua est, & ad illud cuius est, & qm ortum habet ab eo, cuius est, & ad illud dī, ideo similitudines vnus rei in aīabus pluribus, quia in vnā, & eandem veritatē ducunt, & tm vnā, quantum dux: hinc est, quod per cōparationem ad illud, cuius sunt, habet vnitatem, nec maior sunt dux q̄ vna, similiter nec sapia. Sed in cōparatione ad aīas quæ p illas cognoscūt habent pluralitatem, & plus sunt dux q̄ vna, & ideo patet quod non pōt poni oīno simile, quia res differunt ab intentione, siue similitudine sua, in deo aut in quo non differunt, patens est, quod vnus potest esse in multis, & sic patet cetera obiecta.

Aug. ad Dardanā epist. 57.

Ad intelligentiā huius partis, Artic. 4. duo principaliter queruntur. Primo

Primo querit de cōscripibilitate, siue localitate dei. Scdo, de mutabilitate spūs angelici p locū: hęc. n. duo psequit in litera. Quantū ad primū articulū, querunt tria. Primo, querit, vtrum deus sit localis intra locū. Scdo, vtrum sit mutabilis de loco ad locum. Tertio, vtrum sit separabilis a loco, siue sit extra omnem locum.

Q V A E S T I O I.

CONCLUSIO.

Deus, & si loci indigentiam repleat, detque ei virtutem cōzinendi, ipse tñ localis non est.

Ad opp.

VOD deus sit localis ostenditur hoc modo. Esse in loco, & esse locarum cōuertunt, sed deus est in loco (vt in pcedentibus pbatum est:) ergo deus est locatū, sed oē locatum est locale, ergo deus est localis. Item. Quod est in vno loco tm, locale est: ergo si plus pnt oīa loca, q̄ vnum, & magis sapit naturā rei, quod habet esse in toto, q̄ qd in parte habet, multo magis est locale qd est in oī loco, sed deus est in oī loco, quia vbique: ergo vī maxime esse localis. Itē. Deus est vbique: ergo est hic, sed qd hic est, est in loco determinato, & qd est in loco determinato est locale: ergo &c. Item. Deus est in loco aliquo determinato, aut ergo fm totū, aut fm partē: si fm partem: ergo habet partem & partem, quod est incōueniens. Si fm totū, sed quod fm totū est in aliquo, cōprehenditur ab illo, & qd cōprehendit ab aliquo loco determinato, est locale: ergo deus est localis. Contra. Magister in litera. localis non est, quia penitus non circumferibit loco. Item, rōne pbatur sic. Nihil dī tpale, nisi qd exceditur a tpe. Tpalia. n. in tpe sunt corruptibilia: ergo nihil dī locale, nisi qd exceditur a loco: sed deus non exceditur a loco: ergo &c. Item. Locus est accidens: ergo non denominat illud, nisi ad qd cōparatur, vt accidēs, sed ad deum non pōt comparari, vt accidens, ergo nō denominat deum,

ergo deus non est localis. Item. Lo- Aristo. in eius est quantitas continua diuisibilis: p̄dic. cap. 11. punctus aut est principium quantū de quāto. itatis indiuisibile, ergo magis conuenit cum deo punctus, q̄ locus quantū ad proprietates: sed deus non dicitur punctualis, nisi improprie, & false, ergo non debet dici localis.

R E S P. Dicendum, quod locale dī qd sequitur leges loci, sicut tpale qd sequitur leges tpe, Leges aut loci sunt quātum ad actū continendi, mēsurandi, saluandi, terminandi, fm quas locus se habet ad locatū p modum impartientis, & locatum se habet ad locum per modum suscipientis. Et quoniam deus sic est p̄sens loco, vt nihil ab eo omnino recipiat, sed solū eius indigētia suppleat, & det loco virtutē continendi, & locato virtutem replēdi. hinc est. quod deus nullo modo dicendus est localis, sicut dicit Magister in litera, & rationes ad hoc inducēte cōcedēdæ sūt.

A D illud ergo qd obijciē, qd est in loco, & esse locatum cōuertunt. Dicendum, quod conuertuntur rōne materię circa ipsum corpus, tñ rōne virtutis vocabuli non. Nam hęc determinatio in loco, ad hoc qd habeat veritatem locutio, non exigit, nec ponit nisi p̄sentialitatem, & in distantiam: sed esse locatum ponit ambitū, & continentia, esse locale ponit idoneitatem ad proprietates loci, & indigentiam aliquam: & ideo hęc conceditur, deus est in loco, quāuis aliquid habeat improprietatis. p̄ hoc quod hęc p̄positio (in) videt importare cōtinentiam ambientē: sed hęc est magis impropria, deus est locus, & ad huc ista est plus impropria, deus est localis, & ideo non est recipiēda, sed exponenda. **A D** illud qd obijciē, quod est in vno loco, est locale. Dicendū, quod illud est, quia locus superexcellit ipsum locatum. Vnde illud determinat, & diffinit, sed qd est in oībus, ipsum superexcellit oīa loca. Et ideo sup hoc non tm pnt oīa loca, quantum pōt vnus locus super illud quod est tantum in vno loco: & ideo non est localis dicendus deus. **A D** illud quod obijciē, quod deus

Fundamenta.

est hic, &c. Dicendum, quod (hic) potest teneri dupliciter. Aut demonstratiue tantum, aut demonstratiue, & discretiue. Si tantum demonstratiue, sic verum est, deus est hic, quia non est signare locum, cui deus non sit presens. Si autem discretiue, falsum est esse hic, & non sequitur ex prima, & hoc sensu procedit sua ratio. A D illud quod queritur, aut Deus est secundum totum, &c. Dicendum, quod in deo sunt simul simplicitas, & infinitas: quando ergo apponitur circa deum nomen importans totalitatem, potest dupliciter apponi, vel ratione simplicitatis, & sic priuat partem, & partem: & sic significatur per nomen, ut si dicatur, totus deus, & quoniam deus in omni loco simplex est, & quodlibet est capax simplicitatis diuine, ideo ratione simplicitatis deus est in quolibet totus. Potest iterum totalitas apponi ratione infinitatis, & hoc fit per aduerbium, ut si dicatur, Deus est totaliter in loco hoc, siue secundum totum, & sic cum diuina infinitas a nullo loco includatur, Deus in nullo loco est secundum totum. Quando ergo queritur, aut secundum partem, aut secundum totum. Dicendum, quod non diuidit per immediatam, quia deus non secundum partem, quia simplex, nec secundum totum, quia infinitus, & ideo dicendus est totus in quolibet loco, non tamen totaliter.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Deus, propter suam summam immensitatem vel incipiat, vel desinat esse in rebus, nullo modo mutabilis est.

Fundamenta.

TRVM Deus sit mutabilis secundum locum. Et quod non, videtur sic. Magister in littera dicit, & accipit

Li. 8. c. 21

9. Phy. 15

Aristot. 6.

Phy. 7.

ab Augustino super Gen. Deus est in omni tempore, & in omni loco; non tamen mouetur per loca, vel tempora, Item. Ratione ostenditur, quia motus est actus imperfectus, sed in deo nulla est imperfectio, ergo nec secundum locum mutatio. Item. Per omem

motum aliquid acquiritur, sed deus nullum locum potest acquirere, quia est ubique: ergo impossibile est deum secundum locum mutari. Item, Nobilior dispositio est quies, quam motus, sed quod nobilior est, deo est attribuendum, ergo impossibile est deum secundum locum mutari, sed semper quiescit. Contra. Augusti. ad Orosium, Deus mouet se sine tempore, & loco: ergo videtur, quod deus moueatur, sed perfectissimus motuum est motus secundum locum, ergo &c. Item. Isidorus, Cum sit illocalis deus, localiter tamen ambulat in sanctis: ergo saltem videtur mutari per accedens. Item. Hoc videtur ratione, quia mouentibus nobis, mouentur ea, quae in nobis sunt. Hoc dicit Philosophus, & dicit propter formas, quae non sunt in vno determinate: ergo si deus est in nobis, deus mouetur in nobis saltem secundum accedens. Item. Quoniam deus quantum ad existentiam, per essentiam non determinat locum, tamen quantum ad habitationem diffinitus est in aliquibus, ita quod non in alijs: ergo saltem quantum ad hunc modum est mutabilis.

R E S P. Dicendum, quod sicut dicit Magister in littera. Deus nullo modo mutatur per locum; & hoc verum est, quia nec per se, nec per accedens mutatur, & hoc est propter suam immensitatem, quia adest omnibus, & nulli absque; & si incipiat esse in re, vel desinat, hoc solum est secundum rei mutationem, non secundum mutationem eius, ut puta, si aere illuminato intelligatur creari crystallus, radius incipit esse in eo, & crystallus amoto, desinit esse, nulla facta mutatione in radio.

A D illud ergo quod obiicitur, quod Deus mouet se, &c. Dicendum, quod Augustinus non dicit simpliciter, quod mouet se, sed cum his additionibus, sine tempore, & loco. Et quoniam omnis motus secundum Augustinum comprehenditur sub mutatione secundum tempus, & secundum locum; ideo tantum est hoc, quantum est dicere, mouet se sine motu, & ita non mouetur vere, nec implicatur contradictio. Sed

Ad opp.

Aristo. in
p. d. c. d.
substantia.

43

43

cum

cum in motu sint duo, scilicet quod est actus, & quod est variatio. siue imperfectio, vult dicere Augustinus, qd mouet se sine motu, quia semper est in actu, sed non ita in actu imperfecto, imo perfecto. Quod dicit Isidorus est intelligendum metaphorice, vel causaliter, quia sanctos facit ambulare per fidem de virtute in virtutem. **A D** illud quod obijciatur, quodd mouentibus illis, &c. Dicendum, quodd illud non habet veritatem nisi in illis, quae sunt in aliis per dependentiam, & diffinitionem, vnde quia radius est in aere, & non dependet ab aere, ideo non mouetur moto aere: & quia anima est in manu, nec diffinitur manu, ideo non mouetur moto manu, Deus autem non dependet a rebus, nec diffinitur, ideo non mouetur ad motum rerum. **A D** illud quod obijciatur de habitatione Dei, dicendum, qd determinate est in aliquibus non ratione immensitatis, sed ratione influentiae gratiae, & ideo non determinatur ipse deus, sed effectus tantum: hinc est, quodd non potest, nec per accidens mouetur, nec moueri potest, quia a nullo dependet, nec dependere potest, a nullo diffinitur, nec potest diffiniri: & non solum non est impossibile, sed etiam non intelligibile. Obijciat autem aliquis sic: intelligamus corpus egredi a loco nullo introeunte, tunc reuertetur, aut ergo ibi est deus, aut non. Si sic: ergo in eo est quodd nihil est, quodd stultum est dicere. Si non est, & ibi prius fuit, ergo videtur esse mutatus, saltem per accidens: ergo videtur quodd deus exeat cum re, & cum re alia ingrediatur, quae res tantum exiret, deus exiret. Ad hoc respondeo, quodd si per impossibile ponatur locus euacuari, tunc remanere intelligitur capacitas loci priuata: capacitas aliquid est, & in illa deus est, priuatio autem nihil est, & in illa deus esse non potest: non ergo definit deus esse ab eo, quodd remanet post recessum corporis, sed esset res priuatur, auferatur comparatio eius ad Deum. Quod enim nihil est, nullam habet comparisonem, sed cum res mouet, deum non dimittit,

nec ad deum accedit, nec deus cum re venit: quia sic est in re, vt sit extra rem idem: ideo nec res eum dimittit, nec nouum inuenit. Et hoc est intelligibile, si quis potest intelligere, quodd deus sit immensus, simplex, & infinitus. Quia enim est immensus, ita est intra, quodd extra: quia simplex, & vnum & idem est intra, & extra: quia infinitus, ideo nec dimittitur, nec acquiritur aliud in re, nec ab ipso itur ad ipsum cum dimittitur, vbi, & alibi inueniatur.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Et si locus secundum independentiam nullo modo a Deo separabilis sit, Deus tamen a loco omnino separabilis est.

T R V M sit Deus ab omni loco separabilis, vel extra omnem locum. Et quodd non videtur, quia extra omnem locum nihil est: ergo si deus est extra omnem locum, ergo nihil est, vel in nihilo. Item. Hoc quodd est (extra) aduerbiu loci est, ergo si deus extra omnem locum est, est in loco: & propter omnem locum, sed hoc est falsum, & non intelligibile, ergo deus non potest nec re, nec intellectu separari ab omni loco. Item. Cum dicitur, deus est extra mundum, extra aut stat pro aliquo, aut pro nihilo. Si pro nihilo, ergo chimera est (extra) mundum. Si pro aliquo, ergo vel pro creato, vel increato. Non pro creato, constat, ergo pro increato, ergo esse extra mundum, est esse in deo, sed omnia sunt in deo, ergo oia sunt extra mundum. Item. In nullo est deus, quod non sit in ipso, sed nihil quodd sit extra mundum est in deo, ergo deus non est extra mundum. Contra. Quodd locus possit separari a deo secundum intellectum videtur, quia possibile est secundum intellectum locum priuari omni locato, & remanere vacuum, sed vacuum est priuatio, deus autem in nullo est quodd non sit in ipso: priuatio autem non est in deo, nec deus in priuatione, ergo nec in

Fundamenta.

Ad opp.

vacuo, & sic est separabilis a loco. Item. quod deus separatur a loco secundum rem, videtur, quia sicut se habet dei aternitas ad omne tempus, ita & immensitas ad omne locum: sed dei aternitas fuit ante omne tempus, ergo dei immensitas fuit extra omne locum: sed quod est extra aliquid, est separatum ab eo, ergo &c. Item. Si deus est tantum in locis creatis, cum illa sint finitæ dimensionis, & quod cõmentur se finito est diffinibile, & finitum, ergo deus esset finitus. Item. Deus est adeo bonus, quod melior cogitari non potest: ergo adeo magnus, & immensus, quod maior eo cogitari non potest: sed toto mundo potest cogitari linea maior, si intelligatur potendi extra circumferentiam cœli, ergo si ibi est deus, deus est extra, aut non est maximum. Item. Angelus potest esse extra mundum, sed non extra deum, ergo deus est extra mundum.

46 RES P. Dicendum quod aliquid separari ab alio est dupliciter, vel secundum distantiam, vel secundum independentiam. Primo modo aliqua duo, quæ sunt in eodem loco separantur, cum vnum elongatur ab alio, & hoc modo impossibile est esse, nec intelligi deum separari ab omni loco, nam ista separatio includit distantiam spatij, & hoc de necessitate includit locum, & ita implicatur duo opposita. scilicet quod deus sit in loco, & distet ab omni loco. Si autem loquamur de separatione per independentiam, sic dicendum, quod deus & re, & intellectu est separatus a loco, quia in seipso omnino est independens a loco, sicut ante productionem loci, locus autem econtra non est separabilis a deo nec re, nec intellectu, sicut probant rationes ad hoc inducunt: Similiter, cum queritur, 47 verum deus sit extra omnem locum: dicendum, quod (extra) vno modo dicitur situm, & positionem, & sic est impossibile, sicut impossibile est, si (ante) dicitur tempus, quod sit ante tempus. Alio modo (ante, & extra) dicitur excessum, & superexcellentiã diuinæ immensitatis, & aternitatis respectu temporis, & loci, & sic concedendum,

quod deus est ante tempus, & extra omnem locum, nec ex hoc sequitur, quod separetur a loco, sed quod summa immensitas superexcedat omnem locum, nec ad illud arctatur: & hoc vult dicere Gregorius, quod deus est extra omnia, non exclusus, quia non distat; & intra omnia non inclusus, quia non arctatur, quia in seipso est omnino immensus, ita quod extra ipsum nihil potest esse, nec cogitari, siue nihil potest cogitari ita immensum, sicut deus est in seipso. Ex hoc patet sequens, quia non est extra, non est propter limitationem suam, sed loci defectiõnem.

AD illud quod obiicitur de linea. 48 Dicendum, quod statim dum intelligitur aliquid extra mundum, ex hoc datur intelligi quod deus sit ibi. Sicut si intelligatur nouus mundus fieri, absque dubio deus esset in illo, tamen non sequitur quod ibi sit, quia illud nihil est. Similiter si fieret angelus extra, tunc est extra non secundum motum suum, sed angelus: sed forte hoc est magis fictitiõis, quam veritatis, quod angelus extra vniuersum exeat, sicut patebit. Attamen illud cogitandum est, quod diuinum esse sicut non potest cogitari habere terminum in duratione, sic non potest cogitari, nec debet habere terminum in existentiã, & presentia. Et sicut non potest cogitari habere intercessionem in duratione, sic nec in presentia. Hic intellectus est habendus: caueat tamen qualiter quis imaginetur, & exprimat per sermonem.

Consequenter de secundo articulo queritur, scilicet de mutabilitate angeli, & circa hoc queruntur tria. Primo queritur, verum angelus possit moueri localiter sine corpore. Secundo queritur, verum moueatur per medium, vel non. Tercio, utrum pertransseat medium modo subito, vel successi- 49 uo.

Q V A E S T I O I.

CONCLUSIO.

Angelus mouetur non solum assumpto corpore, verum etiam corpore non assumpto.

Ad opp.

VOD Angelus non possit moueri sine corpore ostēdit sic. Bernar. super Casi. Discurrere, & de loco ad locum transire, non est nisi corporum, ergo si hoc conuenit Angelo, non conuenit nisi per corpus assumptum. Item. Ratio- ne vñ, quia q mouetur, aut mouetur per se, aut per accidens. Sed Angelus non mouetur per se localiter, quoniā hoc est proprium corporum, & illi soli inest res per se, cui inest proprie, ergo si mouetur hoc est per accidens: sed quod per accidens mouetur, mouetur alio motu, vt nauta mota nauis, ergo videtur quod Angelus nō potest moueri nisi moto corpore, & ita corpore assumpto. Item. Omne quod mouet, mouetur propter indigentiam, sed in Angelis beatis nulla est indigentia, ergo &c. Si tu dicas propter indigentiam nostram, ergo circumscripta indigentia nostra non vñ quod Angelus possit moueri, si ergo indigentia nostra nullam dat virtutem Angelo, patet &c. Item. Omne quod mouetur differt a motore sicut ponit Philosophus, sed Angelus non distat a se, ergo Angelus non mouetur a se, nec ab alio, ergo non potest moueri nisi mouendo aliud, sicut mouendo corpus.

Contra. Heb. j. Omnes sunt administratores spiritus missi ppter eos &c. sed aliquod ministerium consequunt sine corpore, vt suggerere bona, & reuelare secreta, & huiusmodi, ergo possunt sine corpore moueri. Itē. Dam. Confestim inuenitur vbi diuinus iusserit natus velocitate naturæ: si ergo velocitas est dispositio ad motum, ex sui natura sunt mobiles. Itē, Angelus in vno loco tñ est, & ibi est, vbi operatur, ergo virtus eius aut est ad vñ tñ arctata, aut si nō est arctata, nec substatia est arctata ad vnum locum: sed nō

potest esse in pluribus, ergo cum in vno loco est, est in potentia ad alterū: sed quod est in potentia ad vnum, nō fit actu in illo nisi per motum secundum locū, ergo &c. Item. Quod moueatur sine corpore assumpto ostenditur per simile in anima. Anima enim exuta a corpore fertur in celum, vel descendit in infernum localiter: sed constat quod anima nō assumit aliud corpus quam suum, ergo mouetur sine corpore, ergo pari rōne Angelus. Item. Angelus in empyreo potest esse sine corpore, pari rōne & in terra, ergo si per eandem vim per quā quiescit in terra, facit se esse in terra, siue transfertur, ergo videtur quod sine corpore.

R E S P. Dicendū, quod Angelus (sicut dicit scriptura) habet moueri: mouetur autē non solū assumpto corpore, sed etiam corpore nō assumpto cum non sit minoris libertatis, nec virtutis, nec nobilitatis sine corpore, quam est cum corpore. **A D** intelligentiam autem obiectorum est notandum, quod sicut esse in loco est dupliciter, siue esse localem, sicut tēgit Magister in litera s. quia circumscribit, & quia diffinitur, & illud proprie est locale quod circumscribitur, aliud autem quodammodo est locale, quodammodo non, ita moueri per locū, vno modo est per circumscriptionem ferri de loco ad locum, & sic est tantum corporum. Alio modo moueri est minus proprie secundum diffinitionem transire, & sic est spirituum proprie, ergo per circumscriptionem non mouetur Angelus nisi corpore assumpto, minus proprie per diffinitionem mouetur Angelus etiam sine corpore.

E x hoc patet rñsio ad primum obiectū, quia Bernard. accipit discurrere, & transire sñ proprietatem loci quæ est circumscriptio. **A D** illud ergo quod queritur, vtrum per se aut per accidens, dicendum sñ prædictā diuisionem de motu sñ primum motum, non mouetur spirituale nisi per accidens, scilicet alio moto. Sicut enim paut mota nauis mouetur, sic spiritus moto corpore in quo est. Quantum ad secundum motum, sicut Angelus

Aristo. 5
Phy. 1

Aristo. 8.
Phy. 27

Funda-
menta.

Lib. 1. ca.
11.

p seipsum, & sine corpore diffinitur loco, ita per seipsum trāsfertur, ita qđ non alio mouente, nec per alium motum, ipse autem obicit de primo motu, qui per se conuenit corpori solidi. **32** *li.* A D illud qđ obicitur, qđ oē qđ mouetur, mouetur propter indigentiam. Dicendum, qđ illud verum est in motu naturali in quo natura nō mouet nisi per actum alicuius rei, qui ponit imperfectionem in natura, quia natura habita pfectione sua quiescit: sed non est verum in motu voluntario in quo mouetur aliquis, siue propter aliud acquirendum, siue ad virtutem demonstrandam, sicut mouetur miles in stadio. Vel dicendum, quod illud verum est in omni motu (generaliter accipiendo indigentia ad suā indigentiam & alienā) quantum ad illud cuius priuatio ponit imperfectionem, vel cuius priuatio non imperfectionem ponit, sed limitationē, & sic est in Angelo. Angelus enim volens aliquid operari in terra, indiget transire ad terram, quia non potest simul esse in celo, & in terra, propter hoc qđ habet virtutem finitam, & sic patet illud qđ limitatio non repugnat summę perfectioni creature. A D illud, **33** quod obicitur, quod omne qđ mouetur differt a motore, dicendum, qđ in naturali motu verum est, ubi nihil mouet se, quia nihil reflectitur supra se propter aligationem cum materia, sed nō est verum in voluntate quę est instrumentum seipsum mouens, & virtus quę est in substantia spiritali, potest supra substantiam reflecti, & ita mouens idem est cum mobili, tñ non secundū; quia angelus habilis est ad moueri ex parte ipsius, quod est siue substantię vel materię, si habet materiā: sed ad mouere ex parte forme, siue ipsius quod est, vel virtutis actiue.

Q V A E S T I O II. CONCLVSIO.

Angelus dum mouetur, per medium moueri dicitur.

T R V M Angelus mouetur per mediū, vel non. Et quod per medium videtur. Dam. dicit quod Angelus ci-

to pertransit velocitate, & potestate naturaliter. sed pertransire est per medium transire, ergo &c. Item. Angelus mouetur a termino a quo, ad terminum in quem, aut mouetur a termino a quo, aut in termino in quo. Sed in termino a quo, est non motum esse, in terminum vero in quem, est motum esse: ergo cum moueri sit medium inter terminum que oportet qđ sit in spatio intermedio. Item. Quod possit moueri per medium vñ, quia certum est quod Angelus existens Parisiis potest esse Romę eadem virtute, & in quolibet intermedio loco, & prius in propinquiori, & deinde in singulis locis cōiungentibus se habentibus: sed hoc est transire per medium, ergo &c. Item. Quandoque inter aliqua extrema cadit medium quod habet naturalem ordinē ad extrema: impossibile est qđ agens virtutis finitę possit peruenire ab extremo in extremum sine medio, ut patet, quia inter album & nigrū est medius color, impossibile est qđ aliquid agēs creatum faciat de albo nigrum, quin faciat per colorem medium, sed inter celum & terram naturali ordine sunt alia corpora media, ergo impossibile est quod a celo in terrā veniat, siue mouetur sine medijs transiitione. Contra. Aug. super Gene. ad litteram, & Magister ponit in littera. Deus mouet creaturam spirituales per tempora, non per loca, ergo quāuis fiat de vno loco in alium, hoc non est per locum medium. Item. Conclusio probata est in sexto Physicorū, quod impossibile est impartibile moueri siue per magnitudinem, sed Angelus non assumpto corpore est impartibilis, ergo &c. Item. Ratione videtur, qđ si pertransit, aut ergo per simplicia, aut cōposita. Si per composita, ergo est compositus. Si per simplicia, sed illa sunt infinita in quolibet continuo, & impossibile est infinita pertransire. Itē, Si per simplicia, sed ex simplicibus nō fit aliquid continuum, ergo motus ille non erit continuus, ergo pertransiendo illa nunquam pertransit spatium, ergo si per medium mouetur, nunquam peruenit ad terminum. Itē impossibile est quod aliquid pertransit spatium minus se, quin prius pertransit

6. Phy. 33

Ad opp.

Arist. 6.
Phy. text.
49. & 88.

Aristo. 6.
Phy. 89.

Funda-
menta.

transeat spatium minus vel aequale, ergo si spiritus Angelicus transeat per spatium, prius transeat aequale sibi vel minus quam maius, sed aequale simplici non est nisi simplex, sed simplex ad datum simplici non facit maius, ergo in primo transitu tantum est ac si nihil transeat, similiter nec in secundo transitu, ergo nec in tertio, & sic nunquam pertransit spatium aliquantulum.

54 R E S P. Notandum est hic, quod circa hoc diversimode dixerunt diversi. Quidam enim dixerunt, quod cum Angelus sit simplex, non potest medium pertransire. Unde mouetur ab extremo in extremum sine medio, & omnis locus ad quem mouetur, se habet ad illum per modum immediati, unde loci mutatio in Angelo non est motus, sed mutatio tantum sine medio. Sed ista oppositio non videtur conveniens. Certum enim est quod Angelus qui est custos hominis potest ita custodire quod non deserat ipsum, & sine corpore custodire potest, ergo potest inseparabiliter comitari eum, ergo homo cum vadit per medium, & Angelus non desit ei, pariter & angelus vadit per medium. Et ideo fuerunt alii qui dixerunt quod Angelus & per medium, & sine medio potest moveri, quia motus eius est ad nutum sive voluntatis sive virtutem diuinitus sibi collatam, & cum vult facit se in extremum immediate, & cum vult pertransit. Et ponunt simile, quod intellectus noster potest cogitare de Parisiis, & de Roma dupliciter, aut ita quod immediate cogitet de vno & post de alio, vel ita quod primo de vno, & post de via, & tertio de tertio: & quia angelo ita facile est ferri sicut nobis cogitari, cum non sit illigatus corpori, dicunt, quod sic & sic habet moveri. Sed quicquid sit de positione, exemplum non est conveniens, quoniam cogitans penes se habet speciem Romae, & speciem Parisiensis, nec ista habet situm in anima, nec ordinem secundum situm, imo qualibet aequaliter est pars aspectui, & ideo ad libitum potest de vna & alia cogitare: sed in re est ordo & situs naturalis, & necessario interiacet medium inter vnam civitatem, & aliam, & per hoc exemplum

illud non est conveniens. Nec propter hoc aperitur nobis via ad intelligendum, & quoniam illud est intelligibile aliquo modo quod feratur per medium, & ratio concordat, & auctoritas, ideo videtur rationabiliter illud esse dicendum. Sed illud membrum quod dicit quod possit sine medio, arbitror rejiciendum, non quia asserat esse falsum: sed quia non est auctoritas in promptu quae hoc dicat, & ratio non cogit: imo non capit, possibile tamen est quod Deus aliquid dederit substantis illis spiritualibus quod carnales intellectus non capiunt. Concedendum ergo sunt rationes probantes quod angelus mouetur per medium.

AD illud ergo quod obiicitur, quod Deus non mouet per locum Angelum, dicendum quod facienda est visio verbo secundum intellectum Augustini quod patet ex littera. Ipse enim spiritus dixit non moueri per loca, quia proprietates loci scilicet circumscriptionem, & dimensionem non obtinet cum transfertur de loco ad locum, sed proprietatem portis quae est variatio & innovatio aliqua, vere & proprie admittit spiritus. Nam nonne affectiones succedunt spiritibus per naturam, & cognitiones, & vltimus ille intenduntur, & remittuntur, ita quod vere potest esse partibilis eas a parte formarum, sive proprietates acquirere. AD illud de Philosopho quod impartibile non mouetur supra magnitudinem, dicendum quod Philosophus probat & concludit de impartibili quod habet situm magnitudinem, quod est impartibile & situatur situ impartibili hoc non potest moveri supra magnitudinem, quia si mouetur mouetur ad acquirendum situm, & quod acquiritur per motum acquiritur, ita quod pars post partem, & situs impartibilis non potest acquiri ita quod pars post partem acquiritur, & ideo verum est quod tale impartibile non potest moveri supra ipsam magnitudinem, sed Angelus tale impartibile est, quod non habet situm in partibus, nec est dicere quod Angelus sit in loco impartibili sicut patebit, & ideo demonstrationes Philosophi non habent huiusmodi.

AD illud quod queritur, aut pertransit simpliciter

Responſio. ſimplicia, aut compoſita. Reſp. dicen-
 dum eſt q̄ tranſit p̄ cōpoſita, quia nō
 eſt in loco ſimplici ſed cōpoſito, hoc
 ſuppono ad p̄ns, ſed ſuo loco proba-
 bitur. Nec valet tranſit p̄ cōpoſita, er-
 go eſt cōpoſitus: ſicut nec valet: aia
 eſt in cōpoſito, ergo eſt cōpoſita, quia
 ſic eſt in illo vt non ſit pars in parte,
 ſed ipſum totum ſimplex ſit in quali-
 bet parte, ita tñ quōd ille partes ſint
 vnus locus. Poſſet tñ dici, ſi quis vel-
 let ſe huiusmodi implicare, quōd etiā
 ſi pertrāſiret per ſimplicia, non pro-
 pter hoc pertrāſiret in infinita, & hoc pa-
 tet, quia ſi quis imaginetur ſpheram
 moueri ſuper planum, non tangenti
 ſi in puncto, ergo non tangit niſi per
 ſimplicia, nec tamē pertrāſit in infinita
 actū, qm̄ ſphera illa fertur ſuper pla-
 num & non quieſcit in quolibet ſitu,
 & ita nulli puncto ſe committitur, ſed
 nec numerat puncta in illo, ſed cum
 ſit in continua latione, reſpicit illa in
 diuiſibilia vt vnita, & ita vt ſunt in
 continuo, & ſic cum continuum ſit ſi-
 nitum actū, & infinitum in potentia,
 & illa potentia non reducat ad actū,
 non pertranſit in infinita actū, quia nō
 reſpicit illa vt actū numerata. Verun-
 tamē quia exemplū habet calumniā,
 & dictum non vñ eſt conſonum dic-
 to Philoſophi, qui omnino dicit im-
 partibile non moueri, priori reſpon-
 ſioni magis adhaere, & per illam pa-
 tet ſequens. Obicit enim ac ſi Ange-
 lus eſſet in puncto, quod omnino fal-
 ſum credo, quia nō eſſet in loco, cum
 punctus non ſit locus, nec ſit actū in
 continuo, ſed hoc totum melius pate-
 bit in ſecundo libro.

Q V AESTIO III. CONCLVSIO.

Angelus mouetur p̄ mediū ſuc-
 ceſſiuo motu, tū pp̄ diſtantiā
 mediū, tū pp̄ ſuę virtutis limita-
 tionē: & cū non ſit ibi reſiſten-
 tia, ſucceſſio illa dī imp̄fecta.

Funda-
 menta.

TRVM ſpiritus Ange-
 licus pertranſeat mediū
 motu ſubito vel ſucceſſi-
 uo. Et quōd ſucceſſiuo
 videt. In aliquo inſtan-

ti eſt in termino a quo, & in alio inſi-
 ti eſt in termino ad quē: ſed inter que
 liber duo inſtantia cadit tempus me-
 dium, & in medio illorum inſtantū
 eſt moueri, ergo moueri ipſius Ange-
 li eſt in tempore, ergo mouetur motu
 ſucceſſiuo. Item. Hoc ipſum cōſtituit a
 parte ſpatij ſic. Angelus ſi pertranſe-
 rit medium in aliquo inſtanti, eſt in me-
 dio, & in partibus mediij, ſed impoſſi-
 bile eſt quōd aliquod vnum præter
 Deum & corp⁹ Chriſti ſimul & ſemel
 ſit in pluribus locis, ergo impoſſibile
 eſt, quōd Angelus in eodem inſtanti
 ſit in toto medio, & in fine, ergo non
 mouetur ſubito, ergo neceſſario opor-
 tet q̄ ſucceſſiue. Item. Hoc oſtenditur
 a parte virtutis. Quia ſicut vult Phi-
 loſophus, ſi tanta virtus mouet in tā-
 to tempore & maior in minori, & ma-
 xima in minimo, & infinita in nūe,
 ergo ſim quod potentior eſt virtus, ſe-
 cundum hoc velocior eſt motus: ſed
 inſtitans excedit tempus impropor-
 tionabiliter, ergo virtus & quæ mouet
 in inſtanti, ſuperexcedit illā quæ mouet
 in tempore in infinitum, ſed nul-
 la virtus creata ſuperexcedit aliam in
 infinitum, & virtus Angelica eſt crea-
 ta, ergo cum omnis motus naturalis
 localis ſit ſucceſſiuus, patet quōd mo-
 tus Angeli ſit ſucceſſiuus. Item. Si an-
 gelus mouetur, aut ergo motus ille
 eſt vere motus, aut mutatio. Si muta-
 tio: aut gñatio vel corruptio, quod
 conſtat eſſe falſum. Si motus, omnis
 motus proprie dictus habet prius, &
 poſterior, & ſitum & tempus, & oē ta-
 le eſt ſucceſſiuum, ergo &c. Contra.
 Aug. in lib. v. reſponſionum. Radius
 non citius peruenit ad loca propin-
 quiora quam loca remotiora. & con-
 ſtat quōd pertranſit medium, ergo ſi
 virtus Angelica non eſt minus potēs
 ſed magis, patet &c. Itē. Philoſoph⁹
 probat quod ſi eſſet vacuum nō eſſet
 motus, ſed idem facit ipſum ſpatium
 Angelo, q̄ facit vacuum corpori mo-
 to, q̄ ac nullo modo reſiſtit ſicut nec
 vacuum, ergo vñ q̄ ipſe angelus ſubi-
 to ipſum pertranſeat. Item. Omne q̄
 ſucceſſiue mouetur partim eſt in ter-
 mino quo, partim in termino ad quē:
 ſed omne tale eſt partibile, ergo ne-
 ceſſe

6. Phy. 19

Ariſto. 5.
Phy. 7. & 9

Ad opp.

4. Phy. 66

Ariſto. 5.
Phy. 12

esse est angelum esse partibilem, aut non mouetur successive. Item. Omne quod simul se trāsfert, & totū simul, non successive mouetur: sed angelus simul se transfert, cū sit omnino simplex, ergo in instanti, & non successive mouetur. Item. Motus successiuus est compositus & accidens, & nullum accidens compositum est in subiecto simplici: sed angelus est simplex, ergo nō est subiectum motus successiu: sed mobile est subiectū motus ergo &c.

18 R h S P. Dicendū quod circa hoc senserunt aliqui diuersimode. Quidā enim dixerunt, quod quia angelus est simplex, & spatiū cōpositū q̄ tam angelus quam eius virtus, est spatio improporionalis, & ideo virtus ei⁹ oīno vincit supra spatiū, adeo q̄ subito, & motu improporionalibili spatiū p̄transit, & est h̄mōi motus supra naturā. Et qm̄ difficile v̄t intelligere, q̄ pertransit medium quin sit in pluribus partibus mediij, & ponere quod subito moueatur, & sit in plurib⁹ partibus mediij, est ponere in illo motu, q̄ sit pluribus in locis simul, & hoc oīno absurdum est dicere de angelo, sicut dicunt sancti, & philosophi, & doctores catholici in hoc concordāt. Ideo dicendū est quod, angelus non mouetur per mediū motu subito, sed successiuo. Propter quod notā dū, q̄ in motu qui successiuus est successione perfecta, est successio ex quaduplici causa. Prima est mediij distantia. Secunda mediij resistentia. Tertia ē partibilitas mobilis. Quarta est finitas virtutis, eo quod finitē virtutis p̄prie est mouere in tēpore maxime p̄ mediū. Quinta potest esse finitas & limitatio mobilis. Concedendū est, ergo, q̄ motus angeli per mediū nō est perfecta successione successiuus, quia deficit ibi resistentia sparij, & partibilitas mobilis, est tñ successiuus rōne distantie sparij in qua non potest esse simul per totā, & rōne finitatis virtutis mouentis, quā non excedit medium improporionalibiter. ideo nec facit motum improporionalē medio oīno. Et concedendū sunt rationes p̄bantes motū illū per spatiū esse successiuū. Tamen prima rāio sophistica

est, sed alibi dissoluetur cū agatur de transitione panis in corpus Christi, vbi habet locum suum.

AD illud quod obicitur quod rā 60
dius non citius peruenit, dicendū, qd̄ Aug. loquitur secundum perceptibilitatem sensus, quod sensus non percipit radiū citius peruenire ad p̄pinq̄iora loca quā ad remota, nō q̄ s̄m rē non sit ibi vere prius & posterius. Vnde si dicatur radius moueri subito, intelligitur subito pro repente, & repentinū d̄ illud quod habet moueri in tēpore imperceptibili. Ali- 61
ter etiam potest dici, quod lux subito mouet, quia motus lucis in medio nō est motus localis tñ, sed est motus diffusionis, qui est generatio, sicut generatur idolū ab obiecto, & quia lux si mul est, & lucet simul, cū est generat splendorē, & ita in eodem instanti. Si militer de idolo intelligi potest, & sic deinceps. Vnde si simul esset homo, & generaret, in primo instanti fuisset mundus plen⁹ hoibus. hoc modo potest respondere qui nescit melius. Ad 62
illud quod obicitur de vacuo, quod si esset vacuū, non esset motus. dicendū, q̄ circa hoc multi multa dixerūt, quorum dicta longē esset dicere. Nūc autem Philosophū sūstinēdo dici potest, quod si esset vacuū, non esset motus successiuus, recte intellecto vacuo s̄m q̄ credo Philosophū intelligere, q̄ dicit simpliciter priuationē, si esset vacuū ibi vbi intelligimus vacuū, ibi intelligimus nihil esse. ergo non solū deest corporis resistentia, verū etiam nulla distantia est ibi, vbi autē nulla distantia est, non est prope nec lōge, vbi autē est motus localis, necessario est approximatō vel elongatō, ergo si est vacuū, nō est motus, non p̄pter defectū resistentie, sed distantie. Sed qm̄ mediū comparatū ad Angeli habet rōnē distantie, quā vere facit distantia inter extrema, ideo sufficit ad successionem qualēcūque propter distantiam, sed vbi est vacuū, non est distantia: et hoc p̄terigit necessario ad localem motū. Partibilitas enim mobilis, & finitas virtutis non faciūt successionē nisi sit prius & posterius in magnitudine, supra quā est siue in eoquod

eo quoddam acquiratur per motum. Ad illud quod obicitur illud quod mouetur successive partim est in termino a quo, & partim in termino ad quem: dicendum, quod in successiuo ubi est plena successio est ponere partem & partem, & quantum ad magnitudinem substratam, & quantum ad magnitudinem motam, & quantum ad dispositionem acquisitam. Quia naturalis motus ad finem est motus ad formam quodammodo: sed in motu angeli non est successio secundum omnino tam completionem, & ideo non sicut omnes has differentias, sed solum sicut prioritate & posterioritate magnitudinis supra quam. Quod ergo dicitur, quod partim est in termino a quo, partim in termino ad quem, hoc non est sicut diuersitatem partium mobilis, sed est solum per accessum & recessum. Ad illud quod obicitur, quod simul se transfert totum: dicendum,

quod quamuis ex parte sua totum simul transferat, non tamen transfert se simul super totum, propter distantiam medij in quo tota non potest esse simul. Ad illud quod obicitur, quod compositum & accedens non potest esse in se simpliciter: dicendum, quod verum est de composito, quod habet partes adu, sed de composito, quod est in successione, non est verum. Sicut enim duratio successiua potest esse in angelo sicut quod manet, eo quod de illa nunquam est nisi nunc, ita motus successiuus potest esse in eo sicut quod fertur, & hoc quidem secum nullum habet inconueniens. His visis, patent obiecta: Est enim predicatorum summa, quod angelus mouetur sine corpore assumptio, & quod mouetur in medio sine principio, & quod mouetur motu successiuo, licet non omnimoda successione posita, ut predictum est.

HIC REDIT AD PROPOSITVM,
repetens superius dicta: vt addat alia,

DISTINCTIO XXXVIII.

De modis diuinae scientiae vel cognitionis. Vtrum de cognitione fiat mutabiliter vel immutabiliter: & videtur enim praescientia Dei causa esse eorum quae ei subsunt, ac necessitate eueniendi eis facere: quia nec aliqua futura fuissent nisi Deus ea praescisset, nec possunt non euenire, cum Deus ea praesciuerit. Si autem impossibile est ea non euenire, quia praescita sunt, videtur ergo ipsa praescientia quae praescita sunt, eis esse causa eueniendi. Impossibile est autem non euenire, cum praescita sint, quia si non euenirent, cum praescita sint, falleretur Dei praescientia. At Dei praescientia falli non potest. Impossibile est ergo ea non euenire, cum praescita sint. Sic ergo praescientia causa eorum esse videtur quae praescita sunt. Hoc idem & de scientia dicitur, scilicet quod quia Deus aliqua nouerit, ideo sint. Cui sententiae Aug. attestari videtur in 15. libro de Trin. dicens, Non ista ex aliquo tempore cognouit Deus, sed futura omnia temporalia: atque in eis etiam quid & quando ab illo petiti fueramus, & quos & de quibus rebus vel exaudi-

VNC ergo ad propositum reuertentes cepto insistamus. Supra dictum est, quod praescientia Dei futurorum tantum est, sed omnium tam bonorum quam malorum. Scientia vero vel sapientia non modo de futuris, sed etiam de presentibus & futuris: nec tantum de temporalibus, sed etiam de aeternis, quia seipsum nouit Deus. Hic oritur quaestio non dissimulanda, vtrum scilicet scientia vel praescientia sit causa rerum: an res sint causa scientiae, vel praescientiae Dei: Videretur enim praescientia Dei causa esse eorum quae ei subsunt, ac necessitate eueniendi eis facere: quia nec aliqua futura fuissent nisi Deus ea praescisset, nec possunt non euenire, cum Deus ea praesciuerit. Si autem impossibile est ea non euenire, quia praescita sunt, videtur ergo ipsa praescientia quae praescita sunt, eis esse causa eueniendi. Impossibile est autem non euenire, cum praescita sint, quia si non euenirent, cum praescita sint, falleretur Dei praescientia. At Dei praescientia falli non potest. Impossibile est ergo ea non euenire, cum praescita sint. Sic ergo praescientia causa eorum esse videtur quae praescita sunt. Hoc idem & de scientia dicitur, scilicet quod quia Deus aliqua nouerit, ideo sint. Cui sententiae Aug. attestari videtur in 15. libro de Trin. dicens, Non ista ex aliquo tempore cognouit Deus, sed futura omnia temporalia: atque in eis etiam quid & quando ab illo petiti fueramus, & quos & de quibus rebus vel exaudi-

exauditus, vel non exauditus esset, sine initio ante præsciuit, Vniuersas autē creaturas & spirituales & corporales, nō quia sunt, ideo nouit, sed ideo sunt, quia nouit: nō enim nesciuit quæ fuerat creaturus: quia ergo sciuit creauit, non quia creauit, sciuit, nec aliter sciuit creata quam creanda: non enim eius sapientiæ aliquid accessit ex eis, sed illis existentibus sicut oportebat, & quādo oportebat, illa mansit vt erat. Vnde in Eccl. Antequā crearentur, omnia nota sunt illi, sic & post quam cōsummata sunt. Ecce his verbis videtur August. innuere scientiam, vel præscientiam Dei causam esse eorū quæ sunt, cum dicit, ideo ea esse, quia Deus nouit. Idem quoque in 6. lib. dicere videtur. Cum (inquit) decedant & succedant tempora, non decedit aliquid, vel succedit scientiæ Dei, in qua nouit omnia quæ fecit per ipsam. Non enim hæc quæ creata sunt ideo sciuntur a Deo, quia facta sunt: sed potius ideo facta sunt, quia immutabiliter ab eo sciuntur. Et hic etiam significare videtur Dei scientiam causam eorum esse quæ sunt, dicens non iō Deū ea nouisse quia facta sunt: sed ideo facta, quia nouit ea Deus. Ideoq; vñ Dei scientia vel præscientia causa esse eorum quæ nouit.

proponit,
quæ videtur
hoc al
serere.
Eodem c.
Cap. 33
Cap. 10

Inconuenientia ostendit quæ sequerentur, si diceretur scientia vel præscientia causa omnium rerum quæ ei subsunt.

Q V O D si ita est, est ergo causa omnium malorum, cum omnia mala sciuntur & præsciuntur a Deo: quod longe est a veritate. Si enim Dei scientia vel præscientia causa esset malorū, esset vtrique Deus auctor malorum, quod penitus falsum est. Non ergo scientia vel præscientia Dei causa est omnium quæ ei subsunt.

Quod res futuræ non sunt causa, scientiæ, vel præscientiæ Dei.

N E Q V E etiam res futuræ causa sunt Dei præscientiæ, licet enim non essent futuræ nisi præseirentur a Deo, nō tñ ideo præsciuntur quia futuræ sunt. Si enim hoc esset, tunc eius quod æternū est aliquid existeret causa, ab eo alienum, ab eo diuersum, & ex creaturis dependeret scientia creatoris, & creatum causa esset increati. Origenes tamen super epistolam ad Rom. ait, Non propterea aliquid erit, quia id scit Deus futurum: sed quia futurum est, ideo scitur a Deo antequam fiat. Hoc videtur præmissis verbis Aug. obuiare. Hic enim significari videtur, quod res futuræ causa sint præscientiæ: ibi vero quod præscientia causa sit rerum futurarū.

In To. 4
explana
tione ad
Rom. c. 8.
in libr. 7.
Hoc præ
dictis vi eo
trarium.

Quid ex prædictis tenendum sit, cum determinatione auctoritatum.

H A N C igitur quæ videtur repugnantiam de medio tollere cupientes, dicimus res futuras nullatenus causam esse præscientiæ vel scientiæ Dei, nec ideo præseiri vel sciri, quia futuræ vel factæ sunt: ita exponentes quod ait Origen. quia futurum est, ideo scitur a Deo antequam fiat, id est, quod futurum est scitur a Deo antequam

Lib. 15. c.
13. Homi.
33. in 10.9

requam fiat, neque sciretur nisi futurum esset, vt non notetur ibi causa, nisi sine qua non fieret. Ita etiam dicimus scientiā, vel præscientiam Dei non esse causam eorū quæ sunt, nisi talem sine qua non sunt, si tamen scientiam ad notitiam tantum referamus. Si vero nomine scientiæ includitur etiam beneplacitum atque dispositio, tunc recte potest dici causa eorum quæ Deus facit. His enim duobus modis, vt superius prætaxatum est, accipitur cognitio vel scientia Dei, scilicet pro notitia sola, vel pro notitia simul & beneplacito. Hoc modo forte accipit Aug. dicens, Ideo sunt, quia nouit, id est, quia scienti placuit, & quia sciens disposuit. Hic sensus ex eo adiuuatur, quia de bonis ibi tantum ait Aug. scilicet de creaturis, & de his quæ Deus facit: quæ omnia nouit non solū scientia, sed etiā beneplacito ac dispositione. Sic ergo ibi accipitur Dei cognitio, vt non modo notitiam, sed etiam beneplacitum Dei significet. Mala vero scit Deus & præscit antequā fiant, sed sola notitia, nō beneplacito. Præscit enim Deus & prædicit etiam quæ nō est ipse factururus, sicut præsciuit & prædixit infidelitatem Iudeorū, sed non fecit, nec ideo quia præsciuit, ad peccatum infidelitatis eos coegit, nec præscisset vel prædixisset eorum mala, nisi essent ea habituri. Vnde Aug. super Ioan. Deus (inquit) futurorum præscius per prophetam prædixit infidelitatem Iudeorum, sed non fecit, neque præscisset mala eorum, nisi ea haberent. Nō enim ideo quæquam ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata prænotant: illorum enim præsciuit peccata, nō sua. Ideoque si ea quæ ille præsciuit, ipsorum non sunt, non vera ille præsciuit. Sed quia illius præscientia falli non potest, sine dubio non alius, sed ipsi peccatores quos Deus peccatores esse præsciuit, & ideo si non malum sed bonum facere voluissent, non malum facturi præuiderentur ab eo, qui nouit quid sit quisque factururus. His verbis aperte ostenditur, si diligenter attendamus, præscientiam Dei non esse causam malorum quæ præscit, quia non ea præscit tanquā factururus, nec tanquā sua, sed illorum qui sunt ea facturi vel habituri, præsciuit ergo illa sola notitia, sed non beneplacito auctoritatis. Vnde datur intelligi, quod Deus econuerso præscit bona tanquam sua, tanquam ea quæ factururus est, vt illa præsciendo simul fuerit ipsius notitia, & auctoritatis beneplacitum.

Contra hoc quod dictum est præscientiam Dei non posse falli, oppositio.

Oppositio

AD hoc autem quod supra dictum est, scilicet præscientiam Dei falli non posse, solet a quibusdam ita opponi. Deus præsciuit hunc lecturum, vel aliquid huiusmodi, sed potest esse vt ille non legat, ergo potest aliter esse quam Deus præsciuit, ergo potest falli Dei præscientia, quod omnino falsum est. Potest equidē non fieri aliquid, & illud tamen præscitum est fieri, non ideo tamen potest falli Dei præscien-

prescientia & nia si illud non fieret, nec a Deo presciturum esset fieri. Sed ad id arguitur questionem dicentes, Aut aliter potest fieri quam Deus presciuit, aut non aliter: si non aliter, ergo necessario cuncta eueniunt: si vero aliter, potest ergo Dei prescientia falli vel mutari. Sed potest aliter fieri, quia potest aliter fieri quam fiat, ita autem fit ut presciturum est, aliter ergo potest fieri quam presciturum est. Ad quod dicimus illam locutionem multipliciter facere intelligendum, scilicet: Aliter potest fieri quam Deus presciuit, & huiusmodi, ut, Potest non esse quod Deus presciuit, & Impossibile est non esse quod deus presciuit, & Impossibile est non esse prescita omnia que fiunt, & huiusmodi. Possunt enim hec coniunctim intelligi, ut conditio sit implicita, & disiunctim. Si enim ita intelligas, Non potest aliter fieri quam Deus presciuit, id est, non potest utrunque simul esse, scilicet quod Deus ita presciterit fieri, & aliter fiat, verum intelligis. Si autem per disiunctionem intelligas, ut dicas hoc aliter non posse euenire quam euenit, & quomodo futurum Deus presciuit, falsum est. Hoc enim aliter potest euenire quam euenit, & tamen Deus hoc modo futurum presciuit. Similiter & alia determinatio, scilicet, Impossibile est illud non euenire quod Deus presciuit, vel cum Deus presciterit, si coniunctim intelligas, verum dicis, si disiunctim, falsum. Ita etiam & illud, Impossibile est non esse presciturum omne quod fit, id est, non potest esse utrunque simul, scilicet, ut fiat, & non sit presciturum, hic sensus verus est. Si vero dicis Deum non potuisse prescire omne quod fit, falsum est. Potuit enim facere ut non fieret, & ita non esse presciturum.

De modis diuinæ scientiæ vel cognitionis. Vtrum Deus cognoscat mutabiliter, vel immutabiliter, & quomodo.

DISTINCT. XXXVIII.

Nunc ergo ad propositum reuertens coepo insistamus &c.

Exposi.

HAEC est secunda pars huius partis totalis, in qua agitur de ipsa diuina scientia. Terminata enim prima parte in qua agitur de ipsa quantum ad substantiam in generali, Hic agitur de ipsa quantum ad modum. Et quoniam duplex est modus nobilis cognitionis, scilicet certitudo & perfectio, siue infallibilitas & immutabilitas, ideo hæc pars ha-

bet duas partes. In prima agit de prescientia infallibilitate siue certitudine. In secunda vero de eius immutabilitate siue perfectione, infra distinct. xxxix. Preterea queri solet utrum scientia Dei &c. Prima pars spectat ad presentem distinctionem, in qua Magister intendit querere & determinare utrum diuina prescientia infallibiliter ponat presciturum. Et habet hæc distinctio duas partes. In prima parte rediens ad propositum propter digressionem prius factam breuiter epilogat prædeterminata. In secunda prosequitur suum principale propositum ibi. Hic oritur questio non dissimilis. &c. Et hæc pars habet duas. In prima Magister inquit utrum prescientia ponat presciturum per modum cause, vel effectus. In secunda utrum per modum necessitatis, vel contingentie, vel infallibilitatis

Diuisio.

litis . ibi . Ad hoc autem quod supradictum est &c. Prima pars duas habet . In prima opponit ad veranque partē , scilicet , q̄ præscentia est causa præsenti , & etiam effectus pro & contra . In secunda soluit ibi . Hanc igitur quæ videtur repugnātiā &c. Similiter & secunda duas habet ; in prima opponit , in secunda soluit ibi . Ad quod dicimus illam locutionem .

Nec aliter sciuit creata quam creanda .

Dub. 1. Videtur hic Aug. male dicere , q̄ res si vere cognoscatur , cognoscitur sicut est , sed aliter fuerunt , cum fuerunt creanda quam cum erant creata . Primo enim res fuerunt in causa , & s̄m quid , & postea in proprio genere & simpliciter , ergo aut Deus non vere cognoscit , aut aliter cognovit . Itē , angelus cognoscit res in verbo , cognoscit etiam eas in proprio genere , & alius , & alius modus cognoscendi est hic ab illo ; ergo cum non sit latere Deum quod nouit angelus , videtur q̄ deus vtroq; modo cognoscit , & ita aliter , & aliter .

Respon. dicendum , q̄ cum dico rem aliter cognoscā , dupliciter potest intelligi , aut ita , q̄ aduerbium dicat alietatem quantū ad cognitionem , aut quantū ad esse rei cognitæ . Si quātum ad esse rei cognitæ sic est verū , & est sensus , deus cognoscit rem istam aliter esse , vel se habere quam se prius habuit , & sic non intelligit Aug. Si autē dicat alietatem quantū ad cognitionem , sic est falsa , & est sensus , Deus cognoscit aliter rem factam quam prius faciendam cognouit , & ita est falsum , quia sic significatur diuina cognitio alterata & quod aliquid receperit a re extra . Et per hoc patet obiectū primū . Quod obicitur , quod De⁹ cognoscit res in proprio gñe sicut angelus , dicendum , quod cognoscere res in proprio genere dupliciter intelligitur , aut ita q̄ esse illud q̄ habet in proprio genere cognoscatur , & hoc perfectionis est , & non latet Deū , & sic nō dicit nouum modum cognoscendi a cognitione in verbo . Aut ita q̄ aspectus intelligentiæ suæ vis cognitiuæ reflectat supra

rem vbi est in proprio gñe , & hoc est imperfectionis , quia vis cognoscens egreditur extra se , & hoc nullo modo potest poni in Deo , & ita facit in angelo alium modum cognoscendi , & sic patet illud .

Tunc eius quodd eternum est aliquid existeret causa &c.

Vult dicere quod præscentia dicat quid eternū : sed hoc vñ falsum : quia præscentia dicit respectum ad creaturam futuram , sed nihil est futurum s̄m esse qd̄ habet in deo , sed in proprio genere , ergo connotat aliquod temporale , ergo videtur , q̄ dicatur ex tempore . Præterea , respectus ille nihil dicit a parte Dei , nisi solū nostrum modum intelligendi , ergo tūc cepit ille respectus quando cepit nosse intellectus , non ergo fuit ab æterno . Person. dicendum , q̄ (sicut dicit Magister) præscentia dicit quid æternum , & ab æterno : cum enim nō importet nisi duo , scilicet antecessionem & scientiā , & antecessio ois creaturæ sit ante omnem creaturam , & scientia naturaliter , patet q̄ præscentia quid æternum dicit . Quod ergo obicitur , quod importet rei futurationem , dicendum , quod futurius vno modo importat successiōem temporis , & ita non est de ratione præscentiæ : hoc enim modo futurū cepit cū tempore . Alio modo futurū importat ordinem temporalis ad æternū s̄m consecutionem , sicut præscentia antecessiōem , & qm̄ iste ordo solum exigit primum extremū in actu , & illud fuit ab æterno , ideo futurius & præscentia . Quod obicitur , q̄ respectus ad partes Dei nihil dicit secundum rem , dicendum , q̄ falsum est , quia respectus ille est diuina essentia , sed verum est , q̄ non dicit respectum siue dependentiam nisi solum secundum modum intelligendi , & ideo non cepit secundum rem , sed solum modus significandi cepit . Et quando Magister dicit , q̄ præscentia dicit æternū , nō loquitur de ratione nominandi , sed de eo quod significat per nomen .

Scientiam

Scientiam, vel præscientiam dei non esse causam, &c. Si tamen scientiam ad notitiam tantum referamus. Si vero nomine scientie includitur beneplacitum, atque dispositio, tunc recte potest dici.

potuit intelligi ut esset prædictio, & non reuelatio.

AD intelligentiam præsentis distinctionis duo principaliter querunt. Primo, de præscientia diuina quantum ad causalitatem. Secundo, quantum ad necessitatem. Et primo querunt duo. Primo, utrum præscientia diuina sit causa rerum. Secundo, utrum sit causata a rebus.

Artic. 1.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Præscientia, & scientia diuina aliquo respectu futurorum est causa, licet in sua generalitate, non semper respectu prædicti dicatur causa: ut respectu malorum.

VOD præscientia diuina sit causa rerum, ostenditur sic. Aug. de trin. Ideo res future sunt, quia deus eas nouit. Itē. 1.ª. Oē sic. Oē illud quod antecedit aliud, & ipso postea ponit aliud, ipsum est causa illius: hoc patet per diuisionem causarum: sed diuina præscientia preceedit omne futurum, & iterum ponit futurum respectu cuius est: ergo præscientia est causa. Itē. Oīs res autem est a deo, aut a natura, aut a libero arbitrio: & accipio causas ipsas large, puta comprehendit casum, & fortuna: sed nullas res a natura esse potest, nec a libero arbitrio, nisi operante deo: ergo omnes res est a deo, siue omne futurum: sed non est nisi a deo agente, scilicet arte, & cognitionem: ergo &c. Itē. Oē quod scit aliquo modo est in sciente, ut in sua causa: ergo quod præscit a deo est in deo, ut causa: sed omne quod est in deo, est a deo: ergo omne futurum præscitum necessario est a diuina præcognitione, ut causa: ergo &c. Item. Oē quod scit aut scitur per causam, aut per speciem, aut per effectum: ergo si deus præscit, ergo aliquo trium modorum. Non per effectum, quia effectus sequitur. Non per speciem, siue similitudinem, quia illa est simul, vel est post rem, cuius est similitudo: ergo per causam, ergo diuina præscientia est causa prædicti. Contra. Deus nullus est causa nisi

Ad opp.

Y. Poster.

Dub. 3. Vt male dicere. Quia autem scientia hoc modo, & illo dicto dicit eundem modum sciendi, aut alium. Si eundem: ergo si uno modo est causa, & alio. Si alium modum: ergo in deo est multiplex modus sciendi, non ergo uniformis per omnia. Itē. Scientia simpliciter notitiae est deus, & deus est causa omnium: ergo scientia illa est causa omnium.

Respon. Respondeo. Dicendum, quod in nobis notitia simplex, & notitia beneplaciti dicuntur diuersas cognitiones, & diuersos modos cognoscendi, & per consequens cognitiones diuersas: in deo autem una tantum cognitio est: sed illa una facit deus, quod nos multis, & ideo illa una dupliciter potest significari. scilicet per modum approbationis, & per modum notitiae simplicis. Et cum significatur per modum approbationis, connotat effectum, & bonitatem, quoniam uero per modum simplicis notitiae, solum euentum. Et quoniam esse causam alicuius connotat effectum, siue respectum, quantum ad eandem scientiam, siue sapientiam a parte principalis significati, tamen diuersimode signatur: ideo dicitur, quod hec est causa illorum, quae præscit, & illa non. Et hoc dicitur, non quia res significata non sit causa: sed quia, ut sic significata est, non significat per modum causae, quoniam comparatur ad ea, quae nullo modo sunt a deo, & ita patet illud.

Deus (inquit) suus. &c. Iudeorum.

Dub. 4. Obijciunt, quia cum dictum Prophetarum fuerit uerum certitudinaliter: ut quod deus reuelauerit Iudeis suum casum, siue damnationem, quod est contra ipsum super Genesim, ad litteram, ubi dicit, quod nulli debet reuelari, ne cogat desperare. Respondeo. Dicendum, quod casus potest dici: sed non per hoc reuelatur, siue quia dictum non creditur, siue quia dictum sub conditione intelligitur, siue intelligitur intelligi de alio, non de se ipso. Et quia uerbum Esaiæ, prophetarum cominatorie, & generaliter erat dictum, & hominibus iam in parte incredulis non aduertentibus, omnibus hiis modis

Respon. Respondeo. Dicendum, quod casus potest dici: sed non per hoc reuelatur, siue quia dictum non creditur, siue quia dictum sub conditione intelligitur, siue intelligitur intelligi de alio, non de se ipso. Et quia uerbum Esaiæ, prophetarum cominatorie, & generaliter erat dictum, & hominibus iam in parte incredulis non aduertentibus, omnibus hiis modis

per

Funda- per voluntatem: sed multa præscit ad
menta. quæ non est eius voluntas: ergo &c.
 Probatio mediz: præscit te mentiri,
 & tñ non est dicere, qd velis te mentiri:
 ergo non est causa illius. Item. Si præ-
 scientia est causa, aut rōne scientiz,
 aut rōne antecessionis. Rōne ante-
 cessionis non, quia hoc quod est ante,
 non dicit nisi ordinem. Ratione
 scientiz non, quia multa cognoscit
 deus, quæ nunquam faciet: ergo nul-
 lo modo est causa. Item. Si præscien-
 tia causa est præsciti, cū præsciat ma-
 la, deus erit causa mali, hoc autē sal-
 sum. Item. Si est causa, cum cōmun-
 icet alicui præscientiam rei creandæ,
 per consequens cōmunicat causalitatem
 respectu illius: sed hoc est impos-
 sibile: ergo &c. Item. Ansel. de con-
 cordia præscientiz, & lib. arb. dicit,
 qd tantum est dicere, si deus præscit,
 erit, quantum hoc, si erit, de necessi-
 tate erit: sed hic nulla notatur cau-
 salitas: ergo nec ibi.

R E S P. Dicendum, quodd præscien-
 tia dicit præcognitionem futuri. Est
 ergo loqui de præscientia, aut quan-
 tum ad rem significatam, aut prout
 significatur illud nomen. Si quan-
 tum ad rōnem nominis, sic non si-
 gnificat in rōne causæ. Si quantum
 ad rem importatā, sic dicit causam:
 sed tñ non semper respectu præsciti,
 siue futuri. Futurum enim in triplici
 differentia est. Quoddā enim est cuius
 deus est tota causa, vt sunt illa,
 quæ creantur. Quoddam, cuius crea-
 tura, aut voluntas est tota causa, vt
 sunt defectus, & peccata. Quoddam,
 cuius deus, & creatura simul sunt cā,
 vt sunt opera naturalia, & opera mo-
 ralia, quia de^o cooperatur creaturæ.
 Secundum hoc intelligendum, quodd
 respectu primi futuri, diuina præscien-
 tia est tota cā, respectu vero sedⁱ futu-
 ri, nec est cā, nec tota, quia non habet
 eā efficientem, sed deficientē, est tñ
 cā sui oppositi, respectu vero tertij
 est causa, sed non tota. Concedendū
 ergo est, qd diuina scia, vel præscientia
 aliquo modo respectu futurorum est
 causa. Tñ si accipiat in sua gene-
 ralitate, dicendū, qd diuina præscien-
 tia semper importat causalitatem ali-

quam, sed non semper respectu præsciti,
 vtputa cum præscitum est malum,
 & in hac rōne pcedunt argumenta
 ostendentia, quodd non sit causa.

A D illud ergo quodd primo obij-
 citur, quodd est causa psciti per verbū
 Aug. dicendum, quodd Aug. loquitur
 de scientia rerum, siue bonorū, quæ a
 deo pcedunt. **A D** illud quodd obij-
 citur, quodd causa, quæ pcedit, etiā
 ponit aliud: dicendum, quodd ponere
 aliud est dupliciter. scilicet sū productio-
 nem, vel sū consecutionē: & quodd
 ponit sū pductionem, est causa vere
 in essendo, qd vero ponit sū conse-
 cutionē, nō est cā in essendo: sed solū
 in consequendo. **A D** illud qd obij-
 cit, qd illud qd est a lib. arb. est a deo:
 dicendū, qd verum est de eo quodd est
 de lib. arb. efficiente: sed vitia, & pec-
 cata sunt ab ipso deficiente. **A D** illud
 qd obijcitur, qd de necessitate oē futu-
 rū scitur a deo p causam: dicendum,
 qd (sicut supra tactū fuit de cognitio-
 nē mali) in oī cognitione est assimilatio:
 nihil autē assimilāt deo nisi quodd
 est ab illo: & ideo est i oī cognitione
 dei causalitas, & causa. Est tñ quoddā
 est respectu eius, qd dicit entitatē sim-
 pliciter. Respectu illius est causa, &
 idea, sed tñ respectu priuationis est
 pgnitio, & tunc ratio causalitatis,
 & ideæ est respectu oppositi: dicendū
 ergo, qd ad hoc qd aliquid cognoscat,
 necesse est quodd ipsum, vel eius op-
 positum habeat esse in re, vel in cā. Non
 solū autē oppositum mali, sed etiā ipsa
 volūtas, quæ est mali principium, est
 in deo, vt causa: tñ malum non est in
 deo vt in causa, nec per se, nec per ac-
 cidens, quia mutatur ratio causandi,
 sicut postea diceb. Exemplum huius
 manifestum est: si artifex operet sū
 materiā nodosā, quæ non esset ido-
 nea ad receptionē speciei, præsciret,
 quodd defectus futurus est in imagi-
 ne, sed non ab ipso. Similiter intelli-
 gendum in deo, & libero arbitrio,
 quodd facit vitium in opere, dum nō
 conformat se, & obedit deo operan-
 ti: & ideo sufficit, quodd oppositum
 mali, siue illud, a quo est malum, sit
 in deo tanquā in causa, ad hoc quodd
 præsciat.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Præscientia diuina aliquorū est causa efficiendi: licet non omnino præscita vero ipsa ipsius præscientiæ sunt causa illi atriua, & secundum modum dicendi.

Adopp.

VTRVM præscientia diuina sit causata a rebus. Et q̄ sic ostenditur hoc modo. Origē. sup̄ epistolam ad Romanos. di-

cit. Quia aliquid est futurū, ideo scit a deo ante q̄ fiat. Quia ergo aut dicit causam efficiendi, aut consequendi. Si consequēdi, sequitur: hoc est futurū, ergo præscitum, ita econuerso: ergo sicut dicit, quia futurum est, ideo præscitur: ita debet dicere econuerso, quia scitur ideo futurum est, & hoc negat in litera, nō propterea aliquid erit, quia scit deus, ergo dicit causam efficiendi. Item. Ratione videtur, quia intellecto quod deus nihil præsciat, potest intelligi aliquid futurum: sed non econuerso: ergo hæc est ratio, & causa illius. Item. Hoc argumentum est bonū. iste mentitur, ergo deus præscit eum mētiri: ergo est ibi aliqua habitudo localis, & nulla potest inueniri nisi causæ ad effectum: sed deus non est causa mendacij, restat ergo, quod futurum est causa præscientiæ. Item. Quæcunque duo sic se habent, quod inuicem se consequuntur, aut ambo causantur a tertio, aut vnum est causa alterius: sed sic se habet ista duo. Iustum mentiri, & deum præscire, & non est dicere, quod ambo causantur a tertio: ergo vnum est causa alterius. Contra. August. Non enim quæ causata sunt, ideo deus nouit, quia facta sunt. Item. Rōne videtur, q̄ non sit causata a rebus, quia ois causa nobilior est suo effectū: si ergo diuina præscientia causat a re aliqua, cū diuina præscientia sit increata, & res creata, ergo creatū nobilior increato. Item. Præscientia est æterna: ergo cū res sit temporalis, si causat a rebus, temporalis est causa æterni, & cū causa sit prior effectū, ergo temporalis prius æterno. Itē.

Si res sunt causa præscitæ, aut rōne principalis significati: sed cum illud sit diuina essentia, ergo sunt res cā dei. Si rōne connotati: cum connotata sint res ipsæ, tunc sunt causa sui.

R E S P. Aliqui voluerunt dicere, q̄ causa dicitur dupliciter, proprie, & communiter. Proprie, q̄ dat alteri esse, & sic nullo modo res sunt causa præscientiæ diuinæ. Alio modo dicitur causa communiter illud, sine qua res non est, & sic dicitur causa sine qua non, & hoc modo quia præscientia dei non est quin res sint futura: ideo hoc modo dicitur causa. Sed quoniam hoc nomen (causa) semper importat honorabilitatem respectu cuius dicitur causa, & quandam superpositionem, ideo non videtur illud adhuc omnino saluum dicere, q̄ sic causa sine qua non. Et præterea illud non soluit ad autoritatem Origē. quia ipse negat conuersam. Est propterea aliter dicendum, q̄ est causam accipere sicut triplicem modum. I. sicut rōnem efficiendi, & sicut rōnem inferendi, & sicut rōnem dicendi. Dico ergo, q̄ sicut rōnem efficiendi, præscientia potest esse causa aliquorum præscitorum, licet non oino, sed nullo modo econuerso. Scdā rōnem inferendi, sunt mutuo causæ, quia mutuo antecedunt, & consequuntur: & antecedens est causa consequentis. Secundum rōnem dicendi, futura est causa præscientiæ, & non econuerso, nā præscientia dicitur scia ante rem: constat ergo q̄ importat ordinē ad posterius, & quoniam si scitum esset semper præsens, esset scia, sed non præscientia. Nam ad hoc, q̄ præscientia dicat, venit ex futuritione rei: & sic intelligit Origē. & patet primum.

A D illud quod obiicitur secundum 14 do de habitudine locali: dicendum, quod est locus a conuertibili. A D illud 15 quod ultimo obiicitur, dicendum, quod instantiam habet in proposito, & quia in hoc solo est instantia, ideo ferenda est. Ratio autem huius est, quia dei præscientia est respectu veri, & respectu ois veri: ideo ponit & ponitur. Et quia potest esse respectu veri, quod non est ab ipso sicut id quod subest, nec econuerso: ideo nec causa

Funda-
menta.
15. detri.
cap. j.

est, nec causatur. Quia ergo p̄scientia est respectu veri: quia diuina respectu ois veri, quia nihil later deū: & ideo ponit, & ponit. Rursus, quia scia est q̄ dicit simpliciter notitiā, iō nō causat: q̄ diuina, ideo nō causat: ideo ponit, & ponit, & nō causat, nec causatur.

Art. 2.

Consequenter est quæstio de sc̄do articulo. s. de diuina p̄scientia quantū ad rōnem necessitatis. Et circa hoc quærunr duo. Primo quæritur verum diuina p̄scientia ponat necessitatem circa p̄scitū. Sc̄do, verū diuina p̄scientia habeat in se necessitatem.

Q V A E S T I O I.

CONCLUSIO

Cum p̄scientia diuina sic res p̄cognoscat eo modo quo future sunt, rebus nullo pacto imponit necessitatem.

Ad opp.

Parū post
principiū

QUOD diuina p̄scia ponat necessitatem ostenditur sic. Ansel. in lib. de concordantia p̄scientia, & lib. arb. Quæ p̄scit deus necesse est futura esse. Itē. Rōne sic. Ex maiori de necessario, & minori de inesse semp̄ concludit de necessario, sicut dicit Philos. in j. Priorū. Fiat ergo talis syllogismus. Oē p̄scitū necesse est esse futurū. Hoc p̄ Ansel. patet: sed hoc est p̄scitū [quolibet demonstrato] ergo necesse est esse futurum. Itē. Omne qd̄ deus p̄scit est verū: sed (vt dicit Philosoph⁹ i. j. Perihermenias.) Oē qd̄ est, qn̄ est necesse est: ergo si p̄scitū est modo verū, necesse est nunc esse verū, & futurum est p̄scitū: ergo modo necessarium est esse futurū: ergo de necessitate eueniet. Item. Hoc ipsum ostendit p̄ impossibile. Deus p̄scit aliquid in parte affirmatiua: quæro ergo utrū illud nō possit non esse. Si nō: ergo est necessarium. Si sic: ergo pōt aliter euenire, q̄ deus p̄scit: ergo diuina p̄scientia est fallibilis, & incerta, & hoc est argumentum Augustini, & etiam Boetij. in s. de consolacione. Si aliorū q̄ p̄uista sunt, detorqueri valent res p̄uista: iam nō erit firmā futuri p̄-

scientia. Item. Deus p̄scit aliquid esse futurū: aut ergo possibile est non esse futurū, aut impossibile. Si impossibile non esse, ergo necesse est esse: si aut possibile: sed oē possibile ponibile, & falso possibili posico in esse, qd̄ sequit non est impossibile. ponat ergo hoc nō esse, & deus p̄scitū hoc esse: ergo de⁹ p̄scitū falsum: sed hoc est impossibile: ergo impossibile est aliquid p̄cedentiū. Contra. Quod non inferat necessitatem, ostenditur auctoritate Augustini sumpta a simili in lib. de lib. arb. Sicut mea memoria non cogit facta esse, quæ p̄terierunt: sic dei p̄scientia non cogit faciendū esse quæ futura sunt. Item. Rōne ostenditur id idē. Intelligamus deū nihil p̄scire: ergo ex hoc nihil accrescit lib. arb. ergo posico p̄scientia nihil ei aufert: ergo cum lib. arb. de se sit causa rerum ad utrumlibet contingentium, diuina p̄scientia hoc nō tollit. Item. (Sicut supra probatum est) diuina p̄scientia in pluribus, aut non est causa, aut non est tota causa: sed qd̄ dat alicui necessitatem, habet rōnem causæ, quia a quo est esse, & esse necessarium: cum ergo diuina p̄scientia multorum futurorū non sit causa, vt malorum, nullā rebus imponit necessitatem. Item. Diuina p̄scientia p̄scit res sicut sunt euenturæ, cum nihil p̄sciat nisi verum: ergo cū p̄scit aliquem peccaturū, cum peccatum non sit nisi p̄ voluntatem, p̄scit istum per voluntatem hoc facere, & p̄scit aliud posse facere: ergo si omne qd̄ p̄scit est verum, verū est q̄ iste p̄ voluntatem hoc faciet, & poterit aliud facere: & si hoc est contingens, ergo si cum diuina p̄scientia est contingentia circa res, non ergo necessitas. Item. Hoc ipsum ostendit rōnibus ducentibus ad impossibile. Si imponit p̄scientia rebus necessitatem: perit ergo casus, & fortuna. Perihēr. Secundum impossibile est, q̄ perit lib. arb. & consilium. Tertium, q̄ perit meritum, & demeritum. Quartum, q̄ perit laus, & vituperium.

R E S P. Dicendum, q̄ tres circa hoc fuerunt positiones. Quidam. n. dixerunt, q̄ p̄scientia necessario

Funda-
mentz.

Aristo. i.
Perihēr.

cum

cum sit infallibilis, imponit necessitatem, & ideo abtulerunt liberum arbitrium, & peccatum: & ista positio fuit hæretica, & iniqua, quia destruit bonos mores. Alia positio fuit: quod diuina præscientia si esset, necessitatem imposeret, & sic omnis virtus, & laus periret, & quia dilexerunt rem publicam, ideo abtulerunt a deo præscientiam, & a propositionibus de futuro abtulerunt veritatem, & hæc hæretica fuit, & impia, quia derogauit nobilitati diuinæ. Tertia positio est catholica, quæ deum honorat, & bonos mores conseruat: & ideo iusta, pia, & vera: quia diuina præscientia est, & tamen non imponit rebus necessitatem. Oia. n. sic præcognoscit esse euentura sicut euentura sunt: & ideo cum multa sint euentura contingenter, ut illa quæ sunt a lib. arb. & a casu, & fortuna, sicut præcise hæc esse futura sunt istis, sic præcise modum contingenter fm quem sunt ab istis.

17 Ad intelligentiam autem obiectorum notandum, quod duplex est necessitas, scilicet absoluta, & respectiua. Necessitas absoluta quæ opponitur contingentiz, dicitur necessitas consequentis. Necessitas respectiua dicitur necessitas consequentis, & hæc non opponitur contingenti, nam aliquid contingens necessario sequitur, ut si ambulat, necessario sequitur, quod mouetur. Dicendum ergo, quod in præcise non est necessitas absoluta, sed solum consequentis, quia necessario sequitur, deus præcise hoc, ergo hoc erit: & hoc modo intelligitur auctoritas Ansel. & con-similes auctoritates, quæ proponunt eumō necessitatis, & sic patet primū.

18 Ad illud quod secundo obiicitur de syllogismo ex maiori de necessario, & minori de inesse, dicendum, quod sicut patet, & Philosophus exponit hoc intelligitur de ea propositione, quæ est de inesse simpliciter, quæ æquiualeat necessario: sed minor huius syllogismi scilicet, hoc est præcise, non est inesse simpliciter, sicut enim infra patebit non est necessaria.

19 Ad illud quod obiicitur de præcise, quod verum est, & si verum est ne-

cessario est: dicendum quod istam rationem facit Philosophus ad ostendendum, quod in futuris non est veritas, & est sophistica. Nam quando dicitur, omne quod est, quando est necessario est: intelligitur de eo, quod ponit aliquid in actu circa suppositum, quod ex quod positum est, impossibile est non esse positum: sed verum de futuro nihil ponit circa subiectum, quia non est verum pro presenti, sed solum pro futuro: & ideo nulla est necessitas, neque simpliciter, neque ut nunc, quia nihil ponit, ut nunc. Ad illud quod obiicitur per impossibile, quod si posset aliter esse, posset falli, & dicendum, quod sicut veritas venit ex concordia intellectus ad rem cognitam, hæc autem concordia non est aliud, quam adæquatio rei, & intellectus: sic falsitas venit ex discordia intellectus ad cognitum, similiter potentia fallendi ex potentia discordandi: dico ergo quoniam necessario præcise sequitur ad præscientiam: ideo non possunt discordare: & ideo nunquam fallitur, nec potest falli. Quod ergo obiicitur, quod aliter potest esse: dicendum, quod aliter potest esse, quia deus potest aliter præcise: & cum ponitur, quod aliter sit, ponitur quod aliter præcise. Quando ergo inferitur, potest aliter esse, quam sit, & deus præcise sic: ergo aliter quam deus præcise, distinguenda est conclusio, quia potest intelligi diuise, sic vera est. Et est sensus: deus præcise hoc euenire, & possibile est illud non euenire. Si autem coniunctim, falsa est, & est sensus, illud est possibile, quod deus præcise uno modo, ut eueniat alio modo. Et est fallacia compositionis in illo processu: sicut hic, currens potest non moueri: ergo possibile est, quod aliquis currat, & non moueatur, non sequitur.

Similiter cum quæritur, quod ponitur ponendum est, sed cum assumit, deus præcise, hoc est oppositum positum

& ideo est

negan-

dum.

003 QYAR

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Licet præscire in Deo sit æctus æternus, & necessarius, cum tamen veretur circa futurum contingens ex parte futuritionis, dicitur contingens.

Ad off.

T R V M Quia scientie habeat in se necessitatem, hoc est, verum necesse sit deum præscire, quod præscit. Et quod sic, ostenditur primo per auctoritatem Anselmi in libro de concordia prædestinationis, & liberi arbitrii. Quod præscit deus, impossibile est non præscire: ergo ab æquipollenti, necesse est præscire. Item. Ratione videtur, quia omne dictum de præterito verum, est necessarium. Unde si cucurrit, necesse est cucurrisse: sed si præscit, præcium: ergo cum hoc sit dictum de præterito, ergo necessarium. Item. Licet potentia dei sit indifferens ad exeundum, & non exeundum, tamen ex quo exiit in actum, necesse est exisse. Unde quavis potuit creare, & non creare antequam crearet, tamen ex quo creauit, necesse est creasse: ergo ex quo præsciuit, necesse est præscisse. Item. Si homo voluit, & præscit aliquid, necesse est hominem sciuisse, & voluisse: ergo si circa scientiam dei non est minor certitudo, immo maior, quæ circa scientiam hominis, multo fortius est necesse. Si tu dicas (sicut aliqui dicunt) quod in hac, deus præsciuit, totum ex futuro est secundum rem, quavis intelligat sub ratione præteriti. Vnde nihil plus est dicere, deus præscit, nisi deus est, & hoc erit. Contra. Tunc esto quod deus nullam haberet cognitionem, dum tamen res esset futura, hæc esset veritas, deus præscit, quod manifeste est falsum. Præterea, esto quod scientie addat æctus transiens in præteritum, ut promissio, vel prædictio, vel prophetatio, ibi transiit in præteritum aliquid, & vere sit idem sophisma, & idem dubium, & hoc non soluit. Item. Plus distat esse, & non esse, quam necessarium, & contingens: sed aliquid quod simpliciter non est habet esse in dei scientia: ergo multo fortius, aliquid quod in se contingens est, potest esse necessarium.

in scientia dei: ergo &c. Item. Omne immutabile est necessarium: sed cum dicitur, deus præscit, est immutabile, ergo est necessarium. Prima est manifesta. Secunda patet, quia cum dicitur deus præscit, præscire est immutabile, ergo est necessarium. Prima est manifesta: secunda patet, quia cum dicitur deus præscit: si mutat, ut fiat non præsciens, aut hoc erit secundum mutationem rei, aut dei. Rei non, quia res adhuc nihil est, ergo non mutat, nec mutari potest. Si secundum mutationem dei, ergo deus mutatur. Item. Omne æternum est necessarium, quia unum solum est æternum, & illud est, in quo non cadit contingencia, sed summa necessitas: sed præscire dei est æternum, ergo necessarium est deum præscire. Contra. Regula est, si antecedens bonæ conclusionis est necessarium, & consequens: & si consequens non est necessarium, nec antecedens. Sed sequitur: si deus præscit hoc esse futurum, hoc erit quocumque contingenti demonstrato, quia oppositum non potest stare, ergo cum consequens non sit necessarium, nec antecedens. Item. Regula est, quod necessarium compatitur se cum omni possibili. Omne autem repugnans necessario est impossibile, demonstrato tamen aliquo, qui prædictus est damnari, possibile est illum saluari: ergo ista duo potest simul stare, quod iste sit prædictus damnari, & saluari, & hoc est impossibile, &c. Item. Regula est, quod oppositum contingens est contingens, & oppositum necessarium est impossibile. Et regula iterum est, quod si ad antecedens sequitur consequens, ad oppositum consequens sequitur appositum antecedentis. Ex his arguo sic. Sit A contingens, & prædictum a deo, si deus præscit A, erit ergo per regulam, si A non erit, deus non præscit: sed A non esse fuit contingens, deum non præscisse fuit impossibile, ergo ad contingens sequitur impossibile, sed hoc est contra artem: necesse est ergo hoc esse contingens, deum scilicet præscire hoc. Item. Omnis diuina actio quæ respicit obiectum, quod potest non esse, potest desinere. Unde cum deus conseruet rem creatam, potest desinere conseruare, ergo cum præscire sit respectu contingens, erit contingens.

9. Met.
17

Fundamenta.

2. Perih.

2. Perih.

RESP.

22 **RESP.** Dicendum, qd (sicut probatum est) illud constat, & non est dubium, quod Deus præscire contingens aliquod cum antecedit ad cōtingens, & connotat aliquid qd habet veritatē contingentem, qd ipsum iudicandum est contingens: sed aliqui voluerūt ipsum iudicare contingens, quia totum quod dicit, dicit de futuro, & illud in probatum est, quia falsum est, & non intelligibile. Omnis enim intellectus qui intelligit hoc, quamvis non intelligat tempus circa Deum, intelligit qd actus diuinæ præcognitionis ab æterno fuit in Deo, & ille differt a re futura, & propterea (sicut dictum est) hoc non soluit. Alij voluerunt iudicare contingens, quia cum sit dictū de præterito, pender tñ ex futuro. Ex hoc dicit in credito, & prophetico, & dicto a Christo, & consimilibus, quæ inferunt de necessitate ppositionē de futuro, & illud est improbable, ut videtur. Qm si actus diuinæ præcognitionis pender ex futuro, tunc cū in futuro, quantum est ex parte rei contingens, nulla sit certitudo, nec in diuina præcognitione esset. Præterea, quomodo dependet, cū ab eo non causetur aliquo modo? Et iterū, quomodo dependet illud qd necessariū est fuisse, ut actus cognoscendi, & credēdi, & prædicendi ab eo qd futurū est? nō videtur nec probabile, nec intelligibile. Et iō alio modo dicendū, qd quoddam est dictum de præterito, & pro præterito sicut si dicat Petrum legisse. Quoddam de præterito, sed pro futuro, ut Antichristus fuit nasciturus. Quoddā pro præterito, tñ depēdet ex futuro, ut hoc dictū, Petrum dixisse verū naturale bellū fore. **AD** hoc enim qd dictū habeat veritatē, exigitur bellū euentus, & ab illo depēdet veritas nre assertionis quæ causatur a re. Quoddā est dictū de præterito qd nō dependet, sed connotat veritatē circa illud futurū, sicut si dicatur, Deus præscit hoc futurū. Quia enim Dei scientia, est solū respectū veri, ideo cōnotat veritatem circa illud dictū futurū, sed qm diuina cognitio non habet certitudinē a re, quia ab ipsa nec causatur nec oritur, ideo ab illa non depēdet:

& propterea falli nō potest quamvis connotet futurū. Vnde in præcictia hæc duo dñr, scilicet actus diuinæ cognitionis, & hunc necessariū est esse, siue fuisse. Et ordinatio futuri ad illū actū, & hæc ordinatio futuri ad illū actū, non est necessaria, & iudicanda est contingentia in totali dicto, nō rōne totalitatis siue principalis significati, sed connotati. Et si ponat Deus nō præscire aliquid qd præscit, potest & debet intelligi non per remotionē principalis significati, sed ipsius connotati, sine illius ordinis ipsius temporalis ad æternum, qui quidē est contingens rōne alterius scilicet temporalis: contingentia ergo est in totali dicto, quia connotat aliquid esse verū de futuro. qd quidē est contingens, & hoc patet sic. Cū enim dñr, Deus præscit te saluū, hic duplex includitur actus, & compositio, videlicet hic, tu saluaberis, & hic, Deus habet cognitionem de salute tua, & habuit cognitionem ab æterno. Habere quidē cognitionē est actus æternus & necessarius, quia nō dependet a re, sed saluari est actus futurus, & contingens: quoniam ergo actus diuinæ cognitionis nō dependet a cognito, ideo potest esse certitudo in ipso, re contingente existente. Sed quādo significatur per modū præscientiæ, connotat futurū contingens, & omne dictū quod claudit in se contingens, iudicandū contingens est, ideo totale contingens iudicat. Et ista solutio est vera, & generalis. Nā actus credulitatis, actus prophetationis, & diuinæ assertionis, per hoc qd currunt sm illustrationē diuinæ præscientiæ, ideo connotant & nō dependēt, ideo certi, & infallibiles sunt de rebus in se non certis.

AD illud ergo qd obiicit de Anse. 24 qd necesse est præscire qd præscit. Dicendum, qd hoc intelligit quantum ad actū præcognitionis quem necesse est fuisse: sed non quantum ad connotationē futuritionis. **AD** illud qd obiicitur, quod dictū est de præterito. Dicendū 25 qd quantum est de rōne præteritionis. necessariū est: sed qm connotatur futurum, ideo est contingens. Et ex hoc patet sequens, quia quantum ad illud fu-

Aduersa a
turi js sco
dist. 39, ad
4. & ad 5.

turum non est adhuc potētia in actu, imo adhuc potest non exire, ideo &c.

16 AD illud q̄ obicitur q̄ est cognitio sine existentia rei, ergo necessitatus sine rei necessitate. Dicendū q̄ verū est q̄ in actu cognitiōis est necessitas, sed nō in toto. Nec est simile, quia praeognitio nō connotat actuāle rei existentia, sed connotat rei futuritionē, & ad hoc q̄ dictū sit necessariū, necesse est q̄ sit necessitas in connotato. AD illud quod obicitur, q̄ omne immutabile est necessariū. Dicendū, quod ad esse mutabilis duo concurrunt, quod se habeat vno modo prius, alio modo posterius. Et per oppositum immutabile potest dici dupliciter. Aut quia nihil actu est, aut quia actu est, & non potest aliter se habere, & hoc conuertitur cū necessariū, sed illud immutabile q̄ non est aliquid actu non conuertitur, & sic est verū contingens de futuro antequā res sit. Et sic hoc dictū, An christum fore, est modo verū immutabile, q̄ si ponat esse verū, ponitur q̄ semper fuerit, & similiter si falsum, & hoc q̄ nihil actu ponit, quā ergo Deum praescisse, connotat futurū contingens, ideo est dictum immutabile, nec ex hoc sequitur q̄ sit necessariū vt visum est. Tñ aliqui volūt aliter dicere, q̄ Deum praescire hoc futurū cōtingens, est immutabile a parte praescientis, sed a parte rei praescitū est mutabile, & ideo ex parte illa cō-

tingens. Sed tamen illud difficile est dicere, quod enim praescitū semel, semper praescitū fuit, & Deus non potest praescire futurū contingens ita q̄ nihil fiat circa futurū, & ita nulla mutatio. Et propter hoc modus alius dicendi est rōnabilior. AD illud q̄ vltimo obicitur, quod nihil aeternum est contingens. Dicendum, quod ens aeternū est dupliciter. Aut pure eternū, aut connotat temporale de futuro, & pure eternum est necessariū: sed connotans temporale de futuro rōne conuotati, potest iudicari contingens, sicut & rōne illius potest desinere. Summa dictōrū est ista, q̄ Deū praescire futurū contingens, est quoddam dictū q̄ claudit in se actum diuinæ cognitionis aeternum, & ordinationem dicentis futurū contingens. Et quamuis act⁹ diuinæ cognitionis ponat aliquid existens necessariū, & aeternum, illa tñ ordinatio ponit futurū quod contingens est. Et iterū, quamuis dicat ordinationē, non tñ dicit dependentia: sed solū connotationē, & ideo non ponit incertitudinē. Hinc est q̄ Deum praescire futurū est contingens rōne connotationis ad contingens. Est immutabile rōne ordinationis ad futurū, q̄ potest non esse nulla facta mutatione. Est certū rōne independentiæ ab eodem, & hoc patebit infra planius in distinctione de praedestinatione.

VTRVM SCIENTIA DEI POSSIT

augeri vel minui, vel aliquo modo mutari, vtrunque enim videtur posse probari.

DISTINCTIO XXXIX.

De immutabilitate vel perfectione diuinæ scientiæ vel cognitione.

RAETEREA quæri solet, Vtrū scientia Dei possit augeri, vel minui, vtrūq; enim videtur posse probari. Quod enim diuina scientia possit augeri vel mutari, hoc modo probatur: quia potest Deus scire quod nunquam scit. Est enim aliquis qui non est lecturus hodie, & tamen potest esse vt legat hodie: potest enim hodie legere. Nihil autem potest fieri, quod non possit a Deo sciri. Potest ergo Deus scire hunc lecturum hodie: potest ergo aliquid scire quod non scit: ergo potest eius scientia augeri vel mutari. Eadēque videtur posse minui: est enim aliquis hodie lecturus, quem Deus scit lecturum.

At

At potest esse, vt non legat, ergo potest Deus non scire hunc lecturum: potest ergo nō scire aliquid quod scit: ergo potest minui eius scientia, vel mutari. Ad quod dicimus, quia Dei scientia omnino immutabilis est, nec augeri potest, vel minui. Nam (vt ait Aug. in 15. lib. de Trin.) Scientia Dei est ipsa sapientia, & sapientia est ipsa essentia, siue substantia Dei: quia in illius naturæ simplicitate mirabili, non est aliud sapere, & aliud esse: sed quod est sapere, hoc est & esse. Ideoque nouit omnia verbo, quā nouit pater: sed ei nosse de patre est, sicut esse: nosse enim, & esse, ibi vnum est. Et ideo patri sicut esse non est a filio, ita nec nosse. Proinde tanquam seipsum dicens, pater genuit verbum sibi coequalē per omnia. Non enim seipsum integre perfecteque dixisset, si aliquid minus, aut amplius esset in eius verbo, quam in seipso. Hoc est ergo omnino verbum quod pater, quia iste filius, ille pater. Sciunt ergo inuicem pater & filius, sed ille gignendo, iste nascendo. Et omnia quæ sunt in eorum scientia, in eorum sapientia, in eorum essentia, vnusquisque eorum simul videt, non particulatim aut sigillatim velut alternatē cōspectu hinc illinc, & inde huc, & rursum inde, vel inde in aliud atque aliud: vt aliqua videre non possit, nisi non videns alia: sed omnia simul videt, quorum nullum est quod nō semper videat, & sciat. Eius itaque scientia inamissibilis, & inuariabilis est. Nostra vero scientia & amissibilis, & variabilis, & receptibilis est: quia non hoc est nobis esse quod sapere vel scire. Propter hoc sicut nostra scientia illi scientiæ Dei dissimilis est, sic & nostrum verbum quod nascitur de scientia nostra, dissimile est illi verbo quod natum est de patre scientia. Ex hac auctoritate clarescitur ostenditur scientiam Dei omnino inuariabilem esse, sicut ipsa essentia Dei omnino inuariabilis est, & quod pater & filius cū spiritu sancto simul omnia sciunt & vident. Sicut ergo non potest augeri vel minui diuina essentia, ita nec diuina scientia, & tamen conceditur posse scire quod non scit, & posse non scire quod scit: quia posset aliquid esse subiectum eius scientiæ, quod non est, & posset non esse subiectū aliquid qd est, sine permutatione ipsius scientiæ.

Oppositio, an Deus possit nouiter vel ex tempore scire vel præscire aliquid.

H I C opponitur a quibusdam ita, Si Deus potest aliquid scire vel præscire quod nunquam sciuit vel præsciuit, potest ergo ex tempore aliquid scire vel præscire. Ad quod dicimus, Potest quidem Deus scire vel præscire omne quod potest facere, & potest facere quod nunquam fiet. Potest ergo scire, vel præscire quod nunquam fiet, nec est, nec fuit, nec illud scit vel sciuit, neque præscit vel præsciuit: quia scientia eius non est nisi de his quæ sunt, vel fuerunt, vel erunt: & præscientia non est nisi de futuris. Et licet possit scire vel præscire quod nunquam est vel erit, non tamen potest aliquid scire, vel præscire ex tempore. Potest vtique scire

Respon-
sio
cum deter-
minatiōe.
Cap. 13
Eodem li.
& c. 14.

Eodem li.
& cap. 14.

Eodem li.
cap. 14

Respon-
sio

vel præscire quod nunquam est, nec erit, nec illud scitum vel præscitum est ab æterno, nec tamen potest incipere scire vel præscire illud, sed ita potest modo scire vel præscire, sicut potest scisse vel præscisse ab æterno. Si enim dicatur cum modo posse scire vel præscire quod ab æterno non sciuit vel præsciuit, id est, ita & ab æterno non sciuerit vel præsciuerit, quasi vtrunque simul esse possit, falsum est. Si vero dicat eum posse modo scire vel præscire quod ab æterno non sciuit vel præsciuit, id est, habere potentiam sciendi vel præsciendi ab æterno, & modo aliquid, nec tamen illud præscitum est vel futurum, verum est. Non potest ergo nouiter vel ex tempore scire vel præscire aliquid, sicut non potest nouiter vel ex tempore velle aliquid, & tamen potest velle quod nunquam voluit.

1. Cor. 9

Vtrum Deus possit scire plura quam scit.

ITEM a quibusdam dicitur Deus posse plura scire quàm sciat, quia potest omnia scire quæ scit, & potest aliqua facere quæ nunquam erunt, & illa potest scire, non enim aliqua incognita facere potest. Si vero omnia essent quæ modo sunt, & alia quædam faceret, quæ non sunt, nec erunt, & illa omnia sciret, pro certo plura sciret quam modo sciat, nec tamen eius scientia augeri potest, quia hoc totum fieri posset sine mutabilitate scientiæ. Constat ergo Dei scientiam omnino esse immutabilem, nec augeri posse vel minui, sed ei subiecta.

Quod videtur aduersum illi sententiæ qua supra dictum est, Deum semper & simul scire omnia.

Tom. 6. in
explana-
tione capi-
tis. Aba-
chuc.

EI vero quod prædictum est, scilicet quod Deus omnia semper videt & simul, videtur obuiare quod ait Hier. in expositione Abachuc. Absurdum est (inquit) ab hoc deducere Dei maiestatem, ut sciat per momenta singula quot culices nascantur, quotue moriantur, quora publicum & muscarum sit multitudo, quodue pisces narent in aquis, & similia. Non sumus tam fatui adulatorem Dei, vedum providentiam eius etiam ad ima retrudimus, in nos ipsos iniuriosi sumus, eandem irrationabilium & rationabilium providentiam esse dicentes. Hic videtur dicere Hieron. quod Deus illorum minimorum scientiam siue providentiam nō habeat, quod si hoc est, tunc non omnia simul scit & semper. Ex tali itaque sensu illud dictum esse nouerimus, ut Deum illa alternatim vel particulatim scire neget, nec per diuersa temporum momenta sic illa cognouit, sicut per varia momenta illorum quædam deficiunt, quædam incipiunt. Neque illis aliisque irrationabilibus ita providet, quæ admodum rationabilibus. nūquid enim, ut ait Apostolus, cura est Deo de bobus? & sicut non est cura de bobus, ita nec de alijs irrationabilibus. Dicit tamē scriptura, quia ipsi est cura de omnibus. Providentiam ergo & curam vniuersaliter de cunctis quæ cōdidit, habet.

Hieron.

Ludo.

Quo præ-
missa ver-
ba Hiero.
sint intelli-
genda.

1. Cor. 9

Sap. 12

habet, ut habeat vnumquodque quod sibi debetur & cōuenit. Sed specialem prouidentiam atque curam habet de rationabilibus, quibus precepta tradidit, eisque recte viuēdi legem prescripsit, ac premia promisit. Hanc prouidentiam & curā de irrationabilibus nō habet. Ideo dicit Apostolus, quia non est cura Deo de bobus, prouidet tamen omnibus, & curat, idest, gubernat omnia, qui omnibus solem suum facit oriri, & pluuiam dat. Sit itaque Deus quanta sit multitudo pulicum, culicum, & muscarum, & piscium, & quot nascantur, quotue moriantur, sed non scit hoc per momenta singula, imo simul & semel omnia. Neque ita scit, ut eandem habeat prouidentiam irrationabilium & rationabilium, idest, ut eodem modo penitus prouideat irrationabilibus & rationabilibus. Rationabilibus enim & precepta dedit, & angelos ad custodiam delegauit.

Breuis summa prædictorum, cum additione quorundam.

SICUT itaque & immutabiliter scit Deus omnia quę fuerunt, & sunt, & erunt, tam bona quam mala, prescit quoque omnia futura, tam bona quam mala.

De immutabilitate, vel perfectione diuinę scientię, vel cognitionis.

DISTINCT. XXXIX.

Præterea quæri solet, utrū scientia dei possit augeri, vel minui.

Exposi.

Diuisio.

SUPRA egit Magister, de scientia diuinę certitudine, hic agit de perfectione. Et quā vere perfectum est, cui nō est possibile additio, ideo Magister quærit utrū diuina scientia possit augeri, vel minui. Et habet hæc pars tres partes. In prima Magister quærit, & determinat quid diuina scientia non recipit augmentum nec diminutionem, nec alterationem, scilicet omnia simul, & vno aspectu cognoscit. In secunda opponit contra hoc quod diuina scientia non potest augeri, per hoc quod videtur aliquid posse sciri ex tempore, & determinat, & hoc facit, ibi. Hic opponitur a quibusdā. In tertia obicit auctoritatem Hieronymi contra hoc, quod dictum erat diuinam scientiam esse respectu omnium, & hoc ibi. Et vero quod prædictum est, scilicet quod Deus &c. Et qualibet harum trium partium potest subdiuidi, quia primo in eis op-

ponit, secundo soluit. Et ponit duplicem rationem, & in tertia post rationem epilogationem subiungit, ibi. Simul itaque.

Sciunt ergo se inuicem pater, & filius: sed ille gignendo, ille nascendo.

Ubi male dicere, quia scire est essentialiter in diuinis, ergo si scit nascendo, cum nasci dicat proprietatem personalem, proprietas personalis est ratio rei essentialis, quod nō est sane, neque vere dictum. R. h. dicendum. Aliqui voluerunt dicere, quod scire Dei relatum ad creaturas, ita quod vna persona sciat se ipsam, est dictum essentialiter. Si secundum quod vna persona sentiat aliam, dicitur respectum personarum ad personam, & est dictum notionaliter. Sed hoc non conuenienter dictum, quia (sicut in prædictis habetur) sapientia & sapere essentialiter rationi dici ut. Ex propterea dicendum, quod ablatius ille nō est dicit causam suam rationem dicendi, sed rationem concomitantem. Gerundia est (sicut dicit Philosophus) hic exponi per (si) vel per (dum) vel per (quia) & primo modo dicit conuenientiam, secundo concomitantiam, & tertio causam.

Dub. 1

Respon.

Et omnia quæ sunt in eorū scientia, in eorum sapientia, & in eorum essentia, vnusquisque eorū simul videt.

Dub. 2 Cōtra. suprà di. xxxvj. dictum est q̄ creaturæ sunt i dei noticia, sed non in Dei essentia, ergo est cōtradictio.

Respon. 2 Rñ. Dicendū est quod in diuina scientia sunt scibilia, in diuina vero essentia sunt attributa, sicut potētia, sapientia, & bonitas. Et Aug. vult dicere q̄ pater & filius simul vident omnia cōgnoscibilia creata & creāda, & omnia essētiæ attributa. Vnde litera legēda est diuisim, omnia quæ sunt in eorum scientia, vtp̄ta creata, simul scit quilibet: similiter omnia quæ sunt in eorum essentia, vtp̄ta attributa, simul sciunt siue scit quilibet, & ideo non vult dicere quod creaturæ sint in diuina essentia.

Quia scientia Dei non est nisi de his quæ sunt vel fuerunt vel erunt.

Dub. 3 Videtur hoc esse falsum, quia Deus scit omne quod potest facere, sed potest facere quod nūquam fuit, nec est, nec erit, ergo scientia Dei est de aliquo, quod nunquam fuit, vel est, vel erit. Et præterea et infinitorum, sicut vult Aug. xv. de ciui. Dei, non tñ quæ fuerunt, vel erunt. Resp. dicendum, qd̄

Respon. 3 Maḡ loquitur de scientia visionis, q̄ est illorum tantū, quorum ab æterno fuit p̄uisio, sed ipse obicit de scientia intelligentiæ, quæ nullius cōnotat existentiam, quod patet. intelligit enim Deus omne quod potest, & ita non reſte currit obiectio.

Nec tamen potest incipere scire, vel præscire &c.

Dub. 4 Videtur male dicere, quia nihil scitur nisi verū, ergo antequam sit verū, non scitur, ergo si aliquid incipit esse verum, aliquid incipit a Deo sciri. ergo Deus potest incipere aliquid scire. Item creatio est diuina essentia, & tñ ratione cōnotati Deus potest aliquid incipere creare, ergo similiter

Respon. 4 & aliquid scire. **Respon.** Scire dupli-

citer dicitur. Vno modo scire hoc est quod habere cognitionem de aliquo, & sic non connotat adualem existentiam cogniti, & sic non potest De⁹ aliquid incipere scire, idest alicuius cognitionem incipere habere. Alio modo scire hoc est, quod nosse aliquid esse verum, & hoc tunc primo scitur esse verum quando incipit esse, & sic incipit Deus scire, sic & desinit præscire, non rōne principalis significati q̄ est scientia, sed rōne connotati q̄ qui dem est veritas rei scita.

Non potest ergo nouiter ex tempore scire vel præscire aliquid, sicut nec potest nouiter vel ex tempore velle aliquid, & tamē potest velle q̄ nunquā voluit.

Videtur hic dicere duo contradictione opposita, quoniam illud est nouum quod prius nō fuit, & modo est, ergo si posset quod prius non voluit, videtur quod incipiat velle. **Respon. 5** Dicendū quod cum dico Deum velle, hic dum dico, & actum diuinæ voluntatis, & vltimus ordinationē ipsius effectus ad illum actū. Et primum quidem est necessarium, & semper, nec potest incipere, vel desinere: voluntas enim diuina est semper in actu suo, ita q̄ nec pōt illo carere, nec alii habere: sed ordinatio alicuius effectus ad illū actū, est ordinatio rei futuræ quæ nondum est, & ideo potest esse & non esse, & ordinari & nō ordinari. Quando ergo dicitur q̄ Deus potest velle, q̄ nunquā voluit, & tñ non ex tempore intellectus est, q̄ effectus ille potuit ordinari ad diuinū velle, & qm̄ ordinatio effectus est ordinatio rei futuræ, & q̄ est futurū semper fuit futurum, & quod semel fuit ordinatum: semper fuit ordinatum ad illam.

Quando ergo dicitur quod Deus potest velle aliquid, idē est dicere qd̄ aliquid potuit esse futurum siue habere ordinem ad diuinam voluntatem, q̄ tñ nō habet ordinē: sed si haberet, ab æterno habuisset, & ideo non incipit ex tempore, & ideo exemplū Magistri bonū est, si velle dei importat ordinē ad volūtū in rōne summi: sed secundū quod importat concomitantiam in rōne

rōne pntis, potest De⁹ ex tempore vel-
le hoc esse, siue hoc approbare hodie,
non quia non incipiat actus: sed quia
incipiat connotatum.

Sed specialem prouidentiam at-
que curam habet de rationa-
bilibus.

Dub. 6. Obijciat^r q^d v^t esse cōtra illud q^d
dⁱ Sap. vj. Aequaliter est illi cura de
Respon. oib⁹. R. si. dicēdū q^d xqualitas nō pri-
uat ibi ordinē diuinę distributiōis :

sed priuat acceptiōē psonę. Et (oi-
bus) distribuit ibi tantū pro hoib⁹,
tam pro magnis, & paruis, pauperib⁹
& diuitibus, & sic est ei xqualiter cu-
ra de omnibus, quia ita vult salutem
pauperum, vt diuitum.

Artic. 1. **A**D intelligentiam pntis distin-
ctiōis quæritur de perfectiōe
diuinę cognitionis, & cir-
ca hoc duo principaliter quæritur.
Primo quæritur de perfectiōe diuinę
cognitionis quantum ad numerū
cognoscibilem. Secūdo quæritur de
ipsa quantū ad modū cognoscendi.
Quantum ad primū quærantur tria.
Primo quæritur, vtrum Deus cogno-
scat alia a se. Secūdo quæritur, vtrū
Deus cognoscat omnia alia a se. Ter-
tio, vtrum Deus possit scire, vel præsci-
re plura quam, sciat.

Q V A E S T I O I.

CONCLVSIO.

Deus optimus max. alia a se co-
gnoscat per se ipsum.

**Funda-
menta.**

VOD Deus cognoscat
alia a se ostenditur au-
thoritate, & rōne. Au-
thoritate sic, Psalmus.
Qui plātauit aurem nō
audiet aut quæ hinxit oculū non con-
sideratq. d. hoc est impossibile quōd
deus alius potentiam cognoscēdi, & ip-
se non cognoscat. Item. Eccle. xxij.
Domino Deo antequā crearentur oia
sunt agnita, & post perfectum respicit
oia: ergo si non creat se se aliud, non
oī se cognoscat: sed etiam aliud. Item
probat^r rōne ostensiuā sic. Omne
producens res s^em ordinem & libera-

litatem, producit eas p^recognoscēs.
si enim producit ordinatē, necesse est
quōd producat s^em sapientiam. Rur-
sum si s^em libertatem, necesse est quōd
secundū sapientiam propriā nō alie-
nam: ergo in ipso est oī cognitiō.
Item. In entibus est status, ergo pari
rōne & in cognoscibilibus: sed pri-
mus ens in quo est status est princi-
pium a quo est oīs entitas, & sine quo
nihil est, nec aliquid est nisi ab eo: ergo
eadem rōne in primo cognoscēte,
si stat⁹ est, necesse est quōd ab ipso sit
oīs cognitiō, & q^d p^r ipsum omnia co-
gnoscantur, & sine ipso nihil si: ergo
p^rter quōd vnumquodque, & illud
magis: patet &c. Itē. Hoc ipsum osten-
ditur per impossibile, quia si non co-
gnoscat aliud a se, iur, ergo quia non
potest, aut quia nō vult. Non quia
non vult, quia in Deo voluntas non
præcedit cognitiōē. ergo quia nō po-
test: sed omne cognoscens quōd non
potest cognoscere aliquid quōd est co-
gnoscibile, habet cognitiōē deficien-
tem, & arctatam, quōd impossibile est
esse in Deo: ergo &c. Item. Nihil po-
test deus nisi quōd nouit, alioquin ali-
quid posset ignorās, quod absurdum
est: ergo si non nouit aliquid aliud a
se, nec potest supra aliud a se, nec in se
potest, cum non sit supra se: ergo ni-
hil in toto mundo potest: ergo Deus
est impotētissimus, quod est absurdū
simum dicere. Sed contra opponit^r
per rationem Physic. in xi. Intelli-
gibile est perfectio intellectus: ergo
si Deus intelligit aliud a se, intellectus
ei⁹ perficitur ab alio, & si hoc, sequi-
tur triplex inconueniens. Primum,
q^d eius cognitiō vilescit, cum p^rficiat^r
a re minus nobili quam sit Deus. Se-
cundū, q^d eius cognitiō, vel ipse Deus
transmutatur, oē. n. q^d ab alio perfici-
tur, habet potētā p^rstūti, quæ est prin-
cipium transmutēdi. Tertiu inconue-
niens est, quōd De⁹ nō sit sua actio,
cū actio sit a perficiēte, & de⁹ p^rficiat^r,
&c. Item. Si Deus cognoscat aliud a
se, cum non oē quod co- noscat Deus
t^radit q^d Deus, necesse est q^d illud q^d
cognoscat sit e- tra Deum, ergo si co-
gnoscat aliud, cognoscat aliquid extra
se. Ex hoc similiter oritur triplex
incon-

Aristo. 1.
cale. 37

Aristo. 1.
Poster.

Ad opp.

Meth. 12.
tex. 52.

incon-

inconueniens s. quod cognitio eius sit indigens exteriori, sit etiam transmutabilis, & quod sit aliud quā ipse, quā omnia sunt inconuenientia. Item. Illud idem ostenditur per rationē cognoscendi, quā ratio cognoscendi est ipsa veritas, sed veritas idem est quod rei entitas, ut dicit Aug. ergo nihil cognoscitur a Deo nisi ens: sed Deus nihil cognoscit nisi ab aeterno: ergo nihil cognoscit nisi ipso nisi ens quod est ab eterno: sed tale est vnum solum s. ipse Deus: ergo &c. Itē. Ratio cognoscendi est assimilatio, ubi est .n. cognitio, necesse est quod ibi sit assimilatio cognoscentis ad cognoscibile; ergo ubi summa cognitio, ibi summa assimilatio, & quia dei cognitio est summa, & perfectissima, ergo debet attendi in summa assimilationem: sed nihil summe assimilatur Deo nisi ipse, ergo solum seipsum cognoscit. Item. Videtur quod nulla necessitas sit ponere Deum cognoscere alia a se. Quia sicut potentia se habet ad productionem, ita & intelligentia ad cognitionem: sed Dei potentia, etiam si nihil producat, non est minus potens. ergo si intelligentia Dei nihil aliud a se cognoscit, nihilominus est summe intelligēs. Item. Bonitas creaturæ comparata ad bonitatem creatoris est sicut punctus ad lineam: ergo similiter veritas ad veritatem. Sed si intelligatur punctus amotus a linea, non est linea minor, nec imperfectior: ergo si Deus veritatem suā cognoscit sine veritate creaturæ, nihilominus sua cognitio perfecta est.

R E S P. Dicendum, quod piū, & necessarium est dicere quod Deus aliud a se cognoscit. Pium quidem, quia omnis rectus animus hoc dicit, quia non latet Deum quod cognoscit noster animus. Necessarium, quoniam non potest opus latere sapientissimum opificem, & ideo oppositum est dicere impium, & impossibile. Et propterea ad intellectum obiectorum notandum, quod cognoscere aliud est dupliciter, aut per aliud a se cognoscente, aut per se. Quando cognoscentis cognoscit aliud & per aliud, tunc verum est quod perfectionem habet aliunde, & tunc eius intellectus est in potentia, & recipit

aliunde perfectionem & ideo additionem, & transmutationem, & hoc omnino impossibile est circa Deum. Est iterum aliud cognoscere per se, & tunc cognoscentis est actus respectu cognoscibilis, & tunc non recipit imperfectionem a cognoscibili, sed magis e contrario, & hoc modo ponimus Deum aliud cognoscere a se per seipsum, & sic non procedit prima ratio, sed secundum primam viam, & ita intelligit Philosophus, si verum dixit.

A D illud quod obiicitur secundo, quod si Deus cognoscit aliud a se: ergo aliquid extra se. Dicendum quod cognoscere aliquid extra se est tripliciter. Aut per aliquid conceptum ab extra, & sic dependet cognitio ab extrinseco, & sic non est possibile ponere in Deo. Aut est cognoscere aliquid extra, quia aspectus cognoscentis desolatur extra, sicut cognoscit Angelus. Aut quia illud quod est aliud & diuersum, habet ortum ab intra, & ita quod est extra, cognoscitur per omnino in trinsecu, & hoc modo cognoscit Deus per exemplar, quod est idem quod ipse a quo res cognoscuntur, & hoc modo nihil valet obiectio. A D illud quod obiicitur tertio, quod ab eterno fuit vnum solum ens. Dicendum quod duplex est rei esse s. in se, & in sua causa, id est in proprio genere, & in exemplari. Et ad cognitionem rei sufficit existentia eius in causa, siue in exemplari, & quia per exemplar representat sicut futura est in proprio genere, ideo per existentiam in exemplari omnino cognoscitur sicut futura est, nec aliter cognoscitur postquam facta est.

Quod ergo obiicitur quod ab eterno fuit vnum solum ens. Dicendum quod verum est in proprio genere, sicut in esse actuali, multa ibi fuerunt in causa, & esse illud, erat ratio cognoscendi in utrumque modum essendi. A D illud quod obiicitur quarto de assimilatione. Dicendum sicut superius dictum fuit in questione de ideis, quod ad cognitionem requiritur assimilatio. non per conuenientiam in genere, vel specie, sed secundum rationem exprimiendi: & quia diuina veritas vna, & summa expressione exprimit se, & alia, ideo

summa

Lib. soli.
Cap. 5.

Arist. 1. de
ani. 79.

10.
Caintan
1. part. q.
14. arti. 5.
hunc modum
dicendi
deridet
dicens ita
asserentes
et se rudius
res.

summa assimilatio est, non tantum respectu sui, sed etiam respectu aliorum: & ita patet illud. Ad illud quod obicitur quod potentia est perfecta etiam si nihil faciat: ergo &c. Dicendum quod non est simile de actu faciendi respectu potentie, & sciendi respectu intelligentie. Nam facere est actus ut actus, & ut egrediens, qui non facit perfectionem: sed consequitur, & ei attestatur: sed scire est actus ut habitus, qui significat ut perfectio potentie. Quo nam ergo diuina intelligentia est perfectissima, ideo non tamen cognoscit alia quia, sed omne quod potest cognosci, non autem facit ut quod potest fieri.

- 11 Ad illud quod obicitur ultimo, quod veritas creaturæ nihil facit ad primam veritatem &c. Dicendum quod verum est, & ideo æque nobilis & perfecta erat prima veritas ante creationem veritatum aliarum sicut post: sed tamen ponere quod aliqua veritas sit, & non sit a veritate eterna, est ponere primam veritatem non esse summam, sic ponere aliquam veritatem non esse, & non esse cognitam, tollit rationem perfectæ veritatis, ut est ratio cognoscendi; & ideo patet quod de perfectione summe veritatis est cognitio creaturæ, sicut & potentia producendi.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Deus cognitione simplicis notitiae omnia cognoscit bona, & mala: approbationis vero tantum bona.

Fundamenta.

ATO quod Deus cognoscit alia a se, quæritur cognoscit omnia a se. Et quod sic videtur auctoritate Hierem. xvij. Præsumit cor hominis &c. & post. Ego dominus scrutans corda, & renes: sed nihil incertius, nihil occultius nostris cogitationibus: ergo si has cognoscit, & omnia alia. Item. Heb. iij. quia sunt nuda, & apta oculis eius. ad quem nobis sermo. Et iterum, Vnus est sermo Dei & efficax (vsque ibi) & non est aliqua creatura inuisibilis in conspe-

ctu eius. Item. Ioh. vlti. Domine tu omnia nosti. Item. Aug. iii. de trin. Cap. 4. Nihil sit visibile nec intelligibile. quod non de aula interiori atque inuisibili summi Imperatoris aut iubeatur, aut permittatur, secundum ineffabilem iusticiam pænarum & præmiorum, gratiarum & meritum: & si hoc, ergo omnia cognoscit. Item, ratione videtur: quia quanto substantia est spiritus ritualior atque simplicior, tanto purius est cognitio: sed Deus est substantia simplicissima & spiritualissima, ergo est omnium cognitio. Itē. Deus est creator, & remunerator: sed in quantum creator est artifex, in quantum remunerator iudex: sed perfectus artifex cognoscit omnia producta, perfectus iudex omnia remuneranda: sed omnis creatura spectat ad artificium, & omne bonum & malum ad iudicium: ergo Deus omnem creaturam cognoscit, & omnem bonitatem, & maliciam. Item, impossibile est aliquid esse in quo non sit Deus per presentiam essentiae, ut supra probatum est: sed cuiusque præsens est presentiam, & cognitionem: ergo impossibile est aliquid Deo esse incognitum. Item, si esset in una re ita quod non in alia, esset eius essentia limitata: ergo si ita cognosceret quod aliqua esset incognita, esset eius cognitio limitata & arcata, & ita imperfecta. Sed contra. Omne nobilius Deo est attribuendum: sed quod melius est nescire quam scire, sicut dicit Aug. in Ench. ergo necesse est ponere quod Deus illa non sciat. Itē, intellectus noster propter sui immaterialitatem non intelligit singularia. Unde (ut Philosophus dicit) intellectus est universalium, & sensus singularium. Sed diuinus intellectus multo magis est immaterialis quam noster: ergo si noster non intelligit singularia, nec diuinus. Item, noster habitus scientialis propter suam certitudinem non est nisi necessarius, & non contingens: quia dicit Boetius, quod scientia est eorum que sui immutabilem existentiam sortiuntur. Si ergo diuina cognitio est multo certior quam nostra scientia, patet &c. Item, sicut Deus dicitur

Aristot. 6.
Eth. ca. 11

omni

omniscientis, ita est omnipotens: sed potentia mali non est de omnipotentia, nec de perfectione potentia naturaliter, ergo similiter cognitio mali non est de perfectione scientia, ergo &c. Itē, hoc ipsum ostenditur auctoritatibus. Et primo auctoritate Abraham. j. Mundi sunt oculi tui domine, ne videant malum: ergo. Item, Matth. xxv. de malis: Nescio vos. Item, quia necessitas est, Deum ponere cognoscere omnia? Et videtur quod nulla: quia cognitio nostra non minus dicitur perfecta si non cognoscit unam muscā: si ergo diuina cognitio multo minus perficitur a seibili, non erit imperfecta si non cognoscit ista vilia,

13 R E S P. Dicendum ad intelligentiam obiectorum, quod in Deo est cognitio approbationis: & simplicis notitia. Et notitia approbationis connotat complacentiam voluntatis. Hac non cognoscit Deus omnia: quia nec mala, nec malos: sed tantum bona & bonos: & de hac intelliguntur duae ultimae auctoritates. Est alia cognitio simplicis notitia: & haec quia habet rationem cognoscendi a veritate quae est lux summa cui nihil potest occultari, nec etiam tenebrae obscurantur ab ipsa: ideo de necessitate cognoscit omnia, magna & parua, bona & mala, sicut ostendunt rationes ad primam partem.

14 A D illud ergo quod primo obijciatur, quod omne nobilius Deo est attribuendum. Dicendum quod est melius simpliciter, & est melius huic, & secundum statum. Dico ergo quod omnia scire, simpliciter melius & nobilius est: sed homini corrupto qui accipit occasionem peccandi ex cognitione, melius est quaedam nescire: ideo non sequitur quod sit Deo attribuendum. A D illud quod obijciatur de immaterialitate intellectus. Dicendum quod hoc quod non cognoscit singularia non tantum venit ex immaterialitate, imo ex materialitate coniuncti, & immaterialitate sua. Quoniam enim coniungitur corpori, ideo habet potentias secundum quas dependet a corpore quantum ad operationem, & per quas intellectus quando est in corpore exit ad exte-

riora, quia illa sunt media. scilicet sensus particularis, & imaginatio. Quoniam ergo singulare non peruenit ad intellectum nisi per istas potentias, & ascensus per has est secundum abstractionem & depurationem, & abstractio facit de singulari vniuersale: ideo non potest singularia cognoscere ut intellectus, nisi intellectus sit separatus vel diuinus. A D illud quod obijciatur de certitudine scientiae. Dicendum quod hoc non est propter certitudinem simpliciter: sed propter certitudinem causatam a re. Et quoniam causatur certitudo in nostra cognitione, vel pendet ex re: ideo non potest nostra cognitio esse certa nisi res sit necessaria. Diuina autem cognitio quoniam a re non causatur, nec dependet: ideo potest esse certa de re contingenti. A D illud quod obijciatur quod potentia mali non est de omnipotentia: ergo &c. Dicendum quod non est simile: quia rectitudo manens rectitudo, est ratio cognoscendi malum: sed rectitudo non est causa mali, nisi declinando a rectitudine & deficiendo: ideo scire malum est de perfectione scientiae: sed posse malum non est de perfectione potentiae. A D illud quod queritur, quia necessitas est cognoscendi Deum omnia. Dicendum quod infinitas & immensitas veritatis quae non patitur aliquid latere Deum, sicut immensitas diuina praesentiae non patitur aliquid absentari a Deo.

Q V A E S T I O III. CONCLUSIO.

Scientia Dei approbationis & visionis augeri potest: ea vero quae est simplicis intelligentiae, nequaquam.

Verum Deus possit scire vel praescire plura quam sciat. Et quod possit plura scire ostenditur sic. Nihil scitur nisi ens & verum: sed multa praesentia esse quae non sunt, & verificari quae falsa sunt: ergo multa praesentia a Deo quae tamen non sciuntur. Item, quod possit plura praescire, etiam quod praescientia est tantum futurorum: sed multa

Ad opp.

**Funda-
menta.**

dem est hæc cognitio, cui⁹ est pſcien-
tia, præſcienia pōt eſſe plurium. Cō-
cedendum ergo, q̄ quædam ſcia pōt
eſſe plurium, quædam non. Et per
hoc patet rñſio ad obiecta de ſcia.

Q V O D n. obicit, & scia dei est
infinitorum, & nihil connotat cir
ca incomplexum. Dicendum, qd hoc
veru est de scia intelligentiz: sed nō
est verum de scia visionis. Quod aut
obicitur de pscia, concedendum est,
q pot esse pluriū. Quod aut obii-
ciat ad oppositū, q si pot scire plu-
ra, aut simul, aut non simul. Dicendū
q similitas pot atqū dupliciter. Aut
quantum ad substantiam pscitorū,
siue cognitionem, sic est verū, quod
simul, quia ab æterno pscit quicquid,
& ab æterno potuit pscire plura, &
potuit pscire. Si aut consideratur si-
militas quantum ad rōnem paucita-
tis, & pluralitatis: sic est implicatio
oppositōrū, & sic est sensus, q simul
pesciat plura, & pauciora, & primo
sensu obiectio habet veritatem.

A Dillid quod obicitur si potest 22
plura p̄scire, quod p̄t praescire auge-
ri. Dicendum, quod est quod p̄scire
possint augeri, non tñ augetur praescientia, quia vno & eodē p̄scit de⁹,
& multa, & vnum, & plura, & pauca;
tamē quāuis praescita possint esse plu-
ra, non tamen possunt augeri, quia
augeri est de paucioribus fieri plu-
ra; h̄c p̄t esse plura, h̄c duas
causas veritatis, aut quia de paucio-
ribus possunt fieri plura, aut quia ab
initio potuerunt esse plura, & hoc
vltimo sensu est oratio vera. Et ideo
cum procedat a pluribus causis veri-
tatis ad vnam, facit sophisma secun-
dum consequens.

Consequenter est questio de secundo articulo, scilicet de modo diuine cognitionis. Et circa hoc queruntur tria. Primo queritur, verum deus cognoscat se, & alia vniformiter. Secundo, verum cognoscat mutabilia immutabiliter. Tertio, verum cognoscat omnia presentia, vel presentialiter.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Deus cognoscendo se, omnia alia a se intuetur: & cum eius cognitio ipse mer sit deus, eodem modo cognoscit se, atque alia.

Funda-
menta.

VOD cognoscit se, & alia eodem modo, siue vniformiter, ostenditur sic. Scientia dei est sua essentia, & sui scire est

suum esse, ergo & modus cognoscendi, est modus essendi: sed vnus est modus essendi in deo essentialis: ergo & vnus modus cognoscendi. Item. Deus seipso, & non alio cognoscit se, & seipso, & non alio cognoscit alia, ergo vna & eadem ratione cognoscit se & alia: sed modus cognoscendi attenditur penes rationem cognoscendi: ergo si est eadē ratio cognoscendi se & alia, & idem modus, & sic &c. Item. Hoc ipsum vtr per impossibile, quia si alio modo cognoscit se, alio modo creaturas: ergo cum cognoscit se & creaturas, variatur in cognoscendo: ergo apud deum est transmutatio, & vicisitudinis obliuio. Item. Si alio modo, tunc ego quero, aut modus ille est creator, aut creatura. Non creatura, quia cognitio & modus cognoscendi est aeternus. Si creator, aut dicit quid personale, aut quid essentialē. Non personale, quia omnis cognitio est cōis tribus: ergo dicit quid essentialē, ergo si alius, & alius modus, ergo alia, & alia essentia: sed hoc est impossibile: ergo & primum. Contra. Deus cognoscendo alia a se, cognoscit per ideam, se aut non cognoscit per ideam: ergo si cognoscere per ideam dicit modum cognitionis, & se non cognoscit per ideam, patet quod alio modo cognoscit se, & sic &c. Item. In cognitione qua cognoscit se, idem est cognoscens, & cognitū, & rō cognoscendi: sed in cognitione qua cognoscit creaturā nō est idem rō cognoscendi cū cognito: ergo non idē modus. Item. Nihil est cōe creatori, & creaturæ, sūm rōnem essendi: ergo neq; sūm rōnem cogno-

scendi: cum ergo aliud sit esse creaturæ, q̄ creatoris, & alius modus essendi: ergo alia cognitione, & alio modo cognoscitur quam creator. Si ergo alio modo cognoscitur a deo, & idē est creaturam cognosci, & deum cognoscere: ergo de alio modo cognoscit se, & alia. Item. Omnis cognitio in qua cognitum est nobilius, presentius, & intelligibilius, est cognitio nobilior, sicut quantum ad rem, & modum. Quantum ad rem, quia de re magis nobili. Quantum ad modum, quia de re presentiori. Sed in cognitione qua deus cognoscit se, cognitū est nobilius, presentius, & intelligibilius, in cognitione creaturæ: ergo nobilior cognitio quātū ad rē, & modū.

R E S P. Dicendum, quod est quidā cognitio quæ causatur, & ortum habet a cognoscibili, & hæc quā a cognoscibili causatur, & dependet, variatur secundum exigentiam cognoscibilis quantum ad rem, & modum. Est & alia cognitio, quæ secundū rem idem est quod cognoscens, & a cognoscibili non causatur, nec dependet, & hæc accipit idēitatem quantum ad rem, & modum a parte cognoscentis, non a parte cogniti. Quia ergo diuina cognitio a rebus non pendet, nec causatur, sed est idem quod deus, & de eadem essentia, & eodem modo se habet: ideo vna cognitione, & eodē modo cognoscit deus se, & alia a se, quia per seipsum nullo modo variatum, nec diuersificatum.

A D intelligentiam aut obiectōem notandum, quod per respectum ad cognoscentem cognitio eodem modo comparatur, & eodem modo est, quia sūm illā comparationem habere esse, & sic pcedunt primæ rōnes ostendentes quod eodem modo cognoscit se, & alia. Sed per respectum ad cognitū, licet sit eodem, tamen alio modo comparatur: nam ad deum sūm rationē idēitatis, ad creaturam sūm rationē diuersitatis, & causatur: & ideo ad creaturā sūm rationē, ideam di, ad deum vero minime. & hoc probant rationes inductæ ad secundam partem, quod alio modō comparatur, & hoc modo sunt concedende.

Si ergo

Aristo. 12
meth. 39.

Ad opp.

Si ergo inferat, & alio modo, sic ratio non valet, quia cognitio dei non recipit modum effendi, nec nobilitate a cognito, & sic patet duo obiecta de idea, & diuersitate.

25 AD illud quod obiicitur tertio, nihil est cōe creatori, & creature. Dicedum quod verū est de cōicato sū eandem cōparationem: sed sū aliam & aliam, nihil p̄hibet quod aliquid sit veritas creature, & similitudo dei. similiter, quod aliquid sit veritas dei & similitudo creature: & qm̄ ratio cognoscendi accipitur penes utrūq; modum: ideo cognitio potest esse cōis.

26 AD illud quod obiicitur vltimo: dicendum, quod tenet cum cognitione causatur a cognito: nō autem tenet cum non causatur, sicut in p̄posito.

Q V AESTIO II.

CONCLUSIO.

Deus mutabilia immutabiliter cognoscit ex parte suae cognitionis, licet cognita obiecta mutabilia existant.

Funda-
menta.

TRVM Deus cognoscit mutabilia immutabiliter. Et quod sic ostendit auctoritate Dionysii de diu. nom. Cognoscit

deus oīa materialia immaterialiter, impartitē partita, vniformiter multa, immutabiliter mutabilia. Item. Aug. 15. de trin. Eius scia inadmiscibilis est, & inuariabilis: sed oē tale immutabile, ergo &c. Item. hoc ipsum ostenditur rōne, quia quod nobilius est, deo attribuendū est: sed nobilior est cognitio qua cognoscitur res immutabiliter, q̄ qua cognoscitur mutabiliter, ergo &c. Item. Quod est in aliquo, est in eo per modum eius, in quo est, & hoc verū est maxime in deo, in quo omne quod est, est ipsum, siue ipse deus, ergo cum scientia rerum, & ipse res cognite sint in deo, & ipse sit omnino immutabilis: sunt ergo in deo immutabiliter. Item. Ad hoc est ratio Augustini dicens ad impossibile. Deienim scire est suum

esse, & scientia tua, est sua essentia. Si ergo sciret mutabiliter, esset mutabilis, quod omnino in ipso est impossibile. Item. Vbi est mutabilitas, ibi nulla est certitudo: si ergo deus sciret res mutabiliter, sciret incerte: sed incertitudo est conditio dedecorans cognitionē: ergo non haberet dei cognitio perfectam nobilitatem. Contra. Cū res est praesens, scit deus ea esse praesentem, & cum praeterita, scit eam esse praeteritam: & cum futura, scit eam esse futuram, non praeteritam: ergo v̄ sicut nos cognoscimus res mutabiliter, ita & deus cognoscit. Item. Ad hoc quod scia sit vera, necesse est scibile, & scientiā proportionari, alioquin non est vera scia, cum ergo mutabilis ad immutabile non sit p̄portio, sed mutabilis ad mutabile: ergo deus non cognoscit res mutabiles immutabiliter, sed mutabiliter, aliōq̄ non vere cognoscit, vt videtur. Item.

Quicquid scitur est verum, ergo q̄ immutabiliter scitur, immutabiliter est verum: sed res mutabiles nō hnt veritatem immutabilem: ergo nō pnt sciri immutabiliter. Item. Quia res sunt contingentes: ideo deum p̄scire futura contingentia est contingens, sicut in p̄cedentibus ostensum est: ergo quia res sunt mutabiles, deū scire res mutabiles est mutabile, ergo mutabiliter cognoscit deus mutabilia, aut si non est hoc verum, quāro quare non. Et iterum, quomodo potest illud intelligi, quod rei mutabilis scit scientia immutabilis.

Ex Arist.
1. Poster.

RESP. Dicendum, quod cum q̄ r̄tur, verum deus sciat res immutabiliter: haec est duplex, quia hęc determinatio (immutabiliter) potest de terminare actum sciendi dei, vel actū essendi rerum. Si actum sciendi dei sit omnino verum est, quod immutabiliter scit, quia circa eius actum, & cognitionem non cadit transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Si autem determinet actū essendi rerum, sic falsum est de rebus mutabilibus, quia deus scit eas mutabiles, & nouit ipsarum mutabilitatem, & scit se habere nunc aliter quā prius: sed tñ nouit immutabiliter. Et ratio

27

10 - 10

Arist. 3. de
api. 4

huius est: quoniam in eius cognitione nō est receptio, non est successio, nec est obliuio: & ideo quantumcūque res sint mutabiles, ipse non mutatur in cognoscendo mutabilitatem earum. Et quāuis nullum sit simile, potest tamen cogitari, si intelligatur, vel cogiteretur oculus fixus in pariete, qui seipso videat transeuntes sine receptione, & vnico aspectu oēs videat, & oēs motus ipsorum, quantumcumque res mutantur, tamē nec oculus mutatur, nec eius cognitio: & sic est in deo. Exemplum autem ad hoc intelligendum potest simi a contrario sic. Quia enim scia causata pendet a seibili, & non econuerso: ideo potest esse mutatio circa sciam p obliuionem, & errorem, & successuum considerationem, nulla facta mutatione in seibili. Sic contrario modo, quia scia diuina nō pendet ex rescitata, pōt esse mutatio circa seibile nulla mutatione existente in diuina scia, & tñ illa scia totum scit. Et per hoc patet responsio ad primum obiectum, de hoc quod scit fuisse, & esse: dicendum enim, quod hoc dicitur mutationem a parte seibilis non scientia.

- 38 AD illud quod obicitur de proportionem: dicendum, quod in specialibus conditionibus non oportet proportionari etiam scientiam causatā, quia rei corporalis est scia spūalis: sed sufficit, quod sit proportio in veritate. A D illud quod obicitur, quod quicquid scitur est verū, ergo quod scitur immutabiliter, immutabiliter est verum: dicendū, quod hic est addens. Quāuis enim scientia requirat veritatem in scito de rōne sue intentionis generalis, maxime scia respectu enunciabilis: tamen scia nō tempore dicit conformitatem in immutabilitate, maxime diuina scia, quæ a seibili non dependet. A D illud quod obicitur, quod futurum cōiungens non p-

Cōtra hoc q dicit S. scit deus necessārio: dicendum, quod B. q actus non est simile, tum ex parte actus p diuinitz co sciendi, tum ex parte dispositionis. gnitionis. Ex parte actus nō est simile, quia psci est imutabile, & ne non semper connotat rei existentiam: cessari potest a. deus quz pōt facere, & nunq

faciet. Præterea non est simile de dispositione, quia modus immutabilituri arguitatis respicit actum: sed cōtingens respicit nō tñ actum: sed ordinationē ad futurum, & actus quidem diuine cognitionis est immutabilis, & necessarius: sed comparatio ad futurum cōtingens est cōtingens.

Q V AESTIO III.

CONCLUSIO.

Deus cognoscit omnia præsentia cum omniū ideas habeat, non tamen sic quod cognoscat omnia esse vera præsentia.

TRVM Deus cognoscit Fundamenta omnia: pñter. Et q sic vñ. 2. Pet. vñ. super illud, mille anni, &c. gl.

In agnitione diuinitz veritatis pñter, & pñtia, & futura equaliter pñtia sunt. Item. Aug. sup Iohan. In veritate quæ manet præteritum, & futurum non inuenio: sed solum præsens, & hoc in corruptum. Item. Quanto res est pñterior, tanto cognitio est nobilior, quia hoc facit ad nobilitatem cognitionis: sed deus oia cognoscit nobilissime, ergo oia q cognoscit, pñtissime cognoscit. Item. Si non cognoscit omnia pñter, ergo non cognoscit oia simul, quod si simul, tunc ergo in eodem (nunc) cognoscit oia, & ita pñter. Si autem non cognoscit simul, ergo vnū post aliud: sed in omni tali cognitione est transmutatio, ergo in cognitione dei caderet transmutatio, quod est omnino falsum, & impossibile. Contra. Præscientia non est usi futuri, & ut futurum est, ergo si deus cognoscit oia præsentia, ergo nihil oīno pñcit: sed pñcit, ergo &c. Si tu dicas, quod improprie dicitur præscire. Contra. In pñtia non sunt nisi duo, scilicet scia, & antecessio respectu cogniti: sed constat, quod in deo proprie est scia: constat etiā est, quod in ipso proprie est antecessio, quia pñtie antecedit deus oia alia, ergo responsio illa nulla est. Item. Omne præsens fm ita tum suæ pñtia huius est necessārium, ergo

Fundamenta.

Ad opp.

Perihe.

ergo si deus oia cognoscit pſenter, & ſemper pſenter, ergo oia cognoscit neceſſario: ſicut ergo qđ pſens eſt nō poteſt non eſſe: ita ſi deus aliquid pſcit, neceſſe eſt pſciuiſſe, & ſi pſciuit, erit: ergo neceſſe eſt eſſe. Item. Hoc oñditur p impoſſibile, quia ſi omnia cognosceret, pſenter, ergo plura ſimul, ergo ſimul ſe conuertit ad multa: ſed ſimplex ad quod ſe conuertit, totaliter ſe conuertit, ergo cum vnū intelligit, non pōt in alterum. Item. Si cognoscit oia pſenter, ergo ſimul ſcit duo contradiſtorie oppoſita: ſed quicquid ſcit eſt verū, ergo duo contradiſtorie oppoſita ſunt ſimul vera.

R E S P. Dicendū, quod cognoscere oia pſenter dupliciter pōt intelligi. Aut qđ notetur pſentialitas a parte cognitorū: & ſic eſt falſa, quia non cognoscit oia eſſe vera pſenter, & ſimul. Aut ita quod notetur pſentia litas a parte cognoscentis, & ſic habet veritatē. Et ratio huius eſt, quia deus oium ideas habet pſentes, & ſimul, per quas cognoscit res futuras ita certitudinaliter, ſicut ſi eſſent pſentes. Et iterum, ſup oēs illas ſimul, & pſenter ſe conuertit, & ita ſimul, & pſenter cognoscit. Et iterum, pſa-

ſens ſuz cognitionis eſt pſens ſimp li qđ nata eſt ciſſimum, qđ circūplectitur omnia hñi ex terra. Ex hiſtribus rōnibus ſimul iun miniſ: ſed dñs dñ deus oia pſenter cognoscere, decipitur. Et rōnes iſte ortum habent ex hoc, de idea ſu quod pſentialitas diuine cognitionis, & ſi finita, quia ſimplex eſt, ideo ſem eſt ſimili per pſens. Quia infinita, ideo ſunt ei oia pſentia. Et exemplum huius ponitur in pſentialitate dei quantum ad rerum exiſtentiam ſm quam deus totus eſt in vna: & ita eſt in vna, vt nihilominus ſit & in alia, & hoc eſt, quia ſimplex eſt, & infinitus: ideo deus iudicat aliquid eſſe futurum, ſed non futurum ſibi, & oia pſenter cognoscit, & tñ nihilominus pſcit.

E T hoc patet primū, & ſcđm, quod pcedunt ſm quod pſentialitas eſt diſpoſitio rei cognite in ſua natura, nō in cognitione diuina. Patet etiā tertium, quia hoc eſt ſimplex, & infinitum, & in vno multa cognoscit, ideo ſimul ſupra multa ſe conuertit. Quod obicitur de oppoſitis, ſimiliter patet, quia quauis cognoscit oppoſita ſimul ex parte ſua, tamen ſcit vnum alteri eſſe incompoſſibile, & vnum ſcit alteri poſſe ſuccedere.

QVID SIT PRAEDESTINATIO, ET IN

quo differt a pſcientia.

DISTINCTIO XL.

Praeſtinationo vero de bonis ſalutaribus eſt, & de hominibus ſaluandis (vt enim ait Aug. in lib. de pſaedeſtinatione ſanctorū) pſaedeſtinationo eſt gratiae pſaeparatio, qđ ſine pſaeciencia eſſe non pōt. Pōt aut ſine pſaedeſtinatione eſſe pſaeciencia. Pſaedeſtinatione quippe Deus ea pſaeciuit, quae fuerat ipſe facturus: ſed pſaeciuit Deus etiā quae non eſſet ipſe facturus, id eſt omnia mala. Pſaedeſtinauit eos, quos elegit, reliquos vero reprobaui, id eſt, ad mortem æternam pſaeciuit peccaturos.

An aliquis pſaedeſtinatorum poſſit damnari, vel reproborum ſaluari.

Pſaedeſtinatorum nullus videtur poſſe damnari, nec reproborū aliquis poſſe ſaluari. Vnde Aug. in lib. de correctione, & gratia. In Apocalypſi (inquit) dicitur, Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Si alius non eſt accepturus, niſi ipſe perdidit, certus eſt electorum numerus, id eſt, non poteſt augeri, vel minui. Ad hoc autem obicitur quidam, nitentes probare numerum electorum

posse augeri, & minui, sic. Posset deus non apponere gratiam quibus apponit, & possent subtrahere quibus non subtrahit: quod si faceret, utique damnaretur: possent ergo damnari isti, qui tamen saluabuntur. posset itaque minui electorum numerus: ita etiam posset augeri, quia posset apponi gratia quibus non apponitur, per quam saluarentur. Possent ergo saluari habita gratia, qui tamen sine ea damnabuntur: posset itaque augeri numerus electorum.

Responso. Quibus respondemus ex ea ratione dictum esse, & verum esse numerum electorum non posse augeri, vel minui, quia non potest utrunque simul esse, scilicet, ut aliquis saluetur, & non sit predestinatus, vel ut aliquis predestinatus sit, & damnetur. Intelligentia enim conditionis implicite veritatem facit in dicto, & impossibilitatem in vero. Si vero simpliciter intelligatur, impossibilitas non admittitur: ut cum dicitur, predestinatus potest, vel non potest damnari, & reprobis potest saluari. In his enim, & huiusmodi locutionibus, ex ratione dicti dinud icanda est sententia dictionis. Alia namque sit intelligentia, si per coniunctionem hæc accipiantur dicta, atque si per disjunctionem, ut supra cum de præscientia agebatur, prætaxatum est. Si enim cum dicis: predestinatus non potest damnari, intelligas ita, id est, non potest esse, ut predestinatus sit, & damnetur, verum dicis, quia coniunctim intelligis: falsum autem si disiunctim, ut si intelligas istum non posse damnari quem dico predestinatum, potuit enim non esse predestinatus, & ita damnaretur.

Quomodo adhuc instant questioni.

VERVNTAMEN adhuc instant, & secundum coniunctionem argumentando ita procedunt, Non enim (inquiunt) potest esse, ut aliquis predestinatus sit, & damnetur. Vtrunq; istorum simul esse non potest: sed alterum horum non potest non esse, scilicet quin iste sit predestinatus (ab æterno enim predestinatus est) & non potest modo esse predestinatus. Cum ergo impossibile sit simul utrumque esse, & impossibile sit alterum non esse, videtur non posse alterum esse, scilicet, ut damnetur. Quod si est, ergo non potest esse, ut non saluetur. In huius questionis solutione, mallet alios audire, quam docere: Dicimus tamen de præscientia similem posse moveri questionem. Ideoque tam hic, quam ibi, vnatim facimus responsionem dicentes, determinandum fore illud cui innititur tota hæc questio, scilicet impossibile est alterum istorum non esse, scilicet, quin isto modo sit predestinatus: ab æterno enim iste predestinatus est. Distinguendum enim est cum ait. Iste non potest modo non esse predestinatus, vel non potest modo esse quin sit predestinatus: hoc enim coniunctim, vel disiunctim intelligi potest. Non enim potest esse ut ab æterno sit predestinatus.

destinatus, & modo non sit p̄destinatus: nec potest esse simul vt sit p̄destinatus, & nō sit p̄destinatus: sed tamē potuit esse ab æterno q̄ non esset p̄destinatus, & potuit ab æterno non esse p̄destinatus. Et sicut ab æterno Deus potuit eum non p̄destinare, ita conceditur a quibusdam quod & modo potest Deus eum non p̄destinasse. Ab æterno ergo potest Deus non p̄destinasse eum, ergo potest iste non fuisse p̄destinatus, si vero non fuisset p̄destinatus, nec modo esset p̄destinatus: ergo modo pōt non esse p̄destinatus, ita & de p̄scientia & de p̄scitis dicūt: quod in actionibus vel in operationibus Dei & hominum nullatenus concedūt. Ex quō enim aliquid factum est vel dictum, non concedunt quod possit non esse vel non fuisse, imo impossibile est non esse vel non fuisse, quod factum est vel dictum, referentes possibilitatem vel impossibilitatem ad naturam rei existentis. Cum vero de p̄scientia vel p̄destinatione Dei agitur, possibilitas vel impossibilitas ad potentiam Dei refertur, quæ semper eadem fuit & est: quia p̄destinationis, p̄scientia, potentia, vnum in Deo est.

Quid sit reprobatio Dei, & in quibus consideratur, & quis sit p̄destinationis effectus

CVMQVE p̄destinatio sit gratiæ preparatio, idest, diuina electio qua elegit quos voluit ante mundi constitutionē (vt ait Apostolus) Reprobatio econuerso intelligenda est p̄scientia iniquitatis quorundam, & preparatio damnationis eorundem. Sicut enim p̄destinationis effectus illa gratia est, qua in p̄senti iustificamur, atque ad recte viuendum, & in bono perseverandum adiuvamur, & illa qua in futuro beatificamur: ita reprobatio Dei, qua ab æterno non eligendo quosdam reprobauit secundū duo consideratur: quorum alterum p̄scit & non preparat, idest, iniquitatem: alterum p̄scit & preparat, scilicet æternam p̄nam. Vnde Aug. ad Prosperum & Hilarium. Hęc (inquit) regula inconculse tenenda est, peccatores in peccatis p̄scitos esse, non p̄paratos, p̄nam autem esse p̄paratam. P̄parauit enim Deus, vt ait Aug. in lib. de bono perseverantiæ, in p̄scientia sua, quibus voluit bona sua: & quibuscunque donat, proculdubio se donaturum esse p̄sciuit. P̄parauit etiam Deus (vt ait Fulgentius) malis ignē æternum: illis vtique, quos iuste p̄parauit ad luenda supplicia: nec tamē p̄parauit ad facienda peccata. P̄parauit enim Deus quod diuina c̄quitas redderet, non quod humana iniquitas admitteret. Non enim, sicut p̄parauit sanctos ad iustitiam percipiendam, sic p̄parauit iniquos ad iustitiam amittendam: quia prauitatis p̄parator nunquam fuit. Sicut ergo p̄destinatio Dei proprie est p̄scientia, & preparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberatur quisq; liberatur, ita reprobatio Dei est p̄scientia

Eph. 1.

Hic dicitur
quod sit p̄destinatio
effectus

Hic s̄m q̄
consideret
reprobatio.

Hoc habetur
in glossa
ordinaria

ad Rom.

Ca. 17. in

Tomio 7.

Aug. in li.

de bono

perseuerantiæ.

Cap. 14.

malitię in quibusdam non definiende, & preparatio pœnę non terminandę. Et sicut prædestinationis effectus est gratię appositio, ita reprobationis æternę quodammodo effectus esse videtur obdurtio. Nec obdurat Deus, vt ait Aug. ad Sixtum, impartiendo malitiam, sed non impartiendo gratiam, sicut nec digni sunt. Quibus enim non impartitur, nec digni sunt, nec merentur, potius vt non impartiat, hoc digni sunt, hoc merentur. Vnde Apostolus ait, Cuius vult miseretur Deus, & quem vult indurat: misericordiam appellans prædestinationem, & præcipue prædestinationis effectum, id est, gratię appositionem: obdurationem vero gratię priuationem. Non enim, vt ait Aug. ad Simplicianũ, intelligendum est quod Deus ita induret, quasi quenquã peccare cogat: sed tamen quibusdam peccatoribus misericordiam iustificationis suę non largitur, & ob hoc eos indurare dicitur, quia nõ eorum miseretur, non quia impellit vt peccent. Eorum autem non miseretur, quibus gratiam non præbendam esse æquitate occultissima, & ab humanis sensibus remotissima iudicat: quam non aperit, sed miratur Apostolus dicens, O altitudo diuitiarum sapientię & scientię Dei.

De scientia Dei quãtum ad speciales
effectus s. de prædestinatione
& reprobatione.

DISTINCTIO XL.

Prædestinatio vero est de bonis
salutaribus &c.

Exposi.

AEC est tertia pars in qua agit Magr de diuina sciẽtia contracta ad spirituales effectus. Et diuiditur hæc pars in

Diuisio.

duas partes. In prima agit de prædestinatione & reprobatione quantum ad causalitatem adiuuam. In secunda inquirir, verum habeant causalitatẽ passiuam, verum videlicet sint ex meritis nostris, in situ di. proxima. Si autem querimus meritum obdurtiõis &c. Prima pars habet duas. In prima agit de prædestinatione. In secunda de reprobatione, ibi. Cũque prædestinatio sit preparatio gratię &c. Prima iterum pars diuiditur in duas. In prima agit de prædestinationis qd dicitur. In secunda inquirir de eius necessitate, ibi. Prædestinatorum autem nullus videtur posse &c. In qua parte primo mouet dubitationem, & op-

nit, & deinde soluit. Deinde opponit contra responsionem, & ultimo soluit, partes manifeste apparent in littera. Similiter, secunda pars distin. in qua agit Magister de reprobatione habet duas. In prima ostendit quid sit, & quid connotat in quantum præcognitio. In secunda vero, cuius est causa, siue qd sit eius effectus, & hoc, ibi. Et sicut prædestinationis effectus est gratię appositio.

Prædestinatio vero est de bonis
salutaribus.

Queritur ergo quid intelligat per Dub. bona salutaria. Si tu dicas qd gratia, & gloria: ergo sicut homo dicit prædestinatus, ita gratia debet dici prædestinata. Resp. dicendũ qd prima prædestinatio est præordinatio. In præordinatione autem tria concurrunt, quid ordinatur, & per quid, & ad quid. Primum est homo, secundum est gratia, tertium gloria. qm̃ ille solus dicendus est prædestinatus, qui prædestinatione ordinatur: ideo patet qd gratia & gloria non debet dici prædestinata: sed homo solum qui prædestinatur ad salutem.

Et

Et de hominibus saluandis.

Dub. 2 Videtur insufficienter dicere.

Quia cum prædestinatio sit præparatio gratiæ, & gloriæ: ergo non tantum est hominum: sed etiam Angelorum. Resp. dicendum qd prædestinatio vno modo dicit præparationem boni, & sic conuenit hominibus, & Angelis, & etiam Christo. Alio modo dicit præparationem boni, & liberatio- nem a malo, & sic dicit prædestinatio propositum miserendi, & sic proprie est hominum, & sic accipit Magister hic.

Prædestinatio est gratiæ præparatio, quæ sine præscientia esse non potest.

Dub. 3 Videtur male dicere, quia præscientia est malorum. Vnde præsciti dicuntur mali: sed prædestinatio bonorum: ergo potest esse prædestinatio sine præscientia, sicut econuerso. Si dicas mihi qd prædestinatio est speciale: sed præscientia est commune, & speciale, tunc quæro, quare magis præscientia appropriatur reprobationi quam prædestinationi. Ad hoc est vnus modus respondendi, qd quia prædestinatio addit, ideo habuit nomen proprium, reprobatio vero non ideo retinuit nomen commune. Sed quomodo habet illud veritatem, cum reprobatio sit præscientia, penes cuius Deus est causa? Et propterea est dicendum qd non tantum addit, quod ita distrahatur. Nam prædestinatio dat intelligere beneplacitum, qd trahit ipsam in genus scientiæ prædictæ simpliciter, & absolute respectu totius connotati: sed non sic est de reprobatione, quia voluntas non est respectu mali culpæ: sed respectu pœnæ. Est & consequens, non antecedens, & quasi tracta, & propter hoc quod minus distrahatur a ratione scientiæ, retinuit sibi nomen præscientiæ.

Respon. Quibus respondemus ex ea ratione dictum esse &c.

Dub. 4 Videtur quod non soluitur propter suam distinctionem ad questionem de augmento, quoniam demonstrato ali-

quo damnando verum est dicere, istum posse saluari: ergo potest esse prædestinatus: ergo plures possunt esse prædestinati quia sunt: ergo potest numerus prædestinatorum augeri. Resp. dictum qd Magr in hac prima responsio- ne principaliter respondet ad questionem primam, vtrum prædestinatum sit possibile damnari, & bene s. per compositionem, & diuisionem, & per istam solutionem patet aliquo modo responsio ad illud de augmento, sed non plene: ideo annexit solutionem sequentem quæ est explicatio huius in qua dicit, qd aliquis non potest incipere esse prædestinatus, quamuis possit esse prædestinatus, quia hoc est dicere qd ab æterno potuit. Et qm augmentum dicit maiorem numerum quam prius cum præsuppositione prioris & noua additione: ideo patet qd ex sui ratione distinctionem & successione dicit in partibus. Vnde si aliquis statim cum est, esset ita magnus quantus futurus est, non diceretur augeri: sed tamen potuisset esse maior: ita in proposito intelligendum. Vel aliter solui potest per compositionem, & diuisionem sicut Magr soluit: potest enim plures esse quod sunt: ergo potest numerus augeri.

Intelligentia enim conditionis implicite veritatem facit in dicto, & impossibilitatem in vero.

Quæritur quomodo sit intelligibile. Si enim idem non est causa oppositorum, & conditio implicita facit veritatem, quomodo facit impossibilitatem? Resp. dicendum qd Magr vult dicere quod illud est falsum, & monstrato aliquo, istum damnari, vel saluari est impossibile: sed si addatur & implicitetur conditio prædestinationis, facit veritatem in dicto, & impossibilitatem in vero, id est facit illud dictum cum modo impossibilitatis esse verum, vtpote si dicatur, istum damnari & esse prædestinatum simul, est impossibile: siue istum saluari & non esse prædestinatum, est impossibile. Vel aliter potest dici qd dictum falsum aliquius conditionis implicite verum sit: & demonstrato reprobo istum saluari est falsum, addo

Respon.

Dub. 5

Respon.

adde conditionem prædestinationis, & fiet verum istum saluari, si est prædestinatus, est verum. Item. Eodē demonstrato, istum damnari est verum, adde conditionem prædestinationis, & fiet impossibile, istum damnari si est prædestinatus, est impossibile, & coniunctum intelligendo.

Ex quo enim aliquid factum est vel dictum, non cōcedunt quod illud possit non esse &c.

Dub. 6. Videtur falsum: quia Christi dixit Petrum peccaturum: ergo postquam dixit, fuit necessarium dixisse, & necessario sequitur, si Christi dixit, hoc erit: quia da oppositum, & tunc sequitur Christum esse mentem, quod est impossibile: ergo videtur (cū añs sit necessarium) qd necessarium fuit Petrum

Respon. negare. **Respon.** Dicendum quod in dictione Christi duo sunt. verbi prolatio, & assertio, & verbi prolatio simpliciter est præterita, & necessaria, & ex illa non sequit consequens, nō. n. sequit: Xps hoc dixit, ergo hoc erit, protulit enim hoc verbum: Ero similis vobis mendax. Est iterum assertio, & illa sequitur illustrationem diuine præscientiæ. Sicut ergo diuina præscientia est certa, & infallibilis cui nō potest subesse falsum, & tamen aspici futurū, & connotat circa ipsum veritatem: ideo nō est necessarium Deum præscisse quod præscit, quamuis sit certum & infallibile. ita intelligendum de Christi assertionem quod certitudinem habet & infallibilitatē a diuina præscientia: sed tamen nō est necessarium Christum hoc asseruisse, & ideo si ponatur hoc non contingere, ponitur & Christum nō asseruisse, & sic patet illud & consimilia. In assertionem enim Christi duo sunt. si actus mentis, & relatio ad futurum contingens, siue ordinatio, & quamuis vñ sit necessarium, reliquum tamen est contingens.

Sicut enim prædestinationis effectus illa gratia est qua in præsentem iustificamur &c.

Dub. 7. Ex hoc ostenditur quod prædesti-

natio sit causa gratiæ. Quæritur ergo in quo genere causæ. Cū enim sic sciatur, vñ dicere causam exemplarem. Et iterum, hoc non vñ sufficere, quia exemplar nō necessario infert exemplatū, sed præscientia ponit. Et iterum, si est causa, aut vniuersalis, aut particularis. Non vniuersalis, quia tunc indigeret particulari alia adiuvante. Nō particularis, quia tunc determinata esset ad vñ effectum tantum. Et iterum, aut necessaria, aut contingens. Non necessaria, quoniam per voluntatem operatur. Non contingens, quia hæc est fallibilis & incerta. **Respon.** Dicendum quod prædestinatio est causa gratiæ si cut dicit, & tota causa: sed non causa salutis vt excludatur cooperans. & disponsens. Adiuutores enim Christi sumus, & nullus saluatur inuitus. Quod ergo queritur, in quo genere causæ sit, dicendum quod prædestinatio claudit in se scientiam & beneplacitū voluntatis, & dispositionem voluntatis per quam placuit Deo nos saluare, & est summa bonitas. Ratione primæ causæ causam in genere formæ, ratione secundæ in genere efficientis, ratione tertii in genere finis. Quod queritur, vñ necessaria, vel contingens, vniuersalis, vel particularis. Dicendum quod de omnibus istis modis causandi habet quod est perfectionis, non quod est imperfectionis. Nam de proprietate vniuersalis habet extensionē ad multa, de proprietate particularis, subsistentiam ad singula, de proprietate causæ necessariæ, immutabilitatē, de proprietate contingens, habet arbitrii libertatem, quia potest facere, & potest non facere. Condiciones autem imperfectionis nō habet, quia nec habet insufficienciam, sicut causa vniuersalis, nec limitationem, sicut causa particularis, nec inuitabilitatem, sicut causa necessaria, nec veritabilitatē sicut causa contingens.

Prædestinationis effectus est gratiæ applicatio.

Videtur male dicere, quia causa, & effectus sunt correlatiui: cum ergo relatiua simul sint natura, quando cūque est prædestinatio, est gratiæ applicatio.

Respon.

Dub. 8.

positio: ergo nullus est prædestinatus, nisi qui habet gratiam. Sed contra hoc est, quia prædestinatio est non entium sicut dicit Aug. in libr. de fide ad Petrum. Resp. dicendum, quod prædestinatio non semper est in actu causa, sed in habitu: & ideo non oportet quod respondeat effectus in actu, sed in habitu. Vnde ex hoc patet quoddam quæri consuevit, utrum prædestinatio aliud ponat in prædestinato, dicendum, quod non necessario ponit aliud de præsentibus, siue actu, quoniam multi sunt prædestinati, qui non sunt mali, & multi qui mali sunt: sed ponit aliud secundum habitum, siue de futuro, ratione cuius homini potest gaudere scilicet, quia nomen eius scriptum est in celo, & cum illud possum erit, erit magnum, & illud erit ratio persistendi in bono, & perveniendi ad magnum, & summum bonum, & hoc bonum habituale præponendum est gratia, quæ est secundum presentem iustitiam.

Articulus 1. **A**d intelligendum presentis distinctionis principaliter quærentur. Primo quæritur de prædestinatione. Secundo de electione. Tercio de reprobatione. Primus articulus duo habet, Primo enim quæritur de prædestinatione quantum ad entitatem. Secundo quantum ad necessitatem. De entitate autem duo queruntur. Primo quæritur utrum prædestinatio sit quid æternum, aut temporale. Secundo quid sit prædestinatio secundum rem.

Q V A E S T I O I. C O N C L U S I O,

Prædestinatio cum importet ex principali significato divinam essentiam, & ex connotato gratiam & gloriam, creaturamque salvandam cum antecessione unius ad alterum, talis vero antecessio sit æterna, ipsa quoque dicitur quid æternum.

V O D prædestinatio sit quid æternum videtur. Quod est ante mundi constitutionem est quid æternum, prædestinatio

est huiusmodi, quia prædestinatio est electio. Ephe. j. Elegit nos ante mundi constitutionem: ergo &c. Item. Prædestinatio est presentia beneficiorum: sed quicquid Deus præscit, æternaliter præscit, ergo cum omnia præscientia sit æterna, & omnis prædestinatio est scientia, omnis prædestinatio est æterna. Item. Prædestinatio est propositum misereri: sed propositum est quod proponens præcedens res quæ proponuntur: ergo cum sit propositum Dei, & Deus æternaliter proponit, patet &c. Item. De ratione sui nominis prædestinatio dicitur processione, siue antecessione: sed non nisi prædestinantis ad prædestinatum: sed prædestinans est æternum: ergo dicit ordinem, & antecessione æternam ad temporalem: sed antecessione illa est æterna: ergo &c. Contra. Prædestinatio importat relationem ad prædestinatum: sed omnis relatio ponit respectum verum, vel in utroque extremorum, vel saltem in altero: sed prædestinatio non potest verum respectum ponere in prædestinante: ergo ponit respectum verum in prædestinato: sed verus respectus non fundatur nisi supra quod creatum, & temporale. Itē. Prædestinatio importat actionem, & omni actioni indest passio, cum ergo actio, & passio non sint in eodem, quia non est idem prædestinans & prædestinatus, necesse est quoddam sit in alio: sed aliud non est nisi quod temporale & creatum: ergo prædestinatio importat quod temporale, & creatum: ergo non est æterna. Item. Prædestinatio importat ordinem prædestinantis ad prædestinatum, aut ergo secundum esse quod habet in deo, aut secundum esse quod habet in proprio genere. Non secundum esse quod habet in deo, quia sic est Deus, & non sequitur Deum: ergo secundum esse quod habet in proprio genere: sed esse quod habet in proprio genere est quid temporale, & creatum: ergo, & prædestinatio similiter, & sic &c. Itē. Omnis actus divinus qui non reflectitur supra essentiam, vel personam, transiit extra, & omnis actus transiens extra ex tempore dicitur de deo: cum ergo prædestinatio non transeat in personam, vel essentiam, sed extra: ergo est temporalis. Item. Prædestinatio est præparatio: sed nihil dicitur præparari antequam

Ad opp.

Funda-
menta.

quam incipiat aliquid fieri *fm* principia intrinseca: artifex enim non dicitur *pp*are domum ante ligna, & lapides sola cogitatione: ergo necesse est *q* ponatur in re.

- 10 R E S P. Dicendum *q* in *pd*estinatione non sunt nisi duo *sc*. connotatū, & principale significatum. Significatum principale est diuina essentia, cōnotatum vero est creatura, vt gratia, & gloria, & persona saluanda, & hęc duo importat *pd*estinatō cū ordine antecessionis vnus ad alterum rōne *pp*ositionis. qm̄ ergo significatū principale est æternum, ita *pd*estinatō est quid æternum. Rursus, qm̄ importat antecessiōē significati ad connotatum, & illa antecessio est ab æterno: ergo *pd*estinatō est qd æternum, & ab æterno, & concedendæ sunt rationes ad hoc.

- 11 A D illud quod obicitur de relatione, dicendum *q* res, siue relatio potest significari in Deo dupliciter, vel respectu existentis in actu, vel respectu existentis in potentia futuri, aliquando in actu: & quando est respectu existentis in actu, tunc necesse est qd rñdeat verus respectus, quando vero respectu existentis in potentia, sufficit *q* respondeat in potentia, & talis iudatur supra ens in potentia: & ideo actu nihil ponit nisi Deum. A D illud *q* obicitur de actione, dicendum, quod est actio *fm* rem, & est actio secundum modum. Actioni *fm* rē que est principium efficiens aliquid, rñdet passio dñterens secundū rem, vt creationi creatio, actioni passio. Actioni vero *fm* modum non rñdet nisi passio *fm* modum differens, vt cognitio nī actioni ipsius Dei, rñdet ipsum cognosci, & hoc quidem realiter nō est aliud *fm* modum. qm̄ ergo *pd*estinatō non importat nisi *pc*ognitionem, siue actiue, siue passiue: ideo est quid æternum, & nō est aliud quam Deus.

- 12 A D illud *q* obicitur de ordine, dicendum, *q* est ordo *fm* nobilitatem, & secundum durationem, & ordo *fm* nobilitatem ponit extrema simul: ordo vero *fm* durationem eo ipso quod ordo est, ponit extrema nō esse simul, & *fm* rōnem antecedendi ordo simul

est cum antecedente, siue cum precedente, similiter *fm* rationē subsequēdi simul est cum subsequēte. Quoniam ergo *pd*estinatō importat ordinē secundū rationem *pc*edendi: ideo æterna est, quamuis sit respectu temporalis: quoniam non est simul cum illo: sed antecedit. A D illud *q* obicitur *q* *pd*estinatō transit extra, dicendum quod transire extra est dupliciter, aut in aliquid quod est extra, aut in aliquid *q* est intra: sed erit extra. Primo modo connotat aliud in actu, & dicit qd temporale, vt creare, & conseruare, secundo modo non vt *pd*estinare.

A D illud quod obicitur de preparatione, *q* antecedit *fm* principia extrinseca, non secundū causam efficiētem, dicendum, quod quædam est causa efficiens, quæ operatur *fm* materiā *pc*ejacentem, & ista quidem, quia alio indiget non dicitur *pc*eparare quando solum vult, & disponit intus: sed quando materiam aptat exterius. Quædam est causa efficiens, quæ nullo indiget ad operandum: sed statim cum vult operatur, & in tali *pc*eparatiōe nō est aliud quam disponere, & proponere, & talis est Deus, quia nullo alio indigere se ad operandum.

Q V A E S T I O II.

C O N C L V S I O.

Prædestinatio importat essentia diuinā vt causam gratiæ & gloriæ: scientiam diuinā, voluntatem, & potentiam diuinā: & cum talis causalitas tribuat voluntati, principalius est in genere voluntatis.

VID sit *pd*estinatō vtum *sc*. Dei sciētia, vel voluntas. Et supposito quod dicat aliquid *q* sit in vtroque gūe: est enim (icut dicit Aug.) *pc*scientia bñficioꝝ & *pp*ositum miserendi, queritur *q* istorum importet principalius, & per modum complementi. Quod importet sciētiā, videtur, quia cōpositum trahit significatū a componentib: sed *pd*estinatō cū dicatur & missio, & ordi-

Ad opp.

Funda-
menta.

ordinatio in rōne p̄destinationis accipitur vt ordinatio. Nam (sicut dicit Aug.) p̄destinare idem est quod p̄ordinare: sed artifex licet volens, & sciens p̄ordine, non tamē ordinat in quantum volens, sed in quantum sciens ergo &c. Item, scientia non diuiditur s̄m rōnem accipiendi in virtutes, vel in ea quę sunt voluntatis: sed in ea quę sunt cognitionis. Sed nos diuidimus diuinam scientiam in p̄destinationē, & reprobationem: ergo p̄destinatio, secundum q̄ huiusmodi ad scientiam spectat. Contra. P̄destinatio est causa gracie, & glorie: sed gratia, & gloria immediate sunt a voluntate: ergo p̄destinatio de se dicit quid in genere voluntatis. Si dicas q̄ ex vī noīs nō importat illam causalitatem. Contra. Est quod Deus p̄sciret aliquem habiturum gratiam, & gloriam aliunde q̄ ab ipso, non diceretur p̄destinare: ergo de se dicit causalitatem. Item, p̄destinatio importat scientiam, & voluntatem: sed quotiens hęc duo in aliquo importantur, voluntas se habet per modum consequentis, & addētis ad scientiam: sed quod consequitur, & addit, se habet per modum differentis, & complementi, & a tali est res de nominanda: videtur, ergo q̄ completius importet voluntatem, & ita q̄ male sitet Magister.

16. RES P. Dicendum, quod cū p̄destinatio significet diuinā essentiam vt causā gracie, & glorie, & hoc s̄m ordinatam distributionem gracie, & glorie, quantum est de se, non enim importat scientiam, sed etiam voluntatem, & potentiam, sed quoniam causalitas gracie, & glorie attribuitur proprie voluntati vt efficienti: sed scientię vt disponenti, & potentię vt exequenti: id & si p̄destinatio importet illa tria, tñ principaliter est in gñe voluntatis: & ideo ab Aug. diffinitur p̄destinatio per illa tria. Primo per illud q̄ respicit potentiam, in libr. de fide ad Petrū. P̄destinatio est gratuita donationis p̄paratio. Secundo per illud quod respicit scientiam, in libr. de bono perseverantię. P̄destinatio est p̄scientia beneficiorum Dei. Tertio p̄ illud q̄ respicit voluntatē, & proprius

sime, in libr. de p̄destinatione sanctorum. P̄destinatio (inquit) ibi est propositum miserendi.

AD illud ergo quod obicitur qd dicit ordinē, dicendum, quod est ordo duplex. Vn⁹ dispositio rerum in vniuerso, & hic appropriatur scientię. Alius directio in finem, & hic appropriatur bonitati, siue volūtati, & hoc modo est de rōne p̄destinationis. Ad illud quod obicitur, quod est pars p̄scientię, dicendum, quod quemadmodum fides & prudentia sunt in genere cognitionis, tamē addit supra cognitionem aliquid quod distrahit in genus virtutis, quod respicit voluntatem, per hunc modum & in proposito est intelligendū. Et qm̄ scientia nō tantum accipitur pro simplici noticia, sed etiam vt frequenter, pro practica, & hoc modo completur scientiam cum voluntate, & Magr̄ sic accipit generaliter: ideo enumerat p̄destinationem inter ea quę sunt scientię. Voluit tñ aliqui dicere, quod principaliter est in genere scientię, eo q̄ in rōne p̄destinationis cadit scientia in recto: sed voluntas in obliquo. Est. n. p̄destinatio scia beneplaciti. Vterq; mod⁹ dicitur satis est p̄babilis: sed prim⁹ magis.

Secundo quantum ad hūc primū articulum queritur de necessitate p̄destinationis. Et circa hoc q̄ runtur duo. Primo, verum inferat necessitatem salutis li. ar. Secundo, vtrū inferat certitudinem in euentu.

Artic. 3.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

P̄destinatio importat rationē p̄scientię, & rationem causę nō tamen totalis, quia ad effectum suum concurrit liberum arbitrium: ideo tū ratione causę, li bere causantis, & concausę libere cooperantis, saluti non importat necessitatem.

VOD inferat necessitatem ostenditur sic. Ois causa q̄ necessaria est i se, & necessario ponit effectū, infert simpliciter

Ad opp.

tar

ter necessitatem effectui: sed pdestinatio respectu salutis est huiusmodi: ergo &c. Minor patet. Predestinatio enim, cum sit Deus in se, dicitur quod necessarium, & iterum necessario infert effectum, quia necessario sequitur, si est pdestinatus, saluabitur: ergo &c. Item omnis causa quae nullo modo potest cassari, necessitatem ponit circa productionem effectus, nam causa dicitur cassari cum nullum ponit effectum: sed pdestinatio nullo modo potest cassari: ergo pdestinatio ponit necessitatem. Item, quod tuncque duae causae concurrunt ad aliquem effectum, quas impossibile est discordare, si una est immutabilis, necesse est alteram esse immutabilem, & effectum consequens. haec manifesta est per se, nam si altera est mutabilis reliqua existente immutabili, possibile est eas discordare: sed impossibile est quod pdestinatio, & lib. arb. discordent, ergo cum pdestinatio sit causa immutabilis, necesse est quod lib. arb. sit immutabilis: & similiter cum totum sit immutabile, restat ergo quod necessitate imponit pdestinatio lib. arb. & salutem. Item, ut quod pdestinatus nullo modo possit damnari, & si hoc, tunc necessario saluatur, & ostendit hac ratione. ista duo convertuntur, esse prescientiam, & damnari: esse pdestinatum, & saluari: sed pdestinatus non potest esse prescientis, ergo non potest damnari. Probatio media. Quod aliquando sic se habent quod impossibile est unum alteri succedere, nec possunt simul inesse, si alterum inest, impossibile est reliquum inesse: sed esse pdestinatum, & esse prescientem sic se habent, quod impossibile est simul inesse eidem, impossibile est etiam alterum alteri succedere. scilicet homo primo sit pdestinatus, & postea prescientis: ergo cum est pdestinatus nullo modo potest esse prescientis: ergo &c. Item, de omni quod aeternum est, cum non est, impossibile est esse: quia impossibile est quod non ens sit aeternum: sed prescientis si est, eterniter est prescientis: ergo illum qui non est prescientis, impossibile est esse prescientem: sed pdestinatus non est prescientis: ergo &c. Item, de eo quod non est, idem est dicere, hoc posse esse, &

posse incipere esse: sed prescientem est quid non ens respectu pdestinati, ergo idem est dicere pdestinatum posse esse prescientem, quod posse incipere prescientem, siue damnari: sed non potest incipere esse prescientis, ergo &c. Contra. Predestinatio divina nullum facit indignum saluari, ergo cum dignitas in saluando respiciat meritum, & meritum, liberum arbitrium, ergo pdestinatio non tollit arbitrii libertatem secundum quod lib. arb. ergo non imponit necessitatem. Item, pdestinatio nihil aufert libero arbitrio, sed tamen ponit in eo gratiam: sed gratia nulla infert libero arbitrio. necessitate: ergo cum salus pendeat ex lib. arb. patet &c. Item, si pdestinatio imponit necessitatem, ergo cum in omni casu contingente necesse est cum qui pdestinatus est saluari: ergo frustra laborat aliquis benefacere: quia siue faciat bonum siue malum, necesse est eum saluari: Item, nullus laudatur in eo quod necessitatis est, neque vituperatur: si ergo necesse est pdestinatum saluari, & prescientem damnari, neque pdestinatus laudandus est si saluatur, neque prescientis vituperandus si damnatur: quod est contra statum gloriae & penae.

II E S P. Dicendum quod pdestinatio non infert necessitatem saluti, nec infert necessitatem libero arbitrio. quoniam pdestinatio non est causa salutis, nisi includendo meritum, & ita saluando lib. arb. Ad intelligentiam autem obiectorum notandum, quod pdestinatio duo importat, & rationem prescientiae, & rationem causae. In quantum dicitur rationem causae, non necessario ponit effectum, quia non est causa per necessitatem, sed per voluntatem: & iterum, non est tota causa, sed cum alia causa contingente. scilicet cum lib. arb. Et regula est, quod quotiescunque effectus pendet ex causa necessaria, & variabili, a necessaria tanquam ab universali, & variabili tanquam a particulari denominantur a variabili: quia denominatio est a causa particulari, & effectus qui dependet a causa contingente est contingens, & per rationem causae importat rationem prescientiae, & prescientia quidem totum includit in cognitione, quia lib. arb. & eius cooperatio, & veritabilitatem, & totum: Et

Fundamenta.

Lact.

Arist.

20

21

22

pr-

præterea non est nisi veri, & etiã de vero cõingente est infallibilis, sicut supra mōstratum est in questione de p̄scientia: iō p̄destinatio infert salutem, & nō pōt cassari, nec discordare a lib. arb. & quia p̄scientia nullam imponit necessitatem consequenti, sed solum cōsequentiã, similiter nec p̄destinatio.

Ex hoc patent prima obiecta de necessitate inferendi, impossibilitate cassandi, impossibilitate discordandi: hæc enim omnia dicunt necessitatem consequentię solum, quia insunt p̄destinatio in nō p̄ rōnē causalitatis, sed p̄cognitionis, quæ est cōcors, c̄erta, & infallibilis. Concors, quia p̄scientia, siue p̄cognitio vera. Qui enim cognoscit vere, cognoscit rem p̄ntem esse sicut est, & futurã sic euenire sicut eueniet. Est. n. veritas adæquatio rei ad intellectũ. Est iterũ certitudo: quia independens, quia nullo modo pendet ex p̄cognito: non. n. secundum eius existentiam cognoscit, sed s̄m exigentiam luminis, & claritatis æternæ, in qua nulla cadit dubietas, sed certitudo summa: & iō oĩbus æqualiter certa est. Est iterum infallibilis: qm̄ est totũ posse p̄sciri circumplectens: & iō in nullo pōt falli, nec circumueniri. Et est exemplũ Boe. in libr. de consol. quod si aliquis aspiceret de loco eminenti circumiacentẽ regionẽ ubi est multitudo viarũ, quas oēs simul & vno aspectu videret ambulans per locũ suum, quãuis possit per diuersas vias ire, nō tñ posset visum eius latere, pro eo quod nullam viam posset ire, quã ille nō videret. si ergo intelligitur vn⁹ esse visus qui posset oēs vias præuidere, & totũ posse euntis, nullo modo quis eum puenientem circumuenire posset: & talis est aspectus diuinæ p̄scientiæ, quia ab æterno cognouit quod cogitare poteramus, vel velle: & simul cū hoc vidit in quam partem nostra voluntas, & operatio inclinatur: & quia totũ posse, & velle, & agere complectitur: ideo non potest falli & quia p̄destinatio claudit p̄scientiam, hinc est quod concordat cum libero arbitrio, & non potest discordare,

& non potest cassari: necessario infert salutem, sed non necessario efficit. AD illud quod queritur, verum p̄destinatus possit damnari: dicendum, quod sic sine distinctione, quia quãuis hæc possit distingui de re, vel dicto, p̄destinatus damnari est possibile, sicut hæc, albi possibile est esse nigrum: hæc tñ non est distinguenda s̄m artem: p̄destinatus potest damnari, sicut nec hæc, homo albus pōt esse niger. Non enim potest esse de dicto, cum non sit dictum. Propter qd̄ intelligendum, quod ista habet tres causas veritatis, p̄destinatus pōt damnari: sicut hæc, p̄destinatus pōt esse p̄scitus. Aut quia forma p̄dicatæ pōt inesse subiecto cum forma implicata, vel post formã implicatã, vel sine forma implicata: quocũque enim modo p̄dicatum possit inesse, iudicanda est locutio simpliciter vera. Et dico q̄ in tertio sensu locutio est vera, p̄destinatus pōt esse p̄scitus: p̄destinatus enim pōt nō esse p̄destinatus, & necesse est vñm hominẽ esse p̄destinatum, vel p̄scitum, & iō sequitur quod possit esse p̄scitus. & hoc quidem necessarium est poni, nam fides dicit, & rō, sequitur: ergo si est p̄destinatus, saluabitur. Rursus fides dicit & rō, quia istũ saluari est contingens: & qui diceret contrariũ & assereret, respõdus esset s̄m omnium iudiciũ certũ. Et iterum, ars dicit, quod si cōsequens est contingens, impossibile est antecedens esse necessarium, & hoc supra probatum est per tres regulas, & q̄ diceret huius contrariũ, totã artem syllogisticam destrueret, cuius vis illationis est, vt oppositum cōsequens nō possit stare cu antecedente. Certũ est autem q̄ oppositũ contingentis stat cum necessario: istum ergo esse p̄destinatum non est necessarium, & est necessarium, vel contingens, vel impossibile: & non est impossibile, vel necessarium: ergo est contingens, & contingens potest non esse: ergo iste qui est p̄destinatus, pōt non esse p̄destinatus. Et hoc quidem credo quod necesse sit poni: hoc tamen difficile est intelligi. Pōt tñ sic capi, si p̄supponamus quatuor vera. Primũ est quod

quod præsens diuinæ æternitatis circumplectitur oë tempus idem, & vni forme, & hoc dicit Ansel. in lib. de cõcordia p̃scientiæ, & lib. ar. quod sicut p̃ns tempus circumplectitur oë locum, & omne quod in loco est, ita p̃ns æternitatis oë tempus, & hoc necessariũ est poni, quia nũc nō possumus hoc plene intelligere. Videmus enim ei⁹ oppositũ esse falsum, & impossibile: quia si hoc non esset, tunc mutaretur p̃ns diuinæ æternitatis. Secundũ est illud, quod Deus vno & eodẽ cognoscit omnia: ita quod est vnica Dei cognitio qua cognoscit hoc, & qua cognoscit eius oppositum, & hoc supra probatum est auctoritate, & rōne, nō solum quantum ad illud per qd̃ cognoscitur, sed etiam quantum ad actũ diuinæ cognitionis. Tertium est, q̃ cum dicimus diuinam cognitionem, vel voluntatem ordinari ad hoc cognoscibile & ad aliud, non ponit ordo, vel respectus in Deo actũ, sed solum ex parte rei create vel cognite, & ille quidem (sicut p̃sum est) nō ponitur in actũ, sed in habitu, nec de p̃nti, sed de futuro. Quartum est, q̃ futurũ sub rōne futuri quod ponitur semel esse verũ, ponitur semper fuisse verũ, & quod ponitur semel esse falsum, ponitur fuisse semper falsum: & ideo cum ponitur posse esse, nō ponitur nec mutari, nec incipere. His p̃suppositis facile est intelligere quod p̃destinatus p̃t esse p̃scitus, & quod Deus quem p̃sciuit, potuit p̃destinasse. Constans enim est quod solus istius qui p̃scitus est potuit ab æterno preiudici, cum possit esse siue fieri in tempore, & si potuit ab æterno ordinari ad diuinam cognitionẽ, & voluntatem, p̃t & nunc. Etenim quia præsens totum est, & nihil transit in p̃teritũ, & nihil factũ est quod sit necessariũ esse factũ, hinc est q̃ sicut p̃t cogitari vere potuisse, & nō p̃destinasse ab æterno, ita etiam quod possit nunc in suo, scilicet nunc æternitatis non p̃destinasse: & hoc dicit Magister in litera. Aq̃ustamen æternus diuinæ cognitionis nō potest cogitari non fuisse, vel ad hoc futurum contingens ordinatum non esse, &

si hoc non ponitur, nō ponitur aliqua mutatio in æterno præsenti: quia nulla ponitur successio, nec ponitur mutatio in cognitione, quia nō ponitur in Deo alia cognitio: nec in ordine ex parte cognoscentis, quia nō ponitur in Deo alius ordo: nec in ordine ex parte cogniti, quia ex parte illa non ponitur nisi futurum: & illud cum non est, potest intelligi esse, & potest esse futurũ sine mutatione, & hoc totum clarius aperitur, si veniamus ad significationem horum vocabulorum p̃scitus, & p̃destinatus. P̃destinatus enim, & p̃scitus duo sunt vocabula, & quantum ad principale significationem diuinam essentiam, quantum ad connotatum important futura cõtingentia. Quia ergo ad principale significationem idem sunt: quantum vero ad connotatum, quia sunt contingentia quæ non de necessitate insunt, potest vnu esse alterum. Quia vero connotata non tantum sunt contingentia, sed etiam de futuro quæ nihil ponunt actũ, possunt non inesse, & inesse sine mutatione. Cum enim ponuntur inesse vera de futuro, ponuntur semper fuisse &c. sicut patet, & Ansel. dicit. Si dicatur aliquid esse futurum de contingenti, constat quod possibile est non futurum, & si futurum est, semper verum fuit ipsum esse futurum: & ideo hæc est vera sine mutatione, & sine inceptiõne, p̃destinatus potest esse p̃scitus, nulla. n. repugnantia est nec ex parte significati, nec ex parte connotati, & hoc patet si resoluatur. Sensus enim est: iste est p̃destinatus. i. iste est a deo p̃cognitus. & saluabitur per Dei gratiam. Similiter, iste est p̃scitus, sensus est. Iste est p̃cognitus, & damnabitur per suam culpam. Constet enim quod in diuina cognitione non est differentia in se, sed solum in connotato. cum ergo saluandus possit damnari, p̃destinatus p̃t esse p̃scitus sine aliqua mutatione. Ex hoc patent tria obiecta. nam primum, & vltimum intelligitur in formis quæ aliquando ponunt actũ circa subiectum, secundum vero de eo quod

est

est eternū quod nihil temporale con-
notat, alia aut non sunt esse p̄scitum,
& esse p̄destinatum, & sic patent oīa.

Q V A E S T I O I I . C O N C L V S I O .

Prædestinatio a parte rei eue-
nientis, nullā ponit certitudinē
in euentu, licet a parte dei præ-
cognoscētis, infa libilitatis cer-
titudinem ponat.

Funda-
menta.

Vpposito, quod præde-
stinatio non inferat ne-
cessitatem libero arbi-
trio, q̄ non possit aliter
esse, queritur verū po-
nat certitudinem in euentu. s. vt nū-
quam aliter eueniat, nisi sicut deus p̄-
distinguit. Et q̄ sic ostenditur primo
auctoritate Iohan. 13. Ego scio quos
elegerim. Et 2. Tim. 2. Nouit de⁹, qui
sunt eius, ergo si diuina cognitio est
certa, & infallibilis, & falleretur si nō
saluarent illi, quos nouit esse suos cer-
titudinaliter, ergo verū est, q̄ sic eue-
nit, sicut p̄destinuit deus, & sic, &c.
Itē. j. Ioh. ij. Ex nobis exierūt, sed ex
nobis nō erantiponit illud p̄ signo,
s. quod illud est signū, q̄ homo non
fuit electus, q̄ non perseverauit in
bono finaliter: si ergo illud signum
est reūm: certum est, q̄ oēs præde-
stinati, & soli in gr̄a finaliter perse-
uerant: & si hoc certum est, q̄ soli sal-
uantur, & oēs: ergo certitudo est in
euentu. Item. August. in lib. de bono
perseuerantiæ. Prædestinatio est præ-
scientia beneficiorū dei p̄ quā certis-
sime liberantur quicūque liberantur.
Si ergo liberantur certissime, patet
q̄ certitudo salutis est respectu per-
sonarū, & sic &c. Item. Aug. in lib. de
correctione, & gr̄a. Certus est nume-
rus electorum, qui non pōt minui,
nec augeri, ergo vī, quod certitudo
sit in quodam numero. Item. Hoc vi-
detur rōne, quia in domo patris sunt
multæ mansiones, sicut dī Iohā. 14.
aut ergo prouidit deus, qui debeant
ibi habitare, aut nō. Cōstat quod præ-
uidit qui debeant ibi esse: ergo si ali-
quis eorum desit, aliqua mansio va-

cua remanebit: sed hoc est inconue-
niens, & indecens in ciuitate super-
na, ergo certum est, quod quilibet p̄-
destinatus locum suum habebit. Itē.
Numerus electorum a deo p̄finitus
est optima, & decentissima rōne, &
proportione: si n. fecit oīa ordina-
tissime, multo fortius supernam ciui-
tatem, sed optima proportio scedatur,
& perditur per augmentum, & dimi-
nutionem: ergo si non potest esse, vt
sibi defectus ordinis, & propor-
tionis congruentis, certitudinaliter
tot saluabuntur, & non plures, nec
pauciores, quot Deus prouidit. Sed
contra. Q uod non sit certitudo
eius quātum ad personas videtur sic.
Apoc. 3. Tene quod habes, ne alius ac-
cipiat coronam tuā. Greg. ibi. Dum
alius liberat, alius in locū eius subin-
ducitur, ergo si vnus vendicat sibi
locum alterius, non euenit sicut de⁹
ordinauit, imo tota die fit transmu-
tatio. Item. Super illud Iob. 34. Con-
teret multos. Grego. ibidem. Locum
vīz alijs cadentibus, alijs sortiuntur.
Item. Q uod non sit certitudo quan-
tum ad numerū, videtur: Luc. 5. Rū-
pebatur rete, glosa. Non tot intrāne
de Iudeis quot sunt p̄destinati, ergo
pauciores saluantur, q̄ sunt præde-
stinati. Item. Deutero. j. Addat deus
ad hunc numerū multa milia. glo.
Ad hunc numerū prædistingnum in
dei p̄scientia, qui nouit, quē sunt ei⁹
ergo si deus addit ad numerum præ-
distingnum, non est certitudo quantū
ad numerū saluandorū. Item. Q uod
quantum ad neutrum sit certitudo
videi. Intelligam⁹ n. A. B. C. esse nu-
merum prædestinatorum. D. E. F. nu-
merum præscitorum: tunc quæro A.
ita bene potest damnari sicut & D. &
econuerso D. ita saluari sicut A. ergo
nulla est certitudo quantum ad per-
sonas. Rursus. A potest damnari, &
tunc solum remanent duo, & D. sal-
uari, & tunc erunt quatuor, ergo nul-
la est certitudo quātum ad numerū.
Item. Hoc ipsum ostenditur deducē-
do ad inconueniens. Si n. certum est,
qui & quot saluabuntur, ita quod sic
eueniet, & non aliter, ergo certū est,
quod nullus p̄destinatus damnabit

A lopp.

QQ aliquo

aliquo casu, vel euentu, & nullus præscitus saluabitur, ergo nullus debet curare vtrum faciat bene, vel male, quia si præscitus est, quicquid faciat, in fine dānabitur: si prædestinatus, quicquid faciat in fine saluabit: stultus est ergo, qui non comedit, & lætatur, & non habet bona in vita sua.

29. R E S P. Dicendum, qd est dicere certitudinem à parte rei euenientis, Thom. 1. & à parte dei pōndantis. Si loquamur de certitudine à parte rei euenientis, cum hæc dicatur contra contingentiam, sic dico qd nō est maior certitudo in numero electorum, q̄ si in numero aliorum futurorum contingentium: quia pendet euentus nostre salutis, & dānationis ex nostri arbitrii libertate. Si autē loquamur de certitudine à parte dei p̄cognoscentis, sic certus est euentus salutis nostre certitudine infallibilitatis, quia diuina præscia non fallit: & ideo euenit, vt præsciuit. Certus etiā est certitudine immutabilitatis, quia diuina dispositio, & ordinatio non variatur, vt modo eligat vnū, & modo alium: sed qui semel electus est, semper fuit, & erit, & non alius. Rōnes ad primā partē inducūz p̄cedunt de certitudine effectus euentus, nō quantū ad necessitatē: sed quantū ad infallibilitatem p̄cognitionis, & quantum ad inuariabilitatē æternę p̄destinationis.

30. A D illud ergo qd obijcit, qd alius alteri locū accipit, & coronā, dicēdū, qd locus æternę mansionis, & corona retributionis alicui debet s̄m reputationem p̄bitis iustitię, alicui s̄m p̄diffinitionem præscientię, & contingit, qd vnus locus debetur alicui s̄m præsentem iustitiam, & quōd illo cadente alius intrat, cui debetur secundum prædiffinitionē æternam. Quādo vero alieni debetur locus secundum prædiffinitionem æternam, potest quidem cadere, & locū perdere, & alius, qui non est prædestinatus potest acquirere: sed tamen hoc nunquam eueniet. Quia ergo præscitus iustus frequenter locum æternę mansionis perdit, quem alius parisi meriti acquirit, & nemo scit vtrum sit præscitus, vel prædestinatus: ideo

quamuis sciat se esse iustum, timere debet ne amittat locum: & ad hunc timorem hortatur beatus Iohan. in prædicta auctoritate Apoca. Et hic timor bonus est omnibus, & præscitis, & prædestinatis: quia humiliat, & sollicitat. E contra, certitudo de electione eleuat in tumorem, & deprimit in torpore: ideo secundū ordinatissimam dispositionem hoc factum est, vt nulli reueletur an sit prædestinatus, nisi sit a deo cōfirmatus in bono, vt non possit eleuari per superbiam, vel torpere per negligentiam. Patet ergo, quōd illa auctoritas non significat mutationem fieri in præscientia, vel aliter euenire, qd deus præscit: sed quōd qui actualiter iustus est, potest locum quo dignus est perdere perdendo iustitiam, & quōd qui peccator est, potest sibi locum debitum acquirere acquirendo iustitiam, & hoc tota die contingit. Exemplum in veteri testamento manifestum fuit de Saule, & David in regno, cui scilicet Sauli recte potuit dici. Tene quod habes, id est humilitatem, & iustitiam, ne alius accipiat coronam tuam tibi debitam secundum statum præsentem, alij tamen debitam secundum dispositionem æternam. Exemplum etiam est in coronis quadraginta martyrum. A D illud quod obijcit de diminutione, & augmento. Dicendum, quōd totum referendum est illud ad statū præsentis iustitię. Nā illa. glo. Nō toe intrāt: intelligitur tēpore primitiue ecclesię, quia multi intrabunt in tēpore finalis ecclesię. Similiter quod dicitur, quōd deus addat ad hūc numerum, intelligitur iustificando plures, & vocando ad fidem. A D illud quod obijcit, quōd possunt esse plures, & pauciores, & alij quā sunt p̄sciti: ergo ibi non est certitudo. Dicendum, qd non est certitudo necessitatis, est tamen certitudo infallibilitatis: quamuis enim possint esse alij, & plures, tamē nunquam erunt, & si essent, tunc ab æterno prædestinati essent: ideo non potest ibi cadere aliqua mutatio. A D illud quod obijcit, quōd si ita euenit, tunc frustra

Frustra laborat prefcitus, & predesti-
natus. Dicendum, quod illud est argu-
mentum, quod ducit eos in torpore,
& impietatis excusatione: & ideo pri-
mo ostendendum est eos stulte argue-
re inferendo a simili, dicendo sic. De
predestinatu verum tu debeas cras
viverean non: ad quid ergo com-
edis, & bibis? qui sic argueret, & tali
rationi consentiret, argueretur de-
mentis: similiter in proposito. Secun-
do responderetur argumentando. Tu
dicis quod deus predestinat, & ego
dico, quod deus tanquam iustus iu-
dex, iuste remunerat, nullum bonum
ergo irremuneratum, nullum malum
impunitum: ergo nullus laborat sine
fructu, nullus torpet sine damno. Et
propterea dicendum, quod predicta
argumentatio deficit: procedit enim
ac si deus predestinaret, & praeferret
in euentum omnem: sed non prede-
stinat hominem ad salutem, nisi per
merita, nec reprobat, ut perueniat in
damnationem sine meritis: & ideo
non solum est nostra salus ex parte dei,
sed ex parte nostra, & cum ipse velit omnes
saluos fieri, & oibus gratia impertiri,
solum ex nostra malitia, vel negligen-
tia venit defectus nostrae salutis.

Ari. 3.

Consequenter quantum ad se.
cundum articulum queritur de
diuina electione. Et circa hoc que-
runtur duo. Primo queritur, utrum
electio sit in deo aeternaliter, vel ex
tempore. Secundo queritur, quid sit
electio secundum rem.

Q V A E S T I O I.

C O N C L V S I O.

Electio, ut dicit dilectionem cum
discretionem solum, aeterna est: si
vero dilectionem cum discretionem,
liberationem, & inquisitionem pre-
cedente cum talis sit in crea-
tura, temporalis est.

Funda-
menta.

FOD electio in deo sit
aeternaliter ostenditur
primo auctoritate Apo-
stoli. Eph. j. Elegit nos
ante mundi constitu-
tionem, ut essemus sancti, & imma-

culati coram ipso. Contra. Iohan. 13.
Ego scio quos elegerim: sed omnes
elegerat temporaliter qui erant eius
discipuli: ergo non est alia electio in
deo quam temporalis. Item. Quod
electio sit in deo, videtur per rationem:
quia omnis agens discretus: & ordina-
te, est agens per electionem: sed deus
est huiusmodi, ergo in deo est pone-
re electionem. Item. Quod ab aeterno
videtur, quia omnis electio quae est
specialiter aliquorum, non tantum est
dilectio, sed etiam electio: sed prede-
stinatio dei non est omnium homi-
num: sed solum saluandorum: & prede-
stinatio non est sine dilectione, ergo
neque sine electione: sed illa ab aeterno,
ergo & ista. Sed contra. Damasc.
Electio non cadit in deum: quia diuina
natura non est possibilis ad ignora-
tiam. Item. Eligere est alterum alteri
praeparare: sed deus vult omnes homines
saluos fieri: ergo videtur, quod electio
non sit in deo. Item. Videtur, quod
solum sit in deo temporaliter: electio
enim non esset si homo peccasset: sed
ergo videtur, quod lapsus hominis
faciat ad electionem: sed temporalem non
facit ad esse aeternum, ergo electio non
est aeterna, sed temporalis. Item. Ele-
ctio est dissimiliter entium: sed omnia
in deo aeternaliter sunt unum, & simi-
liter, ergo electio est rerum existentium
in proprio genere: sed in proprio ge-
nere non sunt nisi ex tempore, ergo nec
electio. Item. Electio est praeparatio:
sed deus nihil praeparat alij quantum
ad intentionem affectus, ergo solum
quantum ad excellentiam effectus: sed
effectum non est ponere nisi ex
tempore, ergo &c. Item. In plus est
vocatio, quam electio. Multi vero sunt
vocati, pauci electi. Matth. 22. Sed vo-
catio est temporalis, ergo videtur similiter
quod electio. Consequenter ergo cum
vocatio sit temporalis, praedestinatio
vero aeterna: queritur, unde hoc
est, quod electio & temporalis est,
& aeterna.

Ad opp.
Aristot. 3.
Eth.Aristot. 3.
Eth. ca. 12.

R E S P. Dicendum, quod ele-
ctio dicitur dupliciter. Vno modo
prout dicit dilectionem cum discre-
tione solum. Alio modo, ut dicit dile-
ctionem cum discretionem praecedente,

Q Q 3 & de

& deliberatione, & inquisitione. Et primo modo est in deo, secundo modo in creatura, in qua cadere pōt ignorantia: & hoc secūdo mō loquitur Damasc.

35 A D illud quod obijcitur, q̄ voluntas dei, & dilectio est sine discretiōe. Dicendum, q̄ est voluntas antecedēs, & consequens. Antecedens, quā vult quantum in se est: consequens, quā vult cum præscentia nostræ salutis, & prima quidē est oīum, secunda vero non. Secundum hunc modum est dilectio duplex. Vna quæ respicit voluntatem antecedentem, & hac diligit omnes, & alia quæ respicit consequentem, & hac diligit omnes saluandos.

36 & hæc est electio. A D illud qđ obijcitur, q̄ electio non esset si homo nō peccasset. Dicitur, q̄ est electio quā eligitur, & separatur bonus a malo: & est electio, quā separatur melior a minus bono: hæc secunda esset si homo non peccasset, prima autē nō esset si homo nō peccasset: nō quia lapsus aliquid faciat ad rōnem eligendi, sed præuisio lapsus: & quāuis lapsus hominis fuerit temporalis, præuisio tamen eius fuit æterna. A D illud quod obijcitur, q̄ electio est dissimiliū entium. Dicendum, quod sicut dilectio duplex est, quædam quæ oritur ex cōsideratione bonitatis, quædam quæ est principium bonitatis: sic electio duplex est. Quædam quæ causatur a diuersitate, & præmiuentia eligibiliū, & hæc consequitur eligibilia, vt electio humana. Quædam quæ est ratio diuersitatis in eligendo, vt diuina, & hæc est dissimiliū, non quæ sunt, sed quæ futura sunt: & talis præcedit, & est æterna. Nisi enim esset diuina electio, oēs essemus reprobī, & mali:

37

38 & sic patet illud. A D illud qđ obijcitur, q̄ electio est præoptatio: Dicendum, quod præoptatio rōne maioritatis effectus pōt esse dupliciter, aut per modum appropriationis, aut per modum dispositionis, & præordinationis. Per modum appropriationis, ponit effectum in actu: per modum præordinationis, & dispositionis ponit in potentia tantum: & sicut dispositio est æterna, ita & præoptatio. A D illud quod obijcitur de vocatione, q̄

solum est temporalis: dicendū, quod electio dicitur actum, vt exteriorē: & electio dicitur actum vt interiorē, & destinatio dicitur actum, vt anteriorē. Quoniam ergo actus, vt exterior cōtinet effectum vt exteriorē: ideo vocatio solum est temporalis. Rursus, quoniam actus, vt anterior, non habet rationem iniuriandi: ideo prædestinatio est solum æterna. Sed quoniam actus interior p̄ manifestationem fit exterior: hinc est quod electio est æterna, & temporalis. Quod ergo obicit de vocatione, q̄ in plus est, ergo prior: dicendum, q̄ prior est s̄m rōnem intelligēdi tanquā cōiunctio sed nō quātū ad ordinem durandi: non. n. est superius essentiale, sed effectū cōsequens: & sic parent omnia.

QVAESTIO II.

CONCLUSIO.

Electio secundum affectionem dilectionis, idem est quod prædestinatio: electio vero secundum effectum finalis gratificationis, est signum.

V I D sit electio, & q̄ sit idem quod p̄destinatio videtur. Magister dicit in littera. Cum aut prædestinatio sit electio,

qua deus elegit quos voluit ante iudici constitutionem. Item. Ratione videtur, quia omnis prædestinatus est electus, & omnis electus prædestinatus: ergo prædestinatio est electio, cū p̄ se prædicentur adinuicem. Item. Quorum opposita sunt eadem, ipsa sunt eadem: sed oppositum electio nis est reprobatio: & hæc est oppositum prædestinationis: ergo &c. Contra. Quæcunque sunt diuersorum, ipsa sunt diuersa: sed prædestinatio est solum bonorum, electio vero saluandorum, & aliquorum damnandorum: ergo &c. Probatio minoris. Iohan. 6. Nonne duodecim vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Si tu dicas, quod illud intel ligitur de electione temporali. Contra. Electio temporalis signum est æternæ: aut ergo concordant, aut est signū falsum.

Fundamenta.

Ad opp.

Item.

Item. Si nſquam eſſet aliquis malus, eſſet prædeſtinatio, ſed non eſſet electio: ſm hoc ergo aliud obiectum reſpicit electio, aliud prædeſtinatio: ergo non ſunt oino idem. Item. Agens ſm propositum dŕ agens per electionē, & non dŕ agere ſm prædeſtinationē: ergo diſſert prædeſtinatio, & electio. Quæritur ergo quæ ſit differentia, & quod ſit prius ſm rōnem intelligēdi.

42. R E S P. Dicendum, q̄ electio tripliciter dŕ. Eſt. n. electio ſm affectionem dilectionis, & ſm effectum ſuavis gratificationis, & ſm ſtatum ſolationis. Prima eſt æterna, & eſt idem quod prædeſtinatio. Secunda eſt temporalis, & ſignum primæ inſalibile. Tertia ſimiliter temporalis, neq̄ eſt effectus, nec ſignum æternæ electionis. Multi enim ſciuntur mali, & reprobi, & utinā non ſint plures mali, q̄ boni.

41. A D illud quod obicitur de verbo Dñi. Ioan. 6. Dicendum q̄ intelligit de electione prælationis: & hæc non eſt tm bonorum, nec oīum bonorū: & ideo vere patet, q̄ non eſt idem qđ prædeſtinatio. Et quod obicitur quod eſt ſignum: Dicendum q̄ non eſt ſignum certū, nec deus dat pro ſigno, & ſtultus eſt, qui huic ſigno credit.

32. Sed electio ſm effectum finalis gratificationis, hæc eſt ſignum certum ſimpliciter, ſed non eſt certum nobis: & hæc diſſert a vocatione, quia multis datur graſi qui nō perſeuerāt: ideo dñr vocati, ſed non electi: & de his dŕ Mat. 22. Multi ſunt vocati, pauci vero electi.

43. A D illud quod obicitur q̄ electio reſpicit malum, & conuenit omni agenti a propoſito, non ſic prædeſtinatio. Norandum q̄ in deo idē ſunt propositum, prædeſtinatio, & electio ſm rem, tm diſſerunt ſm rōnem intelligēdi. Nam propositum ſimpliciter dicit voluntatē faciendi aliquid. Ille enim dŕ pponere, qui firmiter vult facere aliquid. Electio vero, & prædeſtinatio addunt ſupra conceptionem, ſed diſſerenter, quia prædeſtinatio addit ordinē, & directionem in finē: ſed electio diſcretionem, ſive ſeparationē a ſuo oppoſito. Vñ propositum dicit firmā voluntatis conceptionē, prædeſtinatio cū conceptione

dicat pordinationē, & electio quidā diſcretionē. Scđm ergo hoc patet, q̄ propositum eſt prius ſm rōnem intelligēdi, & deinde electio, quia prius eſt intelligendum aliquid ſeparari a malo, ſive a malitia, q̄ dŕigi in finem, & ſic patet diuerſitas, & ordo. Et ex hoc patet illud quod vltimo quærit, quare agens a proſito non ſemper dŕ agere ſm prædeſtinationē, ſicut ſm electionem, quia oīs agens a proſito deliberans, alterā partem contradictionis præaccipit: ideo oīs talis dŕ eligere ſed non oīs agens ſic, ordinat effectum in finē, ſed vt plurimum ſeipſum. Prædeſtinare autē eſt pordinare alterū in finē, & hoc quidem competit deo proprie, & ideo patet illud. Prædeſtinatio. n. tria connotat. ſ. pordinatum, & hoc eſt homo: & rōnē pordinatū. & hæc eſt gratia: & rōnē finis, & hæc eſt gloria: & ſic ſunt tria, ſ. quod, & per quod, & ad quod.

Conſequenter eſt quæſtio de reprobatione artic. 4. tio articulo. ſ. de reprobatione. Et cum ea quæ dicta ſunt de prædeſtinatione æterna, ſunt dicenda, vel aptari poſſunt reprobationi, quæritur ſpecialiter de obduratione quæ eſt eius connotatum, de qua duo quæritur. Primum eſt, verum ſit pœna, vel culpa. Scđm, verū obduratio ſit a deo.

Q V A E S T I O I.

CONCLVSIO

Obduratio, vt dicit inhabilitatem ad impreſſionē gratiæ, ſic eſt pœna peccati: vt vero ſignificat ſtabilitatem in peccato, eſt diſpoſitio præcedentis peccati: vt vero dicit voluntatem impugnandi deum, præcepta, & gratiam ſuam, eſt peccatum in ſpiritum ſanctum.

V O D autē obduratio ſit pœna ſic oſtenditur. Super illud Ro. 9. Cui vult miſeretur, &c. glo. Aug. Obduratio eſt nolle miſereri: ſed nolle miſereri non eſt culpa, ſed pœna: ergo &c. Itē. Ibidē.

Q Q 3 Miſeretur

Funda-
menta.

Miseretur *fm* gratiā quā gratis dat: obducat autē *fm* iudiciū qđ meritis reddit. sed constat, qđ non reddit bonis meritis, ergo malis: sed qđ malis meritis reddit est pœna: ergo ob-

45 duratio est pœna. Item. Hoc ipsum vř rōne, quia in hoc differt culpa & pœna, quia culpa est affectio voluntaria, pœna est affectio inuolūtaria: sed obduratio cordis est inuolūtaria, quia nullus vult dehabitari, siue obdurari: ergo &c. Item. Sicut se habet exceptio ad intellectum, sic obduratio ad effectum: sed exceptio dicit pœnam, non culpam, ergo & obduratio. Conera. Super illud Rom. 2. *fm* durinam, &c. Induratio est perseueratio mentis in malitia pertinaci, per quam fit homo impœnitens: sed hoc dicit culpā: ergo &c. Item. Augus. de-

Ad opp.

Lib. de
par.

destinatione sanctorum. Obduratio nihil aliud est qđ dei obuiare mandatis: sed obuiare mandatis dicit inobediētiā: sed peccatū (vt dicit Amb.) nihil aliud est qđ prauaricatio legis diuinæ, & celestium inobediētia mandatorum: ergo obduratio dicit peccatum. Item. Rōne vř, quia nulla pœna temporalis *fm* qđ hmoi opponitur gratiæ gratificantis: sed obduratio opponit gratiæ gratificantis, & maxime gratiæ finalis: ergo obduratio non est pœna:

46 sed culpa, Item. In hoc est differētia inter pœnam, & culpam, quia (vdicit Aug.) Pœna est malum quod patimur, culpa vero malum qđ agimus: sed obdurationem vnusquisque facit sibi: sicut dicit Aug. in lib. de gratia, & lib. arb. Indurauit deus Pharaone iusto iudicio: sed ipse se lib. arb. Et qđ obduratio sit a nobis patet: qđ in Psalm. dissuadet. Nolite obdurare corda vestra: ergo &c.

Cap. 1.

47 R I S P. Dicendum, qđ obduratio in spiritibus est translative dicta ab obduratione in corporibus. In corporibus autē duritiā sequit triplex proprietās, quīs insit corpori per eandem naturam: non sic spiritui. Durū enim est qđ est inhabile ad suscipiendum, est stabile ad permanendum, est iterum forte ad rebellandum, siue resistendum. Secundum hunc triplicem modum cor obdurari dicitur tripli-

citer. Primo modo dř cor obdurari 48 ex hoc, qđ est inhabile ad impressionem gratiæ suscipiendam: & hoc modo sonat impassionem, & est pœna cōsequens culpam. Secundo modo dř cor obduratum, qđ est in peccato stabilicum, quod est multum compactū ad amorem peccati: & hoc modo obduratio est peccatum cum dispositione, siue dispositio peccati pcedentis. Tercio modo dř cor obduratum cor rebelle, quod vult deū, & eius mādata, & gratiam impugnare, & hoc modo est speciale peccati genus. Si peccatum in spiritum sanctum, & *fm* illud modum triplicem diuersæ auctoritates procedunt de obduratione, qđ vident sibi obuiare: sed diuersis vijs procedunt *fm* membra distinctionis prædictæ. Concedendum est ergo, qđ obduratio vno modo est pœna: concedendum nihilominus, qđ alijs modis est culpa, siue dispositio culpæ.

A D illud ergo quod obijciunt, qđ 49 pœna gratiæ non repugnat, & etiam sonat impassionem: Dicendum, quod triplex est pœna. Est. n. quædam pœna inflicta, quædam contracta, quædam acta. Pœna inflicta simpliciter est passio, & non repugnans gratiæ, vt fames, sitis, & agritudo. Pœna contracta est fomes, & cōcupiscentiā, & hæc quidem passio est: & ideo pœna: sed tamen inclinatur ad actionem malam: & ideo gratiæ repugnat, nō quātum ad substantiam, sed quātum ad inclinationem. Pœna acta est sicut obduratio, & gratiæ expulsio, & hæc quidem pœna est, quia passio est: sed quia ex mala actione, siue ex peccato est, & illud concomitur inseparabiliter: ideo opponitur gratiæ: & ita patet, quod nihilominus est pœna.

& passio. Quamuis enim contingat per propriam actionē, nihilominus pœna est, sicut patet in scabioso, qui in scalpēdo se delectat, sed postea sentit in carne ardo-

rem.

Q V A E S T I O . II.

CONCLUSIO.

Obduratio pro defectu, non est effectus Dei: sed prout ordinat a retribuyente diuina iustitia in mercedem culpæ, est a Deo.

Ad opp.

TRVM obduratio sit a Deo, siue sit effectus Dei reprobatus. Et q̄ sic videtur Ro. ix. Cuius vult miseretur, & quæ vult indurat: sed idem est aliquid fieri deo auctore, & Deo volente: si ergo obduratio est Deo volente, ergo & Deo auctore. Item. Ibidem est glo. obduratio est nolle misereri: aut ergo hic est p̄dicatio p̄ causam, aut per inherentiā, aut per essentiam. Non per inherentiā vel essentiam, in Deo enim est voluntas miserendi, nec tñ obduratio: ergo est dictum p̄ causam: sed Deus non vult misereri aliquorū vt p̄scitorum, vt dicit Aug. ergo ab ipso est eorū obduratio. Itē. super illud Exo. iij. Ego indurabo cor eius, dicit Aug. Indurauit Deus Pharaonem iusto iudicio: ergo p̄m hoc fuit iustum Pharaonē indurari: sed omne iustum a summa iustitia procedit quæ Deus est: ergo &c. Item rōne videtur, quia omne quod est aliquid est a Deo, obduratio est aliquid: ergo secundū id q̄ est, est a Deo. Quidd sit aliquid patet. quia durū dicitur naturalem potentiam: sed molle dicitur impotentiam: ergo si mollicies est & in corporibus, & spiritibus, est aliquid q̄ habet Deū causam, patet &c. Item. Quicumque habet curam alicuius, si permittit eum maleficere cum possit prohibere, vel perire cum possit adiuuare, non inconuenienter dicitur causa sui maleficij, vel peccati, siue mali. Vnde platus qui subditis nō corrigit, causa dī malorum in subditis. Similiter qui habet vnde pascat famem morientē, & non pascit, causa est mortis eius. si ergo Deus potest prohibere vt affectus noster duret, & potest pascere vt non deficiat, & non facit, vt quisibi sit ratio & causa indu-

rationis attribuenda. Item. Philosophus dat maximam, si aliquid est causa alicuius, & oppositum est causa oppositi, vt si habere pulmonem est causa respirandi, non habere est causa nō respirandi: sed velle misereri est causa gratificationis: ergo nolle misereri est causa obdurationis. Item. Si aliquid per sui p̄sentiam causa est alicuius, per sui absentiam est causa oppositi (hæc alia maxima est Philosophi.) ergo si Deus per sui p̄sentiam est causa molificationis cordis, p̄ sui absentiam est causa obdurationis. Item. Si aliqua duo sunt omnino similia, aut proprietates aliqua non inest vni quæ non inest alii, aut si inest aliunde inest. Ponantur autem hic duo paruuli Iacob & Esau. Deus vnū obdurat vt Esau, alterum non obdurat vt Iacob: ergo cum sint similes omnino quo ad naturam, & quantum ad merita, aliunde venit obduratio: sed non est dare nisi a Deo: ergo &c. Si tu dicas q̄ a diabolo. Contra. Esto quod diabolus nullo modo se intromittat, nihilominus iste obdurabitur. Item. Omnis effectus siue positius, siue defectiuus habet causam proximam, & immediatam: quæro ergo quæ sit causa obdurationis proxima: aut enim culpa originalis, aut actualis, aut vsus liberi arbitrii, vel aliquid aliud. Non culpa originalis, quia tunc oēs obdurarentur. Similiter nec culpa actualis, quia tunc oēs actualiter peccans obduraretur. Nec vsus liberi arbitrii, quia obduratio, vt est connotatum reprobationis, est in paruulis in quibus non est vsus liberi arbitrii. restat ergo quod voluntas Dei sit causa, & hoc vñ, quia ea posita ponitur effectus. Si enim Deus non vult istius misereri, necesse est eū obdurari. Contra. Io. vj. Omnis qui venit ad me nō eiciam eum foras, ergo paratus est Deus omnes complecti: ergo defectus illustrationis non venit ex parte Dei: sed ex parte nostra. Item. Apoca. iij. Ecce sto ad ostiū, & pulsabo, si quis mihi aperuerit, introibo ad eū &c. Sed si peregrinus volens hospitari non recubuit in domo, nō est causa ex parte sui: sed solum ostiarij: ergo similiter & obdurationis non est causa, nisi qui nō re-

Fundamenta.

capit Deum pulsantem. Item. August. super illud Ioh. j. Lux in tenebris lucet, dicit. Sic ut æco posito in sole est pñs lux, & ipse absens est luci, sic in oī iniquo qui cæc est corde, piens est sapiencia, & ipse est absens: si ergo bonum est simile, cum cecitas, siue priuatio actus videndi non sit a sole, patet q nec obduratio est a Deo. Item. Anselm. Non ideo non habet homo gratiam quia Deus non dat: sed quia homo non accipit, ergo non debet dici obduratio esse a Deo. Item, rōne videtur, quia optimi est optima adducere: sed obduratio est pessimum inter oīa mala, ergo ipsam non efficit Deus qui est optimus. Itē. Obduratio animæ reddit animam impotentem ad bonum, ergo est defectus, sed defectus aut non habet causam, aut si habet, habet causam deficientem, Deus autem nullus est causa deficientis, ergo obduratio nullo modo est a Deo.

R E S P. Dicendum, quod obduratio in quantum pena est dicit animæ ineptitudinem, & ita dicit defectionē penalem & pñas: oīs in quantum talis, est iusta & ordinata ideo dicit defectum ordinatum in quantum: ergo defectus est, non habet causam nisi deficientem, hæc autem non est Deus, quia Deus non est causa deficientis, sed li. ar. destitutum. In quantum vero ordinatum habet causam merentem s. ipsam culpam, & causam ordinantem, scilicet retribuentem diuinam iusticiā. Ille ergo tres auctoritates Apost. Aug. & glossæ, & cōsimiles, quæ dicunt Deū obdurasse aliquem, intelliguntur quantum ad rōnem ordinis, non quantum ad rōnem defectus, quia per comparisonem ad defectum solum comparatur in rōne permittentis, non efficientis. Et est exemplum, sicut si aliquis esset dignus fame perire, & alius posset eū pascere, & iusto iudicio noller eum pascere, si quæreretur quæ fuit iusto causa mortis, rñderetur q defectus cibi, ille vero non diceretur occidisse, sed permisisse. Si rursus quæreretur, verum iste iustus fecerit, diceretur q sic, cū tñ nihil fecerit, quia ipsum nō facere ordinatum non fuit auctoritate eius ad meritū illius, & per consequens ille or-

dinatus est in pena sibi debita: per hunc modum est intelligendum in proposito.

A D illud ergo quod obicitur, qd obduratio dicitur positionem: dicendum quod in corporibus dicitur positionem: quia per naturam suam nata sunt sibi resistere, sed in spiritibus dicitur defectum, quia de naturali aptitudine spiritus debet esse habilis ad susceptionem influentia diuinæ. Vnde habilitas talis est potentia, & habitus, sed eōtra obduratio, & ineptitudo est per modum positionis, & priuationis. A D illud q obicitur q qui permittit subditum perire est causa &c. dicendum q verum est si tenetur, & debeat facere, sed si non tenetur, nec debet hoc facere, imo magis contrariū: nullatenus potest illi imputari periculum: sed iusticiæ, & ita est in Deo. A D illud quod obicitur, quod si aliquid est causa alicuius quod oppositum est causa oppositi, dicendum q illud tenet in naturalibus & necessariis, sicut in habere pulmonem, & non habere, & respirare & non respirare, non autem habet locū in volutariis, sicut dicit Arist. Causa autem quare iste habet gratiā, est, quia Deus dat. Causa quare nō habet, est quia non accipit. Sed ista solutio non videtur competens, quoniam si maxima Philosophi bona est, necesse est qd teneat in omni materia. Et propterea est dicendum, quod ipse loquitur de causa proxima, & immediata, & quæ est tota causa nō exigens alia, & in omni tali tenet, sed quamuis voluntas Dei sit causa efficiens gratificationis, tñ ad salutē concurrunt lib. arb. vt consentiens. quia ergo ista duo concurrunt, quodlibet horum potest causare defectum, & nō causat diuinā voluntas, quæ est liberalissima, sed causat liberū arbitrium. quod quamuis nō possit neque sufficere efficiens, potest tamen esse deficientis causa, quæ sufficiens est ad defectum: effectus enim in bonis facilius est destruere, quam construere. A D illud quod obicitur de absentia, dicendum quod cum absentia alicuius est malū, aut ille est causa suæ absentie, aut non. Si ille est causa suæ absentie, dicitur per consequens esse

eius, quod incutrit ex absentia. Si autem ipse non est causa, imo quantum est de se semper paratus est praesentem esse, tunc reuera nullo modo dicendus est causa, sed illud ratione cuius iuste se absentat, ideo vere nostrum peccatum, & non Deus. peccata enim nostra diuidentur inter nos & Deum nostrum, & sunt quasi nubes densissime, auferentes nobis illustrationem gratiae. Ad illud quod queritur, quare sit causa efficiens ratione cuius insit, dicendum quod causa est lib. arb. meritorium, & pec-

catum siue originale, siue actuale. Causa vero deficiens, quae ponit defectum est lib. arb. deficiens, & in defectu suo permanens, siue quia ipsum negligit, siue quia peccatis exigentibus alius non succurrit. quia vero duobus existentibus similibus potest alter habere subleuantem, alter non, ideo ipsum obduratur ex se, alter vero subleuatur ab alio, & per hunc modum intelligendum est in Iacob, & Esau. Esau enim iacuit propria infirmitate, sed Iacob releuatus est aliena virtute.

VTRVM ALIQUOD SIT MERITVM

obdurationis, & misericordiae.

DISTINCTIO XLI.

Veni fide
stinatio,
& repro-
batio sint
ex meritis
nostris. Hic
summa-
tim colligit
praedicta
& ut ad-
dat alia.
Ex Au. in
tom. 4. li.
ad Simpli-
cianum 1.
Rom. 9
Alias ad-
mittit.

I autem querimus meritum obdurationis & misericordiae: Obdurationis meritum inuenimus, misericordiae autem meritum non inuenimus, quia nullum est misericordiae meritum, ne gratia euacuetur, si non gratis donetur, sed meritis redditur. Miseretur itaque secundum gratiam, quae gratis datur: obdurat autem secundum iudicium, quod meritis redditur. Vnde datur intelligi, ut sicut reprobatio Dei est nolle misereri; ita obduratio Dei sit non misereri: ut non ab illo irrogetur aliquid quo sit homo deterior: sed tantum quo sit melior non erogetur. Ex his aperte ostenditur quid misericordiam, quid obdurationem intellexerit Apostolus, & quia misericordia nullum aduocat meritum, obduratio vero non est sine merito & misericordiae verbo. Hic accipitur praedestinatio, & praecipue praedestinationis effectus: obdurationis vero non ipsa Dei aeterna reprobatio, quia eius nullum est meritum, sed gratiae priuatio siue subtractio, quae quodammodo est reprobationis effectus. Accipitur tamen aliquando reprobatio pro obduratione, sicut & praedestinatio pro suo effectui, cui est gratia appositae. Gratia enim quae apponitur, effectus est praedestinationis. Cum ergo gratiae quae apponitur homini ad iustificationem, nulla sint merita, multo minus & ipsius praedestinationis, quae ab aeterno elegit Deus quos voluit, aliqua possunt existere merita. Ita nec reprobationis, quae ab aeterno quosdam praesciuit futuros malos & damnandos, sicut elegit Iacob & reprobauit Esau, quod non fuit pro meritis eorum quae tunc habebant, quia nulla habebant, quoniam nec ipsi existebant, nec propter futura merita quae praevideret, vel illum elegit, vel illum reprobauit.

Mal. 1.

Opinio quorundam, in qua fuit aliquando Augustinus, sed postea retractauit.

Hoc retractat Aug.

OPINATI sunt tamen quidam Deum ideo elegisse Iacob, quia

lib. retractationū. quia talem futurum præsciuit qui in eum crederet, & ei seruiret, quod aliquando Augu. se sensisse dicit in lib. retract. vbi aperte ostendit, quod si propter futura merita electus esset, iam nō ex gratia esset electio. Non ergo ideo electus est a Deo quia talis futurus erat, sed ex tali electione talis est factus, ita dicens, Disputans ergo quid elegerit Deus in nondum nato, cui dixit seruiturum esse maiorem, & quid in eodem maiore similiter nondum nato reprobauerit, ad hoc perduxit ratiocinationem, vt dicerem, Non ergo elegit Deus opera cuiusquam in præscientia, quæ ipse daturus est, sed fidem elegit in præscientia: & quem sibi crediturum esse præsciuit, ipsum elegit cui spiritum sanctum daret, vt bona operando, etiam æternam vitā consequeretur. Ecce hic aperte dicit non propter opera eum elegerisse, sed propter fidem, qua eum præiudic crediturum. Sed quia & in fide meritū est, sicuti & in operibus, hoc retractauit dicens, Nondum diligentius quæsiueram, nec adhuc inueneram qualis sit electio gratiæ, de qua dicit Apostolus, reliquæ per electionem gratiæ saluæ fiunt: quæ vtiq; non ex gratia, si ex meritis procedit: vt iam quod datur non secundum gratiam, sed secundum debitum reddatur potius meritis quam donetur. Perinde quod continuo dixi, Dicit enim idem Apostolus, Idem Deus qui operatur omnia in omnibus. nusquam autem dictum est, Deus credit omnia in omnibus. Ac deinde subiunxi, Quod ergo credimus nostrum est: quod vero bonum operamur, illius est qui credentibus dat spiritum sanctum: sed hoc profecto non dicebam, si scirem etiam ipsam fidem inter Dei munera reperiri, quæ dantur in eodem spiritu. Vtrunque ergo nostrum est propter arbitrium voluntatis, & vtrunque datum est per spiritum fidei, & charitatis. Et quod paulopost dixi. Nostrum enim est credere & velle, illius autem dare credentibus, & volentibus facultatem bene operandi per spiritum sanctum, per quem charitas Dei diffunditur in cordibus nostris. verum est quidem, sed eadem regula est. Et vtrunque ipsius est, quia ipse præparat voluntatem: & vtrūque nostrum, quia non fit nisi volentibus nobis: ergo & meritum fidei de misericordia Dei venit. Nō ergo propter hūc, vel aliqua merita elegit Deus aliquos ab æterno; vel apposuit gratiam significationis in tempore, sed gratuita bonitate sua elegit, vt boni essent. Vnde Augu. in lib. de prædestinatione sanctorum, Non quia futuros nos tales esse præsciuit, ideo elegit, sed vt essemus tales per ipsam electionē gratiæ suæ, qua gratificauit nos in dilecto filio suo.

His videtur contrarium quod alibi ait Augustinus.

HIS tamen adueniari videtur quod dicit Aug. lib. 33. quæstionum, Cui vult (inquit) miseretur Deus, & quem vult indurat, sed hæc voluntas Dei iniusta esse nō potest, venit enim de occultissimis meritis. quia & ipsi peccatores cum propter generale peccatū vnā

massam

Quæst.

98. in to.
mo 4

Retracta-
tio.

Ad Rom.
5

Ca. 18. in
tom. 7

Cap. 23
Pōt tñ ex
tali sensu
dictū in-
telligi.

massam fecerunt: tamen nonnulla inter eos est diuersitas. Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quod quamuis nondum sint iustificati, digni efficiantur iustificatione. Et idē præcedit in alijs peccatoribus, quo digni sunt obtusione. Ecce hic videtur Aug. dicere, quod & ipsa Dei voluntas, qua alios eligit, alios reprobat, ex meritis proueniat, sed occultissimis, idest, quod pro meritis alios voluerit eligere, alios reprobare, & quod pro meritis alijs apponitur gratia iustificationis, alijs non, vnde obtunduntur. Sed quid intelligere voluerit, ignoratur: nisi forte hoc dicatur intellexisse, quod supra diximus eum retractasse. Nā ibidem quēdam alia continue subdit, quē in lib. 2. retract. aperte retractat: qđ, utrunq; legenti patebit. Vnde verisimile est in præmissis etiam hoc retractasse. Quidam tamen ex eo sensu accipiunt fore dictum, non quia aliquis prædestinetur pro meritis, vel iustificationis gratiam mereatur: sed quia aliqui non adeo mali sunt, ut mereantur sibi gratiam non impartiri. Nullus enim Dei gratiam mereri potest, per quā iustificatur: potest tamē mereri ut non apponatur, ut penitus abiciatur. Et quidem aliqui in tantum profundum iniquitatis deueniunt, ut hoc mereantur, ut hoc digni sint: alij vero ita viuunt, ut etsi non mereantur gratiam iustificationis, non tamen merentur omnino repelli, & gratiam sibi subtrahi. Ideoque dixit in quibusdā peccatoribus præcedere quo digni sint iustificatiōe, & in alijs quo digni sint obtusione: sed hoc friuolum est.

Opinio quorundam falsa, de occultis Dei differentium carnaliter.

Augu. de
verbis A-
postoli.
Sermo 7.
Tom. 10

M V L T I vero de isto profundo quærentes reddere rationem, atque secundum coniecturas cordis sui inscrutabilem altitudinem iudiciorum Dei cogitare conantes, in fabulas vanitatis abierunt, dicentes, quod animę sursum in cælo peccant, & secundum peccata sua ad corpora pro meritis diriguntur, & dignis sibi quasi carceribus includuntur. Ierunt hi tales post cogitationes suas, & volentes disputare de Dei profundo, versi sunt in profundum, dicentes animas in cælo ante conuersatas, & ibi aliquid boni vel mali egisse, & pro meritis ad corporea terrena detrusas esse. Hoc autem respuit catholica fides propter euidentem Apostoli sententiam quæ ait, Cum nondum nati essent, aut aliquid boni, vel mali egissent, &c. Melior est ergo fidelis ignorantia, quam temeraria scientia. Elegit ergo eos quos voluit gratuita misericordia, nō quia fideles futuri erant, sed ut fideles essent: eisque gratiam dedit, non quia fideles erant, sed ut fierent. Ait enim Apostolus, Misericordiā cōsecutus sum, ut fidelis essem. nō ait, quia fidelis eram. Datur quidem fideli, sed data est etiam prius ut esset fidelis. Ita etiam reprobauit quos voluit, non propter futura merita quæ præiudicat: veritate tamen rectissima, & a nostris sensibus remota.

1. Cor. 7
Au. lib. 2.
tract. 1
Cap. 23.

Quæstio

SE D queritur. Vtrum sicut dicitur elegisse quosdam vt boni fierent & fideles, ita etiam concedi debeat reprobasse quosdam, vt mali essent & infideles, & obdurare vt peccent: quod nullatenus concedi oportet. Non enim reprobatio ita est causa mali, sicut prædestinatio est causa boni, neque obduratio ita facit hominem malum, quemadmodum misericordia facit bonum.

An ea quæ semel scit & præscit, semper sciat & præsciat, & semper scierit vel præscierit.

PRAETEREA considerari oportet, vtrum ea omnia quæ semel scit vel præscit Deus, semper scit & scierit, ac præsciat & præscierit, an olim scierit vel præscierit, quod modo non scit vel præscit. De præscientia primo respondemus, dicentes, multa eum præscisse quæ modo non præscit. Cum enim eius præscientia nõ sit nisi de futuris, ex quo illa quæ futura erant præsentia fiunt vel prætereunt, sub Dei præscientia esse desinunt, sub scientia vero semper sunt. Præsciuit ergo Deus omnia ab æterno quæ futura erant, neque præscire desinit, nisi cum futura esse desinunt. Neque cum præscire desinit aliqua quæ ante præsciebat, minus ea noscit quam ante cognoscebat. Non enim dicitur ex defectu scientiæ Dei quod aliqua præscierit aliquando, quæ modo non præsciat, sed ex ratione verbi quod est præscientia. Præscire enim est ante scire aliquid quæ fiat. Ideoque non potest dici Deus præscire, nisi ea quæ futura sunt.

Hic de scientia, dicens deum semper scire quæ semel scit.

DE scientia autem aliter dicimus. Scit enim Deus semper omnia quæ aliquando scit. omnem enim scientiam quam aliquando habet, semper habuit, & habet, & habebit. Ad hoc autem oppositur ita: Olim sciuit hunc hominem nasciturum qui natus est, modo non scit eum nasciturum, sciuit ergo aliquid quod modo nõ scit. Item, sciuit mundum esse creandum, modo non scit eum esse creandum, aliquid ergo sciuit quod modo non scit, & alia huiusmodi infinita dici possunt. Sed ad hoc dicimus: quod idem de nativitate huius hominis, & mundi creatione, nunc etiam scit, quod sciebat antequam fierent, licet tunc & nunc hanc scientiam eius diuersis exprimi verbis oportet. Nam quod tunc futurum erat, nunc præteritum est: ideoque commutanda sunt ad ipsum designandum. Sicut diuersis temporibus loquentes, eandem diem modo per hoc aduerbiũ (cras) designamus, dum adhuc futura est, modo per hodie, dum præsens est, modo per heri, dum præterita est. Itaque antequam crearetur mundus, sciebat deus hunc creandum: postquam creatus est, scit eum creatum, nec est hoc scire diuersa, sed omnino idem de creatione mundi. Sicut antiqui patres crediderunt Christum nasciturum & moriturum, nos autem credimus eum natum & mor-

& mortuū, nec tamen diuersa credimus nos & illi, sed eadem. Tempora enim, vt ait August. variata sunt: & ideo verba sunt mutata, non fides. Indubitanter ergo teneamus Deum semper omnia scire, quę aliquando scit.

Vtrum p̄destinatio, & reprobatio
sint ex meritis nostris.

DISTINCTIO XLI.

Si autem querimus meritum ob
durationis, & misericordię.

Exposi.

V P R A egit Magister de casualitate actiua p̄destinationis, & reprobationis. In hac parte inquit de casualitate passiuā vtrum

scilicet p̄destinatio & reprobatio habeant in nobis causam meritoriam: & hoc quidem principaliter intendit in ista distinctione, quę duas habet partes. In prima Magr inuestigat principale propositum. In secunda mouet quandam questionem quę ex p̄cedentibus habet ortum, scilicet vtrū Deus desinat aliqd scire, vel p̄scire. Ex cuius manifestatione patefacit diuinę scientię interminabilitatem, ibi. P̄terea considerari oportet. Prima pars quatuor habet partes. In prima Magister determinat veritatem, ostendens quod reprobatio habet causam meritoriam quantum ad connotatum, quod est oblatio: nō sic p̄destinatio quantum ad connotatum, q̄ est gratificatio. In secunda vero Magr remouet quandam opinionem quę posset hominem ducere in errorem, ibi. Opinati sunt tñ quidam. In tertia remouet eius de fensionem, ibi. Huc tñ aduersari videtur &c. In quarta remouet p̄sumptuosam in hac q̄one inquisitionē, ostēdēs aliquos volentes reddere rationē de hoc p̄fundo diuinę p̄destinationis, lapsos esse in profundum erroris, ibi. Multi vero de isto profundo querentes reddere rōnem &c. Similiter secunda pars in qua determinat Magister questionem, vtrum Deus desinat aliqd scire, vel p̄scire, & similiter est questio, vtrum Deus desinat aliquem p̄destinare, partes habet duas. In prima

determinat de p̄scientia quod continet definire aliquid p̄scire. In secunda vero determinat de scientia, ibi. De scientia autem aliter dicimus, vbi dicit quod Deus nihil desinit scire: & in vtraque parte primo mouet questionem, secundo determinat.

Opinati sunt tñ quidam Deum ideo elegisse Iacob, quia talem futurum p̄sciuir.

Videtur quod ista positio non sit opinio, sed hæresis manifeste, q̄a qui

hoc ponit, ponit gratiam hōi nō gratis, sed ex meritis dari a Deo, & iste est error pessimus. f. error Pelagij. Resp. dicēdum, quod hoc potest dicere causam meritoriam, vel rōnem congruitatis. Si dicat causam meritoriam, sic quamuis prima fronte non dicat errorem, tamen ad ipsam sequitur error. Si vero dicat rōnem cōgruitatis, sic non dicit errorem: sed tñ temeritate quādam habet, quia oculo Dei profundo nititur reddere rationem: & ideo vtroque modo erat digna retractione.

Reliquię per electionem gratię saluę fient.

Queritur hic de illo verbo Apostoli, quod assumpsit Aug. in qua habundine construatur ille genitiuus,

quia gratia nec videtur eligēs, nec electa, & iterum, gratia est solum ex tempore: ergo & electio. Resp. dicendū q̄ si intelligatur de electiōe temporalī, tunc electio gratię dī, quia fit per gratiam. Si autem de eternā, sic dicitur electio, non vt gratia dicat habitum, sed vt construatur sicut genitiuus ex vi declarationis essentię, vnde dī electio gratię id est gratiā, quę merita non considerat. Et si obijciatur, quod vnus genitiuus non construatur ex illa vi, dicēdū, quod verum est nisi habeat virtutem duorum. Vnde bñ dī acitur vir sanguinis, & homo auctoritas,

Dub. 1

Respon.

Dub. 2

Respon.

Diuisio.

tatis, similiter electio gratie, idest gratia bonitatis.

Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quod (quâvis nō sunt iustificati) digni efficiantur iustificatione.

Dub. 3 Videtur falsum dicere, quia peccator ante iustificationē manet in peccato, & quando est in peccato est indignus pane quo vescitur, sicut dicit autoritas, & etiā ipsa vita, ut puta Dei

Respon. inimicus: ergo &c. Resp. dicendum, quod verbum illud Aug. retractatū est, & retractatū intelligitur in p̄fata retractatione, quæ ponitur p̄cedenti causa. Aut dignitas ibi t̄m valet quātum congruitas solum, & multæ possunt esse cōgruitates in peccatoribus ad gratiam gratum facientem, p̄ multiplicatē ad gratiam gratis datā.

Neque præscire desinit &c.

Dub. 4 Innuit Magr quod Deus p̄scire futura desinit, cum futura esse desinant

4 Contra. Videtur falsum dicere, quia p̄scientia dicit quid æternum: sed nullum æternū desinit esse: ergo nec p̄sciens desinit p̄scire. Item. Ricar. dicit quod quatuor sunt cōbinatiōes quia quoddam est quod habet principium & finem: quoddā q̄ caret principio & fine: quoddā q̄ habet principium, & non finem, ut animā: quartum q̄ habet finem, & non principium est impossibile. Quod em̄ caret principio, non habet esse aliunde: q̄ autē tale est, seipso est: ergo est omnino immutabile, ergo nō potest desinere: si ergo p̄scire caret principio, necesse est q̄ careat fine.

Respon. abique dubio Magr bene dicit quod Deus desinit aliqua p̄scire cū sunt p̄ntia: si ei p̄sciebantur, quia futura etiam desinunt esse futura, cōstans est q̄ desinunt p̄sciri, nō rōne eius quod est scire, sed rōne p̄positionis. **5** Ad illud ergo quod obicitur de æterno, dicendum, quod aliquod nōmē pure æternum importat, aliquod vero nomen importat æternum connotando tēporale. Hoc nomen (Deus) pure æternum importat: sed hoc vocabulum (p̄scire) dicit æternū cōnotan-

do temporale. Secundum hoc, notandum, quod quædam connotant temporale, ut ens in actu. Et quia tale tēporale esse potest, & desinere potest: ideo tales actus circa Deum, dñr habere initium, & terminum, v̄puta si dicatur, Deus conseruat hanc rem, cōseruare dicit essentia cōnotando actu effectū: ideo incipit, & desinit conseruare. Quædam connotant temporale, ut non ens actu ens, tū in potentia siue futurum: & qm̄ temporale nō potest incipere esse non ens, siue esse futurum antequam sit: sed potest desinere, esse non ens, cum incipit esse ens, desinere esse futurum cum incipit esse p̄sens: hinc est quod p̄scientia Dei respectu creati dicitur desinere, sed nūquam incipere, & desinit rōne temporalis, non desinentis, sed incipientis. Et ex hoc patet illud Ricardi, quia cum dñr Deus desinit p̄scire, non significatur q̄ aliquod ens desinat: sed solum quod aliquid incipiat, & sic patet illud.

AD intelligentiam p̄ntis distinctionis duo principaliter quæruntur. Primo quærit de p̄destinationis causalitate. Secundo de diuine scientie sempiternitate, siue in terminabilitate. Quantum ad primū q̄ritur duo. Primo quæritur vtrum p̄destinatio, vel reprobatio in nobis habeat causam meritoria. Scdo vtrum habeat in Deo rōne motiua.

Artic. 1

Q V A E S T I O I. CONCLUSIO.

P̄destinatio respectu æterni p̄positi non habet causam meritoriam, respectu vero gratie habet secundum quid: reprobatio similiter pro odio æterno non habet causam, pro temporali vero obduratione, habet causam demeritoriam.

VOD autem habet in nobis causam meritoriam ostenditur sic. Primo de reprobatione. Ro. ix. sup illud. Esau odio habui.

Ad opp.

bui, glo. Esau subtrahā gratia, per iusticiam est reprobatus: sed iusticia respicit merita: ergo reprobatio est ex meritis. Item, Per reprobationē non dicuntur nisi ista tria, scilicet odiū æternū, obduratio temporalis, & dānatio finalis: sed omnia ista habet in nobis meritum, quia Deus neminem odit nisi p̄p demerita: nec obdurat, nec dānat: ergo &c. Item, voluntate antecedente vult Deus omnes hoīes saluos fieri, si ergo aliquē reprobat, hoc est voluntate consequente: neminem enim de se creat ad supplicium: sed voluntas consequens est concessio ex nra causa: sed non ex alia causa quam meriti: ergo &c. Item, de prędestinatione similiter ostēditur. Gręg. dicit & Aug. q̄ prędestinatio inuatur sanctorum oronibus: sed plus valet vni cuique fides sua quam fides aliena: ergo merito sup, & alieno potest q̄s impetare, quod sit prędestinatus. Itē, nullus est prędestinatus nisi finaliter in gratia perseverans, & ecce trā, sunt ergo conuertibilia: sed aliquis potest mereri finalem perseverantiam: ergo potest mereri quod sit prędestinatus. Item, quod potest in maius, potest in minus, vel equale pari rōne: sed homo potest mereri habere Deum quod est maximū inter oīa, potest etiam mereri salutem quod est æquale ei quod est esse prędestinatum: ergo &c. Sed contra. Omne meritum antecedit illud cuius est meritū, q̄a dispositio illud: sed prędestinatio, & reprobatio p̄cedunt nostrum esse: ergo non cadūt sub nostro merito. Item, omne meritum aliquomodo est causa eius, quod meretur: sed prędestinatio, & reprobatio sunt æterna, merita vero sunt temporalia: ergo temporale est causa æterni, quod est impossibile. Item, specialiter de prędestinatione vī Thim. iij. Non ex operibus iustitię quę fecimus nos, sed s̄m suā misericordiam saluos nos fecit. Itē, grā est affectus prędestinationis: sed prima gratia antecedit omne meritum, & est causa omnis meriti: ergo nō cadit sub merito, & eo ipso gratia est, quia sine meritis datur: ergo nec prędestinatio.

tādum, quod in prędestinatione tria intelliguntur. Primum est propositū æternū. Secundum est tēporalis gratificatio. Tercium vero æterna glorificatio. Similiter in reprobatione intelliguntur tria sc. æternū odiū, temporalis obduratio, & æterna dānatio. Quantum ad primum, & vltimum similiter est iudicandum: nam vltima, sc. pœna, & gloria simpliciter cadunt sub merito. Primum vero scilicet propositum æternū, eo ipso quo æternū est, meritum habere non potest. Quantum vero ad medium quod est gratificatio, & obduratio differenter est iudicandum. Nam obduratio simpliciter cadit sub de merito, siue sub malo merito, gratificatio vero nec simpliciter sub merito, nec simpliciter exera. Est enim meritum congrui, digni, & condigni. Meritum congrui est, quādo peccator facit quod in se est, & pro se. Meritum digni, quando iustus facit pro alio. Meritum condigni, quando iustus operatur pro seipso, q̄a ad hoc ordinatur gratia de condigno. Gratia autem alteri promerenda non est omnino ex condigno, quia peccator omni bono est indignus. Nec solū ex congruo, quia iustus dignus est exaudiri. Gratificatio ergo sub merito congrui potest cadere quo ad ipsum gratificandum: sub merito digni, quantū ad alium virum sanctum: sub merito condigni, quantum ad neutrum & hoc proprie loquendo est meritum. Respondendum ergo ad quęstionē cum quæritur, vtrum prędestinatio, & reprobatio cadit sub merito, quod simpliciter loquendo quantum ad principale significatam, neutra cadit sub merito: quantum vero ad connotatā, reprobatio cadit sub merito simpliciter, prędestinatio vero s̄m quid. Concedendę sunt ergo rōnes probantes, quod prędestinatio non cadit sub merito, similiter quod nec reprobatio.

Ad illud quod primo obiicitur de glo. quod Esau per iusticiam reprobatus est, dicendum quod ibi accipitur reprobatio pro connotato, quod est obduratio. Ad illud quod obiicit, quod odium æternū cadit sub merito, dicendum quod odium æternū duo

Funda-
menta.

duo dicit, & principale significatum, & connotatum, quia neminem odit Deus quantum ad affectum, sed solum quantum ad effectum, & primum non est ex meritis. **¶** Item, quod patet si res solvatur, quia odium est propositum puniendi: propositum autem nullus meretur, sed penam. A D illud quod obicitur quod neminem reprobat voluntate consequente, dicendum, quod voluntas consequens non dicitur quia consequatur merita nostra ratione voluntatis, sed solum ratione voluti: vult enim aliquid de quod nos meruimus, & ideo quia voluit esse connotatum, patet &c. A D illud quod obicitur de predestinatione, quod in uatur orationibus sanctorum, dicendum, quod illud intelligitur ratione connotati, quod est gratia quam sancti viri possunt aliis suis orationibus impetrare: non tamen sequitur quod homo possit impetrare sibi, quia ad hoc quod impetret, necesse est quod sit dignus mereri, & hoc non est nisi per gratiam. A D illud quod obicitur, quod id est esse predestinatum, & in gratia finaliter perseverare, dicendum, quod non est idem, sed convertibile: sed illud non sequitur, quod si aliquis possit mereri unum convertibilem, quod possit & reliquum sicut non sequitur, si aliquis est causa unius convertibilium, quod sit causa alterius, illud manifestum est. A D illud quod obicitur, quod potest in maius, potest in minus: dicendum, quod verum est si equaliter ordinatur ad utrumque. Nam si habet ordinationem ad maius, & non habet ordinationem ad minus, quamvis possit in maius, non tamen sequitur, quod in minus: similiter in proposito, gratia enim ordinatur ad merendum Deum, ut glorificantem, non ut predestinantem, similiter ad gloriam, non ad primam gratiam.

Q V A E S T I O II.
C O N C L U S I O.

Predestinatio, atque reprobatio
quantum ad rationē voliti, or-
dinationem ad voluntatem di-
uinā, non habent causam meri-
toriam : habent autem causam
congruentiæ bona & mala opera
in generali: quid vero sit causa
in speciali, est ignotum.

TRVM prædestinatio,
& reprobatio habeât in
Deo rōnem moriū. Et
quod sic videtur per ca-
nonem Gen. xviij. dixit
clare potero. Abraz quod
cum futurus sit in gen-
n, & præcepturus domu-
diat pactum meū. Domi-
luit reuelare ipsi Abraz p-
rationem bonorum futu-
cum illa ab æterno prædi-
ōne pdestinatio ex præscien-
n futurorum. Item. Ama-
pistolam ad Ro. ix. Dabo
quodam scierit de tuo corde
errorem reuerfurū, (log-
na dñi) ergo ratio quare
ponit dare gratiam, est
ad futurum præiudicium in No-
ratione ostenditur, quia
ntas coipso quod voluntas
s: ergo si hoc perfectionis
tate quod sit ex rōne, hoc
perit in voluntate diui-
næ prædestinatio dicat di-
posicum, erit ex rōne. Itē.
enter eliges ille gige illos in
quibus videt meliores mo-
os, & similiter quos nouit
iustē, & si possit futura co-
ultoribus eligere, & re-
pter præuisionem bono-
rum, & malorum, quam
m. Si ergo Deus est sapien-
ens: ergo rōnem eligendi
andi accipit a præuisione,
sientia. Item. Nullus fa-
ens, prælegit omnino in-
u indifferentia, maxime si
beret oīa æque cōgrue, sed

Funda- menta.

Deus præfert vnum alteri in electio-
ne: ergo &c. Item. Si diuinū ppositū,
siue pdestinatio solū haberet rōnem
voluntatem dei, & non aliam, tunc
ergo videtur paritas in diuina volū-
tate: si n. vellet oēs saluare, oēs salua-
rentur, & non est alia ratio nisi quia
non vult: ergo voluntas eius non est
liberalissima, nec optima. Item. Si nō
esset alia ratio q̄ voluntas, ergo cum
Deus reprobandū pponit damnare,
si sine omni rōne sola voluntate vel-
let damnare aliquē: ergo v̄ crudelis
simus, eo q̄ fecisset homines ad sup-
plicium. Item. Si sola voluntate præ-
destinat, & reprobat non p̄cognita
rōne: v̄ ergo im̄ q̄ sit acceptor per-
sonarum, quod est contra illud quod
dī A. 8. 10. In veritate cōp̄ti, q̄ non
est acceptor personarum deus. Sed
contra. Exo. 33. Miserebor, cui mise-
rebor, & clemens ero super quem pla-
cuerit mihi: ergo ratio prima, & po-
tissima diuinæ misericordiz, & p̄de-
stinationis est dei beneplacitum, &
voluntas. Item. Matt. 11. dicit filius.
Reuelasti ea paruulis, & abscondisti
hæc sapientibus: ita pater quoniā
sic placitum fuit ante te. ergo si filius
reddidit optimam rōnem, solum diui-
num beneplacitum est ratio. Item.
Apostolus. Rom. 9. super hac quæstio-
ne dicit. Nunquid non habet figurā
potestatem de eadē massa facere alia
quidem vasa in honorem, alia in cō-
tumeliam? Si enim quæreretur ab ar-
tifice, quare de vna parte massæ facit
vasa pulchra, & ex alia vilia, cum
æque sit bona tota massa, non est alia
ratio nisi quia placet: ita. n. bene fa-
ceret, si faceret econuerso: ergo &c.
Item. Augus. de p̄destinatione san-
cti. Non quia tales non futuros seruit,
ideo elegit: sed vt tales essemus. Item.
Rōne videtur, quia voluntas dei est
causa causarum: ergo ibi est status
sed vbi est status, non est vltra quæ-
rere rōnem: ergo &c. Quod sit ibi sta-
tus patet: q̄ etiam status non patiat̄
querere rationē, videtur, quia quo-
tiens causam, vel rōnem quærimus,
quærimus eam, vt distantem: si enim
omnino essent idem causa, & cuius
est ratio, statim illo viso videretur

causa, & non quæreretur: sed non est
status nisi in summe simplici, & ita
nulla distantia: ergo nec ratio, nec q̄-
stio. Item. Si deus prædestinat istum
propter p̄uisionem, aut ergo bono-
rum, aut malorum, aut indifferētū.
Non propter p̄uisionem indiffe-
rentium, & malorum: ergo propter
p̄uisionem bonorum: sed bona nul-
la futura sunt in isto, nisi quæ deus
sua voluntate facturū est: ergo p̄-
uissio est propter voluntatem, & non
econuerso. Item. Si quis quæreret, cū
potuerit deus pducere vnum alium
mundum similem huic, quare magis
istum q̄ illum, nulla esset quæstio, q̄
hoc solum fuit, quia voluit: ergo pa-
ri ratione nulla est causa quare p̄de-
stinat, & reprobat, nisi quia vult.

R E S P. Dicendum, q̄ cum quæ-
ritur, vtrum æternū dei ppositum,
siue electio, vel reprobatio in deo mo-
tiuam rōnem habeat, hoc non intel-
ligitur quantum ad voluntatem diui-
nam, vel eius actum, qui deus est, sed
quantum ad ordinationem volūti ad
eius voluntatem. Et si quærat ratio
causalis, vel meritoria, respondeo,
quod dari non possit. Si autem quæ-
ratur ratio congruitatis, & decentiæ,
Respondent quidam, q̄ ipsa dei vo-
luntas sibi ipsi est ratio, nec est alia ra-
tio quare istum elegit, nisi quia pla-
cet: & hæc est sufficiens per omnem
modum, quia est causa causarum, &
ratio rationum: & eo ipso, quod pla-
cet, ideo rectum est propter summā
ipsius voluntatis rectitudinem, quia
non tantum est recta, sed etiam regu-
la. Sed cauendum est, ne dum volun-
tatem dei magnificare volumus, po-
tius voluntati eius derogemus. Si n.
non esset alia ratio, quare deus istū
elegit, & illum non, nisi quia placet,
certe iam non occulta dicerentur di-
uina iudicia, sed manifesta, cum qui-
libet hanc rationem capiat, nec dice-
rentur mirabilia, sed potius volunta-
ria. Et pp hoc est dicendum, q̄ ppo-
situm illud æternū (sicut dicit Aug.
& habetur in licera) & voluntas illa
est rationabilissima, & rōnem habet,
& sicut ab æterno fuit, ab æterno ra-
tionem habuit, non aliam pp essen-
tiam;

Ad opp.

Cap. 18

Li. retra,
cap. 23.

R R

tiam: sed per connotatum. Quid autem sit illud in electione hominum, vel reprobatione, nobis non est omnino notum, nec omnino ignotum. Propter hoc notandum, quod quedam sunt opera, quae exeunt a voluntate diuina cum alio ad hoc ordinato ordine necessitatis, siue necessitatem sumamus in causando, siue in merendo, vel disponendo, ut pluire, & remunerare, siue damnare, & saluare, & respectu talium diuina voluntas habet rationem in generali, & speciali. Vnde si quæritur, quare deus vult pluire, respondet, propter nostram utilitatem. Similiter habet rationem in speciali, ut si quæritur, quare vult deus pluire in hyeme, non in estate: tunc respondet, quia vapores aquosi magis in hyeme abundant, quam in estate. Similiter si quæritur, quare magis voluit saluare Petrum, quam Iudam, Respondetur, quod iste habuit bona merita, ille vero mala. Quaedam autem sunt opera, quae sunt a diuina voluntate cum alio ad hoc ordinato ordine congruitatis, siue est nostra gratificatio, vel iustificatio, quæ est a diuina voluntate cum operatione, & preparatione lib. arb. & hoc, quia qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Et hoc dictum est secundum congruitatem. Adiutores enim dei sumus. Attamen deus sine preparatione, & cooperatione iustificat, ut patet de sanctificatis in vtero, & ut dicitur de Paulo, & respectu talium operum habet rationem voluntatis in generali, & habet in speciali: sed in generali certam, in speciali occultam. Si enim quæritur, quare deus vult iustificare, respondetur, ad misericordiam suam ostensionem. Et si quæritur, quare non vult omnes homines iustificare voluntate beneplaciti: dicendum, quod hoc est propter iustitiam suam ostensionem. Vnde Aug. 22. de ciuitate dei. Si remanerent omnes in pena, non apparet misericordiam gratia redimentis. Rursus. Si omnes transferrentur de tenebris ad lucem, in nullo apparet severitas ultionis: in qua propter pluresquam in illa sunt, ut sic apparet quid omnibus debeatur. Si quæritur in speciali, quare magis

vult iustificare vnum, quam alium: duobus similibus demonstratur: quia multæ possunt esse rationes congruentes: ideo non est certitudo a parte rei. Et ideo cum cognitio nostra pendeat a certitudine rei, nullus certam potest inuenire rationem, nisi habeat perrevelationem illius cui dubia sunt certa, & quia non fuit nobis expediens ad salutem ista cognitio: sed utilior fuit ignorantia propter humilitatem: ideo deus noluit reuelare, & Apostolus solus non fuit ausus inquirere: sed ostendit defectum nostre intelligentie, cum exclamauit: 1. ad Ro. O altitudo diuitiarum sapientie, & scientie dei, quæ incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius, &c.

A D illud ergo quod queritur, verum prædestinatio habeat rationem. Dicendum quod habet in generali, similiter in speciali, & hæc ratio nota est diuina præscientie, non nobis ratione prædicta. A D illud quod obicitur de sacra scriptura, quod assignat beneplacitum pro ratione. Dicendum, quod quamuis assignet pro ratione, & aliam non exprimat, non tamen est ideo concludendum, quod non sit alia: quia non sunt omnia scripta: sed nobis utilia. Vtile autem fuit scire, quod diuinum beneplacitum est causa, & ratio, ut discamus eum timere, & nihil meritorum nobis attribuire. A D illud, quod obicitur, quod non elegit, quia præiudicat tales. Dicendum quod Augustinus negat. Item quod hoc quod est, quia dicit causam, non secundum quod dicit rationem, quia quauis diuina voluntas possit habere rationem, ex qua dicitur congruenter operari: tamen non causam, siue rationem causalem, cum sit causa causarum, & maxime respectu voliti: quod quidem est ex mera dei liberalitate, utpote est gratia iustificans impium: & per hoc patet sequens de statu. A D illud quod queritur, propter quorum præiudicium. Dicendum quod potest esse propter præiudicium bonorum, ut aliquemodo sunt a libero arbitrio: propter quorum tamen præiudicium nec scio determinare, nec volo querere, nec est ratio

est ratio nisi congruitatis. Vnde & alia potest esse, quam hæc. A Dillud quo d' obijciatur de mundi creatione: Dicendum, quod non est simile de mundi creatione, quia mundi creatio a diuina voluntate, & beneplacito est tanquam a tota causa. Et rursus per creationem non præsupponitur aliquid. Rationes vero ad oppositum probant, quod diuina voluntas rationabiliter facit, siue quod habet rationem congruitatis ratione volitæ: & quia hoc verum est, ideo cōcedendū sunt, & quibus aliquæ earum possint habere calumniam, tamen conclusio principalis non habet calumniam. Nam Aug. dicit hoc in libro retract. post omnes retractationes, quod proponit, & eligit, & reprobatur certissima, & a nostris sensibus remotissima: & quia a sensibus nostris est remotissima, ideo nullus debet ipsam inquirere, quia i hac vita non possumus inuenire. Et ideo in nostre intelligentiæ insufficientiâ, sermo de destinatione claudendus est, ut obstruat omne os, & subditus fiat omnis mundus deo, cuius iudicia non sunt scrutabilia, sed formidolosa, silentio veneranda.

Artic. 2

Consequenter quantum ad secundum articulum queritur de secundo, si interminabilitate diuine cognitionis. Et circa hoc queruntur duo. Primo, quia dubium habet per comparisonem ad complexam, queritur, verum deus cognoscat res per modum cōplexionis. Secundo queritur, verum enunciabilia, siue quod deus semel cognoscat semper cognoscat.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Cognitio diuina rerū, non est per modum cōplexionis, prout cōplexio cadit in intellectu: sed bene res cōplexas in se, vel cōplexas per intellectū nostrū cognoscit.

VOD cognoscat deus per modum cōplexionis ostenditur sic. Eandem rem quam cognoscit sensus, cognos-

cit intellectus, sed sensus per modum incomplexionis, intellectus vero per modum cōplexionis: sed intellectus est potentior in cognoscendo quam sensus, ergo cognoscere per modum cōplexionis est maioris potentie, sed omne tale est deo attribuendum: ergo &c. Item. Differentia significatur res per vocem incomplexam, & per cōplexionem, quia per vocem incomplexam quantum ad esse simpliciter, sed per orationem quantum ad esse tale, vel tale: sed deus non tantum cognoscit res quantum ad esse simpliciter, sed etiam quantum ad esse tale, vel tale: ergo cognoscit secundum cōplexionem. Item. Ordo vnus res ad alteram cui coniungitur in re, facit compositionem in cognitione, vel in sermone cōplexionem: sed deus non tantum intelligit in se rem ipsam, sed etiam in ordine ad rem aliam cui vnitur: ergo non solum per modum simplicem, sed compositionis. Item. Deus intelligit nostram intelligentiam, & nostrum dicere: sed nos dicimus, & intelligimus rem per modum cōplexionis: ergo deus hoc modo intelligit. Sed contra: Dionysius de diu. nomi. Cognoscit deus omnia materialiter, materialia: impartite, partita: vniiformiter, multa: immutabiliter mutabilia: ergo si partita cognoscit impartite, ergo composita per modum simplicem: sed modus simplicitatis & cōplexionis opponuntur: ergo non cognoscit per modum cōplexionis. Item. Cum intellectus cognoscat per modum cōplexionis, aut modus ille est in re, aut in intellectu. Non in re, quia cum sensus apprehendat eandem rem, apprehenderet eam per modum cōplexionis: ergo est in intellectu: sed ois talis intellectus in quo est cōplexio realiter est cōplexus, & compositus: sed diuinus intellectus non est huiusmodi: ergo &c. Item. Si cognoscit res per modum cōplexionis, cum modus diuine cognitionis sit eternus, ab æterno cognouit per modum cōplexionis: ergo cōplexio fuit ab æterno: ergo vere, & taliter

Ad opp.

fundamenta.

Si vere, ergo plura sunt vera ab æterno: si falsa, ergo plura sunt falsa ab æterno. Item. Si cognoscit per modum complexionis, cum eadem res modo vere significetur sub ratione futuritionis, modo sub ratione præteritionis, modo ratione præsentialitatis: ergo his omnibus modis deus cognoscit. Sed contra. Omnia cognoscit, ut præsentia. Vnde 1. Pet. ult. Vnus dies apud deum sicut mille anni, &c. ergo non cognoscit omnibus his modis.

20 R E S P O N. Dicendum, quod cognoscere res per modum complexionis potest intelligi tripliciter. Aut enim modus complexionis cadit circa rem, & sic est sensus: deus cognoscit res existere, vel se habere per modum complexionis, siue compositionis, & hoc est verum: cognoscit enim res esse sicut sunt. Alio modo, ut modus complexionis cadat circa rem, ut est expressa per intellectum nostrum, & tunc est sensus, quod deus cognoscit res non tantum ut sunt, sed etiam ut intellectus exprimit: cognoscit enim res, & voces, siue intellectus illas significantes, & hoc verum est. Tertio modo potest intelligi, ut modus complexionis cadat circa intellectum diuinum, & hoc modo falsum est: hoc enim spectat ad intellectum, qui intelligit multa, & multa quæ oportet complexi: deus autem multa intelligit vno, & ita simplici modo, nec magis est simplex intellectus eius intelligendum vnum, quam multa. Vnde intelligere multa per modum complexionis, nec est omnino virtutis, nec oino imperfectionis: & ideo non ponitur nec in cognitione infima, ut sensitiva, nec in cognitione suprema, ut in diuina: & fortassis non etiam est in cognitione suprema ipsius animæ quæ dicitur intellectiva, prout est in suo summo: cognoscit enim per modum simplicis aspectus. Rationes probantes quod cognoscit per modum complexionis, procedunt secundum primam, & secundam viam: ideo verum concludunt præter primum, quod iam solutum est.

A D illud quod obicitur, quod 21 complexio venit ab intellectu: Dicendum, quod complexio dupliciter potest comparari ad intellectum. Aut sicut ad causam, aut sicut ad subiectum. Si ad subiectum in quo, & quod informat, & denominat, sic comparatur ad intellectum humanum a quo est complexio, qui etiam completitur. Si ad causam, sic comparatur ad intellectum diuinum. Nam intellectus diuinus cognoscit complexione non circa se: sed circa nostrum intelligere: quoniam complexio non est ab intellectu nostro, nisi cooperante diuino in intelligendo. A D illud quod obicitur, quod si cognoscit res per modum complexionis, quod tunc complexiones sunt æternæ. Dicendum, quod ex primo, vel secundo sensu non sequitur, quod complexiones sunt æternæ, quia non est complexio circa deum: sed bene sequitur, quod veritas significata per aliquam complexione est æterna, sicut veritas huius, mundum esse futurum: tamē propositio, & complexio est ab intellectu nostro intelligente illam veritatem æternam. Vnde sicut vox temporalis significat rem æternam, ut hoc nomen, deus, non tamen sequitur, quod sit æterna: sic multa enunciabilia significant veritatem æternam, nec tamen sunt æterna. A D illud quod obicitur, quod 23 tunc cognoscit res sub ratione futuritionis, & præteritionis: Dicendum, sicut dictum est, quod modus diuine cognitionis potest accipi, vel secundum se, vel a parte cogniti. Si a parte cogniti, sic dico, quod omnino cognoscit rem esse, & ita mutabiliter esse, & ita composito modo esse sicut est, & ita de omnibus: & sic cognoscit rem præteritam esse præteritam, & futuram esse futuram, & non præteritam esse presentem. Potest iterum accipi a parte sui: & sic cum cognitio dei sit omnino simplex, omnino præsens, omnia cognoscit per modum simplicitatis, & per modum presentialitatis. Vnde quod dicitur, omnia 24 sunt præsentia apud deum: hoc dictum est quantum ad cognitionem, in qua nulla cadit successio: ideo nec nouum,

nōvum, nec vetus, nec pręteritum, nec futurum: in actū autem cognitionis angelicę, & humanę cadit sic cessio: & ideo pręteritum, & futurum. Et pręterea non ita dicuntur omnia pręsentia animę cognoscenti, sicut deo: & hoc manifestum est, quia nunc ęternitatis quod est semper p-sens, complectitur omnia temporalia: & ideo patet quomodo sit intelligendum.

Q V AESTIO II.

CONCLUSIO.

Deus habet sempiternam cognitionem corū quę ipse scit, cum semper omnia enunciabilia cognoscat: perfecta, imperfecta, vera, & falsa.

Funda-
menta.

TRVM enunciabilia, siue complexa quę de semel cognoscit, semper cognoscat, vel sciat. Et quod sic videtur: quia

deus non cognoscit enunciabile nisi ratione veritatis: sed veritas enunciabilis, quę semel fuit, semper fuit, & est, & erit: ergo enunciabile quod semel cognoscit, semper cognoscit. Probatio medię. Omnis veritas complexę fundatur supra rem complexam: sed eadem res primo est futura, postea pręsens, deinde pręterita, & vna & eadem: ergo vna & eadem veritas est in ea secundum omnes hos modos: sed necesse est, quoddam sit semper sub aliquo horū modorū: ergo &c. Item. Hoc ipsum vtrū alia ratione, quia quęcumque scit deus, scit immutabiliter: alioquin cum scire dei sit suum esse, si mutaretur suum scire, & esse, quod est impossibile: sed omne quod habet immutabilitatem, habet sempiternitatem, quia si desinit, mutatur: ergo quod deus semel cognoscit, semper cognoscit. Item. Quod scriptum est in illo libro, deleri non potest: sed deus cognoscit non aspiciendo extra, sed legendo in libro suę p-scientię: ergo quod semel cognoscit, semper cognoscit. Pręterea patet,

quia super illud Exod. 31. Aut dele me de libro tuo, &c. glo. Securus hoc dicit, quia non delebitur. Et idem dicit super Psalmos. Item. Quod desinit, vel perditur aliquo desinente, de necessitate pendet ex illo: sed diuina cognitio non dependet ex veritate creanda: ergo quamuis enunciabile desinat esse verum, tamen deus non desinit illud se ire: & si hoc, ergo quod semel scit, & semper. Sed contra. Sicut p-scire habet se respectu futuri, ut futurum est, sic scire respectu veri: si enim actū scitur, actū est verum: sed dicit Magister, deus desinit pręscire rem, cum res de futuro sit pręsens: ergo similiter desinit scire, cum de vero sit falsum. Item. Sicut diuina acceptio respicit bonitatem, ita visio veritatem: sed deus desinit hominem acceptare, cum perdit bonitatem: ergo desinit rem cognoscere, siue enunciabile, cum perdit veritatem. Item. Hoc ipsum ostenditur per impossibile, quia si quodcumque enunciabile scivit, modo scit, & scivit Christus esse moriturum, ergo & modo scit: sed quod scit, est verū: ergo Christus esse moriturum est verum, quod est contra fidem. Item. Sic. Quicquid scivit, modo scit: sed aliquando scivit non esse te, cum non eras: ergo scit te non esse, & scit te esse, quia verū est: ergo scit simul duo cōtradiētorie opposita: ergo duæ cōtradiētorie opposita sunt simul vera, quod falsum est, & impossibile.

R E S P. Dicendum, quoddam scire dicitur dupliciter. Vno modo prout reflectitur in se: & sic sensus est, iste scit hoc, id est habet cognitionē de hoc, & hoc modo dicendum, quoddam scire nihil connotat a parte sciti actualē, nec veritatem, nec pręscientiam. Deinde enim de omni enunciatione habet perfectam cognitionem, vtrum sit enunciatio perfecta, & congrua, vtrū vera, & sic similia. Alio modo scire dicitur secundum quoddam est verbum propheteticum, & sic transit in actum extra: & sic connotat veritatem in obiecto. tunc ergo scire enunciabile aliquod, idem est quod scire ipsum esse verum. Vnde scio te sedere, hoc

Ad opp.

est dicere: non tantum habeo cognitionem de hoc, sed etiam cognosco ipsum esse verum. Primo modo scire importat diuinum intelligere. Secundo modo intelligere cum assensu. Si ergo scire accipiat primo modo, sic dico, quod quicquid est, & omne enunciabile, & omne quod sciuir, adhuc scit, & habet cognitionem de illo, quia de omni eo quod est, & quod potest esse habet cognitionem: nec te querit, scit hoc, ergo hoc est verum: imo est ibi consequens. Si autem accipiat scire secundo modo prout connotat veritatem circa enunciabile: sic fuerunt quidam qui dixerunt quod desinit aliquid enunciabile scire, quia posuerunt, quod enunciabile, quod est verum, potest esse falsum. Alij dixerunt contrarium, quia posuerunt quod enunciabile, quod semel verum est, semper est verum, & ita semper scitur. Et ut melius pateat: videnda est eorum positio, & ratio positionis. Fuerunt qui dixerunt, quod albus alba album, cum sint tres voces, & tres habeant modos significandi: tamen quia eandem significationem important, sunt vnum nomen. Per hunc modum dixerunt, quod vnitas enunciabilis, accipienda est non ex parte vocis, vel modi significandi, sed rei significatae: sed vna res est, quae primo est futura, deinde praesens, tertio praeterita: ergo enunciare rem hanc primo esse futuram, deinde praesentem, tertio praeteritam, non facit diuersitatem enunciabilium, sed vocum. Rursus. Cum idem tempus sit primo futurum, deinde praesens, tertio praeteritum, tempus scilicet quod est mensura rei quod significatur per orationem, quamuis esse, vel fuisse, vel fore significent tria tempora, ratione tamen significati non diuersificant enunciabile, sed variatur solum a parte temporis significati. Vnde si dicam semel, Sortes currit hodie, & eras dicam, currit, cum hoc verbum det intelligere aliud tempus, & ita aliam actionem, enunciabile non est, quantumcumque non mutata significatione, & quia retenta eadem significatione, enunciabile semper est verum, & non

est idem, nisi cum eadem significatio retinetur: ideo dixerunt, quod illud quod semel est verum, semper est verum: & ideo cum deus nihil obliuiscatur, dicunt quod omne enunciabile quod deus sciuir, scit. Et respondet illi rationi, omne enunciabile quod sciuir, scit: sed sciuir te nasciturum, vel te esse, ergo &c. non debet sic inferri: ergo scit te esse: sed sic, ergo scit te fuisse. Aliter est ibi figura dictionis, quia pedit ab identitate in modo significandi, ad identitatem rei, & hoc modo soluit Magister. Et ista fuit opinio nominalium, qui dicti sunt nominales, quia fundabant positionem suam super nominis unitatem. Sed ista fuit positio contra Philosophum, qui dicit in praedicatione, quod eadem oratio primo est vera: postea falsa. Fuit etiam contra communem opinionem. Fuit etiam contra veritatem. Ratio huius est, quia nec bonum fundamentum habet, nec bona adaequationem. Primo. n. si quatuor utrum albus alba album sint tria nomina. Respondendum est, aut loqueris grammaticae, aut logicae. Si grammaticae, cum grammaticus consideret impositionem nominis, & modum principalem significandi substantiam cum qualitate, sic dicit vnum nomen esse. Si logice, cum logicus consideret nomen in quantum est vox expressiua, vnde diffinit nomen, verbum, & orationem per vocem tanquam per genus, & multiplicato superiori necesse est multiplicari inferius, sunt multae voces significatiuae, sunt de necessitate multa nomina: & ideo patet, quod malu accipiebant nominis unitatem secundum quod congruit ad propositum. Mala etiam sunt adaequatio, quia enunciabile non significat rem, sed modum se habendi: & cum per verbum praesentis, praeteriti, & futuri temporis significet res alio modo se habere, patet de necessitate, quod aliud enunciabile est te esse nasciturum, & te esse natum. Rursus deficiebat in ultimo, quia sicut homo non significat illum hominem, vel illud, sic verbum praesentis temporis non significat illud, vel illud praesens: sed praesens in communi, sine copulet, sine significet. Et inde est, quod scit homo

homo non habet aliam significationem, nec est aliud nomen, nec æquiuocū, si modo supponat pro Petro, modo p̄ Cōrado: sic nec verbū p̄ntis temporis, siue pronuncietur hodie, siue cras, habet aliam significationem, & ideo nō facit aliud enunciabile. Et præterea patet, quod quocunq; tempore proferatur te esse nasciturum, q̄ idem est enunciabile q̄ p̄^o fuit verum, modo futurum: s̄m ergo q̄ scire connotat veritatem circa enunciabile, scit illud quod scit, & modo non scit nulla facta mutatione in Dei scientia, sed solum in connotato. Concedendū igitur qđ in secunda acceptione non oē

quod scit, semper scit.

AD illud q̄ obicitur, quod veritas est vna in p̄nti, præterito, & futuro. Dicendū q̄ quāuis sit reducibilis ad vnam rei veritatem sicut accidens ad subiectum, & modus essendi ad entitatem, tñ cum modus essendi habeat suam veritatē, & tres sunt modi essendi: ideo tres sunt veritates. AD illud quod obicitur de indebitate, & immutabilitate, & independentia, dicendum, q̄ iam solutum est, quia nulla fit transmutatio in Dei cognitione, nec definit scire enunciabile propter mutationem in se sed in connotato.

DE OMNIPOTENTIA DEI, VBI PRIUS consideratur quare dicatur omnipotens.

DISTINCTIO XLII.

VNC de omnipotentia Dei agendum est: vbi prima cōsideratio occurrit: quomodo vere Deus dicatur omnipotens: an quia omnia possit, an tantum quia ea possit quæ vult. Quod. n. Deus omnia possit, pluribus auctoritatibus cōprobat. Ait enim Aug. in li. quæst. veteris ac nouæ legis. Omnia quidem potest Deus, sed non facit nisi quod cōuenit veritati eius, & iustitiæ. Idem in eodem, Potuit Deus cuncta facere simul, sed ratio prohibuit, id est, voluntas. Rationem nempe ibi voluntatem Dei appellauit, quia Dei voluntas rōnabilis est & æquissima. Fatendum est ergo Deū oīa posse.

De potentia dei in cōparatio ne ad possibilia quæ potest. Quæ quōdā mixtæ dicuntur. Cap. 6. in Tom.

Quomodo dicatur deus omnia posse, cum nos multa possumus, quæ ipse non potest.

SED queritur quomodo omnia posse dicatur, cum nos quædam possumus quæ ipse non potest. Non potest enim ambulare, loqui, & huiusmodi, quæ a natura diuinitatis sunt penitus aliena, cum horū instū umēta nullatenus habere queat, incorporea & simplex substantia. Quibus id respondendum arbitror, quod huiusmodi actiōes, ambulatio scilicet, & locutio, & huiusmodi, a Dei potentia alienæ non sunt, sed ad ipsam pertinentes. Licet enim huiusmodi actiōes in se Deus habere non possit (nō enim potest ambulare, vel loqui, & huiusmodi) eas tamen in creaturis potest operari, facit enim vt homo ambulet, & loquatur, & huiusmodi. Nō ergo per istas actiōes diuinæ potentie detrahitur aliquid, quia & hoc potest facere omnipotens.

Responso.

De alijs obicitur.

SED sunt alia quædam quæ Deus nullatenus facere potest, vt

RR 4 peccata,

peccata, non enim potest mentiri, non potest peccare. Sed nō ideo omnipotētiæ Dei in aliquo detrahatur vel derogatur, si peccare nō posse dicitur: quia non esset hoc potentia, sed infirmitatis. Si enim hoc posset, omnipotens non esset. Non ergo impotentia sed potētiæ imputandum est, q̄ ista non potest. Vnde Aug. in 15. lib. de tri. Magna inquit, Dei potentia est non posse mentiri. Sunt. n. quædam quę in aliis rebus potentia deputanda sunt, in alijs vero minime, & quę in alijs laudabilia sunt, in alijs vero reprehensibilia sunt. Non ergo ideo Deus minus potens est, quia peccare non potest, cum omnipotens nullatenus possit esse, qui hoc potest.

Item de alijs opponit.

SVNT etiam & alia quędam quę Deus non potest, vnde videtur non omnia posse: non. n. pōt mori. vel falli. Vnde Augustin in lib. de symbolo, Deus omnipotens non potest mori, non pōt falli, non potest miser fieri, nec potest vinci. Hęc utique & huiusmodi absit vt possit omnipotens, si enim huiusmodi passionibus, atq; defectibus subiici posset, omnipotens minime foret. Et ideo monstratur omnipotens, quia ei hęc propinquare non valent: potest tamen hęc in alijs operari.

Quod omnipotentia dei secundum duo consideratur.

HIC ergo diligenter considerantibus, omnipotentia eius secundum duo apparet, scilicet quod omnia facit quę vult, & nihil omnino patitur. secundum vtrunque Deus omnipotens verissime predicatur: quia nec aliquid est quod ei ad patiendum corruptionem inferre valeat, nec aliquid ad faciendum impedimentū afferre. Manifestum est itaque Deum omnino nihil posse pati, & omnia facere posse, præter ea sola quibus eius dignitas laderetur, eiusque excellentiæ derogaretur: in quo tamen non est minus omnipotens. Hoc enim posse non esset posse, sed non posse. Nemo ergo Deum omnipotentem in aliquo dicere præsumat, quia omnia potest quę posse potentia est: & inde vere dicitur omnipotens.

Quibusdam auctoritatibus traditur, quod ideo dicitur omnipotens, quia potest quicquid vult.

EX quibusdā tamen auctoritatibus traditur ideo vere dici omnipotens, quia quicquid vult potest. Vnde Aug. in Ench. Non ob aliud veraciter vocatur omnipotens, nisi quoniam quicquid vult potest: nec voluntate cuiuspiam creaturę voluntatis omnipotentis impeditur effectus. Idem in lib. de spiritu & litera. Non pōt Deus facere iniusta, quia ipse est summa iustitia & bonitas. Omnipotens vero est, non q̄ possit oīa facere, sed quia potest efficere quicquid vult, ita vt nihil valeat eius voluntati resistere quin compleatur, aut aliquo modo impedire eandem. Ioan. Chryso. in homil. quadam

quadam de expositione symboli ait, Omnipotens dicitur Deus quia posse illius non potest inuenire non posse: dicente propheta: Omnia quaecumque voluit fecit. Ipse est ergo omnipotens, ut totum quod vult possit, unde Apostolus, Eius (inquit) voluntati quis resistit? His auctoritatibus videtur ostendi, quod Deus ex eo tantum dicatur omnipotens, quod omnia potest quae vult, non quia omnia possit.

Psal. 113.
Rom. 9

Determinatio praemissarum auctoritatum.

SED ad hoc potest dici, quod August. ubi dicit, Omnipotens non dicitur quod omnia possit, &c. tam ample & generaliter accepit omnia, ut etiam mala includeret, quae Deus non potest, nec vult, non ergo negauit eum posse omnia quae conuenit ei posse. Si militer eum dicit: Non ob aliud veraciter dicitur omnipotens, nisi quoniam quicquid vult, potest: non negat eum posse etiam ea quae non vult, sed aduersus illos qui dicebant Deum multa velle quae non poterat, affirmat eum posse quicquid vult, & ex eo vere dici omnipotentem, non ob aliud, quam quia potest quicquid vult. Sed caue quomodo intelligas. Potest quicquid vult se posse, an quicquid vult facere, an quicquid vult fieri. Si enim dicas ideo omnipotentem vocari, quia potest quicquid vult se posse: ergo & Petrus similiter omnipotens dici potest, vel quilibet sanctorum beatorum, quia potest quicquid vult se posse, & potest facere quicquid vult facere. Non enim vult facere nisi quod facit, nec posse nisi quod potest: sed non potest facere quicquid vult fieri. Vult enim saluos fieri qui saluandi sunt, veruntamen eos saluare non valet. Deus autem quicquid vult fieri, potest facere. Si enim vult aliquid fieri per se, potest illud facere per se, & per se facit: sicut caelum & terram per se fecit, quia voluit. Si autem vult fieri per creaturam, & per eam operatur: sicut per homines facit domus, & huiusmodi artificia. Et Deus qui dem ex se, & per se potest: homo autem vel angelus, quia nuncumque beatus est, non est potens ex se, vel per se.

Quo intel-
legendum
sit quicquid
vult.

Oppositio.

SED forte dices, nec Dei filius potest a se, nec spiritus sanctus, sed solus pater. Ille enim potest a se, qui est a se: filius autem, quia non est a se, sed a patre, non potest a se, sed a patre: & spiritus sanctus ab utroque. Ad quod dicimus, quia licet filius non possit a se, nec operetur a se, potest tamen & operatur per se: sic & spiritus sanctus. Vnde Hilarius in lib. 9. de Trinit. Naturae (inquit) cui contra-

Solutio.

post me.
dium lib.

dicis haereticæ, hæc vnitas est, ut ita per se agat filius, ne a se agat, & ita non a se agit, ut per se agat. Per se autem dicitur agere & potens esse, quia naturalem habet potentiam eandem quam & pater, qui potens est & operatur: sed quia illam habet a patre, non a se, ideo a patre non a se dicitur posse & agere. Homo autem vel angelus gratuitam habet potentiam, quia potens est. Ideo ergo vere ac proprie

hic plene
ostendit qua
re de^o om
nipotens di
catur.
Rom. 9
vult se posse: sed non omne quod vult se posse, vult fieri, si. n. vel
let, fieret: quia voluntati eius nihil resistere potest.

De potentia Dei in comparatione
ad possibilia quæ potest.

DISTINCTIO XLII

Nunc de omnipotentia Dei agen
dum est.

Exposi.

VPRA egit Magister de
scientia diuina, hic agit
de potentia. Et quia po
tentiam tripliciter cōtin
git considerari. scilicet quan
tum ad quidditatem possibilem, &
quantum ad quantitatem, & quantum
ad modū operadi: id hęc pars tres cō
tinet partes, siue tres distinctiones. In
prima determinat Magr de potentia
in comparatione ad possibilia quæ po
test. In secunda determinat de poten
tia quantum ad quantitatem, ostēdēs
eius immensitatem infra dist. xliij. Qui
dam tñ de suo sensu gloriātes. In ter
tia determinat de ipsa quantum ad mo
dum, infra dist. xliij. Nunc illud re
stat discutiendum vtrum melius &c.

Diuisio.

Prima pars quæ continet presentem
distinctionem, habet quatuor partes.
In prima Magr ostendit q^d Dei potē
tia est omnipotentia, quia est respec
tū omⁿi possibilem quæ possibile est esse.
In secunda remouet illa possibilia, quæ
posse non est potentie, ibi. Sed queri
tur quō omnia posse dicatur. In ter
tia ponit rōnes quæ attestantur diui
næ potētiæ, ibi. Hic ergo diligēter cō
siderantibus, omnipotentia eius &c.
In quarta Magr alias rōnes omni po
tentie docet ad prædictas duas redu
cere, ibi. Ex quibusdam tñ auctorita
tibus tradit idco &c. Et ibi primo po
nit auctoritates, deinde docet eas ex
ponere & hoc ibi. Sed ad hoc potest
dici quod Aug. &c.

Omnia quidem potest Deus: sed
non facit nisi quod conuenit ve
ritati eius, & iusticiæ.

Videtur hoc verbum Aug. esse fal
sum, quia in psalmi. dicitur, Misericor
dia domini sup omnia opera eius: et
go magis deberet dicere, quod non fa
cit nisi quod conuenit misericordie.
Et iterum, quia d.fferentia est inter ve
ritatem, & iusticiam. Resp. dicendum
quod iusticia vno modo est idē quod
exigentia meritorum, & sic diuiditur
contra misericordiam. Alio modo di
cit condegentiā bonitatis, & hoc mo
do comprehendit misericordiam, &
iusticiam proprie dictam, & sic acci
pit Aug. in prædicto verbo, & hoc mo
do differt a veritate secundum ratio
nem dicendi, quamuis idem sit secun
dum rem. Nam veritas respicit vnā
quamque rem secundum se, sed iusti
cia respicit vnā rem comparatā ad
alteram scilicet quod p. leges debitas col
ligitur vna alteri.

Dub. 1

Respon.

Potuit De^o cuncta facere simul:
sed ratio prohibuit.

Videtur male dicere, quia posse pro
hiberi est impotentia: ergo si diuina
potentia potest prohiberi, est impotens.
Item, illa rō aut est quid creatum, aut
in creatum. Si creatum: ergo aliquid
aliud a Deo prohibuit diuinam virtu
tem: ergo aliquid potest resistere Deo.
Si in creatum: quomodo potest prohi
bere, cum sit omnino idem? Præterea
hoc non videtur prohibendum, quia.
Ecclie. xviij. dicitur. Qui viuunt in z
ternum creauit omnia simul. Respō.
dicendum, q^d rō hic vocatur voluntas
rationalis, & rationalitas in volun
tate, & ista quamuis nō dicat aliquid
aliud quantum ad principale signifi
catum a diuina essentia, connotat ta
men

Dub. 2

Respon.

men aliquid, scilicet congruitatem in volito, quæ quidem non reperitur in eius opposito. Quod patet. Si omnia simul producta essent quantum ad esse singulare, nulla creatura aliquid faceret, & non esset propter hoc cursus vniuerso qui est. Voluntas ergo rationalis hoc exigebat, ut Deus non faceret omnia simul quamuis posset: unde prohibito non accipit hic pro repugnantia: sed pro arctatione potestatis quantum ad actum, non quantum ad posse. Et hæc est determinatio, indifferentis ad hoc opus, non ad oppositum, & sic patent obiecta. Nam Ecclesiasticus intelligit quantum ad partes principales, siue priores: sed Aug. loquitur quantum ad indiuidua.

Deus omnipotens non potest mori &c.

Dub. 3 Quæritur de differentia horum quatuor quæ remouet Aug. a Deo, scilicet mori, falli, miseram esse, & mentiri. Resp. dicendum. quod ista dicuntur defectus ipsius hominis, siue anime in corpore. Quadruplex autem est actus, & quadruplex potentia. Prima est uiuificatiua, & huius actus est viuere, & contra hunc est defectus mori. Secunda est cognitiua, cuius actus est nosse, & contra hunc est falli. Tertia est affectiua, & huius actus est velle, siue amare, & delectari, & contra hunc est miseram esse. Quarta est operatiua, & huius actus est agere, & contra hunc est vinci, & superari. Et nota quod ex his quæ dicuntur, quatuor generata actuum remouentur a Deo, scilicet corporales siue instrumentales, ut currere. Actus culpabiles, ut peccare, mentiri. Actus passiuus, ut vinci, & superari. Actus defectiuus ut mori, & falli, quia habet potentiam coniunctam, defectui. Et inde elicit Magister prædictam rationem potentiarum, quæ potest omnia facere, & nihil pati.

Tam ample & generaliter accipit omnia, ut etiam mala includeret.

Dub. 4 Videtur falsum dicere, quia autem malum includitur ratione substrati, aut ratione deformitatis. Non ratione substrati includitur, quia actio mala ratione actionis substrati est a diuina potentia. Non ratione deformitatis, quia cum illa sit simpliciter non ens, non videtur posse includi. Resp. dicendum, quod malum accipitur ratione deformitatis, & quoniam omnia, distribuitur ibi per possibile potest accipi generaliter tam a potentia actiua quam defectiua, & sic accipitur ample, & comprehendit malum, & sic intelligitur Aug. Alio modo vero possibile dicitur a potentia quæ secundum rem, & modum est potentia, & tunc proprie accipitur, & tunc non continetur ibi malum, & sic accipitur in communi usu cum dicimus Deum omnipotentem, & sic patet quod quauis non contineatur sub ente, non simile de potentia.

Homo autem, vel Angelus grauitam habet potentiam quæ potens est.

Videtur male dicere, quia generatio est actus naturalis cum quis generet si nilem in natura: ergo est potentia naturalis, sed non Dei, quia Deus non naturaliter producit hominem, ergo est hominis: ergo homo habet potentiam naturalem. Resp. dicendum quod naturale dicitur dupliciter. Vno modo dicitur naturale quod habetur a natura, & secundum consonantiam nature, & sic creaturæ multæ habent potentias naturales. Alio modo dicitur naturalis potentia, quæ inest alicui per propriam naturam, ita quod non per aliam nec dantem, nec conseruantem: & hoc modo sola virtus diuina est naturalis, omnis autem alia a Deo est liberaliter data, & liberaliter conseruatur, & adiuuatur ut agat, & ideo gratuita.

Vere, ac proprie trinitas Deus omnipotens dicitur.

Videtur non verum dicere, quia non dicitur proprie omnipotens: ergo sine omnipotens. Item. Matth. ult. Datus est mihi omnis potestas in celo, & in terra. Et de aliis viris, quia Marci ix. Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Resp. dicendum quod omnipotentia est solius Dei proprie: quia dicitur potentiam infinitam, quæ in nulla potest esse creatura, nec in Christo, nec in alio

Respon.

Dub. 5

Respon.

Dub. 6

alio

alio *fm* humanam naturam. Et hoc melius patebit alibi. Vnde si dicatur de Christo omnipotentia, hoc intelligitur *fm* idiomatum cōicationem. Si autem dicatur de credentibus, distributio est accōmoda solum de miraculis, & sic patet illud.

Artic. 1.

AD intelligentiam huius distinctionis quatuor queruntur.

Primo, utrum Deus possit aliquid aliud a se. Secundo, dato quod possit, queritur utrum possit inesse quod alii agenti est possibile. Tercio, utrum diuina potentia se extendat ad omne illud, qd alij agēti est impossibile. Quarto, utrum possibile dicatur aliquid simpliciter *fm* causas superiores, siue potentiam diuinā, vel *fm* inferiores, vel secundum potentiam creatam.

Q V A E S T I O I.

C O N C L V S I O.

Cum deus intime sit in omnib⁹, omniq; perfectione perfectus, sine dependentia, elongatione, vel indigentia; potest in omni alio & omne aliud a se.

Ad opp.

VOD autem non possit Deus aliud a se ostendit sic. Omnis potētia quæ agit in aliud a substantia in qua est, vel cuius est, egreditur ab illa substantia, potentia enim non operatur, nisi ubi est. Si ergo diuina substantia operatur p suam potentiam in aliquid aliud a se, potentia eius incipit esse, vel fieri in alio: ergo egreditur a substantia: sed omnis potentia quæ egreditur a substantia, elongatur a substantia, & omnis potētia distans a substantia repugnat simplicitati: cum ergo hoc sit impossibile in Deo. Vt quod De⁹ nō agat in aliud a se. Item. Omnis potentia cui⁹ opus est in alio l, habet dependentiam ab illo. Probatio. opus enim quod tran sit in materiam subi. & tam, aliquo modo pēdet ex illa: sed potentia pēdet ex eodem ex quo pēdet actus, quia perficitur per actum: ergo si potentia diuina est in aliud, habet dependen-

tiam. Item. Omnis potentia quæ est in aliquid q non semper est cōiunctum suo actui, habet indigentiam, nō enim est perfecta nisi quādo agit, & nō agit nisi cum obiectum est præsens: ergo quando non est temper præsens, est incompleta, hoc autem repugnat potentie diuinæ: ergo &c. Item. in deo idē est posse, & esse: sed Deus nō est aliud a se: ergo nō potest in aliud a se. Si tu dicas quod potentia connotat, sed nō essentia. Contra. Deus potest aliquid facere q nec est, nec fuit, nec erit: ergo nihil connotat. Si tu dicas, quod connotat q est in potētia: sed potētia Dei non est aliud quam Deus, & quod est in Deo, ergo & nihil aliud connotat. Sed contra. Bonum est diffusiuū suū: sed diffusio *fm* q huiusmodi est in aliud: ergo bonum *fm* quod bonum potest in aliud: aut ergo *fm* potētiā suam, aut alienā. Si *fm* alienam: ergo non est perfectū bonum, cum non habeat actum bonum per se. Si propter potentiam suam: ergo bonum secundum q bonum pōt in aliud: sed Deus est summe bonus: ergo &c. Itē. Perfectionis creaturæ est in hoc quod possit aliud a se producere: si ergo omne q perfectionis est Deo est attribuēdum, potentia producendi aliud, deo est attributenda. Itē. Si nihil aliud a se potest: ergo nulli alia se preest: ergo nec aliquid deo subest: ergo a nullo est colendus, a nullo est adorandus, & nihil ab ipso omnino est querēdum: quod est summum inconueniens *fm* oēs.

Itē. Si nihil potest in aliud a se: ergo nihil est ad ipsum, neque propter ipsum: sed bonitas est in rebus, & ordo p relationē ipsorum ad summum bonum a quo est omne bonum: ergo *fm* hoc nulla res ē bona, nec ordinata in vniuerso, hoc autem est summum inconueniens: ergo necesse est ponere q possit in aliud a se. Prima consequentia est manifesta. Ad illud enim solū stat vltima resolutio in redeundo, in quo est prima origo in exeundo, vt manifestum est.

R E S P. Ad hoc intelligendū nō tādum est q possit aliud, sine in aliud a se, hoc est dupliciter. Aut in aliud si cut in distinctionem *fm* essentiam, & rem

3. phy. 33

Fundamenta.

motum

motum *fm* distantiam, quia impossibile est duo contraria esse in eodē subiecto: & hoc modo posse in aliud est peregrinum potentie a substantia, & ideo est ibi elongatio, & distantia. Et quia elongatur a sua substantia, ideo pendet a substantia in quam agit, & ideo est ibi dependentia: & quia distantia, & dependentia, ideo imperfectio, & indigentia. Hoc modo posse in aliud Deo non competit propter tres conditiones prædictas, sicut ostensum est: quia repugnat diuinæ potentie, sicut distantia, dependentia, & indigentia.

Alio modo posse in aliud dicitur sicut indiuisum *fm* formam & essentia, nō tñ in remotum *fm* aliquam distantia, quia diuina essentia dum operatur in time est in illo, & hoc modo nec ponit distantiam, nec dependentia, nec indigentiam. Cum enim diuina essentia sit omni perfectione pfecta, & potentia eius sit omnimoda indiuisione indiuisa, a nullo alio dependet, nullo alio indiget: hoc ergo modo ponendum q̄ Deus potest in aliud a se, siue aliud a se. Ex his patet primo obiectū.

Q V O D enim obicitur, potentia q̄ est in aliud egreditur ab agente in passum, dicendum quod hoc verum est ubi agens in aliud non est in illo *fm* veritatem: ubi autem est, omnino nulla necessitas est egrediendi. A D illud q̄ obicitur, quod potentia quæ est in aliud pendet ex illo. Dicendum, quod hoc verū de illo cuius actio est in aliud tanquam in sustentans, diuina autem potentia non indiget alio sustentare: quod patet, quia non indiget materia subiecta, sed facit ex nihilo. Et rō huius est, quia cum potētia est omnino indifferens, & ab essentia, & actu, sicut essentia nō indiget sustentare, sic nec potentia.

A D illud quod obicitur quod potentia quæ est in aliud habet perfectionis indigentiam. Dicendum, quod potentia agens in aliud est duplex. Quædam q̄ est *fm* actū, & talis nihil plus habet quādo agit in aliud, quod quando non agit, & hæc nullo modo indiget, & talis est potentia diuina propter summam simplicitatē.

Alia est potētia agens in aliud *padū* a se differētia: talis plus habet: qñ agit

quā qñ nō agit, & talis est q̄ habet indigentiam aliquo modo, vt in potentia creata, non sic est de potentia diuina: & ideo quāuis sit in aliud, quod non semper est pfectus, propter hoc tamen nec indigens est, nec incompleta. A D vltimum. Dicendum q̄ potentia connotat possibile, & possibile ampliatur ad ens, & ad non ens, & sicut possibile ampliatur, ita & diuersitas connotati, & ideo non tñ dicitur posse in aliud, quia potest in aliud qd̄ est: sed quia potest in aliud quod potest esse, Deus autem a se non potest esse aliud: ideo patet illud.

Q V AESTIO II.

CONCLUSIO,

Deus potest omne quod potest agens creatum, dum modo possibile dicat potētiā, & non imperfectionem claudat, vel impotentiam significet.

T R V M Deus possit *Fnda -*
in omne aliud in quod *menta.*
potest omne agēs creatum. Et q̄ sic videtur.

Qui enim omne dicit, nihil excipit: sed non tantum dicimus, & credimus Deum potētē, sed Deum omnipotentem: ergo &c. Itē. Quia Deus est omnisciens, ideo scit omnia quæcunque scit alius sciens. Si enim aliquis sciret aliquid qd̄ nō sciret Deus, Deus non diceretur omnisciens: ergo pari rōne non dicitur omnipotens, nisi posset oē quod potest omnis alius. Item. Deus non dicitur omnipotens, quia non vult omnia quæ alij volunt: ergo pari rōne si non posset omnia quæ alij possunt, non esset omnipotens. Item. Omne esse est a primo esse, ergo omne posse est a primo posse: ergo omnis potentia potest quicquid potest; propter diuinam potentiam: sed p̄ quod vnumquodque, & illud magis est ergo &c. Sed contra. Aliqua creata potest omnia recipere corporaliter, vt materia: aliqua potentia potest omnia reppere spiritualiter, vt spiritus rationalis creatus: sed De⁹ nihil potest

Fnda -
menta.

1. cele. 99.

1. Poster.

Ad opp.

potest recipere, ergo non potest omnia quod potest aliud a se. Si dicas quod non est potentia, sed impotentia, Contra. Nulla impotentia est a Deo, siue a potentia diuina, ergo secundum hoc potentia materię, siue animę non est a Deo. Item. Homo potest pati miseriam, siue sustinere penam: Deus non potest pati, ergo &c. Si dicas quod illud est impossibile. Contra. Nullum opus virtutis est impossibile: sed sustinere est opus fortitudinis, quod proprius fime est virtus: ergo &c. Item. Homo potest peccare, Deus autem non potest: ergo &c. Quod si potest peccare, potest esse malus: quod est inconueniens. Si dicas quod hoc posse non est possibile. Contra. Aug. de ciui. Dei. Melior est natura quę potest peccare, quam quę non potest peccare: ergo posse peccare spectat ad bonitatem, & perfectionem naturę: ergo non dicit impotentiam. Item. Homo potest currere, & comedere, Deus hoc non potest: ergo &c. Si dicas quod hoc est impossibile. Contra. Omne illud quod dicit positionem, est a potentia quę vere est potentia: sed currere & comedere non dicunt actus priuationis, sed positionis: ergo sunt a potentia inquantum potens est, non inquantum impotens: ergo manifestum &c.

12 ARISTOTELIS. quod sicut dicit Philosophus

15 in philosophia. i. Quædam sunt quę dicunt potentiam quantum ad modum dicendi: dicunt tamen impotentiam a parte rei, ut posse mori, posse corrumpi. Propter hoc intelligendū ē

17 quod quædam sunt quę posse est potentia simpliciter & perfecte, ut posse intelligere, diligere, & operari. Quædam sunt quę posse est potentia, tamen imperfecta, ut currere & ambulare: isti enim actus dicuntur a multitudine, & passionem, siue defectum in agente. Quædam quę posse simpliciter est impotentia, ut priuationes, ut posse peccare, deficere. Loquendo de his ratione priuationis, secundum hoc intelligendum, quod cum potentia Dei est perfectissima, illa potest Deus per se & in se, quę sunt potentie simpliciter, ut intelligere, &

operari: illa vero quę sunt imperfecte potentie, potest quidem non in se, sed per se. Per se potest ex hoc quod est ibi perfectionis, & potentie. In se non potest, propter illud quod est ibi impotentie & imperfectionis, quę in eo non cadunt. illa autem quę sunt simpliciter impotentia, nec potest in se, nec potest per se. Per se non potest, quia nihil est a deo, quod non sit a Deo per se, & immediate, hoc autem quod est defectus, non potest esse in Deo nec a Deo, quia Deus non deficit in essendo, nec in agendo. Si ergo queratur, utrum Deus possit omne quod potest aliud agens: respondendum est non simpliciter: sed cum determinatione, scilicet quod potest omne quod est potentia, & in se potest omne quod est potentia simpliciter, & perfecte in alio potest quod est potentie imperfecte, nec in se nec in alio, quod est omnimoda impotentia, & hoc ipso dicitur omnipotens, quia potentia eius ad omnia sufficit, & in nullo deficit.

AD illud ergo quod obicitur, quod non potest recipere res, nec rerum similitudines, dicendum ad hoc & ad omnia de quibus obicitur, quod illa posse non est potentie perfecte. Secundum hoc intelligendum, quod est potentia omnino sufficiens & actiua, ut potentia producendi res. Et est potentia pure passiva, ut potentia suscipiendi. Et est potentia defectiua, ut potentia peccandi. Et est potentia partim actiua, partim passiva, ut potentia ambulandi. Et est potentia partim actiua, & partim defectiua, ut potentia suscipiendi penam. Et potentia partim passiva, & partim defectiua, ut potentia moriendi. Dicendum ergo quod nihil horum in se potest Deus, quamuis enim sint potentie alius cuius, derogant tamen perfectioni potentie. Nec est simile de scientia, quia scitum non diminuit de ratione scientie, sicut possibile a potentia. AD illud tamen quod dicitur de potentia peccandi, intelligendum, quod si peccare dicat esse factum cum deformitate, siue actum, sic non tamen dicit potentiam defectiua, sed actiua ratione actus substrati, & sic dicit nobilitatem, si ratione deformitatis,

tie, sic dicit simpliciter defectū. Quocunquetamē modo dicatur, quia semper concernit defectum, nullo modo conuenit Deo.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO:

Deus potest omne illud quod creato agenti est impossibile propter limitationem virtutis, vel imbecillitatem intelligentiæ: non autem quod est impossibile propter priuationem omnis existentie, & secundum illustrationem veritatis æternæ.

Ad opp.

17

TRVM diuina potentia se extendat ad omne illud quod alij agenti est impossibile. Et quod sic videt. Dicitur enim ali-

quid impossibile propter naturæ ordinationem, vt de cæco fieri videt. Aliquid propter præteritionē, vt nō fuisse, ex quo fuisti. Tercio pro oppositōnem, vt idem esse nigrum, & albu. Primum est impossibile secundum naturam: secundum tempus, siue per accidens: tertium potest dici impossibile secundum disciplinam, quia omnis scientia supponit illud principium, quod opposita nō sunt simul vera de eodem: ostenditur ergo quod Deus possit omne tale impossibile. Luc. j. Nō erit impossibile apud deum omne verbum: sed omnia contingit verbo dicere: ergo nullum tale est impossibile apud Deum. Item. Ephes. iij. Ei autem qui potest facere supra quam possumus intelligere: ergo potest Deus plura facere quā possit intellectus fingere: sed potest fingere omne impossibile quod potest enunciare: ergo & Deus potest illud facere.

de Tri.
lib. de hie

Item. Hilari. Perfecte potestatis est id naturam posse facientis, quod potest significare sermo dicentis. Item. Rashi. Plus potest Deus facere quā tu potes intelligere: ergo per instantias canonis, & sanctorum, vt per Deum possit dici impossibile. Item. Ratio ne videtur, quia illud est potius, cui nihil omnino est impossibile, qui

cui aliquid est impossibile: sed Deus est potentissimus in summo: ergo nihil omnino est ei impossibile. Itē. Si aliquid impossibile non est Deo possibile, aut hoc est propter priuationē, aut propter positionem. Si propter priuationem. Contra: Nulla maior priuatio quam omnino non entis: sed Deus de nihilo facit aliquid, non ergo propter priuationem. Si propter positionem: ergo videtur quod aliquid sit quod non subiaceat diuinæ potentie, quod & ei non obediatur: ergo potentia Dei habet resistentem. Item. Ostendit specialiter quod possit impossibile secundum naturam, vt de trunco facere vitulum, quia plus distat non ens ab ente, quam vnum ens ab alio: sed Deus de non ente facit ens: ergo de vno ente potest facere aliud. Item. Quod possit impossibile secundum tempus videtur, quia illud est impossibile per accidens, quod nullam ponit resistentiam, quia non est: ergo si Deus potest impossibile per se, & quod habet resistentiam, cum illud sit magis impossibile: ergo potest impossibile per accidens. Item. Quod possit impossibile secundum disciplinam videt, quia plus distat creator a creatura, quā vnum ens creatum ab alio: sed Deus potuit facere quod creatura creatori vni rectur in eadē hypostasi simplicissimæ: ergo multo fortius potest facere quod opposita simul sint in eodem, vt quod aliquid sit simul album & nigrum, & hoc videtur factū esse in Christo, quia vnus & idem erat æternus, & temporalis, passibilis, & impassibilis, visibilis, & inuisibilis, & sic de alijs. Item. Deus fecit virginem parere, quod est impossibile secundum naturam, quia potentia nature nullo modo est ad hoc, & est ibi impotentia secundum disciplinam, quia simul sunt opposita vera de eodem, & quod est maius impossibile quam impossibile secundum accidens, scilicet corruptam integritate, siue fieri virginem magis, nō videtur partus in eo impossibilis virginitati, quā in corus; ergo &c. Sed contra, quod Deus non possit impossibile secundum naturam, videtur Augustinus dicere in lib. de vera theologia. Deus (inquit) ita est omnipotens, vt nunquam rationis sue instantia euellatur: ergo

ergo si aliquid est impossibile secundum institutionem naturæ, simpliciter est Deo impossibile. Item. Ratio ne videtur, quia Deus non potest facere contra ordinem rationis recte, vt pote mentiri, & consimilia: ergo non potest facere contra institutionem naturæ ordinatæ: nõ ergo potest impossibile secundum naturam. Item. qd non possit impossibile per accidens. Hier. Cum cetera possit Deus, non potest de corrupta facere virginem: sed cõstat qd hoc non dicitur qd non possit reparare claustra, sed quia eam quæ corrupta est impossibile est nõ fuisse corruptam: ergo &c. Item. Aug. in ij. li. contra Faustum. Hanc sententiã quam dicimus præteritam fuisse, De⁹ falsam facere non potest. Et rõnem reddit. Si enim hoc faceret, hoc esset facere vt ea quæ vera sunt, coipso qd vera sunt, essent falsa, & ita esset contrarius veritati. Item. Quod non possit impossibile secundum disciplinam, s. vt duo opposita sint simul in eodem, vñ, quia sicut se habent opposita ad vnionem, ita vni ta ad diuisionem: sed Deus nõ potest facere qd duo & tria nõ sint quinque, quia (sicut dicit Aug.) quod est verũ veritate quæ non incipit, nec desinit: ergo pari rõne nõ potest facere quod opposita sint simul vera. Item. Deus non potest facere contra veritatem iustitiæ. ij. Thi. ij. Fidelis permanet, negare seipsum nõ potest: ergo non potest facere contra ordinem sapientiæ: sed confundere opposita est facere cõtra ordinem sapientiæ: ergo &c.

18 R E S P. ad prædictorum intelligentiam notandum, qd nos iudicamus aliquid impossibile quatuor causis. Vno modo per limitationem naturalis potentie, vt de trunco fieri vitulum, & virginem parere mulierem sine semine nõ potest concipere naturaliter. Item. Partus clausa porta propter corpulentiam non potest exire, similiter natura statim non potest truncum in vitulum conuertere, cum habeat potentiam limitatam. Secundo modo dicitur impossibile non propter limitationem potentie, sed propter limitationem nostre intelligentie, vt duo corpora esse in eodem loco, vel

idem corpus in diuersis, vel maius in minori loco: quia nullo modo possumus capere, cum nostra imaginatio semper dicat oppositum. Vnde etiam quando dicitur qd Deus sic facit in sacramento altaris, necesse est vt ratio contra se eleuetur vt credat. Tercio modo dicitur impossibile propter priuationem omnis existentie secundum omnem comparisonem. s. principij, metij, & vltimi, vt præteritum non fuisse præteritum. Omnis enim potentia quæ intelligitur aliquid facere, respicit ens vel in ratione principij, vel termini, vel vtroque modo. Vnde de ente potest facere non ens, & conuerso, & de vno aliud: sed de non ente facere non ens, hoc nullius omnino potentie est. Vnde quamuis Deus de omni ente creato possit facere qd non sit, siue de ratione, siue de re: tñ de eo quod fuit, & non est, facere quod nõ fuerit, hoc omnino Deo est impossibile, quia hoc facere est nihil facere, sicut iam melius patebit. Quarto modo dicitur impossibile, secundum illustrationem veritatis æternæ, & ordinem diuine sapientiæ, vt verbi gratia, duo opposita insint eidem, & secundum idem: hæc ipsa veritas æterna (coipso qd veritas est) indicat, & illustrat, & iudicat impossibile, sicut & hic, duo, & tria non esse quinque. Quando ergo argumentatur, vtum Deo sit possibile oẽ impossibile, dicendum de impossibili, quod est impossibile propter limitationem potentie, vel propter limitationem intelligentie, quod Deo est possibile, propter hoc quod eius potentia non est limitata, sed infinita: & ideo supra naturam, & intelligentiam potest, quarum veraq; est arctata. Illud autem impossibile quod est impossibile propter priuationem omnis existentie, & quod propter illustrationem veritatis æternæ, non potest omnino. Primum quidem non potest, quia illud posse est nihil posse. Secundum non potest, quia illud est posse inordinate, cõtra ordinem sapientiæ posse. Et quoniam Deus sic est omnipotens, vt nihil possit nisi quod decet suam potentiam, & non deordinat sapientiã: ideo hæc impossibilia non potest. Sed obicitur aliquis

aliquis, q̄ illud est falsum, scilicet, q̄ impossibile per accidens sit impossibile propter priuationem. omnis existētia: nam propositio de præterito est vera, & veritas illa non fundatur supra nihil, nec super ens increatum, cum incipiat esse vera: ergo supra ens creatum, & illud est præteritum: ergo præteritum dicit aliquo modo ens: sed omne creatum quantumcunque habeat parū de ente, pōt illud amittere si deus velit: ergo deus potest facere, q̄ illud quod fuit, non fuerit. Et iterum, cum dico hoc esse præteritum, aut dico aliquid, aut nihil. Si aliquid: ergo responsio nulla. Si autem nihil: dico q̄ potest dici, q̄ chimera sit præterita, & q̄ nō præteritum quod nihil est, sit præteritū, quod manifeste falsum est: non ergo dicit priuationem omnis existentie, & illud non videt subtrahere quin subiaceat potentie diuine: nam futurum non dicit ens, & tñ deus potest facere q̄ futurum fm veritatem nunquam sit futurum. Similiter non præsens nihil dicit entitatis: & deus potest facere, q̄ illud qđ nunquam est præsens sit præsens, nec
 20 adhuc vī euadi posse. Quæri etiā potest, verum deus possit facere de præterito præsens, & constat, q̄ in altero extremo ponitur ens: si ergo potest facere, q̄ præteritum sit p̄sens, & quod est præsens non est præteritum: potest facere de præterito, q̄ non sit præteritum. propter hæc & his similia fuit opinio Gilberti Porretani, quod deus potest super impossibile per accidens: potest enim facere quod præteritum nunquam fuerit. Et illud B. Hierony. exponunt, qui sequuntur eum, quod non potest facere de corrupta virginem, id est non ostendit se posse, cum nunquam fecerit. Et similiter illud de August. quod deus sententiam de præterito non potest facere falsam, hoc intelligitur salua re. Sed certe huiusmodi expositiones valde sunt extraneæ. Si enim Hieronymus dicit quod non potest de corrupta facere virginem, id est non ostendit, similiter non potest de trunco viculum facere, cum non ostendat: non recte ergo dicit, cū cætera possit deus, &c.

Et iterum. Si sermo Augustini intelligitur, quod non potest facere deus illam sententiam falsam supposito præterito, similiter nec sententiam de futuro salua futuritione. & ppter hoc cum auctoritates hoc dicāt magnorum doctorum, quod deus de eo qđ fuit non potest facere, quod non fuerit, & intellectus in nullo dicat contrariū, nec fides ad hoc nos moueat, vel compellat, tanquam rationabilius, & securius dicendū est cum sanctis, quod deus de eo quod fuit, non potest facere, quod non fuerit. Et huius rationem ad præsens aliam nescio, quam eam quæ prædicta est: nisi forte dicatur hoc esse propter omnimodam indiuisionem, vt sicut opposita manentia opposita, non potest vnire, sic nec idem a se diuidere: & ideo, quod fuit, pro tempore quo fuit, omnimode est vnitum, & similiter præsens in tempore, in quo est, siue in instanti. Vnde hoc esset idem a se diuidere, facere scilicet quod præteritū nō fuerit præteritum, & hoc repugnat ordini diuinæ sapientie, sicut facere, quod sit triangulus, & non sit figura, & hoc claudit in se duo contradictorie opposita. Ratio tamen prædicta satis est conueniens, si quis recte intelligat. Cum enim dicitur præteritum carere existentia: non dico propter hoc quod cum dicitur aliud fuisse, dicatur omnino nihil: sed ppter hoc quod aliud est verum fuisse, quod habuit aliquando esse, etiam si de eius esse nihil omnino remanserit. Vnde si totus Cæsar cesserit in nihil, verum est Cæsarem fuisse. Et hoc dicit Anselmus, quod si omnia creati omnino cedant in nihil, verum est mundum fuisse. Ob aliā etiā rationem dicitur carere existentia, quia nec est ordinatum ad præsens. Vnde veritas propositionis de præterito, non dicta parte rei nihil omnino, nec vere ens in actu: sed illud quod fuit, & non est, & hoc quidem non dicit quid creatum quod sit: sed quod fuit. Si ergo deus dicatur posse aliquid super hoc, quod non fuerit, aut quiescendo, siue nihil operando, aut faciendo aliud, aut destruendo: si

quiescit, & nihil facit, propter hoc nihilominus præterit, nec fuisse de finit, quia cum non sit nec actus, nec potentia, nec indiget conservare, nec indiget producente, secus est de futuro, quia futurum est ordinatum ad esse: ideo indiget producente: & ideo si deus non velit facere futurum, non sit: & ita non erit futurum: si ergo potest aliquid ut faciat hoc quod fuit non fuisse, aut hoc erit faciendo, aut destruendo. Sed facere, quod non fuisset, est nihil facere: cum non fuisset non dicat ens; ergo deus faciendo nihil facit, quod est imperfectio, & contradictionis implicatio. Similiter non est aliquid destruere, cum fuisse non dicat aliquid esse: ergo si destruendo hoc facit, destruendo nihil destrueret, quod est simile inconueniens: non ergo potest nihil agendo, nec faciendo, nec destruendo: ergo de præterito, quod non fuit. Præteritum, non potest facere. Patet ergo instantiæ: nam veritas propositionis de præterito non necessario fundatur supra aliquid creatum quod fuit: sed quod fuerit: & ideo manet omni creato interempto. Patet etiam, quod præteritum non dicit omnino nihil: sed dicit aliquid quod fuit, & non est, nisi forte præteritum dicat successionem temporalem, quam utique potest deus destruere: sed largius accipitur hic fuisse. Patet etiam instantia in ipso futuro, quia non est simile. Patet instantia, quod præteritum potest fieri præsens, esto quod non intelligatur hoc adhuc, nihilominus intelligitur fuisse. Patet etiam quod deus potest destruere omnem propositionem, & omne dictum: sed salva propositione, & eius significatione, non ipsam falsificare, quoniam hoc non potest esse, nisi rem signatam mutaret; aliquin faceret orationem corpso quo vera est, esse falsam, & hoc esset contra suam veritatem: rem autem mutare non potest, & ita nec orationem falsificare. Ex his quæ dicta sunt satis potest præhabita responsio robotari.

21 AD illud ergo quod obiicitur, quod potest omne dicibile, & cogi-

tabile. Dicendum quod hoc intelligitur de his solum, quæ dicuntur, & cogitantur secundum rationem verè intelligentem, & recte pronunciantem: nihil enim rationabile potest dici, vel cogitari, quod deus facere non possit, & etiam plus potest. A D illud quod obiicitur, quod potentius est illud, cui omnia sunt possibilis. Dicendum, quod verum est de his, quæ possunt esse potentia nobilis: nam si posset aliquid quod non sit, & nobilitate potentia, quanto magis illud posset, tanto magis aduersitas, & perversitas posset in illum, secundum Anselmum. & ita tanto minus esset potens. A D illud quod obiicitur, aut propter privationem, &c. Dicendum, quod propter privationem omnis existentia in utroque extremo, & propter privationem distinctionis, & propter positionem ex parte dei: quia potens a dei respicit aliquid ut obiectum effectum, & sapientia respicit ordinatum. A D illud quod obiicitur, quod possit impossibile secundum naturam: dicendum, quod illud verum est. A D illud quod obiicitur, quod possit impossibile per accidens, quia nam dicitur existentiam. Dicendum, quod hoc non est propter resistenciam, sed propter omnimodam non existentiam, ob quam possit illud, est nihil posse. A D illud quod obiicitur de creatore, & creatura. Dicendum, quod omnis creatura est materialis, & passibilis respectu Dei, & deus est in omni creatura per intimitatem substantia, non sic oppositum respectu oppositi. Quod ergo obiicitur, quod magis distant, verum est quantum ad naturarum differentiam, quia in nullo communicat: sed non est verum secundum similitudinis existentia. A D illud quod obiicitur de hoc, quod est virginem parere: Dicendum, quod est impossibile secundum naturam, sed non impossibile secundum positionem, quia esse virginem, & parere non sunt opposita, similiter nec esse virginem, & concipere, sed iudicantur opposita propter naturæ impotentia: sed ista sunt opposita, coiffesse, & esse virginis: & ideo patet illud.

A D illud

28 AD illud quod obiicitur, qd non potest esse impossibile. fm naturā propter ordinem. Dicendum, qd est ordo naturæ specialis, & generalis. Ordo naturæ specialis transmutari potest, & destrui, quia potest in alteram differentiā res relabi, sed generalis non: sic dicendum, qd specialis ordo attenditur fm potentiam naturæ specialis: generalis ordo fm potentiam obedientie, quæ est generalis, contra hunc ordinem non facit, sed contra alium.

29 AD illud quod obiicitur, qd non potest contra dictamen rationis recte: Dicendum, qd verum est, prout recta ratio dicit malum non esse faciendum, quia hoc facere est deficere: non sic autem deficit faciendo contra naturam, & ratio huius patebit infra.

Q V A E S T I O I I I I .

CONCLUSIO.

Possibile dicitur aliquid simpliciter secundum causas superiores, & secundum causas inferiores ratione potentie actiue.

Fundamenta.

TRVM possibile simpliciter dicat aliquid fm causas superiores, hoc est fm potentiam diuinam, an fm potentiam creatam. Et qd secundum potentiam creatam, siue secundum causas inferiores, videtur. Ab eodem. n. est in rebus possibilitas, a quo est necessitas, & contingencia simpliciter: sed necessitas, & contingencia attenditur in rebus non tantum secundum causas superiores, imo secundum inferiores causas proximas, & particulares: ergo & possibilitas. Item. Si cut aliquid dicitur potens a potestate actiua: ita dicitur possibile a possibilitate passiuā: sed possibilitas passiuā primo est in eo in quo primo est potentia ad fieri, & per illud in aliis: ergo cum hoc sit principium materiale, & causa creata, possibile simpliciter dicitur secundum causas inferiores. Item. Si possibile simpliciter diceretur secundum causas superiores,

restantū, tunc cū apud deum nō sit impossibile omne verbum, nihil iudicandum esset impossibile. Item. Si secundum causas superiores, tunc cū deus posset facere quod cæcus recipiat visum, possibile est cū eum videre: sed si possibile esset videre, posset videre: & si posset, haberet potentiam visiuā: sed hoc falsum, ergo &c. Contra. Possibile dicitur denominatione a potentia: ergo possibile simpliciter, a potentia simpliciter: sed potentia quæ summe, & simpliciter est potentia, est potentia diuina, quæ dicitur secundum causas superiores: ergo possibile simpliciter dicitur secundum causas superiores. Item. Mundum creati, & animam Antichristi creati, vel esse, & consimilia simpliciter dicuntur possibilis, & sunt possibilita solum secundum causas superiores: ergo &c. Item. Hoc ostenditur, quia si aliquid sequitur ad aliquid, si antecedens est possibile, & consequens: sed demonstrato aliquo impossibili, vt truncū fieri ex vitulo, sequitur, deum facere hoc est possibile: ergo hoc, scilicet truncum fieri ex vitulo, est possibile simpliciter. Item. Omne verum est possibile, & omne quod erat verum, potest esse verum, & omne quod potest esse verum, est simpliciter possibile, & est possibile solum secundum causas superiores: ergo &c.

RESP. Dicendum, quod circa hoc fuerunt diuersi modi dicendi. Quidam enim dixerūt, quod secundū utraq; causas accipere possibile simpliciter: & fundant se super illud. 1. Corint. 1. Stultam deus fecit sapientiam, &c. Glo. Stultam fecit possibile declarando, quod ipse impossibile iudicat, quia possibile dicit commune ad utranque. Tamen illud non videtur conuenienter posse stare, cum non admittatur, quod possibile simpliciter sit de cæco fieri videntem, imo dicitur impossibile: ergo simul esset possibile, & impossibile, quod est inconueniens: tamen illud est possibile secundum causas superiores. Et fundamentū positionis eorum nō est conueniens, quia glossa non dicit tantum declarando: sed etiam dicit faciendo possibile: ergo

est dicere: non tantum habeo cognitionem de hoc, sed etiam cognosco ipsum esse verum. Primo modo scire importat diuinum intelligere. Secundo modo intelligere cum assensu. Si ergo scire accipiat primo modo, sic dico, quod quicquid est, & omne enunciabile, & omne quod sciuit, adhuc scit, & habet cognitionem de illo, quia de omnino quod est, & quod potest esse habet cognitionem: nec se quid sit, scit hoc, ergo hoc est verum: imo est ibi consequens. Si autem accipiat ut res secundo modo prout est notat veritatem circa enunciabile: sic fuerunt quidam qui dixerunt quod definit aliquid enunciabile scire, quia posuerunt, quod enunciabile, quod est verum, potest esse falsum. Alij dixerunt contrarium, quia posuerunt quod enunciabile, quod semel verum est, semper est verum, & ita semper scitur. Et ut melius pateat: videnda est eorum positio, & ratio positionis. Fuerunt qui dixerunt, quod albus alba album, cum sint tres voces, & tres habeant modos significandi: tamen quia eandem significationem important, sunt vnum nomen. Per hunc modum dixerunt, quod vnitas enunciabilis accipienda est non ex parte vocis, vel modi significandi, sed rei significatae: sed vna res est, quae primo est futura, deinde praesens, tertio praeterita: ergo enunciare rem hanc primo esse futuram, deinde praesentem, tertio praeteritam, non faciet diuersitatem enunciabilium, sed vocum. Rursus. Cum idem tempus sit primo futurum, deinde praesens, tertio praeteritum, tempus scilicet quod est mensura rei quod significatur per orationem, quamuis esse, vel fuisse, vel fore significent tria tempora, ratione tamen significari non diuersificant enunciabile: sed variatur solum a parte temporis significari. Unde si dicam semel, Sorres currit hodie, & eras dicam, currit: cum hoc verbum det intelligere aliud tempus, & ita aliam actionem, enunciabile non est, quantumcunque non mutata significatione, & quia retenta eadem significatione, enunciabile semper est verum, & non

est idem, nisi cum eadem significatio retineatur: ideo dixerunt, quod illud quod semel est verum, semper est verum: & ideo cum deus nihil obliuiscatur, dicunt quod omne enunciabile quod deus sciuit, scit. Et respondet illi rationi, omne enunciabile quod sciuit, scit: sed sciuit te nasciturum, vel te esse, ergo &c. non debet sic inferri: ergo scit te esse: sed sic, ergo scit te fuisse. Aliter est ibi figura dictionis, quia praedit ab identitate in modo significandi, ad identitatem rei, & hoc modo soluit Magister. Et ista fuit opinio nominalium, qui dicti sunt nominales, quia fundabant positionem suam super nominis unitatem. Sed ista fuit positio contra Philosophum, qui dicit in pedica metis, quod eadem oratio primo est vera: postea falsa. Fuit etiam contra eorum opinionem. Fuit etiam contra veritatem. Ratio huius est, quia nec bonum fundamentum habet, nec bonam adaptationem. Primo. n. si quaretristum albus alba album sint tria nomina. Respondendum est, aut loquor grammatice, aut logice. Si grammaticae, cum grammaticus consideret impositionem nominis, & modum principalem significandi substantiam cum qualitate, sic dicit vnum nomen esse. Si logice, cum logicus consideret nomen in quantum est vox expressiua, unde diffinit nomen, verbum, & orationem per vocem tanquam per genus, & multiplicato superiori necesse est multiplicari inferius, si sunt multae voces significatae, sunt de necessitate multa nomina: & ideo patet, quod male accipiebant nomen unitatem secundum quod congruit ad propositum. Malum etiam fuit adaptatio, quia enunciabile non significat rem, sed modum se habendi: & cum per verbum praesentis, praeteriti, & futuri temporis significet res alio modo se habere, patet de necessitate, quod aliud enunciabile est te esse nasciturum, & te esse natum. Rursus deiecit etiam ultimo, quia sicut homo non significat illum hominem, vel illum, sic verbum praesentis temporis non significat illud, vel illud praesens, sed praesens in communi, sine copule, sive significet. Et inde est, quod sicut homo

homo non habet aliam significacionem, nec est aliud nomen, nec æquiuocū, si modo supponat pro Petro, modo p. Cōrado: sic nec verbū pñtis temporis, siue pronuncietur hodie, siue cras, habet aliam significacionem, & ideo nō facit aliud enunciahile. Et præterea patet, quod quocunque tempore proferatur te esse nasciturum, q̄ idem est enūciabile q̄ prius fuit verum, modo falsum: fm ergo q̄ scire connotat veritatem circa enunciahile, scit illud quod scuit, & modo non scit nullā factā mutationem in Dei scientia, sed
 26 solum in connotato. Concedendū igitur qđ in secunda acceptione non oē

quod scit, semper scit.

A D illud q̄ obicitur, quod veritas est vna in pñti, præterito, & futuro. Dicendū q̄ quāuis sit reducibilis ad vnā rei veritatem sicut accidens ad subiectum, & modus essendi ad entitatem, tñ cum modus essendi habeat suā veritatē, & tres sunt modi essendi: ideo tres sunt veritates. A D illud
 27 quod obicitur de indebititate, & immutabilitate, & independentia, dicendum, q̄ iam solutum est, quia nulla fit transmutatio in Dei cognitione, nec definit scire enunciahile propter mutationem in se sed in connotato.

DE OMNIPOTENTIA DEI, VBI PRIUS consideratur quare dicatur omnipotens.

DISTINCTIO XLII.

NUNC de omnipotentia Dei agendum est: vbi prima cōsideratio occurrit: quomodo vere Deus dicatur omnipotens: an quia omnia possit, an tantum quia ea possit quæ vult. Quod. n. Deus omnia possit, pluribus auctoritatibus cōprobat. Ait enim Aug. in li. quæst. veteris ac nouæ legis. Omnia quidem potest Deus, sed non facit nisi quod cōuenit veritati eius, & iustitiæ. Idem in eodem, Potuit Deus cuncta facere simul, sed ratio prohibuit, id est, voluntas. Rationem nempe ibi voluntatem Dei appellauit, quia Dei voluntas rōnabilis est & equissima. Facendum est ergo Deū oīa posse.

De potentia dei in cōparatione ad possibilia quæ potest. Quæ quænes mixti dicuntur. Cap. 6. in Tom.

Quomodo dicatur deus omnia posse, cum nos multa possimus. quæ ipse non potest.

SE D queritur quomodo omnia posse dicatur, cum nos quædam possimus quæ ipse non potest. Non potest enim ambulare, loqui, & huiusmodi, quæ a natura diuinitatis sunt penitus aliena, cum horū inlū umēta nullatenus habere queat, incorporea & simplex substantia. Quibus id respondendum arbitror, quod huiusmodi actiōes, ambulatio scilicet, & locutio, & huiusmodi, a Dei potentia alienæ non sunt, sed ad ipsam pertinentes. Licet enim huiusmodi actiōes in se Deus habere non possit (nō enim potest ambulare, vel loqui, & huiusmodi) eas tamen in creaturis potest operari, facit enim vt homo ambulet, & loquatur, & huiusmodi. Nō ergo per istas actiōes diuinæ potentie detrahatur aliquid, quia & hoc potest facere omnipotens.

Responso.

De alijs obicitur.

SE D sunt alia quædam quæ Deus nullatenus facere potest, vt
 RR 4 peccata,

peccata, non enim potest mentiri, non potest peccare. Sed nō ideo omnipotētiæ Dei in aliquo detrahitur vel derogatur, si peccare nō posse dicitur: quia non esset hoc potentia, sed infirmitatis. Si enim hoc posset, omnipotens non esset. Non ergo impotentia sed potētia imputandum est, & ista non potest. Vnde Aug. in 15. lib. de tri. Magna inquit, Dei potentia est non posse mentiri. Sunt. n. quedam quę in aliis rebus potentia deputanda sunt, in alijs vero minime, & quę in alijs laudabilia sunt, in alijs vero reprehensibilia sunt. Non ergo ideo Deus minus potens est, quia peccare non potest, cum omnipotens nullatenus possit esse, qui hoc potest.

Item de alijs opponit.

SVNT etiam & alia quedam quę Deus non potest, vnde videtur non omnia posse: non. n. pōt mori. vel falli. Vnde August. in lib. de symbolo, Deus omnipotens non potest mori, non pōt falli, non potest miser fieri, nec potest vinci. Hęc utique & huiusmodi absit vt possit omnipotens, si enim huiusmodi passionibus, atq; defectibus subiici posset, omnipotens minime foret. Et ideo monstratur omnipotens, quia ei hęc propinquare non valent: potest tamen hęc in alijs operari.

Quod omnipotentia dei secundum duo consideratur.

HIC ergo diligenter considerantibus, omnipotentia eius secundum duo apparet, scilicet quod omnia facit quę vult, & nihil omnino patitur. secundum utrunque Deus omnipotens verissime predicatur: quia nec aliquid est quod ei ad patiendum corruptionem inferre valeat, nec aliquid ad faciendum impedimentū afferre. Manifestum est itaque Deum omnino nihil posse pati, & omnia facere posse, præter ea sola quibus eius dignitas laderetur, eiusque excellentia derogaretur: in quo tamen non est minus omnipotens. Hoc enim posse non esset posse, sed non posse. Nemo ergo Deum omnipotentem in aliquo dicere præsumat, quia omnia potest quę posse potentia est: & inde vere dicitur omnipotens.

Quibusdam auctoritatibus traditur, quod ideo dicitur omnipotens, quia potest quicquid vult.

EX quibusdā tamen auctoritatibus traditur ideo vere dici omnipotens, quia quicquid vult potest. Vnde Aug. in Ench. Non ob aliud veraciter vocatur omnipotens, nisi quoniam quicquid vult potest: nec voluntate cuiuspiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus. Idem in lib. de spiritu & litera. Non pōt Deus facere iniusta, quia ipse est summa iustitia & bonitas. Omnipotens vero est, non & possit oīa facere, sed quia potest efficere quicquid vult, ita vt nihil valeat eius voluntati resistere quin compleatur, aut aliquo modo impedire eandem. Ioan. Chryso. in homil. quadam

In libr. de
symbolo
dei ad ca-
pitulum
nos.
Cap. 1. in
Tomo 9.

Cap. 96. in
Tomo 3.
Cap. 5. 31.
& ultimo
sententia-
liter.

quadam de expositione symboli ait, Omnipotens dicitur Deus quia posse illius non potest inuenire non posse: dicente propheta: Omnia quaecumque voluit fecit. Ipse est ergo omnipotens, ut totum quod vult possit, unde Apostolus, Eius (inquit) voluntati quis resistit? His auctoritatibus videtur ostendi, quod Deus ex eo tantum dicatur omnipotens, quod omnia potest quae vult, non quia omnia possit.

Psal. 113.
Rom. 9

Determinatio praemissarum auctoritatum.

SED ad hoc potest dici, quod August. ubi dicit, Omnipotens non dicitur quod omnia possit, &c. tam ample & generaliter accepit omnia, ut etiam mala includeret, quae Deus non potest, nec vult, non ergo negauit eum posse omnia quae conuenit ei posse. Si militer cum dicit: Non ob aliud veraciter dicitur omnipotens, nisi quoniam quicquid vult, potest: non negat eum posse etiam ea quae non vult, sed aduersus illos qui dicebant Deum multa velle quae non poterat, affirmat eum posse quicquid vult, & ex eo vere dici omnipotentem, non ob aliud, quam quia potest quicquid vult. Sed caue quomodo intelligas. Potest quicquid vult se posse, an quicquid vult facere, an quicquid vult fieri. Si enim dicas ideo omnipotentem vocari, quia potest quicquid vult se posse: ergo & Petrus similiter omnipotens dici potest, vel quilibet sanctorum beatorum, quia potest quicquid vult se posse, & potest facere quicquid vult facere. Non enim vult facere nisi quod facit, nec posse nisi quod potest: sed non potest facere quicquid vult fieri. Vult enim saluos fieri qui saluandi sunt, veruntamen eos saluare non valet. Deus autem quicquid vult fieri, potest facere. Si enim vult aliquid fieri per se, potest illud facere per se, & per se facit: sicut coelum & terram per se fecit, quia voluit. Si autem vult fieri per creaturam, & per eam operatur: sicut per homines facit domus, & huiusmodi artificia. Et Deus qui dem ex se, & per se potest: homo autem vel angelus, quantumcumque beatus est, non est potens ex se, vel per se.

Quo intel-
ligendum
sit quicquid
vult.

Oppositio.

SED forte dices, nec Dei filius potest a se, nec spiritus sanctus, sed solus pater. Ille enim potest a se, qui est a se: filius autem, quia non est a se, sed a patre, non potest a se, sed a patre: & spiritus sanctus ab utroque. Ad quod dicimus, quia licet filius non possit a se, nec operetur a se, potest tamen & operatur per se: sic & spiritus sanctus. Unde Hilarius in lib. 9. de Trinit. Naturae (inquit) cui contra-dicis haereticæ, hæc vnitas est, ut ita per se agat filius, ne a se agat, & ita non a se agit, ut per se agat. Per se autem dicitur agere & potens esse, quia naturalem habet potentiam eandem quam & pater, qui potens est & operatur: sed quia illam habet a patre, non a se, ideo a patre non a se dicitur posse & agere. Homo autem vel angelus gratuitam habet potentiam, quia potens est. Ideo ergo vere ac proprie

Solutio.

Post me-
dium lib.

hic plene
videtur qua
re de^o om
nipotens di
catur.

Rom. 9

proprie Deus trinitas omnipotens dicitur, quia per se, idest, naturali potentia potest quicquid vult fieri, & quicquid vult se posse. Nihil enim vult fieri quod non possit facere per se, vel per creaturas, & nihil vult se posse, quod non possit, & omne quod vult fieri, vult se posse: sed non omne quod vult se posse, vult fieri, si. n. vellet, fieret: quia voluntati eius nihil resistere potest.

De potentia Dei in comparatione
ad possibilia quae potest.

DISTINCTIO XLII

Nunc de omnipotentia Dei agen
dum est.

Exposi.

VPRA egit Magister de
scientia diuina, hic agit
de potentia. Et quia po
tentiam tripliciter cōtin
git considerari. scilicet quan
tum ad quidditatem possibilem, &

Diuisio.

quantum ad quantitatem, & quantum
ad modum operandi: in hac pars tres cō
tinet partes, siue tres distinctiones. In
prima determinat Mag^o de potentia
in comparatione ad possibilia quae po
test. In secunda determinat de poten
tia quantum ad quantitatem, ostēdēs
eius immensitatem infra dist. xliij. Qui
dam tñ de suo sensu gloriātes. In ter
tia determinat de ipsa quantum ad mo
dum, infra dist. xliij. Nunc illud re
stat discutiendum verum melius &c.
Prima pars quae continet praesentem
distinctionem, habet quatuor partes.
In prima Mag^o ostendit qd Dei potē
tia est omnipotentia, quia est respectu
omnis possibilem quae possibile est esse.
In secunda remouet illa possibilia, quae
posse non est potentia, ibi. Sed queri
tur quo omnia posse dicatur. In ter
tia ponit rōnes quae attestantur diuin
ae potētia, ibi. Hic ergo diligēter cō
siderantibus omnipotentia eius &c.
In quarta Mag^o alias rōnes omni po
tentiae docet ad praedictas duas redu
cere ibi. Ex quibusdam tñ auctorita
tibus tradit ideo &c. Et ibi primo po
nit auctoritates, deinde docet eas ex
ponere: & hoc ibi. Sed ad hoc potest
 dici quod Aug. &c.

Omnia quidem potest Deus: sed
non facit nisi quod conuenit ve
ritati eius, & iusticia.

Videtur hoc verbum Aug. esse fal
sum, quia in psalmi. dicitur. Misericor
dia domini super omnia opera eius: er
go magis deberet dicere, quod non fa
cit nisi quod conuenit misericordiae.
Et iterum, quia d. fferentia est inter ve
ritatem, & iusticiam. Resp. dicendum
quod iusticia vno modo est idē quod
exigentia meritorum, & sic diuiditur
contra misericordiam. Alio modo di
cit concedentia bonitatis, & hoc mo
do comprehendit misericordiam, &
iusticiam proprie dictam, & sic acci
pit Aug. in praedicto verbo, & hoc mo
do differt a veritate secundum ratio
nem dicendi, quamuis idem sit seccn
dum rem. Nam veritas respicit vnā
quamque rem secundum se, sed iusti
cia respicit vnā rem comparatā ad
alteram sū quod p leges debitas col
ligatur vna alteri.

Potuit De^o cuncta facere simul:
sed ratio prohibuit.

Videtur male dicere, quia posse pro
hiberi est impotentia: ergo si diuina
potentia potest phiberi, est impotens.
Item, illa rō aut est quid creatum, aut
increatum. Si creatum: ergo aliquid
aliud a Deo prohibuit diuinam virtu
tem: ergo aliquid potest resistere Deo.
Si increatum: quomodo potest prohi
bere, cum sit omnino idem? Preterea
hoc non videtur prohibendum, quia.
Ecclē. xviij. dicitur. Qui viuunt in
ternum creati omnia simul. Respō.
dicendum, qd rō hic vocatur voluntas
rationalis, & rationalitas in volun
tate, & ista quamuis nō dicat aliquid
aliud quantum ad principale signifi
catum a diuina essentia, conuenit ta
men

Dub. 1

Respon.

Dub. 2

Respon.

men aliquid, scilicet congruitatem in volito, quæ quidem non reperitur in eius opposito. Quod patet. Si omnia simul producta essent quantum ad esse singulare, nulla creatura aliquid faceret, & non esset propter hoc cursus vniverso qui est. Voluntas ergo rationalis hoc exigebat, ut Deus non faceret omnia simul quamvis posset: unde prohibito non accipitur hic pro repugnantiæ: sed pro ardentia potestatis quantum ad actum, non quantum ad posse. Et hæc est determinatio, in differentia ad hoc opus, non ad oppositum, & sic patent obiecta. Nam Ecclesiasticus intelligit quantum ad partes principales, siue priores: sed Aug. loquitur quantum ad indiuidua.

Deus omnipotens non potest mori &c.

Dub. 3. Quæritur de differentia horum quatuor quæ remouet Aug. a Deo, scilicet mori, falli, miserum esse, & mentiri. Resp. dicendum quod ista dicunt defectus ipsius hominis, siue anime in corpore. Quadruplex autem est actus,

Resp. & quadruplex potentia. Prima est viuificatiua, & huius actus est viuere, & contra hunc est defectus mori. Secunda est cognitiua, cuius actus est nosse, & contra hunc est falli. Tertia est affectiua, & huius actus est velle, siue amare, & delectari, & contra hunc est miserum esse. Quarta est operatiua, & huius actus est agere, & contra hunc est vinci, & superari. Et nota quod ex his quæ dicuntur, quatuor generis actuum remouentur a Deo, scilicet corporales siue instrumentales, ut currere. Actus culpabiles, ut peccare, mentiri. Actus passivi, ut vinci, & superari. Actus defectiui ut mori, & falli, quia habet potentiam coniunctam, defectui. Et inde elicit Magister prædictam rationem potentiarum, quæ potest omnia facere, & nihil pati.

Tam ample & generaliter accipit omnia, ut etiam mala includeret.

Dub. 4. Videtur falsum dicere, quia autem malum includitur ratione substrati, aut ratione deformitatis. Non ratione substrati includitur, quia actio mali ratione actionis substrati est a diuina poten-

cia. Non ratione deformitatis, quia cum illa sit simpliciter non ens, non videtur posse includi. Resp. dicendum, quod malum accipitur ratione deformitatis, & quoniam omnia, distribuitur ibi per possibilibus, & possibile potest accipi generaliter tam a potentia actiua quam defectiua, & sic accipitur ample, & comprehendit malum, & sic intelligit Aug. Alio modo ut possibile dicatur a potentia quæ secundum rem, & modum est potentia, & tunc proprie accipitur, & tunc non continetur ibi malum, & sic accipitur in eo usu cum dicimus Deum omnipotentem, & sic patet quod quauis non contineatur sub ente, non simile de potentia.

Homo autem, vel Angelus gratuitam habet potentiam quæ potens est.

Videtur male dicere, quia generatio est actus naturalis cum quis generet si nilem in natura: ergo est potentia naturalis, sed non Dei, quia Deus non naturaliter producit hominem, ergo est hominis: ergo homo habet potentiam naturalem. Resp. dicendum quod naturale dicitur dupliciter. Vno modo dicitur naturale quod habetur a natura, & secundum consonantiam nature, & sic creature multe habent potentias naturales. Alio modo dicitur naturalis potentia, quæ inest alicui per propriam naturam, ita quod non per aliam nec dante, nec conservante: & hoc modo sola virtus diuina est naturalis, omnis autem alia a Deo est liberaliter data, & liberaliter conservatur, & adiuuatur ut agat, & ideo gratuita.

Vere, ac proprie trinitas Deus omnipotens dicitur.

Videtur non verum dicere, quia non dicitur proprie omniscient: ergo nec omnipotens. Item. Math. ult. Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra. Et de aliis versibus, quia Marci ix. Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Resp. dicendum quod omnipotentia est solius Dei, proprie: quia dicitur potentia in infinitum, quæ in nulla potest esse creatura, nec in Christo, nec in alio

alio *fm* humanam naturam. Et hoc melius patebit alibi. Vnde si dicatur de Christo omnipotentia, hoc intelligitur *fm* idiomatum cōicationem. Si autem dicatur de credentibus, distributio est accōmoda solum de miraculis, & sic patet illud.

Artic. 1.

AD intelligentiam huius distinctionis quatuor queruntur.

Primo, vtrum Deus possit aliquid aliud a se. Secundo, dato quod possit, queritur vtrum possit inesse quod alii agenti est possibile. Tercio, vtrum diuina potentia se extendat ad omne illud, q̄ alij agēti est impossibile. Quarto, vtrum possibile dicatur aliquid simpliciter *fm* causas superiores, siue potentiam diuinā, vel *fm* inferiores, vel secundum potentiam creatam.

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Cum deus intime sit in omnib⁹, omniq; perfectione perfectus, sine dependentia, elongatione, vel indigentia; potest in omni alio & omne aliud a se.

Ad opp.

VOD autem non possit Deus aliud a se ostendit sic. Omnis potētia quā agit in aliud a substantia in qua est, vel cuius est, egreditur ab illa substantia, potentia enim non operatur, nisi vbi est. Si ergo diuina substantia operatur p̄ suam potentiam in aliquid aliud a se, potentia eius incipit esse, vel fieri in alio: ergo egreditur a substantia: sed omnis potentia quē egreditur a substantia, elongatur a substantia, & omnis potētia distans a substantia repugnat simplicitatī cum ergo hoc sit impossibile in Deo. v̄ quod De⁹ nō agit in aliud a se. Item. Omnis potentia cui⁹ opus est in alio i. habet dependentiam ab illo. Probat⁹, opus enim quod tran sit in materiam subi. ctam, aliquo modo pēdet ex illa: sed potentia pēdet ex eodem ex quo pēdet actus, quia perficitur per actum: ergo si potentia diuina est in aliud, habet dependen-

tiam. Item. Omnis potentia quē est in aliquid q̄ non semper est cōiunctum suo actui, habet indigentiam, nō enim est perfecta nisi quādo agit, & nō agit nisi cum obiectum est prēsens: ergo quando non est semper prēsens, est incompleta, hoc autem repugnat potentie diuinæ: ergo &c. Item. in deo idē est posse, & esse: sed Deus nō est aliud a se: ergo nō potest in aliud a se. Si tu dicas quod potentia connotat, sed nō essentia. Contra. Deus potest aliquid facere q̄ nec est, nec fuit, nec erit: ergo nihil connotat. Si tu dicas, quod connotat q̄ est in potētia: sed potētia Dei non est aliud quam Deus, & quod est in Deo, ergo & nihil aliud connotat.

3. phy. 13

Sed contra. Bonum est diffusiuū suū: sed diffusio *fm* q̄ huiusmodi est in aliud: ergo bonum *fm* quod bonum potest in aliud, aut ergo *fm* potentia suam, aut alienā. Si *fm* alienam: ergo non est perfecte bonum, cum non habeat actum bonum per se. Si propter potentiam suam: ergo bonum secundum q̄ bonum pōt in aliud: sed Deus est summe bonus: ergo &c. Itē. Perfectio creaturę est in hoc quod possit aliud a se producere: si ergo omne qd perfectiois est Deo est attribuēdum, potentia producendi aliud, deo est attribuenda. Itē. Si nihil aliud a se potest: ergo nulli alia se pręst: ergo nec aliquid deo subest: ergo a nullo est colendus, a nullo est adorādus, & nihil ab ipso omnino est querēdum: quod est summum inconueniens *fm* oēs.

Itē. Si nihil potest in aliud a se: ergo nihil est ad ipsum, neque propter ipsum: sed bonitas est in rebus, & ordo p̄ relationē ipsorum ad summum bonum a quo est omne bonum: ergo *fm* hoc nulla res ē bona, nec ordinata in vniuerso, hoc autem est summum inconueniens: ergo necesse est ponere q̄ possit in aliud a se. Prima consequentia est manifesta. Ad illud enim solū stat vltima resolutio in redeundo, in quo est prima origo in exeundo, vt manifestum est.

R E S P. Ad hoc intelligendū nō rādum est q̄ possit aliud, siue in aliud a se, hoc est dupliciter. Aut in aliud si cut in distinctum *fm* essentiam, & remotum

Fundamenta.

motum fm distantiam, quia impossibile est duo contraria esse in eodē subiecto: & hoc modo posse in aliud est per egressum potentie a substantia, & ideo est ibi elōgatio, & distantia. Et quia elongatur a sua substantia, ideo pendet a substantia in quam agit, & ideo est ibi depēdētia: & quia distantia, & depēdētia, ideo imperfectio, & indigētia. Hoc modo posse in aliud Deo non competit propter tres cōditiones prędictas, sicut ostentum est: quia repugnat diuinę potentie, sicut distantia, depēdētia, & indigētia. Alio modo posse i aliud dicitur sicut indiuisum fm formam & essentia, nō tñ in remotum fm aliquam distantia, quia diuina essentia dum operatur in time est in illo, & hoc modo nec ponit distantiam, nec depēdētia, nec indigētia. Cum enim diuina essentia sit omni perfectione pfecta, & potentia eius sit omnimoda indiuisione indiuisa, a nullo alio dependet, nullo alio indiget: hoc ergo modo ponendum q̄ Deus potest in aliud a se, siue aliud a se. Ex his patet primo obiectū.

- 8 Q V O D enim obicit, potentia q̄ est in aliud egreditur ab agēte in passum, dicendum quod hoc verum est ubi agens in aliud non est in illo fm veritatem: ubi autem est, omnino nulla necessitas est egrediendi. A D illud q̄ obicitur, quod potentia quę est in aliud pendet ex illo. Dicendum, quod hoc verū de illo cui⁹ actio est in aliud tanquam in sustentans, diuina autem potentia non indiget alio sustentate: quod patet, quia non indiget materia subiecta, sed facit ex nihilo. Et rō huius est, quia cum potētia est omnino indifferens, & ab essentia, & actu, sicut essentia nō indiget sustentare, sic nec potentia. A D illud quod obicitur quod potentia quę est in aliud habet perfectionis indigētia. Dicendum, quod potentia agens in aliud est duplex. Quādā q̄, est iūns aq̄, & talis nihil plus habet quādo agit in aliud, quod quando non agit, & hęc nullo modo indiget, & talis est potentia diuina propter summam simplicitatē. Alia est potētia agens in aliud p actū a se differēti: talis plus habet q̄ agi

quā q̄ nō agit, & talis est q̄ habet indigētia aliquo modo, vt in potentia creata, non sic est de potentia diuina: & ideo quāuis sit in aliud, quod non semper est pręsens, propter hoc tamen nec indigens est, nec incompleta. A D vltimum. Dicendum q̄ potentia connotat possibile, & possibile ampliatur ad ens, & ad non ens, & sicut possibile ampliatur, ita & diuersitas connotari, & ideo non tñ dicitur posse in aliud, quia potest in aliud qd̄ est: sed quia potest in aliud quod pot̄ esse, Deus autem a se non potest esse aliud: ideo patet illud.

Q V A E S T I O II. C O N C L V S I O,

Deus potest omne quod potest agens creatum, dum modo, posse dicat potētia, & non imperfectionem claudat, vel impotentiam significet.

T R V M Deus possit Fnda -
in omne aliud in quod menta.

potest omne agēs creatum. Et q̄ sic videtur.

Qui enim omne dicit, nihil excipit: sed non tantum dicimus, & credimus Deum potēte, sed Deum omnipotentem: ergo &c. Itē. Quia Deus est omnisciens, ideo scit omnia quęcunque scit alius sciens. Si enim aliquis sciret aliquid qd̄ nō sciret Deus, Deus non diceretur omnisciens: ergo pari rōne non dicitur omnipotens, nisi possit oē quod potest omnis alius. Item. Deus non dicitur omnivolens, quia non vult omnia quę alij volunt: ergo pari rōne si non possit omnia quę alij possunt, non esset omnipotens. Item.

Omne esse est a primo esse, ergo omne possit ēst a primo posse: ergo omnis potentia potest quicquid potest; propter diuinam potētia: sed p̄ quod vtrumquodque, & illud magis ergo &c. Sed contra. Aliqua creatura potest omnia recipere corporaliter, vt materia: aliqua potentia potest omnia re p̄ere spiritualiter, vt spiritus rationalis creatus: sed De⁹ nihil

potest

1. cele. 99.

1. Poster.

Ad opp.

ris, sic dicit simpliciter defectū. Quocumque tamē modo dicatur, quia semper concernit defectum, nullo modo conuenit Deo.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO

Deus potest omne illud, quod creato agenti est impossibile propter limitationem virtutis, vel imbecillitatem intelligentiæ: non autem quod est impossibile propter priuationem omnis existentie, & secundum illustrationem veritatis æternæ.

Ad opp.

17

TRVM diuina potentia se extendat ad omne illud quod alij agēti est impossibile. Et quod sic videt. Dicitur enim ali-

quid impossibile propter naturæ ordinationem, vt de ego fieri vidētem. Aliquid propter præteritionē, vere nō fuisse, ex quo fuisti. Tertio pro oppositionem, vt idem esse nigrum, & albu. Primum est impossibile secundum naturam; secundum secundum tempus, hinc per accidens: tertium potest dici impossibile secundum disciplinam, quia omnis scientia supponit illud principium, quod opposita nō sunt simul vera de eodem: ostenditur ergo quod Deus possit omne tale impossibile. Luc. j. Nōn erit impossibile apud deum omne verbum: sed omnia contingit verbo dicere: ergo nullum tale est impossibile apud Deum. Item. Ephes. iij. Eiautem qui potest facere supra quam possumus intelligere: ergo potest Deus plura facere quā possit intelligere: sed potest fingere omne impossibile quod potest enunciare: ergo & Deus potest illud facere.

9. de Tri. Item. Hilari. Perfectæ potestatis est id naturam posse facientis, quod potest significare sermo dicentis. Item. Rasius. Plus potest Deus facere quā tu potes intelligere: ergo per infontes rationis, & sanctorum, vt quod Deus possit omne impossibile. Item. Ratio nō videtur, cur illud est potius, cui nihil omnino est impossibile, qui-

cui aliquid est impossibile: sed Deus est potentissimus in summo: ergo nihil omnino est ei impossibile. Itē. Si aliquid impossibile non est Deo possibile, aut hoc est propter priuationē, aut propter positionem: Si propter priuationem. Contra. Nulla maior priuatio quam omnino non entis: sed Deus de nihilo facit aliquid, non ergo propter priuationem. Si propter positionem: ergo videretur quod aliquid sit quod non subiaceat diuinæ potentie, quod & ei non obediatur ergo potentia Dei habet resistens. Item. Ostendit specialiter quod possit impossibile secundum naturam, vt de trunco facere vitulum, quia plus distat non ens ab ente, quam vnum ens ab alio: sed Deus de non ente facit ens: ergo de vno ente potest facere aliud. Item. Quod possit impossibile secundum tempus videtur, quia illud est impossibile per accidens, quod nullam ponit resistantiam, quia non est: ergo si Deus potest impossibile per se, & quod habet resistantiam, cum illud sit magis impossibile: ergo potest impossibile per accidens. Item. Quod possit impossibile secundum disciplinam videt, quia plus distat creator a creatura, quā vnum ens creatum ab alio: sed Deus potuit facere quod creatura creatori videretur in eadē hypotaxi simplicissima: ergo multo fortius potest facere quod opposita simul sint in eodem, vt quod aliquid sit simul album & nigrum. & hoc videtur factū esse in Christo, quia vnus & idem erat æternus, & temporalis, passibilis, & impassibilis, visibilis, & inuisibilis, & sic de alijs. Item. Deus fecit virginem parere, quod est impossibile secundum naturam, quia potentia nature nullo modo est ad hoc, & est ibi impotentia secundum disciplinam, quia simul sunt opposita vera de eodem, & quod est maius impossibile quā impossibilis secundum accidens, scilicet circumscipam integritate, siue fieri virginem. magis autem videtur partis incompensabilis virginitati, quā in totius; ergo &c. Sed contra, quod Deus non possit impossibile secundum naturam, videtur Augustinus dicere in lib. de vera innocentia. Deus (inquit) non est omnipotens, vt nuncquam rationis sitque insueti euellere

ergo

ergo si aliquid est impossibile secundum institutionem naturæ, simpliciter est Deo impossibile. Item. Ratio ne videtur, quia Deus non potest facere contra ordinem rationis recte, utpote mentiri, & consilia: ergo non potest facere contra institutionem naturæ ordinatæ: non ergo potest impossibile secundum naturam. Item. quod non possit impossibile per accidens. Hier. Cum cetera possit Deus, non potest de corrupta facere virginem: sed cōstat quod hoc non dicitur quod non possit reparare claustra, sed quia eam quæ corrupta est impossibile est non fuisse corruptam: ergo &c. Item. Aug. in ij. li. contra Faustum. Hæc sententiā quam dicimus præteritum fuisse, De⁹ falsam facere non potest. Et rationem reddit. Si enim hoc faceret, hoc esset facere ut ea quæ vera sunt, eo ipso quod vera sunt, essent falsa, & ita esset contrarius veritati. Item. Quod non possit impossibile secundum disciplinam, s. ut duo opposita sint simul in eodem, ut, quia sicut se habent opposita ad unionem, ita vni ta ad diuisionem: sed Deus non potest facere quod duo & tria non sint quinque, quia (sicut dicit Aug.) quod est verū veritate quæ non incipit, nec desinit: ergo pari ratione non potest facere quod opposita sint simul vera. Item. Deus non potest facere contra veritatem iusticiæ. ij. Th. ij. Fidelis permanet, negare seipsum non potest: ergo non potest facere contra ordinem sapientiæ: sed confundere opposita est facere contra ordinem sapientiæ: ergo &c.

18 R E S P. ad prædictorum intelligentiam notandum, quod nos iudicamus aliquid impossibile quatuor causis. Vno modo per limitationem naturalis potentie, ut de trunco fieri vitulum, & virginem parere mulierem. sine semine non potest concipere naturaliter. Item. Partus clausa porta propter corpulentiam non potest exire, similiter natura statim non potest truncum in vitulum convertere, cum habeat potentiam limitatam. Secundo modo dicitur impossibile non propter limitationem potentie, sed propter limitationem nostre intelligentie, ut duo corpora esse in eodem loco, vel

idem corpus in diuersis, vel maius in minori loco: quia nullo modo possumus capere, cum nostra imaginatio semper dicat oppositum. Vnde etiam quando dicat quod Deus sic facit in sacramento altaris, necesse est ut ratio contra se eleuetur ut credat. Tercio modo dicitur impossibile propter priuationem omnis existentie secundum omnem comparisonem. s. principij, medij, & vltimi, ut præteritum non fuisse præteritum. Omnis enim potentia quæ intelligitur aliquid facere, respicit ens vel in ratione principij, vel termini, vel utroque modo. Vnde de ente potest facere non ens, & e conuerso, & de vno aliud: sed de non ente facere non ens, hoc nullius omnino potentie est. Vnde quamuis Deus de omni ente creato possit facere quod non sit, siue de ratione, siue de re: tñ de eo quod fuit, & non est, facere quod non fuerit, hoc omnino Deo est impossibile, quia hoc facere est nihil facere, sicut iam melius patebit. Quarto modo dicitur impossibile, secundum illustrationem veritatis æternæ, & ordinem diuine sapientiæ, ut verbi gratia, duo opposita insint eidem, & secundum idem, hæc ipsa veritas æterna (eo ipso quod veritas est) iudicat, & illustrat, & iudicat impossibile, sicut & hic, duo, & tria non esse quinque. Quando ergo argu-
19 mentatur, utrum Deo sit possibile omne impossibile, dicendum de impossibili, quod est impossibile propter limitationem potentie, vel propter limitationem intelligentie, quod Deo est possibile, propter hoc quod eius potentia non est limitata, sed infinita: & ideo supra naturam, & intelligentiam potest, quarum utraq; est arctata. Illud autem impossibile quod est impossibile propter priuationem omnis existentie, & quod propter illustrationem veritatis æternæ, non potest omnino. Primum quidem non potest, quia illud posse est nihil posse. Secundum non potest, quia illud est posse inordinate, contra ordinem sapientiæ posse. Et quoniam Deus sic est omnipotens, ut nihil possit nisi quod decet suam potentiam, & non deordinat sapientiā: ideo hæc impossibilia non potest. Sed obiciet aliquis

aliquis, q̄ illud est falsum, scilicet, q̄ impossibile per accidens sit impossibile propter priuationem. omnis existētia: nam priuatio de praterito est vera, & veritas illa non fundatur super nihil, nec super ens increatum, cum incipiat esse vera. ergo supra ens creatum, & illud est prateritum: ergo prateritum dicit aliquo modo ens: sed omne creatum quantumcunque habeat parū de ente, p̄or illud amittere si deus velit: ergo deus potest facere, q̄ illud quod fuit, non fuerit. Et iterum, cum dico hoc esse prateritum, aut dico aliquid, aut nihil. Si aliquid: ergo responsio nulla. Si autem nihil: dico q̄ potest dici, q̄ chimera sit praterita, & q̄ nō prateritum quod nihil est, sit prateritū, quod manifeste falsum est: non ergo dicit priuationem omnis existentie, & illud non videt subtrahere quin subiaceat potentie diuine: nam futurum non dicit ens, & tū deus potest facere q̄ futurum s̄m veritatem nunquam sit futurum. Similiter non præsens nihil dicit entitatis: & deus potest facere, q̄ illud q̄d nunquam est præsens sit præsens, nec adhuc v̄t euadi posse. Quare etiā potest, vtrum deus possit facere de praterito præsens, & constet, q̄ in altero extremo ponitur ens: si ergo potest facere, q̄ prateritum sit præsens, & quod est præsens non est prateritum: potest facere de praterito, q̄ non sit prateritum. propter hęc & his similia fuit opinio Gilberti Porretani, quod deus potest super impossibile per accidens: potest enim facere quod prateritum nunquam fuerit. Et illud B. Hierony. exponunt, qui sequuntur eum, quod non potest facere de corrupta virginem, id est non ostendit se posse, cum nunquam fecerit. Et similiter illud de August. quod deus sententiam de praterito non potest facere falsam, hoc intelligitur salua re. Sed certe huiusmodi expositiones valde sunt extraneæ. Si enim Hieronymus dicit quod non potest de corrupta facere virginem, id est non ostendit, similiter non potest de trunco vitulum facere, cum non ostendat: non recte ergo dicit, cū cetera possit deus, &c.

Et iterum. Si sermo Augustini intelligitur, quod non potest facere deus illam sententiam falsam supposito praterito, similiter nec sententiam de futuro salua futuritione. & ppter hoc cum auctoritates hoc dicant magnorum doctorum, quod deus de eo q̄d fuit non potest facere, quod non fuerit, & intellectus in nullo dicat contrariū, nec fides ad hoc nos moueat, vel compellat, tanquam rationabilis, & securus dicendū est cum sanctis, quod deus de eo quod fuit, non potest facere, quod non fuerit. Et huius rationem ad præsens aliam nescio, quā eam quæ prædicta est: nisi forte dicatur hoc esse propter omnimodam indiuisiōem, vt sicut opposita manentia opposita, non potest vnire, sic nec idem a se diuidere: & ideo, quod fuit, pro tempore quo fuit, omnimode est vnitum, & similiter præsens in tempore, in quo est, siue in instanti. Vnde hoc esset idem a se diuidere, facere scilicet quod prateritū nō fuerit prateritum, & hoc repugnat ordini diuina sapientia, sicut facere, quod sit triangulus, & non sit figura, & hoc claudere in se duo contradictorie opposita. Ratio tamen prædicta satis est conueniens, si quis recte intelligat. Cum enim dicitur prateritum carere existentia: non dico propter hoc quod cum dicitur aliud fuisse, dicatur omnino nihil: sed ppter hoc quod aliud est verum fuisse, quod habuit aliquando esse, etiam si de eius esse nihil omnino remanserit. Vnde si totus Cæsar ceciderit in nihil, verum est Cæsarem fuisse. Et hoc dicit Anselmus, quod si omnia creata omnino cedant in nihil, verum est mundum fuisse. Ob alia etiā rationem dicitur carere existentia, quia nec est ordinatum ad præsens. Vnde veritas propositionis de praterito, non dicit a parte rei nihil omnino, nec vere ens in actu: sed illud quod fuit, & non est, & hoc quidem non dicit quid creatum quod sit: sed quod fuit. Si ergo deus dicatur posse aliquid super hoc, quod non fuerit, aut quiescendo, siue nihil operando, aut faciendo aliud, aut destruendo: si

28 AD illud quod obicitur, qd non potest impossibile. fm naturā propter ordinem. Dicendum, qd est ordo naturæ specialis, & generalis. Ordo naturæ specialis transmutari potest, & destrui, quia potest in alteram differentiā res relabi, sed generalis non: sic dicendum, qd specialis ordo attenditur fm potentiam naturæ specialis: generalis ordo fm potentiam obedientie, quæ est generalis, contra hunc ordinem non facit, sed contra alium.

29 AD illud quod obicitur, qd non potest contra dictamen rationis recte: Dicendum, qd verum est, prout recta ratio dicit malum non esse faciendum, quia hoc facere est deficere: non sic autem deficit faciendo contra naturam, & ratio huius parebit infra.

Q V A E S T I O IIII.

CONCLUSIO.

Possibile dicitur aliquid simpliciter secundum causas superiores, & secundum causas inferiores ratione potentie actiue.

Funda-
menta.

TRVM possibile simpliciter dicit aliquid fm causas superiores, hoc est fm potentiam diuinam, an fm potestiam creatam. Et qd secundum potentiam creatam, siue secundum causas inferiores, videtur. Ab eodem. n. est in rebus possibilitas, a quo est necessitas, & contingencia simpliciter: sed necessitas, & contingencia attenditur in rebus non tantum secundum causas superiores, imo secundum inferiores causas proximas, & particulares: ergo & possibilitas. Item. Si cut aliquid dicitur potens a potestate actiua dicitur possibile a possibilitate passiuā: sed possibilitas passiuā primo est in eo in quo primo est potentia ad fieri, & per illud in aliis: ergo cum hoc sit principium materiale, & causa creata, possibile simpliciter dicitur secundum causas inferiores. Item. Si possibile simpliciter diceretur secundum causas superio-

res tantū, tunc cū apud deum nō sit impossibile omne verbum, nihil iudicandum esset impossibile. Item. Si secundum causas superiores, tunc cū deus posset facere quod cæcus recipiat visum, possibile est cæcum videre: sed si possibile esset videre, posset videre, & si posset, haberet potestiam visiuā: sed hoc falsum, ergo &c. Contra. Pos-
Ad opp.
sibile dicitur denominatione a potentia: ergo possibile simpliciter, a potentia simpliciter: sed potentia quæ summe, & simpliciter est potentia, est potentia diuina, quæ dicitur secundum causas superiores: ergo possibile simpliciter dicitur secundum causas superiores. Item. Mundum creari, & animam Antichristi creari, vel esse, & consimilia simpliciter dicuntur, possibilia, & sunt possibilia solum secundum causas superiores: ergo &c. Item. Hoc ostenditur, quia si aliquid sequitur ad aliquid, si antecedens est possibile, & consequens: sed demonstrato aliquo impossibili, vt truncū fieri ex vitulo, sequitur, deum facere hoc est possibile: ergo hoc. scilicet, truncū fieri ex vitulo, est possibile simpliciter. Item. Omne verum est
2. Perih.
possibile, & omne quod erat verum, potest esse verum, & omne quod potest esse verum, est simpliciter possibile, & est possibile solum secundum causas superiores: ergo &c.

RESP. Dicendum, quod circa hoc fuerunt diuersimodi dicendi. Quidā enim dixerūt, quod secundū vtrāq; causas accipit possibile simpliciter: & fundant se super illud. 1. Corint. 1. Stultam deus fecit sapientiam, &c. Glo. Stultam fecit possibile declarando, quod ipse impossibile iudicat, qd possibile dicit comune ad vtrāque. Tamen illud non videtur conuenienter posse stare, cum non admittatur, quod possibile simpliciter sit de cæco fieri videntem, imo dicitur impossibile: ergo simul esset possibile, & impossibile, quod est inconueniens: tamen illud est possibile secundum causas superiores. Et fundamentū positionis eorum nō est conueniens, quia glossa non dicit tantum declarando: sed etiam dicit faciendo possibile: ergo

nō erat possibile prius. Et iterū dicit, quōd stulta facta est, quia sapientia mundana iudicabat, ita impossibile, quōd nulli esset possibile: & deus declaravit sibi possibile esse. Et ideo est alia positio, q̄ s̄m q̄ descendunt sciz, ita & noia scietiarum, ita in naturali philosophia iudicandū est possibile simpliciter s̄m causas inferiores: sed i theologia secundum causas superiores. Tamen adhuc non videtur conueniens esse positio: quia ipse Anselmus, & Philosophus, & Theologus dicit, q̄ impossibile est de trunco fieri vitulum, & q̄ impossibilia simpliciter deo sunt possible. Propter hoc aliter dicendū, q̄ possibile simpliciter pōt dicere ordinem potētiz ad illud respectu cuius est, ordinem inquam, qui est, vel qui futurus est, siue potentiam presentem, siue futurā. Si dicat futuram, tunc est sensus: possibile est hominem currere, hoc est habere potentiam ad currendum. Si dicat potētiam presentem, tunc est sensus: possibile est hominem currere: id est homo habet potentiam ad currendum, & iste duplex modus dicendi accipit a Philosopho, qui istam exponit dupliciter. Omne B. contingit esse A. id est omne quod est B. vel omne qd̄ potest esse B. contingit esse A. Prout autem dicit potentiam de futuro, sic potest accipi possibile s̄m quascūque causas, siue superiores, siue inferiores. hoc patet, quia nihil aliter dicit tunc, nisi q̄ habebit potentiam ad hoc, & a quocūque habeat siue a deo, siue ab angelo, siue a se, verum est q̄ potentiam habebit: & sic dicendum quōd possibile est istum videre demonstrato cæco illuminando, & virginē parere, & cætera talia, quia talibus dari potest potentia. Alio autem modo hoc quod est possibile dicit actualiter potētia in re, quæ signat ad alterum ordinari, & sic gēralis est regula, q̄ si in re cui attribuitur possibile simpliciter est potentia simpliciter, tunc d̄ possibile simpliciter est potentia simpliciter. Si autem potentia s̄m quid, tunc dicitur possibile secundum quid: tunc enim possibile dicit ordinē potētiz ad actum, siue alicuius, siue ad

aliquid mediante potētia: & ideo ratio dicendi in ipso possibili, sumitur a potentia. Nomen autem potētiz dicitur dupliciter, scilicet de potētia actiua, quæ est principium transmutandi aliud, & de potentia passiva, q̄ est principium transmutandi ab alio. Et potētia actiua reperitur, & in deo, & in creatura, & veraque potentia est simpliciter cōpleta respectu sui actus. Nam potentia actiua eipso q̄ actiua, dicit ordinationē completam ad actum quantum est de se. Potentia vero passiva reperitur solum in creatura. Et hæc quidem potentia potest esse actui propinqua, & ab actu remota: ideo potentia passiva dicitur simpliciter, & secundum quid. Quædam enim potētia est nata reduci ad actum a potentia inferiore cooperante superiori, vt quando est cum dispositione propinqua, vt potentia, quæ est in ligno ad combustionem. Quædam est nata reduci a potentia superiori aliquo modo consonante inferiori, vt puta impij ad iustificationē, & veraque dicitur propinqua. Quædam ita distat ab actu, quōd si reducatur, non potest nisi a potentia superiori reduci, & hoc quidem oīno deficiente, vel nullo modo consonante potentia actiua inferiori, vt pote, q̄ ex mortuo possit fieri viuus, & ex trunco fieri vitulus, & hæc est potentia secundum quid. Ex quo patet, q̄ potentia passiva simpliciter attenditur secundum inferiores, & superiores. Et quia secundum quid dicitur per defectum respectu simpliciter potentia passiva, quæ potest reduci ad actum solum secundum causas superiores, deficiente potentia actiua creata disponente, vel consonante dicitur potentia secundum quid, & dicitur potentia obedientiz, & de hac dicit Augustinus, q̄ in costa erat, non vnde heret mulier: sed vnde fieri posset, scilicet potentia obedientiz. Possibile ergo quod dicitur a potentia non dicitur vniiformiter, nec dicitur omnino æquiuoce, sed analogice, sicut sanum: & ideo eius acceptio determinatur per adiungendum. Potest ergo hoc quod est possibile dicere ordinē sub-

stantiz

stantiz ad agere, & tunc dicitur potentiam actiuam, & hoc determinatur per adiunctum. Nam si dicat ordinem substantie incretae ad actum, dicitur potentia secundum causas superiores: ut si dicatur deum creare mundum est possibile, vel illuminare caecum. Si autem dicat ordinem substantie create, dicitur potentia actiuam creatam, ut si dicatur: possibile est Antichristum currere, vel caecum possibile est videre, signatur potentia in creato: ideo falsa est simpliciter. Potest iterum dicere ordinem alicuius ad fieri: & hoc potest esse dupliciter. Aut in comparatione ad aliquid ex quo, aut si ne comparatione. Si in comparatione ad aliquid, ut cum dicitur, possibile est ex aere fieri ignem, tunc importat potentiam passiuam secundum rem, & sic fit potentia passiuam simpliciter, ut illa quae est secundum causas superiores, & inferiores dicitur possibile simpliciter. Si autem sit potentia passiuam reducibilis solum secundum quid, ut si dicatur: ex trunco possibile est fieri vitulum, negandum est simpliciter, nisi addatur determinatio contrahens, ut si dicatur possibile potentia obiectiue, vel possibile deo. Si autem dicat ordinem alicuius ad fieri sine comparatione ad principium ex quo, tunc importat potentiam passiuam secundum modum, sed actiuam secundum rem, ut si dicatur possibile est animam antichristi creare, vel possibile est vitulum fieri, hoc est dicere, aliquis potest facere: & ideo sine determinatione est possibile, sine secundum causas superiores, sine secundum causas inferiores, quia ratione potest actiuam utrobique saluatur simpliciter. Potest etiam tertio hoc quod est possibile dicere ordinem, vel comparationem entis ad esse, ut cum dicitur, hoc potest esse, quocumque demonstrato: & sic nec potentiam actiuam, nec potentiam passiuam dicit determinatio, nec secundum causas superiores, nec secundum causas inferiores. Unde simpliciter dicitur, quocumque horum modorum sit possibile, solum in vno casu possibile, secundum quid dicitur secundum

causas superiores, videlicet cum dicitur potentiam passiuam secundum modum, & rem, ut cum dicitur, ex caeco potest fieri videns, & ex trunco vitulus, & ex asino possibile est fieri hominem. Ex his patent omnia obiecta ad utramque partem: nam obiecta ad primam partem procedunt de possibili, secundum quod dicitur potentiam passiuam.

A D illud quod obijcit ad propositum, quod possibile est denominatiue a potentia. Dicendum quod possibile potest dici denominatiue a potentia passiuam, vel actiuam & quia in deo proprie est potentia actiuam, & ideo possibile simpliciter secundum quod ab illa denominatur, non secundum quod a passiuam. A D illud quod obijcit de hoc, quod est mundum creati. Dicendum quod quamuis dicat potentiam per modum passionis, tamen secundum rem non dicit nisi potentiam actiuam, quia ante mundi creationem nihil est nisi potentia actiuam: & ideo dicitur simpliciter secundum causas superiores. A D illud quod obijcit, quod sequitur, si deus potest facere, quod res potest fieri. Dicendum quod verum est secundum quod (potest) dicit eandem potentiam per modum passionis, & hoc cum simpliciter dicitur. Si autem verum dicat potentiam passiuam, sequitur quia variatur hoc quod est possibile: ut patet si dicatur, deus potest facere de caeco videntem: ergo egeus potest esse videns, vel ex caeco potest fieri videns: prius enim dicebat potentiam actiuam simpliciter, & postmodum passiuam: & ideo non sequitur: ergo quando dicitur, si antecedens est possibile, & consequens: intelligendum est eadem possibilitate. A D illud ergo quod ultimo obijcit, quod omne verum potest esse verum antequam sit. Dicendum quod verum est, & demonstrato caeco hoc dictum esse verum est possibile, quia possibile accipitur ibi respectu veri, & dictum esse possibile quando dicit ordinem ad esse, vel ad esse verum, dicit potentiam communiter ad actiuam, & passiuam superiorem, & inferiorem: sed tunc non sequitur de re, ergo iste potest videre, quia dicit potentiam passiuam creatam, scilicet potentiam visiuam.

nec sequitur: ergo de cæco poterit fieri videns, fm qd (poteſt) ponit poteſtiã actu in iſto, qd dicit poteſtiã paſſiã diſpoſitã, imo eſt ibi fallacia cõſequẽtis: quia cũ poſſibile accipiat in ſua gñalitate, habet tres cauſas ve-

ritatis, aut i cæco eſt poteſtas ad vidẽdũ, aut poteſtas ad recipiendum, aut quia in alio eſt poteſtas ad dandum: ratione huius dictum eſt poſſibile, & fiet aliquando verum, ſicut pater, & ita patent cætera obiecta.

OPINIO QVORVNDAM DICENTIVM

Deum nil poſſe niſi quod facit.

DISTINCTIO XLIII.

De poten-
tia dei in
compara-
tione ad
quantita-
tem. oſten-
dens eius
immenſi-
tatem, ſive
quantum
deus poſ-
ſit. Ratio
illorũ pri-
ma.

VIDAM tanten de ſuo ſenſu glorian-
tes, Dei po-
tentia ſub meſura coarctare conati ſunt. Cũ enim
dicunt, hucusque poteſt Deus, & non amplius, quid
hoc eſt aliud quã eius potentiam (quæ infinita eſt)
concludere & reſtringere ad meſuram? Aient enim, non poteſt
Deus aliud facere quã facit, nec melius facere id quod facit, nec
aliquid prætermittere de his quæ facit. Iſtamque primam ſuam
opinionem verſimilibus argumentis, cauſisq; commenticijs,
nec non & ſacrarum authoritatum teſtimonijs munire conantur,
dicentes, Non poteſt Deus facere niſi quod bonum et iuſtum eſt
fieri: non eſt aut iuſtum & bonũ fieri ab eo, niſi quod facit. Si enim
aliud iuſtum eſt & bonum eum facere q̃ facit, non ergo facit omne
quod iuſtum eſt & bonum eum facere: ſed quis audeat hoc dicere?

Secunda ratio.

ADDVNT etiam, non poteſt facere, niſi quod iuſtitia eius
exigit; ſed non exigit eius iuſtitia, vt faciat niſi quod facit: non ergo
poteſt facere, niſi quod facit. Eademque iuſtitia exigit, vt id non fa-
ciat quod non facit, non autem poteſt facere cõtra iuſtitiam ſuam,
non ergo poteſt aliquid eorum facere quæ dimittit.

Reſponſio ad prius dictum.

HIS aut rĩdemus, duplicẽ verborũ intelligentiã aperientes, &
ab eis inuoluta euoluẽtes ſic: Nõ põt deus facere niſi quod bonũ eſt
& iuſtũ. i. nõ põt facere niſi illud qd ſi faceret bonũ & iuſtũ eſſet, ve-
rũ eſt: ſed multa põt facere q̃ nõ bona ſunt, nec iuſta, quia nec ſunt,
nec erunt; nec bene ſunt, nec fiẽt, quia nunquã fiẽt. Item qd ſe-
cundõ oppoſitũ fuit, Non poteſt facere niſi quod iuſtitia ſua exi-
git: &, Non poteſt id facere, quod iuſtitia ſua exigit, vt non fiat:
Dicimus, quia exactionis verbum de deo cõgrue non dicitur, nec
proprie accipitur, & in illis locutionibus duplex eſt ſenſus. Si. n.
intelligas, non poteſt facere niſi quod ſua iuſtitia exigit, ideſt, niſi
quod voluntas ſua iuſta vult, falſum dicis. Iuſtitia enim ipſius Dei
æquiſſima voluntas accipitur, qualiter accipit Auguſtinus illa ver-
ba Domini in Geneſi, loquentis ad Lot, Non poſſum quicquã fa-
cere donec illd introeas, exponens: Non poſſe, inquit, ſẽ dixit, qd
ſine dubio poterat per potentiam, ſed non poterat per iuſtitia: qd
poterat quidem, ſed non volebat, & illa voluntas iuſta erat. Si ve-
ro per

Gene. 19.
Hæc ha-
bentur in
libro con-
tra ſecun-

propter hec verba intelligis eum non posse facere, nisi illud quod si fieret, iustitiæ eius conueniret, verum dicis. Similiter distingue illud, Non potest facere quod sua iustitia exigit vt non faciat. i. nō potest facere id qd ipse qui est summa iustitia, non vult facere, falsum est. Si autem his verbis intelligas eum nō posse facere id quod iustitiæ eius conuenire non potest, verum dicis.

Tertia illorum ratio.

ADDVNT quoque & alia dicentes, Non potest Deus facere nisi quod debet, non autem debet facere nisi quod facit. si enim debet alia facere, non ergo facit omne quod debet. si vero facit oē quod debet, nec potest facere nisi quod debet: non ergo potest facere nisi quod facit. Item, Aut debet dimittere quod dimittit ne faciat, aut non debet. Si non debet, non recte dimittit: si vero debet dimittere, ergo non debet facere. Si autem non debet, nec decet, non oportet eum facere, & si non decet, nec oportet eum facere: ergo non potest facere: non ergo potest facere, nisi quod facit, nec potest illud dimittere quod facit, quin faciat, quia debet illud facere: & quod debet facere, non potest illud dimittere. Sed vt mihi videtur, hoc verbum, debet, venenum habet. Multiplicem. n. & inuolutam continet intelligentiam: nec Deo proprie competit, qui non est debitor nobis, nisi forte ex promisso, nos vero ei debitores sumus ex commissio. Vt autem venenum euacuetur, distingue verbi sensus. Non potest Deus facere nisi quod debet, id est, nisi quod vult, falsum est: licenim potest ipse dici debere aliquid, quia vult illud. Si autem dicatur, Non potest nisi quod debet, id est, non potest nisi illud, quod si faceret, ei bene conueniret, verū est. Addunt quoque illi dicentes, nihil facit aut dimittit, nisi optima & rationabili causa, licet nobis occulta sit: secundum quam oportet eum facere ac dimittere, quæ facit vel dimittit. Ratio. n. penes eum est, quia illa facit, & illa dimittit, quæ ratio æterna est, & semper manens, præter quam non potest aliquid fecere vel dimittere. Illi ergo manente non potest quod facit dimittere, nec quod dimittit facere, & ita non potest facere, nisi quod facit. Et ad hoc respondemus, ambiguitatem locutionis determinantes. Cū enim dicitur, Ratio vel causa optima penes Deū est, quæ facit cuncta, quæ facit, & dimittit ea quæ dimittit, verum quidem est: quia in eo volūtas est æquissima & rectissima, quæ facit, & dimittit quæ vult, contra quam facere nō potest, nec præter eam facere potest. Nec utique contra eam faceret, nec præter eam, si ea quæ facit dimitteret, vel quæ dimittit faceret: sed eadem manente ratione, & causa, alia potuit facere, & ista dimittere. Licet ergo ratio sit penes eum, quæ alia facit, & alia dimittit, potest tamen secundum eandem rationem & dimittere quæ facit, & facere quæ dimittit. Ipsi etiam addunt. Ratio est eū facere quæ facit, & non alia, & non potest fa-

Responso.

Quarta illorum rō.

Responso.

Responſio.

cere, niſi quod ratio eſt eum facere, & ita non poteſt facere niſi quod facit. Item. Ratio eſt eum dimittere quæ dimittit, & non poteſt non dimittere quod ratio eſt eum dimittere, & ita non poteſt non dimittere quod dimittit. Et ad hoc dicimus, locutiones ambiguas eſſe, & ideo determinandas. Si enim cum dicitur, non poteſt facere niſi quod ratio eſt eum facere, intelligas eum non poſſe facere niſi ea quæ rationabilia ſunt, & ea quæ ſi fierent, rationabilia eſſent, vnus eſt ſenſus. Si autem intelligas eum non poſſe facere alia rationabilia & bona, niſi ea quæ vult & facit, falſus eſt intellectus. Item aliud adiungunt dicentes: Si poteſt Deus aliquid facere quam facit, poteſt ergo facere quod non præſciuit, & ſi poteſt facere quod non præſciuit, poteſt ſine præſcientia operari: quia omne quod facturum ſe præſciuit, facit: nec facit aliquid quod non præſciuit. Quod ſi præter præſcientiam eius aliquid fieri impoſſibile eſt: omne ergo quod præſcitur eſt, fieri neceſſe eſt: ergo aliud fieri quam ſit, nulla rōne poſſibile eſt: ergo non poteſt a Deo fieri niſi quod ſit. Hæc autem quæſtio de præſcientia facile determinari poteſt per ea quæ ſuperius dicta ſunt, cum de præſcientia ageretur.

Auctoritatibus vtuntur in aſſertionem ſuæ opinionis.

Hæc quæſtio ex prædictis facile determinatur. di. 33. & 39. In tom. 9. Lib. 1. c. 1. Quod intelligenda ſit auctoritas Cap. 4. In Tom. 1. Reſponſio.

HIS autem illi ſcrutatores, qui deſecerunt ſcrutantes ſcrutinia, ſanctorum anneſcunt testimonia. Dicit enim Augu. in lib. de ſymbolo, Hoc ſolum non poteſt Deus quod non vult, per quod videtur non poſſe facere aliquid niſi quod vult: ſed non vult niſi quod facit, & ita videtur non poſſe niſi quod facit. Illud autem ita intelligendum eſt, Id ſolum non poteſt Deus quod non vult, ſcilicet ſe poſſe. Idem in 7. lib. confeſ. ad Deum loquens ait, Non cogere inuitus ad aliquid, quia voluntas tua non eſt maior quam potentia: eſſet autem maior, ſi te ipſo tu ipſe maior eſſes. Ex hoc videtur quod Deus non poſſit plura quam vult, ſicut non vult plura quàm poteſt. Sicut enim voluntas non eſt maior potentia, ita nec potentia maior eſt voluntate. Ideoque ſicut plura non vult quam poteſt, ita eum non plura poſſe quam velle dicunt. Sed ad hoc dicimus, quia nec voluntas potentia, nec potentia voluntate maior eſt, quia vna & eadem res eſt potentia & voluntas, ſcilicet ipſe Deus, qui eſſet maior ſeipſo, ſi voluntas maior eſſet potentia, vel potentia voluntate. Nec hac auctoritate negatur Deum plura poſſe quam velle, quia plura ſunt ſubiecta eius potentia quam voluntati. Fateamur itaque Deum plura poſſe facere quæ non vult, & poſſe dimittere quæ facit. Quod vt certius firmitusque teneatur, ſcripturæ testimonijs aſſeramus, Deum plura poſſe facere quam facit. Veritas ipſa ſecundum Matth. ait, An putas quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum? Ex quibus verbis patenter innuitur, quia & ſi Ihuſ poterat rogare quod non rogabat, & pater exhibere quod non exhibet.

exhibebat. Vterque ergo poterat facere quod non facieb. a. Aug. etiā in Ench. ait, Omnipotentis voluntas multa pōt facere quē nō vult, nec facit: potuit. n. facere vt duodecim legiones angelorū pugnaret cōtra illos qui Christū cōeperunt. Item in eodem, Cur apud quosdam non factę sunt virtutes, quę si factę fuissent, egissent illi homines pœnitentiam: & factę sunt apud eos qui non erant credituri? tunc non lateret quod nunc latet. Nec vtrique iniuste Deus noluit saluos fieri, cum possent salui esse si vellent. Tunc in clarissima sapientię luce videbitur, quod nunc piorum fides habet, antequā manifesta cognitione videatur, quam certa & immutabilis & efficacissima sit voluntas Dei: quę multa possit & non velit, nihil autem quod non possit, velit. Idem in libro de natura & gratia, Dominus Lazarum suscitauit in corpore. Nunquid dicendum est, nō potuit Iudam suscitare in mente? Potuit quidem, sed noluit. His auctoritatibus, alijsque multis aperte docetur, quod Deus multa possit facere quę non vult: quod etiam ratione probari potest. Nō enim vult Deus omnes homines iustificare, & tamen quis dubitat eum posse? Potest ergo Deus aliud facere quam facit, & tamen si aliud faceret, alius ipse non esset. Et potest aliud velle quā vult, & tamen eius voluntas nec noua, nec mutabilis aliquo modo potest esse. Quod etsi possit velle quod nunquam voluit, non tamen nouiter, nec noua voluntate, sed sempiterna tantum voluntate velle potest, potest enim velle quod ab æterno potest voluisse: habet. n. potentiam volendi & nunc & ab æterno, quod tamen nec modo vult, nec ab æterno voluit.

Ca. 95. in
Tomo 3.
Matth. 11

Cap. 7. in
Tomo 7.
Iuan. 11

Q. 3 sine
mutabili-
tate potē-
tiae vel vo-
luntatis po-
test deo &
alia velle
& alia fa-
cere, quā
q. vult vel
facit.

De potentia Dei in comparatione ad
quantitatem, ostendens eius
immesitatem, siue quā-
tum Deus possit.

DISTINCTIO XLIII.

Quidam tamen de sensu suo glo-
riantes,

Exposi.

V P R A ostendit Magi-
ster quid Deus possit,
in hac parte intendit oñ-
dere quantum possit. Et
qm̃ quidam Dei potētiā
limitabant: ideo intendit Magr̃ oñde-
re huius opinionis falsitatem, & hu-
ius positionis falsitate oñsi, reperitur
Dei potentia esse infinita. Et hęc pars
habet tres partes. in prima proponit
siue narrat eorum erroneam opinio-
nem. In secunda dissoluit multiplicē
rōnem eorum, ibi. Istamque prauam
suam opinionem verisimilibus argu-

mentis. In tertia concludit, & confir-
mat veritatis assertionem, quę est in
huius opinionis contrariam partem,
ibi. Fateamur ergo Deum &c. Prima
& vltima parte remanentibus indiui-
sis, media pars diuiditur in numerū
rōnum quas adducit. Prima sumpta
est a rōne boni, & iusti. Et hanc for-
mat duob⁹ modis, & ponitur ibi. Nō
pōt Deus facere, nisi quod bonum, &
iustum est fieri. Secunda sumpta est a
rōne debiti, & hanc ponit ibi. Addūt
quoque & alia dicentes non pōt &c.
Tertia sumpta est a rōne faciendi, &
dimittendi, & hanc format duob⁹ mo-
dis, ibi. Addunt quoque illi dicentes,
&c. Quarta sumpta est ex rōne prę-
scientiæ Dei, & hęc ponitur ibi. Item
aliud adiungunt dicentes &c. Quin-
ta sumpta est ab auctoritate Augusti,
& hoc a duplici auctoritate, & ponit
ibi. His autem illi scrutatores. Et in
qualibet harum partium Magr̃ ponit
primo

Diuisio.

primò obiectiones, secundo vero ponit solutionem, & partes manifeste sunt.

His autem respondemus, duplicem verborum intelligentiam aperientes.

Dub. 1. Querit unde veniat duplicitas huiusmodi, non potest Deus nisi quod iustum est, si dicas quod hoc verbum (est) potest significare iusticiam quae est, vel iusticiam quae esset, si Deus faceret. hoc enim nihil videtur. quia si dicitur, iustum est, hoc significat illud iustum esse vel nunc simpliciter in proposito. Resp. Dicendum quod distinctio Magistri est rationalis. Ratio autem huius multipliciter est, quod hoc verbum (est) potest dicere prout est nunc, vel simpliciter, & ita iusticiam quae nunc est, vel quae esset si res fierent. Porro si tenet multipliciter affigere locum. Prima ratione attribuitur, sicut in hoc verbum (currere) per se dicitur dicitur prout est nunc: sed quando ad dicitur determinatio, potest stare pro prout simpliciter, verum si dicitur de equo iacentem in stabulo, ille equus bene currit, ita potest esse de hoc verbo (est) ratione eius quod additur bonum, & iustum. Aliiter potest assignari a parte ampliationis huius verbi (potest) quia ampliatio huius verbi (potest) totum dictum respiciat, ita quod simpliciter est in ampliatione, ita dicitur praesens simpliciter. Si autem addat extra, sic dicitur praesens ut nunc, & sic hoc accipitur duplex sensus, quae Magister assignat. Tertio modo potest assignari ratio a parte eius quod est (nisi) quia potest teneri exceptivae, vel concessivae. Si exceptivae, tunc non fiat actus, siue acceptum pro praesenti ut nunc, & est sensus, non potest Deus nisi quod iustum est, id est, nihil potest Deus praeter hoc quod est iustum. Vel potest teneri concessivae. Et tunc necesse est quod hoc verbum (est) teneatur simpliciter, quia regula est quod termini in conditione ampliantur ad omne tempus, & tunc est sensus, non potest Deus nisi quod iustum est. id est, nisi sit iustum, & sic ampliat ibi ad omne tempus. Ex quacunque tamen causa accipiat locutio, vere multiplex est.

Respon.

Poterat per potentiam: sed non poterat per iusticiam.

Cōtra. Quia iustitia stat ibi pro voluntate, videtur male dicere, quia nihil potest Deus facere quod non possit velle: ergo si iustitia Dei est voluntas, omne quod potest simpliciter, potest de iustitia, & converso. Item. Possibili posito in esse, non sequitur impossibile, si ergo Deus poterat per potentiam Loth subvertere, siue comburere, ponatur, tunc quare, aut hoc fuit iustum, aut non. Si sic ergo poterat per iusticiam. Si non: ergo facit contra iusticiam, ergo in hoc, quod est omnino impossibile. Respon. Dicendum, quod iustitia non stat ibi pro voluntate divina simpliciter considerata, sicut enim poterat velle, & poterat facere: sed stat ibi pro voluntate pensante merita, & volente retribuere secundum merita. Et quoniam Loth non meruerat submergi cum illis peccatoribus, non poterat iusto submergi quantum fuit de exigentia meritorum, nihilominus tamen poterat Deus hoc facere, quia ex hoc laudem suam, & Loth vitilitatem poterat elicere, cum non sit malum secundum se iustum affligere. potest enim hoc de facere ad bonum suum. Et per hoc patet responsio ad illud quod obicit. Posito enim quod hoc factum fuerit, ponatur etiam fuisse iustum quantum ad convenientiam, licet non quantum ad merita. Contra enim exigentiam meritorum Deus potest facere, & facit. Item. xx. glo. Quod facere cogitabam propter iusticiam, non feci propter clementiam.

Dub. 1

2

Respon.

Hoc verbum (debet) venenum habet &c.

Inquit Magister quod hoc verbum (debet) proprie non convenit Deo nisi forte dicatur ex promisso. Contra. Videtur male dicere, quia sicut qui debet ex commissio, obligatur ne incurrat ingratitudinem, ita qui debet ex promisso, si non reddit incurrit falsitatem: ergo Deus vere est obligatus: ergo vere & proprie est debitor. Resp. Dicendum quod debitum ex commissio est debitum

Dub. 3

3

Respon.

bitum proprie, quia præit voluntatem, velit enim nolit, obligatus est qui accepit beneficium, si necessario eget beneficio: debitum autem ex promisso, quod est mercedem liberalitatis, est debiti quod sequitur largitatem promittentis. & ideo finem plus habet de ratione gratie quam debiti: & hoc modo Deus est debitor, primo modo non ex sua cum liberalitate promittit ut alliciat: sed nihil recipit. Vnde obsequia nostra non acceptat propter indigentiam: ideo ratio debiti finem quod obligationem dicit, proprie in Deo non cadit: si autem abutimur nomine, ut debitum sonet in condecensiam bonitatis dei, sic recipitur in Deo.

Potest tamen secundum eandem rationem.

Dub. 4. Inquit Magister quod eadem ratione manente, Deus potuit alia facere, & ista dimittere. Contra. Vnde hoc esse falsum quia Aug. dicit, alia ratione conditus est homo, alia ratione conditus est equus: ergo alia & alia ratione sunt opposita: ergo eadem ratione manente, non potuit facere opposita. **Respon.** Dicendum quod Magister vocat hic rationem voluntatem item dei: & quissimam, ut (sicut dicitur in supra) quod quia Deus novit omnia, ideo potest scire opposita sine incommutatione scientie, ita etiam & de voluntate. Vnde non intelligitur voluntas mutari, quando Deus potest velle quod non vult, sed aliquid voluntati ad istam comparari, ipsa una, & eadem & immutabili remanente: sed alio modo comparata, siue ad aliud, & aliud: & ita intelligit Magister.

Respon. Hæc autem questio de præscientia facile determinari potest per ea quæ superius dicta sunt.

Dub. 5. Queritur per quid determinat superius dictum. Videtur enim argumentatio necessaria, si ergo Deus nihil potest operari nisi illud præsciat, & non præscit nisi quæ facit: ergo &c. Dicendum est ad hoc, quod Deus potest præscire plura quam præscit, sicut potest plura operari. Vnde huiusmodi solutio est, quod præscientia Dei potest ei

se alienius, cuius non est: & ita Deus potest facere illud, & alienius non esse cuius est, & ita Deus potest illud non facere, & nunquam ponitur aliquid facere sine præscientia. Ex hoc manifestum est quod non est necessarium Deum præscire quod præscit: si enim hoc esset, tunc impossibile esset Deum aliud facere, quam illud quod facit: & hoc est error manifestus.

Item queritur de hoc quod dicit.

An putas, quia non possum rogare patrem &c.

Videtur illud non benedictum, **Dub. 6** quia aut pater volebat dare, aut non. Si volebat, & Christus non volebat: ergo in voluntate discordabant. Si autem volebat, & Christus poterat petere: ergo poterat a voluntate patris discordare, ergo peccare: quod est contra veritatem aperire. **Respon.** Dicendum, quod pater volebat dare, & Christus noluit petere: sed pater poterat velle, & Christus similiter petere, & ita non discordaret: ita autem discordantia esset, si Christus posset petere, & pater non posset velle, quomodo autem Deus possit aliquid velle quod non velit, supra habitum est.

Nunquid dicendum est non potuit Iudam suscitare in mente?

Ex hoc videtur quod Deus possit saluare Iudam: ergo pari ratione damnare Petrum. Contra. Iustus est, & negare seipsum non potest: ergo nec facere contra iustitiam. Si tu dicas, quod hoc non potest. Contra. Posset Deus destruere omnia quæ facit, quod maius est: ergo multo fortius hoc potest. **Respon.** Aliqui distinguunt hic potentiam dei dupliciter, dicentes Deum posse aut potentia absoluta, & sic potest Iudam saluare, & Petrum damnare, aut de potentia ordinata, & sic non potest. Sed hæc distinctio non videtur esse conveniens, cum nihil possit Deus, quod non possit ordinare. Posse enim inordinate facere, est non posse, sicut posse peccare, & posse mentiri. Vnde nec potentia absoluta, nec ordinata potest mentiri. Aliter dicitur alij, quod potest saluare Iudam, sed non damnare Petrum, quia misericordia

Dub. 7

Respon.

dia eius super omnia opera eius, & misericordia super exaltat iudicium : & saluare Iudam esset super abundantiam misericordie : sed damnare Petrum esset crudelitatis maxime : sed tñ cum Deus summe iustus sit, summe misericors, sicut non pōt facere contra misericordiam, sic nec contra iustitiam. Ideo aliter dicūt alij, quod Deus neutrum potest, & hoc non derogat eius potentie, quia vtraque essent iniustitia, & inordinatio, reuocare quem finaliter damnauit, & qui finaliter dānari meruit. Nec est simile de Traiano, quia Deus sic disposuerat ad honorem sanctorum & suam aliquam specialia facere, & ideo mors illa Traiani, & damnatio licet fm causas inferiores finalis videretur, tamen fm diuinam dispositionem, & consilium aliter erat. Sed tñ quis hoc audeat dicere quin Deus de Iudahac dispositione potuerit quod disposuit de Traiano? & quin gñaliter de omnibus possit facere, q̄ probatur fecisse vni? Et iterū, Augu. dicit quod Deus ipsi diabolo bonam voluntatem posset dare. Propter hoc dicendum, quod quādo queritur, verum De⁹ possit saluare Iudā, & damnare Petrum. Dicendum, quod aut loqueris saluis meritis, aut non saluis. Si saluis meritis, sic dico quod non possit: hoc enim idem est dicere, & querere, ac si quereretur, verum posset iudicare iniuste: q̄ quidem absque dubio Deus non potest. Si autem intelligat non saluis meritis, sic absque dubio posset saluare Iudam auferendo per gratiam peccata, & demerita, & dando merita. Petro autem nō potest dare merita mala: sed tamen sicut liberaliter dedit bonam voluntatem Petro, ita etiam liberaliter conseruat similiter naturam, & sic patent obiecta.

Artic. 1

AD intelligentiam pñtis distinctionis queritur de quantitate diuine potentie, siue de infinitate. Et circa hoc querūtur quatuor. Primo queritur, verum potentia Dei sit infinita. Secundo, dato quod sic, queritur verum ipsa essentia diuina sit infinita, sicut potentia. Tercio, verum Deus possit producere opus in

finisum. Quarto, verum ratio operandi sit infinita. Prima questio respicit infinitatem in possedendo. Secunda in essendo. Tertia in operando. Quarta in ratione operandi.

Q V A E S T I O. I.

CONCLUSIO.

Potentia diuina ratione sue summe simplicitatis est infinita, non modo induratione, sed in virtute quoque.

TRVM Dei potentia sit infinita, & q̄ ipsa potentia fm quod huiusmodi sit infinita, ostenditur sic. Infinitum dicitur,

Fundamenta.

Arist. 3. Phy.

quod non habet terminum: sed diuina potentia quantum ad esse non habet terminum: ergo &c. Prima manifesta est. Secunda patet p̄ Chryl. in quidam homil. Omnipotens dicitur, quia eius posse non inuenit non posse: ergo si semper inuenit posse, & semper quantitatem potentie accipientibus est vltra accipere: ergo infinita. Item. Omnis potentia actiua quae potest in effectus infinitos, est actu infinita, diuina potentia est huiusmodi: ergo &c. Probatio prima. Si potentia est pura in actu: ergo habet totum actualiter, quod potest habere: ergo si totum habet actualiter, & nihil pōt ei accrescere, nec de nouo aliquid dare, & potentia vt potens se extendat ad infinita: ergo actu habet in se infinitatem. Minor patet, quia diuina potentia nunquam pōt in tot effectus, quin adhuc possit in plures: ergo manifestum est quod sit infinita. Item. Omnis potentia quae pōt in actum infinitum, sicut oīno est in actu, est simpliciter infinita: sed diuina virtus est huiusmodi: ergo &c. Maior patet sic. Sicut se habet potentia ad potentiam, sic act⁹ ad actum: sed act⁹ in finit⁹ excedit finitū in infinitū: ergo & potentia potentiam: ergo si potentia est omnino in actu, est infinita. Minor patet, quia Deus dicitur durare in infinitum, & pōt creaturam conseruare in infinitum: ergo &c. Item.

Omnis

Omnis potentia quæ pōt super extrema in infinitū distātia, est infinita distātia: sed potētia diuina est hmoi, qd de nihilo aliquid facit, & inter aliqd, & nihil est infinita distātia: ergo &c. Item. Omnis potētia quæ omnino in differens est ab essentia, est infinita: sed diuina potentia est huiusmodi: ergo &c. Probatio primæ, quantuncūque aliqua duo sunt omnino indistātia, vbiūque est vnū, ibi & reliquū: ergo si potentia est omnino indifferēs ab essentia, vbiūque est potentia, & essentia: sed vbi est essentia, ibi est centrum potētiæ: ergo vbiūque pōt potentia talis, pōt vt in centro: ergo cū nulla potentia limitetur in cetro suo, sed amplius possit, aut diuina potentia nihil pōt, aut pōt quātum vult: & sic in infinitū: ergo (quātum est de se) potentia illa pōt in infinitum operari: sed potētia omnino illa est indifferens, & simplex: ergo idem est ibi latum, & intensum: ergo si extēsiue est infinita, & intēsiue: ergo omnino est infinita. Et hoc est quod dicit Philosophus in lib. de causis, quod virtus quanto magis vnita, tanto magis infinita, cum ergo diuina potentia sit infinitissima, quia est omnino idē cum sua origine, vbiūque pōt tanquam in sua origine: ergo nunquā inuenit nō posse. Contra. Omne illud est finitū, in quo est reperire statum: sed in diuina potentia est reperire statum, quia est assignare aliquid quod nō pōt (si cut supra ostensum est) vt actus corporales, & actus deformes: ergo &c. Itē. Quod excedit ab aliquo, est finitum, quia infinitum nullo modo excedit: sed scientia excedit potētiā respectu scibilium, plurium enim est scientia, quam potentia, scit enim mala, & nō potest: ergo &c. Item. Videmus in potentiis creatis, quod infinitas est a materia, sed finitas est a forma: ergo cum potentia Dei sit omnino forma, siue formalis, nihil omnino habens materialitatis: ergo simpliciter est finita, & nullo modo infinita. Item. Inter cōtradictorie opposita est distātia infinita: sed creaturæ virtus finitum vnū reducit ad alterum, vt nō currentem facit currere, & tñ est finita: ergo. Itē.

Vide quod anima habet potentiam omnino differentem ab essentia, sicut potentia viuificandi corpus habet etiam potētiā ad actum infinitum, sicut ad durandum siue permanendū in infinitum: habet potentiam nihilominus ad actus infinitos, & tamē ipsa potentia est finita in se: ergo videtur pari rōne de diuina potentia, cū aīa sit expressa imago Dei, vnde videtur rōnes prædictæ nihil valere.

R E S P. Dicendum, quod diuinam potētiā est ponere omnino in actu, & in habitu, & infinitam, sicut probatum est per effectum a posteriori, quia habet effectum infinitum duratione, & infinitos oppositione, ad quos comparatur vt actus purus, & vt tota causa & rō habens in se plenam, & perfectam adualitatē respectu infinitorū: & necesse est cum habeat totum quod vnquam habitura est, & ex se habeat quod ipsa infinita sit. Alia rōne ostenditur hoc a priori. Propter summā enī in diuisionem virtutis cum essentia, & propter summā vnitatem ipsius virtutis, vbiūque pōt, tota pōt, & tantum in extremum mundi, quantū in medio, & tantum in summo, quantum in lat^o, & omni modo infinitatis: nec est consimilis rō in aliqua creatura, nec quantum ad causalitatem effectus, nec quantum ad vnitatem. Non quantum ad causalitatem effectus, quia nulla virtus creaturæ respectu durationis infinitæ est pure actiua, imo necesse est per diuinam influentiā cōseruari. Similiter nec quantum ad pductionem actus, vnde habet infinitatem passiuam etiam in recipiendo, & ideo nulla est actu infinita, sed solum in potentia: sed quia infinitū in potētiā pendet ex infinito in actu, vt omnis infinitas durationis creaturæ, & operationis pendet ex infinitate virtutis increatæ. Et hoc est quod dicit Philosophus in li. de causis, qd omnes veritates infinite pendentes sunt per vnū infinitum primum, quod est virt^o virtutum. Similiter nō est simile de simplicitate, siue vnitatem, nam potētia diuina est omnino in se simplex, & omnino habet essentiam, siue substantiam simplicem: omnino etiam ab illa est indiffe-

Ad opp.

3. Phy. 49

Scot. hoc negat.

indifferens, & ideo omnimoda vni-
one est vnicissima, & ideo infinita: sed
nullius creaturæ quantuncunque no-
bilis potentia est omnino simplex, ga-
omnis talis potentia dicit aliquem re-
spectum dependentiæ, nec fundatur
in substantia oino simplici, nec omni-
no est indifferens, quia nulla creatu-
ra est sua potentia (loquendo essentia-
liter) & ideo quia deficit ois creatura
a ratione summæ simplicitatis, & infi-
nitatis per consequens: & sic patet, qd
diuina potentia est infinita rōne sum-
mæ simplicitatis. Et patet respōsio ad
vltimam rōnem ostendentem prædi-
ctas rōnes non valere.

- 9 AD illud ergo quod obiicitur, qd
inuenit terminū, & qd inuenit exces-
sum. Dicendum, qd diuina potētia est
infinita respectu eorum quæ posse est
potentiæ, respectu aliorum quæ posse
est impotentis, nec est finita, nec infi-
nita, quia nihil ex eis pōt. Quando
enim dīr, qd inuenit terminum, vel ex-
cessum. Dicendum, quod falsum est,
quia excessus, & terminus rei attendi-
tur sūm ea ad quæ res se extendit, & di-
uina potentia se extendit solum ad bo-
na, & quantum ad alia nunquam est
plurimum scientia, quam potentia, nec
quantum ad talia inuenit terminum,
& ideo patet illud. Pōtamen alter
dici, quod dupliciter est loqui de po-
tentia, & scientia aut in se, aut ad cō-
10 parationem ad obiectum. Si in se, sic
vna nō excedit aliam, quia quicquid
scit, pōt scire, & quicquid pōt, scit se
posse. Vel per comparationē ad obie-
ctum, & sic est loqui dupliciter, aut se-
cundū formam, siue speciem, aut sūm
numerum. Si sūm numerum: sic cū po-
tentia possit infinita, non exceditur a
scientia. Si autem sūm formam: sic ga-
potentia est respectu bonorum tantū,
scientia vero bonorum, & malorū, iō
exceditur, tñ ex hoc nō sequitur qn
sit infinita, & est exemplum. Si quis
imaginetur duas lineas infinitas, plu-
res sunt duæ quam vna, quia non ha-
bebunt vnā infinitatem sūm nume-
rum, sed solum sūm longitudinem: &
sic nō sunt maiores, vel lōgiores duæ
quam vna. Similiter in proposito in-
telligitur. Potentia enim dīr infinita

respectu obiectorum sūm numerum,
sed non sūm qualitatem: quia non po-
test in mala, vel priuatoria, & p hoc
patet primum, & sūm. Quamuis enim
inueniat terminum respectu mali, nō
tñ respectu boni, & ille terminus, vel
excessus potius facit ad infinitatem,
ga non est posse, sed non posse, & iō
quamuis hoc videatur dare terminū
secundum rationem intelligendi, se-
cundum veritatem non dat, quia qd
non possit mala, hoc totum est pro-
pter immensitatem virtutis. AD
illud quod obiicitur, qd infinitū est
passio potentiæ materialis. Dicendū,
qd hoc verum est de infinito per pri-
uationem completionis, siue comple-
ti esse: sed non est verum de infinito
per priuationē limitationis. Primū
enim est infinitum potentia passiuā,
siue receptiuā, & ita primo inest ma-
teriz. Secundum est infinitum actū, &
ideo in illo solo vere est, & proprie,
quia tātum est actus, & actus purus,
& perfectissimus. AD illud qd obi-
citur, qd creatura potest super ea quæ
summe distant. Dicendum, qd ens, &
non ens non dicuntur summe distā-
tia, quia opponitur contradiētorie:
sed qm nihil habent cōe, nec quan-
tum ad genus subiectū, nec qm ad
genus prædicabile, sed qescere, & mo-
ueri, & non moueri, quod pro eo-
dem accipitur, vtroque modo habēt
cōe: & ita non est distantia infinita,
nec est simile. AD illud quod obi-
citur de potentia viuendi. Dicendum,
qd viuere vno modo dicit actum con-
sequentiē, sicut moueri: & sic est ab
anima mediantibus potentijs diffe-
rentibus ab ipsa essentia. Secundum
autem qd est actus purus, est ab essen-
tia animæ, vt in ratione forme, non
in ratione agentis: & ppter hoc nō
consideratur ibi esse tñ in operādo,
sicut albedo se ipsa dealbat, ita qd nō
notatur ibi, nec est egressus alicuius,
vt a potentia agentis: nos autem hic
loquimur de potentia vt agente, &
producente aliqd. potentia vero ani-
mæ quantumcunque sit idem, tamen
dicit aliquam inclinationem, & ideo
dependentiam, & ideo priuat simpli-
citatem, ac per hoc priuat infinita-
tem;

tē: in Deo autem non sic: & ideo ratio illa non habet instantiam recte intellecta.

Q V A E S T I O II. C O N C L U S I O .

Essentia diuina est infinita in actu quantum ad potentiam, & quantum ad esse.

Funda-
menta.

T R V M essentia sit infinita, siue diuina potentia sit infinita quantum ad esse. Et q̄ sic videtur, quia nulla po-

tentia nobilior est substantia, sed diuina potentia est infinita: ergo cūq̄ sit nobilior, nec maior substantia, nec esse est substantiam esse infinitam. Item. Si aliqua duo sic sic dicere, sicut omnino idem, si vnum est infinitum, & reliquum: sed substantia, & potentia sunt idem, & esse & posse: ergo cum diuina non possit sit infinitum, & esse, & ita essentia. Item. Quandoque aliqua duo sic se habent, q̄ ad nihil se extendit vnū, ad quod pariter se non extendat reliquū, si vnū est infinitum, & reliquū: sed ad nihil omnino se extendit potentia, quod se non extendat essentia: nunquam enim Deus potest facere tot, quin etiam substantia possit esse tot. Et q̄ dicitur Rom. iij. Si cælum & cæli creator in &c. Item. Omni finito potest aliquid cogitari maius. Si finitū infinitum: sed diuina essentia est ita bona, & magna, q̄ nihil maius, nec melius cogitari potest, alioquin non est deus: ergo &c. Item. Omne finitum bonū melius est cum alio bono, quam per se tū, quia finitū additū finito facit maius: ergo si diuina essentia est finita, maius aliquid cum alio erit, q̄ per se tantum: ergo non est perfectissima, nec optima: quod omnino nefas est dicere. Item. Omne finitū bonum contingit aliquā æquari, & reddi per duplicationem finiti, vt patet in linea: & hoc dico, si illud q̄ duplicatur facit maius, hoc dico propter punctum. Si ergo diuina essentia est finita sū nobilitatem, & bonitatem, si duplicetur bonitas creaturæ ascenden-

do, aliquā peruenietur ad bonitatem æqualem diuinæ bonitati. hoc autē falsum & impossibile, q̄ creatura sit proportionalis creatori: & hoc dicit Aug. viij. de tri. ergo & illud ex quo sequitur. s. q̄ diuina essentia sit finita. Sed contra. Finitum, & infinitum, (vt dicit Philosophus) sunt proprie passionis ipsius quantitatis: sed essentia, vt essentia, non habet quantitatem: nihil: ergo si consideratur vt in abstractione virtutis vt essentia, diuina essentia nec est finita, nec infinita. Item. Omnis potentia cui potest vnum solum, ita q̄ non aliud, est potentia finita: ergo pari rōne oīes entia, quæ est vnum solum, ita q̄ nō al aliud, est essentia finita: sed diuina essentia est Deus, & nō al aliud, & ergo &c. Item. Omne illud quod est finitum a summe veritati, est finitum: & hoc patet, quia prima veritas iudicat de vnoquoque sicut est. Patet etiam in finitū, vt hoc & illud, & nigrum, & bonū Deo, ergo finitū: ceter bonū: sed diuina essentia est veritati diuinæ cognitionis finita, quia Deus ipse comprehendit, & nouit perfectus: & q̄ dicitur (vt dicit Aug.) scientis comprehensione incipit: ergo &c. Item. Nullū finitum facit aliud, quā nihil dat aliq̄ quod non habet: ergo si diuina essentia est infinita, ergo nihil finitū, ergo nullū est finis, & si hoc, ergo nihil boni. Item. Nullum infinitum comprehenditur a finito: sed Deus comprehenditur a beatīs, quia aliter non essent beati, nisi Dei perfecte cognoscerēt, semper enim appetitus semper tendit ad amplius, & non quiescerent, & ita non essent beati: si ergo comprehendit, non est infinitus. Item. Nulla creatura est habitu nobilior: ergo cur finitum dicat prius bonum, finitū dicat habitum, & omne nobilior Deo est attribuendum, patet &c.

R E S P. Ad hoc voluerunt quidam dicere, q̄ diuina essentia sub rōe D. Tho. cōne essentia est finita, sub rōne potentia gent. ita est infinita. Nam essentia nemi- cap. 43. & nat Deū vt in se, & sic est finitū, quia de potest perfectus: finitū etiā, quia comprehendit a finito, vt a beatīs, & hoc dixerunt

Cap. 2.

Ad opp.
1. Phys. 15

Lib. 83. q.
q. 15.

rant pp essentia simplicitatem, quā dixerunt totam videri. In quantum autem consideratur sub rōne potentia, sic dicit respectum ad effectus, & quia non est status ibi, quia semp est aliquid extra accipere, dixerūt q sub rōne potentie erat infinita. Sed ista positio erronea fuit manifeste: nam ista dua sunt incōpossibilia, q potentia sit infinita, oīno existente substantia finita: & quia idem sunt oīno, & quia prior fm rōnem intelligēdi est substantia, & quia ad quicquid se extendit potentia sub ratione potentie, & essentia, vt ostensum est. Et pp hoc dixerunt aliqui quod est finitum simpliciter, & infinitum nobis, & voluerunt dicere, quod tam essentia, quam, potentia est finita fm veritatem, quia est finita a Deo quae est veritas. sed tñ utraque nobis est infinita quia impropotionaliter nos excedit. Vnde De⁹ infinitus dī, quia nec loco, nec tempore, nec comprehensione cōprehenditur, sicut dicit Damasc. Sed iterū ista positio non pōt stare, quoniam sicut supra probatum est de potentia, quod ipsa non habet statum in possendo, & iterum est omnino actū, & ideo ponitur infinita, sic etiam pbari potest de essentia: necesse est ergo quod oīno infinita sit actū. Et hoc cōcedendum est, vel tenendum est tanquam verum eo quod magis est consonum fidei, q dicit Deū immensum, & magis est consonum auctoritatib⁹ sanctorum, quē omnes dicunt ipsū infinitum. Vnde Dam. dicit quod Deus est quoddam pelagus substantia infinitum: magis etiam consonum sententia magistrorum, magis etiam consonum rationi.

15 AD intelligentiam ergo obiectorum in oppositum notandum, quod infinitum dicitur per abnegationem finis.

16 Potest ergo dupliciter dici infinitum scilicet a parte negationis, & similiter a parte finis. A parte finis, causū finis dicitur dupliciter, vno modo quod ē complementum, & sic infinitum dicitur per priuationem complementi, & hoc modo infinitum dicitur in materia, & in genere substantie, & in alijs gñibus, & hoc modo nō cadit in Deo quia ipse est perfectissimus. Alio mo-

do finis dī terminus sicut finis agri, & sic infinitum dicitur quod caret termino, & statu. Et hoc pōt esse dupliciter fm negationem, quia pōt intelligi priuatiue, & negatiue. Priuatiue, q non habet terminum: sed tñ natum est habere propter hoc quod habet esse limitatum, & hoc modo dicit incōpletionem, & nō est in Deo. Alio modo negatiue, quod non habet terminum, nec etiam natum est habere, & hoc modo ponitur in deo ppter summam immensitatem.

AD illud ergo quod obicit, quod infinitum est passio quantitatis. Dicit pōt, quod sicut nomen quantitatis extenditur ad quantitatem virtutis, similiter nomen in finiti: quantitas aut virtutis non tantum attenditur quantum ad opus, sed etiam quantum ad nobilitatem valoris, & hoc patet, quia dicit Aug. in spiritualibus idē est maius & melius. AD illud gō obicit, quod est vnum ita quod nō est aliud. Dicendum, quod aliquid comparari ad multa pōt esse dupliciter, aut secundum comparisonem causalitatis, aut fm comparisonem identitatis. Comparari ad multa sub rōne causalitatis hoc conuenit infinito, quia infinitū: sed secundum rationem identitatis, non. Vnde quia infinitum in Deo se extendit ad multa, quia potentia, vel essentia eius comparatur ad multa, ex hoc tamen nō sequitur quod sit multa: Vnde si essentia, vel potentia compararetur secundum rationem identitatis ad res, neutra est plurium: vnde nec potentia diuina est alie potentia, nec essentia alie essentia: sed secundum rationem causalitatis sic conuenit & essentia, & potentie: nam & licet potentia conueniat scilicet plurā, sic essentia in pluribus esse. AD illud quod obicitur, illud quod est finitum summæ veritati. Dicendum quod hæc est duplex. Aut enim est finitum summæ veritati, quia veritas inducit ipsū esse finitum, aut quia non excedit eius cōprehensionem. Primo modo nō est. Deus sibi finitus: sed in finit⁹: vere. n. scit se esse infinitum. Secundo modo est finitus, quia se non excedit cum sit infinitus, & sic non valet argumentū, & est

Et est ibi fallacia sū quid, & simplici-
ter non excedit infinitū, ergo est infi-
nitū simpliciter. Ad illud qđ obici-
tur, qđ infinitū non finit. Dicendum,
qđ infinitū p̄ priuationem p̄fectionis
non finit: sed infinitū per negationē
limitationis habet. rōnem finiendi:
quia cū sit sum mū, in ipso est oīs sta-
tus: in hoc. n. infinitas nō repugnat
simplicitati, nec cōplemēto. Ad illud
qđ obicitur, qđ cōprehendit. Dicen-
dū, qđ nō cōprehendit p̄ inclusionē,
cōprehenditur aut p̄ perfectā visio-
nem, & dilectionē, & rationē, & hoc
a parte cōprehendentis, & nō cōpre-
hēsi: & ideo quia p̄ficietur res sū sua
capacitatem, quiescit, quāuis vltra nō
attingat. Quod vltimo obicit, solutū
est: obicit. n. de infinito sū qđ d̄r pri-
uatiue, sed prout d̄r de deo, non dicit
priuationē sū rē, sed solum quantū
ad modū significādi, & rōdet ei sum-
ma potentia: nihil. n. d̄r imensum,
nisi quod habet summā, & perfectissi-
mam sctualitātē, & nihil coarctatōis, &
determinatōis: vnde & si dicitur dici
priuatiue, tamen secundum verita-
tem excludit omnem priuationem.

Q V A E S T I O . III.

CONCLUSIO.

Potentia diuina: quanquam sit
infinita, in effectum tamen in-
finitum non potest, cum id non
modo sibi, sed creaturę quoque
non conueniat.

Ad opp.

De infinitate diuinę po-
tentię quantū ad opus,
vtrum videlicet diuina
potentia possit in effe-
ctum actū infinitum. Et
qđ sic, ostenditur hoc modo. Potentia
se habet proportionaliter ad opus,
vnde tanta potentia pōt in tñ opus:
ergo & maior in maius, & infinita
actū in infinitū actū. Itē. Oīs potētia
qđ operat ex se tota, si est infinita, pdu-
cit in infinitū, cū operet ex tota sua vir-
tute: sed diuina potētia cū sit simpli-
cissima, se tota operat: ergo v̄, qđ p-
ducatur effectū infinitū. Si tu dicas, qđ

hoc nō pōt esse p̄ defectū, & limita-
tionē ipsius effectūs: Contra. Frustra
est potentia qđ non reduci ad actum:
vnde & Philosophus dicit, qđ frustra
est potentia actiua, cui non in det pas-
siva: ergo aut potētia diuina frustra
est infinita: aut ei rōdet effectus infi-
nitus, & potentia passiva infinita.
Itē. Oīs potētia pōt se ipsam manifesta-
re: ergo diuina potētia cū sit infinita
pōt sūā infinitatē manifestare: sed in-
finitas non manifestatur, nisi in effe-
ctu infinito: ergo, &c. Si tu dicas, qđ
manifestat in p̄ductione illi, & spūs
sancti, tūc obicit, qđ ip̄s sctūs hēt
potētiā infinitā: ergo pōt ipsam ma-
nifestare: sed nō in p̄ductione p̄sonę
infinitę: ergo in p̄ductione creatu-
rę. Item. Omne possibile est ponibi-
le in esse: sed deus pōt producere in-
finita: ergo infinita produci est pos-
sibile: ergo ponibile: sed ponibili po-
sito in esse, nullū accidit incōueniētiā:
ergo posito, qđ deus faciat infinita, nul-
lum accidit incōueniētiā: sed deus pōt,
oē illud qđ non est incōueniens pos-
se, vel facere: ergo deus pōt facere, qđ
sint infinita actū. Item. Appellet A.
oē creatibile: tūc qđro A. aut est finitū,
aut infinitū. Si finitū, & deus non
pōt nisi A. ergo non pōt nisi finita:
ergo potentia eius est finita. Si infinitū,
& deus pōt facere A. ergo pōt face-
re aliqua actū infinita. Itē. Continuu-
est diuisibile in infinitū qđro vtrum
deus possit reducere potētiā conti-
nuā ad actum. Si non pōt: ergo poten-
tia cōtinui excedit potētiā dei, quod
est absurdū, quia tūc potētia dei es-
set finita. Si eam potest reducere ad
actum oīno: sed hoc non est, nisi cū
est actū diuisiui in partes infinitas:
ergo, &c. Sed contra, qđ non possit in
effectū intēsiōne infinitū v̄, quia in-
finito simpliciter nihil est maius: ergo
si pducit effectū infinitū, tūc er-
go illo nihil est maius: ergo deus nō
est maior. Si ergo hoc est summā no-
bilitatis ī deo, qđ nihil possit ei equa-
ri, pducere talē effectū est cōtra nobi-
litatē diuinę potētię: ergo, &c. Item.
Oē qđ est actū infinitum, est summe
simplex. Nā si est aliqua cōpositio, tūc
ibi est coarctatio, & limitatio. Si ergo

T T deus

deus pduxit effectū infinitū, illud est simplicissimū: sed in simplicissimo idem est essentia, bonitas, & potētia: ergo si effectus est infinitus in potentia, & bonitate, ergo summū bonum: ergo non bonū p aliud, ergo nō bonum p deū: ergo nec a deo, qā vniuersa p semetipsum opatus est dñs, & idē est finis qd & primū principiu: ergo si est infinitus, nō est a deo: ergo non est effectus: & sic patet &c. Itē. Si de⁹ pōt in effectū actū infinitū, qro a te, utrū possit in aliud. Si nō, ergo agēdo amittit potētiam, & sua potētia agēdo debilitatur. Si ergo pōt in effectū aliu cōsimile illi, esto q faciat, ponatur ergo. Isti duo effectus sunt cōsimiles in natura: ergo sunt in eodē gēntunc hnt aliquid in plus in quo conueniunt. & aliqua propria per quā differunt: ergo exceduntur ab aliquo, & arctantur p aliquod: sed oīa talia sunt finita: ergo &c. Item. Quod nō possit facere infinita actū, ondñ, quia non sunt plura infinitis: ergo si pducere infinita actū, nō posset pducere plura: ergo deus est impotens: sed nihil pōt facere deū impotē: ergo &c. Item. Vbi est infinitas actualis sū numerum, ibi deficit ita tus, & ordo, & distinctio: sed diuina sapientia non patitur deum aliquid facere sine mō, & mensura: ergo &c.

R E S P. Dicendū, q duplex est infinitū. scilicet i a cū, & in potētia. Infinitū in potētia deus pōt facere, & facit. Infinitū in actu non pōt facere, nec facit. Non pōt (inquā) facere, qā nec cōuenit sibi, nec cōuenit creaturæ. Si bi non cōuenit: cum. n. summe bonus sit, non pōt aliquid facere nisi bonum: & ita non pōt facere nisi rē ad se ordinatā. Qm ergo ordo psupponit numerū, & numerus psupponit mēsurā, qā nō ordinant ad aliud nisi numerata, & non numerant nisi limitata: ideo necesse fuit deum facere oīa in numero, pondere, & mēsurā: nec aliter facere potuit, nec pōt, nec infinitum, nec infinita in actu. Ratio est eadē, quia hoc nullo mō cōuenit creaturæ. Infinitū. n. in actu, est act⁹ purus, alioquin si aliquid haberet de limitatione, & actatione esset finitū:

sed quod est actus purus, est summe effect⁹ se p essentia, & nihil tale accipit esse: ab alia essentia, nec ex nihilo: si ergo creatura, coipso quod creatura. aliud de est, & ex nihilo, nullo mō pōt esse actus purus, nullo mō pōt esse infinita: & si non pōt esse vna infinita, nullo mō pōt esse infinita sū numerū, quia necesse est illas plures ad aliquā vnā creaturā reduci: sed infinita ad infinitum reduci, est impossibile: patet ergo &c. Et qd ad aliqū finitū reducant, patet: qā necesse est ponere ordinationem in creaturis, non tñ ad deū, sed etiā ad se inuicē. Summa ergo rationis est, quia non decet deū facere creaturam, nisi ordinē habeat, & mensuram, ratio est ex parte creaturæ, quia necesse est omnem creaturam esse limitatam, eo quod ex nihilo, & coipso, quod composita est.

A D illud ergo qd obijciatur, quod potentia tanta pōt, in tñ effectū, siue opus. Dicendū, quod est opus opans, & opus opatū. Opus opans, vt creator: opus opatū, vt creatura. Dicendū ergo quod opus opans est infinitū, si cut ipse creator, sed opus opatū necesse est esse finitū. Qd ergo obijciat, quod opus pportione potētiæ. Rñ. Si intelligat de opere operante, siue de actione gñaliter, verū est. Si autem intelligat de opere opato, non hnt veritatem, nisi cū causā, & effectus se hnt per vniocationē, & sunt eiusdē generis: hoc autē nō est hic: **A D** illud qd obijciatur, quod deus opatur ex tota potentia. Dicendū quod agēs ex tota potentia, quoddā agit p naturā, & hoc agit tñ quantū pōt, & tñ quantū ad ipsū est, vbi est pductio similis. Quoddā agit per deliberationē, & voluntatē, & tale non agit nisi secundum ordinē, & quātum vult: vnde ex qd potētia facit magnū, & parū, & sic agit deus. **A D** illud quod obijciatur, quod frustra est potētia, q nō reducitur ad actū: verū est de potentia q cōpletur p actū: sed diuina potētia non cōplet p actū: & ideo nō est frustra, etiā si non habeat potentia ppassiua corresponsentē. Tamen illa ppositio nō intelligit hīc veritatem in potentia, q pōt hīc infinita, si intelligatur, quod

ostēdū redcat in actū: redocitur tñ, & reduci pōt sūm partē: & ideo non est frustra. AD illud qđ obicitur, quod diuina potentia cū sit infinita, debet suā infinitatem manifestare in infinito effectu. Dicendū, quod deus suam infinitatem manifestat in infinito sūm potentia, sicut patet, quia (sicut supra est monstratū) interminabilis duratio manifestat virtutē infinitā: in infinito autē sūm actū non pōt manifestari simpliciter, quia nō decet: sed pportio nabiliter, qā ens infinitū excedit non ens: & tñ deus ex nihilo facit ens, inter qđ est distantia infinita. Vnde cum diuina potentia dicatur infinita, hoc est tripliciter. Durationis eternitate, virtutis immensitate, & effectuū gñalitāte, siue numerositate. Prima manifestatur p infinitū durationē, qđ est finitū actū, infinitū potentia. Secūda p creationē de nihilo, vbi est distantia infinita p pmodam improprietatem. Tertia manifestat partim p potentiam, partim p priuationē, qā tot fecit, & adhuc pōt in plura, & nō tot fecit, quin adhuc possit in plura: tñ hoc manifestat alia infinitate duplici manifestari: & ita patet qđ non oportet, quod sit infinitū actū. Pōt tñ dici (sicut tractum est) quod virtus p̄ris manifestatur in pductione verbi, & p consequens tota virtus diuina, cum virtus filij, & spūs sancti sit vna, & æquales sint in virtute. AD illud qđ obicitur de possibili, quod pōt poni. Dicendū, quod est possibile a potentia infinita, & possibile sūm potentiam finitā. Possibile sūm potentiam finitā pōt poni, qā oīno pōt esse ad actū reducatū: sed possibile sūm potentia infinita non pōt poni, qā semper est in reducendo, & nūquam in reductū esse. AD illud qđ ponit, quod A. appelletur oē creabile, & quod qrit, vtrū A. sit finitū, vel infinitū. Dico, quod infinitum: sed non est infinitum actū: sed potentia: & ideo nō se quitur, quod si deus possit A. quod possit in actū infinitum. Et si dicatur: ponatur quod deus faciat, A. Dicendū, quod nō est possibile rōne p̄dicta.

AD illud qđ obicitur, verū possit potentia continui reducere ad actū. Dicendū, qđ sicut potentia in cōtinuo passiuā infinita est ad diuisionē, sic in deo actiuā infinita. Vnde sicut cōtinuū pōt diuidi in infinitum, tñ im possibile est, quod totaliter sit diuisum, alioquin non esset infinitū: sic diuidere in infinitum est possibile, ad actū reducere impossibile. Et sic est impossibile est diuinam potentia terminari, ita impossibile est, quod sit in termino diuisionis. Vnde de pōt potentiam cōtinui reducere ad actū, quia pōt esse in reducendo, & semper in reducendo, ita quod nūquam plus se extendat potentia, qđ diuina actio: sed tñ cōtinuum nūquam pōt esse i: reductum esse, sicut nec deus in reductum. Concedendum ergo, quod impossibile est, quod sit aliquid actū infinitum, nisi solū deum, & eius potentiam: & hoc est qđ dicit Hugo de san. Lib. de vō & vīdore. Sicut eternitatem dei nō lun. & po. æquat tempus, nec immensitatē loci dei. sic nec sapientiam sensus, nec bonitatem virtus, nec potentiam op̄is. Vnde qđ dī, quod deus pōt facere infinita, notatur infinitas circa potentiam, non circa opus. Vnde aliqui distinguunt hanc. continuum pōt diuidi in infinitum, quia illa determinatio pōt determinare hoc verbū (potest) vel hoc verbum (diuidi) tamen quocumque modo distinguatur, semper intelligendum est infinitatem actūalem esse proprium solius dei.

Q V AESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Potentia diuina cū sit illimitata, ad infinita se extendere potest.

In infinitate diuinæ potentie quantum ad rationem operandi, si se extendat in infinitum.

Et quod sic, vī. Quia

quicquid deus pōt, rōnabiliter pōt sed pōt infinita: ergo rationabiliter pōt infinita: & si hoc, ergo ratio operandi ipsius potentia se extendit ad infinita. Item. Sicut se habet ratio sciendi ad scientiam, ita ratio produciendi ad potentiam: sed quia diuina

scientia

scientia est infinita, habet in se rationes infinitas cognoscendi: ergo cum diuina potentia sit infinita, similiter, & rationes producendi habet infinitas. Item. Ratio operandi in deo non est aliud quam bonitas, & sapientia: sed sapientia, & bonitas est infinita: ergo & ratio operandi. Item. Ratio operandi in deo, non est aliud quam deus siue diuina essentia, quicquid dicat illa ratio: sed diuina essentia est infinita: ergo & ratio operandi. Contra. Potentia se extendit ad opera secundum exigentiam rationis, nihil. non omittit de his, quod ratio exigit: ergo si ratio se extendit ad infinita: ergo versus quod diuina potentia producat infinita, quod falsum est. Item. Ratio operandi est ipsa diuina iustitia, quia vniuersa videlicet domini misericordia, & veritas, &c. sed iustitia non est nisi finitorum: ergo versus quod ratio operandi similiter. Item. Ratio operandi est ipsa ars, & dispositio: sed dispositio non est nisi finitorum: ergo ratio operandi non est nisi finitorum. Item. Obicitur de praefata quae similiter est ratio operandi, & est in partibus quod potentia, quia respectu malorum, & tamen non est respectu infinitorum. Si tu dicas, quod dispositio, vel scientia, vel iustitia non complectitur plenam rationem, per quam potest operari diuina potentia. Contra. Si non tota complectitur: ergo diuina potentia sine his potest rationabiliter operari: ergo possibile est deum operari per dispositionem, per iustitiam, & per praeficientiam: sed nullus talis operatur sapienter, nec recte: ergo &c. Restat ergo, quod totum complectitur rationem.

- RESP. Dicendum (sicut dicit Magister in littera) quod ratio diuinae potentiae est finita. Et ex hoc aliqui voluerunt diuinam potentiam limitare, tum quia nihil potest facere nisi ex optima ratione, nec diminueretur: tum quia nihil potest facere nisi praeficiens, nihil nisi iuste: & ideo cum haec finitorum sint, reputa eorum, quod facit, dixerunt diuinam potentiam non posse alia, quam quae facit. Sed haec positio est erronea sicut ostendit Magister in littera, quia nobilitati diuinae potentiae derogat, eius immensitatem limitando.
- 33 & de hisse Magistri Petri Balaardi. Ratio autem huius stultae positionis fuit: quia nescierunt distinguere rationem potentiae, nec actus eius. Actus. h. potentiae

duplex est: vnus per modum habitus, scilicet posse, alius per modum actus, scilicet operari. Quod si ergo quaeritur, versus ratio diuinae potentiae sit infinita. Dicendum, quod si cur duplex est actus, ita etiam dupliciter potest accipi ratio respectu actus, quod est posse. Accipitur, namque respectu habitus, scilicet diuina scientia, & diuinae bonitatis condecencia: Et haec ratio extendit se ad infinita, quemadmodum & ipsa potentia respectu actus, qui est posse: respectu vero actus, qui est facere, accipitur ratio in actu, scilicet diuina dispositio, siue praeficientia, & meritorum exigentia, nihil. non facit, nisi quod disponit, nihil etiam retribuit nisi secundum quiddam merita exigunt, quoniam retribuitur quia nullam rem gubernat, nec regit aliter quam natura eius, siue iustitia naturalis exigat: & secundum hanc distinctionem patet responsio ad primo quaesitum, & rationes inductas: quaedam enim, praecedunt secundum vnam viam, quaedam secundum aliam.

AD illud quod postea obicitur de iustitia. Dicendum, quod iustitia secundum quod dicit condecencia diuinae bonitatis, & potestatis, sic est generalis ratio, quae complectitur totum posse: sed inquantum connotat exigentiam a parte meritorum, sic non complectitur totum posse, nec totum agere. Inquantum vero connotat condecencia bonitatis, respectu cuiuslibet operis in actu, sic complectitur agere: sed posse non. Dispositio similiter, & praeficientia agere complectuntur, sed non posse: sed agere est respectu finitorum, sicut & illa sunt: sed posse est respectu finitorum. Quod si ergo obicitur tunc, quod deus potest sine eis rationabiliter operari. Dicendum, quod falsum est, nec sequitur ex illo. Quamuis enim deus non possit plura, quam vellet, tamen non potest operari sine voluntate, cum nihil possit facere, quin possit velle, sicut & praeficare, & disponere. Necessario est enim potentia exequentem illis adaequari, scilicet dispositio, & voluntati: sed non operari de potentia, ut potentia: & ideo non sequitur, ut possit facere sine illo.

AN DEVS POSSIT FACERE ALIQVID

melius quàm facit.

DISTINCTIO XLIII.

NUNC illud restat discutiendum, vtrum melius aliquid possit facere quàm facit. Solent. n. scrutatores dicere, q̄ ea quæ facit Deus, nō pōt meliora facere, q̄a si posset facere, & non faceret, inuidus esset, & non summe bonus. Et hoc ex simili astruere conatur. ait. n. Aug. in lib. 83. q. Deus quem genuit, quoniam meliorem se generare non potuit (nihil enim deo melius) debuit qualem. Si enim voluit, & non potuit, infirmus est. Si potuit, & noluit, inuidus. Ex quo confirmatur, æquale genuisse filiū. A simili volunt dicere, q̄ si pōt Deus rē meliorem facere quàm facit, inuidus est. Sed non valet huius similitudinis inductio, quia filium genuit de substantia sua. Ideoq; si posset gignere æqualem, & non gigneret, inuidus esset; alia vero quæ non de substantia sua facit, meliora facere potest.

Quæstio quæ illi arantur.

VERVM hic ab eis respōderi de posco, cur dicunt rem aliquā siue etiā rerum vniuersitatem, in qua maior cōsummatio expressa est, non posse esse meliorem quā est: siue ideo, quia summe bona est ita vt nulla oīno boni p̄fectio ei desit: siue ideo, q̄a maius bonū qd̄ ei deest, capere ipsa non valeat. Sed si ita summe bonū d̄r, vt nulli ei p̄fectio boni desit, iam creatura creatori equatur. Si vero ideo nō potest melior esse, quia bonū amplius quod ei deest, capere ipsa non valeat, iam hoc ipsum non posse defectiois est, non cōsummationis: & pōt esse melior, si fiat capax melioris boni, quod ipse pōt quædam facit. Potest ergo deus meliorem rem facere quàm facit. Vnde Aug. super Gene. Talem potuit deus hominem fecisse, qui nec peccare posset, nec velleret: & si talem fecisset, quis dubitat eum meliorem fuisse? Ex prædictis constat, quod potest deus, & alia facere quàm facit, & quæ facit meliora ea facere quàm facit.

Vtrum alio, vel meliori modo possit facere quàm facit.

POST hæc considerandum est, vtrum alio modo, vel meliori quàm facit, possit ea facere quæ facit. Si modus operationis ad sapiētiā opificis referatur, nec alius, nec melior modus esse potest. Non enim potest facere aliquid aliter, vel melius quàm facit. i. alia sapiētia, vel maiori sapiētia: nihil. n. sapiētius potest facere quàm facit. Si vero referatur modus ad rem ipsam quā facit deus, dicimus quia & alius, & melior potest esse modus. Et f̄m hoc concedi potest, quia ea quæ facit, potest facere melius, & aliter quàm facit, quia potest quibusdam meliorem modum existendi prestare, & quibusdam aliū.

Vnde Aug. in 13. lib. de Trin. dicit, & fuit & alius modus nobis liberationis possibilis deo, qui omnia potest: sed nullus alius nostre miserie sanandæ fuit conuenientior. Potest ergo deus eorum quæ facit quædam alio modo meliori, quædam alio modo æque bono, quædam etiam minus bono facere quàm facit: vt tamen modus referatur ad qualitatem operis, id est, creature, non ad sapientiam creatoris.

Vtrum deus semper possit omne quod olim potuit.

PRAETEREA queri solet, Vtrū deus semper possit omne quod olim potuit. Quod quibusdā nō vī dicentibus, Potuit Deus incarnari, & potuit mori, & resurgere, & alia huiusmodi, quæ modo non potest. Potuit ergo quæ modo non potest, & ita habuit potentiam, quam modo non habet, vnde videtur potentia eius immutata. Ad quod dicimus, quia sicut omnia semper scit quæ aliquando sciuit, & semper vult quæ aliquando voluit, nec vnquam aliquam scientiā amittit, nec voluntatem mutat, quam habuit: ita omnia semper potest quæ aliquando potuit, nec vnquam aliqua potentia sua priuatur. Non est ergo priuatus potentia incarnandi vel resurgendi, licet nō possit modo incarnari, vel resurgere. Sicut enim potuit olim incarnari, ita & potest modo incarnat⁹ esse, in quo eiusdē rei potentia monstratur. Vt enim olim sciuit se resurrecturum, & modo scit se resurrexisse: nec est alia scientia, illud olim sciuisse, & hoc modo scire, sed eadem omnino. et sicut voluit olim resurgere, & modo resurrexisse, in quo vnius rei voluntas exprimitur: Ita potuit olim nasci, & resurgere, & modo ipse potest natus fuisse, & resurrexisse: & est eiusdem rei potentia. Si enim posset modo nasci, & resurgere, non esset idem posse. Verba enim diuersorum temporū diuersis prolata temporibus, & diuersis adiuncta aduerbijs eundem faciunt sensum: vt modo loquētes dicimus, iste potest legere hodie: crās autem dicemus, iste potest legisse, vel potuit legere heri, ubiq; vnius rei monstratur potentia. Si autem diuersis temporibus loquentes eiusdem tēporis verbis, & aduerbijs vtamur, dicentes hodie: iste potest legere hodie: & dicētes cras, iste potest hodie legere: non idem, sed diuersa dicimus eum posse. Fareamur ergo deum semper posse quicquid semel potuit, id est, habere omnem illā potentia quam semel habuit, & illius omnis rei potentiam cuius semel habuit: sed non semper posse facere omne illud quod aliquando potuit facere. potest quidem facere, aut fecisse aliquando quod potuit. Similiter quicquid voluit & vult, id est, omnem quam habuit voluntatem, & modo habet: & cuiuscunque rei voluntatem habuit, & modo habet: non tamen vult esse, vel fieri omne quod aliquando voluit esse, vel fieri, sed vult fuisse, vel factum esse. Ita & de scientia dei dicendum est.

Hic contradicunt
Magistro
a plerisq;
modernis
doctorib⁹

De po

De potentia Dei in comparatione ad modum, siue qualitatem rerum.

DISTINCTIO XLIII

Nunc illud restat discutien-
dum &c.

Exposi.

V P R A egit Magister de potentia in comparatione ad possibile secundum substantiam, & quantitatem. Hic tertio agit de potentia quantum ad modum, siue qualitatem rerum. Et hæc pars habet duas partes. In prima agit Magister de potentia quantum ad qualitatem possibilem, quæ quidem est maior, & minor bonitas. Secundo, quantum ad qualitatem potentie, quæ quidem est immutabilitas, ibi. Præterea queri solet utrum Deus &c. Prima pars habet duas. In prima querit, utrum Deus potuerit aliquid melius facere, quam facit. In secunda, utrum res quas fecit possit facere meliori modo, vel alio modo, & hoc ibi. Post hæc considerandum est, &c. ubi agit quantum ad modum. Si militer secunda pars ubi, querit de diuine potentie immutabilitate, querens utrum Deus possit quicquid potuit, habere duas. In prima querit, utrum Deus semper possit omne quod olim potuit, & opponit quod non possit. In secunda vero soluendo contrarium asserit ibi. Ad quod dicimus &c.

Diuisio.

Non valet huius similitudinis inductione, quia filiū genuit de sua substantia.

inuidus nisi quando non facit rem secundum quod exigit, & ipse potest & propter hoc, quia ex parte rerum non erat exigentia, & quia in nullo poterant parificari: ideo qualescunque faceret, non conuinceret Deo esse inuidia, si nulla res faceret: sed in filio Dei erat potentia ad æqualitatem, & ulterius exigentia, propter hoc quod erat de substantia patris. Hinc est quod non est simile, ut dicit Magister, & est responsio eius bona: ponit, tamen per consequens, non quia velit dicere quod inuidia sit solum, vel possit esse respectu similis in natura: sed propter rationem prædictam exigentie scilicet, & æqualitatis quæ erant in generatione filii, quia erat de substantia patris.

Dub.

Talem potuit Deus hominem fecisse, qui nec peccare posset, nec vellet: & si talem fecisset, quod dubitat eum meliorem fuisse?

Videtur dici contrarium ei, quod dicitur Eccle. xxxj. Potuit transgredi, & non est transgressus: hoc dicit in laudem sancti viri. Beatus Augustinus ipsa dicit, super Genesim ad litteram, quod meliores iudicauit Deus homines, si ei liberaliter deseruirent. Et iterum in libro de ciuitate Dei dicit, quod melior est substantia quæ peccare potest, quam quæ non potest.

Dub. 2.

Respons. dicendum, quod melius dicitur dupliciter, aut simpliciter, aut in ordine ad finem. Si simpliciter loquamur, melior est homo confirmatus in gratia, quam potens labi. Si in ordinatione ad finem, quæ quidem consistit in perueniendo, sic melius fuit facere hominem in libertate peccandi: sed tamen primum melius est simpliciter, hoc autem est melius secundum quid. Et ideo verbum Augustini (simpliciter loquendo) habet veritatem. Quod autem dicitur de viro iusto, laus accidentaliter est, siue quantum ad gloriam accidentalem. Constat enim Christum non potuisse peccare, & tamen erat gloriosissimus. Similiter intelligendum est verbum illud Augustini super Genesim. Sed quod dicitur, quod melior est natura quæ potest peccare, quæ quæ non potest. Dicendum, quod non posse peccare est duplici de causa, aut

Respon.

Dub. 1. Videtur responsio ista non esse sufficiens. Nam inuidia potest attendi respectu diuersi in substantia, & natura, sicut Angelus inuidit homini: ergo propter hoc non excluditur inuidia a Deo respectu creaturæ. Respons. Dicendum, quod ad inuidiam ista duo concurrunt, possibilitas scilicet æqualitatem, & exigentia rei factæ: non enim inuidet aliquis alicui nisi quia parificat ei aliquis, vel excedit, vel quia rimet ne parificetur. Item. Artifex non dicitur

Respon.

quia caret voluntate, aut veritabile
voluntatis, & primo modo intelligit
Aug. non secundo.

Potest Deus & alia &c.

Dub. 3. Innuit Magister quod hominē po-
tuit deus meliorem facere quam fecit.
Cōtra. Videtur illud non habere ve-
ritatem in omnibus, & specialiter in
Christo, quē videtur nullo modo pos-
se facere meliorem per illud quod dī
Psalm. ij. Dedit illi nomen quod est ius
per omne nomen. Item, Ioh. iij. Da-
tus est ei spiritus non ad mēsuram: er-
go quia nullo modo potuit Deus dare
Christo plus de spiritu: ergo non po-
tuit eum facere meliorem. **Respo.** Di-
cendum, quod Magister loquitur de
vniuerso, & eius patribus, & quoniam
Christus nec est de vniuerso, nec est
eius pars: ideo non habet locum in ip-
so. Verum etiam adhuc in Christo ha-
bet dubitationem: si enim quicquid ha-
bet humanitas Christi fuitum esset:
ergo cum Deus, possit supra omnē fini-
tum, potuit maius. Et iterū. Christus
factus fuit passibilis & mortalis, & po-
tuit fieri immortalis. Et propter hoc
dicendum, quod tripliciter est loqui de
Christo, aut quantum ad vniōem, aut
quantum ad gratiam, singularis per-
sonę aut quantum ad proprietates na-
ture. Si quantum ad vniōem, nec

Deus potest plus dare, nec creatura reci-
pere, quia vniōis gratia ex parte alte-
rius extremi est dignitatis infinitę, sci-
licet quod homo sit Deus, quamuis ex
parte humanitatis quicquid est ibi sit
finitum, & ita non ponitur limitatio
ex parte Dei, nec ex parte creature ca-
pacitas infinita nisi per vniōem, vi-
delicet, quia vniūtur homo bono infi-
nito, ita quod homo est Deus quod est bo-
nitas infinita. Si autem loquamur
quantum ad gratiam, singularis per-
sonę, sic concedendum quod Deus po-
tuit plus dare: sed rationalis creatura
non potuit amplius recipere: non quia
capacitas animę ad gratiam, per col-
lationem gratię minuat, quia nec mi-
nuitur, nec augetur, sed cōsummatur,
& cōpletur: & ideo non est possibili-
tas ad ampliā. Si autem loquamur quan-
tum ad proprietates nature, sic Deus,

plus potuit de bonitate dare, & rati-
lis creatura recipere quantum ad ea
scilicet quę sunt corporis, quia nunc
plura habet quā quā factus est: sed non po-
tuerunt fini & saluti nre effici cōgru-
tiores, nunquam enim filius nra po-
tuit per substantiam incorruptibi-
lem, & immortalem, & reparari, sicut
per mortem, & passionem eius repa-
ta est: patet ergo quomodo melior po-
tuit esse Christus, & quomodo nō. Itē.
Obicitur de beata virgine. Videtur
enim quod non potuerit fieri melior,
quia Ansel. de conceptu virginis ali da-
cit, decebat quod illius hois cōceptio
fieret de matre purissima, quia purita-
te maior nequit sub Deo intelligi: et
go videtur quod non potuit fieri me-
lior, & tñ ipsa fuit pars vniuersi. Itē.
Super omnes choros Angelorū exal-
tata est in gloria: ergo facta est in sum-
ma gratia. **Respo.** dicendum, quod est lo-
qui de beata virgine quantum ad tres
conditiones. I. quantum ad gratiā cō-
ceptionis, quantum ad gratiam iusti-
ficationis, quantum ad naturam corpo-
ris. Si quantum ad cōceptionem pro-
lis: sic quia fuit mater Dei quo nihil no-
bilius cogitari potest, & mater nobi-
lissimi filij, sic tantam habuit bonita-
tis dignitatem, quod nulla mulier am-
plius capere potuit. Si enim oēs crea-
ture quantumcunque ascenderent in
gradibus nobilitatis essent pñtes, om-
nes deberent reuerentiam matri Dei.
Si autem loquamur quantum ad gra-
tiam iustificationis: tantam habuit quan-
tam pura creatura humana siue ratio-
nalis, quę facta est sic recipere potuit.
Si quantum ad corpus: naturalia opti-
ma habuit sū quod fini competens
fuit: simpliciter tñ meliora potuit re-
cipere, & Deus daret, & ita patet quod
in nullo creato habet instantiam hoc
verbum Magistri, quod Deus ea quę fe-
cit, potuit facere meliora. Patet quod
aliquibus capacitate gratię comple-
uit & impleuit: sed in Christo p oēm
modum: in matre sū quod capit pu-
ra creatura rōnalis: i. sexu feminino
quantum ad ea quę spectant ad corpus:
& in anima humana quantum ad ea
quę sunt gratię.

Dub. 4.

Respo.

AD

Artic. 1

AD pñtis intelligentiam distinctionis, queritur de modo, si ne qualitate diuinæ potentie. Et circa hoc queruntur principaliter duo. Primo queritur, verum mundū deus potuerit facere meliorem. Secundo queritur de immutabilitate diuinæ potentie, verum quod semel potest deus, semper possit. Circa primum queruntur quatuor. Primo queritur verum deus potuerit facere mundum meliorem quo ad substantiam partium integrantes. Secundo queritur verum potuerit ipsum facere meliorem quo ad partium integrantes proprietates. Tertio queritur, verum potuerit facere mundum meliorem quantum ad ordinem. Quarto, verum potuerit facere mundum antiquiorem.

Q. VAESTIO I. CONCLUSIO.

Deus potuit facere tunc mundū meliorem quo ad augmentum substantie, non autem quantum ad specificam gradus nobilitatem.

Fundamenta.

VOD Potuerit facere mundum meliorem quo ad substantiam partium integrantes, ostenditur sic. Partes integrantes mundum sunt finitæ bonitatis & intensiue & extensiue: sed nō finitæ potest aliquid maius, & melius cogitari: sed deus plus potest facere, quam hō possit intelligere: ergo &c. Si tu dicas quod mundus non potuit amplius capere, hoc non soluit, quia deus facit capacitatem: ergo maiorem potuit capacitatem dare, cum eius potentia sit infinita. Item. Suprema creatura in vniuerso est finita: ergo distat a deo infinitum: sed in distantia infinita est potestatem gradus infinitos: ergo ultra bonitatem creaturā est intelligere creaturam gradus bonitatis habentes, & ex his potuit integrari mundus: ergo &c. Item. Constat quod deus potuit facere mundum ex partibus maioribus mole, ut cælum amplius, & terram latius: ergo si potuit facere maiorem

le, eadē rōne & maiorem virtutes: & si hoc, ergo simpliciter melius. Item. Materia secundum se totam capax est forme nobilissimæ, ut patet: si ergo deus dare possit totum quod natura materie potuit capere: ergo potuit dare totam materiam, & omnibus partibus perfectionem formæ nobilissimæ, ut puta rationalis nature: ergo potuit facere mundum, qui constaret ex solis substantijs rationalibus: & si hoc, tunc mundus haberet omnes partes secundum substantiam meliores: ergo &c. Contra. Aug. in libr. de lib. arb. Q. vii. quod in vera ratione melius tribuere, scias fecisse deum bonorum omnium conditorem: non esse autem quod vera ratione cogitas, nō potest. Neque enim tu potes aliquid melius in creatura cogitare, quod creaturæ artificem fugerit: ergo non potest aliqua creatura a nobis cogitari, quæ non sit de constitutione mundi. Item. Aug. ix. confel. Duo fecisti dñe, vñū prope te, aliud prope nñl s. angelicā creaturā, & materiā primā: sed nō potest maior ambitus cogitari quam a propinquitate dei ad nihil: ergo non potuit fieri mundus qui natus est amplecti plures naturas rerum: ergo non potuit mundus fieri melior quantum ad capacitatem. Sed constat capacitatem nullam non esse vacuum quantum ad aliquem gradum, alioquin nec mundus perfectus esset, nec vniuersum perfectum dici posset: ergo nec iste plus capere, nec alius capaxior potuit fieri. Item. Materia prima est creata in omnimoda possibilitate & in perfecta obedientia respectu creatoris: ergo si capacitas ipsius materie attenditur secundum suam possibilitatem, & obedientiam quam habuit ad deum, & in summa possibilitate, & in summa obedientia est creata: ergo mundus quantum ad capacitatem nō potuit fieri melior: si ergo dedit deus vnicuique quantum capax erat: ergo nullo modo potuit fieri melior. Item. Quantumcunque creatura fiat bona, necessesse est esse huiusmodi, ita quod creatura nullo modo possit fieri melior in nullo detrimento diuinæ potentie: sed qua ratione statueretur in aliqua specie creatura, statueretur in summa

Ad opp.
Lib. 3. c. 7

prema specie creature spiritualis, nulla ergo creatura vel species potest illa fieri nobilior, & si optimum in genere est melius optimo in alio, & simpliciter hoc illo melius, ergo si optimum in vniuerso est optimum omnis creature que possit esse creatura, & simpliciter mundus iste est ita bonus, quod eo non fieri potest melior.

7. R E S P. I. Dicendum quod excessus bonitatis substantialis in rebus potest attendi dupliciter. Aut quantum ad essentiarum nobilitatem & gradus, & dicitur quod species hois melior est, & nobilior specie asini. Aut quum ad esse prout concernit additionem, siue augmentum, sic dicitur quod aurea melior est vicia, non quia nobiliorem habet formam, vel essentiam, sed quia plus habet de auri substantia, ac per hoc de bonitate & valore. Quando ergo queritur, vtrum Deus potuerit mundum facere meliorem quantum ad substantiam partium. Si tu intelligas de excessu quantum ad primum modum, quod mundus constaret ex nobilioribus essentis. Dico, quod idem mundus qui est nunc, non potuit fieri melior, quia non esset iste, sed alius: sicut iste qui factus est homo, fuisset talis alius, non esset ille qui est: quia cum posset non est actum, nec limitatum, non video quare non potuisset mundum meliorem facere hoc genere melioritatis. Si autem intelligas quantum ad secundum modum: sic dico, quod non solum alium, verum etiam hunc potuisset facere meliorem sicut & maiorem. & si fecisset, non esset alius: sicut posset facere quod iste puer esset ita magnus ut gigas, & plus haberet de substantia & virtute, & tamen non esset alius quam est. Concedo ergo rationes probantes, quod Deus simpliciter potuisset alium mundum quantum ad substantiam partium facere meliorem, & etiam quantum ad magnitudinem partium & virtutem, non tamen quantum ad essentiarum nobilitatem maiorem. Et hoc vult Aug. dicere in premissa auctoritate de lib. ar. quod nulla essentia nobilior potest cogitari esse in hoc mundo rationabiliter, quare non sit ibi. Nam si cogites meliores esse partes, aut secundum totum, aut secundum partem. Si

secundum totum: iam non istum mundum cogitas, sed alium. Si secundum partem: tunc ergo tollis ordinem, & perfectionem de hoc mundo: ut si cogites quod Deus fecisset lunam ita lucidam ut esset sol, vel terra sicut coelum, non rationabiliter cogitas, quia perimis vniuersum: non enim esset omnia, si essent equalia: & hoc est quod dicit Aug. de lib. ar. Non est vera ratio sed inuida inimizas, cum aliquid melius faciendum fuisse cogitauerimus, iam nihil aliud inferius fieri velle: ita quam si perfectio celo nolles terram factam esse, utique omnino inique cogitares: & sic patet ultimam obiectionem quo ad secundam partem esse sophisticam, pro eo quod non competebar vniuerso ut materia secundum se totam perfectam esset forma nobilissima.

AD illud ergo quod obiecitur in contrarium per auctoritatem Aug. de lib. ar. iam patet responsio, quia intelligitur de hoc mundo, & de melioritate secundum essentiam ut patet ex textu. AD illud quod obiecitur, quod summa distantia est in vniuerso. Dicendum, quod (prope Deum) potest dupliciter intelligi. quantum ad immediatam receptionem & conuersionem in Deum, aut quantum ad summam imitationem & assimilationem. Primo modo est natura angelica prope deum simpliciter loquendo, sed secundo modo non nisi in comparatione: quia magis est dissimilis quam similis, & plus deficit quod exprimit, imo in infinitis gradibus distat, & ideo maior propinquitas est nobis cogitabilis, & Deo possibilis, quare nunc non sit. AD illud quod obiecitur quod materia prima est creata in omnimoda possibilitate. Dicendum, quod possibilitatem obedientie Deus in nulla creatura complet totaliter, quia hoc est secundum omnimodum imperium, creatoris: sed complet capacitatem, & possibilitatem ut disponat per alias dispositiones: & sic Deus complet materiam, quia eius capacitatem debitis dispositionibus limitauit, & illas formas completas & perfectas adiunxit, ita quod nihil dimisit in completum. Quis tamen audeat dicere, quin Deus nobilior disponere, & nobilioribus for-

bus formis perficere posset, fm sue sapientie, & potentie infinitatem. Qñ ergo dñ, dedit vnicuique beatitudinem quantum erat capax: hoc intelligitur de capacitate nō prout dicit lōgiquam possibilitatē, & obedientiā respectu creatoris, sed prout cū hoc dicit dispositionē, & exigentiā: & hāc constans est Deum potuisse maiorem facere. Ad illud quod obijciatur, qd in creaturis necesse est stare. Dicēdū, qd sicut numerus semper habet statū in actū, tamen nunquam est dare statum aliquem, vltra quē diuina potentia non possit se extendere, sic intelligendum est in magnitudine molis, & bonitatis: qd quantumcunque sit in creatura status, & semper, quia finita bene agit Deus hucusque, ita qd nō agit amplius: sed quin possit amplius, nunquam est dare vt credo: & ideo si alium mundū meliorem hoc fecisset: adhuc erit vltra quē res quare non fecit meliorem cum possit: & sic procedendo vltcrius, & ita talis questio est irrationalis: & solutio nō potest dari nisi hec, qd voluit, & rōnem ipse nouit. Attamen si nō fecisset, nemo potest arguere: quia hoc totū quod fecit fuit gratia: nec erat aliqua exigentia, rationē cuius possit poni in eo fuisse inuidia.

Q V A E S T I O II. C O N C L V S I O,

Partes integrales mundi quæ a deo pendēt immediate quo ad proprietates absolute, meliores fieri potuerunt: quo vero ad finem, nequaquam.

Fundamenta.

T R V M mundus pōt fieri melior quantum ad partium integritantum proprietates. Et qd sic vñ Est. xxx. Erit lux lunæ

sicut lux solis, & lux solis sicut lux septē dierū. hoc erit: ergo pōt esse: ergo Deus pōt condere: & ita de alijs corporibus, & si hoc, essent vtiq; res meliores: ergo &c. Itē Augū. super Gen. ad literam, & Magister adducit hanc auctoritatem: Potuit (inquit)

Deus talem facere hominem, qui nec peccare vellet, nec posset: & si talem fecisset, quis dubitat esse meliorem fuisse? ergo &c. Item. Melior est appetitas incorruptibilitatis, & quietis, & corruptionis, & motus: sed oīa quæ fecit Deus, aut fecit corruptibilia, aut aliquo modo mobilia: ergo oīa potuit facere meliora. Item. Si non potuerunt creature fieri meliores, hoc fuit, aut quia Deus non potuit dare plus: aut quia creaturæ nō potuerunt plus capere. Si quia Deus nō potuit amplius dare, ergo diuina potētia est limitata. Si quia creaturæ nō potuerunt amplius capere. Contra. Videmus tota die creaturam meliorari, & deteriorari salua substantia, & capacitate: ergo &c. Cōtra. Optimi est optima adducere, sicut dicit Dionysius, sed optimo non potest esse melius: ergo si Deus cum sit optimus, adduxit res optime: patet ergo &c. Item. Placet addit rōnē, porro quia optimus est, ab optimo vero omnis inuidia relegata erat: & ideo dedit vnicuique creaturę tū de bonitate, tū cum potuit capere. Si tu dicas, qd Platoni s verbum non valet, quia inuidia non est respectu inferioris. Contra. Augū. super Gen. ad literam. Si bona facere nō posset, nulla esset potentia. Si posset, sed nollet: magna esset inuidia: ergo pari rōne, si posset facere meliora, & nollet: esset inuidus. Item. Rationes vñ: qd oīe agens ex tota sua substantia facit rem optimo modo quo pōt fieri, si potentia eius nihil oīno impedit: sed Deus est agens ex tota sua potentia in omni sua actione: & potentia eius nullā habet indigentia, neq; resistentiam: ergo quicquid facit, nā bonum facit, qd nullo modo preest fieri melius. Item. Hæc est vera p fectio bonum est diffusiuum sui: ergo magis bonū, magis diffusiuū, & maxime bonum, maxime diffusiuū, sed Deus est agens maxime bonitatis: ergo maxime se diffundit. ergo vñ qd vñ quodq; optimū facit, & tū ad substantiam, & quantum ad proprietates:

R E S P. Dicēdum, qd cū eneritur de melioritate partium vniuersi, potest queri qd ad duplex genus par-

Ad opp.

In Thim.

vbi supra.

tium. Aut quum ad partes manentes, sicut natura intellectualis, rationalis, celestis, & elementaris: aut quantum ad partes transeuntes. Sic sine distinctione concedo, quod possunt, ut in pluribus quum ad proprietates fieri meliores: quia non sunt substantia vniuersi, nec sunt a solo Deo, sed a Deo simul operante cum agente particulari, quod im-

D. Thom.

1. part. q.

25. ar. 6. &

2. contra

gent. cap.

26. & 27.

editur, & deficit. Si autem intelligamus de partibus quum de constitutione, & integritate mundi a Deo, & immediate: cum ergo quaeritur versus potuerunt fieri meliores quum ad proprietates, distinguendum est: quia aut loqueris de ipsis absolute, aut de ipsis in relatione ad finem. Si de ipsis absolute: patet quod meliores conditiones potuerunt habere. Si de ipsis in relatione ad finem, vel ad finem optimas habuerunt proprietates: quod patet, quia sicut dicit Aug. Meliores iudicauit Deus homines, si ei liberaliter deferuissent. Similiter melius fuit quod omnes homines essent ex uno, & ita quod haberent corpus animale, & secundum extensionem eius necesse fuit alias creaturas corporales disponi in motu, & corruptibilitate. Ex his patent rationes inducunt ad primam partem: procedunt enim de proprietatibus rerum secundum se consideratarum.

- 33 AD illud quod obijciunt in contrarium de Dionysio. Dicedum quod illud intelligitur secundum ordinem, sicut iam patebit. Ad illud quod obijciunt de Platone. Dicendum quod non habet veritatem nisi intelligat saluo ordine vniuersi: & hoc quum ad bonitatem essentialem considerata dispositione in materia: nec ratio sua est necessaria, sed solum persuasio in simili: sicut in homine qui potest alij beneficere, & non facit: quod ex hoc iudicatur inuidia, & frequenter eximitur propter inuidiam: & qui caret inuidia econuerso facit: & sic intelligitur verbum Aug. Ad illud quod obijciunt, quod agens ex potentia produxit optimam. Dicendum, quod agens ex potentia tota, quoddam agit secundum impetum, quoddam secundum artem, & sapientiam. Et quod secundum impetum agit, facit quanto melius potest. Quod agit secundum artem, & sapien-

tiam, agit quantum vult, & quantum congruit, saluo ordine, quia sapientis est ordinare. Ideo quoddam facit bona, quoddam meliora, quoddam optima: & sic patet quod illud non sequitur. Ad illud quod obijciunt, quod bonum summum summe se diffundit. Dicedum, quod hoc verum est de diffusionem naturali, sed de voluntario, siue a proposito non est verum. Primo modo est diffusio in productione personarum. secundo modo in productione creaturarum.

Q V A E S T I O III.

CONCLUSIO.

Deus non potuit partes primas vniuersi melius ordinare, neque secundum suam sapientiam, neque secundum finem.

TRVM Deus potuerit mundum facere meliorem, quantum ad ordinem partium. Et quod non primo videtur auctoritate Gen. 1. Vidit Deus cuncta quae fecerat, & erant valde bona. glo. Aug. Singula quaeque bona in seipso in vniuerso optima: sed optimi nihil est melius. ergo &c. Item. Aug. dicit, quod quamuis alius modus nostrae liberationis esset Deo possibilis, nullus tamen fuit nostrae lenandae miseriae congruentior: sed sicut Deus fuit sapientissimus redemptor, ita & sapientissimus conditor: ergo si ordinatissimo redemit, ita quod nullus modus melior, vel congruentior esse potuit: ergo similiter se habuit in faciendo res: & sic patet &c. Item. Si consideremus ordinem elementorum in mundo, constat ea optime esse ordinata: vnde dicitur potest cogitari, quod illa quatuor corpora ordinentur melius, sine secundum qualitates, siue secundum formas nobiles, siue secundum proportionem numerales, sicut ligantur xiiij. & xxiiij. qui sunt duo primi numeri solidi quadrati, ligant per duos intermedios s. xij. & xviij. ergo &c. Item. Sapientis est ordinare: ergo summe sapientis summe, siue optime ordinare: ergo Deus res ita bene ordinauit

Fundamenta.

13. de tri. cap. 10.

Aristo. 1. meth. 1.3

naui

Ad opp.

nauit, quod nullo modo potuit ordinare melius. Sed contra. Ordo ille est bonitatis finitus: ergo si sapientia Dei est infinita, & infinitum excedit finitum ergo Deus sciuit melius ordinare: sed quicquid sciuit potuit: ergo &c. Item. Melior est, & nobilior ordo in quo nulla cadit inordinatio, quam in quo cadit: sed in vniuerso cadunt multe inordinationes, & deformitates: ergo alius ordo potuit fieri melior. Item. Quod propinquius est fini, melius est ordinatum: ergo si omnia sunt optime ordinata, omnia sunt æqualiter cōiuncta fini: ergo omnia participat beatitudinem: quod absurdum est. Item. Bonitas ordinis pendet ex bonitate partium, sicut respectum ab absolute: sed res s̄m esse absolutum nō sunt optime: ergo nec in ordine.

17 RESP. dicendum quod est ordo partium in toto, & est ordo partium in fine. Primus ordo respicit sapientiam, secundus ordo respicit bonitatem: & sunt isti duo ordines ita coniuncti, vt vnus alteri conformetur, & ordo partium in vniuerso, est propter ordinationem ad finem. Si autem loquamur de ordine partium in vniuerso aut hoc est quantum ad partes primas & substantiales: & sic absque distinctione optime sunt ordinate, ita quod melius ordinari non possunt, quia in eis consistit ordo substantialis, & pulchritudo vniuersi immutabilis. Vel quantum ad partes corruptibiles, & remotas, & hoc dupliciter. Aut vt absolute, & vt nunc, & sic potuerunt melius ordinari, & aliquando erunt melius ordinate: Aut simpliciter & in relatione ad finem, & sic sunt res optime ordinate in vniuerso. s̄m quod conuenit ordinari in finem. Similiter optime ordinate sunt res in finem saluo ordine vniuersi, quia vniuersum est t̄quam pulcherrimum carnis, quod decurrit secundum optimas consonantias, alijs partibus succedentibus alijs quousque res perfecte ordinentur in finem. Vnde sicut in productione rerum manifestatur potentia: sed in comparatione, siue in ordine non entis ad ens, ostendit summa potentia ex nihilo, si ordo re-

rum in vniuerso in se ostendit sapientiam, & ordo ad finem bonitatem: sed in comparatione vnus ad alterum, ostenditur summa sapientia, & summa bonitas, quia nihil potest hūc ordinem deordinare, sicut melius infra patebit. Concedendū ergo sunt rationes probantes, q̄ res sunt optime ordinate, quia respiciunt vtrūque ordinem. AD illud quod obiicitur, q̄ sapientia est infinita. Dicendum, q̄ quamuis sapientia est infinita, t̄n res non sunt capaces nisi ordinis finiti: & ipsa sapientia summa, summum dat ordinem quē habere possunt. AD illud quod obiicitur, quod in vniuersam cadit inordinatio. Dicendum quod si consideremus hos ordines s̄. ad finem in vniuerso, ita se adiuvicem completuntur q̄ non pōt ibi esse inordinatio. AD illud q̄ obiicitur de propinquitate. Dicendum, q̄ hoc est verū s̄m propriam ordinationem: sed s̄m decursum vniuersi necesse est quod res sic primo lōge a fine, & post appropinquet. AD illud quod obiicit, q̄ ordinis bonitas pendet ex partibus. Dicendum, quod sicut aliqua contingentia in se habet esse absolutum contingens, scilicet ordinem necessarium, sic & in proposito intelligendum, quod quamuis aliquid non sit optimum, in se tamē optimo ordinatur. Et exemplum huius patet in partibus corporis, & in re artificiali in qua est consonantia, & harmonia, sicut in cithara. Quamuis enim nobilior sit situs oculi quam pedis, tamen si consideremus vtrūque secundum suum officium, tam oculus quā pes optime situati sunt in toto. ita quā nec oculus melius pede, nec econuerso, & ita dicit August. super Iohannem, Quod sicut Angelus optime in celo, ita vermiculus optime in imo, sicut in terra. Et similiter apparet in cithara: p̄t enim omnes cordæ ita proportionari, q̄ si aliqua tendatur, vt de cur ei melior sonus, nunquam remanebit consonantia. Similiter dispositiones p̄t ordinari ad faciendū versum, ita quod ex illis dispositionibus impossibile est fieri versum melius ordinatū, sicut in proposito intelligendum.

QVÆSTIO III.

CONCLUSIO.

Deus potuit mundum antiquiorem creare, non tamen sic facere quin haberet principium.

Funda-
menta.

Y R V M potuerit facere mundum antiquiorem. Et quod sic vñ. Petri. vi. Mille anni apud Deum sicut vna dies. Et in psalm. Mille anni añ oculos tuos rāquam dies hesternā quæ præterit, pari rōne centum millia annorum: ergo si Deus potuit facere mundum añ diem hesternā, potuit per centū millia annorum ante: & si hoc, esset antiquior: ergo &c. Item. Diuina potentia, & operatio nō dependet nec a materia, nec a tempore: ergo qua ratione potest in vno instanti, potest in alio: sed qua ratione in posteriori, eadem rōne in priori: & si hoc, mundus potuit fieri antiquior: ergo &c. Item. Diuina essentia, & potentia fuit ante tps principii, aut ergo fuit potens producere ante, aut non. Si non: ergo erat impotens. Si sic: ergo potuit facere mundum, antequā faceret. Item. Ego quæro, verum potuerit facere post. Si sic: sed non est maior rō de post, quam de ante: ergo pari rōne potuit facere añ. Aut si non potuit post, nec ante, & ita necesse fuit qd tūc ergo vñ qd compulsi, & non voluntarius mundum fecit tunc. Sed contra. Ante principii temporis nihil erat nisi æternitas: ergo si potuit mundū facere ante principium temporis, potuit facere & in æternitate. sed quod habet esse in æternitate, caret principio, & nihil tale potest esse creatum ex nihilo: ergo &c. Item. Si potuit facere ante, ponatur. similiter ego quæro, vtrum ante: & sic in infinitum: sed in infinitum a parte ante est æternum: ergo si potuit in infinitum ante facere, potuit etiam ab æterno: si ergo non potuit facere mundum æternū, quia non esset factus, ergo nec anti-

quorem. Item. Necessè est mūdum habere finitam durationem a parte ante: sed in omni finito necesse est Aristoteli. alicubi stare, vltra quod non potest Phy. 36 fieri progressus: sed qua ratione stat in aliquo instanti finito, stat in illo in quo conditus est mundus: ergo &c. Item. Principio totius antiquitatis non potest aliquid fieri, vel cogitari antiquius: sed tempus, vel æuum quod incepit cum mundo, est totius antiquitatis principium: ergo etiā nō potuit aliquid esse antiquius.

R E S P. Quod cū queritur, verū Deus potuerit facere mundum antiquiorem: potest intelligi dupliciter. Aut quod ipsum creauerit ab æterno, cum produxerit ex tempore: & tunc esset antiquior. Aut ita, quod mundus durasset tempore longiori, tamen finito. Primum credo impossibile simpliciter: quoniam implicat in se contradictionem. Ex hoc enim quod ponitur fieri, ponitur habere principium: ex hoc autem qd ponitur æternus, ponit non habere principium: vnde idem est querere, vtrū Deus potuerit ante mundum facere quod mundus habendo principium non haberet principium: hoc includit contradictionis vtranque partē. Similiter quantum ad sui sensum videtur aliquibus impossibile, quia implicat in se oppositionem: quoniam anterioritas siue antiquitas incipit simul cum tempore. Nam in æternitate non est ante, & post: & tempus incipit de necessitate simul cum mūdō, sicut situs incipit cum loco, & locus cum orbe primo. Vnde sicut si quereretur, verū primus orbis potuerit fieri altior, nulla esset in mūdō questio, imo implicat contradictionem, scilicet extra omnem locū esse locū: & venit ex falsa imaginatione, quia imaginatur totum mundum esse in locali spatio: sicut imaginatur terrā circumdari aqua: similiter intelligendum est in proposito, quod est implicatio contradictionis, & venit ex falsa imaginatione: quia imaginatur ante principii mūdi fuisse durationē temporis, in qua mundus potuisset ante fieri. Vnde si quæritur: verū totus

Alopp.

totus mundus potuisset extra totum
mūdū, vel supra, vel infra fieri. Stul-
ta est questio, & implicis opposita, &
veniens ex mala imaginatione. Per
hunc modum respondent, si quærat
vtrū mundus potuerit fieri ante, vel
antiquior, vnde dicunt quod si ali-
quid præcessisset ante mensuras tem-
porales, potuisset vtiq̃ue ante fieri:
similiter si locus esset extra, potuisset
altior fieri. Ratio autem istius male
imaginationis est. Cum enim imagi-
namur eternitatem in infinitū ante
tempus fuisse, intelligimus eam quasi
duratione extensam, in qua sunt di-
uersa nunc, in quorum quolibet po-
tuisset fieri tempus. Sed hoc omnino
nihil est: quia eternitas est simpliciter
simul, in quo nulla oīno cadit diuer-
sitas. Concedendū ergo (sicut pro-
bant rōnes inducæ ad hoc) q̃ sicut
non potuit mundum facere in loco,
quia non est in loco, sic nec ante, q̃
nulla est antiquitas nisi in eo. Ad il-
lud quod obiicitur, q̃ apud Deū nō
est vis aliqua in aliquāto tempore, &
q̃ potentia eius non depēdet &c. Di-
cunt ad omnia vnica rōsione, q̃ quā
uis diuina virtus ad nihil arctetur,
tamen principatū non potest facere
sine principio, & tēporale nō sine tē-
pore, & primū tēporale non potest
facere, nisi in principio temporis, &
principiū temporis non nisi in prin-
cipio temporis. Oppositum. n. nō di-
cit potentiam, sed magis cōtradictio-
nem, & repugnantiam: nec tñ arctat-
ur ad sic faciendum, quia posset om-
nino nō facere. Vnde sicut stulta est
questio si quæratur, vtrū potuit fa-
cere principium temporis ante prin-
cipium temporis, similiter & prædi-
cta. Sed qm̃ durum videtur dicere,
q̃ Deus non potuit facere mūdū an-
tiquiorem, & quin aliam mūdū fa-
cere potuerit, sed tantū istum: pro-
pterea dicūt alij, q̃ sicut deus potuit
facere mundum ampliōrē, ita potuit
facere antiquiōrē sine omni distin-
ctione. Et tñ istud nō est oīno simi-
le: quia deus posset facere cælum am-
plius & magis auare a terra, alia
vtriusq̃ue natura, sed si deus intelli-
gatur fecisse, q̃ illud nūc magis distet

a principio temporis, intelligitur il-
lud (nunc) esse aliud, quia etiā si in-
telligatur mūdus factus ante, adhuc
nō esset antiquior respectu istius nūc:
quia tantum distaret quantū distat a
principio: & ita nō esset antiquior,
& ideo non est simpliciter neganda,
nec simpliciter cōcedenda, sicut nec
ista. Deus potuit facere mūdū alio-
rem. Si enim intelligas de hoc abso-
lute, falsum est, sicut dicit prima opi-
nio, & non intelligibile, & impli-
cacio contradictionis. Si autē in-
telligas per concomitantiam alterius lo-
ci. s. quia deus potuit facere aliū mun-
dum amplectentem istum, in quo si-
tum posset habere magis altū, & mi-
nus, similiter iudicandū de antiqui-
tate. Et ideo si quæratur, vtrū deus
potuerit ante facere mūdū: distin-
guendum sicut & hic, Vtrū deus po-
tuerit facere mundum in alio loco,
vel alibi: quia adverbialis determina-
tio potest cadere sub ampliatione ver-
bi, vel extra. Si sub ampliatione ver-
bi: tunc est vera, & est sensus, q̃ de-
potuit aliū locū facere, & in illo mū-
dum istum totum ponere. potuit n.
facere centum tales mūdōs, & adhuc
vnum complectentē omnes, & vnū
in loco altiori quam alium: sic & in-
tempore intelligendū est, q̃ deus po-
tuit facere tempus ante hoc, & in il-
lo facere mundum. Alio modo po-
test cadere adverbialis determinatio
extra ampliationem de ly (potest) &
est sensus: q̃ deus potest facere mun-
dum istum in alio loco, qui est extra
mundum: & hic est implicatio falsi,
quia non est locus nisi intra mūdū,
& similiter de tempore intelligendū.
Ad illud quod obiicitur, q̃ ante nō
erat nisi eternitas. Dicendum, q̃ ve-
rum est: sed tamen deus poterat fac-
ere q̃ ante esset temp⁹. Ad illud quod
obiicitur de infinito a parte ante. Di-
cendum, q̃ infinitum a parte ante, po-
test esse a proposito aut fm̃ actū, aut
fm̃ potentia. Primo modo dicit eter-
nitatem, secūdo modo minime, quia
eternitas dicit infinitum actū. Ad il-
lud quod obiicitur, q̃ necesse est po-
nere statum. Dicendum, q̃ verū est;
sed status possunt esse infiniti, & hoc
in po-

in potentia non sit ponere statum, tñ
quia actus non consequitur totā po-
tentiam, sed in aliquo statu est, ideo
in statu finito. Si queritur, quare
magis in hoc quā in alio, ratio sum-
ma, & potissima est voluntas facien-
tis. Ad illud quod obicitur, qd an-
tiquitas cepit cum mundo. Dicitū,
qd verū est: sed deus potuit facere qd
ante inciperet: ideo non valet ratio
illa. Rationes ad oppositū sunt con-
cedendę, procedunt enim secundum
primam viam.

Quæstio vnica.

QVAESTIO VNICA.

CONCLUSIO

+ Deus potest semper facere quod
possibile est fieri, & ex accidē-
ti quod semel potuit, non sem-
per potuit, propter mutatio-
nem in rebus.

Art. 2
Ad opp.

Consequenter quantum
ad secundum articulū
queritur de immutabi-
litate diuinę potentie:
varū videlicet qd semel

3. Phy. 32

deus potuit, semper possit. Et qd sic,
videtur, quia omnis potētia quę est
idem cum essentia, habet idem posse
quod esse: & omne illud cuius posse
est idē quod esse, si habet esse immu-
tabile, & æternū, habet & posse: sed
quod deus semel est, semper est, quia
eius esse est immutabile: ergo & qd
semel potest, semper potest. Itē. Om-
nis potentia quę est infinita, & nō po-
test non esse infinita, semper est re-
spectu equalitū: quia si respectu pau-
corum esset, aliquando desineret ef-
fe infinita, & desineret esse oīpōtes:
sed diuina potētia semp est infinita,
& oīpōtens, ergo nihil possibiliū
accrefcit ei, nec decrefcit, ergo quod
semel potest, semper potest. Itē. Om-
nis potentia quę est omnino efficiēs,
& nullo modo depēdens a possibili,
omne quod potest semper potest, si in
seipsa maneat non mutata: sed diui-
nā potentia est semper huiusmodi, &
non mutatur in se: ergo &c. Item.

3. Phy. 9

Quicquid deus potuit, adhuc potest,
si nihil de eo factum est qd nō subsie-
tius virtuti: sed nihil potest fieri ab
ipso quod non subiaceat diuinę vir-
tuti: ergo propter illud factum non
impeditur qn adhuc possit: ergo po-
test quicquid potuit. Sed contra. Si
deus potest semper qcquid potuit se-
mel: sed potuit Christum resuscitare
a mortuis, & mundum creare, ergo
& modo potest, quod stultum est dice-
re. Itē sic: Quicquid semel potest,
semper potuit: sed modo potest mū-
dum creasse: ergo ab æterno potuit
creasse. Item. Si quicquid potest se-
mel, & semper: sed ante mundū po-
tuit facere, quod mundus nō fuisset:
ergo & modo potest facere quod mū-
dus non fuisset. Item. Cam dicitur,
deus potest hoc, siue potest hoc face-
re, hoc aliquo demonstrato, aut con-
notatur aliquid, aut nihil, Si nihil:
ergo quę vere potest dici quod deus
potest malum, vt bonū. Si autem ali-
quid connotatur: hoc nō est nisi pos-
sibilitas ad fieri: sed quod factū est,
idem ipsum nō habet possibilitatem
ad fieri: ergo deus non potest facere
quod factum est, & prius potuit: ergo
non potest quicquid potuit.

R E S P. Ad hoc est duplex mod-
rūdendi sicut ad sophisma de scien-
tia. Concessio enim quod diuina po-
tentia fm veritate omnino sit immu-
tabilis, fm positionem tamen nomi-
nalem cōcedunt hanc, potest quic-
quid potuit: & respondent illatio-
nem, sed potuit Christum resuscitare, ergo
& modo potest, respondent, quod nō
debet inferri sub illo tēpore, sed sub
alio, ergo potest Christum resuscitare.
Et hoc enunciabile adiunctū ver-
bis diuersorum temporū non est idē:
ideo dicūt quod propositio est vera:
& si aliter inferatur, assignant pecca-
tum in processu secundum fallaciā fi-
gurę dictionis, vel secundum accidēs.
Tamen (sicut supra probatum fuit)
hęc positio non habet veritatē, quā-
uis illa positio videtur fuisse probabi-
lis: & Magister fuit huius positionis,
quia per hoc soluit. Et iterum, nō sol-
uit in proposito. Primum, quia si di-
ceretur deus posse quicquid potuit,
quia

Funda-
menta.

28

quia potest fecisse quod potuit facere: pari ratione qui nunc est cæcus potest quicquid potuit & truncatus, quia potest fecisse quod potuit facere, & potest nunc vidisse, quod potuit videre. Præterea dantem oppositū huius solutionis adhuc coniungit solvere hoc modo formata ratione. Potest quicquid potuit: sed potuit non fecisse mundum antequam faceret: ergo & modo potest non fecisse: loco eius quod est non fecisse, nō est aliud dare æquivalens: ergo illa responsio non soluit, maxime cum ipse Magister dicat in littera, quod deus non potest facere omne quod potuit aliquando facere, nec vult facere, vel esse, vel fieri, quod aliquando voluit facere, esse, vel fieri. Ideo dicendum sicut dictum fuit de scientia, quod divina scientia in se omnino immutabilis, desinit scire aliquid enunciabile ratione connotari: etiam scibile desinit esse verum, & ipsa scientia siue scire, connotat vno modo in cognito veritatem. Similiter intelligendum, quod divina potentia connotat in respectu cuius dicitur, possibilitatem, & talem inquam possibilitatem quæ respicit potentiam agentem sub ratione potentia, non impotentia. Quoniam ergo ita est, quod multa possibilia sunt impossibilia per accidens, & multa possibilia sunt entia, & iam sunt impossibilia ad fieri, facere enim quod non ens non sit, nihil est facere, similiter facere quod factum est, nihil est facere, & ita impossibile est fieri: hinc est, quod quia deus non potest nisi possibile, quod posse est possibile: quia nulla mutatione facta in potentia, sed æqualiter deo existente potente sit aliquid deo impossibile propter mutationem a parte rei, & hæc concedenda est, quod divina potentia est immutabilis: & hæc neganda est, quicquid deus se-

mel potest, semper potest. Ad illud ergo quod obicitur, quod diuinum posse est esse, & infinitum, & independens: totum illud concludit, quod ipsa non mutetur: sed nihil sequitur de conotato. Verum est tamen, quod posse dei respectu connotati semper est infinitum, quia si auferatur finitū ab infinito nihilominus remanet in finitum: & ideo quamuis desinat aliquid posse facere, semper tamen infinita potest.

AD illud quod obicitur ultimo: quia alia patent ex hoc, quod divina potentia dominatur omnibus quæ sunt. Dicendum, quod omnia ei sub sunt, & tamen non sequitur quod possit facere quod factum est: potest tamen illud destruere: sed facere nō potest, quia facit deo, aut facit aliquid, aut nihil. Si aliquid: ergo aliquid plus est nunc, quam prius: ergo non facit quod factum est. Si nihil: ergo faciendo nihil facit. Similiter de eo, quod fuit, facere quod non fuerit, aut facit hoc quiescendo, aut operando, aut destruendo. Quiescendo non: si enim deus nihil faciat, cum hoc est præteritum, semper est præteritum. Si vero faciat operando, cum nihil ex hoc fiat, hoc enim non fuisse præteritum non est aliquid: ergo faciendo nihil facit. Si vero destruendo (cum præteritum, siue quod fuit non sit) nihil facit destruendo: & destruendo nihil destruit. Concedendum est ergo, quod non potest quicquid potuit, quia fuit aliquando possibile quod factum est impossibile, non propter actionem potentia: sed propter hoc quod necessarium connotat impotentiam: & sic patet obiecta.

DE VOLUNTATE DEI, QVAE
essentia dei est vna & æterna, & designis eius.

DISTINCTIO XLV.

De quiddi-
tate volun-
tatis dei.

AM de voluntate dei aliquid pro sensus nostri inbecillitate dicendum est. Sciendum est ergo, quia voluntas, siue volens, de deo s'm essentiam d'r. Non est. n. ei aliud velle, & aliud esse, sed omnino idem. Et sicut idem est ei esse bonum q'd esse deū, ita idem est ei esse volentē, quod esse deū. Nā voluntas qua semper volens est, non affectus vel motus est, qui in deū cadere non valet, sed diuina v'sia qua volens est deus, & hmōi.

Quòd licet idem sit deo velle quod esse, non tamen potest dici deus esse omnia quæ vult.

Obiectio
quorūda.

ET licet idem sit deo velle quod esse, non tamen dicendum est deum esse omnia quæ vult, quod quidam de dei voluntate non recte sentientes, nobis obiciunt dicentes: Si idem est deo velle quod esse, ergo cum dicimus deum velle omnia quæ facit, dicimus eū esse oīa quæ facit; alioquin non ibi illo verbo idem significatur, quod significatur hoc verbo esse, cum de deo dicitur. Et si ita est, non semper dicitur de deo velle secundum essentiam. Si vero secundum essentia non dicitur aliquando, quomodo ergo dicitur de deo? relatiue enim nunquam dicitur. Ad quod dicimus, quia licet idem penitus sit deo velle quod esse, non tamen potest dici omnia quæ vult, sicut idem est deo esse quod scire: nec tamen sicut dicitur scire omnia, ita quoque potest dici esse omnia.

Respon-
sio.
plenam co-
tinens so-
lutionem.

Quis sit sensus horum verborum, deus scit, vel deus vult: Item deus scit omnia, vel vult aliquid, & quid de deo in his prædicetur.

ET vbicunque deus dicitur scire, vel sciens, vel velle, vel volēs, hæc de eo secundum essentiam dicuntur. Cū enim dicitur deus scit, vel deus vult, siue deus est sciens, vel volens, essentia diuina prædicatur, & deus esse enunciat. Cum autem additur: omnia, vel aliquid, vel aliqua, & dicitur deus scit omnia, vel vult aliquid, vel aliqua: essentia quidem diuina prædicatur non simpliciter & absolute, sed ita vt scientiæ quæ ipse est, omnia subiecta monstrantur, & voluntati quæ ipsa eadem est, aliquid, vel aliqua subiecta esse dicatur: vt talis fiat sensus, deus scit omnia, id est, deus est cuius scientiæ quæ ipsius essentia est, oīa subiecta sunt. Similiter Deus vult hæc, vel illa, id est, deus est, cuius voluntati quæ ipse est, hæc, siue illa subiecta sunt. Volens ergo, siue velle dicitur deus secundum essentiam, cuius voluntas essentia est sempiterna, & immutabilis (licet ea varietur, & transeant, quæ ei subiecta sunt) quæ non potest esse iniusta, vel inulta, quia deus est.

Quòd

Quoddēi voluntas summe bona, causa est omnium quæ naturaliter sunt, cuius causa non est querenda, quia nullam habet, cum sit æterna.

H A E C itaque summe bona voluntas, causa est omnium quæ naturaliter sunt, vel facta, siue futura sunt, quæ nulla præuenta est causa, quia æterna est. Ideoque causa ipsius querenda non est. Qui enim eius causam querit, aliquid maius ea querit, cum nihil ea maius sit. Vnde Aug. in lib. 83. q. Qui querit quare voluerit deus mundum facere, causam querit voluntatis dei. Omnis autem causa efficiens maior est eo quod efficitur. Nihil autem maius est voluntate dei. Non ergo eius causa querenda est. Idem in libro contra Marcianos, Si qui dixerint, quid placuit deo facere cælum & terram? Respondendum est eis, Qui voluntatem dei nolle desiderant, causas & voluntatem dei scire querunt, quoddēi voluntas dei omnium quæ sunt ipsa sit causa. Si enim habet causam voluntas, est aliquid quod antecedit voluntatem dei, quod nefas est credere. Qui ergo dicit, quare fecit deus cælum & terram? Respondendū est illi, quia vult. Voluntas enim dei causa est cæli, & terræ; & ideo maior est voluntas dei, quam cælum, & terra. Qui autem dicit, quare voluit facere cælum, & terram? maius aliquid querit quam est voluntas dei: nihil autem maius inueniri potest. Compescat se ergo humana temeritas, & id quod nō est, non querat, ne id quod est non inueniat. Ecce his auctoritatibus aperte insinuat, quoddēi voluntatis dei causa nulla est, & ideo querenda non est.

Hic dicit
quare
causa quæ
querenda nō
est.
Quest. 28
in tom. 4.
lib. 1. c. 2.
Tom. 1.

Quoddēi voluntas dei prima & summa causa est omnium.

VOLUNTAS ergo dei (vt ait August. in 3. lib. de Trinit.) prima, & summa causa est omnium specierum, atque motionum. Nihil enim sit, quod non de interiori, atque intelligibili aula summi imperatoris egrediatur secundum ineffabilem iustitiam. Vbi enim non operatur quod vult dei omnipotentis sapientia, quæ pertingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter? & non solum facit ea quæ perseverantia consuetudinis admirationem non admittunt, sed etiam ea, quæ propter raritatem, & insolitum eventum mira videntur: vt sunt defectus luminarium, & terre motus, & monstruosi animantium partus, & his similia: quorum nihil sit sine voluntate dei, sed plerisque non apparet. Ideoque placuit vanitati Philosophorum etiam causis alijs ea attribuire, cum omnino videre non possent superiorem cæteris omnibus causam, id est, voluntatem dei. Itaque non nisi dei voluntas causa prima est sanctorum, agnitionis, premiorum atque poenarum, gratiarum, & retributionum. Hæc ergo sola est vnde ortum est quicquid est, & ipsa non est orta, sed æterna.

Idem c. 4.
eiusdē, &
in principio
2. cap.
Sap. 8.

Quibus modis accipitur dei voluntas.

H I C non est prætereundum nobis, quoddēi sacra scriptura de vo
Idem
lustrato

Quæ vere & proprie dicitur dei voluntas, & ea dicitur beneplacitum. Apostolus, *Roman. 9. Roma. 12.* Voluntati eius quis resistit? Et alibi, Ut probetis quæ sit voluntas dei bona, & beneplacens, & perfecta. Et hæc voluntas recte appellatur beneplacitum dei, siue dispositio.

Quod secundum figuram dicitur voluntas dei præceptio, prohibitio, consilium, permissio, operatio: & ideo pluraliter dicit scriptura voluntates.

ALIQUANDO vero secundum quandam figuram dicens voluntas dei vocatur, quod secundum proprietatem non est voluntas eius, ut præceptio, prohibitio, consilium, necnon permissio, & operatio. Ideoque pluraliter aliquando scriptura voluntates dei pronunciat. Vnde Propheta, Magna opera domini exquisita in omnes voluntates eius; cum non sit nisi una voluntas dei quæ ipse est, pluraliter tamen dicit voluntates; quia voluntas dei varijs modis, ac pro diuersis accipitur (ut dictum est). Ita etiam idem Propheta propter multos effectus misericordiæ, & iustitiæ pluraliter dicit, Misericordias domini in æternum cantabo. Et alibi, Iustitiæ domini recte, lætificantes corda: cum tamen in deo una sit misericordia, una iustitia, & una eademque sit misericordia quæ iustitia, scilicet diuina vsa.

Quare præceptio, & prohibitio, & consilium dicuntur dei voluntas.

IDEO autem præceptio, & prohibitio, atque consilium cum sint tria, dicitur tamen vnumquodque eorum dei voluntas, quia ista sunt signa diuinæ voluntatis: quæadmodum & signa iræ dñr ira, & dilectionis signa dilectio appellatur: & dñs iratus Deus, & tñ non est ira in eo aliqua, sed signa tantum quæ foris sunt, quibus iratus ostendit, ira ipse nominatur. Et est figura dicendi, & in quâ non est falsum quod dicitur; sed verum quod dicitur sub tropi nubilo obumbratur. Et & in hos tropos diuersæ voluntates dei dicuntur, quia diuersa sunt illa quæ per tropum voluntas dei dicuntur.

Vbi voluntas dei pro præcepto, & consilio accipiat.

PRO præcepto dei atque consilio potest accipi voluntas, ut ibi: *Matth. 6. Matth. 12 Cap. 33. in Tomo. 3.* Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. Et alibi, Qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse frater meus, & soror, & mater est. Et contra hanc voluntatem multa fiunt. Vnde Aug. in lib. de spiritu & litera, infideles (inquit) contra voluntatem dei faciunt, cum eius euangelio non credunt.

Quod

Quod deus non vult hominibus fieri omnia quæ præcepit,
vel non fieri quæ prohibet.

ET si illa tria dicuntur Dei voluntas, ideo quia signa sunt diuine voluntatis: non est tamen intelligendum Deum omne illud fieri velle quod cuiunque præcepit: vel non fieri quod prohibuit. Præcepit enim Abraham immolare filium, nec tamen voluit, nec ideo præcepit ut id fieret: sed ut Abraham probaretur fides. Et in euangelio præcepit sanato, ne cui diceret: ille autem prædicauit vbique, intelligens Deum non ideo prohibuisse quin vellet opus suum prædicari: sed ut daret formam homini laudem humanam declinandi. Gene. 22.
Mar. 1.

De permissione, & operatione vbi dicantur dei voluntas.

PERMISSIO quoque Dei & operatio voluntas Dei appellantur, qualiter accipit Augustinus in enchiridion. dicens. Non fit aliquid nisi omnipotens fieri velit: vel finendo ut fiat, vel ipse faciendo. Nec dubitandum est deum facere bene, etiam finendo fieri quæcunque fiunt male: non enim hæc nisi iusto iudicio dei finit, & profecto bonum est omne quod iustum est. Ecce hic manifeste habemus dei voluntatem appellari ipsius operationem, vel permissionem, cum dicit non fieri aliquid nisi omnipotens fieri velit, vbi includit & bona, & mala omnia quæ fiunt. Ideoque aperte distinguit quod deum velle dixerit, ne eadem ratione intelligeretur velle bona, & mala, subdens, vel finendo ut fiat, hoc quantum ad mala dicit: vel ipse faciendo, hoc quantum ad bona. Mala enim finit fieri, sed non facit: bona vero ipse facit. Ideoque dixit eum velle, quia & nolens mala finit, volens bona operatur; & ob hoc permissio, & operatio voluntas dei dicuntur. Cap. 98.

Quinque supra sunt proposita, quæ dicuntur secundum tropum,
ut ideo distinguat lector vbi que pro quo eorum
accipiatur voluntas.

QUINQUE ergo supra posita sunt, quæ dicuntur secundum tropum dei voluntas, quia signa sunt diuinæ voluntatis, quæ vna est, & immutabilis, scilicet dei beneplacitum. Ideoque diligenter distinguat lector vbi de voluntate dei scripturæ commemorat, iuxta quem modum accipi oporteat, utrum pro beneplacito dei, an pro aliquo signorum eius. Magna enim est adhibenda discretio in cognitione diuinæ voluntatis, quia & beneplacitum dei est voluntas eius, & signum beneplaciti eius dicitur voluntas eius. Sed beneplacitum eius æternum est, signum vero beneplaciti eius non: & consonat rerum effectibus beneplacitum ipsius, & ipsi effectus rerum ab illo non discordant. Fit enim omne quod beneplacito vult fieri, & omne quod non vult fieri, nequaquam fit. Non ita autem est de signis, quia præcepit deus multis, ea quæ non faciunt, & prohibet Math. 19 quæ non cauent, & consulit quæ non implent.

De quidditate voluntatis dei.

Relatiue enim voluntas nunt Dub. 1.
quam dicitur.

DISTINCTIO XLV.

Iam de voluntate dei aliquid
pro sensus nostri imbecillitate, &c.

Expositio

Diuisio

SUPRA egit Magister de scientia, & potentia hic iam tertio agit de voluntate. Et habet hæc pars tres pres. In prima agit de voluntate secundum suam quidditatem. In secunda secundum eius impletionem respectu operis, qualiter scilicet impleatur, infra distin. 46. Hic oritur questio: dictum est enim. In tertia determinat qualiter voluntas nostra diuine conformetur, & hoc distinct. 48. Sciendum quoque est, quod aliquando mala est voluntas. Prima pars habet duas partes. In prima ostendit, quod voluntas dei est ipsa diuina essentia. In secunda quod ipsa est omnium causa, ibi. Hæc itaque summe bona voluntas causa est. In tertia ostendit, quod ipsa voluntas dei est multipliciter dicta, ibi. Hic non est prætermittendum nobis, &c. Prima pars habet duas. In prima ostendit, quod velle est in deo esse, & voluntas est essentia. In secunda soluit dubitationem, ibi. Et licet idem sit deo velle. Secunda pars similiter habet duas. In prima ostendit, quod voluntas est causa prima. In secunda ostendit, quod est causa generalissima, ibi. Voluntas ergo dei (vt ait Aug.) Tertia pars, in qua agit de istius nominis multiplicitate, & hæc non est multiplicitas æquiuocationis, sed analogie, habet tres particulas. In prima ponit modum principalem accipiendi circa hoc nomen, quod est voluntas, quia scilicet accipitur pro voluntate beneplaciti. In secunda ponit modos non principales, sed tropologicos, secundum quod accipitur pro signo voluntatis: & hoc facit ibi. Aliquando vero secundum quandam dictionem figuram, &c. In tertia breuiter epilogat prædeterminata, ibi. Quinque ergo supra posita sunt quæ dñr, &c.

Videtur falsum, quia sicut creator dicitur ad creaturam, & præscientia ad præsitum, ita velle dicitur ad voluntatem, sed est supra habitum distin. 35. quod illa dñr relatiue: ergo & velle. Resp. Dicendum quod Magister accipit hic relatiue, prout relatiue modus dicendi distinguitur a modo dicendi secundum substantiam, & hic est personalis, & ita accipitur hic. Ipse autem obicit de relatione respectu creature quæ est quæritum ad modum intelligendi, nec distinguitur a modo dicendi secundum substantiam: vel potest dici, quod Magister loquitur secundum generale nomen intellectum, quia velle non est tantum respectu creati, vt præscire, & creare: sed etiam respectu dei.

Deus scit omnia, &c.

Vt male dicere, quia similiter diuine voluntati subiecta sunt omnia, quia voluntati eius nullus resistit: ergo deus vult omnia, quod non concedit. Item. Ego quæro: cum omnia subiecta sunt diuine scientiæ, & essentia, & similiter volita: quare non dicimus quod deus volendo, se velit alia, sicut sciendo se, scit alia. Quod si tu concedis, tunc cetera essent æterna. Si tu dicas, quod non est simile, quæritur quare non. & vt quod sit simile, quia sicut diuine scientiæ actus non defleat extra deum, & sciendo se, scit omnia, ita & de voluntate vt. Resp. Dicendum quod subiecta diuine scientiæ non dñr, quia sunt inferiora: sed subiecta dñr respectu quorum est actus diuine cognitionis: & hæc quidem sunt omnia cognoscibilia: & ideo nouit omnia similiter subiecta voluntati: & hæc non sunt omnia volubilia, ideo patet illud. Quod quærit, vt vult volendo se, velit omnia. Dicendum quod velle vno modo dicitur complacitum. Alio modo dicitur cum, put dicit complacitum. Credo quod bene potest dici, quod volendo se velit omnia: quia omnia placent ei quod ab ipso, & ad ipsum sunt, put tñ dicit per se ipsum esse actus ab ipso, quærit actus non egrediat: & ideo dicit respectum ad exemplar. Vnde sicut non sequitur, possiendo se, potest omnia, sic & in proposito.

Quare

Respon.

Dub. 2

Respon.

Quare fecit Deus cœlum & terram. Respondendum est illi, quia voluit.

Dub. 3 Videtur mala rñso, quia tunc videtur facile omnia determinare: videtur etiam q̃ voluntas Dei non habeat rationem. Sed cōtra. super illud Eph. i. secundum cōsiliū voluntatis suæ,

Respon.

Voluntas Dei est ex rōne: ergo est quærere rōnem. Resp. Dicendum q̃ voluntas nra cum exercetur a volito, causam & rōnem ab eo habet & quantum ad se, & quantum ad volitum. maxime tñ vult aliquid quod est propter finem: sed voluntas Dei cuius act⁹ est ipse, maxime cum vult, quia non excitatur aliqua rōne aliā a se, tñ causam quantum ad se habere non pōt. Volitum autem aliquando habet aliā causam, quam volūtatem, aliquando solā voluntatem, vt in mūdi creatione voluntas habet rōnem, sed nō causam, quia non est irrationalis, vnde nō habet rōnem tñquam diuersam a se, sed idem re, & ideo voluntas Dei non potest esse irrationalis: & propter hoc in actibus qui totaliter sunt ab ipso sufficit ipsū scire, nec oportet vltcrius aliam rationem quærere, & sic patet illud.

Voluntas ergo Dei &c.

Dub. 4 Videtur male dicere, quia tñc cum voluntas Dei sit agēs per intentionē, videtur q̃ nihil fiat casu, & fortuna.

Respon.

Resp. dicēdum, quod Deus quamuis sit causa oīm, non tamen est tota causa. sed ipse cū causis creatis. Propter hoc notandum, quod effectus habet comparari ad causam supremam quę Deus est, & sic nihil euenit casu, & fortuna. Habet etiam cōparari ad voluntatem, siue causam creatā quę est natura, vel intelligentia, & sic cum multa eueniant prater intentionem, multa sunt casu, & fortuna.

Nihil enim fit, quod non De inferiori. atque intelligibili aula summi imperatoris &c.

Dub. 5 Videtur falsum, quia peccata sunt

& non egrediuntur ab ipso. **Respon. 6** dicendum q̃ Magr non assumit hanc auctoritatem sicut habetur in originā li. Nam ibi dī, quod non iubeatur, aut permittatur, & ita non habet locū obiectio. Nihilominus pōt dici quod materia restringit distributionem suā ad res quę sunt aliqua natura. Vel dicendum, quod ampliat verbum egrediendi ad facere, & permittere.

Defectus luminarium, & terremotus, & monitruosi animalium &c.

Videtur falsum dicere, quia monstrum dicit deordinationem aliquam in natura: ergo non est a causa suprema. Resp. Aliquibus dicendum videtur, quod monstrum dicit deordinationem aliquā in natura, & dicit etiā substantiam aliquam. Substantia causam habet positiuam, quę Deus est in ordinatio illa non habet causam positiuā, sed priuationē, & hæc est vt plurimum improprio virtutis agentis ad materiā. Aut enim materia superabundat, aut deficit s̃m proportionē caloris operantis, & virtutis: Et Aug. loquitur de monstris quantum ad id quod habent substratum. Tamē aliter posset dici, quod monstra etiā sunt a Deo puniente quando pēgunt, & sic habent rationem ordinis. Quamuis enim Deus non faciat contra ordinem in finem, facit tamen contra solitum cursum naturę frequēter, vel ad vindictam, vel ad misericordiam.

Placuit vanitati Philosophorum &c.

Videtur quod non bene dicat, quia Philosophi causas alijs attribuerūt vere: ergo in hoc vani non fuerunt, vt pote luna eclipsatur, eo q̃ terra interponitur. Resp. dicendum, q̃ non ideo dicuntur vani, quia alijs tribuerunt: sed quia sic alijs tribuerunt, vt ad causam præcipuam non reterer. Et ideo euauerunt, quia ad causam primam, & præcipuam non venerūt, quę sola est causa simpliciter prima, & simpliciter generalissima.

V V 4 Nam

Nam voluntas Dei &c.

Dub. 8

9 Vt falsum dicere, quia plures sunt ideæ eo quod plurium ideatorum: ergo similiter plures voluntates, quam plurium voluntorum. Resp. Dicendum quod non est simile, sicut patet in questione de ideis, quia voluntas dicitur quod plus se tenet ex parte volentis & secundum esse, & secundum rationem dicendi, & ideo re, & ratione una est voluntas beneplaciti: sed idea secundum rationem dicendi plus se tenet ex parte ideati, quia similitudinem eius dicitur: & cognitio secundum rationem intelligendi, & dicendi motum dicit in nobis a rebus ad animam secundum rem: sed in Deo secundum rationem intelligendi, voluntas autem non ideo hoc duplici ratione conceditur de ideis, non de voluntate.

Responso.

Nec mutabilitatem &c.

Dub. 9

10 Videtur falsum, quia Deus nunc vult aliquid esse, quod postea non vult esse: ergo videtur quod desinat velle, & similiter incipiat: ergo videtur diuina voluntas mutari. Resp. Dicendum, quod in huiusmodi locutionibus est solum respectu connotati mutatio, quod comparatur ad diuinam voluntatem, ratione cuius ponitur inceptio, & desinitio in actibus illis qui connotant aliquid de presenti. Si enim dicatur, Deus vult hoc esse futurum, ab æterno voluit: sed tamen causa in actu siue actualiter causans non fuit nisi quando facere voluit. id est pro illo instanti, in quo actus voluntatis copuletur operi, non autem ipsi subiecto volentis, & sic patet quomodo sit causa æternalis in tempore nulla facta in ea mutatione, quia continue voluit, & ita in actu fuit: sed causans in actu non fuit nisi pro tempore pro quo voluit, ita nulla circa deum voluntas incepit: sed solus effectus incepit.

Responso.

Dicitur iratus Deus, & tamen non est ira in eo aliqua &c.

Dub. 10

11 Videtur male dicere, quia in Deo est vis rationalis, & concupiscibilis: ergo pari ratione ponenda est in Deo irasci-

bilis: ergo sicut vere in eo est actus cognitiue, & amoris, ita proprie actus furoris. Resp. Dicendum, quod irascibilis aliquo modo sonat imperfectio nem de ratione sui nominis, & ideo dicunt aliqui quod nullo modo recipitur in deo nisi transumptiue. Contra. Ad hoc huiusmodi vis in nobis sunt gloriari, & damnari, & his sunt in Deo, quare non similiter & hæc vis? Et est propterea dicendum, quod in Deo vere est vis gloriandi, & dominandi, quæ est ipsa diuina substantia, tamen quia ita habet passionem quærit de ratione sui nominis, ideo non recipitur in Deo vis irascibilis, nec ira, nisi transumptiue, & sermone tropico. Et notandum, quod Deus habet signare, non quæ significant iram in ipso: sed quæ significant iram in nobis, & vere quando in nobis sunt.

Responso.

Præcepit enim Abrahæ immolare filium, nec tamen voluit &c.

Contra. Secundum hoc videtur quod præceptum falsum signum fuit. Rñ. Dicendum, quod voluntas Dei volebat fidem, & deuotionem Abrahæ manifestare in proparatione obediendi, & hoc Deus volebat, & hoc signum im portabat, & vere: sed tamen secundum estimationem Abrahæ plus importabat & per illud plus quod Abrahæ intelligebat, dominus fidem eius probabat: ita quod nec in signo falsitas, nec in Abrahæ deceptio fuit: sed probatio.

Dub. 12

Artic. I
AD intelligentiam presentis distinctionis tria principaliter queruntur. Primo de voluntate diuina quantum ad quidditatem. Secundo quantum ad causalitatem. Tercio quantum ad rationem significandi. Quantum ad primum duo queruntur. Primo queritur, verum sit in deo ponere voluntatem. Secundo, verum ipsum sit dicere omnino lentem sicut dicitur omnipotens.

QV AESTIO I. CONCLVSIO.

Voluntas est in Deo, quāuis non habeat conditiones sequentes voluntatem creatam, vt appetitus, fuga, tristitia, vertibilitas, vel malitia.

Ad opp.

VOD in deo nō sit potēre voluntatem, ostenditur auctoritate, & ratione. Primo sic. Aug. in libr. de lib. arb. Voluntas est rationalis motus sensui praesidens, & appetitui: sed in Deo non est motus, nec sensus nec appetitus: ergo neque voluntas. Item. Aug. in libr. de duabus animabus. Voluntas est animi motus ad aliquid persequendum, vel fugiendum: sed in Deo non est potēre fugam, nec persecutionem: ergo nec voluntatem. Item. Rōne videtur, quia voluntas est potētia in nobis maxime vertibilis, vnde alie potētie nō pōt in malū: sed sola volūtas ē a qua est peccatū: sed in deo nulla est oīno vertibilitas ad malum: ergo &c. Itē. Voluntas, coipso q volūtas, est ad oppositū: eo q ad opposita, est cōtingēs & variabilis, ī deo autem nulla cadit contingentia, nec varietas: ergo &c. Probatio primē. Voluntas coipso, q volūtas est, est potestas rationalis: sed potestates rationales sunt ad oppositum. sicut dicit Philosophus: ergo &c. Similiter coipso quo est voluntas, est libera, & si hoc, non est determinata ad vnum: quia tunc non haberet libertatem, sicut nec potētie naturales, ergo est ad opposita, est igitur variabilis. Sed contra. Eph. j. dicit Apostolus, fm consilium voluntatis suae, Et iterū ibidē, fm ppositū volūtatē suae, & tota scriptura est plena hoc noīe, voluntatis vt est in deo: ergo &c. Item. Philosoph. in xi. concludit, q voluntas est actio ipsius dei. Item. Ratione videtur, quia voluntas est illud penes q residet inter creata summa potestas: ergo si voluntas de se dicit potestatem, quia omnib⁹ praesidet in regno animarū, & nihil pōt sibi imperare: sed deus est potentissimus, &

omne, quod possibile est sibi attribue-
re: tate vero: dum est: ergo &c. Item. Voluntas ibi nullū est in qua consistit voluptas summa, siue felicitas. Peatus enim est qui habet omne quod vult, vnde nihil delectatur nisi habēs voluntatem, vel aliquid simile voluntati: sed deus est felicissimus, in quo est omnis felicitas, & iocunditas: ergo &c. Item. Voluntas est illud penes quod residet iustitia, & æquitas, iustitia enim non est aliud, q rectitudo voluntatis, vnde nō habentia voluntatem non sunt capabilia iustitiæ: sed deus est iustissimus secundū omnem intellectum: ergo habet volūtatē. Item. Voluntas est vis secundū quam attenditur summa liberalitas: omnis enim liberalitas venit ex amore. sed constat q amor est act⁹ voluntatis: in Deo autem ponere est summam liberalitatem: ergo & amorem, & voluntatem.

RESP. Dicendum q in deo est
ponere voluntatem, sicut oīdunt quatuor rōnes p̄dictæ & propter quatuor cōditiones s. potestatis, voluptatis, æquitatis, & liberalitatis, q sunt circa voluntatem, & magis proprie in deo, & cōplectiori mō quam in nobis. Voluntas em̄ in nobis est p differentiā a substantiā, & actu, & per differentiam a fine: in deo autē p omnimodam indifferentiā horū s. substantiæ, virtutis, act⁹, & finis. Et quia in nobis est p differentiā a substantiā, & ab actu: ideo alijs praesidens, & fm diuersos actus variabilis. Propter differentiā, n. a substantia in qua p̄nt & aliz potētie radicari, praesidet alijs potētis, vt sensui, & appetitui: pp differentiā ab actu, est variabilitas fm alterationem affectuum: in deo autē neutrum nō nec regit inferiores potētiās, nec habet variari secundū affectiōes varias. Et quia in nobis est p distantia a fine, inde est q est indigēs, & ideo in ea est fuga, & appetitus, & cadit in ea tristitia, & malitia, quia pōt a fine obligari, cū nō sit illi cōiuncta, in deo autē est oīno fini coniuncta: ideo nec fugā, nec appetitum habet, nec tristitiā, nec malitiā, sed oīmodam leuitiā, & iustitiā. Et sic patet r̄sio ad prima tria, quia quāuis ite cōditiones appetit⁹, fuga, malitia, siue
vertibi-

Aristot. 9.
meth.

Funda-
menta.

Arist. 12.
Forte tex.
39. sed ver-
ba sic se
habēt vo-
luptas est
actus eius
de volun-

veritabilitas, conditiones sint voluntatis creatae, tamen omnino a voluntate diuina semota sunt.

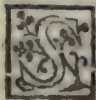
- 14 Ad illud qd obijcit, quod est cōtingens, & variabilis. Dicendum qd est contingencia in actu, vel in effectu. Si loquamur de cōtingencia in effectu, nō tñ est in effectu nostro: sed etiam in multis, quae a deo sunt. Multa enim facit deus, quae posset non facere nullo repugnante. Si autem loquamur de contingencia in actu, qd voluntas nō vult aliqd, modo desinit aliqd velle, & incipit velle, modo vult aliqd, modo vult oppositum, hoc cadit in voluntate humana, quia inter voluntatem humanā, & actum, est differentia: vnde nec semper est in vno actu, nec in actu vniuersali, diuina autē voluntas propter identitatem suam cum actu omnino variari non potest, nec habet in se aliquam contingenciam, & ideo patent omnia quae sita.

Q V A E S T I O II.

CONCLUSIO.

Tam & si concedamus deum esse omniscium, atque omnipotentem, non tamen omnivolentem admittimus, quia scientia abstrahit a potentia, & voluntas ab veroque.

Ad opp.

Vpposito qd in deo sit potestere voluntatem, Quae-ritur, verū ipsam sit potestere omnivolentem, & ita dicatur a voluntate omnivolens, sicut a potentia, & scientia omnisciens, & omnipotens. Et qd sic, & quia deus non dicitur omnipotens eo qd possit omnia, sed quia potest omne, qd decet eius potentia, non enim potest mala. Similiter vult deus oē qd decet voluntatem eius velle: ergo debet dici omnivolens, sicut omnipotens. Item Sicut se habet cognitio dei ad verum, ita se habet affectio, siue voluntas ad bonum: sed cognitio, siue intellectus amplectitur omne verū: vnde qd diceret deum aliquid verum ignorare, derogaret eius intelligentiae:

ergo pari rōne cum intelligentia non sit latior, nec est perfectior, quia voluntas, voluntas erit respectu oīs boni: ergo sicut dicitur omnipotens, quia scit omne verum, ita omnivolens, quia oē bonum vult. Item, sicut dicitur deus verum oīs verū, a quo scilicet omne verum habet veritatem, ita & bonum omnis boni, a quo omne bonum habet bonitatem: sed deus in cognoscendo suam veritatem (quia est rō oīm) omnia cognoscit: ergo similiter diligendo suam bonitatem, oē bonū diligit: sed omne, qd diligit vult: ergo vult oē bonum, si cur & cognoscit oē verum, & sic &c. Item. Potest voluntas est qd extendit ad multa bona: ergo melior ad plura, & optima ad oīa: ergo infinita ad infinita: ergo sicut potentia, & scientia se extendunt ad omnia, & infinita, ita & voluntas: ergo quia rōne dī omnipotens, & omnisciens, pari rōne debet dici omnivolens. Contra. si pñt, Omnia quaeque voluit fecit: ergo nihil vult nisi quae facit: sed plura potest facere, & non potest nisi velle: ergo plura potest velle: sed si deus plura posset scire nō esset omnisciens: ergo &c. Item. Si aliquid sciret hominū qd non sciret deus, non esset omnisciens deus: cum ergo aliquid vult hominū deus nō velit, ut puta sciret furtum: ergo deus non est omnivolens. Item. Si posset malū esse posset, deus nō esset omnipotens quia nō potest mala: cum ergo velle malū, sit velle, & deus nō velit malū, deus nō est omnivolens. Probatio minoris. Malum non est malum, nisi quia voluntarium: quia sñ Aug. peccatū adeo est voluntariū &c. ergo rō voluntatis saluatur in malo, similiter & actus voluntatis in velle malo: ergo &c. Item. Velle malū, aut est velle, aut est nolle. Si velle, habet propositum. Si nolle: sed nolle malū est bonum: ergo velle malū est bonū: ergo si deus vult omne bonum, deus vult oē malū; qd est falsum. Restat ergo, qd velle malū est velle, & deus non vult malū: ergo deus nō est omnivolens: sed illud argumentum est sophisticū, quia similiter posset obijci de potentia. Sed quae rōne, vnde est hoc quod velle malū, est velle: sed posse malū non

Fundamenta.

non est posse, vel potentie, sed impotentie. Iuxta hoc queritur de comparatione potentie, sapientie, & voluntatis ad sua obiecta secundum ambitum.

- 15 **R E S P.** Dicendum, quod cum queritur, utrum deus sit omniuolens, duplicem intellectum potest facere ista locutio, ex eo quod hoc quod est (omne) potest facere distributionem simpliciter, vel ut nunc. Si distributionem simpliciter quantum ad actum, & habitum facit, tunc dicitur omniuolens, quia vult omne volubile. Si ut nunc, dicitur omniuolens, quia vult omne volutum, in utroque sensu falsitatem habet. Et quia in utroque sensu veritatem habet in potentia, & in scientia: non simpliciter conceditur, quod deus
- 16 **omniens, & omnipotens, & simpliciter negatur quod sit omniuolens.** Intellectus huius, & ratio patet. Si enim simpliciter accipitur, deus scit omne scibile, & potest omne possibile: sed non vult omne volubile, quia diuina voluntas importat causam actualem, potentia vero abstracta a ratione actualitatis, & ponit rationem causae: scientia vero abstrahit a ratione utriusque, quia ergo deus non est causa actualis omnium quae potest facere, vel velle, sicut non facit omne volubile, ita non vult. Quia potentia vero abstrahit a ratione actualitatis: ideo non dicitur solum respectu faciendorum in actu: sed etiam respectu possibilium fieri a deo. Quia vero scientia abstracta a ratione utriusque, hinc est quod scientia non tamen est respectu faciendorum: sed etiam respectu possibilium, non tamen deo, sed et aliis, ut potest possibilem malorum. Hec ergo est ratio, quia actus scientiae, ut scire, est per modum habitus: similiter & posse per modum habitus, ut possesse voluntatis, per modum actus, ut velle. Ideo scientia est omnium scibilium, potentia omnium possibilium, quae sunt potentiae: sed non voluntas omnium volubilium: & ideo non potest Deus plura scire, vel posse, potest tamen plura velle. Si militer, si accipiamus rem ut nunc respectu rei praeteritae, & respectu factae, & volitae, scientia est respectu omnis rei in qua saluat ratio scientiae, & potentia in qua saluatur ratio potentiae: sed voluntas non est respectu omnis rei in qua ratio voluntatis saluat. Scientia enim est re-

spectu omnium futurorum, & praeteritorum, bonorum, & malorum, quae ibi saluat ratio scientiae, & nobilitatis: quae scire malum, scire est, & scire malum, nobilitatis est. Similiter potentia est respectu omnium bonorum, in quibus solum saluat ratio potentiae. Nam posse malum, non est posse. Unde posse malum non tantum derogat perfectioni potentiae, sed etiam ipsi potentiae, quae posse deficere non est posse, & ideo adhuc dicitur omnipotens. Voluntas vero est respectu bonorum tantum, non respectu malorum: & quamvis in volendo malum non saluetur dignitas voluntatis, saluatur tamen ratio volendi, quae velle malum velle est. Et hinc est quod deus non dicitur omniuolens, quia non vult malum, sed tamen omnipotens dicitur, quia non possit malum. Si queratur quare ratio potentiae non saluatur respectu mali, sicut & ratio voluntatis. Dicendum quod potentia id ipsum quod dicitur, dicitur per modum habitus, & positionis, de potentia actiua loquendo. Unde quando est respectu priuationis, iam non est potentia, sed defectus potentiae: sed voluntas id ipsum quod dicitur, dicitur per modum cuiusdam adhaerentiae & complacentiae: quia ergo in malo saluatur ratio consensuum, & complacentiae, sicut & respectu boni: ratio velle malum, velle est: sed posse malum, non est posse.

A D illud quod obicitur, quod deus 18
vult omne quod decet. Dicendum quod illa non est ratio quare dicatur omniuolens: sed illa quae praesignata est, si quia potest omne, quod posse potentiae est. Ad illud quod obicitur, 19
quod cognitua amplectitur omne verum, & affectiua omne bonum. Dicendum quod aliter amplectitur haec, aliter illa. Cognitua enim amplectitur actualiter cognoscendo omne quod est verum, & quod potest esse: sed affectiua, quae actus eius est in ratione actus, amplectitur & vult solum bonum quod est, vel erit. Rursus. Verum amplectitur totum actum cognitivum: quia nihil scitur nisi verum, nam falsum scire, non est scire: sed bonum non amplectitur omnino actum voluntatis, nam velle oppositum boni est velle. & hinc est

q̄ deus sciēdo omne verum, dī omni-
 sciens, sed non sic volendo omne
 20 bonum, omniuolēs. Ad illud quod
 obicitur q̄ deus cognoscendo se qui
 est veritas ipsa, omne verum cognos-
 cit: ergo, &c. Dicendum quod verū
 est, sed aliter: quia cognoscendo se
 verum, est causa exemplaris: & cau-
 sa exemplaris non tantum futurorū,
 sed etiam possibilem a deo fieri. Sed
 diligendo se bonum, est causa actua-
 lis vt patet: & ideo nō sequitur q̄
 velit nisi bona quę erunt, vel fient, &
 propter hoc nō potest dicit omniuo-
 lens. Alia tamē est huius rō, sicut pa-
 21 tet in litera. Ad illud quod obicitur
 de voluntate, q̄ melior est quę se ex-
 tendit ad plura. Dicendum q̄ volun-
 tas est actus rationalis: vnde non di-
 citur voluntas melior, quia simplici-
 ter ad plura, sed quia ad plura ratio-
 nabiliter & quandoq; ratio recta di-
 cat creaturas fieri in numero defini-
 to, quia numerus infinitus rebus nō
 competit: ideo optima volūtas & p-
 fectissima in aliquo numero vult res
 bonas esse, sed tamē finito, & ex hoc
 non sequitur q̄ voluntas sic infinito-
 rum, vel omnū possibilem, nec etiā
 omnium. Potest tamen dici q̄ illud
 si alicubi habet veritatem, ibi tan-
 tum habet vbi voluntas aliquid reci-
 pit a voluto, sed volūtas dei nihil re-
 cipit: & ideo non est melior volēdo
 22 tria bona quam vnum, & mille quā
 tria, & ideo non valet illa rō in pro-
 posito. Ex hoc patet illud quod cō-
 fuenit queri: vtrum voluntas, & po-
 tentia, & sapientia sint æqualia. Dicē-
 dum enim q̄ est loqui de his quantū
 ad actum, & quantum ad effectū, &
 quantum ad obiectum. Si quā ad
 actum: sic est ibi omniūmoda æquali-
 tas, & circūcessio, vt patet, q̄a q̄-
 quid scit deus & potest, vult scire &
 posso: & econuerso. Si quantum ad
 effectū: sic adhuc sunt æqualia, q̄a
 nihil efficit deus nisi per potentiam,
 sapientiam, & voluntatem. Sed quan-
 tum ad obiectum, siue cōnotatū sunt
 inæqualia, scientia enim hoc modo
 est in plus, & potentia in minus, &
 voluntas in minus: nam scitū est bo-
 num & malum, possibile est bonū tm,

sed futurum, & non futurū, volitum
 vero est bonum, & futurum tantum.

Quantum ad secundum articu-
 lum queritur de voluntate di-
 uina, scilicet quātum ad cau-
 salitatem. Et circa hoc queruntur duo.
 Primo queritur in generali, vtrum
 voluntas dei sit causa rerum. Secun-
 do, vtrū sit cā prima & immediata.

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

Cum ratio causandi res, sit ipsa
 diuina bonitas, ea propter di-
 cimus voluntatem diuinam es-
 se rerum causam.

QUOD voluntas dei sit
 causa rerum ostēditur
 sic. Hila. in lib. de Sy-
 nodis. Omnibus crea-
 turis substantiam volū-

Funda-
 menta.

tas attulit: sed filio natura desit.
 Item. Aug. in lib. cōtra Manichæos.
 Respondendum est eis qui volun-
 tatem dei nō desiderant: quod volū-
 tas dei omnū quę sunt, ipsa sit cau-
 sa. Item. Rōne videtur: quia deus est
 causa rerum: sed omnis rei cuius est
 deus causa, est per scientiā, potentiā,
 & voluntatē: aut ergo est causa q̄a
 potens, aut q̄a sciens, aut quia volēs.
 Non quia potēs: quia multa potest,
 quę nō facit. Similiter nec q̄a sciēs,
 ergo quia volens, ideo facit: sed cau-
 sa est ad cuius esse sequitur aliud: er-
 go &c. Itē. Deus est causa rerū crea-
 tarum: aut ergo per naturam, aut p
 voluntatem, aut per casum, & fortu-
 nam. Non per casum, & fortunā: q̄a
 tales sunt causę sm imperfecti rōne.
 Non per naturā: quia sic simile ex si-
 mili producit: restat ergo p p
 voluntatem, ergo &c. Contra. Si volū-
 tas dei est causa, aut rōne principalis
 significati, aut rōne cōnotati. Si rō-
 ne principalis significati: ergo cum
 idem sit sapientia, potētia, voluntas,
 & essentia: eadē rōne debēt dici cau-
 sę. Si ratione cōnotati: quēro quid
 sit illud. non est dare nisi effectū, scilicet
 effectus cōsequitur rōnem causę, nō
 econuerso: non ergo rōne cōnotati.

2. Phy. 61

Ad opp.

Et

Et iterum. Si connotat effectū, ergo nullo modo potest dici deus vult se esse, cum circa se nihil omnino efficiat: quod est falsum. Item. Aut volūtas est causa per proprietatem, aut per appropriationē. Si per proprietatē: tūc ergo sapientia, & potentia nō sunt causę. Si per appropriationē, aut ergo quia in voluntate per prius est ratio causalitatis, aut quia immediatus.

Non quia prius: nā potentia, & scientia ante edunt voluntatem sū rōnē intelligēdi. Nec quia immediatus, quia dicit Aug. q̄ deus per voluntatem mouet: per sapientiam disponit: & per potētiā exequitur: ergo immediatiorem cooperationē habēt ad opus scientia, & potētia, quā volūtas, ergo &c. Item. Aut est causa propter virtutē agēdi, aut p̄ modum. Non propter virtutē agēdi: quia volūtas non dicit virtutē, sed potētiā dicit. Si propter modum agēdi. Contra. Modus agēdi per modū naturę nobilior est: ergo natura magis est causa. Probatio. Illud agens est virtuosius, quod est sufficientius, & nobiliorem effectū producit: sed natura sufficientior est in agēdo, & paucioribus indiget, & nobiliore effectū producit quam ars, siue agens voluntarium: ergo &c. Item. Quod non quantum ad modū, vī. Quia agens quod dat produciō proprietates naturales consimiles, agit per modum naturę: sed deus effectibus suis dat vnitatem, veritatē, & bonitatē: nec potest facere sine his: & istę sunt proprietates naturales diuinę substantię, ergo deus agit per modū naturę, nō

omnimodam reperitur identitatē: nihilominus tñ sū oimodam perfectionem, & veritatem. Vnde sicut in nobis sapientia, & potentia, & voluntas vere est ens, & causa rerum quę a nobis sunt: sic & in deo sunt: sed tñ vnum sunt, quia intellectus noster non potest infinitatem illius substantię comprehendere, nec per vñ verbum exprimere: ideo multis modis intelligimus deum, & diuersis nominibus exprimimus, & sū p̄ per illos modos intelligimus plura enunciabilia, ita q̄ deo aliquid attribuius sū vnum modum quod non sū alium, & vere quidē, quia omnia in deo habent veram existentiam. Et ideo cum alio modo intelligamus deū cum dicimus deum bonum, alio cū dicim⁹ eū æternum: concedimus se diffundere, quia bonus est non quia æternus: hæc enim est proprietates bonitatis non durationis. Hinc est q̄ cum intelligimus vere voluntatem esse in deo, & proprietates voluntatis se producere ea quę exeunt per modum liberalitatis: q̄ dicimus deū in quantum voluntas est esse causę rerum. Ratio autē quare voluntati attribuitur causalitas, hæc est: quia rō causandi est bonitas & in rōnē effectū, & in ratione finis. Nam bonū dicitur diffusiuū, & bonū est propter quod omnia: effectiuum autē non fit efficiens in effectū nisi propter finē. Illud ergo quod dicit coniunctionem principij effectiui cum fine, est ratio causandi in effectū: sed volūtas est actus sū quē bonū reflectitur supra bonū, siue bonitatē: ergo voluntas vñ effectiuū cum fine. Et hinc est q̄ voluntas est ratio causare faciens in effectū: & ideo attribuius deo rōnem causalitatis sub rōnē voluntatis, nō sic sub alijs rationibus. Et hoc colligitur ex verbis Diony. in iij. de diu. no. vbi dicit, q̄ bonitatem vt principiū, & vt continentiam, & vt finem omnia appetant. Vt principium, a quo sunt: vt continentia, per quam saluantur: vt finem, in quem tendunt. Vnde diuinus amor est quidam actus ætern⁹, ex optimo, per optimum, & in optimum: ex quo colligitur q̄ dicit coniunctio.

Aristo. 9 voluntatis. Item. Omne agens voluntariē est agens præconciendo: (sic ut dicit Diony. de di. no.) quia sicut sol non præconciendo illuminat: sic deus non præconciendo creat, ergo &c.

23 R. S. P. Ad prædictorum intelligentiam est notandum. Quod quāuis diuina essentia sit vñ quid simplicissimum, tamē est pelagus substantię infinitus: & ideo omnia quę in nobis reperiuntur per diuersitatem, omnia inquam in deo nobilius per

iunctione principij cum fine: & ideo causam acti qñ vult facere: ita quòd actualitas in causando refertur ad voluntatem, non pro instanti in quo habet voluntatem, sed in quo facere vult: sicut ego volo cras audire missam: & voluntas faciet me cras esse in actu respectu voluti: sic suo modo est in Deo.

24 AD illud quod queritur, verum conueniat voluntati ratio causalitatis propter cōnotatiō, vel propter rē significatam: Dico q̄ nec propter rē significatam tm̄, nec propter cōnotatū, sed propter rem sic significatam: quia significatur diuina essentia vt voluntas, cui modo significandi respondet veritas. Vnde sicut qñ nos dicimus, q̄ lapis assimilāt deo inquantū ens, animal inquantum viuens, & homo inquantū intelligens: tenet essentia, intelligentia, & vita idem sunt in deo, cū idem ipsum alio modo datur intelligi, nō propter connotationem, sed propter eiusdē substantiæ infinitatē, in qua omnes nobiles proprietates sunt vni: nō tamē possunt significari nisi per diuersa.

25 Ad illud quod obicitur: verū sit causa per proprietatem, aut per appropriationem. Dico q̄ simpliciter loquendo propriissime est causa. Comparando vero voluntatem ad scientiā, & potentiā, dicitur causa per appropriationē: & hoc, quia ipsa voluntas significat deum, vt causam actuāle. Vnde in voluntate primo inuenitur ratio actualitatis. Potentia enim, & scientia, & si habere essentiam causae habitualis, non tamen actualis, nisi per voluntatem. Vnde voluntas facit scientia dispositionem: siue facit scientiam esse dispositionem, & potentiam exequentem: ideo enim dispositio, quia vult: & sic patet illud.

26 Ad illud quod queritur, quare voluntas dicitur causa, verum propter virtutem agendi, aut propter modū agendi: dico q̄ propter virtutem. Deo enim velle est posse, principalius tñ rōne modū agendi: productio, n. diuersi in forma, & natura est sola liberalitate agentis spectat ad agendū per voluntatem.

27 Item. Qd obicitur, q̄ modus agendi

est naturalis est nobilior: verum est vbi voluntas non est omnipotēs, sed si ars posset facere omne quod vellet, non minus nobiliter ageret quam natura. Potest tamen dici, q̄ modus producendi naturalis cōpetit personae respectu personae, non autē essentiae diuinae respectu creaturarum, quia non possunt cōuenire in forma. Ad illud quod obicitur: q̄ deus pducit simile sibi proprietates. Dicendum, q̄ natura producit simile in proprietatibus specialibus, si est agēs particulare, vel si est agēs vniuersale, producit necessario non ex sua liberalitate: deus autem neutro modo. Ad illud quod obicitur, q̄ deus nō est agēs praeconciptions. Dicendum, q̄ hoc verum est de praeconceptione quae praecedit voluntatem, sed nō est verum de praeconceptione respectu operis. Primo modo loquitur Dionysius ipse vero opponit secundo modo.

QV AESTIO II.

CONCLUSIO.

Voluntas est causa immediata rerum, cū sit causa prima, vniuersalissima, & actualissima.

TRVM voluntas diuina sit causa prima & immediata. Et q̄ sic vt per Aug. in ij. de trin. Voluntas dei est prima

& summa causa omnium specierum & motionum. Item. Omnis causa cuius actus primus & proprius est rei productio, est causa prima & immediata: sed voluntas diuina est huiusmodi: ergo &c. Probatio media. Super illud psalm. Iussus dominus in omnibus viis suis. gl. Deo hoc est velle qd facere: quia ex eius voluntate res habent esse. Item. Ratio vtriusque, quia omnis causa est prima & immediata. quia non est altera prior: sed diuina voluntas est causa quia nō est altera prior cum sit idem q̄ deus, ergo voluntas est causa prima & immediata. Item. omnis causa est prima & immediata, quae est in totum effectum per actionem suam: sed omne qd fit est a deo, & nihil potest operari sine ipso, cum

Fundamenta.

Arist. 1
Polter.

non

nōn possit ineffe saluari. & Deus toti cooperatur, & in totum: ergo &c. Itē. Omnis qui se cognoscit certissime, & nobilissime, se cognoscit per causam proximam & immediatam: sed cognoscens deum & videns cognoscit in eos certissime & nobilissime tanquam in causis prioribus, vt dicit Aug. ergo in deo est causa proxima & immediata, sed non nisi voluntas ergo &c. Itē. Quod deo attribuitur debet attribui ei in fine totius nobilitatis: si ergo rō causalitatis cōuenit ei, nobilissima causalitas debet ei attribui: sed hęc est ratio causę primę, & immediatę: ergo &c. Contra. Vnius est vna causa immediata: ergo si deus est causa oīm immediata, nihil habet aliam causam q̄ deum: & si hoc cessat oīs operatio, & ita potentia cessat, cessat & bonitas, & cetera sunt ociosa. Item. Si diuina voluntas est oīm causā proxima & immediata: sed posita causa proxima & immediata ponit effectus: ergo cū diuina voluntas fuit ab æterno, cetera sunt æterna. Item. Omne q̄ habet causam proximam, & immediatam, & necessaria, est deus ostensibile: sed si diuina voluntas est oīm causā prima, & immediata, oīs fuit demonstrabilia. Item. Cognita causa proxima & immediata non est vltra querere: ergo scito q̄ deus velit aliquid, stulte laborat qui querit causam aliam: sed de omni bono sic scimus deum causam esse: ergo nō est vltior querenda p̄terit ergo & vanae sunt scientię doctrinales, imo omnes scientię.

R E S P. Ad huius intelligentiā est notandum: q̄ cū in creaturis sit reperire causam vniuersalem, & particularem, causā vniuersalis vno modo plus influit in effectum quam particularis, alio modo minus. Quantum enim ad incommensurabilitatem, causā vniuersalis, quia agens potior est, magis influit, sed quantum ad actualitatem, & quā ad ea que sunt propria rei, minus influit. Et ratio huius est, quia causa vniuersalis creatā nō habet omnimodā actualitatem, nec perfectam potentiam, & ideo non potest puenire ad formam spirituales nisi per accidentia, vt per formam agentis particu-

laris, quā nō est ab ipsa, diuina autē voluntas est causa prima & vniuersalissima & actualissima: nō potest in totū effectum, & in totam rei substantiam etiam sine anniculo alterius causę, nec aliqua causa p̄ter aliquid vel modicum sine ipsa: & ideo necesse est q̄ ipsa sit causa immediata i oī actione & re, & cōcedē sunt rōnes ad hoc.

A D obiecta in contrarium, intelligendum quod cum deus sit omnium causa immediata, quorundam tamen est tota causa, sicut eorum quę creantur. Quorundam autem est causa cū alia causa particulari, vt eorum quę sunt a natura particulari: & hęc quidem causa concurrat nō propter indigentiam diuinę voluntatis, sed p̄ suam liberalitatem, quę tantum dedit rebus esse, sed & operationem & diffusionem, propter ordinem & connexionem vniuersi adinuicem. Nec vna causa derogat alteri, sed totus effectus est a causa creata, & totus a voluntate in finita increata. Sic sic patet transitio ad primū obiectum: obijci enim de causa immediata respectu alterius causę creatę, quia dux causę creatę non sunt immediate in eodem genere causę. **A D** illud quod obijciunt quod posita causa immediata &c. Dicendum, q̄ causam poni est dupliciter, vel in esse, vel in operari. Et posita cā in esse, nō ponit in actu nisi ponatur in operando: & sic nō fuit ab æterno producere, sed in tempore in quo dispōsuit, & voluit ab æterno producere. **A D** illud q̄ obijciunt, q̄ omnia sunt demonstrabilia. Dicendum, q̄ verum est si causa illa sit propria, & determinata ad tales effectus. **A D** illud quod obijciunt quod non debet queri alia causa. Dicendum, q̄ si plene cognosceretur dei voluntas & dispōsitiō in se, nullus desideraret scire aliquā causam, ita enim plene cognosceret in causis primordiālibus, attamen quia diuina voluntas nō cognoscitur, nec ipsa excludit in agendo operationem causę creatę, nec excludit etiam in cognoscendo, cognitionem rōnis humane, ideo bonū est & p̄uilegiū exerceri in consideratione causarum creatarum, & aliquid rōnis de se-

Ad opp.

1. Poster.

2. Phy.
38 & 8.
metaph. 12

30

de se-

do semiplene venimus in cognitionem illius causæ supremæ, quæ est finis omnis cognitionis.

Artic. 2. **C**onsequenter quum ad tertium articulum quæritur de voluntate diuina quum ad rationem significandi, & circa hoc duo principaliter quærentur. Primo de conuenientia illius diuisionis diuinæ voluntatis in voluntatem beneplaciti, & voluntatem signi. Secundo quæritur de numero & sufficientia signorum diuinæ voluntatis.

Q V A E S T I O I. C O N C L V S I O.

Ratio, & auctoritas compellunt nos distinguere voluntatē beneplaciti, a voluntate signi.

Ad opp.

QUOD prima diuisio nō sit cōueniens, videtur. Quia sicut voluntas est respectu rerū, ita & potentia, & sciētia: sed sciētia non distinguitur per sciētiā veritatis, & sciām signi, similiter nec potentia: ergo nec voluntas. Si tu dicas, quod illa non habent signa. Contra. Sicut creaturæ sunt signa voluntatis, ita etiam innuunt ex suo ordine sciētiā, & ex sua magnitudine monstrant potentiam: ergo si signum ducit in aliud patet. Item. Si contingit diuinam voluntatem signari, aut per signa naturalia, aut per signa voluntaria. Non per naturalia: quia præceptio, & prohibitio non sunt a natura sed a voluntate. Non per voluntaria quia signum voluntarium est quod signat ex institutione: sed præceptio & prohibitio, non significant ex institutione voluntatem, sed ipsum quod præcipitur: ergo &c. Item. Res significata non communicat nomen suum signo. Vnde quamuis circulus sit signū vini, nō tamen est vinum: ergo quamuis præceptio, & prohibitio &c. sint signa diuinæ voluntatis, non tamen debēt dici voluntates, ergo non debet diuisi voluntas in voluntatem signi, & voluntatem beneplaciti. Item. Præceptio & prohibitio, & huiusmodi,

aut sunt signa ratione actus, aut ratione obiecti siue connotati. Si ratione actus: sed idē est actus, quod diuina voluntas & deus, quia cum dico, deus præcipit, dicit de deo, & ita prædicat diuinā essentiam: ergo finis hoc idem esset signum suū ipsius. Aut ratione obiecti, & tunc cum præceptio, & prohibitio nullum cōnotent effectum, nec consilium, nullum omnino erit signum, & ita nullo modo videntur signa. Sed contra. Scriptura dicit plures esse voluntates dei: sed cōstat unā esse voluntatem beneplaciti: ergo si plures sunt, oportet quod sit alia voluntas quam beneplaciti: sed nulla voluntas dei est nisi beneplaciti, vel signum illius: ergo &c. Item. Contingit cognoscere voluntatem dei: sed non possumus cognoscere eā per se: necesse est ergo, quod cognoscamus per signa: sed sic nominamus finem quod cognoscimus: ergo non tantum debemus dicere voluntatem beneplaciti esse voluntatem: sed etiā signū eius. Item. Præceptio alicuius recte dicitur voluntas illius: ergo & præceptio dei: sed non est voluntas creaturæ, quia præceptio est etiam si nihil fiat: ergo est voluntas significans.

R E S P. Ad hoc, quod & ratio, & auctoritas cōpellit nos distinguere voluntatem dei in voluntatem signi, & voluntatem beneplaciti. Auctoritas quidem: quia dicit Apostolus. j. The. iij. Hęc est voluntas dei sanctificatio vestra: sed illud non est dictū per essentiam, ergo vel per causam, vel per significationem: non autem per casum, ergo per significationem. Itē. Ratio dicit: quia communi vsu loquendi consueuimus præceptum nostrum voluntatem appellare: propter hoc intelligendum, quod sicut nō absurdum est intellectus dicitur vis intellectiua & ipsum intellectum, ita voluntas dicitur ipsa vis volendi, & ipsum volitum. Et quia voluntas dei innotescit nobis per volitum tanquam per visibile, & signum est quod facit in aliud venire dum offert se sensui: inde est, quod voluntatē dei diuidimus in voluntatem beneplaciti, & in voluntatem signi.

Respon.

Funda-
menta.

36 AD illud quod obiicitur de scientia, & potentia. Dicendum, quod ipsa voluntas se habet immediatius ad res, & tamen non sic determinate in futuris indifferentibus: ideo indiget certis signis. Et præterea cum debeamus nos illi conformare, oporteret nos ipsam cognoscere: sed diuina scientia est respectu omnium: similiter & potentia: & præterea neutri oportet nos conformare: ideo non sic dicitur scientia signi, vel potentia,

37 sicut voluntas dicitur. AD illud quod obiicitur, verum sint signa naturalia, vel voluntaria: Dicendum quod signum est ens, & est signum: potest ergo dici naturale in quantum ens, vel in quantum signum. Signa ergo voluntatis in quantum entia. Voluntaria sunt: quia a voluntate: sed naturalia sunt in quantum signa, quia naturaliter significant: sicut effectus

38 naturaliter significant causam. Ex hoc patet sequens quia res non communicant signo dato: communicant tamen signo naturali, ut patet, nam vrina dicitur sana, quia est signum sanitatis: est enim signum quod causatur naturaliter: hoc tamen non est generaliter verum, nec secundum sermonis proprietatem, sed secundum tropum loquendi, sicut tangit Magister in litera, & ratione transferendi est similitudo comparata inter signum quod naturaliter signat, & signatum.

39 AD illud quod obiicitur ratione cuius sunt signa. Dicendum quod ratione actus creati per comparisonem ad obiectum: obiectum enim innouescere facit voluntatem ut est sub actu præceptionis, & prohibitionis, & huiusmodi. Vnde hoc quod præcipitur signum est voluntatis in quantum præcipitur.

Q V AESTIO II.

CONCLUSIO.

Voluntatis diuinæ signa sufficienter enumerantur in implementationem, prohibitionem, permissionem, præceptum, & consilium.

Numero, & sufficientia signorum diuinæ voluntatis: & ponit Magister quinque signa quæ continentur in hoc versu. Præcipit, & prohibet, promittit, consulit, implet. Et videtur quod debeat ponere pauciora, quoniam signum, & signatum dicuntur correlatiue, & si vnum oppositum dicitur multipliciter, & reliquum. Et si vnum non dicitur multipliciter, nec reliquum per

artem topicorum: sed voluntas dei est vna, & vno modo se habens: ergo vnum debet habere signum. Item. Aut signa hæc distinguuntur ratione modi significandi, aut ratione rei significate. Si ratione rei significate: ergo tot debent esse signa quot res, quia omnis res signum est diuinæ voluntatis tanquam causæ. Si ratione modi significandi: sed eodem modo significant diuinam voluntatem præceptio, & prohibitio: ergo sunt vnum signum. Item. Voluntas dei (sicut infra patebit) non est respectu mali, ergo nullum signum eius debet accipi per comparisonem ad malum: cum ergo permissio, & prohibitio sint respectu mali, non sunt signa voluntatis diuinæ. Contra. Quod sint plura videtur, quia cuiuslibet bono, respondet malum ex opposito: imo vni bono plura mala: ergo tot, vel plura signa debent accipi a parte mali sicut ex parte boni: cum igitur ex parte boni sint tria: patet &c. Itē. Sicut impletioni respondet permissio, ita & cohibitio: imo multo fortius, & magis ex opposito: ergo videtur, quod plura sint signa. Item. Sicut præceptioni opponitur prohibitio: ita consilio dissuasio: ergo videtur quod sint plura.

Ad opp.

Aristot. 1.
Topico.

Fundamenta.

40 RESP. Dicendum, quod numerus signorum vno modo consuevit accipi sic. Voluntas enim diuina (proprie loquendo) est presentium, & futurorum: prateritorum autem alio modo non est quam presentium. Secundum hoc notandum, quod si est respectu presentis, aut illud est bonum, & sic impletio: aut malum, & sic permissio. Si respectu futuri, hoc est tripliciter. Aut est malum, & sic prohibitio. Aut bonum necessarium, & sic preceptio. Aut bonum supererogationis, & sic consilium; bonum autem supererogationis non habet malum oppositum: ideo nec consilium habet signum oppositum. Alio modo possunt distinguui sic. Voluntas diuina (sicut infra patebit) aut vult simpliciter, aut vult conditionaliter siue quantum in se: & utroque modo contingit eam signari. Voluntas ergo absoluta potest ad aliquid comparari, aut per modum complacentiae, aut per modum displicentiae. Si per modum displicentiae, illud nullo modo fit, & ita hanc non contingit significari, nec fieri aliquo signo exteriori. Si per modum complacentiae, aut quia placet illud quod fit, & sic impletio. Aut quia placet aliud ex illo, & sic permissio: & sic habemus duo signa. Potest iterum significari diuina voluntas, ut antecedens, siue conditionalis, & hoc dupliciter. Aut per modum complacentiae, ita quod oppositum displicet, & sic preceptio. Aut per modum displicentiae, & sic prohibitio. Aut per modum complacentiae, ita tamen quod oppositum non displicet, & sic consilium. Per modum vero displicentiae, ita quod oppositum non placet, non est possibile reperiri: & secundum hoc patet numerus, & sufficientia, & solutio obiectorum.

41 Quod enim obijcitur, quod voluntas beneplaciti non est multiplex;

Dicendum, quod hoc verum est quantum ad substantiam, tamen quantum ad connotatam multiplex est, ut visum est: voluntas enim absoluta connotat naturalem ordinationem rei ad euentum, sicut omnium ad salutem. A D illud quod quaeritur, utrum distinguatur ratione modi significandi, &c. Dicendum, quod ratione modi significandi. Est enim aliquis modus significandi voluntatis, ut deservant quod facit prohibitio: alius modus ut approbans, quod facit preceptio. A D illud quod obijcitur, quod voluntas non est respectu mali. Dicendum, quod per modum approbantis non est respectu mali, sed ex malo elicitis: per modum vero deservantis, est respectu mali in se. A D illud quod obijcitur, quod cui libet bono respondet malum ex opposito. Dicendum quod verum est: sed tamen bono supererogationis potest opponi malum, & non malum: in quantum supererogationis opponitur minus bonum: in quantum autem bonum opponitur malum, sed non aliud: & illud quidem opponitur bono precepti: & ideo cadit sub prohibitione. A D illud quod obijcitur de cohibitione. Dicendum, quod illa impedit effectum, & propter hoc privatur rationem significandi, ut visum est. A D illud quod obijcitur, quod consilio opponitur dissuasio. Dicendum, quod sicut opinio est vna contrariorum, quia est acceptio vnius partis cum formidine alterius: sic consilium, quia non accipit alteram partem determinate, quia comprehendit suasionem, & dissuasivam. Nam qui suadet consiliat, & qui dissuadet similiter aliquid consuetudinis.

ILLI SENTENTIAE QVA DICTVM

est dei voluntatem non posse cassari, quæ ipse est,
quædam videntur obuiare.

DISTINCTIO XLVI.

IC oritur questio. Dictum est. n. in superioribus, & auctoritatibus comunitum, q voluntas dei quæ ipse est, quæ beneplacitum eius vocatur, cassari non pot, quia illa voluntate fecit quæcunque voluit in cælo, & in terra: cui teste Apostolo nihil resistit. Queritur ergo quomodo accipiendum sit quod Apostolus de dño ait. Qui vult oēs hoies saluos fieri. Cum enim non oēs salui fiant, sed plures damnantur: videtur vtique non fieri, quod Deus vult fieri, humana. s. voluntate impediēte voluntatem Dei. Dñs quoque in Euangelio impiam ciuitatem compellans, Quoties (inquit) volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluiti? Ita etiam hæc dicuntur tanquam Dei voluntas superata sit hoium voluntate: & infirmisimis nolendo impediētibz non potuerit facere potētissimus qd volebat. Vbi est ergo illa oīpotētia, qua in cælo est, & in terra, Em prophetam, oīa quæcunque voluit fecit? & quomodo voluntati eius in Apostolum nihil resistit, si colligere filios Hierusalem voluit, & non fecit? Hæc enim prædictis plurimum obuiare videntur.

Solutio, quomodo intelligendum sit illud, Volui congregare, & noluiti.

SE D audiamus solutionem: ac primum quomodo accipiendum sit illud quod dñs ait, videamus. Non. n. ex eo sensu illud dictum est, vt ait Aug. in ench. prædictam questionem soluens, quasi dñs voluerit congregare filios Hierusalem: & non sit factum quod voluit, quia ipsa noluerit, sed potius ipsa quidē filios suos ab ipso colligi noluit, qua tamen nolente filios eius collegit ipse oēs quos voluit: quia in cælo, & in terra non quædam voluit, & fecit, quædam vero voluit, & non fecit, sed omnia quæcunque voluit fecit: vt sit sensus, Quoties volui congregare filios tuos & noluiti? id est, quotquot congregaui mea voluntate semper efficaci, te nolente feci. Ecce in euidēti positum est, q illa domini verba superioribus non repugnant.

Quomodo intelligendum sit illud. Qui vult oēs homines saluos fieri.

NV N C videre restat, quomodo etiam præmissa verba Apostoli prædictis non contradicant, qui de deo loquens ait, Vult omnes hoies saluos fieri. Quorum occasione verborum multi a veritate deuiauerunt, dicentes deum multa velle fieri quæ non fiunt: Sed non est intelligendum ea ratione illud esse dictum, quasi deus velit aliquos saluari, & non saluentur. Quis enim tam impie desipiat, vt dicat deum malas hominum voluntates quas voluerit, & quando voluerit, & vbi voluerit in bonum non posse conuertere? Non est vtique

De imple-
tione vo-
luntatis dei
qualiter
impleatur
Di. prece-
dēte parz.
Psal. 113.
Rom. 9
1. Timo. 2
Matth. 23
Ex Augu.
iench. c. 9

Psal. 113.
Rom. 9

Cap. 97.

Psal. 113.

1. Ad Ti. 2
Dis. præc.

Ex Augu.
in enchir.
cap. 68.

Pfal. 123. verum quod in Psal. dī, Quęcūque voluit fecit: si aliqua voluit, & non fecit: & quod est indignius: ideo nō fecit, quoniā ne fieret quod volebat oīpotens, voluntas hoīs impediuit. Ideoq; cum audimus, & in sacris literis legimus, quod velit oēs hoīes saluos fieri (quamuis certum sit nobis non oēs hoīes saluos fieri) nō tñ ideo debemus oīpotentissimę dei volūtati aliquid derogare: sed ita intelligere quod scriptum est, Vult oēs hoīes saluos fieri: tāquam si diceretur, nullū hoīem fieri saluum, nisi quem saluum fieri ipse voluerit: non quod nullus sit hoīum nisi quem saluum fieri ipse velit: sed quod nullus fiat saluus, nisi quem velit saluari: & ideo rogandus est, vt velit: quia ne cesse est fieri, si voluerit. Non est enim credendus oīpotens aliquid voluisse fieri, quod factum non sit. Sic etiam intelligitur illud: Illuminat oēm hoīem venientem in hunc mundum: non quia nullus hoīum est qui nō illuminet: sed quia nisi ab ipso nullus illuminat. Potest & alio modo illud intelligi, dū tamen credere non cogamur oīpotentem aliquid fieri voluisse, factumque non esse: qui sine vllis ambiguitatibus, siue in cōelo, & in terra, sicut veritas cantat, omnia quęcūque voluit fecit: profecto facere non voluit quęcūque non fecit. Ex his aperte ostenditur, quod deus ea voluntate quę ipse est, non vult aliquid fieri quod non fiat, neque non fieri quod fiat.

Vtrum mala Dei voluntate fiant, an eo nolente.

IDEOQVE cum constet oīa bona quę fiunt, eius fieri volūtate, quę si fieri nollet, nullatenus fierent, recte quęri solet, Vtrū & mala omnia quę fiunt, id est, peccata dei fiant voluntate: an nolente eo fiant. Super hoc diuersi varia sentientes sibi contradicere inueniuntur. Alij enim dicunt quod deus vult mala esse, vel fieri, non tamen vult mala. Alij vero quod nec vult mala esse, nec fieri. In hoc tamen conveniunt, & hi & illi, qd vtrique fatentur deū mala non velle. Vtrique vero rationibus, & auctoritatibus innituntur ad muniendam suam assertionem.

Quare dicunt quidam Deum velle mala esse, vel fieri.

Prima rō **QVI** enim dicunt Deum mala velle esse, vel fieri, suā his modis muniunt intētiōē: Si enim (inquiunt) mala nō esse vel non fieri veller, nullo modo essent vel fierent: quia si vult ea nō esse, vel nō fieri, & non potest id efficere, scilicet vt non sint, vel nō fiant, volūtati eius, & potētę aliquid resistit, & nō est oīpotens, quia non potest quod vult: sed impotens est, sicuti & nos sumus, qui quod uolumus, quandoque nō valemus. Sed quia oīpotens est, & in nullo impotēs, certum est non posse fieri mala, vel esse, nisi eo volente. Quomodo enim inuito eo, & nolente posset ab aliquo malum fieri, cum scriptum sit, Voluntati eius quis resistit? Supra etiam dicit Augustinus, quia necesse est fieri si voluerit. Sed vult mala fieri, aut non fieri. Si vult non fieri, non fiunt: fiunt autem, vult ergo fieri. Item

bonum

bonum est mala esse vel fieri: alioquin summe bonus non permitteret ea fieri. Vnde Augustinus in enchiridion. Quâvis ea (inquit) quæ mala sunt, inquantum mala sunt, non sunt bona: tamen ut non solum bona: sed etiam sint & mala, bonum est. Nam nisi esset hoc bonum ut essent & mala, nullo modo esse sinerentur ab omnipotenti bono: cui proculdubio quàm facile est quod vult facere, tam facile est quod non vult esse, non sinere. Hæc nisi credamus, periclitatur nostra confessio, qua nos in patrem omnipotentem credere confitemur. Ecce hic aperte habes quòd bonum est mala esse: omnis autem boni deus auctor est, qui vult omne bonum esse quod est. Cum ergo bonum sit mala fieri, vel esse, ergo & mala vult fieri, vel esse. His atque alijs huiusmodi rationibus, & auctoritatibus utuntur, qui dicunt deum velle mala esse, vel fieri.

Hic ponit rationes illorum, qui dicunt dei voluntate non fieri mala, vel non esse.

ILLI vero qui dicunt dei voluntate mala non fieri, vel non esse, inductionibus præmissis ita respondent: dicentes deum, nec velle mala fieri, nec velle non fieri vel nolle fieri: sed tantum non velle fieri. Si enim vellet ea fieri, vel esse, faceret utique ea fieri, vel esse: & ita esset auctor malorum, non est autem auctor malorum, ut sanctorum protestantur auctoritates, non ergo eius voluntate fiunt mala. Item, si noller mala fieri, vel vellet non fieri, & tamen fieret omnipotens non esset: cum eius voluntas humanæ voluntatis effectui impendiretur. Ideoque non concedunt deum velle mala fieri, ne malorum auctor intelligatur: nec concedunt eum velle mala non fieri, vel nolle fieri, ne impotens esse videatur: sed tantum dicunt eum non velle mala fieri, ut non auctor: sed permissor malorum monstretur. Vnde & evangelista ubi ostendit deum auctorem esse omnium bonorum dicens, Omnia per ipsum facta sunt: cōsequenter malorum auctorem esse negat, dicens: Et sine ipso factum est nihil, id est peccatum. Non dixit per eum factum esse, vel eo nolente, & iniuro: sed tantum sine eo, id est, sine eius voluntate, quia non eius voluntate fit peccatum. Non ergo deo volente, vel nolente: sed non volente fiunt mala: quia non subest dei voluntati, ut malum fiat, vel non fiat: sed ut fieri sinat, quia bonum est sinere mala fieri, & utique volens finit non volens mala: sed volens sinere finit, ut ipsa fiant, quia nec mala sunt bona, nec ea fieri vel esse bonum est.

Quomodo intelligendum sit illud Augustini, mala fieri bonum est.

QVOD vero Augustinus ait. Mala fieri bonum est, nec sinerentur mala ab omnipotenti bono fieri nisi hoc esset bonum, ut ea essent, ea ratione dictum esse asserunt quia ex malis quæ fiunt, deus bona elicit: nec ipse permetteret ea fieri nisi de eis boni aliquid faceret. Vnde Augustinus in eodem lib. enchiridion. aperte indicans prædi-

Cōfirmat illud sen-
sum alia
au^orita-
te eiusdē.
Tomo 3.
circa prin-
cipium.
Cap. 72.
Rom. 8.

Atorū uerborū esse talem intelligentiam ait. Deus omnipotēs, cui rerū est summa potestas, cum summe bonus sit, nullo modo sineret aliquid mali esse in operibus suis, nisi usque adeo esset omni-
potens, & bonus, ut beneficeret etiam de malo. Item in eodem. Me-
lius iudicauit deus de malis bona facere, quam mala nulla permit-
tere. Ex hoc itaque sensu dictum est ac uerum est, bonum est mala
fieri: quia ex malis quæ fiunt, bonis (qui secundum propositum uo-
cati sunt sancti) accidit bonitas, id est, utilitas. Talibus enim (ut ait
Apostolus) in bonum cooperantur omnia etiam mala, quia eis p-
sunt, quæ alijs facientibus obsunt. Vnde etiam aliquando in scriptu-
ra legitur malum appellari bonum, ut Hierony. super Marcum.
Malum (inquit) Iudæ bonum fuit, scilicet nobis: nec si bonum est
illi, uel illi, inde sequitur quod simpliciter bonum sit: proprie enim
ac simpliciter bonum est, quod in se, & facienti bonum est.

Quadrupartita boni acceptio.

EST enim aliquid quod in se bonum est, & cui fit, sed non est
bonum facienti, ut cum subuenitur pauperi, sed non propter deum.
Et est aliquid bonum in se, & facienti, sed non ei cui fit: ut cum ueri-
tas propter deum alicui non obedienti prædicatur. Et est aliquid in
se, & facienti, & ei cui fit bonum: ut cum ueritas prædicatur propter
deum credenti. Vnde Apostolus. Bonus odor sumus deo, alijs odor,
uitæ, alijs odor mortis. Est autem aliud, quod nec in se bonum est,
& facienti nocet, & damnat, nisi poeniteat, ut malum: ualeat tamen
ad aliquid. Ut enim ait Augustinus in ench. A summe, & æqualiter
& immutabiliter trinitate bona creata sunt omnia, nec summe,
nec æqualiter, nec immutabiliter bona: sed tamen non etiam ungu-
la. Simile uero uniuersa ualde bona: quia ex oib. consistit uniuersa
statis admirabilis pulchritudo. In qua etiam illud quod malum di-
citur bene ordinatum, & loco suo positum, eminentius commēdat
bona, ut magis placeat, & laudabiliora sunt, dum cōparatur malis.

Quod mala uniuersitati valent, & facientibus sua propria,
vel patientibus aliena profunt, electis tamen.

HINC patet quod ex malis quæ fiunt, aliquid puenit bonum, dum bona
magis placent, & laudabiliora existunt. Ipsi etiam facientibus ex ma-
lis quæ faciunt interdum bona pueniunt, si secundum propositum uocati sunt san-
cti. Talibus. n. (ut ait Aug. in lib. de correctione, & grā) usque adeo
deus omnia cooperatur in bonum, ut si qui horum deuiant & exorbitant, etiam
hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt, atque
doctiores: ut Petrus. Illa etiam mala quæ ab iniquis fideles pie perfe-
runt (ut ait Aug. in lib. de Tri.) ipsis utique profunt, uel ad dolenda
peccata, uel ad exercendam, probandamque iusticiam, uel ad demonstrandam
huius uitæ miseriam: ideoque & Iob dei manum, & Apostolus Sara-
na stimulum sensit, & uterque bene proficit, quia malum bene portauit.

Ex præ-

Ex prædictis concludit ostendens esse bonum fieri mala multis modis.

SI quis igitur diligenter attendat quæ scripta sunt, facile est ei percipere ex malis bona provenire: & ex ea ratione dictum esse, quod bonum est malum fieri vel esse, non quia malum sit bonum, vel quia bonum sit malum fieri. Non est enim bonum malum fieri ab aliquo, quia non est bonum ut aliquis faciat malum. Si enim hoc esset bonum, profecto huius Deus auctor esset, qui est auctor omnis boni. Quod si huius Deus auctor est, eo ergo auctore homo agit mala, & ita eo authore homo fit deterior. Et si eo authore homo fit deterior, tunc eo volente homo fit deterior. Idem est enim dicere aliquid fieri Deo authore, quod Deo volente: Deo autem authore homo non fit deterior, ergo non Deo volente, ut August. in 83. quæst. aperte astruit a minori, dicens ita, Nullo sapiente homine authore fit homo deterior: tanta enim est ista culpa quæ in sapientem hominem cadere nequit. Est autem Deus omni homine sapiente præstantior: multo minus ergo Deo authore fit homo deterior. Multo enim est præstantior Dei voluntas, quam hominis sapientia. Illo autem authore cum dicitur, illo volente dicitur: ergo est vitium voluntatis humanæ quo est homo deterior: quod vitium si longe abest a Dei voluntate (ut ratio docet) a quo sit querendum est. Ecce aperte dicit August. Deo authore vel volente, hominem non fieri deteriolem, sed vitio voluntatis suæ. Non est ergo Deo authore quod malum sit ab aliquo: & ita deo volente mala non fiunt.

Quæst. 3
Tomo 4.

Quod in deo non est causa ut sit homo deterior.

DE INDE idem Aug. querens quæ sit causa ut homo sit deterior, in Deo eam non esse asserit, in eodem li. dicens, Ut sit homo deterior, aut in ipso est, aut in alio, aut in nihilo. Si in nihilo, nulla causa est: si in alio, aut in Deo, aut in alio quolibet homine, aut in eo qui neque deus, neque homo sit: sed non in deo, bonorum enim deus tantum causa est, ergo in homine est, aut in eo quod neque deus, neque homo, aut in nihilo. Et ex his aperte ostenditur, quod non est bonum ut sit homo deterior: quia non est deus eius rei causa, qui tantum causa bonorum est. Et si non est bonum ut homo fiat deterior, non est ergo bonum ut ab eo fiat malum, non ergo vult deus ut ab eo fiat malum.

Quæst. 4

Aliter probatur quod deo auctore non fiunt mala.

ITEM aliter etiam ostenditur quod deo authore, id est, volente non fiunt mala: quia ipse non est causa tendendi ad non esse. Tendere enim ad non esse, malum est. Ipse autem auctor mali non est: tendit vero ad non esse qui operatur malum: non ergo deo authore est, quod aliquis operatur malum. Non est ergo bonum,

21. 101
202. 6

quod aliquis operatur malum, quia tantum boni deus auctor est. Hoc autem Aug. in eodē lib. aperte explicat ita dicens. Qui omnium quę sunt auctor est, & ad cuius bonitatem id pertinet ut sit omne quod est, boni tantummodo causa est. Quocirca mali auctor non est, & ideo ipse summum bonum est: a quo in nullo deficere bonum est, & malum est deficere. Non est ergo causa deficienti, id est, tendendi ad non esse, qui (ut ita dicam) essendi causa est, quia omnium quę sunt auctor est, quę inquantū sunt, bona sunt, Ecce aperte habes quod deficere a deo, qui summum est bonū, malum est, mala ergo facere malum est: nō ergo deo auctore vel volente mala fiunt.

Obiectio quorundam sophistica, qua probare nituntur ex deo esse quod mala fiunt.

I A M sufficienter ostensum est, quod deo auctore non fiunt mala. Quidam tamen sophisticē incedētes, & ideo deo odibiles, probare conantur ex deo auctore esse quod mala fiunt, hoc modo. Quod mala fiunt, verum est, omne autem verum quod est, a veritate est quę deus est: a deo ergo est quod mala fiunt. Quod autem omne verum a deo sit, confirmant auctoritate Aug. in libr. 83. quęst. ita dicentis, Omne verum a veritate verum est, est autem veritas deus, Deum ergo habet auctorem omne verum. Est autem verum quod mala fiunt vel sunt, deo ergo auctore est quod fiunt vel fiunt mala.

Quęst. 10
Ioan. 14

Responsio, ubi concedit omne verum esse a deo, & sophisma aperit.

Q V I B V S facile est nobis respondere, sed indignum rñsione videtur quod dicunt. Omne nanque verum a deo est, ut ait August. cui consonat Ambr. qui tractans illud verbum apostoli, Nemo potest dicere. Dominus Iesus, nisi in spiritu sancto, dicit quod omne verum a quocunq; dicitur, a spiritu sancto est. Cū itaq; verum sit quod mala fiunt, hoc verum quod dicitur illa locutione, scilicet mala fiunt, a deo est, sed non inde sequitur quod a deo sit, ut mala fiant. Si enim hoc diceretur, auctor malorum deus esse intelligeretur, quod ex simili manifeste falsum ostenditur, Deus prohibet furtum fieri, sed furtum fieri verum est, ergo prohibet verum: non sequitur.

Tom. 4
explanat.
tione.
1. Cor. 12.

Per simile
ostendit il
lud esse fal
sum.

Partem quęstionis approbat illorum qui dicunt deum non velle mala fieri.

H A E C igitur & alia huiusmodi inania relinquētes, pręmissę quęstionis parti saniori fauentes, quę sanctorū testimonis plenius approbatur, dicamus deum non velle mala fieri, nec tamen velle non fieri, neque nolle fieri. Omne ergo quod vult fieri, fit: & omne quod vult non fieri, non fit. Fiunt autem multa quę nō vult fieri, ut omnia mala.

De

De impletione voluntatis dei qualiter impleatur.

DISTINCTIO XLVI.

Hic oritur questio: dictum est enim in superioribus.

Exposi.

Diuisio.

HAEC est secunda pars huius totalis tractatus de voluntate, in qua Magister agit de diuina uoluntatis impletione. Et habet hanc pars duas partes. In prima supposito ex precedentibus quod uoluntas beneplaciti semper impletur. Hic remouet dubitationes quae ex hac suppositione oriuntur. In secunda explicat ueritatem infra. di. proximi. Voluntas quippe dei semper efficax est. Prima pars habet duas partes. In prima Magister mouet dubitationem per comparisonem ad bona. In secunda per comparisonem ad mala, ibi. Ideoque cum constet omnia bona quae fiunt. Prima pars habet duas partes. In prima Magister obicit. In secunda soluit ibi. Sed audiamus solutionem. Similiter secunda pars in qua Magister inquit utrum uoluntas dei impleatur respectu malorum, habet duas partes. In prima Magister opponit ad partem falsam. In secunda opponit ad partem veram, ibi. Si quis ergo diligenter attendat &c. Prima pars habet duas. In prima adducit rationes ad defensionem falsae opinionis. In secunda parte ponit solutiones quas assignant illi qui sunt contrariae positionis, & hoc ibi. Illi vero qui dicunt dei uoluntate mala non fieri. Et utraque partium duas habet: nam in opponendo duas inducit obiectiones, quarum una rationi innititur, alia auctoritati: & secundum hoc pars in qua soluit, diuiditur: quia ponunt ibi duae rationes iuxta duas obiectiones. Similiter illa pars in qua conatur Magister ueram partem asserendam, habet duas. In prima inducit responsiones veras. In secunda dissoluit quandam rationem sophisticam, & hoc ibi. Ita sufficienter ostensum est &c. Prima pars habet tres partes scilicet tres rationes quas inducit. Prima sumpta est ab hoc

quia idem est deo fieri auctore, & deo uolente, & ponitur ibi. Si quis igitur diligenter &c. Secunda sumpta est ab hoc quod eadem est causa qua malum fit, & homo fit deterior, & ponitur ibi, deinde idem Augustinus. querens &c. Tertia sumpta est ad hoc quod malum facit esse deum non esse, & ponitur ibi. Item. Etiam aliter ostenditur quod deo auctore &c. Similiter secunda pars in qua dissoluit rationem sophisticam, tres habet. In prima ponit illam ibi. Iam sufficienter ostensum est &c. In secunda dissoluit ibi. Quibus facile est nobis respondere. In tertia redit ad ueritatis assertionem dicens hanc partem esse ueram, quod deus non uult mala fieri, ibi. Hanc igitur & alia huiusmodi &c.

Nisi usque adeo deus esset omnipotens, & bonus, ut beneficeret etiam de malo.

Videtur indebito modo loqui, quia **Dub. 1** malitia est priuatio: ergo non est materia boni. Si dicas quod accipit rationem substrati, scilicet de malo, id est de illo qui est malus facit bonum. Contra. Hoc nihil est aliud quam malum destruere: ex hoc ergo non habet quod deus habeat mala sinere, cum eius sit facta destruere. **Respon.** Dicendum quod (de) non est, ibi causale nec materiale, sed occasionale, quasi dicat de malo facit bonum, occasione sumpta a malo: ipse autem obicit ac si hoc quod est (de) teneretur causaliter, siue materialiter.

Quod malum dicitur bene ordinatum, & loco suo positum &c.

Videtur male loqui, quia quod non **Dub. 2** est, non est locale. Si tu dicas quod locum rationem substrati. Contra. Locus debitus & conueniens naturae rationali est gloria: ergo malum locatur in gloria. **Resp.** Dicendum quod cum dico internum, siue locum poenalem, duo dico, & partem uniuersi, & uilitatem, inquantum hoc est, debetur naturae substrari, sed inquantum uilis est, debetur deformitati culpae, & ita malum locum habet & uilem: sed locum rationem substrati, uile uero ratione deformitatis.

Si qui horum deniant & ex orbitant, etiam hoc ipsum faciat eis proficere in bonum.

Dub. 3. Si hoc, ergo videtur quod mala proficiant siue cooperentur. Contra. Mali est bonum corrumpere: ergo nullo modo est in bonum cooperari, siue proficere.

Respon. Dicendum quod proficere, siue cooperari in bonum alicui potest tripliciter, scilicet adiuvando, ut gratia cooperatur licet. vel econverso. Vel excitando, ut pauperas & miseria quæ excitat ad amorem dei, siue pungit & impellunt sicut dicit Greg. Vel etiam obfistendo, sicut aqua calida fortius congelatur, quia dum resistit vigoratur actio cetera rursus, & sic malum dicitur cooperari: vel quia facit hominem ad bonum magis excitari: vel magis, quia dum obfistit, & homo puallet, vigoratur virtus gratiæ & fervescit.

Augustinus in lib. lxxxij. quæ. aperte astruit a minori.

Dub. 4. Videtur falsum dicere, quia locus a minori non est destruendus, sed positiuus: sed illud argumentum est destruendum, sapiens non potest facere hominem deterius: ergo nec deus: ergo non est a minori.

Respon. Respondendum quod reuera locus iste non est a minori, proprie loquendo, sed a maiori, quia non dicitur, ibi minus vel minor, sed illud, quod minus videtur inesse: magis autem videtur quod homo possit facere malum quam deus: sed sapiens homo non potest, ergo nec deus: & ita est a maiori locus. Nihilominus potest dici quod est a minori: sed reducitur ad rationem affirmatiuam: sic minus videtur, quod impossibilitas facienda malum posuit hominem quod deus: sed sapiens manens sapiens, est impossibilis ad faciendum aliquid deterius: ergo multo fortius deus.

Culpa quæ in sapientem hominem cadere.

Dub. 5. Videtur hoc falsum, quia sicut se habet sapientia ad ignorantiam, ita virtus ad culpam: ergo permutatim, sicut virtus ad ignorantiam, ita sapientia ad culpam: sed virtus simul stat cum ignorantia:

ergo sapientia simul stat cum culpa.

Respon. Dicendum quod sapientia in modo dicitur cognitionem veram, alio modo cognitionem veram, & nobis distinctam quia per causas altissimas. Tertio modo dicitur cognitionem veram, nobilem, & sapientiam. Quarto modo sapientia non dicitur aliam cognitionem quam religionem diuinam, siue cultum, secundum quod dicitur de pietate ipsa est sapientia, siue theologia & hoc consistit, ut dicit Augustinus, in fide spe & charitate, & hoc modo claudic in se virtutem, & ita opponit culpam, & sic patet responsio.

Deus non est causa tendendi ad non esse.

Videtur falsum dicere, quia in causa. Dub. 6.

dem. dicitur. Ego occidam & ego viuam: re faciam, percutiam, & ego sanabo: ergo ut cum mors sit corruptio tendendi ad non esse, quod deus sit huius causa. **Respon.** Dicendum, quod non esse non appellatur hoc per privationem qualiscunque esse: sed illius quod diffinit Boetius. Esset est quod ordinem retinet, servatque naturam: & ad illud deus non deducit, ipse autem obicit de esse naturali. Vel potest dici quod loquitur hæc secundum naturam institutionem, secundum quam dicitur, deus mortem non fecit. Quod autem dicitur, quod ipse occidit, hoc est secundum punitionem iustitiam, hoc tamen in seculo melius dicitur.

Tendere ei ad non esse, malum est.

Videtur male dicere, quia si tendit. Dub. 7.

ad non esse, aut hoc dicitur quantum ad ad esse naturam, aut gratiam. Si naturam: ergo malum corrumpit naturam, quod est contra Dionysium, qui dicit quod malum nihil corrumpit existentium in eo essentia vel natura. Si autem intelligatur quantum ad esse gratiam, hoc similiter falsum videtur, quia post primam culpam non remanet esse gratiarum secundum aliquid suum, quia totaliter per mortale expellitur gratia: ergo non tendit ad non esse, sed iam est in termino. **Respon.** Dicendum quod in homine iusto & bono est tria considerare, esse naturam, & ordinabilitatem, & gratiam quod cum nomine dicitur habilitatem, & ordinem gratiæ, siue gratiam ordinatam.

neque

QVAESTIO I.

CONCLUSIO.

Deus voluntate beneplaciti vult omnes homines saluos fieri voluntate antecedenti, vel pro generibus singulorū intelligendo.

VOD de⁹ velit omnes homines saluos fieri voluntate beneplaciti ostenditur sic. j. Tim. ij. vult omnes hoies saluos fieri: sed constat quod hoc non est dictū de voluntate signi, quia nec precepti, nec implecionis, nec alicuius alterius hoc enim non cadit sub precepto: ergo constat esse dictum de voluntate beneplaciti. Item. Dam. Oportet sciri, qm̄ deus vult antecedenter oēs homines saluos fieri, & regni sui potiri fortuna, non. n. ad puniendum plasmant nos deus ergo cū voluntas aūs sit voluntas beneplaciti quæ est bonorum q̄ sunt bona irrefragabiliter, vult voluntate beneplaciti. vult ergo omnes hoies saluos fieri, siue saluari. Itē. Oē habens charitatem vult omnes homines saluos fieri quāntūcūque modicā habeat dilectionem & charitatem. Cum ergo deus summam habeat dilectionem & charitatem, videtur quod ipse velit oēs homines saluos fieri. Item. sicut vult Philosoph. primum ens sc. deus uno modo se habet ad oīa siue ad omnes: ergo quātum est de se oēs uniformiter diligit: ergo si nult aliquos saluari, & omnes: vel si de aliquibus non vult pari rōne de nullis: Contra hoc primo est instantia quā adducit Mag^r in litera. Si vult omnes homines saluari, & de omnibus plures damnantur quam saluantur: ergo voluntas eius frustratur & cassatur, quod est contra veritatem aperte. Itē. Omnes quos vult deus saluari eligit ad salutem: electio enim dei non dicit aliud quam dilectionem ad salutandū: ergo si omnes vult saluos fieri, omnes sunt electi. Contra. Matt. xxij. Multi sunt vocati pauci vero electi. Item. In prædeterminatione non sunt nisi duo. sc. p̄cognitio & voluntas saluandi, rōne cuius

Ad opp.

Lib. 2. ca. penult.

12. meth. 52.

Fundamenta.

nem. Malum ergo per se loquēdo corrumpit ipsam ordinabilitatem, & ex hoc elongat a gratia, & facit tendere ad non esse: & quia habilitas nunquā omnino tollitur salua natura, & natura non corrumpitur, semper malum facit tendere ad non esse, ita q̄ nunquam est in termino.

Verum a quocūque dicitur, a spiritu sancto est.

Dub. 8. Videtur male dicere: quia si hoc est verum: ergo cū detractor detrahendo dicat verum, videtur q̄ dicat a spiritu sancto. Similiter diabol⁹ multa vera dicit. Similiter de verbo illo obicitur. Nemo dicit dñs Iesus nisi in spiritu sancto. Multi enim peccatores hoc dicunt tota die. Item. Veritas appropriatur filio: ergo magis deberet dicere Ambr. quod omne verum est a filio. **Resp.** Dicendum q̄ aliquid dī a spiritu sancto illustrante intellectum, & mouente affectum & illud est verū & bonū. Et aliquid dī verū ex charitate a spiritu sancto mouēte affectū: sed non illuminante intellectū: sicut dicit Apostolus se iturū ad hispanos: falsum. n. dixit, sed tñ in dicendo meruit, quia charitas mouebat eum velle hoc dicere. Aliquid est dictū a spiritu sancto illustrante intellectum: sed non redificante affectum: & illud potest esse malum, & tamē verum est dicere: ergo perfectum vtrūque includit, & sic dī a spiritu sancto & in spiritu sancto & ita intelligit Apostolus. Ambr. autē largius dicit. Et sic patet illud q̄ obicitur, quod veritas appropriatur filio: rñdet enim quod spiritu sancto appropriatur interpretatio. Vel dicendum quod hoc non dicitur tanquam appropriatum, vel si vt appropriatum, hoc est ratione doni.

Art. 1.

AD euentiam eorum quæ determinat Mag^r in pñti distinctione vj. queruntur. Primo queritur vtrum deus velit oēs homines saluos fieri voluntate beneplaciti. Secundo queritur vtrum deus velit mala fieri. Tercio verū mala fieri sic bonum. Quarto vtrum mala fieri sic verum. Quinto vtrum mala ordinantur deo. Sexto & vltimo vtrum mala augeant decorem in vniuerso.

cuius

cuius deus dicitur prædestinare. Dum enim pponit dare gratiam, & gloriâ pparare, prædestinare dicitur: ergo cū pognitio dei omnib⁹ sit communis, si volūtas salutis est respectu oīm, ergo oēs sunt prædestinati: sed oēs prædestinati saluabūtur: ergo omnes saluabūtur, quod est contra fidem. Si tu dicas mihi quod duplex est volūtas: absoluta & conditionalis, & deus absoluta voluntate solum vult saluare quos præsciuit conformes fieri imagni filij sui, & istos prædestinauit: voluntate vero conditionalis vult omnes si ipsi velint: tunc obicitur quod voluntas conditionalis nō videtur conuenire deo, quia hæc est volūtas semi plena, de⁹ aut⁹ qequid vult, plene vult. Et iterū quicquid facit plena facit. Et iterum hæc cōditionata: volūtas, aut est voluntas beneplaciti, aut volūtas signi. Si signi, tunc nihil ad propositum, quia volūcate signi non vult oēs homines saluos fieri. Si voluntas beneplaciti: sed hæc vno modo tm̄ est, & dicitur, & semper impletur: ergo oēs homines saluantur. Et præterea hæc voluntas conditionata qua dī quod vult si ipsi velint, locum non pōt habere in parvulis qui moriuntur: ergo adhuc non soluit distinctio ista. Itē. Cum sic dicitur, vult hunc saluari aliquo demonstrato, aut hoc q̄ est (velle) aliquid connotat aut nihil. Si nihil: ergo pari ratione potest dici de lapide, quod deus vult hūc saluari. Si aliquid, non nisi salutem: ergo sequitur si vult hunc saluari, quod iste saluabitur qualitercunq̄ accipiat velle. Si dicas quod cōnotat possibilitatem, & ordinabilitatem ad salutem: obicitur tunc q̄ de quolibet ordinabili ad aliquid potest dici q̄ deus velit: sed q̄libet cleric⁹ est ordinabilis ad epatū, & quilibet miles ad dignitatē regiā. ergo de⁹ vult omnes clericos esse episcopos, & omnes milites esse reges, q̄ non conceditur.

RESP. Dicendum quod cū Apostolus dicat q̄ deus hoc vult homines homines saluos fieri, necessū habem⁹ concedere quod deus velit, & cū non possit exponi de voluntate signi, necesse habemus exponere de volūcate

beneplaciti: sed cum non omnes saluentur, & voluntas dei nunquam frustratur: ideo necesse est quod fiat vis in modo distribuēdi, vel in modo volendi. Et egregius doctor Augustus duplicem facit vim in mō distribuēdi in Enc. Vno modo, quod distributio sit accommodata, sicut & hic, omnis homo timet in mari: secundum communem modum loquendi intelligit, qui est in mari. Similiter Aug. exemplificat, si dicat, Magister iste docet omnes pueros de ista ciuitate, quia s. docet omnes qui addiscunt, nullus enim docetur nisi per ipsum. Similiter, deus vult omnes homines saluos fieri, quia nullus saluatur nisi velit deus, & ideo orandū est, vt velit. Facit etiam alio modo vim in distributione fm̄ omnem modum distribuēdi, quæ potest fieri pro singulis generū, & sic est falsa, & nō intelligit Apostolus sic: vel pro gñibus singulorū, & sic vera, quia deus de omni gēte voluit, & vult aliquos saluari, & de Græcis, & de Latinis, & de prælatiis, & subditis, & de omni gente: ideo dicit Apostolus pro omnibus esse orandū. Hæc est rñsio Aug. cui Magister innititur, & necesse est sic, vel sic soluere supposito q̄ velle dicat ibi velle dei, secundum q̄ dicit velle placito, quietato, siue voluntate absoluta, de qua verū est dicere, omnia quæcūq̄ voluit fecit. Sed Dam. facit uim in mō volendi, distinguit enim in deo volūtatē antecedentem, & volūtatē consequentem, & voluntas antecedens est volūtas respectu eius propter quod de⁹ hominem fecit, & est irrefragabiliter bonorum. Voluntas autem consequens est voluntas non quæ sequitur meritum: sed quæ vult aliqua fm̄ scientiam meritorū. Prima s. añs dicitur a Magistris voluntas cōditionalis, siue voluntas qua deus vult quantum in se est. Secunda aut⁹ s. consequēs dicitur absoluta. Differentia aut⁹ inter hanc volūtatē, & illam non est secundum diuersitatē affectionis, siue modi volendi qui sit in deo: sed fm̄ rationem connotandi, & intelligendi. Proinde enim deus dicitur velle omnium salutem quantum in se est, & anteceder⁹ conno-

connotatur in omnib⁹ ordinatis ad salutem, tum ex parte naturæ datæ, tum ex parte gratiæ oblatæ. dedit enim eis deus naturam, sicut quam possent cum cognoscere, & cognitum quærere, & quæsitum inuenire, & inuento inhere re, ac per hoc salutem obrinere. Gratiam similiter obtulit, dum filium misit, & obtulit, cuius pccium oim saluū sufficit. Leges etiam, & mandata tribuit salutis, & ostendit. Ipse etiā pæsto est omnibus inquirentibus, & prope est omnibus inuocantibus eum. Vel le ergo hominē antecederet saluare, est ordinatum ad salutē facere, & uolenti peruenire, non deesse. Vnde uelle antecederet saluare, non cōnotat salutem: sed ordinabilitatem ad salutem. Velle autē consequenter, siue absolute saluare, est uelle dare salutē ei, quem pscit ad salutem perueniturum, & suū auxilium, & grām, & connotat salutis euentum, & sic non est dicere, quod deus uelit omnes homines saluos fieri. Huic rñsioni magis consonant Magi, quamuis utraque bona sit. Secundū hanc ergo rñdendū, qđ deus uult omnes homines saluos fieri quantum in se est uoluntate antecedente, non aut uoluntate absoluta, siue consequente: & quia illa non cōnotat effectus euentum: ideo non impeditur in hoc quod non omnes saluantur. Patet etiam responsio ad illud qđ obicitur de pdestinatione, siue electione, quia in illis clauditur uoluntas absoluta, nō solum añs. Patet etiam resp. ad ultimum de cōnotato.

- 12 AD illud tamē qđ obicitur, quod uoluntas conditionata non cadit in deum. Dicendū quod non ponitur in deo uelleitas quantum ad effectū plenitudinis uoluntatis, nec propter diuersos modos uolēdi: sed ppter aliā comparationem in cōnotando, & sic patet illud. AD rōnes uero ad oppositū, quod deus uult omnes homines saluos fieri, rñderi potest ad duas primas, quod uerum concludunt, & uere. AD illud autē quod obicitur de charitate hoim. Dicendū quod nō est simile, quia nos nescimus merita hoim futurā finaliter, & si quis tēret aliquos esse pccatos quamuis quantum

in se est, deberet eos uelle saluari, non tñ uoluntate absoluta: sed hæc meli⁹ infra patebunt. AD illud quod obicitur, qđ deus una mō se habet ad omnes. Dicendum, quod illud uerbum Philosophi habet locum quantum ad rerum gubernationem, nō quantum ad eorum productionem, uel quātum ad naturalia, nō quantum ad gratuita.

QVAESTIO II. CONCLUSIO,

Cum malum culpæ nullo pacto sit uolibile, Deus non uult mala fieri.

TRVM deus uelit mala fieri. Et quod sic ostenditur per Ansel. Deus non uult (inquit) quod impossibile est fieri: ergo per consequentiam econuerso, qđ possibile est fieri, deus uult illud: sed malū est possibile fieri: ergo malū fieri est deo uolibile. Item. Duobus oppositis propositis inter quæ nō est medium, necesse est alterū esse a deo scitū: ergo pari rōne necesse est alterū esse nolitū: sed demonstrato peccante istū peccare, istū nō peccare, sunt opposita: ergo deus uult alterū: sed qđ deus uult, illud fit: ergo si uult istū non peccare, iste non peccat, quod est contra positionem: uult ergo istum peccare: sed hoc non est malum: ergo malum fieri, est a deo uoluntum. Item. Ois iustus uult omne qđ iustū est: sed ois pœna iusta est (ut dicit Aug.) & oē malum pœna: ergo oē malum quod fit, a Deo est uoluntum fieri. Quod omne malum sit pœna, patet per August. j. confel. Iussisti (inquit) dñe, & sic est, qđ omnis motus inordinatus sibi sit pœna. Itē. Omne aliquid uolens uoluntate consiliata, & deliberata, uult omne illud sine quo illud non potest esse: quamuis enim aliquis uelit esse abbas, sed nō monachus: tamen si deliberatiue uelit esse abbas, uult pariter esse monachus: sed deus uult aliquid bonū quod nunquam potest esse sine malo, sicut sanctos suos probari, & pati, & filium suum:

Ad opp.

Funda-
menta.

sum: ergo &c. Cōtra. Nihil est ab aliquo volitum vel volubile, qđ oī-
aliquo displicet ei, & est odiosum: sed
ex Eccl. xij. dicitur. Altissimus odio
habet peccatores: sed non nisi rōne
peccati, siue mali: ergo multo ma-
gis odit malum: ergo non vult illud
fieri. Item. Augu. in libr. lxxvij. q.
Idem est fieri deo volente, & deo au-
thore: sed malum nō fit deo autho-
re, ergo malum non fit deo volente.
Primam supponit ipse, secundā pro-
bat: quia nullo homine sapiente fit
homo deterior: ergo multo fortius
nec deo. Item. Ratione videt. Quia
omnis voluntas aut denominatur a
volito, aut denominat volitum. Si
ergo deus vult malum, aut ergo vo-
luntas est mala: aut si volūtas est bo-
na, volitum est bonū: ergo aut nihil
est malum, aut deus est malus, si vult
malum fieri: sed vtrunque falsum:
ergo &c. Item. Omnis volens malū,
vult sub rōne apparentis boni: ergo
omnis volens malum decipitur: ergo
si deus vult fieri mala, deus decipi-
tur, quod est impossibile. Item. Om-
nis, qui vult aliquid quod nō potest,
est miser: sed deus nō potest malū, si-
cut supra probatum est, ergo si vult
illud est miser: sed hoc est impossi-
bile: ergo &c.

15 **R E S P.** Dicendum, qđ (sicut p-
bant vltimæ rationes) malum nō est
a deo volibile, malum inquam culpe,
quia omnis voluntas inordinata est,
cui placet illud malum: & hoc omnes
concedunt. Sed tamen aliqui volue-
runt dicere, qđ deus vult malum fie-
ri, cum ipse non sit causa eius, sed
alius a deo volente. Et hoc quidam
dicebant deum velle non ratione sui,
sed ratione eius quod inde elicit. Sed
hoc est contra Augu. sicut ostēdit Ma-
gister in litera, qui hanc opīonem
improbat: ideo neutrum est conce-
dēdū: sed si alicubi legit, exponēdū.

16 **A D** illud ergo quod obicitur in
contrarium, qđ deus non vult qđ im-
possibile est fieri. Dicendum, qđ non
velle dicitur dupliciter, aut negatiue,
aut priuatiue. Si negatiue, nō est ve-
rum illud: nec Ansel. ita intelligit. Si
priuatiue, tūc nō velle vna dictio est,

& tertia persona eius quod est volens
& hoc modo dicitur deus nolle, quod
absolute vult non fieri. Hoc autem
modo non est dicere qđ deus nolit ma-
la fieri: & hoc modo non tenet con-
sequētia a contrario, quia non tenet
in contrarijs, sed in contradictorijs.
Ad illud quod obicitur, qđ dñob⁹ op-
positis propositis, necesse est alterum
scire, ergo necesse est alterū velle. Di-
cendum, qđ loquendo de volūtate be-
neplaciti non est simile: nam scien-
tia est respectu omnium quæ fiūt, vo-
luntas autem beneplaciti nō est nisi
respectu eorum, quæ sunt ad ipse.
Ad illud quod obicitur, qđ qlibet
stus vult iusticiam, &c. Dicendum,
aliquid dicitur iustum dupliciter in
se. scilicet & ex ordine. Qđ iustum est in se
fm id quod est, est a Deo volitū. Qđ
vero est iustum ex ordine, est volitū
a deo fm qđ ordinatum, & malū non
est volitum fm qđ malum, sed fm qđ
punit, & ita fm qđ ordinatū, & ita fm
id quod est non est volitum. Ad il-
lud quod obicitur, qđ qui vult aliqd,
vult omne illi annexum. Dicendum,
qđ velle aliquid est dupliciter, aut vo-
luntate ante, aut voluntate consequē-
te. Quod vult aliquis voluntate an-
tecedente, vult omne annexū illi ne-
cessario. Quod vero vult voluntate
consequēte, potest etiam velle sine
annexo. Potest enim ex malo bonū
elici, quod non eliceretur nisi factū
illud malum displiceret, & bonū elici-
tum complaceret ei qui nouit elicere.
Potest tamen responderi per interre-
ptionem, qđ volens voluntate concu-
liata vult aliquid, non tamen vult il-
lud quod consequitur: sicut aliquis
vult aliquem surgere, sed tamen nō
vult eum cecidisse. Tamen potest alij-
ter dici & melius, qđ velle aliquid si-
ne alio est dupliciter. Aut velle hoc,
& nō velle aliud, quia nō mihi placet
& aliud displicet, & sic possibile est
his quæ insepārabiliter sunt coniun-
cta. Alio modo velle aliqd sine alio,
est dicere velle aliquid sine illo esse,
& est velle impossibile. Primo modo
non sequitur, qđ velle id quāuis nō
sine illo: sensus enim est non sine il-
lo ente, sed tamen sine illo uolūto. Sic
est

est exemplum sensibile, uolo enim ali-
quem qui cecidit surgere, ita q̄ non
uolo eum cecidisse, non tamen uolo
q̄ surgat, ita quod non ceciderit.

Q V A E S T I O III.

CONCLUSIO.

Mala fieri nullo pacto bonum
est, tamen si malum possit esse
ocasio boni.

Ad opp.

TRVM mala fieri sit
bonum: & q̄ sic often-
dit hoc modo: Quod
expedit facienti ad sa-
lutem, illud est bonū:

sed malum est huiusmodi: unde su-
per Rom. viij. Diligentibus deū om-
nia cooperantur in bonum, gl̄ etiam
ipse casus: & Aug. 14. de ciui. Dei. c.
17. Audeo (inquit) dicere superbis,
utile esse incidere in aliquid apertū
manifestumq; peccatum, ut inde sibi
displaciat, quo iam sibi placendo cor-
ruerant: igitur malum fieri est bon-
um, & utile facienti ad salutem: ergo
&c. Item. Quod est bonū deo, & uni-
uersitati, est bonū simpliciter, q̄a bo-
num cōmune praeferat bono priuato:
sed malum fieri, est bonū vniuersita-
ti, ergo &c. Quod sit bonū dicit Boe-
tius in lib. de conso. Sola diuina uis
est cui quaeque mala bona sunt. Et Au-
gust. in lib. confess. Tu cui nihil oīno
mali: sed nec uniuersa creatura tuę:
quia nihil est extra te quod corrumpat
ordinem quem imposuisti: ergo si ma-
lum fieri est bonum uniuersitati, pa-
teret &c. Item. Cuius usus bonus est, ip-
sum quoque bonum: sed usus malorū
factorum est bonus: ergo &c. Minor
patet per August. xi. de ciuit. Neque
enim deus malos esse praesciuit, nisi pa-
ri rōne praesciret quibus eos bonorū
usibus accommodaret. Item. Omne
quod iustum est, bonum est: sed mala
fieri iustum est, quia poena est peccati
praecedens, sicut uult Greg. ergo ma-
lum fieri bonum est. Contra. Malum
fieri, est malum in esse p̄duci: si ergo
malum fieri est bonum, p̄ductio ma-

bona est, ipsum quoque bonum: ergo
si p̄ductio mali est bona, malum est
bonum. Item. Malum fieri, est idem
quod bonum priuari, siue corrumpi:
si ergo malum fieri est bonum, corru-
ptio boni est bona: sed regula est, Cu-
ius corruptio bona, ipsum quoque ma-
lum: ergo si corruptio boni est bona,
bonum est malum, quod absurdū est.
Item. De conuertibilibus si unum est
bonum, & reliquum: sed malū fieri &
mala facere sunt conuertibilia: ergo
si malum fieri est bonum, & malū fa-
cere est bonum: sed pro bono nullus
est puniendus: ergo nullus facies ma-
la est puniendus. Item. Sicut oppositū
in opposito, & propositū in proposi-
to: si ergo malum fieri est bonum: er-
go bonū fieri est malū: sed hoc absur-
dum est, q̄ malum sit facere boni: er-
go & primum. Item. Si malum fieri
est bonum: aut ergo in se, aut quia ex
ipso euenit, uel consequitur bonum.
Non in se, constat. Si ergo quia indo-
euenit bonū, qui dicit faciamus mala
ut eueniant bona, bene dicit: ergo ma-
le Apostolus reprehendit.

R E S P. Ad praedictorum intelli-
gentiā notandū, quod in operibus il-
lud est dicere bonū, uel utile, siue con-
ferens, quod in finem bonum ducit,
siue est uia ad bonum. Ducere autem
ad bonum tripliciter dicitur aliquid
s. per modū causae, uel per modum ca-
sus, uel per modum occasionis, & dif-
ferunt haec tria. Nam causa per se du-
cit circa illud circa quod ponit, q̄d
est procedens, & intendens. Sed ca-
sus priuat intentionem, sed non ope-
rationem, sicut pater in fodiente, qui
inuenit thesaurū prater intentio-
nem. Occasio autē priuat utrinque,
nō enim dicit principium produciē,
sed magis dicit aliquid quod princi-
pium afficit, ut efficit, sicut aliquis ex
uerbo audito percutit alium: uer-
bum auditum fuit occasio, non effi-
ciens percussorem, nec cooperas effi-
cienti: sed quodammodo afficiens. Et
haec occasio duobus modis est. Q̄da-
menim est, quae quodammodo ha-
bet rationē a se, quia quodammodo
excitat efficientem, sicut malum exem-
plum ad peccatum. Vel quae habet ra-
tionem

Aristo. 2.
Top. cap.
24

Funda-
menta.

Aristot. 3.
Top. ca. 2.

Aristo. 2.
Top.

Arist. 1.
poster.

20

tionem passui, ut ex quo aliquis astumit rōnem, sicut aliquis ex malo alterius excitat se ad faciendum bonum. Sedm hoc intelligendum qđ malum duo dicit. sc. priuationē, & naturā ordinabilem, & rōne malitię comparat ad bonum, quod elicitur sicut occasio passiva, rōne boni qđ subternit, sicut occasio aliquo mō actiua, propter qđ malū dī occasio boni. Cū ergo aliqd ducat in bonū his tribus modis, habet sic differētiā in ducendo. Aliqd. n. pōt ducere aliquid ad alterum, aut ex se, aut per aliqd sui, & tūc tenet rōnē causę per se. Aut pōt ducere per alterum ad qđ tñ non ordinat: sed illud ordinat ad tertiū sumpta occasione ex illo, & sic tenet rōnem occasionis: Aut ducit cū alio ad qđ tñ non ordinatur nec illud ad tertiū, sed ambo simul: & sic tenet rōnem casus qui ex concursu est causarum. Ex hoc ergo patet, quod illud quod ducit per modū causę, habet intra se rōnē ordinationis in finē: & iō in ipso est bonitas: & ideo recte denominat bonum. Quod uero ducit per modum occasionis, nullam habet intra se rōnem ordinationis in finem, ideo nec bonitatem: & propter hoc non potest denominari bonum per se, nisi cum additione illius per quod ordinatur: in quo, sc. consistit ratio ordinationis, & bonitatis: & circa quod ponitur bonitas. Cum ergo malum non ducat ad bonū ex se, sed per illud quod elicitur ex ipso a sapiente deo, (absolue loquendo) malum fieri non est bonum: imo omnes conformes sunt negandę: quia bonitas notatur poni circa ipsum malum. Si autem addatur bonum quod elicitur, vel ipse eliciens, sic concedendę sunt huiusmodi locutiones, malum fieri est bonum ei, qui nouit ordinare in bonū: similiter malum fieri est bonū, ut elegeti pbenitur. Ex hoc ergo patet duę primę rationes: procedunt enim cū determinatione, sicut patet in ipsis auctoritatibus.

AD illud quod obijciatur tertio: Cuius usus bonus &c. Dicendum qđ duplex est usus rei. Vnus ad quē res de se ordinatur, & de tali uerum est:

sicut patet de equo qui est ad equitadū. Alius usus est qui est aliqñ, & ex post facto: & iste potest esse bonus ex bonitate utentis, non utilis: quia bonus utens bene utitur malis: & de tali usu non est regula uera: de tali autem loquitur August. Ad illud quod obijciatur, qđ iustum est, bonū est &c. Dicendum quod iustum dicitur dupliciter. Vno modo iuste ordinatum per iusticiam quę est in ipso, & omne quod sic iustum est, bonū est, quā intra se habet iusticiam. Vel est declaratum iusticię, & sic potest malum ostendere. Sicut enim malum potest ad retributionem iusticię disponere, ita & ostendere. Et hoc modo dicitur ordinationem iustitię in altero, nec sequitur quod sit bonum, quia iustū plus importat rationem ordinis. Nihilominus tamen sermo ille nō est prius, quo dicitur, Iustum est, ut quā sordibus est sordescat, imo ualde per accidens intelligitur, quia iustum est ut relinquatur a deo, & ad hoc sequitur quod adhuc sordescat: unde per accidens intel ligitur.

Q V A E S T I O. III.

CONCLUSIO.

Mala fieri est verum, cum verē hoc enuncietur, atque intelligatur.

TRVM mala fieri sit verum, & videt qđ sic. Quia de quolibet affirmatio uel negatio uera, de nullo ambo final: sed hæc est falsa, nulla mala siue: ergo oppositum est simpliciter uerum, sc. mala fieri. Item. Veritas est adequatio rei, & intellectus: ergo quoties homo intelligit sicut est in re, ueritatem habet, & intellectus intellectū, sed qui intelligit mala fieri, uere intelligit: ergo si uere intelligit, intellectus est uerū: ergo mala fieri, est uerū. Item. Veritas propositionis asserit ueritatem in dicto. Unde si Sortes currit, Sortem currere est uerū: ergo si malum sit, malum fieri est uerū: sed malum sit, constat: ergo &c. Item. Veritas dicentis ponit ueritatem in dicto:

Fundamenta.

Aristo. 9 meth.

dicto: sed deus, qui non est mendax, dicit mala fieri, Matth. 9. Quid cogitatis mala in cordibus vestris? ergo verum est mala cogitari: pari ratione verum est fieri. Contra. Verū, & bonum conuertuntur: sed malum fieri, non est bonum (ut supra probatum est): ergo mala fieri, non est verum. Si forte dicas, quod verum est de veritate complexi: ostenditur de omni veritate: quia omnis veritas entitas quodā est: & oē qā participat rōnē entis, participat rōnē boni: ergo &c. Item. Omnis veritas est a veritate prima, ergo & omne verum a primo vero: si ergo malum fieri est verū, malum fieri est a deo: sed hoc est supra improbatum: ergo &c. Si tu dicas, qd illud est verum de veritate rei, non ligni: hoc nihil est, quia sicut a deo sunt res, ita & signa: & Ambrosius dicit, quod omne verum est a spiritu sancto, a quoque dicatur. Loquitur ergo de veritate in sermone: & ita de veritate complexionis, siue signi. Itē. Omnis veritas signi, siue complexionis causam, & ortum habet a veritate rei: ergo veritas, istum furari, ortum habet a veritate furti: sed furtum nō dicit actionem veram, imo defectiua: ergo pari ratione, istum furari, nō est simpliciter verum. Si tu dicas, qd veritas complexionis triplex est, scilicet positionis, privationis, & negationis: et prima causatur a veritate rei, secunda vero, & tertia non causatur. Contra. Philosophus generaliter dicit, quod ab eo quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa: ergo hoc ubique verum est. Item. Omne quod modo verum est de presenti, ab æterno fuit verum de futuro: ergo si malum est hoc modo, verum ab æterno fuit verum: sed nihil æternaliter fuit verum, nisi esset deus, vel in deo, ut in causa: ergo si malum fore fuit verum, & non fuit deus, fuit in deo tanquam in causa a deo: sed hoc falsum: ergo &c.

R B S P O N. Dicendum, quod sine distinctione concedendum est, quod mala fieri est verum: vere enim enuntiatur, & vere intelligitur. Verum enim dictum de complexo respi-

cit compositionem, sicut dicit Philosophus, quia veritas, & falsitas circa compositionem consistunt: & ideo dicit veritatem signi: signum autem est verum quando signat rem se habere sicut se habet: tunc enim dicitur adæquari: & ideo cum ita se habeat in re sicut signum exprimit (simpliciter loquendo) verum est mala fieri.

A D illud quod obijcitur, quod verum, & bonum conuertuntur. Dicendum, quod circa idem verum est. Vnde si res est vera, est bona, & si signum est verum, est bonum: sed tamen non sequitur, quod si signum sit verum, quod signatum, siue res sit bona: & ideo hic est fallacia accidentis: omne verum est bonum: sed illud furari est verum: ergo istud furari est bonum, ex variatione minoris extremitatis. Verum enim prædicatur de illo dicto ratione compositionis, cum sit dictio modalis, bonum vero ratione attributionis: & hanc instantiam facit Magister in littera. Similis modus arguendi est hic: Audio Angelos cantare: sed cantare Angelos est verum: ergo audio verū. Consimilis modus arguendi est in illa oratione: Omne verum est a deo, istum furari est verū: ergo &c. & ideo similiter soluendum. **A D** illud quod obijcitur, quod veritas signi est a veritate rei. Dicendum, quod falsum est. Tunc enim signum verum est, quando signat rem non esse quæ non est, & non habere veritatem, cum illa non habet. Nam sicut aliquid imperfectum perfecte æquatur alij imperfecto. ita res defectiva plene potest signari. Vnde Philosophus nō dicit, ab eo, quod res est tantum, sed est vel non est. Et est sensus, Ab eo quod res est, est oratio vera q̄ significat ipsam esse: & ab eo, quod non est, est falsa, quæ significat esse ipsam: & ab eo qd non est, est vera, quæ significat non esse: & ab eo qd est, est falsa, quæ significat eam esse. Econtrario intelligendum in re, quæ non est, Vnde quavis furum sit ens secundum quid, tamen oratio quæ significat aliquem furari, est vera simpliciter. Verum est tamen, quod omnis veritas com-

plexa

1. Peribe.

Ad opp.
1. Eth. c. 5

In pdica.
c. de quat.

Aristot. in
prædica.
c. de quat.

plexa super aliquid fundatur: sed nō oportet quod super rem intellectam, sed super intelligentem, in quo oratio habet esse. Et sic patet illud quod fundatur super ens secundum quid ratione deformitatis: & tamen verū est simpliciter, propter adæquationē quæ est simpliciter. Nota tamen, q̃ de fundamento veritatis propositionis diuersimode sentiunt diuersi. Aliqui enim distinguunt (sicut tactū est) tripliciter veritatem orationis, scilicet. Propositionis, vt cū dicitur, Cæsar est homo. Priuationis, vt cum dicitur, Cæsar est homo mortuus. Negationis, vt cum dicitur, Cæsar non est. Primam dicunt fundari supra ens simpliciter, secundam supra ens secundum quid, & tertiam non dicunt fundari super aliquid, quia talis oratio nihil ponit. Sed tamen illud non videtur sufficere, quia cum dicitur, hæc oratio vera est (verum) prædicat aliquam conditionem eius: ergo necesse est sup̃ aliquid fundari, quod sit. Et ideo dicunt alij, quod fundatur supra principia Cæsaris: sed hoc non sufficit, quia esto quod Cæsar omnino sit corruptus & secundum materiam, & secundum formā, adhuc tamen vera est ista, Cæsar fuit, siue, Cæsar non est. Et ideo dicunt alij quod fundatur supra intelligentem. Sed adhuc videtur illud non sufficiens, quia esto quod nullus intelligat actū, adhuc orō est vera scripta in pariete, Cæsar fuit. Ideo dicendū q̃ veritas orationis sit veritas signi: & veritas signi nō dicat qualitatem absolutā, sicut nec necessitas consequentiarum: sed respectiuiam, sicut signū: cum omne quod contingit significare aliquid, contingat vere significare, & etiam false. Et sicut ad rationem significandi non oportet rem esse entem, sed cognoscibilem: sic nec ad rationem vere significationis. Et quoniam omne quod intellectus capit, vel est ens, vel capit, siue imaginatur per comparisonem ad ens, ideo omnis significatio, & veritas orationis significantis, vel fundatur simpliciter supra ens, vt si dicatur Petrus est, vel in ordine ad ens. Vnde proposi-

tio de præterito fundatur super ordinem eius ad præsens: similiter propositio de futuro sicut propositio negatiua: vt si dicatur, Cæsar nō est: aliquid enim ens est, quod non est Cæsar, & sic de alijs: similiter si dicatur, chimæra non est hircoceruus. Ad illud quod obiicitur vltimo, quod malitiam fore sit verum ab æterno: Dicendum, quod ad hoc quod aliquid sit verum, non oportet quod sit in deo tanquam in causa: sed sufficit, quod sit in dei præscientia, quæ non est nisi veri. Ad hoc autem quod aliqui sit in dei præscientia, sufficit quod ipsum, vel eius causa, vel eius oppositum sit in deo tanquam in causa, sicut supra dictum est de cognitione dei.

Q V A E S T I O . V .

CONCLUSIO.

Malum est ordinabile ad bonum secundum ordinem iustitiæ, secundum dispositionem, & ostensionem.

TRVM malum sit ordinabile a dei voluntate Funda-
Et quod sic videtur, menta.

ga super illud Psalmi.

Domine deus meus in te speraui. gloss. Qui videt merita animarum sic ordinari a deo, ut pulchritudo vniuersitatis ex nulla parte violeatur, in omnibus laudat deū: distinguens deum aliquid fecisse, & ordinasse, & vniuersum bonū aliud non fecisse, sed ordinasse, vt malum. Item. Augustinus in enchiridio. Ma-
lum bene ordinatum, & loco suo positum, euidentius commendat bonū. Item. Ratione videtur, quia omne meritum ordinatur ad præmiū siue retributionē: sed malum meretur pœnam, sicut bonum gloriam: ergo & cum bonum gratie sit ordinabile, pari ratione malum culpæ. Item. Peccantes in supplicis ordinantur: sed propter quod vnumquodque, & illud magis: sed mali non ordinantur in pœnis nisi propter mala: ergo malum

Cap. 10.

Aristo. 1.
Poster.

malum multo magis est ordinabile. Item. Omne quod auger decorem in re ordinata, est ordinatum: sed malum auger decorem i vniuerso, quod est ordinatum: ergo &c. Probatio minoris. Augustinus in undecimo de ciuitate dei. Sicut pictura cum colore nigro suo loco posita, pulchrior est: ita vniuersitas rerum ex peccatoribus est pulchra. Contra. Augustinus. Malum est priuatio modi, speciei, & ordinis: sed nulla priuatio participat id cuius est priuatio: ergo si malum, eo quod malum priuat ordinem: malum non contingit ordinari. Item. Quod non est, non est ordinabile, nam ordo presupponit esse: sed malum in eo, quod malum, nihil est: ergo non est ordinabile. Item. Omne ordinabile est ordinanti possibile: sed malum non est possibile deo, quia deus non potest facere malum: ergo non est a deo ordinabile. Item. Si malum est ordinabile, aut ordine partium in totum, aut in finem. Non primo modo, quia malum nullus est pars. Si secundo modo: ergo cum bonum est aliquid ex ordine in finem, tunc malum fieret bonum.

39 RESPON. Ad praedictorum intelligentiā notandum. Quemadmodum aliquis dicitur esse sanus tripliciter, aut subiectiue, vt animal dicitur sanum, aut dispositiue, ut potio dicitur sana: aut ostensiue, ut urina sana: sic a liquid ordinatum dicitur tripliciter, aut sicut ordinis susceptum, aut sicut dispositum, aut sicut ostensum. Sicut susceptum, non est aliquid ordinabile nisi quod est ens, & natura aliqua: & ita malum non est ordinabile, nisi per accidens scilicet per bonum substitutum. Sicut dispositum, malum est ordinabile: sed non sicut disponens, sed priuans. Duplex enim est ordo, scilicet naturae, & iustitiae. Ordo naturae est institutus: ordo iustitiae est acquisitus. Malum autem priuat ordinem specialis naturae, & illum priuando incurrit in ordinem iustitiae, quia osten-

dit: unde ratio ordinandi sicut dispositio in ordine iustitiae est meritum, uel demeritum. Sicut ostensum: malum est ordinabile, & ordinatum, quia manifestat ordinem bonorum per oppositum: opposita autem iuxta se posita magis elucescunt. Rationes ergo probantes, quod malum sit ordinatum, procedunt secundum ordinem iustitiae, & secundum dispositionem, & ostensionem.

AD illud autem quod obicitur, quod malum est priuatio ordinis. Dicendum, quod uerum est particularis naturae: sed non est uerum prout ordo dicit dispositionem uniuersalis providentiae, de quo dicit Boetius, Ordo cuncta complectitur, quo fit ut si aliquis ab assignata libri ordinis ratione discesserit, necesse sit, ut in alteram differentiam relabatur. Exemplum ponitur in circumferentia circūcomplectente centrum. AD illud, quod obicitur, esse ordinatum presupponit esse. Dicendum, quod uerum est in eo quod per se, & in se ordinatum, malum autem non ordinatum nec in se, nec per se: & ideo non oportet, quod ipsum sit, sed sufficit, quod aliud sit in quo substantificatur malum: & hoc est bonum (ut dicit Boetius.) AD illud quod obicitur, quod ordinabile est possibile ordinanti. Dicendum, quod esse possibile, siue subesse potentiae diuinae, est dupliciter, aut potentiae producenti, aut providenti: & quauis malum non subsit diuinae productioni, subest tamen prouisioni.

AD illud quod obicitur, quia ordinatione sit ordinabile. Dicendum, quod ordinatione ad finem: sed hoc est solum ex post facto: & ideo non sequitur quod malum sit bonum, sed quod ex ipso sequitur bonum. Posset tamen dici, quod quauis malum non sit pars, tamen illud in quo est pars, & locum, & ordinem partis tenet.

Q V A E S T I O VI.

CONCLUSIO.

Mala ex accidenti facit ad decorē vniuersi, p̄ quanto subiectū mala ordinatur in p̄nam ad manifestationē diuinę iustitię.

Ad opp.

TRVM malum sit de complemento vniuersi. Et q̄ sic videt̄ Eccl. 33. Contra malum bonum est, & contra mortē vi-

ta, & sic intueri in oīa opera altissimi. Si ergo huiusmodi oppositio spectat ad decorē, & complementum vniuersi: ergo & malum. Item. Aug. de ciuita. dei loquens de malis quare finantur a deo: dicit q̄ deus vniuersum quasi quibusdam antichetis honestauit, & exēplificauit in sermone, & in picturis. In sermone, sicut Apostolus vtitur. 1. Cor. 5. Per gloriam, & ignobilitatem. Et in picturis similiter: sicut. n. pictura alba cum colore nigro suo loco posita pulchra est, sic vniuersum cum malis: ergo malum s̄m hoc decorat vniuersum: sed oē tale est de complemento vniuersi: ergo &c. Item. Ratione videtur, quia si cur malum est priuatio boni, ita silentium est priuatio vocis, & somnus vigilię: sed ad perfectionem, & decorē sermonis necesse est interponi silentiū: ad perfectionē, & decorē animalis necesse est aliquando vigilijs interponi somnum: ergo ad perfectū decorē vniuersi necesse est bonis interponi mala. Item. Vniuersum est conditum ad dei manifestationem; sed in operibus dei maxime manifestatur misericordia, & veritas: sed si malum nō fuisset, nec misericordia, nec veritas, ita perfecte manifestaret̄, sicut manifestatur in eterna punitione, & peccatorum remissione, & redemptione: ergo nō esset vniuersum completū. Contra. Gen. 1. Vidit deus cuncta quę fecerat, & erant valde bona, & non fecerat mala: constat ergo q̄ absque malis erant omnia valde bona in vniuerso: sed vniuersam nō esset valde bonum, si deesset ei perle-

ctum. Cum ergo deesset ei malum: videtur, q̄ malum non sit de eius perfectione. Item. Aug. in 1. de lib. arbi. loquens de perfectione vniuersi dicit. Quicquid tibi vera ratione melius occurrerit, scias opificem oīum fecisse: si ergo non fecit mundum cū malis, sed sine malis: ergo mundus sine malis erat perfectior quā cum malis: ergo malum non est de perfectione vniuersi. Item. Ratione videtur: quia albius est quod est nigro impermixti⁹: ergo pulchrius, & melius q̄ est malo impermixti⁹: sed si in mundo nullum esset malum, nec vniuersum esset malis permixti⁹: ergo melius, ergo perfectius: ergo ordinatio mali, non est de complemento vniuersi. Item. Bonum, & pulchrū idē est, sicut dicit Diony. ergo quod est priuatio boni, est priuatio pulchri: sed malū est priuatio boni: ergo ē priuatio pulchri: ergo malū deturpat: sed quod deturpat, & fœdat non spectat ad pulchritudinem, siue decorē: ergo nec malū, siue mali ordinatio. Resp. Ad hoc notandum, quod circa hoc diuersi diuersa senserunt. Dixerunt enim aliqui, quod est loqui de malo, vt est in potentia facientis, & vt est i opere, siue in facto. Si loquamur vt est in potentia facientis: sic voluerit dicere, quod posse malum facere erat de perfectione vniuersitatis: quia creatura debebat fieri quę posset peccare, & posset abstinere, ad hoc quod vniuersum perfectum esset: sicut in tertio de lib. ar. dicitur. Si loquamur de malo, vt est in facto esse: sic dicitur, quod nullo modo spectat ad complementum vniuersi nō per se, sed per accidens. Sed cum auctoritates dicant contrariū, quod ex ordinatione mali ad bonum quidam decor resultat sicut dicit Aug. expresse oportet aliter dicere. Ideo dicunt alij, q̄ decor vniuersitatis, quidam est iustitantiālis, siue quantum ad esse: quidam accidentalis, siue quantum ad bene esse. Quantum ad primum decoratam, mala non sunt scienda, nec per se, nec per accidens: sed quantum ad alij quem decorē accidentalem, mala bene ordinata faciunt: non quia mala, sed

5. Phy. 19

2. Phy. 18

Funda-
menta.

lar sed quia bene ordinata: & ita per accidens, sicut per accidens ordinatur: & illo decore circumscrip- to ad hoc esset vniuersum decorum, & per se factum, quamuis hunc decorem non haberet. Ad hunc decorem facine mala, non ratione sui, sed rōne subie- cti, quod ordinatur in pœnam ad di- uinæ iustitiæ manifestationem. Vel ratione oppositi, cuius decor magis clarescit ex p̄sentia mali, sicut oppo- sita iuxta se posita magis elucescunt, sicut communiter dicitur. Vel ratio- ne boni eliciti: multa enim bona de- fecit, & facta sunt, quæ non essent fa- cta nisi peccatum præstitisset occa- sione, sicut illa quæ gesta sunt in no- stra reparatione: tamen sine his om- nibus esset vniuersum completum. Si vero queritur, utrum tunc esset pul- chrius, quàm nunc, sic responderi po- test, quod se habent excedentia, & excessi: sicut duæ facies, in quarū vna nulla est macula, in altera est ci- catrix aliqua bene sita, quæ videtur faciem venustare. Et si vltra proce- das, quis decor magis excedit: potest dici sine præiudicio, quod decor qui nunc est: & ratio huius est, quia vis diuina eliciens bonum ex malo, præ- portens est malo: & ideo bonū quod inde elicit, præualet bono quod ma- lum corrumpit: & ideo plus ualet vni- uersum nunc, quàm valuisse tunc: in quo nunc modo comendatur sapien- tia creatoris. Vnde Gregor. in bene- dictione cærei paschalis. O felix cul- pa, quæ talem meruit habere redem- ptorem. Et exemplum est de scypho sa-

no qui frangitur, & religatur filo ar- gēteo, vel aureo, quia melior est post, quàm ante, nō ratione fractionis, sed ratione religionis. Et si quæras a me, nonne melius esset si omnes essent beati, quàm quod quidam beati, & quidam miseri? Dicendum (sicut cre- do) si homo sterisset, non peruenis- sent plures ad Hierusalem supernā, quàm sic peruenturi sunt. Vnde ma- li quasi ex abundanti sunt, nec sunt in computatione. Et sic concedendū quod ordinatio mali facit ad com- plementum accidentale: sicut probat rationes ad primam partē inductæ: sed ad complementum, siue ad deco- rem substantialem, nec per se, nec per accidens: per se vero ad nullum, sicut illæ rationes ostendunt. Verumta- men quod obicitur ad primam par- tem per simile in priuationibus: Di- cendum, quod illæ priuationes non sunt aliquid adimenes, nec auferen- tes aliquid de bono, vel pulchro, ma- lum tamē auferunt: ideo patet illud. A D illud quod obicitur, quod non manifestaretur misericordia, & iusti- tia. Dicendum, quod quamvis non manifestaretur in actu, manifestaretur tamen in sua origine. Qui enim deum in se cognoscit, videt in illo æterno exemplari quid eum deceat fa- cere, & possit, licet non omnino: & ita misericordiam, & iustitiam pari- ter: nihilominus tamen misericordia ostenderetur in supererogatione, & iustitia in retributione, licet non ita clare, ut nunc in opere.

QVOD VOLUNTAS DEI SEMPER
impletur de homine quocunque se uertat.

DISTINCTIO XLVII.

Oluntas quippe dei semper efficax est, ut fiat omne q̄ Quod vo-
uelit, & nihil fiat qđ nolit: q̄ de hoīe semper impletur luntas dei
quocūq; se uertat. Nihil. n. (ut ait Aug. in lib. de lib. semper sic
arb.) cōstitutū superat uoluntatē dei, & si faciat cōtra efficaciter

eius uoluntatem, tñ contra eius uolūtatem, quæ ipse est, nihil putā-
dum est, ita fieri, tanquā uelit fieri, & nō fiat, uel nolit fieri, & fiat. Augus. in
Illa. n. uolūtas (ut ait Aug. in ench.) semper impletur aut de nobis, eūchirid.

cap. 100.
& 6. sequē-
tibus.
Cap. 107.
in fine.

aut a nobis. De nobis impletur: sed tamen non implemus eam quando peccamus. A nobis impletur, quando bonum facimus: ideo enim facimus, quia scimus placere deo. Ita & de homine semper deus implet suam uoluntatem: quia nihil facit homo, de quo deus non operetur, quod uult. Non enim uult deus, ut peccet homo quilibet. Si autem peccauerit, poenitenti uult parcere, ut uiuat: in peccatis uero perseverantem punire, ut iustitiæ potentiam contumax non euadat. Sicut alios ab æterno præparauit ad poenam, ita alios præparauit ad gloriam: et hæc sunt magna opera domini, exquisita in omnes uoluntates eius. Et tam sapienter exquisita, ut cum angelica, & humana creatura peccasset, id est, non quod ille, sed quod uoluit ipsa fecisset, etiam per eandem creature uoluntatem qua factum est, quod creator non uoluit, impletet ipse quod uoluit, bene utens etiam malis, tanquam summe bonus ad eorum damnationem, quos iuste prædestinauit ad poenam, & ad eorum salutem, quos benigne prædestinauit ad gratiam. Quantum enim ad ipsos attinet, quod deus noluit, fecerunt: quantum uero ad omnipotentiam dei nullo

Psal. 100. modo id facere ualuerunt. Hoc quippe ipso quod cōtra eius uoluntatem fecerunt, de ipsis facta est uolūtas eius. Præterea nanque magna opera domini sunt exquisita in omnes uoluntates eius, ut mirro, & ineffabili modo non fiat præter eius uoluntatem, quod etiam sit cōtra eius uoluntatem: quia non fieret si non fineret: nec utique nolens finit, sed uolens: nec fineret bonus fieri male, nisi omnipotēs

Inquiri etiam de malo possit facere bene. His uerbis euidenter monstratur quodd uoluntas dei æterna semper impletur de homine, etiam si faciat homo contra dei uoluntatem. Sed attendendum est diligenter quomodo in superioribus dicitur fieri aliquid contra dei uoluntatem, quod tamen non sit præter eam, & qualiter intelligendum sit illud, quantum ad se, fecerunt quod deus noluit: quantum uero ad omnipotentiam dei nullo modo id facere ualuerunt. Videntur enim ista superioribus obuiare, ubi dictum est uoluntati eius nihil resistere.

Rom. 9.

Hic aperit diuersis modis supra accipi dei uoluntatem.

VERVM, ut supra diximus, uoluntas dei diuersis modis accipitur, quæ diuersitas in prædictis uerbis si diligenter notetur, nihil ibi contradictionis reperitur. Vbi. n. dicit non fieri præter eius uoluntatem, etiam quod sit contra eius uoluntatem, dissimiliter accipit uoluntatem: & non ipsam uoluntatem, quæ deus est, & sempiterna est: sed eius signa prædictis uerbis intelligi uoluit. i. prohibitionem, siue præceptionem, & permissionem. Multa. n. sunt contra Dei præceptum vel prohibitionem, quæ tamen non sunt præter eius

eius permissionem. Ipsi nāque permissione omnia sunt mala: quę tamen pręter eius voluntatem sempiternam sunt. Sicut Augu-
 gu. dicit super illum locum Psal. Vt non loquatur os meum opera
 hominum. Opera enim hominum dicit ea quę mala sunt, quę prę-
 ter Dei voluntatem sunt quę ipse est: sed non pręter eius permis-
 sionem, quę ipse non est. Appellatur tamen ipsa dei voluntas, quia
 deus volens finit mala fieri. Fiunt & contra eius pręceptionem vel
 prohibitionem, sed non contra eius voluntatem quę ipse est: nisi
 dicantur contra eam fieri, quia pręter eam sunt. Contra eā quip-
 penihil ita fit, vt velit fieri quod nō fiat, vel nolit fieri & fiat: qđ
 euidenter ibi Auguſt. notauit, vbi ait, Quantum ad ipsos attinet,
 quod Deus noluit fecerunt: quantum vero ad omnipotentiam Dei,
 nullo modo id facere voluerunt. Ac si diceret, fecerunt cōtra Dei
 pręceptum, quod appellatur voluntas: sed non fecerunt cōtra dei
 voluntatem omniūpotentem, quia hoc non valuerunt, illud value-
 runt: & ita per hoc quod fecerunt contra dei voluntatē, id est, prę-
 ceptum, de ipsis facta est voluntas eius, id est, impleta est volun-
 tas eius sempiterna, quā eos damnari volebat. Vnde Greg. super
 Gene. Multi voluntatem Dei peragunt, vnde mutare contendūt,
 & consilio eius resistentes obsequuntur: quia hoc eius dispositioni
 militat, quę per humanum studium resultat. Hic aperte osten-
 ditur, quia dum mali consilio ac pręcepto Dei resistunt (quod vo-
 luntas Dei appellatur) ea faciunt vnde voluntas eius, quę ipse est,
 impletur; quę dispositio vel beneplacitū vocatur. Nam (vt ait Au-
 gu. in Ench.) Quęlibet sint voluntates angelorum & hominū,
 bonorum vel malorum, vel illud quod Deus, vel aliud volētium
 quam Deus, omnipotentis voluntas semper inuicta est: quę ma-
 la esse nunquam potest, quę etiam dum mala irrogat, iusta est, &
 profecto quę iusta est, mala non est. Deus ergo omnipotens siue
 per misericordiam cuius vult miseretur, siue per iudicium quem
 vult obdurat: nec inique aliquid facit, nec nisi volens quid quam
 facit, & omnia quęcunque vult facit.

In tom. 8.
 enarratio
 ad psal. 16
 Ex quo se
 su verū sit
 nihil fieri
 cōtra eius
 voluntatē.

Cap. 102.
 Tomo 3

Summatim perstringit sententiam prędictorum, addens quare deus
 pręcepit omnibus bona facere & mala vitare: cum non
 velit hoc ab omnibus impleri.

EX prędictis liquet quod voluntas Dei quę ipse est, semper
 inuicta est, nec in aliquo quassatur, sed per omnia impletur. Con-
 silium vero eius & pręceptio siue prohibitio nō ab omnibus imple-
 tur, quibus proposita & data sunt. Neque ideo pręcepit omnibus
 bona, vel prohibuit mala, vel consuluit optima, quod vellet ab om-
 nibus bona quę pręcepit fieri, vel mala quę prohibuit vitari. (Sī
 enim vellet, vtrique & fierent, quia in nullo potest ab homine su-
 perari vel impediri eius voluntas) sed vt iusticiā suā hominibus

YY 4 ostende-

ostenderet, & mali essent inexcusabiles. Denique ut boni ex obedientia gloriam, mali ex inobedientia poenam sortirentur, sicut utrisque ab eterno preparauit. Ea ergo quæ omnibus præcepit vel prohibuit, a quibusdam voluit fieri vel vitari, sed non ab omnibus: & quædam personaliter præcepit & in veteri & in noua lege: quæ ab eis quibus præcepit, fieri noluit, ut Abrahæ de immolatione filii, & in euangelio quibusdā curatis, quibus præcepit ne cui diceret.

Voluntas dei semper fit efficaciter.

DISTINCTIO XLVII.

Voluntas quippe dei semper efficax est.

Exposi.

V P R A remouit Magister dubitationes ex quibus videbatur voluntas dei aliquā impediri. Hic determinat veritatem ostendens voluntatem dei semper esse efficacem, & nunquam impediri. Et hæc pars habet quatuor partes. In prima auctoritate Aug. ostendit voluntatē dei semper esse efficacem, & nūquam impediri. In secunda vero (ne hoc intelligeretur de voluntate signi) distinguit voluntatem, ut ostendat hoc esse dictum de voluntate beneplaciti, ibi. Versū & supra diximus. In tertia Magister ostendit, quod contra quandā voluntatem signi bene pōt fieri, ibi. Multa enim fiunt contra dei præceptum &c. In quarta vero epilogat breuiter prædeterminata, & hoc ibi. Ex prædictis liquet, quod voluntas dei, quæ ipse est &c.

Diuisio.

Ad eorum damnationem quos iuste prædestinauit ad poenam.

Dub. 1

Videtur Aug. hic improprie loqui, quia supra xv. distinct. dicitur, quod prædestinatio est de bonis salutaribus. Item. Dam. Non ad puniendum placitum nos deus: ergo male dicit. Iuxta hoc queritur, cum deus sit summe iustus sicut summe misericors, quare magis dicitur proprium dei misere, quam damnare siue punire. Respon. quod Damasc. distinguit voluntatē dei in antecedentem, & consequentem. Pōt ergo præperatio esse quantum ad veritatem, & sic est præparatio bonorum, & hoc

Respon.

modo est præparatio simpliciter, & prædestinatio proprie dicta. Alio modo præparatio accipitur large, scilicet quacūque voluntatem, & sic est malorum, & est prædestinatio large. Magister autem & Damasc. supra accipiunt proprie: sed August. accipit communiter, & sic patet solutio. Ad illud quod queritur de opere misericordie. Dicendum quod ideo est proprium dei miseri, quia ad opus misericordie non requiritur nisi dei benignitas: sed ad hoc quod seueritatem iusticie faciat, præsupponitur nostra iniquitas, & ideo illud magis appropriatur ipsi deo, quam hoc.

Ipsius nanque permissione &c.

Dub. 2

Innuat Magister quod mala fiunt præter dei voluntatem: sed non præter permissionem. Contra. Videtur male loqui, quia cum permissio sit signum voluntatis diuine, si fiunt præter permissionem, ergo etiam præter voluntatē. Item. Queritur quare differentia est inter fieri præter voluntatē, & contra, & ut quod nulla, quia Matth. xij. Qui non est mecum, contra me est. Respon. Dicendum, quod fieri præter voluntatē, hoc est quia voluntas dei non est in hoc fieri, nec in eius oppositū, & ita præter voluntatē fit, quod non fit secundum voluntatē, nec contra, & inter hæc medium est: dñs autem in Matth. intelligit de præceptis, quæ qui negligit, inimicus dei efficitur. Quod ergo obicitur, quod permissio, est signum voluntatis beneplaciti. Dicendum, quod non est signum, quod deus velit illud quod permittitur: sed quod velit illud, quod ex eo elicitur, & sic patet illud.

Respon.

Sed non præter eius permissionem quæ ipse non est.

Secundum hoc ut quod permissio non fit deus. Contra. Deus est sua actio: ergo deus

Dub. 3

de esset sua pmissio, cum pmissio sit actio dei. Si tu dicas hoc esse dictum ratione connotati, tunc obicitur, quod voluntas dei similiter aliquid connotat circa voluntatem. Resp. Dicitur potest quod Magister loquitur secundum opinionem illorum qui dicunt nomina sex generum non predicare aliquid de deo, vel in deo, sed a deo: sed hec opinio supra improbat est. Et ideo potest dici, quod Magister loquitur de permissione ratione sui connotati, quod importat ratione sui nominis. Et si tu obicias de voluntate quod connotat, Dicendum quod verum est ex adiuncto: sed non est ita de principali significatione nominis.

Neque ideo precepit omnibus bona, vel prohibuit mala, vel consuluit optima &c.

Dub. 4 Videtur falsum dicere, quia preceptum dei est signum voluntatis dei, si cut preceptum nostrum est signum voluntatis nostre: sed rectus homo nunquam precepit aliquid alicui, nisi quod vult fieri: ergo multo fortius nec ipse deus. Resp. Dicendum, quod Aug. & Magister sequens August. quando de voluntate beneplaciti loquuntur, semper accipiunt pro voluntate qui deus absolute vult aliquid euenire: & de hoc non est dubium illud quod dicit: sed ulterius Magister sequens Dam. distinguit voluntatem antecedentem, & siue quantum in se est, & huius signum est preceptum, & de hac non loquitur Aug. nec Mag.

Precepit & in veteri, & in noua lege quod ab eis quibus precepit fieri noluit.

Dub. 5 Videtur male dicere, quod preceptum est signum diuine voluntatis: ergo si precepit quod nolebat, ut quod illos decipiebat. quibus precepit. Item. Videtur falsum dicere, quod noluit imolationem Isaac, quia Abraham volebat: ergo voluntatem suam diuinam non conformabat: ergo non merebatur, ut in Item. Quare Abraham parauit se ad obediendum, non autem curatus in euangelio? Resp. Dicendum quod quod precepit deus ad faciendum, ut prece-

pta moralia, quaedam ad probandum id est probata ostendendum, quaedam ad erudiendum: & horum duorum exempla tangunt in litera. In precepto ergo Abraham signatur non quod deus velit imolationem: sed quod vult Abraham velle: & ideo cum voluit, se sibi conformauit. In precepto autem quod fecit curato, signauit se velle conceptum laudis, & ideo Abraham laudandus est in voluntate obediencie, & curatus in hoc quod non tacuit.

AD intelligentiam eorum qui dicuntur in hac parte, quatuor queruntur. Primo queritur, utrum voluntas beneplaciti possit impediri. Secundo queritur, verum aliquis possit facere contra voluntatem signi. Tertio, utrum deus debeat mala permittere. Quarto & ultimo utrum deus possit mala precipere.

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

Dei voluntas antecedens potest cassari, consequens autem atque absoluta, nequaquam.

VOD Voluntas beneplaciti non possit impediri, ostenditur primo auctoritate Gene. vltimo. Num dei possumus resistere voluntati? quasi diceret, non. Item. Roma. ix. Voluntati eius quis resistit? Item. Super illud. j. Timoe. vlti. Qui vult omnes homines saluos fieri. Glo. rogandus est ut velit, quod si vult necesse est fieri. Item. Super illud psalm. Iustus dominus in omnibus operibus suis glo. Apud deum hoc est velle, quod facere: sed non potest impediri ne velit, quia libere vult quod vult: ergo non potest impediri, ne fiat. Itē. Ois voluntas aut potest impediri. potest superari: sed diuina voluntas superari non potest, cum sit suprema: ergo diuina voluntas non potest impediri. Itē. Omnis causa quod impeditur a perfectione sui effectus. aut deficit, aut mutatur: sed diuina voluntas nec deficit, nec mutatur, nec potest deficere, nec mutari: ergo &c. Item. Nobilius agens

Artic. 1

xxxii

iij

shs

est, & nobilior causa quæ non potest impediri quā quæ potest: sed diuina voluntas est summa, & suprema cā oīm (vt supra monstratum est): ergo &c.

Ad opp. Contra. Oīs causa, cuius effectus contingenter euenit, potest impediri: nam si non potest, tunc effectus euenit necessario: sed diuina voluntas est huiusmodi, quia est multorum cōtingentium, alioquin aut nihil esset contingens, quod est contra arbi. libertatem, & consilium, & casum: aut deus nō esset illius causa, quorum verumque absurdum est: ergo &c. Item, oīs causa quæ per aliam agentem expletur, potest per illam deficientem impediri, si illa possit deficere. Hæc propositio per se nota est: sed diuina voluntas est huiusmodi, nam deus vult multa fieri per causas creatas quæ non faciunt sine ipsis, sicut generare hominem, a sinu & similia. Similiter de his quæ sunt ab opere nro, & hæc possunt deficere: ergo diuina voluntas impediri. Item. Omnis causa cuius virtus se extendit ad contrarium, voluntate potest aliud velle quā velit: sed diuina essentia est huiusmodi, aliquid enim vult deus vt istud dānari, cuius oppositum potest: hoc certū est, alioquin non esset omnipotens: potest ergo facere oppositum ei quod vult. Sed omne possibile, est ponibile: ponatur ergo quod deus faciat oppositum ei quod vult, si hoc, ergo voluntas dei est frustra & impedita: ergo &c. Itē. Voluntas vult aliquid quod deus vult ipsam velle, aut ergo potest velle contrarium, aut non potest. Si potest: ergo diuina voluntas potest impediri. Si non potest: ergo necesse est libertatem eius arctari.

RESP. ad intelligentiam prædi-

corum notandum, quod sicut Iohan.

Damasce. Dam. Voluntas beneplaciti est duplex lib. 2. de sc. aīis siue cōditionalis quæ vult, quā oīth. fide. tunc in se est oīm salutem: & absoluta cap. 9. siue consequens quæ determinate vult 11. Thom. aliquid quod non certitudinaliter euenire. Intelligendū est ergo quod nullā dei q. 23. art. 2. voluntatem possibile est superari, nullā q. 19. impossibile est cassari: aliquam tamē artuc. 6. vt antecedentem, possibile est non impleri: aliquam vt cōsequentem, necesse est impleri, & impossibile est impe-

diri. Nulla (inquam) est possibile superari: nam si homo non faciat quod deus vult quantum in se est sine voluntate ante, deus facit de ipso quod vult voluntate consequente: & ita semper impletur vel de homine, vel ab homine, & sic nunquam vincitur vel superatur. Non etiam possibile est voluntatē dei cassari: nam casum dicitur aliquid dum priuatur effectu proprio ad quod est voluntas aut nullo priuatur effectu ad quem est proprie. Nam quod dicitur, quod deus vult omnes homines saluos fieri quantum in se est, hæc voluntas non cōnotat salutem, nec proprie est ad effectum salutis: sed cōnotat ordinem nature, siue naturam ordinabilem ad salutem. Vnde nihil plus est dicere, Deus vult istud saluum fieri quantum in se est, quā deo placuit dare isti naturam per quam posset peruenire ad salutem: & quod deus paratus esset iuuare, ita quod salus non deficeret propter defectum a parte dei. Vnde non cassatur, quia habet propriū effectū: de voluntate autē absoluta planum est quod non possit cassari, quia omnem effectum suum ponit, nec vnquam remanet inexplata. Cum itaque verū sit voluntatem dei nullo modo posse superari nec cassari, tamen voluntatem absolutam necesse est impleri, conditionalem vero minime. Sed attendendum, quod est necessitas cōsequentiz, & cōsequentis, sicut supra dictū est de præscientia, quia ipsa non habet necessitatem consequentis, sed consequentiz, quia necessario infert, & sequitur, deus præscit hoc, ergo hoc erit: sed tamen non necessario præscit, quia in actu præsciendi frequenter notat effectus contingens. Sic in voluntate intelligendū est: quod voluntas dei absoluta cōnotat euentum rei, & ideo est ibi necessitas cōsequentiz: sed non consequentis, quia non mutat euentum rei, imo vult deus quod eueniat consequens contingens. Vnde sicut præscientia, quia necessario infert effectū, non potest falli: sic voluntas absoluta, quia necessario infert, non potest impediri, imo etiam necessarium est impediri, voluntatem autem autem vel cōditionatam non est necesse impleri,

neo

nec necessitate cōsequētię, nec necessitate cōsequētię, quia non cōnotat effectum rei: sed connotat illud quod est ordinabile ad euentū, ut prādictū est. Vnde bene sequitur, vult istū saluari voluntate absolue, ergo iste saluabitur: nūquam enim veller, nisi pariter prāsciret eum esse saluandū. De volūtate vero cōditionata (ut vīsum est) nō sequitur. Si ergo obiicitur, q̄ voluntas dei est necessaria, & necessario infert effectum: ergo oī modū pōnit circa ipsum necessitatem. Dicendū quod quāuis necesse sit deum velle, & voluntatem eius esse in actū, tamē comparatio eius est ad futurum contingens, & ideo effectus euenit contingenter.

10 A D illud quod obiicitur, q̄ potest impediri cum sit causa contingēs. Dicendū quod (sicut tactū est) q̄ quāuis comparatio diuinę voluntatis ad volūtū, & euentus voluti se necessario concomitantur sicut vnum contingens aliud, tamen non potest impediri, tunc enim impeditur causa, quādo manente comparatione & ordinatione eius ad effectū, effectus non euenit. Quod ergo proponitur, oīs causa cuius effectus est cōtingens pōt impediri, falsa est propositio, & habet inistātiā, si effectus necessario cōcomitē & sequatur ad causam, & hęc est instantia in proposito.

11 A D illud ergo quod obiicitur q̄ pōt impediri propter defectum causę cooperantis. Dicendum q̄ sicut diuina voluntas, siue diuinū velle connotat effectū, ita connotat existētiā causę particularis. Cū enim dicitur, Deus vult istū saluari, non est sensus q̄ velit in omnē euentum: sed quod vult istum saluari, vult istum velle. Vnde sicut diuina voluntas connotat istum effectum euenire, & ideo necessario sequitur effectus ad ipsum, ita connotat causam creaturę cōcurrere: & ideo necessario sequit, si deus vult istum saluari, q̄ iste etiam velit: & ita nunquam deficit sicut nec effectus, & ita nunquam impeditur.

12 A D illud quod obiicitur, quod deus pōt oppositum eius quod vult. Dicendum quod diuina voluntas non arctat potētā in possendo: vnde plura

pōt quam velit, tñ arctat potētā in agendo: nunquam enim potētia agit aliquid nisi quod vult, & impossibile est quod actio super excedat voluntatem. Vnde nihil pōt facere nisi q̄ potest velle. Quando ergo dīr quod pōt cōtrarium suę voluntatis, potest intelligi dupliciter. Aut volūtate mouente ad cōtrarium, & sic notatur repugnantia voluntatis ad potētā, & hoc est impossibile. Aut voluntate nō mouente, & sic notatur non impedimentum nec repugnantia: sed q̄ volūtās libere pōt, quia ita pōt hoc, q̄ eius oppositū: ita q̄ vult hoc q̄ potest vel le eius oppositum absque sui mutatione, sicut supra dictum est de prāscientia. Et rō huius est, quia vno, & eodē, vult quæcunque vult. A D vltimū, Dicendum q̄ volūtās dei s̄m conuenientiam ad prāscientiam vult illa q̄ vult. Vnde sicut prāscientia ambit totum velle, & posse, & agere, & nō potest falli aliquid nō subtrahendo contingentię rei euenientis, sic etiam in proposito intelligendum.

QVÆSTIO II.

CONCLUSIO.

Signa voluntatis diuinę que pręsens respiciunt resistentiā non possunt habere: bene tamē quæ futurum.

Ad opp.

T R V M aliquis possit facere contra voluntatem signi. Et quod non videtur, quia signum signatum conformari

debent: ergo quod sit contra vnum, sit contra reliquum: & si non pōt fieri contra signatum, nec contra signū. Alioquin si non sit contra signatum & contra signum, tunc signum est falsum: si enim signū ducit in signatū, significat q̄ sit contra ipsum fieri cōtra signatum. Item. Minimum inter omnia signata est permissio, cū sit respectu reali ad quod minime ordinatur beneplacitum dei: ergo si minima accedit ad voluntatem beneplaciti, si non pōt fieri contra permissionē, multo minus contra abas: sed nō potest fieri cōtra permissionem sicut dicit Magister

gister in litera, & Aug. de ciui. c. xx. si
cui nullus hoim agit recte, nisi adiu-
tus diuino auxilio. sic nullus hoim
atque demonum agitur nisi eod-
em diuino atque iustissimo permit-
tatur iudicio. Item. Potentior est vo-
luntas cui non potest resisti nec in se,
nec in signo, quā cui potest in signo
saltem, & si non in re: sed deus est po-
tentissimus: ergo vtrū, quod nec volun-
tatis eius nec signo voluntatis possit
resistī, & sic &c. Cōtra. Inter omnia
signa voluntatis præceptio, siue impe-
rium vtrū esse potentissimum: sed fieri,
potest, & sic tota die contra diuinum
mandatum: ergo contra omnia alia.
Item. Videtur quod specialiter cōtra
permissionem, quia permissio non est
nisi malū culpe: sed malum culpe nō
est malum nisi volūtariē fiat: & si vo-
luntariē fit, potest non fieri: ergo per-
mittēte deo aliquem male facere, pōt
non facere: ergo pōt facere cōtra per-
missionem. Item. Super illud psalm.
Eduxi eos cum argento, & auro. Glo.
dicit quod idem fuit præceptum, & p-
missum. scilicet asportatio valorum: ergo
cū possit fieri cōtra præceptū, pari ra-
tione & contra permissionē, & contra
alia: per consequens ergo contra om-
ne voluntatem signi.

- 15 **R E S P.** Dicendum quod contra
aliquod signum diuinę volūtatis pōt
fieri, cōtra aliquod non, & ratio hu-
ius duplex est, ex duplici modo distin-
guendi signa. Q uodam enim sunt si-
gna respectu præsentis, vt impletio &
permissio. Q uodam respectu futuri,
vt præceptio, & consilium, & prohibi-
tio. Et quā de pñti quod fit, impossibi-
le est in pñti non fieri, quā omne qd est
qn est necesse est esse: ideo respectu si-
gnorum de præsentī nō potest esse re-
sistentia, quia si fit resistētia, iam nō
sunt præsentia. Quia vero futura, vel
facienda possunt nō fieri: ideo quan-
tum ad signa tria sequentia, resiste-
ntia potest esse. Alia rō sumitur secun-
dū aliū modū distinguēdi. Q uia quę-
dam sunt signa diuinę voluntatis ab-
solute quodam conditionate. Dico er-
go quod quia contra voluntatem ab-
solutam non potest fieri, non pōt etiā
fieri contra signa voluntatis absolu-

te, vtpote sunt impletio, & permissio.
Quia vero contra voluntatem antece-
dentem, siue cōditionatam potest fie-
ri, quia potest homo diuertere ab or-
dine ad quem ex sui constitutione cō-
ditus est, hinc est quod potest fieri cō-
tra voluntatem signi, quę illā signat
scilicet cōtra prohibitionem, & præceptio-
nem, & consilium.

A D illud quod obicitur qd cōtra
nullum potest fieri, patet solutio quod
est falsum. Ad illud obicitur qd mi-
nimum est permissio. Dicendum quod
maior significatio, vel minor nihil fa-
cit ad hoc: sed præsentia litas effectus:
vel etiam, quia signat voluntatem ab-
solutā qua aliquid cōnotat absolute.
Ad illud quod obicitur, qd potest
est illud contra cuius signū non pōt
fieri. Dicendū qd verū est qd volun-
tas vult oīno qd nihil fiat, nisi qd oī-
dit se velle: sed diuina voluntas non
est talis, imo vult qd vnusquisque ha-
beat propriam libertatē, & faciat illud
vult. Vnde potētia faciēdi contra di-
uinam voluntatē est a diuina volun-
tate: & ideo non esset potentior pro-
pter hoc. Vnde distinguendū, quod
possit facere contra signū voluntatis
alicuius aut est contra volūtātē, & sic
attestatur impotentię: aut illud pos-
se est a voluntate, cuius est signum:
& sic non attestatur impotentię, sed
magis potentię. Ad illud quod obii-
citur, qd contra omnia, quia fit con-
tra præceptionem quę est maximum
signum. Soluendum est per interem-
ptionem, qd non est maximū signū,
quā impletio maius est. Præterea hoc
nihil facit ad propositū, sed præsen-
tialitas in effectu, & absolutio in si-
gnificato. Ad illud quod obicitur qd
fit contra permissionem, quia pecca-
tor potest non peccare. Dicendū qd
deus non dicitur permittēte peccare
nisi eum qui aqualiter peccat, dum
peccat, & tunc impossibile est eū non
peccare. Ad illud quod vltimo obii-
citur, qd idem fuit ibi præceptum, &
permissum. Dicendum qd permissio
multis modis accipitur in scriptura.
Primo modo dicitur permissio non
cohibere: sicut dñs permittit mala,
quia non cohibet: & hoc modo est
signum

signum voluntatis diuinæ distinctū contra præceptum. Alio modo non punire temporaliter : & sic dicitur lī bellus repudij permitti. Matth. xix. Moyses ad duriciam vestrā permisit. Tertio modo non prohibere. psal. Trascimini & nolite peccare. gl. permittit quod necessitatis est, non prohibet. Quarto modo permittere est minus bonum indulgere, super illud. j. Cor. vij. hoc autem dico fm indulgentiam &c. glo. permittit.

QVAESTIO III.

CONCLUSIO.

Deus, tum propter ordinem vniuersi, tum propter ordinem finis, tam in gloriam electorum quam in laudem suam, potest mala permittere.

Funda-
menta.

TRVM debeat de^o mala permittere : & q̄ sic videtur. Ioan. xii. Abū dabunt tabernacula p̄donum &c. Greg. Oi-

potens deus quod fieri nō prohibet, iustum est vt fieri sinat. Item. Deus debet conseruare ordinem quem instituit : sed cū deus creauit hominē, dedit ei liberam voluntatem : sed libera voluntas dicitur eo q̄ libere potest quicquid vult : ergo si vult malum, pōt in malum : ergo cū non debeat auferre homini potentiam quā dedit, debet ipsum permittere peccare. Item. Malum frequenter est occasio maioris boni : sed non fieret nisi malum præcessisset, vt patet in passione Christi : sed docet eum facere, & permittere id quod est via ad melius : ergo cum non possit malum facere, solum debet permittere. Itē. Deus omnia facit propter laudē suā : sed in malis manifestatur laus diuinę iustitię, & misericordię : ergo si nō debet facere pp̄ ampliatiōē suę laudis, non debet impedire ne mala fiant : ergo &c. Cōtra. Rom. j. Non solum qui talia agūt digni sunt morte, sed qui consentiunt. glo. Consentire est facere, cum possit arguere : ergo cum deus possit corrigere, & im-

pedire malum, si permittit, & tacet, consentit : sed qui consentiunt digni sunt morte : ergo &c. Item. August. xix. de ciui. Dei. c. xvi. Ad innocentis officium non solum pertinet nemini malum inferre : sed etiam a peccato cohibere : ergo si deus nō cohibet cū possit, deus non est innocens. Item. Ratione videtur. Quia omnes virtutes nostrę debent habere exemplar in Deo : sed in nobis est virt⁹ zeli, ergo & in Deo : sed zelus quārum potest obuiat peccato : ergo si de⁹ habet zelum, quantum potest obuiat : ergo &c. Item. Vniuersi vix dominī misericordia, & veritas : si ergo permittit iustum peccare, aut est misericordię, aut iustitię. Non misericordię, constar. Nec iustitię : quia iustus non meruit cadere : ergo &c.

R E S P. Dicendum, q̄ deus per-
mittit mala fieri, & hoc ordinatissime. Duplex est enim ordo rerū. Vnus in vniuerso, alter in finem, & vterq; exigit q̄ deus p̄mittat mala fieri. Ordo quippe in vniuerso exigit : q̄ ad perfectiōē vniuersitatis necesse fuit fieri creaturam arbitriō liberā, & peccare potentem : sed administratio vniuersitatis est, vt deus sic res cōditas administret, vt eas age & proprio motu sinat : sicut dicit August. vij. de ciui. Dei. Ideo cum debuerit dare potentiā peccandi, & deduxerit regere saluo ordine suę conditionis, si voluit peccare, debuit permittere : & si non voluit peccare, debuit conseruare : & ita debet permittere mala. Ordo ad finem hoc exigit : quia duplicem finē contingit reperiri in vniuerso : vnus est solus electorum, alius diuina laus. Quoniam ergo permisso malorū redditis electos gloriosiores per occasionem, & deus non curat verum per causā, vel per occasionem electorū gloria augeatur, ideo deus permittit reſe. Vnde August. xj. de ciui. Dei dicit : q̄ nullum faceret quē malum præficeret, nisi pariter nosset quibus bonorum vsibus accommodaret. Profunt autem eis exercitando. Et ideo dicit de lapsu mundi, q̄ permisit plures esse malos : quia si pauci essent, nō auderent exer-

cere bonos. Diuina etiā laus hoc exigit: quia occasione mali summe manifestatur diuina misericordia in electis: in filii vnigenici donatione, p inimicis fm̄ tempus. Summe etiam manifestatur dei iustitia in æterna punitione reprobatorum. Vnde August. xi. de ciui. Dei. Si omnes remanerēt in pœna, in nullo appareret misericordis gratia redimentis. Rursus. Si omnes transferrentur ad lucem, in nullo appareret feueritas vltionis.

- 23) Ad illud ergo quod obiicitur, q̄ permittere est consentire. Dicendū, q̄ permittere malum est dupliciter. Aut non cohibendo manum, vel animum nec in facto, nec in retributione, & sic consentire est. Vel non cohibendo manum, sed tamen puniendo transgressorem, & arguendo continue, & sic nō consentit: & hoc modo deus permittit, & non consentit.
- 24) Ad illud quod obiicitur, q̄ ad innocentem pertinet cohibere. Dicendū, q̄ illud intelligitur de cohibitione q̄ tum ad argutionem, & punitionē, non quantum ad voluntatis coactionem.
- 25) Ad illud quod obiicitur, q̄ zelus obuiat peccato. Dicendum, q̄ verum est saluo iure iustitiæ, & iustitia: p̄nt ordo vniuersi hoc exigit, vt de⁹
- 26) permittat hominem fm̄ imperiū suæ voluntatis. Ad illud q̄ vltimo obiicitur, patet responsio: quia permittere aliquem peccare, est opus iustitiæ: nō inquam iustitiæ quæ sit exigentia mentorū, sed condecencia diuinæ sapientię, & bonitatis.

QVAESTIO IIII. CONCLUSIO

Mala secundum se cum intrinsece mala sint, deus præcipere non potest, mala vero in se quæ mala nō remanent, potest deus præcipere.

Ad opp.

TRVM de⁹ possit mala præcipere. Et q̄ sic vī: q̄a præcepit Osee. j. vt duceret vxorē fornicariam. Et Ber. exponit ad literam. Q̄ uod si dicas ad litera non esse intelligendum. Obiicit

tunc: quia præcepit non tantum ducere vxorem, sed etiā facere filios fornicarios: q̄ si esset vxor legitima, nō essent filij fornicationis. Item. Exo. xii. Præcepit facere furtū filiis Israhel: sed furtum est malum, & contra legē naturę ergo &c. Si tu dicas q̄ non est malū fm̄ se, & ideo potest bene fieri, obiicitur: quia præcepit Abrahæ occidere filium innocētē, & quem sciebat innocētē. Gen. xxij. & hoc est malum secundum se: ergo, videtur, quod deus possit præcipere malum. Item ratione videtur: quia deus est super omnem legem, ergo in oi mandato potest dispensare: ergo potest omnium præceptorū, & prohibitionum contraria præcipere. Itē. Plus distat nō ens ab ente, quā malū a bono: sed deus solo imperio voluntatis ex non ente facit ens: ergo solo imperio voluntatis ex malo facit bonū: ergo pōt præcipere mala, vt vī. Cōtra. Præceptum est signum diuinæ voluntatis: ergo aut est falsum signum, cum significet deum non velle, quod præcepit, aut deus vult illud. Si deus vult malum, est malus. Si non vult, & præcepit, est falsus, & vtrunq; est impossibile apud deū: ergo &c. Itē. Null⁹ obediens diuino pcepto debet puniri: ergo si deus pōt malum præcipere, pōt malum impune fieri. Sed malum remanere impunitum est contra diuinā iustitiam: ergo deus pōt facere contra se: ergo sibi aduersari: sed hoc est impossibile: ergo &c. Item. Deus præcepit mala non fieri: si ergo præcepit fieri, præcepit duo opposita: sed duo opposita fieri est impossibile: ergo deus pcepit impossibile: sed ad nullum tale præceptum obligamur: ergo deo possumus non obedire, quod absurdum est. Et iterum. Omnis præcipiens impossibile est stultus, vel impius: ergo deus esset stultus, vel impius, quod vtrunque est impossibile. Et ideo dicit Hiero. qui dicit deū præcepisse impossibile, anathema sit.

RESP. Dicendum, quod cū queritur verum deus possit præcipere malum, hoc potest dupliciter intelligi. Aut malum manens malum, aut ita q̄ præcipiendo faciat bonum. Primum simpliciter.

Fundamentum.

simpliciter est impossibile: secundū
vero aliquo mō est impossibile, licet
non omnino. Est enim aliquid malū
in se, aliud malum fm se. Malum in
se potest fieri bene: malum secundum
se nullo modo potest fieri bene, imo
hoc intelligere qd fiat bene, est intelli
gere quod idem sit malum, & bonum.
Potest ergo dici, quod de⁹ potest prę
cipere malum in se, & non malum se
cundū se: quia nihil potest pręcipere
quin bonum sit postquam pręceptū
est: & illud est malum in se, non aut se
cundum se, & ideo pōt illud pręcipere
re, & non aliud. Et hinc habet ortum
quod dicit Ber. in lib. de dispensatio
ne & pręcepto, qd deus potest dispen
sare in pręceptis secundę tabulę, &
non primę. Et ratio huius est, quia
28 in pręceptis secundę tabulę (quātū)
est de rōne pręcepti tēgitur, siue prę
cipitur ordinatio ad proximum, & p
hibetur deordinatio ad eundem. De
ordinatio aut respectu proximi, nisi
sit deordinatio respectu dei malū est,
in se. Si aut respectu dei, malum est se
cundum se: sicut cognoscere non suū,
malum est in se: sed cognoscere alie
nam ex libidine, siue non suam, ma
lum est fm se. Sed deus in pręceptis
secundę tabulę dispensat, & dispensa
re pōt, & contra illa pōt pręcipere rō
ne prędicti. Nec ex hoc sequitur, qd
pręcipiat contraria, quia mandatum
speciale absoluit a communi, sicut
privilegium speciale. In pręceptis
autem primę tabulę non potest deus
dispensare, quia eorum opposita sunt
mala secundum seipsa enim pręcep
ta dicunt ordinationem ad deum
siue in finem de suū rōne, & eorū op
posita deordinationem. Et ideo si cō
trarium pręciperet, pręciperet cōtra
se, contra se autē non potest facere:
& si illa pręciperet (cum illa sint ma
la fm se, ita quod nullo modo pñt be
ne fieri) aut deus vellet malum, quod
est inconueniens aut impune. Heret
malum, aut idem esset bonum, & ma
lum, quorum utrunque est inconue
niens simpliciter. Et ideo conceden
da sunt rationes phantases quod deus
non potest malum pręcipere, vtpu
tā nulum maius malum: & hoc est

malum fm se. Tamen vltima ratio de
hoc qd pręcipit malum, non valet:
& iam soluta est.

AD illud ergo quod obiicitur de
Osea. Dicendum qd illud fuit malum
in se. s. cognoscere non suū: & diuino
pręcepto factum est ei bonū: sed fm
quod fornicatio dicit actum libidi
nosum, & cognoscere aliquā ex libi
dine, hoc dominus nunquam pręce
pit. Ad illud quod obiicitur de au
dioritate Exod. quod pręcepit filiis
Israel furtum. Dicendum, qd illud
similiter pręcepit in quantū fuit ma
lum in se. s. accipere rē alienam: sed
hoc potuit facere, quia cum sit domi
nus omnium, dominium potuit trās
ferre. Sed nunquam pręcepit, quod
ex libidine hoc facerent, illud enim
est malum secundum se. Ad illud qd
obiicitur de eo, quod pręcepit Abraę
de Isaac. Dicendum qd illud nō erat
malum fm se, quia Isaac qui iunior nō
esset reus mortis sibi infligēde ab ho
mine, tamē ratione peccati originalis
reus erat mortis temporalis sibi infli
gendę a deo, ad quam habebat neces
sitatē, & ideo deus habebat aucto
ritatē, & ita de iure potuit illā Abraę
ex causa committere. Tamē aliqui vo
lunt dicere quod non pręcepit occi
dere: sed offerre. Sed contra hoc est
glōsa, & textus, quia dī quod porta
uit ignem, & gladium. AD illud qd
obiicitur, quod potest super omnem
legem datam. Dicendum, quod verū
est quod potest, qd potest ponere: sed
non potest destruere iam positū. Quia
enim ordinationem ad ipsum dicit
aliqua mandata, sicut non potest con
tra suam iusticiam facere, sic nec con
tra illa pręcipere. AD illud quod
obiicitur, quod de non ente potest fa
cere ens. Dicendum, quod verum est
quod potest facere: sed hoc non po
test facere quod aliquid sit ens, & nō
ens, & quia non ens non habet neces
sitatē ad hoc quod sit nō ens, ideo
potest fieri ens: sed aliqua sunt mala,
quę si sunt, de necessitate sunt mala,
sicut mentiri, & odire deū: & ideo
non est simile, quia si faceret ista esse
bona, faceret quod idem simul esset
bonum, & malum.

QVOD ALIQUANDO HOMO BONA
voluntate aliud vult quam Deus: & aliquando mala, id
quod Deus bona voluntate vult.

DISTINCTIO XLVIII.

Qualiter
voluntas
nostra di
uine con
formetur.

Cap. 101.
Tomo 3.

Ciendum quoque est: qd aliquñ mala est voluntas homi-
nis idem volentis quod deus vult fieri: & aliquando bo-
na est voluntas hominis, aliud volentis quam deus. Vt
enim bona sit hominis voluntas, oportet attendere qd
congruat ei velle, & quo fine. Tm. n. interest inter voluntatē dei, &
voluntatē hominis, vt in quibusdā aliud cōgruat deo velle, aliud ho-
mini. Vnde Aug. in Ench. Aliquando bona voluntate homo vult.
aliquid quod deus non vult, bona multo amplius multoq; certius
voluntate. Nam illius mala voluntas esse nunquam potest: tanquā
si bonus filius patrem velit viuere, quem deus bona volūtate vult
mori. Et rursus fieri potest, vt hoc velit homo voluntate mala, qd
deus vult bona, velut si malus filius velit mori patrem, velit etiam
hoc deus. Nempe ille vult quod non vult deus, iste vero id vult qd
vult & deus: & tamen bonæ dei voluntati pietas illius potius con-
sonat, quamuis aliud volentis, quam huius idem volentis impie-
tas. Multum enim interest quid velle homini, quid velle deo con-
gruat, & ad quem finem suam quisque referat voluntatem, vt ap-
probetur vel improbetur: Potest enim velle bonum quod nō con-
gruat ei velle: & potest velle bonum quod congruit, sed non referre
ad finem rectum: & ideo non est bona voluntas.

Quod bona voluntas mala hominum voluntate impletur, vt in passione
Christi contigit, vbi quiddam factum est quod deus bona, & Iudæi
mala voluntate voluerunt, voluerunt tamen & aliquid
quod deus non voluit.

ILLVD quoque non est prætermittendum, quod aliquando
dei voluntas bona per malam hominis voluntatem impletur, vt in
crucifixione Christi factum est, quem deus bona volūtate mori vo-
luit, Iudæi vero impia voluntate eum crucifixerunt. Et volebāt
Iudæi mala voluntate quiddam quod deus bona volūtate volebat,
scilicet vt Christus pateretur, & moreretur: sed volebant & ali-
quid aliud quod deus nolebat, scilicet occidere Christū, quod fuit
mala actio & peccatum. Actum quippe Iudæorū non voluit deus,
passionem vero Christi voluit, sicut & in ipso psalm. Christus ad
patrem ait, Tu cognouisti sessionem meam, id est, voluisti & ap-
probasti passionem meam, tibi enim placuit. Voluit itaque rota
Trinitas vt Christus pateretur, nec tamen voluit vt Iudæi occide-
rent: quia voluit pœnam Christi, sed non voluit culpam Iudæorū:
nec tamen noluit, si enim noluit, nec fuisset.

Oppositio

SED ad hoc opponitur sic: Si voluit deus, ut Christus pateretur, voluit utique ut pateretur a Iudæis, vel non. Si voluit ut non pateretur a Iudæis, cum passus sit, factum est ita que quod voluit deus non fieri. Si autem voluit eum pati a Iudæis: ergo voluit eum occidi a Iudæis: voluit itaque ut Iudæi occiderent eum. Ad quod respon-
Respon.
dentes dicimus, simpliciter concedendum esse, quod deus voluit Christum pati & mori, quia eius passio bonum fuit, & causa nostrę salutis. Cum autem dicitur, volebat eum pati, vel occidi a Iudæis: hic distinguendum est. Si enim intelligitur sic, volebat eum sustinere passionem, siue crucifixionem a Iudæis illatam, verus est sensus: Si vero intelligitur sic, volebat ut Iudæi occiderent eum, falsum est. Non enim volebat deus actionem Iudeorum, quę mala erat: sed volebat passionem bonam, & hęc voluntas per malas Iudeorū voluntates impleta est. Vnde Aug. in Encheridio, Deus quasdam vo-
Cap. 101.
Tom. 3.
luntates suas utique bonas implet per malorum hominum voluntates malas: sicut per malevolos Iudæos bona voluntate patris Christus pro nobis occisus est, quod tantum bonum fuit, ut Apostolus Petrus quando id fieri nolebat Satanā ab ipso qui occisus est, diceretur. Ecce manifeste habes magnum bonum fuisse quod Christus
Matth. 16
occisus est, & hoc bonum quia Petrus nolebat, ideo redargutus est.

Vtrum placuerit viris bonis, quod Christus pateretur, & moreretur: placuit quidem intuitu nostrę redemptionis: sed non ipsius cruciatus.

Ex quo soluitur quęstio qua quęri solet, vtrum viris sanctis placere debuerit quod Christus pateretur, vel occideretur. Debit enim eis placere intuitu nostrę redemptionis: sed non intuitu ipsius cruciatus. Voluerunt ergo ac vehementer cupierunt Christum mori propter liberationem hominis, & impletionem diuinę voluntatis: sed non voluerunt delectatione ipsius afflictionis. De eodem ergo latabantur, & tristabantur: sed ob aliud gaudebāt, & propter aliud dolebant. Volebant ergo Christū mori pro hominis redemptione: & tñ de morte ipsius diuersis de causis corda eorū varie mouebātur.

Quomodo sentiendum sit de passionibus sanctorum, an velle an nolle debeamus.

SI vero quęritur vtrum eodem modo sentiendum sit de passionibus, & martyrijs sanctorum: Dicimus aliquam esse differentiam inter passionem capitis, & membrorum. Christi namque passio causa est nostrę salutis, quod non est passio alicuius sancti. Nullius enim passione redempti sumus, nisi Christi. Profuerunt quidem non modo eis qui passi sunt, verumetiam alijs fidelibus ipsorum passionibus, verumetiam nostrę redemptionis nō sunt: hoc enim passio illius sola potuit, qui deus est, & homo. Illius ergo
ZZ passionem

Quoddam passionem credentium pia mentes voluerunt, & optauerunt fieri sicut futurum credebant: passionem uero sanctorum possumus uelle & nolle: & utrumque bona uoluntate, si rectos nobis proponamus. Cui enim placuit Pauli passio, eo fine, quia premium eius per hoc auctum, & paratum cernebat: bonam uidetur habuisse uoluntatem, quæ uoluntati eius congruebat, quia cupiebat dissolui, & esse cum Christo. Qui autem uoluit, eum declinare passionem, & effugere manus iniquorum cōpassione pietatis, & ille habuit bonam uoluntatem. Vnde Aug. in ench. Bonæ apparebant uoluntates piorum si delium, qui nolebant apostolum Paulum Hierusalem pergere, ne ibi pateretur mala, quæ Agabus propheta prædixerat: & tamen hoc illum deus pati uolebat pro annuncianda fide Christi, exercens martyrem Christi: neque ipse bonam uoluntatem suam impleuit per Christianorum uoluntates bonas: sed per Iudeorum malas: & ad eum potius pertinebant, qui nolebant quod uolebat, quam illi per quos uolentes factum est, quod uolebat: quia id ipsum mala uoluntate fecerunt, quod deus bona uoluntate uoluit. Ita & in passione Christi factum est: qđ. n. deus uoluit, hoc idem Iudei, & diabolus: sed illi mala uoluntate, deus uero bona uoluntate, s. ut Christus moreretur. ueruntamen illi actum uoluerunt, quem deus non uoluit.

Cap. 101.
A. 2. 21.

Qualiter uoluntas nostra diuinæ conformetur.

DISTINCT. XLVIII.

Sciendum quoque est, quoddam ali- quando mala est uoluntas hominis, &c.

Expositio

AEC est tertia pars, in qua agit Magister de conformatione uoluntatis nostræ ad uoluntatem diuinam. Et di-

uisio. uidetur hæc pars in quatuor partes. In prima Magister ostendit qđ ad cōformitatem uoluntatis nostræ, & diuinæ, non sufficit conformitas in uolito. In secunda ostendit, qđ non sufficit conformitas in operatione, siue in opere operato ibi. Illud quoque non est prætermittendum. In tertia Magister soluit ex hoc quādam questionē a latere. Verum, scilicet, sancti debeant passionem Christi uelle. ibi Ex quo soluitur questio qua queri solet. In quarta uero, & ultima Magister mouet questionem iuxta hanc, & determinat ibi: Si uero queritur uerū

eodem mō sentiendū est. Vbi ostēdit qđ dissimiliter iudicandū est de passionibus sanctorum, & ipsius Christi.

Multum enim interest quid uelle homini, quid deo congruat.

Cōtra. Ex hoc uerū, qđ aliquid licite possit homo uelle sciendo, cuius deus uelit contrariū. Ponat ergo p impossibile, qđ alicui reuelet sua dānatio: constans est, qđ deus uult istum dānari uolūrate absoluta. Aut ergo iste tenet uelle, aut nō: uel (qđqđ sit de ten- tione) qđ est pfectius uelle, uerū uelle dānari, uel non. Si uult dānari: ergo uult deo separari: hoc uoluntas re- cta nunq̄ pōt appetere. Si non uult dānari: ergo pfecte se nō conformat: ergo perfectior est uolūtas opposita. Respon. Dicendū, qđ illud est impossi- bile, qđ alicui reuelet sua dānatio: & impossibili posito, nō est mirū si se- quatur impossibile. Tñ si tu querat qđ est pfectius, nō deo dicēdū, qđ in æter- na dānatione sunt duo. Spēnæ infi- citis, & æterna a deo separatio. Sepa- rationē æternā a deo nullo modo credo qđ aliqua aia recte debeat uelle, imo semp uelle contrariū: sed pōnā uelle,

Dub. 1.

Respon.

si re-

Reuelatū est sibi, debet, & hoc patet
 q̄a quilibet iustus de se, & de alio de-
 bet velle, q̄ oīs peccā finaliter, æter-
 naliter puniat: ergo si ponit præxi-
 stens cognitio certitudinaliter iuxta
 se, credo q̄ quādiu durat ei bona vo-
 luntas, q̄ hoc nolle. Si autē querat
 de eo, q̄ peccat, verū velle debeat gra-
 tiā sibi subtrahi: & vī, q̄ sic, cū deus
 velle, & ipse sciat hoc esse iustū. Resp.
 Dicendū, q̄ grām subtrahi alicui sub
 triplici cōditione pōt respici, aut sim-
 pliciter, aut ad tēp̄. Et ad tēp̄ adhuc
 dupliciter, vel in se, vel p̄ut hēt rōnē
 p̄næ. Hoc modo vult deus subtra-
 here, & hoc modo debet peccans vel-
 le, ut cum deo puniat. Vnde regula
 gēralis, q̄ in oībus, quæ scimus deū
 velle absolute, tenemur voluntate ab-
 soluta velle: tñ licet nobis velle con-
 trarium voluntate cōditionata, siue
 quantum in nobis est, quia hoc decet
 nos, & propter hoc dicit Augustin.
 Multum interest, &c.

Deus voluit Christum pati, &
 mori, &c.

Dub. 1 Contra. Vī. n. male dicere, quia oc-
 cidere Christum erat malum facere:
 ergo Christum occidi fuit malum
 fieri: si ergo deus voluit Christum pa-
 ti, deus voluit malū fieri, quod supra

Respon. negatū est. Resp. Dicendū, q̄ occide-
 re Christum fuit malū p̄ cōparationē
 ad subiectum: qñ ergo accipit passio,
 aut simpliciter accipit, aut in compa-
 ratione ad patientē, siue ad sustinen-
 tē p̄nā, & sic simpliciter est bonū:
 aut in cōparatione ad inferentem, &
 sic ex illo respectu indicat malū, q̄a
 malitia moris potius intentionē re-
 spicit, q̄ actū. Et primo modo est sen-
 sus: Christū pati a Iudæis est bonū. i.
 Christum sustinere p̄nā quā Iudæi
 intulerunt, est bonum. Secūdo modo
 est sensus: Christum pati a Iudæis est
 bonū. i. passionem inferri Christo a
 Iudæis est bonum, & sic falsum: quia
 illatio passionis nō fuit nisi mala: sed
 sufferentia non fuit nisi bona, & sic
 distinguit Magister.

Non enim volebat, &c.

Dub. 4 Innuit quōd actio Iudæorum fuit

mala. Contra. Videtur falsum dicere,
 quia actio Iudæorum fuit causa pas-
 sionis: sed si causa immediata mala,
 & effectus: ergo si actio fuit mala, &
 passio. **Respon.** Dicendum, quōd istud
 est verum de actione, & passione in
 eodem genere bonitatis, secundum
 quōd vnum est causa alterius. Dicen-
 dum ergo, quōd actio Iudæorum fuit
 causa passionis in genere naturæ, &
 in illo genere sicut actio fuit mala,
 ita & passio: sed non fuit causa in eo-
 dem genere moris: imo Christi bona
 intentio passionem voluntariam di-
 rigebat in bonum finem: e contra in
 actione Iudæorum non habente re-
 ctum finem: & ideo in genere moris
 actio fuit mala, & deo displicens, &
 passio bona, & deo placens: & sic pa-
 tet totum.

Quod tantum bonum fuit, ut
 Apostolus Petrus qui id fieri
 nolebat, ab ipso qui occisus est
 Sathan diceretur.

Contra. Secundum hoc videtur
 quōd quicumque dolet, & tristatur
 circa passionem Christi, esset redar-
 guendus: ergo peccauit beatissima
 mater dum doluit, sicut dicitur Lu-
 cæ. 2. Tuam ipsius animam pertran-
 sibi gladius. Peccauerunt similiter
 Apostoli. Fallum etiam dicit Apo-
 stolus. 2. Timo. 2. Si sustinebimus, &
 conregnabimus. **Respon.** Dicendum
 quōd dolere & aliquo est dupliciter.
 Aut ita quōd dolens voluntate ra-
 tionis absoluta velit contrarium eius
 de quo dolet: & sic nulli licuit do-
 lere de passione Christi. Et Petrus,
 quia voluntate rationis contrarium
 volebat, est redargutus. Alio modo
 dolere de aliquo est ferri ad contra-
 rium voluntate pietatis: tamen ni-
 hilominus hoc velle voluntate ab-
 soluta: sic bonum est cōdolere Chri-
 sto, & pie affici circa eum: & sic affi-
 ciuntur viri sancti, qui magnas gra-
 tias agunt deo de passione Christi:
 sed tamen mouentur in considera-
 tione dolorum, sicut & benignissi-
 ma Virgo Maria in filij sui morte est
 passione.

Dub. 5

Respon.

Artic. 1

Ad intelligentiam presentis distinctionis queritur de conformitate voluntatis nostrae ad voluntatem dei. Et circa hoc duo principaliter queritur. Primo queritur de ipsa conformitate quantum ad quidditatem. Secundo queritur de ipsa quantum ad rationem. Circa primum articulum duo queruntur. Primo, utrum possibile sit voluntatem nostram conformari voluntati diuinae. Secundo, utrum conformitas voluntatis nostrae ad diuinam faciat voluntatem nostram iustam.

QVAESTIO I. CONCLUSIO.

Voluntas humana potest conformari voluntati diuinae per similem habitudinem ad actum, ad obiectum, & ad finem.

Ad opp.

QUOD non sit possibile nostram voluntatem conformari diuinam, ostenditur sic. Esa. 55. Si cut exaltantur caeli a terra, ita exaltate sunt vires nostrae, & cogitationes nostrae a cogitationibus vestris. Sed sicut est in vijs, & cogitationibus, sic & in voluntatibus: ergo si caelum, & terra non habent conformitatem, imo deformitatem, videtur similiter, quod nec voluntas nostra, & voluntas diuina. Si dicas, quod auctoritas intelligitur, & loquitur de malis: Contra. Super illud psalmi Exultate iusti. glo. Quantum distat deus ab homine, tantum distat voluntas dei a voluntate hominis: ergo &c. Item, infinite distantium nulla est conformitas: sed deus, & homo distat in infinitum, cum vnum sit finitum, & aliud sit infinitum: ergo nulla est conformitas voluntatum. Item. Si voluntas nostra conformatur diuinam, aut ergo in seipsa, vel in terreo. Si in terreo: ergo diuina voluntas, & humana, conueniunt in aliquo communem: & si hoc, ergo habent aliquid simplicius se, quod est inconueniens maxime in diuina voluntate. Restat ergo, quod si est conformis, quod

seipsa conformetur, ergo voluntas est ipsa conformitas: sed conformitas non potest esse diffinita: ergo voluntas nostra non potest discordare a diuina, quod est manifeste falsum. Item. Si voluntas nostra est conformis diuinam, aut hoc conuenit essentialiter, aut per participationem. Si essentialiter, redit idem quod prius. Si per participationem, quero de illo per cuius participationem voluntas est conformis, utrum sit conforme, vel non. Si non: non potest conformare. Si sic: tunc aut essentialiter, aut participatiue: ergo vel erit abire in infinitum, vel stare in aliquo creato, quod sit conforme deo per essentiam. Vel voluntas conformatur deo per increatum: sed non est abire in infinitum, nec est ponere quod deus sit conformitas voluntatis humanae ad deum: ergo aliquod creatum essentialiter est conforme: sed quod essentialiter est conforme, alicui, essentialiter conuenit cum illo. Et quod essentialiter conuenit cum illo, est eiusdem essentiae, ergo &c. Contra. j. Corin. 6. Qui adharet deo vnus spiritus est: sed non est vnus spiritus per unitatem naturae: ergo est vnus per conformitatem voluntatis. Item. Matth. 12. Omnis qui facit voluntatem patris mei, qui est in caelis, ille meus frater, & soror, &c. Sed non est verum quod sit frater per propinquitatem sanguinis: ergo est frater per conformitatem voluntatis, & dilectionis. Item. Quasunque voluntates contingit velle, idem, & velle opposita: contingit conformari, & difformari, siue contrariari: sed voluntas diuina, & humana sunt huiusmodi: hoc pater, ergo &c. Item. Quasunque voluntates contingit adinuicem ordinari per perfectam possidentiam, & obedientiam, contingit adinuicem conformari: sed voluntatem humanam contingit diuinam per omnia subiacere, & obedire: ergo &c. Respon. Dicendum, quod aliquid conformari alicui contingit dupliciter. Aut quantum ad similitudinem, aut quantum ad habitudinem. Quantum ad similitudinem contingit tripliciter. Aut quod

Funda-
menta.

23

7

8

aliqua

aliqua duo participant tertium in quo assimilantur: vt agnus, & nix albedine. Aut cum aliqua duo sic se habent, quod vnum est similitudo alterius: vt species coloris, siue idolum assimilatur, siue conformatur. Aut quando aliquid participat similitudinem, vt speculum, vel oculus assimilatur, vel conformatur corpori obiecto. Primo modo non est possibile aliquam creaturam deo conformari. Secundo modo aliqua creatura deo conformatur, vt puta gratia, quæ dicitur similitudo dei, vel gloria quæ est deiformitas. Tercio modo assimilatur, & conformatur anima, quæ habet gratiam, & gloriam: de hac conformitate nihil ad præsens. Alio modo contingit conformari aliquid ali cui secundum similem habitudinem, siue comparisonem, quæ potest dici proportio, cum est rerum eiusdem generis: & proportionabilitas, cum est rerum diuersorum generum, siue non communicantium, vt fiat vis in verbo. Large tñ loquendo vtraque potest dici proportio: & hæc nihil ponit commune, quia est per comparisonem duorum ad duo, & potest esse inter summe distantia, & secundum hanc potest voluntas nostra conformari diuinæ: videlicet per similem habitudinem ad actum ut sicut deus quod vult, vult liberaliter, & charitative, ita & homo, & per similem comparisonem ad obiectum, ut quod vult deus, vult homo: & eodem fine quo vult deus, vult homo. hoc totum possibile est esse, & totum possibile est non esse: & ideo possibile est voluntatem nostram diuinæ conformari, & difformari. Et concedendæ sunt rationes ad hoc.

1. Ad illud ergo quod obicitur, quod distat deus ab homine, & humana voluntas a diuina in infinitum, iam patet responsio, quia hoc non impedit conformitatem comparisonis: licet impediatur conformitatem æqualitatis, & uniuocationis. Ad illud quod obicitur, vtrum in seipsa, vel in tertio conformetur. Dicendum, quod non in seipsa, nisi loquamur de conformitate lōginqua, quæ attenditur

in imagine. Si autem loquamur de conformitate propinqua, quæ consistit in similitudine, sic non seipsa conformatur: sed mediante gratia, quæ non est tanquam tertium ab utroque participatum, sed est sicut similitudo unius, & proprietas alterius. Vnde gratia est similitudo essentialiter, non tamen oportet, quod essentialiter conueniat in tertio, quia similitudo, seipsa conuenit cum eo, cuius est similitudo: & sic patet obiecta ambo. Similiter si loquamur de conformitate quantum ad habitudinem, dicemus, quod voluntas non seipsa conformatur, sed per comparisonem ad alterum: quod tamen neque est de essentia diuinæ voluntatis, nec humanæ, nec tanquam tertium participatum ab utroque, & sic patet illud. Ad illud quod ultimo quaeritur, vtrum conformetur per essentiam, aut per participationem. Dicendum, quod nec sic, nec sic, sed conformatur per proportionem, siue per consimilem habitudinem, & sic patet illud.

QVABSTIO II.

CONCLUSIO.

Conformitas voluntatis nostræ ad diuinam, secundum actum, & uoluntatem facit eam iustam.

TRVM conformitas voluntatis nostræ ad diuinam facit eam iustam. Et quod sic uidetur, quia super illud psalm. Rectos decet collaudatio, Glo. Recti sunt qui dirigunt cor suum secundum voluntatem dei, quæ recta est. Item. 2. Cor. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quasi dicat, nulla. Si ergo diuina uoluntas iustitia, est & lux, & humana uoluntas sic iniqua, non potest esse conformis: ergo si est conformis, necesse est esse iustam, Item. Conformari regulæ iustitiæ, nihil aliud est, quam iustificari: sed uoluntas diuina est regulæ iustitiæ, quia non potest obliquari ad aliquod iniquum.

iniquum: ergo conformari voluntati diuinę, est iustificari. Item. Intellectus noster non potest conformari diuino, quin efficiatur uerus: ergo nec affectus noster potest conformari diuino, quin efficiatur iustus: sicut enim ueritas est rectitudo intellectus, sic iustitia est rectitudo affectus. Contra. Magister dicit, & est uerbum Augustini, quod uoluntas dei bona, per hominum malas voluntates implet: sed vnus effectus nō procedit ab vna causa per aliam, nisi illę causę ad inuicem conformentur: ergo contingit malam uoluntatem diuinę conformari. Item. Conformitas uoluntatū consistit in uolendo, & nolendo idē: sed impius potest uelle, & nolle quod deus uult, & non uult, ut ponit exemplum August. de prauo filio, qui patrem uult mori, quod & deus uult: ergo conformitas non facit uoluntatem iustam. Item. Quamuis uoluntas dei sit beata, tamen uoluntas illi conformis nō propter hoc est beata: ergo pari ratione quāuis sit iusta, nō propter hoc uoluntas conformis est iusta. Item. Si conformitas facit uoluntatem iustam, cum uelit hominē, qui patitur iniuriā vindicare: si ille qui patitur iniuriā uult se vindicare, iuste uult: ergo iustus est exigere uindictam. Si tu dicas, quod deus uult hominem vindicare: sed non uult qd homo uindictē se, hoc non soluit: quia saltem tunc liceret homini appetere, quod deus ipsum uindicaret.

R. B. S. P. Dicendum, quod conformitas uoluntatis nostrę ad diuinam attenditur secundum proportionem sicut dictum est. Duplex est autē proportio uoluntatis, scilicet ad actum, & ad uoluntatem. Similis proportio ad actum consistit in hoc, quod sicut deus quod uult, uult ex charitate, & liberaliter siue iuste, & recto fine, sic etiā homo uelit. Similis proportio ad uoluntatem est, ut quod uult deus, etiam homo uelit. Potest ergo conformitas attendi secundum hanc du-

plicem similitudinem, & comparisonem, & sic est sufficiens, & facit uoluntatem iustam. Potest iterum attendi solum secundum alteram, ut puta secundum uoluntatem, & sic est deiciens cum careat simili habitudine, & hoc non sufficit ad iusticiam. De prima conformitate procedunt primę rationes, de secunda secundę. **AD** illud quod tertio obiicitur, quod conformitas non facit beatam animam, ergo nec iustam. Dicendum, quod beatitudo dicit iusticiam consummatam. Vnde plus requiritur ad hoc, ut uoluntas fiat beata, quā ut fiat iusta: & ideo non sequitur, quod si non facit beatam, quod non faciat iustam. Tamen sicut conformitas sufficiens, quę est in uolito, & ratione uolendi facit uoluntatem iustam, sic conformitas superexcellens facit eā beatam: illa autem est superexcellens, quando in omnibus diuinę conformatur: & ex nulla parte est difformis, nec in aliquo saltem in modico. **AD** illud quod obiicitur ultimo, ita patet responsio, quia appetens uindictam nō conformatur se deo in modo, siue in ratione uolendi. Deus enim tanquam iustus iudex uult hoc zelo iustitię: qui autem appetit ultionem sui, siue suę iniurię, ut plurimū uult libidine uindictę: Si autem aliquis appetat solum zelo iustitię sicut deus, & ex charitate, tunc dicerem eum habere uoluntatem iustam.

Consequenter quantum ad secundum articulum, quęritur de retentione ad conformitatem uoluntatis diuinę. Et circa hoc duo quęruntur. Primo quęritur, utrum teneamur conformare uoluntatem nostram uoluntati diuinę in ratione uolendi, ut uelimus ex charitate quod uolumus. Secundo, utrum teneamur conformare in uolito.

Artic. 2.

Q V A E S T I O I.

C O N C L U S I O.

Voluntas nostra tenetur conformari voluntati diuine in ratione volendi pro loco, & tempore, sed non ad omnem actum, nec ad omne præceptum: sed quando tenemur exire in actum charitatis.

Funda-
menta.

QUOD teneamur in ratione volendi videtur, quia tenemur, quod facimus, facere iuste. Vnde Deuter. xvij. Iuste quod iustum est exequeris: sed non fit iuste, nisi quod homo facit secundum conformitatem voluntatis quantum ad rationem volendi, ut velit ex charitate, ergo &c. Item. Tenemur diligere deum ex toto corde, quia hoc precipitur Deut. vj. & dominus idem iterat Mar. xxiij. sed hoc non potest fieri nisi ex charitate: ergo tenemur ad conformitatem in ratione, siue in forma volendi. Item. Tenemur deo veraciter obedire: sed veraciter non obedit deo, nisi qui facit ea voluntate quam acceptat deus. Hæc autem est voluntas informata charitate: ergo &c. Item. Propter quod unumquodque, & illud magis: sed propter conformitatem voluntatis, ratione volendi, obligamur ad conformitatem voluntatis in volito, quia finis præcepti est charitas, ut dicit Apostolus j. Thim. j. ergo multo fortius obligamur ad conformitatem in ratione volendi, ut quod volumus, velimus ex charitate. Contra. Deus vult, & præcepit parentes honorari: esto quod oportunitas se offerat quod aliquis honoret patrem ex naturali pietate non ex charitate, constat quod non peccat, & non conformat voluntatem suam nisi in volito: ergo non tenetur ad rationem volendi. Item. Si tenemur conformare voluntatem nostram diuine in ratione volendi, sicut in volito, ergo quotiescunque volumus aliquid non ex charitate, deficit illud ad quod tenemur: ergo peccamus in omni actu: nullus ergo actus est indifferens. Item. Si tenemur conformare in ratione volendi, cum

ergo peccator habeat voluntatem a deo continue in hoc deficientem, quia non habet charitatem: ergo continue in omni instanti peccat. Item. Nullus potest conformare voluntatem suam diuine in ratione volendi, nisi habeat charitatem: sed non est in nostra potestate habere charitatem: ergo homo tenetur ad impossibile. Si dicas quod potest facere quod in se est, quo facto habebit charitatem, quia potest se disponere ad charitatem, Obiicitur de obstinato, & de eo qui actualiter est in peccato: dum peccat, & est in actu illo, non potest se conformare: ergo non tenetur. Quod si non tenetur, & alij tenentur, reportat eodem modo de malicia: quod si hoc non est conueniens, nulli ergo tenentur.

R E S P. Quod tenemur conformare voluntatem nostram voluntati diuine in ratione volendi, ut scilicet velimus ex charitate: & hoc patet, quia tenemur eum diligere ex charitate. Attendendum autem quod hæc est obligatio per modum præcepti affirmatiui. Differt enim obligatio præcepti affirmatiui, & negatiui. Nam negatiui obligat semper, & ad semper: affirmatiui autem tantum obligat semper, non ad semper. Sed pro loco, & tempore: & sicut non obligat ad semper, ita nec ad omnem actum voluntatis, nec ad omne præceptum: sed tunc solum quando tenemur exire in actum charitatis. Vnde notandum quod si tenemur ad hoc, quod nunquam ad contrarium: si cur velle, quod deus vult ex liberalitate. Ad hoc etiam tenemur pro loco & tempore, si habemus charitatem: si autem non habemus, non ad hoc tenemur, sed ad æquiales, quia tenemur facere quod in nobis est ut habeamus, & ad hoc similiter pro loco, & tempore obligamur. Ex his patet responsio ad obiecta.

Q U O D enim obiicitur, quod aliquis sine peccato honorat parentes, etiam ex naturali pietate. Dicendum quod verum est, & ex hoc sequitur quod non in omni actu tenetur conformare, non tamen sequitur quod non teneatur, & per hoc patet sequens quod obiicit de generalitate actuum. Patet etiam aliud quod obiicit de generalitate temporis. Ad illud quod ultimo obiicit, quod non est in pote

Aristo. i
poster.

Ad opp.

stare nostra habere charitatem. Dicendum, quod in potestate habetium charitatem est, & in potestate non habentium, non propinqua, sed dispositiva. Potest enim quilibet facere, quod factio habeat charitatem: & ideo si non faciat, imputatur sibi, nec excusatur per impossibilitatem, quia non est impossibilitas, ubi succurrit aliunde potestas, & non deficit, nisi propter nostram negligentiam. Ad illud quod obicitur de obstinato. Dicendum, quod nullus est adeo obstinatus quod non possit facere quod in se est: & qui non possit redire ad cor, & ideo tenetur sicut & alij, licet non per quolibet istam, sed per loco, & tempore. Si autem tu queras quid sit locus, & tempus, melius docet unctio quam ars: tamen quando dominus visitat eum interiori allocutione, vel exteriori predicatione: vel aliquo tali in quo est oportunitas redeundi ad cor, si tunc negligat, incidit in contemptum, & omissionis peccatum.

Q V A E S T I O II. CONCLVSIO.

Non tenetur voluntas nostra confirmari voluntati diuinæ in quo cumque volito: sed in eo quod vult, & inotescit absolute deum velle.

Ad opp.

TRVM teneamur confirmare voluntatem nostram voluntati diuinæ in volito. Et quod sic videtur Matth. xij. Qui non est mecum, contra me est: ergo si non concordat deo in volito, est contra deum: ergo si tenemur deo non esse contrarij, tenemur velle quod deus vult. Item. Super illud psalm. Non adhesit mihi cor prauum. Glo. prauum cor, atque distortum habet, qui non vult hoc quod deus vult: sed tenemur vitare cordis prauitatem: ergo tenemur velle quod deus vult. Item. Tullius diffinitio amicitiae dicit, quod amicitia est idem velle, & idem nolle in rebus honestis: sed tenemur deo seruare amicitiam: ergo & idem velle: ergo idem velle in honestis. Sed deus non vult nisi iustum, & honestum, ergo debemus nostram voluntatem suę con-

formare in omnibus. Item. Omnis intellectus qui discordat a prima voluntate, siue cognitione i cognito est falsus: ergo omnis affectus est iniquus, qui non concordat cum diuina voluntate in volito: ergo &c. Item. Tenemur velle, quod deus precipit: aut ergo quia precipit, aut quia vult. Non quia precipit, quia illi qui fuerunt mūdici, quibus datum est precipitum a domino de racendo non peccauerunt in reuelando, quia diuina inspiratione cognouerunt dominum deum non velle illud, quod precipiebat: ergo tenemur velle, quod deus vult. Item. Tenemur credere non tantum quod precipit deus credere, sed etiam omne quod dicit esse verum: ergo a simili tenemur velle non tantum quod precipit deus velle: sed omne, quod iudicat se velle tanquam bonum: ergo tenemur velle omne quod scimus deum velle. Contra. August. in Ench. Aliquando homo bona voluntate vult, quod non vult deus. Item. Vbi sancti frequenter voluit opposita, sicut Apostolus volebat alligari in Hierusalem, & discipuli nolebant Act. xxj. sed constat quod deus aliquid illorum volebat: ergo licet contrariū diuinę voluntati velle meritorie: ergo &c. Item. Si tenemur in volito concordare: ergo cum in indifferentibus non sit nobis voluntas diuina determinata, quicunque vult aliquid indifferens determinate, committit se discriminari, ergo peccat mortaliter, quod absurdum est. Si dicas quod tenetur quicquid scit domini voluntatem. Contra. Scientia non inducit nouum peccatum, neque tentationem: sed solum aggravat peccatum: ergo propter scientiam nemo tenetur, sicut nec ignorans. Item. Hieremias dolebat super destructionem Hierusalem in Threnis, Christus flebat super Hierusalem Luc. xix. beata virgo, & Apostoli super passionem Christi. Si flebant & dolebant: & dolor est de rebus que nobis nolentibus accidunt: ergo nolabant. Et constat quod omnes hi morrebantur, & sciebant deum velle contrariū: ergo licet, & meritorie possumus velle contrariū diuinę voluntati, et ubi scit. Item. Quicquid praelatus meus vult aliquid, non teneo illud velle nisi mihi precipiat, etiam si sciam ipsam

Funda-
menta.
Cap. 10

de offic. &
Salust. in
Catalina.

Ipsum velle: ergo pari ratione quantumcumque velit deus aliquid, non teneor illud velle quantumcumque mihi innotescat, nisi deus mihi precipiat. Item, Quod deus consuluit, vult, & nos scimus eum velle, tamen non tenemur velle quantumcumque sibi placeat, etiam plusquam preceptum: ergo non tenemur velle omne quod scimus deum velle.

- 18 R E S P. Ad hoc dicunt aliqui, quod non tenemur conformare voluntatem nostram voluntati diuinæ in omni, quod vult deus: sed hoc est perfectionis, & supererogatiois, & hoc erit in patria: sed ad hoc solum tenemur, quod ipse nos vult velle. Dicunt autem, quod deus solum vult velle quod precipit, & nolle quod prohibet, hæc enim sunt signa per quæ sufficenter indicat nobis suam voluntatem, qua vult nos velle aliquid: in aliis volitis, siue innotescant, siue non, licet velle contrarium sine peccato, & per hoc soluitur ad veritatem pariter. Vnde dicunt, quod licet nobis aliqua velle proprie, quia non decet velle oppositum, ut patet de destructione gentis nostræ, & de calamitatibus iustorum, & consimilium, etiam si deus pluar, vel disponat pluuere, oppositum possumus petere, & velle. Sed licet ista via sit faciliior, tamen quia Augustinus dicit, quod impius est cui non placet diuina providentia, non tamen videtur quod homo teneatur velle dei mandata, sed etiam quod teneatur velle dei opera. Et iterum. Quomodo non recalcitrat voluntas nostra voluntati diuinæ, quando deus vult aliquid, & nos volumus contrarium, omnino videtur ei repugnare. Et iterum gloriæ prædicta videtur dicere, quod homo qui non vult quod deus vult, habet cor prauum: non dicit, quod deus vult ipsum velle, vel quod deus precipit. Propterea aliter dicendum, quod reuera non tenemur velle omne, quod deus vult: sed solum quod vult, & innotescit.
- 20 scit, nec adhuc illud omne. Ideo notandum quod aliquid ostendit se deus velle absolute, & quantum in se est, ut bona quæ facit, & hæc tenemur velle simpliciter, & absolute voluntate quantum in nobis est. Aliquid ostendit se velle voluntate absolute: sed oppositum velle quantum in se est, ut mala quæ

infigit, & hæc tenemur velle voluntate absolute, & deliberatiua, tamen oppositum possumus velle voluntate pietatis, ut dicit Hugo. Vnde sicut deus non delectatur in nostris poenis: sed magis dicit, heu heu consolabor super hostibus meis. Esa. j. sic & nos. Vnde Hugo distinguit in nobis triplicem voluntatem, scilicet rationis, pietatis, & carnis, & in Christo quadruplicem, extendens nomen voluntatis. Vnde dicit in libro de voluntatibus Christi loquens de Christo. Voluntas deitatis per iustitiam sententiam dicitur, voluntas rationis per obedientiam veritatem approbabat: voluntas pietatis per compassionem in malo suspirabat: voluntas carnis per passionem in malo proprio murmurabat. Et ideo voluntate rationis debemus etiam velle malum poenæ, quod scimus deum velle: sed voluntate pietatis possumus conditionaliter, siue quantum est in nobis (si deo placeat) non velle: nam & ipse deus (quantum in se est) non vult, sicut prædictum est. Aliquid enim ostendit deus velle quantum in se est, circa quod consistit substantialiter ordo salutis, ut sunt ea quæ precipit fieri, & quæ precipit non fieri, & hæc tenemur velle. Aliquid ostendit deus se velle quantum in se est, circa quod consistit expeditio salutis, ut sunt ea quæ consulit, & ad talia non obligat, nec vult obligare, vult enim aliquos saluare sic, aliquos via latiori ire. Ex his ergo patet quod tenemur generaliter velle, & conformare voluntatem nostram, non in omni volito: sed in omni eo quod innotescit quatuor modis prædictis: alioquin frauderetur amicitia, & de tali volito currunt rationes, & auctoritates. Ideo enim præcepto diuino tenemur nos conformare, quia vult nos velle quod precipit, & hoc scimus: & prælato meo teneor conformari in hoc quod expresse est, ipsum velle me velle: sed in prælato nescio nisi per mandata: sed in deo scio per alia signa, sicut prædictum est.

A D illud quod obicitur, quod in nullo potest discordare intellectus quin sit falsus &c. Dicendum, quod non est simile de bono, & vero, nam verum dicitur absolute, bonum vero in relatione ad finem. Et quia duo opposita non

sunt simul. ideo non possunt intellegendis discordantes esse veri: sed bonū dicitur in relatione ad finem. Et quoniam opposita voluntati ad eundem finem ordinari, ideo simul possunt esse bona, & affectus respectu eorum esse recti: ideo non necesse est in omni volūto conformari, quia oppositum possumus sancte velle, quia ordinare in finem: sed oppositum eius, quod deus vult nos velle, non possumus ordinare in finem, quia deus non acceptat illud. Ad illud quod obicitur ad contrarium, quod non tenemur ad omne volūtum. Dicendum, quod verum est, quia nec ad volūtum, quia volūtū, nec quia scitum: sed quia scitū esse volūtum a deo ita quod nos uelimus illud. Alii tamen potest dici: quod tenemur, quia absolute volūtum: sed excusamur per ignorantiam, maxime ubi adhibetur debita diligentia, sicut aliquis obligatur, ne cognoscat non suam. Unde de obligatione inducete culpam, falsum est quod dicit, quod scientia non inducit nouam obligationē. Sicut enim ignorantia facti excusat a toto, ita scientia per oppositum, cum diuina voluntas facit aliquem esse obligatū, ut nullo modo possit in contrarium sine culpa, & sic in proposito, & sic patet illud. Ad illud quod obicitur de Christo & beata virgine, & aliis compariantibus. Dicendum (sicut dictum est) quod voluntate absoluta volebant, quod deus

volebat: tamen voluntate conditionata, sive voluntate preiatis, debebāt vel le contrarium, & hac voluntate merebantur: quoniam hoc non est naturae tantum, sed etiam rationis. Præcipue autem hac voluntate merebatur in Christi filij passione beatissima mater, & virgo Maria, cui patienti (quantū scilicet xus multèbris fragilitas sustinere poterat) compatiebatur. Nullo tamen modo est dubitandū, quin virilis eius animus, & rō constantissima, vellet etiam tradere filiū suum pro salute generis humani, ut mater per omnia conformis esset patri. Et in hoc miro modo debet laudari, & amari, quod placuit ei, quod vnigenitis suis pro salute generis humani offerretur. Et tamen etiam compassa est, ut si fieri potuisset, omnia tormenta quæ filius pertulit, ipsa multo libetius sustinuisset. Vere ergo fuit fortis. & pia, dulcis pariter & seuera, sibi parca, & nobis largissima. Hæc ergo præcipue est amanda, & veneranda post trinitatem summam, & cum prolem beatissimam dominum nostrum Iesum Christum: a cuius diuinitatis mysterio enarrando cætera lingue deficiunt: quia consummatio sermonum ipse est. Ei ergo qui potest omnia facere superabundantius quam petimus, aut intelligimus secundum virtutem quæ operatur in nobis, ipsi gloria in ecclesia, & in Christo Iesu, in omnes generationes seculi seculorum. Amen.

Finis primi libri sententiarum cum disputantis
celebratissimi patris D. sancti

Bonauenturæ.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

ORDO

ORDO QVAESTIONVM

D. BONAVENTURAE IN PRIMVM

LIBRVM SENTENTIARVM.

Prologus.

Verū deus sit subiectū hui⁹ libri. q. j

Verum causa formalis siue mod⁹ agē di huius libri sit perscrutatorius siue inquisitiuus secretorum. q. ij

Verum causa finalis huius libri sit reuelare abscondita. q. iij

Verū Magr Petrus Lōbardus Parisiē sis eps sit cā efficiēs hui⁹ libri. q. iiii

Distinctio prima.

Verum vti per essentiam sit actus voluntatis vel rationis. q. j

Verū oī creato contingat vti. q. ij

Verū solo bono creato sit vti. q. iij

Verum frui per essentiam sit actus voluntatis vel aliarum virium. q. j

Verum deo sit fruendum. q. j

Verum solo deo siue bono increato sit fruendum. q. ij

Distinctio ij.

Verum in deo sit ponere essentiae siue naturae unitatem. q. j

Verum sit ponere in deo personarū pluralitatem. q. ij

Verum in diuinis personis sit ponere infinitatem. q. iij

Verum in diuinis personis sit ponere trinitatem. q. iiii

Distinctio iij.

Verum deus sit cognoscibilis a creatura. q. j

Verum deus sit cognoscibilis per creaturas. q. ij

Verum cognitio per creaturas sit hominis quantum ad oīem statū. q. iij

Verum per creaturas possit cognosci personarum pluralitas. q. iiii

Verum in his tribus, scilicet memoria intelligentia & voluntate attendatur ratio imaginis. q. j

Verum attendatur imago in eis per comparationē ipsarū ad deū. q. ij

Verum istae potentiae animae sint idē in essentia cum anima. q. iij

Verum imago attendatur in istis vt in potentijs aut in habitibus, aut in potentijs simul & habitibus, an in substantia & habitibus. q. j

Verū ista cōuenienter cōparentē ad invicem sūm rōnem ordinis & qualitatis & consubstantialitatis. q. ij

Verū haec trinitas imaginis, s. mentis noticiæ & amoris ducat necessario in cognitionem trinitatis. q. iij

Distinctio iij.

Verum haec locutio sit concedenda deus genuit deum. q. ij

Verum vnitas essentiae admittat hanc deus genuit alium deum. q. ij

Verū hoc nomē deus grammatice significet pluralē numerum siue an possit congrue dici plures dii. q. iij

Verum hoc nomen deus de se supponat personā vel naturam. q. iiii

Distinctio v.

Verū substantia vel essentia gñet. q. j

Verum de substantia patris generetur aliquis, vt filius. q. ij

Verū substantia siue essentia gñet. q. j

Verum substantia per generationem communicetur. q. ij

Distinctio vj.

Verum generatio filij sit secundum conditionem necessitatis. q. j

Verum generatio filij sit secundū rationem voluntatis. q. ij

Verum generatio filij a patre sit sūm rationem exemplaritatis. q. iij

Distinctio vij.

Verum posse generare in diuinis dicat quid vel ad aliquid. q. j

Verū potētia gñandi sit in filio. q. ij

Verū posse generare & creare sit vnicum posse. q. iij

Verum posse generari & posse creari sit posse vniuocum. q. iiii

Distinctio viij.

Verū veritas sit, proprietates diuini eē. q. j

Verū haec proprietates cōueniant deo in sūmo, i. verū diuinū esse sit adeo verū q. nō possit cogitari nō esse. q. ij

Verū immutabilitas sit in deo. q. j

Verum immutabilitas sit diuinæ essentiae proprietates. q. ij

Verū in deo sit sūma simplicitas. q. j

Verū simplicitas sit dei proprietates. q. ij

Verum

Verum anima rationalis sit in toto corpore ita quod in qualibet parte. q. iij.
Verum deus sit in aliquo determinato genere. q. iij.

Distinctio ix.

Verum in diuinis sit ponenda generatio. q. j.
Verum generatio in diuinis sit personarum distinctiua. q. ij.
Verum diuina generatio sit eterna. q. iij.
Verum generatio filij sit terminata. q. iij.

Distinctio x.

Verum in diuinis sit necesse ponere personam procedentem per modum liberalitatis. q. j.
Verum in diuinis sit necesse ponere personam procedentem per modum amoris siue charitatis. q. ij.
Verum sit necesse ponere tertiam personam procedentem per modum mutue charitatis. q. iij.
Verum amor siue charitas sit proprium spiritus sancti. q. j.
Verum spiritus sanctus proprie sit nexus vel vnitas amorum. q. ij.
Verum s. s. proprie sit spiritus. q. iij.

Distinctio xi.

Verum s. s. procedat a patre & filio. q. j.
Verum s. s. procedat a patre, & filio in quantum sunt vnum aut in quantum differentes. q. ij.

Distinctio xij.

Verum spiritus sanctus prius procedat a patre quam a filio. q. j.
Verum plenius procedat a patre quam a filio. q. ij.
Verum spiritus sanctus procedat a patre mediante filio. q. iij.
Verum generatio filij prior sit secundum rationem intelligendi processione spiritus sancti vel e conuerso. q. iij.

Distinctio xiiij.

Verum in diuinis sit ponere processionem. q. j.
Verum processio s. s. sit generatio. q. ij.
Verum processio s. s. realiter differat a generatione filij an solum secundum rationem intelligendi. q. iij.
Verum s. s. debeat dici ingenuus. q. iij.

Distinctio xiiij.

Verum ponenda sit processio temporalis spiritus sancti. q. j.
Verum processio temporalis ponat in numerum cum eterna. q. ij.

Verum s. s. detur in propria persona hominibus, an tantum dicatur ideo dari quia datur eius effectus. q. j.
Verum spiritus sanctus detur ab aliquo viro sancto. q. ij.

Distinctio xv.

Verum missio sit in diuinis. q. j.
Verum missio in diuinis sit ex tempore tantum, an etiam ab eterno. q. ij.
Cuius sit missio ut missi. q. iij.
Cuius sit missio ut mittentis. q. iij.
Verum hæc missio sit secundum dona gratie gratum facientis, vel gratie gratisdate. q. j.
Verum secundum eadem dona gratie dicat mitti filius & spiritus sanctus. q. ij.
Verum missio filij & spiritus sancti sit secundum eadem dona gratie augmentata. q. iij.

Distinctio xvj.

Verum visibilis missio non sit aliud quam apparitio exterior. q. j.
Verum ad aliquid sit visibilis missio visibilis. q. ij.
Quibus modis sit missio visibilis. q. iij.

Distinctio xvij.

Verum præter donum charitatis increata sit ponere donum charitatis creata. **q. j. verum** charitas qua diligimus deum sit spiritus sanctus. q. j.
Verum charitas sit amabilis ex charitate. q. ij.
Verum charitas sit certitudinaliter cognoscibilis ab habente. q. iij.
Verum charitas sit cognoscibilis a non habente. q. iij.
Verum charitas possit augeri secundum substantiam. q. j.
De modo augmenti ipsius charitatis. q. ij.
Verum charitas possit diminui. q. iij.
Verum charitas habeat statim vel terminum ultra quem non possit augeri. q. iij.

Distinctio xviii.

Verum spiritus sanctus sit donum quod omnia alia dona donantur. q. j.
Verum spiritus sanctus sit donum ab eterno vel ex tempore. q. ij.
Verum conuenientius dicatur de spiritu sancto donum quam datum. q. ij.
Verum donum proprie conueniat spiritui sancto. q. iij.
Verum donabilitas siue donum sit proprietas distinctiua personarum spiritus sancti. q. v.

Verum

Verum ratione donabilitatis dicatur
spiritus sanctus noster. q. vj

Distinctio xix.

Verum in diuinis sit ponere equali-
tatem. q. j

Verum in diuinis sit summa æquali-
tas. q. ij

Verum in diuinis sit æqualitas cum
conuersione. q. iij

Verum in diuinis sit æqualitas cum
circuminceptione. q. iij

Verum in diuinis sit ponere totū in-
tegrale. q. j

Verum in diuinis sit ponere totum
vniuersale. q. ij

Verum in diuinis personis sit ponere
principium materiale. q. iij

Verum in diuinis personis sit pone-
re differentiam secundum numerū. q. iij

Distinctio xx.

Verum in diuinis sit ponere potētiam
adequationem quātum ad numerū
possibile. q. j

Verū in diuinis sit æqualitas quātum
ad intentionem potentie. q. ij

Verū in diuinis sit ponē⁹ordo. q. j

Verū in diuinis sit ordo naturæ. q. ij

Distinctio xxj.

Verū dictio exclusiua vere addatur
termino substantiali vt huic termi-
no deus a parte subiecti. q. j

Verum dictio exclusiua vere possit ad
di termino substantiali a parte præ-
dicati. q. ij

Verum dictio exclusiua vere addat
termino personali respectu prædi-
cati proprii, idest, vt hęc sit ve-
ra, solus pater est pater. q. j

Verum dictio exclusiua vere addatur
termino personali respectu prædica-
ti communis vt vere dicatur solus
pater est deus. q. ij

Distinctio xxij.

Verū deus sit nominabilis. q. j

Verum deus habeat vnum solum no-
men an plura. q. ij

Verum oīa nomina diuina dicantur
translatiue an etiam quædam di-
cantur proprie. q. iij

Verum omnia nomina dicta de deo
dicantur secundum substantiam. q. iij

Distinctio xxijj.

Verum ad diuina debuit transferri
nomen personæ. q. j

Verū nomē substantię dici debeat in
diuinis vel etiam subsistēt. q. ij

Verum nomen essentię dici debeat
in diuinis. q. iij

Verum in diuinis numeretur hoc no-
men substantia. q. j

Verum in diuinis numeretur hoc no-
men essentia. q. ij

Verū catholice possumus dicere plu-
res deos. q. iij

Distinctio xxiiij

Verū hoc nomē vnus dicatur positi-
ue vel priuatiue in diuinis. q. j

Verū vnus dicatur secundum substantia an
secundum relationem. q. ij

Verum nomina pure numeralia vt duo,
& tres &c. dicantur positiue aut pri-
uatiue in diuinis. q. j

Verum prædicta nomina dicantur in di-
uinis secundum substantiam aut secundum
relationem. q. ij

Verum huiusmodi nomina importent
vnicatem. q. j

Verum illa vnitatis quā importat hoc
nomen trinitas vel trinus, sit vni-
tatis suppositi vel essentię. q. ij

Distinctio xxv.

Verū hoc nomē persona dicat secundum sub-
stantiam an secundum relationem. q. j

De hoc nomine persona quid sit secundum
diffinitionem. 1. verum ista diffini-
tio cōueniat diuine personæ. perso-
na est rationalis naturæ indiuidua
substantia. q. ij

Verum hoc nomen persona sit vere
cōe personis increatis. q. j

Verum hoc nomen persona sit com-
mune vniuocum creatis & increa-
tis personis. q. ij

Distinctio xxvj.

Verum in diuinis sit ponere proprie-
tates personarum. q. j

Verum illę proprietates sint relatio-
nes. q. ij

Verum actus huiusmodi proprietatū
sit hypostases distinguere aut distin-
gas ostendere. q. iij

Verū huiusmodi proprietates sint fini-
te vel infinite quātum ad numerū. q. iij

Et ibidem in respon. q. contineuit vis-
sieri in eā hęc tria nomina proprie-
tas relatio & notio.

Distinctio xxvij.

Verū esse patrem & generare sit vna
notio.

notio q. j
Quæ istarum sit ratio intelligēdi al-
 teram. **utrum** hypostasis patris si-
 ue p̄iō generet q̄a p̄r est, vel utrū
 ideo sit p̄r quia generat. q. ij
Utrum contingat proprietates ab-
 strahi. q. iij
Utrū peccatū sit contrarie de notioni-
 bus siue p̄prietatib⁹ opinari. q. iij
Utrum verbū dicatur essentialiter vel
 notionaliter. q. j
Utrum verbum æternum connotet
 aliquid ex parte creaturæ. q. ij
De comparatione verbi ad essentiā,
 & cum filius sit verbum & sapien-
 tia queritur quod istorum sit prius
 s̄m rōnem intelligendi. q. iij
Utrum hoc nomen verbū debuit trāf-
 ferri ad diuina. q. iij

Distinctio xxviiij.

Utrum hoc nomen ingenuus, siue in-
 nascibilis dicatur secundum relatio-
 nem aut secundū substantiā. q. j
Utrum dicat eandem relationem sup-
 posito, quā dicat relationem quam
 hoc nomen pater. q. ij
Utrum innascibilitas sit proprietas,
 siue relatio personę patris an pater-
 nitas. q. iij
Utrum improcessibilitas sit notio pa-
 tris sicut innascibilitas. q. iij

distinctio xxix.

Utrum hoc nomen principium acci-
 piatur notionaliter an personaliter,
 supposito quod accipiat essentialiter.
 q. j
Utrū hoc nomen principiu cum acci-
 piat essentialiter, & notionaliter an
 dicatur vniuoce, vel equiuoce. q. ij
Utrum pater & filius possint dici vnū
 principium spiritu sancto. q. j
Utrum iste sint concedendę pater, &
 filius sunt vnus spiritor, vel sunt vnū
 principium spiritū sancti. q. ij

Distinctio xxx.

Utrum aliquid dicatur de deo ex tem-
 pore. q. j
Utrum quę dicuntur de deo dicantur
 ex tempore per se vel p̄ accidēs. q. ij
Utrum ea quę sic dicuntur de deo ex
 tempore, dicantur secundū substantiā
 aut secundum relationem. q. iij

Distinctio xxxi.

Utrū hæc nomina similis, & æqualis

dicantur secundum positionem an se-
 cundum priuationem. q. j

Utrum nomina prædicta dicantur se-
 cundum substantiam an secundum
 relationem. q. ij

Utrum prædicta nomina dicant mu-
 tuam relationem s̄m quam p̄r filio,
 & filius patri sit æqualis. q. iij

Utrum imago dicatur in diuinis s̄m
 substantiā an secundū relationē. q. j

Utrum imago sit proprium filij. q. ij

Utrum æternitas approprietur patri,
 species imagini, & vsus numeri. q. iij

Utrum de⁹ possit dici esse vnum cum
 creatura. q. j

Utrum vna creatura possit dici vnū
 cum alia creatura. q. ij

De rōne appropriationis trium no-
 minum prædictorum. q. iij

Distinctio xxxij.

Utrum ista locutio sit admittenda pa-
 ter, & filius diligunt se spiritu s̄. q. j

In qua habitudine construat ille abla-
 tiuus cum sic dicitur pater & filius
 diligunt se spiritu sancto. q. ij

Utrum hæc locutio sit admittenda p̄r
 est sapiens sapientia genita. q. j

Utrum hæc locutio sit admittenda pa-
 ter est potens potentia quā genuit,
 siue virtute. q. ij

Distinctio xxxiij.

Utrum proprietas sit persona. q. j

Utrum proprietas sit essentia. q. ij

Utrum vna notio siue p̄prietas vnus
 personę prædicetur de alia. q. iij

Utrum eadem proprietas, siue notio
 prædicet de se denominatione. q. iij

Distinctio xxxiiii.

Utrum in diuinis sit ponere additio-
 nem. q. j

Utrum in diuinis sit ponere prædica-
 tionem. q. ij

Utrum in diuinis sit ponere appro-
 priationem. q. iij

Utrum in diuinis sit ponere transla-
 tionem. q. iij

Distinctio xxxv.

Utrum in deo sit ponere ideas. q. j

Utrum sit ponere pluralitatem in ideis
 secundum rem. q. ij

Utrum in ideis sit pluralitas secundū
 rationem. q. iij

Utrum ideo plurificentur per compa-
 rationem ad idea secundū multi-
 tudinem

1 tudinem ideatorum. q. iij

Vtrum in deo sit ponere multitudinem
idearum secundum numerum finitum
vel infinitum. q. v

Distinctio xxxvj.

Vtrum res fuerint in deo eterno. q. j

Vtrum res sint in deo ratione essen-
tiæ, vel personæ. q. ii

Vtrum omnia quæ sunt in deo sint in
ipso vita. q. j

Vtrum res sint i deo verius quam in
vniuerso siue in proprio gñe. q. ij

Vtrum mala sint in deo. q. j

Vtrum imperfecta secundum quod
huiusmodi sint in deo. q. ij

Distinctio xxxvij.

Vtrum esse cōueniat deo, ita quod sit
in omnibus rebus. q. j

Vtrum deus sit vbique localiter, id est
in omnibus locis. q. ij

Vtrum esse vbique cōueniat soli deo. q. j

Vtrum esse vbique cōueniat deo sem-
per, siue ab æterno. q. ij

Vtrum deus sit in oibus rebus equa-
liter, siue vniformiter. q. j

Quibus modis, & qualiter sit deus in
rebus. q. ij

Vtrum deus sit localis intra locū. q. j

Vtrum deus sit mutabilis de loco ad
ad locum. q. ii.

Vtrum deus sit ab omni loco separa-
bilis, vel extra omnem locum. q. ij

Vtrum angelus possit moueri locali-
ter sine corpore. q. j

Vtrum angelus moueatur per mediū
vel non. q. ij

Vtrum spiritus angelicus pertranseat me-
diū motu subito vel successiuo. q. ij

Distinctio xxxviii.

Vtrum præscientia diuina sit causa re-
rum. q. j

Vtrum præscientia diuina sit causata
a rebus. q. ij

Vtrum diuina præscientia ponat ne-
cessitatem circa præscitum. q. j

Vtrum diuina præscientia habeat in
se necessitatem. q. ij

Distinctio xxxix.

Vtrum deus cognoscat alia a se. q. j

Vtrum deus cognoscat oia alia a se. q. ij

Vtrum deus possit scire, vel præscire
plura quam sciat. q. iii

Vtrum deus cognoscat se, & alia eodē
modo, siue vniformiter. q. j

Vtrum deus cognoscat mutabilia im-
mutabiliter. q. ij

Vtrum deus cognoscat oia pñter. q. ij

Distinctio xl.

Vtrum prædestinatio sit quid æternū
aut temporale. q. j

Vtrum præscientia sit dei scientia, vel
voluntas. q. ii

Vtrum prædestinatio inferat necessi-
tatem salutis lib. arb. q. j

Vtrum prædestinatio ponat certitudi-
nem in euentu. q. ij

Vtrum electio sit in deo eternaliter, si-
ue ex tempore. q. j

Quid sit electio vtrum s. sit idem qd
prædestinatio. q. ij

Vtrum obduratio sit pena vel culpa. q. j

Vtrum obduratio sit ex deo, siue sit ef-
fectus dei reprobantis. q. ij

Distinctio xli.

Vtrum prædestinatio, vel reprobatio
in nobis habeat cām meritorā. q. j

Vtrum prædestinatio, & reprobatio ha-
beant in deo rōnem motiuam. q. ij

Vtrum deus cognoscat per modum
complexionis. q. j

Vtrum enunciabilia, sine complexa q
deus semel cognoscit semper cognos-
cat vel sciat. q. ij

Distinctio xlii.

Vtrum deus possit aliquid aliud a se. q. j

Vtrum deus possit in omne aliud in
q potest omne agens creatum. q. ij

Vtrum diuina potentia se excedat ad
omne illud quod alijs agenti est im-
possibile. q. ii

Vtrum possibile simpliciter dicatur
aliquid secundum causas superiores

hoc est an secundum potentiam di-
uinā an sñ potentia creatā. q. iii

Distinctio xlii.

Vtrum dei potentia sit infinita. q. i

Vtrum ipsa essentia diuina sit infini-
ta sicut potentia. q. ii

Vtrum deus possit producere opus in-
finitum. q. iii

Vtrum ratio operandi diuinæ poten-
tiæ sit infinita. q. iiii

Distinctio xliii.

Vtrum deus potuerit facere mundum
meliozem quo ad substantiam par-
tium integran- q. i

tium. q. i

Vtrum mundus potuerit fieri melior, quā
tam ad partium integran- q. i

tium pro- q. i

prietates.	q. ii	voluntate.	q. v
Vtrum deus potuerit facere mūdum	q. iii	Vtrum malum sit de complemento	q. vi
meliorē q̄rū ad ordinē partiū.	q. iii	vniuersi.	q. vi
Vtrum deus potuerit facere mūdum	q. iii	Distinſtio xlvii.	
antiquiorem.	q. iii	Vtrum voluntas beneplaciti dei pos-	
Distinſtio xlv.		sit impediri.	q. i
Vtrū sit ponere in deo voluntatē.	q. i	Vtrum aliquis possit facere contra	
Vtrum sit dicere deum omniuolentē	q. ii	uoluntatem signi.	q. ii
sicut dicitur omnipotens.	q. ii	Vtrū debeat de ^s male pmittere.	q. iii
Vtrū voluntas dei sit causa rerū.	q. i	Vtrū deus possit mala p̄cipere.	q. iii
Vtrum voluntas dei sit causa prima	q. ii	Distinſtio xlviii.	
& immediata.	q. ii	Vtrū possibile sit voluntatē nostram	
Vtrum voluntas diuina cōuenienter	q. i	conformari voluntati diuinę.	q. i
diuidatur in voluntatem beneplaci	q. i	Vtrum conformitas voluntatis nr̄e	
ti & voluntatem signi.	q. i	ad diuinam faciat voluntatem no-	
Vtrum sufficienter assignent quinque	q. ii	stram iustam.	q. ii
signa diuinę voluntatis.	q. ii	Vtrum teneamur conformare volun	
Distinſtio xlv.		tatem nostram voluntati diuinę in	
Vtrū deus velit omnes hoīes saluos	q. i	ratione volendi vt velimus ex cha-	
feri voluntate beneplaciti.	q. i	ritate quod volumus.	q. i
Vtrum deus velit mala fieri.	q. ii	Vtrum teneamur conformare volun	
Vtrum mala fieri sit bonum.	q. iii	tatem nostram voluntati diuinę in	
Vtrum mala fieri sit verū.	q. iii	volito.	q. ii
Vtrum malum sit ordinabile a dei			

Finis primi libri.

Registrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN

OO PP QQ RR SS TT VV XX YY Z.

Omnes sunt Quaterniones.

R O M A E.

Apud Hēredes Antonii Bladii
Impressores Camerales.

M. D. LXVIII.

Est Monasterij Sancti Petri de Perusia.

❖ Laus Deo. ❖

5-2

